Digitized by Google

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT
900000136492

ANNALES ECCLESIASTICI FRANCORUM,

Auctore CAROLO LE COINTE Trecensi, Congreg. Oratorij D. N. IESU CHRISTI Presbytero.

TOMUS QUARTUS.

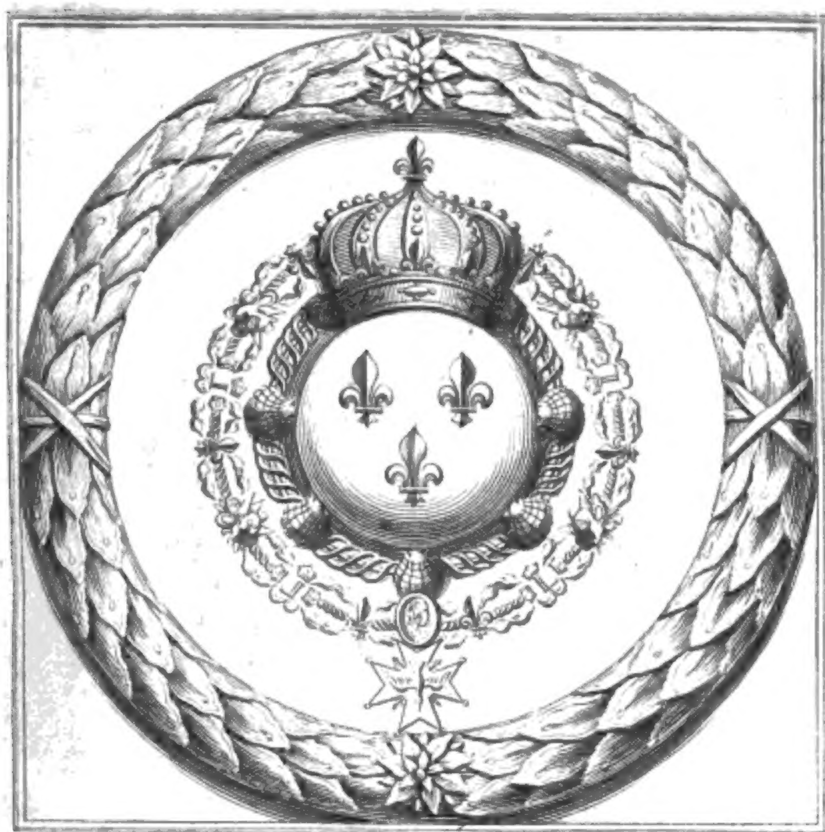

PARISIIS,
E TYPOGRAPHIA REGIA.

M. DC. LXX.

CHRISTIANISSIMO

LUDOVICO XIV.

FRANCORUM

NAVARRÆQUE

REGI.

IN *conspectum Majestatis Tuæ,* REX CHRISTIANISSIME, *prodit denuò Theodoricus Tertius; patrem comitantur, Clodoveus, Childebertus, Clotarius; avum Dagobertus; patruum Chil-*

pericus; proavum Theodoricus Quartus. E tot Regibus duo pubertatem vix attigerant, cùm adeundi Regni jus adepti ſunt; inſantiam ceteri vel pueritiam nondum expleverant, cùm ſuis orbati ſunt parentibus. Plerique infra annum ætatis viceſimum, aut paulò pòſt, immaturâ morte ſunt ſublati. Quatuor ſolio tantùm oſtenſi, breviſſimis gaviſi ſunt Principatibus, annuo, bienni, quadrienni, quinquenni. Omnes tamen inſigni laude conſpicuos miratus eſt Orbis; alios illuſtriſſimis affecit cognominibus; alios in ipſo adoleſcentiæ flore atque in medio victoriarum curſu Francis ereptos deflevit; quoſdam, ne bellis intereſſent, vel tenerâ ætate vel le-

thali morbo præpeditos doluit; duos, qui post nobilissimas victorias infelicem quandoque sortem experti sunt, in vtraque fortuna suspexit; neutrum prosperis successibus elatum, neutrum adversis rebus perturbatum, vtrumque pari semper animi magnitudine paríque constantiâ præstantem vidit.

Tantorum Regum inclytæ famæ qui detraherent, à multis seculis reperti sunt Auctores cùm domestici tum exteri magno sanè numero; hi, dum gloriam Francorum minuere student, invidiâ se malitiâque provocatos ostendunt; illi, dum fabulas calumniásque sectantur, non oscitantiæ modò, sed & in-

ſcitiæ reos ſe produnt. Vtrorumque crimen, quod hactenus maximo Franciciæ laudis diſpendio celatum eſt, in hac quarta lucubrationum mearum parte palàm aperio, & pro rei gravitate ſententiam damnationis in eos à Te, REGUM ÆQUISSIME, *poſtulo; imò, ſi dicere audeam, poſtulant Anteceſſores Tui, quorum cauſam agere mihi glorioſiſſimum.*

Præcellentiſſimis Regibus ignavia, ſocordia, dementia, per calumniam attribuuntur. Mira commentorum congeries! Ignaviæ vertitur Fortitudo, Solertia ſocordiæ, dementiæ Prudentia; quin & novo mendaciſſimæ Græciæ fig-

mento humana forma in belluinam penè transmutatur. Vt creduli facilius decipi possint, fraudes excogitantur haud minùs stupendæ. Sculpuntur imagines nativis vultibus dissimillimæ, Genealogia Domûs Regiæ pervertitur, ordo Chronologiæ perturbatur, Geographia locis imaginariis adaugetur, exquisitissimo studio conglobantur vndique condensantúrque tenebræ, ne veritatis Historicæ vel tenuissimus splendor affulgeat. His artibus vmbratiles ac scenici finguntur Reges, qui precario vitæ stipendio contenti nihil omnino possident præter vnam perexigui reditûs Villam; in qua, crine pro-

fuso, barbâ promissâ, cum paucis famulis otiosi delitescunt; atque inde semel in anno, vt Legatos vndequaque venientes audiant, Kalendis Maiis ad publicum procedunt Conventum, vecti carpento, quod, agente bubulco, more rusticorum, à bobus trahitur.

At quis hæc oculis aspexisse dicitur, aut à se conspecta scribit? Firmantur cum exteris Gentibus amicitiæ, cum Frisiis à Dagoberto & Chilperico, ab eodem Chilperico cum Saxonibus: neuter ad colloquium cum Oratoribus habendum ducitur à bubulco, neuter in villa procul à negotiis degit: vterque prælia committit atrocissima;

nec aliter de Theodorico Tertio sentiendum. Hic nobilissimum de Austrasiis triumphum agit cæso eorum Rege: Dagobertus eosdem Austrasios profligat adhuc adolescens; suæque victoriæ vix superstes, cùm grandiora molitur, morbo consumptus interit: Chilpericus intra quinquennium, quo Principatum gerit, adversùs Austrasios adhuc rebelles ter bellum redintegrat, térque pugnam conserit; nec Fortitudinem tantùm ac Solertiam, sed & Prudentiam testatur sociali fœdere cum Frisiis & Saxonibus inito. Childebertum coævi Scriptores ILLUSTREM *&* IUSTUM *cognominant. Hi Ti-*

tuli ab ignavia, à socordia, ab amentia longissimè absunt. Promissa barba nec Clodoveo convenit, qui mortuus est anno ætatis decimo-nono, nec Dagoberto, qui vixit annos circiter viginti, nec Theodorico Quarto, qui vitæ suæ terminos ultra tertium annum supra vicesimum haud prorogavit. Villam, in qua prænominatos Reges torpuisse plerique comminiscuntur, Mamaccas nonnulli vocant, nemo de illius situ reditúve loquitur. Felicißimè mihi contigit, REX CHRISTIANISSIME, *ut cùm veteres Ecclesiarum Chartas revolverem, in illas inciderim, quæ calumniam omnem*

abundantissimè refellunt; eóque fiunt acceptiores, quòd è variis Provinciis à Te subactis, ex Alsatia, ex Comitatu Burgundico & ex Belgio pleræque sunt suppeditatæ.

Cœnobia Theodoricus Tertius in Diœcesi Rotomagensi & intra muros Taruannenses erexit; alia locupletavit, Orbacense, Vedastinum & Broilense, in Episcopatibus Suessionico, Atrebatensi & Taruannensi; Mareolum Ecclesiæ Atrebatensi, Basilicæ Sancti Martini res proprietatis suæ ex Alamannia & ex pago Brisigangensi contradidit. Condatescense Monasterium in hodierno Bur-

gundiæ Comitatu, & Cœnobium Metense Sanctorum Apostolorum, munificentiam Clodovei latè prædicant. Childebertus Castrum de Bubulis Cœnobio Sancti Luciani prope Bellovacum, Fontanellensi Villam Adpiecum & Bannagam Insulam, San-Dionysiano Solemium Villam in hodierna Hannonia largitus est. Patris ac patrui ductus exemplo Dagobertus Asceterio Fontanellensi quartam partem Arlaunensis sylvæ, multa bona Metensi Basilicæ Sanctorum Apostolorum tribuit. Illud Metense Monasterium Villâ Marte, variis possessionibus alia non pauca, Corbeiense, Glanna-

foliense, Fontanellense ac San-Dionysianum auxit, & Sancti Luciani Basilicam ad Bellovacum augustiorem reddidit Chilpericus. An istarum Donationum authores ad eas rerum angustias redacti videntur, ut nihil proprij præter unam eámque perparvi reditûs Villam poßiderent?

Si nomina locorum consuluntur, ubi talium Donationum Regiarúmque Præceptionum Chartæ pro diversis Ecclesiis datæ sunt, corruit etiam fabula de otiosa Regum per totos annos apud Villam Mamaccas desidia. Theodoricus Tertius annis Regni sui, decimo, duodecimo & decimo-ter-

tio, apud Compendium Chartas emisit pro Monasterio Sitivensi, pro Aigliberto Cenomanensium Episcopo, & pro Monialibus Cenomanensibus; anno decimo-quarto Testamentum Amalfridi confirmavit apud Carisiacum in procinctu pugnæ Textricianæ, cui præsens interfuit. Claudius Condatescensis Abbas de rebus sui Monasterij Parisiis apud Clodoveum Regem ibi commorantem egit. Childebertus Corsintiscæ Regium edidit Diploma, quo Solemium, Villam in hodierna Hannonia sitam, Monasterio San-Dionysiano agri Parisiensis tradidit. Chilpericus, anno suæ Domina-

tionis primo, Compendij Præcepta dedit pro Cœnobiis San-Dionysiano & Corbeiensi; anno secundo, item Compendij pro Monasterio San-Dionysiano, Parisiis pro Glannafoliensi, rursum Compendij pro Metensi; anno quarto Valentianis pro civitate Cenomanensi. Theodoricus Quartus, anno sui Principatûs primo, duo rescripsit Diplomata pro Monachis Sitivensibus, vnum Sueßione, alterum Confluentibus; item tertium Metis anno quinto pro Cella Leobardina; necnon quartum longè seriùs apud Gundulfi Villam pro Cœnobio Murbachiensi. An totam vitam in Villa duxe-

runt otiosi, qui Parisiis, Compendij, Suessione, Carisiaci, Corsintiscæ, Valentianis, Confluentibus, Metis, & apud Gundulfi Villam degisse comprobantur?

Sæpè miratus sum, REX INVICTISSIME, *neminem hactenus è nostratibus repertum esse, qui datâ operâ Historiam suæ Gentis à tam ignominiosa purgaret labe, Majores Tuos à tam turpi calumnia vindicaret. Singulari verò providentiæ nunc acceptum refero, quòd opus adeò memorabile & ad hanc usque diem intentatum, Te regnante, susceperim. Ætas enim minorennis, ex qua malevoli vel ignari Scriptores ansam*

ſam Tuos Anteceſſores calumniandi ſumpſerunt, ſupra omnem admirationem in Te fuit. Rex eſſe cœpiſti nondum quinquennis, eodémque fermè die, quo Patri Tuo Glorioſiſſimæ Memoriæ ſucceſſiſti, hoſtem potentiſſimum Tuáque Regna ſpe jam devorantem debellaſti. Victoriarum hoc fuit præludium. Vniverſam mox Europam famâ Tui Nominis implevisti. Duces Tuorum Exercituum in Belgio, in Germania, in Italia, in Hiſpania ſæpè triumpharunt; iter Tuis Legionibus in Fœderatum Belgium per ditiones Hiſpano-Belgicas aperuerunt; Danubium, Lycum & Iſaram tranſgreſſi pene-

trarunt ad Oenum; ciuitates in Hetruria viciniſque Inſulis expugnarunt; vlteriorem Hiſpaniam traiecto Ibero perterruerunt. Iiſdem temporibus, directis in disjunctiſsimas remotiſsimáſque Regiones Legationibus, bella compeſcuiſti. Motus Italiæ compoſuiſti, concordiâ inter Summum Pontificem, Rempublicam Venetam Sociόſque renovatâ; nec minùs feliciter amicitiam Danos inter ac Suecos in extremis Orbis Arctoi partibus redintegraſti. Tuis Oratoribus aſſenſum ſoli denegarunt Britanni, quanto ſuæ gloriæ detrimento, probavit eventus; inteſtinis enim tumultibus, quos ſedare cupiebas,

diutiſſimè vexati ſunt, ſuáſque manus, poſt multa ſcelera, polluerunt flagitio, quod, vt omnibus retrò ſeculis inauditum fuit, ita nec futuris nominandum. Tu verò pacem, quam vbique terrarum florere ſummoperè deſiderabas, in primaria Vveſtphalorum ciuitate cum Cæſare ſic pactus es, vt Germaniæ Sueciæque tranquillitatem pepereris, ampliſſimos Principatus Auitóſque Titulos Sociis Tuis reſtituendos curaris, Tuíſque Ditionibus multas Vrbes ac Prouincias cis & vltra Rhenum adjunxeris.

Poſt tot egregia facinora, quorum recordatio neminem in admirationem Tuæ Majeſtatis non ra-

pit, civiles discordias, ut olim Majores Tui, per universam penè Franciam expertus es, vix tum decennis. Audaciam factioni fecit ætas adhuc tenera. Perduellibus aut veniâ donatis, aut solum vertere vi coactis, Tua pacasti Regna. Votorum autem suorum ne compotes fierent Antecessores Tui, quos suprà commemoravi, brevior vita breviórque Principatus prohibuerunt. At nec quia longam non duxerunt vitam, nec quia diuturno non potiti sunt Regno, ignavi, socordes, aut amentes continuò sunt habendi.

Tam absurdam diutiùs dissimulare non potui calumniam; &

quamvis in ea diluenda, ne trans operis mei metas divagari viderer, solis usus sim monumentis, quæ spectant ad Annales Ecclesiasticos Francorum, aliáque longè plura reliquerim in eandem sententiam ab Auctoribus congerenda, qui deinceps in civili politicâque Francicæ Gentis Historia versabuntur, rem Tibi, REX AUGUSTISSIME, *gratissimam hac prælusione me fecisse confido*

CHRISTIANISS. MAJESTATI TVÆ

Devotissimus ac fidelissimus Cliens & Subditus
CAROLVS LE COINTE, Congregationis Oratorij D. N. IESV CHRISTI Presbyter.

Lutetiæ Parisiorum,
anno 1670.

REGES FRANCORUM.

TABVLA PRIMA,

A Priamo vſque ad obitum Clotarij I.

PRIAMVS Rex Francorum, anno 382.

MARCHOMIRES Rex Francorum, anno 389.

FARAMVNDVS Filius Marchomiris, Nepos Priami, regnare cœpit anno 417. obiit anno 426.

CLODIO poſt patrem regnauit anno 426. obiit an. 446.

MEROVEVS patri ſucceſſit anno 446. obiit anno 456.

CHILDERICVS regnum ſuſcepit anno 456. obiit an. 481.

CLODOVEVS regnum iniit anno 481. factus eſt Chriſtianus anno 496. obiit anno 511. Reliquit quatuor filios, qui paternam hæreditatem in quatuor partes diuiſerunt.

THEODORICVS Rex anno 511. obiit anno 534.

- THEODOBERTVS R. an. 534. obiit an. 548.
  - THEODOBALDVS II. R. an. 548. ob. an. 555.

CLODOMERES Rex anno 511. vitam clauſit anno 524.

- THEODOBALDVS I. Rex anno 524. deſiit viuere an. 526.
- GVNTHARIVS Rex anno 524. deſiit viuere an. 526.
- CLODOALDVS R. anno 524. regnum amiſit anno 526.

CHILDEBERTVS Rex anno 511. obiit anno 558.

CLOTARIVS Rex anno 511. totius Franciæ Monarchiam obtinuit anno 558. obiit anno 561.

TABVLA SECVNDA,

Ab obitu Clotarij I. vſque ad annum Chriſti DCXXXII.

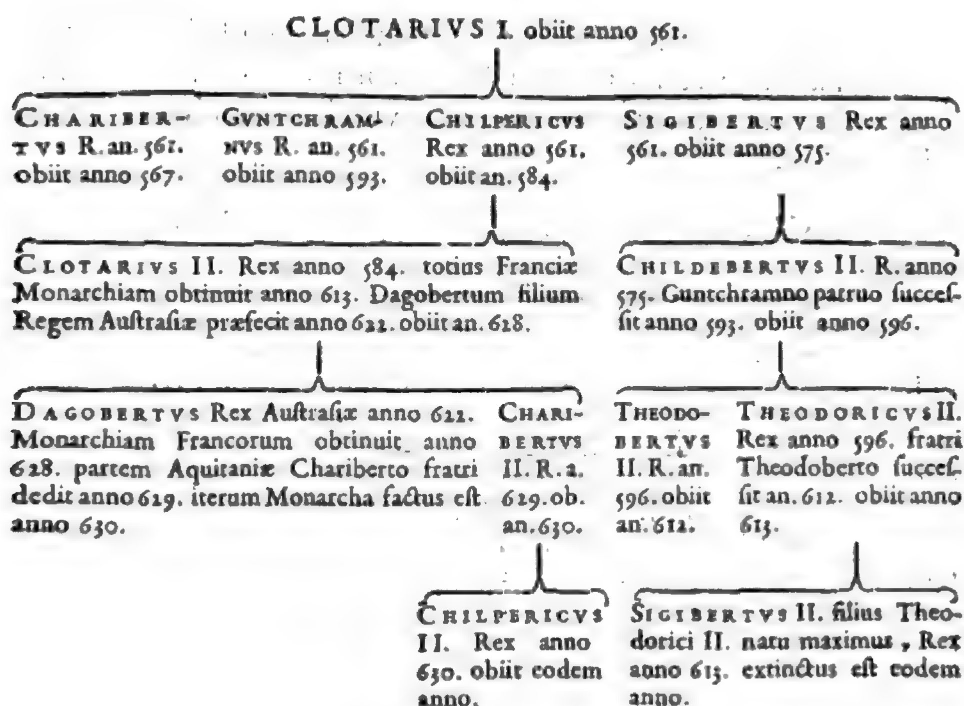

TABVLA TERTIA,

Ab anno Chriſti DCXXXII. vſque ad annum DCLXXX.

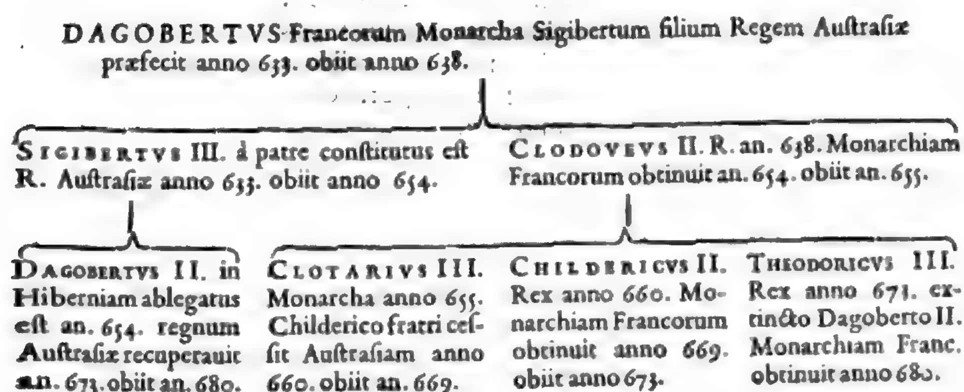

TABVLA QVARTA,

Ab anno Christi DCLXXX. vsque ad annum DCCXXXVII.

In qua Clodoueus II. eiúsque filius Childericus II. licèt ad tertiam Tabulam & ad tertium Volumen nostrorum Annalium toti pertineant, denuò repetuntur, vt Chilperici Tertij genus innotescat.

CLODOVEVS II. de quo suprà, Tabulâ III.

- CHILDERICVS II. de quo suprà, Tabulâ III.
  - CHILPERICVS III. post Dagobertum III. patruelis sui Childeberti III. filium regnare cœpit an. 715. obiit an. 721.
- THEODORICVS Monarchiam Francorum adeptus est anno 680. obiit anno 692.
  - CLODOVEVS III. Theodorico III. patri successit anno 692. obiit anno 694.
  - CHILDEBERTVS III. Clodoueo III. fratri successit anno 694. obiit anno 711.
    - DAGOBERTVS III. Childeberto III. patri successit anno 711. obiit anno 715.
      - THEODORICVS IV. post Chilpericum III. patruelem aui sui Childeberti III. regnare cœpit anno 721. obiit anno 737.
  - CLOTARIVS III. in Austrasia contra Chilpericum III. patruelem regnare cœpit anno 718. obiit anno 719.

ANNALES

ANNALES ECCLESIASTICI FRANCORVM.

SANCTVS ELIGIVS tricesimo ante Clodouei Secundi Regis obitum die, cùm multa de familia Regia prædiceret, Clodoueum per Solem, Baldechildem Reginam per Lunam, tres eorum filios, Clotarium, Childericum, & Theodoricum per totidem Stellas designauit. Harum deinde postremam, quæ, postquàm Sol, Luna, duæque Stellæ priores disparuerant, sola supererat, & Theodoricum filium natu minimum repræsentabat, ob luminis splendorem Soli non æquiparauit modò sed etiam prætulit. *Vna*, inquit, *tantummodò remansit in palàm, quæ sola recto tramite Solis cursum imitans, magno demùm fulgore rutilabat, quantóque ampliùs ad Occidentem declinabat, tantò vberiùs claritas eius latè propagabatur. At vbi ad vltimum Occidui locum peruenit, tantam claritatem suarum lampadarum profudit, vt potissimam Solis claritatem superare videretur.* Clodoueo Regi, cùm beatus Eligius visionem suam per partes explicuit, vniuersa parebat Francia. Theodoricus eâdem Francorum Monarchiâ, seu tribus Regnis, Austriæ videlicet, Neustriæ, Burgundiæque, potitus est. Vnde mox Sanctus Eligius hæc de illo subiunxit. *Tertius*, id est, Theodoricus, qui Clodouei Regis, & Baldechildis Reginæ tertius filius fuit, *solus Monarchiam Regni indeptus dilatabitur super omnes affines suos, atque magnificabitur, & obtinebit sub ditione sua tria hæc Regna.* Scribebat ista Sanc- I.

a In vita Sancti Eligij.

tus Audoenus [a] Rotomagensis Episcopus, vir indubitatæ fidei, cùm Clodoueus è viuis iam abiisset, Baldechildis omni se abdicasset administratione, Clotarius hominem exuisset, Childericus autem & Theodoricus adhuc superstites essent. Quapropter quæ regnante Clodoueo Sanctus Eligius prædixerat, aliqua iam ex parte completa dixit, cetera, quæ nondum impleta essent, paulò pòst implenda sic pronuntiauit. *Nos minimè diffidere conuenit, quia verba eius consequantur effectum, præsertim cùm hæc iam aliqua ex parte completa cernamus, cetera verò, quæ nondum impleta sunt, ex consideratione præcedentium impleri ex proximo non dubitamus.* Obiit paulò pòst Childericus. Abhinc Theodoricus in Neustria & Burgundia regnauit, solúsque Monarchiam Francorum tunc adeptus esset, nisi Dagobertus Sigiberti quondam Regis filius ex Hibernia in Austrasiam ab Austrasiorum parte reuocatus quamprimùm aduolasset. Inde orta inter vtrumque bella. Victoria penes Theodoricum stetit. Hic extincto Dagoberto Monarchiam Francorum obtinuit. Dagoberti clade superiorem Tomum clausimus. Quem igitur Theodoricum Neustriæ tantùm, ac Burgundiæ Regem hactenus intuiti sumus, deinceps vniuersæ Franciæ dominantem contemplabimur, & quæcumque à Sancto Eligio de futura tanti Regis gloria prænuntiata sunt, ex rerum gestarum contextu feliciter impleta deprehendemus.

II. Annus post Christum natum octogesimus supra sexcentesimum numerabatur, cùm Theodoricus Neustrasiæ ac Burgundiæ, quas ab annis septem iam possidebat, Austrasiam adiecit; annis postcà duodecim solus Francis imperauit. Idcircò duplicem notam, vt præcedentibus Tomis in simili casu semper præstitimus, singulis illorum annorum præfigemus; prior Character Principatum in Neustrasia & Burgundia, posterior Principatum in Austrasia significabit.

AN. CH. 681. THEODOR. III. R. 8.

ANNVS
CHRISTI 681.
THEODORICI III. R. 8. 1.

ANNO Christi sexcentesimo octogesimo-primo, siue anno post Sancti Leodegarij Martyrium tertio, vt Vrsinus & Anonymus in vita eiusdem Sancti Leodegarij testantur, Ebroinus Maiordomûs vitam clausit. Quo exitu, sic enarrat idem Anonymus. *Cùm mens errabunda tyranni nutaret, & nullatenus ad emendationem vel humilitatem sui conuerteret, etiam vltra solitum in fastu superbiæ ceruicem eius contrà diabolus diriguisset, tum impletum fuit in eum illud Salomonis prouerbium. Priusquàm humilietur cor hominis eleuatur, & ante ruinam exaltatur spiritus. Et ne tanti piaculi factum impunitum euaderet,* (necem Sancto Leodegario illatam intelligit) *ipse sibi velut freneticus articulum mortis inquirit. Nam cuidam Optimati, qui tunc functionem fiscalem ministrauit, inuentâ occasione eò vsque intulit spolium, donec penè auferret omne eius prædium, insuper minabatur ei mortis periculum. Cernens autem vir ille iam post expolium mortem sibi insuper imminere & exilium, obfirmat animum, atque matutino ad eius ostium ante lucem obseruat egressum. Dies agebatur Dominica, ideò processurus erat ad Matutinarum solemnia. Cùm autem ille pedem foras misisset de limine, ecce iste insperatè prosiliens, gladio eius percussit caput. Ob cuius ictum duplicem decidit in mortem, & ita est ablatum de regno eius iniquum dominium, sicut quondam Dauid à filiis Israël abstulit opprobrium, prostrato Goliath allophylo.* In Gestis [a] Regum Francorum, in Historia [b] iussu Childebrandi Comitis scripta & in Annalibus [c] Metensibus, is qui Ebroinum interemit Ermenfridus vocatur, dicitúrque fugâ in Austrasiam sibi consuluisse ad Pippinum, qui Francos alios plerosque seu Neustrasios ab Ebroino territos insigni humanitate iam susceperat. I.

EBROINVS MAIORDOMVS OCCIDITVR AB ERMENFRIDO.

[a] Cap. 47. [b] Cap. 98. [c] ad ann. 688.

Ebroini mortem ineunte anno contigisse patet ex vita Sancti Leodegarij, cuius corpus Sarcinij * duobus annis ac dimidio tumulatum mansit, atque inde in Pictauensem Diœcesim post mortem Ebroini translatum fuit *medio Martio mense*, vt Anonymus loquitur, à quo seriem totius Translationis accipe. *Postquam infelix Ebroinus vitæ finem dedit, quòd inuidiâ ductus de Dei seruo* Leodegario *absconderat, magnis laudibus longè latéque percrebuit. Postquàm namque Serenitati Regis eiúsque Palatio de virtutibus Sancti Martyris veraciter fuit percognitum, quòd Christus Dominus ad titulum suæ laudis sic eum clarificasse dignatus est signis virtutum, cum admiratione Rex credidit factum, & cœpit venerari Martyrem, quem per accusationem tyranni crediderat priùs fuisse culpabilem. Tunc etiam perlatum cum laude in Palatium, quod multis diebus ab æmulo latuit absconsum. Erat enim multitudo ibi magnorum ac maximorum, Episcoporum scilicet ac Procerum, qui dum collationem de Sancto Martyre inter se haberent, & admirarentur quæ de eo audiebantur, tunc vir vitæ sanctissimæ Ansoaldus vrbis Pictauensis Antistes verbum intulit dicens. Vtinam daretur mihi optio, quia notum est meum esse parentem, & ex parrochia mihi commissa ad honoris processit gratiam, vel eius corpusculum habere meruissem mecum. Ibi autem aderat Ermenarius Pontifex, qui ei successerat in Episcopatu Augustidunense, qui & ipse ait. Iure mihi datur huius viri corpus, quoniam iustum est ibi eum requiescere, vbi Episcopus fuit. Tunc etiam & Vendicianus Præsul Atrabatensis, in cuius fuerat Diœcesi interfectus, dicitur respondisse. Nequaquam ita fiet, vt vos sancti Pontifices locuti estis, sed mihi donetur facultas huius beati viri corpus habere, quoniam huic loco datus est, in quo dignatur quiescere. Adstante verò cunctorum turbâ Præsulum, decreuerunt vt ieiunia & orationes in hoc conflictu fierent, vt per hoc dignaretur Dominus ostendere, in* II.

* *Sercin.*

S. LEODEGARII TRANSLATIO.

AN. CH. 681. THEOD. III. R. 8.

cuius Diœcesi iure deberet requiescere. Hac audientes adquieuerunt decreto, & factâ oratione cum ieiunio, & tribus paruis epistolis definitione scriptâ super altare positis, vt transactâ oratione per eas Dominus declararet, in cuius sorte hoc sanctum beati Martyris corpusculum perueniret. In crastina verò die oratione completâ, ac Missarum sollemniis consummatis, vnus ex Ministris iussu à Pontificibus manum incognitam subter palam posuit, & cognitio veritatis in manu sua venit. Videntes cuncti, qui huic spectaculo erant cognoscentes, acclamauerunt Ansoaldi Pontificis esse institiam, quoniam huius rei veritatem declarabat epistola, quæ veraciter teneretur. Iam tunc sine ambiguitate confirmato consilio, cuidam viro Dei Abbati suo nomine Audulfo ab eodem beato Martyre olim enutrito, isdem Pontifex Ansoaldus iussit, vt festinus propter hoc sacrum corpus pergeret, & cum reuerentia ipsum vsque solum Pictauense deferret, & vbi priùs incœperat cultum Dei exercere, ibi eius lucerna omni tempore sui luminis emicaret. Tunc vir Dei sancti sui Pontificis iussis obtemperans, gaudens cum festinatione perrexit, ac peruenit ad locum, vbi requieuerat corpusculum. Quod audientes qui habitabant in circuitu loci, multitudo Monachorum, ceterorúmque virorum ac mulierum, deuotione magnâ compuncti, festinantes concurrebant ad locum. Vbi cùm sanarentur multi à languoribus diuersis exultabant, ac læti cum magnis laudibus, & turba multorum canentium simul & flentium, ipsius sancti Martyris, sicut iussum fuerat à glorioso domno Rege, promouerunt hoc sanctum corpus. Ergo cùm iter agerent, diuulgatum est per itineris loca, & cœperunt vndique sponte dextrâ leuâque concurrere & Monasteriis, ac viculis & villis, turba Monachorum ac Clericorum, & populi cum crucibus, cereis, magísque suauitate odoris obuiam procedentes. Tanta autem multitudo erat, vt vix quisquam accedere posset ad feretrum, vt acceptis cornibus eius deferri posset scapulis. Nam quacumque aliquis detineretur infirmitate, etiamsi feretro accedens tangere non potuisset manu, statim ad pristinam reuertebatur sanitatem. Nulli etenim negabatur sanitas, si ex fide tangeret fimbriam opertorij, quo feretrum tegebatur. In pago autem Caturcino quibusdam fidelibus poscentibus, & præcipuè petitionibus Ermenanæ Abbatissæ, quæ ad hoc opusculum impatienter præter ceteros nos compulit ad scribendum, de Sanctis quæ comitabantur virtutibus relationem veram misit memoratus Audulfus, vbi inseruit quod non voluit perstringere scripturâ & numero multitudinem miraculorum quæ viderat coruscare, solummodò dum beatus Martyr de loco prioris sepulturæ ad locum, quo nunc honorificè quiescit, deferretur. Adserebat enim si ea, quæ viderat quisquam, paginæ inserere voluisset, Psalterij volumen excedere quantitatem libri, in quo forent descripta beati viri miracula. Nos verò, quæ per eandem relationem cognouimus, audire breuiter volentibus intimamus.

III. MIRACVLA.

In quadam villa, cuius est vocabulum Gaudiacus (Carnotensis parochiæ, vt obseruat Vrsinus) *erat puella quædam nomine Radigna, quæ ab annis septem in parentum domo iacebat, cæca, muta, & paralytica. Sed cùm allata à parentibus ad feretrum beati Martyris fuisset, eâdem nocte sopore detenta visum vidisse dicitur, duos viros splendidos cum reliquiis antè eam astitisse. Sed cùm euigilasset, & secum visionem miraretur, oculi eius receperunt visum, & pedes gressum, & lingua locutionis officium, ita ut ipsa exclamaret dicens. Gratias tibi ago, Omnipotens Deus, quia per Sanctum Martyrem Leodegarium ad integram sanitatem restituta sum. In hac laude erecta, & omnibus membris sana, cum parentibus perrexit ad propria, longo tempore postmodum victura. Deinde cùm in territorio Turonicæ ciuitatis peruenissent, in viculo vocabulo Solnaco*, seu Salnaco, *erat mulier à dæmonio vexata. Quod audientes parentes eius, trahentes eam per brachia, cœpit vocibus clamare, quia nolebat ad sancti viri feretrum accedere. Sed inuita tandem pertracta ad eius peruenit feretrum. Quæ cùm tetigisset paululùm huius feretri vestimentum, mundata est protinus à dæmonio, & reuersa ad sensum proprium, magis circa feretrum adhuc volebat assistere, quia ab aduersariis se iterum metuebat arripi, ex quo iam liberam factam se cernebat. His itaque gestis peruentum est ad Turonis vrbem. Quod audiens Pontifex huius ciuitatis, qui tunc aderat, vir Dei Bertus processit obuiam cum choris psallentium, cum lampadibus, vel cum omni Clero, & accepto*

cum suis feretro cùm per medium transiret ciuitatis, quædam mulier accusata pro morte viri sui, collo ac manibus teneretur catenata, cùm traheretur à custodibus, exclamauit dicens. Subueni mihi, beate Leodegari, quia innocens pereo falsis accusatoribus alligata. Cùm hoc dixisset, illicò confracta catena ex collo cecidit, & manibus, eandem super feretrum proiecit, & apparuit idonea quæ fuerat absque noxa punita penè. Cùm verò idem Pontifex cum magnis laudibus per suam parochiam hoc sanctum corpus deduxisset, & introisset intra Pictauense solum, ad quod erat destinatum, requieuit paululùm in quodam viculo vocato Igorande. Vbi obuiam occurrens quidam claudus, sed cùm se in orationibus ad sancti viri corpus in terra proiecisset, statim sanus factus & super pedes erectus ad propria est incolumis reuersus. Tunc audiens quædam mulier, à cuius manibus ablata fuerat species propria (nam digiti eius curui facti erant, itaut in medio absconsa essent palmæ, in tantum vt vngues in carne essent infixi, à se propriam amiserant virtutem) ipsa tamen cùm adpropinquasset ad feretrum, inuocato Dei nomine & Sancti Martyris, directa ad pristinam sanitatem, magnas agens gratias Deo, reuersa est ad propriam domum. Sed & hoc non est silendum, quia vir Dei Ansoaldus Pontifex audiens sanctum appropinquasse iam corpus, velocem direxit nuntium, qui ex Interamnis villa sua daret abundantiam vini, vnde pauperes & reliquum vulgus, qui comitabantur sanctum corpus, habere potuissent ad refocillationem refectionis. Sed cùm hoc fuisset actum, non multum post spatium nunciatum est, quòd omnia vasa quæ intra apothecam erant, vnde ipsum vinum exierat, penè vacua remanserant, nunc tam plena erant, vt etiam superfluentia vina in pauimento deciderent, ipsa tamen vascula plena remansissent. Post hæc cùm ad Vigennam fluuium in vico Sanoreæ, siue in vico Sannone peruenissent, erat ventus contrarius supereminens ipsum flumen tumidum. Vnde metuentes nautæ cœperunt prohibere introire nauigantes, ne periclitarentur in flumine. Tunc Dei Abbas iam dictus, cuius cura erat deferre Sancti corpus, confidens Sancti Martyris de meritis, compulit eos dicens. Mittite in nauim, & transite securi, quia Dominus potens est in huius Sancti meritis has vndas conquiescere. Cùm autem positum esset in naui, & nauigare cœpissent nautæ, statim vndæ quieuerunt, & prosperè illud flumen illæsi transierunt. Sed cùm ibi noctu in Ecclesia requieuissent, & quædam peregrina mulier cum infantulo cæco paruulo aduenisset, totâ illâ nocte in oratione peruigilans, diluculo infans lumen quod amiserat recepit. Deinde recto itinere pergentes, peruentum est ad quandam villam Gelnacum, ad quam vir Dei Ansoaldus Antistes accessit cum suis, scilicet cum multitudine Clericorum populorúmque promiscui sexûs, & ætatis, & pauperum cum thuribulis ac incensi fragrantia, cum crucibus & cereis accensis, agminibúsque multis canentium, hoc sanctum corpus suscipiens pergere cœpit ad vrbem. Tunc ibi quædam aderat fœmina multis iam annis intantùm curua, vt etiam caput inflexum penè adhæreret genibus, cùm paululùm oculos erexisset ad Sanctum Martyrem & ad feretrum, reuersum est ad pristinum vigorem eius corpusculum. Mirans hoc Pontifex, & omnes illic astantes, virtutem Dei ac beatissimi Martyris, hinc cum Canticis & magnis laudibus peruentum est ad vrbem. In suburbana Basilica, in qua beata Radegundis requiescit, introiuit beatus Pontifex cum sancto corpore Martyris, ibíque aderat quidam paralyticus, & in eius aduentu protinus sanus effectus est, & in aliquo itineris spatio secutus est feretrum, & remansit sanus. Sed cùm ad Basilicam Sancti Hilarij delatum fuisset beatum corpus; alius paralyticus iacens in via, huius tangens feretrum, sanus protinus factus est. Paulò pòst quædam puella cæca Sanctum Dei inuocans, lumen amissum recepit, quæ secuta vsque ad eius tumulum perueniens, vsque adhuc deuota residet ac deseruit.

AN. CH. 681. THEODOR. III. R. 8.

IV. Igitur cùm ipsum sanctum corpus amotum fuisset ab vrbe, & ab ipsius ciuitatis Præsule cum suis Sacerdotibus & Ministris humeris propriis fuisset quibusdam spatiis deportatum, & vsque Zezinoyalo, siue Zezolliolo quodam viculo cum magno triumpho fuisset delatum, cum magna turba Monachorum de Sancti Maxentij Cœnobio, in quo priùs fuerat Abbas constitutus, gaudentes obuiam processerunt, súmmque Pastorem cum magno fauore suscepturi, deuotione magnâ cum psalmodiis in eadem Ec-

AN. CH. 681. THEODOR. III. R. 8.

clesia pernoctantes. Diluculo verò quædam mulier accedens, deferens semiuiuum infantulum in brachiis, penè annorum trium, qui priusquam ad sanctum corpus accederet amisisse fertur spiritum. Quæ deportans, peraccedens posuit sub feretro, & cum fletu inuocauit Sanctum virum, dicens: Domine mi, redde filium meum. Et cùm ferè per horarum trium spatium hoc deprecando clamaret, quasi de graui somno euigilans infans, voce quâ valebat matrem requirens, ait. Mater, vbi es? Ipsa gaudens recepit filium rediuiuum, quem amiserat defunctum. Hoc magnum & mirabile fuit miraculum, ex quo magna fides processit in populo de tam perfecto viro, cuius institia manet in cælo. Deinde verò sublatum est corpus beatissimi Martyris, & quemadmodum decebat talem virum, deferre cæperunt. Deinde ad Monasterium beati Maxentij, in quo priùs pater fuerat effectus Monachorum, ire cæperunt. Et quia inibi priùs cæperat mentes hominum peruersorum mutare ad cultum diuinum, iusto iudicio Dei ac prouidentiâ censetur, vt virtutibus fulgendo summis operibus plurimos adnecteret diuino seruitio. Cùm autem deferretur, occurrerunt ei in via duo pauperes, vir scilicet cum vxore. Vir enim vnum oculum ablatum perdiderat, vxor verò duos. Vterque accedens ad feretrum, mulier fide lumen oculorum recepit, vir eius dubitans recessit cum vno oculo cæcus. Priusquàm enim accederent, vir trahebat funiculo cæcam. Redeuntes verò, vxor recepto lumine vicem reddebat, virum trahens postmodum cæcum. Nam cùm priùs Monachi ex ipso Cœnobio in eius properassent occursum, quædam puella, quæ iacebat in atrio Sancti Maxentij paralytica, atque omnium membrorum amisisse notum erat officium. Quæ cùm nomen audisset beati Leodegarij, manus vna ei restituta est sanitati. Cùm verò die tertiâ beati Martyris corpus in ipso peruentum fuisset atrio, omnia membra eius dissoluta, omníque infirmitate amissa, in pristinis reuersa est officiis, ac tota est incolumis reducta. Hoc videntes, qui ibidem aderant, miraculum, tanta vndique adgressa fuit multitudo populi, vt vix Ecclesia seu atria caperent multitudinem aduenientium, & populorum cateruam. Intereà mulier alia ex longinquo veniens, lumen oculorum perditum, cùm ad Sancti Martyris accessisset tumulum, recepit quod amiserat pristinum. Quidam adolescens simul & puella dæmoniis vexati, cùm tremefacti accessissent ad locum, vomitu sanguinis euulsis dæmonibus ad sanitatem peruenerant suam. Multæ & innumerabiles virtutes illis diebus per eundem Dei Martyrem operatæ sunt. Nam quicumque venissent multorum languentium, cæcorum, surdorum, mutorum, aridorum, claudorum, atque à dæmonibus vexatorum, redditi sunt incolumitati & sanitati. Nam dum in itinere deferrentur, penè sine numero fuit multitudo portantium. Matronæ verò nobiles vestimentorum ornamenta gestantes, oblatis palleis velamen ex auro & serico & ornamentis offerentes super feretrum Martyris, intantùm vt is melior in meritis esse gauderet, qui in honorem Martyris prior votum suum Domino obtulisset. In ipsius beatissimi Martyris honore, iussu Pontificis domni Ansoaldi, opere huius Andulfi Patris Monasterij, miræ magnitudinis fabricata est domus, cuius fabricæ ædificatio est dissimilis omnium Basilicarum constructio. Quo charismate supradictus Pontifex votum, quod vouit, perficere volens huic loco accessit cum omnibus suæ Ecclesiæ Sacerdotibus ac turba magnificorum cateruâque populi & plebe magnâ. Et quidem cum magnis laudibus sanctum sepelierunt corpus beati Martyris.

V. RELIQVIÆ IN VARIIS LOCIS.

In nonnullis Martyrologiis solemnitas illius Translationis decimo-septimo Kalendas Aprilis annotatur, vt Godefridus Henschenius [a] in Diatriba de tribus Dagobertis obseruauit. In eiusdem Translationis enarratione, quam proximè descripsimus, caput à reliquo Sancti Leodegarij corpore separatum non legitur. Inter Reliquias tamen, quas Atrebatenses in celeberrimo Sancti Vedasti Monasterio custodiunt, ab Arnoldo Rayssio in Hierogazophylacio Belgico recensetur *caput Sancti Leodegarij Augustodunensis Episcopi & Martyris, capsellâ ex argento deaurato elaboratâ ditatum.* Et apud Andream Saussaium in Martyrologio Gallicano [b] Vindicianus Atrebatensis Episcopus ac Monasterij Vedastini præcipuus conditor idem Sancti Leodegarij caput sibi vendicasse sic dicitur. *Caput huius sancti Martyris nihilominùs Sanctus Vindicianus in pignus & monimentum pietatis sibi vendicauit, quod hodié-*

[a] Lib. 1. c. 16.
[b] D 2. Octob.

que Atrebati seruatur in scrinio argenteo antiqui operis, in Monasterio Sancti Vedasti. Vindicianus è tribus quidem Episcopis fuit, qui de Sancti Leodegarij corpore contenderunt, sed illud corpus ex Atrebatensi Diœcesi, vbi sepultum primò fuit, in Pictauiensem delatum est integrum, vt ex supradictis constat. Verùm post aliquot annos, Monasterium Vedastinum, cùm à Vindiciano Episcopo plurimùm auctum fuisset, amplissimas quoque possessiones ex munificentia Theodorici Regis accepit. Tunc autem Vindicianus Episcopus & Theodoricus Rex in votis forsitan habuerunt, vt è S. Maxentij Monasterio in Vedastinum, siue ex Episcopatu Pictauiensi in Atrebatensem, vbi beatus Athleta Martyrium consummarat, pars Reliquiarum reueheretur. Id admodum probabile putamus. Superest difficultas, quoniam in tractatu Bernardi Guidonis de Sanctis qui Lemouicensem Diœcesim exornant, caput & manus beati Leodegarij dicuntur apud Maymacum * in Monasterio piâ deuotione custodiri. Dirimetur hæc controuersia, si Monachis Vedastinis pars tantùm capitis, altera pars Ascetis Maymacensibus tribuatur.

AN. CH. 681. THEODOR. III. R. 8.

* *l'Abbaye de Maymac.*

VI.

Haud aliter componi potest inter Monachos Sam-Maxentianos, Bronienses, Ebrolienses, & Siluiniacenses, mota de Sancti Leodegarij corpore contentio. Vt enim in Vedastinum, sic & in Broniense, Ebroliense, ac Siluiniacense variæ portiones reliquiarum è Monasterio Sam-Maxentiano transferri potuerunt. Tertio milliari à Namurco *, conspicitur Broniense Monasterium, quod decimo seculo constructum fuit, & Sancti Gerardi * conditoris ac primi Abbatis nomen etiam gerit. In illo Cœnobio Rayssius ait asseruari *corpus Sancti Leodegarij Augustodunensis Episcopi & Martyris.* Deinde mentem suam sic exponit. *Dixi eos,* nempe Monachos Bronienses, *corpus habere, id est, maximam corporis partem, excepto etiam sacro eius capite.* Rectiùs Molanus [a] non maximam sed aliquam corporis portionem in Broniense Monasterium delatam sic asserit. *Sanctum corpus ad Sancti Maxentij Monasterium est euectum. Postmodum tamen inde portionem aliquam corporis accepit Bronium Namurcense Sancti Gerardi Monasterium die vndecimo Aprilis.* Posteà Martyrologium citat, cuius hæc ad illum diem sunt verba. *In Bronio Monasterio, aduentus Sancti Leodegarij Episcopi & Martyris. Natalis est mense Octobri, die secundâ.* Gonthero, qui quartum inter Bronienses Abbates locum obtinet, vitámque anno Christi sexagesimo secundo [b] supra millesimum clausit, inscripta reperitur [c] Sancti Gerardi vita. Testatur Auctor curam octodecim Monasteriorum, vt ibi collapsa Monastici status disciplina restitueretur, Gerardo commissam fuisse, testatur & ex Cœnobiis conquisitas ab eodem Gerardo Reliquias, quibus Bronium ditaretur, nullam verò beati Leodegarij mentionem facit. Altum quoque de Sancto Leodegario silentium apud Molanum ceterósque Neotericos, qui laudes Sancti Gerardi texuerunt. Sacras igitur Leodegarij Martyris exuuias seriùs susceperunt Ascetæ Bronienses, sed vnde & quando, penitus ignoratur, desunt enim monumenta, quibus ista demonstrari possint. Apud Saussaium III. Idus Aprilis, *in Bronio Monasterio celebratur aduentus Sancti Leodegarij Episcopi Æduensis & Martyris, cuius sacrum corpus deinde in Galliam relatum, ad Siluiniacense Cœnobium Ordinis Cluniacensis in Aruernia peruectum, summóque, quo decuit honore, in sacrario collocatum est.* Hæc opinio non placet, existimamus enim corpus Sancti Leodegarij nunquam integrum apud Bronium vel apud Siluiniacum * fuisse, portiones autem eiusdem corporis vtrobique etiamnum custodiri. Sebastianus *Marcaille* libro sexto Antiquitatum Siluiniacensium addit Ebrolium * S. Leodegarij Reliquiis etiam illustrari. Ebrolium Monasterium est Ordinis Benedictini, pertinétque ad Diœcesim Claromontanam, in qua situm quoque Siluiniacum. Monachi Cluniacenses, vt corpus Sancti Leodegarij, seu partem corporis, vt Auctor Antiquitatum Siluiniacensium interpretatur, in Ecclesia Prioratûs de Siluiniaco esse confirment, allegant Bul-

* *Namur.*
* *S. Girard de Broigne.*
[a] D. 2. Octob.
[b] Fisenus d. 3. Octobr.
[c] Apud Sur. d. 3. Octobr.
* *Souuigny.*
* *Esbreule.*

AN.CH. 681. THEODOR. III. R. 8. [a] Lib. 6.

lam Clementis Sexti Papæ, datam *apud Villam-nouam Niuernensis Diœcesis, 2. Nonas Octobris, Pontificatûs anno secundo*, quam in iisdem Antiquitatibus [a] integram legere poteris. Non dubitamus, quin & parte quadam tanti thesauri ditatæ sint pleræque aliæ Galliarum Ecclesiæ. In Abbatia Sancti Victoris prope muros Parisienses oculus & annulus beati Martyris asseruantur. Agemus fusiùs de Translationibus illarum Reliquiarum cùm ad ea tempora peruenerimus, quibus condita sunt Monasteria suprà nominata.

VII. [b] De diu. Miss. Sacrif. c. 28.

In Heduensium siue Augustodunensium Episcoporum Catalogo, quem Nicolaus *Imblot* Heduensis Ecclesiæ Præfectus Demochari [b] suppeditauit, Sancti Leodegarij successores in Augustodunensi Cathedra recensentur *Preiectus, Erminarius, Aubertus.* A Democharis opinione non recedunt Chenutius & Robertus. Apud Chenutium proximi successores Sancti Leodegarij sic enumerantur. *Sanctus Proiectus, Ermenarius, Aubertus.* Apud Robertum sic. *Proiectus vel Praiectus, Herminarius vel Ermentarius, Amalbertus vel Aubertus.* Hæc Episcoporum series Seuertio non placet, qui Erminarium siue Ermenarium Preiecto seu Proiecto præponit, deinde Aubertum eidem Preiecto seu Proiecto subrogat. Omnium optimè Sammarthani mendum aiunt in Catalogos irrepsisse, qui Proiectum Sancto Leodegario substituunt, cùm ex eiusdem Sancti Leodegarij vita constet Ermenarium illi proximè successisse. Totius erroris causa videtur ex eo profecta, quòd Leodegario Episcopo & Hectore Comite fugâ dilapsis Praiectus Aruernorum Episcopus in solemnitate Paschali rogatus est, vt pro statu Regis & Ecclesiæ pace Missam Augustoduni celebraret. *Cùm iam meridianam plagam Sol lustrasset, & ad occasum adpropinquaret, & hora, quod est consuetudinis, iam in promptu cernerentur, vt sollemnes vigilias Pascha celebrari licitum esset, ex Regali permisso vel maiorum natu, Pontifices vel Sacerdotes, qui in Eduorum vrbe ob Regiam potestatem conglobati fuerant, beatum virum Praiectum*, vt Auctor vitæ testatur, *supplici voce enixiùs poscunt, imò precantur, vt eâdem sacra noctis vigiliâ ipse pro statu Regis vel pace Ecclesia, sacrificium Deo immolaret.* Lege quæ illa de re ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-tertium [c] Tomo superiore dicta sunt. Episcopatum igitur Augustodunensem post Leodegarium tenuit Ermenarius, tum Aubertus siue Ansbertus vel Amalbertus, cuius successores Vasconus & Amator solis noti sunt nominibus. Anonymus Ermenario librum inscripsit de Vita, Martyrio ac Translatione Sancti Leodegarij, & in illa lucubratione Pontificem, qui Diœcesim Turonensem regebat, cùm Reliquiæ beatissimi Præsulis è Martyrij loco in Monasterium Sancti Maxentij translatæ sunt, Bertum vocauit. *Peruentum est*, inquit, *ad Turonis vrbem. Quod audiens Pontifex huius ciuitatis, qui tunc aderat, vir Dei Bertus, processit obuiam.* Vrsinus, qui versatus est in eadem materia, suámque lucubrationem *summoperè vrgente Audolpho Patre Monasterij beati Maxentij* aggressus est, & *Pictauorum Pontifici Ansoaldo* inscripsit, Auctor æquè coætaneus haberi debet, Audolphus enim siue Audulfus Abbas Sam-Maxentianus Reliquias Sancti Leodegarij ex Episcopatu Atrebatensi in Pictauiensem delatas suscepit, & Ansoaldus Episcopus Ecclesiæ Pictauiensi tunc præerat. Apud illum autem Auctorem Antistes, qui Turonensem Ecclesiam per idem tempus administrabat, non Bertus sed Ruotbertus appellatur. Inde dubium oboritur, vtrùm Bertus, qui teste prælaudato Anonymo Reliquiis Sancti Leodegarij cum choris psallentium obuiam processit, in Catalogis Episcoporum Turonensium distinguendus sit à Chrotberto, cuius mentionem Tomo superiori sæpè fecimus. Nam si Bertus idem est ac Ruotbertus, videtur & idem esse ac Rotbertus & Chrotbertus, quia *Rotbertus* in *Ruotbertus* facilè abiit, & vt plerumque *Ludouicus* pro *Chlodouecus*, *Lotharius* pro *Chlotharius*, *Ilpericus* pro *Chilpericus*, *Ildebertus* pro *Childebertus* legitur, ita *Rotbertus* pro *Chrotbertus* ab Vrsino scribi potuit,

EPISCOPI AVGVSTODVN.

[c] Nu. 4. 5.

CHROTBERTVS EPISC. TVRON.

IDEM CVM BERTO.

tuit, vnde apud Ioannem *Maan*, in Historia Sanctæ & Metropolitanæ Ecclesiæ Turonensis, promiscuè *Chrotbertus* & *Robertus* vsurpatur. AN. CH. THEODOR. III. R. 8.

Chrotbertus, qui secundùm nostram computationem anno Christi sexcentesimo sexagesimo-quinto sedere cœpit, anno post Christum natum sexcentesimo octogesimo-primo, cùm Reliquiæ Sancti Leodegarij per agrum Turonensem in Pictauiensem delatæ sunt, in viuis superstes fuit. Pontificatum enim tenuit *an.* 25. *mens.* 11. vt Chenutius obseruat, vel *annis ferè* 26. vt Seuertius tradit, aut etiam diutiùs, id est, annis triginta, vt infrà dicturi sumus. Idem est igitur ac Bertus, de quo coætaneus Anonymus mentionem in vita Sancti Leodegarij fecit. VIII.

Apud Anonymum Maioretanum seu Maioris Monasterij Monachum, quem Laurentius Bochellus Historiæ Gregorij Turonensis subiecit, in Appendice de Gestis Episcoporum Turonensium & Abbatum Maioris Monasterij, post prædictum Gregorium in Turonensi Cathedra sedent, *Pelagius, Leupacharius, Agiricus, Walatus, Sigiliacus, Lerbaldus, Medegisilus, Latinus, Charisigilus, Rigobertus, Papolenus, Childebertus, Bertus*. Altum ibi silentium de Chrotberto, quem alij Nomenclatores aut Childeberti loco reponunt [a], aut binominem constituunt [b], ac promiscuè Childebertum & Chrotbertum vocant, seruato nihilominùs Berti nomine, quem Childeberto seu Chrotberto proximè sufficiunt. At qui ceteris Chrotbertus, Monacho Maioretano perperam est Childebertus, nec ille, seu Chrotbertus seu Childebertus appelletur, à Berto distingui debet. IX.

[a] Chenut. Seuert. Sammarth. Maan.
[b] Robert.

Gregorius Turonensis Episcopus decimo-quinto Kalendas Decembris anno Christi quingentesimo nonagesimo-quinto feliciter ad Deum migrauit. Id suo loco præualidè probauimus. De Gregorij successoribus ad Pontificatum vsque Chrotberti constant hæ quatuor epochæ. Pelagius, qui Gregorium in Catalogo Turonensium Antistitum proximè sequitur, literas à Gregorio Papa mense Iulio, Indictione decimâ-quartâ [c], datas accepit. Leuparius, qui Pelagio immediatè successit, Sanctum Columbanum è Burgundia pulsum conuiuio excepit, vt Ionas in eiusdem Sancti Columbani vita scribit. Modegisilus teste Flodoardo [d] Concilium Remense cum Sonnatio aliisque Pontificibus celebrauit. Latinus regnante Clodoueo Bettonem Abbatem ad Synodum Cabilonensem direxit, vt ex subscriptionibus eiusdem Concilij liquet. Indictio decima-quarta, quâ Gregorius Magnus epistolam Pelagio Turonensium Episcopo Româ transmisit, per mensem Iulium cum anno Christi quingentesimo nonagesimo-sexto coincidit. Sanctus Columbanus cum Leupario Turonis epulatus est anno Christi decimo supra sexcentesimum. Synodi Remensis & Cabilonensis secundùm nostram supputationem habitæ sunt, illa anno Christi sexcentesimo vicesimo-quinto, hæc anno Christi sexcentesimo quadragesimo-quarto. Vnamquamque illarum epocharum pluribus argumentis confirmauimus. Tali autem computo si benè non illigatur, vitiosa est quæcumque circumfertur Antistitum Turonensium Chronologia. X. CHRONOLOGIA TVRONENS. EPISCOP. EXAMINATVR.

[c] L. 5. Ep. 52.
[d] Lib. 2. c. 5.

Ioannes *Maan* Doctor Theologus in Facultate Parisiensi, & Turonensis Ecclesiæ Canonicus ac Præcentor, cùm superiorem Tomum nostrorum Annalium edebamus, Historiam Sanctæ & Metropolitanæ Ecclesiæ Turonensis in lucem emisit. A nobis vt & à ceteris, qui Gregorianum calculum assequi pro viribus conati sunt, haud parum recessit, nam Gregorij Turonensis obitum anno Christi quingentesimo octogesimo-sexto collocauit. Deinde ad Chrotberti seu Roberti Pontificatum annos numerauit septuaginta-quinque, nos septuaginta tantùm computauimus, itaut quem ille primum annum Chrotberti Turonensis Episcopi cum anno Christi sexcentesimo sexagesimo-primo composuit, nos cum anno Christi sexcentesimo sexagesimo-quinto duximus comparandum. Hæc controuersia, quia non leuis est momenti, studiosiùs videtur examinanda. XI.

AN. CH. THEODOR. III. R. 8.

XII. Chronologiæ Gregorianæ ratio præcipua, cui prædictus Auctor potissimùm innititur, vt Gregorij Turonensis obitum anno Christi quingentesimo octogesimo-sexto consignet, petitur à vulgata eiusdem Gregorij Historia Ecclesiastica, in qua hæc leguntur vltimo capite libri quarti, *à Passione Domini vsque ad transitum Sancti Martini, anni* CCCCXII. necnon ista postremo capite libri decimi, vel potiùs in operum Gregorianorum epilogo, *à Resurrectione Dominica vsque ad transitum Sancti Martini, anni* CCCCXII.

XIII. Auctor, in quem inquirimus, seu Menander eius amicus, à quo Tabulas Chronologicas accepit descripsítque, præcitatos Gregorij textus illigauit computo Antiocheno, qui, si fides est eidem Chronologo, Dominicam Incarnationem quindecim annis anteuertit. *Ex numeris*, inquit, *Gregorianis à Resurrectione Domini inueniuntur numeri æræ vulgaris, sublatis quindecim, quod alibi demonstratur. Exemplo esto. In anno* 509. (corruptè 590.) *Gregoriano, quo notat Chlodoueum sacro baptismate regeneratum, hinc aufer* 15, *habes* 494 *æræ vulgaris, quæ methodus est perpetua.* Hæc iste in Appendice, numero quarto. In totius autem operis proœmio, fusiùs de illa methodo sic differit. *Æra Christi* 251, *quæ Decij Consulatus fuit, erat Gregorio Turonensi, qui vetus computum Antiochensis Ecclesiæ sequebatur post Euagrium, annus* 266. *quod cùm vulgarem æram anteuertat annis* 45. *vti scitè aduertit doctissimus Menander Turonensis in Generali Chronologia Martyrologij Romani, & Gregorij ipsius, tollendus ex* 266. *numerus* 45. *quia computum Antiochenum tanto superat Romanum, & sic illud quadrabit cum vulgari Romano. Rursum Gregorius annos Christi putat non à Natiuitate Christi, quæ iam vulgaris est nobis annos computandi ratio, sed à Passione Domini. Christum autem vixisse constat, antequàm pateretur, annos* 32. *cum tribus mensibus, ideóque in qualibet Gregorij computatione annorum à Christo, omissis annis* 32 *vitæ Christi, quos ipse numero non complectitur, tollendi sunt tantummodò ex* 45, *quibus computum eius Antiochense abundat, anni* 15. *sícque Gregoriana Æra Christi cum Romana vulgari omninò conuenit, & demptis* 15, *quæ Sancti Gatiani Epocha est sub Decio apud Gregorium, coincidet cum vulgari eiusdem Epocha, sícque certissimè colligemus etiam ex Gregorio Epocham Decij Imperatoris esse iuxta morem nostrum computandi à Christo nato* 251. Rectiùs scriberet annum 252. quo Decius Augustus secundum Consulatum cum Grato gessit, vt in Apparatu Chronologico probauimus.

XIV. In præcitato textu asseruntur tria: Primum, quòd computus Antiochenus Passionem ac Resurrectionem Domini quadraginta quinque annis antecedat. Secundum, quòd annus primus à Christo nato cum anno computi Antiocheni decimo-sexto componatur. Tertium, quòd Gregorius Turonensis, cùm annos à Domini Passione vel Resurrectione numerat, illos nihilominùs computet ab eius Natiuitate, sequatúrque computum Antiochenum, qui Natiuitatem Domini quindecim annis, Passionem ac Resurrectionem annis quadraginta quinque anteuertit. Vtrùm autem hæc vera sint, manet inuestigandum.

XV. Computus Antiochenus, quem Χρηματισμὸν τῆς Ἀντιοχείας appellant, ab Eusebio, ab Euagrio, & ab Auctore Chronici Alexandrini celebratur. De anno quo cœpit disputant Arnaldus Pontacus in Notis ad Chronicon Eusebianum, Iosephus Scaliger in Animaduersionibus ad idem Chronicon, & libro tertio [a] Canonum Isagogicorum, Dionysius Petauius libro decimo [b] de Doctrina Temporum & parte secunda [c] Rationarij. Tres hi Scriptores in eam rem conueniunt, quòd computus Antiochenus annis octo & quadraginta Christianum antecedat.

[a] Part. 2.
[b] Cap. 61.
[c] L. 3. c. 14.

XVI. Marcellinus in suo Chronico ad Indictionem vndecimam sub Magni Consulatu, id est, ad annum Christi quingentesimum duodeuicesimum, de Anastasio Augusto sic scribit. *Anastasius Imperator subitâ morte preuentus maior octogenario periit.* Annum autem illum, quo Iustinus post Anastasium imperare cœpit, Euagrius annum Antiochenorum quingentesimum sexagesimum-sextum ἕκτον καὶ ἑξηκοστὸν καὶ πεντακοσιοστὸν ἔτος, appellat. Ab Imperio

enim Iustini, qui mense Iulio, anno χρηματιζούσης τῆς Ἀντιοχείας quingentesi-
mo sexagesimo-sexto purpuram induit, quartum Ecclesiasticæ Historiæ librum AN. CH.
sic auspicatur. Ἀναστασίου, ὡς μοι λέλεκται, πρὸς τὴν ἀμείνω μεταχωρή- 681.
σαντος λῆξιν, Ἰουστῖνος Θρᾷξ γένος τῇ ἁλουργεῖ ἀμπεχόνῃ χρῆται, ἐνάτην THEO-
ἄγοντος τοῦ Πανέμου μηνός, ὃς Ἰούλιος παρὰ Ῥωμαίοις ὠνόμασται, χρημα- DOR. III.
τιζούσης τῆς Ἀντιόχου ἕκτον καὶ ἑξηκοστὸν καὶ πεντακοσιοστὸν ἔτος, ὑπὸ τῶν βασι- R. 8.
λικῶν σωματοφυλάκων ἀναρρηθεὶς ὧνπερ καὶ ἦρχεν, ἡγεμὼν τῆς ἐν τῇ αὐλῇ τάξεως καταστάς. Iam verò si quingentos octodecim annos è summa quingentorum sexaginta-sex annorum sustuleris, remanebunt anni duodequinquaginta.

Similiter ad Mabortij seu Mauortij Consulatum, qui & anno Christi XVII.
quingentesimo vicesimo-septimo, & Indictioni quintæ per mensem Aprilem illigatur, Marcellinus de Iustino & Iustiniano Augustis hæc habet. *Indictione v. Mabortio solo Cos. anno Regiæ vrbis conditæ* CXCVIII. *Iustinus Imperator Iustinianum ex sorore sua nepotem, iamdudum à se nobilissimum designatum, participem quoque Regni sui successorémque creauit Cal. Aprilis, ipse verò quarto ab hoc mense vitâ decessit.* Id autem anno χρηματισμοῦ Antiocheni quingentesimo septuagesimo-quinto ἀνὰ τὸ πέμπτον καὶ ἑβδομηκοστὸν καὶ πεντακοσιοστὸν ἔτος contigisse sic affirmat Euagrius capite nono libri proximè citati. Τούτῳ τῷ Ἰουστίνῳ ὄγδοον ἔτος τῆς βασιλείας ἄγοντι ἐννέα τε μῆνας πρὸς τρισὶν ἡμέραις Ἰουστινιανὸς ἀδελφιδοῦς αὐτοῦ συμβασιλεύει, ἀναρρηθεὶς, τῇ πρώτῃ τοῦ Ξανθικοῦ ἤγουν Ἀπριλλίου μηνός, ἀνὰ τὸ πέμπτον καὶ ἑβδομηκοστὸν καὶ πεντακοσιοστὸν ἔτος τοῦ χρηματισμοῦ τῆς Ἀντιοχείας· καὶ τούτων οὕτω προελθόντων, Ἰουστῖνος μεθίσταται τῆς ἐντεῦθεν βασιλείας, ὑπελθὼν τὴν τελείαν ἡμέραν, ἀνὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ Λῴου, τοῦ καὶ Αὐγούστου μηνός, συμβασιλεύσας μετὰ Ἰουστινιανοῦ μῆνας τέτταρας. Deme annos quingentos viginti-septem ab annis quingentis septuaginta-quinque, residuos, vt suprà, nancisceris annos octo & quadraginta.

Ceteris exemplis, quæ peti possunt ab eodem Euagrio, sponte supersede- XVIII.
mus. Hæc abundè probant inter epochas Antiochensem & Christianam apud illum Auctorem discrepantiam annorum octo & quadraginta intercedere. Non adeò constanter ex Chronicis Eusebiano & Alexandrino ratiocinari licet.

In Alexandrino Chronico, inquit Petauius, *eadem æra*, nempe Antioche- XIX.
na, *passim adhibetur, sed aliàs rectè, aliàs non sine mendo.* Multa istius Chronici loca, quæ næuo non carent, egregius hic censor, quem consulere poteris, congessit expenditque libro decimo de Doctrina Temporum, capite sexagesimo-secundo.

Tutiorem in hac parte auctoritatem haud suppeditat Eusebius, plera- XX.
que enim exemplaria nullam χρηματισμῶν Antiocheni mentionem faciunt, alia in annorum numeris inter se differunt.

In Eusebij Chronico ad annum primum Olympiadis centesimæ octoge- XXI.
simæ-tertiæ hæc hodie leguntur, *ab hoc loco Antiocheni sua tempora computant*, sed ab Eusebio scripta quis audeat asserere? Pontacus ad hæc eadem verba sic scribit. *Hac nos adiicienda censuimus propter auctoritatem Codicum, P. A. Fux. Peta. & trium MS. Fab.* id est, Codicum, Puteani, Aurelianensis, Fuxensis, Petauij, & trium Fabritianorum seu Nicolai Fabri. Dum autem *hæc adiicienda propter auctoritatem* suprà memoratorum *Codicum* censet, innuit hæc ab aliis abesse Codicibus, quos numero longè maiori consuluit, vt ipsemet testatur in Apparatu, quem suis notis præfixit. In antiqua Editione,

AN. CH. quæ penes nos eſt, verba, de quibus inquirimus, ponuntur tantùm in margi-
681. ne, abſunt à Codice San-Victorino.

THEODOR. III. R. 8.

XXII. In Euſebii Chronico ad annum ſecundum Probi Auguſti hæc habentur. *Secundo anno Probi iuxta Antiochenos 325 annus fuit, iuxta Tyrios 402. vel 303 ſecundùm quoſdam, iuxta Laodicenos 324. iuxta Edeſſenos 389. iuxta Aſcalonitas* 380. At *hæc omnia*, inquit Pontacus, *deſiderantur in L. M. Pi.* id eſt, in Codicibus, Lemouicenſi, Meldenſi & Pithœano.

XXIII. Denique in Euſebij Chronico ad annum decimum-nonum Diocletiani Imperatoris hæc occurrunt. *Secundùm Antiochenos an.* 351. Verùm *hæc*, vt idem Pontacus obſeruat, *deſiderantur in L. O. Vi. Pi. Lo. V. Fa.* ſiue in Codicibus, Lemouicenſi, Oiſellino, Victorino, Pithœano, Lodonenſi, Vaticano, & Fabritiano; deinde *in A. & P.* id eſt, in Aurelianenſi & Puteano, *minuſculis literis ſcribuntur, vt adiecta videantur à Scriba, ſicut etiam in Peta. & Fux.* id eſt, in Petauino & Fuxenſi, *ad oram.* Et teſte Scaligero in Animaduerſionibus ad eundem locum, *hæc verba non in contextu, ſed è regione ſcripta leguntur in veteribus libris.*

XXIV. Ex tribus igitur antiquiſſimis Chronologis, qui χρηματισμὸν Antiochenum ſcriptis ſuis commendarunt, auctoritate præſtantiſſimus eſt Euagrius, apud quem Antiochenſis Epocha multis in locis à Chriſtiana differt annis octo & quadraginta. Qua tamen de diſcrepantia conuenire non poſſumus. Vt enim Euſebium, de cuius Chronologia in Apparatu Chronologico fusè diſputatum eſt, ſic & Euagrium ceteróſque, qui numeros Euſebiani Chronici ſequuntur, triennio abundare credimus.

XXV. Antiochia poſt Pompeij cladem Iulio Cæſari ſe ſummiſit. Hoc initium fuit, χρηματισμοῦ Antiochenſis, de quo ſic Chronicon Alexandrinum. Πρὸ δ' εἰδῶν Μαΐων τῆς πρώτης ἐπινεμήσεως· καὶ προετέθη ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ μεγάλῃ ἐλευθερία αὐτῆς, ὅτε καὶ ὑπὸ Ῥωμαίοις ἐγένετο· τῇ κ' τοῦ Ἀρτεμισίου μηνὸς, πεμφθεῖσα παρὰ τοῦ αὐτοῦ Ἰουλίου Καίσαρος· καὶ ἐκλήθη ὁ αὐτὸς Καῖσαρ Ἰούλιος Δικτάτωρ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ μεγάλῃ, γ' καὶ κ' τοῦ Ἀρτεμισίου μηνός· χρηματίζει οὖν τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας εἰς τιμὴν αὐτῆς ἔτος α'. καὶ πρῶτον ἔτος τῆς πεντεκαιδεκαετηρίδος, ἀπὸ πρώτου ἔτους Γαΐου Ἰουλίου Καίσαρος. *A. D. IV. Id. Maias primæ Indictionis. Et propoſita in vrbe magna Antiochiæ libertas ipſius, quando & Romanis ſubiecta eſt, viceſimo die Maij ab eodem Iulio Cæſare miſſa. Et appellatus eſt idem Iulius Cæſar Dictator in vrbe magna Antiochiæ, viceſimâ tertiâ die Maij. Nominatur itaque magnæ Antiochiæ in ipſius honorem annus primus, idémque primus Pentecædecaeteridos, ab anno primo Caij Iulij Cæſaris.* Petauius libro decimo [a] de Doctrina Temporum, duo reprehendit in illo Chronico, quæ ſpectant ad initium Æræ Antiochenæ, nempe quòd *à primo anno C. Cæſaris & Coſſ. Lepido atque Planco, Antiochenos dicit tempora ſua computare à* XII. *die Maij*. Multis enim argumentis, quorum pleraque ab Euagrio deſumuntur, aduerſus prædictum Chronicon egregiè probat χρηματισμὸν Antiochenſem non à menſe Maij ſed ab Autumno cœptum eſſe, deletíſque Lepido ac Planco Conſules reponit Iulium ipſum Cæſarem & Publium Seruilium, quorum Conſulatus Conſulatum Lepidi ac Planci ſex annis anteuertit. Pompeij clades Iulio Cæſare & Publio Seruilio Conſulibus à Velleio [b] aliíſque veteribus rerum Romanarum Scriptoribus conſignatur. Illum autem Iulij Cæſaris ac Publij Seruilij Conſulatum anno ante Chriſtum natum quadrageſimo-ſexto illigauimus, cùm de Boiorum ſedibus diſputationem ad annum Chriſti quingenteſimum octogeſimum [c] iniremus. Æram igitur Chriſtianam, cuius principium petitur à Kalendis Ianuarij, quibus Conſulatum Auguſtus decimum-tertium & Plautius Silanus ſeu Siluanus inierunt, Antiochenſis antecedit annis tantùm quinque & quadraginta,

[a] Cap. 61.

[b] Lib. 2.

[c] Num. 33.

tribúsque mensibus, itaut nouem priores menses anni post Christum natum primi posterioribus nouem mensibus anni secudùm Antiochenos quadragesimi-sexti respondeant. AN. CH. 681. THEODOR. III. R. 8.

XXVI. Rectè Pontacus in notis ad annum primum Olympiadis centesimæ octogesimæ-tertiæ redarguit eos, qui computum Antiochenum, & annum Iulianum quem à quarto anno Iulij Cæsaris iuxta Censorinum incipiunt, ab eodem initio progredi putant, necnon Cedrenum & Nicephorum Constantinopolitanum, quorum ille à Christo nato, hic ab Octauio Augusto χρηματισμοῦ Antiochensem orditur. Rectè & Maanum damnamus, qui discrepantiam quindecim duntaxat annorum inter Epochas Antiochenam & Christianam collocat. Quo loco nec sibi satis constat, cùm ex annis quadraginta quinque, quibus Era Antiochena Christianam, vt ait, in Menandri opinione antecedit, tollendos arbitratur annos tantùm quindecim, quia Christus, antequàm pateretur, *annos 32. cum tribus mensibus* vixit, quos Gregorius Turonensis omittit. Etenim si duos ac triginta demas ex quadraginta quinque, remanebunt anni duntaxat tredecim. Verùm si Gregorius annos duos & triginta, qui Passionem Domini præcesserunt, haud complectitur, ij non sunt rescindendi ex annis quadraginta quinque, quibus Antiochensis Era Christianam superat, imò addendi sunt annis illis quadraginta quinque, sicque computus Antiochensis in opinione Gregorij, si tamen in illius mentem vnquam venit, Christianum annis septuaginta septem anteuertit, quod asseri nullomodò potest.

XXVII. Vulgati textus Gregorij, quos examinamus, à Passione seu Resurrectione Domini vsque ad transitum Sancti Martini numerant annos duodecim supra quadringentos. Hanc annorum collectionem si verè ducis à Passione aut Resurrectione Domini, vixit beatus Martinus ad annum vsque Christi quadringentesimum quadragesimum-sextum. Si Passionis ac Resurrectionis loco Natiuitatem Domini reponis, obiit Sanctus Martinus anno Christi quadringentesimo duodecimo. Si per Domini Passionem aut Resurrectionem initium χρηματισμοῦ Antiocheni designas, beatus Martinus ex hac vita discessit anno Christi trecentesimo sexagesimo-quarto. Nemo quampiam illorum opinionum hactenus sequi voluit, reperti tamen plerique, qui de anno, quo beatus Martinus ad Deum transiit, variè disputarunt. Non capimus quomodo quis sibi persuadeat Eram Dominicæ Passionis à Gregorio cum Antiochena confundi, Erámque Christianam, quæ petitur à Christo nato, quindecim duntaxat annis anteuerti à computo Antiocheno, cuius mentionem facit Euagrius locis suprà citatis. Gregorianos textus, quos Menander laudauit, aut deprauatos aut commentitios arbitrare. Corruptos existimauit Scaliger, suppositītios remur. Ille, quia beatum Martinum anno Christi trecentesimo nonagesimo-quinto rebus humanis ereptum putauit, ad emendandum Gregorium satis esse duxit, si Characterem C in L commutaret, & annos legeret non CCCCXII. sed CCCLXII, nam si triginta tribus annis, quos Christus ante Passionem vixit, superaddantur anni trecenti sexaginta duo, consurgent anni trecenti nonaginta quinque. Nos verò prædictos textus abiudicamus Gregorio, quia cum eodem Gregorio non benè conueniunt, & ad calcem libri decimi Gregoriani quidquam tale nec inuenitur in Codice Sancti Michaelis, vt ad annum Christi quingentesimum nonagesimum-quintum [a] obseruauimus, nec occurrit in Codice Cluniacensi, quem Antonius *Faure* Doctor Sorbonicus singulari prorsus beneuolentiâ nobis nuperrimè communicauit.

[a] Num. 31.

XXVIII. Vt beatum Martinum in cælum anno Christi trecentesimo nonagesimo-septimo transiisse fateamur, non opus est ratiocinatione Chronologicâ, quæ rescindat annos quindecim ex CCCCXII, quos vulgatus Gregorius à *Passione Domini & à Resurrectione Dominica*, siue vt Maanus interpretatur, ab initio

AN. CH. 681. THEODOR. III. R. 8. Antiochensis Eræ numerat. Occurrunt apud Gregorium multis in locis varij Characteres, qui Sanctum Martinum anno Christi trecentesimo nonagesimo-septimo rebus humanis exemptum constantissimè docent, vt Tomo primo datâ occasione ad annum Christi duodequingentesimum [b] probauimus.

[a] N.7 & seqq.

XXIX. Sanctus Martinus ex hac vita mense Nouembri discessit, ineunte anno Antiochenorum iuxta nostram computationem quadringentesimo quadragesimo-tertio, iuxta Euagrij sententiam quadringentesimo quadragesimo-sexto. Triennalis huiusce dissidij causam suprà indicauimus, quæ plerosque latuit, impulítque, vt de numeris Eræ Antiochenæ, quos Eusebianum Chronicon habet, varia scriberent.

XXX. A Iulij Cæsaris & Publij Seruilij Consulatu, qui principium χρηματισμῶ Antiocheno per Autumnum fecit, vsque ad Lentuli & Messalæ Consulatum, cuius vltimo mense iam ad finem vergente Natiuitas Redemptoris Nostri consignatur, effluxerunt anni quadraginta quinque cum tribus circiter mensibus. Vnde fit, vt annus Christi ducentesimus octogesimus cum anno Antiochenorum trecentesimo vicesimo-quinto, & annus Christi trecentesimus sextus cum anno Antiochenorum trecentesimo quinquagesimo-primo conueniant.

XXXI. In Editione Pontacena Chronicon Eusebianum confert annum à Christo nato primum cum anno tertio Olympiadis centesimæ nonagesimæ-quartæ & anno quadragesimo-secundo Octauiani Augusti, deinde anno Christi trecentesimo sexto annum Antiochenum trecentesimum quinquagesimum-primum sic illigat. 306. *secundùm Antiochenos an.* 351. Atque inde duo colligimus plurimùm obseruanda.

XXXII. Primò, in eadem Editione annus post Christum natum ducentesimus octogesimus-primus cum anno secundo Probi Imperatoris & anno Antiochenorum trecentesimo vicesimo-quinto perperam sic comparatur, 281. *secundo anno Probi iuxta Antiochenos* 325 *annus fuit.* Ab anno enim Christi ducentesimo octogesimo-primo ad annum vsque Christi trecentesimum sextum, quocum annus Antiochenorum trecentesimus quinquagesimus-primus conuenit, numerantur anni tantùm viginti quinque; ab anno autem Antiochenorum trecentesimo vicesimo-quinto, quem textus proximè citatus cum anno Christi ducentesimo octogesimo-primo confert, ad annum vsque eorumdem Antiochenorum trecentesimum quinquagesimum-primum numerantur anni sex & viginti. Quapropter si annus Antiochenorum trecentesimus vicesimus-quintus cum anno Christi ducentesimo octogesimo-primo rectè componitur, annus Antiochenorum trecentesimus quinquagesimus-primus cum anno Christi trecentesimo septimo coincidit; similiter si annus secundùm Antiochenos trecentesimus quinquagesimus-primus cum anno post Christum natum trecentesimo sexto conuenit, annus secundùm Antiochenos trecentesimus vicesimus-quintus anno post Christum natum ducentesimo octogesimo illigari debet. Vitium autem non in annum Christi trecentesimum sextum, quocum annus Antiochenorum trecentesimus quinquagesimus-primus comparetur, sed in annum Christi ducentesimum octogesimum-primum, quocum annus Antiochenorum trecentesimus vicesimus-quintus componatur, irrepsisse vel ex eo patet euidentissimè, quòd, vt suprà demonstratum est, priores nouem menses anni post Christum natum primi cum posterioribus nouem mensibus anni secundùm Antiochenos quadragesimi-sexti conueniunt, inde enim sequitur annos Antiochenorum trecentesimum vicesimum-quintum & trecentesimum quinquagesimum-primum cum annis Christi ducentesimo octogesimo & trecentesimo-sexto maxima ex parte comparandos esse.

XXXIII. Secundò, Pontacus pugnantia loquitur, cùm in suis ad Eusebium notis inter Eras Antiochensem & Christianam ex Euagrij sententia discrepan-

tiam annorum duodequinquaginta collocat, & in textu Eusebiano è regione anni secundùm Antiochenos trecentesimi quinquagesimi-primi ponit annum à Christo nato trecentesimum sextum, nam si quadraginta & octo annos ex annis trecentis quinquaginta & vno detraxeris, residui duntaxat erunt anni tres supra trecentos. AN. CH. 681. THEODOR. III. R. 8.

Eodem telo cum Pontaco ceteri confodiuntur, qui dissident à nostra computatione, nec iis patet subterfugium ad Eram vulgarem Christianam, quam quidam vno anno, alij duobus, multi tribus, nonnulli pluribus tardiorem arbitrantur, à Consulatu enim Iulij Cæsaris & Publij Seruilij siue ab initio χρηματισμοῦ Antiocheni, vsque ad Lentuli & Messalæ Consulatum siue vsque ad Christi Natiuitatem, in Fastis occurrunt tantùm quadraginta quinque paria Consulum, nec ampliori annorum numero prædictus χρηματισμὸς in Eusebij Chronico differt à computo Christiano, cuius primus annus cum anno Octauiani Augusti quadragesimo-secundo, χρηματισμοῦ Antiocheni quadragesimo-sexto, & annus trecentesimus sextus cum anno eiusdem χρηματισμοῦ trecentesimo quinquagesimo-primo coincidunt. XXXIV.

Probi Imperatoris annum secundum, quem Chronicon Eusebianum anno trecentesimo vicesimo-quinto χρηματισμοῦ Antiochensis illigauit, cum anno post Christum natum ducentesimo octogesimo, vt rectè Chronologiæ ratio poscebat, in Apparatu Chronologico comparauimus. Eusebij siue Interpolatoris mentem fuisse, vt secundus annus Probi Augusti cum anno secundùm Antiochenos trecentesimo vicesimo-quinto componeretur, textus ipse satis indicat, *secundo anno Probi, iuxta Antiochenos 325 annus fuit.* Cùm autem annus Antiochenorum trecentesimus vicesimus-quintus anno Christi ducentesimo octogesimo respondeat, ad illum annum vno iam anno abundat Eusebius Pontacenus, annum enim Christi ducentesimum octogesimum-primum ponit è regione anni, qui fuit secundus Probi Augusti & trecentesimus vicesimus-quintus Eræ Antiochenæ. Annuum illud dissidium, quod inter nos & Chronicon Eusebianum in numero Eræ Christianæ ad annum secundum Probi Imperatoris intercedit, ex eo proficiscitur, quòd istud Chronicon annos Imperij septem Philippo, Decio vnum, nos verò quinque tribuimus Philippo, duos Decio; eâque ratione ambos Principatus, quos prædictum Chronicon ad annos octo prorogat, intra spatium septem annorum claudimus. Opinionem nostram auctoritate vtriusque Victoris & Eutropii confirmamus. Tres hi Scriptores Philippum annis quinque imperasse testantur, quos integros intellige, sic vt sextum Imperij annum inchoarit, nam Tribunitiam potestatem sextam cum Consulatu tertio nummi veteres addicunt. Deinde Decium, cuius mortem sub finem anni post Christum natum ducentesimi quinquagesimi-tertij consignamus, Victor de Cæsaribus & Eutropius asserunt periisse *exacto Regni biennio*, & alter Victor in sua epitome tradit imperasse *menses triginta*, quibus nummi veterésque consentiunt inscriptiones, in quibus Tribunitia potestas tertiò habetur repetita cum tertio Consulatu. XXXV.

Maior difficultas, quantum ad Chronologiam Imperatorum attinet, in his verbis occurrit, *secundùm Antiochenos an.* 351. quamuis è regione in Editione Pontacena Eusebij legatur qui procul dubio legi debet annus post Christum natum trecentesimus sextus. A reliqua enim periodo separantur, itaut de illis id vnum affirmari possit, quòd ad annum Christi trecentesimum-sextum pertineant, quicumque sit in Imperatorum Chronologia. Pontacus annum Antiochenorum trecentesimum quinquagesimum-primum cum anno decimo-nono Diocletiani & Maximiani Augustorum componit, illum autem annum Diocletiani & Maximiani decimum-nonum cum anno Christi trecentesimo quarto in Apparatu Chronologico comparauimus. Quod igitur annuum inter nos & Chronicon Eusebianum ad annum se- XXXVI.

AN. CH. 681. THEODOR. III. R. 8.

cundum Probi Imperatoris intercedebat, in annis Diocletiani numerandis bienne dissidium ostenditur. Ratio petitur è Principatu Probi, cui prædictum Chronicon sex annos Imperij, nos quinque tantùm attribuimus Auctore Vopisco, apud quem in ipsius Probi vita hæc habentur. *Probus quum bellum Persicum parans per Illyricum iter faceret, à militibus per insidias interemptus est anno Imperij sui quinto.*

XXXVII. Post Diocletianum & Maximianum, qui Kalendis Aprilibus, anno Imperij sui vicesimo, id est, anno Christi iuxta Chronicon Eusebianum trecentesimo septimo, iuxta nostram computationem trecentesimo quinto, purpuram deposuerunt, Imperij regimen susceperunt è Cæsaribus Augusti facti Maximianus Galerius & Constantius Chlorus. Hic in Eusebiano Chronico duos annos imperat, vnum duntaxat in Victoris libro de Cæsaribus, quem lubentissimè secuti sumus, Eutropio, Idatio, & Socrate in eandem euntibus opinionem. Hinc nostrum cum Eusebiano Chronico dissidium, quod bienne priùs erat, ad triennium excreuit. In illo Chronico, è regione anni, quo Constantius obiit, annus post Christi Natiuitatem nonus supra trecentesimum occurrit. In Apparatu autem Chronologico mortem eiusdem Constantii ad annum Christi sexcentesimum sextum retulimus. Vsi sumus variis auctoritatibus. Testes produximus Idatium, Socratem, & Eutropium. Constantius apud Idatium ex hac vita discedit *Era* 344. apud Socratem [a] anno primo ducentesimæ septuagesimæ-primæ Olympiadis, die vicesimo-quinto mensis Iulii, *τῷ πρώτῳ ἐνιαυτῷ τῆς διακοσιοστῆς ἑβδομηκοστῆς πρώτης ὀλυμπιάδος, τῇ πέμπτῃ καὶ εἰκάδι τοῦ Ἰουλίου μηνός.* Annus Olympiadicus initium habet ab æstiuali solstitio, mensis igitur Iulius anni primi Olympiadis ducentesimæ septuagesimæ-primæ cum Era trecentesima quadragesima-quarta & anno Christi trecentesimo sexto conuenit. Eandem quoque sententiam confirmat Eutropius [b], cùm tradit Constantium decessisse *Principatûs anno* 13. Constantius enim, qui dictus est Cæsar, Kalendis Martiis, Diocletiano Augusto quartùm & Maximiano Augusto tertiùm Consulibus, id est, anno Christi iuxta supputationem nostram ducentesimo nonagesimo-quarto, regnauit ab illo die annos duntaxat duodecim, menses quatuor, dies viginti quinque, vt R. P. Ioannes Morinus nostræ Congregationis Presbyter in suo Constantino iam obseruauit [c].

[a] L. 1. c. 1.

[b] Lib. 10.

[c] Part. 2. c. 5. n. 17.

XXXVIII. Constantio successit Constantinus, in cuius anno vicesimo Chronicon Eusebianum desinit, & è regione legitur annus Christi trecentesimus vicesimus-nonus, quocum annus secundùm Antiochenos trecentesimus septuagesimus-quartus iuxta Eusebii siue Interpolatoris mentem superiùs expositam comparatur. Ab illo autem anno vicesimo Constantini vsque ad Magni Consulatum siue vsque ad annum quo Iustinus in Imperium Anastasio successit, absque vlla controuersia per Indictiones & Consules anni numerantur centum nonaginta duo, quos si trecentis septuaginta quatuor adiunxeris, ex vtraque summa fient anni sex & sexaginta supra quingentos, confirmabitúrque computus Euagrij [d], qui annum, quo Iustinus Imperium suscepit, quingentesimum sexagesimum sextum χρηματισμοῦ Antiochensis appellauit, *ἕκτον καὶ ἑξηκοστὸν καὶ πεντακοσιοστὸν ἔτος.* Iam verò, cùm ex Magni Consulatu & ex Indictione vndecima constet Iustinum ad Imperatoriam dignitatem euectum fuisse anno Christi quingentesimo duodevicesimo, si quingentos & octodecim annos è quingentis sexaginta sex sustuleris, residui erunt octo & quadraginta, quibus χρηματισμὸς Antiochensis Eram Christianam apud Euagrium multis in locis anteuertit. Porrò, si Chronico Eusebiano, quod, vt superiùs demonstratum est, abundat triennio, sui adimantur næui, annúsque Constantini Magni vicesimus, quo Chronicon illud absoluitur, illigetur anno post Christum natum trecentesimo vicesimo-sexto, post Iulii Cæsaris & Publii Seruilii Consulatum vnde principium Eræ Antio-

[d] L. 4. c. 1.

Antiochenæ petitur trecentesimo septuagesimo-primo, certè Consulatus AN. CH.
Magni siue annus à Constantini vicesimo centesimus nonagesimus-secundus, quo Iustinus imperare cœpit, incidet quidem in annum Christi quingentesimum decimum-octauum, sed anno secundùm Antiochenos quingentesimo sexagesimo-tertio, nequaquam quingentesimo sexagesimo sexto illigabitur. Atque inde liquet Eram Christianam ab Antiochensi annis tantùm quadraginta quinque anteuerti, Euagriúmque cum ceteris quibuscumque, qui secus sentiunt, corrigendum esse.

681. THEODOR. III. R. 8.

XXXIX. Hæc de computo Antiocheno sufficiant, quem nec habuit in mente Gregorius Turonensis, cùm Historiam Ecclesiasticam Francorum scripsit, nec benè assecutus est Ioannes Maanus, cùm eiusdem Gregorij textus interpretari Chronologiámque enodare voluit, cum illo tamen conuenimus super anno quo beatus Martinus ex hac vita discessit, licèt in multis, quæ ad Chronologiam cùm Regum Francorum tum Turonensium Episcoporum pertinent, ab eodem dissideamus.

XL. A morte Sancti Martini ad obitum vsque Gregorij Turonensis numeramus annos centum nonaginta octo, Maanus pauciores putat effluxisse, quia Chlodouei Magni mortem anno post Sancti Martini transitum centesimo duodecimo, deinde Gregorij Turonensis obitum anno post eandem Clodouci Regis mortem septuagesimo-septimo consignat. Vitiosus vterque computus.

XLI. Obiit Clodoueus Magnus anno Christi vndecimo supra quingentesimum. Id aliàs pluribus argumentis probauimus, quàm vt necesse sit in ea materia rursum morari. Annus autem post Christum natum quingentesimus vndecimus anno post beati Martini transitum centesimo decimo-quarto, χρηματισμοῦ Antiocheni quingentesimo quinquagesimo-sexto illigatur. Spurij sunt & insititij tres Characteres, quos Menander & ex eo Maanus Gregorio Turonensi perperam attribuit, vt Clodoueum anno Christi quingentesimo nono mortuum fingat, annus à Resurrectione Dominica siue à pseudo-computo Antiocheno quingentesimus vicesimus-quartus, annus à B. Martini transitu quingentesimus duodecimus, annus Licinij Metropolitæ Turonensis vndecimus. Aduersùs primum Characterem, qui sumitur à Passione Dominica, nuperrimè tam copiosè disputauimus, vt nihil addendum videatur. Duos alios vulgatus hic Gregorij [a] Turonensis textus suppeditauit. *A transitu Sancti Martini vsque ad transitum Chlodouei Regis, qui fuit vndecimus annus Episcopatûs Licinij Turonici Sacerdotis, supputantur anni* CXII. At textum illum ad annum Christi quingentesimum vndecimum [b] iam explosimus. Ab anno enim Christi trecentesimo nonagesimo-septimo, siue ab Attici & Cæsaris Consulatu, quo Sancti Martini transitus ab ipsomet Gregorio [c] consignatur, ad annum Christi quingentesimum vndecimum, quo mors Chlodouei contigit, anni centum & quatuordecim numerantur. Nec annus Christi quingentesimus vndecimus cum anno vndecimo Licinij Turonensis Episcopi conuenit, quia Verus ipsius Licinij decessor in viuis superstes erat anno Christi quingentesimo sexto, quo Messala Consulatum gessit, vt patet ex subscriptionibus Cæsarij Arelatensis Episcopi & Leonis Diaconi Turonensis, qui Synodo Agathensi, illo anno, Alarici Wisigothorum Regis vicesimo-secundo, celebratæ interfuerunt. Tempus enim, quo Concilium habitum est, Cæsarius in sua subscriptione sic connotat. *Ego Cæsarius in Christi nomine Episcopus Arelatensis, iuxta id quod vniuersis sanctis Coepiscopis meis, qui mecum subscripserunt, placuit, statuta Patrum secutus, his definitionibus subscripsi. Not. sub die* III. *Idus Septembris, Messalâ V. C. Consule, anno* XXII. *Regni Domni nostri Alarici Regis.* Et Leo Verum Turonensem Episcopum, à quo missus est ad Synodum, in viuis superesse sic testatur in sua subscriptione. *Leo Diaconus à Domino meo Vero Episcopo Turonicæ ciuitatis subscripsi.*

[a] L. 4. c. 45.
[b] Num. 53.
[c] L. 1. Hist. c. 43. & l. 1. de mir. S. Martini c. 1.

XLII. De numero annorum, quos in Episcopatu Turonensi post Sanctum Mar-

AN.CH. 681. THEODOR. III. R. 8. tinum Sancti Brictius Eustochius & Perpetuus transegerunt, cum Menandro & Maano Gregorium Turonensem secutis conuenimus. Lege quæ de Chronologia Turonensium Episcoporum ad annum Christi duodequingentesimum [a] Tomo primo dicta sunt. Obiit Sanctus Perpetuus sexto Idus Aprilis, anno Christi quadringentesimo nonagesimo-primo, siue, vt Menander in suis Tabulis habet, anno post Sancti Martini transitum nonagesimo-quarto, ac pseudo-computi Antiocheni, qui Christianam Eram quindecim duntaxat annis anteuertit, anno quingentesimo sexto.

[a] Num. 6.

XLIII. De Sancti Perpetui successoribus, Volusiano, Vero & Licinio, non ita consentimus. Menander Volusianum anno Pontificatûs septimo, post Sancti Martini transitum centesimo primo, pseudo-computi Antiocheni quingentesimo decimo-tertio, id est, anno Christi quadringentesimo nonagesimo-octauo, exulasse scribit, eique in exilium acto subrogat eodem anno Verum, cui post aliquot menses successerit Licinius, cuius annus primus cum anno Christi quadringentesimo nonagesimo-nono, pseudo-computi Antiocheni quingentesimo decimo-quarto, post Sancti Martini transitum centesimo secundo; annus vndecimus cum anno Christi quingentesimo-nono, pseudo-computi Antiocheni quingentesimo vicesimo-quarto, post beati Martini transitum centesimo duodecimo coincidat. Sed anno Christi quingentesimo sexto, vt ex subscriptionibus Agathensis * Concilij suprà recitatis liquet, Verus Turonensem Ecclesiam regebat.

* *d'Agde.*

XLIV. Maanus hac obseruatione non parum torquetur, atque in varios inducitur errores, per quos ipse sibi fit contrarius. Capite enim septimo [b] sic de Sancto Volusiano scribit. *Sedit Volusianus Turonibus annos septem & duos menses. Sedem autem abdicauit coactus ab Alarico Gothorum Rege anno Christi* 498. Deinde capite octauo sic de Vero *Sedes Veri Turonensis anno vnico maior non fuisse planè inducitur ex Concilio Agathensi & Aurelianensi primo sub Symmacho Papa I. Alarici Gothorum Regis anno 22. & 23. Agathensi enim Verus subscripsit absens per Leonem Diaconum suum, sic enim refertur per syngraphas Patrum, qui sederunt in Concilio, apud Binium. Leo Diaconus missus à Domino meo Vero. Hic annus est Christi 501. quo Verus certissimè Sedem suam adiit post Volusianum exulantem. Aurelianensi autem primo Licinius cùm Vero quoque exulanti successisset eodem anno, subscripsit ipse præsens inter Episcopos hac formâ. Licinius Turonensis Metropolis. Non igitur extendendus vltra annum Veri Pontificatus, cùm anno vno non extiterint duo simul Episcopi Ecclesiæ Turonensis. At quo anno discesserit exul Antistes nobis non constat. Ecclesiam autem suam deseruit inuitus anno* 498. Et capite nono sic de Licinio. *Clodoueus anno Licinij Episcopi* 11. id est, vndecimo (vitio Librariorum malè 2) *Lutetiæ decessit. Ipse verò Licinius anno insequente* 510. *vitam cum morte commutauit. Sedit autem annos duodecim, menses duos & dies viginti quinque.*

[b] Num. 7.

XLV. Quomodo simul hæc stabunt? Si celebratæ sunt anno Christi quingentesimo primo duæ Synodi, Agathensis cùm Verus in Turonensi Cathedra sederet, & Aurelianensis prima cùm Vero Licinius in Episcopatum iam successisset, an *Verus Ecclesiam suam deseruit inuitus anno* 498? an pugna Vocladiensis *in annum Christi* 504. *Licinij Turonensis Episcopi septimum* incidit? an *ipse Licinius anno* 510 *vitam cum morte commutauit*, postquàm sedisset *annos duodecim, menses duos & dies viginti quinque*? In dubium tamen vocari non potest, quin Auctor Synodum Agathensem anno Christi quingentesimo primo celebratam credat. Nam postquàm asseruit [c] Sanctum Volusianum, vt Sedem abdicaret, ab Alarico Wisigothorum Rege Ariano coactum fuisse *anno Christi* 498. successoris encomium *anno* 500 ad oram notato sic orditur [d]. *Cùm Volusianum Antistitem Turonensis Ecclesia exulem iam ferè biennio lugeret Pastore vacua, Verum Episcopum obtinuit virum bonum ac iustum & Christianæ pietatis studio comprimis incensum, qui* &c Ac paulò pòst subiungit textum suprà descriptum, quo contendit Verum absentem anno Christi

[c] Cap. 7. n. 7.

[d] Cap. 8.

quingentesimo-primo per Leonem Diaconum Agathensi Concilio subscripsisse. AN. CH.

Volusianum & Verum Episcopos in exilium ab Alarico pulsos haud inficiamur. De Sancto Volusiano Gregorius Turonensis ita loquitur vltimo capite Historiæ Ecclesiasticæ Francorum. *Hic Pontifex suspectus habitus à Gothis, quòd se Francorum ditionibus subdere vellet, apud vrbem Tholosam exilio condemnatus, in eo obiit, sedit autem annos septem, menses duos.* Et de Vero seu Viro sic. *Ordinatur Episcopus Verus, & ipse pro memorata causa zelo suspectus habitus à Gothis, in exilium deductus vitam finiuit. Sedit autem annos vndecim, dies octo.* Annus septimus Volusiani Episcopi cum anno Christi quadringentesimo nonagesimo-octauo, siue cum anno post beati Martini transitum, vt ipsemet Menander fatetur, centesimo primo coincidit, peruenit autem Volusianus ad annum sequentem, quia præter annos septem completos sedit menses duos, & è viuis excessit decimo-quinto Kalendas Februarij, quo die celebrem eius memoriam recolunt Ecclesiasticæ Tabulæ. Verus Volusiano statim successit. In annos Pontificatûs error apud Gregorium irrepsit, *vbi annos vndecim, dies octo* sedisse dicitur. Menander & Maanus annorum loco menses reponunt, legúntque *menses vndecim, dies octo.* Nec tamen inter se conueniunt. Menander enim, vt vndecimum annum Licinij Episcopi, siue annum pseudo-computi Antiocheni quingentesimum vicesimum-quartum, à Sancti Martini transitu centesimum duodecimum cum anno Christi quingentesimo nono comparare possit, Verum Volusiano adhuc superstiti sed exulanti vult fuisse suffectum, eodémque anno pseudo-computi Antiocheni quingentesimo decimo-tertio, post Sancti Martini transitum centesimo primo, id est, anno Christi quadringentesimo nonagesimo-octauo, exilium Volusiani & Pontificatum Veri sic circumscribit, vt annum primum Licinij Episcopi cum anno pseudo-computi Antiocheni quingentesimo decimo-quarto, post Sancti Martini transitum centesimo secundo, siue cum anno Christi quadringentesimo nonagesimo-nono componat. Maanus autem, vt ex eius textibus suprà demonstratum est, anno Christi quingentesimo Verum, anno Christi quingentesimo-primo Licinium, infulis Turonensibus donatos arbitratur. At ab vtroque illorum Auctorum longè discrepat sententia Leonis Diaconi, quem Verus Turonensis Episcopus ad Synodum Agathensem, *Messalâ V. C. Consule, anno* XXII. *Regni Domni Alarici Regis*, siue anno Christi quingentesimo sexto, direxit.

681. THEODOR. III. R. 8.

XLVI.

XLVII. Aliam igitur emendationem poscit apud Gregorium Pontificatus Veri. Restituimus annos octo, dies vndecim, loco annorum vndecim ac dierum octo. Hæc correctio cum Chronologia rectè quadrat. Verus Episcopatum init anno Christi quadringentesimo nonagesimo-nono; sedet annos octo cum diebus vndecim; Leonem Diaconum ad Synodum Agathensem mittit anno Christi quingentesimo sexto, vitam claudit anno Christi quingentesimo-septimo quo bellum aduersùs Wisigothos à Clodoueo Francorum Rege susceptum est. Huic quoque calculo conformia sunt quæ de Licinio Veri successore déque subsequentibus Turonorum Episcopis à Gregorio scribuntur, vt ad annum Christi quingentesimum septimum [a] probauimus.

[a] Num 1..

XLVIII. A Veri Pontificatu ad annum vsque septimum Euphronij Episcopi ex computo Gregoriano annos sex & quinquaginta collegimus, quibus si iungas annos septem ac quingentos, fient anni quingenti sexaginta tres. Annos nec plures nec pauciores ab Episcopatu Veri vsque ad annum septimum Euphronij Antistitis statuit Menander. Sed vt Veri Pontificatum anno post beati Martini transitum centesimo primo, id est, annò Christi quadringentesimo nonagesimo-octauo, terminauit; sic & annum Euphronij Episcopi septimum cum anno post beati Martini transitum centesimo quinquagesimo-septimo, id est, cum anno Christi quingentesimo quinquagesimo-quarto, contulit. In nostra verò sententia postremus annus Veri Episcopi

AN. CH. 681. THEODOR. III. R. 8. cum anno Christi quingentesimo septimo, post beati Martini transitum centesimo decimo, septimus Euphronii cum anno Christi quingentesimo sexagesimo-tertio, post beati Martini transitum centesimo sexagesimo-sexto comparantur.

XLIX. Innitimur auctoritate Gregorii Turonensis, qui septimum annum Euphronii Episcopi cum secundo anno Sigiberti Regis sic componit [a]. *Regente Ecclesiam Turonicam S. Euphronio Episcopo, anno septimo, secundo anno Sigiberti gloriosissimi Regis*, &c. Annus autem secundus Sigiberti Regis anno Christi quingentesimo sexagesimo-tertio illigatur, quia Sigibertus post Clotarium seu Chlothacarium patrem regnare cœpit, & teste Mario Lausannensi *P. C. Basilij anno* XX. *Ind.* IX. id est anno Christi quingentesimo sexagesimo-primo, *Chlothacarius Rex mortuus est.* Menander calculis suis satis consultum putauit, si Gregorio [b] in testem producto Euphronium assereret *sedisse tempore Chlotarij & pro Chramno orasse.* Sed in nostra sententia nihil occurrit narrationi Gregorianæ contrarium. *Euphronius sedit annos septemdecim*, vt Gregorius eius successor scribit [c]. Iniit Pontificatum anno Christi quingentesimo quinquagesimo-sexto, clausítque anno Christi quingentesimo septuagesimo-tertio. Gessit igitur Episcopatum sub Clotario Rege per quinquennium, & apud eundem Clotarium pro Chramno precibus agere potuit, quia Clotarius, vt Gregorius Turonensis affirmat [d], *obiit post vnum decurrentis anni diem, quo Chramnus fuerat interfectus.*

[a] Lib. 1. de mir. S. Mart. c. 31.
[b] L. 1. de mir. S. Mart. c. 23.
[c] L. 10. c. 31.
[d] L. 4. c. 21.

L. Euphronius * vitam clausit pridie Nonas Augustas, quo die nomen illius legitur in Tabulis Ecclesiasticis. *Cessauit* [e] *Episcopatus dies* XIX. Ergo Gregorius, qui proximè successit, Episcopatum suscepit mense Augusto, anno Christi quingentesimo septuagesimo-tertio. Sedit annos duos ac viginti cum duobus mensibus ac diebus viginti quinque, vt ad annum Christi quingentesimum nonagesimum-quintum [f], quo discessit ex hac vita, partim ex scriptis ipsius Gregorii, partim ex epistolis Gregorii Papæ synchroni demonstrauimus. Maanus [g] Gregorio totidem annos in Pontificatu sic tribuit. *Cùm annos duos & viginti Metroplitanam Ecclesiam rexisset Præsul sanctitate & doctrinâ notissimus, humanis rebus exemptus est.* Annum, quo mors illa contigit, numerat sexcentesimum primum pseudo-computi Antiochensis, & quingentesimum octogesimum-sextum Eræ Christianæ. *Humanis*, inquit, *rebus exemptus est, anno secundùm Antiochensem Æram, quam sequitur ipse*, 601. *secundùm vulgarem autem Rom. Ecclesiæ* 586. At Menander in suis Tabulis annum pseudo-computi Antiocheni sexcentesimum primum cum anno Gregorii Episcopi vicesimo-primo, non autem cum vicesimo-secundo comparat. Annuum illud discrimen ex eo proficiscitur, quod apud Maanum [h] Euphronius annos septemdecim sedet, apud Menandrum octodecim; Menandro Maanus hoc loco præstat, quia Gregorio [i] suprà citato nititur.

* *Sainct Eufroy.*
[e] Gregor. Turon. l. 10 c 31.
[f] Num. 17.
[g] C. 20. n. 5.
[h] C. 19. n. 16.
[i] L. 10. c. 31.

LI. Menander annum illum pseudo-computi Antiocheni sexcentesimum primum cum anno post beati Martini transitum centesimo octogesimo-nono, post Licinii quondam Episcopi duodecimum septuagesimo-septimo, Guntchramni Regis vicesimo-primo, Childeberti Regis decimo-septimo, Gregorii Papæ quinto componit, tótque Characteribus annum à Christo nato quingentesimum octogesimum-sextum vult designare, sed in multis fallitur. Annus quidem à beati Martini transitu centesimus vndenonagesimus cum anno Christi quingentesimo octogesimo-sexto conuenit. At annus tricesimus-primus, Guntchramni Regis in annum Christi quingentesimum nonagesimum-secundum incidit, idémque sentiendum de anno decimo-septimo Childeberti Regis, quia Guntchramnus & Sigibertus Childeberti pater anno Christi quingentesimo sexagesimo-primo post Clotarium Primum regnare cœperunt, obiítque Sigibertus, vt Gregorius Turonensis testatur [k], *decimo-quarto Regni sui anno*, id est, anno Christi quingentesimo septuagesimo-quinto. Prætereà Gregorius Magnus Romanum Pontificatum ante annum Christi

[k] L. 4. c. 46.

quingentesimum nonagesimum haud obtinuit, vnde concludas annum il-
lius Pontificis quintum cum anno Christi quingentesimo octogesimo-sexto AN. CH.
nequaquam comparari. De annis Licinij quid censeamus, exposuimus su- 681.
prà. Vero in Episcopatum Turonensem Licinius anno Christi quingente-
simo septimo successit, annus igitur illius Episcopi duodecimus anno Chri- THEODOR. III.
sti quingentesimo decimo-nono illigatur, & annus pòst septuagesimus-sep- R. 8.
timus cum anno Christi quingentesimo nonagesimo-sexto componitur.

Quomodo autem hi Characteres emendari debeant, vt annum indicent quo Gregorius Turonensis obiit, paucis accipe. LII. Diœcesim Turonensem rexit annis duobus ac viginti, vitámque clausit anno Christi quingentesimo nonagesimo-quinto, Gregorij Papæ sexto, Childeberti Regis vicesimo, post beati Martini transitum centesimo nonagesimo-octauo, χρηματισμοῦ Antiocheni sexcentesimo quadragesimo, post Guntchramni Regis mortem secundo, post annum Licinij Episcopi duodecimum septuagesimo-sexto.

Maanus de Gregorij successoribus ita loquitur [a]. LIII. *Turonicam Sedem habuit Pelagius annos plùs minùs 20. Sedit Leopacharius annis ferè 10. Agiricus sedit annis tribus & sex mensibus. Ginaldus Sedem tenuit anno vno & tribus mensibus. Sigilaicus Ecclesiam rexit annis duobus & mensibus nouem. Leobaldus Ecclesiam moderatus est annis sex, & eam fato reliquit anno Christi 628. Modegisilus interfuit Rhemensi Concilio, sedit annos vndecim. Latinus, qui Cabilonensi Synodo Chlodouei Regis II iussu congregatæ subscripsit per Bettonem Abbatem, præfuit Ecclesiæ Turonensi annis tredecim.* Eo calculo Pelagium obiisse tradit anno Christi sexcentesimo sexto, Leopacharium seu Leoparium anno Christi sexcentesimo decimo-sexto, Agiricum anno Christi sexcentesimo decimo-nono, Ginaldum anno Christi sexcentesimo vicesimo, Sigilaicum anno Christi sexcentesimo vicesimo-secundo, Leobaldum anno Christi sexcentesimo vicesimo-octauo, Modegisilum anno Christi sexcentesimo tricesimo-nono, Latinum anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-secundo. Qua in opinione Pelagius literas à Gregorio Papa mense Iulio, Indictione decimâ-quartâ, siue anno Christi quingentesimo nonagesimo-sexto, datas accipere potuit. Potuit & Leuparius anno Christi sexcentesimo decimo cum Sancto Columbano Turonis epulari. Sed Modegisilus Synodo Remensi non interfuit, quam Sonnatius cum aliis Episcopis anno Christi sexcentesimo vicesimo-quinto celebrauit. Latinus si per annos tredecim, ab anno videlicet sexcentesimo tricesimo-nono ad annum Christi sexcentesimum quinquagesimum-secundum Ecclesiæ Turonensi præfuit, Bettonem Abbatem dirigere potuit ad Concilium Cabilonense, quod in annum Christi sexcentesimum quadragesimum-quartum coniecimus. Perperam Auctor, quem impugnamus, prædictas Synodos, Remensem *anno Christi 635 aut 36* Cabilonensem *anno 640* consignat. Malè etiam à Leupari morte ad obitum vsque Sigiliaici sex duntaxat annos colligit, quia si sederunt, Agiricus *annis tribus & sex mensibus*, Ginaldus *anno vno & tribus mensibus*, Sigilaicus *annis duobus & mensibus nouem*, tres illi Pontificatus ad annos septem cum dimidio producuntur.

[a] CC.21. & seqq.

Aliam iniuimus Chronologiam, cui nihil refragari videtur. LIV. Iuxta probatos Auctores, quos secuti sumus, Ecclesiam Turonensem rexerunt, Pelagius annis septem, mense vno; Leuparius annis duodecim, mensibus tribus; Agiricus siue Agericus annis tribus; Ginaldus seu Giualdus anno vno ac tribus mensibus; Valarius seu Gaualarius, à Maano prætermissus, anno vno; Sigelaicus seu Sigilaicus annis duobus mensibúsque octo; Leobaldus annis duobus; Modegisilus annis quindecim; Latinus annis tredecim; vitámque cum morte commutarunt, Pelagius anno Christi sexcentesimo secundo, Leuparius anno Christi sexcentesimo decimo-quarto; Agericus anno Christi sexcentesimo decimo-septimo; Ginaldus anno Christi sexcentesimo decimo-octauo, Valarius anno Christi sexcentesimo decimo-nono; Sigelaicus anno Christi sexcentesimo vicesimo-secundo; Leobaldus anno Christi sex-

AN. CH. 681. THEODOR. III. R. 8.

centesimo vicesimo-quarto; Modegisilus anno Christi sexcentesimo tricesimo-nono; Latinus anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-secundo. In ea sententia Pelagius literas à Gregorio Papa mense Iulio, Indictione decimâ-quartâ, siue anno Christi quingentesimo nonagesimo-sexto, datas accipit, Leupatius anno Christi sexcentesimo decimo Columbanum Abbatem Turonis iter habentem conuiuio reficit, Modegisilus anno Christi sexcentesimo vicesimo-quinto Synodum Remensem suâ subscriptione communit, Latinus anno Christi sexcentesimo quadragesimo-quarto Bettonem Abbatem ad Concilum Cabilonense dirigit. Præterea secundùm Maani opinionem, quod summoperè obseruandum est, Agericus ad Episcopatum Turonensem anno Christi sexcentesimo decimo-sexto promouetur. Id autem falsum ostenditur ex testamento quod Bertchramnus Cenomanensis Episcopus sexto Kalendas Aprilis anno Christi sexcentesimo decimo-quinto condidit, vt ad illum annum [a] Tomo secundo probauimus. In illo enim testamento, quod ab Antonio Coruaisiero publici iuris factum est, Bertchramnus Agerici iam Episcopi meminit, vbi de Blacciaco villa in territorio Burdigalensi secus castrum Blauium * sita sermonem habet. *Domnus*, inquit, *Agericus portionem, quæ Sancti Martini fuit, nobis vendidit.* In nostra verò sententia Turonensem Episcopatum Agericus anno Christi sexcentesimo decimo-quarto suscipit, & sub initium sui Pontificatûs ex Canonicorum consensu Bertchramno Cenomanensium Antistiti prædictam Blacciaci villæ portionem vendit.

[a] Num. 19.

* Blaye.

LV. Post longum dissidium, quod sub exitum quinti seculi, cùm Volusianus Episcopus in exilium pulsus est, initium cepit, in gratiam cum Maano ad annum Christi sexcentesimum tricesimum-nonum in obitu Modegisili rediuimus. Cum illo quoque Scriptore conuenimus de numeris annorum, quibus Episcopatum Latinus & Carigisilus proximi successores Modegisili gesserunt. Annos in Pontificatu tredecim Latino, Carigisilo duos attribuimus; asseruimúsque Latinum anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-secundo, Carigisilum anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-quarto, mortuos esse. Mendum autem errore librariorum in Characteres Chronologicos irrepsit, quibus opinionem suam prædictus Auctor super annis illorum Pontificatuum indicare voluit. Leguntur enim in exemplaribus hi numeri, 641. 643. cùm scribi debeant 652. 654. quia Latinus ab anno Christi sexcentesimo tricesimo-nono ad annum Christi sexcentesimum quinquagesimum secundum per annos tredecim sedit, Carisigilus per annos duos ab anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-secundo ad annum Christi sexcentesimum quinquagesimum-quartum.

LVI. Maanus de Rigoberto, qui Carigisilo successit, hæc tantùm habet. *Et ipse annos duos præsedit Turonensibus*, & ad oram ponit annum 643. Ex ipsius Auctoris opinione restituendus, vt suprà monuimus, annus 654. quo Rigobertus Pontificatum iniit. Idem Scriptor Papolenum Ecclesiæ Turonensi præfuisse tradit *annis quinque & duobus mensibus*, ab anno videlicet Christi sexcentesimo quinquagesimo-sexto ad annum vsque Christi sexcentesimum sexagesimum-primum, quapropter ad oram capitis tricesimi-primi, quod est de Papoleno, delendus annus 648 reponendúsque 656. & ad oram capitis tricesimi-secundi, quod est de Chrotberto, delendus annus 652 reponendúsque 661. Papolenum annis quinque duobúsque mensibus Episcopum fuisse non inficiamur, sed Rigoberti decessoris Pontificatum ad annos vsque sex prorogamus, atque inde dissidium quatuor annorum, quia Rigobertum anno Christi sexcentesimo sexagesimo, Papolenum anno Christi sexcentesimo sexagesimo-quinto, ex hac vita sublatos affirmamus. Nec nos moratur Auctor quem examinamus, vbi Papolenum sic laudat. *Adfuit Nannetensi Concilio anno Christi* 648, *quod Vitaliani Papæ iussu, & Chlodouei siue Ludouici Primi Regis studio celebratum est. Flodoardus lib. 2. Hist. cap.* 7. Hæc enim Auctoris

à quo scripta sunt, menti repugnant; inter se non benè cohærent; & ex Flodoardo, qui citatur, probari non possunt. Auctori consilium non fuit, vt Papolenum Episcopum anno Christi sexcentesimo quadragesimo-octauo floruisse scriberet. Anno enim Christi sexcentesimo tricesimo-nono Latinum Modegisilo subrogauit; Latino, vt dictum est, annos in Pontificatu tredecim, duos Carigisilo, totidem Rigoberto tribuit, itaut Papolenum ante annum Christi sexcentesimum quinquagesimum-sextum Rigoberto successisse numquam putarit. Deinde anno Christi sexcentesimo quadragesimo-octauo Romanum Pontificatum obtinebat Theodorus, cui successerunt Martinus, Eugenius, tum Vitalianus. Si recurras ad annum Christi sexcentesimum quinquagesimum-sextum, quo Papolenus in opinione prædicti Scriptoris sedere cœpit, aut ad annum Christi sexcentesimum quinquagesimum-octauum, quo Vitalianus Ecclesiæ Catholicæ regimen suscepit, priùs è vita discesserat Rex Clodoueus, cuius obitus in annum Christi sexcentesimum quinquagesimum-quintum incidit. Denique Flodoardus obiter tantùm Namneticæ Synodi meminit in elogio Niuardi Remensis Episcopi, nec Clodoueum Regem, aut Vitalianum Papam eo loci nominat. *Beatus*, inquit, *Niuardus, dum ex communi consensu totius Concilij Præsulum Galliæ, Namnetis Romani iussione Pontificis exhibiti, Rege fauente, restruxisset Ecclesiam.* Illo Flodoardi textu permoti Namnetense Concilium in Clotarij Tertij Principatum reiecimus [a], cùm Francia penes illum Monarcham erat, & altâ pace fruebatur.

AN. CH. 681. THEODOR. III. R. 8.

[a] Tom. 3. an. 656. nn. 7. 8.

LVII. Quæ de Chrotberto Papoleni successore apud Maanum [b] occurrunt, à nobis examinata sunt Tomo superiori [c], Chronologiæ repugnant apertissimè, nec inter se quadrant. Ibi Chrotbertus Episcopatum init *anno* 652. Priuilegio pro Monasterio Corbeiensi subscribit *anno* 664. Turonensi Monasterio Sancti Martini Priuilegium concedit, quod Adeodatus Papa suo mox Diplomate ratum habet & Apostolicæ Sedis auctoritate firmat *circa annum* 670. Episcopatum gerit *annis quindecim & vndecim mensibus.* Morte submouetur *ipso anno* 669. *quo & Adeodatus Papa vitâ defunctus est & Domnus eius in locum suffectus Childerico Francorum Rege.* Chrotbertum, si Pontificatum anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-secundo suscepit, vitámque ad annum vsque Christi sexcentesimum sexagesimum-nonum produxit, obseruauimus non annis quindecim ac mensibus vndecim sed annis septemdecim sedisse. Negauimus eundem Chrotbertum Priuilegio Corbeiensi subscripsisse, quod legitur *factum sub die octauo Idus Septembris, anno* VII. *regnante Clotario Rege*, siue anno Christi sexcentesimo sexagesimo-secundo. Negauimus & Adeodatum Papam, cui Pontificatus anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio delatus est, obiisse anno Christi sexcentesimo sexagesimo-nono, vel Pontificium Diploma, quo Priuilegium Turonense Monasterij Sam-Martiniani confirmaret, edidisse *circa annum* 670. At de Chrotberti Pontificatu, si, quæ præcedunt subsequntúrque, rectè perpenduntur, hoc Auctoris iudicium fuit. Chrotbertus Papoleno successit anno Christi sexcentesimo sexagesimo-primo, Præsulatum gessit *annis quindecim & vndecim mensibus*, obiitque anno Christi sexcentesimo septuagesimo-septimo. Quapropter in margine capitis tricesimi-secundi, vbi scriptus inuenitur annus 652, reponi debet annus 661; & in eiusdem capitis contextu, vt & in margine subsequentis, vbi annus habetur 669, restitui debet annus 677. Mentem Auctoris fuisse, vt Chrotbertus anno Christi sexcentesimo sexagesimo-primo Pontificatum adeptus censeretur, ostendimus suprà. Quid de mortis anno senserit, multæ res euidentissimæ declarant. Illius Episcopatum *annis quindecim & vndecim mensibus* [d], circumscripsit; Berto, quem successorem constituit, annos in Pontificatu triginta [e] tribuit; & è regione Pelagij, quem Berto suffecit [f], collocauit annum 707.

[b] Cap. 32.
[c] An. 672. n. 3

[d] Cap. 32.
[e] Cap. 33.
[f] Cap. 34.

LVIII. Idem Auctor [g] Bertum Episcopum Rotomagensi Concilio interfuisse,

[g] Cap. 33.

AN. CH. 681. THEODOR. III. R. 8.

Reliquiísque Sancti Leodegarij Martyris obuiam iuisse tradit, suámque Chronologiam sic instituit, vt Synodum Rotomagensem anno Christi sexcentesimo octogesimo-secundo, Sancti Leodegarij Martyrium anno Christi sexcentesimo octogesimo-quinto, eiusdem Martyris Translationem anno Christi sexcentesimo octogesimo-octauo illiget. Tomo superiori Martyrium Sancti Leodegarij retulimus ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-octauum, tertio pòst anno facta est eiusdem Martyris Translatio vt obseruatum suprà. Synodum Rotomagensem in annum Christi sexcentesimum octogesimum-octauum reiiciemus. Certè Concilium illud anno Christi sexcentesimo octogesimo-secundo non est consignandum. Celebratum fuit enim ab Ansberto Pontifice, qui Sancto Audoeno in Episcopatum Rotomagensem anno Christi sexcentesimo octogesimo-tertio successit. Licèt autem Synodum Rotomagensem anno Christi sexcentesimo octogesimo-octauo conuocatam censeamus, ei Bertum interfuisse non inficiamur, Bertus enim nobis est idem ac Chrotbertus, qui sedere cœpit anno Christi sexcentesimo sexagesimo-quinto, & ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quintum peruenit, annis triginta in Pontificatu exactis. Hæc ad illustrandam Turonensium Antistitum Chronologiam dicta sunto.

LIX. Inter coætaneos Historiæ Francorum Scriptores, quos Andreas Duchesnius Tomo primo suæ Collectionis euulgauit, extat Passio Sancti Ragneberti Martyris ex manuscripto Codice Claudij *Doremieux* Attrebatensis publicata. Floruit Ragnebertus eâdem quâ beatus Leodegarius ætate, similiter in odium Ebroini Maiorisdomûs incurrit. Dies Martyris scitur, Idus videlicet Iulij; ignoratur annus. Idcircò quæ de beato illo Martyre dicenda occurrebant, placuit in hunc annum reiicere, quo vitam clausit Ebroinus & Sancti Leodegarij facta est insignis Translatio.

RAGNEBERTUS.

LX. *Ragnebertus ex præcelso genere ortus Radeberti Ducis filius extitit, qui inter amnis Sequanæ atque Ligeris confinium telluris prouincias rexit temporibus multis. Hic igitur nutritus aulâ Palatij, fortis corde, promptus ingenio, armis doctus, assiduè mundanæ sapientiæ floribus ornabatur vndique. Sed dum gerebat fortia seculi, vt pòst in fine claruit, diligebat attentiùs corde Deum.* Hi fuerunt Ragneberti natales, hæc primordia. Ceteris omissis causam mortis audi. Ebroinus Maiordomûs ei studuit imputare, *quòd tale consilium cum duobus Palatij Proceribus Bodone & Vnnificando nominibus habuisset initum, vt iamdictum Ebroinum absque decreto Regis conarentur occidere. Sed cùm hoc ipse nec prodere vellet crimen, nec denegare facinus, intercedente Dei famulo Audoeno Pontifice, Rodomæ vrbis Præsule, cuius fama Sacerdotij illo tempore orbem repleuerat Galliæ, non est continuò interfectus, sed cuidam viro potenti Teudefredo nomine partibus Burgundiæ in*

EXVLAT.

exilio commendatur, eo scilicet factionis obtentu, vt dum in exilium trusus crederetur, absque Francorum improperio latenter morte perimeretur. Sed dispensante Deo, in cuius manu corda consistunt, ipse vir nobilis, cui fuerat ad mortem traditus, miseratione compunctus eum magis viuum seruare studuit, quàm feralia præcepta Ebroini Principis in eius sanguinem adimplere. Igitur hoc diuinâ clementiâ factum est, cuius iudicio purgantur cordis occulta, vt dum mors iussa suspenditur, famulus Dei per pœnitentiam purgaretur. Dúmque paucorum annorum tempore fuisset in relegatione exilij toto corde conuersus ad Dominum, quod maculauerat seculi conuersatio, lauit lacrymis atque orationibus sui cordis oraculum. Hæc videntur gesta, cùm Ebroinus in gratiam Theodorici Regis iam rediisset, id est, eodem, vt arbitramur, tempore, quo pulsus est etiam in exilium Sanctus Leodegarius. Hic exulauit quadriennio, & Martyrium sexto Nonas Octobris anno Christi sexcentesimo septuagesimo-octauo consummauit. De annorum numero, quos Ragnebertus in exilio transegit, non ita constat. Si tamen in hac causa coniecturis agere licet, exulauit Ragnebertus annis quinque. Burgundiam enim ingressus septem annorum pœnitentiam à Sacerdote sibi impositam morte præuentus non adimpleuit. Biennium autem peragendæ illi pœniten-

tiæ

tiæ defuisse suspicamur, quia post beati viri Martyrium, vt Auctor Passionis subiungit, *bis septeno annorum spatio* nulla virtus ad eius tumulum effulsit, & annorum, qui peragendæ pœnitentiæ defuerant, vicem videtur suppleuisse septenarius annorum numerus, donec miracula fierent, toties repetitus. AN. CH. 681. THEODOR. III. R. 8.

LXI.

Cùm iam promissum tempus propinquaretur, quo beatus vir transferendus de seculo, Christi præsentaretur obtutibus, iterum bestia serpentino sibilo misit mandata, vt absque dilatione Ragneberto tollerent vitam. Cùmque inuiti suscepissent eum, vt implerent mandata tyranni, duxerunt eum per quoddam desertum in confinium Lugdunensium Iura vicinum. Deducentes igitur eum ignari, venerunt nocte ad quemdam locum, Bredone vocabulum, vbi quidam Dei seruus nomine Domitianus religionis obtentu in honore Sancti Genesij Martyris, dum in ipsa eremo Sanctorum Patrum Eremitarum viueret exemplo, arctum construxerat Oraculum. Deprecatus est igitur Athleta Christi se ducentibus, vt eum in ipsa Ecclesia orare permitterent. Cùmque hoc illi nullatenus præstitissent, intellexit Dei seruus, quòd se ad mortem deducerent, atque permittentibus sibi carnificibus in loco vbi erat orationem compleuit. Quâ consummatâ gladiatoribus ait. Ecce quod iussum est adimplete, sed deprecor per Dominum ne fatigationem faciatis longiùs mihi. Cùmque eum super quemdam lapidem sedere fecissent, vnus ex his mucrone lanceæ eius vitam extorsit. Redeuntes ab scelere cultoribus dixerunt, Oraculo quodam se in vicino inuenisse corpusculum, atque hortati sunt vt mercedis obtentu eum studerent mandare sepulchro. Sed, iuxta vocem Prædicatoris egregij, incomprehensibilis est altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei. Sacerdos ille, qui eius confeßionem susceperat, dum in exilio erat, septem annorum curriculo pænitentiam agendam indixerat. Et quia antedicto termino mors immatura præuenit, bis septeno annorum spatio transacto tempore, tum primùm ad illius tumulum diuina virtus effulsit. Hæc Auctor Passionis à Duchesnio publicatus. FIT MARTYR.

LXII.

Leguntur autem in illa lucubratione, sicut & in aliis plerisque, non pauca, quæ scripta sunt aduersùs Ebroinum stomacho nimiùm commoto. Nonnulla consultò prætermisimus, & ex suprà recitatis quædam etiam minimè probamus, vt cùm Ebroinus *bestia* & *tyrannus* appellatur. Tomo superiore non semel Ebroinum à calumnia vindicauimus. Hic in gratiam Theodorici Regis & in Maioratum domûs Regiæ restitutus, quos priùs aduersarios passus fuerat, sibique nunquam suffragaturos sciebat, in exilium protinus ablegauit. In illorum numero fuit Ragnebertus Radeberti Ducis filius, vir in Neustria præpotens, nec insons haberi debet, si de nece Ebroino, postquàm in amicitia Theodorici Regis fuit, inferenda consilium cum quopiam habuit, vt hæc indicare videntur præcitata verba, *cùm hoc ipse nec prodere vellet crimen, nec denegare facinus.* Auctor tanto in Ebroinum odio abripitur, vt ne famæ quidem Ragneberti parcat. Quis læsæ-Maiestatis reum non eum dicat, qui vitam alteri velit auferre, quem diligi à Rege ac Magistratu donatum esse nouerit? Ebroinus, cùm è Maioratu Regiæ domûs excidisset, nullum lapidem non mouit, vt quam priùs dignitatem amiserat, regnante Theodorico recuperaret. Eam iterum adeptus, ne rursum deturbaretur, quoscumque cœpit vereri, seu Clericos, seu laicos, sub custodia detinuit. In illum Ragnebertus haud coniurauit, sed in coniurationis suspicionem facilè venit. Hæc exilij necisque post aliquot annos subsecutæ causa. Ceterùm Ebroinus apud posteros adeò malè audiit, vt eum ad ollam Vulcaniam damnatum Ado in suo Chronico sic affirmet. *Erat tunc temporis vir oculis cæcatus, vnus de illis, quibus Ebroinus effoderat lumina, in Insula Lugdunensis prouinciæ, quæ Barbara* dicitur. Qui cùm nocturno tempore super ripam Sicannæ* fluminis orandi gratiâ resideret, audiuit nauigantium impetum, & magnâ vi brachiorum contra impetum fluminis insurgentium. Cùmque interrogaret, quò nauigium illud tenderet, vox in auribus eius percrepuit. Ebroinus est quem ad Vulcaniam ollam deferimus, ibi enim facti sui pœnas luet. Hoc pondus idem vir audiuit ad consolationem sui, vt sciret quam pænam persecutores iustorum* VINDICATVR A CALVMNIA.

* *Lisle-Barbe.*
* *la Saone.*
FABVLÆ DE EBROINO REIICIVNTVR.

AN. CH. 681. THEODOR. III. R. 8. *sentirent.* Non inficiamur ab Ebroino multa sceleratè commissa, sed absit vt desperemus omnino de salute viri Catholici & in Catholica communione mortui, cùm mane ad Ecclesiam die Dominico proficisceretur. Aliam fabellam idem Ado scribit. Ebroinum enim, cùm discessit è Monasterio Luxouiensi, seductum ait *ab spiritu mendacij, qui dixerat ei, quod duodeniginti annis viueret.* Occisus est post suum è Monasterio Luxouiensi discessum anno iuxta supputationem nostram octauo, sed secundùm Adonem & alios, qui Clotario Tertio quatuor tantùm annos Principatûs attribuunt, addendi sunt anni decem, eòque calculo fient anni duodeuiginti, quos à dæmone prædictos fabella finxit.

LXIII. Ebroino fuit vxor Leutrudis, pia fœmina, de qua Tomo superiore non semel locuti sumus. Hoc autem loco non debemus omittere, quod idem Ebroinus, priusquàm Leutrudem duceret, de Ragenufla sibi socianda cogitauit, cuius elogium Molanus [a] ex Officio propriæ Ecclesiæ sic contexuit. *Temporibus Dagoberti orta est in Brumbazia Hasbaniæ villa ex parentibus genere inclytis & religione Christianis. Quorum nomina fuerunt Ajus & Aja, vt nonnullorum fidelium asserunt testimonia. Vnde Aii-curtis nomen remanet. Porrò filia à tenera ætate senilia exequebatur opera. Vigebant enim in ea affabilitas, temperantia, iustitia, longanimitas, eleemosyna, abstinentia, patientia, humilitas, mansuetudo, pietas. Erat charitate non ficta, fide robusta, stabilis spe. Quam cùm Ebroinus adolescens ad connubium postularet, & parentes nolentem vrgerent, diémque nuptiarum præscriberent, illa Christi sponsi sui amore languens, in eodem proposito præuias cognatas suas, Aldegundem & Gertrudem, sequi voluit. Vnde instante die nuptiarum cum vna ancillula ad vicinæ syluæ latibula confugit, optimam cum Maria partem eligens. Cæterùm fidele eius propositum Deus compendioso remuneratus est fine, nolens eam diu pondus diei & æstûs tolerare. Paulò enim pòst, quæ Angelorum studuerat vitam imitari, eorumdem ministerio ad cælestem subuecta est paradisum. Mox autem parentes omnibus cognitis, de commissa in eam iniuria pœnitentiam egerunt, & membra honestè tumularunt, & processu temporis super tumbam eius Ecclesiam suis ædificauerunt stipendiis. Quo in loco cuius meriti reposita habeantur lipsana, frequentibus miraculis ostendit diuinitatis clementia.* In vulgato Sigeberti Gemblacensis Chronico hæc ad annum Christi sexcentesimum quadragesimum-tertium legi solent, *Virgo Christi Reginulfa sanctitate claret in Gallia*, desiderantur autem in antiquis exemplaribus, vt ex editione Miræi constat. Sancta Ragenulfa * seu Reginufla colitur pridie Idus Iulij. *Requiescit virgineum corpusculum Aij-curiæ * in Gallica Brabantia, sed Canonicorum Collegium inde translatum est Louanium ad Sancti Iacobi Basilicam anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo-quarto. Habet autem Ragenufla in Aij-curia fontem, vnde hydropici & alij languentes sæpiùs remedium acceperunt. Pridie porrò annua processionis in festis Pentecostes incolæ feretrum ad fontem dictum deferunt, & aquas illas, vt plùs efficaciæ merito Ragenuflæ habeant, attactu feretri auitâ cerimoniâ sanctificant.* Hæc Molanus [b].

[a] D. 14. Iulij n. 5.

RAGENVFLA VIRGO.

* *Rainofle.*

* *Eincourt.*

[b] D. 14. Iul. n. 5.

LXIV. Post Ebroini cædem Franci seu Neustrasij Maiorem domûs Regiæ constituerunt Warattonem, qui pacem cum Pippino Austrasiam fermè omnem administrante mox pepigit. Hoc negotium in Gestis Regum Francorum ita describitur. *Franci consilio accepto, Warattonem virum inlustrem in loco eius cum iussione Regis Maiorem domûs Palatio constituunt. Accepit itaque Waratto inter hæc obsides à prædicto Pippino, & pacem cum eo iniit,* Et in Historia iussu Childebrandi Comitis scripta, sic. *Franci accepto consilio Waradonem illustrem virum loco eius in honorem Maioris domûs constituerunt. Idcircò præfatus Warado obsides à Pippino Duce accipiens, pacem inuicem patrauerunt.* Alias pacis conditiones fuisse non arbitramur, quàm vt Maiores-domûs essent, Pippinus in Austrasia, Warado in Neustrasia & in Burgundia; vterque verò Theodoricum Regem agnosceret Ad Pippini sortem facta est accessio ciuitatum aliquot Austrasianarum, quæ vi coactæ partibus Ebroinianis hactenus adhæserant. Secuta est inde maxima rerum mutatio in Diœcesi Traiectensi. Pip-

WARADO ET PIPPINVS MAIORES-DOMVS.

pinus enim auctus eâ regione, quam Ebroinus Austrasiæ pridem eripuerat, Lambertum Episcopum ab exilio statim reuocauit. In ea sententia versantur celeberrimi Scriptores, qui posteris vitam Sancti Lamberti transmiserunt, docent enim euoluto pseudo-pontificis Pharamundi septennio redditam fuisse pacem Ecclesiæ Traiectensi, quia necatus est Ebroinus, eiectus est Pharamundus, suæque Sedi restitutus est à Pippino Lambertus.

AN. CH. 681. THEODOR. III. R. 8.

LXV.

Apud Anonymum, qui Sancto Lamberto coætaneus vixit, hæc leguntur [a]. *Septem annis expletis, depositus est Faramundus de Sede Pontificale, & eiectus de prouincia Triiectinse. Tunc agmina Clericorum, & vulgus populorum, vnâ pariter voce vigente, postulabant Deum, vt Pastorem eorum Domnum Landebertum recepturi essent. In illo tempore erat Princeps Pipinus super plurimas regiones & ciuitates sitas Europa. Audita * opera beatissimi viri, sub vnius diei articulo, iussit eum cum magno honore ad propriam Sedem reuocari.* Anonymum illum Godeschalcus Diaconus [b] sic expoliuit. *Post septem annos expletos Pharamundus de Sede Pontificali & de prouincia Traiectensi depositus atque repulsus est. Tunc agmina Clericorum & vulgus promiscuum populorum & plebium summâ voce & deuotis precibus, vt Pastorem eorum, id est, D. Lambertum reciperent, vnanimes Dominum rogabant. In illo tempore Princeps Pipinus in plurimis regionibus & ciuitatibus Europæ regnans, auditis operibus B. viri, sub vnius diei articulo, iussit eum cum magno honore ad propriam Sedem reuocari.* In illis textibus tria sunt obseruanda. Lambertus exulat integro septennio, Pharamundus abdicatur Episcopatu, Pipinus Lambertum suæ Sedi cum honore restituit. Lambertum euoluto septennio Ecclesiæ suæ redditum confirmant Stephanus [c], Nicolaus [d], Renerus [e], necnon Anselmus [f] & Ægidius [g]. Pharamundus, si Nicolao fides est, sceleris perurgente conscientiâ, Cathedram Episcopalem, quam malè diù occupauerat, peiùs fugiendo dereliquit, sicut scriptum est, *fugit impius nemine persequente.* At existimamus assentiendum potiùs Anonymo, necnon Godeschalco, Stephano & Renero, qui præuium Anonymum secuti sunt, & Pharamundum iustâ sententiâ non tantùm ab Ecclesia Traiectensi sed etiam à tota prouincia eiectum tradiderunt. Lambertum Sedi suæ redditum à Pipino scripserunt, præter Anonymum, Godeschalcus, Stephanus, Nicolaus, & Renerus. Eget hîc Anonymus interpretatione. Principem dixit Pipinum, qui seriùs Princeps per adulationem dici cœpit. Hinc occasionem errandi fecit Stephano, Nicolao & Renero, qui Lambertum asseruerunt Ecclesiæ suæ restitutum fuisse, cùm Pipinus sub Theodorico Rege Maioratum totius Franciæ solus obtineret. Meliùs in additionibus ad caput octauum Anselmi, Lambertus interfecto Ebroino ad Episcopatum statim reuocatur. *Euoluto septennio*, inquit Ægidius, *post horridam tempestatem, factâ in Ecclesia Dei tranquillitate, impiissimo Ebroino, qui Franciam diù vexauerat, iusto Dei iudicio, vt diximus, interfecto, deuotio filiorum Traiectensis Ecclesiæ, amissi Pastoris damnum serò reminiscitur, tandémque detrectans impiissimi iugum supplantatoris Pharamundi, qui iam per septem annos oues Dominicas indignissimè tractauerat, venerabilem virum Lambertum vehementissimè reluctantem, maximo conamine de Monasterio extractum, ad Episcopij Sedem reducunt, exceptúmque egregio, hinc Deo seruientium, hinc pauperum Christi, triumpho, rursus in Cathedra Pontificali sublimant.* Famæ Pipini, Waradonis, aliorúmque Maiorum domûs Regiæ parùm consulunt, qui Lambertum ab exilio reuocatum affirmant, cùm Pipinus Princeps vniuersam Franciam sub Theodorico Rege gubernaret. Pipinus enim apud Auctores, à quibus adulatoriè *Princeps Francorum* vocatur, hunc titulum anno Christi DCLXXXVII, mense Iunio consequitur. Ab Ebroini cæde sex anni cum aliquot mensibus effluxerant. Si Traiectum post Ebroini necem Austrasianæ Præfecturæ mox redditum est, cur Pipinus, penes quem erat regimen Austrasiæ, Lambertum toto illo sexennio passus est exulare? Si secus, cur in eiusdem Lamberti causa non æquiores fuerunt Warado, Gislemarus & Bertharius, qui Maioratum Pa-

LAMBERTVS AB EXILIO REVOCATVR.

[a] Tom. 1. Collect. Hist. Franc.

* id est, auditis operibus.

[b] Cap. 4.

[c] Cap. 7.

[d] Cap. 9.

[e] Cap. 13.

[f] Cap. 8.

[g] In addit. ad Anselm.

AN. CH. 681. THEODOR. III. R. 8.

latij Neustrasiani per illa tempora gesserunt? Potiorem fidem sibi conciliat apud probum iudicem nostra computatio. Anno Christi sexcentesimo octogesimo extinctus est Rex Dagobertus Sigiberti quondam Regis filius, cui post longum exilium ex Hibernia reuerso tota paruit Austrasia, si Traiectum, Remos, aliasque perpaucas ciuitates excipias. Eodem anno Martinus & Pipinus Austrasianæ militiæ Duces à Theodorico Neustrasiæ Burgundiæque Rege profligati sunt, & Martino per Ebroini dolum interfecto summa rerum in Austria penes vnum Pipinum fuit. Incunte hoc anno, Christi sexcentesimo octogesimo-primo, necatus est Ebroinus, qui priusquàm in gratiam Theodorici Regis veniret, fieretque Maiordomùs in Neustria & Burgundia, Traiectum cum aliis nonnullis Austrasiæ ciuitatibus occuparat, nec reddiderat Præfectis Austrasiæ frustrà repetentibus. Successit in Maioratum Warado, quocum synceram pacem datis mox obsidibus pepigit Pipinus, recuperatóque Traiecto de reuocando Lamberto Pontifice quamprimùm cogitauit. Perplurimas igitur prouincias & ciuitates Europæ, super quas Pipinum fuisse scripsit Anonymus, vel in quibus Pipinum regnasse dixit Godeschalcus, intellige Austrasiam seu Franciam Orientalem, quæ plurimas regiones ac ciuitates trans Rhenum in Germania & cis eundem amnem in Gallia complectebatur, vbi Pipinus Regiam sub Theodorico Rege Præfecturam exercebat. Ex tot autem Auctoribus, qui literis vitam Sancti Lamberti commendarunt, vnus Nicolaus eum asseruit Ecclesiæ suæ restitutum fuisse, cùm beatus Remaclus Stabuleti superstes adhuc in viuis esset, sed loco Remacli qui pridem obierat, Goduinus Abbas reponi debet.

LXVI. GODVINVS ABB. STABVL. ET MALMVND. PRÆCEPTVM OBTINET A THEODORICO R.

[a] De 3 Dagob l. 2. c. 17.

Hic Goduinus sub idem tempus à Theodorico Rege, cùm vniuersæ Franciæ Regnum obtineret, curauit bona Monasteriorum, quibus præerat, iterato Diplomate stabiliri, quod ex manuscripto Codice Bambergensi sic edidit Henschenius [a]. *Theudericus Rex Francorum, vir illuster. Si petitiones Sacerdotum aut Ecclesiarum prolatas, in quo nostris auribus rectè poposcerint, perducimus ad effectum, Regiam consuetudinem exercemus, & in æternum Dominum retributorem ex hoc habere confidimus. Id notum sit fidelibus nostris, quia venerabilis vir Godoinus Abba de Monasterio Stabulau & Malmundario, quæ sunt in honore Sanctæ Mariæ & Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli vel ceterorum Sanctorum à bonæ memoriæ auunculo nostro Sigeberto quondam Rege, ob amorem Christi, de Foreste fiscis nostris super fluuium Amblanam constructa, Clementiam nostram exposcit, eò quòd ipse Princeps pro mercedis suæ compendio & retributione æterna, villas aliquas de fiscis, tam vltra Ligera res proprias quas Domnus Remaglus legitimè possedit, quàm exteras per Præcepta suâ manu roborata sub integra emunitate absque introitu Iudicum concessit. Vnde & ipsa Præcepta, seu & confirmationes decedentium Regum, memoratus Abba se præ manibus habere adfirmat, sed petiit Celsitudinem nostram, vt tam id, quod ipse Princeps Domnus Sigebertus de fisco suo, seu de reliquis locis ad ipsa Monasteria à Christianis hominibus inibi videtur fuisse conlatum, & præsentis temporis eorum manet possessio vel dominatio, vt hoc in idipsum pro nostris oraculis confirmare deberemus. Cuius petitioni pro reuerentia ipsorum Monasteriorum, seu & considerantes Sacerdotium ipsius viri Godoini, vel fidei bonæ respectum, quo erga regimen nostrum fideliter videtur famulari, non solùm confirmasse, sed etiam pro mercede nostra à nouo reconcessisse nostra comperiat Magnitudo. Præcipientes enim, vt, sicut constat à suprascripto Principe Domno Sigeberto, vel germano nostro Childerico quondam Rege, seu ceteris Christianis hominibus ad ipsa Monasteria tam villabus, domibus, mancipiis, acolabus, vineis, siluis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarúmque decursibus, cum reliquis beneficiis mobilibus & immobilibus rectè fuisse conlatum vel condonatum. Et ex hoc præsenti tempore quieto ordine pars ipsorum Monasteriorum cernitur dominari. Ita deinceps pro nostra auctoritate plenius in Dei nomine confirmamus tam suprascripta loca, quam circa supradictum Godoinum Abbatem & successores suos, vel Monachos ibidem consistentes, tam nostris quàm futuris temporibus inspectas ipsas auctoritates, antelectos Principes,*

vel reliqua instrumenta, quod ibidem fuit firmatum vel condonatum, seu & in anteà iustè & rationabiliter fuerit conlatum, sub emunitatis nomen absque introitu Iudicum ibidem maneat inconuulsum. Quo fiat vt & nobis ad mercedem pertineat, & ipsos seruos meliùs delectet, pro Regni nostri constantia attentius Domini misericordiam deprecari. Et vt hac Praeceptio firmior habeatur, & per tempora conseruetur, manûs nostrae subscriptionibus subter eam decreuimus roborari. In Christi nomine Theodoricus Rex subscripsit. Qui Praeceptum illud ad Theodoricum Quartum referunt, non satis aduertunt in eo Childericum à Theodorico fratrem, & Sigebertum Auunculum, id est, Patruum appellari. Prætereà Goduinus Abbas, quem ad se venientem Dagobertus Rex Sigiberti filius anno sui Principatûs quarto, seu Christi sexcentesimo septuagesimo-septimo beneuolè suscepit, in administrationem Monasteriorum, vt Notgerus in vita Sancti Remacli testatur, *successit Sigolino annis & morum maturitate grandaeuus.* Erat igitur tum senior, quàm vt peruenire potuerit ad tempora Theodorici Quarti, qui post annos quadraginta quatuor regnare cœpit. Præfuit Stabuleto & Malmundario annos nouem sub Austrasiæ Regibus Dagoberto Secundo eiúsque successore Theodorico Tertio. Plures annos Præfecturæ non attribuunt monumenta Stabulensia testibus Fiseno [a] & Henschenio [b].

AN. CH. 681. THEODOR. III. R. 8.

[a] Paralip. p. 2. in Sigolin.
[b] De 3. Dagob. l. 2. c 17.

LXVII. AVDOENVS EP. ROTOMAG. INSIGNE PRIVILEGIVM OBTINET A THEODORICO R.

Hoc anno, cùm Warado seu Waratto Maioratum Regiæ domûs gerebat, Theodoricus Rex Audoeno Rothomagensium Episcopo concessit insigne Priuilegium, de quo sic Fridegodus manuscriptus. *In illo tempore Regiae dignitatis culmine Theodoricus insignis habebatur. Qui venerabilem Pontificem Audoenum non minùs anterioribus Regibus diligens inter reliqua beneficia hoc illi concessit, vt nullus in parrochia eius Episcopus vel Abbas siue Comes aut quislibet alius iudiciariae potestatis constitueretur, nisi quem aut ipse de suis eligeret, aut cui constituendo pro vita meritis assensum daret. Tunc in Palatio supradicti Regis maius dogma retinebat vir illustris nomine Waratto.* Vulgatus verò sic. *Iam verò regnante Theodorico, qui beatum virum non minùs, quàm Reges superiores, charum habuit, inter reliqua eius beneficia id ab eo praestitum est Sancto Audoeno, vt in eius paraecia nec Episcopus, nec Abbas vel Abbatissa, neque Comes, neque alius quisquam indiciariâ potestate praeditus, absque eius consensu rectorem vel successorem constituere auderet, nisi quem vir sanctus vel de suis vel aliunde pro vita merito instituere vellet. Erat tum in eius, quem diximus, Regis Palatio, primariâ dignitate vir illustris Waratto.* Surius, qui Fridegodum publicauit [c], *stylum*, vt ipsemet fatetur, *in gratiam Lectoris passim nonnihil correxit.* Hæc autem correctio non tam emendatio est quàm deprauatio, & occasionem errandi plerisque subministrat. Vulgati Fridegodi sensus est. In prouincia Lugdunensi secunda, cuius Metropolis est Rotomagus, Episcopi, Abbates, Abbatissæ, Comites ac Iudices, Magistratum Officiúmve nemini committant præterquàm ei, quem Audoenus tali munere cohonestare voluerit aut consenserit cohonestari. Sed si genuinus Fridegodi textus ex Codice manuscripto citatus attenditur, Rex aliud elargitur beneficium, ídque multò excellentius, vetat enim ne quis Episcopus, Abbas, Comes, aut Iudex in eadem prouincia Lugdunensi secunda constituatur præter eum, quem Audoenus aut elegerit aut consenserit eligi. Parcimus interpretationibus quas excogitarunt Neoterici, plurimùm enim ab Auctoris mente discrepant.

[c] D. 24. Aug.

LXVIII. SCRIBIT PHILIBERTO ABBATI.

Sub idem tempus Audoenus, vt simul in pacis concordiam redirent, nuncios direxit ad Philibertum Abbatem, de quo plura dicemus anno sequenti

LXIX. WANINGVS OBIT.

Si Monasterij Fiscanensis initia rectè collocauimus, obiit hoc anno Waningus, qui præter illud Cœnobium alia multa construxit ac locupletauit. Sacris Fastis habetur adscriptus quinto Idus Ianuarias apud Molanum, & sexto easdem Idus in Martyrologio Benedictino. Monachus tamen nunquam fuit, totámque vitam degit in habitu laïco. Primordiis Fiscanensi-

AN. CH. 681. THEOD. III. R. 8.

bus superstes vixit annos duntaxat viginti. Falluntur plerique, qui mortuum scribunt post annum Christi tricesimum supra septingentesimum.

LXX. CLAVDIVS EX EP. BISVNTINO FIT MONACH.

Claudius Episcopus Bisuntinus, cùm omnia prudentissimi vigilantissimíque Pontificis munera integerrimè obiret, *anno septimo sui Episcopatûs, diuino amore totus accensus, totis præcordiis delitias pompásque huius seculi funditus volens relinquere, & Domino fonti viuo pleniùs vacare, cunctis strenuè dispositis, ciuitatem suam cum dignitate reliquit, & in Monasterio S. Eugendi (quod est iuxta fines dictæ Diœcesis) omni Clero & populo dictæ ciuitatis renitente ac lacrymis ipsum reuocante (ab Angelo vt ferunt Monachis prænunciatus) deuenit, ibique habitum vitámque Monachalem arripuit. Residens verò in dicto Monasterio, per omnia vt verus Monachus se gerebat. Erat enim in diuina contemplatione suspensus, in orationibus assiduus, in ieiuniis continuus, in vigiliis feruidus, in sanctis lectionibus & meditationibus præclarus, comedebat & dormiebat vt Monachus, in diuinis verò Officiis peragendis primus omnium Ecclesiam intrabat & vltimus recedebat, suo sanctissimo exemplo omnes ad perfectionem monasticam promouebat. Per idem tempus Sanctus Iniuriosus Abbas, vir vtique magnæ sanctitatis & prudentiæ dictum Monasterium regebat, qui videns beati viri sanctitatem ei humiliter præsentauit regimen ipsius Monasterij, supplicando quatenus dignaretur ipsum & oues Domini pascere & regere, quod vir Sanctus cum grandi mansuetudine renuit.* Hæc Auctor vitæ apud Chiffletium in Vesuntione [a]. Successit in Episcopatum Bisuntinum Felix, Infulis Pontificalibus ob improbissimos mores indignissimus.

[a] Part. 1. c. 24.

LXXI. CALMELIVS APVD LERINVM DIVERSATVR.

Per hæc tempora crescebat in dies fama Monasterij Lerinensis sub Abbate Rigomiro, de quo non semel iam locuti sumus. Ad illud Cœnobium, cùm Romam proficisceretur, diuersatus est Calminius seu Calmelius, qui Dux Aruernorum priùs extiterat. Miratus est insignem pietatem Monachorum Lerinensium, nonnullos poposcit ab Abbate, quibuscum in patriam rediit, perfectâ peregrinatione, votísque ad Apostolorum limina ritè solutis. Abbas Lerinensis, quem Calmelius adiit, in Chronologia Lerinensi non alius est à Sancto Maximo, qui factus est Episcopus Reiensis ex Abbate Lerinensi. Menardus in obseruationibus [b] ad Martyrologium Benedictinum, vt suam opinionem tueatur, fragmentum ex vita Sancti Theofredi cum antiquo Breuiario Lerinensi frustrà citat. Nam Sanctus Maximus qui secundum locum in Catalogo Lerinensium Abbatum obtinet, priùs obiit quàm Lerinus in potestatem Francorum veniret, Calmelius autem Eudonem, cui curam Monasterij Calmeliacensis à se pòst conditi commisit, ex Insula Lerinensi secum adduxit, & eiusdem Eudonis nepos ex fratre proximúsque successor, nomine Theofredus, Martyrio coronatus est à Saracenis, quos Eudo scelestissimus Aquitaniæ Dux aduersùs Carolum Martellum ex Hispania & Septimania euocauit. Nihil igitur conuenientius occurrit, quàm vt Calmelius Rigomiro Abbati Lerinensi coætaneus asseratur.

[b] L. 2. D. 20. Nou. in S. Eudone.

LXXII. CONSTRVIT MONAST. CALMELIACENSE.

Calmelius ex Italia reuersus in memoriam Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli Monasterium in regione Velaunorum siue in territorio Aniciensi ad radices præcelsi montis Mosencij, ex quo fluuius Ligeris effunditur, propriis sumptibus mox ædificauit, quod à conditoris nomine dictum est Calminium, Calmelium, Calminiacum, & Calmeliacum. Illius loci primus Abbas constitutus est Eudo Monachus antè Lerinensis, quem Calmelius è Cœnobio Lerinensi secum adduxerat. Eudone mortuo, in eius locum suffectus est Theofredus nepos ex fratre, Abbas ac Martyr insignis, cuius nomine pòst assumpto, quod antè Calminium, Calmelium, Calminiacum & Calmeliacum nuncupabatur, Monasterium Sancti Theofredi vocari cœpit atque etiamnum appellatur, vulgò *Sainct Chaffre*. Vtramque nuncupationem attigit Anonymus in vita Sancti Calminij, cuius fragmentum ex Codice Mauziacensi iam publicatum accipe [c]. *Cùm in Ducatûs officio vir insignis Calminius honestè se ageret, & pauperibus erogans, quod suum erat, misericorditer se*

[c] Tom. 4. Gall. Christ. in Abbat. S. Theofred.

haberet, subiit diuina cogitatio mentem eius, vt thesauri sui residuum liberaliter expenderet in opere Dei, disposuit secum in animo, vt Ecclesias dedicandas suo sumptu construeret, vbi Deo seruientibus quotidiani victûs stipendia ex propriis redditibus ministraret. Animatus diuino spiritu beatus Calminius in Episcopatu Aniciensi locum, qui dicitur Sancti Theofredi, ædificauit à fundo, & effectu operis mirabiliter consummans, quem locum rebus & redditibus vir Domino deuotus adornans, Ecclesiam illam & habitationem eius sufficientibus eorum victui stipendiis cumulauit, instaurauit locum, redditus ampliauit, & ornamenta Monasterio congrua verâ liberalitate dilargiens, supradictum locum consummatum reddidit & perfectum. Vt autem hic locus operis sui memoriam & vocabuli quoque consortium obtineret, Monasterium illud Calminiacum vocauit, vt quod fundauerat suâ industriâ, suo labore perfecerat, sui nominis memoriale posteritati sequentium offerret.

LXXIII. Erecto Calmeliacensi Monasterio & Eudone illic primo Abbate constituto, Calmelius in Aruerniam interiorem se recepit, ibique nouum extruxit Cœnobium, vt Menardus [a] in Eudonis encomio & Saussaius [b] in ipsius Calmelij Natali testantur. Recentius hoc Monasterium non aliud est à Mauziaco * prope Ricomagum in Aruerna Diœcesi, quod regnante Theodorico in honorem Sancti Petri & Sancti Caprasij à Calmelio eiúsque vxore conditum est, vt indicant literæ Pipini Regis, quas ex Codice autographo Ioannis Sauaronis ediderunt [c] Sammarthani Fragmentum duntaxat recitabimus, quo supradicta comprobari possint *Fideles*, inquit Pipinus, *sanctæ Matris Ecclesiæ Mauziacensis nostri Monasterij, quod antiquitus nouimus constructum à nobilissimo Senatore, nomine Calminio, quem prauitas malorum hominum de pristino honore iam iámque magna ex parte à suo deiecerat, & Ecclesias ac villas amplissimáque dona, quæ in eodem supradictus vir ac eius vxor nomine Namadia dereliquerant, cum authoritate gloriosissimi Regis Theoderici, quæ sub sigillo eius signata inuenimus*, &c. In exemplari Mauziacense Monasterium dicitur *constructum à nobilissimo Senatore Romanorum, nomine Calminio*, sustulimus vocabulum *Romanorum*, quia in Francia Senatorem Romanorum nemo se dicebat. Calminium seu Calmelium ex Senatorio apud Aruernos genere oriundum lubenter fatemur, sed alij erant Romani Senatores, alij Senatores Aruerni, nec Calminius, etsi genus suum ab antiquis Senatoribus Romanis fortè repeteret, Senator Romanus appellari debuit regnante in Aruernia Thodorico Francorum Rege. Tres hactenus Theodoricos Francorum Reges distinximus. De postremo, qui post Childericum fratrem anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio regnare cœpit, intelligenda est charta prælaudata, quæ Clodoueum Regem, hujus videlicet nominis Tertium, filium eius ita constituit. *Petentes denuò auctoritatem nostri Præcepti veluti ab antecessoribus, Theuderico scilicet atque eius filio Clodoueo*, &c. Idem Monasterium paulò inferiùs in honorem *Sancti Petri Apostoli, paritérque Sancti Caprasij Martyris* erectum asseritur. Calmelius Principem Apostolorum maximâ semper veneratione prosecutus est, ídque duabus rebus euidentissimè significauit, peregrinatione ad limina Apostolorum susceptâ, & Calmeliacensi Monasterio in memoriam Sanctorum Petri & Pauli constructo. Caprasium Martyrem in Gallia non agnouimus præter eum, qui Martyrium Aginni sub Maximiano consummauit, vt Ecclesiasticæ Tabulæ decimo-tertio Kalendas Nouembris affirmant. De Sancto illo Martyre à nobis aliâ occasione iam actum Tomo primo ad annum Christi quingentesimum octogesimum-primum [d]. Floruit alius Caprasius in Lerino Insula, quem eædem Tabulæ Kalendis Iunij sic commemorant. *In Monasterio Lirinensi, Sancti Caprasij Abbatis*. Porrò cùm Calmelius Mauziacensis Monasterij fundamenta non antè posuerit, quàm ex Insula Lerinensi reuersus sit, vbi posterior hic Caprasius diu degit obiítque, suspicamur Cœnobium illud constructum fuisse in honorem Sancti Caprasij Lerinensis, & ex Pipini charta vocem *Martyris*, quæ Caprasio Lerinensi minimè conuenit, expungendam esse. Semper habitus est ha-

[a] L. 2. Obseru. d. 10. Nou.
[b] In Martyrol. Gall. d. 12. Nou.
* *Mauzac. lez Riom.*
[c] To. 4. Gall. Christ. in Abbat. Mauziac.
[d] Num. 11.

ET MAVZIACENSE.

S. CAPRASIVS NON FVIT ABBAS LERINENSIS.

AN. CH. 681. THEODOR. III. R. 8.

beturque Caprasius Lerinensis inter tutelares illius Insulæ Patronos, Sanctum Honoratum erudiuit in Oriente, cum eo venit in Lerinum Insulam, ibique mortuus est valdè senex. Primus Abbas Lerinensis à multis numeratur, ab aliis rectiùs appellatur Asceta seu Monachus Lerinensis. In Monasterio Lerinensi vixit sub Sancto Honorato illius loci conditore ac primo Abbate, necnon sub Sancto Maximo Sancti Honorati successore. Hæc constant ex libello, quem beatus Eucherius ad Hilarium tunc Monachum Lerinensem de laude Eremi scripsit, cùm Honoratus ex Abbate Lerinensi factus esset Episcopus Arelatensis, Maximus in administrationem Cœnobij Lerinensis eidem Honorato successisset, & Caprasius Asceta Lerinensis in viuis superstes adhuc existeret. *Equidem*, inquit Eucherius, *cunctis Eremi locis, quæ piorum illuminantur secessu, reuerentiam debeo, præcipuo tamen Lerinam meam honore complector*, &c. *Aquis scatens, herbis virens, floribus renitens, visibus odoribúsque iucunda Paradisum possidentibus se exhibet, quam possidebunt. Digna quæ cælestibus disciplinis Honorato auctore fundata sit, quæ tantis institutis tantum nacta sit Patrem, Apostolici spiritùs vigore & vultùs honore radiantem. Digna quæ illum suscipiens ita emitteret, digna quæ præstantissimos alat Monachos & ambiendos præferat Sacerdotes. Hæc nunc successorem eius tenet Maximum nomine clarum, quia post ipsum meruit adsciri. Hæc habuit reuerendi nominis Lupum, qui nobis illum ex tribu Beniamin lupum retulit. Hæc habuit germanum eius Vincentium, interno gemmam splendore perspicuam. Hæc nunc possidet venerabilem grauitate Caprasium veteribus Sanctis parem.*

LXXIV. EVTERIVS PRIMVS ABBAS MAVZIACENSIS. In Diplomate Pipini iam citato primus Abbas Mauziacensis vocatur Euterius, & Calminius eiúsque coniux Namadia plurimùm commendantur, quòd *Abbati Euterio totique Congregationi Sancti Petri pariterque Sancti Caprasij* multa bona *pro remedio animarum suarum* concesserint. Atque inde colligimus eos hallucinari, qui Calminium priusquàm Cœnobium Mauziacense construeret in Calmeliacensi Monasterio Monachum constituunt. CALMELIVS FIT MONACHVS. Calminius, vxore vel annuente vel antè mortuâ, monasticen amplexus est in Cœnobio Mauziacensi sub Euterio Abbate. Quot annos ibi vixerit, manet incompertum. Obiit decimo Kalendas Decembris, quo die nomen illius adscribitur Martyrologio Gallicano cum hoc encomio. *Ipso die, in Aruernia, Sancti Calmelij Confessoris. Qui nobilitate clarus, opibus potens, ac pietate insignis, cingulo militiæ posito, sæculi repudium, & Christi cui se deuouerat obsequium, à peregrinatione quam fecit ad limina Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli inchoauit. In quorum honorem in regione Vellaunorum ad radices montis Monsencij agri Aniciensis, Monasterium ædificauit, vbi adiunctis sibi sociis aliquot districtam vitæ rationem secutus est, sub ductu Sancti Eudonis, quem à Sancto Maximo Lerinensi petierat atque susceperat sui & asseclarum rectorem, qui Monasterium summâ religione gubernans alumnos ad perfectæ vitæ obseruantiam perduxit. Ceterùm Calmelius sanctum vt institutum, quo à tam excellenti pædagogo imbutus erat dilataret, interiori in Aruernia nouum Monasterium construxit, vbi vitâ sanctissimè peractâ, sui zeli ac indefessi laboris pro Christi honore & animarum acquisitione suscepti, emeritam obtinuit à iusto Domino mercedem.*

LXXV. Duo sunt in hoc elogio næui, de quibus iam suprà. Calmelius in Calmeliacensi Monasterio, quod in Episcopatu Aniciensi construxit, Monachum sub Eudone Abbate non induit, ipsúmque Eudonem non à Sancto Maximo Abbate Lerinensi sed à Rigomiro illius loci Abbate multò recentiore postulauit obtinuítque. Grauiùs adhuc peccat, nec sibi constare videtur idem Auctor in Appendice ad prædictum Martyrologium sub litera C, vbi de Sancto Calmelio seu Calminio sic loquitur. *S. Calminius ciuis Aruernensis fundator Monasterij Calmeliensis in Vellaunorum finibus, vir praclaræ sanctimoniæ. Cuius synonymus & consanguineus Aruernensis Senator, studiis ac officiis pietatis eidem æqualis Musiacense Monasterium Ricomagensi vrbi penè contiguum primitus instituit & condidit, regnantibus filiis Clodouei Magni Galliarum Augusti.*

Duos

Duos ibi distinguit Calminios seu Calmelios, quorum alterum Monasterij Calmeliensis in Episcopatu Aniciensi, alterum Cœnobij Musiacensis seu Mauziacensis in Aruerna Diœcesi conditorem agnoscit, deinde Monasterium Mauziacense constructum affirmat regnantibus in Francia Clodouei Magni filiis, eóque calculo Theodoricum Tertium, Clodouei Secundi filium ac Clodouei Tertij patrem, qui post obitum Childerici fratris, anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio, Regnum suscepit, confundit cum Theodorico Primo, Clodouei Magni filio, qui post patrem anno Christi quingentesimo vndecimo regnare cœpit. At vnus idémque Calminius seu Calmelius ambo Monasteria, Calmeliacense videlicet & Mauziacense, construxit, ídque regnante Theodorico Tertio factum liquet ex vitis Sanctorum Eudonis & Theofredi Abbatum Calmeliacensium cum Pipini Diplomate suprà citatis, licèt certò deprehendi non possint anni, quibus illa Monasteria vel inchoata sunt vel confecta. Regnauit Theodoricus Tertius annos vndeuiginti vitámque clausit anno Christi sexcentesimo nonagesimo-secundo. AN. CH. 681. THEODOR. III. R. 8.

LXXVI. De primo Cœnobij Mauziacensis Abbate, præter Euterij nomen, quod in Diplomate Pipini Regis occurrit, nihil legitur. Plura de Eudone Monasterij Calmeliacensis primo Abbate referuntur. Eudo fuit ex Colonia Aurosiorum * oriundus nobilibus parentibus. Ineunte adolescentiâ Monasticen in celebri Monasterio Lerinensi professus est, inde cum sociis aliquot in Diœcesim Aniciensem adductus est à Calmelio, Calmeliacense Monasterium adhibitâ summâ curâ gubernauit, illius loci Monachos ad perfectum vitæ genus perduxit, & sub Regula Lerinensi quandiu in corpore vixit æterno Regi viriliter militauit. Fratrem habuit nomine Theofredum, qui Sancti Theofredi Martyris pater extitit. Colitur duodecimo Kalendas Decembris in Martyrologiis Gallicano & Benedictino. Lege ad illum diem Saussaium & Menardum necnon Barralem in Chronologia Lerinensi, cautè tamen, ne pleraque te fallant menda, quæ in istis Auctoribus corrigenda esse non semel monuimus.

* *Orange.*
EVDO PRIMVS ABB. CALMELIACENSIS.

LXXVII. Hoc anno, Theodorici Regis octauo, Sanctus Siuiardus migrauit ad Deum Kalendis Martiis, quo die nomen eius legitur in Martyrologio Romano. Presbyter erat & Abbas Anisolensis, *natus in pago Cenomanico, in parochia Deablentica*, nobilibus ac piis parentibus, patre *Sigiramno*, matre *Addâ*. Vitam eius ab Auctore contemporaneo scriptam consule apud Bollandum [a]. Non desunt qui mortem Sancti Siuiardi reiiciant in annum octauum Theodorici Kalensis. At sequi maluimus Coruaisierum & Bondonnetum, qui res Cenomannicas in literas accuratiùs ex professo retulerunt. In eadem sententia versatur Bollandus. De proximis Sancti Siuiardi successoribus nihil occurrit. Eius decessor videtur idem fuisse qui pater Sigiramnus. Auctor enim vitæ suprà laudatæ de ipsius Siuiardi promotione ad Abbatialem dignitatem sic loquitur. *Post genitoris sui S. Sigiramni decessum, fratres ex Anisolensi Monasterio elegerunt sibi præesse optimum Pastorem.* Huiusce Sancti Sigiramni, seu Sigiranni nomen Martyrologio Gallicano adscriptum reperitur pridie Nonas Decembris.

SIVIARDVS ABB. ANISOLENSIS MORITVR.
[a] D. 1. Mart.

LXXVIII. Quod autem Coruaisierus & Bondonnetus Sanctum Siuiardum sub Agliberto Episcopo Cenomanensi successore Berarij floruisse volunt, id nobis minùs placet, quia Berarius Sancto Siuiardo superstes aliquot mensibus vixit. Sanctus Hadoindus, vt suo loco probauimus, obiit decimo-tertio Kalendas Februarias, anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-quinto. Successit Berarius*. At super annorum numero, quos hic in Pontificatu transegit, triplex occurrit opinio. Apud Saussaium [b] Ecclesiam Cenomanensem omni sollicitudine ac sanctimoniâ regit *annis triginta septem*. Apud Coruaisierum, qui manuscriptum Codicem citat, annos sedet triginta quinque, menses quatuor, & dies aliquot. Apud Bondonnetum, qui libro Pontificali

BERARIVS EP. CENOMAN. OBIT.
* *Berar.*
[b] In Martyrol. Gallic. d. 17. Octobr.

AN. CH. 681. THEODOR. III. R. 8.

nititur, Episcopatum piè gubernat annis duntaxat sex ac viginti mensibúsque circiter duobus. Vixit igitur Berarius ad annum vsque Christi sexcentesimum nonagesimum-secundum ex Saussaij calculo; ad annum vsque Christi sexcentesimum nonagesimum ex computo Coruaisieri; ad hunc vsque annum, Christi sexcentesimum octogesimum-primum ex supputatione Bondonneti. Postremam sententiam lubenter amplectimur, quam prævalidè confirmabunt anni subsequentium Pontificatuum. Colitur Sanctus Berarius sextodecimo Kalendas Octobris, qui dies obitûs fuit, ergo beato Abbati Siviardo superuixit sex menses cum dimidio. *Floruit vltimo tempore Clodouei Regis filij Dagoberti, & tempore Clotarij atque Theodorici filiorum eius qui fuerunt Francorum Reges.* Ita Codex manuscriptus, quem Coruaisierus & Bondonnetus legerunt. At Clodoueo, Clotario ac Theodorico supradictis adde Childericum Secundum & Theodoricum post eiusdem Childerici mortem Regno restitutum, vt annum Christi sexcentesimum octogesimum-primum assequaris. Obiit Sanctus Berarius in agro Burdigalensi, in loco cui nomen *Bannech*, translatus est in Diœcesim Cenomanensem sepultúsque apud Pontileugam* in Ecclesia Sancti Martini, quam instaurarat. Munificus fuit erga complures Basilicas. Præter Monasterium Sanctæ Scholasticæ, de quo suprà, construxit alia duo Cœnobia puellaria, Caladunum * & Tuffiacum *. Caladunum partim propriis sumptibus, partim liberalitate Grodegarij Ducis condidit in *pago Cœnomanico, in condita Diablentica* in honorem beatissimæ Virginis ac Principis Apostolorum. Primam illic Abbatissam præfecit Caligbertam, cui duo quoque vicina subiecit Monasteriola, Busogilum & Priscosiccimum. In Caligbertæ Abbatissæ disciplinam se tradidit Chrodieldis prælaudati Grodegarij filia, quæ posteà Caligbertæ successit. Tuffiacum nomen à loco traxit, quem Ecclesiæ Cenomanensi Loppa prædiues matrona tradidit. Ibi Berarius Ecclesiam ac Monasterium extruxit, cui Loppam ipsam cum Abbatissæ titulo præesse voluit; addidit & Cœnobiolum, in quo Presbyteros collocauit, qui Monialibus Ecclesiæ Sacramenta ministrarent; vtrique loco multa dona testamento legauit. Quæcumque autem erexit Monasteria, suæ Sedi & matri Ecclesiæ cui præsidebat, vt de Cœnobio Sanctæ Scholasticæ iam obseruauimus [a], subiecta in perpetuum fore censuit, & suis successoribus ac Matris Ecclesiæ Sacerdotibus ceterísque Canonicis perpetualiter possidenda dereliquit.

* S. Martin de Pontlieue. — ERECTIS PRIVS MVLTIS MONASTERIIS. — * Caledon. — * Tuffé. — [a] Ad an. 671. n. 29.

LXXIX. Sancto Berario in Episcopatum Cenomanensem successit Aiglibertus*, hic in manuscripto Codice, quem Coruaisierus sæpè laudat, vixisse dicitur *temporibus Childerici Secundi & Theodorici Primi, Regum Francorum, filiorum Clodouei Secundi, filij Dagoberti circa annum sexcentesimum octogesimum.* At sedere cœpit anno post Childerici Secundi mortem octauo, & Thodorico eiusdem Childerici fratri ac successori multos annos superstes vixit, ad annum enim sui Pontificatûs tricesimum-quintum peruenit.

* Engilbert. — SVCCEDIT AIGLIBERTVS.

LXXX. Obiit hoc anno Guibertus Aletensis Episcopus, cùm duos duntaxat annos sedisset. Successit Hamon. Lege Armoricam Sanctam.

EPISCOPI ALETENSES.

LXXXI. Obiit & hoc anno Drancius Taruannensis Episcopus decimo Kalendas Septembris. Successit Bainus de quo plura inferiùs. Lege quæ Tomo superiore post obitum Sancti Audomari dicta sunt ad annum Christi sexcentesimum duodeseptuagesimum [b]. Consule & apud Malbrancum Chronologiam Tomi primi de Morinis.

TARVANNENSES. — [b] Num. 7.

AN. CH. 682. THEODOR. III. R. 9.

ANNVS
CHRISTI 682.
THEODORICI III. R. 9. 2.

ANNO Christi sexcentesimo octogesimo-secundo Philibertus Abbas Gemmeticum rediit, cùm in Diœcesi Pictauiensi per annos octo & amplius exulasset. *Ingressus est namque Gemmeticum sua egressionis anno peracto octauo, incipiente nono*, vt loquitur Ermentarius, qui postquàm Ebroini mortem recensuit, de qua nos anno superiori, statim de concordia inter Audoenum Rotomagensem Episcopum & ipsum Philibertum inita déque reditu Philiberti sic disserit. *Cœpit Sanctus Spiritus Sancti Audoeni præcordia charitatis lampade inflammare in tantùm vt ipse pro beato Philiberto missos dirigeret, quatinus simul in veræ pacis concordia se videre deberent. Quo facto suum recepit Cœnobium. Gratulabatur namque tota Neustria de tanti viri præsentia, obuiam Monachorum turba cum laudibus & Reliquiis est egressa, sicque Sanctum Dei infra propria receperunt claustra Cœnobij. Cumque duo pariter Sacerdotes inclyti viri, velut duo lumina mundi, Audoenus & Philibertus conuenissent in vnum, veniam mutuò postulantes, inuicem manus & corda exosculantes ita glutinati sunt in vinculo caritatis, vt numquam posteà diuisi à compage cordis fuissent.* Et paucis interiectis. *Cùm firma charitas inter ipsum & Domnum Audoenum persisteret, conuenit apud eos, vt vbi Domnus Philibertus volebat, perseuerare deberet, & in alio de suis Monasteriis loco deputare Rectoris præsentiam, quia per longinqui itineris spatia ipsa Cœnobia inter se erant distantia.* Elegit autem Gemmeticum, quò posteà eius inuisendi causâ perrexit Ansoaldus Pictauensis Episcopus, vt ex eodem Auctore ad annum sequentem dicturi sumus. I. PHILIBERTVS REDIT GEMMETICVM.

Hucbaldus narratâ visione quâ transitus Sancti Amandi ostensus est Aldegundi, paulò pòst in eiusdem Aldegundis vita sermonem conuertit ad mortem Huntberti Abbatis Maricolensis, tum ad obitum ipsiusmet Aldegundis. Sanctam Aldegundem biennio post Sanctum Amandum mortuam tradunt Bucherius in Chronico Episcoporum Traiectensium, & Vinchantius in Annalibus Hannonicis. At neuter obseruauit eam ex hac vita discessisse die Sabbati, id est, anno quo dies Ianuarij tricesimus in Sabbatum incidit, & litera Dominicalis C per mensem Ianuarium cucurrit. Hinc colligimus Aldegundis obitum, qui tertio Kalendas Februarij contigit, reiiciendum in annum Christi sexcentesimum octogesimum-quartum, qui bisextilis fuit, & literas Dominicales habuit C ante intercalationem bisexti & B post intercalatum bisextum, eóque nixi computo coniectamus hoc anno, Christi sexcentesimo octogesimo-secundo, collocandam esse Sancti Huntberti mortem, de qua sic Hucbaldus. *Studiosissima diuinæ legis* Aldegundis *indesinenter esuriens verbo cælesti satiari, virorúmque sanctorum ac religiosorum vitam cupiens imitari, B. Humbertum apud Maricolas * habitantem, virum in sanctitate magnificum, illustratum scientiâ diuinæ Scripturæ, signum Crucis ab Angelo impressum gestantem in vertice, virgo prudens visitauerat; pabulo diuini verbi per aliquot dies affluentiâ oris eius epulata, cum illo circa vicina Monasterij quadam vice deambulabat, sed æstuante feruore Dei cùm penè sibi deficeret, orante viro Dei cum ipsa virgine, fons illicò dulcis è terra nouus emanauit, virgo reficitur, fons vsque in præsens non deficit. Beatus autem Humbertus depositionis suæ diem prænoscens, lineas vestes ad vsus exequiarum suarum ab ipsa virgine postulauit, propter quas dum mitteret deferendas, missus alter à virgine præsaga futuri, legato beati viri in medio itinere cum vestibus postulatis occurrit.* Obiit Sanctus Huntbertus II. HVMBERTVS ABBAS MARICOLENSIS OBIT.

* *Maroilles.*

AN. CH. 682. THEODOR. III. R. 9.

octauo Kalendas Aprilis, quo die colitur à Maricolensibus. Euangelium Antuerpiæ prædicasse traditur, Episcopus vocatur à nonnullis, eo scilicet modo quo Laubium ad infidelium conuersionem Episcopos simúlque Abbates, Vrsmarum, Erminum & alios habuit.

III. GISLEMARVS MAIORDOMVS. *Erat in illo tempore*, vt in Gestis Regum Francorum vetus Anonymus [a] testatur, *memorato Warattoni* Maiori domùs Regiæ *filius efficax industriúsque, fero animo & acerbis moribus, insidiator patris sui, eúmque ab honore generositatis supplantans, erátque nomen eius Gislemarus. Cui beatus Audoenus Episcopus prohibuit, ne hanc nequitiam contra patrem suum inferret. Quod ille audire contempsit, fuerúntque inter ipso Gislemaro & Pippino bella ciuilia & multæ discordiæ.* Suffragatur Auctor [b] Historiæ iussu Childebrandi scriptæ, subiungítque Pipini copias à Gislemaro fraude ac periurio deceptas oppressásque fuisse apud Manucum castrum, quod vulgò Namucum * appellatur. *Erat*, inquit, *id temporis memorato Waradoni filius valdè efficax atque industrius, eruditus in consilio, qui vice patris curam Palatij gerebat, nomine Gislemarus, qui ob nimiam calliditatem ac sagacitatem patrem ab honore proprio supplantauit. Quem Sanctus Audoenus Episcopus sæpiùs ob hoc increpabat, vt ad pacem vel patris indulgentiam remearet. Qui audire renuit, & in duritia cordis permansit. Fuerunt igitur inter Pippinum & præfatum Gislemarum discordiæ multæ, bella ciuilia plurima. Nam ad castrum Manucum contra hostem Pippini Ducis Gislemarus consurgens, fraudulenter falso iuramento dato, quamplurimos eorum nobiles viros occidit.*

[a] Cap. 47.

[b] Cap. 98.

* Namur.

PIPINI COPIAS FRAVDE INTERCIPIT.

IV. CRVX A S. AVDOENO IN AERE VISA. Anonymus, qui nono seculo vitam Sancti Leufredi composuit, & Fridegodus, qui decimo seculo vitam Sancti Audoeni publicauit, de Cruce ab ipsomet Audoeno in aëre visa miram narrationem incunt, sed neuter indicat tempus quo tale prodigium contigit.

V. Fridegodus sermonem ad hoc miraculum conuertit captâ occasione, quòd inceperit de Cœnobiis ab Audoeno conditis verba facere. *Quia, in Cœnobiorum mentionem incidimus, opportunum arbitramur, vt quemadmodum locus, qui nunc Crux Sancti Audoeni dicitur, primitus ei ostensus est, hoc loco commemoraremus.*

VI. Anonymus ait visionem illam ostensam Audoeno Clippiacum pergenti, deinde sic obseruat Audoenum Clippiaci decessisse. *Iter quod cœperat prosecutus est, ipsóque itinere perductus est ad prædium, quod vocatur Clippiacus. In quo finem vitæ præsentis accepit, & ad aulam Regni cælestis translatus, vitam æternam est adeptus.* Ex illo contextu recentiores colligunt Crucem ab Audoeno visam in aëre, cùm ex Austrasia Clippiacum rediret paucis ante mortem diebus. At repugnat situs loci, qui nec Coloniâ nec Viroduno Clippiacum eunti occurrit. Prætereà teste Fridegodo Crucem in aëre conspexit Audoenus, *cùm tempore quodam parochiam suam prædicando perlustraret.* Id igitur miraculi non incidit in peregrinationem, quam Audoenus postremo vitæ suæ anno suscepit, vt bellum inter Austrasios ac Neustrasios exortum componeret.

VII. Agemus anno sequenti de Sancti Audoeni morte, cui præmittemus hoc loco narrationem prædictæ visionis Auctore Anonymo iam laudato. *Cùm vir Domini Audoenus Rothomagensium Antistes, Spiritu Sancto plenus, diuersas prouincias peragrans, verbum Dei disseminasse non cessasset, iámque graui senio confectus equitare non valeret, vsus est vehiculo, in quo iacentem eum duo muli vehebant. Quodam igitur tempore cùm sic incederet, accidit vt transiret per vallem illustrem iuxta fluuium Aucturam *, vbi via erat ab Occasu in Orientem. Porrò alia via ducebatur à Meridie in Septentrionem. Dúmque super ipsum locum, vbi viæ in similitudinem Crucis iungebantur, vehiculum Sancti viri peruenisset, illicò tanquam terrore diuino animalia substiterunt, nec à loco moueri potuerunt. Tunc vir Domini non absque mysterio rem tantam fieri sentiens, familiare cum Domino secretum iniit. Et ecce respiciens in cælum vidit signum sanctæ Crucis miro fulgore radians. Statímque animaduertit vir Deo plenus, resplendente cælo ad terram, & terrâ ad cælum, quod locus ille futuris temporibus Crucifixi Domini Iesu Christi veros cultores habiturus esset, qui Crucis mortificationem in corde & in corpore suo eui-*

* Eure.

denter gestaturi essent. Tali igitur visione gloriosus Domini Pontifex lætificatus iussit sibi afferri lignum, vnde signum ipsius viuificæ Crucis effigiare posset. Sed cùm minister non inueniret, à rustico quodam in eodem loco terram arante, partem stimuli pretio comparauit, de qua vexillum Crucis figurauit, & cespite congesto desuper illo composuit, Sanctorúmque Reliquias ibidem colligauit. Quo facto iter quod cœperat prosecutus est. Ipsóque itinere perductus est ad prædium quod vocatur Clipiacus, in quo finem vitæ præsentis accepit, & ad aulam Regni cælestis translatus, vitam æternam est adeptus. Locus autem suprascriptus crebris miraculis resplendebat, itaut aduentantium illuc miserorum multitudo pristinæ sanitati restitueretur. Quin etiam continuis noctibus nubes splendidissima super ipsum locum videbatur, pertingens à cælo vsque ad terram. Vicinis ergo in circuitu commanentibus tantæ rei nouitate stupefactis, quidam eorum casulam horrei sui super pignora Sanctorum, quæ præfati sumus, stabilire curauit. Hunc denique locum vir Dei Leufredus post aliquot annos decessionis Sancti Audoeni Archiepiscopi inuisere statuit. Visóque loco, amœnitate eius, eò quòd esset aquarum nemorúmque & vinearum fertilitate iocundus, miraculorum quoque prodigiis, quæ ibi fiebant, plurimùm lætificatus domum sacram Domino Deo ibi construere accelerauit, vt dicemus suo loco.

AN. CH. 682. THEODOR. III. R. 9.

VIII. Odelardus Comes, de quo sæpè sermonem fecimus, hoc anno viuere desiit. Id aliâ occasione ad annum Christi sexcentesimum octogesimum [a] iam probauimus. Berlendis eius filia Monasticam vitam in Cœnobio Morsellensi tunc agebat, quod ante biennium à Frisiis dirutum ac combustum fuerat, & à Monialibus, quia modicæ facultates supererant, tenui modo reparabatur. Audiuit animam patris ab Angelis cantantibus in cælum deferri, statimque vt illum sepeliret, annuente Abbatissa Merbeccam perrexit. Audiendus Auctor [b] vitæ. *Contigit eandem virginem in loco, qui dicitur Morsella, in Cœnobio beatæ Dei Genitricis Mariæ, sacri velaminis habitum suscipere, & multorum annorum curriculo cælibem vitam ducere. Cùm ergo esset eadem Virgo in Cœnobio, sanctis operibus summo certamine inuigilans, cuiusdam noctis medio, pulsante matutinali signo audiuit voces sanctorum Angelorum in cælum animam patris ipsius cum canoro iubilo deferentium.* Et paulò post. *Tantæ suauitatis dulcedine, modulationísque lenitate supra se velut in excessum mentis erecta, intentis in cælum auribus lætitiâ tam beatæ refectionis refecta, interrogabat assistentem sibi famulam, si quæ audiebat audiret, & quæ intelligebat intelligeret. Quæ cùm illa minimè se audire vel intelligere responderet, intimauit ei beata Virgo animam patris sui corporis nexibus solutam pro tribulationum patientia coronari, & à psallentibus Angelis in altum deferri. Acceptâ itaque Cœnobita Domini licentiâ à Matre Monasterij, ad sepeliendum Patrem suum Merbeccam adiit, & in Ecclesiola, quam in honore beati Petri ipse ædificauerat, iuxta vxorem suam, matrem eiusdem Virginis, iuxta morem nobilium, sicut decebat, eum sepeliuit.* De Nona Odelardi Comitis vxore, quam idem Auctor Sancti Amandi Traiectensis Episcopi sororem vocat, egimus Tomo superiore.

[a] Num. 19.

BERLENDIS ODELARDVM PATREM SEPELIT, APVD MERBECCAM,

[b] Apud Bolland. d 3. Febr.

IX. Berlendis sepulto Patre non reuersa est in Monasterium Morsellense, sed in ædibus paternis apud Merbeccam permansit, ibique mortalem vitam clausit *ter quinis annis cum duobus post Patris mortem expletis*. Cur ad Cœtum Monialium Morsellensium haud redierit, Auctor vitæ causam in tenuiores opes Monasterij sic reiicit. *Post mortem verò Patris sui, quia Cœnobium, in quo ordinata*, seu suscepta *fuerat, quod priùs ab Hunnis*, id est, à Frisiis, vt ante biennium obseruauimus [c], *funditus erutum atque combustum fuerat, paupertique modo reædificatum, carebat appendiciis, substantiâque, quâ ibi famulæ Christi sustentari possent, quia in pane & aqua vix puellas sex detinere poterat, vrgentibus famulis atque necessitate domi remansit, & in præfata Ecclesiola*, vbi Parentes eius Odelardus & Nona tumulati fuerant, *die noctúque degens, se Domini seruitio mancipauit*. Atque ex hoc textu manifestissimè constat illam à Patre numquam exhæreditatam fuisse.

IBÍQVE DEGIT

[c] Ad ann 680. n. 11.

X. Quàm sanctè quámque austerè deinceps apud Merbeccam vixerit, audi

AN. CH. 682. THEODOR. III. R. 9.

ex eodem Scriptore. *Nunquam pes eius à visitatione infirmorum quiescebat, nunquam manus eius à procuratione pauperum cessabat. Semper laus Dei assidua in corde ipsius erat. Psalmorum Hymnorúmque cantus ex ore eius numquam recedebat, psallens sibimet iuxta Apostolum in Canticis & Hymnis spiritualibus in Domino. Nihil vnquam neque hyemis neque æstatis tempore, præter cilicium, quo super nudum corpus vtebatur, mattulámque, atque lapidem capiti suppositum, sibi substerni patiebatur. Vigiliis & orationibus assiduis ieiuniisque continuis corpus macerabat. Bis tantùm in hebdomada præter diem Dominicum Apostolicásque solemnitates reficiebat. Carnem à die consecrationis suæ non comedebat, piscem aut cibum alium præter panem & aquam, nisi in præclaris solemnitatibus, non attingebat. Tantam ei Dominus ob beatæ vitæ meritum gratiam concesserat, vt quibuscumque infirmis siue febricitantibus manus imponebat, saluti pristinæ restituebat.*

PIIS OPERIBUS INTENTA.

XI. AN MONIALIS MORSELLENSIS?

In dubium vocari non potest, quin Berlendis Monialibus ab Auctore vitæ suprà citato accenseatur. Hic enim mentem suam lucidissimis verbis aperit; primò, cùm ait eam *in loco qui dicitur Morsella, in Cœnobio beatæ Dei Genitricis Mariæ, sacri velaminis habitum* suscepisse; secundò cùm addit eandem virginem *in Cœnobio, sanctis operibus summo certamine* inuigilasse; tertiò, cùm illam vocat *Cœnobitam Domini*, testatúrque *Merbeccam ad sepeliendum Patrem* adiisse *acceptâ licentiâ à Matre Monasterij*; quartò, cùm recenset varias *Cœnobij* vicissitudines *in quo ordinata fuerat*; quintò, cùm scribit illam *à die consecrationis suæ* carnem non comedisse.

XII. Non desunt tamen, qui septimo seculo Monasterium apud Morsellam fuisse, ibíque Berlendem cum Monialibus vixisse negent. Illi nituntur Huberto, qui vitam Sanctæ Gudilæ post annum Christi millesimum quadragesimum-septimum conscripsit. Hic enim Auctor, ante ætatem Caroli Magni, nullam Morsellensis Monasterij mentionem facit. Post obitum Sanctæ Gertrudis, quem anno Christi sexcentesimo vndesexagesimo contigisse diximus, obseruat Gudilam ad parentes suos rediisse, atque ad illud tempus de Oratorio Morsellensi sic loquitur. *Erat autem in confinio villa Morzella vocabulo, distans ab eorum mansione duorum milliarium interstitio, in qua ædificatum fuerat Oratorium in honore Sancti Saluatoris dedicatum. Hunc locum diligens beata Dei Virgo expetiit, remota à suis, vitans eis esse molestiæ in omnibus saltem modicis negotiis, atque appetens vacare solius contemplationi diuinitatis.* Deinde cùm agit de Translatione corporis, sacras exuuias Morsellam translatas scribit, audito priùs testimonio viri senio tum confecti, qui Gudilam ipsam adolescens nouerat, & Basilicam Sancti Saluatoris apud Morsellam ab ea deuotissimè frequentatam retulit. *Aderat quidam canitio crines respersus, marcente senio confectus, cui sancta virgo Gudila fuerat satis nota, & eâ tempestate, quâ hæc excesserat à corruptibili vita, ille vernabat adolescentiâ. Hic itaque veterum dierum monumenta reuoluens, audite, ait, ô fideles, & vestras addicite preces. Huic Sanctæ viuenti in carne mos inoleuerat vltroneus, nullâ necessitate interruptus, Basilicam Sancti Saluatoris in Morzele deuotissimis semper frequentare cursibus, ibíque iugibus instare orationibus. Credite mihi, hisce oculis vidi. Tandem hoc audito omnes coacti petierunt, vt declararet virtus Domini, an vellet in eadem Ecclesiola illud sanctissimum corpus reponi.* Et paucis interiectis. *Ventum est ad villam Morzelensem, milliariis decem à vico Ham,* vbi ab obitu quieuerat, *distantem. Ergo in Basilicam Sancti Saluatoris sancta ossa introduxère, & cum magna lætitia atque honore, necnon & Hymnorum decantatione, sed & cereorum lumine, aromatúmque suauissimo odore cum suo loculo post sacrum altare constituère.* Denique de Carolo Francorum Rege, *qui ex trophæis frequentibus triumphatísque nationibus cognominatus est Magnus*, hæc habet. *Rex memorabilis maxima sanctæ Virgini deuouit atque attribuit munera, vasa scilicet aurea & argentea, palliáque peregrino opere elaborata. Ipsum quoque fundum Morzelam ei tradidit cum vniuersa inhabitante familia, hoc Sanctæ placere intra se reputans, quoniam specialiter præ omnibus hanc sedem delegerat suis ossibus. Quæ singula testamento mandauit, & subscriptis*

testibus assignauit, & Ecclesia, in qua Sancta iacebat, in perpetuam hæreditatem delegauit. Super hæc aggregauit illic Sanctimonialium gregem, quæ inibi Christo & eius Virgini famularentur spiritualiter, & consueta officia persoluerent die noctúque incessanter, quæ vt nullius rei inopes, indigentiæ manus darent, atque à proposito sancto deficerent, strenuè egit, vt quæ vitæ necessaria forent nulla deessent. At nihil vetat eandem Ecclesiam, quæ Sanctum Saluatorem & beatissimam Virginem Patronos colat, modò Sancti Saluatoris, modò Sanctæ Mariæ Basilicam vocari. Nec à vero videtur alienum Gudilam, quæ vitam in paternis ædibus piissimè gerebat, Monialium Morsellensium Basilicam *duorum* duntaxat *milliarium interstitio* inde distantem *deuotissimis cursibus* frequentasse. Quod attinet ad erectionem Monasterij Morsellensis, quæ Carolo Magno attribuitur, huic obiectioni multis modis cum Bollando [a] respondere possumus. Fortassis enim, vti Berlendis, sic & aliæ Sanctimoniales aliò recesserant, aut obierant omnes, aut ab impiis hominibus exutæ bonis tunc erant, vti quæ Carolus Magnus donauerat, posteà Wenemarus eiúsque filius Ermenfridus occuparunt, vt suis locis ex eiusdem Huberti scriptis probabimus.

AN. CH. 682. THEODOR. III. R. 9.

[a] D. 3. Febr. in Not. ad vit. S. Berlendis c. 2.

XIII. MONASTERII MORSELLENSIS VARIÆ VICISSITVDINES.

Hæc igitur de Berlende déque Monasterio Morsellensi certa & indubitata sunto. Berlendis in Cœnobio Morsellensi vitam Monasticam per multos annos egit; istud Monasterium anno Christi sexcentesimo octogesimo, cùm Francia ciuili bello flagrabat, à Frisiis vastatum ac combustum est; post discessum Frisiorum statim reparari cœpit, sed modo adeò tenui, vt eo tempore quo Comes Odelardus viuere desiit, sex ibi Moniales pane & aquâ vix sustentari possent; quapropter Berlendis, cùm ex Abbatissæ licentia, vt eundem Odelardum patrem suum sepeliret, Merbeccam profecta esset, in paternis ædibus deinceps mansit, ceteris verò Monialibus seu mortuis seu Berlendis exemplum imitatis Morsellense Monasterium desiit habitari, donec ex Caroli Magni munificentia magnificentissimè refloruit.

XIV.

Etsi Berlendis eiúsque sociæ Monasterium Morsellense pristino splendori non restituerint, ex illarum tamen reditu post vastationem à Frisiis illatam liquet eosdem Frisios à Francis statim repressos fuisse. Secus sentiendum de Wisigothis, qui nonnullas Francorum ciuitates occuparunt, diutiúsque sua sub potestate tenuerunt. Inuasionis auctor Rex Eruigius, de cuius origine ac promotione ad Regiam dignitatem post exauctorationem Wambæ quid antiqui moderniue Scriptores enarrent, extra nostrum institutum non videtur explicare.

XV. ERVIGIVS QVOMODO REX WISIGOTHORVM FACTVS.

Tempore bonæ memoriæ Cindasuindi Regis ex Græcia venit vir quidam nomine Andabastus, Græcorum genere nobilis, qui ab Imperatore suo expulsus in Hispaniam est, quem Recceswinthus Rex magnificè suscepit, & ei in coniugium consobrinam suam dedit, ex quo coniugio natus est ei filius nomine Eruigius. Qui cùm esset in Palatio Regio nutritus, & honore Comitis sublimatus, elatus superbiâ callidè aduersùs Regem Bambanem excogitauit, & potionem letiferam dedit ei, ex qua Rex officium memoriæ perdidit. Cúmque Episcopus ciuitatis & Optimates Palatij, qui erant fideles Regis, quos potionis causa latebat, vidissent Regem iacentem absque memoria, causâ pietatis commoti, pœnitentiam volentes illi perficere, vnctionem sancti Olei & Communionem Corporis Christi obtulerunt. Sed factum est vt Rex à potione liberatus, cùm præsensisset, quòd illi Extremæ-Vnctionis Episcopus peregerit Sacramentum, ad Monasterium perrexit, ibíque in Christiana Religione permansit. Hæc Lucas Tudensis, quem Cæsar Baronius Tomo octauo [b] Annalium Ecclesiasticorum & Ioannes Morinus nostræ Congregationis Presbyter libro quinto [c] eruditissimi Commentarij de administratione Sacramenti Pœnitentiæ allegarunt.

[b] Ad ann. 680. n. 56.

[c] Cap. 7. n. 6.

XVI.

Ex præcitato textu patet Wambæ Regi, cùm lethiferâ potione iam sensibus esset alienatus, proximéque moriturus crederetur, ab Episcopo Toletano publicam Pœnitentiam impositam fuisse. Mariana [d] notat id contigisse

[d] Lib. 6. c. 14.

AN. CH. 682. THEODOR. III. R. 9. *pridie Idus Octobris, die Dominico, anno salutis sexcentesimo octogesimo.* Morinus [a] arbitratur Wambam ad Monasterium se contulisse, *non quod ex susceptione Pœnitentiæ quis Monachus efficeretur*, pœnitentem enim esse & Monachum longè differebant, *sed quòd ex more illorum temporum & sequentium Pœnitentes ad agendam pœnitentiam in loca secreta ad Quadragesimam vsque secederent.* Morem illum tunc viguisse non inficiamur, sed cur Wamba Monasterium ingrederetur, priuata non defuit causa, quæ Canone primo Concilij Toletani duodecimi mense Ianuario pòst celebrati commemoratur, *Religionis enim cultum & tonsuræ sacræ adeptus est venerabile signum.* Negotium, vt gestum est, Mariana [b] fusiùs ita describit. Eruigius *Regi* Wambæ *clàm aquam, vbi spartum erat maceratum, prebendam curauit. Eo veneni genere, cùm venis conceptum esset, repentè Rex morbo grauissimo implicatus, sacris Christianis atque pœnitentia Quirici* (Iulianum Quirici loco restituendum iam monuimus) *Toletani Præsulis curâ expiatus, sub primam noctis horam, cùm iam videretur animam agere, positâ comâ, atque in Sacerdotis morem detonsus, Monachi ritu cucullum induit. Eo videlicet ritu diuinum numen ampliùs propitiari credebatur. Vtrumque Eruigij suasu (sic creditum est) quò nimirum regnandi spe, si maximè superuiueret, penitus caderet, vt in Concilio Toletano sexto cautum erat.* Alludit hic Auctor ad septimum Canonem sextæ Synodi Toletanæ, qui *de pœnitentibus transgressoribus* inscribitur. *Quoniam*, inquiunt Patres, *tanta existit peruersitas hominum, vt hi, quos sub Religioso habitu, Pœnitentiæ professio pro peccatorum venia ad manum Sacerdotis deducit vel adduxit, iterum rediuiua malitia ad vitæ pristinæ sordes reuocet, huius rei causâ sancta Synodus decernit, vt si qui ingenuorum vtriusque sexûs, sub nomine Pœnitentiæ, in habitu Religioso sunt conuersati, post hæc autem comam nutrientes, vel vestimenta secularia sumentes, ad id, quod reliquerant, redierunt aut redierint, ab Episcopo ciuitatis, in cuius territorio sunt conuersi, comprehensi rursus legibus pœnitentiæ in Monasteriis subdantur inuiti.* Sed Pœnitentes, de quibus hic Canon, à Wamba Rege plurimùm differunt; scientes enim ac volentes Pœnitentiam susceperunt, posuerunt comam, vestem mutarunt; Wambæ verò tunc ægrotanti nihilque sentienti Pœnitentia est imposita, capilli incisi, datus habitus Monachi. Laudandus sanè Wamba, quòd sensibus restitutus, cùm se repentè Monachum ex Rege factum persensisset, benè vsus eâ sit occasione, Monasticúmque habitum illo modo collatum nunquam abiicere voluerit. At nullâ lege Ecclesiasticâ, vt talem se gereret, coactum putamus, nam Concilium Toletanum duodecimum, quod in ea causa citari potest, habitum est regnante, vt mox ostensuri sumus, Eruigio ipsius Wambæ successore.

[a] L. 5. c. 7. n. 7.

[b] Lib. 6. c. 14.

XVII. Wamba, vt post se regnaret, Eruigium prælegit. Id, quia Patres duodecimæ Synodi Toletanæ sæpiùs affirmant, in dubium vocari non debet. Mariana præter ea, quæ suprà commemorauimus, *additum* ait, *vt* Wamba *intermorientibus vocibus, mentéque vi veneni alienatâ, Eruigium ipsum successorem diceret: idque extemporariâ syngraphâ atque Diplomate Regio confirmatum.* Deinde quid Wamba sanæ menti posterâ die redditus egerit, sic explicat. *Cùm sequenti luce morbo tantisper remittente ad se rediens consideraret, ex potenti paulò antè Rege Monachum repentè factum, mutare noluit, siue animi magnitudine rursus spernentis, quæ alij per ignes ferrúmque petunt, siue desperatione Regnum recuperandi, cùm Eruigius rerum potiretur, intra eundem diem Coronâ susceptâ, tametsi inunctionis ceremonia in proximum diem Dominicum reiecta est.* Fortè quod à vero non videtur alienum, Wamba cùm sui compos non esset, Eruigium successorem dixit, ídque posteà cùm vsum sensuum recuperasset, ratum habuit ob rationes quas attigit Mariana. Patrum, qui Synodo Toletanæ duodecimæ subscripserunt, de posteriori nominatione locupletiora certè sunt testimonia, quàm vt iis fidem quis ausit denegare. *Wamba*, inquiunt [c], *dum ineuitabilis necessitudinis tenetur euentu, suscepto Religionis cultu debito, & venerabili tonsuræ sacræ signaculo, mox per Scripturam definitionis suæ, hunc inclytum Dominum nostrum*

[c] Cap. 1.

nostrum Eruigium, post se praelegit regnaturum, & Sacerdotali benedictione vngendum. Vidimus enim, & pariter patulo alterna visionis intuitu perspeximus huius præmissi ordinis scripturas, id est, notitiam manu Seniorum Palatij roboratam, coram quibus antecedens Princeps & Religionis cultum & tonsuræ sacræ adeptus est venerabile signum; scripturam quoque definitionis ab eodem editam, vbi gloriosum Dominum nostrum Eruigium post se fieri Regem exoptat: aliam quoque informationem iam dicti viri, in nomine honorabilis & sanctissimi fratris Iuliani Toletanæ Sedis Episcopi, vbi eum separauit pariter & instruxit, vt sub omni diligentiæ ordine iam dictum Dominum nostrum Eruigium in Regno vngere deberet, & sub omni diligentia, vnctionis ipsius celebritas fieret. In quibus scripturis & subscriptio nobis eiusdem Wambæ Principis claruit, & omnis euidentia confirmationis earumdem scripturarum sese manifestè monstrauit.

Eruigius, vt Regnum, quod *malis* [a] *artibus* sibi comparaurat, aliquo iuris prætextu retineret, prædictum Concilium anno primo sui Principatûs, Erâ septingentesimâ decimâ-nonâ, siue anno Christi sexcentesimo octogesimo-primo, mense Ianuario conuocauit, in eóque, præter alia, duo præsertim Capitula curauit sancienda; primum, *de agnita & confirmata prælectione fastigij Principalis*; secundum, *de his qui Pœnitentiam non sentientes accipiunt.* XVIII.

[a] Marian. l. 6. c. 17.

Primo Capitulo Patres sic loquuntur. *Sub qua parte vel ordine Serenissimus Eruigius Princeps Regni conscenderit culmen, regnandíque per sacrosanctam vnctionem susceperit potestatem, ostensa nos scripturarum euidentia edocet, in quibus & præcedentis Wambæ Principis pœnitentia susceptio noscitur, & translatus regni honor in huius nostri Principis nomine deriuatur. Idem enim Wamba, dum ineuitabilis necessitudinis tenetur euentu*, &c. vt suprà [b]. *Quibus omnibus approbatis atque perlectis, dignum satis nostro cœtui visum est, vt prædictis definitionibus scripturarum nostrorum omnium confirmatio apponatur, vt qui ante tempora in occultis Dei iudicijs præscitus est regnaturus, nunc manifesto in tempore generaliter omnium Sacerdotum habeatur definitionibus consecratus. Et ideo soluta manus populi, ab omni vinculo iuramenti, qua prædicto viro Wambæ, dum Regnum adhuc teneret, alligata permansit, hunc solum Serenissimum Eruigium Principem obsequutura grato seruitij famulatu sequatur & libera, quem & diuinum iudicium in Regno praelegit, & decessor Princeps successorem sibi instituit, & quod superest, quem totius populi amabilitas exquisiuit. Vnde his præcognitis atque præscitis, seruiendum est, sub Deo cæli, prædicto Principi nostro Eruigio Regi, cum pia deuotione; obsequendum etiam promptissimâ voluntate; agendum & enitendum, quidquid eius saluti proficiat; quidquid genti, vel vtilitatibus patriæ suæ consuluerit. Vnde non erit iam deinceps, aut ab anathematis sententia alienus, aut à diuinæ animaduersionis vltione securus, quisquis supernè contra salutem deinceps aut erexerit vocem, aut commouerit cædem, aut quamcumque exquisierit lædendi occasionem.* XIX.

[b] Hoc anno, n. 17.

Secundo Capitulo sic. *Plerumque hi, quibus miseratio Domini, etiam nolentibus subuenit, beneficiis Dei videntur esse ingrati, & abuti gratiâ largitoris, quâ benè vsi poterant consequi abolitionem facinoris: impugnant sapè quod honorare debuerant, & profanis quæstibus indultæ gratiæ munus à se reiiciunt, cùm summis votis amplecti debuerant. Etenim multos sapè conspeximus, & in salute positos, vltimum desiderantes Pœnitentiæ fructum, & rursus nimietate ægritudinis, ita loquendi & sentiendi perdidisse naturale officium, vt nulla illis cura salutis suæ videretur inesse, nullo etiam pristinæ deuotionis noscerentur desiderio anhelare: quorum tamen casibus fraternitas condolens, ita talium necessitates in fide sua susceperit, vt vltimum illis tribuatur viaticum, quòd scilicet sine fructu Pœnitentiæ non videantur transire seculo; si forsitan respiciente Deo saluti pristinæ reformentur, agunt cautionibus vanis & oppositionibus execrandis, qualiter à se tonsuræ venerabile signum expellant, atque habitum Religionis abiiciant, impudentissimè asserentes, ideo se nullis regulis Ecclesiasticæ disciplinæ suo hoc voto teneri, quia Pœnitentiam nec ipsi petierint, nec scientes acceperint. Quorum impudentia procax & obstinata procacitas nequaquam talia diceret, si qualiter ad vitam per sacrosancti lauacri gratiam venerit meminisset. Etenim paruulorum infantium vitâ originali peccato obnoxiâ, quæ* XX.

AN. CH. 682. THEODOR. III. R. 9.

nulli per ætatem discernendi vel expetendi sensui aptior iudicatur, nisi sponsione fidelium Baptismi accipiunt Sacramentum, nullo sensu, nullà etiam discretionis industriâ id appetere possunt. Vnde sicut Baptismum, quod nescientibus paruulis, sine vlla contentione, in fide tantùm proximorum accipitur, ita & Pœnitentiæ donum, quod nescientibus illabitur, absque vlla repugnantia inuiolabiliter hi, qui illud exceperint, obseruabunt. Si quis autem quolibet modo Pœnitentiam accipiens, hoc Synodale violauerit institutum, vt verè transgressor, paternis regulis ferietur. Neque enim ista instituentes Sacerdotes quosque, vt passim & licenter donum Pœnitentiæ non Pœnitentibus audeant prorogare, absoluimus, sed hos, qui qualibet sorte Pœnitentiam susceperint, ne vlteriùs ad militare cingulum redeant, religamus. Sacerdos tamen, qui non sentienti, neque petenti, ausu temerario Pœnitentiam dederit, neque se exhortatu eius, qui Pœnitentiam accipit, manuum indiciis, vel quibuslibet aliis euidentibus significationibus inuitatum fuisse probauerit, vnius anni excommunicatione sententiæ subiacebit. Rectè ad hoc Capitulum obseruat Baronius [a] Synodum ita sanxisse, *ne Regis Eruigij posset labefactari creatio, essétue spes vlla, vt Wamba iterum repeteret Regnum.* Nec dissimulat *pœnam vnius anni excommunicationis* statutam esse *Sacerdoti, qui cuilibet non petenti neque sentienti huiuscemodi tribueret Pœnitentiam.* Vt autem ea decerneretur pœna, curasse videtur Eruigius, timebat enim, ne, si sensu per morbum aliquando priuaretur, è Regno tam facilè deiiceretur, quàm ipsum Wambam nuperrimè deiecerat.

[a] Ad an. 681. n. 59.

XXI. Apud Rodericum Toletanum [b] Wamba *in Monasterio* viuit *annis septem*, quibus Mariana [c] *menses tres addit*, annis verò *duodecim* apud Baronium [d], qui Iulianum Auctorem Synchronum ac fide omnino præstantiorem allegat. Priùs igitur, quàm Wamba, mortuus est Eruigius, qui teste Roderico [e] *regnauit annis septem*, quibus *dies quinque & viginti* adiungendi, itaut in viuis esse desierit [f] 17 *Kal. Decembris, qui dies Veneris erat, salutis anno* 687. Illo Regnum obtinente, tria Toleti celebrata sunt Concilia, duodecimum, decimum-tertium & decimum-quartum, quæ breuiter vno eodémque capite [g] à Roderico Toletano perstringuntur. Egit inprimis Eruigius, vt Capitulo nono Concilij decimi-tertij Concilium duodecimum confirmaretur ob duo præsertim Capitula quæ suprà descripsimus, *de agnita & confirmata prælectione fastigij Principalis*, & *de his, qui Pœnitentiam non sentientes accipiunt.* Capitulum autem nonum Concilij decimi-tertij sic habet. *Licèt vnanimi consensionis nostræ iudicio gesta Synodalia Toletani Concilij duodecimi acta sunt atque disposita, quæ anno primo gloriosi Principis Eruigij*, id est, anno Christi sexcentesimo octogesimo-primo, *celebrata sunt, nunc tamen iterato inconuulsibilis nostræ definitionis assensu, ea ipsa gesta, prout gesta sunt vel circumscripta, omni temporum æternitate valitura decernimus, & omnimodæ soliditatis vigore firmamus, iuxta ordinem Capitulorum, qui in eisdem gestis conscriptus esse probatur, id est, de agnita & confirmata prælectione fastigij Principalis. Item, de his, qui Pœnitentiam non scientes accipiunt*, &c. Curauit etiam Eruigius, vt in eadem Synodo decima-tertia, quæ *anno Regni quarto Serenissimi* eiusdem *Eruigij Principis, sub die pridie Nonas Nouembris, Erâ* DCCXXI. id est, anno Christi sexcentesimo octogesimo tertio, consignatur, Capitulum [h] ederetur *de munitione prolis Regiæ.* Textus talis est. *Contestamur omnes præsentes, & absentes, seu etiam futuris temporibus subsequentes Sacerdotes, vel Principes, seu cuiuscumque honoris aut ordinis homines coram Deo & Sanctis Angelis eius, vt nullus ad futurum posteritati eius vel Gloriosæ coniugis suæ Liubigotoni Reginæ, atque his, qui Gloriæ suæ filiis vel filiabus coniuncti esse noscuntur, seu etiam qui adhuc coniuncti non sunt sed protinus coniungendi sunt, iniustas lædendi occasiones exquirat: nullus occultè vel publicè per quæ abdicentur, malitiæ suæ contra eos vota extendat: non eos gladio vel qualibet perniciosâ factione interimat: nullus consilium vel opus, quibus iniustè deiiciantur, vel nudentur rebus, exhibeat: nullus his iniustè violentum tonsuræ signaculum imprimat: nullus vestem, contra ordinem Gloriosæ coniugi eius, vel filiabus suis atque nuris mutare præsumat: nullus etiam extra euidentis culpæ indicium, aut*

[b] Lib. 3. c. 12.
[c] Lib. 6. c. 14.
[d] Ad an. 680. n. 57.
[e] Lib. 3. c. 13.
[f] Mariana, l. 6. c. 17.
[g] Lib. 3. c. 13.
[h] Cap. 4.

exiliis eos relegandos inducat, aut rerum corporibus quarumlibet detruncationum vel flagellorum inferat detrimenta, quò cum praememoratis omnibus, omnis eius in tota ad futurum gloriosa posteritas, nec lesionis iniustam perferat notam, nec rerum sentiat detrimenta. Si quis autem hominum, cuiuslibet sit ordinis aut honoris, huic nostrae sententiae non acquiescens, filios, filiásue Gloriae suae, vnà cum Serenissima coniuge sua Liubigotone Regina, vel supradictis omnibus amodò, vel quandoque sine iusto partis suae negocio, aut ledendos impetierit, aut deiiciendos elegerit, vel ex propria deliberatione consenserit, quò aut de rebus sibi debitis iniustè expoliati nudentur, aut dolo vel machinamento qualibet deiiciantur, sit aeterno anathemate vltus, & futuri examinis iudicio condemnatus. AN. CH. 682. THEODOR. III. R. 9.

Tantam industriam adhibuit Eruigius, vt sibi suaeque familiae Regnum assereret, quod teste Marianâ[a] *malis artibus* quaesierat, siue, vt Rodericus Toletanus[b] loquitur, *tyrannide, non de iure* susceperat. Quis consiliorum exitus fuerit exponemus infrà. Nihil enim hic nobis inuestigandum fuit praeter scelus, quo Rex ille Wisigothorum Regiam sibi Dignitatem arrogauit. Eâdem quippe abreptus dominandi libidine, quam intra limites Regni Gothici coercere non potuit, nullâque laesus iniuriâ finitimos statim Francos lacessiuit, ratus eos facilè subiugatum iri, quia ciuilibus discordiis laborabant, exteróque bello à Radbodo Rege Frisiorum impetebantur. Adortus est ciuitates Septimaniae vicinas; Vcetiam cepit cum Ruthenis & Albiga. Gothos vlteriùs progressos nullum prodit monumentum. Vcetiensis Episcopus erat Potentinus, Albigensis Ricardus, de vtroque iam locuti sumus Tomo superiore. XXII.

[a] L. 6. c. 17. [b] L. 3. c. 13.

BELLVM INFERT FRANCIS.

Claudius Robertus[c] Vceticensium Episcoporum Indicem editurus à ciuitatis nomine sermonem sic orditur. *Vcetica, seu Vtica, seu Castrum Vceticense, vel Vcetinse in Notitia Prouinciarum Galliae.* Nomina Regionum & Ciuitatum Galliae cum variis in margine lectionibus ex Bibliothecae Thuanae Codicibus manuscriptis ab Andrea Duchesnio[d] publicata sunt. In textu legitur *Castrum Vceticense*, in margine, *Vticense*, *Vceciense*, *Ciuitas Vceciensium*, *Vcensiensium*. In libro de Otiis Imperialibus, quem illustris Geruasius Tisleberiensis conscripsit; in Historia Francorum manuscripta, quae seruatur in Monasterio San-Dionysiano desinitque in morte Philippi Tertij Regis; item in Alexandri Petauij Codice, quem idem Duchesnius in lucem edidit; necnon apud Democharem in libro[e] de diuino Missae Sacrificio Narbonensis Archiepiscopus Episcopum *Vticensem* suis suffraganeis annumerat. Et in Archiuo Regio seruantur Nicolai Papae literae, quarum hoc est initium. *Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei: dilectis filiis, Priori de Gordanicis Vticensis Diaecesis & aliis Collectoribus decimae prouentuum Ecclesiasticorum terrae sanctae subsidio à Sede Apostolica deputatae in Viennensi, Viuariensi, Arelatensi, Auinionensi & Valentina Ciuitatibus constitutis*, &c. Quapropter Potentinus, quem Concilij Toletani decimi-tertij subscriptiones *Episcopum Vticensem* exhibent, non alius ab Episcopo Vceciensi nobis videtur. Ita iam senserunt, Robertus in Gallia Christiana, Catellus in Historia Linguodochiana, necnon Sammarthani Tomo tertio[f] auctioris Galliae Christianae. Nec audiendus Garsias Loaisa[g], qui Potentinum Vticensem in Africa Episcopum & ex Vtica negotiorum causâ in Hispaniam venisse Conciliόque Toletano interfuisse suspicatur. *Fortè*, inquit, *ex Vtica negociorum causâ Toletum venit, & Concilio interfuit.* Ipse Potentinus Concilio praesens non adfuit, sed qui vices suas ageret Abbatem nomine Leopardum direxit. Sic enim Leopardus Synodo subscripsit. *Leopardus Abbas, agens vicem Potentini Episcopi Vticensis.* Cur autem Vceciensis Episcopus Vicarium ad Synodum Toletanam miserit, alia ratio non potest afferri, quàm quòd Eruigius Wisigothorum Rex Vceciam * in suam potestatem nuper redegisset. Vcetia, quae priusquàm in Francorum ditionem venisset, Metropolitae Narbonensi subiacuerat, vbi ad dominationem Gothorum rediit, Prouinciae Narbonensi rursum attributa XXIII.

[c] In Gallia Christ.

[d] Tom. 1. Coll. Hist. Franc.

[e] Cap. 32.

POTENTINVS EPISC. VCECIENS.

[f] In Episcopis Vceciens.

[g] In Not. ad Concil. Tolet. 13.

* *Vsez.*

AN. CH. 682. THEODOR. III. R. 9.

est. Ex ea verò Prouincia, præter Leopardum Vcecienſis Epiſcopi Vicarium, prædictæ Synodo Toletanæ decimæ-tertiæ ſubſcripſerunt, *Creſcitarus Biterrenenſis * Epiſcopus, Vincentius Magalonenſis * Epiſcopus, Pacatus Abbas agens vicem Sunifredi Epiſcopi Narbonenſis, Giſilbertus Diaconus agens vicem Anſemundi Epiſcopi Lotoebenſis *, Veremundus Abbas agens vicem Clari Epiſcopi Elenenſis *, Citruninus Abbas agens vicem Stephani Epiſcopi Carcaſſenſis *, Dexter Diaconus agens vicem Primi Epiſcopi Agathenſis **.

* de Besiers. * de Maguelone. * de Lodeue. * d'Elne. * de Carcaſſonne. * d'Agde.

XXIV. Citruninus ſeu Citruinus Abbas, qui vicem Epiſcopi Carcaſſonenſis in Synodo Toletana decima-tertia geſſit, Epiſcopatum Albigenſem poſteà ſuſcepit, vnde id de illo in Chronico Epiſcoporum Albigenſium & Abbatum Caſtrenſium legitur [a], *anno 692 Citruinus Epiſcopabat*, necnon ſex hi verſus.

[a] Ap. Dacher. Spicileg. 7.

CITRVINVS ABBAS.

Heſperias rigidus cenſor peruenit ad oras,
Ritúſque antiquos reſtituiſſe ferunt.
In Toletano cœtu Citruinus obiuit
Carcaſſonenſis munus Epiſcopij.
*Cúmque Cathedra ſuo Albigæ * ſeſſore careret;*
Antiſtes factus indicio eſt populi.

* Alby.

XXV. Ex muneribus quibus Citruinus defunctus eſt, patet illius temporibus vt Carcaſſonem ſic & Albigam ſub poteſtate Gothorum fuiſſe, quia nec Epiſcopus Carcaſſonenſis Vicarium, qui Gothus non extitiſſet, ad Synodum Toletanam direxiſſet, nec Albigenſes, niſi Gothorum Regi tunc paruiſſent, hominem Gothum in Epiſcopum ſuum elegiſſent. Apud Rodericum Toletanum [b] Wamba Wiſigothorum Rex diſponit *de Prouincia Narbonenſi, & de Ruteno & Alba*, ſiue Albiga, *ciuitatibus, quæ tunc ad eam Prouinciam pertinebant*. Res à Wamba in Gallia Gothica ſiue in Prouincia Narbonenſi geſtas ſuo loco deſcripſimus, nihil aduersùs Francos ab eo tentatum. Succeſſor Eruigius cum eadem Francorum gente, quæ duplici bello, domeſtico videlicet ac Friſico, quatiebatur, pacem non benè coluit, ideóque quod de illo dici debuit, id à Roderico perperam de Wamba deceſſore narratum putamus. Quemadmodum autem Franci, poſtquam Vcetiam & Toloſam ſubegerunt, eas è Prouincia Narbonenſi, cui priùs attribuebantur, ſtatim auulſerunt, nec paſſi ſunt Epiſcopos Vcetienſem ac Toloſanum Metropolitæ Narbonenſi deinceps ſubiacere; ſic Eruigius, poſtquàm Vcetiam, Ruthenas & Albigam cepit, Prouinciæ Narbonenſi non tantùm reſtituit Vcetiam, ſed & duas ciuitates, quæ priùs Aquitaniæ primæ partem conſtituebant & Metropoli Bituricenſi ſuberant, Ruthenas & Albigam accenſuit. Atque ita de ipſo Eruigio interpretare quod à Roderico Toletano de Wamba eiuſdem Eruigij deceſſore publicatum eſt, nempe quòd diſpoſuerit *de Prouincia Narbonenſi, & de Rutheno & Alba ciuitatibus, quæ tunc ad eam Prouinciam pertinebant*.

[b] L. 3. c. 11.

XXVI. Porrò de Ruthenis, vtrùm in poteſtatem Eruigij Regis deuenerint, haud adeò liquet ac de Albiga, de qua nullus ſupereſt dubitandi locus, quia Citruinus, qui Pontificatum Albigenſem adeptus eſt, Epiſcopi Carcaſſonenſis vicem in Synodo Toletana ſub eodem Rege priùs egit. Mancus eſt autem circa hæc tempora Catalogus Epiſcoporum Ruthenenſium, nec vllius nomen Synodorum Hiſpanicarum ſubſcriptionibus inſertum reperitur, itaut Ruthenarum ad Galliam Gothicam acceſſio nitatur ſolo Roderici Toletani textu, qui næuo non caret, vt probatum eſt ſuprà.

XXVII. Tomo ſuperiore [c] non pauca ſcripſimus de Sancto Wlfranno, qui Lamberto ſeu Landeberto in Epiſcopatum Senonenſem ſucceſſit. Vix autem in lucem lucubratio noſtra prodierat, cùm ad nos Antuerpiâ tranſmiſſa ſunt *Acta Sanctorum Martij à Ioanne Bollando S. I. colligi feliciter cœpta, à Godefrido Henſchenio & Daniele Papebrochio eiuſdem Societatis Ieſu aucta, digeſta & illuſtrata*. In hoc opere [d] legitur vita Sancti Wlfranni Senonenſis Epiſcopi, Auctore Ionâ Monacho Fontanellenſi, *ex antiquo MS. Antuerpienſi* deſcripta prætermiſſo prologo, qui talis eſt in editione Suriana. *Reuerentiſſimo atque ſanctiſſimo Præſuli vrbis Ta-*

[c] An. 671. nn. 5. & ſeqq. an. 678. n. 10. an. 679. n. 9.
[d] D. 20. Mart.

ruenna Abbatique Cœnobij Fontanellæ Baino, vltimus seruorum Christi seruus Ionas. Iubet Apostolatûs vestri celsitudo, vt almi patris Senonum Archiepiscopi meo studeam stylo condere vitam. Qui tempore regiminis Sancti Ansberti Abbatis Fontanellensis Cœnobij, futuri Præsulis Rothomagensis Ecclesiæ, hoc adiens Cœnobium abruptis seculi laqueis, militiam Christi, perseuerandi definitione, suscepit, atque ad prædicandum Frisonum genti, eatenùs ignorantiæ cæcitate sedenti, Euangelici ministerij opus assumens, animum conuertit. Nam penes nos superstes manet venerabilis vita Presbyter Ouo ex ipsa Frisonum natione oriundus, qui viuâ voce narrat, quanta per eumdem Pontificem sanctum in eadem gente Christus virtutum miracula operari sit dignatus. Ex quibus pauca pro captu ingenij & opportunitate audientium fideli sermone inseremus. Sed tam præclaro operi pauper succumbit ingenium, támque profundæ rei non sufficit sermo sterilis & ab omni scientiæ fœcunditate ieiunus. Quamlibet ergo inualidis humeris impositum onus obedientiæ amore suscipiam, dabit Dominus oratione beatâ Antistis dicendi vires, qui diuitias bonitatis suæ sine vllo defectu scit effundere, & nescit, cùm effuderit, euacuari.

AN. CH. 682. THEODOR. III. R. 9. EXAMINATVR VITA S. WLFRANNI SCRIPTA A IONA.

XXVIII. Genuinum hunc esse Ionæ prologum existimamus, sed vitam, quam Surius subiecit, à Neoterico interpolatam fuisse nemo non iudicabit. Illa de re non semel iam questi sumus [a]. In quibus autem rebus versetur interpolatio, studiosiùs hoc loco inquiremus, vt cùm ea quæ de Sancto Wlfranno iam scripsimus, tum ea quæ scripturi sumus infrà, validiùs comprobentur aduersùs Commentarium, quem vitæ eiusdem Sancti Wlfranni præfixit Godefridus Henschenius, à nobis breuitatis causâ, solus vtpote prælaudatæ Collectionis præcipuus Auctor, inposterum citandus, quotiescumque illâ Collectione nobis vtendum erit, quemadmodum hactenus à nobis vnus allegatus est Ioannes Bollandus, quando vsi sumus antecedentibus Collectionibus Gesta Sanctorum complexis, qui mense vel Ianuario vel Februario coluntur.

[a] An. 671. nn. 5. & seqq. an. 678. n. 10.

XXIX. De patria & parentibus Wlfranni, déque rebus ab eo gestis ante susceptum Pontificatum sic editio Suriana. *Beatus igitur Vulfrannus Senonum Pontifex exordium natiuitatis in territorio Vastinensi habuit, patrimonio nuncupato Mauriliaco, fuit enim carnis origine nobilis, sed culmine mentis nobilior. Genitor quoque eius, Vulbertus nomine, in aula Regis Dagoberti & filij eius Clodouei militari operi auum impendit; prædictus verò Dei famulus in puerili ætate constitutus, ab ipso Magistris Catholicis traditus est, sacrarum literarum studiis imbuendus. Qui per omne pueritiæ vel adolescentiæ tempus exercens, vsque ad virilem ætatem ab hac intentione animum non reflexit. Exin crescentibus meritis piæ intentionis, Clericatûs habitum sumens, parentum hortatu ac suffragij adminiculo fultus, in aula Regum iunioris Lotharij & Theodorici, Ecclesiastici Ordinis curæ delegatus, diuinis studebat attentissimè inseruire edictis, terrena videlicet transiliens atque ad cælestia semper amanda, petenda & quærenda peruolans.* Tum hæc proximè subiungit de Pontificatu. *Sub horum tempore Regum, electione populi Senonicæ vrbis, consensúque ac fauore omnium, Pontifex eligitur & benedicitur. Successit autem in ordine Episcopatûs venerabili Lamberto Pontifici. Qui susceptum Episcopatum, ad imitationem priorum Sanctorum, virtutum ornabat operibus.* Textum illum ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-nonum [b], quo Wlfrannum Lamberto in Episcopatum Senonensem successisse diximus, ex Surio iam recitauimus. Editioni Surianæ valdè conformis est Henscheniana. *Beatus igitur Vulfrannus Senonum Pontifex exordium natiuitatis territorio Vastinensi habuit, patrimonio nuncupato Mauriliaco: fuit carnis origine nobilis, sed culmine mentis nobilior: genitor quoque eius, Vulbertus nomine, in aula Regis Dagoberti & filij eius Lodouei militari operi auum impendit. Prædictus verò Dei famulus in puerili ætate constitutus, ab ipso Magistris Catholicis traditus est sacrarum literarum studiis imbuendus: quæ per omne pueritiæ vel adolescentiæ tempus exercens, vsque ad virilem ætatem ab hac intentione animum non deflexit, & increscentibus meritis piæ intentionis in aula Regum iunioris Lotharij & Theoderici militauit. Sed inter hæc diuinis atten-*

[b] Num. 9.

AN. CH. 682. THEODOR. III. R. 9. *tissimè studuit inseruire edictis, terrena videlicet quæque transiliens, atque cælestia semper amando & quærendo appetens. Nec multò pòst igitur electione Cleri ac populi Senonicæ vrbis, consensúque Regis ac fauore Principum, Pontifex decernitur ac benedicitur; qui susceptum Episcopatûs gradum, ad imitationem priorum Sanctorum, operibus ornabat virtutum.*

XXX. Auctor quatuor nominat Reges, Dagobertum Magnum, Clodoueum Secundum, Clotarium Tertium & Theodoricum Tertium, quibus vt ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-nonum [a] iam monuimus, inserendum existimamus Childericum Secundum, qui per annos ferè decem, cùm Clotarius eius frater Neustrasiâ Burgundiâque potiebatur, in sola regnauit Austrasia, deinde Theodorico, qui post Clotarij fratris mortem Neustrasiam Burgundiámque sibi vendicabat, expulso, Monarchiam Francorum obtinuit. Henschenius Vulframnum natum ait sub Clodoueo Rege, Dagoberti Magni filio, *circa annum* DCL. *aut aliquantò seriùs*, vúltque Clodoueum Dagoberto patri successisse XIX *Ianuarij anni* DCXLIV, ac vixisse *vsque ad annum* DCLXII. Annos Clodouei Regis aliter cum annis Christi comparauimus. Mortuos asseruimus, Dagobertum anno Christi sexcentesimo duodequadragesimo, Clodoueum anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-quinto. Wlfrannus sub Dagoberto Rege natus videtur. De illius ætate disputabimus infrà.

[a] Num. 9.

XXXI. Wlfrannus, vt vtraque editio habet, *per omne pueritiæ vel adolescentiæ tempus vsque ad virilem ætatem* studiis literarum, etiam sacrarum, imbutus est. Dein *in aula Regum iunioris Lotharij & Theodorici*, seu potiùs, vt legendum putamus, *in aula Regum iunioris Lotharij, Childerici & Theodorici militauit*, id est, vt editio Suriana exponit, *Clericatûs habitum sumens, Ecclesiastici Ordinis curæ delegatus est.* Regnante Theodorico Pontificatum suscepit. Apud Henschenium Theodoricus post Clotarij fratris mortem exeunte anno Christi sexcentesimo septuagesimo-quinto Regnum adipiscitur, amittit anno Christi sexcentesimo septuagesimo-sexto, recuperat post Childerici fratris obitum anno Christi sexcentesimo septuagesimo-nono, tenétque ad annum vsque Christi sexcentesimum nonagesimum-tertium. At aliter annos Theodorici Regis cum annis Christi componimus. In nostra opinione, Clotarius Rex obit anno Christi sexcentesimo sexagesimo-nono, eodémque anno Theodoricus post Clotarium fratrem regnat & è Regno deiicitur à Childerico fratre; anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio moritur Childericus, Theodoricus ei succedit, Regnóque rursum ad annum vsque Christi sexcentesimum nonagesimum-secundum potitur. Post mortem igitur Childerici Regis, si valet Henschenij supputatio, Theodoricus regnauit annos duntaxat quatuordecim, vndeuiginti verò si rectè Chronologiam nostram instituimus. In editione Suriana hæc de Sancto Wlfranno leguntur. *Anteà*, id est, antequàm Episcopus ordinaretur, *possessionem suam, quæ vocatur Mauriliacus, quæ sita est in territorio Vastinensi, per testamenti seriem prædicto sacro loco*, nempe Fontanellæ, *& ipsi sancto patri* Ansberto Abbati Fontanellensi *contradiderat, quæ facta erat anno* 15 *Regis Theodorici. Necdum enim idem vir Dei Pontificatûs conscenderat gradum.* Henschenius donationem illam non negat, sed, quia Theodorici Regis Principatum annis quatuordecim circumscribit, anni XV loco annum XII reponit, aut si XV annus retineatur, illum interpretatur vltimum Theodorici Regis, à Christo nato sexcentesimum nonagesimum-tertium, quia fortè Theodoricus decimum-quartum Principatûs annum absoluit inchoauítque decimum-quintum. Addit denique sibi præ ceteris opinionem eorum placere, qui Wlfrannum regnante Clodoueo Tertio promotum ad Pontificalem dignitatem affirmant.

XXXII. A nostra Chronologia plurimùm discrepat hæc assertio. Tomo enim superiore Wlfrannum anno Christi circiter sexcentesimo septuagesimo-nono, Theodorici Regis à Childerici morte sexto, donatum Pontificatu diximus,

AN. CH. 682. THEODOR. III. R. 9.

cùm priùs Mauriliacum Cœnobio Fontanellensi contradidisset, anno Theodorici Regis non 15 sed 5 vt Arturus *du Monstier* in Fontanella Sancti Wandregisili [a] testatur, id est, anno Christi sexcentesimo septuagesimo-octauo. Præctereà Vulfrannum, cuius promotionem ad Episcopatum Henschenius in annum Christi sexcentesimum nonagesimum-tertium & in Principatum Clodouci Tertij reiecit, existimamus anno circiter Christi sexcentesimo octogesimo-secundo, Theodorici Regis nono, factum ex Episcopo Senonensi Monachum Fontanellensem, cùm Ansbertus Abbas cœtui Monachorum apud Fontanellam præesset. Sic enim de Vulfranno scribit Ionas in prologo vitæ præfixo, qui sanus & incorruptus ad hodiernam vsque diem permansit. *Tempore regiminis Sancti Ansberti Abbatis Fontanellensis Cœnobij, futuri Præsulis Rothomagensis Ecclesiæ, hoc adiens Cœnobium, abruptis seculi laqueis, militiam Christi, perseuerandi definitione, suscepit.* Ansbertus secundùm nostram computationem constitutus est Abbas Fontanellensis anno Christi sexcentesimo septuagesimo-octauo, deinde Rotomagensis Episcopus anno Christi sexcentesimo octogesimo-tertio; secundùm Henschenianam Abbas Fontanellensis anno Christi sexcentesimo octogesimo-quarto, Rotomagensis Episcopus anno Christi sexcentesimo octogesimo-nono. Quicquid sit de illo dissidio, quo Chronologiam Henschenianam sex annis anteuertimus, nomen Ansberti Fontanellensis Abbatis apud Surium occurrit in vita Sancti Vulfranni. Textus talis est. *Aliquot autem annis in Præsulatu* Senonensi *administratis, superno oraculo in visu admonitus, vt genti Frisonum verbum Domini anteà illis inauditum euangelizaret, inito opere Apostolico, proposuit illicò animo pluribus prodesse. Erat autem eo tempore in vrbe Rothomagensi, quæ & ipsa mater est ciuitatum, Præsul sanctissimæ Religionis & Abbas Monasterij Fontanellæ, famulus Domini Ansbertus, & ipse scientiâ literarum imbutus, sed & Ecclesiasticis simul & Monasterialibus disciplinis summè instructus, Monachicum & nomen seruans & habitum, in prædicto Monasterio multorum Pater extans Monachorum. Hunc Pontificem adiens beatus Vulfrannus, suam ei patefecit voluntatem, vt prædicto populo, in tenebris ignorantiæ sedenti, verbum vitæ immortalis annunciaret. Nam & anteà possessionem suam, quæ vocatur Mauriliacus* *, *quæ sita est in territorio Vastinensi, per testamenti seriem prædicto sacro loco & ipsi sancto Patri contradiderat, quæ facta erat anno 15 Regis Theodorici. Necdum enim idem vir Dei Pontificatûs conscenderat gradum. Intererat in hoc conuentu, & confirmauerat cum aliis illustribus viris hoc scriptum Sanctus Erembertus, Episcopus vrbis Tolosæ & Monachus eiusdem Cœnobij Fontanellensis, cuius nunc ossa sacra in eodem Monasterio virtutum gloriâ pollent. Nepos quoque prædicti Sancti Vulfranni Pontificis, nomine Mogislus, aliam largitionem edidit de patrimonio Maniaco siue Villari, quod est situm in pago Meldunensi. Qui in prædicto Monasterio Monachus effectus, & regularibus subditus disciplinis, spretis terrenis, cælestia sperare didicit. Sed his omissis, nunc intimandum, qualiter dictus sanctus Præsul ex præfata Frisonum gente plurimam prædicando conuerterit partem ad Christum. Siquidem ad præfatum Fontanellense Monasterium perueniens, de eodem loco cooperatores verbi strenuos & ad prædicandum idoneos, vtpote actione simul & eruditione præclaros assumens, præparatis omnibus, quæ nauigantibus necessaria esse videbantur, in portu eiusdem Monasterij nauim ascendit, & per fluuium magnum Sequanæ mare introiens Gallicum, nauigauit in Frisiam.* Ex illo textu multa, quæ displicebant, resecuit Henschenius, hæc enim tantùm publicauit. *Aliquot autem annis in Præsulatu administratis, superno est oraculo admonitus, vt genti Fresionum verbum Domini euangelizaret; qui mox inito Apostolico opere proposuit animo pluribus prodesse, vnde ad Monasterium Fontinellæ accessit, cui preerat Abbas . . . . atque inde cooperatores verbi strenuos, & ad prædicandum idoneos assumpsit. Sícque in portu eiusdem Monasterij nauem ascendens nauigauit Fresiam.* Et in Notis ad illum textum, Abbatem, quem Vulfrannus adiit, Hilbertum appellauit, pro quo putauit intrusum Ansbertum pridem mortuum. Monachum egit Vulfrannus sub Abbatibus Ansberto & Hilberto,

[a] Cap. 4 n. 5.

* *Milly en Gastinois.*

AN. CH. 682. THEODOR. III. R. 9. quorum ille ab anno Christi sexcentesimo septuagesimo-octauo ad annum vsque Christi sexcentesimum octogesimum-tertium, hic ab anno Christi sexcentesimo octogesimo-tertio ad annum vsque Christi septingentesimum Monasterio Fontanellensi præfuit. Henschenius Ansberti Abbatis nomen expunxit, quia ex eius calculo Childebertus Tertius Regnum adipiscitur anno Christi duodeseptingentesimo, eóque regnante Vulfrannus Episcopatum dimittit, Hilbertus autem, vt & ipsi fatemur, Ansberto ad Rotomagenses Infulas assumpto in Abbatialem Fontanellæ præfecturam sub Theodorici Tertij Principatu succedit.

XXXIII. EXAMINANTVR CATALOGI EPISCOPORVM SENONENSIVM. Primum ac præcipuum argumentum, quo nititur Henschenius, vt Vulfrannum regnante Clodoueo Tertio consecratum Episcopum & regnante Childeberto Tertio Monachum factum probet, petitur à Catalogo Pontificum, qui sub Theodorico Tertio eiúsque filiis Clodoueo Tertio & Childeberto Tertio ac nepote Dagoberto Tertio Senonensem Diœcesim administrarunt.

XXXIV. Inter Senonenses Episcopos ponitur Amatus. Hic à Theodorico Tertio Regna Neustrasiæ Burgundiæque post Childerici Secundi mortem iterum adepto, pulsus est in exilium, cùm à maleuolis iniustè de perfidiæ crimine fuisset accusatus. Hanc expulsionem anno post Childerici necem proximo, siue anno Christi sexcentesimo septuagesimo-quarto consignauimus, Henschenius verò contigisse dicit *anno* DCLXXX. *aut proximè aliquo sequenti*, quia Childerici Secundi vitam Principatúmque ad annum vsque Christi sexcentesimum septuagesimum-nonum prorogat. De successoribus Amati sic idem Auctor. *Successores numerantur in Gallia Christiana apud Claudium Robertum & Sammarthanos, Medericus, Hildegarius siue Hildegrannus, Auripertus, Arnulfus, & Landebertus siue Lambertus, numero quinque, quibus alios duos adiungit Monachus Altißiodorensis in sua Chronologia: sed his amandatis, nonne aliis quinque Episcopis, duodecim aut etiam plures sunt attribuendi anni?* Atque inde concludit Vulfrannum qui Lamberto successit, ante annum Christi sexcentesimum nonagesimum-tertium & Clodouei Tertij Principatum in Pontificali Cathedra nusquam sedisse.

XXXV. At ex serie Senonensium Episcoporum hactenus edita nihil erui potest indubitatum. Vitiosissimi sunt Catalogi, quos Monachus Altissiodorensis, Claudius Robertus & Sammarthani texuerunt. Lege quæ Tomo superiore dicta sunt ad annos septimi seculi, quadragesimum-secundum [a], quinquagesimum-quintum [b], sexagesimum-nonum [c], & septuagesimum-quartum [d].

[a] Num. 46. 47. [b] Num. 11. [c] Num. 2. [d] Num. 4.

XXXVI. Monachus Altissiodorensis Episcopos Senonenses à Sancto Amato ad Sanctum Vulfrannum sic recenset. *Senonensi Ecclesiæ post S. Amatum præfuit Medericus, post quem Hildegarius, post Auripertus, post Ermentarius, post Arnulphus, post Landebertus, cui successit S. Emmo. Porrò S. Emmoni substitutus vir Deo dignus Wlfrannus, qui per id tempus sub Carolo Principe effloruit mirabili sanctitate.*

XXXVII. Episcopi, quos ab Altissiodorensi Monacho recensitos & à Roberto ac Sammarthanis omissos Henschenius ne nominandos quidem duxit, haud alij sunt ab Ermentario & Emmone, quos ante Amatum sedisse constat. Concilio enim Cabilonensi, quod regnante Clodoueo Secundo celebratum est, *Armentarius Episcopus Ecclesiæ Senonicæ* subscripsit, &, vt Beda testatur [e], *anno Dominicæ Incarnationis 668, Adrianus* Abbas, cùm Româ iter in Britanniam per Franciam faceret, *perrexit ad Emmonem Senonum & posteà ad Faronem Meldorum Episcopos.* De aliis quinque quid Robertus, quid Sammarthani scripserint, quidue sentiendum sit, exploremus.

[e] Lib. 4. c. 1.

XXXVIII. Claudius Robertus in Gallia Christiana sic habet. *Medericus vel Mederius expulso S. Amato sufficitur, & sepelitur in Monasterio S. Symphoriani quod fundauerat. Hildegrannus vel Hildegarius. Auripertus. Arnulphus. Landebertus siue Lambertus.* Deinde hanc notam quæ plurimùm obseruanda est, proximè subiungit.

fubiungit. *Oportet autem horum quinque inter S. Amatum & S. Vulfrannum interiectorum tempus Sedis fuisse admodum breue, aut eorum nonnullos, vt supernumerarios his locis, rectiùs alibi collocari debere.* AN. CH. 682.

Sammarthani de iisdem quinque Senonensibus Episcopis hæc in literas retulere. *Mederius, eiecto Amato substitutus, iacet in Monasterio sancti Symphoriani in suburbio quod ædificasse traditur. Hildegarius. Auripertus, cuius nomen eruitur ex Chronico Altissiodorensi. Arnulfus. Landebertus Fontanellæ Monachus, Auctore Trithemio, memoratur in Fastis Ecclesiæ & Autissiodorensi Chronologo: sed eius Pontificium, antecessorúmque Præsulum, fuisse admodum breue probabile est.* THEODOR. III. R. 9. XXXIX.

Vrbanus *Reuersy* Præcentor Ecclesiæ Senonensis Doctórque Theologus ac Sorbonæ Societatis alumnus Nomenclaturam Senonensium Archiepiscoporum ex Historia F. Petri *Butereau* Celestini descriptam Demochari communicauit. Ab Altissiodorensis Monachi sententia non recessit, inter Amatum & Vulfrannum septem Antistites, Medericum siue Mederium, Hildogarium, Auripertum, Ermentarium, Arnulphum, Landebertum siue Lambertum, & Haymonem siue Eminonem, medios collocauit. Id patet ex ipsiusmet Democharis [a] Catalogo, vbi proximi successores Amati sic recensentur. *Medericus siue Mederius, anno Domini obiit 631, qui rexit 5 annis. Hildegarius. Auripertus, obiit 647. Ermentarius in Concilio Cabilonensi Armentarius ponitur, obiit 650. Landebertus siue Lambertus. S. Haymo siue Emino.* Mirum sanè, quòd in illo Senonensium Pontificum Indice Medericus seu Mederius anno Domini sexcentesimo tricesimo-primo, Auripertus anno Domini sexcentesimo quadragesimo-septimo, Ermentarius siue Armentarius anno Domini sexcentesimo quinquagesimo dicantur obiisse, & de sancto Amato, qui Medericum seu Mederium in Episcopatu antecessit, hæc præmittantur. *S. Amatus 672 à Theodorico Rege affligitur.* Quis ista conciliare possit? XL.

[a] Lib de diuin. Miss. Sacrif. c. 17.

Error transiit ad Chenutium qui Democharem sic transcripsit. *Medericus siue Mederius, qui rexit 5 annis, ædificasse S. Symphoriani Ecclesiam in Senonensi suburbio fertur, & in ea sepultus fuisse anno 631. Hildegarius. Auripertus, obiit 647. Ermentarius, in Concilio Cabilonensi Armentarius ponitur, obiit 650. Arnulphus. Lamdebertus siue Lambertus Monachus Monasterij Fontanellæ Ord. S. Benedicti, doctrinâ & morum grauitate venerabilis floruit anno 700, Trithemius lib. 4. cap. 71 de vitis Monach. Ord. S. Bened. S. Haymo siue Emno.* Elogium Lamberti apud Trithemium, quem Chenutius & Sammarthani allegant, loco citato tale est. *Lampertus Monachus Cœnobij Fontanellæ ac deinde Senonensis Archiepiscopus, vir doctus & valdè venerabilis, verbo & exemplo multos gentilium ad fidem Christi conuertit. Clarùit anno Dominicæ Natiuitatis 700.* XLI.

E septem illis Episcopis, quos Monachus Altissiodorensis, Petrus *Butereau*, Demochares & Chenutius ab Amato ad Vulfrannum recensuerant, Robertus & Sammarthani, vt dictum est suprà, duos resciderunt, Armentarium videlicet & Emmonem, quos ante Amatum Episcopos fuisse certissimè deprehenderunt. Iacobus Seuertius non Armentarium modò & Emmonem, sed & Medericum, Hildegarium, Auripertum, & Arnulphum Amato præposuit, vno tantùm Landeberto inter Amatum & Vulfrannum medio relicto. De Hildegario dubium moueri non debet. Hic enim regnante Dagoberto primo sedit, vt Tomo secundo ad annum Christi sexcentesimum tricesimum-primum [b] probauimus. Quatuor igitur supersunt Senonenses Episcopi, Mederius, Auripertus, Arnulphus, & Landebertus, quibus inter Amatum & Vulfrannum locus ex auctoritate Monachi Altissiodorensis & sequacium seruari possit, nec plures per illud tempus ab Henschenio proponi debuerunt. Verùm, cùm inter antecessores Amati, vt Tomo superiore ad annum Christi sexcentesimum quadragesimum-secundum [c] demonstrauimus, ponendi sint Aunobertus & Honulfus, quos vulgati Catalogi successoribus Vulfranni nec proximis annumerant, cur nonnullos ex iis, quos iidem Indices Vulfranno præponunt, inter eius successores non li- XLII.

[b] Num. 19.

[c] Num. 47.

AN. CH. 682. THEODOR. III. R. 9.

ceat reiicere? In illum ordinem reiiciendos arbitramur Auripertum & Arnulfum, quia spatium temporis, quod ab Amato ad Vulfrannum intercedit, & à Seuertio soli Landeberto tribuitur, in duos Pontificatus, Mederij videlicet & Landeberti distinguimus. Atque hæc sufficiant, vt intelligas nullum argumentum ex Indicibus Antistitum Senonensium hactenus euulgatis erui, quo probare possis Vulfrannum Episcopum ordinatum fuisse Clodoueo Tertio iam regnante. De Vulfranni successoribus agemus infrà.

XLIII. EXAMINATVR CHRONOLOGIA CLARII.

Secundum argumentum, quo se tuetur Henschenius, petitur è Clarij Chronico. Hic Chronographus de Pipino Haristalliensi deque Senonensibus Episcopis, Vulfranno, Gerico & Ebbone sic scribit. *Anno* DCLXXVIII. *Pipinus Auster Maior domûs Regiæ Principatum Francorum suscepit. Huius temporibus sanctus Vulfrannus Senonum Archiepiscopus, relicto Episcopatu, ordinatóque in eius loco Gerico, viro clarissimo, auunculo beati Ebbonis eximij Confessoris, quique ei in Episcopatu successit, Fontanellam Monasterium petiit, ibíque Monachus effectus Frisiam prædicauit.* Henschenius Characterem Chronologicum reticuit, & Clarium ab his tantùm verbis descripsit. *Huius temporibus*, &c. Vsus est hoc artificio, ne Clarij fides eleuaretur, qui quod omnes probæ notæ Scriptores ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-septimum de Pipino commemorant, anno Christi sexcentesimo septuagesimo-octauo perperam adscripsit.

XLIV. Vt scias quanam in existimatione Clarium habere debeas, vbi de rebus septimo seculo gestis sermonem instituit, notas omnes Chronologicas, quibus ab initio Chronici ad textum vsque proximè citatum vsus est, breuiter describemus refellemúsque.

XLV. Clarius vixit duodecimo seculo. Chronicon suum sic exorsus est. *Anno ab Incarnatione Domini quadringentesimo quadragesimo-sexto, Pontificatûs Domni Leonis Magni Papæ secundo, Clodio primus Rex Franciæ regnauit annis viginti, post quem regnauit Childericus filius Merouei, expulso Egidio Duce Romanorum de Regno atque interfecto. Anno ab Incarnatione Domini quadringentesimo sexagesimo-sexto cœpit regnare Childericus* (in exemplari malè Chilpericus) *& regnauit viginti quatuor annis, qui genuit filium Clodoueum inprimis gentilem. Qui decimoquinto anno Regni sui à beato Remigio Remensi Archiepiscopo baptizatus est. Qui adhuc paganus genuit de concubina filium nomine Theodericum, qui regnauit post eum viginti quatuor annis. Anno* DIII *Clodoueus baptizatur à sancto Remigio Remensi Archiepiscopo.* In hoc textu quot næui! Annus Christi quadringentesimus quadragesimus-sextus cum anno secundo Leonis Magni Papæ non conuenit, Leo enim Pontificatum *Valentiniano Augusto & Anatolio Consulibus*, vt Prosper in Fastis testatur, id est, anno Christi quadringentesimo quadragesimo, suscepit. Clodio regnauit quidem annis viginti, sed regnum haud auspicatus est anno Christi quadringentesimo quadragesimo-sexto, imò vitam finiuit illo anno, cùm Franciam annis viginti post Faramundum patrem ab anno Christi quadringentesimo vicesimo-sexto gubernasset. Eidem Clodioni non successit Childericus Merouei filius, sed ipsemet Meroueus, tum Merouco Childericus eius filius, qui nec regnare cœpit anno Christi quadringentesimo sexagesimo-sexto, nec regnauit annis duntaxat viginti quatuor, sed regnum post Merouei patris mortem iniit anno Christi quadringentesimo quinquagesimo-sexto, tenuítque annis viginti quinque ad annum vsque Christi quadringentesimum octogesimum-primum. Deinde si Childericus ex Clarij calculo regnum adeptus est anno Christi quadringentesimo sexagesimo-sexto, rexítque annis quatuor ac viginti, quomodo Clodouei filij ac successoris annus decimus-quintus, cum anno Christi tertio supra quingentesimum quadrare potest? Secundùm illam computationem Childericus obiit anno Christi quadringentesimo nonagesimo, & annus decimus-quintus Clodouei Regis cum anno Christi quingentesimo quinto coincidit. At Childericus, vt suprà dictum est, anno Christi quadringentesimo octogesimo-primo vitam

clausit, & annus pòst decimus-quintus, quo Clodoueus Magnus à sancto Remigio baptizatus est, cum anno Christi quadringentesimo nonagesimo-sexto comparari debet. Regnauit Clodoueus annos triginta [a], id est, ad annum vsque Christi quingentesimum vndecimum. Eius filius Theodoricus, quem Clarius regnasse dicit *viginti quatuor annis*, mortuus est *vicesimo-tertio Regni sui anno*, vt Grogorius Turonensis, cui potior fides haberi debet, in Historia Ecclesiastica Francorum testatur [b].

AN. CH. 682. THEODOR. III. R. 9.

[a] Greg. Turon. l. 2. c. 43.

[b] Lib. 3. c. 23.

XLVI. Apud Clarium hæc sequuntur de Sanctis, Benedicto, Germano & Emmone. *Anno* DLIX *obiit sanctus Benedictus, & in monte Casino per centum quinquaginta vnum annos iacuit, & pòst corpus eius in Gallias translatum est anno sexcentesimo sexagesimo sub Papa Vitaliano. Anno* DLXXXII *obiit sanctus Germanus Parisiensis. Anno* DCLX, *Translatio sancti Patris Benedicti à monte Cassino in Gallias. Anno* DCLXXV *transiit ad Christum sanctus Emmo Senonum Archiepiscopus.* Sunt & in singulis hisce numeris menda. Sanctus Benedictus nec obiit anno Christi quingentesimo quinquagesimo-nono, nec in Gallias translatus est anno Christi sexcentesimo sexagesimo. Eius obitus anno Christi quingentesimo quadragesimo-tertio contigit, & Translatio è monte Cassino in Gallias facta est sub Adeodato Papa, qui Vitaliano in Pontificatum anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio successit. Deinde si iuxta Clarium obiit anno Christi quingentesimo quinquagesimo-nono, & in Gallias translatus est anno Christi sexcentesimo sexagesimo, non iacuit in monte Cassino *per centum quinquaginta vnum annos*, sed tantùm per centum & vnum, abundátque vox *quinquaginta*. Sanctus Germanus Parisiensis Episcopus obiit anno primo Childeberti Regis, vt Gregorius Turonensis [c] affirmat, id est, anno Christi quingentesimo septuagesimo-sexto, nec vitam ad annum vsque Christi quingentesimum octogesimum-secundum produxit. Similiter Emmo Senonensis Episcopus ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-quintum haud peruenit. Amatus enim in Episcopatum eidem Emmoni iam successerat, cùm Theodoricus Regno spoliatus in potestatem Childerici fratris deuenit, vt ad annum Christi sexcentesimum sexagesimum-nonum [d] obseruauimus.

[c] Lib. 5. c. 8.

[d] Num. 1.

XLVII. Denique, si Clario fides est, *anno* DCLXXVIII *Pipinus Auster Maior domûs Regiæ Principatum Francorum suscepit*, id est, cùm Maior Regiæ domûs in Austrasia tantùm esset, Maioratum domûs Regiæ per vniuersam Franciam suscepit. Hoc autem gestum est anno Christi sexcentesimo octogesimo-septimo, vt ad illum annum probaturi sumus.

XLVIII. Characteribus Chronologicis, quos in suo Chronico Clarius vsurpauit, priusquàm de Vulfranno Episcopo Senonensi eiúsque successoribus Gerico & Ebbone verba faceret, ad vnum vsque sic examinatis explosísque, Lector facilè iudicabit inualidam esse circa Vulfranni Pontificatum ratiocinationem Chronologicam, quæ solâ istius Chronographi auctoritate fulciatur.

XLIX. Obseruatu tamen dignissimum est, quòd teste eodem Clario *Vulfrannus Senonum Archiepiscopus, relicto Episcopatu, ordinatóque in eius loco Gerico Fontanellam Monasterium petiit, ibíque Monachus effectus Frisiam prædicauit.* Id veritati conuenientissimum videtur. Quis enim sibi persuadeat Episcopum Senonensem in Fontanellense Monasterium secessisse, ibique Monachum induisse, tum profectum esse in Frisiam, incolásque regionis adhuc paganos per multos annos erudiisse Senonensi Ecclesiâ Pastore interim destitutâ? Ionas Auctor contemporaneus in prologo, quem vitæ sancti Vulfranni præfixit, contrarium certè docet, de illo enim sic loquitur. *Hoc adiens Cœnobium*, nempe Fontanellam, *abruptis seculi laqueis militiam Christi, perseuerandi definitione, suscepit.* Dubium non est quin hic Scriptor, vtpote Monachus seculo vitam opponat Monasticam, Monachatum per Christi militiam intelligat, & seculum seculique laqueos inter-

VVLFRANNVS EX EPISCOPO SENONENSI FIT MONACHVS FONTANELLENSIS.

AN. CH. 682. THEODOR. III. R. 9.

pretetur quodlibet vitæ genus à Monastica diuersum. Abruptis ergo seculi laqueis militiam Christi suscipere nihil aliud est quàm cœtui se Monachorum addicere, & Vulfrannus Senonensis Episcopus, vbi abruptis seculi laqueis militiam Christi in Cœnobio Fontanellensi suscepisse dicitur, Monachus illius loci factus exhibetur, imò cùm asseritur abruptis seculi laqueis militiam Christi, *perseuerandi definitione*, suscepisse, ex illa perseuerandi definitione colligere est quod Fontanellense Monasterium adierit cum consilio ac proposito perseuerandi in statu Monastico, sibique spem omnem Episcopatûs iterum gerendi vel aliorum Ecclesiasticorum munerum rursus obeundorum præreptam esse voluerit. Tomo superiore actum de sancto Eremberto, qui Monasticam vitam in Monasterio Fontanellensi sub Abbate Wandregisilo primùm amplexus est superstite Clodoueo Secundo Rege, deinde regnante Clotario eiusdem Clodouei filio promotus est ad Episcopatum Tolosanum, denique senio confectus abdicauit Episcopatum, in Cœnobium Fontanellense rursum secessit Abbate tum Lamberto, ibique feliciter ad Deum migrauit pridie Kalendas Maij. Si septimo seculo, cùm Monasticus ordo per Galliam florentissimus esset, Monachi complures Abbatésque propter insignem eruditionem singularémque pietatem facti sunt Episcopi, vice versâ non defuerunt Episcopi, qui dimisso Episcopatu fierent Monachi, seu gloriam fugerent, seu se ferendo Pontificatûs oneri iudicarent impares. Exemplum haud longè petendum. Anno priori [a] Claudius ex Metropolita Bisuntino factus est Monachus Condatescensis sub Iniurioso Abbate. Sanctus Benedictus Sacerdotes, quorum nomine cùm Episcopos tum Presbyteros amplectitur, à spe suscipiendi Monachatûs haud excludit, sed eis nec facilè Monasterium patere, nec de Regulæ disciplina quidquam vult relaxari. *Si quis de ordine*, inquit [b], *Sacerdotum, in Monasterio se suscipi rogauerit, non quidem citiùs ei assentiatur. Tamen si omnino perstiterit in hac supplicatione, sciat se omnem Regulæ disciplinam seruaturum. Nec aliquid ei relaxabitur.* Lege quæ Tomo primo diximus ad annum Christi quingentesimum quadragesimum-quartum [c], vbi Regulam Benedictinam aliquot notis illustrauimus. Perseuerandi definitio, sub qua Vulfrannus fit Episcopus, penè suadet in vsu fuisse, vt Episcopi, cùm in Monasteriis suscipiebantur, arctiori quàm ceteri quique proposito se obligarent perseuerandi in vita Monastica. Quicquid sit de ceteris, Vulfrannus Senonensis Episcopus adiit Fontanellense Monasterium, & *abruptis seculi laqueis*, seu dimissâ rerum omnium mundanarum curâ, spretísque diuitiis & honoribus, *militiam Christi*, seu Monachatum qui nihil habere proprium permittit, *perseuerandi definitione, suscepit.* Porrò tempus ipsum, quo Vulfrannus Episcopatum abdicauit, vt Monachum apud Fontanellam indueret, sic designat prædictus Ionas in eodem prologo. *Qui*, nempe Vulfrannus, *tempore regiminis sancti Ansberti Abbatis Fontanellensis, futuri Præsulis Rothomagensis Ecclesiæ, hoc adiens Cœnobium, abruptis seculi laqueis, militiam, Christi perseuerandi definitione, suscepit.* Ansbertus Abbas fuit Fontanellensis ab anno Christi sexcentesimo septuagesimo-octauo ad annum vsque Christi sexcentesimum octogesimum-tertium, deinde Rothomagensis Episcopus ab anno Christi sexcentesimo octogesimo tertio ad annum vsque Christi sexcentesimum nonagesimum-quintum.

[a] An. 681. n. 65.

[b] Cap. 60.

[c] Num. 75.

L. SVCCEDIT IN EPISCOPATVM GERICVS.

His ita discussis, existimamus hoc circiter anno, Christi sexcentesimo octogesimo-secundo, cùm Audoenus Rotomagensis Episcopus in viuis adhuc superstes erat, & Ansbertus Abbas Fontanellense Monasterium regebat, Vulfrannum, vt Monachus fieret, Fontanellam se contulisse dimisso Episcopatu Senonensi, eodémque tempore Pontificales Infulas delatas esse Gerico, *viro*, vt Clarius [d] loquitur, *clarissimo*.

[d] In Chron. ad an. 678.

LI. Ionas in vita sancti Vulfranni, vbi agit de illius itinere ad Ansbertum Abbatem, est valdè deprauatus, multúmque differt à prologo suprà laudato. Textus hodie sic legitur. *Aliquot autem annis in Præsulatu administra-*

tu, superno oraculo in visu admonitus, vt genti Frisonum verbum Domini anteà illis inauditum euangelizaret, inito opere Apostolico, proposuit illicò animo pluribus prodesse. Erat autem eo tempore in vrbe Rothomagensi, quæ & ipsa mater est ciuitatum, Præsul sanctissimæ religionis & Abbas Monasterij Fontanellæ, famulus Domini Ansbertus, & ipse scientiâ literarum imbutus, sed & Ecclesiasticis simul & Monasterialibus disciplinis summè instructus, Monachicum & nomen seruans & habitum in prædicto Monasterio multorum Pater extans Monachorum. Hunc Pontificem adiens beatus Vulfrannus suam ei patefecit voluntatem, vt prædicto populo in tenebris ignorantiæ sedenti verbum vitæ immortalis annunciaret. Sequuntur nonnulla, quæ spectant ad bona Fontanellensi Monasterio à Vulfranno nondum Episcopo collata, nec ad rem pertinent de qua nunc agimus. Auctor ad iter Vulfranni posteà sic redit. *Ad præfatum Fontanellense Monasterium perueniens, de eodem loco cooperatores verbi strenuos & ad prædicandum idoneos, vtpote actione simul & eruditione præclaros assumens, præparatis omnibus, quæ nauigantibus necessaria esse videbantur, in portu eiusdem Monasterij nauim ascendit, & per fluuium magnum Sequanæ mare introiens Gallicum, nauigauit in Frisiam, & genti illius ac Duci Radbodo verbum Dei annunciabat.*

Aduerte maximam differentiam, quæ prologum inter ac textus illos intercedit. Vulfrannus Fontanellam adiit. Id liquet cùm ex eius vita tum ex eiusdem vitæ prologo. Sed si prologo, qui genuinus est Ionæ fœtus, fidem habemus, dimisso Episcopatu factus est Monachus, &, vt Auctoris verbis vtamur, *abruptis sæculi laqueis, militiam Christi, perseuerandi definitione, suscepit.* Secus verò sentire nos oportet, si corruptis vitæ textibus adhæremus. Illorum enim hic est sensus. Vulfrannus Episcopus, cùm Diœcesim Senonensem aliquot iam annis administrasset, à Deo per visum admonitus est, vt Frisiis Euangelium prædicaret. Extemplò Rotomagum perrexit; Ansbertum, qui tunc Rotomagensis Episcopus, simúlque Abbas Fontanellensis erat, sui consilij participem fecit; acceptísque eius permissu è Monasterio Fontanellensi strenuis cooperatoribus in Frisiam nauigauit. Nullum ibi de abdicato Episcopatu vel de Monachatu suscepto verbum. At textus, in quo talis narratio continetur, vel ex eo deprauatus apparet, quòd Ansbertum eodem tempore Rotomagensem Episcopum atque Abbatem Fontanellensem constituit. Vt enim anno Christi sexcentesimo septuagesimo-octauo, cùm Lantbertus ex Abbate Fontanellensi creatus est Episcopus Lugdunensis, Ansbertus ex Monacho Fontanellensi factus est Abbas eiusdem Monasterij, sic & anno Christi sexcentesimo octogesimo-tertio, cùm idem Ansbertus sancto Audoeno in Episcopatum Rotomagensem successit, Hilbertus ex Monacho Fontanellensi factus est Abbas eiusdem Cœnobij. Vitiosum esse Ionæ textum deprehendit Henschenius, & ea, quæ de Ansberto in vulgatis exemplaribus occurrebant, amputauit narratione, in quam inquirimus, compendiosiùs sic editâ. *Aliquot autem annis in Præsulatu administratis*, Vulfrannus *superno est oraculo admonitus, vt genti Fresionum verbum Domini euangelizaret: qui mox inito Apostolico opere proposuit animo pluribus prodesse, vnde ad Monasterium Fontinellæ accessit cui præerat Abbas . . . . atque inde cooperatores verbi strenuos & ad prædicandum idoneos assumpsit. Sícque in portu eiusdem Monasterij nauem ascendens nauigauit Fresiam, & genti illi ac Duci eius Rathbodo verbum Dei annuntiauit.* LII.

Duas Vulfranni profectiones ad Ansbertum distingue, vnam ad Ansbertum tunc Abbatem Fontanellensem, alteram ad eundem Ansbertum Rotomagensem tunc Episcopum. Vulfrannus Episcopatu Senonensi circa hunc annum, Christi sexcentesimum octogesimum-secundum, dimisso, Fontanellam, vt illius loci Monachus fieret, ad Ansbertum Abbatem se contulit; deinde anno Christi sexcentesimo octogesimo-quarto è Monasterio Fontanellensi, vbi Monachum agebat, Rotomagum perrexit, vt eundem Ansbertum Rotomagensem Episcopum, in cuius Diœcesi Fontanella sita LIII.

erat, super visione sibi ostensa & Euangelio Frisiis annuntiando consuleret.

AN. CH. 682. THEODOR. III. R. 9.

Hac distinctione præmissà Ionam ex editionibus Suriana & Henscheniana simul collatis sic corrige. *Aliquot autem annis in Præsulatu administratis ordinato sibi successore in Episcopatu Senonicæ vrbis Gerico venerando Pontifice, secessit ad præfatum Fontanellæ Cœnobium. Erat eo tempore Abbas Monastery Fontanellæ famulus Domini Ansbertus, Monachicum & nomen seruans & habitum in prædicto Monasterio multorum pater extans Monachorum. Posteà superno oraculo in visu admonitus, vt genti Frisonum verbum Domini euangelizaret: qui mox inito Apostolico opere proposuit animo pluribus prodesse. Erat autem eo tempore in vrbe Rothomagensi, quæ & ipsa mater est ciuitatum, Præsul sanctissimæ religionis, antea Abbas Monastery Fontanellæ, famulus Domini Ansbertus, & ipse scientià literarum imbutus, sed & Ecclesiasticis simul & Monasterialibus disciplinis summè instructus, Hunc Pontificem adiens beatus Vulfrannus suam ei patefecit voluntatem, vt prædicto populo in tenebris ignorantiæ sedenti verbum vitæ immortalis annuntiaret*, &c. *Ad præfatum Fontanellense Monasterium reuersus, inde cooperatores verbi strenuos & ad prædicandum idoneos assumpsit. Sicque in portu eiusdem Monastery nauem ascendens nauigauit in Frisiam, & genti illi ac Duci eius Rathbodo verbum Dei annuntiabat.* Agemus post biennium de itinere, quod Vulfrannus Fontanellà Rotomagum, Rotomago Fontanellam, atque inde in Frisiam suscepit. Satis est hic probasse, quòd Episcopatum Senonensem circa hunc annum abdicauit, & annuente Ansberto Fontanellensi Abbate, cuius præsentiam adiit, Fontanellensium Monachorum Congregationi se addixit.

LIV. Cetera Henschenij argumenta, quæ ad probandam ætatem sancti Vulfranni pertinent, commodiùs in illius obitu vel Translatione diluemus.

LV. Ad hæc tempora, quibus Vulfranni secessum in Monasterium Fontanellense consignamus, referri debent quæ de Vulfranni successore leguntur apud Surium. *Ordinato in Episcopatu Senonicæ vrbis Gerico venerando Pontifice, secessit ad præfatum Fontanellæ Cœnobium.* Et apud Henschenium. *Ordinato sibi successore in Episcopatu Senonicæ vrbis, ad præfatum Fontinellæ Monasterium secessit.* In vtraque autem editione ponuntur ista post Vulfranni reditum è Frisia, sed quàm malè, suo exponemus loco, cùm peruenerimus ad annum Christi sexcentesimum vndenonagesimum, quo Vulfrannus à Ratbodo Frisiorum Rege pulsus ad Monasterium Fontanellense remeauit.

LVI. Erat Vulfranno nepos, nomine Mogislus, qui Cœnobio Fontanellensi

MOGISLVS MONACHVS FONTANELL.

largitatem edidit de patrimonio Maniaco siue Villari, quod est situm in pago Meldunensi, & *in prædicto Monasterio Monachus effectus, & regularibus subditus disciplinis, spretis terrenis, cælestia sperare didicit*, vt Ionas in editione Suriana testatur, hæc enim absunt ab Henscheniana, veritati tamen nullatenus videntur refragari. Fuit & Gerico Vulfranni in Episcopatu successori nepos,

EBBO NEPOS GERICI EPISCOPI.

qui, quando Gericus auunculus Pontificatum suscepit, pueritiam agebat. Sermo de illo sæpiùs recurret, fuit enim primùm Monachus in Cœnobio sancti Petri Viui, tum Abbas illius loci, deinde Episcopus Senonensis, postremò Eremita.

LVII. His circiter temporibus in eadem Diœcesi Senonensi natus est sanctus Corbinianus, qui primus Ecclesiæ Frisingensis apud Bojoarios Episcopus fuit. Eius vitam literis tradidit Aribo, qui quartum in Frisingensium Pontificum Catalogo locum obtinet. Aribonem in epitomen redegerunt, elegantiorique stylo perpoliuerunt, qui nostrâ ætate res Boicas scripserunt Brunnerus & Adlzreitterus.

CORBINIANVS NASCITVR.

Venerandus Dei famulus Corbinianus, inquit Aribo, *ortus fuit ex regione Melitonensi, natus in vico qui dicitur Castrus, ex patre Waldekiso & matre Corbiniana. Quo nondum nato, genitor eius languore correptus, rebus excessit humanis. Eo itaque post obitum patris nato, mater eius genitoris sui nomine ex sacro eum fonte fecit ablutum appellari, at posteà illius amore compuncta, nomen eius mutauit, eúmque vocauit Corbinianum. Qui dum bonæ indolis puer excreuisset, diuinâ inspiratione compunctus, sacræ religionis officium viriliter dili-*

gebat; cœpítque diuinæ Scripturæ ſagaciſſimus indagator exiſtere; pſalmodiam diligere; ieiunium amare; vigiliis & orationibus ſanctis inſiſtere; pauperes, quantùm potuit, recreare; hoſpitalitatem ſectari, & in boni operis cultu ſtudioſè perſiſtere. Apud Brunnerum [a] Melitonenſis ager *à Meloduno Gallorum Senonum vrbe* nomen accepiſſe videtur. Si fides eſt Adlzreittero, *natale* Corbiniano *ſolum dedit Melodunum, Senonum ciuitas.* Standum ab Aribone. Natus eſt Corbinianus in vico cui nomen Caſtrus, in regione Melitonenſi, cuius caput Melodunum *. De illius ætate ad annum Chriſti ſeptingenteſimum primum fuſiùs agemus. AN. CH. 682. THEODOR. III. R. 9. [a] Lib. 5. n. 8. * Melun.

LVIII. ABBATES S. CRVCIS. Fredegeſilus, cùm in ſuburbio Meldenſi Monaſterium ſanctæ Crucis per annos duos ac viginti rexiſſet, obiit hoc anno, vt Abbatum illius loci Catalogus manuſcriptus teſtatur. Succeſſit Odo.

LIX. SACERDOS PVER. Hiſce temporibus pueritiam agebat, & à Capuano Cadurcenſi Epiſcopo erudiebatur Sacerdos, qui poſteà in Epiſcopatum Lemouicenſem Aggerico ſucceſſit.

LX. Vitam ſancti Sacerdotis conſcripſit Bernardus Guidonis Epiſcopus Lodouenſis. Hanc è Codice manuſcripto primus Tutellæ * Lemouicum publicauit Stephanus Baluzius anno Chriſti milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo-quinto, deinde altero pòſt anno Pariſiis Philippus Labbeus in Collectione rerum Aquitanicarum. Eruditam diſſertationem, quam Labbeus iam laudauit, eidem vitæ præmiſit Baluzius cum hoc titulo. *Diſquiſitio ſeculi, quo vixit ſanctus Sacerdos Epiſcopus Lemouicenſis.* Illâ lucubratione ad ſtabiliendam Chronologiam non ſemel vtemur. * Tulles.

LXI. In vita ſancti Sacerdotis tres occurrunt Characteres Chronologici; primus ducitur à Capuano Cadurcenſi Epiſcopo, qui Sacerdotem * erudiuit à pueritia promouítque ad Diaconatum; ſecundus ſumitur à Clodoueo Francorum Rege, cuius temporibus floruit Sacerdos; tertius petitur à perſecutione Vandalica, quà ſæuiente, Mundana Sacerdotis anteà defuncti mater palmam Martyrij obtinuit. Vt multi diuerſis ſeculis apud Francos Clodouei regnarunt, ſic & Vandalorum nomen in Francia variis temporibus eſt auditum, atque inde nata multiplex opinio ſuper ætate, quâ Capuanus, Sacerdos, & Mundana vixerunt. * Sadroc.

LXII. Tres in Regum Francorum Catalogis celebrantur Clodouei. Primus, cui pater Childericus Primus, Regnum tenuit ab anno Chriſti quadringenteſimo octogeſimo-primo ad annum vſque Chriſti quingenteſimum vndecimum. Secundus, qui patre natus eſt Dagoberto Magno, regnauit ab anno Chriſti ſexcenteſimo duodequadrageſimo ad annum vſque Chriſti ſexcenteſimum quinquageſimum-quintum. Tertius, qui Theodorici Tertij filius fuit, Regno potitus eſt ab anno Chriſti ſexcenteſimo nonageſimo-ſecundo ad annum vſque Chriſti ſexcenteſimum nonageſimum-quartum. In vita ſancti Sacerdotis bis mentio fit Clodouei Regis. Capite octauo, ſic. *Defuncto Lemouicenſi Epiſcopo bonæ memoriæ Aggerico, vir Dei Sacerdos electione Cleri & fauore populi in Cathedra eiuſdem Eccleſiæ Epiſcopus ſublimatur, regnante Clodoueo Rege, quem beatus Remigius baptizauit.* Et capite vndecimo. *Floruit autem ſanctus Sacerdos & Epiſcopus vrbis Lemouicæ, Auguſtorum Anaſtaſij & Iuſtini Senioris, Iuſtinianíque temporibus ſibi inuicem ſuccedentibus; Clodoueo Rege, filio Childerici, Francorum & Aquitanorum tenente Monarchiam. Hoc etiam tempore floruerunt Monachorum Legifer Benedictus, & ſanctus Amandus, & ſanctus Vedaſtus Epiſcopi venerandi.* Vterque textus Clodoueum Magnum deſignat, qui poſt patrem Childericum anno Chriſti quadringenteſimo octogeſimo-primo regnare cœpit, tres Aquitanias annis Chriſti quingenteſimo ſeptimo & quingenteſimo octauo ſubegit, annóque Chriſti quingenteſimo vndecimo vitam clauſit. Hæc obſeruatio pleroſque Nomenclatores decepit, Guillelmum Crucium in Actis Epiſcoporum Cadurcenſium, Ioannem Chenutium in Hiſtoria Chronologica Archiepiſcoporum & Epiſcoporum Galliæ, & Clau-

AN. CH. 682. THEODOR. III. R. 9.

dium Robertum in Gallia Christiana. Tres enim hi Scriptores vnanimi consensu Capuanum anno Christi quadringentesimo quadragesimo factum Episcopum Cadurcensem volunt, deinde annos quadraginta sedisse subiiciunt Crucius & Chenutius. Hæc autem si vera sunt, Sacerdos, quem Capuanus Episcopus Leuitam ordinauit, Episcopatum Lemouicensem gerere potuit Clodouco Magno regnante & Aquitanias adepto. Quapropter apud Democharem, licèt hic Auctor nullam Capuani mentionem faciat, prædicti Sacerdotis Episcopatus anno Christi quingentesimo decimo-septimo consignatur. Ad illum annum Sacerdotem Episcopum peruenisse nil vetat, si Capuanus Cadurcensis Episcopus anno Christi quadringentesimo octogesimo viuere desiit. Crucius Episcoporum Lemouicensium Catalogum non edidit, de Sacerdote tamen in encomio Capuani sic locutus est, vt à Democharis sententia minimè recesserit. Robertus Sacerdotem Aggerico quidem subrogat, sed statim subdit videri sibi, quòd *inter duos Ruricios* sit reponendus. Hac autem vtitur additione, quia in Cadurcensium Episcoporum Catalogo Capuanum anno Christi quadringentesimo quadragesimo constituit, aduertitque Iuniorem Ruricium Ecclesiæ Lemouicensi præfuisse, cùm celebrata est Synodus Aruernensis prima sub Theodoberto Rege, Clodouei Magni nepote. Veritus est hic Auctor ne pugnantia loqui videretur, si Capuanum anno Christi quadringentesimo quadragesimo promotum esse ad Infulas Cadurcenses, & Sacerdotem in Episcopatum Lemouicensem Aggerico successisse determinatè diceret. Chenutius haud adeò cautus. Capuanum enim ab anno Christi quadringentesimo quadragesimo ad annum Christi quadringentesimum octogesimum agnoscit Episcopum Cadurcensem, & Aggerico, qui post annum Christi septingentesimum in Cathedra Lemouicensi sedit, Sacerdotem sufficit. At alterutrum corrigendum, quia Sacerdos à Capuano Diaconus ordinatus est, & inter vtriusque Pontificatum interstitium tam longum annorum centum & ampliùs admitti non potest. Omnium optimè Sammarthani, quia post Baluzium scripserunt, asserunt Capuanum sancto Desiderio in Episcopatum Cadurcensem & sanctum Sacerdotem Aggerico in Episcopatum Lemouicensem successisse. Sanctus * Desiderius, vt Tomo priore dictum est, ad Deum feliciter anno Christi sexcentesimo vndequinquagesimo migrauit. Aggericus post Salutarem sedit, hic post Ermenonem qui sanctum Tillonem anno Christi circiter septingentesimo tertio sepeliuit.

*Sanct Geri.

LXIII. Ex prædictis duplex Bernardi Guidonis error deprehenditur, quia Sacerdos nec Clodouco Magno synchronus vixit, nec Pontificatum gessit regnante Clodouco, nam longè post obitum Clodouei Secundi natus est, & Clodouco Tertio Monarchiam Francorum obtinente nondum erat Episcopus.

LXIV. Præthereà idem Auctor mendis non caret, vbi Clodouco Regi, filio Childerici, Francorum & Aquitanorum Monarchiam tenenti coætaneos tribuit, Anastasium, Iustinum & Iustinianum Augustos, Benedictum Monachorum Legiferum seu Patriarcham, Amandum & Vedastum Episcopos. Anastasius enim, post cuius mortem, Imperium Iustino, tum Iustiniano delatum est, Clodouco Magno, cuius obitus in annum Christi quingentesimum vndecimum incidit, superstes vixit, vitámque ad annum vsque Christi quingentesimum duodeuicesimum produxit. Deinde Amandus, qui Traiectensis Episcopus fuit, lucis vsuram accepit anno Christi quingentesimo vndenonagesimo, id est, anno post Clodouei Magni mortem septuagesimo-octauo.

LXV. ERVDITVR A CAPVANO EPISC. CADVRC.

Primordia Sacerdotis in eius vita sic describuntur. *Beatus Sacerdos*, cui parentes *ex clara stirpe* Laban & Mundana, natus est in vico nuncupato Calabro *inter Caturcensium & Petragoricorum fines, non longè à fluuio Dordoniæ* sito. *Traditus est autem puer sancto Capuano Caturcensi Episcopo, viro inter Præsules Aquitaniæ præcellenti, vt eum literis & Christianâ institueret disciplinâ.*

Transactis

Transactis annis puerilibus, dum doctrinis salutaribus insisteret, & pubescentes annos maturitate transcenderet, cœpit cunctos coætaneos suos virtutum præconiis præcellere. Vnde venerabili Capuano, sub cuius degebat magisterio, admodum charus erat, & ei semper assistens, doctrinam, quam ab eo hauriebat, in suo pectore recondebat. Astutiam eius simplicitas commendabat, & urbanum eloquium modestia temperabat. Cùm autem iam metas attingeret iuuentutis, in ipsa feruenti ætate cœpit castitatis amator existere, mundíque delectamenta spernere. Memoratus autem Capuanus Episcopus per Angelicam admonitionem ordinauit eum Leuitam. Agemus infrà de Sacerdotis Diaconatu, interim annos Capuani cum annis eiusdem Sacerdotis sic compone.

AN. CH. 682. THEODOR. III. R. 9.

Capuanus anno Christi sexcentesimo vndequinquagesimo Pontificatum Cadurcensem suscepit, annísque tenuit circiter quinquaginta. Sacerdos natus est anno Christi circiter sexcentesimo septuagesimo, puer Capuano traditus est vt erudiretur, ab eodem Capuano Diaconus ordinatus est anno Christi circiter sexcentesimo nonagesimo-quinto, Monachum paulò pòst induit in natali solo, id est, in vico Calabro Diœceseos Cadurcensis, ibíque sub Abbatis disciplina mansit annos septem, donec Presbyter & Abbas illius loci fieret. Monasticam igitur vitam in Episopatu Cadurcensi ducebat, cùm Capuanus Episcopus ad Deum migrauit. Hæc autem, vt & alia plurima, quæ pertinent ad Acta sancti Sacerdotis, fusiùs, distinctiúsque suis locis exponemus. LXVI.

683. THEODOR. III. R. 10.

ANNVS
CHRISTI 683.
THEODORICI III. R. 10. 3.

I. STATVS GALLIÆ GOTHICÆ.

ANNO Christi sexcentesimo octogesimo-tertio, siue *Erâ* DCCXXI, celebratum est Concilium Toletanum decimum-tertium, ex cuius subscriptionibus constat Vcetiam & Albigam Eruigio Wisigothorum Regi tunc paruisse. Subscripserunt enim isti Synodo *Citruninus* siue Citruinus & *Leopardus* Abbates, quorum hic vicem *Potentini Episcopi Vticensis* siue Vcceciensis agebat, ille vice *Stephani Episcopi Carcassensis* siue Carcassonensis fungebatur, & vt patet ex Chronico Episcoporum Albigensium, quod Lucas Dacherius Tomo septimo sui Spicilegij publicauit, Albigensem Pontificatum posteà gessit.

II. GISLEMARVS MAIORDOMVS OBIT. WARADO RECVPERAT MAIORATVM DOMVS.

Hoc eodem anno Warado Maioratum recepit post mortem Gislemari filij, de cuius infelici exitu sic Anonymus in Gestis [a] Regum Francorum. *Ob iniurias patris vel alia peccata crudelia à Deo percussus, iniquissimum spiritum exhalauit, iuxta quod sanctus Audoenus ei prædixerat. Illóque defuncto, Waratto iterum honorem pristinum functus est.* Et Auctor Historiæ [b] iussu Childebrandi scriptæ. *Inde verò reuersus*, à bello videlicet aduersùs Austrasios gesto, *ob supplantationem patris, vel aliam malitiam non modicam, quam fallaciter perpetrauerat, à Deo percussus prædictus Gislemarus, vt dignus erat, nequissimum fudit spiritum. Illóque mortuo, pater eius Warado honorem pristinum Maioris-domûs recepit.*

[a] Cap. 47.
[b] Cap. 98.

III. ANSOALDVS EP. PICTAVIENS. INVISIT PHILIBERTVM ABB. GEMMETIC.

Ansoaldus Pictauiensis Episcopus, cùm Warato seu Warado Maioratum Domûs Regiæ gerebat, Philiberti Abbatis inuisendi causâ Gemmeticum perrexit. Sic enim Ermentarius in ipsius Philiberti vita. *Conuersante illo Gemmetici, ad visitandum Dei famulum contigit aduenire Præsulem Ansoaldum. Cúmque simul conuescerentur, nunciatum est eis, quòd quemdam Monachum malignus spiritus vexaret. Cúmque ingressi domum, quâ æger iacebat, orationem*

AN. CH. 683. THEODOR. III. R. 10. *fudissent, malignus hostis statim abscessit, & is, qui captus mente tenebatur, sanus remansit. Eodem igitur tempore Princeps Palatij Warato nomine, in Caltino territorio oppidum tradidit sancto viro Philiberto ad Monasterium virginum construendum, Villare vocabulo, vbi vsque hodie religionis norma fulget Dei auxilio.*

VILLARE MON. VIRGINVM.

IV. CONDEDVS PRESBYTER MVNIFICVS ERGA MONAST. FONTANELL.

Hoc eodem anno, postquàm Warato Maioratum Regiæ domûs recuperauit, Condedus Presbyter Insulam Belsinnacam, *quam largitione* Theodorici *Regis adeptus fuerat*, aliásque multas possessiones, quas *anno* III *præfati Regis, qui erat Lamberti Abbatis* Fontanellensis *annus* IX, à Schiwardo viro prædiuite acceperat, Monasterio Fontanellæ tradidit. Qua de re sic Auctor vitæ. *Beatus Condedus eandem Insulam, quam largitione Regis adeptus fuerat cum vniuersis rebus ad eam pertinentibus, sed & alias possessiunculas, quas eidem quidam prædiues ac nobilis Schiwardus dono perenni contulerat sub anno* III *præfati Regis qui erat Lamberti Abbatis annus* IX, *per testamenti seriem ditioni præfati Cœnobij Fontanellæ perpetuo iure tradidit possidendas. Quarum possessionum ista sunt nomina, Campellos & Geldusiacas, ac mansum in loco qui nuncupatur Aoletiaco, super fluuium Sedanna cum molendino. Aderat tunc illustris Warato Maior domûs Regiæ in Fontanella Cœnobio, quando harum largitio rerum ab eodem sancto viro condita fuit, cui etiam & consensit, & manûs suæ signaculis roborauit. Aderant prætereà Cynomailus, Zachatus & Iohannes, discipuli sancti Condedi, qui etiam cum eo olim de transmarinis aduenerant partibus.* Waratonis Moioris-domûs nomen hoc loco satis ostendit Characteres Chronologicos, annum videlicet tertium Thodorici Regis, & annum nonum Lamberti Fontanellensis Abbatis, quos ad donationem Schiwardi meritò retulimus, testamento Condedi nullomodo conuenire. Warato enim Maioratum domûs Regiæ non obtinebat anno Christi sexcentesimo septuagesimo-sexto, quocum annus tertius Theodorici Regis & annus nonus Lamberti Fontanellensis Abbatis comparantur.

V. AVDOENVS EP. ROTOM. PACEM INTER AVSTRASIOS ET NEVSTRASIOS COMPONIT.

Ceterùm Warado recuperato Maioratu nihil vehementiùs exoptauit, quàm vt pacem cum Austrasiis à Gislemaro fractam, iterum renouaret. Vsus est Theodoricus Rex internuncio Audoeno Rotomagensi Episcopo, de cuius profectione in Austrasiam sic antiquissimus vitæ Scriptor à nobis sæpè laudatus. *Sanctus Audoenus dum pro pacis concordia decertare semper videretur, procedente tempore orta est discordia inter Regem Francorum & Austrasios. Pergens itaque vir Domini assumpsit sacrum consilium, & Dei fretus auxilio ad vrbem Coloniæ filius pacis adueniens explorandorum Sanctorum gratiâ ciuitatem ingressus est, & Martyrum multitudinum monumenta perlustrat, & reliquias eorum attollens cum maximo honore recondit. In ipsa ciuitate erat quidam vir iam annis viginti non valens verba proloqui mutus toto tempore. Dominus autem ad honorem famuli sui Audoeni tale miraculum reseruauit, vt in ipsius aduentu muto loquelam redderet, & diuturnas calens lingua laudes Christo personaret. Signum verò Crucis capite eius imprimens verbo imperauit loqui, & vt loqueretur obtinuit. Exinde ad Neustriam regrediens, pacis fœdere confirmato ciuitatem Virdunensium aduenit, ingressúsque Ecclesiam ipsius ciuitatis, & ecce quædam mulier spiritum immundum habens cursu rapido virum Dei petere conata est, tandem ipse Pontifex manu strinxit caput eius, & violenter eiecit dæmonem, & sanam parentibus reddidit. Exinde peruenit ad Palatia, & prospera cuncta vt gesserat indicauit, atque per ipsa regna vnitâ pace populum pacatum Sacerdos verus reddere promeruit.*

VI. MORITVR CLIPIACI.

A superiori narratione ad obitum Sancti Audoeni sic transit idem Auctor. *Itaque, ne sermo noster incultus fastidium generet, conquiescat, & ad obitum sancti viri tendat oratio.* Necnon Fridegodus sic. *Sed iam tempus est, vt de preciosissimi viri obitu calamus noster quædam annotet.* Quin & idem Fridegodus testatur Audoenum in morbum incidisse atque obiisse *apud villam Clipiacum, vbi tunc ipse vir beatus de pace remissa inter Francos & Austrasios nunciauerat*, vel, vt habet editio Suriana, *apud villam Clypiacum, vbi tum vir beatus de pace inter Francorum populos constituta nuncium attulerat.* Duo Anonymi,

quorum alter Gesta [a] Regum Francorum scripsit, alter Historiam [b] Francorum iussu Childebrandi Comitis exarauit, affirmant Audoeni mortem contigisse, postquàm Warado pristinum honorem Maiorisdomûs recepit. Fœdus igitur, quod Audoenus inter Orientales Occidentalésque Francos insigni laude renouauit, vltimum fuit operum quæ gessit, vnanimíque consensu quatuor Auctores præcitati mortem illius hoc anno consignandam docent, quanquam non diffitemur apud Fridegodum, qui ceteris multò recentior est, quosdam inueniri Characteres Chronologicos, qui refragentur egeántque correctione. AN. CH. 683. THEODOR. III. R. 10.

[a] Cap. 47.
[b] Cap. 99.

VII. Beatissimi Præsulis felicem ex hoc mundo transitum sic enarrat antiquissimus Scriptor. *Dum verò Domino protegente Clipiacum villam pro necessitate Regis & populorum aduenisset regnante Theoderico & Chrotilde Reginâ, & administrante Warratone Subregulo, tempus aduenit vt nutu diuino anima Sancti viri à sæculo migraret. Ægritudo ergo corporis Sanctum Dei contingens capit febribus æstuare, sed & Sanctus vir sæpiùs Dominum deprecabatur vt eum iam de corpore liberaret, Dominus autem preces famuli sui obaudiens permisit sarcinam carnis deponere & frui post gloriá paradisi. Igitur rediens verus Israelita de Ægypto, animâ suâ deportatâ ab Angelis, migrauit ad Dominum.* Scripsit hic Anonymus ætate Caroli Martelli, testatur enim multa se literis commendasse, quæ *à discipulis* ipsius Audoeni *narrantibus* agnouit, & in textu proximè recitato Warattonem vocat Subregulum, quo titulo prædictus Carolus insignitus fuit. Præter nomina Theodorici Regis, Chrotildis Reginæ, Warattonis Maiorisdomûs, nullam temporis notam apponit. Haud accuratiores sunt alij duo Anonymi in Gestis Regum Francorum & in Historia Francorum iussu Childebrandi scripta. Plures autem Characteres in Codice manuscripto sic exhibet Fridegodus. *Anno sextodecimo, regnante Theoderico & Chrodechilde Reginâ, administrante res Palatij Waratone Subregulo, apud villam Clipiacum, vbi tunc ipse vir beatus de pace remissa inter Francos & Austrasios nunciauerat, iam senio ætatis fesso ægritudo corporis illicò contigit.* Et paulò pòst. *Rexit autem Rothomagensem Ecclesiam annos quadraginta & tres, menses tres, dies decem. Nonagenarius migrauit ad Dominum sub die IX. Kalendarum Septembrium Dominicâ, qui erat annus Incarnationis Domini nostri Iesu Christi sexcentesimus septuagesimus-octauus.* Hæc postrema phrasis in Editione Suriana sic effertur. *Nonagenarius migrauit ad Dominum nono Calendas Septembris, die Dominico, anno ab Incarnatione Christi sexcentesimo septuagesimo-septimo.* Vt dies nonus ante Kalendas Septembres sit Dominicus, currat litera Dominicalis E, necesse est. At litera Dominicalis E nec in annum Christi sexcentesimum septuagesimum-septimum, nec in sequentem incidit. Vitam vltra illos annos produxit Audoenus. Id constat ex Chronologia Regum Francorum superiùs inita, ex vita Sancti Leodegarij, & ex rebus ante ipsius Audoeni mortem sub Theodorico Rege gestis ab Ebroino, Warattone & Gislemaro, Maioribus domûs Regiæ. Duo duntaxat apud Fridegodum excusum anni notantur ab Incarnatione Dominica, sexcentesimus tricesimus-quintus quo ponitur Audoeni ordinatio in Episcopum, & sexcentesimus septuagesimus-septimus quo mors eiusdem Audoeni consignatur. In Codice manuscripto non habetur annus Christi sexcentesimus septuagesimus-septimus, sed sexcentesimus septuagesimus-octauus. Hæc lectio melior est, Interpolatorisque menti magis conuenit. Nam qui finxit Audoenum ordinatum fuisse Pontificem anno Christi sexcentesimo tricesimo-quinto, mortem eiusdem Audoeni, qui Præsulatum per annos tres & quadraginta tenuit, anno Christi sexcentesimo septuagesimo-octauo collocare debuit. Rationes autem, quas in ordinatione Sancti Audoeni protulimus, vt Fridegodi scriptis annum Christi sexcentesimum tricesimum-quintum à quopiam insertum suaderemus, annum quoque Christi sexcentesimum septuagesimum-octauum in ipsius Audoeni morte interpolatum docent. A Fridegodi computo, qui quadraginta tres annos Pontifica-

AN. CH. 683. THEODOR. III. R. 10.

tûs Audoeno tribuit, haud recedimus, tot enim anni ab ordinatione Audoeni, siue ab anno Clodouei Regis tertio, Christi sexcentesimo quadragesimo, numerantur ad hunc annum, Christi sexcentesimum octogesimum-tertium, quo mortem eiusdem Audoeni collocamus. Differimus autem ab illo Scriptore circa minutias, quas annis tribus & quadraginta completis superaddit. Nam præter annos integros tres & quadraginta, vult Audoenum in Episcopatu vixisse *menses tres, dies decem*, nos verò menses tres diésque totidem. Oritur hoc septem dierum discrimen ex ordinationis die, quia conuenimus de die mortis, est enim in Tabulis Ecclesiasticis nono Kalendas Septembris, quo die Fridegodus Audoenum mortuum tradit, celebris ipsius Audoeni memoria. Totius discrepantiæ fons est & origo textus Audoeni, quem Fridegodus perperam interpretatur. Ordinatus est Audoenus die Dominico ante Rogationes, dies ille vicesimus primus fuit mensis Maij, anno Clodouei Regis tertio, quem anno Christi sexcentesimo quadragesimo illigandum fusè probauimus. Fridegodus diem illum Dominicum, qui Rogationes præcessit, cum die decimo-quarto Maij coincidisse contendit, nec distinguit diem decimum-quartum Maij, quo Rotomagum ingressus est Audoenus, à die Dominico ante Litanias quo consecratus est Episcopus. Sic enim de Sanctis Audoeno & Eligio loquitur in ipsius Audoeni vita manuscripta. *Sub vno die apud Rothomagum ambo pariter ordinati sunt, Sanctus Audoenus eiusdem vrbis Archiepiscopus, Eligius verò Nouiomensis Episcopus, anno Dominicæ Incarnationis*, &c. *Pontificatum agente Romanæ Ecclesiæ*, &c. *pridie Iduum Maiarum, Dominico die ante Letanias*. Diem autem mensis tertij seu Maij decimum-quartum, quo Rotomagum Audoenus & Eligius peruenerunt, alium esse à die Dominico ante Litanias quo consecrati sunt Episcopi, clarè distinctéque sic docet ipsemet Audoenus in vita manuscripta Sancti Eligij. *Conuenientes igitur simul in vrbem Rothomagensem quartodecimo die mensis tertij, anno tertio Clodouei minoris, die Dominico ante Letanias pariter fuerunt consecrati.* Id est, *anno tertio Clodouei minoris*, siue anno Christi sexcentesimo quadragesimo, cùm Audoenus & Eligius in vrbem Rotomagensem *quartodecimo die mensis tertij* simul conuenissent, ordinati sunt pòst Episcopi *die Dominico ante Litanias*, die scilicet vicesimo-primo eiusdem mensis Maij, anno enim Christi sexcentesimo quadragesimo Pascha celebratum est decimo-sexto die Aprilis. Audoenus, vt suo loco diximus, in cunis adhuc erat anno Christi sexcentesimo decimo, natus est sub Clotario Secundo, *anno*, vt Fridegodus affirmat, *plùs minùs vicesimo Regni eius*, id est, anno Christi plùs minùs sexcentesimo quarto. Hinc alius error irrepsit in Fridegodum. Nam quomodò nonagenarius dici potest Audoenus, qui longè post annum Christi sexcentesimum natus est, obiitque nono Kalendas Septembris anno Christi sexcentesimo octogesimo-tertio? Certè Audoenus annum ætatis octogesimum non attigit. Cur tot annos ex Audoeni vita rescindamus, hæ duæ res satis ostendunt. Fridegodus annos sexdecim, quos Dagobertus regnauit, non à die quo Rex Austrasiorum esse cœpit sed ab obitu Clotarij patris auspicatur, deinde Audoeni mortem anno Theodorici Regis non decimo sed *sextodecimo* consignat. Audoenus ad annum Theodorici Regis decimum-sextum peruenire non potuit. Pontificatum enim, ipsomet Fridegodo teste, suscepit anno tertio Clodouei Regis, & Ecclesiam Rotomagensem per annos duntaxat tres & quadraginta rexit, id est, per annos quindecim sub Clodoueo Rege, per quatuordecim sub Clotario, per quadriennium sub Childerico, per decennium sub Theodorico. Vt autem huic disputationi finem imponamus, epocham accipe de Pontificatu & obitu Sancti Audoeni certissimis Characteribus confirmatam. Audoenus ordinatus fuit Episcopus Rotomagensis duodecimo Kalendas Iunij, die Dominico ante Litanias, anno Clodouei Regis tertio, Christi sexcentesimo quadragesimo; sedit annos quadraginta tres, menses tres, diésque totidem; de-

cessit octogenario minor Clipiaci, nono Kalendas Septembris, feriâ secundâ, anno Christi sexcentesimo octogesimo-tertio, Theodorici Regis decimo, Warattone domûs Regiæ Maioratum gerente. Exequias iam prosequamur.

AN. CH. 683. THEODOR. III. R. 10. VIII.

Fit planctus apud Proceres Regis magnus, omnis Regalis Dignitas concutitur, omnis altitudo humiliatur, omne gaudium in lamentum vertitur, omnis risus quiescit, amaritudo autem accrescit, omnis domus Regia plangit optimum Consiliarium, planè omnis populus ad lamentum exurgit eò quòd pacem populis semper procurabat, & vt humanus sanguis non effunderetur, viriliter desudabat. Quamobrem commotæ sunt ad lamentum omnes Palatij fores. Igitur Rex cum Regina, & Episcoporum conuentus, atque Maiordomûs, seu Priores Palatij vnà pariter conglobati virum in feretro deportantes sanctásque exequias celebrantes, gaudebat quisque & maximum lucrum deputabat, si quis mereretur beati viri corpus in suis humeris deportare. Cúmque cum maximo honore vsque pontem Isisæ & cum digno funeris ornamento vigilias celebrantes peruenissent, noctem totam in Domini laudibus peregerunt. Inde Regalis Dignitas remeauit ad propria cum magna tristitia videns sibi ablatam Domini margaritam. Tum verò conuentione factâ plurimorum Episcoporum vnà cum venerabilium Sacerdotum & Clericorum multitudine, seu illustrium virorum Vilgasinum oppidum ingressi sunt cum magno fauore beatum corpus humeris deportantes cum laudibus & hymnis Deo canentes & cum grandi fletu Pastoris feretrum præstolantes. Per loca ergo singula, vt diximus, tristitiâ mixti beatum corpus deportatum apud ciuitatem suam Rothomagum in Basilica beati Petri Apostoli cum magno decore sepelierunt, vbi Dominus Iesus Christus eius meritis suffragantibus signa multarum virtutum operari dignatus est, & non solùm in eodem loco, sed per plures prouincias, vbi ipse vir Sanctus in corpore quieuit dum adhuc viueret. Tanta verò illic ad præsens miracula fulgent, vt ibidem cæci illuminentur, leprosi mundentur, claudi gressibus restaurentur, dæmoniaci curentur, & diuersi languentes eius meritis releuentur. Longum namque est enarrare de tantis mirabilibus, quæ ibidem Dominus per merita beati Audoeni dignatus est demonstrare, sufficit tamen pauca dixisse de pluribus, sed si quis voluerit hæc certiùs ampliúsue cognoscere, lustret Galliam & Aquitaniam, Hispaniam vel Italiam, & inueniet ita vt narrauimus, & vera dixisse comprobabit, non falsa. Hæc antiquissimus Auctor, qui Sancti Audoeni vitam ætate Caroli Martelli scripsit.

TRANSFERTVR ROTOMAGVM.

IX. Inter Abbates, qui prosecuti sunt funus Sancti Audoeni, non vltimum locum tenuit Ansbertus Abbas Fontanellensis, de cuius promotione ad Episcopatum Rotomagensem sic vulgatus Aigradus in eius vita. *His diebus contigit, vt B. Audoenus Rotomagensis vrbis Pontifex, plenus virtutibus & sanctis actibus à Domino vocatus migraret è mundo feliciter. In cuius exequiis beatus Pater Ansbertus vnà cum aliquibus Monachorum suorum, Clericorúmque ac Sacerdotum Christi coborte plurima, affuit. Qui vigilias eius sacræ depositionis solenniter celebrantes, dignis exequiarum honorarunt debitâ seruitute obsequiis. Post cuius sacrum transitum, ne Ecclesia de Pastore amisso iacturam pateretur, cuncti Rotomagensis vrbis ciues, missâ petitione ad Theodericum gloriosum Regem cum eius permissu & auctoritate, B. Ansbertum sibi elegerunt consecrari Antistitem. Quorum electioni congaudens Rex, quoniam in eodem Sancto Patre sapientiam affatim redundare & religionem pollere cognouerat, illicò eorum annuens petitionis electioni, extemplò Legatos dirigit, qui eundem Christi famulum Regias perducerent ad ædes. Nec mora. Legati ad beatum Patrem Ansbertum peruenientes, mandata Regis pandunt, ad aulam Regiam ire compellunt. Morabatur enim præfatus Rex in villa Clypiaco, quæ sita est in Parisiaco territorio, vbi conuentum magnum populorum habens, de vtilitate ac tutela Regni tractabat, vt ad eius consultum, veluti agere consueuerat (nam Confessor illius erat) de Regni negotiis tractaret. Sed cum supradictus vir Dei hoc audisset, illicò agnouit non aliud istâ euocatione fieri, nisi electioni ciuium Rotomagensium in ipso Regem assensum præbere velle. Fertur etiam Legatis Regis respondisse caussâ eximiæ humilitatis, indignum se fore officio curæ Pastoralis. Qui festinan-*

ANSBERTVS EX ABBATE FONTANELLENSI FIT EPISC. ROTOMAG.

AN. CH. 683. THEODOR. III. R. 10.

ter retulerunt Regi nuntiando quale responsum acceperant. Secundò quoque ad eum mittens Rex, callidè intulit, nullo modo contra suam voluntatem, postquàm vnà loquerentur, super ordine Pontificatûs agere velle. At ille, vt erat sancta simplicitatis sapientiâ plenus, ad eundem Regem ire deliberauit. Tunc eligentibus ciuibus prafata vrbis Metropoleos, cum vnanimi voto Sanctorum Sacerdotum, Regis, & Principum eligitur, trahitur, atque in eodem Palatio à S. Lantberto Archiepiscopo Sedis Lugdunensis, aliisque sanctis Prasulibus, qui ad generale Placitum conuenerant, in Pontificem consecratur Ecclesia Rotomagensis, diuinâ vtique prouidente ordinatione, vt qui in paucis fidelis extiterat, supra multa à Domino constitutus, abundantem daret sua in tempore familia tritici mensuram. Ipsemet Audoenus, teste Fridegodo, cùm Clipiaci febribus laboraret, Theodoricum Regem hortatus est, *vt quendam Abbatem nomine Ansbertum eius faceret successorem, sicut & fecit.* Ansberto ad Episcopatum Rotomagensem assumpto successit in administrationem Monasterij Fontanellensis Hilbertus, cui vitam eiusdem Ansberti, vt ex prologo patet, dicauit Aigradus Fontanellensis Monachus, quem Surius & Molanus Angradum, Baronius Ansgardum, alij Ausgradum & Ansgradum vocant.

HILBERTVS FIT ABBAS FONTANELL.

X. Supererat in viuis Angadrisina *, sancti Ansberti quondam sponsa, tunc autem in Episcopatu Bellouacensi Abbatissa Oratorij *, vt ex vita eiusdem sancti Ansberti ab Aigrado conscripta edíscimus. De situ Oratorij actum Tomo [a] superiore. Quot annos ibi vixerit Angadrisina, manet incompertum. Obiit pridie Idus Octobris, quo die colitur in Martyrologio Gallicano; celebratur autem in Tabulis Benedictinis sexto Kalendas Aprilis, qui dies Translationis fuit. *Beati Ebrulphi Confessoris, qui in suo Cœnobio quiescebat, cultui impensè addicta fuit, cuius ope fulta etiam mira aggredi non timuit. Cùm enim sui Monasterij Ecclesia, qua erat sub beatissima Deipara titulo, repentino incendio conflagrasset, flammáque adeò longè protenderetur, vt vicinis etiam Cœnobiis ruinam minaretur, fide succensa Christi Virgo sepulchrum beati Confessoris aperuit, distractáque multa cum reuerentia eius ossa globis igneis obiecit, qui mox compressi tenues in auras euanuerunt.* Ita Saussaius [b]. Eandem narrationem ineunt Petrus *Louuet* in Historia [c] Bellouacensi, & Iacobus *Malbrancq* Tomo [d] primo de Morinis. Quem autem Ebrulphum vocat Saussaius, Eurostum appellat Malbrancus; Louuetus Latinâ nuncupatione Ebrulphum, *Eurost*, Francicâ dici contendit. Quis autem ille fuerit Ebrulphus siue Eurostus, facilè sciri non potest. Apud Malbrancum *Angadrisina Sancti Eurosti Bellouacensis Episcopi tumulum curat detegi*, & in margine citantur *Acta S. Eurosti.* Sed & apud Nomenclatores, qui Catalogos Episcoporum Bellouacensium hactenus ediderunt, & apud Ioannem *Columbi*, qui noctes Blancalandanas, tanquam auctioris Galliæ Christianæ supplementum nuper publicauit, haud occurrit Antistes Bellouacensis, qui vel Ebrulphus vel Eurostus nominetur. Apud Louuetum Ebrulphus siue Eurostus Episcopi titulo minimè decoratur, quamuis encomio benè longo cohonestetur, quod ob oculos videtur habuisse Saussaius, cùm de illo sic scribebat [e]. *Bellouaci in Durocorti Remorum prouincia depositio sancti Ebrulphi Abbatis & Confessoris, qui Francorum nobili prosapiâ, ex matre infœcunda, Angelico promisso natus, ab atatis infantilis crepundiis, futura sanctimonia indicia prodidit, semel in die ad vesperam cibum sumens. Succedente verò tempore cùm adhuc adolesceret, Monastica conuersationis suscepto habitu constructóque Monasterio sese totum in Dei famulatum dedit, eóque enituit pietatis explorata splendore, vt ab Episcopo Bellouacensi accersitus, Diaconatûs gradu, deinde etiam cùm miraculis polleret, quibus cacos illuminabat, mundabat leprosos, vexatos à dæmonibus liberabat, honore etiam Presbyteratûs insignitus fuerit. Hinc etiam pracognitâ ex diuina prasignificatione futurâ prouectione suâ, ad regimen Monasterij sancti Fusciani Ambianensis, Fredegundis Regina, qua viri sanctitatem plurimi faciebat, iussu, ipse renitens quamuis promotus, vbi Pastoralem curam suscepisset, desolatum gregem, locúmque admirabili quà virtute quà prouidentiâ recreauit, tantò*

* Angadresme.
* Orat.
[a] Ad an. 678. n. 11.

ANGADRISINA ABBATISSA ORATORII.

[b] D. 14. Oct.
[c] L. 2. c. 19.
[d] L. 4. c. 37.

EBRVLPHVS AN EPISCOPVS,

[e] D. 25. Iul.

AN ABBAS.

se actu prebens humiliorem, quantò sublimior erat muneris dignitate. Siquidem viliora ministeria nihil à se reputabat aliena, sed insinuanda subditis spontaneæ demissionis studio, æquè sponte subire ac maiora consueuerat. Patientiæ etiam affectus nimios pretulit. Cuius exemplum hoc insigne edidit, quod furem, qui noctu cellæ eius supellectilem diripuerat, constrictum dæmonicâ inuasione, suâ oratione liberauerit, immemórque iniuriæ cum pacis osculo dimittens admonuerit, vt ab infausto vitiorum tramite ad viam iustitiæ & salutis quantocyùs se conuerteret. Post hæc obitûs sui diuinitus factus præscius, datis fratribus supremæ adhortationis officiis, sumptísque vitæ immortalis pignoribus, gaudens in Domino inter verba orationis expirauit. Addit Louuetus Ebrulphum siue Eurostum Abbatem, cuius tumulum Angadrisina apud Oratorium aperuit, eundem esse cum Ebrulpho Abbate, quem vnà cum Dodone Bellouacensi Episcopo Chilpericus Rex in suo Diplomate laudauit, atque è Monasterio sancti Fusciani vbi obierat, in vicum nomine Oratorium Diœceseos Bellouacensis vbi diu degerat, translatum fuisse, ibíque erectum insigne mausoleum à Theolana matrona, deinde Templum à Chrodoberto Episcopo Parisiensi, congregatúmque posteà cœtum Monialium, quibus Angadrisina Abbatissa cum laude præfuit. Quanta fabularum congeries! Dodo Bellouacensis Episcopus, quem Chilpericus Rex in suo Diplomate commendat, vixit coætaneus Chilperico, qui post Dagobertum Tertium anno Christi septingentesimo decimo-quinto regnare cœpit. Ebrulphus Abbas, cuius mentio fit in eodem Diplomate, Monasterium sancti Luciani prope muros Bellouacenses eodem rexit tempore, quo Monarchia Francorum penes Chilpericum erat, & Dodo Pontificatum Bellouacensem gerebat, nec alio detorqueri possunt verba Diplomatis, quod suo loco recitabimus examinabimúsque. Nec illâ ætate stabat in Diœcesi Ambianensi Monasterium sancti Fusciani, cuius prima fundamenta initio duodecimi seculi iacta sunt *ab Inguerranno Comite Ambianensi*, vt in auctiore Gallia Christiana Sammarthani iam obseruarunt. De sancto igitur Ebrulpho siue Eurosto, cuius tumulum aperuit Angadrisina, certum id tantùm habemus, quòd apud Oratorium vixit, obiit, sepulturam accepit, quieuitque, donec ob Nortmannorum incursionem Bellouacum vnà cum sancta Angadrisina translatus est, hæc colitur in Æde sancti Michaelis, ille in Ecclesia Cathedrali. Abbatissarum quæ Monasterium Oratorij post beatam Angadrisinam gubernarunt, interierunt nomina.

AN. CH. 683. THEODOR. III. R. 10.

XI. CHRONOLOGIA CONFIRMATVR.

Sancti Audoeni Rotomagensis Episcopi felix ad Deum transitus, de quo suprà, diuersis annis à nominatissimis Auctoribus consignatur, illáque varietas opinionum non tantùm in annis Incarnationis Dominicæ, sed etiam in annis Theodorici Regis occurrit. Tota controuersia quatuor potissimùm ex rebus proficiscitur. Super anno, quo mors Clodouei Magni contigit, non est vnanimis Chronologorum consensus. Initium Principatûs Dagobertini, quem Fredegarius [a] annorum sexdecim spatio circumscripsit, nonnulli repetunt ab anno, quo Dagobertus à Clotario patre Rex Austrasiæ primùm constitutus est, plures seriùs ducunt ab obitu eiusdem Clotarij, cùm ei Dagobertus filius in Regna Neustrasiæ Burgundiæque successit. In annorum numero, quos Clotarius Tertius regnauit, manuscripti Codices libríque editi multùm variant, & integro planè decennio differunt, vnâ lectione quatuor annos, alterâ quatuordecim attribuente. Childericum Secundum apud Neustrasios alij triennio tantùm, alij quadriennio regnasse scribunt.

[a] In Chron. c. 79.

XII. Sigebertus, cuius errorem multi secuti sunt, Clodouei Magni mortem in annum Christi quingentesimum decimum-quartum reiecit. Ægidius *Bouchier* in annotatione *de Chronologia Regum Francorum Merouεadarum*, cùm annos non paucos Childeberti Secundi Regis, propter Dominicalis literæ Characterem, quem Gregorij Turonensis Historia suppeditauit, annis Christi rectè illigasset, ascendendo retrogressus est ad Clodoueum, quem anno Christi quingentesimo vndecimo mortuum esse certò deprehendit.

AN. CH. 683. THEODOR. III. R. 10.

XIII. Ab excessu Clodouei Magni ad obitum vsque Clotarij Secundi, qui pronepos eius fuit, ex Mario Lausannensi, ex Gregorio Turonensi emendato & ex Fredegario, colliguntur anni septemdecim supra centum, itaut mors Clotarij Secundi non tantùm apud Ægidium Bucherium, sed etiam apud celeberrimos quosque Scriptores, qui post eum in eadem materia versati sunt, anno Christi sexcentesimo duodetricesimo constantissimè collocata reperiatur. Apud Fredegarium [a] Dagobertus Clotarij Secundi filius *anno* XVI *Regni sui* moritur. Fredegarij calculum, quantum ad numerum annorum, quibus Dagobertus Regnum tenuit, omnes approbant, Dagoberto Regi nemo pauciores aut plures annos attribuit. At Principatûs Dagobertini, quem Fredegarius in suo Chronico descripsit, initium hodie controuertitur. Illud Bucherius ab obitu Clotarij Secundi desumpsit, ipsiúsque Dagoberti mortem anno Christi sexcentesimo quadragesimo-quarto consignauit. In Bucherij sententiam iuerunt clarissimi Scriptores, Dionysius Petauius, Iacobus Sirmondus, Andreas Duchesnius, Ioannes Bollandus, Godefridus Henschenius, Philippus Labbeus. Aliter censuit Hadrianus Valesius, & Dagobertini Principatûs exordium duxit à die quo Dagobertus spontaneâ Clotarij patris cessione Regnum Australiæ suscepit. Huic Auctori iam præiuerant Gobelinus Persona & Claudius Falcetus. Fredegarium à Bucherio eiúsque asseclis malè intellectum semper arbitrati sumus, nec vnquam existimauimus fieri posse, vt quis à nobis dissentiret, si Fredegarium ipsum attentè legisset. Mortem igitur Dagoberti Magni cum Hadriano Valesio ad annum Christi sexcentesimum duodequadragesimum retulimus. Abhinc nostra Chronologia Bucherianam sex annis anteuertit.

[a] In chron. c. 79.

XIV. Bucherius eiúsque fautores solo nituntur textu, quo sanctus Audoenus in vita sancti Eligij de se déque eodem sancto Eligio amico suo sic loquitur. *Conuenientes igitur simul in ciuitatem Rotomagensem quarto-decimo die mensis tertij, anno* III *Clodouei iuuenculi adhuc Regis, die Dominico ante Litanias, inter cateruas populi, inter agmina Clericorum, inter choros psallentium, consecrati sumus gratis ab Episcopis pariter Episcopi, ego Rodomo, ille Nouiomo.* Iactant, quo se tueantur, nihil validius excogitari posse, quia XIIII *Kal. Februarias*, vt Auctor Gestorum testatur [b], *Christianissimus Rex Dagobertus humanis rebus exemptus est*, & dies decimus-quartus *mensis tertij* seu Maij cum die Dominico *ante Litanias* siue ante Rogationes anno Christi sexcentesimo quadragesimo-sexto coincidit. Inde enim necessariò concludendum autumant Dagobertum Regem obiisse decimo-quarto Kalendas Februarias anno Christi sexcentesimo quadragesimo-quarto, & Audoenum atque Eligium Episcopos ordinatos esse die Dominico ante Rogationes anno Christi sexcentesimo quadragesimo-sexto, *Clodouei iuuenculi adhuc Regis*, id est, Clodouei Secundi, *anno* III iam inchoato.

[b] Cap. 43.

XV. Illam argumentationem, quam Valesius ex Audoeni textu interpolato deductam contendit, aspernatúrque, prolixâ disputatione ad annum Christi sexcentesimum quadragesimum refutauimus. Textus ille, quem genuinum putamus, duas in partes distingui debet, quarum prior annum diémque designat, quo Rotomagum Audoenus & Eligius peruenerunt, posterior diem notat quo consecrati sunt Episcopi. Rotomagum ingressi sunt *quarto-decimo die mensis tertij*, consecrati sunt autem Episcopi *die Dominico ante Litanias.* Dies ille Dominicus ante Litanias fuit vicesimus-primus mensis tertij seu Maij, anno enim Christi sexcentesimo quadragesimo, Clodouei Regis tertio, Pascha die Aprilis decimo-sexto celebratum est. Opinionem nostram multis rationibus passim probauimus.

XVI. Iam verò si beatus Audoenus anno Christi sexcentesimo quadragesimo Pontificatum iniit, seditque, vt omnes consentiunt, annos quadraginta tres cum tribus mensibus ac diebus aliquot, ex hac vita discessit mense Augusto, anno Christi sexcentesimo octogesimo-tertio, vt asseruimus.

Porrò

Porrò annus Christi sexcentesimus octogesimus-tertius secundùm nostram computationem cum anno decimo Theodorici Tertij Regis componitur. A nobis autem dissident, qui Dagobertum Magnum post obitum Clotarij patris annos sexdecim regnasse scribunt, siue Clotarium eiusdem Dagoberti Magni nepotem annis duntaxat quatuor, siue annis quatuordecim Regno præfuisse prodant. AN. CH. 683. THEODOR. III. R. 10.

Bucherius, Sirmondus, Duchesnius, Petauius, Sammarthani in postrema editione Regalis Genealogiæ Francorum, annum Christi sexcentesimum octogesimum-tertium cum anno decimo-sexto Theodorici Regis comparant, quia Clodoueo Secundo, quem Dagoberto Magno in Regnum anno Christi sexcentesimo quadragesimo-quarto successisse supponunt, annos sexdecim, Clotario Tertio annos quatuor, Childerico Secundo tres annos dominationis attribuunt, eóque calculo Clodoueum anno Christi sexcentesimo sexagesimo, Clotarium anno Christi sexcentesimo sexagesimo-quarto, Childericum anno Christi sexcentesimo sexagesimo-septimo mortuum affirmant. XVII. XVIII.

Ioannes Bollandus & Godefridus Henschenius in Commentario [a] quem vitæ Sancti Sigiberti Francorum Regis præfixerunt [b], à Bucherio aliisque suprà nominatis multùm differunt, nam Clodoueum Secundum annis duodeuiginti, Clotarium Tertium annis quatuordecim, Childericum tribus annis regnasse affirmant, eâque supputatione Clodoueum in solio collocant anno Christi sexcentesimo quadragesimo-quarto, Clotarium anno Christi sexcentesimo sexagesimo-secundo, Childericum anno Christi sexcentesimo septuagesimo-sexto, Thodoricum anno Christi sexcentesimo septuagesimo-nono, itaut annus quartus eiusdem Theodorici cum anno Christi sexcentesimo octogesimo-tertio coincidat. XIX.

[a] §. II.
[b] D. I. Febr.

Philippus Labbeus à Bollando & Henschenio in eo tantùm dissentit, quòd Childerici Secundi Principatum in Neustrasia, quem Bucherius aliique non pauci triennio circumscribunt, ad quadriennium, siue ad annum vsque Christi sexcentesimum octogesimum prorogat, ideóque annum Christi sexcentesimum octogesimum-tertium cum anno tertio Theodorici Regis confert. XX.

Hadrianus Valesius, postquàm Dagoberti Magni mortem, vt suprà obseruatum est, anno Christi sexcentesimo duodequadragesimo retulit, Clodoueo Secundo annos sexdecim vt Bucherius, Clotario Tertio annos quatuordecim vt Bollandus & Henschenius, annum vnum ciuilibus discordiis, tum Childerico Secundo quadriennium attribuit. Iuxta illam computationem moriuntur, Clodoueus anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-quarto, Clotarius anno Christi sexcentesimo duodeseptuagesimo, Childericus anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio, Theodoricique successoris annus decimus cum anno Christi sexcentesimo octogesimo-tertio comparatur. XXI.

Dagobertum Magnum anno Christi sexcentesimo duodequadragesimo, Childericum Secundum anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio, mortuos haud inficiamur, sed Clodoueum Secundum annis septemdecim completis siue annis octodecim incompletis regnasse, bellóque ciuili, quod post Clotarij Tertij mortem inter Childericum ac Theodoricum fratres exarsit, intra menses aliquot finem impositum fuisse contendimus, eóque computo Regnum Clodouei Secundi ad annum vsque Christi sexcentesimum quinquagesimum-quintum, & Principatum Clotarij Tertij ad annum vsque Christi sexcentesimum vndeseptuagesimum prorogamus. XXII.

Etsi de tempore quo Dagobertus Magnus obiit, déque anno quo Theodoricus Childerico fratri successit, cum Valesio conueniamus, ab eo tamen discrepamus anno vno in morte sancti Audoeni, quam in annum Christi sexcentesimum octogesimum-quartum reiicit. Sanctus Audoenus ordinatus est Episcopus anno Christi sexcentesimo quadragesimo, peruenítque ad XXIII.

AN. CH. 683. THEODOR. III. R. 10.

annum Pontificatûs quadragesimum-quartum, tamen quia consecratus est die Dominico ante Rogationes, & teste Fridegodo vitam clausit anno Præsulatûs quadragesimo-quarto per tres duntaxat menses inchoato, hominem exuit mense Augusto, anno Christi sexcentesimo octogesimo-tertio, siue, vt Valesius [a] loquitur, *anno Episcopatûs* XLIV *decurrente*.

[a] Lib. 22. ad an. 684.

XXIV. A Bucherio igitur annum didicimus, quo Clodoueus Magnus obiit; à Valesio annum, quo Dagobertus animam exhalauit; à Bollando & Henschenio numerum annorum, quibus Clotarius Tertius regnum tenuit; rursum à Valesio numerum annorum quibus in Neustria Childericus Secundus regnauit.

XXV. Bucherij sententiam de obitu Clodouei Magni, quam Bollandus & Henschenius biennio anteuertunt, ex Historia Gregorij Turonensis, ex Chronico Marij Lausannensis, & ex Appendice ad Chronicon Marcellini, simul collatis, confirmauimus. Theodoricus, qui post Clodoueum patrem regnauit, *obiit vicesimo-tertio Regni sui anno*, vt Gregorius Turonensis testatur [b]. Theodobertus Theodorici filius decimo-quarto sui Principatûs anno, id est, anno post aui Clodouei mortem tricesimo-septimo rebus humanis exemptus est. *A transitu Chlodouei*, inquit idem Gregorius [c], *vsque in transitum Theodoberti, computantur anni triginta septem. Mortuo ergo Theodoberto, quarto-decimo Regni sui anno, regnauit Theodoualdus filius eius pro eo.* Et Marius Lausannensis eiusdem Theodoberti Regis mortem anno septimo post Consulatum Basilij & Indictione vndecimâ, quibuscum annus Christi quingentesimus duodequinquagesimus coincidit, sic consignat. *P.C. Basilij anno* VII. *Ind.* XI. *Eo anno Theudebertus Rex Magnus Francorum obiit: & sedit in Regno eius Theudebaldus filius ipsius.* Anno pòst septimo, siue anno Christi quingentesimo quinquagesimo-quinto, quocum annus decimus-quartus post Basilij Consulatum & Indictio tertia conueniunt, mors Theodobaldi Regis, cui Clotarius seu Chlothacarius propatruus in Regnum successit, in eodem Marij Chronico sic refertur. *P. C. Basilij anno* XIV. *Ind.* III. *Hoc anno Theudobaldus Rex Francorum obiit, & obtinuit Regnum eius Chlothacarius, patruus patris eius.* Et in Appendice ad Chronicon Marcellini Comitis, annus vltimus Theodobaldi Regis cum anno quadragesimo-quarto Clotarij Regis ita componitur. *Theodebaldus Francorum Rex moritur, & Regnum eius vxorémque Vanderadam Hlotharius Rex patris eius Theudeberti patruus accepit, qui iam* XLIV *annis regnabat.* Gregorius quoque Turonensis Theodobaldum *septimo Regni sui anno* mortuum affirmat [d], nec dubium quin annum illum Theodobaldi Regis vltimum cum anno Clotarij Regis quadragesimo-quarto comparet, priùs enim ab obitu Clodouei Magni, cui Clotarius cum Theodorico ceterísque fratribus successit, ad Theodobaldi Principatum annos triginta septem numerauit [e], vt obseruatum est suprà. Clotarius Theodobaldo superstes vixit annos sex, sic enim de illius morte scribit Marius in prælaudato Chronico. *P. C. Basilij anno* XX. *Ind.* IX. *Hoc anno*, id est, anno Christi sexcentesimo sexagesimo-primo, cui vicesimus annus post Basilij Consulatum & Indictio nona illigantur, *Chlothacarius Rex mortuus est.* Annos igitur quinquaginta regnauit Clotarius, ab anno Christi quingentesimo vndecimo, quo Clodouei Magni demortui Rgnum cum fratribus diuisit, ad annum vsque Christi quingentesimum sexagesimum-primum, quo ipse viuere desiit, & vbi apud Gregorium Turonensem [f] occurrit annus Clotarij quinquagesimus-primus, restituendus est quinquagesimus, nec audiendi Bollandus & Henschenius, qui corruptum Gregorij textum magis deprauant, legúntque annum Clotarij quinquagesimum-secundum, vt biennio citiùs quàm par est, Clodoueum Magnum anno Christi quingentesimo nono mortuum asserant.

[b] Lib. 2. c. 23.
[c] Lib. 3. c. 37.
[d] Lib. 4. c. 19.
[e] Lib. 3. c. 37.
[f] Lib. 4. c. 21.

XXVI. Valesij sententiam de tempore quo Dagobertus Magnus regnauit, Fredegario benè intellecto nixam, variis rationibus aliunde petitis confirmauimus.

Bollandi & Henschenij sententia super annis quatuordecim, quibus Clotarius Tertius Regnum tenuit, chartis non paucis vitisque Sanctorum, quæ sunt in manibus omnium, prævalidè fulcitur. AN. CH. 683.

Valesij sententia de quadriennio Childerici Secundi, Principatum apud Neustrasios gerentis, quam Labbeus secutus est, eruitur ex vita sancti Leodegarij, quam Auctores synchroni conscripserunt. THEODOR. III. R. 10.

XXVII. Super annorum numero, quibus Clodoueus Secundus imperauit, tres circumferuntur opiniones. Prima est Auctoris coætanei, qui de ipsius Clodouei morte in vita sanctæ Bathildis ita scribit. *Rex Clodoueus vir eius, gratiâ euocante diuinâ*, XVII *Regni sui anno, rebus exemptus humanis migrauit à seculo.* Secunda est Anonymi in Gestis Regum[a] Francorum, vbi Clodoueus *annos* XVI regnasse dicitur, eámque secutus est Bucherius cum suis asseclis. Tertia est Monachi Sandionysiani, qui Gesta Dagoberti Magni eiúsque filij Clodouei literis commendauit, nec tantùm asseruit[b] Clodoueum annis octodecim regnasse, sed etiam qui sibi suffragarentur, Fredegarij Continuatorem[c] & nostrâ ætate Bollandum atque Henschenium inuenit. Primam illarum opinionum amplexi sumus, non tantùm quia profecta est ab Auctore, qui ceteris antiquitate præstat; sed etiam quia facilè cum ea conciliari potest tertia, quæ mentionem annorum octodecim facit. Clodoueum enim annis septemdecim regnasse sic contendimus, vt illum præter annos septemdecim completos multis etiam imperasse mensibus arbitremur, à mense videlicet Ianuario anni post Christum natum sexcentesimi duodequadragesimi, quo Dagobertus Magnus interiit, penè ad finem vsque anni post Christum natum sexcentesimi quinquagesimi-quinti, quo ipse vitam cum morte commutauit. XXVIII. XXIX.

[a] Cap. 44.
[b] Capp. 51. 52.
[c] Cap. 91.

XXX. Hactenus de Neustrasianis Regibus, transeamus ad Austrasianos, ne quid in hac dissertatione Chronologica desiderari videatur. Hi duas in classes commodè diuiduntur.

XXXI. Prior ab obitu Clodouei Magni ad Principatum vsque Dagoberti cognomento similiter Magni, decem Reges Austrasiæ complectitur, Theodoricum, Theodobertum, Theodobaldum, Clotarium, Sigibertum, Childebertum, Theodobertum Secundum, Theodoricum Secundum, Sigibertum Secundum, Clotarium Secundum, de quibus nulla debet controuersia moueri, quia quot annis singuli regnarint, apertissimè docent Gregorius Turonensis & Fredegarius Scholasticus, Auctores optimæ notæ. Nonnihil tamen contentionis inter Neotericos ex eo natum est, quòd computatio Fredegariana non eodem quo Gregoriana modo procedit. Gregorius annum decedentis Regis vltimum à primo succedentis separat, Fredegarius non distinguit. Ex Gregorij calculo annus Christi quingentesimus sexagesimus-primus est annus vltimus Clotarij Regis, & annus Christi quingentesimus sexagesimus-secundus est annus primus Sigiberti ac fratrum. Ex Fredegarij computo annus Christi quingentesimus sexagesimus-primus est vltimus Clotarij Regis ac primus filiorum. Inde fit vt Fredegarius Gregorianum calculum anno vno præuertat in assignandis annis, quos filij Clotarij Senioris in Regno exegerunt, & Chilpericus apud Gregorium anno Guntchramni vicesimo-tertio, apud Fredegarium anno Gunthramni vicesimo-quarto interfectus dicatur. Hanc differentiam Bollandus & Henschenius accuratè obseruarunt. Ea verò de re quid Valesius sentiat, exponemus infrà[d].

[d] Num. 35.

XXXII. De Theodorico, de Theodoberto, de Theodobaldo, & de Clotario Seniore, qui post Clodoueum Magnum in Austrasia regnarunt, nulla difficultas. Apud Austrasios imperarunt, Theodoricus annos tres ac viginti, Theodobertus quatuordecim, septem Theodobaldus, sex Clotarius; obierúntque, Theodoricus anno Christi quingentesimo tricesimo-quarto, Theodobertus anno Christi quingentesimo duodequinquagesimo, Theodobaldus anno Christi quingentesimo quinquagesimo-quinto, Clotarius anno Christi

AN. CH. 683. THEODOR. III. R. 10.

quingentesimo sexagesimo-primo. Hæc ex Historia Gregorij Turonensis, ex Chronico Marij Lausannensis & ex Appendice ad Chronicon Marcellini, iam citatis simúlque collatis constat, vt aliâ occasione probatum est suprà [a]. Perperam Bucherius, quem Petauius secutus est, Theodobertum anno Christi quingentesimo quadragesimo-septimo, Theodobaldum anno Christi quingentesimo quinquagesimo-quarto, mortuos scribit.

[a] Num 25.

XXXIII. Sigibertus, Clotarij Senioris filius, *decimo-quarto Regni sui anno*, vt Gregorius Turonensis testatur [b], vitam clausit. Idque confirmatur ab eodem Gregorio multis in locis, vbi Childeberti Iunioris anni cum annis Guntchramni & Chilperici patruorum conferuntur, itaut nemini quoque dubium esse debeat, quin Sigibertus ex hac vita migrarit anno Christi quingentesimo septuagesimo-quinto, licèt Marius illius mortem vno anno seriùs referat, & Gregorius Turonensis in suis numeris à seipso nonnunquam discrepet, vt cùm annos viginti nouem à transitu Theodoberti Regis ad exitum ipsius Sigiberti computat.

[b] Lib. 4. c. 46.

XXXIV. Childebertus Sigiberto Patri in Austrasiæ Regnum anno Christi quadringentesimo septuagesimo-quinto successit, cùm Guntchramnus eius patruus, ab obitu Clotarij Senioris, annum Regni decimum-quartum ex calculo Gregoriano, decimum-quintum ex computo Fredegariano agebat in Burgundia. Guntchramnus anno Christi quingentesimo nonagesimo-tertio vitam clausit, obiit enim anno Regni sui tricesimo-tertio in sententia Fredegarij [c], cuius hic est textus. *Anno* XXXIII *Regni Guntchramni*, V *Kal. April. ipse Rex moritur.* In Gestis Regum Francorum [d], idem Guntchramnus regnat *annos* XXXI. Auctorem illorum Gestorum sequitur Valesius [e], & Guntchramni mortem anno Christi quingentesimo nonagesimo-secundo collocat. Vt opinionem suam confirmet, obseruat multa post obitum Guntchramni in literas relata esse à Gregorio, qui *duodecimo Regni Sigiberti anno Turonicæ Ecclesiæ Episcopus est constitutus, & vicesimo-primo Sacerdotij anno impleto decessit.* Deinde annum illum vltimum Gregorij Episcopi cum anno Guntchramni Regis tricesimo-secundo componit. At Gregorius, si Præsulatum anno Sigiberti fratrúmque simul regnantium duodecimo suscepit, annísque gessit vno ac viginti, certè peruenit ad annum Guntchramni Regis tricesimum-tertium, qui iuxta computationem Fredegarianam tricesimus-quartus esset, annóque Christi quingentesimo nonagesimo-quarto illigaretur. Illo anno Christi quingentesimo nonagesimo-quarto Philippus Labbeus mortem cùm Guntchramni Regis tum Gregorij Turonensis Episcopi consignat, quia vtrumque vixisse putat ad annum vsque Childeberti Iunioris vndeuicesimum, qui iuxta supputationem Gregorianam cum prædicto anno post Christum natum quingentesimo nonagesimo-quarto coincidit. Vulgato tantùm Gregorij Turonensis epilogo nixus videtur, vbi Gregorius annum sui Præsulatûs vicesimum-primum cum Pontificatu Gregorij Papæ & Principatu Guntchramni ac Childeberti Secundi sic comparat, *annum ordinationis nostræ primum & vicesimum, qui fuit Gregorij Papæ Romani quintus, Guntchramni Regis* XXXI. *Childeberti Iunioris* XIX. Sed hæc absunt à genuinis Gregorij lucubrationibus, vt ex probationibus patet, quas ad annum Christi quingentesimum nonagesimum-quintum [f] allegauimus, & ex Codice Cluniacensi, quem post earum editionem nacti sumus. Labbeus cùm & annum Gregorij Turonensis Episcopi vicesimum-primum & annum Guntchramni Regis tricesimum-primum ab anno Childeberti Iunioris decimo-nono discrepare censeret, annum Gregorij vicesimum-secundum cum anno tricesimo-tertio Guntchramni Regis in textu suprà descripto restituendum existimauit. Benè quidem annum Guntchramni tricesimum-tertium ex stylo Gregoriano cum anno decimo-nono Childeberti composuit, sed eidem anno vicesimum-secundum Gregorij Turonensis Antistitis illigandum perperam asseruit. Sic autem sensit, quia sanctum Martinum anno Christi qua-

[c] Cap. 14.
[d] Cap. 55.
[e] Lib. 15.
[f] Nu. 32. & seqq.

dringentesimo ex hac vita sublatum obstinatissimè contendit, & à transitu sancti Martini ad ordinationem vsque Gregorij, iuxta Chronologiam, quam Clerici Turonenses in vita ipsius Gregorij inierunt, annos centum septuaginta duos numerauit. In illo opere legit Gregorium ordinatum fuisse Episcopum *anno centesimo septuagesimo-secundo post transitum Domini Martini, Sigeberto Rege anno duodecimo regnante.* Duos hosce Characteres Chronologicos inter se pugnare cùm videret, omisit posteriorem, siue annum Sigiberti Regis duodecimum, qui designat annum Christi quingentesimum septuagesimum-tertium, innuitque annum vicesimum-primum Gregorij Episcopi cum anno Christi quingentesimo nonagesimo-quarto conuenire. Vsus est autem priori Charactere, qui petitur à transitu sancti Martini, & in eorum sententia, qui beatum Martinum anno Christi quadringentesimo in cælum migrasse scribunt, annum Christi quingentesimum septuagesimum-secundum designat, cui necesse est duos addas ac viginti, vt annum Christi quingentesimum nonagesimum-quartum assequaris. At sanctus Martinus animam Deo reddidit anno post Christum natum trecentesimo nonagesimo-septimo, & apud Clericos Turonenses in vita Gregorij Turonensis Episcopi restituendus est annus à transitu sancti Martini centesimus septuagesimus-sextus, vt quadret cum anno Sigiberti Regis duodecimo, quocum annus Christi quingentesimus septuagesimus-tertius coincidit. Lege quæ dicta sunt Tomo primo ad annum Christi duodequingentesimum [a], vbi de annis sancti Martini successorúmque fusè disputauimus, & Tomo secundo ad annum Christi quingentesimum nonagesimum-quintum [b], quo mortem Gregorij Turonensis Episcopi consignauimus. Certè plura post Guntchramni Regis obitum gesta commemorantur in scriptis Gregorij, quàm vt hic Auctor eodem quo Guntchramnus anno mortuus censeri possit. Standum igitur à partibus Fredegarij, qui Guntchramnum *anno* XXXIII *Regni*, id est, anno Christi quingentesimo nonagesimo-tertio, ex hac vita sublatum tradit [c]. Hic annus Childeberti Regis in Austrasia decimus-octauus fuit ex computatione Gregoriana, decimus-nonus ex Fredegariana. Guntchramno patruo in Burgundiam idem Childebertus successit, &, vt Fredegarius [d] subiungit, *anno* IV. *postquàm Regnum Guntchramni acceperat, defunctus est.* Iuxta computandi methodum, quam Fredegarius init, annus primus Childebertini Principatûs in Burgundia conuenit cum anno Christi quingentesimo nonagesimo-tertio, quo Childebertus Regnum Burgundiæ suscepit. Ergo Childebertus anno Regni Burgundici quarto, Christi quingentesimo nonagesimo-sexto viuere desiit, obiitque anno Regni Austrasiani vicesimo-primo. De Regno Austrasiano conuenit Bucherius, nequaquam de Burgundico, cui annum vnum adimit, quia mortem Guntchramni Regis in annum Christi quingentesimum nonagesimum-quartum differt. Bucherium secutus est Labbeus. Valesius verò Guntchramnum anno Christi quingentesimo nonagesimo-secundo, Childebertum anno Christi sexcentesimo nonagesimo-sexto, mortuos asseruit, existimauitque Fredegarium, cùm annos Childeberti Regis filiorúmque numeraret, pugnantia scripsisse. Qua de quæstione mox acturi sumus.

AN. CH. 683. THEODOR. III. R. 10.

[a] Nn. 6. & seqq.

[b] Nn. 16. & seqq.

[c] Cap. 14.

[d] Cap. 16.

XXXV. Theodobertus & Theodoricus fratres Childeberto patri successerunt, ille in Austrasiam, hic in Burgundiam. *Theudebertus*, inquit Fredegarius [e], *sortitus est Auster, sedem habens Metensem: Theudericus accepit Regnum Guntramni in Burgundia, sedem habens Aurelianis.* Hic Auctor annos Regni septemdecim Theodoberto sic attribuit [f]. *Anno* XVII. *Regni Theuderici, veste Regali Theudebertus expoliatus, vinctus Cabillonno destinatur.* Theodobertus igitur anno Christi sexcentesimo duodecimo regnare desiit, quia iuxta stylum Fredegarianum annus Christi quingentesimus nonagesimus-sextus, quo Childebertus Theodoberti pater obiit, postremus Childeberti primúsque Theodoberti numeratur. Bucherius, Bollandus, Henschenius, Labbeus, Fredegarij computum benè assecuti sunt. Ab eo recessit Valesius, initium enim

[e] Cap. 16.

[f] Cap. 38.

Theodobertini Principatûs anno Christi quingentesimo nonagesimo-quinto, finem anno Christi sexcentesimo vndecimo illigauit, & in assignandis annis cùm Childeberti tum filiorum, vsus est hac aduersùs Fredegarium ratiocinatione [a]. *Notare conuenit, Fredegarium annum, qui Guntchramni mortem proximè secutus est, Childeberti Regni in Burgundia annum secundum appellare, & proximum ab obitu Childeberti annum secundum Regni Theodorici vocare. Quo nomine quidam putant primum eum designare voluisse. Sicut Victor Tunnunensis Episcopus è duobus annis, inter Lampadium & Orestem Consules atque Iustiniani Aug. tertium Consulatum interiectis, priorem quidem, post Consulatum Lampadij & Orestis annum secundum; posteriorem verò, post Consulatum Lampadij & Orestis annum III appellat. Similiter duorum annorum, qui Belisarij Consulatum secuti, sine Consulibus fuerunt, alterum, post Consulatum Belisarij annum II, alterum, post eiusdem Consulatum, tertium vocat: & annum à Consulatu Basilij V. C. proximum, post Consulatum Basilij annum II nuncupat. Quem Auctorem si heic imitatus est Fredegarius noster, & pro primo secundum, pro secundo tertium annum dixit, putandum erit Childebertum, post patrui sui supremum annum, qui ei totus annumeretur, anno III decessisse, ac Theodoricum Childeberti filium XVII solummodò annis Regni potitum esse. Equidem Fredegarij verba sic intelligi volentibus libenter accesserim, crediderimque eum, annum secundum Regni Childeberti in Burgundia pro primo, annum III pro secundo, annum IV & vltimum pro tertio dixisse. Præsertim cùm libri caput quintumdecimum, quod ab anno secundo receptæ à Childeberto Burgundiæ inchoat, de Regno Childeberti in Burgundia inscribat: quasi eo primùm anno Childebertus in Burgundia regnare cœperit; priore anno, quo Guntchramnus decesserat, eidem (vti solet fieri) attributo, de quo tamen IX menses supererant. Certè Chronicon Moisacense ac Sigebertus tradunt, Childebertum anno tertio post receptum patrui Regnum obiisse. Non aliter autem Fredegarij verba accipi oportere fatebuntur, qui mecum animaduerterint, nec ante Guntchramni mortem Childebertum, nec viuo Childeberto Theodoricum in Burgundia regnare occœpisse; ac Fredegarium in enumeratione annorum sibi ipsi minimè constare, atque pugnantia loqui. Guntchramno enim XXXIII, Childeberto (vti verba sonant) quatuor, Theodorico XVIII Regni in Burgundia annos attribuit: & idem nihilominùs tamen Chlotharium, qui sub finem anni Guntchramni XXIII Regnum iniit, anno Principatûs tricesimo, aut etiam antè Austriâ & Burgundiâ potitum esse dicit.* Fredegarius annum, quo Princeps obiit, eius vltimum, primúmque successoris vocat. Hac obseruatione præmissâ, nihil difficultatis superest. Annus Christi quingentesimus sexagesimus-primus, quo Clotarius Senior vitam clausit, primus Guntchramni Regis numeratur. Annus Christi quingentesimus nonagesimus-tertius cum anno Guntchramni Regis tricesimo-tertio siue vltimo, necnon cum primo Childeberti nepotis apud Burgundiones imperantis coincidit. Annus Christi quingentesimus nonagesimus-sextus habetur quartus seu postremus Childeberti regnantis in Burgundia, primúsque filiorum, Theodoberti videlicet ac Theodorici, quorum ille Austrasiam hic Burgundiam post patris obitum suscepit. Ergo Theodobertus Secundus, qui septemdecim annos regnauit, regno vitâque spoliatus est anno Christi sexcentesimo duodecimo. Similiter argumentandum de Theodorico Secundo & Clotario Secundo.

[a] Lib. 16.

XXXVI. Theodoricus Secundus anno post Theodoberti fratris obitum proximo in viuis esse desiit, obiitque, vt Fredegarius [b] testatur, *anno XVIII Regni sui*, nempe Burgundici. Extinctus est igitur anno Christi sexcentesimo decimo-tertio. Bucherius, Bollandus, Henschenius, Sirmondus, Petauius, & Labbeus ita censent. Valesius verò, quia Theodobertum anno Christi sexcentesimo vndecimo mortuum refert, Theodoricum anno Christi sexcentesimo duodecimo ex hac vita sublatum scribit.

[b] Cap. 38. 39.

XXXVII. Sigibertus Secundus eodem quo Theodoricus pater anno interiit, id est, anno Christi sexcentesimo decimo-tertio. Id colligitur ex Fredegario [c], nec

[c] Cap. 42.

aliter sentit Bucherius. Valesius autem & Labbeus eiusdem Sigiberti mortem in annum à Theodorici patris obitu proximum reiiciunt, quem ille annum à Christo nato sexcentesimum decimum-tertium, hic sexcentesimum decimum-quartum numerat. Ambo tamen Austriam & Burgundiam anno Christi sexcentesimo decimo-tertio à Clotario Neustriæ iam Rege receptas affirmant.

AN.CH. 683. THEODOR. III. R. 10.

XXXVIII. Clotarius Secundus seu Iunior, eodem anno, quo Theodoricus Secundus & Sigibertus Secundus extincti sunt, Austriâ simul & Burgundiâ potiri cœpit. Tunc Monarchia Francorum sub vno Rege coaluit, ídque ab obitu Clotarij Senioris, id est, ab anno Christi quingentesimo sexagesimo-primo non contigerat. *Firmatum est*, inquit Fredegarius [a], *omne Regnum Francorum, sicut à priore Chlotario fuerat dominatum, cunctis thesauris ditioni Chlotarij Iunioris subiectis. Quod feliciter post* XVI *annos tenuit.* Cùm Monarchia Francorum in vnius Clotarij potestatem deuenit, annus, vt probatum est suprà, numerabatur à Christo nato sexcentesimus decimus-tertius, ísque annus iuxta Fredegarij calculum tricesimus erat eiusdem Clotarij regnantis in Neustria post Chilpericum patrem, cuius mors in annum Christi quingentesimum octogesimum-quartum incidit. Vnde apud eundem Auctorem hæc sequuntur [b]. *Cùm* Clotarius *anno* XXX *Regni sui*, nempe Neustrasiani, *in Burgundia & Austria Regnum arripuisset.* Sibi igitur ipsi benè constat nec pugnantia loquitur Fredegarius, siue Guntchramno annos Regni in Burgundia tres ac triginta, Childeberto quatuor, Theodorico duodeuiginti tribuit, siue Clotarium Iuniorem anno Regni Neustrasiani tricesimo Burgundiam & Austrasiam consecutum tradit. Iam verò si Clotariani Principatûs idem annus in Neustria tricesimus est & in Burgundia primus, conueniítque cum anno Christi sexcentesimo decimo-tertio, dubium non est, quin annus Clotarij Regis postremus, quem Fredegarius in Regno Neustrasiano quadragesimum-quintum [c], in Burgundico decimum-sextum [d] nuncupat, cum anno Christi sexcentesimo duodetricesimo coinciderit. Idem autem Clotarius, qui, teste Fredegario [e], Burgundiæ Regnum XVI *annos tenuit, & anno* XLV *Regni sui* Neustrasiani mortuus est, in Austrasia multò pauciores annos regnauit, anno enim Regni Neustrasiani tricesimo-nono, vt infrà ex eodem Fredegario probaturi sumus, id est, anno Christi sexcentesimo vicesimo-secundo, Dagobertum filium Regem Austriæ constituit.

[a] Cap. 42.
[b] Cap. 43.
[c] Cap. 56.
[d] Cap. 42.
[e] Capp. 42. 55.

XXXIX. Posterior classis Regum Austrasianorum à Dagobertini Principatûs exordio ad obitum vsque Audoeni Rotomagensis Episcopi septem Reges Austrasiæ complectitur, Dagobertum, Sigibertum Tertium, Clodoueum Secundum, Clotarium Tertium, Childericum Secundum, Dagobertum Secundum, Theodoricum Tertium, de quibus moderni Scriptores, quos superiùs in Neustrasianorum Regum Indice laudauimus, non consentiunt.

XL. Primò, controuertitur annus, quo Clotarius Secundus Dagobertum filium Austrasiis Regem præfecit. In vulgato Fredegario [f] annus Clotarij Regis duodequadragesimus, quocum annus Christi sexcentesimus vicesimus-primus conuenit, ita legitur. *Anno* XXXVIII *Regni Chlotarij, Dagobertum filium suum consortem Regni fecit, eúmque super Austrasios Regem instituit.* At Valesio [g] teste annum Clotarij Regis vndequadragesimum habent tres ipsius Fredegarij Codices manuscripti, eundémque annum constantissimè retinent qui Fredegarium transcribere solent Anonymus in Gestis [h] Dagoberti Regis & Aimoinus [i], quin & vulgatus Fredegarius [k] annum Dagoberti Regis septimum cum anno Clotarij Regis quadragesimo-quinto componit, eóque calculo satis docet corrigendum esse mendum, quod initio Regni Dagobertini perperam irrepsit. Hisce rationibus permoti primordia Dagobertini Principatûs apud Austrasios in annum Christi sexcentesimum vicesimum-secundum cum Sirmondo, Duchesnio & Petauio, reiecimus. Plerique quæstionem illam, vt inutilem, omnino negligunt; Bollandus & Henschenius, vtrùm vulgatum Fredegarium, an Codicem Sirmondi sequa-

[f] Cap. 47.
[g] Lib. 18.
[h] Cap. 12.
[i] Lib. 4. c. 8.
[k] Capp. 56. 58.

AN. CH. 683. THEODOR. III. R. 10.

ris, parùm curant; Bucherius in Annotatione, quâ Chronologiam Regum Francorum texit, de Dagobertino apud Austrasios Principatu ne verbum quidem habet. Existimant ad Chronologiam Regum Meroueadarum confirmandam satis esse, si annum, quo Dagobertus è viuis excessit, benè assequantur. At annus deprehendi non potest quo Dagobertus obiit, nisi probè sciatur annus, quo primùm in Austrasia regnare cœpit. Bucherius in tabula rerum gestarum à Baptismo Clodouei Magni, Dagobertum Austrasiæ Regem institutum ait anno Christi sexcentesimo vicesimo-tertio. Valesius annum Clotarij Regis vndequadragesimum cum eodem anno Christi sexcentesimo vicesimo-tertio comparat, quia non aduertit vnum eundémque annum Fredegario & Chilperici Regis vltimum & Clotarij successoris primum esse.

XLI. Secundò controuertitur annus, quo Sigibertus Rex Austrasiæ factus est. Apud vulgatum Fredegarium [a], hæc leguntur. *Anno XI Regni Dagoberti, cùm Winidi iussu Samonis fortiter sæuirent, & sæpè transcenso eorum limite Regnum Francorum vastando Thoringiam & reliquos pagos ingrederentur, Dagobertus Mettis vrbem veniens, cum consilio Pontificum, seu & Procerum, omnibúsque Primatibus Regni sui consentientibus, Sigibertum filium suum in Auster Regnum sublimauit, Sedémque Mettis ciuitatem habere permisit.* Alij annum illum Dagoberti Regis vndecimum ducunt à die quo Dagobertus Clotario patre in viuis superstite Regnum Austrasiæ suscepit, alij à die quo Clotario patri mortuo in Neustrasiam Burgundiámque successit. In posteriori opinione, quæ annum Dagoberti Regis vndecimum cum anno Christi sexcentesimo duodequadragesimo componit, versatur Bucherius, cui maxima Neotericorum caterua suffragatur. In priore sententia versatur Valesius, & quia Dagobertini Principatûs exordium in annum Christi sexcentesimum vicesimum-tertium reiicit, annum Dagoberti Regis vndecimum cum anno Christi sexcentesimo tricesimo-tertio comparat, sed apud Fredegarium restituendus est annus Dagoberti Regis duodecimus, quocum annus primus Sigiberti Regis annúsque Christi sexcentesimus tricesimus-tertius componantur.

[a] Cap. 75.

XLII. Tertiò, controuertitur annus, quo Sigibertus Austrasiæ Rex ex hac vita discessit. Bucherius Sigiberti Principatum annis sexdecim circumscripsit, ab anno Christi sexcentesimo duodequadragesimo ad annum Christi sexcentesimum quinquagesimun-quartum. Bollandus & Henschenius, quos Labbeus in vltima sua lucubratione siue in epitome Chronologica Historiæ Franciæ secutus est, eiusdem Sigiberti Principatum ad annum vsque Christi sexcentesimum sexagesimum-tertium protogarunt. Valesius Sigibertum ab anno Christi sexcentesimo tricesimo-tertio ad annum Christi sexcentesimum quinquagesimum regnasse scripsit. Adiecimus annos Regni quatuor, & Sigiberti mortem in annum Christi sexcentesimum quinquagesimum quartum distulimus, quia vetus Anonymus à Duchesnio [b] publicatus septem annos à morte Sigiberti Regis vsque ad Childerici Principatum enumerat, & Childerico Regi quatuordecim annos attribuit, vtrósque scilicet incompletos, vt infrà dicturi sumus.

[b] Tom. 1. Coll. Hist. Franc. pag. 781.

XLIII. Quartò, controuertiur Austrasianus Clodouei Secundi Principatus. Illum ex Austrasianorum Regum Catalogo abradunt, qui Sigiberti Regnum vitámque ad annum vsque Christi sexcentesimum sexagesimum-tertium producunt. At Clodoueus Sigiberto fratri superstes vixit, eiectóque pseudo-Childeberto Austrasiam suis ditionibus adiecit. Id Anonymus [c] in Gestis Regum Francorum sic enarrat. *Defuncto Sigiberto Rege, Grimoaldus Maiordomûs filium eius paruulum nomine Dagobertum totondit, & per Didonem Pictauensis vrbis Episcopum in Scotia ad peregrinandum eum dirigens filium suum* Childebertum *in Regno constituit. Franci itaque commoti atque vehementer indignati, Grimoaldo insidias praparant, eúmque eximentes ad condemnandum Regi Francorum Chlodoueo deferunt*, vel, vt alius Codex habet, *eúmque comprehensum ad condem-*

[c] Cap. 43.

demnandum Regi Chlodoueo, vt erat morte dignus, deſtinant, aut, vt tertius Codex adhuc meliùs ac clariùs, *cúmque de imperio deiicientes, Regnum Clodoueo deferunt.* Sequitur vltio de Grimoaldo ſumpta. *Pariſius ciuitate in carcere mancipatus, vinculorum cruciatu conſtrictus, vt erat morte dignus, propter ſcelus, quod in dominum exercuit, morte vitam finiuit.* Non deſunt etiam, qui Childericum à Clodoueo patre Regem Auſtraſiæ conſtitutum aſſerant, ipſúmque Clodoueum poſt pſeudo-Childeberti exauctorationem in Auſtraſia regnaſſe conſtanter inficientur. Hanc opinionem infrà refellemus [a]. Valeſius ex Geſtis Regum Francorum ſuprà citatis colligit Clodoueum inter Auſtraſiæ Reges annumerandum eſſe. Ita ſanè ſentiendum docent Flodoardus & vita ſanctæ Auſtrudis manuſcripta. Niuardus, cùm Remenſem Epiſcopatum in Auſtraſia gereret, *Præceptum immunitatis*, vt Flodoardus [b] ſcribit, *à Childeberto Rege ſuper teloneis & quibuſdam tributis Eccleſia Remenſis obtinuit. Cui Ludouicus quoque Rex ſub Eccleſiæ ſuæ nomine res quaſdam in Malliaco ſuper fluuium Vidulam, quas quibuſdam infidelibus ſuis eiectis receperat, auctoritatis ſuæ Præcepto conceſſit.* Hæc autem intelligi non poſſunt, niſi de Childeberto Grimoaldi filio pſeudo-Rege, déque Ludouico ſeu Clodoueo Dagoberti Magni filio, quia Niuardus ab anno Chriſti ſexcenteſimo vndequinquageſimo ad annum Chriſti ſexcenteſimum ſeptuageſimum-tertium Eccleſiæ Remenſi per annos quatuor ac viginti præfuit. In eadem Auſtraſia, Monialium Laudunenſium regimen *annuente Clodoueo Secundo Francorum Rege*, ſuſcepit Auſtrudis, vt ex eius vita manuſcripta refert Lucas Dacherius in nonnullarum ſancti Ioannis Laudunenſis Abbatiſſarum nomenclatura. Clodoueus igitur eiecto Childeberto Grimoaldi filio Regnum Auſtraſiæ ſuis ditionibus adiecit. Id factum exiſtimamus eodem quo Sigibertus Rex obiit anno, Chriſti videlicet ſexcenteſimo quinquageſimo-quarto. Clodoueus anno ſequenti, vt in Neuſtraſiæ Regibus dictum eſt, vitam cum morte commutauit.

AN. CH. 683. THEODOR. III. R. 10.

[a] Nu. 44. 45.

[b] Lib. 2. c. 7.

XLIV. Quintò, controuertitur Auſtraſianus Clotarij Tertij Principatus. Qui Clotarium in Auſtraſia regnaſſe negant, in duas claſſes ſeparantur. Alij Childericum, qui Clotario ſuperſtes fuit, Regem Auſtraſiæ conſtitutum volunt, viuente adhuc Clodoueo patre, Clotarióque fratre nondum Rege. Alij contendunt Clodoueo patri in Neuſtriam ac Burgundiam Clotarium, in Auſtriam Childericum ſucceſſiſſe. Priorem opinionem amplexus eſt Bucherius, cui Petauius & Labbeus adhæſerunt. In poſteriorem opinionem iuit Valeſius, ingenuè tamen faſſus eſt [c] *fuiſſe, qui crediderint non Theodoricum modò, ſed etiam Childericum regnante fratre Chlothario priuatos egiſſe.* Mortuo Clodoueo patre, Childericus & Theodoricus piuatam vitam egerunt. Id non inficiamur, Clotarius enim, qui filiorum natu maximus erat, poſt Clodouei patris obitum Monarchiam Francorum obtinuit. At Childericus, priuſquàm Clotarius frater moreretur, componendorum motuum causâ Rex Auſtraſiis eſt datus, vt mox probaturi ſumus.

[c] Lib. 21.

XLV. Childericus, cùm Auſtraſij Regem, qui ſoli Auſtraſiæ dominaretur, ſibi dari poſcerent, Auſtraſiam obtinuit, Neuſtraſiâ & Burgundiâ penes Clotarium Franciæ priùs Monarcham remanentibus. Sanè Childericum, antequàm Clotarius frater ex hac vita diſcederet, in Auſtraſia regnaſſe conſtat ex hoc Vrſini Scriptoris coætanei textu, qui legitur in vita ſancti Leodegarij. *Clotarius Rex exceſſit è viuis. Tum verò beatus Leodegarius Epiſcopus id audiens, celeritate ad Palatium profectus eſt, & cum aliis de Rege conſtituendo tractare cœpit. Cúmque comperiſſent Childericum Auſtraſiorum Regem adoleſcentem pro ſua ætate Regnum optimè adminiſtraſſe, quædam Francorum*, id eſt, Neuſtraſiorum, *pars eum voluit habere Regem.* Idem autem Childericus Regnum Auſtraſiæ, nec viuo patre, nec ſtatim à patris obitu ſuſcepit, anno enim ſui Principatûs octauo Bilechidem vxorem iam duxerat, vt liquet ex Regali charta quam Ioannes Bollandus [d] publicauit. Iacobus Sirmondus annum primum Childerici Regis cum anno Chriſti ſexcenteſimo ſexageſimo comparauit.

[d] D. 1. Feb.

AN. CH. 683. THEODOR. III. R. 10.

Hanc sententiam egregiè confirmat vetus Anonymus [a], qui septem annos à morte Sigiberti Regis vsque ad Childerici Principatum enumerat, & Childerico Regi quatuordecim annos attribuit, vtrosque scilicet incompletos; obierunt enim, Sigibertus anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-quarto, Childericus anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio. Regnarunt igitur in Austrasia post Clodoueum Secundum, Clotarius Tertius, tum Childericus Secundus, ille ab anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-quinto ad annum Christi sexcentesimum sexagesimum, hic ab anno Christi sexcentesimo sexagesimo ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-tertium, quo vitam clausit.

[a] Tom. 1. Coll. Hist. Franc. pag. 781.

XLVI. Dagobertus Secundus, Sigiberti Tertij filius, post Childerici II. mortem ex Hibernia rediit, regnauítque in Austrasia, donec prælio prope Lingonas aduersùs Theodoricum Neustrasiæ Burgundiæque Regem infeliciter commisso Regnum vitámque amisit. Omittitur ab omnibus fermè Neotericis; ab Auctoribus tamen synchronis, quos suis locis citauimus, & à Willelmo Malmesburiensi Monacho laudatus inuenitur. In lucem velut rediuiuus nostrâ ætate prodiit apud Godefridum Henschenium in Diatriba *de tribus Dagobertis Francorum Regibus*, & apud Hadrianum Valesium libro vicesimo secundo rerum Francicarum. Sed hi Scriptores nec de tempore conueniunt quo reuersus est ex Hibernia, nec de anno quo vitam finiuit. Henschenij mentem paucis accipe ex Indice Chronologico, quem suæ Diatribæ subiecit. Anno Christi sexcentesimo sexagesimo-secundo *Clodoueus II.* Neustriæ Burgundiæque Rex *obit*, succedit Clotharius III. Anno Christi sexcentesimo sexagesimo-tertio *S. Sigebertus Rex moritur, Dagobertus in Hiberniam mittitur, Childebertus filius Grimoaldi fit Rex Austrasiorum,* Anno Christi sexcentesimo sexagesimo-quarto, *Childericus creatur Rex Austrasiorum.* Circa annum Christi sexcentesimum septuagesimum *Dagobertus redit ab exilio ad Regnum Adrhenanum.* Anno Christi sexcentesimo septuagesimo-sexto, *Childericus Monarcha Francorum.* Anno Christi sexcentesimo septuagesimo-nono *Childericus Rex occiditur.* Anno Christi sexcentesimo octogesimo, *Dagobertus II. Rex Austrasiorum creatur.* Anno Christi sexcentesimo octogesimo-septimo, *Dagobertus II. obit.* Eadem refert Labbeus, excepto quod ad annos Christi sexcentesimum septuagesimum & sexcentesimum octogesimum-septimum nullam Dagoberti mentionem facit. Illum autem anno Christi sexcentesimo septuagesimo-sexto ex Hibernia reuocatum ait à Childerico Francorum tunc Monarcha. Deinde bellum inter Dagobertum & Theodoricum Reges anno Christi sexcentesimo octogesimo-sexto enatum tradit, sed Dagoberti mortem silentio prætermittit. Valesius longè aliam init Chronologiam, Dagobertum enim *à Wlfoado Duce post Childerici mortem*, quam anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio consignat, *in Austriam reuerso ac plerisque Austrasiorum Proceribus reuocatum* scribit, additque *incertum* esse *quot annos regnauerit, quid rerum gesserit, quóve anno obierit*, existimat tamen eum *non diu* Regni potitum esse, *nec annum Domini* DCXXC, *Theodorici Principatûs septimum, circa quod tempus Vulfoaldus Dux obiit, excessisse, nihílque liberorum marium reliquisse.* Cur Valesius Henschenium in obitu cùm Clotarij Tertij, tum Childerici Secundi, sex annis præuertat, exposuimus suprà. Stamus à Valesio quantùm ad Chronologiam & ad Dagoberti reditum ex Hibernia. Childerici Regis mortem anno post Christum natum sexcentesimo septuagesimo-tertio collocamus, eâque auditâ Dagobertum ab Austrasiis in patriam reuocatum asserimus, vnde sequitur annum Christi sexcentesimum septuagesimum-quartum cum anno primo Dagoberti Regis in Austria & Theodorici Regis in Neustria & Burgundia comparandum esse. Quod attinet ad annum quo Dagobertus extinctus est, Henschenius eidem anno mortem illam initiúmque Historiæ iussu Childebrandi Comitis scriptæ rectè adscripsit, licèt annum Christi non benè sit assecutus, annúmque sexcentesimum octogesimum-septimum pro sexcente-

ſimo octogeſimo ſic appoſuerit. *A. 687. Hiſtoria iuſſu Childebrandi ſcripta, & Fredegarij Chronico annexa, incipit. Dagobertus II. obit.* Reſtituendum autem eſſe annum Chriſti ſexcenteſimum octogeſimum vel ex eo patet, quòd apud Auctorem Hiſtoriæ prælaudatæ, cuius exordium à morte Dagoberti petitur, anno pòſt triceſimo-primo diſcedit è viuis Childebertus Tertius, qui teſtibus Annalibus Nazarianis & Petauianis, quorum alij in anno Chriſti ſeptingenteſimo nonageſimo, alij in octingenteſimo deſinunt, mortuus eſt *anno* DCCXI. Regnauit igitur in Auſtraſia Dagobertus annos ſeptem, vitámque anno Chriſti ſexcenteſimo octogeſimo clauſit. AN. CH. 683. THEODOR. III. R. 10.

XLVII. Thodoricus III, qui poſt Childericum Secundum anno Chriſti ſexcenteſimo ſeptuageſimo-tertio in Neuſtria & Burgundia regnare cœperat, anno Chriſti ſexcenteſimo octogeſimo in Auſtraſiam Dagoberto Secundo ſucceſſit. Ergo annus Chriſti ſexcenteſimus octogeſimus-tertius, quo vitam Sancti Audoeni Rotomagenſis Epiſcopi terminauimus, cum anno Theodorici Regis in Auſtria tertio, in Neuſtria & Burgundia decimo coincidit.

XLVIII. Quoniam è Clodouei Magni poſteris reperti ſunt non pauci, qui Franciam vniuerſam, id eſt, tria Auſtriæ, Neuſtriæ ac Burgundiæ Regna tenuerunt, putà Clotarij Primus & Secundus, Dagobertus, eiúſque filius Clodoueus Secundus, ac nepotes, Clotarius Tertius, Childericus Secundus & Theodoricus Tertius, lubentiſſimè fatemur Auctores, qui Chronologiam Regum Neuſtraſianorum illuſtrarunt, ad Principatus Regum Auſtraſianorum rectè diſtinguendos plurimùm nobis auxilij contuliſſe. Sed plerique cùm Neuſtraſianum Regnum vel Dagoberti, vel Clotarij Tertij, vel vtriuſque, non eo quo par eſt annorum numero circumſcripſerint, à recta Regum cùm Auſtraſianorum tum Neuſtraſianorum, rerúmque cùm in Auſtraſia tum in Neuſtraſia geſtarum multùm aberrarunt. Quapropter operæpretium viſum eſt Tabulam Chronologicam ſubiicere, cuius intuitu præter Sigeberti Chronologiam quæ plurimos decepit, ad illius emendationem quid noſtrâ ætate præcipui Chronologi; quid Ægidius Bucherius quem Iacobus Sirmondus, Dionyſius Petauius & Andreas Ducheſnius ſecuti ſunt; quid Ioannes Bollandus & Godefridus Henſchenius à quibus Philippus Labbeus rariſſimè receſſit; quid Hadrianus Valeſius qui certè ceteris antecellit; quid ipſi poſt alios præſtiterimus, facilè deprehendas.

XLIX.

AN. Chr.	CHRONOLOGIA Sigebertina,	Bucheriana,	Henscheniana,
417			Faramundus regnat.
418			1
419	Pharamundus Rex.		2
420	1		3
421	2		4
422	3		5
423	4		6
424	5		7
425	6		8
426	7		9
427	8		10
428	9		11 Clodius regnat.
429	10		1
430	11 Pharamundus obit. Succedit Clodius filius.		2
431	1		3
432	2		4
433	3		5
434	4		6
435	5		7
436	6		8
437	7		9
438	8		10
439	9		11
440	10		12
441	11		13

AN. CH. 683. THEODOR. III. R. 10.

AN. Chr.	CHRONOLOGIA *Valesiana*,	*Labbeana*,	*Nostra*.
417			Faramundus regnat [a].
418			1
419			2
420		Faramundus regnat. 1	3
421		2	4
422		3	5
423		4	6
424		5	7
425		6	8
426		7	9 Faramundus obit [b]. Succedit Clodio filius [c].
427		Faramundus obit. Succedit Clodio filius. 1	1
428	Chlodio regnat. 1	2	2
429	2	3	3
430	3	4	4
431	4	5	5
432	5	6	6
433	6	7	7
434	7	8	8
435	8	9	9
436	9	10	10
437	10	11	11
438	11	12	12
439	12	13	13
440	13	14	14
441	14	15	15

[a] Prosper & Idatius simul collati.

[b] Prosper.
[c] Gest. Franc. c. 5. Rorico l. 1.

AN. Chr.	CHRONOLOGIA Sigebertina,	Bucheriana,	Henscheniana.
442	12		14
443	13		15
444	14		16
445	15		17
446	16		18
447	17		19
448	18 Clodius obit. Succedit Meroueus filius.		20 Meroueus regnat.
449	1		1
450	2		2
451	3		3
452	4		4
453	5		5
454	6		6
455	7		7 Meroueus obit. Succedit Childericus filius.
456	8		1
457	9		2
458	10 Meroueus obit. Succedit Hildericus filius.		3
459	1		4
460	2		5
461	3		6
462	4		7
463	5		8
464	6		9

AN. CH. 683. THEODOR. III. R. 10.

AN. Chr.	CHRONOLOGIA Valesiana,	Labbeana,	Nostra.
442	15	16	16
443	16	17	17
444	17	18	18
445	18	19	19
446	19	20	20 Clodio obit [a]. Succedit Merouеus filius [b].
447	20	Clodio obit. Succedit Merouеus filius. 1	1
448	Merouеus regnat. 1	2	2
449	2	3	3
450	3	4	4
451	4	5	5
452	5	6	6
453	6	7	7
454	7	8	8
455	8	9	9
456	9	10	10 Merouеus obit. Succedit Childericus filius [c].
457	10	Merouеus obit. Succedit Childericus filius. 1	1
458	Merouеus obit. Succedit Childericus filius. 1	2	2
459	2	3	3
460	3	4	4
461	4	5	5
462	5	6	6
463	6	7	7
464	7	8	8

[a] Prosper.
[b] Priscus Rhetor.
[c] Greg. Tur. l. 2. c. 9.

AN. Chr.	CHRONOLOGIA Sigebertina,	Bucheriana,	Henscheniana,
465	7		10
466	8		11
467	9		12
468	10		13
469	11		14
470	12		15
471	13		16
472	14		17
473	15		18
474	16		19
475	17		20
476	18		21
477	19		22
478	20		23
479	21		24 Childericus obit. Succedit Clodoueus filius.
480	22		1
481	23		2
482	24		3
483	25		4
484	26 Hildericus obit. Succedit Clodoueus filius.		5
485	1	:	6
486	2		7
487	3		8
488	4		9
489	5		10

AN. CH. 683. THEODOR. III. R. 10.

AN. Chr.	CHRONOLOGIA *Valesiana*,	*Labbeana*,	*Nostra*.
465	8	9	9
466	9	10	10
467	10	11	11
468	11	12	12
469	12	13	13
470	13	14	14
471	14	15	15
472	15	16	16
473	16	17	17
474	17	18	18
475	18	19	19
476	19	20	20
477	20	21	21
478	21	22	22
479	22	23	23
480	23	24	24
481	24	Childericus obit. Succedit Clodoueus filius. 1	25 Childericus obit. Succedit Clodoueus filius, qui regnat annos 30. *
482	Childericus obit. Succedit Chlodoueus filius. 1	2	1
483	2	3	2
484	3	4	3
485	4	5	4
486	5	6	5
487	6	7	6
488	7	8	7
489	8	9	8

* Greg. Tur. l. 2. c. 43.

AN. Chr.	CHRONOLOGIA Sigebertina,	Bucheriana,	Henschenian a,
490	6		11
491	7		12
492	8		13
493	9		14
494	10		15 Clodoueus baptizatur.
495	11		16
496	12	Clodoueus baptizatur anno regni sui 15	17
497	13	16	18
498	14	17	19
499	15 Clodoueus baptizatur.	18	20
500	16	19	21
501	17	20	22
502	18	21	23
503	19	22	24
504	20	23	25
505	21	24	26
506	22	25	27
507	23	26 Clodoueus Alaricum debellat.	28 Clodoueus Alaricum debellat.
508	24	27	29
509	25 Clodoueus Alaricum debellat.	28	30 Clodoueus obit. Succedunt 4. filij, Theodoricus, Chlodomires, Childebertus, & Chlotharius.
510	26	29	1
511	27	30 Clodoueus ob. Succedunt 4. filij, Theodoricus, Chlodomeris, Childebertus, & Chlotharius.	2

AN. CH. 683. THEODOR. III. R. 10.

AN. Chr.	CHRONOLOGIA Valesiana,	Labbeana,	Nostra.
490	9	10	9
491	10	11	10
492	11	12	11
493	12	13	12
494	13	14	13
495	14	15	14
496	15 Clodoueus baptizatur.	16 Clodoueus baptizatur.	15 Clodoueus baptizatur [a].
497	16	17	16
498	17	18	17
499	18	19	18
500	19	20	19
501	20	21	20
502	21	22	21
503	22	23	22
504	23	24	23
505	24	25	24
506	25	26	25
507	26 Chlodoueus Alaricum debellat.	27 Clodoueus Alaricum debellat.	26 Clodoueus Alaricum debellat [b].
508	27	28	27
509	28	29	28
510	29	30	29
511	30 Chlodoueus obit. Succedunt 4. filij, Theodoricus, Chlodomeres, Childebertus, & Chlotharius.	31 Clodoueus obit. Succedunt 4. filij, Theodoricus, Chlodomires, Childebertus, & Chlotharius.	30 Clodoueus obit [c]. Succedunt 4. filij, Theodoricus, Chlodomeres, Childebertus, & Clotarius.

[a] Greg. Tur. lib. 2. c. 30.

[b] Isidor. in Chron. Goth.

[c] Greg. Tur. lib. 2. c. 43.

AN. Chr.	CHRONOLOGIA *Sigebertina*,	*Bucheriana*,	*Henscheniana*,
512	28	1	3
513	29	2	4
514	30 Clodoueus obit. Succedunt quatuor filij, Theodericus, Clodomiris, Hildebertus & Lotharius.	3	5
515	1	4	6
516	2	5	7
517	3	6	8
518	4	7	9
519	5	8	10
520	6	9	11
521	7 Clodomiris obit relictis tribus filiis.	10	12
522	8	11	13
523	9	12	14
524	10	13	15 Chlodomeres obit.
525	11	14	16
526	12	15	17
527	13	16	18
528	14	17	19
529	15	18	20
530	16	19	21
531	17 Clodoaldus Clodomiris quondam R. filius extinctis fratribus fit Clericus.	20	22

AN. Chr.	CHRONOLOGIA Valesiana,	Labbeana,	Nostra.
512	1	1	1
513	2	2	2
514	3	3	3
515	4	4	4
516	5	5	5
517	6	6	6
518	7	7	7
519	8	8	8
520	9	9	9
521	10	10	10
522	11	11	11
523	12	12	12
524	13 Chlodomeres obit relictis tribus filiis.	13 Chlodomires obit relictis tribus filiis.	13 Clodomeres obit relictis tribus filiis [a].
525	14	14	14
526	15	15	15 Hoc circiter anno Clodoaldus Clodomeris quondam R. filius extinctis fratribus fit Clericus [b].
527	16	16	16
528	17	17 Hoc circiter anno Clodoaldus Chlodomeris quondam R. filius extinctis fratribus fit Clericus.	17
529	18	18	18
530	19	19	19
531	20	20	20

[a] Marius in Chron.

[b] Greg. Turon. l. 3. c. 18.

AN. Chr.	CHRONOLOGIA Sigebertina,		Bucheriana,		Henſcheniana,	
532	18		21		23	
533	19		22		24 Theodericus obit. Succedit Theodebertus filius.	
534	20		23 Theodoricus obit. Succedit Theodobertus filius.		25	1
535	21		24	1	26	2
536	22		25	2	27	3
537	23 Theodericus obit. Succedit Theodebertus filius.		26	3	28	4
538	24	1	27	4	29	5
539	25	2	28	5	30	6
540	26	3	29	6	31	7
541	27	4	30	7	32	8
542	28	5	31	8	33	9
543	29	6	32	9	34	10
544	30	7	33	10	35	11
545	31	8	34	11	36	12
546	32	9	35	12	37	13
547	33	10	36 Theodobertus obit. Succedit Theodoualdus filius.	13	38	14
548	34	11	37	1	39 Theodebertus obit. Succedit Theodebaldus filius.	15
549	35	12	38	2	40	1
550	36 Theodebertus obit. Succedit Theodebaldus filius.	13	39	3	41	2
551	37	1	40	4	42	3
552	38	2	41	5	43	4
553	39	3	42	6	44	5

AN. CH. 683. THEODOR. III. R. 10.

AN. Chr.	CHRONOLOGIA Valesiana,		Labbeana,		Nostra.	
532	21		21		21	
533	22 Chlodoaldus Chlodomeris quondam R. filius extinctis fratribus fit Clericus.		22		22	
534	23 Theodoricus obit. Succedit Theodebertus filius.		23 Theodoricus obit. Succedit Theodobertus filius.		23 Theodoricus obit. Succedit Theodobertus filius [a].	
535	24	1	24	1	24	1
536	25	2	25	2	25	2
537	26	3	26	3	26	3
538	27	4	27	4	27	4
539	28	5	28	5	28	5
540	29	6	29	6	29	6
541	30	7	30	7	30	7
542	31	8	31	8	31	8
543	32	9	32	9	32	9
544	33	10	33	10	33	10
545	34	11	34	11	34	11
546	35	12	35	12	35	12
547	36	13	36	13	36	13
548	37 14 Theodebertus obit. Succedit Theodobaldus filius.		37 14 Theodobertus obit. Succedit Theodobaldus filius.		37 14 Theodobertus obit. Succedit Theodobald. filius [b].	
549	38	1	38	1	38	1
550	39	2	39	2	39	2
551	40	3	40	3	40	3
552	41	4	41	4	41	4
553	42	5	42	5	42	5

[a] Greg. Turon. l. 3. c. 23.

[b] Marius in Chron. Greg. Turon. l. 3. c. 37.

AN. Chr.	CHRONOLOGIA Sigebertina,	Bucheriana,	Henscheniana,
554	40 4	43 7 Theodoualdus obit. Succedit Chlotharius propatruus,	45 6
555	41 5	44	46 7 Theodebaldus obit. Succedit Chlotharius propatruus.
556	42 6 Theodebaldus obit.	45	47
557	43	46	48
558	44	47	49 Childebertus obit. Chlotharius frater Monarchiam Francorum obtinet.
559	45 Hildebertus obit. Lotharius frater Monarchiam Francorum obtinet.	48	50
560	46	49 Childebertus obit. Lotharius frater Monarchiam Francorum obtinet.	51
561	47	50 Chlotharius obit. Succedunt quatuor filij, Haribertus, Guntrannus, Chilpericus & Sigibertus.	52 Chlotharius obit. Succedunt quatuor filij, Haribertus, Guntrannus, Chilpericus & Sigibertus.
562	48	1	1
563	49	2	2
564	50 Lotharius obit. Succedunt quatuor filij, Heribertus, Guntrannus, Chilpericus, & Sigibertus.	3	3
565	1	4	4
566	2	5	5
567	3	6	6
568	4	7	7

AN. CH. 683. THEODOR. III. R. 10.

AN. Chr.	CHRONOLOGIA Valesiana,	Labbeana,	Nostra.
554	43 6	43 6	43 6
555	44 7 Theodebaldus obit. Succedit Chlotharius propatruus.	44 7 Theodobaldus obit. Succedit Chlotharius propatruus.	44 7 Theodobaldus obit. Succedit Clotarius propatruus.[a]
556	45	45	45
557	46	46	46
558	47 Childebertus obit. Chlotharius frater Monarchiam Francorum obtinet.	47 Childebertus obit. Chlotharius frater Monarchiam Francorum obtinet.	47 Childebertus obit [b]. Clotarius frater Monarchiam Francorum obtinet.
559	48	48	48
560	49	49	49
561	50 Chlotharius obit. Succedunt quatuor filij, Charibertus, Gunthramnus, Chilpericus & Sigibertus.	50 Clotarius obit. Succedunt quatuor filij, Charibertus, Guntrannus, Chilpericus & Sigibertus.	50 Clotarius obit. Succedunt quatuor filij. 1
562	1	1	1 2 Hic annus primus est Chariberti ac fratrum RR. ex stylo Gregoriano, secundus ex Fredegariano.
563	2	2	2 3
564	3	3	3 4
565	4	4	4 5
566	5	5	5 6
567	6	6	6 7 Charibertus obit.
568	7	7	7 8

[a] Marius in Chron. Greg. Turon. lib. 4. c. 9.

[b] Marius in Chron.

AN. Chr.	CHRONOLOGIA Sigebertina,	Bucheriana,	Henscheniana,
569	5	8 Charibertus obit.	8
570	6	9	9 Charibertus obit.
571	7	10	10
572	8	11	11
573	9 Heribertus obit.	12	12
574	10	13	13
575	11	14 Sigibertus obit. Succedit Childebertus II. filius.	14 Sigibertus obit. Succedit Childebertus II. filius.
576	12	15 1	15 1
577	13	16 2	16 2
578	14 Sigibertus obit. Succedit Childebertus II. filius.	17 3	17 3
579	15 1	18 4	18 4
580	16 2	19 5	19 5
581	17 3	20 6	20 6
582	18 4	21 7	21 7
583	19 5	22 8	22 8
584	20 6	23 9 Chilpericus obit. Succedit Lotharius II. filius.	23 9 Chilpericus obit. Succedit Clotarius II. filius. 1
585	21 7	24 10 1	24 10 1 2
586	22 8	25 11 2	25 11 2 3
587	23 9 Chilpericus obit. Succedit Clotarius II. filius.	26 12 3	26 12 3 4
588	24 10 1	27 13 4	27 13 4 5

AN. CH. 683. THEODOR. III. R. 10.

AN. Chr.	CHRONOLOGIA *Valesiana*,	*Labbeana*,	*Nostra.*
569	8	8	8 9
570	9 Charibertus obit.	9 Charibertus obit.	9 10
571	10	10	10 11
572	11	11	11 12
573	12	12	12 13
574	13	13	13 14
575	14 Sigibertus obit. Succedit Childebertus II. filius.	14 Sigibertus obit. Succedit Childebertus II. filius.	14 15 Sigibertus obit. Succedit Childebertus II. filius [a].
576	15 1	15 1	15 16 1
577	16 2	16 2	16 17 2
578	17 3	17 3	17 18 3
579	18 4	18 4	18 19 4
580	19 5	19 5	19 20 5
581	20 6	20 6	20 21 6
582	21 7	21 7	21 22 7
583	22 8	22 8	22 23 8
584	23 9 Chilpericus obit. Succedit Clotarius II. filius.	23 9 Chilpericus obit. Succedit Clotarius II. filius. 1	23 24 9 Chilpericus obit. Succedit Clotarius II. filius [b]. 1
585	24 10 1	24 10 2	24 25 10 1 2 Hic annus primus est Clotarij R. ex stylo Gregoriano, secundus ex Fredegariano.
586	25 11 2	25 11 3	25 26 11 2 3
587	26 12 3	26 12 4	26 27 12 3 4
588	27 13 4	27 13 5	27 28 13 4 5

[a] Greg. Tur. Lib. 4. c. 16.

[b] Greg. Turon. l. 6. c. 33. 46. Gesta RR. Franc. c. 35.

AN. Chr.	CHRONOLOGIA *Sigebertina*,	*Bucheriana*,	*Henscheniana*,
589	25 11 2	28 14 5	28 14 5 6
590	26 12 3	29 15 6	29 15 6 7
591	27 13 4	30 16 7	30 16 7 8
592	28 14 5	31 17 8	31 17 8 9
593	29 15 6	32 18 9	32 18 9 10 Gunthramnus obit. Succedit Childebertus II. nepos ex fratre Sigiberto. 1
594	30 16 7	33 19 10 Gunthrannus obit. Succedit Childebertus II. nepos ex fratre Sigiberto.	19 1 2 10 11
595	31 17 8	20 11	20 2 3 11 12
596	32 18 9	21 12 Childebertus II. obit. Succedunt duo filij, Theodobertus II. & Theodoricus II.	21 3 4 12 13 Childebertus II. obit. Succedunt duo filij, Theudebertus II. & Theudericus II. 1
597	33 19 10 Guntrannus obit. Succedit Childebertus nepos ex fratre Sigiberto.	13 1	13 14 2
598	20 11	14 2	14 15 3
599	21 12	15 3	15 16 4
600	22 13 Childebertus obit. Succedunt duo filij, Theodebertus & Theodericus.	16 4	16 17 5
601	14 1	17 5	17 18 6
602	15 2	18 6	18 19 7
603	16 3	19 7	19 20 8

AN. Chr.	CHRONOLOGIA Valesiana,	Labbeana,	Nostra.
589	28 14 5	28 14 6	28 29 14 5 6
590	29 15 6	29 15 7	29 30 15 6 7
591	30 16 7	30 16 8	30 31 16 7 8
592	31 17 8 Guntchramnus obit. Succedit Childebertus II. nepos ex fratre Sigiberto.	31 17 9	31 32 17 8 9
593	18 9	32 18 10	32 33 18 9 10 Guntchramnus obit. Succedit Childebertus II. nepos ex fratre Sigiberto [a]. I
594	19 10	33 19 11 Guntrannus obit. Succedit Childebertus II. nepos ex fratre Sigiberto.	19 1 2 10 11 Hic annus, qui est Childeberti R. in Austria decimusnonus, est & eiusdem Regis in Burgundia primus ex stylo Gregoriano & secundus ex Fredegariano.
595	20 11 Childebertus II. obit. Succedunt duo filij, Theodebertus II. & Theodericus II.	20 12	20 2 3 11 12
596	12 1	21 13 Childebertus II. obit. Succedunt duo filij, Theodobertus & Theodoricus.	21 3 4 12 13 Childebertus II. obit. Succedunt duo filij, Theodobertus II. & Theodoricus II [b]. I
597	13 2	14 1	13 14 2
598	14 3	15 2	14 15 3
599	15 4	16 3	15 16 4
600	16 5	17 4	16 17 5
601	17 6	18 5	17 18 6
602	18 7	19 6	18 19 7
603	19 8	20 7	19 20 8

[a] Fredeg. c. 14.

[b] Fredeg. c. 16.

AN. Chr.	CHRONOLOGIA Sigebertina,		Bucheriana,		Henscheniana,		
604	17	4	20	8	20	21	9
605	18	5	21	9	21	22	10
606	19	6	22	10	22	23	11
607	20	7	23	11	23	24	12
608	21	8	24	12	24	25	13
609	22	9	25	13	25	26	14
610	23	10	26	14	26	27	15
611	24	11	27	15	27	28	16
612	25	12	28 Theodobertus obit.	16	28 Theudebertus obit.	29	17
613	26	13	29 Theodoricus obit. Sigibertus filius succedit, obitque eodem anno. Clotarius Monarchiam Francorum obtinet.	17	29 Theudericus II. obit. Sigibertus filius succedit, obitque eodem anno. Clotarius Monarchiam Francorum obtinet.	30	18 1
614	27	14	30		30	31	2
615	28	15	31		31	32	3
616	29	16	32		32	33	4
617	30 Theodebertus obit.	17	33		33	34	5
618	31 Theodericus obit. Clotharius Monarchiam Francorum obtinet.	18	34		34	35	6
619	32		35		35	36	7
620	33		36		36	37	8
621	34		37		37 Chlotharius filium suum Dagobertum Regem Austriæ constituit.	38	9

AN. Chr.	CHRONOLOGIA Valesiana,		Labbeana,		Nostra.		
604	20	9	21	8	20	21	9
605	21	10	22	9	21	22	10
606	22	11	23	10	22	23	11
607	23	12	24	11	23	24	12
608	24	13	25	12	24	25	13
609	25	14	26	13	25	26	14
610	26	15	27	14	26	27	15
611	27	16 Theodebertus II. obit.	28	15	27	28	16
612	28	17 Theodoricus II. obit. Succedit Sigibertus II. filius.	29	16 Theodobertus obit.	28	29	17 Theodobertus II. obit [a].
613	29	1 Sigibertus II. obit. Clotarius Monarchiam Francorum obtinet.	30	17 Theodoricus obit; filius Sigibertus succedit. Eo victo Clotarius Monarchiam Francorum obtinet.	29	30	18 Theodoricus II. obit [b]. Succedit Sigibertus II. filius, obitque eodem anno. Clotarius Monarchiam Francorum obtinet. 1
614	30		31 Sigibertus obit.		30	31	2 Hic annus est 30. Clotarij R. in Neustria ex stylo Greg. & 31. ex stylo Fredegariano, vt & secundus in Austria & Burgundia ex eodem stylo Fredegariano.
615	31		32		31	32	3
616	32		33		32	33	4
617	33		34		33	34	5
618	34		35		34	35	6
619	35		36		35	36	7
620	36		37		36	37	8
621	37		38		37	38	9

[a] Fredeg. c. 38.

[b] Fredeg. cc. 38. 39.

AN. Chr.	CHRONOLOGIA *Sigebertina*,	*Bucheriana*,	*Henſcheniana*,
622	35	38	38 39 10
623	36	39 Lotharius Dagobertum filium Regem Auſtriæ conſtituit.	39 40 11
624	37	40	40 41 12
625	38	41	41 42 13
626	39	42	42 43 14
627	40	43	43 44 15
628	41 Lotharius Dagobertum filium Regem Auſtriæ conſtituit.	44 Chlotharius obit. Succedit Dagobertus filius. 1	44 45 16 Chlotharius obit. Dagobertus filius ſuccedit, & Chariberto fratri pagos Tholoſanum aliòſque vicinos concedit. 1
629	42	2	2
630	43	3	3
631	44 Lotharius obit. Succedit Dagobertus filius.	4	4
632	1	5	5
633	2	6	6

AN. CH. 683. THEODOR. III. R. 10.

AN. Chr.	CHRONOLOGIA *Valesiana*,	*Labbeana*,	*Nostra*.
622	38	39 Clotarius Dagobertum filium Regem Austriæ constituit.	38 39 10 Clotarius Dagobertum filium Regem Austriæ constituit [a]. 1
623	39 Chlotharius Dagobertum filium Regem Austriæ constituit. 1	40	39 40 11 2
624	40 2	41	40 41 12 3
625	41 3	42	41 42 13 4
626	42 4	43	42 43 14 5
627	43 5	44	43 44 15 6
628	44 6 Chlotharius obit. Succedit Dagobertus filius.	45 Clotarius obit. Succedit Dagobertus filius, & Chariberto fratri pagos Tholosanum aliósque vicinos concedit. 1	44 45 16 7 Clotarius obit. Succedit Dagobertus filius [b].
629	7 Dagobertus aliquot pagos Chariberto fratri concedit. 1	2	8 Dagobertus aliquot pagos Chariberto fratri concedit [c]. 1
630	8 2	3	9 2 Charibertus II. obit. Succedit Chilpericus II. obit idem Chilpericus hoc anno, Dagobertus Monarchiam Francorum iterùm obtinet [d].
631	9 3 Charibertus obit. Succedit Chilpericus, eóque mortuo Dagobertus Monarchiam Francorum iterùm obtinet.	4	10
632	10	5	11
633	11 Dagobertus filium Sigib. Regem Austriæ constituit. 1	6	12 Dagobertus filium Sigib. Regem Austrię constituit [e]. 1

a Fredeg. MS. c. 47.

b Fredeg. c. 56.

c Fredeg. c. 57.

d Fredeg. c. 57.

e Fredeg. emend. c. 75.

AN. Chr.	CHRONOLOGIA Sigebertina,	Bucheriana,	Henscheniana,
634	3	7	7
635	4	8	8
636	5	9	9 Chariberto eiúsque filio Chilperico mortuis, Dagobertus Monarchiam Francorum obtinet.
637	6	10	10
638	7	11	11 Dagobertus Sigibertum filium suum Austriæ Regem constituit. 1
639	8	12 Dagobertus filium suum Sigibertum Austriæ Regem constituit. 1	12 2
640	9 Dagobertus filium suum Sigibertum Austriæ Regem constituit.	13 2	13 3
641	10 1	14 3	14 4
642	11 2	15 4	15 5
643	12 3	16 5	16 6
644	13 4	Dagobertus obit mense Ianuario. Succedit Clodoueus filius. 6 1	Dagobertus obit mense Ianuario. Succedit Clodoueus filius. 7 1
645	14 5 Dagobertus obit. Succedit Clodoueus filius.	7 2	8 2
646	6 1	8 3	9 3 Audoenus & Eligius ordinantur Episcopi.
647	7 2	9 4	10 4
648	8 3	10 5	11 5

AN. Chr.	CHRONOLOGIA *Valesiana,*	*Labbeana,*	*Nostra.*
634	12 2	7	13 2
635	13 3	8	14 3
636	14 4	9	15 4
637	15 5	10 Chariberto eiúsque filio Chilperico mortuis, Dagobertus Monarchiam Francorum obtinet.	16 5
638	16 6 Dagobertus obit. Succedit Clodoueus filius.	11	6 Dagobertus obit mense Ianuario, anno Regni decimo-sexto exeunte, succedit Clodoueus filius [a]. 1
639	7 1	12 Dagobertus filium suum Sigibertum Austriæ Regem constituit. 1	7 2
640	8 2	13 2	8 3 Audoenus & Eligius ordinantur Episcopi [b].
641	9 3	14 3	9 4
642	10 4	15 4	10 5
643	11 5	16 5	11 6
644	12 6	Dagobertus obit mense Ianuario. Succedit Clodoueus filius. 6 1	12 7
645	13 7	7 2	13 8
646	14 8	8 3 Audoenus & Eligius ordinantur Episcopi.	14 9
647	15 9	9 4	15 10
648	16 10	10 5	16 11

a Fredeg. c. 79. Gest. Dagob. c. 43.

b Audoen. in vit. S. Eligij.

AN. Chr.	CHRONOLOGIA Sigebertina,		Bucheriana,		Henscheniana,	
649	9	4	11	6	12	6
650	10	5	12	7	13	7
651	11	6	13	8	14	8
652	12	7	14	9	15	9
653	13	8	15	10	16	10
654	14	9	16 Sigibertus obit. Tyrannidem arripit Childebertus.	11	17	11
655	15	10	12 Clodoueus exauctorato pseudo-Childeberto filium suum Childericum Regem Austriæ constituit.		18	12
656	16 Sigibertus obit. Tyrannidem arripit Hildebertus.	11	13	1	19	13
657	12		14	2	20	14
658	13 Clodoueus exauctorato Hildeberto Hildericum filium suum Regem Austriæ constituit.		15	3	21	15
659	14	1	16	4	22	16
660	15	2	17 Clodoueus obit. Succedit Lotharius filius. Obit etiam Eligius Nouiomensis Episcopus.	5	23	17
661	16	3	6	1	24	18
662	17 Clodoueus obit. Succedit Lotharius filius.	4	7	2	25 Clodoueus obit. Succedit Chlotharius filius.	1

AN. Chr.	CHRONOLOGIA *Valesiana*,		*Labbeana*,		*Nostra.*	
649	17	11	11	6	17	12
650	18 Sigibertus obit. Clodoueus eius frater Monarchiam Francorum obtinet.	12	12	7	18	13
651	13		13	8	19	14
652	14		14	9	20	15
653	15		15	10	21	16
654	16 Clodoueus obit. Chlotharius filius succedit. Deinde Childericus Chlotharij frater fit Rex Austriæ.		16	11	17 Sigibertus III. obit. Regnat pseudo-Childebertus cōque exauctorato Clodoueus II. Sigiberti frater Monarchiam Francorum obtinet [a].	
655	1		17	12	18 Clodoueus II. obit. Succedit Clotarius III. filius [b].	
656	2		18	13	1	
657	3		19	14	2	
658	4		20	15	3	
659	5		21	16	4 Eligius Nouiomensis Episcopus obit.	
660	6		22	17	5 Childericus II. frater Clotarij III. fit Rex Austriæ [c].	1
661	7		23	18	6	2
662	8		24 Clodoueus obit. Succedit Clotarius filius.	1	7	3

[a] An. 654. nu. 5. 6.

[b] Vit. S. Bathildis.

[c] Vit. S. Bathildis.

AN. Chr.	CHRONOLOGIA Sigebertina,		Bucheriana,		Henscheniana,	
663	5	1	8	3	2 Sigibertus obit. Tyrannidem arripit Childebertus.	
664	6	2	9 Lotharius obit. Succedit Childericus frater.	4	3 Childericus exauctorato pseudo-Childeberto fit Rex Austriæ.	1
665	7 Eligius Nouiomensis Episcopus obit.	3	5		4	2
666	8 Lotharius obit. Succedit Theodericus frater.	4	6		5	3
667	9 Hildericus fugato Theoderico fratre Monarchiam Francorum obtinet.		7 Childericus obit. Succedit Theodericus frater.		6	4
668	10		1		7	5
669	11		2		8	6
670	12		3		9	7
671	13		4		10	8
672	14		5		11	9
673	15		6		12	10
674	16		7		13	11
675	17		8		14 Chlotharius obit.	12

AN. Chr.	CHRONOLOGIA *Valesiana,*	*Labbeana,*		*Nostra.*	
663	9	2 Sigibertus obit. Tyrannidem arripit Childebertus.		8	4
664	10	3 Childericus exauctoraro Childeberto fit Rex Austriæ.	1	9	5
665	11	4 Eligius Noviomensis Episcopus obit.	2	10	6
666	12	5	3	11	7
667	13	6	4	12	8
668	14 Chlotarius III. obit. Succedit Theodoricus.	7	5	13	9
669	15	8	6	14 Clotarius III. obit [a]. Childericus frater Monarchiam Francorum obtinet expulso Theodorico.	10
670	16 Childericus Monarchiam Francorum obtinet.	9	7	11	
671	17	10	8	12	
672	18	11	9	13	
673	19 Childericus obit. Theodoricus frater Monarchiam Francorum obtinet. Deinde Dagobertus in Austriam ex Hibernia revocatur.	12	10	14 Childericus II. obit [b]. Theodoricus III. frater & Dagobertus Sigiberti quondam Regis filius succedunt.	
674	1	13	11	1	
675	2	14 Clotarius obit.	12	2	

[a] Vit. S. Vvandregisili.

[b] Vit. S. Leodegar.

AN. Chr.	CHRONOLOGIA Sigebertina,	Bucheriana,	Henſcheniana,	
676	18	9	13 Childericus fugato Theoderico Monarchiam Francorum obtinet.	1
677	19	10	14	2
678	20	11	15	3
679	21 Hildericus obit. Succedit Theodericus frater Regno reſtitutus.	12 Audoenus Rotomagenſis Epiſcopus obit.	16 Childericus obit. Succedit Theodoricus frater Regno reſtitutus.	4
680	1	13	1 Dagobertus Sigiberti quondam Regis filius in Auſtriam redit.	1
681	2	14	2	2
682	3	15	3	3
683	4	16	4	4
6 4	5	17	5	5
685	6	18	6	6
686	7	19	7	7
687	8	20	8 Dagobertus II. obit.	8
688	9	21	9	
689	10	22	10 Audoenus Ep. Rotomagenſis obit.	
690	11 Audoenus Epiſc. Rotomagenſis obit.	23 Theodoricus R. obit. Succedit Clodoueus filius.	11	
691	12	1	12	

676

AN. Chr.	CHRONOLOGIA *Valesiana,*	*Labbeana,*	*Nostra.*
676	3	13 Childericus fugato Theodorico Monarchiam Francorum obtinet. Deinde partem Austriæ cedit Dagoberto Sigiberti quondam Regis filio. 1	3
677	4	14 2	4
678	5	15 3	5
679	6	16 4	6
680	7 Dagobertus II. obit. Theodoricus Monarchiam Francorum rursum obtinet.	17 5 Childericus obit. Theodoricus frater succedit. 1	7 Dagobertus II. obit. Theodoricus III. Monarchiam Francorum obtinet [a].
681	8 1	6 2	8 1
682	9 2	7 3	9 2
683	10 3	8 4	10 3 Audoenus obit anno Episcopatûs quadragesimo-quarto inchoato [b].
684	11 4 Audoenus Episc. Rotomagensis obit.	9 5	11 4
685	12 5	10 6	12 5
686	13 6	11 7	13 6
687	14 7	8	14 7
688	15 8	9	15 8
689	16 9	10 Audoenus Episc. Rotomagensis obit.	16 9
690	17 10 Theodoricus R. obit. Succedit Chlodoueus filius.	11	17 10
691	1	12	18 11

[a] Varij Auctores simul collati an. 680. n. 1.

[b] Frideged. in vit. S. Audoeni.

AN.CH. 683. THEODOR. III. R. 10.

L. Ex præcedenti tabula liquet super annis Theodorici Regis & Audoeni Rotomagensis Episcopi varias Auctorum opiniones inueniri. Sigebertus & Bucherius, qui Dagobertum Secundum ignorarunt, arbitrati sunt Theodoricum fratri Childerico in Monarchiam Francorum successisse; Sigebertus annum Christi sexcentesimum octogesimum-tertium cum anno Theodorici Regis quarto, Bucherius cum decimo-sexto composuit. Henschenius & Labbeus, quos Dagoberti Secundi Principatus haud latebat, annum quidem à Christo nato sexcentesimum octogesimum-tertium, vt Sigebertus, anno quarto Theodorici Regis illigarunt, sed duas opiniones valdè diuersas super anno Dagoberti Regis inierunt. Henschenius enim, cùm Childerici Secundi mortem in annum Christi sexcentesimum septuagesimum-nonum reiecisset, Dagobertum anno postero, Christi sexcentesimo octogesimo, in Austrasiam reuocatum asseruit. Labbeus verò Dagobertum anno post Clotarij Tertij mortem proximo, siue anno Christi sexcentesimo septuagesimo-sexto, ab ipsomet Childerico Secundo, qui fugato Theodorico fratre Monarchiam Francorum tunc obtinebat, in Austrasiam reuocatum ibique Regem constitutum putauit. Omnium optimè Valesius Childerici Secundi mortem anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio consignauit, eidem Childerico Theodoricum Tertium cum Dagoberto Secundo ex Hibernia statim reuocato suffecit, ipsúmque Dagobertum anno pòst septimo siue anno Christi sexcentesimo octogesimo ex hac vita sublatum scripsit. Imus in eandem sententiam, annúmque Christi sexcentesimum octogesimum-tertium anno Theodorici Regis post Childerici Regis interitum decimo, post Dagoberti Regis mortem tertio, illigamus.

LI. Quod attinet ad annum, quo Sanctus Audoenus ad Deum migrauit, nec cum Valesio de illo conuenimus. Ex computatione Sigeberti, qui Dagobertum Magnum anno Christi sexcentesimo quadragesimo-quinto mortuum tradit, Audoenus anno Christi sexcentesimo quadragesimo-septimo Pontifex ordinatur, obitque anno Christi sexcentesimo nonagesimo. Iuxta eundem calculum Bucherius, Henschenius & Labbeus, qui Dagobertum Magnum è viuis anno Christi sexcentesimo quadragesimo-quarto sublatum affirmant, Audoeni mortem anno Christi sexcentesimo vndenonagesimo consignare debent. Id quidem Henschenius & Labbeus præstiterunt, sed Bucherius vt Clotario Tertio decem annos Principatûs, sic & Audoeno decem Pontificatûs annos ademit; Clotario Tertio quatuor duntaxat annos Principatûs, Audoeno tres tantùm ac triginta Pontificatûs annos attribuit, eóque calculo ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-nonum mortem ipsius Audoeni retulit. Hadrianus Valesius, qui solus è Neotericis suprà nominatis annum, quo Dagobertus Magnus obiit, à Christo videlicet nato sexcentesimum duodequadragesimum rectè assecutus est, Audoeni Pontificis ordinationem anno Christi sexcentesimo quadragesimo, mortem anno Christi sexcentesimo octogesimo-tertio connotare debuit, vt à nobis demonstratum est suprà, nam Clodouei Regis annus tertius per mensem Maium, quo beatus Audoenus in Episcopum consecratus est, cum anno Christi sexcentesimo quadragesimo comparatur, & sanctus Audoenus ad Deum migrauit nono Kalendas Septembris, Episcopatûs anno quadragesimo-quarto decurrente. Seriùs tamen Audoeni ordinationem in annum Christi sexcentesimum quadragesimum-primum, mortem in annum Christi sexcentesimum octogesimum-quartum reiecit, quia primum Clodouei Regis annum cum anno Christi sexcentesimo tricesimo-nono contulit. *Equidem*, inquit [a], *sic existimo anno sexcentesimo tricesimo-octauo, eo ipso videlicet, cuius initio*, nempe decimo-quarto Kalendas Februarij, *Dagobertus discesserat, quíque ipsi propterea totus ex more attribuitur, Indictione vndecimâ Chlodoueum rerum potiri, & cum matre Nanthilde ac sub eius tutela in Neustria & Burgundia regnare cœpisse, insequentem verò annum*, à Christo nato sexcentesimum vndequadragesimum, *regni eius primum*

[a] Lib. 10.

habendum esse. Dagobertus vitam clausit ineunte anno, si principium anni ducis à Kalendis Ianuariis; exeunte anno, si principium anni ducis à solennitate Paschali. Valesius annum à Kalendis Ianuariis auspicatur; à Kalendis Martiis aut à Pascha Fredegarius, Audoenus, aliique Scriptores, qui sub Clodouco Secundo eiúsque filiis floruerunt. Anno igitur Christi sexcentesimo tricesimo-octauo, cuius initium à Kalendis Ianuarij per Indictionem vndecimam cum Valesio petimus, primum Clodouei Regis annum vel aperuerunt Kalendæ Martiæ vel dies Paschali Solennitati sacra, vnde necessariò concludas oportet tertium Clodouci Regis annum per mensem Maium & ordinationem Audoeni Episcopi, quæ mense illo facta est, cum anno Christi sexcentesimo quadragesimo coincidisse, felicémque eiusdem Audoeni ex hac vita transitum anno Christi sexcentesimo octogesimo-tertio consignandum esse.

AN. CH. 683. THEODOR. III. R. 10.

LII. EPISCOPI ALETENSES.

Hoc eodem anno, Hamoni, qui duobus duntaxat annis sedit, in Episcopatum Aletensem successit Valterius seu Galterius, qui duodecim annos in Pontificatu transegit, vt Auctor Armoricæ Sanctæ testatur.

684. THEODOR. III. R. 11.

ANNVS CHRISTI 684.
THEODORICI III. R. 11. 4.

I. ALDEGVNDIS ABBATISSA MELBODIENSIS OBIT.

ANNVS Christi sexcentesimus octogesimus-quartus propter bisextum duabus literis Dominicalibus C & B præditus fuit. Tertio Kalendas Februarij, die Sabbati, currente tum litterâ Dominicali C, ex hac vita discessit Aldegundis, prima Monasterij Melbodiensis Abbatissa, cuius obitus Waldetrudi sorori Abbatissæ Castrilocensi & cuidam ex Monialibus Niuigellensibus priùs ostensus fuit, vt narrat Auctor æqualis à recentiore descriptus in Codicibus Audomarensi & Gisleniano sæpè iam laudatis. *Quinto die*, inquit, *ante obitum B. Aldegundis, huiusmodi visio apparuit sorori suæ S. Waldetrudi. Beatam Mariam semper Virginem, & Principes Apostolorum Petrum & Paulum vidit venire cum Sanctorum agminibus, & germanam suam ad cælestia ducere Regna, vt quorum exemplo & vita merito in hoc vixerat mundo, horum in supernis perfoueretur consortio. Tunc in Monasterio Niuialla, vbi S. Gertrudis corpore quiescit, facta est reuelatio, quæ obitum sacræ virginis patefecit. Quædam inibi soror seculo abrenuntians sacrum velamen ante triennium susceperat, erat enim nimiæ simplicitatis & obedientiæ, quæ sextâ feriâ ante diem Sabbati & dormitionis famulæ Christi Aldegundis* (hinc obserua mortem Aldegundis in Sabbatum incidisse) *cùm se fessa lecto dedisset, circa medium noctis vidit ingentem lucis splendorem intrasse Ecclesiam B. Petri, vbi iam dicta B. Gertrudis tumulata habetur, itaut à pauimento vsque ad trabes vniuersa meridianus Sol illustraret. Cúmque attonita ad tantam claritatem timore solueretur, audit choros psallentium, & vt ipsa fassa est, discretionem virorum & mulierum, puerorum & puellarum suis distinxit auribus. Cúmque toto mentis nisu & auditu intenta traheretur illo, inter auscultandum, & visio substracta, & auditus sublatus est. Igitur ante tertiam noctem sublationis suæ à corpore, gratiâ deuotionis è diuersis procúlque remotis conuenimus locis. Mane denique nouo soror eiusdem famulæ Dei retulit nobis quamdam sororum orantem stetisse ante fores domûs, eâ horâ quâ Luna noctis secans iter tantùm perfecerat sui cursûs, quantùm adhuc restiterat currendum, & ecce fulgur ingens nimiâ claritate refulgens apparuit super domum in qua virgo Christi, sponsa Agni, Domini sui præstolabatur intrepida aduentum. Cúmque tremebunda soror stupore arrepta, nimiâ teneretur formidine, intérque metum dubia & spem, quid esset futurum, & quem rei*

AN. CH. 684. THEODOR. III. R. II. *finem haberet effectus, sancta illa anima, quæ lucem Christi semper amauit, & præsentiam Saluatoris sitibunda anhelauit, carne soluta mortali, aui præsentis cœnosa nil deferens secum opera, cum ipsa luce ad Deum immortalem læta perrexit, sine fine victura.* Hucbaldus ait Aldegundem à Deo petiisse, vt in hac vita purgaretur, & in dextera mamilla cancro laborasse, *qui carnem illius excrucians, vsque ad vltimum diem vitæ depastus est.*

II. VBI SEPVLTA. *Sepulta est Aldegundis in villa suæ quondam ditionis, vbi animam reddidit Creatori suo, vocabulo Curtissolra, vbi vterque suus parens tumulati esse dicuntur.* Egimus suprà de parentibus Aldegundis Walberto & Bertilia, quorum reliquiæ apud Curtem Solram etiamnum custodiuntur. Sita est autem Curtis Solra inter Malbodium & Laubacum, vocatúrque Curtis Solra, vt distinguatur à Castro Solra, quod tribus leucis Malbodio distat Lætias versùs. Aldegundis in Curte Solra *multo iacuit tempore*, inquit Hucbaldus, *quoad Christo donante corpus eius translatum est in municipium Melbodium*, vt ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum dicturi sumus. In præfecturam Monasterij successit Aldetrudis neptis ex sorore Waldetrude. SVCCEDIT ALDETRVDIS.

III. Non desunt qui Natalem Aldegundis adscribant Idibus Nouembribus, primam Translationem tertio Kalendas Februarias. At recedere noluimus à Malbodiensium calculo, qui Natalem celebrant tertio Kalendas Februarij, Translationem Idibus Nouembris. Certè hoc anno, qui bisextilis fuit, Idus Nouembres cum Sabbato non coinciderunt. Recurrendum igitur necessariò nobis esset ad annum Christi sexcentesimum vndenonagesimum, qui præditus fuit litterâ Dominicali C, si natalem Sanctæ Aldegundis vellemus Idibus Nouembris consignare. Verùm beatam Aldegundem Sancto Amando superstitem integro decennio & ampliùs fuisse quis credat?

IV. VITA S. VRSMARI A QVIBVS SCRIPTA. In Monasterio Malbodiensi, cùm Aldegundis in cælum migrauit, degebat puellula neptis Vrsmari, qui Laubiarum administrationem posteà suscepit. De vtroque recurret sermo. Lege vitam [a] Sancti Vrsmari Abbatis Lobiensis, quam octauo seculo ab Ansone Abbate Lobiensi stylo rudiore compositam, elegantiori sermone Ratherius Veronensis Episcopus decimo seculo perpoliuit. Eiusdem Aldegundis exequiis interfuit Aya vxor Hidulphi inter Franciæ Proceres clarissimi, quæ seculo nuntium paulò pòst remisit, & in Monasterio Castrilocensi, cui Waldetrudis eius consanguinea præerat, annuente marito Monialem induit, vt pluribus prosequitur Winchantius in Annalibus Hanoniæ [b]. AYA FIT MONIALIS.

[a] Apud Sur. d. 18. Apr.
[b] Lib. 5. c. 24.

V. Post mortem Sancti Audoeni Rotomagensis Episcopi, de qua nos anno priori verba fecimus, in Gestis [c] Regum Francorum & in Historia [d] Francorum iussu Childebrandi Comitis scripta proximè subiungitur qui collocandus nobis hoc anno videtur obitus Waradonis Maiorisdomûs. *In illo itidem tempore Warado Maiorisdomûs obiit. Erátque ei matrona nobilis & strenua nomine Ansfledis, cuius gener nomine Bertharius honorem Maiorisdomûs Palatij suscepit. Erátque staturâ paruus, intellectu modicus, leuis atque citatus, Francorum amicitiam atque consilia sæpè contemnens.* Hæc posterior Anonymus in Historia Francorum. Franci, id est, Neustrasij & Burgundiones post mortem Waradonis aliquandiu scissi sunt in diuersa studia, nec Bertharium vnanimi consensu Maiorem domûs Regiæ mox subrogarunt. Hanc discordiam prior Anonymus in Gestis Regum Francorum non omisit. Bertharius, cùm amicitiam & consilia Francorum despiceret, in eorum odium incurrit. Hinc natum posteà inter Austrasios ac Neustrasios bellum, vt suo loco dicturi sumus. WARADO MAIORDOMVS OBIIT. SVCCEDIT BERTHARIVS.

[c] Cap. 48.
[d] Cap. 99.

VI. WLFRANNVS. Hoc anno, Wlfrannus Senonensis olim Episcopus, *superno oraculo in visu admonitus, vt genti Frisonum verbum Domini euangelizaret*, è Fontanellensi Cœnobio, vbi Monachum tunc agebat, Rotomagum profectus est, & Ansberto Episcopo *suam patefecit voluntatem, vt prædicto populo in tenebris ignorantiæ sedenti, verbum vitæ immortalis annunciaret.* Ionas Wlfrannum in Frisiam

iuisse sic docet in ipsius vitæ prologo. *Ad prædicandum Frisonum genti, catenùs in ignorantiæ cæcitate sedenti, Euangelici ministerij opus assumens, animum conuertit. Nam penes nos superstes manet venerabilis vitæ Presbyter Ouo ex ipsa Frisonum natione oriundus, qui viuâ voce narrat, quanta per eundem Pontificem Sanctum in eadem gente Christus virtutum miracula operari sit dignatus. Ex quibus pauca pro captu ingenij & opportunitate audientium fideli sermone inseremus.* Huius Auctoris lucubrationem à Neotericis deprauatam fuisse non possumus denuò non conqueri. Duas hoc loco refellemus interpolationes, quarum vna est de Ansberto Episcopo Rotomagensi, altera de tempore quo Wlfrannus iter in Frisiam suscepit. AN. CH. 684. THEODOR. I.II R. II.

VII. Capite secundo hæc apud Ionam in editione Suriana leguntur. *Aliquot annis in Præsulatu administratis, superno oraculo in visu admonitus, vt genti Frisonum verbum Domini anteà illis inauditum euangelizaret, inito opere Apostolico proposuit illicò animo pluribus prodesse. Erat autem eo tempore in vrbe Rothomagensi, quæ & ipsa mater est ciuitatum, Præsul sanctissimæ Religionis & Abbas Monasterij Fontanellæ, famulus Domini Ansbertus, & ipse scientiâ literarum imbutus, sed & Ecclesiasticis simul & Monasterialibus disciplinis summè instructus, Monachicum & nomen seruans & habitum, in prædicto Monasterio multorum pater extans Monachorum. Hunc Pontificem adiens beatus Wlfrannus suam ei patefecit voluntatem, vt prædicto populo, in tenebris ignorantiæ sedenti, verbum vitæ immortalis annunciaret.* Exeunte anno Christi sexcentesimo septuagesimo-octauo Wilfridus Eboracensis Archiepiscopus ex Anglia in Frisiam nauigauit, ibique per totam hyemem moratus Euangelium Frisiis prædicauit Adalgiso Rege non prohibente. Non erat igitur inauditum Frisiis verbum Domini, cùm Wlfrannus ad eos properauit, & vulgati Ionæ textus suprà recitatus, si strictè sumitur, erroris argui debet, ideóque tres hæ voces *(anteà illis inauditum)* absunt ab editione Henscheniana. Grauiores sequuntur mendæ. Si fides est eidem textui, Wlfrannus nec Episcopatum Senonensem abdicauit, nec in Fontanellæ Monasterium secessit, vt ibi Monachus fieret, sed Ansbertum adiit, vt eius permissu è prædicto Cœnobio cooperatores assumeret, quibuscum Euangelium Frisonibus annuntiaret. At diuino monitus oraculo vt in Frisiam proficisceretur, Ansbertum Rotomagensem tunc Episcopum priùs consuluit, Monasticam autem vitam anteà duxit in Monasterio Fontanellæ sub eodem Ansberto Abbate nondum Episcopo. Sic enim Ionas in sua præfatione, quæ mansit hactenus incorrupta. *Tempore regiminis Sancti Ansberti Abbatis Fontanellensis Cœnobij, futuri Præsulis Rothomagensis Ecclesiæ, hoc adiens Cœnobium, abruptis seculi laqueis, militiam Christi perseuerandi definitione suscepit, atque ad prædicandum Frisonum genti, catenùs in ignorantiæ cæcitate sedenti, Euangelici ministerij opus assumens animum conuertit.* Caue quoque ne credas Ansbertum Episcopum simul & Abbatem fuisse, sicut indicat textus in quem inquirimus. Vt enim Lamberto ad Episcopatum Lugdunensem promoto successerat Ansbertus in regimen Monasterij Fontanellensis, sic & Ansberto ad Episcopatum Rotomagensem promoto successit in administrationem Cœnobij Fontanellensis Abbas Hildebertus siue Hilbertus, cui vitam ipsiusmet Ansberti Monachus Aigradus posteà dedicauit. Duas Vulfranni profectiones ad Ansbertum distingue. Vulfrannus enim Episcopatu Senonensi dimisso Fontanellam, vt illius loci Monachus fieret, ad Ansbertum tunc Abbatem se contulit; deinde è Monasterio Fontanellensi, vbi Monachum agebat, Rotomagum perrexit, vt eundem Ansbertum Rotomagensem tunc Episcopum, in cuius Diœcesi Fontanella sita erat, super visione sibi ostensa & Euangelio Frisiis annuntiando consuleret. Hac distinctione præmissâ Ionam ex editionibus Suriana & Henscheniana simul collatis facilè sic emendabis.

Aliquot autem annis in Præsulatu administratis, ordinato sibi successore in Episcopatu Senonicæ vrbis Gerico venerando Pontifice, secessit ad præfatum Fontanellæ Cœnobium. Erat eo tempore Abbas Monasterij Fontanellæ famulus Domini Ansbertus, Monachi-

AN. CH. 684. THEODOR. III. R. II. *cum & nomen seruans & habitum in prædicto Monasterio multorum pater extans Monachorum. Posteà superno oraculo in visu admonitus, vt genti Frisonum verbum Domini euangelizaret: qui mox inito Apostolico opere proposuit animo pluribus prodesse. Erat autem eo tempore in vrbe Rothomagensi, quæ & ipsa mater est ciuitatum, Præsul sanctissimæ Religionis, anteà Abbas Monasterij Fontanellæ, famulus Domini Ansbertus, & ipse scientiâ literarum imbutus, sed & Ecclesiasticis simul & Monasterialibus disciplinis summè instructus. Hunc Pontificem adiens beatus Vulfrannus suam ei patefecit voluntatem, vt prædicto populo in tenebris ignorantiæ sedenti verbum vitæ immortalis annunciaret.*

VIII. In editione Suriana, capite Ionæ vndecimo, Vulfrannus in Frisiam proficiscitur anno Christi septingentesimo. Hæc enim ibi leguntur. *Venerabilis Præsul Vulfrannus, cùm tenuisset Pontificatum Senonensis vrbis, cum licentia Regis Childeberti & Pipini Principis, ad prædicandum præfatæ Frisonum genti, sicut diuinitus sibi fuerat reuelatum, animum conuertit, qui erat annus Dominicæ Incarnationis septingentesimus, Pipini quoque Principis annus 13. Quod opus per annos quinque infatigabiliter peregit, ad Fontanellam Monasterium sæpiùs reuertens, vbi & Monachicum assumpserat habitum.* Ista desiderantur in editione Henscheniana, pars tamen laudatur citatúrque in hunc modum ab Henschenio in Commentario, quem vitæ sancti Vulfranni præfixit. *Aliquot autem annis, vt Acta de S. Vulfranno habent, in Pontificatu administratis, superno est oraculo admonitus, vt genti Frisionum verbum Domini euangelizaret, quod in Actis maioribus*, id est, in editione Suriana, *dicitur factum cum licentia Childeberti Regis & Pippini Principis anno Dominicæ Incarnationis* DCC, *Pippini quoque Principis anno* XIII. *Ac rectè, cùm hic illud regimen susceperit anno* DCLXXXVII, *mense Iunio. At Childebertus Rex, fratre suo Clodoueo III, anno* DCXCVIII, *mortuo, cœpit regnare. Erat tum Abbas Monasterij Fontanellensis Hilbertus successor S. Ansberto datus; cùm hic anno* DCLXXXIX *constitueretur Archiepiscopus Rotomagensis, mortuus dein in ea dignitate, sed exul, anno* DCXCV, *die* IX *Februarij, cuius vitam mox scripsit Aigradus Monachus, atque Abbati suo Hilberto dicauit.* Hæc ille, quocum nec de anno quo sanctus Ansbertus ex Abbate Fontanellensi factus est Metropolites Rotomagensis, nec de anno conuenimus quo Childebertus Tertius in Regnum Clodoueo Tertio fratri successit, fatemur tamen Hilbertum Abbatem, qui Monasterium Fontanellense post sanctum Ansbertum rexit, ad annum vsque Christi septingentesimum peruenisse, illúmque annum cum anno decimo-tertio Pippini Maioratum Regiæ domûs per vniuersam Franciam exercentis comparari, ac tum regnasse Childebertum Tertium. Nobis autem id minimè placet, quod hanc reticuerit periodum, quæ proximè sequitur in editione Suriana. *Quod opus per annos quinque infatigabiliter peregit, ad Fontanellam Monasterium sæpiùs reuertens, vbi & Monachicum assumpserat habitum.* Hæc enim periodus, quia Monachatum à Vulfranno in Frisiam nondum profecto susceptum, & Euangelium ab eodem Vulfranno in Frisia per annos tantùm quinque prædicatum testatur, totam controuersiam facilè dirimit. Henschenius, vt huius periodi fidem & auctoritatem eleuet, allegat inprimis Codicem Antuerpiensem, vbi legitur de Vulfranno, quòd *cùm per aliquot annos sanctæ prædicationis opus infatigabiliter peregisset, iámque in senectute maiori positus esset, ordinato sibi successore in Episcopatu Senonicæ vrbis, ad præfatum Fontinellæ Monasterium secessit, ibique regularibus subditus disciplinis in mansione sibi à fratribus præparata, coronam expectabat æternam.* Tum obseruat in editione Suriana inueniri, quòd inter prædicandum è Frisia sæpiùs ad Fontanellæ Monasterium reuersus sit, *vbi & Monachicum assumpserat habitum.* Denique subtilem hanc interpretationem addit. *Quidni forsan cùm annos quinque, vt ibidem dicitur, in Frisia peregisset, reuersus successorem statui permisit in sua sede Senonensi, ac Monastico assumpto habitu iterum in Frisiam profectus fuit?* At hæc interpretatio nullo fundamento nititur. Vulfrannus enim Euangelium apud Frisios annis tantùm quinque prædicauit, &

intra illud quinquennium sæpè reuersus est ad Fontanellense Monasterium, *vbi & Monasticum assumpserat habitum*, priusquàm è Gallia pedem efferret. Certè anno Christi septingentesimo superstes in viuis non erat Ansbertus Episcopus Rotomagensis, quem Vulfrannus adiit iter in Frisiam suscepturus. Res igitur ita se habuit. Hoc anno, Christi sexcentesimo octogesimo-quarto, Theodorici Regis in Neustria & Burgundia vndecimo, in Austrasia quarto; Pippino Principatum regiminis & Maioratum domûs nondum adepto, Vulfrannus in Frisiam perrexit, consulto priùs Ansberto Rotomagensium tunc Episcopo, Monasterij Fontanellensis in eadem Diœcesi nuper Abbate. Frisiis Euangelium prædicauit per quinquennium, donec anno Christi sexcentesimo vndenonagesimo, cùm Franci Pippino Duce Frisiíque Radbodo Rege bello se accingerent, pulsus est è Frisia. Quapropter attende quomodo vulgatus Ionæ textus sit corrigendus. Editio Suriana sic habet. *Venerabilis autem Præsul Vulfrannus, cùm tenuisset Pontificatum Senonensis vrbis, cum licentia Regis Childeberti & Pippini Principis, ad prædicandum præfatæ Frisonum genti, sicuti diuinitus sibi fuerat reuelatum, animum conuertit, qui erat annus Dominicæ Incarnationis septingentesimus, Pipini quoque Principis annus 13. Quod opus per annos quinque infatigabiliter peregit, ad Fontanellam Monasterium sæpiùs reuertens, vbi & Monachicum assumpserat habitum. In eadem verbi Dei prædicatione occupatus, & in maiori senectute iam positus (nam & pedum dolore frequenter vexabatur) ordinato in Episcopatu Senonicæ vrbis Gerico venerando Pontifice, secessit ad præfatum Fontanellæ Cœnobium, ibíque regularibus subditus disciplinis, coronam expectabat æternam. Nam & in hoc Monasterio Basilicam in honore S. Stephani primi Martyris fabricauit, iuxta quam, mansionem eidem præparauerant fratres, vbi diuino cultui deditus, sollicitus operis Dei, curam exhibebat, quæ distabat à Basilica S. Apostoli Pauli passibus ferè 30.* Henscheniana sic. *Cùm igitur per aliquot annos sanctæ prædicationis opus infatigabiliter peregisset, iámque in senectute maiori positus esset, ordinato sibi successore in Episcopatu Senonicæ vrbis, ad præfatum Fontinellæ Monasterium secessit, ibíque regularibus subditus disciplinis coronam expectabat æternam.* Ex vtraque tertiam sic compone. *Venerabilis autem Præsul Vulfrannus, cùm per quinque annos sanctæ prædicationis opus infatigabiliter peregisset, iámque in senectute maiori positus esset (nam & pedum dolore frequenter vexabatur) secessit ad præfatum Fontanellæ Cœnobium, vbi & Monachicum assumpserat habitum, ibíque regularibus*, &c. vt in editione Suriana suprà citata.

AN. CH. 684. THEODOR. III. R. 11.

IX. Si res à Vulfranno cùm in itinere, tum in Frisia præclarè gestas scire desideras, illius vitam, quamuis interpolatam, consule[a]; paucas, quæ pertinent ad nostrum institutum, breuiter hic recensebimus. Rotomago Fontanellam reuersus, *de eodem loco cooperatores verbi strenuos & ad prædicandum idoneos, vtpote actione simul & eruditione præclaros assumpsit; præparatis omnibus, quæ nauigantibus necessaria esse videbantur, in portu eiusdem Monasterij nauim ascendit, & per fluuium magnum Sequanæ mare introiens Gallicum nauigauit in Frisiam*, quæ pars erat Germaniæ, adiacebátque Oceano inter Ostia Rheni & Eidoræ nobilissimorum fluminum, quorum alterum Galliam à Germania, Germaniam alterum à Dania disterminabat. In Monachorum Fontanellensium numero, quos secum duxit, fuit Wando *tunc temporis Diaconus, posteà autem Presbyter, & succedenti tempore eiusdem Monasterij Fontanellensis Abbas in quo educatus fuerat.* Gentis barbaræ atque idolis deditæ lex iniqua præcipiebat, vt quemcumque sors in solenniis elegisset, iis diis immolandus ad patibulum duceretur. Sors aliquando cecidit super Ouonem adhuc puerum. Wlfrannus à Radbodo postulauit, vt Ouonis vitam sibi donaret. Tum pagani, *Si tuus Christus*, inquiunt, *tormento mortis eum eripuerit, sit tuus, eiúsque aùo perenni seruus. Ad hæc Sanctus Pontifex. Non hominum in hoc facto sed Domini Christi fiat voluntas. Appenditur denique puer in patibulo, adspicientibus Christianorum simúlque gentilium turmis per duarum ferè spatium horarum. Extemplóque Sacerdos Domini pro salute & vita non solùm illius, qui in tormento erat mortis*

[a] Apud Sur. d. 10. Mart.

AN. CH. 684. THEODOR. III. R. II.

constitutus, verùm etiam pro obcæcatione populi, qui satanæ vinculis irretitus erat, flectens genua, ad Dominum fudit orationem quam omittimus. *Completâ oratione, illicò disrupta sunt vincula, quibus feminini pueri guttur illigatum fuerat, sicque illæsus in terram ruit. Videbatur autem illi, vt post ipse narrabat, quasi sopore graui teneretur oppressus, Sanctique Pontificis zonâ pectore circumligatus, subleuaretur omnis eius corporis status. Apprehensâque eius manu Pontifex Sanctus ait. In nomine Domini Iesu Christi exurge concitè sanus. Quo dicto, incolumis illicò surrexit, nullum illata sibi pœnæ sentiens dolorem, atque ex hoc facto plurima Frisonum multitudo conuersa est ad Dominum.* Wlfrannus eidem tormento faciliùs eripuit duos adolescentes Turinum & Ingomarum, quia precibus Rex Frisonum tunc acquieuit. Baptizati sunt autem tres hi Frisones, & Wlfrannum comitati sunt redeuntem in Franciam, vbi Monasticam vitam sub Abbatibus Fontanellensibus excoluerunt. In editione Henscheniana nulla Wandonis mentio fit; Ouonis pueri narratur historia suppresso nomine; Turini & Ingomari liberatio, licèt in Antuerpiensi Codice describatur, silentio prætermittitur.

X. DEODATVS ABBAS VALLIS GALILÆÆ OBIT.

Hoc anno, die decimâ nonâ Iunij migrauit ad Deum Sanctus Deodatus, Niuernensium olim Episcopus, de cuius obitu sic differit Iacobus Mosander ex manuscriptis Codicibus Monasterij Vallis Galilææ sæpè iam laudatis. *Postquam in Vosago Deodatus & Hildulphus septem annis cum sex mensibus habitassent vnà, largus remunerator Deus statuit B. Deodato laborum suorum reddere mercedem, qui iam percusso vitæ stadio tanquam strenuus Athleta respiciebat in remunerationis brauium. Quare vocatus à Domino, languore correptus decubuit lectulo, quod cùm absentibus discipulis nunciatum esset, accurrunt mœsti & tristes, magistríque grabato astantes, ne tam dulcis ac necessarius Pater filios desereret, communi eiulatu deprecabantur. Quos ille verbo salutari instruens compescebat, atque ad sanctæ Regulæ Ordinísque obseruantias exhortatus est, quibus dictis sese Deo & eorum precibus humiliter commendauit. Intereà sancti viri exitum iam instare S. Hildulphus in visu noctis diuinitus edoctus est, qui vt euigilauit, ad beatum quantocyùs properauit, sicut à Domino ei imperatum fuerat. Quem postquàm adhuc viuum reperit, eidem omnia Ecclesiæ Sacramenta administrauit. Decebat enim, vt amicus amico ad superna præcedenti extremùm valediceret, viaticum præberet, & Ecclesiasticam conferret sepulturam. Cuius præsentiâ vir Sanctus recreatus ac vehementer in Domino gauisus est, qui suo commilitoni Hildulpho exitûs sui diem reuelare dignatus fuerat. Nec mora, discessurus ab hac lachrymarum valle B. Deodatus ad suscipiendum regimen ouium, quas ibidem hactenus verbo & exemplo enutriebat, superstitem amicum compulit, discipulísque mandauit, vt eundem Hildulphum læti susciperent, &, quandiu viueret, sollicitè retinerent. Cuius desiderio ac piis votis cùm discipuli & B. Hilduphus annuerent, inter astantium manus sanctam animam, multis Deo commendatam precibus, continuis laboribus pro Dei honore & iustitia elimatam & multis virtutibus adornatam efflauit XIII Calendas Iulij, quæ tunc erat dies Dominica, ab ingressu eius in hanc vallem Galilææm anni vndecimi, regnante Theodorico Clodouei filio, fratréque Chiderici, sub quo pessimus apostata Ebroinus excellentissimum Martyrem Leodegarium Episcopum variis tormentis vexatum capitali damnauit supplicio.* Omisimus duos Characteres à Neotericis, vt ante quinquennium diximus, interpolatos, annum scilicet à Christo nato & Indictionem, quibus vti tunc Franci non consueuerant, seruauimus reliquos qui sapiunt antiquitatem. Præcipuus ducitur à litera Dominicali B, quæ per mensem Iunium incidit in annos Christi sexcentesimum septuagesimum-nonum, sexcentesimum octogesimum-quartum, & sexcentesimum nonagesimum. Apud Mosandrum perperam insertus fuit annus Christi sexcentesimus septuagesimus-nonus, illo enim anno Sanctus Deodatus in Italiam cum Wilfrido Eboracensium Episcopo perrexit. Præ cæteris arrisit annus Christi sexcentesimus octogesimus-quartus, quia si mortem Sancti Deodati in annum Christi sexcentesimum nonagesimum reiiceremus, illius in vallem

AN. CH. 684. THEODOR. III. R. 11.

vallem Galilæam ingressus cum anno Christi sexcentesimo septuagesimo-nono coincideret, siue cum anno sexto post obitum Childerici Regis, qui tamen eandem vallem Galilæam illi cum omni integritate in æuum annulo suo firmauit, vt dictum est suo loco. Iam prosequamur exequias. *Omni reuerentiâ sacrum funus à discipulis portatur ad Ecclesiam beatæ Dei genitricis Mariæ, ibique pro eo immolatâ salutari hostiâ à deuotissimo Archipræsule, sepulturæ commendatur, expletis de more & ritu Ecclesiæ solitis exequiis.* De Sancto Deodato celebris mentio fit in Breuiario Ecclesiæ Niuernensis, vbi teste Benedicto Gonono hæc habetur Collecta. *Clementiam tuam, misericors Deus, largire precibus nostris, vt qui egregij Pontificis Niuernensis Deodati festum annuis veneramur obsequiis, eius precatu percipiamus dulcedinem tuæ visionis.* Memoriam Sancti Deodati, Præsulis quondam sui, iure venerantur Niuernenses. Per id autem temporis quo post abdicatum Episcopatum vitam vel Eremiticam vel Monasticam procul à Diœcesi Niuernensi duxit, Ecclesiam Niuernensem rexerunt successiuè tres Episcopi; Gilbertus cuius mentionem ad annum Christi sexcentesimum sexagesimum-quartum fecimus; Rogus, quem varij Nomenclatores [a] memorant ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-secundum; & Iterius de quo plura dicemus ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-primum.

EPISCOPI NIVERNENSES.

[a] Chenut. Robert. Sammarth.

XI. VALLIS GALILÆÆ CVRAM SVSCIPIT HILDVLPHVS.

Vir Dei S. Hildulphus, vt in vita S. Deodati subiungitur, *sic obtemperauit extremis votis defungentis amici, vt viginti octo annis & ampliùs quibus ipse superuixit, eius præesset relicto gregi per præpositos administrans necessaria ipsi domui. Et quamuis sui loco Abbatem propriæ Congregationi in saltu Vosago præfecerat, proptereà quòd desiderio supernæ contemplationis accensus, exterioribus negotiis occupari refugeret, Vallem tamen Galilæam à sua cura non abiecit, quandiu in mortali degebat corpore, vis enim perfecti amoris erga sanctissimum Deodatum eum coegit, vt laboris & curæ non pœniteret. Non enim grauabatur suscipere aliena, qui præ lassitudine aliis commendabat sua. Dicebat enim apud seipsum. Quâ fronte adibis amicum, si mandatum eius vltimum refutaueris? Pro cuius perenni vita in cælis & gloria, primo depositionis illius anno Cœnobium Vallis Galilææ multoties adire solitus erat, frequentans ad sacrum corpus Missarum solennia, discipulósque susceptos consolans, ac in sancto proposito sui instituti confortans.*

XII. HVNNA OBIT,

Eodem anno quo Sanctus Deodatus animam Deo reddidit, Hunna quoque nobilissima matrona, quæ genus suum ad antiquos Burgundiæ Reges referebat, ex hac vita migrauit, cùm Hunno coniugi superstes aliquot annis fuisset. Ita scribit Ruyrus [b], & in Hunnæ laudes fusiùs exspatiatur. Laudat inprimis eximiam illius pietatem erga pauperes, & incredibilem humilitatem, quam non curandis modò vulneribus, sed & vestium ac linteorum sordibus abluendis impendebat. Aqua procul aberat ab ædibus, Deodatus fontem, qui posteà plerisque miraculis nobilitatus fuit, è vicino scopulo ictu baculi excitauit. Huius fontis in Antiquitatibus Vallis Galilææ meminit Herculanus in Ecclesia Sancti Deodati quondam Canonicus. Monachus Vallis Galilææ longè vetustior, qui vitam Sancti Deodati conscripsit, obseruat Hunnum in Ecclesia, quam Deodato apud Hunnuuillare tradidit, sepultum fuisse cum sua coniuge, *non dubiam fidem facientibus miraculis, quæ illic fiunt, ambos cum Christo in cælis viuere.* Hunnam in Sanctorum numerum retulit Leo Decimus, Romanus Pontifex, anno Christi millesimo quingentesimo vicesimo. Lege Ruyrum. Hic ex aliis prætereà Scriptoribus refert Deodatum, quem Hunna Hunno marito peperit, à Sancti Deodati discipulis institutum fuisse literarum disciplinis ac præclaris moribus, itaut eorum Congregationi se addixerit, & insigni miraculorum famâ post mortem percrebrescente non ab illius tantùm æui sed & ab insequentium ætatum Monachis, qui Vallem Galilæam inhabitarunt, in numero Sanctorum haberetur.

[b] P. 2. l. 2. c. 1.

SEPELITVR CVM HVNNO MARITO,

SS. NVMERO INSCRIBITVR.

DEODATVS EORVM FILIVS FIT MONACHVS.

XIII.

Obiit & hoc anno Willelmus Episcopus Redonensis, vt Auctor Armo-

AN. CH. 684. THEODOR. III. R. 11. EPISCOPI REDONENSES.

ricæ Sanctæ testatur. Successit Desiderius, de quo plura post quadriennium. Interim corrige Nomenclatores, qui vel Willelmi Pontificatum ad annum vsque Christi sexcentesimum vndenonagesimum prorogant, vel Willelmo Sanctum Moderandum immediatè sufficiunt, omittúntque Desiderium eiúsque successorem Agatheum, de quibus infrà.

XIV. PHILIBERTVS RELICTO GEMMETICO REDIT IN DIOECESIM PICTAVIENSEM. MON. S. MICHAELIS IN EREMO.

Vt anno priori Ansoaldus Pictauiensis Episcopus Philibertum Abbatem inuisendi causâ Gemmeticum perrexit, ita vicissim Philibertus hoc anno ad Ansoaldum Pontificem progressus creditur. Ermentarius enim in eius vita, postquàm de Warattonis Maiorisdomûs amicitia erga Philibertum superiùs explicata sermonem fecit, hæc proximè subiungit. *Regressus igitur Pictauo territorio ad supradictum Pontificem Ansoaldum, magnóque receptus cum gaudio perrexit Quinciaco Monasterio, quod & ipsum nobili est constructum in loco.* Degebat in hoc Cœnobio Aicradus siue Aichardus, qui regimen Asceterij Gemmeticensis posteà suscepit. Ad commendationem autem prædicti Ansoaldi non videtur omittendum, quod ab eo conditum est etiam ad mare in Diœcesi Pictauiensi celebre Monasterium sancti Michaëlis * in Eremo, vt legitur in Chronico Malleacensi, necnon apud Ioannem Beslyum in Episcopis Pictauiensibus [a].

* *S. Michel en l'Erm*

[a] In Episc. 36.

XV. CLOTINVS ABBAS CENTVLENSIS.

Inter discipulos, quos Philibertus Abbas apud Gemmeticum erudiuit, annumerandus est Clotinus, qui per hæc tempora post Ocioaldum factus est Abbas Centulensis, & in Abbatum Centulensium Catalogo, quem Iacobo Sirmondo missum Claudius Robertus in Gallia Christiana primus publicauit, post sanctum Richarium ipsius Monasterij conditorem & Ocioaldum sancti Richarij successorem sic proximè commendatur. *Clotinus discipulus S. Philiberti.* Auctor Chronici Centulensis [b] Clotinum in Coschinum deflexit, multáque de Coschino, qui nono seculo floruit, commentus inuenitur, vt alia occasione, Tomo superiori, ad annum Christi sexcentesimum sexagesimum [c] iam præmonuimus. Ex iis autem quæ de suo Coschino scripsit, quid verum sit quidue falsum, quid Clotino quidue Coschino attribui debeat, accuratiùs hîc inquiremus.

[b] Lib. 1. c. 26.

[c] Num. 13.

XVI. Textus Chronici talis est. *Ocioaldus consummato sanctæ vitæ cursu fideli brauium à Christo accepit gloriæ immortalis. Postquàm verò debito nostræ mortalitatis absolutus est, lucidum nobis non est, quem statim ministerij habuerit successorem. Extiterunt sanè & alij non ignobiles viri huius nostri Cœnobij* Centulensis *Abbates, quorum gesta licèt sint occultata hominibus, eorum tamen vitæ merita apud Deum magna fore creduntur; inter quos floruit vir venerabilis & summæ simplicitatis Abbas Coschinus, quem ferunt ex discipulis sancti Filiberti fuisse, & ob morum probitatem scientiæque vbertatem Gemmeticensi Monasterio præfuisse. Siquidem cùm sacratissimus Pater noster Richarius, superato in huius vitæ procinctu seculo, iam emeritus miles & morti proximus haberetur, B. Filibertus iuueniles annos in Dei seruitio exercebat, continentissimæ seruitutis tirocinium gerens in Resbacensi Cœnobio sub sancto Abbate Agilo. Vnde & contigisse fertur, vt ab eo iam sene Gemmeticense Cœnobium fundante iste Coschinus diuinis institutis fuerit eruditus, & merito vitæ post alios quosdam ipsi Monasterio præfuerit. Sícque factum est, vt dum illuc Monachos verbis & rectorum operum exemplis opimat, nostrates eum Monachi* Centulenses *sibi Abbatem præfecerint, non quia inter eos defecisset, qui hoc opus dignè exequi posset, sed quia caritas summa & humilitatis altitudo ad hoc eos compulerit. Eo enim tempore iam omnes è seculo migrauerant, qui sanctissimum Patrem Richarium videre potuerant, & ob hoc huius loci fratres magno penes eum ducti sunt amore, quia videlicet suis oculis viderant B. Filibertum beatissimi Richarij feruentissimum, vt dicebant, dilectorem. Iste itaque cùm iam, vt diximus, Gemmeticum Cœnobium regeret, nostro quoque Cœnobio* Centulensi *fraternâ electione prælatus est. Hic ad incitamentum virtutis, & ad exemplum ædificationis animarum sibi commissarum, B. Filiberti vitam describi iussit, vero quidem sed non valdè culto sermone, quippe qui sic loqui*

gestiebat, vt & simpliciores ex lectione admodum plana fructum intelligentiæ capere possent. A tempore ergo huius Abbatis Centulense Cœnobium & Gemegiense ita ad inuicem ex multa caritate se complectuntur, vt præter quod locis diuidebantur, summâ dilectione viderentur vniri. Non inficiamur Philibertum, cùm Monasticen in Resbacensi Cœnobio sub Agilo Abbate profitebatur, Richarij Centulensis tunc Abbatis dilectorem fuisse feruentissimum. Non etiam inficiamur Coschinum Abbatem, cùm Monasterio Gemmeticensi præerat, Ermentario illius loci Monacho, vt vitam sancti Philiberti scriberet, auctorem fuisse. Sed alia sunt multa, quibus assensum præbere non possumus. Ermentarius Coschini Gemmeticensis Abbatis iussu sub Ludouico Pio vitam sancti Philiberti complexus est vno libro, cui diuersis posteà temporibus duos de Translationibus ac Miraculis adiecit. Qui tripertitum illud opus in Historia Trenorciensi * primus publici iuris fecit, notam, quam non frustrà consulueris, *de Auctore, locis & temporibus scriptionis* præmisit Petrus Franciscus Chiffletius. Porrò Coschinus Abbas Gemmeticense Monasterium Ludouico Pio Augusto rexit, nec eruditus est à sancto Philiberto, nec Ocioaldi Centulensis Abbatis ætati proximus vixit, quia præter integrum seculum effluxerunt anni non pauci ab obitu cùm Ocioaldi, tum sancti Philiberti, donec Ludouicus Pius habenas Imperij capesseret. Atque inde obiter obserua Coschinum procul summouendum è tertio loco, quem in multis Gemmeticensium Abbatum Catalogis obtinet. Nihil autem vetat quominùs discipulis sancti Philiberti Gemmeticensis tunc Abbatis accenseamus Clotinum, quem Coschini loco reponendum inter Abbates Centulenses docet prælaudatus Index eorumdem Abbatum, Iacobo Sirmondo quondam transmissus, & à Roberto primùm in Centula, deinde ab Ignatio Iosepho à Iesu Maria [a] in Historia Ecclesiastica Abbauillensi, nouissimè à Sammarthanis in sancto Richario publicatus. Caue tamen ne Clotinum factum Abbatem Centulensem illo putes modo, quem Auctor Chronici Centulensis in suo Coschino describit. Ait ille Coschinum Abbatem Gemmeticensem primò fuisse, posteà Gemmeticensem simul ac Centulensem, cúrque Monachi Centulenses Abbatem Gemmeticensem sibi quoque Abbatem præfecerint, hanc rationem reddit, quòd *eo tempore iam omnes* Monachi Centulenses *è seculo migrauerant, qui sanctissimum Patrem Richarium videre potuerant.* Vt Coschinum ex albo Centulensium Abbatum sic & Clotinum ex Abbatum Gemmeticensium Catalogo, licèt Auctor Historiæ Abbauillensis aliter censeat, abradendum putamus. Clotinus Abbas regimen Monasterij Centulensis iniit sancto Philiberto ex hac vita nondum sublato, fortè & illo in exilium acto Centulam Gemmetico se receperat. Ocioaldo proximè successit, nec ab obitu sancti Richarij ad mortem vsque Ocioaldi tanta fuit intercapedo temporis, vt è Monachis Centulensibus, qui sanctum Richarium viderant, nullus in viuis superesset.

AN. CH. 684. THEODOR. III. R. II.

DISTINGVITVR A COSCHINO ABBATE GEMMETICENSI.

* de Tournus

[a] Lib. 1. c. 82.

XVII. EPISCOPI ARELATENSES.

In Pontificio Arelatensi Petrus Saxius Felicem Metropolitam Arelatensem, de quo sub finem superioris Tomi iam locuti sumus, hoc anno mortuum scribit. De successoribus, Anastasio, Austroberto, Walberto, Aurelio, Polycarpo, Martino, præter nomina singulorum & sanctitatem Polycarpi nihil legimus. In Sanctorum numerum relatus est Polycarpus. Eius effigies depicta cernitur ornatáque beatitatis emblematibus in altari matris Ecclesiæ cum imaginibus aliorum Antistitum Arelatensium, qui Catalogo Sanctorum adscribuntur. De Protasio, qui post Martinum sedit, plura dicemus suis locis, illius enim Pontificatus in tempora Saracenorum regionem illam deuastantium incidit.

XVIII. MONASTERIVM CELLARVM LOCVPLETATVR.

[b] Ad an. 677. n. 11.

Cellense Monasterium, quod ad Lesciam fluuium ab Hadelino sancti Remacli discipulo in Episcopatu Traiectensi conditum Tomo superiore diximus [b], in dies florebat. Amplis enim auctum est fundis à Pipino Maioredomûs; à tribus fratribus Beone, Triclino & Balduino; necnon à duabus matronis Aquila & Wisa. Meminit illarum donationum Notgerus Leo-

AN. CH. 684. THEODOR. III. R. II.

diensis Episcopus in ipsius Hadelini vita. Pippinus Herstallius, quem hic Auctor Regem perperam vocat, auditâ famâ sanctitatis, quâ fulgebat apud Cellas Hadelinus, *ad istius pacifici ac sapientissimi Dei ministri accurrit mansionem, consiliisque saluberrimus ab eo de subiiciendo sese Regi Regum Christo, & gubernando secundùm eius imperium regno* (vel potiùs exercendo secundùm eius imperium Maioratu-domûs) *ab ipsius mellifluo susceptis eloquio, suffragióque quarundam, quæ adhuc à prouisoribus loci tenentur, villarum concesso, gaudens de beati viri colloquio sese reddidit Palatio.* Eâdem sanctitatis famâ pellecti tres fratres locum illum copiosis muneribus ditarunt. *Fuere in vicinia tres germani, Beo scilicet iam dictus, Triclinus alter, tertius Balduinus, quorum quisque, quod illic possederat, concessit deuotus.* Hadelinus apud Dionantum * precibus & Crucis signo mulieri mutæ vocem contulit. *Cuius rei admiratione permota quædam, vt fertur, potens matrona, nomine Aquila, cuius tunc erat Anthegia villa notissima* (hodie *Anthee* in medio ferè itinere, quo Dionanto Florinas * itur) *dedit Deo ad Sancti sustentaculum Rustina quod dicitur mansum.* Est autem mansus, siue mansum, villa, siue ager aliquis cum domo ad coloni habitationem. Aquilæ exemplum imitari voluit Wisa, sed antequam Hadelinus in eius conspectum veniret, sublata est è viuis, cùm wantum ad traditionem prædij legaliter faciendam in manu teneret. Insigne quod secutum est miraculum accipe. *Hoc exemplo*, id est, exemplo Aquilæ, *& altera* matrona, *quæ Wisa vocata, cùm tradere Deo per manum eiusdem, beatissimi videlicet Hadelini, prædium, quod Veltz dicebatur, vellet, cognomen à vocabulo deducens Sancti, Montem Sancti Hadelini* (Veltz enim rupem aut petram linguâ Teutonicâ sonat) *in posterum vocare disposuit, didicerat namque quia redemptio animæ viri diuitiæ eius. Quibus ita gestis, infirmitate vltimâ preuenta est. Cúmque lectulum eius plurimorum circumstiparet fidelium turma, de absentia viri sancti flebili cum eis est voce conquesta. Et cùm interrogaretur à necessariis, cui illud delegare vellet, iteratâ sæpiùs voce respondit. Hadelino, Hadelino, inquam, beato. Cúmque wantum in manu, vt moris est, legaliter tradendo teneret, & sancti viri differretur aduentus, expirauit. Currens autem nuntius ad beatum, qui tunc fortè aberat, Hadelinum, indicauit ei & dolorem morientis, & caussam sibi tradendæ possessionis. Veniente itaque Sancto, & cordis eius pulsum manu rimante, si iam extincta funditus esset, rigentes occiduo casu articulos (mirum dictu) ac si viuens aperuit, & cunctis videntibus, qui aderant, locum prædictum cum wanto, quem tenebat, beato viro contradidit.*

* Dinan

* Florennes

XIX. TRADITIONIS VARIA SYMBOLA.

In hac postrema donatione, præter illustre miraculum, mos antiquus tradendæ per wantum possessionis obseruari debet. Pro wanto Bietlotius habet chirothecas, Menardus chirographum, cespitem Fisenus. Hic wasonem pro wanto videtur legisse, vetus enim vocabulum Gallicum est *wason* vel *wazon*, pro quo moderni *gazon* dicunt, significátque cespitem, cui adhuc herba adhæret. Per cespitem autem huiuscemodi seu wasonem traditiones olim fieri solitas docet formula, quæ inter veteres incerti Auctoris apud Hieronymum Bignonium est quadragesima-tertia, apud Fridericum Lindenbrogium vicesima-quarta, inscribitúrque *traditoria de terra*, in illa enim formula missus fœminæ misso Monasterij *per terram vel herbam*, id est, per terram & herbam, seu per wasonem vel per cespitem cui adhæret herba, prædium tradit. Menardus wantum frustrà chirographum interpretatur. Wantus seu guantus chirothecam significat, & in vitis Sanctorum passim occurrit. Sanctus Maimbodus in Diœcesi Vesontionensi, cùm nullius rei se egentem diceret, ceteráque iam respuisset, ne contristaret hospitem, *tegumenta manuum, quæ wantos appellant* pro caritate suscepisse legitur [a]. Apud Ermentarium latro *wantos* sancti Filiberti furatur, *chirothecas* apud Surium [b] qui mutato stylo vitam eiusdem sancti Filiberti publicauit. Olim igitur Gallis chirothecæ wanti fuerunt, vnde & Brabantinis hodie *wanten*, Leodiensibus *wans*, Francis *gans*, nam *w in g & gu* hi mutare consueuerunt. Wantum autem seu guantum traditæ possessionis symbolum fuisse probant Iaco-

a Ap. Bolland. d. 23. Ian.
b d. 20. Aug.

bus Sirmondus in notis ad epistolas Goffridi Abbatis Vindocinensis & Hieronymus Bignonius in notis ad formulas Marculfi Monachi. Archembaldus per inuidiam in Pagani locum Abbas Monasterij sancti Albini subrogatus est, & præsente Goffrido Abbate Vindocinensi, qui literas ea de re Paschali Papæ scripsit [a], in Capitulo suo, inter manus Andegauensis Episcopi, *cum Regula sancti Benedicti*, Abbatiam dimisit, hoc est, vt Sirmondus interpretatur, *librum porrigens Regulæ* Abbatiam abdicauit. Priscam illam consuetudinem, quâ veteres librum Regulæ Benedictinæ apud Monachos ad sanciendas firmandásque cessionum & inuestiturarum actiones adhibebant, aliquot exemplis ex Tabulario sancti Albini confirmat idem Commentator, deinde notam suam sic absoluit. *Vt in his librum Regulæ, sic in aliis tabulis cultellum, baculum, chirothecas in manum missas altaribúsque impositas legimus. Quin extant hodiéque in eodem sancti Albini Cœnobio & in aliis plerisque veteris moris monumenta; baculi, inquam, & chirothecæ* seu wanti, & alia, *inuestiturarum traditionúmque, quas signarant, titulis inscripta.* Bignonius in notis ad formulam Marculfi [b], cui Titulus *Præceptum de lesiwerpo per manum Regis*, varios transferendarum possessionum ritus exponit, nec omittit traditiones per wantum seu guantum fieri solitas. In eam rem citat chartam, in qua Robertus Comes Monasterio sancti Martini apud Turonos Dociacum à se reddi sic testatur. *Reddimus Dociacum admoniti, ad eius*, nempe sancti Martini, *sepulchrum venientes per guantum nostrum.* Tum allegat & prælaudatum Sirmondum, qui wantos seu chirothecas inter varia traditionum & inuestiturarum symbola recenset, vt dictum est suprà. Ceteros ritus, qui pertinent ad eandem materiam, vt occurrent, suis locis explicabimus. Hæc de traditione per wantum sufficiant, cuius mentionem fecit Notgerus in vita sancti Hadelini nuperrimè citata.

AN. CH. 684. THEODOR. III. R. II.

[a] Lib. 1, ep. 6.

[b] Lib. 1. c. 13.

XX. AIMOINVS AVCTVS.

Aimoinus, quem superioribus Tomis ex manuscripto Codice Seguierano sæpè citauimus, definit in capite quadragesimo-primo libri quarti. Sequuntur in eodem Codice capita nouem supra quadraginta, quibus idem liber augetur ex Gestis Regum Francorum ab Anonymo conscriptis, ex Francorum Historia iussu Childebrandi Comitis exarata, & ex Annalibus elucubratis ab Eginhardo. Primum additamentum, quod ex Gestis Regum Francorum desumitur, in capitibus vndecim consistit, definítque in anno sexto Theodorici Regis, id est, in anno Christi septingentesimo vicesimo-sexto. Liber ille, cui Titulus *Gesta Regum Francorum*, tribus & quinquaginta capitibus constat, capitísque quinquagesimi tertij postrema sunt hæc de Theodorico Calensi verba, *qui vsque nunc in Regno subsistit*, & capite quinquagesimo-secundo libri quarti Aimoiniani in Editionibus Guillelmi *Paruy* & Iacobi *du Breüil*, necnon eodem capite Codicis prælaudati sic efferuntur, *qui nunc anno sexto in Regno subsistit.* Ceterùm huius Codicis additamentum & Gestis Regum Francorum ab Andrea Duchesnio [c] publicatis & Aimoino præstat cum multis auctionibus edito à Guillelmo Paruo & à Iacobo Breulio. Id aliquot locis clarissimè patebit.

[c] Tom. 1. Coll. Hist. Franc.

XXI. EX GESTIS REGVM FRANCORVM.

In Gestis Regum Francorum, capite quadragesimo-septimo multa memorantur, quæ capite quoque quadragesimo-sexto libri quarti Aimoiniani describuntur, sed hoc caput auctius est, quia morti sancti Audoeni, cuius narratione caput quadragesimum-septimum prædictorum Gestorum clauditur, hæc proximè de Abbatibus sancti Germani subiungit in Editione Guillelmi Parui. *Decedente quoque Sigofrido Abbate Cœnobij sancti Germani Parrhisiensis, Babo in regimine substituitur.* Expuncto Babone, Breulius Babolenum sic collocauit. *Decedente quoque Sigofrido Abbate Cœnobij sancti Germani Parisiensis, Babolenus in regimine substituitur.* Abest autem hæc periodus à Codice Seguierano, vnde fas est affirmare, quod nec ab Aimoino scripta sit nec ab Anonymo qui Gesta Regum Francorum in literas retulit.

XXII. BREVLIVS REFELLITVR.

Iacobus Breulius, vt Editioni suæ fidem conciliaret, notam subiecit, in

AN. CH. 684. THEODOR. III. R. II. qua de suo Baboleno hæc inter alia commemorauit. *Babolenus. Ita legendum secundùm veteres Codices, non Babo, vt anteà legebatur. Hic patre Winioco in Burgundia natus, sancti Columbani Hiberni in Luxonio Cœnobio Monachus fuit. Plura Monasteria, vt Bobium in Longobardia, Malmundarium & Stabulense in sylua Arduenna rexit. Deinde Lutetiam veniens Fossatensi Cœnobio, in loco Castri Bagaudarum, à Blidegisilo Diacono primariæ Ædis Parisiorum constructo, præficitur. Retento autem in Hispania Sigofrido, nostri Monasterij sancti Germani Abbate, illud quoque ei committitur. Obiisse creditur eodem, quo Chlotarius III, Francorum Rex, Clodouei Secundi filius, anno, qui fuit Virginei partûs sexcentesimus sexagesimus-sextus, die 26 Iunij, sepulturámque habuit in ipso sancti Petri Fossatensis Monasterio. Vita sancti Baboleni (quam MS. habeo) multis miraculis claret, quorum vnicum, quod in rem nostram præcipuè facit, referam. E Fossatensi Monasterio ad nostrum veniens, in porta ciuitatis Parisiacæ, cæcum à natiuitate, breui oratione digitísque in oculos eius admotis, illuminauit. Quod vbi Clodouco II, Francorum Regi, innotuit, ad ipsum Babolenum accessit, & in eius gratiam fiscum Regium Valentonium nostro contulit Cœnobio.*

XXIII. Cur Breulius fidem veterum Codicum appellarit, haud capimus. E capite quadragesimo-septimo libri, qui de Gestis Regum Francorum inscribitur, confectum est vulgatum caput quadragesimum-sextum libri quarti Aimoiniani, quem Aimoinus capite quadragesimo-primo reuera clausit. In Gestis autem Regum Francorum, quæ publicata sunt hactenus, capite quadragesimo-septimo nec Babo legitur nec Babolenus; neutrum quoque nominum illorum reperitur in Codice Seguierano inter additiones ad Aimoinum capite quadragesimo-sexto libri quarti; & postquàm huiuscemodi additamenta interpolationibus solum beati Germani Monasterium contingentibus aucta sunt, ibi non Baboleni sed Babonis nomen appositum fuit, vt ex Editione Guillelmi Parui liquet.

XXIV. Breulius solo niti videtur Anonymo, qui vitam sancti Baboleni primi Fossatensis Abbatis conscripsit, & ab Andrea [a] Duchesnio penè integer publicatus est. Textus huius Auctoris in hæc verba concipitur. *Accidit vt in Ecclesiæ sancti Vincentij Parisiensis Abbas nomine Sigefridus à Rege Francorum Clodouco ad Hispanias destinaretur pro quibusdam responsionibus. Qui Cæsaraugustæ retentus & à Rege Hispaniæ carcere clausus, ab imposita sibi Legatione diutiùs cessauit coactus. Quod Francorum Rex vt audiuit, beato viro Baboleno Abbatiam beati Vincentij commisit, quam per octo semis annos admodum satis strenuè gubernauit. Ad quam cùm die quadam iturus per Parisius transiret, & in porta ciuitatis cum quibusdam sibi familiaribus de Religione colloquium haberet, contigit illic cæcum hominem aduenire, victúsque alimoniam ab eo quærere. Cuius vir Domini miseratus, respondit lacrymis profusus. Argentum nec aurum penes me habeo, sed accedere huc iubeo. Cúmque præsens staret, & aliquid se accepturum putaret, vir Domini solo prostratus orauit diutiùs. Et cùm oratum fuisset, positis digitis super oculos eius dixit. Christus Saluator noster, qui cæco nato lumen reddidit, & sedentibus in tenebris & vmbra mortis seipsum vitæ lumen præsentauit, ipse suâ ineffabili misericordiâ te illuminare dignetur, vt videns eius virtutes & opera nobiscum magnificè collaudare possis. Et cùm à circumstantibus dictum esset, amen, oculis dies illuxit. Respiciénsque quam nunquam viderat lucem, Dominum laudare cum aliis cœpit. Sanctus autem vir Domini iter quod arripuerat peragens, & ad locum quo tendebat veniens, ibíque aliquantisper degens, pacatis ibi quorumdam scandalis, post aliquot dies regressus est Fossatis. Sed antequàm reuerti conaretur, diuulgato circumquaque miraculo, tandem rumor peruenit ad Regem. Quod ille audiens, & super rem gestam Dominum collaudans, per seipsum dignatus est accedere ad eum, atque pro tali facto ad eundem sancti Vincentij locum largitus est eâdem die fiscum Regium nomine Valentonium.*

[a] Tom. 1. Collect. Histor. Franc.

XXV. At Anonymus ille, cuius lucubrationem Tomo superiore per partes examinauimus, multis mendis scatet, & Babolenum, quem Audoberto Parisiorum Episcopo Regibúsque Francorum Clodoueo Secundo & Clotario Tertio

synchronum constituit, cum Bobuleno quarto Abbate Bobij in Longobardia & Babone sancti Vincentij seu Germani Parisiis Abbate ac successore Sigefridi perperam confundit. Multos errores, qui passim in illo inueniuntur opere, conglobatim ad annum Christi sexcentesimum tricesimum-octauum [a] ob oculos Lectoris exhibuimus. Deinde ad annum Christi sexcentesimum quadragesimum [b] peculiari personarum examine Bobulenum quartum Abbatem Bobiensem à Baboleno primo Abbate Fossatensi distinximus aduersùs prædictum Anonymum, qui Babolenum peregrinum, ne Fossatensis Abbas instituatur, Audoberto Episcopo Parisiensi & Blidegisilo Archidiacono sic respondentem introducit. *Non affectu Prælationis cuiuspiam ad hanc sum delapsus patriam, qui Dei amore abnegaui propriam. Enimuerò non ideo reieci propria, vt petam aliena. Nam Abbas Bobiensis olim effectus, iuxta Euangelium renunciaui omnibus, licentiâ tamen fratrum & assensu Episcopi; & sic demum peregrinare cœpi.* Nec ad eundem annum [c] dissimulauimus Breulium peiùs Anonymo peccare, quòd Babolenum Abbatem Fossatensem, non tantùm ex Anonymi sententia cum Bobuleno Abbate Bobiensi, sed etiam, quod idem Anonymus haud facit, cum Papoleno Malmundarij & Stabuleti Abbate confundat. Denique Anonymum & Breulium ad annum Christi sexcentesimum quadragesimum-secundum [d] redarguimus; Anonymum quidem, quod Babolenum Abbatem Fossatensem eundem velit esse cum Babone sancti Vincentij prope Parisios Abbate ac successore Sigefridi; Breulium verò quòd in Anonymi sit opinione, & Babonis loco Babolenum inter Abbates sancti Vincentij seu Germani collocandum post Sigefridum putet.

AN. CH. 684. THEODOR. III. R. 11.

[a] Num. 98.
[b] Num. 35. 36.
[c] Num. 37.
[d] Num. 45.

XXVI. QVATVOR DISTINGVVNTVR ABBATES.

Hi quatuor Abbates, Bobulenus, Babolenus, Papolenus & Babo, nomine, & ætate nonnihil, loco plurimùm differunt.

Bobulenus patriâ Gallus, Winicosi filius, sancti Columbani Abbatis apud Luxouium & apud Bobium discipulus, sancto Bertulpho Bobiensi Abbati in administrationem Monasterij successit anno Christi sexcentesimo quadragesimo, pro Cœnobio Bobiensi Priuilegium anno Christi sexcentesimo quadragesimo-tertio accepit à Theodoro Papa. Quiescit in Monasterio Bobiensi, vt docet Vghellus in præfatione ad tractatum de Bobiensibus Episcopis, & in Ordinis Benedictini Martyrologio pridie Kalendas Septembris ponitur, *Bobio Monasterio Translatio sanctorum Abbatum eiusdem loci, Columbani primi, Attalæ secundi, Bertulphi tertij, Bobuleni & Camugelli.*

XXVII. BOBVLENVS BOBIENSIS.

Babolenus patriâ Italus, Monachus Bobiensis, annuente Bertulpho Abbate Bobiensi venit in Franciam, eodémque anno, quo Bobulenus Abbatiale munus apud Bobium in Longobardia suscepit, factus est primus Abbas Fossatensis apud Francos in agro Parisiensi, vixítque ad annum vsque quintum Clotarij Tertij Regis, id est, ad annum vsque Christi sexcentesimum sexagesimum. Sancto Columbano, cuius obitus in annum Christi sexcentesimum decimum-quintum incidit, superstes fuit annis quadraginta quinque, eius in Italia discipulus esse potuit. Quiescit apud Fossatum.

XXVIII. BABOLENVS FOSSATENSIS.

Papolenus patriâ Gallus, sancti Remacli discipulus, ab eodem sancto Remaclo, qui post spontaneam Traiectensis Episcopatûs abdicationem regimen Monasteriorum Malmundariensis ac Stabulensis iterum susceperat, Cœnobio Malmundariensi præpositus est Abbas, deinde anno Christi sexcentesimo duodeseptuagesimo post mortem sancti Remacli factus est & Abbas Stabulensis, obiítque secundo pòst anno, nec administrationi Monasteriorum, Bobiensis, Fossatensis, ac sancti Germani, sese vnquam immiscuit. Quiescit apud Stabuletum.

XXIX. PAPOLENVS STABVLENSIS.

Babo post Sigonem, quem Sigefridum quoque ac Sigofridum vocant, Monasterium sancti Germani prope Parisios gubernauit. De Sigone seu Sigofrido bis mentio fit in additamentis ad librum quartum Aimoini. Capite quadragesimo-tertio sic. *Cuius*, id est, Clodouei Secundi Regis, *temporibus Sigo Abbas Cœnobio beati Germani Parisiensis nobiliter præfuit.* Iterum capite quadra-

XXX. BABO ABB. S. GERMANI PARISIENSIS.

AN. CH. 684. THEODOR. III. R. II. SIGOFRIDVS BABONIS DECESSOR.

gesimo-sexto post enarratam sancti Audoeni mortem, quam anno superiori consignauimus. *Decedente quoque Sigofrido Abbate Cœnoby sancti Germani Parrhisiensis*, &c. Sigofridus igitur seu Sigo regnante Clodoueo Secundo, quem anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-quinto ex hac vita sublatum diximus, Monasterium sancti Germani Parisiensis administrare cœpit, administrauitque ad hunc vsque annum, qui proximus ab obitu sancti Audoeni numeratur. Textus autem præcitati desiderantur in Codice Seguierano, nec inueniuntur in Gestis Regum Francorum, capitibus quadragesimo-quarto & quadragesimo-septimo, ex quibus confecta sunt capita vulgati libri quarti Aimoiniani quadragesimum-tertium & quadragesimum-sextum. At in vita Sancti Baboleni, qui regnantibus Clodoueo Secundo eiúsque filio Clotario Tertio primus Abbas Fossatensis fuit, laudatur idem Sigefridus seu Sigofridus Ecclesiæ sancti Vincentij seu Germani prope Parisios Abbas. *Accidit*, inquit Auctor illius vitæ iam citatus, *vt Ecclesiæ sancti Vincentij Parisiensis Abbas nomine Sigefridus à Rege Francorum Clodoueo ad Hispanias destinaretur pro quibusdam responsionibus. Qui Cæsaraugustæ retentus & à Rege Hispaniæ carcere clausus, ab imposita sibi Legatione diutiùs cessauit coactus. Quod Francorum Rex vt audiuit, beato viro Baboleno Abbatiam beati Vincentij commisit, quam per octo semis annos admodum satis strenuè gubernauit.* Præter illum Anonymum, cuius auctoritas non est magni ponderis, neminem legimus, qui Sigofridum Ecclesiæ sancti Germani Parisiensis Abbatem à Rege Francorum in Hispaniam Legationis obeundæ causâ missum scribat. Sigofridum tamen seu Sigonem Ecclesiæ sancti Germani Parisiensis Abbatem fuisse non inficiamur. In illa fortassis Ecclesia reperta sunt antiqua monumenta, quæ mentionem eiusdem Abbatis inter additamenta libri quarti Aimoiniani faciebant aut suadebant faciendam. Sigofridus Monasterium sub quatuor Regibus, id est, sub Clodoueo Secundo, tribúsque eius filiis, Clotario Tertio, Childerico Secundo, & Theodorico Tertio, rexit. Si directus est aliquando in Hispaniam, vt ibi Legatione fungeretur, illuc à Theodorico Francorum Rege post annum Christi sexcentesimum octogesimum ad Eruigium Wisigothorum Regem missus videtur. Illo enim anno, mense Octobri post exauctorationem Wambæ regnare cœpit Eruigius, initióque sui Principatûs Vcetiam, Ruthenas & Albigam, pulsis Francorum præsidiis, occupauit. Theodoricum autem, cui tunc acre bellum cum Radbodo Rege Frisiorum erat, per Oratorem postulasse credimus, vt sibi prædictæ ciuitates ab eodem Eruigio restituerentur pace Francos inter ac Wisigothos redintegratâ. Quicquid sit de ista Legatione, post sancti Audoeni decessum obiit quoque Sigofridus sancti Germani Parisiensis Abbas, eíque statim in munus Abbatiale successit Babo, quem Breulius in Editione Aimoini Babolenum malè vocat, & in suis notis cum Baboleno primo Abbate Fossatensi ante annos quatuor ac viginti mortuo confundit. Ad hunc Babonem pertinet, & ad hæc tempora Theodorici Regis differri debet illuminatio cæci, quam Baboleno Abbati Fossatensi perperam in eius vita tribuit Anonymus suprà descriptus. Valentonium igitur fiscum Regium, quem Monachi sancti Germani Pratensis ad annum vsque Christi millesimum quingentesimum vndeseptuagesimum possederunt, Ecclesiæ sancti Vincentij seu Germani non Clodoueus Secundus, vt Anonymus in eadem sancti Baboleni Fossatensis Abbatis vita scribit, sed Theodoricus Tertius, ipsius Clodouei Secundi filius natu minimus, contradidit. De Babone post triennium verba rursum faciemus.

AN DIRECTVS IN HISPANIAM.

ACTA BABONIS ABBATIS.

XXXI. ABBATES FOSSATENSES.

Abbates autem, qui Monachis Fossatensibus ad Principatum vsque Pippini Regis post Babolenum præfuerunt, apud Claudium Robertum in Gallia Christiana solis tantùm nominibus innotescunt, Ambrosius, Austroaldus, Valderannus, Madobodus, Odo, Gunterannus, Gogo, Arueranus, Elafredus.

ANNVS

AN. CH. 685. THEODOR. III. R. 12.

ANNVS
CHRISTI 685.
THEODORICI III. R. 12. 5.

ANNO Christi sexcentesimo octogesimo-quinto, vsque ad diem Iunij decimum-nonum, quo primus annus ab obitu Sancti Deodati claudebatur, Hildulphus eius discipulos assiduâ visitatione consolari non destitit, deinceps verò quot annis semel illos inuisit. Audiendus ea de re Monachus Vallis Galilææ, qui vitam Sancti Deodati conscripsit. *Elapso*, inquit, *anno à glorioso obitu D. Deodati, in quo beatus Patriarcha Hildulphus assiduâ visitatione Monachis, & frequenti immolatione salutaris hostiæ defuncti curabat prodesse spiritui, pristinam deinceps institutionem resumpsere fratres vtriusque loci. Et quemadmodum semel in anno venerandi Antistites mutuas solebant frequentare cellas, ita posteà studuere facere eorum discipuli. Qui viro Dei Hildulpho Vallem Galilæam inuisenti loco Patris sui Deodati occurrentes, offerebant Magistri sui tunicam, quam ille reuerenter susceptam, tanquam dignissimum pignus amici exosculatus & amplexatus est, & quasi in noua veste viuentem intuens, sanctitatem eius veneratus est. Nam quicquid orationis impendebat insensibili tunicæ, id suo charissimo Deodato fecisse abitrabatur, cuius efficacibus meritis seipsum adhuc in stadio huius vitæ decertantem, atque in spiritali palestra desudantem, sustentari inter dulcia suspiria credebat & precabatur.* Inter discipulos, quos illis temporibus habuit, tres multùm celebrantur, Spinulus, Iohannes & Benignus, qui Monasticen in Cœnobio sancti Maximini primùm professi sunt, deinde beatum Pontificem abdicato Episcopatu Treuirensi solitariè in Vosago degentem adierunt. De illis loquitur Ioannes Scheckmannus Monachus ac Bibliothecarius Maximinæus in medulla Gestorum Treuirorum [a]. I.

HILDVLPHVS S. DEODATI DISCIPVLOS INVISIT.

[a] Lib. 1. c. 8.

Hoc circiter anno Sanctus Goduinus Abbas, cùm Stabuletum & Malmundarium per annos nouem gubernasset, ad Deum feliciter migrauit. Plures annos Præfecturæ non attribuunt monumenta Stabulensia, testibus Fiseno [b] & Henschenio [c]. Curam autem vtriusque Monasterij gerebat anno Christi sexcentesimo septuagesimo-septimo & anno Christi sexcentesimo octogesimo-primo, vt suis locis obseruauimus. De successoribus Bobolino, Aboleno, Crodmaro, Amolgero, & Amingero, si tamen Bobolinus ab Aboleno & Amolgerus ab Amingero distingui debent, apud Fisenum in Abbatum Stabulensium Catalogo [d] nihil præter nuda nomina reperitur. Bobolinum & Abolenum vnum eundémque existimamus, imò qui Fiseno Bobolinus est & Abolenus, is nobis etiam Papolenus videtur, alius quidem à sancto Papoleno, qui Tomo superiore commendatus à nobis fuit, & in præcitato Abbatum Stabulensium Indice Babolenus appellatur, vnde colligas in editione nominum propriorum vt E in I, sic & P in B facilè abire, nec mirum esse, si qui Fiseno Bobolinus est atque etiam, vt arbitramur, Abolenus omissâ primâ litterâ P vel B, is quoque nobis sit Papolenus, in cuius gratiam extat Præceptum à Clodoueo Tertio Rege promulgatum, vt ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-tertium probaturi sumus. II.

ABB. STABVL. ET MALMVND.

[b] Paral. p. 2. in Sigolin.
[c] De tribus Dagob. l. 2. c. 17.
[d] D. 3. Sept.

Hisce temporibus, cùm Philibertus Abbas Gemmeticensis in Quinciaco Monasterio versabatur, ad eum accesserunt Monachi Gemmeticenses, qui dolebant se destitutos esse Pastore. Verùm quia post Ebroini mortem, cùm in Neustriam redierat, ab Audoeno Episcopo Rotomagensi liberam obtinuerat facultatem, *vt vbicumque visum esset, degeret, atque aliis suis Monasteriis rectores præficeret, quandoquidem longo internallo alia ab aliis distabant,* III.

AN. CH. 685. THEODOR. III. R. 12. AICHARDVS ABB. GEMMET. PROBVS ABB. QVINCIAC. PHILIBERTVS IN HERIVM INSVLAM SE RECIPIT.

Aichardum ex Quinciaco Monasterio direxit, qui Cœnobio Gemmeticensi præficeretur, Probum Asceterio Quinciacensi regendo Abbatem præposuit, ipse in Herium Insulam se recepit, vbi Congregationem Monachorum, de qua superiùs locuti sumus, ad vltimum vsque vitæ spiritum piè gubernauit. Hæc constant partim ex vita Sancti Philiberti, partim ex vita Sancti Aichardi. Vtramque consule [a]. Fulbertus, qui posteriorem scripsit, contra Chronologiam non semel peccauit. Finxit Audoenum Episcopum Rotomagensem in viuis adhuc superstitem fuisse, cùm Aichardus Gemmeticum perrexit, Audoeni loco Ansbertum illius successorem repone. Ceterùm vt olim ab Hero & Herio Insula dictum est Herense Monasterium vulgò *Hermonstier*, sic recentioribus temporibus vbi vetus Insulæ nomen Herus in Nerum abiit, Monasterio nomen inditum *Nermonstier*, corruptiùs *Noirmonstier*, Latinè Nigrum Monasterium. Vocatur nihilominùs à nautis Monasterium * Album, quòd procul videatur sylua populea, cuius frondes vna ex parte albæ sunt, ex altera verò virides. In ea Insula, cuius circuitus quatuor leucas, vnam latitudo complectitur, oppidulum est octingentarum casarum, vt Papirius Massonus in descriptione Franciæ per flumina testatur.

[a] Apud Sur. d. d. 20. Aug. 15. Sept.

* *L'Abbaye blanche.*

IV. MVMMOLINVS EP. NOVIOM. ET TORNAC. OBIT.

Mummolinus Episcopus Nouiomensis ac Tornacensis obiit hoc anno, sic enim de illo scribit Folchardus in vita Sancti Audomari. *Factum est, Domino id agente, vt post decessum Eligy* (corruptè *Aichary* in editione [b] Suriana) *ipse illi in Nouiomensis Ecclesiæ Cathedra successerit. In quo Pontificatu sex & viginti annis strenuè se gerens, iam vltimâ ætate, deposito fragilis carnis pondere, Angelicis ciuibus adiunctus est.* Migrauit ad Deum decimo-septimo Kalendas Nouembris, quo die celebris est eius memoria in Fastis Belgicis. *Adueniente autem suæ vocationis tempore, quo felicitatem diu desideratam accepturus erat, & se Christo, quem semper amauerat, iungendum sperabat, conuocatis discipulis mandat, vt corpus suum in communi sepeliant cœmeterio extra vrbis mœnia, parato ad hoc mediocri sumptu sarcophago, in quo, vt ipse aiebat, corpus meum seruetur in illum diem, quo corruptela hac vertatur in incorruptionem, & mortale hoc induatur immortalitatem. Inter hæc dum tristia discipuli parant obsequia Patri, validior eum torquebat infirmitas. Nec tamen intereà ab orationis ac diuinæ laudis cessabat officio, donec sumpto salutaris Corporis ac Sanguinis Christi viatico spiritum emisit in cælum.* Hæc leguntur in Breuiario Audomarensi [c]. Sepultus fuit in Oratorio Sancti Georgij, in Æde quæ posteà Sanctorum Apostolorum dicta est, vbi conditum fuit & corpus beatæ Godebertæ virginis, vt in illius Actis obseruatur [d]. Plura de Sancto Mummolino seu Mommelino vel Momoleno aut Mommoleno non occurrunt. Successit Hautcarius siue Hautgarius, qui laudatur in vita S. Saluij Ambianensis Antistitis, & à Menardo [e] confunditur cum Sancto Achario siue Aichario Sancti Eligij decessore.

[b] D. 9. Sept.

[c] D. 16. Oct.

[d] Apud Sur. d. 11. Apr.

SVCCEDIT HAVTCARIVS.

[e] L. 1. obseru. d. 11. Ian.

V.

Monasterium Vedastinum, cuius felicia primordia sub Sancto Autberto Attrebatensi Episcopo ante annos vndeuiginti retulimus, agente Vindiciano Sancti Autberti successore adeò auctum est, tótque redditibus ex munificentia Theodorici Regis locupletatum, vt locus ille, qui superioribus annis à paucis Monachis sub regimine Prioris incolebatur, hoc anno Theodorici Regis duodecimo, propter aduenientium Ascetarum multitudinem, donatus sit Abbate, cui nomen Hatta. Quis autem hic fuerit, Auctor Chronici Vedastini sic docet [f]. *Hatta Monachismum Gandaui in Monte Blandinio complexus, ad exemplum multò sanctissimorum Patrum amatorum professionis Monasticæ, vitam componens, secutus in primis vestigia Sancti Amandi, primi eius domus conditoris, quùm multos instituto æquales, commendatione pietatis atque virtutibus anteiret, latè diffusâ famâ Theodorico notus, huc*, id est, in Monasterium Vedastinum, *ab eo accersitus Abbas nouello gregi datus est, quem inauguratus à beato Vindiciano ita gessit, vt non immeritò percelebri huic Præsulum ordini dux quidam atque antesignanus credatur designatus.*

[f] Apud Locrium ad an. 690.

HATTA FIT PRIMVS ABB. VEDAST.

VI.

Idem Auctor de liberalitate, quâ Theodoricus Rex & Vindicianus Episco-

pus vsi sunt erga Monasterium Vedastinum, sic loquitur. *Praclarum hunc conatum morte piissimi Patris* Autberti *collabentem Diuus Vindicianus Diuo suffectus Autberto, anno circiter 690, voti vt dignitatis hares & amulus, erexit. Posteà magno cum fœnore, dum lucis erepta illataque necis Diuo Leodegario conscium Theodoricum, sententiâ Prasulum Gallicanorum damnatum, commissúmque sibi pœnitentiâ mulctandum, adduxit ad perficiendum, ornandum, locupletandum, ad instámque amplitudinem euehendum hoc Monasterium, quod fœlicibus auspiciis Diui Autberti cœptum pracipitata eius mors, ne planè efficeretur, obstiterat. Assensus Vindiciano Theodoricus peramplum Monasterium ornauit adibus, auxit diuitiis, euexit Priuilegiis, abdicato à sese omni in id Regio iure. A quo ne omni ex parte Vindicianus huius rei auctor vinceretur, ipséque dati beneficij (cuius in alio auctor) expers omnino existeret, aut turpe ratus auctorem vinci ab eo qui sequebatur auctoritatem, vtque nonnullâ saltem ratione cum Rege beneficio certaret, exemptionem plenam concessit Vedastinis, neque ad id in propria acquiescens auctoritate profectus ipse Romam. se omni curâ abdicauit Monasterij Vedastini, eámque reiiciens in Summum Pontificem curauit ab eo hoc Monasterium in clientelam assumi, daríque perpetua immunitatis & exemptionis amplissimum Diploma.* Hic Auctor non est antiquus, ídque satis indicat vox ipsa, *Diuus*, quâ sæpiùs vtitur, vt Beatum ac Sanctum significet, & quia res scripsit à suo seculo multùm remotas, in plerisque locis eget emendatione. Tres occurrunt mendæ in textu nuperrimè recitato. AN. CH. 685. THEODOR. III. R. 12.

VII. Prima est circa Chronologiam. Res, quæ gestæ sunt *duodecimo anno* [a] *Theoderici Regis*, malè consignantur *anno circiter 690*. nam duodecimus annus Theodorici Regis cum anno Christi sexcentesimo octogesimo-quinto coincidit.

[a] Miræus in Orig. Bened. c. 5.

VIII. Secunda est circa Præceptum Theodorici Regis. Theodoricus Monasterium Vedastinum, in quo sepeliri cum vxore voluit, auxit ædificiis & redditibus, suámque munificentiam confirmauit dato, vt moris erat, immunitatis Præcepto, quod ad leges formularum vsu receptarum atque in nostris Annalibus iam descriptarum reuocari debet, ampliatumque perperam ab Auctore Chronici Vedastini suprà citato. Martyrium sancti Leodegarij ante septennium narrauimus. Illatæ cædis vnus auctor Ebroinus, nec habita reperitur Synodus, quæ Theodoricum Regem damnarit, pœnitentiâque mulctandum Vindiciano Atrebatensium Antistiti tradiderit. Hanc fabellam posterioribus seculis excogitarunt Monachi Vedastini, nec aduerterunt illam stare non posse cum eiusdem Vindiciani Priuilegio, quod *Kal. Maij, anno* VII. *Domini Theoderici Regis* datum ipsimet publicarunt, asseruerúntque in Monasterij sui grammatophylacio integrum custodiri. Sanctus Leodegarius ad Deum migrauit sexto Nonas Octobris, anno Christi sexcentesimo septuagesimo octauo. Annus septimus Theodorici Regis cum anno Christi sexcentesimo octogesimo comparatur. Illo igitur anno Kalendis Maij datum supponitur Priuilegium Episcopi Vindiciani, cùm post S. Leodegarij mortem vnus duntaxat annus mensésque septem effluxissent vno minùs die. Peruenit autem Ebroinus ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-primum, & quandiu vixit, suis apud Theodoricum Regem sermonibus effecit, vt Leodegarius criminis, cuius insimulatus fuerat, reus haberetur. Id in ipsius Leodegarij vita docet Anonymus coætaneus, qui Theodorici Regis animum post Ebroini cædem mutatum sic obseruat. *Postquàm infelix Ebroinus vita finem dedit, quod inuidiâ ductus de Dei seruo* Leodegario *absconderat, magnis laudibus longè latéque percrebuit. Postquàm namque Serenitati Regis eiúsque Palatio de virtutibus sancti Martyris veraciter fuit percognitum, quòd Christus Dominus ad titulum sua laudis sic eum clarificasse dignatus est signis virtutum, cum admiratione Rex credidit factum, & cœpit verè venerari Martyrem, quem per accusationem tyranni crediderat priùs fuisse culpabilem. Tunc etiam perlatum cum laude in Palatium, quod multis diebus ab amulo latuit absconsum.* Ergo mendosa sunt quæ de Theodorico eius-

AN. CH. 685. THEODOR. III. R. 12. que Præcepto Regio scripsit Auctor Chronici Vedastini. Miræus illud Præceptum libro primo [a] Diplomatum Belgicorum sic descripsit. *In nomine Sanctæ & Indiuiduæ Trinitatis, Theodericus gratiâ Dei Rex. Idcircò potissimùm collatam nobis à Deo credimus Imperij dignitatem, vt in tutela & augmento sanctæ Catholicæ Ecclesiæ ipsius piam exequamur voluntatem. Quapropter nouerit omnium fidelium nostrorum tam futurorum quàm præsentium solertia, quòd adierunt Celsitudinem nostram Monachi ex Monasterio, quod vocatur Nobiliacus, vbi pretiosus Confessor Christi Vedastus corpore quiescit, humiliter postulantes vt Regale Decretum nostrum super villis, quæ nostrâ munificentiâ iam sibi cesserant, firmari iuberemus, vt quæcumque ex inspiratione diuina ipsis contuleramus, Imperiali Edicto & sigillo ad perpetuitatem statueremus. Igitur pro salute tam successorum quàm antecessorum nostrorum, videlicet Regum vel Imperatorum, & pro totius statu Regni, inspirante omnium Regum Deo, præfato Monasterio & Monachis inibi Deo in perpetuum famulantibus Regali liberalitate confirmamus, quæ iam eâdem liberalitate concessimus, ad matriculam scilicet Ecclesiæ, in Atrebato pago Atheias, Felciacum; ad portam Ecclesiæ Berniuillam, Daginuillam; in pago Veromandensi Mediolanas, Valles, Putheas aquas; in Batua Rexnam, Wlfaram cum capella Rothem & aliam Rothem; in pago Hasbanio & Ribuario Haimbecha, Halmala, Torona, & inter Altheim, Maridas, Ambron, Musinium, Groseas, has villas, mansos Dominicales sex, mansos seruiles septuaginta quinque; in Watrenio Cambach cum appendiciis suis & Ecclesia; in pago Caribant Maxtin cum appendiciis; in Pabula Montes. De his ergo villis, cum omnibus appendiciis & reditibus & mancipiis per Imperialem Celsitudinem sancimus, vt nullus mortalium præsumat aliquid violentiâ qualibet vel fraude auferre vel demere, sed sicut à nostra liberalitate roborata sunt, præfati Monasterij fratrum vsibus in perpetuum cedant*. . . . . Desunt reliqua. Quæres fortè cur Theodoricus Antecessores suos vocet *Imperatores*? cur *Imperialem Celsitudinem* sibi vendicet? cur asserat *Imperij dignitatem* sibi collatam? cur *Imperialia* nuncupet & Edictum quod promulgaturus est, & sigillum quo muniturus est illud Edictum? At memento complures ex eius Antecessoribus à nobis iam commemoratos, qui se dixerunt Imperatores & Augustos. Indicem hoc loco non repetemus. Satis est ipsius Theodorici fratres Clotarium Tertium & Childericum Secundum recensere, quorum numis Massiliæ cusis Imperatorium lemma CONOB inscriptum est, vt ad annum Christi sexcentesimum duodeseptuagesimum [b] obseruauimus.

[a] Cap. 4.

PRÆCEPTVM REGIVM PRO MON. VEDASTINO.

[b] Num. 12.

IX. Tertia menda est circa Priuilegium Vindiciani Episcopi, quod inter Diplomata Belgica sic editum reperitur [c]. *Vindicianus Cameracensium vel Atrebatensium Ecclesiæ Episcopus, omnibus Sanctæ Dei Ecclesiæ filiis. Si locis, quæ Deo dicantur, nostrâ Pontificali auctoritate aliquid conferimus, quo in meliorem erigantur statum, credimus nos mercedem exinde à Deo recipere, atque ad augmentum vitæ æternæ capiendæ emolumentum non medicum speramus nobis acquirere. Quapropter nouerint omnes fideles, præsentes videlicet atque futuri, quia Dominus noster piissimus Rex Theodericus in generali Placito habito in Compendio Palatio, in conuentu venerabilium Episcoporum, videlicet Audoeni, Austregisili, Audomari, Eligij, Faronis atque Lamberti, necnon illustrium Abbatum, Wandregisili, Philiberti, Bertini atque Stupilionis, suggessit humiliter nostræ Pontificiæ Celsitudini, quatenus Episcopali Priuilegio roboraremus, quidquid ipse contulit Nobiliaco Monasterio, vbi Sanctus Vedastus corpore quiescit, quod ab ipso pio Rege mirificè ac decenter Regiis construitur sumptibus, in suburbio Atrebatis ciuitatis, in quem locum nuper fuit translatum corpus dicti Pontificis Christi Vedasti à beato Autberto Episcopo, nostro videlicet prædecessore, ac honorificè humatum. Denique omnibus notum est eundem locum pertinentem fuisse ac subiectum Ecclesiæ Atrebatensis ciuitatis, sed à memorato Rege Gloriosissimo Theoderico, me consentiente vnà cum Clero nobis subiecto, est à nostra sequestratus ciuitate. Igitur considerantes dignam & humillimam petitionem sæpiùs dicti inclyti Regis, ratum duximus opere perficere quod ipse suggesserat. Itaque per Sanctam & Indiuiduam Trinitatem Pontificali auctoritate obtestamur cunctis Sanctæ*

[c] Lib. 1. c. 5.

PRIVILEGIVM VINDICIANI EP. PRO EODEM MON. EXAMINATVR.

Dei Ecclesiæ filiis, præsentibus videlicet & futuris, vt hoc Episcopale Priuilegium à nobis pro Dei amore editum, itaut à nobis constitutum est, inuiolabiliter conseruetur, ab hodierno videlicet die & deinceps. Per Pontificalem auctoritatem omnes seculares & iudiciarias potestates excludimus ab ingressu memorati Monasterij atque Castri, vt liceat Monachis Deo inibi famulantibus ex hoc & in reliquum tempus quietè viuere, ac ab omni mundano strepitu esse sequestratos. Et adiuramus per Patrem & Filium, & Spiritum Sanctum, vt neque aliquis Episcopus, nostrorum videlicet successorum, neque Comes, nec aliqua Regia vel Iudiciaria potestas præsumat illorum ingredi Monasterium siue Castrum, neque ibi conuiuia extruere, neque Placita, nec aliud quid facere, nisi permissu & voluntate Abbatis, qui prælatus fuerit loco, vnàque cum voluntate Monachorum, sed sint Monachi Deo seruientes in præfato loco, iuxta quod beatus Augustinus docet de opere Monachorum, vel iuxta traditionem Sancti Basilij, vel secundùm Regulam Sancti Columbani, vel Sanctißimi Benedicti, & hoc in arbitrio Abbatis constituimus. Si autem talis existeret caussa, vt meritò Episcopus accersiri debeat, non aliter veniat, nisi vocatus ab Abbate vel à Monachis; aliter (vt diximus) nec ipsi nec alicui liberum ingressum consentimus. Interdicto etiam anathematis & Pontificali auctoritate stabilimus, vt ipsum Castrum cum Monasterio & villulis, Filciacum, Thilgidum, Hadas, Hennicurtem, Saltiacum, cum Theobia silua, Liniacum, cum puteis, aquis & appendiciis ad se pertinentibus, non aliquis præsumat in his quæ diximus, aut in villis inibi pertinentibus præcinctam habentibus, inferre aliquam molestiam, latrones vel bannes accipere, parafredos inquirere, sed liceat Monachis quietè omnia poßidere, quò valeant liberiùs pro pace Sanctæ Dei Ecclesiæ & vita Regis & coniugis ac filiorum & statu Regni, Domini clementiam exorare. Si quis verò Priuilegij huius à nobis editi obseruator extiterit, accipiat mercedem à Domino & benedictionem in præsenti vita & in futura vitam æternam. Qui verò nostram auctoritatem paruipenderint, illúdque qualicumque modo temerare præsumpserint, per nostram Pontificalem auctoritatem reddantur extranei à liminibus Sanctæ Dei Ecclesiæ, & à cœtu Christianorum, & à Regno Dei, & descendant cum Dathan & Abiron in infernum viuentes, & cum Iuda traditore Domini nostri Iesu Christi accipiant partem & societatem in die Iudicij, & cum Diabolo damnationem æternam, Amen. Ego Vindicianus Episcopus hoc Priuilegium à mea paruitate editum subscripsi. Ego Audoenus Episcopus iussu Domini Regis & rogatu fratris nostri & Coepiscopi Vindiciani, hoc Priuilegium subscripsi. Ego Audomarus Episcopus absque ocellis subscripsi. Ego Austregisilus Archiepiscopus subscripsi. Ego Eligius Episcopus subscripsi. Ego Faro Episcopus subscripsi. Ego Lambertus Episcopus subscripsi. Ego Bertinus Abbas subscripsi. Ego Philibertus Abbas subscripsi. Ego Agilus Abbas subscripsi. Ego Wandregisilus Abbas subscripsi. Ego Stupilio Abbas Monasterij Sancti Quintini, iussu Domini Theoderici Regis, & rogatu Vindiciani Episcopi, hoc Priuilegium scripsi & subscripsi. Data Kal. Maij, anno VII Domini Theoderici Regis, Indictione II. Actum in Compendio Palatio, in Dei nomine feliciter, Amen. Miræus, qui primus hoc Priuilegium ex Archiuis Monasteriorum Vedastini & Eihamensis acceptum publicauit, in notatione quam subiecit, fatetur se dubitare, *an Episcopi & Abbates qui in Diplomate isto memorantur & subscribuntur, vno eodémque tempore omnes vixerint.* Annus Theodorici Regis septimus, quo Priuilegium Vindiciani datum scribitur, cum anno Christi sexcentesimo octogesimo coincidit. Illo anno nec Episcopi, Audomarus, Austregisilus, Eligius & Faro, nec Abbates Agilus & Wandregisilus in viuis supererant. Obierant enim hi omnes Theodorico Regnum nondum adepto, Audomarus Morinorum Episcopus anno Christi sexcentesimo duodeseptuagesimo; Austregisilus Bituricensis Episcopus Metropolitanus anno Christi sexcentesimo vicesimo-quarto; Eligius Nouiomensis Episcopus anno Christi sexcentesimo vndesexagesimo; Faro Meldensis Episcopus anno Christi sexcentesimo septuagesimo-secundo; Agilus Abbas Resbacensis anno Christi sexcentesimo sexagesimo; Wandregisilus Abbas Fontanellensis anno Christi sexcentesimo sexagesimo-septimo. Prætereà

AN. CH. 685. THEODOR. III. R. 12.

Philibertus Abbas Gemmeticensis exulabat in Aquitania, & Stupilionem, cuius mentio fit in solo Vindiciani Diplomate, tunc Abbatem fuisse Sancti Quintini non liquet. Miræus à nostra computatione discrepat integro sexennio, nam Vindiciani Priuilegium anno Christi sexcentesimo septuagesimo-quarto consignauit in Indice capitum, quem libro primo Diplomatum Belgicorum præfixit. Ita censuit, quia septimum Theodorici Regis annum Indictioni secundæ illigatum reperit. Non inficiamur Indictionem secundam cum anno Christi sexcentesimo septuagesimo-quarto coincidisse, sed eam negamus quadrare cum anno septimo Theodorici Regis, appositámque fuisse prædicto Diplomati. Miræus, ne secum pugnare videretur, in notationibus [a] ad Testamentum Sancti Amandi, quod *anno secundo Theodorici Regis, sub die decima quinta Kal. Maij* conditum inuenitur, expuncto Theodorici Regis anno secundo, quocum annum Christi sexcentesimum septuagesimum quintum comparauimus, reposuit annum Clotarij Regis secundum, quem anno Christi sexcentesimo sexagesimo-primo illigauit. Ad stabiliendam hanc Chronologiam citauit Chronicon Elnonense, cuius Auctor annum auspicatur à Paschate, & Testamentum ac mortem Sancti Amandi coniicit in annum Christi sexcentesimum sexagesimum-primum. At in ea sententia Clotarius regnat annos duntaxat quatuor, & anno Christi sexcentesimo sexagesimo-tertio moritur. Tum succedit Childericus, cui Theodoricus anno pòst quarto, Christi sexcentesimo sexagesimo-septimo subrogatur. Clotarius autem regnum per annos quatuordecim tenuit. Annus igitur septimus Theodorici Regis & Indictio secunda simul conuenire non possunt, etiamsi secundus annus Clotarij Regis supponatur in annum Christi sexcentesimum sexagesimum-primum incidisse. Frustrà quis se torqueat, vt secundam Indictionem septimo Theodorici Regis anno rectè aptari commonstret, illis enim temporibus Franci publicis instrumentis Indictionem non apponebant. Itaque Indictionis nota Priuilegio Vindiciani temerè adiecta est ab Interpolatore, vt Episcoporum & Abbatum pleræque subscriptiones, de quibus suprà. Deinde cùm Hatta ex Monacho Blandiniensi factus sit primus Abbas Vedastinus, præter Regulam Sancti Columbani, quam Monachi Blandinienses profitebantur, haud existimamus vllam in Vindiciani diplomate notatam fuisse. Priuilegium igitur, quod ex Miræo descripsimus, pluribus scatet mendis, reuocarique debet ad leges formulæ, quam ex Marculfo iam recitauimus, neque enim inficiamur Priuilegium Monachis Vedastinis ab Episcopo Vindiciano concessum fuisse. Commentitia sunt & ea quæ Chronographus Vedastinus scripsit de Vindiciano Romam profecto, déque cura Monasterij Vedastini in Summum Pontificem translata. Illis enim temporibus ab Episcopis Priuilegia pro Monasteriis non sic emittebantur, vt ea deinceps ad Sedem Apostolicam nullo medio pertinerent. Fidem igitur detrahunt rebus in Theodorici Regis epitaphio descriptis, & munificentiæ quâ Theodoricus Rex & Vindicianus Episcopus vsi sunt, aptari minimè possunt hi versus Leonini, quos eidem epitaphio Neotericus Poëta Vedastinus inseruit,

Regis larga manus & Præsul Vindicianus
Nobis Regale dant & ius Pontificale.

[a] In Cod. Donat. c. 4.

X. AIGLIBERTVS EP. CENOMAN. PRIVILEGIVM CVDENDÆ MONETÆ OBTINET A THEODORICO R.

Hoc anno, Theodorici Regis duodecimo, Aiglibertus Cenomanensis Episcopus insigne Priuilegium obtinuit, quod apud Chopinum libro primo [b] Consuetudinis Andegauensis & apud Coruaisierum in Historia Cenomanensium Antistitum [c] ita describitur. *Theodoricus Rex Francorum, vir illuster. Regum consuetudinem exercemus, si petitiones seruorum Dei, quæ nostras aures pulsauerunt, ad exitum perducimus, & per hoc nobis ad æternæ beatitudinis præmium percipiendum profuturum esse confidimus. Igitur compertum esse volumus prudentiæ omnium fidelium, quatenus vir sanctissimus in religione & sapientia generéque nobilissimus Dominus Aigilbertus Cænomanicæ vrbis Archiepiscopus nos deprecatus est vt monetam publicam in sua ciuitate, in nomine Sancti Geruasij ac nostro concederemus.*

[b] Tract. 1. art. 5.
[c] In Ep. 14.

Quod ita facimus, eâ videlicet ratione, vt ipse & sui ministri hoc valdè prouideant ne aliqua fraus in ipsa moneta nostris futurísque temporibus appareat. Iubentes ergo præcipimus & præcipientes iubemus, vt nullus ex fidelibus nostris aut quibuslibet ex iudiciaria potestate de præfata moneta prædicto Episcopo suisque successoribus aut rectoribus suæ Ecclesiæ aliquam calumniam aut iniustam pulsationem vel causationem siue aduersam machinationem aduersùs eum vel suos successores rectores eiusdem Ecclesiæ vllo vnquam tempore facere audeat aut machinari præsumat; & hoc præcipimus, vt si aliquis hoc fecerit, DC Solidos auri aduersùs eum vel suos successores aut rectores componat. Et vt hæc iussio atque concessio nostra veriùs credatur, per omnia perficiatur, futurísque temporibus firmior maneat, hanc auctoritatem manûs nostræ subscriptionibus roborare decreuimus, & annuli nostri impressione subter sigillare iussimus. Theodoricus Rex Francorum subscripsi. Benitus obtuli, scripsi & subscripsi. Datum Compendio, sexto Calendas Aprilis, anno duodecimo Regni nostri, in Dei nomine feliciter. Amen. In antica numi parte conspiciebatur caput Theodorici Regis, in postica repræsentabatur Sanctus Geruasius, cuius nomine dedicata erat primaria Cenomanensis vrbis Ecclesia. Meminit huiusce numi Claudius *Bouterouë* [a].

AN. CH. 685. THEODOR. III. R. 12.

[a] Lib. 5.

XI.

CVR DICTVS ARCHIEPISCOPVS ET PRINCEPS EPISCOPORVM.

In prædicto Diplomate Aiglibertus vocatur *Cœnomanicæ vrbis Archiepiscopus*, & in manuscripto Codice, quem Coruaisierus præ manibus habuit, dicitur *Archicapellanus & Princeps Episcoporum*, vsum quoque Pallij perhibetur obtinuisse. Caue ne tot Titulorum magnificentiâ decipiaris, & Aiglibertum Vicariatu Sedis Apostolicæ per ditiones Theodorici Regis auctum aut saltem Metropolitico iure per prouinciam Lugdunensem tertiam gauisum credas. Theodorico Tertio charissimus erat Aiglibertus, vt olim Theodoberto Secundo & Theodorico Secundo eorúmque auiæ Brunichildi Syagrius Augustodunensis Episcopus, de quo copiosè Tomo Secundo. Syagrio & Aigliberto, ni fallimur, par vsus Pallij concessus, paria collata Priuilegia, neutri Vicariatus Sedis Apostolicæ delegatus aut attributum ius Metropolitæ. Lege quæ de Syagrio fusiùs ad annum Christi quingentesimum nonagesimumnonum narrauimus. Gregorius Magnus Virgilio Arelatensi Episcopo vsum Pallij concessit, Vicésque Sedis Apostolicæ delegauit scriptis ea de re literis [b] *die* VI. *Iunij, Indictione* XIII. id est, anno Christi quingentesimo nonagesimo-quinto. Deinde Indictione secunda, id est, anno Christi quingentesimo nonagesimo-nono vsum Pallij Syagrio Augustodunensi Episcopo concessit scriptis ad eum literis quæ fidem rei gestæ, cùm citabuntur, infrà facient. Virgilius mansit Vicarius Sedis Apostolicæ per Austriam & Burgundiam, vbi Theodobertus & Theodoricus Secundus imperarunt post Childebertum patrem, quo regnante prædictus Virgilius à Gregorio Papa Vicariatum per illa duo Regna susceperat. Gregorius autem, quia Syagrio non Vicariatum Sedis Apostolicæ sed vsum duntaxat Pallij concessit, quædam adiecit Priuilegia, ne nudam illius indumenti munificentiam contulisse videretur. Qua de re sic in literis [c] ad eundem Syagrium scripsit. *Secundùm postulationis tuæ desiderium, Pallij te vsu, quod intra Ecclesiam tuam habere debeas, ad sacra tantùm Missarum solennia celebranda, Deo auctore, præuidimus honorandum.* Et paulò pòst. *Cuius ne indumenti munificentiam nudam videamur quodammodo contulisse, hoc etiam pariter prospeximus concedendum, vt Metropolitæ suo per omnia loco & honore seruato, Ecclesia Ciuitatis Augustodunæ, cui Omnipotens Deus præesse te voluit, post Lugdunensem Ecclesiam esse debeat, & hunc sibi locum ac ordinem ex nostra auctoritatis indulgentia vendicare. Ceteros verò Episcopos, secundùm ordinationis suæ tempus, siue ad considendum in Concilio, siue ad subscribendum, vel in qualibet alia re, sua adtendere loca decernimus, & suorum sibi prærogatiuam ordinum vendicare, quia omnino rationis ordo nos admonet, vt cum vsu Pallij aliqua simul, sicut diximus, largiri Priuilegia debeamus.* En Priuilegia Syagrio concessa, quæ nihil affinitatis habent cum Vicariatu Sedis Apostolicæ vel cum iure Metropolitico. Alia Aiglibertus Priuilegia non impetrauit, vsu Pallij honoratus est

[b] Lib. 4. ep. 50.

[c] Lib. 7. ep. 114. Ind. 2.

AN. CH. 685. THEODOR. III. R. 12. ad sacra Missarum solennia celebranda, inter Episcopos prouinciæ Lugdunensis tertiæ, qui Metropolitæ Turonensi suberant, primum locum obtinuit, atque inde dictus *Archiepiscopus & Princeps Episcoporum*, nec ad illam opinionem confirmandam parum valet, quòd etiamnum Cenomanensis Episcopus *primum à Metropoli sua Turonensi inter Suffraganeos locum obtinet*, vt Auctores [a] Galliæ Christianæ testantur & videre est in omnibus Notitiis Galliarum.

[a] Tom. 2. in Ep. Cenom.

XII. ET ARCHICAPELLANVS. Aiglibertus vocatus reperitur *Archicapellanus*, vtpote qui Regalis Capellæ Presbyteris aliísque ministris præesset. Petrus *Frizon* in Regiorum Archisacellanorum catalogo, quem, anno Christi millesimo sexcentesimo duodequadragesimo, Galliæ Purpuratæ subiecit, Aiglibertum Theodorico Calensi coætaneum malè finxit, benè autem obseruauit illius mentionem ab eo institui, *qui de Ricomiri factis & vita commentarium edidit*, id est, ab Hugone Menardo, qui vitam sancti Ricomiri seu Richmiri Abbatis in notis [b] ad Martyrologium Benedictinum anno Christi millesimo sexcentesimo vndetricesimo ex duobus manuscriptis Codicibus San-Victorino & Compendiensi concinnauit. Codicem San-Victorinum consuluimus, contulimúsque cum vita sancti Ricmiri, quam Ioannes Bollandus anno Christi millesimo sexcentesimo quadragesimo-tertio ex duobus aliis manuscriptis Codicibus Ripatoriano & Normannico publicauit. Illius vitæ, quam Auctor coætaneus superstite in viuis Arrio ipsius Ricmiri successore conscripsit, epitomen accipe, veterum Codicum primigeniâ phrasi seruatâ.

[b] Lib. 2. d. 14. Febr.

XIII. GESTA S. RICMIRI. *Beatus Ricmirus, Turonici pagi indigena, non exiguis parentibus procreatus, sed digni germinis dignissima proles effulsit, decúsque, quod sumpsit ex genere, felicis vitæ meritis ampliauit. Eâ verò tempestate, quando Theodoricus Rex Francis principabatur, & Gilbertus dignus Deo Episcopus Cenomanicam regebat Ecclesiam, auditâ famâ prædicti Episcopi de Turonico egressus est, ordinatísque fraterculis, quos iam in suo proprio in condita*, id est, in sylua, *super fluuiolum sub sancta Regula congregauerat, licenter venit Cenomannicum, veniénsque ad iam dictum Domnum Gilbertum Episcopum, indicauit ei ordinem suæ rei, petiuítque vt daret ei aliquem locum, vbi cellulam sub sancta Regula ædificare posset, fratrésque aliquos in ea congregaret, & regulariter viuere doceret. Quo præfatus Episcopus audito lætatus est, atque gaudio magno repletus, Deo immensas gratias referens, qui de tali viro eum consolari dignatus est. Voluit namque ei tunc memoratus Episcopus aliquem locum constituere locupletem ad hoc opus perficiendum. Quod ille renuens ait. Non quæro locum locupletem, nec plurimis ædificiis sublimatum, sed pauperem, in quo ego pauper pauperem Christum sequi & imitari merear. At ille ordinauit eum Sacerdotem, & dedit ei licentiam sua in Diœcesi prædicare, & animas Christo lucrari, vtque locum perquireret in quo habitare delectaretur, & quo cellulam construere secundùm suam electionem vellet; dedit etiam comites reliquos Sacerdotes, qui eum deducerent, atque cum eo pergerent, quò ipse eligeret. Taliter autem ipse circumiens diuersa & paupercula atque inculta loca, peruenit ad vltimum super fluuium Lid* *, *in loco, qui dicitur modò Turris Dominica, qui tunc incultus erat locus & densissimis frutetis occupatus, sed aptus aliunde propter conuenientiam atque piscationem ad stirpandum & cellulam inibi ædificandam. Mirabantur tamen illi, qui cum eo ibant, vt quid tam pauperculum atque incultum locum eligeret. Tum ipsi renuntiant hoc Domno Episcopo, qui festinus misit ei ea, quæ tunc temporis necessaria erant, etiam ampliùs quàm ipse suscipere vellet*, &c. *Dei nutu inuenit alterum locum, non tamen longè ab eodem loco, super fluuiolum, qui vocatur Gundridus, cuius fontem eius famulus, eo præcipiente Dominóque disponente, nominauit Gundridus, vnde affluentior aqua, quàm solita esset, currere cœpit, & posteà ipse Sanctus Ricmirus cum manibus propriis curauit, vt abundantiorem aquam emitteret; quod ex nutu Dei euenisse nulli dubium est, ipse enim tunc locus eremus erat, & nunquam olim ibi habitatio hominum fuerat, sed ferarum & bestiarum. Et vbi tunc erat habitatio ferarum & bestiarum, modò est habitatio seruorum Dei & sanctorum Angelorum conuentus. Reperto autem & emundato præfato loco, mutauit ibi vnà cum consilio & auxilio*

* *Le Loir*

auxilio prædicti Episcopi habitationem suam. Cui Domnus Episcopus operarios & magistros omnis generis dedit, qui fabricarent ibi Ecclesiam in honore Apostolorum, & Monasterium construerent Monachorum. Quod & Domino auxiliante, ac prædicto Episcopo opem ferente, citò perfectum est. Ad cuius Monasterioli consecrationem supradictus Episcopus veniens, non tamen illud consecrare voluit, antequàm omnia, quæ ipse adquisierat, & deinceps acquirere poterat, siue quicquid ad eundem locum à bonis & Deum timentibus hominibus ab illo die traditum atque condonatum fuerit, totum sibi & Ecclesiæ sibi commissæ subiectum ac traditum solenni traditione fieret. Peractâ autem eâ solenni traditione, dedicauit illud in honore sancti Petri & omnium Apostolorum, qui etiam ex rebus suæ Sedis Ecclesiæ non modicum adiutorium fecit. Tradidit etiam prædictus sanctus Ricmirus vnà cum propinquis suis cellulam, quam in pago Turonico olim ædificauerat, cum omnibus rebus & appendiciis suis, vel quicquid in pago Turonico eodem die habere videbatur, vel deinceps acquirere potuisset. His igitur ritè peractis non minùs quàm quadraginta Monachos adminiculo sæpedicti Episcopi fortè congregauit, eósque regulariter viuere perdocuit, &c. *Sæpedictus Episcopus accepto consilio Monasterium, quod ipse in honore sancti Albini ad portam ciuitatis vel ad ostium suæ Sedis Ecclesiæ fecerat, atque pro amore Dei à nouo fundauerat,* (hodie parœcia est) *in quo Sanctimoniales sub Regula pij Patris Benedicti viuentes posuerat, & quod de rebus suæ Sedis Ecclesiæ ditauerat, sub custodia antedicti Sancti, eo tamen ipsam obedientiam inuito suscipiente, esse constituit, vt Sanctimoniales inibi regulariter viuentes eius doctrinâ & consilio vitam mercarentur æternam, quoniam eius similem, licèt multos Dei seruos haberet secum, inuenire minimè quiuit,* &c. *Obiit memoratus sanctus Ricmirus* XVI. *Kal. Febr. & sepultus est in præfata cellula sua à sanctis Monachulis & à reliquis Dei seruis,* &c. *Post eius obitum quidam ex discipulis eius, nomine Arrius, Monachus ex eiusdem Cœnobio à supradicto Episcopo ibi Abba instituitur & ordinatur, vsque in præsentem diem eamdem regulariter regit, ordinante Episcopo, atque sub eius ditione degens, cellulam.*

AN. CH. 685. THEODOR. III. R. 12.

XIV. Postrema periodus non tantùm Auctoris ætatem prodit, sed & indicat Aiglibertum Episcopum Ricmiro Abbati superstitem vixisse, ac priùs obiisse quàm vita Sancti Ricmiri sub Arrio eiusdem Ricmiri successore in literas referretur. Auctor in tota Sancti Ricmiri vita nullum Episcopum præter Gilbertum siue Aiglibertum nominat, quapropter vbi scribit Arrium post Ricmiri mortem *à supradicto Episcopo* Abbatem institutum atque ordinatum fuisse, per supradictum Episcopum non alium intelligit quàm Gilbertum, cuius nomen antè bis expressit. Idem autem Auctor, cùm subiungit Sancti Ricmiri cellulam ab Arrio Abbate regulariter regi *ordinante Episcopo*, testatur illâ formulâ se minimè de Gilberto loqui cuius antè meminit, sed de alio qui post eundem Gilbertum sedit. Etenim postquàm Gilbertum semel ac iterum nominauit, vbi de illo quid asserit, addit aliquod epitheton, quo significat sibi de eodem Episcopo sermonem esse. Testes hæ locutiones, *quo præfatus Episcopus audito,* &c. *Tunc memoratus Episcopus,* &c. *Auxilio prædicti Episcopi,* &c. *Prædicto Episcopo opem ferente,* &c. *Supradictus Episcopus veniens,* &c. *Adminiculo sæpedicti Episcopi,* &c. *Officium prædicti Episcopi,* &c. *Tunc sæpè dictus Episcopus,* &c. *A supradicto Episcopo,* &c.

XV. Aiglibertus variis modis editus inuenitur, Aiglibertus, Aglibertus, Aigilbertus, Agilbertus, Egilbertus & Gilbertus. Par est ratio Ricmiri, nam qui Claudio Roberto Ricomirus est, aliis Richmirus, Richimirus, Ricmirus & Ricimirus dicitur, & à nonnullis malè confunditur cum Richomero seu Rigomero vel Rigomaro, de quo nos Tomo primo [a].

[a] An. 541. n. 66. an. 559. n. 9.

XVI. In Diœcesi Cenomanica sub eodem Aigliberto Episcopo floruit etiam Sanctus Flaccus seu Flacellus * Presbyter insignis, cuius nomen in ciuitate Cenomanensi etiamnum celebre. Domicilium cum aliquot Clericis, quibus præerat, elegit prope Monasterium Sanctæ Scholasticæ, & Monialium quæ illic erant Pater spiritalis exstitit. Plura de illo non leguntur apud Cornaisierum & Bondonnetum.

* S. Flaceau et S. Flacelli.

AN. CH. 685. THEODOR. III. R. 12.

XVII. S. BERCHARII ABB. DERVENSIS.

Hoc anno Martyrium subiit Sanctus Bercharius Abbas Deruensis, cuius vitam ex Tricassinarum Antiquitatum promptuario sæpè citauimus. Colitur in Tabulis Ecclesiasticis decimo-septimo Kalendas Nouembris, ibique duplici cohonestatur titulo, Abbatis videlicet ac Martyris. Vtrùm autem dies ille Martyrio sit insignis, an Translatione, iure quis dubitare possit. Illo die Translationem notat Molanus in additionibus ad Vsuardum. Hanc sententiam, cui refragatur Anonymus à Camuzato publicatus, amplectendam suadet Asso hactenus ineditus, *cùm referat eundem Sanctum Bercharium eo die, quo Christi resurgentis solemnitas celebratur, è vita excessisse anno* 685. vt idem Camuzatus totidem verbis in præfatione ad librum secundum Historiæ S. Bercharij testatur. Tomo priore [a] vitam seu Passionem Sancti Bercharij à duobus Auctoribus, Assone scilicet & Anonymo, conscriptam obseruauimus. Camuzatus, quia in eius manus Asso seriùs deuenit, Anonymum edidit, apud quem Bercharius vulneratus quidem dicitur, cùm Paschalis festiuitas aut proximè agenda esset aut ageretur, sed non statim extinctus est, imò, si fides est eidem Scriptori, *diutissimè angore vulneris morbidus, tandem carne solutus, cælestis vitæ gaudia exultanti spiritu felix petiuit.*

[a] Ad an. 656. n. 7.

XVIII. Vt dies, sic & annus, quo Bercharius in cælum migrauit, in controuersiam vocari potest. In Deruensium enim Abbatum catalogo, quem Andreas Duchesnius in notis ad epistolas [b] Petri Venerabilis euulgauit, Bercharius de hoc seculo transfertur *post viginti & vnum annos*, ex quo donum & Priuilegium à Childerico Rege Francorum accepit. Regium autem Childerici pro Monasterio Deruensi Præceptum, cui Leodegarius aliique Episcopi subscripserunt, actum est apud Compendium quarto Nonas Iulias, anno tertio Childerici Regis, vt ex Camuzati notis ad Historiam Sancti Bercharij patet, vbi legitur integrum, id est, quarto Nonas Iulias, anno Christi sexcentesimo septuagesimo-primo, quo descriptum fuit à nobis Tomo superiore, quia tertius annus Childerici Regis intelligi debet de Regnis Neustrasiæ ac Burgundiæ, quæ Childericus Rex Austrasiæ sibi post Clotarij Tertij mortem vendicauit, nam Compendium in Neustrasia situm est, & Leodegarius Augustodunensem Episcopatum in Burgundia gessit. Vnde aduersùs Assonem concludere est Bercharij Martyrium in annum Christi sexcentesimum nonagesimum-secundum incidisse, qui vicesimus-primus post annum Christi sexcentesimum septuagesimum-primum numerabatur. At Auctor Catalogi suprà citati non refragatur Assoni, mortem enim Bercharij consignat *anno Verbi Incarnati* DCL. *&* XXX. *&* V. *tempore Theoderici fratris Childerici.* Sed in eo corrigendus est, quòd donum ac Priuilegium, quæ Childericus Rex Abbati Berchario concessit, acta scribit *anno Domini sexcentesimo sexagesimo-quarto.* Illo enim Childericus Rex Austrasiæ soli dominabatur. Seriùs verò Bercharius Abbas à Childerico Rege pro Monasterio Deruensi donum ac Priuilegium accepit, cùm idem Childericus Monarchiâ Francorum potiebatur, vt ex situ Compendij ad Neustrasiam pertinentis & ex subscriptione Leodegarij Augustodunensis apud Burgundiones Episcopi liquet. Textus catalogi talis est. *Sanctus Bercharius Abbas Deruensis Monasterij anno Domini sexcentesimo sexagesimo-quarto accepit donum & Priuilegium à Childerico Rege Francorum. Post viginti & vnum annos, Sancto Berchario de hoc seculo translato Synaulius Abbas successit, anno Verbi Incarnati* DCL. *&* XXX. *&* V. *tempore Theoderici fratris Childerici.* Sic autem est restituendus. *Sanctus Bercharius Abbas Deruensis Monasterij anno Domini sexcentesimo septuagesimo-primo accepit donum & Priuilegium à Childerico Rege Francorum. Post quatuordecim annos, Sancto Berchario de hoc seculo translato Synaulius Abbas*, &c.

[b] Lib. 1. ep. 27.

XIX. MARTYRIVM.

Sancti Bercharij Martyrium apud Camuzatum ab Anonymo sic describitur. *Cùm iam Dominus operarium suum dignâ donare mercede disponeret, resolutionis corporeæ imminens tempus ante dedit agnoscere. Nam iam Paschali instante solemnitate, feriâ quintâ, quâ Cæna Domini habebatur, gregis sibi commissi Pater*

sollicitus Monasterium puellarum deuotè adiit pro more fidelium præcepta Domini expleturus. Inter igitur multa exhortationum verba & consolationum affamina, hoc quoque eis prædixit, quod de resolutione proprij corporis diuinitus sibi notificatum manebat. Scitote, filiolæ, supernâ instante vocatione, me in hoc vlterius corpore manere nullomodò posse, nec mœreatis quasi Pastorem ablatum, cùm vos æterno custodi Regique sponsatas certâ cordis deuotione teneatis fixum. Nullo igitur corporeo ex me adiutorio ampliùs sustentandas cælesti rectori vt proprias commendo filias. Ad harum ergo consolationum affamina, cum vehementi vlulatu erumpentes in lachrymas, Pater sanctus dolorem verbis exhortationum mitigans, valedicens eis & benedicens abscessit. Cum Psalmis autem & Hymnis, peractis omnibus, ad Cænobium redeundi iter aggreditur, eadem Monachis, pauperibus & peregrinis facturus. Inter ordinandum igitur plurima fortè accidit, vt filiolum suum, quem de sacro fonte susceptum Monachum esse statuerat, verbere increpationis, vt moris est, feriendum decerneret. Nam hic, vt postea claruit, pessimus & flagitiosus fronte politâ sub ouina pelle rapacis contegebat gestamina belluæ. Itaque ex merito suæ iniquitatis diabolo cum Iuda proditore traditus indignè ferens doctrinalia Patris obiurgamina, intumescente masculâ sub pectore bili, contendit insanus sanctum virum tradere neci. Denique cùm beatus Pater diurno anxietatis labore non modicè fessus vnà cum fratribus lectulo reclinatus membra sopori dedisset, quia odium incurrit qui arguit criminosos, idem filius sathanæ armis impietatis armatus, postquàm eum fessum soporatum credidit, irruens in eum mortali vulnere attentauit. Nam cultello illum rabidus feriit, & Patris sanguine manus proprias impudens filius maculauit. Arreptum verò Daguinus, quo Sanctum percusserat, ferrum, reatûs sui conscius in piscinam, quæ intra claustra Monasterij tunc temporis habebatur, quamcitissimè potuit velut occultandum deiecit. Videres tunc laticem velut tanti sceleris cognitorem, ferrum in se receptare expauescere. Nam mox vt aquam tetigit, velut leuissima plumæ materiei, super aquas mirabiliter natauit. Ipse autem homicida amens factus Ecclesiam petiit, cruentísque manibus signum pulsare cœpit. Fratres verò vt audierunt signum inconsuetâ horâ, cum magna admiratione surgentes, & sanctum virum interfectum audientes ad lectum illius cucurrerunt, sed adhuc anxietate nutantem in eo spiritum repererunt. Comprehensum igitur prædictum Daguinum fratres sancto viro obtulerunt, scire cupientes quid de admisso tanto scelere seueritas clementiæ eius iudicaret. Denique Sanctus Pater verborum Domini non immemor, quibus Patri pro persecutoribus supplicauit dicens [Pater, ignosce illis quia nesciunt quid faciunt] clementer remisit illi quam in se exercuerat culpam. Deum tibi, frater, inquiens, pœnitentialiter placabilem fieri studeto, nam quantùm ad me attinet, omni te liberum impietate remitto. Romam ergo, fili, progredere, vt te hoc scelere immunem exhibeat, qui ligandi soluendíque potestate susceptâ, diuersis morborum generibus subuenit corporis vmbrâ. Egressus igitur Daguinus ex præcepto beati viri Romam petiit, vnde posteà non est reuersus. Beatus verò Bercharius diutissimè angore vulneris morbidus, tandem carne solutus, cælestis vitæ gaudia exultanti spiritu felix petiuit. Is fuit gloriosus ad Deum transitus beati Berchariј, qui tria in totidem Diœcesibus construxit rexítque Monasteria, puellarum * vnum in Episcopatu Tricassino, duo virorum, Altiuillarense * videlicet in Diœcesi Remensi, & Deruense * in Diœcesi Catalaunica prope limites Tricassinæ. Vixit annos circiter septuaginta septem.

AN. CH. 685. THEODOR. III. R. 12.

* Pellemonstier
* Haut-Villiers
* Monstier-en-Der

XX. SEPVLTVRA.

Eiusdem sancti Berchariј, primi Deruensis Abbatis, sepulturam ac Translationem idem Auctor sic prosequitur. *Ad tanti viri obitum viris vndecunque religiosis confluentibus, sepultus est quodam loco extra Cœnobium, multis inibi, Deo donante, miraculorum pollens effectibus. Sed cùm iam Dominus vlteriùs Sanctum suum occultare nollet, ex præfato cultelli miraculo ceterísque ad tumulum Sancti viri ostensis, seruis Dei visum est inde corpus beati Patris debere transferri, ac illi inde translatum tumulauerunt retro altare in Basilica Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, quam viuens ipse ædificauerat, vbi suffragantibus eius meritis multa tribuuntur dona populis, ex cuius sepulchro, longo pòst tempore, oleum pullulans in vas ad hoc*

TRANSLATIO.

AN. CH. 685. THEODOR. III. R. 12. *paratum visum est defluxisse, cunctis morbo obsessis nimiùm*, id est multùm, *salubre.*

XXI. Complurium Abbatum, qui Cœnobium Altiuillarense post Sanctum Berchارium administrarunt, perierunt nomina. Nullum extat Abbatissarum, quæ puellari Monasterio præfuerunt, donec funditus dirutum & euersum est. Feliciores extitere Deruenses Abbates, quorum plerique à Sancto Berchario vsque ad Simonem *d'Ycure*, qui medio seculo decimo-quinto floruit, recensentur in catalogo, quem à Nicolao Camuzato acceptum Andreas Duchesnius in notis ad Bibliothecam Cluniacensem publicauit. In illa nomenclatura Sancto Berchario proximus successor subiicitur Synaulius, de quo sermo sub Clodoueo Tertio Rege ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quartum recurret.

SVCCESSOR.

XXII. Tomo superiore catalogos Episcoporum Carnotensium examinauimus ad annum Christi sexcentesimum quinquagesimum-tertium, quo Malardi obitum, post annos Episcopatûs duodecim, consignandum duximus. Eò vsque Chronologiam nostram, quantùm ad Episcopos Carnotenses attinet, rectè processisse remur. Quid de Malardi successoribus sentiamus, hic accipe, quicquid è calamo secus excidit, expuncto [a].

[a] An. 653. nn. 55. 56. an. 666. n. 9. an. 678. n 17.

XXIII. Post Malardum sedit Lancegisilus. In hanc sententiam imus, quia Lancegisilus Pontificatum annis vndecim gessit, floruitque regnante Clotario Tertio. De numero annorum, quibus Episcopatum tenuit, conueniunt Demochares, Rolliardus, Chenutius. Et in Ecclesia sancti Carauni prope Carnotum vetus legitur inscriptio, quæ Basilicam illam à Clotario Francorum Rege dotatam testatur, Lancegisili Episcopi nomine, vt Rolliardus [b] obseruat, ad latus adiecto.

CHRONOLOGIA EPISCOPORVM CARNOTENS. ABB. S. CARAVNI ET ABB. S. MARTINI IN VALLE.

[b] Cap. 13.

Hic Auctor, quia Lancegisilum anno Christi quingentesimo duodenonagesimo sedisse putat, prælaudatam inscriptionem interpretatur de Clotario

XXIV. Secundo, qui regnum suscepit anno Christi quingentesimo octogesimo-quarto, vitámque anno Christi sexcentesimo duodetricesimo cum morte commutauit. At Lancegisilum seriùs ad Episcopalem dignitatem promotum docet series cùm Episcoporum qui Diœcesim Carnotensem administrarunt, tum Abbatum qui Monasterio sancti Carauni iuxta muros Carnotenses præfuerunt.

XXV. Anno Christi quingentesimo septuagesimo-tertio, cùm Synodus Parisiensis habebatur, de Promoto facto Episcopo Dunensi questus est Papulus Carnotensis Episcopus, qui Concilium Secundum Matisconense cum aliis Præsulibus anno Christi quingentesimo octogesimo-quinto celebrauit, vitámque clausit anno Christi quingentesimo nonagesimo-quarto, nam Betharij, qui proximè in Episcopatum successit, annus sextus cum anno Christi sexcentesimo comparatur, vt ex eiusdem Betharij vita & Chronico Fredegarij simul collatis probauimus. Hic Betharius, cùm regimen Ecclesiæ Carnotensis penes Papulum Antistitem erat, id est, post annum Christi quingentesimum septuagesimum-septimum *puer* in Franciam ex Italia venit, obiitque *longo iam æuo fatigatus*, vt Auctor vitæ loquitur. Vnde conclusimus vixisse illum penè vsque ad annum Christi sexcentesimum vicesimum-quintum, siue vsque ad celebrationem Concilij Remensis, cui successor Berthegisilus teste Flodoardo [c] præsens interfuit. Tertio post Synodum Remensem anno migrauit è vita Rex Clotarius huius nominis Secundus. Ei superstes vixit Bertegisilus Carnotensis Episcopus, cuius successor Malardus Concilio Cabilonensi sub Clodoueo Secundo Rege subscripsit. Ergo Pontificatus Lancegisili cum Principatu Clotarij Secundi non coincidit.

[c] Lib. 2. c. 5.

XXVI. Idem colligimus ex Abbatum Indice, qui Monasterium sancti Carauni gubernarunt. Beatus * Caraunus sancto Dionysio primo Parisiorum Episcopo coætaneus vixit, Martyrium in Diœcesi Carnotena subiit Galliâ sub ethnicis Romanorum Imperatoribus gemente, sepultúsque fuit à sociis prope

* S. Cheron.

ciuitatis Carnotenæ suburbia, vbi Monasterium illius nomine conspicuum hodie cernitur. Abbates antiquissimi recensentur [a] Aper & Dionysius, quorum hic Præfecturam anno Christi sexcentesimo duodeseptuagesimo suscepit, itaut Aper Abbatis officio functus videatur regnante Clotario Tertio, qui Clodoueo patri successit anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-quinto, desiitque viuere anno Christi sexcentesimo sexagesimo-nono. Ergo locus ille tunc primùm Monasterio siue Abbate ac Congregatione Canonicorum insignitus fuit, cùm Clotarius Tertius Ecclesiam super sancti Carauni tumulum priùs erectam amplificauit dotauitque. Id autem Clotarius præstitit Lancegisilo Pontificatum gerente, vt patet ex inscriptione suprà laudata, quæ in eadem Basilica legitur ad parietem Chori. Rolliardus de primo illius Ecclesiæ conditu scribit nonnulla, quæ non videntur inter se satis constare, nisi benignâ prorsus interpretatione consolidentur. Capite decimo, vbi catalogum Carnotensium Episcoporum edit, Papulum commendat, quòd sancti Carauni corpus è terra primus eleuarit, collocaritque in Ecclesia à se constructa, quam hodie Abbatiam sancti Carauni vocant. Deinde capite decimo-tertio, vbi agit de Abbatibus illius loci, Serannum ciuem Carnotensem eiusdem Ecclesiæ, quæ posteà plurimùm aucta est, primum conditorem agnoscit. Hæc autem sic conciliamus. In eo loco, vbi sanctus Caraunus sepultus quiescebat, Papulus Carnotensis Episcopus Ecclesiam erexit, Seranno ciue Carnotensi prædiuite expensas agente. Clotarius Tertius, Rex Francorum, cuius vt & Bathildis matris Regiâ munificentiâ multæ constructæ sunt auctæque reditibus Ecclesiæ, spatiosiorem reddidit copiosisque dotauit prouentibus eandem Basilicam, vt deinceps illic Abbas cum Canonicorum cœtu Deo famularetur. Eodem tempore primus Abbas institutus est Aper, superstite in viuis Lancegisilo Episcopo, cuius obitus in annum Pontificatûs vndecimum, Clotarij Regis nonum, Christi sexcentesimum sexagesimum-quartum incidit.

AN. CH. 685. THEODOR. III. R. 12.

[a] Tom. 4. Gall. Christ.

XXVII. A Lancegisili morte ad Synodum vsque Rotomagensem, cui Airardus Carnotensis Episcopus anno Christi sexcentesimo duodenonagesimo præsens interfuit, anni quatuor ac viginti duntaxat effluxerunt. Illâ temporis intercapidine duos existimamus apud Carnotum Episcopos sedisse, Mainulfum videlicet & Theobaldum, quorum ille Pontificatum vndecim [b] annis, hic decem [c] gessit. In catalogo Democharis, quem Rolliardus & Chenutius secuti sunt, sancto Caletrico, quem anno Christi circiter quingentesimo sexagesimo-septimo mortuum asseruimus, proximè succedunt hi sexdecim Pontifices, *Magobertus*, *Sigoaldus*, *Mainulfus*, *Theobaldus*, *Lancegisilus*, *Malardus*, *Gaubertus*, *Godebertus*, *Deodatus*, *Dronus*, *Pronius*, *Papulus*, *S. Betharius*, *Berthegrannus*, *Haynius*, *Haygrandus* aliis *Airardus*, qui Concilio Rotomagensi subscripsit. Quatuor tantùm meminimus, Malardi scilicet, Papuli, Betharij, Lancegisili. Ceteri supersunt à nobis hactenus intacti, *Magobertus*, *Sigoaldus*, *Mainulfus*, *Theobaldus*, *Gaubertus*, *Godebertus*, *Deodatus*, *Dronius*, *Pronius*, *Berthegrannus*, *Haynius*, *Haygrandus* siue *Airardus*. E Nomenclatoribus, qui Carnotensium Episcoporum catalogum texuerunt, nemo Sigoaldum proximum Magoberti successorem non agnoscit; idem quoque diceremus de Mainulfo & Theodebaldo, nisi Papulus, de cuius Pontificatu iam locuti sumus, inter vtrumque medius ab vno Seuertio collocaretur. Ea res nos præcipuè mouet, vt Sigoaldum Magoberti, Theobaldum Mainulfi successorem immediatum censeamus, arbitremúrque post Lancegisili mortem assumptum in Pontificem vel Magobertum cui Sigoaldus successerit, vel Mainulfum, cui posteà successor datus sit Theobaldus. Verùm cùm Magobertus & Sigoaldus annos viginti quinque sederint, ille tredecim, hic duodecim; nec ab obitu Lancegisili ad Synodum vsque Rotomagensem spatium tot annorum intercedat, necesse est recurramus ad Mainulfum & Theobaldum, qui Præsulatum annis vno tantùm ac viginti tenuerunt.

[b] Democh. Rolliard. Chenut Seuert.
[c] Idem.

AN. CH. 685. THEODOR. III. R. 12.

Successit igitur in Episcopatum Lancegisilo Mainulfus. Hic per annos vndecim gauisus est Pontificatu, vitámque finiuit anno Christi sexcentesimo septuagesimo-quarto, cùm Dionysius ab anno Christi sexcentesimo [a] duodeseptuagesimo, quo primus Abbas Aper nomine decesserat, Abbatiali munere in Monasterio sancti Carauni fungeretur.

XXVIII. Mainulfo subrogatus est Theobaldus. Hic, vt suprà iam obseruauimus, annos sedit decem, obiitque hoc anno, Christi sexcentesimo octogesimo-quinto. De Airardo eius successore, qui Concilium Rotomagense cum aliis Præsulibus anno Christi sexcentesimo duodenonagesimo celebrauit, non semel fiet sermo.

[a] Tom. 4. Gall. Christ.

XXIX. Interim Dionysius Abbas, qui Monasterium sancti Carauni per annos octo gubernauit, è vita discessit anno Christi sexcentesimo septuagesimo-sexto. Successit in eius locum Balduinus, *qui Prior etiam sancti Martini in Valle* nuncupatur in auctiore Gallia Christiana.

XXX. Monasterium illud Sancti Martini in Valle perantiquum est. Conditum fertur à quarto Carnotensis vrbis Episcopo, cui nomen Martinus, cognomen Candidus. Abbates habuit, qui modò Monachis, modò Clericis seu Canonicis præfuerunt. Post varias vicissitudines hodie Prioratus est Ordinis Benedictini, & à Maiore Monasterio dependet. Illic sepulti iacent prædictus Martinus aliíque Carnotenses Episcopi, de quibus infrà. Lege Rolliardum [b].

[b] Cap. 13.

XXXI. Sanctæ Aldegundi, cuius mortem anno priori consignauimus, superstites vixerunt Gislenus Abbas Cellensis & Waldetrudis Abbatissa Castrilocensis. *Mutuis sese tum verbis, tum scriptis, ad meliora adhortabantur*, inquit vetustus Auctor in vita sancti Gisleni [c], *communi sententiâ statuerunt, vt in pago Quatermone* * *in honorem sancti Quintini Martyris Oratorium conderetur, vbi interdum possent inter se de cælesti patria rebúsque diuinis colloqui, mutuóque sese in Domino confirmare. Extructum Oratorium beatissimis Apostolis Petro & Paulo Waldetrudis assignauit, vt pauperes ibi reficerentur. Eò pariter solebant interdum conuenire beatus Gislenus & illa, de rebus diuinis & cælestibus colloquentes.* Obseruat Winchantius [d] extare rudera, quæ rotundam figuram designant, subiungitque annuente Waldetrude in vsum Monachorum Cellensium cessisse bona, quæ prius illa prædicto Oratorio contulerat. Hæc mutatio facta est post obitum sancti Gisleni, cui Waldetrudis superuixit. Plerique Neotericorum Waldetrudem ex hac vita sublatam volunt anno Christi sexcentesimo septuagesimo, quia sancti Amandi mortem anno Christi sexcentesimo sexagesimo-primo collocant, aduertúntque sanctam Aldegundem sancto Amando, vtrique Waldetrudem aliquot annis superstitem fuisse. Nouem annorum interstitium, quod à sancti Amandi obitu ad mortem vsque Waldetrudis constituunt, argumento nobis est haud inualido, vt obitum Waldetrudis in annum Christi sexcentesimum duodenonagesimum reiiciamus, nam beatus Amandus, quicquid illi scribant, anno Christi sexcentesimo septuagesimo-nono rebus humanis ereptus est, cui superstes ad annum vsque Christi sexcentesimum octogesimum-quartum sancta fuit Aldegundis; addequòd Waldetrudis priùs mortua creditur, quàm Reliquiæ sanctæ Aldegundis è Curte Solra Melbodium translatæ sint, illa verò Translatio facta est Idibus Nouembris, anno Christi sexcentesimo nonagesimo, vt suo loco probaturi sumus. Vt autem Waldetrudem anno Christi sexcentesimo octogesimo-octauo, sic & Gislenum anno præcedenti, qui fuit à Christo nato sexcentesimus octogesimus-septimus, mortuum remur. De vtroque infrà.

[c] Ap. Sur. d. 9. Oct.
* Quaregnon

ORATORIVM S. QVINTINI PROPE CELLAM CONDITVM A WALDETRVDE.

[d] In Annal. Hannon. l. 3. c. 14

XXXII. Iacobus Malbrancus in epitomen ad hunc annum multa pereleganter redegit [e], quæ fusiùs absque nota temporis in vita sancti Bertulphi [f] sic enarrantur. *Sæpè memoratus paterfamilias* Wambertus *coniúnxque eius venerabilis* Homburga, *dum de virtute in virtutem proficerent, exemplóque fidelis famuli* Bertulphi *in dies crescerent, subeundæ etiam prolixæ peregrinationis desiderio accenduntur. Et primùm vrbem maximam, Apostolicis nobilem pignoribus, Romam*

[e] L. 4. c. 22.
[f] Ap. Bolland. d. 3. Febr.

WAMBERTVS ET HVMBVRGA EVNT ROMAM.

visere animo concupiunt, operéque efficaciter perficiunt. Qui super fideli famulo Bertulpho vsque adeò præsumunt, vt nihil intus forísque suarum rerum relinquerent, quod non illius fidei atque prudentiæ crederent. Nec facile dictu est, quàm fideliter, quámque prudenter rebus domi forísque sibi concreditis præcauerit. Sícque iter, quod Romam tendit, arripiunt, demúmque ad limina Apostolorum Petri & Pauli perueniunt. Vbi corpus humi, mentem cœlo dedêre, inter lachrymas ac oscula, anhela trahunt suspiria, & apertis thesauris suis sacrosancta loca non modicis honorant obsequiis & ditant donariis. Qui Apostolicâ benedictione insigniti, expletísque pro quibus aduenerant, ad propria iam læti reditum maturant.

AN. CH. 685. THEODOR. III. R. 12.

XXXIII. IN REDITV BERTVLPHVM FAMVLVM SVVM MIRACVLIS CLARVM ADMIRANTVR.

Cúmque diuæ memoriæ Wambertum comitésque suos labor itineris iam confecti fatigasset, nec quisquam inter eos sub intempesta nocte custos equis posset sufficere, ac super hoc commilitones singulos sollicitudo non modica tenuisset, suo suggessere domino, vt se adeò fatigatos, ab excubiis nocturnis relaxaret, equísque vigiles minùs lassos accommodaret. Quorum sollicitudini Bertulphus, sanctissimæ caritatis filius, mox condescendit, eísque in aures Illustrissimi viri hæc verba respondit. Ad domini mei imperium vigil sub hac nocte præbebo obsequium, equósque integro numero vsque ad lucem in pascua minabo; integro æquè numero mane eos reconsignabo. Quid multa? Promissis effectum dedit, animalia ad pascua eiecit, totámque sub dio noctem peruigil transegit. Et ecce ex improuiso apertis cataractis suis cælum pluuias dederat, quas terra bibere non suffecerat.

Prorsus cornipedes, pluuiis hinc inde madentes,
Accipiunt tristem membris torpentibus imbrem.
Diriguere metu, gelidus pauor occupat artus.

XXXIV.

Sed miles Christi spe & fide animatus, nec loco quidem se patitur moueri, quia de supernis sperabat vmbraculum in securitatem & absconsionem à turbine & pluuia. Nec spes fefellit Sanctum, quia non sine miraculorum gloria, diuinâ est gratiâ protectus. Nam, vt diximus, sanctus vir nec loco passus est cedere, cùm commilitones eius, qui simul tunc in pascuis erant, non solùm loco cessere, sed domum quantocyùs tempestate repulsi remeauere. Sed vti Illustris Wambertus, super fideli famulo sollicitus, dum sodales eius à pascuis remeasse, ipsum verò deesse conspiceret, vnum ex officio ad eundem sub dio adhuc manentem destinauit, & vt domum rediret, iterum iterúmque monens imperauit. Cucurrit puer ad imperium domini sui, peruenítque in præsentiam commilitonis sui. Vbi erat cernere, in glorificatione Sancti, gloriam Dei, & inauditum seculis prodigium miraculi. Nam ignea fax coram ipso à summo cæli ad terras vsque pertingens fulsit, tenebrásque hinc inde fugauit, viróque Dei sedenti atque in quodam libro ad legendum intento lumen non modicum ministrauit. Miræ etiam magnitudinis Aquila caput ipsius obumbrando circumuolitabat, pluuiæque incommodum alis expansis ab eo fugabat. Sícque duplici miraculo duplex à Sancto Dei incommodum, tenebrarum scilicet ac pluuiarum, repellebatur, dum hinc lumine facis ardentis tenebræ, hinc Aquilâ circumuolitante imbrium ab eo tempestas arcebatur. Nec immeritò. Quia enim eum duplex armauerat virtus, caritatis scilicet & obedientiæ; caritatis quidem, quâ commilitones intimè fatigatos, à labore laxabat labòre suo; obedientiæ, quâ & in aduersis Domini sui paruit imperio; ideo & duplici miraculorum gloriâ diuina ipsum glorificauit gratia. Neque dubium est in illa luminis Aquilæque ostensione Angelicam adfuisse præsentiam, quorum ministerio tempestatis molestiam declinauit.

XXXV.

Prædictus igitur puer familiaris, viso in Dei famulo luminis ac Aquilæ ministerio, maturato reditu, domino, quod viderat, retulit suo. Quibus auditis, nec morâ nec requie retrahitur, donec ad locum vsque, vbi famulus Dei manebat, peruehitur, non solùm nouitate miraculi, quod à puero suo audierat, sed etiam commiseratione in dilectum sibi Bertulphum illectus. Vbi autem miraculum, quod priùs auribus acceperat, oculis etiam contemplatus est, tantò ampliùs stupet, quantò manifestiùs coram ipse intuitus est; móxque, remotâ potestate dominij sui, prosternitur pedibus famuli sui, sese reum super nocturna ipsius afflictione, humili verborum & gemituum fatetur attestatione. Inde preces replicat, veniam orat veluti reus; qui

AN. CH. 685. THEODOR. III. R. 12. *si eum ad excubias animalium sub noctem non dimisisset, nequaquam sub dio imbrium fuisset inundatione vexatus. Num satis hic, quicumque hæc legerit, admirabitur, humilem dominum ab humili æquè famulo paulò minùs minoratum, dum se dominus famulo prosternit, quem sanctitate se maiorem nouerat? An verò vel istius sanctitatem, vel illius dilectionem, aut prorsus vtrorumque humilitatem, pro dignitate quisquam prædicauerit? Tanta namque in vtrisque enituit humilitas, vt dominus famulo, quod domini, famulus verò domino, quod domini erat, impenderet; hic tamen, quia famulus domino suo, quod domini erat, debuit, illi in aduersis etiam obsequendo; ille autem, licèt dominus, famulo suo, eò quòd se sanctior erat, id quod domini fuerat exhibuit, sese illi humiliter prosternendo.*

XXXVI. *Cernens igitur Wambertus in Sancto cum virtutum gratia etiam signorum effulsisse gloriam, quantò ampliùs in eo, quod posset mirari, inuenit, tantò eum etiam ampliùs diligere cœpit. Cúmque ipsum & admirando diligeret, ac diligendo admiraretur, cur patriam parentésque reliquerit, blandè sciscitatus est. Proinde adiecit inuestigare, cur ipsius sese dominio subdiderit, cùm potius ministrari quàm ministrare debuerit; asserens se potiùs quàm illum oportere ministrare, quem sanctitate & iustitiâ se cerneret anteire. Hæc & his similia sciscitanti patrifamilias beatus Bertulphus respondit. Causam meæ peregrinationis effecit ratio iustæ occasionis. Nam patria quâ oriundus sum, quia idolorum culturâ sorduit, eam mens mea adeò habuit horrori, vt patriâ cum parentibus spretâ, aliam alio sub Sole iacentem adire non timerem. Finitóque peregrinationis meæ labore, optatâ tandem apud vos gauisus requie, & votorum meorum potitus sum satietate, votorum meorum, inquam, quibus diu multúmque veri Dei cultores cernere concupiui. Quos in hac patria, & inter eos te Deo apprimè deuotum & hominibus benignum tam reperiens quàm experiens, votis me adstrinxi, me de reliquo penes te manere, & ad imperium tui benè optando, benè famulando pendere. Quibus auditis Wambertus vir venerabilis, tam Deo quàm hominibus amabilis, gaudio non modico exultauit, & eum magis magísque honorando amauit & amando honorauit. Cúmque plenissimè didicisset eum Deo totis animæ medullis famulari velle, cœpit & ipse Spiritu sancto velle, vt hunc deinceps non quasi dominus famulum sed vt carissimum amplecteretur filium. Nec solùm ille sed etiam venerabilis eius, quam diximus, coniunx, non minori eum excoluit amore & honore.*

XXXVII. RENTICAM EI DONO TRADVNT. *Cúmque conspiceret vir clarissimus Wambertus in seruo Dei, & quod admiraretur, & quod diligeret, cœpit eum & admirando diligere, & diligendo venerari; adeò vt quem priùs his quæ domi, deinceps etiam his quæ foris habebat, præficeret. Nec solùm rebus suis intus forísque eum præfecit, sed quarumdam suarum rerum temporalium hæredem fecit. Nam prædium sui iuris, vulgò Rentica * dictum, vnà cum Ecclesiis in illo constructis cum appendiciis ipsius illi contradidit, & donatione solenniter factâ hæredem substituit. Quam donationem & illustrium virorum testimonio & Priuilegiis roborauit, atque ex suo iure in ius viri Dei de reliquo possidendum delegauit. Suscepit ergo vir Dei prædium, non sibi, sed Deo Deíque pauperibus; suscepit, inquam, non cupiditate captus, sed caritate in Deum & proximum ductus. Nec caussetur quisquam, virum Dei in sua patria res proprias reliquisse, cùm in dandis accipiendísque muneribus non quid, sed quo fructu & detur & accipiatur, perpendi debeat. In hoc ergo verè Israëlita, in quo dolus non erat, non quid, sed quo scopo receperit, perpendi debet, quia, vt posteà indiciis euidentibus claruit, eo nimirum fine, quod datum est accepit, vt Dei gloriam & proximi vtilitatem exinde compensaret.* Et paulò pòst. *Sanctus igitur Domini Confessor Bertulphus susceptâ à venerabili Wamberto, quam antè diximus, possessione, hoc omni elaborabat studio, vt gloriæ Dei proximorúmque vtilitati adscriberet, quicquid sibi in temporalibus suppeteret. Satagebat quippe sic habita possidere, quasi non possideret; sic non habita contemnere, quasi omnia possideret, vt illis annumerari posset, de quibus dicitur. Nihil habentes, & omnia possidentes. Vnde, vt exutus seculo, secretiùs Deo vacaret, eò statuit secedere, vbi contemplationis viam posset arripere. Erant namque in præfato prædio Ecclesiæ numero quatuor, ab Illustrissimo viro Wamberto,*

* Ranty

berto, vt dictum est constructa, quarum vna reliquis quantitate maior & opulentiâ erat præstantior. In qua vir Dei, collectis secum vndecim viris religiosis, secesserat, arctiorisque vitæ tramitem arripuerat. Et dignum quidem sed difficile relatu est, quàm piè ibidem adhuc in terra positus cum Angelis Dei coram Deo sit conuersatus, benè orando, benè ieiunando, benè vigilando, & caritate ad Deum & proximum optimè sese diffundendo. Cuius exemplo quamplures in simile sanctitatis opus sunt excitati, & cum ipso in eodem loco viam ingredientes iustitiæ, profecere in altum gradibus piæ conuersationis. Hæc fuerunt apud Renticam seu Rentiacum initia Monasterij San-Dionysiani, cui Bertulphus ad obitum vsque præfuit. Malbrancus [a] à Bertulpho Monachos ex Asceterio Bertinensi Renticam euocatos putat, idque valdè probabile nobis videtur.

AN. CH. 685. THEODOR. III. R. 12.

INITIVM MONASTERII APVD RENTICAM.

a L. 4. c. 22.

XXXVIII. In eodem Morinorum Episcopatu iacta sunt hoc anno fundamenta Monasterij Blangiacensis, de quo sic Anonymus in vita sanctæ Berthæ Abbatissæ. *Anno igitur Incarnationis Domini nostri Iesu Christi sexcentesimo octogesimo-secundo; Agathonis verò Papæ anno secundo; Theoderici autem Regis Francorum, filij Clodouei & Bathildis Reginæ, anno duodecimo; in Blanziaco beatissima Bertha Monasterium ædificare cœpit in pago Taruanorum in propria possessione, quod Domino tribuente cum summo honore fine tenus deductum est.* Hoc illius vitæ fragmentum aliáque nonnulla publicauit Andreas Duchesnius [b]. Opus autem integrum penes nos est manuscriptum, sed multis deprauatum mendis, quarum plerasque corrigere hoc loco conabimur, de ceteris inferiùs acturi.

APVD BLANGIACVM.

b Tom. 1. Collect. Hist. Franc.

XXXIX. In textu suprà descripto tres occurrunt Characteres Chronologici, quos inter se multùm pugnare certissimum est. Annus enim Christi sexcentesimus octogesimus-secundus nec cum anno Agathonis Papæ secundo nec cum anno Theodorici Regis duodecimo conuenit, quia Theodoricus anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio regnare cœpit, & Agatho Pontificatum iniit anno Christi sexcentesimo septuagesimo-nono, itaut annus Agathonis Papæ secundus & annus Theodorici Regis duodecimus cùm ab anno Christi sexcentesimo octogesimo-secundo tum à se inuicem dissideant. Porrò cùm quiuis illorum Characterum cum aliorum altero minimè quadret, è tribus eligendus est, cuius auctoritas potior tutiórque videatur. Apud Francos in publicis instrumentis anni nondum numerabantur ab Incarnatione Dominica, raróque nomen Romani Pontificis apponebatur. Omnium igitur præstantissimus est Character, quem Principatus Theodorici Regis suppeditat. Eâ ratione permoti, nec anno Agathonis Papæ secundo quocum annus Christi sexcentesimus octogesimus-primus componitur, nec anno Christi sexcentesimo octogesimo-secundo quem textus suprà recitatus exhibet, initia Monasterij Blangiacensis illigauimus, sed ea reiecimus in hunc annum, Theodorici Regis duodecimum, Incarnationis Dominicæ sexcentesimum octogesimum-quintum. Quapropter omissis notis Chronologicis, quas Interpolator ab Incarnatione Dominica, & ab Agathonis Pontificatu petere voluit, Anonymi textum sic restituc. *Theoderici igitur Regis Francorum, filij Clodouei & Bathildis Reginæ, anno duodecimo, in Blanziaco beatissima Bertha*, &c.

XL. De parentibus & ortu Berthæ sic idem Anonymus. *Temporibus Clodouei Regis Francorum fuit quidam vir illustris, prudentiâ eminens, bonitate multos præcellens, nomine Rigobertus, qui ob prudentiam & nimiam sagacitatem suam promeruit, vt Palatinus Comes à Rege constitueretur, & condignâ veneratione ab omnibus haberetur. Baltidis quoque Illustrissima Regina de vltramarinis partibus Angli-Saxoniæ exorta nobilissimam neptem nomine Vrsanam idem præfatus Rex venerabili Rigoberto in matrimonium iunxit, beneficiumque maximum delegauit. Nata est eis filia, cui nomen imposuerunt Bertham, quæ interpretatur fulgida seu splendida, vt ipso quoque insimularetur nomine splendor bonæ eius vitæ, & futurum meritum ab ipsis incunabulis à Deo amandæ.* Malbrancus [c], vt Bathildem, quam Eadbaldi Cantuariorum Regis filiam dixit, sic & Vrsanam, quam eiusdem Bathildis neptem ex Ercumberto fratre Cantij Rege finxit, Regij generis

BERTHÆ PARENTES.

ORTVS.

c L. 3. c. 30.

AN. CH. 685. THEODOR. III. R. 12.

fœminam affirmauit. At synchronis Auctoribus innixi Bathildem loco longè inferiori natam probauimus [a], nec eâ quis Vrsanam natalibus illustriorem debet arbitrari. Suspicamur etiam apud Anonymum, vbi Vrsanam Bathildis Reginæ neptem vocat, neptem vsurpari pro consanguinea, nec desunt in his Annalibus exempla, quibus hæc interpretatio propugnetur. Malbrancus in notis [b] ad Tomum primum de Morinis ineunte anno Christi sexcentesimo quadragesimo-quarto Clodoueum Secundum Dagoberto Patri sufficit, *& eo pariter anno* Bertham in lucem editam scribit. Sex annis citiùs in Neustriam Burgundiámque Dagoberto Patri successit Clodoueus Secundus, vt sæpiùs probatum est atque inculcatum ex Fredegario benè explicato. Bathildem in vxorem accepit idem Clodoueus anno Christi sexcentesimo quadragesimo-nono, nec opinamur Rigobertum virum illustrem de ducenda Vrsana propter vilem eius fortunam priùs cogitasse. Berthæ igitur Natiuitatem in annum Christi sexcentesimum quinquagesimum reiicimus, nec seriùs differendam putamus, anno enim pòst vicesimo Bertha Sigifrido nupsit, eíque peperit quinque filias, quarum tertiam, nomine Emmam, in coniugem sibi sociauit Rex Anglo-Saxonum, superstite tum in viuis Theodorico Tertio, Francorum Monarchâ, cuius obitus in annum Christi sexcentesimum nonagesimum-secundum incidit.

[a] Ad an. 648. nn. 34. & seqq.
[b] Nota 77.

XLI. NVPTIÆ,

De Berthæ nuptiis sic Anonymus in eius vita. *Postquàm beata Bertha ad octauum-decimum peruenit annum, fama eius longè latéque in Gallia percrepuit, vt nulli talis ætatis puellæ æquanda putaretur. Tunc Sigifridus consanguineus Regis Clodouei, vir strenuissimus, compertâ famâ eius, assumptis secum militum turmis, atque Procerum Galliæ constipatus copiâ, præfatum Rigobertum Comitem adiit, bonitatem ipsius obnixè flagitans, quatinus sibi non denegaret filiam suam dilectam Bertham legitimo iure desponsandam, vtque adoptiuum filium in cunctis spopondit se obediturum. Cunctum etiam legitimum ordinem dotis, vt Lex Francorum continet, promisit se fideliter daturum; insuper quidquid consanguineorum res secundùm morem ritè expeterent, voluntariè largiturum. Venerabilis igitur Rigobertus nutu Dei instinctus, in omnibus, quibus expetebatur, assensum præbuit, constituitque diem, in qua illustris Sigifridus filiam suam legitimo ordine sibi adipisceretur sponsam. Post non multa verò dierum curricula, iuxta condictum amborum, acceptam speciosissimam sponsam Comes Sigifridus comitatu honorifico constipatus, vt erat non solùm genere clarus, sed & facultatibus prædiues, omnibus ritè ordinatis, duxit in domum suam. Erat autem beatissima Bertha annorum XX. quando in matrimonio iuncta est.* Nupsit igitur anno Christi sexcentesimo septuagesimo.

XLII. PROLES,

Natæ sunt autem ex ea filiæ quinque. Prima Gertrudis, secunda vocabatur Deothila, tertia Emma, quarta Gesa, quinta nuncupabatur Gesla. Et inferiùs. *Gesla cælestis stemmatis gemma, Gesa quoque dignissima Dei margarita in albis pretiosissimas Domino animas reddiderunt.* Bertha, superstite Sigifrido coniuge, parentes suos Rigobertum & Vrsanam amisit. *Defunctis verò vtrisque parentibus*, inquit idem Auctor, *beata Bertha voluntate spontaneâ diuisit proprietatem suam cum Angla sorore sua, de alia matre progenita, quæ etiam maturis moribus Deo valdè deuota existens multis inposterum exemplum suæ bonitatis reliquit. Fuit autem Dei electa Bertha vnà cum Domino suo annis XX. mundiali Domino castis amplexibus adhærens.* At simplex X, loco duplicis hîc legi debet, vt Sigifridus anno Christi sexcentesimo octogesimo mortuus asseratur, neque enim ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum peruenit, siquidem Bertha, cùm orbata esset viro, Blangiacense Monasterium anno Theodorici Regis duodecimo siue anno Christi sexcentesimo octogesimo-quinto inchoauit. Malbrancus aliam init Chronologiam, annum enim Theodorici Regis duodecimum, quo cœptum est Blangiacense Monasterium, cum anno secundo Agathonis Papæ & anno Christi sexcentesimo octogesimo comparat, & Bertham, cuius ortum anno Christi sexcentesimo quadragesimo-quarto illigat, toro Sigifridi sociatam vult anno pòst duodeuicesimo siue anno Christi sexcen-

tesimo sexagesimo-secundo, & cum viro mansisse annos duntaxat septemdecim incompletos ad annum vsque Christi sexcentesimum septuagesimum-octauum. Cur autem annum Theodorici Regis duodecimum cum anno Christi sexcentesimo octogesimo componat, & à nobis quinquennio dissideat, obiter aduerte. Dagoberti Magni mortem, quam anno Chisti sexcentesimo duodequadragesimo consignare debuit, in annum Christi sexcentesimum quadragesimum-quartum reiecit, Fredegario malè intellecto. Deinceps à nobis integro sexennio præuertitur, donec Clotarij Tertij Principatum, quem post Clodouei Patris mortem ad annos vsque quatuordecim prorogamus, quadriennio circumscribat, tunc enim quadriennio nos anteuertit, istúdque quadriennium ad quinquennium posteà producit, quia Childerici Secundi Monarchiam, quæ quatuor annorum fuit, triennio claudit.

AN. CH. 685. THEODOR. III. R. 12.

XLIII. *Completo vitæ cursu, Dominus Sigifridus obiit, feliciter migrans ad Dominum, sepultúsque est honorificè iuxta Ecclesiam suam in villa sua Blanziaco. Tum verò beatissima Bertha totam spem suam Deo committens, ad Omnipotentis Dei seruitium se contulit, pretiosissimos apparatus deposuit, ac sacro se Sanctimonialis habitûs velamine velare non distulit.* Ab obitu Sigifridi ad primordia Monasterij Blangiacensis effluxerunt anni quinque. Illam temporis intercapedinem sic descripsit Anonymus. *Bertha diuinitus admonita post excessum sancti Sigifridi sagaci animo cogitare cœpit, qualiter in sua possessione posset construere Ecclesiam in honore Iesu Christi Domini nostri eiúsque Genitricis beatissimæ sempérque Virginis Mariæ, quod ita studioso opere conata est implere. Tunc primitus cœpit vnam construere Ecclesiam, & ibidem aliquam Sanctimonialium congregationem ad Dei laudem aggregare, quæ ob aliquam. . . . . . . antequàm perficeretur funditus ad terram corruit. Tunc in alio loco aliam sub omni festinatione reparare non distulit, & ad perfectionem vsque perduxit, excepto consecrationis officio. Tunc ad quamdam propriam suam villam nomine Chirei *, quæ* XXX *millibus à suo Monasterio distare videtur, ad aliquam suam familiarem amicam, nomine Rottrudis *, veniens, quæ coniux dignoscebatur esse fratris sui Domini Sigifridi, quatinus cum illa aliquam de præfata Ecclesia haberet consolationem, contigit dum de hoc sermocinarentur, maximâ ruinâ prædictam corruisse Ecclesiam, & sonitus illius ruinæ ad aures cordis eius peruenisse. Illa autem sonifero prægrauata corde, toto corpore expauescens contremuit. Quam beatissima Roctrudis illicò sollicitâ mente inquisiuit, dicens. Quid est, domina, quòd tam nimio pauore tuum concussum est corpus? Illa respondens dixit. Ingens sonitus ad cordis mei aures ita peruenit, vt propiùs starem, vbi mea corruisset Ecclesia. Dum certè inter se finem imposuissent collocutioni, & vtraque debuisset ad sua remeare loca, nuncius celerrimo peruenit cursu ad piissimam Bertham ei certissimè nuncians sui Monasterij collapsionem. Tunc illa agnoscens, quæ anteà ei diuinitus fuerant reuelata, præfati Monasterij ruinam, gratiferas inter se Domino referebant actiones. Deinde beata Rottrudis sapienti consilio cœpit piissimam Bertham consolari dicens. Spero, soror, alium locum elegisse Dominum ad ædificandum sibi aptum Oratorium, ideóque debemus illius vigilanter obsecrare misericordiam orationibus ac ieiuniis, vt ipse illum suâ gratuitâ clementiâ dignetur demonstrare locum, vbi ad suum famulatum opportunum voluerit constitui Monasterium. Tunc beata Bertha beatam rogabat Rottrudem, vt ipsa in suo Monasterio agili precatu obnixísque ieiuniis Domini pietatem de stabilitate suæ Ecclesiæ flagitaret, condicto namque triduano ieiunio Domini implorabant misericordiam, quatinus sibi in propria possessione dignaretur locum demonstrare construendi aptum Monasterium, diuinis officiis congruentem & Deo seruientibus opportunum. Tertiâ autem nocte, quæ lucescebat in die transacti ieiunij, reuelatum est cuidam artifici beatæ Berthæ, Angelicóque nutu designata sunt fundamenta Basilicæ in modum Crucis formatæ in amœnissimo loco Blanziaci oppidi secus fluuium Thena * nuncupatum, piscium copiâ redundantem, Monasterij diuersis habitationibus aptissimum. Sancta verò ac piissima Bertha ex Angelica visione lætissima effecta gaudens peruenit ad demonstratum locum, & ita inueniens secus prædictum fluuium quatuor lapides in modum Crucis positos, & quasi*

* Malbranco *Kiery*
* *Rictrudis*
COLLOQVIA CVM RICTRVDE ABBATISSA MARTIANENSI.
* *Le Ternois*

AN.CH. 685. THEODOR.III. R. 12. *cum baculo in rore designata fundamenta, dispositis illicò murorum cæmentariis, plurimis adiunctis operariis Monasterij fabricæ strenuissimè instabat.* Viuebat tum Rictrudis Abbatissa Marchianensis, de cuius obitu post triennium verba facturi sumus. Eidem Rictrudi vir fuerat Adalbaldus, de cuius nece ad annum Christi sexcentesimum quadragesimum-quintum [a] Tomo superiore dictum est. Adalbaldo fratrem fuisse Sigifridum Neoterici non pauci scribunt, inniti videntur Anonymo suprà citato, cuius auctoritas in multis locis haud tuta. *Villa Kiery* apud Malbrancum [b] *abest Blangiaco 30. passuum millibus, Bellomontio Duaceno proxima, idque temporis millia passuum videntur ad mediam leucam excreuisse.*

[a] Nu. 1. & seqq. [b] Lib. 4. c. 18.

XLIV. Anonymus à Monasterij conditu ad eius dedicationem statim transit. *Theoderici*, inquit, *Regis Francorum, filij Clodouei & Batildis Reginæ, anno duodecimo in Blanziaco beatissima Bertha Monasterium ædificare cœpit in pago Taruanorum in propria possessione, quod Domino tribuente cum summo honore fine tenus deductum est. Compositis quoque omnibus, quæ ad ornatum ordinémque Monasterij conseruandum poscebat piissima Bertha, conuocauit in vnum venerabiles Episcopos ad præscriptum Monasterium dedicandum.* Et paulò pòst testatur *ipsum Templum* dedicatum fuisse *in lætitia atque veneratione maxima, in honore Genitricis Dei Mariæ, quinto Idus Ianuarij*, siue anno Christi sexcentesimo nonagesimo, qui præditus fuit literâ Dominicali B. Monasterio necdum dicato sese inclusit Bertha cum tribus, quæ superant, filiabus, Gertrude, Deotilâ, & Emmâ. *Duæ*, nempe Gertrudis & Deotila, *vno ardore conuersæ optimo proposito bonæ conuersationis exemplum piissimæ matris imitantes studiosè contra diaboli occultas insidias decertauerunt, ac fortiter perstiterunt à Domino in perpetuum coronandæ. Emma autem in laico habitu bonæ indolis ætatem gerens carè nutriebatur cum omni diligentia inter ceteras sorores suas.* Agemus post triennium de Ruotgario, qui Gertrudem in vxorem sibi sociare voluit.

XLV. Per illa tempora florebat Bertuinus Monasterij Maloniensis in honorem beatissimæ Virginis ad dexteram Sabis ripam in Episcopatu Traiectensi conditor, qui suarum virtutum eximiis splendoribus Odoarium siue Odoacrum Floreffiæ * Dominum, deinde Pippinum in admirationem rapuit. Patriâ Scotus siue Hibernus fuit. Sancti Fursei discipulis annumeratur à Colgano [c]. Quinque villas à Pippino, cui commendatus ab Odoario fuerat, in voti sui propositum accepit, & ob illam donationem cum quinque pingitur Ecclesiis. Cùm vltimam Monasterio manum adhibuisset, illúdque religioso Monachorum cœtu compleuisset, ipse tuguriolo se clausit proximè Templum, diuinis rebus deinceps liberiùs operam daturus. Obiit tertio Idus Nouembris, eóque die colitur à Maloniensibus, qui festum sancti Martini Turonensis Antistitis in diem sequentem transferunt. Quiescit in Cœnobio Maloniensi *. *Aiunt sacro illic cœtui præfuisse primùm Præpositos & Decanos, tum Priores, sed anno denique millesimo ducentesimo primo creari cœptos Abbates*, quorum Catalogum ad nostram vsque ætatem texuit Bartholomæus Fisenus in Floribus Ecclesiæ Leodiensis. Lege illum Auctorem ad diem vndecimum Nouembris, necnon Molanum ad eundem diem in Natalibus Sanctorum Belgij.

* *Florieffe* [c] In Append. ad vit. S. Fursei c. 6. BERTVINVS CONDITOR MONAST. MALONIENSIS. * *De Maloigne*

XLVI. Amalfridus vir prædiues, Monasterij, quod in Hunonis curia siue in Hunulfi vel Hinilfi curte construxerat, donationem Bertino Abbati Sitiuensi eiúsque successoribus sub certis conditionibus à se factam, traditione sui Testamenti confirmauit. Id affirmant Miræus in Originibus [d] Benedictinis & Malbrancus libro quarto [e] de Morinis, sed de anno quo Testamentum illud datum est, haud conueniunt. Miræus, qui Chronicon Iperij manuscriptum citat, annum vndecimum Theodorici Regis appositum scribit. Malbrancus verò, qui Sitiuensium membranarum auctoritate nititur, annum duodecimum Theodorici Regis in eiusdem Testamenti subscriptione legi testatur. Vt autem membranis Sitiuentibus potiorem quàm Iperij Chro-

[d] Cap. 31. [e] Cap. 19.

nico fidem habendam putamus, sic & hoc loco Malbrancum Miræo præferendum arbitramur. Apud Miræum Iperius in Chronico Bortinensi manuscripto sic habet. *Quidam vir Amalfridus nomine, Monasterium in sua proprietate construxerat, in pago Cameracensi, supra fluuium Scaldim, in loco vocato Hinilficurte, in quo Monasterio filiam suam Aurianam fecerat Abbatissam. Hoc Monasterium cum suis pertinentiis ipse Amalfridus beato Bertino donauerat, eo tamen tenore, vt ipse & filia eius Auriana eundem locum, quamdiu viuerent, tenerent, sed post vtriusque obitum sanctus Bertinus eiúsque successores hoc haberent, tenerent, & quemcumque vellent, eidem proponerent. Quam donationem Amalfridus Priuilegij sui traditione firmauit, quod sic incipit. Quantum intellectus sensûs humani, &c. Actum Veromanduis, Februarij die octauo, anno* XI. *Regni Theoderici Gloriosissimi Regis.* Malbrancus, vbi agit de illa donatione, verbis membranæ Sitiuensis vtitur, asseritque totum negotium eâ lege transactum, vt Amalfridus & eius filia, quamdiu in viuis essent, res ipsas quas contradebant, *in precaria sancti Petri Sitiensis tenerent*, id est, rebus ipsis fruerentur, sed eas alienare non possent. Precaria enim propriè dicebatur libellus, quo quis res Ecclesiæ vtendas sibi dari rogabat, vt Præstaria vocabatur epistola, quâ Episcopus vel Abbas rem Ecclesiæ concedebat. Vtriusque formulas ex Marculfo ad annum Christi quingentesimum sexagesimum-quartum [a] Tomo secundo retulimus. Ex verbis membranæ Sitiuensis suprà citatis Malbranco multùm auctoritatis accedit, plùs adhuc ex hisce Testamenti subscriptionibus. *Actum in Veromandis, quod fecit mensis Februarius dies* VIII. *in anno* XII. *Regni Domini nostri Theodorici Gloriosissimi Regis, Amalfridus hoc Testamentum à me factum relegi & SS. Ego Auriana Abbatissa consentiens SS. S. Adalfridi. Wlfoaldus. Niuatio, Angabertus, Hildramnus, Erchanfridus, Signius. Waraulfus Diaconus. Vlitmarus, Crasmarus, Dudonus, Bruno, Ermenfridus. Constantinus. Gislefridus Centenasius. Gerfridus. Balstrantus. Bladardus rogatus hoc Testamentum & subscripsi.* Scriptum est igitur hoc Testamentum anno duodecimo Theodorici Regis, id est, hoc anno, post Christum natum sexcentesimo octogesimo-quinto.

AN. CH. 685. THEODOR. III. R. 12. MON. HVNOCVRTENSE.

[a] Num. 43.

XLVII. Fuit Cœnobium * Hunocurtense sexûs vtriusque, à prima institutione, & à Vindiciano Cameracensi Episcopo consecratum, adstante cum aliis Lamberto Traiectensi Pontifice, sic enim Baldericus libro primo [b] Chronici Cameracensis scribit. *Vindicianus in vico, qui à Sede Cameracensi ferè* VII. *millibus distans, vocabulum Hunolcurth ab antiquis accepit, Monasterium, accersitis secum non paucis Coepiscopis, vnáque etiam beato Lantberto Leodecense Martyre pretiosissimo, ad laudem Dei & venerationem sancti Petri consecrauit, ibíque Clericos & Sanctimoniales constituit.* Idem Auctor libro secundo [c] rursum de illo Monasterio sermonem facit. *Transeamus*, inquit, *ad Monasterium sancti Petri in villa Hunulcurt, vbi sanctam Pollinam requiescere scripto comperi. Hoc nimirum illustris vir, Amalfridus nomine, cum vxore Childebertana fundauit, deputatísque Sanctimonialibus filiam suam Aurianam præfecit, fuítque olim religione florens & opibus.* Miræus in Chronico [d] Ordinis Benedictini siue in Originibus Benedictinis hoc Monasterium collocat *in Diœcesi quidem Cameracensi sed in ditione Regni Galliæ*, id est, Franciæ, *ad Scaldim fluuium tertio lapide à Cameraco.*

* *Hunconrt*

[b] Cap. 26.

DICATVR.

[c] Cap. 10.

[d] Cap 31.

XLVIII. Baldericus, postquàm egit de consecratione Ecclesiæ Hunocurtensis, idem caput vicesimum-sextum libri primi sic absoluit. *Posteà verò vir Domini* Vindicianus Cameracensis Episcopus *in villa Squania* *, *suo videlicet prædio, in Oratorio quidem Sancti Martini aliquandiu conuersatus, sacris operum indiciis non parum claruerat, creberrimísque collocutionibus, exhortationibus, Apostolicis prædicationibus multos inibi ad normam vitæ salubris exequendam excitauerat.* Illo loco delectabatur ob viciniam proximi montis, in quem sæpè adolescens cum Sancto Eligio secesserat, è cuius nomine mons ille dictus est à posteris Eligianus. *

* *Esquauere*

ORATORIVM S. MARTINI IN VILLA SQVAVIA.

* *Le Mont S. Eloy*

XLIX. Lambertus Traiectensis Episcopus, qui dedicationi Hunocurtensis Ecclesiæ præsens interfuit, à vitæ Scriptoribus plurimum laudatur, quòd Episco-

TAXANDRI FIVNT CHRISTIANI.

AN. CH. 685. THEODOR. III. R. 12.

paruí redditus, vt ante quadriennium diximus, Euangelium Paganis imperterritus annuntiarit, & vniuersam Taxandriam ab idololatriæ errore ad Christi fidem perduxerit. *Quodam tempore*, inquit Godeschalcus, *Tessandriam, quæ erat suæ prouidentiæ Pastoralis pars non infima, ingreditur, cui hactenus Christum cognouisse originalis idololatria prohibuerat, à primordio enim ortûs sui illam sic occupauerat, vt crederet mundum non nisi per idola potuisse creari, & eorum solo regimine gubernari. Hic vir sanctus plurima idolorum simulachra & templa destruxit, abhorrens Parochiam suam illâ diuersitate variari, vt alterno ritu, in vno loco idololatria sorderet, in altero Christianus cultus fideliter & feliciter floreret. Christi itaque charitate accensus, & fidei eius testimonio non militari armaturâ communitus, omni idololatriæ errore sublato, fremitum gentilium oppressit, & prædicato eis sanctæ Trinitatis nomine, hactenus inaudito, innumeras infidelium turmas de mendacio conuertit ad veritatem, de gentilitate vocauit ad Christianitatem, de diabolo adduxit ad Christum. Illi autem, qui primitus in initio suæ euocationis, quam putabant esse seductionem, feraliter eum discerpere voluerant, postmodum Sancti viri attendentes fixam in eo, quod cœperat, constantiam, desperauerunt se posse eius obuiare veritati, quâ Christum loquebatur, & obluctari eius virtuti, quam contra eos viriliter defendebat. Igitur à feritate sua cœperunt emolliri & à rabie cordis mansuescere, & his, quæ dicebat nouus prædicator, auditum inclinare, & cordis intelligentiâ paulatim degustare. Sic beatus vir de compressa eorum feritate iam securior & hilarior Euangelicis sermonibus eos erudiuit, quomodo errorem, cum quo coaluerunt, repudiarent, & quomodo Christo & fidei eius nunc noui tyrocinij sui rudimenta dedicarent, & postmodum vt fortissimi milites in Christi acie starent, propellentes à se incursus inimici dolentis contemptâ idololatriâ iam non esse illos portionem suam. Sacrilego itaque ritu barbarorum demolito, fœtorem idololatriæ odore suauissimo, quasi ex aromatibus confecto, respersit, & in fragrantiam appetibilem commutauit.*

L. VBI SITI,

Quam regionem Godeschalcus *Tessandriam* dixit, alij, *Taxandriam* vocant. De illius prouinciæ situ, magnitudine, ac falsa religione sic scribit Nicolaus Canonicus Leodiensis in vita Sancti Lamberti. *Regio, cui Taxandria nomen est, quæ à Traiectensi oppido versùs Septentrionem vix tribus miliaribus disparatur, necdum Euangelicæ gratiâ prædicationis cognitâ, idololatriæ cultu sordebat. Hæc siquidem vastis & ferè continuis paludibus obsita, & ob id ne finitimis quidem aliquo commercij iure tunc satis nota & peruia, multitudinem agrestis populi in se continebat, cuius mores barbaros ipsa etiam solitudo & superstitio efferauerat.* Lambertus Traiectensis Episcopus, cui Deus conuersionem gentis adeò barbaræ reseruarat, Taxandrorum Apostolus à posteris dici meruit, & Taxandri Traiectensi seu Leodicensi Ecclesiæ subditi fuerunt ad nuperam vsque Episcopatuum in Belgio multiplicationem. Bartholomæus Fisenus veterem Taxandriam hodiernam Campiniam * interpretatur, sed hæc illi adæquatè non respondet, idque palam ad annum Christi septingentesimum vicesimum-sextum docebimus ex annotationibus, quas Aubertus Miræus in Codice [a] donationum Testamento Sancti Willibrordi subiecit.

* *la Campine*

[a] Cap. 8.

ANNVS CHRISTI 686.

THEODORICI III. R. 13. 6.

I. VIGILIVS EP. AVTISSIOD. MARTYR.

ANNO Christi sexcentesimo octogesimo-sexto Vigilius Autissiodorensis Episcopus, cùm sedisset annos viginti quinque, menses quinque, Martyrium subiit quinto Idus Martij, quo die solemnis eius festiuitas [a] celebra-

[a] Martyr. Gallic.

tur. Tanti Pontificis obitum ac sepulturam Chronographus Autissiodorensis ita descripsit [a]. *Vigilius sedit annos XXV. menses quinque. Fertur de eodem sancto viro veridicâ relatione, quòd iubente Waratone Principe Palatij, qui Ebroino in eodem Principatu successerat, in Cotia sylua Martyrium sit perpessus. Imitatus videlicet est eundem antecessorem suum Ebroinum, qui olim Sanctum Leodegarium Augustodunensem Episcopum gladio animaduerti praeceperat. Martyrizatus est autem Sanctus Vigilius sub die V. Iduum Martiarum. Cùm autem sacrum corpus eius ad propriam veheretur vrbem contigit eius transitum per vrbem fuisse Senonicam, cúmque pertransisset quandam domum, quâ rei vincti catenis tenebantur, subitò omnia vincula dirupta sunt, sicque miserorum turba ergastuli illius noctes euadens, sacri cœpit corporis exequiis deseruire; extant hodiéque in testimonium tanti miraculi eadem catenæ sacro eius inhærentes sepulchro. Sepultus est autem in Basilica sanctæ Dei Genitricis, quam ipse construxerat.* Non inficiamur Waratonem Ebroino in Maioratum domûs Regiæ successisse, sed Authorem cædis illatæ Sancto Vigilio non putamus, quia pius à plerisque, crudelis à nemine prædicatur, Addequòd iuxta nostram computationem Warato priùs obiit, quàm Vigilius neci traderetur. In Chronologia Monachi Altissiodorensis, quam Nicolaus Camuzatus publicauit, de Vigilij Martyrio altum est silentium. Si fides est Andreæ Saussaio [b], *sanctissimus Præsul, quòd impia* Ebroini *scelera vigore sacerdotali redarguisset, ab Warachone ab illo misso sicariorum duce, cùm ab aula rediret, dirè ac impiè trucidatus, redditâ Deo animâ, aureolam gloriæ obtinuit perennem.* At Ebroinus iampridem interierat. Vigilium igitur arbitramur, aut nemine aut Berthario Maiore domûs impellente trucidatum fuisse à Warachone, cuius nomen factâ vnius literæ mutatione facilè abierit in Waratonem, vnde Neotericis data sit occasio Waratonem Maiorem-domûs temerè calumniandi. Post Martyrium Sancti Vigilij vacauit Episcopatus Autissiodorensis diebus quinque, donec creatus est Scopilio, qui Præsulatum tenuit annis octo, & primariæ Basilicæ Sancti Stephani quædam vascula argentea contulit. Tunc autem Monasterium Sancti Germani regebat Tetricus, qui posteà eidem Scopilioni in Episcopatum successit. Lege Historiam [c] Episcoporum Autissiodorensium. Per hæc tempora Bertharius, qui Waradoni successerat, Maioratum-domûs gerebat in Neustria & Burgundia, iámque Francorum odium in se adeo concitarat, vt ab eo plerique deficerent & transirent ad Pipinum, penes quem regimen erat Austriæ. *Indignantes Franci, Audrannus, Reolus, & alij multi, relinquentes Bertharium ad Pippinum per obsides coniunguntur, amicitias copulant, super Bertharium vel reliquam partem Francorum concitant.* Ita tradit Anonymus in Historia [d] Francorum iussu Childebrandi Comitis scripta, Francorúmque nomine Neustrasios & Burgundiones intelligit. Non possumus iis assentiri, qui Reolum, cuius hîc mentio fit, Episcopum Remensem suspicantur, nam Remi post Ebroini necem ad Austrasiam, hoc est, ad Præfecturam Pippini iamdudum redierant.

AN. CH. 686.
THEODOR. III. R. 13.
[a] C. 22.
[b] D. 11. Mart.
SVCCEDIT SCOPILIO.
TETRICVS ABB. S. GERMANI ALTISSIOD.
[c] cc. 22. 23. 24.
BERTHARIVS MAIOR-DOMVS ODIVM INCVRRIT NEVSTRASIORVM.
[d] C. 99.

II. Obiit etiam hoc anno Dado Episcopus Ambianensis. Successit sanctus Saluius. In Ambianensium Antistitum Catologis nudum occurrit Dadonis nomen, nec suo positum loco. Berthefridus, cuius sæpè meminimus, Ambianensem Pontificatum iniit ante annum Christi sexcentesimum quadragesimum-quartum, quo Concilium Cabilonense suâ subscriptione sub Clodoueo Secundo Rege communiuit, supererat adhuc in viuis anno Christi sexcentesimo duodeseptuagesimo. Subrogatus est in eius locum Dado, quo anno incertum. At annus, quo Sanctus Saluius eidem Dadoni successit, facilè deprehenditur. Is fuit post Christum natum sexcentesimus octogesimus-sextus. Certè Saluius haud citiùs promotus fuit ad Episcopatum. Ordinatus est enim adepto iam Nouiomenses infulas Hautgario, qui post Sanctum Mummolinum decimo-septimo Kalendas Nouembris anno Christi sexcentesimo octogesimo-quinto mortuum sedere cœpit. Nec etiam seriùs idem

EPISCOPI AMBIANENSIS.

AN. CH. 686. Saluius in Episcopum assumptus est. Anno enim Christi sexcentesimo octogesimo-septimo corpus sancti Firmini Martyris transtulit, & Concilio Rotomagensi subscripsit anno Christi sexcentesimo duodenonagesimo.

THEODOR. III. R. 13.

III. TRES DISTINGVVNTVR SALVII. In Francia tres enituere Saluij, sanctitate & Episcopatu conspicui. Sanctus Saluius Albigensis Episcopus, qui laudatur à Gregorio Turonensi, floruit sub Chilperico Rege, colitúrque quarto Idus Septembris. Sanctus Saluius Ambianensis Episcopus, de quo nunc agimus, vixit sub Theodorico Tertio Rege, celebratúrque publicâ fidelium veneratione tertio Idus Ianuarij. Sanctus Saluius Inculismensis Episcopus, de quo nos inferiùs, Martyrium passus est ætate Caroli Magni, reperitúrque Tabulis Ecclesiasticis inscriptus sexto Kalendas Iulij. Nonnulli [a] Saluium vnum ex illis tribus conflarunt.

[a] Petr. de Natal.

IV. SALVIUS FIT EP. AMBIAN. In vita Saluij Ambianensis quam Bollandus [b] publicauit, promotio Saluij ad Episcopatum Ambianensem sic enarratur. *Eodem tempore Teudericus gloriosus Rex Francorum Monarchiam Regiæ potestatis exercebat, qui audiens Sanctum migrasse Honoratum Episcopum à seculo, Legatos suos direxit ad vrbem Ambianicam, Sanctum scilicet Hautcarium Nouiomensis Ecclesiæ Pontificem, intimans vrbanis, vt dignum Deo sibíque salutiferum eligerent Episcopum. Vnde alacres effecti, & præ nimia exultatione gauisi, Deo immensas terrâ tenus reddentes gratias, quòd suam dignaretur visitare plebem, ac per hoc omnes Ecclesiastici viri triduanum indixerunt ieiunium, quatenus diuina gratia ostendere dignaretur, quis eorum vocaretur Episcopus. Triduano namque peracto ieiunio, diuino meruere responso audire. Saluium à me sciatis electum & vobis Antistitem datum. Quocirca omnes penè in vnum globati ad cellulam, in qua vir Domini B. Saluius latitabat, conuenientes humili denotione ac prece supplici deprecantes dicebant. Ad tuam paternitatem venimus, Domine, iam ex itinere fatigati. Hos tuos exiguos ne despicias seruulos, quia es à Deo electus & nobis feliciter datus. Quod vir Sanctus renuit dicens se indignum esse Præsulari dignitate. Violentiâ ergo aduenientium sua abstractus à cellula cælestíque est electione dignitatem sortitus Pontificalem.* In hoc textu, sancti Honorati loco reponendus est Dado, cui successit sanctus Saluius, vt constat ex supradictis.

[b] d. 11. Ian.

V. GESTA. Saluius, priusquàm Episcopus fieret, in Monasterium Diœceseos Ambianensis, quod ipsemet in honorem beatæ Mariæ Virginis & Principis Apostolorum erexerat, Monachum, deinde Abbatem egit, tum secessit in cellulam extra Monasterium positam vbi solitariam vitam duxit, donec assumptus est in Episcopum. Sic enim Auctor vitæ.

ANTE EPISCOPATVM. *Vir inclytus, Saluius nomine, seculari habitu nutritus atque indutus corpore, diuinâ inspiratione tactus, concupiscentias omnino fugiens illecebrarum, Domino corde tenus militare cupiens, Monasterium, quod ipse in honore Sanctæ Dei Genitricis perpetuaque Virginis Mariæ almíque Principis Apostolorum Petri construxerat, quod non solùm rebus verùm etiam honoribus secularibus nobilitarat, hilari animo pro æternæ remunerationis mercede expetiit, atque illic strictè & deuotissimè ieiuniis & orationibus Deo vacans, antiquum hostem quotidie vincere cupiens, & ad cælorum agmina fixis firmiter gressibus scandere cupiens, ibi etiam Deo largiente multorum animas lucrari non distulit, & ad Domini gregem fideliter reportare studuit. Intellexit namque famulus Dei diuino fultus numine, in paupertate atque egestate cum timore & amore Dei potiùs seipsum Domino commendare, quàm in huius seculi sperare diuitiis, quæ mergunt homines in interitum & damnationem iustæ perditionis. Denique regulari habitu indutus, & à fratribus ibidem Deo militantibus benignè institutus, cum omni subiectione atque obedientia diu est conuersatus. Hic præterea cùm virtutibus polleret inclytis, & ab eisdem fratribus honorificè esset detentus, contigit validâ ægritudine depressum sui obiisse Abbatem Monasterij. In cuius quidem vice à fratribus coactus officium alendi eiusdem gregis suscepit. Acceptúmque * cum omni reuerentia & humilitate iniunctum * negotium, semotus ab eis secretam sibi diligenter perquirens cellulam, fauores fugiens humanos, & in ea valedicens fratribus, nimiâ egestate atque abstinentiâ reclusus, pellem corporis pariter & vigorem mutauit. Cùm ergo illic graui afflictione corporis*

* * id est, acceptoque iniuncto negotio.

corporis moraretur, & indesinenter melodiis Hymnorum ac Psalmorum Deo psalleret, illud plerumque corde reuoluebat, meliùs illic occultè inter Monachos esse, quàm nomen atque honorem habere prædicti ponderis in populo. Dum igitur in eadem cellula degens, sed secretiorem posteà inquirens, & in ea grauiore afflictione corporis reclusus omnibus seipsum pro obsequio caritatis, in ea hilariter studuit præsentare, videlicet vt si quis domesticus vel extraneus caussâ visitationis ad eum venisset, orationis gratiam ei impenderet, & eulogias gratanter tribueret, qui frequenter Domino largiente infirmis præstitit corporis sanitatem, & pro transgressoribus Dominum veniam postulabat, vt viam veritatis agnoscerent, & à prauis seductoribus atque operibus omnino fugerent. Cunctis itaque seipsum in exemplum demonstrans, ore quidem quod docuit, operibus fideliter adimpleuit. Quodam autem tempore febre nimiâ perculsus, ægrotus iacebat in lectulo, & ecce subitò ingenti lumine cellula, in qua iacebat, resplenduit, suauissimóque odore redoluit, ac decussa valdè resonuit. Sed ille siquidem oculis in cælum intensis, manibúsque extensis, corde & ore Deum laudans spiritum Saluatori Domino feliciter reddidit. Audientes itaque Monachi omnísque plebs fidelis eiusdem Monasterij, de transitu huius sanctissimi viri, glomerati in vnum pariter concurrentes, more solito defunctorum exequias præparauerunt, & corpus eius diligenter & cum omni reuerentia in Ecclesiam detulerunt, cum Hymnis & Canticis, atque custodibus lacrymabiliter commendauerunt. Mane autem facto, fortiter feretrum discussum est, in quo corpus ipsius locatum fuerat, & corpus mouere se cœpit, & quasi de graui somno excitatus, apertísque oculis, & manibus in cælum extensis, de loculo quantocyùs surrexit, ac voce flebili fortiter clamans ait. O Domine misericordissime & piissime Deus, quare hoc fecisti? Cur me in hunc mundum tenebrosum & nimiâ repletum fœditate reuocasti? Melius quidem mihi esset in tuo assistere conspectu, tuámque contemplari inenarrabilem gloriam, & Angelorum audire concinentium super astra cæli Cantica, quàm in istius mundi redire miserias atque ærumnas, quæ in perditionem trahunt omnes, qui eum sequuntur & diligunt. Stupentes verò grauiter qui circa illum aderant, de hoc inaudito atque horribili facto, propiùs accedentes, & cum summa diligentia humiliter interrogantes dixerunt. Quid est hoc, dulcissime Pater? & propter quid tale hoc est factum, quod nullus nostrûm vnquam audiuit & vidit? Respondit. Vocatus fui à Domino, & illuc deductus, vbi vidi gloriam Dei Angelorumque concinentium choros, ac immensam multitudinem Sanctorum circumstantium, qui Dominum vno ore confitentes sunt atque laudantes, vbi est gloria indeficiens, lux inenarrabilis, odor ingens, pax perpetua, suauitas animi mirabilis, & vbi Dei aspectus saturitas est Angelorum omniumque Sanctorum, in quo etiam salus omnium & redemptio animarum, cui est honor & gloria indeficiens per infinita seculorum secula, & cum respondissent omnes, Amen, dixit. Ecce, fratres mei dilectissimi, sicut cernitis, postquàm à conspectu Dei reductus, feretro hactenus quieui, de quo incolumis, & absque vllo dolore corporis surrexi, coram vobis sanus assistens, quod nullo modo ambirem, si voluntas Dei non esset, nolui enim in hunc redire mundum ampliùs ærumnosum & omni iniquitate plenum, quia est interitus peccatorum & damnatio impiorum. Enimuerò, vt verum fatear, voce diuinâ meis dictum est comitibus. Reuertatur hic in seculo, quoniam necessarius est Ecclesiis nostris. Vox enim audiebatur, qui verò loquebatur cerni non poterat, ad cuius vocem prostratus cum fletu dicebam. Heu, heu, Domine, cur mihi hæc ostendisti, si ab his enarrabilibus frustrandus eram? Væ mihi, quia me hodie eiicis à facie tua, vt reuertar ad seculum fragile, vt vltrà huc redire non valeam. Ne, quæso, Domine, auferas misericordiam tuam à me, sed deprecor vt permittas me hic habitare, ne illic decidens peream. Ad quod vox, quæ loquebatur, dixit mihi. Vade in pace, ego enim sum custos tuus, donec reducam te in hunc locum. Tunc relictus à comitibus meis, & ecce vestris sum sacris restitutus ministeriis.

AN. CH. 686. THEODOR. III. R. 13.

VI. Huius narrationis magna pars, in qua Saluius ex Monacho Abbas, ex Abbate solitarius & in extasin raptus exhibetur, Saluio Albigensi tribuitur ab Interpolatore Gregorij Turonensis, vt ex vulgato primo capite libri

AN. CH. 686. THEO-DOR. R. 13. III septimi constat. Totum hoc negotium, quod Interpolator Gregorianus ait vereri se, *ne alicui legenti sit incredibile*, scriptum est primùm de Saluio Ambianensi, deinde propter similitudinem nominis affinitatémque cognominis translatum ad Saluium Albigensem. Textus tamen Gregorio insertus maioris hactenus apud Lectorem auctoritatis fuit, quàm vita sancti Saluij Ambianensis, & inter tot Scriptores qui duos Saluios in vnum conflatos fuisse questi sunt, nullus repertus est, qui supradictam extasin Saluio Albigensi non affingeret. Vulgatum caput primum septimi libri Gregoriani spurium nobis visum est, quia discrepat ab ipsomet Gregorio, vt suo loco probauimus. Hic mirare singularem Interpolatoris impudentiam. Nam cùm suprà memoratam visionem Saluio Albigensi attribuere vellet, scirétque Gregorium Turonensem Saluio Albigensi coætaneum vixisse, fidentissimè asseruit nihil se scripsisse, quod ex ipsius Saluij Albigensis ore non accepisset, ratus hac audaciâ fidem indubitatam sibi conciliatum iri. *Testor*, inquit, *Deum omnipotentem, quia ab ipsius ore omnia quæ retuli, audita cognoui.* Modestiùs loquitur Auctor vitæ sancti Saluij Ambianensis. Aduerte prætereà non pauca superadiecta fuisse ab Interpolatore Gregoriano, quæ non occurrunt in vita Saluij Ambianensis Episcopi. Saluius enim Ambianensis, postquàm apud Anonymum, cuius textum suprà recitauimus, sacris Sodalium ministeriis se restitutum dixit, Ambianensis Antistitis obitum statim indicat. *Cúmque*, ait Anonymus, *ad eos hæc & his similia loqueretur, stupentibus cunctis & admirantibus, cœpit iterum sanctus Dei cum lacrymosis singultibus dicere. Denuntio vobis transitum beatæ memoriæ Domini. . . . . Ambianicæ Cathedræ Antistitis.* Longè plura interserit Gregorianus Interpolator de Saluio Albigensi. *Hæc*, inquit, *eo loquente, stupentibus cunctis qui aderant, cœpit iterum Sanctus Dei cum lachrimis dicere. Væ mihi qui tale mysterium ausus sum reuelare! Ecce enim odor suauitatis, quem de loco sancto hauseram, & in quo per hoc triduum sine vllo cibo potúque sustentatus sum, recessit à me. Sed & lingua mea grauibus est operta vulneribus, & ita tumefacta, vt omne os meum videatur implere. Et scio quia non fuit beneplacitum Domino Deo meo, vt hæc arcana vulgarentur. Sed tu nosti, Domine, quia in simplicitate cordis, hæc feci, non in iactantia mentis. Sed quæso indulgeas, & non me derelinquas iuxta pollicitationem tuam. Et hæc dicens siluit, & accepit cibum potúmque. Ego verò hæc scribens vereor, ne alicui legenti sit incredibile, iuxta id quod Salustius Historiam scribens ait, vbi de virtute atque gloria bonorum memor est.* [*Quæ sibi quisque facilia factu putat, æquo animo suscipit, supra ea veluti ficta pro falsis ducit.*] *Nam testor Deum omnipotentem, quia ab ipsius ore omnia, quæ retuli, audita cognoui. Post multum verò tempus ipse vir beatus cellulâ suâ extractus ad Episcopatum electus, inuitus est ordinatus.*

VII. Bollandus sanctum Saluium beati Honorati proximum in Episcopatu Ambianensi successorem constituit, suámque assertionem tribus argumentis fulcire nititur.

VIII. Primum sumit ab ipso sancti Honorati nomine, quod in vita sancti Saluij semel atque iterum legitur. Saluius enim suis sodalibus denuntiat *transitum beatæ memoriæ Domini Honorati Ambianicæ Cathedræ Antistitis.* Deinde *Teudericus gloriosus Rex Francorum audiens Sanctum migrasse Honoratum Episcopum à seculo, Legatos suos* dirigit *ad vrbem Ambianicam.* At error est in Honorati nomine, cuius loco restituendus est Dado, vt monuimus suprà.

IX. Alterum argumentum ex eo petit, quòd *homines vtriusque sexûs, quos Mummolus quondam Patricius captâ ciuitate murísque eius dirutis captiuauerat, & Hispanis miserat, Theudericus Rex inclytus cum omni eorum facultate, illi*, nempe Saluio Episcopo, *reddidit.* Obseruátque Mummolum Patricium iussu Guntchramni Regis interfectum fuisse, cùm Guntchramnus annum regni vicesimum-quartum in Burgundia, Childebertus in Austria decimum, Clotarius in Neustria primum ageret, vt Gregorius Turonensis [a] testatur, id est, cùm numerabatur annus ab Incarnatione Dominica quingentesimus octo-

[a] Lib. 7. c. 39.

gesimus-quintus. Octauo pòst anno decessit sine prole mascula Guntchramnus. Successit in regnum Burgundiæ Childebertus ex Sigiberto fratre nepos Rex Austriæ, cuius ditiones duo filij Theodobertus & Theodoricus anno pòst tertio, Christi quingentesimo nonagesimo-sexto, sic partiti sunt, vt ille Neustriam, hic Burgundiam, obtinuerint. Saluium igitur Ambianensem Episcopum huic Theodorico Regi Burgundiæ synchronum facit Bollandus. Ambianum autem Neustriæ Regibus per illa tempora constantissimè paruit, Chilperico fratri Guntchramni, deinde Clotario Chilperici filio; Regibus verò Burgundiæ, Guntchramno, Childeberto & Theodorico, nequaquam. Atque vt sanctus Honoratus Ambianensis Episcopus haud vixit sub Childeberto illo Secundo, qui numquam in Neustria regnauit, sed sub antiquiore Childeberto huiusce propatruo, qui Parisiis Regiam Sedem constituit, ita nec Saluius Ambianensem Episcopatum obtinuit regnante in sola Burgundia Theodorico Secundo, sed vniuersam Francorum Monarchiam adepto Theodorico Tertio, qui mortuo Childerico fratre germano Regna Neustriæ ac Burgundiæ, extincto Dagoberto fratre patrueli Regnum Austriæ suscepit; illa, anno Christi DCLXXIII; hoc, anno Christi DCLXXX. In vita S. Saluij Ambianensis Episcopi reperiuntur duo textus, qui palàm testantur Auctorem locutum esse de Theodorico Franciæ tunc Monarcha. Primus sic. *Teudericus gloriosus Rex Francorum Monarchiam Regiæ potestatis exercebat.* Alter sic. *Totum regnum Francorum Teudericus Rex suo consilio ordinabat.* Hinc conclude ea, quæ in vita sancti Saluij Ambianensis Episcopi de Mummolo Patricio narrantur, non ad Saluium Ambianensem pertinere, sed ad Saluium Albigensem, de quo sic Interpolator Gregorianus. *Fuit magnæ sanctitatis, minimaque cupiditatis, aurum nunquam habere volens, nam si coactus accepisset, protinus pauperibus erogabat. Cuius tempore cùm Mummolus Patritius multos captiuos ab ea vrbe duxisset, prosecutus ille omnes redemit, tantámque ei Dominus gratiam cum populo illo tribuit, vt ipsi etiam qui captiuos duxerant, & de precio ei concederent, & in reliquo munerarent, & sic patriæ suæ captiuos libertati pristinæ restaurauit.* Ciuitas Albigensis fuit sub potestate Sigiberti Regis Austrasiorum. Hanc occuparunt Mummolus Patritius, Desiderius Dux, aliíque rerum nouarum cupidi, qui concitato ciuili bello Gundobaldum Clotarij Regis pseudofilium in solium euehere studebant, recepit posteà Guntchramnus Rex, ac Childeberto Sigiberti filio restituit. Hæc colliguntur ex Gregorio [a] Turonensi, cuius ætate gesta sunt. Quemadmodum igitur Interpolator ea quæ Gregorianæ Historiæ inseruit de Saluio Albigensi, partim ex actis Saluij Albigensis, partim ex vita Saluij Ambianensis excerpsit, sic & in eundem lapsus errorem, qui vitam Saluij Ambianensis in literas retulit, quædam congessit ex actis Saluij Albigensis. Quæ de ciuibus Albigensibus à Mummolo Patritio in captiuitatem abductis apud Gregorium interpolatum commemorantur, multò potiorem sibi fidem conciliant, quàm quæ de ciuibus Ambianensibus ab eodem Mummolo parem iniuriam passis in vita Saluij Ambianensis enarrantur. In Gregoriana interpolatione, quos Mummolus Patritius ex vrbe Albigensi captiuos abducebat, Saluius Albigensis Episcopus dicitur redemisse, atque in tanta veneratione apud ipsos etiam hostes fuisse, vt plerique remisso captiuorum pretio munera insuper elargirentur. In illo contextu nihil occurrit, quod Historicæ veritati vel tantisper refragari videatur. Longè alia scribuntur in vita sancti Saluij Ambianensis Episcopi. Mummolus Patritius expugnat Ambianum, muros destruit, ciues libertate spoliat, ablegátque captiuos in Hispaniam, eos verò Theodoricus Rex Saluio reddit, ciuitatíque restituit Saluius. Alibi nulla mentio fit Ambianensis excidij. Quis enim Ambianum illâ ætate à Burgundionibus occupatum fuisse suspicetur, aut Ambianenses exilio mulctatos in Hispaniam migrasse credat? Ciuitas Albigensis haud procul aberat ab ea Galliarum parte quæ Gothis in Hispania latè dominantibus tunc parebat. Inde faciliùs quàm

AN. CH. 686. THEODOR. III. R. 13.

[a] Li. 7. 8.

AN. CH. 686. THEODOR. III. R. 13. Ambiano in Gothicas ditiones abduci potuissent captiui. Tamen Gregorianus Interpolator, vbi de Saluio Episcopo Albigensi, déque ciuibus è patriæ sinu auulsis loquitur, ne quidem meminit Hispaniæ, quia Wisigothi prædicto Gundobaldo eiúsque Ducibus nullo se fœderis nexu sociarunt.

X. Tertium argumentum ducit Bollandus à nomine Hautcarij Nouiomensis Episcopi, quem auctoritate Menardi nixus cum Acario sancti Eligij decessore confundit. At nihil vetat, quominùs Acarius, qui sanctum Eligium in Episcopatu antecessit, distinguatur ab Hautcario, qui post sanctum Mummolenum sancti Eligij successorem sedere cœpit. Addequòd Theodoricus Childeberti filius, qui post patrem in Burgundia regnauit, Acarium Nouiomensem Episcopum ad vrbem Ambianicam dirigere non potuit, obiit enim priusquàm Acarius ad Episcopatum promoueretur.

XI. Saluius igitur factus est Episcopus Ambianensis hoc anno, cùm Hautcarius Nouiomensis erat Episcopus, & Theodoricus Rex vniuersæ Franciæ dominabatur. Res ab eo præclarè gestas in Episcopatu à constructione insignis Ecclesiæ sic orditur Auctor vitæ. *Totum Regnum Francorum Tendericus Rex suo consilio ordinabat, & barbaras nationes feruido gladio eius consultu suæ potestati subiugabat. Is autem venerabilis Præsul Saluius pabulo sanctæ prædicationis corda populorum assiduâ perfectione reficiebat, & ad pascua æternæ refectionis inuitabat. Ecclesiam denique digno opere construxit, & in Principis Apostolorum B. Petri honorem, necnon & Doctoris gentium S. Pauli verenter beauit.* Deinde subiungit Inuentionem sancti Firmini Martyris, de qua nos anno sequenti. Breuiarium Ambianense quod ab Illustrissimo ac Reuerendissimo Domino Francisco *Faure* hodierno Ambianensi Episcopo reformatum in lucem anno Christi millesimo sexcentesimo sexagesimo-septimo prodiit, in festo sancti Saluij duas Ambiani constructas ab eo Basilicas testatur, *vnam sub nomine Sanctorum Petri & Pauli, quæ nunc sancti Firmini Confessoris dicitur, alteram in honorem sanctæ Dei genitricis Mariæ.*

Et in Episcopatu.

XII. Hisce temporibus, cùm Ansbertus Pontificatum Rotomagensem gerebat, ad Sidonium Abbatem qui Monasterium in illa Diœcesi gubernabat, accessit Leufredus. Hic intra Gallias pago Ebroicensi exortus est, sanguinis nobilitate conspicuus, parentibus Christianissimis natus. Ab adolescentia sua totam militiam Domino vero Regi deuouit. Diuinas literas primùm in vico cui nomen Condatus *, deinde in vrbe Carnotensi didicit. Reuersus in patriam alios erudire cœpit. In loco suæ possessionis erexit ornauítque Sanctorum reliquiis Oratorium, cuius introitum fœminis interdixit. Quamuis adhuc in habitu laico tunc detineretur, opus Monachi assiduè Domino persoluebat. Posteà se contulit ad Monasteriolum, quod vocatur vulgò Varenna. Moram illic facere noluit, quia fœminarum habitaculum illud erat. Alium petiuit locum, qui dicitur Calliatus *, vbi Dei hominem Bertrannum inuenit, cuius in rebus diuinis indefessa mentis agilitas ferebatur. Ambo, cùm inuicem sermone mutuo de spiritualibus agerent, consilium inierunt, vt aspectibus hominum se subducerent, & quasi catenâ colligati intra claustra domûs vsque ad finem vitæ in Hymnis & precibus permanerent. Sed Bertrannus relictis omnibus quæ habebat, peregrè profectus est. Leufredus autem perstitit in priore sententia, ibíque velut in specu delituit. At euoluto tempore, cùm iam dispensatio diuina per eum plures lucrandos decerneret, auditâ famâ Sidonij Abbatis Rotomagum perrexit, & postquam ea quæ dicebantur vera esse comprobauit, homini Dei se coniunxit arctissimè. *Satis ab eo in Regulari tramite ac Monasticâ conuersatione edoctus, & habitu corporis immutatus, accepit signum capitis, quo milites Christi à populari cœtu discernuntur, & sub ipso Patre voto se ipse constrinxit omnem obedientiæ disciplinam seruaturum. In diebus illis Domnus Ansbertus in Rotomagensi vrbe Pontificatum gerebat.* Hæc fusiùs explicantur in vita sancti Leufredi, quam Vincentius Barralis in Chronologia Lerinensi publicauit.

* Condé

* Cailly

Leufredus cum Bertranno coniungitur,

Deinde cum Sidonio Abbate.

Innocentij Cenomanensis Episcopi temporibus, inter ciuitatem Cenomanensem & Sartham fluuium, vt Tomo primo ad annum Christi quingentesimum quadragesimum-primum [a] obseruauimus, erectum est Monasterium virginum, cui facultates suas Haregarius & Truda coniuges concesserunt iis legibus, vt Moniales peregrinos, qui Sanctorum Geruasij ac Protasij Basilicam orationis causâ ex remotis oppidis ac pagis adibant, hospitio exciperent, eorumdémque, si fortè in morbum inciderent, curam singularem haberent, ac præterea tergendis lauandísque ipsius Basilicæ ornamentis sedulò inuigilarent. Aiglibertus autem eiusdem ciuitatis Episcopus Moniales illas, quibus tunc Adrechildis eius propinqua præerat, à prædictis oneribus exemit, vt diuinæ contemplationi liberius vacare possent. Id Priuilegij Theodoricus Rex Regali Diplomate confirmauit apud Compendium tertio Nonas Martij. Super anno controuersia est, Coruaisierus & Bondonnetus Regium Diploma datum anno III. Theodorici Regis volunt, nos annum XIII. reponendum censemus, quia tertius annus Theodorici Regis cum anno Christi sexcentesimo septuagesimo-sexto coincidit, quo Sanctus Berarius Aigliberti decessor in viuis superstes erat.

AN. CH. 686. THEODOR. III. R. 13.

XIII. PRIVILEGIVM AIGLIBERTI EP. PRO MON. CENOMANENSI.

[a] Num. 66.

XIV. ABIDELGAMA ABBATISSA TVFFIACENSIS.

Aiglibertus mortuâ Loppâ, incertum quo anno, sororem suam, nomine Abidelgamam Tuffiaco Monasterio, quod ædificiis ac reditibus auxit, Abbatissam præfecit. Lapsu temporis in puellarum locum Monachi successerunt, & vbi Cœnobium virginum olim floruit, hodie Prioratus est Conuentualis, qui pendet ab Abbatia Sancti Vincentij apud Cenomanum.

XV. ANASTASIVS EPISC. CARPENTORACTENSIS.

Hoc anno, in auctiore Gallia Christiana commendatur Anastasius Episcopus Carpentoractensis, successor Pauli, cuius meminimus ad annum Christi sexcentesimum sexagesimum-quartum.

XVI. BEGGA MORITVR.

In Chronico Sigeberti, Begga, de qua sæpè locuti sumus, annos tredecim Ansigisilo marito superstes fertur. Obiit igitur hoc anno, si benè necem Ansigisili coniugis ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-tertium retulimus. Sepulta est in Monasterio Andanæ quod à fundamentis erexerat. Ibi colitur decimo-sexto Kalendas Ianuarij. Sita est Andana * medio fermè itinere Namurcum inter & Hoium proximè dextram Mosæ ripam. Septem retinet ex prima fundatione distinctas Ecclesias, in quarum primaria quæ olim erant Sanctimoniales, nunc sunt triginta numero Dominæ Andenses, Canonicæ seculares, quibus Canonici decem in officio diuino subseruiunt. Lege Molanum & Fisenum [b].

* *Andene entre Namur & Huy.*

[b] D. 17. Dec.

XVII.

Nec tam facilè nec tam certò deprehendi potest annus, quo vitam clausit Amelberga Sanctæ Gudilæ mater. Illa Witgero marito superstes vixit, superstes vixit & Aldegundi Monialium Melbodiensium primæ Abbatissæ. Tomo superiore mentionem Witgeri non semel fecimus. Autberto Episcopo, cuius obitus in annum Christi sexcentesimum vndeseptuagesimum incidit, Witgerus in Monasterio Lobiensi Monachum, vxor eius Amelberga Monialem in Cœnobio Melbodiensi induerunt. De Witgeri morte nihil narratur. Amalbergam superuixisse credimus, vocatur [c] enim *vidua*, sepultáque fuit Lobiis, vbi vir eius monasticam vitam duxit. Molanus [d] *viduam* interpretatur *continentem*, quia Witgerus & Amelberga seculo renuntiarunt. Esto, admittatur hæc interpretatio, præualidum in assertionis nostræ confirmationem superest argumentum, quòd Witgerus ne quidem nominatur, cum Amelbergæ funus exequiæque describuntur, in Lobiensi Monasterio, vbi ille suscepto Monachi habitu vitam finiuit, celebratæ.

[c] Ap. Sur. d. 10. Iul.

[d] D. 10. Iul.

XVIII.

Sancta Aldegundis, quam in cælum anno Chisti sexcentesimo octogesimo-quarto migrasse diximus, apud Curtem Solram sex annis quieuit, donec translata Melbodium, vt ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum probaturi sumus. Cùm Amelberga ex hac vita discessit, Sancta Aldegundis apud Curtem Solram iacebat. Character haud inuenitur, qui propiùs

AN. CH. 686. THEODOR. III. R. 13. ad annum accedat, quo Amelberga mortalem vitam amisit. De die nulla est controuersia, decessit enim sexto Idus Iulij, quo die coli solet.

XIX. Illius mortem, exequias & sepulturam, ex manuscriptis Codicibus sic enarrat Surius [a]. *Cùm in dies magis ac magis carnem domaret, & roboraret spiritum, Dominus tantis laboribus finem imponere voluit. Itaque acerrimâ correpta febre id quod optabat consecuta est, nempe vt posset cum Domino inseparabiliter coniungi. Sentiens autem prudentissima fœminarum diem vocationis suæ adesse, quasi quæ humana despiceret, & ad suos iam inuitaretur, vsque ad supremum spiritum hosce versiculos susurrabat. Domine, dilexi decorem domûs tuæ & locum habitationis gloriæ tuæ. Et cùm reddidisset spiritum, sancta illa anima ab Angelicis spiritibus in cælum deportata est. Tota ad eius funus Malbodiensis turba accurrit; omnis inopum cœtus matrem & nutriculam se perdidisse lamentabatur. Tanta verò dignitas eius ora compleuerat, vt nemini posset esse ambiguum, illam ærumnas beatitudine, labores requie commutasse. Sed quia id temporis Malbodij nulla spectabilis persona humata erat, ne ipsa quidem beata Aldegundis, quæ locum illum à fundamentis extruxerat, maiores natu Ecclesiæ, quid faciendum esset, inter se consultabant, & quonam loco sanctissimum corpus terrâ condendum, tractabant, nihil interim certi statuentes. Tandem ab illis consultissimum visum est, vt in Lobiensi Monasterio tumularetur, in quam sententiam omnes pedibus ierunt. Per id verò tempus in Lobiensi Monasterio non minima erat fratrum congregatio, Deo ad præscriptum Regulæ Sancti Benedicti militantium, florebátque illic cultus diuinus & religio sanctitatis, & permulta beatissimorum Christi Confessorum ibi quiescentium corpora magnam illi reuerentiam conciliabant. Itaque beatissimum sanctæ Amelbergæ corpus cum ea, quâ par erat, veneratione elatum est, sanctimonialibus cum Hymnis & Canticis illud prosequentibus, atque in Lobiense Monasterium importatum. Vbi tum ab Abbate & fratribus cum multa deuotione exceptum est, & in Ecclesia sanctissimæ Genitricis Dei & beatissimorum Christi Confessorum Vrsmari & Ermini, cum ceteris plurimorum Sanctorum pignoribus, sepulturæ mandatum. Quanti autem apud omnipotentem Deum meriti sit, testantur abundè ad eius monumentum diuinitus in multorum malè valentium curationibus edita miracula. Obdormiuit in Domino Christi famula Amelberga sexto Idus Iulij.*

[a] D. 10 Iul.

AMELBERGA OBIT.

XX. Surius stylum antiquorum Codicum mutauit. Id ipsemet fatetur in titulo, quem vitæ sanctæ Amelbergæ præfixit. Molanus Surium non sensu modò sed & phrasi penè ad verbum retulit, cautè tamen à quibusdam circumstantiis abstinuit, quibus finem habendam haud putauit. Apud Surium Amelberga sepelitur *in Ecclesia sanctissimæ Genitricis Dei & beatissimorum Christi Confessorum Vrsmari & Ermini*, apud Molanum *in Ecclesia Dei Genitricis*. Molanus nomina sanctorum Vrsmari & Ermini prudenter reticuit. Vrsmarus enim & Erminus Abbates Lobiensi Monasterio post Amelbergæ sepulturam præfuerunt, vt suis locis ostensuri sumus. Surius ait corpus sanctæ Amelbergæ in prædicta Monasterij Lobiensis Ecclesia sepultum fuisse *cum ceteris plurimorum Sanctorum pignoribus*, Molanus de solo sanctæ Amelbergæ corpore loquitur. Quas Sanctorum Reliquias Monachi Lobienses ante Nortmannorum irruptionem in suo Cœnobio custodierint, haud scimus. Earum verò, quas hodie asseruant, indicem, quem consulere possis, accuratè texuit Rayssius in Hierogazophilacio Belgico.

XXI. Nomen Lobiensis Abbatis, qui sanctæ Amelbergæ corpus excepit, nec apud Surium, nec apud Molanum exprimitur. Vrsmarus Cœnobij Lobiensis curam nondum susceperat. Auctores igitur præcitati Landelinum innuunt, qui Lobiense Monasterium inchoauit ac primus rexit.

XXII. Opinioni nostræ refragatur Fulcuinus, qui Gesta Lobiensium Abbatum conscripsit, & postquàm Landelinum Monasterij Lobiensis primum fundatorem agnouit, adiecit illum Deo præordinante Lobiis demigrasse, vt *alteri*, nempe Vrsmaro, *quandoque subsecuturo* locus vacaret. *Talibus*, inquit [b], *exercitiis, pluribus ad id studij confluentibus* Landelinus *speculum factus est, sic-*

[b] Cap. 1.

que Lobiensis Cœnobij fundator extitit primus, sed præordinatio Dei, qui non omnibus indicia sua manifestat, indicia enim tua, ait Psalmista, abyssus multa, voluit beatum Landelinum Lobiis demigrare, vt alteri quandoque subsecuturo locus vacaret, ne vtique super alterius fundamentum ædificia strueret, & detrimentum pateretur, aut ne merita tanta duorum vnius loci angustiâ artarentur. His fortè præscius beatus Landelinus demigrans, Crispinium petiit. AN. CH. 686. THEODOR. III. R. 13.

XXIII. Florebat Fulcuinus decimo seculo; multa de Landelino & Vrsmaro scripsit, quæ veritati repugnant. Insignia Monasteria, quæ Landelinus erexit, Alnense videlicet & Wastarense, de quibus Tomo superiori verba fecimus, ab Vrsmaro constructa finxit [a], vt ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-primum probabimus. Finxit & Landelinum Lobiis aliò demigrasse, vt *alteri quandoque subsecuturo* locus vacaret, id est, Vrsmaro, quem Lobiensis Asceterij primum Abbatem constituit. Per illam vocem, *quandoque*, subindicare voluit post Landelini discessum è Monasterio Lobiensi spatium temporis haud modicum intercessisse, donec Vrsmarus illuc euocaretur. Landelinus relicto Lobio Crispinium profectus est, ibique nouum Cœnobium ædificauit. De his cum Fulcuino conuenimus, sed arbitramur curam Monasterij Lobiensis à Landelino, cùm fundamenta Cœnobij Crispiniensis iacienda suscepit, Vrsmaro demandatam fuisse. Non desunt Auctores, quibus innitamur. Tantùm abest, vt Aubertus Miræus in fastis Belgicis credat Lobium post Landelini discessum ante aduentum Vrsmari fuisse aliquandiu sine Abbate, quin decimo-septimo Kalendas Iulias inter præcipuas Landelini laudes hanc reponit, quòd *Crispinium secessurus Laubio præfecit beatum virum Vrsmarum piis moribus præditum;* idémque prorsus habet in encomio ipsius Vrsmari decimo-tertio Kalendas Maij. Similia scribit Bartholomæus Fisenus [b] in elogio sancti Hidulfi, vult enim Vrsmarum Lobiensi Monasterio præpositum fuisse, quia Landelinus Crispinium abire cogitabat. *Ad Sabim in Hannoniæ finibus Lobium condiderat Landelinus, & ad extruendum Crispinium se recipere cogitabat, Vrsmarum virum ad altissima virtutis generosè contendentem substituit Hidulfus.* Vtrique præiuit Chronographus Cameracensis multò vetustior, quem Miræus, cùm de Originibus Benedictinis ageret, ita citauit in Laubaco. *Landelinus secessurus eò loci præfecit beatum virum Dei Vrsmarum piis moribus præditum.* Et in Crispinio sic. *Beatus Landelinus ex pradone ad Christum à S. Autberto Cameracensi Episcopo conuersus, cùm Laubiense Cœnobium à se constructum, beato Vrsmaro regendum commisisset, vt paullò antè diximus, ad locum siluis horridum, quem Crispinium nuncupant, sese subduxit, ibíque alterum exstruxit Monasterium.* Quapropter in annum Christi sexcentesimum nonagesimum-primum, quo Lobiensis Monasterij Præfectura penes Vrsmarum esse cœpit, initia Crispiniensia reiiciemus.

a Cap. 4.

b d. 13. Iun.

XXIV. Cur Fulcuinus Vrsmarum impensiùs quàm Landelinum laudet, hæc occurrit ratio. Lobiis, vbi Vrsmarus post obitum sepultus est, Abbatiales Infulas gessit; nequaquam verò Crispinij, vbi Landelinus vitam clausit atque etiamnum quiescit. Ascetæ Lobienses Indicem suorum Abbatum ordiuntur ab Vrsmaro, Crispinienses à Landelino. Præfuit tamen Landelinus vtrobique cum Abbatis titulo, nec immeritò *plurimorum Monasteriorum Pater* in Martyrologio Benedictino [c] nuncupatur. Lobiense Monasterium regebat, cùm corpus sanctæ Amelbergæ Melbodio, vbi obierat, Lobias delatum est. Agemus infrà de Præfectura Crispiniensi.

c d. 15. Iun.

XXV. Hugo Menardus Acta sancti Rodingi Bellilocensis Abbatis ex eiusdem Monasterij Codice manuscripto concinnauit publicauitque [d]. Natum vult in Scotia, cùm annus ab Incarnatione Dominica quingentesimus nonagesimus-quartus numerabatur, & in cauerna, quæ vno circiter milliario à Monasterio Bellilocensi distabat, vitam clausisse, cùm annum ætatis decimum-septimum supra centesimum agebat. De anno, quo Rodingus natus est, non disputamus. De anno, quo mortuus est, non est par ratio, nam teste

d Lib. 2. obseruat. d. 17. Sept.

AN. CH. 686. THEODOR. III. R. 13.

eodem Menardo præsens aderat Armonius Virodunensis Episcopus, qui longè ante annum à quingentesimo nonagesimo-quarto centesimum decimum-septimum, id est, longè ante annum à Christo nato septingentesimum vndecimum viuere desiit. Suspicamur mendum in numeros irrepsisse, quia transpositæ fuerunt literæ numerales, itaut Rodingus annum ætatis non CXVII. sed XCVII. attigerit, obieritque anno Christi sexcentesimo nonagesimo-primo, qui secundus Armonij Virodunensis Episcopi fuit. Ceterùm quinquennio priusquàm moreretur, regimine Bellilocensi se penitus abdicauit, & Stephano Abbate designato in speluncam vno circiter milliario à Cœnobio Bellilocensi distantem secessit. Id autem peregit, cùm iuxta Menardi calculum natus esset annos CXII. iuxta nostram computationem annos duntaxat XCII. id est, hoc anno, qui post annum à Christo nato quingentesimum nonagesimum-quartum est nonagesimus-secundus. *Angelum*, inquit Menardus, *custodem sibi familiarem habebat, qui se in eius conspectum dare solebat, eúmque sedulò admonebat de omni re, quæ ipsi ex munere incumbebat. Tandem cùm duodecim annis supra centum* (lege, duobus annis supra nonaginta) *natus esset, designato Abbate Stephano in cauerna latere voluit, quæ vno circiter milliario distabat inter tres montes depressa, cum vno Monacho, qui singulis hebdomadis panem ex Monasterio afferebat, nam vir Dei nullum alium cibum sumere volebat, vixque permisit, vt in eodem loco tuguriolum eremiticum sibi & socio Monachi construerent. Singulis diebus Dominicis & Festis solemnioribus ad Monasterium se conferens, ibi rem diuinam faciebat, & datâ benedictione ieiunus recedebat, eúmque Monachi prosequebantur ad quendam locum, vbi Crux posita est, quos post breuem exhortationem dimittebat. Sancti Rodingi tuguriolum adhuc superest, ad quod ægroti confluunt, & maximè ex febre laborantes, qui haustâ aquâ de fonte tuguriolo adiacente sanitatem consequuntur.* In altera sancti Rodingi vita, quam idem Menardus ex Codice Catalaunensi, *ne vno quidem*, vt affirmat, *apice mutato* publicauit, quot annos beatus Rodingus vixit, Auctor non prodit, longæuam tamen ei vitam tribuit, vtpote Episcopo in Scotia priùs ordinato, quàm in Gallias cum sanctis Columbano & Gallo traiiceret, Regiúmque Præceptum à Childerico Francorum Rege priùs adepto, quàm Monasterij Bellilocensis administrationem abdicaret. Sancti Columbanus & Gallus in Galliam transfretarunt anno Christi quingentesimo duodeseptuagesimo, Childericus anno Christi sexcentesimo sexagesimo regnare cœpit, ergo Rodingus, si Pontificatum suscepit ante Sanctorum Columbani & Galli profectionem in Gallias, & vitam ad Principatum vsque Childerici Regis produxit, vixit ad minimum annos duos ac viginti supra centum. Id nemo facilè crediderit. Super ætate Rodingi satius est Codicem sequi Bellilocensem, expuncto tamen næuo de quo suprà. Ceterùm in Codice Catalaunensi, de Rodingi secessu in eremum post abdicatam Monasterij Bellilocensis administrationem hæc enarrantur. *Compositis quæ fratrum necessaria videbantur vtilitati, cernens sibi quiddam subtrahi perfectionis, dum animo circa multa occupato & terrenis implicato negotiis minùs theoricæ vitæ intenderet dulcedini, conuocatis fratribus sui voti deliberationem aperit, quòd scilicet vel in vltima senecta in solitudinem secedere vellet, vt ab humano consortio semotus liberiùs posset in diuina contemplatione oculum mentis figere. Erat autem eiusdem Congregationis Monachus quidam Stephanus nomine plùs ceteris religiosæ deditus vitæ ac regularis disciplinæ insignitus vigore. Hunc itaque cum consensu fratrum eis Patrem præfecit, & vno comite contentus egressus è Monasterio secessit in locum horroris & vastæ solitudinis, & deinceps habitauit secum. Verùm longiùs à Monasterio non recessit, sed inter opaca syluarum latitans, incertum quippe est vbinam habitauerit, milliario solùm dimidio disparatus mansit ab illo. Diebus etiam festis ad Monasterium recurrere consueuerat, ibique Missarum solemnia peragens, ac fratribus spiritualis alloquij pabulo refectis ad squalorem solitudinis remeabat. Noctibus insuper locum reuisere solebat, vt si quid actitari negligentiùs inueniret, corrigeret.*

Rodingus regimine Monasterii Bellilocensis dimisso secedit in eremum.

Stephanus fit Abbas.

rigeret. Cúmque circa pullorum cantum vel ad intuitum Arcturi seu ortum Phosphori seu ceterorum syderum diem nunciantium (erat enim vt sunt plurimi nationis Scotorum Astrologiæ peritus) Auroram propinquare sentiret, à nemine visus in solitudinem redibat, in Psalmis, Hymnis, Canticis spiritualibus perpetuans terris inuitus, desiderio cæli ciuibus iam admixtus.

AN. CH. 686. THEODOR. III. R. 13.

XXVI. Hoc eodem anno cùm Claudius, qui Pontificatu Bisuntino sponte se abdicarat, in Monasterio Sancti Eugendi, quod & Iurense nuncupatur, vitam monasticam per quinquennium duxisset, ex Monacho factus est Abbas eiusdem loci, sic enim Author vitæ scribit apud Chiffletium [a]. *Completis quinque annis ab introitu S. Claudij, Sanctus Iniuriosus Abbas migrauit ad Dominum, quo dato Ecclesiasticæ sepulturæ, fratres venerabiles dicti loci, communi consensu, cum magno deuotionis ardore, præfatum beatissimum Præsulem elegerunt sibi in Pastorem, & habito eius (quem eximiâ charitate, quâ erat præditus, dedit) assensu, miserunt ad Sedem Apostolicam, postulantes beatum virum sibi dari in Prælatum. Sanctus verò Ioannes Sanctæ Sedis Apostolicæ apicem tenens, qui prædictum Sanctum optimè nouerat, eisdem fratribus ac Monasterio beatissimum virum concessit in Pastorem, quod non sine diuina dispositione factum esse creditur, quòd in loco, in quo plures floruerant Sancti, beatissimus Præsul adnumeraretur, & locus ipse insignior efficeretur.*

[a] In Vesont. p. 2. c. 24.

INIVRIOSVS ABB. CONDATESC. OBIT.

SVCCEDIT CLAVDIVS.

XXVII. Anonymus ille qui vitam Sancti Claudij scripsit, quamuis ab eius æuo procul remotus vixerit, in aliqua debet existimatione poni, quia Historiam suam contexuit ex variis chartis quas vt ipsemet testatur propriis oculis vidit & in Archiuis Monasterij Iurensis legit. In toto suo opere vsus est quatuor duntaxat Characteribus Chronologicis, Claudium asseruit creatum Episcopum anno sexcentesimo vicesimo-sexto Incarnationis Dominicæ, electum Abbatem sub Pontificatu Ioannis Papæ, profectum Parisios ad Clodoueum Regem, ac mortuum anno quarto Childeberti Regis. Prima temporis nota, quam petiit ab Incarnatione Dominica & pro suo vsurpauit arbitratu, nullo in pretio habenda est, nisi ceteris cohæreat, quæ validissimæ sunt auctoritatis, quia sapiunt antiquitatem & ipsam ætatem Sancti Claudij. Annus quartus Childeberti Regis illigatur anno Christi duodeseptingentesimo, in illum igitur annum mors Sancti Claudij est reiicienda. Anonymus, quoniam existimauit Claudium Abbatem fuisse annis quinquaginta quinque, duplicem patitur interpretationem super Clodoueo Rege, ex eius enim opinione Abbas Claudius adire potuit tum Clodoueum Secundum, qui ab anno Christi sexcentesimo duodequadragesimo ad annum Christi sexcentesimum quinquagesimum-quintum per annos fermè octodecim regnauit, tum Clodoueum Tertium, qui regnum per annos duos ab anno Christi sexcentesimo nonagesimo-secundo ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quartum administrauit, ex nostro autem computo Clodoueus Rex, ad quem Claudius Iurensis Abbas se contulit, non huius nominis Secundus fuit qui pridem obierat, sed Tertius, qui sexto eiusdem Abbatis anno regnare cœpit. Restat vt de Ioanne Papa differamus. Anonymus Ioannem Quartum intellexit, cuius Pontificatum anno Christi sexcentesimo vndequadragesimo illigauit, eáque de causa Claudium *anno sexcentesimo vicesimo-sexto Incarnationis Dominicæ* Bisuntinis infulis donatum asseruit. En fons & origo totius controuersiæ, quam hoc loco dirimendam suscepimus. Nam cùm Anonymus Claudium anno Christi sexcentesimo tricesimo-nono Abbatem Iurensis Monasterij creatum supposuisset, annos in Abbatiali dignitate quinquaginta quinque non dubitauit attribuere, vt eiusdem obitum consignaret anno quarto Childeberti Regis, quem putauit in Regnum Francorum successisse anno Christi sexcentesimo nonagesimo. Non miramur Ioannis Quarti Pontificatum ex Anonymi calculo in annum Christi sexcentesimum vndequadragesimum incidere, quia super anno quo Ioannes Quartus in Papam assumptus est adeò variæ reperiuntur Authorum sententiæ, vt Sigiber-

EIVS ÆTAS EXAMINATVR.

AN. CH. 686. THEODOR. III. R. 13.

tus id contigisse scribat anno Christi sexcentesimo tricesimo-quinto, alij aliquot annis seriùs, Baronius ineunte anno Christi sexcentesimo quadragesimo, nos eodem anno sexcentesimo quadragesimo exeunte ex computo Anastasij, apud quem Ioannes obit quarto Idus Octobris postquàm sedit annum vnum, menses nouem, dies octodecim, & Theodorus post mensem vnum ac dies tredecim Ioanni suffectus Pontificatum tenet annos sex, menses quinque, dies octodecim, habétque successorem Martinum, qui Romanum Præsulatum adeptus est anno Christi sexcentesimo quadragesimo-nono, vt suo loco probauimus. Haud magis miramur annum Childeberti Regis quartum ex Anonymi supputatione cadere in annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quartum, in enumerandis enim annis Regum qui post Clodoueum Secundum siue post annum Christi sexcentesimum quinquagesimum-quintum apud Francos imperarunt, non consentiunt inter se Chronologi; Clotario Tertio alij annos tribuunt quatuor, alij quatuordecim; Theodorico Tertio alij annos quatuordecim, alij septemdecim, nonnulli octodecim, quidam vndeviginti; Clodoueo Tertio alij duos, alij quatuor; Childeberto Tertio alij tredecim, alij sexdecim, atque etiam septemdecim necnon octodecim ac nouemdecim. Singulas opiniones examini subiiciemus suis locis. Impræsentiarum monebimus tantùm anno Childeberti Regis quarto annum Christi duodeseptingentesimum à nobis illigari, quia veteres Annalium Authores, quorum alij in anno Christi septingentesimo nonagesimo, alij in anno octingentesimo desinunt, consignant anno Christi septingentesimo vndecimo mortem Childeberti, quem annis septemdecim regnasse prodit Auctor synchronus in Gestis Regum Francorum [a]. Iamuerò si anno Incarnationis Dominicæ DCXXVI Claudius natus erat annos triginta-duos, vt ex Anonymo colligitur, vixitque vsque ad annum Childeberti Regis quartum, qui cum anno Christi duodeseptingentesimo coincidit, peruenit non tantùm ad annum ætatis vndecentesimum vt Anonymus existimauit, sed & quartum attigit supra centesimum, rexitque Abbatiam Iurensem annis sexaginta. Ætas adeò longæua destruitur, si considerentur quæ dicta sunt de Pontificatu Sancti Donati, qui procul dubio Bisuntinam Ecclesiam regebat anno Christi sexcentesimo vicesimo-sexto. Quapropter Ioannes Papa, quo Romæ sedente Claudius creatus est Abbas Iurensis, non haberi debet illius nominis Quartus qui vitam clausit quarto Idus Octobris anno Christi sexcentesimo quadragesimo, sed Quintus qui teste Anastasio sepultus est ad beatum Petrum Apostolum die secundâ mensis Augusti, Indictione decimâ-quartâ siue anno Christi sexcentesimo octogesimo-sexto postquàm sedisset annum vnum & dies vndecim. Maneat igitur pro re certa & indubitata Claudium à Monachis Iurensibus promotum in Abbatem fuisse hoc anno, Christi sexcentesimo octogesimo-sexto, ætatis suæ quadragesimo-quarto.

[a] C. 50.

XXVIII. *Accepto autem regimine dicti Monasterij*, vt Author vitæ prosequitur, *multi Clerici tam Ecclesiæ Bisuntinensis, quàm aliarum Ecclesiarum, necnon multi iuuenes nobiles diuersarum vrbium, oppidorum, & terrarum, ad eum cateruatim confluebant, cupientes ei adhærere, ac cum multa instantia postulantes se recipi in Monasterio, quos beatissimus Pater absque difficultate & personarum acceptione recipiebat.*

XXIX. KILIANVS ABBAS IN FRANCIAM VENIT.

Kilianus patriâ Scotus siue Hibernus relicto Monasterio cui præerat, & *collectis sociis, in quibus idem feruor dilectionis ardebat, ad vicinam Scotiæ* siue Hiberniæ *Britanniam peruenit. Quam non longâ nauigatione præteriens Galliam attigit. Quâ penetratâ in prouinciam Germaniæ deuenit, quæ ab incolis terræ ipsius Orientalis Francia vocitatur, ibique in oppido quod Wirzeburg eorum linguâ dicitur, latinâ verò linguâ virorum interpretari castellum potest, moram se facturum disposuit, eò quòd intrepidus coronam optaret Martyrij. Sed tamen verbo prædicationis interim abstinuit, donec Romano se Pontifici præsentaret, quatenus apud*

ROMAM PROFICISCITVR.

Romanam Sedem & integrum Christianæ religionis dogma & licentiam prædicandi acciperet. Tunc autem præerat Romanæ Ecclesiæ Konon Pontifex. Huc vsque de Kiliano vetustus Auctor vitæ [a]. Porrò Conon, vt ex Anastasio mox probaturi sumus, hoc anno creatus est Papa decimo-tertio Kalendas Nouembres, & anno sequenti decessit tertio Idus Octobres, cùm sedisset menses vndecim & dies viginti tres. Quapropter existimamus Kilianum hoc anno ex Hibernia in Galliam ac Germaniam penetrasse, tum profectum in Italiam, & anno sequenti Episcopum ordinatum fuisse à Conone. AN. CH. 686. THEODOR. III R. 13.

[a] Ap. Canisium Tom. 4

XXX. CHRONOLOGIA ROMANORVM PONTIFICVM.

Post Sanctum Agathonem, cuius mors, teste Anastasio, quarto Idus Ianuarij, quo die colitur, anno Christi sexcentesimo octogesimo-secundo contigit, vt alio loco probauimus, Sedi Romanæ præfuerunt Leo Secundus, Benedictus Secundus, Ioannes Quintus & Conon, de quibus agendum nobis hîc sigillatim, vt clariùs ostendamus quonam anno Conon inierit Pontificatum & Kilianum ad se venientem susceperit.

XXXI. Agathone mortuo *cessauit Episcopatus annum vnum, menses septem, dies quinque.* Leo post diuturnum illud interpontificium suffectus *sedit menses decem, dies decem & septem,* & *sepultus est ad beatum Petrum Apostolum sub die quinto Nonas Iulias.* Hæc Anastasius. Electus est igitur Leo decimo-septimo Kalendas Septembris anno Christi sexcentesimo octogesimo-tertio, decessítque quinto Nonas Iulias anno Christi sexcentesimo octogesimo-quarto. Refragantur recentiores. Aiunt enim Leonem obiisse quarto Kalendas Iulij, quo die anniuersaria eius memoria in Martyrologio & Breuiario Ecclesiæ Romanæ celebratur. At in veteribus Martyrologiis antiquísque Kalendariis quarto Kalendas Iulij non occurrit mentio Leonis Secundi, sed Leonis Primi, qui cognomento Magnus fuit, & anno Christi quadringentesimo quadragesimo sedere cœpit.

XXXII. Ioannes Fronto, Canonicus Regularis, Sacræ Theologiæ Professor in Monasterio Sanctæ Genouefæ & in Academia Parisiensi Cancellarius, ante aliquot annos Kalendarium Romanum nongentis annis antiquius ex manuscripto Codice Monasterij Sanctæ Genouefæ Parisiensis in monte, aureis characteribus exarato, publicauit, & in notis ad diem Iunij duodetricesimum, vt Leonem Secundum illo die mortuum inficiaretur, hoc præcipuè nisus est argumento, quòd Leo, teste Anastasio, *fecit ordinationem vnam per mensem Iunij die vigesimâ-septimâ, Presbyteros nouem, Diaconos tres, Episcopos per diuersa loca numero viginti tres.* Cùm enim Ordines celebrati fuerint à vespertinis horis diei vicesimæ-septimæ ad matutinas diei vicesimæ-octauæ, nisi subitò mortuus sit, non potest eius Natalis in diem Iunij vicesimam-octauam incidere.

XXXIII. Locum Anastasij corruptum esse plerique iam censuerunt. In multis exemplaribus ad marginem reponitur mensis Maius retentâ die vicesimâ-septimâ. Sic legit Baronius [b] in Annalibus Ecclesiasticis, ne cogatur Leonis mortem eodem die consignare quo sacros Ordines contulerat. Meliùs in Breuiario Romano [c] seruatur mensis Iunius expunctâ diei notâ. *Ordinatione vnâ, mense Iunio, creauit Presbyteros nouem, Diaconos tres, Episcopos diuersis in locis viginti tres.* Fecit Leo Pontifex hanc ordinationem mense Iunio, die vel quarto vel vndecimo. Alteruter enim illorum dierum cum Sabbato quatuor Temporum coincidit; quartus, si Sabbatum fuit proximum post Pentecosten; vndecimus, si Sabbatum fuit secundum mensis Iunij, quia Paschalis solennitas anno Christi sexcentesimo octogesimo-quarto celebrata est quarto Idus Apriles, & litera Dominicalis B per mensem Iunium illo anno cucurrit. Hæc vt clariora tibi fiant, lege Micrologum de Ecclesiasticis obseruationibus, capite vicesimo-quinto. Florebat Auctor istius libelli circa annum Christi millesimum octogesimum. Obseruauit initio capitis suprà notati, Gregorium Papam Septimum, qui Pontificatum anno Christi millesimo septuagesimo-tertio suscepit, inter alia decreta constituisse, *vt*

[b] Ad an. 684. n. 1.
[c] d. 28. Iun.

AN. CH. 686. THEODOR. III. R. 13.

æstiuale ieiunium infra octauam Pentecostes annuatim celebraretur. Deinde eodem capite circa ieiunium æstiuale duplicem consuetudinem diuersis variorum locorum vsibus receptam clarissimè distinxit. Alij enim ieiunium quatuor Temporum celebrabant infra octauam Pentecostes, alij in secunda feria quarta, in secunda feria sexta & in secundo Sabbato mensis Iunij. Potior erat eorum ratio, qui priorem ritum sequebantur. Inter Sermones Leonis Magni, quatuor inscribuntur *de ieiunio Pentecostes*, clarissiméque demonstrant ieiunium æstiuale quatuor temporum infra octauam Pentecostes obseruari solitum. Initium primi tale est. *Hodiernam, dilectissimi, festiuitatem descensione Sancti Spiritûs consecratam sequitur, vt nostis, solenne ieiunium, quod animis corporibúsque curandis salubriter institutum, deuotâ nobis est obseruantiâ celebrandum. Repletis namque Apostolis virtute promissâ, & in corda eorum Spiritu veritatis ingresso, non ambigimus inter cetera cælestis sacramenta doctrinæ, hanc spiritalis continentiæ disciplinam de Paracleti magisterio primitus fuisse conceptam, vt sanctificatæ ieiunio mentes conferendis sibi charismatibus fierent aptiores.* Auctoritas Leonis Magni, qui Romæ Pontifex sedit, facilè suadet antiquissimum Ecclesiæ Romanæ morem fuisse, vt ieiunium æstiuale quatuor temporum infra octauam Pentecostes obseruaretur, quamuis aliæ non deessent Ecclesiæ, quæ secus agerent, eidemque ieiunio assignarent secundam feriam quartam mensis Iunij cum subsequente feria sexta & proximo Sabbato. Iuxta ritum Leonis Magni, Leo Secundus anno Christi sexcentesimo octogesimo-quarto fecit ordinationem pridie Nonas Iunij seu Sabbato infra octauam Pentecostes. Qui ieiunium æstiuale extra hebdomadam Pentecostes volebant obseruari, dicebant hoc ieiunium vocari ieiunium mensis quarti seu Iunij, Pentecosten autem in mensem tertium seu Maium incidere. Præclarè respondet Auctor [a] Micrologi, ieiunium æstiuale, quamuis mense Maio sæpè celebretur, pertinere semper ad Iunij Lunationem, sæpè etiam ad ipsa Iunij Kalendaria quorum initium notatur postridie Idus Maias seu die decimo-sexto Maij. *Non mireris*, inquit, *quòd hoc ieiunium Iunio potiùs quàm Maio adscriptum reperiri malunt, quamuis iuxta superiorem tractatum & in Maio sæpiùs celebretur. Ipsa enim Pentecoste, cum qua hoc ieiunium semper obseruatur, in Maio sæpiùs quàm in Iunio celebratur, quæ tamen, iuxta computationem Lunæ, Iunio semper ascribitur. Nam hoc festum, sicut & Pascha, non iuxta rationem mensium, sed Lunationum, annuatim obseruatur. Et illud quidem Aprili, hoc autem Iunio, propter obseruationem Lunationum eorumdem mensium, semper ascribitur, quamuis eosdem menses multoties anticipent, sicut & ipsæ Lunationes. Eâdem igitur ratione & hoc ieiunium Iunio ascribimus, quod & cum Pentecoste sub eadem Lunatione annuatim obseruare debemus. Hoc sanè ieiunium semper Lunationem Iunij, sæpe etiam & Kalendaria eius obseruat, numquam autem Lunationem Maij, nec semper Kalendaria eius attingit. Semper vtique aut Kalendaria, aut Lunationem Iunij possidet. Maij autem sæpenumero nec Kalendaria, nec Lunationem obtinet. Quare & Iunio competentiùs attitulatur quem nunquam dimittit, quàm Maio quem multoties omnino prætermittit.* Anno Christi sexcentesimo octogesimo-quarto, secundum Sabbatum mensis Iunij cum die vndecimo Iunij coincidit, quia illo anno mensis Iunius literâ Dominicali B præditus fuit. Videant iam quo fundamento nitantur, qui ordinationem illo anno à Leone Pontifice factam volunt aut die vicesimâ septimâ Maij quæ incidit in feriam sextam ante Pentecosten, aut die vicesimâ septimâ Iunij quæ incidit in feriam secundam hebdomadæ quintæ post eandem Pentecosten.

[a] Cap. 25.

XXXIV. Licèt hanc ordinationem consignemus pridie Nonas Iunij, non ideò imus in eorum sententiam, qui Leonem quarto Kalendas Iulij mortuum tradunt. Hi suam opinionem tuentur auctoritate Martyrologij Romani & Officij Ecclesiastici. Nam Martyrologium Romanum sic habet quarto Kalendas Iulij. *Romæ; Sancti Leonis Papæ Secundi.* Et eodem die Breuiarium Ro-

manum in ipsius Leonis Officio[a]. *Sepultus est in Basilica Sancti Petri, quarto Kalendas Iulij.* In antiquis Martyrologiis, quarto Kalendas Iulij, memoria celebratur Sancti Leonis Papæ. Is fuit Leo Primus seu Magnus. At, quia Leo Primus obiit tertio Idus Aprilis, posteris seculis, cùm eius nomen illo die recoli cœpit, Leo Secundus habitus est is, cuius mentio fiebat in Tabulis Ecclesiasticis quarto Kalendas Iulij. Nec aliam rationem quæras cur Leo Secundus quarto Kalendas Iulij mortuus à Neotericis asseratur, cúrque illo die proprium habeat Officium in Breuiario Romano.

AN. CH. 686. THEODOR. III. R. 13

[a] Lect. 6.

XXXV. In genuino Bedæ Martyrologio, quod Godefridus Henschenius anno priori publicauit, tertio Idus Aprilis mentio fit *Leonis Papæ & Confessoris*, & quarto Kalendas Iulij, *Sancti Leonis Papæ*. In vulgato autem eiusdem Bedæ Martyrologio, quod extat operum Tomo tertio, nulla fit Leonis Papæ memoria tertio Idus Aprilis, sed quarto Kalendas Iulij hæc leguntur, quæ Leoni Primo conueniunt. *Leonis Papæ, qui post Petrum Apostolum quadragesimus-septimus in vrbe Roma sedit annos viginti vnum, mensem vnum, dies tredecim. Hic cum multis Episcopis fidem Catholicam exponens, Eutychianam & Nestorianam hæresim damnauit, & sanctissimum Concilium Chalcedonense suâ industriâ congregari fecit. Hic constituit intra actionem dicere, sanctum sacrificium, & Monacham non accipere velamen capitis benedictum ab Episcopo, nisi priùs probata illius virginitas fuerit.* Kalendarium Romanum, quod Ioannes Fronto publicauit, eandem Bedæ ætatem sapit, exaratúmque videtur intra tempora Gregorij Secundi & Gregorij Tertij, quorum alter Romæ sedere cœpit anno Christi septingentesimo decimo-quinto, alter viuere desiit anno Christi septingentesimo quadragesimo-primo. In illo Kalendario, nullius Sancti nomen aut festum occurrit tertio Idus Aprilis, ponitúrque quarto Kalendas Iulij *Translatio corporis B. Leonis.* Quis autem credat in eo Kalendario Leonem Secundum inscriptum & prætermissum Leonem Magnum? Sergius Papa, qui Pontificatum tertio post Leonis Secundi mortem anno suscepit, corpus beati Leonis, quod in Basilica Sancti Petri quiescebat, ex vno loco in alium transtulit. Sic enim Anastasius in ipsius Sergij vita. *Hic corpus B. Leonis probatissimi Patris atque Pontificis, quod in abdito inferioris secretarij prædictæ Basilicæ*, nempe Sancti Petri, *positum fuerat, factâ diligentiùs tumbâ in denominata Basilica publico loco, vt sibi fuerat reuelatum, reposuit, ac locum ipsum ornauit.* Hæc procul dubio Leonis Magni Translatio fuit, cuius dies ex prælaudato Kalendario colligitur, vnde data Bedæ & aliis occasio, vt illo die, quarto videlicet Kalendas Iulij, memoriam Leonis Primi celebrarent. Vsuardus & Wandalbertus Sancti Leonis bis meminerunt, semel tertio Idus Apriles, iterum quarto Kalendas Iulias. Vsuardus tertio Idus Apriles sic. *Romæ, Natalis beati Leonis Papæ. cuius temporibus extitit sancta Synodus Chalcedonensis.* Et quarto Kalendas Iulias. *Natalis beati Leonis Papæ & Doctoris.* Wandalbertus seu Wandelbertus tertio Idus Apriles hoc disticho

Pontifice & summo ternæ irradiante Leone
Splendent; ore, manu, Christi qui pauit ouile.

Et quarto Kalendas Iulias hoc versu,

Præsule quartus ouat, verbi & Doctore Leone.

Ioannes Molanus vtroque loco Leonem Primum intelligit. Nam tertio Idus Apriles ad marginem istarum vocum, *beati Leonis Papæ*, quæ leguntur illo die apud Vsuardum, hanc habet notatiunculam, *Primi, de quo 28. Iunij*, Et quarto Kalendas Iulias, istam; *de Leone, Pontificale c. 47. & Canisius ante opera.* Vsuardum, quem Ioannes Molanus anno Christi millesimo quingentessimo duodeseptuagesimo Louanij publicarat, Laurentius *de la Barre* Parisiis edendum quoque curauit anno Christi millesimo quingentesimo octogesimo-tertio, diuersámque à Molano super Sancto Leone sententiam amplexus, notam, quam ille quarto Kalendas Iulias ad marginem

AN. CH 686. THEODOR. III. R. 13.

Vsuardi posuerat, ad diem tertium ante Idus Apriles ita transtulit. *De Leone ter Sancto Pontificale cap. 47. Vita operibus præmissa, Auctore, vt puto, Canisio. Pluráque ex ipsius Auctoris scriptis, de vita eius addi possent.* Et quarto Kalendas Iulias Leonem Papam, expuncto Doctoris titulo, Confessorem vocauit, tum subiecit ad marginem hæc verba nouæ illustrationi accommodata. *De Leone 2. Pontificale cap. 82.* Vt duos Leones distingueret, Doctoris titulum, quem Leoni Magno conuenire non inficiabatur, quarto Kalendas Iulias abrasit. At hic titulus legitur in omnibus exemplaribus Vsuardi, nec adeò facilè deleri vel cum altero mutari potest apud Wandalbertum, qui Martyrologium metricè composuit, & quarto Kalendas Iulias hunc versum euulgauit.

Præsule quartus ouat, verbi & Doctore Leone.

XXXVI. Iacobus Mosander Carthusiæ Coloniensis insignis alumnus, Adonis Martyrologium primus edidit cum hac præfatione. *Martyrologium hoc ex quatuor peruetustis manuscriptis Codicibus sibi mutuò correspondentibus manu propriâ exarauimus. Verùm quartus à Monacho Ordinis Sancti Benedicti conscriptus aliquot Sanctorum nomina continebat, qui in ceteris tribus non habebantur. De quibus cùm dubitaremus, an essent Adonis, vel potiùs per dictum Monachum eius Martyrologio adiecta, doctorum virorum vsi consilio, eosdem Sanctos signo stellæ, sic *, prænotauimus ad euitandum omnem errorem & scrupulum.* Heribertus Rosweydus Vltraiectinus Societatis Iesu Theologus tres Codices Mosandrianis vetustiores nactus, multò plura, quæ retulit in Appendicem, deprehendit Adonis non esse, & vt ea de quibus Mosander iam dubitarat, à ceteris distingueret quæ iudicio trium prædictorum Codicum resecanda videbantur, illa, vt Mosander fecerat, stellâ prænotauit, hæc absque asterisci signo recensuit. *Ego*, inquit in præfatione ad Appendicem, *collatione trium Codicum manuscriptorum Mosandrianis Codicibus vetustiorum, multò plura deprehendi Adonis non esse. Quæ in Appendicem quoque retuli, sine asterisci tamen signo, vt constet quæ communi nostro Mosandríque consensu ab Adone resecanda sint, quæ verò prætereà iudicio trium manuscriptorum quos dixi Codicum.* In illa Appendice, tertio Idus Aprilis, hæc notantur asterisco. *Eodem die, Romæ, beati Leonis Papæ.* Ergo Mosandri Rosweydíque iudicio mentio beati Leonis apud Adonem fit tantùm quarto Kalendas Iulij, quo die breuiter sic idem Ado. *Ipso die, Natalis Sancti Leonis Papæ.* Cetera enim, quæ vulgatus exhibet Ado, reiiciuntur in Appendicem à Rosweydo, nec immeritò, quia non ad vnum Leonem seu Primum seu Secundum, sed partim ad Primum partim ad Secundum pertinent. Secundo congruunt ista. *Qui sedit menses decem Romæ. Hic eloquentissimus & diuinis Scripturis sufficienter instructus, Græcâ Latinâque linguâ eruditus. Hic sanctam sextam Synodum, quæ in Regia vrbe celebrata est, vbi damnati sunt Cyrus, Sergius*, & alij hîc omissi breuitatis causâ, *qui vnam voluntatem & operationem in Domino Iesu Christo prædicabant, de Græco in Latinum transtulit. Hic constituit, vt qui Archiepiscopus ordinatus fuerit, nullâ consuetudine pro vsu Pallij in diuersis officiis persoluere debeat.* Leoni Primo hæc. *Hic cum multis Episcopis fidem Catholicam exponens, Eutychianam & Nestorianam hæresim damnauit, & sanctissimum Concilium Chalcedonicum suâ industriâ congregari fecit. Hic constituit Monacham non accipere velamen capitis benedictum ab Episcopo, nisi priùs probata illius virginitas fuerit.* Rosweydus Adonis Martyrologio præposuit aliud, quod vetus Romanum falsò censuit, est enim Adonis epitome, in qua nullum tertio Idus Aprilis de Sancto Leone verbum occurrit, hæc autem quarto Kalendas Iulij. *Romæ, Leonis Papæ.* Gregorius Magnus Papa Leone Primo posterior & antiquior Secundo, scripsit librum Sacramentorum, in quo vel neutrius Leonis meminit iuxta fidem Codicis Remensis, vel Leonis duntaxat Primi cuius festum in multis exemplaribus quarto Kalendas Iulij memoratur. Hodie vterque Leo commendatur in Martyrologio Romano. Primus tertio Idus Aprilis sic. *Romæ Sanc-*

ti Leonis Papæ, qui virtutum excellens meritis dictus est Magnus. Eius temporibus celebrata fuit Sancta Synodus Chalcedonensis, in qua ipse per Legatos Eutychem damnauit, cuius etiam Synodi decreta auctoritate suâ confirmauit, cúmque multa sanxisset & luculenter scripsisset, de sancta Dei Ecclesia & vniuerso grege Dominico Pastor bonus optimè meritus in pace quieuit. Et Leo Secundus, quarto Kalendas Iulij, sic, *Romæ, Sancti Leonis Papæ Secundi.*

AN. CH. 686. THEODOR. III. R. 13.

XXXVII. Ex lectione ac collatione tot Martyrologiorum ac Kalendariorum liquet nullam olim Leonis Papæ Secundi memoriam in Ecclesia Romana fieri solitam, & in vetustis Fastis ad Leonem Primum ea pertinere quæ quarto Kalendas Iulij de Leone Secundo recentiores explicuerunt. Nihil igitur obest quominùs Leonem Secundum iuxta sententiam Anastasij quinto Nonas Iulij mortuum asseramus. Post felicem eius ad Deum migrationem *cessauit Episcopatus menses* II. *dies* XXII. Successor Benedictus annum integrum non sedit. Transiit ad Deum aut Nonis Maiis, vt vulgatum Bedæ Martyrologium, Appendix ad Martyrologium Adonis & Martyrologium Romanum testantur, aut postridie easdem Nonas siue octauo Idus Maias vt Anastasius scribit. Tenuit igitur Pontificatum menses septem, dies duodecim aut tredecim. *Suscepit*, teste Anastasio, *Diuales iussiones Clementissimi Constantini Magni Principis*, &, eodem Auctore [a], Constantinus Augustus vitam clausit *initio Septembris, Indictione decimâ-quartâ*, siue anno Christi sexcentesimo octogesimo-quinto. Hinc constat sancti Benedicti Pontificatum partim ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-quartum, partim ad annum proximum pertinere.

[a] In Ioann. 5.

XXXVIII. Apud Anastasium sanctus Benedictus sepelitur *octauo Idus Maij*, cessat Episcopatus *menses duos, dies quindecim.* Ioannes sancti Benedicti successor sedet *annum vnum, dies nouem*, & sepelitur *die secundâ mensis Augusti.* Excessit igitur ex hac vita Ioannes quarto Nonas Augustas, anno Christi sexcentesimo octogesimo-sexto. *Cessauit Episcopatus menses duos, dies decem & octo.* Tum electus est Conon decimo-tertio Kalendas Nouembres, vt dictum est suprà.

XXXIX. ERONVS EP. LINGONENSIS. De Ioanne Quinto Papa silere hoc loco non possumus, quod in Chronico San-Benigniano legitur. *Tempore Wlfechranni venerandæ memoriæ Abbatis præsidebat Lingonum Ecclesiæ Eronus venerabilis Episcopus, qui inter cætera beneficia, quæ huic contulit loco*, nempe Monasterio sancti Benigni, *à Summo Pontifice vel veriùs Romanis Pontificibus Ioanne & Sergio petiit fieri decretum, in quo continetur, vt nullus præsumat constituere Cymiterium vel sacrare, præter hunc qui ad istam sancti Benigni Ecclesiam pertinet, & vt nullus audeat vim aliquam inferre in Claustro vel in Burgo ad hunc locum pertinente.* Temporibus igitur Ioannis Papæ Quinti, Monasterio sancti Benigni præerat Wlfechrannus Abbas illius nominis Secundus, Ecclesiæ Lingonensi Eronus Episcopus. Obiit Ioannes quarto Nonas Augustas, hoc anno. Vacauit Sedes *menses duos, dies decem & octo*, teste Anastasio. Tum subrogatus est Conon decimo-tertio Kalendas Nouembres. Hic sedit menses vndecim & dies viginti tres, obiítque tertio Idus Octobres anno sequenti. Successit in Sedem Romanam Sergius, de quo non semel locuturi sumus.

WLFECRANNVS ABB. SANBENIGN.

XL. VLTANO ABBATE PERONENSI MORTVO. Hoc anno, quo Kilianus Scotus in Franciam nauigauit, Vltanus æquè Scotus apud Viromanduos obiit, & maximum sui desiderium Francis reliquit. Hic trium erat Monasteriorum Abbas, Fossensis in Episcopatu Traiectensi, Peronensis & San-Quintinensis in Diœcesi Nouiomensi. Migrauit ad Deum Kalendis Maij. Sacra eius ossa partim Peronæ, partim Fossis adseruantur, vt Molanus & Miræus ad illum diem testantur. De anno, quo rebus humanis exemptus est, non omnes consentiunt. Ioannes Buzelinus [b] mortuum scribit *an. circiter* 679. Citiùs defunctum opinatur [c] Iacobus Malbrancus, Amatum enim, qui sub ipsius Vltani custodia, quandiu hic vixit, in Monasterio Peronensi detentus est, *aerâ Christi* 678 Monasterij Broilensis

[b] In Annal. Gallo-Fland. lib. 2.

[c] In Chronolog. Tom. 1. de Morin.

AN. CH. 686. THEODOR. III. R. 13.

Abbatem factum tradit. Lucas Dacherius, in notis ad opera Guiberti Abbatis Beatæ Mariæ de Nouigento, *Chronologicum Abbatum Monasterij sancti Quintini de Monte summarium* à Domno Stephano *le Gris*, *è vetustis eiusdem Cœnobij chartis ac ruderibus* erutum publicauit, in quo felix S. Vltani transitus consignatur *anno Christi* 686. Postremam hanc sententiam lubenter amplectimur, quia, circa illam ætatem, nec Buzelini nec Malbranci Chronologia nobis placet, neuter enim, vt legenti patebit, annos Regum Francorum benè assecutus est.

XLI. AMATVS BROILVM IVSSV REGIS ABDVCITVR.

Auditâ sancti Vltani morte, Rex Theodoricus Mauronto statim præcepit, vt Amatum Episcopum quondam Senonensem, quem prædictus Vltanus in Monasterio Peronensi custodiendum susceperat, in Cœnobium abduceret, quod ipse nuper ad Lysam fluuium erexerat in fundo suo, cui nomen Broilus. Regalibus mandatis obtemperauit Maurontus, hæc enim in vita sancti Amati leguntur [a]. *Vltano Abbate viam vniuersæ carnis ingresso, Rex Maurontum ad se vocat, iubétque, vt sanctum Amatum Episcopum, Peronæ exulantem, sine mora secum adducat, & in suo Monasterio custodiendum seruet. Facit Maurontus, vt erat iussus, Peronámque veniens, sanctum virum cum omni eius apparatu secum ducit.*

[a] Ap. Sur. d. 13. Sept.

XLII.

Quodnam vitæ genus tunc Maurontus sectaretur, apud omnes haud constat. Georgius Coluenerius in obseruationibus ad librum primum [b] Chronici Cameracensis & Atrebatensis, duplex exilium, quod Amatus Episcopus tulit, ex libro argenteo manuscripto Ecclesiæ Duacensis Collegiatæ sic distinguit. *Sanctus Amatus exilium subiit, primùm sub sancto Vltano, Abbate Peronensi, posteà sub B. Mauronto Duce.* Iacobus Malbrancus [c], cùm illud negotium enarrat, Maurontum Cancellarium vocat. *Apud Cygnopum seu Peronam amissum Vltanum parentem non parum luxere Monachi, sed calamitatem leuabat quotidianus Præsulis Amati congressus, quem in multos annos cupiissent prorogari. At Rex subueritus, ne qua sibi pernicies ab eius lingua, si forsan custodiâ elabi contingeret, cuderetur, excogitat quas in oras tutiùs relegetur. Subiit Maurontum haud ita pridem syluas inter & auia septum Monasticum erexisse, placet eò detrudatur, defertúrque insuetum Cancellario imperium, qui virum quidem secum Peronâ educere certus est, sed ad Martianenses, non in Broylum suum.* De variis locis, in quæ Amatus à Mauronto deductus est, differemus infrà. Quæstio tantùm hìc mouetur, vtrùm Maurontus laicus, an Monachus, aut Abbas, vel Clericus fuerit, cùm Peronam se contulit, vt Amatum inde secum abduceret. Authores præcitati, seu Ducem seu Cancellarium appellant, eum innuunt rebus secularibus adhuc implicatum. Sed aliter sentiendum ad annum Christi sexcentesimum sexagesimum [d] Tomo superiore per antecessum iam præmisimus.

[b] Cap. 22.

[c] Lib. 4. c. 17.

[d] Num. 13.

XLIII.

Maurontus in habitu laicali varia gessit munera. Syluarum præfecturâ donatus est. In vita enim sancti Richarij, quam Codex manuscriptus Bibliothecæ San-Victorinæ nobis suppeditauit, Alcuinus sic loquitur de Gisilmaro & Mauronto qui Richario locum manendi præbuerunt in sylua Crisiacinsi, vbi Forestis-Cella. *Gisilmarus vir illuster & Christianæ Religionis deuotus amator, simul & Maurontus nobilis quidam vir & terrarum vel syluarum ad Regem pertinentium seruator, præbuerunt locum manendi in sylua Crisiacinse.* Præterea Maurontus, vt Hugbaldus [e] in vita sanctæ Rictrudis testatur, *in aula Regis, quippe clarâ editus prosapiâ, præclarè functus est officio Regiorum conscribendorum Diplomatum siue Edictorum*, id est, officio Referendarij seu Cancellarij, vt recentiores appellarunt. Peruenit ad viriles annos, priusquàm mundo nuntium remitteret. Quomodo factus sit ex laico Clericus, idem Auctor in eadem vita sic docet. *Postquàm autem Maurontus ad viriles peruenit annos, cùm esset vir nobilis Regis lateri adhærebat, qui perpetuis eius officiis & ministeriis vtebatur. Data autem est opera, vt sponsa ei asscisceretur, sed Amando Pontifice spiritalis amoris & suauitates & æternæ vitæ iucunditates ei prædicante, voluptuosos*

[e] Ap. Sur. d. 12. Maii.

voluptuosos carnalis amoris compedes, quibus iam ferè pedem iniecerat, dirupit. Cùm autem matri indicasset se nolle sponsam admittere, illa metuens ne per abrupta lasciuiæ præcipitia, vt plerique solent adolescentes, iret in profunda gehennæ, non mediocriter dolere cœpit, orátque Sanctum Amandum, vt ipsam ea in re iuuare velit. At vir Sanctus eius precibus annuens, Martianas venit, optimísque sermonibus eam demulcens, pristinæ in Deum alacritati restituit. Accessit inde ad Missarum peragendam celebritatem, & cùm illic Maurontus adstaret, vidit Sanctus Episcopus apem, ter eius verticem circumuolantem, nec ignorans quid ea res portenderet, eum aduocat, hortatur vt quamprimùm opere perficiat, quod iampridem animo velle cœpisset. Nec defuit Maurontus Sancti viri monitis, cúmque idem beatus Antistes more Ecclesiastico totondit, decisâ comâ capitis eius, vt coronæ signum vel effigiem ferret in capite, per id, quod exteriùs fiebat, innuens, quid eius significatione intus seruari oporteret; nempe vt vertice capitis nudato designaretur, præpotenti Deo nuda & aperta esse etiam arcana pectorum, nihílque vel abditissimis versari cogitationibus, quod fugiat oculos cuncta cernentis. Porrò crebra capillorum resectio indicaret assiduè resecandas malarum cogitationum superfluitates. Denique corona & summi Sacerdotis tiaram & Regiæ dignitatis diadema exprimeret, vt inde admoneretur ad Regale se pertinere Sacerdotium, & post victoriam ex multiuariis mortalis vitæ tentationibus reportatam, meritò se recepturum vitæ immortalis coronam, quam Deus promisit diligentibus se. Quæ quidem sanctus vir Maurontus non solùm ex beatissimi Præsulis huius traditione, sed etiam ex diuinarum scripturarum lectione suscipiens & memoriæ commendans studuit semper diligentissimè re ipsâ complere. Factus est enim posteà Diaconus, illi muneri congruâ viuendi ratione & optimâ conuersatione respondit.

AN. CH. 686. THEODOR. III. R. 13.

XLIV. Natus est Maurontus anno Christi sexcentesimo tricesimo-quarto. Nuntium seculo priusquàm remitteret, Eusebiam sororem anno Christi sexcentesimo sexagesimo mortuam luxit, Richario Abbati Centulensi eiúsque discipulo Sigobardo solitariam mansionem in sylua Crisciacensi præparauit, ibíque Monasterium inchoauit cui nomen Forestis-Cella. *Eum beatus Amandus Episcopus*, vt in vita sancti Amati Senonensis Episcopi legitur, *Clericorum Abbatem instituit, & Diaconum ordinauit.* Maurontus igitur ex laico factus est Clericus, tum Diaconus & Clericorum Abbas, superstite in viuis beato Amando, cuius obitus in annum Christi sexcentesimum septuagesimum-nonum incidit, cùm Amatus Episcopus quondam Senonensis apud Peronam exulabat. Idem Maurontus ex Clerico factus est posteà Monachus. *Qui & ipse Maurontus*, inquit Alcuinus manuscriptus in vita sancti Richarij, *posteà Monachus factus est.* Id autem post beati Amandi mortem videtur contigisse, cùm Maurontus Broilense Monasterium ædificauit. Sanctus Vltanus beato Amando septem duntaxat annos superstes vixit. Ad illud septennium referenda sunt initia Cœnobij Broilensis, de quo sic Hugbaldus in vita sanctæ Rictrudis iam laudata. *Mortuo Vltano, traditus est* Amatus *Mauronto Abbati, vt is eum in custodia asseruaret in Broylo Monasterio, quod ipse nuper admodum construxerat in Latiæ territorio.* Hic textus clarior est, quàm vt Maurontum Monasterij à se conditi Abbatem fuisse inficieris. Anonymus, qui vitam sancti Amati conscripsit, Clericatum ac Diaconatum Mauronti necnon constructionem Broilensis Monasterij commendat, móxque sancti Vltani mortem & ipsius Amati discessum è Monasterio Peronensi sic subiungit. *Eum*, nempe Maurontum, *beatus Amandus Episcopus Clericorum Abbatem instituit, & Diaconum ordinauit. Is itaque in fundo suo, qui Broilus dicitur, in sancti Petri honorem Monasterium construxit. Atque Vltano Abbate viam vniuersæ carnis ingresso, Rex Maurontum ad se vocat, iubétque vt sanctum Amatum Episcopum, Peronæ exulantem, sine mora secum adducat, & in suo Monasterio custodiendum seruet.* Hæc satis supérque probant Maurontum Monasterij Broilensis conditorem atque Abbatem priùs extitisse, quàm Vltanus Peronensis Abbas obierit, & Amatus Peronâ coactus sit discedere.

A MAVRONTO ABBATE.

AN. CH. 686. THEODOR. III. R. 13.

Mauroncus igitur Abbas, cùm Broilensis Monasterij recens à se conditi curam gereret, à Theodorico Rege mandatum accepit, vt Amatum Senonensem quondam Episcopum, qui Peronæ sub Abbatis Vltani custodia per multos annos exularat, in prædictum Cœnobium Broilense secum abduceret. Peronâ Broilum contendentibus iter Cameraco fuit. Ibi virtus Amati patuit insigni miraculo, quod in eius vita iam citata sic describitur. *Cùm*

XLV. In itinere claret miraculis.

in itinere Cameracum venissent, sanctus Amatus captiuus & exul solus prædicandi causâ in beatissimæ Virginis ædem ingreditur, cucullum suum à collo deponit, & vtramque manicam, atque ad Solis radium nesciens suspendit, tam præclaro signo Domino eius sanctitatem demonstrante. Non diu pòst venit ad templum etiam Mauronus, vidénsque admirabile signum obstupescit, atque ad sancti Episcopi vestigia collapsus, humiliter petit veniam, quòd talem ac tantum virum ausus esset custodiendum suscipere. At verò sanctus Antistes comiter ei respondet. Non tibi acerbum aut triste videatur, frater, quòd tecum huc ego perueni, qui paratus sum, quocumque iusserit, & in carcerem, & in mortem ire. His dictis, in mutui amoris argumentum, in mutuos ruunt amplexus & oscula pacis. Baldericus idem miraculum in Chronico [a] Cameracensi non omittit. *Radio*, inquit, *Solis, qui per foramen parietis infulgebat, pro seruo vsus est. Quoniam fatigatus itinere, materiale onus, vt spirituale leuius assumeret, deponens, cappam suam atque manicas suas radio Solis, tanquam ibi protensæ ferulæ ignoranter iniecit. Quæ Sol ipse suscipiens, dum orationi prostratus incumberet, famulando sustinuit.* Georgius Coluenerius in notis ad illum locum, similia profert exempla, quorum nonnulla, quia pertinebant ad hos Annales, iam recitauimus. Baldericus admirationem, quâ Mauroncus ob tale prodigium correptus fuit, ita prosequitur. *Beatus Mauruntus Sancti vestigia subsecutus, cùm Ecclesiam introisset, & exuuias Sancti de Sole pendere deprehendisset, Deúmque mirabilem glorificando prædicans, tanti viri pedibus se prostrauit, suámque ignorantiam accusans, si quid in eum peccasset, veniam postulauit. Non enim illi anteà competenter seruierat, vtpote quem tanti meriti apud Deum fuisse nondum nouerat. At mitissimus Præsul clementer indulsit.*

[a] Lib. 1. c. 11.

XLVI. *Non multò pòst, viribus resumptis, iter quoque resumunt quod cœperant, labórémque suum diuini sermonis dulcedine lenientes, Hamaticum deueniunt. Quo in loco diutissimè commorantes, non minimùm profecerunt.* Hæc idem Baldericus. At eos in Hamatico Cœnobio non *diutissimè* sed *aliquantisper* commoratos esse rectiùs scribit Anonymus in vita sancti Amati. *Vbi*, inquit, *iter confecere, haud procul à Martianis, qui locus est ad Scarpam fluuium situs, aliquantisper in Hamatico Cœnobio hæserunt.* Sequitur apud eundem Auctorem hæc vtriusque Monasterij commendatio, quæ næuo certè non caret, nam Chronologiæ refragatur. *Ea duo Cœnobia, Martianense & Hamaticum, opportunâ sibi vicinitate coniuncta, sub vno canone & amica societate degebant; atque in eorum altero sancta Gertrudis, beati Adalbaldi auia, cum sua pronepte & virgine Eusebia; in altero pari studio florebat Ionatus sancti Amandi discipulus, & Rictrudis cum filiabus duabus. In vtroque autem grex erat plurimus, præclaris virtutum ornamentis illustris. Eiusmodi ergo cœtibus adiunctus est beatus Confessor Amatus, omnésque pariter vna animi intentio ad sublimis iustitiæ culmina euehebat.* Anno Christi sexcentesimo quadragesimo-tertio, vt Tomo superiore probauimus, iacta sunt fundamenta Monasterij Martianensis in alodio Ducis Adalbaldi, Monachorúmque ibi congregatorum primus Abbas constitutus est Ionatus. In viuis supererat Gertrudis eiusdem Adalbaldi Ducis auia materna, vicinúmque Hamaticum post Rigomari coniugis sui mortem à se conditum sapienter administrabat. Anno Christi sexcentesimo quadragesimo-quinto necatus est Adalbaldus. Hic quatuor liberos reliquit ex vxore Rictrude, filium vnum nomine Mauroncum, trésque filias, Clotsendem, Eusebiam & Adalsendem. Anno sequenti, Rictrudis, cùm secundas nuptias respuisset, comitantibus duabus filiabus Clotsende & Adalsende secessit in Monasterium

Martianense, quod deinceps ita diuisum fuit, vt alteram partem viri, quibus Ionatus Abbas præerat, alteram incolerent fœminæ, quibus præerat Rictrudis Abbatissa, proauiam verò Gertrudem Abbatissam Hamaticensem adiit Eusebia eiusdem Rictrudis filia. Tunc id verè contigit, quod in textu proximè citato commemoratur. *Ea duo Cœnobia, Martianense & Hamaticum, opportunâ sibi vicinitate coniuncta, sub vno canone & amica societate degebant; atque in eorum altero sancta Gertrudis, beati Adalbaldi auia, cum sua pronepte & virgine Eusebia; in altero pari studio florebat Ionatus sancti Amandi discipulus, & Rictrudis cum filiabus duabus*, Clotsende videlicet & Adalsende. Sed is rerum status haud diuturnus fuit, nec ad aduentum vsque Amati Episcopi, siue ad annum vsque Christi sexcentesimnm octogesimum-sextum perdurauit. Obierunt enim Hamaticenses Abbatissæ, Gertrudis anno Christi sexcentesimo quadragesimo-nono, Eusebia eius proneptis anno Christi sexcentesimo sexagesimo. Præterea Rictrudis Adalsendem filiam, quæ iuuenis erat, in Cœnobio Martianensi mortuam defleuit, cùm Maurontus animum secularibus negotiis adhuc intendebat. Eo igitur tempore, quo Amatus Hamaticum & Martianas peruenit, Ionatus, Rictrudis illiúsque filia Clotsendis apud Martianas degebant, aliæ verò Rictrudis filiæ, Eusebia scilicet & Adalsendis earúmque proauia Gertrudis ex hac vita iam migrarant, Gertrudis & Eusebia in Hamatico Cœnobio cuius administrationem gesserant, Adalsendis in Martianensi, vbi cum Rictrude matre morabatur. Atque vt textum suprà descriptum, quem Gertrudis Abbatissæ Hamaticensis anno Christi sexcentesimo vndequinquagesimo mortuæ postremis annis conuenire diximus, ad Amati exilium accommodare possis, in huius vita sic lege. *Ea duo Cœnobia, Martianense & Hamaticum, opportunâ sibi vicinitate coniuncta, sub vno canone & amica societate degebant; atque in eorum altero* nempe Hamatico, *Gertrudis; in altero*, nempe Martianensi, *pari studio florebat Ionatus sancti Amandi discipulus, & Rictrudis cum filia*, id est, cum Clotsende. *In vtroque autem grex erat plurimus, præclaris virtutum ornamentis illustris. Einsmodi ergo cœtibus adiunctus est beatus Confessor Amatus, omnésque pariter vna animi intentio ad sublimis iustitiæ culmina euehebat.* Per Gertrudem autem intellige Gertrudem Ingomari viri illustris relictam, Hamaticensem tunc Abbatissam, de qua sermonem mox habituri sumus.

AN. CH. 686. THEODOR. III. R. 13.

XLVII. MORATVR APVD HAMATICVM ET MARTIANAS.

Amatus Episcopus *aliquantisper* apud Hamaticum moratus est. *Cùm autem in beato Antistite*, vt Auctor vitæ prosequitur, *totius perfectionis gratia reluceret, visum est tandem bono dispensatori Mauronto & eius sancta matri Rictrudi, Broilensi Monasterio eum præficere, & se & prædium suum per illum Domino offerre. Coactus igitur ab illis & toto Monasterio vir Dei, cùm eis benè precatus esset, eò profectus est, totísque viribus illic Domino sanctè & religiosè inseruiens, subditis de se præbuit humilitatis exempla, tam verborum doctrinâ & institutione, quàm vitæ simplicis eximiâ puritate.* Hæc breuiùs à Balderico sic perstringuuntur, nullâ Broilensis præfecturæ mentione factâ. *Relicto denique Hamatica Cœnobio, sacer Præsul educitur, Broilúmque perductus est.*

XLVIII. In dubium minimè vocamus, quin Maurontus, antequàm Broilense Monasterium construeret, Clericus & Abbas Clericorum fuerit. Imus etiam lubenter in eorum opinionem, qui prædictum Cœnobium priùs ab eodem Mauronto conditum tradunt, quàm Amati custodiendi prouinciam à Rege sibi demandatam accepisset. Apud Anonymum, qui vitam sancti Amati conscripsit, *Rex Maurontum ad se vocat, iubétque vt sanctum Amatum Episcopum, Perona exulantem, sine mora secum adducat, & in suo Monasterio custodiendum seruet.* Deinde, cùm Amatus & Maurontus apud Hamaticum *aliquantisper* substitissent, *visum est tandem bono dispensatori Mauronto & eius sancta matri Rictrudi* Martianensi Abbatissæ, *Broilensi Monasterio eum*, nempe Amatum, *præficere, & se & prædium suum per illum Domino offerre.* Vltano & Mauronto idem à Theodorico videtur imperatum, vt Amatum Vltanus apud

AN. CH. 686. THEODOR. III. R. 13.

Peronam, Mauroncus apud Broilum, vterque in suo Monasterio, siue in Monasterio cui præerat, sub custodia teneret. Nec audiendus Miræus in Fastis Belgicis [a], vbi ait Amatum in Monasterio sepultum fuisse, quod in Broilo Mauroncus *hortatu eiusdem Præsulis* extruxerat; priùs enim, quàm Amatus Broilum aduentaret, Mauroncus illic Monasterium erexit, atque Abbatis officio præclarè functus est, donec raptus in admirationem virtutum, quæ summæ erant in Amato Episcopo & oculos omnium perstringebant, administrationem Cœnobij statuit eius humeris imponere, siue, vt Molani [b] verbis vtar, *exsulantem non solùm fouit, sed & præesse voluit.*

[a] d. 5. Maii.
[b] d. 5. Maii.

XLIX. Fit Abbas Broilensis.

Relictis igitur Hamatico & Martianis, Amatus & Mauroncus Broilum peruenerunt, ibique Amatus constitutus est Abbas Mauronto sponte præfecturam Monasterij Broilensis abdicante. Tantam autem mutationem in Amato factam haud putamus inscio Rege. Quis enim sibi persuadeat Regis imperium adeò contemptum, vt exul in ipsius exilij loco fieret Abbas spontaneâ cessione Abbatis, cuius custodiæ ab ipsomet Rege traditus fuisset. Totum negotium hoc ordine peractum arbitramur. Mauroncus de virtutibus quæ splendescebant in Amato, déque miraculis quæ Deus per eum operabatur, Theodoricum Regem per nuncios certiorem fecit, & vt Episcopus tam insignis, cuius innocentiam tot prodigia declararant, amicitiæ Regiæ pristinæque libertati restitueretur, Abbásque præficeretur Congregationi Broilensi, flagrantissimè postulauit. Petitionibus Rex annuit, auditâ rerum adeò mirabilium enarratione. Causam odij, quo Theodoricus in Amatum ferebatur, Auctor vitæ sic exponit. *In Regnum* post Childerici fratris mortem *Theodoricus restituitur. Apud quem tunc nimis credulum à maleuolis, qui semper solent inuidere bonis, accusatus est Amatus Episcopus. Ille mox inauditum iubet abire in exilium.* Clariùs Hucbaldus in vita sanctæ Rictrudis. *Episcopus falsò apud Theodoricum Regem insimulatus fuit, tanquam in Regem perfidiæ crimen admisisset, atque eâ causâ in Perona Monasterio iussus est exul degere.* Eius autem innocentiâ tot signis comprobatâ, Rex odium facilè deposuit, & vt Abbas apud Broilum is esset, quem maledicorum hominum fraude calumniâque deceptus è Cathedra Senonensi deiecerat, annuit lubentissimè.

L.

Malbrancus [c] Mauroncum adhuc laicum fuisse credit, cùm Amatus Episcopus Broilum accessit, additque detrectatam ab eodem Pontifice Monasterij Broilensis administrationem, donec Rictrudi Martianarum Abbatissæ, Bertino Cœnobij Sithiuensis Abbati & Mauronto Monasterij Broilensis conditori, preces importunas ingeminantibus, ægrè cessit. *Instant, premunt, vrgent, Martianæ, Sitiu, Broylus, quippe etiam Bertinus, cui noua, quæ in Morinis assurrexere Cœnobia, deferebant, plurimùm tanti viri expetebant consortium. Importunis tandem cedit precibus, seséque in Morinos transfert, vbi Audomari, Drancij, Siluini, Rauengarij, Bertini gratulabundæ voces accessere.* Non inficiamur Rictrudem, Bertinum & Mauroncum, vt regendi Broili curam susciperet, apud Amatum suis precibus plurimùm institisse. Sed priusquàm Amatus Broilum veniret, Mauroncus nuntium rebus secularibus remisit, & ad Morinensis Ecclesiæ Pontificatum promotus est Bainus, quem antecesserunt Audomarus & qui Audomaro in Episcopatum proximè successit Drancius. De Siluino & Rauengario Episcopis, quos Malbrancus Abbati Bertino propter Episcopales Infulas præponit, agemus inferiùs. Siluinus patriâ Tolosanus in Belgium seriùs venit. Rauengarius Ecclesiam Morinensem post Bainum rexit. Abrasis igitur è Malbranci textu, quem proximè citauimus, *Audomari, Drancij, Siluini & Rauengarij* Episcoporum nominibus, solam *Bertini* Abbatis mentionem retine, qui Amato Morinensem Diœcesim ingresso & administrationem Monasterij Broilensis adepto gratulari potuit.

[c] Lib. 4. c. 17.

LI. Situs Broili.

Iacobus Marchantius libro primo Flandriæ descriptæ in Mergemo, & Antonius Sanderus tomo secundo Flandriæ illustratæ in Casleto vbi de Mauronti villa, & de Stegra sermonem facit, situm Broili describunt. Marchan-

tius sic. *Mergemum vetustius est quàm ditius, quamuis pannificij quæstuosum. Communis opinio obtinuit, vt pro Minariaco, cuius meminit Antonini Pij Itinerarium, habeatur; à Gallis Merulla, quasi minor villa forsitan vocatur. Situm est hinc ad Lyzam, illinc ad siluam* * *Niepensem, finitimúmque est Abbatiæ Belli prati, Bernardinæ, fœmin. ad Lizam ædificatæ. Olim Cœnobio Broylensi ornabatur, cuius Abbas Morandus fuit anno* 701. *non minùs celebri sanctimoniâ quàm nobilitate.* Sanderus in Mauronti villa, sic: *Mauronti villa. In ditione Casletana eam pono, quia aliàs eidem subcenseri solebat, nunc auulsa, nescio an suo bono, priuatum quid in Flandria oneribus tribuit, vulgò Merreghen vocant, Gallicè Meruille. Olim Menderghem & Menreghen quoque dicebatur, alij Minorem Villam vocarunt, alij etiam Minariacum, quod in Antonini Itinerario ponitur, non rectè tamen. Testibus enim Duacensium veteribus fœdis, cùm locus hic à situ paludoso Broylus vocaretur, Abbas Morandus* * *siue Maurontus ad an.*701. *non minùs sanctitate quàm nobilitate celebris, eam à suo nomine appellauit, & cùm priùs Moranduille Gallicè, vel Morandghem Teutonicè diceretur, ad facilitatem denique Meeruille & Moereghem, & mox Meruille & Merreghem cœpit appellari, prout ante me, inquit Gramaius, notauit Adrianus Scriecquius. Visitur adhuc sacellum, vbi Anachoreticam ille egit.* Et paulò pòst. *Ecclesiam parochialem Diuo Petro sacram condidit D. Maurontus, & variis beneficiis auxit. Totum enim territorium Meruillense, cuius erat Toparcha, assignauit in dotem Monasterij sub titulo S. Petri à se ædificati, cuius Ecclesia modò est parochialis. Monasterium autem mutatum in Collegium Canonicorum titulo S. Amati in oppido Duacensi. Locus autem, in quo Monasterium hoc ædificatum fuerat, Gallicè Bruel nominatus, prædium fuit eiusdem Diui in illo municipio situm. Habuit autem olim hæc Ecclesia Sacerdotes plures, quàm modò habeat, præterquàm quòd ex primæua institutione habuit præfati Monasterij Religiosos, cuius Abbatem & ipse D. Amatus egit.* Deinde in Stegra seu Minariaco, sic. *Minariacum non esse vicum, qui hodierno die Merulla dicitur, sed eo in loco fuisse, vbi nunc ex vna parte Lisæ* * *est Comitatus Stegrensis, ex altera finis Atrebatesij ad Pontem Lisæ, qui nunc dicitur pons Stegrensis, notauit Hadrianus Scriecquius Senator Iprensis, qui diu præturam gessit Casletanam* * *& Stegrensem* *. *Merulla, inquiens, quæ à plerisque Minor Villa dicitur, primùm Morandi villa dicta est à D. Morando, qui eo in loco quondam syluæ Niepensis angulo, omni sanctimoniâ vixit. Sed nulla ibi vnquam, quod memoriæ traditum sit, antiquitatis vestigia, aut munimenta extiterunt, nec locus ita situs est, vt Minariacum antiquum esse potuerit. Ad locum verò pontémque Stegrensem omnia sic concurrunt, vt non supersit dubitandi argumentum.*

AN. CH. 686. THEODOR. III. R. 13.

* La forest de Nip.

* Dnon.

* Le Lys.

* De Cassel.

* d'Estaires.

LII. Adalbaldus Mauronti pater, *multis*, vt Auctor Chronici Martianensis tradit, *locupletabatur possessionibus in pago Flandrensi, Legiensi, Adartensi, Austrebatensi & Pabulensi.* Quinque illos pagos, de quibus alibi disseruimus [a], alióſque multò plures amplectuntur hodierni Comitatus Flandriæ & Artesiæ. Pagi Austrebatensis & Pabulensis contermini sunt. Marchianense Monasterium, cui Rictrudis post Adalbaldi coniugis mortem præfuit, in vtriusque limite visitur, & à Scriptoribus Austrebatensi modò regioni, modò Pabulensi accensetur, Austrebatensi siue Austreuandensi attribuitur à Balderico. Hic enim, cùm agit de Amati & Mauronti itinere Peronâ Martianas, vbi Rictrudis Mauronti mater congregationem Monialium regebat, sic habet. *Illis ergo ad Austreuandensem pagum tendentibus, contigit vt refocillandi gratiâ Cameracum diuerterent ad vrbem.* Pagus Austreuandensis, aliis Austrebatensis, Austerbantus, Austerban, Ostrebannus & Ostrebantus, includitur fluuiis Scarpo, Senseto & Schaldi, nomen videtur accepisse, quòd limes esset Austrasiæ, *bant* enim Belgis limitem sonat. Broylus ad sinistram Legiæ seu Lisæ ripam situs est in agro Legiensi seu Letico, qui nomen ab amne Legia seu Lisa sortitur, ac multis agris territoriisque cis & vltra illum fluuium positis constat.

[a] Ad an. 645. n. 4.

LIII. Godefridus Henschenius [b] vitam sanctæ Eusebiæ, Abbatissæ quondam

[b] d. 16. Mart.

AN. CH. 686. THEODOR. III. R. 13. ELEVATIO ET TRANSLATIO S. EVSEBIÆ.

Hamaticensis, ex Codice manuscripto Marchianensis Monasterij descriptam euulgauit, & in Commentario præuio, quem eidem vitæ præfixit, super ætate ipsius Eusebiæ eiúsque Translatione, quam hoc anno, post Christum natum sexcentesimo octogesimo-sexto, factam fuisse mox probabimus, ita ratiocinatus est. *Inter quamplurima à S. Amando Episcopo Traiectensi extructa Monasteria, est celebre ad Scarpum fluuium Monasterium Marchianense, in fundo S. Adalbaldi Ducis, mariti S. Rictrudis, extructum anno Christi* DCXLV. *& sequente, cùm S. Eusebia horum filia esset biennio ante prognata, & à Dagoberto I. Rege Francorum & Nanthilde eius coniuge, aut certè ab hac Regina, de sacri Baptismatis fonte suscepta, cui possessiones dederunt & reditus permultos in Francia. Sancto Adalbaldo anno* DCLII. *die* II. *Februarij interempto, S. Rictrudis cum S. Eusebia & aliis duabus filiabus SS. Clotsende & Adalsende vitam Monasticam auspicata est in dicto Monasterio Marchianensi. Erat tunc temporis ab altera parte Scarpi fluuij, nunc Hannoniensi Comitatui attributa, Monasterium Hammaticum, aliis Hamagia, in quo Abbatissa florebat auia S. Adalbaldi, S. Gertrudis vidua, apud quam aliquamdiu vixit S. Eusebia, eique defunctæ successit in regimine duodennis, ac proinde circa annum Christi* DCLV. *aut sequente. Inde à S. Rictrude matre Marchenas reuocata, aliquamdiu cum illa vixit, forsan vno alteróue anno: ac postmodùm ab ea Hammaticum remissa, præfuit ibidem adhuc annos tres ac viginti, mortua circa annum Christi* DCLXXX. *Successit in regimine alia Gertrudis & hæc vidua nobilissima; quæ aliam multò angustiorem Ecclesiam extruxit, ad quam Hatta, primus Cœnobij Vedastini Abbas, sacrum corpus beatissimæ Eusebiæ transtulit post annum* DCXCI, *quo anno à S. Vindiciano fuit in Abbatem consecratus.*

LIV. Longè aliam iniuimus Chronologiam. Dissidij nostri duplex occurrit causa. Prima, quòd annorum sexdecim, quos teste Fredegario Dagobertus Primus regnauit, initium petimus ab anno quo Regnum Austrasiæ Clotario patre cedente suscepit, Henschenius ab anno quo Clotario patri in reliquam Franciam successit, ideóque in illius Dagoberti morte, quam anno Christi sexcentesimo tricesimo-octauo consignamus, integro sexennio discrepamus ab Henschenio, qui eundem Dagobertum anno Christi sexcentesimo quadragesimo-quarto è viuis sublatum affirmat. Altera, quòd Henschenius Eusebiæ, quæ annos tantùm tres ac viginti vixit, totidem annos Hammaticensis Præfecturæ tribuit, phrasi, quâ Codex Marchianensis totam Eusebiæ vitam circumscripsit, ad solam administrationem Hammaticensis Monasterij perperam detortâ.

LV. Tomo secundo ad annum Christi sexcentesimum vicesimum-octauum [a], quo Clotarius Dagoberti Primi pater obiit, allegauimus & obseruationibus illustrauimus Fredegarium, cuius auctoritate dirimi debet controuersia super annorum numero, quos idem Dagobertus mortuo patre regnauit, oborta. Tomo tertio ad annum Christi sexcentesimum quadragesimum [b] diluimus argumentum, quod Henschenius iactat insolubile, sumítque ex vita sancti Eligij à sancto Audoeno synchrono conscripta, vt ordinationem eorumdem Episcoporum, Audoeni videlicet & Eligij, quam anno Christi sexcentesimo quadragesimo illigauimus, in annum Christi sexcentesimum quadragesimum-sextum reiiciat. Vtrumque locum adi. Hîc autem obserua tantùm, super Eusebiæ ætate ac Translatione, quid discriminis ex illa sexennij discrepantia enascatur.

[a] Num. 11.

[b] Nn. 21 & seqq.

LVI. Secundùm Henschenij computationem Eusebia nascitur regnante Dagoberto, anno Christi sexcentesimo quadragesimo-tertio; duodennis fit Abbatissa Hammaticensis in locum Gertrudis proauiæ anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-quinto demortuæ; deinde Hatta Vedastini Monasterij primus Abbas anno Christi sexcentesimo nonagesimo-primo constituitur. Nostris verò calculis Eusebia lucis vsuram accipit Principatum gerente Dagoberto, anno Christi sexcentesimo tricesimo-septimo; duodennis Gertrudi proauiæ anno Christi sexcentesimo quadragesimo-nono defunctæ in admi-

nistrationem Hammaticensis Monasterij succedit; deinde Monachis Vedastinis, qui sub Prioribus anteà fuerant, Hatta primus Abbas præponitur anno Christi sexcentesimo octogesimo-quinto, itaut eiusdem Hattæ Abbatis annus secundus, quo facta est prima sanctæ Eusebiæ Translatio, cum anno Christi sexcentesimo nonagesimo-secundo componatur ab Henschenio, à nobis cum anno Christi sexcentesimo octogesimo-sexto. AN. CH. 686. THEODOR. III. R. 13.

LVII. Tomo superiore sanctam Eusebiam anno Christi sexcentesimo sexagesimo, cùm annos tres tantùm ac viginti nata esset, in cælum migrasse asseruimus, Hucbaldo, qui eius gesta in vita sanctæ Rictrudis breuiter perstrinxit, in testem producto. Henschenius Codicem Marchianensem in sensum à genuino diuersum detorquet, vt Eusebiam affirmet annis vixisse septem ac triginta. In illo Codice laudatur Eusebia, quòd aliis exemplo variarum virtutum præiuerit. Tum proximè subiicitur hic textus. *In huiusmodi itaque exercitiis septem minùs tricenis vitæ huius transcursis annis, cùm ex diuina præmonstratione præsciisset diem suæ glorificationis instare*, &c. Hæ voces (*vitæ huius*) satis indicant Eusebiam commendari, quòd in exercitiis omnigenarum virtutum annos tricenos septem minùs, id est, annos viginti tres huius vitæ siue huius seculi, id est, ab ortu suo non autem à suscepta dignitate Abbatiali, transcurrisset, cùm ex diuina præmonstratione diem suæ glorificationis instare præsciuit. Textum illum in vita sanctæ Rictrudis haud aliter explicuit Hucbaldus. Codex enim Marchianensis in vita sanctæ Eusebiæ sic habet apud Henschenium. *Exemplabatur in capite, quid reliqua membra dignum ducerent imitari vel agere. Ipse siquidem animus virginis prudentissimæ ex morum qualitate & habitûs sui dispositione imitabilem se præstabat in omnimoda virtutis specie. Prudentia in eius verbis & actis, iustitia in discernendis iudiciis, temperantia in concessis, nedum in interdictis, fortitudo in aduersantibus siue prosperis. Et quid opus inferri speciale, vbi adesse illud fidem facit præmissum generale? Istæ enim quatuor virtutes etiam sapientium seculi auctoritate omnibus notantur excellentiores, quibus reliquæ supponuntur vt speciales. Si quando necessitas prelationis cogebat eam secularibus interesse negotiis, nihil penitus ex his ipsius hærebat animo, cui denegabatur ipsa etiam habendi voluntas & cupido. At ne cui sit fastidio prolixior æquo hæc ethica contexio, vtimur hoc compendiositatis epilogo; nullum omnium nostrorum ferè temporum in hac gratia excellentium sic obtinere posse virtutes singulas, quomodo illa obtinuit vniuersas, quas vt promereri elaborauit, ita & occulere studuit. In huiusmodi itaque exercitiis septem minùs tricenis vitæ huius transcursis annis, cùm ex diuina præmonstratione præsciisset diem suæ glorificationis instare, conuocat omnes quæ sub se militabant in sancta professione.* Et in vita sanctæ Rictrudis, quæ mater Eusebiæ fuit, sic Hucbaldus apud Surium [a]. *Præbebat talia de seipsa exempla, quæ aliæ omnes meritò sibi imitanda proponerent. Erant virginis prudentissimæ tales mores, talisque habitus, vt virtutes omnes ex ipsa relucerent, prudentia in verbis, iustitia in decernendis iudiciis, temperantia in licitis & vetitis, fortitudo in rebus duris & aduersis. Cùm necessitas interdum cogeret negotiis interesse secularibus, nihil ex his eius animo inhærebat. Et vt paucis expediam, virtutes omnes obtinere studuit, & tamen eas ipsas sapienter occultauit. Ita annos nata plùs minùs viginti tres, cùm diuinitus cognouisset diem obitûs sui, omnes in sancta professione sub se militantes acciuit.*

[a] D. 12 Maij.

LVIII. Henschenius nouâ, quam introduxit, interpretatione discrimen intulit annorum quatuordecim. Ex eius enim computo Eusebia post Gertrudis proauiæ mortem biennio manet apud Martianas, deinde annis viginti tribus apud Hamaticum, itaut annis viginti quinque Gertrudi superstes fuisse videatur, cùm tamen reuera proauiæ solos annos vndecim superfuerit, quia duodennis ei successit, vixitque tres annos duntaxat ac viginti. Iam verò si posterius hoc dissidium, quod est annorum quatuordecim, priori coniungatur, quod in ortu sanctæ Eusebiæ sex annorum fuit, ex vtroque discrepantia viginti annorum exurget. Atque hæc est ratio, cur eiusdem

AN. CH. 686. THEODOR. III. R. 13

Eusebiæ mortem, quam Henschenius in annum Christi circiter sexcentesimum octogesimum reiiciendam censet, annis viginti anteuerterimus, adscripserimúsque anno Christi sexcentesimo sexagesimo.

LIX. Minor est ad Translationis annum controuersia. Vt enim is annus deprehendatur, de annorum numero quos Eusebia vixit quæstionem mouere superuacaneum est, & hoc posteriori discrimine, quod annorum quatuordecim fuit, euanescente, prius duntaxat remanet, quod sex est annorum, & à Dagoberti Magni morte proficiscitur, quæ ineunte anno Christi sexcentesimo tricesimo-octauo contigit, & ab Henschenio in annum Christi sexcentesimum quadragesimum-quartum ineuntem differtur. Translatio sanctæ Eusebiæ facta est Hattæ Vedastini Abbatis anno secundo. Hatta Monasterio Vedastino cum Abbatis titulo præpositus fuit anno Theodorici Regis duodecimo. Ab obitu Dagoberti Magni ad annum vsque Theodorici nepotis duodecimum annos quadraginta septem numeramus. Henschenius ab illo calculo non recedit, vnde fit vt annum Theodorici Regis duodecimum, quem anno Christi sexcentesimo octogesimo-quinto illigauimus, cum anno Christi sexcentesimo nonagesimo-primo componat. Annus igitur Hattæ Abbatis secundus, quo sancta Eusebia primùm translata est, in hunc annum à Christo nato sexcentesimum octogesimum-sextum iuxta nostram computationem incidit.

LX. De sepultura sanctæ Eusebiæ sic Codex Marchianensis. *Ex more funebribus obsequiis exequiatur, feretro imposita in Ecclesiam, nomini & honori Apostolorum Petri & Pauli consecratam defertur, vbi non sine iterato suorum gemitu & planctu in spe Resurrectionis terra terræ mandatur.* Angusta erat hæc Ecclesia. Spatiosior ab Abbatissa Gertrude, quæ post ipsam Eusebiam regimen Hammaticensis Monasterij suscepit, erecta est in loco proximo. Qua de re sic idem Codex. *Ipsa autem Ecclesia, quantùm ad loci dignitatem & sui principalitatem, prorsus angustissima, adeò erat incompetens, vt tanti thesauri retineret pignora. Quædam verò nobilissima mater-familias, nomine Gertrudis, relicta cuiusdam Ingomari, viri sanè illustris, & ex seculari facta monasticæ conuersationis, Christum quærendo consolatorem suæ viduitatis, pro vitæ merito præfecta est ibi, locum obtinere regiminis. Quæ cùm alia disponeret prudentissimè, nitebatur omni ea in parte locum nobilitare, scilicet vt augustius templum ædificaret, quò beatissimæ virginis lipsana transferret. Deputatis itaque pro posse impensis, cùm opus vrgeretur diebus singulis, tandem ad finem vsque perductum, suo tempore est dedicatum.* Corpus beatæ Eusebiæ quinto Kalendas Nouembris eleuatum est, & eo die, quo Vindicianus Episcopus nouam Basilicam dedicauit, nempe decimo-quarto Kalendas Decembris ad illam translatum.

LXI. Henschenius vitæ sanctæ Eusebiæ subiecit Historiam Miraculorum, quam & Marchianis accepit. In hac Historia, sepultura, eleuatio & prima Translatio beatæ Eusebiæ, necnon constructio & dedicatio Basilicæ, in quam illata est, ita describuntur. *Septimo-decimo Kalendas Aprilis gratanter migrauit ad Christum. Fabricata autem sibi fuerat minusculæ quantitatis ædicula, id est, tredecim pedum longitudinis & septem latitudinis, adhærens Ecclesiæ*, nempe sancti Petri, de qua priùs sermo fuit, *ab Australi plaga. In hac ergo à parte pedum arâ constructâ & mausoleo composito, omni auro pretiosior sancti corporis eius gleba in pace sepulta est. Ipso in tempore à fidelibus eo loci consistentibus, & à deuotis diuersis ex partibus illuc confluentibus & præcipuè à quadam Gertrude, laudabilis meriti fœmina, cuius industria in sancta religione fuerat strenuissima, in honore beatissimæ Dei Genitricis & perpetuæ Virginis Mariæ constructum est Templum non longè à memorata Basilica B. Petri in dextro latere fundatum. Quod Vindicianus sanctæ Cameracensis Atrebatensisque Sedis honorabilis Episcopus, B. Autberti successor emeritus, nomini & venerationi eiusdem sanctæ Dei Genitricis Mariæ quarto-decimo Kalendas Decembris celebriter dedicauit. In cuius consecrationis officio opportuno cum aliis Ecclesiasticis personis venerabilis Hatta interfuit, qui à Rege Theoderico electus ab eodem*

VINDICIANVS EP. ATREBAT. DICAT ECCLESIAM HAMATICENS.

ab eodem Vindiciano Pontifice, secundo ordinationis suæ anno, Cœnobij beati Vedasti Confessoris Christi Abbas benedictus extiterat, ideóque simul Gandensem sancti Petri Apostoli Abbatiam, quæ in monte Blandinio sita est, nobiliter regebat. Corpus verò sanctum beatæ Virginis Eusebiæ, quod eleuatum fuerat de Ecclesia sancti Petri per reuelationem diuinam quinto Kalendas Nouembris, ipsa die dedicationis translatum est in Ecclesiam beatæ Mariæ semper Virginis. In illo textu hæ voces (*secundo ordinationis suæ anno*) è suo motæ sunt loco, non enim ad Vindicianum Episcopum sed ad Hattam Abbatem referri debent. Textum igitur sic repone. *In cuius consecrationis officio opportuno cum aliis Ecclesiasticis personis venerabilis Hatta interfuit secundo ordinationis suæ anno, qui à Rege Theodorico electus, ab eodem Vindiciano Pontifice Cœnobij beati Vedasti Confessoris Christi Abbas benedictus extiterat.* Vindicianus Episcopatum iniit, *cùm apud Francos post obitum Clotarij III. regnaret Theodoricus, quo dein pulso, Regnum illud suscepit Childericus.* Verba sunt ipsius Henschenij in commentario vitæ sancti Vindiciani [a] præfixo, nituntúrque auctoritate Balderici aliàs à nobis citati. Theodoricus Tertius post Childericum fratrem regnauit, agebátque annum Regni duodecimum, cùm regimen Monasterij Vedastini penes Hattam Abbatem esse cœpit. Ergo annus secundus Vindiciani Episcopi cum Vedastina Hattæ Abbatis præfectura non conuenit. Annus autem secundus Hattæ Abbatis Vedastini cum Episcopatu Vindiciani coincidit, illigatur enim anno decimo-tertio Theodorici Regis, cui multos annos Vindicianus Episcopus superuixit.

AN. CH. 686. THEODOR. III. R. 13.

[a] d. 11. Mart.

LXII. A morte Clotarij Tertij ad annum vsque decimum-tertium Theodorici Tertij numeramus annos septemdecim, totidem Henschenius, sed annum Theodorici Regis decimum-tertium illigamus anno Christi sexcentesimo octogesimo-sexto, ille anno Christi sexcentesimo nonagesimo-secundo, quia dissidium sex annorum inter nos ab obitu Dagoberti Magni perdurat. Annus Christi sexcentesimus octogesimus-sextus literam Dominicalem habuit G. Annus Christi sexcentesimus nonagesimus-secundus bisextilis fuit, præditúsque literis Dominicalibus, G ante intercalationem bisexti, & F post ipsam bisexti intercalationem. Inde non leue in nostræ Chronologiæ confirmationem accedit argumentum. Eleuatione sanctæ Eusebiæ celebris est dies quintus ante Kalendas Nouembris, Ecclesiæ beatissimæ Virginis Mariæ dedicatione & sanctæ Eusebiæ in illam Ecclesiam Translatione conspicuus est dies decimus-quartus ante Kalendas Decembris, vterque anno Christi sexcentesimo octogesimo-sexto Dominicus fuit, & anno Christi sexcentesimo nonagesimo-secundo incidit in Sabbatum. Eiusmodi autem eleuationes, dedicationes ac translationes diebus Dominicis fieri solitas multis exemplis iam ostendimus.

LXIII. Hatta Vedastinus Abbas eleuationi corporis sanctæ Eusebiæ interfuit, in vita enim eiusdem sanctæ Eusebiæ sub finem hæc leguntur, *Athà quodam sancto, vt creditur, viro, Patre Cœnobij Atrebatensis cum conuicaneorum maxima frequentia vtriusque ordinis, sed & personæ exteriores decreuerunt in commune solennes letanias agere, triduano ieiunio intercedente, vt diuina clementia dignaretur palàm facere quid sibi placitum foret super transferendo virginis corpore.* Interfuit & dedicationi Basilicæ beatissimæ Dei Genitricis & Translationi sanctæ Eusebiæ in illam Basilicam, vt ex Historia Miraculorum eiusdem sanctæ Eusebiæ suprà citata liquet.

LXIV. Ab eleuatione corporis sanctæ Eusebiæ vsque ad dedicationem nouæ Basilicæ ac Translationem prædicti corporis tres effluxerunt hebdomadæ Vindicianus Episcopus decimo quarto Kalendas Decembris, vt ex eadem Historia constat, Ecclesiam beatæ Mariæ semper Virginis dedicauit, eodémque die corpus beatæ Eusebiæ in illam Ecclesiam transtulit, eleuationi verò præsens non adfuerat quinto Kalendas Nouembris, haud enim nominatus inuenitur in textu ex vita sanctæ Eusebiæ suprà descripto, in quo ser-

mo instituitur de illa eleuatione & Hatta Cœnobij Atrebatensis Abbas commendatur. Quapropter in vita sancti Vindiciani, quam Henschenius publicauit [a], Franciscus *Doresmieux* Abbas Montis Eligiani de eodem sancto Vindiciano déque Hatta Vedastino Abbate sic differit *Eâ tempestate, peculiari Dei gratiâ, multa crebráque fiebant miracula, quæ B. Eusebiæ meritis & precibus adscribebantur. Ea B. Richtrudis erat filia. Itaque propter infinitam populi ad Hamagium vicum confluentis multitudinem, peregrinationis ergò, Gertrudis Abbatissa omnem diligentiam & studium adhibuit, vt eius Templi spatium laxaretur, quo tot excipiendis peregrinantibus foret capax. Hinc à Vindiciano enixè contendit, vt illud consecraret, simúlque B. Eusebiæ & amitæ suæ* (amitæ loco proauiam restitue) *corpora humo eleuaret. Excusauit ille serias occupationes, quibus id temporis omnino destinebatur. Eò tamen Hattam Abbatem Vedastinum cum aliquot Prælatis aliis transmisit. Hi post tridui ieiunium effusásque preces manum quamdam humanæ similem, loculos sanctarum harum mulierum mouentem animaduerterunt, tanquam isto signo monerentur hasce reliquias aliò esse transferendas. Quod vbi consuetis cæremoniis peractum fuit, tandem ad præscriptum consecrationis diem adfuit Vindicianus, fanúmque illud Deiparæ Virgini dicauit. Et mox sacrosancto Missæ sacrificio decantato, ingenti pompâ, summáque animorum alacritate ossa hæc veneranda in constitutum locum transtulit.* Amitæ loco proauiam reponendam diximus, per amitam enim Auctor intelligit sanctam Gertrudem Hamaticensis Monasterij fundatricem ac primam Abbatissam, quæ per Gerebertam filiam auia fuit sancti Adalbaldi & per sanctum Adalbaldum nepotem proauia sanctæ Eusebiæ.

[a] d. 11. Mart.

LXV. Si textui ex Historia miraculorum sanctæ Eusebiæ suprà descripto fides est, *Hatta Cœnobij beati Vedasti Confessoris Christi Abbas simul Gandensem sancti Petri Apostoli Abbatiam, quæ in monte Blandinio sita est, nobiliter regebat.* Id verò minimè placet. Hatta enim, vt anno priori [b] ex Chronico Vedastino retulimus, cùm Monachismum in monte Blandinio Gandaui complexus esset, latè diffusâ virtutum famâ venit Attrebatum euocatus à Theodorico Rege, ibíque Abbas, qui nouello gregi Monachorum Vedastinorum præesset, ab Episcopo Vindiciano benedictus fuit, nec anteà Blandiniensis Abbas fuisse perhibetur. Blandiniensi Monasterio tunc præerat Baudemundus Abbas, cuius decessor Ioannes, vt Tomo superiore probauimus, extinctus est anno Christi sexcentesimo septuagesimo-septimo. Non inficiamur in Blandiniensium Abbatum catalogis, quos Sanderus in Flandria [c] illustrata & Sammarthani in auctiore Gallia Christiana [d] texuerunt Hattam reperiri. Sic enim de illo Sanderus, *Hatta*, 758. Et Sammarthani, *Hatta* 752. *anteà Cœnobij sancti Vedasti Abbas: de eo Locrius in Chronico Vedastino.* Locrius [e] ex Auctore Chronici Vedastini, quem anno priori descripsimus, refert quomodò Hatta è Monacho Blandiniensi factus sit Abbas Vedastinus, deinde ordinem seu seriem Abbatum Vedastinorum sic auspicatur, *primus Hatta*, nec aliud quidquam de eodem Hatta scribit. Fuit hic igitur Abbas Vedastinus, & primæ Translationi sanctæ Eusebiæ, hoc anno, cum Vindiciano Episcopo interfuit, expungendúsque ex Albo Blandiniensium Abbatum, qui regnante Pippino floruisse fertur apud Blandinium Abbas Hatta. Verùm de his fusiùs aliàs, vbi Blandiniensium Abbatum Catalogum examinabimus.

HATTA ABBAS VEDASTINVS.

[b] Num. 5.
[c] Tom. 1. l. 4. rerum Gadauens. c. 3.
[d] Tom. 4.
[e] Ad an. 69.

LXVI. Hoc eodem anno Rex Theodoricus in monte intra muros vrbis Morinensis seu Taruannensis sito Monasterium in honorem sancti Ioannis Baptistæ construxit, vnde illi Cœnobio nomen sancti Ioannis in monte Morinensi, vel sancti Ioannis Morinensis, vel Taruannensis. Lege Miræum [f] in Originibus Benedictinis, Locrium [g] in Chronico Belgico, & Sanderum in Flandria [h] illustrata. Hi Scriptores annum Christi sexcentesimum octogesimum-sextum constantissimè retinent, quia Sigeberto nixi Sanctum Leodegarium anno Christi sexcentesimo octogesimo-quinto palmâ Martyrij do-

[f] Cap. 51.
[g] Ad an. 686.
[h] Tom. 1. l. 2. rer. Iprens. cap. 10.

MON. S. IOANN. BAPT. INTRA TARVANNAM ERIGITVR.

natum putant, statímque à Theodorico Rege multa Monasterio Atrebatensi sancti Vedasti collata prædia, nouúmque Cœnobium in Morinensi Diœcesi erectum volunt, vt cædes beato Leodegario in colliminio Episcopatuum Atrebatensis ac Morinensis illata expiaretur. Sancti Leodegarij Martyrium anno Christi sexcentesimo septuagesimo-octauo consignauimus, illud Henschenius [a] in annum Christi sexcentesimum octogesimum-quartum reiecit, quia in annotandis annis ac gestis Regum Francorum post Dagoberti Magni mortem à nobis integro sexennio dissidet. Quamuis autem de tempore, quo beatus Leodegarius Martyrium consummauit, cum Auctoribus suprà nominatis minimè conueniamus, arbitramur Miræum eiúsque asseclas Locrium & Sanderum non malè opinatos esse super anno, quo Monasterium sancti Ioannis Baptistæ intra muros Taruannenses extructum fuit, illud enim existimamus ædificatum post Ebroini mortem, quam anno post beati Leodegarij necem tertio, siue anno Christi sexcentesimo octogesimo-primo, collocandam probauimus. Vt Monasterium conderet, Theodericus induci potuit famâ miraculorum, quæ post sancti Leodegarij Translationem, cùm in loco Martyrij, tum in Cœnobio sancti Maxentij gesta sunt. Caue tamen, ne propter innocentis Leodegarij cædem Theodoricum adeò flagitiosum suspiceris ac eum plerique Neotericorum constituunt. Theodoricus, quòd ab Ebroino se decipi passus sit, vituperio non caret, sed necis illatæ Leodegario reus haberi non debet. Lege quæ Tomo superiore dicta sunt [b], & in vnum Ebroinum, qui cædis author fuit, & speciosam de Childerici Regis nece vindictam simulabat, totum scelus refunde. Iacobus Malbrancus in scholiis ad librum [c] quartum de Morinis, obseruat in veteribus membranis ad annum vsque Christi millesimum ducentesimum octogesimum-septimum semper legi Monasterium sancti Ioannis in monte Morinensi vel sancti Ioannis Morinensis aut Taruannensis; ab illo autem anno & deinceps, sancti Ioannis * prope vel iuxta Morinum, Taruannâ tunc decurtatâ.

AN. CH. 686. THEODOR. III. R. 13.

[a] In not. ad vit. S. Vindician. d. 11. Mart.

[b] Ad ann. 678. n. 5.

[c] Ad cap. 16.

* *S. Iean lez Terouenne.*

LXVII. THEODORICVS R. MVNIFICVS ERGA BASILICAM S. MARTINI TVRON.

Theodoricus Rex hoc eodem anno, Regni sui decimo-tertio, Monasterium sancti Martini prope muros Turonenses situm ditauit *de rebus proprietatis suæ in patria Alemannica, pago Brisigangense*, vt constat ex Regio Diplomate, quod quarto Kalendas Iulij datum reperitur. Lege auctiorem Galliam Christianam [d]. Vudelandus Abbas Cœnobio tunc præerat. Quot annos hic superstes vixerit, haud scimus. Proximum successorem potuit habere Guntrannum, qui post Ibbonem Turonensis Episcopus ex Abbate sancti Martini factus est anno Christi septingentesimo decimo-septimo, vt suo loco dicturi sumus. Manci sunt Indices istius Ecclesiæ, nec plures Abbates ad ætatem vsque Pippini Regis suppeditant.

[d] Tom. 4. in Abb. S. Martini Turon.

ABBATES S. MARTINI. LXVIII.

Feliciùs actum est cum Abbatibus Maioris Monasterij, quorum saltem nomina scriptis tradita sunt. Tomis primo & secundo recensiti sunt Abbates ab ipso Cœnobij conditu ad Eustochium vsque, qui Gregorio Turonensi Episcopo synchronus vixit. Successores, qui vitam sub Merouingis Regibus egerunt, in hunc Tomum reiecimus, quia præter eorum nomina nihil occurrit annotandum. In Catalogo, quem Claudius Robertus in Gallia Christiana texuit, Eustochius numeratur Abbas decimus-nonus, tum Leobardus vicesimus, & continuatâ serie sexagesimus-primus ponitur Herbenus, qui posteà factus est Archiepiscopus Turonensis, & ineunte seculo decimo in viuis adhuc supererat. Hoc loco Robertus omnem auctoritatem mutuatur à libro de Gestis Episcoporum Turonensium & Abbatum Maioris Monasterij, quem Monachus eiusdem Cœnobij composuit, & Laurentius Bochellus instar alterius Appendicis ad Historiam Ecclesiasticam Gregorij Turonensis publicauit. De Eustochio Abbate sic scribit Asceta Maioretanus. *Eustochius. Hic fuit tempore beati Gregorij Turonensis, huius tempore fuit beatus Leobardus.* Monachi Moioretani sensus hic est. Eusto-

ET MAIORIS MONASTERII.

AN. CH. 686. THEODOR. III. R. 13.

chius fuit Abbas tempore Gregorij Turonensis Episcopi; & huius, siue Turonensis Episcopi siue Eustochij Abbatis Maioretani, tempore floruit beatus Leobardus. Eodem enim tempore Gregorius Episcopus Ecclesiam Turonensem administrabat, Eustochius Abbas Maiori Monasterio præerat, & Leobardus vitam in cellula prope Maius Monasterium ducebat. Tria illa Tomo secundo probata sunt. Gregorius ordinatus est Episcopus Turonensis x. Kal. Sept. anno Christi quingentesimo septuagesimo-tertio, gessit Pontificatum per annos duos ac viginti cum duobus mensibus diebúsque viginti quinque, migrauítque in cælum decimo-quinto Kalendas Decembris anno Christi quingentesimo nonagesimo-quinto. Leobardus anno Christi quingentesimo septuagesimo-primo cellulam ingressus est prope Maius Monasterium, illic annis duobus ac viginti degit, obiítque decimo-quinto Kalendas Februarias, anno Christi quingentesimo nonagesimo-tertio, vixit igitur prope Maius Monasterium annis fermè viginti sub Gregorij Turonensis Pontificatu. Vtrùm in eundem Gregorij Præsulatum tot anni Eustochij Abbatis inciderint, haud deprehendere potuimus. Certè Gregorius in prædicti Leobardi vita testatur Episcopum se fuisse, cùm Leobardus in cellula Maiori Monasterio vicina maneret, & eiusdem Cœnobij cura penes Eustochium Abbatem esset. Scribit enim à se iam Episcopo visum in cellula Leobardum, qui posteà suis precibus signóque Crucis visum cæco restituit Eustochio siue Eustachio tunc Abbate, quem tanti miraculi testem sic appellat [a]. *Huius virtutis testimonio Eustachius Abbas adstipulator adsistit.* Ergo Robertus, postquàm Eustochio decimum-nonum inter Abbates Maioretanos locum attribuit, ei perperam Leobardum sic subrogat.

[a] De vit. patr. c. 20.

19. *Eustochius, tempore B. Gregorij Turonensis.*
20. *Leobardus.*
21. *Froterius.*

LXIX. Leobardo ex Abbatum Maioretanorum Nomenclatura sic expuncto, primus in huiusmodi Catalogo post Eustochium nominari debet Froterius, tum ceteri suo sic ordine, vt Herbenus post eundem Eustochium quadragesimus-primus habeatur. Ad Abbates illos quadraginta & vnum pertinuit administratio Maioris Monasterij per annos plùs minùs trecentos, è quibus ab obitu Eustochij Abbatis ad inaugurationem vsque Pippini Regis effluxerunt sexaginta circiter supra centum. Quapropter ex illis Abbatibus solos accipe tres ac viginti priores, quorum hæc sunt apud Ascetam Maioretanum nomina. *Froterius, Guichardus, Genesius, Volusianus, Antimus, Rigionarius, Desiderius, Principius, Petrucio, Fælix, Baudelus, Berno, Clemens, Theobaudus, Hato, Petrus, Aigulfus, Francilio, Anianus, Ioannes, Daniel, Issembertus, Hamticus.* De successoribus agemus Tomo sequenti.

LXX. MONAST. S. IVLIANI TVRON. Præter Cœnobium sancti Martini, Maiúsque Monasterium, de quibus suprà, Theodorico Francorum Monarchâ florebat apud Turonos, quod illic hodiéque subsistit illustre sancti Iuliani Monasterium. Hoc de Cœnobio licèt perantiquo nihil hactenus scripsimus, Abbatum enim, qui Nortmannicam irruptionem antecesserunt, interierunt nomina. Vocatur à Roberto Monasterium *sancti Iuliani de Scalariis.* Sammathani rationem huius cognominis *ab antiqua Æde beatæ Virginis, vulgò de Scalariis,* repetunt, obseruántque hoc Monasterium ante ætatem Gregorij Turonensis Episcopi stetisse, vetustissimísque illis temporibus nuncupationem à sancto Mauricio accepisse, cui nomen sancti Iuliani posteà successerit.

AN. CH. 687. THEODOR. III. R. 14.

ANNVS CHRISTI 687.
THEODORICI III. R. 14. 7.

ANNO Christi sexcentesimo octogesimo-septimo, commissum est prælium Textricianum inter Quintinopolim & Peronam, victi fugatique Theodoricus Rex & Bertharius Maiordomûs, subsecuta mors ipsius Berthariј, tum obsidio Parisiensis, deinde pax cum Pippino, qui Maioratum domûs Regiæ non tantùm in Austria, sed etiam in Neustria & Burgundia, hoc est, in tribus Franciæ Regnis siue in vniuersa Francia deinceps exercuit. Hoc bellum paucis ita perstringit Anonymus in Historia Francorum [a] iussu Childebrandi Comitis scripta. *Pippinus commoto exercitu hostiliter ab Austria consurgens, contra Theodoricum Regem & Bertharium properat ad bellum. Coniuncti in oppido Vermandensi, in loco qui dicitur Textricio *, bellum mutuò gesserunt. Preualente Pippino cum Austrasiis, Theodoricus Rex cum Berthario fugam iniit. Pippinus victor extitit, persecutúsque eam regionem sibi subiugauit. Sequenti tempore idem Bertharius ab adulatoribus falsis amicis interfectus est, instigante Ansflede matronâ, socru suâ. Post hæc autem Pippinus Theodoricum Regem accipiens cum thesauris, & domum Palatij, omnia peragens in Austriam remeauit.* Habet eadem rudiore stylo alter Anonymus [b] in Gestis Regum Francorum. In procinctu huius belli, Theodoricus Rex Testamentum Amalfridi, de quo locuti sumus ante biennium, *Kal. April. anno XIV. Regni, Carisiaco Palatio* confirmaut, vt Iacobus Malbrancus [c] ex membranis Sitiuensibus obseruat aduersùs Aubertum Miræum, apud quem in Originibus Benedictinis [d], Iperij manuscripti textu citato Parisiacum Palatium & annus XIII Theodorici Regis leguntur. I.

[a] Cap. 100.
PVGNA TEXTRICIANA.
* Tertry.
[b] Cap. 48.
[c] Lib. 4. c. 19.
[d] Cap. 31.

Auctor Annalium Metensium, qui Metis in Cœnobio Sancti Arnulphi Monasticam vitam duxit, in Sancti Arnulphi gratiam Pippinum eius nepotem impensè laudat, adiectis etiam rebus non paucis, quæ nec fidem merentur, nec, si fidem mereantur, à viro probo approbari possunt. Agendum hîc de singulis. II.

Imprimis causam belli sic exponit. *Defuncto Warattone gener ipsius Bertarius nomine, Maiordomûs à Theoderico Rege constituitur, nihil à moribus impij Gisilmari* seu Gislemari *discrepans, præter ingenij calliditatem & humani consilij sagacitatem. Igitur profugi, quos Pippinus in sua misericordia susceperat, frequentibus eum querimoniis appetebant, obsecrantes vt pro diuino amore iniurias suas vlcisceretur. Pippinus verò sedato animo Legatos ad Theodericum pacificè dirigit, suggerens vt profugis, quos Ebroinus pro sua cupiditate proprio solo expulerat, propriisque facultatibus spoliauerat, iure Regio suis sedibus reuocatos, æquitatis normâ seruatâ, patrimoniis iniustè ablatis restitutis, ipsos reuerti iuberet. Hanc Legationem Theodericus suggerente Bertario superbè recepit, suósque profugos seruos, quos Pippinus contra ius & legem susceperat, quandoque à se requirendos spopondit. Legati verò redeunt, responsúmque Theoderici Pippino referunt, superbiam Regis indicant, minas quas ingerebat adnunciant, leuitatem atque inconstantiam Bertarij manifestant. Pippinus verò adunatis Optimatibus suis rem in medium retulit; superbi Regis responsum per ordinem pandit; lacrimas profugorum & miserabiles supplicationes, qui in fidem suam sese crediderant, manifestat; minas improbi Principis ad memoriam reuocat; periculum quoque, quod imminebat suæ patriæ pro receptu exulum, ni priùs sapienter, quàm veniret, vitaretur, exponit; quídque super his agendum sit, sciscitatur. Ducibus Pippini omnibus optimè placuit arma capere;* III.

AN. CH. 687. THEODOR. III. R. 14.

pro miseris ac spoliatis, qui dudum tam suam fidem quàm & defensionem quæsiuerant, dimicare; patriámque non à populante hoste sed in suis sedibus requisito defensare. Frustrà hic Auctor recurrit ad Ebroini tempora, vt belli causam aperiat. Mortuo ante sex annos Ebroino, Pippinus cum Waradone Ebroini successore pacem datis obsidibus pepigerat; impetitus iterum à Gislemaro Waradonis filio, qui patre exauctorato curam Palatij Neustrasiani gerebat, amicitiam redintegrarat cum Waradone pristinæ dignitati post Gislemari mortem restituto. Tota igitur causa belli refundenda est in vnum Bertharium, qui nec quietè Neustrasios regere, nec pacem cum Austrasiis fouere studuit. Pippinus, cùm bis à Neustrasiis se profligatum meminisset, semel ab Ebroino, iterum à Gislemaro, de firmanda per Legatos amicitia primùm cogitauit, & vt plerisque Proceribus, quos Bertharius è Neustria Burgundiâque pepulerat, suæ facultates redderentur, enixè postulauit à Theodorico Rege, qui victoriæ, quam Bertharius certam spondebat, vanâ spe delusus erupit in minas, & Neustrasios Burgundionésque, quos Pippinus contra ius & legem susceperat, à se quandoque requirendos dixit. Hoc responsum Regiæ dignitati non erat indecorum. Superbum inde Regem temerè fingit Monachus Metensis. Arrogantem ac superbum accusare potiùs debet Pippinum, qui suæ conditionis oblitus audeat bellum aduersùs Regem mouere.

IV. Deinde Monachus Metensis ait Pippinum collecto exercitu ad syluam Carbonariam, id est, ad limitem Austriæ ac Neustriæ contendisse, ibique pro concione tres explicuisse causas, quibus ad arma sumenda compellebatur. *Adunato exercitu Pippinus ad Carbonariam syluam peruenit. Qui terminus vtraque Regna diuidit. Vbi vocatis Optimatibus suis, imò cuncto exercitu, intentionem suam succinctâ conuentione innotuit. Ne quis vestrûm, inquit, fortissimi viri, fideles Dei nostri, arbitretur me tyrannidem in tali itinere exercere velle, vel sæuitiam, & non potiùs triplici necessitate coactum vos ad tale certamen prouocare. Sed breuiter me loquentem adtendite, & quid ad hoc me cogit audite. Excitor imprimis querelis Sacerdotum & seruorum Dei, qui me sæpiùs adierunt, vt pro sublatis iniustè patrimoniis Ecclesiarum, propter amorem Domini ipsis interpellantibus dimicando subuenirem. Pro quibus per internuncios humiliter frequentiùs Theodericum exoraui, vnde nihil præter tumidum & superbiâ plenum responsum recipere merui. Secunda causa me ad talem prouocauit laborem. Nobilium siquidem Francorum ad nostram fidem confugientium lacrimæ & gemitus, qui tot calamitatum angoribus pressi diuinum semper nos arbitrantur adipisci posse suffragium. Tertia, quia expedit nobis superbissimi Regis obuiare sententiis, & vastationem patriæ nostræ, quam minatur iniustè, in suum potiùs caput auxiliante Domino conuertamus, nostrâque regione adhuc incolumi permanente, ipsum in propriis sedibus arrogantem, iudicium Domini subituri, requiramus, pro cuius amore & Sanctorum illius, huiusmodi certamina toleramus.* De Theodorico Rege per contemptum multa publicauit hic Auctor, quia fuit Austrasius, scripsítque post grauissima bella, quæ diu gesta sunt inter Francos Orientales & Occidentales, vt nono seculo dicturi sumus. Pippinus haud adeò superbè se gessit, Regem semper coluit, vníque Berthario, quem sibi infensissimum sciebat, hostem se professus est. Episcopos à Berthario Sedibus suis pulsos fuisse nullus veterum animaduertit, nec eos qui talem iniuriam passi fuissent, existimamus vltionis adeò cupidos, vt Pippinum crebris sollicitationibus ad bellum aduersùs Regem compellerent. Meminimus complures actos in exilium ab Ebroino, nullum verò comperimus qui præliorum pòst initorum aut auctor aut instigator dici debuerit. Falsæ sunt igitur pleræque causarum, quas Pippinus, vt bellum à se susceptum excusaret, pro concione primùm recitasse coram exercitu, deinde per nuncios Theodorico Regi significasse fertur.

V. Veriora sunt, quæ de pugna Textriciana déque obsidione Parisiensi sic enarrantur ab eodem Monacho. *Carbonariam syluam transeunt hostiliter cuncta*

*vastantes, & ad interiores Regni illius partes intrepidi perueniunt, haud procúlque ab oppido Vermandorum, iuxta villam, cui vocabulum est Textricium, castra posuerunt. Theodericus igitur cùm audisset hostem in sui Regni penetralibus commorantem, exercitum congregat, aciem contra Pippinum construit, ex alia parte prædictæ villæ castra ponit. Inter quos modicus quidem fluuius, sed difficili traiecto defluebat, qui ab incolis Dalmannio * nuncupatur. Pippinus itaque ab Aquilone eiusdem fluminis, Theodericus ab Austro consederat.* Hoc flumen in dexteram Somonæ ripam egeritur. *Pippinus prudentissimâ prouidentiâ in quodam eminentiori colle locum certamini delegit, & quò ad illum accedendum erat prouidâ speculatione ostendit. Igitur diem illam cum nocte magno curarum æstu Pippinus Princeps transegit, & inlucescente Aurorâ copias ex castris educit, & magno silentio Dalmannionem fluuium transiit, atque ab Orientali parte castrorum Theoderici, prout pridie constituerat, aciem ordinat. Ducibus singulas legiones commendat, & vt patienter ortum Solis præstolentur adnunciat, vt cum Dei auxilio reuerberantibus radiis Solis, hostium obtutus titubaret. Orto igitur iam Sole, Theoderico sui nunciant Pippini castra deserta & ignibus esse consumpta, Quibus ille auditis copias ad persequendos hostes è castris educit. Cui intrepidus & præstantior consilio & armis Princeps Pippinus occurrit. Commissóque acerrimo prælio, Theodericus cum Consiliario suo Bertario in fugam versus, cunctos Optimates in ore gladij interemptos dereliquit. Nec priùs cœptæ fugæ cursum terminauit, quàm Sequanæ amnis fluenta transiret. Bertarius quoque vagus & profugus timore perterritus per diuersa loca latitans ad vltimum à suis suam stultitiam non ferentibus interimitur. Pippinus igitur victor castra hostium inuadens, spolia ampla, Deo gratias referens, suis fidelibus impertitur. Plurimi autem ex prælio fugâ lapsi Ecclesiis & Monasteriis sese defendendos crediderunt. Quorum maxima turba ad beati Quintini Martyris limina, nonnulli ad Perronam Scotorum Monasterium, in quo beatus Furseus corpore requiescit, confugium fecerunt. Pro quibus, interuentu Abbatum locorum illorum, mitissimus Princeps Pippinus, acceptis ab his tantummodò sacramentis, cunctis vitam & hæreditatem donauit. Profectúsque inde, Theodericum fugientem persequitur, & Parisius vsque ciuitatem peruenit. Quam subditione in potestatem redactam, Theodericum quoque recipiens, ne tyrannidem videretur exercere, nomen illi Regis inæstimabili pietate reseruauit. Ipse verò totius Regni gubernacula thesauròsque Regios & vniuersi exercitûs dominationem propriæ facultatis iure disponenda retinuit.* Pippino rursum adulatur Auctor hoc loco, nam pietatem eius inæstimabilem commendat, quòd Regium nomen non vsurparit, cùm debeat potiùs vituperare superbiam ac perfidiam, quòd prælium cum Theodorico Rege conseruerit. Non defuerunt egregij Duces seu Rectores prouinciarum, qui partes Theodorici Regis auctoritatémque Regiam in Austrasia contra Pippinum tuerentur. In horum numero fuit Gottefridus Dux seu Gubernator Sueuiæ, qui prouinciam omnem in officio continuit, & copiis in ea lectis Otouinum & Arionoldum Duces præfecit. Erchanbertus de Gottefrido & aliis Ducibus, qui Pippino, etiam post pugnam Textricianam parere noluerunt, ita scribit. *Illis temporibus ac deinceps Gottefredus Dux Alamannorum*, id est, Sueuorum, *ceteríque circumquaque Duces noluerunt obtemperare Ducibus Francorum, eò quòd non potuerunt Regibus Meroueis seruire, sicut anteà soliti fuerant. Ideò se vnusquisque secum tenuit, donec tandem aliquando post mortem Gottefredi Ducis, Carlus* (Pippinus Caroli loco reponendus videtur) *ceteríque Principes Francorum paulatim ad se reuocare illos arte, quâ poterant, studuere.* Pippinum Caroli loco restituendum putamus, quia Gottefridus anno Christi septingentesimo nono mortuus est, eique Pippinus integro quinquennio superstes vixit, & Monachus Metensis *Alemannos*, id est, Sueuos, populis annumerat, quibuscum Pippinus bellum gessit. Lege Martinum Crucium parte [a] primâ rerum Sueuicarum, ab illo enim Auctore confirmantur ea, quæ de Gottefridi Ducis insigni erga Theodoricum Regem fide scripsimus.

* *L'Aumignon.*

[a] L. 10. c. 11.

AN. CH. 687. THEODOR. III. R. 14.

VI. Post pugnam Textricianam Pippinus Maiorem domûs Regiæ per vniuersam Franciam se dixit. *Post hac*, inquit Anonymus in Gestis [a] Regum Francorum, *Pippinus cum Theodorico Rege cœpit esse Princeps regiminis ac Maiordomûs*. Idem significat alter Anonymus iam citatus in Historia [b] iussu Childebrandi scripta, dum inter felices successus, quibus post partam ad Textricium victoriam Pippinus auctus est, acceptam ab eo *domum Palatij* non prætermittit. In fragmento Historico incerti Auctoris, quod Alberti Argentinensis Chronico in editione Christophori Vrstitij præfixum est, vbi Genealogia Caroli Magni texitur, Angisus de Begga vxore genuisse dicitur *Pipinum Ducem, qui Maiordomûs Regni Francorum erat*, &, vt inferiùs in eodem fragmento legitur, *Pipinus Dux, Theoderico* Rege *annuente, cœpit esse in principali regimine Maiordomûs*, & *dum principatum Palatij sub Regibus*, Theodorico, Clodoueo, Childeberto & Dagoberto, *annis* XXVII *egregiè administrasset, mortuus est anno ab Incarnatione Domini* DCCXIV. Chronographus Fontanellensis, Annalista Metensis, Clarius, aliique recentiores, rati è dignitate Pippini non satis esse, si Maior domûs aut Princeps Palatij nominaretur, illum per insignem adulationem nouo prorsus nec vnquam vsitato Titulo Principem Francorum appellarunt, ausique sunt suis in scriptis annos Christi cum annis huiuscemodi fictitiæ dignitatis componere. Chartas complures, quas Pippinus post pugnam Textricianam emisit, attentè legimus, in illis se filium Ansigisi, se virum illustrem, se Maiorem-domûs vocat, annos apponit Regum, Theodorici, Childeberti, aliorúmque sub quibus Maioratum domûs Regiæ gessit, numquam Principem se Francorum dicit, annos sui Principatûs aut Maioratûs numquam numerat. Abstinebimus igitur ab illo Principis Titulo, nisi fortè vsurpetur à Scriptore, quem cogamur allegare, ipsissima enim Auctorum verba recitare consueuimus. Excogitatus certè videtur ab iis, qui Reges finxerunt vmbratiles & nomine tenus, arbitratique sunt Maioratum domûs Regiæ vel Principatum Palatij infra potestatem eorum fuisse, quibus Imperij summam absque Regio nomine per illa tempora tribuerunt. Nonnulli quoque ex iis, qui seriùs scripserunt, Ebroinum & alios, qui Maioratum Regiæ domûs ante Pippinum Herstallium in Neustria gesserunt, Principes Francorum appellarunt. Adeò creuit erga Maiores-domûs adulatio, aduersùs Reges calumnia.

[a] Cap. 48.
[b] Cap. 100.

PIPPINVS MAIORDOMVS IN VNIVERSA FRANCIA. AN DICTVS PRINCEPS FRANCORVM.

VII. Pippinus à pugna Textriciana Maioratum domûs Regiæ sub Regibus Theodorico Tertio eiúsque filiis Clodoueo Tertio & Childeberto Tertio necnon nepote Dagoberto Tertio per vniuersam Franciam annis viginti septem & ampliùs exercuit. Adulatio posteris seculis eò processit, vt quidam scripserint Regnum Francorum penes Faramundi prolem ad hunc vsque annum fuisse, quo Pippinus Maioratu domûs Regiæ per vniuersam Franciam potiri cœpit. In breui Chronico, quod ab initio Regni Francorum vsque ad annum Christi millesimum centesimum tricesimum-septimum Franciscus Duchesnius [c] ex Bibliotheca Thuana publicauit, hæc leguntur. *Franci primum habuere Regem Ferramundum, cuius proles regnauit vsque ad* DCLXXXVII *annum Verbi Incarnati. Tunc enim Pipinus filius Ansegisi Princeps Francorum fuit.* Et Monachus Nazarianus [d] Annales suos, quibus vsuri sæpè sumus, sic exorsus est. *Anno* DCCVII (vel potiùs *anno* DCXXCVII, vt reponendum alibi docebimus) *Pippinus Senior regnare cœpit.* Vt ita sentirent, plerosque suis scriptis videtur impulisse, qui ceteris antiquitate præstat Erchanbertus. Hic enim post Theodorici Quarti Regis obitum, cùm Carolus Martellus in viuis superstes esset, Breuiarium Regum Francorum ac Maiorum-domûs conscripsit, & post necem Bertharij Maioris-domûs, quæ pugnam Textricianam proximè secuta est, de Francorum Regibus cum tanto contemptu locutus est, vt penes eos nomen Regium non honorem fuisse sic affirmarit. *Theodoricus Rex, filius Chlodouei, regnauit annis* XIX. *Maior-domûs Bertharius. Quo occiso, Pippinus Iunior, filius Ansegisili, veniens de Austrasiis,*

[c] Tom. 3 Collect. Hist. Franc.
[d] Tom. 2. Collect. Hist. Franc.

Austrasiis, successit in Principatum Maiorum-domûs. Exhinc Reges nomen, non honorem habere cœperunt. Quibus tamen vbi constitutum fuerat, victus erat exuberans, custodiáque iugis erga illos habebatur, ne aliquid iure potestatis agere possint. Non inficiamur Theodoricum Tertium, de quo sermonem facimus, Clodouei Secundi filium fuisse, regnasse annis vndeuiginti, ab anno videlicet Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio quo post Childericum fratrem regnare cœpit, ad annum vsque Christi sexcentesimum nonagesimum-secundum. Fatemur etiam regnante Theodorico Maiorem Regiæ domûs fuisse Bertharium, eique in Maioratum apud Neustrasios successisse Pippinum Herstallium, quem alij Seniorem, alij Iuniorem cognominant cum diuerso respectu; quia nepos fuit Pippini Crassi seu Landensis, auus verò Pippini Regis seu Breuis. At negamus post pugnam Textricianam Theodoricum Regem eiúsque successores in eum venisse contemptum, quem textus præcitatus depingit. Erchanbertum, qui durante interregno, cùm summa rerum Francicarum penes Carolum Pippini filium esset, calamo manum admouit, adulatorio ergà vtrumque stylo vsum esse, aliisque causam errandi subministrasse arbitramur. Auctor vetusti libelli de Maioribus domûs Regiæ, à quo Tomum secundum suæ Collectionis Andreas Duchesnius inchoauit, meliùs scribit Pippinum obiisse anno Christi septingentesimo decimo-quarto, postquàm Maioratu Regiæ domûs, sub Francorum Regibus per annos septem ac viginti potitus esset, id est, ab anno Christi sexcentesimo octogesimo-septimo, quo pugnatum ad Textricium néxque illata Berthario. Scriptoris hæc sunt verba. *Ipse Pippinus eodem anno, qui est Incarnationis Dominicæ* DCCXIV, *medio Decembri obiit, postquàm obtinuit Principatum sub nominatis Regibus,* Theodorico, Clodoueo, Childeberto & Dagoberto, *annis* XXVII. De anno, quo Pippinus obiit, Annales Nazariani, qui desinunt in anno Christi septingentesimo nonagesimo, sic conueniunt. *Anno* DCCXIV *Pippinus defunctus est.* Et Petauiani, qui decennio tantùm vltra Nazarianos producuntur. *Anno* DCCXIV *Domnus Pipinus mortuus est in mense Decembr.* Item Tiliani, qui Petauianos excedunt annis duntaxat octo. *Anno* DCCXIV *depositio Grimoldi, & depositio Pippini in medio Decembrio.* Necnon Metenses. *Anno ab Incarnatione Domini* DCCXIV *Pippinus Princeps iterum molestiâ corporali correptus, circumsitis gentibus Francorum dominationi subactis, in pace obiit* XVII. *Kal. Ianuar. Rexit autem populum Francorum annis* XXVII *& mensibus* VI. Turpiter igitur hallucinatur Auctor eorumdem Annalium Metensium suprà descriptus, dum mortem Warattonis & apparatum belli contra Bertharium refert anno Christi sexcentesimo octogesimo-nono, deinde pugnam Textricianam, necem Bertharij, & obsidionem Parisiensem consignat anno Christi sexcentesimo nonagesimo; tum narrationem rerum anno sequenti gestarum sic auspicatur. *Igitur anno ab Incarnatione Domini* DCXCI, *Pippinus singularem Francorum obtinuit Principatum.*

AN. CH. 687. THEODOR. III. R. 14.

VIII. Post pugnam Textricianam, *cùm Pipinus Princeps*, vt Chronographus Fontanellensis [a] obseruat, *singularem Francorum Principatum obtinuisset, superato Theoderico Rege & Berthario Maiore-domûs, Fraericus*, cuius mentionem ad annum Theodorici Regis quintum iam fecimus, *Floriacum*, in pago Velocassino, *eidem* Pippino *contradidit, eâ videlicet ratione, vt in maiori elegantia ipsum locum sublimaret, ac Monachorum Congregationem ibidem constitueret. Quod ita & factum est*, vt infrà dicemus sub Childeberto Rege. Post eandem pugnam Textricianam ac Bertharij cædem, inter additamenta, quæ libro quarto Aimoini ex Gestis Regum Francorum adiecta sunt, in Editione Guillelmi Parui, capite quadragesimo-septimo hæc de Abbatibus Ecclesiæ sancti Germani prope Parisios occurrunt. *Babone quoque Cœnobij sancti Germani Abbate obeunte, Childerannus ei subrogatur in Pastorali procuratione.* Desiderantur autem in Codice Seguierano necnon in Gestis Regum Francorum, quorum caput duodequinquagesimum cum vulgato ac præci-

[a] Cap. 1.

FLORIACVM IN PAGO VELOCASSINO.

BABO ABB. S. GERMANI PARIS OBIT.

AN. CH. 687. THEODOR. III. R. 14.

tato capite quadragesimo-septimo libri quarti Aimoiniani confer. Iacobus Breulius vt eiusdem libri capite quadragesimo-sexto, sic & capite quadragesimo-septimo, Babonis loco nomen Baboleni posuit, sibique persuasit Babonem sancti Germani Parisiensis Abbatem eundem esse cum Baboleno primo Abbate Fossatensi cuius vitam ab Anonymo scriptam plurimisque mendis scatentem aliàs examinauimus. At à semetipso dissidet stupendo prorsus anachronismo. In notis, quibus prædictum caput quadragesimum-sextum illustrare conatur, Babolenum ait obiisse sexto Kalendas Iulias, anno Christi sexcentesimo sexagesimo-sexto. Id autem si verum est, an idem Babolenus Abbatiale munus suscepit mortuo iam Audoeno Episcopo Rotomagensi, cuius obitus in annum Christi sexcentesimum octogesimum-tertium incidit? an & idem Babolenus eo decessit anno quo pugnatum est ad Textricium, id est, hoc ipso anno post Christum natum sexcentesimo octogesimo-septimo? Prætereà Babo, qui Monasterium sancti Germani post Audoeni Rotomagensis Episcopi mortem gubernare cœpit, & eo quo pugna Textriciana commissa est anno discessit è viuis, Abbatialem præfecturam integro quadriennio non gessit, vnde colligas Breulium non tantùm errare, quòd Babonem in Babolenum deflectat, sed etiam quòd ipsummet seu Babonem seu Babolenum *octo semis annos*, vt Anonymus de Baboleno Abbate Fossatensi perperam in eius vita scribit, Cœnobio sancti Germani præfuisse censeat. Baboni successit Childerannus, qui nec vltra quadriennium Abbas fuit, obiit enim superstite adhuc in viuis Theodorico Rege, cuius mortem anno post Christum natum sexcentesimo nonagesimo-secundo consignaturi sumus.

SVCCEDIT CHILDERANNVS.

IX. Kilianum Presbyterum, de cuius profectione ex Orientali Francia in Italiam anno superiori verba iam fecimus, Conon Romanus Pontifex, cuius obitus tertio Idus Octobres hoc anno contigit, *ex consensu totius Vrbis*, vt in ipsius Kiliani vita legitur, *in Pontificatûs officium constituit, quo & chrisma conficere, & Ecclesias dedicare, & sacros Ordines consecrare irreprehensibiliter valeret. His ita peractis dimisit eum, monens vt cœpto operi insisteret, à Domino sibi præparato præmio æternæ retributionis. Beatus itaque Kilianus Vrbem egressus peracto itinere cum Kolomanno Presbytero & Totmanno Leuita ad locum sibi destinatum peruenit. Veniens igitur ad oppidum Orientalis Franciæ Virziburg non eum, quem in eadem prouincia Ducem reliquerat, inuenit, sed alium nomine Gozbertum. Porrò venerabilis vir paulatim cœpit pabula diuini verbi incredulis populis ministrare. Tantam enim Dominus ei gratiam contulerat, vt in breui tempore gentis loquelam perdisceret, & eis proprio sermone semina veritatis erogaret. Mirabantur autem omnes non solùm nouitatem doctrinæ, sed exuberantiam quoque eloquentiæ; facundiam etiam sermonis comitabatur efficacia virtutis.* Ceterùm Cononi in Sedem Romanam successit Sergius, qui teste Anastasio *sedit annos tredecim, menses octo, dies viginti tres*, & *sepultus est ad B. Petrum Apostolum sexto Idus Septembris, Indictione decimâ quintâ*, siue anno Christi septingentesimo primo. Chronologiam nostram firmat Beda [a], testatur enim Ceduallam Saxonum Regem interiisse *anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo octogesimo-nono, sub die duodecimo Calendarum Maiarum, Indictione secundâ, Pontificatum tenente Apostolico viro Domino Sergio Papâ, anno secundo.* Confirmat & Marcellinus in vita [b] Sancti Swiberti, scribit enim Willebrordum eiúsque socios in Frisiam aduectos esse *anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo nonagesimo; Pontificante Romæ Apostolico viro Sancto Sergio Papâ, anno suo tertio.*

KILIANVS ORDINATVS EPISCOPVS ERVDIT WIRZIBVRGENSES.

[a] L. 5. c. 7.

[b] Cap. 6.

X. Florentius Argentinensis Episcopus, cùm ex sententia Ruyri [c] sedisset annos octo, migrauit ad Deum septimo Kalendas Nouembris, quo die colitur in Tabulis Ecclesiasticis. Sepultus fuit in æde Sancti Thomæ teste eodem Ruyro, qui & scribit reliquias in eremum, vbi vixerat, ineunte nono seculo fuisse translatas à Rathone seu Rechone Argentoratensi Pontifice, quamobrem mirum esse non debet, si posteà Monachus vallis Gali-

[c] P. 2. l. 2. c. 6.

FLORENTIVS EP. ARGENTIN. OBIT.

læ, cùm in vita Sancti Deodati obseruasset Arbogastum *in nemore Heiligeforst*, & Florentium *in solitudine Hasale* vitam cremiticam duxisse, tum de transitu ac sepultura eorumdem subiecerit, quòd *postquàm ambo plurima virtutum exempla de se præbuere, vocati à Domino, ad cælos migrarunt spiritu, corpore in locis supradictis* nempe Heligeforst & Hasale, *quiescunt.* Post Sanctum Florentium in catalogo Argentoratensium Antistitum ponitur Wicgernus seu Wiggerus. Hic, vt Heddo Episcopus in suo testamento testatur [a], *Monasteriolum in Nigra sylua in Marcha Etinheim, in loco nuncupante Monachorum cella, super fluuiolo Vndussa, de nono suo opere ædificauit in honore Sanctæ Mariæ semper Virginis, & Sancti Ioannis Baptistæ, Sanctique Petri Apostoli & ceterorum Sanctorum, & Monachos ibidem congregauit, & dedit ad ipsum locum aliquid de rebus Sanctæ Mariæ.* Quot autem annos Wicgernus eiusque successores Wandelfridus & Aulidulfus singuli sederint haud liquet. Errant Nomenclatores qui Wicgerno quinque duntaxat annos, Wandelfrido quatuor, Aulidulfo decem in Pontificatu tribuunt, hic enim vitam ad annum vsque Christi septingentesimum tricesimum-quartum produxit. Annos igitur non vndeviginti sed quadraginta septem in tres Pontificatus partire.

AN. CH. 687. THEODOR. III. R. 14.

SVCCEDIT WICGERNVS,

[a] Ap. Hensch. de tribus Dagob. l. 4. c. 4.

ÆDIFICAT MONASTERIVM.

EPISCOPI ARGENTORATENSES.

XI.

Hoc anno, qui quartus post mortem Sancti Audoeni Rotomagensis quondam Episcopi numeratur, eiusdem Sancti Audoeni corpus, quod in Basilica Sancti Petri Apostoli quiescebat, in alium locum editiorem translatum est. Huius Translationis meminerunt Aigradus in vita Sancti Ansberti, vetus Anonymus qui vitam Sancti Audoeni temporibus Caroli Martelli scripsit, alter Anonymus qui citatur à Bollando [b] in notis ad vitam [c] Sancti Ansberti, ambo Fridegodi, alter genuimus, quem sæpè allegauimus, alter interpolatus quem Surius [d] publicauit. Vterque Anonymus & Fridegodus hanc Translationem anno quarto post obitum Sancti Audoeni factam affirmant. Neoterici, cùm de anno quo Sanctus Audoenus ad Deum migrauit non conueniant, necesse est vt & inter se dissideant de anno quo contigit prædictam Translationem fieri. Chronologiam ad annum Christi sexcentesimum quadragesimum in ordinatione Audoeni Episcopi semel stabilitam sequimur. Ansbertus, vt Auctor est Aigradus, Sancti Audoeni corpus solenniter transtulit *constitutâ die in solennitate Ascensionis Domini Christi.* Vt solennior fieret ea Translatio, dies videtur electus, qui festo Ascensionis Christi celebris esset. At Aigradus nec mensem indicat nec diem mensis in quem illo anno Ascensio Christi incidit. Fridegodus, vt Aigrado esset interpretis loco, diem Ascensionis Christi cum tertio Nonas Maij sic comparauit. *Ipsum sanctum corpus cum magna veneratione de loco vbi sepultum fuerat transtulit ipso die Ascensionis Domini, tertio Nonas Maij*, vel vt habet editio Suriana, *corpus sacratissimum à loco, vbi humatum fuerat, cum multa veneratione ipso die Ascensionis Domini, tertio Nonas Maij, transtulit.* Manifestus autem error est in hoc calculo, quia festum Ascensionis ab anno Christi sexcentesimo duodetricesimo vsque ad annum Christi septingentesimum septimum cum tertio Nonas Maij non conuenit. Mirum sanè, quòd Fridegodus hoc loco nec sibi nec aliis consentiat. Nam si Sancti Audoeni ordinationem in Episcopum Rotomagensem benè collocauit *anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo tricesimo quinto*, consignare debuit eiusdem obitum anno Christi sexcentesimo septuagesimo-octauo, & Translationem anno Christi sexcentesimo octogesimo-secundo, quo festum Ascensionis celebratum est postridie Nonas Maij. Qui sanctum Audoenum Episcopum ordinatum putant anno Christi sexcentesimo quadragesimo-sexto, eiusdem obitum reiiciunt in annum Christi sexcentesimum vndenonagesimum, & Translationem in annum Christi sexcentesimum nonagesimum-tertium, quo festum Ascensionis postridie quoque Nonas Maij celebratum est. Ab vtrisque longè recedimus, hoc enim anno, Christi sexcentesimo octogesimo-

TRANSLATIO S. AVDOENI EP. ROTOMAG.

[b] D. 9. Febr.

[c] Cap. 7.

[d] D. 24. Aug.

AN. CH. 687. THEODOR. III. R. 14.

septimo, Pascha celebratum est septimo Idus Aprilis, Ascensio postridie Idus Maij. Quia Christus creditur mortem passus octauo Kalendas Martij, resurrexisse sexto easdem Kalendas, & ascendisse in cælum tertio Nonas Maij, festum Ascensionis in plerisque Martyrologiis tertio Nonas Maij celebratur, vt ex Molano in additionibus ad Vsuardum, ex Saussaio in Martyrologio Gallicano & ex Bollando in notis ad vitam Sancti Ansberti iam laudatis constat. Inde factum arbitramur, vt dies ille tertius ante Nonas Maias Translationi Sancti Audoeni dicaretur, & Fridegodus existimaret illo anno quo corpus Sancti Audoeni translatum est, Ascensionem Domini tertio Nonas Maij celebratam fuisse.

XII. Ab obitu sancti Audoeni vsque ad prædictam Translationem lapsi sunt anni tres, menses octo, dies viginti tres, vnde apud Fridegodum dicitur beati viri corpus in priori loco requieuisse *annis tribus & mensibus nouem*. Acta Sancti Audoeni, quæ citantur à Bollando ad vitam Sancti Ansberti, præter annos tres habent menses duntaxat septem, imò vetustiora quæ legimus notant annos tres, menses sex. Vt autem ista cum Fridegodo conciliare possis, obserua Sanctum Audoenum obiisse Clipiaci prope Parisios nono Kalendas Septembris anno Christi sexcentesimo octogesimo-tertio, & antequàm deferretur Rotomagum, ibíque in Basilica Sancti Petri conderetur, duos effluxisse menses, itaut in illo loco, vbi primùm sepultus est, requieuerit annos tres mensésque duntaxat sex completos aut septem incompletos, quamuis ab eius obitu vsque ad Translationem, de qua nunc inquirimus, intercesserint anni tres mensésque ferè nouem.

XIII. Translationem ipsam in Actis Sancti Audoeni sic describit Anonymus, qui temporibus Caroli Martelli floruit. *Beati viri corpus in loco, quem ipse fabricauerat, requieuit annis tribus & mensibus sex. Post hæc visum est Antistiti successori suo, vt beati viri corpus transferret in excelsiorem locum vel gradum ante altare Sancti Petri Apostoli in parte Orientis. Hinc Episcopus conuocato agmine plurimorum Monachorum vel omni Ecclesiæ Clero & populo suburbano, vel illius ciuitatis prouincialibus ob eius amorem vndique confluentibus, totâ nocte vigiliarum festa celebrarunt. Finitis verò matutinis laudibus ipsum sanctum corpus cum magno tremore de loco, vbi sepultum fuerat, mutauerunt, ibíque Domino annuente est translatum, vbi nunc vsque à plebe cum summo adoratur honore. Igitur de miraculo, quod ipsâ die actum fuit, quando corpus Sanctum transtulerunt, intimare non pigeat. Contigerat enim supradicto Episcopo ægritudo corporis valida, quam vulgus tertianum tipum fatetur nomine, vehementer ergo eum exagitabat, & febre insistente acriùs vicina mors per grauidos anhelitus imminebat, sed dum à Sacerdotibus Missarum sollempnia celebrarentur, astante Clero vnà cum populo, omni febre detersâ, sanitatem Episcopus statim recepit, & sic sanus & incolumis ad suum diuersorium properauit. Ipse autem Pontifex sudarium pro munere reliquiarum desuper caput beati Audoeni manu propriâ cum fide sustulit, quo & sibi salutem & aliis quamplurimis conferre ex ipsa infirmitate promeruit. Fit namque ab omnibus iocundum conuiuium, diuitum paritérque pauperum multitudo in eius beatum Translationis diem congregata in vnum laudantes magnificabant Dominum, & gratias ineffabiles agentes plurimùm de eorum Pastore Domino Audoeno, qui & in præsenti vita eos abundè verbo vitæ pauit, & post exitum suum magnis virtutibus renituit auxiliante Christo.*

XIV. Addemus nonnulla ex Actis sancti Ansberti ab Aigrado conscriptis. *Qualiter etiam* Ansbertus *venerabile Sancti Antistitis Audoeni corpus, Christo propitio, in eminentiorem locum Ecclesiæ Sancti Petri, quæ sita est in suburbano vrbis Rotomagensis, transtulerit, narrare aggredimur. Cùm itaque de diuersis prouinciis plures congregasset artifices, condidit super eius sepulchrum repam* (quidam Mausoleum & fabricam legunt) *miræ magnitudinis, pretiosis metallis auri argentíque decoratam, gemmísque pretiosis adornatam, sicut vsque in præsens humano visui apparet. Constitutâ ergo die, in solennitate Ascensionis Domini Christi, Sacerdotum*

ac Monachorum reliquorúmque Clericorum adunatâ multitudine, ipsum sacrum corpus leuari fecit cum reuerentia magna & Hymnorum laudibus Clero personante, atque in absida præfati Sancti Petri Apostoli Ecclesiæ recondidit feliciter cum gaudio & honorificentia magna. Intererat autem in hoc sancto conuentu, inter alios viros venerandos, etiam clarissimus Genardus Vicedominus, qui magna præparari fecit conuiuia, quia plebs innumera ad tam venerandi Præsulis Translationem sanctam vndique conuenerat. Completis autem Missarum solenniis præfatus Genardus cum viris nobilibus, iussu Sancti Pontificis, ad conuiuandum resedit. Pontifex verò clarus Ansbertus more solito cum peregrinis & pauperibus discumbens, cum ipsis epulari gaudebat. Nam ipsâ die ministri officium gerens, pauperibus & egenis obsequium in eorum refectione humiliter exhibebat. AN. CH. 687. THEODOR. III. R. 14.

Fridegodus obseruat corpus Sancti Audoeni repertum fuisse incorruptum, & intra repam seu fabricam quam Ansbertus construxit reconditum fuisse lectum quem Sanctus Audoenus Ierosolymam olim mittendum destinarat, per lectum thecam intellige, thecæ enim in quibus reliquiæ custodiebantur lecti vocari consueuerant. *Sacratissimum corpus* (verba sunt Fridegodi) *tam alienum inuentum est ab omni corruptione, quam primùm viuens decoratum fuit virginitate. Fecit* Ansbertus *super eius sepulchrum repam* (vulgatus Fridegodus scribit fabricam) *mirificè factam, in qua misit argentum maximi talenti, aurum plurimum & gemmas optimas. Condidit intra illam lectum, quem Sanctus Audoenus flagrantissimo ardore ignitus iussit fabricari, & ex auro foris intúsue mirabiliter includi, ad perferendum in honorem Domini nostri Iesu Christi ad Sanctam Resurrectionem in Ierusalem. Sed ne illuc tunc temporis mitteretur, huic sanctæ intentioni obstitit varius rei euentus.* XV.

Ambianenses quot annis celebrant Inuentionem Sancti Firmini Martyris, quam Idibus Ianuariis sub annum Christi sexcentesimum Præsule Saluio contigisse testantur in vetere suo Breuiario [a]. Malbrancus [b] adscribit annum Christi sexcentesimum-tertium, qui præditus fuit literâ Dominicali F, vult enim Idus illas Ianuarias in diem Dominicam incidisse. Longè seriùs in Ambianensi Cathedra sedere cœpit Saluius Monarchiam Franciæ tunc obtinente Theodorico Tertio, habitâque ratione literæ Dominicalis F, præter hunc annum, Christi sexcentesimum octogesimum-septimum, nullus occurrit, quo Sancti Firmini Martyris Inuentio rectè consignari possit. Beatus Firminus Martyr, qui primus Ambianensium Episcopus fuit, hoc elogio commendatur in Tabulis Ecclesiasticis septimo Kalendas Octobres. *Ambiani in Gallia, beati Firmini Episcopi, qui in persecutione Diocletiani sub Rictio Varo, post varia tormenta, capitis decollatione Martyrium sumpsit.* Diocletianus, vt ex Chronico Eusebij liquet, persecutionem in Christianos anno Imperij sui decimo-nono concitauit, id est, anno Christi trecentesimo-quarto, vt in Apparatu Chronologico demonstrauimus. Quapropter in Breuiario Ambianensi, quod Illustrissimus ac Reuerendissimus Episcopus Franciscus *Faure* nuper reformandum curauit, sacrum beati Firmini Martyris corpus *quatuor ferè seculis* delituisse rectè dicitur, à persecutione videlicet quam Diocletianus mouit, ad hunc vsque annum Christi sexcentesimum octogesimum-septimum quo Saluius Episcopus illud inuenit eleuauitque. Textus talis est. *Saluius beatum Firminum Martyrem Ambianorum Apostolum singulari deuotione venerabatur, maximéque studebat eundem pietatis affectum in omnium animis excitare. Cúmque sacrum illius corpus à quatuor ferè seculis sepultum delitesceret, & in æde sacra, quam sanctus Confessor Firminus supra ipsius sepulchrum ædificauerat, multa quotidie miracula diuinitus ederentur, triduanam cum ieiuniis ex more solemni in Ecclesia stationem fideli populo beatus Antistes indixit, vt sepulturæ locum Deus piis multorum votis exoratus ostenderet. Quâ rite peractâ, post vigilias sub Auroram sanctus Episcopus effusiùs orabat, cùm ecce repentè è cælo lucis radius tumulum designauit. Effossâ autem humo apertísque sacris reliquiis suauissimus odor effusus est, qui longè latéque sese diffundens innumeram hominum multitudinem at-*

XVI.

[a] d. 13 Ian.
[b] Lib. 3. c. 5.

ET S. FIRMINI EP. AMBIANENSIS MARTYRIS.

AN. CH. 687. THEODOR. III. R. 14.

traxit; hybernum cælum se in adulti veris temperiem resoluit; immutata est in iisce regionibus terræ facies; arbores sese foliis & floribus induerunt, & vniuersa rerum natura, quasi lætitiæ particeps, & diem festum agens se in cultum venerationémque composuit. Tanta denique edita sunt prodigia, quanta in nullis aliis rerum monumentis legimus, cùm ex suburbana Ecclesia in Basilicam ciuitatis sanctissima pignora deferrentur.

XVII. Eandem sancti Firmini Martyris Inuentionem fusiùs descripsit vetus Auctor, cuius narrationem accipe ex manuscripto Codice Corbeiensi. *Quoniam multorum Sanctorum corpora in huius Ambianis ciuitatis prædio condita esse cognoscimus, & à priscis temporibus signa & miracula illorum obtentu longè latéque coruscare legimus, incongruum nobis videtur de inuentione & miraculis beatissimi Firmini Martyris silentio præterire,* &c. *Post glorificationem Domini & Saluatoris nostri, primus beatus Firminus à cultura idolorum hanc vrbem expiauit, & ad fidem Catholicæ religionis temporibus nefandorum Imperatorum fecit esse perfectam. Is autem illorum tempore sustinuit multa tormenta pro fide Christi, & Martyrio coronatus migrauit ad cælum. Ab illorum namque temporibus per spatiorum interualla multa signa & prodigia operatus est Dominus per eum vsque ad tempora Theuderici Christianissimi Regis, qui tunc nobili sceptro inclytum Regnum Francorum nutu diuinæ dispositionis regebat. Sed in hac ciuitate iam plebs perfecta erat in fide, & diuinis laudibus fulta, diuinum officium iugi deuotione die noctúque strenuè peragebat. Videbant frequenter coruscare signa, miracula fulgere, & corpora Sanctorum quæ diu latebant cum immensis prodigiis apparere. Iam enim corpora Sanctorum, per reuelationem, Fusciani, Victorici & Gentiani, Martyrum, miliario tertio ab vrbe Ambianis inuenta, & mirificè cum aromatibus à beatissimo huius loci Episcopo Honorato, sicut illorum gesta perhibent, condita erant. Ipse Honoratus Præsul tempore Childeberti Regis vir clarissimus fuit omni dignitate, facundus, prodigiis & miraculis eximius, nomine & nobilitate Honoratus. Is dum sacrum corpus Christi super altare beatæ Mariæ semper Virginis consecraret, palmam Domini meruit conspicere, & vice suâ mysterium sacræ consecrationis perficere. Qui repletus Spiritu sancto, alacri corde de mensa sacrificium manu Saluatoris consecratum accipiens, atque cum summa deuotione sumens, ab omni inquinamento carnis & spiritûs postmodùm mansit illæsus. Donum siquidem tantæ dignitatis accepit, vt pignora præfatorum Martyrum Angelo nunciante venerabili Presbytero Lupicino inueniret. Sed corpus beatissimi Firmini Episcopi & Martyris, cuius subsidiis ac miraculis maxima pars Galliæ illuminata, ac velut radius Solis suæ sanctæ prædicationis studio refulget, non inuenit. De hoc tamen sufficienter gaudebat & lætabatur, quòd suis temporibus tam præclara miracula dicta, & etiam alia innumera, quæ in suis Gestis continentur, Dominus ac Redemptor noster operari dignatus est. Tempore namque Theuderici Regis, gratiâ immensæ Maiestatis obtinuit quidam nobilissimus vir Saluius, vt infulatum Apostolatûs officij sanctæ Sedis Ambianensium susciperet, & gubernaculo recti tramitis plebem suæ ditioni commissam regere studeret. Erat enim vultu decorus, arte & eloquentiâ facundus, castitate pudicus, moribus ornatus, in consilio prouidus, omni dignitate perfectus, & à primæuo flore iuuentutis diuinis studiis deditus, gloriam & blandimenta huius seculi despuebat, & in diuini cultûs officio maximo amore assiduè inardebat. Fuit quidem electus à plebe Ambianensium, & à Deo donatus in Sede Sacerdotum. Fuit vocatus à populo in ordine Magistratûs, & coronatus à Deo in honore Apostolatûs. Erat astutus vt serpens, & simplex vt columba. Totum Regnum Francorum Theudericus Rex suo consilio ordinabat, & barbaras nationes feruido gladio eius consultu suæ potestati subiugabat. Is autem venerabilis Præsul Saluius pabulo sanctæ prædicationis corda populorum assiduâ profectione reficiebat, & ad pascua æternæ refectionis inuitabat. Cœpit diligenter in arcano sui cordis voluere quo in loco sanctissimum ac desideratissimum thesaurum abditum quæreret, sed propter fragilitatem humanæ conditionis præsumere non audebat. Sciebat verò, quòd in Ecclesia beatæ Mariæ Virginis requiescebat, quam beatus Firminus Confessor Christi construxerat. Qui & pro sorte nominis, & pro merito dignitatis, in*

hac ciuitate clarissimus extitit Pastor, & in ipsa Ecclesia suam elegerat fieri sepulturam. Designatum namque locum beatus Saluius sciebat, sed in quo loco beatus Firminus Martyr conditus esset, funditus ignorabat. Indeficienter itaque Domino die noctéque preces fundens, sollicitè inter semetipsum cum largifluis lachrymis pertractabat, si suo tempore Christus hunc Martyrem declarare dignaretur. Quâdam igitur die omnem plebem diuersorum sexuum conuocauit, Sacerdotum scilicet, Leuitarum, Clericorum & Laicorum, ac mulierum, & more solito diuinum officium cum verbo sanctæ prædicationis celebrauit, atque inter cetera triduanum indixit ieiunium, vt Dominum precibus exorarent cum gemitu & nimiâ afflictione, qualiter sanctissimum corpus Firmini Martyris inuenire potuissent. Isdem quoque Præsul Saluius sese prostrauit in terram, indutus cinere & cilicio, cum lacrymarum inundatione, imóque trahebat à pectore fletum, & Dominum Saluatorem deprecabatur, vt desideratum diu thesaurum sibi ostendere dignaretur. Populus verò indeficienter clamabat, vt Dominus Iesus Christus, qui origo & fons totius bonitatis, misericorditer infunderet fontem sapientiæ & intelligentiæ in mentem Saluij Episcopi, quo in loco sanctissimum corpus beati Firmini conditum esset. Nec ab Ecclesia per tres dies recedebat, sed ibidem omnis clerus simul & populus indictum triduanum ieiunium humili mente perficiebat. In tertio autem die, dum Aurora primam partem luminis extulisset, illuminatus est venerabilis Saluius Præsul claritate superni fulgoris, sursum erexit oculos ad cælum, vidit quasi radium Solis ab arce præcelsi throni exire, & vsque ad sacrum locum, in quo sanctissimus Martyr Firminus requiescebat, inenarrabiliter refulgere. Qui mox immensas diuinæ misericordiæ referens gratias, cum timore & nimio tremore accedens ad declaratum locum, cœpit fodere ac sepulchrum almi Martyris aperire. Odor quoque suauitatis illicò tantus excreuerat, quasi illic omnia genera pigmentorum contunderentur & aromatum, & ager virens amœnitate diuersorum florum adesset. Putabant omnes qui astabant intra sepulchrum tanti Martyris candida lilia, & vernantes rosas, aliásque virentes herbarum flores pulchrè pullulare, & quantò plùs ad sacrum mysterium penetrando accederent, tantò ampliùs immensus odor flagrabat, & totam Diœcesim vrbis Ambianensium irrigabat, & vsque ad omnes comprouinciales ciuitates latè spargebat amœnitatem largiflui odoris. Omnis quidem multitudo vrbis Taroanensium, Cameracensium, Nouiomensium, & Beluacensium, repleta fuit in ipsa hora suauitate & delectatione ipsius amœnissimi odoris, sic, quasi in paradyso delitiarum se adesse putarent. Non enim alius nuncius intonuit populo harum quatuor ciuitatum, quòd tam sacrum mysterium in vrbe Ambianis per reuelationem sancti Spiritûs Saluius venerabilis Præsul & religiosi Sacerdotes, deuotúsque populus celebrarent, nisi odor immensus & inæstimabilis suauitas. Sed omnes quidem Sacerdotes & Clerici, populúsque diuersorum sexuum præfatarum vrbium statim surrexerunt cum cereis & palmis, Hymnorum psalmodiam decantantes, celeri gressu Ambianis obuiam tanto Martyri Firmino venerunt, sic indubitanter quasi vt vnusquisque suum habuisset præceptorem & ducem. Appropinquantes autem ciuitati Ambianensium viderunt talia miracula, qualia nec anteà nec posteà visa, neque alicuius relatione in toto orbe audita fuerunt. Mox vt venerabilis Saluius Pontifex & religiosi Sacerdotes Martyrem Christi Firminum à sepulchro eleuauerunt, omnis elementorum substantia mutata est, & tam feruidus calor mundum inuaserat, itaut qui tunc præsentes aderant stupefacti in extasi mentis mirarentur. Æstimabant enim diuino imperio totum mundum ab imminentia caloris dissolui, & ad nihilum redigi. Ipse quoque mirabilis calor, quod dubium non est, mansit quoque spatio trium horarum. Erat enim tempus hyemis, & glacialis asperitas ac niualis inundatio ipsâ die valdè imminebat. Sed repentè vnâ horâ immutatis temporibus Sol in centrum contra naturam flammigeris euectus quadrigis æstiuali feruore nimietatem frigoris in vno momento dissoluit. Hæc miracula valdè admiranda sunt, quia in die Iduum Ianuariarum facta perhibentur. Dúmque iter carperent, deferentes populi Martyrem Firminum ad vrbem Ambianensium, obuiam plurimæ occurrentes cateruæ sternebant vestimenta sua in via, & voce magnâ clamabant. Osanna in excelsis, benedictus qui venit in nomine Domini. Et subitò

AN. CH. 687.
THEODOR. III.
R. 14.

AN. CH 687. THEODOR. III. R. 14. *respicientes apparuerunt omnes arbores amœnitate florum vernantes, & nobilitate suauitatis redolentes, quasi vt propè iam formatum fructum depromerent, ita fundendo flores pleniter emittebant. Cacumina verò arborum cum floribus assiduè gliscentibus summissa astabant, & inclinando obsequium in aduentu tam clarissimi Martyris præbebant. Et omnis plebs admirans, confestim frondes cum floribus de arboribus euellebant, & in via humili deuotione spargebant. Omnia quoque prata circumquaque Ambianis, & campi, in puncto vnius momenti plena affuerunt rosis & liliis, & diuersis generibus olerum & florum. Et quotquot infirmi obuiam accedentes, rumpebant flores, sternebántque in plateis & semitis, diuinâ impendente misericordiâ pristinam recipiebant sanitatem. In ista solemnitate tota ciuitas tenera fuit, quia pro gelu æther protulit calorem, pro niue flores, pro pruinis frondes & folia. Omnes quidem in illa die lætitiâ & gaudio fuerunt repleti, quia Christus Dominus in his sedibus sanctum Martyrem consedere fecit; plurimi infirmi & ægroti in hac die receperunt sanitatem, quia clarissimus Martyr Firminus & Pontifex euectus est in hanc ciuitatem. Celebremus, fratres carissimi, cum summa deuotione hanc solemnitatem, quia Dominus nobis hodie exhibuit suam deitatem. Hodie veneramur octauas Epiphaniæ Domini, recolamus inuicem & virtutes Martyris Firmini. Stella hodie Magis refulsit, & inuentione huius Martyris mutatis elementis hyems æstatem produxit. Aquas Dominus ad nuptias hodie suâ virtute in vinum conuertit, & in honore Martyris sui cum niue lilia prompsit. Hodie baptizatus est Christus in Iordane à seruo suo Ioanne, & multas virtutes ostendere dignatus est in Martyris sui inuentione, præstante æterno Patre simul cum filio sanctóque Spiritu, quorum deitas in vnitate regnat & indiuisibilis manet per infinita secula seculorum. Amen.* Huc vsque Codex Corbeiensis.

XVIII. Addunt alia Neoterici Scriptores, Adrianus Morlierius libro primo de Antiquitatibus Ambianensibus, Iacobus Malbrancus capite quinto libri tertij de Morinis & in scholiis ad illud caput, Ignatius Iosephus à Iesu Maria capite septuagesimo-secundo Historiæ Abbauillensis. At ista ponimus in duplici differentia. Falsa putamus, quæ priùs gesta perhibentur quàm Anonymus suprà descriptus calamo manum admoueret, nec leguntur in eodem Anonymo; secus sentimus de ceteris, quæ recentiora sunt & ad ætatem nostram propiùs accedunt.

XIX. In Codice Corbeiensi suprà citato, Morini, Cameracenses, Beluacenses & Nouiodunenses, cùm corpus Sancti Firmini Martyris inuenitur, suauissimi odoris internuncio in vrbem Ambianensem euocantur. In illius rei memoriam Morinensis Ecclesia quot annis Idibus Ianuariis augustiores ritus instituit, vt Hymnis Odisue sacris & Lectionibus Inuentio Sancti Firmini recoleretur, ídque Malbrancus [a] ait in extremum vsque Taruannæ excidium seruatum fuisse. Morlierius obseruat in vsu etiam esse, vt si quis supradictarum quatuor Sedium, Morinensis videlicet, Cameracensis, Beluacensis & Nouiodunensis, Episcopus Ambianum adeat, in illius ingressu, singularis honoris gratiâ, Cathedralis Ecclesiæ maior campana pulsetur. Nihil horum in dubium vocamus. Sed Malbranco non possumus assentiri, qui Cenomanensem Episcopum quatuor prædictis adiungit, nec opinionem suam vllâ fulcit auctoritate. Sedebant Hautcarius Nouiomi, Cameraci Vindicianus, Constantinus Bellouaci, Taruannæ Bainus, Aiglibertus Cenomanni. De Hautcario, Baino, Vindiciano & Aigliberto iam locuti sumus. Constantinus in catalogo Bellouacensium Antistitum recensetur post Clementem à Sancto Audoeno in vita Sancti Eligij laudatum.

[a] L. 3. c. 5.

XX. Ætatem Saluio longè recentiorem sapiunt illa, quæ de Dominis Balgenciaci * & Pinchonij * circumferuntur hodie, nec in Codice Corbeiensi suprà laudato reperiuntur, quapropter insignium donationum, quas ab iis Ambianensis Ecclesia pòst accepit atque etiamnum possidet, examen in aliud tempus reiiciemus.

* *Baugency.*
* *Piquiny.*

XXI. In vita Sancti Saluij paucioribus verbis quàm in Codice Corbeiensi describitur

cribitur Inuentio Sancti Firmini Martyris, & locus, in quo reliquiæ ab eodem Saluio collocatæ sunt, ita designatur. *Sanctum Martyrem in Ecclesia, quam ipse beatissimus Præsul Saluius construxerat, in crypta orientali in honore eiusdem Martyris miro opere insignita collocauit, & digno cum honore tumulauit, insupérque sepulchrum eius auro gemmísque nobiliter decorauit.* Tum Translatio Sancti Firmini Confessoris, necnon Sanctorum Acei & Aceoli Martyrum ab eodem Saluio facta sic subiicitur. *Sed & Sanctos Dei, Firminum Episcopum & Confessorem, Aceum quoque & Aceolum Martyres Christi, in crypta orientali verenter condidit, & decenter exornauit.* Hæc autem vt clariora fiant, obserua duos Ambiani floruisse Firminos Episcopos; vnum Martyrem, qui colitur septimo Kalendas Octobris in Tabulis Ecclesiasticis; Confessorem alterum, cuius natalitius dies cum Kalendis Septembribus coincidit. Obserua & duas Ambiani Basilicas à Sancto Saluio constructas fuisse, de quibus ita Breuiarium Ambianense quarto Kalendas Nouembris in festo eiusdem Saluij. *Duas Ambiani Basilicas construxit; alteram nomine Sanctorum Petri & Pauli, quæ nunc Sancti Firmini Confessoris dicitur; alteram Sanctæ Mariæ Virginis, in quam beati Firmini Martyris corpus suo tempore inuentum transtulit.* Saluius igitur Episcopus Ambianensis hoc anno reliquias Sancti Firmini Martyris inuenit, & in Ecclesia beatissimæ Virginis collocauit. Agemus post biennium de Translatione Sancti Firmini Confessoris. Ambianenses Canonici, quod omittendum minimè remur, Inuentionem Sancti Firmini Martyris etiamnum celebrant ritu valdè memorabili; Idus enim Ianuarias, in memoriam miraculi ex Codice Corbeiensi suprà descripti, floribus & huiusmodi æstiuâ amœnitate, quantùm per eos licet, exornant, deposito hyemali habitu, lineis solùm amicti. AN. CH. 687. THEODOR. III. R. 14.

Illis temporibus claruit sancta Bertilia, cuius vitam ex manuscripto Codice Mareolensi à Bollando [a] publicatam in epitomen redigemus. Bertilia ex nobilissima Francorum & Neustrasiorum familia oriunda, ab infantia dedita fuit pietati, eleemosynæ, & auditioni verbi Dei, splendorem vestium contempsit, opes aspernata est oblatas à Guthlando qui eam sibi vxorem petebat, vitæ solitariæ desiderio exarsit, ægrè tandem consensit parentibus vt Guthlando nuberet quocum castitatem seruauit, eóque mortuo, suas facultates quæ amplissimæ erant, *diuersorum locorum Monachis, Canonicis atque Sanctimonialibus sub chartarum auctoritate delegauit, præter vnum solummodò fundum vsu fructuario sibi reseruatum, qui Mareolo dicitur, in quo propriis largitionibus Basilicam condidit, ibidémque aram statuit in honore almi Amandi. Atque vt suauiùs liberiúsque ibidem contemplatiuæ vitæ intendere posset, cellulam parietibus ipsius Basilicæ hærentem sibi fecit construi, quam sola ingrediens, ad visionem supernæ pacis operum bonorum passibus sine cessatione omni horâ properabat.* Tandem meritis & annis matura migrauit ad Dominum, sepulta fuit in Ecclesia Mareolensi, colitur tertio Nonas Ianuarij, adscribitúrque Martyrologio Benedictino, quamuis ex vitæ lectione non eliciatur illam sub Regula Sancti Benedicti vel alia quapiam vixisse. Distat Mareolum seu Maraculum * Atrebato miliari cum dimidio versùs montem Sancti Eligij. Illius vici Dominus temporalis est Episcopus Atrebatensis, de quo in Archiuis Atrebatensis Ecclesiæ legitur, quod Theodoricus Rex Franciæ Mareolum vsibus Atrebatensis Episcopi reliquerit. Lege Coluenerium in notis ad Chronicon Cameracense [b]. XXII. [a] D. 3. Ian. GESTA SANCTÆ BERTILIÆ. * *Marœul.* [b] L. 1. c. 25. l. 2. c. 16.

Iisdem temporibus, vt suspicari licet, interemptus est Balduinus Diaconus Laudunensis, Austrudis Abbatissæ frater, cum fermè quinquagenarius, cuius cædes in manuscripto Codice Corsendoncano [c] sic describitur. *Erat Austrudi frater carissimus nomine Balduinus, vir probus & prudens, magni nominis, & in Ecclesiasticis gradibus apicem assecutus Leuitici Ordinis. Aduersùs hunc dilectum Deo ac hominibus, stimulante diabolo, concipiunt & meditantur dolos qui videbantur esse amici & fideles huic virgini & eius fratri, Dili-* XXIII. BALDVINVS DIACONVS LAVDVNENSIS INTERIMITVR. [c] Ap. Bolland. d. 8. Ian.

AN. CH. 687. THEODOR. III. R. 14.

gebatur autem à sorore nimio affectu Balduinus, non ipse minùs diligens sororem, quoniam non solùm carnis affinitas, sed vnitas animorum & morum similitudo, germanæ caritatis mutuò conciliabat amorem. Denique tenerrimè dilectus à sorore S. Balduinus in simplicitate cordis sui dolosè cum peste inuidiæ præstructis & præordinatis omnibus, quæ ad expletionem doli necessaria videbantur, explorato tempore pariter & loco, inuitatur ad quandam villam vir iustus in pago Laudunensi, cui Gobardi Insula nomen est, quasi ad placitum, vt ibi præcipitarent eum in interitum laquei, quod ficto pacis colore ex amore simulato abscenderant ei. At ille columbinâ simplicitate nihil mali suspicatus, assumptis secum duobus tantùm equitibus, tertius confestim iuit causâ placiti ad locum, qui insidiarum & doli machinationibus præparatus erat per hostes omnium hominum quos terra sustinet sceleratissimos. Sícque apparuerunt impij sub pacis colore in occisionem iusti qui videbantur esse amici. Nec mora, consiliis detectis latens odium prodit in homicidium, virúmque innocentem & nihil mali merentem talibus præuentum insidiis occidunt confodientes gladiis. Corpus delatum est in ciuitatem, conditúmque in Ecclesia Monasterij, quod Deiparæ Virgini sacrum, Sancti Ioannis nomine pòst insignitum fuit, vbi Austrudis soror Abbatissa præerat. *Monstratur locus in Ecclesia B. Mariæ Virginis, quæ dicitur Profunda, in qua sanctissimum corpus illud sepultum multis annis requieuit, donec inde translatum, & vnà cum ossibus B. Salabergæ matris suæ reconditum est in superiori Ecclesia B. Ioannis Baptistæ. Quas videlicet Ecclesias & ante obitum & post multis decorauit miraculis.* Sanctus Balduinus aut Baldoenus colitur sexto Idus Ianuarias. A Molano in additionibus ad Vsuardum vocatur Archidiaconus & Martyr. A Roberto in Gallia Christiana dicitur Archidiaconus Serulphi Episcopi. A posteris obtinuit titulum Martyris, vel quia tuendæ iustitiæ studio odia sceleratorum hominum in se prouocauit, vel quia Martyres illâ ætate habebantur qui vitæ innocentiâ spectabiles nefariè occidebantur ab improbis. Serulfus in catalogo Laudunensium Episcoporum inuenitur. Eius successor Maldagarius, vt ex monumentis Cœnobij Sancti Ioannis tradunt Sammarthani, temporibus Pippini Maioris-domûs, siue, vt vocant, Principis, floruit.

XXIV. ABBATES S. CARAVNI.

Iidem Sammarthani mortuum hoc anno scribunt Balduinum Abbatem, cùm Sancti Carauni Monasterio per annos vndecim præfuisset. In munus Abbatiale successit Simon, qui Monasterium per annos quatuordecim rexit.

XXV. EPISCOPI LVGDVN.

Hisce temporibus Ecclesiam Lugdunensem administrabat Isaac Episcopus. Id varij Nomenclatores [a] testantur. Successerat Lamberto, cuius nomen in Tabulis Ecclesiasticis decimo-octauo Kalendas Maij celebratur.

[a] Chenut. Seuert. Sammarth.

XXVI.

Ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-quintum [b], qui fuit à sanctæ Aldegundis obitu primus; egimus de Oratorio Sancti Quintini, quod post sororis Aldegundis obitum Waldetrudis Abbatissa Castrilocensis inter Castrilocum & Cellam extruxit, vt commodiùs faciliúsque Gisleni Cellensis Abbatis colloquio frui posset. Captâ inde occasione de Gisleni & Waldetrudis ætate disseruimus. Waldetrudis * mortem in annum Christi sexcentesimum duodenonagesimum duximus reiiciendam, quia Sancto Amando, cuius obitum anno Christi DCLXXIX. consignauimus, annos nouem superuixisse dicitur.

[b] Num. 31.

* *Vaudru.*

GISLENVS ABB. CELLENSIS OBIT.

Gislenus autem priùs obiit quàm Waldetrudis. Atque inde colligimus Gislenum hoc anno rebus humanis exemptum fuisse. *Sentiens aduentare obitûs sui tempus, indicauit suis se propediem è vita decessurum. Erat hoc illorum auribus tristissimum nuncium, sicut testabantur lachrymæ ab eorum oculis manantes. Sed illis flentibus & Dominum deprecantibus, sacramento Eucharistiæ vir Dei sese communiuit, febréque correptus inter discipulorum expirauit manus, cum beatis Angelis in cælum proficiscens, vbi stolâ immortalitatis donatus est à Christo, cui viuens indefessam exhibuit seruitutem. Corpus eius in beatorum Petri & Pauli Apostolorum Ecclesia, quam ipse construxerat, humatum est, vbi sacris eius meritis morbidi omnes sanitatem recipiunt.* Hæc Anonymus [c] in eius vita. Similia scripsit Philippus Abbas Bonæ Spei. Colitur Sanctus Gislenus in Tabulis Ecclesiasticis,

[c] Ap. Sur. d. 9. Oct.

septimo Idus Octobris. Errat Franciscus Vinchantius [a], vbi ait Autbertum Cameracensem Episcopum exequiis cùm sanctæ Aldegundis tum sancti Gisleni interfuisse. Sancta enim Aldegundis sanctúsque Gislenus Sancto Autberto Cameracensi Episcopo, cuius obitus in annum Christi sexcentesimum duodeseptuagesimum incidit, superstites vixerunt, illa sexdecim annos, hic vndeuiginti, vitámque mortalem clauserunt, Diœcesim Cameracensem administrante Vindiciano, qui Sancto Autberto successit in Episcopatum, octauóque seculo desiit viuere. Errat idem Auctor, vbi proximè subiungit annos ab obitu sancti Gisleni lapsos esse centum & quadraginta, priusquàm Elephas Abbas Basilicam priore, quam beatus Gislenus erexerat, multò spatiosiorem atque augustiorem in Monasterio Cellensi sumptibus Caroli Magni construeret. Ab hoc enim anno, quo Sanctus Gislenus obiit, ad annum vsque Christi octingentesimum decimum-quartum, quo Carolus Magnus ex hac vita sublatus est, anni tantùm septem ac viginti supra centum effluxerunt. Abbatum, qui Monasterium Cellense post sanctum Gislenum ad ætatem vsque Caroli Magni gubernarunt, interierunt nomina.

AN. CH. 687. THEODOR. III. R. 14.

[a] In Annal. Hannon. l. 3. c. 14.

---

688. THEODOR. III. R. 15.

ANNVS CHRISTI 688.
THEODORICI III. R. 15. 8.

I. PIPPINVS IN AVSTRASIAM REVERSVS.

ANNO Christi sexcentesimo octogesimo-octauo, Pippinus pacatâ Neustrasiâ rediit in Austrasiam, & ne per eius absentiam in Neustria & Burgundia res nouæ tumultúsque concitarentur, Nortbertum seu Nordobertum, virum Austrasium, cui plurimùm fidebat, in comitatu Theodorici Regis reliquit. Qua de re sic Anonymus in Gestis [b] Regum Francorum. *Thesauris acceptis, Nortbertum quemdam de suis cum Rege reliquit, ipse in Austriam remeauit.* Ado vult Nordebertum à Pippino Maiorem-domûs sub Theodorico Rege constitutum fuisse, sed potiùs crediderim eo tantùm consilio relictum in Regia Nordobertum, vt vicario nomine Palatium curaret quamdiu abesset Pippinus, qui filios tanto ministerio per ætatem idoneos nondum habebat. Non defuerunt multarum magnarúmque Prouinciarum Præfecti, qui Maioratum Regiæ domûs à Pippino per vniuersam Franciam sic occupatum ægrè ferrent, eíque Maiori-domûs & Regnum Regis nomine gubernanti parere dedignarentur. Hæc plerisque fuit causa deficiendi. *Ex hoc ergo tempore*, vt Monachus Metensis scribit, *iam non de Principatu Francorum, sed de diuersarum gentium adquisitione, quæ quondam Francis subiectæ fuerant, inuicto Principi certamen instabat, id est, contra Saxones, Frisiones, Alemannos, Baiowarios, Aquitanos, Wascones atque Brittones.* Hic Auctor, quia totus est in Pippini laudibus, aliam fingit defectionis causam, quam hactenus ne licuit quidem suspicari. Tumultus prouinciarum non imputat dominationi à Pippino per vim vsurpatæ, sed desidiæ Maiorum-domûs, qui venerint in contemptum apud regionum Præfectos, & vt mendaciis mendacia magis accumulet, alios affirmat à Pippino iam redactos in ordinem, alios nequaquam. *Harum*, inquit, *gentium Duces in contumaciam versi, à Francorum se dominio per desidiam præcedentium Principum, iniquâ se præsumptione abstraxerant. E quibus quosdam præcellentissimus Princeps Pippinus iam subegerat, quidam adhuc rebelles extiterant.* At altum illarum rerum silentium in Historiis. Quæ verò bella Pippinus & Carolus eius filius contra tumultuantes prouinciarum Præfectos posteà susceperunt, eorum passim mentio

[b] Cap. 48.

AN. CH. 688. THEODOR. III. R. 15.

fit à plerisque Scriptoribus. Est & error apud Monachum Metensem, vbi gentes Saxonum & Frisiorum annumerat iis, quæ factâ defectione Maioribus domûs Regiæ non parum obstiterunt. Saxones enim & Frisij non erant in Francorum ditione. Saxonibus à se profligatis tributum quingentarum vaccarum quot annis imperauit Clotarius Primus, relaxauit Dagobertus Clotarij pronepos, vt illorum auxilio Thuringiam à Winidorum incursione tutaretur. Vtrumque docet Fredegarius [a] ad annum Dagoberti Regis decimum, vt ad illum annum, Christi sexcentesimum tricesimum-primum obseruauimus. Abhinc Saxones plenariâ gauisi sunt libertate, nec Dagoberti filiis nepotibúsue Francorum Regibus obnoxij fuerunt. Per illa tempora Frisij suos habuerunt Reges, quorum alij bellum gesserunt, alij pacem coluerunt cum Francis. Ritzerdus primùm leuiusculè cum Clotario Secundo, deinde acriùs cum Dagoberto pugnauit. Pacificè cum Dagoberti filiis ac nepotibus vixit Adalgisus siue Aldegillus, & Wilfridum Eboracensem Episcopum ex Britannia proficiscentem in Franciam Orientalem benignè suscepit. Radbodus inimicitias exercuit cum Maioribus domûs Regiæ Pippino & Carolo, vt infrà dicemus suis locis.

[a] Cap. 74.

II. Interim Pippinus, vt obseruatum est suprà, reuersus in Austrasiam, *ibi*, si Monachus Metensis vera locutus est, *residuum illius anni circuli tempus lætus expleuit.* Absit vt virum lætum censeamus, quem prauæ conscientiæ stimulus excruciat. Pippinus, quod maximè deflendum fuit, inter tot prosperos successus amplissimis beneficiis, quibus à Deo præ ceteris hominibus abundè cumulabatur, obliuioni traditis, hoc eodem anno in scelestissimum flagitium lapsus, Plectrudem nobilissimam matronam legitimámque coniugem, & duorum filiorum parentem, domo suâ pepulit, atque Alpaidem puellam superinduxit. De Plectrudis repudio loquuntur omnes rerum Francicarum Scriptores, sed absque temporis nota præter quosdam Neotericos [b], qui sub annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quartum illud contigisse tradunt. At nuptias Alpaidis aliquot annis citiùs initas procul dubio suadet charta Pippini in iisdem ædibus cum Plectrude habitantis, anno Theodorici Tertij regnantis in Austrasia duodecimo, id est, anno Christi sexcentesimo nonagesimo-secundo, necnon ætas Caroli filij, qui Pippinum Breuem, filium natu minorem, ex Rotrude suscepit anno Christi septingentesimo decimo-quarto, & quinquagenarius è viuis sublatus est anno Christi septingentesimo quadragesimo-primo. Consuetudo Christianæ legi contraria, quam posteri meritò reprobarunt, illis temporibus inualuerat, vt post diuortium mutuo consensu celebratum vir & vxor matrimonium cum aliis contrahere possent. Inter Marculfi Monachi formulas extat [c] libellus repudij, quem ad annum Christi sexcentesimum duodetricesimum in causa Dagoberti Regis & Nantildis descripsimus. Habitâ eiusmodi diuortij ratione nemini mirum esse debet, si complures Auctores Alpaidem vxorem Pippini, eámque legitimam vocant nullâ pellicatûs mentione factâ. Scriptor coætaneus qui Gesta Regum Francorum florente Carolo Alpaidis filio in literas retulit, de Alpaide & Carolo eius filio non minùs magnificè loquitur, quàm de Plectrude eiúsque filiis Droco & Grimoaldo. *Erat*, inquit [d], *Pippino vxor nobilissima ac sapientissima, nomine Plectrudis. Ex ipsa genuit filios duos. Nomen maioris Drocus, & nomen minoris Grimoaldus.* Et inferiùs, longè post celebratum diuortium hæc habet [e]. *Drogus filius Pippini defunctus est. Habebátque Pippinus præfatus Princeps filium ex alia vxore, nomine Carolum virum elegantem, egregium atque vtilem.* Alter Auctor coætaneus, qui Chronicon iussu Childebrandi Comitis exarauit, ab Anonymo suprà citato non dissentit. Sic enim scribit [f]. *Erat ei*, nempe Pippino, *vxor nobilis & prudentissima, nomine Plichtrudis, genuítque ex ea filios duos. Nomen senioris Drogo, nomen verò iunioris Grimoaldus.* Et inferiùs [g]. *Præfatus Pippinus aliam duxit vxorem nobilem & elegantem, nomine Alpheidam, ex qua*

PLECTRVDE REPVDIATA SVPERINDVCIT ALPAIDEM.

[b] Fisen. in elog. S. Lamberti.

[c] L. 2. c. 30.

[d] Cap. 48.

[e] Cap. 49.

[f] Cap. 100.

[g] Cap. 103.

gennit filium, vocauítque nomen eius linguâ propriâ Carolum. At alia fuit Episcoporum sententia, qui secundùm legem Euangelicam super eo negotio iudicium tulerunt, illi enim intrepidè Pippinum arguerunt adulterij, pellicatûs Alpaidem, quamuis Pippinus libidinis suæ turpitudinem honesto matrimonij nomine dissimularet. In ea sententia fuit etiam Flodoardus, & Carolum *ex ancilla stupro* natum dixit [a]. Iuxta leges Ecclesiasticas, quia vetabant ne quis vxorem duceret primâ superstite, sic loquendum est de natalibus Caroli; secus, iuxta ciuiles, quia libellum repudij dare permittebant, eóque dato spuria non habebatur proles quæ nascebatur ex secunda coniuge. Pippinus in Alpaidis contubernio per aliquot annos vixit. Summo Dei beneficio resipuit à peccato, Plectrudem reuocauit Alpaide dimissâ, quæ monasticen magnâ deinceps integritate coluit, & posteris egregiæ pœnitentiæ documentum reliquit. Verùm de his inferiùs suis locis. AN. CH. 688. THEODOR. III. R. 15.

[a] Lib. 2 c. 12.

III. Hoc anno Kilianus Episcopus Gozbertum Orientalis Franciæ seu Franciæ Teutonicæ, vel potiùs vt moderni loquuntur Franconiæ Ducem à cultu dæmonum reuocauit, & in festo Paschatis aquâ baptismatis abluit. Gozbertus Dianam præcipuè venerabatur. Duce ad Christum conuerso tota penè prouincia Christianæ Religioni nomen dedit. Lege vitam Sancti Kiliani apud Canisium [b]. Nicolaus Serarius in notis ad illam vitam obseruat Gozbertum in manuscripto Breuiario, quod apud Ioannem Latomum Sancti Bartholomæi Decanum Francofurtensem vidit, Regem vocari, Regísque nomen impropriè pro eo accipi, qui cum potestate paulò maiore ciuitatem quampiam regit, quemadmodum multos interdum Reges in regione non valdè magna fuisse legimus, additque ex Moguntiacensi volumine Gozbertum Hetani Senioris filium, Ruodis nepotem, Hetani Iunioris patrem credi. Eandem Gozberti genealogiam legere est in passione Sancti Kiliani, quam Canisius [c] ex Monasterio Aichstadiensi Patrum Dominicanorum publicauit.

GOZBERTVS DVX FIT CHRISTIANVS.

[b] Tom. 4.

[c] Tom. 4.

IV. Valentinus quidam Munezerus, & ex eo Centuriatores [d] aiunt Gozberto Duci fratrem fuisse Troanum, qui Monasterium ante vastam syluam condiderit. Præter Troanum alius Gozberto frater extitit, cuius relictam nomine Gisilam seu Geilam aut Geilanam in vxorem sibi sociauit. Super isto Gozberti matrimonio duæ quæstiones institui possunt, vtrùm Gisilam fratre superstite, deinde vtrùm baptismo nondum suscepto duxerit. Qui putant Gozberti fratrem vixisse, cùm Gisila Gozberto nupsit, obseruant Kilianum ab Auctore vitæ cum Iohanne Baptista, qui viuentis adhuc fratris vxorem in Herode damnarat, his verbis comparari. *Iohannes & Kilianus, qui nuptias illicitas reprehenderunt, fœmineâ virulentiâ mortem perpessi sunt.* Verùm fratrem istum in viuis tum haud fuisse satis Auctor insinuat, dum particulam, *quondam*, apponit. *Dux Gozbertus*, inquit, *coniugem habebat pro ritu gentilitatis, quæ quondam fratri ipsius matrimonij iure fuerat copulata.* Erat ergo mortui fratris vxor Geilana hæc, & Kilianus cum Iohanne Baptista quoad incestarum nuptiarum accusationem optimè confertur, licèt aliter & aliter incestæ illæ fuerint. Serarius existimat Geilanam Gozberto nondum baptizato nupsisse, sed contrarium ex subsequentibus verbis Auctoris elicitur, *eas nuptias præclarus vir idcircò noluit in ipsis fidei initiis prohibere, ne Dux eâ re absterritus, susceptæ fidei pœnitentiâ duceretur.* Gozbertus igitur iam Christianus Geilanam vertente hoc anno in vxorem accepit Kiliano inconsulto, qui tale coniugium numquam probauit, quamuis per aliquot menses minùs seuerè se gesserit aduersus Gozbertum, quem Satanæ procul dubio tradidisset, & ab omni fidelium communione seiunxisset, nisi veritus esset, ne Dux, si fortè illum susceptæ fidei pœniteret, idola rursum sectaretur, secúmque vniuersum populum prauo exemplo ad paganismum pertraheret. Sic explicandus est in Sancti Kiliani vita qui Serarium tantoperè torquet hic textus. *Dux Gozbertus assiduâ adhortatione beatissimi Præsulis ad meliora in*

[d] Centur. 7. c. 6. p. 170.

DVCIT RELICTAM FRATRIS SVI.

AN. CH. 688. THEODOR. III. R. 15.

dies proficiebat, sed coniugem habebat pro ritu gentilitatis, quæ quondam fratri ipsius matrimonij iure fuerat copulata. Hæc Geila dicebatur. Eas nuptias præclarus vir idcircò noluit in ipsis fidei initiis prohibere, ne Dux eâ re absterritus susceptæ fidei pœnitentiâ duceretur.

V. ANDREAS ABB. ELNONENSIS OBIT.

Obiit hoc anno Andreas Abbas Elnonensis. Superstes enim Sancto Amando vixit annos duntaxat nouem. Hanc sententiam confirmant Franciscus *le Bar* in collectione rerum Monasticarum, Willotius in Appendice ad Martyrologium Romanum, aliíque, qui sanctissimos Abbates Amandum & Andream mortuos arbitrantur, illum anno Christi sexcentesimo sexagesimo-primo, hunc anno Christi sexcentesimo septuagesimo, necnon Bollandus [a], qui sicut obitum Sancti Amandi differt in annum Christi sexcentesimum octogesimum-quartum, ita mortem Sancti Andreæ in annum Christi sexcentesimum nonagesimum-tertium reiicit. Sepultus est Sanctus Andreas iuxta Sanctum Amandum. Colitur Nonis Februariis in Martyrologiis Benedictino & Gallicano, octauo Idus Februarias apud Ferrarium & Willotium. Ad eius tumulum sanati sunt multi, qui febribus laborabant, quapropter epitaphium apud Molanum hoc versu terminatur,

Febre fatiscentes ibi conualuere frequenter.

Et carmen, quod Franciscus *le Bar* publicauit, hoc clauditur disticho.

Mortuus haud caruit virtutibus; eius ad ossa
Febre malè affectos conualuisse ferunt.

[a] D. 6. Febr.

VI. RICTRUDIS MORITUR. IONATUS ABB. MARCHIANENSIS.

Hoc circiter anno, Rictrudis prima Marchianensis Abbatissa vitam clausit. Anno enim Christi sexcentesimo tricesimo-secundo nupsit Adalbaldo, & teste Hucbaldo vixit *annos quatuor & septuaginta.* Colitur [b] quarto Idus Maij. Clotsendis eius filia successit in administrationem Monialium Marchianensium. Supererat in viuis Abbas Ionatus, qui Marchianis Asceterio virorum præerat, & fœminarum congregationem consilio iuuabat. Laudatur in Chronico Elnonensi, quòd apud Marchianas *post mortem etiam beati Amandi, aliquot lustris regulariter viuens, diuersos vtriusque sexûs ad religionem induxit & castitatem.* Bertha, quæ congregationem Monialium apud Blangiacum in Morinis adunabat, Rictrudis amicitiâ sibi coniunctissimæ consilióque perutilis mortem multùm defleuit, aliámque iisdem temporibus passa est molestiam, de qua sic Anonymus in eius vita manuscripta. *Inuidia diaboli nusquam se celare volens virulentâ suasione illexit quemdam de primariis Regis, nomine Ruodgarium, superbiâ tumidum, gaudio transitoriæ prosperitatis inflatum, qui iter arripiens ad Blanziacum piissimam Bertham intentè flagitabat, vt sibi Gertrudis filia eius donaretur in coniugium. Beatissima verò Bertha, vt verba deprecantis animaduertit, respondisse fertur nullo pacto fieri posse, vt quæ cælestis sponsi iuri assignata videretur, terreni alicuius copulæ necteretur. Ille autem tenacissimè in malitia perseuerabat iureiurando affirmans se de Cœnobio non exiturum, nisi præfata Gertrudis aspectui illius præsentaretur. Beata namque & venerabilis Bertha assumptis secum duabus Deo dicatis filiabus suis, Gertrude scilicet & Deotilâ, & omni Congregatione Sanctimonialium, Ecclesiam ingrediens statuit eas ad dextrum cornu altaris, valuis Basilicæ omnibus patefactis, omnibúsque Sanctimonialibus psalmodiæ cantu & laudibus diuinis occupatis iussit introduci Ruodgarium Deo rebellem, cui & dixit. Ecce ancilla Dei & sponsa Christi, adest à venerabilibus Episcopis velata, atque ad istud altare, cui astat, firmissimè condonata; si ausum habes eam Domino auferre, aufer, nos enim muliebris conditionis existentes virili manu tibi repugnare non valemus, Patronus verò noster ac defensor Deus ipse est, qui non derelinquit ex toto corde confidentes in se. Ruodgarius itaque timore correptus Ecclesiam citiùs egrediens ascenso equo recessit irâ repletus, multa conuitia irrogans, contrarietates plurimas se patraturum crudeliter minans. Tali furiâ Regem aggrediens, vt fallax delusor, accusauit piissimam Bertham, infidelitatem Regis & Regni illi ascribens. Est, inquit, quædam mulier secus mare manens, insidias Regno tuo cum vltramarinis gentibus dolosè machinans, quam opor-*

[b] Fast. Belg. Martyr. Gall.

RUODGARIUS GERTRUDEM MONIALEM BLANGIACENSEM IN VXOREM FRUSTRA POSCIT.

*tet regali examine discutiendam præsentari. Rex verò nimium credulus verbis mendacio coloratis præcepit famulam Dei sub omni festinatione ad Palatium exhiberi. Sancta verò ac venerabilis Bertha secura de Dei clementia cum magna honorificentia Regem adire cœpit. Ruodgarius itaque obuiam ei veniens, vt eam condignâ reuerentia conspexit, prioris odij non immemor de essedá atque tripede suo proiecit, & super vilissimum equum sine aliquo stramento ascendere, sicque ad Palatium tendere fecit. Accidit autem Rodulphum * bonæ memoriæ virum eodem itinere obuiare illis. Qui vt conspexit venerabilem Bertham Abbatissam tam inhonestè pergentem, vehementer obstupuit, ac impiissimum Ruodgarium, vt dignus erat, confutauit dicens. O Ruodgari, inquit, iniquissime ac sceleratissime, quomodo te inuidia tua & odium ad hoc opus perducere potuit, vt nobilissimis Natalibus ortam deuotissimámque Dei famulam cum tali dedecore præsumpsisses deducere. Concitus itaque Rodulphus de equo descendens & in proprium equum releuans honorificè duxit ad Palatium. Factum est autem in primo ingressu beatæ Berthæ Abbatissæ, iterum Ruodgarius dum liuidis obtutibus contra eam respiceret, subitò proruerunt oculi eius de capite, Deo condignam illi pœnam tribuente. Diuulgatum est igitur in aula Regis & celebre habebatur tam subita vindicta in inimicum Dei. Rex quoque Theodericus erga famulam Dei mente mutatus in venerationem eius prorumpens, veniam ab ea humiliter precabatur dicens sibi mendacibus sermonibus persuasum, quòd illam tali modo inquietare præsumpsisset, præcepítque Dei electam Bertham securam cum ipsius gratia redire, nihil incommoditatis iam in perpetuum habituram, tribuítque ei munera, quod in perpetuum esse voluit, vt numquam ab eius potestate banni nec freda requirerentur. Beatissima verò Bertha alacriter ad propria remeans loca augebatur in operibus bonis.* In illius vita quædam narrantur ordine præpostero. Ruodgarius Blangiacum adiisse ac Gertrudem in vxorem poposcisse commemoratur Templi dedicatione, quam in annum Christi sexcentesimum nonagesimum reiiciendam probauimus, iam peractâ. Scriptor à Monasterij conditu facilè ad eius dedicationem transit, licèt interuallum aliquot annorum intercedat. Atque inde quæstio moueri potest, vtrùm Gertrudis, antequàm in coniugem à Ruodgario postularetur, velata fuerit *à venerabilibus Episcopis*, vt præcitatus Anonymi textus insinuat. Hic enim Auctor de Templi Blangiacensis dedicatione déque Monasteriali Gertrudis velamine talia præmittit. *Dei inspiratione adunati* Episcopi *vnà cùm Clero & populo multo dedicauerunt ipsum Templum in lætitia atque veneratione maxima, in honore Genitricis Dei Mariæ, quinto Idus Ianuarij. Post peractam verò dedicationem rogauit beata Bertha præfatos venerabiles Episcopos tam sibi quàm filiabus suis dicare atque imponere velamina, ac diuinis iugiter mancipare ministeriis. Velata est igitur piissima Bertha glauco velamine vnà cum duabus nobilissimis filiabus suis ac Deo deuotis, Gertrude videlicet venerandâ & Deo dilectâ Deotilâ.* Quidquid hic scribat; Templo Blangiacensis Monasterij nondum dicato, Gertrudis cum Bertha matre & sorore Deotila velamen accepit, ab Episcopo Morinorum vt arbitramur, fortè & ab Atrebatensi vicino, si plures huic cæremoniæ Pontifices interfuerunt. Agemus post biennium de Templi dedicatione.

AN. CH. 688. THEODOR. III. R. 15.

* Malbranco *Radulphum.*

DIVINITVS PVNITVR.

VII. CONCILIVM ROTOMAGENSE.

Ansbertus Rotomagensis Episcopus hoc anno sui Pontificatûs quinto Synodum Rotomagensem celebrauit. Hanc vulgatus Aigradus quatuor Characteribus Chronologicis consignat. Primum desumit à Natiuitate Dominica, secundum ab Indictione, tertium à Principatu Theodorici, quartum ab ipsius Ansberti Pontificatu. *Sub anno*, inquit, *Dominicæ Incarnationis sexcentesimo octogesimo-secundo, Indictione decimâ, qui erat annus præfati Gloriosi Regis Theoderici tertius-decimus, & præfati venerandi Præsulis Pontificatûs quintus, in Synodo generali, Rotomago vrbe, habitâ.* Duo priores intrusi sunt à Neotericis. Id liquidò constat. Tunc enim à Francis nec vsurpabantur Indictionum notæ, nec anni à Christi Natiuitate numerabantur. Deinde anno Christi sexcentesimo octogesimo-secundo, quocum Indictio decima conue-

AN.CH. 688. THEODOR. III. R. 15. nit, Ansbertus Abbas erat Monasterij Fontanellensis, & Ecclesiæ Rotomagensi præerat Audoenus Episcopus in viuis adhuc superstes. Tertius Character duobus modis editus reperitur. Ex Codice manuscripto Sancti Michaelis in mari, Sirmondus [a] scribit annum XVI Theodorici Regis; in vulgatis exemplaribus habetur annus XIII. Plerique respuunt annum XVI, quia negant Theodoricum annos sexdecim regnasse. Nobis hæc ratio non placet. Regnum enim Neustriæ, vbi Rotomagus, tenuit post Childericum fratrem Theodoricus annos plures quàm sexdecim, licèt multò pauciores in Austria post Dagobertum patruelem regnarit. Ad nostrum calculum propiùs accedit Theodorici Regis annus XVI quàm XIII, hoc enim anno Theodoricus annum decimum-quintum absoluit, inchoauitque decimum-sextum. Quartus Character tutior est ceteris, & in omnibus Codicibus quintum annum exhibet Ansberti Pontificis. Hæc ad Chronologiam.

[a] Tom. I. Conc. Gall.

VIII. De rebus autem in Synodo gestis ita vulgatus Aigradus in vita Sancti Ansberti. *Cùm Sanctorum Sacerdotum & omnium ciuium Rotomagensium electione, & Gloriosi Regis Theoderici consensu, in Pontificem consecratus fuisset, nimio dilectionis feruore, quem erga prædictum venerabile Cœnobium* Fontanellense *semper habuerat, Priuilegij sui auctoritatem eidem edidit, vt per succedentia tempora secundùm Sancti Patris Benedicti Regulam, & vt præcedentium Regum, Clodouei videlicet & Clotarij, simúlque Childerici necnon & Theoderici Priuilegiorum auctoritates docent, ex semetipsis sibi perennibus temporibus Abbatem eligerent. In qua etiam iustæ alligationis verbo præsentes futuróſque, qui ibidem Domino militaturi erant, constringit, vt, ficuti sub eius regimine, ita & deinceps & ipsi & posteri eorum, secundùm Regulam Sancti Patris Benedicti fideliter Christo deseruirent. Quòd si aliquando peccatis exigentibus aut negligentiâ pastorali, à via rectitudinis & obseruatione Regulæ Sancti Benedicti in futuro deuiare conarentur aut cogerentur, tunc conuocatio Sanctorum Sacerdotum reliquorúmque militum Christi vnanimiter fieret, eorúmque per consilium in pristinum reducerentur statum. Si verò hac Pontificali auctoritate postpositâ, qualibet cauillatione sinistram elegissent vitam ac conuersationem tenere, sub vinculo anathematis æternaliter se damnandos scirent. Facta est autem hæc Priuilegij auctoritas sub anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo octogesimo-secundo, Indictione decimâ, qui erat annus præfati gloriosi Regis Theoderici tertius-decimus, & præfati venerandi Præsulis Pontificatûs quintus, in Synodo generali, Rotomago vrbe, habitâ, vbi plurima Deo accepta & Sanctæ Ecclesiæ vtilitatibus profutura disputata sunt. Affuerunt quoque & Sancti Pontifices aliíque venerabiles viri, ab ipso præcipuo Præsule euocati, quorum subter nomina tenentur asscripta. Ansbertus Archiepiscopus Rotomagensis, huic Concilio præfuit & subscripsit. Radbertus Episcopus. Regulus Episcopus. Airadus Episcopus Carnotenæ vrbis. Ansoaldus Episcopus Pictauensis vrbis. Aquilinus Episcopus Ebroicinæ vrbis. Cadoenus Episcopus. Arnonius Episcopus. Saluius Episcopus. Desiderius Episcopus. Fulcrannus Episcopus. Iohannes Episcopus. Villebertus Episcopus. Gerebaldus Episcopus Baiocassinæ vrbis. Taurinus Episcopus. Aunobertus Episcopus Sagiensis vrbis. Celsus Abba. Audomarus Abba. Scladio Abba. Bosochindus Abba. Genardus Vicedominus gloriosus antefati magni Pontificis. Ermetrannus, Ferrocinctus & Fortianus Archidiaconi venerandi. Aderat quoque Presbyterorum residentium & Diaconorum circumadstantium magnus numerus. Ragnomirus Lector huius Sancti Concilij gesta & hanc Priuilegij auctoritatem, ipso Sancto Pontifice iubente, recognouit & subscripsit.*

IX. DECRETA. In hac Synodali constitutione tria maximè sunt obseruanda. Primum, quomodò sit eligendus Abbas Fontanellensis. Alterum, quam Regulam deinceps secuturi sint Monachi Fontanellæ. Postremum, quomodò corrigendi sint iidem Monachi, si corrigere noluerit aut nequierit Abbas.

X. Ex huius Synodi decreto in Abbatem Fontanellensem nemo promoueri debet præter illius loci Monachos. Idque statuitur cùm ex auctoritate Priuilegiorum, quæ concessa sunt hactenus à Regibus Francorum, tum ex Regula Sancti Benedicti, quæ deinceps obseruanda præcipitur. Non extant illa

illa Priuilegia seu potiùs Præcepta Regia. Reges, à quibus emanarunt, Aigradus nominat, Clodoueum, Clotarium, Childericum & Theodoricum, in quorum ditione Monasterium Fontanellense à primo conditu ad hunc vsque annum, Ansberti Rotomagensis Episcopi quintum, floruit. Liquet autem ex capite sexagesimo-quarto Regulæ Benedictinæ, Abbatem ex ipsa Congregatione eligendum esse. AN. CH. 688. THEODOR. III. R. 15.

XI. Si nullam interpolationem passus est Aigradus, vbi locutus est de constitutionibus monasticis, quas in Cœnobio Fontanellensi ad sua vsque tempora significauit obseruatas fuisse, viguit in illo Monasterio sub duobus primis Abbatibus Wandregisilo & Lantberto norma Sanctorum Patrum, id est, Regula ex scriptis variorum Patrum collecta, deinde ab Ansberto Abbate Lantberti successore introducta est Regula Sancti Benedicti, quam Synodus Rotomagensis ab eodem Ansberto Rotomagensi tum Episcopo congregata deinceps retinendam præcepit. Aigradus in vita Sancti Ansberti, vbi agit de Sancto Lantberto Abbate, sub cuius disciplina Sanctus Ansbertus vixit, illum magnoperè laudat, quòd *ad consulta Sancti Patris Ansberti, in tractando grege Christi, secundùm normam Sanctorum Patrum, strenuè cuncta atque irreprehensibiliter gerebat.* Et inferiùs, cùm Synodum Rotomagensem Hiltberti Abbatis temporibus habitam describit, in ea sancitum ait, *vt, sicuti sub eius*, nempe Ansberti quondam Abbatis, *regimine, ita & deinceps & ipsi* Monachi Fontanellenses quibus Hiltbertus Abbas tunc præerat, *& posteri eorum, secundùm Regulam Sancti Patris Benedicti fideliter Christo deseruirent.*

XII. Statuit eadem Synodus, vt Monachi Fontanellenses, si per Abbatum negligentiam à Regula Sancti Benedicti recedant, in pristinum statum reducantur ab Episcopis, atque etiam anathemate feriantur si Pontificalem sanctionem despexerint. Sic enim suis olim Priuilegiis Episcopi curam omnem Monasteriorum in Abbates refundebant, vt numquam abdicarent auctoritatem in Monachos contumaces & in ipsos Abbates animaduertendi, si Monachos corrigere vel nollet vel nequiret Abbas, aut Abbas ipse flagitij reus esset. Supersedemus exemplis, quia non pauca suis iam locis retulimus. Hîc tantùm accipe, quid Episcopus loci, quid Abbates vicini peragere debeant ex sententia S. Benedicti [a], si quædam congregatio vitiis suis consentientem Abbatem vnanimi consilio elegerit. *Quòd si etiam omnis congregatio vitiis suis (quod quidem absit) consentientem personam pari consilio elegerit, & vitia ipsa aliquatenus in notitiam Episcopi, ad cuius Diœcesim pertinet locus ipse, vel Abbatibus, aut Christianis vicinis claruerint, prohibeant prauorum praualere consensum, & domui Dei dignum constituant dispensatorem, scientes pro hoc se recepturos mercedem bonam, si illud castè & zelo Dei faciant; sicut è diuerso peccatum incursuros, si negligant.* [a] Cap. 64. Reg.

XIII. De Characteribus Chronologicis, qui Concilio Rotomagensi apud vulgatum Aigradum subiiciuntur, disputatum est suprà, superest vt Episcoporum Abbatúmque subscriptiones examinemus.

XIV. SVBSCRIPTIONES EPISCOPORVM ET ABBATVM. Synodo Rotomagensi subscribunt Episcopi sexdecim cum quatuor Abbatibus. Inter Episcopos occurrunt tres Metropolitani, Ansbertus Rotomagensis, Radbertus Turonensis & Regulus Remensis, quos Aigradus ob excellentiam Metropolitanæ dignitatis ante alios rectè nominat. Archiepiscopi titulus, qui contra morem illius temporis Ansberto tribuitur, vitium videtur Interpolatoris, nam qui sequuntur Radbertus & Regulus Episcopi tantùm vocantur, & ipsemet Ansbertus apud Sirmondum non Archiepiscopus sed Episcopus dicitur.

XV. Ansbertus, qui Concilio Rotomagensi præfuit, illius ciuitatis Episcopatum post Sancti Audoeni mortem adeptus est anno Christi sexcentesimo octogesimo-tertio, regnante tum Theodorico, rexitque pacificè donec in exilium à Pippino pulsus est regnante tum Clodoueo Theodorici filio.

AN. CH. 688. Radbertus seu Rodbertus aut Chrotbertus Turonorum erat Episcopus, de quo verba sæpè fecimus.

THEODOR. III. R. 15. Regulus seu Reolus Remensis Episcopus, de quo non semel locuti sumus; vixit vsque ad tempora Childeberti Tertij.

XVI. Airardus Carnotensis Episcopus tertium in Episcopatu annum agebat. Eius successor Agathius anno Christi sexcentesimo nonagesimo-tertio nominatus reperitur.

XVII. XVIII. XIX. Annis superioribus in laudando Ansoaldo Episcopo Pictauiensi sæpè versati sumus. Ei successit Eparchius, tum Maximinus, deinde Gaubertus, posteà Godo; Episcopi solis nominibus noti.

XX. Aquilinus Ebroicensem Episcopatum rexit annis duobus & quadraginta, senéxque migrauit in cælum anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quinto. Vixit aliquot annos orbatus oculorum lumine, cùm Deum sæpè precatus fuisset, *vt fenestras corporis sui aut obstrueret aut custodiret, ne per eas noxia irreperet concupiscentia, cum quâ mors solet ingredi.* Sed ex eius Actis [a] Lector deprehendere non potest, vtrùm visum iam amisisset, cùm Synodo Rotomagensi interfuit.

[a] Ap. Sur. d. 19. Oct.

XXI. Arnonius siue Arnolfus Episcopus Catalaunensis Landeberti Tomo [b] superiore à nobis laudati successor, antecessit Bertoendum, de quo plura sub Clodoueo Tertio Rege.

[b] Ad ann. 675. n. 9.

XXII. Saluius Episcopus erat Ambianensis, cuius Pontificatus in tempora Theodorici Tertij Regis incidit, vt variis locis fusè probauimus.

XXIII. Desiderius, vt Bollandus in notis ad vitam Sancti Ansberti obseruat [c], videtur Episcopus esse Redonensis, qui Martyrium cum Rainfrido Archidiacono suo in territorio Vesontionensi subiit, & ab Auctore Martyrologij Gallicani sic commendatur decimo-quarto Kalendas Octobris. *In territorio Vesontionensi Natalis Sanctorum Martyrum Desiderij Redonensis Episcopi & Rainfridi eius Archidiaconi, qui ab impiis interfecti, in agni sanguine stolas dealbatas, ad Regna cælestia ouantes detulerunt. Quorum sacratissima spolia illic vbi triumphalem agonem peregerunt condita, memoriam æternis fulgoribus radiantem perpetuæ venerationi consecrarunt. Vicus enim Alsatiæ superioris adhuc micat Sancti ipsius Desiderij, vt agone sic nomine ac pignorum custodiâ percelebris.* Mutili sunt hoc loco Catalogi Redonensium Antistitum, omittunt enim Desiderium & Agatheum, quibus locus inter Willelmum & Moderandum restitui debet.

[c] D. 9. Febr.

XXIV. Manci sunt & Catalogi Pontificum Lexouiensium ab anno Christi sexcentesimo quadragesimo-quarto vsque ad annum Christi octingentesimum tricesimum-quintum, id est, à Concilio Cabilonensi cui Launobandus subscripsit, vsque ad Wormatiense cui Radulphus interfuit. Quapropter cùm multi Pontifices prouinciæ secundæ Lugdunensis ad Synodum Rotomagensem ab Ansberto Metropolitano vocati venerint, facilè nobis persuademus in eadem prouincia Lexouiensem Episcopum fuisse Fulcrannum, cuius sedes ab Aigrado reticetur.

XXV. Mutili sunt etiam Abrincensium Episcoporum Catalogi. Ab anno enim Christi sexcentesimo vicesimo-quinto, id est, à Concilio Remensi cui Childoaldus subscripsit, vsque ad octauum seculum, quo beatus Autbertus floruit, solum recensent Ragentrannum cuius mentio fit in vita Sancti Philiberti. Quapropter Bollandus Ioannem, cuius Diœcesis ab Aigrado non nominatur, Abrincensibus Episcopis annumerandum coniicit. Ei certè locus commodè tribui potest inter prædictos Ragentrannum & Autbertum, hic enim anno Christi septingentesimo-sexto Diœcesim Abrincensem iam regebat, vt dicemus infra.

XXVI. In nomenclatura Constantiensium Antistitum, post Chairibonum, qui Cabilonensi Concilio anno Christi sexcentesimo quadragesimo-quarto subscripsit, nominantur Rotmundus, Salomon, Agathius, Liuinus, Wifri-

dus, Aldebertus, qui fortè Willebertus est Aigrado. Tempus non repugnat. Nam post Aldebertum in eodem Indice subiiciuntur Iosue, Leo, Angulo, Hubertus, Wilardus, Erluinus qui Synodo Parisiensi anno Christi octogentesimo quadragesimo-sexto, aliisque post Conciliis interfuit. AN. CH. 688. THEODOR. III. R. 15.

Qui catalogos texuerunt Antistitum Baiocensium, vt in Chronico Flodoardi Ragnebertum, sic in scriptis Aigradi Gerebaldum deprehenderunt. Interfuit Concilio Remensi Ragnebertus apud Flodoardum, Synodo Rotomagensi Gerebaldus apud Aigradum, ille anno Christi sexcentesimo vicesimo-quinto, hic anno Christi sexcentesimo duodenonagesimo. Medius inter vtrumque sedit Geretrannus, cui locum inter sanctos Ecclesiæ Baiocensis Antistites tribuit Robertus Cœnalis Abrincensis Episcopus libro secundo [a] de re Gallica. Ceterùm à Gerebaldo seu Gerboldo, priusquàm Episcopus fieret, obserua conditum fuisse Monasterium Liberiacum [*], vbi donatus est sepulturâ. XXVII.

[a] Perioch. 4.

[*] Liuray & Liouray.

Aunobertus ab Aigrado Sagiensis Episcopus appellatur. Ex hac epocha corrige Democharem & alios, qui Sanctum Aunobertum siue Alnobertum vel Anolbertum siue Amolbertum Sagiensem Episcopum multò citiùs sedisse fingunt, cùm ea pars Galliarum Francis nondum pareret. Hanc Democharis opinionem procul explodendam docent etiam Acta Sancti Euremundi Abbatis, cuius memoria quarto Idus Iunij multis in locis celebratur. *Euremundus illustri apud Baiocenses familiâ, in Palatio Regali educatus, amplissimos in eo honorum gradus obtinuit. Cùm autem adhuc blandimentis secularibus inseruiens, è lectione piorum librorum ardentem Christi amorem sensim concepisset, vxore habitum induente religiosum, sponteque velatâ, ipse etiam, bonis primùm in pauperum vsus distributis, detonso capite in eremum Exiuias se recepit, vbi plures Ecclesias & Cænobia construxit. Cuius sanctitate motus Anolbertus Sagiensium Pontifex eum in Abbatem consecrauit in loco, cui nomen Mons maioris. Denique frequentibus miraculis in vita clarus obiit sub Chilperico Rege & à Sancto Lothario Sagiensi Episcopo sepultus in Basilica, quam ipse ædificarat.* Ita Breuiarium [b] Ecclesiæ Sancti Quintini Viromandensis. Lotharius seu Loharius Sagiensis Episcopus ad Pippini vsque Regis tempora peruenit, Chilpericus igitur, quo regnante Euremundus Abbas obiit, non alius est à Chilperico Tertio, qui post Dagobertum Tertium annos quinque cum dimidio regnauit, & anno Christi septingentesimo vicesimo-primo vitam clausit. Vnde redarguas Saussaium [c], à quo laudatur Euremundus, quòd *in aula Chilperici Regis primam ætatem exegit, apud quem multâ gratiâ pollens, magnos etiam honores consecutus, insignis generis puellæ iunctus connubio, magnis etiam opibus affluxit.* Breuior enim fuit Chilperici Tertij Principatus, quàm vt Euremundus in eius aula *primam ætatem* exegisse censeatur, nec ad alium Chilpericum Regem patet recursus, quia Chilpericus Primus & Chilpericus Secundus longè antiquiores fuerunt Synodo Rotomagensi, cui præsens interfuit Aunobertus Sagiensis Episcopus, à quo benedictus in Abbatem Euremundus. Quapropter expuncto Chilperici Regis nomine, cuius loco restituendus videtur Theodoricus, initium encomij accipe, quod Auctor Martyrologij Gallicani Sancto Euremundo tribuit. *In territorio Sagiensi, Sancti Euremundi Abbatis & Confessoris. Hic ex vrbe Baiocensi ortus, spectata è nobilitatis stirpe in aula . . . . . Regis, primam ætatem exegit; apud quem multâ gratiâ pollens, magnos etiam honores consecutus, insignis generis puellæ iunctus connubio, magnis etiam opibus affluxit. Sed cùm his potiretur commodis, Dei tamen memor & salutis, religiosa officia non prætermittebat, ac sic sedulò exequebatur, vt inter tot honores atque delicias pietatem aleret, sacræ lectioni frequenter incumberet. Cui cùm die quadam intenderet, attentiùs in hoc monimentum incidit, quo Christus Seruator, perfectum vt sibi quis reddat famulatum, edicit, quicumque patrem, matrem, aut vxorem pluris se fecerit, inter discipulos suos qui censeatur nusquam dignus esse. His stimulatus piis aculeis, sibimet renuntiare; vxorem, quam propitiam religiosæ inten-* XXVIII.

[b] d. 10. Iun.

[c] d. 10. Iun.

AN. CH. 688. THEODOR. III. R. 15. *tioni sperabat, thoro disiungere, crucem suam ferre, & Christum sectari apud se statuit. Aspirante votis diuino flamine, res successit optatis. Vxor enim Euremundi, eodem studio diuinitus incensa, ex condicto, se in sodalitium Christi ancillarum recepit. Euremundus verò loca quærens proposito opportuna, ad sua possessionis vicum, cui Fontanetum nomen, in Sagiensi Præsulatu diuertens, illic sex ædiculas construxit, tot cælitibus, qui cœptis fauerent, eas nuncupans. Móxque etiam Cœnobiolum, in quo (Amolberto Episcopo præclara conamina probante) cum aliquot Dei cultoribus, qui in cœtum cum eo coaluerant, vitam instituit, totam cælestibus rebus ac diuinis obsequiis intentam. Inde virtus eius, veluti sol quidam sanctitatis, radios longè latéque cùm diffunderet, ad eum complures conuolarunt, vt, sub eius ductu, purissimæ vitæ tramitem inirent, felices enim se fore putabant, si in eius disciplinam se committerent, vestigiáque eius adeo pura consectarentur. Quibus is non suis duntaxat monitis, sed exemplis etiam egregiis, salutis viam sternens, eosdem feliciter in eam prouexit.* Auctor Neustriæ Piæ de Fontaneto Monasterio illiúsque conditore ac primo Abbate sic scribit. *Constructa est hæc vetus Abbatia de Fontaneto, seu Fontenaco, vel Fonteneto, vulgò Fontenay, ad Ornam fluuium, versùs Cadomum *, Diœcesis Baiocensis Ordinísque sancti Benedicti, cuius primus Abbas fuit Sanctus Euremundus, frater Sancti Ebrulfi primi Vticensis Abbatis. Hic igitur beatus Euremundus, Baiocis ortus, spectata è nobilitatis stirpe, in aula Chilperici I. Francorum Regis primam exegit ætatem.* Cetera quæ fusiùs à Sauffaio narrantur, in epitomen redigit, ait Euremundum *ad sua possessionis vicum, cui Fontanetum nomen, in Sagiensi Diœcesi diuertisse*, meminítque Sanctorum Aunoberti & Loharij Sagiensium Pontificum, quorum alter Synodo Rotomagensi cum Ansberto Metropolita præsens interfuit, alter Euremundum honorificè sepeliendum curauit. Ex illorum autem Antistitum ætate patet Euremundum Chilperico Primo Regi nusquam coætaneum fuisse, nec habet Auctor proximè citatus vnde probet Euremundum Sancti Ebrulfi primi Abbatis Vticensis fratrem extitisse. Migrauit ad Deum Sanctus Ebrulfus Abbas Vticensis anno Christi quingentesimo nonagesimo-sexto. Lege quæ dicta sunt ad illum annum [a]. Hugonis Magni temporibus ex Vticensi Cœnobio sublata sunt *tria corpora Sanctorum, Ebrulfi, Ebremundi, & Ausberti.* Ausbertus is videtur esse, quem beatus Ebrulfus à mortuis suscitauit, vt ad annum Christi quingentesimum nonagesimum-tertium [b] recitauimus. Ebremundus à nonnullis Abbas appellatur, sed in quod tempus inciderit eius Præfectura, nemo dicit. Hugo Menardus in Obseruationibus ad Martyrologium Benedictinum, vbi de Sancto Euremundo loquitur ad diem vndecimam Iunij, *quærendum* ait *an sit idem cum sancto Ebremundo*, cuius corpus in Ecclesia Cœnobij Vticensis olim quieuit. Ebremundus & Euremundus, licèt in nominibus vix differant, quia b & u sæpè commutantur, sunt tamen valdè diuersi. Vixit sepultúsque fuit Euremundus in Fontaneto Monasterio, quod ipsemet in possessionis suæ vico construxerat, sedente tunc apud Saium Aunoberto Episcopo, quem Ansberto Metropolitæ synchronum Synodus Rotomagensis testatur. Ebremundus in Vticensi Cœnobio donatus est sepulturâ, nec videtur Monasticam vitam alibi duxisse. Tempus, quo floruit, ignoratur. Si Sancti Ebrulfi frater fuit, vixit Euremundo multùm antiquior. Agemus iterum de Euremundo Abbate sub Chilperico Tertio Rege. Hæc sufficiant ad Sagiensium Episcoporum Chronologiam hoc loco confirmandam.

* Cam.

[a] Num. 18.

[b] Num. 17.

XXIX. Taurinus, cuius nomen in Concilio Rotomagensi legitur, Bollando videtur Episcopus esse Namnetensis ac successor Sancti Pascharij. Sed hæc opinio non potest admitti, quia Taurinus in Cathedra Namnetensi sedebat anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-secundo, Pascharius autem Episcopatum adeptus est priusquàm Lantbertus ex Abbate Fontanellensi Lugdunensis Episcopus fieret, id est, ante annum Christi sexcentesimum septuagesimum-octauum, vixitque vsque ad Childeberti Tertij Principatum,

cuius initium in annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quartum incidit. Sedem igitur Taurini fatemur à nobis ignorari. AN. CH. 688.

Idem Bollandus Cadoenum suspicatur eundem esse cum Cadocanamo seu Cadocauano Episcopo Macloviensi siue Aletensi. Sed Cadocauanus, vt infrà probaturi sumus, Aletensem Episcopatum ante annum Christi sexcentesimum nonagesimum-sextum haud obtinuit. Quænam igitur Cadoeni Sedes fuerit, haud scitur. THEODOR. III. R. 15. XXX.

Ex illis sexdecim Episcopis, qui Concilio Rotomagensi subscripserunt, obserua septem piâ fidelium veneratione in Diœcesibus coli quas olim rexerunt; Sanctum Ansbertum in Rotomagensi, quinto Idus Februarij; Sanctum Aquilinum in Ebroicensi, decimo-quinto Kalendas Martij; Sanctum Aunobertum in Sagiensi, decimo-septimo Kalendas Iunij; Sanctum Regulum in Remensi, tertio Nonas Septembris; Sanctum Desiderium in Redonensi, decimo-quarto Kalendas Octobris; Sanctum Saluium in Ambianensi, quarto Kalendas Nouembris; & Sanctum Gerebaldum in Baiocensi, septimo Idus Decembris. XXXI.

Quibus Monasteriis præfuerint Abbates, qui Concilio Rotomagensi subscripserunt, manet incompertum. Fallitur sanè Malbrancus [a], cùm Audomarum vnum ex illis Abbatibus confundit cum Audomaro Morinorum Episcopo, quem anno Christi sexcentesimo duodeseptuagesimo ex hac vita sublatum constat. XXXII.

[a] L. 4. c. 12.

Hoc anno Waldetrudis Abbatissa Castrilocensis, de cuius ætate non semel [b] locuti sumus, in cælum migrauit, cùm annos nouem beato Amando superstes in terris fuisset, vt plerique Neotericorum testantur, qui hunc anno Christi sexcentesimo sexagesimo-primo, illam anno Christi sexcentesimo septuagesimo, mortuos volunt. *Obiit quinto Idus Aprilis*, vt Philippus Abbas Bonæ Spei scribit in eius vita. Illo die piâ fidelium veneratione colitur. Sepulta fuit apud Curtem-Solram *, vbi soror Aldegundis tunc quiescebat. Id docet Hucbaldus, Aldegundem enim, cuius vitam literis commendauit, sepultam ait *in villa sua quondam ditionis, vocabulo Solra, vbi suus vterque parens, ac soror posteà Waldetrudis, sepulti sunt.* XXXIII.

[b] An. 685. n. 32. an. 687. n. 25.

WALDETRVDIS ABBATISSA CASTRILOCENSIS OBIT.

* Courtsore.

Hoc eodem anno, vt Miræus [c] in Fastis Belgicis & Burgundicis affirmat, cùm Regnum Francorum penes Theodoricum Regem, Maioratus Regiæ domûs penes Pippinum, Traiectenses Infulæ penes Lambertum essent, Hubertus Aquitaniâ relictâ in Austrasiam abiit. Ei comes adhæsit amita Oda Boggo marito superstes facta. Vtrumque docet Anonymus in libello de conuersione Sancti Huberti, qui sic incipit. *Tempore illo, quo Ebroini crudelitas Regnum Francorum grauiter opprimebat, erat quidam adolescens nobilis, Aquitanicus genere, sub Theodorico Rege Comes Palatij, Hubertus nomine, & literarum studiis eruditus, & armorum exercitatione strenuus. Fertur autem quod quadam die solemni, quando alij Christiani seu vicini eius pergebant ad Ecclesiam, ipse vanitatibus mundi deditus pergebat ad venationem. Et ecce apparuit ei quidam ceruus, qui infra cornua sua gestabat signum Sanctæ Crucis. Audiuit insuper quandam vocem dicentem sibi. Nisi conuertaris ad Dominum per sancta vitæ propositum, descendes velociùs ad infernum. Quo audito, descendit illicò de equo suo, adorans Dominum, qui sibi apparuerat, & promptum se exhibens ad faciendum quod monuerat. Hic, quia prudentis erat ingenij, considerans Ebroinum ad omnem malitiam promptissimum, execratus omnes actus illius, Franciam Sequanorum deseruit, & in Austriam ad Pipinum Ducem, cuius iustitia & industria ac virtus bellica tyrannos omnes oppresserat, se contulit. Adhærebatque illi quasi comes indiuidua amita sua Oda, quæ extitit Boggis Aquitanorum Ducis recens defuncti relicta vidua. Cùm igitur in parochia Tungrensi apud memoratum Principem Hubertus vir illustris aliquandiu conuersaretur, beati Lamberti Pontificis celebre nomen famâ discurrente cognoscens, cupiénsque videre descendit Traiectum. Quem Lambertus vir Dei gratanter excepit, multis quoque diebus secum detinuit.* Huic XXXIV.

[c] D. 3. Nou.

HVBERTVS IN AVSTRASIAM PROFICISCITVR.

AN. CH. 688. THEODOR. III. R. 15.

anno, quem Miræus notauit, rectè illigantur tres Characteres Chronologici, quos Theodoricus Rex, Pippinus Dux seu Princeps aut Maior-domûs & Lambertus Episcopus suppeditant. Refragatur autem quartus, qui desumitur ab Ebroino, sed expungi debet, quia cum ceteris non conuenit, & appositus videtur ab Auctore, qui si liberiùs in Ebroinum multis iam calumniis ab aliis impetitum debaccharetur, rem posteris gratam se facturum putauit, nec satis diligenter attendit quis esset Traiectensis Ecclesiæ status, cùm Ebroinus apud Theodoricum Regem auctoritate pollebat, tunc enim Lambertus Episcopus exulabat, nec Sedi suæ restitutus est, quamdiu vixit Ebroinus. Lege quæ dicta sunt ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-primum [a].

[a] Num 60.

XXXV. Hubertus è Neustrasia rectà se contulit ad Lambertum, agebat adolescentiam siue ætatem illam quæ post pueritiam prima est ab anno decimoquarto vsque ad vicesimum-quintum, aut etiam ad tricesimum. Annos tunc natus videtur quatuor circiter ac viginti. Vxorem iam duxerat Floribanam, ex eâque filium susceperat, nomine Florebertum, in Episcopatu Traiectensi posteà successorem, vt ad annum Christi septingentesimum vicesimum-septimum dicturi sumus. Molanus [b] ait *Christum ei, dum adhuc paganus venationi more nobilium operam daret, inter cornua cerui apparuisse.* Sed Auctor suprà citatus, qui libellum de conuersione S. Huberti conscripsit, illum insinuat ante prædictam apparitionem Christianum fuisse, licèt viri Christiani munera vitámque non impleret, vtpote qui *vanitatibus mundi deditus die solemni pergebat ad venationem, quando alij Christiani seu vicini eius pergebant ad Ecclesiam.* Certè vox, *alij*, quâ Scriptor vsus est, docet Hubertum è Christianorum numero tunc extitisse, alioquin non *alij Christiani* sed simpliciter *Christiani* dicerentur ad Ecclesiam perrexisse, quando Hubertus ad venationem perrexit. Prætereà Hubertus per diuinum oraculum admonitus est non vt Christianus fieret, sed vt ad Dominum conuerteretur *per sanctæ vitæ propositum*, id est, vt ad Dominum conuersus vitam nomine Christiano dignam deinceps duceret. Miræus [c] Christum Huberto in sylua Arduenna venanti apperuisse scribit, ídque obseruat anno Christi sexcentesimo duodenonagesimo contigisse. *More nobilium in sylua Arduenna venanti cùm Christus crucifixus inter cerui cornua apparuisset, ad Sanctum Lambertum Traiectensem Episcopum se contulit, ab eo instruendus. Anno itaque 688 Theodorico Galliæ Regi balteum militarem reddidit.* De anno non disputamus. At locum, vbi Hubertus venabatur, in Arduenna sylua collocandum non arbitramur, quia profectus est in Austrasiam è *Francia Sequanorum*, id est, è Neustrasia, quam Sequana Fluuius alluebat, inhabitabántque populi ad vtramque Sequanæ ripam siti. *Genere* fuit *Aquitanicus.* Clericum induit, & sub Episcopi Lamberti disciplina tantùm profecit, vt in Episcopatum eidem Lamberto proximè successerit, adolescente interim Floreberto filio, qui Pontificatum quoque post patrem tenuit. Sermo de vtroque sæpiùs recurret, vt & de Oda Huberti amita, quam Miræus [d] ad annum Christi septingentesimum secundum & Sigebertus [e] ad annum Christi septingentesimum vndecimum celebrarunt.

[b] D. 3. Nou.

[c] D. 3. Nou.

FIT CLERICVS.

[d] In Fast. d. 23. Octobr.

[e] In Chron.

XXXVI. Exeunte hoc eodem anno, Ceadualla Rex Occidentalium Saxonum Catechumenus Romam profecturus è Britannia transiit in Franciam, & Wlmarum Syluiacensem in Morinensi Diœcesi Abbatem insignem inuisit. Hunc annum Epitome Bedæ sic exprimit. *Anno sexcentesimo octogesimo-octauo Ceadualla Rex Occidentalium Saxonum Romam de Britannia pergit.* Et Beda [f] Regem eundem anno sequenti Romam peruenisse, baptizatum illic esse in vigilia Paschæ, ac paulò pòst in albis adhuc positum obiisse sic docet. *Ceadualla Rex Occidentalium Saxonum, cùm genti suæ duobus annis strenuissimè præesset, relicto Imperio propter Dominum Regnúmque perpetuum, venit Romam. Illo perueniens Pontificatum agente Sergio, baptizatus est die sancto Sabbati Paschalis,*

[f] Lib. 5. c. 7.

anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo octuagesimo-nono, & in albis adhuc positus, languore correptus duodecimo Kalendarum Maiarum die solutus est à carne, & beatorum est consortio sociatus in cælis. AN. CH. 688.

De Ceaduallæ Regis colloquio cum Wlmaro Abbate sic Anonymus [a], qui vitam eiusdem Sancti Wlmari conscripsit. *Anno Incarnationis Dominicæ sexcentesimo octogesimo-octauo, quando prænominatam Basilicam in honorem Sanctæ Mariæ Virginis & beati Petri Apostoli, vir Dei extruxerat, venit ad eum Ceadualla Rex Occidentalium Saxonum iam in Britannia factus Catechumenus, vt ab eo in fide Iesu Christi magis instrueretur & confirmaretur, dixítque ei. Audiui te virum esse sanctum. Duo igitur abs te peto, vt me fluctuantem animo in fide confirmes, & quæ sit animæ meæ salus edoceas, simul etiam ores pro me Dominum Deum, nam meæ orationes valdè frigent. Cùm ergo vir Dei audisset Regem, & ei benè precatus esset, ille diuinitus permotus profectus est Romam, atque illic sacrum baptisma suscepit. Idem verò Rex triginta solidos maioris monetæ viro Dei reliquit ad vsum prænominatæ Ecclesiæ.* THEODOR. III. R. 15. XXXVII.

a Ap. Sur. d. 20. Iul.

Præter annum Incarnationis Dominicæ sexcentesimum octogesimum-octauum, quo Ceadualla Saxonum Occidentalium Rex Wlmarum Abbatem adiit, in tota eiusdem sancti Wlmari vita nullus inuenitur Character Chronologicus. Vnde fit, vt nec quot annos Wlmarus tunc natus esset, nec quot annos posteà vixerit, facilè quis coniectare possit. Idcircò res ante illum annum ab eo gestas hîc conglobatim ex eodem Auctore vitæ narrabimus, additis quibusdam notis, quæ difficultates à Neotericis motas enodabunt. XXXVIII.

Sanctus Vulmarus in inferioribus Galliæ partibus, haud longè à maris littore in pago Boloniensi in villa Syluiaco nuncupata, ex Christianis atque inclytis parentibus est editus. Pater eius Vulpertus, mater autem Duda, frater verò Vulmarus dicebatur. Plura de parentibus, ortu, infantia ac pueritia Wlmari non habet Auctor vitæ. Malbrancus Wlmarum *Wilberti Boloniæ Comitis filium principem* constituit [a], eiúsque fratrem non Vulmarum sed Walmarum vocat [b]. De fratris nomine facilè consentimus, vt alter ab altero distinguatur, de patris dignitate non ita, quia veterum Comitum varias genealogias, quæ nullo niti fundamento videntur, hic Auctor nectere consueuit. Addit [c] Wlmarum *vix infantiæ metas* excessisse, cùm Audomarus Bononicam Sedem iniit. At Audomarum Episcopalibus Infulis anno Christi sexcentesimo vicesimo-quarto donatum scribit [d], nos eundem Audomarum Episcopum annis tredecim seriùs ordinatum probauimus exeunte Dagoberti Magni Principatu, quem decimo-quarto Kalendas Februarias anni post Christum natum sexcentesimi duodequadragesimi clausimus. Wlmarus igitur, si cùm Morinensis Episcopatus Audomaro delatus est, infantiæ metas vix excesserat, ex Malbranci calculo, cùm Ceaduallam Regem excepit, erat iam maior septuagenario, ex nostra verò computatione natus annos duodesexaginta. XXXIX. WLMARVS.

a Lib. 3. c. 29.
b Lib. 4. c. 15.
c Lib. 3. c. 29.
d Lib. 3. c. 11.

De Wlmari iuuentute ac secessu ad Alti Montis Monasterium hæc in eius vita proximè sequuntur. *Præfatus vir sanctus Vulmarus tempore iuuentutis suæ coniugem duxit nomine Historaldam*, vel, vt quibusdam placet, Ostorildam, *quæ priùs erat desponsata alteri viro nomine Vulmaro, ac propterea apud Francorum Principem grauiter Dei famulus accusabatur, cuius imperio & iussu, priori sponso Historalda reddita est. Sanctus verò Vulmarus, postquàm reliquit coniugium, petiit Monasterium, quod in pago Hannoniensi ad Sambram fluuium situm est, dicitúrque Alti-montis, vbi tunc Monasticus ordo florebat. Susceptus verò à Rectore eius Cœnobij, demandatum sibi ab illo satis vile & abiectum ministerium obedientiæ causâ in se recepit, vt quod circa pascendos boues & ligna ad fratrum officinas importanda versaretur. Quod munus prompto certè animo executus est. Sed posteà, instigante eum Spiritu Dei, ad ludum literarum perrexit, ac sibi alphabetum exarari postulauit, nam anteà illiteratus erat.* Malbrancus [e] Alti-montis Abbatem, XL. FIT MONACHVS ALTIMONTENSIS.

e Lib. 3. c. 29.

AN. CH. 688. THEODOR. III. R. 15.

cuius disciplinæ Wlmarus se tradidit, Vincentium vocat illius Cœnobij conditorem. Vincentius Altimontensis Monasterij fundamenta iecit anno Christi sexcentesimo vndequinquagesimo, nec Monachum induit ante annum Christi sexcentesimum quinquagesimum-tertium; Cœnobium Sonegiense posteà construxit, ibíque Abbatem egit, nusquam verò in Alto monte. Lege quæ de Abbatibus Altimontensibus & Sonegiensibus dicta sunt Tomo superiore. Dele apud Malbrancum nomen Vincentij, atque obiter nota Wlmarum, quando Vincentius Altimontense Monasterium inchoauit, ex istius Auctoris calculo natum annos fuisse duos ac triginta, ex nostro computo vndeuiginti. Quis autem vitâ sancti Wlmari attentè lectâ sibi persuadere possit eundem Wlmarum, cùm in Altum-montem secessit, vicenario longè maiorem fuisse?

XLI. *Postquàm verò sanctum eius*, nempe Wlmari, *studium Abbati innotuit, ab hoc ministerio*, quod videlicet in pascendis bobus & lignis ad fratrum officinas importandis vertebatur, *absolutum, literis nauare operam præcepit, altero in eius locum subrogato. Deinde adscriptus in Clerum, nihil solita humilitatis deposuit*, &c. *Succedente tempore, dignus Sacerdotali munere ab Abbate & fratribus acclamatus est. Sacerdotio igitur initiatus, ob vitæ meritum ab omnibus cum magna reuerentia prædicabatur. Sed vir Dei laudes hominum non ferens, timénsque per huiusmodi adulationes se aliquando æterno brauio priuandum (sicut de quibusdam in Euangelio dicitur, receperunt mercedem suam) in eremum aufugit, nihil secum ferens nisi Sacerdotalia vestimenta & bipennem.* Malbrancus iter Wlmari proficiscentis in eremum sic describit [a]. *Rectà Cameracum perrexit, vbi acceptâ salutari Autberti* Cameracensis Episcopi *adprecatione, nescio quâ viâ Minoriacum ad Lisam profectus est. Inde patuit Romanum iter, quo Castellum & ad portum Mardicensem recto tramite tenditur. Cùm iam illud iniisset, sinistrorsum primò conspicatur immanem syluam, in qua latebat Richarius: allicit illa, sed Deus aliò pertrahit: progresso sese dextrorsum offert sylua altera à pede Castetani montis ad Catsbergensem excurrens: & ingresso sese etiam offert arbor perquàm annosa, atque in eam exinanita cauitatem, quæ facilè hominem caperet, tegerétque à cælo iniurio. Reputat hanc eremum sibi cælitus destinatam, & eò magis quò quidpiam non humanis architectatum manibus incolere daretur. Exosculatus est arborem, quasi illa benefica per longam annorum seriem exenterasset sese, vt sibi misello domicilium adaptaret. Factâ prece se infert angustiis laribus, diuinæ tutelæ totum hominem committens, res terrenas adeóque seipsum planè exosus.* Rem eandem paucioribus verbis sic complectitur Auctor vitæ. *Postquàm egressus est de Monasterio* Altimontensi, *perrexit recto tramite ad partes Aquilonares, veniénsque in pagum, qui Mempisco antiquitus dicebatur, vbi erat immanissima sylua, ibidem cauam arborem conspicatus est, in qua tres dies delituit non solùm humano orbatus solatio, verùm etiam omnis cibi & potûs expers.* De sancto Autberto Episcopo déque sancto Richario Abbate actum Tomo superiore. Sanctus Autbertus ab anno Christi sexcentesimo tricesimo-tertio ad annum vsque Christi sexcentesimum duodeseptuagesimum in Cathedra Cameracensi sedit. Sanctus Richarius Abbas Centulensis in syluam Chrisciacensem, quam Malbrancus Wlmarum sinistrorsum primò conspicatum ait, secessit anno Christi circiter sexcentesimo sexagesimo. Atque inde colligimus Wlmarum Presbyterum ex Altimontensi Monasterio digressum esse anno Christi circiter sexcentesimo sexagesimo-quinto, cùm natus esset annos circiter triginta-quinque.

[a] Lib. 3. c. 40.

SECEDIT IN EREMUM.

XLII. Wlmarum in caua quercu latitantem Deus non deseruit, sic enim prosequitur Auctor vitæ. *Pius & misericors Deus, qui nunquam deseris sperantes in se, sed dat omnibus escam in tempore opportuno, misit Angelum suum ad quendam eius loci virum fidelem, qui in visione eum increpabat dicens. Tu quidem hîc delicias tibi præparas, & seruus meus illa in eremo periclitatur fame. Expergefactus ille visionem suæ pandit vxori, attamen testatus est se ignorare locum, quò deferendi*

rendi erant cibi, atque vbi Dei famulus moraretur. Cui vxor eius respondit. Fac, inquit, quod tibi iniunctum est diuinitus. Dubium non est quin Angelus Dei bonus comitabitur te, & deducet ad destinatum locum, ego verò parabo cibos, tu interim ascende equum, & frano remisso, quocunque voluerit, eat, quia Dominus perducet te ad locum vbi eius famulus conuersatur. Obtemperat vxoris consilio maritus, & rectà peruenit ad arborem, vbi seruus Domini Iesu Christi sedens orationibus vacabat, quem vt vidit, túne es, inquit, seruus Domini nostri Iesu Christi, qui mihi precepit tibi afferre prandium? Qui respondens, licèt indignus, ait, tamen seruus Iesu Christi sum, eique, quantùm valeo, militare desidero, & gratias agens pro accepta annona surrexit, & cum hospite suo vnà cibum sumpsit. Posteà ille idem vir ad Dei famulum ait. Cùm Dei seruus sis & verè ei militare desideras, veni mecum & tribuam tibi fundum hareditatis mea, vbi Monasterium construas, atque ad seruiendum Omnipotenti Deo Monachos congreges. Sanctus autem Vulmarus primò renuit, verùm posteà eius precibus & sancta deuotioni acquiescens, cum eo profectus est, acceptâque hareditatis eius portione condidit Monasterium, plurimósque ad inseruiendum Deo sibi attraxit. Deinde vir memoratus ei filium suum commisit, vt eum tam literis quàm virtutibus imbueret, ac in Omnipotentis Dei seruitio educaret. Post hac reliquam hareditatis sua portionem illi adiecit. Adiuncti sunt etiam sancto Vulmaro pranominati viri fratres germani, aliique quamplurimi viri illustres, suas eidem Monasterio tradentes possessiones. Malbrancus [a] primum illud Wlmari Monasterium Eekense vocat à pago *Eeke* de cuius etymo sic scribit. *In hodiernum diem ab illa quercûs mole*, in qua Wlmarus triduo delituit, *pagus exurgens, Eeke nomenclaturam adseruat.* Hic Auctor tria subiungit, ad antiquitatem, situm, & Regulam Monasticam prædicti Cœnobij pertinentia. Primò Monasterium Eekense facit antiquius Broilensi; deinde Cœnobium Broilense collocat ad tertium ab Eekensi lapidem; postremò affirmat Monachos ex Asceterio Sitiuensi euocatos à Wlmaro, quos ille secum Monasticæ apud Eekam institutioni voluit incumbere. Super Eekensis Monasterij antiquitate, supérque eiusdem Cœnobij situ nulla difficultas, sed dubitationi locus esse potest, vtrùm Wlmarus ex Asceterio Sitiuensi an ex Altimontensi Monachos adsciuerit, quia Monachum apud Altum-montem in Diœcesi Cameracensi priùs induit egitque, quàm cogitaret de condendo apud Eekam Monasterio Diœceseos Morinensis, in qua florebat tum Sitiuense. Cellas apud Eekam, sancti Folquini Morinorum Episcopi assensu, erectas habent quædam Breuiaria, sed reponendum sancti Audomari nomen, qui Morinensi Ecclesiæ ab anno Christi sexcentesimo tricesimo-septimo ad annum vsque Christi sexcentesimum duodeseptuagesimum præfuit. Sitiuensis Abbas erat Bertinus, cùm Wlmarus ex Altimontensi Monasterio discessit. Inter Audomarum Episcopum & Bertinum Abbatem arctissima intercedebat necessitudo. Ea ratio nos impellit, vt non tantùm Eekense, sed & alia quælibet Cœnobia, quæ superstite in viuis Audomaro Episcopo in Diœcesi Morinorum constructa sunt, è Sitiuensi deriuata credamus. Accedit auctoritas monumentorum Bertinensium, in quibus hæc Sitiuensis seu Bertinensis Monasterij commendatio legitur. *Exulta satis filia Sion, specula sancta contemplationis, aquiparata Regalibus Monasteriis, crescens in montem, de quo sunt quatuordecim honesta Monasteria deriuata.*

AN. CH. 688. THEODOR. III. R. 15.

Tria construit Monasteria,

[a] Lib. 5. c. 40.

Eekense virorum,

XLIII. Præter Eekense Monasterium Wlmarus alia duo in suo prædio ædificauit, vnum virorum, alterum fœminarum. Rem, vt gesta est, sic exponit Auctor vitæ. *Cùm bonum ille certamen* in Eekensi Monasterio *certaret, & fidelem Christo Domino nauaret operam cœpit multis clarere virtutibus & signis. Qua de causa multi tam ex longinquis quàm ex propinquis regionibus permoti fideles, ad eum confluebant, ac summâ reuerentiâ amplectebantur. At ille humanos honores declinans, ne quam illi elationem animi adferrent, ad pagum Boloniensem, in quo natus fuerat, se clàm subtraxit. Ingressus autem syluam, qua vno tantùm miliari ab eius distabat patria, & iure hareditario ad ipsum spectabat, cœpit in sanc-*

Syluiacense virorum,

AN. CH. 688. THEODOR. III. R. 15. *tissimæ Dei Genitricis Mariæ & beatissimi Petri Apostoli honorem ædificare Ecclesiam. Quò cùm illum inuisendi gratiâ complures vtriusque sexûs conuolarent homines, verbo Dei eos reficiebat, & sub regulari habitu regebat, diu noctúque seruiens Deo in vigiliis, in ieiuniis, in frigore & nuditate, in orationibus atque in multa patientia. Quodam tempore ambulabat eiusdem sancti viri germanus frater Vulmarus nomine* (Malbranco [a] Walmarus) *per memoratum nemus, reperiebátque Anachoretam Christi ante suum tugurium stantem ac manualibus insudantem operibus, ignorans quia germanus eius esset, qui interrogabat eum dicens. Quis es tu? & vnde venis? & quid hic agis? Eremita autem Christi non ferens illum diutiùs in tali ignorantia commorari, germanum eius se esse professus est. Ille verò ex fratris responso hilarior effectus, eamus, inquit, & descendamus ad paternas ædes & salutemus matrem nostram & consolemur eam, quæ longo tempore tuam doluit absentiam. Sanctus verò Vulmarus fratris monitioni non acquiescens dixit. Non ibo. Tu verò & ipsa, quantùm potestis, aliquam annonæ consolationem mihi impendatis, & ego, quantùm prævaleo, in conspectu Dei Omnipotentis memor ero vestri. Qui cùm reuersus domum hæc suæ enarrasset matri, illa de filij salute multùm gauisa est, & exinde cibaria eidem procurauit deferri. Quodam tempore cùm prænominatus Vulmarus* seu Walmarus *fratri suo cibos deferret, & eum solito loco non inueniret, cœpit magnos emittere eiulatus, & acclamare Vulmarum. Ille verò fratri annuens, ne, inquit, frater mi, tales ampliùs edas clamores. Tunc suspendens in quadam arbore ligneam tabellam cum malleo, iussit victualia deferenti de cetero tabellam percutere, & hoc signo fratrem euocare. Hæc enim in perpetuam rei memoriam cum prædicto malleo in eius Cœnobio conseruatur. Confluebant ad sanctum Dei vtriusque sexûs complures homines, sub eius sacro instituto militare cupientes, quos ille omnes benignissimè suscepit, ambrosiâ cælestis disciplinæ depascens, ac nectare diuini amoris inebrians. Semotâ tamen habitatione virorum à mansionibus mulierum, quibus sanctissimæ conuersationis Bertannam Abbatissam neptem suam præfecit, eandem instruens, quomodò concredito sibi Sanctimonialium gregi curam gerere debeat, ne ab inuisibili lupo fidelium caulas circumcursitante aliqua suffocentur, sed per maternas eius exhortationes in fide, castitate, ac omni opere bono confirmentur. Ipse verò Pastor erat Monachorum.*

[a] Lib. 4. c. 15.

WILERIENSE FOEMINARVM.

XLIV. Idem Auctor proximè subdit Ceaduallam Regem Occidentalium Saxonum in Franciam venisse hoc anno, post Christum natum sexcentesimo duodenonagesimo, cúmque Wlmaro Abbate colloquium habuisse quod retulimus suprà. Malbrancus [b] anno Christi sexcentesimo duodenonagesimo Theodoricum Francorum Regem obiisse, Monasterium virorum à Wlmaro in natali solo constructum esse, Ceaduallam Occidentalium Saxonum Regem in Franciam appulisse scribit, deinde addit postero anno eundem Ceaduallam Romæ interiisse, & Cœnobium fœminarum à prædicto Wlmaro in natali quoque solo erectum esse. Quæ de Ceadualla commemorat, ea verissima sunt, auctoritate enim Bedæ fulciuntur. Secus sentiendum de morte Theodorici Regis, quam in annum Christi sexcentesimum nonagesimum-secundum reiiciemus, necnon de duobus Monasteriis quæ Wlmarus in suo prædio ædificauit, ambo enim, vt ex eiusdem sancti Wlmari vita superiùs citata liquet, priùs extructa sunt, quàm Ceadualla Rex Occidentalium Saxonum in Franciam è Britannia transfretaret. Vtrumque Cœnobium in prædio conditum cui nomen Syluiaci. Monasterium virorum, cuius Ecclesiam Wlmarus, teste vitæ Auctore, *in sanctissimæ Dei Genitricis Mariæ & beatissimi Petri Apostoli honorem* ædificauit, à Malbranco [c] sic commendatur. *Stetit hæc moles in prædio, quod iure alioquin hæreditario ad ipsum W*lmarum *deuoluebatur, eo loco, vbi iam Saulmerium seu sancti Wlmari oppidum, ita vt patria domus Saulmerium inter & Bononiam interiaceret. Istius paterni Castelli nonnulla adhuc visuntur vestigia, breuis autem eremus in grande Monasterium, deinde in concinnum oppidum excreuit, quod etiamnum geminum Templum gerit.* Virile illud Monasterium in monte situm erat, puellare verò, quod inde

[b] Lib. 4. cc. 17. 18.

[c] Lib. 4. c. 17.

vix vno lapide distabat, positum erat in decliui, dictúmque fuit Wileriense seu Wierense à Wileria, cui nunc vulgò *Wiere* nomen est, in Syluiaco sita. De vtriusque situ sic idem Malbrancus [a]. *Vix vno à Saulmeriensibus Bononicam viam versùs lapide occurrit Wileria in Syluiaco sic dicta ad alterius eiusdem nomenclaturæ discrimen, nunc vulgò Wiere est nomen. Illic modò ruralis solùm Ædes residua est, & ampliùs nihil, verùm insignis olim Monasterij breue monumentum. Vti enim Wlmarus viris, qui diuino eius alloquio eloquióue rapiebantur, in monte inter frondosa & opaca virilem, sic fœminis non minori zelo præditis in decliui fœmineum cœtum dedit; cellas, triclinium, peristylia, partheniam Ædem, instar superioris exædificauit.* Huius Monasterij prima Abbatissa in vita sancti Wlmari Bertanna nuncupatur, apud Malbrancum Herembertha, neptis fuit eiusdem Wlmari.

AN. CH. 688. THEODOR. III. R. 15.

[a] Lib. 4. c. 28.

CVI NEPTEM SVAM PRÆFICIT ABBATISSAM.

XLV. De Ceaduallæ Regis congressu cum Wlmaro Abbate, præter ea quæ in eiusdem Wlmari vita reperiuntur, nihil addendum habemus. Michael Alfordus in Annalibus [b] Ecclesiæ Anglo-Saxonicæ negat Ceaduallam Regem ad Wlmarum Abbatem accessisse, *vt ab eo in fide Iesu Christi magis instrueretur & confirmaretur*, nec aliam itineris ad Morinos suscepti rationem vult fuisse, præter studium *videndi colendíque Sanctum, & ex eo pietatis documenta sumendi*, quia, vt præmittit, *qui Aldelmum comitem habuit, &, vt alij volunt, Leiphardum Archiepiscopum, non opus habebat magistro alio, ad fidei rudimenta.* Varia, quæ varij scripserunt, refert de Leiphardo Archiepiscopo, nec quis ille fuerit, palàm ostendit. Aldelmum verò dicit *Malmesberiensis Cœnobij Abbatem, qui ad Romanum Pontificem profectus est, oraturus illum pro sui Monasterij libertate.* De Leiphardo seu Lietphardo Episcopo ac Martyre, qui procul à Ceaduallæ Regis ætate vixit, commodiùs alio in loco verba faciemus. Beda de Aldhelmo Abbate, quem Ceaduallæ coætaneum fuisse non inficiamur, multa narrat capite vndeuicesimo libri quinti, sed itineris ab Aldhelmo cum Ceadualla Romam suscepti nec in illo capite meminit vbi penè totus est in ipsius Aldhelmi laudibus, nec in capite quinto eiusdem libri vbi de Ceaduallæ profectione in Italiam & obitu sermonem instituit. Ceaduallam igitur, cùm Romam perrexit, nec comitatus est Aldhelmus Abbas, nec Lietphardus Episcopus; & Anonymo, qui vitam Wlmari Abbatis in literas primus retulit, sua stat auctoritas asserenti Ceaduallam Regem ad Wlmarum Abbatem accessisse, *vt ab eo in fide Iesu Christi magis instrueretur & confirmaretur.* De Wlmaro agemus iterum ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-septimum, quo mortuus est.

[b] Ad hunc an. n. 5.

ERVDIT CEADVALLAM R. OCCIDENT. SAXONVM.

ANNVS CHRISTI 689. THEODORICI III. R. 16. 9.

689. THEODOR. III. R. 16.

I. ANNO post Pippini reditum in Austrasiam proximo, id est, anno Christi sexcentesimo vndenonagesimo gestum est bellum Frisicum, quod perperam ab Auctore Annalium Metensium in annum Christi sexcentesimum nonagesimum-secundum reiicitur, & adulatorio erga Pippinum stylo describitur in hæc verba. *Pippinus exercitum vniuersalem Francorum adunare præcepit. Tractatísque de vtilitate Imperij consiliis, occurrit Radbodi Frisionum Ducis obuiare superbiæ, qui tanta stultitiæ inuolutus caligine fuit, vt contra Pippinum inuictum Principem aciem parare præsumeret. In qua victus atque fugatus maximam partem exercitûs sui perdidit. Seráque tandem pœnitentiâ ductus Legatos ad Pippinum dirigens pacem postulat, séque cum his quos regebat suæ ditioni sub-*

FRANCI CITERIOREM FRISIAM SVBIGVNT.

AN. CH. 689. THEODOR. III. R. 16.

didit. Obsidibus quoque datis Pippini tributarius efficitur. Quis exitus fuerit huius belli, distinctiùs edisces ex Historia Suibertina. Radbodus Pippino Francísque cessit citeriorem Frisiam in qua Traiectum * erat, ideóque Willebrordus aliíque diuini verbi præcones, quos Egbertus anno Christi sexcentesimo nonagesimo ex Hibernia in Frisiam direxit, vbi animaduerterunt nihil se proficere in vlteriore Frisia, quæ penes Radbodum Regem remanserat, Pippinum Maiorem-domûs, à quo missi sunt in Frisiam citeriorem, mox adierunt. Qua de re sic Auctor Actorum Suibertinorum. *Sacerdotes diuerterunt ad præfatum Principem Pipinum, à quo gratanter sunt suscepti. Et quia nuper citeriorem Frisiam, expulso Radbodo Rege, ceperat, illò eos denuò ad prædicandum misit, præcipiens paganis sibi deditis auctoritate Regiâ, ne quis prædicantibus quicquam molestiæ inferret.* Frisiorum Regnum Oceano adiacebat, & à Rheno ad Eidoram * vsque amnem protendebatur, Citerior Frisia Rhenum inter & Fleuum, vlterior Fleuum inter & Eidoram erat. Ad citeriorem Frisiam pertinebat Wiltaburgum, quod & aliis nominibus dictum reperitur Traiectum & Vltraiectum, seu Traiectum inferiùs & Traiectum ad Rhenum. Porrò, quoniam occasio hîc oblata est, vt sancti Suiberti vitam à Surio [a] publicatam citaremus, de illius Auctore nomen Marcellini præferente quid sentiamus, paucis accipe. Marchelmus, quem à pueritia beatus Willebrordus enutriuit ac sanctis moribus instruxit, dictus est etiam à posteris Marcellinus nomine ad Romanam speciem aptato ac concinniore facto, sub eâque nuncupatione celebratur in Martyrologio Romano pridie Idus Iulij. Vtrùm acta sancti Suiberti conscripserit, inter eruditos viros hodie controuersia est. Alij enim existimant scriptam ab eo Historiam Suibertinam, quam Neotericus interpolarit næuísque respersεrit. Alij vitam sancti Suiberti, quam Surius in lucem edidit, fœtum recentioris Scriptoris arbitrantur, qui se Marchelmum seu Marcellinum mentitus sit inuerecundè, támque glorioso titulo facillimè legentibus imposuerit. Posterior opinio nimis austera nobis videtur, stare malumus à priori. Tot autem mendis apud Surium scatet Historia Suibertina, vt Godefridus Henschenius, qui tanto labore ac studio vitas Sanctorum collegit, ad Kalendas Martias illam à suo de Sanctorum Actis opere resecandam duxerit, imitatus Ioannem Colganum, qui priùs ad easdem Kalendas idem in Actis Sanctorum Hiberniæ præstiterat. Illi tamen scriptioni, quâ rarò nos ac cautè vsuros profitemur, auctoritatem Beda Presbyter, Paulus Diaconus, aliíque probæ notæ Scriptores quandoque conciliabunt. Exemplum haud longè petemus. Bellum, quod Pippinus hoc anno cum Frisiis gessit, haud siluit Paulus Diaconus, ista enim de Pippino scripsit in Historia Longobardorum [b]. *Bella quoque multa cum Saxonibus, & maximè cum Ratbodo Frisionum Rege fortiter gessit.* Et Beda de Willebrordo eiúsque sociis ad Pippinum post bellum Frisicum profectis hæc in literas retulit [c]. *Diuertentes ad Pippinum Ducem Francorum, gratanter ab illo suscepti sunt. Et quia nuper citeriorem Fresiam expulso inde Radbedo Rege ceperat, illò eos ad prædicandum misit, ipse quoque imperiali auctoritate iubens, ne quis prædicantibus quicquam molestiæ inferret, multísque eos, qui fidem suscipere vellent, beneficiis attollens. Vnde factum est opitulante gratiâ diuinâ, vt multos in breui ab idololatria ad fidem conuerterent Christi.* Pippinus Franciæ fines vltra citeriorem Frisiam non dilatauit. *His itaque peractis*, vt Monachus Metensis prosequitur, id est, citeriore Frisiâ in Francorum potestatem redactâ, *Synodum adunare præcepit. In qua vtilitatibus Ecclesiarum, orphanorum ac viduarum, consideratis, sese in opinatissimis Regni sui sedibus cum suis fidelibus ad hiemandum locauit.* De Willebrordi ac sociorum aduentu in Frisiam agemus anno sequenti quo consignatur à Beda, inquiremúsque de illorum patria déque loco vnde profectionem in Frisiam susceperunt.

* Vtrech.

* La riuiere d'Eyder.

[a] D. 1. Mart.

[b] Lib. 6. c. 37.

[c] Lib. 5. c. 11.

II. Radbodus, priusquàm cum Francis congrederetur, è suis ditionibus abi-

re iussit omnes Euangelij Doctores, quorum alij ex Francia venerant, alij ex Hibernia. Inter illos præcipuus erat Vulfrannus, inter hos Wigbertus seu Wictberchtus. De Wictberchto sic differit Beda [a]. *Victberchtus, cùm esset & ipse contemptu mundi ac doctrina scientiâ insignis (nam multos annos in Hibernia peregrinus Anachoreticam in magna perfectione vitam egerat) ascendit nauem, & Frisiam perueniens, duobus annis continuis genti illi ac Regi illius Radbedo verbum salutis prædicabat, neque aliquem tanti laboris fructum apud barbaros inuenit auditores.* Vulfrannus ex Episcopo Senonensi Monachus primùm Fontanellensis, deinde ex Monacho Fontanellensi factus est Apostolus Frisiorum, quos per quinquennium erudiuit adiutus à Wandone & nonnullis aliis sodalibus Monasterij Fontanellensis. Illum redeuntem in Franciam comitati sunt Ouo, Turinus & Ingomarus, de quorum conuersione ad Christianam religionem iam locuti sumus. Monasticen amplexi sunt sub Hilberto Abbate Fontanellensi. Presbyter erat Ouo, cùm Ionas Baino Hilberti successori vitam sancti Vulfranni dedicauit. De illo recurret sermo. De duobus aliis hæc legimus apud Surium in vita sancti Vulfranni [b], quòd *à prædicto Pontifice Fontanellam perducti, Hildeberto* siue Hilberto *Abbati educandi traditi sunt. Qui sacris literis & cælesti disciplinâ eruditi, sub regimine & dominio eiusdem Patris & successorum eius per plurima strenuè militauerunt tempora, ibique in ditione eiusdem Cænobij vsque ad vitæ suæ metas permanserunt.* Deinde, vbi sermo fit de obitu Radbodi Frisonum Regis, nominatur iterum Ingomarus, isque dicitur fuisse Friso, qui Diaconum Vulfranni Episcopi comitabatur, cùm diabolus suis præstigiis domum eis aurei splendoris & incredibilis pulchritudinis, thronúmque miræ magnitudinis ostendisse fertur. *Diaconus stupefactus in his quæ viderat, dixit. Si à Deo cunctipotente facta sunt ista, perpetuò maneant; si autem à diabolo, citò dispereant. Et cùm vallaret se continuò sanctæ Crucis munimine, dux itineris, qui videbatur homo, euanescendo transiit in diabolum, & domus versa est in lutum. Remanserúntque hi duo simul, Friso scilicet & Diaconus, in medio locorum palustrium, quæ plena erant longissimis rauseis virgultis. Triduóque immensi laboris iter conficientes, reuersi sunt ad oppidum, inuenientes præfatum Ducem Radbodum sine Baptismatis sacramento mortuum. Narrántque B. Antistiti quantam à diabolo pertulissent illusionem. Friso autem credidit in Christum & baptizatus est. Vocabatur autem Ingomarus. Qui & ipse ad Fontanellense Cænobium B. Vulfrannum secutus est.* At tota illa narratio supposititia est, vt alio loco probabimus, Radbodus enim sancto Vulfranno multos annos superstes vixit. Henschenius sermonem, quem Ionas de Turino & Ingomaro texuit, consultò prætermisit, ne Ionas de Ingomaro pugnantia locutus crederetur. Ingomarus enim, si Vulfrannum è Frisia redeuntem secutus ad Hildebertum Abbatem venit, certè ad Radbodi vsque obitum non mansit in Frisia. Verùm & textus suprà citatus, in quo Ionas de Turino & Ingomaro loquitur, apud Surium non caret næuo, quia Ionas anno post Vulfranni reditum circiter decimoseptimo vitam sancti Vulfranni Baino Hildeberti proximo successori dedicauit, nec in plurali numero de Hildeberti successoribus in illa lucubratione loqui potuit. Sic igitur locum illum restitue. *Qui sacris literis & cælesti disciplinâ eruditi, sub regimine & dominio eiusdem patris in ditione eiusdem Cænobij permanserunt.*

AN. CH. 689. THEODOR. III. R. 16.

[a] Lib. 5. c. 10.

VVLFRANNVS A RADBODO FRISIORVM R. PVLSVS REDIT IN FRANCIAM, CVM FRISIIS ALIQVOT IAM CHRISTIANIS.

[b] D. 20. Mart.

III. Vulfrannus, cùm è Frisia remeauit, *iam in senectute maiori positus* asseritur. Henschenius maiorem illam senectutem ætatem annorum septuaginta interpretatur. Vulbertus Vulfranni pater rebus bellicis sub Dagoberto Magno & Clodouco eius filio Regibus inclaruit. Nasci potuit Vulfrannus regnante Dagoberto vel eius patre Clotario Secundo. Dagobertus à Clotario patre Rex Austrasiæ constitutus est anno Christi sexcentesimo vicesimo-secundo. Ab illo anno ad reditum vsque Vulfranni è Frisia septem effluxerunt anni supra sexaginta. Vulfrannum remur sexagenario maiorem tunc fuisse, ætatísque satis grandæuæ, vt *iam in senectute maiori positus* meritò diceretur. Vi-

AN. CH. 689. THEODOR. III. R. 16.

xit annos quatuor post suam è Frisia reuersionem, ex hac enim vita discessit anno Christi sexcentesimo nonagesimo-tertio. Ad illud quadriennium pertinent quæ referuntur à Iona in eius vita. *Ad præfatum Fontinellæ Monasterium secessit, ibique regularibus subditus disciplinis in mansione sibi à fratribus præparata coronam expectabat æternam. Annis itaque plurimis expers erat lectuli, cuius corpus sub Monachali tunica cilicium tegebat. Intereà ægrotis ita medelam conferebat, vt quocumque quis languore fuisset detentus, si ab eo visitari, contrectari, ac benedici meruisset, pristinæ mox sanitati redderetur. Erat ergo Monachus venerandus, nomine Bertgaudus, qui ita paralysi toto corpore fuerat percussus, vt & loquelam pariter & omne corporis officium penitus amitteret. Ad quem cùm sanctus Pontifex Vulfrannus venisset, eúmque Oleo sacrato tetigisset, fugata illicò est omnis molestia morbi, sícque restituta est in omni corpore illius gratia pristinæ sanitatis. His & huiusmodi miraculorum signis, qualis fuerit eius vita, internus arbiter edocuit. Igitur sancti viri doctrinam id maximè commendabat, quoniam non aliter viuebat quàm docebat, nil enim huius mundi quærere, nil curabat amare. Cuncta, quæ sibi à Regibus vel diuitibus seculi donabantur, mox pauperibus hilariter largiebatur. Numquam potentibus, honoris siue timoris gratiâ, si qua deliquissent, reticebat, sed asperâ illos inuectione corrigebat. Denique cùm sacrificium Deo victimæ salutaris offerret, non elatâ in altum voce, sed profusis ex imo pectore lacrymis, Domino vota sua commendabat.* Hæc editio Henscheniana. Suriana copiosior est. Imprimis asserit, quòd eo tempore Vulfrannus *pedum dolore frequenter vexabatur*, ídque à vero non videtur alienum. Deinde de Basilica sancti Stephani, quam Vulfrannus construxit, & de mansione quam ei Fontanellenses Ascetæ præparauerunt hæc habet nulli suspicioni falsitatis obnoxia. *In hoc Monasterio Basilicam in honore sancti Stephani primi Martyris fabricauit, iuxta quam, mansionem eidem preparauerant fratres, vbi diuino cultui deditus, sollicitus operis Dei, curam exhibebat, quæ distabat à Basilica sancti Apostoli Pauli passibus ferè* 30. Sed vitiosam habet interpolationem, quâ Bertgaudus Monachus, quem paralysi laborantem Vulfrannus sanauit, *patruus Wandonis Abbatis* nuncupatur. Nam Bertgaudus patruus quidem Wandonis esse potuit, at Ionas in vita sancti Vulfranni, quam Baino Abbati obtulit, de Wandone iam Abbate nequiit loqui, quoniam Wando Abbatis titulo primùm gauisus est, eiecto Benigno ipsius Baini successore, vt ex Chronico Fontanellensi constat [a].

CLARET MIRACVLIS.

[a] Cap. 3.

IV. MARTYRIVM S. KILIANI ET SOCIORVM.

Hoc anno Kilianus Episcopus, Kolomannus Presbyter & Totmannus seu Totnanus Diaconus martyrium passi sunt Wirziburgi, octauo Idus Iulias, quo die celebris habetur eorum memoria in Tabulis Ecclesiasticis. Ernwaldum Monachum adiungunt Fasti Benedictini, rationem istius additionis ignoramus. In prædictorum Martyrum epitaphio, quod teste Serario lapideæ tabulæ in sepulchrali crypta iuxta puteum ad occidentem positæ incisum fuit, rudi licet Mineruâ, leguntur hi versus, qui nostram Chronologiam confirmant, nec vllam Ernwaldi Monachi mentionem faciunt.

Annis sexcentis octogenisque nouenis,
Istic Killenam scimus fontis prope venam,
Et Colonatum, necnon Thotnámque beatum
Ob Saluatorem proprium fudisse cruorem.

V. Martyrij causa hæc fuit. Kilianus Episcopus Gozbertum Ducem admonuit non licere sibi coniugio frui vxoris fratris sui. Dux in procinctu suscipiendæ expeditionis aduersùs hostes erat, pollicitus est postquàm rediisset inuentâ opportunitate se libenter ea impleturum, quæ vir Dei rogabat. *Hac verò cùm ad aures Geilanæ peruenissent* [b], *nefanda mulier callidâ meditatione perquirebat, qualiter sine populari strepitu & vulgi cognitione Sanctos viros perderet. Armabatur namque impatientiâ iræ & libidinis furore. Et quia diabolus iniqua cupientibus fomenta malitiæ subministrat, inuenti sunt duo ministri crudelitatis, qui promitterent se satisfacturos Geilanæ desideriis, datis sibi muneribus mi-*

[b] Canis. Tom. 4. Sur. d. 8. Iul.

ferrima executionis. Atque ita factum est, vt accepto præmio nefandi operis peruenerint ad votum fœminea crudelitatis. Solebat namque beatissimus Martyr Kilianus post paruam dormitionem necessitatis ad studium vigilare propensa orationis. Quadam verò nocte cùm leues somnos carperet sanctus Kilianus, itaut nec dormiret integrè, nec vigilaret apertè, apparuit ei vir habitu formâque pulcherrimus qui diceret. Amice Kiliane, surge, nolo te diutiùs laborare, vno duntaxat certamine tangeris, & sic iugiter victor mecum eris. His dictis abscessit. Euigilans autem egregius vir intelligens diuinam sibi adesse visitationem, conuocatis fratribus, inquit. Fratres euigilemus, citò aderit Dominus & pulsabit ianuam, cauendum ergo est, ne nos somno torpentes inueniat. Addamus oleum lampadibus, dum tempus est, ne si defecerit, tunc incipiamus quærere, quando non poterimus inuenire. Illis itaque circa medium noctis orationibus vacantibus, carnifices strictis gladiis locum, in quo orabant, penetrarunt. Quos cùm sacer vir intuitus esset, ait. Amici, ad quid venistis? implebitis præceptum, consummabimus cursum. His dictis interfecti sunt, ibique terræ mandati, ne quis scire posset, quid factum foret. Vestimenta quoque, cum quibus diuina officia peragebant, sacrique libri cum eis defossi sunt, ne quod indicium necis eorum deprehendi posset, sed clàm discessisse putarentur causâ solitæ peregrinationis. Erat tamen quædam nobilis mulier, Burgunda nomine, quæ à principio prædicationis eorum sanctis adhæserat viris, habens cellulam iuxta Oratorium Sanctorum, quò faciliùs diuinis laudibus interesse valeret. Hæc intenta vigiliis, quæ facta fuerint, diligenti studio inuestigauit, recedentibúsque carnificibus linteolo fusum sanguinem Sanctorum collegit, ac terræ diligenter infodit, vigiliis & orationibus vacans, vbi Sanctorum corpora obruta nouerat, excolebátque locum veneratione, quâ poterat, licèt silenter, ne, sicut posteà factum est, Geilana iussu remoueretur. Eadem sceleratissima mulier stratis quoque plancis stabulum equorum in loco, vbi Martyres humati erant, fieri iussit, ne quo indicio sacra corpora proderentur. Ferunt tamen ab his qui tunc fuere, posteris relatum, quòd animalia ibi stabulata super sepulchra Martyrum nec stercora nec vrinam iacerent, honorem Martyribus exhibentia, &c. *Contigit autem vt Dux* Gozbertus *peractâ militiâ reuerteretur ad locum, vbi sanctos viros dimiserat. Quos cùm non inuenisset, studiosè cœpit perquirere, quando & quâ causâ recesserint, quóue abierint. Eius enim vxor veneno malitiæ fœdata, aliquando rubore perfusa, aliquando pallore depressa, aliquando confidentiâ roborata, diuersos anfractus nequitiæ suæ fraudibus prætendebat dicens non se eos custodisse, neque custodes adhibuisse; quando voluerant, venisse & quando sibi placuit, recessisse, quò peregrinationis suæ seruarent propositum. Quem fœminea verba non emolliunt? quem à statu rectitudinis non retrahunt? Credulus itaque verbis coniugis Princeps aliquantulùm cœptâ inquisitione quieuit. Sed enim iuxta Dominicam vocem nihil opertum quod non reueletur, & occultum quod non sciatur. Cùm ea quæ facta fuerint paulatim obliuioni traderentur, vnus eorum, qui sanctos viros gladio inuaserant, subitò à dæmone arreptus ingenti voce clamare cœpit. Kiliane, acriter me persequeris, siquidem igne consumor, quod feci celare non possum, video mihi imminere gladium sanguine tuo respersum. Talia diu vociferans & propriis se dentibus lanians à præsenti migrauit in æternam pœnam. De talibus quippe scriptum est. [Duplici contritione contere eos Domine.] Alter verò mortis Sanctorum conscius, in rabiem versus, gladio semet appetiit, effusisque visceribus per tormenta præsentis temporis ad æterna peruenit. Non multò pòst & ipsa bellua* Geilana *dæmonibus arrepta, quantâ poterat voce clamabat. Iustè torqueor, quæ sanctis viris cruciatus paraui. Acriter instas Kiliane, ignem accendis Kolomanne, fomenta ministras Tonane. Sufficiat vobis vicisse, nimis vestras vlciscimini iniurias. A calice Kiliane diceris, sed valdè amara pocula mihi infundis. His dictis miserabiliter vexabatur, itaut à multis vix teneri posset. Tandem cum magno cruciatu ad cruciatum diabolo paratum peruenit. His ita gestis, aiunt Gozbertum à propriis seruis interemptum, filiúmque eius Principatu deiectum, cognatos affinésque eorum à contribulibus talia perpessos, vt vix alia eis rei publicæ dignitas in eadem prouincia manserit.* Hettanus tamen ipsius Gozberti filius, si Martinus

AN. CH. 689. THEODOR. III. R. 16.

Crucius [a] vera scribit, *Templum extruxit in monte iuxta vrbem, D. Virgini Mariæ*, ideóque locus ille etiam nunc appellari solet *mons & arx nostræ Dominæ*. Quamuis beatus Kilianus à Conone Papa ordinatus sit Episcopus, & apud Wirziburgum siue Herbipolim, vbi Christianam fidem præcipuè docuit, Martyrium consummarit, Episcoporum Wirziburgensium siue Herbipolensium Catalogo non ascribitur, quia consecratus est Episcopus, vt quocumque vellet proficisceretur Euangelium gentibus annunciaturus. Nec aliud innuebat Geilana cùm aiebat eum sociósque *cùm voluerant, venisse; quando sibi placuit, recessisse, quò peregrinationis suæ seruarent propositum*. Quamobrem inter Antistites Herbipolenses primum locum occupat sanctus Burcardus, de quo verba facturi sumus suis locis.

[a] De reb. Suevic. part. 1. lib. 10. c. 10.

VI. EPISCOPI VIRODVNENSES. Obierunt hoc anno Gerebertus Episcopus Virodunensis & Auitus Aruernensis Episcopus. Sedit Gerebertus annos viginti quatuor. Ei successit Armonius ex Abbate Theologiensi, seditque annos duodecim, vt obseruat Wasburgius [b]. Auitus, teste Auctore coætaneo in vita [c] sancti Boniti, Diœcesim Aruernicam rexit *ter quinis ferè amplius annis*, id est, tribus lustris, quæ annos quindecim conficiunt, non integris, ad Deum enim migrauit duodecimo Kalendas Februarij, cùm annum in Pontificatu decimum-quintum absolueret. Illo die celebratur in Breuiario & Missali Claromontano. Sepultus fuit in Ecclesia sancti Venerandi, deinde translatus ad proximam sancti Illidij Basilicam. Lege Sauaronem. Eo Pontifice, in finibus Episcopatuum Aruernensis ac Lemouicensis feliciter ex hac vita decessit Gonsaldus insignis Anachoreta, de quo sic Auctor Martyrologij Gallicani Nonis Nouembris. *In Aquitania, sancti Gonsaldi Anachoretæ. Qui vernanti in ætate ad B. Benignum Aruernorum Episcopum ob celebritatem sancti nominis profectus, sub eius magisterio deuoti Christo famulatûs rudimenta didicit ac peregit. Hócque à beato Præsule diuinis moribus informatus, cùm prorsus cælestia spiraret, ne terrenis aspectibus vel affectibus inficeretur, se vulgari hominum consortio subducens, transtulit ad asperrimum termini Lemouicensis montem, quem fulgore suæ sanctitatis repletum, proprio demum nomine, quo & hodie censetur, insigniuit. Illic enim abstractus ab omni mundi contagio, sese totum ad diuina erexit, sedulo pietatis cultu Christo seruiens, donec ieiuniis, vigiliis, orationibus sanctisque aliis quibusque exercitationibus confectus, victor de carne ac dæmone, quocum frequenter aperto Marte conflixit, ad coronam strenuis spei Christianæ pugilibus repositam ouans euolauit, circiter tempora sancti Agathonis Papæ & Theodorici I. Francorum Regis.* Sanctus Benignus non Aruernorum sed Aniciensium Episcoporum Catalogo inscribi debet. Administrabat Aniciensem Diœcesim medio septimo seculo, cùm Martinus Papa Romæ sedebat. Ei successit beatus Agrippanus, tum Dulcidius qui creditur ad initium octaui seculi peruenisse. Præsules Aruernorum illis temporibus hi fuerunt. Progolus Episcopus erat Aruernorum anno Christi sexcentesimo vndequinquagesimo, cùm Martinus Papa Pontificatum obtinere cœpit. Progolum secuti sunt, sanctus Genesius, Felix, Gairoaldus, sanctus Præiectus, sanctus Auitus. Hic Aruernensi Cathedræ insedit annis ferè quindecim, ordinatus fuit Episcopus anno Christi sexcentesimo septuagesimo-quarto, migrauítque in cælum duodecimo Kalendas Februarias, anno Christi sexcentesimo vndenonagesimo. Cessit igitur Episcopatum regnante Theodorico Tertio, qui Regnum post fratrem Childericum Secundum ab anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio ad annum vsque Christi sexcentesimum nonagesimum-secundum tenuit, & Theodoricus Primus appellatur à Saussaio & aliis plerisque, qui minùs accuratè de rebus Francicis scribunt, Regibus Francorum eos duntaxat, quibus Lutetia paruit, accensendos rati. Vt autem totus Episcopatus Auiti cum Principatu Theodorici Tertij, sic & cum eodem Episcopatu Auiti coincidit totus Pontificatus Agathonis Papæ, qui sedere cœpit anno Christi DCLXXIX. mortuúsque est anno Christi DCLXXXII.

[b] Lib. 2. [c] Ap. Bolland. d. 15. Ian.

Margin: ARVERNENSES. GONSALDVS ANACHORETA. EPISCOPI ANICIENSES. ARVERNENSES.

Auitus

Auitus ægrotus obtinuit à Theodorico Rege, vt Bonitus frater, de quo mentionem sæpè fecimus, in Episcopatum Aruernensem sibi succederet. *Languore correptus, ad extremum vsque est deductus, cernénsque suæ migrationis imminere diem, diuino afflatus Spiritu, acceptóque consilio, sibi Ecclesiâ concordante, virum Dei*, nempe Bonitum fratrem suum *sibimet successorem, suæque Sedis dignissimum indicat Sacerdotem. Eodem tempore sub Theoderico Principe Pippinus Regni Primatum tenens, atque curam Palatij gerens, cunctáque gubernacula suo disponebantur arbitrio. Cúmque vir Dei supradictus germanus eius relationem pro auctoritate adipiscenda Regia direxisset, & illi ei petitionem sibi commissam perorassent; ita fauente Domino cuncta prospera meruerunt, vt ex Regio iussu eiúsque Præcepto idem roboraretur consensus. Domino enim Princeps hac imperante peregit, qui Ecclesiæ suæ profuturum Pastorem atque aduersùs rabiem immanis belluæ defensorem parabat. Vnde negare non valuit quia scriptum est.* [*Cor Regis in manu Dei.*] *Qui cum gaudio regressi, vota sua ad effectum cum magna alacritate perduxerunt, & Præsulatûs Cathedrâ beatum virum sublimarunt summa cum gratia & lætitia cunctorum.* Hæc Auctor coætaneus in vita sancti Boniti. Quamuis autem idem Bonitus posteà iudicarit hanc electionem sacris legibus & sancitæ à Patribus disciplinæ non satis consentaneam, séque Pontificatu abdicarit vt suo loco dicemus, certum est Auitum, quòd *diuino afflatus Spiritu* id egerit, in illa successoris designatione nihil noxæ admisisse.

AN. CH. 689. THEODOR. III. R. 16. VII. BONITVS FIT EPISC. ARVERN.

VIII. Qualem se Bonitus in Episcopatu gesserit, Author vitæ, qui se coætaneum imò testem oculatum satis prodit his verbis mox recitandis, *cognouimus* & *ingressi sumus*, ita describit. *Suscepto Episcopatu non se arbitratus est suscepisse honorem sed onera, vnde sui cursûs augmentauit laborem, in ieiuniis videlicet & vigiliis persistens atque pernoctans, necnon lectioni silentióque, ac remotis, maximéque Quadragesimæ tempore, ita studens vt non solùm Sacerdotem dignissimum crederes, sed & monasticam vitam degere dignè prædicares. Biduo triduóque metam explebat ieiunij, nonnumquam verò quatriduanum eum agere cognouimus. Quodam tempore cùm nimio caloris æstu fatigari Sacerdos cerneret populum, itaut magnorum fluminum aluei siccitatis squalore torrerentur, vir Dei hoc cernens, & suæ formidans ciuitatis periculum, velut bonus Pastor sui gregis ab Omnipotente Domino deposcit remedium. Exinde monens, vt more Niniuitarum omnes ad Ecclesiam conuenientes, & iuxta quod vnicuique virtus valebat, aut tridui biduíue ieiunium peragentes, Domini misericordiam supplices exorarent, qui verò neutrum causâ fragilitatis valebant explere decretum, in pane & aqua vel tantùm vsque Solis occubitum cum cordis contritione ieiunium explerent, in tantùm eius fidei fauens extitit diuina clementia, vt cùm iuxta morem Ecclesiæ crux foras egrediens, & eam manu Dei Sacerdos gestaret, nec mora, vbi beati Leuitæ & Martyris Laurentij Ecclesiam ingressi sumus, & ibi quæ Dei sunt peregisset Sacerdos, subitò pernici cursu, flante Austro, aëris serenitatem nubium conglobatio texit. Quid dicam? Eâdem nocte in tantùm aquarum sunt onere ponderatæ viæ, vt ex imbrium inundatione vix aliâ die Dei Sacerdos cum plebe valeret recedere. Qui cùm tanta difficultatis sui itineris vidisset obstacula, Sacerdotum sibi adstantium fidei constantiam pius explorator aggreditur. Quid, inquit, vobis videtur? En adspicitis quòd difficilis nobis præ imbre extat egressus. Nonnulli inquiunt. Melius est nobis absque labore intra Ecclesiæ ambitum cum psallentium modulatione contineri, quàm tantæ effusionis vim subire. Tunc conuersus ad reuerentissimum Bobonem atque venerabilem Magnilocensis * Monasterij Abbatem, ait ad eum. Tu quidem, inquit, consilium* * Manlieu. *euidenti assertione exprome. At ille, vt ei semper moris erat, constantissimè intulit dicens. Etsi tanta Domini nobis non merentibus misericordia subuenit, non solùm nos oportet in cœptis persistere, sed nostrum magis ampliare laborem. Vir autem sanctissimus, gauisus quòd sibi congruens deprompsisset consilium, magis ac magis plebem, tam ipse quàm etiam per eumdem virum, vt perseueranter agerent admonere instantiùs studebat. Ipse verò iuxta morem quatridui ieiunio in oratione pernoctans humillimus atque abiectus peregit. Lacrymarum ei gratia in sacro non*

AN. CH. 689. THEODOR. III. R. 16.

deerat officio, ita vt amphibali summitas, quâ caput tegebatur, ex profusione earum madida videretur. Sed inter hæc erat Dei Sacerdos peregrinorum letus sæpissimè conuiua, & iuxta Apostolum, non præponebat pauperi diuitem, neque aureum habentem annulum, sed præponebat sordidam vestem gestantem. A largitate verò eleemosynæ, quantùm in ipso erat, nullum vacuum à se ire sinebat. Sacerdotum fratrúmque flagrans amore, Canonum sæpè per collationem Presbyteris normam tradebat, & vt castè dignéque viuerent crebriùs admonebat. Plebi reliqua per dignos Sacerdotes declamando prædicabat, vt timerent supplicium, ad cælestem patriam anhelarent. Bobo Abbas Magnilocensis, cuius hîc mentio fit, Euodio illius loci primo Abbati successit, & antecessit Adelphium, cuius hortatu vita Sancti Boniti scripta fuit ab Auctore coætaneo. Fuit & Bonito Episcopo percharus Tillo seu Paulus, qui regimine Solemniacensis Monasterij sponte abdicato penetrarat ad fines Aruernorum, vbi ab obitu S. Eligij solitariam primùm, deinde Cœnobiticam vitam egerat, Monachis *ad tricenum numerum* congregatis, extructóque Monasterio, quod *Braggeсle* nuncupauit, vt fusiùs enarrat Auctor vitæ [a]. Vtrùm posterioris huiusce Monasterij, priusquàm Sollemniacum repeteret, Abbas quoque fuerit, haud palàm est. Videtur Abbatis munus obiisse, abstinuisse nomine. Fuit etiam percharus Bonito Meneleus Abbas Menatensis in Aruernia, de quo fusiùs ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-sextum disseremus.

ABBATES MAGNILOCENSES. TILLO CHARVS BONITO EP.

[a] Ap. Bolland. d. 7. Ian.

ITEM MENELEVS ABB. MENATENSIS.

IX. In Chronico Episcoporum Traiectensium ad Mosam seu Leodiensium, quod Ægidius Bucherius à Baptismo Clodouei Magni ad annum vsque Christi millesimum duodequinquagesimum texuit, obitus sancti Trudonis refertur hoc anno, nono Kalendas Decembris, cùm annos quinque ac sexaginta vixisset. Huic opinioni suffragatur Aubertus Miræus in Fastorum Belgicorum Anacephalæosi Chronologica. Nec ab ea computatione discrepat Theodoricus Abbas, dum eum obiisse tradit [b] *nono Calendas Decembris, Romæ octuagesimo-quinto Papâ Sergio, Traiecti præsidente Sancto Lamberto, Francis dominante Theodorico, illustris Reginæ Bathildis filio.* Eius sepulturam ita describit Donatus. *Tulerunt autem discipuli eius corpus venerabilis Patris feretro imponentes cum canticis & hymnis spiritualibus thuribulísque & thymiamatibus in Ecclesiam quam ipse ædificauerat in honore Sancti Quintini Martyris & Sancti Remigij Confessoris, in qua illi honorificè locum sepulturæ parauerant. Cùm ergo tempus adesset quo pretiosum corpus flentibus cunctis qui aderant sepulturæ traderetur, inenarrabilis suauitatis odor illam Ecclesiam cum densissima nube repleuit, quæ etiam per vnius ferè horæ spatium perdurauit.* Colitur in Tabulis Ecclesiasticis nono Kalendas Decembris. Multis post obitum miraculis inclaruit, & ægris in dies ad eius tumulum concurrentibus factum est paulatim, vt incolarum augeretur numerus & opulentia, tenuísque vicus posito antiquo Sarchinij nomine in claram vrbem euaderet ex viro Sancto Trudonopolim appellatam.

[b] Ap. Sur. d. 23. Nou.

SANCTI TRVDONIS OBITVS,

X. Præter Sarchiniense Monasterium, quod in Episcopatu Traiectensi positum erat, aliud in Diœcesi Tornacensi, prope Brugas, vbi cœtus octoginta Monachorum floruit, ab eodem Trudone constructum ac reditibus dotatum legitur, quod à situ loci Brugense non immeritò vocaueris. Sors vtriusque non eadem fuit. Brugense, vt Antonius Sanderus libro [c] secundo rerum Brugensium in Flandria Illustrata testatur, *tempore Danicæ ac Nortmannicæ depopulationis, barbarico furore euersum, originem dedit duobus Abbatialibus Cœnobiis Eechouttensi scilicet virorum & Trudonensi virginum, ex reliquiis & bonis prioris Monasterij, temporis successu, excitatis.* Abbatum, qui priori eidem Cœnobio ante Nortmannorum irruptionem præfuerunt, interciderunt nomina. Stat autem etiamnum Sarchiniense Monasterium, & Abbates illius loci à primo conditu ad nostram vsque ætatem vitæ sancti Trudonis in floribus Ecclesiæ Leodiensis à Bartholomæo Fiseno subiunguntur. Ex illo Catalogo sufficiet hoc loco notasse, quòd Nomenclator beatum

MONASTERIA,

[c] Cap. 9.

SVCCESSORES,

Trudonem agnoscit Sarchiniensis Cœnobij primum auctorem rectorémque sanctissimum, eique subrogat Lotharium, qui nomine Præpositi contentus illud Monasterium ad annum vsque septingentesimum vicesimum-septimum gubernauit, tum Grimonem, qui auctus fuit Abbatis dignitate & viuebat adhuc anno Christi quadragesimo-quinto supra septingentesimum.

XI. Sub sancti Trudonis & Lotharij Præpositi disciplina per multos annos apud Sarchinium vixit, qui posteà in Arduenna sylua Monasterium Andainense construxit Beregisus, vt suo loco dicturi sumus. Hunc vtriusque Monasterij monumenta natum tradunt in vico, cui nomen Spangium in Condrusto siue in Prouincia Condrusorum. Cæsar [a] Condrusos agnoscit *de gente ac numero Germanorum, qui sunt inter Eburones Treuirósque*. Condrusorum territorium à posteris Condustrum & Condustrium appellatum. Illius regionis vrbes nunc primariæ, Cinacum, Dionantum & Huyum. Spangium, vbi natus Beregisus, hodie ignotum est. De Beregisi patre nihil ad nos peruenit, matri nomen Berilla. Lege Molanum [b] in Natalibus Sanctorum Belgij & Fisenum [c] in floribus Ecclesiæ Leodiensis.

[a] Lib. 6. de bell. Gall.

BEREGISI PATRIA ET PARENTES.

[b] d. 2. Oct.

[c] d. 2. Oct.

XII. Hæc tempora videtur attigisse Desiderius Abbas Ruiriacensis, qui Monasticen in Longoretensi Monasterio sub Abbate sancto Sigiranno didicerat. Apud Menardum [d] dicitur claruisse *sub Dagoberto, Clodoueo Secundo & eius filiis*. Sed abradendum est nomen Dagoberti, quia Desiderius adhuc adolescens erat cùm ad beatum Sigirannum se contulit, & prima Longoretensis Cœnobij fundamenta sub Clodoueo Secundo iacta sunt. Hisce obseruationibus facilè inducimur, vt credamus sanctum Desiderium obiisse sub Pontificatu Agoseni & Principatu Theodorici. *Cùm iam meta laborum adesset, paucis diebus antequàm moreretur, vt ipse fratribus narrauit, ei visi sunt sanctus Ioannes Baptista & sanctus Paulus Apostolus, qui eum ad sempiternam illam nullísque seculis intermorituram gloriam inuitantes, & coronam cælestibus margaritis rutilantem prætendentes dixerunt hac coronâ eum in Regno Dei esse donandum. Imminente obitu conuocatos discipulos ad mutuam charitatem & Regulæ obseruantiam adhortatus est, & decimoquarto Kalendas Nouembris ex hoc mundi cæno ad cælum traductus est. A suis sepultus est in Basilica sanctæ Mariæ eiusdem Cœnobij*, nempe Ruiriacensis in Diœcesi Biturica. Hæc Menardus ex monumentis Monasterij, quod olim Longoreti, hodie sancti Sigiranni nomen gerit. Vt autem beatum Sigirannum ex albo Monachorum Benedictinorum expunximus, sic & sanctum Desiderium eius discipulum ex eodem Catalogo delendum arbitramur.

[d] Lib. 1. obseru. d. 19. Oct.

DESIDERIVS ABB. RVIRIACENSIS.

XIII. Sancti Firmini Ambianensis quondam Episcopi ac Martyris Inuentionem anno Christi sexcentesimo octogesimo-septimo retulimus, quia illo anno Idus Ianuariæ in diem Dominicum inciderunt, pari ratione sancti Firmini Ambianensis quondam Episcopi ac Confessoris Translationem, quia quarto easdem Idus facta est, consignandam putamus hoc anno, Christi sexcentesimo vndenonagesimo, qui literâ Dominicali C præditus fuit. Sanctus Firminus Confessor patrem habuit Faustinum, quem sanctus Firminus Martyr baptizauit. Hinc conjicere licet quonam tempore sederit. Eius memoria Kalendis Septembris à Molano in additionibus ad Vsuardum ita commendatur. *Ambianis, transitus sancti Firmini Episcopi & Confessoris*. Eius Translatio notatur quarto Idus Ianuarias in Martyrologio Gallicano, pertinétque ad Pontificatum beati Saluij in cuius vita hæc leguntur [e]. *Sed & sanctos Dei, Firminum Episcopum & Confessorem, Aceum quoque & Aceolum Martyres Christi, in crypta orientali verenter condidit, & decenter exornauit.* Saluius duas Ambiani Basilicas erexit, alteram nomine Principum Apostolorum, in qua reliquias sancti Firmini Confessoris collocauit, vnde & illa sancti Firmini nomen accepit, alteram beatissimæ Virginis, in qua posuit corpus sancti Firmini Martyris. Vetus enim Breuiarium Ambianense quarto Kalendas Nouembris hæc habet in festo sancti Saluij. *Duas Ambiani Basi-*

TRANSLATIO S. FIRMINI CONFESSORIS EP. AMBIANENSIS.

[e] Ap. Bolland. d. 11. Ian.

AN. CH. 689. THEODOR. III. R. 16.

licas construxit; alteram nomine sanctorum Petri & Pauli, quæ nunc sancti Firmini Confessoris dicitur, alteram sanctæ Mariæ Virginis, in quam beati Firmini Martyris corpus suo tempore inuentum transtulit. Sanctorum Acei siue Acij & Aceoli siue Acioli, quorum mentio fit in vita sancti Saluij, celebris est memoria Kalendis Maiis apud Molanum in additionibus ad Vsuardum. *Ambianis, beatorum Martyrum Acij & Acioli, qui religiosis fulgent miraculis.*

XIV. SALVIVS EPISC. AMBIAN. MIRACVLIS CLARET.

In vita sancti Saluij sequuntur nonnulla de Mummolo Patritio, quæ pertinent ad vitam sancti Saluij Albigensis, vt monuimus suprà. Subiiciuntur insignia miracula. Saluius, cùm suam Diœcesim visitationis gratiâ peragraret, cæcum à parentibus oblatum Crucis signaculo mox illuminauit. Guadonis nobilissimi viri filiam energumenam, vxorem paralyticam pristinæ sanitati restituit, & in tanti beneficij memoriam à Guadone villam nomine Vicitatum, quæ quinque millibus ab vrbe Ambianensi distabat, accepit *perpetualiter possidendam, vbi etiam Ecclesiam construxit.* Puerulum quoque surdum ac mutum sanauit baptizauítque. *Factum est autem, vt per aliquot dies vi febrium teneretur, quà ingrauescente tota penè ciuitas dæmonum instinctu igne cremabatur, hac de re populi ad eum confluebant orantes se iuuari, qui tribuens eis sudarium suum iussit igni opponi, ad cuius præceptum ignis confestim extinguitur, ciuitas saluatur, nociua dæmonum potestas effugatur.* Hoc postremum miraculorum fuit, *nam tali cum gloria*, vt Auctor vitæ prosequitur, *beati Confessoris Christi Saluij felix anima carneâ mole v. Kal. Nouembris soluta, Sanctorúmque choris in cælo est sociata.* Postridie festum agunt Ambianenses, quia quinto Kalendas Nouembres memoria beatissimorum Apostolorum Simonis & Iudæ celebratur.

MORITVR.

XV. SVCCEDIT THEODEFRIDVS EX ABBATE CORBEIENSI.

Sanctum Saluium existimamus ad Deum hoc anno migrasse, quia successit ei Theodefridus ex Abbate Corbeiensi, Monasteriúmque Corbeiense post Theodefridum rexit Abbas Chrodegarius, cui mortuo subrogatus est Erembertus suffragante Theodorico Rege, cuius obitus in annum Christi sexcentesimum nonagesimum-secundum incidit. Hæc autem probantur ex Regio Diplomate, quod alio loco recitabimus integrum. *De sacrosancto Monasterio nuncupato Corbeia in pago Ambianense constructo*, inquit Theodoricus Rex, *ad Regalem nostram præsentiam Monachi & viri Dei venientes, Serenitatis nostræ Clementiæ auribus suggesserunt, vt dum & venerabilis vir Chrodegarius Abba, secundùm consuetudinem humanæ fragilitatis, de hac luce ad Dominum migrasse dignoscitur, quem Apostolicus vir Dominus & Pater noster Theodefredus Episcopus, dum & ille onus Pontificale meruit accipere, per nostram voluntatem & Præceptionem ad regendum ac dominandum Monasterio suprascripto constituit, cum relatione & consensu totius Congregationis ipsius Monasterij petierunt, vt liceret eis secundùm eorum electionem, & secundùm sanctum Priuilegium, quod suprà loco sancto ex Regali munificentia & Sacerdotum concessione indultum est, de semetipsis eligere Rectorem. Et dum eorum petitio nostra Serenitati congrua esse & rationabilis in omnibus videretur, venerabilem virum Erembertum, qui in ipso Monasterio fuit nutritus, ipsi homines cum voluntate supradicti Pontificis Domni Theodefredi Episcopi elegerunt*, &c. Hæc verba, *cum voluntate supradicti Pontificis Domni Theodefredi Episcopi*, innuunt Theodofridum Ambianensem Episcopum fuisse, eósque falli, qui vel illum expungunt è catalogo Ambianensium Antistitum, vel accensent Episcopis Albigensibus. Quid enim necesse fuit, vt ad electionem Abbatis, qui Corbeiæ in secunda prouincia Belgica Diœcesique Ambianensi præesset, accederet ex remotissimis Aquitaniæ primæ partibus suffragium Albigensis Episcopi? Trithemius in viris illustribus [a] Ordinis sancti Benedicti Theodofridum Episcopum Albianensem dixit. Wion qui Ambianensem restituere debuerat, in ligno [b] vitæ interpretatus est Albigensem. Inde factum est vt Chenutius & Robertus locum illi dederint inter Episcopos Albigenses, nec ab ea sententia recesserint Ferrarius [c], Saussaius [c] & Bollandus [c]. Hic meritò redarguit Chenutium & Robertum,

a Lib. 4. c. 203.
b Lib. 2. c. 37.
ccc d. 26. Ian.

quòd eundem Theodofridum in Episcopatu Albigensi proximum Sancti Saluij successorem constituerint. Nam Gregorius Turonensis [a], cui fides haberi debet, ad annum Childeberti decimum, Guntchramni vicesimum-quartum, id est, Christi sexcentesimum octogesimum-quintum Sancto Saluio Desideratum subrogauit hoc modo. *Post obitum Sancti Saluij hoc anno Desideratus Albigensibus Episcopus datus est.* Deinde Constantius Albigensis Pontifex teste Flodoardo [b] subscripsit Concilio Remensi, quod habitum est anno Christi sexcentesimo vicesimo-quinto, cùm nondum condita esset Corbeia, cui primus Abbas præfuit Theodofridus ex Monacho Luxouiensi. Meliùs Sammarthani Theodofridum Ecclesiæ Ambianensi restituunt, eúmque scribunt immediatè successisse Sancto Saluio, cuius obitum hoc anno consignauimus.

AN. CH. 689. THEODOR. III. R. 16.

a L. 8. c. 22.
b L. 2. c. 5.

XVI. Sanctus Saluius obiit Ambiani, sepultúsque fuit in Ecclesia Beatæ Mariæ Virginis quam construxerat. Eius reliquiæ multis pòst annis ad vicum Monasteriolum translatæ sunt. Sic enim scribit Auctor vitæ. *Beati Confessoris Christi Saluij felix anima carneâ mole v. Kal. Nouembris soluta, Sanctorúmque choris in cælo est sociata. Corpus verò eius in Ecclesia beatæ Virginis Mariæ est conditum. Sed crescente deuotione fidelium, multorum iam curriculis annorum labentibus, Monasteriolo vico translatum, ibíque digno cum honore claris coruscantibus signis decenter est exornatum, vbi meritis eius obtinentibus beneficia consequuntur.* Hugo Menardus, cuius obseruationes ad Martyrologium Benedictinum in lucem anno Christi millesimo sexcentesimo vndetricesimo prodierunt, Sancti Saluij reliquias asseruari testatur à Monachis Monasteriolensibus in capsa bracteis argenteis obducta. Translationem illam existimamus factam temporibus Heligaudi siue Helgoti, qui medio nono seculo Pagos seu Comitatus, Ambianicum, Pontiuensem, Bononiensem, Teruannensem, Thurnhemicum & Lensensem rexit, & vt Nortmannorum incursiones reprimeret, excisis dumis in finibus pagi Bononiensis erexit oppidulum, quod egregiè muniuit, ornauítque posteà Monasterio, vnde loco nomen Monasteriolum, & Cœnobio propter Sancti Saluij reliquias Sanctus Saluius * de Monasteriolo. Anonymus igitur, qui vitam Sancti Saluij scripsit, prædictæque Translationis meminit, ab eiusdem Saluij ætate procul abfuit, ideóque facilè lapsus est in eos quos redarguimus errores, & vitæ Sancti Saluij Ambianensis nonnulla ex Actis Sancti Saluij Albigensis inseruit. Ab eadem Saluij Ambianensis ætate remotiores erant ij, qui Sanctum Saluium Cœnobij Monasteriolensis Abbatem dixerunt, & hoc Cœnobium coniectarunt illud esse Monasterium, quod idem Saluius, priusquàm mundum eiuraret, sub titulo Sanctæ Mariæ Virginis ac Principis Apostolorum, construxit dotauítque. Piissimus hic Antistes nomen Saluij meritò gessit, ærumnosis enim grande fuit & salutare perfugium. Quibus luxata membra, quósque sana mens destituerat, ab eo indubitatam opem perceperunt teste Malbranco [c].

* *Saint Sauue de Montreuil.*

c L. 5. c. 5.

XVII. Airardus Carnotensis Episcopus, cuius mentionem ad annum præcedentem in Synodo Rotomagensi fecimus, obiit hoc anno, sedit enim annos duntaxat quatuor, vt Nomenclatores [d] tradunt, quibus Haigrandus est & Hilgradus. Successit in Episcopatum Agathius, quem iidem Nomenclatores Pontificatum annis septem, Sammarthani anno Christi sexcentesimo nonagesimo-tertio tenuisse testantur.

d Democh. Rolliard. Chenut.

EPISCOPI CARNOT.

XVIII. Illis temporibus, dum Pippinus Alpaidem vxorem superinductam deperibat, Plectrudis coniux legitima morabatur apud Coloniam in Capitolio seu Palatio Agrippinensi, vbi insigne Monasterium virginum in honorem sanctissimæ matris Dei condidit, atque amplissimis muneribus auxit & dotauit. Illic religiosè piéque vixit cum Noitburge nepte sua ex sorore, donec à Pippino ad meliorem frugem conuersо reuocata est. Non desunt Scriptores rerum Brabanticarum, qui Noitburgem Pippini Maioris-

PLECTRVDIS MON. B. MARIÆ CONDIT COLONIÆ, IBIQVE VIVIT CVM NEPTE NOITBVRGA.

AN. CH. 689. THEODOR. III. R. 16. domûs ac Plectrudis filiam vocent. In eorum numer sunto Hadrianus Barlandus [a] & Petrus Diuæus [b]. At ea Plectrudem non matrem sed materteram habuit, vt ex manuscripto Codice refert Surius [c], &, teste Molano [d], *propria Ecclesia, quæ Natalem eius celebrant, affirmant claruisse Coloniæ in Monasterio beatæ Mariæ, quod Plectrudis non mater, sed matertera construxit.* Pippinus ex Plectrude præter Drogonem & Grimoaldum filios, quos veteres Annalistæ commemorant, nihil prolis suscepit.

[a] Cap. 3. [b] Lib. 3. [c] D. 31. Oct. [d] D. 31. Oct.

XIX. Ægidius Gelenius libro tertio [e] de Coloniæ Agrippinensis magnitudine, vbi agit de Ecclesia Collegiata beatæ Mariæ Virginis in Capitolio Agrippinensi, laudat Plectrudem, quòd de mariti salute desperans, conuasatis thesauris, à consortio aulæ recedens, Agrippinense Capitolium, habitationem & palatium Maiorum-domûs apud Austrasios, in Asceterium Christianarum virginum commutarit, vt cùm ope non posset, votis alienis reatum Pippini coniugis expiaret, additque eam rem in tabulario Capitolino his versibus exprimi, qui næuo non carent, dum Plectrudem Reginam vocant longè magnificentiori quàm par est titulo.

[e] Syntagm. 3.

Plectrudis Regina dolens, animúmque resumens,
Sat cautè gessit, gazis habitísque recessit,
Pergit Agrippinam, disponendo libitinam,
Mundum despexit, Dominóque fidelis adhæsit,
Ac inibi claustrum statuens multùm pretiosum,
Hócque puellarum titulando, Rosámque Rosarum,
Eligit ipsa piam Patronam ritè Mariam,
Prædia multa parat, claustro magnalia donat,
Hæc circumspexit, per singula strenua rexit.

XX. ROLANDVS ABB. S. VINCENTII CENOMANENSIS. In Historiali Compendio manuscripto Abbatiæ sancti Vincentij Cenomanensis, quod Tomo superiore iam citauimus, Rolandus illius Monasterij post Goscelinum Abbas hoc anno commemoratur.

690. THEODOR. III. R. 17.

ANNVS CHRISTI 690.

THEODORICI III. R. 17. 10.

I. ANGLI XII. ANNO Christi sexcentesimo nonagesimo, duodecim Angli, qui sub Egberto Presbytero Monasticam vitam in Hibernia non exiguo tempore egerant, ab eodem Egberto ex Hibernia in Frisiam missi sunt. Auctor Historiæ Suibertinæ multa comminiscitur, Egbertum fingit Archiepiscopum Eboracensem, & ab eo non ex Hibernia sed ex Anglia directos vult diuini verbi præcones, qui Frisiis Euangelium strenuè prædicarent. Sed his refragatur Beda mox citandus. Pippinus, si Vbboni Emmio [f] fides est, citeriore Frisiâ Franciæ adiectâ Radbodóque trans Fleuum submoto, statim nuncios in Angliam direxit, & ab Egberto eximiæ pietatis viro petiit doctores, qui erudiendæ Frisiorum genti atque à dæmonum cultu abducendæ præfici possent. Angliæ loco Hiberniam si reponas, ad verum propiùs accedet hæc nuperi Scriptoris ratiocinatio, quæ Pippini Francorúmque gloriæ plurimùm conducit, explodenda tamen, quia Beda, cùm de duodecim viris ab Egberto in Frisiam missis sermonem instituit, legationis à Pippino præmissæ nullam mentionem facit, imò eos, vt iussi fuerant, in Frisiam primùm aduenisse testatur, id est, in eam Frisiæ partem, quæ Radbodo Regi parebat, vnde posteà diuertentes ad Pippinum, gratanter ab eo suscepti sunt, directíque in Frisiam citeriorem, quam eidem Radbodo nuper eripuerat.

[f] L. 4. rer. Frisic.

Beda, non tantùm exspatiatus est in virtutes sancti Egberti, sed & studium commendauit quo ferebatur, vt gentes Germanicas, adhuc gentilibus erroribus occæcatas, Euangelij luce illustraret, déque Wigberto primùm, tum de Willebrordo ad Frisones misso sic scripsit [a]. *Eo tempore venerabilis & cum omni honorificentia nominandus famulus Christi & Sacerdos Ecgbertus, quem in Hybernia Insula peregrinam ducere vitam pro adipiscenda in cælis patria retulimus, proposuit animo pluribus prodesse, id est, inito opere Apostolico verbum Dei aliquibus earum, quæ nondum audierant, gentibus euangelizando committere. Quarum in Germania plurimas nouerat esse nationes, à quibus Angli vel Saxones, qui nunc Britanniam incolunt, genus & originem duxisse noscuntur, vnde hactenus à vicina gente Britonum corruptè Germani nuncupantur. Sunt autem Fresones, Rugini, Dani, Huni, antiqui Saxones, Boruchtuarij. Sunt etiam alij plures iisdem in partibus populi, paganis adhuc ritibus seruientes, ad quos venire præfatus Christi miles circumnauigatâ Britanniâ disposuit, si quos fortè ex illis ereptos Sathanæ ad Christum transferre valeret. Vel, si hoc fieri non posset, Romam venire ad videnda atque adoranda beatorum Apostolorum ac Martyrum Christi limina cogitauit. Sed, ne aliquid horum perficeret, superna illi oracula simul & opera restiterunt. Siquidem electis sociis strenuissimis, & ad prædicandum verbum idoneis, vtpote actione simul & eruditione præclaris, præparatísque omnibus quæ nauigantibus esse necessaria videbantur, venit die quadam mane primo ad eum vnus de fratribus, discipulus quondam in Britannia, & minister Deo dilecti Sacerdotis Boisili, cùm esset idem Boisil Præpositus Monasterij Mailroensis sub Abbate Eata, referens ei visionem quæ sibi eâdem nocte apparuisset. Cùm expletis (inquiens) Hymnis matutinalibus in lecto membra deposuissem ac leuis mihi somnus obrepsisset, apparuit magister quondam meus & nutritor amantissimus Boisil, interrogauitque me an eum cognoscere possem. Aio. Etiam, tu es enim Boisil. At ille, Ad hoc, inquit, veni vt responsum Domini Saluatoris Ecgberto afferam, quod te tamen referente oportet ad illum venire. Dic ergo illi, quia non valet iter quod proposuit implere. Dei enim voluntas est, vt ad Columbæ Monasteria magis docenda pergat. Erat autem Columba primus Doctor fidei Christianæ transmontanis Pictis ad Aquilonem, primúsque fundator Monasterij, quod in Hu Insula multis diu Scottorum Pictorúmque populis venerabile mansit. Qui videlicet Columba nunc à nonnullis, composito à cella & Columba nomine, Columcelli vocatur. Audiens autem verba visionis Ecgbertus præcepit fratri qui retulerat, ne cuiquam hæc alteri referret, ne fortè illusoria esset visio. Ipse autem tacitus rem considerans veracem esse timebat. Nec tamen à parando itinere, quo ad gentes docendas iret, cessare volebat. At post paucos dies rursum venit ad eum præfatus frater dicens, quia & eâ nocte sibi post expletas matutinas Boisil per visum apparuerit, dicens. Quare tam negligenter ac tepidè dixisti Ecgberto quæ tibi dicenda præcepi? At nunc vade, & dic illi. Quia velit nolit debet ad Monasteria Columbæ venire, quia aratra eorum non rectè incedunt, oportet autem eum ad rectum hæc tramitem reuocare. Qui hæc audiens, denuò præcepit fratri, ne hæc cuiquam patefaceret. Ipse verò tametsi certus est factus de visione, nihilominùs tentauit iter dispositum cum fratribus memoratis incipere. Cúmque iam naui imposuissent quæ tanti itineris necessitas poscebat, atque opportunos aliquot diebus ventos expectarent, facta est nocte quadam tam sæua tempestas, quæ perditis nonnullâ ex parte his quæ in naui erant rebus, ipsam in latus iacentem inter vndas relinqueret. Saluata sunt tamen omnia quæ erant Ecgberti & sociorum eius. Tum ille quasi Propheticum illud dicens, quia propter me est tempestas hæc, subtraxit se illi profectioni & remanere domi passus est. At verò vnus de sociis eius vocabulo Wictbertus, cùm esset & ipso contemptu mundi ac doctrinæ scientiâ insignis (nam multos annos in Hybernia peregrinus Anachoreticam in magna perfectione vitam egerat) ascendit nauem, & Fresiam perueniens, duobus annis continuis genti illi ac Regi illius Radbedo verbum salutis prædicabat, neque aliquem tanti laboris fructum apud barbaros inuenit auditores. Tunc reuersus ad dilectæ locum peregrinationis, solito in silentio Domino vacare cœpit, & quoniam externis prodesse*

[a] L.5.cc.10.11.

AN. CH. 690. THEOD. III. R. 17. *ad fidem non poterat suis ampliùs ex virtutum exemplis prodesse curabat. Vt autem vidit vir Domini Ecgbertus, quia nec ipse ad prædicandum gentibus venire permittebatur, retentus ob aliam sanctæ Ecclesiæ vtilitatem, de qua oraculo fuerat præmonitus, nec Wigbertus illas deueniens in partes quicquam proficiebat, tentauit adhuc in opus verbi mittere viros sanctos & industrios, in quibus eximius Wilbrordus Presbyterij gradu & merito præfulgebat. Qui cùm illò aduenissent (erant autem numero duodecim) diuertentes ad Pippinum Ducem Francorum, gratanter ab illo suscepti sunt, & quia nuper citeriorem Fresiam, expulso inde Radbedo Rege ceperat, illò eos ad prædicandum misit, ipse quoque imperiali auctoritate iubens, ne quis prædicantibus quicquam molestiæ inferret, multisque eos, qui fidem suscipere vellent, beneficiis attollens. Vnde factum est opitulante gratiâ diuinâ, vt multos in breui ab idololatria ad fidem conuerterent Christi.*

III. Apud Auctorem Historiæ Suibertinæ, capite quinto, cuius initio notatur annus ab Incarnatione Dominica sexcentesimus octogesimus-septimus, narrantur duæ celebres in Frisiam ex Anglia profectiones, vna Wilfridi, altera Wigberti, sed prior ex Anglia suscepta est, posterior ex Hibernia. Porrò, cùm prædictus annus ad Wilfridum in Frisiam temporibus Adalgisi Regis profectum referri non possit, necesse est ad Wigbertum referatur. Peruenit igitur in Frisiam Wigbertus anno Christi sexcentesimo octogesimo-septimo, *genti illi ac Regi illius Radbedo duobus annis continuis*, vt præcitatus Beda loquitur, verbum salutis prædicauit, & in Hiberniam ad Egbertum reuersus est anno Christi sexcentesimo vndenonagesimo, hoc est, eodem anno quo Franci Traiectum cum tota citeriore Frisia subegerunt. Radbodus Wigbertum cum Vulfranno & aliis Euangelij prædicatoribus è suis ditionibus expulit, quia bellum contra Pippinum gentémque Christianam gesturus timebat præcipuè, ne viri Christiani rituúmque Christianorum doctores tumultus domesticos in Frisia suis concionibus excitarent. Ob infructuosum Wigberti reditum Egbertus ingemuit plurimùm, sed animo non cecidit, *tentauit adhuc in opus verbi mittere viros sanctos & industrios, in quibus eximius Wilbrordus Presbyterij gradu & merito præfulgebat.* Hi teste Bedâ numero fuerunt *duodecim*. Colganus in obseruationibus ad Acta [a] sancti Suiberti notat multas alias similes *duodenariorum sociorum* missiones ante & post ætatem sancti Egberti ex Hibernia prodiisse, recitátque duodecim ex longè potiori numero, quas consule si lubet.

[a] d. 1. Mart.

IV. Ab Auctore Historiæ Suibertinæ, duodecim Apostolici viri, quos Egbertus in Frisiam direxit, hoc ordine recensentur. *Fuerunt hi missi, Willebrordus, Swibertus, Acca, Wigbertus, Willibaldus, Winibaldus, Lebuinus, duo Ewaldi, Werenfridus, & ego minimus omnium Marcellinus, qui hanc Historiam, sicut & sancti Willebrordi, conscripsi. Omnes præfati Presbyteri & Sacerdotes fuerunt, ac sanctissimus Adelbertus Leuita, filius Regis Deirorum, qui pro Christo dimittens regale patrimonium, cum prædictis electus à sancto Egberto, amore Christi, peregrinum non recusauit exilium.* Beda, postquàm de Wilbrordi sociorúmque profectione in Germaniam locutus est, addit [b] horum exemplo permotos fuisse duos Hewaldos, vt eandem peregrinationem simili prædicandæ fidei Christianæ zelo inflammati susciperent. *Horum*, inquit, *secuti exempla duo quidam Presbyteri de natione Anglorum, qui in Hybernia multo tempore pro æterna patria exulauerant, venerunt ad prouinciam antiquorum Saxonum, si fortè aliquos ibidem prædicando Christo acquirere possent. Erant autem vnius ambo sicut deuotionis sic etiam vocabuli, nam vterque eorum appellabatur Hewaldus, eâ tamen distinctione, vt pro diuersa capillorum specie, vnus niger, alter albus Hewaldus diceretur.* De Lebuino seu Liafwino vel Liatwino, quòd multis annis post sancti Willebrordi mortem elapsis, ad Gregorium Vltraiectensem Episcopum ex Anglia venerit, testis est in vita sancti Lutgeri vetus Auctor à Christophoro Browero sub Othelgrini nomine publicatus. *Venit*, inquit, *& alius homo Sanctus, Liafwinus nomine, ex Anglorum gente, Domino vocante, adductus, petiitque*

[b] Lib. 5. c. 11.

*petiítque à Gregorio demonstrari sibi locum diuinitus commendatum. Gauisus ille de diuina clementia direxit eum in confinium Francorum & Saxonum iuxta fluuium Isalam, ad locum qui dicitur Dauentre *, dans ei comitem & cooperatorem verbi Dei, seruum Domini Marchellum, & ipsum ex Anglorum genere à Sancto Wilbrordo à pueritia enutritum.* Hic autem non alius est à Marchelmo seu Marcellino, cuius lucubrationem multis interpolationibus mendísque deprauatam fuisse conquerimur. Puer sanctis instructus moribus ac literis imbutus est à Willebrordo, ad cuius scholam longè post Radbodi Regis mortem Wltraiectum adductus est, vt inferiùs ex eius ætate constabit. Acca venit aliquando in partes Frisiæ, & apud Willebrordum commoratus est, sed cùm Wilfrido Antistite suo, quem in Italiam tunc euntem comitabatur, sic enim de illo Beda [a]. *Reuerendissimus Antistes Acca solet referre, quia, cùm Romam vadens apud sanctissimum Frisonum gentis Episcopum Willibrordum cum suo Antistite Wilfrido moraretur, crebrò eum audiret*, &c. Idem Beda [b] de Wigberto narrat, quòd cùm genti Frisiorum ac Radbodo Regi verbum salutis *duobus annis continuis* prædicasset, nec vllum tanti laboris fructum apud barbaros auditores inuenisset, *tunc reuersus ad dilectæ locum peregrinationis*, id est, in Hiberniam ad Egbertum, *solito in silentio Domino vacare cœpit, & quoniam externis prodesse ad fidem non poterat, suis ampliùs ex virtutum exemplis prodesse curabat*, illum autem in Frisiam cum Willebrordo rursus profectum esse non prodit. Scimus vnum è Willebrordi sociis, quem Auctor [c] Historiæ Suibertinæ Wigbertum appellat, in Fositeslandia Insula Martyrio coronatum fuisse, sed eum Wigberti nomine nemo veterum Scriptorum nuncupauit. Winibaldus & Willibaldus nondum nati erant, cùm Willebrordus ex Hibernia in Frisiam soluit. Id ex eorum gestis patebit infrà. Vtrùm Werenfridus in Germaniam cum Willebrordo venerit, an seriùs ad illum accesserit, haud liquet. E sociis igitur vndecim, quos interpolator Marchelmi seu Marcellini Willebrordo in Frisiam proficiscenti tribuit, duo tantùm supersunt, Suibertus Presbyter & Adalbertus Diaconus, de quibus certò conuenire possimus. Nomina ceterorum, qui Willebrordum ex Hibernia secuti sunt, penitus ignorantur.

AN. CH. 690. THEODOR. III. R. 17.

* *Deuenter.*

[a] Lib. 3. c. 13.

[b] Lib. 5. c. 10.

[c] Cap. 7.

V. EX HIBERNIA PROFICISCVNTVR IN FRISIAM.

Tempus, quo Willebrordus eiúsque socij ex Hibernia in Frisiam transfretarunt, in Historia Suibertina variis Characteribus inter se benè conuenientibus nec reiiciendis ita designatur. *Præparatis omnibus, quæ tantis viris necessaria videbantur, mox præfati duodecim egregij Dominici gregis arietes, supernâ comitante clementiâ, prospero vento celeriter in Wiltenburg siue Traiectum aduehuntur, anno scilicet ab Incarnatione Domini sexcentesimo nonagesimo, pontificante Romæ Apostolico viro sancto Sergio Papâ, anno suo tertio, imperante piissimo Imperatore Iustiniano, ac regnante in Anglia Glorioso Alfrido Rege Nordhumbrorum, qui Catholicas Ecclesiæ regulas sequi semper & amare desiderabat, Episcopante in Ecclesia Coloniensi Aldewino X Episcopo eiusdem Ecclesiæ.* Anno Christi sexcentesimo nonagesimo illigatur annus tertius Sergij Papæ, qui Pontificatum iniit vertente anno Christi sexcentesimo octogesimo-septimo. Ioannis Quinti Papæ temporibus, vt Anastasius scribit, Iustinianus Augustus, defuncto Patre Constantino Pogonato, regnare cœpit *initio mensis Septembris, Indictione decimâ-quartâ*, id est, anno Christi sexcentesimo octogesimo-quinto. Nec aliam Chronologiam init Beda [d], cùm affirmat Ceduallam Occidentalium Saxonum Regem interiisse *anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo octogesimo-nono; sub die duodecimo Calendarum Maiarum; Indictione secundâ; imperante Domino Iustiniano piissimo Augusto, anno eius Consulatûs quarto; Pontificatum tenente Apostolico viro Domino Sergio Papâ, anno secundo.* Pulsus est autem in exilium Iustinianus, vt Græcorum Annales asserunt, anno Imperij sui decimo, itaut dubium esse non possit, quin Imperium anno Christi sexcentesimo nonagesimo tenuerit. Eodem anno regnabat apud Nordhumbros Alfridus, nam teste Bedâ [e] Regnum suscepit anno Christi sexcentesimo oc-

[d] Lib. 5. c. 7.

[e] Lib. 4. c. 26. Lib. 5. c. 19.

AN. CH. 690. THEODOR. III. R. 17.

togesimo-quinto, vitámque clausit anno Christi septingentesimo-quinto. Denique Diœcesim Coloniensem anno Christi sexcentesimo nonagesimo regebat Aldewinus Episcopus, qui Stephano ante annos decem successerat. Inter Episcopos autem Colonienses decimus perperam numeratur, duodecim enim ex iis, qui præcessere, iam nobis innotuerunt hoc ordine, Maternus, Euphratas, Seuerinus, Euergislus, Aquilinus, Simoneus, Charentinus, Ebregisilus, Remedius, Cunibertus, Bocaldus, Stephanus, Aldewinus. Idcircò textûs suprà recitati pars hæc postrema, *Episcopante in Ecclesia Coloniensi Aldewino X. Episcopo eiusdem Ecclesiæ*, sic videtur restituenda, *Episcopante in Ecclesia Coloniensi Aldewino Episcopo eiusdem Ecclesiæ, anno* x. itaut annus Christi sexcentesimus nonagesimus siue annus tertius Sergij Papæ non comparetur cum decimo Episcopo Coloniensis Ecclesiæ, sed cum anno decimo Aldewini Episcopi, quem longè plures quàm nouem antecesserunt illius ciuitatis Antistites. Hæc ad stabiliendam Chronologiam. Quæ gesta sunt in Frisia, nunc exploremus.

VI. ERVDIVNT FRISIOS CITERIORES.

Audiendus imprimis Beda [a]. *Egbertus tentauit adhuc in opus verbi mittere viros sanctos & industrios, in quibus eximius Wilbrordus Presbyteri gradu & merito præfulgebat. Qui cùm illò*, id est, in Frisiam, *aduenissent, (erant autem numero duodecim) diuertentes ad Pippinum Ducem Francorum, gratanter ab illo suscepti sunt, & quia nuper*, siue anno proximè elapso, *citeriorem Fresiam, expulso inde Radbedo Rege, ceperat, illò eos ad prædicandum misit, ipse quoque imperiali auctoritate iubens, quis prædicantibus quicquam molestiæ inferret, multísque eos, qui fidem suscipere vellent, beneficiis attollens. Vnde factum est opitulante gratiâ diuinâ, vt multos in breui ab idololatria ad fidem conuerterent Christi.* Ex illo textu colligimus Willebrordum cum comitibus in Frisiam appulisse, id est, in vlteriorem Frisiam, quæ penes Radbodum Regem remanserat, atque inde, cùm nihil proficerent, ad Pippinum diuertisse, qui gratanter eos suscepit, & in Frisiam citeriorem, quam nuperrimè subegerat, statim direxit prosperrimo successu, nam plerosque regionis incolas ab idolorum cultu reuocarunt. Quapropter quæ sequuntur ex Historia Suibertina descripta, quadam egent emendatione. *Postquàm illò*, nempe in Frisiam, *aduenissent, ordinauerunt & instituerunt inter se eandem conuersationem, quæ in initio nascentis Ecclesiæ fuit Apostolis & Discipulis Christi, in quibus nullus eorum ex his, quæ possidebant, aliquid suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia. Intrantes ergo Traiectum* * *& citeriorem Frisiam, vbique constanter Christum euangelizabant. Sed parum primò profecerunt, eò quod Frisones essent homines indomabiles, duræ ceruicis & barbaræ mentis, magis idolis quàm Christo seruire gaudentes. Et non solùm arroganter aspernabantur eos & legem Christi, sed atroci morte ipsos opprimere, nisi desisterent, minabantur. Quod attendentes sancti Sacerdotes, ipsis charitatiuè condolentes, deuoto corde precabantur Deum, quatenus gentibus illis, ad quas missi erant, tantam gratiam conferre dignaretur, illuminando corda eorum, vt abominatis idolis eorúmque cultu, spretis phanorum fatuitatibus & auguriorum fallaciosis blandimentis crederent in eum, ne tam formosas personas insatiabilis tartarus voraci fauce absorberet, & in perditionem secum traheret.* Quicquid enim vituperij Frisiis hîc attribuitur, id de solis incolis vlterioris Frisiæ seu de Frisiis vltra Fleuum sub potestate Radbodi degentibus intelligi debet, quibus relictis Willebrordus eiúsque comites Pippinum adierunt, à quo benignè suscepti sunt directíque protinus in citeriorem Frisiam, siue ad Frisios cis Fleuum sub Theodorici Francorum Regis imperio positos, quorum copiosam multitudinem ad Christi fidem perduxerunt. Godefridus Henschenius in Commentario Historico Gestorum Suibertinorum [b] disputat de situ Frisiæ citerioris, & an Vltraiectum in ea situm fuerit in dubium reuocat, allato textu ex vita sancti Willebrordi quam Alcuinus conscripsit. Nomine citerioris Frisiæ, quam Beda Radbodo Regi ademptam testatur, existimat vel eas terras comprehendi

[a] Lib. 5 c. 11.
* Vtrech.
[b] D. 1. Mart.

quæ nunc Hollandiæ Comitatu continentur, vel illum Brabantiæ Geldriæque & cisrhenanæ Cliuiæ tractum qui circa Mosam Vahalímque tenditur, aitque citeriorem Frisiam Gallis fuisse, quæ ad Mosam flumen pertingebat, Anglis verò, quæ nunc Hollandia. Vt Hollandiam interpretetur, obseruat Bedam Anglum fuisse suámque Historiam Ecclesiasticam de gente Anglorum in Anglia exarasse; vt tractum Vahali ac Mosæ propinquum intelligat, nullâ fretus probabili coniecturâ de suo gratis subdit, quòd *fortassis Frisones tractum illum terrarum Regno Franciæ auulsum tenuerant.* In vtraque opinione Vltraiectum, seu Traiectum, vt Beda & Alcuinus vocant, negat ad citeriorem Frisiam & ad Francos pertinuisse. In eam rem citat Alcuinum, qui de Willebrordo in Frisiam cum comitibus appulso sic in eius vita disserit. *Vir Dei cum sociis nauigauit, donec prospero cursu ad ostia Rheni fluminis vela deposuit, ibique optatâ telluris statione refocillati sunt, & mox ad Castellum Traiectum, quod in ipsa fluminis ripa situm est, peruenerunt, in qua etiam post aliquod tempus, Deo donante & verbo fidei crescente, idem sanctus Willebrordus Sedem Episcopatûs sui habuit. Sed quia eadem gens Frisonum, in qua idem ædificatum est Castellum, cum Rege suo Radbodo paganis adhuc ritibus sorduit, visum est viro Dei Franciam contendere, ac Ducem illorum adire Pipinum, virum strenuum, triumphis clarum & moribus probum. Qui eum cum omni honore suscipiens, sed nolens tanto Doctore se vel suam priuare gentem, loca ei opportuna intra terminos regni sui prouidit, quò potuisset idololatriæ spinas extirpare, & purissima verbi Dei semina per munda noualia abundantiùs spargere, vt impleret Propheticum præceptum. [Nouate vobis noualia, & nolite serere super spinas.]* Quicquid Alcuinus hoc loco scribat, Vltraiectum in citeriore Frisia situm erat, pertinebátque ad Regnum Francorum. Id apertè colligitur ex Beda [a], qui de primordiis Ecclesiæ Traiectensis hæc habet. *Donauit ei*, nempe Willebrordo, *Pipinus locum Cathedræ Episcopalis in Castello suo illustri, quod antiquo gentium illarum vocabulo Wiltaburg, id est, oppidum Wiltorum, linguâ autem Gallicâ Traiectum vocatur.* Hæc initia Episcopatûs Vltraiectini, vt ex eodem Beda probabimus, ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-septimum referri debent. Atque inde liquet Alcuinum in eo grauiter etiam errare, quod eadem Vltraiectini Pontificatûs exordia in tempora Caroli Martelli post Pippini Herstallij mortem reiicit. Idem Alcuinus Willebrordo duodecim socios tribuit, vndecim Beda, cuius auctoritas circa res sub finem septimi seculi gestas Alcuino propter antiquitatem præstat. Quod attinet ad Frisiæ diuisionem, citerior cis Fleuum erat, vlterior trans Fleuum.

AN. CH. 690. THEODOR. III. R. 17.

[a] L. 5. c. 11.

VII. Reliquiæ sanctæ Aldegundis, cuius obitum tertio Kalendas Februarias anno Christi sexcentesimo octogesimo-quarto consignauimus, è Curte * Solra Malbodium * hoc anno translatæ sunt. Ista enim Translatio facta est Aldetrude Abbatissâ Malbodiense Monasterium administrante, celebratúrque quot annis Idibus Nouembris. Porrò totis annis duodecim, quibus regimen Malbodiensium virginum penes Aldetrudem fuit, Idus Nouembris, quibus litera B præfigitur, in diem Dominicum, quo Translationes huiuscemodi propter vberiorem festiuitatem fieri solent, bis duntaxat inciderunt; semel eodem quo beata Aldegundis mortua est anno, post Christum videlicet natum sexcentesimo octogesimo-quarto qui propter bisextum præditus fuit duabus literis Dominicalibus C & B; iterum hoc anno, post Christum natum sexcentesimo nonagesimo qui præditus est litera Dominicali B. Vt autem prædictam Translationem huic potiùs anno quàm sexcentesimo octogesimo-quarto illigemus, suadet Hucbaldus, de sepultura enim & Translatione sanctæ Aldegundis ita scribit. *Sepulta est in villa suæ quondam ditionis, vbi animam reddidit Creatori suo, vocabulo Curtissolra, vbi sunt vterque parens, ac soror posteà Waldetrudis, sepulti sunt. In quo loco, multo iacuit tempore, quoad, Christo donante, coprus eius translatum est in municipium Melbodium.* Hæ verò

* *Court-Solre.*
* *Maubeuge*

S. ALDEGVNDIS TRANSLATIO.

AN. CH. 690. THEODOR. III. R. 17. voces, *multo tempore*, Aldegundem innuunt haudquaquam eodem anno & mortuam & translatam esse, designant enim interstitium multò longius, quàm quod à tertio Kalendas Februarij ad proximas Idus Nouembris intercedit.

VIII. In Codice Audomarensi hæc de Translatione sanctæ Aldegundis leguntur. *Sepulta est amantissima Christi Virgo, sponsa Domini, habitaculum Spiritûs Sancti, in villa suæ quondam ditionis, vbi animam reddidit Creatori suo, vocabulo Curtissolra, vbi vterque suus parens tumulati esse dicuntur. Post hæc à Rege inclyto Sigeberto atque beatissima Virgine Aldetrude Abbatissa translatum est corpus eius in municipium Malbodium, quod ipsa, vt in titulo chartularum comperimus, à fundamento construxerat, vbi vernat eius memoria, ac miraculis coruscat magnis, & prodigiis floret eximiis.* At nomen Sigiberti Regis, qui ante annos sex ac triginta decesserat, abest à Codice Gisleniano, vt Bollandus [a] in prolegomenis ad vitam sanctæ Aldegundis obseruauit, in eóque Codice mentio fit solius Aldetrudis, quæ Malbodiense Monasterium annis duodecim post Aldegundem materteram rexit.

[a] d. 30. Ian.

IX. Aliæ celebrantur Translationes sanctæ Aldegundis, quarum nonnullas, quantùm ad nostrum institutum pertinebunt, suis locis attingemus. Interim ex prælaudatis Bollandi prolegomenis accipe, quantæ venerationi quantóque patrocinio sint Reliquiæ sanctæ Aldegundis. *In maiore Malbodiensi Basilica, sanctæ Aldegondis nomini dicata, eius sanctissima ossa asseruantur arca argentea inclusa & perquàm affabrè facta; separatim in alia magni pretij capsa conditum illius est caput. Extat iuxta maiorem Basilicam vetus alia ædes & minor, quæ vulgò vetus Monasterium * appellatur; in ea sanctæ Aldegondis conditum corpus fuisse existimatur in sacello, quod eidem sacrum est, súbque ara veluti excauatum sepulchrum visitur, quod venerabundi subeunt quidam, Diuæ aduersùs morbos præsidium implorantes. Quæ verò illius patrocinio pelluntur mala, sunt cancer, mamillarum apostemata & exulcerationes, dolor capitis, scabies, angina, febres, quæ aquâ fontis Malbodio vicini crebrò curantur. Energumenis denique sæpenumerò opem attulit.*

* *Vieux Monstier.*

PATROCINIVM.

X. AGRICOLVS EPISC. AVENION. CONSTRVIT ECCLESIAM.

Crescente fidelium Auenionensium numero, *factum est vt vnica non posset omnes capere Basilica, quam ob rem pius Pontifex* Agricolus *propriis sumptibus aliam intra muros iussit ædificari Ecclesiam paræcialem, quasi munitissimam turrim in medio vineæ, ad quam egregios operarios Monachos non paucos ex Cœnobio Lerinensi, vbi prima suæ perfectionis iecerat fundamenta, curauit acciri, quòd ex regulari ordine suauissimum quendam fructum voluptatis acciperet, quibus & Abbatem præfecit, & prædia liberaliter assignauit. Insuper concesso chartarum priuilegio, vt nihil deesset seruis Dei necessarium, quod ex annuis redditibus ad illos facilè non perueniret. Peracta sunt hæc Theodorici Regis tempore, Sergio Summo Pontifice, circa annum Domini sexcentesimum nonagesimum.* Hæc Auctor vitæ. Tunc Lerinensi Monasterio præerat Amandus Abbas, de quo Vincentius Barralis in Chronologia Lerinensi sic disserit. *Beatus Amandus summâ pudicitiâ & innocentiâ decoratus regimen Monasterij Lerinensis auctore Deo sortitus est, qui omnia Monasteria Occidentis illustrabat, exemplis videlicet & doctrinâ, sub cuius regimine exancta est plurimùm Lerinensium incolarum deuotio, itaut trium millium septingentorum Monachorum numerum vir sanctus habuisse legatur. Ad locum itaque illum concurrebat hominum penè incredibilis multitudo, cuius vita meritis inclyta memorabilis habetur, eiúsque festum decimo-quarto Calendas Decembris in sancta Ecclesia digno honore celebratur.*

AMANDVS ABBAS LERINENSIS.

XI. Auctor Neustriæ piæ obseruat Scriptores reperiri, qui sanctos Philibertum & Aichardum eodem anno mortuos affirment, quamuis de anno non conueniant, ídque alij contigisse dicant anno Christi sexcentesimo octogesimo-quarto, alij anno Christi sexcentesimo nonagesimo. Neutrum putamus obiisse anno Christi sexcentesimo octogesimo-quarto. Aichardum existimamus Philiberto multos annos superstitem fuisse. Nobis autem haud parum

PHILIBERTVS ABBAS OBIT.

probabile videtur Philibertum hoc anno, Christi sexcentesimo nonagesimo, in cælum migrasse *tertiodecimo Calendas Septembris*, quo die celebris eius memoria recolitur in Tabulis Ecclesiasticis. Vitam clausit in Herio Insula, vbi Monasterium ab Ansoaldo Episcopo Pictauiensi fundatum regebat. Vixit annos plùs minùs septuaginta. Eius obitus ab Angelo indicatus est Aichardo Abbati Gemmeticensi, qui si senex ad Deum transiit, vt Fulbertus Auctor vitæ testatur, certè multos annos beato Philiberto superstes fuit. Vt antè sub beato Philiberto, sic etiam sub Aichardo Abbate florentissima spargebatur fama Monasterij Gemmeticensis. Erat hæc familia nongentorum Monachorum. Vno die, media pars ab Angelo priùs designata migrauit in cælum. Tot Ascetarum felicem exitum fusiori stylo prosecutus est Fulbertus iam laudatus. Turbæ adeò beatæ sociatus est & Aichardus Abbas *decimoseptimo Calendas Octobris*. At quonam id anno contigerit, manet incompertum. Certè Aichardus ad annum saltem Christi septingentesimum decimum-octauum peruenit, Monachatum enim sub eius disciplina professus est Hugo Pippini Herstallij nepos, qui laicus illo anno adhuc erat, vt patebit infrà.

AN. CH. 690. THEODOR. III. R. 17.

LAVS MONASTERII GEMMETIC.

XII. Ad hæc tempora pertinent initia celebris Monasterij, quod Leufredus in Ebroicensi Diœcesi construxit ad Aucturam * fluuium medio itinere inter Ebroicas & Castrum Gallionis * in eodem loco vbi sancto Audoeno Rotomagensi Episcopo Clippiacum eunti Crux olim cum multo splendore apparuit. Cùm Leufredus eò venit, Ansbertus in Rotomagensi Cathedra sedebat. Anonymus enim, quem Vincentius Barralis [a] publici iuris fecit, in vita sancti Leufredi sic scribit. *In diebus illis Domnus Ansbertus in Rotomagensi vrbe Pontificatum gerebat. Hic frequenter egregium virum Sidonium & sanctum Leufredum ad familiare colloquium inuitans, de acquirendis Deo animabus cum eis tractabat. Factum est intereà, vt hortatu Præsulis & Beati Sidonij ad natale solum vir Domini reuerteretur, vt in patria sua homines in via erroris ambulantes ad lumen veritatis reduceret, cuius rei ipse magis quàm alius sufficiens esset. Egressúsque vrbe, Spiritu Sancto duce, deuenit in fines Madriacensis pagi ad locum quidem virtutibus insignem, nullis tamen habitaculis adornatum.* Subiungit hic Auctor visionem Crucis in aëre apparentis oblatam sancto Audoeno Rotomagensi Episcopo Clippiacum proficiscenti, supráque descriptam Audoeno Sedem Rotomagensem tunc obtinente. Deinde narrationem hoc modo prosequitur. *Hunc locum vir Dei Leufredus post aliquot annos decessionis sancti Audoeni Archiepiscopi inuisere tentauit. Visóque loco, amœnitate eius, (eò quòd esset aquarum nemorúmque & vinearum fertilitate iocundus) miraculorum quoque prodigiis, quæ ibi fiebant, plurimùm lætificatus, domum sacram Domino Deo ibi construere accelerauit in honorem scilicet viuificæ Crucis, & Sanctorum Apostolorum, ac præcipui Confessoris Christi Audoeni Pontificis. Atque in eo loco altare posuit, vbi Crux semitarum apparuerat. Sed & post modicum tempus congruentibus habitaculis eandem cellulam cinxit, atque Monachorum conuersatione nobilitauit. Siquidem ex diuersis partibus ad eum confluebant, qui possessiones agrorum suorum vendentes, pretia ante pedes eius, secundùm normam primitiuæ Ecclesiæ deferebant, vt distribueretur omnibus prout cuique opus esset. Alij autem de facultatibus suis eundem locum ditare certabant, vt de redditibus rerum suarum per futura tempora serui Dei inibi habitantes necessaria acciperent. Dici non potest quantâ celeritate locum suum Dominus exaltauerit, ita in breui spatio multi, pompâ seculari abdicatâ, conuersi sunt ad Dominum.* Huic Cœnobio nomen primùm fuit Crux sancti Audoeni per aliquot secula, posteà Crux sancti Leufredi ad hodiernum vsque diem. De pago Madriacensi, vbi situm hoc Monasterium, nostrâ ætate scripta sunt multa, cùm à Duboucheto in vera [b] Francicæ Domûs Origine, tum à Ioanne Iacobo Chiffletio in Lampadibus [c], vt vocat, Historicis ad Vindicias Hispanicas. Pagi topographiam edidit, & accuratis obseruationibus, quas veteres chartæ suppeditarunt, illustrauit Dubou-

* Eure.
* Gaillon.
[a] In Chronol. Lerin.

LEVFREDVS CONDIT MONASTERIVM.

[b] Part. 1. c. 1.
PAGVS MADRIACENSIS.
[c] Lampad. 1.
VBI SITVS.

AN. CH. 690. THEODOR. III. R. 17.

chetus. Pagis Parisino, Carnotensi, Ebroicensi, Vilcasino & Pinciacensi * conterminum fecit Madriacensem, eique præter prædictum Monasterium attribuit Calliacum * ad sinistram Aucturæ ripam; Adtanauillam *, Condatum * & Burdoniacum * ad amnem Vegram; Madriacum & Maroilum ad Madriam fluuium; Fauerolas *; Ecclesiam sancti Dionysij, necnon Aqualinæ syluæ partem Occidentalem vbi Ecclesia sancti Leodegarij. Pagus igitur Madriacensis alluebatur Sequanâ, Aucturâ, Vegrâ *, Madriâ & riuo qui Villam * Petrosam rigat. Per hunc riuum ac Madriam disterminabatur à pago Pinciacensi, per Sequanam à Vilcasino *, per Aucturam à Carnotensi, trans Aucturam autem Ebroicas versùs protendebatur. Nomen traxit à Madriaco vulgò *Maray*, vt à Mederiaco deriuatum est *Meru*, à Mederico *Méry*. Situm est Madriacum ad amnem Madriam *, qui Nealpham Aquosam rigat, deinde riuum è Villa Petrosa lapsum recipit à dextra, tum lambit Maroilum *, & apud Macerias * in sinistram Sequanæ ripam egeritur. Chiffletius Madriacensi pago nec ab oppido Madriaco nec à fluuio Madria nomen inditum putat, sed à copioso madramine seu materiamine, hoc est, ab apta ædificiis & pergulis materia, quam sylua Aqualina pagensibus præbebat. Madramen Latinis est materia, Hispanis *madera*, Gallis *marrein*. In antiquis Legibus veteribúsque Chartis materia, materiamen & madramen vsurpantur promiscuè. Materia sic in Lege Baiuuariorum [a]. *Si quis alicuius materiam in sylua, aut propter inimicitias vel inuidiam truncauerit, vel læserit*, &c. Materiamen sic in lege Salica [b]. *Si quis in sylua alterius materiamen furatus fuerit, aut incenderit, vel concapulauerit*, &c. Et in Lege Ripuariorum [c]. *Si quis Ripuarius in sylua communi, seu Regis, vel alicuius locata, materiamen vel ligna fissa abstulerit*, &c. Madramen sic in Charta Chrodegangi Metensis Episcopi. *Donamus ad nouum Sartum medietatem de illa sylua, vbi illi fratres, vel illorum homines, madramen poßint facere*. Sed nobis multò magis arridet prior etymologia, quam mutuati sumus à prælaudato Dubouchero. Nobis etiam minimè placet Chiffletius, vbi de sylua loquitur, quæ materiamen seu madramen incolis Madriacensis pagi præbebat, illam enim vocat *Equilinam* ac veriùs *Esculinam* appellandam censet, nec vllâ ratione suam stabilit opinionem. Non ignoramus syluam illam in Chronico Sigeberti Gemblacensis & in Actis S. Arnulphi Martyris *Aquilinam* dici, *Equalinam* in charta Pippini Regis, *Æqualinam* in charta Caroli Magni, & *Eulinam* in charta Ludouici septimi. Missis autem tot appellationibus, quæ suis probationibus destituuntur, lubentissimè Duboucheto suffragamur, qui syluam *Aqualinam* ab aquis ita nominatam tradit, suámque sententiam vel ex eo præualidè confirmat, quòd eadem sylua etiamnum ab incolis vernaculâ linguâ nuncupetur *la forest Aiueline*, quia veteribus Francis aqua erat *Aiue*, & aquarium *Aiuier*, vnde etiam promanarunt hæc vocabula, *Aiuiere & Aiguiere*. Ceterùm in Aqualina sylua multæ sunt paludes plurimíque fontes è quibus varij scaturiunt amnes, itaut etymo suprà laudato sua ratio minimè desit. Illius syluæ pars Orientalis ad pagum Parisiensem pertinebat, ad Madriacensem Occidentalis, vt dictum est suprà. Quapropter Sigebertus [d] beatum Arnulphum *in sylua Parisiorum Aquilina* quiescere testatur, & quoniam locus ille, cui nomen hodie * sancti Arnulphi, situs est in Diœcesi Carnotena, Breuiarium Parisiense [e], cùm laudes beati Arnulphi celebrat, illius corpus *in sylua Aquilina agri Carnotensis*, vt Tomo primo ad annum Christi quingentesimum tricesimum-quartum [f] iam notauimus, tumulatum sic asserit. *Corpus diuino nutu, medio itinere, fixum stetit, & in sylua Aquilina agri Carnotensis, loco, qui nunc sanctus Arnulphus dicitur, honorificè humatum est.*

XIII. AMATVS ABB. BROIENSIS OBIT.

Inter fragmenta, quæ Coluenerius ad laudem sancti Amati in notis ad Chronicon [g] Cameracense ex libro argenteo manuscripto Ecclesiæ Duacensis eiusdem sancti Amati publicauit, hæc leguntur. *Anno* DCXC. *celeber*

Marginalia: * de Poissy. * Cailly. * Attinuille. * Condé. * Bourdonné. * Fauerolles. * la Vegre. * Villepreux * le Vexin. VNDE SIC DICTVS, * la Maudre * Mareüil. * Maizieres. — SYLVA AQVALINA. — VNDE SIC DICTA. — * S. Arnoul.

[a] Tit. 11. c. 7.
[b] Tit. 8. c. 4.
[c] Tit 76.
[d] In Chron. ad an. 513.
[e] D. 18. Iul.
[f] Num 41.
[g] Lib. 1. c. 21.

habetur transitus sacratissimi Amati Senonensis Episcopi, cuius corpus B. Maurontus in Ecclesia S. Petri apud Menriuillam honorificè tumulauit, quod ab eodem posteà eleuatum est, & translatum in alia Ecclesia propinqua, quam in honore ipsius S. Episcopi idem Maurontus fabricari fecit & dedicari, vel vt ipsemet Coluenerius ex Lectionario manuscripto prædictæ Duacensis Ecclesiæ reponit, *quam in honore Dei Genitricis Mariæ & ipsius S. Episcopi*, id est, Amati, *idem Maurontus fabricari fecit & dedicari*. De illa Translatione agemus infrà suo loco. AN. CH. 690. THEODOR. III. R. 17.

XIV. Amatus Senonensis Episcopus, de quo sæpè locuti sumus, è Sede pulsus per multos annos exulauit, Vltano Abbati Peronensi primùm, deinde Mauronto Abbati Broilensi traditus in custodiam. Cùm autem Peronâ Broilum duceretur, in itinere tantis miraculis inclaruit, vt annuente Rege, qui se nimis credulum calumniatoribus præbuerat, factus sit Abbas Broilensis in locum Mauronti, qui sponte Monasterij regimen abdicauit. Vixit apud Broilenses annis quatuor. Qualem in administratione Cœnobij se gesserit, docet Anonymus [a] in eius vita quam sic claudit. *Totis viribus illic Domino sanctè & religiosè inseruiens, subditis de se prebuit humilitatis exempla, tam verborum doctrinâ & institutione, quàm vitæ simplicis eximiâ puritate. Habebat verò iuxta templum cellulam, orationis causâ illic extructam, vbi cælestibus inhians, tanquam in quadam æternæ quietis specula diuinorum contemplationi vacabat, & quia diu vitæ actuosæ laboribus insudarat, proximis suis pro viribus ministrans, iam contemplationi sic inhærebat, vt vni viuens Deo, mundo mortuus videretur. Tandem vt iam emeritus miles labore omni absolueretur, à Domino vocatus in pace quieuit. Fecerat autem adhuc viuens ferream catenam sanè immanem, eâque corpus suum constrinxerat. Hæc derepentè ab eius exanimi corpore soluta, multis attulit remedia sanitatis, præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum.*

[a] Ap. Sur. d. 13. Sept.

XV. In prælaudatis fragmentis, quæ Coluenerius allegauit, Amatus *anno ab Incarnatione Domini* DCLXV Senonensi Ecclesiæ præsidet; *anno* DCLXXVIIII eiicitur à Pontificali Sede; *anno* DCXC feliciter ad Deum transit. De mortis anno consentimus. At aliis annis exordium cùm Pontificatûs tum exilij consignamus. Emmo Amati decessor apud Bedam [b] in viuis superest anno Christi sexcentesimo duodeseptuagesimo; Amatus, teste Auctore vitæ [c] gerit Episcopatum sub Theodorico, sub Childerico, iterùm sub Theodorico in Regnum restituto, Theodoricus autem in Neustriam & Burgundiam Clotario fratri successit anno Christi sexcentesimo vndeseptuagesimo, eodémque anno Principatu à Childerico fratre spoliatus est, ergo Amatus Episcopales Infulas anno Christi sexcentesimo sexagesimo-nono suscepit, vt ad illum annum Tomo superiore diximus. Idem Amatus in exilium pulsus est à Theodorico Regna Neustriæ Burgundiæque post Childerici fratris mortem rursum consecuto. Childericus extinctus est autumnali tempore, cùm annus à Christo nato sexcentesimus septuagesimus-tertius numerabatur. Apud Anonymum [d], qui vitam sancti Amati retulit in literas; apud Baldericum, qui multa de eiusdem Amati exilio ac morte in Chronico [e] Cameracensi scripsit, nulla fit Ebroini mentio, quem Marchantius libro primo Flandriæ descriptæ in Mergemo, Sanderus Tomo secundo Flandriæ illustratæ in Mauronti villa, aliique Neoterici præcipuum auctorem exilij Amato irrogati constituunt. Ea res nos impulit, vt eiectionem Amati sub initium anni post Christum natum sexcentesimi septuagesimi-quarti collocaremus, cùm Ebroinus in Theodorici Regis amicitia nondum esset. Opinioni nostræ non parum fauet diuturnitas exilij, nam si Theodoricus, vt Ebroino acquiesceret, illud imperauit anno Christi sexcentesimo septuagesimo-nono, cur Amatus sublato è viuis Ebroino exulare non cessauit?

[b] Lib. 4. c. 2.
[c] Ap. Sur. d. 13. Sept.
[d] Ap. Sur. d. 13. Sept.
[e] Lib. 1. c. 22.

XVI. In vulgato Sigeberti Chronico ter mentio fit sancti Amati Senonensis Episcopi, semel ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-secundum, iterum ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-quintum, ter-

AN. CH. 690. THEODOR. III. R. 17.

tiò ad annum Christi sexcentesimum-nonagesimum. In genuino Sigeberto, quem Miræus euulgandum curauit, Amatus ne quidem nominatur.

XVII. Apud Sigebertum ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-secundum hæc vulgò legi solent. *Amatus Episcopus Senonensis à Rege Theoderico graui & irreuocabili diu exilio tribulatur.* Desiderantur autem in editione Miræi, nec censeri possunt à Sigeberto scripta, palàm enim illius Chronologiæ refragantur. Anno Christi sexcentesimo sexagesimo-sexto, quem Sigebertus quartum siue vltimum Lotharij seu Clotarij Tertij vocat, *Lotharius Rex Francorum moritur, & Theodericus frater eius ab Ebroino Maiore domûs in Regnum sublimatur.* Anno Christi sexcentesimo sexagesimo-septimo, quem Sigebertus primum Theodorici Regis appellat, *Theodericus Rex propter insolentiam Ebroini à Francis repudiatur, & frater eius Hildericus, qui in Austria regnabat, à cunctis ad regnandum euocatur.* Anno Christi sexcentesimo septuagesimo-nono, quem Sigebertus duodecimum seu postremum Hilderici seu Childerici nominat, *Theodericus Regno restituitur.* Atque hinc constat Theodoricum anno Christi sexcentesimo septuagesimo-secundo haud regnasse, annúmque illum in opinione Sigeberti, vt verè in illius Chronico notatur, quintum Hilderici seu Childerici Regis extitisse.

XVIII. In Sigeberti Chronico ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-quintum hæc occurrunt. *Sanctus Amatus à Theoderico Rege consilio Ebroini exiliatur.* Absunt autem ab editione Miræana, nec conueniunt cum textu suprà recitato, qui eandem Amati eiectionem refert ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-secundum.

XIX. In eodem Chronico ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum hæc habentur. *Sanctus Audoenus Rothomagensis Episcopus, sanctus Amatus, Theodorus Archiepiscopus Anglorum obierunt.* Ibi verò sic legit Miræus. *Sanctus Audoenus Rothomagensis Episcopus obiit. Theodorus Archiepiscopus Anglorum obiit.* Si quæstionem hîc moueremus de tempore, quo Theodorus Anglorum Archiepiscopus interiit, extra Franciam præscriptósque limites diuagaremur. In Audoeni Rotomagensis Antistitis obitu, quem anno Christi sexcentesimo octogesimo-tertio consignauimus, à Sigeberto discrepamus integro septennio, tanti dissidij rationem alibi reddidimus nec ducimus repetendam. Super anno, quo beatus Amatus ad Deum migrauit, cum Interpolatore Sigeberti conuenimus, non quòd eius auctoritas nos moueat, sed quòd Tabulæ Duacenses ac Senonenses, Coluenerius, Demochares, aliique Scriptores ita faciendum doceant.

XX. Sanctus igitur Amatus ex hoc seculo migrauit anno Christi sexcentesimo nonagesimo. Colitur Idibus Septembris. Multis post mortem miraculis inclaruit. *Quibus auditis*, inquit Molanus [a], *Theodericus Rex, ad sepulchrum veniam perpetrati in eum facinoris flagitauit, & multas possessiones ad alimoniam seruorum Dei eidem contulit.* Successit in Monasterij Broilensis administrationem Maurontus, qui, teste eodem Molano, *ad honorem eiusdem Præsulis* Amati, *sui etiam patrimonij multa prædia, per chartarum instrumenta, assignauit.*

[a] D. 13. Sept.

SVCCEDIT MAVRONTVS.

XXI. Iacobus Guisius in Annalibus Hannoniæ & Andreas Marchianensis ab eo citatus asserunt hoc circiter anno ædificatum à Pippino Monasterium sancti Ioannis Baptistæ in Castro Valentianensi. Quidam ante decennium à Theodorico Rege prima Cœnobij fundamenta iacta volunt, cùm bellum aduersùs Dagobertum patruelem in Austrasia gereret. *Vtcunque se res habeat*, inquit Coluenerius [b], *primùm illud Moniales inhabitasse constat. Hæ tenuerunt vsque ad annum Domini* 749. Idem Auctor ex tabula seu membrana, quæ cereo Paschali quot annis appendi solita erat, annum Domini millesimum quadringentesimum vicesimum-nonum cum anno *à mutatione Monialium in Canonicos seculares sexcentesimo* LXXX. *& ab ordinatione Canonicorum secularium in Canonicos Regulares quadringentesimo* XIX comparat. Secundùm

MON. S. IOANN. BAPTISTÆ FVNDATVR VALENTIAN.

[b] In not. ad Balder. l. 2. c. 30.

eundùm quam computationem prior mutatio anno Christi septingentesimo quadragesimo-nono; posterior anno Christi decimo supra millesimum facta demonstratur. AN. CH. 690.

In Lugdunensium Episcoporum Catalogis medius inter Isaacium & Godinum ponitur ad hunc annum Lebuinus seu Leboynus aut Loboinus, cuius Pontificatus haud diuturnus fuit, nam Godinus seu Goduuinus, vt ex Beda [a] probabimus, anno Christi sexcentesimo nonagesimo-tertio iam sedebat. THEODOR. III. R. 17. XXII. EPISCOPI LVGDVNENSES. [a] L. 5. c. 9.

Circa hæc vltima Theodorici Regis tempora, Quadanocus, Ingenocus, Madocus & Winnocus Monachi Sitiuenses in alium locum ab Abbate Bertino missi videntur, vt Cellam illic sacris occupationibus congruentem erigerent, vnde posteà directi sunt ad prædium *Wormholt*, vbi nobile Monasterium extruxerunt. Hæ diuersæ mansiones in vita sancti [b] Winnoci sic perstringuntur. *In Morinorum seu Taruanensium regione beatus Bertinus in ornamento Ecclesiæ Dei erat lapis pretiosus, in Sithiu Monasterio merito & officio Abba. Tanti patris regimini viri illi, quos diximus, deuoto se obsequio subdiderunt. Cùmque eos inter ipsa conuersionis primordia culmen perfectionis iam attigisse miraretur, locum eis, in quo singulariùs Domino vacarent, attribuit, vtque Cellam illic sacris occupationibus congruentem extruerent, imperauit. Parent imperio, construendo incumbunt ædificio. Locus ille in Morinorum territorio situs, vsque in præsentem diem Mons sancti Winoci vocatur, vbi illi viri Dei aliquandiu degentes, & se mundo, & sibi mundum crucifixerunt. Habebat tum sanè mater Ecclesia egregium membrum suum, virum illustrem Hermarum, tam opibus quàm moribus præclarum. Hic pro adipiscenda in terra viuentium portione, Deo sanctóque Winoco quoddam sui iuris obtulit prædium, quod Vorombolt ab incolis vocitatum, vsitatissimum ad nos vsque seruat vocabulum. Adiacet ea possessio cuidam fluuiolo in Taruanensium & Flandrorum confinio, habétque pingue satis solum & fertile frugum. Eò autem Abbas Bertinus destinatis Dei famulis operam dat construendis seruorum Dei habitaculis, in quibus & Christus pauperibus chariùs exciperetur, & Monasticus ordo secretiùs atque deuotiùs excoleretur. Viri ergo Dei, in militiam Christi succincti lumbos mentis, imperio se iubentis accommodant, iniunctúmque opus maturare contendunt.* In illo textu nullus occurrit Character Chronologicus. At aliunde annum ediscimus, quo Hermarus siue Hademarus prædictum sui iuris prædium in erectionem Cœnobij transcripsit, necnon annorum interuallum, quod ab aduentu Winnoci cum sociis in Monasterium Sitiuense ad initia vsque Woromholtani Cœnobij intercessit. Hademari donatio, cuius mentionem Molanus [c] in Natalibus Sanctorum Belgij, Miræus in Originibus Benedictinis [d], Malbrancus libro quarto [e] de Morinis, Sanderus in Auctario [f] ad Tomum secundum Flandriæ illustratæ, aliíque fecerunt, anno primo Childeberti Tertij Regis consignata reperitur, & apud eundem Sanderum à primo Winnoci in Monasterium Sitiuense aduentu ad annum vsque primum Childeberti Tertij Regis numerantur anni viginti. Primus autem annus Childeberti Tertij Regis, vt suo loco probaturi sumus, cum anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quinto coincidit, ergo Winnocus ad Bertinum Monasterij Sitiuensis Abbatem anno Christi sexcentesimo septuagesimo-quinto perrexit. Id asseruimus Tomo superiore, nostrámque Chronologiam ex eo quoque confirmauimus, quòd teste Malbranco [g] Winnocus Sitiuense Monasterium adiit anno decimo post obitum sancti Iudoci, quem anno Christi sexcentesimo sexagesimo-quinto ex hac vita sublatum demonstrauimus.

XXIII. [b] Ap. Sur. d. 6. Nou. WINNOCVS CELLAM CONDIT IN MONTE VIRIDI. [c] D. 6. Nou. [d] Cap. 31. [e] Cap. 34. [f] In Abb. S. Vvinoci. [g] L. 4. c. 4.

Non desunt, qui Winnocum velint in Monasterio Sitiuensi permansisse, donec regnante iam Childeberto Tertio directus est à Bertino Abbate in villam *Wormhoult*, vbi finem viuendi fecit Abbatis officio laudabiliter functus. Aduersùs huiuscemodi Scriptores Acta sancti Winnoci satis est superiùs allegasse, quorum Auctor Winnocum è Monasterio Sitiuensi in locum XXIV.

AN. CH. 690. THEODOR. III. R. 17.

primò deducit, vbi Cellam construit, deinde ab illa Cella in prædium *Woromholt*, vbi Monasterium erigit. Haud aliter censent, qui Gesta Sancti Winnoci posteris temporibus in literas retulerunt, Molanus in Natalibus Sanctorum Belgij, Albertus in Armorica sancta, Malbrancus libro quarto de Morinis, Sanderus Tomo Secundo Flandriæ illustratæ in Berga sancti Winnoci. Tota difficultas in eo consistit, vt viginti annorum intercapedo, quæ à Winnoci aduentu in Monasterium Sitiuense ad initia vsque Woromholtani Cœnobij intercessit, duas diuidatur in partes, quarum alteram Winnocus apud Montem Viridem, alteram apud Woromholtum transigat. Malbrancus [a] partes æquales constituit, alij faciunt inæquales; rursum hi duas in classes distribuuntur; alij enim Winnocum pauciores annos in Monasterio Sitiuensi, plures in Monte Viridi mansisse volunt; alij secus. In opinione Malbranci Winnocus è Monasterio Sitiuensi, cùm annos decem ibi degisset, anno Christi sexcentesimo octogesimo-quinto cum tribus sociis egreditur. Qui citiùs è Cœnobio Sitiuensi digressum contendunt, illi locum ei tribúsque comitibus, *vt Cellam illic sacris occupationibus congruentem extruerent*, & *singulariùs Domino vacarent*, à Bertino tunc Abbate Sitiuensi concessum obseruant, cùm eos inter ipsa conuersionis primordia culmen perfectionis iam attigisse miraretur. Qui verò Winnocum eiúsque sodales diutiùs in Monasterio Sitiuensi quàm in Cella Montis Viridis versatos affirmant, ij non dubitant de mirabili illorum profectu, sed asserunt in vsu non fuisse, vt è Monasterio quis in secretiorem locum, vbi *singulariùs* Domino vacaret, ab Abbate dimitteretur, nisi Regularis disciplinæ longis exercitiis probatus esset, aiúntque moram decennio maiorem ad illud opus requisitam fuisse. Deinde, quia Winnocus in Monte Viridi *aliquandiu* degisse dicitur, illum multò diutiùs in Cœnobio Sitiuensi quàm in prædicto Monte degisse concludunt. Hanc postremam opinionem lubenter amplectimur, & Winnoco eiúsque sociis, Quadanoco, Ingenoco & Madoco, cùm per annos circiter quindecim in Monasterio Sitiuensi sub Abbatis Bertini disciplina vixissent, locum, *in quo singulariùs Domino vacarent*, ab eodem Abbate Bertino attributum existimamus.

[a] Lib. 4. c. 21.

XXV. Locus ille in palustri Morinorum territorio nec procul ab Oceano situs, in montem virore suo gratissimum assurgebat, vnde nomen inditum Groenenbergæ & Grunobergæ, seu Montis Viridis, donec ab ipsius Winnoci nomine Winnocimontium ac Winnociberga seu Mons aut Berga sancti Winnoci vocari cœpit. Illic *viri Dei aliquandiu degentes, & se mundo, & sibi mundum crucifixerunt*, vt Anonymus [b] in vita sancti Winnoci testatur. Illinc autem sesqui-lapide vix aberat vir opibus moribúsque præcellens Heremarus, qui *prædiolum* [c] illis in eo Monte concessit, quasi maioris munificentiæ præludium, de qua post quinquennium ad annum primum Childeberti Tertij Regis locuturi sumus.

[b] Ap. Sur. d. 6. Nou.

[c] Malbranc. lib. 4. c. 34.

XXVI. BLANGIACVM DEDICATVR.

In eadem Diœcesi Morinorum ad Thenam * fluuium, qui sinistram Quantiæ * ripam subit, florebat Blangiacum illustre puellarum Monasterium, cui Bertha fundatrix ac prima præerat Abbatissa. Quinto Idus Ianuarij, currente tum literâ Dominicali B, facta est hoc anno Templi dedicatio. Nihil ad pietatem magnificentiámque defuit. *Compositis omnibus, quæ ad ornatum ordinémque Monasterij conseruandum poscebat piissima Bertha, conuocauit in vnum venerabiles Episcopos ad præscriptum Monasterium dedicandum.* Anonymus in ipsius Berthæ vita manuscripta nominat *sanctum Ansbertum Rotomagensem Archiepiscopum; venerabilem Rauengarium, in cuius parochia antè relatum Monasterium situm est, Ternanensem Episcopum; sanctum Amandum Tungrensem Episcopum; Sanctum quoque Walaricum & sanctum Gerinum de ciuitate Parisij; sanctum Siluinum aduenam Episcopum de Tholosa venientem; sanctum Leodegarium Episcopum & futurum Martyrem; sanctum quoque Richarium; & sanctum Eligium; sanctum etiam Pharonem de Meldis ciuitate; ac sanctum Autbertum Ca-*

* *Le Ternois.*

* *Le Canche.*

meracensem Episcopum. Malbrancus [a], cùm aduerteret ex illo Præsulum catalogo non paucas enasci difficultates, quia sancti Episcopi Amandus, Leodegarius, Eligius & Autbertus, sanctique Abbates Walaricus & Richarius pridem obierant, nec inter Episcopos Parisienses Gerino locus erat, eorum nomina prætermisit, & præcitatum Anonymi textum in hunc modum sensúmque retulit. *Ecclesiasticorum è cœtu adfuere, Ansbertus Rothomagensis Archipræsul, Parisiensis & Tungrensis Episcopi, Pharo Meldorum Episc. S. Demandus Episcopus Londinensis, Episcopus Nouiomensis & Tornacensis, Episcopus Cameracensis & Atrebatensis, Abbas sancti Richarij, Abbas sancti Walerici, Siluinus aduena Episc. de Tholosa, vt ait vita Scriptor, qui omnes veluti firmissimæ Galliarum columnæ vno eodémque tempore Blangiacum aduolarunt, & vnico Rauengario, etsi refraganti, omne consecrationis munus, quod eius inesset parœciæ locus, detulerunt.* Antequàm vlteriùs progrediamur, de singulis hîc disputandum, explorandúmque an Malbrancus Anonymum benè correxerit.

AN. CH. 690. THEODOR. III. R. 17.

[a] Lib. 4. c. 20.

XXVII. Apud Anonymum & Malbrancum agmen ducit Ansbertus Rothomagensis Archiepiscopus. Sancto Audoeno in munus Archiepiscopale successit Ansbertus. Ea super re nulla difficultas, sed anni, quos Audoenus sedit, non parum controuertuntur. Omnes penè Chronographi, qui nostrâ ætate nomen aliquod adepti sunt, Audoenum anno Christi sexcentesimo quadragesimo-sexto Pontificalibus Infulis donatum asseruerunt. Ab hac quoque sententia non recessit Malbrancus, sed eiusdem Audoeni Præsulatum, qui quadraginta trium annorum & aliquot mensium fuit, annis vno & triginta circumscripsit, ipsúmque Audoenum anno Christi sexcentesimo septuagesimo-septimo ex hac vita sublatum affirmauit, vt ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-secundum, quo Templum Blangiaci dedicatum scripsit, Ansbertum in Rothomagensi Cathedra sedentem nancisceretur. Aliter Pontificatum Audoeni computamus, ab anno videlicet Christi sexcentesimo quadragesimo ad annum vsque Christi sexcentesimum octogesimum-tertium, itaut anno Christi sexcentesimo octogesimo-secundo, quo Malbrancus dedicationem Templi Blangiacensis consignauit, Ansbertum Episcopum nondum fuisse censeamus. Quominus autem idem Ansbertus anno Christi sexcentesimo nonagesimo, cui prædictam dedicationem illigamus, Rotomago Blangiacum adierit, nihil videtur obfuisse, tunc enim Ecclesiæ præerat Rotomagensi nec adhuc exulabat. Locorum tamen distantia nonnihil scrupuli mouet. Quid enim necesse fuit Metropolitam Rothomagensem extra prouinciam suam proficisci, vt Templi dedicationi interesset apud Morinos in Belgica secunda faciendæ?

XXVIII. Secundo loco, Anonymus Rauengarium recenset Taruannensem Episcopum in cuius Parœcia seu Diœcesi situm Blangiacum. Meminit eiusdem Rauengarij Malbrancus. At non leuis est super eo Pontifice difficultas. Audomarus sedere cœpit exeunte Dagoberti Principatu, vitámque clausit anno pòst tricesimo-primo, siue anno Christi sexcentesimo duodeseptuagesimo. Hæc suis locis probata. Plerique tamen Neotericorum, in quorum numero Malbrancus, Audomari Pontificatum ad annum vsque Christi sexcentesimum nonagesimum-quintum prorogant, & vt Drancium eiúsque successores Bainum & Rauangerium in catalogo Morinensium Antistitum retineant, eos aiunt ob Audomari cæcitatem suffraganeos tantùm siue administratores Morinensis Episcopatûs fuisse, vel illius Episcopatûs alteram Sedem tenuisse Bononiæ, Audomaro in altera Taruannæ ad exitum vsque persistente. Subtilis vtraque interpretatio. Malbrancus priorem amplectitur, caput enim duodequadragesimum libri quarti de Morinis, quo mortem Audomari fusè describit, sic inchoat. *Ad magni Præsulis vitæ metas veniendum est, quas si ad annum partæ salutis sexcentesimum nonagesimum-quintum statuam, octauum agente Sergio, Childeberto Imperij quartum ineunte, Pipino nonum, Scriptorum amplissimum torrentem sequar. In hac tempora cæcitatem suam*

AN. CH. 690. THEODOR. III. R. 17.

perduxisse semper constans fuit Morinorum sententia, & quamuis aliorum Episcoporum sedulis laboribus res Ecclesiæ gererentur, quantùm tamen per oculorum absentiam licuit, suis partibus nunquam defuisse comprobant monumenta. Malbrancum alius torquet scrupulus, quia Folquinus Audomaro Drancium, Drancio Bainum, Baino Rauangerium, Rauangerio Erkenbodum sic sufficit. *Erkenbodus Taruannensis Ecclesiæ sublimatur Episcopus, Rauangerÿ successor in ordine factus, qui & ipse successor extiterat Baini Præsulis, successoris Drancÿ, qui post B. memoriæ Præsulem Audomarum Taruannensis Ecclesiæ susceperat Pontificatum.* Teste autem eodem Malbranco Drancius ad annum vsque Christi sexcentesimum octogesimum-primum vixit, eiúsque successor Bainus Episcopatum ad annum vsque Christi sexcentesimum nonagesimum-septimum gubernauit, ita-ut Rauangerius anno Christi sexcentesimo octogesimo-secundo, quo Malbrancus Templum Blangiacense dedicatum affirmat, Infulas Pontificales gessisse minimè videatur. Auctor ille difficultatem nouit, útque eâ se expediret, Rauangerium seu Rauengarium anno Christi sexcentesimo septuagesimo-quarto, quia Drancius tunc ægrotabat, finxit ordinatum Episcopum, qui suffraganeas vices egit superstite Drancio, necnon sedente Baino, donec ipse post Baini secessum anno Christi sexcentesimo nonagesimo-septimo factus est Taruannensis Episcopus. Mira sanè res! Iuxta Malbranci calculum tres inueniuntur Episcopi, qui simul anno Christi DCLXXIV. curam vnius Ecclesiæ gerunt, Audomarus Episcopus, Drancius Audomari cæci suffraganeus æger, Rauengarius ipsius quoque Drancij suffraganei ægri suffraganeus, quódque magis adhuc stupendum, anno Christi DCLXXXII. quo Scriptor ille Templum Blangiacense dedicatum contendit, simul occurrunt Audomarus Episcopus, Bainus Audomari cæci suffraganeus, Rauengarius ipsius quoque Baini benè valentis suffraganei suffraganeus. In rei adeò insolitæ probationem duo præcipuè citantur Auctores, Aigradus qui vitam sancti Ansberti Rotomagensis Episcopi conscripsit, & Anonymus qui vitam sanctæ Berthæ Blangiacensis Abbatissæ literis commendauit. Apud Aigradum Concilio Rothomagensi, quod ab Ansberto Episcopo celebratum est, subscribunt Episcopi sexdecim, deinde hi quatuor Abbates, *Celsus Abba, Audomarus Abba, Scladio Abba, Boschindus Abba.* Sed Audomarum illum Abbatem, qui Synodo post Episcopos inter Abbates subscribit, nec inter ipsos Abbates primum locum tenet, quis eundem credat cum Audomaro Morinorum Episcopo? Apud Anonymum in Actis sanctæ Berthæ Rauengarius Templum Blangiacense dedicat. Id autem, siue anno Christi sexcentesimo octogesimo-secundo vt Malbrancus opinatur, siue anno Christi sexcentesimo nonagesimo gestum est vt existimamus, in Baini Pontificatum incidit, cui Rauengarius in Episcopatum anno Christi sexcentesimo nonagesimo-septimo successit. Non inficiamur Basilicam Blangiacensem, quæ sita est in Diœcesi Taruannensi, ab Episcopo Diœcesano dedicatam fuisse, sed Diœcesi Taruannensi Rauengarium tunc præfuisse diffitemur. Anonymus in vita sanctæ Berthæ videtur Episcopi nomen reticuisse, quod sciolus posteà malè suppleuerit adiecto Rauengario, cùm ibi Bainum scribere deberet. In Actis igitur sanctæ Berthæ, vel nomen Episcopi Taruannensis penitus abrade, vel Rauengarij loco Bainum eius decessorem restitue, ne cum Malbranco cogaris ab antiqua Morinensium Episcoporum serie rectâque Chronologia procul recedere. Porrò idem Chronographus, quod obiter obserua, non tantùm in annis Taruannensium Antistitum, sed etiam in annis Regum consignandis plurimùm peccat. Exemplum dabimus haud longè petitum. In textu suprà citato, vbi agitur de morte sancti Audomari, quæ quinto Idus Septembris contigit, annus Christi sexcentesimus nonagesimus-quintus, quocum per mensem Septembrem annus secundus Childeberti Tertij Regis componi debet, perperam numeratur annus illius Regis quartus, quia Malbrancus

Theodorici Principatum vitámque ad annum vsque Christi sexcentesimum nonagesimum-quartum prorogat, ipsiúsque Theodorici filios regnasse cum patre comminiscitur, nempe Clodoueum Secundum per quadriennium ab anno Christi sexcentesimo duodenonagesimo, tum Childebertum Tertium ab anno Christi sexcentesimo nonagesimo-secundo. Agemus infrà de vtroque suis locis. AN. CH 690. THEODOR. III. R. 17.

XXIX. Tertio loco, Anonymus inter Præsules, qui dedicationi Templi Blangiacensis interfuerunt, nominat *sanctum Amandum Tungrensem* seu Traiectensem *Episcopum.* Nomen Amandi prætermisit Malbrancus. Quis enim ad talem anachronismum non obstupescat. Amandus Tungrensem, seu potiùs, vt tum loquebantur, Traiectensem Episcopatum iniit anno Christi sexcentesimo vndequinquagesimo, dimisítque anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-secundo. Successit Remaclus, tum Theodardus, deinde Lambertus, qui sedere cœpit anno Christi sexcentesimo duodeseptuagesimo, vixítque post Blangiacensem dedicationem diu superstes. Amandus autem vitam suam ad annos vsque nonaginta produxit, obiítque longæuus anno Christi sexcentesimo septuagesimo-nono. Ergo si Tungrensis seu Traiectensis Episcopus Blangiacensi dedicationi præsens adfuit, is non fuit alius à Lamberto, cuius Martyrium suo loco descripturi sumus.

XXX. Quarto loco, Anonymus ponit *sanctum Walaricum*, Malbrancus *Abbatem sancti Walerici.* Sanctus Walericus ex hac vita sublatus est anno Christi sexcentesimo vicesimo-tertio. Monasterium, quod prope ostium Somonæ construxerat, post eum rexit Blitmundus qui vitam clausit regnante Clodoueo Secundo, tum Ragimbertus de cuius successoribus per multa secula nihil legimus. Rectè igitur Malbrancus expunxit sanctum Walericum, & eius loco reposuit Abbatem Monasterij quod ab eodem sancto Walerico nuncupationem accepit, sed illius Abbatis nomen exprimere non potuit, quoniam Abbatum, qui Ragimberto proximè successerunt, periit memoria.

XXXI. Quinto loco, Anonymus collocat *sanctum Gerinum de ciuitate Parisij*, Malbrancus Episcopum Parisiensem interpretatur, & quia Parisiensem Episcopum, qui Gerinus vocetur, haud reperit, abstinet ab illius nomine. Descripta est ex Codice Blangiacensi lectáque à Bollando vita sanctæ Berthæ Blangiacensis, vbi non *Gerinus* inuenitur scriptus, sed *Germanus* Parisiensis Episcopus, insigni prorsus mendo, nam sanctus Germanus, qui Parisiensem Ecclesiam rexit, obiit anno Christi sexcentesimo septuagesimo-sexto, vt Tomo secundo ad illum annum obseruauimus. In Catalogis Episcoporum Parisiensium, quos Demochares, Chenutius, Auctorésque Galliæ Christianæ & Antiquitatum Parisinarum ediderunt, post Agilbertum, de quo multa Tomo priori diximus, hi proximè subsequuntur, Sigofridus, Turnaldus, Adulphus & Bernecharius, solis tantùm nominibus noti, excepto quòd in Gallia Christiana [a] Turnaldus *ex Abbate sancti Dionysij ad Episcopalem Cathedram assumptus* perhibetur. Seuertius sanctum Ceranum post Adulphum interserit. De sancto Cerano, qui Cerannus quoque seu Ceraunus aut Ceraunius appellatur actum Tomo secundo ad annum Christi sexcentesimum decimum-quartum [b], in Nomenclatura enim Parisiensium Episcoporum locus ei tribuendus inter Simplicium & Leudebertum, quorum ille ad annum Christi sexcentesimum primum in literis Gregorij Magni commendatur, hic anno Christi sexcentesimo vicesimo-quinto Synodum Remensem suâ subscriptione communiuit. Vtrùm Turnoaldus ex Abbate Episcopus, an ex Episcopo Monachus, tum Abbas factus sit, inuestigabimus infrà, cùm ad illius Pontificatum peruenerimus. Antiqua desunt monumenta Parisiensium Episcoporum, quæ nos doceant, quot annis singuli Præsulatum gesserint ad Hugonem vsque, qui post annum Christi DCCXXII Rector Ecclesiæ Parisiensis esse cœpit. Seuertius

[a] Robert. Sammarth.
[b] Num. 36.

AN. CH. 690. THEODOR. III. R. 17.

annos singulorum Pontificatuum partitur, sed id absque veterum auctoritate pro lubitu facit, nec mediocriter vituperandus est, quod sanctum Ceraunum Adulpho siue Aldulpho subiiciat. Fatetur annum ignorari quo sanctus Agilbertus ad Deum migrauit, ait tamen probabile sibi videri quòd *Sigofridus sedit ab anno sexcentesimo octuagesimo-sexto, & finiit circa annum 695.* Deinde Turnaldum Episcopum agnoscit *ad annum* vsque *septingentesimum-nonum.* Ex Historia iussu Childebrandi scripta constat, quòd Ebroinus ad Martinum Ducem nuncios anno Christi sexcentesimo octogesimo direxit *Ægilbertum ac Regulum Remensis vrbis Episcopum.* Hadrianus Valesius [a] *Ægilbertum*, cui prædicta Historia nullum Titulum attribuit, eundem constituit cum Agilberto Parisiorum Episcopo, qui teste Bedâ [b] *senex & plenus dierum obiit.* Certè Agilbertus peruenire potuit ad annum Christi sexcentesimum octogesimum, vt ad illum annum sub finem Tomi prioris iam scripsimus; fortè peruenit & ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-sextum, vt Seuertius arbitratur. Quicquid sit, Sigofridus Agilberti successor sedebat anno Christi DCXC. cùm Templi Blangiacensis facta est dedicatio.

[a] Lib. 22.

[b] Lib. 3. c. 3.

XXXII. Sexto loco, Anonymus nominat *Siluium aduenam Episcopum de Tholosa venientem.* Anonymo suffragatur Malbrancus. At Siluinus Episcopus in Belgium seriùs venit. De illo fusiùs agemus sub Chilperico Tertio Rege.

XXXIII. Septimo loco, Anonymus nuncupat *Leodegarium Episcopum & futurum Martyrem*, omittit Malbrancus, nec immeritò, Leodegarius enim, vt Tomo superiore dictum est, anno Christi sexcentesimo septuagesimo-octauo Martyrium consummauit.

XXXIV. Octauo loco, Anonymus ponit *sanctum Richarium*, Malbrancus *Abbatem sancti Richarij.* Sanctus Richarius Centulensis Monasterij conditor ac primus Abbas ineunte Theodorici Tertij Principatu vitam clausit, sed ante multos annos in eremum secesserat curâ Cœnobij priùs in Ocioaldum transmissâ, de quo dubium moueri potest, an superstes in viuis esset cùm Blangiacensis Ecclesia dedicabatur. Rectè igitur Malbrancus expunxit sanctum Richarium, & illius loco reposuit Abbatem Monasterij, quod hodie nuncupationem ab eodem sancto Richario gerit, nec illius Abbatis nomen vsurpauit, quia ignotum.

XXXV. Nono loco, Anonymus recenset *sanctum Eligium.* Malbrancus non ausus est sanctum Eligium nominare, quem sciebat à multis annis mortuum priusquàm Templum Blangiacense dedicaretur, Sedium tamen, quas Eligius Episcopus insedit, nomina retinuit, & Præsulibus, qui Blangiacensis Ecclesiæ dedicationi interfuerunt, *Episcopum Nouiomensem & Tornacensem* annumerauit. Sanctus Eligius, qui Nouiomensis simul ac Tornacensis Episcopus fuit, ex hac vita discessit anno Christi sexcentesimo vndesexagesimo, successit sanctus Mummolinus, qui Pontificatum annis sex ac viginti tenuit, obiitque anno Christi sexcentesimo octogesimo-quinto, tum Hautcarius de quo recurret sermo. Si Basilica Blangiacensis anno Christi sexcentesimo octogesimo-secundo dedicata est vt Malbrancus opinatur, Diœceses Nouiomensem & Tornacensem tunc regebat Mummolinus, si verò iuxta nostrum calculum illa dedicatio in annum Christi sexcentesimum nonagesimum reiici debet, prædictas Diœceses tunc administrabat Hautcarius Mummolini successor.

XXXVI. Decimo loco, Anonymus profert *sanctum Pharonem de Meldis ciuitate.* Malbrancus non recedit ab Anonymo. Sed neutri fides habenda. Pharo enim, vt Auctor vitæ testatur, *fuit in Episcopatu à Clotario Rege vsque ad Childericum*, obiitque Childerico Secundo Monarchiam Francorum obtinente, vt Tomo superiore ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum secundum probauimus. Pharoni successit Waldebertus, tum Hildeuertus, qui sedere cœpit anno Christi sexcentesimo octogesimo, & ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum peruenire potuit.

Vndecimo loco, Anonymus refert *sanctum Autbertum Cameracensem Episcopum*, cuius nomen à Malbranco reticetur, Diœceses verò nominantur *Cameracensis & Atrebatensis*. Bollandus [a] in Commentario [b] vitæ sancti Siluini Episcopi præuio, manuscriptam sanctæ Berthæ Blangiacensis fundatricis vitam allegat, in qua Cameracensis Episcopus, de quo nobis hîc inquirendum, non *Autbertus* sed *Elbertus* appellatur. At in Atrebatensium Cameracensiúmque Episcoporum nomenclatura quis locus Elberto? Vindicianus, qui post Autbertum proximus sedit, factus est Episcopus Atrebatensis & Cameracensis anno Christi sexcentesimo vndeseptuagesimo, diúque post Blangiacensem dedicationem vixit. AN. CH. 690. THEODOR. III. R. 17. XXXVII.

[a] d. 17. Febr.
[b] Num. 20.

Denique apud Malbrancum occurrit *S. Demandus Episcopus Londinensis*. Sed quis ille? In Codice Blangiacensi, ex quo Bollandus vitam sanctæ Berthæ descriptam legit, non inuenitur Demandi nomen, nec in Londinensium Episcoporum vel Sanctorum catalogo. XXXVIII.

Idem Bollandus in prædicto Commentario [c] vitam sanctæ Berthæ post annum Christi millesimum centesimum tricesimum-nonum scriptam tradit. Auctor, cùm Episcopos Abbatésque complures ad Blangiacensem dedicationem conuenisse legisset, aut pro Ecclesiæ more ac sanctæ Berthæ dignitate conuenire debuisse putaret, celebriores aliquot percensuit, quos circa ea tempora vixisse existimabat. Quia ignarus erat Chronologiæ, lapsus est in multos errores & anachronismos, quos correximus, vt scias quinam illorum locorum Episcopi Abbatésve fuerint, cùm facta est Blangiacensis Templi dedicatio. XXXIX.

[c] Num. 22.

Res mira tunc contigit, quam Anonymus in eadem sanctæ Berthæ vita sic enarrat. *Episcopus, in cuius Diœcesi actum est, interrogauit si omnia adessent dedicationi necessaria. Responsum est à piissima Bertha cuncta adesse. Tunc ille. Affer, inquit, hyssopum vt preparetur vsui necessario. Et illa. Huc vsque nesciebamus, Pater, si de illo aliqua necessitas huic operi adiungeretur. Et ille. Sine hyssopo, ait, nullomodo aliquis nostrûm contra constitutionem nobis à Patribus traditam aliquam Ecclesiam dedicare præsumit, ne ordo ministerij nostri canonicis constitutionibus contraïre vel repugnare videatur, ac propter hoc vituperabilis esse indicetur. Igitur beatissima Bertha nimio terrore percussa angustiari cœpit, quòd ad conuentum talium ac tantorum virorum dedicatio Basilicæ elongaretur. Oratorium igitur celeriter ingrediens, & toto se corpore in terram sternens expertum præsidium Domini Sanctorúmque suffragia intentè significabat, dicens; tribulationes cordis mei dilatata sunt, de necessitatibus meis erue me, Domine, & cetera ad hanc deprecationem conuenientia. Dum verò beata Bertha aliquantulùm moram in Ecclesia egisset, Bainus Episcopus* (in exemplari malè Rauengarius) *paululum irâ commotus simul cum ceteris Episcopis infecto negotio redire disposuit. Intereà verò, dum beata Bertha in oratione iacebat prostrata, accessit vna ex ancillis, quæ ei familiariùs ceteris seruiebat, pauimentum pede fricans, ac signis quibusdam, in quantum ausa erat, Dominam de oratione excitare nitens. Piissima verò Bertha se ab oratione aliquantulùm erigens inquisiuit quidnam vellet. Et illa. Ecce, inquit, Domina mi, homo nuper adueniens ad portam residet, hyssopum venalem deferens. Tunc illa ex intimo cordis Deo laudes & gratias referens ait. Dei sunt hæc dona, non hominis. Venit ibidem alius nuncius, qui illam grauiori mœrore percussit inferens venerabiles Episcopos Baino* (perperam Rauengario) *instigante recessisse. Illa autem. Potens est, inquit, Deus, in quem confido, per eandem viam reducere illos, missóque citissimè nuncio post illos intimauit de mirabili dono Dei. Quod illi audientes reuersi sunt sub omni festinatione pœnitentiam agentes, eò quòd sine consensu illius nondum perpetratâ dedicatione discesserant. Beata verò Bertha affata eos dixit. O prouidi Pastores, ô egregij Rectores Ecclesiasticorum gregum, vt quid me vnam ex ouiculis Christi tam subitâ absentiâ solam relictam voluistis. Cui aiunt. Ne causeris, Domina, Dei enim prouidentiâ actum est, vt exinde multò gloriosiùs magnificeris. Dei autem inspiratione adunati vnà cum Clero & populo multo dedicaue-* XL.

AN. CH. 690. THEODOR. III. R. 17. *runt ipsum Templum in lætitia atque veneratione maxima in honore Genitricis Dei Mariæ quinto Idus Ianuarij.* Cur Rauengarij loco Bainum eius decessorem restituamus, exposuimus suprà.

XLI. Idem Auctor, quoniam à Blangiacensis Monasterij conditu mox ad eius dedicationem transit, Bertham eiúsque filias Gertrudem & Deotilam post eandem dedicationem statim velatas affirmat. Sed eas Monasticen citiùs amplexas esse iam ostendimus. Fortè licèt ab aliquot annis velatæ fuissent, velamen ab Episcopis, qui conuenerant ad dedicandam Ecclesiam, denuò in augustiori solemnitate postularunt acceperúntque. Textus talis est. *Post peractam verò dedicationem rogauit beata Bertha præfatos venerabiles Episcopos tam sibi quàm filiabus suis dicare atque imponere velamina, ac diuinis iugiter mancipare ministeriis. Velata est igitur piissima Bertha glauco velamine vnà cum duabus nobilissimis filiabus suis ac Deo deuotis, Gertrude videlicet veneranda & Deo dilecta Deotila. Nam Gesla cælestis stemmatis gemma, Gesa quoque dignissima Dei margarita, in albis pretiosissimas Domino animas reddiderunt. Præfatæ verò duæ vno ardore conuersæ optimo proposito bonæ conuersationis exemplum piissimæ matris imitantes studiosè contra diaboli occultas insidias decertauerunt, ac fortiter perstiterunt à Domino in perpetuum coronandæ. Emma autem in laico habitu bonæ indolis ætatem gerens charè nutriebatur cum omni diligentia inter ceteras sorores suas. Sancta autem ac piissima Bertha commendauit seipsam humili deuotione Dei seruitio omniúmque Sanctorum patrociniis vnà cum nobilissimis ac Deo charissimis filiabus suis Gertrude scilicet ac Deotila. Quicquid etiam possessionis aut patrimonij habere visa est, ad Blanziaci amœnissimum Monasterium firmissimè sub testificatione plurimorum tradidit famulatui diuino mancipandum, & inibi Deo seruientibus in perpetuum possidendum.*

XLII. [a] Cap. 44. GRATVS EP. SEDVNENSIS. [b] Num. 25. EPISCOPI DARANTASIENSES. Franciscus Augustinus ab Ecclesia Salutiensis Episcopus in Historia Chronologica Regionis [a] Pedemontanæ, vbi seriem Episcoporum Sedunensium texit, ad hunc annum meminit Grati, quem Amato, de quo ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-quartum [b] Tomo superiore locuti sumus, proximè successisse fas est opinari. De annis Metropolitarum Darantasiensium, cui Sedunenses Episcopi subsunt, non ita determinatè loqui licet. A Concilio enim Cabilonensi, quod regnante Clodoueo Secundo celebratum est, ad ætatem vsque Ioannis Octaui Papæ, in Darantasiensium Pontificum Nomenclaturis nulla deprehenditur epocha, quoniam sola hodie supersunt vndecim Episcoporum nomina, qui medij sederunt inter Baudomerem, qui Synodum Cabilonensem anno Christi sexcentesimo quadragesimo-quarto suâ subscriptione communiuit, & Teutrandum seu Teutrannum cui Ioannes Octauus Papa quarto Idus Iunij, Indictione vndecimâ, id est, anno Christi octingentesimo septuagesimo-octauo, literas inscripsit. Illi autem Antistites in prælaudata Pedemontanæ Regionis Historia Chronologica sic enumerantur. *Emiterius, Widenardus, Ioannes, Leodrandus, Aubertus siue Vmbertus, Bonimundus siue Rosimundus, Errusino siue Ermino, Possessor, Eodebertus siue Rodoabertus, Andreas, Audax.* Ad superiorem Tomum, quem anno Christi sexcentesimo octogesimo clausimus, pertinuerunt Emiterius & Widenardus; ad præsentem verò pertinent quatuor proximi successores, Ioannes videlicet, Leodrandus, Aubertus siue Vmbertus, & Bonimundus siue Rosimundus, in quatuor enim Pontificatus commodè partieris annos duos & septuaginta, quos à morte Dagoberti Secundi Regis ad Regnum vsque Pippini Breuis numeramus.

XLIII. [c] D. 8. Iul. LANDRADA ABBATISSA BELISIENSIS OBIT. Fisenus [c] mortem Sanctæ Landradæ circa hunc annum collocat in floribus Ecclesiæ Leodiensis. Landrada puellarum Cœnobio, cui nomen Belisia, præerat à multis annis. *Illa Sanctum Episcopum Lambertum accersiri præcepit, vt in morte quoque eius frueretur colloquiis, cuius in vita iucundabatur semper consiliis. Accepto tristi nuncio Sanctus senex omnibus se expedit, viámque*

que dum maturat, Landrada interim de hac corruptibili domo in aternitatem transmigrat. Sed nunquam voto fraudatur cui ad desiderium charitas adminiculatur. Nam in eundo Pontifex ingruentibus tenebris lassos artus humi dum deponit, dulci visione iucundatur. Semiuigilanti & velut in ecstasim rapto quadam graui maiestate venerabilis virgo apparuit, & senilem arguens tarditatem, solitâ & familiari collocutione de mora reprehendit, cur scilicet abeunti mysteria ipse suis manibus non tradiderit, cur oculos non clauserit, pedes & manus ipse non composuerit, cur sudarium ipse non superduxerit, & cetera qua illius sunt hora & officij. Ille excusans negligentiam & pratendens obedientiam, preuenit, ait, ô virgo, officium necessitas, quod tibi nostra debebat infirmitas, cetera qua supersunt, tuum est prascribere ex imperio, meum erit facere ex debito, pracipuè de sepulchri loco. Et illa, arrectis, inquit, oculis cælum suspice, & quò se extendat per medium lucis nimbum Crucis signum diligenter intende. Lambertus totum se in visionem extendens, & velut quosdam fulguris tractus quo poterat conatu sequens, notat locum Crucis fulgore designatum, cum admonitione virginis ita dicentis. Hic sepultura locus, hic cinerum meorum erit tumulus vsque in diem quâ iussit Dominus. Hac iucundâ illius demonstratione, istius attentione virgo cælis recipitur, Episcopus à somno erigitur, & relegens visionis sua libellum, festinato & prater vires cursu delatus Belysiam, inuenit eos iam agentes de sepulchro intra Ecclesiam. Expletâ oratione, Episcopali facundiâ plebem suam alloquitur, postremò de reuelatione ad eum facta sermonem ingreditur. Submurmurant statim vniuersi, & necdum perorantem clamore tumultuario impediunt & velut impugnant. Hic, aiunt, fuit consecrata & prelata, eius opibus hac creuit Ecclesia, hic per eam puellaris adoleuit turba. Hic cacos illuminauit, hic claudos erexit, hic omnibus incommodis se opposuit. Tu ipse hic studiorum eius adminiculator, tu virtutum attestator, ipsiusque huius Ecclesia consecrator. Non est Episcopi, populum ledere; non est Pastoris, oues velle spoliare. Persuasibilis & facetè ornata visio, vt quam viuam tenuimus, mortuam amittamus. Nullum hoc pietatis, nullum hoc officium humanitatis, sanctam à nobis dimittere, virtutum operatricem aliis relinquere. Age tua pro officio, cetera nos curabimus pro tempore & negotio. Hac tumultuaria plebis Lambertus permotus pertinaciâ, facile est, inquit, praesse ciuibus, sed difficile placere omnibus; obedire quidem oportuit Deo magis quàm hominibus, sed certus cùm sim nihil posse mutari de omnibus quacunque voluerit Dominus, sciens & prudens manum in flammam mitto, & voluntati vestra interim me prebeo. Sic ad votum populi virgo sepelitur, sed Episcopo nihil de pristina solicitudine imminuitur. Sciebat enim faciliùs elementa posse mutari, quàm Landradam mentiri. Ieiunium sibi indicit, orationes cum ieiuniis continuat, demùmque exacto triduo in concione pro re pauca declamat. Dei, inquit, voluntati nolle obedire, contra torrentem brachia est extendere, ideòque tempus iam est, de vestro quoque vt pendeat iudicio, quid illa nobis dudum exposita sibi velit nostra visio. Ocularia fides adhibeatur tumba virginis, vt omnis super hoc negocio scrupulus amoueatur. Acclamatur ab omnibus, pedibus eunt in sententiam, & apertâ tumbâ, non modò corpus, sed neque ipse reperitur corporis loculus. Expallent tacito murmure ceteri, solus Episcopus Deo gratias agens, & vt filios paternè demulcens, quia, inquit, iam quieuit diffidentia, experiamur nunc, quid possit Dei magnificentia. Pradux ipse viam arripit, populus comes secum Winsterhouum vsque percurrit. Ibi relegens sua illius visionis indicia & ostensa Crucis vestigia, effossâ humo, virginis glebam cum ipso sarcophago inueniunt transportatam, eo ordine, eâ decenti reuerentiâ locatam, vt nulli sit dubium, Angelorum id effecisse ministerium. Hoc tam admirabili spectaculo, tanquam potatis æterni illius deliciis paradisi, aliquandiu iucundati, digna cum veneratione deuotis manibus terram reponunt, & deficientes in seipsis cetera omnipotenti Deo committunt. Post huius Angelica sepultura indicium, tantâ se illic vbertate diffudit caleste beneficium, vt nusquam copiosiùs effluxerit diuini muneris stillicidium. Hæc Theodoricus Abbas in vita beatæ Landradæ. Sed Belisiæ nihilo inferior sanctæ virginis gloria permansit in multas ætates. Eius enim excultæ disciplinâ sacratæ Deo Sodales Monasticen magnâ gloriâ retinue-

AN. CH. 690. THEODOR. III. R. 17.

runt, ex quo nomen loco perseuerat *Munster Bilsen*, vt distinguatur à vicino oppido *Bilsen* dicto. Est hodie Collegium nobilium Canonicarum à sinistris viæ quâ Tungris Traiectum ad Mosam itur, vt Miræus & Fisenus obseruarunt. Colitur sancta Landrada octauo Idus Iulij, quo die decessit.

XLIV. S. HADELINI OBITVS, [a] d. 3. Febr.

Floruit in eadem Diœcesi Traiectensi Hadelinus Cellensis Monasterij primus institutor, cuius obitus propter Scriptorum inopiam anno certo consignari nequit. Etenim, vt Bollandus in prolegomenis ad illius vitam [a] scribit, ad annum vsque Christi sexcentesimum octogesimum, aut fortassis sexcentesimum nonagesimum, aut etiam diutiùs superstes fuit. Adolescens erat annorum circiter viginti, cùm sanctum Remaclum in Arduennam abeuntem anno Christi sexcentesimo quadragesimo-quinto comitatus est. Quot annos vixerit; vtrùm Canonicos apud Cellas an Monachos congregarit, vtrùm Abbas an Eremita dici debeat, haud liquet. Super ætate nihil audemus pronuntiare. Monachos primùm apud Cellas ab eo institutos suadent Monasticæ vitæ tyrocinium sub Remaclo Abbate positum & Cellarum situs Monachis opportunior quàm Canonicis. Illum tamen opinamur Abbatis titulo abstinuisse, quia vitam potiùs Eremiticam duxit quàm Cœnobiticam. *Cellenses, apud quos*, vt Molanus affirmat, *in Diui Hadelini Ecclesia Præpositura remansit, pingunt eum vt Eremitam quia Eremiticam vitam apud eos egit, eo videlicet in loco, vbi in hunc vsque diem sepultura eius cernitur, superextructâ ædiculâ, quam in memoriam Eremiticæ eius vitæ Anachoreta inhabitat.* Monachis Cellensibus successerunt Canonici. Tempus istius mutationis ignoratur.

TRANSLATIONES. * de la Marck. * Vueset.

Anno Christi millesimo trecentesimo tricesimo-septimo Canonici, cùm à domino Cellensi multùm opprimerentur, clàm cum feretro & corpore sancti Hadelini Leodium aufugerunt. Erat enim Ecclesia Cellensis vna ex Abbatiis sancti Lamberti. Quare Adolphus de Marca * Leodiensis Episcopus, habito Capitulari consilio, corpus sanctum cum Canonicis misit Visetum *, quod ad Mosæ ripam situm est inter Leodium & Traiectum, nouísque tunc muris & turribus vallabatur. Sanctus Hadelinus à Visetensibus aliter pingitur quam à Cellensibus.

IMAGINES.

Viseti enim pingitur *in veste Doctorali longa, coloris nigri, gestans in manu pedum, cui supereminet Crux, eíque Cruci columba insidet.* A Leodiensibus in collecta diei, doctor fidei vocatur. Lege Molanum in Natalibus Sanctorum Belgij, tertio Nonas Februarij, quo die sanctus Hadelinus obiit, colitúrque multis in locis.

XLV. EPISCOPI VESONTION.

Ab anno Christi sexcentesimo octogesimo-primo, quo Claudius Episcopus, vt Monachus in Cœnobio Condatescensi fieret, Episcopatum Vesontionensem dimisit, ad Gedeonis vsque Pontificatum, cuius initium anno Christi circiter septingentesimo tricesimo-quinto consignandum videtur, effluxerunt anni circiter quatuor & quinquaginta. Tempore illo septem sederunt Episcopi, Felix, Tetradius, Albo, Wandelbertus, Euroldus, Aurulcus, & Herueus. Quot annos singuli sederint haud liquet. Euroldus *anno duodecimo sui Episcopatûs* excessit è viuis. Wandelbertus *parui temporis interuallo siue aliquantulo tempore* Pontificatum gessit. Herueus Episcopali officio *aliquandiu* perfunctus est. De ceterorum annis nihil compertum habemus. A recto tamen computo non multùm nos aberraturos arbitramur, si duodecim annos Euroldo, tres Wandelberto, totidem Herueo tribuamus, ac reliquos sex & triginta sic in quatuor partiamur Episcopatus, vt annos nouem Felici, totidem Tetradio, necnon Alboni & Aurulco assignemus. Si valet hæc coniectura, vitam clauserunt Felix hoc anno, Tetradius anno Christi DCXCIX, Albo anno Christi, DCCVIII, Wandelbertus anno Christi DCCXI, Euroldus anno Christi DCCXXIII, Aurulcus anno Christi DCCXXXII, Herueus anno Christi DCCXXXV.

XLVI.

Felix Episcopus infelicissimis fuit moribus; patrimonium Christi decoxit improbissimè; Canonicorum Collegium, virtutum anteà scholam & officinam pietatis, in vitiorum omnium & luxûs academiam conuertit. Tanta

quippe ipsius vel incuriâ, vel prauo exemplo, in Canonicos irrepsit morum licentia, vt sub eius Pontificatu non tantùm ex regularibus ac vitæ communi addictis in proprietarios, sed etiam è castis in obscœnos, ex piis in sacrilegos, ex Clericis demum in milites euaserint. Ita infelix ille Pastor commissum sibi gregem non pauit virenti doctrinæ religionísque gramine, sed lethali veratro & noxiis vitiorum herbis quasi veneno infecit. Hinc scandala in ciuitate; hinc contentiones & iurgia; hinc etiam conflictus & cædes in Clero & populo, adeò vt nonnulli ciues aliquando grauiter à Canonicis læsi, cùm ventum esset ad manus, ingentem eorum stragem ediderint. In eo tumultu Felix sibi timuit, veritúsque, ne in se quoque fieret impetus, agente quodam Comite, quem manuscriptus Codex apud Ioannem Iacobum Chiffletium in Vesontione [a] siue in Metropoli Sequanorum illustrata, *Comitem Montis-Beligardi* vocat, clam subductus est è ciuitate, & ad superiores partes Burgundiæ secessit. Ex quo fertur nullam vnquam diem (siue id æternæ calamitatis prælibatio fuit, seu potiùs paterna miserentis Dei animaduersio) sine graui aliquo dolore ac mœrore transegisse. Ob hanc autem ortam morum in Clero dissolutionem factum putat prælaudatus Auctor, vt nonnulli Canonici melioris mentis ad sancti Pauli Monasterium vitæ strictioris ergò se conferrent. Vnde in Necrologio sancti Pauli multos huiusmodi legas, sancti Pauli redditos Canonicos ex sancti Ioannis Canonicis; & hunc inter alios. x. *Kal. Martij, obiit Manasses Ecclesiæ sancti Ioannis Decanus, noster redditus, & hic regulariter sepultus.*

AN. CH. 690. THEODOR. III. R. 17.

[a] Part. 1. n. 89.

XLVII. TETRADIVS.

Tetradius seu Tetrardus, qui Felici successit, corruptissimam quoque vitam duxit. Tunc malum, quod sub decessore natum erat, longiùs serpsit, Clerus omnis atque omnis Ordo disciplinam abiecit. Sacrarum familiarum bonis nimio luxu dissipatis res Ecclesiastica deuenit in eas angustias, vt teste apud eundem Chiffletium [b] antiquo illius æui Scriptore, *Ecclesia Iussani Monasterij, Ecclesia sancti Marcellini*, id est, Ecclesia sanctorum Martyrum Petri & Marcellini, *Ecclesia sancti Petri* Apostoli *quæ sita est in medio suburbij, Ecclesia sancti Pauli, & Ecclesia sanctorum Ferreoli ac Ferrucij, in quibus singulis fuerant olim Congregationes*, vix suum quæque Sacerdotem sustentare possent.

[b] Part. 1. n. 30.

XLVIII. MONAST. HOHEMBVRG.

Gaspar Bruschius in Chronologia Monasteriorum Germaniæ, vbi de Truttenhusio sermonem facit, ad hunc annum primordia Hohenburgensis siue Altitonensis Cœnobij sic refert. *In summitate & apice montis famosissimi ac amœnissimi est Altitona, vel, vt Germanicè vocant, Hohenburgense Monialium sanctæ Odyliæ Monasterium spaciosissimum amplissimúmque, quod anno Domini 690, sub Childerico Francorum Rege, ab Adelrico Ethicone sanctæ Odyliæ patre, Regio in Alsatia Præfecto, eiusdémque Childerici consanguineo in superiori Ehenheymio, ciuitate Alsatiæ, curiam ac sedem suam Ducalem habente, inchoatum, ac arce Regiâ in domum Dei conuersâ conditum, amplissimísque prouentibus annuis munificentissimè donatum esse legitur.* Eadem post Bruschium, quem citat, scribit Martinus Crucius parte primâ [c] rerum Sueuicarum, sitúmque prædicti Monasterij paulò diligentiùs obseruat, illud enim constructum ait *in monte altissimo & celeberrimo Alsatiæ, qui 4 milliaribus ab vrbe Argentina distat, & sanctæ Otiliæ vel Odiliæ iugum, Vogasíque montis caput nuncupatur.*

[c] Lib. 10. c. 10.

XLIX.

In vtroque illorum Auctorum conspiciuntur næui multùm deformes. Odilia patrem habuit Athicum siue Ethiconem, auum Leutharium, Duces Alamanniæ. Falluntur, qui Proceres illos Austrasios cum Neustrasiis confundunt, Athicum cum Adalrico, Leutharium cum Leudesio Erchinaldi filio. Leutharius regnantibus in Austrasia, Sigiberto Tertio, Clodoueo Secundo, Clotario Tertio, & Childerico Secundo, Dux Alamannorum fuit, eíque in Ducatum seu Præfecturam Alamanniæ successit Athicus filius, Childerico Secundo Austrasiæ tum Rege, regnauit autem in Austrasia Childericus ab anno Christi sexcentesimo sexagesimo ad annum Christi sexcentesi-

AN. CH. 690. THEODOR. III. R. 17.

mum septuagesimum-tertium, vnde redarguas Bruschium, quòd Hohenburgense Monasterium *anno Domini 690 sub Childerico Francorum Rege* inchoatum scribat, anno enim Christi sexcentesimo nonagesimo Monarchia Francorum penes Theodoricum Tertium erat.

L. De Odiliæ patre & auo vide quæ Tomo superiore dicta sunt ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-quartum [a]. De matre quid sentiamus, paucis accipe: Sanctæ Odiliæ vitam in duobus Codicibus manuscriptam legimus. Vtrobique mater eius vocatur Berehsinda, & Sigrandæ seu Sigradæ, quæ sancti Leodegarij mater extitit, soror *assertione plurimorum* dicitur. Hæc opinio non displicet.

[a] Nu. 4. 5.

LI. Caue autem, ne quam Bruschius aliique affinitatem inter Childericum Regem & Odiliam finxerunt, inde profectam putes. Leodegarius Augustodunensis Episcopus, vt Anonymus in eius vita scribit, fertur dixisse Childerico, *quòd Regina, quam habebat coniugem, filia sui esset auunculi*. Inde occasio plerisque fortè data, vt Bilihildem, quæ Childerico Regi nupsit, ex Leodegarij matertera vel amita natam opinarentur. Certè Anonymus, vt ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-tertium [b] iam obseruauimus, non de Leodegarij sed de Childerici Regis auunculo locutus est. Childericus enim filiam auunculi sui, siue auunculum in propria significatione siue pro patruo vsurpes, legitimè sibi sociare non potuit in vxorem. Alij Bilihildem & Berswindam sorores faciunt; sancti Leodegarij neptes ex sorore prædicant; nuptásque volunt, Bilihildem Childerico Regi, Berswindam Athico patri Odiliæ. Berswindam, quam sancti Leodegarij neptem ex sorore non inficiamur, duxit Adalricus, Leudesij filius, Erchinaldi nepos. Cetera, quæ de Berswinda circumferuntur, fabulosa sunt, hæc enim nec Odiliæ patri nupsit, nec Bilihildi Reginæ soror fuit aut amita vel matertera.

[b] Num. 2.

LII. NASCITVR. Odilia lucis vsuram accepit regnante tunc apud Francos Childerico Secundo, siue, vt Auctor vitæ scribit, *temporibus Hildrici Imperatoris*. Vixit annos tres supra centum, obiítque Pippino tum Rege, vt Ioannes Ruyrus [c] ex veteribus monumentis in sanctis Antiquitatibus Vosagi montis testatur. Ab anno Christi sexcentesimo sexagesimo quo Childericus Secundus in Austrasia regnare cœpit, ad annum vsque Christi septingentesimum duodeseptuagesimum quo Pippinus Rex vitam clausit, effluxerunt anni centum & octo. Natam igitur Odiliam putamus anno Christi circiter sexcentesimo sexagesimo-secundo, denatámque anno Christi circiter septingentesimo sexagesimo-quinto. Si valet hic computus, agebat annum ætatis circiter duodetricesimum, cùm ab eius patre Athico fundatum est Monasterium Hohenburgense, nec ab hoc calculo recedent ea, quæ de variis eiusdem Odiliæ peregrinationibus mox dicemus.

[c] Part. 2. l. 4. c. 10.

LIII. CÆCA. A natiuitate fuit cæca. Quantùm doloris inde pater conceperit, præter Auctorem vitæ manuscriptum, testantur Richerius in Chronico [d] Senoniensi & Ruyrus in Antiquitatibus [e] Vosagensibus. *Pater vt audiuit quia cæca nata erat, turbatus est in seipso dicens, quia pro aliquo delicto euenisset, cogitans vt eam occidi præcepisset, dixit ad coniugem suam. Nunc cognosco, quia in aliquo Deum iratum habeo, quia hoc euenit michi, antè nulli ex genere meo contigit. Iussit ergo vt occideretur. Mater verò eiusdem filia respondit dicens. Domine mi, noli esse tristis, cognosco quia iudicium Dei manifestandum est, quia ipse Christus respondebat discipulis suis de cæco nato interrogantibus dicens, [quia hic neque peccauit neque parentes eius, sed vt manifestentur opera Dei in illo.] Ipse verò nolebat per hæc verba consolationem habere, sed magis ac magis in corde suo dolebat, si hæc puella viueret, dixítque iterum ad coniugem suam, magnam sibi verecundiam esse, quòd filia eius visu oculorum frustrata esset. Et ideo præcepit ei, vt aliquem sibi familiarem satageret quærere, per quem ipsa puella occideretur, aut in eum locum duceretur, vbi manifestaretur nusquam. Mater verò magnis angustiis circum-*

[d] L. 1. c. 14.
[e] Part. 2. l. 4. c. 1.

data, iussionem mariti non sponte perficiens, huc illúcque animo fluctuare cœpit, ignorans quid filia sua facere debuisset, tandémque animo suo diiudicauit melius esse, vt eam in peregrinationem mitteret, vel in aliquod latibulum, quàm per consilium morti traderetur, & obnixè studebat Dominum deprecari, vt consilium sua gratiæ per Spiritum Sanctum ei ostendere dignaretur, qui mœrentium consolator esse cognoscitur. Tunc Domini inspirante gratiâ recordari cœpit cuiusdam fœminæ quam ab infantia familiariter in domo sua nutrierat, sed propter aliquod delictum eo tempore de domo sua eiecta erat. Sed iam marito coniuncta filiam cum viro suo possidebat. Domina verò eius audiens eam iam filiam habere, memórque pristinæ familiaritatis misit nuncium, vt eam ad se magna cum festinatione accersiret. Quæ imperium suæ dominæ gratulanter amplectens, quod per nuncium mandauerat, velociter ad eam peruenit. Postquàm ergo se mutuò viderunt, domina eius cum magna tristitia ei cuncta replicando retulit, quæ vel qualiter dominus eius super filiam suam mandauerat. Ipsa autem famula vt audiuit quomodo domina eius contristabatur, multùm dolori eius condolens dixit ad eam. Domina mea, Deo cara, nolite mœrore affici propter filiam tuam, quia ipse Dominus, qui eam secundùm voluntatem suam creauit, potens est etiam in ea restaurare quod imperfectum est. Quòd si vestræ placuerit voluntati, tradite eam mihi ad alendum, meum enim erit, Domino annuente, perducere eam ad perfectam ætatem. Tunc venerabilis domina, consolatione susceptâ, accepit puellam, & tradidit in manus ancillæ dicens. Tibi eam do ad nutriendum, & Domino meo Iesu Christo commendo. Tunc ipsa gratulanter acceptâ puellâ remeauit in domum suam, & nutriuit eam ferè per annum integrum, vsquedum ipsi vicini sermocinarentur, cuius filia hæc esset, quam ipsa tam honorabiliter nutriret. Nutrix autem eorum agnitione compertâ verborum, magno timore perculsa, quia hoc palàm fieri timebat quod occultare cupiebat, misit nuncium, & intimauit dominæ suæ qualiter vicini eius loquerentur. Ipsa autem ei remandauit, vt latenter properaret transfugere in alium locum qui Palma vocabatur, ibíque secum ipsam puellam occultaret, asserens se ibi habere quandam amicam, quæ illi necessaria, quibus indigeret, largiretur. Tunc iussionibus eius latenter obtemperans ad consignatum peruenit locum, & in eodem Cœnobio puellam educauit, donec cuidam Episcopo B. Erharto de partibus Bawariorum Dominus in visione mandauit dicens. Vade ad quoddam Monasterium, quod dicitur Palma, & ibi inuenies puellam à natiuitate cæcam; accipe eam & baptiza in Nomine Trinæ Maiestatis, imponens ei nomen Odilia, & continuò post Baptismum visum recipiet. Ipse ergo præceptum sibi iniunctum implere festinans properè ad præfatum peruenit locum, ac omnia, sicut ostensum ei fuerat, inuenit. Tunc accepit ipsam puellam, & secundùm mandatum sibi datum eam in fontem sanctificatum immersit, & cùm eam à fonte sancto eleuaret, & oculos ipsius chrismate liniret, illicò ligaturis oculorum laxatis clarè intendebat in faciem Antistitis. Sanctus ergo Dei famulus ingenti gaudio repletus dignas Deo laudes ac gratias retulit, & eidem Congregationi quomodo in visione ei omnia ostensa sunt patefecit, ammonens & exhortans ancillas Christi, vt strenuè diligentérque curam virginis Deo consecratæ niterentur habere, &c. Patri autem eius cælitus ostensum est, quòd filia sua, quam interimi decreuerat, & quomodo per Episcopum sacro fonte abluta visum recepisset. Antistes autem ignorans, quòd patri illius hæc omnia reuelata fuissent, dum in patriam rediret, missò nuncio ad prædictum Ducem ei omnia quæ gesta erant intimauit, obsecrans enixè vt dissensionem, quæ inter se & filiam eius, diabolo incitante, erat, Deo opitulante disrumperet, & in concordiam redire festinaret. Huc vsque Auctor vitæ ineditus.

AN. CH. 690. THEODOR. III. R. 17.

BAPTIZATVR.

LIV. Vbi & à quo baptizata sit Odilia, non omnes conueniunt. Auctori proximè citato Paulus in vita sancti Erhardi siue Erharti Episcopi sic astipulatur. *Eo tempore Duci Ethiconi* siue Athico *filia cæca nascebatur, quo comperto pater erubescens, execrabilem in filiam dedit sententiam, scilicet vt capite plexa relinqueret vitam. At cùm materna super filia quaterentur viscera, patris crudelitatem matris frustrabatur pietas, datámque nutrici filiam in Monasterio Palma*

AN. CH. 690. THEODR. III. R. 17. *secretò eam nutriri præcepit.* Et paulò pòst. *In partibus ergo Bauariæ, cælestibus intento B. Erhardo reuelatum est, vt ad Rheni fluminis partem repedaret, puellam baptizaret, ac cæcam illuminaret. Qui iubentis vocem obedientiæ pede secutus ad destinata peruenit loca. Quæsitam ergo & oblatam cùm vidisset puellam, genas rigatus lacrymis, cum graui suspirio manus oculósque leuauit ad Deum, cúmque diu multúmque tacitâ prece cordis diuinam laudaret, magnificaret ac benediceret clementiam, tandem in verba vocem subministrans, lux, inquit, vera, Iesu Christe, qui illuminas omnem hominem venientem in hunc mundum, pietatis tuæ rorem instilla famulæ tuæ, corde corporéque illam illuminans. Deinde post fidei sacra rudimenta dato nomine, pro gestu rerum, Othilia, quod interpretatur Deus Sol, cùm sacrâ fontis eam immersisset vndâ, & post cetera dixisset, ipse te illuminet in anima & corpore (ô virtus admiranda, Sanctíque Patris merita!) secundùm vocem ac voluntatem in terra petentis, virtus agebat in cælo præsidentis. Nam hactenus ignota fenestras frontis lucis irrupit iucunditas, & Deo vero Sole illuminante per impositionem manûs S. Erhardi plenam natiuitatis perfectionem tandem puella sortita est.* Eadem compendiosiùs scribit abbreuiator Pauli. Locum, vbi Ottilia Baptismum suscepit, determinatè non notat Conradus de monte Puellarum; prouinciæ tantùm, in qua res peracta est, Alsatiæ videlicet nomen vsurpat, asseritque Ottiliam illic ab Erhardo Episcopo baptizatam fuisse. In Breuiario Ecclesiæ Augustanæ, quod à Paulo Quinto Summo Pontifice approbatum est, & in moderno eiusdem Ecclesiæ Breuiario, Erhardus Episcopus diuinâ reuelatione iussus è Bauaria proficiscitur ad Rhenum, & Ottiliam lauacrum regenerationis flagitantem baptizat. Auctores suprà nominatos cum prælaudatis Breuiariis publicauit Bollandus ad diem octauum Ianuarij, quo festum sancti Erhardi celebratur.

LV. Paulus eiúsque abbreuiator non dissimularunt alia legi in vita sancti Hildulphi Treuirensis Episcopi, nempe quòd idem Hildulphus baptizarit Othiliam, & Erhardus Hildulphi frater eam de fonte sacro leuarit. Paulus enim textui suprà citato hæc subiunxit. *Quia in beati Hildolphi vita scriptum est ipsum* Hildolphum *eam* Othiliam *baptizasse, istúmque sanctum virum* Erhardum *eam de fonte leuasse, negligenter hunc locum relinquere visum non est, sed admonere, quid horum verius sit, de sanctæ Othiliæ vita quærendum.* Et abbreuiator Paulum hoc loco sic contraxit. *In vita tamen Hildolphi legitur, quòd ipse eam* Othiliam *baptizarit, beatum verò Erhardum eam de sacro fonte leuasse.* Non inficiamur illa commemorari in vita sancti Hildulphi. *Eodem tempore*, inquit Auctor [a] istius vitæ, *quo sancta hæc & germana luminaria,* Hildulphus & Erhardus fratres, *mutuæ conuersationis vinculo connecterentur, defertur eis cuiusdam Hesticonis* siue Ethiconis aut Athici *Ducis filia, à natiuitate cæca, atque, vt eius misereantur, mæsti rogauerunt parentes, quam cùm sancti Patres cognouissent esse gentilem, factam priùs catechumeam Domino commendarunt, & pro ea humiliter deprecati sunt. Posteà verò S. Hildulphus eam baptizauit. Quam de more Ecclesiæ S. Erhardus de sacro fonte excipiens, iam mente & corpore illuminatam nominauit Odiliam.* Sed & ipsiusmet Pauli superiùs allegati consilio quænam illarum opinionum verior esset, *de sancta Othilia vita* quæsiuimus.

[a] Ap. Sur. d. 11. Iul.

LVI. Qui vitam sancti Hildulphi conscripsit, in rebus, quæ spectant ad Baptismum sanctæ Odiliæ, non eâ dignus est fide, quâ præcitatus Anonymus, qui sanctæ Odiliæ vitam in literas retulit, ídque, vt obseruatum suprà, constat ex eorum etiam iudicio, qui posteris vitam sancti Erhardi commendarunt, nec priuata desunt argumenta, quibus hæc sententia fulciatur.

LVII. Primò, locus, vbi Odilia baptizata est, in vita sancti Hildulphi perperam dicitur is fuisse, in quo *sancta & germana luminaria*, Hildulphus & Erhardus, *mutuæ conuersationis vinculo connecterentur*, Medianum videlicet Monasterium, quod Hildulphus Episcopatu Treuirensi sponte abdicato construxerat. Illuc enim Erhardus ad fratrem è Baioaria sæpè proficiscebatur. Non

alium locum designat Richerius, apud quem libro primo [a] Chronici Senoniensis hæc leguntur. *Cùm B. Hydulphus in hac ærumnosa peregrinatione debilem duceret vitam, & fama suæ conuersationis longè latéque diffunderetur, cognouit vir sanctus Erardus Episcopus eius germanus ipsum in hac Vosagi solitudine peregrinari. Qui quantocyùs iter arripiens ad partes istas, vt fratrem, quem videre desiderabat, inueniret, accessit, quem diu quæsitum in Monasterio, quod iam ædificauerat, inuenit, qui eum ingenti gaudio suscipiens, vitam pluribus diebus duxere cælestem. Cùm verò hæc ita se haberent, contigit cuiusdam nobilis filiam cæcam ad Monasterium dictum deportari, quam pater eius Ethico nomine, quia cæca nata fuerat, necari præceperat.* In vita autem sanctæ Odiliæ & in vita sancti Erhardi, Monasterium, in quo baptizatur Odilia, non Medianum vocatur sed Palma, nec virorum est vt Medianum sed fœminarum, quibuscum Odilia enutritur, permanétque post susceptum etiam Baptismum, donec ad paternam domum à fratre reuocatur. AN. CH. 690. THEODOR. III. R. 17.

[a] Cap. 14.

LVIII. Secundò, in vita sancti Hildulphi, puella à natiuitate cæca defertur à parentibus, qui sanctos Patres, Hildulphum & Erhardum, *vt eius misereantur, mæsti* rogant. At si filiam ambo parentes Athicus & Berehsinda supradictis Episcopis curandam obtulerunt, cur illam baptizatam ac sanatam pater domum secum non reduxit? Absentibus insciisque parentibus Odilia baptizata est, luménque oculorum recepit. Id apertè docent Paulus in eius vita & Richerius in Chronico Senoniensi. Paulus, vbi agit de lætitia, quâ perfusi sunt ij, quibus in notitiam miraculum tam illustre venit, nullam Athici mentionem facit. *Fit*, inquit, *gaudium ingens circumquaque miraculum cognoscentium; Pater*, id est, Erhardus Episcopus, *ad cælum laudibus tollitur, puella beatificatur, mater* Berehsinda *consolatur, virtus diuina prædicatur.* Huius Auctoris mentem non benè assecutus est abbreuiator, & illam phrasin, *Pater ad cælum laudibus tollitur*, quæ de Erhardo Episcopo summis laudibus post sanatam Odiliam ad cælum euecto intelligi debet, malè reddidit, perperámque ad Athicum Odiliæ patrem sic detorsit. *Gaudent ergo cuncti & mirantur vniuersi; pater exultat, mater consolatur, diuina virtus ab omnibus laudatur.* Odiliâ illuminatâ, mulier, quæ rogatu matris, clam patre, puellam nutriendam susceperat, matrem de miraculo certiorem fecit, patrem nequaquam, memor odij quod ille in filiam aliàs conceperat. Quàm prudenter nutrix egerit, probauit euentus. Auditâ filiæ illuminatione pater iram non deposuit, filium enim, quòd sorori reditûs auctor fuisset longo pòst tempore verberauit, imò interemit, vt dicemus infrà. Facessant igitur ij, qui lectâ sancti Hildulphi vitâ præualidum se nactos argumentum putant, vt Odiliam eidem Hildulpho & Erhardo à patre Athico & matre Berehsinda oblatam audacter obstinatéque asseuerent.

LIX. Tertiò, in vita sancti Hildulphi, Odilia dicitur gentilis, illiúsque parentes mœsti sanctos Episcopos Hildulphum & Erhardum non rogant vt eam baptizent, sed *vt eius misereantur*, id est, vt cæcitatis misereantur quâ laborat. In vita autem sanctæ Odiliæ, parentes eius ob Christianos mores plurimùm commendantur. Laudatur pater, quòd vxore nondum ductâ, *cùm iustus esset, vitámque Religiosam in laico habitu quamuis positus ducere cupiens, Dei inspirante gratiâ cogitare cæpit, vt aliquem locum habitabilem ad Domini ministerium implendum præpararet*, cúmque locum reperisset in præcelsi montis cacumine situm, *cui nomen ab altitudine vrbium Houmburch erat, mox inibi Ecclesiam, & cetera ædificia, quæ militantibus Christo necessaria sunt, ædificari ordinauit.* Laudatur mater, quòd erat matertera sancti Leodegarij Augustodunensis Episcopi, & *quamuis lege coniugali ligata foret, tamen eleemosynis & ceteris iustitiæ operibus dedita, necnon & sanctarum paginas Scripturarum libenter audiens, Deo studebat illibatum exhibere seruitium.*

LX. In rebus igitur, quæ spectant ad Baptismum sanctæ Odiliæ, standum ab Auctore vitæ suprà citato. De tempore, quo baptizata est, nihil audemus

AN. CH. 690. THEODOR. III. R. 17.

asserere. Erhardus Episcopus, qui Boioarios erudiebat, ad fratrem suum Hildulphum in eremo latitantem non semel se contulit. Primam profectionem anno Christi sexcentesimo septuagesimo-septimo [a] consignauimus. Ambo fratres simul manserunt *per annos aliquot continuos*, si fides est vitæ S. Hildulphi à Bollando [b] allegatæ. Conradus *annos aliquot continuos* interpretatur *quatuordecim annos* in vita sancti Erardi, sed Erardum, qui Boioariorum conuersioni sedulus incumbebat, à Boioaria per annos quatuordecim abfuisse non arbitramur. Meliùs à Paulo hæc absentia exprimitur *diebus sat multis*, & ab Anonymo Pauli abbreuiatore *aliquantis diebus*. Erhardus, cùm in Boioariam reuersus esset, diuinâ reuelatione mandatum accepit, *vt ad Rheni fluminis ripam repedaret, puellam baptizaret, ac cæcam illuminaret*. Verba sunt Pauli in sancti Erhardi vita. Nec dissimilia scribit Conradus. *Reuelatum est*, inquit, *ei*, nempe Erhardo, *diuinitus, vt de Bauaria ad Rheni fluminis partes, videlicet in Alsatiam, se transferret, filiámque Ducis Eticonis* siue Athici *cæcam natam baptizaret, & diuinâ iuuante gratiâ tam corporaliter quàm spiritaliter illuminaret*. Inde colligimus Odiliam baptizatam fuisse cis Rhenum in Alsatia intra fines Diœceseos Argentoratensis, vbi tunc situm puellare Monasterium, cui nomen Palma.

[a] Num. 12.
[b] In not. ad vit. S. Erard. d. 8. Ian.

LXI. Quot annos Erhardus post baptizatam Odiliam superstes vixerit, haud liquet. Tres Auctores vitæ, quos, vbi occasio se dedit, vnà cum Breuiariis Augustanis allegauimus, ab Odiliæ Baptismo statim ad ipsius Erhardi mortem transeunt. *Hinc*, id est, ex Alsatia, quò se contulerat vt Odiliam baptizaret, *vir Dei reuersus est in Bauariam*, inquit Conradus, *& in ciuitatem Ratisbonam, vbi specialiter ad inferius Monasterium in honore venerabilis Dei Genitricis fabricatum conuersatus est, sanctitate purissimâ & deuotione mundissimâ delectatus, tunc temporis in virginea diligentia, quâ Deo & Virgini gloriosè diu noctúque seruierunt & seruire studuerunt inibi famulæ Deo dicatæ canonicæ cælibis vitæ. Tantùm autem eundem locum dilexerat pius Pater, vt propriis manibus suis ibidem iuxta Monasterium puteum aquæ dulcis foderat*, &c. *Cùm itaque vir diuinitus iugum Domini continuasset in hac valle lacrymarum, vt diuina gratia ipsum iuberet carnis tunicam exuere, & ciues patriæ cælestis Spiritu Sancto feliciter adire, infra Basilicam supradicti Monasterij ad latus Septentrionale tumulatus est, & ibidem post obitum suum crebris claruit, & hodie claret miraculis*. In multis Martyrologiis celebris est sancti Erhardi memoria sexto Idus Ianuarij. Variis nominibus appellatur, Erardus, Erhardus, Erhartus, Erchardus, Erehardus, Netardus, Errardus & Arionardus.

LXII. Odilia suscepto Baptismo, non statim ad paternam domum reuocata est, quamuis, vt ex eius vita retulimus & ex vita sancti Erhardi confirmare est, Erhardus Episcopus Athicum Ducem per literas quamprimùm hortatus esset, vt quam filiam propter cæcitatem, quam culpa non meruit, priùs exosam habuerat, iam propter sanitatem, quam vera salus Christus reddiderat, amore complecteretur. In eodem Monasterio, vbi baptizata fuerat, diu permansit, donec diabolo incitante odium incurrit quarumdam mulierum, cúmque malè haberetur, per epistolam questa est apud fratrem, qui patrem sic dicitur allocutus. *Nihil aliud postulo, nisi vt filiam vestram, quæ nunc in extera gente omnium suorum destituta parentum consistit solatio, reuocari & vestra præsentiæ præsentari faciatis*. Pater his verbis vehementiùs exasperatus filio præcepit, *vt hac de re omnino reticeret*, filiam enim, quam à natiuitate cæcam viderat & propter cæcitatem iusserat enecari, nolebat in conspectum suum admittere. Quid posteà frater in gratiam sororis egerit, Codex manuscriptus in eiusdem Odiliæ vita sic persequitur. *Bonæ autem indolis adolescens dolori sororis suæ compatiens, patre ignorante, misso curru & ceteris, quæ iter facientibus necessaria erant, fecit eam in proprium reuerti locum. Eodem autem Duce vnà cum filio & suis hominibus consedente in edito eiusdem vrbis loco, qui ob etymologiam ipsius nominis Houmburch dicitur, contigit vt Odilia sponsa Christi in*

MANET IN MONASTERIO.

ti in curru ſedens, ſicut illis temporibus mos erat eundi, cum turba copioſa adueniret, ſicut ei frater diſpoſuerat. Ipſe verò eleuatis ſuis obtutibus cernens multitudinem illam percunctatus eſt quidnam hoc eſſet. Tunc adoleſcens reſpondit quòd filia eius Odilia eſſet. Et ipſe inquit. Quis tam ſtolidus & temerarius fuit, qui eam reuocare præſumpſit ſine meo iuſſu? Frater autem animaduertens, quòd iam latere non potuiſſet hoc quod fecerat, patri reſpondit. Ego famulus tuus arbitrans quòd in opprobrium nobis prouenirent, ſi in tanta paupertate permaneret, multùm illius afflictioni compaſſus reuocaui eam. Sed nunc, pater, hoc mihi indulge, quia ſcio me nimis ſtultè egiſſe, quòd eam ſine tuo reuocare præſumpſi imperio. Sed ipſe, heu! malè iracundiâ deuictus, baculo, quem manu geſtabat, puerum percuſſit duriùs quam ſibi voluntati eſſet. Tunc adoleſcens ex eodem ictu in ægritudinem decidit, vitámque finiuit.

AN. CH. 690. THEODOR. III. R. 17.

LXIII. MORTVO FRATRE

Mortuo filio, pater agendæ pœnitentiæ ſedulò vacauit. Idem enim Auctor in vita filiæ ſic pergit. *Pater verò immanitatem reatûs ſui conſiderans, ſemetipſum in lamentatione & abſtinentia affligere ſtuduit, & longa ſuſpiria trahendo dixit. Væ mihi miſero, quia filium meum interimendo superni iram Iudicis incurri. Ac deinceps vſque ad obitum ſuum in Monaſterio perſeuerans eum ſibi placare nitebatur dignis pœnitentiæ fructibus, & Sanctorum limina frequentando in ſpiritu contrito & corpore macerato eorum interceſſionem implorabat.* Monaſterium, in quo dicitur *vſque ad obitum ſuum* perſeueraſſe, nobis non aliud videtur ab Ebersheimenſi *, quod ſub annum Chriſti ſexcenteſimum octogeſimumquintum fundauit, & ad ſummum ſplendorem euexit ex Cella minoris nominis à Dagoberto Secundo Rege quondam erecta in memoriam filij à mortuis ſuſcitati. Gabriel Bucelinus parte ſecundâ Germaniæ ſacræ de illo Cœnobio ſic ſcribit. *Fundatum pro Ordine S. P. Benedicti ab Ethicone ſiue Attico Duce*, &c. *ſub A. C. 685. etſi iam antè Cella ibidem erecta eſſet Monachorum à Dagoberto Rege in memoriam reſuſcitati à S. Arbogaſto ex mortuis filij, qui eo ipſo loco in venatione ab apro percuſſus interierat, inde etiam petitâ nominis impoſitione. Ceterùm Ethico ad ſummum ſplendorem euexit, vt potior fundator habeatur.* Idem Ethico Monaſterium Hohenburgenſe poſt quinquennium ædificauit teſte eodem Auctore, nec ab ea ſententia recedit Codex noſter in vita ſanctæ Odiliæ, vbi legimus Odiliam poſt fratris mortem cum Monacha, quæ venerat è Britannia, *multo tempore* in Monaſterio permanſiſſe, donec pater Cœnobium Hohenburgenſe cum omnibus appendiciis in manibus eius tradidit. *Tunc*, id eſt, poſtquàm frater Odiliæ vitam clauſit, pater *supernâ diſponente clementiâ recordatus eſt abiectionis filiæ ſuæ, eámque ad ſe accerſiri præcepit. Quæ cùm accerſita veniſſet, aliquid mitiùs erga eam agere volens tradidit eam ſanctæ Moniali, quæ de Britannico territorio erat, & conſtituit cotidie ei dare ſtipendium vnius ancillæ. Ipſa autem cum gratiarum actione hoc ipſum accipiens, in ipſo Monaſterio, multo permanſit tempore, nichil alind habens quàm quòd vna ancillarum habere conſueuit.* Et paulò pòſt. *Sancta autem virgo eodem ſtipendio contenta, multo tempore in Monaſterio erat, nichil alind habens, quòd nec pater eam vocauit, nec ipſa non vocata ad eum ire præſumpſit. Sed cùm iam ſuperna pietas lucernam ſuam ſuper candelabrum ponere decreuiſſet, vt intrantes domum lumen cernerent, accidit vt quadam die farinam in vaſculo ſubter pallio, quo circùm amicta erat, portanti pater intra ſepta Monaſterij obuiaret, iámque rigidâ depoſitâ mente per diuinam inſpirationem eam allocutus eſt dicens. Filia mea chariſſima, vnde venis, & quò ire cupis, vel quid portas? Ipſa autem ſubſiſtens reſpondit. Parum farinæ ego, domine, fero, vt ex ea aliquid cibi faciam ad recreandos egenos. Ipſe autem, noli, inquit, contriſtari quòd hactenus in peregrinatione duxiſti vitam, quia Domino annuente in proximo eſt vt hoc exſuperes. Ac idem Monaſterium cum omnibus appendiciis in manibus eius tradidit.* Hæc poſtrema verba ſubindicant Odiliam, ſtatim ac frater eius occubuit, ab Ethicone patre, qui pœnitentiâ compungi cœpit, miſſam fuiſſe Hohenburgum, vbi vitam cum nonnullis Monialibus egit, donec ipſa magnificentiſſimi Monaſterij, quod

* *Ebersheimb Munſter.*

TRADITVR MONIALI BRITANNÆ.

AN. CH. 690. THEODOR. III. R. 17. hoc anno ibidem ab eodem Ethicone constructum est, facta fuit prima Abbatissa.

LXIV. Filij necem dolorémque patris ex ea conceptum Richerius in Chronico Senoniensi sic perstringit. *Pater iratus baculo, quem fortè tunc manu tenebat, iuuenem percutiens, & filium trucidauit, & hereditatis suæ successorem amisit. Videns autem idem vir nobilis se suo orbatum herede, admodum ipse indoluit.* Si fides est huic Auctori post luctuosam illam filij cædem nulla Ethiconi siue Attico Duci proles masculina superfuit, sed ex vita sanctæ Odiliæ manuscripta, quam sæpè citauimus, constat eidem Duci superstitem vixisse filium nomine Adalbertum, cui tres filiæ fuerunt, Eugenia, Atalia & Gunlindis, quæ se amitæ suæ Odiliæ, vt alio loco fusiùs dicemus, disciplinæ tradiderunt. Auctor enim sic scribit. *Odilia habebat fratrem, nomine Adalbertum, qui habebat tres filias, quarum vna Eugenia, alia Atalia, tertia Gunlindis dicebatur. Quæ audientes opinionem sanctæ virginis cogitarunt & ipsæ per caritatem Dei mundum relinquere & amitæ suæ se discipulatui mancipare*, &c. *Illa autem, vt audiuit earum desiderium, libenter eas suscepit, diligentérque edocuit.* Certè vt in vita sancti Erhardi superiùs allegata, Paulus, vbi de Baptismo sanctæ Odiliæ sermo habendus est, monet standum potiùs ab Auctore, qui totus in conscribenda sanctæ Odiliæ vita fuit, quàm ab eo qui semel in sancti Hildulphi vita mentionem eiusdem sanctæ Odiliæ fecit; sic eundem Auctorem vitæ sanctæ Odiliæ, vbi narratio de fratre eiusdem sanctæ Odiliæ instituenda est, Chronographo Senoniensi, qui sanctæ Odiliæ eiúsque fratris obiter meminit, hoc loco præferendum censemus. Præter Auctorem, quo hactenus vsi sumus, alius vitam sanctæ Odiliæ conscripsit, ísque non contemnendus, vixit enim synchronus Odiliæ, suámque ætatem postremâ operis periodo sic indicauit. *Hanc*, nempe Odiliam, *multi nostrorum viderunt, & ego infelix præ nimia incuria, cùm nec Deo intenderem nec Sanctis, tanto me bono priuaui, quod vtique conabor resarcire, si ad memoriam eorum, qui post nos venturi sunt, gloriosa merita & actiones mirabiles beatissimæ Odiliæ per hæc chartarum monumenta consignauero, & in imitationem eius, quantùm imbecillitas mea patitur, excitauero, vt eius precibus ad regna polorum peruenire mereamur, vbi cum Christo regnat in secula seculorum.* Hic autem Auctor exequiis Ethiconis siue Athici Ducis & Berehsindæ seu Bruswindæ coniugis, duos eorum filios Ethiconem & Adalbertum interfuisse testatur. *Venerunt*, inquit, *ad exequias parentum, Ethico Dux & Adalbertus Dux pariter, Ethiconis & Bruswindæ gloriosissima progenies, qui magno eiulatu super cadauera parentum prostrati, non poterant præ nimio dolore à lachrymis temperare. Dum hæc agerent, B. Odilia sese incluserat taliter, vt neque manducaret neque biberet, sed & continuâ mastigatione corpus suum dilaniaret.* Et paulò pòst. *Ecce repentè lux magna locum, in quo se abdiderat, circumfulsit, vidítque animam venerabilis Ethiconis, quam Angeli & vir quidam habitu religioso in cælum deducebant cum ingenti gloria. Gratias ergo agens Deo misericordi, qui preces suas non contempserat, aperto ostio egressa est cum sororibus suis & ceteris virginibus, quæ cum illa erant, & post multa verba consolationis fratres suos Ethiconem & Adalbertum ad propria dimisit, qui lætantes repatriauerunt propter misericordiam, quam Deus fecerat domino Ethiconi.* Huius Auctoris fragmenta, inter Alsaticæ familiæ probationes, ex peranti-quo Codice, omni ferè ex parte mutilo, & quàm pessimè habito, quem à Pistorio *le Begue* Secretario Serenissimi Principis Caroli Lotharingiæ Ducis acceperat, primus publicauit Hieronymus *Vignier* nostræ Congregationis Presbyter, & ex variis Scriptoribus intulit, non Athico modò sed etiam Adalberto eius filio, præter liberos suprà nominatos, alios quoque non paucos vtriusque sexûs fuisse, de quibus alibi commodiùs differemus. Interim quæ proximè dicta sunt, ad refellendum Chronographi Senoniensis textum superiùs descriptum satis supérque sufficiunt.

LXV. Athicus ad se reuersus, pœnitentiáque ductus Odiliam filiam intimo amo-

re dilexit, arcem Hohenburgensem in Cœnobium puellare conuertit, *ac idem Monasterium*, vt Codex manuscriptus in vita sanctæ Odiliæ toties allegata testatur, *cum omnibus appendiciis in manibus eius tradidit, obsecrans eam, vt vnà cum sancta Congregatione Dominum sedulè pro suo facinore interpellaret.* AN. CH. 690.

AN. CH. 691. THEODOR. III. R. 18.

ANNVS CHRISTI 691.
THEODORICI III. R. 18. 11.

I. ACTA SS. LANDELINI ET VRSMARI A QVIBVS SCRIPTA.

ANNO Christi sexcentesimo nonagesimo-primo sanctus Vrsmarus cùm Abbatis tum Episcopi titulo exornatus est. Eius Acta cum Gestis sancti Landelini nonnihil connexionis habent. Proinde priusquàm ad difficultates hoc loco soluendas aggrediamur, de ætate & existimatione Auctorum, quibus ad illam discussionem vsuri sumus, operæpretium videtur nonnulla præmittere.

II. Vitam sancti Landelini, quam ex Codice manuscripto non semel citauimus, in literas retulit Auctor suppar, qui prologum sui operis ita clausit. *Ex his, quæ mihi veridicorum narratione comperta sunt, aliqua incipiam enarrare.*

III. A Fulcuino in Gestis Abbatum Lobiensium quinque primi Lobienses Abbates hoc ordine recensentur, Vrsmarus, Erminus, Theoduinus, Theodulfus, Anso. Hic regnante Carolo Magno Cœnobium Lobiense viginti quatuor annis rexit; priusquàm Abbas fieret, libellum de vita sancti Vsmari scripsit, inscripsítque Theodulfo tunc Abbati; scripsit & alium libellum de vita sancti Ermini, qui Lobiense Monasterium post sanctum Vrsmarum gubernauit. Ista constant ex eodem Fulcuino [a], apud quem hoc ipsius Ansonis elogium inuenitur. *Anso hunc* Theodulfum *sequitur in regimine, vir bonus & sanctus, Abbas tantùm non Episcopus, regens idem Cœnobium sub iam præfato Domino Karlo viginti quatuor annis. Erat autem idem Anso & pro capacitate ingenij sui literis studens. Exstat libellus vitæ sancti Vrsmari ad prædecessorem eius Theodulfum Episcopum ab eo conscriptus; item & sancti Ermini alius; in quibus quidem veritas Historiæ, quantùm à simplicis eloquentiæ viro describi potuit, amplectenda est, de confusione autem verborum & dictorum non nostrum est iudicare, quæ illis tanta inest, vt incertum sit, vtrùm ad insinuanda quæ nouerat minùs licèt eruditè quantùm ad seculares fuerit procliuis, an pro excellentia Gestorum sponte paruipenderit regulas artis. Et hic sub præfato obiit Karlo eo quo idem Imperator factus est anno.* Hic Auctor Theodulfum *Episcopum* vocat, Ansonem *Abbatem tantùm non Episcopum*, quidam enim ex Lobiensibus Abbatibus, vt suis locis obseruabimus, Episcopali dignitate gauisi sunt, alij nequaquam.

[a] Cap. 5.

IV. Ratherius Monachus quondam Lobiensis, posteà Veronensis Episcopus, decimo seculo vixit, Ansonis suprà memorati lucubrationem præ manibus habuit, eámque vtpote rudem & inconditam multis in locis expoliuit elegantiore stylo, deinde Fulcuino tunc Abbati Lobiensi transmisit, vt ex scriptis ipsorummet Ratherij & Fulcuini patet. Sic enim scribit Ratherius [b] in præfatione vitæ sancti Vrsmari præfixa. *Apud venerabilem nuper sanctæ Cumanæ Ecclesiæ iusto Dei indicio exulans Episcopum, reperi libellum, pauca de virtutibus continentem Domini ac specialis patroni nostri, Sancti videlicet Vrsmari Episcopi; continentia rerum quidem, auro obrizo topazióque præferenda, locutionis verò solæcismis ita pro sui modulo refertissima, vt nosse difficile fuerit, vtrùm scriptoris negligentiâ, an dictatoris id contigerit insipientiâ. Quod cùm non parum pro tempore nos offendisset, curauimus ea eiusdem operis solummodò corrige-*

[b] Ap. Sur. d. 18. Apr.

AN. CH. 691. THEODOR. III. R. 18.

re vitia, quibus aut in sensu lectoris naufragare poterat intellectus, aut quæ nimiâ sui deformitate fastidium ingererent audientibus. Simplex autem, & , vt ita dicamus, penè rusticus cùm totus sermonis textus altum videri possit sapientibus, à nobis ideò minimè penitus visus est commutandus, quia & sanctarum authores scripturarum ferulas contemnere nouimus Grammaticorum, & doctrinam simplicem piscatorum, quàm sophismata Philosophorum, Deo magis placuisse in saluatione conuersarum vbique cernimus nationum. Epistolaris verò præfatio cuiusdam Ansonis, sancti, vt credi potest, non adeò diserti viri, quam eidem suo operi præposuit, omittenda visa est omnino, vt ipsa quoque Authoris in ea lateat omnimodis intentio. Et Fulcuinus in libro [a] de Gestis Abbatum Lobiensium. *Libellum etiam vitæ sancti Vrsmari, cùm Cumis exularet ibi reperit, quem solæcismis refertum emendauit nobisque transmisit.*

[a] Cap. 10.

V. Idem Fulcuinus Abbas Lobiensis Gesta Lobiensium Abbatum ad suam vsque ætatem in capita tria & quadraginta digessit; egit in primo de sancto Landelino, de sancto Vrsmaro in quatuor subsequentibus, necnon eius eleuationem capite decimo, miracula capitibus vicesimo-quinto, tricesimo ac reliquis enarrauit.

VI. Vitam sancti Landelini ab Anonymo conscriptam, de qua suprà, mutato passim stylo publicauit superiore seculo Laurentius Surius cum libello Ratherij de vita sancti Vrsmari superiùs etiam laudata.

VII. De sanctis Landelino & Vrsmaro multa quoque scripserunt alij recentiores, Molanus in Natalibus sanctorum Belgij, Gazetus in Historia Ecclesiastica Belgij, Miræus in Fastis Belgicis, Fisenus in Floribus Ecclesiæ Leodiensis.

VIII. Anonymus suppar de bonis, quæ Landelinus Cœnobiis, Lobiensi, Alnensi & Wasларensi, contulit, ita differit. *Horum quidem duorum*, Alnensis videlicet & Waslarensis, *magnis ditauit commerciis habitacula, sed Laubias Regiis honorauit muneribus, ac villarum famulorúmque copiâ repleuit. Quidquid etiam piorum Regum munificentiâ passim per Francorum adquisiuit Regna, præfato Lobiensi Cœnobio delegauit, vt veneranda fratrum Congregatio ibi Deo seruiens non egeret his, quæ Monachis feruntur esse congrua.* In hoc textu Surius [b] *piorum* loco legit *priorum*, ideóque suo stylo sic Anonymum exposuit. *Quidquid enim superiorum Regum liberalitate & munificentiâ passim per Francorum adquisiuit Regna.* Per *piorum* autem seu *priorum* vel *superiorum* Regum munificentiam necesse est liberalitas intelligatur illorum Regum, qui post Clodoueum Iuniorem seu Secundum in Francia regnarunt, Landelinus enim sub eodem Clodoueo & manui prædatoriæ se sociauit, & ad meliorem frugem reuersus prima Lobiensis Monasterij fundamenta iecit. Nos Clodouei Iunioris successores interpretamur ipsius Clodouei filios, quorum postremo regnante Landelinus Lobium reliquerit adierítque Crispinium, vbi Monasterium construxit, cuius primordia prælaudatus Anonymus sic commendat.

[b] d. 15. Ian.

IX. *His itaque gestis, atque præscriptis locis*, Lobio videlicet, Alnâ & Waslaro *honorificè structis, fratribúsque illic Christo militantibus necessariis victibus affatim attributis, Dei, vt credimus, instinctu ac prouisione in alium commigrauit locum, qui est situs super fluuium Hon, adiacétque ei sylua nuncupata Amblidgis, ibíque cum duobus discipulis, Adeleno scilicet & Domitiano, extirpare cœpit adiacentia virgulta, vt ibidem quoque sibi ac suis construeret dignum habitationis locellum. Quo quidem tempore mirum dicturus sum. Cùm autem instanter laborarent, & , vt solet fieri, cappæ eorum super arboris truncum iacerent posita, contigit vt superueniens dominus loci illius, syluámque suam extirpare inueniens, cappas eorum, quasi pro vadio auferens abire inciperet. Sed mira Omnipotentis Dei clementia adest statim inuocata. Nam dum idem homo gressum verteret abeundi, mox omnibus membris stupefactus & velut in specie mortis deprehensus in sua pœna sensit quòd non rectè circa seruos Dei ageret. Prouolutus ergo eorum pedibus rogat sibi veniam dari*

INITIA MONASTERII CRISPINIENSIS.

commissi sceleris, cappásque suas vt reciperent magnis cœpit vocibus precari, simúlque vouens quòd eiusdem syluæ medium Deo per manus traderet Sancti, si pius Dominus, quod iniquè egerat, donare dignetur. Mox mirum in modum à beato Landelino pristinæ sanitati redditus, diuinique verbi prædicatione edoctus ad propria est cum pace reuersus. Vir autem Domini gratias agens, quòd sibi vbique diuina adesset misericordia conditoris, construxit ibidem Oratoriolum in honore beati Martini, & illic cum supradictis discipulis Hymnis diuinis precibúsque vacans, benignitatem cotidie exorabat Domini. Quodam autem die Sanctus Dei Sacerdos Landelinus omnia circumquaque lustrans loca reperit fontem ibi deesse, quo fratres aquam suis vsibus haurire debuissent. Factâ autem oratione, baculo suo, ictu terram percussit vno, statímque fons miræ profunditatis atque suauitatis ebulliuit, qui & crispantibus vndis decurrere cœpit. Illicò ob rem, quæ accidit, locum illum Crispinium nominauit. Cœperunt igitur nonnulli auditâ eius sanctitate, è diuersis partibus ad eum cateruatim confluere, & adunata est non minima populi multitudo in eodem loco. At vir Deo plenus multitudini misceri fugiens, solitudinem præ omnibus seculi rebus habens caram, ne scilicet multorum actiones suæ mentis à statu rectitudinis hebetarent obtutum, non longè à loco eodem secedens sequestratâ mansione demoratur. In eo autem loco, vbi fluuius in sese fontis Crispini colligit sinum, in honore Sancti Petri Apostolorum Principis condens Ecclesiam, inter ipsos, vt ita dicam, supernos Angelorum choros, etsi necdum visione carnis, mentis tamen contemplatione conuersabatur, dicere valens cum Apostolo. [Nostra autem conuersatio in cœlis est.] Hæc initia fuerunt Monasterij Crispiniensis inter Montes Hannoniæ & Valentianas. A recta Chronologia longissimè abest Fisenus in Floribus Ecclesiæ Leodiensis, dum Cœnobiorum Lobiensis & Crispiniensis primordia refert, illius [a] ad annum Christi circiter sexcentesimum vndequadragesimum, huius [b] ad annum Christi circiter sexcentesimum quinquagesimum.

AN. CH. 691. THEODOR. III. R. 18.

[a] In S. Landel. d. 15. Iun.
[b] In S. Hildulf. d. 23. Iun.

X.

Landelinus Monasterij Crispiniensis fundamenta posuit, Lobiensi Cœnobio nondum confecto. Sic enim prælaudatus Anonymus de constructione Lobiensis Monasterij scribit in eiusdem Landelini vita. *Profectus est in pagum nuncupatum Haynau, in locum super fluuium Sambram situm, qui ex nomine riuuli decurrentis in præfatum flumen vocatur Laubacus, & ibi construxit sibi & discipulis suis monasteriales habitationes, & quod illic auxiliante Deo feliciter cœpit, postmodum à successoribus, qui per eius ministerium in loco eodem aggregati sunt, feliciter est peractum.* Et Fulcuinus in gestis Abbatum Lobiensium, postquàm Landelinum Monasterij Lobiensis primum fundatorem agnouit, addit illum Deo præordinante Lobiis demigrasse, vt *alteri*, nempe Vrsmaro, *quandoque subsecuturo* locus vacaret. *Ecclesiam* inquit [c], *sibi pro tempore constituens, deflebat quibus anteà oblectabatur, manuum labore victum quærens, lasciuiámque carnis ieiuniis & vigiliis domans, & exercebatur summo mentis conamine in his quæ sunt Dei, vt omnes mirarentur videntes commutationem dexteræ Excelsi. Talibus igitur exercitiis, pluribus ad id studij confluentibus speculum factus est, sícque fundator extitit primus, sed præordinatio, de qua præposuimus, Dei, qui non omnibus iudicia sua manifestat, iudicia enim tua, ait Psalmista, abyssus multa, voluit beatum Landelinum Lobiis demigrare, vt alteri quandoque subsecuturo locus vacaret, ne vtique super alterius fundamentum ædificia strueret, & detrimentum pateretur, aut ne merita tanta duorum vnius loci angustiâ artarentur. His fortè præscius beatus Landelinus Lobiis demigrans, Crispinium petiit.* Hunc Fulcuini textum magna ex parte ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-sextum [d] iam examinauimus, fassique sumus Landelinum relicto Lobio Crispinium migrasse, sed negauimus primum in Lobiensium Abbatum catalogo locum Vrsmaro concedendum esse, vel spatio temporis haud modico Lobium Abbate post Landelini discessum caruisse, imus enim in eorum sententiam, qui curam Monasterij Lobiensis à Landelino, cùm fundamenta Cœnobij Crispiniensis iacienda suscepit, Vrsmaro demandatam credunt.

[c] Cap. 1.

[d] Num. 13.

AN. CH. 691. THEODOR. III. R. 18.

XI. Est & alius error apud eundem Fulcuinum, Monasteria enim, Alnam & Waslare, quæ Landelinus erexit vt Tomo superiore [a] probauimus, ab Vrsmaro constructa sic pronuntiauit [b]. *Monasterium quoque in Alna * ipse construxit, & Lobiis subiecit. Monasterium quoque dictum Waslare versùs Teoracia * saltum, in finibus Faniæ ædificauit, cui & Dodonem præfecit, virum admodum sanctum, vtpote à se instructum, qui aliquantisper inibi demoratus, eremum concupiuit, extructâque in eodem Fania saltu cellulâ, cum permissu pij Patris & licentia vitâ vixit in ea theoricâ, vbi posteà multis virtutibus clarus migrauit ad Dominum; corpus autem eius translatum est ad Monasterium * Waslare dictum, vbi nunc requiescit debitâ veneratione.* Rationem, cur Fulcuinus Vrsmarum impensiùs quàm Landelinum laudet, exposuimus suprà [c]. Porrò Cœnobium Waslerense post Fulcuini tempora dirutum fuit, & corpus sancti Dodonis hodie quiescit in Prioratu Laubiensis Abbatiæ, qui vulgò Monasterium * in Fania nuncupatur teste Miræo in Fastis Belgicis.

[a] Ad an. 657. nn. 10. & seqq.
[b] Cap. 4.
* *Aulne.*
* *La Tierasche.*
* *Vvalers.*
[c] Ad an. 686 n. 24.
* *Moustier en Faigne.*

XII. VRSMARVS FIT ABB. LOBIENSIS. Cùm Landelinus relicto Lobio Crispinium adire, ibique ad vltimum vsque vitæ diem commorari decreuisset, euocatus est Vrsmarus, qui curam Lobiensis Monasterij susciperet. Qua de re Fulcuinus ita scribit [d]. *Beatus Vrsmarus virtutum exercitiis omnibus clarus, cui Lobias Apostolatûs locum designauerat Dominus, à Pippino iam dicto Principe euocatus, idem Monasterium regendum suscepit per Hildulfi interuentum, qui erat vnus de Proceribus Regni maioribus, cuius indicia meritorum fuerunt puer ille & panis matri in oromate præmonstratus, & scansio illa beatæ scalæ à terra cælo tenus, quæ omnia quantùm beato viro congruunt, ex actibus eius cognoscimus.*

[d] Cap. 2.

XIII. In hoc textu tria sunt obseruanda. Primum spectat ad ætatem Vrsmari; secundum ad modum quo regimen Monasterij Lobiensis adeptus est; tertium ad visiones quæ futuram eius sanctitatem præsagierunt.

XIV. Primò, Vrsmarus *à Pippino Principe* Lobias euocatur, id est, post annum Christi sexcentesimum octogesimum-septimum, quo commissum est prælium Textricianum. Apud Sigebertum [e] Vrsmarus Cœnobium Lobiense gubernandum suscipit anno Christi duodeseptingentesimo, regnante Childeberto Tertio. Non placet illa dilatio. Magis arridet opinio Fiseni [f], qui Vrsmarum anno Christi sexcentesimo nonagesimo-primo creatum Lobij Abbatem sic asserit. *Inuitatus secundâ illius*, nempe Vrsmari, *famâ Hildulfus Dux Pipino Heristallio Galliarum Pretorio Præfecto autor fuit, vt Lobium illi commendaret. Landelinus id ante plures annos condiderat, sanctissimâque instruxerat disciplinâ, sed eo velut in cunis relicto Crispinium secesserat. Annuit Pipinus, obtinuítque vt Sergius Pontifex Romanus anno sexcentesimo nonagesimo-primo creatum Lobij Abbatem Episcopatu inaugurari mandaret.* Agemus infrà de Vrsmari Episcopatu. Lobium Liptinis * Regio Palatio vicinum erat. Franciscus Vinchantius in Annalibus Hannoniæ [g] testatur asseruari chartam, quâ Dux Hildulphus Monachis Lobiensibus villam ipsam Lobiensem cum omnibus appendiciis contradidit, addítque extare Diploma datum Liptinis hoc anno, decimo-sexto Kalendas Decembris, quo Pippinus Maior-domûs eandem donationem ab Hildulpho factam confirmauit.

[e] In Chron.
[f] d. 18. Apr.
* *Lestines.*
[g] Lib. 3. c. 15.

XV. Secundò, Vrsmarus regimen Monasterij Lobiensis *per Hildulfi interuentum* adipiscitur. Id constat ex Fulcuino [h], Sigeberto [i], Molano [k], Miræo [l], Fiseno [m]. Hildulfus duas potissimùm ob res commendatus inuenitur; nempe quòd illius interuentu Waldetrudis Castrilocum, vt in eo monte Monasterium construeret, sibi compararit; & Vrsmarus Cœnobium Lobiense, quod Landelinus antè fundauerat, regendum susceperit. Natus erat annos triginta quinque, cùm piæ Waldetrudis consilia promouit; annos septuaginta, cùm Vsmarum Laubias euocandum curauit, vixit enim annos sex & octoginta, vitámque clausit anno Christi septimo supra septingentesimum.

[h] Cap. 2.
[i] Ad an. 698.
[k] d. 23. Iun.
[l] d. 23. Iun.
[m] d. 15. Iun.

XVI. EIVS SANCTITAS VISIONIBVS PRÆMONSTRATA. Tertiò, visiones, quæ futuram Vrsmari sanctitatem indicarunt, breuiter

attinguntur à Fulcuino, fusiùs à Ratherio sic explicantur. *Beatus Vrsmarus Episcopus, bonorum omnium praeconio dignus, pago Theoracensi & villâ quæ vocatur Fleon, oriundus, à Domino est electus per prædestinationem, priusquàm seculo daretur per originem. Grauida namque matri eius de eo, apparuit quidam venerandus senex per visum, in manu sua tenens puerulum, pronunciánsque, accipe, inquit, hunc puerulum, nutriens eum. Magna verò fames eandem tunc temporis oppresserat regionem. Respondens verò mulier ait seni. Vnde hoc faciam, domine, cùm desit mihi panis, ob magnitudinem, quam patimur, famis? At ille dedit ei panem valdè candidum, dixítque ei. De hoc pane nutries illum. Quem cùm accepisset mulier, creuit inter manus eius magnus valdè. Tunc mulier inquit. Istud quod video, quid signat, domine? Cui ille, filium, inquit, es paritura, qui de regno aliquam Christo lucrifaciet partem. Quod posteà verum fuisse ipso ore monstrauit & opere. Tantam siquidem à Domino gratiam est consecutus, vt omnes pabulo verbi diuini reficeret, qui ad eum gratiâ colloquendi venirent. Iterum autem mater eius depressa somno, aliam visionem vidit continuò. Scalam quippe contra se stare videbat, cuius cacumen cælos tangebat, per quam idem puer scandens cælum ingrediebatur. Ipsa verò eundem vsque ad scalæ est prosecuta cacumen, sed sequi, vt asserebat, potuit, consequi omnino non potuit. In se itaque reuersa cognouit illicò hæc veraciter omnia suum, quem clausum vtero detinebat, præfigurare filium. Hæc & his similia quamplurima de proprio mater cognouit filio, & ante Natiuitatem & posteà, quæ prolixum est enarrare per singula. Exultans itaque in Domino mater aiebat. Scio certissimè, quòd Dei operante clementiâ magnus erit filius meus quem gesto, & felicem me talis nati susceptione profiteor.* AN. CH. 691. THEODOR. III. R. 18.

XVII. Præter illa tria, quæ superiùs exposita sunt, inuestigandum quoque videtur, cur Fulcuinus in textu, quem examinamus, Lobias *Apostolatûs locum* Vrsmaro à Domino designatum dicat. *Apostolatûs* voce significatur Episcopatus. Vrsmarus enim Abbatis simul & Episcopi titulo gauisus est, nec Episcopus primùm dictus est à Fulcuino, nam talis anteà prædicabatur à Ratherio quem suprà citauimus, &, vt admodum probabile videtur, ab Ansone quem Ratherius expoliuit. Fulcuinus de Vrsmari Episcopatu hæc habet alio loco [a]. *Quare eum Episcopum fuisse dicimus, sæpè à nobis quæsitum est, nam textus descriptionis ipsius vitæ Episcopum eum fuisse docet, locum autem, vel tempora ordinationis eius, vel à quibus ordinatus sit, omni modo silet, sed & in chartis sub eius tempore factis ac perantiquis membranarum petatiolis, quæ continentur in Ecclesiæ nostræ Archiuis, inscriptum eum inuenimus sub nomine Episcopi & Pontificis. Varia de hoc est seniorum nostrorum relatio, dicentibus quibusdam, quòd prædicandi gratiâ, vt competebat tunc rudimentis nouellæ fidei, ad compescendos superfluos ritus gentis barbaricæ Episcopus fuerit ordinatus; quod factum quoque de sancto Amando legimus; quibusdam dignitatem hanc loco tribuentibus, opinionémque suam ratione quadam tuentibus, quòd videlicet locus Regius, Regiâ munificentiâ constructus, Regio, vt dictum est, Palatio contiguus, scilicet Liptinis, nulli committeretur, nisi priùs ordinatus esset Episcopus, quam dignitatem & in plerisque successorum eius durasse, in subsequentibus dicemus. Quid horum verius sit, Lectoris arbitrio committimus, nec in vtramuis partem sancto viro derogamus, dum quidquid horum sit, eum fuisse Episcopum non denegamus.* Prior ratio posteriori præstat.

[a] Cap. 5. CVR DICTVS EPISCOPVS.

XVIII. Si vera sunt quæ de Landelino apud Surium [b] leguntur, idem Landelinus, priusquàm Laubias se conferret, à Martino Papa Episcopus est ordinatus, non quidem vt determinatæ Diœcesi præesset, sed vt Euangelium quocumque vellet loco paganis annuntiaret, vnde data forsan occasio, vt Vrsmarus aliíque Abbates Lobienses Episcopali quoque titulo cohonestarentur. De Landelino apud Crispinium commorante sic Surius. *Iam verò à beato Martino Romano Pontifice ordinatus, diuinæ prædicationis vomere Crispinium excolebat.* Ter Romam ad Apostolorum limina profectus est Landelinus, post primam peregrinationem ab Autberto Episcopo Cameracensi factus est Diaconus,

[b] d. 15. Iun.

AN. CH. 690. THEODOR. III. R. 18.

post alteram ab eodem Episcopo promotus est ad Presbyteratum, post tertiam adiit Laubacum, ibique Monasterium inchoauit. Ergo si fuit ordinatus à Martino Papa, ordinatus fuit Episcopus cùm Romam tertio perrexisset. Ceterùm textus proximè citatus, vt alibi iam monuimus, abest à vita sancti Landelini manuscripta.

XIX. POSTREMA GESTA SS. LANDELINI ADELINI ET DOMITIANI.

Landelinus, cùm Vrsmarus Lobium euocatus est, erat fermè septuagenarius, natus est enim ineunte Dagoberti Principatu. Quot annos deinceps egerit, propter inopiam & incuriam Scriptorum ignoratur. Vltimos illius labores, mortem ac sepulturam sic exponit Auctor vitæ manuscriptus. *Visum prætereà est beato Landelino, vt supradictos discipulos Adelinum & Domitianum discretis mansionibus absentare deberet, quamuis & ipsi per diuini verbi ministerium lucrum animarum Domino suis quique locis augmentarent, ipséque velut auidissimus veræ Philosophiæ amator contemplationi cælestium liberiùs vacaret. Locauit igitur sanctum Adelenum procul à suo Monasterio propè leucâ vnâ super fluuium Hon, Domitianum verò ex altera parte quasi leucis duabus super fluuium Hagnaum. Quibus auxiliante supernâ clementiâ peractis, sancta & immaculata Christi hostia, multiplici contusione, ignísque examinatione, more holocausti, diuinis iam iámque immolanda conspectibus, sanctus videlicet & verè Deo dignus Sacerdos Landelinus ipsi, vt ita fatear, cælesti iam propinquabat altario. Cùm enim Omnipotens Deus pro laboribus, quibus cotidie desudabat, remunerare eum iam decreuisset, senilia membra, quæ prolixâ carnis huius contriuerat angustiâ, modicâ cœperunt pulsari febriculâ. Accersitis itaque vndique fratribus indicat se iam corporis ergastulo debere resolui*, & aliquot sermonibus eosdem fratres adhortatus mox *super cineres ac cilicium stratus, adstantibus, quos Christo adquisiuerat, charissimis filiis, animam bonorum actuum floribus adornatam ad Angelorum direxit gloriam. Discipuli autem honorificè egregij magistri venerabile corpus in eodem suo Cœnobio tradiderunt sepulturæ.* Nomen sancti Landelini relatum fuit in Tabulas Ecclesiasticas decimo-septimo Kalendas Iulij.

XX. De beati Landelini discipulis ac peregrinationum comitibus Adeleno & Domitiano nihil addendum habemus, nisi quòd vnà cum magistro suo quiescunt Crispinij, celebrantúrque in Fastis Belgicis, hic decimo Kalendas Iulias, ille quinto easdem Kalendas.

XXI. VRSMARI RES PRÆCLARE GESTÆ. [a] d. 18. Apr.

Vrsmarus Abbas, vt suprà diximus, Episcopatu inauguratus est, non quòd peculiarem Diœcesim obtinuerit rexeritue, sed vt apud gentes, quæ deorum cultui nondum renuntiarant, si fidem Christi susciperent, Episcopalia munera exerceret. Nobilem illam prouinciam, vt Fisenus [a] in eius encomio testatur, iniit animo haudquaquam dispari. Ædificia, quæ Lobij pendebant interrupta, perficienda curauit, alia quoque adiecit. Inter has autem constructiones potior cura fuit disciplinæ illius confirmandæ perficiendæque, cuius ibi fundamenta iecerat Landelinus. Cui cùm illam, quam rei dignitas postulare videbatur, operam nauasset, in omnem latè Teorasciam Menapiorúmque regionem immenso diuinæ gloriæ studio excurrit. Et quâ præditus erat mirabili arte dicendi, Christianam sapientiam populis illis tum rudioribus adeò feliciter tantóque fructu explicauit, vt vtriusque gentis Apostolum celebrarit posteritas. Sancti Præsulis virtutem multis prodigiis supra naturæ leges perpetratis Deus ornauit, dæmonibúsque præsertim fecit terribilem. Verùm gloriosius in eo nihil & dignius admiratione, quàm accuratissima mentis illius ad omnem recti honestatem compositio.

XXII. [b] Ap. Sur. d. 18. Apr. MIRACVLA

Insigne miraculum, quod à Ratherio Laubiensi quondam Monacho narratur [b], circa hæc tempora sub initium Pontificatûs ab eodem Vrsmaro gestum est aliquot annis post obitum sanctæ Aldegundis. *Habebat Sanctus Pontifex neptem in Monasterio Malbodiensi, quam ipse paruulam commendauerat Sancta Aldegundi. Quæ postquàm fuisset adulta, orta est quædam in eius collo sæua nimis infirmitas, quæ gutteria dicitur sermone Gallico. Adstruebant verò Medici, quòd aliter curari nequiret nisi carne incisâ cum vncino ferreo*

ferreo foras morbus traheretur. Hoc autem illis facere cogitantibus, contigit superuenire Sanctum Domini Pontificem. Qui accersito ad se medico interrogauit eum dicens. Dic mihi, vtrúmne valeas sanare eam. At ille ait. Nequeo nisi cum vncino ferreo carne incisâ morbum foras traham. Audiens autem vir Dei hoc, omnino facere prohibebat, quia oppidò eam diligebat, & periculosum hoc valdè esse cernebat. Verùm imponens manum sapiùs super vulneris locum dicebat. Vide, filia, ne patiaris tibi ferrum imponi. Credo enim in Domini pietate, quia ipse te liberabit ab hac infirmitate. Nocte verò eâdem vir Sanctus vberrimas preces fudit ad Dominum ob eius salutem. Lucescente verò die alterâ, à strato sospes surrexit puella intantùm, vt nec vestigium infirmitatis remaneret in ea. Supersedemus aliis miraculis, quæ Ratherius in eius vita fusè descripsit.

AN. CH. 691. THEODR. III. R. 18.

XXIII. ABBATES CORBEIENSES. PRÆCEPTUM REGIUM PRO MONAST. CORBEIENSI.

Hisce postremis Theodorici Regis temporibus obiit Chrodegarius Abbas Corbeiensis, cui successit Erembertus, vt hoc ipsiusmet Theodorici Præceptum probat [a]. *Theodericus Rex Francorum, Episcopis & viris illustribus. Decet Regalem Clementiam, vt non solùm gubernacula Regalis culminis prouideat, sed & regimina Ecclesiarum & Monasteriorum pro Dei intuitu & mercedis nostræ augmento, solerti curâ prouidere, vt pax Ecclesiarum & secura libertas Monachorum Domino Omnipotenti militantium per omnia conseruetur. Et de sacro-sancto Monasterio nuncupato Corbeia in pago Ambianense constructo, ad Regalem nostram præsentiam Monachi & viri Dei venientes, Serenitatis nostræ Clementiæ auribus suggesserunt, vt dum & venerabilis vir Chrodegarius Abba, secundùm consuetudinem humanæ fragilitatis, de hac luce ad Dominum migrasse dignoscitur, quem Apostolicus vir Dominus & Pater noster Theodefredus Episcopus, dum & ille onus Pontificale meruit accipere, per nostram voluntatem & præceptionem ad regendum ac dominandum Monasterio suprascripto constituit, cum relatione & consensu totius Congregationis ipsius Monasterij petierunt, vt liceret eis secundùm eorum electionem, & secundùm sanctum Priuilegium, quod suprà loco sancto ex Regali munificentia & Sacerdotum concessione indultum est, de semetipsis eligere rectorem. Et dum eorum petitio nostræ Serenitati congrua esse & rationabilis in omnibus videretur, venerabilem virum Erembertum, qui in ipso Monasterio fuit nutritus, ipsi homines cum voluntate suprascripti Pontificis Domini Theodefredi Episcopi elegerunt, nostra Clementia ipsis Monachis concessisse comperitur, sicut suggesserunt. Præcipientes ergo per hanc Præceptionem Serenitatis nostræ & auctoritatis Regalis concessimus, & omnino iubemus, vt suprascriptus venerabilis vir Erembertus Abbas & Rector Monasterij Corbeiensis in omnibus sit constitutus, & sicut bonus Pastor ea quæ vtilia sunt ad opus Monasterij & ad regimina Monachorum preuideat, & regat, & erudiat, & mereatur audire vocem Domini dicentis. [Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.] Et vt taliter agat, ideo nostra Clementia ei indulsit, vt habeat potestatem de tota Congregatione ipsius Monasterij, vel de eorum hominibus in eorum terris commanentibus, vel de eorum rebus & possessionibus, mobilibus & immobilibus, sicut sancta Regula docet, & sanctus Ordo Monachorum dinoscitur esse conseruandus. Itaut de die præsenti, omnibus temporibus vitæ suæ secundùm Dei voluntatem & secundùm sanctum Ordinem dominatum accipiat, & ipsa sancta Congregatio sub illo constituta preces assiduas ad aures reuerentissimas Maiestatis Domini pro nobis, & pro stabilitate Regni nostri iugiter fundat. Et vt hoc Præceptum firmius habeatur, quod pro Dei timore indulsimus, auctoritate præcelsâ manûs nostræ subscriptionibus subter decreuimus roborare.*

[a] Tom. 1. Concil. Gall.

XXIV. EPISCOPI AMBIANENSES.

Theodofrido seu Teudofredo vel Theofrido aut Theodefredo Episcopo, cuius mentio fit in superiori Diplomate, locum post Sanctum Saluium dedimus in Ambianensium Antistitum Catalogo, monuimúsque errare plerosque recentiores, qui pro Ambianensi Pontifice Albigensem scribunt. In horum numero sunt Wion, Saussaius & Bollandus, qui Sanctum appellant, & ad Deum migrasse tradunt septimo Kalendas Februarij. De

AN. CH. 690. THEODOR. III. R. 18.

anno nihil occurrit. Supererat adhuc in viuis, cùm vita Sanctæ Bathildis exarabatur, vt hæc indicant [a] verba. *Venerabilis Domna Baltidis Monasterium, quod vocatur Corbegia, in Ambianensi parochia suo opere construxit, vbi venerabilis vir Teudofredus, nunc enim Episcopus, tunc verò Abbas magno gregi fratrum præfuit.* Post Eremberti electionem in Abbatem Corbeiensem multos annos haud vixit. Erat enim tunc sexagenario maior, vtpote qui factus esset primus Abbas Corbeiensis anno Christi circiter sexcentesimo quinquagesimo-septimo. Successit Bertmannus seu Versimannus, de quo nihil præter nomen in Nomenclaturis Ambianensium Episcoporum legimus; tum Dominicus, qui superstes in viuis erat anno Christi septingentesimo vicesimo-primo, vt ad illum annum ex Translatione sancti Lamberti obseruaturi sumus.

[a] Ap. Bolland. d. 26. Ian.

XXV. IONATVS ABB. MARCHIANENSIS OBIIT.

Ionatus Abbas Marchianensis hoc circiter anno vitam clausit. Regimen enim Monasterij Marchianensis penes solas Moniales fuit *per annos trecentos triginta tres vel circiter*, id est, ab ipsius Ionati obitu vsque ad annum Christi millesimum vicesimum-quartum, quo pulsæ sunt eædem Moniales substitutis in earum locum Monachis Vedastinis cum Abbate Lietuino. Lege fragmentum Chronici Marchianensis editum à Miræo in Originibus Benedictinis [b]. Ibi aduertes Lietuinum Cœnobio Marchianensi præfuisse *nouem annis*, & Albericum Lietuini successorem obiisse *anno millesimo quadragesimo octauo*, postquàm idem Monasterium rexisset *annos quindecim*. Ionatus migrauit ad Deum Kalendis Augustis. Sancto igitur Amando superstes vixit annos duodecim mensésque ferè sex. Nec ab ea computatione discrepat Chronicon Elnonense, cuius Auctor hæc de sancto Ionato scribit. *Amando, liminibus Apostolorum visitatis, Elnonensem repetente locum, Marchianas Ionatum repetisse reperimus, vbi post mortem etiam Beati Amandi, aliquot lustris*, id est, duobus lustris, totidémque annis ac mensibus ferè sex, *regulariter viuens, diuersos vtriusque sexûs ad religionem induxit & castitatem. Eius festiuitas agitur Kalendis Augusti.* Quamquam non dubito, quin Anonymus ille per has voces, *aliquot lustris*, sex intellexerit lustra, id est, annos triginta, ab obitu sancti Amandi, quem anno Christi sexcentesimo sexagesimo-primo consignat, vsque ad mortem sancti Ionati, quæ hoc anno, Christi sexcentesimo-nonagesimo-primo, contigit.

[b] Cap. 10.

XXVI.

Sepultus fuit sanctus Ionatus in Ecclesia Marchianensi. Leguntur hi versus in ambitu chori.

Diui Ionati corpus hic sanctissimum
Reconditur, qui primus hanc rexit domum.
Cum eo posita sunt corpora trium virginum,
Felicitatis, Cordulæ, Victorinæ.
Clotsendis inter quas locum occupat sacrum,
Cuius parens Rictrudis inclyta extitit.
Huc Christiani ferte gressus concitos,
Eis preces imo daturi pectore.
Illi vicissim, sat scio, precibus piis
Reddent benignum supplices vobis Deum.

XXVII. MONACHI MARCHIANIS ABSCEDVNT.

Post sancti Ionati mortem, Monachi, quos rexerat, Marchianis abscesserunt, totúmque Monasterium Monialibus cessit, quibus Clotsendis à triennio præerat Abbatissa.

XXVIII. EX BACCHI TEMPLO FIT SACELLVM B. MAGDALENÆ PROPE NOVESIVM.

[c] Num. 11.

Hoc anno, iuxta Nouesium, si Petrus Merssæus Cratepolius in Annalibus [c] Archiepiscopatûs Coloniensis rectè scribit, Templum, quod hactenus Bacchi dictum fuerat à paganis, ad honorem Dei consecratum est, & sanctæ Mariæ Magdalenæ sacellum cœpit appellari, Coloniensis Ecclesiæ curam tunc gerente Abelwino Episcopo.

XXIX. RODINGVS ABBAS QVONDAM BELLILOCENSIS OBIIT.

Hoc eodem anno, decimo-quinto Kalendas Octobris, ad Deum feliciter migrauit Rodingus Abbas quondam Bellilocensis in Argonna, de quo suprà

non semel locuti sumus. Annum agebat ætatis nonagesimum-septimum, si benè ante quinquennium illius Acta contreximus, quæ procul dubio indigent emendatione. *Vir Dei*, ait Hugo Menardus [a], *ad metam laborum peruenit, decimum-septimum supra centesimum* (repone septimum supra nonagesimum) *annum agens. Angelus custos ei diem & horam obitûs significauit, de quibus Stephanum Abbatem* Bellilocensem *& Monachos certiores fecit, qui nullâ interpositâ morâ eum inuiserunt, & humi iacentem in cinere inuenerunt. Eis imperauit, vt post mortem corpus suum in Monasterio ante altare S. Ioannis Baptistæ sepelirent, noluit enim ante obitum transferri, quamuis id summoperè Monachi exoptarent, & supremâ suis benedictione datâ 17. Septembris animam reddidit Creatori. Affuit Episcopus Virdunensis Armonius, affuit & quidam Monachus Theologiensis ab Angelo admonitus. Corpus sacrum delatum est in Belli Loci Monasterium, vbi vix triduo pòst ob turbam ægrotorum, qui vndique veniebant, sepeliri potuit ante altare S. Ioannis Baptistæ, sicut ipse præceperat.* Hæc pluribus exponuntur in Codice Catalaunensi, quem apud eundem Menardum consule si lubet. Sancti Rodingi, siue, vt vocat, sancti Grodingi meminit Wasburgius [b], sed perperam scribit eum in Gallia natum esse, mortuúmque Aggrebardo illius consanguineo Virodunensi tum Pontifice, quocum in adolescentia nutritus esset.

AN. CH. 691. THEODOR. III. R. 18.

[a] Lib. 2. obseruat. d. 17. Sept.

[b] Lib. 2. in Epilc. 17.

XXX. PERPETVVS EPISC. AVSCIENSIS OBIT. SVCCEDIT LEOTHADIVS.

Hoc anno Perpetuus Episcopus, cùm Ausciensem Ecclesiam septemdecim annis administrasset, è vita discessit. Successit Leothadius, qui sedit annos septem ac viginti, migrauítque in cælum decimo Kalendas Nouembris anno Christi duodeuicesimo supra septingentesimum. Lege quæ de Pontificum Ausciensium Chronologia Tomo superiore disputata sunt ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-quartum [c], quo Perpetuus in Episcopatum Erchoaldo seu Drocoaldo successit.

[c] Num 103. & seqq.

XXXI.

De Leothadio Episcopo sic Auctor Martyrologij Benedictini, decimo Kalendas Nouembris. *In Nouempopulonia, sancti Leothadij Episcopi & Confessoris.* Ad quem locum sic Hugo Menardus in suis obseruationibus [d]. *Fuit primò Abbas Moyssiacensis in territorio Cadurcensi, inde Ausciorum Archiepiscopus & Nouempopuloniæ Primas. Floruit anno septingentesimo vigesimo, vt refert Claudius Robertus in Gallia Christiana. Eius festum annotatur vigesimo-tertio Octobris die in Calendario Cluniacensi. Cœnobium Moyssiacense anteà incæptum perfecit, vt habetur in vita sancti Desiderij Episcopi Cadurcensis.*

[d] Lib. 2.

XXXII.

In illo Menardi textu quatuor sunt obseruanda. Leothadius, vt in vita sancti Desiderij Cadurcensis Episcopi legitur, Cœnobium Moyssiacense perficit; fit Abbas eiusdem loci; deinde Ausciorum Archiepiscopus & Nouempopulaniæ Primas renuntiatur; & teste Roberto floret anno Christi septingentesimo vicesimo. De singulis distinctè disserendum.

XXXIII. AN PERFECIT MONASTERIVM MOSSIACENSE.

Primò, Menardus, vt Mossiacense Monasterium à Leothadio perfectum probet, textum ex vita sancti Desiderij sic allegat. *Tempore suo*, id est, tempore Desiderij Cadurcensis Episcopi, *Religio floruit. Nam Moyssiacense Cœnobium paulò antè Regiis expensis initiatum, tempore ipsius à viris laudabilibus Ansberto & Leothadio completum est competenter.* Eundem textum Tomo secundo ad annum Christi sexcentesimum tricesimum-secundum [e] ex Codice Mossiacensi sic protulimus. *Ignominiosum, vt putabatur, Monachorum genus omnes omnino spernebant. Desiderij autem tempore hæc secta Cadurca intrauit, huius sub die hac religio adolescere cœpit. Nam & Mossiacense Cœnobium paulò antè Regiis impensis initiatum, huius tempore à viris laudabilibus Ansberto & Leochadio competenter expletum est.* Menardus, vt auctoritatem opinioni suæ conciliet, Leochadium in Leothadium deflectit. Id anteà iam præstiterat Robertus, apud quem *Leotadius* & *Leocadius* promiscuè leguntur. At ratio temporis nos docet Leochadium, qui perficiendo Mossiacensi Monasterio diligentem operam sub Desiderij Pontificatu nauauit, alium esse à Leothadio Episcopo qui Diœcesim Ausciensem rexit. Desiderius enim Cadurcensis Episcopus anno Christi

[e] Num. 6.

AN. CH. 691. THEODOR. III. R. 18. sexcentesimo vndequinquagesimo in cælum migrauit, Leochadius autem Ausciensis Episcopus ad annum vsque Christi septingentesimum duodeuicesimum, id est, ad annum ab obitu prædicti Desiderij sexagesimum nonum, peruenit.

XXIV. AN ABBAS MOSSIACENSIS. Secundò, Menardus Leothadium, priusquàm ad Episcopatum Ausciensem promoueretur, Abbatem Mossiacensem fuisse scribit. Id etiam mutuatur à Roberto, quem Sammarthani quoque sequuntur. Hæc autem sententia, cuius auctor Robertus, Leochadium, qui sedente tunc apud Cadurcum Episcopo Desiderio munificentissimus erga Mossiacense Monasterium fuit, confundit cum Leothadio Episcopo, qui Diœcesim Ausciensem ad annum vsque Christi septingentesimum duodeuicesimum strenuè gubernauit. Sic igitur Leothadium à Leochadio distinguimus, vt Leochadium, quem vetus scriptor in vita Sancti Desiderij laudauit, existimemus Abbatem fuisse Mossiacensem, vitámque cum morte commutasse eodem fermè tempore, quo Leothadius in Ausciensi Cathedra sedere cœpit. Leochadio forsan in administrationem Monasterij successit Paternus, quem Robertus Abbatem quoque Moyssacensem vocat, eundémque facit cum Patricio Episcopo, qui post Leothadium Infulas Ausciensses gessit.

XXXV. AN ARCHIEPISCOPVS ET PRIMAS. Tertiò, Menardus Leothadium Ausciorum Archiepiscopum & Nouempopulaniæ Primatem vocat. Leothadio neuter illorum titulorum conuenit. Tunc enim stabat Ciuitas Elusatium, Metropolis prouinciæ Nouempopulanæ, & Ausciensis Episcopus Elusano Metropolitæ suberat.

XXXVI. CONFVNDITVR CVM LEOCHADIO. Quartò, Menardus ait Leothadium floruisse anno Christi septingentesimo vicesimo, citátque in testem Robertum, qui de Leothadio hæc tantùm scripsit. *S. Leotadius vel Leocadius* 720. *ex Abbate Moyssacensi.* Breue illud elogium. Ex eo tamen retinendæ tantùm hæ duæ voces, *S. Leotadius*, cæteræ verò sunt abradendæ, quoniam Historiæ veritati refragantur. Leotadius enim seu Leothadius alius extitit à Leocadio seu Leochadio, deinde nec Abbas vnquam fuit Moyssacensis seu Mossiacensis, nec Episcopatum Ausciensem anno Christi septingentesimo vicesimo suscepit gessítue.

XXXVII. Baldericus in Chronico Cameracensi à morte Sancti Amati Senonensis quondam Episcopi, quâ caput vicesimum-secundum libri primi claudit, ad Martyrium beatæ Maxelendis, quod capite sequenti commemorat, sic transit, *sub hoc ferè tempore quædam virgo in territorio Cameracensi*, &c. Anno priori felicem sancti Amati ex hoc seculo transitum consignauimus, Martyrio beatæ Maxelendis in annum proximè sequentem reiecto. Super anno, quo beatus Amatus Broilensis tunc Abbas obiit, Tabulas Auctorésque complures allegauimus qui nobiscum consentiunt. Annum, quo Mexelendis necem subiit, ex prædicto Balderico colligimus, anno enim post Martyrium tertio factam affirmat eiusdem Sanctæ Translationem, quæ Kalendis Nouembris notatur, illis autem Kalendis præfigitur litera D, quæ Dominicalis fuit toto anno post Christum natum sexcentesimo nonagesimo-quarto. Hæc obiter ad confirmandam Chronologiam, narrationem Martyrij nunc accipe.

XXXVIII. MARTYRIVM S. MAXELENDIS. *Sub hoc ferè tempore*, quo videlicet Amatus Abbas Broilensis ex hac vita migrauit, *quædam virgo* Maxelendis *in territorio Cameracensi, nobilissimis orta natalibus, circumuenta est à quodam iuuene* Harduino *non ignobilis generis, sed ignobilis animi, vt eius coniugio iure matrimonij copularetur. Quæ dum nec auro, nec gemmis, nec vllo ornamentorum genere frangi potuisset, quominùs virginitatis propositum laxaret, & more nobilium fœminarum viro potenti iungeretur, nec parentes suos super huiusmodi consilium audire vellet, desperato iuuenis amore, captáque opportunitate, quâ puellam paternis ædibus solam posset offendere, assumptâ secum nefandorum turbâ sociorum, domum omnem circumuallantes*

runt, & factâ irruptione domum omnem perscrutati sunt, tandémque loculum, in quo virgo latebat, curiosiùs contemplantes, inuentam violenter traxerunt vsque ad locum, vbi nunc constructa est, vt post triennium probabimus, *Basilica in honore omnium Sanctorum, præcipuè quidem sancti Vedasti, necnon & veneratione ipsius sacræ virginis. Tunc funestus carnifex, dentibus frendens, euaginato gladio percussam interfecit. Qui mox vt sanguinem virginis vidit, iusto Dei indicio cæcus factus est. Sepultáque est in Basilica beatorum Apostolorum Petri & Pauli sanctique Sulpicij Confessoris, quæ constructa est in villa quæ vocatur Pomeriolas.* Martyrium subiit *tertio Nonas Nouembris*, vt Franciscus *Doresmieux* in vita sancti Vindiciani [a] testatur, colitur tamen Idibus, quo die sepultam post aliquot à Martyrio dies arbitramur.

AN. CH. 691. THEODOR. III. R. 18.

[a] Ap. Henschen. d. 11. Mart.

XXXIX. Miræus Sigeberto abiudicat hanc de beatæ Maxelendis Martyrio periodum, quæ in vulgato Sigeberti Chronico ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum legitur. *In territorio Cameracensi virgo Dei Maxelendis pro voto virginitatis Harduinum amatorem suum fugiens, ab eo martyrizatur, qui mox excæcatus, post triennium ab ea illuminatur.* Non defuerunt tamen è Neotericis, qui solo Sigeberti Interpolatore nixi Maxelendem anno Christi sexcentesimo septuagesimo palmâ Martyrij donatam scriberent, eorúmque numerum auxit etiam ipsemet Miræus in Fastis Belgicis [b]. At meliùs apud Baldericum Maxelendis Martyrio coronatur eodem ferè tempore, quo beatus Amatus apud Broilum ex hoc seculo migrat, id est, anno Christi sexcentesimo nonagesimo. Illam enim, cùm Vindicianus Episcopus in Cathedra Cameracensi iam sedebat, natam sic docet Auctor vitæ [c]. *Tempore illo, quo sanctus Vindicianus à sancto Vedasto octauus Cameracensi seu Atrebatensi Ecclesiæ præsidebat, sancta Maxellendis in eadem Cameracensi prouincia inclytis admodum parentibus & generis nobilitate & spectatâ religione claris, patre Humlino, matre Ameltrude, orta est feliciter, sed feliciùs renata.* Vindicianus autem Episcopatum anno Christi sexcentesimo vndeseptuagesimo suscepit, vt suo loco probauimus [d]. Atque inde etiam Henschenium corrige, qui sanctæ Maxellendis Martyrium anno quarto Theodorici Regis illigauit in notis ad vitam sancti Vindiciani.

[b] d. 13. Nou.

[c] Ap. Sur. d. 13. Nou.

[d] Ad an. 669. n. 10.

XL. In prælaudata sanctæ Maxellendis vita, vir, cui virgo à parentibus desponsata est, Harduinus vocatur, vt & apud Baldericum [e], vbi de eiusdem beatæ Maxellendis Translatione sermonem instituit. Locus Martyrij Calderiacum * nuncupatur, est in pago seu territorio * Cameracensi, distátque tribus milliaribus à Cameraco, totidem à Castro * Cameracesio. Villa * Pomeriola, quæ sepulturam præbuit, vnius horæ spatio distat ab eodem Castro, Landracum * versùs, & nomen, vt Coluenerius in notis ad Baldericum verisimile censet, à pomorum copia trahit. Centuriatores [f] Magdeburgenses, quibus odio sunt votum Virginitatis & Catholica de Virginitatis merito doctrina, Maxellendem *pseudo-martyrem* appellant nullâ ratione superadditâ.

[e] Lib. 2. c. 24.
* *Caudri.*
* *Le Cambresis.*
* *Catean en Cambresis.*
* *Pommereul.*
* *Landrecy.*
[f] Centur. 7. c. 11.

XLI. Sanctam Saturninam, cuius ætas ignoratur, hoc loco sanctæ Maxellendi coniungemus, vtpote eodem Martyrij genere conspicuam, & à Balderico in Chronico Cameracensi pariter commendatam. Barala * & Sancti *, duo sunt vici in territorio * Osiacensi, sibi inuicem vicini iuxta Marquionum *, medio ferè itinere inter Cameracum & Attrebatum. Apud Baralam, *Monasterium Canonicæ Congregationis extitit à Clodoueo quidem Rege, vt ferunt, conditum, & à beato Vedasto in honore sancti Georgij consecratum. Illic enim brachium eiusdem Martyris habebatur. Hoc autem locupletissimum & venerabile, columnæ marmoreæ, & antiqua pulchra ædificia, quæ adhuc supersunt, fuisse testantur.* Hæc Baldericus [g], qui locum descripsit, vt eum ob oculos habuit. Recentior Coluenerius [h] ait aut nullum aut tenuissimum Monasterij vestigium cùm apud Baralam tum apud Sanctos superesse, notátque parochiales Ecclesias Baralæ ac Sanctorum, dicatas esse, illam *Sancto Georgio*

* *Barale.*
* *Sains.*
* *d'Oisy.*
* *Marquion.*
[g] Lib. 2. c. 11.
[h] In not. ad c. 11. lib. 2.

AN. CH. 691. THEODOR. II. R. 18. *Martyri, sub patronatu Abbatis Aquicinctini*, hanc *sanctæ Saturninæ Virgini & Martyri, sub patronatu Capituli Metropolitani beatæ Mariæ Cameracensis*. Martyrium autem sanctæ Saturninæ sic enarrat Baldericus [a]. *Apud Sanctos, (id loco vocabulum) puellarum Basilica, vbi sancta Saturnina quiescit, traditur extitisse. Porrò hæc virgo de Germania præclaris natalibus orta, à pueritia suam virginitatem Domino vouit, quam cùm parentes iuxta ritum sæcularem maritare disponerent, integritatem pudoris cælesti sponso seruare malens, viriles thalamos procul abhorruit. Videns autem quia aut voluntati parentum non posset resistere, aut proterui sponsi appetitum euadere, à paternis ædibus latenter egressa, fugam iniit, & ad hanc viciniam vsque perueniens iuxta prædictum vicum cursum vitæ Martyrio consummauit. Nam vir ille, cui pacta à parentibus erat, palantem vsque ad ipsum locum persecutus est, Quem cùm post tergum virgo venerabilis eminùs prospexisset, tota intremuit, & quomodo se morsibus infestantis bestiæ eximeret, nescit. Quid enim faceret? Mox vti erat animal simplex, pastoribus, qui illic gregem pascebant, abscondenda se interserit, talitérque quærentem latere æstimauit. Quod tamen iuuenis aucupatus, vt lupus esuriens super innocentem ouiculam irruit, euaginatóque gladio decollauit. Quæ mox, vt antiquitas relatorum audet asserere, proprium caput manibus sumpsit, populóque spectante vsque in Ecclesiam quæ in ipsa villa, in honore Sancti Remigij aderat, deportauit. Ad cuius ergo venerationem à fidelibus Christianis facto Monasterio, puellaris Congregatio delegatur, sed prædictis causis intercipientibus*, id est, irruptionibus Nortmannorum, *ad vnius Presbyteri obsequium redigitur. Est autem antiqua relatio, quod longo pòst tempore Saxones, incertum quâ causâ, ad hanc viciniam deuenerunt, & per ipsum vicum transeuntes, auditâ quidem sacrâ opinione, partem corporis sacræ Virginis asportarunt*. In Tabulis Ecclesiasticis colitur sancta Saturnina pridie Nonas Iunij.

[a] L. 2. c. 12.

ET S. SATVRNINÆ.

XLII. Ferreolus Locrius eodem anno, quo Martyrium beatæ Maxelendis virginis, initia quoque collocauit Hasnoniensis Monasterij, quod Ioannes vir nobilis illius loci dominus eiúsque soror Eulalia construxerunt, & Vindicianus Episcopus post aliquot annos pridie Kalendas Maij consecrauit. Franciscus *Doresmieux*, in vita Sancti Vindiciani [b], postquàm Hasnoniensis Monasterij Basilicam ab eodem Vindiciano Episcopo consecratam dixit, ad Martyrium beatæ Maxelendis sic transit, *eodem anno, tertio Nonas Nouembris, inauditum contigit facinus, quod hîc paucis memorare libet*. Godefridus Henschenius in notis ad eandem vitam annum illum interpretatur quartum Theodorici Regis, comparátque cum anno post Christum natum sexcentesimo octogesimo-tertio. Annum Theoderici Regis quartum anno Christi sexcentesimo septuagesimo-septimo illigauimus. Cur in numerandis annis Theodorici Regis Chronologiam Henschenianam sex annis anteuertamus, expositum est suprà. Sed Hasnoniensis Ecclesiæ dedicatio, quam Miræus [c] Locrius [d], aliique pridie Kalendas Maij factam affirmant, haud incidit in annum Christi vel sexcentesimum septuagesimum-septimum vel sexcentesimum octogesimum-tertium, neuter enim præditus fuit literâ Dominicali A, quæ pridie Kalendas Maij ponitur in Kalendario, & Dominicalis fuit toto anno post Christum natum sexcentesimo nonagesimo-primo. Interpolator apud Sigebertum Maxelendem anno Christi sexcentesimo septuagesimo palmâ Martyrij coronatam tradit. Miræus in Originibus Benedictinis, vbi de Monasterio Hasnoniensi sermonem facit, eodem anno prima illius Cœnobij fundamenta consignat. Adstipulantur Locrius in Chronico Belgico [e], Vinchantius in Annalibus Hannoniæ [f]. In eam rem circumferuntur hi versus [g].

Si cupis Hasnonij structores noscere Templi,
Hæc metra pertracta, sic succedent tua vota.
Inclyta progenies Eulalia, sicque Ioannes,
Frater hic, illa soror, germani mente fideli,

[b] Ap. Henschen. d. 11. Mart.

HASNONIENSIS MONASTERII DEDICATIO.

[c] In Origin. Benedict.
[d] In Chron. Belgic. ad an. 670.
[e] Ad an. 670.
[f] L. 3. c. 15.
[g] Ap. Mir. & Locr.

Huius præsentis statuunt fundamina Templi.
Tunc humanati Verbi dum voluitur annus
Qui sexcentenus quoque septuagenus habetur.
Cunctis expletis aduenit Vindicianus
Antistes Cameracensis, Templúmque dicauit
Altithrono Domino, cuius nos lustrat imago,
Cæli Clauigero, Doctori Gentis amœno.

A prima Monasterij Hasnoniensis incœptione, donec Ecclesia consecraretur, annos vnum ac viginti effluxisse non existimamus. Quicquid autem sit de tempore quo iacta sunt Monasterij fundamenta, Basilica dedicata est hoc anno, Theodorici Regis duodeuicesimo, pridie Kalendas Maij, die Dominico, currente literâ Dominicali A. Tunc in Cœnobium introducti sunt Monachi, quibus Ioannes Abbas præfuit, & Moniales, quarum regimen Eulalia Abbatissa Ioannis Abbatis soror suscepit. Id Franciscus *Doresmieux* distinctis verbis in vita sancti Vindiciani iam laudata sic docet. *Ioannes Toparcha Hasnoniensis, Eulaliæ sororis piissimæ opibus adiutus, cùm in contractu insigne Monasterium extruxisset, vocatus eò fuit Vindicianus, qui Ecclesiam consecraret, simúlque selectos viros & mulieres intra Cœnobij istius claustra introduceret, vt nimirum in eo sacro loco separatim habitarent Deóque militarent. Quod à beato Vindiciano magnâ celeritate, alacríque quamplurimorum Ecclesiasticorum & secularium hominum concursu peractum est.* De Martianis aliisque similibus Monasteriis iam locuti sumus, quæ duas in partes ita diuidebantur, vt in vna Monachi, semotæ Moniales in altera consisterent. Vtrumque sexum Deo in Hasnoniensi Cœnobio famulantem sic commendat Vates suprà citatus. XLIII.

Desine mirari hîc sexum duplicem famulari;
Namque Ioannis & Eulaliæ præclara propago
Cœnobium rexit, cœtum super æthera vexit.
Hic locus enituit rigidi seruator honesti,
Vsque dies Carli durans, cognomine Calui,
Induperatoris, Regis quoque Francigenarum.

Abbates Hasnonienses ad incursionem vsque Nortmannorum à Vinchantio & à Sammarthanis hoc ordine recensentur, Ioannes, Aldo, Saueticus, Geroldus, Godefridus, Walterus, Amadeus & Audulfus. De tribus tantùm, quorum postremus Sauericus, agemus hoc Tomo. Vinchantius Abbatum Hasnoniensium Chronologiam ab anno Christi sexcentesimo septuagesimo exorditur; Ioannem ipsius Monasterij conditorem ac primum Abbatem, postquàm Cœnobitis annos septemdecim præfuisset, anno Christi sexcentesimo octogesimo-septimo mortuum tradit; Aldonem Ioannis fratrem ac successorem ex hac vita sublatum affirmat anno Christi septingentesimo vicesimo-septimo; subdítque Sauericum vtriusque propinquum ad annum vsque Christi septingentesimum septuagesimum-secundum vixisse. Sequuntur eandem Chronologiam Sammarthani. Nituntur isti Scriptores auctoritate Iacobi Meyeri, qui de Martyrio Maxelendis virginis & dedicatione Monasterij Hasnoniensis in Annalibus [a] Flandriæ sic scripsit. *Anno* DCLXX. *in Cameracensibus Maxelendis virgo Christi ab proco quodam suo, quod assentire illi nollet, interfecta. Hasnoniense Cœnobium ab Vindiciano Episcopo Cameracensi dedicatum.* Eodem anno, quo beata Maxelendis Martyrium subiit, Hasnoniense Monasterium ab Episcopo Vindiciano dedicatum fuisse non inficiamur, sed contendimus neutrum anno Christi sexcentesimo septuagesimo contigisse. Meyerus, vt sanctæ Maxelendis Martyrium anno Christi sexcentesimo septuagesimo consignaret, impulsus videtur ab Interpolatore Sigeberti, quem suprà refutauimus, Maxelendis enim, vt ex eius vita probauimus, in lucem edita est Vindiciano Episcopatum iam adepto, Vindicianus autem anno Christi sexcentesimo vndeseptuagesimo in Pontificali Cathedra sedere cœpit. Quod attinet ad Hasnoniensis Monasterij dedica- XLIV. ABBATES.

[a] Lib. I.

AN. CH. 691. THEODOR. III. R. 18.

tionem, hæc, quia pridie Kalendas Maij facta est, in annum Christi sexcentesimum septuagesimum non incidit, qui præditus fuit literâ Dominicali F. Vt beatæ Maxelendis cædem, sic & Hasnoniensis Ecclesiæ dedicationem in annum Christi sexcentesimum nonagesimum-primum reiiciendam arbitramur. Ab illo anno ad annum vsque Christi septingentesimum septuagesimum-secundum quo Sauericus Abbas obiit, effluxerunt anni vnus & octoginta, quos in tres Præsulatus ita partiemur, vt annos septemdecim Abbatialis præfecturæ, quos prælaudati Nomenclatores assignarunt, Abbati Ioanni conseruemus, Aldoni Ioannis fratri nouemdecim tribuamus, Sauerico quadraginta quinque.

XLV. ABBATISSÆ. Abbatissarum Hasnoniensium Catalogus non extat integer. A Monasterij enim conditu ad irruptionem vsque Nortmannorum, Monialibus præfuerunt Abbatissæ nouem, ceterarum autem memoriâ penitus extinctâ, trium duntaxat, Eulaliæ videlicet, Bertrudis & Ermentrudis, supersunt apud Vinchantium nomina. Cœnobij fundatrix primáque Abbatissa fuit Eulalia Ioannis Abbatis soror. Hæc Monialium cœtum annis septemdecim rexit, eódemque, quo Ioannes frater, obiit anno, vt ad annum Christi septingentesimum octauum dicturi sumus.

XLVI. * *Hasnon.* SITVS. [a] Cap. 29. [b] Ad an. 670. [c] D. 11. Mart. Hasnonium * autem siue Hasnum situm est inter Martianas & oppidum Amandinum, dexteræ Scarpi ripæ insidet, in Diœcesi Atrebatensi, quamuis extra fines Atrebatesij positum sit pertineátque ad hodiernum Hannoniæ Comitatum. Lege Miræum in Originibus [a] Benedictinis, Locrium in Chronico [b] Belgico & Henschenium in notis ad vitam [c] Sancti Vindiciani.

XLVII. ITERIVS EP. NIVERNENSIS. Ioannes Chenutius in serie Niuernensium Episcoporum ad hunc annum sic ait. *S. Iterius anno 691. Sedebat Pontificatûs S. Sergij Papæ & regni Theodorici I. Franciæ Regis tempore.* Theodoricum, quem illius nominis Tertium appellamus, primum vocat, quia loquitur in eorum opinione qui Catalogos Regum Francorum sic contexunt, vt Reges, qui Parisiis regnarunt, solos in suis Indicibus recenseant. Ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-secundum peruenit Rex Theodoricus Clodouei secundi filius, &, vt ex prædictis constat, annus quartus Sergij Papæ cum anno Christi sexcentesimo nonagesimo-primo comparari debet, eâque ratione tres Characteres Chronologici, quibus hoc loco Chenutius vtitur, rectè simul conuenire deprehenduntur. Claudius Robertus paulò plura scribit de Sancto Itherio sic. *S. Itherius. In Breuiario Bituricensi 25. Iunij. At in Niuernensi, Aurelianensi, notatur festum 8. Iulij, vbi quiescere dicitur Noienni *, qui vicus illi natalis, Diœcesis Senonensis, A. C. 691. Habet Ecclesiam Collegialem Soliaci * ad Ligerim.* Eadem leguntur apud Saussaium [d] in supplemento Martyrologij Gallicani & apud Sammarthanos in auctiore Gallia Christiana. Meminit etiam Sancti Itherij Wido Coquillius in Historia Niuernensi, vbi catalogum Niuernensium Antistitum edit. In Breuiario Niuernensi, quod superioribus Tomis nonnumquam citauimus, laudatur beatus Iterius, quòd *omnium liberalium artium scientiâ instructus, vitæ sanctitate & diuinitus sibi collatâ gratiâ sanitatum conspicuus, adeò horum gloriam declinauit, vt quoscumque sanaret, admoneret ne cui dicerent, ipse verò loca queuis abditissima quæreret, vt ibi lateret incognitus;* deinde quòd factus vrbis Niuernensis Episcopus, *in eius ciuitatis ingressu quemdam artubus contractum sanitati restituit, dæmoniacum vnum à dæmone liberauit.*

* *Nogent entre la Bussiere & Montargis.*
* *Sully.*
[d] D. 8. Iul.

XLVIII. DORESTADENSES ERVDIVNTVR. Quæ Suibertus, antequàm Episcopus ordinaretur, in vicis *Duerstat* & *Hagenstein* egisse memoratur, ea, quoniam solo Historiæ Suibertinæ Scriptore nituntur, nec reiicit, nec reprobat Henschenius aliis veteribus testimoniis destitutus. Suibertus, vt ex Beda suo loco probabimus, anno Christi sexcentesimo nonagesimo-tertio Pontificales Infulas suscepit; in Frisiam, vt dictum est suprà, cum sociis anno Christi sexcentesimo nonagesimo

gesimo

gesimo appulerat. Ad hunc igitur annum, qui post eorum aduentum in Frisiam primus, post Christum natum sexcentesimus nonagesimus primus numeratur, referendæ nobis videntur res in vico *Duerstat* gestæ; ad sequentem, res actæ in villa *Hagestein*. Vtramque narrationem ex Historia Suibertina mutuabimur, sublatis quibusdam mendis, quæ pseudo-Marcellinus inuexit, additisque nonnullis obseruationibus, quæ nobis visæ sunt & vtiles & necessariæ. AN. CH. 691. THEODOR. III. R. 18.

XLIX. Quod olim oppidum ad Rhenum in antiquorum Batauorum Insula Romani *Batauodurum*, posteri *Dorestatum*, *Dorestadum*, *Dorstatum*, *Durstadium*, *Duerstat*, *emporium Dorestatis*, *Vicum-Dorestadum* dixerunt, incolæ hodie *Wiick te Duerstede* vocant. Locus ille dicitur in Historia Suibertina *duobus* distare *milliaribus à Traiecto ad Orientem*. Auctor, vt Henschenius obseruat, milliaria sumit, non Romana vel Anglica, licèt Anglus videri velit, nam hæc sunt octo stadiorum; neque Belgica aut Gallica, licèt lucubrationem suam Gregorio Traiectensi Episcopo homini Gallo inscribat, nam hæc sunt stadiorum quatuor ac viginti, qualia à pedite decurri horæ vnius spatio, seu vicesimâ-quartâ parte diei naturalis possunt, & talia Traiectum inter & Dorestadum sunt quatuor; sed Westphalica seu Germanica, quæ duplo maiora sunt. Traiecto Dorestadum profectus est Suibertus cum nonnullis è sociis; duos nominat Historia Suibertina, Werenfridum scilicet & Marcellinum; at certissimum est Marcellinum multò seriùs ex Anglia venisse, de Werenfrido non ita liquet, huius igitur nomen retinebimus, alterum expungemus. Expungemus & annum à Natiuitate Domini sexcentesimum nonagesimum-quintum, neque enim ad illum annum differri potest iter, quod Suibertus nondum Episcopus Traiecto Dorestadum susceperit.

L. Præmissis hisce obseruationibus, quid Willebrordus eiúsque socij cùm Traiecti, tum Dorestadi gesserint, accipe ex eadem Historia Suibertina. *Conuenerunt ad Castrum Traiectense, quod pridem Wiltemburg dicebatur, quod in potestate Orientalium Francorum eo tempore fuit & permansit, vbi dudum imperante Heraclio Cæsare inclytus Dagobertus Rex Franciæ construi fecit Ecclesiam in honore S. Thomæ Apostoli, quam non multò pòst prædura ceruicis Frisones solo tenus destruxerunt. In quo loco, prope ruinam illius prioris Ecclesiæ S. Thomæ superædificauerant in honore S. Crucis Oratorium, in quo renatiui fontis consecrarunt Baptisterium, vt Christi fideles, ob defensionem Castellani Traiectensis *, securum illic haberent accessum, ad suscipiendum sacri Baptismatis Sacramentum. Deinde præfati Sacerdotes, attendentes messem quidem multam, operarios verò paucos, ierant more Apostolorum & Discipulorum Christi, bini & bini, trini & trini, adiunctis sibi aliquot neophytis, in diuersis Germaniæ Prouinciis fidem Christi gentibus denunciaturi. Inter quos S. Swibertus, gloriosus Sacerdos Christi, diuini amoris igne feruidus, venit eodem tempore cum Werenfrido & ...... in grandem vicum, dictum Duerstat, qui vicus refertus fuit cæremoniis, ornatúsque diuersis idolorum templis, duobus distans miliaribus à Traiecto ad Orientem, vbi dum prædicaret Christum verum Deum, qui vitam æternam in se credentibus daret, admonens vt simulacrorum vanos & inanes contemnerent cultus, eò quòd idola, quæ pro diis colebant, repleta essent dæmoniis, & nihil salutis habere, nec suis cultoribus auxilium conferre posse affirmaret, statim à paganis & Idolorum Sacerdotibus capitur & grauiter verberatur, clamantibus & dicentibus. Blasphemator iste nostram prophanat legem, deos nostros omnipotentes dæmonia affirmat, populum seducit, crucifixum solum Deum verum audacter prædicat, & nisi occidatur aut effugetur, cultus deorum nostrorum euacuabitur, & paternæ traditiones exterminabuntur. His dictis, clamore omnium tenetur & in carcerem mittitur vt alterâ die occultè trucidaretur. Non enim palàm audebant ipsum occidere, quoniam vicus erat sub ditione Christianorum Francorum.* At nocte per Angelum eductus est è custodia circa galli cantum. *Pagani verò & præcipuè sacerdotes ido-*

* D'Vtrecht.

AN. CH. 691. THEODOR. III. R. 18. *lorum alterâ die audientes liberationem illius, vacillare cœperunt de impotentiâ idolorum, laudantes virtutem Christi. Ipse verò alterâ die constantissimè prædicans, multos in stuporem vertit, & ad Christum conuertit, & nemo iniecit manus in eum. Quo mysterio peracto, cùm Traiectum* cum sociis *peruenisset, omnia per Angelum patrata secum in Duerstat, confratribus enarrauit, qui vnanimi voce, flentes præ gaudio, benedixerunt Deum.*

LI. EMMA THEODORICI R. CONSANGVINEA NVBIT SVEBHARDO CANTIÆ R. Ad hunc annum referri debent, quæ narrantur in vita manuscripta Berthæ Blangiacensis Abbatissæ. *Rex Anglo-Saxonum limina sancti Petri inuisere cupiens Romam petiit, qui inde ad patriam redeundo Theodericum Regem magnificis muneribus ditauit, Excellentiámque illius obnixè flagitare studuit, quatinus sibi Emmam, filiam videlicet beatissimæ Berthæ, consanguineam suam concederet in coniugium, quod & impetrauit, missis namque nunciis Regalibus vnà cum prædicto Waraclino iussit sibi dari Emmam filiam beatæ memoriæ Sigifridi ad sponsalem thalamum. Acceptâ itaque nobilissimâ coniuge lætus ad propria rediit.* Actum suprà de consanguinitate, quæ Bertham inter ac Theodoricum Regem intercedebat.

LII. In textu præcitato reticetur nomen Regis, cui collocata in matrimonium Emma. Malbrancus [a] Swaradinum appellat, existimátque *eundem esse cum Swebheardo, quem Ioannes Stew in Anglicis suis ad annum* 698. *tradit regnasse in parte Cantij cum Withredo.* Vnde Malbrancus Swaradini nomen acceperit, haud scimus. Notior est Swebheardus seu Suebhardus, de quo sic Beda [b], vbi agit de Berechtwaldo Archiepiscopo. *Electus est quidem* Berechtwaldus *in Episcopatum anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo nonagesimo-secundo, die primo mensis Iulij, regnantibus in Cantia Wichtredo & Suebhardo.* Malbrancus in Tabula Chronologica, quam Tomo primo de Morinis præfixit, nuptias Emmæ consignandas ait anno Christi vel sexcentesimo nonagesimo-primo vel sequenti. Priorem numerum amplexi sumus, quia Theodoricus, quo regnante nupsit Emma, vitam cum morte commutauit anno Christi sexcentesimo nonagesimo-secundo.

[a] Lib. 4. c. 35.
[b] Lib. 5. c. 9.

LIII. Sententiæ nostræ refragatur Michaël Alfordus in Annalibus [c] Ecclesiæ Anglo-Saxonicæ. Nam, si benè ratiocinatur hic Auctor, Wichtredus Egberti quondam Regis filius, qui post obitum Edrici fratris in Cantiam ab aliquot annis succedere debuerat, è priuata fortuna emergere cœpit anno Christi sexcentesimo nonagesimo-secundo, séque anno sequenti in Regnum asseruit, Inæ Occidentalium Saxonum Regis irâ placatâ, promissâque ingenti pecuniæ summâ. Duobus ad confirmandam opinionem Scriptoribus vtitur, Bedâ proximè allegato & Willielmo Malmesburiensi cuius hæc tantùm verba citat ex libro primo [d] de Gestis Regum Anglorum. *In tam desperatis rebus Cantiæ sexennio circiter à regia successione claudicatum: septimo demùm anno Withredus filius Egberti, cùm apud suos inuidiam pressisset industriâ & apud hostes pacem locasset pecuniâ, magnâ spe ciuium allectus in Regem, voti compotes fecit.*

[c] Tom. 2. ad an. 692. n. 3.
[d] Cap. 1.

LIV. Ex verbis Bedæ suprà recitatis liquet Wichtredum & Suebhardum *in Cantia* regnasse *anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo nonagesimo-secundo, die primo mensis Iulij*, sed eos illo anno Regnum auspicatos esse non scribit Beda. Imò teste eodem Bedâ Wichtredus regnare cœpit anno Christi sexcentesimo nonagesimo, Regnum enim *per triginta quatuor & semis annos* tenuit, obiítque nono Kalendas Maias anno Christi septingentesimo vicesimo-quinto. Clarissimus est ad illum annum hic Bedæ [e] textus. *Anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo vicesimo-quinto (qui erat annus septimus Osrici Regis Nordan-Humbrorum qui Coenredo successerat) Victredus filius Ecgberti Rex Cantuariorum defunctus est nono die Kalendarum Maiarum: & Regni, quod per triginta quatuor & semis annos tenebat, filios tres, Edilbertum, Eadbertum & Aldricum, reliquit heredes.*

[e] Lib. 5. c. 24.

LV. Idem Auctor de Regibus, qui post Lotharium seu post annum Christi

sexcentesimum octogesimum-quintum in Cantio regnarunt, sic loquitur [a]. *Anno, qui est ab Incarnatione Dominicâ sexcentesimus octogesimus-quintus, Lothere Cantuariorum Rex, cùm post Ecgbertum fratrem suum, qui nouem annis regnauerat, ipse duodecim annis regnasset, mortuus erat octauo Idus Februarij. Vulneratus namque est in pugna Australium Saxonum, quam contra eum Edric filius Ecgberti aggregarat, & inter medendam defunctus est. Ac post eum idem Edric anno vno ac dimidio regnauit. Quo defuncto Regnum illud per aliquod temporis spatium Reges dubij vel externi disperdiderunt, donec legitimus Rex Victred, id est, filius Ecgberti, confortatus in Regno, religione simul & industriâ gentem suam ab extranea inuasione liberaret.* AN. CH. 691. THEODOR. III. R. 18.

[a] Lib. 4. c. 26.

LVI. De rebus, quæ mortem Edrici Regis secutæ sunt, fusiùs differit Willielmus Malmesburiensis. *Nec Edricus successu tyrannidis longùm gloriatus est, sed citra biennium Regno & vitâ spoliatus, patriam lacerandam hostibus exposuit, continuò enim quidam Cedwalla cum fratre Mollone, aliàs sanè bonus & efficax digladiabile odium in Cantuaritas spirans, quantis potuit conatibus prouinciam inuasit, olim diuturnâ pace feriatam, sed tunc intestino bello dissidentem, impunè sibi cessuram arbitratus, sed non ita vt sperabat imparatos aut animi vacuos prouinciales offendit; siquidem post multa incommoda vicatim & oppidatim accepta, tandem animati ad manus veniunt, congressúque superiores Ceawallam in terga vertunt, fratréque Mollone in tugurium quoddam compulso domunculam ipsam succendunt. Ita Mollo, dum erumpendi in hostem deesset audacia, & totis circa tectum habenis regnarent incendia, inter flammas halitum eructauit. Non tamen Cedwalla destitit, aut à prouincia pedem retulit, quin dolorem suum crebris accolarum dispendiis sarciret, reíque vltionem in successorem Inam transfunderet. In tam desperatis rebus Cantia sexennio circiter à Regia successione claudicatum: septimo demùm anno Withredus filius Egberti, cùm apud suos inuidiam pressisset industriâ, & apud hostes pacem locasset pecuniâ, magnâ spe ciuium allectus in Regem, voti compotes fecit. Domi enim ciuilis, & bello inuictus Christianam Religionem sanctissimè coluit, potestatem amplissimè porrexit, &, vt nihil felicitati deesset, post 33. annos longæuus (quod mortales beatissimum putant) superstitibus eisdémque hæredibus liberis tribus, fato functus est.*

LVII. Edricus Cantij Rex, vt ex Beda & Willielmo Malmesburiensi suprà citatis liquet, obiit anno Christi sexcentesimo octogesimo-sexto. Matthæus Westmonasteriensis vt obitum Lotharij, sic & Edrici mortem vno anno tardiùs retulit, Lotharium enim anno Christi sexcentesimo octogesimo-sexto, Edricum siue Eadricium anno Christi sexcentesimo octogesimo-septimo, mortuos asseruit. Deinde bella post Edrici siue Eadricij mortem enata sic perstrinxit. *Post enim*, nempe Eadricij, *obitum, Regnum illud extranei inuaserunt. Ceduuella enim Rex & frater eius Mollo prouinciam illam ingressi, nullo obsistente, eam depredati ac depopulati sunt. Quæ sæuitia per triennium durauit, donec Mollo præfatus inanis gloriæ cupidus, immaturâ morte præuentus, vitam terminauit.* Hic Auctor bella, quæ post Edrici Regis mortem *per aliquod temporis spatium* apud Bedam in Cantia durasse perhibentur, triennio determinatè circumscripsit, ab anno videlicet Christi sexcentesimo octogesimo-septimo ad annum vsque Christi sexcentesimum nonagesimum, quo Wichtredus & Suebhardus Regnum auspicati sunt, vt ex Beda iam probauimus.

LVIII. Porrò Matthæus Westmonasteriensis, licèt in assignando initio Principatûs, quem Wichtredus & Suebhardus fratres in Cantia gesserunt, cum Beda conueniat, non caret næuo, quia vitam Mollonis ad annum vsque Christi sexcentesimum nonagesimum prorogat. Beda enim huic opinioni palàm refragatur, si tres Characteres Chronologici, quibus vtitur, attentè perpendantur. Primò testatur [b] Altfridum Ecgfrido fratri in Regnum Nordan-Humbrorum successisse *anno qui est ab Incarnatione Dominica sexcentesimus octogesimus-quintus*. Deinde anno Regis Altfridi tertio, siue anno Christi sexcentesimo duodenonagesimo, Ceaduallam Occidentalium Sa-

[b] Lib. 4. c. 26.

AN. CH. 691. THEODOR. III. R. 18. Lib. 5. c. 7.

xonum Regem è Britannia Romam profectum sic affirmat *. *Anno Regni Altfridi tertio, Ceadualla Rex Occidentalium Saxonum, cùm genti sua duobus annis strenuissimè praesset, relicto Imperio propter Dominum Regnúmque perpetuum venit Romam; hoc sibi gloria singularis desiderans adipisci, vt ad limina Beatorum Apostolorum fonte Baptismatis ablueretur, in quo solo didicerat generi humano patere vita cælestis introitum; simul etiam sperans, quia mox baptizatus, carne solutus ad aterna gaudia iam mundus transiret. Quod vtrumque vt mente disposuerat, Domino adiuuante completum est. Etenim illo perueniens, Pontificatum agente Sergio, baptizatus est die sancto Sabbati Paschalis, anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo octuagesimo-nono, & in albis adhuc positus, langore correptus, duodecimo Kalendarum Maiarum die solutus est à carne, & beatorum est consortio sociatus in cælis.* Postremò, de Ceaduallæ successore, quem *Hun* vocat, Inam Malmesburiensis, Westmonasteriensis, aliíque appellant, hæc paulò pòst subiungit. *Abeunte autem Romam Ceaduallâ successit in Regnum Hun, de stirpe Regia.* Verùm quis sibi persuadeat Inam Ceaduallæ successisse, superstite in viuis Mollone ipsius Ceaduallæ fratre? Priùs igitur obiit Mollo, quàm Ceadualla Romam proficisceretur. Quapropter Malmesburiensis capite de Regibus Cantuariensium iam citato, postquàm Mollonis incendium enarrauit, rectè subdit de Ceadualla. *Non tamen Cedwalla destitit, aut à prouincia,* id est, à Cantio, *pedem retulit, quin dolorem suum crebris incolarum dispendiis sarciret, reique vltionem in successorem Inam transfunderet.* Et capite de Regno West-Saxonum, primam Inæ Regis expeditionem sic describit. *Prima illi in Cantuaritas expeditio, in quos nondum de incendio Mollonis ira defremuerat. Prouinciales parumper resistere ausi, mox omnibus tentatis, & viribus in ventum effusis, cùm nihil in pectore Inæ, quod ignauia conduceret, reperissent, dispendiorum suorum intuitu deditioni consulere, tentant Regium animum muneribus, sollicitant promissis, nundinantur pacem triginta millibus auri marcis, vt pretio mollitus bellum solueret, metallo praestrictus receptui caneret. Quâ ille pecuniâ susceptâ, delicti gratiam fecit, in Regnum reuersus.* Eadem de re sic Westmonasteriensis. *Ina Rex Occidentalium Saxonum, castrorum aciebus terribiliter ordinatis, combustionem Mollonis cognati sui vindicare disposuit. Rex verò Cancia Withredus humiliter obuiam veniens, magnam pecunia summam pro nece iuuenis dedit; & sic*

Lis finita fuit, pax confirmata reuixit.

LIX. Litem illam Westmonasteriensis *anno gratia* DCXCIII. terminatam scribit, sed vt casum Mollonis, sic & expeditionem Inæ seriùs differt. Standum à partibus Bedæ, qui ceteris auctoritate præualet, palámque docet Wichtredum & Suebhardum anno Christi sexcentesimo nonagesimo Regnum auspicatos esse. Nihil igitur obest, quominùs hoc anno, post Christum natum sexcentesimo nonagesimo-primo, Emmam Suebhardo Cantiæ Regi nuptam asseramus, superstite tum Theodorico Francorum Rege. Fuit infaustum illud coniugium, quia *cum ancillis dicti* Suebhardi *Regis*, vt Anonymus in vita sanctæ Berthæ persequitur, *fuit quadam fascinatrix, nomine Theida, qua fascinatione suâ auertit dominum suum à recto coniugio, vt magis illam adamaret, ac dominam Emmam odiosam execraret. Quod & maleficiorum incantationibus actum est.*

LX. * Liuray. GEREBALDVS EP. BAIOCENS. OBIT.

Auctor Neustriæ Piæ, cùm agit de Liberiaco * celebri olim apud Baiocas Monasterio, Gerebaldum eiusdem loci conditorem laudat, aítque illum Rotomagensi Concilio interfuisse ac tertio pòst circiter anno in cælum migrasse, sed quia Synodum Rotomagensem anno Christi sexcentesimo octogesimo-secundo consignat, felicem Gerebaldi ex hoc seculo transitum anno Christi circiter sexcentesimo octogesimo-quinto illigat. Acta est Synodus Rotomagensis anno Christi sexcentesimo duodenonagesimo. Id dilucidè suo loco probatum. Si Gerebaldus Baiocensis Episcopus Synodo Rotomagensi tres circiter annos superstes vixit, rebus huma-

nis exemptus est vertente anno Christi circiter sexcentesimo nonagesimo-primo. Sepultus fuit in Monasterio Liberiaco. Colitur septimo Idus Decembris apud Molanum in additionibus ad Vsuardum & apud Saussaium in Martyrologio Gallicano. Robertus Cœnalis libro secundo [a] de re Gallica commendat *campum floridum*, qui sancti Gerebaldi interuentu in media hyeme virore illustratus est; commendat & *Gerebaldinam* * *petram*, cui sanctus Gerebaldus innixus quieuit. AN. CH. 691. THEODOR. III. R. 18.

[a] Per.och. 4.
* Le Perron S. Gerbold.

LXI. SVCCEDIT FRAMBOLDVS.

Sancto Gerebaldo successit in Episcopatum Baiocensem Framboldus insignis quoque sanctitate. Scriptor enim proximè citatus vndecim Episcopos è Baiocensibus catalogo sanctorum adscriptos recenset, Exuperium, Reginobertum, Ruphinianum, Lupum, Mauueum, Patricium, Contestium, Vigorem, Gereboldum, Framboldum & Geretranum. Sex ex illis, Exuperius, Reginobertus, Ruphinianus, Lupus, Mauueus & Contestius, priùs sederunt, quàm Baiocæ in Francorum potestatem deuenerunt. Alij quinque, cùm ad nostros Annales pertinerent, à nobis non fuerunt omissi. De singulis breuiter in hunc modum idem Cœnalis. *Patricius indigena. Vigor patriâ Atrebas. Gereboldus alienigena. Framboldus Sanctitatis opinione præfulgens. Eodémque Sanctimoniæ titulo clarus Geretranus.* Actum de illorum ætate suis locis, non enim eodem ordine, quo floruerunt, à Cœnale commemorantur, idque obiter te monitum volumus.

LXII. ABBATES S. GERMANI PARISIENS.

Apud Aimoinum, vt editus est à Guillelmo *Parui* & à Iacobo *du Breul*, caput quadragesimum-septimum libri quarti sic clauditur. *Childeranno autem diem obeunte, Hunfridus curam Monasterij Sancti Germani accepit.* Istud caput additamentum est ad Aimoinum, desumitúrque ex capite duodequinquagesimo libri, cui Titulus *Gesta Regum Francorum*, vbi tamen Abbatum, qui Monasterio sancti Germani prope Parisios præfuerunt, nulla mentio. Additio enim plurimorum capitum, quæ quadragesimo-primo libri quarti Aimoiniani subiuncta sunt, aucta quoque est interpolationibus non paucis, quæ totæ pertinent ad Cœnobium sancti Germani, desúntque in Seguierano Codice manuscripto. Ceterùm mortem Childeranni Abbatis & Hunfridi subrogationem hoc loco collocamus, quia proximè sequitur apud vulgatum Aimoinum mors Theodorici Regis, de qua sermonem faciemus anno sequenti.

LXIII.

Malbrancus auctoritate Matthæi *Desprets* Taruannensis Archidiaconi fretus Reliquias sancti Silæ, qui Paulo Apostolo socius olim itinerum fuit, hoc anno Româ Taruannam delatas affirmat [b]. Bainus Taruannensis Episcopus, vt Romam proficisceretur, ab Angelo monitus viæ se dedit, à Sergio Papa susceptus est honorificentissimè, dimissúsque cum plurimis muneribus, inter quæ præcellebant insignes sancti Silæ Reliquiæ, quas in proximum Taruannæ vicum citissimè detulit, ibíque substitit aliquandiu, donec in primarium vrbis Templum celebriore pompâ deportarentur. Eò deinceps quot annis plebs concurrere solita, quoties festum sancti Silæ recurrebat. In Tabulis autem Ecclesiasticis tertio Idus Iulij celebris est sancti Silæ memoria.

[b] Lib. 4. c. 31.

BAINVS EP. TARVANN. ROMA TARVANNAM DEFERT RELIQVIAS S. SILÆ.

LXIV. AVGET RES EPISCOPII.

Ceterùm Bainus Episcopus, qui tanto studio Diœcesim suam rebus sacris ditauit, temporales Episcopij prouentus haud neglexit, imò locupletiùs in dies auxit. Ecclesiæ suæ prædia Lisas inter ac Diuerniam in Bononeso comparauit, quæ exculta in Taruannensis Episcopi frugem ita deinceps excreuerunt, vt in pagum insignem abierint, acceptóque primigenij Auctoris nomine *Baingahem*, id est, Baini domicilia fuerint nuncupata. Pagus ille, quia situs est in Bononeso, post Taruannæ excidium ad Episcopum Bononiensem attinuit & hodie pertinet. Ab eodem Baino Episcopo nomenclaturam videtur duxisse, qui supra Taruannam ad Agnionis alueolum assidet pagus, nomine *Bainghen*.

AN. CH. 692. THEODOR. III. R. 19.

ANNVS CHRISTI 692.
THEODORICI III. R. 19. 12.

I. ANNO Christi sexcentesimo nonagesimo-secundo, Theodorici Regis duodecimo, Pippinus eiúsque vxor Plectrudis Basilicam sanctorum Apostolorum prope Metas constructam, in qua beatus Arnulphus auus ipsius Pippini quiescebat, insigni munificentiâ locupletarunt. Annum illum Theodorici Regis duodecimum cum anno Christi sexcentesimo nonagesimo-primo componunt Sammarthani [a], nec aliam computationem ineunt Henschenius aliique, qui Childericum Secundum è viuis anno Christi sexcentesimo septuagesimo-nono sublatum affirmant, quoniam initium sexdecim annorum, quorum spatio Fredegarius Principatum Dagoberti Magni circumscripsit, non à die quo Rex Austrasiorum à Clotario Secundo patre constitutus est, sed ab ipsius Clotarij morte ducendum falsò sibi persuadent. Distinguendus duplex Theodorici Tertij Principatus, Neustrasianus, cuius exordium à morte Childerici Secundi repetitur, & Austrasianus, cuius principium sumitur à morte Dagoberti Secundi. Fugit omnes fermè Scriptores hæc distinctio, quia Regnum Dagoberti Secundi perpaucis hactenus innotuit. In rebus tamen Neustrasianis ac Burgundicis attendendus Principatus Neustrasianus, cuius anni numerantur à morte Childerici Secundi, & in Austrasianis Principatus Austrasianus, cuius anni à morte Dagoberti secundi colliguntur. Ad Austrasiam pertinet Pippini Maioris-domûs ac Plectrudis coniugis donatio, de qua nobis hîc sermo. Duodecimus igitur Theodorici Regis annus, quo consignatur, numerandus à morte Dagoberti Secundi, quam, sub finem Tomi superioris, anno Christi sexcentesimo octogesimo illigauimus. Alij donationem, de qua nunc agimus, vel omiserunt omnino, vel factam crediderunt anno duodecimo Theodorici post Childericum Secundum regnantis in Neustrasia, quia vel Principatum Dagoberti Secundi penitus ignorarunt, vel eiusdem Dagoberti Secundi mortem in annum Christi sexcentesimum octogesimum septimum reiiciendam censuerunt. Godefridus Henschenius [b] in hac postrema opinione versatur. Ita verò sentit, quoniam vt obitum Dagoberti Magni, propter Fredegarium malè intellectum, integro sexennio seriùs retulit quàm par erat, sic & mortem Childerici Secundi, quam anno post obitum Dagoberti Magni tricesimo-quinto commemorandam sciebat, anno Christi sexcentesimo septuagesimo-nono consignauit, eâdem sex annorum discrepantiâ perdurante. Miramur Henschenium non aduertere, quòd inter bellum, in quo Dagobertus Secundus occubuit, & pugnam Textricianam, in qua Pippinus Neustrasios vicit, spatium temporis intercessit multò amplius, quàm vt in annum Christi sexcentesimum octogesimum-septimum, quo certatum ad Textricium, mors quoque Dagoberti Secundi credatur incidisse. Maneat igitur indubitatum, quòd in charta Pippini Maioris-domûs ac Plectrudis mox recitanda duodecimus Theodorici Regis annus de Regno Austrasiæ capiendus est componendúsque cum anno post Christum natum sexcentesimo nonagesimo-secundo. Madaurensis Episcopus ipsam Chartam in Historia [c] Metensium Pontificum sic publicauit. *Ego Pipinus & vxor mea Plectrudis, cogitantes de salute nostrâ, vt à Domino pro paruis magna, & cælestia pro terrenis recipere possemus, donauimus pro remedio animæ nostræ, seu pro æterna requie acquirenda, ac solidè tradidi-*

[a] Tom. 4. Gall. Christ. in Abbat. S. Arnulphi.

[b] In Diatriba de trib. Dagob. l. 2. c. 16 & in Exegesi de Geneal. R. R. Dagobertinorum. c. 2.

[c] L. 2. Episc. 29.

*mus ad Basilicam sanctorum Apostolorum, iuxta urbem Mettis constructam, vbi Dominus & auus noster Arnulphus in corpore requiescit, villam proprietatis nomine, vocabulo Nogaretum *, sitam in pago Wabrinse; mansum videlicet indominicatum cum omnibus adiacentiis ad se pertinentibus, tam in ædificiis quàm in campis, pratis, siluis, & incultis, mancipiis vtriusque sexûs ibi commorantibus, vel quicquid in memorata villa hactenus visus sum possedisse, totum & ad integrum, vt à die præsenti & deinceps, vniuersa ad locum sanctum supranominatum, sub potestate seruorum Dei qui ibidem vel sunt vel futuri sunt, vbi ad præsens videtur præesse venerabilis vir Romulus Abbas, deueniant, & de nostro iure in eorum perpetualiter transeant hæreditatem, quo videlicet eisdem seruis Dei pro nobis seu progenie nostra propensiùs intercedentibus, ad præsentis vitæ tramitem fœliciùs, dirigente Domino, percurrere, & æternæ gloriæ postmodum participes valeamus existere. Quòd si quispiam de hæredibus nostris, seu qualibet alia persona vel potestas contra hanc donationem nostram venire, aut aliquatenus infringere temptauerit; imprimis & vltionem Dei & sanctorum eius incurrat, & quod repetit, non valeat euindicare. Actum in villa Hielsio publicè, sub die X. Kalendas Martij. Anno XII. Regni Domini Theodorici Regis.*

AN. CH. 692. THEODOR. III. R. 19.

* Nauroy.

PIPINVS MVNIFICVS ERGA TVMVLVM S. ARNVLFI, REVOCATA IAM PLECTRVDE.

II. MONAST. METENSE SS. APOSTOLORVM.

Ecclesia, in qua beati Arnulphi corpus, anno post eius obitum fermè reuoluto, prope Metas à Goerico Episcopo tumulatum est, antiquis temporibus Basilica sanctorum Apostolorum, Basilica sancti Ioannis Euangelistæ, Basilica sancti Iacobi Apostoli, Basilica sanctorum Apostolorum Ioannis & Iacobi dicta reperitur, posteà ipsiusmet sancti Arnulphi nuncupatione insignis fuit. In veteribus monumentis, quæ citantur ab Episcopo Madaurensi [a], propter operis structuræque venustatem sic commendatur. *Erat eadem Ecclesia, vt refert antiqua authoritas, super omnes Ecclesias totius regionis illius nobilissimè & venustissimè fabricata & constructa, marmoreis subnixa columnis, & super columnas tabulæ marmoreæ erant, & super tabulas marmoreas erant lapides marmorei diuersis naturalibus coloribus inserti. Extendebatur hæc iunctura lapidum infra Monasterium super columnas in dextra, & in læua parte, in fine vsque in finem ipsius Monasterij. Erant insuper lapides pretiosi superpositi capitibus columnarum, qui contra radios Solis & claritatem lampadarum nimio splendore rutilabant. Depicta etiam erat tota eadem Ecclesia infra Monasterium variis & nobilibus coloribus, auro & argento, opere mirifico decentissimè colorata.*

[a] L. 1. Episc. 4.

III. Prima huiusce Basilicæ fundamenta posita sunt à sancto Patiente Episcopo Metensi, decessore Victoris, qui Metensem Diœcesim regebat, cùm Euphratas Agrippinensis Episcopus in Agrippinensi Concilio depositus est, anno Christi circiter trecentesimo quinquagesimo-secundo, vt Tomo primo [b] probatum est. Perierunt Abbatum nomina, qui prædictæ Basilicæ seu Monasterio sanctorum Apostolorum ante tempora Theodorici Tertij Regis præfuerunt. Omnium, quorum memoria hodie superest, antiquissimus occurrit Romulus, cuius mentio fit ad hunc annum in charta superiùs descripta. Clericis Abbas illius loci tunc præerat. Id colligitur ex Regio Diplomate [c], quo Chilpericus Tertius villam cum omni integritate tradit *ad Basilicam S. Domni Arnulphi vel sanctorum Apostolorum, vbi ipse pretiosus in corpore requiescit, hoc est, sub oppidum Metensium ciuitatis, vbi venerabilis vir Leutbertus Abba vnà cum norma plurima Clericorum deseruire videntur.*

[b] Ad an. 355. n. 14.

CLERICOS HABET SVB ABBATE ROMVLO.

[c] In Hist. Metens. l. 2. Episc. 33.

IV. Ex prædicta charta, quâ Pippinus & Plectrudis suam erga Monasterium Sancti Arnulphi seu Sanctorum Apostolorum testati sunt liberalitatem, constat eos simul vixisse anno duodecimo Theodorici Tertij regnantis in Austrasia, id est, anno Christi sexcentesimo nonagesimo-secundo. Pippinus igitur Plectrudem iam reuocarat Alpaide dimissâ, quæ Monasticen magnâ post integritate coluit. Vt Pippinus & Alpais à vitio resipiscerent, suis hortationibus non segniter institit Lambertus Traiectensis Episcopus, de quo posteà sparsæ fabulæ, quas infrà refellemus. Pippinus aliquot annos in adulterio duxit, duos enim ex Alpaide filios suscepit Carolum & Chil-

AN. CH. 691. THEODOR. III. R. 18.

debrandum. Vt Plectrudis repudium anno Christi sexcentesimo duodenonagesimo consignaremus, suasit ætas Caroli, qui vitam finiuit anno Christi septingentesimo quadragesimo-primo factus iam quinquagenarius. Vt autem vltra triennium Pippinum Alpaidis contubernio vsum credamus nihil cogit. Regnante Childeberto Pippinum & Plectrudem simul degisse multa tradunt antiqua monumenta, quæ suis locis allegabimus. Alpais apud Orpium * in Monasterio pœnitentiam tunc agebat. Orpiense Monasterium in Diœcesi Traiectensi * vel sancta condidit Adilia, vel Pippinus, vel Alpais. Adeò diuersæ reperiuntur opiniones. Rursum Sanctam Adiliam, cuius nomen in Martyrologio Benedictino pridie Kalendas Iulij celebratur, alij sororem Sancti Bauonis constituunt, alij nequaquam, itaut nec constet de tempore, quo prædictum Monasterium cum Abbatissæ titulo gubernauit. Orpium, quod olim ad Episcopatum Traiectensem Alpaidis ætate pertinebat, Diœcesi Namurcensi, quam Paulus Quartus Summus Pontifex anno Christi millesimo quingentesimo vndesexagesimo erexit, hodie attribuitur. Ibi nec extructi nec euersi Cœnobij superest vllum indicium. In illo tamen loco Monasterium fœminarum floruisse constans est omnium opinio, licèt de conditore diuersa prodantur, nec quo casu perierit inueniatur scriptum. Cœnobium Adilia fortè inchoauit, auxerunt ædificiis ac reditibus Pippinus & Alpais, postquàm eos peccati pœnituit. Illuc euocatæ Moniales è Monasterio Niuellensi seu Niuigellensi, cuius prima fuit Abbatissa Gertrudis, ipsius Pippini matertera, de qua Tomis secundo ac tertio disseruimus. Bartholomæus Fisenus flores publicauit Ecclesiæ Leodiensis siue vitas vel elogia Sanctorum & aliorum qui *illustriori virtute* Diœcesim illam exornarunt. Egit de Sancta Adilia pridie Kalendas Iulij, quo die solennis est apud Orpienses eius memoria. Celebrauit & Alpaidem pœnitentem decimo-quinto Kalendas Octobris, illo tamen die mortuam ne credas, dies enim quo extincta est, vt & annus, ignoratur. Cur autem hic Auctor Alpaidem ad diem præcitatum laudarit, hæc occurrit ratio. Alpaidis impudicitiæ necem Sancti Lamberti Martyris imputauit, ideòque Sanctum Lambertum Martyrem & Alpaidem pœnitentem eodem die commendauit, nempe decimo-quinto Kalendas Octobris, quo die Beatus Lambertus Martyrium passus est. At longè antequàm Lambertus Episcopus interimeretur, Alpais sese in Monasterium abdidit præteritæ vitæ fœditatem expiatura, imò Lambertus, qui Traiectensem tunc Episcopatum administrabat, vbi Landæ, Orpium & Niuellæ, simul cum Willebrordo aliisque viris pietate insignibus plurimùm allaborauit, vt Pippinus anteactæ vitæ pœnitentiâ ductus Plectrudem reuocaret, reiectâ quam superinduxerat Alpaide. De Lamberto Episcopo déque Pippino Maiore-domûs ac Plectrude vxore sermo sæpiùs recurret. Id autem vnum de Alpaide post eius secessum è Pippini comitatu narratur, quòd in Orpiensi Monasterio vitam religiosè clausit, priore turpitudine damnatâ, relictóque posteris egregiæ pœnitentiæ documento.

* Orp. * de Mastrich. ORPIENSE MON.

ALPAIS FIT MONIALIS.

PIE MORITVR.

V. Obiit hoc eodem anno Theodoricus Rex. Vixit annos vndequadraginta, regnauit vndeuiginti. Coniugem duxit *Chlothildem*, cuius mentio fit in Gestis * Regum Francorum. Hanc Reginam quidam binominem faciunt, quia Theodoricus in epitaphio, quod apud Atrebatum legitur & à nobis infrà describetur, cum vxore *Doda* sepultus asseritur. Alij duplex Theodorici coniugium statuunt, vnum cum Clotilde, alterum cum Doda. Super liberis eiusdem Regis non minor est controuersia. Plerique duos tantùm filios, Clodoueum & Childebertum, ei tribuunt; alij tertium addunt nomine Clotarium. Rursum quidam Clodoueum ex Clotilde, Childebertum ex Doda, natos aiunt; alij vtrumque ex Clotilde, Clotarium ex Doda. Nullius apud nos est auctoritatis quod circumfertur epitaphium Theodorici. Cur à nobis adeò contemnatur, exponemus suo loco. Theodoricus

* Cap. 49. THEODORICI R. OBITVS.

VXOR.

doricus vnam tantùm vxorem sibi sociauit, nomine Clotildem, quæ tres ei filios, Clodoueum, Childebertum & Clotarium, peperit. Clodoueum & Childebertum Theodorici filios fuisse docet Anonymus in Gestis [a] Regum Francorum. *Obiit Theudericus Rex, regnauítque annos XIX. Chlodoueus filius eius puer Regalem Sedem suscepit, ex Regina nomine Chlothilde progenitus. Nec multò pòst ipse Chlodoueus Rex puer mortuus est, regnauítque annos II. Childebertus autem frater eius, vir inclytus, in Regno statutus est.* Alius item Anonymus in Francorum Historia iussu Childebrandi Comitis scripta. *Mortuus est Theodoricus Rex*, &c. *Chlodoueum filium eius paruulum elegerunt in Regnum. Non post multos verò annos prædictus Rex Chlodoueus ægrotans mortuus est*, &c. *Childebertus frater eius in Regnum resedit.* Necnon Auctor [b] breuissimi Chronici à primo Francorum ortu ad filios vsque Ludouici Pij Augusti. *Theodorico mortuo, Chlodouechus filius eius successit. Huic quoque post duos annos mortuo, Childebertus frater eius, vir inclytus, in Regnum successit.* Præter Clodoueum & Childebertum, de quibus post tot Auctores nulla potest esse controuersia, Clotarium quoque Theodorici filium fuisse testantur duo Codices, Thuanus & Bruxellensis in nota, quam eruditissimus Petrus *Delalande* Diplomati Chilperici Regis in gratiam Monasterij Corbeiensis edito subiecit. Præterea, vt idem Auctor obseruat, Albericus prædictum Clotarium Dagoberti patruum in suo Chronico vocat, eóque titulo eundem Clotarium declarat Theodorici filium, fratrémque Childeberti, qui pater extitit Dagoberti Iunioris, vt suo loco dicturi sumus. Tres autem hosce fratres ex eadem matre, cui nomen Clotildis, natos facilè colligimus, Clodoueus enim, qui natu maximus fuit, in Gestis [c] Regum Francorum iam citatis, *ex Regina nomine Chlothilde progenitus* scribitur, & eadem Clotildis Theodorico marito superstes vixit, subscripsit enim Præcepto Regio, quod Clodoueus eius filius tertio Kalendas Iunij, anno primo Regni sui emisit rogatus à Bertino Abbate, vt donationes ad illum vsque diem Sitiuensi Monasterio factas confirmaret. Illius Diplomatis meminit Malbrancus in Chronologia [d] Tomi primi de Morinis, & libro quarto, capitibus vicesimo-septimo & quinquagesimo-quinto.

AN. CH. 692. THEODOR. III. R. 19.

[a] Cap. 49. LIBERI.

[b] Tom. 1. Coll. Hist. Franc.

[c] Cap. 49.

[d] Ad an. 688.

VI.

Erchanbertus, cùm Francia Rege destituta esset, & Carolus Maiordomûs vices Regis ageret, Breuiarium Regum Francorum ac Maiorumdomûs conscripsit. In illa lucubratione, vt adularetur Carolo Regnum ambienti, Theodoricum Clodouei Secundi filium aliósque Francorum Reges, qui post pugnam Textricianam & cædem Bertharij Maioris-domûs siue post annum Christi sexcentesimum octogesimum-septimum regnarunt, iniquiore stylo carpsit, vt ad illum annum iam obseruauimus. *Exhinc*, inquit, *Reges nomen, non honorem habere cœperunt. Quibus tamen, vbi constitutum fuerat, victus erat exuberans, custodiáque iugis erga illos habebatur, ne aliquid iure potestatis agere possint.* Longè alios se præstiterunt hi Reges Francorum, vt patebit infrà. De singulis enim acturi sumus suis locis. Orta tamen inde fabula, quæ compluribus Francorum Regibus socordiam & amentiam affinxit. Eginhardus integro post Erchanbertum seculo vitam Caroli Magni literis commendauit, cùm abnepotes Caroli Martelli Regno Francorum potiebantur. Initio sui operis affirmauit multos è Merouæadis Regibus ab auorum fortitudine desciuisse, qui Regio tantùm nomine precarióque vitæ stipendio, quod à Maioribus-domûs acciperent, ac villâ perparui reditûs contenti, crine profuso barbâque submissâ, solio residebant, vmbratilémque dominantium speciem repræsentabant. *Gens*, inquit, *Merouingorum, licèt in illo*, nempe Childerico, *finita possit videri, tamen iamdudum nullius vigoris erat, nec quicquam in se clarum, præter inane Regis vocabulum præferebat. Nam & opes & potentia Regni penes Palatij Præfectos, qui Maiores domûs dicebantur, & ad quos summa Imperij pertinebat, tenebantur, neque Regi aliud relinquebatur, quàm vt Regio tantùm nomine contentus, crine profuso, barbâ submissâ,*

FABVLA DE RR. FRANCORVM.

AN. CH. 692. THEODOR. III. R. 19.

solio resideret, ac speciem dominantis effingeret, Legatos vndecunque venientes audiret, eisque abeuntibus responsa, quæ erat edoctus, vel etiam iussus, ex sua velut potestate redderet, cùm præter inutile Regis nomen & precarium vitæ stipendium, quod ei Præfectus Aulæ, prout videbatur, exhibebat, nihil aliud proprij possideret, quàm vnam & eam perparui reditûs villam, in qua domum, ex qua famulos sibi necessaria ministrantes, atque obsequium exhibentes, paucæ numerositatis habebat. Quocunque eundum erat, carpento ibat, quod bubus iunctis, & bubulco rustico more agente trahebatur. Sic ad Palatium, sic ad publicum populi sui Conuentum, qui annuatim ob Regni vtilitatem celebrabatur, ire, sic ad domum redire solebat. At Regni administrationem & omnia quæ vel domi vel foris agenda ac disponenda erant, Præfectus Aulæ procurabat. Deinde asseruit Pippinum, qui Childerico Regi subrogatus est, velut hæreditario iure Maiorem domûs fuisse, quia pater eius Carolus auúsque Pippinus eodem functi fuerant Magistratu. *Regni administrationem & omnia quæ vel domi vel foris agenda ac disponenda erant, Præfectus Aulæ procurabat. Quo officio tum cùm Childericus deponebatur, Pippinus pater Karoli Regis iam velut hæreditario iure fungebatur. Nam pater eius Karolus eundem Magistratum à patre Pippino sibi dimissum egregiè administrauit.* Auctor Annalium Fuldensium, qui desinunt in anno Christi octingentesimo octogesimo-secundo, de Regibus Francorum *ex antiqua Merouingorum stirpe* sic loquitur ad A. C. septingentesimum quinquagesimum-primum. *Reges quidem dicebantur, sed potestas Regni tota apud Maiorem domûs habebatur, excepto quòd Cartæ & Priuilegia Regis nomine scribebantur, & in Martis campum qui Rex dicebatur plaustro bobus trahentibus vectus, atque in loco eminenti sedens, semel in anno à populis visus, publica dona sollemniter sibi oblata arripiebat, stante coràm Maiore domûs, & quæ deinceps eo anno agenda essent adnuntiante, sícque Rege domum redeunte, cetera Regni negotia Maior domûs administrabat.* Monachus Metensis, cuius opus in anno Christi tertio supra nongentesimum desinit, Pippinum Herstallium, cui plurimùm adulari studet, post bellum Frisicum ad A.C. sexcentesimum nonagesimum-secundum hoc exornat encomio. *Singulis annis in Kalendis Martij generale cum omnibus Francis secundùm priscorum consuetudinem Concilium agebat. In quo ob Regij nominis reuerentiam eum, quem sibi ipse propter humilitatis & mansuetudinis magnitudinem præfecerat, præsidere iubebat, donec ab omnibus Optimatibus Francorum donariis acceptis, verbóque pro pace & defensione Ecclesiarum Dei & pupillorum & viduarum facto, raptúque fœminarum, & incendio solido decreto interdicto, exercitui quoque præcepto dato, vt quacumque die illis denunciaretur, parati essent in partem, quam ipse disponeret, proficisci. His peractis Regem illum ad Mamaccas villam publicam custodiendum cum honore & veneratione mittebat. Ipse verò præcinctus robore, comitante diuino auxilio, Regnum Francorum interiùs iustitiâ & pace, exteriùs prudentissimis consiliis atque inuictis armorum præsidiis, auxiliante Domino, gubernabat. Confluebant autem ad eum circumsitarum gentium legationes, Græcorum scilicet & Romanorum, Langobardorum, Hunorum quoque & Sclauorum, atque Sarracenorum. Exierat enim fama victoriæ & triumphorum eius in omnes gentes, vt meritò propter virtutem & prudentiam eius cunctæ circumsitæ nationes amicitiam illius magnis oblatis muneribus implorarent. Quos ille clementer suscipiens maioribus remuneratos donis ad propria dirigebat. Ipse quoque haud segniùs opportuno tempore Legatos suos pro vtilitatibus Imperij sui per diuersas regiones dirigens, pacem & amicitiam circumpositarum gentium cum maximo fauore impetrabat.*

VII. Eginhardus & Auctor Annalium Fuldensium, indicem Regum, quos socordiæ & ignauiæ accusant, ineunt à Chilperico, qui Dagoberto prædicti Theodorici nepoti successit anno Christi septingentesimo decimo-quinto, id est, anno post Pippini Maioris-domûs mortem proximo. Vt credamus Eginhardum & Auctorem Annalium Fuldensium in ea versari sententia, suadet Monachus Egolismensis, qui post Eginhardum vitam Caroli Magni scripsit. Nullum enim conuitium promit aduersùs Reges, quorum tempo-

ribus Pippinus Maioratum Regiæ domûs gessit. De Theodorico, Clodouco Childeberto & Dagoberto sic loquitur. *Post Theudericum Regem regnauit Clodoueus filius eius. Post Clodaueum regnauit Childebertus Iunior frater eius. Post Childebertum Iuniorem regnauit Dagobertus Iunior, filius eius.* Deinde hæc proximè subiungit. *Post Dagobertum defecit genus Regale à prudentia.* Monacho Egolismensi suffragatur alter Anonymus, qui de Merouingis Regibus in vita sancti Genulsi [a] sic scripsit, Capetouingis iam regnantibus. *Post Theodoricum Clodoueus filius eius regnauit, cui Childebertus Iunior, frater eius, successit. Isque successorem filium habuit Dagobertum Iuniorem. Post hunc verò Dagobertum Regale genus à prudentia defecit.* Monachus Metensis præ manibus habuit Eginhardum & Auctorem Annalium Fuldensium. Vtroque infensiorem se præbuit aduersùs Reges Merouingos & inclinatiorem erga Pippinum. Eo consilio iuit in opinionem aut potiùs adulationem Erchanberti, socordibúsque & ignauis Merouingicæ familiæ Regibus annumerauit Theodoricum qui Textriciano prælio superstes vixit, & quotquot post ipsum ex eadem stirpe regnarunt. A Monacho Metensi non recessit Fulcuinus Abbas Lobiensis, qui decimo seculo gesta Lobiensium Abbatum à primo Cœnobij conditu ad suam vsque ætatem complexus est tribus ac quadraginta capitibus, &, vt Continuator literis tradidit, *obiit anno Dominicæ Incarnationis* DCCCCXC. Nam capite secundo sui operis, vbi de sancto Vrsmaro sermonem fecit, super eo negotio mentem suam sic aperuit. *Nec defuerunt adiutores & cooperatores in prædicti loci augmentatione quamplures, licèt nomina eorum exciderint, temporibus Clotarij filij Clodouei, qui regnauit annis* IV. *sed & fratrum eius, Hildrici scilicet Regis Austrasiorum, & Theodorici, quem Pippinus debellauit in Textricio, sibíque subiugauit, sub séque Regnum finire permisit, post annum Regni ipsius Theodorici decimum-octauum, Clodouei quoque filij Theodorici, qui regnauit annis duobus, sed & fratris eius Childeberti cognomento Iusti, qui regnauit annis* XVII. *necnon & Dagoberti filij eiusdem Childeberti, qui regnauit annis quinque, qui omnes regnauerunt sub præfato Principe, Regni tantùm eis nomine manente.*

AN. CH. 692. THEODOR. III. R. 19.

[a] Lib. 1. c. 4.

VIII.

Lapsu temporis aucta calumnia. Nam præter Robertum *Gaguin* & Claudium *Fauchet*, vix quemquam è recentioribus Auctoribus inuenias, qui Regum ignauorum Catalogum non altiùs quàm à Theodorico Dagoberti Magni nepote repetat. *Per Theoderici incuriam atque secordiam*, inquit Gaguinus [b], *res Francorum deterior facta est, quippe cùm respublica Cubiculariis Regiis & Præfecto Palatij liberè crederetur, Regi verò per inertiam mos inoleuit Palatio, nisi ad Calendas Maij, non ingredi; moderationem omnem aliis permittere; ostendere se populo, vno duntaxat die. A quo salutatus & muneribus donatus, cùm & ipse reciproca populo dona exhibuisset, domum abire, ibíque toto anno incolere.* Et Falcetus [c], postquàm vetus Chronicon laudauit, in quo Pippinus ab anno Christi sexcentesimo octogesimo-nono regnasse dicitur, monuit restituendum annum Christi sexcentesimum octogesimum-septimum, textúmque, qui Pippinum regnasse perhibet, sic accipiendum esse, vt Pippinus, qui Regium titulum numquam gessit, non regnasse sed ignauis Regibus imperasse censeatur. In Annalibus Nazarianis, qui desinunt in anno Christi septingentesimo nonagesimo, Pippinus ita commendatur. *Anno* DCCVII. *Pippinus senior regnare cœpit*, eóque loci reponendus videtur annus DCXXXVII, interiecto duplici X.

[b] Lib. 5. c. 4.

[c] Lib. 5. c. 15.

IX.

In Chronicis [d] Francorum ex Archiuo præcipuè Monasterij San-Dionysiani ab Auctore collectis, qui Carolo Septimo & Ludouico Vndecimo coætaneus vixit, Reges Morouingici, quotquot post Clotarium Tertium extiterunt, inertiæ socordiæque accusantur. Paulus Æmilius [e] & Bernardus *du Haillan* [f] eandem opinionem amplexi sunt. *Quo defuncto*, nempe Clotario Tertio, inquit Æmilius, *& Regum gloria intermortua est.*

[d] To. 1. lib. 4. c. 15.

[e] Lib. 1. in Clotar. III. R.

[f] Lib. 3. in Clotar. III. R.

X.

Ipsum Clotarium Tertium socordibus Regibus annumerant Nicolaus *Gilles* [g] in suis Chronicis, Ioannes *du Tillet* [h] in Chronico epitomato Re-

[g] In Clotar. III.

[h] In Clotar. III.

AN. CH. 692. THEODOR. III. R. 19.

gum Franciæ, Nicolaus *Vignier* in epitome rerum Francicarum [a], Franciscus *de Belleforest* in suis Annalibus, Dionysius *Petau* in Rationario Temporum [b], Michael *de Marolles* [c] in Historia Regum Francorum, & *du Verdier* [d] in epitome Historiæ Francicæ. Audi Petauium. *Obijt Chlodoueus* (is Clotarij Tertij pater ac decessor fuit) *eodémque tempore Erchenualdo Palatij Præfecto mortuo, Franci Ebruinum substituunt crudelitate ac perfidiâ famosum hominem. Quo ex tempore solutis in luxum & inertiam Francorum Regibus ad Palatij Præfectos paullatim rerum summa peruenit; cùm per eos administrarentur omnia, Reges verò solo contenti nomine, Regiâ se continerent; nec nisi semel quotannis Calendis Maiis in conspectum populi venirent. Quod & Græcorum in Annalibus legitur cum hac ineptissima fabula: Francorum Reges, porcorum instar, setosum tergum habuisse, appellatósque ideo trichorachatos.* Fabulam illam habet in sua Chronographia Theophanes, cuius textum infrà recitabimus. Interim obserua Petauium & alios, qui Catalogum inertium Regum à Clotario Tertio ducunt, niti Sigeberto, qui seculo vndecimo Chronicon scripsit, vbi hæc leguntur [e] *Clodoueus Rex Francorum obiit, & Lotharius filius eius succedit, & quatuor annis regnat. Huius Maior-domûs post Erchanoaldum fuit Ebroinus. Abhinc Francorum Regibus à solita fortitudine & scientia degenerantibus, Regni potentia disponebatur per Maiores-domûs, Regibus solo nomine regnantibus, quibus moris erat Principari quidem secundùm genus, & nihil agere vel disponere quàm irrationabiliter edere & bibere, domíque morari, & Kalendis Maij præsidere coram tota gente, & salutare & salutari, obsequia & dona accipere & rependere, & sic secum vsque ad alium Maium permanere*, siue, vt Miræus reponit, *habitare.*

a L. 1. c. 38.
b Part. 1. l. 8. cap. 2.
c In filiis Clodouei II.
d In Clotar. III.
e Ad an. 662.

XI. Plerique Clodoueum Clotarij Tertij patrem, eiúsque fratrem Sigibertum, Dagoberti Magni filios, numero Regum ignauorum accensent. In ea sunt opinione, Ioannes [f] *de Serres*, Scipio [g] *Dupleix*, Hadrianus *Valois* [h], N. *de Prade* [i], Ioannes *de Bussieres* [k], Honoratus *Bouche* [l]. *Apparet*, ait Valesius, *Dagoberti filios, Sigibertum ac Clodoueum Francorum Reges à virtute & prudentia Maiorum plurimùm degenerauisse, ac tum primùm Maiores-domûs sub specie administrationis Palatij Regnum ipsum administrauisse, ac nudo inaníque nomine Regio pueris Principibus relicto, summam virium potentiámque Regalem occupauisse.* Et Bussierius, postquàm exequias Dagoberti Magni descripsit, de posterorum moribus quid sentiat, breuiter sic exponit. *Hactenus Reges moderati sunt Franciam, nam deinceps ad nouam stirpem cæteri vmbræ Regum & simulachra, turpi otio mollíque ignauiâ desides, quasi sub ferula, Magistros Palatij rectores passi sunt, verè indigni, qui fortissimam gentem regerent, cùm se ipsi non regerent.*

f In Clodoueo II.
g In Dagob. I.
h Lib. 20.
i L. 5. c. 5.
k Lib. 3. n. 15.
l In Hist. Prouinc. l. 5. sect. 1. c. 10.

XII. Omnium portentosissimè Ioannes *Maan* in altera Historiæ Turonensis parte, quæ Concilia complectitur, ignauorum Regum ætatem ad annos fermè trecentos prorogat. In notis enim ad Synodum Namnetensem ait literatos homines incuriâ negligentiâque laborasse *totis ferè trecentis annis, quæ ignauorum Regum Franciæ dicitur ætas.* At ne totis quidem trecentis post Merouei mortem annis regnarunt Merouеadæ, quia Meroueus anno Christi quadringentesimo quinquagesimo sexto vitam clausit, & Pippinus anno Christi septingentesimo quinquagesimo-secundo regnare cœpit.

XIII. Miramur tanto numero repertos è nostratibus, qui malitiosæ mendacíque infamationi fidem adhiberent, & antiquos Francorum Reges tam facilè calumniarentur. Animum maior adhuc subit admiratio, quòd vt eiusmodi calumniâ non Franciam modò, sed vniuersum Orbem complerent, opera sua Maximis Principibus cùm exteris tum Francis, Celsissimo Duci Brunswicensi, Serenissimo Principi Daniæ, Præcellentissimo Familiæ Borbonicæ Proto-Principi, Proto-Nobilissimo Delphino, Christianissimis Regibus, HENRICIS III. & IV. LUDOVICIS XIII. & XIV. inscripserunt.

Tomo superiore, cuius materiam Dagobertus Magnus eiúsque duo filij Sigibertus Tertius & Clodoueus secundus, ac Nepotes quatuor, Dagobertus secundus, Clotarius Tertius, Childericus secundus & Theodoricus Tertius suppeditarunt, operam in iisdem Dagoberti Magni filiis ac nepotibus ab ignauiâ socordiâque vindicandis haud duximus insumendam, quia nihil ob mentem nostram obuersabatur, quod illis de Regibus adeò sinistrè cogitandum suaderet. Ne tamen silentium nostrum causæ suæ fauere credant aduersarij, placet hîc paucis obseruationibus ab vnoquoque prædictorum Regum suspicionem inertiæ remouere. AN. CH. 692. THEODOR. II. R. 19. XIV. RR. FRANCORVM VINDICANTVR A CALVMNIA.

XV. Rectè Belloforestius [a] cladem Merouecadarum ex eo profectam monet, quòd plerique Regnum adipiscerentur cùm infantes pueriue essent, & ex hac vita tollerentur cùm adhuc adolescerent aut ætatem virilem vix attigissent. [a] L. 1. c. 37.

XVI. Sigibertus Tertius, vt ad annum Christi sexcentesimum tricesimum-tertium [b] notauimus, spontaneâ Dagoberti Magni cessione nondum quadrimus in Austrasia regnare cœpit. Patrem amisit ineunte anno Christi sexcentesimo tricesimo octauo, cùm annum Principatûs quintum, ætatis nonum adhuc ageret. Post biennium, vbi annum octauum dominationis, vndecimum vitæ iniit, rebellem expertus est Radulfum, cui præfecturam siue administrationem Turingiæ commiserat. In eo bello strenuè se gessit & vltrà quàm vndecim annorum pueritia ferebat, Rhenum cum copiis traiecit, interfuit prælio, victus nihil animi remisit, in tentoriis cum exercitu pernoctauit. Lege Fredegarium [c]. Hic Auctor narrationem suam sic orditur. *Cùm anno* VIII. *Sigibertus regnaret, Radulphus Dux Toringiæ vehementer contra Sigibertum rebellandum disposuisset, iussu Sigiberti omnes Leudes Austrasiorum in exercitum gradiendum banniti sunt. Sigibertus Renum cum exercitu suo transiens, gentes vndique de vniuersis Regni sui pagis vltra Renum cum ipso adunatæ sunt.* Deinde infelicem certaminis exitum in adolescentiam seu pueritiam Sigiberti sic reiicit. *Hoc prælium sine consilio initum est. Hac adolescentia Sigiberti Regis patrauit, cùm alij eodem die vellent procedere ad bellum, & alij in crastino, nec vnitum habentes consilium.* Tum pugnam describit. Postremò, quid victor Radulfus, quid Sigibertus victus egerit, paucis subiungit. *Radulphus patratâ victoriâ in castrum ingreditur. Sigibertus cum suis fidelibus graui amaritudinis mœrore adreptus, super equum sedens, lacrimas oculis prorumpens, plangebat quos perdiderat.* Et paulò pòst. *Sigibertus eâdem nocte, nec procul ab ipso castro, in tentoriis cum suo mansit exercitu.* Fredegarius ad annum vsque Sigiberti Regis decimum, qui vitæ fuit decimus-tertius, res in Austrasia gestas persequitur. Tunc nondum quiescebat Thuringia. Quid insecutum sit, Sigebertus Gemblacensis in eiusdem Sancti Sigiberti vita sic declarat. *Quia cum ætate ei robur & industria accreuit, non anteà ab inimicorum insecutione destitit, quàm superbiam eorum domuit, & Thuringos, qui instinctu Radulphi rebelles erant, sub iugo dominij sui victos & confusos reflexit.* Abhinc pacificè tranquilléque ad obitum vsque regnauit. An ignauum, an socordem appellabis Regem, qui, cùm puer annorum vndecim esset, in remotissima ditionum suarum prouincia prælium cum perduellibus conseruit, profligatúsque nec animo cessit, nec destitit ab hostium perdomandorum consilio, donec factus est voti compos tantâ nominis sui gloriâ, vt deinceps & Austrasios, quandiu vixit, in officio continuerit, & vicinas gentes, quæ bellicosissimæ erant, ab irruptionibus in fines Francorum faciendis deterruerit? [b] Num. 2. SIGIBERTVS TERTIVS. [c] Cap. 87.

XVII. Quidam, vt Sigibertum inertem & Grimoaldo Maioridomûs obsequentissimum ostendant, aiunt ab eo, cùm vxorem à multis annis duxisset nec prolem haberet, Childebertum ipsius Grimoaldi filium, vt in Austrasiam succederet, adoptatum fuisse, si liberos ipse non reliquisset. In illam rem allegant Sigebertum Monachum Gemblacensem, qui de Sigiberto Rege, de

AN. CH. 692. THEODOR. III. R. 19.

Grimoaldo Maioredomûs, déque Childeberto Grimoaldi filio sic in ipsius Sigiberti vita differit. *Quia Grimoaldum Maiorem-domûs sibi in omnibus fidelem, morigerum & cooperatorem catenùs expertus erat, filium eius Childebertum Regni Austrasiorum hæredem delegat, hoc tamen proposito conditionis tenore, si ipsum contingeret sine liberis obire. Rex quidem, vtpote futurorum nescius, quod tunc sibi videbatur, ex temporis conuenientia fecit; posteà verò filium genuit, quem nomine patris sui Dagobertum vocauit, & priori testamento ad irritum redacto, hunc nutriendum commisit Maioridomûs Grimoaldo, vt eius potentiâ contra omnes tutus sublimaretur in Austrasiorum Regno.* Hæc si vera crederentur, maximo vituperio dignus haberetur Sigibertus, qui Clodoueo fratre spreto hæredem è familia extranea nec Regia sibi delegisset. At Monacho Gemblacensi, qui multò seriùs scripsit, hoc loco nulla fides habenda. Sigibertus obiit Kalendis Februariis, anno post Christum natum sexcentesimo quinquagesimo-quarto; vixit annos tantùm viginti quatuor, regnauit vnum ac viginti. Multos ei filios attribuit vetus Auctor, qui literis vitam sancti Boniti Aruernorum Episcopi synchroni commendauit. Dagoberti nomen in Historiis exprimitur, quem, cùm orbatus est patre, puerum aliquot iam annorum extitisse constat ex ætate liberorum quos suscepit. Hæc autem satis supérque probant eos falli, qui Sigibertum & Hymnichildem, priusquàm eis liberi nascerentur, nouem [a] annis coniugatos fuisse, Sigibertúmque propter vxoris sterilitatem de adoptando filio cogitasse tradunt. Lege quæ dicta sunt ad annum Christi sexcentesimum quinquagesimum-quartum [b], & Trithemium aspernare, qui Sigibertum *anno Regis Clodouei sexto* de prolis posteritate vult desperasse, annum enim ætatis decimum-quartum adhuc agebat Sigibertus, cùm Clodoueus frater annum in Principatu sextum iam numerabat.

[a] Vet. ier. in Clodoueo II.

[b] Num. 5.

XVIII. Clodoueum Secundum æquè ac Sigibertum eius fratrem facile est à calumnia vindicare. Clodoueus anno ætatis quarto regnare cœpit, obiit anno Regni duodeuicesimo, vixit igitur annos duntaxat vnum ac viginti. Hæc ex Fredegario, ex Anonymo qui vitam sanctæ Bathildis conscripsit, & ex aliis Auctoribus coætaneis patent. Fredegarij Chronicon in anno quarto Clodouei Regis desinit. De Clodoueo posteà tres scripserunt Anonymi, quorum lucubrationes hoc loco multis fabulis deprauantur. Antiquissimus is est, qui *Gesta Regum Francorum* sub Theodorico Kalensi publicauit. Sequitur Monachus San-Dionysianus, qui res à Dagoberto eiúsque filio Clodoueo gestas in literas sub Carolo Magno vel ineunte Ludouici Pij Principatu retulit. Postremus est is, qui ab exitu Chronici, quod Fredegarius edidit, ad principium Historiæ, quam Childebrandus Comes exarandam curauit, hiatum annorum quadraginta supplere voluit sex capitibus, quæ genuino Fredegarij Chronico subiecta reperiuntur. Quid singuli de Clodoueo scripserint, inquirendum est, Neoterici enim, vt eidem Clodoueo contumeliam facerent, illis præcipuè Scriptoribus nixi videntur.

XIX. CLODOVEVS SECVNDVS. Clodouei Principatum Continuator Fredegarij breuissimè sic depingit. *Chlodoueus itaque in Regno pacem habuit absque bello.* Hic Auctor Gesta Regum Francorum & lucubrationem Monachi San-Dionysiani præ manibus habuit, phrasíque præcitatâ prædictum expressit Monachum, qui caput vltimum operis sui sic inchoauit. *Hdowius itaque Rex cunctis diebus absque bellis pacem habuit.* Hæc sunto. An Clodoueus iners & socors habendus, quia pace potitus est quandiu regnauit? Num potiùs eius prudentiæ fortitudinique tribuendum, quòd nec domestico nec extero bello fuerit inquietatus? At procul à vero dissident Monachus San-dionysianus & Continuator Fredegarij, Clodoueus enim varia bella strenuè feliciterque gessit. Sanctus Aquilinus, qui Pontificatum Ebroicensem posteà suscepit, in castris Clodouei Regis *triennio & mensibus sex* meruit *aduersùm barbaros, qui in extremis Regni Francorum finibus cœperant efferatis animis insolescere*, vt Auctor

vitæ testatur [a]. Acta quoque beati Geremari, quorum fragmenta iam publicauit [b] Andreas Duchesnius, in Codice manuscripto legimus. Ibi de Sancto Amalberto sancti Geremari filio refertur, quod *rediens de Wasconia cum Rege, graui infirmitate percussus ægrotare cœpit, vnde morbo ingrauescente euadere non potuit, sed surripiente mortis articulo vitam corporis amisit.* Rex, in cuius comitatu Amalbertus è Wasconia redibat, non alius est à Clodoueo, cuius nomen in eadem beati Geremari vita non semel occurrit. Inertiæ ac socordiæ non conuenit hæc Clodouei Regis in Wasconiam profectio, id est, ad vltimos vsque Regni limites, vt eos tutaretur ab incursione vicinarum gentium, siue eorumdem fortè barbarorum, *qui*, prout ex Actis Sancti Aquilini nuperrimè citatis liquet, ab aliquot annis *in extremis Regni Francorum finibus cœperant efferatis animis insolescere.* Clodoueum Regem arbitramur ex Aquitania quamcelerrimè rediisse propter Austrasiæ tumultum, qui post Sigiberti Regis obitum exortus est, cùm Grimoaldus Maior-domùs Childebertum filium suum in solio collocare statuit. Res prospero cessit exitu. Clodoueus de Grimoaldo déque Childeberto triumphauit, capto Grimoaldo, exauctoratóque Childeberto Monarchiam Francorum adeptus est, obiítque post aliquot menses, annos natus vnum duntaxat ac viginti. Regi adhuc adolescenti quid defuit, vt Maioribus suis in adolescentia positis æquipararetur aut anteponeretur?

[a] Ap. Sur. d. 19. Octobr.
[b] Tom 1 Collect. Hist. Franc.

XX. Non mediocri laudi Clodoueo cedit, quòd Austrasiâ potitus Monarchiam Francorum ad obitum vsque tenuerit. Id decoris à Clotarij Senioris excessu nulli Regum contigerat. Tantam Clodoueo gloriam inuiderunt Neoterici. Childericum Austrasiæ Regem priùs constitutum, quàm Clodoueus eius pater moreretur, literis prodiderunt, Æmylius, Gillius, Trithemius, Tillius, Haillanus, Serrius, Dupleixius, Petauius, Pradius, Marollius, Verdierius. E tribus Clodouei filiis Childericus erat ætate medius. Cur patre superstite, prætermissóque fratre Clotario Rex Austrasiæ factus sit, rationem hanc Dupleixius excogitauit, quòd Austrasij Clodoueum ob inertiam despicerent, & Neustrasij Clotarium filiorum, quos idem Clodoueus susceperat, natu maximum sibi Burgundionibúsque post patrem dominari vellent. At expertem ignauiæ Clodoueum res præclarè gestæ supráque recitatæ satis ostendunt, eúmque eiecto pseudo-Childeberto in Austrasia regnasse palàm docet Flodoardus [c], vbi de Niuardo Remensi Episcopo sic scribit. *Præceptum etiam immunitatis à Childeberto Rege*, Grimoaldi filio, *super teloneis & quibusdam tributis Ecclesiæ Remensis obtinuit. Cui Ludouicus quoque Rex*, seu Clodoueus, *sub Ecclesiæ suæ nomine res quasdam in Malliaco* * *super fluuium Vidulam, quas quibusdam infidelibus suis eiectis receperat, auctoritatis suæ Præcepto concessit.* Atque id quoque sufficiat aduersùs Henschenium & Labbeum, qui Sigibertum Clodoueo fratri superstitem vixisse contendunt.

[c] Lib. 1. c. 7.
* *Mailly sur la riuiere de Vesle.*

XXI. Non desunt, qui Clodoueum anno Regni decimo-sexto in amentiam incidisse scribant. Huius assertionis Auctores præcipui Monachus San-Dionysianus qui gesta Dagoberti Clodouéique Regum in literas retulit, & Anonymus qui Fredegarium sex auxit capitibus. Opus suum prædictus Monachus sic absoluit. *Hludowius itaque Rex cunctis diebus absque bellis in Regno pacem habuit, sed fortunâ impellente quondam in extremis vitæ suæ annis ad supradictorum Martyrum*, Dionysij videlicet ac sociorum, *corpora quasi causâ orationis venit, volénsque eorum pignora secum habere, discooperire sepulchrum iussit. Corpus autem beati & excellentissimi Martyris atque Pontificis Dionysij intuens, minùs religiosè, licèt cupidè, os brachij eius fregit & rapuit, confestímque stupefactus in amentiam decidit. Tantúsque terror & metus ac tenebræ locum ipsum repleuerunt, vt omnes qui aderant timore maximo consternati, fugæ præsidium peterent. Post hæc verò vt sensum recuperaret, villas quasdam ad ipsum locum tradidit. Os quoque quod de sancto corpore tulerat, auro ac gemmis miro ope-*

AN. CH. 692. *re vestiuit, ibique reposuit. Sed sensum ex aliquantula parte recuperans, non autem integrè recipiens, post duos annos vitam cum Regno finiuit.* Apud Fredegarij Continuatorem res eadem breuissimè sic notatur. *Chlodoueus itaque in* THEODOR. III. R. 19. *Regno pacem habuit absque bello. In extremis verò vitæ annis amens effectus, vitâ caruit, regnauítque annos* XVIII. Clodoueum autem expertem amentiæ probant ea, quæ post Sigiberti fratris obitum prudenter æquè ac strenuè in Austrasia gessit. Spargendæ in vulgus fabulæ hæc causa fuit. Clodoueus *anno* [a] XIIII. *Regni sui absidam, infra quam prædictorum Christi Martyrum Dionysij ac sociorum eius corpora requiescunt, quam inclytus Rex pater suus desuper argenteo tegumento deuotissimè foris operuerat, quorumdam suasione & consilio ipsum argentum desuper prædicta absida pauperibus Christi & egenis, quia, vt fertur, eo tempore fames valida inerat, erogari præcepit, & insuper Aigulfo Abbati, cui tunc cura Monasterij ipsius commissa erat, præceptum huiusmodi dedit, quatinus ipse Abba hoc cum timore Dei fideliter studeret adimplere.* Facinus illud plerisque Monachorum, præcipuè Dionysianis, quorum maximè intererat, plurimùm displicuit, nec mirum, nostrâ enim superiorive ætate multis Scriptoribus haud placuit. A nobis autem probatum est ratis Clodoueum, qui distribuendi pauperibus argenti curam omnem Aigulfo Abbati commisit, animo nihil aliud intendisse quàm vt egenis opem ferret, ipsósque Sanctos, si consulerentur, suas illas opes in beneficium pauperum largituros, qui vitam ipsam in viuis dum agerent lubentissimè profudissent. Summoperè laudandum Ioannis Tillij super eo negotio iudicium. *Fames*, inquit, *maxima Galliam inuasit, cui vt succurreretur, Clodoueus aurum & argentum, quo ædem D. Dionysij Dagobertus pater impensè magnificéque ornauerat, arripit & aufert, & egentibus piè distribuit. Propterea aiunt Regem insaniisse, ac mente captum per reliquum vitæ tempus diuinâ numinis vindictâ. Certè si pauperum gratiâ submonit, sapienter & religiosè fecit, quamuis illum vitâ defunctum mentis impotem finxerint, eò spectantes, ne posteri Principes hoc sibi exemplum in diripiendis Ecclesiæ facultatibus ad imitandum proponerent, non solùm in egentium inopia, sed in suis etiam aliquando negotiis. Contrà verò si aliâ motus cupiditate, quàm vt fame pereuntium necessitati bona dilargiretur, quæ ad subsidium pauperum Ecclesiæ dicata donatáque sunt, equidem statuo indignum & nepharium sacrilegium esse.* Porrò Clodoueum vt ab inertia sic ab amentia vindicamus, quia vtramque, ne apud Austrasios regnaret, obfuisse volunt Dupleixius aliique Neoterici.

[a] Monach. San-Dionys. cap. 50.

XXII. Clodoueus, cùm annos vnum ac viginti vixisset, rebus humanis exemptus est, relictis è Bathilde Regina tribus filiis, Clotario, Childerico & Theodorico. Nonnulli vetere Legendario Sanctorum & quibusdam Chronicis freti duos addunt omnium minimos, aiúntque illos per absentiam patris, qui Bathildis piissimæ coniugis hortatu Hierosolymam profectus sit totámque Palæstinam suæ potestati summiserit, Regno Franciæ cum Regina matre præfuisse, deinde exauctoratâ Bathilde solos imperasse, atque eò deuenisse audaciæ, vt cum Clodoueo ipso ex Asia reuerso & ob ignominiam vxori illatam multùm irato manus conseruerint, prælióque captos ac matris iussu variis tormentis debilitatos atque eneruatos, tum impositos naui secundo flumine delatos ad locum, vbi posteà conditum sit Gemeticense Monasterium, in quo pœnitentiam delictorum egerint vitámque clauserint cœtui Monachorum adscripti. Putidissimi commenti, quamuis à quibusdam crediti, nullam mentionem facere statueramus, sed placuit consilium mutare, quoniam è Neotericis inuenti sunt, qui præcipuum argumentum, quo prædictam fabellam refellerent, ab inertia Clodouei petendum duxerunt, asseruerúntque ad expeditionem vltra mare suscipiendam animum ei virésque defuisse. Clodoueus nec animo, nec viribus caruit. In bellis Aquitanico & Austrasiano fortiter admodum se gessit. Sub exitum vitæ totâ potitus est Franciâ. Viuere desiit, cùm adhuc adolesceret. Si longiorem vitam duxisset, res grandiores, quàm Auctores fabularum texuerunt, facturus

turus videbatur. Omnium igitur argumentorum, quibus commentum suprà recitatum confutare possis, validissimum tibi suppeditabit ætas Clodouei. Quis enim sibi persuadeat, Regi, qui annos vnum duntaxat ac viginti vixit, quinque filios fuisse, quorum duobus minimis administrationem Regni reliquerit in Asiam ad subigendam Palæstinam cum exercitu profecturus? AN. CH. 692. THEODOR. III. R. 19.

Clotarius filiorum natu maximus in Francorum Monarchiam Clodoueo patri successit. Apud Anonymum, qui Gesta Regum Francorum conscripsit, & apud Continuatorem Fredegarij regnat annos tantùm quatuor. *In his diebus*, inquit Auctor [a] prædictorum Gestorum, *Chlotharius Rex puer obiit, regnauítque annis quatuor*. Et Continuator [b] Fredegarij. *Hisce diebus Chlotharius Rex à valida febre correptus obiit in iuuentute, regnauítque annos quatuor*. Plures annos Regni non attribuunt, Gaguinus, Æmylius, Gillius, Tillius, Belloforestius, Haillanus, Falcetus, Serrius, Dupleixius, Bucherius, Petauius, Pradius, Bussierius, Marollius, Bouchius, Verdierius. Atque inde non parua nos subit admiratio, quomodo tot ex modernis illis Scriptoribus Regem inertiæ ac socordiæ accusent, qui, si quatuor tantùm annos regnauit, octo vix vixit. Etenim Clodoueus pater, si superstes in viuis fuisset, annum ætatis suæ vicesimum-quintum cum anno quarto Clotariani Regni comparasset, annum enim ætatis quartum adhuc agebat cùm regnare post Dagobertum patrem cœpit, obiitque anno sui Principatûs duodeuicesimo. Præter antiquos Scriptores, qui sanctorum Leodegarij & Wandregisili vitas literis commendarunt, veteres inueniuntur Chartæ, quæ Clotarij Principatum ad annum vsque decimum-quartum prorogant, vt Labbeus, Henschenius & Valesius iam obseruarunt. Esto. Clotarius annum Regni sui decimum-quartum, ætatis suæ duodeuicesimum attigerit, *nullâ re*, vt Æmylius loquitur, *nisi (quod præcipuum est) festâ pace nobilis*, an idcircò socors & iners habendus? Regi infra annum ætatis decimum-octauum constituto, non infima laus est quietè pacificéque regnare, nec Bathildi vituperio verti debet, quòd, licèt post Clodouei mortem è re Francorum id esse potissimùm censuisset, vt tria Regna, quæ Monarchiam Francicam constituebant, penes vnum remanerent, tamen orto in Austrasia tumultu, cùm Clotarius puer annorum nouem esset, Childericum alterum filium Austrasiis Regem præfecit. XXIII. CLOTARIVS TERTIVS.

[a] Cap. 45.
[b] Cap. 95.

Super Childerici Principatu quatuor circumferuntur opiniones. Prima est Æmylij, Gillij & aliorum suprà nominatorum; qui Childericum Austrasiæ Regem instituunt patre Clodoueo in viuis superstite. Secunda est Belloforestij, Valesij, Bussierij, Mezeræi, qui, sublato è viuis Clodoueo Rege, duos ex eius filiis in paterna Regna successisse tradunt, Clotarium in Neustrasiam ac Burgundiam, Childericum in Austrasiam. Tertia est Henschenij & Labbei, qui Sigibertum Austrasiæ Regem Clodoueo fratri superstitem fuisse volunt, & eiecto pseudo-Childeberto Grimoaldi filio Childericum in Austrasiæ solio collocant, Clotario fratre Regna Neustrasiæ ac Burgundiæ iam obtinente. Quarta est Chronographi Carolo Septimo & Ludouico Vndecimo Regibus coætanei ac Falceti, qui post Clotarij Tertij mortem, Childericum Austrasiæ, Theodoricum Neustrasiæ ac Burgundiæ, Reges agnoscunt. Nullam illarum opinionum probamus, quia Clodoueus Secundus, qui Sigiberto fratri superuixit, & Clotarius Tertius, qui eidem Clodoueo patri successit, Monarchiâ Francorum potiti sunt, Clodoueus ad obitum vsque, Clotarius ad annum vsque dominationis suæ quintum, quo fratri Childerico cessit Austrasiam. Vetus Anonymus [c], cuius auctoritate Chronologiam nostram confirmamus, septem annos à morte Sigiberti Regis vsque ad Childerici Principatum enumerat, & Childerico Regi quatuordecim annos attribuit, vtrosque scilicet incompletos; obiit enim Sigibertus anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-quarto; Childericus verò XXIV. CHILDERICVS SECVNDVS.

[c] Tom. 1. Collect. Hist. Franc.

AN. CH. 692. THEODOR. III. R. 19.

Regnum suscepit anno Christi sexcentesimo sexagesimo, vitámque cum morte commutauit anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio. Extat eiusdem Childerici Præceptum datum anno Regni octauo, cùm Bilihildis ei iam nupsisset. Atque inde colligimus Childericum nec patre Clodoueo superstite, nec ab obitu Clodouei patris, aut ab exauctoratione pseudo-Childeberti, cùm Clotarius frater in Neustrasia Burgundiâque regnaret, Regnum iniisse. Patrem enim Clodoueum amisit tres duntaxat annos natus, & in eorum sententia, qui Sigibertum Clodoueo fratri menses aliquot superfuisse contendunt, annos tantùm quatuor natus erat, cùm apud Austrasios eiecto pseudo-Childeberto regnare cœpit.

XXV. Qui Childericum socordem atque ignauum dicunt, Auctores non legerunt coætaneos, à quibus in literas relata est vita Sancti Leodegarij. Childericus adolescens *pro sua ætate* Regnum Austrasianum adeò benè administrauit, vt post Clotarij fratris obitum, qui Regna Neustrasiæ Burgundiæque tenuerat, in Regem à plerisque Neustrasiorum ac Burgundionum sit expetitus aduersùs Theodoricum, quem Ebroinus Maior-domûs Clotario fratri subrogare cupiebat. *Clotarius Rex*, inquit Vrsinus, *excessit è viuis. Tum verò beatus Leodegarius Episcopus id audiens, celeritate ad Palatium profectus est, & cum aliis de Rege constituendo tractare cœpit. Cùmque comperissent Childericum Austrasiorum Regem adolescentem pro sua ætate Regnum optimè administrasse, quædam Francorum*, id est, Neustrasiorum ac Burgundionum, *pars eum voluit habere Regem. Sed Ebroinus, qui Maior-domûs fuerat sub Rege Clotario, Theodoricum germanum cupiebat substituere fratri in Regno.* Tunc Childericus annos natus erat septemdecim, Clotario fratri superstes vixit annos quatuor, obiítque natus annos vnum duntaxat ac viginti. In Gestis [a] Regum Francorum & in Continuatione [b] Fredegarij vituperatus inuenitur, quòd *leuis & citatus nimis* esset, quódque omnia perageret *incautè*, & gentem Francorum *in seditionem* mitteret. Sed hæc ad ignauiam socordiámque non accedunt, & ætati adhuc iuniori possunt condonari. Lege vitam Sancti Leodegarij, multa in ea reperies, quæ te docebunt de Childerico perperam falsóque publicari, quòd socors & iners esset, semélque quot annis in publicum statuto die prodiret.

[a] Cap. 45.
[b] Cap. 95.

XXVI. Post Childerici mortem, Dagobertus Sigiberti quondam Regis filius in Austrasiam reuocatus est, & paternarum ditionum magnam partem tunc recepit, maiorem posteà recuperaturus; in reliqua verò Francia regnauit Theodoricus prædicti Childerici frater.

XXVII. DAGOBERTVS SECVNDVS. Dagobertus quinque circiter annorum puer erat, cùm orbatus est Sigiberto patre. In illa ætate nec ignauiæ nec socordiæ debet insimulari, quòd in Hiberniam ablegatus sit à Grimoaldo Maiore-domûs, qui Childebertum filium suum per insignem tyrannidem in Austrasiæ solio collocauit.

XXVIII. Super eiusdem Dagoberti reditu duplex est opinio. Vna est Labbei, qui Dagobertum superstite in viuis Childerico Rege ex Hibernia rediisse, spontaneâque Childerici cessione partem Austrasiæ obtinuisse tradit. Altera est Valesij, Henschenij, Mezeræi, qui Dagobertum post Childerici mortem ex Hibernia reuersum scribunt. Posterior magis placet. Dagobertus annos natus tunc erat quatuor circiter ac viginti. Liberos in Hibernia iam susceperat. Paterni Regni partem tantùm recepit, quam posteà dilatauit, magísque dilatasset, nisi bello extinctus fuisset aduersùs Theodoricum, qui ciuitates aliquot Austrasiæ retinebat, infeliciter gesto. Istius belli mentionem facit Auctor coætaneus in vita Sanctæ Salabergæ. *Nuper*, inquit, *ciuile bellum inter Reges Francorum Theodoricum & Dagobertum circa illos fines*, nempe Lingonum, de quibus loquitur, *est actum.* An quia prælio victus fuit & in manus hostium deuenit Dagobertus, postquàm in suarum ditionum administratione prudenter ac strenuè per annos septem se gessisset, idcircò socors & iners apud posteros haberi debet?

Theodoricus Tertius, licèt de Dagoberto Secundo triumpharit à pleris- AN. CH.
que Catalogo Regum ignauorum inseritur, vtrùm tamen ab initio Prin- 692.
cipatûs an post Textricianam pugnam reum ignauiæ se primùm præbuerit, THEODOR. III.
haud conueniunt calumniatores. Theodoricus Clodoueum patrem bimu- R. 19.
lus amisit. Tunc Monarchia Francorum ad Clotarium fratrem natu maximum deuoluta est egregio sanè consilio, vt tria Francorum Regna societate iungerentur ac penes Monarcham essent. Austrasij post quinquennium XXIX. THEODORICVS TERTIVS.
tumultuati Childericum Regem acceperunt, Neustrasiâ Burgundiâque Clotario relictis. Puer annorum septem tunc erat Theodoricus, nec ei per ætatem adeò teneram quidquam moliri licuit, vt in consortium Principatûs à fratribus adscisceretur. Annos sexdecim natus erat, cùm Clotarius frater viuere desiit, per illud tempus Neustriam Burgundiámque sibi quorumdam ope tentauit asserere, nec vllum in illo conatu signum inertiæ socordiæue manifestauit. Mortuo Childerico filióque Chilperico in cunis adhuc posito in spem maiorem erectus, cùm solus è tribus Clotarij Tertij filijs superesset, Monarchiam Francorum ambiuit, votorúmque compos post sedatos Neustrasiæ tumultus euasisset, nisi Dagobertus Sigiberti Austrasiani quondam Regis filius ex Hibernia reuersus partem Austrasiæ sibi vendicasset. Inde natum inter patrueles bellum difficile, cùm Theodoricus Monarchiâ Francorum potiri vellet, Dagobertus vniuersam Austrasiam, paternam videlicet hæreditatem sibi olim ereptam reposceret. Neuter inertem se socordémue præbuit. Ventum est ad certamen in finibus vtrarumque ditionum, victoria penes Theodoricum stetit. Illâ Dagoberti clade superiorem Tomum clausimus. Atque hæc sufficiant, vt à Regibus, quorum Gesta Tomo illo complexi sumus, ignauiæ sorcordiæque suspicionem omnem remoueas.

De reliqua stirpe Meroueadarum, vt speramus, agemus hoc Tomo. XXX.
Singulos Reges ab inertia desidiâque, quam moderni Scriptores illis per calumniam exprobrant, vindicabimus ad annos, quibus regnare desierunt. Initium hoc loco faciemus à Theodorico Tertio, cuius obitus in hunc annum, à Christo nato sexcentesimum nonagesimum-secundum, incidit.

Extincto Dagoberto Secundo Theodoricus Tertius tria Regna Franco- XXXI.
rum tenuit. Bellis ciuilibus per aliquot annos vexatus est, cùm Austrasios inter & Neustrasios pax vix coalesceret. Ad Textricium infelici pugnauit exitu, prælio ipse interfuit, vt veteres Anonymi testantur in Gestis [a] Re- [a] Cap. 48.
gum Francorum, & in Historia [b] iussu Childebrandi Comitis scripta. Bel- [b] Cap. 100.
licosum Regem, cui sæpè prælianti nunquam animus, felicitas semel defuit, ignauiæ voluptatibúsque deditum in Palatio tanquam in exilio delituisse falsò nuperus scripsit Auctor, vt Pippinum Herstallium eiúsque posteros adulatione turpissimâ prosequeretur, nec aliud consilium mentibus ceterorum insedit, qui prædictum Theodoricum reliquósque Meroueadas inertiæ socordiæque accusarunt. In dubium minimè reuocandum, quin Theodoricus, vt beatus Eligius olim prædixerat, augustissimè ad obitum vsque regnarit. *Vbi ad vltimum Occidui locum peruenit*, ait Eligius [c] de Stel- [c] Ap. Audoen. in vit. S. Eligij.
la quæ Theodoricum repræsentabat, *tantam claritatem suarum lampadarum profudit, vt potißimam Solis claritatem superare videretur.* Et paulò pòst visionem illam de Theodorico sic exponit. *Solus Monarchiam Regni indeptus dilatabitur super omnes affines suos atque magnificabitur.*

Atrebati in Monasterio Sancti Vedasti legitur epitaphium Theodorici XXXII.
Regis, & præter nomen Dodæ Reginæ, locum, quo sepulta iacet cum Theodorico coniuge, designat. Addit & annum, quo Theodoricus Rex EPITAPHIVM THEODORICI EXAMINATVR.
vitam clausit. At annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quartum perperam notat, nec vllam auctoritatem sibi conciliare potest, quoniam opus est Auctoris longè recentioris, componitur enim octo versibus Leoni-

AN. CH. 692. THEODOR. III. R. 19.

nis ob insignes hemistichiorum rhythmos adeò excellentibus, vt illud post ætatem Leonij Regularis ante annos circiter quingentos in Abbatia San-Victorina prope Parisios Canonici credamus exaratum. Est autem tale.

Rex Theodoricus ditans vt verus amicus
Nos ope multimodâ, iacet hic cum coniuge Doda.
Regis larga manus & Præsul Vindicianus
Nobis Regale dant & ius Pontificale.
In decies nono cum quinquagies duodeno
Anno defunctum sciet hunc, qui quatuor addet.
Quâ legis hac horâ, Dominum pro Regibus ora,
Muneribus quorum stat vita Dei famulorum.

XXXIII. CHRONOLOGIA RR. FRANCORVM.

Hoc loco stabilienda Regum Francorum Chronologia. Vetus Anonymus, qui Gesta Regum Francorum publicauit, à nece Childerici Regis ad obitum vsque Childeberti Iusti numerat annos duodequadraginta, quos in tres Principatus ita partitur, vt Theodorico Childerici fratri nouemdecim, duos Clodoueo Theodorici filio, Childeberto Clodouei fratri septemdecim attribuat. Alter Anonymus, qui Francorum Historiam iussu Childebrandi retulit in literas, opus suum orditur à cæde Dogoberti Regis Austrasiæ, & & ab illa nece vsque ad prædicti Childeberti mortem recenset annos vnum ac triginta, quos in partes tres ita diuidit, vt quatuordecim Theodorico, quatuor Clodoueo, Childeberto tredecim assignet. A neutro in annorum summa dissentimus. Annos duodequadraginta colligimus à Childerici cæde, quam anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio consignauimus, vsque ad mortem Childeberti, quem anno Christi septingentesimo vndecimo interiisse constanter asserunt Annales Nazariani qui desinunt in anno Christi septingentesimo nonagesimo, & Petauiani qui desinunt in anno Christi octingentesimo. Similiter annos vnum & triginta numeramus à nece Dagoberti, quem anno Christi sexcentesimo octogesimo interfectum diximus, vsque ad Childeberti mortem, quæ anno Christi septingentesimo vndecimo contigit. Est tamen inter ambos Anonymos in annorum partitione non parum discrepantiæ, & vt Historia Francorum cum Gestis Regum Francorum conueniat, in illa Historia Theodorico Regi substrahendi sunt anni duo, totidem Clodoueo, addendíque quatuor Childeberto. Fortassè cùm alij prædictâ Francorum Historiâ freti Clodoueum annos quatuor, tredecim Childebertum, alij Gestis Regum Francorum innixi Childebertum septemdecim regnasse scriberent, inde factum est, vt recentiores existimarint Childebertum simul imperasse cum Clodoueo, & vtrosque Auctores inter se facilè conciliatum iri, si Childeberto in Principatu anni septemdecim à morte Theodorici Patris, tredecim ab obitu Clodouei fratris attribuerentur. At in Gestis Regum Francorum non tantùm anni septemdecim Childeberto, sed etiam duo Clodoueo conceduntur, itaut à morte Theodorici Regis vsque ad obitum Childeberti non anni septemdecim, vt illi volunt, sed vndeuiginti colligantur. Stamus ab iisdem Gestis. Auctor enim, quamuis ex aliis multas fabulas collegerit, & à nobis sæpè neglectus sit, res sui temporis haud minùs accuratè scripsit quàm alter Anonymus, qui Francorum Historiam iussu Childebrandi Comitis exarauit. Deinde Gestis Regum Francorum suffragantur monumenta publica, quorum mentionem faciemus suis locis. Mortuus est igitur Theodoricus hoc anno, *regnauítque annos* XIX, vt Auctor prælaudatorum [a] Gestorum & Erchanbertus testantur, à nece videlicet Childerici, regnauit enim nouemdecim annos in Neustria & Burgundia post Childericum fratrem, duodecim in Austria post Dagobertum patruelem.

[a] Cap. 49.

XXXIV. CLODOVEVS III. R. FRANCORVM.

[b] Cap. 49.
[c] Cap. 101.

Clodoueus Theodorici Regis filius natu maximus patri successit. *Puer* vocatur in Gestis [b] Regum Francorum, *puerulus* in Francorum [c] Historia iussu Childebrandi scripta. Ætate tamen grandior erat, quàm vt hoc anno iux-

AN. CH. 692. THEODOR. III. R. 19.

ta vocabulorum significationem aut puer aut puerulus dici debeat, nam Dagobertus eius nepos ex Childeberto fratre mortuus est anno Christi septingentesimo decimo-quinto, cùm prolem iam suscepisset.

XXXV. AN CHILDEBERTVS CVM CLODOVEO FRATRE REGNAVIT.

Conradus Abbas Vrspergensis hoc anno, Christi sexcentesimo nonagesimo-secundo, Clodoueum & Childebertum Theodorico patri successisse tradit. De anno, quo Clodoueus post Theodoricum patrem regnare cœpit, non dissentimus. At Childebertum regni consortem fuisse diffitemur. Existimamus optasse plerosque Proceres, vt quod sæpè factum fuerat, denuò fieret, ambóque fratres inter se regnum diuiderent, vnus Austriæ præesset, alter Neustriæ ac Burgundiæ; huic autem consilio restitisse Pippinum, cui facilius erat administrationem totius Franciæ sub vno quàm sub duobus Regibus retinere. Videtur Aigradus ad hasce Primatum discordias allusisse, cùm iurgiorum inter Ansbertum Rotomagensem Antistitem & Pippinum Maiorem-domûs exortorum causam sic retexuit. *Cùm inter Principes Francorum sæua esset exorta discordia ob multiformem Regni diuisionem, callidus humani generis hostis malignorum contra Dei famulum sæuire fecit inuidiam, qui Pipino Principi fraudulenter suggererent præfatum virum sanctum* Ansbertum *aduersùs eum contraria tractasse consilia.* Pulsus est in exilium Ansbertus, ablegatúsque in Monasterium ad Sabim amnem in Hannonia situm, cui nomen Altus mons. *Accusatus*, inquit Aigradus, *apud ipsum Principem præfatus Pontifex Sanctus, iussu eiusdem exilio deportatur in Altum montem Monasterium, quod est situm in territorio Haonauno super Sambræ fluuium. Cui tempore illo præerat venerabilis Halidulphus Abba. Nullo extante crimine, humiliter exilij subiit ærumnas.*

ANSBERTVS EP. ROTOMAG. EXVLAT.

XXXVI. AGRICOLI EP. AVENION. PIETAS.

Hoc anno Agricolus Auenionensis Antistes cùm *duos circiter & triginta annos*, in Episcopali cura, ingenti Christianæ plebis fructu & incremento exegisset teste Auctore [a] vitæ, *in futurum præcauens de postrema die, patris Magni exemplo, cœpit impensiùs cogitare. Ac primùm rogauit Abbatem Monasterij, quod extruxerat, vt se ex hac vitâ digressum & viam patrum ingressum, orationum, sacrificiorum preciosissimi Corporis & Sanguinis Domini quæ Deo libantur, quotidie participem faceret. Iussit præterea in sua Ecclesia Episcopali, datis in eum finem prouentibus annuis quotidie pro anima sua augustissimum Missæ sacrificium solemni ritu decantari. Atque etiam voluit horas Canonicas & diuina officia, mysteria deinceps in eadem Ecclesia eodem modo quo solerent in Monasteriis alternis videlicet cantibus recitari.* Superuixit annos octo, & *numquam destitit prudens Pastor ad illam se horam comparare, in qua beati sunt serui illi quos Dominus inuenit sic facientes.*

[a] Ap. Sur. d. 2. Sept.

XXXVII. CITRVINVS EP. ALBIGENS. BERTRANDVS ABB. CASTRENS.

In Chronico Episcoporum Albigensium & Abbatum Castrensium hæc leguntur. *Anno 692. Citruinus episcopabat. Bertrandus abbatiabat.* Tunc Albiga, quam sub Ricardo Episcopo Citruini decessore Rex Wisigothorum Eruigius initio sui Principatûs anno Christi sexcentesimo octogesimo-secundo ceperat, in Francorum potestatem nondum redierat. Quapropter in commemorandis rebus, quas Citruinus Albigensis Episcopus & Bertrandus Abbas Castrensis gesserunt, hoc loco non immorabimur.

XXXVIII. WILLEBRORDVS IT ROMAM.

Hoc eodem anno Willebrordus Presbyter è Frisia citeriore Romam profectus est. Qua de re sic Beda [b]. *Primis sanè temporibus aduentûs eorum in Frisiam, mox vt comperit Wilbrordus datam sibi à Principe*, id est, à Pipino Maiore domûs, *licentiam ibidem prædicandi, accelerauit venire Romam, cuius Sedi Apostolicæ tunc Sergius Papa præerat, vt cum eius licentia & benedictione desideratum euangelizandi gentibus opus iniret: simul & Reliquias beatorum Apostolorum ac Martyrum Christi ab eo se sperans accipere, vt dum in gente, cui prædicaret, destructis idolis Ecclesias institueret, haberet in promptu Reliquias Sanctorum, quas ibi introduceret, quibúsque ibidem depositis consequenter in eorum honorem, quorum essent illa singula, quæque loca dedicaret. Sed & alia perplura, quæ tanti operis negotium quærebat, vel ibi discere, vel inde accipere cupiebat.* Primam hanc Willebrordi profectionem in Italiam Marcellinus in vita sancti Suiberti &

[b] Lib. 5. c. 12.

AN. CH. 692. THEODOR. III. R. 19. Alcuinus in vita ipsiusmet Sancti Willebrordi tacuerunt. Hoc autem anno susceptam fuisse colligimus ex Beda, Suibertum enim, de cuius promotione ad Episcopalem dignitatem anno proximo acturi sumus, Episcopum per Willebrordi absentiam ordinatum testatur [a].

[a] Lib 5. c. 11.

XXXIX. SVIBERTVS ERVDIT HAGENSTEINENSES. Interim idem Suibertus, vt anno priori Dorestadenses, sic & Hagensteinenses hoc anno Christianam fidem edocuit. Id narrauit auctor vitæ. Sed Interpolator vocabula quædam regionum vsurpauit, quæ nondum erant in vsu, meminit enim Hollandiæ & Teisterbandiæ, quarum nomina multò tardiùs audiri cœperunt, eosdem quoque socios, quos Suiberto Dorestadum proficiscenti dederat, in villam *Hagenstein* abeunti attribuit, Warenfridum scilicet ac Marcellinum, quorum posteriorem abrademus, vtpote quem longè seriùs è Britannia in Francorum ditiones appulisse constat.

XL. Res igitur à Suiberto in citeriore Frisia post reditum è vico Dorestado præclarè gestas vulgatus Auctor Historiæ Suibertinæ sic prosequitur. *Secessit deinde in diuersos vicos & villas per Frisiam & Hollandiam ac Teisterbandiam, cunctis palàm constanter Christum euangelizans. Et quamuis multa contraria inter ipsos Gentiles in diuersis locis perpessus fuisset, & æquanimiter toleràsset, tamen diuino functus auxilio, salutiferâ suâ exhortatione populum multum ad agnitionem fidei Christi perduxit. Eodem anno demùm peruenit cum Werenfrido & ...... in Orientalem partem Principatûs Hollandiæ, in qua erat villa distans à Traiecto ad Austrum per vnum milliare, dicta Hagenstein, vbi cùm, insigni die quodam solennitatis gentilium, Christum constanter prædicaret, affirmans & concludens, quanta signa miraculorum sequerentur credentes in eum, festinanter volentes hoc experiri gentiles, illuc cum magno cœtu conglomerati obtulerunt & adduxerunt ei quendam adolescentem, Giselbertum nomine, ab vtero materno cæcum natum, clamantes & dicentes, vt fidem illius Dei crucifixi, ab ipso tam constanter prolatam, veridicis confirmaret actibus, illuminando illum cæcum in nomine eius, vt crederent in ipsum; sin autem, ipsum tanquam inimicum deorum & destructorem paternarum traditionum repentè cum suis trucidarent. Mox Sanctus Swibertus iustâ necessitate compulsus flectit genua sua ad Dominum. Neque verò fides sua fefellit eum. Nam surgens ab oratione, fiduciam magnam habens in Christum, signum Sanctæ Crucis faciens super oculos cæci, constanter sonorâ voce dixit. In nomine Domini nostri Iesu Christi veri Dei, quem prædico, præcipio tibi, vt videas & confitearis Creatorem tuum. Quo dicto protinus, cooperante diuinâ clementiâ, adolescens aperiens oculos suos clarè vidit, & optato gaudens lumine, Deo gratias agens, lætos cunctos effecit & stupidos, prouolutúsque pedibus Sancti Swiberti clamauit dicens. Non est alius verus Deus, quàm Iesus Christus, Creator cæli & terræ, quem iste seruus eius ob salutem nostram prædicat. Perculsi admiratione & obstupefacti gentiles hæc noua videntes & audientes tumultuare contra Sanctum Swibertum desierunt, & compuncti cum flamine idolorum eiusdem villæ, veniam protinus ignorantiæ suæ precabantur. Quos Sanctus Swibertus, coram Deo & hominibus magnificus Sacerdos, persuasionibus scripturarum in fide confirmauit. Et factum est gaudium magnum in eadem villa, & eadem die magnificatum est nomen Domini nostri Iesu Christi ab vniuersis. Multos insuper ex eis credentes in Christum purgauit à perniciosissima superstitione idololatriæ fonte baptismatis. Alterâ verò die, conuocato omni populo cum cæco illuminato in phano idolorum, prædicauit eis piè Christum & fidem Catholicam. Intantùm verò Christus aperuit corda eorum, vt omnes ferè credentes in Deum voluntariè, eliminatâ spurcitiâ idolorum, redegerint phanum deorum in Ecclesiam Dei, quam posteà idem Sanctus Swibertus .... ordinatus Episcopus consecrauit in honorem Dei & gloriosæ Virginis Mariæ. Cuius miraculi fama cùm percrebuisset veridica per vicinitatem, multi pagani cæcum illuminatum cognoscentes, sequebantur ipsum prædicantem, & audientes verbum Dei ex ore eius, crediderunt; nonnulli & baptizabantur ab eo.*

XLI. Antonius Sanderus libro tertio [b] rerum Gandauensium, Indicem Abba-

[b] cap. 3.

ABBATES BLANDINIENSES.

tum Blandiniensium sic orditur. *Sanctus Florbertus, obiit* 639. *S. Ioannes*, 658. *Baudemundus*, 730. *Ferrecus*, 752. *Hatta*, 758. *Cælestinus*, 765. Deinde in Auctario ad Tomum primum Flandriæ illustratæ, sermonem de sex primis illis Abbatibus Blandiniensibus longè copiosiorem facit, seruatâ nihilominùs eâdem Chronotaxi, quæ certè multis in locis eget emendatione. Præcipuum mendum ex eo proficiscitur, quòd Chronographus Blandiniensis mortem Sancti Amandi, quam in annum Christi sexcentesimum septuagesimum nonum reiicimus, anno Christi sexcentesimo sexagesimo-primo collocat. Secundùm nostram computationem, quam variis argumentis confirmauimus, migrarunt in cælum, Sanctus Florbertus anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-septimo, Sanctus Ioannes anno Christi sexcentesimo septuagesimo-septimo. Quot autem annos in Abbatiali Præfectura Baudemundus egerit, haud scimus. Neque enim nobis persuademus eum vixisse ad annum vsque Christi septingentesimum tricesimum, aut cùm Ferreco successore Monasterio præfuisse per annos quatuor ac nonaginta, cùm ex eodem Chronographo, qui plurimùm à semetipso discrepat, constet Cœnobij Blandiniensis administrationem penes Abbatem Cælestinum fuisse *multis diebus, vsque ad id tempus, quo dissensio inter Carolum & Ragenfridum facta est*, id est, ad annum vsque Christi septingentesimum decimum-nonum, quo Carolus Ragenfrido penitus profligato nonnullos eiecit Abbates, quos infensos sibi vel nouit vel suspicatus est. Ab obitu Sancti Ioannis ad expulsionem vsque Cælestini effluxerunt anni duntaxat duo supra quadraginta, quos in tres Præfecturas, Baudemundi, Ferreci & Cælestini, commodè partiaris. Hattam enim, qui medius inter Ferrecum & Cælestinum in Catalogo suprà citato ponitur, ex albo Blandiniensium Abbatum iam expunximus. A recta Chronologia fortè non aberrabis si quindecim annos Abbati Baudemundo, totidem Ferreco, duodecim Cælestino tribuas, id est, si Baudemundi obitum hoc anno, post Christum natum sexcentesimo nonagesimo-secundo, Ferreci mortem anno post Christum natum septingentesimo septimo, Cælestini exauctorationem anno post Christum natum septingentesimo decimo-nono consignes.

XLII. His circiter temporibus ab Ansberto Augustodunensi Episcopo baptizatus est Eucherius, qui Pontificatum Aurelianensem posteà suscepit strenuéque gessit, vt suis locis dicemus. Huius vitam primigenio stylo publicauit [a] Ioannes Bollandus ex tribus Codicibus manuscriptis, quorum vnum antiquo ac quadrato charactere exaratum apud se habebat, alterum mutuatus erat è celebri Monasterio Sancti Maximini propè Treuiros, tertium acceperat à Canonicis Regularibus Sancti Augustini propè Bruxellam in Rubea Valle degentibus. Illâ lucubratione sæpiùs vsuri sumus. Hîc ea tantùm describemus, quæ spectant ad Eucherij parentes, ortum ac Baptismum. *Fuit vir vita venerabilis & Deo dignus, Eucherius nomine, ex parentibus ortus secundùm seculi dignitatem nobilibus, &, vt credimus, Deo acceptis, qui talem in seculo genuerunt prolem, cuius ortum, cùm à veracissimis viris seu ab germanis suis, quæ in Cœnobio Sanctarum Monacharum sito iuxta vrbem Aurelianorum, normâ sanctitatis praecellunt, fatentibus didicimus, humanis auribus inserimus. Nocte quadam ipsius Sancti genitrix, dum de Ecclesia, matutinis hymnis transactis, ad domum suam redisset, proprium cubiculum ingressa, & in strato suo declinata, mox soporata est, cernens nihilominùs secus thorum suum virum adstantem vestibus niuei candoris indutum, capitis canitie splendidum, oculis instar gemmarum splendentium coruscantem atque sibi dicentem. Aue Deo dilecta, benedictum in vtero tuo ferens puerum, & scias eum in hac vrbe à Deo futurum electum Antistitem. Cui venerabilis mulier, obsecro te, inquit, vt largiaris benedictionem tuam ex ore tuo super me, priusquàm discedas à me, intueor enim vultum tuum veluti Angelicum. Ait illi Angelus. Rectè quidem cernis, ego enim Angelus Dei sum missus ab eo, vt benedicam prolem, sed quia est in vtero tuo, & quoniam ammonenti ambiguitatem*

[a] D. 20. Febr.

AN. CH. 692. THEODOR. III. R. 19.

non opposuisti, sed mox à Deo credidisti, benedicam te & semen tuum ortum ex hac die. At illa expergefacta immensas sanctissimæ Trinitati laudes conferebat, atque viro suo tanta reuelationis gaudia per ordinem pandit. Ille verò hæc audiens timore cum gaudio suffultus in gratiarum actione rei expectabat euentum. Quo orto, atque secundùm tempus competenter accrescente, propter honorem diuinæ reuelationis, quam priùs ab Angelo Dei didicerat, Episcopo cuidam, nomine Ansberto, qui tunc temporis in Augustudunensi vrbe sanctitatis officij gratiâ fungebatur, regenerandum Domino sacris fontibus obtulit. At ille cum gratulatione accipiens, eum regenerauit, atque propriis manibus de sacra vnda suscepit, septiformi Spiritu imbuit, ipsúmque cum honore, vt dignum fuit, maximo remeare ad genitores permisit. Eucherius igitur natus est Aurelianis, habuítque duas sorores, quæ cælibem vitam in Monasterio virginum iuxta eandem vrbem professæ sunt. Florebat autem tunc apud Augustodunenses Ansbertus Episcopus, Ermenarij, qui post beatum Leodegarium sedit, proximus successor, vt ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-primum [a] iam probauimus aduersùs eos, qui sanctum Præiectum ex Aruernensi Cathedra perperam traducunt ad Augustodunensem, atque Auberto siue Ansberto in Augustodunensium Pontificum Catalogo proponunt. Quot annos Ansbertus sederit, manet incompertum. Ei successit in Episcopatum Augustodunensem Vasconus, huic Amator, de vtroque præter nomen nihil legitur.

EVCHERIVS BAPTIZATVR.

[a] Num. 7.

EPISCOPI AVGVSTODVN.

693. CLODOVEI III. R. 1.

ANNVS CHRISTI 693.
CLODOVEI III. R. 1.

I. VVLFRANNVS OBIT.

ANNO Christi sexcentesimo nonagesimo-tertio, sanctus Vulfrannus ex hac vita discessit in Monasterio Fontanellæ, decimo-tertio Kalendas Aprilis. *Prænoscens ex diuina reuelatione diem suæ resolutionis instare, quibusdam fratribus hoc idem studuit manifestare, deinde acriùs cœpit ardore febrium fatigari, & per aliquod tempus corporis molestiâ agitari, sed inter hæc & conditori gratias agere & fratres publicè & priuatim non desinebat docere. Tandem igitur languore corporis, quem diu protraxerat, per dies ingrauescente, septimâ, vt sibi diuinitus promissum fuerat, die, postquàm se Dominici Corporis & Sanguinis perceptione muniuit, solutam ergastulo carnis sanctam animam reddidit. Obiit verò venerandus Pontifex* XIII. *Calendarum Aprilium die, sepultúsque est primò quidem in Ecclesia beati Pauli Apostoli, sed inde postmodum translatus in Basilicam sancti Apostoli Petri, positúsque in Orientali parte, vbi signis & miraculis etiam nunc coruscat Præsule Christo.* Hæc in eius vita Ionas editus ab Henschenio [b]. Textus verò Surianus talis est. *Cùm docendo verbum Dei in præfata prouincia degeret occupatus, diuino admonitus oraculo rediit ad venerabile Cœnobium Fontanellæ, quia suæ resolutionis diem iam proximè instare cognouerat, sicut ipse quoque tempore eodem nonnullis, sed verbis obscurioribus, quæ posteà manifestè intelligerent, solitâ sibi benignissimâ dilectione pandebat. Quibusdam hoc idem etiam manifestè reuelabat. Reuerso autem eo ad Cœnobium Fontanellæ, acri cœpit ardore febrium fatigari, & per aliquod tempus eâdem corporis laborabat molestiâ, in quo toto ipso tempore & conditori gratias agere, & fratres publicè ac priuatim non prætermittebat docere. Admonebat namque eos, vt virtutem dilectionis & pacis ad inuicem & ad omnes seruarent. Instituta quoque disciplinæ regularis, quæ à sanctæ recordationis Patre Wandregisilo didicerant, vel in ipso viderant, in Patrúmque præcedentium factis siue dictis inuenerant, indefessâ instantiâ sequerentur. Denique subiunxit diem sui obitûs in proximo imminere. Cúmque hæc & huiusmodi plura sancta*

[b] d. 20. Mart.

AN. CH. 693. CLODOVEI III. R. I.

sanctæ exhortationis verba inter sacra Missarum solemnia eis loqueretur, atque perceptâ eius benedictione de suo tam cito recessu tristes flentésque existerent, rediit ad stratum, quod iuxta Ecclesiam sancti Stephani Martyris in mansiuncula sua fratres ei præparauerant. Ibique languore corporis, quem diu protraxerat, per dies ingrauescente, septimo, vt sibi diuinitus promissum fuerat, die, postquam obitum suum Dominici Corporis & Sanguinis perceptione muniuit, soluta ab ergastulo corporis anima sancta, ducentibus Angelis, æternæ felicitatis gaudia & consortia ciuium petiit supernorum. Obiit verò venerandus Pontifex XIII. *Calendarum Aprilium die, anno Dominicæ Incarnationis* DCCXX. *Sepultúsque est, primò quidem in Ecclesia beati Pauli Apostoli iuxta Sacerdotem Domini Wandregisilum, in dextera parte, in quo loco iacuit per annos* IX. *Sanctus quoque Pater Wandregisilus requieuit in eadem Basilica annis* XL. *Ansbertus annis* XI. *Translati quoque sunt inde in Basilicam beati Petri Apostoli à sancto Baino Episcopo vrbis Taruennæ & rectore Fontanellensis Cœnobij, sub anno regiminis sui* V. *qui erat annus ab Incarnatione Domini* DCCXXIX. *Qui ita integri ab omni corruptione cum vestimentis, quibus induti fuerant, reperti sunt, quasi eodem die sepulturæ fuissent traditi. Hæc ergo dies, cunctorum votis præstolata, aduenerat; Sacerdotes, Monachi, Clericorúmque chori vnà cum fidelibus aderant plebibus; tunc cum hymnorum laudibus tumuli aperiuntur, de quibus tantus ineffabilis fragrantiæ odor prodiit, vt mirâ dulcedine non solùm in Ecclesia circumstantem populum, verùm & in atriis sitam repleret plebem. Illati sunt autem in Ecclesiam beati Petri Apostoli, & positi in absida eiusdem in Orientali parte, vbi signis & miraculis coruscant Præsule Christo.* Innuit hic textus Vulfrannum, cùm post annos quinque prædicationis ex Frisia rediisset, rursus in eandem regionem profectum esse, nec ex ea reuersum, quin diuino priùs admonitus oraculo diem sibi mortis imminere resciisset. Huic autem assertioni multùm repugnat quòd cùm opus prædicationis in Frisia *per annos quinque infatigabiliter* peregisset, *secessit ad præfatum Fontanellæ Cœnobium, ibíque regularibus subditus disciplinis coronam expectabat æternam*, vel, vt habet editio Henscheniana, *cùm per aliquot annos sanctæ prædicationis opus infatigabiliter peregisset, ad præfatum Fontinellæ Monasterium secessit, ibique regularibus subditus disciplinis, in mansione sibi à fratribus præparata, coronam expectabat æternam.* Habet alios etiam næuos textus Surianus, quia sancti Vulfranni mortem in annum Christi septingentesimum vicesimum, Translationem in annum Christi septingentesimum vicesimum-nonum reiicit. Verùm illa de Translatione sermonem ad annum Christi septingentesimum quartum faciemus, atque ex eiusdem Translationis epocha non inualidum eruemus argumentum, vt sanctum Vulfrannum hoc anno in cælum migrasse comprobemus, ostendamúsque plerosque falli qui volunt eum in terris ad annum vsque Christi septingentesimum quadragesimum-primum vixisse. Interim ab anno Christi circiter sexcentesimo octogesimo-secundo Gericus Episcopus Ecclesiam Senonensem prudenter administrabat. Erat autem Gerico nepos Ebbo nomine, qui, quando auunculus in Episcopatum Vulfranno Frontanellam secedenti successit, pueritiam agebat, & circa hunc annum, in quem prædicti Vulfranni mors incidit, Monachum in Cœnobio sancti Petri Viui Senonis induit. Huius præclari viri primordia Clarius in suo Chronico sic perstringit. *Fuit ex Castro Tornodorensi* * *natus, & eiusdem pagi Comes & Dominus, à parentibus tamen diuinâ prouidente clementiâ literis ad imbuendum traditus, quibus, dante Deo, sodales omnes, quos in scholis habebat, superauit, & sapientiâ & eloquentiâ præcessit. Vbi autem parentibus orbatus est, ad regimen Castri & pagi, quod sibi hæreditario iure competebat, adclamatus, latenter fugit, & in Monasterio sancti Petri Viui sub Abbatis imperio Deo militauit.* Abbatis, qui Monasterio tunc præerat, nomen interiit. Huic successit ipsemet Ebbo, *in processu* enim *temporum*, vt idem Chronographus proximè subiungit, *mortuo ipsius loci Abbate, Abbas factus est.*

EBBO MONACHVS S. PETRI VIVI EX COMITE TORNODORENSI.

* *Tonnerre.*

AN. CH. 692. CLODOVEI III. R. 1.

II. Willebrordus ex Italia nondum redierat, cùm Suibertus, vt Episcopus ordinaretur, è Frisia citeriore in Britanniam transfretauit. Annum, quo res gesta est, indicat Beda, nam postquàm rationes exposuit, propter quas Willebrordus Romam profectus est, hæc proximè subiungit.[a] *In quibus omnibus cùm sui voti compos esset effectus, ad prædicandum rediit. Quo tempore fratres, qui erant in Fresia verbi ministerio mancipati elegerunt ex suo numero virum modestum moribus & mansueto corde Suidberium, qui ex eis ordinaretur Antistes; quem in Britanniam destinatum ad petitionem eorum ordinauit Wilfridus Episcopus, qui tunc fortè patriâ pulsus in Merciorum regionibus exulabat. Non enim eo tempore habebat Episcopum Cantia, defuncto quidem Theodoro, sed necdum Berthwaldo successore eius, qui trans mare ordinandus ierat, ad Sedem Episcopatûs sui reuerso.* Anteà de Theodori Episcopi morte déque successoris electione atque ordinatione sic locutus fuerat[b]. *Anno post hunc, quo Ceaduallа Romæ defunctus est, proximo, id est, sexcentesimo nonagesimo Incarnationis Dominicæ, Theodorus beatæ memoriæ Archiepiscopus, senex & plenus dierum, id est, annorum octoginta & octo, defunctus est. Successit autem Theodoro in Episcopatu Berechtwaldus, qui electus est quidem in Episcopatum anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo nonagesimo-secundo, die primo mensis Iulij, regnantibus in Cantia Wichtredo & Suebbardo. Ordinatus autem anno sequente, tertio die Kalendarum Iuliarum, Dominicâ, à Godwino Metropolitano Episcopo Galliarum, & sedit in sede sua pridie Kalendarum Septembrium Dominicâ.* Currebat tum litera Dominicalis E.

[a] Lib. 5. c. 11.

SVIBERTVS ORDINATVR EPISCOPVS.

[b] Lib. 5. cc. 8. 9.

III. Erroris igitur redarguendus, qui Suibertinam Historiam deprauauit, & Suiberti ordinationem in annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quintum reiecit. Suam autem narrationem, quæ multis in locis eget emendatione, sic instituit. *Crescente quotidie numero fidelium, prædicantibus cum magna deuotione præfatis prædicatoribus, cùm credentibus gratiam Baptismi quicumque ex eis erant Sacerdotali gradu præditi ministrarent, nec Ecclesias consecratas haberent, ad quas populum conuersum conuocare & diuina celebrare & complere possent, communi decreto omnium Confratrum & Neophytorum, duos ex eis in Episcopos consecrandos elegerunt, qui populo Frisonico præessent verbo prædicationis, & Ecclesias dedicarent, & Ordines sacros celebrarent, vtpote Sanctum Willebrordum, inter omnes meritò præfulgentem, & Sanctum Swibertum virum corde mansuetum, Scripturis sacris & Ecclesiasticis disciplinis apprimè instructum. Sanctus verò Swibertus ad Britanniam siue Angliam perrexit cum Acca & duobus Ewaldis ceterísque nonnullis Neophytis, & ego Marcellinus cum eis. Venimus autem in conuentum Eboracensem in Vigilia Sancti Laurentij pretiosi Martyris, à quo, & præcipuè à parentibus & amicis gratiosè recepti fuimus. Tandem tendentibus duobus Ewaldis Confratribus nostris de licentia Sancti Swiberti versùs Hiberniam, promissione factâ vt nos sequerentur ad Germaniam, quantò citiùs possent, migrauit Sanctus Swibertus nobiscum ad Sanctum Wilfridum tunc Episcopum Merciorum, Sancto Egberto Archiepiscopo Eboracensi depresso graui infirmitatis incommodo, exposuítque ei causam, quatenus ex petitione fratrum in Frisia ab eo Episcopus consecraretur. Sanctus verò Wilfridus gloriosus Episcopus, vbi prosperatum ei opus Euangelij inter Frisones comperit, magno gaudio exultauit in Domino, eò quòd scintillam Orthodoxæ fidei succenderat in mentibus multorum, & numerus credentium quotidie, spretis abominandis idolis, augmentaretur; atque ipsum cum magna lætitia & solennitate consecrauit Episcopum in festo Sancti Bartholomæi Apostoli, anno scilicet ab Incarnatione Domini sexcentesimo nonagesimo-quinto, vocatis ad se in ministerium ordinationis aliis duobus Episcopis. Quo consecrato, dum remitteret ipsum, confortans & exhortans dixit Sanctus Wilfridus. Dilecte frater, nullus te labor aut maledicorum hominum linguæ & manus barbarorum deterreant, & noli timere eos, qui corpus occidunt, animam autem occidere non possunt, sed omni instantiâ omníque feruore, quæ inchoasti, Deo authore constanter perage, scis enim quòd magnum laborem maior æternæ retributionis gloria sequetur. Et osculans remisit ipsum cum sociis in ministerium Dei, retento secum Accâ, dilecto Presbytero & consocio nostro, quem in Episco-*

pum Augustaldensis siue Lindisfarnensis Ecclesiæ consecrauit. Sanctus verò Willebrordus eodem anno Pipinum Principem adiit, & cum illo longo tempore permanens detentus ab eo, tandem anno sequenti Romam mittitur ad Sanctum Sergium Papam, vt ibidem ab ipso Episcopus consecraretur genti Frisonum. Quod ita, vt petierat, completum est ab Incarnatione Domini anno sexcentesimo nonagesimo-sexto, anno primo Leonis Imperatoris Romanorum. Sed Sanctus Swibertus ordinatus fuit anno quarto Iustiniani piissimi Imperatoris. Ordinatus autem fuit Sanctus Willebrordus in Ecclesia Sanctæ Cæciliæ Virginis & Martyris Archiepiscopus Frisonum in die Natalis eiusdem Virginis, scilicet Cæciliæ.

AN. CH. 693. CLODOVEI III. R. I.

IV. Primò falsum est, *communi decreto omnium Confratrum & Neophytorum, duos ex eis*, Willebrordum scilicet & Suibertum electos esse qui consecrarentur Episcopi, nam Willebrordus procul aberat, vtpote profectus in Italiam, quò rursum post triennium se contulit vt Episcopus ordinaretur.

V. Secundò, Swiberto in Britanniam abeunti comites perperam tribuuntur Acca, duo Ewaldi & Marcellinus. Lege quæ de illis iam scripta sunt ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum [a].

[a] Num. 4.

VI. Tertiò, Wilfridus, qui Suibertum ordinauit Episcopum, non erat Merciorum Episcopus, sed *tunc fortè patriâ pulsus*, vt Beda suprà citatus testatur [b], *in Merciorum regionibus exulabat*. Lege quæ Tomo superiore de illo dicta sunt ad annum Christi sexcentesimum duodequadragesimum [c].

[b] Lib. 5. c. 11.
[c] Num. 91.

VII. Quartò, Egbertus malè vocatur Archiepiscopus Eboracensis. Hoc enim anno, quo Suibertus ordinatus est Episcopus, Ecclesiam Eboracensem regebat Bosa, vt aliâ occasione ad annum Christi sexcentesimum tricesimum octauum [d] probauimus.

[d] Num. 91.

VIII. Quintò, Wilfridus Accam *in Episcopum Augustaldensis siue Lindisfarnensis Ecclesiæ* non consecrauit. Obiit Wilfridus *anno Imperij Hosredi quarto*, vt Beda [e] scribit, id est, anno Christi septingentesimo nono. *Suscepit verò*, teste eodem Auctore [f], *pro Wilfrido Episcopatum Hagustaldensis* (Marcellino Augustaldensis) *Ecclesiæ Acca Presbyter eius*, qui superstes in viuis erat anno Christi septingentesimo tricesimo-primo, cùm Beda Historiæ suæ finem imposuit, hic enim vltimo capite sui operis sic disserit de quatuor Episcopis, qui totidem Diœceses in Regno Nordanhumbrorum tunc administrabant. *Prouinciæ Nordanhumbrorum, cui Rex Ceolwf præest, quatuor nunc Episcopi Præsulatum tenent; Wilfridus* (is cognomento Iunior vt à superiore distinguatur) *in Eboracensi Ecclesia; Edilwaldus in Lindisfarnensi Ecclesia; Acca in Hagustaldensi Ecclesia; Pechtelmus in ea, quæ candida casa vocatur, quæ nuper multiplicatis fidelium plebibus, in Sedem Pontificatûs addita, ipsum primum habet Antistitem.* Porrò, cùm Suibertus ordinatus est Episcopus, Diœceses Hagustaldensis & Lindisfarnensis erant distinctæ. Tunc in Nordanhumbrorum Regno tres sedebant Pontifices, Bosa, Ioannes & Eadbertus, Eboracensi Ecclesiæ præerat Bosa, Ioannes Hagustaldensi, Lindisfarnensi Eadbertus. *Anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo-quinto*, vt idem Beda [g] testatur, *Alfridus Rex Nordanhumbrorum defunctus est.* Successit Osredus eius filius. Mox rediit ab exilio Wilfridus, & *in Episcopatum Hagustaldensis Ecclesiæ* receptus est [h] translato Eboracum Ioanne, qui Bosæ nuperrimè mortui locum teneret. Wilfrido superuixit Ioannes, qui *cùm præ maiore senectute minùs Episcopatui administrando sufficeret, ordinato in Episcopum Wilfrido* (is cognomento Iunior) *Presbytero suo, secessit ad Monasterium quod dicitur in sylua Deirorum, ibique vitam Deo dignâ conuersatione compleuit* [i]. Wilfridus autem Iunior in viuis superstes erat anno Christi septingentesimo tricesimo-primo, vt dictum est suprà. En igitur catalogus Episcoporum Eboracensium, Hagustaldensium & Lindisfarnensium, quorum mentio in Historia Bedæ reperitur. Ecclesiam Eboracensem rexerunt, Paulinus, Cedda, Wilfridus Senior, Bosa, iterum Wilfridus Senior, iterum Bosa, Ioannes, Wilfridus Iunior. Ecclesiæ Lindisfarnensi præfuerunt, Eata, Cudbertus, Wilfridus, Eadbertus, Edilwaldus.

[e] Lib. 5. c. 20.
[f] Lib. 5. c. 21.
[g] Lib. 5. c. 19.
[h] Beda l. 5. c. 3.
[i] Beda l. 5. c. 6.

AN. CH 693.
CLODOVEI III. R. 1.

Ecclesiam Hagustaldensem administrarunt, Tumbertus, Cudbertus, Eata, Ioannes, Wilfridus, Ioannes iterum, iterum Wilfridus, Acca. Ergo hic Acca nec ordinatus fuit Episcopus à Wilfrido, nec Episcopus *Hagustaldensis siue Lindisfarnensis* dici debet, quia separatæ erant Dioeceses Hagustaldensis & Lindisfarnensis, nec ab vno gubernabantur Antistite. Prædictorum Episcoporum accuratam seriem aliâ occasione iam edidimus [a].

[a] Ad an. 638. n. 91.

IX. Sextò, Suibertus non ordinatus fuit Episcopus *anno quarto Iustiniani piissimi Imperatoris*, sed anno eiusdem Imperatoris octauo, vt patet ex iis, quæ de eodem Iustiniano ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum [b] iam dicta sunt.

[b] Num. 5.

X. Beda [c], cur Suibertus in Merciorum regionem ad Wilfridum illic exulantem profectus sit vt ab eo Pontifex ordinaretur, rationem hanc affert, quòd *eo tempore non habebat Episcopum Cantia, defuncto quidem Theodoro, sed necdum Bertwaldo successore eius, qui trans mare ordinandus ierat, ad Sedem Episcopatûs sui reuerso.* Hic Bertwaldus, vt idem Auctor testatur [d], *electus est quidem in Episcopatum anno Dominica Incarnationis sexcentesimo nonagesimo-secundo, die primo mensis Iuly, regnantibus in Cantia Wichtredo & Suebhardo. Ordinatus autem anno sequente, tertio die Kalendarum Iuliarum, Dominicâ, à Godwino Metropolitano Episcopo Galliarum.* Hic autem Godwinus, quem Beda Metropolitanum Episcopum Galliarum vocat, non alius est ab Episcopo Lugdunensi, quem Nomenclatores Gudinum, Goduinum, Godinum & Gadinum appellant sufficiúntque Lebuino cuius mentionem ante triennium fecimus.

[c] Lib. 5. c. 12.
GODWINVS EP. LVGDVN.
[d] Lib. 5 c. 9.

XI. In Historia Ecclesiastica gentis Anglorum, Beda capite duodecimo libri quinti, duas Willebrordi profectiones in Italiam distinguit. A priore sic ipsum caput orditur. *Primis sanè temporibus aduentûs eorum in Fresiam, mox vt comperit Wilbrordus datam sibi à Principe* Pipino *licentiam ibidem prædicandi accelerauit venire Romam, cuius Sedi Apostolica tunc Sergius Papa præerat.* Et paucis interiectis addit Willebrordum eo rediisse tempore, quo Suibertus in Britanniam transfretauit, vt à Wilfrido Pontifex consecraretur. *Cùm sui*, inquit, *voti compos esset effectus, ad prædicandum rediit. Quo tempore fratres, qui erant in Fresia verbi ministerio mancipati, elegerunt ex suo numero virum modestum moribus & mansueto corde Suidbertum, qui eis ordinaretur Antistes. Quem Britanniam destinatum ad petitionem eorum ordinauit Reuerendissimus Wilfridus Episcopus.* Posteriorem Willebrordi profectionem posteà sic describit. *Postquàm verò per annos aliquot in Fresia, qui aduenerant, docuerunt, misit Pipinus, fauente omnium consensu, virum venerabilem Wilbrordum Romam, cuius adhuc Pontificatum Sergius habebat, postulans vt eidem Fresonum genti Archiepiscopus ordinaretur. Quod ita, vt petierat, impletum est anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo nonagesimo-sexto.*

WILLEBRORDVS REDIT EX ITALIA.

XII. Vnam tantùm Willebrordi profectionem in Italiam, vt Episcopus ordinaretur, in eius vita commendauit Alcuinus. De illa quoque sola sermonem habet Auctor Historiæ Suibertinæ, cui si fides est, anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quinto Suibertus, vt Pontifex consecraretur, in Angliam transiit, Willebrordus verò perrexit ad Pipinum Maiorem-domûs, à quo Romam missus est anno sequenti, remeauítque in Frisiam anno Christi sexcentesimo nonagesimo-septimo, cùm Suibertus Euangelium in ea regione viciníſque locis *per annum & multò ampliùs* post suum è Britannia reditum iam prædicasset. At teste Bedâ Suibertus ordinatus est Episcopus hoc anno, Christi sexcentesimo nonagesimo-tertio, eodémque tempore Willebrordus in Frisiam reuersus est ex Italia, quam alterâ vice post triennium adiit, vt ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-sextum dicturi sumus.

XIII. Regnante Clodoueo, lucis vsuram accepit Sancta Bilhildis, cuius vitam ex Breuiario Moguntino Surius [e] & Serarius [f] publicarunt. Initium tale est.

[e] d. 27. Nou.
[f] Lib. 2. rer. Mogunt. c. 30.
BILHILDIS NASCITVR.

Tempore, quo Clodoueus Francorum potiretur imperio, fuit in Orientalis Franciæ oppido Hocheimio vir clarißimus, Iberimus nomine, qui ex Mechtrida coniuge sua, Bilhildem filiam suscepit. Quâ ætate cùm in Gallia atque Germania gentilium etiamnum superstitio apud plerosque vigeret, parentes beatæ Bilhildis occultè Christianorum sacris fauebant. Quo factum est, vt in ipsis infantiæ annis filia Wircenburgum delata, ibidem Catechumena quidem facta sit, sed Baptismum tamen non consecuta. Cetera suis locis persequemur. Serarius anno Christi millesimo sexcentesimo vicesimo quarto vitam illam notis illustrauit, quas duobus capitibus [a] complexus est. Placet hîc eas exscribere quæ textui suprà recitato lucem afferre & auctoritatem conciliare possunt. *Extat*, inquit, *in eius*, nempe sanctæ Bilhildis, *Monasterio manu scriptus pergamenus liber, quo eiusdem vita refertur copiosissimè, linguâ quidem Germanicâ, sed vetustiore, quàm qua Moguntinis hodie vernacula. Manus autem & exscriptio centum solummodò annorum est, cùm illa in fine notetur Abbatissæ studio ac iussu facta anno Domini* CIↃIↃV. *Auctor adscriptus nullus, qui se tamen fuisse indicat post Dom. annum* CIↃCCXLII. *cùm de mutatione, quæ in Cœnobio tum facta est, loquitur quasi de re quam non videris, quæque antiquior sit, citátque interdum vetustiores rerum, quæ ad Cœnobium illud spectant, commentarios. In ea verò vita scribitur, 1. Patrem S. Bilhildis vocatum fuisse Iberium, matrem Mathildim, summa vtrumque nobilitatis, qui ad Mænum arcem, fundos, & dominatum peramplum habuerint in loco, qui Wirtzburgo non procul est, & vrbs tunc erat vocata Hocheimum. 2. Ex his natam primogenitam S. Bilhildin, tum sorores duas alias Hildegardin & Reinhardin; omnes à Christianis bonísque parentibus Christianè ac benè educatas; voluisse suam omnes virginitatem Christo Domino dicare, & posteriores quidem duas dicasse, sanctam verò Bilhildin maioris cuiusdam boni spe ad nuptias impulsam fuisse, prout infrà tangetur. 3. Eandem adhuc tenellam infantulam ad propinquam Wirceburgensem Dominam ac Ducem à parentibus, cùm ista id peteret, missam fuisse, & ibidem baptizanda cùm esset, baptizatam tamen ob caussam, quæ ignoratur, non fuisse.*

Bilhildi fuit Auunculus, nomine Sigebertus, qui Pontificatum Moguntiacensem gerebat, cùm illa marito suo ac prole extinctis Moguntiam commigrauit, vt Auctores iam laudati testantur. In catalogis Episcoporum Moguntiacensium desideratur hic Sigebertus. Nam post Lupoaldum, qui Concilium Remense cum aliis Episcopis anno Christi sexcentesimo vicesimo-quinto celebrauit [b], sequitur Richbertus, tum Geroldus, qui, prout Serarius libro secundo [c] rerum Moguntiacarum scribit, *Carolo Martello, eiúsque posteà filio Carlomanno Francis imperante*, id est, Maioratum Regiæ domûs gerente, *Moguntinam insedit Cathedram.* Serarius [d] Richbertum à Sigeberto non distinguit. Vt vnum faciliùs è duobus conflet, Richbertum in Rigbertum & Sigebertum in Sigbertum primò deflectit, deinde vt è Sigberto Rigbertum aut contrà Sigbertum è Rigberto effictum persuadeat, obseruat ex Ponto Heutero [e] Zeigenberthum olim vocatum, qui posteà Sigenberthus nominatus, & propter similitudinem literarum Z & R facilem esse migrationem ex vna in alteram, addítque etiamnum hodie in vsu esse quædam germanorum dialectos, quæ literas R & S permutent, vt dum prò *frieren*, id est, gelare, dicunt Westphali *friesen*. At cùm post Concilium Remense, donec Carolus Martellus sibi Maioratum Regiæ domûs arrogaret, effluxerint anni nonaginta, rectè Sigebertum alium à Richberto constitues, & spatium annorum nonaginta commodè partieris in tres Pontificatus, Lupoaldi videlicet qui Præsulatum paulò ante Synodum Remensem suscepit, Richberti qui Pontificatum post eundem Lupoaldum gessit, & Sigeberti quem Bilhildis ex sorore neptis post obitum sui mariti suæque prolis adiit. Anni, quibus extincti sunt Lupoaldus & Richbertus, probè sciri non possunt. Nihil autem repugnat, quominùs sub Clodoueo Tertio, cùm Bilhildis nata est, Sigebertus in Episcopali Cathedra sedisse censeatur. De

AN. CH. 693.
CLODOVEI III. R. I.

[a] Lib. 2. rer. Mogunt. cc. 31. 32.

XIV.
EPISCOPI MOGVNTINI.

[b] Flodoard l. 2. cap. 5.
[c] Cap. 20.
[d] Lib. 2. rer. Mogunt. c. 19.
[e] Cap. 3. de Orig. Habspurg.

AN. CH. 693. CLODOVEI III. R. 1.

illo recurret sermo. Falluntur qui Richbertum Moguntiacensem Episcopum, Sigeberti decessorem, cum Rigoberto Episcopo Remensi confundunt. Ætas refragatur.

XV. Apud Miræum in Natalibus Sanctorum Belgij, *quarto Calendas Maij* recolitur *Eleuatio* Sancti Amati *per Bainum* Taruannensem Episcopum *facta*. Ex dici Charactere Eleuationem illam seu Translationem hoc anno, qui prædictus fuit literâ Dominicali E, factam colligimus. Sanctus Amatus Senonensis quondam Episcopus, cuius obitum ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum ex libro argenteo manuscripto Duacensis Ecclesiæ retulimus, sepultus fuit primùm à Mauronto *in Ecclesia Sancti Petri apud Menriuillam*, posteà translatus est in aliam Ecclesiam propinquam, *quam*, vt prælaudatus liber habet, *in honore ipsius Sancti Episcopi*, vel, vt Georgius Coluenerius in notis ad Chronicon Cameracense ex Lectionario manuscripto prædictæ Duacensis Ecclesiæ reponit, *quam in honore Dei Genitricis Mariæ & ipsius Sancti Episcopi, idem Maurontus fabricari fecit & dedicari.* Translationem illam, de qua nunc agimus, Ioannes Buzelinus, in Annalibus Gallo-Flandriæ sub finem libri secundi sic describit. *Mauronto vitam intra Broylensis Monasterij septa ducenti de cælo significatur, sancti Amati corpus in eam, quam recens ædem struxerat, deportandum esse, ibique collocandum honorificè. Quòd ergo dignitate ac virtute conspicuo viro ad eam rem opus esset, Bainum Taruannæ Morinorum Pontificem orat, vt operam præstet eam, ad cuius Episcopatum pertinebat Meminilla, siue, vt alij volunt, Minariacum, intra cuius fines situm erat Asceterium Broylense. Non cunctatur ille Menriuillam iter capessere; ibi quantâ potest pompâ delatum è veteri loco Diui Amati corpus nouâ sede collocat. Ac tunc quanti Amatum faceret, Christus Iesus eo maximè tempore patefecit, cùm se videndum plerisque festiuitatem celebrantium præbuit, palàm multis Angelorum circumfluentibus. Simúlque vis ingens sanandi permultis auxilio fuit, reddita enim lux cæcitate damnatis, soluta contractorum membra, patefacta surdorum aures.* Minariacum à Menriuilla distinguendum suprà monuimus [a].

TRANSLATIO S. AMATI.

[a] Ad an. 686. n. 51.

XVI. Hic annus, qui post Christum natum sexcentesimus nonagesimus-tertius numeratur, partim cum anno primo Clodouei Regis, partim cum anno secundo componitur, ad quem illorum pertineat mensis Iunius huius anni, non liquet, quia mensis ignoratur quo Clodoueus regnare cœpit. Quicquid sit; die vicesimâ quintâ Iunij vel hoc anno vel sequenti, cùm annus secundus Clodouei Tertij Regis numerabatur & Papolenus Abbas Cœnobiis Malmundariensi ac Stabulensi præerat, ab eodem Clodoueo emissum est hoc Regale Præceptum, quod è Tabulario Stabulensi Godefridus Henschenius in Diatriba [b] de tribus Dagobertis publicauit. *Chlodoueus Rex Francorum illustri Aerico Duci & Charieuio Comiti. Quoties inter anteriorum Regum Celsitudinem & Congregationem sanctam Monachorum per instrumenta chartarum de qualibet re facta fuerit commutatio, oportet scripturarum seriem inter partes per nostram Præceptionem conuenire. Ideo vir Apostolicus Dominus & Pater noster Papolenus Episcopus Clementiam Regni nostri suggessit, eò quòd Domnus noster & Auunculus*, id est, Patruus, *Childericus quondam Rex vnà cum antecessore suo Domno Remaglo Episcopo quondam vel suis Monachis, vbi ipse ad Monasteria Malmunderio & Stabulao custos esse videtur, locella aliqua commutassent. Vnde accepit pars Domni & Auunculi nostri Childerici quondam Regis locellum, cui nomen Athetasis, cum hominibus ibidem commanentibus, & omne peculiare eorum vel terras eorum, quas excolere videntur, his nominibus, Radefrido cum nepotibus suis, Berthramno, Gisloberto, Aganulfo, item Radefrido, Sigofrido, Rigoberto. Pro ipsa re in commutatione ipse Pontifex accepit de fisco nostro locellum, qui dicitur Maipa cum hominibus ibidem commanentibus, his nominibus, Adolino, Altone, & Winsgario, cum terris, quas excolere videntur, & omne peculiare eorum, vt hac pars ipsi Pontifici & suis Monachis in perpetuo tempore debeant permanere. Vnde & commutationem ipsius Principis etiam suis manibus roboratam nobis in præsenti ostendit re-*

PRÆCEPTUM PRO MON. STABULENSI ET MALMUND.

[b] Lib. 2. c. 18.

legendam. Quod pro firmitate studuimus petitiones eorum pleniùs circa ipsa Monasteria vel Congregationem sanctam confirmari Preceptum. Cui nos hoc beneficium prestitisse vel confirmasse & in omnibus concessisse cognoscite. Precipientes enim, vt quidquid constat per inspectam ipsam commutationem ipsius Principis iuste & rationabiliter inter ipsum & gloriosum Domnum Remaglum iam dictum Pontificem fuit commutatum aut concambiatum, tam terris, curtibus, casis, campis, pratis, sylnis, aquis, aquarúmne decursibus, mancipiis, ædificiis, vel reliquis rebus atque corporibus, Domnus & Pater noster Papolenus Episcopus ad partem iam dicta Monasteria Malmundario & Stabulaco per nostrum Preceptum pleniùs confirmato perennis temporibus habeat confirmatum atque indultum. Et vt hac Preceptio nostris & futuris temporibus firmiorem obtineat vigorem, manûs nostræ signaculo subter eam decreuimus adfirmare. Signum Chlodouei Regis. Data quando fecit mensis Iunius dies XXV. *anno* II. *Regni nostri. Namucho recognoui.*

AN. CH. 693. CLODOVEI III. R. I.

In hoc Clodouei Præcepto Papolenus *vir Apostolicus* & *Episcopus* appellatur. Ordinatus enim est Episcopus, non quidem vt certam ac determinatam Diœcesim regeret, sed vt Euangelium gentibus prædicaret. Similia iam occurrerunt inferiúsque occurrent exempla. Non desunt, qui corpus Sancti Symmetrij Martyris Româ in Galliam Belgicam ab hoc Abbate Papoleno delatum tradant, sed illam Translationem antiquiori Papoleno, qui Sancto Remaclo synchronus vixit, adscribendam putamus, vt Tomo superiore ad annum Christi sexcentesimum vndeseptuagesimum diximus. XVII.

Ad Clodoueum Regem his circiter temporibus contulit se Claudius Abbas Iurensis, vt in illius vita testatur Anonymus apud Chiffletium [a] his verbis. *Videns beatissimus Pater in dicto Monasterio magnum Monachorum numerum, disposuit recuperare oblationes olim dicto Monasterio per Reges & Principes factas. Vnde primò huius rei causâ perrexit Parisios ad Regem Clodoueum, cuius prædecessores (Reges scilicet Burgundiæ & Franciæ) dona seu pensiones largissimas prædicto obtulerant Monasterio. Apud dictum Regem ipsa dona seu pensiones repetiit; qui Rex benignè confessus est se debere, & soluere teneri dicto Monasterio & fratribus ibidem Deo deseruientibus, pro supplemento victûs & vestitûs dictorum fratrum, summam quinquaginta modiorum tritici & quinquaginta modiorum horrei & quinquaginta librarum denariorum argenti. Deum testor, quòd ego propriis oculis vidi & legi in Archiuis dicti Monasterij inter alias chartas vnam, diuersis signis & characteribus signatam, super dictas summas confectam, sic incipientem. Clodoueus Francorum Rex, omnibus præsentem paginam lecturis, salutem. Accessit ad nos vir Venerabilis Claudius, &c. Et non solùm Monachis, qui tunc in ipso Monasterio in magno numero erant, necessaria administrabat, verùm etiam pauperibus Christi & omnibus aduentantibus alimenta sufficienter distribui faciebat. Non est nostrum enarrare, quatenus vir ipse beatissimus ipsum Monasterium augmentauit. Nam si de temporalibus libeat fieri sermonem, Ecclesias ipsius Monasterij muniuit pretiosissimis indumentis, vasis, Crucibus, & candelabris aureis & argenteis, libris decentissimis, pannis sericis. Sanctorum verò Reliquias reposuit in capsis argenteis, lapidibus pretiosis adornatis; Monasterium & domos ipsius ædificiis decenter reparauit & auxit, iura alienata recuperauit. In spiritualibus verò dici non potest, quantùm Monasterium auxerit. Nam libri Sermonum eius, redditi fratribus, ex quibus cognosci potest, qualis in doctrina fuerit, sed insuper ex Scripturis ipsius Monasterij, & potissimè beati Rustici (qui sub beato viro in Monasterio officio Prioris claustralis functus, post ipsum Abbas extitit) potest videri, quales fratres sub ipso Sancto fuerint. Patrator verò miraculorum fuisse dignoscitur, de quibus extant libri conscripti.* Agemus de illius obitu ad annum quartum Childeberti Regis, qui post Clodoueum fratrem regnauit. Lege quæ de Claudij ætate dicta sunt ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-sextum [b]. XVIII.

CLAVDIVS ABB. CONDATESCENS. ADIT CLODOVEVM R.

[a] In Vesontion. part. 2. c. 14.

[b] Num. 27.

Godefridus Henschenius in Commentario præuio [c] vitæ Sancti Sigiberti Regis Austrasiorum & in Exegesi [d] de Genealogia Regum Dagobertinorum, ad hunc vsque annum vitam Regnúmque Theodorici Tertij pro- XIX.

[c] D. 1. Febr.
[d] Num. 15.

AN. CH. 693. CLODOVEI III. R. I. rogat, ad annum verò sequentem in Diatriba [a] de tribus Dagobertis. Haud ita variat in anno, quo Clodoueus Tertius obiit, vbique enim constantissimè scribit hunc anno Christi duodeseptingentesimo interiisse. Longè aliam inimus Chronologiam, nam Clodoueo Tertio duos duntaxat annos in Principatu tribuimus, eósque ab anno Christi sexcentesimo nonagesimo-secundo ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quartum numeramus. Argumenta, quibus nitimur, exposuimus anno superiori, quo mortem Theodorici Tertij consignauimus; rationes, quas Henschenius opponit, hoc loco diluemus.

[a] Lib. 2. c. 17.

HENSCHENII CHRONOLOGIA REFELLITVR.

XX. Vt ad hunc vsque annum, à Christo nato sexcentesimum nonagesimum-tertium, vitam Regnúmque Theodorici Tertij perducat, non eodem semper modo ratiocinatur. In Commentario præuio vitæ sancti Sigiberti citat Annales Metenses, & Historiam Francorum, iussu Childebrandi, conscriptam; obseruat in prædictis Annalibus pugnam ad Textricium anno Christi sexcentesimo nonagesimo referri, tertio pòst anno mortem Theodorici Regis consignari; obseruat apud Anonymum [b], qui prædictam Francorum Historiam exarauit, Theodoricum annis regnare quatuordecim, eósque auspicatur ab anno Christi sexcentesimo septuagesimo-nono, quo Childericum Secundum ex hac vita sublatum affirmat. In Exegesi de Genealogia Regum Dagobertinorum, omissis Annalibus Metensibus, solam Francorum Historiam suprà memoratam ex Codice manuscripto Serenissimæ Christinæ Reginæ Sueciæ allegat, annósque Regni septemdecim, quos ille Codex Theodorico Tertio tribuit, numerat à morte Clotarij Tertij, quam arbitratur in annum Christi sexcentesimum septuagesimum-sextum incidisse. Sic enim ibi scribit de Theodorico Tertio. *Regnauit, vt ait Auctor Historiæ iussu Childebrandi conscriptæ (secundùm verissimam lectionem Codicis MS. qui olim Petauij fuit, nunc est Serenissimæ Christinæ Sueciæ Reginæ) annis* XVII, *à morte Clotarij fratris primogeniti numerandis.*

[b] Cap. 101.

XXI. In refutanda Metensis Annalistæ Chronologia non immorabimur. Id enim iam præstitimus ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-septimum, quo pugnam ad Textricium commissam antiquiores Auctores produnt. Anonymus, qui manum calamo iussu Childebrandi Comitis admouit, Historiam Francorum exorsus est à cæde Dagoberti Secundi Regis, & ab illa nece, quam anno Christi sexcentesimo octogesimo illigauimus, ad obitum vsque Childeberti Tertij, quem anno Christi septingentesimo vndecimo mortuum veteres Annalistæ testantur, annos recensuit vnum ac triginta, quos in partes tres ita diuisit, vt quatuordecim Theodorico, quatuor Clodoueo, Childeberto tredecim assignarit. Nusquam igitur annos Regni, quos Theodorico Tertio tribuit, vel à nece Childerici Secundi, vel à morte Clotarij Tertij numerauit, nec, si numerauit, annos scripsit, aut quatuordecim vt editiones vulgatæ retinent, aut septemdecim vt Codex Serenissimæ Reginæ Sueciæ reponit. Nam nec anno Christi sexcentesimo septuagesimo-sexto Clotarius Tertius, nec anno Christi sexcentesimo septuagesimo-nono Childericus Secundus interiit. Clotarius Tertius è viuis sublatus est anno Christi sexcentesimo vndeseptuagesimo, Childericus Secundus anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio vitam clausit. Vtrumque Tomo priore comprobatum.

XXII. Integro sexennio Henschenium in obitu Dagoberti Magni præuertimus. Ex textu Fredegarij, de cuius computatione non conuenimus, enatum dissidium. Apud Fredegarium [c] Dagobertus regnat annis sexdecim, quos Henschenius auspicatur à morte Clotarij Secundi, nos sexennio citiùs à die quo Dagobertus ab eodem Clotario patre Rex Austrasiæ constitutus est. Post Dagobertum Magnum regnauit Clodoueus Secundus, tum Clotarius Tertius. Plerique, quos Henschenius sequitur, Clodoueum aiunt annis duodeuiginti regnasse, sed vt eos conciliare possemus cum Anonymo, qui vitam

[c] Cap. 79.

vitam sanctæ Bathildis in literas retulit, & annorum septemdecim spatio Principatum Clodouei circumscripsit, annos octodecim interpretati sumus incompletos. Atque inde aucta rursum discrepantia, quæ, cùm priùs annorum sex esset, deinceps fuit annorum septem in obitu cùm Clodouei Secundi, tum Clotarij Tertij. Nam iuxta nostros calculos Clodoueus Secundus anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-quinto, Clotarius Tertius anno Christi sexcentesimo sexagesimo-nono, iuxta computationem Henschenianam Clodoueus Secundus anno Christi sexcentesimo sexagesimo-secundo, Clotarius Tertius anno Christi sexcentesimo septuagesimo-sexto moriuntur. Iam verò, si mors Clotarij Tertij consignatur anno Christi sexcentesimo sexagesimo-nono, vt verè consignanda est, eique Theodoricus frater, vt Henschenius ex Codice Serenissimæ Reginæ Sueciæ contendit, superstes annis septemdecim vixit, obitus eiusdem Theodorici cum anno Christi sexcentesimo octogesimo-sexto coincidit. Id autem à vero prorsus alienum, Theodoricus enim pugnæ Textricianæ superfuit, quæ commissa est anno Christi sexcentesimo octogesimo-septimo, vt probatum suprà. Corruit igitur argumentum, quod Henschenius desumpsit ex Codice Reginæ Sueciæ.

AN. CH. 693. CLODOVEI III. R. 1.

XXIII. Clotario Tertio successit in Burgundiam & Neustrasiam Childericus frater ab aliquot annis Rex Austrasiæ iam constitutus. Super annorum numero, quos Childericus Secundus in Burgundia & Neustrasia regnauit, cum Henschenio non conuenimus. Hic enim Clotario Tertio Childericum fratrem triennio tantùm, nos quadriennio superstitem constituimus auctore Vrsino coætaneo, qui vitam sancti Leodegarij scripsit. Abhinc dissidium, quod inter nos & Henschenium septem annorum fuerat ab obitu Clodouei Secundi, denuò factum est annorum sex vt erat anteà, mortem enim Childerici Secundi, quam Henschenius in annum Christi sexcentesimum septuagesimum-nonum reiecit, anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio illigauimus. Porrò Theodoricus Tertius, si post annum illum à Christo nato sexcentesimum septuagesimum-tertium, quo Childericus Secundus extinctus est, annos vixit quatuordecim, vt Henschenius ex vulgatis exemplaribus Historiæ iussu Childebrandi scriptæ colligit, obiit anno Christi sexcentesimo octogesimo-septimo, quo pugnatum ad Textricium. Pugnæ autem Textricianæ, vt omnes consentiunt, superfuit aliquot annis Theodoricus. Ergo Anonymus in Historia iussu Childebrandi scripta, cùm annos Regni quatuordecim Theodorico tribuit, eorum initium aliunde quàm à morte Childerici Secundi deducit. In Gestis [a] Regum Francorum, post Childericum Secundum regnat Theodoricus Tertius annos vndeuiginti, tum Clodoueus Secundus annos duos, deinde Childebertus Tertius annos septemdecim. Eo calculo à morte Childerici Secundi ad obitum vsque Childeberti Tertij numerantur anni duodequadraginta. Nostræ Chronologiæ nihil conuenientius excogitari potest, quia Childericum Secundum anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio mortuum asserimus, & Childeberti Tertij mortem in annum Christi septingentesimum vndecimum veteres Annalistæ coniiciunt. Anonymus, qui Francorum Historiam iussu Childebrandi scribendam suscepit, annos vnum ac triginta colligit ab exordio suæ lucubrationis ad obitum vsque Childeberti Tertij, suum enim opus orditur à morte Dagoberti Secundi, siue ab anno Christi sexcentesimo octogesimo, quo Theodoricus Tertius de Dagoberto Secundo triumphauit, & vniuersâ Francorum Monarchiâ potiri cœpit. In Gestis igitur Regum Francorum, Theodoricus Tertius, cùm post Childerici Secundi mortem annos vndeuiginti regnat, vitam cum morte commutat anno Christi sexcentesimo nonagesimo-secundo, & in Historia iussu Childebrandi scripta, cùm vniuersam Francorum Monarchiam per annos quatuordecim obtinet, moritur anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quarto, itaut Henschenius, si Theodoricum Tertium anno Christi sexcentesimo nonagesimo-tertio mortuum pertinaciùs af-

[a] Capp. 49. 50.

AN. CH. 693. CLODOVEI III. R. I.

firmet, in sua causa neutro istorum computorum vti possit.

XXIV. In Diatriba [a] de tribus Dagobertis, idem Henschenius, vt Theodorici Tertij mortem in annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quartum differat, allegat Chronicum Vedastinum, Albericum & epitaphium ipsiusmet Theodorici, sed his omissis, quorum auctoritas penè nulla est, opinionem suam validiùs confirmasset ex Historia iussu Childebrandi scripta, quæ Theodoricum Monarchiâ Francorum per annos quatuordecim potitum testatur. At cur hoc loco Gesta Regum Francorum, quæ Theodoricum post Childericum fratrem annis vndeuiginti regnasse tradunt, Historiæ iussu Childebrandi scriptæ præferenda sint, exposuimus annò superiori, cùm de Theodorici Tertij morte verba fecimus.

[a] Lib. 2. c. 17.

XXV. Henschenius, vbi Theodoricum Tertium anno Christi sexcentesimo nonagesimo-tertio mortuum putauit, Clodoueum eius filium quinquennio regnasse scripsit, vbi verò Theodoricum anno Chisti sexcentesimo nonagesimo-quarto mortuum censuit, Clodoueum eius filium quadriennio regnasse dixit, & siue anno Christi sexcentesimo nonagesimo-tertio, siue anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quarto Theodoricum ex hac vita sublatum sentiret, Clodoueum Tertium anno Christi sexcentesimo nonagesimo-octauo mortuum constantissimè pronuntiauit. Auctores in vtramque opinionem citat. Pro Clodouei quinquennio in Commentatio prævio vitæ Sancti Sigiberti profert breuissimum Chronicon à Clotario Secundo Rege ad Pippini vsque mortem ab Andrea Duchesnio [b] ex Codice Tiliano publicatum, in quo de Clodoueo Tertio hæc leguntur. *Clodoueus regnauit annos* IV. *obiit in* V. Profert & Annales Metenses, in quibus ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-tertium mors Theodorici Tertij commemoratur, tum commendatur eius filius ac successor Clodoueus, quòd *dum quartum annum in Regno compleuisset, innocentem vitam finiuit.* Pro Clodouei quadriennio, in Diatriba [c] de tribus Dagobertis Historiam iussu Childebrandi scriptam allegat, in qua Clodoueus annos quatuor regnasse dicitur. At standum nobis videtur à Gestis Regum Francorum, quæ Clodouei Regnum vltra biennium non extendunt, vt obseruatum anno superiori, quo Clodoueus Theodorico Tertio patri successit.

[b] Tom. 1. Collect. Hist. Franc.

[c] Lib. 2. c. 18.

XXVI. Ex prædictis obiter nota quid discriminis inter Chronologiam nostram & Henschenianam post Childerici Secundi mortem intercedat. Discrepantia, quæ sex annorum fuit in morte Childerici Secundi, vnius tantùm est anni vel annorum duorum in obitu Theodorici Tertij, deinde quatuor annorum in obitu Clodouei Tertij, tandem in obitu Childeberti Tertij penitus tollitur. Ad annum enim Christi septingentesimum vndecimum, quo Childebertus Tertius obiit, in gratiam cum Henschenio redimus post diuturnum dissidium, quod anno Christi sexcentesimo duodetricesimo ab obitu Clotarij Secundi cœpit. Hæc autem studiosiùs inuestiganda duximus, vt scias non tantùm quot annos singuli Reges regnarint, quamuis id maximi momenti sit, vt res gestæ suis locis optimè collocentur, sed etiam quot annos singuli vixerint. Super ætate enim Dagoberti Tertij, cuius obitus in annum Christi decimum-quintum supra septingentesimum incidit, grandis ad illum annum quæstio mouebitur, quia Theodoricum Quartum seu Kalensem, quem Dagoberti Tertij filium agnoscimus, Henschenius Dagoberti Secundi filium dicit, additque Dagobertum Tertium rebus humanis exemptum fuisse, cùm cælebs esset & adhuc impubes.

XXVII. CHARTÆ REGIÆ PRO MONASTERIO S. ARNVLPHI. Inter monumenta insignis Monasterij prope muros Metenses siti, in quo beatus Arnulphus Metensis quondam Episcopus à Goerico successore tumulatus fuit, occurrit Indiculus chartarum, quas in gratiam eiusdem Cœnobij Reges Francorum emiserunt. Tres enumerantur à totidem Regibus è stirpe Merouingica datæ, à Clodoueo videlicet, à Dagoberto & à Chilperico. Verùm, cùm tres regnauerint Clodouei, totidemque Dagoberti,

nec pauciores Chilperici, quinam ex illis auctores prædictarum chartarum fuerint, manet inuestigandum. Andreas *Valladier*, Abbas prælaudati Monasterij, quæstionem iam mouit soluitque in lucubratione [a], cui titulus, Augusta Basilica Sancti Arnulphi, reiectisque aliis Regibus æquiuocis tres chartas, de quibus inquirimus, editas pronuntiauit, vnam à Clodoueo Tertio, alteram à Dagoberto Clodouei Tertij nepote ex Childeberto fratre, tertiam à Chilperico eiusdem Dagoberti proximo successore. Corpus Sancti Arnulphi in Basilica Sanctorum Apostolorum collocatum est anno Christi sexcentesimo quadragesimo-secundo, cùm duo regnabant filij Dagoberti Magni, Sigibertus Tertius apud Austrasios, apud Neustrasios & Burgundiones Clodoueus Secundus. E viuis ab anno Christi quingentesimo octogesimo-quarto iam excesserat Chilpericus Primus, auus Dagoberti Magni. Vitam quoque anno Christi sexcentesimo tricesimo clauserat Chilpericus Secundus, Dagoberti Magni nepos ex Chariberto fratre. Quapropter Chilpericus Rex, qui beatum Arnulphum in Basilica Sanctorum Apostolorum iam quiescentem laudat in suo Diplomate, censeri non debet alius à Chilperico Tertio, qui Monarchiam Francorum post Dagobertum Tertium ab anno Christi septingentesimo decimo-quinto ad annum vsque Christi DCCXXI. per annos quinque cum dimidio tenuit. Haud ita facilè de Clodoueo déque Dagoberto iudicium ferri potest, quia beati Arnulphi Reliquiis in Basilicam Sanctorum Apostolorum prope Metas iam delatis Austrasiâ potiti sunt duo Clodouei duóque Dagoberti, Clodoueus Secundus ab anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-quarto ad annum Christi sexcentesimum quinquagesimum-quintum, Dagobertus Secundus ab anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio ad annum Christi sexcentesimum octogesimum, Clodoueus Tertius ab anno Christi sexcentesimo nonagesimo-secundo ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quartum, Dagobertus Tertius ab anno Christi septingentesimo vndecimo ad annum Christi septingentesimum decimum-quintum. Ratione tamen habitâ rerum Austrasianarum, quas suis locis sub Clodoueo Secundo & Dagoberto Secundo narrauimus, lubenter annuimus Andreæ Valladiero, qui determinatè prædictarum chartarum alteram Clodoueo Tertio, alteram Dagoberto eiusdem Clodouei nepoti ex Childeberto fratre, id est, Dagoberto Tertio, attribuit. Dolemus vtramque desiderari; tertiam, quam Chilpericus emisit, ad annum Christi septingentesimum decimum-septimum, quo data est, integram describemus. Clodoueus Tertius, qui Theodorico Tertio patri in Monarchiam Francorum anno priori successit, biennio tantùm regnauit, vnde admodum probabile fit hoc anno concessam ab eo chartam, quâ suam pietatem erga Monasterium Sanctorum Apostolorum testatus est. Tunc illi Cœnobio præerat Abbas Romulus, de quo iam locuti sumus ad annum vltimum Theodorici Tertij Regis.

AN. CH. 693. CLODOVEI III. R. 1.

[a] Lib. 3.

XXVIII. Obserua Dagobertum & Chilpericum, quos Tertios sui nominis appellamus, à Valladiero Secundos nuncupari, quia vt omisit Chilpericum Secundum, qui breuissimo temporis spatio post Charibertum Secundum patrem, Dagoberti Magni fratrem, in Aquitaniæ parte regnauit, sic & penitus ignorauit Dagobertum Secundum, Sigiberti Tertij Austrasiæ quondam Regis filium, qui post Childerici Secundi patruelis mortem reuersus ex Hibernia partem non modicam paterni Regni recepit. Obserua & Chilpericum Tertium, quem Childerici Secundi filium fuisse ostendemus, ab eodem Auctore perperam dici fratrem Clodouei Tertij, patruúmque Dagoberti cui proximè in Regnum successit.

XXIX. BLIDRAMNVS EP. VIENNENSIS. Ado in suo Chronico, vbi agit de Anastasio Imperatore, déque Regibus Francorum, Clodoueo quem Chlotharium vocat, & Childeberto, Theodorici filiis, Blidramnum Viennensem Metropolitam iisdem temporibus floruisse docet his verbis. ***Blidramnus Viennensis Ecclesiæ Episcopus.*** Adonem

AN. CH. 693. CLODOVEI III. R. I. Boscius in Antiquitatibus Viennensibus [a] sic expressit. *Defuncto sancto Deodato beatus Blidianus successit, Theodosio fasces Imperij sustinente, Francorúmque Monarchâ Clodoueo Iuniore ac post eum ipsius fratre Childeberto.* Vt Rege Theodorico Pontificatum Deodati, sic Blidramni seu Blidiani successoris Episcopatum Regibus Clodoueo & Childeberto prædicti Theodorici filiis consignandum facilè credimus. At apud Adonem & Boscium corrigenda Imperatorum Chronologia, quia non tantùm Theodoricus Rex Francorum, sed & eius filij ac successores Clodoueus & Childebertus è vita priùs excesserunt quàm Philippicus imperaret. Obiit Childebertus decimo-octauo Kalendas Maij, anno Christi septingentesimo vndecimo. Philippicus eodem anno exeunte cœpit imperare, tenuítque Imperium ad Vigiliam vsque Pentecostes anni post Christum natum septingentesimi decimi-tertij. Philippico successit Anastasius, cuius Imperium duobus annis aliquótque mensibus circumscribitur. Hæc aliâ occasione fusiùs ad annum Christi septingentesimum decimum-quintum explicabuntur. Post Anastasium imperauit Theodosius in textu Boscij suprà nominatus.

[a] Cap. 4.

XXX. ABBATES WELTENBVRG. Tomo tertio Metropolis Salisburgensis extat Abbatum Catalogus, qui Monasterio Weltenburgiensi præfuerunt. De illius Cœnobij conditu ac primo Abbate Visundo actum ad annum Christi quingentesimum nonagesimum. Successores ad hunc vsque annum à Christo nato sexcentesimum nonagesimum-tertium recensentur Isingrinus, Arnolphus, Berchtoldus, Iuota, Mathildus, Poppo, Rudhardus, Tuto; ponuntúrque Isingrinus anno Christi quingentesimo nonagesimo-quinto, Arnolphus anno Christi sexcentesimo septimo, Berchtoldus anno Christi sexcentesimo vicesimo-sexto, Iuota anno Christi sexcentesimo tricesimo-quarto, Mathildus anno Christi sexcentesimo duodequinquagesimo, Poppo anno Christi sexcentesimo sexagesimo-sexto, Rudhardus anno Christi sexcentesimo septuagesimo-secundo, Tuto anno Christi sexcentesimo septuagesimo-nono, tum Hagano hoc anno, Christi sexcentesimo nonagesimo-tertio.

XXXI. In vita sancti Sacerdotis, quam à Bernardo Guidonis olim scriptam Stephanus Baluzius & Philippus Labbeus nostrâ ætate publicarunt, bis mentio fit Clodouei Regis, & in vtroque textu Clodoueus Magnus designatur, quo regnante Sacerdos dicitur Pontificatum gessisse. Sed, vt ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-secundum [b] iam monuimus, Sacerdos Clodoueo Magno synchronus haud vixit, imò longè post obitum Clodouei Secundi natus est, & Clodoueo Tertio Monarchiam Francorum obtinente nondum erat Episcopus. Rectè in disquisitione seculi, quo sanctus Sacerdos Lemouicensis Episcopus vixit, Stephanus Baluzius statuit *tanquam rem certam* floruisse eundem sanctum Sacerdotem temporibus Clodouei Tertij, *sub finem septimi seculi & sub initium octaui, id est, circa annum* DCC. Clodoueus Tertius ab anno Christi sexcentesimo nonagesimo-secundo ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quartum regnauit. Tunc Sacerdos adolescentiam omnibus virtutum generibus præditam sub Capuano illustri Cadurcensium Episcopo gerebat. De vtriusque ætate sermo rursum recurret.

[b] Num 65.

SACERDOS ADOLESCENS.

XXXII. FVLCO ABB. GANDENSIS OBIT. In Abbatum Gandensium seu Bauonianorum Catalogo, quem Antonius Sanderus in Auctario ad Tomum primum Flandriæ illustratæ texuit, Fulco tertius Abbas illius loci tollitur è viuis quarto Nonas Decembris, anno decimo-quarto sui regiminis, id est, hoc anno, nam Monasterij Præfecturam post Aldebertum siue Adalbertum anno Christi sexcentesimo septuagesimo-nono suscepit, vt Tomo priori dictum est.

XXXIII. WILFRIDVS SVCCEDIT. Fulconi successit Wilfridus, cuius temporibus idem Auctor duas eleuationes Sanctorum, vnam sancti Amandi, alteram sancti Bauonis, à sancto Eligio Nouiomensi ac Tornacensi Episcopo factas scribit. At sanctus Eligius ad Deum priùs migrauit, quàm Wilfridus Abbas fieret, imò prius-

quàm beatus Amandus ex hoc seculo tolleretur. De Sanctis, quorum corpora beatus Eligius è terra leuauit, ad annum Christi sexcentesimum quinquagesimum [a] conglobatim egimus. Sancti Bauonis mentionem fecimus, nequaquam sancti Amandi, quia beatus Amandus sancto Eligio annos viginti superstes vixit, beato Bauoni annos decem sanctus Eligius. Obierunt enim, beatus Bauo anno Christi sexcentesimo vndequinquagesimo, beatus Eligius anno Christi sexcentesimo vndesexagesimo, beatus Amandus anno Christi sexcentesimo septuagesimo-nono. Corpus sancti Bauonis, vt Molanus testatur [b], eleuatum est *Calendis Augusti*. Si Kalendæ istæ in diem Dominicum inciderunt, pertinuerunt ad annum Christi sexcentesimum quinquagesimum, quoniam ex annis decem, quibus beato Bauoni sanctus Eligius superuixit, solus ille per mensem Augustum literâ Dominicali C præditus fuit. Tunc autem Monasterij Gandensis administratio penes Florbertum Abbatem erat, cui successit Aldebertus, tum Fulco, deinde Wilfridus, cuius temporibus Reliquiæ sancti Amandi ex Oratorio Principis Apostolorum, vbi quiescebant, in Ecclesiam sancti Stephani nuperrimè constructam translatæ sunt, vt anno sequenti fusiùs exponemus. Sed ista Translatio, quæ facta est octauo Kalendas Nouembris, differt ab Eleuatione, quæ *duodecimo Kalendas Octobris* apud Molanum [c] consignatur.

AN. CH. 693. CLODOVEI III. R. I.

[a] Nn. 9. 10.

[b] d. 10. Octob. in S. Bauone.

[c] d. 6. Febr. in S. Amando.

XXXIV.

Duplicem sanctæ Odiliæ vitam, vnam hactenus ineditam, alteram ex parte ab Hieronymo Vignierio nostræ Congregationis Presbytero publicatam, vtramque optimæ notæ citauimus ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum, quo Athicus Odiliæ pater Hohenburgense Monasterium erexit, suæque filiæ cum omnibus appendiciis tradidit. Ab illa donatione ad obitum vsque Athici non multùm temporis intercessit. Sic enim habet Codex ineditus. *Pater idem Monasterium cum omnibus appendiciis in manibus eius tradidit, obsecrans eam, vt vnà cum sancta Congregatione Dominum sedulè pro suo facinore interpellaret. Et non post multo viuens tempore, diem sortitus est extremum.* Mortem & exequias Athici siue Ethiconis & Berehsindæ seu Bruswindæ coniugis sic persequitur Codex editus à Vignierio. *Dum igitur Dux Ethico & Bruswinda vxor eius, post piam conuersationem ad longos annos peruenissent, tandem volente Domino, vterque magno pietatis instinctu cum beatissima Odilia eorum filia vitam finire, summo ardore flagitauerunt, quod diligenter exoptantes tandem in montem, qui Altitona dicitur, peruenerunt. Sed vix elapsi sunt aliquot menses, quòd venerabilis Princeps Ethico dulciter animam efflauit, consolante eum & roborante B. Odiliâ. Domina autem Bruswinda nono post maritum die similiter expirauit, & sine vllo morbo, cùm esset in sacello B. Iohannis. Interim venerunt ad exequias parentum Ethico Dux & Adalbertus Dux pariter, Ethiconis & Bruswindæ gloriosissima progenies, qui magno eiulatu super cadauera parentum prostrati, non poterant præ nimio dolore à lachrymis temperare. Dum hæc agerent, B. Odilia sese incluserat taliter, vt neque manducaret neque biberet, sed & continuâ mastigatione corpus suum dilaniaret. Cùm enim in oratione esset, vidit præfatum parentem suum Ethiconem, nimio ardore miserabiliter consumptum propter quædam peccata quæ ei exciderant, & maximè quia eam abiecerat propter cæcitatem, nec inter alios suos liberos volebat eam reputare, quia cæca nata erat. Cogitans ergo B. Odilia quòd ipsa præcipuè in causa esset, cur venerabilis parens in hac flamma cruciaretur, sciens quia Dominus misericors exaudiebat eam, & non despiciebat preces eius, interclusit se, & iureiurando erga Dominum se obstrinxit, quòd non manducaret, neque biberet, quoadusque tormentis, quibus torquebatur pater eius, liberaretur. Itaque in tanta inedia & corporis maceratione quinque dies absumpserat, cùm ecce repentè lux magna locum, in quo se abdiderat, circumfulsit, viditque animam venerabilis Ethiconis, quam Angeli & vir quidam habitu religioso in cælum deducebant cum ingenti gloria. Gratias ergo agens Deo misericordi, qui preces suas non contempserat, aperto ostio egressa est cum sororibus suis & ceteris virginibus, quæ cum illa erant, & post multa verba consolationis fratres suos Ethiconem & Adal-*

ATHICI DVCIS OBITVS.

AN. CH. 693. CLODOVEI III. R. 1.

bertum ad propria dimisit, quæ lætantes repatriauerunt, propter misericordiam quam Deus fecerat Domino Ethiconi. Eandem Odiliæ pietatem erga patrem sic commendat Auctor ineditus. *Ipsa per reuelationem sanctam agnouit, quòd pater eius in pœnali loco esset propter peccata, pro quibus in hoc seculo dignum pœnitentiæ fructum non fecit. Tunc illa ingenti mærore propter interitum sui patris vallata, in vigiliis, in orationibus, in ieiuniis pro eo Dominum deprecari studuit, recolens eum dixisse discipulis suis. [Amen dico vobis, quidquid orantes petitis, credite quia accipietis & fiet vobis.] Cùm verò superna pietas famulam suam de tanto mærore consolari vellet, ipsâ orante in secreto latere ipsius montis, super quem Monasterium situm est, & illic se tantò ardentiùs quantò liberiùs pro absolutione sui patris affligente, aperto cælo tanta lux cælitus emissa super eam in oratione prostratam emicuit, vt quædam pars eiusdem cellæ ex eodem splendore emicuisset, vóxque ad eam facta est. Odilia Deo dilecta, iam angorem afflictionis à te compesce, quia remissionem peccatorum patri tuo à Domino impetrasti. Ecce ab infero liberatus in choro Patriarcharum collocandus ab Angelis ducitur. Beata autem Odilia hoc audiens mox intulit, dicens. Gratias tibi ago, Domine, quia me indignam non meis meritis, sed tuâ bonitate exaudire dignatus es.*

XXXV. Ne præcitati Scriptores inter se dissentire tibi videantur, Athici pœnitentiam ac secessum in Monasterium sic interpretare. Athicus cellam, quam Dagobertus Rex, huius nominis Secundus, apud *Ebersheim* extruxerat, in magnificentissimum Cœnobium virorum conuertit, ibique præcipuam mansionem ad obitum vsque fecit, inde raró discedere solitus, vt vel adiret loca pignoribus Sanctorum illustria, vel Odiliam filiam apud Hohenburgum Abbatissam inuiseret. Ætate grandæuo mortique proximo placuit ire Hohemburgum, ibíque vitam claudere, vt locus posteris esset indicio, quòd anteacti facinoris pœnitentiâ tactus sit, filiámque paterno, vt decebat, amore dilexerit.

XXXVI. Apud Martinum Crucium [a], qui Munsterum & Bruschium citat, Etico siue Athicus sua bona quadripertitò distribuit, vnam partem tradit *ad fundationem Sancti Stephani Monialium Argentinæ*, alteram *ad fundandum Monasterum Ebershaimense iuxta Selestadium* *, tertiam *Cœnobio Sanctæ Otiliæ*, quartam *consanguineis suis Eberhardo & Masoni.* Porrò Sebastianus Munsterus libro tertio de Germania, vbi de Murbacensi Monasterio differit, in prædictæ partitionis confirmationem Chronicon Ebersheimense sic allegat. *Fuit Ergkonaldus summus Magister in curia Regis Dagoberti post annum Christi 631. qui & ipse reliquit filium Leodisium, succedentem quoque in officio Magisterij. Reliquit post se Leodisius filium Atticum, quem alij vocant Eticonem, qui duxit vxorem sororem Reginæ, quæ & Sancti Leodegarij ex sorore neptis fuit, vnde Rex motus tradidit illi Ducatum Alemanniæ, qui continebat Alsatiam, Sueuiam, & superiorem Germaniam. Habuit autem Etico residentiam suam iuxta Regalem villam Ehenheim in arce Hohenburg, Latinè Altitona, quæ nunc appellatur mons Sanctæ Otiliæ. Hic ante mortem suam distribuit bona sua in quatuor partes, vnam destinauit ad fundationem Sancti Stephani in Argentina, aliam designauit ad fundationem Monasterij Ebersheimensis iuxta Selestadium, tertiam ordinauit pro Monasterio Sanctæ Otiliæ, quartam verò reliquit consanguineis suis Eberhardo & Masoni.* In illo textu multa de Athici siue Ethiconis vxore, patre & auo, necnon de Rege Dagoberto fabulosè narrantur, fidémque cùm Ebersheimensis Chronici tum Munsteri & asseclarum eleuant. Certè distributionem bonorum suorum, quæ venit in quæstionem, numquam fecit Ethico. Plures enim filios reliquit, è quibus Ethico & Adalbertus Duces in eius exequiis suprà nominati. Cœnobia quidem Ebersheimense & Hohemburgense, quæ construxerat, largissimè ditauit, sed partem suarum possessionum nec concessit Monasterio Sancti Stephani quod seriùs ab Adalderto eius filio conditum est, nec tradidit consanguineis suis, siue, vt Lazius & Vignierius interpretantur, nepotibus suis, Eberhardo & Masoni, quibus Ethiconem

[a] de reb. Sueuic. p. 1. l. 10. c. 10.
* Schlestat.
TESTAMENTVM EXAMINATVR.

aliósque quos habebat filios, anteferre debuit antetulitque.

XXXVII. LIBERI.

Athico Alamanniæ Duci Berehsinda coniux septem liberos peperit; mares quinque, fœminas duas. Patri superfuerunt filiæ Odilia & Roswinda, superfuerunt & Duces Ethico & Adalbertus quos eius exequiis interfuisse constat, necnon Bataco Comes omnium natu minimus; alij duo mares obierunt patre adhuc superstite, alter, cuius nomen ignoratur, à patre vulneratus occubuit, alter appellatus est Hugo. Septem hæ proles Athici Ducis in Tabulis Genealogicis Alsaticæ familiæ recensentur hoc ordine, Ethico & Adalbertus Duces Alamanniæ, Odilia Hohenburgensis Abbatissa, Odiliæ frater, cuius nomen interiit, Roswinda, Hugo & Bataco Comites. De Ethicone, Adalberto, Odilia, & eorum fratre quem pater ictu baculi interemit, locuples mentio fit in Actis eiusdem Sanctæ Odiliæ suprà citatis. Roswindæ meminit Ruyrus in Antiquitatibus Vosagensibus [a]. Hugonem fratrem fuisse Sanctæ Odiliæ & *ante parentes suos* defunctum esse testatur Auctor coætaneus in vita Sanctæ Odiliæ, cuius fragmenta Vignierius noster euulgauit. Bataconem eiusdem Odiliæ fratrem commendat Ruyrus in prælaudatis Antiquitatibus [b]. Hic Auctor inter Athici filios Hugonem tertio loco, quarto Bataconem nominat, eos enim tantùm numerat qui prolem reliquerunt, omittitque illum qui cæsus à patre interiit vxore nondum ductâ. Super ætate Ethiconis & Adalberti Ducis Alamanniæ maior est difficultas, alij enim Ethiconem natu grandiorem Adalberto constituunt, secus alij. Prior opinio magis placet, quia in actis Sanctæ Odiliæ Auctor coætaneus, quem Vignierius ex Codice Pistorij *le Begue* publicauit, vbi de exequiis Athici Ducis vxorísque Berehsindæ disserit, Ethiconem Adalberto præponit. *Venerunt*, inquit, *ad exequias parentum, Ethico Dux & Adalbertus Dux pariter, Ethiconis & Bruswindæ gloriosissima progenies, qui magno eiulatu super cadauera parentum prostrati, non poterant præ nimio dolore à lachrymis temperare.*

[a] Part. 2. l. 4. cc. 8. 16.

[b] Part. 2. l. 4. cap 16.

XXXVIII. ALAMANNIA IN PLVRES DVCATVS DIVISA.

De Alamannis & Sueuis multa pereruditè scribit Hadrianus Valesius libro vicesimo-quarto [c] rerum Francicarum. Imprimis obseruat alteros alterorum nomine promiscuè, sæpiùs tamen Sueuos tum appellatos fuisse. Deinde Alamanniam in plures Ducatus separatam testatur, istiúsque partitionis duas rationes affert; primam, quòd Alamannia maior visa sit, quàm vt vni Duci tota committeretur; alteram quòd Alamanniæ Duce mortuo, filij eius Præfecturam seu Ducatum iuxta beneplacitum Regis inter se diuiderent.

[c] Ad an. 730.

XXXIX.

Prior ratio facilè probatur. Eodem enim tempore, cùm Odilia Hohenburgensi Monasterio præesset, Alamanniæ Præfectura penes Duces è tribus familiis valdè diuersis oriundos fuit. Alamanniæ Duces, è quorum stirpe erat Odilia partem Alamanniæ Rheno adiacentem rexerunt, & habitâ ratione hodiernæ Alsatiæ dicti sunt à Neotericis Duces Alsatiæ, Leutharius auus Odiliæ sub Sigiberto Tertio Rege, Dagoberti Magni filio floruit teste Fredegario [d]. Paulò citiùs, regnante vel Dagoberto Sigiberti Tertij patre, vel auo Clotario Secundo, noua prouincia facta est ex parte veteris ac propriè dictæ Alamanniæ circa ripas Nicri * ac Mœni * iacente, *quam modò Germanico nomine Austriam & Ostrofranciam, modo Franciam Orientalem, atque etiam Teutonicam, quòd in Germania posita esset, nonnumquam Franciam vocauere; nunc Franconiam vulgò appellant; quas Francorum ante occupatam ab eis Galliam, veteres trans Rhenum sedes fuisse, multi antiquitatis ignari ac regionis nomine decepti falsò existimauerunt* [e]. Illam Alamanniæ partem cum Ducis titulo gubernauit Gozbertus, cuius mentionem ex Actis Sancti Kiliani Martyris ad annos Christi sexcentesimum octogesimum-octauum & sexcentesimum octogesimum-nonum fecimus. Quatuor illius prouinciæ Duces ex eadem familia memorantur hoc ordine, Ruodus, Hetanus Senior, Gozbertus, & Hetanus Iunior, qui filius fuit Gozberti, nepos Hetani Senioris ac prone-

[d] Cap. 89.

* *Le Nekar.*

* *Le Mein.*

[e] Ap. Vales. lib. 24.

AN. CH. 693. CLODOVEI III. R. 1.

pos Ruodi. Reliquæ Alamanniæ præfuit Dux Gottefridus, qui stetit à partibus Theodorici Tertij Regis aduersùs Pippinum Herstallium, vitámque ad annum vsque Christi septingentesimum-nonum produxit. In hoc Alamanniæ Ducatu Gottefridum antecesserunt Bertholdus & Vehus, de quibus sic Martinus Crucius parte primâ [a] rerum Sueuicarum. *Inuenio fuisse Duces vel Principes Sueuiæ Bertholdum & Vehum, deinde Gotfridum.* Hunc secuti Wilarius, Lantfridus, Theobaldus & Wattilo, de quibus infrà.

[a] Lib. 11. c. 1.

XL. Posterior ratio confirmatur ex partitione, quam inierunt Athici Ducis filij, Ethico & Adalbertus, quorum ille Sedem Præfecturæ seu Ducatûs posuit in oppido, quod de illius nomine *Ettenheim* etiamnum in hodierna Brisigoia * nuncupatur, hic autem in villa *Konighow*, Latinè Curia Regia, quæ Strasburgo tunc adeò vicina erat, vt hodie intra illius vrbis ambitum comprehendatur.

* *Le Brisgau.*

XLI. Cæterùm ex prædictis obserua turpiter eos hallucinari, qui Ducatum Alamanniæ seu Sueuiæ, quo gauisus est Athicus, comparant cum Alsatia, Sueuia, superiorique Germania, suámque opinionem præualidè munitam putant, si Chronicis Ebersheimensibus à Sebastiano Munstero citatis innitantur.

---

694. CLODOVEI III. R. 2.

ANNVS CHRISTI 694.
CLODOVEI III. R. 2.

I. BERTOENDVS EPISC. CATALAVNENS. PRIVILEGIVM CONCEDIT MON. DERVENSI.

ANNO Christi sexcentesimo nonagesimo-quarto, cùm Clodoueus Rex in viuis superstes erat, agebátque annum in Principatu secundum, die decimo-quinto mensis Februarij datæ sunt Remis literæ, quarum præcipuæ clausulæ, vt Camuzatus in notis ad Historiam sancti Bercharij testatur, in compendium redactæ & contractæ in Indice titulorum Deruensis Chartarij sic continentur. *Priuilegium datum à Bertoendo Episcopo Cathalaunensi ad rogatum claræ memoriæ Clodouai Regis & Pippini Maioris domûs Regiæ, in quo idem Episcopus dat nobis electionem Abbatis & Abbatissæ, tam in nostro quàm in puellari Monasterio, qui etiam priùs dedit nobis in villa nostra & aliis circùm vicinis omnimodam iurisdictionem nihil sibi retinens præterquàm benedictionem Abbatis & Abbatissæ, confectionem Chrismatis, collationem Ordinum & Pænitentiales.* Post Arnonium siue Arnolfum, qui Synodo Rotomagi celebratæ anno Christi sexcentesimo duodenonagesimo interfuit, in Cathedra Catalaunensi sedit Bertoendus Episcopus. Priuilegium ab eo concessum Monasteriis Deruensibus, non differt à formula Marculfi [b]. Id indicant clausulæ suprà recitatæ. Bertoendus sibi retinet *benedictionem Abbatis & Abbatissæ, confectionem Chrismatis, collationem Ordinum & Pænitentiales.* Apud Marculfum ab Episcopo Diœcesano promouetur in Abbatem is quem vitæ meritis congruentem omnis Congregatio Monachorum elegit; idem Episcopus Diœcesanus Chrisma conficit conceditque Monachis; ab eodem quoque Episcopo Diœcesano sacros gradus accipiunt Monachi, quos Abbas omnísque Congregatio postulant ad Ecclesiasticos Ordines promoueri; idem etiam Episcopus Diœcesanus Monachos contumaces, quos Abbas corrigere non potest, pœnitentiæ subiicit coercétque. Textum Marculfi, quem alio loco descripsimus [c], superuacaneum esset hîc denuò repetere. Priuilegium Bertoendi datum est Remis. Ciuitas autem Remorum est Metropolitana, Episcopóque Remensi Metropolitano subest Episcopus Catalaunensis. Hinc colligimus Deruense Priuilegium concessum fuisse Synodo Episcoporum congregatâ.

[b] Lib. 1. c. 1.

[c] Ad an. 651. n. 28.

Talia

Talia enim Priuilegia sanciri consueuerant in Synodis, idéoque multorum Pontificum subscriptionibus muniebantur, vt ex aliorum Priuilegiorum editione & ex ipsa Marculfi formula constat. AN. CH. 694. CLODOVEI III. R. 2.

II. Deruensi Monasterio præerat tunc Abbas Synaulius, de quo post mortem sancti Bercharij iam locuti sumus [a]. Catalogus Abbatum Deruensium, quem Andreas Duchesnius in notis ad epistolas [b] Petri Venerabilis publicauit, contra Chronologiam plurimùm peccat. Auctor enim Regium Præceptum, quod Childericus Francorum Monarchiam adeptus in gratiam Monasterij Deruensis apud Compendium anno Christi sexcentesimo septuagesimo-primo concessit, perperam consignat anno Christi sexcentesimo sexagesimo-quarto, quo Childericus apud solos Austrasios imperabat. Præterea scribit Priuilegium à Bertoendo Catalaunensi Episcopo concessum fuisse Synaulio Deruensi Abbati, regnante Childeberto Rege Theodorici fratre, anno Verbi Incarnati sexcentesimo nonagesimo-tertio. At Childebertus non frater sed filius Theodorici fuit, Regnúmque non iniit ante hunc annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quartum, quo fratri Clodoueo successit vt infrà dicturi sumus, & titulus qui Deruensi Priuilegio in indice chartarum Deruensium præfigitur, nomen ostentat Clodouei Regis, ipsúmque Priuilegium datum est Remis die decimo-quinto mensis Februarij, anno secundo Clodouei Regis, id est, hoc anno, Christi sexcentesimo nonagesimo-quarto. Textus Catalogi talis est. *Anno Verbi Incarnati* DCXCIII. *data est Abbati Synaulio emunitas & Priuilegium à Berthoendo Cathalaunensi Episcopo, rogatu Childeberti Regis fratris Theoderici iam dicti.* Sic autem est corrigendus. *Anno Verbi Incarnati* DCXCIV. *data est Abbati Synaulio emunitas & Priuilegium à Berthoendo Cathalaunensi Episcopo, rogatu Clodouei Regis filij Theoderici iam dicti.* Plura non legimus de Synaulio Abbate. Perierunt successorum nomina.

[a] Ad an. 685. nn. 18. 21.
[b] Lib. 1 ep. 17.

SYNAVLIVS ABB. DERVENSIS.

III. In prælaudato Bertoendi Priuilegio mentio fit duplicis Monasterij, quorum alterum virorum est in Episcopatu Catalaunensi, alterum puellarum in Diœcesi Tricassina, vnde quæstioni locus esse potest, quomodo Bertoendus benedictionem sibi reseruarit tam Abbatis in suo Episcopatu, quàm Abbatissæ in aliena Diœcesi. Accessit procul dubio consensus Episcopi Trecensis. Exemplum simile iam occurrit [c] in Monasteriis Malmundariensi & Stabulensi, quæ Cuniberto Coloniensi Episcopo annuente dicata sunt ab vno eodémque Remaclo Traiectensi * Pontifice, quamuis Malmundarium pertineret ad Diœcesim Coloniensem, Stabulaus ad Traiectensem. Qua de re sic Notgerus in vita sancti Remacli. *Rex, quia Ecclesiæ recens ædificata, Episcopali benedictione indigebant, beatum Remaclum accersiens, tam eam*, nempe Malmundariensem, *quæ erat Coloniensis parœciæ, annuente venerabili Cuniberto Episcopo, quàm illam, quæ nostræ*, id est Traiectensis, *Diœcesis est, ab eo voluit solenniter consecrari.*

[c] Ad an. 653. n. 14.
* *de Mastrich.*

IV. Post concessum prædictum Priuilegium quot annos Bertoendus Episcopus in Catalaunensi Cathedra sederit, haud scimus. Successit Chamigus seu Chanigus vel Camingus siue Comingus aut Gamingus, tum Felix Secundus, deinde Scaricus, quem ad Regnum vsque Pippini peruenisse arbitramur. Lege Democharem, Chenutium ac Robertum, quibus Carolus Rapinius in Annalibus Ecclesiasticis Diœceseos Catalaunensis & Sammarthani in auctiore Gallia Christiana frustrà refragantur ex Chamigo seu Gamingo & Felice vnum Felicem cognomento Chamigum seu Gamingum conflantes.

EPISCOPI CATALAVNENSES.

V. Obiit hoc anno Rex Clodoueus, regnauit enim *annos* II, & Childebertus eius frater, cuius mortem in annum Christi septingentesimum vndecimum incidisse suo loco probabimus, Regnum post eum tenuit *annos* XVII, vt docet vetus Anonymus [d], qui Gesta Regum Francorum regnante Theodorico Kalensi conscripsit. Cur Auctorem illum hoc loco in stabilienda Regum Francorum Chronologia ceteris præferamus, exposuimus suprà. Suf-

CLODOVEVS R. OBIT.

[d] Cc. 49 50.

AN. CH. 694. CLODOVEI. III. R. 2.

fragatur Erchanbertus, qui Breuiarium Regum Francorum & Maiorum domus publicauit superstite in viuis Carolo Martello. Adstipulantur & Genealogiæ Regum Francorum editæ ab Andrea Duchesnio [a], quarum vna desinit in Pippino, altera in filiis Ludouici Pij, necnon Fulcuinus Abbas in Gestis [b] Abbatum Lobiensium.

[a] Tom. 1. Collect. Hist. Franc.
[b] Cap. 2.

VI. SVCCEDIT CHILDEBERTVS FRATER.

Clodoueus morbo consumptus est, vt Auctor Historiæ iussu Childebrandi scriptæ tradit [c]. Decessit absque prole. Vixit annos circiter vndeuiginti. Quòd nihil arduum ipse susceperit, id nec inertiæ nec socordiæ tribuendum, sed vitæ Principatuique nimiùm breuibus condonandum. *Innocentem,* inquit Monachus Metensis, *vitam finiuit. Pippinus verò nihilominùs Regem pro eo fratrem ipsius Hildebertum constituit. Illis quidem nomina Regum imponens, ipse totius Regni habens priuilegium cum summa gloria & honore tractabat.* Hæc ille adulatorio erga Pippinum stylo. Childebertus hæreditario iure fratri successit, applaudentibus Episcopis ac Proceribus Regni. *Vir inclytus* & *iustus* in Gestis Regum Francorum, rursum *vir inclytus* prædicatur in Genealogia Regum Francorum iam laudata, quæ desinit in filiis Ludouici Pij, necnon *iustus* in Gestis Abbatum Lobiensium à Fulcuino conscriptis [d]. Regnum adeptus mox vxorem duxit, ex qua suscepit Dagobertum, qui anno Christi septingentesimo decimo-quinto vitam clausit Theodorico filio in cunis relicto.

[c] Cap. 101.
[d] Cap. 2.

VII. DROGO FILIVS PIPPINI DVX CAMPANIÆ.

In Historia iussu Childebrandi scripta, res initio Regni Childebertini gestæ sic enarrantur [e]. *Drocus à Pippino genitore eruditus Ducatum Campanensem accepit. Grimoaldus iunior cum Childeberto Rege Maior-domûs Palatij super Francos,* id est, super Neustrasios & Burgundos, *electus est, fuítque vir mitissimus, omni bonitate & mansuetudine repletus, largus in eleemosynis, in orationibus promptus. Pippinus contra Ratbodum Ducem gentilem Frisionum gentis aduersùs alterutrum bellum intulerunt, castro Dorestate, illic belligerantes inuicem. Pippinus victor extitit, fugatóque Radbodo Duce cum Frisionibus, qui euaserant, idem Pippinus cum multis spoliis & præda reuersus est.*

[e] Cc. 101. 102.

VIII. GRIMOALDVS ALTER PIPPINI EX PLECTRVDE FILIVS MAIOR-DOMVS IN NEVSTRIA.

Erant Pippino ex Plectrude vxore legitima duo filij; Drogo seu Drocus & Grimoaldus. Ambo educabantur in spem potiundi Maioratûs, vt post patrem ille Austrasiæ, hic Neustrasiæ Burgundiæque præficeretur. Mortuo autem Nortberto, qui post Pippini reditum ex Neustria in Austriam vices Maioris-domûs in aula Theodorici Clodouéique per annos decem gesserat, Pippinus haud cunctandum ratus Grimoaldum filium suum Palatij Neustrasiani rectorem constituendum curauit. *Childebertus vir inclytus*, inquit Anonymus [f] in Gestis Regum Francorum, *in Regno statutus est. Eo quoque tempore Nortbertus mortuus est. Grimoaldus quoque Pippini Principis filius iunior in aula Regis Childeberti Maior-domûs effectus est.* Et paulò pòst [g]. *Erat ipse Grimoaldus Maior-domûs pius, modestus & iustus.* Fallitur Erchanbertus, cùm scribit Grimoaldum Maiorem-domûs constitutum fuisse, *quia ipse Pippinus ægrotare cœperat, quâ infirmitate & moritur.*. Obiit enim Pippinus multò seriùs sub Dagoberto Rege, postquàm multa grauiáque bella sub Childeberto Rege, Dagoberti patre, feliciter confecisset. Drogo, qui natu grandior erat Grimoaldo fratre, mansit in Austrasia cum patre Pippino, & Ducatum Campaniæ ad Austrasiam pertinentis accepit Maior Austrasiani Palatij futurus, si patri superstes aliquando viueret. Quia Pippinus amplissimas opes in Austrasia possidebat, & potiore atque antiquiore in Austrasios quàm in Neustrasios auctoritate præualebat, sors Drogonis felicior ac securior visa est. Cur autem hic ab Annalium Metensium Scriptore Dux Burgundionum vocetur, haud capimus. Nam qui Regna Neustriæ ac Burgundiæ simul vnita regeret, vnus Maior-domûs præfici iampridem consueuerat. Chartam, in qua Drogo se *Ducem Burgundiorum* dicit, recitabimus inferiùs examinabimúsque ad annum Christi octauum supra septingentesimum, quo eundem Drogonem mortuum tradunt Annales Nazariani, Pe-

[f] Cap. 49.
[g] Cap. 50.

tauiani ac Tiliani. Ceterùm inter varias interpolationes, quibus auctæ sunt additiones ad quartum librum Aimoini, duæ leguntur capite duodequinquagesimo eiusdem libri. Prima sic post Nortberti mortem. *Hunfrido Abbate hominem exeunte, Gundremarus vir strenuus regimen Ecclesiæ Sancti Germani est sortitus.* Altera sic post mortem Drogonis. *Defuncto his diebus piæ memoriæ Gundremaro Abbate, Tedelmarus Pastorale sumpsit officium.* Gundremarus igitur, quem & Gaudremarum, Gandremarum & Guandremarum scriptum legimus, Monasterium Sancti Germani prope Parisios per annos quatuordecim rexit, ab hoc videlicet anno quo Nortbertus obiit, ad annum vsque Christi septingentesimum octauum, quo Drocus seu Drogo Pippini filius ex hac vita sublatus est. AN. CH. 694. CLODOVEI III. R. 2. GVNDREMARVS ABB. S. GERMANI PARIS.

IX. BELLVM FRISICVM.

Monachus Metensis bellum Frisicum eodem quo Clodouei mortem anno consignat. Radbodus Frisiorum Rex, vbi rescíit Clodoueum Francorum Regem è viuis discessisse, facilè sibi persuasit opportunum tempus offerri, quo Francos adoriretur. Factâ igitur in citeriorem Frisiam irruptione prope Dorestadum cum Pippino infeliciter pugnauit. Hoc prælio citerior Frisia Francis, quibus ab aliquot annis parebat, penitus asserta est. Vlterior verò Frisia sub Radbodi potestate permansit, nec liber in hanc aditus, quandiu Rex ille vixit, Doctoribus Euangelij patuit. Intereà Suibertus Episcopus è Britannia reuersus totam regionem, quæ posteà Teisterbandiæ nomen accepit, veræ fidei documentis imbuit, & multas in ea Basilicas dedicauit, quas vulgatus Auctor vitæ sic recenset, *Ecclesiam Sancti Vincentij Martyris in Zandwich prope Tielam; in Arkel, in honorem Sanctæ Dei Genitricis Virginis Mariæ; in Hoernaer, in honorem Sancti Dionysij Areopagitæ; in Stoenreford; in Anthuesden; in Aelbore; in Wondrichen; in Ghiesen; in Riiswich; in Almkerch; in Malsem, in Erkum, in Auesaet, & in pluribus aliis locis.* Id autem non vnius sed multorum opus annorum fuit. SWIBERTVS E BRITANNIA REVERSVS MVLTAS DICAT ECCLESIAS.

X. ÆRMENLANDVS ABB. ANTRENSIS PRÆCEPTVM REGIVM OBTINET A CHILDEBERTO R.

Childebertum Regem adiit Pasquarius Namnetensis Episcopus. Pasquarium comitatus est Ærmenlandus Abbas Antrensis. Vtrumque Rex singulari prorsus beneuolentiâ suscepit, & à Pasquario rogatus pro Cœnobio Antrensi Præceptum emisit. Quibus de rebus Auctor Synchronus in vita manuscripta Sancti Ærmenlandi sic disserit. *Tunc demùm* Pasquarius Episcopus *ad aulam Regiam secum beatum Ærmenlandum ducens, Regis Childeberti eum cum Monasterio & Monachis ex eo tuendum tradidit manibus; æterna verò retributionis intuitu isdem Francorum Rex suum tunc Præceptum beato Ærmenlando de eodem Monasterio & rebus eius fecit, vt nulla dominatio alicuius potestatis Monachis in eo constitutis aliquam inquietudinem ingerere præsumeret, sed Regali perpetuâ freti defensione absque alicuius impedimento liberè pro eo totiúsque Regni eius pace Christi deprecarentur clementiam. Tunc vir Domini amicitiis Regis honoratus reuersus est ad Monasterium. Cœperunt iam ex eo tempore multi è seculo conuersi in eius se Cœnobio regularibus tradere disciplinis, aliíque suas soboles ibidem Deo offerre festinabant. Quibus omnibus disciplinam cælestis vitæ laudabiliter beatus Ærmenlandus verbo actúque tradebat, vsquedum magnis virtutibus atque numero grex ibi Christi auctus est. Qui ita perfectè sub tanto degebant Patre, vt fama Sanctitatis eorum longè latéque peruolaret, & in eorum operibus omnes, quicumque audirent, Patrem eorum magnificarent in Cælis Deum.*

XI. CLARET MIRACVLIS. PER REVELATIONEM DISCIT MORTEM MAVRONTII ABBATIS GLANNENSIS.

In eadem vita sequuntur varia prodigia, quæ Sanctum Ærmenlandum Prophetiæ miraculorúmque donis illustrem commendant. Ceteris omissis vnum duntaxat describemus. *Quadam nocte dum isdem beatissimus Ærmenlandus in Oratorio solito maneret insomnis, atque contemplationis cælestis gratiâ in basilica Beati Petri Apostoli pernoctando vigilaret, vidit animam venerabilis viri Mauronti Abbatis ex Monasterio Sancti Florentij, quod vocatur Glanna, triginta à suo Cœnobio sequestrato passuum millibus, vinculo resolutam corporis ad æthereum deferri ab Angelis thronum. Quam cùm diutiùs fuisset intuitus, signum dedit, atque in vnum fratribus collectis cum summo charitatis affectu præcepit, vt illius exi-*

AN. CH. 694. CLODOVEI III. R. 2.

tum orando Domino commendarent. Ipsi verò iussa sancti Patris alacri implentes obedientiâ deuotissimè pro anima prædicti Mauronty ad Dominum fuderunt preces. Cœperunt tamen omnes mirari, cùm tantâ terrarum intercapedine Monasteria ab inuicem dirempta essent, quomodo vir Domini animam eius corporis resolutam nexu videre potuisset. Sed ne quid dubietatis in eorum resideret mentibus, sequenti die perscrutatorem illuc dirigere disponebant, qui huius rei causam diligentiùs perquireret. Fratres autem de prædicto Monasterio sancti Florenty præueniendo directionis abstulerunt laborem, qui orbitatem suam de Patris Mauronty obitu nuntiauerunt. Fratres autem magnâ eis sicuti in mœrore positis affectione animi compatientes consolationis ferebant hortamina, ac denuò de hora exitûs sui Patris percunctari cœperunt, & eâdem horâ ipsóque momento eorum relatione didicerunt eum migrasse, quo beatus Ærmenlandus eius fratribus indicauerat obitum.

XII. Monasterium sancti Florentij, quod olim Glanna, hodie vetus * sancti Florentij Monasterium appellatur, situm est ad sinistram Ligeris ripam intra fines Diœcesis Andinæ, nec procul à Namnetica. Nomen accepit à sancto Florentio, quem beatus Martinus Turonensis olim Episcopus Presbyterum ordinauit. In Martyrologio Gallicano legitur hoc elogium sancti Florentij decimo Kalendas Octobris. *Ipso die, Lugduni, sancti Florenty Presbyteri, quem ortu Pictauiensem sanctus Martinus consecrauit cælestibus indiciis ac miraculis conspicuum, à quo ille diuertens, ne ob susceptam inuitè dignitatem decus honoris perciperet, in locum à frequentia semotum prosiliens, ad littus Ligeris venit, vbi erat spelunca serpentibus plena, quos oratione fugauit, hîcque consistens cælo defixus, precibus, ieiuniis, vigiliis, Christi sese addixit obsequiis. At cùm puerum aquis fluuij præfocatum matri mœrenti viuum reddidisset, veritus ne facti fama sibi vigili pareret existimationem, statione dimissâ Lugdunum ad latendum contendit, vbi è stadio mortis digressus, æternam ad patriam, quam quærebat, à superno Rege euocatus est senio quidem confectus, at meritis (quod ipso nomine præferebat) valdè florens & ornatus.*

* S. Florent le Vieil.

XIII. VVLGATA SS. FLORIANI ET FLORENTII ACTA EXAMINANTVR.

Circumferuntur Acta manuscripta sanctorum Floriani & Florentij, quæ multis scatent mendis, & in errorem plerosque Neotericorum adduxerunt. Diuiduntur in quatuor libros, quorum primus Martyrium sancti Floriani, secundus res à sancto Florentio post sancti Floriani passionem gestas, tertius & quartus miracula complectuntur post sancti Floriani mortem ostensa.

XIV. Florentius & Florianus patriâ Norici, variis cruciatibus ab Aquilino Præside vexati perhibentur, cùm Imperatores Romanorum adhuc ethnici plebem Christianam immanissimâ crudelitate dilaniabant. *Factum est in illis diebus, cùm sacrilegorum Principum præcepta apud Noricum Ripense delata essent, administrans ea Aquilinus Præses cœpit vehementer inquirere Christianos. Et comprehensi sunt Sanctorum numero* XL. *Qui dum essent vnanimiter certantes, & multis cruciati suppliciis, missi sunt in carcerem. Quorum igitur Confessionibus gloriosis Beatus Florentius & Florianus gaudentes succedere, (nam ipsi apud Ethium ciuitatem habitantes audierant quæ fiebant apud Lauriacum) dixerunt ad suos. Fratres, oportet nos Lauriacum ambulare ad Præsidem, & pro Christi nomine diuersa perpeti supplicia. Tunc valedicentes suis arripuerunt iter. Cùm venissent igitur non longè à Lauriaco ingressi sunt pontem. Sed dum flumen illud pertransissent, obuiauerunt quibusdam olim sibi mundanæ militiæ sociis, videlicet cum quibus anteà militauerant. Cúmque sancti viri eos quid peterent interrogarent, attoniti admirantésque dicunt eis. Numquid non audistis præcepta Imperatorum, quæ venerunt ad Præsidem iubentia omnes homines diis exhibere libamina, qui verò id agere noluerint, variis interire suppliciis? Audientes autem hoc beati serui Dei dixerunt. O fratres & commilitones, cur alios quæritis? nam & nos Christiani sumus; euntes ergo nuntiate Præsidi quòd Christiani sumus, locum etiam designate in quo commoramur,* &c. *Crudelitatis ergo ministri comprehendentes eos duxerunt ad Præsidem, dicentes. Vt quid alios quærimus? nam & principes officij nostri Christianos se profitentur. Tum Præses ait. Florenti & Floriane, quid est quod de*

vobis dicitur? venite, sacrificate diis, sicut & ego, & commilitones nostri, vt nobiscum viuatis, & non secundùm præcepta Imperatorum pœnas luatis. Tunc beati viri Florentius & Florianus dixerunt. Hoc nos nullatenus sumus facturi, quod autem tibi præceptum est exerce. Tunc Præses vehementi commotus furore præcepit, vt vel inuiti sacrificarent. In cælum igitur sancti viri Florentius & Florianus clamantes dixerunt. In te, Domine Deus noster, speramus, & te negare numquam volumus, &c. *Præses in furorem conuersus iussit eos fustibus cædi,* &c. *Cùm ergo cæderentur, leuauerunt vultum suum in hilaritate, veluti in gaudio & lætitia magna constituti. Præses igitur scapulas eorum acutis confringi ferris præcepit. Hoc facto, beati viri ampliùs glorificabant Deum, & se semper Christianos confitebantur. Tunc iniquissimus Præses, cùm se superatum vidit, dedit in eos sententiam, & iussit eos duci ad flumen, nomine Anisum *, & de ponte in illud præcipitari quarto Kalendas Maij. Iámque crudelia sæuissimi Præsidis complentur imperia. Ducuntur enim viri Sancti ad locum, vnde iussi sunt in mortem præcipitari. Cúmque vincti ducerentur à militibus, venerunt subter quandam arborem, vbi ab itinere fatigati resederunt, & somno grauati pariter obdormierunt. Tunc Angelus Domini per visum apparuit beato Florentio, dicens. Frater Florenti, non est tibi data corona Martyrij, sed eris consors Confessorum. Surge igitur & perge in partes Galliarum, & ibi ostendam tibi locum habitationis tuæ, futurum est enim vt à beatissimo Antistite Martino in ciuitate Turonica accipias ordinationem. Ecce, beato Florentio expergefacto, dissoluta sunt vincula eius. Tum idem cautiùs vocans beatum Florianum, narrauit ei omnia quæ per visum sibi fuerant indicata. Beatus igitur Florianus intelligens hoc diuinitus sancto Florentio fuisse reuelatum, ait illi. Fac sicut præcepit tibi Dominus, compleat Omnipotens Dominus dies tuos in bonum, & confirmet te in voluntate sua, & ad vitam perducat æternam, vbi ego merear te videre cum gaudio,* &c. *Beatus igitur Florianus peruenit ad Martyrium gaudens huiusmodi sententiam sibi diuinitus datam, exultánsque in vitam æternam, quam promisit Dominus diligentibus se, ita hilaris pergebat, quasi ad lauacrum duceretur. Cùm autem peruenissent ad pontem, vnde fuerat iussus præcipitari, ligauerunt lapidem ad collum eius, quo in profundum dimergeretur. Tum Beatus Florianus deuotè milites, qui eum tenebant, cœpit rogare, vt orandi aliquantum ei spatium concederent. Stans igitur contra Orientem & manus suas in cælum extendens dixit. Domine Iesu Christe, suscipe animam meam. Orauit quasi horæ vnius spatio,* &c. *Præcipitauerunt de ponte in fluuium, & statim crepuerunt oculi eorum. Fluuius quidem suscipiens Christi Martyrem expauit, eleuatísque vndis suis in quodam loco eminentiori super quoddam saxum corpus eius deposuit. Cùm intereà diuino annuente fauore adueniens Aquila corpus sancti viri cœpit exanime alis suis admodum protegere,* &c. *Beatus igitur Florianus manifestauit se cuidam fœminæ totâ mente Deo deuota, certis ei indiciis locum designans, vbi corpus suum traderet sepulturæ. Hæc ergo mulier visione compertâ iungit quæ potest animalia, & ad flumen vsque properauit, & corpus sanctum cum omni reuerentia vehiculo imposuit. Propter timorem autem gentilium virgultis & frondibus illud inuoluit, veluti videretur hæc quasi ad hortum claudendum ducere. Cùm autem hæc mulier beati viri corpus ad designatum duceret locum, contigit vt improuisè ad eundem perueniret. Sed eâ longiùs cupiente procedere, factum est vt lassarentur animalia, quasi præ nimio Solis ardore, itaut ampliùs non valerent progredi. Tum mulier angore animi multùm tribulans cœpit Dominum totis viribus exorare, vt ei suâ misericordissimâ pietate subueniret. Mox quidem in eodem loco fons affluentissimus erupit, qui in testimonium eius vsque hodie permanet, ostendens quoniam ibi diuina adnuntiatio virum Sanctum sepeliri iusserat. Ibi igitur mulier eum secretè propter imminentem & amaram persecutionem cum omni festinatione sub terra deposuit. In quo loco miracula fiunt magna,* &c. Hæc descripta sunt ex libro primo.

* l'Ens.

XV. A nobis autem partim reputantur vera, partim falsa. Quæ de Sancti Floriani Martyrio narrata sunt, in dubium vocari non debent. Illius enim passio sic in Tabulis Ecclesiasticis quarto Nonas Maij consignatur. *Lauria-*

AN. CH. 693. CLODOVEI III. R. 2.

*ci * in Norico Ripensi, Sancti Floriani Martyris, qui sub Diocletiano Imperatore, Aquilini Præsidis iussu, ligato ad collum saxo in flumen Anisum præcipitatus est.* At Sancto Floriano nihil commercij fuit cum beato Florentio, claruerunt enim temporibus longè diuersis. Apud Surium [a] satis prolixè describitur Martyrium Sancti Floriani, nec vlla mentio fit Sancti Florentij. A Surio non dissentiunt Auctores Bauari. Sic enim Auentinus [b]. *Infinita hominum millia per prouincias cunctas & vrbes pro Christo quotidie occisa sunt, alij in flumen præcipitati, alij secti, alij exusti sunt. Tum apud nos, & in prouinciis, quas Boij incolunt, interempti sunt, Diuus Maximilianus Archimystes Laureacensis, Florianus Tribunus cum quadraginta militibus.* Fusiori stylo Brunnerus [c]. *Quadraginta laureas nihilo inferiores iis, quæ cælo lapsæ quadraginta Sebastenos Martyres coronarunt, Laureacensis ager quadraginta militibus imposuit. Hos, Christianæ pietatis causâ, Aquilinus Norici Riparij Præses, Laureaci comprehensos in carcerem coniecerat. Quod cùm Florianus, qui Cacia oppido* (Ethium vocat Auctor Actorum) *Tribunus milit. praerat, cognouisset, ad spem tam nobilis triumphi excitatus, indignum censuit, peiori se, quam commilitones suos iure viuere, qui eadem sub Christo stipendia fecisset, ratus, si quisquam ad coronam vocandus esset, neque se præteriri posse, certè frontem suam nunquam ad* IESV *nomen erubuisse. Ergo in publicum progressus, vltrò lictoribus se obtulit, & heus, inquit, carcer numerum suum non habet, qui si Christum colentibus debetur, ego primus ligandus fui; obsequio & fide in Imperatorem meum nunquam cessi militibus Tribunus; &, si ex merito agitur, aliquid supra vincula merui, aut certè meruisse videri volo, sacramentum, quod Christo dixi, idem nunc votum meum est; vri, vinciri, ferróque necari, deliciæ sunt Christianorum; & adoranti Crucem turpe est, non posse vulnus ostendere. Hæc cùm plenus animi, suíque prodigus sanguinis diceret, raptus ad Aquilinum Præsidem, quòd in sententia perseueraret, fustuarium semel iterúmque, scapularum etiam lacerationem, & candentes vncos Christianâ constantiâ passus, Anasso tandem flumine mersus est. Ferunt lictorem, qui, suspenso de ceruice saxo, Martyrem in aquas præcipitauit, illicò oculis orbatum; corpus Martyris neque mole suâ, neque molaris pondere depressum, fluctibus etiam post mortem innatauit, saxóque applicitum tantisper hæsit, donec religiosa fœmina, Valeria nomine, alitis sacrum pignus inumbrantis tuentísque indicio proditum corpus tumulo intulit. Ita fortissimus vir per flammas & vndas Deum secutus vtrique Elemento imperat; nam & ingis salubrium aquarum fons, ad tactum sacri corporis prosiliisse fertur, & ignium furori in tecta grassantium Floriani nomen hodiéque opponitur; multísque documentis, omni æuo, ostensum est, tutelam hanc ædibus contra flammas saluti fuisse: quadraginta eius commilitones, per varia crudelitatis exempla tracti, laceratis corporibus, fidem integram inuictósque animos ad triumphum secum asportarunt.* Et Adlzreitterus [d]. *Crudelissimè sæuitum est Laureaci in Christianos, per Aquilinum virum Consularem Norici Ripensis præfectum, ídque imperante Diocletiano. Primi quæstionibus fuere subiecti quadraginta, pari cum Sebastenis militibus numero, qui glorioso Martyrio fuerunt defuncti: Laureacenses nostri illaturi cælo laureas, variis fuere tentati cruciatibus. Eiusce rei fama mox exciuit Florianum ad spem pulcherrimi triumphi. Erat ille militum Tribunus in statiuis Caciæ oppidi. Inde Laureacum aduolans velut ad gloriosam arenam, se vltrò professus est Christianum, & lictoribus obtulit vinciendum. Quid enimuerò, aiebat, minùs, quàm mei commilitones merui? Si crimen est Christo sacramentum dixisse, non sum illis innocentior; sin virtus est, cur mihi negetur præmium? vnà omnes sub Christi signis stipendia meruimus, liceat simul pro Christo certare. Non decet Tribunum pugnam defugere, cùm milites descendunt in arenam. Nec illis, nec mihi, qui vnâ sub Cruce militamus, Crux est erubescenda, in qua noster Imperator triumphauit. Erit nostra sors tantò gloriosior, quantò propior honoribus Regis immortalis: cum eo iuuabit ferre ludibria, verbera, vulnera, denique ipsam mortem. Talia palàm magno ardore dicentem, ministri barbaræ crudelitatis traxere ad Aquilinum. Cùm thus diis adolere iussus, immotus in Christi fide perstaret, damnatus est ad fustuarium,*

* Lorch.
a D. 4. Maij.
b Lib. 2.
c Lib. 4. n. 3.
d Part. 1. l. 5. nu. 23. 24.

ad diram scapularum excarnificationem, ad ignitas vngulas. Hæc cùm animum verè fortem nihil percellerent, in profluentem Anassum præcipitatus est, saxo ad collum alligato. Lictor, qui Martyrem deiecit in flumen, illicò videndi vsum amisit. Corpus ductu mirabili in prominens saxum enatauit, vbi tamdiu ab alite defensum hæsit, quoad Valeria pia matrona cælitus admonita, inde elatum, tumulo mandauit. Eum in modum miles Christi fortissimus, per ignem & aquam, ad suauissimum Regis sui complexum euolauit, à quo id beneficij consecutus est rebus mortalium, vt inuocatus grassantes in tecta flammas compescat. Ferunt, sacro corporis ipsius contactu, terram dedisse fontem apprimè salutarem. Inuictus quadraginta sociorum manipulus eâdem, quâ Florianus constantiâ, post toleratos immanes cruciatus, insuperabiles animas cælo transmisit. Nullum ibi verbum de Sancto Florentio, quem Auctor Actorum ait admonitum diuinitus, vt relicto Norico proficisceretur in Gallias, vbi posteà Presbyter à Sancto Martino Turonorum tunc Episcopo fit ordinatus.

Hinc aliud assumitur telum, quo Acta superiùs descripta rursum impetuntur. In Martyrologio Romano, Sanctus Florianus Martyrio coronatur *sub Diocletiano Imperatore.* Apud Surium *in diebus Diocletiani & Maximiani Imperatorum.* Apud Brunnerum *circa annum* CCXCVII. Nec ab illo computo recedit Adlzreitterus, affirmat enim Sancti Maximiliani pro fide certamen contigisse *circa annum Christi* CCLXXXIIX. & passionem Sancti Floriani *nono pòst anno* consignat. Auentinus, cui minùs credendum, agonem Sancti Floriani seriùs refert post mortem Constantij Chlori, cùm Constantinus, eius filius ac successor, iter in Italiam cum Maxentio pugnaturus nondum suscepisset. Diocletianus Imperator decimoquinto Kalendas Octobres Chalcedone renunciatus est anno Christi ducentesimo octogesimo-quinto, & Maximianum Cæsarem anno sequenti dixit. Idem Maximianus ex Cæsare leuatus est Imperator Kalendis Aprilibus anno Christi ducentesimo octogesimo-septimo, purpurámque vnà cum Diocletiano deposuit Kalendis Aprilibus anno Christi trecentesimo quinto. Eâdem horâ Constantius, qui Cæsar fuerat, Augustus est nuncupatus, obiítque Erâ trecentesimâ quadragesimâ-quartâ, siue anno Christi trecentesimo sexto. Hæc probauimus in Apparatu Chronologico, quem primo nostrorum Annalium Tomo præfiximus. Sanctus Martinus in Episcopatum Turonensem Beato Lidorio successit anno Christi trecentesimo septuagesimo-primo, vitámque mortalem clausit anno Christi trecentesimo nonagesimo-septimo. Vtrumque Tomo primo ad annum Christi duodequingentesimum [a] prolixâ dissertatione demonstrauimus, cùm de Sancti Volusiani Turonensis Antistitis exilio ac Martyrio, déque Chronologia Turonensium Episcoporum ageremus. Effluxerunt igitur à passione Sancti Floriani, siue ab anno Christi ducentesimo nonagesimo-septimo, vsque ad beati Martini Pontificatum anni quatuor & septuaginta. Quis sibi persuadeat Florentium in virili ætate positum, vtpote qui semper in Actis ante Florianum Tribunum militum ab Aquilino Præside & ab ipsomet Actorum Auctore nominetur, è Norico in Gallias abiisse, ibíque post annos ad minimum LXXIV. ordinatum fuisse Presbyterum? Rerum à Florentio, toto illo LXXIV annorum interuallo, gestarum nulla commemoratur, quis ad tantum Auctoris silentium non obstupescat? XVI.

[a] No. 6. & seqq.

At ne damnari videatur inauditus, legenda tibi proponemus ea, quæ Martyrium sancti Floriani subsecuta scripsit. Librum primum Passione sancti Floriani clausit, alterum sic auspicatus est. *Factum est autem post beati Martyris Floriani excessum, cùm beatus Florentius Angelo reuelante commonitus in partes Galliarum pergeret, peruenit ad fluuium Rhodanum ad portum qui dicitur Lucdunum, inuenitque ibi nauem sine gubernatore, erat enim vndique fracta. Volens igitur vir sanctitate plenus quantocyùs ad Missam festinare, nam dies Dominicus erat, intrauit in eam & facto Crucis signo ait. Deduc me, Domine, in voluntate tua. Et mox sine gubernatore flumen illud transmeauit, Angelus quippe Domini* XVII.

AN. CH. 694. CLODOVEI III. R. 2.

custodiuit eum. Cúmque ad ripam fluminis peruenisset, inuenit hominem à dæmonio vexatum, quem etiam ob istiusmodi causam alij vinctum tenebant. Quod videns beatus Florentius fraterno tactus dolore, genu flexo in conspectu Domini, totis viribus deprecabatur Domini pietatem, vt eum expulso dæmone sanitati redderet, factóque super eum Crucis signo sanus effectus est. Multa quidem & alia miracula in eodem itinere per eum Dominus ostendit. Eo igitur tempore iam matris Ecclesia in Turonica ciuitate Sedem beatus Martinus Antistes gloriosissimè triumphans tenebat. Huic ergo Angelus, quo duce beatus Florentius iter agebat, in visu reuelauit, quòd idem vir talis aduena ad eum veniret, præcepítque ei, eiusdem faciem ostendens, vt eum in Sacerdotali Ordine constitueret. Intereà beatus Florentius peruenit Turonus ciuitatem, sicut ei diuinâ adnuntiatione fuerat præceptum, introiuítque in templum, in quo beatus Martinus Deo militans sedebat, & ad terram proiectus orauit. Tunc exurgens ab oratione venit ante beatum Martinum, petiítque ab eo benedictionem. Vt autem est illum intuitus beatus Martinus, illico cognouit eum esse quem Angelus Domini ei per visum ostenderat. At vir beatus suscepit eum cum gaudio, & mox deduxit eum in Secretarium, memor sermonis Domini, quo ait. [Domus mea, domus orationis vocabitur.] Cœpit autem eum interrogare Antistes gloriosus, vnde esset, causámque itineris necnon affectum voluntatis. Et narrauit ei omnia beatus Florentius, quæ erga eum acta erant, quídque in animo gereret. Comperto autem beatus Martinus, quòd vir sanctæ deuotionis esset, & diuinâ adnuntiatione ad se veniret, multùm eum dilexit, & cum summa reuerentia custodiuit. Erat quidem dies tertius ante ordinationem. Et ecce in die ordinationis facto officio, sicut mos est, ordinauit eum Sacerdotem.

XVIII. Hac narratione lectâ, censebísne Florentium sancti Floriani Martyris, qui sub Diocletiano & Maximiano Augustis passus est, in Norico socium extitisse? Florentius ab Angelo monitus è Norico quantocyùs discedit, in Gallias rectà proficiscitur, Lugdunum deuenit, atque inde Turonos, vbi tertio post aduentum die Presbyter ordinatur à sancto Martino tunc illius ciuitatis Antistite. Quis annos septuaginta quatuor, aut etiam plures, in illo itinere fateatur insumptos? Auctor ipse vult Florentium, postquàm à beato Floriano separatus est, annos vixisse tres duntaxat & sexaginta, sub finem enim libri sic scribit. *Anni autem vitæ huius sanctissimi viri* Florentij *fuerunt* CXXIII. *Sed postquàm à beato Florentio separatus est, vixit annis* LXIII, *dies suos in pace feliciter agens.* Hæc autem computatio stare non potest, à Martyrio enim sancti Floriani, quod sub Diocletiano Augusto contigit, vsque ad beati Martini Pontificatum, cuius initium in annum Christi trecentesimum septuagesimum-primum incidit, anni plures quàm tres & sexaginta præterierunt.

XIX. PATRIA ET ÆTAS S. FLORENTII.

Assentimur igitur iis, qui Florentium Gallum ac Pictauiensem constituunt, eúmque, multis annis post Martyrium sancti Floriani iam elapsis, editum in lucem affirmamus. Patriam deseruit, vt Turonis Presbyter à beato Martino Turonensi tunc Episcopo fieret. Sedit sanctus Martinus annos viginti sex ab anno Christi trecentesimo septuagesimo-primo ad annum vsque Christi trecentesimum nonagesimum-septimum; Florentium promouit ad Presbyteratum medio circiter Pontificatu, certè non exeunte, nam Florentius, vt in eius Actis legitur, *habebat consuetudinem*, vt *singulis annis* Episcopum Martinum adiret. Quot annos Florentius vixerit, haud scitur. Eius vitam fortè non malè circumscripseris illo annorum numero, quo fingitur Floriano Martyri superuixisse.

XX. SECESSVS AD MONTEM GLANNAM.

Quomodo secesserit ad montem, quem Glannam, Glonnam & Glomnam vocant, Auctor Actorum sic tradit. *In quo Ordine*, nempe Sacerdotali, *degens, dum totâ mente & assiduis precibus exorabat, vt ei sicut per Angelum suum reuelauerat, locum vbi habitaret ostenderet, quâdam ergo nocte, antequàm ad Matutinum Officium surgeret, demonstrauit ei Dominus locum habitationis suæ. Est quidem locus prope alueum Ligeris, scilicet quasi medio miliario, & in eo spelunca,*

lunca, vbi multi inerant serpentes magni & minores, éstque nomen ipsius Glomna. Cognito itaque reuelatione diuinâ habitationis suæ loco pergit secus ripam Ligeris, donec ad eundem venit. Tunc videns montem, cognouit quia ipse est locus quem ei Angelus Domini per visum ostendere dignatus est. Móxque prope montem accedens reperit ibi multos serpentes, & genu flexo deprecabatur Dominum dicens. Domine, qui eduxisti me de terra natiuitatis meæ, & demonstrasti mihi locum, in quo habitarem secundùm voluntatem tuam, fac mihi locum hunc quietum à diabolo & ab eius potestate & à serpentibus qui ibidem commorantur, vt nulli deinceps nocendi potestatem habeant, & statim relicto monte serpentes fugerunt. Postquàm autem diuinâ annuente clementiâ eundem locum à diabolica emendauit immunditia, fecit ibi vir sanctus Oraculum in honore beati Petri Apostoli, aliorúmque Apostolorum plurimorúmque Sanctorum. In quo loco per orationes eiusdem beati Florentij multas virtutes Dominus operari dignatus est ad laudem & gloriam nominis sui.

AN. CH. 694. CLODOVEI III. R. 2.

XXI. INITIA MONAST. GLANNENSIS.

Abhinc Glanna locus celebris esse cœpit. Ibi vitam primùm duxerunt Eremitæ, deinde Monachi cum Abbate. Porrò Abbatum, quorum nomina supersunt, antiquissimus habetur Maurontius, cuius animam in cælos ab Angelis deferri vidit Ærmenlandus primus Abbas Antrensis. Colitur [a] sanctus Maurontius quinto Idus Ianuarij. De successoribus altum silentium vsque ad tempora Caroli Magni.

[a] Gall. Christ. Tom 4.

XXII.

Vt Maurontio Abbati Glannensi, sic & Pasquario Episcopo Namnetensi superstes vixit Ærmenlandus Abbas Antrensis, de quo recurret sermo. Sancti Pasquarij memoriam celebrant Namnetenses sexto Idus Iulias. Huiusce Pontificis vitam in Armorica sancta descripsit Albertus ex Breuiario Namnetensi & ex Actis sancti Ærmenlandi, sed in Characteribus Chronologicis, quos inseruit, aberrauit plurimùm. Beati Præsulis ortum anno Christi sexcentesimo tertio, assumptionem ad Pontificatum anno Christi sexcentesimo quadragesimo, mortem anno Christi sexcentesimo vndequinquagesimo collocauit; aduentum verò Ærmenlandi ex Cœnobio Fontanellensi Namnetas anno Christi sexcentesimo quadragesimo-tertio, & Antrensium Ecclesiarum dedicationem anno Christi sexcentesimo quadragesimo-sexto retulit. Lapsus est in errores adeò graues, & ab ipsis Lamberti Fontanellensis Abbatis temporibus tam longo interuallo recessit, quia catalogum Namnetensium Antistitum à Roberto in Gallia Christiana vulgatum secutus est, existimauítque Pasquarium in Episcopatum successisse Leobardo, qui teste Flodoardo [b] Synodum Remensem, anno Christi, vt probauimus, sexcentesimo vicesimo-quinto congregatam suâ subscriptione communiuit. Peruenit sanctus Pasquarius ad Principatum vsque Childeberti, quem huiusce nominis Tertium appellamus, Secundum plerique, quia Regum duntaxat, qui Parisiis & in Neustria regnarunt, indicem texunt, ideóque prætermittunt Childebertum, Clotarij Primi ex Sigiberto filio nepotem, qui dictus est à nobis Childebertus Secundus, duóque tantùm Regna tenuit, Austriæ videlicet ac Burgundiæ, dum Neustria vel Chilperico vel eius filio Clotario Secundo subiacebat. Childeberto Tertio, cuius obitus in annum Christi vndecimum supra septingentesimum incidit, annos Regni septemdecim tribuendos esse iam monuimus. Eo regnante migrauit in cælum beatus Pasquarius; quonam autem anno, manet incomperttum.

[b] Lib. 1. c. 5.

PASQVARIVS NAMNETENSIS EP. QVANDO MORTVVS.

XXIII. SVCCEDIT AGATHEVS.

Sancto Pasquario in Episcopatum Namnetensem successit Agatheus, si tamen hic Episcopi nomine dignus haberi potest. Recensetur ab Augustino à Passu & à Seuertio Augustinum secuto, necnon à Sammarthanis. Vocatur Agathius in Codice Thuaneo apud Robertum. Omittitur ab aliis Nomenclatoribus. Memoratur in vita manuscripta sancti Ærmenlandi, quocum talem congressum habuit in Antrensi Monasterio. *Temporibus sancti viri Ærmenlandi erat quidam vir inclytus nomine Agatheus, duarum vrbium, Namnetica scilicet & Redonica, Comes, locúmque Episcopatûs in prædictis occupans vrbibus. Hic Antrinsem Insulam orationis gratiâ & vt cum viro Dei loqueretur adiit,*

AN. CH. 694. CLODOVEI III. R. 2.

Qui benignè ab eo susceptus est. Oratione verò expletâ eum de suis actibus increpans, sanctísque instruens monitis, melioris vitæ tramitem eum arripere hortabatur. Post verba verò prædicationis humanitatis gratiam ei exhibens in refectorium eum secum duxit, calicémque meri ei dari iussit. Qui cùm mediam eius partem bibisset, calicémque fratri deferenti reddere voluisset, Sacerdos Dei vt adhuc biberet hortatus est, eleuatâque rursum dexterâ secundò super prædictum calicem signum impressit Crucis; necdum manum retraxerat, & ecce subitò calix ita repletus est, vt vbertim exundans ex eo vinum super brachia prædicti viri effunderetur. Tunc iam dictus Agatheus indignum se confessione tanti existimans Sacerdotis, citissimè ad pedes eius tremebundus cecidit, postulans eum pro suis interuenire erratibus, sicque, per exterius miraculum, eius, de qua antè infidus dubitat, cognoscere compulsus est animi sanctitatem, completáque est sententia Apostoli in eo dicentis. [Signa non fidelibus sed infidelibus dantur.] Patet namque ideo prouidentiâ Dei id actum miraculum, vt bruta mens, quæ prædicationis igne non calefiebat, vel perculsa miraculo, timoris anxietate compelleretur emendationi operam dare. Nam ex eo tempore minùs crudelis apparuit.

XXIV. Agatheus in Cathedra Namnetensi post Sanctum Pasquarium sedit, Episcopatúmque gessit regnante tunc Childeberto Tertio. Hæc colliguntur ex Actis Sancti Ærmenlandi suprà citatis. Nec audiendus est Augustinus à Passu, in cuius catalogo post Pasquarium medij collocantur Salapius anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-quarto & Eufronius anno Christi sexcentesimo vndenonagesimo. Salapius enim, qui Chaddonem Archidiaconum ad Synodum Cabilonensem anno Christi sexcentesimo quadragesimo-quarto direxit, in Pontificatu Taurinum, Harconem & Pasquarium antecessit. Abradendus autem ex albo Namnetensium Episcoporum Eufronius, qui Leobardo in Synodo Remensi ad annum Christi sexcentesimum vicesimum-quintum ex Historia Flodoardi [a] noto rectè præmittitur à Roberto & à Sammarthanis, nec alius statuitur à Sofronio cuius meminimus ad annum Christi sexcentesimum decimum [b] ex vita Sancti Columbani à Iona Monacho conscripta. De successore Agathei nulla est difficultas. Agatheo enim Amithonem subrogant Nomenclatores, quotquot ipsum Agatheum Namnetensem Episcopum agnoscunt, Augustinus videlicet à Passu, Seuertius, Robertus, Sammarthani. Amithonis gesta manserunt obscura, nomen variis modis effertur, Roberto enim est *Amito* & *Anno* in Gallia Christiana, *Amno* Alberto in Armorica Sancta.

CATALOGVS EPISC. NAMNET. EXAMINATVR.

a Lib. 2. c. 5.

b Num. 3.

XXV. Augustinus *du Pas*, aliique qui catalogo Namnetensium Episcoporum Agatheum inscripserunt, nullam eiusdem Agathei mentionem fecerunt in nomenclatura Redonensium Antistitum, tamen in Actis Sancti Ærmenlandi suprà iam citatis vterque ei Præsulatus asseritur, nec de vno potior est ratio quàm de altero, sic enim scribit Auctor. *Erat quidam vir inclytus, nomine Agatheus duarum vrbium, Namnetica scilicet & Redonica, Comes, locúmque Episcopatûs in prædictis occupans vrbibus.* Omnes Nomenclatores Duriotero Episcopo Redonensi, cuius obitum anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-quinto [c] consignauimus, subiiciunt Guillelmum, Guillelmo Moderandum. Auctor Armoricæ Sanctæ Guillelmum anno Christi sexcentesimo octogesimo-quarto mortuum tradit, ceteri testantur illum anno Christi sexcentesimo vndenonagesimo in viuis adhuc superstitem fuisse. Priorem sententiam tuemur, quia Synodo Rotomagensi Desiderius Guillelmi successor anno Christi sexcentesimo duodenonagesimo interfuit. Sancto Desiderio successit Agatheus, deinde Moderandus. In Namnetensium Episcoporum indice Robertus ita scribit de Agatheo siue Agathio. *Agathius vocatus, sed non consecratus, Cod. Thuano.* Id autem existimamus alienum prorsus à vero, quia Moderandus annos tantùm tredecim sedit, & Episcopatum dimisit regnante iam Chilperico Tertio, qui Regnum anno Christi septingentesimo decimo-quinto suscepit. Certè quæcumque commemo-

c Num. 2.

AGATHEVS DVAS OCCVPAT ECCLESIAS.

rantur de Agatheo, fidem omnem ex solis Actis beati Ærmenlandi mutuantur. At ex eorumdem Actorum textu suprà recitato patet Agatheum duarum ciuitatum, Namneticæ videlicet ac Redonensis, Episcopum fuisse, diúque præfuisse vtrique Diœcesi, venit enim in Antrensem Insulam, habitóque cum Ærmenlando Abbate colloquio, crudelitatem quâ priùs in Diœcesanos vsus fuerat, multùm temperauit, *ex eo tempore*, inquit Auctor prædictorum Actorum, *minùs crudelis apparuit*. Cùm de Sancto Desiderio Redonensi Episcopo nihil legatur post annum Christi sexcentesimum duodenonagesimum, in dubium autem vocari non possit, quin Pasquarius Namnetensis Episcopus sub Childeberto Tertio claruerit, qui Regnum anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quarto suscepit, Cathedram Redonensem ab Agatheo primùm occupatam arbitrare, deinde & Namnetensem retentâ quoque Redonensi. AN. CH. 694. CLODOVEI III. R. 2.

XXVI. MODERANDI RES GESTÆ ANTE PONTIFICATVM. Bertrandus Argentræus in Historia Britannica non pauca scripsit de Sancto Moderando, plura collegit Albertus de Monte Relaxo in Armorica Sancta. Breuiter res duntaxat ante Pontificatum ab eo gestas hîc attingemus. Natus est Moderandus anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-primo, cùm Durioterus Redonensis Episcopus in viuis adhuc superstes erat. Multum inclaruit sub Willelmo Durioteri successore, à quo primùm in Clerum adscriptus est, posteà per gradus Ecclesiasticos promotus ad Presbyteratum. Patri suo à se longè dissito noctu apparuit, intentauítque minas adeò graues, vt eum à prauo consilio superinducendæ coniugis, legitimâ superstite, reuocarit. Agemus infrà de illius Pontificatu. Interim hæc sufficiant de Ærmenlando Abbate Antrensi, déque Episcopis Redonensibus, qui eidem Ærmenlando Synchroni vixerunt.

XXVII. SCOPILIO EP. AVTISSIODORENSIS OBIT. SVCCEDIT TETRICVS EX ABB. S. GERMANI. Hoc anno, Christi sexcentesimo nonagesimo-quarto, discessit è viuis Scopilio, cùm Autissiodorensem Pontificatum tenuisset annos octo. Successit Tetricus seu Treticus mense Decembri, nam Martyrium subiit decimo quinto Kalendas Aprilis postquàm sedisset annis quindecim ac mensibus tribus. *Hic* teste Chronographo [a] Autissiodorensi, *fuit vir mitissimus & omni bonitate ornatus. Ante Episcopatum extitit Abbas Monasterij Sancti Germani, in quo officio positus talem tantúmque se exhibuit, vt meritò ab omnibus summo frequentaretur studio. Erat enim largus, pius, castus, atque misericors. Deo igitur fauente omnis populus à minimo vsque ad maximum diuinâ inspiratione permoti eum in Pontificum ordinem elegerunt. Sicque à Basilica Sancti Germani extractus, Deo dignus Pontifex est electus & ordinatus Sacerdos. Cœpit enim mox accepto Sacerdotio prædicationibus insistere, Ecclesiámque sibi à Deo commissam spiritaliter erudire.* Factus est autem Abbas Sancti Germani Quintilianus, *cuius pater* dictus etiam *Quintilianus Monasterium Miteretense construxit, ac rebus propriis ditauit, Xenodochiúmque Brittonum Romam pergentium ibidem esse constituit*, vt idem Chronographus testatur [b]. Agemus iterum de Quintiliano ad annum Christi septingentesimum vicesimum-primum, quo factus est Episcopus Autissiodorensis ex Abbate Sancti Germani.

[a] Cap. 14.

QVINTILIANVS FIT ABB. S. GERMANI. MONAST. MITERETENSE.

[b] Cap. 19.

XXVIII. ANSBERTVS EP. ROTOMAG. LICENTIAM OBTINET REDEVNDI AB EXILIO. Post Clodouei mortem euecto ad solium fratre Childeberto, cùm rerum nouandarum nulla esse videretur occasio, non defuerunt qui Pippino suggererent, vt Ansbertum Rotomagensem Episcopum in Alto monte apud Hannonios exulantem grauioribus pœnis affligeret. Ansbertus, vbi certior hac de re factus est, Halidulphum Alti montis Abbatem rogauit, vt innocentiæ patrocinaretur legatione ad Pippinum susceptâ. Lubenter itineri se commisit Abbas, & à Pippino, quæcumque postulauit, obtinuit factâ etiam Ansberto, si vellet, ad Sedem propriam reuertendi facultate. Quo de negotio sic Aigradus in ipsius Ansberti vita. *Hostis antiquus aduersùs virum Dei* Ansbertum *accendit inuidiam malignorum, qui prædicto Principi* Pippino *iterum moliebantur suggerere, vt maiora ei inferret exilij detrimenta. Quapropter præfatum venerabilem Patrem Halidulphum accersiens idem præclarus Pastor, ad prædic-*

AN. CH. 694. CLODOVEI III. R. 2. *tum excellentissimum Principem vnà cum aliis viris venerandis direxit, satisfaciens humiliter eius animi voluntati, adiiciens etiam se non suâ sponte Episcopatûs suscepisse gradum, sed iussione Principum & electione ciuium humiliter suscepisse illud ministerium. Quapropter pergens prædictus Cœnobij Pater ad eumdem inclytum Principem, superno iuuamine fretus, petita concitè impetrare meruit. Reminiscens etiam idem Princeps propinqui sui, sancti Patris Wandregisili, sub cuius sancta disciplina præfatus sanctus Pontifex Ansbertus olim regulari ordine alitus fuerat, quæcumque perperam gesta fuerant, clementer indulsit, insuper & ad Sedem propriæ vrbis reuertendi licentiam tribuit. Sed ne hoc fieret, diuinâ vocatione præuentus est, vt in sequentibus dicemus.* Pippinus, quæ sibi displicuerant, *perperam gesta* sentiebat, tamen cùm solo tuendæ auctoritatis desiderio flagraret, vbi nihil à Magnatibus sibi timendum duxit, Ansberto Episcopo reditum ad Ecclesiam Rotomagensem facilè permisit. Quid secutum sit, anno sequenti narrabimus ex eodem Aigrado.

XXIX. TRANSLATIO SANCTI AMANDI. Hoc anno, mense Octobri, cùm à die quo sanctus Amandus obiit, annus decimus-sextus volueretur, eius corpus ex Oratorio Principis Apostolorum, in quo quiescebat, ad Ecclesiam sancti Stephani nuperrimè constructam translatum est ab Episcopo Tornacensi. Qua de re sic Anonymus editus à Surio [a] post vitam sancti Amandi ab Abbate Baudemundo conscriptam. *Corpus sacrosanctum beati Amandi in Cœnobio, quod idem Sanctus ædificauerat, atque Elnonis vocabulum indiderat, debito fidelium honore sepultum est, non tamen in ipsa quâ nunc requiescit Basilica, sed in altera, quæ adhuc superest, Principis Apostolorum Petri nomine dedicata. Quæ quoniam pro sui paruitate tanti Præsulis tumulo visa fuit incongrua, atque etiam secundo sexui propter Monachorum habitacula inaccessa, frequenti religiosorum virorum conuentui visum est aliam magnitudine præstantem debere ædificari, quæ & vtrique sexui ac confluenti illicò sufficeret multitudini populari. Ad quam venerandus Christi Confessor, qui tunc supererat, Eligius corpusculum sancti Patris sextodecimo post transitum anno integrum & omnimodis incorruptum septimo Calendas Nouembris transtulit, &, vt tunc moris erat, altiùs telluri commendauit.* At ab obitu sancti Eligij Tornacensis Antistitis, in cuius Diœcesi situm erat Monasterium Elnonense, iam effluxerant anni triginta quinque. Miramur idem Eligij nomen legi cùm in fragmento Chronici Elnonensis edito à Miræo [b], tum apud Milonem Monachum Elnonensem in Sermone de Translatione sancti Amandi. Constat enim sanctum Eligium obiisse regnante Clotario Tertio, & sanctum Amandum superstitem vixisse vsque ad Principatum Theodorici, qui post Childericum prædicti Clotarij successorem regnauit. Expuncto igitur Eligio restituendus est Hautgarius, qui post Mummolinum anno Christi sexcentesimo octogesimo-quinto mortuum sedit, aut ipsius Hautgarij successor Gunduinus, neque enim compertum habemus quot annos hi Præsules in Episcopatu transegerint.

[a] d. 6. Febr.

[b] In Orig. Bened. c. 20.

XXX. Milo in Sermone de Translatione S. Amandi obseruat septimo Kalendas Nouembres debito cum honore Dedicationem sacræ Basilicæ, Translationem Beati Amandi, & Episcopalis honoris Assumptionem celebrari. *Rationem*, inquit, *vt credimus, hodiernæ festiuitatis reddidimus, ac quid in ea colimus, vtcumque his paucissimis sermonibus explicauimus, sacræ videlicet Dedicationem Basilicæ, atque Translationem in ipsam Pontificis Christi Amandi memorabilem. Prætereà vt etiam veneranda huius solennitas diei trino non indecora sit calculo, tertia supradictæ celebritati causa cucurrit, Episcopalis scilicet honoris Assumptionem, quia reuerendum Patronum nostrum hodiernâ die venerabiliter recolimus ordinatum, atque saluti plurimorum supernâ dirigente clementiâ Pontificem cælitus datum.* Eadem in Martyrologio Benedictino breuiùs enuntiantur. *Septimo Calendas Nouembris, Traiecti Ordinatio sancti Amandi; & Elnone Cœnobio Translatio corporis ipsius ab Ecclesia sanctorum Petri & Pauli in Ecclesiam sancti Stephani protomartyris agente sancto Eligio Pontifice, & Dedicatio eiusdem Basilicæ.* Dissentit Marty-

rologium manuscriptum Leodiense sancti Lamberti, quod à Bollando in commentario præuio vitæ sancti Amandi citatum reperies. Ibi enim Ordinatio sancti Amandi, Translatio corporis in Ecclesiam sancti Stephani & Dedicatio eiusdem Ecclesiæ non septimo Kalendas Nouembris sed octauo easdem Kalendas recoluntur. Stamus ab hocce Martyrologio Leodiensi, quia dies octauus ante Kalendas Nouembris in Kalendario notatur literâ D, literâque Dominicali D præditi fuerunt annus Christi sexcentesimus vndequinquagesimus, quo consignauimus Ordinationem sancti Amandi, & annus Christi sexcentesimus nonagesimus-quartus quo corpus sancti Amandi in Ecclesiam sancti Stephani translatum eandémque Basilicam dedicatam fuisse contendimus. Elnonenses Monachi, in quorum numero fuit Milo, cùm falsò sibi persuaserint sanctum Amandum obiisse anno Christi sexcentesimo sexagesimo-primo, Translationem corporis ac Dedicationem Ecclesiæ coniiciunt in annum Christi sexcentesimum septuagesimum-sextum, atque in diem septimum ante Kalendas Nouembris, qui Dominicus fuit literâ E per mensem Octobrem bissextilis illius anni currente. Prætereà iidem Monachi sexto Kalendas Nouembres Ordinationem sancti Amandi specialiter recolunt, in Martyrologio enim Benedictino hæc leguntur. *Sexto Calendas Nouembris, Elnone Monasterio, festum Ordinationis sancti Amandi Episcopi.* Sed ista Ordinatio nec sexto, nec septimo Kalendas Nouembris, sed octauo easdem Kalendas peracta est, idémque dicendum de Translatione sancti Amandi in Ecclesiam sancti Stephani déque Dedicatione eiusdem Basilicæ. Hoc igitur anno, eodem die, octauo videlicet Kalendas Nouembris, dedicata est Elnone Basilica sancti Stephani, in eámque translatæ sunt sancti Amandi reliquiæ.

AN. CH. 694. CLODOVEI III. R. 2.

XXXI. S. ANDREÆ ABB. ELNONENS.

Sanctus Andreas Abbas quondam Elnonensis, qui prope sanctum Amandum in eodem Oratorio sancti Petri seu Beatorum Apostolorum quiescebat, cum eodem sancto Amando in nouam sancti Stephani Basilicam translatus est anno post eius obitum sexto, siue anno post mortem sancti Amandi decimo-quinto completo aut decimo-sexto inchoato. Sic enim de vtroque scribit Chronographus Elnonensis. *Amandus nonagesimo ætatis suæ anno, in Ecclesia Diui Andreæ ante altare gloriosæ Virginis Mariæ* VIII *Idus Februarij, spiritum Deo reddidit, & in Ecclesia beatorum Apostolorum, quam recenter dedicauerat ab obitu die quarto honorificè sepelitur, in qua annis ferè* XVI *incorruptus & incontaminatus requieuit. Post cuius felicem obitum beatus Andreas eius successor & filius duobus ferè lustris in humanis agens, miraculis coruscus terram linquens astra petiit, sepultus iuxta Patris sui vestigia anno sexcentesimo septuagesimo*, vel potiùs iuxta nostram computationem sexcentesimo duodenonagesimo. *Post aliquot tamen annos cum corpore beati Amandi, inde translatus est ad grandiorem Ecclesiam Diuo Martyri Stephano dedicatam. Ad cuius sepulchrum diuina clementia, meritis eius, languoribus plurimorum salutem contulit. Huic successit beatus Ioannes à beato Amando Blandinij Abbas constitutus. Huius temporibus constructa est Ecclesia beati Stephani maior propter crebra beati Amandi miracula, & beati Amandi corpus in eam transfertur per beatum Eligium anno ab obitu eius* XV. Hic Auctor, quia sanctum Amandum anno Christi sexcentesimo sexagesimo-primo mortuum supponit, obitum sancti Andreæ refert anno Christi sexcentesimo septuagesimo. Reticet autem diem, quo vterque translatus est in Ecclesiam sancti Stephani. Si reticuisset & nomen Episcopi, qui sanctas reliquias transtulit, haud lapsus esset in errorem eò certè grauiorem, quòd nominauit Eligium, cùm Mommoleni, qui post Eligium sedit, anteà meminisset superstite adhuc in viuis Amando. Ioannem appellat Elnonensem Abbatem, sancti Andreæ successorem, in cuius tempora Translatio sancti Amandi in Ecclesiam sancti Stephani eiusdémque Basilicæ Dedicatio inciderunt. De nomine non disputabimus, sed negabimus fuisse Blandiniensem illum Abbatem nomine Ioannem, quem beatus Amandus sancto Florberto suc-

AN. CH. 694. CLODOVEI III. R. 2.

cessorem constituit. In præfecturam enim Blandiniensem Ioanni illi ante Sanctum Amandum mortuo subrogatus est Baudemundus, qui vitam Sancti Amandi scripsit, & quia Translationis anno post mortem Sancti Amandi decimo-sexto factæ nullam mentionem iniit, creditur hoc opus elucubrasse, imò vitam clausisse, Sancti Amandi corpore in Ecclesiam Sancti Stephani nondum translato.

XXXII. S. MAXELENDIS MARTYRIS.

Facta est & hoc anno Kalendis Nouembribus Translatio Sanctæ Maxelendis, de cuius Martyrio sermonem ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-primum fecimus. *Triennio verò expleto*, inquit Baldericus, aut potiùs triennio ferè expleto, biduum enim ad expletionem triennij defuit, *post passionem eius*, beatæ videlicet Maxelendis, *quædam matrona nobilis, nomine Amaltrudis, voce diuinâ commonita est, vt beatum Vindicianum Cameracensem Episcopum adire deberet, vt ipse cum Clero suo ac plebe vicina sacrum corpus ad locum interfectionis cum summa veneratione referret, quia locum illum Dominus signis & miraculis clarificare disposuerat. Quod beatus Pontifex, mox vt referentis verba audiuit, implere curauit. Porrò Harduinus, qui eam interfecerat, licèt miserrimè, & cum ignominia, adhuc in cæcitatis suæ tenebris viuebat. Qui vt sacrum virginis corpus ad locum memoratum referri audiuit, damnans & recognoscens peccatum suum, obuiam corpori se iubet duci, & ante feretrum se prostrauit. Ad quem mox vt sacri corporis baiuli peruenerunt, lumen recepit, curréntsque ad Episcopum narrauit quanta sibi acciderant. Ex præsentis igitur occasione miraculi, Episcopus verbo dato ad populum, sanctum corpus in Ecclesia suprà memorata sepeliuit.* Hæc Baldericus in Chronico [a] Cameracensi. Beata Martyr apud villam Pomeriolam *, quæ spatio vnius duntaxat horæ à Castro * Cameracesio distat, in Basilica Principum Apostolorum Sanctique Sulpicij Confessoris hactenus quieuerat. Inde translata est ad locum Martyrij, cui nomen Calderiacum *. Situm est autem Calderiacum in pago seu territorio Cameracensi, tribúsque miliaribus à Cameraco, totidem à prædicto Castro Cameracesio distat. Illic Humlinus Sanctæ Maxelendis pater, vt in eiusdem prælaudatæ Martyris vita legitur [b], erexit, suísque facultatibus dotauit insignem Ecclesiam, in qua Vindicianus Episcopus *Clericos & religiosas fœminas constituit, vt deinceps, vt par erat, omni tempore debitum ibi officium persolueretur.* Basilicam illam, in qua beata Maxelendis post primam Translationem diu iacuit, *in honore omnium Sanctorum, præcipuè quidem Sancti Vedasti, necnon & veneratione ipsius sacræ Virginis*, constructam testatur Baldericus [c]. *Ceterùm*, inquit Molanus [d], *Natalitius dies Martyris est Idibus Nouembris: Translationis, ipsis Kalendis*. Imò Natalitius dies Martyris est tertio Nonas Nouembris; dies Depositionis, Idibus; dies Translationis, ipsis Kalendis.

[a] Lib. 1. c. 24.
* Pommereul.
* Cateau en Cambresis.
* Caudri.
[b] Ap. Sur. d 13. Nou.
[c] Lib. 1. c. 23.
[d] 13. Nou.

XXXIII. EPISCOPI AVGVSTANI.

Obiit hoc anno Manno Augustanus Episcopus, successit Wicho. Hic teste Gabriele Bucelino [e] sedit annos nouemdecim, quos interpretare incompletos, vt explicuimus Tomo superiore ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-sextum, vbi Chronologiam Augustanorum Antistitum ad ætatem vsque Caroli Magni stabiliuimus [f].

[e] Part. 1. German. sacr. in Augustan. Episc. n. 5.
[f] Nu. 26. & seqq.

XXXIV. EMMA REGINA CANTII MORITVR.

Hoc eodem anno Emmam Cantiæ Reginam decessisse, sepultámque esse in Monasterio Blangiacensi putamus. *Misit piissima Bertha* Blangiacensis Abbatissa, inquit Auctor vitæ, *exploratorem quemdam nimiæ sagacitatis & industriæ virum, qui ad transmarinas partes transfretans diligenti examinatione perquireret, qualiter cum filia sua* Emma *ageretur. Quíque in habitu peregrini iter peragens venit ad aulam Regis ac reperit dominam Emmam ante ianuam stantem, non vt Nobilitatis illius excellentia exigebat, se habentem, sed auersi Regis impietate, Regali dignitate, proh dolor! abiectâ, contra animi sui votum quædam satis vilia & inhonesta peragentem. Propiùs itaque accedens, aue, inquit, mi Domina Emma. Illa verò eum intuita dixit. Ad quid tu, homo, tam audacter Palatium Regis infectus prorumpis? Ille verò respondit. Paupertatis & inopiæ mea ratio exigit, Domina Regina Emma, Celsitudini tuæ aliqua & paucilla verba, si auscultare*

digneris, enumerare. Domina autem Emma intellexit illum esse de sua regione, paululum secedens dedit ei locum suam legationem recitandi. Et ille, Mater tua, ait, Sancta Bertha reclusa misit me ad te perquirere, qualiter sit erga Dominationem tuam, ne meæ paruitati celare velis, sed qualicumque modo erga te contineat se res, edicito, vt renunciare possim Matri tuæ. Illa autem ex intimo cordis suspirans, lacrymásque vberrimas fundens dixit. Breuior hora breuem rationem cogit edicere. Tu autem sospitatis prouidus narrator intentissimè deprecare clementiam Dominæ ac piissimæ matris meæ, quatinus nullo modo mihi quamuis indignæ denegare dignetur, quin ad me vsque properent Falcardus & Gonduinus cum aliis fidelibus suis, qui me hinc ad maternum conspectum deducere non differant, vt quæ per longa tempora in istis calumniis pressa subiaceo, visâ eius incolumitate aliquantulum respirare merear. Nuncius verò id quod iussus fuerat agiliter explebat. Directi sunt autem Nuncij sub omni festinatione à piissima Bertha, ad vltramarinas Saxoniæ partes. Petitâ autem licentiâ Regis & impetratâ piam matrem inuisendi, Domina Emma ascendit nauim. Dum itaque per alta maris nauigarent, febre correpta grauiter infirmabatur, ingrauescente quoque molestiâ corporali, antequàm littus ascenderent, defuncta est, missóque agili nuncio sanctissimæ Berthæ nunciatum est. Præfata denique Abbatissa. vt conspexit dilectam filiam suam tam lugubri morte defunctam, iussit præparari feretrum, & omnia tali vsui necessaria, omnémque Congregationem Sanctimonialium adiuncto cœtu Clericorum, omni etiam subsequente familiâ ad deferendum corpusculum venerandæ filiæ suæ vsque ad locum magnum paratum. Illuc enim vsque de claustro progrediens præcepit discooperire feretrum, multâ turbâ circumstante populi. Quod vt actum est, eleuatâ voce ait. O filia amantissima, nunc oculi mei conspiciunt te, sed proh dolor! oculi tui me conspicere nequeunt. Mira res, cunctis, qui adstabant, aspicientibus, oculi eius aperti sunt, conspexitque matrem se respicientem. Tunc plurimis lacrymarum fontibus pro tali miseratione effusis, psalmodiæ etiam cantu ex more abundantissimè completo, ducta est ad locum sepulchri, ac humata in Basilica Blanziaci Cœnobij. Per claustrum, de quo Bertha progressa dicitur, vt Emmam filiam sepeliret, Auctor præcitatus nouum claustrum intelligit, in quod Bertha se recepit Monasterij curâ in Deotilam filiam transfusâ, sed eget emendatione, multa enim ordine præpostero commemorat, vt obseruatum suprà non semel. Agemus anno sequenti de spontanea Berthæ Abbatissæ abdicatione, cui Deotila in administrationem Monasterij successit.

AN. CH. 694. CLODOVEI III. R. 2.

SEPELITVR IN MONAST. BLANGIACENSI.

ANNVS CHRISTI 695. CHILDEBERTI III. R. 1.

695. CHILDEBERTI III. R. 1.

I. EWALDI MARTYRIO CORONANTVR.

ANNO Christi sexcentesimo nonagesimo-quinto Ewaldi fratres Martyrium in Saxonia Frisiæ finitima consummarunt. Illos Willebrordi eiúsque comitum, de quorum aduentu in Frisiam ante quinquennium locuti sumus, exemplo prouocatos, vt populos Rheno vicinos adhuc idololatras ad Christi fidem conuerterent, ex Hybernia venisse docet Beda [a]. *Horum*, inquit, id est, Willebrordi ac sociorum, *secuti exempla duo quidam Presbyteri de natione Anglorum, qui in Hybernia multo tempore pro æterna patria exulauerant, venerunt ad prouinciam antiquorum Saxonum, si fortè aliquos ibidem prædicando acquirere possent. Erant autem vnius ambo sicut deuotionis, sic etiam vocabuli. Nam vterque eorum appellabatur Hewaldus, eâ tamen distinctione, vt pro diuersa capillorum serie, vnus niger, alter albus Hewaldus diceretur. Quorum vterque pietate religionis imbutus, sed niger Hewaldus magis sacrarum literarum erat*

[a] Lib. 5. c. 11.

AN. CH. 695. CHILDEBERTI III. R. 1. *scientiâ instructus.* Ex hoc Bedæ loco corrigendus Auctor Historiæ Suibertinæ, qui perperam scribit Ewaldos ex Hyberna primùm in Frisiam cum Willebrordo ac Suiberto, deinde ex Frisia cum Suiberto in Angliam, tum permittente Suiberto ex Anglia in Hyberniam profectos esse, ac paulò pòst ex Hybernia, vt polliciti fuerant, ad Suibertum rediisse, qui nuperrimè in Frisiam ex Anglia remearat.

II. Ewaldos quinto Nonas Octobris interemptos affirmat Beda [a], sed annum, quo id contigit, haud notat. At hic annus, qui sancti Willebrordi promotionem ad Archiepiscopalem dignitatem præcessit, ponitur in fragmento historico, quod Andreas Duchesnius [b] à Dagoberto Primo vsque ad Pipinum Regem publicauit. Excusus quidem in vulgatis exemplaribus habetur annus DCCXXIV, sed vitiosè, tum quia viuebat eo tempore Pipinus, cuius mors incidit in annum Christi DCCXIV, tum quia hæc de sancto Willebrodo proximè subiiciuntur. *Sequenti anno sanctus Willebrodus à Sergio Papa Archiepiscopus ordinatus, genti Frisonum prædicans, virtutibus floruit.* Et sanctum Willebrodum seu Wilbrordum Romæ anno Christi sexcentesimo nonagesimo-sexto à Sergio Papa ordinatum Archiepiscopum constat ex Bedâ [c] & ex Historia Suibertina. Sic igitur legendum in prædicto fragmento. *Eius*, nempe Pippini, *temporibus duo Angli Presbyteri Ewaldi, dum Saxonibus prædicarent, Martyrio coronati, & miraculis declarati, ab ipso Coloniæ tumulati sunt anno Domini* DCXCV.

[a] Lib. 5. c. 11.
[b] Tom. 1. Collect. Hist. Franc.
[c] Lib. 5. c. 11.

III. De Sanctorum Ewaldorum Martyrio, inuentione ac sepultura copiosè scribit Beda [d]. Martyrium silentio prætermittemus, quia passi sunt in Saxonia. De inuentione ac sepultura hæc accipe ex eodem Scriptore. *Cùm perempta eorum corpora, amni*, id est, Rheno, *à paganis essent iniecta, contigit vt hæc contra impetum fluuij decurrentis per quadraginta ferè millia passuum ad ea vsque loca, vbi illorum essent socij, transferrentur. Sed & radius lucis permaximus, atque ad cælum vsque altus, omni nocte supra locum fulgebat illum, vbicumque ea peruenisse contingeret, & hoc etiam paganis qui eos occiderant intuentibus. Sed & vnus ex eis in visione nocturna apparuit cuidam de sociis suis, cui nomen erat Tilmon, viro illustri, & ad seculum quoque nobili, qui de milite factus fuerat Monachus, indicans quòd eò loci corpora eorum posset inuenire, vbi lucem de cælo terris radiasse conspiceret. Quod ita completum est. Inuenta namque eorum corpora, iuxta honorem Martyribus condignum, recondita sunt. Et dies passionis vel inuentionis eorum congruâ illis in locis veneratione celebratur. Denique gloriosissimus Dux Francorum Pipinus vbi hæc comperit, adducta ad se eorum corpora condidit cum multa gloria in Ecclesia Coloniæ ciuitatis iuxta Rhenum.* Colonia iampridem ditionis erat Francicæ. Infra illam ciuitatem secundo Rheno nauigantibus occurrebant ad dexteram Saxones, tum Frisij. Fleuus Frisios in citeriores & vlteriores diuidebat, illi Francis ab aliquot annis accesserant, hi Radbodo Regi Christianis infenso morem gerebant. Saxonum aliud erat regimen, de quo sic Beda [e] eodem capite, quo Martyrium vtriusque Ewaldi describit. *Non habent Regem iidem antiqui Saxones, sed Satrapas plurimos suæ genti præpositos, qui ingruente belli articulo mittunt æqualiter sortes, & quemcunque sors ostenderit, hunc tempore belli ducem omnes sequuntur & huic obtemperant. Peracto autem bello, rursum æqualis potentiæ omnes fiunt Satrapæ.* Coloniensis Episcopus tunc erat Giso, qui teste Cratepolio vir pius fuit ac honestus, iacetque sepultus apud sanctum Seuerinum.

[d] Lib. 5. c. 11.
SEPELIVNTVR COLONIÆ.
[e] Lib. 5. c. 11.
REGIMEN SAXONVM.
GISO EPISC. COLONIENSIS.

IV. Willebrordus Pippinum hoc anno conuenit, ab eóque detentus est vsque in annum sequentem, quo missus est Romam, vt Episcopus Frisonum à Sergio Papa consecraretur. Qua de re sic Auctor Historiæ Suibertinæ. *Sanctus Willebrordus eodem anno Pipinum Principem adiit, & cum illo longo tempore permanens, detentus ab eo, tandem anno sequenti ab illo Romam mittitur ad sanctum Sergium Papam, vt ibidem ab ipso Episcopus consecraretur genti Frisonum.*

WILLEBRORDVS ADIT PIPINVM.

Ineunte

Ineunte hoc anno, Ansbertus Rotomagensis Episcopus, cùm itineri se accingeret, vt ab exilio ad Ecclesiam suam reuerteretur, in morbum incidit. *Sentiens verò ex reuelatione diuina, diem vocationis suæ imminere (nam & Angelicam super hoc meruit visitationem) misit iterum ad prædictum religiosum Principem Pipinum humilem petitionem, vt licitum foret eius corporis membra ad Cœnobium referri Fontanellense, vbi dudum regulari ordine Domino militauerat. Qui eius annuens petitioni, vt ita liberè fieret, extemplò concessit. Et licèt pauci cum eo interessent è suis, plurimùm tamen confortabantur à Domino, quia valdè minùs indigebat idem Pater humano solatio, qui fruebatur Angelico obsequio. Die enim quinto Iduum Februariarum, imminente vocationis suæ horâ, conuocans fratrum cohortem, celebrari sibi sacra fecit Missarum solennia. Deinde perceptione Corporis & Sanguinis Domini se muniens, ac sanctæ Crucis vexillo se cunctósque circumadstantes signans, somno vltimo excepto, in mortis quiete dormiens transiit feliciter è mundo, & ab Angelicis choris anima eius sancta, generosa, sincera, & ab omni contactu mundi incontaminata, in consortium Sanctorum & felicitatis perpetuæ, in perpetuum collocanda, suscepta est.* Hæc Aigradus, quocum de die natalitio sancti Ansberti conueniunt Martyrologia. Notatur annus Incarnationis Dominicæ sexcentesimus nonagesimus-quintus apud eundem Aigradum in textu quem referemus infrà. Colligitur idem annus ex Chronico Fontanellensi, vbi annus ab obitu sancti Ansberti nonus cum anno Christi septingentesimo quarto comparatur. Post sancti Ansberti mortem perpauci effluxerunt anni, donec illius vitam scripsit Aigradus Monachus Fontanellensis. Hic enim lucubrationem suam, vt ex prooemio constat, dedicauit Hiltberto eiusdem Monasterij Abbati, cuius obitus in annum Christi septingentesimum incidit. At illo anno nondum vsus inualuerat, vt Francici Scriptores annos ab Incarnatione Dominica numerarent. Hinc coniicimus textum, iuxta quem sanctus Ansbertus anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quinto mortuus asseritur, non ab Aigrado sed ab eius Interpolatore scriptum fuisse. Neutiquam tamen putamus alienum à fide, quia variis Characteribus, quos ad annum Christi septingentesimum quartum exponemus, aliunde nixum animaduertimus.

AN. CH. 695. CHILDEBERTI III. R. I. V.

ANSBERTVS EP. ROTOMAG. OBIT.

VI. Exequias ac primam sancti Ansberti Translationem sic prosequitur Aigradus. *Cùm post lauationem corporis ad induendum illud ventum esset, inueniunt in poplitibus genuum & brachiorum cubitis, ob prolixam precum instantiam, obduratam cutem. Sicque quod egerat viuens, mortificans membra sua, caro pandebat defuncta. Itaque sanctum illud corpus magnâ fidei ambitione vestitum est, ac desuper linteis ceratis obuolutum, quia ipse prædixerat hoc sibi à Domino impetratum fore, vt ossa sua in prædictum Fontanellense Cœnobium tumulanda deferrentur. Sicut enim sanctis altaribus Christi assistere consueuerat, ita indui eum fratres curarunt. Sed cùm sudarium cerâ litum capiti eius imponere vellent, visus est aperuisse oculos, effigiem præferens viuentis, itaut aliqui dicerent eum esse rediuiuum. Nam adspectus faciei eius multùm erat roseo perfusus colore. Quidam verò dicebant, pro sudario cerâ imbuto quasi indignatum esse. Viderunt enim non sine sua gloria gloriam Dei in Sancto suo triumphantem. Nam & illa exequiarum religio, fidei deuotio erat. Et tam lætum erat talem habuisse Patronum, quàm graue talem amisisse. Posteà sepelierunt eum cum decore & honorificentia summa. Cùm verò septem decémque dierum orbita finiretur, Legati, qui ad præfatum Principem directi fuerant, reuersi sunt licentiâ ab eo acceptâ, vt licitum eis foret eum transferri quò ipsius decreuerat voluntas, nullo eius sanctæ ordinationi resistente. Cúmque sepulchrum illius aperuissent, & putarent venerabile illud corpus ob tam prolixi temporis internallum iam fœtere, tanta suauissimi fragrantia odoris inde manauit, quasi diuersis aromatum floribus ac balsami guttulis omnis repleretur Ecclesia. Et cùm fratres, qui ad eum visendum ex propria prouincia aduenerant cum his, quos secum in exilio habuerat, ablatis ab eo vestibus, cum quibus in sepulchro reconditus fuerat, mutare eas vellent, nouis eum indumentis indui cupientes, veluti fecerunt, inuenerunt in brachiis*

TRANSFERTVR FONTANELLAM.

AN. CH. 695. CHILDEBERTI III. R. I.

eius signum Dominicæ Crucis, rosei coloris similitudinem gerens, vt patenter cunctis daretur intelligi, quia cuius arma viuens portauerat in corde, eius stigmata defuncti monstrarentur in corpore. Indutum deinde veste Pontificali, positúmque in lectica, prælatis ante ipsum aromatibus & incenso, susceperunt illud venerabile corpus ciues qui aduenerant Rotomagenses, Monachíque Fontanellenses, sicque pretiosum gestantes onus, ouantes flentésque arripiunt iter. Comitabatur etiam prædictus venerabilis Halidulphus Abbas cum plurima suorum frequentia Monachorum ac plebe vniuersa vtriusque sexûs, cum sanctæ Crucis vexillis diuersis cereísque ac lampadibus, Hymnorum nihilominùs Canticorúmque diuinorum carmina in eius laude dulci modulatione canentes, & in dissonis diuersarum linguarum choris amorem consonum habentes, quia vt valdè lætum erat talem habuisse Pastorem, ita suaue talem recepisse Patronum. Et cuius ossa sancta venerabiliter gestabant in terris, in cælestibus eius sibi patrocinia confidebant adesse. His fidelium turmis populorum pretiosi Confessoris venerabile corpus stipatum & Canticis honoratum, vsque ad Fontanellense perlatum est Cœnobium. Halidulphus tamen venerabilis Abbas, vnà cum comitibus sancti itineris, qui sibi famulabantur, vsque ad Venittam villam Regiam, quæ sita est in pago Bellouacensi secus fluuium Iseram, cum ingenti reuerentia prosecutus. Ibi hodie oppidum Sancti Lupi * ad Isaram siue Oesiam fluuium.

* *Saint Leu sur Oyse.*

VII. In itinere ab Alto Monte ad Venittam, paralytica pristinam sanitatem recuperauit *in villa quæ dicitur Solemnium, super fluuium Saue in territorio Haunau.* Locus ille dicitur etiamnum *Solem* ad fines Cameracesij & Hannoniæ, alluitúrque fluuio, qui variis nominibus *la Salle*, *la Selle* & *la Saune* nuncupatur, & Castellum Cameracesium cum vicis Solemnio, Sausoio, Haspra & Noiella præterlapsus inter Buchainum & Valencenas in dexteram Scaldis ripam influit.

VIII. Vbi peruentum est ad villam Venittam, *illic affuerunt obuiam Sancti Præsulis corpori comprouinciales vrbis Rotomagensis Episcopi, & Sanctorum Cœnobiorum Patres cum venerabili Domini Clero, propinquíque eiusdem Sancti Pontificis, ac innumerabile vulgus vtriusque sexûs cum deuotione magna, cœperúntque ante illud ire psallendo, indéque Halidulfus venerabilis Abbas cum comitibus itineris sui, ad proprij reuertitur Cœnobij habitacula.* Verba sunt Aigradi. Metropolitanæ Sedi Rotomagensi suberant sex Episcopatus, Baiocensis, Abrincensis, Ebroicensis, Sagiensis, Lexouiensis & Constantiensis. Sex illis Diœcesibus iidem adhuc præerant Episcopi, qui Concilio Rotomagensi ante annos septem interfuerant, iique omnes corpori Sancti Ansberti occurrere potuerunt excepto duntaxat Aquilino Ebroicensi Episcopo, qui cæcus erat & ætate grandæuus, obiítque hoc anno Pontificatûs sui quadragesimo secundo, vt dicemus infrà. De Halidulfo Alti Montis Abbate nihil ampliùs recurret. Nomina successorum ad decimum vsque seculum ob crebras barbarorum incursiones hodie desiderantur.

IX. Mulier quæ vexabatur à dæmone, tacto pallio, quo Reliquiæ Sancti Ansberti tegebantur, sanata est *in Fraxinido * villa, quæ sita est in pago Bellouacensi.* Locum illum alij Fresnetum vocant in Decanatu Pontensi. *In eadem villa Ecclesia in honorem Sancti Ansberti Episcopi à fidelibus est ædificata, eiúsque grabatum in eadem Ecclesia multo tempore mansit, signáque virtutum ob merita eiusdem Sancti ibidem fiunt diuina.* Alia mulier, cùm in loco, cui nomen Paldriacus, in territorio Rotomagensi, linteum tetigisset, quo venerabile corpus operiebatur, liberata est à spiritu immundo. *Locus verò, in quo Omnipotens istud fecit miraculum, erat patrimonium quorumdam illustrium virorum, Bertholdi scilicet & Radamasti, distans à Cœnobio Fontanella milliaribus quatuor. Fertur verò quia cùm inde eleuare corpus sanctissimum conarentur ita mansit immobile, quasi clauis ac retinaculis ferreis saxo niteretur ingenti. Cúmque moueri non posset, talia possessor loci Radamastus intulisse dicitur. Euge, Ansberte, serue Christi fidelis, collocatus inter agmina Christicolarum memento nostri, quos in vita dilexisti, quósque seculi impugnant gaudia. Hic iam nobis te Christus reducit, idcircò hoc prædium*

* *Fresnoy.*

offero Omnipotenti Deo, tibíque, Præsul Sanctissime, cedo per cuncta seculorum curricula. Ipse verò Radamastus, vir honoratus, eiúsque frater Bertholdus cuncta, quæ possederant in prædiis ac mancipiis, extemplò deserunt, ac beato Antistiti Ansberto, séque simul Cœnobio tradunt Fontanellæ. Sícque iugum libertatis excutiunt, ac iugum Dominicæ seruitutis subditis ceruicibus illicò suscipiunt, Monachicum pariter assumentes nomen & habitum. In præfata verò possessione eorumdem virorum, scilicet in via publica ac dilapidata (id est, *lapidibus strata*, vt Surius mutatâ phrasi scribit) *quæ iuxta eam iacet, ac Rotomagensem deducit ad vrbem, vbi sanctissimi Pontificis Ansberti venerabile pausauerat corpus, in honore & memoria ipsius à fidelibus Crux ponitur lignea, vbi infirmi à diuersis languoribus, Domino largiente, meritis Sancti Ansberti, plura frequenter perceperunt sanitatum munera. Peruenientes denique cum corpore eius, qui eum transferebant, ad Cœnobium Fontanellam, intulerunt illud in Ecclesiam Sancti Apostoli Pauli. Posteà verò accessit venerandus Abbas Hilbertus ad venerabile corpus, assumptis secum probatæ vitæ fratribus, ac merito sanctitatis ornatis, æstimans illud ob tam prolixi interuallum temporis (nam dies tricesimus instabat) subitò fœtere. Cúmque sanctum illius caput velamine opertum denudassent, tanta suauitatis fragrantia inde manauit, veluti si diuersorum aromatum ac thymiamatum odoribus vniuersa compleretur Ecclesia. Nam & facies illius ita in ruborem erat versa, quasi in sopore esset, viuentis effigiem gerens. Multi quidem sancti Præsules & Patres venerandi, reliquúmque vulgus, contemplati sunt, quia vniuersis, qui affuerant, fuit permissum hoc cernere stupendi miraculi signum. Deinde cum omni diligentia & timore in sindone munda ac pallio inuolutum eius venerabile corpus posuerunt in sepulchro, quod eidem præparauerant in eadem Ecclesia Sancti Pauli Apostoli, cum laudibus, iuxta sanctissimi Patris Wandregisili sepulchrum ad eius leuam, die quinto Iduum Martiarum, sub anno sexcentesimo nonagesimo-quinto Incarnationis Domini Dei nostri Iesu Christi.* Hic annus non indicatus fuit ab Aigrado, retinendus est tamen, quia nititur aliis Auctoribus, nec audiendi sunt Ordericus [a] alijque qui sanctum Ansbertum in Cathedra Rotomagensi sedisse volunt annis duodeuiginti, loquuntur enim in opinione Fridegodi, qui sanctum Audoenum anno Christi sexcentesimo septuagesimo-septimo ex hac vita sublatum finxit.

[a] L. 5. ad an. 1080.

X. Quod ad diem attinet, primam hanc sancti Ansberti Translationem alij sexto Kalendas Martias, alij quinto easdem Kalendas referunt. Pro priori sententia Martyrologium manuscriptum Bruxellense, pro posteriori Floriarium manuscriptum citat Bollandus. Ambæ opiniones facili negotio conciliari possunt. Monachi Fontanellenses exceperunt corpus sancti Ansberti sexto Kalendas Martias, illúdque postero die in sepulchro deposuerunt.

XI. Præter miraculum suprà recitatum, quod Deus operari dignatus est Paldriaci, cùm venerabiles reliquiæ in eo loco requiescerent, donec ad Monasterium Fontanellæ deferrentur, obseruat Aigradus mulierem, quæ per multos annos contracta extiterat, illic pristinæ sanitati redditam fuisse sexto Idus Aprilis, eundémque locum, vbi Crux lignea primùm posita fuerat, quinto Kalendas Martij frequentissimo populorum concursu celeberrimum euasisse, exornatúmque fuisse insigni Basilicâ, quam Hilbertus Abbas Fontanellensis erigendam statim curauit. *Circa diem*, inquit, *pausationis siue aduentûs eius ad eundem locum, quod est quinto Idus Martij, ad honorem & intercessionem eius plebes innumeræ pia Domino solenniter persoluunt vota, vigiliarum videlicet ac diuinorum hymnorum, donorúmque diuersorum cum deuotione summa. Atque ibidem per merita ipsius multa assiduè fiunt miraculorum signa, quæ sui enormitate*, id est, magnitudine, *relatoris transcendunt scientiam. Redeunte autem tempore, die sexto Iduum Aprilium, vbi sanctæ Crucis vexillum fuerat erectum, mulier quædam, quæ per multa annorum curricula contracta extiterat, cum fide recta ad eundem pergens locum, pristinæ sanitati est reddita, tellúsque, quam diu debiles non presserant gressus, est stupefacta, se ab inualidis quondam tam subitò contingi vestigiis. Sequenti quoque tempore in præfato loco Ecclesia est constructa in*

AN. CH. 695. CHILDEBERTI III. R. 1. REGINALDVS FIT EP. ROTOMAGENSIS.

honore sancti Ansberti Præsulis, augusto & polito opere, à venerabili Hilberto Abbate, successore eiusdem sancti Patris in ordine regiminis. Ansberto ad Episcopatum Rotomagensem assumpto, Hilbertus factus est Abbas Fontanellensis, vt dictum est suprà, vixítque ad annum vsque Christi septingentesimum, interim mortuo Ansberto successit in Episcopatum hoc anno Reginaldus, cuius mentio fit in vita sancti Vulfranni.

XII. AQVILINVS EP. EBROICENSIS OBIT. [a] Breuiar. Ebroic. SVCCEDIT DESIDERIVS. [b] Ap. Sur. d. 19. Oct.

Obiit & sanctus Aquilinus Ebroïcensis Episcopus hoc anno, Præsulatûs sui quadragesimo secundo [a], successítque Desiderius non ignotus Anonymo qui vitam sancti Leufredi Abbatis conscripsit. Sancti Aquilini nomen decimoquarto Kalendas Nouembris inscribitur Martyrologiis, Romano & Gallicano, festum tamen in Ecclesia Ebroïcensi celebratur decimoquinto Kalendas Martij. Res ab eo gestas scripsit Monachus Benedictinus, inscripsítque Audoeno eiusdem Ordinis Monacho, vt constat ex ipsius operis prologo [b], cuius initio hæc leguntur. *In corpore nostræ Congregationis honesto valdè & vtili membro domino Audoeno, inter ceteros penè vltimus frater, quicquid cælo dignum mens sana in Domino arbitratur.* Ista verò sub finem. *Tuis igitur precibus obsecundans, opus aggrediar, faciámque quod beatus Legislator noster,* id est, sanctus Benedictus, *etiam de grauibus & impossibilibus imperiis siue iussis præscribit.* Alludit Auctor ad caput duodeseptuagesimum Regulæ Benedictinæ, cui titulus, *si fratri impossibilia iniungantur.* Quid enim Monachus ille tunc agere debeat, ita docet sanctus Benedictus. *Si cui fratri aliqua fortè grauia aut impossibilia iniunguntur, suscipiat quidem iubentis imperium cum omni mansuetudine & obedientia. Quòd si omnino virium suarum mensuram viderit pondus excedere, impossibilitatis suæ causas ei, qui sibi præest, patienter & opportunè suggerat, non superbiendo aut resistendo vel contradicendo. Quòd si post suggestionem suam in sua sententia Prioris imperium perdurauerit, sciat iunior ita sibi expedire, & ex caritate confidens de adiutorio Dei obediat.*

XIII. SIDONIVS ABB. [c] Lib. 2. obseruat. d. 14. Nou.

Vtrùm Sidonius Abbas, qui sanctis Audoeno & Ansberto charissimus fuit, hisce temporibus superfuerit in viuis, probè sciri non potest. De illius obitu ac sepultura hæc refert Menardus [c] ex vita manuscripta. *Vir Domini Sidonius, multis virtutibus cumulatus ad Christum migrauit 18 Calendas Decembris,* quo die celebris est eius memoria in Kalendario Monasterij Fiscanensis, & in Martyrologiis Gallicano ac Benedictino. *Sepultus est in Ecclesia, quam in suo Monasterio condiderat, in quo diu viguit regularis obseruantia, donec à Normanis, qui Duce Hastingo se in Gallias effuderant, solo æquatum est.* Vtrùm sancto Ansberto, cui charissimus quoque fuit, superuixerit Condedus Presbyter, haud scimus. Annum, quo migrauit in cælum, nulla produnt monumenta. Valdè munificum se præbuit erga Fontanellense Monasterium, vt dictum est ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-tertium, quo sanctus Ansbertus sancto Audoeno in Episcopatum Rotomagensem successit. Eremita vocatur in Appendice [d] ad Chronicon Fontanellense. Sancto Audoeno diu superstes vixit. Obiit duodecimo Kalendas Nouembris, eóque die colitur in Martyrologio Benedictino. Sepultus est in Ecclesia sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, quam dudum in Insula Balsinnaca construxerat.

[d] Cap. 7. CONDEDVS PRESBYTER.

XIV. [e] Cap. 24. CONCILIVM AVTISSIODOR. II.

Tetricus Autissiodorensis Episcopus *primo anno ordinationis suæ*, vt Chronographus Autissiodorensis testatur [e], *habito Concilio constituit qualiter Abbates, vel Archipresbyteri in Ecclesia sancti Stephani diuinum persoluerent officium. Taliter verò ordinauit, vt deseruirent.*

Kalend. Ianuarij, 1. Hebdomadâ, Basilica sancti Germani.
2. Hebdomadâ, Basilica sancti Amatoris.
3. Hebdomadâ, Basilica sancti Petri.
4. Hebdomadâ, Basilica Monasterij sancti Iuliani.
Kalend. Februar. 1. Hebdomadâ, Basilica sancti Mariani.
2. Hebdomadâ, Basilica sancti Eusebij.

3. *Hebdomadâ, Basilica sancti Martini.*
4. *Hebdomadâ, Basilica sanctæ Mariæ.*
Kalend. Martij, primâ Hebdomadâ, Basilica sancti Nazarij.
2. *Hebdomadâ, Monasterium Longoretense.*
3. *Hebdomadâ, Monasterium Sessiacense.*
4. *Hebdomadâ, Scolius Vicus.*
Kalend. Aprilis, primâ Hebdomadâ, Bacerna Vicus.
2. *Hebdomadâ, Vendosa & Gaugiacus.*
3. *Hebdomadâ, Nanteriacus & Licaiacus.*
4. *Hebdomadâ, Tauriacus.*
Kalendis Maij, primâ Hebdomadâ, Chora Vicus.
2. *Hebdomadâ, Corcedomus & Oratorium sancti Memmij.*
3. *Hebdomadâ, Troia & Cornacus & Auciacus.*
4. *Hebdomadâ, Varciacus.*
Kalend. Iunij, primâ Hebdomadâ, Bargiacus & Nantoniacus.
2. *Hebdomadâ, Massua.*
3. *Hebdomadâ, Condida.*
4. *Hebdomadâ, Dactriacus & Soliacus.*
Kalend. Iulij, primâ Hebdomadâ, Nouus Vicus.
2. *Hebdomadâ, Briodetus.*
3. *Hebdomadâ, Giemus & Larderus.*
4. *Hebdomadâ, Blanoilus.*
Kalend. Augusti, primâ Hebdomadâ, Clerici Dominici.
2. *Hebdomadâ, Eliniacus.*
3. *Hebdomadâ, Baugiacus.*
4. *Hebdomadâ, Tauriacus.*
Desunt Hebdomadæ mensis Septembris.
Kalend. Octobris, primâ Hebdomadâ, Clerici Dominici.
2. *Hebdomadâ, Basilica sancti Germani.*
3. *Hebdomadâ, Basilica sancti Amatoris.*
4. *Hebdomadâ, Basilica sancti Petri.*
Kalend. Nouembris, primâ Hebdomadâ, Domiciacus.
2. *Hebdomadâ, Monasterium sancti Iuliani.*
3. *Hebdomadâ, Basilica sancti Mariani.*
4. *Hebdomadâ, Basilica sancti Eusebij.*
Kalend. Decembris, primâ Hebdomadâ, Basilica sanctæ Mariæ.
2. *Hebdomadâ, Basilica sancti Martini.*
3. *Hebdomadâ, Basilica sanctorum Geruasij & Protasij.*
4. *Hebdomadâ, Monasterium Longoreti & Sesciaci.*

Hac constitutione roboratâ constituit vt Abbates Presbyteri cum Clero ad suprascriptum officium peragendum conuenientes ex Dominico Cellario ab Oeconomo Ecclesiæ stipendium sufficiens accipiant, si verò tardi occurrerint, aut negligenter apparuerint, XL dies à vino abstineant. Vicedominus autem, aut Cellarius, si quod iure ministrare debent, in aliquo substraxerint, retrusi in Monasterium per annum dimidium pane & aquâ contenti debitam pœnitentiam persoluant. XV.

Chrotbertus seu Bertus Episcopus Turonensis obiit hoc anno, cùm sedisset annos triginta. Radulphus *Monsnyer* [a] in iuribus Ecclesiæ Martinianæ propugnatis literas citat, in quibus Ibbo Turonensis Episcopus ita loquitur. *Inspecta ipsa Priuilegia, tam decessoris nostri Chrotperti Berthoni, quàm & Adeodati Papæ Vrbis Romæ.* De auctoritate illarum literarum, quæ Chrotpertum vnum eundémque cum Berthono constituunt, alibi disputabimus. Hîc tantùm obserua prædictum Monsnyerum errare, cùm ex præcitato textu Berthonum seu Berthonem, quem ceteri Bertum appellant, alium à Chrotperto constituit. Ioannes *Maan* in Historia Sanctæ & Metropolitanæ Ecclesiæ Turonensis, Bertho, quem à Chrotberto perperam distinguit, an- XVI.

[a] Cap. I.

EPISCOPI TVRONENSES.

AN. CH. 695. CHILDEBERTI III. R. 1. nos in Pontificatu triginta tribuit [a]. De successore nulla difficultas. Illum omnes Pelagium aut Peladium vocant, sed super annorum numero, quos idem Pelagius eiúsque successores in Episcopatu transegerunt, non est talis consensus. Opinionem nostram hoc loco paucis explicabimus.

[a] Part. 1. n. 33.

XVII. Ab anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quinto, quo mortem Chrotberti seu Berti consignamus, ad annum vsque Christi septingentesimum quinquagesimum-secundum, quo Pontificatum ab Auberto initum Chenutius, Seuertius, Robertus & Sammarthani testantur, effluxerunt anni septem & quinquaginta, quos in sex Pontificatus subsequentes ita partiemur. Pelagius seu Peladius sedit [b] *annos quatuor & menses quatuor* obiítque anno Christi septingentesimo. Euartius siue Euaricus sedit [c] *annos nouem*, obiítque anno Christi septingentesimo nono. Ibbo siue Ibo sedit [d] *an.* 8. obiítque anno Christi septingentesimo decimo-septimo. Guntrannus sedit [e] *annis quindecim & duobus mensibus*, obiítque anno Christi septingentesimo tricesimo-secundo. Dido sedit [f] *an.* 1. *mens.* 1. obiítque anno Christi septingentesimo tricesimo-tertio. Raimbertus seu Ragimbertus sedit *an.* 18. *mens.* 5. malè in exemplaribus Chenutij, *an.* 28. obiítque anno Christi septingentesimo quinquagesimo-secundo. Hæc singulatim suis locis fusiùs exponemus.

[b] Maan part. 1. num. 34.
[c] Idem ibid. n. 35.
[d] Chenut. Seuert.
[e] Maan. p. 1. n. 37.
[f] Chenut.

XVIII. VALTERIUS EP. ALETENSIS OBIT. Obiit & hoc anno in eadem Prouincia Lugdunensi tertia Valterius seu Galterius Episcopus, cùm annos duodecim in Aletensi Cathedra sedisset. Successoris electionem in annum sequentem Auctore Armoricæ Sanctæ innixi reiiciemus.

XIX. WAMBERTUS ET HOMBURGA EUNT ITERUM ROMAM. Ioannes Malbrancus in notis ad caput quadragesimum libri quarti de Morinis, Wambertum & Homburgam, de quibus sæpè verba fecimus, cùm Romam iterum profecti essent, hoc anno mortuos & apud Renticam in Monasterio Sancti Dionysij à Bertulpho Abbate illius loci sepultos tradit. Qua de re sic Anonymus [g] in vita eiusdem Sancti Bertulphi. *Vir illustris Wambertus vnà cum coniuge sua aquè illustri peregrè profectus iter, quod Romam respicit, denuò est aggressus, & post longa terrarum emensa spatia, Apostolica tandem ad patrocinia peruenit. Vbi tam ipse quàm venerabilis coniux eius magnâ animi & corporis deuotione corpus humo, cælo animum dedere, & precibus, suspiriis, lacrymis, Sanctorum se commendant suffragiis. Nec illud silendum, quòd antequàm viam ingrederentur peregrinationis, fidelissimo suggessere Bertulpho, vt vbicumque eos diem vltimum claudere perciperet, illuc ad deportanda eorum corpora accurreret: hoc votis omnibus sitientes, vt nec etiam post mortem tam fidelis famuli obsequio priuarentur, nec adiutorio fraudarentur. Contigit itaque eos, adoratis in Vrbe maxima Sanctorum pignoribus domum repedasse, & inter eundum morbo febrium laborasse.* MORIUNTUR. *Qui tandem in villa iuris sui Falcomberga mansionem accepere, atque per dies languore inualescente humanis rebus exempti sunt. Quorum obitum B. Bertulphus vt famâ vulgante comperit, tantos ac tales se amisisse magno cum fletu ingemuit, ex quorum vita etiam sua pendebat, & quibus in hac vita nihil pretiosius aut carius habebat. Nec facilè in famulo Dei dolor de illorum amissione conquieuit, quamquam eos de morte ad vitam transitum fecisse crederet. Sed dum hinc quidem de eorum amissione gemeret, hinc verò de felici eorum requie gauderet, ex eo quòd salubriter gaudebat, temperandum credidit hoc, quod ægrè dolebat. Móxque fidelium turmis vnà cum Ecclesiæ Ministris sibi iunctis ad deportanda eorum corpora, sicut in mandatis acceperat, iter arripuit. Quæ cùm subsequentibus & præcedentibus vtriusque sexûs turmis fideliter transtulisset, & ad prædium sui iuris Renticam peruenisset, in Oratorio, olim ab eis constructo, corpora tumulis, animas commendauit cælis.* Falcomberga * infra Renticam sita est ad Ennenonem siue Agnionem * amnem, vt ad annum Christi sexcentesimum duodeseptuagesimum [h] iam obseruauimus.

[g] Ap. Bolland. d. 5. Febr.

SEPELIUNTUR A BERTULPHO ABBATE RENTICENSI.

* *Foucquebergue.*
* *Aa.*
[h] Num. 8.

XX. In eodem Episcopatu Taruannensi inchoatum est hoc anno Monasterium

Woromholtanum, de cuius initiis consulendi, Molanus [a] in Natalibus Sanctorum Belgij, Miræus [b] in Originibus Benedictinis, Malbrancus libro quarto [c] de Morinis & Sanderus in Auctario ad Tomum secundum Flandriæ illustratæ, vbi seriem Abbatum Sancti Winnoci instituit. Omnes in eam rem consentiunt, citántque Diploma, quod *actum* legitur *in Sithiu Monasterio, Kalendis Nouembris, anno primo Hildeberti Regis*. Childeberto Regnum Francorum adepto, Hermarus siue Hademarus vel Heremarus, vir opibus moribúsque præcellens, prædium suum, quod olim *Worombolt*, hodie *Wormhout* dicitur, in Cœnobij erectionem fundationémque transcripsit. Hanc donationem alij Bertino Abbati Sitiuensi, alij Winnoco in Monte Viridi cum tribus sociis commoranti factam tradunt. Imus in priorem sententiam, quia Winnocus, etsi cum sodalibus Quadanoco, Ingenoco & Madoco Montem Viridem inhabitaret, sub Bertini Sitiuensis Abbatis disciplina viuebat, à quo missus illuc fuerat cum prædictis comitibus vt *singulariùs Domino vacarent*. Woromholtum, quod * Penæ fluuiolo adiacet, à Gruneberga seu Monte Viridi vix sesqui-lapide, paulóque longiùs à Monasterio Sitiuensi distabat. Illuc è Gruneberga Winnocus cum suis sodalibus iussu Bertini Sitiuensis Abbatis commigrauit, & Woromholtani Cœnobij, cui posteà cum Abbatis titulo præfuit, prima iecit fundamenta.

AN. CH. 695. CHILDEBERTI III. R. I.

[a] D. 6. Nou.
[b] Cap. 31.
[c] Cap. 34.

INITIA COENOBII WOROMHOLT.

* La Peene.

XXI.

Florebat etiam in eadem Diœcesi Taruannensi Blangiacense Monasterium, vbi sexaginta Moniales Deo famulabantur sub Abbatissæ Berthæ disciplina. Cœnobium illud & Berthæ munificentiam Anonymus in ipsiusmet Berthæ vita sic commendat. *Cœpit ædificare claustra Monasterij decentissima. Construxit nempe vnam extra portam Ecclesiam in honore Sancti Audomari Confessoris, vbi Sacerdotes & Clerici ipsius Cœnobij diuinum persoluerent officium, aliam etiam ædificauit in honore Sancti Vedasti, tertiam verò in honore Sancti Martini Episcopi & Confessoris construxit. Alias itidem septem ædificauit in prædiis suis, quas omnes dedicare petiit in honore Sancti Martini.* Illustris hæc Abbatissa, cùm secretioris ac tranquillioris vitæ desiderio teneretur, omnem Monasterij curam in Deotilam filiam hoc anno transmisit. Qua de re sic idem Anonymus. *Tunc beatissima Bertha ob amaritudinem & iniuriam, quæ illi sceleratissimus Ruodgarius*, vt ad annum Christi sexcentesimum duodenonagesimum narrauimus, *de beata Gertrude sua amantissima filia studuit inferre, illam Gertrudem, quæ senior erat ætate Deotilâ, noluit fieri Abbatissam, ne hominibus multùm cognita vltrà videretur, sed venerabilis Deotila ad reuerendos mores prouecta, Abbatissa constituta est ac consecrata, rexítque strenuè regimen loci illius vnà cum pia ac sanctissima matre annis viginti & nouem. Piissima itaque Bertha cupiens præsens seculum funditus relinquere, & soli Deo sacris orationibus vacare, claustrum sibi in dextera parte Basilicæ præparari iussit. Quo præparato, iteratò conuocauit præfatos venerabiles Episcopos, quíque in vnum conuenientes dedicauerunt ipsum claustrum, & honorificè introduxerunt eam commendantes Angelorum vigilanti custodie, claustrum verò habebat fenestram ad altare Sanctæ Crucis contiguam, vbi quotidie aduentabat Deotila Abbatissa veneranda vnà cum sorore sua beata Gertrude seu etiam omni Congregatione Sanctimonialium numero sexaginta, acceptísque à beatissima Bertha cibis spiritualibus, & diuinarum scripturarum fontibus refocillatæ abibant.* Mortem Deotilæ, quæ Monasterij regimen *annis viginti & nouem* gessit, anno Christi septingentesimo vicesimo-quarto consignabimus, & mortem Berthæ, quæ Deotilæ filiæ superstes vixit, obiitque annos nata septuaginta sex, in annum Christi septingentesimum vicesimum-nonum reiiciemus. Hæc ad Chronologiam. Quod autem Bertha, vt ab iis in nouum claustrum introduceretur, dicitur conuocasse *præfatos venerabiles Episcopos*, id est, eos quos Anonymus ad dedicationem Templi Blangiacensis anteà conuenisse scripsit, Bainum Taruannensem Episcopum interpretare cum quibusdam è vicinis Præsulibus, & ea consule, quæ de singulis Antistitibus,

ABBATISSÆ BLANGIACENSES.

AN. CH. 695. CHILDEBERTI III. R. I.

quos idem Anonymus in ipsius Berthæ vita nominauit, ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum in dedicatione Blangiacensi connotauimus.

XXII. TILLO REDIT AD MONAST. SOLLEMNIAC. His circiter temporibus, Tillo, qui & Paulus, relicto *Braggecte* Monasterio quod in Aruernia construxerat, repetiit Sollemniacense, cuius administrationem quondam susceperat euocato in Ardennam Remaclo Abbate, dimiseràtque sublato ex hac vita sancto Eligio. *Quodam tempore*, inquit Auctor vitæ [a], *venit in desiderio ei, vt Monachos Sollemniacensis Monasterij, quibus iam dudum praerat, visitaret. Deinde cùm quadam nocte pausare cœpissent fratres, magnâ grauitate somni sunt oppressi, itaut ipse relicto Monasterio cum duobus discipulis iter arriperet ad supradictum Cœnobium. Vbi cùm peruenisset, cum gaudio à fratribus est receptus, quia numquam eum in hoc sæculo cernere cogitabant, & ita iugiter oblationem immolabant augmentationis, vt propago beatitudinis in palmite, & palmes fructiferam salutem emanaret. Quis valet enarrare, quantâ alumnus Christi Tillo deuotione, quantâque humilitate in prædicto Monasterio inter fratres incederet. Praerat autem sub iisdem diebus venerabilis Abba Childomarus.*

[a] Ap. Bolland. d. 7. Ian.

XXIII. ABBATES SOLLEMNIAC. Abbates Sollemniacenses è Commentariis Ioannis Cordesij sic recensentur à Roberto. *S. Rumasilus, Dagobertus, Childemerus, Papolenus, Childemanus, Gundobertus.* A Sammarthanis sic. *S. Rimasilus, Dagobertus, Childemnus, Papolenus, Childemarus, Gundobertus.* Qui Roberto *S. Rumasilus*, Sammarthanis *S. Rimasilus*, is nobis fuit sanctus Remaclus, qui Sollemniacense Monasterium à primo conditu ad annum vsque Christi sexcentesimum quadragesimum-quintum laudabiliter rexit, donec aliò euocatus est à Sigiberto Tertio Rege. Sancto Remaclo successit Tillo de quo loquimur, sed audito quòd beatus Eligius ex hac vita migrasset, in eremum statim secessit anno Christi sexcentesimo sexagesimo. Tunc Abbas factus est Dagobertus. Dagobertum excepit Childemerus seu Childemnus; tum Papolenus; deinde Childomarus, Roberto Childemanus, Sammarthanis Childemarus. Hi quatuor Abbates, Dagobertus, Childemnus, Papolenus, Childomarus, Sollemniacense Monasterium annis circiter septem ac triginta gubernarunt, agemus enim post triennium de Gundeberto Childomari successore.

XXIV. EPISCOPI SILVANECT. Ad hunc annum peruenit Autbertus Episcopus Siluanectensis, si sedit annos vnum & quinquaginta, vt Carolus Iaulnæus [b] in Historia Siluanectensium Episcoporum scribit. Rebus humanis ereptus est maior nonagenario, colitur quinto Idus Februarij, qui dies obitûs fuit. Illius Reliquiæ in Ecclesia Collegiata sancti Reguli prope maius altare custodiuntur. Amandus in Episcopatum successit sanctitate quoque conspicuus.

[b] Ad an. 646.

XXV. SACERDOS FIT DIACONVS. Sacerdos, de quo sæpè iam locuti sumus, his circiter temporibus ad Diaconatum promotus est, cùm annos natus esset viginti quinque, si benè super illius ætate iam ratiocinati sumus. Ordinatus est à Capuano Episcopo Cadurcensi, sub cuius disciplina pueritiam & adolescentiam omnibus virtutibus excoluit. De illius Diaconatu & Monachatu sic Auctor vitæ. *Capuanus Episcopus per Angelicam admonitionem ordinauit eum Leuitam. Post quam ordinationem cœpit magis virtutum iubare clarescere, & Deo per mysterium Ecclesiasticum exteriùs & interiùs sedulò ministrare, & eleemosynas indigentibus largiùs erogare. Erat per idem tempus in præfato vico Calabro Cœnobium, in quo quadraginta & ampliùs Monachi morabantur, quibus dilectus Domini Sacerdos de propriis facultatibus sedulò ministrabat, & renouatâ ibi primùm Basilicâ, longâ iam vetustate penè consumptâ construxit ibidem habitacula Monachis apta. Contulit etiam eidem Cœnobio præfatum vicum Calabrum cum appendiciis suis. Cùm autem quadam die ex more prostratus oraret, emissa est vox diuina ad eum dicens. O dilecte meus Sacerdos, ingredere Cœnobium nihil metuens, quia in ordinem Religionis Monasticæ elegi te, & quoniam te vas sanctificatum ab ipsis cunabulis exhibuisti mihi, Angelicam custodiam deputaui tibi. Ad hanc vocem cœpit continuò magnus Leuita Sacerdos Deo gratias agere, eò quòd ab eo meruisset cælitus confortari,*

tari, assumptóque Religionis habitu, propositi sui normam perfectè custodiuit in mentis puritate & morum honestate, ieiuniis & lectionibus sanctis intentus. His operibus & humilitatis priuilegio pollens, sub Abbatis regimine per septem circiter annos ante Presbyteratus ordinem Domino militauit.

AN. CH. 695.

DEINDE MONACHVS.

696. CHILDEBERTI III. R. 2.

ANNVS CHRISTI 696.
CHILDEBERTI III. R. 2.

I. ANNO Christi sexcentesimo nonagesimo-sexto, qui bissextilis fuit præditúsque literis Dominicalibus B & A, Suibertus Episcopus Ecclesiam *in Malsen* octauo Kalendas Octobris, die Dominico dedicauit. In narratione, quam vulgatus vitæ Scriptor iniit, duæ res occurrunt corrigendæ, quia nec præsens aderat Marcellinus, qui multò seriùs in Galliam venit, nec ætate sancti Suiberti audiebantur nomina Hollandiæ & Brabantiæ, quorum illud recentius, hoc posteà deflexum ex Bracbanto tunc vsitato. Temporibus sancti Suiberti Bracbantum eam præcipuè complectebatur regionem, quæ Schaldi Sennâque nunc concluditur, & ab Aldenarda, Gandauo, Teneramunda, Bruxellam vsque & Hallas protenditur; Flandria verò ditionem tantùm continebat, in qua visuntur hodie Brugæ, Slusa, Dammum, Ardemburgum, Middelburgum & Isendicum. In dubium haud vocamus, quin Suibertus Bracbantum ac Flandriam adierit, necnon tractum illum cui posteà nomen Hollandiæ inditum est. Hac obseruatione præmissâ prædictam narrationem accipe, sublato, quod è vulgato textu expungendum monuimus, Marcellini nomine. *Cùm mirificauit Dominus sanctum Swibertum prodigiis & prædicationibus, & fauor virtutum ipsius celebri rumore Frisiam, Hollandiam, & vicinas regiones illustrauit, vt non solùm idololatræ & pagani, sed & sacerdotes idolorum mirarentur & stuperent in virtutibus & actibus eius, voluit Omnipotens Deus deorum ampliùs in mirabilibus suis ipsum ante conspectum gentium glorificare. Diuinâ namque prouidente clementiâ, dum sanctus Swibertus anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo nonagesimo-sexto, octauo Kalendas Octobris dedicaret Ecclesiam in Malsen, in Comitatu Teisterbandiæ, super amnem Linghen dictum, contigit vt eodem die quidam generosus adolescens, dictus Splinterus de Andengyn, filius primiceriј de grandi vico Duerstat, volens curiosè experiri mysterium fidei Christi & præcipuè actus sancti Swiberti, de quo mira audierat, licèt ipse incredulus & fidei ignarus esset, scapham cum tribus clientibus manè horâ ferè septimâ intraret, volens videre dedicationem Ecclesiæ in Malsen, eò quòd villa Malsen distet à Duerstat ad Austrum paruo milliari. Cúmque in medio fluminis Rheni siue Leccæ esset, & lasciuè ioculando & nauigando sederet super litus nauiculæ, incumbens super mucronem suum, lapsu pedum suorum ex lubricitate nauiculæ, retrorsum cadens cecidit in aquam, quem statim vorax vnda absorbuit, & in profundum quasi lapis descendit & submersus fuit. Quod cernentes sociј & serui in eadem nauicula positi, ipsum iuuare & ei subuenire non valentes, dolore maximo consternati, vtraque litora clamoribus & fletibus repleuerunt. De cuius casu & submersione non solùm parentes & cognati dolebant, sed & luctus erat omnibus, & mœrore incredibili confundebantur vniuersi. Serui verò concito cursu fugerunt præ timore parentum & amicorum. Tandem eâdem die horâ ferè duodecimâ, à piscatoribus in sagena cum multo dolore inuentus, lamentabiliter portatus fuit in domum parentum, & licèt inflexibilis esset artubus & membris, tamen consilio flaminum idolorum, calido impositus lecto defertur ad phanum siue templum Martis. Audierant enim, quòd Christiani aliquot submersos siue subitò de-*

SVIBERTVS EP. DICAT ECCLESIAM IN MALSEN.

AN. CH. 696. CHLIDEBERTI III. R. 2.

functos in Ecclesias ipsorum portantes, vita pristina sacrificiis & precibus Episcoporum restituissent. Guntherus verò egregius miles & dominus de Andengyn, pater Splinteri submersi, properans cum familia & amicis ad templum Martis libauit funestum sacrificium mactando diuersa animalia magno deo Marti, vt pietate diuinæ potentiæ suæ vnicus filius suus reuiuiscens suscitaretur. Cúmque lugubriter mæsto & tribulato corde vsque in horam ferè secundam precibus & sacrificiis incubuissent, & nihil salutis inuenissent, desperauit de vita ipsius eò quòd nunquam audîsset priscis temporibus deos ipsorum talia peregisse. Erant autem eodem die multi Christiani in ea ciuitate, qui vt viderent finem sequebantur funus vsque in atrium phani Martis. Qui videntes inenarrabilem dolorem Guntheri & aliorum amicorum, gaudentes de impotentia deorum vocauerunt Guntherum seorsum, vt Christus ibi magnificaretur, suadentes & consulentes ei, vt celeriter pro Sancto Swiberto Christianorum Episcopo existente in Malsen, ad quem filius suus equitare proposuerat, mitteret, ipse procuidubiò precibus suis resuscitaret eum virtute Domini Iesu Christi, dummodò abrenuncians idolis toto corde crederet in ipsum. Guntherus verò his auditis, memor qualiter idem Sanctus Swibertus in eadem ciuitate captus, liberatus per Angelum fuit, & qualiter in Hagenstein cæco nato in nomine Iesu præstitisset visum, statim animatus & illectus verbis Christianorum, adiunctis sibi aliquot honestis amicis sine dilatione Malsen vsque celerrimè properauit, vidénsque Sanctum Swibertum, mox de equo desiliens, prouolutus pedibus Sancti, osculando manus eius, per ægra lachrymarum suspiria aperuit ei tristissimam mortem & submersionem vnigeniti sui, deprecans vt secum dignaretur proficisci Duerstat, & in virtute salutiferi nominis Iesu, veri Dei Omnipotentis, resuscitare filium suum, pollicens se cum omni familia sua & cognatis crediturum & sacrum Baptisma percepturum. Sanctus verò Swibertus ipsum humaniter eleuans & honorificè suscipiens benignè consolabatur, & licèt condoluit lamentabilibus vocibus & gemitibus ipsius, tamen Deum tentare super huiuscemodi facto grandi formidans se piè excusauit. Miles verò denuò amplectens pedes eius, importunè precabatur, vt secum pergere dignaretur amore Iesu Christi Dei viui. Sícque victus eiulatu eius, & præcipuè precibus Werenfridi, ... aliorúmque Neophytorum ibidem præsentium, celeriter vectus curru cum sociis *venit circa horam sextam post Completorium in vicum Duerstat. Erat autem turba magna congregata ad littus Rheni siue Lecca, præstolantes aduentum Sancti Swiberti, dolentibus prophanis sacerdotibus idolorum. Igitur transmisso amne Leccâ, cum iret ad defunctum cum discipulis suis, sequenti ipsum grandi turbâ paganorum, occurrit ei domina Mechtildis mater Splinteri submersi vt insana mulier, prouolutáque pedibus eius in publica platea clamauit dicens. Serue Dei viui succurre mihi & resuscita filium meum in nomine Dei tui, credámque cum tota familia mea in eum, quia dij nostri impotentes sunt ad resuscitandum eum. Quam Sanctus Swibertus eleuans & consolans, parum ingemuit. Erat autem Splinterus submersus, denuò ex templo Martis portatus in domum patris sui, veniénsque ad præsentiam defuncti petiit vt flamines siue sacerdotes idolorum dignarentur sibi adesse, vt viderent virtutem Domini nostri Iesu Christi Dei Omnipotentis. Interim præcepit* discipulis, *deuotè orationibus vacare, Deíque misericordiam implorare, vt defunctus resuscitaretur, & ipse orauit. Vniuersâ igitur multitudine flente, cùm aliqui phanatici sacerdotes pauidi, vocati per dominum Guntherum, aduenissent, Sanctus Swibertus sonorâ voce, flexis genibus, lachrymarum imbre perfusus, clamauit ad Dominum dicens. Domine Iesu Christe, qui refugium factus es nobis, inclina aurem tuam ad preces nostras, vt reueletur hominibus istis gloria tua, & prædicetur & glorificetur ab incredulis nomen sanctum tuum, vt sciant quia non est vana fides nostra, nec alius Deus præter te, cuius pietas non habet finem, nec dona mensuram, & resuscita ad gloriam & honorem nominis tui hunc seruum tuum, diabolicâ fraude delusum, vt sciant quòd omnia idola, quæ pro diis colunt, statuæ sunt dæmonibus plenæ, videntes virtutem pietatis tuæ, credentes in te, saluentur. His dictis, surgens ab oratione, fiduciam magnam habens in Christum dixit. Domine Iesu Christe, mæstorum consolator, qui dixisti, [omnis qui credit in me, opera quæ ego facio, &*

SPLINTERUM AQUIS SUFFOCATUM REVOCAT AD VITAM INVOCATO CHRISTI NOMINE.

ipse faciet, & maiora horum faciet] *Domine piissime Deus, qui resuscitasti ad fletum sanctarum sororum Maria Magdalena & Martha Lazarum quatriduanum mortuum, resuscita & hunc in nomine tuo, ostendendo potentiam diuinitatis tua. Et accipiens dexteram submersi, dixit. In nomine Domini Iesu Christi crucifixi Dei Omnipotentis dico tibi, vt surgas, & viuas, & confitearis Creatorem tuum. Statim verò defunctus aperiens oculos suos, & quasi de graui somno suspirans surrexit, amplecténsque pedes Sancti cum magnis suspiriis dixit. Non est alius Deus in cælo & in terra, quàm Dominus Iesus Christus crucifixus, quem prædicat Sanctus seruus eius Swibertus, qui me suâ benignâ misericordiâ ad preces eius ab inferis & à morte resuscitauit*, &c. *Tantus in platea erat clamor paganorum, resuscitatum videre cupientium, vt Sanctus Swibertus necessitate compulsus resuscitatum vestibus indutum per manus duceret cum magna deuotione ad honorem Dei, vt à cunctis videretur. Quem viuum & ambulantem cernentes clamauerunt. Verè magnus est Deus Christianorum, qui talia per seruum suum operatus est. Factum est ergo gaudium magnum coram omnibus hæc videntibus, & magnificatum est nomen Domini nostri Iesu Christi. Eodem tempore baptizatus est Splinterus resuscitatus, cum parentibus & cognatis & aliis, numero centum viginti sex, demptis pueris & virginibus. Alterâ denique die, congregatâ infinitâ turbâ hominum paganorum, Sanctus Swibertus præmissâ oratione ad Spiritum Sanctum cum discipulis suis, vt Deus aperiret corda illorum ad spernendum idola & ad fidem complectendam, prædicando deduxit & declarauit eis transgressionem protoparentis nostri Adæ, Incarnationem Verbi Dei, diabolicam idolorum inuentionem, atque infinitam misericordiam Dei, insuper quòd æternaliter damnabuntur, qui spreto vero Deo adorant idola & sculptilia, & gloriantur in simulachris suis, ita quòd ferè pars magna ciuitatis credidit in Christum. Erat autem ciuitas, licèt pagana, sub potestate Christianorum Principum, scilicet Regis Franciæ & Pippini Ducis, & tota ferè vicinitas & prouincia Christianæ fidei subdita, vtpote Brabantia, Flandria & pars Hollandiæ, sic quòd pagani de Duerstat sæpè cum Christianis conuersati, pridem multoties multa de Christo audierant. Mansit autem multis diebus in eadem ciuitate, vigilanti instantiâ prædicando fiducialiter Christum paganis, confirmando Neophytos, itaut non solùm pagani, verùm etiam multi idolorum sacerdotes videntes cælestem gratiam & miraculi magnitudinem in Sancto Swiberto, abiecto perfidiæ velamine, baptismi gratiam ab ipso deuotè susciperent.* Præterea Swibertus Ecclesiam *in Hagenstein consecrauit in honorem Dei & gloriosæ Virginis Mariæ.*

AN. CH. 696. CHILDEBERTI III. R. 2.

II. Hoc eodem anno Wilbrordus Romæ consecratus est Archiepiscopus Frisonum decimo Kalendas Decembres. Sic enim Beda [a]. *Postquàm per annos aliquot in Fresia, qui aduenerant, docuerunt, misit Pipinus fauente omnium consensu, virum venerabilem Wilbrordum Romam, cuius adhuc Pontificatum Sergius habebat, postulans vt eidem Fresonum genti Archiepiscopus ordinaretur. Quod ita, vt petierat, impletum est anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo nonagesimo-sexto. Ordinatus est autem in Ecclesia Sanctæ Martyris Cæciliæ, die natalis eius, imposito sibi à Papa memorato nomine Clementis, ac mox remissus ad Sedem Episcopatûs sui, id est, post dies quatuordecim, ex quo in Vrbem venerat.* Eadem res à Marcellino sic refertur. *Sanctus Willebrordus ab eo*, nempe Pippino, *Romam mittitur ad Sanctum Sergium Papam, vt ibidem ab ipso Episcopus consecraretur genti Frisonum. Quod ita, vt petierat, est completum ab Incarnatione Domini anno sexcentesimo nonagesimo-sexto, anno primo Leonis Imperatoris Romanorum. Ordinatus autem fuit Sanctus Willebrordus in Ecclesia Sanctæ Cæciliæ Virginis & Martyris Archiepiscopus Frisonum in die natalis eiusdem Virginis, scilicet Cæciliæ.* Anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quinto Iustinianus, vt Annales Græcorum tradunt, pulsus est in exilium à Leontio, cùm annum in Imperio decimum ageret, cœperat enim imperare mense Septembri, anno Christi sexcentesimo octogesimo-quinto, vt ex Bedâ [b] & Anastasio [c] probauimus ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum [d], cùm de Wilbrordi sociorúmque profectione ex Anglia in Frisiam verba faceremus.

WILBRORDVS ORDINATVR EPISCOPVS FRISONVM.

[a] Lib. 5. c. 12.
[b] Lib. 5. c. 7.
[c] In Ioann. 5.
[d] Num. 5.

AN. CH. 696. CHILDEBERTI III. R. 2.

Leontius, quem Marcellinus Leonem vocat, exauctorato Iustiniano Augustum se dixit, & primus illius Imperatoris annus non malè comparatur cum hoc anno, Christi sexcentesimo nonagesimo-sexto, quo Willebrordus Romæ consecratus est Frisiorum Archiepiscopus die Sanctæ Cæciliæ sacrâ.

III. ALDETRVDIS ABBATISSA MALBODIENSIS OBIT.

Hoc eodem anno, Aldetrudis Abbatissa, cùm Malbodiense Monasterium annis duodecim prudentissimè rexisset, migrauit ad Deum quinto Kalendas Martias, quo die colitur. Sanctæ Aldegundis materteræ suæ Reliquias ex Curte Solra Malbodium transtulerat Idibus Nouembris, anno Christi nonagesimo supra sexcentesimum, vt suo loco probauimus. Altera Translatio, aut potiùs Reliquiarum in aliam capsam repositio contigit octauo Idus Iunias, anno Christi millesimo centesimo sexagesimo-primo, Indictione nonâ. Tertia facta est anno Christi millesimo quadringentesimo tricesimo-nono, Indictione secundâ, feriâ tertiâ Pentecostes, septimo Kalendas Iunij, statutúmque est *huiusmodi Translationis solennia celebrari in memoriale perenne feriâ tertiâ in festis Pentecostes, quocumque tempore euenerit*, nunc tamen Idibus Nouembris officio duplici secundæ classis Malbodij celebratur, nullâ factâ primæ Translationis memoriâ. Præter has Translationes, decimo-quinto Kalendas Nouembres, quo beatus Lucas Euangelista colitur, fit commemoratio sanctæ Aldegundis ob eleuationem aliquam vel Translationem quæ illo die facta creditur. Fortassis eo tempore quo Nortmanni Galliam Belgicam infestabant, aliò asportatum sanctæ Virginis corpus, ac deinde relatum eo die. Ab illa coniectura non abit quod in manuscripto Martyrologio Monasterij sancti Maximini quarto Idus Iunias habetur, *eodem die remotio Aldegundæ Virginis*. Hæc de Translationibus sanctæ Aldegundis obiter & per antecessum dicta sufficiant. In Cœnobij Malbodiensis administrationem sorori suæ Aldetrudi successit Madelberta, quæ Malbodij sub sanctæ Aldegundis materteræ disciplina æquè adoleuerat.

S. ALDEGVNDIS TRANSLATIONES VARIÆ.

MADELBERTA ABBATISSA.

IV. CLODVLFVS EPISC. METENSIS OBIT.

Clodulfus Metensis Episcopus, cui Codex sancti Symphoriani tribuit annos Pontificatûs quadraginta cum diebus viginti, migrauit ad Deum hoc eodem anno, sexto Idus Iunias, quo die colitur in Tabulis Ecclesiasticis. Obiit paulò minor nonagenario, & iuxta patrem Arnulfum sepultus fuit in Æde, quæ primùm sancti Ioannis Euangelistæ, ac Sanctorum Apostolorum, deinde eiusdem sancti Arnulfi nomen accepit, vt alio loco iam obseruauimus. Eodem Clodulfo Episcopo & Theodorico Tertio Rege, post annum Christi sexcentesimum septuagesimum-quintum superstes floruit Metis sancta Waldrada Monasterij sancti Petri prima Abbatissa, de qua Martyrologium Benedictinum tertio Nonas Maij, nósque per antecessum Tomo secundo ad annos Christi sexcentesimum decimum [a] & sexcentesimum decimum-quartum [b].

[a] Num. 14.
[b] Num. 12.

V.

Sancto Arnulfo, priusquàm in Episcopum Metensem assumeretur, ex Doda vxore legitima nati sunt duo filij Clodulfus & Anschisus siue Ansigisilus. Lege quæ Tomo secundo dicta sunt ad annum Christi sexcentesimum septimum [c]. Horum filiorum natu maior erat Clodulfus, minor Anschisus. De vtroque enim Paulus Diaconus in libro de Metensibus Episcopis ita scribit. *Tunc maior filius, id est Chlodulfus*, &c. *At verò minor filius, id est Anschisus*, &c. In variis Genealogiis sancti Arnulfi, quas Marcus Antonius Dominicyus operi suo de Ansberti familia rediuiua subiecit, Clodulfus seu Flodulfus Anchiso fratri semper præponitur. In omnium antiquissima, quæ penes Hieronymum Vignierium nostræ Congregationis Presbyterum olim fuit, hæc leguntur. *B. Arnulfus genuit Flodulfum, ... & Anchisum. Flodulfus genuit Martinum, quem interfecit Ebroinus Ercriaco Palatio: posteà verò diuinâ fauente gratiâ electus Episcopus & ordinatus est. . . . . . . Anchisus Dux genuit de Begga sorore S. Gertrudis Pipinum seniorem & Ducem*, &c. Auctor ætatem suam in fine sic indicat. *Carolus Senior & Dux genuit Pipinum, quem Stephanus Romanus Pontifex consecrauit & vnxit in Regem, qui hodie fæliciter*

[c] Num. 20.

FRATER FVIT ANSIGISILI.

regnat. In alia Genealogia, quæ descripta est ex Codice sancti Germani à Pratis & in Carolo Magno desinit, hæc habentur. *Domnus Arnulfus genuit Flodulfum & Anchisum, Flodulfus diuinâ annuente gratiâ Episcopus ordinatus est, Anchisus genuit Pipinum*, &c. Consentit & Genealogia, quæ descripta est ex Codice San-Victorino & ad annum Incarnationis octingentesimum vndeseptuagesimum perducitur. *Arnulfus genuit Flodulfum . . . . & Anchisum fratrem eius . . . . Flodulfus genuit Martinum, quem interfecit Ebroinus in Erciaco palatio. Anchisus Dux genuit Pipinum Seniorem & Ducem*, &c. AN. CH. 696. CHILDEBERTI III. R. 2.

VI. Paulus Diaconus libro iam citato, vt Anschisi posteris, præcipuè Carolo Magno eius abnepoti adularetur, narratiunculam videtur finxisse, quâ laudauit Anschisum, Clodulfum vituperauit. De vtriusque natalibus sic primùm disseruit. *Venerandus iste vir*, nempe Arnulfus, *iuuentutis suæ tempore ex legitimi matrimonij copula duos filios procreauit, id est, Anschisum & Chlodulfum.* Deinde paucis interiectis hæc subiunxit. *Cùm igitur hos duos, de quibus præmisimus, venerabilis Arnulfus filios haberet, quoniam erat misericors, & ad pietatis opera semper intentus, vtrisque filiis suis cœpit suadere, vt ei assensum præberent, quatenus omnes suas facultates ad vsus pauperum dispertiret. Tunc maior filius, id est, Chlodulfus, se hoc posse facere, id est, vt portionem sibi debitam pater largiretur, omnimodis denegauit. At verò minor filius, id est, Anschisus, fidens de Christi pietate sibi pluriora condonari, ad omnia quæ pater vellet se libenter obedire promittit. Agit venerandus pater gratias filio, & prædicit ei pluriora eundem quàm reliquerat habiturum, insuper benedixit eum, eiúsque cunctam progeniem nascituram in posterum. Factúmque est. Nam & pluriores Anschiso, quàm reliquerat, diuitiæ accesserunt; & ita in paterna est constabilita benedictio, vt de eius progenie tam strenui fortésque viri nascerentur, vt non immeritò ad eius prosapiam Francorum translatum sit Regnum.*

VII. PATER MARTINI DVCIS. Ex plerisque prædictarum Genealogiarum liquet Clodulfo, priusquàm Metensis Episcopus fieret, ex legitimo matrimonio filium fuisse, nomine Martinum, qui, post Wlfoaldi Maiorisdomûs mortem, maximam apud Austrasios auctoritatem cum Pippino fratre patrueli nactus est, vt ex tertio Fredegarij Continuatore [a] constat. Hic enim suam de Francorum Gestis narrationem sic inchoauit. *In Austria quoque mortuo Vulfoaldo Duce, Martinus Dux, & Pippinus filius Ansigisili quondam Franci nobilis, dominabantur.* Ab illo Martino, quem Ebroinus anno Christi sexcentesimo octogesimo per dolum interemit, nonnulli Hugonem Capetum oriundum putant, sed multò probabilior est eorum sententia qui Martinum prole caruisse censent.

[a] Cap. 97.

VIII. PIPPINVS ET PLECTRVDIS SARCHINIVM PROFECTI ORATIONIS CAVSA. Sub hoc tempus, Pipinus Maiordomûs Sarchinium cum vxore Plectrude venit *orationis causâ*, quoniam illic ad sancti Trudonis sepulchrum multa fieri miracula resciuerat. Ea de re sic loquitur Donatus Diaconus à nobis sæpè laudatus, vbi de Gestis beati Trudonis disseruimus. *Pipinus inclitissimus Maiordomûs, filius Ansigisi, cùm crebrescentem famam de sancti Trudonis virtutibus audisset, vt erat religiosissimus Princeps, ad tumulum ipsius, orationis causâ venit. Qui statim, vt erat prudentissimus, diuinæ ibidem virtutis præsentiam adesse cognoscens, illicò deuotissimo mentis affectu tradidit ad tumulum ipsius quicquid habere visus est in villa quæ cognominatur Ochinsala, & in altera villa quæ dicitur Ham. Inclitissima quoque coniunx ipsius Plectrudis pro æternæ vitæ commercio altare in honore sancti Petri argento & auro fabricare præcepit.* In Monasterio Sarchiniensi tunc degebat Beregisus Presbyter, quem Pippinus & Plectrudis secum abduxerunt, & familiarissimè permultos annos in suo retinuerunt comitatu, donec ei locum, vbi Cœnobium erigeret, in Arduenna sylua tradiderunt. Adstipulari non possumus Fiseno [b], qui Beregisum, eò quòd animum Pippini Principis à pristina paulatim pietate desciscentis offendisset, honestæ missionis prætextu procul ablegatum scribit, ídque Plectrude à marito nondum repudiatâ contigisse prædicat. Beregisus enim Pippino ac Plectrudi maximæ semper venerationi fuit, erátque adhuc in eorum comi- INDE SECVM ABDVCVNT BEREGISVM PRESBYTERVM.

[b] d. 2. Octobr. n. 1.

AN. CH. 696. CHILDEBERTI III. R. 2. tatu, quando consilium inierunt de condendo Monasterio, cuius curam administrationémque ipse suscepit, vt dicemus infrà.

IX. DESIDERIVS EP. EBROICENSIS. VEXAT LEVFREDVM ABBATEM. Desiderius Ebroicensis Episcopus initio sui Pontificatûs vexauit Leufredum Abbatem, qui Monasterium in eadem Diœcesi construxerat. Qua de re sic in eiusdem Leufredi vita vetus Anonymus, quem Vincentius Barralis in Chronologia Lerinensi publicauit. *Per idem tempus Pontificatum Ebroicensis Ecclesiæ Desiderius agebat, à qua non longè, duabus scilicet leucis ipse locus,* nempe Monasterium à Leufredo ædificatum, *distabat. Qui cùm opinionem viri Dei audisset, & quia plures ab ipso, lumine veritatis accensi, vitam Apostolicam sequerentur, zelo inuidiæ superatus, quòd in Diœcesi sua talia agere præsumpsisset, quadam die, conscenso equo, assumptis Officialibus suis, ad cellam viri Dei perrexit. Ventum est ad locum, & subitò virum Dei iniuriâ verborum exacerbauit. Sed cùm ad hæc patronus noster immobilis perduraret, & patientiam fortiter conseruaret, magis ac magis Episcopus exagitatus furore imperat suis, vt eum in equum leuarent, cùm ipse vir Domini iam decreuisset nunquam equum ascendere. Cùmque pariter ambularent, & eum Episcopus ad ciuitatem perducere conaretur, vt ibi in eum quæcunque vellet liberiùs exerceret, necdum milliarium à cella hominis Dei compleuerant, cùm subitò equus, cui vir Dei sedebat, in terram concidit, & dirupta sunt omnia viscera eius. Mirantibus cunctis Episcopus nimio terrore consternatus est,* RESIPISCIT. *atque leuitatem suam admodum reprehendit, quod virum Dei lædere præsumpserit. Sicque ad genua eius prouolutus, indulgentiam postulauit. Cui vir Domini memor orationis Dominicæ placidè omnem iniuriam remisit. Pontifex autem cum summa veneratione & obsequio, eum ad Cellam suam redire fecit. Vbi posteà diuino adiutorio comitatus per multa annorum curricula, & verbo fidei claruit, & miraculis coruscauit.*

X. Agathius, qui secundùm nostram computationem anno Christi sexcentesimo vndenonagesimo Carnotensem Episcopatum suscepit, & ex Sammarthanorum sententia sedebat anno Christi sexcentesimo nonagesimo-tertio, multi Nomenclatores [a] annos septem in Pontificatu tribuunt. Eius igitur obitus hoc anno consignandus. Porrò iacet in Abbatia Sancti Carauni. Sepultus ibi fuit ab Abbate Simone, qui Monasterium ab anno Christi sexcentesimo octogesimo-septimo regebat. Successit in Episcopatum Leobertus, qui iuxta veterem Codicem, quem Sammarthani laudant, sedebat *anno* 706. gessitque Pontificatum annis decem, vt ex multis Auctoribus suo loco probabimus.

[a] Democh. Rolliard. Chenut.

EPISCOPI CARNOTENSES.

XI. ALETENSES ET LEXOBIENSES. Episcopatus Aletensis, cùm post Valterij mortem menses aliquot vacasset, Antistitem hoc anno habere cœpit Cadocanamum seu Cadocauanum, qui Pontificales Infulas annis tredecim gessit, vt Auctor Armoricæ Sanctæ testatur. Obiit hoc anno in eadem Prouincia Dionysius Lexobiensis Episcopus, quem idem Auctor annos tres & quadraginta sedisse scribit.

XII. RIGOBERTVS FIT ABB SITIVENSIS. Hoc anno Bertinus Abbas Sitiuensis Rigobertum sibi substituit, & Abbatem esse iussit. Lege Malbrancum [b]. Hic Rigobertum laudat vtpote multâ ætate multísque virtutibus prouectum, cuius industriam ac sedulitatem in arduis etiam negotiis promouendis experti sæpenumero fuerant Ascetæ Sitiuenses. Eodem verò tempore quo Bertinus Sitiuense regimen abdicauit, abdicauit & Woromholtanum, cui Winnocum præfecit. Huic sententiæ refragantur Acta Sancti Winnoci, quorum Auctor [c] in hunc modum scribit. *Cùm sæpè memorati tres viri*, Quadanocus, Ingenocus & Madocus, *extremum clausissent diem, perpetuam translati in requiem, Sanctus Bertinus virum Dei* Winnocum *gregi Monachorum voluit præesse, quippe qui iam humiliter subesse didicerat. Erat ille quidem antedictis tribus viris ætate minor, sed non inferior sanctitate. Adeò enim in præcedentium Sanctorum vestigiis institit, vt in nulla eum virtute posteriorem Ecclesia miraretur.* At Iperius Abbas [d] prolata in medium Heremari donatione, de qua locuti sumus anno superiore,

[b] Lib. 4. c. 43.

[c] Ap. Sur. d. 6. Nou.

[d] Ap. Miræum in Origin. Benedictin. c. 31

statim hæc subiicit. *Illi conuenticulo beatus Pater Bertinus sanctum concessit præesse Winocum, vbi, multis miraculis concomitantibus, Domino fine tenus inseruiuit.* Quibus verbis hic Auctor Winnocum Abbatem sub ipsa Cœnobij primordia statuit. De Quadanoco, Ingenoco & Madoco, quos Monachi Bertinenses Beatis annumerant, nihil ampliùs recurret. Vtrùm quis eorum an ipse Winnocus, priusquàm Abbatem induerit, ceteris apud Grunebergam & Woromholtum præfuerit, apud Scriptores hodie controuertitur. Ea de re silent antiqui. Winnoci causa potior videtur, quia posthabitis aliis, vt Abbatis officio fungeretur, electus est à Bertino.

AN. CH. 696. CHILDEBERTI III. R. 2. WINNOCVS WOROMHOLTANVS.

XIII. DESCRIPTIO SECESSVS BERTINIANI.

De Bertini Secessu sic Malbrancus [a]. *Bertiniani secessûs luculenta indicia permanserunt. Ab Orientali parte etiamnum visitur descendentibus è maioris Basilicæ postico illustre sacrarium B. Mariæ nuncupatum, quod etsi propter descensum in cryptæ aut hypogæi morem abeat, tamen luminis affatim ex subsequente area liberiore excipit, vnde apparet quantùm ad recentiorem fabricam aggesta tellus. Visitur etiam ad dexterum latus proportione ad sacrarium illud habitâ, quasi paruuli Cœnobij simulachrum, non sine peristylio & dormitorio conclaui. Et hæc omnia antiquam Bertini redolent structuram aut potiùs structuræ modum: eam autem diu ante hanc initam solitudinem exædificasse, veterum monumentis traditur, cùm D. Audomarum Beatissimæ Virgini sacrasse perhibeant: vnde iam multos annos stetisse oportuit, &c. Ergo verisimile est quandoque Bertinum, cùm per serias occupationes liceret, eò se recepisse, & liberiorem commentationis auram captandi gratiâ, quasi à forensi tumultu respirasse. Putem ergo iuxtim illic prodigiosam illam stetisse nauim* [b], *ibidémque pronuntiatum vaticinium. Hæc requies mea, &c. Namque Bertinense Monasterium, quantum quantum est, penè meram paludem fuisse ex antiquorum scriptis sit exploratum, vt immensam terræ vim aggerere fuerit opus, tum vt ad figendum domicilium esset accommodatum, tum vt ad corpora tumulanda aptaretur. Cùm verò ipsius ædiculæ situs reliquis anterioribus partibus longè sit demissior, quid mirum si eò nauigium pertigerit, cùm à paucis seculis & illa & superiores partes adhuc quidpiam madidi retinent. Deinde moris fuit antiquis, loci miraculis affecti memoriam sacrariolo perpetuam ad posteros transmittere. Subiit ergo Præsul amantissimam cellam, & eò lubentiùs, quo Virginem matrem illic daretur colere & venerari, cui velut eximiæ patronæ se totum addixerat. Volupe fuit eâ meditatione pascere animum, quæ res cum filio Iesu transactas repræsentaret, seu quæ gaudium illi è suauioribus incunabulis, seu quæ dolorem ex inflictis insonti pœnis, seu quæ gloriam è cælestibus ac diuinis pepererunt. Hinc Bertinianis postmodum familiare ac solemne fuit Virginem orbibus diuersa illa mysteria complectentibus, vti etiamnum cernitur, circumcinctam depingere. Ad illud igitur sacrarium velut alter Samuel cubitare solitus, orationis magis quàm somni memor, partem exiguam nocturnæ corporis quieti tribuebat. Eâ ratione cælestem illam & optatam, quâ toties per grauissimas Cœnobij occupationes fraudabatur, requiem pabulúmque sibi visus est quodammodo resarcire. Etiam testati sæpiùs non Bertiniani modò sed & externi se illa in ædicula, quàm alibi, maiori religionis sensu fuisse delibutos.*

[a] Lib 4. c. 43.

[b] Vide an. 639. n. 5.

XIV. LVGLIVS ET LVGLIANVS FRATRES.

Inter vltima opera, quæ Bainus Taruannensis Episcopus in sua Diœcesi confecit, antequàm curâ Pontificatûs abdicatâ sponte Monachus apud Fontanellam sub Abbatis Hilberti disciplina fieret, collocanda est sepultura, quâ Sanctos Luglium & Luglianum hoc eodem donauit anno, quo Rigobertus & Winnocus facti sunt Abbates, ille Ascetarum Sitiuensium, hic Woromholtanorum, vt Iacobus Malbrancus in tabula testatur Chronologica, quam Tomo primo de rebus Morinorum præfixit. Ferreolus Locrius perperam ait Luglium & Luglianum anno Christi septingentesimo floruisse, Bainus enim, à quo sepulti sunt, Episcopatum priùs dimisit, Eorum vitas edidit Andreas *Herbi* Canonicus Attrebatensis. Ex illis autem Auctoribus decerpsimus, quæ visa sunt ad institutum nostrum pertinere.

XV.

De Luglij & Lugliani aduentu in Franciam sic Locrius [c] in Chronico

[c] Ad an. 700.

AN. CH. 696. CHILDEBERTI III. R. 2.

Belgico. *Florent sancti Luglius & Luglianus, Hybernorum hic Rex, iste Archiepiscopus; qui Theodorico Baino Morinorum Episcopo sedente, Religionis ergò, patriâ emigrantes, Bononiam appulerunt, vbi signis variè & splendidè editis Ternannam concedentes, eandem ab incendio mirabiliter eripuerunt.* Ista fusiùs pertractat Malbrancus libro quarto [a] de Morinis, nec omittit Euentinum Bononiæ illuminatum fuisse insigni miraculo, cùm à natiuitate cæcus esset. Rei adeò mirabilis mentio fit in quadam Prosa, quam prædictus Locrius à Canonicis Lilerianis sic recitari solitam scribit Euentini nomine in Ementinum mutato.

[a] Cap. 39.

Propter Dei salutare
Transierunt ambo mare,
Relinquentes Patriam.
Verbum Dei prædicantes,
Atque signis coruscantes,
Venerunt Boloniam.
Per hos mare serenatur,
Ementino lumen datur,
Et infirmis sanitas.
Horum prece liberatur
Ab igne, quo cremabatur
Morinorum ciuitas.

XVI. Pij fratres Bononiâ egressi Taruannam versùs iter prosecuti sunt, plebe Cleróque comitantibus ad quartum ab vrbe lapidem, *vbi modò mons Hulinus conspicuus est.* Animos Bononiensium adeò affecerant cæco illuminato. Populum Taruannensem in admirationem haud minorem rapuerunt igni extincto & salute ciuitati tanto miraculo partâ, sed ne conspectui paterent Taruannensium, de quibus tam benè meriti erant, appetente Aurorâ profugerunt. Lege Malbrancum. *Ad vallem, quæ Scyredala dicitur,* vt apud Locrium Auctor vitæ tradit, *quatuor ab vrbe Morinorum Ternanna interpositis miliaribus, cantando per deuia nemora & inculta loca peruenerunt. Illis verò diebus, totius Morinensis Pontificatûs territorio à Wandalorum exercitu depopulato* (Wandalorum nomine quoslibet hostes Christiani nominis illuc appulsos intellige) *rari remanserant coloni, & qui supererant, magis in latrocinio, quàm in terra cultura, corpora sua exercebant. Tunc temporis enim tres fratres, latrocinio insignes in prædicto territorio habitantes, vnus videlicet Bono apud Butnetum *, alter verò Esceelmus iuxta Fracfagium * habitans, tertius scilicet Berengerus secus villam Percetum * nomine refugium habens, in saltibus satellites plurimos habebant. Quos die ac nocte ad custodienda nemora, & viarum transitus mittebant, vt pertranseuntes vestibus & aliis, quæ ferrent, despoliarent.* De tribus hisce fratribus, Bouone, Esceelmo siue Hescelino, & Berengero siue Berengario, qui sanctos Luglium & Luglianum in Diœcesi Morinensi interemerunt, teste eodem Locrio [b] mentio fit in monumentis manuscriptis Aroasiensis * Monasterij, quod *ad Truncum Berengarij circa annum Dominicæ Incarnationis* 1090. *in sylua Aridagamantia* conditum fuit, atque ex illius Cœnobij situ liquet impios illos fratres non intra Diœcesim tantùm Taruannensem, sed etiam per finitimas sua latrocinia suámque malitiam exercuisse. Textus Arosiacensium monumentorum talis est. *Is locus super stratam publicam constitutus, in siluâque Aridagamantia situs, quæ quidem silua à Castro quod Encra dicitur vsque ad fluuium Sambræ tunc temporis continua protendebatur, olim spelunca latronum fuerat, vnde & hunc quidem Truncum Berengarij, ab eiusdem nominis latronum principe vulgò denominant, pro eo quòd post mortem eius solitos esse ferunt satellites eius trunco quem cauauerant, captos à se quoslibet præsentare, infra quod quidam ex ipsis, quasi idem Berengarius loquens, captiuis summam redemptionis imponebat, quam nulli minuere vel mutare liceret. Sed in Historia Passionis sanctorum Luglij & Lugliani Hibernensium, perspicuè scriptum legitur, quòd iidem sancti per*

INCIDVNT IN LATRONES.
* Bunet.
* Frefay.
* Persy.
[b] Ad an. 1090.
* Arroüaise.

per has regiones transeuntes, per manus impiorum, predicti videlicet Berengarij & fratrum suorum Bouonis & Hescelini, & eorum complicum Martyrio fuerunt coronati. Sed quia hoc scelus in pago Teruanensi fuisse asseritur perpetratum, luce clariùs apparet eosdem impios non in hoc tantùm loco, sed in finitimis etiam circumquaque locis, & maximè per stratas publicas longè latéque discurrentes, quamdiu licuit, suam exercuisse & protelasse malitiam. Malbrancus obseruat Butnetum, vbi Bouo domicilium fixerat, hodie Lilerium * vocari, & modò *Bunet* syluulæ ad Lilerium nomen adhuc esse.

AN. CH. 696. CHILDEBERTI III, R. 2.

* *Lilers.*

XVII. Sanctorum Luglij & Lugliani Martyrium ac sepulturam idem Malbrancus sic describit. *Tergemini fratres*, Bouo, Esceelmus & Berengerus, *bipedum nequissimi, vt viros*, nempe Luglium & Luglianum, *in proclinia tendentes conspexere, oppidò inter fruteta latitantes, dum propiùs accedant, opperiuntur. Intereà germani de his nihil anxij, Psalmodiæ solito alacriùs incumbunt. Detectis prædonum ambagibus, protinus non modò corporis exuuias, sed corpus ipsum & animum pro Christi nomine profundere se paratissimos exclamant. Non ea mens ac fortitudo comitibus fuit, sed panico quasi terrore omnes correpti, fugâ sibi consulunt, vnum solummodò Erkenbodum*, de quo non semel locuturi sumus, *infidi facinoris conscientia pupugit, & actutum eò loci restituit, quo Regios fratres parum amanter deseruerat. Nunc audentiùs exponit pectus aduersum, quo transuerberato concidit, creauítque sicariis illis vita deperdita cogitationem. Verùm non abierat illa, quin viuidi oculi per dumorum cancellos attentè prospectant, quid rerum cum Luglio & Lugliano agatur. Iam ad finem tendebat Psalmodia, & in hunc Versum ardentiùs,* [*viuet anima mea & laudabit te,*] *cùm ecce gladio plectuntur, spoliantur vitâ & vestibus, proiecto in lacunam vtriusque corpore ac sine honore relicto. At impunè non abierunt immanes illæ tigrides. Qui primarius auctor ac lethi ipsius opifex cacodæmonem sensit in præcordia immitti, distendi membra, viscera dilacerari, & ne quid ærumnoso deesset, vltrices ipsæ feræ inuolant, & fœdum in modum artus discerpunt deuorántque; procul hinc procul diffugere commilitones, ne eodem malorum agmine inuoluantur. Quare saucio Erkenbodo est facta potestas sancta corpora componendi, nulla ei de vulnere grauissimo cura, crura trahit animosiùs, & multo cespite ex obuiis educto geminam illam victimam adoperit. Tanta eum salutis suæ fiducia tenet, vt illic totam noctem exigere, & quorumcumque, seu ferarum, seu prædonum, impetus sustinere minimè detrectet. Atque hoc præclaro spectaculo magis animatur. Angelica turma è cælo quasi per scalam Iacobicam ad visenda corpora procliuis tendit, & obsequiosi spectabundo luminis splendore collustrat. Verùm ex immani imbrium superfusione ita intumuit vallis, vt aquis torrentis in morem sibi alueum penè Lilerium vsque inuenientibus, eò auecta fuerint Martyrum corpora; sesquileuca iter est. Res ad Bainum* Taruannensem tunc Episcopum *delata, qui ab Erkenbodo tragicæ necis seriem edoctus cum pia illuc multitudine concessit. Sacra autem pignora tumulis honorificè condita, ad Castellum suum illic in propinquo situm deportauit. Vbi verisimile est fuisse Ædiculam, vel sanè à Pontifice adiectam, ad hæc enim tempora continuò quidpiam illic sacrariolum extitit eorum nomine & honore insignitum, atque omnino existimatur Lilerium opportunâ istorum Patronorum, quos adhuc seruat, accreuisse beneficentiâ. Scilicet cùm illic nil nisi sylua, Butnetum nomine, & in eius aditu illud Baini esset Castellum, totus ille tractus à loco, vbi corpora torrens deposuit, ad Castellum Pontificium & à Castello ad Lilerium hodiernum multis domiciliis cœpit excoli. Locus plunialis inundationis corpora excipiens, etiam sacrarium excepit, in quo à profunda maiorum ætate semper degit Anachoreta, testis plurimarum, quæ adhuc in febrientibus maximè contingunt, sanationum, & Heuronuille nominatur olim Herronuilla ex antiquo Theutonum etymo Dominorum villam significante, quòd Principum illic reperta corpora.* Huc vsque Malbrancus, qui Tomum primum de Morinis anno Christi millesimo sexcentesimo vndequadragesimo publicauit.

MARTYRIO CORONANTVR.

XVIII. Festum Sanctorum Luglij & Lugliani solemne est apud Lilerienses decimo Kalendas Nouembris. Id testatur Ferreolus Locrius in Chronico Bel-

AN. CH. 696. CHILDEBERTI III. R. 2.

gico [a]. Luglium Episcopum fuisse in Hybernia putamus, sed nec eum Regis filium nec eius fratrem Luglianum illius Insulæ Regem arbitramur. Ambos fratres & ex primaria Hyberniæ nobilitate progenitos existimamus, vt & alios plerosque Sanctos Hyberniæ, quos Acta vel Regum filios vel Reges appellant. Erkenbodus siue Erkenbodo, qui Sanctorum Luglij & Lugliani Martyrium Baino Taruannensium Episcopo narrauit, Asceta Sitiuensis posteà factus est, tum Abbas eiusdem loci, postremò Taruannensis Episcopus, vt suis locis dicturi sumus.

[a] Ad an. 1470.

ERKENBODVS FIT MONACHVS SITIVENSIS.

XIX. LEVDEMARVS ABB. ORBACENSIS. SVO RESTITVITVR MONASTERIO.

His circiter temporibus, cùm Francorum Monarchia penes Childebertum Regem erat, penes Reolum Episcopum Remenses Infulæ, Leudemarus Orbacensis Abbas in Diœcesi Suessionensi, quem Odo quidam Monasterio expulerat, suo Cœnobio restitutus est à Childeberto Rege, vt hæc Flodoardi [b] verba testantur. Leudemarus *rexit idem Monasterium* Orbacense *donec vixit. Nam licèt ab Odone quodam fuerit expulsus, à Childeberto tamen Rege posteà restitutus est.* Superstes vixit Reolo Episcopo, cuius obitus in annum Christi vndeseptingentesimum incidit.

[b] L. 2. c. 10.

XX. CHILDEBERTVS R. MVNIFICVS ERGA ECCLES. S. LVCIANI.

His quoque circiter temporibus, cùm Childebertus Rex toti Franciæ dominabatur, idem Childebertus & Constantinus Bellouacensis tunc Episcopus Castrum de * Bubulis cum Ecclesiis eiusdem loci, Sancto Luciano Martyri, qui Bellouacensibus Euangelium primus annuntiauit, insigni munificentiâ tradiderunt. Huius donationis meminit Guido Bellouacensis Episcopus in literis datis *ciuitate Beluacus, anno Incarnationis Dominicæ millesimo septuagesimo-quinto, regnante Philippo Rege, Indictione decimâ, epactâ primâ.* Initium tale est. *In nomine Sanctæ & Indiuiduæ Trinitatis. Ego Guido Beluacensis vrbis, gratiâ Dei, Præsul ad omnium incitamentum bonorum nostris acta temporibus, fidelium notitiæ manifestare curaui. Quia enim sanctam Dei Ecclesiam verbo & exemplis interiùs ædificare, rebus & alimentis exteriùs iuuare, possessionibus augmentare, ablatis redintegrare debemus, oportet vt & his indesinenter insistamus, & istis illa non amittamus. Vnde cùm domnus Hugo Comes de Domno * Martino ex Ecclesiis de Bubulis, quas iniustè tenuisse fatebatur, nostram adisset præsentiam, quàm salubriùs eius animæ consulere potuimus, nos consuluisse credimus. Sanctus namque Martyr Lucianus easdem Ecclesias cum omni ipsius Castri integritate ex dono Childeberti Regis & Constantini Beluacensis Episcopi sibi concessas dudum possederat. Sed postmodum barbarorum incursione, & impiorum, id est, Hastingorum, peruasione cuncta perdiderat. Quod ego pertractans, vt iniustè ablata & peruersè retenta sancto Martyri redderet, illicò consului & persuasi. Qui nostri consilij iussis obtemperans Domnum Theobaldum Monasterij sancti Luciani Abbatem adiit, suam suorúmque iniustitiam Antecessorum recognouit, & ipsas Ecclesias laudantibus Canonicis, quos ibi posuerat, iussu nostro & concessu Clericorum nostrorum cum omnibus appendiciis suis sancto Martyri tradidit.* Literas integras Petrus Louuetus [c] in Historia Bellouacensi & Antonius Loiselius inter probationes eidem Historiæ subiectas descripserunt.

* *De Bulles.*

* *Dammartin.*

[c] Lib. 2. c. 17.

XXI. EPISCOPI BELLOVACENSES.

Post Clementem, cuius mentionem Tomo superiori non semel fecimus, in Catalogo Bellouacensium Episcoporum apud Domocharem, Loiselium, Chenutium, Robertum & Sammarthanos, vnanimi consensu sequitur Constantinus seu Constantius, quem præcitatæ Guidonis Episcopi literæ Childeberto Regi synchronum constituunt. Clementem Bellouacensem Episcopum in sancti Eligij vita memorari iam obseruarunt, Loiselius, Robertus & Sammarthani. Vitam Sancti Eligij post mortem Clotarij Tertij Regis, id est, post annum Christi sexcentesimum vndeseptuagesimum cùm totius Franciæ Monarchia penes Childericum Secundum esset, in literas retulit Audoenus Episcopus Rotomagensis, & in illa lucubratione locutus est de Clemente tum superstite, vt ex hoc textu quem ad annum Christi sexcentesimum sexagesimum [d] iam recitauimus, liquidò constat. *Basilicâ*

[d] Num. 9.

ibi constructâ, lecto mirificè exornato, condignum in æternum possidet Eligius hospitium. Quem videlicet locum Clemens Pontifex Beluacensis sub suo habet regimine. Vnde redarguas Robertum, qui de proximo Clementis successore sic scribit. *Constantius vel Constantinus ab anno* 515. *ad* 559. Demochares & Chenutius, licèt Constantinum *anno* 559 Episcopum quoque fuisse contendant, veniâ magis digni videntur, quia non aduerterunt Clementem Constantini decessorem Audoeno Sancti Eligij vitam scribenti coætaneum vixisse. Quisquis igitur Audoenum legerit, Clementem sub Regibus Clotario Tertio & Childerico Secundo, Constantinum sub Theodorico Tertio Rege floruisse fatebitur. Imò ex Guidonis Episcopi literis, quarum initium suprà descripsimus, colligere est eundem Constantinum peruenisse ad Principatum vsque Childeberti Regis, qui Tertius huius nominis fuit & ab anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quarto ad annum vsque Christi septingentesimum vndecimum regnauit. Nam Childebertus Primus & Childebertus Secundus Clemente Constantini decessore multò antiquiores extiterunt, siquidem Childebertus Primus, in cuius potestate Bellouacum fuit, ab anno Christi quingentesimo vndecimo ad annum vsque Christi quingentesimum duodesexagesimum regnauit, & Childebertus Secundus Neustriam, vbi Bellouacum, numquam tenuit, obiitque anno Christi quingentesimo nonagesimo-sexto, postquàm à Sigiberti patris obitu per annos vnum & viginti imperasset. AN. CH. 696. CHILDEBERTI III. R. 2.

Quis Monasterium Sancti Luciani condiderit, Auctores Historiæ Bellouacensis haud probant. Illud tamen à Childeberto Rege constructum, deinde à Chilperico Rege restauratum Scriptores non pauci contendunt. Vulgaris est hæc opinio, quam Robertus sic amplexus est. *Monasterium S. Luciani, Ordinis Benedictini, Diœcesis Bellouacensis, conditur à Rege Childeberto, & instauratur à Chilperico, sedente Episcopo Dodone* 20. Eadem omnino transcripserunt Sammarthani, si vicesimum locum Dodoni Episcopo in Catalogo Bellouacensium Pontificum à Roberto attributum excipias, licèt super illo numero non diffideant ab eodem Roberto, Dodonémque inter Bellouacenses Episcopos vicesimum agnoscant. Apud vtrosque vt Constantinus decimus-octauus, sic Dodo vicesimus Episcopus Bellouacensis notatur intermedio Rauigo. Atque inde constat Chilpericum Regem, quem Dodo Bellouacensis Episcopus teste eiusdem Chilperici chartâ conuenit, non alium fuisse à Chilperico Tertio, qui Regnum ab anno Christi septingentesimo decimo-quinto ad annum Christi septingentesimum vicesimum-primum tenuit. Ipsum Diploma, in quo Chilpericus Dodonem tunc Episcopum Bellouacensem laudat, integrum ad annum Christi septingentesimum decimum-sextum regnante tunc eodem Chilperico Tertio recitabimus, interim fragmentum accipe, quod rei, quam examinamus, plurimùm lucis affert. *Notum sit præsentibus & futuris, omnibus videlicet Agentibus nostri Regni, quòd olim paganis irruentibus in Francorum terras*, id est, in terras quæ Francorum posteà ditionibus accesserunt, *Ecclesiæ destructæ, Monasteria quamplurima depopulata atque vastata sunt, ad quæ readificanda cùm noster animus, si facultas adsit, promptus omnino fuerit, Domnus Dodo Belloacensium venerabilis Episcopus atque charissimus noster Ebrulphus Abbas cum aliis quamplurimis fidelibus nostri Regni adierunt Serenitatem nostram, obsecrantes, vt quandam Ecclesiam, quæ ab antiquis in honore beati Petri Apostolorum Principis & Sancti Luciani Martyris prope muros Belloacæ vrbis fuerat constructa, sed posteà quidem paganorum irruptione vastata atque destructa est, pro salute nostra & totius nostri Regni conseruatione, nostrâ munificentiâ & largitate readificare iuberemus, & eam nostrâ ditione nos & nostri successores in perpetuum tueremur. Et ideò maximè, quòd hanc eandem Ecclesiam Genitores*, id est, Antecessores, *nostri datis quarumdam suarum possessionum redditibus ad meliorem statum quondam reducere voluerunt, & eiusmodi negotij prouidentiam iam suprà nominatæ vrbis Episcopis committentes crediderunt, sed illi alia cupientes commissum hoc neglectum reliquerunt. Nos itaque ad* XXII. MONASTERIVM S. LVCIANI.

AN. CH. 696. CHILDEBERTI III. R. 2.

id peragendum inuitat permaximè, quòd, &c. *Igitur quia petitio iusta & vtilis existit, nos nostram auctoritatem præstantes, per hanc decreti nostri paginam decernimus atque roboramus, vt Ecclesia in honore beati Petri Apostolorum Principis & sancti Luciani Martyris, vbi ipse sanctus in corpore quiescit, quæ est prope muros Belloacæ vrbis, nostra liberalitatis munificentiâ readificetur & vt famulatibus Omnipotentis Domini aptetur, atque Cœnobitæ Deo famulantes ibi congregentur.*

XXIII. Chartis Chilperici Regis & Guidonis Episcopi Bellouacensis accuratè lectis examinatisque, super Ecclesia Monasterióque sancti Luciani sic pronunciandum arbitramur. Beatus Lucianus Martyrium passus est in persecutione Diocletiani & Maximiani. Pace pòst Ecclesiæ redditâ, Christiani Basilicam in honorem Principis Apostolorum & eiusdem sancti Luciani Martyris erexerunt. Hanc quinto seculo, priusquàm Bellouacum in potestatem Francorum deueniret, solo adæquarunt pagani seu barbari, de quorum irruptione in Gallias beatus Hieronymus in suis ad Ageruchiam literis ita scribit. *Innumerabiles & ferocissimæ nationes vniuersas Gallias occuparunt. Quicquid inter Alpes & Pyrenæum est, quod Oceano & Rheno includitur, Quadus, Vandalus, Sarmata, Alani, Gepides, Heruli, Saxones, Burgundiones, Alemanni & hostiles Pannonij vastarunt.* Quamuis enim ex Belgicæ secundæ ciuitatibus, quæ cladem tunc passæ sunt, proximâ periodo quinque duntaxat enumerentur, *Rhemorum vrbs præpotens, Ambiani, Attrebatæ, extremique hominum Morini* *, *Tornacus*, existimamus Bellouacum eandem calamitatem expertum esse, quia nihil videtur obfuisse, quominùs prænominatæ gentes in pagum Bellouacensem ex Ambianico, qui contiguus est, effunderentur. Barbaris gentibus, ex agro Bellouacensi summotis Ecclesiola in honorem sancti Petri Apostoli & sancti Luciani Martyris confestim reparata est, sed eiusdem sancti Luciani corpus ad tempora vsque Clodouei Secundi Regis incognitum delituit, vt patet ex vita sancti Eligij, quam beatus Audoenus Auctor synchronus & omni fide dignus in literas retulit. *Ex eo*, inquit, *tempore, quo Eligius Pontifex consecratus, & Ecclesiæ Pastor est datus, ab eo nonnulla inuenta* sanctorum Martyrum corpora *populis sunt declarata, ex quibus primum ac summum Martyrem Quintinum in principio Episcopatûs sui grandi instantiâ quæsitum, olim quoque celatum promouit palàm in publicum,* &c. *Post hæc simili modo grandi labore atque instantiâ inuenit in territorio Medenantense, vico Sacilinio, sanctum Martyrem Piatonem, cui similiter clauos prolixos ex corpore ablatos populis in argumentum monstrauit. Corpus denique, sicut Martyrem decuit, eleganter composuit, atque mausoleum vrbanè desuper fabricauit. Suessionis quoque ciuitate sanctos Martyres & germanos Crispinum & Crispinianum ex quadam crypta prolatos mirificè composuit, eorúmque memoriam insigni ornamento decorauit. Necnon & Beluacus municipio beatum Martyrem Lucianum, collegam quondam sancti Quintini, inuentum similiter fabricauit atque composuit.* Post hanc Inuentionem, cùm cultus fidelium erga beatum Lucianum Martyrem plurimùm cresceret, Reges Francorum de magnificentiore Basilica in illius honorem erigenda cogitarunt; locum ipsum, vt de Childeberto Tertio testes sunt Guidonis Bellouacensis Episcopi literæ iam citatæ, Regiâ locupletarunt munificentiâ; totius operis curam Bellouacensibus commiserunt Episcopis, de quorum negligentia Chilpericus Tertius in suo pòst Diplomate superiùs etiam allegato questus est, ideóque præcepit, vt quod neglectum fuerat, fieret quamprimùm, & Ædicula, in qua beatus Lucianus à temporibus Clodouei Secundi Regis quiescebat, in spatiosissimam atque augustissimam, prout Regiam munificentiam decebat, Basilicam mutaretur.

* Teroüenne.

XXIV. Porrò quia Chilpericus in eodem Diplomate testatur Ecclesiam esse *prope muros Belloacæ vrbis in honore beati Petri Apostolorum Principis & sancti Luciani Martyris, vbi ipse sanctus* Lucianus *in corpore quiescit*, decernitque non tantùm vt ea *readificetur* siue amplificetur augustiórque fiat, sed etiam *vt famulatibus Omnipotentis Domini aptetur, atque Cœnobitæ Deo famulan-*

tes ibi congregentur, vero simillimum videtur nondum ibi constitutos fuisse Monachos, cùm Chilpericus Tertius prædictam chartam emisit. In aliam tamen imus opinionem, existimamúsque Ebrulphum, qui Chilpericum Regem adiit, Abbatem illius loci fuisse. Vt ita sentiamus, duæ res præcipuè nos impellunt, quas idem Chilperici Regis Diploma suppeditat. Primò, *sanctus Lucianus Martyr Domini gloriosus Ebrulpho Abbati per visionem apparuit, & vt sanctum Maxianum, qui adhuc in monte Milio latebat, & illius consortio pro Christo cæsum de abdito subleuaret, & secum in eadem Ecclesia conderet, rogauit.* Valdè autem probabile est beatum Lucianum apparuisse Abbati Ecclesiæ in qua quiescebat, & ad quam è monte Milio socium Martyrij transferendum monebat, vt qui passione iuncti fuerant, sepulturâ quoque iungerentur. Deinde Ebrulphus Abbas Chilpericum Regem pro instauranda sancti Luciani Martyris Ecclesia conuenit, nec illud negotium, nisi præfuisset eidem Ecclesiæ, tam diligenter promouisset.

AN. CH. 696. CHILDEBERTI III. R. 2.

XXV. Altiùs quoque repetenda Monasterij primordia putamus, à temporibus videlicet Clodouci Secundi, quia illo regnante inuentum est sancti Luciani corpus, quod annis ducentis & ampliùs incognitum latuerat, móxque Ædiculæ, in qua collocatum est, attributi sunt redditus à plerisque Christianis, præsertim à Francorum Regibus, qui consilium de construenda splendidissima Basilica iam tum inierunt, ipsius operis curâ Bellouacensibus Episcopis commissâ. Licèt in hoc negotio negligentes admodum, vt Chilpericus Rex eis exprobrat, Bellouacenses Episcopi se præstiterint, Ædiculæ, in qua Reliquiæ sancti Luciani colebantur, præpositus est Abbas cum aliquot Monachis, quorum numerus ad Principatum vsque Chilperici Regis & præfecturam Ebrulphi Abbatis exiguus perseuerauit.

XXVI. AN MARIVS ABB. MONAST. S. LVCIANI.

Caue ne Catalogum Abbatum, qui Monasterio sancti Luciani præfuerunt, à Claudio Roberto in Gallia Christiana publicatum sequaris, & inter Abbates, qui Ebrulphum antecesserunt, ponas Marium, cuius vitam Dynamius vir illustris Gregorio Magno synchronus conscripsit. Marius enim vixit longè ante ætatem Clodouci Secundi, nec Abbas Beluacensis, vt quidam imperitè corruptéque scribunt, sed Bodanensis fuit. Haud procul à ciuitate Segesteriorum * erat Monasterium Bodanum *, quod Bobacum, Bobacense, Babacense, Bobiacense, Bobriacense, Badonense, Babocense, mendosissimè Beluacense dictum reperitur. Ibi numerosam Monachorum turbam rexit Marius, de cuius gestis ac sanctitate consule quæ Tomo primo dicta sunt.

* *Sisteron.*
* *Beunons.*

XXVII. BONITVS EPISC. ARVERN. DICAT ECCLESIAM MENATENSEM, CONSTRVCTAM A MENELEO ABBATE.

His circiter temporibus, Bonitus Aruernensis Episcopus Ecclesiam sancti Martini dedicauit, quam Meneleus Abbas Menatensis in suo Cœnobio construxerat. A variis Auctoribus Bonitus & Bonitius necnon Bonus ac Bonifacius & Græcâ etiam appellatione, quæ Bono respondeat, Eusebius siue εὐσεβὴς nuncupatur. Postremum nomen gerit in vita prædicti Menelei, quæ duobus libris extat conscripta, laudatúrque à Sauarone in Originibus [a] Claromontanis & à Menardo in obseruationibus [b] ad Martyrologium Benedictinum. Diuersum ab ea vita fragmentum reperit publicauítque Philippus Labbeus [c] in collectione rerum Aquitanicarum, sed hoc opus enormi deprauatur mendo, Meneleum enim Brunichildi Reginæ synchronum constituit. Eodem tempore, quo Bonitus Episcopus Aruernensem Diœcesim regebat, Cœnobio Menatensi Meneleus Abbas præfuit, &, vt Hugo Menardus notat, *vixit circa annum septingentesimum*, certè procul ab ætate Brunichildis, quæ Sigiberto Primo nupsit anno Christi quingentesimo sexagesimo-sexto, vitámque clausit anno Christi sexcentesimo decimo-tertio, vt Tomo secundo probatum est.

a In Episc. 30.
b Lib. 2. d. 22. Iul.
c Tom. 2. Biblioth.

XXVIII. Robertus in Gallia Christiana de Menato sic scribit. *Menatum, Diœcesis Claromontensis, O. B. conditur à sancto Meneleo & dedicatur à sancto Bonito Episcopo 30. in honorem sancti Martini, cuius Abbas 2. post Meneleum fuit Sauinianus,*

AN.CH. 696. CHILDEBERTI III. R. 2.

tempore sancti Theofredi, circa A. C. 570. Et inferiùs, vbi agit de alio Cœnobio, quod à sancto * Calmelio conditore Calmeliacense, & à sancto Theofredo secundo illius loci Abbate Monasterium sancti Theofredi * dicitur, ait Theofredum Eudoni primo Abbati Calmeliacensi successisse *circa 570.* Addunt de Meneleo Sammarthani, quòd discipulus fuit *Odonis* siue Eudonis *Abbatis S. Theofridi*, id est, Monasterij Calmeliacensis, quódque Cœnobium Menatense construxit *in valle Viridi, vbi piissimè vixit regnante Brunichilde, qua Abbatiam hanc multis bonis locupletauit.* Quid autem illis de rebus sentiamus, paucis accipe.

* Saint Carmery.
* Saint Chafre.

XXIX. ANTIQVITAS MONASTERII MENATENSIS.

Vetustissimum est in Aruernia Monasterium Menatense. Florebat ætate Clodouei Magni, priusquàm Aruerni in Francorum potestatem deuenirent. In illo Cœnobio degerunt sanctissimi Monachi Auitus & Carilephus, antequàm Miciacum ad Ligerim se conferrent regnantibus tunc eiusdem Clodouei quatuor filiis. Fuit & Abbas illius loci Brachio, cùm regnabat in Aruernia Sigibertus Primus, Rex Austrasiæ, prædicti Clodouei per Clotarium filium nepos, cui nupta Brunichildis. Nihil igitur vetat, quominùs Brunichildis Menatensi Monasterio plurima bona contulisse censeatur, sed Meneleus Abbas, qui sancti Eudonis, primi Calmeliacensis Abbatis discipulus fuit, & Sanctis Bonito Episcopo Aruernensi & Theofredo Abbati Calmeliacensi Synchronus vixit, nec Monasterium Menatense primus ædificauit, nec vllum à Regina Brunichilde munus accepit. Qui Meneleum & Theofredum Abbates coætaneos Brunichildi Reginæ faciunt, atque in viuis circa annum Christi quingentesimum septuagesimum fuisse volunt, ij non satis aduertunt Meneleum synchronum extitisse Bonito Aruernensi Episcopo, & Theofredum crudeliter enecatum esse à Saracenis ætate Caroli Martelli. Meneleus Menatense Monasterium adeò amplificauit, vt illius fundator præcipuus ac conditor à posteris habitus sit. Quot annis post dedicatam à Bonito Episcopo Aruernensi Basilicam sancti Martini superfuerit, haud produnt Auctores. Vndecimo Kalendas Augusti celebratur in Martyrologiis Vsuardi ac Romano, sic. *In territorio Aruernensi, sancti Menelei Abbatis.* Item in Benedictino, sic. *In territorio Aruernensi, depositio sancti Menelei Abbatis.* At in Gallicano titulum Martyris sic obtinet. *In territorio Aruernensi, Natalis sancti Menelei Martyris, pietatis certamine gloriosi.* De sancti Menelei Martyrio nihil alibi legimus, nec coniectare possumus, quodnam ei pietatis certamen fuerit, nisi fortè cum Hæreticis seu Nouatianis seu Iouianistis, vtrique enim illis temporibus per Aruerniam grassabantur, vt aliâ occasione ad annum Christi septingentesimum dicturi sumus. Ei successit in administrationem Menatensis Monasterij Sauinianus, quem tempore sancti Theofredi secundi Calmeliacensis Abbatis vixisse non inficiamur. Primus Calmeliacensis Abbas fuit Eudo, secundus Theofredus eiusdem Eudonis ex Theofredo fratre nepos. Obiit Eudo duodecimo Kalendas Decembris, eóque die colitur in Martyrologiis Benedictino & Gallicano. De anno, quo migrauit in cælum, non liquet. Superstes erat Meneleus eius discipulus, qui Menatense Monasterium cum Abbatis titulo tunc regebat. Eidem Meneleo successit Sauinianus, vt obseruatum est suprà. Vtrùm autem quemadmodum sancto Eudoni sanctus Meneleus, sic & sancto Theofredo sancti Eudonis successori Sauinianus sancti Menelei successor superuixerit, haud scimus. Tempus enim ignoratur, quo Sauinianus è vita discessit. De sancti Theofredi Martyrio agemus suo loco.

SAVINIANVS ABB. MENAT. POST MENELEVM. ABBATES CALMELIACENSES.

ANNVS CHRISTI 697. CHILDEBERTI III. R. 3.

ANno à Natiuitate Domini sexcentesimo nonagesimo-septimo, Sanctus Willebrordus adeptâ iam Apostolicæ benedictionis authoritate, consecratúsque Archiepiscopus à Sancto Sergio Papa, rediit ad Germaniam, id est, ad citeriorem Frisiam quæ parebat Francis, & partem Germaniæ constituebat, quia sita erat trans Rhenum. *Occurrens Sanctus Swibertus cum Clericis & Discipulis & multis Christianis vsque Embricam, recepit eum cum magna honorificentia, & gauisi sunt in Domino. Audiénsque Sanctum Swibertum Episcopum consecratum & Comitatum Teisterbandiæ cum tota ferè Batua *, ac magnam partem inferioris Frisiæ prædicatione ipsius conuersam, & Ecclesiam Traiectensem numero fidelium valdè multiplicatam, immensas deuotè Deo retulit laudes.* Per inferiorem Frisiam, hîc intellige citeriorem Frisiam Francis subditam, vlterior enim Frisia, quæ trans Fleuum Radbodo Regi parebat, Euangelij Doctores ad se directos in Franciam redire compulerat. Sancti Willebrordus & Swibertus Embrica * *pariter Traiectum * pergentes, statim in fundo Basilicæ Sancti Thomæ Apostoli prope Castrum Traiectense, Canonicorum Cænobitarum construxerunt Ecclesiam in honorem Sancti Martini Episcopi Turonensis, in qua Sanctus Willebrordus Archiepiscopus Frisonum Cathedralem Ecclesiam sibi stabiliri iussit, quam per primitiuam benedictionem Sancti Willebrordus & Swibertus Episcopi, cum ceteris confratribus, propriis manibus consecrauerunt.* Hæc Marcellinus. Eadem Episcopatûs Vltraiectini primordia sic attingit Beda [a]. *Donauit ei*, nempe Willebrordo, *Pipinus locum Cathedræ Episcopalis in Castello suo illustri, quod antiquo gentium illarum vocabulo Wiltaburg, id est, oppidum Wiltorum, linguâ autem Gallicâ Traiectum vocatur. In quo ædificatâ Ecclesiâ reuerendissimus Pontifex longè latéque verbum fidei prædicans, multósque ab errore reuocans, plures per illas regiones Ecclesias & Monasteria nonnulla construxit.* Ceterùm eidem Willebrordo Româ discedenti Sergius Papa complures Reliquias munificè concessit, de quibus Ioannes Schekmannus titulo primo de Monasterio sanctæ Mariæ ad Martyres iuxta litus Mosellæ sic scribit. *Post longa temporum curricula per sanctissimum virum Willibrordum Episcopum Traiectensem Capitolium paganorum versum est in Templum Christianorum & Christi Matri consecratum, vbi & recondidit vestem beatæ Virginis Mariæ eiusdem Domini Matris, quam Sergio Papâ præstante Romæ obtinuerat cum reliquis Reliquiis, principalioribus corporis membris Sancti Sebastiani Martyris, & capite eius, quod recondidit in Epternacensi, quod construxerat Monasterium.* Idem de capite sancti Sebastiani testatur Ioannes Bertelius Epternacensis Abbas in Historia Luxemburgensi. De Monasterio sanctæ Mariæ ad Martyres anno sequenti fusiùs acturi sumus. Hîc tantùm nota Basilicam B. Mariæ ad Martyres longè ante ætatem Willebrordi constructam fuisse à Felice Treuirensi Episcopo, qui sancto Martino Turonensi synchronus vixit, & à prædicto Scheckmanno in medulla Gestorum Treuirensium [b] sic commendatur. *Hic Felix construxit Ecclesiam miri decoris super sepulchra Thebæorum & Treuirorum Martyrum in campo Martis, in honore beatæ Virginis Mariæ, & Martyrum Thebæorum & Treuirorum, haud longè à Basilica sancti Iohannis Euangelistæ dudum per Agritium fundata. Quam quidem Ecclesiam Felix felicissimus fecit habere in longitudine quadringentos & decem, in latitudine centum & viginti pedes.*

Vrsmarus Episcopus Abbas Lobiensis Ecclesiam sui Monasterij consecra- II.

Margin: I. WILLEBRORDVS EP. REDIT IN FRISIAM. — * Le Betau. — * Emerick. * Vtrech. — INITIA EPISCOPATVS VLTRAIECTINI. — [a] Lib. 5. c. 12. — RELIQVIÆ WILLEBRORDO TRADITÆ A SERGIO PP. — [b] Lib. 1. c. 6.

AN. CH. 697. CHILDEBERTI III. R. 3.

uit, *dedicans illam Domino in honore Principis Apostolorum Petri, simúlque Doctoris gentium Pauli & omnium Apostolorum Christi, cumulans templum donis, & altare multiplicibus Sanctorum patrociniis. Facta est autem hæc dedicatio anno, qui est sexcentesimus nonagesimus-septimus Dominicæ Incarnationis, decimo-septimo Calendas Septembris, Domino in perpetuum regnante, Pippino autem Francis principante. Quam Ecclesiam nequaquam passus pollui cadaueribus mortuorum, fecit aliam in honore sanctæ Mariæ in montis vertice, cui subiacet prædictum Monasterium, vbi cimiterium constituit esse fidelium, & ad quam conflueret populus, nam illicitus, vt nunc quoque, nisi certo tempore, apud aliam erat fœminarum accessus.*

DEDICATIO ECCLESIÆ LOBIENSIS.

Hæc [a] Fulcuinus Abbas in Gestis Abbatum Lobiensium. Hic Auctor ait [b] de sancti Vrsmari Episcopatu variam seniorum esse relationem, *dicentibus quibusdam, quòd prædicandi gratiâ, vt competebat tunc rudimentis nouellæ fidei, ad compescendos superfluos ritus gentis barbaricæ Episcopus fuerit ordinatus, quod factum quoque de sancto Amando legimus; quibusdam dignitatem hanc loco tribuentibus, opiniónemque suam ratione quadam tuentibus, quòd videlicet locus Regius Regiâ munificentiâ constructus, Regio Palatio contiguus, scilicet Leptinis *, nulli committeretur, nisi priùs ordinatus esset Episcopus, quam dignitatem & in plerisque successorum eius durasse, in subsequentibus dicemus.* Quid horum verius sit, Lectoris arbitrio committit. Prima ratio, quam ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-primum iam allegauimus, nobis potior videtur.

[a] Cap. 4.
[b] Cap. 5.
* *Lestines.*

CVR VRSMARVS ABBAS DICTVS EPISCOPVS.

III. Sergius Romanus Pontifex hoc anno, Pontificatûs sui decimo, literas ad Heronem Lingonensem Episcopum direxisse fertur. Scribendarum hæc dicitur occasio. Cœmiterium, quod sanctus Gregorius Episcopus Lingonensis Monasterio sancti Benigni quondam attribuerat, Clerici Castri Diuionensis sibi vendicare satagebant, Papa ius Monachorum illibatum seruauit, ac præterea vetuit, ne quis auderet vim vllam inferre in Claustro vel in Burgo ad idem Cœnobium pertinente. Vera illa esse non inficiamur, sed Sergij literas, quas Auctor San-Benignianus suis Chronicis inseruit, suppositítias arbitramur ob vitiosum titulum vitiosámque temporis notam. Sunt enim huiusce modi. *Sergius gratiâ Dei Pontifex Romanus Heroni Lingonum Præsuli salutem & Apostolicam benedictionem. Quamprimùm nobis attendendum, charissime, ne hostis malignus gregem Christi perturbet aliquâ occasione. Diuionensium namque Monachorum Martyri Benigno sub regimine Wlfechranni Abbatis deuotè famulantium reclamatio ad nos peruenit, Clericos iamdicti Castri ad se eorum cymiterium transferre conari. Hoc quia prædecessoris mei Ioannis, Benedicti vtique successoris contradicitur decretis, authoritate beati Petri & nostrâ prohibetur sub percussione anathematis. Nam sicut Gregorius olim prædecessor vester adhortatu præfati Martyris, Monasterij ipsius constructor, vtrisque vnum sanciuit, apud quos Sanctus iacet, saluâ concordiâ cymiterium, ita nostræ authoritatis literæ censuerunt corroborandum. Quisquis etiam à torrente, qui vtrumque Burgum diuidit, auferre ab eodem Burgo vel Claustro aliquid, excepto Abbate vel Monachis, præsumpserit, simili sententiâ se damnandum nouerit. Benè valete. Data per manus Ioannis Bibliothecarij tunc sanctæ Sedis Apostolicæ, anno Pontificatûs Domini Sergij vniuersalis Papæ decimo, in sacratissima Sede beati Petri Apostoli, Indictione secundâ.* Quis autem credat hoc Pontificij Diplomatis initium fuisse? *Sergius gratiâ Dei Pontifex Romanus.* Deinde cum anno Sergij Papæ decimo, quocum annus Christi sexcentesimus nonagesimus-septimus comparatur, non secunda sed decima conuenit Indictio.

DIPLOMA SERGII PP. PRO COEMITERIO DIVIONENSI EXAMINATVR.

IV. Hoc anno ad Episcopatum Metensem, qui vacabat ab obitu sancti Clodulfi, octauo Kalendas Maias anno superiore mortui, promotus est Abbo mense Februario, *sedit* enim *ann.* X. & *mens.* I. & *dies* XXVI. & *ob.* XVII. *Kal. Maij*, vt Codex sancti Symphoriani Metensis à Marco Antonio *Dominicy* in Ansberti familia rediuiua publicatus testatur.

ABBO FIT EPISC. METENSIS.

V. Quot annos mensésue singuli Tullenses Episcopi sederint, haud adeò facile

EPISCOPI TVLLENSES.

cile est indicare, nam post Adeodatum, quem anno Christi sexcentesimo octogesimo floruisse diximus, in Catalogis ad tempora vsque Pippini Regis occurrunt, Ermentheus siue Ermethus, Magnaldus seu Magoldus, Dodo & Godo, solis tantùm nominibus noti. AN. CH. 697. CHILDEBERTI III. R. 3.

VI. TARVANNENSES. In tabula Chronologica, quam Malbrancus Tomo primo de Morinis præfixit, hoc anno Bainus ex Episcopo Taruannensi fit Monachus Fontanellensis, & in Syluiaco decedit Wlmarus Abbas illius loci. Baino successit in Episcopatum Rauengerius. Sermo de vtroque non semel recurret. Multa de Wlmaro Abbate, qui tria Monasteria in Diœcesi Morinensi construxit, iam dicta sunt ad annum Christi sexcentesimum duodenonagesimum, quo Ceaduallam Occidentalium Saxonum Regem in Britannia factum Catechumenum ad se venientem excepit, Romámque profecturum in fide Iesu Christi magis instruxit & confirmauit. Post illum Wlmari congressum cum Rege Saxonum, nonnulla miracula, quibus insignis ille Abbas inclaruit, commemorat Auctor vitæ [a], deinde sermonem ad eius morbum atque obitum sic conuertit. *Multo iam senio grauatus in molestam corporis infirmitatem incidit, accitísque ad se fratribus suum obitum prædixit. Postquam autem hæc ad notitiam Sanctimonialium peruenerunt, quæ non longè ab eo loco morabantur, rogabant vt se inuisendi copiam ipsis faceret. Verùm ille plenus Spiritu Sancto protestabatur, quod numquam hîc esset eum visura aliqua mulier. Eadem nocte feliciter obdormiuit in Domino, factúsque est planctus magnus & vlulatus virorum & fœminarum in eodem Cœnobio, propterea quòd tanto Pastore orbarentur.* Wlmarus iuxta Malbranci calculum annos octoginta vixit, septem duntaxat & sexaginta iuxta nostram computationem. Tria Monasteria construxerat, duo virorum Eekense & Syluiacense, tertium fœminarum Wileriense. De Syluiacensi & Wileriensi capiendus textus proximè citatus. Obiit enim Wlmarus apud Syluiacum, & inde vix vno lapide distabat Wileria, puellare Monasterium, cui Bertanna, siue, vt Malbrancus [b] vocat, Herembertha, neptis Wlmari præerat Abbatissa. Quomodò Wlmari prophetia sit impleta, subiungit Auctor vitæ iam allegatus. *Imposito eius sacro corpore pro more istius regionis sarcophago, accurrebant Moniales illæ, cupientes vel defunctum videre, quem viuum non meruerunt visitare. Sed nebulâ corpus eius obtegente, non nisi luminaria & faces, quæ funus antecedebant, ac turbam, quæ sequebatur, conspicere potuerunt, loculo, in quo sacrum illud pignus quiescebat, sub illarum aspectum prorsus non veniente, sicut ipse sanctus adhuc in viuis prædixerat non se vnquam visuram fœminam.* Denique locum sepulturæ diémque mortis sic notat. *Sepultum est beati viri corpus cum multa reuerentia apud Boloniam, vbi multis coruscat miraculis. Obiit verò 13. Calendas Augusti.* Celebratur illo die in Tabulis in Ecclesiasticis. Sancto Wlmaro quot annos superstes vixerit neptis eius Bertanna siue Herembertha Wileriensis Abbatissa, nos latet. Hæc in Breuiario Syluiacensi seu Saulmeriensi colitur decimo-septimo Calendas Nouembris. Lege Malbrancum libro quarto [c] de Morinis; & in Chronologia, quam idem Auctor Tomo primo sui operis præfixit, obserua mentionem fieri Diplomatis Regij, per quod Childebertus Kalendis Iuniis, anno tertio Regni sui, donationem Woromholtanam, de qua locuti sumus ante biennium, rogatus à Bertino Abbate Sitiuensi confirmauit.

WLMARVS ABBAS OBIT.

BERTANNA ABBATISSA WILERIENSIS.

[a] Ap. Sur. d. 20. Iul.

[b] Lib. 4. c. 18.

[c] Cap. 46.

VII. In Annalibus Boiorum apud Brunnerum & apud Adlzreitterum hoc anno Martyrium Marini Episcopi & felix obitus Aniani Archidiaconi referuntur, cùm vterque annos quadraginta in Boica piissimè degisset. *Hoc tenore vita illis*, inquit Brunnerus [d], *ad quadraginta annos, vsque ad Leontij Imperium fluxit; cùm sacrificanti Marino (hic enim Episcopi, Anianus Archidiaconi dignitate auctus erat) diuinitus indicatum est, non procul illos à beati cursûs meta abesse, iámque in vtriusque caput coronas properari. Quâ ipsâ tempestate Slaui Venedi, quos vulgus Scriptorum communem errorem errantium Vandalos appellat, sedibus suis effusi, factâ in Boicam irruptione, spem prædæ secuti, etiam ad*

MARTYRIVM MARINI EP.

[d] Lib. 5. n. 8.

AN. CH. 697. CHILDEBERTI III. R. 3.

Marini tugurium deuenere. Commodùm ipse prouolutus in genua supplices Deo preces fundebat, etiam illis irrumpentibus immotus, vt viri constantia & cani capitis maiestas propè latronibus sæuitiem & ferrum excusserit; direpta deinceps viri supellex est, neminem factura locupletiorem; eòque delusa auaritia furori languescenti faces admouit; fit in Marinum ipsum impetus, iubent defossas opes in lucem proferre, rati summi nominis viro grandem pecuniam, itidem vt ætatem, esse: sed ille, qui spes omnes suas cælo reconditas habebat, eò digitum intendit, pollicetúrque operam, si viam ad æternos thesauros quærant. At enim sobriam aspernati Philosophiam vrgent instántque, vt Christo eiurato, prouincialium opes, qui metu profugerant, sibi proderet; illum Patriæ parentem habitum nihil cuiusquam ignorare, alioqui ingrati pertinaciam siletnij omnibus se tormentis vindicaturos. Nihil ad has minas cohorruit Marinus, negauítque à sede illa viuum se, à Deo verò ne mortuum quidem discessurum: quâ constantiâ barbari in rabiem versi, in equuleo suspensum excarnificant, nudatísque costis iam propè exanguem rogo iniiciunt; hic ille ex vetere & perpetuo voto suo exporrectus, inter preces etiam pro carnificibus suis fusas, beatam animam exhalauit. Aberat Anianus morbo implicitus, cognitóque Magistri discessu, vti & ipse coronatus triumphantem sequeretur, diuino epulo pastus, iter immortalitatis ingressus est eodem die, qui XVII. Kal. Decembrium fuit. Corpora illorum pro præsenti copia tumulata. Rem eandem ita descripsit Adlzreitterus [a]. *In edocenda Boica egregiam operam locauerunt. Dum id genus tenent instituti, Slaui, qui in Boiariam irruperant, spe prædæ, in Sanctorum latebras penetrarunt. Marino ad aram facienti Deus semel iterúmque animos fecerat, hortando, pergeret alacriter, propediem ipsi, iuxta & Aniano, adfore gloriosum laborum finem. Latrones in ea mortis expectatione de genibus orantem offenderunt; tum illati in eius antrum, rimari omnes angulos, vestigare recondita; cúmque nihil, quod auaritiæ placeret, esset ad manum, aurum tamen ab extrema viri abstinentissimi paupertate flagitant efflictim. Ille se olim abiectis rerum humanarum curis omnes in Deo opes collocasse, has se illis, si seriò desiderent, monstraturum. At illi vltima quæque minari, nisi Christum eiuret, vrgere vt thesauros effodiat, tandémque poscere, vt secum prouinciam obeat ad prodendas profugorum facultates, quocunque loco laterent. Vtrumque cùm se facere posse negaret, rapitur ad fidiculas, ab his ad tormenta exquisita, ac denique ad paratos ignes, in quibus passis ad cælum manibus vir innocentissimus multa precans etiam pro suis interfectoribus inuictum spiritum exhalauit. Anianus morbo prohibitus ne adesset Martyri, vbi primùm eius necem resciuit, gaudio gestiens, sumpto cælesti viatico, eâdem ipsâ die, quæ fuit 17. Cal. Decemb. inter festas, quas sibi accinebat ipse, gratulationes, nullam vim passus, futuri securam animam cælo transmisit.*

ET OBITVS ANIANI ARCHIDIACONI.

[a] Part. 1. l. 7. n. 12.

VIII. TEMPORE LEONTII IMP.

Leontius, cuius nomine, Charactere velut Chronologico vsus est Brunnerus, apud Baronium purpuram deponit anno Christi sexcentesimo nonagesimo-sexto, sed antiqui Scriptores, quos hic Auctor non benè interpretatur, aliter sentiendum docent. Leontius annos tres imperauit; anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quinto purpuram induit, deposuit anno Christi duodeseptingentesimo. Id accuratiùs nobis inuestigandum, vt Sancti Marini Martyrium, quod anno Christi sexcentesimo nonagesimo-septimo consignatur, in tempora Leontj Imperatoris iuxta Bauarorum calculos incidisse confirmemus.

IX.

Iustinianus, Heraclij abnepos, post Constantinum patrem anno Christi sexcentesimo octogesimo-quinto imperare cœpit. Hoc ex Beda [b] & ex Anastasio siue ex vitis [c] Pontificum Romanorum iam probatum. Lege quæ dicta sunt ad annos Christi sexcentesimum nonagesimum [d] & sexcentesimum nonagesimum-sextum [e]. Eandem epocham confirmant Theophanes in Chronographia & Anastasius in Historia Ecclesiastica. Sextam enim Synodum Oecumenicam, quæ anno Christi sexcentesimo octogesimo coacta est, anno duodecimo Constantini Augusti celebratam affirmant, addúntque anno pòst quinto siue anno Imperij decimo-septimo sublatum è viuis eundem

[b] Lib. 5. c. 7.
[c] In Ioann. 5.
[d] Num. 5.
[e] Num. 2.

Imperatorem, cui Iustinianus filius in Monarchiam Romanorum successerit. Vnum Theophanem, quem Anastasius penè ad verbum descripsit, satis erit allegasse. Sic igitur ille ad annum Constantini Pogonati decimum-septimum ιζ. *Hoc anno pius Imperator Constantinus, cùm annos septemdecim imperasset, in pace obdormiuit. Filius autem eius Iustinianus Imperium collegit.* Τούτῳ τῷ ἔτει ἀνεπάη ὁ εὐσεβὴς Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος κρατήσας ἔτη ιζ. καὶ ἐβασίλευσεν Ιουστινιανὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ. Et paulò pòst. *Accurata quippe temporum ratio & designatio sanctum vniuersale sextum Concilium verum Monothelitarum excidium Imperatoris Constantini, Heraclij pronepotis* (Anastasius perperam nepotem dixit) *anno duodecimo celebratum affirmat, anno à mundi conditu sexies millesimo centesimo septuagesimo-secundo : ipsúmque Constantinum annos posthac quinque imperasse*, ἡ γὰρ ἀκριβὴς ἀποσημείωσις τὴν κατὰ τῶν Μονοθελητῶν ἁγίαν οἰκουμενικὴν ἕκτην σύνοδον ἐν τῷ δωδεκάτῳ ἔτει τῆς Βασιλείας Κωνσταντίνου ἐκγόνου Ηρακλείου γενέσθαι λέγει, ἐν ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμου ϛροβ'. καὶ ὅτι μετὰ τοῦτο ἐβασίλευσεν ὁ αὐτὸς Κωνσταντῖνος ἔτη πέντε.

De Constantini successoribus hæc idem Auctor proximè subiungit. *Eo, nempe Constantino, viuis erepto, Iustinianus eius filius Monarchiam tenuit annos decem : eiecto Iustiniano Leontius tyrannide potitus annos tres : post hunc Tiberius, qui etiam Absimarus, annos septem regnauit, eiectúsque priùs Iustinianus denuò restitutus Imperio annos sex.* Τελευτήσαντος αὐτοῦ ἐμονάρχησεν Ιουστινιανὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη δέκα. ἐκβληθέντος δὲ Ιουστινιανοῦ ἐκράτησεν Λεόντιος ἔτη γ'. καὶ μετὰ Λεόντιον Τιβέριος ὁ καὶ Αψίμαρος ἔτη ζ. καὶ πάλιν ὁ Ιουστινιανὸς ὁ ἐκβληθεὶς ἔτη ϛ'. Eiectus est igitur Iustinianus anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quinto. Leontius Imperio potitus est ad annum vsque Christi duodeseptingentesimum. Tiberius, qui & Absimarus, anno Christi septingentesimo quinto imperare desiit. Tunc enim in Imperium restitutus est Iustinianus, quod iterum per annos sex ad annum vsque Christi septingentesimum vndecimum administrauit. X.

Cæsar Baronius aliam Chronologiam init. Iustinianum anno Christi sexcentesimo octogesimo-quinto Patri Constantino successisse non diffitetur; sed exauctoratos vult, eundem Iustinianum anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quarto, Leontium anno Christi sexcentesimo nonagesimo-sexto, Tiberium anno Christi septingentesimo tertio, ipsúmque Iustinianum è viuis sublatum anno Christi septingentesimo vndecimo, cùm pòst resumptum Imperium annos octo imperasset. XI.

Nec in anno, quo Iustinianus post Constantinum patrem imperare cœpit, nec in anno, quo extinctus est, à Baronio dissentimus. Tamen hic Auctor vno anno Chronologiam nostram ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quartum in exauctoratione Iustiniani præuertit, biennio ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-sextum in exauctoratione Leontij, necnon ad annum Christi septingentesimum tertium in exauctoratione Tiberij. Dissidium autem, quod annuum est in exauctoratione Iustiniani, & ex annuo bienne fit in exauctoratione Leontij, totum componit, vbi de Iustiniani cæde sermonem facit. Iustiniani mortem in annum Christi septingentesimum vndecimum reiicere cogitur, quia teste Anastasio [a], quem citat, Constantinus Papa, qui Constantinopolim ad Iustinianum Imperatorem profectus fuerat, *incolumis ad portum Caietæ peruenit, vbi Sacerdotes & maximam populi Romani reperit multitudinem, ac vigesimo-quarto die mensis Octobris, indictione decimâ*, id est, anno Christi septingentesimo vndecimo, indictione decimâ iam inchoatâ, *Romam ingressus est, & omnis populus exultauit, atque lætatus est. Post menses autem tres lugubre nuncium personuit, quòd Iustinianus Christianissimus & Orthodoxus Imperator trucidatus est, &* XII.

[a] In Constantino PP.

AN. CH. 697. CHILDEBERTI III. R. 3.

Philippicus hæreticus in Imperiali promotus est arce. Theophanes autem in sua Chronographia & Anastasius in Historia Ecclesiastica Iustiniano, postquàm purpuram resumpsit, sex duntaxat annos Imperij tribuunt. Theophanes annum, quo Tiberius Absimarus Imperium vitámque amisit, anno illigat *diuinæ Incarnationis*, iuxta computationem Alexandrinam, *sexcentesimo nonagesimo-septimo*, id est, iuxta nostros calculos anno Christi septingentesimo quinto. Deinde inter alios titulos hunc anno sequenti præfigit in laterculo Imperatoris. Ρωμ. Βασιλεὺς πάλιν Ιουστινιανὸς ἔτη ϛ'. *Rom. Imp. Iustinianus secundò ann. 6.* Et apud Anastasium *imperat denuò Iustinianus annis sex*, quorum tertius cum *diuinæ Incarnationis anno septingentesimo*, iuxta eandem Alexandrinam computationem, id est, cum anno Christi iuxta nostram supputationem septingentesimo octauo, sic componitur. *Diuinæ Incarnationis anno septingentesimo, anno Imperij sui tertio Iustinianus pacem inter Romanos & Wlgares euertit.* Veteres hi Scriptores posteriorem Iustiniani dominationem, quam Baronius ad annos octo prorogat, sex annorum spatio circumscribunt, quia cùm priorem eiusdem Iustiniani dominationem annis decem, & Leontij Principatum tribus annis definiunt, de annis loquuntur completis, quos Baronius incompletos perperam interpretatur. Eos autem de annis completis loqui patet, ab obitu enim Constantini Pogonati ad Principatum vsque Tiberij Absimari numerant annos tredecim, & vt annum primum Iustiniani *cum anno diuinæ Incarnationis* DCLXXVIII, sic & annum primum Tiberij Absimari *cum anno diuinæ Incarnationis* DCXCI comparant. Cur in annis Incarnationis Dominicæ computandis, Alexandrina Chronotaxis, quam sequuntur, à nobis annis octo per illa tempora dissideat, exponemus infrà.

XIII. Interim obserua sancti Marini Martyrium à Bauaris vt anno Christi sexcentesimo nonagesimo-septimo, sic & Imperio Leontij rectè illigari, quia Leontius anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quinto cœpit imperare, purpurâque post triennium exutus est anno Christi sexcentesimo nonagesimo-octauo. Rectiùs tamen isti Scriptores, quia rem extra fines Imperij gestam enarrabant, ab Imperatoris nomine abstinuissent, notámque temporis à Principatu Childeberti Tertij desumpsissent, cui tanquam Francorum Monarchæ Boioaria, vbi Marinus enecatus, reliquáque Australia subiacebat.

XIV. Supererat in viuis Dux seu Gubernator Boioariæ Theodo Quartus, qui Ratisbonæ sanctum Emmerammum Martyrem in Basilica sancti Georgij sepelierat, vt ad annum Christi sexcentesimum quinquagesimum-secundum [a] Tomo superiore diximus. *Cùm autem sanctus Emmerammus insignibus erga mortales beneficiis inclaresceret, magníque ad eius tumulum concursus fierent, Theodo*, vt Brunnerus [b] testatur, *ad ampliandam loci dignitatem, emaculandámque cædis, si qua penes se resideret, noxiam, Georgij Martyris Ædem adiecto Monasterio, & Diui Petri ipsiúsque Emmerammi nomine imposito, augustiorem reddidit. Sacrorum hominum cœtui Apollonius cum religioso imperio primus præfuit. Annum tabulæ sexcentesimum nonagesimum-septimum præferunt.* Cœnobium illud, teste Adlzreittero [c], *hodiéque florentissimum est.* Extat Abbatum Catalogus Tomo secundo Metropolis Salisburgensis. Qui primo loco ponitur, Apollonius, is hoc anno munus Abbatiale suscepit, annísque tredecim gessit. Ceterùm, quoniam apud Ratisbonam nondum erectus erat Episcopatus, sancti Emmerammi Monasterium à Theodone Duce in Diœcesi Laureacensi conditum dicamus necesse est.

[a] Num. 19.
[b] Lib. 5. n. 8.
S. EMMERAMMI MONASTERIVM CONDITVR.
[c] Lib. 6. n. 8.
APOLLONIVS PRIMVS ABB.

XV. **Hic annus, quo Marinus Episcopus Martyrium in Boioaria consummauit, & Apollonius in eadem prouincia Monasterio sancti Emmerammi primus Abbas præpositus fuit, à nobis numeratur annus post Christum natum sexcentesimus nonagesimus-septimus. At qui nobis annus est à Christo nato sexcentesimus nonagesimus-septimus, is Theophani illiúsque interpreti**

Anastasio annus est Diuinæ Incarnationis iuxta computum Alexandrinum sexcentesimus vndenonagesimus. Ratio talis discrepantiæ videtur exponenda, quia non raro duobus hisce Scriptoribus vsuri sumus. AN. CH. 697.

Theophanes Chronographiam à Georgio Abbate inchoatam prosecutus est. Id autem operis cur & quomodo susceperit ac continuarit, in sua præfatione sic explicat. *Sanctissimi Constantinopoleos Patriarchæ Tarasij Georgius Abbas Syncellus, vir eximius & eruditissimus, multis Chronographorum & Historicorum libris euolutis & non vulgari diligentiâ examinatis, compendiariam ab Adamo ad Imperatoris & Christianorum persecutoris Diocletiani tempora Chronographiam scripsit, discussisque studiosè temporum rationibus ad inuicem comparauit, emendauit, ac, vt nullus ante eius ætatem, solertissimè composuit; priscorum insuper Regum & nationum vniuersarum statu & regimine annotato, singulorúmque, quantùm licuit, obseruatis ætatibus, supremarum & vniuersalium Sedium, Romæ dico, & Constantinopolis, Alexandriæ, Antiochiæ & Hierosolymorum, siue qui sanis dogmatibus, seu pabulis, Ecclesiam aluerunt, siue qui per vim & latronum more Principatu arrepto, hæresum prauitate gregem infecerunt, Pontifices enumerauit, & eorum tempora & annos egregio ordine digessit. Enimuerò cùm vitæ termino præreptus ad propositum finem non potuerit opus inceptum perducere, sed, vt præmonuimus, scriptis solummodò, quæ Diocletiani attingunt ætatem, vitam hanc mortalem deseruit, & cum rectâ fide ad Dominum profectus, nobis velut sincerioribus amicis, quod fuerat molitus, opus imperfectum simul reliquit, & vt, quæ desiderantur, absolueremus præbuit argumentum. Nostrâ verò imperitiâ sermonísque inopiâ non ignoratâ, onus, cui vires nostræ forent impares, sustinere detrectabamus. Ille contrà plura hortatus, vt torpore omni excusso imperfectum opus non despiceremus, dedit animum, & ad illud capessendum manibus & perficiendum coegit. Quocirca eius monitis morem gerere compulsi, molem robore nostro longè grauiorem subire, & penè dicam immensum laborem exantlare suscepimus. Multis siquidem voluminibus diligentiùs exquisitis, &, quantùm facultas & ingenium dedit, examinatis, præsentem Chronographiam à Diocletiani temporibus ad Michaelis & Theophylacti eius filij Imperium, Reges insuper & Patriarchas, necnon eorum gesta & ætates, quâ par fuit sedulitate, ex proprio penu nil depromentes aut conferentes, in vnum congessimus; quin potiùs selectis ex veteribus Historicis vel Rhetoribus plerisque, singulorum acta per annos & tempora propriis quibusque locis pulchro ordine cuncta disposuimus, vt quoto quoque anno rem gestam vel facinus editum, siue in bello, siue in Ecclesia, siue in ciuili administratione, siue in populari statu, siue qualibet aliâ ratione commendandum Lector in promptu habeat & in propatulo.*

CHILDEBERTI III. R. 3.

XVI. EXAMINANTVR IN CHRONOGRAPHIA THEOPHANIS.

XVII. Anastasius quanta in existimatione lucubrationem cùm Georgij tum Theophanis habeat, in sua præfatione sic exponit. *Operæpretium duxi ex Georgij summatim quædam, & Theophanis Chronographia plura, sed succinctè carpenda, quorum prior vsque ad Diocletianum, posterior verò vsque ad Leonem, qui post Michaelem imperauit, patrem scilicet Ignatij, qui adhuc superest habenas Constantinopolitanæ tenens Ecclesiæ, prædicti operis sui stylum protraxit.*

XVIII. Godefridus Henschenius Acta Sanctorum, qui mense Martio celebrantur, tribus Tomis complexus est, quorum postremo præliminarem Exegesin de Chronographia Theophanis in quinque capita distributam præposuit, ac primo capite tabulas Chronicas, saltem quoad annos & seriem quinque Patriarchatuum repudiauit. Istius Chronographiæ duæ sunt partes. Vna Historiam per annos digestam exhibet. Altera in tabulis Chronologicis consistit, quibus per octo vel nouem loculos diuisis, primùm annus Mundi, tum Christi Incarnati, dein Imperatoris Romani, proximè Regis Persarum, aut Ducis Arabum post Persas in Palestina dominantium, denique quinque Episcoporum præcipuorum, seu Patriarcharum, Romani, Constantinopolitani, Hierosolymitani, Alexandrini & Antiocheni, ordo & anni continentur. Loculus Episcoporum Byzantinorum seu Constantinopolitanorum incipit ab anno sexto Constantini Magni Augusti. Abhinc singulis annis præfi-

NOTÆ CHRONICÆ SEDIVM PATRIARCHAL.

AN. CH. 697. CHILDEBERTI III. R. 3.

guntur nouem loculi, priùs autem octo duntaxat ab operis initio præfixi reperiuntur. R. P. Iacobus *Goar* Ordinis Prædicatorum Congregationis Reformatæ sancti Ludouici Vicarius Generalis in suis ad Theophanem notis [a] obseruauit Temporis Canonium & expressas in eo personas cum Historia ad Canonium idem subiecta frequenter non conuenire. Godefrido Henschenio, qui mendas adeò stupendas in *annorum, præsertim Patriarchalium*, supputationes irrepsisse censuit, lubentissimè suffragamur, abiudicamúsque Theophani notas Chronologicas, quæ loculis Sedium Patriarchalium apponuntur. Francis ad ætatem vsque Theophanis nihil penè commercij cum Patriarchis Orientalibus fuit, plurimùm verò cum Romanis Pontificibus. Sed alij præter Theophanem suppetunt Auctores, quorum auxilio Chronologia Pontificum Romanorum rectè stabiliri possit, nec ipsemet Theophanes, cùm anni Romanorum Pontificum inuestigantur, videtur omnino reiiciendus, nam, teste eodem Henschenio, *vbicumque in ipsa Historia Pontificis Romani occurrit mentio, non alium, quàm par erat, nominauit vspiam.*

[a] Ad pag. 4.

XIX. REGG. PERSAR. ET DVCVM ARABVM. Loculum etiam, qui primùm Reges Persarum, deinde Duces Arabum repræsentat, abiudicauit Theophani Godefridus Henschenius [b] nec in aliam eundum sententiam putamus. De Arabum Chronologia fusè disseremus ad annum Christi vicesimum-primum supra septingentesimum.

[b] Cap. 1.

XX. Tres restant annorum supputationes, quas Theophanes vsurpauit. Prima ducitur ab Orbe condito, secunda petitur ab Incarnatione Dominica, tertia sumitur ab Imperatoribus Romanorum. Anastasij autem, qui Theophanem Latinitate donauit, auctoritate persuademur, non singulis annis præsignatum fuisse à Theophane annum ab Orbe condito & ab Incarnatione Dominica, sed, vt ipsemet Anastasius facit, ad initia duntaxat Imperatorum, & quandoque aliàs, alibi verò solum signatum Imperatoris annum, quòd eo ferè solo consueßent Historici publica scripta signare.

XXI. ANNORVM AB ORBE CONDITO. Superuacaneum esset de annorum supputatione ab Orbe condito hîc disputare, quoniam ad nostræ Chronologiæ confirmationem tali supputatione nec hactenus vsi sumus, nec aliquando nos vsuros arbitramur. Vt autem Chronologiam assequaris, quam Theophanes ab Orbis conditu deducit, obserua duplicem ab eo calculum laudari, vnum secundùm Romanos seu Constantinopolitanos, alterum secundùm Alexandrinos siue Ægyptios, & posteriorem, qui sexdecim annis paucior est, loculis adscribi, ac priori longè anteponi. *Annus*, inquit Theophanes, *quo Zeno mortuus est, & Anastasius imperare cœpit ab Adamo 5999. apud Romanos numeratur, qui iuxta diligentiorem & veriorem Alexandrinorum calculum 5983.* Τοῦτο δὲ τὸ ἔτος ἐν ᾧ Ζήνων τέθνηκε καὶ Ἀναστάσιος ἐβασίλευσεν, ἀπὸ Ἀδὰμ μὲν κατὰ Ῥωμαίους ͵εϡϙθʹ. κατὰ δὲ τὴν ἀκριβῆ, καὶ ἀληθινὸν ψῆφον Ἀλεξανδρέων ͵εϡπγʹ. Et alio in loco, vbi de morte Leonis Isaurici loquitur, eandem inter vtrumque calculum discrepantiam agnoscit, & Alexandrinum ab Ægyptio non esse diuersum sic testatur. *Erat is annus à mundi conditu & ætatis Adami 6248 iuxta Romanorum computum: iuxta Ægyptios, intellige Alexandrinos, 6232.* ἔτος ἦν ἀπὸ κτίσεως κόσμου κατὰ Ῥωμαίους ͵ϛσμηʹ. ἀπὸ Ἀδὰμ, κατὰ δὲ Αἰγυπτίους, ἤγουν Ἀλεξανδρεῖς, ͵ϛσλβʹ.

XXII. ANNORVM IMPP. Duæ res sunt, ob quas in magno pretio nobis habenda est supputatio quam Theophanes per annos Imperatorum digerit. Hic enim calculus licèt næuo non careat, ceteris accuratior est, quia præiuerunt Auctores quamplurimi, quorum scripta vel hoc præcipuo vel hoc solo Charactere Chronologico fulciuntur. Nec lucubrationi nostræ parum splendoris afferet, cùm propiùs ad ætatem Theophanis accesserimus, quoniam non parua rerum Francicarum cum Byzantinis erit connexio, sæpéque examinandi

erunt Imperatorum Constantinopolitanorum anni, qui Pontificiis Diplomatibus appositi reperientur.

XXIII. Erroneus est apud Theophanem annorum computus ab Incarnatione Dominica, sed erroris Auctor Georgius Abbas, cuius Chronographiam Theophanes continuauit. Georgius *compendiariam ab Adamo ad Imperatoris & Christianorum persequutoris Diocletiani tempora Chronographiam scripsit* [a]; Σύντομον χρονογραφίαν ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Διοκλητιανοῦ τοῦ Βασιλέως καὶ διώκτου τῶν Χριστιανῶν ἀκριβῶς συνεγράψατο. Ex eius calculo Theophanes annum Diocletiani primum, quem anno Christi ducentesimo octogesimo-sexto illigauimus, cum anno Diuinæ Incarnationis ducentesimo septuagesimo-septimo, τῆς θείας σαρκώσεως σοζʹ. comparauit. En annorum nouem discrepantia, quam Tomo secundo iam obseruauimus ad annum Christi quingentesimum nonagesimum-secundum [b], quocum annum Mauricij Augusti nonum composuimus, quem Theophanes annum Diuinæ Incarnationis quingentesimum octogesimum-tertium φπγʹ. dixit.

ANNORVM AB INCARNATIONE DOMINICA.

[a] Theophan. in prolog.

[b] Num. 1.

XXIV. Non ignoramus in annis Mauricij Augusti computandis Baronium, Petauium, Labbeum, aliósque celebres Chronologos à nobis dissidere, sed ea quæ suis locis de Iustiniano eiúsque successoribus ad Mauricium vsque scripsimus, Auctoribus Græcis, Francis, Italis, Africanis, Hispanis, Britannis, adeò innituntur, vt vnanimi consensu Scriptores omnium Nationum in confirmationem nostræ Chronologiæ conspirare videantur. Lege quæ dicta sunt Tomo primo ad annum Christi quingentesimum vicesimum-septimum [c], & Tomo secundo ad annos Christi, quingentesimum sexagesimum-sextum [d], quingentesimum septuagesimum-nonum [e], quingentesimum octogesimum-tertium [f], & quingentesimum octogesimum-sextum [g].

[c] Num. 1.
[d] Num. 53.
[e] Num. 1.
[f] Num. 45.
[g] Num. 4.

XXV. Extant apud Gregorium Magnum [h] publica monumenta, quæ Phocam euectum in Imperatorem & Mauricium cum filiis interfectum mense Nouembri, Indictione sextâ iam inchoatâ, id est, anno Christi sexcentesimo secundo sic testantur. *In Nomine Domini Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi per Indictionem sextam die vigesimâ-tertiâ mensis Nouembris, temporibus Domini & beatissimi Papæ Gregorij coronatus est Focas, & Leontia Augusta Septimo in Palatio quod dicitur Secundianas; & occisus est Mauritius Imperator cum omnibus filiis suis masculis.* Eundem annum à Christo nato sexcentesimum secundum, qui præditus fuit literâ Dominicali G, designat Auctor Chronici Alexandrini, cùm Mauricium capite plexum asserit *die* XXVII. *Nouembris, feriâ tertiâ.* Nec in aliam it sententiam Fredegarius [i], vbi Mauricium occisum anno septimo Theodorici Secundi Francorum Regis affirmat, nam primus illius Regis annus cum anno Christi quingentesimo nonagesimo-sexto conuenit. Inde autem colligimus Mauricium, qui anno Christi quingentesimo octogesimo-tertio imperare cœperat, Imperium tenuisse annis nouemdecim & aliquot mensibus.

[h] Init. l. 11.

[i] Cap. 23.

XXVI. At Theophanes, qui Cedrenum, Nicephorum, Auctorem Chronici Alexandrini ac plerosque Neotericorum in errorem induxit, Mauricio Augusto præter aliquot menses annos viginti completos attribuit. Idcircò ætate nostrâ multi, cùm mortem eiusdem Mauricij post annum Christi sexcentesimum secundum reiicere non auderent, illum anno Christi sexcentesimo octogesimo-secundo factum Imperatorem publicarunt.

XXVII. Non repetemus argumenta, quæ variarum gentium Scriptores iique coætanei suppeditarunt, vt Mauricianum Imperium anno Christi quingentesimo octogesimo-tertio cœptum pronunciaremus. Hîc tantùm obserua dissidium, quod in annis Incarnationis Dominicæ supputandis inter nos & Theophanem intercedit, ineunte Mauricij Principatu nouem adhuc esse annorum, exeunte verò reduci ad annos octo, quia Mauricij Principatus vno plùs anno, quàm par est, à Theophane producitur. Annus Imperatoris

AN. CH. 697. CHILDEBERTI III. R. 3.

Mauricij primus, quem anno Christi quingentesimo octogesimo-quarto illigamus, apud Theophanem est annus *Diuinæ Incarnationis* 575. τῆς θείας σαρκώσεως φοε'. En discrepantia nouem annorum. Annus eiusdem Imperatoris vltimus, quocum annum Christi sexcentesimum secundum comparamus, apud Theophanem annus est *Diuinæ Incarnationis* 594, τῆς θείας σαρκώσεως φϞδ'. En octo duntaxat annorum discrepantia.

XXVIII. Discrimen illud annorum octo perdurauit regnante Focâ, tum Heraclio, eiúsque filiis Constantino & Heracleonâ, nepote Constante, pronepote Constantino, abnepote Iustiniano, necnon post eiusdem Iustiniani exauctorationem Imperium adepto Leontio, cuius annus secundus Theophani est annus Diuinæ Incarnationis sexcentesimus octogesimus-nonus, nobis annus à Christo nato sexcentesimus nonagesimus-septimus, quo Marinus Episcopus Martyrium in Boioaria feliciter consummauit.

XXIX. INDICTIONVM. Indictione, quamuis illius notam cum aliis suo loculo non includat, vtitur etiam sæpissimè Theophanes, sed circa vsum Indictionis apud illum Auctorem id præsertim obseruandum, quòd quoties in annis Imperatorum peccat, in Indictionibus quoque peccet necesse est.

XXX. GOVARRANVS FIT EP. LEXOBIENSIS. Hoc anno, qui proximus ab obitu Dionysij Lexobiensis Episcopi numeratur, factus est Antistes eiusdem loci Gouarranus, vt Auctor Armoricæ Sanctæ testatur. Ab hoc autem anno, quo Gouarranus Episcopatum suscepit, ad annum vsque Christi septingentesimum sexagesimum-nonum, id est, vsque ad interpontificium quo Lexobiensis Ecclesia, donec anno Christi octingentesimo quinquagesimo-nono Pontificales Infulæ Gratiano delatæ sunt, per annos nonaginta laborauit, effluxerunt anni duo & septuaginta. Gouarrani Pontificatum non existimamus adeò diuturnum, vt tantum temporis spatium solus impleuerit, licèt in Lexobiensium Episcoporum Catalogo prædictus Auctor annos ei septuaginta tribuat. Valdè probabile est Gouarrano vnum pluresue Episcopos successisse, quorum nomina penitus exciderint, tum secutum esse interpontificium, quod, vt dictum est suprà, durauit per annos nonaginta, siue vt apud Albertum in Armorica Sancta scribit Poëta.

Annos per centum demptis bis quinque.

XXXI. [a] Ad an. 631. n. 25. EVSTADIA ABBATISSA. Tomo secundo [a] egimus de Eustadia siue Eustadiola, quæ post coniugis obitum in ciuitate Bituricensi Monasterium condidit, rexitque diutissimè, nam sub Pontificatu Sulpitij Pij floruit, peruenítque ad tempora vsque Rocconis Episcopi, qui sedere cœpit anno quinquagesimo-sexto, postquàm Sulpitius Episcopatum dimisit. Tomo tertio spontaneam Sulpitij Pij abdicationem anno Christi DCXLI. consignauimus. Rochus igitur aut Rocco siue Rocho vel Rochonus Episcopatum Bituricensem iniit hoc anno, qui post dimissam à Sulpitio curam Episcopij quinquagesimus-sextus, post Christum natum sexcentesimus nonagesimus-septimus numeratur.

XXXII. EPISCOPI BITVRICENSES. In Cathedra Bituricensi post sanctum Sulpitium cognomento Pium sederunt, Wlfolendus, Aldus, Agosenus, Rochus. Sedit Wlfolendus annos viginti, Sanctus vocatur in Patriarchio Bituricensi, discessit ex hac vita quinto Kalendas Ianuarij, exeunte videlicet anno Christi sexcentesimo sexagesimo-primo. Vacauit Episcopatus ad mensem vsque Aprilem, Ado enim siue Aldus præter annos vnum ac viginti completos sedit sex mensibus, obiitque octauo Idus Octobris, anno, vt ex præcedentibus patet, post Christum natum sexcentesimo octogesimo-tertio. Successit Agosenus siue Adolenus, qui, *postquàm Præsulem multa ex parte non egregium egisset annis quatuordecim, vitâ decessit vndecimo Kalend. Nouembr.* hoc vtique anno Christi sexcentesimo nonagesimo-septimo. Datus ei successor *Rochus vir apprimè nobilis & diuinarum Scripturarum eminentissimâ cognitione insignis.* Lege Patriarchium Bituricense [b].

[b] Capp. 32. 33. 34. 35.

Hoc

Hoc eodem anno, vt Renatus Benedictus & Iacobus Seuertius testantur, AN. CH.
obiit Hellingus Meldensis Episcopus, sancti Ildeuerti, qui sedere cœpit an- 697.
no Christi sexcentesimo octogesimo, proximus successor. Tenuit Episcopa- CHILDE-
tum annis circiter septem. Vocatur à Roberto Helingus & Herlingus.

Successit in Episcopatum Pathasius. Hic in omnibus Antistitum Melden- BERTI III.
sium Catalogis Sanctus appellatur, dicitúrque eodem mortuus die quo fuit R. 3.
electus Episcopus. Apud Saussaium in Appendice ad Martyrologium Gal- XXXIII.
licanum hoc decoratur elogio sub litera P. *S. Pathasius Episcopus Meldensis,* XXXIV.
Deo charus, vitâ priuatus memoratur ipso electionis suæ die, imò morte subductus MELDENSES.
& ad beatam subuectus immortalitatem. Habet sui nominis Ecclesiam in illa Diœ-
cesi.

Sancto Pathasio subrogatus est Ebregesillus siue Ebrigisillus aut Ebrigisi- XXXV.
lus, cuius nomen ac sanctitas in omnibus Catalogis celebrantur. Frater fuit
Aguilbertæ, quæ secundum locum in Nomenclatura Iotrensium Abbatissa-
rum tenet, vt sub finem Tomi superioris ad annum Christi sexcentesimum
octogesimum [a] notauimus. Lege Martyrologium Gallicanum pridie Kalen- [a] Num. 8.
das Septembris.

Tunc in eodem Episcopatu Meldensi florebat Eboriacus seu Brige, Mo- XXXVI.
nasterium insigne, cui posteà beatæ Faræ nomen inditum. Huic Cœnobio
præerat Edelburga Annæ Regis Orientalium filia, de qua Tomo superiore [b] [b] Ad an. 672. nn. 18. 19
iam locuti sumus. *Ipsa Deo dilectam perpetuæ virginitatis gloriam in magna cor-* EDELBVRGA
poris continentia seruauit, quæ cuius esset virtutis magis post mortem claruit. Cùm ABBATISSA
enim esset Abbatissa cœpit facere in Monasterio suo Ecclesiam in honorem omnium BRIGENSIS.
Apostolorum, in qua suum corpus sepeliri cupiebat. Sed cùm opus idem ad medium
fermè esset perductum, illa, ne hoc perficeret, morte prærepta est, & in ipsa Ecclesiæ
loco, vbi desiderabat, condita. Post cuius mortem fratribus alia magis curantibus
intermissum est hoc ædificium annis septem, quibus completis statuerunt ob nimieta-
tem laboris, huius structuram funditus relinquere, ossa verò Abbatissæ illo de loco
eleuata in Ecclesiam, quæ esset perfecta ac dedicata, transferre. Et aperientes se-
pulchrum eius ita intemeratum corpus inuenere, vt à corruptione concupiscentiæ car-
nalis erat immune, & ita denuò lotum, atque aliis vestibus indutum, transtule-
runt illud in Ecclesiam beati Stephani Martyris. Cuius videlicet Natalis ibi in ma-
gna gloria solet celebrari die Nonarum Iuliarum. Hæc Beda [c]. [c] Lib. 3. c. 8.

Iisdem Nonis Iuliis in Martyrologio Benedictino præter Edelburgam XXXVII.
commendatur etiam Earcongotha sic. *Eodem die, sanctæ Edilburgæ virginis,* EARCONGO-
Annæ Anglorum Orientalium Regis filiæ, & Abbatissæ Brigensis, moribus sanctissi- THA MO-
mæ. In eodem Monasterio, sanctæ Earcongothæ virginis, Ercomberti Cantiæ Regis NIALIS BRI-
filiæ. Edelburgæ neptis ex Sexburga sorore fuit Earcongotha, siue Earton- GENSIS.
gatha, vixit sub materteræ disciplina, multis virtutibus ac miraculis in-
claruit. *Imminente die suæ vocationis cœpit circumire in Monasterio casulas infir-*
marum Christi famularum, eárumque maximè, quæ vel ætate prouectâ vel probi-
tate erant morum insigniores, quarum se omnium precibus humiliter commendans,
obitum proximè suum, quem reuelatione didicerat, non celabat esse futurum. Quam
videlicet reuelationem huiusmodi esse perhibebat; vidisse sese albatorum cateruam
hominum idem Monasterium intrare, hósque à se interrogatos, quid quærerent, aut
quid ibi vellent, respondisse, quòd ob hoc illò fuerint destinati, vt aureum illud nu-
misma, quod eò de Cantio venerat, secum assumerent. Ipsâ autem nocte, in cuius
vltima parte, id est, incipiente aurorâ, præsentis mundi tenebras transiens super-
nam migrauit ad lucem, multi de fratribus eiusdem Monasterij, qui aliis erant in
ædibus, iam manifestè se concentus Angelorum psallentium audisse referebant, &
sonitum quasi plurimæ multitudinis Monasterium ingredientis. Vnde mox egressi di-
gnoscere quid esset, viderunt lucem cælitus emissam fuisse permaximam, quæ sanc-
tam illam animam carnis vinculis absolutam ad æterna patriæ cælestis gaudia de-
ducebat. Addunt & alia, quæ in ipsa nocte in Monasterio eodem diuinitus fuerint
ostensa miracula. Sed hæc, inquit Beda [d], *nos ad alia tendentes suis narrare per-* [d] Lib. 3. cap. 8.

AN. CH. 697. CHILDEBERTI III. R. 3.

mittimus. Sepultum est autem corpus venerabile virginis & sponsæ Christi in Ecclesia beati Proto-Martyris Stephani, placuítque post diem tertium, vt lapis, quo monumentum tegebatur, amoueretur, & altiùs in ipso loco reponeretur, quod dum fieret, tantæ flagrantiæ suauitas ab imis ebulliuit, vt cunctis, qui astabant, fratribus & sororibus quasi opobalsami cellaria esse viderentur aperta.

698. CHILDEBERTI III. R. 4.

ANNVS CHRISTI 698. CHILDEBERTI III. R. 4.

I. CLAVDII ABB. IVRENSIS OBITVS.

ANNO Christi duodeseptingentesimo, siue anno Childeberti Regis quarto, vt Anonymus apud Chiffletium in Historia Bisuntina testatur, migrauit ad Deum Claudius Abbas Iurensis in Diœcesi Lugdunensi, postquàm hoc Monasterium non annis LV. vt ille scribit, sed annis duntaxat XII. rexisset. De Claudij ætate ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-sextum copiosè disputauimus, ostendimúsque certissimis argumentis illum promotum fuisse in Abbatem sub Ioanne Papa istius nominis Quinto, non autem Quarto vt idem Scriptor existimauit. In Archiuis Iurensibus fortè legit Claudium anno quarto Childeberti Regis ex hac vita discessisse, & annorum numerum, quo tota vita constabat, soli Abbatiali dignitati perperam attribuit. Obiit Sanctus Claudius anno ætatis suæ quinquagesimo-sexto, regiminis Iurensis duodecimo, Childeberti Regis quarto, Christi duodeseptingentesimo. Anonymi textum iam recitemus. *Fuit*, inquit, *Pater beatissimus in dicto Monasterio Abbas annis* LV, lege XII. *Fuit verò in hoc sæculo vsque ad quartum annum Childeberti Regis. Nunc verò aliqua dicenda sunt de eius gloriosissimo fine. Incidit in quamdam leuem infirmitatem; tertiâ autem die suæ infirmitatis conuocari fecit omnes fratres, quibus prolixum & luculentum fecit sermonem, in quo miris rationibus dulciter eos monuit, primò de diuino amore, secundò de contemptu huius mundi, tertiò ne aliquo modo tristarentur de eius recessu; & videns eos vberrimè flentes, acceptâ ab omnibus pace eos è cella sua abire præcepit, totámque exinde sequentem noctem in orationibus peregit. Quartâ verò die cum suorum adiutorio in Ecclesiam perrexit, & in ipsa sacramenta sacræ Pænitentiæ & Dominici Corporis totus profusus in lachrymas veneranter recepit, & cupiens fugere pompas vrbium & honorem populorum, corpus suum in ipso Monasterio sepeliri iussit, deinde suorum adiutorio in cellam rediit. Quintâ autem die, circa horam diei nonam, reclinatus super scamnum, super quod legendo & orando sedere solitus erat, erectis sursum brachiis, manibus iunctis, oculis ad cælum suspicientibus migrauit ad Dominum.* Colitur Sanctus Claudius octauo Idus Iunias in Martyrologiis Bisuntino ac Romano, quamquam in quodam Martyrologio Ecclesiæ Sancti Stephani apud Bisuntinos notetur eius festum die

SVCCESSOR. præcedenti seu Nonis Iuniis. Successit in Monasterij regimen Rusticus, qui Prioris seu Præpositi officio sub Abbate Claudio functus fuerat. Vt autem vno ictu oculi totam nostram Chronologiam, quoad ætatem Sancti Claudij, contempleris, breuiter hîc repetemus illum in lucem editum anno Christi sexcentesimo quadragesimo-secundo; præceptoribus traditum

ÆTAS. anno ætatis septimo, Christi sexcentesimo vndequinquagesimo; factum Canonicum anno ætatis vicesimo, Christi sexcentesimo sexagesimo-secundo; creatum Episcopum post annos duodecim anno ætatis tricesimo-secundo, Christi sexcentesimo septuagesimo-quarto; Episcopatu relicto profectum ad Monasterium Iurense post septennium, anno ætatis vndequadragesimo, Christi sexcentesimo octogesimo-primo; electum Abbatem post quinquen-

nium, anno ætatis quadragesimo-quarto, Christi sexcentesimo octogesimo-sexto; mortuúmque anno pòst duodecimo, ætatis quinquagesimo-sexto, Childeberti Regis quarto, Christi duodeseptingentesimo. Circa quæ velim à te tria potissimùm obseruari. Primò, iuxta veteres Catalogos sextum locum Sancto Claudio post Sanctum Nicetium in Episcoporum Vesontionensium nomenclaturâ seruauimus contra Ioannem Iacobum Chiffletium parte [a] Vesontionis alterâ. Deinde Sanctum Claudium ab alio Claudio Vesontionensi æquè Pontifice, qui Epaonensi Concilio sub Sigismundo Burgundiæ Rege subscripsit, distinximus contra Cardinalem Baronium in notis ad Martyrologium Romanum [b]. Deinde Sanctum Claudium, priusquàm in Iurense Monasterium secederet, Ecclesiæ Vesontionensi præfecimus contra Petrum Franciscum Chiffletium Ioannis Iacobi fratrem, qui testibus Sammarthanis [c] putat eum ex Iurensi Abbate Præsulem Bisuntinum, & ex Episcopo Bisuntino Abbatem Iurensem denuò factum fuisse. Hæc de Sancto Claudio sufficiant, à quo posteà tum Iurense Monasterium, tum oppidum nomen accepit Sancti Claudij.

AN. CH. 698. CHILDEBERTI III. R. 4.

[a] Cap. 14.

[b] D. 6. Iun.

[c] Gall. Christ. Tom. 1. in Archiep. Bisontic.

II. REGINALDVS EPISCOPVS ROTOMAGENSIS OBIT.

Obiit & hoc anno Reginaldus Rotomagensis Episcopus, qui variis nominibus à Nomenclatoribus appellatur, ab Orderico *Ratilandus*, à Demochare *Ratolandus* & *Batilandus*, à Taillepiedo *Rotlandus*, à Dadræo *Rolandus* & *Raulandus*, à Chenutio *Rotolandus* & *Batilandus*, à Seuertio *Rotolandus* & *Ratilandus*, à Roberto *Rotolandus & Rolandus*, à Sammarthanis *Radilandus* seu *Ranilandus* & *Reginaldus*, à Pommerayio *Rotolandus*, *Rolandus*, *Radilandus*, *Ranilandus*, & *Reginaldus*. Sedit annos tres, vt Ordericus [d] testatur. Tres illos annos ab anno Christi septingentesimo decimo-nono ad annum Christi septingentesimum vicesimum-secundum numerant Chenutius & Seuertius, quia Gripponem, qui Reginaldo in Episcopatum successit, ipsi Reginaldo præponunt. E rebus autem, quas Reginaldus in Episcopatu gessit, sola Ouonis in Presbyterum ordinatio literis commendata reperitur, nec opus est alio argumento, vt Ansberto Reginaldum, Gripponem Reginaldo subiicias, ac nobiscum censeas Ecclesiæ Rotomagensi Reginaldum ab anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quinto ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-octauum præfuisse. In vita [e] sancti Wlfranni hæc de Ouone à Iona commemorantur. *Ouo lauacri salutaris vndâ perfusus, atque à præfato Pontifice* Wlfranno *Fontanellam perductus, literísque sacris eruditus, posteà Diaconus consecratus, deinde sequenti tempore à venerando Pontifice Reginaldo vrbis Rotomagensis Presbyter ordinatur.* Ab anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quinto, quo sanctus Ansbertus ex hac vita discessit, ad annum vsque Christi septingentesimum vicesimum-secundum, quo beatus Hugo Rotomagensem Episcopatum suscepit, anni colliguntur viginti-septem, qui distribuuntur in duos Pontificatus, Reginaldi videlicet, qui sedit annos tres, & Gripponis qui sedit annos quatuor ac viginti. Reginaldus igitur, si Gripponi postponitur, Episcopatum ante annum Christi septingentesimum vndeuicesimum non iniit. At Ouo longè ante illum annum ad Presbyteratum promotus est, Presbyter enim à Iona vocatur in epistola dedicatoria ad Bainum tunc Abbatem Fontanellensem, qui vitam vltra annum Christi septingentesimum octauum, vt suo loco probabimus, haud produxit. Epistolam suam sic orditur Ionas. *Reuerentissimo atque Sanctissimo Præsuli vrbis Taruennæ Abbatíque Cœnobij Fontanellæ Baino, vltimus seruorum Christi seruus Ionas. Iubet Apostolatûs vestri celsitudo, vt &c.* Deinde in eadem epistola sic de Ouone scribit. *Penes nos superstes manet venerabilis vita Presbyter Ouo ex ipsa Frisonum natione oriundus.* Ergo Reginaldus, qui Ouonem Presbyterum ordinauit, locum in Catalogo Rotomagensium Pontificum ante Gripponem obtinere debet, ab anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quinto ad hunc annum Christi sexcentesimum duodeseptingentesimum, corrigendíque sunt, Ordericus, Demochares, Taillepiedus, Dadræus, Chenutius,

[d] L. 5. ad an. 1080.

[e] Ap. Sur. d. 20. Mart.

OVO PRESBYTER.

AN. CH. 698. CHILDEBERTI III. R. 4. Seuertius, Robertus, Sammarthani, Pommerayius, aliique qui Reginaldum Gripponi postponunt. Laudandus tamen præ cæteris Pommerayius, quòd ingenuè fateatur antiquum extare Codicem manuscriptum, in quo Reginaldus Gripponi præponitur. Præter ordinationem Ouonis Presbyteri, res à Reginaldo Episcopo gestæ penitus ignorantur, nec feliciùs actum est cum Grippone eius successore.

GRIPPO FIT EP. ROTOMAG.

III. Hoc eodem anno, Childeberti Regis quarto, Irmina Horreensis Abbatissa multa prædia contulit Epternacensi Monasterio, vt constat ex tabulis, quas Miræus libro secundo [a] Diplomatum Belgicorum & in Notitiâ [b] Ecclesiarum Belgij sic publicauit. *Domino Sancto ac venerabili in Christo Patri Willibrordo Episcopo, Irmina in Christo Deo sacrata Abbatissa. Dum ab omnibus non habetur incognitum, quòd ego inspirante misericordiâ Christi, pro consilio virorum Apostolicorum, Patrum nostrorum, Domini Basini & Domini Leotwini Episcoporum, seu & pro consensu sororum nostrarum Christo seruientium, quæ nobiscum sunt congregatæ, Basilicas in nomine sanctæ Trinitatis, vel in honore gloriosissimæ Virginis Mariæ genitricis Domini nostri Iesu Christi, seu & beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli vel ceterorum Sanctorum, in villa mea propria, quæ vocatur Epternacus, sita super fluuio Sura, seu & Monasteriolum ibidem ad Monachos peregrinos conuersandum, vel . . . . . . pauperes ibidem alimoniam petendum, pro diuino respectu vel pro anima mea remedio construxi, & dum sanctitas & dilectio vestra erga me vel Monasterium meum assiduè agitur. Igitur decreui apud animum meum, vt vos de rebus meis propriis in aliquo consolari deberem, quod ita spontaneâ voluntate feci. Idcirco dono vobis donatúmque esse volo memoratas Basilicas Sanctorum ad gubernandum vel dominandum. Itémque dono vobis ad supradicta loca Sanctorum, portionem meam in ipsa villa Epternaco, hoc est, quantumcumque ex successione paterna vel materna mihi obuenit, tam in domibus quàm ædificiis, mansis, mancipiis, vineis, terris, campis, pratis, siluis, pascuis, aquis, aquarúmque decursibus, seu & pastores, vaccarios, porcarios, veruecarios, cum gregibus eorum, vel cum appenditiis suis, id est, Baidalingo, Mathosouillare, vel portionem nostram in Oxinuillare, exceptis hominibus illis, quos per epistolas nostras ingenuos relaxauimus. Similiter dono vobis vel ad supradictas Basilicas vineæ pedecuram vnam in monte * Viennensi cum vinitore nomine Alitfrido cum omni peculiari suo. Ista omnia, vt dixi, ad ipsa loca Sanctorum, vel vobis, à die præsenti tradimus atque transfundimus ad gubernandum vel ad dominandum, eâ ratione vt quidquid de re superiùs memorata in Dei nomine facere volueritis, liberam & firmissimam in omnibus habeatis potestatem. Nam si quis contra hanc chartulam donationis meæ venire tentauerit, inferat fisco auri libras decem, argenti pondo viginti, manente nihilominùs firmitate. Actum Treueris sub die Kalend. Nouembris, anno* IV. *Domini nostri Childeberti Regis. Ego Huncio in Christi nomine Presbyter hanc chartulam donationis, iubente Dominâ meâ Irminâ, perscripsi, & ipsa subter manu propriâ vnà cum testibus firmauit, & qui subscripserunt in præsenti rogauit. Ego Irmina in Christi nomine hanc chartulam donationis relegi. Basinus Episcopus. Leodowinus Episcopus. Theodefridus Presbyter. Waltharius Diaconus. Gangbertus Presbyter. Hudobertus Presbyter.* Hisce tabulis duo subscribunt Episcopi, Basinus & Leodowinus, quem alij Leodewinum, Leotwinum, Luituuinum, Leduuinum & Lutuuinum appellant. Vterque gessit Episcopatum Treuirensem. Leotwinus Basini nepos erat ex sorore Gonza, viuente auunculo, si Miræus benè coniicit, Episcopus ad gentilium conuersionem ordinatus est more illius æui, sed eum potiùs existimamus Episcopum fuisse Treuirensem superstite auunculo, qui spontaneâ cessione curam Episcopatûs abdicarit.

[a] Cap. 4.
[b] Cap. 11.

MONASTERIUM EPTERNACENSE DOTATUR.

* *Vianen.*

EPISCOPI TREVIRENSES.

IV. BASINVS. Basinus, antequàm Episcopus ordinaretur, ab aliis Monachus in Cœnobio sancti Maximini prope ciuitatem Treuirensem, ab aliis Abbas eiusdem Monasterij constituitur. Imitatus videtur Episcopos plerosque sui temporis, qui primùm Monachi vel Abbates facti, tum Episcopi, postremò redierunt ad sua Monasteria dimissis Episcopatibus, vt aliis curis expediti mortis im-

minentis futuræque vitæ contemplationi liberiùs vacarent. Apud Bruschium in Abbatum catalogo, qui prædictum sancti Maximini Monasterium rexerunt, post Memilianum, quem Dagoberto Magno coætaneum ostendimus [a], ponuntur Bernhardus, Herinnus, Basinus Gregorio Secundo Papæ synchronus. Inde suspicari licet Basinum, priusquàm ad Infulas Treuirenses assumeretur, non Abbatem sed Monachum fuisse, depositis autem Episcopalibus Infulis iterum secessisse in Monasterium, vbi Monachus primùm, deinde Abbas vixerit. At Priuilegium, quod ei tunc Abbati Gregorius Secundus Papa concessisse fertur, ætatem sapit longè posteriorem, vt in notis ad eiusdem sancti Basini vitam [b], vbi descriptum habetur, iam obseruauit Henschenius, satisque probabiliter ad tempora Gregorij Papæ Quarti, alteri Basino Abbati coætanei, reiiciendum videtur. Aliud autem argumentum haud profertur, vt Basinus, de quo nunc agimus, Gregorio Secundo Papæ synchronus asseratur. Gregorius Secundus in Romanum Pontificem assumptus est decimo-tertio Kalendas Aprilis, anno Christi septingentesimo decimo-quinto, Indictione decimâ-tertiâ, itaut Priuilegium, quod Abbati Basino, *in mense Ianuario, Indictione duodecimâ* dedisse dicitur, ante annum Christi septingentesimum vndetricesimum haud censeatur emisisse. Basinum ad illum annum peruenisse non putamus. Eius vita, quam Nizo Mediolacensis Abbas vndecimo seculo retulit in literas, & Vdoni Archiepiscopo Treuirensi post annum Christi millesimum sexagesimum-sextum inscripsit, edita est ab Henschenio ad diem quartum Martij, multisque scatet mendis quæ Lectorem nequaquam fugient. In illa lucubratione post Herwinum, quem Bruschius Herinnum vocat, Basinus fit Abbas sancti Maximini; deinde sancto Numeriano in Episcopatum Treuirensem succedit, Vtilrado sancti Maximini Abbate tunc constituto; denique ex hac vita discedit regnante Childerico & Leodowino Monasticen apud Mediolacum professo. Basinum Monasterio sancti Maximini cum Abbatis titulo præfuisse, posteà ex illius loci Abbate Treuirensem Episcopum factum esse non negamus; Herwino quoque siue Herinno in administrationem prædicti Cœnobij successisse non inficiamur. At in ceteris dissidemus, quia nec Basinum Treuiris Episcopum post Numerianum, nec Vtilradum Abbatem Cœnobio sancti Maximini post eundem Basinum immediatè præficimus, nec etiam ipsum Basinum mortuum existimamus regnante Childerico vel Leodowino Monasticam vitam apud Mediolacum agente. Tomo superiore Basinum Hildulpho, qui Numeriano in Episcopatum Treuirensem successerat, suffecimus ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-sextum; eodem autem tempore Monasterio sancti Maximini præpositum Abbatem quis credat Vtilradum, cui *Pippinus Rex Clementissimus Priuilegium Regali munificentiâ tradidit anno Regni sui decimo-quarto?* Auctor, in quem inquirimus, vt Vtilradum anno Pippini Regis decimo-quarto Abbatem sancti Maximini finxit; sic & regnante Childerico, qui postremus è Regibus stirpis Merouingicæ fuit, Basinum Treuirensem Episcopum ex hac vita sublatum, eique Leodowinum ex Monacho Mediolacensi successorem in Episcopatu Treuirensi datum affirmauit. Ex Diplomate autem quod suprà recitauimus, & ex altero quod mox descripturi sumus, constat Basinum & Leodowinum Episcopos floruisse simul *anno quarto Childeberti Regis*, id est, Childeberti Tertij, cuius pronepotem prædictum Childericum antiqui Scriptores constituunt. Atque inde duo certissimè colliguntur, nempe Leodowinum Episcopum fuisse regnante Childeberto proauo Childerici, promotúmque esse ad Infulas Episcopales ante Basini mortem, cùm hic Episcopatu sponte se abdicasset. De anno quo Leodowinus factus est Episcopus, déque anno quo Basinus ex hac vita discessit, non liquet. Leodowinus Pontificatum anno quarto Childeberti Regis iam gerebat. Childebertus annos septemdecim regnauit. Illo regnante Basinus obiit. Id in dubium minimè vocamus,

AN. CH. 698. CHILDEBERTI III. R. 4.

a Ad an. 633. n. 8.

b d. 4. Mart.

AN. CH. 698. CHILDEBERTI III. R. 4.

adstipulamúrque Henschenio, qui Childerici loco Childebertum apud Nizonem in vita sancti Basini reponit. Migrauit ad Deum Sanctus Basinus *quarto Nonas Martij*, eóque die celebratur in Breuiario Treuirensi. Sepultus fuit in Monasterio sancti Maximini. De Leodowino, qui post eum in Treuirensi Cathedra sedit, agemus infrà. Treuirenses igitur Episcopi, qui sub Regibus Austrasianis Sigiberti Tertij successoribus ad octauum vsque seculum floruerunt, hoc recensendi sunt ordine, sanctus Numerianus, sanctus Hildulphus, sanctus Basinus, sanctus Leodowinus. Abbatum autem, qui Monasterio sancti Maximini præfuerunt, mutilus est Catalogus. Ex illius loci Abbate Treuirensis Episcopus factus est Basinus anno Christi sexcentesimo septuagesimo-sexto, regnante tum in Austrasia Dagoberto Secundo; Abbates, qui Monasterium illud post eundem Basinum gubernarunt, in vulgatis Indicibus desiderantur ad annum vsque decimum-quartum Pippini Regis, quo Regium Præceptum in Abbatis Vtilradi gratiam emissum legitur. Obserua quoque in eorumdem Abbatum Catalogo apud Bruschium omitti Theodoricum, cuius mentionem ad annum Christi sexcentesimum Sammarthani [a] faciunt. Huic locum appositè restitues inter Hundilandum & Memilianum, qui Dagoberto Magno coætaneus viuebat.

[a] Tom. 4. Gall. Christ.

V. LEODOWINVS.

Leodowinus, antequàm Basino auunculo Treuirensi Episcopo subrogaretur, vxorem duxit, liberos procreauit, aliquot loca Sanctorum liberalissimè dotauit apud Treuiros, mortuâque coniuge Cœnobium in suo fundo, cui nomen Mediolacus *, ad Sarram fluuium in Diœcesi Treuirensi construxit, ibíque Monachum induit, vt vitæ prioris leuitatem acri pœnitentiâ dilueret. Lege Cratepolium de Archiepiscopis Treuirensibus [b], sed caue ne istius Nomenclatoris auctoritate deceptus Basinum, qui Leodowinum in Episcopatu præcessit, Episcopum ordinatum credas Gregorio Secundo Papâ regimen Ecclesiæ Catholicæ tunc obeunte. Malè quoque super ætate Leodowini seu Lutwini rationaberis ex Actis sancti Basini à Nizone Mediolacensi Abbate conscriptis. Hic enim de parentibus & ortu Lutwini sic loquitur. *Childerico Rege Monarchiam Regni disponente, generosissima Ducissa Gunza, Diui Basini germana, nupsit cuidam Senatoriæ dignitatis Primati, ex præpotentibus Francorum Regibus lineam ducenti, nomine Gerwino, ex quo suscepit filium totius prosapiæ decus & ornamentum, quem in Baptismatis vnda, quodam oramine præsago, Lutwinum appellauere.* Childericus Secundus, ad cuius Principatum Nizo cunas Lutwini referendas putat, in Austrasia primùm regnare cœpit anno Christi sexcentesimo sexagesimo, deinde exeunte anno Christi sexcentesimo vndeseptuagesimo Monarchiam Francorum obtinuit. Leodowinus vsuram lucis accepit ipso Childerico apud Austrasios iam imperante, sed Monarchiam Francorum nondum adepto, ídque apertè colligitur ex Milonis ætate, qui fuit ipsius Leodowini filius, & Remensem Episcopatum, vt suo loco fusiùs exponemus, temporibus Chilperici Tertij Regis occupauit. Idem Nizo, super etymo Basini & Lutwini, multa scribit valdè friuola, Basinum à basi deducit, *Luitwin* idiomate Theutonico *lucidum vinum* interpretatur. *Bas* vocabulum Sicambricum, à quo nomen Basini deducendum videtur, dominum siue herum etiamnum significat. Luitwinus idem est ac Demophilus, *Luyd* enim populum, *Win* amicum siue amorem sonat. In multis nominibus propriis illud *Win* reperitur; vt *Liebwinus* siue *Liefwinus*, amantis delitium seu dilectus amor; *Genwinus* totus amabilis. In paraphrasi Teutonica Cantici Canticorum à Walerامo ante annos circiter quadringentos elaborata sæpissimè *Win* vel *Wina* legitur, vbi Latinè est, *dilectus* vel *amica*. Lege Henschenium in notis ad vitam sancti Basini.

* Mithlach.

[b] Num. 57.

Præter Diploma donationis pro Epternacensi Monasterio suprà recitatum, occurrit aliud hoc ipso anno Kalendis Decembris sub titulo Testa-

menti conscriptum, quod Browerus in Annalibus [a] Treuirensibus ex Theofrido & Theoderico refert *verbis*, vt asserit, *paullulum deflexis*. Miræus vtrumque confudit in notis ad Diplomata [b] Belgica. Prius enim tantùm descripsit, & loco Kalendarum Nouembrium, quibus datum reperitur, obseruauit legi Kalendas Decembres apud Theofridum Abbatem Epternacensem, qui vitam Sancti Willibrordi triginta sex capitibus distinxit, floruitque anno Christi centesimo supra millesimum. Vix autem differunt, quia posterius emissum est in prioris confirmationem. *Irmina in Christi nomine Deo sacrata, etsi indigna, gratiâ Domini Abbatissa, sana quidem, Deo propitio, sanoque consilio testamentum perscribendum rogaui, ídque negotium fratri in Christo m.o Huncioni Presbytero mandaui. Dono itaque in præsentia tam pro remedio animæ meæ quàm pro nonnulla mercedis etiam huius in illis sempiternis gaudiis accessione, Basilicæ, Sanctæ Trinitatis, beatæ Genitricis, & Sanctorum Petri & Pauli Apostolorum honori consecratæ, quæ est in prædio nostro extructa Epternaco ad amnem Suram, vbi Dominus & Pater noster in Christo Willibrordus Episcopus, rector & gubernator esse videtur, donatúmque esse iubeo, quidquid id est, quod ex patris ac matris successione creuit, domos, ædificia, casas, mansos, vineas, prata, campos, siluas, & horum omnium appendices, Baidelingum, Matholfingum, portionémque nostram in Oxinuillario, cuncta, inquam, hæc lego cum pastoribus, bubulcis, subulcis, opilionibus, armentariis, horum item greges, armenta, & eorum promiscuum omne peculium, quibus tamen libertos annumerari non volo, quos per epistolas meas manumissos, ingenuos pronuntiaui, Gararium, Cuntoaldum, Archildem, Theodfridum, & alios complures. Iterum dono quidquid ad ministerium loci quem diximus, subsidiúmque, paratum hactenus & à me conquisitum est, tam in auro quàm argento, gemmis, vestimentis, altarium velis, cortinis, vtensilibus tam aneis quàm ferreis ligneísque, omnia verò de sententia consilióque tam Virginum quæ mecum vnà congregatæ viuunt, quàm Apostolicorum virorum Basini & Lutuuini Episcoporum. Ego Huncio in Christi nomine Presbyter, rogante & iubente Dominâ meâ Irminâ, hoc Testamentum perscripsi, & ipsa subter manu propriâ vnà cum testibus firmauit. Ego Irmina hoc Testamentum meum relegi. Ego Lutuuinus Episcopus. Ego Theodfridus & ceteri subsignauimus. Actum Treberi, die Kalendarum Decembris, anno quarto regni D. N. Childeberti Regis.* Epternacum * à situ nomen sortitur etymo Teutonico, quasi *super aquam* dicas. In Testamento enim sancti Willibrordi, quod anno sexto Theodorici Quarti Regis, id est, anno Christi septingentesimo vicesimo-sexto datum inuenitur, constructum dicitur *super fluuio Sura, in pago Bedensi*. Sura * læuam Mosellæ ripam supra Treuiros subit, & pagus Bedensis nomen accipit à vico Beda, vulgò *Bitburg*.

AN. CH. 698. CHILDEBERTI III. R. 4.

[a] Lib. 7.
[b] Lib. 1. c. 4.

DOTATIO MONASTERII EPTERNACENSIS CONFIRMATVR.

* *Echternach.*

* *Le Sour.*

VII. MONASTERIVM S. MARIÆ AD MARTYRES CONDITVR TREVIRIS.

Ad hunc annum referri debent initia celeberrimi Monasterij, quod *infra Treuerim, ad dextram descendentis Mosellæ* situm est, & nomen *sanctæ Mariæ ad Martyres* hodiéque gerit. Illic erectum olim Capitolium seu Palatium, vbi habitabant Præfecti Prætorio Galliarum, necnon ipsimet Imperatores quando eos in Gallias venire contingebat. Ad illum locum, cùm furor gentilium vehementissimè sæuiret, Martyrio coronati sunt quamplurimi Christiani, de quibus pridie Nonas Octobris in Tabulis Ecclesiasticis hæc leguntur. *Treuiris commemoratio innumerabilium penè Martyrum, qui in persecutione Diocletiani sub Rictio Varo Præside ob Christi fidem vario mortis genere necati sunt.* Tyrannus rabiem suam primùm in milites, deinde biduo pòst in ciues exercuit. Vtrorumque triumphum distinxit commemorauitque Auctor Martyrologij Gallicani. Militum sic, quarto Nonas Octobris. *Treuiris, Passio sanctorum Martyrum Thyrsi Ducis & sociorum militum, qui sancti Mauricij Thebææque Legionis exempla præclara imitantes, tantâ constantiâ idolorum sacrificia execrati, quantâ fide & fortitudine sacratissimam Christi religionem professi, iubente Rictio Varo piorum teterrimo in Galliis carnifice, gladiis militum ethnicorum impetiti trucidatíque ad internecionem deleti sunt. Horum corpora feris &*

CVR ITA DICTVM.

AN. CH. 698. CHILDEBERTI III. R. 4.

auibus relicta sunt deuoranda. Ceterùm ex his innumeris Heroibus tanta multitudo ad littus Mosellæ iuxta Capitolium iugulata est, vt sanguinis riuuli defluentes aquas fluuij in suum colorem conuerterent, & naturali claritate neglectâ peregrino magis quàm proprio colore ruberent. Porrò Deo Athletas suos glorificante, in honore sanctissimæ Virginis & ipsorum hoc idem Capitolium dedicatum est, & locus, in quo agonem peregerunt, in eorum memoriam, littoris ad Martyres vocabulum accepit. Ciuium sic, pridie easdem Nonas. *Treuiris, Natalis innumerabilium Martyrum, qui, in persecutione Diocletiani, biduò post sancti Thyrsi & sociorum agonem, sæuiente in vniuersam ciuitatem (quæ Christo addicta reperta est) Rictio Varo Præside vario mortis genere necati sunt. Tanta è strage qui superfuerunt pauci fideles, sacra beatorum conciuium cadauera, postquàm Tyrannus abiit, sepulturæ pro posse mandauerunt. At cùm numero vincerentur, in puteum quemdam ingentis capacitatis iniecerunt, qui repletus ad summum vsque, pignora veneranda, quibus, plusquàm fodina quauis auro vel gemmis ditatur, sinu suo excepta, abhinc reposita in diem gloriæ conseruauit, donec scilicet Felix nomine Secundus, Treuirensis Archiepiscopus constructâ grandi Basilicâ in honorem sanctæ Dei Genitricis, quam cognominauit ad Martyres, pretiosa eorum spolia in hanc omni cum veneratione inuexit ac recondidit.* Hic Felix, vt Seuerus in vita sancti Martini Turonensis Episcopi testatur, eidem Martino synchronus vixit. Addit de Felice déque prædicta Basilica Ioannes Scheckmannus in medulla Gestorum Treuirorum [a]. *Post duodecimum annum Pontificij sui Episcopali renuncians apici solitarius intra prædictam beatæ Virginis Mariæ Dominæ nostræ Basilicam contemplationi vacauit, & paulò pòst vitam cum morte mutauit ad VI. Kalend. Apriles, sepelitúrque in eadem Basilica à latere Chori ad plagam Aquilonarem.* Hic locus tandem commutatus est *in Monastica Congregationis domicilium virtutísque ac literarum Scholam ab ipso sancto Traiectensis Ecclesiæ primóque Archiepiscopo, Domino Wilibrordo totius Galliæ Belgicæ Apostolo, temporibus Sergij Papæ, auxiliis Pipini Senioris, eius videlicet, qui Pipini pusilli auus fuisse legitur.* Illam commutationem notat Bruschius in Chronologia Monasteriorum Germaniæ, factámque ait *annum Christi circiter 694.* Sed seriùs id contigisse vel ex eo liquet, quòd Willebrordus Frisiorum Episcopus Sedem Vltraiecti siue Traiecti ad Rhenum ante annum Christi sexcentesimum nonagesimum-septimum non constituit. Vastatum est autem illud Cœnobium à Nortmannis anno Christi circiter nongentesimo sexagesimo. Quapropter Abbatum, qui cladem istam præcesserunt, hodie desiderantur nomina. Vt probè intelligas quanta olim in existimatione fuerint Ascetæ illius loci, Basilicam beatæ Mariæ *ad Martyres* Basilicam quoque beatæ Mariæ *ad Monachos* aliàs dictam obserua cum Bruschio.

[a] Lib. 2. c. 6.

VIII. WILLEBRORDVS ET SWIBERTVS EVANGELIVM PRÆDICANT.

Hoc etiam circiter anno, sancti Episcopi Willebrordus & Suibertus in Frisiam citeriorem, quæ Francici Regni pars erat, & in prouinciam, quæ nomen Hollandiæ posteà suscepit, iter arripuerunt, bienniúmque integrum insumpserunt in erudiendis illarum regionum populis, donec vltra fines Francorum progressi Danis quoque Christianam Religionem prædicarunt. *Cum Sacerdotibus & Clericis*, inquit vulgatus Marcellinus, *Hollandiam & Frisiam vbique peruagantes, rudem populum documentis Euangelicis informauerunt, docentes prophanum idololatriæ cultum abolendo relinquere, Catechumenos baptizauerunt, neophytos confirmauerunt, sacros Ordines celebrauerunt, ac in pagis singulis Euangelium pacis constanter & deuotè prædicauerunt, & per loca singula Presbyteros & Diaconos ordinauerunt, qui eos in verbo fidei & ministerio baptizandi adiuuarent, maximè in magno vico Duerstat. In quo per biennium prædicantes, totum populum ad fidem perduxerunt Christi, ac phana idolorum commutantes in Ecclesias Christi, quinquaginta duas dedicauerunt Ecclesias parochiales in eo, adiutorio Guntheri militis & aliorum amicorum.* Corruptus videtur hic locus Marcellini. Quis enim credat in vico *Duerstat* dedicatas fuisse duas & quinquaginta parochiales Ecclesias? Existimamus Willebrordum & Swibertum in regione

IN HOLLANDIA, FRISIA,

regione quæ nomen Hollandiæ posteà gessit & in Frisia citeriore, maximè in vico *Duerstat* per biennium, id est, vsque ad annum Christi septingentesimum prædicasse successu adeò felici, vt omnibus incolis ad Christianam fidem conuersis duas & quinquaginta parochiales Ecclesias in duabus illis prouinciis dedicauerint. Vt eiusmodi sensum apud Marcellinum assequaris, illius textum sic corrige. *Sancti Episcopi cum Sacerdotibus & Clericis Hollandiam & Frisiam vbique peruagantes, rudem populum documentis Euangelicis informauerunt*, &c. *per loca singula Presbyteros & Diaconos ordinauerunt, qui eos in verbo fidei & ministerio baptizandi adiuuarent maximè in magno vico Duerstat. Vbi*, nempe in Hollandia & Frisia, *per biennium prædicantes totum populum ad fidem perduxerunt Christi, ac phana idolorum commutantes in Ecclesias Christi, quinquaginta duas dedicauerunt Ecclesias parochiales, adiutorio Guntheri militis & aliorum amicorum.* Posteà fines Francorum egressi Danis Euangelium Christi annunciarunt. *Non solùm per Frisiam prædicauerunt & Thuringiam* (Surius perperam legit *Lotharingiam*, cuius nomen nondum audiebatur) *sed & vsque in Daniam prædicando, populum multum, purgatum à barbarica gentilitatis idololatria, Orthodoxa iunxerunt fidei. Cúmque sic per aliquot annos feruenter Euangelici Pontifices & verbi Dei præcones pariter & continuè in diuersis prouinciis Christum annunciassent, redierunt & uenerunt cum exultatione Traiectum* * *ad confratres & cooperatores verbi Dei, enarrantes illis, quanta Dominus per illos fecisset.* Agemus de illorum reditu ad annum Christi septingentesimum secundum, quo Synodum Traiectensem celebrarunt. Vbi Surius *Lotharingiam*, Baronius [a] *Thoringiam* habet. Porrò Thuringiam interpretare Cisrhenanam seu Thongriam quæ pars erat Episcopatûs Traiectensis ad Mosam cui Lambertus Episcopus præerat; atque ad Lotharij Regnum, à quo nomen Lotharingiæ promanauit, posteris temporibus pertinuit. Frisiæ vicinus erat Episcopatus Traiectensis ad Mosam, vbi multa prædia possidebat degebátque frequentissimè Pippinus, ad quem prædictos Episcopos Willebrordum ac Suibertum sæpè profectos esse constat. In vulgatis exemplaribus Historiæ Suibertinæ, prouinciis, quas prælaudati Pontifices adierunt erudierúntque, annumeratur Dacia, Baronius ad marginem ex alio Codice Daniam reposuit. Baronianam lectionem secuti sumus, quia, ætate sancti Suiberti, Dacia prouinciam Pannoniæ conterminam ac Danubio flumini adiacentem significabat, multóque seriùs Dacia pro Dania & Daci pro Danis vsurpari cœperunt. De Willebrordi profectione in Daniam, postquàm Frisonum ordinatus est Archiepiscopus, testem locupletem habemus Alcuinum in eius vita. *Tentauit quoque idem vir Dei vltra Francorum Regni fines cælestis doctrinæ flumina deriuare. Nam tunc temporis Regem Frisonum Radbodum cum gente sua paganum non timuit adire, & quocumque perrexerat, verbum Dei cum omni fiducia loquebatur. Sed præfatus Frisonum Rex, licèt virum Dei humilitatis gatiâ benignè susciperet, nullis tamen vitæ fomentis saxeum eius cor emolliri potuit. Cùm ergo apud eum vir Dei fructificare se non posse sentiret, ad ferocissimos Danorum populos iter euangelizandi conuertit. Ibi tum, vt fertur, regnabat Ongendus.* Frisia Franciam inter ac Daniam media tunc erat, versùs Austrum Franciam, Daniam Aquilonem versùs spectabat. Willebrordus è Francia primùm in Frisiam, deinde è Frisia in Daniam profectus est, quia, ne commoraretur in Frisia, prohibitus est à Radbodo Frisiorum Rege.

AN. CH. 698. CHILDEBERTI III. R. 4.

ET DANIA.

* Vtrech.

[a] Ad an. 697. n. 4.

IX. Hoc anno, qui post Odelardi Comitis mortem decimus-sextus numeratur, Berlendis eius filia, *tribus lustris in asperitate vitæ iam peractis*, insigni miraculo recreata est in Solemnitate Paschali, piscis enim in carnem tunc illi mutatus asseritur. *Eâ*, inquit Auctor vitæ [b], *de die in diem proficiente & de virtute in virtutem ascendente, tribus lustris in asperitate vitæ iam peractis, die Paschalis Solemnitatis, contigit particulam piscis illi ad mensam sedenti apponi. Quæ (quod admirabile dictu est & quasi incredibile) inter manus ipsius in carnem conuersa, valdè eam perterruit, & cum vehementi stupore, ministro indignans*

[b] Ap. Bolland. d. 3. Febr.

BERLENDIS MIRACVLIS CLARET.

AN. CH. 698. CHILDEBERTI III. R. 4.

ait, *Ignoscat tibi Deus. Quare me sic illudere voluisti? Sciebas me carnem non comesturam, & eam mihi apposuisti. Quo negante & obnixè iurante, intellexit hoc nutu Dei factum fuisse. Parúmque gustauit, & à se submouit, protinúsque à mensa surgens Ecclesiæ & orationi ad laudem sui Creatoris se reddidit.* Huic miraculo idem Auctor aliud proximè sic subiungit. *Hoc etiam silentio supprimi indignum arbitror, quòd ille, qui seruos suos glorificare & magnificare numquam distulit, poculum aquæ quodam die solemni sibi appositum, in vini saporem conuertit.*

X. His circiter temporibus, Tillo, qui & Paulus, Cellam prope Monasterium Sollemniacense construxit, in qua sequestratus à fratribus reliquam vitam egit. Qua de re sic Auctor vitæ [a]. *Sanctus sentiens se ad senectutem propinquare, petiit beatum Abbatem Gundebertum, qui tunc Monasterio præerat, vt propè Monasterium, extra murum, Cellam in honore sancti Eligij construeret, vbi sequestratus à fratribus Domino seruiret. Quam petitionem pius Abbas adimplens, quinque stadiis & fermè ampliùs à Monasterio, Cellulam fieri fecit, vbi vir Dei Tillo orationi intentus numquam otium duxit, quo non aut lectioni vacaret, aut opus Christi perficeret, aut certè manibus aliquid operis perageret.* Variis inclaruit miraculis, quibus supersedemus. Porrò Gundebertus seu Gundobertus locum inter Abbates Sollemniacenses habet in Catalogo, quem Robertus & Sammarthani è Commentariis Ioannis Cordesij publicarunt, eique proximè successerunt *Salmon, Frotarius, Agiulfus, Ebulo Episcopus*, de quo post sancti Cessatoris Episcopi Lemouicensis obitum verba faciemus.

[a] Ap. Bolland. d. 7. Ian.

TILLO DEGIT IN CELLA PROPE MONAST. SOLLEMNIACENSE. GVNDEBERTVS ABB. SOLLEMNIACENSIS.

XI. Ad hunc saltem annum peruenit Eustadia siue Eustadiola Bituricensis Abbatissa, decessit enim ex hac vita sexto Idus Maij, Roccone Bituricensem Pontificatum iam adepto. Sedit Rocco seu Rochus annos quadraginta. Tanto temporis spatio id vnum de illo legitur, quod prædictam Eustadiolam extra vrbem in Ecclesia sancti Pauli sepelierit. Sanctæ Eustadiolæ vitam, quam Tomo secundo [b] iam citauimus, ex manuscripto Codice Medij Monasterij publicauit Philippus Labbeus [c]. In illa lucubratione hæc de prælaudatæ Abbatissæ ætate, obitu ac sepultura scribuntur. *Iam tempus erat vt habitaculum suæ carnis relinqueret, nonaginta enim annorum ætatem & ampliùs habebat, & ad cælestem patriam migraret. Illuc igitur per opera bona festinans, cùm esset senex ac plena dierum, & ætatis suæ tempora consummato splendore meritorum illustrasset, cognouit horam exitûs sui propinquare, & bonâ conscientiâ illam exhilarante parata erat pulsanti Domino confestim aperire, ac Deo ex mente gratias agens & velut hospes nouus alienum habitaculum relinquens & ad propria vadens cum ipsarum actione gratiarum beatum exhalauit spiritum, qui Angelorum sociatus choris cælestia regna petiuit, vbi inter ignitos lapides in cælestis Regis ornamento coruscat. Igitur ex omni latere vrbis innumerabilium populorum vndique caterua confluxit, cúmque omnium esset infinitus animi mœror, Clericorum interruptis singultibus acediosa lamentatio spiritales hymnos canere vix sinebat. Intereà ventum est ad Basilicam sancti Pauli, quam ipsa dudum summo construxerat nisu, vbi miro decore sepulta cum glorioso triumpho tempus Resurrectionis expectat. Religiosus autem Bituriga vrbis Pontifex, Rocco nomine, qui enutritus in aula Regis fuerat, & in obsequio funeris B. Eustadiolæ præsens aderat, testabatur se numquam vidisse tam immensum fletum vel in obitu alicuius in Ecclesia Religiosi, vel in fine cuiuslibet Regiæ potestatis. Vnde patet, hæc Dei famula quàm vtilis, quàm benefica fuit semper omnibus, quæ sic amabatur & plangebatur ab omnibus. Lugebant absentem quam non amiserant sed præmiserant, sed repentè variis infirmitatibus salutem reddendo se prodidit esse præsentem, dum per Dei gratiam frequenter ad suum venerabile sepulchrum multis virtutibus miraculorum, vt sol quidam, ipsa resplenduit.* Varia subiiciuntur Miracula, quibus supersedemus.

EVSTADIOLA ABBATISSA MORITVR.

[b] Ad an. 631. n. 25.
[c] Tom. 2. Biblioth.

SEPELITVR A ROCCONE EP. BITVRICENSI.

XII. Colitur sancta Eustadia siue Eustadiola sexto Idus Maias in Martyrologiis Gallicano & Benedictino. Tribus Titulis decoratur in Gallicano, dicitur enim *Deo sacrata Virgo, fundatrix Medij Monasterij, ac prima eiusdem Ab-*

batissa. Monasterium quidem condidit rexitque, sed virgo non est appellanda, nisi virginis nomine, prout illud nonnumquam ab Auctoribus Ecclesiasticis haud infimæ notæ vsurpatum obseruauimus, Sanctimonialis intelligatur, priùs enim quàm seculo renuntiaret, viro nupsit, eique prolem peperit. Hæc ex eius vita constant. Monasterij fundatrix ita probatur. *Monasterium atque Cœnobium dignum ædificauit sibi suísque puellis, & ex fæminarum sexu iuxta normam Regulæ paratarum viuere magnum ibi inclusit agmen.* Abbatissa sic. *Gaudebat Monasterij mater Eustadiola de sancto studio filiarum.* Vxor autem ac Mater sic. *Parentes eius timentes, ne fortè recedentibus illis de mundo hæres succederet extraneus, cœperunt eam exhortari ac ei imperare, vt ad propagandum genus illorum nuberet, ingerentes ei dictum illud Apostoli; si nupserit virgo, non peccabit. Erant enim opulentissimis valdè possessionibus atque facultatibus per Galliarum & Aquitaniæ fines nimiùm dilatati. Tamdiu ergo persuaserunt filiæ suæ, donec ipsa permisit se viro legitimo sociari, cúmque iuxta suos Natales sortita esset honorabile connubium & thorum immaculatum, atque genuisset vnum solummodò filium, nomine Tetradium, vir eius finem vitæ præsentis faciens migrauit à seculo.* Et paulò pòst. *Cùm morte viri sui fuisset viduata & feruente mundi cupidine ad iterandum thalamum & opes & ætas eam vocarent, elegit magis spiritalibus nuptiis copulari Deo, in quibus à luctu incipitur, sed ad gaudia sempiterna peruenitur, quàm carnalibus nuptiis subiici, quæ à lætitia semper incipiunt, & ad finem cum luctu pertingunt. Soluta enim à lege viri maluit Apostoli consilium sequi dicentis. Beatior erit, si sic permanserit secundùm meum consilium. Afflata ergo Spiritu Sancto, vt sine mundi sollicitudine esset & tota Christo militaret, abiecto seculari habitu, sic in omnibus semetipsam Omnipotentis Dei seruitio mancipauit, vt propter Euangelium omnia sua relinqueret.*

AN. CH. 698. CHILDEBERTI III. R. 4.

XIII. BRVNO METROPOL. BOIOARIÆ OBIT.

Hoc anno Bruno Metropolita Boioariæ, qui Diœceses Laureacensem & Patauiensem simul vnitas regebat, è vita migrauit nonagenarius, vt Wiguleus Hundius in Episcopis Laureacensibus ac Patauiensibus, & Gabriel Bucelinus parte primâ Germaniæ Sacræ testantur. Agemus anno sequenti de successore.

699. CHILDEBERTI III. R. 5.

ANNVS CHRISTI 699.
CHILDEBERTI III. R. 5.

I. HERMELANDVS ABB. ANTRENSIS ABDICAT REGIMEN.

ANNO Christi vndeseptingentesimo, Ærmenlandus Abbas Antrensis, quem regnante Clotario Secundo in lucem editum notauimus, maior erat septuagenario, vixque ad aliud tempus referri debent, quæ in illius vita narrantur ab Auctore synchrono. *Cùm ad senilem venisset ætatem, paruum Oratorium in honore Sancti Leodegarij Martyris iuxta fores Monasterij ad Orientem vergentes * construxit, in quo, relicta Pastoralis curæ regimine, quod non ambitionis fastu sed necessitatis iniunctæ olim obedientiæ diu tenuerat, dans fratribus licentiam, vt vicarium sibi Patrem, eius substituerent loco, ipse deinceps se retrusit, vt ab omni non solùm superflua quin etiam iusta, quantùm fragilitas sineret humana, necessitatis curæ inquietudine exutus, liberè in theoricis Domino soli vacaret studiis. Relictâ igitur per Regis licentiam Monasterij curâ sine voluntate fratrum, qui de eius priuatione multo planxerunt tempore, cum quatuor fratribus idem sitientibus votum in prædicta cella se recludens cælestibus inseruiebat contemplationibus. Fratres autem sibi Abbatem elegerunt, nomine Adalfredum, Regali annuente Præcepto, quorum electioni beatus Ærmenlandus, diuino cedens iudicio, interesse noluit.*

* Henschen. *vergentis.*

SVCCEDIT ADALFREDVS.

AN. CH. 699. CHILDEBERTI III. R. 5.

II. REOLVS EP. REMENSIS OBIT.

Obiit hoc anno Reolus Episcopus Remensis, annos enim sex ac viginti sedit, vt in vita [a] sancti Gundeberti legitur. Episcopatum variis reditibus auxit; sic enim de illo Flodoardus [b]. *Hic partem villæ Ditiaci * positus in Episcopatu emit. Item mansum & campos in villari Bersiniaco *. Item mansos aliquot plusquàm quatuor infra ciuitatem Remensem à diuersis personis & alia quædam. Item portionem de villa quæ dicitur Mons * Allonis. Item partes villarum Rosiaci & Popiaci, & alia nonnulla tam prædia quàm mancipia, eius temporibus tradidit vir illustris Waratus ad Ecclesias sanctæ Mariæ & sancti Remigij Remis; Cruciniacum * montem, Curbam * villam, cum Aciniaco * in pago Tarnodensi. Quædam denique hic beatus Præsul Reolus ex rebus Ecclesiæ inuenitur cum quibusdam personis commutasse, partium scilicet libratâ opportunitate.* Colitur [c] tertio Nonas Septembris.

[a] Ap. Renat. Benedict. d. 29. Apr.
[b] Lib. 2. c. 10.
* Dizy.
* Bersiny.
* Monsallon.
* Cruny.
* Courville.
* Acini en Tardenois.
[c] Martyrol. Gallic.

III. EIVS LIBERI EX LEGITIMO TORO.

Reolus, vt Tomo superiore iam notauimus [d], ex legitimo toro, priusquàm Episcopus fieret, duas proles, Gedeonem & Odilam suscepit. De Gedeone sic loquitur Flodoardus [e]. *Reolus filium suum, nomine Gedeonem, de nepote sancti Niuardi susceptum, ibi,* id est, in Monasterio quod beatus Niuardus apud Altum-Villare construxerat, *Monachum fieri petiit, & rerum suarum partem ad idem Monasterium condonauit.* De Odila sic [f]. *Habuit* Reolus *filiam Deo sacratam in Monasterio, quod Ebroinus Suessionis construxit, sub sancta Regula conuersantem, nomine Odilam, quam ex legitimo susceperat ante Clericatum matrimonio, cui villas quasdam tam in pago Remensi vel Bellonacensi, quàm etiam in partibus Trans-ligeritanis eo tradidit iure, vt ad idem Monasterium res ipsæ post eius decessum proficerent omni tempore.*

[d] Ad an. 673. n. 40.
[e] Lib. 2. c. 7.
[f] Lib. 2. c. 10.

IV. RIGOBERTVS REOLO SVCCEDIT.

De beati Reoli successore hæc inter alia idem Flodoardus [g]. *Domno Reolo beatus Rigobertus successit in Episcopatu, eius, vt traditur, etiam carne propinquus, in Regione Ribuariorum nobili prosapiâ genitus; patre siquidem ex eodem pago, nomine Constantino; matre verò ex Porcensi orta territorio. Vir piis moribus instructus & virtutum insignibus adornatus. Qui nonnulla in Episcopio collapsa reperiens reparauit. Sed & Canonicam Clericis religionem restituit, ac sufficientia victualia constituit; & prædia quædam illis contulit, necnon ærarium commune vsibus eorum instituit. Ad quod has villas delegauit: Gerniacam * cortem, Musceium, Roceium, Vlsiniacum, Riuum, Curcellas *; Ecclesiam quoque sancti Hilarij cum suburbio ad eam pertinente, scilicet vt in annua transitûs sui die sufficiens eis inde refectio pararetur; quæ superessent, ipsis communiter diuidenda cederent. Famulos quoque & eorum colonias ad necessaria Canonicorum seruitia deputauit, & eosdem Christi pauperes rerum suarum hæredes fieri destinauit. Harum verò summa rerum in XL vel ampliùs mansos colligitur. Nonnullas etiam Episcopij villas, descriptis earum coloniis, seruitiisque, ritè disposuit. Res etiam, quibus Episcopium auxit, quasdam dato pretio comparauit, vt villam nomine Cartobram * in pago Tardonensi à Gamnoaldo, pro qua dedisse traditur auri solidos quingentos, & in villa, cui nomen Turba *, mansos duos à diuersis personis. Item portionem de villa quæ dicitur Campaniaca *, super fluuium Vidulam, ab Hosomo, pro qua dedisse repetur in auro solid. CXL. Item à quadam consobrina sua nomine Gilsinda portionem de villa Bracaneto * super fluuium Rotumnam cum mancipiis, ædificiis, & omnibus ad ipsam possessionem pertinentibus. Item ab eadem Gilsinda partem quandam de villa Bobiliniaca * supra fluuium Suippiam, cum domibus, mancipiis, campis, pratis, & ceteris ad eandem possessionem pertinentibus, pro quibus rebus in auro solidos centum inuenisse dicitur. Quasdam quoque res trans Ligerim non modico auri dato pondere reperitur emisisse. Quædam quoque cum aliquibus personis inuenitur commutasse pro partium scilicet opportunitate.*

[g] Lib. 2. c. 11.
* Genicourt.
* Courcelles.
* Chartreuue en Tardenois.
* Tourbe.
* Champigny sur la Vesle.
* Bricquenay sur la Retourne.
* Boul sur la Suippe.

V. Post beati Reoli mortem interpontificium aliquot annorum quidam collocant, quia Rigobertus teste Flodoardo proximè citato *nonnulla in Episcopio collapsa reperiens reparauit.* Neque enim existimant sub sanctis decessoribus Niuardo & Reolo disciplinam adeò consenuisse vt reformatione indiguerit, imò Rigobertum, Childeberto penè ad exitum Regni vergente, ad

Infulas Remenses promotum ex eo colligunt, quòd nullas Ecclesiæ Remensi collatas ab eo Rege literas Flodoardus referat, soleat autem hic Auctor, ex Regiis Chartis, Episcoporum Remensium tempora definire. Non aliter censet Scriptor vitæ, quem Bollandus [a] ex Codice manuscripto S. Mariæ Bonifontis euulgauit. *Quoniam hoc*, inquit *obeunte*, nempe Reolo, *nescitur quot annis Pastore vacauerit Sedes Remensis, pleraque in loco erant collapsa, quæ fuerant præcedentium Patrum studio & rigore fundata, quæ cuncta vir iste gloriosus & prudentissimus* Rigobertus *in pristinum celeriùs reparauit statum. Nam Canonicam Clericis Religionem restituit*, &c. Sed nihil vetat, quominùs Canonicos sub præcedentibus etiam Episcopis à prisca institutione multùm deflexisse suspicemur, vel ob bellorum motus, quibus optimè constituta pessum ire consueuerunt, vel ob defectum peculiaris dominij, nam torpor & segnities ex penuria facilè irrepit. Quapropter apud Flodoardum, cui potior quàm prædicto Anonymo fides haberi debet, Rigobertus *Canonicam Clericis religionem restituit ac sufficientia victualia constituit.* Certè nullum apud Flodoardum occurrit interpontificij vestigium. Sancto Reolo in Episcopatum Remensem succedit [b] Rigobertus, & Leudemaro Abbate paulò pòst mortuo fit etiam Abbas [c] Orbacensis in Diœcesi Suessionensi.

AN. CH. 699. CHILDEBERTI III. R. 5.

[a] d. 4. Ian.

ABSQVE INTERPONTIFICIO.

[b] Flodoard. lib. 2. c. 11.
[c] Flodoard. lib. 2. c. 10.

VI. Etsi Flodoardus nullam Childeberti Regis mentionem in Rigoberti Antistitis encomio faciat, in dubium vocari non potest, quin Rigobertus regnante Childeberto Tertio Pontificatum inierit. *Fuit*, inquit Auctor vitæ à Bollando publicatus, *in diebus Childeberti, Dagoberti, Chilperici, Regum Franciæ, vir Dei Rigobertus, vrbis Remensium mirificæ sanctitatis Archiepiscopus.* Childebertus annis septemdecim Regnum tenuit, ab anno videlicet Incarnationis Dominicæ sexcentesimo nonagesimo-quarto ad annum eiusdem Incarnationis vndecimum supra septingentesimum. Qui Rigobertum postremis Childeberti Regis temporibus Pontificem factum contendunt, id agunt eo tantùm consilio, vt post beati Reoli mortem interpontificium multorum annorum statuant. Rationem autem, propter quam se fatentur adductos, vt Ecclesiam Remensem Pastore diu caruisse scribant, explosimus suprà. Georgius Coluenerius in Catalogo Episcoporum Remensium & Guilelmus Marlotus in Historia [d] Metropolis Remensis Rigobertum illius Ecclesiæ regimini admotum volunt anno Christi sexcentesimo nonagesimo-sexto. Discrepamus integro triennio, quia Reolus, cui Rigobertus nullâ intercedente morâ subrogatus est, sedit annos viginti sex, & ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-nonum peruenit.

REGNANTE CHILDEBERTO III.

[d] Lib. 2. c. 45.

VII. Quæ superiùs descripta sunt ex Flodoardo, fusiùs in vita sancti Rigoberti à Bollando publicata enarrantur, nec vno eodémque gesta sunt anno, quapropter de nonnullis copiosiorem iterum sermonem faciemus. Hic autem ad Rigoberti commendationem id vnum obserua, quod, vt in eius vita legitur, *primus Remensium hic Episcopus fertur commune eis*, nempe Canonicis, *instituisse ærarium, generaliter illorum vsibus in secula profuturum*, imò reuerà teste Flodoardo, cuius potior est auctoritas, ærarium huiuscemodi instituit, &, vt Marlotus optimè notat, *palmam meritò aliis præripuisse censendus est, qui simili per Galliam reformationi* Canonicorum *incubuerunt.* Vtrùm ad Rigoberti Pontificatum peruenerit Doda Abbatissa sancti Petri, non liquet. De illa iam actum Tomo superiore [e]. Remense Monasterium sancti Petri post sanctam Bouam amitam gubernauit. *Præceptum immunitatis à Principe Pippino*, vt Flodoardus loquitur [f], *eidem obtinuit fieri Cœnobio*, id est, à Pippino tum Maiore domûs Regiæ per vniuersam Franciam, siue post prælium Textricianum, quod anno Christi sexcentesimo octogesimo-septimo commissum est. Colitur sancta Doda cum sancta Boua Remis octauo Kalendas Maij.

ÆRARIVM COMMVNE CANONICIS INSTITVIT.

[e] Ad an. 673. n. 40.
[f] Lib. 4. c. 38.

DODA S. PETRI ABBATISSA REMIS.

VIII. Hoc anno Bonitus Aruernensis Episcopus sponte Pontificatum abdicauit. Cur id consilij ceperit, duæ potissimùm rationes afferuntur. Verebatur ne sua electio, quam Auitus decessor ac frater procurarat, sacris legibus &

BONITVS EPISC. ARVERN.

AN. CH. 699. CHILDEBERTI III. R. 5.

sancitæ à Patribus disciplinæ non satis consentanea fuisset ; deinde remotioris ac tranquillioris vitæ studio tenebatur. Talis describitur ab Auctore vitæ coætaneo [a], *timens videlicet, ne qui à præfato eius germano Auito per donum sicut acceperat, graue sibi eueniret iudicium, necnon plus Apostolicam sequi desiderans sectam, qui derelinquentes patrem cum retibus cæleste Regnum mercati sunt.* Explodendus igitur Petrus Damiani, qui scriptis ad Nicolaum Secundum & Alexandrum Secundum Romanos Pontifices epistolis [b] Bonitum laudat, quòd Cathedram contempserit, atque ad remotioris vitæ custodiam se protinus contulerit *hac duntaxat occasione perceptâ, quoniam de manu Regis, laici videlicet hominis, traditionem Ecclesiæ eum suscepisse contigerat.*

[a] Ap. Bolland. d. 15. Ian.
[b] Epist. 9. ...

IX. Antequàm Diœceseos curam dimitteret, Tillonem in Cella prope Sollemniacum tunc degentem consuluit. In itinere Symmionense Monasterium adiit, & ab illius loci fratribus officiosissimè susceptus est, vt in eius vita commemorat Auctor coætaneus, qui vitam illic Monasticam duxit. *Pergit ad quemdam spiratissimum Dei famulum Tillonem, cognomento Paulum, vt ab eo accepto consilio, voto compleret quod mente conceperat. Quò cùm pergens Sollemniacense iter, peruenisset Symmiacum, hoc Monasterium, miro cum gaudio à fratribus, atque officiosissimè susceptus est. Quo ductu ad præfatum virum Dei, magnam habentes inter se collationem peruenerunt ad id vnde Dei Sacerdos agebat. Pernoctantes vtrique Sancti Spiritus igne succensi, altiori arrepto consilio, nihil, inquiunt, melius, quàm quod temerè contra sancta Canonum instituta vsurpatum est, declinando postponi. Et ille non immemor Euangelici Præcepti pollicentis: Qui reliquerit domum, aut agros, & omnia quæ possidet, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Tunc apud se ipse definiuit, vt non solum Sedem, sed etiam patriam, parentes, res omnes exulando relinqueret.* Hæc verba superiùs recitata, *Symmiacum, hoc Monasterium*, innuunt Auctorem, cùm scriberet, Symmionensem seu Symmiocensem vel Sommonensem Monachum fuisse. Patriâ se Aruernum ostendit in pluribus locis & oculatum testem multarum rerum, quas Bonitus Pontifex in Aruernica Diœcesi piè gessit. Calamo manum admouit impulsus hortationibus beatissimorum Patrum, vt appellat, Adelphij & Euteri siue Eucherij, quos Cæsar Baronius [c] Episcopos perperam vocat, Abbates enim fuerunt non Episcopi, vt inferiùs patebit de Adelphio, qui Boboni in regimen Magnilocensis Monasterij successit. Cui Cœnobio præfuerit Eucherius, haud adeò facile est affirmare, sed si Monachus Symmionensis fuit is qui vitam sancti Boniti retulit in literas, admodum probabile videtur Eucherium eiusdem Asceterij Abbatem in Episcopatu Aruernico extitisse.

Tillonem consulit.

[c] Ad an. 704. n. ii

X. Falluntur qui Tillonem in textu proximè citato Symmionensem [*] Abbatem exhiberi putant. Tillo post sanctum Remaclum ab anno Christi sexcentesimo quadragesimo-quinto ad annum vsque Christi sexcentesimum sexagesimum Solemniacensis Abbas in Episcopatu Lemouicino fuit, relicto Solemniaco profectus est in Aruerniam, ibique solitariam vitam egit, donec ab aduenis vndique confluentibus humiliter rogatus nouum extruxit Cœnobium, cui nomen Braggecle, vbi munus Abbatis per multos annos obiit: priuatam deinceps vitam cùm in Monasterio Solemniacensi, cum in Cella prope idem Cœnobium gessit; Symmione verò nusquam degit. Huius loci mentio fit in vita sancti Boniti, non quòd illic Tillo vitam duxerit, sed quòd illac Bonitus Episcopus transierit, cùm proficiscebatur Sollemniacum, vt Tillonem inuiseret consuleretque. Monachus enim Symmionensis, qui gesta sancti Boniti conscripsit, iure vituperio se putauit obnoxium, nisi eundem Bonitum in Monasterio Symmionensi *miro cum gaudio atque officiosissimè* susceptum testaretur.

[*] De Sommone.

XI. Bonitus Episcopus apud Solemniacum miraculis inclaruit. *Cùm Resurrectionis Dominicæ illuxisset dies, cum fratres peterent, vt eis Missarum agens so-*

Claret miraculis.

lemnia. Sed dum, vt moris est, manus ad altare latice ablueret, quidam frater incommodus, nomine Auderamnus, aduenit, & ipse Leuitam petiit, vt ex Sacerdotis manibus aquam ei ad bibendum praberet. Quâ haustâ saluti pristina restitutus est, statímque cum fratribus letus sedit ad mensam. Sed & alium itidem in eodem Monasterio fratrem, nomine Natolenum, cùm ex eadem aqua accepisset, quamplurimi eum à vi febrium aiunt esse saluatum. Diaconus, qui Bonito Episcopo tunc assistebat, non alius fuit ab Adelphio, qui posteà Boboni successit in regimen Monasterij Magnilocensis, & Monachum Symmionensem suprà laudatum hortatus est, vt sancti Boniti vitam in literas referret. Hæc enim in eadem vita leguntur, vbi narratio prædictorum miraculorum texitur. *Venerabilis Pater Adelphius, tunc Leuita, sed nunc prafati viri Dei Bobonis, cuius superiùs fecimus mentionem, successor Monasterij Magnilocensis, eo tempore coram altari viro Dei* Bonito Episcopo *assistens Diaconi fungebatur officio.* AN. CH. 699. CHILDEBERTI III. R. 5.

XII. Bonitus Sollemniaco egressus, cùm in Aruerniam rediret, in itinere claudum, duósque dæmoniacos tactu curauit. Apud exteras etiam nationes famâ miraculorum celeberrimus fuit. In Britannia, *mulier quadam erat, nomine Blanda, qua dudum lumen oculorum amiserat, necnon manuum ac pedum officio destituta manebat. Quadam namque die, cùm gentis sua peregrini in domo eius hospitalitatis gratiâ declinassent, & eam ita corporis difficultate laborantem cernerent, aiunt ad eam. O mulier, si adsertioni nostra accommodares fidem, vt beati Boniti Aruernica vrbis Episcopi interuentionem apud Deum commendares, nos credimus, nec dubium est, quia vir sanctus potest apud Dominum tuum hunc alleuiare laborem. At illa hoc audito gauisa sermone, foras se in remotiorem locum duci pracepit, statímque vt ex oratione è terra surrexit, lumen oculorum ac membrorum recepit sanitatem. Vidénsque erga se ob viri Dei meritum Domini tanta pietatis inesse meritum, relicto proprio solo, parentibúsque, suísque omnibus, ad beatum virum Aruernorum glebâ tenus peruenit. Cúmque propter vrbem penè iam peregrina graderetur, vir Domini inopinatus ei obuiam factus est. Ipse autem Rubiacense * Cænobium, quod hinc indéque montibus septum ab Oriente pandit aditum, & haud procul eminet vrbi, visendi gratiâ, consulendíque adire properabat. Mulier in ipso itinere, humili eum atque supplici voce compellans, se peregrinam & ob eius famam aduenisse pradixit. Cúmque ille, vt ei moris erat, indigentem cognouisset, paullulùm substitit, & quid vellet requisiuit. At illa aduentûs sui caussam per ordinem pandit, eúmque sua salutis apud Omnipotentem Dominum auctorem declamat. Ille eius fidem atque deuotionem miratus, eam secum ad Monasterium ire pracepit, atque Matri ipsius Monasterij tradens suaque nepti in cœtu Virginum commendauit. Vbi aliquandiu degens post discessum beati viri ad proprium repedans solum, id est, ad Britannicum rus regressa est.* Rubiacum, quod olim fœminarum celebre Monasterium fuit, hodie Prioratus est Ordinis Benedictini, vt Robertus in Gallia Christiana testatur.

* Royac.

XIII. ABDICAT EPISCOPATVM. Reuersus ad Sedem suam Bonitus *sanctum Dei virum industrium atque excellentissimum Genealogiaque nobilis apice clarum Nodobertum petiit, vt sibi successor, plebísque sibi commissa existeret rector, atque patria tutor, suo robore Deo iuuante constanter maneret. Qua de re ad Principem Regni dignos tali opere cum plebis Ecclesiaque conuenientia dirigit Oratores, id est, Cantinum Archileuitica ministrum, necnon reliquos eius dignos itinere comites aptauit. Qui cum sua petitionis effectu ad virum Dei regressi, eum magno cum fauore cunctorum sanctus Sacerdos sua Cathedra solio sublimauit. His ita peractis, vir Domini in Magnilocensi Cænobio sub sancto habitu atque cultu, sicut semper optauerat, aliquantùm temporis deguit.* Hæc Auctor vitæ. SECEDIT IN MONAST. MAGNILOC.

XIV. Existimamus Bonitum toto anno sequenti & ampliùs in Monasterio Magnilocensi mansisse, deinde anno Christi septingentesimo primo abiisse Lugdunum, atque in Cœnobio Insulæ Barbaræ aliquantulùm demoratum esse, tum profectum in Italiam, suísque precibus Ariperto Longobardorum Regi victoriam obtinuisse anno Christi septingentesimo secundo, vt

AN. CH. 699. CHILDEBERTI III. R. 5.

ad illum annum fusè accuratéque probabimus. Atque hæc esto ratio nostræ Chronologiæ.

XV. Guillelmus *de la Croix*, Acta Cadurcensium Episcoporum conscripsit, sed à recta Chronologia plurimùm aberrauit, vbi Capuanum [a] quinto seculo floruisse, & ab anno Christi quadringentesimo quadragesimo ad annum vsque Christi quadringentesimum octogesimum sedisse dixit. Duo de Capuano certa credimus & indubitata; primum quòd sancto Desiderio in Episcopatum Cadurcensem anno Christi sexcentesimo vndequinquagesimo successit; alterum quòd diuturno gauisus est Pontificatu, quia puerum erudiuit & ad Diaconatum promouit Sacerdotem, qui posteà factus Episcopus Lemouicensem Diœcesim sub Chilperico Tertio Rege gubernauit, obiitque superstite in viuis matre Mundana, quæ Martyrium in persecutione Vandalica seu Saracenica consummauit. Si Capuanus annos duntaxat quadraginta sedit, ex hac vita migrauit anno Christi sexcentesimo vndenonagesimo, sed vt illum anno Pontificatûs circiter quinquagesimo, siue anno Christi circiter vndeseptingentesimo, mortuum censeamus, monet nos tempus, quo Mundana Sacerdotis anteà defuncti mater palmam Martyrij consecuta est. Guillelmus Crucius, quem nonnulli sequuntur, Capuani Pontificatum annis quadraginta circumscribit. Vt id præstet, nulla Scriptoris auctoritate permouetur, talémque Chronologiam eo tantum init consilio, ne totidem annorum Interpontificio Cadurcensis Ecclesia per quintum seculum laborare videatur. Mundana sancti Sacerdotis mater à Saracenis enecata lauream Martyrij promeruit anno Christi septingentesimo vicesimo-quinto. Sacerdos eius filius, si superstes in viuis tunc fuisset, annum ætatis iuxta nostram computationem expleuisset quinquagesimum-quintum. Id autem multò probabilius est, quàm si Mundana dicatur Martyrium passa, cùm peruenisset ad ætatem adeò decrepitam, vt nato filio nomen matris ante annos sexaginta-quinque adepta esset. Ea nos ratio potissimùm induxit, vt Sacerdotis ortum in annum Christi sexcentesimum septuagesimum reiiceremus.

[a] Nn. 28. 29.

CAPVANVS EPISC. CADVRC. OBIT.

XVI. Monachum agebat in Calabrensi Monasterio Sacerdos Diaconus, cùm Capuanus Cadurcensis Episcopus ex hac vita discessit. De Sacerdote sermo non semel recurret. De Capuano id vnum restat obseruandum, quòd Sanctus in vita sancti Sacerdotis appellatur, necnon in Breuiariis Lemouicensi ac Petracoricensi, quæ Guillelmus Crucius allegat. Episcoporum autem, qui proximè successerunt Ecclesiæque Cadurcensi præfuerunt, exciderunt nomina.

XVII. Hic est Hattæ primi Abbatis Vedastini annus decimus-quintus, quo *Præfecturâ Monasterij* Blandiniensis seu *sancti Petri ad muros vrbis Gandensis auctus* sic asseritur apud Aubertum Miræum in Originibus [b] Benedictinis. *Temporibus Vindiciani Episcopi & duodecimo anno Theodorici Regis*, id est, anno Christi sexcentesimo octogesimo quinto, *creatus est primus Abbas Hatta vir imprimis religiosus, ac prudens, qui post annum decimum-quintum regiminis, Præfecturâ Monasterij sancti Petri ad muros vrbis Gandensis auctus est.* Ferreolus Locrius in Chronico Belgico [c] & Antonius Sanderus in Auctario ad Tomum primum Flandriæ illustratæ, quinquennem Monasterij Blandiniensis administrationem Hattæ tribuunt, eúmque scribunt è viuis sublatum, cùm *à suscepto beati Vedasti regimine, vicesimum-primum; Diui Petri, quintum annum* ageret. Abbatem factum anno Christi sexcentesimo nonagesimo, mortuúmque anno Christi septingentesimo decimo putant. At annus Theodorici Regis duodecimus, qui primus Abbatis Hattæ fuit, cum anno Christi sexcentesimo octogesimo-quinto coincidit. Deinde Hatta non fuit Abbas Blandiniensis. Abbatum enim Blandiniensium, vt ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-secundum [d] iam dictum est, Catalogus ad expulsionem vsque Cælestini sic institui debet, sanctus Florbertus, sanctus Ioannes,

ABBATVM VEDASTINORVM CHRONOLOGIA.

[b] Cap. 5.

[c] Ad an. 710.

[d] Num. 41.

Ioannes, Baudemundus, Ferrecus, Cælestinus, itaut interstitium annorum duorum & quadraginta, quod ab obitu sancti Ioannis ad exauctorationem vsque Cælestini, siue ab anno Christi sexcentesimo septuagesimo-septimo ad annum vsque Christi septingentesimum vndeuicesimum effluxit, tres posteriores Abbates, Baudemundus, Ferrecus & Cælestinus occupent. AN. CH. 699. CHILDEBERTI III. R. 5.

XVIII. Super Hadulpho Abbate, qui Monasterium Vedastinum post Hattam rexit, maior est difficultas. De illo sic Auctor [a] Chronici Vedastini. *Scribunt Episcopum duodecim, Abbatem vndeuiginti egisse annis.* Quem textum Molanus [b] in Natalibus Sanctorum Belgij, Gazetus in Atrebatensium Episcoporum Catalogo, Locrius in Chronico Belgico, Coluenerius [c] in notis ad Chronicon Cameracense, Sammarthani in auctiore Gallia Christiana sic interpretantur, vt Hadulphum asserant factum Abbatem Vedastinum anno Christi septingentesimo decimo, deinde Atrebatensem Episcopum anno Christi septingentesimo decimo-septimo, & ex hac vita sublatum anno Christi septingentesimo vicesimo-nono, postquàm Monasterium annis vndeuiginti, Episcopatum vnà cum eodem Monasterio duodecim annis gubernasset. In Annalibus Petauianis, quorum potior auctoritas, quia desinunt in anno Christi octingentesimo, mors Hadulphi non reiicitur in annum Christi septingentesimum vndetricesimum, sed ad præcedentem sic refertur. *Anno* DCCXXVIII. *Item Carolus fuit in Saxonia & Hadulfus Episcopus mortuus est.* Ab anno igitur Christi sexcentesimo octogesimo-quinto, quo factus est Hatta primus Abbas Vedastinus, ad annum vsque Christi septingentesimum duodetricesimum, quo beatus Hadulphus in cælum migrauit, Monachis Vedastinis duo tantùm prædicti præfuerunt Abbates Hatta & Hadulphus. Restat vt annum inuestigemus, quo Hadulphus Hattæ successit.

[a] Ap. Locrium ad an. 717.
[b] d. 19. Maii.
[c] Ad cap. 35. lib. 1.

XIX. Chronico Vedastino accuratè examinato, nullam faciliorem commodioremue nacti sumus interpretationem, quàm si Hattam Abbatem, cuius primus annus cum anno duodecimo Theodorici Tertij Regis, id est, cum anno Christi sexcentesimo octogesimo-quinto, coincidit, hoc anno, regiminis sui decimo-quinto, quo factum quoque Blandiniensem Abbatem plerique finxerunt, mortuum affirmaremus; & hunc eundem annum, qui post Christum natum est vndeseptingentesius, Abbatis Hattæ postremum, primum Hadulphi successoris nuncuparemus. Habitâ enim huiusce calculi ratione, annus Abbatis Hadulphi decimus-nonus anno Christi septingentesimo decimo-septimo illigabitur, idémque si primus numeretur Episcopatûs ab eodem Hadulpho suscepti, certè duodecimus annus eiusdem Episcopatûs cum anno Christi septingentesimo duodetricesimo componetur. Sic de Hatta Abbate asserentur tria, quòd anno Theodorici Regis duodecimo factus sit Abbas Vedastinus ex Monacho Blandiniensi, quòd annis quindecim Monasterium Vedastinum rexerit, quódque Cœnobij Blandiniensis regimini nusquam admotus sit. Sic & de Hadulpho successore iuxta Chronici Vedastini fidem duo pronuntiabuntur, quòd *Abbatem* Vedastinum *vndeuiginti annis*, quòd *Episcopum* Atrebatensem & Cameracensem *duodecim annis* egerit Abbatiali Præfecturâ Cœnobij Vedastini neutiquam dimissâ. Denique sic & Annalibus Petauianis, quod obseruandum maximè putamus, sua stabit auctoritas, & anno Christi septingentesimo duodetricesimo mors Hadulphi rectè consignabitur.

XX. Obiit igitur hoc anno Hatta primus Abbas Vedastinus. Super die mouetur controuersia, *Kalendis Februariis* mortuum dicit Ferreolus Locrius [d], Claudius *Despretz* apud Coluenerium [e] *die* 17. *Ianuarij*. Locrio, quia Chronicon Vedastinum legit, lubenter assentimur, Desprettzio non ita fidimus, quia multa fabulosè de eodem Hatta scripsit in encomio sancti Vindiciani, quod ad annum Christi septingentesimum quintum examinabimus. HATTA ABB. OBIT.

[d] Ad an. 710.
[e] In not. ad cap. 18. lib. 1. Chron. Camerac.

XXI. Hadulphus Hattæ in Abbatiale munus successit ex Præposito eiusdem loci si Desprettzio fides adhibetur. Hic autem est Hadulphus, *quem* teste SVCCEDIT HADVLPHVS.

AN. CH. 699. CHILDEBERTI III. R. 5. Balderico [a] Chronographo Cameracensi, *asserunt quidam filium fuisse sancti Ragnulsi Martyris, de quo* Ragnulfo *hi, qui* temporibus eiusdem Balderici *superfuere fideles, testati sunt multa se ad sepulchrum eius vidisse miracula.* Memoriam eiusdem Martyris celebrat Vsuardus sexto Kalendas Iunij, & ad istum diem præter illa quæ suprà ex Balderici Chronico descripsimus, hæc habet Molanus. *In territorio Adartensi sancti Ragnulphi Martyris. Qui pater (vt fertur) sancti Hadulphi Episcopi Atrebatensis, ab Vsuardo notatur sexto Calendas Iunij. Quibus Calendis Atrebatense sancti Vedasti Monasterium, in quo requiescit, memoriam eius celebrat duodecim lectionibus, sed de communi sumptis. Constat autem eum passum esse in Telu, villa sancti Vedasti, quæ Latinè dicitur Telodium* *. *Ceterùm in Diœcesis Atrebatensis Breuiario ponitur quinto Iduum Nouembris. E quibus colligo ab Vsuardo notatum esse diem Natalitium, Diœcesim tamen Natalem celebrare in die eleuati corporis. Nam id aliàs sæpè vsu venit.*

[a] Lib. 1. c. 34.

FILIVS S. RAGNVLFI MARTYRIS.

* Teluch lez Arras.

XXII. Hoc anno, cùm Hadulphus in Abbatem Vedastinum promotus est, Atrebatensi Diœcesi præerat Vindicianus Episcopus, currebátque litera Dominicalis E. Quapropter inter multa, quæ de eodem Hadulpho Despretzius in encomio sancti Vindiciani scripsit, hæc non improbamus. *Defuncto Hattâ, per S. Vindicianum subrogatus est in locum eius ad regendum S. Vedasti Monasterium S. Hadulphus, Præpositus eiusdem loci, consecratus ab eo die* 31. *Augusti.* Nihil enim obesse potuit, quominùs Vindicianus Atrebatensis Episcopus Hadulphum Hattæ Vedastino Abbati mortuo subrogaret, cúmque benediceret in Abbatem pridie Kalendas Septembris, die Dominico. Sed id negamus anno Christi septingentesimo decimo contigisse, licèt annus ille literam quoque Dominicalem habuerit E, citiùs enim obiit Vindicianus Episcopus, qui Pontificatum gerere cœpit anno Christi sexcentesimo vndeseptuagesimo, seditque annos duntaxat sex & triginta, vt ad annum Christi septingentesimum quintum dicturi sumus.

XXIII. Clerus Vesontionensis, qui sub duobus Episcopis, Felice videlicet & Tetradio, plurimas sordes contraxerat, pristinum tandem splendorem recuperauit sub Albone, qui Tetradio in Episcopatum hoc circiter anno successit. Hanc morum in Canonicis Vesontionensibus mutationem sic exponit Anonymus apud Ioannem Iacobum Chiffletium in Historia [b] Vesontionensi. *Hæc fratrum* seu Canonicorum *misera conuersatio, temporibus istorum duorum Pontificum* Felicis & Tetradij, *incorrecta perdurauit, vsquequò Deus, quia tempus miserendi eius venerat, super his dignatus est nunc prouidere. Destinauit enim quemdam iuuenem, Albonem nomine, Chrysopolitanæ*, id est, Vesontionensis, *Ecclesiæ Canonicum, qui aliorum non consentiens ludibrio, sanctæ conuersationis studium quæsiuit. Hic vir, genere nobilis, sed fide & religione nobilior extitit: tantâ enim abstinentiâ, labore & vigiliis corpus suum attriuit, vt grauissimâ & ferè continuâ ægritudine languens, Conuentum sequi vix posset. Qui vitæ huius naufragia volens euitare, ad Monasterium Luxouiense se transtulit, vbi ab Abbate & fratribus loci benignè receptus est. Albo, quem diuina instruxerat benignitas, consideratis Religionis & Ordinis circumstantiis, modum tam sagaciter retinuit, vt Adonus Prior dicti Monasterij, sanctitate & virtutibus quamplurimùm adornatus, & fratres dicti Monasterij ipsum gratanter retinuissent (si voluisset) pro suæ humilitatis & modestiæ statu. Sed ille quem Deus suæ Ecclesiæ Pastorem prauiderat, ad recuperandam Ecclesiam Chrysopolitanam, & fratres eius, qui in tam prauo statu constituti erant, acceptâ à Priore & fratribus licentiâ, ad dictam Metropolitanam Ecclesiam remeauit. Intereà Tetradius tyrannus (his ita peractis) venationibus inseruiens, ab apro percussus moritur. Adeptus igitur Albo, consentientibus ciuibus, Pontificatûs officium, fratres alloquitur, eísque verbis benignissimis quid Luxouij didicerat indicauit, &, vt more illorum Religiosorum viuerent, ammonuit. Qui, quia consuetudo altera est natura, responderunt se non aliter velle viuere, sed sicut consueuerant orabant vt eos victitare permitteret. Videns autem Albo se nihil proficere, Abbatem Luxouiensem censuit consulendum. Abbas verò vi-*

[b] Part. 1. n. 31.

ALBO EP. VESONTION.

dens eum zelo Dei duci, ad eius roborandam bonam voluntatem, dictum Priorem Luxouiensem Adonum, suâ fultum auctoritate, eidem Archiepiscopo dedit adiutorem. Venientes igitur ad nostram matrem Ecclesiam præfati Archiepiscopus & Prior, fratres satis aptè sunt alloquuti, nunc quidem blanditiis, nunc verò terroribus, vt à dissolutione sua discedendo, se regulari disciplinæ submitterent, hortabantur. Qui omnino nec potestate, nec minis molliri potuerunt, sed moti ad contumelias deuenerunt. Quod cùm viderent Archiepiscopus & Prior (scilicet ipsorum pertinaciam & duritiam cordis) proposuerunt illis vnum de duobus eligendum; aut obediendo mandatis Regulæ, Deóque seruiendo in Monasterio disciplinatè viuerent, aut de Monasterio exeuntes, quamcumque viam sibi viuendi sumerent. Quod illi audientes, quatuor ipsorum simpliciores, se ditioni Archiepiscopi subdiderunt; alij stoliditate tumentes, & in sua iuuentute confidentes, viam latam, quæ ducit ad mortem, aggressi sunt. Ordinatis denique fratribus, & regulari disciplinæ restitutis, Adonus Prior valedicens Archiepiscopo, ad propria reuersus est.

AN. CH. 699. CHILDEBERTI III. R. 5.

XXIV. DVPLEX GENVS CANONICORVM.

Vt hunc textum probè intelligas, duo distingue genera Canonicorum, alij Regulares dicebantur, alij Seculares seu Proprietarij. Regulares instar Cœnobitarum viuebant; illis mensa, vestitus, ceteráque erant communia; nemo quidquam proprium possidebat, loco vbi manebant, & Basilicæ cui seruiebant, nomen Monasterij tribuebatur. Proprietariis aliud erat vitæ genus ídque remissius, singuli enim suos habebant reditus, quibus vtebantur vt volebant. Duplex illud Canonicorum genus optimè distinxit Ioannes Iacobus Chiffletius, cùm obseruauit [a] tantam Felicis Episcopi Vesontionensis vel incuriâ vel prauo exemplo irrepsisse in Canonicos morum licentiam, *vt non modò sub eo, ex Regularibus ac vita communi addictis, in Proprietarios*, quod tolerandum erat, *sed etiam è castis in obscœnos, ex piis in sacrilegos, ex Clericis demum in milites euaserint.*

[a] Part. 2. n. 29.

XXV. ABBATES LVXOVIENSES.

Abbas Luxouiensis, quem Albo factus Episcopus consuluit, non alius est à Sayfario, qui Priorem Adonum, virum *sanctitate & virtutibus* adornatum, vt nouum Pontificem in bona voluntate roboraret adiuuarétque, Vesontionem direxit, Abbatem ex Priore paulò pòst futurum. In Catalogo enim Luxouiensium [b] Abbatum post Ingofridum, cuius mentionem ad annum Christi sexcentesimum octogesimum [c] Tomo superiori fecimus, quatuor hi proximè nominantur, Cunctonus, Rusticus, Sayfarius, Adonus.

[b] Tom. 4. Gall. Christ.
[c] No. 43. 44. 47.

XXVI. THEODORVS EP. LAVREAC. ET PATAVIENS.

Wiguleus *Hund* à *Sultzenmos* in Metropoli [d] Salisburgensi, vbi Catalogum Episcoporum Laureacensium & Pataujensium exhibet, de Theodoro Brunonis anno præterito mortui proximo successore sic scribit. *Theodorus fit Archiepiscopus Laureacensis & Episcopus Patauiensis anno 699. Præfuit vtrique Sedi 23. annis, quibus & doctrinæ purioris studium penè interciderat, & omnis disciplina apud Clerum collapsa erat, Episcopo magis cumulandis opibus quàm Christi ouibus pascendis operam dante.* Agemus de illius obitu ad annum Christi septingentesimum vicesimum-secundum.

[d] Tom. 1.

XXVII. GEBERTVS ABB. WELTEMBVRG.

Tomo tertio eiusdem Metropoleos habetur Catalogus Abbatum Weltemburgensium, in quo Gebertus hoc anno collocatur, Haganonis, de quo locuti sumus ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-tertium, proximus successor. Gebertus autem Monasterio præfuit annis decem.

AN. CH. 700. CHILDEBERTI III. R. 6.

ANNVS CHRISTI 700.
CHILDEBERTI III. R. 6.

I. HILBERTVS ABB. FONTANELL. OBIT. SVCCEDIT BAINVS.

ANNO Christi septingentesimó vitam clausit Hilbertus siue Hilebertus Abbas Fontanellensis, cuius nomen sub litera H, reperitur in Appendice ad Martyrologium Gallicanum, quæ nonnullos Sanctos, quorum dies natales hactenus incerti sunt aut incomperti, complectitur ordine alphabetico. Successit in regimen Cœnobij Bainus ex Episcopo Morinensi Monachus Fontanellensis ab aliquot annis factus. Auctor Chronici Fontanellensis caput operis sui secundum sic orditur. *Bainus Episcopus de ciuitate Tyroanda* * *quintus ab almifico ac cum omni honorificentiâ nominando protectore nostro clarißimo Sacerdote Wandregisilo regimen assumit Cœnobij, ab anno videlicet septimo Hildeberti gentis Francorum Regis, & XIII. Sergij Papæ, vsque ad decimum-quintum eiusdem Regis annum, & Ioannis Apostolici secundum, qui fuit octogesimus-octauus à Petro Apostolo, Exarchatûs autem Pipini filij Ansegisili* XXI. *Dominicæ autem Incarnationis* DCCVI. *Indictione* IV. *per annos nouem.* Et paulò pòst ita loquitur de Translatione Sanctorum Wandregisili, Ansberti & Wlfranni. *Facta est hac sancta Translatio anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo quarto, Indictione secundâ, pridie Kalend. Aprilis, feriâ secundâ. Nam solemnitas Sancti Pascha tertio Kalend. Aprilis tunc extitit, qui erat annus decimus gloriosi Regis Hildeberti; porrò Ioannis Papæ, qui octogesimus à Beato Petro Romanam rexit Ecclesiam, annus primus; Baini denique Patris prædicti annus quintus, ex quo regiminis assumpserat curam istius Cœnobij.* Hic Auctor attentè legi debet, nec in suis calculis caret næuo.

* *Teroüenne.*

II. CHRONICI FONTANELLENSIS CHARACTERES EXAMINANTVR.

Annus Christi septingentesimus partim anno Childeberti Regis sexto, partim anno septimo eiusdem Regis illigatur. Bainus electus est Abbas anno Childeberti Regis septimo iam inchoato, rexit Fontanellense Monasterium annis nouem, migrauítque in cælum duodecimo Kalendas Iulias, anno Childeberti Regis decimo-quinto, Christi septingentesimo nono. Annus igitur, quo Bainus administrationem Cœnobij suscepit, cum anno Christi septingentesimo conuenit; annus regiminis quartus per mensem Martium cum anno Childeberti Regis decimo, Christi septingentesimo quarto rectè comparatur; & annus nonus præfecturæ per mensem Iunium in annum Childeberti Regis decimum-quintum, Christi septingentesimum nonum, incidit. Anni Baini Abbatis cum annis Dominicæ Incarnationis & Childeberti Regis ita componi debent. In annis Childeberti Regis à nostra computatione differt Auctor suprà citatus, quia Baini Abbatis annum quintum per mensem Martium anno non vndecimo, vt oportet, sed decimo Childeberti Regis illigat. Differt & in annis Incarnationis Dominicæ, quia mortem Baini consignat *anno Dominicæ Incarnationis* DCCVI. *Indictione* IV. At quomodò stare possunt hi Characteres, si, teste eodem Scriptore, Bainus Abbas fuit *per annos nouem*, & annum in administratione Monasterij quintum, vel, vt restituendum iam diximus restituimúsque, quartum agebat *anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo quarto, Indictione secundâ, pridie Kalend. Aprilis, feriâ secundâ?* Obiit Bainus Abbas anno Incarnationis Dominicæ non DCCVI sed DCCIX, Indictione non IV. sed VII. emendandúsque est Auctor Chronici Fontanellensis illo loco, ne videatur à semetipso discrepare.

III. Idem Chronographus, vt suam Chronologiam validiùs firmet, aliis duo-

CHILDEBERTI III. R. 6.

bus vtitur Characteribus ; vnum petit à Maioratu siue Exarchatu Pippini, alterum ab annis Romanorum Pontificum. Ait Bainum ad Deum migrasse *anno Exarchatus Pipini* XXI. Est & error in hac computatione, quia vicesimus-primus annus Pippini Maiorisdomûs non cum anno Christi septingentesimo nono, sed cum septingentesimo octauo conuenit. Tres nominat Romanos Pontifices, Sergium, Ioannem Sextum & Ioannem Septimum. Annos singulorum cum annis Christi, Childeberti Regis, & Baini Abbatis ita confert. Annum decimum-tertium Sergij Papæ illigat exordio regiminis Baini & anno Childeberti Regis septimo inchoato, id est, anno Christi septingentesimo. Annum primum Ioannis Papæ Sexti per mensem Martium comparat cum anno Christi septingentesimo quarto, Childeberti Regis decimo, Baini Abbatis quinto. Annum secundum Ioannis Papæ Septimi per mensem Iunium componit cum anno Childeberti Regis decimo-quinto, & cum anno Baini Abbatis nono, id est, cum anno Christi nono supra septingentesimum. Annos Sergij rectè colligit, secus numerat annos subsequentium Romanorum Pontificum. Nam *Sergius sedit annos tredecim, menses octo, dies viginti-tres, & sepultus est ad B. Petrum Apostolum sexto Idus Septembris, Indictione decimâ-quintâ*, siue anno Christi septingentesimo primo, itaut annus decimus-tertius Sergij Papæ cum anno Christi septingentesimo coincidat. Sancto Sergio, cuius nomen quinto Idus Septembris in Tabulis Ecclesiasticis celebratur, successit Ioannes Sextus, quarto Kalendas Nouembris, anno Christi septingentesimo primo, postquàm *cessauit Episcopatus mensem vnum, dies viginti*. Hic *sedit annos tres, menses duos, dies duodecim*. Obiit igitur quarto Idus Ianuarias anno Christi septingentesimo quinto, & annum in Pontificatu non primum sed tertium agebat pridie Kalendas Aprilis, anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo quarto, Childeberti Regis decimo, Baini Abbatis adhuc quarto. Post mortem Ioannis Sexti Papæ *cessauit Episcopatus mensem vnum, dies* 18. Electus est igitur Ioannes Septimus Kalendis Martiis anno Christi septingentesimo quinto. Hic *sedit annos* 2, *menses septem, dies* 17. & *sepultus est ad B. Petrum Apostolum ante altare Oratorij sanctæ Dei Genitricis, quod ipse construxit, sub die* 15. *Kalend. Nouembris, Indictione* 6, id est, anno Christi septingentesimo-septimo. Ergo annus eius in Pontificatu secundus per mensem Iunium, quo Bainus ex hac vitâ discessit, nec cum anno decimo-quinto Childeberti Regis, nec cum anno nono Baini Abbatis, nec etiam conuenit cum anno Christi septingentesimo nono, quocum annus Childeberti Regis decimus-quintus & annus Baini Abbatis nonus coincidunt. Chronographus igitur Fontanellensis, vbi mortem Abbatis Baini consignat variis Characteribus, vt in anno Incarnationis Dominicæ, sic & in anno Romani Pontificis fallitur. Annum secundum Ioannis Papæ Septimi sub finem mensis Martij rectè comparat cum anno Christi septingentesimo sexto ; sed obitum sancti Baini, vt in annum Christi septingentesimum nonum, sic & in annum secundum Constantini Papæ debet reiicere. Mortuo Ioanne Septimo *cessauit Episcopatus menses tres*. Datus est ei successor Sisinnius decimo-quinto Kalendas Februarias, anno Christi septingentesimo octauo. Hic *sedit dies viginti*, & *sepultus ad beatum Petrum Apostolum sub die* 7. *Februar. Indictione sextâ*, id est, anno Christi septingentesimo octauo. Tum *cessauit Episcopatus mensem vnum, dies* 29. Sic habet Anastasius, sed loco 29. lege 19. In Sisinnij locum septimo Kalendas Aprilis electus est Constantinus, qui *sedit annos septem, dies quindecim*, & *sepultus est ad beatum Petrum Apostolum* v. *Idus Aprilis, Indictione* 13, id est, anno Christi septingentesimo decimo-quinto. Sicque annus secundus Constantini Papæ per mensem Iunium in annum Christi septingentesimum nonum incidit. Totam hanc Romanorum Pontificum Chronologiam ex Anastasio mutuati sumus. Atque inde textum Chronici Fontanellensis de tempore quo Bainus Fontanellam rexit ita corrige. *Bainus Epis-*

CHRONOLOGIA ROMANORVM PONTIFICVM.

AN. CH. 700. CHILDEBERTI III. R. 6.

ANNVS CHRISTI 700. CHILDEBERTI III. R. 6.

I. HILBERTVS ABB. FONTANELL. OBIT. SVCCEDIT BAINVS.

ANNO Christi septingentesimo vitam clausit Hilbertus siue Hilebertus Abbas Fontanellensis, cuius nomen sub litera H, reperitur in Appendice ad Martyrologium Gallicanum, quæ nonnullos Sanctos, quorum dies natales hactenus incerti sunt aut incomperti, complectitur ordine alphabetico. Successit in regimen Cœnobij Bainus ex Episcopo Morinensi Monachus Fontanellensis ab aliquot annis factus. Auctor Chronici Fontanellensis caput operis sui secundum sic orditur. *Bainus Episcopus de ciuitate Tyroanda* * *quintus ab almifico ac cum omni honorificentiâ nominando protectore nostro clarissimo Sacerdote Wandregisilo regimen assumit Cœnobij, ab anno videlicet septimo Hildeberti gentis Francorum Regis, & XIII. Sergij Papæ, vsque ad decimum-quintum eiusdem Regis annum, & Ioannis Apostolici secundum, qui fuit octogesimus-octauus à Petro Apostolo, Exarchatûs autem Pipini filij Ansegisili* XXI. *Dominicæ autem Incarnationis* DCCVI. *Indictione* IV. *per annos nouem.* Et paulò pòst ita loquitur de Translatione Sanctorum Wandregisili, Ansberti & Wlfranni. *Facta est hac sancta Translatio anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo quarto, Indictione secundâ, pridie Kalend. Aprilis, feriâ secundâ. Nam solemnitas Sancti Paschæ tertio Kalend. Aprilis tunc extitit, qui erat annus decimus gloriosi Regis Hildeberti; porrò Ioannis Papæ, qui octogesimus à Beato Petro Romanam rexit Ecclesiam, annus primus; Baini denique Patris prædicti annus quintus, ex quo regiminis assumpserat curam istius Cœnobij.* Hic Auctor attentè legi debet, nec in suis calculis caret næuo.

* Teroüenne.

II. CHRONICI FONTANELLENSIS CHARACTERES EXAMINANTVR.

Annus Christi septingentesimus partim anno Childeberti Regis sexto, partim anno septimo eiusdem Regis illigatur. Bainus electus est Abbas anno Childeberti Regis septimo iam inchoato, rexit Fontanellense Monasterium annis nouem, migrauitque in cælum duodecimo Kalendas Iulias, anno Childeberti Regis decimo-quinto, Christi septingentesimo nono. Annus igitur, quo Bainus administrationem Cœnobij suscepit, cum anno Christi septingentesimo conuenit; annus regiminis quartus per mensem Martium cum anno Childeberti Regis decimo, Christi septingentesimo quarto rectè comparatur; & annus nonus præfecturæ per mensem Iunium in annum Childeberti Regis decimum-quintum, Christi septingentesimum nonum, incidit. Anni Baini Abbatis cum annis Dominicæ Incarnationis & Childeberti Regis ita componi debent. In annis Childeberti Regis à nostra computatione differt Auctor suprà citatus, quia Baini Abbatis annum quintum per mensem Martium anno non vndecimo, vt oportet, sed decimo Childeberti Regis illigat. Differt & in annis Incarnationis Dominicæ, quia mortem Baini consignat *anno Dominicæ Incarnationis* DCCVI. *Indictione* IV. At quomodò stare possunt hi Characteres, si, teste eodem Scriptore, Bainus Abbas fuit *per annos nouem*, & annum in administratione Monasterij quintum, vel, vt restituendum iam diximus restituimúsque, quartum agebat *anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo quarto, Indictione secundâ, pridie Kalend. Aprilis, feriâ secundâ?* Obiit Bainus Abbas anno Incarnationis Dominicæ non DCCVI sed DCCIX, Indictione non IV. sed VII. emendandúsque est Auctor Chronici Fontanellensis illo loco, ne videatur à semetipso discrepare.

III. Idem Chronographus, vt suam Chronologiam validiùs firmet, aliis duo-

bus vtitur Characteribus; vnum petit à Maioratu siue Exarchatu Pippini, alterum ab annis Romanorum Pontificum. Ait Bainum ad Deum migrasse *anno Exarchatus Pipini* XXI. Est & error in hac computatione, quia vicesimus-primus annus Pippini Maiorisdomûs non cum anno Christi septingentesimo nono, sed cum septingentesimo octauo conuenit. Tres nominat Romanos Pontifices, Sergium, Ioannem Sextum & Ioannem Septimum. Annos singulorum cum annis Christi, Childeberti Regis, & Baini Abbatis ita confert. Annum decimum-tertium Sergij Papæ illigat exordio regiminis Baini & anno Childeberti Regis septimo inchoato, id est, anno Christi septingentesimo. Annum primum Ioannis Papæ Sexti per mensem Martium comparat cum anno Christi septingentesimo quarto, Childeberti Regis decimo, Baini Abbatis quinto. Annum secundum Ioannis Papæ Septimi per mensem Iunium componit cum anno Childeberti Regis decimo-quinto, & cum anno Baini Abbatis nono, id est, cum anno Christi nono supra septingentesimum. Annos Sergij rectè colligit, secus numerat annos subsequentium Romanorum Pontificum. Nam *Sergius sedit annos tredecim, menses octo, dies viginti-tres, & sepultus est ad B. Petrum Apostolum sexto Idus Septembris, Indictione decimâ-quintâ*, siue anno Christi septingentesimo primo, itaut annus decimus-tertius Sergij Papæ cum anno Christi septingentesimo coincidat. Sancto Sergio, cuius nomen quinto Idus Septembris in Tabulis Ecclesiasticis celebratur, successit Ioannes Sextus, quarto Kalendas Nouembris, anno Christi septingentesimo primo, postquàm *cessauit Episcopatus mensem vnum, dies viginti*. Hic *sedit annos tres, menses duos, dies duodecim*. Obiit igitur quarto Idus Ianuarias anno Christi septingentesimo quinto, & annum in Pontificatu non primum sed tertium agebat pridie Kalendas Aprilis, anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo quarto, Childeberti Regis decimo, Baini Abbatis adhuc quarto. Post mortem Ioannis Sexti Papæ *cessauit Episcopatus mensem vnum, dies* 18. Electus est igitur Ioannes Septimus Kalendis Martiis anno Christi septingentesimo quinto. Hic *sedit annos* 2, *menses septem, dies* 17. & *sepultus est ad B. Petrum Apostolum ante altare Oratorij sanctæ Dei Genitricis, quod ipse construxit, sub die* 15. *Kalend. Nouembris, Indictione* 6, id est, anno Christi septingentesimo-septimo. Ergo annus eius in Pontificatu secundus per mensem Iunium, quo Bainus ex hac vitâ discessit, nec cum anno decimo-quinto Childeberti Regis, nec cum anno nono Baini Abbatis, nec etiam conuenit cum anno Christi septingentesimo nono, quocum annus Childeberti Regis decimus-quintus & annus Baini Abbatis nonus coincidunt. Chronographus igitur Fontanellensis, vbi mortem Abbatis Baini consignat variis Characteribus, vt in anno Incarnationis Dominicæ, sic & in anno Romani Pontificis fallitur. Annum secundum Ioannis Papæ Septimi sub finem mensis Martij rectè comparat cum anno Christi septingentesimo sexto; sed obitum sancti Baini, vt in annum Christi septingentesimum nonum, sic & in annum secundum Constantini Papæ debet reiicere. Mortuo Ioanne Septimo *cessauit Episcopatus menses tres*. Datus est ei successor Sisinnius decimo-quinto Kalendas Februarias, anno Christi septingentesimo octauo. Hic *sedit dies viginti, & sepultus ad beatum Petrum Apostolum sub die* 7. *Februar. Indictione sextâ*, id est, anno Christi septingentesimo octauo. Tum *cessauit Episcopatus mensem vnum, dies* 29. Sic habet Anastasius, sed loco 29. lege 19. In Sisinnij locum septimo Kalendas Aprilis electus est Constantinus, qui *sedit annos septem, dies quindecim, & sepultus est ad beatum Petrum Apostolum* V. *Idus Aprilis, Indictione* 13, id est, anno Christi septingentesimo decimo-quinto. Sicque annus secundus Constantini Papæ per mensem Iunium in annum Christi septingentesimum nonum incidit. Totam hanc Romanorum Pontificum Chronologiam ex Anastasio mutuati sumus. Atque inde textum Chronici Fontanellensis de tempore quo Bainus Fontanellam rexit ita corrige. *Bainus Epis-*

CHRONOLOGIA ROMANORVM PONTIFICVM.

AN. CH. 700. CHILDEBERTI III. R. 6. *copus de ciuitate Tyroanda quintus ab almifico ac cum omni honorificentia nominando protectore nostro clarissimo Sacerdote Wandregisilo regimen assumit Cœnobij, ab anno videlicet septimo Hildeberti gentis Francorum Regis, & XIII. Sergij Papæ, vsque ad decimum-quintum eiusdem Regis annum, & Constantini Apostolici secundum, qui fuit octogesimus-octauus à Petro Apostolo, Exarchatûs autem Pipini filij Ansegisili* XXII. *Dominicæ autem Incarnationis* DCCVIIII, *Indictione* VII, *per annos nouem.* Locum, quem Auctor illius Chronici in Catalogo Romanorum Pontificum Ioanni Septimo Papæ tribuit, seruauimus Constantino, quamuis inter vtrumque medius sederit Sisinnius. Consuluimus Ferdinandum Vghellum, Philippum Labbeum, aliósque recentiores, qui nomenclaturas Summorum Pontificum ad nostram vsque ætatem ediderunt. Animaduertimus Constantinum inter Romanos Pontifices octogesimum-nonum, Ioannem verò huius nominis Sextum, qui corruptè *octogesimus à Beato Petro* in Chronico Fontanellæ dicitur, octogesimum-sextum constantissimè recenseri.

IV. Si numerantur anni Childeberti Regis ab ea tantùm die, quæ annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quintum aperuit, totus hic annus, Christi septingentesimus, ad annum sextum Childeberti Regis pertinet. Nec eò culpandus videtur Auctor [a] Chronici Fontanellensis, quòd asserat *in pago Ebroicino portionem aliquam de villa, quæ vocatur Pausas*, Baino Abbati Fontanellensi à Leutbrando traditam fuisse *anno sexto eiusdem Regis* Childeberti.

[a] Cap. 2.

LEUTBRANDUS MUNIFICUS ERGA MON. FONTANELL.

V. ADALFREDUS ABB. *Adalfredus* Abbas Antrensis, cuius mentionem anno priori fecimus, *maligno spiritu deceptus, paternitatis ius in crudelitatis conuertit tyrannidem. Cœpit namque sua fratrúmque necessaria relinquens superfluis occupari negotiis, & ab intimis iusto Dei indicio repulsus exteriora sola errabundus sectari. Cœpit igitur aulam sibi ædificare necessariis non contentus domibus, sed proteruiæ fastu tumens competentem transgredi conatus est mensuram. Quo agnito beatus Ærmenlandus, cùm de suis plurimis eum corriperet erratibus, inter cetera dixit. Quid est hoc, frater, quòd, neglectis animarum lucris fratrúmque necessariis, superuacuis occuparis rebus? Numquid tibi fratribúsque domus ad habitandum sufficienter hic ædificatæ non videntur? Meis per omnia dictis intende, his contentus esto, quia alias in isto non ædificabis loco. Hoc autem vir Domini Prophetico afflatus spiritu dicebat, sciens vltionem diuinam imminere, quæ eius iniquitatibus eodem anno terminum imponeret. Sed prædictus Adalfredus mente cæcatus verba viri Dei contemnendo spreuit. Crudeliter enim penuriâ alimentorum fratres affligens, eis etiam, qui cum Sancto Ærmenlando erant, constitutum substrahi præcepit alimentum. Quodam etiam die, cum quendam ex his, quos Beatus Ærmenlandus sub æquo disciplinæ moderamine Deo educauerat, sicuti ceteros solitus erat, dirissimis iuberet percuti flagellis fratrem, vrgentibus doloribus is, qui cædebatur, beatum Ærmenlandum compellare compulsus est, dicens. Pater Ærmenlande, vt quid nos dignatus es viuentes relinquere? Infelix Adalfredus ampliùs eum torqueri iubens dixit. Non tuus tibi feret opem defensionis, quem inuocas, Ærmenlandus. Et cùm tandem affectus plagis euasisset, agili cursu ante fores cellæ, vbi vir Domini contemplationi insistebat cælesti, perueniens, terræ cohærens solo & eiulans ait. Heu mi Domine Ærmenlande, quid nostræ iniquitatis reperisti, vt nos sub tanta crudelitatis desereres iugo? Vtinam dira mors humanis nos substraheret rebus, ne tanti tyranni afficeremur malis! Cœpere etiam qui cum eo erant viro Domini intimare, quanta fratres penuria famis afficeret. Tunc ingemiscens vir Domini ait. Silete, fratres, silete; scitote tamen eius citissimè accelerari interitum, nam eius contumaci vita nec vnius tribuetur mensis spatium. Quod Prophetico dictum spiritu declaratur. Nam idem miser Adalfredus die tertio vidit per visionem baculo beati Ærmenlandi se pro peruersitate inobedientiæ suæ percuti, & vigilans cœpit, veluti ignibus cremaretur, cruciari, & sic æternâ damnatus morte vitam iudicio Dei cum regimine infelix repentè amisit. Fratres verò Sancti Ærmenlandi monitu, quâ erat indignus, eius cadauer sepulturæ tradiderunt.* Hæc

VEXAT MONACHOS ANTRENSES.

OBIT.

in vita manuscripta Sancti Ærmenlandi Scriptor synchronus, qui de Donato Adalfredi successore, sed administratione moribúsque valdè dissimili, mox ista subiungit.

VI. *Post interitum Adalfredi Abbatis, conglobati simul fratres beatum Ærmenlandum submissis precibus exorauerunt, dicentes. Precamur Sanctitatem tuam, benignissime Pater, quia nos desolatos relinquere tuâ præsentiâ maluisti, ne nos, sicuti olim, in electione Abbatis aberrare permittas, sed dignum Deo elige nobis Patrem, qui iuxta tuum exemplum viam Domini nos docere queat. Flexus itaque precibus eorum iussit accersiri vnum è fratribus, quem ipse diuinis disciplinis instruens enutrierat in bonis actibus, nomine Donatum. Quem cum voluntate omnium Abbatem ordinans fratribúsque præponens edocuit, quemadmodum in spiritalibus temporalibúsque rebus ministrandis se sollicitum præberet ac promptum. At ipse Magistri sequens monita, iuuamine Christi fretus, magistríque intercessione fultus, plenus humilitatis caritatísque gratiâ Monasterium cunctis diebus vitæ suæ laudabiliter rexit. Sed eius hoc obtinuit merito, cuius prælatus est electione.*

VII. Donato Abbate Monasterium Antrense feliciter administrante migrauit ad Deum sanctus Ærmenlandus. Quonam autem anno id contigerit hactenus nemo determinatè scripsit. Illius vitam, quæ nondum in lucem curâ Godefridi Henschenij [a] prodierat, Tomo superiore ex manuscripto citauimus Codice, cuius vsum nec hoc Tomo nobis interdictum censuimus, modò illum cum Editione Henscheniana conferremus. Eâ verò re præstitâ, præter quarumdam vocum transpositionem, quæ sensui non obest, omnia penè simillima reperimus. In Characteribus Chronologicis, qui perpauci sunt, nullum omnino discrimen. At Henschenius in eorum explicatione non parum à nobis dissidet. Hanc discrepantiam accipe.

[a] D. 25. Mart.

VIII. Sancti Ærmenlandi vitam Auctor sic auspicatur. *Multorum iam per Orbem vniuersum circumquaque Regum collis iugo Christianæ Religionis submissis, cùm fides sanctæ Ecclesiæ, errorum caligine depulsâ, luce Euangelicæ veritatis coruscâ, in omni ditione Clotarij Regis Francorum, tranquillâ vteretur pace, venerabilis Ærmenlandus * genuinæ natiuitatis potitus exordio, ex Nouiomacensium * incolarum nobilissimis parentibus, perpetuâ fruiturus, temporalem processit in lucem.* Textum illum explicuimus de Clotario Secundo, cuius obitus in annum Christi sexcentesimum duodetricesimum incidit, Ærmenlandúmque natum diximus exeunte Clotarij Secundi Principatu, dubium enim nobis nullomodo videbatur, quin hæc tota periodus de Ærmenlandi natiuitate intelligenda esset. Henschenius aliam interpretationem excogitauit; Auctorem de Clotario Tertio locutum dixit; Ærmenlandum tamen, qui maturam ætatem adeptus cœtui se Monachorum Fontanellensium sub Abbate Landberto addixit, regnante Clotario Tertio in lucem editum non ausus est asserere; sub Clodoueo Secundo Clotarij Tertij patre natum affirmauit; Clotarij mentionem, quæ fit ab Auctore, tranquillámque pacem, quæ regnante Clotario indicatur, non retulit ad Ærmenlandi natiuitatem, sed ad annos, quibus idem Ærmenlandus in aula Regia floruit. *Rex*, inquit, *Francorum, cùm S. Landbertus fieret Abbas Fontanellensis, erat Chlotarius III, qui Chlodoueo II. patri suo anno* DCLXII. *vitâ functo subrogatus, rexit annos ferè quatuordecim, mortuus an.* DCLXXV, *aut initio sequentis. Huius Chlotharij fit infrà in actis mentio, & tranquilla eo regnante pax indicatur: quæ ad annos, quibus floruit Hermelandus in eius aula sunt referenda, non ad natiuitatem, cùm iam pridem sub Chlodoueo patre fuerit exortus.* De tempore, quo regnare cœpit obiitue Clotarius Tertius hoc loco non disputamus. Quæstio enim tantùm est, vtrùm Clotarius, qui commemoratur in Actis sancti Ærmenlandi, censendus sit Rex istius nominis Secundus, an Tertius; & vtrùm de annis, quibus Ærmenlandus in aula Regia floruit, an de eiusdem Ærmenlandi natiuitate prior pars huius periodi capienda sit. *Multorum iam per Orbem vniuersum circumquaque Regum collis iugo Christianæ Religionis submissis, cùm fides Sanctæ Ec-*

* Henschen. *Ermenlandus.*
* Henschen. *Nouiomagensium.*

clesia, errorum caligine depulsâ, luce Euangelicæ veritatis coruscâ, in omni ditione Clothary Regis Francorum, tranquillâ vteretur pace, venerabilis Ærmenlandus genuinæ natiuitatis potitus exordio, ex Namnetensium incolarum nobilissimis parentibus, perpetuâ fruiturus, temporalem processit in lucem. Iudicet æquus Lector, vtrùm ea mens Auctoris fuerit, vt ista periodus in duas partes ad distinguenda duo diuersissima tempora diuideretur.

IX. Secundus Character ab Ærmenlandi Monachatu sic petitur. *Beatissimus Ærmenlandus cum Regis Optimatúmque benedictione Palatio egressus ad Fontanellæ Monasterium, vbi venerandus Landbertus regulari præerat Monachorum Pater, concito peruenit cursu. Conuersionem namque in præfato expetiit Cœnobio, & ab ipso Abbate fratribúsque omnibus effectum suarum obtinuit precum.* Landbertus Fontanellense Monasterium annis vndecim rexit. Id Henschenius non negat. Annos illos vndecim ab anno Christi sexcentesimo sexagesimo-septimo ad annum vsque Christi sexcentesimum septuagesimum-octauum, siue ab anno duodecimo Clotarij Tertij Regis ad annum vsque quintum Theodorici Tertij numeramus. Henschenius verò, quia Fredegario, vt sæpè monuimus, malè intellecto sex annis integris à nobis in obitu Dagoberti Magni dissidet, Landbertum Monachis Fontanellensibus Abbatem præficit ab anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio, quocum annum duodecimum Clotarij Tertij malè componit, ad annum vsque Christi sexcentesimum octogesimum-quartum, quem anno quinto Theodorici Tertij perperam illigat. Ab obitu igitur Clotarij Secundi, donec Landbertus Abbas Fontanellensis fiat, annos vndequadraginta colligimus, Henschenius quadraginta-quinque. Nihil autem prohibet, quominus ineunte Landberti Abbatis præfecturâ Ærmenlandus annos quadraginta natus Monachum induat. Henschenius Ærmenlandum Fontanellam profectum ait anno Christi circiter sexcentesimo septuagesimo-quinto, cùm annum ætatis tricesimum ageret, vtpote secundùm illius computationem natus anno Christi sexcentesimo quadragesimo-quinto sub Clodoueo Secundo, quem Dagoberto patri in Regnum anno Christi sexcentesimo quadragesimo-quarto successisse arbitratur.

X. Tertius Character sumitur à conditu Monasterij Antrensis. Ærmenlandus annuente Landberto Abbate Fontanellensi profectus est ad Paschariium Episcopum tunc Namnetensem, à quo liberam Cœnobij in Antro Insula construendi facultatem accepit. Id diximus contigisse biennio priusquàm Landbertus ex Abbate Fontanellensi Lugdunensis Episcopus fieret. Henschenius ab hac opinione non recessit. Annum Christi assignauimus sexcentesimum septuagesimum-sextum, ille sexcentesimum octogesimum-secundum, durante adhuc inter nos sexennali dissidio, de quo suprà.

XI. Quartus Character ducitur à Childeberto Rege, quem Paschariius Namnetensis Episcopus & Ærmenlandus Abbas Antrensis adierunt. Childebertus secundùm nostram computationem Regnum suscepit anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quarto, secundùm Henschenianam quadriennio seriùs, quia Theodorici Tertij mortem, quam anno Christi sexcentesimo nonagesimo-secundo consignauimus, Henschenius in annum sequentem reiecit, & Regnum Clodouci Tertij, quod biennio circumscripsimus, idem Henschenius ad quinquennium vsque prorogat. In nostra sententia, post Ærmenlandi discessum è Monasterio Fontanellensi ad initium vsque Regni Childebertini numerantur anni duodeuiginti, quatuordecim in opinione Hensclieniana; res variæ, quæ narrantur in Actis sancti Ærmenlandi, potuerunt intereà contingere. Childeberto Regnum ineunte, Ærmenlandus nondum septuagenarius erat in nostra sententia, nondum quinquagenarius in Henscheniana. Illarum autem ætatum neutra suscepto ad aulam Regiam itineri refragatur.

XII. Denique Ærmenlandus *longæuitate senectutis defessus* ad Deum migrat. Henschenius hanc senectutis longæuitatem ætatem annorum septuaginta interpre-

interpretatur, sed nihil vetat quominus eum, qui *longæuitate senectutis defessus* dicatur, septuagenario maiorem obiisse censeamus. Ærmenlandus, si vixit annos septuaginta-quinque, octauum seculum attigit, & ex hac vita discessit vno alteróue anno postquàm Donatus Abbas Antrense Monasterium administrare cœpit. Henschenius, postquàm Ærmenlandum anno Christi circiter sexcentesimo quadragesimo-quinto sub Clodoueo Rege natum asseruit, illius obitum anno Christi circiter septingentesimo decimoquinto sic refert, vt, si quis eundem Ærmenlandum ad annum vsque Christi septingentesimum vicesimum, siue ad annum vsque ætatis septuagesimum-quintum vixisse arbitretur, ei se non obsistere vltrò fateatur. Dissidium, quod inter nos & Henschenium ad annos ferè quindecim aut etiam ferè viginti in obitu sancti Ærmenlandi excrescit, ex Actorum istius Abbatis hac prima nec semel à nobis iam citata periodo proficiscitur. *Cùm fides sanctæ Ecclesiæ, errorum caligine depulsâ, luce Euangelicæ veritatis coruscâ, in omni ditione Clotharij Regis Francorum tranquillâ vteretur pace, venerabilis Ærmenlandus genuinæ natiuitatis potitus exordio, ex Noniomacensium incolarum nobilissimis parentibus, perpetuâ fruiturus, temporalem processit in lucem.* Si genuinum huius periodi sensum benè assecuti sumus, cùm natiuitatem Ærmenlandi sub Clotario Rege collocauimus, causâ sumus superiores; si secus, lite cadimus. Totius controuersiæ iudicium penes Lectorem esto. Baronius, quem nonnulli nimis fidenter descripserunt, in notis [a] ad Martyrologium Romanum ait Ærmenlandi obitum in Sigeberti Chronico recenseri *anno Domini sexcentesimo nonagesimo*, sed id nec in manuscriptis Codicibus nec in editis exemplaribus Sigeberti reperitur, addequòd illo anno nondum regnabat Childebertus, quem tamen iam Regem Ærmenlandus adiisse comprobatur.

AN. CH. 700. CHILDEBERTI III. R. 6.

[a] d. 25. Mart.

XIII. Dissidio, quod in rebus Chronologicis versatur, sic exposito, quid de obitu ac sepultura sancti Ærmenlandi scribat Auctor vitæ synchronus, ex manuscripto Codice sæpiùs laudato subiicimus. *Postquàm plurimos à prauitatibus suis ad fidem Christi conuerti fecit; postquàm in cella multis diebus reclausus, orationibus suis, multis ægrotis ad eius Sanctitatis famam vndique confluentibus, pristinam reddidit sanitatem; cùm iam laudabilis eius senectus tantâ eniteret virtutum gratiâ, vt nihil ei perfectionis addi posse crederetur, Prophetico spiritu, quo multa futura prouidere solitus erat, suum etiam sacrum prænoscens obitum, nonnullis antè diebus, fratribus suæ transmigrationis certum prædixit diem. Fratres enim de eius Prophetia frequentiùs experta, serui Dei dictis certam adhibuerunt fidem. Eo die, quo dissolutionem sui prædixerat corporis in vnum collectis, exorauerunt Sanctitatem, vt sicuti in terris eorum fuerat magister iustitiæ, ita in cælis dignaretur esse perpetuus intercessionis patronus. Qui, cùm omnes, vt in sancto perseuerarent proposito, moneret, Corporis semet Dominici Sanguinísque sacramento muniens, longæuitate senectutis defessus, membrorum compage protensâ, spiritum Domino emittens commendauit, & sic discipulis flentibus, Angelis cum Virginum choris, in quorum collegio mente virgo & corpore permansit, decantantibus, lætus ac si sopore dormiens, inter verba Orationis, beatissimus Christi Confessor, in medio fratrum, exanime corpus linquens, tam à dolore mortis inlæsus, quàm fuerat à contagio libidinis alienus, migrauit ad Christum, cum quo perpetuâ coronatus gloriâ exultat in secula seculorum. Amen. Completo itaque reuerenter à fratribus sancti viri funere, sancta eius membra in Basilica sancti Apostoli Pauli iuxta Oratorium sancti Wandregisili in absida meridiana sepulturæ debito cum honore tradiderunt. Dominus namque vt ostenderet quanta suæ dilectionis in beato Ærmenlando fuerit gratia, multarum ad sepulchrum eius diuersarúmque ægritudinum tabe laborantibus, salutis medelam operari dignatus est.* Agemus infrà de illius Translatione sub Abbate Dauide Donati successore. Sanctus Hermelandus in Martyrologiis, Romano, Benedictino & Gallicano, colitur octauo Kalendas Apriles; in Armorica Sancta, septimo Kalendas Decembres. Prælaudata Martyro-

HERMLANDVS OBIT.

AN. CH. 700. CHILDEBERTI III. R. 6.

logia nituntur Vsuardo. Existimamus octauo Kalendas Apriles Natalitia Sancti Hermelandi, septimo Kalendas Decembres Translationem celebrari.

XIV. Super ætate Sancti Hermelandi siue Ærmenlandi varias quæstiones suis locis enodare nobis non licuit, quin & Episcoporum Namnetensium ac Redonensium necnon Abbatum Fontanellensium Chronologiam examinaremus. In catalogo Namnetensium Antistitum inter Leobardum & Pasquarium, quorum ille anno Christi sexcentesimo vicesimo-quinto cum aliis Episcopis Concilio Remensi subscripsit [a], hic Ærmenlandum è Monasterio Fontanellensi, cui Lambertus Abbas tunc præerat, Namnetas venientem excepit, Taurinum & Harconem medios restituimus. Andreas Saussaius, cùm in eorum sententia versaretur qui Leobardo Paschariun seu Pasquarium immediatè subrogant, & aliunde sciret præfecturam Abbatis Lamberti multò posteriorem fuisse, ne videretur pugnantia scribere, si Hermelandum assereret ex Lamberti Fontanellensis Abbatis licentia Namnetas ad Pascharium Pontificem perrexisse, nullam Monasterij Fontanellensis & Abbatis Lamberti mentionem fecit octauo Kalendas Aprilis in encomio ipsius Hermelandi, & contra fidem Actorum, quæ suprà recitauimus, finxit Hermelandum à Paschario Episcopo inductum, vt seculo renuntiaret, nec Monachum priùs fuisse quàm Cœnobium Antrense in Diœcesi Namnetensi ædificandum susceperit. *In ostio Ligeris*, inquit, *Antro Monasterio, Sancti Hermelandi Abbatis primi huius loci & Confessoris, qui genere nobilis, ab ineunte ætate aulicus, Regisque Pincerna, Pasquarij Episcopi Nannetensis de mundi vilitate & vitæ solitariæ præstantia disserentis prædicatione concussus, seculo valedicens Christi sese obsequiis ex toto corde consecrauit, fretúsque ipsius Sancti Præsulis benedictione, ipso auspice & duce, Insulâ lustratâ, quam opportunam reperit, ibidem Asceteriolum construxit, in quo sacro Sodalitio aggregato virtutum miro odore florens, velut vitis fructifera palmites copiosos botrósque vberes diuinitus insitæ gratiæ & sanctitatis emisit.* In multis Armoricæ Diœcesibus conspiciuntur Ecclesiæ non paucæ Deo dicatæ in honorem Sancti Ærmenlandi, cuius nomen à populis effertur variâ pronuntiatione; Namnetensibus est *Saint Erblain*; Redonensibus *Saint Herblon*; Leonensibus, Trecorensibus & Corisopitensibus *Saint Herbaud*. Id appositè obseruatum ab Auctore Armoricæ Sanctæ.

[a] Flodoard. l. 2. c. 5.

COLITVR SVB DIVERSIS NOMINIBVS.

XV. Agricolus Auenionensis Episcopus, de cuius ætate Tomo Secundo ad annum Christi sexcentesimum vicesimum-septimum [b] disputauimus, obiit hoc anno, postridie Kalendas Septembris, cùm Diœcesim per annos quadraginta gubernasset, vixissétque tres & septuaginta. *Cùm extremum sibi diem instaret*, ait Auctor vitæ [c], *aduocato Clero, coactóque populo, de sua ex hoc ergastulo discessione cum illis sermonem habuit, de vita huius periculis, de vanitate infelicissimi seculi, de vitandis peccatis, de felicitate Sanctorum, postremò de successore deligendo illos admonuit, cooptauítque in suum locum sanctum Veredemum, qui prope vrbem in eremo vitam Angelicam, clarámque miraculis agitabat. Sciebat enim prudens Pastor nihil esse morte certius, nihil incertius tempore ipso moriendi. Quare creber in oratione peruigilabat, corpus ieiuniis macerabat, totus in rerum cælestium contemplationem diffundebatur, atque animum diurnis variisque curis distractum, nocturnâ meditatione collectum refouebat*, &c. *Sanctorum igitur operum plenus Diuus Agricolus condito testamento sanctissimam Virginem omnium bonorum suorum in sua æde reliquit hæredem. Seruos, quibus de more vtebatur, manumitti mandauit, plenâ libertate donari, atque eum maximè qui mensæ Episcopali administrabat. Nec multò pòst venerabilis senex sensit aduentantem Dominum, in cuius beneplacito conquiescens, summâ animi corporísque quiete dormienti similis, & placido veluti somno soporatus, animam reddidit Creatori, quæ carnis compage solutâ haud dubiè in æternæ claritatis abyssum absorpta est, & sempiternæ beatitudinis gaudia penetrauit, quarto Nonas Septembris, anno Domini septingentesi-*

[b] Num. 2.

[c] Ap. Barral. in Chronol. Lerin.

AGRICOLVS EP. AVENIONENSIS OBIT.

mo, exeunte ætatis suæ septuagesimo (lege, *septuagesimo-tertio*) *initi Pontificatûs quadragesimo, Childeberto Secundo Francorum Rege, Sergio Summo Pontifice.* Cur sancti * Agricoli vitam ad annos tres & septuaginta prorogemus, exposuimus alibi. Ceteri Characteres optimè quadrant. Annus enim Christi septingentesimus cum anno Agricoli Episcopi quadragesimo, Childeberti Regis sexto, Sergij Papæ decimo-tertio conuenit. Quem autem Childebertum Tertium vocamus, Secundum præcitatus Auctor appellat, omisso Childeberto Sigiberti filio, qui Parisiis & in reliqua Neustrasia numquam regnauit. AN. CH. 700. CHILDEBERTI III. R. 6. * S. Agricol.

XVI. SEPELITVR.

De sancti Agricoli sepultura sic idem Auctor. *Parantur exequiæ, deducitur sacrum pignus ad ædem Deiparæ Virginis, effunditur ciuitas in Basilicam, omnis ætas, sexus omnis, flebili lamentatione, parenti optimo, duci atque æternæ salutis auspici Agricolo nititur parentare atque ei publicè supplicare. Tandem frequentissimo conuentu maxima cum pompa & veneratione corpus sanctissimum ad sepulchrum delatum fuit, & sicut ante migrationem è corpore obnixè petierat, in sacello sancti Petri, eo in loco qui nunc Capella Rosarij nuncupatur, ad Templum Diuæ Mariæ de Dominis, vbi cratis ferrea, quæ nunc innisitur cum inscriptione eiusdem, honorificè conditum est.*

XVII. * Verime. Veredeme. VEREDEMVS ANACHORETA SVCCEDIT. [a] L. 3. de Vit. PP. Occident.

Colitur sanctus Agricolus quarto Nonas Septembris. Successit in Episcopatum Veredemus *, quem multi Veredemium vocant, alij mendosè Vendemium & Venderemum. Factus est Episcopus ex Anachoreta. *In loco, vbi solitariam vitam duxit, cernitur adhuc hodie Eremitorium vnâ tantùm leucâ à ciuitate Auenionensi.* Hoc in notis ad eius vitam scripsit Benedictus Gononus [a] anno Christi millesimo sexcentesimo vicesimo-quinto. Præualidum eruitur inde argumentum, vt Veredemum, de quo nunc agimus, distinguas à Veredemio Anachoreta, qui sanctum Ægidium ad ripam Gardonis fluuij suscepit erudiuitque, vt Tomo primo ad annum Christi quingentesimum tricesimum-primum probauimus. Qui Veredemum & Veredemium seu duos Veredemios Anachoretas, vnum in Episcopatu Auenionensi, alterum in Vcetiensi, simul confundunt, ij multa perperam de sancto Cæsario Episcopo Arelatensi déque sancto Ægidio Anachoreta commemorant. Veredemus, qui primo ab Auenione lapide solitarius vixit, & post longam Anachoresin ad Episcopatum Auenionensem assumptus est, ineunte octauo seculo Pontificatum gessit. Id apud omnes constat. Huic autem Veredemo si sanctos Cæsarium & Ægidium synchronos constituas, necesse est duos supponas Cæsarios Arelatenses Episcopos, quorum alter Childeberto Primo Rege sederit, alter Childeberto Tertio Rege Diœcesim rexerit Ægidio Eremitæ coætaneus. At inter Arelatenses Episcopos vnus occurrit Cæsarius, qui viuebat anno Christi quingentesimo tricesimo-sexto, cùm ciuitas Arelatensis in Francorum potestatem spontaneâ Ostrogothorum cessione deuenit. Ad illum Cæsarium & ad Veredemium qui prope Gardonis ripam in Vcetica Diœcesi solitariam vitam agebat, accessit Ægidius regnante Childeberto Primo. Præ ceteris Gononum suprà citatum miramur, quòd in vita sancti Veredemi Auenionensis Episcopi, quam *partim ex antiquis monumentis Ecclesiæ Auenionensis, partim etiam ex Raulino Cluniacensi viro doctissimo & erudito* concinnauit, attribuerit ei multa, quæ sancto Veredemio ad Gardonis ripam Anachoretæ conueniunt, & in notis, quas eidem vitæ subiecit, vtrumque optimè distinxerit. DISTINGVITVR A VEREDEMIO ANACHORETA VCETIENSI.

XVIII. [a] Ap. Bolland. d. 3 Feb. BERLENDIS MONIALIS OBIT.

Hoc anno, qui post Odelardi Comitis mortem duodeuicesimus numeratur, obiit sancta Berlendis tertio Nonas Februarij. Sic enim Auctor vitæ. [b]. *Ter quinis annis cum duobus post patris* Odelardi *mortem expletis, cùm diuinâ reuelatione extrema huius lucis tempora imminere sibi sentiret, conuocatis Sacerdotibus, oleum sanctum petiit. Quo accepto, Corpore & Sanguine sui Redemptoris exitum suum consecrauit, & sic vltimum spiritum cælo reddidit.* Apud eundem Auctorem hæc de sanctæ Berlendis sepultura proximè sequuntur. *Con-*

AN. CH. 700. CHILDEBERTI III. R. 6.

gregati igitur cognati & amici eius, serui & ancillæ, & etiam maiores regionis huius, ad sepeliendum eam conuenerunt, illámque modo congruo iuxta tumulum parentum recondiderunt. Sed cùm in quo eam recenderent, sarcophagum non haberent lapideum, quorum in hac regione penuria est, quercum magnam iuxta templum stantem succiderunt, illíque ex eadem quercu vas, in quo posita est, aptauerunt. Colitur sancta Berlendis Merbeccæ tertio Nonas Februarij, agemus de illius Eleuatione post septennium.

XIX. Rigobertus Abbas Sitiuensis, cui Bertinus in mandatis dederat, vt ad Ædem sancto Martino condendam manus admoueret, paratis omnibus opus ipsum hoc anno feliciter inchoauit. In antiquo Diplomate [a] sic loquitur. *Regnante Hildeberto Rege ego Rigobertus Abbas cœpi ædificare Templum istud in honorem D. N. I. C. & S. Martini sub Rauengario Pontifice, & ordinante Domino Bertino.* Folquinus notat Childeberti Regis annum sextum, quocum annus Christi septingentesimus comparatur. Iperius Folquino longè recentior Bertinum anno Christi duodeseptingentesimo mortuum tradit. Malbrancus, vt vtrumque simul conciliet, annúmque sextum Childeberti Regis cum anno Christi sexcentesimo nonagesimo-septimo componat, fingit Theodoricum Regem, cuius obitum in annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quartum reiicit, regnasse cum Clodoueo filio per quadriennium ab anno Christi sexcentesimo duodenonagesimo ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-secundum; deinde cum Childeberto per biennium, annúmque ipsum à Christo nato sexcentesimum nonagesimum-secundum quo mortem Clodouei consignat, primum quoque Childeberti successoris numerat. Desunt autem auctoritates, quibus hæc Chronologia fulciatur.

[a] Ap. Malbranc. lib. 4. cap. 47.

RIGOBERTVS ABB. SITIVENS. INCHOAT ÆDEM MARTINENSEM.

XX. De situ Templi Martinici, quod ab Abbate Rigoberto cœptum est, sic disserit Malbrancus [b]. *A Xenodochio, quod Boreali maioris Basilicæ lateri affiximus, lata adhuc patebat area ferè ad flumen vsque Altiphontana hodie præterlabens mœnia. Hîc igitur iuxtim ipsum Xenodochium noua assurrexit moles opere non minùs, quàm altera, exquisito, quamuis non ita laborioso: siquidem Bertinus vliginosum loci vitium immensâ terræ & lapidum aggestione longo iam æuo peruicerat. Xenodochium item intermedium non ad vtriusque Templi extrema (vti ex Vassoro colligere est) suo postico porrigebatur: vnde Ascetis è læuo Petrinæ Ædis brachio per peristylium ad Martinensem Ædem dabatur aditus, vti externis ex area anteriore: necdum enim hodierna etiam Martinum colens structura, quæ magis ad fluuium accedens huius pereuntis locum subiit, lucem viderat. Neque solùm illic sacrarium stetisse putandum est. Porrò Folquinus Abbas Monasterij nomine indigetat. Ita, credo, Monachorum auctus est numerus, vt nec domicilia, nec sanctiora Templi adyta caperent. Quare videntur geminum chorum iniisse; immò Folquinus idem hisce temporibus tradit loci caput ac totius Abbatiæ Principatum extitisse, itaut illic cum bono Ascetarum numero Præsulem ageret Rigobertus, vtrumque tamen eiusdem Monasterij locum suo regimine complectens; namque Præsulem & Abbatem nominant Bertiniani Codices, eóque nomine Abbatum catalogo inseritur.* Idem Auctor mentionem subiicit tabulæ, quâ pro solidis mille quingentis Eodebertus Rumiliacum transcribit *Rigoberto Abbati, & parti eius Monasterij*, id est, Martinico Cœnobio, quod cum altero sub vna nomenclatura *Sitiu* coalescit. Est autem duplex Rumiliacus *, vnus penè ad fluuij Agnionis caput assidet, alter Wauurantem inter & Ouuiam idem flumen intersecat. Prædictam tabulam de posteriore Rumiliaco accipiendam docet idem Malbrancus [c], obseruátque Rumiliacum versum esse in opimum Prioratum, qui multis annis Sitiuensi Cœnobio adhæsit, sed in ius Ordinis Cluniacensis etiam ante tempora Iperij Bertinensis Abbatis cessit.

[b] Lib. 4. c. 47.

EMIT RVMILIACVM.

* Rumili.

[c] Lib. 4. c. 48.

XXI. Bonitus Aruernensis anteà Episcopus toto hoc anno in Monasterio Magnilocensi degit. Auctor vitæ [d] Monachos illius loci plurimùm laudat, quòd duplex genus Hæreticorum per Aruerniam grassantium, Nouatianos videlicet ac Iouianistas egregiè scripto confutarint. Nouatiani, de quibus aliâ

[d] Ap. Bolland. d. 15. Ian.

BONITVS DEGIT IN MONAST. MAGNILOCENSI. MONACHI MAGNILOCENSES NOVATIANIS ET IOVIANISTIS INFENSISSIMI.

occasione iam locuti sumus, docuerunt non esse in Ecclesia potestatem remittendi peccata post Baptismum commissa, baptizatos non esse sacro chrismate confirmandos, secundas nuptias non esse licitas. De Iouianistis autem sic beatus Augustinus [a]. *A Ioiniano quodam Monacho ista haeresis orta est aetate nostrâ, cùm adhuc iuuenes essemus. Hic omnia peccata, sicut Stoici Philosophi, paria esse dicebat, nec posse peccare hominem lauacro regenerationis accepto, nec aliquid prodesse ieiunia, vel à cibis aliquibus abstinentiam. Virginitatem Mariae destruebat, dicens eam pariendo fuisse corruptam. Virginitatem etiam Sanctimonialium, & continentiam sexûs virilis in Sanctis eligentibus caelibem vitam, coniugiorum castorum atque fidelium meritis adaequabat, itaut quaedam virgines sacrae prouectae iam aetatis in vrbe Roma, vbi hoc docebat, eo audito nupsisse dicantur. Non sanè ipse vel habebat, vel habere volebat vxorem, quod non propter aliquod apud Deum maius meritum in regno vitae perpetuae profuturum, sed propter praesentem prodesse necessitatem, hoc est, ne homo coniugales patiatur molestias, disputabat.* Vtraque haec haeresis Aruerniam inficere coeperat ab eo tempore quo Genesius Aruernensis Episcopus Monasterium Magnilocense condiderat. Malum serpere potuit è vicina Velaunia, quam haeresis Heluidiana tunc contaminabat. Lege quae Tomo superiore [b] dicta sunt de sancto Agrippano Episcopo Aniciensi, qui sancto Genesio Episcopo Aruernensi coaetaneus vixit, & obserua vt Iouinianum sic & Heluidium in Deiparam Virginem blasphemum fuisse, virginitatique nuptias aequauisse asserendo *eiusdem esse gloriae virgines & maritatas.*

[a] Haeres. 82.

ERRORES IOVIANISTARVM.

[b] Ad an. 591. n. 43.

XXII. Pelagius seu Peladius Turonensis Episcopus, cùm teste Maano [c] sedisset *annos quatuor & menses quatuor*, obiit hoc anno. Lege quae dicta sunt de Chronologia Turonensium Antistitum ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quintum. Successit in Episcopatum Euaricus.

[c] Part. 1. c. 14.

EPISCOPI TVRONENSES.

XXIII. Extat apud Surium, pridie Kalendas Nouembris, vita sanctae Noitburgis virginis ex manuscripto Codice descripta, cuius partem ad annum Christi sexcentesimum vndenonagesimum [d] iam recitauimus, quia tunc apud Coloniam Agrippinam in Monasterio Beatae Mariae cum Plectrude matertera degebat. Cetera narrabimus hoc loco, quia floruisse dicitur *anno Christi plus minùs septingentesimo.* Adulta, cùm in eiusdem materterae comitatu esset, spreuit monita cognatorum, qui nobili illam viro despondere constituerant; *mortalésque sponsos omnes fastidiens totam se ad deprecandum Dominum contulit, confidénsque sermoni eius, quo ait, [quodcumque petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam,] obnixè illum rogauit, vt potiùs ipsam à vita tolleret, quàm sineret vim à cognatis perpeti. Magna sanè & eximia virtus in tam delicata & nobili puella, vt florente aetate, Christo immortali sponso, cuius ardebat amore, regnum mundi & omnem eius ornatum atque oblectamenta longè posthaberet, Christúsque ei vita esset, & mori lucrum. Nec defuit Christus deprecanti, qui numquam deserit sperantes in se, sed incontaminatam atque sanctissimam animam eius ex huius vitae laboribus & angustiis ad se in suum Regnum celeriter euocauit. Porrò ipsum etiam exanime corpus cohonestauit insigni miraculo, duobus luminaribus, altero ad caput, altero ad pedes eius diuinitus ardentibus, fortassis significare volens quàm illa fuisset intellectu excellenter illuminata, & affectu repurgata. Solet enim in diuinis literis per caput intellectus, per pedes affectus accipi. Ad tam diuinum autem & insolitum spectaculum populus frequens vndique accurrit, & plerique eius matertera illud indicarunt. Ea verò cum suis aduolat, videre cupiens tantum miraculum, & laetatur quidem singulari beneficio, sed non minùs dolet tam repentino sanctae ac Deo dilectae virginis decessu. Manant ab oculis lachrymae, rebus planè contrariis, gaudio & maerore eas exprimentibus. Porrò autem Colonienses ciues, diuulgato eo, quod diximus, luminarium miraculo, ita vt par erat, sacrum virginis corpus honorabant vigiliis, precibus, & accendendis luminibus. Cùmque ad Templum deportaretur, magna accessit populi frequentia, congruis & debitis officiis illud prosequens, vt opportuna eius suffragia impetraret. Ac-*

[d] Num. 12.

NOITBVRGIS OBIT.

AN. CH. 700. CHILDEBERTI III. R. 6.

cidit tum res admiratione dignissima. Cùm enim inter sacri funeris exequias, alterius defuncti cadauer in Templum inferretur, & iuxta eius feretrum deponeretur, vt præclara virginis merita elucerent, ad vitam defunctus ille rediit, palàm affirmans se sanctæ Noitburgis meritis & precibus à mortuis excitatum. Quæ res omnibus non immeritò summæ admirationi fuit, coegítque eos laudare præpotentem Deum qui est mirabilis in sanctis suis. Celebratis funeris eius exequiis, in beati Petri Apostoli Ecclesia coram summo altari corpus humatum est. Crebrescentibus inde ad tumulum eius miraculis, tam celebre nomen eius effectum est, vt illa Ecclesia sanctæ Noitburgis à Coloniensibus diceretur.

XXIV. Omisimus nonnulla, quæ supradictis contraria sunt. Noitburgis enim, si mansit in Monasterio beatæ Mariæ cum matertera tunc repudiata, floruítque anno Christi plùs minùs septingentesimo, sanè nec Drogoni cuius obitus in annum Christi septingentesimum octauum incidit, nec Grimoaldo Pippinóque quorum interitus anno Christi septingentesimo decimo-quarto contigit, superstes vixit, procúlque alienum à vero fit Plectrudi *post orbitatem mariti Pippini & duorum filiorum Drogonis & Grimoaldi, vnicum solatium in Noitburge relictum* fuisse, *quod cum illa extincta pariter ablatum* sit.

XXV. EPISCOPI SVESSIONENSES. Ab anno Clotarij Tertij Regis decimo-quarto, qui partim anno Christi sexcentesimo duodeseptuagesimo, partim anno Christi sexcentesimo vndeseptuagesimo illigatur, ad annum vsque Christi octingentesimum decimum-quartum, in Suessionensium Episcoporum Nomenclatura nullus occurrit Character Chronologicus. Drausius Suessionensis Episcopus puellari beatæ Mariæ Virginis Monasterio Priuilegium anno decimo-quarto Clotarij Tertij Regis concessit [a]. Post Drausium in Suessionensi Cathedra decem sederunt Episcopi, tum Rotardus, cuius meminit Flodoardus [b] *anno ab Incarnatione Domini nostri Iesu Christi octingentesimo decimo-quarto.* A Drausij Priuilegio, donec Rotardi mentio fiat, anni colliguntur centum quadragintasex, nec vllus è tanto numero notatur in Catalogis hactenus editis. Antistitum, qui Suessionensem Ecclesiam penè per sesquiseculum rexerunt, supersunt sola nomina, si Warinberti mortem & Gaudini Martyrium excipias. Sed nec annum, quo Deus vltionem de Warinberto sumpsit, nec annum, quo Gaudinus ad Dominum feliciter migrauit antiqua vel recentia produnt documenta.

[a] Vide an 668. n. 5.
[b] L. 2. c. 18.

XXVI. Ioannes Bollandus ad diem vndecimum Februarij, quo sancti Gaudini memoriam Auctor Martyrologij Gallicani celebrauit, habitâ ratione temporum longè diuersorum, quibus Clotarius Tertius apud Francos regnauit, & Rotardus Episcopus Suessione sedit, beatum Gaudinum anno Christi circiter septingentesimo vicesimo floruisse scripsit, nihílque distinctiùs vel super anno quo Pontificatum suscepit, vel super anno quo Martyrium subiit, ausus est pronuntiare. Duabus tamen de causis ab illo computo recedere cogimur, quia Bollandus mortem Clotarij Tertij, quam anno Christi sexcentesimo vndeseptuagesimo consignamus, in annum Christi sexcentesimum septuagesimum-quintum reiicit, deinde Catalogo Suessionensium Episcoporum perperam inserit Autbertum sancti Medardi Abbatem, cui Warinbertus in administrationem Monasterij successit, Drausione seu Drausio Suessionensium tunc Episcopo, vt constat ex antiquo Scriptore, qui vitam sancti Medardi conscripsit [c].

[c] Ap. Sur d. 8. Iun

XXVII. Existimamus igitur Gaudinum Episcopum hoc circiter anno, post Christum natum septingentesimo, necatum fuisse. Post Drausium autem, cuius mentionem Tomo superiori sæpè fecimus, sederunt Warinbertus, Adalbertus, Gaudinus. De Warinberto, qui primùm Abbas sancti Medardi, deinde Suessionensis Episcopus factus est, & vtramque dignitatem, Abbatialem videlicet & Episcopalem, simul ad mortem vsque retinuit, iam disseruimus ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-quartum [d]. Quam autem Deus vltionem in eum exercuerit, accipe ex narratione, quæ sancti

[d] Num. 9.

AN. CH. 700. CHILDEBERTI III. R. 6. WARINBERTVS.

Medardi vitæ subiecta reperitur. *Miser hic nimiâ exæstuans cupiditate, dum prauæ suæ ambitionis augere non cessat commercium, corporis sui, &, quod dolendum est, animæ quoque suæ, (proh dolor!) præparat exitium. Attentus siquidem extra modum negotiis secularibus, ac suis plus iusto prauis inhians cupiditatibus, locum illum sanctum neglectui cœpit habere, quæque inibi à Regibus & aliis pro eleemosynarum largitione deputata fuerant, suis male vsibus retinere. Quæ inibi Deo seruientibus fideles quique Dei & sancti Medardi gratiâ præordinauerant, suis ipse in thesauris recondebat, ac seruorum Dei postlhabitâ sollicitudine, reditus Ecclesiæ suæ satellitibus irreuerenter distribuebat. Quibus præ nimia ingluuie crapulantibus, spiritualis illa Congregatio esuriebat: suis multo vino exæstuantibus, sancta sancti Præsulis familia præ nimio sitis ardore deficiebat. Nudi & pauperes serui Dei lugebant & lamentabantur, familiares autem miserrimi illius Episcopi per plateas in vestibus pretiosissimis gloriabantur. Acclamationes seruorum Dei surda Episcopus aure pertransibat; cùm eis prælatus esset, eorum querimoniam, tanquam à nullo arguendus, non sine multa cordis & oris arrogantia, imminentis sibi vindictæ nescius, pro nihilo reputabat. Ad libitum suum miserum illum, qui Pastoris indigni sibi nomen vsurpauerat, oues Domini non suas tractare licuit, verùm illius, cuius erant propriæ, manum effugere nullo modo potuit. Audiat ergo intentè quicumque prælationis Ecclesiasticæ fungitur officio, quam terribili pro hac seruorum Dei reclamatione percussus sit iudicio. Erat siquidem in pago Cenomanico quoddam prædium, quod Rex Sigibertus eiusdem ædificator Ecclesiæ ad eius, quam ibi Domino aggregauerat, Congregationis firmauerat dominium. Prædium illud Madualis dicebatur, ex Britannica videlicet & Latina lingua nomine composito, quod bona vallis, nostro scilicet & Romana lingua vulgari potest interpretari eloquio. Meduallem itaque illam, id est, bonam vallem, quia multis abundabat reditibus, ipse sibi Warinbertus ad perditionem suam vsurpauerat, & ex toto neglectis, sicut diximus, fratribus illis, villæ illius censûs suis vsibus mancipabat. Gemebat sancti Medardi pauper Congregatio, quia quod eorum erat vsibus deputatum, contra Canonicam institutionem male dilapidabatur in Episcopio. Quadam itaque die, cùm secundùm consuetudinem de prædio illo plaustra onusta, vt diximus, ad Palatium Episcopale deducerentur, comperta fratres illi Episcopi absentiâ, vehicula illa, vtpote quæ sui erant iuris, ad sancti Præsulis diuertere coegerunt Ecclesiam, non diffugientes pro defensione iustitiæ corporalem, si quoquo modo inferretur, sustinere molestiam. Sua ergo cùm suis reposuissent in promptuariis, sanctissimi Dei Athletæ lachrymabiliter sollicitabant merita, quatenus aut eius intercessione furibundus ille inuasor placaretur, aut eius defensione ab eius protegerentur insania. Verebantur siquidem, quod non post multum prouenisset, nisi gratia diuina lugenti suæ familiæ propitiabili clementiâ subuenisset. Vt enim ad Episcopi quod factum erat peruenit notitiam, proh dolor! non retractans institutionem Canonicam, nec veneritus iudicialem Dei sententiam, cum fustibus & gladiis, non iam Prælatus, verùm vir sanguinarius ad ipsam beati Medardi cum multo superbiæ fastu, cum indocta plebis conuentu ausus est properare Basilicam. Cùmque irreuerenter sanctuary regias concuterent, eósque, qui pro subitanea tormentorum expectatione aditum obstruxerant, exprobrationibus contumeliosis insequerentur, furibundus ipse Pontifex per medium eorum irrumpens, præsumptuosè nimis & cum multa superbia excruciari custodes minabatur, nisi citò sibi ianuæ aperirentur. In tam imminente mortis discrimine serui Dei trementes, Deo & sancto Medardo non sine multa lachrymarum profusione animas suas commendant, & sic diuinitus animati aperiri furentibus illis iubent Ecclesiam. Mox infelix Episcopus ingressus Monasterium, vt eum, qui sibi aperuerat, præ nimio timore secus ianuas percepit delitescere, tam validè illi baculum, quem manu gestabat, illisit in capite, vt penè totum eius vestimentum exundanti cruentaretur sanguine. Stupefactus frater & penè decidens, ad Deum suspirauit, & ei querimoniæ huius causam, cùm aliter non præsumeret, intimo cordis munere lachrymabiliter commendauit. Audiant tyranni seruorum Dei reclamationes & reuereantur; audiant fideles quique celerrimam Dei consolationem & confortentur. Statim enim infelicissimus ille Warin-*

AN. CH. 700. CHILDEBERTI III. R. 6. *bertus excors & impœnitens, mox vt ante sanctissimi Confessoris memoriam tanquam oraturus genua flexit, diuino terribiliter percussus iudicio, diffusis per alui secreta visceribus, miserabiliter expirauit. Fratres autem Ecclesiæ, malum pro malo reddere nolentes, fratris illius, quem percussum diximus, sedatâ querimoniâ, corpus defuncti honorificè in ipsa eadem sepelierunt Ecclesia.*

XXVIII. ADALBERTUS. Warinberto in Episcopatum Suessionensem successit Adalbertus, de quo nihil præter nomen occurrit. Abbatum, qui Monasterio sancti Medardi post eundem Warinbertum præfuerunt, mancus est Catalogus, nam toto seculo octauo solus notatur Hugobertus [a], qui munus Abbatiale gerebat anno Christi duodeuicesimo supra septingentesimum.

a Tom 4. Gall. Christ.

XXIX. GAVDINVS MARTYR. Adalberto ex hac vita sublato, Pontificales Infulæ Gaudino delatæ sunt, cuius Martyrium tertio Idus Februarij sic describitur [b]. *Suessione, sancti Gaudini Episcopi eiusdem ciuitatis & Martyris, qui cùm aliquot ciues de vsuris publicè redargueret, in odium Euangelicæ quam prædicabat veritatis, ab ipsis clanculùm interceptus, atque ad vicum Herlinum raptatus, ibidémque in patentem puteum præceps deiectus & suffocatus, egregio agone palmam victoriæ immarcessibilem & æternæ percepit vitæ aureolam.* Sancti Gaudini Martyris commemoratio sexto Idus Februarij celebratur in Gallia Christiana Claudij Roberti. Deinde eiusdem Martyris eleuatio seu translatio celebris est Kalendis Iuniis apud Molanum in additionibus ad Vsuardum & apud Saussaium in Martyrologio Gallicano.

b Martyrol. Gallic.

XXX. MACHARIVS, GALCONVS, GOBALDVS, HVBERTVS. Sancti Gaudini Martyris successores, quos solis duntaxat nominibus notos esse iam diximus, hoc ordine recensentur, Macharius, Galconus, Gobaldus qui & Ceroboldus, Hubertus seu Gerabertus, Madalbertus, Deodatus, Hildegodus, tum Rotardus quem anno Christi octingentesimo decimo-quarto sedisse constat. Ex illa Suessionensium Episcoporum enumeratione colligere est Macharium, Galconum, Gobaldum & Hubertum sub Merouingis Regibus floruisse, ceteros sub Pipino & Carolo Magno de quibus Tomo sequenti.

XXXI. ABBATISSÆ S. MARIÆ SVESSION. Eodem autem tempore, quo sanctus Gaudinus Martyrium passus est, Suessione puellari Monasterio beatæ Mariæ Virginis Abbatissa præerat Cunegundis seu Cunegaudia, hæc enim post Etheriam primam illius Cœnobij Antistitam, quam Tomo superiore ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-quartum [c] laudauimus, proximum locum tenet in Abbatissarum Catalogo, quem Domnus Ildefonsus *Vrayete* Monachus Benedictinus è Congregatione sancti Mauri Sammarthanis communicauit. Cunegundi successit Aldegardis, de qua loquemur ad annum Christi septingentesimum duodeuicesimum, cùm de sancto Vodalo seu Vodoaldo sermonem faciemus.

c Num. 9.

XXXII. MAVRITIVS EP. VENET. OBIT. Obiit hoc anno Mauritius * Venetensis Episcopus, cùm annos viginti sedisset. Agemus anno sequenti de successore. Lege Armoricam Sanctam.

* *Moruan.*

XXXIII. ODILIA ABBATISSA HOHENBVRGENSIS CONSTRVIT INFERIVS MONASTERIVM. Cæsar Baronius in notis ad Martyrologium Romanum, Idibus Decembris, obseruat, ex Chronicis Germaniæ, sanctam Othiliam siue Odiliam circa hunc annum claruisse. Id in dubium à nobis minimè vocatur. Lege quæ de illius parentibus, ortu, cæcitate, baptismo, illuminatione, habitu monastico & Abbatiali dignitate ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum dicta sunt. *Habebat* Odilia Abbatissa in Monasterio Altitonensi siue Hohenburgensi *sub cura sui regiminis numerum Monialium quasi* CXXX. Situm erat illud Cœnobium in editissimo iugo, quod Vosagi caput vocant. Propter itineris difficultatem pauci Monasterium in colle tam excelso positum adibant. Inde data Odiliæ eiúsque sodalibus occasio, vt inferius Monasterium vulgò *Nidermunster* in vmbilico montis erigerent. Qua de re sic Codex manuscriptus in vita sanctæ Odiliæ. *Monasterium, quod venerabilis Abbatissa gubernabat, sicut iam prelibauimus, in excelso monte erat constructum, & idcirco non solùm debiles & infirmi, sed etiam integritatem corporis habentes cum magna*

magna difficultate illuc ascendebant. Tunc sancta Dei famula dolens eos propter difficultatem itineris rarò ad suum venire Cœnobium, cùm & non haberet hospitalitatem præcipuam, conuocauit omnem Congregationem, quam sub suo habebat regimine, vti earum volens consilio dixit ad eas. Cernitis, dilectissima sorores, quòd asperitas itineris magnum laborem ascendentibus peregrinis & debilibus confert, & idcirco pauci nos adeunt. Ego autem volo iubere, si vestra placuerit sanctitati, in inferiori latere istius montis hospitalitatem ad recipiendos Christianos ædificari. Tunc omnes responderunt optimum eius esse consilium. Et acceptâ eorum dilectione, imprimis ibi Ecclesiam construxit, & eam in honore sancti Martini dedicari rogauit, & deinde receptionem pauperum fecit. Placuit autem sororibus habitatio illa, quia locus amœnus erat, & aquarum abundatione locuples, & postulauerunt, vt ibi Monasterium faceret, quia superius Monasterium in magna aquarum penuria situm erat. Illa autem consilio illarum assensum præbens ædificauit & ibi Monasterium, sicut & hodiernus comprobat dies. AN. CH. 700. CHILDEBERTI III. R. 6.

Vtriusque Monasterij tam superioris quàm inferioris Abbatissam se scribebat Odilia. Id testatur Gaspar Bruschius in Chronologia Monasteriorum [a] Germaniæ, locúmque amœnissimum Cœnobiis interiacentem memorat. Sub Odiliæ disciplina Moniales erant quasi centum ac triginta, Congregatio adeò numerosa duas in turmas facilè separari potuit. Vt illi cœtui se adiungerent, aduolarunt ex Britannia & ex Scotia siue Hibernia mulieres non paucæ. Codex enim proximè citatus hæc de Odilia paulò pòst subiungit. *Erat ei consuetudo peregrinas ad sanctam conuersationem suscipere fœminas, tam de Scotia quàm & de Britannia, necnon & viros religiosissimos ex diuersis prouinciis venientes cum gaudio suscipiebat, & ex eis sibi Presbyteros ordinari rogauit.* XXXIV. SVAM CONGREGATIONEM DIVIDIT IN DVAS TVRMAS.

[a] In Truttenhusio.

De vitæ genere, quod in vtroque Cœnobio Moniales amplexæ sunt, hæc in eodem Codice subiiciuntur. *Odilia consummauit vtraque Monasteria, & collocauit in eis Sanctimoniales. Et post hæc conuocauit omnes sorores, & rogauit eas vt sibi indicarent vtrùm Canonicam an Regularem vitam ducere vellent. Tunc omnes vnanimiter responderunt se Regularem vitam velle ducere & conuersationem habere. Illa autem cum humilitate & mansuetudine respondit, dicens. Scio, mea carissima sorores & matres, vos promptissimas esse ad omnia aspera & dura pro Christi nomine toleranda, sed timeo nos, si Regularem vitam elegerimus, maledictionem à successoribus nostris incurrere, quia iste, vt scitis, locus valdè incompetens est & laboriosus Regulari vitæ, adeò vt nec aqua nisi cum magno labore adipisci potest hic. Vnde mihi videtur, si vestra placuerit almitati, melius esse vt in Canonico habitu consistatis. Tunc omnes secundùm illius verba elegerunt Canonicam Regulam, in qua vsque hodie in supradictis Monasteriis degentes, præcedentium normam sequentes perseuerant.* XXXV. VTRVMQVE MONASTERIVM REGIT SVB REGVLA CANONICA.

Odilia, vt idem Auctor in eius vita persequitur, *quamuis toto conamine omnes Sanctos ad auxilium sibi satageret inuocare, sæpiùs tamen Reliquias sancti Ioannis Baptistæ frequentabat, eò quòd in Baptismate visum adepta fuerit. Vnde etiam Ecclesiam in honore ipsius ædificare cogitabat, sed quia per illius reuelationem scire volebat, in quo loco sibi Ecclesiam construi prædestinaret, ante nocturnas consurgens, secretum, quem sibi ad orandum elegerat, locum petiit. Dúmque ibi in oratione se effudisset largiter, sanctus Iohannes Baptista magnâ claritate comitatus dicitur apparuisse taliter, sicut cùm Saluator est in Iordane baptizatus, circumamictus. Vna autem sanctarum fœminarum, cuius ministerium erat horam diuini Officij præuidere, surgens foras egressa est, vt Stellis contemplatis sciret suum esset tempus ad signum nocturnale pulsandum, videns tantam claritatem, scire volens quid hoc esset, pedetentim propiùs accessit. Cúmque propiùs accessisset, nimio splendore perterrita continuò ad proprium repedauit officium, nihilque ibi videre potuit, nisi sanctam virginem nimiâ claritate circumdatam, sanctum autem Iohannem minimè vidit. Tunc sanctus Iohannes electæ Dei virgini & locum vbi Ecclesiam construi vellet, & quantum spatium in longitudine & latitudine habere deberet, patefecit. Finitis autem nocturnis, statim eam Dei ancillam, quæ huic visioni intererat, ad se* XXXVI. CONSTRVIT ECCLESIAM S. IOANNIS BAPTISTÆ.

AN. CH. 700. CHILDEBERTI III. R. 6. *conuocauit, & ei interdixit, ne vlli hanc ante obitum suum manifestaret visionem, & hoc, quod ipsam latebat, aperuit dicens. Claritas, quam vidisti, non propter me sed propter sanctum Iohannem aduenit, qui mecum loquendo locum preceptum Ecclesiæ sibi construendæ iniunxit. Facto verò mane, ingenti gaudio repleta, mox diuinum, quod sibi ostensum fuerat, opus facere inchoauit.* Quando incœpta perfectáue sit hæc Ecclesia, nos latet. De illa iterum agemus infrà, perrexit enim ad eam Odilia, cùm solutionem sui corporis imminere diuinitus nouit.

XXXVII. * Monstier la Celle. EPISCOPI TRECENSES. In vita sancti Frodoberti Abbatis Cellæ * prope Trecas, de quo multa suis locis narrauimus, illud Monasterium maximè laudatur, *quòd ex eiusdem loci Cœnobitis beati Frodoberti vitam institutionémque sequentibus, quamplures postmodum in vrbe Trecassium extitere Pontifices, inter quos Aldobertus vir summi ingenij & pręcipua sanctitatis; itémque Bobinus natione Aquitanus, quorum vterque ipsi loco ingentia commoda contulere, intrà extráque, quibus possibile fuit, amplificando, modis, sícque in plenitudine bonorum operum diem vltimum consummantes, intra septa Basilicæ eiusdem Monasterij nobilem sortiti sunt sepulturam.* Exeunte septimo seculo florebat Aldobertus, Bobinum existimamus ad tempora vsque Pippini Regis peruenisse, sed vt inter Vulfredum, de quo sub finem Tomi superioris [a] locuti sumus, & Aldobertum quem hoc anno Episcopum agnoscimus, medius sedit Ragembertus, sic & inter eundem Aldobertum ac Bobinum in Trecensium Episcoporum Catalogo medij collocantur Gautserius, Arduinus & Censardus, solis nominibus noti, nisi Arduinus idem sit ac Baldoinus seu Balduinus, cuius mentionem Chronographus Fontanellensis [b] sub Theodorico Quarto Rege fecit, vt ad annum Christi septingentesimum vicesimum-secundum dicturi sumus.

[a] Ad an. 678. n. 1.

[b] Cap. 7.

XXXVIII. EBREGESILLVS EP. MELDENSIS OBIT. Hoc circiter anno, pridie Kalendas Septembris ad Deum migrauit Ebregesillus Meldensis Episcopus. De illo sic eo die Saussaius. *Vitâ & æuo, laboribúsque exhaustus, in Cœnobio Iotrensi, ad quod pietatis ergò diuerterat, religiosissimè pia lumina clausit, atque in Regni cælestis, cui Sol iustitiæ perpetim fulget, conscendit lucidissimas felicissimásque mansiones. Funus eius deportatum est in Ædiculam sancti Pauli, in qua non ita diu sacrum eius corpus, infulis & panopliâ sacrâ egregiè adornatum, post mille annos apparuit.* Vitiosus hic annorum numerus, *post mille annos*, Saussaius enim anno Christi millesimo sexcentesimo tricesimo-septimo scribebat; id est, post annos circiter ab obitu sancti Ebregesilli nongentos triginta-septem, nam sanctus Ebregesillus, vt Iacobus Seuertius scribit, *circa annum septingentesimum* ex hac vita transiit. Iotrense Monasterium, quandiu vixit, plurimum dilexit, quia propinquitate coniunctissimus fuit Abbatissis illius loci, Teutechildi, Aguilbertæ, & Baldæ, primam enim habuit sororem patruelem, sororem alteram, tertiam amitam. Lege quæ de tribus illis Iotrensibus Abbatissis dicta sunt ad annum Christi sexcentesimum octogesimum [c]. Coluntur sancta Teutechildis sexto Idus Octobris, sancta Aguilberta pridie Idus Augusti, sancta Balda quinto Idus Decembris. In Iotrensium Abbatissarum Catalogo primum locum tenet Teutechildis, secundum Aguilberta soror eius patruelis, tertium Balda illarum amita. Vixit hæc vitam valdè longæuam, nam duabus neptibus in administrationem Monasterij successit. Vtrùm Cœnobio, cùm illic obiit Ebregesillus, præesset Aguilberta soror, an amita Balda, manet incompertum.

ABBATISSÆ IOTRENSES.

[c] Num. 8.

XXXIX. DVO DISTINGVVNTVR LANDRICI. Post sanctum Ebregesillum in Meldensi Cathedra sedit Landricus siue Lendricus vel Lendicus, quem Baldericus [d] in Chronico Cameracensi filium sancti Vincentij & sanctæ Waldetrudis finxit, traxítque in errorem Miræum, Robertum, Saussaium, Vinchantium & Sammarthanos. Inter filios sancti Vincentij & sanctæ Waldetrudis nominatus quidem reperitur Landricus, sed hic Episcopatum numquam gessit, ex Monacho factus est Abbas Sonegiensis anno Christi sexcentesimo septuagesimo-septimo, vitám-

[d] Lib. 2. c. 46.

que mortalem clausit Sonegiis * , vbi sacrum illius corpus adseruatur in capsa argentea , festúmque decimo-quarto Kalendas Maij celebratur. Si Molano [a] fides est, *Landricus sic gradatim virtutum iter accelerauit , vt in Cathedram Metensis Pontificy dignaretur eum Dominus sublimare. Post obitum autem patris , postposito Episcopio , vsque ad felicem transitum , Sonegiense Monasterium rexit , vbi etiam est tumulatus.* At anno Christi sexcentesimo septuagesimo-septimo, quo Landricus post patris obitum factus est Sonegiensis Abbas , Infulæ Metenses erant penes Clodulphum , qui Metensem Episcopatum ab anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-sexto ad annum vsque Christi sexcentesimum nonagesimum-sextum per annos quadraginta gubernauit. Adstipulatur Molano Gazetus in Historia Ecclesiastica Belgij. Miræus [b] vtrumque sugillat , vbi damnat eos qui Landricum Metensem Episcopum constituunt , sed ipse non minùs fallitur , dum eundem Landricum Meldensibus Episcopis accenset. Vt suam opinionem tueatur , ait collatas à se cum Balderici Chronico Cameracensi tabulas Antonij Democharis , qui Landricum Episcopum vicesimum-quartum Meldensem nuncupat. Baldericus de Landrico sancti Vincentij filio perperam locutus est , optimè de Landrico Meldensi Episcopo Demochares , apud quem in Catalogo Meldensium Episcoporum hæc tantùm leguntur. 24. *Landricus seu Lendicus.* Miræus addit Landricum floruisse *circa annum Christi sexcentesimum sexagesimum aut septuagesimum.* Fatemur illis temporibus vixisse Landricum sancti Vincentij filium , patri enim mortuo in Monasterij Sonegiensis administrationem anno Christi sexcentesimo septuagesimo-septimo successit. Meldensem autem Pontificatum multò seriùs obtinuit Landricus. Annis septimi seculi sexagesimo & septuagesimo, quibus Landricum floruisse vult Miræus, Episcopatum Meldensem gerebat sanctus Faro, qui *fuit in Episcopatu à Clotario Rege vsque ad Childericum annis* XLVI , vitámque anno Christi sexcentesimo septuagesimo-secundo clausit Childerico Secundo Monarchiam Francorum tunc obtinente. Post eundem verò Faronem Meldensi Ecclesiæ sex hi successiuè præfuerunt Episcopi, Walbertus seu Waldebertus , Ildeuertus, Hellingus, Pathasius, Ebregesillus, Landricus, ad cuius Pontificatum ab obitu sancti Faronis intercesserunt anni duodetriginta. Distinguendi sunt igitur duo Landrici , vnus Abbas Sonegiensis , alter Meldensis Episcopus; frustráque Vinchantius [c] vbi de Landrico Abbate Sonegiensi sermonem facit, Molano Miræum præfert , cùm vterque horum Auctorum in eodem Landrico errarit , seu Metensem seu Meldensem Episcopum dixit.

AN. CH. 700. CHILDEBERTI III. R. 6.

* Soigni.

[a] D. 17. Apr.

[b] D. 17. Apr.

[c] Lib. 3. c. 10.

XL. DVO DISTINGVVNTVR ILDEVERTI.

Landrico Meldensi Episcopo synchronus vixit Ildeuertus Abbas Centulensis , quem nonnulli quoque cum Episcopo Meldensi illius nominis confundunt. In Abbatum Centulensium Catalogo , quem à Iacobo Sirmondo acceptum Claudius Robertus in Gallia Christiana primus aliique posteà publicarunt , post Clotinum sancti Philiberti discipulum, de quo suprà locuti sumus [d] , collocatur *S. Ildeuertus , cuius Reliquiæ apud Gornacum.* Duos agnoscimus Ildeuertos , vnum Episcopum Meldensem , qui post sanctum Waldebertum sedit, vt ad annos Christi sexcentesimum octogesimum [e] & sexcentesimum nonagesimum [f] diximus , alterum Abbatem Centulensem , qui seriùs vixit. De vtriusque sepultura mouetur quæstio. Duplex enim est Gornaium seu Gornacum * sancti Ildeuerti sacris exuuiis solemnique festo nobile; vnum septimo ab vrbe Meldensi lapide, vbi Ecclesiam sancto Ildeuerto sacram testatur Robertus in Meldensium Antistitum Catalogo ; alterum in hodierna Nortmannia, siue in Diœcesi Rotomagensi , vt distinctiùs notat in Historia Ecclesiastica [g] Abbauillensi R. P. Ignatius Ioseph à Iesu Maria Carmelita discalceatus. Hic Auctor sanctum Ildeuertum , qui apud Gornacum Nortmannicum in Ecclesia Collegiata quiescit, Abbatem Centulensem vocat, idque confirmat ex illius vita, quam ait in Archiuis eiusdem Basilicæ legi. Seuertius addit *Summos Pontifices contulisse*

[d] Ad an. 684. nn. 15. 16.

[e] Num. 42.

[f] Num. 36.

* Gournay.

[g] Lib. 1. c. 48.

AN. CH. 700. CHILDEBERTI III. R. 6.

Indulgentias generales Gournai in Northmannia iis, qui Reliquias ipsius, nempe sancti Ildeuerti *visitassent*. Et apud eundem Auctorem *festum celebratur ibidem, tum quinto Martij, tum etiam 25. Augusti*. Vnde & colligas hunc Ildeuertum valdè diuersum esse ab Episcopo Meldensi, qui septimo Kalendas Iunij colitur in Martyrologiis Gallicano ac Benedictino, & apud Gomacum, vbi viuus Ecclesiam construxerat, sepultus fuit septimo à Meldis lapide.

a Lib. 2. c. 12.

SERIES ABBATUM CENTULENSIUM.

XLI. In Chronico Centulensi, cuius næuos non paucos iam ostendimus, omittitur Ildeuertus Abbas, commemorantur [a] Guitmarus & Aldericus, quos arbitramur ei proximè successisse. Guitmari & Aldrici meminit Angelrannus Abbas. De Guitmaro sic testatur Chronographus Centulensis. *Illius temporis Abbates ex toto prorsus ignorassemus, nisi venerabilis Abbas Angelrannus ex aliquanto id procurasset. Qui dum priscorum Abbatum Catalogum perstringeret, ex iis vnum fuisse insinuauit Guitmarum, quem & sanctissimum virum titulauit.* Et paulò pòst de Aldrico sic. *Eum* nempe Aldricum, *& ipsum eius nomen ignorassemus, nisi hoc venerandi Abbatis industria Angelranni tenelasset.*

XLII. Angelrannus igitur Guitmarum *sanctissimum virum* appellauit. Inde prædictus Chronographus occasionem in eiusdem Guitmari commendationem expatiandi sumpsit. *Quia*, inquit, *tanti viri tale meruit testimonium, dignum est vt à nobis pusilla memoretur, qui viri verè sancti ore sanctissimus est notatus. Hic in Neustria solo humatus quiescit, & in suo nomine dicata Ecclesia existit. Qui quantæ sanctitatis & iustitiæ fuerit, nos quidem non occurrimus dicere, sed his, qui eius corpori sanctè deseruiunt, Canonice prædicandum committimus.* Videtur autem hic Auctor Guitmarum Abbatem confundere cum eius decessore Ildeuerto, cuius nullam omnino mentionem facit.

XLIII. De Aldrico præter nomen nec Angelrannus nec Chronographus Centulensis quidquam scripsit. Ab hoc Chronographo Centulenses Abbates hoc ordine recensentur, sanctus Richarius, Ocioaldus, Coschinus, sanctus Guitmarus, Aldricus: à nobis aliter, sanctus Richarius, Ocioaldus, Cloeinus, sanctus Ildeuertus, Guitmarus, & Aldricus, qui vitam sub Pippino Rege clausit.

b Sub tit. P. in Palatiolo

PALATIOLUM MONAST. CONDITUR AB ADELA VIDUA.

XLIV. Gabriel Bucelinus parte secundâ [b] Germaniæ Sacræ, fundationem Monasterij Palatioli sub hunc annum collocat. Florebat tunc in Austrasia Pippinus Maior-domûs, cuius mentionem Adela ipsius Cœnobij fundatrix ac prima Abbatissa initio sui Testamenti sic facit. *Adela in Christo Domino sacrata Abbatissa, Dagoberti Regis quondam filia. Cùm peruulgatum notúmque bonis omnibus sit, quemadmodum nos Monasterium in villa quæ dicitur Palatiolum, in ripa positum fluminis Mosellæ, quod ipsum à Pippino Maiore-domûs Treuiris permutatione quæsiuimus, honerique S. Mariæ Virginis, Genitricis Domini nostri Iesu Christi, & beatorum Petri & Pauli cæterorúmque Sanctorum iam dudum ad proprij Monasterij vsum extraximus, in eóque Monachorum cœtum disciplinâ & regulâ S. Benedicti viuentium aggregauimus, faciendum denique nobis visum est, vt has vitæ degendæ necessarias opes, quas de propriis hactenus largita sumus, Testamenti etiam præsenti paginâ confirmaremus.* Illud Testamentum Browerus integrum c Lib. 4. c. 14. primus publicauit, deinde Henschenius in Diatriba [c] de tribus Dagobertis edidit, nec omittemus ad annum Christi septingentesimum tricesimum-secundum, siue ad duodecimum Theodorici Regis annum, quo confectum scriptúmque reperitur.

XLV. Adela, quæ Dagoberti Regis filiam se scribit, patrem habuit Dagobertum Secundum, idque manifestissimè colligitur ex ætate Dagobertorum, cùm Primi, tum Tertij.

XLVI. Dagobertus Primus seu Magnus obiit ineunte anno Christi sexcentesimo duodequadragesimo. Quis eius filiam ad annum duodecimum Theodorici Quarti Regis, id est, ad annum Christi septingentesimum tricesimum-secundum peruenisse, vel etiam seriùs mortuam credat? Nec valet subterfugium ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-septimum, quocum

annus duodecimus Theodorici Tertij Regis conuenit, nam longè post Theodorici Tertij mortem Adelam in viuis superstitem fuisse constat ex vita sancti Gregorij Vltraiectini Episcopi, ipsius Adelæ ex Albrico filio nepotis, in qua Ludgerus eiusdem sancti Gregorij discipulus scribit S. Bonifacium, *dum admonitus à Deo ad Hassos & Thuringos, Orientales regiones Francorum, iter agere cœpisset lucrandorum Deo populorum causâ*, peruenisse *ad Palatiolum Monasterium Virginum prope Treueris ciuitatem, in ripa fluminis Mosellæ, cui tunc præerat Abbatissa, nomine Addula* siue Adela, *religiosa valdè & timens Deum*, idque ostendemus anno Christi septingentesimo vicesimo-secundo contigisse. AN. CH. 700. CHILDEBERTI III. R. 6.

Dagobertus Tertius è vita discessit anno Christi septingentesimo decimo-quinto, natus annos circiter viginti. Filiam igitur non reliquit ætate adeò grandem, vt Abbatissa iam esset, & Palatiolum *à Pippino Maiore-domûs*, cuius obitus in annum Christi septingentesimum decimum-quartum incidit, *permutatione* iam quæsiuisset. XLVII.

Dagobertus autem Secundus patrem Sigibertum Tertium amisit anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-quarto cùm puer aliquot annorum esset, in Hybernia exulauit ad annum vsque Christi sexcentesimum septuagesimum-tertium, tunc enim sublato è viuis Childerico Secundo reuocatus est in Austrasiam, ibique ad annum vsque Christi sexcentesimum octogesimum, quo extinctus est, maxima cum laude regnauit. Huius filiæ tribui debent, quæ de Adela prima Palatioli Abbatissa, Dagoberti Regis filia, commemorantur. Adela viro nupsit, Albricum peperit, vidua Monasticen excoluit, à Pippino Maiore-domus Palatiolum permutatione sibi comparauit, insigne Monasterium puellarum in illo loco construxit dotauítque, Bonifacium proficiscentem in Hassiam hospitio suscepit, Palatiolensem Ecclesiam variorum hæredem bonorum scripsit Kalendis Aprilis anno duodecimo Theodorici Regis, id est, anno Christi septingentesimo tricesimo-secundo. XLVIII. DAGOBERTI II. R. FILIA.

Iodocus Coccius de Monasterio Palatiolensi déque Adela Abbatissa sic disserit in Dagoberto rediuiuo [a]. *Adela, posteaquàm ex Herimanno Comite Albricum genuisset, vt Testamento ipsa suo vetustis Ecclesiæ Treuirensis panchartis hactenus custodito profitetur, germanæ sororis pulcherrimo exemplo inflammata, repudiatísque seculi voluptatibus ad sanctitatis & eiusdem gloriæ consortium peruenit; ex quo, post mariti obitum, se Christi obsequio ac ministeriis in eo Parthenone dicauit, quem Rodoaldus Treuirorum Antistes, Palatioli, hodie oppido, primo à Metropoli lapide in Septentrionem, ad ripam Mosellæ, magnifico sumptu à fundamentis eduxerat, vbi Adelam, compluribus sub eadem disciplina spectatissimi moris atque indolis Virginibus adunatis, magistram atque altricem præfuisse constans Maiorum traditio est, & literarum monumenta consentiunt.* XLIX.

[a] Cap. 12.

E rebus tam multis, quas illo textu Coccius perstringit, vna duntaxat in Adelæ Testamento legitur, nempe quod Albricum siue Albericum peperit, cui agrum quadraginta iugerum, Insulæ nomine appellatum, donauit. *Addi volumus his*, ait Adela, *prædium Scripnasium in pago Mosao situm, ad ipsius Mosæ fluminis ripam, omnésque eiusdem possessionis villas, vno duntaxat quadraginta iugerum agro excepto, quem Insulæ nomine appellatum, iam antè dulcissimo filio Alberico donauimus.* Caue igitur ne res omnes, quas Coccius præcitatus attigit, in Adelæ Testamento contineri putes. Ibi nec vllum occurrit verbum de Hermanno Comite cui nupserit Adela; nec de germana Adelæ sorore, cuius exemplo prouocata ipsa Adela nuncium seculo remiserit, nec de Rodoaldo Treuirorum Antistite, qui puellare Monasterium apud Palatiolum à fundamentis ædificarit. Quid de singulis sentiendum sit, subsequentes obseruationes demonstrabunt. L.

Theofridus Epternacensis in vita sanctæ Irminæ, quæ soror Adelæ fuit natu maior, hæc scribit. *Hanc*, nempe Irminam, *in primæuæ adhuc ætatis flore Hermannus quidam Comes Gallicanus, nobilis & egregiæ indolis, conscriptâ sibi* LI.

AN. CH. 700. CHLIDEBERTI III. R. 6.

*amplissimâ dote in Tyrasio * & aliis locis, desponsauerat, sed ante diem nuptiarum immaturâ morte præreptus, magnum triste suis, magis autem ipsi sponsæ suæ parauerat.* Hunc Hermannum, qui sponsus Irminæ fuit, Coccius in maritum Adelæ videtur deflexisse, nec aliter iam sensisse credimus Henschenium, qui, quamuis Coccium legerit citaritque, quoties de Adelæ coniugio locutus est, mariti nomen in Diatriba de tribus Dagobertis semper reticuit.

* Tierasche.

LII. Coccius per sororem, cuius exemplo Adelam, vt seculi voluptates repudiaret, inflammatam ait, non aliam intelligit quàm Irminam Abbatissam Horrei, de qua proximè loquebatur eodem capite duodecimo. Sed Adela, cui plures sorores, in suo Testamento mentionem Regentrudis non autem Irminæ facit. *Similiter*, inquit, *à Deiparæ Matris hoc Monasterio* Palatiolo *possideri prædia ea omnia mea volo, quæ in Bietbergis Beslanciòque sita; quæque à dulcissima germana mea Regentrude dato pretio comparaui.*

LIII. Rodoaldus Treuirorum Antistes, quem alij Modoaldum seu Modowaldum, vel promiscuè Modoaldum ac Rodoaldum vocant, Episcopatum gessit temporibus Dagoberti Primi seu Magni, nec ei diu superstes vixit, obiit enim anno Christi circiter sexcentesimo vndequadragesimo. Quapropter Coccius capite iam citato, cùm Irminam & Adelam Dagoberti Magni filias fuisse censeat, Horreensis Cœnobij, quod Irmina construxit, Ecclesiam à Modoaldo Episcopo dedicatam, & Monasterium Palatiolense, cui Adela præfuit, ab eodem quoque Modoaldo ædificatum affirmat. Sed longè antequàm Irmina nasceretur, Modoaldus Episcopus ex hac vita migrauit, & Adela initio sui Testamenti suprà descripto Palatiolense Monasterium à seipsa extructum testatur.

LIV. Bucelinus de Palatiolo breuiorem quidem sed non accuratiorem sermonem sic init. *Palatiolum Regium olim Virginum Benedictinarum Cænobium constructum Treueris à S. Rodoaldo eius vrbis Pontifice sub A. C.* 700. *cui prima Abbatissa præfecta est S. Adela Dagoberti Magni Regis Franciæ filia.* Satis supérque iam probauimus nec Modoaldum Episcopum sedisse *sub A. C.* 700. nec Adelam *Dagoberti Magni* filiam fuisse. Vnum tamen, quod ad ætatem Adelæ spectat, aduersùs Bucelinum hic nota. Anno Christi septingentesimo regnabat Childebertus Tertius, Theodorici Tertij filius. Si Monasterium Palatiolense constructum est sub illum annum, & Adela Dagoberti Primi filia fuit, hæc facta est Abbatissa cum maior esset sexagenariâ, testamentúmque condidit ferè centenaria Kalendis Aprilis, anno duodecimo Theodorici Quarti Regis, id est, anno Christi septingentesimo tricesimo-secundo.

LV. Anno Christi circiter sexcentesimo duodeseptuagesimo Adela lucis vsuram accepit in Hybernia; patrem Dagoberum Secundum amisit anno Christi sexcentesimo octogesimo; nupsit post aliquot annos, & marito, cuius nomen ignoratur, Albericum peperit; vidua puellare Monasterium Palatioli construxit sub annum Christi septingentesimum; Gregorium suum ex Alberico filio nepotem anno Christi septingentesimo vicesimo-secundo, cùm teste Ludgero [a] *quasi quartum-decimum aut quintum-decimum ætatis annum* ageret, Bonifacio tunc in Hassiam proficiscenti tradidit erudiendum; & anno duodecimo Theodorici Quarti Regis, siue anno Christi septingentesimo tricesimo-secundo, Testamentum condidit annos nata quatuor circiter ac sexaginta.

[a] In vit. S. Gregorij Ep. Vltraiect.

LVI. VNDE SIC DICTVM. Palatiolum, vbi Adela Manasterium erexit, nomen retinuit à vetere Palatio, quod, vt à maiore distingueretur, Palatium minus seu Palatiolum vocabatur, vt Morquardus Freherus in notis ad Ausonij Mosellam obseruauit. Palatium intra Treuirim erat, hodie domus est Archiepiscopalis, sub Francorum olim Regibus, & diu posteà, Palatinorum Comitum sedes. Palatiolum ab vrbe passuum circiter tria millia in Septentrionem aberat. De vtroque eundem Auctorem consule parte primâ Originum Palatinarum itémque ad Chronicon Bauariæ.

AN. CH. 700. CHILDEBERTI III. R. 6.

Eo tempore, quo Palatiolense Monasterium Adela construxit, superstes in viuis erat Hildulphus Treuirensis quondam Episcopus, cuius obitus in annum Christi septingentesimum duodecimum incidit. Hic ætate cùm iam grandæuus esset, & Asceras Mediani Monasterij videret in dies augeri magno numero, vereri cœpit, ne sibi tanto vires oneri deessent. Quapropter Abbatem prædicti Cœnobij constituit Leutebaldum, quem doctrinâ moribúsque probatissimum nouerat. Lege Ruyrum in Antiquitatibus [a] Vosagensibus. Sub idem tempus, *quidam, nomine Beggo*, vt Iacobus Mosander ex manuscriptis Codicibus in vita sancti Hildulphi refert, *suum fundum, qui in hunc vsque diem Cella Beggonis appellatur, pro Monasterio construendo viro Dei* Hildulpho *obtulit. Permaximam quoque Vosagi partem, quæ Folcodi * rupes nominatur, iure perpetuo tradidit possidendam. Sanctus igitur Hildulphus prænominatam Beggonis Cellam ad honorem sanctissimæ Crucis Dominicæ dedicauit, cui etiam profundissimæ humilitatis virum, Spinnulum nomine, præfecit, vbi post multos labores numerosáque miraculorum insignia idem Abbas Spinnulus vitæ suæ diem clausit extremum*, vt suo loco dicemus. Agit quoque Ruyrus [b] de Cella Beggonis, cui nomen hodie sancti Blasij, sed Spinnulum * Abbatem minimè vocat, innuítque illum Cellulæ tantùm præfuisse quæ pendebat à Mediano Monasterio.

LVII. HIDVLPHVS LEVTEBALDVM PRÆFICIT MEDIANO MON.

[a] Part. 2. l. 3. c. 13.

* *Roche-Folchon.*

SPINNVLVM CELLÆ BEGGONIS.

[b] Part. 2. l. 3. c 17.

* *Spin.*

701. CHILDEBERTI III. R. 7.

ANNVS CHRISTI 701.
CHILDEBERTI III. R. 7.

ANNO Christi septingentesimo primo, siue, vt Auctor Chronici Fontanellensis loquitur, *anno septimo* Childeberti Regis, *Erchenulphus* Baino Abbati Fontanellensi *largitus est portionem aliquam de villa quæ dicitur Vlmosius.* I.

I. ERCHENVLFVS MVNIFICVS ERGA MON. FONTANELL.

Hisce temporibus Ecclesiæ Laudunensi præerat Maldagarius seu Madelgarius Episcopus, cuius mentio fit in catalogo Laudunensium Antistitum, & in vita Sancti Ermini. Natus est Erminus Ercliaci in agro Laudunensi honestis parentibus, literas feliciter edoctus magnâ insuper claruit morum innocentiâ. Presbyter ordinatus est à Madelgario Episcopo. Vrsmari Lobiensis Abbatis, à quo sæpiùs ad colloquium inuitatus est, amicitiam sibi conciliauit. Florentissimum tunc erat Lobiense Monasterium. Dux autem Hidulfus, cuius frequenter iam meminimus, exceptus à Madelgario Antistite, cùm iter Lauduno faceret, Erminum sibi dari summis precibus vix tandem obtinuit, & cùm in deliciis Lobium haberet, eò misit illum non aliter ac rem pretiosissimam. Monasticen ille mox amplexus, Vrsmaro præceptore, qui Cœnobij Lobiensis administrationem anno Christi sexcentesimo nonagesimo-primo susceperat, tantam virtutis dignitatem attigit, vt ipsi quamsimillimus euaderet, atque adeò morienti successor omnibus suffragiis necnon Vrsmari daretur, vt anno Christi septingentesimo decimotertio probabimus. Lege apud Fisenum [c] elogium sancti Ermini. De Madelgario Episcopo, déque Hidulfo Duce nihil ampliùs recurret. Successores Madelgarij solis tantùm nominibus noscuntur in Indice Laudunensium Antistitum, Sigoaldus, Bertifridus, Madelanus seu Magdelamnus. Dux Hidulfus siue Hildulfus vitam clausit exitu felicissimo, Sanctorúmque Fastis ascriptus reperitur nono Kalendas Iulij. Sacrum eius corpus Lobij per multa secula seruatum est vsque ad annum Christi millesimum quadringentesimum nonum, quo Binchium cum septem aliisauectum fuit teste Miræo

II. ERMINVS MONACHVS LOBIENSIS.

[c] D. 25. Apr.

EPISCOPI LAVDVNENSES.

HIDVLFVS DVX PIE MORITVR.

AN. CH. 701. CHILDEBERTI III. R. 7.

CVM AIA VXORE.

in elogio sancti Vsmari decimo-tertio Kalendas Iulij. Aia sancti Hilduli coniux beatam Waldetrudem propinquitate contingebat. Quiescit Montibus Hannoniæ in Ecclesia eiusdem sanctæ Waldetrudis, cui varia prædia contulit. Nondum è terra est eleuata, eius tamen memoriam facit Ecclesia Montensis in Litaniis. Lege Miræum iam laudatum decimo-quinto Kalendas Iulij.

III. PERMVTATIO AB EP. VIRODVNENSI FACTA CVM PIPINO ET PLECTRVDE.

Armonius Virodunensis Episcopus bona quædam Ecclesiæ suæ cum Pippino Heristallio eiusque coniuge Plectrude decimo-tertio Kalendas Februarias, hoc anno, Childeberti Regis septimo commutauit, Pippino & Plectrudi cessit Pararicum *, cuius loco Commenarias * accepit. Tabulæ commutationis à Walbergio sic recitantur. *In nomine Domini nostri Iesu Christi. Dum inter Illuster vire eiusque Illustra Matrona Plectrude, apud Apostolico vire Armonio Episcopo Virdunensis Vrbis, seu venerabili vire Anglebertus Archidiacono, qui in Ecclesia sancto Videno, vbi sanct preciosus corpus requiescit, præest, esset cambatio de locella pro commutatione, titulum sibi inuicem & congrua vel opportuna facere deberent, quod ita & fecerunt. Ideo per præsentem commutationem donat illuster vir Pipinus eiusque illustra Matrona Plectrudis, loco nuncupante Pararico, quicquid ibidem ad diem præsentem po. . . . . donare, ne dentur cum ædificiis, pratis, siluis qu . . . . sunt in vi silua Lupens . . . . . Fontana vsque, domus Fontana. Altera terminatio per infra . . . . . . rina vsque bonnia. Tertia & quarta communis terminatio Filcolina, de Herberica villa, & sancti Maurici, & dono in ipsis finibus, pascuis, aquis, aquarúmque decursibus, cum omni iure vel integrum terminum, seu statu suo, quod prædicto loco in Dei nomine pertinet cum mancipiis tam rusticis quàm vrbanis, quicquid ibidem à die præsenti dominare videtur ad partem Ecclesiæ Domino Videno, vel qui ibidem præfuerint, aut Clericis ibidem deseruientibus, in omnem soliditatem donant & affirmant, vt quicquid de his peractis Ecclesiæ decreuerit voluntas, faciendi liberam habeat potestatem. Similiter donat ipse Apostolicus vir Armonius Episcopus & venerabilis vir Anglebertus Archidiaconus, loco nuncupante Commenarias, quem ipse Pipinus eiusque Illustra Matrona Plectrudis, ad ipsam Ecclesiam Domino Videno, per chartulam cessionis eorum tradiderunt, cum ædificiis, pratis, pascuis, siluis, aquis, aquarúmque decursibus, cum omni termina vel statu suo, sicut ab ipsa Ecclesia præsenti tempore possidetur, ad ipsam Ecclesiam confirmamus, absque cuiusliumque repetitione vel requisitione. Et si aliqua pars, aut aliqua inquietudo, aut fatigatio, nos ipsi aut heredes nostri, vel successorum nostrorum, qui contra hoc facere præsumpserunt, inferant parte custodiente, auri libras tres, argenti pondera quinquaginta. Factam commutationem sub die XIII. Calendas Februarij, anno septimo Regni Domini nostri Childeberti Regis. Ego Hardricus, iubente Domino Pipino eiusque Illustrà Matronà Plectrudà, hanc chartam scripsi & subscripsi. Signum Ansegisuso Com. Signum Ansberto Com. Signum Hardrico Com. Signum Bonani Com. Signum Grimoldo Com. Signum Ratgiso Com. Signum Cundaino Com. Signum Ratfrido Com.*

EPISCOPI VIRODVNENSES.

Armonius diu superstes non fuit. Ei successit hoc eodem anno Aggrebardus siue Agrebertus, qui suâ subscriptione donationem Wolfandi Comitis anno Christi septingentesimo nono communiuit, vt suo loco dicturi sumus.

IV. BONITVS ET LVGDVNVM.

Cùm sanctus Sacerdos Bonitus, Aruernensis olim Episcopus, de quo sæpè sermonem fecimus, *ibi*, nempe in Monasterio Magnilocensi, *aliquantisper demoratus fuisset, relictis omnibus, patriâ, parentibúsque, vnà cum sodalibus, rebúsque omnibus Ecclesiis ac Monasteriis distributis, Roma ad Apostolorum sacra limina peregrinaturus, aut pauperiem Christi secuturus, arripuit iter. Sed cùm Aruernorum glebâ relictâ Lugdunensem peruenisset in vrbem, ibíque ab opere solito non vacans, ipsius vrbis præsulem atque Burgundionum Ducem rebellémque Principem suo adiit consultu, vt & hunc fidelissimum, & illum ex tyrannide placidum videret, ac fidei vinculo connexi firma stabilitatis iura manerent.* Hæc Auctor vitæ *. Lugdunensem Diœcesim tunc regebat Godwinus seu Godinus Episcopus, cuius mentionem ex eodem Scriptore faciemus infrà, supráque fecimus ad

* Parryc. * Commenarias. * Ap. Bolland. d. 15. Ian.

annum

annum Christi sexcentesimum nonagesimum-tertium ex Beda [a]. Per Ducem autem Burgundiæ quis hoc loco sit intelligendus, haud liquet; errant enim qui Pippinum Heristallium illo Titulo designatum putant. AN. CH. 701. CHILDEBERTI III. R. 7.

[a] Lib. 5. c. 9.

V. CLARET MIRACVLIS IN MONASTERIO INSVLÆ BARBARÆ.

Florebat Monasterium Barbarense prope Lugdunum, licèt ignoretur hodie nomen Abbatis, penes quem cura Cœnobij tunc erat. In illo Monasterio Bonitus aliquamdiu commoratus est. Auctor enim vitæ prælaudatus sic scribit. *Cùm inibi aliquandiu in Monasterio, quod Insula Barbara vocatur, aliquantulùm demoratus fuisset, memoria digna atque iucunda gessit miracula.*

VI. *Quadam die, cùm per amnem Araris vehiculo sedens vir sanctus graderetur, & inter se qui cum eo erant mœsti dicerent, quia victui nulla nobis est hodie substantia, ille audiens increpánsque eorum diffidentiam dixit. Si haberetis fidem, poterat Omnipotens Deus vobis sine mora conferre necessaria. Necdum vir Dei verba finierat, statímque piscis è gurgite exiliens nauim inopinatus intrauit, qui eodem die eis alimentum præbuit vitæ.*

VII. *Cum quadam nocte ad vigilias surrexisset, lumen lampadis in eadem Basilica, vbi more solito sanctus peragebat excubias, deficiendo extinctum est. Cúmque eius minister ignem requirens, vnde eamdem iterum accenderet, non reperisset, Sacerdos Dei ad lampadem accedens, quasi signaculo suo inlustrauit spiritu, & ita cuncti, qui cum eo erant, gauisi peregerunt diuinitatis obsequium.*

VIII. Auctor vitæ duo illa miracula *venerabili viro Ariualdo Abbati, ciúsque,* nempe Boniti Episcopi, *in eodem itinere comiti audita* recitat, sed Monasterij, cui præfuit Ariualdus Abbas, nomen silentio premit, subindicat tamen eum ex Aruernia iter in prædicti Boniti comitatu suscepisse. Deinde tertium addit miraculum, cuius testis Adelphius, qui Boboni posteà in regimen Magnilocensis Monasterij successit, & eundem Scriptorem hortatus est, vt ipsam beati Boniti vitam literis commendaret. *Quadam die,* inquit, *dum viri Dei pueri ad piscandum abiissent, & per totum diem frustrato labore fatigati nihil cepissent, reuertentes ad Monasterium obuiantes suprascripto venerabili viro Adelphio, qui eo in tempore virum Dei ex deuotione hactenus secutus fuerat, & in eius degebat obsequio, ait ad eos. Quid est, quòd ita mœsti reuertentes nihil defertis? Et illi exponentes ei, quòd nullum piscem in alueo fluminis capturâ cepissent. Et ille. Ite, inquit, ad amnem, & in fide beati viri mittite rete, credo quod per eius merita mæror vester ab Omnipotente Domino vertatur in gaudium. Qui mox ei obtemperantes, ad flumen pernici cursu redeunt. Sed statim vt aquam lino cinxere, piscem muscipulæ inditum magno cum gaudio Præsuli detulerunt.*

IX. CELLVLA CORBINIANI.

Corbinianus, de cuius ortu primordiisque ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-secundum locuti sumus, hoc anno in natali solo, id est, in vico, cui nomen Castrus, ad sancti Germani Ecclesiam paruum sibi construxit ergastulum, vbi moratus est, donec iter Romam suscepit. *Ad hoc,* inquit Aribo, *diuino est perductus amore, vt omnem mundi concupiscentiam ab ipso iuuentutis relinqueret flore, & sanctæ continentiæ sanctæque castitatis solertissimus custos existeret. Porrò ad beati Confessoris Christi Germani Ecclesiam in eodem Castro constructam deuotissimè se contulit, atque iuxta eam paruum sibi construxit ergastulum, tantùm solitudine delectatus, vt nihil aliud possideret, nisi tantùm ministros, qui sibi exterioris necessitatis solatium exhiberent. Quos quotidie sacris studuit disciplinis instruere, vt suæ imitatores existerent vitæ. Multa quoque cœpit ad illum credentium populíque turba confluere & sacra eius monita diligenter excipere. Quicquid autem ex oblatione fidelium suscepisset, excepto victu necessario, pauperibus erogabat.* Idem Auctor illam Corbiniani domunculam aliis in locis *cellulam* vocat, vt patebit infrà. Corrigendi sunt igitur Brunnerus [b] & Adlzreitterus [c], qui *Monasterium* ad sancti Germani Ædem à Corbiniano conditum volunt.

[b] Lib. 5. n. 8.
[c] Lib. 7. n. 16

X. In prædicto tuguriolo Corbinianus totos annos quatuordecim mansit, multisque coruscauit miraculis quæ recitantur ab Aribone. *Cœpit itaque longè latéque fama sanctitatis eius crescere, & fidelium ad eum, nobilium & igno-*

AN. CH. 701. CHILDEBERTI III. R. 7.

bilium, vtriusque sexus turba confluere, æternæ vitæ ex ore illius verba libenter audire. Tantumque excellentia vitæ illius percrebuerat, vt ad summum Maiorem-domûs Pipinum rumor sanctitatis eius peruenitet. Is verò vnum ex charissimis sibi Optimatibus ad viri Dei cellulam transmisit, atque humillimè eius precibus commendauit. Multique ad eum fines & nobiles concurrentes, vt pro ipsis oraret, rogabant. Alij autem sua ei munuscula orationis causâ mittebant. Tunc vir Dei crebris aduenientium colloquiis occupabatur, sed mens eius magno inde tædio affecta, magnis fletibus atque lamentis se abstrahere nitebatur, tactúsque dolore cordis intrinsecus, suspiriis & gemitibus crebris deplorabat, quòd tranquillitatem, quam quæsierat, & solitudinem, quam desiderauerat, se amisisse perspiceret, & paupertatem, quam amauerat, sibi deesse valdè pertimesceret, & adesse sibi diuitias, quas noluerat, orationis studium se vltra consuetudinem amittere, respersit aduenientium & acceptione dantium, & dispensatione egentium occupatum. His verò tribulationibus fatigatus, quartum-decimum in sua cellula impleuerat annum. Tunc demum iniens consilium, ad limina sacratissima beatorum Apostolorum Petri & Pauli orationis causâ ire decreuit.

XI. Hæc Corbiniani profectio in Italiam, quia sedente tunc Gregorio Secundo Romano Pontifice suscepta est, annum Christi septingentesimum decimum-quintum, quo Gregorius Secundus Ecclesiam administrare cœpit, haud antecessit, nec desunt rationes, propter quas, vt patebit infrà, seriùs differri nequeat. Atque inde patet initium annorum quatuordecim,

QVANDO CONDITA.

quos Corbinianus in cellula prope Basilicam sancti Germani vixit, ab hoc anno, post Christum natum septingentesimo primo, petendum esse. Pippinus Maiordomûs ad annum vsque Christi septingentesimum decimum-quartum superstes in viuis fuit, nec tantùm per Optimatem, vt textus præcitatus docet, Corbiniani precibus se commendauit, sed & ei *nongentos auri solidos*, de quibus sermo recurret, in eleemosynam dedit. At colloquium, quod Corbinianus ex Italia reuersus habuisse cum Pippino dicitur, suppositititium haberi debet, quia Pippinus è vita priùs abiit, quàm Corbinianus Romam se conferret. Otto Frisingensis Episcopus in suo Chronico [a] multa de Corbiniano scripsit, quæ mutuatus est ab Aribone, sed quia Pippinum Heristallium, de quo textus Aribonis intelligendus est, priùs mortuum nouit, quàm Gregorius Secundus in Pontificem assumeretur, & Corbinianus iter è Gallia in Italiam susciperet, Aribonem perperam interpretatus est de Pippino Rege, Pippini Heristallij nepote, cuius Principatum, vt suis locis probabimus, mors Corbiniani multis annis præcessit.

[a] Lib. 5. c. 24.

XII. Simon Abbas, cùm Monasterium sancti Carauni prope Carnotum annis quatuordecim administrasset, ex hac vita discessit [b]. Successit in Cœnobij Præfecturam Dionysius, cuius obitum anno Christi septingentesimo decimo-septimo consignabimus.

[b] Gall. Christ. Tom. 4. in Abb. S. Carauni.

ABBATES MON. S. CARAVNI.

XIII. Hoc etiam anno è vita duo migrarunt Armoricani Pontifices, Hugo Corentinopolitanus & Gilbertus Leonensis, quorum mentionem Tomo superiori fecimus. Hugonis successores ad nonum vsque seculum ignorantur. Gilberto in Episcopatum Leonensem successit Omenesius. Ordinatus est & hoc eodem anno Venetensis Episcopus Gobrianus seu Chomeanus, cuius decessor Mauritius obierat anno priori. Lege Armoricam Sanctam.

EPISCOPI CORENTINOPOL. LEONENSES ET VENETENSES.

Ad initium octaui seculi pertigit Amandus Abbas Lerinensis, cui subrogatus est Syluanus sanctitate pariter conspicuus. Vtriusque memoria decimo-quarto Kalendas Decembris in Martyrologio Benedictino celebratur. *In Insula Lerinensi, sanctorum Abbatum, Ansilmi, Eucherij, Vincentij, Amandi, & Syluani, Abbatum Lerinensium.* De sancto Porcario, qui post beatum Syluanum administrationem Monasterij gessit, & Martyrium in persecutione Saracenorum passus est, agemus suo loco.

XIV. ABBATES LERINENSES.

ANNVS CHRISTI 702. CHILDEBERTI III. R. 8.

ANNO Christi septingentesimo secundo, vt ex Historia Suibertina colligitur, habita est Synodus Vltraiectina, postquàm Willebrordus & Suibertus è Dania redierunt. Cur autem hi duo Antistites è Dania in Franciam remearint, rationem hanc affert Alcuinus in ipsius Willebrordi vita. *Ibi*, nempe in Dania, *tum, vt fertur, regnabat Ongendus, homo omni ferâ crudelior, & omni lapide durior, qui tamen iubente Deo, veritatis præconem* Willebrordum *honorificè tractabat. Quem dum obduratum moribus, & idololatriæ deditum, & nullam melioris vitæ spem habere offendit, acceptis tunc triginta eiusdem patriæ pueris, ad electos à Deo populos Regni Francorum reuerti festinauit.* Terrâ iter è Dania in Franciam per Frisiam habendum erat. Willebrordus, è cuius comitatu Suibertus in illa peregrinatione non recessit, mari se commisit, sed priusquàm nauim conscenderet, *in eo ipso itinere catechizatos eosdem pueros vitæ fonte abluit, ne aliquod propter pericula longissimi nauigij vel ex insidiis ferocissimorum terræ illius habitatorum, damnum pateretur in illis, volens antiqui hostis præuenire astutias & Domini sacramentis animas munire acquisitas.* Vi tempestatis in Frisiam delatus est, ibique per aliquot dies degit tempus opportunum nauigationi præstolatus. Interim Euangelio non defuit, idololatras frequentibus redarguit concionibus, Radbodi Regis minas & edicta contempsit. *Dum pius verbi Dei prædicator iter agebat, peruenit in confinio Frisonum & Danorum ad quandam Insulam quæ à quodam Deo suo Fosite, ab accolis terræ Fositeslan dicebatur, quia in ea eiusdem Dei fana fuere constructa. Qui locus à paganis in tanta veneratione habebatur, vt nihil in ea vel animalium ibi pascentium, vel aliarum quarumlibet rerum, quisquam gentilium tangere auderet, nec etiam à fonte, qui ibi ebulliebat, aquam haurire, nisi tacens præsumeret. Quò cùm vir Dei tempestate iactatus est, mansit ibidem aliquot dies, quousque sepositis tempestatibus opportunum nauigandi tempus adueniret. Sed paruipendens stultam loci illius religionem, vel ferocissimum Regis animum, qui violatores sacrorum illius atrocissimâ morte damnare solebat, tres homines in eo fonte cum inuocatione Sanctæ Trinitatis baptizauit, sed & animalia in ea terra pascentia in cibaria suis mactare præcepit. Quod pagani intuentes, arbitrabantur eos vel in furorem verti, vel etiam veloci morte perire. Quos cùm nihil mali cernebant pati, furore perciti, Regi tum Radbodo quod viderant factum retulerunt. Qui nimio furore succensus in Sacerdotem Dei viui, suorum iniurias deorum vlcisci cogitabat, & per dies semper tribus vicibus suo more mittebat sortes, & nunquam damnatorum sors, Deo vero defendente suos, super seruum Dei, vel aliquem ex suis, cadere potuit: nec nisi vnus tantùm ex sociis sorte monstratus & Martyrio coronatus est. Vocabatur verò vir sanctus ad Regem, & multùm ab eo est increpatus, quare sua sacra violasset, & iniuriam Deo suo fecisset. Cui præco veritatis constanti animo respondit. Non est Deus quem colis sed diabolus. qui te pessimo errore deceptum habet, ô Rex, vt animam tuam æternis tradat flammis. Non enim Deus, nisi vnus, qui creauit cælum & terram & omnia quæ in eis sunt, quem qui verâ fide colit, vitam habebit sempiternam, cuius ego seruus hodie tibi testificor, vt ab antiqui erroris vanitate, quam coluerunt patres tui, tandem aliquando resipiscas, & credens in vnum Deum Omnipotentem Dominum nostrum Iesum Christum, & vitæ fonte baptizatus, abluas omnia peccata tua. & proiectâ omni iniquitate & iniustitiâ, deinceps nouus homo viuas in omni sobrietate, iustitia & sanctitate. Hoc faciens cum Deo & Sanctis eius*

I.

WILLEBRORDVS ET SVIBERTVS EPISCOPI CONCIONANTVR

IN FOSTILANDIA.

AN. CH. 702. CHILDEBERTI III. R. 8. *gloriam possidebis sempiternam. Si verò me contemnis, viam salutis tibi ostendentem, scito certissimè, quòd æterna supplicia & infernales flammas tu cum diabolo, cui obtemperas, sustinebis. Ad hæc Rex miratus, respondit. Video te minas nostras non metuisse, & verba tua esse, sicut & opera. Etsi autem nollet veritatis prædicatori credere, tamen ad Pipinum Ducem Francorum eum cum honore remisit.* Hæc Alcuinus.

II. De Insula *Fositeslan* consentanea scribit Altfridus in vita sancti Ludgeri. *Transfretauit*, inquit, *in confinio Fresonum atque Danorum ad quamdam Insulam, quæ à nomine Dei sui falsi Fosete Foseteslandt est appellata.* Et paulò pòst. *Perueniens autem ad eamdem Insulam, destruxit eiusdem Fosetis fana, quæ illic fuere constructa, & pro eis Christi fabricauit Ecclesiam. Cúmque habitatores terræ illius fide Christi imbueret, baptizauit eos cum inuocatione sanctæ Trinitatis in fonte, qui ibi ebulliebat, in quo sanctus Willibrordus priùs homines tres baptizauerat; à quo etiam fonte nemo illorum priùs haurire aquam, nisi tacens, præsumebat.* Insulam illam Cincinnius Heligarlandiam, quidam *dat lant to Borsten* vocant apud Henschenium in notis ad vitam sancti Ludgeri [a].

[a] d. 26. Mart.

III. Vulgatus Auctor Historiæ Suibertinæ, vbi de Fostilandia loquitur, à vero multùm aberrat. Sic enim ait [b]. *Morabatur autem perfidus Radbodus Rex Frisiæ illo tempore expulsus à Traiecto per illustrem & Christianissimum Principem Pipinum de Herstallo, Maiorem domûs Franciæ, apud Insulam Fostilandiæ, quæ à quodam Deo suo, dicto Foste, tunc Fostilandia appellabatur, quæ valdè solennis erat, propter superstitiosam sectam idololatriæ. In qua Insula Sacerdotes Dei suggestione sancti Wigberti conuenientes, prophana statim delubra Iouis & Fostæ destruxerunt, & constanter prædicando, tres solummodò homines, satanæ pompis abrenunciantes, Orthodoxæ iunxerunt fidei. Radbodus verò Rex, strenuissimus idololatra, odio habens Christianos, audiens idola sua destructa à Christianis, iratus valdè atque iniuriam deorum suorum vlcisci disponens, sanctum Wigbertum, quem dudum nouerat Christianum, vnum ex consociis sanctorum, diro tormento iugulari iussit, qui continuâ prece Deum exorare solebat pro consequenda palma Martyrij, ceterósque eliminauit ab Insula prædicta.*

[b] Cap. 7.

IV. In illo textu multa corrigi debent ex Alcuino suprà citato.

V. Primò, Radbodus amissâ citeriore Frisiâ pacéque cum Francis compositâ Fostilandiam Insulam, in qua Regiam Sedem constitueret, haud elegit. Id situs loci satis indicat; quis enim Radbodum in confinium Danorum secessisse, atque in Insula degisse credat, Frisiâ vlteriore à Francis ne quidem tentatâ?

VI. Secundò, Sacerdotes Dei ad Fostilandiam Insulam non peruenerunt *suggestione sancti Wigberti*, sed eò delati sunt *tempestate*, cùm è Dania redirent, vt Alcuinus testatur; addequòd in eorum comitatu non erat Wigbertus, vt mox probaturi sumus ex Beda.

VII. Tertiò, Sacerdotes Dei, quos tempestas in Fostilandiam Insulam detulit, non accusati sunt apud Radbodum, quòd delubra Iouis & Fostæ destruxerint, sed quòd venerationem fonti cuidam ab incolis exhiberi solitam contempserint, vt Alcuinus affirmat.

VIII. Quartò, Wigberti nomen in vita sancti Willebrordi reticetur, ipsiúsque Willebrordi socius, qui Martyrium in Fostilandia passus est, in Historia Suibertina perperam confunditur cum Wigberto, qui verbum Dei per biennium in Frisia prædicauit, antequàm bellum, quod ad annum Christi sexcentesimum vndenonagesimum enarrauimus, Francos inter ac Frisios exoriretur. Beda enim hunc Wigbertum è Frisia in Hiberniam reuersum testatur [c] *ad dilectæ locum peregrinationis*, vbi *solito in silentio Domino vacare cœpit, & quoniam externis prodesse ad fidem non poterat, suis ampliùs, ex virtutum exemplis, prodesse curabat*, nec insinuat eundem Wigbertum ex Hibernia in Frisiam denuò cum Willebrordo profectum esse, itaut in Hibernia mortuus iure censeatur.

[c] Lib. 5. c. 10.

Quintò, si fides est Historiæ [a] Suibertinæ, Willebrordus & Suibertus, priusquàm Episcopi consecrarentur, Euangelium in Fostilandia prædicarunt, multóque seriùs in Daniam iuerunt Radbodo Frisiorum Rege iam viuis erepto. Sed ex Alcuino liquet eos priùs ordinatos Episcopos, & in Daniam priùs profectos esse, quàm ad Insulam Fostilandiam accesserint, eóque tempore Radbodum Regem apud Frisios in viuis superstitem fuisse. AN. CH. 702. CHILDEBERTI III. R. 8.

IX. Iidem autem Episcopi Traiectum * reuersi Concilium illic celebrarunt, de quo sic Auctor Historiæ Suibertinæ [b]. *Animaduertentes præfati sancti Pontifices & egregij prædicatores, qui cum eis ex Hibernia* (Interpolator in vulgatis exemplaribus Angliam Hiberniæ loco malè reposuit) *venerunt Traiectum, quòd multus populus, Deo prosperante, ab infidelitatis errore ad Christum conuersus esset, conuocatâ Synodo in nouella Ecclesia Traiectensi decreuerunt more Apostolorum & discipulorum Christi, in diuersas circumiacentes barbaricas nationes præstantiores prædicatores dimittere ad prædicandum ipsis fidem Christi.* X. CELEBRANT SYNODVM VLTRAIECTINAM.

[a] Capp. 7. 10. 13.
* Vtrech.
[b] Cap. 14.

XI. Sequitur hæc interpolatio. *Erant autem eo tempore in eadem primitiua Ecclesia Traiectensi Apostolici Pontifices & Canonici egregij prædicatores, qui Sanctum Swibertum Episcopum cum Sanctis Ewaldis sequentes, constanter Christum gentibus prædicauerunt; vtpote Sanctus Winfridus Sacerdos, qui postquam tredecim annos in Ecclesiâ Traiectensi vt Canonicus degisset, Archiepiscopus Moguntinensis consecratur & Bonifacius appellatur, qui postquàm decem & sex annis per Frisiam prædicasset, martyrio coronatur cum suis; similiter Sanctus Wiro Episcopus Deirorum; Sanctus Plechelmus Episcopus de Massâ Candidâ, vel, secundùm Bedam, Candidâ Casâ; Sanctus Otgerus Leuita cum plerisque aliis gloriosis Sacerdotibus & prædicatoribus.* Hæc de duobus Ewaldis, de Winfrido, Virone, Plechelmo & Otgero, temerè interpolata dignoscuntur. Ewaldi enim, vt suo loco dictum est, anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quinto Martyrium in Saxonia subierunt; Winfridus in Franciam seriùs venit Pippino Heristallio iam mortuo; ceteri, de quibus ad annum Christi sexcentesimum tricesimum-octauum [c] fusè disseruimus, non Pippino Heristallio, sed eius auo Pippino, quem posteri Landensem cognominarunt, vixerunt synchroni.

[c] Nn. 89 & seqq.

XII. Pergit Marcellinus. *Cui Sanctæ Synodo præfuerunt Sancti Willebrordus & Swibertus Antistites constantiores, in qua conclusum & diffinitum fuit, vt omnes primi prædicatores in exteras prouincias prædicarent verbum Dei.* Huius periodi duæ sunt partes; prior quinam Synodo præfuerint, posterior quid in eodem Concilio definitum sit, paucis ostendit.

XIII. Synodo Traiectensi præfuerunt Sancti Præsules Willebrordus & Swibertus. Cur Willebrordus Swiberto præponatur, duas rationes sic affert idem Marcellinus. *Licèt Sanctus Swibertus egregius Pontifex præcesserit Sanctum Willebrordum tempore, tamen Sanctus Willebrordus præcedit Sanctum Swibertum dignitate, & primus Archiepiscopus Traiectensis reputatur, eò quòd à Sancto Sergio Papa Archiepiscopus Frisonum specialiter consecratus & à Sede Apostolica ad eundem populum missus fuerit, atque ab illustri Principe Pipino de Herstallo & à glorioso filio eius Carolo Martello ex Regali donatione ciuitatem Traiectensem cum suis appendicibus pro se & suis successoribus Episcopis Traiectensis Ecclesiæ impetrauerit. Et ideò Sanctus Swibertus non Episcopus Traiectensis appellatur, sed Coepiscopus Sancti Willebrordi.* Caue ne Willebrordum, quem audis Archiepiscopum Frisonum à Sergio Papa vocatum fuisse, credas Metropolitam, cui subfuerint aliarum in eadem prouinciâ Sedium Episcopi. Willebrordus dictus est Archiepiscopus Frisonum, vt inter Episcopos, qui se socios ad promouendam Frisiorum conuersionem adiuncturi essent, primatum teneret, nec quia Traiecti sedit, ideò Cathedra Traiectensis fuit Metropolitana, imò quia Traiectum erat in parochia Coloniensi Traiectenses Antistites Coloniensibus Metropolitanis subiacuerunt, donec Ecclesia Traiectensis à Paulo Quarto Papa in Metropolitanam erecta est anno Christi millesimo quingentesimo quinquagesimo-nono.

AN. CH. 702. CHILDEBERTI III. R. 8.

In Synodo Traiectensi decretum est, *vt omnes primi prædicatores*, id est, ij, quos Egbertus cum Willebrordo miserat, in exteras prouincias abirent diuinum Euangelium gentibus annunciaturi. Transfretarunt quidem ex Hibernia duodecim, totidémque apud Bedam [a] & in vulgato Marcellini Codice numerantur, sed octo penitus obliterati manent aliis in illorum locum ab Interpolatore suffectis, vt ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum obseruauimus. E quatuor residuis, quos Vltraiectinæ Synodo interfuisse pro certo tenemus, duo erant Episcopi Willebrordus & Swibertus, Werenfridus Presbyter, Adelbertus Diaconus. Laudantur nihilominus in Marcellino Suriano duodecim, iidémque qui priùs dicti sunt in Franciam venisse anno Christi sexcentesimo nonagesimo. Ex iis interpolati sunt octo, Acca, Wigbertus, Willibaldus, Winnebaldus, Lebuinus, duo Ewaldi & Marcellinus, hic enim quatuor tantùm nempe Werenfridum, Adelbertum, Willebrordum & Swibertum commemorare potuit.

XIV.

[a] Lib. 5. c. 11.

XV. Codex interpolatus sic habet. *Sanctæ Synodo præfuerunt Sancti Willebrordus & Swibertus Antistites constantiores, in qua conclusum & diffinitum fuit, vt omnes primi prædicatores in exteras prouincias prædicarent verbum Dei. Igitur Sanctus Acca, vt est antè dictum, cum Sancto Swiberto in Angliam rediens, à Sancto Wilfrido Augustaldensis Ecclesiæ Episcopus consecratus, post sanctissimam vitam ibidem in Domino quieuit. Sanctus Wigbertus in Fostelant martyrio coronatus fuit, vt prædictum est. Sanctus Willibaldus Orientalem Franciam adiens, Aureatensis siue Eistatensis Episcopus effectus est. Sanctus Winnebaldus, frater eius, Heyndelamensis Abbas est ordinatus. Quorum germana fuit Walburgis virgo. Lebuinus Pontificatum adeptus, martyrio prope Gandauum coronatur. Duo quidem Sancti Ewaldi Nabiam introeuntes, Christum prædicando confessi sunt, qui abinde ascendentes in Saxoniam glorioso martyrio coronati sunt. Sanctus Werenfridus Presbyter* &c. Sic autem restitui debet hic textus. *Sanctæ Synodo præfuerunt Sancti Willebrordus & Swibertus Antistites constantiores, in qua conclusum & diffinitum fuit, vt omnes primi prædicatores in exteras prouincias prædicarent verbum Dei. Igitur Sanctus Werenfridus Presbyter* &c.

XVI. De sancto Acca sic Interpolator hoc loco. *Sanctus Acca, vt est antè dictum, cum sancto Swiberto in Angliam rediens, à sancto Wilfrido Episcopo Augustaldensis Ecclesiæ Episcopus consecratus, post sanctissimam vitam ibidem in Domino quieuit.* Per has voces, *vt est antè dictum*, alludit ad caput decimum, quod ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-tertium [b] expendimus. In illo capite agit de Swiberti & Willebrordi Episcoporum ordinatione. Benè quidem ait Swibertum à Wilfrido, qui tunc apud Mercios exulabat, ordinatum Episcopum fuisse, sed id perperam in annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quintum reiicit. Accam quoque Presbyterum, quem vnà cum Willebrordo in Frisiam ab Egberto missum fingit, malè supponit itineris comitem Suiberto è Frisia in Angliam transfretanti, atque à Wilfrido ipsum Suibertum remittente detentum esse in Anglia consecratúmque *in Episcopum Augustaldensis siue Lindisfarnensis Ecclesiæ*. Acca, vt suis locis diximus, nec Willebrordum è transmarinis partibus venientem in Frisiam, nec Suibertum è Frisia in Angliam proficiscentem comitatus est. Præterea nec ordinatus est Episcopus à Wilfrido, nec Lindisfarnensem Episcopatum iniit, sed eidem Wilfrido in Episcopatum Augustaldensem siue Hagustaldensem successit anno Christi septingentesimo nono. *Suscepit*, inquit Beda [c], *pro Wilfrido Episcopatum Hagustaldensis Ecclesiæ Acca Presbyter eius.* Illo autem tempore, quo Pontificatum gessit, Diœceses Hagustaldensis & Lindisfarnensis erant discretæ, habebántque singulæ singulos Episcopos. Interpolator fortè Accam finxit *Episcopum Augustaldensis siue Lindisfarnensis Ecclesiæ*, quia legerat apud Bedam [d], anno Christi sexcentesimo septuagesimo-octauo, cum Wilfridus ab Ecgfrido Rege pulsus esset Episcopatu, duos in eius locum substitutos Episcopos, quorum alter, Eata

[b] Nu. 3. & seqq.

[c] Lib. 5. c. 21.

[d] Lib. 4. c. 12.

AN. CH. 702. CHILDEBERTI III. R. 8.

nomine, prouinciam Berniciorum gubernaret, *in Hagustaldensi siue Lindisfarnensi Ecclesia Cathedram habens Episcopalem.* At anno Christi sexcentesimo octogesimo-primo, *post tres abscessionis Wilfridi annos*, Theodorus Cantuariensis Episcopus ordinauit Episcopum *Tumbertum ad Ecclesiam Hagustaldensem, remanente Eatâ ad Lindisfarnensem.* Eodem *Eatâ* pòst *reuerso ad sedem Ecclesia Hagustaldensis cui regendæ primò fuerat ordinatus, Cudbertus Ecclesia Lindisfarnensis gubernacula suscepit anno Dominica Incarnationis sexcentesimo octogesimo-quarto quo finem vitæ accepit Rex Ecgfridus. Wilfridus Deo amabilis Episcopus Eboracensis secundo anno Aldfridi qui post Ecgfridum regnauit, sedem suam & Episcopatum ipso Rege inuitante recepit. Sed post quinque annos denuò accusatus ab eodem ipso Rege & plurimis Episcopis, Præsulatu pulsus est.* Ceterùm intra illud quinquennium, quo Wilfridus Episcopatum pacificè sub Aldfrido Nordanhumbrorum Rege tenuit, obiit Cudbertus Lindisfarnensis Episcopus, eíque post annum Wilfridus Eadbertum subrogandum curauit. Cudbertus ad Deum migrauit decimo-tertio Kalendas Aprilis, anno Christi sexcentesimo octogesimo-nono. Eadbertus ordinatus est Episcopus anno Christi sexcentesimo nonagesimo, vitámque clausit pridie Nonas Maij, transactis *sepultura* Cudberti *annis vndecim*, id est, anno Christi septingentesimo. Eadbertum excepit Eadfridus, Ecclesiámque Lindisfarnensem annis quatuor ac viginti rexit vsque ad annum Christi septingentesimum vicesimum-quartum, qui post eum in eiusdem Ecclesiæ Cathedra sedere cœpit Edilwaldus. Hic autem, vt & Acca, Præsulatum in Prouinciâ Nordanhumbrorum tenebat, cùm Beda finem Historiæ suæ imposuit. Constant ista omnia ex eodem Bedâ [a] iam citato & ex Harpsfeldio [b]. Acca igitur nunquam fuit Episcopus Lindisfarnensis. Eius vitam ante Pontificatum paucis ita perstrinxit Beda [c]. *A pueritia in Clero sanctissimi ac Deo Dilecti Bosa Eboracensis Episcopi nutritus atque eruditus est. Deinde ad Wilfridum Episcopum spe melioris propositi aduenìens, omnem in eius obsequio vsque ad obitum illius expleuit ætatem. Cum quo etiam Romam veniens, multa illic quæ in patria nequiuerat, Ecclesiæ sanctæ institutionis vtilia didicit.* Hæc verò cum vulgatis Marcellini scriptis nullomodo conueniunt.

[a] Lib. 4. cc. 26. 27. 28. 29. 30. lib. 5. c. 20.
[b] Secul. 8. c. 23.
[c] Lib. 5. c. 21.

XVII. De sancto Wigberto sic Interpolator hoc loco. *Sanctus Wigbertus in Fostelant Martyrio coronatus fuit, vt prædictum est.* Per istas voces, *vt prædictum est*, Lectorem remittit ad caput septimum, vbi hæc leguntur. *Radbodus Rex, strenuissimus idololatra, odio habens Christianos, audiens idola sua destructa à Christianis, iratus valdè, atque iniuriam deorum suorum vlcisci disponens, sanctum Wigbertum, quem dudum nouerat Christianum, vnum ex consociis Sanctorum, diro tormento iugulari iussit, qui continuâ prece Deum exorare solebat pro consequenda palma Martyrij.* Hac autem de re quid sentiremus, exposuimus [d] suprà ex Beda & Alcuino. Nam Willebrordi socium, qui Martyrium in Fostilandia passus est, à Wigberto Egberti discipulo, qui vitam in Hibernia clausit, distinguendum monuimus.

[d] Hoc an. n. 8.

XVIII. De sanctis Willibaldo & Winnebaldo nihil habet Interpolator, quod à vero sit alienum; Willibaldum enim Eistatensem Episcopum, Winnebaldum Willibaldi fratrem Heyndelamensis Monasterij Abbatem, sororem vtriusque sanctam Walburgem agnoscimus. Peccat tamen contra Chronologiam, quia sancti Willibaldus & Winnebaldus, vt ex eorum Actis [e] patet, seriùs vixerunt, nec ex decreto Synodi Vltraiectinæ directi sunt in exteras prouincias, vt Euangelium Dei gentibus annunciarent.

[e] Ap. Canis. Tom. 4. antiq. lect.

XIX. Interpolator nihil de Lebuino scribit, quod à veritate prorsus non dissideat, Lebuinum enim patronum Dauentriæ confundit cum Liuino Gandæ patrono. *Lebuinus*, inquit, *Pontificatum adeptus Martyrio prope Gandauum coronatur.* Lebuinus Dauentriæ patronus, de quo loquitur, nec Episcopatum gessit, nec prope Gandauum interiit, nec Martyribus accensetur. Ista conueniunt Liuino Gandauensium patrono. Hic enim Episcopus fuit in Sco-

AN. CH. 701. CHILDEBERTI III. R. 8.

tia; patriâ propinquísque relictis Gandauum venit; ad tumulum Sancti Bauonis orauit; inde prædicationis causâ digressus copiosam hominum multitudinem verbo, exemplo ac miraculis ad Christi fidem conuertit, ac tandem apud Escham Flandriæ vicum iuxta pagum *Hauthem* tertio milliari à Gandauo situm obtruncatus est ab impiis, quibus Christus & omnis pietas exosa erat, vt suo loco narrauimus [a]. Sunt & aliæ quædam inter Liuinum & Lebuinum differentiæ, quas consultò prætermittimus, quia non attinguntur ab Interpolatore. Satis est hîc obseruasse vtriusque ætatem, vt intelligas neutrum Vltraiectinæ Synodo interfuisse. Sanctus Liuinus Martyrium subiit anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-primo, id est, anno ante Willebrordi aduentum in Franciam tricesimo-nono. Sanctus Lebuinus, vt Altfridus in vita Sancti Lutgeri Monasteriensis Episcopi testatur, ex Anglia venit in Franciam, séque contulit ad Gregorium, qui post Sanctum Bonifacium Sancti Willebrordi successorem in Vltraiectina Cathedra sedit.

[a] Ad an. 651. n. 28.

XX. De Sanctis Ewaldis nihil habet Interpolator, quod auctoritate Bedæ non confirmetur. *Duo quidem*, inquit, *Sancti Ewaldi Nabiam introeuntes, Christum prædicando confessi sunt, qui abinde ascendentes in Saxoniam glorioso Martyrio coronati sunt.* Sed Martyrij palmam adepti sunt, antequàm Vltraiectina Synodus haberetur. Lege Bedam libro quinto [b] Historiæ Ecclesiasticæ, necnon ea quæ de Sanctis Ewaldis ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quintum suprà retulimus. De Nabia seu Nabalia agemus infrà.

[b] Cap. 11.

XXI. Examinato Interpolatoris textu, iam videamus quid de Willebrordo Episcopo, de Werenfrido Presbytero, déque Adelberto Diacono, qui iuxta decretum Synodi Traiectensis in variis regionibus Euangelium Dei prædicarunt, eodem capite scribat Marcellinus.

XXII. Orditur à Werenfrido Presbytero sic. *Sanctus Werenfridus Presbyter & egregius prædicator, versus Batuam missus, nouellum Christi populum in Elst & Westerwoirt, & in finibus illis fideliter rexit, & infinitis clarificatus miraculis tam in vita quàm in morte, Idibus Septembris apud Westerwoirt spiritum Creatori reddens, miraculosè in Elst tumulatur.* Colitur Sanctus Werenfridus decimo-nono [c] Kalendas Septembris. Elsta * siue Elista, alio nomine Marithaine, pagus est Batauiæ, medio fermè itinere inter Anchemium & Neomagum vrbes, hodie Ducatûs Geldriensis. Locus ille pertinuit ad Euerhardum, hominem, vt existimamus, paganum, eóque ad Regem Frisiorum deficiente cessit fisco regio, deinde à Childeberto Francorum Rege traditus est Pippino Heristallio, à quo deuolutus est ad Carolum Martellum hæreditario iure, vt charta eiusdem Caroli, quam suo loco integram recitabimus, apud Wilhelmum Hedam in Catalogo [d] Traiectensium Episcoporum declarat.

[c] Mir. in Fast. Belg.
* *Elst.*
[d] In Vvilleb. Ep. Traiect. 1.

XXIII. Secundo loco, Adelbertum Diaconum sic commendat Marcellinus. *Sanctus Adelbertus Leuita, filius Edilbaldi Regis Deirorum, filij Sancti Oswaldi Regis & Martyris, in Egmonda in Hollandia Oratorium construens, post multorum paganorum conuersionem & laudabilem sanctæ vitæ suæ consummationem, multis miraculis clarus, septimo Kalendas Iulij, felici fine requieuit in Christo, sepultus in Egmunda, vbi vsque in hodiernum diem claret infinitis miraculis. Is eximius Confessor, primus Archidiaconus Ecclesiæ Traiectensis fuit.* Monachi Medelocenses vitam Sancti Adelberti, quam Surius [e] publicauit, decimo seculo conscripserunt iussu Egberti Treuirensis Archiepiscopi, sed quibus parentibus natus esset, haud indicarunt. Apud Molanum in additionibus ad Vsuardum, Sanctus Adelbertus dicitur *regalis stirpis Anglicanæ.* Apud Miræum in Fastis Belgicis *regio Deirorum genere in Britannia natus perhibetur.* In Martyrologiis Romano & Benedictino nulla mentio fit Regij generis. Nordanhumbrorum duæ fuerunt prouinciæ; vna Deirorum dicebatur, altera Berniciorum. Habuerunt

[e] d. 25. Iun.

runt aliquando singulæ singulos Reges, vni eidémque Regi ambæ sæpè paruerunt. Oswaldus toti Nordanhumbrorum genti, Deiris videlicet ac Berniciis imperauit. *Huius industriâ Regis*, inquit Beda [a], *Deirorum & Berniciorum prouinciæ, quæ eatenus ab inuicem discordabant, in vnam sunt pacem, & velut vnum compaginatæ in populum.* In prælio contra paganam Merciorum gentem occubuit anno Christi sexcentesimo quadragesimo-secundo, vt patet ex Historiâ eiusdem Bedæ, capite vicesimo libri secundi & capitibus primo ac nono libri tertij simul collatis. Martyr prædicatur à Marcellino suprà citato & à Miræo in Fastis [b] Belgicis. Celebris est eius memoria Nonis Augustis in Martyrologiis Wandelberti ac Romano, necnon in additionibus ad Vsuardum, quamuis absque titulo Martyris. Sancto Oswaldo successerunt, in Regnum Berniciorum *Oswin* eius frater, in Regnum Deirorum *Oswini* de stirpe Regis Eduini. Post Oswini mortem, filius Oswaldi Regis bellum gessit aduersùs patruum *Oswin*, & aliquandiu regno potitus est *in Deirorum partibus*. Huius nomen à Beda variis modis enuntiatur, *Adiluualdus*, *Edilwaldus* & *Edilwald*, Marcellino autem est *Edilbaldus*. Beda filium Oswaldi Regis recenset inter hostes, quos eius patruus Rex Oswin expertus est infensissimos. *Translato*, inquit [c], *ad cælestia regna Oswaldo suscepit Regni terrestris Sedem pro eo frater eius Oswin iuuenis triginta circiter annorum, & per annos viginti-octo laboriosissimè tenuit. Impugnatus videlicet à pagano Rege Penda, & ab ea quæ fratrem eius occiderat pagana gente Merciorum, & à filio quoque suo Alcfrido, necnon & à fratruo, id est, fratris sui qui ante eum regnauit filio Adilualdo.* Hic, quia cùm pater extinctus est, iunior adhuc erat, aduersùs patruum nihil molitus videtur, quandiu vixit Oswinus, qui post Oswaldum in prouinciâ Deirorum regnauit. Qua de re paulò pòst sic idem Auctor. *Habuit Oswin primis Regni sui temporibus consortem regiæ dignitatis vocabulo Oswini, de stirpe Regis Eduini, hoc est, filium Osrici, virum eximiæ pietatis & religionis, qui prouinciæ Deirorum septem annis in maxima omnium rerum affluentia, & ipse amabilis omnibus præfuit. Sed nec cum eo ille, qui cæteram Transhumbranæ gentis partem ab Aquilone, id est, Berniciorum prouinciam regebat, habere pacem potuit, quin potiùs ingrauescentibus causis dissensionum miserrimâ hunc cæde peremit. Siquidem congregato contra inuicem exercitu, cùm videret se Oswinus cum illo, qui plures habebat auxiliarios, non posse bello confligere, ratus est vtilius tunc dimissâ intentione bellandi seruare se ad tempora meliora. Remisit ergo exercitum quem congregauerat, ac singulos domum redire præcepit à loco qui vocatur Wilfares Duun, id est, mons Wilfari, & est à vico Cataractone decem fermè millia passuum contra solstitialem occasum secretus. Diuertitque ipse cum vno tantum milite suo fidelissimo, nomine Condheri, celandus in domo Comitis Hunualdi, quem etiam ipsum sibi amicissimum autumabat. Sed heu! proh dolor! longè aliter erat. Nam ab eodem Comite proditum eum Oswin cum præfato ipsius milite per præfectum suum Ediluinum detestandâ omnibus morte interfecit. Quod factum est die tertiâ-decimâ Kalendarum Septembrium, anno regni eius nono, in loco qui dicitur Ingethlingum.* Interiit igitur Oswinus Rex Deirorum anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-primo. Tunc Edilbaldus Oswaldi Nordanhumbrorum quondam Regis filius complures Deirorum ad se pertraxit. De illo enim sic posteà loquitur Beda [d]. *Edilwaldus filius Oswaldi Regis, qui in Deirorum partibus regnum habebat.* En Regnum in prouinciâ Deirorum assertum Edilbaldo siue Edilwaldo Oswaldi Regis filio. Oswin *tertio-decimo regni sui anno*, id est, anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-quinto nobilissimam de Penda Merciorum Rege victoriam reportauit. Stetit à Merciorum partibus contra patruum suum Edilbaldus. Audi Bedam [e] illa de re copiosè disserentem. *Rex Oswin cùm acerbas & intolerabiles pateretur irruptiones sæpedicti Regis Merciorum, qui fratrem eius occiderat, ad vltimum necessitate cogente, promisit se ei innumera & maiora quàm credi posset, ornamenta regia vel donaria in pretium pacis largiturum, dummodò ille domum rediret, & prouincias regni eius vsque ad internecio-*

[a] Lib. 3. c. 6.
[b] d. 21. Iul.
[c] Lib. 3. c. 14.
[d] Lib. 3. c. 23.
[e] Lib. 3. c. 24.

AN. CH. 702. CHILDEBERTI III. R. 8.

nem vastare desineret. Cùmque Rex perfidus nullatenus precibus illius assensum praeberet, qui totam eius gentem à paruo vsque ad magnum delere atque exterminare decreuerat, respexit ille ad diuinae auxilium pietatis, quo ab impietate barbaricâ posset eripi, votóque se obligans, si paganus (inquit) nescit accipere nostra donaria, offeramus ei, qui nouit, Domino Deo nostro. Vouit ergo quòd si victor existeret, filiam suam Domino sacrâ virginitate dicandam offerret, simúlque duodecim possessiones prædiorum ad construenda Monasteria donaret, & sic cum paucissimo exercitu se certamini dedit. Denique fertur quòd tricies maiorem pagani habuerint exercitum, siquidem ipsi triginta legiones ducibus nobilissimis instructas in bello habuere. Quibus Oswin Rex cum Alchfrido filio perparuum, vt dixi, habens exercitum, sed Christo duce confisus occurrit. Nam alius filius eius Ecfrid eo tempore in prouinciâ Merciorum apud Reginam Cinuise obses tenebatur. Filius autem Oswaldi Regis Edilwald, qui eis auxilio esse debuerat, in parte erat aduersariorum, eisdémque contra patriam & patruum suum pugnaturis ductor extiterat, quanuis ipso tempore pugnandi sese pugna subtraxerat, euentúmque discriminis tuto in loco exspectabat. Inito ergo certamine fugati sunt & caesi pagani duces regij triginta, & qui ad auxilium venerant penè omnes interfecti, in quibus Edilhere frater Annae Regis Orientalium Anglorum, qui post eum regnauit, auctor ipse belli, perditis militibus siue auxiliis interemptus est. Et quia prope fluuium Iuwet pugnatum est, qui tunc prae inundantia pluuiarum latè alueum suum, imò omnes ripas suas transierat, contigit vt multò plures aqua fugientes quàm bellantes perderet ensis. Tunc Rex Oswin iuxta quod Domino vouerat, pro collata sibi victoria gratias Deo referens, dedit filiam suam Elfledam, quae vixdum vnius anni aetatem impleuerat, perpetuâ ei virginitate consecrandam, donatis insuper duodecim possessiunculis terrarum, in quibus, ablato studio militiae terrestris, ad exercendam militiam caelestem, supplicandúmque pro pace gentis eius aeternâ deuotioni sedula Monachorum locus facultásque suppeteret. E quibus videlicet possessiunculis, sex in prouincia Deirorum, sex in Bernicierum dedit. Singulae verò possessiones decem erant familiarum, id est, simul omnes centum viginti, &c. Hoc autem bellum rex Oswin in regione Loidis tertio-decimo regni sui anno, septimo-decimo die Kalendarum Decembrium, cum magna vtriusque populi vtilitate confecit. Nam & suam gentem ab hostili paganorum depopulatione liberauit, & ipsam gentem Merciorum finitimarúmque prouinciarum desecto capite perfido ad fidei Christianae gratiam conuertit. Edilbaldus Merciis auxilio fuit, quia paterno regno ab *Oswin* patruo se spoliatum aegrè admodùm ferebat. Totam Deirorum prouinciam nunquam solus obtinuit. Argumento est votum *Oswin* patrui, duodecim enim complectebatur possessiunculas, è quarum numero sex erant in prouinciâ Deirorum. Debellatis Merciis Oswin vniuersam Deiram facilè occupauit. Abhinc totâ Northumbriâ, Berniciâ videlicet ac Deirâ potitus est. De illius morte ac successore sic idem Beda [a]. *Anno Dominicae Incarnationis sexcentesimo septuagesimo, Oswin Rex Nordanhumbrorum pressus est infirmitate, quâ & mortuus est anno aetatis suae LVIII. Qui defunctus die decimâ-quintâ Kalendarum Martiarum Ecgfridum filium regni haeredem reliquit.* Regnauit Ecgfridus in vniuersa Northumbria, desiitque [b] viuere decimo-tertio Kalendas Iunias, anno Christi sexcentesimo octogesimo-quinto. Subrogatus est Alfridus eius frater. Hic *anno Dominicae Incarnationis septingentesimo quinto*, id est, anno post Synodum Vltraiectinam tertio, *defunctus est* [c], *anno regni sui vicesimo necdum expleto.* Aduersa Edilbaldi Regis fortuna non parum profuit Adelberto filio. Hic enim, ne Regnum ambire videretur, odióque esset supradictis Nordanhumbrorum Regibus, Monachum induit, séque totum Deo mancipauit ab adolescentia. Posteà promotus est ad Diaconatum. In Frisiam, deinde in Franciam cum Willebrordo aliisque venit anno Christi sexcentesimo nonagesimo. Synodo Vltraiectinae interfuit hoc anno, Christi septingentesimo secundo. Delegatus est in Kenemariam, vbi nouae conuersationis Ecclesiam in fide Catholica roborauit. Colitur septimo Kalendas Iulij, quo die migrauit ad Dominum. Haec de Sancto

[a] Lib. 4. c. 3.

[b] Beda l. 4. c. 26.

[c] Beda l. 5. c. 19.

Adelberto dicta sufficiant aduersus eos, qui Regium ei genus detrahunt, & Marcellini textum, quem examinauimus, deprauatum suspicantur, vel quia non satis attentè legerunt Bedam, vel quia Edilbaldum Adelberti patrem, qui regnum in partibus Deirorum habuit, non repererunt in Catalogo Regum Nordanhumbrorum, Deirorum ac Berniciorum, quem Harpsfeldius aliique recentiores Auctores texuere. AN. CH. 702. CHILDEBERTI III. R. 8.

Tertio loco, Marcellinus de Willebrordo Episcopo sic scribit. *Permansit sanctus Willebrordus in Diœcesi sua Traiectensi, feruenter prædicando Euangelium Christi cunctis gentibus.* Summoperè dolemus non extare vitam sancti Willebrordi, quam idem Marcellinus in literas retulit. Eandem quoque vitam elucubrauit Alcuinus, sed adeò breuiter, vt nihil habeat omnino, quod ad hæc subsequentiáque Pippini Heristallij tempora pertineat. XXIV.

Eodem capite decimo-quarto Historiæ Suibertinæ rursum occurrit interpolatio, cuius Auctor Marcellinum se mentitur, atque de semetipso hæc commemorat. *Ego Marcellinus Presbyter inutilis à præfatis Pontificibus* Willebrordo & Suiberto *missus ad partes Transiselanas, locum Aldenseel, Trentam, & Tuuentam, & Conordiam, ac Dauentriam rego, & Dei prouidentiâ totum fermè populum Christo prædicando lucratus sum, & purgaui à cultu idololatriæ.* Transiselanas seu Transisalanas partes appellat regiones trans Isalam fluuium sitas. Est autem triplex Isalæ nomen, Isala, Nabalia & Fleuus. Isalæ loco Scriptores mediæ ætatis Islam & Hislam ediderunt. Pro Nabalia Nabiam suprà dixit idem Interpolator, cùm de sanctis Ewaldis sermonem faceret. Fleuus & Fleuum promiscuè ab Auctoribus vsurpantur. Isala in hodierna Westphalia scaturit, aquis è Rheno per fossam Drusianam deductis augetur ad oppidum Doesburgum *, quod ex ipsius Drusi nomine Drusoburgum quidam appellant. Lege Iacobum Reuium libro primo Dauentriæ illustratæ. Cùm Synodus Traiectensis habita est, Frisia per amnem Isalam diuidebatur in citeriorem & vlteriorem. Citerior parebat Childeberto Regi Francorum. Vlterior erat in potestate Radbodi, qui paganæ Frisiorum genti dominabatur, & præcones Euangelij non sinebat in suis ditionibus commorari. Quapropter Marcellinus, quem trans Isalam profectum non negamus, Transisalaniam seriùs erudiuit. Illuc, vt patebit infrà, missus est à Gregorio Episcopo, qui Diœcesim Vltraiectinam post sanctum Bonifacium rexit. Textum igitur, quem suprà descripsimus, ex Historia Suibertina vt supposititium abrade. XXV.

* *Doesbourg.*

Denique Marcellinus de Suiberto, cuius vitam scribendam susceperat, agit capite decimo-quinto, sed vulgatus textus non caret interpolatione, sic enim habet. *Sacerrimus Pontifex Swibertus in osculo pacis cum multis lachrymis vale dicto sancto Willebrordo, ceterísque præfatis sanctis prædicatoribus ac aliis Canonicis Traiectensis Ecclesiæ, adiunctis sibi Willeico, Gerardo, Theodorico & Bosone, gloriosis Presbyteris & prædicatoribus, aliísque duobus pueris laïcis Waltero & Ioanne, peruolauit vt nubes paganismum, tanquam fidei vexillifer de loco ad locum per Westphaliam & inferiorem Saxoniam quotidie fideliter in vinea Domini tanquam miles strenuus laborans, magnam quoque gentem plerisque in locis ab idolorum vesania ad Christi perduxit fidem, & quocumque diuertebat, ad execrandam diabolicæ versutiæ supplantationem & idola confringenda summoperè laborare cum suis studuit & curauit. Et vbique confluebant pagani ad ipsum, ad audiendum verbum vitæ ab ipso. Erat enim dulcis in exhortationibus & cunctis affabilis & eloquio mitis. Construebantur etiam aliquot Ecclesiæ in confinibus Westphaliæ admonitione ipsius, quas etiam consecrauerat. Huc vsque ego Marcellinus præfatus discipulus ipsius & sancti Willebrordi cum sancto Swiberto conuersatus, quæ conscripsi vidi, & fermè omnibus præscriptis interfui. Et deinde ipso tendente cum suis ad Minimigardum, id est, Monasterium, ego redij habitâ benedictione ipsius Frisiam versùs, & sic, quæ sequuntur, ex relatione veridicorum fratrum conscribo.* Commentitia sunt hæc omnia, quæ de Marcellino circumferuntur. Fuit enim XXVI.

AN. CH. 702. CHILDEBERTI III. R. 8. Marcellinus Sancti Willebrordi in pueritia discipulus, postmodum Sanctorum Bonifacij & Gregorij, vt suis locis ostendemus, at non Sancti Swiberti, qui priùs è vita decesserat, quàm ille nasceretur.

XXVII. Quæ proximis annis extra Franciam à Suiberto Episcopo gesta sunt, quia non pertinent ad nostrum institutum, à nobis omittentur. Quasdam tantùm obseruationes hoc loco subiiciemus, quæ vel ad stylum Interpolatoris vel ad Chronologiam spectant. Ætate Marcellini nemo *Westphaliam* & *inferiorem Saxoniam* dixit. Recentius quoque nomen Brunswici, quod loco inditum à Brunone Saxoniæ Duce Henrici Aucupis Regis patruo. Audiendus ea de re Krantzius [a]. *Bruno, Tanquardus, Otto* (hic Henricum Aucupem genuit) *liberi fuere Ludolpho. Quorum Bruno insigne nomen reliquit vico; quem ille primus inchoauerat, qui ex illo dictus est Brunonis vicus, iam diu Brunswicum, insigne oppidum in media Saxonia, ad riuum Onacri, qui influit Visurgum. Cuius oppidi parua primum initia, multas per tempora habuere successiones, vt per vices amplificatum, nunc in eas excreuerit vires atque opes, vt facilè Principibus suis titulum indiderit, qui exinde vocantur Duces Brunswickcenses. Sed hoc longè posteà. Sinum excurrentis fluminis, stagni aut maris, Saxones suâ linguâ Wyck appellant. Inde Bruno excursum fluminis alterum, alterum Tanquardus non longo interuallo ædificiis honestarunt. Inde Brunswyck & Tanquardeswyck diu variatâ appellatione secernebantur. Obtinuit autem Bruno, vt solus oppido nomen relinqueret, frater autem arcem communiuit vicino loco, quæ de eius nomine Tanquerode diceretur. Quo in loco Ecclesia Sancto Blasio consecrata nomen retinuit, vt in vrbe diceretur, extantibus muris prioribus, qui iam mœnibus ciuitatis ambiuntur.* A Krantzio non recedit Georgius Fabricius in Originibus Saxonicis [b]. *Bruno, natu maximus Ludolphi filius, Saxoniæ Ducatui, post obitum patris, inauguratur. Hic cum Dangmaro fratre, vrbis Brunsuigiæ fuit conditor. A Dangmaro,* qui Krantzio Tanquardus, *primùm arx ædificata & muro circumdata est, eo in loco vbi adhuc parietinæ & rudera circa Basilicam dicuntur apparere. Loci verò opportunitate Bruno Castellum cis flumen Ocram extruit, vbi Wiga villa fuerat, à Carolo Magno deleta; & locus adhuc Aldeuiga, quasi vetus sinus vocatur, qui deinceps à Brunone Duce appellatus Brunsuigia. Dangmarus autem trans Ocram locum amplificat, & templum Diuo Iacobo sacrum erigit, qui locus Nueuiga, quasi nouus sinus nostro tempore dicitur; eius templi tantùm extat turris in foro ab ouis appellato. Antiqua domicilia durauerunt vsque ad Gerdrudim, Lotharij Imperatoris socrum, Monasterij eius loci patronam. A duobus igitur fratribus vrbs Saxoniæ nobilis condita, nomen alterius adhuc retinet.* Ætatem quoque Marcellini non sapit Monasterium pro Mimimgardo vsurpatum, & istud glossema, *id est, Monasterium*, à margine in textum videtur irrepsisse, vbi Suibertus dicitur tetendisse cum suis *ad Minimigardum, id est, Monasterium.* Rectiùs etiam Minimigardi loco *Mimingardum, Miminigardum, Mimigrodum, Mimigardeuorde, Mimigerneforde* scriberetur, vt veteres Auctores antiquáque monumenta declarant.

[a] Lib. 2. Saxon. c. 31.

[b] Lib. 2. in Brunone 2.

XXVIII. Beda [c] res à Suiberto post acceptum Episcopatum gestas paucis ita complectitur. *Suidbertus accepto Episcopatu de Britannia regressus, non multò pòst ad gentem Boruchtuariorum secessit, ac multos eorum prædicando ad viam veritatis perduxit. Sed expugnatis non longo pòst tempore Boruchtuariis à gente antiquorum Saxonum, dispersi sunt quolibet hi qui verbum receperant. Ipséque Antistes cum quibusdam Pipinum petiit, qui interpellante Slichildedride coniuge suâ dedit ei locum mansionis in Insula quadam Rheni, quæ linguâ eorum vocatur in littore. In qua ipse constructo Monasterio, quod hactenus hæredes eius possident, aliquamdiu continentissimam gessit vitam, ibíque diem clausit vltimum.* Suibertus, vt ex eodem Beda probauimus, à Wilfrido tunc apud Mercios exulante consecratus est Episcopus anno Christi sexcentesimo nonagesimo-tertio, desiit autem viuere anno Christi septingentesimo decimo-tertio, vt antiqui tradunt Annales quos Petauianos appellamus. Gauisus est igitur Episcopali dignitate per

[c] Lib. 5. c. 12.

annos viginti. Tanutm temporis spatium Beda tribus loquendi formulis, quæ, si strictè sumuntur, intercapedinem longè breuiorem significant, in tres partes sic diuidit. Suibertus accepto Episcopatu *non multò pòst* ad gentem Boruchtuariorum secessit; *non longo pòst tempore*, cùm Boruchtuarij à Saxonibus expugnati essent, Insulam, vbi degeret, à Pippino accepit, vitâque continentissimâ ibi *aliquandiu* actâ feliciter ad Deum migrauit. Vulgatus Marcellinus ordinationem Suiberti in annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quintum, mortem in annum tertium ab obitu Pippini Herístallij, id est, in annum Christi septingentesimum decimum-septimum malè reiicit; profectionem autem ad Boruchtuarios anno Christo septingentesimo quinto, ad prædictum Pippinum anno pòst secundo siue anno Christi septingentesimo septimo consignat, nec præcitato Bedæ contrarius in posterioribus hisce Characteribus videtur.

AN. CH. 702. CHILDEBERTI III. R. 8.

XXIX. MAVRONTVS ABBAS BROILENSIS OBIT.

Hoc anno, qui duodecimus numeratur ab obitu Sancti Amati, quem anno Christi sexcentesimo nonagesimo consignauimus, tertio Nonas Maij migrauit ad Deum Mauronrus Abbas Broilensis, annos natus duodeseptuaginta. Molanus & Buzelinus, quia nobiscum de anno quo beatus Amatus ex hac vita discessit, non conueniunt, Mauronti mortem referunt, ille anno Christi septingentesimo primo, hic anno Christi septingentesimo. Nos verò, sicut obitum Sancti Amati in annum Christi sexcentesimum nonagesimum, ita Mauronti mortem in annum Christi secundum supra septingentesimum reiicimus. His ad Chronologiæ confirmationem præmissis, audi Molanum in Natalibus Sanctorum Belgij [a]. *Maurontus annis ferè duodecim post obitum Amati, Abbatis curam supra fratres* Broilenses *gessit vigilantissimè. Cùm autem anno septingentesimo primo* (lege, *secundo*) *Marcenense Monasterium visitaret, ibidem vitam præsentem in meliorem commutauit, & in eiusdem Monasterij crypta sepulturam accepit iuxta puteum, qui Sancti Mauronti dicitur. Ex cuius aqua nonnulli sanati leguntur, qui à mortalibus & conductitiis medicis curari non valebant* Apud Buzelinum in Annalibus Gallo-Flandriæ [b] similia narrantur, insupérque *fama est* puteum illum ipsius Mauronti manibus, *ad Martianensis olim Templi caput*, effossum fuisse. Buzelino suffragatur Malbrancus libro quarto [c] de Morinis, additque Hubertum apud Broylenses in regimen Monasterij Mauronto successisse. Colitur Sanctus Maurontus [d] tertio Nonas Maij. Martianas, vbi obiit, apud Malbrancum proximè citatum profectus asseritur, *vt apud maternum & sororis tumulum nonnihil animos colligeret, & ad superiora excitaret*; apud Buzelinum, *vti matris sepulchrum & sororem Clotsendem inuiseret.* Hi Scriptores facilè conciliari possunt, quia cùm Maurontus Martianas se contulit, ibi sepultæ quiescebant eius mater Rictrudis ac soror Adalsendis, ad quarum tumulum nonnihil animos collegit, & ad superiora excitauit, Monasterióque præerat Clotsendis soror altera superstes, quam inuisit.

[a] d. 5. Maii.
[b] Lib. 2. in fine.
[c] Cap. 51.
HVBERTVS SVCCEDIT.
[d] Molan. in Natal. SS. Belg. Martyrol. Benedict.

XXX. ABBATES SITIVENSES.

Hoc eodem anno Rigobertus regimen Monasterij Sitiuensis abdicauit. Bertinus exhortatione ad omnem Monachorum cœtum habitâ Erlefridum, quem penè à puero sibi creditum informarat, in Abbatem cooptauit, ac proximo mense Septembri felicem animam Creatori reddidit. Colitur Nonis Septembribus. Conditus fuit in Cœnobio Sitiuensi ad aram Basilicæ Martinensis principem. Multis vt in vita sic & post mortem miraculis inclaruit. Lege Auctorem [e] vitæ, necnon Malbrancum libro quarto [f] de Morinis & in Chronologia [g] Tomo primo præfixa, vbi ex Chronico Morinensi & ex monumentis Bertinensibus refert Bertinum à Rauangerio Episcopo Taruannensi & ab Erlefrido Abbate Sitiuensi sepultum fuisse, quod nostro computo neutiquam repugnat.

[e] Ap. Sur. d. 5. Sept.
[f] Capp. 48. 49.
[g] Ad an. 698.

XXXI. BERTINVS MORITVR.

Iperius Sancti Bertini mortem hisce Characteribus consignauit. *Transiit autem idem Athleta Domini Nonis Septembris, an. 698. ex quo Monasterium suum fundauit, in veteri Monasterio, 73; anno verò à sui Monasterij fundatione in hoc*

AN. CH. 702. CHILDEBERTI III. R. 8.

loco, 59; *ætatis verò suæ* 112. Iperium secuti sunt Locrius in Chronico, Miræus in Fastis Belgicis [a], Malbrancus libro quarto [b] de Morinis, aliíque plurimi. Folquinus Iperio vt antiquitate sic auctoritate longè præstat. Quòd autem beati Bertini vitam vltra annum Christi sexcentesimum nonagesimum-octauum proroget, id duobus argumentis fit manifestissimum. Asserit [c] enim sexto Childeberti Regis anno, quocum annus Christi septingentesimus componitur, cœptam ædificari Sitiuensem Basilicam sancti Martini, quam Rigobertus Abbas à se testatur [d] inchoatam *ordinante Domino Bertino*. Deinde à primordiis Monasterij Sitiuensis ad obitum vsque sancti Bertini numerat [e] annos quatuor & quinquaginta, talique computo determinatè mortem B. Bertini in annum secundum supra septingentesimum reiicit, initia enim Monasterij Sitiuensis coincidunt cum anno Christi sexcentesimo duodequinquagesimo, siue cum anno Clodouei Regis vndecimo, quo datæ repe-riuntur ipsius Adroaldi fundatoris tabulæ, quas suo loco [f] ex Codice [g] piarum Donationum integras descripsimus. Iperius, cuius textum Tomo superiore ad annum Christi sexcentesimum vndequadragesimum [h] recitauimus, prima Monasterij Sitiuensis exordia refert anno Christi sexcentesimo vicesimo-sexto, subiungítque Monachos è veteri Cœnobio traductos in nouum, quod anno Christi sexcentesimo quadragesimo à Bertino ædificatum scribit. Inter vtriusque Monasterij constructionem annos quatuordecim intercessisse non negamus. At ne cum Iperio eiúsque asseclis ab anno Christi sexcentesimo vicesimo-sexto primordia veteris Monasterij repetamus, vetant prælaudatæ tabulæ, datæ sunt enim VIII. *Idus Septembris*, *anno* XI. *Regni Clodouei Regis*, id est, anno Christi sexcentesimo duodequinquasimo, nec ante illum annum iacta sunt prima fundamenta Monasterij Sitiuensis, atque inde colligimus nouum eiusdem loci Monasterium, quod post annos quatuordecim inchoatum est, anno Christi sexcentesimo sexagesimo-secundo cœptum esse. Vt autem in vtriusque Cœnobij conditu, sic & in ætate sancti Bertini à prædictis Auctoribus discrepamus annis duobus ac viginti totâmque sancti Bertini vitam annis nonaginta circumscribimus.

[a] D. 5. Sept.
[b] Cap. 49.
[c] Ap. Malbranc. l. 4. c. 47.
[d] *Ibid.*
[e] Ap. Malbranc. l. 4. c. 49.
[f] Ad an. 648. n. 30.
[g] Miræus c. 3. piar. donat.
[h] Num. c.

XXXII. EIVS ÆTAS.

Natus est igitur Bertinus anno Christi sexcentesimo duodecimo. Omnes eas iam disciplinas edoctus, tum quæ ingenuas nobilium mentes condunt, tum quæ ad pietatem integritatémque morum vel plurimùm conferre noscuntur, Luxouium perrexit cum sociis Mommolino & Ebertramno, séque Walberti Abbatis, qui anno Christi sexcentesimo vicesimo-quinto in Monasterij regimen Eustasio successerat, magisterio tradidit. Audomarum, qui exeunte anno Christi sexcentesimo tricesimo-septimo ex Monacho Luxouiensi factus est Episcopus Morinorum, post aliquot annos adiit cum prænominatis sodalibus. Prima Sitiuensis Monasterij fundamenta cum iisdem comitibus posuit anno Christi sexcentesimo duodequinquagesimo, ibíque sub Abbate Mommolino vixit ad annum vsque Christi sexcentesimum vndesexagesimum, quo factus est ipsemet Abbas Mommolino ad Episcopatum Nouiomensem post sancti Eligij mortem promoto. Nouum Monasterium, in quod Monachos è veteri transtulit, apud eandem villam *Sitiu* inchoauit anno Christi sexcentesimo sexagesimo-secundo, rexítque ad annum vsque Christi sexcentesimum nonagesimum-sextum, quo totam administrationem, vt diuinæ contemplationi liberiùs vacaret, in Rigobertum Abbatem spontaneâ abdicatione transfudit. Denique natus annos nonaginta migrauit in cælum Nonis Septembribus hoc vtique anno, post Christum natum septingentesimo secundo.

XXXIII. ABBATES CELLÆ S. SIGISMVNDI.

Tomo superiore ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-quintum [i], cùm egregiam in erigendis ac ditandis Monasteriis pietatem Dagoberti Secundi Regis commendaremus, locuti sumus de Cœnobio, cui nomen Cella Sancti Sigismundi in Episcopatu Argentoratensi, probabilíque admodùm coniecturâ nixi, mortem Immerij, qui primus Abbas illius

[i] Nu. 29. & seq.

loci fuit, in hunc annum, à Christo nato secundum supra septingentesimum, reiiciendum diximus. Immerio successit Sanctus Seuerinus, cuius solum nomen apud Iodocum Coccium occurrit in Dagoberto [a] rediuiuo. AN. CH. 702.

Hoc anno Bonitus Aruernensis quondam Episcopus iter in Italiam susceptum persecutus est. Lugduno Agaunum venit, Agauno Ticinum, Ticino Romam. De singulis illorum locorum hîc distinctè agendum. CHILDEBERTI III. R. 8.

[a] Cap 16.

XXXIV. ITER BONITI IN ITALIAM.

Auctor vitæ sic narrationem auspicatur. *Cùm ad Agaunensium venisset Cœnobium, ibíque sibi Sanctorum expetens patrocinium, fratrúmque orationibus semetipsum cum non parua largitate eleemosynæ commendauit, & non solùm ibi, sed vbicumque in eodem itinere Monasterium reperisset, sacrum ita peregit.* Theodorico Tertio Regnum adepto, Recolenus, vt Tomo superiore ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-quartum [b] obseruauimus, Agaunensis Monasterij regimen suscepit. Illum in Agaunensium Abbatum nomenclatura [c] sequuntur *Raggo, Aggulphus, Ermenbertus.* Huius Abbatis tempore Bonitus in Italiam profectus videtur. Diœcesim Sedunensem, in qua situm Agaunum, regebat tum Wilimarus Episcopus, Grati, de quo suprà mentionem ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum [d] fecimus, proximus successor, vt colligere est ex serie Sedunensium Episcoporum, quam Franciscus Augustinus ab Ecclesia Salutiensis Episcopus in Historia [e] Chronologica Regionis Pedemontanæ texuit. XXXV.

[b] Num. 25.
[c] Tom. 4. Gall. Christ.
[d] Num. 41.
[e] Cap. 44.

XXXVI.

Agauno Ticinum profectus est Bonitus. *Post hac,* inquit Auctor vitæ, *Italiam ingressus à Rege Longobardorum multùm deuotè gratéque susceptus est. Qui dum Rex sancti Sacerdotis Palatio residens collationi mutuæ misceretur, superueniunt nuncij, qui vrbem exercitu circumuallari contendunt. Qui mox sedili exiliens inopinatus intra vrbem ad bellum secum populum exire iubet, atque aduersùs acies inimici cuneos armatos instare precepit, quíque humillimè ad virum Dei conuersus ait. Rogo te, Pater, vt pro me Dominum exores, quia caussa mihi cum aduersariis extat: aduentûs tui merito trophæum à Domino merear obtinere. Qui mox vt egressus est vrbe, prælium cum aduersariis arripiens, ita partibus Ariperti fauens extitit Christus, vt multis cæsis atque prostratis, Rege in genitalibus vulnerato atque capto, cum magno tripudio ad virum Dei regressus est, & ei gratias pro sua orationis adminiculo referens, iterum semetipsum eius obnixiùs precibus humillimus commendauit, eíque in suo Regno fecit præberi necessaria.* Pugnam illam *apud Ticinum* initam descripsit Paulus Diaconus libro sexto de Gestis Langobardorum, capite sexto. De anno, quo commissa est, non conueniunt Neoterici; Sigebertus in Chronico annum adscribit à Christo nato septingentesimum primum, Baronius septingentesimum quartum Tomo octauo Annalium Ecclesiasticorum, Sigonius septingentesimum quintum libro secundo Historiarum de Regno Italiæ; cur septingentesimum secundum notemus, ratio fusiùs est explicanda, quoniam ab hac epocha pendent multa, quæ per annos suprà digessimus, infráque digeremus ex Actis sancti Boniti.

XXXVII.

Apud Carolum Sigonium Grimoaldus Longobardorum Rex Legibus à Rothari Rege promulgatis nouas adiecturus in Edicto suo sic præfatur. *Ego Grimoaldus, vir Excellentissimus, Rex gentis Longobardorum, anno, Deo propicio, sexto Regni mei, mense Iulio, Indictione vndecimâ, per suggestionem Iudicum, omniúmque consensum,* &c. Annus ille Grimoaldi Regis sextus, quocum Indictio vndecima per mensem Iulium conuenit, anno Christi sexcentesimo duodeseptuagesimo illigatur. Grimoaldus autem, vt Paulus Diaconus testatur [f], *regnauit annis nouem*, obiit igitur anno Christi sexcentesimo septuagesimo-primo. *Bertaridus*, seu *Partharitus, exturbato Garibaldo puerulo à Regno ab vniuersis Langobardis mense tertio post mortem Grimoaldi in Regnum sublimatus est*, & *cùm solus per annos septem regnasset, octauo iam anno Cunibertum filium suum in Regno consortem asciuit, cum quo pariter per decem annos regnauit.* Hæc idem Auctor [g], ex cuius sententia Partharitus fit Rex anno Christi sexcentesimo septuagesimo-primo, Cunibertum filium anno Christi sexcen-

[f] Lib. 5. c. 12. vet. edit. c. 33. nouæ edit.
[g] Lib. 5. cc. 13. 14. vet. edit. cc. 31. 35. nouæ edit.

AN. CH. 702. CHILDEBERTI III. R. 8.

tesimo septuagesimo-octauo in Regni consortium vocat, vitámque claudit anno Christi sexcentesimo duodenonagesimo. *Cunibertus*, teste eodem Paulo [a], *postquàm duodecim annos Langobardorum Regnum post patrem solus obtinuit, tandem ab hac luce subtractus est*, anno videlicet post Christum natum septingentesimo. *Regnum Langobardorum Liutberto adhuc puerilis ætatis reliquit. Cui tutorem Asprandum virum sapientem & illustrem contribuit. Dehinc elapsis octo mensibus Ragunbertus Dux Taurinensium cum valida manu veniens aduersùs Asprandum & Rotharit Bergomensium Ducem apud Nouarias conflixit, eósque in campo exsuperans Regnum Langobardorum inuasit, sed eodem anno*, nempe post Christum natum septingentesimo primo, mortuus est. *Tunc filius eius Aripertus iterum bellum parans pugnauit cum Liutberto Rege apud Ticinum*, id est, anno Christi septingentesimo secundo, vt asseruimus suprà.

[a] Lib. 6. cc. 5. 6. vet. edit. cc. 17. 18. 19. nouæ edit.

XXXVIII. Sigebertus vno nos anteuertit anno, quia Grimoaldum, cuius obitum in annum Christi sexcentesimum septuagesimum-primum reiicimus, anno Christi sexcentesimo septuagesimo extinctum arbitratur. A morte autem Grimoaldi Regis ad pugnam vsque Ticinensem annos vnum ac triginta nobiscum numerat, nec tantillum in partitione Principatuum à nobis dissidet.

XXXIX. Carolus Sigonius à nobis integro triennio præuertitur. Istius dissidij tres sunt causæ, quarum vnaquæque annuam discrepantiam parit. Primò hic Auctor mortem Grimoaldi Regis in annum Christi sexcentesimum septuagesimum-secundum differt. Deinde Partharitum seu Pertharitum ante annum insequentem Regio gauisum titulo negat. Denique Chuniberto seu Cuniperto tredecim annos Principatûs attribuit, ab anno videlicet Christi sexcentesimo nonagesimo ad annum vsque Christi septingentesimum tertium. Sed ista Paulo Diacono palàm refragantur.

XL. Cæsar Baronius biennio tantùm à nobis anteuertitur. Hoc bienne dissidium ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-tertium iam exurgit, quo ille Grimoaldum mortuum & Bertaridum seu Partharitum Regem factum scribit. Fit autem trium annorum in obitu Bertaridi seu Parthariti, de quo sic idem Auctor ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-primum. *Moritur hoc anno Bertharidus Rex Longobardorum, cùm regnasset solus annos septem, decem autem cum filio Cuniperto.* At in ista computatione manifestus est error. Nam si Bertharidus seu Partharitus regnum iniit anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio, tenuítque annis duntaxat septemdecim, obiit anno Christi sexcentesimo nonagesimo, nec annum sequentem attigit. Dissidium trium annorum in obitu Chuniberti seu Cuniperti perdurat, quia Baronius, ex Pauli sententia cui suffragamur, affirmat Cunipertum post patrem Bertharidum annis duodecim regnasse. Decrescit autem fitque rursum bienne, vbi sermo agitur de pugna Ticinensi, quam Baronius refert anno post Cuniperti mortem primo, nos verò cum Sigonio mentem Pauli meliùs assecuto reiicimus in annum à primo post Chuniberti seu Cuniperti mortem proximum. Hæc ad Chronologiam. Narrationem iam persequamur.

XLI. Bonitus *exinde*, nempe Ticino, *digressus cùm tenus maris littore peruenisset, carinâ susceptus, fluctuante cærulo minaces fluctus terrorem nonnullis, qui cum eo erant, incutiunt mortis, atque naue, quâ simul gradiebatur, separatâ, in diuisis homines tabulis inditi, vix pauci ad littus peruenire potuerunt. Vidénsque vir Dei suorum diffidentiam fratrum, blandè eos consolari cœpit. Illi verò mortis metu declinantes, in nauem prostrati corruerant, alij sumptum alimentum aut aliud quod naui intulerant, in vndis, ad subleuandum vehiculum, proiicere cupiebant, si non Dei Sacerdos restitisset dicens. Nolite, nolite hoc facere, fratres; melius est, inquit, pauperibus & egentibus vobísque seruetis. Et hoc dicens, oculos ad cælum cum solito lacrymarum imbre suspendit, & pro salute omnium Dominum supplicauit. Statímque eodem puncto horæ vndarum impulsu, ceu pennigero volatu, longiùs littore scapham vnda protraxit. Post hæc Romam cum magna alacritate perrexit, ibíque*

Sanctorum

Sanctorum excubias Apostolorum, atque sanctorum circumquaque Martyrum loca percurrens, eorum sibi patrocinium atque suffragium supplici atque inaestimabili deuotione poposcit. Captiuos exinde redimendo non modicam secum turbam reduxit. Haec Auctor vitae. De sancti Boniti reditu in Gallias agemus anno sequenti. Interim hoc anno *Asprandus fugiens ad Insulam Commacinam in ea se communiuit;* posteà *comperto*, quòd Ariperti Regis exercitus aduentaret, *fugit Clauennam, deinde per Curiam Rhaetorum ciuitatem venit ad Theudebertum Boioariorum Ducem, & fuit cum eo per nouem annos.* Hic Theodobertus Theodoni Quarto, de quo nihil post annum Christi sexcentesimum nonagesimum-septimum legitur, in Praefecturam Boioariae successerat. Lege Paulum Diaconum in Historia [a] Longobardica & Ioannem Adlzreitterum in Annalibus Boicis [b].

AN. CH. 702. CHILDEBERTI III. R. 8.

DVCES BOIOARIAE.

[a] Lib. 5. c. 6. vet. edit. et c. 19. 21. nouae edit.

[b] Lib. 7. n. 14.

XLII. Aubertus Miraeus [c] in Fastis Belgicis & Burgundicis encomium sanctae Odae sic orditur. *Oda, Boggis Aquitanorum Ducis vidua, & Sancti Huberti Leodicensis Episcopi amita, an. 702. claruit, variásque Ecclesias suâ ditauit munificentiâ.* Eadem Oda in Chronico Sigeberti, *anno 711. sanctitate clares in Gallia.* Superstes ad illum annum esse potuit. *Addunt quidam eam decorari, ex magnis Regibus fidei Christianae cultoribus, Clodoueo atauo, Childeberto patre, Dagoberto fratre. Sed & sanctas proles commemorant, Arnulphum Episcopum Metensem, Ferreolum Episcopum & Martyrem, Modericum Confessorem, & Tarcitam Virginem.* Haec Ioannes Molanus [d], *qualiter* autem *consentiant, & vnde dicantur,* prorsus ignorasse se fatetur. Tomo secundo ad annum Christi quingentesimum octogesimum-septimum [e] duas Odas distinximus, vnam matrem Sancti Arnulfi Metensis Antistitis, alteram amitam Sancti Huberti Leodiensis Episcopi. Simul vtramque confuderunt Praepositus & totum Capitulum Ecclesiae Collegiatae Amaniensis in literis, quas Abbati Simoni *de Charisey* & Conuentui Monasterij Sancti Arnulphi Confessoris prope ciuitatem Metensem anno Christi millesimo quadringentesimo quadragesimo-sexto direxerunt. *Boggus*, inquiunt, *habuit duas vxores, in prima genuit quemdam Bertrandum, & ille Bertrandus ex sua coniuge vocata Phigberta genuit Sanctum Hubertum, quae Phigberta fuit soror legitima B. Odae viduae. Post mortem suae primae vxoris idem Boggus desponsauit Beatam Odam, in qua genuit beatum Arnulfum,* &c. *Et beata Oda fuit amita Sancti Huberti, & Sanctus Arnulfus filius beatae Odae fuit auunculus Sancti Huberti ex parte Boggi patris sui, quia Bertrandus & Sanctus Arnulfus fuerunt fratres non de vna matre, sed de duabus matribus, & de vno patre, scilicet Boggo.* Vt duas Odas sic & duos agnoscimus Boggos, seniorem qui dictus est etiam Arnoaldus, fuítque pater Sancti Arnulfi, iuniorem alterum, cui nupsit amita sancti Huberti. Vt distinctionem illam ineamus, cogit ipsa ratio temporis, nam quomodo censeri possunt Arnulfus & Hubertus è duabus sororibus geniti, cùm Pontificales Infulas susceperint, Arnulfus anno Christi sexcentesimo vndecimo, Hubertus anno Christi octauo supra septingentesimum? De parentibus Sancti Arnulfi dictum est suis locis, hîc de iuniore tantùm Oda déque Sancto Huberto differendum.

ODA VIDVA.

[c] d. 23. Octobr.

[d] die 23. Oct.

[e] Num. 23.

XLIII. Ecclesiae suae plurimùm decoris accessurum putarunt Amanienses Canonici, si quam patronam colebant Odam, ea mater Sancti Arnulfi Metensis olim Episcopi crederetur. E duabus Odis vna solummodò diptychis adscribi meruit, haec autem amita fuit Sancti Huberti, quocum post mariti mortem ex Aquitania in Austrasiam profecta legitur, vt ad annum Christi sexcentesimum duodenonagesimum iam obseruauimus. Eandem Odam Amanienses Canonici laudarunt in literis iam citatis, quòd praeter Amaniensem Ecclesiam, in qua Canonicos octo instituit, quatuor alias Ecclesias in honorem sancti Georgij fundauerit. *Reperitur in Chronicis, quòd beata Oda nostra Patrona fundauit villam & Ecclesiam Amaniensem in honorem beati Georgij, & dotauit nostram Ecclesiam de multis bonis quae possidemus tam in decimis, quàm in denariis haereditariis, & adhuc fundauit quatuor Ecclesias Parochiales in Epi-*

AN. CH. 702. CHILDEBERTI III. R. 8. *scopatu Leodiensi, omnésque in honorem Sancti Georgij suis sumptibus, & instituit in nostra Ecclesia Amaniensi octo Canonicos.* Cetera, quæ pertinent ad illustrandam Odæ memoriam, narrabimus ad annum Christi septingentesimum vndecimum, quo laudata reperitur in Chronico Sigeberti.

XLIV. a d. 3 Nou. HVBERTVS. De Sancto Huberto, cuius amita Oda, sic scribit Aubertus Miræus [a]. *Hubertus patre Bertrando, Aquitaniæ Duce, natus, ex Floribana coniuge Floribertum filium sustulit. More nobilium in sylua Arduenna venanti, cùm Christus crucifixus inter cerui cornua apparuisset, ad Sanctum Lambertum Traiectensem Episcopum se contulit, ab eo instruendus. Anno itaque 688. Theodorico Galliæ Regi balteum militarem reddidit, Eudoni fratri iuniori Principatum cessit, & vitæ sanctioris studio totum se dedit.* Hubertus in libello, qui de illius conuersione inscribitur, *genere* dicitur *Aquitanicus.* Quos autem parentes habuerit, nec Auctor istius libelli prodit, nec indicat Anonymus qui vitam eiusdem Huberti conscripsit. Illum illustri loco natum non negamus, sed ei nec patrem nec fratrem fuisse credimus Aquitaniæ Ducem. De Ducibus Aquitaniæ disseremus alibi. Ceteras difficultates, quæ super Huberti Gestis ortæ sunt, hoc loco paucis enodabimus.

XLV. AN PATER FLOREBERTI. Huberto filium fuisse Florebertum seu Floribertum dictum fatentur omnes, sed alij carnalem filium vocant, alij verò spiritualem interpretantur. Vtramque opinionem sic attigit Anselmus in Floreberto. *Post hunc*, id est, post Sanctum Hubertum, *trigesimus-primus Episcopatum suscepit Florebertus. Dictus quidem, vt vulgatum est, sancti antecessoris filius, quem, si carnalis idem, ante sanctæ Religionis generauit habitum, nihil de dignitate derogari potest alterutri. Sin verò spiritualis alter alteri patri erat filius, nihil obest, imò multùm prodest, spirituales filios si bonis patribus contigerit succedere.* Et Ægidius iisdem penè verbis in additionibus ad eundem Anselmum sic. *Post Sanctum Hubertum tricesimus-primus Leodiensem Episcopatum suscepit Sanctus Florebertus, dictus, vt vulgatum est, iam præscripti antecessoris filius Huberti. Cui si carnalis, ante sumptum Religionis habitum, pater extitit, nihil de dignitate derogari potest; si verò spiritualis pater fuit, nil obest spiritualem filium patri spiritali posse substitui.* Nicolaus Hubertum legitimo matrimonio iunctum fuisse testatur [b] in vita Sancti Lamberti, cùm ait ex beati Lamberti contubernio frequentíque colloquio cor clarissimi Comitis Huberti adeò immutatum, penitúsque accensum esse desiderio patriæ cælestis, *vt abiecto militiæ cingulo, calcatâ mundanæ potentiæ gloriâ, castris Dominicis in Clericali habitu ascribi voluerit, támque pium sanctæ deuotionis affectum mancipasset effectui, si non eum copula legitimi, quo alligatus erat, retinuisset coniugij.* Ex legitimo illo Huberti coniugio natum Florbertum seu Florebertum docet Anonymus, qui morti eiusdem Huberti præsens interfuit, déque illa sic in eius Gestis scripsit [c]. *Nos torum ipsius circùm ambientes, vnáque nobiscum egregius filius eius Florbertus, præstolabamur gloriosam ipsius migrationem.* Nec hic textus de spirituali filio sumi potest, quia quotquot aderant gloriosam in cælum migrationem Sancti Huberti præstolantes, ij spirituales erant eius filij.

b Cap. 13.

c Ap. Sur. d. 3. Nou.

XLVI. Anno Christi sexcentesimo octogesimo-octauo, vt suo loco dictum est, Hubertus ad Dominum conuersus est *per sanctæ vitæ propositum.* Vxorem, quam Miræus Floribanam vocat, iam duxerat, imò susceperat ex ea filium, quem Florbertum, Florebertum & Floribertum appellant. Adolescentiâ nondum excesserat, cùm sanctæ vitæ propositum arripuit, perrexítque in Austrasiam, vt Lamberti Traiectensis Episcopi disciplinæ se traderet. De vitæ genere, quod in Austrasia duxit, non conueniunt Auctores, nec vtrùm secularem habitum deposuerit an retinuerit, vnanimi declarant consensu. Nicolaus, cuius fragmentum suprà recitauimus, in posteriori sententia versatur, sic enim de Huberto in vita [d] Sancti Lamberti disserit. *Cùm in Parochia Tungrensi, circa memoratum Principem* Pippinum, *vir illustris Hubertus aliquamdiu conuersaretur, beati Pontificis* Lamberti *celebre nomen, eiúsque Ange-*

d Cap. 15.

licæ conuersationis & Apostolicæ doctrinæ ingens præconium, famâ vbique discurrente, cognouit, cupiénsque videre & audire eum, descendit Traiectum. Quem vir Dei gratanter accepit, multísque diebus secum detinuit, ex cuius sanctissimo contubernio & exemplo frequentique colloquio cor clarissimi Comitis adeò immutatum penitúsque succensum est cælestis patriæ desiderio, vt abiecto militiæ cingulo, calcatâ mundanæ potentiæ gloriâ, castris Dominicis in Clericali habitu ascribi voluerit, támque pium sanctæ deuotionis affectum mancipasset effectui, si non eum copula legitimi, quo alligatus erat, retinuisset coniugij. Apostolicum tamen sequutus consilium habebat vxorem tanquam non haberet, rebúsque secularibus sic vtebatur, vt domum propriam non tam possidere videretur quàm administrare. Deinde totus in virum commutatus alium, nouo viuendi genere, solo habitu mundanam dignitatem profitebatur, re autem ipsâ & affectu non miles sed Clericus, non Comes sed Lamberti discipulus erat. Iam enim tunc occultè operabatur in eo Spiritus Sanctus per ministerium Sacerdotis sui Lamberti, quod ad salutem multorum posteà manifestè latiùs propagatum est, cùm per Angelicam visionem in Episcopali regimine ipsi beato magistro dignus heres succedens, sanctâ conuersatione, Apostolicâ prædicatione, & Traiectensem Ecclesiam illustrauit, & postmodum Leodiensem feliciter fundauit. Alij secus sentiunt, rursúmque duas in classes distinguuntur, Hubertum enim habitu laicali deposito pars Clericum, pars Monachum constituit.

AN. CH. 702. CHILDEBERTI III. R. 8.

XLVII.

In libello, qui de Sancti Huberti conuersione inscribitur, itineris in Austrasiam ab eo suscepti duæ proferuntur rationes; vna, quòd die solemni, cùm venaretur, signum viuificæ Crucis inter cornua cerui conspexit, audiuítque vocem æternos in inferno cruciatus sibi minantem, nisi *per sanctæ vitæ propositum* ad Dominum conuerteretur; altera, quòd *Ebroinum*, qui domûs Regiæ Maioratum in Neustrasia & Burgundia gerebat, *ad omnem malitiam promptissimum* execrabatur. Hæ duæ causæ non ita diuersæ sunt, quin vtraque simul vera esse possit, vt Ioannes Chapeauillus iam censuit in annotationibus [a] ad vitam Sancti Lamberti, quam Nicolaus Leodiensis Canonicus proximè citatus in literas retulit. Priorem, cui nihil refragari videtur, Nicolaus reticuit, posteriorem descripsit, cui Chronologia repugnat, Ebroinus enim non peruenit ad annum Christi sexcentesimum duodenonagesimum, quo consignatur profectio in Austrasiam ab Huberto suscepta. Ceterùm quotquot Hubertum, priusquàm Lambertum adiret, aliquamdiu in Pippini Maioris-domûs comitatu moratum volunt, Ebroinum in viuis tunc superstitem fingunt, aiúntque adeò inimicum bonis viris extitisse, vt Hubertus in ea Franciæ parte, vbi ille Maioratum Regiæ domûs exercebat, susceptum sanctæ vitæ propositum adimplere se posse diffiderit, ideóque se receperit in Austrasiam, vbi auctoritas Pippino maxima, Ebroino nulla. Econtrà verò, quia Hubertum in Austrasiam post annos septem ab Ebroini morte profectum asserimus, illuc perrexisse non existimamus, vt in Pippini Maioris-domûs comitatu versaretur, sed vt Lambertum Traiectensem Episcopum super morum conuersione sanctæque vitæ proposito consuleret.

[a] Ad c. 15.

XLVIII. AN MONACHVS.

Ab anno Christi sexcentesimo duodenonagesimo, quo Hubertus in Austrasiam se contulit, ad annum vsque Christi septingentesimum octauum quo Traiectensem Pontificatum gerere cœpit, effluxerunt anni viginti. Virum, qui post mirabilem viuificæ Crucis visionem, de qua suprà, sanctæ vitæ propositum arripuerat, toto illo annorum viginti spatio, donec Episcopus fieret, apud Pontificem, quem adierat erudiendus, in habitu laicali permansisse quis credat? Si *Theodorico Regi*, vt Miræus iam citatus testatur, *balteum militarem reddidit*, dubium non est quin vestem mutarit, & ex laico factus sit aut Clericus aut Monachus. Pro Monachatu totus stat Fisenus [b], vult enim Hubertum nuncio rebus secularibus remisso vel Stabuletum secessisse vel Andainum, cùm vtrobique Monachi degerent. Duplicem autem errorem in Andaini mentione committit, quia Monasterium An-

[b] In Florib. Leodiens.

AN. CH. 702. CHILDEBERTI III. R. 8. dainense, de cuius erectione dicemus infrà, post Huberti secessum ædificari cœpit, & Monachos ab initio non habuit. Apud Stabuletum ab anno Christi sexcentesimo duodequinquagesimo sub Remaclo illius loci primo Abbate eiúsque successoribus floruit Ordo Monasticus. At Hubertus non alio magistro quàm Lamberto Episcopo vsus perhibetur, eiúsque nomen non extat in Martyrologio Benedictino, cui Sodales Benedictini Sanctum Remaclum, Sanctum Theodardum, aliósque Stabulenses cùm Abbates tum Monachos adscripserunt. Hubertus igitur è laico factus est Clericus, deinde Presbyter, adeóque sub Episcopi Lamberti disciplina profecit, vt eidem in Episcopatum anno Christi septingentesimo octauo successerit.

XLIX. SACERDOS. Iuxta Chronologiam super ætate Sancti Sacerdotis hactenus stabilitam, idem Sacerdos Diaconus, cùm Monasticam vitam *per septem circiter annos* in Calabrensi Monasterio duxisset, hoc anno Presbyter & Abbas illius loci factus est. Qua de re sic in eius vita [a] Bernardus Guidonis. *Sub Abbatis regimine per septem circiter annos ante Presbyteratûs Ordinem Domino militauit. Per hos dies vir Domini Sacerdos præfati Monasterij* Calabrensis *fratribus præfectus est in Abbatem, quibus vt seruus omnium seruiebat, & vt iudex peritus crimina arguebat; minimus inter omnes apparere studebat, quos doctrinis salutaribus & regularibus disciplinis instruebat. Crescebat quotidie fama eius famulatrix virtutum, confluebántque ad eum ex diuersis regionibus quidam, vt exemplo eius fierent meliores, quidam verò vt inuiserent spectabilem virum, alij autem vt alimenta perciperent ab eodem, & alij vt animas suas orationibus commendarent. Cura pauperum & peregrinorum ei inerat, & cum alacritate eis impendebat quicquid sibi substrahere potuisset, vnâque admodum vili veste sui ordinis contentus nudos vestiebat, &, cùm sibi parcus existeret, ceteris largus erat. Intereà factus est Presbyter, & quotiens sacra mysteria peragebat, sese lachrymis in oratione perfundebat.* Hæc postrema periodus apertè pugnat cum prima, declarat enim Sacerdotem factum esse Presbyterum, cùm Abbas iam esset, prima verò Presbyterum priùs ordinatum ostendit, quàm Abbas institueretur. Stamus à prima, quia clarioribus verbis exprimitur. Sacerdos *sub Abbatis regimine per septem circiter annos ante Presbyteratûs Ordinem Domino militauit.* Paulò pòst factus est Abbas. *Per hos dies*, inquit Auctor vitæ, id est, per hos dies quibus ad Presbyteratûs Ordinem promotus est, *vir Domini Sacerdos præfati Monasterij* Calabrensis *fratribus præfectus est in Abbatem.* Qualem in illo munere se præstiterit, ex eodem Scriptore narratum suprà. Virtutum, quibus pollebat, enumerationi subiiciuntur [b] insignia duo miracula, curatio leprosi, patrísque suscitatio à mortuis. Primùm hîc commemorabimus, alterum alio loco, quia seriùs patratum.

FIT PRESBYTER ET ABBAS.

[a] Capp. 3. 4.

[b] Cap. 5. & seqq.

L. CLARET MIRACVLIS. *Erat in vico Calabro homo quidam leprosus. Factum est autem, vt quadam die vir Domini Sacerdos ab Angelo moneretur, quatinus eum visitaret, & lotis manibus omnia ægritudinis eius loca palparet. Quòd cùm fecisset, oratione præmissâ leprosum continuò restituit sanitati. Habitatores verò loci illius & omnes populi regionis circumuicini hoc audientes, Deo gratias inferebant, beati Sacerdotis merita collaudantes.* Accepto tanti miraculi nuncio, parentes Laban & Mundana vehementiùs ad pietatem accensi. Scriptor enim vitæ sic pergit. *Mundana quoque mater eius hoc audito miraculo benedicebat Dominum, & corde compuncta, cuncta deinceps spernens seculi oblectamenta desiderabat filij sui vestigia imitari, direxítque nuntium ad Laban virum suum, accersiens eum de Burdegala ciuitate, significans ei quod factum fuerat signum per filium suum. Erant autem Laban & Mundana vxor eius inclyti secundùm seculi dignitatem & opibus opulenti. Quadam igitur die venerabilis Mundana ad pedes viri sui procidens cum lachrymis precabatur, vt ambo pariter felici commercio pro terrenis cælestia mercarentur, & Sancti Sacerdotis filij sui vestigia sequentes, sicut pariter vixerant mundo carnaliter, ita deinceps viuerent Deo spiritualiter. Quam petitionem Laban compunctus libenter exaudiuit. Diuiserunt igitur in duas partes cunctam substantiam sui iuris, & vnam*

quidem Ecclesiæ Christi tradiderunt, alteram verò pauperibus & peregrinis erogauerunt. Seruos ac vernaculos suos liberos fecerunt, & reliquam vitam suam Domino dedicauerunt, spiritu feruentes, Domino seruientes.

AN. CH. 702. CHILDEBERTI III. R. 8.

LI. MVMMOLVS ABB. FLORIAC. OBIT.

Hoc anno Mummolus Abbas Floriacensis in Hispaniam profectus est ad sepulchrum Sancti Iacobi Apostoli, cúmque ad suum Monasterium reuerteretur, in Cœnobio sanctæ Crucis, quod prope muros ciuitatis Burdigalensis tunc florebat, obiit sexto Idus Augusti, quo die colitur etiamnum Burdigalæ in Monasterio sanctæ Crucis vbi quiescit. Lege Chronicon Burdigalense à Gabriele *de Lurbe* concinnatum, quódque apud illum Auctorem refertur de ætate Mummoli, quem annos septuaginta supra trecentos vixisse colligit ex epitaphio iuxta sepulchrum posito, id inter fabellas reiice. Mummolus Floriacense Monasterium ab anno Christi sexcentesimo sexagesimo-primo ad hunc vsque annum per annos vnum & quadraginta rexit, ídque non est indicium senectutis adeò decrepitæ. De proximis Mummoli successoribus nihil occurrit ante annum Christi septingentesimum quinquagesimum, vt ad illum annum dicemus.

LII. OPPORTVNVS EPISC. NIVERN.

Apud Coquillium, Chenutium, aliósque Nomenclatores, hoc anno ponitur Opportunus Niuernensis Episcopus, Sancti Iterij, de quo sermonem ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-primum [a] fecimus, proximus successor. A Chenutio sic commendatur. *Opportunus, anno 702. temporibus Ioannis 6. & Childeberti 2. Regis.* De Ioanne Sexto Papa conuenimus, vt patet ex iis, quæ de Chronologia Romanorum Pontificum ad annum Christi septingentesimum [b] aliâ occasione dicta sunt. Quem autem Chenutius Childebertum Secundum vocat, Tertium appellamus, quia Childebertum Clotarij Primi ex Sigiberto filio nepotem, licèt Parisiis & in Neustrasia numquam regnarit, Francorum Regibus accensemus.

[a] Num. 47.

[b] Num. 2.

AN. CH. 703. CHILDEBERTI III. R. 9.

ANNVS CHRISTI 703. CHILDEBERTI III. R. 9.

I. PIPINVS MVNIFICVS ERGA MON. FONTANELL.

ANNO Christi septingentesimo tertio, siue *anno*, vt Chronographus Fontanellensis [c] testatur, *Hildeberti Regis nono, ipso die tertio Nonarum Martij*, Pippinus Monasterio Fontanellensi largitus est *villam cuius est vocabulum Taricinus, quæ sita est in pago Belloacensi.* Hic Auctor adiecit id gestum *Indictione secundâ*, sed Indictionem, cuius vsus tunc apud Francos non erat, vsurpauit pro libitu, & Indictionem secundam per mensem Martium malè comparauit cum anno Childeberti Regis nono, quocum conuenit Indictio prima. Error eò grauior est, quòd, vt anno sequenti dicemus, eandem Indictionem secundam per mensem Martium anno decimo Childeberti Regis illigauit.

[c] Cap. 2.

II. TILLO MORITVR.

Ad hunc annum videtur peruenisse Tillo, Abbas quondam Sollemniacensis, obiit enim nonagenario maior. *Factum est*, inquit Auctor vitæ [d], *cùm iam vir Domini senilem ageret ætatem, post multiplices huius vitæ labores, post diuersa eremiticæ misericordiæ opera, post dulcia exempla, cùm esset annorum ampliùs nonaginta, sciens dissolutionem sui corporis imminere, dixit Monachis Sollemniacensis Monasterij. Scitote, Domini mei, quia me Dominus de laqueo huius seculi in proximo liberare dignabitur. Cùm hoc audissent fratres, responderunt. Non contingat tibi hoc, Sacerdos sancte, neque nobis videre, sed almitatem tuam Christus mundo adhuc conseruet. Quibus prostratus in pauimento cum lachrymis dixit, cunctis oscula libans. Nolite, quæso, fratres mei, tristari, sed magis gaudete, quia*

[d] Ap. Bolland. d. 7. Ian.

AN. CH. 703. CHILDEBERTI III. R. 9.

hoc olim desiderabam. Sic dicens siluit. Deinde leuissimâ febre correptus tædere cœpit. Post ipso Dominicæ Apparitionis die, Ecclesiæ suæ omnia disposuit, & suum monumentum vbi fieret constituit, vocatóque puero dixit. Festina citò ad vrbem Lemouicum, & dic Pastori Ecclesiæ, vt crastinâ die huc veniat, corpúsque meum sepulturæ tradat. Nuntius quippe iussa adimplens, præfatum Pastorem in graui languore iacentem inuenit, vt nec stare, nec sedere, nec se erigere, neque ad latus aliud declinare valeret. Sed mox vt nuntij verba audisset, eundi caussâ erigere se rogauit, atque ad virum Dei nullo manum ei annuente, propriis pedibus ambulando peruenit, ipsúmque sacrosanctum corpus cum Monachis, qui ibidem aderant, sepulchro mancipauit. Desuper etiam scripturam ex auro argentóque, miro modo fabricauit. Sícque omnis ægritudo ab eo discessit, & ille gaudens & benedicens Deum, reuersus est ad Sedem suam.

III. SEPELITVR AB ERMINO EP. LEMOVICENSI.

Episcopus, qui Lemouicensem Ecclesiam tunc regebat, Ermeno vocatur à Saussaio. Successit in Episcopatum Cæsario. Variis nominibus appellatur, Ermenardus, Simerius, Eximerus, Exmemarius, Exmomarius, Exmenarius, Ermenarius, Ermenus & Ermeno. Lege quæ Tomo superiore ad annum Christi sexcentesimum sexagesimum-septimum dicta sunt, vbi disputatum de Lemouicensibus Episcopis occasione Rustici, qui sæpè nominatus in vita Sancti Vincentiani manuscripta reperitur, & Ecclesiam in honorem beatissimæ Virginis anno Clotarij Tertij Regis decimo-tertio iam inchoato dedicauit. Idem Ermenus Matriculariis Cathedralis Ecclesiæ, quæ patronum habet Sanctum Stephanum, villam, nomine Magniacum, tradidit. In eam rem literas Stodili Episcopi, qui medio nono seculo floruit, citant in Gallia Christiana Robertus ac Sammarthani. Sanctum Tillonem apud Sollemniacum honorificè ab Ermenardo siue Ermenone Lemouicensi Episcopo sepultum docet etiam Bernardus Guidonis in Gestis [a] Lemouicensium Episcoporum. Porrò successit Ermenoni Salutaris, tum Aggericus, cuius mentio fit in vita Sancti Sacerdotis, vt suo loco dicturi sumus.

[a] Cap. 4.

IV. EIVS ÆTAS.

Longæuam autem Sancti Tillonis vitam, quæ fuit annorum nonaginta & ampliùs, cum annis Christi sic compone. Tillo Saxo-Britannus vsuram lucis accepit anno Christi circiter sexcentesimo decimo, puer sub hasta væniit, redemptus est à Sancto Eligio tunc aurifice, sub quo reliquam pueritiam & adolescentiam egit. In Monasterio Sollemniacensi, quod idem Eligius anno Christi sexcentesimo tricesimo-primo fundauerat, Monasticen amplexus est anno Christi circiter sexcentesimo tricesimo-quinto, eundem Eligium in Tornacensem Diœcesim proficiscentem comitatus est anno Christi sexcentesimo quadragesimo-primo, factus est Abbas Sollemniacensis anno Christi sexcentesimo quadragesimo-quinto, auditâ Sancti Eligij morte secessit in eremum apud Aruernos anno Christi sexcentesimo sexagesimo, percharus fuit Bonito Aruernensi Episcopo qui sedere cœpit anno Christi sexcentesimo vndenonagesimo, rediit ad Monachos Sollemniacenses anno Christi circiter sexcentesimo nonagesimo-quinto, prælaudatum Bonitum ad se consilij petendi causâ venientem suscepit anno Christi vndeseptingentesimo, obiítque anno Christi circiter septingentesimo tertio natus annos circiter tres ac nonaginta.

V. BONITVS REDIT LVGDVNVM.

Hoc eodem anno prædictus Bonitus Aruernensis quondam Episcopus Româ Lugdunum reuersus est. In itinere, *cùm Clusinam * Tuscorum peruenisset in vrbem*, quæ ad Clanem amnem sita centum millibus passuum Româ distat, aquâ, quâ manus lauerat, mulierem cæcam illuminauit. Prætereà curauit multos infirmos, *quos vngi præcipiebat ex oleo, quod ex beati Petri sepulchro pro benedictione leuari iusserat.* Lege illius vitam [b].

* Chiusi.
[b] Ap. Bolland. d. 15. Ian.

VI. AGATHEVS EP. REDON. ET NAMNET. OBIT.

His circiter temporibus obiit Agatheus, qui duos Episcopatus, Redonensem videlicet & Namnetensem, contra Canones à multis annis tenebat. Lege quæ dicta sunt ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quartum [c]. Quot annis Episcopum se dixerit, haud scimus; quibus enim annis

[c] Num. 13. & seqq.

Sanctus Desiderius Redonensis & Sanctus Pasquarius Namnetensis Antistes ex hac vita discesserint, nos omnino latet, ex vtriusque tamen gestis simul collatis colligimus Cathedram Redonensem ab Agatheo primùm occupatam, deinde & Namnetensem retentâ quoque Redonensi.

AN. CH. 703. CHILDEBERTI III. R. 9.

VII. MODERANDVS EP. REDONENSIS. AMITHO EP. NAMNET.

Quod autem nefariè contra sanctiones Ecclesiasticas ab Agatheo gestum est, vt vnus Episcopus duas Ecclesias administraret, id in consuetudinem apud posteros non abiit, eidem enim Agatheo duo successerunt Episcopi, Moderandus & Amitho, quorum hic Diœcesim Namnetensem, ille Redonensem gubernauit. Moderandus seu Moderamnus annis tantùm tredecim sedit, vt in eius vita scribit Auctor [a] Armoricæ sanctæ. Dimisit Episcopatum, vt Flodoardus [b] testatur, regnante iam Chilperico Tertio, qui, prout infrà constabit, annis quinque cum dimidio Regnum tenuit, obiitque anno Christi septingentesimo vicesimo-primo. Quapropter ab hoc anno, qui post Christum natum septingentesimus tertius numeratur, mors Agathei non potest censeri multùm remota.

[a] d. 22. Octobr.
[b] Lib. 1. c 20.

VIII. WLFERVS MVNIFICVS ERGA MON. WOROMHOLT.

Hoc anno, Wlferus vir nobilis, vt Meyerus in Annalibus [c] Flandriæ testatur, Winnoco Abbati Woromholtano pagum *Wlferiscle* nuncupatum attribuit.

[c] Lib 1.

IX. EPISCOPI SALISBVRG. ABBATES S. PETRI.

Ezius siue Ezzius aut Essius Salisburgensis Episcopus obiit hoc anno, cùm sedisset annos tres ac viginti, vt Gaspar Bruschius in Monasteriis Germaniæ & Gabriel Bucelinus in Præsulibus Salisburgensibus testantur. Successit in Episcopatum Flebargisus seu Flobargisus aut Flobargisius, Abbas anteà Sancti Petri, curam verò Monasterij suscepit Ioannes, qui non tantùm è Monacho Abbas post Ezij mortem, sed & ex Abbate factus est Episcopus post obitum Flobargisi, vt ad annum Christi septingentesimum quadragesimum denuò repetemus.

AN. CH. 704. CHILDEBERTI III. R. 10.

ANNVS CHRISTI 704.
CHILDEBERTI III. R. 10.

I. INEVNTE anno Christi septingentesimo quarto, Vsmarus Abbas Lobiensis, cuius mirabilem abstinentiam Ratherius prædicauit, panem gustare desiit, & per annos nouem ac decem hebdomadas, id est, ad exitum vsque vitæ, siue ad annum vsque Christi septingentesimum decimum-tertium, vsus est eâ parcitate victûs, vt sustentandæ vitæ crederent omnes imparem. *Nouem annis*, inquit Ratherius [d], *& decem hebdomadibus absque alimonia vixit panis. Cibus verò ipse, quem sumebat, tam tenuis & modicus erat, vt eo sustentari nemo posset mortalium, nisi miraculo, vt ipse, diuino. Omnes autem, qui eum cernebant aut audiebant loquentem, mirabantur quòd tam robustus esset & eloquens, absque alimonia panis viuens. Aqua verò eius erat potus, & aliquoties sicera, quâ tamen paululùm raròque vtebatur. Victus illius is erat, quem absque officio dentium sumere posset.*

[d] Ap. Sur. d. 18 Apr.

VRSMARI ABB. LOBIENSIS MIRABILIS ABSTINENTIA.

II. Hoc anno Bainus Abbas Fontanellensis corpora Sanctorum Wandregisili, Ansberti & Wlfranni, de Basilica Sancti Pauli in Ecclesiam Sancti Petri transtulit. Translationem illam Chronographus Fontanellensis ita celebrauit [e]. *Hic Bainus Episcopus inter innumera bonitatis suæ opera quæ gessit, etiam corpora Sanctorum, Wandregisili, Ansberti atque Wlfranni in Ecclesiam Beati Principis Apostolorum Petri, de Basilica Sancti Pauli Apostoli transtulit, & posuit quidem Beati Patris Wandregisili in medium, magni verò Præsulis Ansberti ad læuam, & gloriosi Pontificis Wlfranni ad dexteram partem in absida eiusdem Basilicæ ad*

[e] Cap. 2.

TRANSLATIO SS. WANDREGISILI, ANSBERTI, WLFRANNI.

AN. CH. 704. CHILDEBERTI III. R. 10.

Orientalem plagam. Facta est autem hæc sancta Translatio anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo quarto, Indictione secundâ, pridie Kalend. Aprilis, feriâ secundâ. Nam solennitas Sancti Paschæ tertio Kalend. Aprilis tunc extitit, qui erat annus decimus gloriosi Regis Hildeberti; porrò Ioannis Papæ, qui octogesimus à Beato Petro Romanam rexit Ecclesiam, annus primus; Baini denique Patris prædicti annus quintus, ex quo regiminis assumpserat curam istius Cœnobij. Eodem verò in loco, quo B. Wandregisilus in prædicta S. Pauli Apostoli requieuerat Basilica, B. Erenbertum Episcopum posuit, qui anteà in inferiori loco eiusdem Ecclesiæ subter arcubus tumulatus, annis plùs minúsue triginta-tribus requieuerat, die trigesimo-primo post Translationem prædictam, condiditque super eum repam argento decoratam. Requieuit igitur B. Wandregisilus in eadem S. Pauli Basilica annis circiter quadraginta, inclytus autem Præsul Ansbertus annis nouem, Sanctus verò Archiepiscopus Wlfrannus annis vndecim. Qui ita inuenti sunt cum vestibus suis à corruptione illæsi, quasi eâdem die fuissent sepulturæ traditi. Nam sicuti ministrare sanctis altaribus consueuerant, ita etiam tumulati fuerant.

III. Bainus Episcopus vocatur, quia priusquàm in Monasterium Fontanellæ secederet, Episcopatum Morinorum gessit. Annus Incarnationis Dominicæ septingentesimus quartus per mensem Martium cum Indictione secunda, & anno decimo Childeberti Regis rectè componitur, malè verò comparatur cum anno Baini Abbatis quinto, cuius loco restituendus est quartus, vt suprà monuimus [a]. Illo anno bissextili, qui præditus fuit literis Dominicalibus F & E, Pascha celebratum est tertio Kalendas Aprilis, cyclo Lunæ II, Solis XIII, literâ Dominicali E post intercalationem bissexti tunc currente. Sic nulla prorsus occurrit difficultas circa Chronologicos Characteres, quibus Monachus Fontanellensis prædictam Translationem consignauit, si Ioannis Papæ annum primum & Baini Abbatis annum quintum excipias. Baini Abbatis annus quartus est reponendus. Eodem Baino Fontanellam gubernante, sederunt duo Romani Pontifices æquiuoci, Ioannes Sextus & Ioannes Septimus. Neutrius annus primus mense Martio cum anno Christi septingentesimo quarto coincidit. Annus primus Ioannis Sexti toto mense Martio conuenit cum anno Christi septingentesimo secundo. Annus primus Ioannis Septimi pridie Kalendas Aprilis comparatur cum anno Christi septingentesimo quinto. Hanc Chronologiam ad annum Christi septingentesimum ex Anastasio iam probauimus, monuimúsque in præcitato textu Chronici Fontanellensis annum Ioannis Papæ tertium restituendum esse. Fuit is Ioannes Sextus, cui locus octogesimus-sextus in nomenclatura Romanorum Pontificum tribuitur. Quapropter in eadem narratione, vbi *octogesimus à Beato Petro* Romanam Ecclesiam rexisse dicitur, post vocem, *octogesimus*, quæ rotundum numerum designat, deest alia quæ minutiorem infra denarium significet, isque error deprehenditur manifestò Librarij vitio contigisse, nam paulò superiùs in eodem Chronico Ioannes Septimus Papa, qui Ioanni Sexto proximè successit, numeratur *octogesimus-octauus à Petro Apostolo.*

[a] Ad an. 700. nn. 2. 3.

IV. De tempore, quo Sancti, Wandregisilus, Ansbertus & Wlfrannus in Basilica Sancti Pauli quieuerunt, non conueniunt inter se Chronographus Fontanellensis & Ionas eiusdem Monasterij Monachus, qui Baino Abbati vitam Sancti Wlfranni Senonensis Antistitis inscripsit. Si Chronico Fontanellensi fides habetur, *requieuit B. Wandregisilus in S. Pauli Basilica annis circiter quadraginta, inclytus autem Præsul Ansbertus annis nouem, Sanctus verò Archiepiscopus Wlfrannus annis vndecim.* Si Ionas [b] auditur, *obiit venerandus Pontifex* Wlfrannus XIII. *Calend. Aprilium die, anno Dominicæ Incarnationis* DCCXX. *Sepultúsque est, primò quidem in Ecclesia B. Pauli Apostoli iuxta Sacerdotem Domini Wandregisilum in dextera parte, in quo loco iacuit per annos* IX. *Sanctus quoque Wandregisilus requieuit in eadem Basilica annis* XL. *Ansbertus annis* XI. *Translati quoque sunt inde in Basilicam B. Petri Apostoli à S. Baino Episcopo vrbis Taruennæ &*

[b] Ap. Sur. d. 20. Mart.

AN. CH. 704. CHILDEBERTI III. R. 10.

& Rectore Fontanellensis Cœnobij, sub anno regiminis sui v, *qui erat annus ab Incarnatione Domini* DCCXXIX. Hæc veterum Auctorum discrepantia Neotericos plurimùm torquet. Vulgatum Ionam enormibus mendis scatere iam questi sumus. Standum potiùs à Chronico Fontanellensi. Super Ansberto Episcopo Rotomagensi, cuius obitus in annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quintum incidit, nulla est difficultas. Mors Sancti Wlfranni Senonensis Episcopi iuxtà sententiam Chronographi Fontanellensis rectè collocari potest anno Christi sexcentesimo nonagesimo-tertio, ex Frisia enim ad Monasterium Fontanellæ reuersus est anno Christi sexcentesimo vndenonagesimo, vt suo loco diximus. Sanctus Wandregisilus Abbas Fontanellensis ad Deum migrauit anno Christi sexcentesimo sexagesimo-septimo, requieuit igitur in Basilica Sancti Pauli non *annis* XL. vt in eius vita & apud Ionam præcitatum legitur, sed *annis circiter quadraginta*, vt habetur in Chronico Fontanellensi, hoc est, annis triginta-septem. In editione Henscheniana quæ multò contractior est, Ionas nec annum quo Sanctus Wulfrannus obiit, nec annum notat quo translatus est. *Obiit venerandus Pontifex* XIII. *Calendarum Aprilium die, sepultúsque est primò quidem in Ecclesia B. Pauli Apostoli; sed inde postmodum translatus in Basilicam Sancti Apostoli Petri, positúsque in Orientali parte, vbi signis & miraculis etiam nunc coruscat Præsule Christo.* De aliis Sancti Vulfranni Translationibus agemus suis locis.

V. EREMBERTI.

A Translatione Sanctorum, Wandregisili, Ansberti & Wlfranni, vsque ad Translationem Sancti Eremberti Tolosani quondam Antistitis effluxerunt dies vnus & triginta. Hoc temporis interuallum inter vtramque Translationem agnoscit Chronographus Fontanellensis. Quiescebat Erembertus in Ecclesia Sancti Pauli cum prælaudatis Sanctis, Wandregisilo, Ansberto & Wlfranno. Translati sunt Sancti, Wandregisilus, Ansbertus & Wlfrannus, in Basilicam Sancti Petri. Sanctus Erembertus non est motus ex illa Basilica, sed positus est in eminentiori eiusdem Ecclesiæ loco, collocatâ desuper argenteâ repâ. Prædictus Chronographus [a] locum non indicat alium ab eo, in quo collocatus anteà fuerat Sanctus Wandregisilus, sic enim loquitur de Baino Abbate. *Eodem in loco, quo B. Wandregisilus in prædicta S. Pauli Apostoli requieuerat Basilica, B. Erenbertum Episcopum posuit, qui anteà in inferiori loco eiusdem Ecclesiæ subter arcubus tumulatus, annis plùs minúsue triginta-tribus requieuerat, die trigesimo-primo post Translationem prædictam* Sanctorum, Wandregisili, Ansberti & Wlfranni, *condidítque super eum repam argento decoratam.* Absidem eiusdem Ecclesiæ designat Anonymus, qui vitam ipsius Eremberti conscripsit, eandem enim Translationem ita commemorat. *Sepultus est venerabiliter in Ecclesia Sancti Pauli Apostoli, primò quidem in inferiori parte eiusdem Basilicæ. Cùm verò post aliquantula temporis interualla honorificè transferrentur Sanctorum corpora Confessorum, Wandregisili, Ansberti & Wlfranni de præfata Basilica à Sancto Baino in Ecclesiam Sancti Petri, tunc in eminentiorem locum præfatæ Ecclesiæ Sancti Pauli positum erat à præfato Sancto Baino corpus eiusdem Sancti Pontificis Eremberti, in apside videlicet præfatæ Basilicæ, in quo loco per multorum requiescebat curricula annorum, orationibus suis plebem Domini illuc conuenientem, & quærentem perpetim saluans, præstante Deo nostro.* Denique *corpus præfati Pontificis Eremberti*, vt idem Auctor [b] subiungit, *de Ecclesia Sancti Pauli translatum, requiescit nunc in Ecclesia Sancti Petri, in Oratorio Sancti Martini Pontificis.*

[a] Cap. 1.

[b] Ap. Catell. in Hist. Occitan. lib. 5.

VI.

Godefridus Henschenius in Commentario, quem vitæ sancti Vulfranni præposuit, à nobis longissimè dissidet, illum enim affirmat ad annum vsque Christi quadragesimum-primum supra septingentesimum vixisse. Vt opinionem suam tueatur, Odorannum allegat cum Clario. Odorannus, vt ex eius scriptis constat, floruit Roberto Rege. Seriùs vixit Clarius, interfuit enim Concilio Bellouacensi, quod anno Christi millesimo centesimo vicesimo celebratum est. Vterque quidem Monachum Senonis egit in Monasterio Sancti Petri Viui, sed vitam ab ætate Sancti Vulfranni remotissimam duxit. Odo-

AN. CH. rannus in suo Chronico sic habet. *Anno* DCCXLI *migrauit ad Dominum S. Wlfrannus.* Et Clarius in Chronico Sancti Petri Viui. *Anno* DCCXLI *obiit Sanctus Vulfrannus in Cœnobio Fontanella, per quem conuersa est ad Christum Frisia.*

704. CHILDEBERTI III. R. 10.

VII. Cùm de primo Vulfranni in Fontanellense Monasterium secessu post Episcopatûs abdicationem, ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-secundum [a] verba fecimus, Characteres Chronologicos, quos in suo Chronico Clarius vsurpauit, priusquàm de Vulfranno Metropolita Senonensi loqueretur, ad vnum vsque examinauimus, explosimúsque. Mendosas ostendimus notas omnes, quibus Leonis Magni Pontificatum, annos Regum Franciæ, Clodionis, Childerici ac Clodouei, mortem & Translationem Sancti Benedicti Abbatis, obitum Sancti Germani Parisiensis Antistitis & Sancti Emmonis Metropolitæ Senonensis, Pippini Heristalliensis Maioratum consignauit.

[a] Nu. 43. & seqq.

CHRONOLOGIA ODORANNI ET CLARII EXAMINATVR.

VIII. Odorannum in rebus, quæ septimo seculo gestæ sunt, Clario tutiorem Chronographum noli credere, imò errorum omnium, quos hactenus in Clariò damnauimus, auctorem arbitrare, Characterésque Chronologicos, quibus ab initio sui Chronici ad annum vsque Christi septingentesimum quadragesimum-primum vsus est, ad vnum vsque falsos ac vitiosos existima. Sic enim Chronicon suum exorsus est [b]. *Anno ab Incarnatione Domini* DCLXXV *obiit Sanctus Emmo Senonensis Archiepiscopus. Hic Priuilegium libertatis vnà cum Prouincialibus Episcopis, Monachis Sancti Petri fecit Synodaliter temporibus Chlotarij Regis & Baltechildæ matris eius. Anno* DCLXXXVIII *Pipinus Auster Maior domûs Regiæ Principatum Francorum suscepit. Huius temporibus Sanctus Vulfrannus Senonum Archipræsul Fresiam prædicare cœpit. Anno* DCCXII *obiit Pipinus Senior; & filius eius, qui dicitur Carolus Martellus, Principatum vsurpauit. Anno* DCCXXI *obiit Beda Presbyter Historiographus Anglorum. Anno* DCCXLI *migrauit ad Dominum S. Wlfrannus.*

[b] Ap. Duchein. Tom. 2. Collect. Hist. Franc. p. 636.

IX. E tot numeris, quos ante annum Christi septingentesimum quadragesimum-primum in Odoranni Chronico legis, ne vnus quidem seruari legitimè potest. Emmo Metropolites Senonensis, qui Concilium Clotario Rege minorenni & Bathilde matre Regnum administrante celebrauit, ac Theodorum Episcopum Româ iter in Angliam per Gallias habentem hospitio suscepit, annum Christi sexcentesimum septuagesimum-quintum haud attigit, nam qui successit in Episcopatum Amatus, sedit regnante Senonis Childerico, qui post Clotarij fratris mortem victo Theodorico Neustrasiam Burgundiámque sibi asseruit, Regnúmque ac vitam amisit anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio. Pipinus anno Christi sexcentesimo octogesimo-octauo Maioratum per vniuersam Franciam haud iniit, anno Christi sexcentesimo octogesimo-septimo dignitatem illam susceperat. Hæc fusè suis locis probata sunt. Idem Pipinus non obiit anno Christi septingentesimo duodecimo, sed vitam ad annum vsque Christi septingentesimum decimum-quartum produxit, vt ipsemet Henschenius fatetur. Vltra annum Christi septingentesimum vicesimum-primum vixit Beda, nam capite vltimo suæ Historiæ res enarrat gestas annis Christi septingentesimo vicesimo-quinto, septingentesimo vicesimo-nono & septingentesimo tricesimo-primo. Victredum Cantuariorum Regem anno Christi septingentesimo vicesimo-quinto mortuum sic affirmat. *Anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo vicesimo-quinto (qui erat annus septimus Osrici Regis Nordanhumbrorum, qui Coenredo successerat) Victredus filius Ecgberti Rex Cantuariorum defunctus est nono die Kalendarum Maiarum.* Ad annum Christi septingentesimum vicesimum-nonum prodigia quædam commemorat. *Anno*, inquit, *Dominicæ Incarnationis septingentesimo vicesimo-nono apparuerunt cometæ duo circa Solem, multum intuentibus terrorem incutientes.* Bertuualdi Archiepiscopi mortem anno Christi septingentesimo tricesimo-primo sic consignat. *Anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo tricesimo-primo Bertuualdus Archiepiscopus longâ consumptus ætate defunctus est die*

quinto Iduum Ianuariarum. Denique lucubrationem suam sic absoluit. *Hic est* AN. CH.
impræsentiarum vniuersæ status Britanniæ, anno aduentus Anglorum in Britanniam 704.
circiter ducentesimo octogesimo-quinto, Dominicæ autem Incarnationis anno septin- CHILDE-
gentesimo tricesimo-primo, in cuius regno perpetuò exultet terra, & congratulante BERTI III.
in fide eius Britanniâ lætentur Insulæ multæ, & confiteantur memoriæ sanctitatis R. 10.
eius. Odoranno post tot errores continuos quis fidat? A quo nihil ante annum Christi septingentesimum quadragesimum-primum suo loco rectè collocatum censueris; à quo peccatum noueris in obitu Emmonis ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-quintum; in Maioratu Pipini ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-octauum; in obitu eiusdem Pipini ad annum Christi septingentesimum duodecimum & in obitu Bedæ ad annum Christi septingentesimum vicesimum primum, an ab eo mortem Sancti Wlfranni ad annum Christi septingentesimum quadragesimum-primum benè meritóque relatam constantissimè pronuntiabis?

Odorannus Clarium in errorem induxit. Vterque mortem Emmonis, cui Sanctus Wlfrannus successit, refert ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-quintum; deinde bis meminit Sancti Wlfranni, semel ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-octauum, iterum ad annum Christi septingentesimum quadragesimum-primum. Vbique Clarius Odoranno fusiorem se copiosiorémque præstat. X.

Ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-quintum Odorannus sic scribit. *Anno ab Incarnatione Domini* DCLXXV *obiit Sanctus Emmo Senonensis Archiepiscopus. Hic Priuilegium libertatis vnà cum Prouincialibus Episcopis, Monachis Sancti Petri fecit Synodaliter temporibus Chlotarij Regis & Baltechildæ matris eius.* Clarius sic. *Anno* DCLXXV *transiit ad Christum Sanctus Emmo Senonum Archiepiscopus, sepultúsque est in Basilica beati Petri Viui. Hic Priuilegium libertatis vnà cum Comprouincialibus Episcopis, Monachis Sancti Petri Synodaliter fecit temporibus Chlotarij Regis & Baltechildis matris eius. In quo Conuentu fuerunt Antistites gloriosi, Sanctus Audoenus Archiepiscopus Rothomagensis & Faro Episcopus Meldensis, Sanctúsque Eligius Nouiomensis Episcopus, & S. Amandus Traiectensium Episcopus cum aliis triginta Episcopis. Florebat tempore illo in eodem Cœnobio vir venerabilis Aigilenus Abbas in sancta Religione feruens, & Cœnobium illud singulare in his regionibus erat sanctitate & religione.* XI.

Ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-octauum Odorannus hæc habet. *Anno* DCLXXXVIII *Pipinus Ansser Maior domûs Regiæ Principatum Francorum suscepit. Huius temporibus Sanctus Wlfrannus Senonum Archipræsul Frisiam prædicare cœpit.* Ista Clarius. *Anno* DCLXXXVIII *Pipinus Ansser Maior domûs Regiæ Principatum Francorum suscepit. Huius temporibus Sanctus Vulfrannus Senonum Archiepiscopus, relicto Episcopatu ordinatóque in eius loco Domno Gerico, viro clarissimo, auunculo beati Ebbonis eximij Confessoris, quique ei in Episcopatu successit, Fontanellam Monasterium petiit, ibique Monachus effectus Frisiam prædicauit.* Quod Clarius ab Odoranno de Principatu Pipini mutuatus est, id falsum, nam nec Pipinus anno Christi sexcentesimo octogesimo-octauo Maioratum per vniuersam Franciam iniit, nec Vulfrannus Euangelium Frisiis annunciare cœpit, postquàm Pipinus prædictum Maioratum iam adeptus esset. Quæcumque autem inseruit, vt Odorannum hoc loco illustraret, illa verissima sunt, & Henschenio apertissimè refragantur. Apud Clarium rerum à Vulfranno gestarum hic est ordo. Vulfrannus abdicato Senonensi Episcopatu secedit in Fontanellense Monasterium, ibi Monachum induit, posteà proficiscitur in Frisiam. Ergo contra veritatem ab Henschenio multa proferuntur, Vulfrannus enim nec Fontanellam primùm adiit vt inde cooperatores verbi secum in Frisiam abduceret, nec è Frisia priùs rediit quàm Senonensi Episcopatu se penitus abdicasset. XII.

Ad annum Christi septingentesimum quadragesimum primum Odorannus de Vulfranno sic loquitur. *Anno* DCCXLI *migrauit ad Dominum S. Wl-* XIII.

AN. CH. 704. CHILDEBERTI III. R. 10.

frannus. Clarius sic. *Anno* DCCXLI *obiit Sanctus Vulfrannus in Cœnobio Fontanella, per quem conuersa est ad Christum Frisia.* Perperam quoque Clarius ab Odoranno mutuatur, quòd Vulfrannus anno Christi septingentesimo quadragesimo-primo in cælum migrarit, sed rectissimè subiungit, quòd per eum Frisia seu multitudo Frisiorum ad Christum conuersa sit, quodque in Cœnobio Fontanellensi vitam clauserit. Vulfrannus ex Episcopo Senonensi factus est Monachus Fontanellensis sub Ansberto Abbate, profectus est in Frisiam eodem Ansberto ad Episcopatum Rotomagensem iam promoto, Frisios per annos quinque infatigabiliter erudiuit, à Radbodo Frisiorum Rege in procinctu belli cum Francis gerendi pulsus Fontanellam repetiit anno Christi sexcentesimo octogesimo-nono, ibique feliciter in Domino post aliquot annos obdormiuit, deinde anno post mortem vndecimo è Basilica Sancti Pauli in Ecclesiam beati Petri translatus est. *Facta est autem hæc sancta Translatio*, vt Chronographus Fontanellensis testatur, *anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo quarto, indictione secunda, pridie Kalend. Aprilis, feriâ secundâ, nam solennitas Sancti Paschæ tertio Kalend. Aprilis tunc extitit.*

XIV. Vt de Clario Lucas Dacherius in præfatione ad Tomum secundum Spicilegij, sic de Odoranno, qui Clarium in multis fefellit, non temerè dixerimus, quòd in eo menda reperiantur, *quæ limâ & vngue indigeat*, eruditique Lectoris *censura* relicta sunt à veterum Auctorum Collectoribus. Id obseruate debuit Henschenius, maximè cùm de rebus egit, quæ septimo seculo vel ineunte octauo gestæ sunt.

XV. Tertio loco citatur ab Henschenio Petrus de Natalibus, qui de morte ac sepultura Sancti Vulfranni sic differit [a]. *In Monasterio Fontanellensi Monachus factus, vitam in sanctis operibus consummauit anno Domini* DCCXL, *die* XIII *Kalendas Aprilis, sepultúsque est iuxta S. Wandregisilum.* Sed hic Auctor & recentior est & leuioris adhuc notæ, ideóque ab ipsomet Henschenio, vt decet, sæpissimè contemnitur reiicitúrque.

[a] Lib. 3. c. III.

XVI. Quarto loco Henschenius Antiquitates manuscriptas Normanniæ sic allegat. *In Antiquitatibus MSS. Normanniæ Auctore Anonymo in Neustria Pia Arturi à Monstier paginâ 151. reponitur post Ragenfredum Abbas Fontanellensis S. Vulfrannus anno* DCCXL *creatus.* Sed eundem Arturum *du Monstier* imitari debuit, qui prædictum Anonymum ibidem sic refellit. *Post Ragenfredum à quodam Anonymo MS. Authore reponitur ann. 740 Sanctus Wlframnus, sed mendosè, cùm id multipliciter veritati Historicæ repugnet, cùm ipse Sanctus Wlframnus nusquam Abbas huius loci extiterit, sed tantùm Monachus, & tam longè anteà in cælum migrasset, scilicet ann. 696. Deinde Ragenfredus præfato Cœnobio adhuc præerat Abbas ann. 740, cui ann. 742 successit B. Wando Presbyter.* Hic Auctor à nobis in obitu Sancti Vulfranni non annis, vt Henschenius, duodequinquaginta, sed tribus tantùm differt, & illa triennij discrepantia duabus ex rebus proficiscitur, quia Translationem Sanctorum Wandregisili, Ansberti & Vulfranni, quam anno Christi septingentesimo quarto collocamus, in annum proximum reiicit, & deprauato Ionæ textu, quem suprà descripsimus, nixus vult Sanctum Vulfrannum annis nouem, Sanctum Ansbertum annis vndecim, in Basilica S. Pauli, sepultos iacuisse. Lege in Neustria Pia Fontanellam Sancti Wandregisili capitibus quinto [b] & septimo [c]. In catalogo Fontanellensium Abbatum, quem Chronographus Fontanellensis texuit, non recensetur Vulfrannus, & ad annum vsque Christi septingentesimum quadragesimum-secundum superstes viuit Ragenfredus Abbas, cui Wando succedit, vt ab Auctore Neustriæ Piæ obseruatum est suprà.

[b] Num. 1.
[c] Num. 4.

XVII. Quatuor hisce Scriptoribus, qui vitam à septimo seculo longissimè remotam duxerunt, Henschenius præferre debuit prologum vitæ Sancti Vulfranni à Iona præfixum, quem aliàs vt genuinum Auctoris coætanei fœtum in Commentario [d] præuio vitæ Sancti Ansberti sic laudarat. *Confusio est in Actis S. Vulfranni, quæ à Iona Monacho sunt inscripta S. Baino Abbati, sed à pos-*

[d] Num. 11.

teris aucta, mendis scatent Chronologicis. Vt sententiam mutaret, persuasus videtur solâ Clarij auctoritate, quem nondum legerat, cùm Sancti Ansberti vitam edebat ad diem nonum Februarij.

XVIII. Queritur hodie præfationem Ionæ à posteris miserè deprauatam esse, mendum in nomen Abbatis irrepsisse cui Ionas lucubrationem suam dicauit; Amanuensis negligentiâ atque oscitantiâ loco Wandonis exaratum esse Baini nomen, *quia Wando non tam multùm à Baino in suo nomine discrepat.* Certè *Wando* & *Bainus* in recto casu non parum differunt, magis adhuc dissident in obliquis casibus, præcipuè in tertio de quo disputamus, quæstio est enim, vtrùm *Baino* an *Wandoni* Ionas opus suum inscripserit.

XIX. Porrò Ionas non tantùm in sua præfatione de qua suprà, sed etiam in vita Sancti Vulfranni, Bainum eidem Vulfranno pridem mortuo superstitem indicat. Scribit enim Sanctos, Wandregisilum, Vulfrannum & Ansbertum, è Basilica Sancti Pauli in Ecclesiam Principis Apostolorum translatos esse *à S. Baino Episcopo vrbis Taruenna & Rectore Fontanellensis Cœnobij, sub anno regiminis sui V.* Ionæ suffragatur Chronographus Fontanellensis [a], asserit enim Translationem illam Sanctorum, Wandregisili, Vulfranni & Ansberti factam fuisse, cùm *Baini annus quintus* agebatur, *ex quo regiminis assumpserat curam istius Cœnobij.* Obseruat etiam hic Auctor Sanctum Vulfrannum in Basilica Sancti Pauli, priusquàm inde cum Sanctis Wandregisilo & Ansberto transferretur, *annis vndecim* quieuisse. Eò loci deprauatus est Ionæ textus, apud quem legitur in editione Suriana, quòd Sanctus Vulfrannus *in Ecclesia beati Pauli Apostoli iuxta Sacerdotem Domini Wandregisilum iacuit per annos* IX, & Sanctus Ansbertus *requieuit in eadem Ecclesia annis* XI. Vice enim versâ de Sancto Vulfranno pronuntiari debet, quòd *in Ecclesia beati Pauli Apostoli iuxta Sacerdotem Domini Wandregisilum iacuit per annos* XI, & de Sancto Ansberto, quòd *requieuit in eadem Ecclesia annis* IX, vel vt vetus Auctor in vita Sancti Wandregisili scribit, *annis fermè nouem.* Quicquid sit de illis numeris, quos apud Ionam deprauatos esse, in vita autem Sancti Wandregisili & in Chronico Fontanellensi rectè collocatos existimamus, Sancti Vulfrannus & Ansbertus apud Fontanellam in Sancti Pauli Basilica sepulti fuerunt ab Hilberto Abbate, itaut Aigradus Monachus eidem Hilberto Abbati vitam Sancti Ansberti & Ionas eiusdem loci Monachus Baino Hilberti proximo successori vitam Sancti Vulfranni dicare potuerint. Prætereà Translationem Sanctorum, Wandregisili, Ansberti & Vulfranni à Baino Abbate factam testatur etiam Anonymus, qui vitam Sancti Eremberti suprà citatam conscripsit.

XX. Henschenius vt diluat argumentum, quod à Characteribus Chronologicis prædictæ Translationis desumimus, Ionæ textum de morte ac sepultura Sancti Vulfranni sic reddit ex Codice Antuerpiensi. *Obiit venerandus Pontifex* XIII *Calendarum Aprilium die, sepultúsque est primò quidem in Ecclesia B. Pauli Apostoli, sed inde postmodum translatus in Basilicam Sancti Apostoli Petri.* Nullam Sanctorum Ansberti & Wandregisili mentionem facit, quibuscum Sanctum Vulfrannum translatum negat. Duas igitur Translationes distinguit, vnam Sanctorum Ansberti & Wandregisili factam pridie Kalendas Aprilis anno Christi septingentesimo quarto, alteram Sancti Vulfranni factam Idibus Octobris post annum Christi septingentesimum quadragesimumprimum, additque è duabus conflatam vnam à posteris, qui, quoniam Bainus Abbas corpora Sanctorum Wandregisili & Ansberti transtulerat, Sancti quoque Vulfranni nomen adiunxerint, asseruerintque eundem Sanctum Vulfrannum vnà cum prædictis Wandregisilo & Ansberto è Basilica Sancti Pauli in Ecclesiam Sancti Petri pridie Kalendas Aprilis à Baino Abbate translatum fuisse. Sed hæc gratis. Neminem enim citat, qui distinctionem illam confirmet; nec quia Idibus Octobris in quibusdam Martyrologiis occurrit Translatio Sancti Vulfranni, necessariò sequitur illo die recoli pri-

[a] Cap. 2.

AN. CH. 704. CHILDEBERTI III. R. 10.

mam Sancti Vulfranni Translationem, errorísque redarguendum esse Chronographum Fontanellensem, qui primam illam Translationem è Basilica Sancti Pauli in Ecclesiam Sancti Petri pridie Kalendas Aprilis consignauit, simúlque affirmauit translata esse eodem die corpora Sanctorum Ansberti & Wandregisili, vt etiam Ionas apud Surium in vita Sancti Vulfranni testatur, nec ab eadem opinione vetus Auctor in vita [a] Sancti Wandregisili videtur recedere, cùm lucubrationem suam sic absoluit. *Sepultus fuit* Sacerdos Domini Wandregisilus *in Ecclesia S. Pauli annis quadraginta; Sanctus verò Præsul Ansbertus, annis vndecim; inclytúsque Pontifex Wlfrannus, annis fermè nouem.*

[a] Ap. Sur. d. 22. Iul.

XXI. Ait Henschenius visos à se manuscriptos Codices, in quibus Vulfrannus Pontificatum annis vndetriginta tenuisse dicitur, addítque per modum interpretationis sub tam longo tótque annorum Episcopatu comprehendi etiam Apostolatum in Frisia.

XXII. Superuacaneum est refutationi deprauatorum Codicum diu vacare. Vulfrannus nec in Frisia vltra quinquennium versatus est, nec Senonensem Diœcesim rexit annis quatuor ac viginti.

XXIII. AN RADBODVS PEDEM E LAVACRO RETRAXIT.

Denique examinanda superest narratio Actis Sancti Vulfranni inserta, quæ Radbodum Frisiorum Regem testatur frequentibus eius hortationibus adductum, vt Baptismo ablui se velle profiteretur, móxque ludificatum à dæmone, cùm pedem vnum in lauacro iam intinxisset atque inde retraxisset, tertio pòst die subitâ & æternâ morte periisse. Nam si Radbodo, cuius obitum Annales, Nazariani, Petauiani & Tiliani, longè post Abbatis Baini mortem anno Christi septingentesimo decimo-nono collocant, superstes vixit Vulfrannus, huius vitam prædicto Baino non inscripsit Ionas, imò Vulfrannus nec obiit Fontanellense Monasterium administrante Hilberto Abbate, nec apud Fontanellam ex vna Basilica in aliam translatus est à Baino Hilberti successore.

XXIV. Textus, quem editiones Suriana & Henscheniana Ionæ attribuunt, talis est. *Præfatus autem Princeps Rathbodus cùm ad percipiendum Baptisma imbueretur, percunctabatur à Sancto Episcopo Vulfranno, iuramentis eum per nomen Domini astringens, vbi maior esset numerus Regum & Principum seu nobilium gentis Frisonum, in illa videlicet cælesti regione, quam, si crederet & baptizaretur, percepturum se promittebat; an in ea, quam dicebat tartaream regionem* *. *Tum B. Vulfrannus. Noli errare, inclyte Princeps, apud Dominum certus est suorum numerus electorum. Nam prædecessores tui Principes gentis Frisonum, qui sine Baptismi sacramento discesserunt, certum est damnationis suscepisse sententiam; qui verò abhinc crediderit & baptizatus fuerit, cum Christo gaudebit in æternum. Hæc audiens dux incredulus (nam* * *ad fontem processerat vt ferunt) pedem à sacro fonte retraxit dicens non se carere posse consortio prædecessorum suorum Principum Frisonum, & cum pauperum paruo numero residere in illo cælesti regno, quin potiùs non facilè posse nouis dictis assensum præbere, sed potiùs permansurum se in his, quæ multo tempore cum omni Frisonum gente seruauerat. At beatus Christi Pontifex, heu! prò dolor, inquit, deceptum te video à seductore, qui humanum genus decepit, sed nisi pœnitentiam egeris & credideris, & in nomine Sanctæ Trinitatis baptizatus fueris, ianuam regni perennis non intrabis, sed æternæ damnationis pœnâ plecteris. Hæc dicente & docente Sancto Pontifice, multi Frisonum credebant & baptizabantur, prædicto Rege in paganismo perseuerante, nam à sacro fonte infeliciter recessit. Et iam Wilbrordum Episcopum cognomento Clementem & Doctorem præfatæ gentis accersiri iusserat, vt ad eius consulta simul cum B. Vulfranno in doctrina suæ religionis concordante efficeretur Christianus, sed quoniam, vt scriptum est, in maleuolam animam non introibit sapientia, & quia dubitando per omnia in fide Catholica, & tentando Sanctos Antistites loquebatur, ideò obtinere non meruit quod fictè quærebat. Cùm verò eius Legatum super hoc facto beatus suscepisset Willibrordus, respondisse dicitur. Quia prædicationem sancti fratris nostri Vulfranni*

* Henschen. *damnationem.*

* Henschen. *iam.*

*Pontificis Dux vester audire contempsit, meis qualiter obsecundabit dictis * ? Nam hac nocte vidi illum in visu catenâ religatum igneâ, vnde certum fore constat, damnationem iam illum subiisse æternam. Cúmque iter carperet, quod ad domum eiusdem damnati Ducis ducebat, nuntiatum ei est ipsum sine Baptismi Sacramento esse iam mortuum. Sícque cœptum deserens iter, ad propria repedauit habitacula.* AN. CH. 704. CHILDEBERTI III. R. 10. XXV.

Huic textui proximè subiungitur alius, qui pertinet ad eandem narrationem, nam quomodo Radbodus à dæmone ludificatus sit, sic exponit. *Nec prætereunda ratio est, quam de præfato Duce Rhatbodo, prædicto venerabili Presbytero Ouone narrante, didicimus, cur in Christum credere ac fonte regenerationis noluit * mergi. Nam in ægritudine positus, de qua & præsentis vitæ lucem clausit, perpetuásque Auerni descendit ad vmbras, dum sopori deditus foret, deceptor hominum diabolus, qui etiam Dei Omnipotentis permissu in Angelum se transfigurat lucis, ei apparuit diademate aureo, circumfulgentibus gemmis, capite opertus, vestéque auro textili toto amictus corpore, diúque attonitus præfatus Princeps diligenter in eum intendebat, stupens ac tremebundus admirans, cuius speciei & virtutis esset qui sibi apparebat nuntius. Isque multimoda artis nocendi sæuissimus draco inquit ad eum. Dic, quæso, fortissime virorum, quis te ita seduxit, vt à cultura deorum & à religione prædecessorum tuorum velis recedere? Noli ita, obsecro, agere, sed in his, quas hactenus tenuisti, culturis deorum permane, ibísque ad domos aureas æternaliter permansuras, quas tibi in proximo sum daturus, vt meorum verborum dictis astruam fidem. Quapropter cras accersiens Vulfrannum Doctorem Christianorum, inquire ab eo, vbinam sit illa mansio æterna claritatis, quam ille pollicetur, si Christianum susceperis dogma, in cælestibus habiturum. Quam cùm demonstrare nequiuerit, vtriusque partis mittantur Legati, eróque Dux itineris, & demonstrabo illis mansionem eximiæ pulchritudinis & fulgoris immensi, quam tibi post modicum sum daturus. Qui euigilans Sancto Pontifici Vulfranno cuncta per ordinem pandit. At ille congemiscens eius damnationi, ait. Hæc illusio diaboli est, qui vult omnes perire & neminem saluari, quapropter salua temetipsum, vir nobilis, credendo in Christum, & festina ad fontem Baptismi, in quo est remissio omnium peccatorum, & nullo modo accommodes fidem verbis diaboli mendacibus, ipse est enim seductor, qui vniuersum seducit Orbem, qui propter suam superbiam de alto cæli culmine prostratus ruit in terram, & ex Angelo benigno dæmon teterrimus effectus est: cuius inuidiâ mors introiuit in Orbem terrarum, dum primum hominem concupiscentiam docuit atque ad inobedientiæ culpam traxit. Nam qui promittit aureas largiri mansiones sibi credentibus, tartareas potiùs deducit ad sedes fœtidúmque locum Cocyti. Vnde vt ab his pœnis eripi valeas & bonis frui æternis, festina in Christo baptizari, in quo est remissio omnium peccatorum, & per quem vitæ cælestis tribuitur ingressus. Hæc & huiusmodi plura prosequente Sancto Pontifice, respondit prædictus incredulus Princeps omnia se facturum quæ iubebat, si illa non demonstraretur mansio à suo deo, quam sibi largiturum spoponderat. Cúmque insuperabilem in cunctis Christi Sacerdos animum illius cerneret, ne à gentilibus alia fingerentur pro aliis, misit continuò cum quodam Frisone suum Diaconum. Qui cùm paullulùm ab oppido processissent, obuium sibi reperiunt in humana effigie quemdam itineris comitem, qui dixit eis. Properetis citò, nam ostensurus sum vobis mansionem eximiæ pulchritudinis, quæ præparata est à Deo suo Principi Radbodo. Qui ducem ac comitem itineris prosequentes, loca diu peragrant incognita, donec viam ingredientes latissimam, diuersorum generibus marmorum eam cernunt polito opere decoratam, vidéntque à longè domum auream, ac perueniunt vsque ad plateam, quæ ante præfatam domum sita erat, & ipsa auro gemmísque strata. Intrantes quoque in domum aurei splendoris & incredibilis pulchritudinis aspiciunt thronum miræ magnitudinis. Tum ductor itineris. Hæc est, inquit, domus & ista pulcherrima sedes, quam post eius mortem Principi Radbodo Deus suus largiturum se spopondit. Et Diaconus stupefactus in his quæ viderat, dixit. Si à Deo cunctipotente facta sunt ista, perpetuò maneant; si autem à diabolo, citò dispereant. Et cùm vallaret se continuò Sanctæ Crucis munimine, dux itineris, qui videbatur homo, euanes-*

* Henschen. *dictu.*

* Henschen. *noluerit.*

AN.CH. 704. CHILDEBERTI III. R. 10. *cendo transiit in diabolum, & domus aurea versa est in lutum, remanseruntque hi duo simul, Friso videlicet & Diaconus, in medio locorum palustrium, quæ plena erant longissimis rauseis virgultis, triduóque immensi laboris iter conficientes reuertuntur ad oppidum, inuenientes præfatum Ducem Radbodum sine Baptismatis Sacramento mortuum, narrántque beato Antistiti quantam à diabolo pertulissent illusionem. Friso autem credidit in Christum & baptizatus est. Vocabatur autem Ingomarus. Qui & ipse ad Fontanellense Cœnobium beatum Vulfrannum secutus est. Induciásque sibi renunciandi, quas putauerat se adipisci, prædictus Dux minimè valuit impetrare, quia non erat ex ouibus Christi, neque ad vitam præordinatus æternam. Percrebuítque hoc stupendum & anteà inauditum miraculum apud incolas gentis Frisonum, atque ex hoc facto plurima ex eis multitudo conuersa est ad Dominum. Mortuus est autem infeliciter præfatus Dux Radbodus anno Domini Dei nostri Iesu Christi, in quem ipse credere contempsit, septingentesimo nono-decimo, qui erat annus septimus inclyti Principis Caroli.* In editione Henscheniana Friso, qui Diaconum Vulfranni Episcopi comitatus est, non Ingomarus tantùm vocatur, sed *Ingomarus siue Chuningus*, & anno Christi septingentesimo decimo-nono *annus sextus inclyti Principis Caroli* illigatur.

XXVI. Prædictam narrationem commentitiam arbitramur. Vt ita sentiamus, multæ res nos impellunt.

XXVII. Primò, Historiam illam Auctor non recitat vt certam, & indubitatam, sed vt incerto rumore sparsam in vulgus de qua iure dubitare possis, vtitur enim his vocibus *(vt ferunt)* quas vsurpare solent ipsimet fabularum conditores, omittúntque posteri postquàm mendacio fides lapsu temporis accessit. Exemplo sit res ipsa, de qua nunc agimus, illam enim duodecimo sęculo Sigebertus in suo Chronico [a] expunctis vocibus *(vt ferunt)* verissimam sic asseruit. *Ratholdus Dux Frisonum prædicatione Vulfranni Episcopi ad hoc adductus, vt baptizari deberet, cùm vnum pedem in lauacro intrauisset, alterum pedem retrahens, interrogauit, vbinam plures suorum maiorum essent, in inferno, an in paradiso, & audiens plures esse in inferno, intinctum pedem extrahens, satius est, inquit, vt plures quàm pauciores sequar. Et ita ludificatus à dæmone promittente, quòd ei tertiâ die abhinc incomparabilia ei bona daret, ipsa tertiâ die subitâ & æternâ morte periit.*

[a] Ad an. 718.

XXVIII. Secundò, prædictæ narrationis stylus in quibusdam locis poëticus à reliquis Actis Sancti Vulfranni non parum videtur differre.

XXIX. Tertiò, Ionas interpolatus meminit Willebrordi, quocum Vulfrannus in Frisia numquam versatus est. Henschenius in obseruationibus [b] ad Historiam [c] Suibertinam miratur Vulfrannum in ea non commemorari, *qui eodem quo SS. Suibertus ac Willebrordus tempore Frisones & ipse Christi fide imbuit, eóque illorum Regem Radbodum adduxit, vt Baptismo ablui se velle profiteretur, qui tamen mox ludificatus à dæmone, cùm pedem vnum in lauacro intinxisset, eum retraxit, & tertiâ pòst die subitâ & æternâ morte periit.* Id verò non miramur, quia Vulfrannus è Frisia priùs ad septa Fontanellensis Monasterij rediit, quàm Villebrordus & Suibertus in eandem Frisiam profecti essent. At in Actis Sancti Vulfranni miramur Sanctos Willebrordum & Vulfrannum in Frisia simul versatos dici, cùm in Sancti Willebrordi vita, cuius Auctor Alcuinus, nec Sancti Vulfranni nomen occurrat, nec Radbodus alterum pedem è lauacro extraxisse perhibeatur, ne Baptismum susciperet, quo priùs ablui se velle professus esset. Rem adeò miram silentio præterire non debuit Alcuinus, maximè cùm duas Sancti Willebrordi cum Radbodo congressiones in eadem vita descripserit. Primam sic. *Regem Frisonum Radbodum cum gente sua paganum non timuit adire, & quocumque perrexerat, verbum Dei cum omni fiducia loquebatur. Sed præfatus Frisonum Rex, licèt virum Dei humilitatis gratiâ benignè susciperet, nullis tamen vitæ fomentis saxeum eius cor emolliri potuit. Cùm ergo apud eum vir Dei fructificare se non posse sentiret, ad ferocissimos Danorum populos iter euangelizandi conuertit.* Alteram sic. *Dum pius*

[b] Num. 65.
[c] d. 1. Mart.

pius verbi Dei prædicator iter agebat, id est, dum è Dania in Franciam reuertebatur, *peruenit in confinio Frisonum & Danorum ad quandam Insulam, quæ à quodam deo suo Fosite ab accolis terra Fositeslan dicebatur, quia in ea eiusdem dei fana fuere constructa. Qui locus à paganis in tanta veneratione habebatur, vt nihil in ea vel animalium ibi pascentium, vel aliarum quarumlibet rerum, quisquam gentilium tangere auderet, nec etiam à fonte, qui ibi ebulliebat, aquam haurire, nisi tacens, præsumeret. Quò cùm vir Dei tempestate iactatus est, mansit ibidem aliquot dies, quousque sepositis tempestatibus opportunum nauigandi tempus adueniret. Sed paruipendens stultam loci illius religionem vel ferocissimum Regis animum, qui violatores sacrorum illius atrocissimâ morte damnare solebat, tres homines in eo fonte cum inuocatione Sanctæ Trinitatis baptizauit, sed & animalia in ea terra pascentia, in cibaria suis mactare præcepit. Quod pagani intuentes arbitrabantur eos vel in furorem verti, vel etiam veloci morte perire. Quos cùm nihil mali cernebant pati, furore perciti, Regi suo Radbodo, quid viderant factum, retulerant. Qui nimio furore succensus in Sacerdotem Dei viui, suorum iniurias deorum vlcisci cogitabat, & per dies semper tribus vicibus suo more mittebat sortes, & nunquam damnatorum sors, Deo vero defendente suos, super seruum Dei, vel aliquem ex suis, cadere potuit, nec nisi vnus tantùm ex sociis sorte monstratus, & Martyrio coronatus est. Vocabatur verò vir Sanctus ad Regem, & multùm ab eo est increpatus, quare sua sacra violasset, & iniuriam deo suo fecisset. Cui præco veritatis constanti animo respondit. Non est Deus, quem colis, sed diabolus, qui te pessimo errore deceptum habet, ô Rex, vt animam tuam æternis tradat flammis. Non est enim Deus nisi vnus, qui creauit cælum & terram & omnia quæ in eis sunt; quem qui verâ fide colit, vitam habebit sempiternam, cuius ego seruus hodie tibi testificor, vt ab antiqui erroris vanitate, quam coluerunt patres tui, tandem aliquando resipiscas, & credens in vnum Deum Omnipotentem Dominum nostrum Iesum Christum, & vitæ fonte baptizatus, abluas omnia peccata tua, & proiectâ omni iniquitate & iniustitiâ, deinceps nouus homo viuas in omni sobrietate, iustitia & sanctitate. Hoc faciens, cum Deo & Sanctis eius gloriam possidebis sempiternam. Si verò me contemnis, viam salutis tibi ostendentem, scito certissimè, quòd æterna supplicia & infernales flammas tu cum diabolo, cui obtemperas, sustinebis. Ad hæc Rex miratus respondit. Video te minas nostras non metuisse, & verba tua esse sicut & opera. Etsi autem nollet veritatis prædicatori credere, tamen ad Pipinum Ducem Francorum eum cum honore remisit.* De Historia, in quam inquirimus, nullum ibi verbum, commentitiam igitur arbitrare, illámque ex Actis Sancti Vulfranni abrade.

AN. CH. 704. CHILDEBERTI III. R. 10.

Quartò, Friso, qui Radbodi Regis iussu Diaconum Vulfranni Episcopi comitatur, & diaboli præstigiis ad signum Sanctæ Crucis euanescentibus fit Christianus, eundémque Pontificem è Frisia redeuntem ad Fontanellense Monasterium sequitur, in editione Suriana vocatur *Ingomarus*, in Henscheniana *Ingomarus siue Chuningus*. At Ingomarus multò citiùs in Franciam venit, cùm Fontanellensis Monasterij cura penes Hildebertum Abbatem esset. Qua de re sic Acta Sancti Vulfranni genuina. *Alios quoque duos adolescentes ex ipsa Frisonum gente, qui similiter ritu profano dæmonibus erant immolandi, quorum vnus vocabatur Turinus, altérque Ingomarus, deprecante claro Pontifice Vulfranno prædictus Dux* Radbodus *vitæ donauit, & eidem gratuito munere contradidit. Qui diuinis mysteriis imbuti atque in fide confirmati, in Sanctæque Trinitatis nomine baptizati & à dæmonicæ seruitutis iugo erepti, libertate perenni donati sunt. Sicque à prædicto Pontifice Fontanellam perducti, Hildeberto Abbati educandi traditi sunt.* Hildebertus siue Hilbertus Abbas Monasterium Fontanellense septemdecim annis rexit, Ansberto ad Infulas Rotomagenses euecto in administrationem Fontanellæ successit anno Christi sexcentesimo octogesimo-tertio, vitámque ad annum vsque Christi septingentesimum prorogauit, quo successit ei Bainus anteà Monachus Fontanellensis ex Episcopo Taruannensi factus. Eodem Hildeberto Abbate Vulfrannus XXX.

AN. CH. 704. CHILDEBERTI III. R. 10.

in Frisiam perrexit Ansberto Rotomagensi Præsule priùs consulto, rediitque post quinquennium superstitibus iisdem, Ansberto, & Hildeberto, cui Turinum & Ingomarum ad fidem Christianam conuersos obtulit. Quæ de Turino & Ingomaro ex Actis Sancti Vulfranni descripsimus, in Codice Antuerpiensi reperiuntur, omissa tamen sunt ab Henschenio, qui satis esse duxit, si notulam hanc inter obseruationes ad illa Acta ederet. *Hic præmittebatur liberatio duorum adolescentum, quos Dux Pontifici donauit, qui postmodum in ditione Cœnobij Fontanellensis ad vitæ suæ metas permanserunt.* Id autem egit de industria, ne Ionas pugnantia scripsisse videretur. Ingomarus enim, si Vulfrannum è Frisia redeuntem secutus ad Hildebertum Abbatem venit, certè ad Radbodi vsque obitum non mansit in Frisia.

XXXI. Quintò, in editione Suriana cum anno Christi septingentesimo decimonono, quo Radbodus obiit, comparatur annus septimus Caroli Maioris-domûs, sextus autem in Henscheniana. Putauit Henschenius rectam se Chronologiam assecuturum, si sextum Caroli annum loco septimi reponeret, quia Pippinus Caroli pater anno Christi septingentesimo decimo-quarto vitam cum morte commutauit, & in eorum opinione, qui annos incompletos pro completis numerant, annus ille Christi septingentesimus decimus-quartus, qui Pippini Maioris-domus postremus fuit, primus quoque Caroli censetur, annúsque sextus eiusdem Caroli cum anno Christi septingentesimo decimo-nono componitur. At in vulgatis Actis Sancti Vulfranni retinendum existimamus annum septimum Caroli, nec annos incompletos pro completis habendos esse, quia Interpolator Odorannum, Clarium, aliosque secutus videtur, qui Pippinum Maiorem-domûs anno Christi septingentesimo duodecimo mortuum affirmant. Atque vel ex hac obseruatione colligimus inuentorem fabulæ, de qua inquisiuimus, procul à Ionæ temporibus abfuisse, Ionas enim Auctórue suppar annos Caroli Maioris-domûs ab anno Christi septingentesimo duodecimo numquam supputauit.

XXXII. Telis, quæ contra Chronologiam nostram ex interpolata S. Vulfranni vita contorquent aduersarij, sic retusis, rerum à S. Vulfranno gestarum, per tempora quibus contigerunt, seriem breuiter sic distingue. Natus est Vulfrannus in pago Vastinensi, in villa cui nomen Mauriliacus, regnante Dagoberto Magno; per pueritiæ & adolescentiæ tempus ad virilem vsque ætatem studiis literarum, etiam sacrarum, imbutus est; militauit in aula Clotarij Tertij, Childerici Secundi & Theodorici Tertij; prædictam possessionem suam, quæ Mauriliacus vocatur, Monasterio Fontanellensi per testamenti seriem anno quinto Theodorici Regis, id est, anno Christi sexcentesimo septuagesimo-octauo contradidit; paulò pòst in Episcopatum Senonensem Landeberto successit; abdicauit Pontificatum anno Christi circiter sexcentesimo octogesimo-secundo; Monachum in Fontanellensi Monasterio induit Ansberto illius loci adhuc Abbate; cum aliquot sodalibus anno Christi sexcentesimo octogesimo-quarto profectus est in Frisiam consulto priùs eodem Ansberto Rotomagensium tunc Episcopo; Frisiis Euangelium per annos quinque infatigabiliter prædicauit; anno Christi sexcentesimo vndenonagesimo pulsus est è Frisia; in Franciam reuersus, apud Fontanellam, vbi Hildebertus Abbas præerat, Basilicam in honorem S. Stephani Protomartyris erexit, ibíque reliquam vitam duxit; obiit decimo-tertio Kalendas Aprilis, anno Christi sexcentesimo nonagesimo-tertio; sepultus fuit in Ecclesia Sancti Pauli; indéque à Baino Abbate, cui Ionas eius vitam posteà inscripsit, in Basilicam Principis Apostolorum cum Sanctis Ansberto & Wandregisilo translatus est anno Christi septingentesimo quarto, siue anno post obitum vndecimo, pridie Kalendas Aprilis, feriâ secundâ. Tunc superstes in viuis erat eius in Episcopatu Senonensi successor Gericus, eiusdemque Gerici nepos Ebbo, qui Monachum ante aliquot annos in Monasterio Sancti Petri Viui induerat, mortuo illius loci Abbate iam constitutus

GERICVS EP. SENON.

EBBO ABB. S. PETRI VIVI.

erat Abbas, futurus quoque Gerici successor in Episcopatu, vt dicemus infrà. AN. CH. 704. CHILDEBERTI III. R. 10.

Rem autem non ingratam nos facturos arbitramur, si vitam ipsam Sancti Vulfranni, quam Ionas Fontanellensis Monachus scripsit & Baino illius loci tunc Abbati dedicauit, amputatis interpolationibus sublatísque mendis, quibus apud Surium & Henschenium hactenus deprauata reperitur, ad prædictorum gestorum seriem reuocemus, legendámque ad latus vulgatarum editionum exhibeamus. XXXIII.

XXXIV. VITA S. VVLFRANNI.

VITA S. Vulfranni Auctore Iona Editionis Surianæ.

PROLOGVS.

Reuerentissimo atque Sanctissimo Præsuli, &c. vsque ad *euacuari*, vt suprà ad an. 682. n. 27.

VITA.

BEATVS *igitur Vulfrannus Senonum Pontifex exordium Natiuitatis in territorio Vastinensi habuit, patrimonio nuncupato Mauriliaco. Fuit enim carnis origine nobilis, sed culmine mentis nobilior.*

Genitor quoque eius, Vulbertus nomine, in aula Regis Dagoberti & filij eius Clodouei militari operi auum impendit. Prædictus verò Dei famulus in puerili ætate constitutus, ab ipso magistris Catholicis traditus est sacrarum literarum studiis imbuendus. Qui per omne pueritiæ vel adolescentiæ tempus exercens vsque ad virilem ætatem ab hac intentione animum non reflexit. Exin crescentibus meritis piæ intentionis, Clericatûs habitum sumens, parentum hortatu ac suffragij adminiculo fultus, in aula Regum Iunioris Lotharij & Theodorici, Ecclesiastici

VITA S. Vulfranni Auctore Iona Editionis Henschenianæ.

VITA.

BEATVS *igitur Vulfrannus Senonum Pontifex exordium Natiuitatis territorio Vastinensi habuit, patrimonio nuncupato Mauriliaco. Fuit carnis origine nobilis, sed culmine mentis nobilior.*

Genitor quoque eius, Vulbertus nomine, in aula Regis Dagoberti & filij eius Lodouei militari operi eum impendit. Prædictus verò Dei famulus in puerili ætate constitutus, ab ipso magistris Catholicis traditus est sacrarum literarum studiis imbuendus, quæ per omne pueritiæ vel adolescentiæ tempus exercens, vsque ad virilem ætatem ab hac intentione animum non deflexit, & increscentibus meritis piæ intentionis in aula Regum Iunioris Lotharij & Theoderici militauit. Sed inter hæc diuinis attentissimè studuit inseruire edictis, terrena videlicet quæque transi-

VITA S. Vulfranni purgata mendis & interpolationibus.

PROLOGVS.

Reuerentissimo atque Sanctissimo Præsuli, &c. vsque ad *euacuari*, vt suprà ad an. 682. n. 27.

VITA.

BEATVS *igitur Vulfrannus Senonum Pontifex exordium Natiuitatis in territorio Vastinensi habuit, patrimonio nuncupato Mauriliaco. Fuit carnis origine nobilis, sed culmine mentis nobilior.*

Genitor quoque eius, Vulbertus nomine, in aula Regis Dagoberti & filij eius Clodouei militari operi auum impendit. Prædictus verò Dei famulus in puerili ætate constitutus, ab ipso magistris Catholicis traditus est sacrarum literarum studiis imbuendus, quæ per omne pueritiæ vel adolescentiæ tempus exercens, vsque ad virilem ætatem ab hac intentione animum non deflexit. Exin crescentibus meritis piæ intentionis, Clericatûs habitum sumens, parentum hortatu ac suffragij adminiculo fultus, in aula Regum Iunioris Lotharij, Childerici & Theo-

AN. CH. 704. CHILDEBERTI III. R. 10.

siastici ordinis cura delegatus, diuinis studebat attentissimè inseruire edictis, terrena videlicet transiliens, atque ad cælestia semper amanda, petenda & quærenda peruolans.

Sub horum tempore Regum, electione populi Senonicæ vrbis, consensúque ac fauore omnium, Pontifex eligitur & benedicitur. Successit autem in ordine Episcopatûs venerabili Lamberto Pontifici. Qui susceptum Episcopatûs gradum, ad imitationem priorum Sanctorum, virtutum ornabat operibus. Commissam namque sibi plebem & orationibus protegebat assiduis, & admonitione piâ ad cælestia anhelanda prouocabat. Et quod maximè Doctores iuuare solet, ea, quæ agenda dicebat, ipse priùs agendo præmonstrabat. Erat enim diuinæ lectionis igne succensus, patientiæ virtute modestus, orationum deuotioni solertissimè intentus, affabilis omnibus, qui ad se consolationis gratiâ veniebant. Erat abstinentiæ castigatione insignis & gratiâ compunctionis semper ad cælestia suspensus.

Aliquot autem annis in Præsulatu administratis, superno oraculo in visu admonitus, vt genti Frisonum verbum Domini anteà illis inauditum euangelizaret, inito opere Apostolico, proposuit illicò animo pluribus prodesse. Erat autem eo tempore in vrbe Rothomagensi, quæ & ipsa mater est ciuitatum, Præsul sanctissimæ religionis & Abbas Monasterij Fontanellæ, famulus Domini Ansbertus, & ipse scientiâ literarum

transiliens, atque cælestia semper amando & quærendo appetens.

Nec multò pòst igitur electione Cleri ac populi Senonicæ vrbis, consensúque Regis ac fauore Principum, Pontifex decernitur ac benedicitur, qui susceptum Episcopatûs gradum, ad imitationem priorum Sanctorum, operibus ornabat virtutum. Commissam namque sibi plebem & assiduis orationibus protegebat, & admonitione piâ ad cælestia anhelabat prouocare; quódque maximè Doctores iuuare solet, quæ agenda docebat, priùs ipse agendo præmonstrabat. Erat enim diuinæ dilectionis igne succensus, patientiæ virtute modestus, orationum deuotioni intentus, omnibus affabilis, abstinentiâ insignis, compunctionis gratiâ sublimis.

*Aliquot autem annis in Præsulatu administratis, superno est oraculo admonitus, vt genti Fresionum verbum Domini euangelizaret: qui mox inito Apostolico opere proposuit animo pluribus prodesse, vnde ad Monasterium Fontinellæ accessit, cui præerat Abbas . . . . . . * atque inde cooperatores verbi strenuos, & ad prædicandum idoneos assumpsit. Sicque in portu eiusdem Monasterij, nauem ascendens nauigauit*

* Hilbertus in notis Henschenij.

Theodorici, Ecclesiastici ordinis cura delegatus, diuinis studebat attentissimè inseruire edictis, terrena videlicet transiliens, atque ad cælestia semper amanda, petenda & quærenda peruolans.

Sub tempore Theodorici Regis, electione populi Senonicæ vrbis, consensúque ac fauore omnium, Pontifex eligitur & benedicitur. Successit autem in ordine Episcopatûs venerabili Lamberto Pontifici. Qui susceptum Episcopatûs gradum, ad imitationem priorum Sanctorum, virtutum ornabat operibus. Commissam namque sibi plebem & orationibus protegebat assiduis, & admonitione piâ ad cælestia anhelanda prouocabat. Et quod maximè Doctores iuuare solet, ea, quæ agenda dicebat, ipse priùs agendo præmonstrabat. Erat enim diuinæ lectionis igne succensus, patientiæ virtute modestus, orationum deuotioni solertissimè intentus, affabilis omnibus, qui ad se consolationis gratiâ veniebant. Erat abstinentiæ castigatione insignis & gratiâ compunctionis semper ad cælestia suspensus.

Aliquot autem annis in Præsulatu administratis, ordinato sibi successore in Episcopatu Senonicæ vrbis Gerico venerando Pontifice, secessit ad præfatum Fontanellæ Cœnobium. Erat eo tempore Abbas Monasterij Fontanellæ famulus Domini Ansbertus, Monachicum & nomen seruans & habitum in prædicto Monasterio multorum Pater extans Monachorum. Posteà superno oraculo in visu admonitus, vt genti Frisonum

AN. CH. 704. CHILDEBERTI III. R. 10.

literarum imbutus, sed & Ecclesiasticis simul & Monasterialibus disciplinis summè instructus, Monachicum & nomen seruans & habitum in prædicto Monasterio multorum pater extans Monachorum. Hunc Pontificem adiens beatus Vulfrannus suam ei patefecit voluntatem, vt prædicto populo in tenebris ignorantiæ sedenti, verbum vitæ immortalis annuntiaret. Nam & anteà possessionem suam, quæ vocatur Mauriliacus, quæ sita est in territorio Vastinensi, per testamenti seriem prædicto sacro loco & ipsi Sancto Patri contradidit, quæ facta erat anno 15. Regis Theodorici. Necdum enim idem vir Dei Pontificatûs conscenderat gradum. Intererat in hoc conuentu, & confirmauerat cum aliis illustribus viris hoc scriptum Sanctus Erembertus, Episcopus vrbis Tolosæ & Monachus eiusdem Cœnobij Fontanellensis, cuius nunc ossa sacra in eodem Monasterio virtutum gloriâ pollent. Nepos quoque prædicti Sancti Vulfranni Pontificis, nomine Mogislus, aliam lagitionem edidit de patrimonio Maniaco siue Villari, quod est situm in pago Meldunensi. Qui in prædicto Manasterio Monachus effectus, & regularibus subditus disciplinis, spretis terrenis, cælestia sperare didicit. Sed his omissis, nunc intimandum, qualiter dictus Sanctus Præsul ex præfata Frisonum gente plurimam prædicando conuerterit partem ad Christum. Siquidem ad præfatum Fontanellæ Monasterium perueniens, de eodem

uit Fresiam, & genti illi ac Duci eius Rathbodo verbum Dei annuntiauit, dicens Deos non esse, qui hominum manibus facti essent; Deum potiùs intelligendum maiestate incomprehensibilem, æternum, omnipotentem, & alia igitur prosequens libenter audiebatur, multíque credentes sacro fonte abluebantur, inter quos præfati Ducis filius credens baptizatus est, adhúcque in albis positus, à carne solutus, mundus transiuit è mundo.

sonum verbum Domini euangelizaret: qui mox inito opere Apostolico proposuit animo pluribus prodesse. Erat autem eo tempore in vrbe Rothomagensi, quæ & ipsa mater est ciuitatum, Præsul sanctissimæ religionis, anteà Abbas Monasterij Fontanellæ, famulus Domini Ansbertus, & ipse scientiâ literarum imbutus, sed & Ecclesiasticis simul & Monasterialibus disciplinis summè instructus. Hunc Pontificem adiens beatus Vulfrannus suam ei patefecit voluntatem, vt prædicto populo in tenebris ignorantiæ sedenti verbum vitæ immortalis annunciaret. Nam & antea possessionem suam, quæ vocatur Mauriliacus, quæ sita est in territorio Vastinensi, per testamenti seriem prædicto sacro loco & ipsi Sancto Patri contradiderat, quæ facta erat anno 5. Regis Theodorici. Necdum enim idem vir Dei Pontificatûs conscenderat gradum. Nepos quoque prædicti Sancti Vulfranni Pontificis, nomine Mogislus, aliam largitionem edidit de patrimonio Maniaco siue Villari, quod est situm in pago Meldunensi. Qui in prædicto Manasterio Monachus effectus, & regularibus subditus disciplinis, spretis terrenis, cælestia sperare didicit. Sed his omissis, nunc intimandum, qualiter dictus Sanctus Præsul ex præfata Frisonum gente plurimam prædicando conuerterit partem ad Christum. Siquidem ad præfatum Fontanellæ Monasterium reuersus, de eodem loco cooperatores verbi strenuos & ad prædicandum idoneos,

AN. CH. 704. CHILDEBERTI III. R. 10.

eodem loco cooperatores verbi strenuos & ad prædicandum idoneos, vtpote actione simul & eruditione præclaros assumens, præparatis omnibus, quæ nauigantibus necessaria esse videbantur, in portu eiusdem Monasterij nauim ascendit, & per fluuium magnum Sequanæ mare introiens Gallicum, nauigauit in Frisiam, & genti illius ac Duci eius Radbodo verbum Dei annunciabat, dicens Deos non esse, qui manibus hominum facti essent; Dei materiam, lignum vel lapidem esse non posse; quorum recisuræ vel igne absumerentur, vel in vasa qualibet, humano vsui necessaria, formarentur, & pedibus conculcata in terram verterentur; Deum potiùs intelligendum, Maiestate incomprehensibilem, humanis oculis inuisibilem, omnipotentem, æternum, qui cælum, & terram, maria, & humanum genus creasset, regeret, & iudicaturus esset Orbem in æquitate, cuius sedes æterna, non in vili & caduco metallo, sed in cælis esset credenda. Hæc & his similia prosequente inclyto Christi Sacerdote vnà cum comitibus, libenter audiebatur, multíque quotidie nobilium & infirmorum, abrenuntiatâ sorde idololatriæ, fidei fonte abluebantur. Nec prohibuit prædictus Dux verbum, vt si qui vellent audire, prædicaretur, inter quos & filius prædicti Radbodi Ducis credens, baptizatus est, imposito sibi nomine sui genitoris à præfato Pontifice, & ab eo de sacro fonte susceptus, adhúcque in albis

bis

neos, vtpote actione simul & eruditione præclaros assumens, præparatis omnibus, quæ nauigantibus necessaria esse videbantur, in portu eiusdem Monasterij nauim ascendit, & per fluuium magnum Sequanæ mare introiens Gallicum, nauigauit in Frisiam, & genti illius ac Duci eius Radbodo verbum Dei annunciabat, dicens Deos non esse, qui manibus hominum facti essent; Dei materiam, lignum vel lapidem esse non posse; quorum recisuræ vel igne absumerentur, vel in vasa qualibet, humano vsui necessaria, formarentur, & pedibus conculcata in terram verterentur; Deum potiùs intelligendum, Maiestate incomprehensibilem, humanis oculis inuisibilem, omnipotentem, æternum, qui cælum, & terram, maria, & humanum genus creasset, regeret, & iudicaturus esset Orbem in æquitate, cuius sedes æterna, non in vili & caduco metallo, sed in cælis esset credenda. Hæc & his similia prosequente inclyto Christi Sacerdote vnà cum comitibus, libenter audiebatur, multíque quotidie nobilium & infimorum, abrenuntiatâ sorde idololatriæ, fidei fonte abluebantur. Nec prohibuit prædictus Dux verbum, vt si qui vellent audire, prædicaretur, inter quos & filius prædicti Radbodi Ducis credens, baptizatus est, imposito sibi nomine sui genitoris à præfato Pontifice, & ab eo de sacro fonte susceptus, adhúcque in albis positus, carne solutus, mundus, vt creditur, transiuit è mundo.

Nec

AN.CH. 704. CHILDEBERTI III. R. 10.

bis positus, carne solutus, mundus, vt creditur, transiuit è mundo.

Nec silentio est prætereundum, quod diuina pietas per eundem Sanctum Pontificem operari dignata est. Plurima enim virtutum miracula in itinere, dum ad eam iret, & in eadem gente per eundem fiebant. Ex quibus vnum memoriæ tradere & posteris intimare, commodum duximus. Denique fratres, qui eum familiariter nouerunt, & coram quibus patratum est, dicere solent, & maximè vir reuerentissimus Wando tunc temporis Diaconus & cooperator in verbo Dei eiusdem Præsulis, posteà autem Presbyter, & succedenti tempore eiusdem Monasterij Fontanellensis Abbas, in quo educatus fuerat. Dum enim nauigaremus, inquit, in Frisiam, positis nobis in medio mari quod adiacet regioni Morinorum, affuit hora, in qua sacrificium Deo victimæ salutaris immolandum erat. Tunc positis ancharis, nauis immobilis manebat. Et celebrante eodem Sancto Pontifice Missarum solemnia ventum est ad locum, vbi minister patenam Præsuli porrigere debuit, extensâque manu expectabat horam, quâ susciperet eam. Sed dum minister eam abluere vellet, in mare cecidit, prostratúsque pedibus Sancti Pontificis humiliter veniam precabatur, dicens quia dum eam abluere voluisset, suis manibus in maris elapsa profunda, ima petisset. Móxque idem vir flectens genua sua ad Patrem Domini nostri Iesu Christi precabatur eius clementiam

Nec silentio est prætereundum, quod in ipso itinere diuinitus pietas Domini per eundem Sanctum Pontificem dignata est operari. Nam dum nauigarent Fresiam per mare, quod adiacens est regioni Morinorum, hora adfuit, in qua sacrificium Deo victimæ salutaris immolandum erat. Tunc iactû anchoris nauis stabat immobilis. Intereà celebrante Sancto Pontifice Missarum solemnia, ventum est ad locum, vbi minister patenam Præsuli porrigere debebat, sed dum eam præfatus minister abluere vellet, in mare ceciderat, qui mox pedibus Sancti Præsulis prostratus, quæ sibi contigerant, retulit, veniámque precabatur. Tunc vir Dei flectens genua sua ad Patrem Domini nostri Iesu Christi, orationem humiliter fudit, quâ finitâ Diacono imperat, vt in eum, in quo patena ceciderat, locum immitteret manum. Quo facto, statim ab imo maris eadem patena diuinitus rediit, eiusdémque ministri manui inhæsit. Quod videntes nautæ Deum Omnipotentem collaudauerunt, qui per seruum suum tale dignatus est operari miraculum.

Nec silentio est prætereundum, quod diuina pietas per eundem Sanctum Pontificem operari dignata est. Plurima enim virtutum miracula in itinere, dum ad eam iret, & in eadem gente per eundem fiebant. Ex quibus vnum memoriæ tradere & posteris intimare, commodum duximus. Denique fratres, qui eum familiariter nouerunt, & coram quibus patratum est, dicere solent, & maximè vir reuerentissimus Wando tunc temporis Diaconus & cooperator in verbo Dei eiusdem Præsulis. Dum enim nauigaremus, inquit, in Frisiam, positis nobis in medio mari quod adiacet regioni Morinorum, affuit hora, in qua Sacrificium Deo victimæ salutaris immolandum erat. Tunc positis anchoris, nauis immobilis manebat. Et celebrante eodem Sancto Pontifice Missarum solemnia ventum est ad locum, vbi minister patenam Præsuli porrigere debuit, extensâque manu expectabat horam, quâ susciperet eam. Sed dum minister eam abluere vellet, in mare cecidit, prostratúsque pedibus Sancti Pontificis, humiliter veniam precabatur, dicens quia dum eam abluere voluisset, suis manibus in maris elapsa profunda, ima petisset. Móxque idem vir Dei flectens genua sua ad Patrem Domini nostri Iesu Christi precabatur eius clementiam, vt qui quondam coram patribus in mari rubro fecerat mirabilia, propitius suis adesset precibus.

AN. CH. 704. CHILDEBERTI III. R. 10.

mentiam, vt qui quondam coram patribus in mari rubro fecerat mirabilia, propitius suis adesset precibus. Finitâ verò oratione imperat Diacono, vt in eum, in quem patena ceciderat, locum mitteret manum. Quo facto, mox ab imo maris eadem patena diuinitus reuecta, eiusdem ministri manui inhæsit. Quod videntes nautæ ceterique nauis comites Dominum cunctipotentem totis visceribus præcordiis collaudauerunt, qui per seruum suum tale dignatus est operari miraculum. Sicque commixtionem Corporis & Sanguinis idem Sanctus Præsul faciens, nomenque Saluatoris glorificans sacrosancta Missarum solemnia compleuit. Nec impar hic beatus Pontifex in hoc facto fuit Sancto Eliseo Propheta & beato Patri Benedicto, per quos similia Christus fecerat miracula. Ad eorum enim preces ferrea de profundis aquarum remearunt instrumenta, & isto claro Pontifice orante lanx aurea diuinitus extemplò rediit ad superna. Diuulgatúmque est hoc miraculum & celebre factum apud incolas Galliarum & Germanorum, ad quos hoc factum peruenire potuit vsque in præsentem diem. Nam & ipsa patena in eodem Cœnobio Fontanellensi pro munere sacro seruata tenetur, quam idem venerandus Præsul cum calice suo ibidem largitus est, dum Monachicum sponderet votum. Altare quoque consecratum, in quatuor angulorum locis & in medio reliquias continens Sanctorum in modum clypei,

pei,

bus. Finitâ verò oratione imperat Diacono, vt in eum, in quem patena ceciderat, locum mitteret manum. Quo facto, mox ab imo maris eadem patena diuinitus reuecta, eiusdem ministri manui inhæsit. Quod videntes nautæ ceterique nauis comites Dominum cunctipotentem totis viscerum præcordiis collaudauerunt, qui per seruum suum tale dignatus est operari miraculum. Sicque commixtionem Corporis & Sanguinis idem Sanctus Præsul faciens, noménque Saluatoris glorificans sacrosancta Missarum solemnia compleuit. Nec impar hic beatus Pontifex in hoc facto fuit Sancto Eliseo Propheta & beato Patri Benedicto, per quos similia Christus fecerat miracula. Ad eorum enim preces ferrea de profundis aquarum remearunt instrumenta, & isto claro Pontifice orante lanx aurea diuinitus extemplò rediit ad superna. Diuulgatúmque est hoc miraculum & celebre factum apud incolas Galliarum & Germanorum, ad quos hoc factum peruenire potuit vsque in præsentem diem. Nam & ipsa patena in eodem Cœnobio Fontanellensi pro munere sacro seruata tenetur, quam idem venerandus Præsul cum calice suo ibidem largitus est. Altare quoque consecratum, in quatuor angulorum locis & in medio reliquias continens Sanctorum in modum clypei, quod secum, dum iter ageret, vehere solitus erat. Vascula quoque & instrumenta largitus est, & tabernacula Ecclesiastici ministerij plurima.

Prædi-

Aliud

pei, quod secum, dum iter ageret, vehere solitus erat. Vascula quoque & instrumenta largitus est, & tabernacula Ecclesiastici ministerij plurima.

Aliud quoque eiusdem Patris memorabile miraculum, sicut ab eis didicimus, coram quibus factum est, ob ædificationem posterorum narrare cur pigeat? Prædicante enim illo & docente prædictum populum Frisonum, contigit quadam die puerum quendam ex ipsa gente Frisonum ortum, diis immolandum duci ad laqueum. Orabat autem Sanctus Pontifex incredulum Ducem, vt huius pueri sibi vitam donaret, nec hominem ad imaginem Dei factum, sacrificium execrabile dæmonibus immolaret. Vocabatur autem idem puer Ouo. Respondebat autem Dux patrio sermone, decretum esse lege perenni olim à prædecessoribus suis omníque Frisonum gente, & quemcumque sors elegisset, in eorum solemniis diis offerendum sine mora. At verò Sanctus Præsul dum persisteret in precibus, & præfatus populi Princeps eius dignæ petitioni satisfacere vellet, animosi gentiles, zelo vani erroris deuicti, sicut scriptum est, zelus apprehendit populum ineruditum, vnanimes frustrabant eius precem, dicentes. Si tuus Christus de tormento mortis eum eripuerit, sit tuus eiúsque æuo perenni seruus. Ad hæc S. Pontifex non hominum, inquit, in hoc facto, sed Domini Christi fiat voluntas. Appenditur denique puer in patibulo, adspicientibus Christia-

Prædicante autem Sancto Pontifice in populo, contigit, die quadam puerum ex ipsa Fresionum natione ortum, diis immolandum duci ad laqueum. Orabat autem vir Sanctus incredulum Ducem, vt huius pueri vitam sibi donaret. Tunc animosi gentiles vnanimes frustrabantur eius precem, dicentes. Si tuus, inquiunt, Christus eum de tormento mortis eripuerit, sit eius tuúsque seruus æuo perenni. Appenditur deinde puer in patibulum per duarum ferè spatium horarum. Intereà Sanctus Pontifex genua flectens ad Dominum orationem fudit, quâ completâ surrexit. Mox igitur puer ille, ruptis diuinâ virtute vinculis, quibus appensus fuerat, ad terram ruit, cuius apprehensâ manu Sanctus dixit. In nomine Domini nostri Iesu Christi exurge sanus. Quo dicto incolumis surrexit, nullum illatæ sibi pœnæ & mortis sentiens dolorem. Atque hoc facto plurimi conuersi sunt ad Dominum, credentésque baptizabantur, quotquot præordinati erant ad vitam æternam.

Aliud quoque eiusdem Patris memorabile miraculum, sicut ab eis didicimus, coram quibus factum est, ob ædificationem posterorum narrare cur pigeat? Prædicante enim illo & docente prædictum populum Frisonum, contigit quadam die puerum quendam ex ipsa gente Frisonum ortum, diis immolandum duci ad laqueum. Orabat autem Sanctus Pontifex incredulum Ducem, vt huius pueri sibi vitam donaret, nec hominem ad imaginem Dei factum, sacrificium execrabile dæmonibus immolaret. Vocabatur autem idem puer Ouo. Respondebat autem Dux patrio sermone, decretum esse lege perenni olim à prædecessoribus suis omníque Frisonum gente, & quemcumque sors elegisset, in eorum solemniis diis offerendum sine mora. At verò Sanctus Præsul dum persisteret in precibus, & præfatus populi Princeps eius dignæ petitioni satisfacere vellet, animosi gentiles, zelo vani erroris deuicti, sicut scriptum est, zelus apprehendit populum ineruditum, vnanimes frustrabantur eius precem, dicentes. Si tuus Christus de tormento mortis eum eripuerit, sit tuus eiúsque æuo perenni seruus. Ad hæc S. Pontifex. Non hominum, inquit, in hoc facto, sed Domini Christi fiat voluntas. Appenditur denique puer in patibulo adspicientibus Christiano-

AN. CH. 704. CHILDEBERTI III. R. 10.

Christianorum simúlque gentilium turmis, per duarum ferè spatium horarum. Extemplóque Sacerdos Domini pro salute & vita non solùm illius, qui in tormento erat mortis constitutus, verùm etiam pro obcæcatione populi, qui satanæ vinculis irretitus erat, flectens genua, hanc ad Dominum fudit orationem. Deus inuisibilis, immortalis & æterne, exorabilis tuis esto supplicibus, & sicut quondam Danielem liberasti de lacu leonum, ita hunc puerum de faucibus eripe illius sæui leonis, qui circumiens quærit quem deuoret, vt de illius duplici saluatione populus hic incredulus, depositâ sorde idololatriæ, ad veritatis conuertatur agnitionem, & per cunctas generationes nomen tuum benedicatur in secula. Hac completâ oratione illicò disrupta sunt vincula, quibus fæminini pueri guttur illigatum fuerat, sícque illæsus in terram ruit. Videbatur autem illi, vt pòst ipse narrabat, quasi sopore graui teneretur oppressus, sanctíque Pontificis zonâ pectore circumligatus, subleuaretur omnis eius corporis status. Apprehensâque eius manu, Pontifex Sanctus ait. In nomine Domini Iesu Christi exurge concitè sanus. Quo dicto, illicò incolumis surrexit, nullum illatæ sibi pœnæ sentiens dolorem, atque ex hoc facto plurima Frisonum multitudo conuersa est ad Dominum, credebántque & baptizabantur, quotquot præordinati erant ad vitam æternam. Prædictus autem Ouo, lauacri salutaris vndâ perfusus, atque

rum simúlque gentilium turmis, per duarum ferè spatium horarum. Extemplóque Sacerdos Domini pro salute & vita non solùm illius, qui in tormento erat mortis constitutus, verùm etiam pro obcæcatione populi, qui satanæ vinculis irretitus erat, flectens genua, hanc ad Dominum fudit orationem. Deus inuisibilis, immortalis & æterne, exorabilis tuis esto supplicibus, & sicut quondam Danielem liberasti de lacu leonum, ita hunc puerum de faucibus eripe illius sæui leonis, qui circumiens quærit quem deuoret, vt de illius duplici saluatione populus hic incredulus, depositâ sorde idololatriæ, ad veritatis conuertatur agnitionem, & per cunctas generationes nomen tuum benedicatur in secula. Hac completâ oratione, illicò disrupta sunt vincula, quibus fæminini pueri guttur illigatum fuerat, sícque illæsus in terram ruit. Videbatur autem illi, vt pòst ipse narrabat, quasi sopore graui teneretur oppressus, sanctíque Pontificis zonâ pectore circumligatus, subleuaretur omnis eius corporis status. Apprehensâque eius manu, Pontifex Sanctus ait. In nomine Domini Iesu Christi exurge concitè sanus. Quo dicto, illicò incolumis surrexit, nullum illatæ sibi pœnæ sentiens dolorem, atque ex hoc facto plurima Frisonum multitudo conuersa est ad Dominum, credebántque & baptizabantur, quotquot præordinati erant ad vitam æternam. Prædictus autem Ouo, lauacri salutaris vndâ perfusus, atque

Alij *à*

AN. CH. 704. CHILDEBERTI III. R. 10.

atque à præfato Pontifice Fontanellam perductus, literísque sacris eruditus, posteà Diaconus consecratus, deinde sequenti tempore à venerando Pontifice Reginaldo vrbis Rothomagensis Presbyter ordinatur. Et quia erat in arte scriptoria eruditus, plurimos Codices in prædicto scripsit Monasterio, sed & testamenta & largitiones fidelium plurimas, quas ipsi loco felici munere conferebant. Ibíque magno confectus senio, sub Ostrulphi Abbatis tempore vitam Deo dignâ conuersatione terminauit, magistri & Domini sui Vulfranni Sacerdotis eximij imitando vestigia.

Alios quoque duos adolescentes ex ipsa Frisonum gente, qui similiter ritu profano dæmonibus erant immolandi, quorum vnus vocabatur Turinus altérque Ingomarus, deprecante claro Pontifice Vulfranno, præfatus Dux vita donauit, & eidem gratuito munere contradidit. Qui diuinis mysteriis imbuti atque in fide confirmati, in Sanctaque Trinitatis nomine baptizati, & à dæmoniaca seruitutis iugo erepti, libertate perenni donati sunt. Sícque à prædicto Pontifice Fontanellam perducti, Hildeberto Abbati educandi traditi sunt. Qui sacris literis & cælesti disciplinâ eruditi, sub regimine & dominio eiusdem Patris & successorum eius, per plurima militauerunt tempora, ibíque in ditione eiusdem Cœnobij vsque ad vitæ suæ metas permanserunt.

Illud quoque stupendum & anteà inauditum, & nisi Apostolo Petro rarissime

Alij quoque adolescentes ex prædicta Frisonum natione, similiter ritu profano

à præfato Pontifice Fontanellam perductus, literísque sacris eruditus, posteà Diaconus consecratus, deinde sequenti tempore à venerando Pontifice Reginaldo vrbis Rothomagensis Presbyter ordinatur. Et quia erat in arte scriptoria eruditus, plurimos Codices in prædicto scripsit Monasterio, sed & testamenta & largitiones fidelium plurimas, quas ipsi loco felici munere conferebant.

Alios quoque duos adolescentes ex ipsa Frisonum gente, qui similiter ritu profano dæmonibus erant immolandi, quorum vnus vocabatur Turinus, altérque Ingomarus, deprecante claro Pontifice Vulfranno, præfatus Dux vita donauit, & eidem gratuito munere contradidit. Qui diuinis mysteriis imbuti atque in fide confirmati, in sanctaque Trinitatis nomine baptizati, & à dæmoniaca seruitutis iugo erepti, libertate perenni donati sunt. Sícque à prædicto Pontifice Fontanellam perducti, Hildeberto Abbati educandi traditi sunt. Qui sacris literis & cælesti disciplinâ eruditi, sub regimine & Dominio eiusdem Patris, in ditione eiusdem Cœnobij permanserunt.

Illud quoque stupendum & anteà inauditum, & nisi Apostolo Petro rarissime

AN. CH. 704. CHILDEBERTI III. R. 10.

mè alicui Sanctorum concessum miraculum verax scribentis stylus pandat auribus fidelium. Mos pessimus, diabolicâ fraude inuentus, prædicto incredulorum Duci inerat, vt corpora hominum damnatorum, in suorum solemniis dæmonum & non deorum execrabiliter sæpissimè diuersis litaret modis, quosdam videlicet gladiatorum animaduersionibus interimens, alios patibulo appendens, aliorum vitam laqueis acerbissimis extorquens; prætereà & alios marinorum siue aquarum fluctibus instinctu diabolico submergebat. Erat in prædicta gente mulier quædam vidua, duos charissimos habens filios, qui ex sorte missa dæmonibus immolandi fuerant, & gurgite maris enecandi. Ducti namque sunt ad quendam locum, bithalassi more aquâ inclusum, vt dum rheuma maris eundem locum cooperiret, miserabiliter fluctibus absorberentur. Erat verò, vt fertur, vnus ætate septennis, alterque quinquennis. Cúmque rheuma maris tempore malaciæ prædictum impleret locum, is qui maior natu erat puerulus minorem fratrem vlnis nitebatur sustollere, dum iam ingurgitarentur. Aderat namque ad spectaculum infandum præfatus Dux incredulus cum innumera turba gentilium, sed nulla compassionis pietas vel miserantis affectus, eius saxeum pectus emollire quiuit. Sacer vero Vulfrannus Pontifex eos sibi vitaque donari rogabat, dicens non esse iustum de hominibus ad imaginem Dei

factis,

fano dæmonibus immolandi, missâ sorte, more patrio sunt deprehensi. Pro quibus supplicaturus inclytus Præsul Vulfrannus accessit, sed gentiles preces illius audire contemnentes, præfatos pueros proiecerunt in pelagus, vt illic inter fluctus illis necatis sacrificium execrabile perficerent dæmonibus. Quo peracto, aiunt Sancto. Vade nunc iam, & si inde liberare eos poteris, habeat eos Deus tuus in seruos iure perenni. Quibus auditis, vir sanctus nihil moratus est, sed mox factâ oratione diuinâque inuocatâ Maiestate, super vndas maris tanquam per aridam terram iter faciens, ad eos qui iam submergebantur, celeriter peruenit: quorum alterum læuâ comprehensum, alterum dexterâ subleuauit: sícque statim rediens, mirantibus vniuersis populis, secum viuos & sanos ad terram reduxit: quos deinde diuinis imbutos mysteriis in nomine Sanctæ Trinitatis baptizauit, sícque iugo seruitutis dæmonicæ ereptos, libertate perenni condonauit.

Præfatus

mè alicui Sanctorum concessum miraculum, verax scribentis stylus pandat auribus fidelium. Mos pessimus, diabolicâ fraude inuentus, prædicto incredulorum Duci inerat, vt corpora hominum damnatorum, in suorum solemniis dæmonum & non deorum execrabiliter sæpissimè diuersis litaret modis, quosdam videlicet gladiatorum animaduersionibus interimens, alios patibulo appendens, aliorum vitam laqueis acerbissimis extorquens; prætereà & alios marinorum siue aquarum fluctibus instinctu diabolico submergebat. Erat in prædicta gente mulier quædam vidua, duos charissimos habens filios, qui ex sorte missa dæmonibus immolandi fuerant, & gurgite maris enecandi. Ducti namque sunt ad quendam locum, bithalassi more aquâ inclusum, vt dum rheuma maris eundem locum cooperiret, miserabiliter fluctibus absorberentur. Erant verò, vt fertur, vnus ætate septennis, alterque quinquennis. Cúmque rheuma maris tempore malaciæ prædictum impleret locum, is qui maior natu erat puerulus minorem fratrem vlnis nitebatur sustollere, dum iam ingurgitarentur. Aderat namque ad spectaculum infandum præfatus Dux incredulus cum innumera turba gentilium, sed nulla compassionis pietas vel miserantis affectus, eius saxeum pectus emollire quiuit. Sacer verò Vulfrannus Pontifex eos sibi vitaque donari rogabat, dicens non esse iustum de hominibus ad imaginem Dei

factis,

AN. CH. 704. CHILDEBERTI III. R. 10.

factis, ludum exhiberi dæmonibus. Tunc Dux incredulus. Si Deus tuus, inquit, Christus eos de præsenti periculo liberauerit, eius eos dominio perpetim concedo, sítque eorum Deus, & ipsi eius perenniter serui. Tunc S. Pontifex Vulfrannus, secundùm, inquit, tuum promissum fiat. Orante autem eo Dominum, concitè rheuma maris, in altum se subrigens cumulum, Domino iubente, prædictum subitò reddidit locum aridum, in quo stabant innocentes, in proximo morituri. Sícque S. Pontifex de Domini pietate fisus, more Apostoli Petri, ad Dominum super aquas venientis, super vndas maris ambulauit, adspicientibus gentilium turmis, donec ad prædictos puerulos perueniens, vnum manu dexterâ, aliúmque sinistrâ apprehendens, plantis tantummodò aquâ tinctis, quasi super humum gradiens siccam, sic aquas maris calcans, pueros præfatos, Deo donante, de periculo eripuit mortis, & flenti matri reddidit incolumes, ac sacro baptismatis fonte abluens, vni nomen suum imposuit, à quo apud incolas Frisonum hoc nomen enituit. Quo viso miraculo, plurima gentilium multitudo conuersa est ad Dominum, credebántque, & baptizabantur, quotquot præordinati erant ad vitam.

Præfatus autem Princeps, &c. vsque ad *repedauit habitacula*, vt suprà, num. 24.

Nec prætereunda ratio est, &c. vsque ad *inclyti Principis Caroli*, vt suprà, num. 25.

Vene-

Præfatus autem Princeps, &c. vsque ad *repedauit habitacula*, vt suprà, num. 24.

Nec prætereunda ratio est, &c. vsque ad *inclyti Principis Caroli*, vt suprà, num. 25.

Cùm

factis, ludum exhiberi dæmonibus. Tunc Dux incredulus. Si Deus tuus, inquit, Christus eos de præsenti periculo liberauerit, eius eos Dominio perpetim concedo, sítque eorum Deus, & ipsi eius perenniter serui. Tunc S. Pontifex Vulfrannus, secundùm, inquit, tuum promissum fiat. Orante autem eo Dominum, concitè rheuma maris, in altum se subrigens cumulum, Domino iubente, prædictum subitò reddidit locum aridum, in quo stabant innocentes, in proximo morituri. Sícque S. Pontifex de Domini pietate fisus, more Apostoli Petri, ad Dominum super aquas venientis, super vndas maris ambulauit, adspicientibus gentilium turmis, donec ad prædictos puerulos perueniens, vnum manu dexterâ, aliúmque sinistrâ apprehendens, plantis tantummodò aquâ tinctis, quasi super humum gradiens siccam, sic aquas maris calcans, pueros præfatos, Deo donante, de periculo eripuit mortis, & flenti matri reddidit incolumes, ac sacro baptismatis fonte abluens, vni nomen suum imposuit, à quo apud incolas Frisonum hoc nomen enituit. Quo viso miraculo, plurima gentilium multitudo conuersa est ad Dominum, credebántque, & baptizabantur, quotquot præordinati erant ad vitam.

 Vene-

AN. CH. 704. CHILDEBERTI III. R. 10.

Venerabilis autem Præsul Vulfrannus, cùm tenuisset Pontificatum Senonensis vrbis, cum licentia Regis Childeberti & Pipini Principis ad prædicandum prædictæ Frisonum genti, sicuti diuinitus sibi fuerat reuelatum, animum conuertit, qui erat annus Dominicæ Incarnationis septingentesimus, Pipini quoque Principis annus 13. Quod opus per annos quinque infatigabiliter peregit, ad Fontanellam Monasterium sæpiùs reuertens, vbi & Monachicum assumpserat habitum. In eadem verbi Dei prædicatione occupatus, & in maiori senectute iam positus (nam & pedum dolore frequenter vexabatur) ordinato in Episcopatu Senonicæ vrbis Gerico venerando Pontifice, secessit ad præfatum Fontanellæ Cœnobium, ibique regularibus subditus disciplinis, coronam expectabat æternam. Nam & in hoc Monasterio Basilicam in honore S. Stephani primi Martyris fabricauit, iuxta quam, mansionem eidem præparauerant fratres, vbi diuino cultui deditus, sollicitus operis Dei curam exhibebat: quæ distabat à Basilica S. Apostoli Pauli passibus ferè 30.

Cùm igitur per aliquot annos sanctæ prædicationis opus infatigabiliter peregisset, iámque in senectute maiori positus esset, ordinato sibi successore in Episcopatu Senonicæ vrbis, ad præfatum Fontinellæ Monasterium secessit, ibíque regularibus subditus disciplinis in mansione sibi à fratribus præparata, coronam expectabat æternam.

Venerabilis autem Præsul Vulfrannus, cùm per quinque annos sancta prædicationis opus infatigabiliter peregisset, iámque in senectute maiori positus esset (nam & pedum dolore frequenter vexabatur) secessit ad præfatum Fontanellæ Cœnobium, vbi & Monachicum assumpserat habitum, ibíque regularibus subditus disciplinis coronam expectabat æternam. Nam & in hoc Monasterio Basilicam in honore S. Stephani primi Martyris fabricauit, iuxta quam, mansionem eidem præparauerant fratres, vbi diuino cultui deditus, sollicitus operis Dei curam exhibebat, quæ distabat à Basilica S. Apostoli Pauli passibus ferè 30.

Annis itaque pluribus expers erat lectuli. Cuius corpus sub Monachali tunica cilicium tegebat. Nam & ægrotis medelam ita conferebat, vt quocumque quis languore detentus fuisset, si ab eo visitari, benedici ac contrectari meruisset, incolumitati mox pristinæ redderetur. Vir namque venerandus Bertgandus Monachus, patruus videlicet Wandonis Abbatis, ex ea

Annis itaque plurimis expers erat lectuli, cuius corpus sub Monachali tunica cilicium tegebat. Intereà ægrotis ita medelam conferebat, vt quocumque quis languore fuisset detentus, si ab eo visitari, contrectari ac benedici meruisset, pristinæ mox sanitati redderetur. Erat ergo Monachus venerandus, nomine Bertgandus, qui ita paralysi toto corpore fuerat percussus,

Annis itaque pluribus expers erat lectuli. Cuius corpus sub Monachali tunica cilicium tegebat. Nam & ægrotis medelam ita conferebat, vt quocumque quis languore detentus fuisset, si ab eo visitari, benedici ac contrectari meruisset, incolumitati mox pristinæ redderetur. Vir namque venerandus Bertgandus Monachus ex ea passione, quæ Græco eloquio paralysis dicitur,

AN. CH. 704. CHILDEBERTI III. R. 10.

ea passione, quæ Græco eloquio paralysis dicitur, ita subitâ membrorum dissolutione percussus fuerat, vt & loquelam pariter & omne corporis officium amitteret. Ad quem cùm B. Christi Pontifex Vulfrannus visendum venisset, & Oleo Pontificali benedictione consecrato eum tetigisset, incolumitati mox pristinæ restitutus est, fugatáque est illicò omnis molestia corporis. His & huiusmodi miraculorum signis, qualis fuerit eius vita, arbiter æternus edocuit. Cuius etiam doctrinam id maximè commendabat omnibus, quia non aliter viuebat quàm docebat. Nihil enim huius mundi quærere, nil amare curabat. Cuncta, quæ sibi à Regibus vel diuitibus seculi donabantur, mox hilariter pauperibus erogabat. Numquam diuitibus, honoris siue timoris gratiâ, si quæ deliquissent, reticebat; sed asperâ illos inuectione corrigebat, atque ad eleemosynas operúmque bonorum executionem & verbis excitabat & actibus. Denique cùm sacrificium victimæ salutaris Deo offerret, non elatâ in altum voce, sed profusis ex imo pectore lachrymis, Domino vota commendabat. Cúmque docendo verbum Dei in præfata prouincia degeret occupatus, diuino admonitus oraculo, rediit ad venerabile Cœnobium Fontanellæ, quia suæ resolutionis diem iam proximè instare cognouerat; sicut ipse quoque tempore eodem nonnullis, sed verbis obscurioribus, quæ posteà manifestè intelligerent, solitâ sibi benignissimâ di-

lectione

cussus, vt & loquelam pariter & omne corporis officium amitteret. Ad quem cùm Sanctus Pontifex Vulfrannus venisset, eúmque Oleo sacrato tetigisset, fugata illicò est omnis molestia morbi, sícque restituta est in omni corpore illius gratia pristinæ sanitatis. His & huiusmodi miraculorum signis, qualis fuerit eius vita, internus arbiter edocuit. Igitur sancti viri doctrinam id maximè omnibus commendabat, quoniam non aliter viuebat quàm docebat. Cuncta, quæ sibi à Regibus vel diuitibus seculi donabantur, mox pauperibus hilariter largiebatur. Numquam potentibus, honoris siue timoris gratiâ, si qua deliquissent, reticebat, sed asperâ illos inuectione corrigebat. Denique cùm sacrificium Deo victimæ salutaris offerret, non elatâ in cælum voce, sed profusis ex imo pectore lacrymis, Domino vota sua commendabat. Prænoscens intereà ex diuina reuelatione diem suæ resolutionis instare, quibusdam fratribus hoc idem studuit manifestare: deinde acriùs cœpit ardore febrium fatigari, & per aliquod tempus corporis molestiâ agitari: sed inter hæc & Conditori gratias agere, & fratres publicè & priuatim non desinebat docere. Tandem igitur languore corporis, quem diu protraxerat, per dies ingrauescente, septimâ, vt sibi diuinitus promissum fuerat, die, postquàm se Dominici Corporis & Sanguinis perceptione muniuit, solutam ergastulo carnis sanctam animam reddidit.

Obiit

citur, ita subitâ membrorum dissolutione percussus fuerat, vt & loquelam pariter & omne corporis officium amitteret. Ad quem cùm B. Christi Pontifex Vulfrannus visendum venisset, & Oleo Pontificali benedictione consecrato eum tetigisset, incolumitati mox pristinæ restitutus est, fugatáque est illicò omnis molestia corporis. His & huiusmodi miraculorum signis, qualis fuerit eius vita, arbiter æternus edocuit. Cuius etiam doctrinam id maximè commendabat omnibus, quia non aliter viuebat, quàm docebat. Nihil enim huius mundi quærere, nil amare curabat. Cuncta, quæ sibi à Regibus vel diuitibus seculi donabantur, mox hilariter pauperibus erogabat. Numquam diuitibus, honoris siue timoris gratiâ, si qua deliquissent, reticebat, sed asperâ illos inuectione corrigebat, atque ad eleemosynas operúmque bonorum executionem & verbis excitabat & actibus. Denique cùm sacrificium victimæ salutaris Deo offerret, non elatâ in altum voce, sed profusis ex imo pectore lachrymis, Domino vota commendabat. Prænoscens intereà ex diuina reuelane diem suæ resolutionis instare, id tempore eodem nonnullis, sed verbis obscurioribus, quæ posteà manifestè intelligerent, solitâ sibi benignissimâ dilectione pandebat, quibusdam hoc idem etiam manifestè reuelabat. Deinde acri cœpit ardore febrium fatigari, & per aliquod tempus eâdem corporis laborabat molestiâ, in qua toto

ipso

AN. CH. 704. CHILDEBERTI III. R. 10.

lectione pandebat. Quibusdam hoc idem etiam manifestè reuelabat. Reuerso autem eo ad Cœnobium Fontanellæ, acri cœpit ardore febrium fatigari, & per aliquod tempus eâdem corporis laborabat molestiâ, in qua toto ipso tempore & Conditori gratias agere, & fratres publicè ac priuatim non prætermittebat docere. Admonebat namque eos, vt virtutem dilectionis & pacis ad inuicem & ad omnes seruarent. Instituta quoque disciplinæ regularis, quæ à sanctæ recordationis Patre Wandregisilo didicerant, vel in ipso viderant, in Patrúmque præcedentium factis siue dictis inuenerant, indefessâ instantiâ sequerentur. Denique subiunxit, diem sui obitûs in proximo imminere. Cúmque hæc & huiusmodi plura sanctæ exhortationis verba inter sacra Missarum solemnia eis loqueretur, atque perceptâ eius benedictione, de suo tam cito recessu tristes flentésque existerent, rediit ad stratum, quod iuxta Ecclesiam Sancti Stephani Martyris in mansiuncula sua fratres ei præparauerant. Ibíque languore corporis, quem diu protraxerat, per dies ingrauescente, septimo, vt sibi diuinitus promissum fuerat, die, postquàm obitum suum Dominici Corporis & Sanguinis perceptione muniuit, soluta ab ergastulo corporis anima sancta, ducentibus Angelis, æternæ felicitatis gaudia & consortia ciuium petiit supernorum.

ipso tempore & Conditori gratias agere, & fratres publicè ac priuatim non prætermittebat docere. Admonebat namque eos, vt virtutem dilectionis & pacis ad inuicem & ad omnes seruarent. Instituta quoque disciplinæ regularis, quæ à sanctæ recordationis Patre Wandregisilo didicerant, vel in ipso viderant, in Patrúmque præcedentium factis siue dictis inuenerant, indefessâ instantiâ sequerentur. Denique subiunxit, diem sui obitûs in proximo imminere. Cúmque hæc & huiusmodi plura sanctæ exhortationis verba inter sacra Missarum solemnia eis loqueretur, atque perceptâ eius benedictione, de suo tam cito recessu tristes flentésque existerent, rediit ad stratum, quod iuxta Ecclesiam S. Stephani Martyris in mansiuncula sua fratres ei præparauerant. Ibíque languore corporis, quem diu protraxerat, per dies ingrauescente, septimo, vt sibi diuinitus promissum fuerat, die, postquàm obitum suum Dominici Corporis & Sanguinis perceptione muniuit, soluta ab ergastulo corporis anima sancta, ducentibus Angelis, æternæ felicitatis gaudia & consortia ciuium petiit supernorum.

Obiit verò venerandus Pontifex 13. Calend. Aprilium die, anno Dominicæ Incar-

Obiit verò venerandus Pontifex XIII. Calendarum Aprilium die, sepultúsque

Obiit verò venerandus Pontifex XIII. Calendarum Aprilium die, sepultúsque

AN. CH. 704. CHILDEBERTI III. R. 10.

Incarnationis 720. Sepultúsque est, primò quidem in Ecclesia B. Pauli Apostoli iuxta Sacerdotem Domini Wandregisilum, in dextera parte, in quo loco iacuit per annos 9. S. quoque Pater Wandregisilus requieuit in eadem Basilica annis 40. Ansbertus annis 11. Translati quoque sunt inde in Basilicam B. Petri Apostoli à S. Baino Episcopo vrbis Taruenna & Rectore Fontanellensis Cœnobij, sub anno regiminis sui 5. qui erat annus ab Incarnatione Domini 729. Qui ita integri ab omni corruptione cum vestimentis, quibus induti fuerant, reperti sunt, quasi eodem die sepultura fuissent traditi. Hæc ergo dies, cunctorum votis præstolata, aduenerat, Sacerdotes, Monachi, Clericorúmque chori vnà cum fidelibus aderant plebibus. Tunc cum hymnorum laudibus tumuli aperiuntur, de quibus tantus ineffabilis fragrantiæ odor prodiit, vt mirâ dulcedine non solùm in Ecclesia circumstantem populum, verùm & in atriis sitam repleret plebem. Illati sunt autem in Ecclesiam B. Petri Apostoli, & positi in absida eiusdem in Orientali parte, vbi signis & miraculis coruscant, Præsule Christo, cui est cum Deo Patre in vnitate Spiritûs Sancti omnis honor & gloria per cuncta secula seculorum. Amen.

túsque est primò quidem in Ecclesia B. Pauli Apostoli: sed inde postmodum translatus in Basilicam S. Apostoli Petri, positúsque in Orientali parte, vbi signis & miraculis etiam nunc coruscat, Præsule Christo, cui est omnis honor & gloria cum Patre & Spiritu Sancto in secula seculorum. Amen.

túsque est, primò quidem in Ecclesia B. Pauli Apostoli iuxta Sacerdotem Domini Wandregisilum in dextera parte, in quo loco iacuit per annos XI. *S. quoque Pater Wandregisilus requieuit in eadem Basilica annis circiter* XL. *Ansbertus annis* IX. *Translati quoque sunt inde in Basilicam B. Petri Apostoli à S. Baino Episcopo vrbis Taruenna & Rectore Fontanellensis Cœnobij, sub anno regiminis sui* V. *Qui ita integri ab omni corruptione cum vestimentis, quibus induti fuerant, reperti sunt, quasi eodem die sepultura fuissent traditi. Hæc ergo dies, cunctorum votis præstolata, aduenerat; Sacerdotes, Monachi, Clericorúmque chori vnà cum fidelibus aderant plebibus. Tunc cum hymnorum laudibus tumuli aperiuntur, de quibus tantus ineffabilis fragrantia odor prodiit, vt mirâ dulcedine non solùm in Ecclesia circumstantem populum, verùm & in atriis sitam repleret plebem. Illati sunt autem in Ecclesiam B. Petri Apostoli, & positi in absida eiusdem in Orientali parte, vbi signis & miraculis coruscant, Præsule Christo, cui est cum Deo Patre in vnitate Spiritûs Sancti omnis honor & gloria per cuncta secula seculorum. Amen.*

XXXV.

CHILDEBERTVS MVNIFICVS ERGA MONAST. FONTANELLENSE.

Childebertus hoc eodem anno Adpiecum Monasterio Fontanellensi tradidit. Regiam liberalitatem sic commendat Auctor [a] Chronici Fontanellensis. *Huic admirabili Præsuli* Baino *largitus est præfatus Hildebertus Rex villam quæ vocatur Adpiecum, quæ sita est in pago Pinciacensi* * *super alueum Sequanam, vnà cum adiacentiis suis, Nouitianus, Curbania, Albachahan, Nido, Terrelido, cum illis præstariis quinque, anno decimo regni sui, qui erat Dominicæ Incarnationis septingentesimus & quartus, Indictione secundâ, decimo-tertio Kal. Nouembris, feriâ secundâ.* Optimè inter se conueniunt hi Characteres, si excipias Indic-

[a] Cap. 2.

* *de Poissy.*

AN. CH. 704. CHILDEBERTI III. R. 10.

tionem. Annus decimus Childeberti Regis cum anno Christi septingentesimo quarto comparatur, & anno illo bissextili dies decimus-tertius ante Kalendas Nouembris incidit in feriam secundam currente tum literâ Dominicali E. Chronographus Fontanellensis Regiam donationem hisce Characteribus Chronologicis munire potuit, anni enim ab Incarnatione Dominica circa initium octaui seculi numerantur in variis Annalibus ac Chronicis. Prætereà *Bannagam Insulam*, teste eodem Fontanellensi Chronographo, *anno decimo Regni sui idem Hildebertus Rex præfato Præsuli Baino & eidem Cœnobio* Fontanellæ *contradidit*.

XXXVI. AVSTREBERTA PAVLIACENSIS ABBATISSA OBIT.

Malbrancus hoc anno in eadem Diœcesi Rotomagensi collocat obitum Austrebertæ Pauliacensis Abbatissæ, de qua Tomo superiori sæpè locuti sumus. A Malbranco, qui monumenta citat Austrebertina, non dissentit Bollandus, nec refragatur Auctor vitæ, dum diem, quo decessit, ita notat. *Transiuit gloriosa Virgo quarto Iduum Februariarum, die Dominica, aurorâ incipiente*. Designat enim annum, cuius dies quartus ante Idus Februarij Dominicus fuerit currente tum literâ Dominicali F, vt verè contigit anno Christi septingentesimo quarto, qui bisextilis fuit, prædictísque literis Dominicalibus, F ante bisextum & E post bisextum. Vixit igitur sancta Austreberta annos vnum & septuaginta. *Sepulta est in beati Petri Principis Apostolorum Basilica*. Colitur in Tabulis Ecclesiasticis quarto Idus Februarij.

XXXVII. * Pauilly. AN PAVLIACENSIBVS ABBATISSIS ACCENSENDÆ.

Appulsis in Neustriam Nortmannis Pauliacum * eadem quæ plurima Monasteria clades inuoluit. Idcirco quænam Abbatissæ Monasterio Pauliacensi post ipsius sanctæ Austrebertæ felicem ad Deum transitum præfuerint, manet incompertum. Duarum duntaxat, Benedictæ videlicet ac Iulianæ, mentio fit in Martyrologio Gallicano, quinto Idus Octobris, quo die memoria beatæ Iulianæ in Tabulis etiam Benedictinis celebratur. Neutram autem Abbatissam fuisse non immeritò pronuntiaueris.

XXXVIII. BENEDICTA.

De Benedicta hoc vnum refert Saussaius, quòd febri correpta est cùm puellam quandam ob natalium obscuritatem & rerum inopiam in Monacham nollet admittere, nec priùs sanitatem recuperauit, quàm se postulatis obsecundaturam promisisset. Sic igitur ille. *In territorio Rotomagensi, Pauliacensi Cœnobio*, Natalis *Sanctæ Iulianæ Virginis & Abbatissæ, quæ succensa cælesti igne pietatis, ab infantia sua Christo sese in famulam dedicauit; vtque carnis & spiritûs sui holocaustum perficeret, Sanctæ Religionis habitum à Benedicta Abbatissa humiliter instantérque flagitauit. A qua ob natalium obscuritatem & rerum inopiam contemptui habita, perpessáque repulsam, in Sanctæ Austrebertæ Virginis, primæ illius loci Abbatissæ iam beatæ, clientelam se coniecit, opem eius assiduè implorans, quâ Abbatissæ in se duritia emolliretur. Cuius tamen interim misericordiam assiduè enixéque interpellabat, donec die ipso, quo festum Sanctæ Austrebertæ eo in Monasterio agebatur, puella incensa vehementiori sancti propositi desiderio, supplex ad sepulchrum Sanctæ ipsius accurrit, ídque fortiter complexa protestatur se, tametsi membratim discerpi oporteat, à tumulo beatæ opitulatricis suæ, non brachia, non manus, quibus eum stringebat, laxaturam, quin priùs habitu sancto Religionis donetur. Piam cuius pertinaciam Abbatissa ægrè ferens, iussit à sepulchro venerando illam auelli, extrudíque mox sacris liminibus. Sed Deus, cui pauperis æquè ac diuitis cura est paterna, afflictæ puellæ protinus iniuriam vindicauit, & piam iuuit intentionem. Percussa illicò Abbatissa febrili ardore adeò vehementi, vt extremis se iam illa crederet proximam, cùm facti pœnitens, voto se Deo & beatæ Austrebertæ obstrinxit, si solatium consequeretur, se pauperculæ puellæ optatis vltrò cumulum præstituram. Vix formata erat seria illa deprecatio, cùm repentè extincto febris foculo Abbatissa conualuit. Quæ se extemplò eximens religiosâ sponsione, Iulianam veste expetitâ indutam sacrum in cœtum admisit, intérque sorores, quæ Sanctimonialibus primi ordinis ancillantur, quoniam ea sic enixè poscebat, deputauit.* At vnde ille hæc hausit? certè non aliunde quàm ex narratione Miraculorum, quæ gesta sunt post Sanctæ Austrebertæ mortem, & vt Bollandus ª

ª Die 10. Febr. in prolegom. ad vit. S. Austrebertæ nn. 5. 12.

iam censuit, relata sunt in literas ab Anonymo, qui vitam Sanctæ Austrebertæ scripsit, cùm superstes adhuc in viuis esset testis oculata Miraculi, quod Deus per Austrebertam in Portensi Monasterio tunc degentem fuerat operatus. Anonymus autem capite primo Miraculorum hæc habet. *Puella quædam saluare volens animam suam, sanctæ illi Congregationi* Pauliacensi *adhærere desiderabat, sed cùm multis modis in præterito tempore istiusmodi causam postulanti ei omnis denegata fuisset adeundi facultas, desperata iam ab homine hanc se consequi gratiam posse, de Dei potiùs misericordia & orationibus Sanctæ illius* (Austrebertæ) *confidens, in ipsa hora, quâ Dominus Deus Sabaoth Sanctus ter ab omnibus* inter Missarum solemnia *clamabatur, currens ad sanctum sepulchrum beatæ Dei famulæ manibus pallium apprehendit, dicens se inde nullatenus recessuram, nisi proiecta fuisset inuita, inquiens, si fortè eiiceretur, animam suam perituram fore, sanguinem tamen suum exquirendum de manu ipsius, quicumque deuotionem suam vlteriùs impedisset. Mater verò earumdem ancillarum Dei, quæ illis temporibus Monasterio præerat, valdè indignans quod factum est, iussit illam amouere ex loco illo, atque cum dedecore expelli, dicens, tu, inquit, cùm sis ex Monasterij huius nata famula debeásque seruile opus exercere, quodcumque tibi forinsecus iniungitur, ausa es hoc arbitrari, vt rapinâ corpori Sanctimonialium sociata, domina effici delecteris? Nocte igitur insecutâ, cùm se sopori dedisset, grauissima ei febris continuò accessit, itaut per totum noctis spatium peruigil vexaretur. Mane autem facto, ingrauescente febre, iubet adesse Presbyterum, simul & omnes sorores, indicat se mori quidem, sed puellam illam, pro qua se pati dicebat, recipi in Congregatione ab omnibus flagitabat. Illæ autem, quia vno animo conspirauerant aduersùs puellam illam, ne recipi potuisset, dubitantes adhuc hac de causa ei ægritudinem accidisse, consilium inierunt, dicentes. Eamus primùm ad corpus Sanctæ Dei famulæ, ibique pro te preces fundamus, votum vouentes, si fortè misereatur tui Dominus, vt ab hac infirmitate saneris, atque vt per temetipsam facias quod hortaris. Quod ita factum est. Nam statim reliquit eam febris, & surgens à lectulo iussit adduci puellam, ac recepit eam in filiam, ceterísque fecit sororem.* Vtrumque textum si legeris simúlque contuleris, dubium non est, quin nobis assentiaris, credásque non aliam Saussaio mentem fuisse, quàm vt Anonymum exprimeret. At apud Anonymum nec Abbatissæ nomen Benedictæ, nec puellæ nomen Iulianæ tribuitur, reticetur enim vtriusque nomen, nec inde colligere est Abbatissam, nomine Benedictam, Pauliacensibus accensendam esse.

AN. CH. 704. CHILDEBERTI III. R. 10.

XXXIX. Et Iuliana.

Iulianam non tantùm Virginem & Abbatissam vocat Saussaius in textu præcitato, sed & illam Abbatissæ, cuius disciplinæ se tradiderat, in administrationem Monasterij proximè successisse sic scribit. *Defunctâ deinde Abbatissâ illâ*, nempe quæ Iulianam in Monacham admiserat, *non multùm disquisitum est, quæ virginali choro præficienda esset. Omnibus enim mox vna occurrit Iuliana in mentem, cuius diuinæ virtutes dignitatem hanc ipsi singulariter deferebant. Sic omnium facta mater de filia, déque ancilla domina, onus magis quàm honorem subiit, quantóque ex inferiori loco ad maius fastigium euectam se nouerat, eò maiori animi demissione se deprimens, omnibus humilitatis exemplum præstitit admirandum, amorísque & sollicitudinis maternæ studia officiáque eximia. Itaque in Marthæ & Mariæ vicissim exercitata ac demum perfecta muneribus, stadium vitæ huius absoluit, imò è mortis palæstra ad immortalitatis gloriosæ promeritam transiuit vsuram. Cuius corpus purissimum è Pauliaco Monstrolium vsque translatum, inclusúmque honoro conditorio illic prope Sanctæ Austrebertæ, cuius benignâ aspiratione votis potita est, venerandam lipsanothecam requiescit.* In Martyrologio Benedictino Iuliana Titulum Abbatissæ non obtinet, sic enim commendatur quinto Idus Octobris. *In territorio Rothomagensi, depositio Sanctæ Iulianæ Virginis, Sanctimonialis Pauliacensis.* Et ad illum locum Hugo Menardus Benedictinus è Congregatione S. Mauri sic scribit in suis Obseruationibus [a]. *Sancta Iuliana fuit Sanctimonialis in Cœnobio Pauliacensi sub Sancta Austreberta Abbatissa, cui beata Iuliana cognata erat. Eius corpus asseruatur in eodem Monaste-*

[a] Lib. 2. d. 12. Octobr.

AN. CH. 704. CHILDEBERTI III. R. 10.

rio. *Ex monumentis huius Cœnobij.* Rectè monet Arturus *du Monstier* in Neustria [a] Pia, Menardum & Saussaium hoc loco plurimùm inter se dissidere, nec facilè simul conciliari posse. Tantum sanè dissidium componi nequit. Illorum Auctorum alterutri fides abroganda. Menardus monumentis Pauliacensibus nititur. Saussaius nullâ fulcitur auctoritate, gratis enim id attribuit Iulianæ, quod in Miraculis Sanctæ Austrebertæ legitur de puella quadam ignobili, cuius nomen Auctor istius operis reticuit. Puellam illam aliam esse à Sancta Iuliana genus ætásque palàm ostendunt. Puella illa matrem habuit Monasterij Pauliacensis ancillam, séque in Pauliacensis Abbatissæ disciplinam post mortem Sanctæ Austrebertæ tradidit. Sancta verò Iuliana, quæ beatam Austrebertam cognatione contingebat, orta est ex illustri loco, noménque Congregationi Pauliacensi dedit ipsâ Austrebertâ Monasterium tunc administrante, quin & satis probabile videtur Sanctam Austrebertam Iulianæ cognatæ superstitem vixisse, quia Cœnobij Pauliacensis præfectura per annos duos & quadraginta penes eandem Austrebertam Abbatissam fuit. Quicquid autem sit hac de coniectura, stamus à Menardi partibus. Sancta Iuliana in Monacham Pauliacensem admissa est ab Austreberta cognata illius Cœnobij tunc Abbatissa, ibíque Monialis per multos annos ad mortem vsque vixit Abbatiali munere nusquam defuncta. Prætereà non parum minuitur auctoritas Saussaij, quia quem præ manibus habuit, Anonymum interpretatur pro suo lubitu, multúmque ab illo dissentit, dum Iulianam ab Abbatissa Pauliacensi deputatam ait *inter sorores, quæ Sanctimonialibus primi ordinis ancillantur.* Anonymus enim huiuscemodi distinctionem non init, & puellam, quam Saussaius Iulianam fuisse credit, obiurgatam ait ab Abbatissa, quòd etsi nata esset *ex famula Monasterij*, tamen eò superbiæ deuenerat, *vt corpori Sanctimonialium sociata, domina effici vellet.* Quod attinet ad Reliquias Sanctarum Austrebertæ & Iulianæ, quæstiones, quæ super illarum Translationibus motæ sunt, enodabimus suis locis.

[a] In Pauliaco.

XL. ABBATISSÆ KALENSES.

Hoc etiam anno Bertila Kalensis Abbatissa migrauit in cælum pridie Nonas Nouembris, quo die colitur in Martyrologio Benedictino. Kalense Monasterium *per quadraginta & sex annorum curricula* gubernauit, vt Auctor vitæ coætaneus testatur. Abbatissæ, quæ prædicto Cœnobio post eam præfuerunt, solis sunt notæ nominibus, Ermengardis, Clementia, Asselina.

XLI. ANDAINVM MONAST. CONDITVR.

His circiter temporibus ex Pippini Maioris-domûs ac Plectrudis coniugis munificentia conditum est in Arduenna sylua Monasterium Andainense siue Andaginense, cui primus Abbas præfuit Beregisus à nobis non semel iam laudatus. Hic, *cùm Sacerdotij honore sublimatus*, vt ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-sextum [b] iam notauimus, *in comitatu Pipini Iunioris, filij Ansegisi, charus esset omnibus & acceptus, solitariam tamen vitam cogitabat attentiùs. Cuius piis votis hoc modo Diuinitati annuere libuit. Contigit Plectrudem, ob circumquaque posita sui iuris prædia, transitum habuisse per saltum Arduennensem. Cúmque fessi viatores in amœno prato resedissent, mulier euigilans chartulam decidentem respicit, sumit, marito defert. Sancto Beregiso legenda traditur, qui per ordinem pandit quæ in ea continebantur, scilicet locum illum, in quo inuenta est, à Deo electum & aliquando à deuota plebe inhabitandum, multásque inde animas fidelium dirigendas in cælum. Mirati cùm diu multúmque hæsitarent cui hoc negotium committerent, Beregisus vltrò se offerens locum suscipit, stirpat, Monasterium construit, & multos suo exemplo ad benè viuendum ibidem colligit.* Hæc Molanus [c] ex Andainensi Martyrologio transcripsit, asseruítque eadem in Historia manuscripta cùm Andaini tum Sarchinij pleniùs legi, quia Beregisus apud Sarchinium pietatem primùm coluit, deinde Monasterium apud Andainum ex liberalitate Pippini ac Plectrudis ædificauit. Agemus iterum de illo Abbate ad annum Christi septingentesimum vicesimum-quintum, qui Theodorici Regis cognomento Kalensis annus quintus numeratur.

[b] Num. 8.

BEREGISVS PRIMVS ABB.

[c] d. 2. Octobr. n. 2.

Hoc circiter anno, Sturmi, seu Sturmis, aut Sturmus, vel Sturmio, siue Sturmius, nobili parentum stirpe natus est in Boioaria. De illius ætate disputabimus ad annum Christi septingentesimum vndeuicesimum, quo traditus est in disciplinam Winfridi, qui tunc iter per Boioariam faciebat. AN. CH. 704. XLII.

705. CHILDEBERTI III. R. II.

ANNVS CHRISTI 705. CHILDEBERTI III. R. II.

I. VINDICIANI EP. CAMERAC. OBITVS. ANNVS Christi septingentesimus quintus à nobis tricesimus-sextus post mortem Clotarij Tertij Regis, vltimúsque Vindiciani Cameracensis Episcopi computatur. Plerique, quia super anno, quo Clotarius Tertius obiit, nobiscum non conueniunt, annos etiam Vindiciani Cameracensis Antistitis aliter numerant. Præcipua controuersiæ causa petitur à Dagoberti Magni Principatu, quem Fredegarius [a] spatio quidem annorum sexdecim circumscribit, sed eiusdem Principatûs initium pauci iuxta calculos illius Auctoris sumunt à tempore, quo Dagobertus à Clotario patre Rex Austrasiæ constitutus est, plures perperam ab anno quo Dagobertus in Neustriam ac Burgundiam Clotario patri successit.

II. Ad nostræ Chronologiæ confirmationem in memoriam reuoca, quid de Vindiciani promotione ad Episcopatum scripserit Baldericus in Chronico Cameracensi. Hic caput vicesimum libri primi sic exorsus est. *Post eius*, nempe Autberti, *excessum beatus Vindicianus eiusdem Ecclesiæ Sedem regendam suscepit temporibus Theoderici Regis, filij Clodouei ex Badhilde prudentissima Regina. Hic Theodericus post Clotharium fratrem, qui prior in Regnum patris cum Badhilde matre successit, summam Regni suscepit, renitentibus plurimis ex Francorum Principibus, maximè propter Ebroinum, qui Maior domûs Regis illis permolestus erat. Vnde consurgentes aduersùs Theodericum & Ebroinum*, &c. In sententia igitur Balderici, Vindicianus Episcopatum adeptus est eo tempore, quo Theodoricus Tertius post Clotarium fratrem in Neustria Burgundiáque regnauit, à Childerico fratre Austriæ iam Rege nondum exauctoratus. Haud aliter opinantur Bollandus in Commentario præuio vitæ Sancti Sigiberti Regis [b], & Henschenius in diatriba [c] de tribus Dagobertis, sed Theodorici Principatum anno Christi sexcentesimo septuagesimo-septimo perperam illigant, inde enim sequeretur mortem Vindiciani in annum Christi septingentesimum duodecimum reiiciendam esse, nec aliam Chronologiam iniit Claudius *Despretz* in elogio sancti Vindiciani, quod Georgio Coluenerio Chronicon [d] Cameracense notis & obseruationibus illustranti suppeditauit. Aduersùs illos Scriptores hoc loco non repetemus argumenta, quibus toties probauimus Clotarium Tertium anno Christi sexcentesimo sexagesimo-nono rebus humanis exemptum fuisse, eodémque anno Regna Neustriæ ac Burgundiæ à Theodorico eius fratre possessa atque amissa. Aduerte tantùm ex nostra computatione constare, quòd Vindicianus, cui sex ac triginta Pontificatûs anni tribuuntur, hoc anno, post Christum natum septingentesimo quinto, vitam clauserit.

III. SEPVLTVRA. De morte ac sepultura tanti Præsulis, pauca Baldericus [e]. *Incertum est*, inquit, *quanto tempore Ecclesiam Cameracensium rexerat, & quæ personæ eius funebritati interfuerant. Ideo ex his melius est silere, quàm fabulosum quid conficere. Hoc autem pro certo audire sufficiat, quod ad remunerationem sui laboris die obitûs* v. *Idus Martij migrauit ad Christum, sepultúsque est in Basilica, in loco videlicet, qui dicitur mons Sancti Eligij, vbi quondam ipse, cum ægrotaret apud Brosellam*

[a] In Chron. cap. 79.
[b] d. 1. Febr.
[c] L. 2. cc. 4. 18.
[d] Lib. 1. c. 18.
[e] Lib. 1 c. 18.

AN. CH. 705. CHILDEBERTI III. R. II.

Diœcesis suæ territorium, iussit se transferri, pro eo quòd ibi beatus Eligius habitationis suæ fecerat diuersorium, cui beatus Vindicianus familiari vsu dilectionis inhæserat. Inter Sanctos Eligium & Vindicianum, priusquàm hic ad Episcopatum assumeretur, familiaritatem intercessisse nihil vetat, ab obitu enim Sancti Eligij ad Vindiciani vsque Pontificatum anni duntaxat decem effluxerunt. Brosellam, vbi Vindicianus ægrotauit, Iustus Lipsius in suo Louanio [a] & Franciscus *Doresmieux* in ipsius Sancti Vindiciani vita [b] Bruxellam Ducatus Brabantini primariam hodie ciuitatem intelligunt. Boëtius Epo, Professor Academiæ Duacenæ, Brosellam pagum Artesiæ esse censuit. In Catalogo tamen pagorum Artesiæ, qui excusus est cum consuetudinibus eiusdem Artesiæ, nullus eiusmodi pagus inuenitur, & consulti à Coluenerio Aduocati aliíque hac in re versati, nullum talem esse in Artesia pagum responderunt, vt ipsemet Coluenerius in notis ad textum Balderici proximè citatum testatur. Mons Sancti Eligij, vbi Sanctus Vindicianus sepultus fuit, sesquihoræ [c] spatio ab Atrebato distat. Locum illum à Sancti Eligij temporibus ad Nortmannorum vsque grassationes ac vastationes incoluerunt Eremitæ [d].

[a] Lib. 2. c. 1.
[b] Ap. Henschen. d. 11. Mart.
[c] Molan. in Natal. SS. d. 11. Mart.
[d] Coluener. in not. ad Chron. Camerac. l. 2. cap. 18.

IV. ENCOMIVM MVLTIS NÆVIS FOEDATVM.

De Sancto Vindiciano Claudius *Despretz* apud Georgium Coluenerium in obseruationibus ad Chronicon Cameracense [e] sic scribit. *S. Vindicianus natus fuit in Bullecourt, ex quo se transtulit in locum Atrebato vicinum, qui hodie S. Albinus dicitur, vbi Heremitagium, vt vocant, & Oratorium construxit, dicatum S. Albino, quod nunc Capella S. Vindiciani nominatur. Ex hoc loco euocatus fuit à S. Autberto, & ab eo Vicarius in Sede Atrebatensi, & Archidiaconus constitutus est. Post cuius mortem ei successit in Episcopatu, magnâ congratulatione Childerici II. qui ea de causa litteras dederat ad Papam Adeodatum. Consecratus fuit in inferiori Ecclesia B. Mariæ Atrebatensi, ante altare, quod nunc in honorem ipsius dedicatum est, per S. Reolum Archiepiscopum Remensem die 24 Iunij 676. Anno 688 à Theodorico I. obtinuit dotationem Monasterij S. Vedasti, quod sanctè administrauit vsque ad annum 690, quo Hatta Religiosus S. Benedicti Gandauensis, Abbas S. Amandi, per eum constitutus est primus Abbas S. Vedasti. Defuncto autem Hattâ Gandaui die 17 Ianuarij 710, per S. Vindicianum subrogatus est in locum eius ad regendum dictum S. Vedasti Monasterium S. Hadulphus, Præpositus eiusdem loci, consecratus ab eo die 31 Augusti anni iam dicti 710. Anno 691 consecrauit Ecclesiam S. Amandi, & tandem mortuus est Bruxellæ die 11 Martij, 712.* In hac autem obseruatione multa sunt corrigenda.

[e] Lib. 1. c. 18

V. Primò, Vindicianus ordinatus est Episcopus octauo Kalendas Iulij, *temporibus Theoderici Regis, qui post Clotharium fratrem summam Regni suscepit*, id est, anno Christi sexcentesimo vndeseptuagesimo, quo Clotarius Rex, huius nominis Tertius, vitam clausit, currente tum literâ Dominicali G. Seriùs autem Episcopatum Remensem adeptus est Reolus, Pontificatum Romanum Adeodatus; vterque enim anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio sedere cœpit. Nec etiam, licèt Reolum & Adeodatum Pontificalibus Infulis priùs donatos quàm Vindicianum concederemus, ideo fateremur à Childerico Rege datas ad Adeodatum Papam literas, quibus Vindicianus commendabatur. In vsu enim non erat, vt antequàm quis Episcopus fieret, commendatitiæ pro eo literæ ad Romanum Pontificem dirigerentur; addequòd eo tempore, quo Vindicianus Episcopatum suscepit, Atrebatum & Cameracum in potestatem Childerici Regis nondum venerant.

VI. Secundò, fictitia sunt multa, quæ de Hatta, primo Abbate Vedastino, commemorantur. Audi Miræum de Monasterio Vedastino in Originibus [f] Benedictinis sic disserentem. *Hos progressus ac successus Vedastinum habuit Cœnobium, fuítque initio Anachoretica Sancti Vedasti cellula, piorum deinde secessus, ac Monasterium Sancti Auberti studio excitatum, & Regiâ Theoderici liberalitate demum mirificè auctum. Ac primùm quidem per annos multos à paucis Monachis*

[f] Cap. 5.

sub Priore agentibus locus incolebatur, sed temporibus Vindiciani Episcopi, & duodecimo anno Theoderici Regis, creatus est primus Abbas Hatta vir imprimis religiosus ac prudens. Annus duodecimus Theodorici Tertij Regis cum anno Christi sexcentesimo octogesimo-quinto comparatur. Ab illo anno Hatta Vedastinus Abbas esse cœpit. Ergo Præfecturam Abbatialem ante annum Christi sexcentesimum nonagesimum iniit. Abbas Vedastinus ex Monacho Blandiniensi factus est, vt ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-quintum [a] ex Auctore Chronici Vedastini probauimus. Ergo priusquàm Vedastinus Abbas fieret, non erat *Abbas S. Amandi*. Monasterium Elnonense, cui nomen Sancti Amandi conditoris à posteris inditum, penes Andream Abbatem erat, cui post annos regiminis decem mortuo Ioannes anno Christi sexcentesimo duodenonagesimo successit. Amandus Blandiniensibus Monachis eandem ac Elnonensibus Regulam præscripsit, de qua Tomo superiore dictum ad annum Christi sexcentesimum vndequadragesimum [b], nec itum in opinionem Coluenerij. Prætereà ne sententiam quorumdam Auctorum videamur amplecti, qui duobus simul Monasteriis, Vedastino videlicet ac Blandiniensi, Hattam Abbatem sub exitum vitæ præficiunt, illum inficiamur *Gandaui* decessisse. De Hattæ Præfectura & morte fusiùs ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-nonum locuti sumus. In textu igitur, quem examinamus, quatuor de Hatta commemorantur, quæ procul absunt à vero, quia nec *anno 690 constitutus est primus Abbas S. Vedasti*, nec anteà *Religiosus* fuit *Sancti Benedicti*, nec *Abbas S. Amandi*, nec defunctus est *Gandaui*.

Tertiò, Hadulphus in locum Hattæ Abbatis non fuit subrogatus anno Christi septingentesimo decimo, Hatta enim è viuis discessit anno Christi vndeseptingentesimo, vt suo loco dictum est. VII.

Quartò, Vindicianus nec *anno 691 consecrauit Ecclesiam S. Amandi*, nec *mortuus est anno 712*. Elnonensis enim Ecclesiæ, quam S. Amandus erexerat, dedicationi præsens interfuit anno secundo Theodorici Tertij Regis, id est, anno Christi sexcentesimo septuagesimo-quinto [c], vt superiore Tomo dictum est ad illum annum, obiitque anno Christi septingentesimo quinto, vt Ferreolus Locrius in suo Chronico iam asseruit supráque probauimus. VIII.

Sanctus Vindicianus in cælum migrauit quinto Idus Martij, quo die coli solet in multis locis. Ei successit in Episcopatum Hildebertus, siue Emebertus, fuit enim binominis, & ab Ableberto, qui post Bertoaldum sedit, in Cameracensium Episcoporum catalogo distingui debet. Hactenus Emebertum ab Ableberto & ab Hildeberto diuersum nullus putauit, fatentur omnes Ablebertum aut Hildebertum binominem fuisse. Baldericus Bertoaldi successorem Ablebertum & Emebertum promiscuè fratrémque Sanctæ Gudilæ sic vocauit. *Post Bertoaldum successit B. Ablebertus, qui ita in catalogo Episcoporum nominatus, ab incolis verò & vicinis Emebertus dicebatur. Hic ex Bracbatensi pago oriundus, parentibus siquidem & vita & generis dignitate clarissimis, patre videlicet Witgero Comite, sancto viro, atque Amalbergâ matre editus est. Cuius etiam quatuor sorores fuerunt hæ, Reinildis, Sarachildis, Ermelindis, beatissima quoque Guodila, iunior ætate, sed non minùs præstantior sanctitate.* Balderico plerique Neotericorum adstipulati sunt. At cùm Episcopus Cameracensis, qui sedebat eo tempore quo beata Gudila obiit, in eiusdem Gudilæ vita, quam Hubertus Balderico antiquior scripsit, Gudilæ frater dicatur & Emebertus appelletur, non Ablebertus sed Hildebertus binominis censeri debet, vt initio Tomi superioris ad annum Christi sexcentesimum tricesimum-tertium [d] iam obseruauimus, cùm de morte Ableberti sermonem faceremus. Huberti [e] textus, quorum auctoritate lis omnis dirimitur, tales sunt. *Gudila virgo habuit sorores sanctitate famosas, Reinildem atque Pharaeldem, germanúmque fratrem S. Emebertum Episcopum Cameracensem.* Item, vbi narratio de sepulchro Gudilæ nuper mortuæ violato instituitur, *hac famâ*,

IX. SVCCESSOR EMEBERTVS BINOMINIS.

a Num. 5.

b Num. 9.

c Num. 3.

d Num. 9.

e Ap. Bolland. d. 8 Ian.

AN. CH. 705. CHILDEBERTI III. R. 11.

inquit, *vbi vbi peruolitante, celeri nuntio delatum est ad aures S. Emeberti præsidentis Cameracensi Cathedra, fratris, vt in primis diximus, S. Gudila.* Præsules igitur Atrebatenses ac Cameracenses hoc ordine recensendi sunt; Ablebertus, Autbertus, Vindicianus, Hildebertus siue Emebertus.

X. WITGERI COMITIS ET S. AMELBERGÆ FILIVS. De Sanctæ Gudilæ parentibus, Witgero Comite & Amelberga siue Amalberga vel Amulberga dictum suprà. Vterque anno Christi circiter sexcentesimo sexagesimo-sexto, cùm Autbertus Episcopus Ecclesiam Cameracensem regebat, seculo renuntiauit, Witgerus in Cœnobio Lobiensi Monachum induit, Amelberga Monialem in Monasterio Melbodiensi. Witgero superstes vixit Amelberga, vitámque clausit [a] post annum Christi sexcentesimum octogesimum-quartum, nec ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum peruenit.

[a] Vide an. 686. n. 18.

XI. FRATER SS REINILDIS ET PHARAILDIS. Actum quoque suprà de sororibus Sanctæ Gudilæ; quarum altera, nomine Reinildis, Martyrium anno Christi sexcentesimo octogesimo consummauit; altera nomine Pharaildis, Balderico Sarachildis, à Sancta Gertrude Abbatissa Niuellensi cognata sua sanctè instituta, à teneris annis pietatem egregiè coluit, & in bonis operibus ad extremum vsque vitæ diem seriò perseuerauit [b]. Tertiam, nomine Ermelindem, superaddidit Baldericus, at standum potiùs ab Huberto, qui vitam Sanctæ Gudilæ conscripsit, eíque duas tantùm sorores, Reinildem videlicet ac Pharaildem, suprà nominatas attribuit.

[b] Miræus d. 4 Ian.

XII. ET S. GVDILÆ. Gudila, de qua sæpè iam locuti sumus, vtrique sorori superstes vixit. Multis miraculis inclaruit, de quibus Auctor vitæ consulendus. Obiit sub Emeberti fratris Pontificatu, vt dicemus infrà.

XIII. MADELBERTA ABBATISSA MALBODIENSIS OBIT. In eodem Episcopatu Cameracensi vitam clausit hoc anno Madelberta Malbodiensis Abbatissa, cùm per annos nouem Monasterium piè gubernasset. Malbodij Leodiíque colitur Officio nouem Lectionum. Migrauit in cælum septimo Idus Septembris. Lege ad illum diem Molanum cum Miræo & Fiseno. Nec te moueat, quòd hic annum obitûs ponat à Christo nato sexcentesimum octogesimum-quintum, & à nobis interuallo annorum viginti dissideat, loquitur enim in eorum opinione, qui Sanctum Amandum Traiectensem Episcopum ineunte anno Christi sexcentesimo sexagesimo-secundo defunctum, & Sanctam Aldegundem primam Monasterij Malbodiensis Abbatissam anno Christi sexcentesimo sexagesimo-quarto mortuam scribunt.

XIV. MVNIFICI ERGA MON. FONTANELL. Hoc anno, siue *anno vndecimo præfati Regis* Childeberti, Pippinus Maiordomûs *Walmonem villam, quæ sita est in pago Belloacensi, & Luciniacum in territorio Vilcasinensi, eidem delegauit Cœnobio,* Fontanellensi, *sub die decimo Kalendarum Nouembrium*, vt testatur Chronographus Fontanellensis [c]. Apud eundem Auctorem hæc paulò pòst sequuntur. *Anno vndecimo iam suprascripto præfatus Exarchus dedit eidem Monasterio villam, cuius vocabulum est Ecclesiola, sitam in pago Ebroicino, Kalend. Martiarum die, Indictione* IV. *feriâ quartâ.* Non

[c] Cap. 2.

PIPPINVS. inficiamur villam, nomine Ecclesiolam, in pago Ebroicensi, à Pippino Francorum Exarcho seu Maiore-domûs, hoc anno, Monasterio Fontanellensi traditam fuisse. Sed Indictionem quartam & feriam quartam expungendas arbitramur, quia Kalendæ Martiæ per Indictionem quartam, id est, per annum Christi septingentesimum sextum, quo litera Dominicalis C currebat,

ET SICBALDVS. inciderunt in feriam secundam. Dedit & Monasterio Fontanellensi Sicbaldus vir diues villam Taunacum in pago *Tellau*, vt scribit idem Chronographus, nullo Charactere, præter annum Childeberti Regis vndecimum, apposito.

XV. Iacobus Sirmondus in notis [d] ad Goffridum Vindocinensem meminit Regij Diplomatis, quod Childebertus Tertius Monasterio Sancti Sergij prope muros Andegauenses sito concessit. Præceptum illud magna ex parte publicauit in Antiquitatibus Andegauiæ Ioannes Hiretus, integrum tandem

[d] Lib. 4. ep. 8.

dem ex ipsius Cœnobij Tabulario descripserunt exhibuerúntque Sammarthani Tomo quarto Galliæ Christianæ. Nullus ibi Character Chronologicus, excepto quòd Childebertus genitorem suum Theodoricum vocat, auum verò Clodoueum, itaut manifestè Childebertus Tertius appareat, cui pater fuit Theodoricus Tertius, auus Clodoueus Secundus qui prædictum Monasterium Sancto Magnobodo tunc Andegauensem Pontificatum gerente condidit, vt Tomo superiore ad annum Christi sexcentesimum quinquagesimum-quartum [a] obseruauimus.

AN. CH. 705. CHILDEBERTI III. R. II.

[a] Num. 12.

XVI. PRÆCEPTVM REGIVM PRO MONAST. SS. SERGII ET BACCHI.

Childebertus Rex Francorum, Vir illustris, omnibus agentibus tam præsentibus quàm & futuris. Quicquid pro cælesti amore, vel pro æterna retributione ad loca Sanctorum ab antecessoribus Principibus Parentibúsque nostris fuerit indultum, si hoc nostris oraculis affirmamus, retributorem Dominum exinde habere confidimus. Igitur cognoscat Magnitudo seu Vtilitas vestra, quòd Venerabilis vir Theodebertus Abbas de Monasterio, quod est in honore peculiaris Patroni nostri S. Sergij & Domini Medardi Episcopi, in suburbio Andegauis vrbis constructum, ad nostram accessit præsentiam, & Clementiæ Regni nostri suggessit, quòd de curtibus prædictæ S. Basilicæ, quæ nominantur Marentius, Siluiliacus, Tannucus, Poniliacus, Senona & Genestonnus, annis singulis inferendam, solidos VI inferendales, & alios VI de remissaria auri pagensis inferendo in fisci ditiones reddebant, & tale beneficium bonæ memoriæ auus noster Chlodoueus & genitor noster Theodericus quondam Reges, per eorum auctoritatem ad ipsum Monasterium suæ manûs subscriptionibus pro mercedis eorum augmento concesserunt, vt nullus Iudex publicus in ipsas curtes ad agendum, nec ad freda exigendum, nec ad mansiones faciendum, nec ad causas audiendum, nec ad fideiussores tollendum, nec ad pastos, nec ad paratas intrare, nec iudiciariâ potestate vllam redibitionem penitus exinde requirere, nisi quod inferendam ipsam idem Abbas per seipsum aut per Missos suos annis singulis in sacellum publicum reddere deberet. Vnde & alias Præceptiones, seu & confirmationes à gloriosis parentibus nostris anterioribus manibus eorum roboratas se præ manibus habere affirmat, per quas ipsum beneficium ab ipsis Principibus fuit indultum vel vsque nunc conseruatum, ideóque pro firmitatis studio petiit nostram Celsitudinem, vt nostra auctoritas circa ipsum Monasterium vel eius Congregationem hoc denuò generaliter confirmare deberet, cui nos hanc petitionem pro reuerentia ipsius Sancti loci, sicut vnicuique petenti nequiuimus denegare, sed gratanti animo præstitisse, & in omnibus confirmasse cognoscite. Præcipimus enim, vt sicut constat in respectu ipsius anterioris Præceptionis vel confirmationis, quòd ipsum beneficium vsque nunc de tam longo tempore, absque vllo contradicente, ab ipsis Principibus inibi legaliter fuit conseruatum, ita deinceps teneatur, vt neque vos, neque iuniores, aut successores vestri, nec vllus quilibet de iudiciaria potestate ad agendum, nec ad freda exigendum, nec ad mansiones faciendum, nec ad causas audiendum, nec ad fideiussores tollendum, nec ad vllas quaslibet redibitiones ibidem penitus exactandum, ingredi audeat. Sed quodcumque pars fisci nostri exinde percipere aut exactari potuerat, nullus vestrum hoc penitus requirere præsumat, nisi tantùm annis singulis ipsi solidi duodecim per ipsum Abbatem aut per Missum suum nostris ærariis inferri debeant, vt dictum est, nostris & futuris, Domino auxiliante, temporibus. Igitur cum Dei & nostra gratia per inspectas antedictas Præceptiones, sicut vsque nunc ipsum beneficium semper fuerat conseruatum, iubemus vt inanteà pro mercedis nostræ intuitu in omnibus conseruetur. Et vt hæc auctoritas pleniorem obtineat vigorem, vel vt ipsam Congregationem ingiter delectet pro stabilitate Regni nostri Domini misericordiam frequentiùs deprecari, manûs nostræ subscriptionibus subter eam decreuimus roborare. Childebertus Rex. Huc vsque Diploma.

XVII. ILLIVS MONAST. NVNCVPATIONES VARIÆ.

Quod Sanctorum Sergij & Bacchi Monasterium frequentiùs appellari solet, in Præcepto suprà descripto Cœnobium dicitur *Sancti Sergij & Domini Medardi Episcopi*, nempe Suessionensis, & in Diplomate Caroli Regis, quod apud eosdem Sammarthanos legitur, vocatur *Abbatia S. Sergij, seu S. Godeberti Confessoris, cuius corpus ibi requiescit*, id est, Sancti Godeberti Andega-

AN. CH. 705. CHILDEBERTI III. R. 11.

uensis Episcopi, qui Sancto Magnobodo in Episcopatum successit, & vnà cum Sancto Agilberto proximo successore colitur quarto Nonas Maias in prædicto Monasterio, vbi Reliquiæ vtriusque in capsa argentea inclusæ custodiuntur.

XVIII. EPISCOPI ANDEGAVENS. Post Sanctum Agilbertum, cuius Pontificatus ad initium vsque octaui seculi peruenire potuit, in Andegauensi Cathedra sederunt, Gariacus seu Gariarius, Bozo seu Boso, Calarchus seu Colatolus aut Collatobus, Benignus, Beatus seu Betus vel Botus, Episcopi solis nominibus noti.

XIX. ABBATES SS. SERGII ET BACCHI. De Abbatibus, qui per illa tempora Monasterio Sanctorum Sergij & Bacchi præfuerunt, nihil etiam occurrit præter Abbatis Theodeberti profectionem ad aulam Childeberti Tertij Regis, vt ab eo Priuilegiorum à patre & auo concessorum confirmationem obtineret. Qua de re consulendum ipsius Childeberti Diploma, quod suprà descripsimus.

XX. Ad hæc quoque tempora peruenire potuerunt Dulcidius Aniciensis Episcopus & Aulus Episcopus Viuariensis, de quibus actum iam Tomo superiori [a].

[a] Ad an. 652. nn. 71. 74.

XXI. EPISCOPI ANICIENSES. Aniciensem Ecclesiam post Dulcidium rexerunt Higelricus & Torpio, *de quibus*, inquit Chenutius, *passim silentium est, nisi in præfato Catalogo*, id est, in vulgari Episcoporum Aniciensium serie.

XXII. AVLI EP. VIVARIENSIS. Ioannes *Columbi* libro secundo [b] de rebus gestis Episcoporum Viuariensium varia refert fragmenta ex beati Auli vita, cuius Auctor nec cuias ille fuerit, nec quibus vixerit temporibus, nec quos habuerit parentes, tradit, cum tamen Viuarij nutritum fuisse docet his verbis. *Tu, beata Ecclesia Viuariensis, nutriuisti & meruisti B. Aulum.* Hæc phrasis facit, vt rerum Viuariensium Scriptor suprà memoratus arbitretur Aulum ex alia regione venisse Viuarium, & in eius Ecclesia Clericum egisse. Sic enim Viuariensis Ecclesia rectè dicetur sibi meruisse, quem alia seu regio seu ciuitas genuerit; nutriuisse verò, quem suos ritus ac mores docuerit habueritque Clericum seu Canonicum. Hanc opinionem non parum fulcit Auctor vitæ præcitatæ, cùm eundem Aulum filium Sancti Firmini, ante ipsum Episcopi, vocat. Illo enim loco innuit à Firmino Episcopo enutritum atque eruditum fuisse Aulum, qui post Sanctum Eucherium prædicti Sancti Firmini proximum successorem in Cathedra Viuariensi sedit. Auli Pontificis virtutes ab eodem vitæ Scriptore sic enumerantur. *Docuit semper virtutes priscorum Patrum, quotidie ieiunans, in vigiliis & orationibus perseuerans, affligebat temporale corpus, vt mereretur accipere sempiternum paradisi habitaculum. Captiuis fuit redemptor, & valdè innumeros absoluit à iugo seruitutis. Ecclesiæ munia multiplicauit & auxit. Pauperibus curam, viduis & orphanis egit tutelam, susceptor peregrinorum, hospitium aduenis, blandus, mellifluus, misericordiæ plenus, benignus, doctor.*

[b] Nn. 17. 18.

VIRTVTES.

XXIII. MIRACVLA. Vt annus, sic & dies ignoratur, quo beatus Aulus ad Deum migrauit. De Miraculis, quæ vel eius sepulturam illustrarunt, vel posteà facta sunt ad sepulchrum, sic Auctor vitæ iam laudatus. *Dum sacrum corpus ad sepeliendum venerabiliter deportaretur, contigit vt inimicus humani generis aliquem de sequentibus acciperet, & eum cum spuma in terra allideret. Sed eum cùm tunc fideles sub feretro prostrauissent, statim in Nomine Domini nostri Iesu Christi sanus abscessit, & non est vlteriùs eum ausus Satanas tentare.* Et paulò pòst. *Sepulto autem eo multæ hic apparent virtutes ad sepulchrum eius, multi cæci lumen consequuntur, & dæmones ab obsessis corporibus deiiciuntur, non solùm autem hic, sed in quacumque villa, in eo loco vbi lectus eius fuit, homo febribus laborans venit, statim sanus abscedit.* Veteres tabulæ tradunt stolam beati viri quondam fuisse in sacrario Ædis San-Vincentianæ, inscriptam versibus opere plumario, per nobilem atque insolitam ingenij vim. Ea cum corpore Sancti Auli seruata est inter Sanctorum exuuias ad annum vsque Christi millesimum quingentesimum sexagesimum-tertium, quo Caluinistæ Viuario potiti Sanctorum Reliquias igni tradiderunt, vt ad illum annum, si Deus vitam concesserit, fusiùs exponemus.

STOLA.

AN. CH. 705. CHILDEBERTI III. R. II.

XXIV. Sancto Aulo soror extitit nomine Macedonia, quæ nupsit Alcimo. In Cathedralis Ecclesiæ Viuariensis dotatione, quam libro primo [a] de rebus gestis Episcoporum Viuariensium descriptam ac notis illustratam reperies, idem Alcimus eiúsque coniux Macedonia munificos erga prædictam Basilicam sic se præbent. *Ego Alcimus & vxor mea Macedonia, qua fuit soror S. Auli, dotauimus S. Vincentio, de Cuisiniano, quod est constructum super flumen Rhodani vsque ad Bauarias, & vsque ad riuum Osonem, & Bello dimidium, & in Tricastensis Insula, qua vocatur Argentarias, qua est ad Burgogiates superiorem. Ista omnia tradimus Deo & S. Vincentio.* Alcimus & Macedonia coniuges Deo & Sancto Vincentio, id est, Ecclesiæ Cathedrali Viuariensi, quæ Deo in honorem Sancti Vincentij dedicata est, dant tria, Cuisinianum, Belli dimidium, Argentarias Insulam. Cuisinianum fuit castrum aut pagus, ab Osone riuo vsque ad Bauarias habebat agrum ad ripam Rhodani. Argentarias Insula dicitur esse in Tricastinis ad superiorem Burgogiatem. Nomine Burgogiatis Ioannes *Columbi* Burgum intelligit Sancti Andeoli, quia Carolus Caluus ponit *Insulam Argentariam iuxta S. Andeolum.*

[a] Nu. 21. & seqq.

SOROR MACEDONIA MVNIFICA ERGA ECCLESIAM VIVARIENSEM.

XXV. Hæc donatio post obitum Sancti Auli facta est, vt indicant hæc verba, *qua fuit soror S. Auli.* Nam si superstite Aulo Episcopo fieret, eius soror Macedonia non fuisse sed esse diceretur. Atque inde colligere est Cathedralis Ecclesiæ Viuariensis dotationem, in qua donatio supradicta continetur, post felicem Sancti Auli ad cælos transitum collectam fuisse. Porrò de Seniore sancto Aulo loquitur Albinus, vbi in illa dotatione Ecclesiam Sancti Auli extra ciuitatis muros positam dotat, vt copiosiùs dicemus ad annum Christi septingentesimum vicesimum-septimum, cùm singulas istius dotationis partes explicabimus.

XXVI. Sancto Aulo in Episcopatum Viuariensem successit Eumachius, de quo sic Auctor vitæ in rebus gestis [b] Episcoporum Viuariensium. *Beatissimus Eumachius obediens præceptis Domini, quibus dixit, [vende omnia quæ possides & veni, sequere me] & ista quotidie voluens dereliquit omnia qua habuit Ecclesia Viuariensi, vnde pauperibus alimenta ministrans, secutus est Christum, vir magnus, auctor & amator, congregatórque plebis sanctæ.*

[b] Lib. 2. n. 19.

SVCCESSOR EVMACHIVS.

XXVII. Hoc anno ponitur apud Seuertium mors Landrici Meldensis Episcopi, quem non tantùm Landricum, sed & Lendicum vocant Demochares & Chenutius, Lendoinum Robertus, Lendricum Seuertius. Non desunt, qui Marculfum Monachum Landrico Episcopo Meldensi coætaneum scribant, duósque formularum libros, quos *Landerico Papæ* Marculfus inscripsit, Episcopo Meldensi contendant inscriptos fuisse, sed Hieronymus Bignonius vir ingenio atque eruditione præstantissimus, qui formulas illas in lucem primus edidit ac notis illustrauit, Landericum Papam, cuius iussu Marculfus opus suscepit, interpretatus est Landericum Episcopum Parisiensem, de quo multa Tomo superiore sub Clodoueo Secundo Rege diximus. Certè quæstionem illam vel ipsa soluit nominum distinctio, nam Parisiensis Episcopus vbique Landericus constantissimè nuncupatur, Meldensis autem Episcopus diuersissimè vocatur Landricus, Lendicus, Lendricus, Lendoinus, numquam verò Landericus. Ceterùm Landrico in Episcopatum Meldensem successit Edoldus siue Heldolus, aut Eldodus, qui sedit annos circiter quinque.

LANDRICVS EP. MELDENS. OBIT. DISTINGVITVR A LANDERICO EP. PARISIENSI.

EDOLDVS SVCCEDIT.

XXVIII. Landricus Sonegiensis Abbas ad hæc tempora, siue ad annum ab obitu Sancti Vincentij patris duodetricesimum, ab obitu Sanctæ Waldetrudis matris decimum-septimum, peruenire potuit. Obiit Sonegiis *, ibíque colitur decimo-quinto Kalendas Maij, quo die hæc de illius Reliquiis ac festo, déque Congregatione Sonegiensi scribit Molanus. *Corpus à fratribus sæpè deportari solet ad villam Taxandriæ, Feleppam, quæ eleemosynariâ distributione beato Vincentio est tradita. Quodam autem anno Aduocatus villæ ad proprios vsus rapuerat annonam, fratres ea de causa tulerunt Sanctum Landricum, vt hæreditatem paternam tueretur. Cùm itaque fortior armatus eò superueniret, Dei vltio inuasores*

* *Soigny.*

LANDRICVS ABB. SONEGIENSIS.

AN. CH. 705. CHILDEBERTI III. R. 11.

suam iniustitiam recognoscere coegit. Ceterùm Sonegiensis Congregatio, primò fuit Monastica, deinde Canonica, tertiò Sanctimonialium, per quas sic periit Ecclesiæ supellex, vt & Reliquiæ beati Landrici negligerentur, & Calendæ festiuitatis eius per aliquot annorum curricula obliuione tegerentur. Post diuersas autem admonitiones de festi negligentia, reuolutis Calendis, Nonis & Idibus, decimo-quinto Calendas Maij iusti viri transitum repererunt. Deinde subiicitur annotatio, cuius hæc est postrema periodus de Feleppa & aliis villis, quæ Monasterio Sonegiensi maximos olim prouentus pepererunt. *Felep olim hæreditaria Ecclesiæ Sancti Vincentij villa in Taxandria, item Dorne & Erp, nunc territorio Rauesteyn in Cliuia annumerantur, & refrigescente inter multos fide & charitate, parum emolumenti inde accipitur.*

XXIX. Ex Abbatibus, qui Sonegiense Monasterium ante vastationem Normannicam gubernarunt, duo duntaxat hodie noscuntur, Sanctus Vincentius ipsius Cœnobij conditor, eiúsque filius ex legitimo toro ac successor Sanctus Landricus. Ceterorum nomina perierunt. Id alia occasione ad annum Christi sexcentesimum quinquagesimum-tertium [a] Tomo superiore iam obseruauimus.

[a] Num. 17.

XXX. WERENFRIDVS PRESBYTER ET ADALBERTVS DIACONVS MORIVNTVR.

Michael Alfordus Martyrologio quodam Anglicano nixus in Annalibus Ecclesiæ Anglo-Saxonicæ mortuos hoc anno refert Werenfridum Presbyterum & Adelbertum Diaconum, quorum hic septimo Kalendas Iulij colitur, ille decimo-nono Kalendas Septembris. Lege quæ de vtroque dicta sunt ad annum Christi septingentesimum secundum [b], nihil enim hîc addendum habemus.

[b] Nu. 22. 23.

---

706. CHILDEBERTI III. R. 12.

ANNVS CHRISTI 706.

CHILDEBERTI III. R. 12.

I. AVTBERTVS EP. ABRINC. CONSTRVIT ECCLESIAM S. MICHAELIS IN PERICVLO MARIS.

ANNVS Christi septingentesimus sextus cum anno Childeberti Regis duodecimo componitur. Sigebertus ad illum annum Childeberti Regis duodecimum, quem malè cum anno Christi septingentesimo nono comparat, hæc habet. *Childeberto Monarchiam Regni Francorum tenente, Archangelus Michael apparens Autberto Abrincatensi* * *Episcopo, monuit semel & iterum, vt in loco maris, qui propter eminentiam sui tumba vocatur, fundaret Ecclesiam in memoriam sui, volentis talem venerationem exhiberi sibi in pelago, qualis exhibetur sibi in monte Gargano. Interim taurus à leone furtim raptus in illo loco religatur. Vnde Episcopus tertiò admonitus, vt illo in loco fundamentum iaceret, vbi taurum religatum inueniret, & sicut eum terram pedibus protriuisse videret, sic Ecclesiæ ambitum duceret, Ecclesiam in honore Sancti Michaelis constituit, & ex illo tempore sicut in monte Gargano, ita etiam illo in loco, quod modò dicitur in periculo maris, veneratio Archangeli frequentari cœpit.* Hæc Apparitio Sancti Michaelis in additionibus ad Vsuardum & in Martyrologio Gallicano celebratur decimo-septimo Kalendas Nouembris. Locus, vbi prædictus Episcopus Abrincensis Ecclesiam construxit, à posteris dictus est Mons Sancti Michaelis in procella maris vel in periculo maris aut in tumba. Illic ante Sancti Michaelis apparitionem degebant Eremitæ, quibus Autbertus Episcopus post erectam Basilicam duodecim statim Canonicos substituit, vt diuinis officiis in beati Michaelis Archangeli memoriam vacarent. Quot annos abhinc idem Episcopus vixerit, haud produnt Historiæ. Colitur [c] decimo-quarto Kalendas Iulij.

* d'Auranche.

[c] Martyrol. Gallic.

Pippinus Maior-domus, hoc anno, Childeberti Regis duodecimo, vt iampridem Fraerico post pugnam Textricianam pollicitus fuerat, in pago Veliocassino Floriacum Monasterium erexit, eíque Bainum, qui Fontanellensis Abbas iam erat, Abbatem præfecit. Id testantur Pippini literæ, quarum fragmentum Chronographus Fontanellensis ita recitat [a]. *Vbi*, id est, in Floriaco Monasterio, *constituimus virum strenuum & Dei cultorem Domnum Bainum, ipsum Rectorem Monasterij Fontinellensis, eâ videlicet conditione, vt ex præfato Monasterio Fontinella post recessum eiusdem Baini, ipsi Monachi in ipso Floriaco Cœnobio consistentes omni tempore rectores & gubernatores habeant, & sub eorum ditione nostris & futuris temporibus permaneant, & sub nostra ac hæredum nostrorum defensione ipsa loca perenniter tuenda consistant. Actum est anno duodecimo, regnante Hildeberto Rege.* Hic textus, quia desumptus est ex ipsa charta, quæ donationem Pippini complectitur, potiorem fidem meretur quàm narratio ab eodem Chronographo præmissa in hæc verba. *Sub huius* Baini *tempore præfatus Pippinus gloriosissimus Dux Floriacum Cœnobium vnà cum nobili coniuge sua Plectrude ædificat, quod situm est in pago Veliocassino, anno nono Hiliberti, qui erat Exarchatûs sui annus vigesimus-tertius, Dominicæ autem Incarnationis septingentesimus octauus, ipsúmque Bainum rectorem ibi præfecit, plurimámque turbam Monachorum adunauit, ipsum autem Monasterium huic Cœnobio*, nempe Fontanellensi, *contradidit.* Pippinus affirmat conditum à se Floriacum Monasterium anno Childeberti Regis duodecimo, quis Pippino de semetipso scribenti Chronographum quamuis supparem anteponat? Ceterùm annus Christi septingentesimus octauus nec cum anno Childeberti nono aut duodecimo, nec cum anno Pippini Maioris-domûs XXIII conuenit. Annus enim XXIII Pippini Maioris-domûs illigatur anno Christi septingentesimo decimo; annus nonus Childeberti Regis coincidit cum anno Christi septingentesimo tertio, Pippini Maioris-domûs XVI; & annus eiusdem Childeberti Regis duodecimus cum anno Christi septingentesimo sexto, Pippini Maioris-domûs XIX comparatur. Haud etiam fide dignus videtur idem Chronographus, cùm ædificandi Floriaci Monasterij hanc ait occasionem Pippino fuisse. *Occasioni autem ædificationis præfato Cœnobio idcirco fuit, quoniam isdem Princeps per inuidorum consulta admirabilem Ansbertum de sede Rothomagensis Ecclesiæ expulerat, atque ad exilium direxerat, in quo isdem Agonista diuinus ad æternam migrauerat requiem. Cúmque præfatus Princeps multas sanitatum virtutes audiret ab eo fieri, reminiscens culparum suarum, ob eiusdem militis Christi amorem ac reuerentiam, simúlque vt indulgentiam mereretur accipere, hoc Cœnobium ædificauit, vnáque cum omnibus rebus suis huic Cœnobio Fontinellæ perpetualiter tradidit possidendum.* Pippinus Floriacum Monasterium construxit, vt promissis staret, locum enim ipsum eâ lege à Fraerico post pugnam Textricianam acceperat, vt idem Chronographus hisce verbis testatur. *Dum Pipinus Princeps singularem Francorum Principatum obtinuisset, superato Theoderico Rege & Berthario Maiore domûs, sæpedictus Fraericus prædictum Floriacum eidem contradidit, eâ videlicet ratione, vt in maiori elegantia ipsum locum sublimaret, ac Monachorum congregationem ibidem constitueret. Quod ita & factum est*, hoc certè anno, Childeberti Regis duodecimo, Christi septingentesimo sexto. Tunc Plectrudis cum Pippino marito habitabat. Id Auctor Chronici Fontanellensis bis asserit; primò cùm dicit Cœnobium Floriacum à Pippino & à Plectrude constructum fuisse, deinde cùm Pippinum simul ac Plectrudem, eorúmque filios Drogonem & Grimoaldum, necnon nobiles viros Gripponem alióśque scribit præsentes hoc anno adfuisse, quando Floriacum Monasterio Fontanellæ contraditum est. *Præfatus*, inquit, *Pipinus gloriosissimus Dux Floriacum Cœnobium vnà cum nobili coniuge sua Plectrude ædificat, quod situm est in pago Veliocassino.* Et inferiùs. *Interfuit idem gloriosissimus Princeps, & nobilis coniunx eius Plectrudis; filiíque eorum Drogo & Grimoldus; Grippo & alij plurimi nobiles viri.* Quin & hoc infrà rursum confirma-

AN. CH. 706. CHILDEBERTI III. R. 12. II.

PIPPINVS CONDIT MONAST. FLORIACVM.

[a] Cap. 2.

AN. CH. 706. CHILDEBERTI III. R. 12. bitur ex munificentia, quâ Pippinus & Plectrudis Epternacense Monasterium hoc anno ditarunt. Interim res Fontanellenses prosequamur. Monachi Fontanellenses hoc eodem anno villam Fontanidum à Pippino Maioredomûs, & villam Gressum à Iordane viro locuplete acceperunt. Vtriusque donationis meminit idem Chronographus [a] Fontanellensis. Prioris sic. *Anno duodecimo eiusdem Regis* Childeberti *præfatus Princeps Pipinus Fontanidum villam ipsi Cœnobio largitus est.* Posterioris sic. *Anno duodecimo præfati Regis, Gressus villam in pago Tellau Iordanis contulit.*

MVNIFICVS ERCA MONAST. FONTANELLENSE.

[a] Cap. 2.

III. ET EPTERNACENSE.

Hoc etiam anno, Childeberti Regis duodecimo, Pippinus, cùm Gaimundis esset, luculentas possessiones, quas Epternaci habebat, Willibrordo Episcopo Vltraiectino & Monasterij Epternacensis Abbati donauit secundùm hanc formam è Theodorico editam à Browero. *Ego in Dei nomine illustris vir Pippinus, filius Ansgisi quondam, necnon illustris matrona mea Plectrudis, filia quondam Hugoberti, reputantes varios nobiscum humanæ fragilitatis casus, quò nimirum & præteritæ vitæ possimus abluere sordes, & donante Domino ad æterna gaudia peruenire, donamus Monasterio in loco, qui cognomentum gerit Epternacum, pagóque Bedensi, ad Suram amnem extructo, cui virum strenuum & Dei cultorem, Apostolicum Willibrordum Episcopum cum turba Monachorum imposuimus, illud Epternaci dimidium, quod Theodhardus quondam Dux ibidem obtinuit, & posteà filius eius Theodhardus nobis quondam tradidit, iis tamen facultatibus exceptis, quas Irmina in ipso Epternaco possedit. Actum Gaimundis, III Idus Maias, Regni D. N. Childeberti anno XII. Pippinus & Plectrudis; item Childebertus, Bernarius, Charibaldus, Constantinus, Iosephus, Winetharius subscripsere.*

IV. Apud Trithemium in compendio Annalium legitur Regium Diploma *de fundatione Monasterij Sancti Petri Apostoli in Erpfurdia*, datum hoc anno, *Dominicæ Incarnationis septingentesimo sexto.* In describendo pseudo-diplomate non ducimus immorandum, maximè cùm ipsemet Trithemius multas iam rationes attulerit ob quas commentitium habeatur. Monasterium Erfordiense Sancti Petri multò recentius est, deinde anno Christi septingentesimo sexto nec Indictio nona conuenit, nec nomen Dagoberti Regis, nec præsentia Rigeberti seu Richberti Præsulis Moguntini. Commentitij sunt igitur hi Characteres Chronologici. *In præsentia Rigeberti Episcopi. Signum inuictissimi Regis Francorum Dagoberti. Testes, &c. Moguntinus Episcopus Rigebertus. Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo sexto, Indictione IX.* E tot erroribus hunc obserua præcipuè, quod Sigeberti Moguntiacensis Episcopi loco positus est Rigebertus. Inde enim factum putamus, vt ex duobus Moguntinis Episcopis, id est, ex Richberto & Sigeberto, qui successiuè in Moguntiacensi Cathedra sederunt, vnus conflaretur Episcopus, qui promiscuè Richbertus & Sigebertus appellaretur. Nam Richbertus, qui Lupoaldo successit, in Rigbertum & Rigebertum abiit facillimè, iisdémque temporibus Sigebertus in Actis Sanctæ Bilhildis occurrit & Rigebertus in præcitato pseudo-diplomate. Sunt etiam insititia, quæ de prædicti Monasterij primordiis ad hunc annum apud Lambertum Schafnaburgensem leguntur, vt hæc, quibus includuntur, in editione Ioannis Pistorij declarant signa, [ ].

SIGEBERTVS EPISC. MOGVNT.

V. Leobertus Carnotensis Episcopus, quem vetus Codex apud Sammarthanos hoc anno sedisse tradit, obiit hoc eodem anno, cùm annos decem in Pontificatu transegisset, vt Demochares, Rolliardus, Chenutius & Seuertius affirmant. In vulgatis Catalogis sequuntur Ado, Flauius, Godosaldus, Hieronymus, tum Helias regnante Carolo Caluo, sed hi pauciores numero videntur, quam vt sesquiseculi spatium implere possint. Idcirco Magobertum, Sigoaldum, aliósque, de quibus hactenus siluimus, in hunc locum coniiciendos arbitrati sumus. Leoberto igitur, quem Chenutius in Monasterio Sancti Carauni sepultum ait, successit Magobertus. Illi autem Cœnobio tunc Abbas præerat Dionysius Secundus.

EPISCOPI CARNOTENSES.

AN. CH. 706.

CHILDEBERTI III. R. 12.

Ab anno Christi septingentesimo sexto, quo mortem Leoberti Episcopi consignamus, ad annum vsque Christi octingentesimum quinquagesimum-tertium, quo Burchardus Episcopatum suscepit, effluxerunt anni centum quadraginta-septem, quos prælaudati Nomenclatores in duodecim Pontificatus ita partiuntur. Annos tredecim Magoberto, Sigoaldo duodecim, Gauberto seu Godeberto decem, quatuor Deodato, duos Dronio seu Pronio, Berthegranno septem, octo Haynio, vndecim Hadoni, Flauio quindecim, nouemdecim Godosaldo, decem Hieronymo, Heliæ triginta-sex assignant.

VI.

VII.

CHILDEBERTVS R. MVNIFICVS ERGA MON. S. DIONYSII.

Childebertus hoc anno, Regni sui duodecimo, Solemium villam Monasterio Sancti Dionysij contradidit. In Antiquitatibus San-Dionysianis extat hoc donationis Diploma. *Childebertus Rex Francorum, vir inluster. Se*[1] *alequid*[2] *ad loca Sanctorum vel Monasteriorum, quæ pro opportunis locis Sanctorum pertinent*[3], *præstamus vel concedemus*[4], *hoc nobis ad laudem & æternam retributionem in Dei nomene*[5] *profuturum confidemus*[6]. *Igitur cognuscat*[7] *magnetudo*[8] *vel vtiletas*[9] *tam præsentium quàm futurorum, quòd villa nostra nuncopante*[10] *Solemio, quæ ponitur in pago Falmarcinse super fluuio Saue*[11] *vnà cum omne mercato, vel adiacentias suas, & quicquid fiscus noster tam de garantia quàm de merceria ibidem obtennit*[12], *vel de qualebet*[13] *constuma ibidem possiduit, etiam & Oratorio illo ad Cruce, quin subiungit ab ipso termino de ipsa villa Solemio, quæ est constructa in honore Sancti Martini, cum omnebus*[14] *suis quæ ibidem aspiciunt, vbi Madalgiselus seruus noster custos praeesse veditur*[15], *id est, tam terris, domebus*[16], *ædesiciis*[17], *acolabus, mancepiis*[18], *vineis, syluis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarúmue decursebus*[19], *peculiis, præsediis*[20], *gregis & pastorebus*[21], *farinariis, mouilebus*[22] *& immouelibus*[23] *dimus*[24], *& ad integrum, vt diximus, quicquid ad ipsa villa aspicere veditur*[25], *& vsque nunc fiscus noster ibidem spectare potuit ad Basileca*[26] *Domni Dionysij Marteris*[27], *vbi ipse pretiosus Domnus in corpore requiescit, & vbi venerabelis*[28] *vir Chilardus Abba praeesse veditur*[29], *vt diximus, cum omni integritate ad ipsa villa pertenente*[30] *vel aspiciente, plenâ & integrâ gratiâ in proprietario sub immunetatis*[31] *nomene*[32] *cum omnes redibitiones sibimet concessas ad opus ipsius Domni Dionysij vel omni Congregationi siue ibidem consistente*[33], *sicut visi fuimus concessisse. Adeò per præsente præceptione decernemus*[34] *vrdenandum*[35], *quod in perpetuum volemus esse mansurum, vt neque vos, neque iunioris*[36] *seu successoris*[37] *vestri, nec quilebet*[38] *de iudiciaria potestate de prædicta villa Solemio, sicut vsque nunc fiscus noster sperare potuit ad parte prædicta Basilica Domni Dionysij, nec ad agentis suis nullâ repulsione nec vllo impedimento exinde facere non præsumatis, sed, vt diximus, ex nostro munere largetatis*[39] *ipsa villa Solemius cum omnibus integretur vel solidetur vnà cum adiacentiis ad se pertinentis vel aspicientis, vnáque cum superscripto Oratorio Sancti Martini ad Cruce, cum eo quod ibidem aspecitur*[40] *pars ipsius Basileca*[41] *Domni Dionysij, vel omnis ipsa Congregatio omne*[42] *tempore sub emunetatis*[43] *nomene*[44] *iure proprietario absque cuinslebet*[45] *refragatione aut impedimento habeat, vt quæ concessa adque*[46] *indulta ad ipsa Basileca*[47] *Domni Dionysij Marteris*[48], *& futuris Deo auxiliante temporebus*[49] *proficiant in augmentis. Et vt hæc præceptio firmior sit, manûs nostræ subscriptionibus*[50] *subter eam decernemus*[51] *roborare. Signum Childeberti Regis. Cancellarius Bralamo iubente Domno Rege subscripsit. Datum Corsintisce, Martij die 12, anno verò 12 Regni nostri. Mamarctas in Dei nomene*[52] *recognouit feliciter. Amen.*

VIII.

Iacobus *Doublet*, qui chartam illam in Antiquitatibus [a] San-Dionysianis publicauit, Solemium in Hannonia collocat vocátque vernaculè *Solesmes*. Franciscus *Vinchant* eiusdem donationis meminit in Annalibus [b] Hannonicis, & Solemium vernaculè *Solemmes* appellat. Miramur autem ex hisce verbis præcitati Diplomatis, quæ situm Solemij declarant, *in pago Falmarcinse super fluuio Saue*, à Iacobo Doubleto confici locum siue oppidum Solemio vicinum cui vernaculum nomen *Falmarcinse*, fluuiúmque

1 *Si*
2 *aliquid*
3 *pertinent.*
4 *concedimus*
5 *nomine*
6 *confidimus.*
7 *cognoscat*
8 *magnitudo*
9 *vtilitas*
10 *nuncupante*
11 *Sabi*
12 *obtinuit.*
13 *qualibet*
14 *omnibus*
15 *videtur,*
16 *domibus,*
17 *ædificiis,*
18 *mancipiis,*
19 *decursibus,*
20 *præsidiis,*
21 *pastoribus,*
22 *mobilibus*
23 *immobilibus*
24 *domus,*
25 *videtur,*
26 *Basilica*
27 *Martyris,*
28 *venerabilis*
29 *videtur,*
30 *pertinente*
31 *immunitatis*
32 *nomine*
33 *consistenti,*
34 *decernimus*
35 *ordinandum,*
36 *iuniores*
37 *successores*
38 *quilibet*
39 *largitatis*
40 *aspicitur*
41 *Basilica*
42 *omni*
43 *emunitatis*
44 *nomine*
45 *cuiuslibet*
46 *atque*
47 *Basilica*
48 *Martyris,*
49 *temporibus*
50 *subscriptionibus*
51 *decernimus*
52 *nomine*

[a] Lib. 3. c. 4.
[b] Lib. 4. c. 52.

AN. CH. 706. CHILDEBERTI III. R. 12.

cui nomen vernaculum *Sane*. Pagus Falmarcensis seu Falmarcinsis, cuius meminit Childebertus in suo Diplomate, non alius est à pago Fanomartensi, de quo consule quæ Tomo superiore ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-primum [a] dicta sunt. Pagus Fanomartensis nomen habuit à loco, quem veteres incolæ Fanum Martis nuncuparunt, hodierni *Famars* vocitant, & vt à Fano Martis Fanomartensis appellatus est, sic & à vernaculæ linguæ vocabulo *Famars* Famarcensis & Falmarcensis dici potuit. Erat pagi Fanomartensis ditio satis ampla. Fanum enim Martis seu *Famars*, vnde pago nomen, primo lapide distat à Valentianis, quas ex eius ruinis ædificatas esse multi scribunt, & ad eundem pagum pertinebant Maricolæ *, quæ vix altero milliari à Landreciaco oppido distant, sitæque sunt ad Helpram fluuium, qui dexteram Sabis ripam infra Landreciacum subit. Quod ad amnem attinet, qui nominatur in Regio Diplomate, *Sane* pro *Sabi* scriptum videtur *b* in *n* & *i* in *e* commutatis, itaut Childebertus villam, quam Monasterio Sancti Dionysij prope Parisios sito largitus est, in pago Fanomartensi seu Falmarcensi vel Famarcensi ad Sabim positam testetur. Aubertus Miræus partem prædicti Diplomatis in Notitia [b] Ecclesiarum Belgij recitauit, & Solemij situm, de quo sic editio Doubletana, *in pago Falmarcinse super fluuio Sane*, sic ex parte restituit, *in pago Fanomartinse super fluuio Sane*, poterat & reponere *super fluuio Sabi*.

[a] Num. 2.
* *Marolles.*
[b] Cap. 12.

IX. ODO MVNIFICVS ERGA MON. WOROMHOLT.

Hoc eodem anno, vt Meyerus in Annalibus [c] Flandriæ scribit, Odo vir illustris Winnoco Abbati Woromholtano villam suam ad mare sitam, cui nomen *Westerholt*, vnà *cum Dominico*, id est, cum Templo tradidit.

[c] Lib. 1.

---

707. CHILDEBERTI III. R. 13.

ANNVS CHRISTI 707.
CHILDEBERTI III. R. 13.

I. ANNO Christi septingentesimo septimo Swibertus Episcopus relictis Boructuariis Coloniam venit. Hunc annum designat Marcellinus in vita Sancti Swiberti. Testatur enim Swibertum venisse [d] *ad Boructuarios, anno ab Incarnatione Domini septingentesimo quinto*, & *per biennium* [e] *inter eos* moratum esse, donec, exorto inter Boructuarios & Saxones bello, Boructuarij & præcipuè Christiani, qui verbum Dei receperant, coacti migrauerunt in exteras prouincias, vt ibi liberiùs Christo seruirent. Deinde, quid consilij Swibertus tunc ceperit, sic explicat [f]. *Attendens Sanctus Swibertus gloriosus Pontifex gregem suum hac illácque dispersum, & quòd nullum fructum nullásque inducias inter vtrasque partes cum suis propter saxea Saxonum corda facere posset, exorauit assiduè Dominum, vt ei iam seni locum ostenderet, vbi habitare deberet. Tandem Angelicâ reuelatione admonitus præcipitur ire Coloniam Agrippinam ad Pipinum Ducem & Plectrudem eius coniugem, qui ei aptum locum permanendi cum suis condonarent. Igitur Sanctus Swibertus valefaciens Boructuariis, cum suis Presbyteris & Clericis ac nonnullis Christianis, per squalida & deuia loca in magno discrimine ferocium Saxonum, Coloniam vsque, Deo comitante & dirigente vias suas, peruenit.* A Boructuariorum prouincia Coloniam vsque non multùm fuit itineris. Vicus enim *Ratingen*, in quo belli Saxones inter ac Boructuarios enati causa data est, ad prouinciam Boructuariorum pertinebat teste eodem Marcellino [g]. Est autem *Ratingen* oppidulum hodierni Ducatùs * Montensis haud longè à dextera Rheni ripa.

[d] Cap. 19.
[e] Cap. 21.
[f] Cap. 22.
SWIBERTVS RELICTIS BORVCTVARIIS VENIT COLONIAM.
[g] Cap. 21.
* *Le Duché de Bergues.*

II. In vulgatis Actis Sancti Suiberti proximè sequitur [h] longa hæc ridiculáque interpolatio. *Erat autem eo tempore Serenissimus Pipinus Dux habitans in Ioppilia*,

[h] Capp. 22. 23.

Ioppilia, cum Alpaide pellice sua. Plectrudis verò Dux eximia & deuota Princeps moram traxit Coloniæ Agrippinæ in Palatio Ducum Agrippinensium & Lotharingorum, quod per eam mutatum & consecratum est in claustrum Sanctimonialium, intitulatúrque Ecclesia gloriosæ Virginis Mariæ ad Capitolium. Cúmque ea audiuisset aduentum Sancti Swiberti, magnifici Præsulis, gauisa est gaudio magno. Audierat enim multoties à pluribus celeberrimam ipsius opinionem, depositóque fastu Regalis Excellentiæ, ipsum cum venerabili Patre Annone Archiepiscopo Coloniensi honorificè & deuotè suscepit, secúmque aliquot diebus detinuit, ac miro semper eum humilitatis affectu coluit, vt ab eo secretioribus colloquiis salutis verba mereretur audire. Eodem tempore quidam illustris Palatinus, Geraldus nomine, veniens Coloniam, missus per Pipinum ab Herstallo siue Ioppilia ad Plectrudem cum decenti militia, statim propter Borealem rigidum ventum incidit in grauem morbum inflationis gutturis, idque adeò vt à nullo medicorum posset ei subueniri, quia nullam potionem recipere vel deglutire valuit. Cúmque omnes lamentarentur illum, desperantes de vita ipsius, Plectrudis memor virtutum Sancti Swiberti Episcopi deuotissimè petiit ab eo, vt amore Iesu Christi dignaretur visitare nobilem Palatinum iam agonizantem, & ipsum Pontificali suâ benedictione sanctificare, ac pro eo coram Omnipotenti Deo intercedere. Sanctus verò Swibertus, vt erat columbinæ simplicitatis & pudicæ naturæ, humiliter cum beato Willeico suo Presbytero & Ducissa ipsum accedens, præmissâ deuotâ oratione, signauit guttur eius, & mox apostema illud diruptum omnibus cernentibus crepuit, & horribiliter per nares & per os effluxit tabes, venenosa putredo. Et sic expulsis illis noxiis humoribus, statim sanatus fuit. De quo omnes magnificè Deum laudabant, qui meritis sui dilecti Antistitis talia operari dignatus est. Erat autem in eodem Palatio cocus quidam, qui obsessus à dæmonio multùm vexabatur quotidie ab eo, qui ad instantiam aulicorum visitatus à Sancto Swiberto, mox à graui iugo diaboli liberatus fuit. Et deinceps omnes venerabantur Sanctum Swibertum, vt virum & Episcopum Sanctum, videntes gloriam Dei in ipso. Igitur felix Plectrudis, religiosa Ducissa, videns Sanctum Swibertum internæ mentis feruore ad cælestia suspirare, licèt sublimata culmine terreni Principatûs esset, & secum multos egregios prædicatores haberet, tamen specialiter de cælesti inquisitione à Sancto Swiberto viro Dei ædificari cupiebat. Qui cùm eam de futuri Regni beatitudine, de Iudicij metu & spe æternitatis familiari colloquio præmoneret, illa eum libenter audiebat, verùm æstimari non potest quanto Principis illius animus exultarit gaudio, quòd tanti viri præsentiâ gaudere, benedictione foueri, collocutione meruisset ædificari. Et ne ingrata illis beneficiis videretur, consensione & admissione venerabilis patris Annonis Archiepiscopi Coloniensis, direxit Sanctum Swibertum Episcopum cum præfato Geraldo nobili Palatino de Ardenna, sanato à peste angina per eundem sanctum Swibertum, cum literis commendatitiis ad illustrem Pipinum Principem, petens & postulans obnixè vt viro Dei Swiberto donaret vicum Werdam in insula siue littore Rheni, vt gentili Saxonico populo illic cum suis prodesse & praeesse posset. Pipinus verò senex prouectæque ætatis, honorificè Sanctum suscipiens Swibertum cum suis, aliquanto tempore secum detinuit, vt verba vitæ ab eo audiret, eò quòd pridem à plerisque multa laude digna audierat. Tandem vt hilaris dator, sitiens æstuanter conuersionem gentilium, volénsque cultum diuinum augmentare, ex Regali munificentiâ benignè eundem vicum ei propter profectum & firmamentum suorum Principatuum donauit, addens & offerens ex copioso thesauro suo aurum & argentum multum nimis, quibus Ecclesiam siue Monasterium ibidem ad honorem Dei ædificaret, & populum barbaricum fidei Christianæ prorsus ignarum verbo vitæ reficeret. Itaque vale dicto cum nimia deuotione & gratiarum actione Pipino Principi, sanctus & benedictus Swibertus rediit Coloniam ad Sanctam Plectrudem, cuius potentiâ & industriâ cum multis laboratoribus & cæmentariis Werdam veniens, cœpit statim prope Rhenum fundare Monasterium in honore gloriosæ Virginis Mariæ, ibíque cum quanta humilitate, deuotione & reuerentia, rudi gentili populo euangelizauerit fidem Christi, & præcipuè cum quantâ puritate mentis & corporis & timore Missas celebrauerit ac diuina peregerit, difficulter possit explicari.

AN. CH. 707. CHILDEBERTI III. R. 13.

Mira sanè hæc interpolatio. Suibertus Episcopus, cùm nullas inducias Saxones inter ac Boructuarios statuere possit, Deum assiduè precatur vt sibi iam seni locum demonstret vbi habitare debeat. Angelico mandato recreatur, Coloniam Agrippinam ire præcipitur ad Pippinum eiúsque coniugem Plectrudem, qui locum aptum mansioni largientur. Cælestibus monitis obtemperat, Coloniam citissimè se confert. At Coloniæ solam reperit Plectrudem, audítque Pippinum *in Ioppilia* cum Alpaide degere. Quid prædictæ reuelationi magis contrarium excogitari potest? Textum denuò lege. *Attendens Sanctus Swibertus, gloriosus Pontifex, gregem suum hac illácque dispersum, & quòd nullum fructum nullásque inducias inter vtrasque partes cum suis propter saxea Saxonum corda facere posset, exorauit assiduè Dominum, vt ei iam seni locum ostenderet, vbi habitare deberet. Tandem Angelicâ reuelatione admonitus, præcipitur ire Coloniam Agrippinam ad Pipinum Ducem & Plectrudem eius coniugem, qui ei aptum locum permanendi cum suis condonarent. Igitur Sanctus Swibertus valefaciens Boructuariis cum suis Presbyteris & Clericis ac nonnullis Christianis, per squalida & deuia loca in magno discrimine ferocium Saxonum Coloniam vsque, Deo comitante & dirigente vias suas, peruenit. Erat autem eo tempore Serenissimus Pipinus Dux in Ioppilia cum Alpaide pellice sua, Plectrudis verò Dux eximia & deuota Princeps moram traxit Coloniæ Agrippinæ in Palatio Ducum Agrippinensium & Lotharingorum.* Etsi reuelationem Angelicam, cui fides habenda, Marcellinus haud præmisisset, Pippinum cum Alpaide tunc habitasse nequaquam crederemus. Pippinus à multis annis, vt ostensum est suprà, Plectrudem reuocarat, dimiserátque Alpaidem, quæ Monasticen ad obitum vsque deinceps in Orpiensi Cœnobio piè coluit.

III.

IV. De Suiberti Episcopi profectione ad Pippinum & Plectrudem sic Beda [a]. *Ipse Antistes cum quibusdam Pipinum petiit, qui interpellante Slichildedride* (Plectrudem sic appellat) *coniuge sua dedit ei locum mansionis in Insula quadam Rheni, quæ linguâ eorum vocatur in littore.* Hic textus Bedæ satis declarat Pippinum & Plectrudem simul degisse, cùm Suibertus relictâ Boructuariorum regione Coloniam ad eos venit. Palatium, vbi manebant, in Historia Swibertina malè vocatur *Palatium Lotharingorum*, nomen enim Lotharingiæ seriùs in vsu esse cœpit. Perperam quoque confunduntur Iuppilia & Herstallum, cùm hoc cis Mosam infra Leodium, illa trans idem flumen sita sit. Ceteris igitur omissis, id vnum asserimus de Suiberto Coloniam profecto, quòd à Pippino eiúsque vxore Plectrude vicum Werdam obtinuit, vbi Monasterium ædificauit Annone tunc Episcopo Coloniensi, qui Gisoni nuperrimè in Pontificatum successerat.

[a] Lib. 5. c. 12.

INCHOAT MONAST. WERDENSE.

V. Werda Insulam linguâ Teutonicâ significat, multáque cùm in Belgio tum in Germania sunt oppida illo nomine insignita. Werda, quam Pippinus & Plectrudis Suiberto concesserunt, posteris temporibus, vt à ceteris distingueretur, dicta est Sancti Suiberti Insula, hodie Cæsaris Insula nuncupatur, vulgò *Keyserswert*. A Gelenio sic describitur. *Werda Rheno alluitur, illiúsque brachio cincta, inexpugnabilem loci naturâ, in inferiori Diœcesi Coloniensi arcem, atque oppidum insigni Canonicorum Collegio, olim Monasterio, clarum, ac diues reliquiis Sanctorum Suitberti & Willeici exhibet.* Illic Suibertus extruxit Monasterium, quod ad obitum vsque rexit. Opus fuit multorum annorum, inchoatum videtur hoc anno, nec adhuc absolutum erat, cùm Suibertus è vita discessit, vt patebit infrà.

VI. Annales Nazariani, qui desinunt in anno Christi septingentesimo nonagesimo, sic incipiunt; *anno* DCCVII *Pippinus Senior regnare cæpit.* Henschenius in Diatriba de tribus Dagobertis & in Obseruationibus ad Acta Suibertina id de Pippino verissimum ait, *ob victoriam*, vt in prælaudata Diatriba [b] interpretatur, *de Ratbodo reportatam*, vel, vt distinctiùs in prædictis Obseruationibus [c] exponit, *expulso è citeriore Frisia Radbodo.* Vt opinionem suam tueatur, è Francorum Historia iussu Childebrandi scripta [d] textum hunc al-

[b] Lib. 3. c. 2.
[c] Num. 44.
[d] Cap. 102.

ANNALES NAZARIANI EMENDANTVR.

legat. *Pippinus contra Ratbodum Ducem gentilem Frisionum gentis aduersùs alterutrum bellum intulerunt, Castro Dorestade, illic belligerantes inuicem. Pippinus victor extitit, fugatóque Ratbodo Duce cum Frisionibus, qui euaserant, idem Pippinus cum multis spoliis & præda reuersus est. Post hæc Drocus filius à valida febre correptus mortuus est.* Ex hoc enim textu inferendum putat pugnam, quam Pippinus ad Dorestadum cum Radbodo conseruit, initam esse hoc anno, post Christum natum septingentesimo septimo, siue anno proximo ante obitum Droci seu Drogonis, quem anno Christi septingentesimo octauo mortuum esse constat. Verùm Pippinus cum Radbodo Frisiorum Rege bis decertauit, semel regnante Theodorico Tertio, iterum regnante Childeberto Tertio, eiusdem Theodorici filio. Bello vtroque superior euasit; vno Frisiam citeriorem subegit, Radbodo profligato atque trans Isalam seu Fleuum summoto; altero Francis eandem Frisiam penitus asseruit, Radbodo, qui prouinciam illam recuperare conabatur, iterum deleto. De priore congressu, qui cadit in tempora Theodorici Regis, & à nobis ad annum Christi sexcentesimum vndenonagesimum relatus est, loquitur Beda [a], cùm Pippinum laudat, quòd Willebrordum eiúsque comites, quos Egbertus ex Hybernia in Frisiam anno Christi sexcentesimo nonagesimo direxit, in Franciam ad se diuertentes *gratanter* suscepit, *& quia nuper citeriorem Fresiam, expulso inde Radbedo Rege, ceperat, illo eos ad prædicandum misit.* De posteriore dissidio, quod regnante iam Childeberto Theodorici filio contigit, sermo fit in præcitata Francorum Historia & in Annalibus Metensibus, nec siluimus ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quartum, quo Childebertus Tertius in Francorum Monarchiam Clodoueo fratri successit. Anonymus, qui prælaudatam Historiam iussu Childebrandi Comitis conscripsit, res gestas sub eodem Childeberto sic exorsus est [b]. *Childebertus frater eius,* nempe Clodouei Tertij, *in Regnum resedit. Drocus verò à Pippino genitore eruditus, Ducatum Campanensem accepit. Grimoaldus iunior cum Childeberto Rege Maiordomûs Palatij super Francos electus est, fuítque vir mitissimus, omni bonitate & mansuetudine repletus, largus in eleemosynis, in orationibus promptus. Pippinus contra Radbodum Ducem gentilem Frisionum gentis aduersùs alterutrum bellum intulerunt, Castro Dorestate,* &c. vt suprà. Pugnam ad Dorestadum regnante Childeberto commissam esse docet hic textus, sed quonam Childeberti Regis anno non prodit. Auctor Annalium Metensium mortem Theodorici Regis consignat anno Christi sexcentesimo nonagesimo-tertio, deinde Clodoueum Theodorici filium ex hac vita sublatum tradit, *dum quartum annum in Regno compleuisset*, id est, anno Christi sexcentesimo nonagesimo-septimo, atque ad illum eundem annum bellum Frisicum præliúmque Dorestadense sic describit. *Anno ab Incarnatione Domini* DCXCVII *Pippinus Princeps duxit exercitum contra Frisiones, & Radbodem Ducem ipsorum immitem atque paganum, qui verba Principis Pippini sæpè contempserat, & fines Principatûs eius crebris inruptionibus vexabat. Adunato igitur exercitu, iuxta Castrum, quod dicitur Dorestadum, castra metatus est. Cui occurrit cum valida manu, & pugna commissa est. Vbi Frisiones superbâ manu Radbodi in aciem properantes, valida pugna commissa est. Vbi Frisiones magnâ clade percussi sunt. Fugatóque Duce eorum Radbod, Pippinus victor extitit. Captis itaque innumerabilibus spoliis victor ad propria reuersus est.* Tum hæc proximè subiungit. *Hinc annis singulis circumsitas gentes cum exercitu Pippinus fortiter proterit, & suæ ditioni subegit. Lapsísque post hæc aliquibus annis, anno ab Incarnatione Domini* DCCVIII, *Drogo filius Pippini primogenitus defunctus est.* Tria sunt apud hunc Auctorem notanda. Pugna Dorestadensis eodem initur anno, quo Childebertus post Clodouei fratris obitum Monarchiam Francorum suscipit. Annus ille numeratur à Christo nato sexcentesimus nonagesimus-septimus. Inde ad Drogonis vsque mortem multi intercedunt anni. Postrema hæc obseruatio vetat, ne bellum Frisicum in annum Christi septingentesimum septimum cum

[a] Lib. 5. c. 11.

[b] Capp. 101. 102.

AN. CH. 707. CHILDEBERTI III. R. 13.

Henschenio reiiciamus. Illud bellum eodem quidem anno retulimus quo Childebertus Regno potiri cœpit, sed id asseruimus contigisse anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quarto. Si qui legitur in Annalibus Metensibus, is iure seruandus esset annus Christi sexcentesimus nonagesimus-septimus, Annales Nazariani, quos examinamus, ad opinionem Henschenij facilè accommodarentur inserto Charactere x, vt anni DCCVII loco legeretur annus DCXCVII. At Pippinus, vt ex Beda probauimus, citeriorem Frisiam ante annum Christi sexcentesimum nonagesimum in Francorum potestatem redegit, & anno Christi sexcentesimo octogesimo-septimo, vt suo loco demonstrauimus, Maior-domûs per vniuersam Franciam, siue, vt recentiores loquuntur, Princeps Francorum dictus est. Quapropter in Annalibus Nazarianis, vt annus habeatur, quo Pippinus *regnare*, seu Maioratum vniuersæ Franciæ, vel, vt posteri dixerunt, Principatum Francorum obtinere *cœpit*, duplex necesse est interseratur x, & anni DCCVII loco reponatur annus DCXXCVII.

VII. S. BERLENDIS ELEVATVR.

Cùm Reliquiæ Sanctæ Berlendis in sarcophago ligneo per annos septem iam quieuissent, illum amici viciníque refoderunt, vt si possent, ligneus cùm esset, lapideum substituerent, sed diuinâ virtute lignum in lapidem mutatum repererunt. Qua de re sic Auctor vitæ [a]. *Placuit post septennium amicis & vicinis eius sarcophagum videre, &, si possent, in melius ad eius honorem mutare. In quo loco mira res & inusitatum miraculum humanísque auribus inauditum euenit. Nam cùm eundem sarcophagum, in quo sancta virgo iacebat, de terra eiicerent, cùm priùs ligneus fuisset, lapideus inuentus est. Huius rei notitia cùm per hanc regionem diuulgaretur, omniúmque animos ad laudem Dei & Sanctæ Berlendis extolleret, quædam mulier ex vicinia incredula permanens, atque hoc mendacium esse affirmans, ad videndum malè credula venit. Sed mox vt sarcophagum vidit, à dæmone arrepta, ad terram cecidit. Quæ per triduum exanimis, non audiens, neque videns, ibi iacuit, donec virgo sacratissima, astantium precibus pulsata, pristinæ saluti eam restituit. Quibus miraculis tam iucundis támque mirificis omnis regio permota, gaudens accurrit, & in honore beatæ Dei genitricis Mariæ, Sanctæque Berlendis virginis, Ecclesiam, in qua nunc requiescit, fabricauit.*

[a] Ap. Bolland. d. 3. Febr.

VIII. PIPPINVS MVNIFICVS ERGA MONAST. FONTANELLENSE.

Res, quas Monasterio Fontanellensi Pippinus Maior-domûs Francorum hoc anno contulit, ita commemorat Anonymus, qui Chronicon eiusdem Cœnobij conscripsit. *Anno decimo-tertio præfati Regis* Childeberti *contulit ipsi Cœnobio* Fontanellæ *idem inclytus Dux* Pippinus *villam, cuius est vocabulum Mala, sitam in pago Madriacensi, die* XV *Kalend. Augusti, feriâ quintâ, Indictione sextâ. Eodem anno præfatus gloriosissimus Dux Gamapium villam, quæ sita est in pago Vilcasino, contradidit ipso die Idus Aprilis, feriâ quintâ, Indictione sextâ.* Vtramque illam donationem hoc anno consignamus, quia Characterem probamus petitum à Principatu Childeberti, nec vllam Indictionis aut feriæ rationem habemus, Characteres enim quos Anonymus à feria & ab Indictione pro lubitu desumpsit, ad rectam Chronologiam reuocari non possunt. Genuinus est Character qui præfigit annum Childeberti Regis, ceteri sunt additi, nec inter se benè cohærent. Præcipuus capitur ab Indictione sexta, quæ per menses Aprilem & Iulium cum anno Christi septingentesimo octauo coincidit. Illo autem anno bissextili, qui literis Dominicalibus A & G præditus fuit, Idus Apriles inciderunt in feriam sextam, & dies decimus-quintus ante Kalendas Augustas in feriam quartam. Quis non miretur vtrumque diem, Idus videlicet Aprilis & diem decimum-quintum ante Kalendas Augustas eidem feriæ, quintæ scilicet, illigari, cùm duo illi dies diuersis literis in Kalendario designentur, prior notetur literâ E, posterior literâ C? Expunctis igitur feriâ quintâ & Indictione sextâ præcitatum textum ita restitue. *Anno decimo-tertio præfati Regis contulit ipsi Cœnobio idem inclytus Dux villam, cuius est vocabulum Mala, sitam in pago Madriacensi, die* XV *Kalend. Augusti. Eodem anno præfatus gloriosissimus Dux Gamapium*

villam, quæ sita est in pago Vilcasino, contradidit ipso die Idus Aprilis. AN. CH. 707. CHILDEBERTI III. R. 13.

IX. ABBATES BLANDINIENSES.

Si Chronologiam Abbatum Blandiniensium ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-secundum benè assecuti sumus, his circiter temporibus obiit Ferrecus Abbas, eique successit Cælestinus, genere Scotus, de quo plura post annos duodecim. Antonius Sanderus libro tertio [a] rerum Gandauensium & in Auctario ad Tomum primum Flandriæ illustratæ, Ferreco Hattam subrogat, eíque ex Chronici Blandiniensis additamento quinquennem Præfecturam ad annum vsque Christi septingentesimum duosexagesimum in prædicto Auctario sic attribuit. *Rexit Hatta Abbas Cœnobium hoc*, nempe Blandinium, *annis quinque; itaque anno 758 humanæ naturæ debitum persoluit. Ita additamentum Chronici Bland.* At Hatta nec illo tempore floruit, nec Abbas fuit Blandiniensis, sed ex Monacho Blandiniensi factus est primus Abbas Vedastinus anno Christi sexcentesimo octogesimo-quinto, vitamque clausit anno regiminis sui decimo-quinto, post Christum natum vndeseptingentesimo. Ceterùm de Ferreco Abbate id vnum à Sandero ex Chronico Blandiniensi refertur, quòd *multæ deuotæ personæ tradiderunt bona sua Monasterio sub isto Abbate.*

[a] Cap. 3.

X. Quartus hic annus agitur, ex quo Lugdunum Româ reuersus est Bonitus, qui sponte Pontificatum Aruernensem priùs abdicarat. Vitam vlteriùs haud produxit, de illo enim sic Auctor vitæ coætaneus [b]. *Cùm post hæc Lugdunum rediens, bis binos annos ibidem demoratus fuisset, bonum, quod semper egerat, Deo iuuante, ad finem vsque perducens, diem clausit extremum.*

[b] Ap. Bolland. d. 15. Ian.

XI. BONITVS NORDOBERTVM EPISC. ARVERN. CVM ÆMVLO RECONCILIAT.

In Aruernensi Cathedra tunc sedebat Nordobertus Episcopus, cui Bonitus morti proximus æmulum reconciliauit. Hanc enim periodum, quæ proximè sequitur, apud prælaudatum vitæ Scriptorem sic interpretamur. *Beatus Bonitus, dum obitûs sui per reuelationem imminere iam cerneret diem, cum sibi successore atque æmulo pacis vincula nectit.* Surius [c], cùm antiquum illum Auctorem paraphrasticè redderet, ab eius mente plurimùm recessit, æmulationem enim siue inuidiam vel inimicitiam, quam Bonitus inter Nordobertum Episcopum & æmulum eiusdem Nordoberti sopiuit, inter ipsummet Bonitum & prædictum Nordobertum fuisse sic finxit. *Cùm obitûs sui diem ex diuinâ reuelatione iam impendere cognosceret, cum successore suo, & quidem æmulo, pacem fecit.* A Surio deceptus fuit Saussaius [d], illo enim loci de Sancto Bonito sic scripsit. *Cùm vir sanctus obitûs sui diem ex diuina reuelatione sibi impendere cognouisset, euocato suo successore, iámque æmulo, eum in osculo pacis complexus est.*

[c] d. 15. Ian.

[d] d. 15. Ian.

XII. MORITVR.

Nordoberti Episcopi cum eius æmulo reconciliatione per Bonitum factâ, *non post multos dies*, idem Bonitus, vt Auctor coætaneus in eius vita subiungit, *lectulo detentus, quam Græco vocabulo podagram vocant, ingrauescente molestiâ, ad extremum vsque peruenit. Nam sacer Episcopus ad cælestia anhelans, antequàm beatum carperet iter, fenestram cellulæ, in qua quiescebat, reserari præcepit, & solito oculos imbris rore perfundens, Psalmum, qui eâ horâ iuxta morem canendus erat, incepit. Sícque sancta illa anima carne soluta, cæleste læta penetrauit arcanum.*

XIII. CLARET MIRACVLIS.

Sanctus Bonitus obiit maior octogenario. Colitur in Tabulis Ecclesiasticis decimo-octauo Kalendas Februarij. Variis nominibus appellatur, Bonitus, Bonitius, Bonus, Bonifacius & Eusebius. *Cùm eum ad sepeliendum iuxta morem deferrent, & quidam paralyticus aduenisset, sacrúmque corpus super ægrum transisset, salutem corporis redintegrari meruit.* Hæc Auctor vitæ multoties iam citatus, qui & paulò pòst innuit electum sepulturæ locum in Ecclesia Sancti Petri, meminítque Cœnobij puellaris ac Didæ Abbatissæ, itaut dubium esse non possit, quin illa Ecclesia pertinuerit ad puellare Sancti Petri Monasterium, quod Sanctus Annemundus Lugdunensis olim Episcopus regnante Clodoueo Secundo condiderat, vt dictum est Tomo superiori.

XIV. ABBO EP. METENSIS OBIT.

Hoc etiam anno, Abbo Metensis Episcopus, cùm Diœcesim annis decem,

AN. CH. 707. CHILDEBERTI III. R. 13.

mense vno, diebus sex ac viginti strenuè gubernasset, ex hac vita migrauit decimo-septimo-Kalendas Maij, vt Codex Sancti Symphoriani Metensis à Marco Antonio *Dominicy* in Ansberti familia rediuiua publicatus testatur, eodémque die in Martyrologio Metensi, quod Madaurensis Episcopus allegat [a], hæc leguntur, *Metis, Sancti Abbonis Episcopi*, vnde corrigas Saussaium, qui Martyrologio Gallicano Sanctum Abbonem inscripsit die decimo-septimo Kalendas Iunij. Successit in Episcopatum Aptatus mense Nouembri; nam præter annos septem completos sedit menses duos, obiítque duodecimo Kalendas Februarij, teste prælaudato Codice.

[a] In . pisc.Metens. 33.

SVCCEDIT APTATVS.

XV. AVSTRVDIS ABBATISSA LAVDVNENSIS OBIT. SVCCEDIT ADALSINDA.

Obiit etiam hoc circiter anno Austrudis Abbatissa, quæ Monasterio Deiparæ Virgini sacro apud Laudunum præerat. Virtutibus & miraculis in vita & post mortem claruit. Colitur decimo-sexto Kalendas Nouembris. Ei successit Adalsinda, cuius mentio fit in manuscripta eiusdem Austrudis vita, quam Lucas Dacherius in nonnullarum illius loci Abbatissarum Nomenclatura notis & obseruationibus ad Guibertum Abbatem beatæ Mariæ de Nouigento adiecta laudat. Lege istum Indicem Abbatissarum Laudunensium cum Martyrologiis Gallicano & Benedictino.

XVI. Decessit & hoc circiter anno Blidramnus seu Blidianus Episcopus Viennensis, de quo locuti sumus ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-tertium. Illius memoria in Breuiario Viennensi celebris est vndecimo Kalendas Februarij. Lege quæ de variis Episcoporum Viennensium Catalogis Tomo superiore ad annum Christi sexcentesimum sexagesimum [b] dicta sunt. Sancto Blidiano Agratum subrogandum probauimus, de quo sic Ioannes Boscius in Antiquitatibus Viennensibus [c]. *Suffectus est B. Blidiano Sanctus Agratus Viennensis Pontifex, qui imperante Leone atque Francos Childeberto per strenuum Grimoaldum regente vixit. Cuius tempore Anastasius Imperator à Tyberio captus, ac sacramento adstrictus, Clero nomen dedit. Decessit* II. *Idus Octobr.* Illo die, in Supplemento Martyrologij Gallicani, *Vienna Allobrogum* memoria recolitur *Sanctorum Episcoporum Agrati & Casturi incerta Sedis Antistitum, ac conspicuæ sanctitatis Confessorum.* Sed Agrati Sedes haberi non debet incerta, sedit enim Agratus in Cathedra Viennensi, locúmque in Antistitum Viennensium Catalogo inter Sanctos Blidianum & Eoldum meritò sibi vendicat. Ecclesiam Viennensem rexit Blidianus sub Regibus Clodoueo Secundo & Childeberto Tertio; Eoldus Episcopus iam erat anno Christi septingentesimo decimo-quinto, cùm Saxones in regionem Hattuariorum irruperunt, vt obseruabimus ad illum annum, quo Dagobertus Rex illius nominis Tertius, vitam clausit. Atque inde colligimus Agrati Pontificatum vt in posteriores annos Childeberti Tertij Regis, sic & in priores annos Dagoberti Tertij Regis incidisse. Fallitur autem Boscius, cùm ait Agrati Pontificatum in illud incidisse tempus, quo purpuram deposuit Anastasius, induit Leo, priùs enim quàm Anastasius Imperium abdicaret, Eoldus Agrato in Episcopatum Viennensem successit, & Anastasio exauctorato non statim suffectus est Leo, sed Theodosius, cui Leo posteà subrogatus est. Alio loco Chronologiam illorum Imperatorum examinabimus, interim textum Boscij suprà descriptum sic corrige. *Suffectus est B. Blidiano Sanctus Agratus Viennensis Pontifex, qui Francos Childeberto & Dagoberto per strenuum Grimoaldum regentibus vixit. Decessit* II. *Idus Octobr.* Vixit Grimoaldus Maior-domûs ad annum vsque Christi septingentesimum decimum-quartum, nec vltra illum annum superstes in viuis fuit Agratus Episcopus.

[b] Nu. 19. & seqq.

[c] Num. 8.

EPISCOPI VIENNENSES.

XVII. GREGORII ORTVS AC GENVS.

Gregorius, qui Pontificatum Vltraiectinum posteà gessit, hoc anno lucis vsuram accepit. Vixit enim annos septuaginta, vitámque clausit anno Christi septingentesimo septuagesimo-septimo, vt suo loco probabimus. Natus est patre Albrico, cuius mater Adela siue Addula, Dagoberti Secundi Regis filia, Monasterio Palatiolensi prope Treuirim post mariti mortem à se condito tunc præerat. Multos habuit fratres, alios germanos, alios veri-

nos, hósque natu minores. Sic enim in illius vita scribit beatus Ludgerus. *Fuerunt ei fratres nobiles & eximij de patre generati, & de matre eius nati alij fratres, & tempore & viribus secundùm seculi dignitatem minores.* Atque inde obserua Gregorium, cùm pueritiam adhuc ageret, orbatum esse patre Albrico. Huius Albrici mentio fit in Testamento Adelæ, quod ad annum duodecimum Theodorici Quarti Regis descripturi sumus. AN. CH. 707. CHILDEBERTI III. R. 13.

ANNVS CHRISTI 708. CHILDEBERTI III. R. 14.

708. CHILDEBERTI III. R. 14.

ANDREAS Duchesnius inter rerum Francicarum Scriptores Tomo secundo tres edidit breuium Annalium Auctores Anonymos, quorum antiquissimus res gestas ab anno Christi septingentesimo septimo, vel potiùs, vt restituendum diximus, ab anno Christi sexcentesimo octogesimoseptimo ad annum Christi septingentesimum nonagesimum complectitur; duo alij ducunt initium ab anno Christi septingentesimo octauo, desinúntque prior in anno Christi octingentesimo, posterior in anno Christi octingentesimo octauo. Primus prodiit è Monasterio Sancti Nazarij iuxta Rhenum, alter ex Bibliothecis Ioannis Tilij & Alexandri Petauij, postremus ex Bibliotheca Ioannis Tilij. Locorum autem, vnde Annales huiuscemodi suppeditati sunt, habitâ ratione, alios Nazarianos, alios Petauianos, nouissimos verò Tilianos appellabimus, cùm citandi occurrent. Franciscus Duchesnius Andreæ filius post patris obitum inter Auctores Historiæ Francicæ, quos Tomo tertio publicauit, à mundi exordio euulgauit duo perbreuia Chronica, Sandionysianum & Mossiacense, quorum alterum vsque ad annum Christi octingentesimum decimum, alterum verò vsque ad annum Christi octingentesimum duodeuicesimum protenditur. His etiam opusculis frequenter vsuri sumus. I.

II. DROGONIS OBITVS.

Ac primùm, vt ab anno Christi septingentesimo octauo, siue ab initio Annalium Petauianorum & Tilianorum incipiamus, quatuor ex Anonymis Scriptoribus suprà laudatis, mortem Drogonis, qui Pippini Herstallij & Plectrudis primogenitus filius fuit, collocant illo anno, deinde Auctores Annalium Petauianorum & Chronici Sandionysiani, ceteris ea in parte auctiores, anni tempestatem, vernam scilicet, subiiciunt. In Annalibus Nazarianis hæc leguntur. *An.* DCCVIII. *Drogo mortuus.* In Tilianis. *Anno* DCCVIII. *Quando Drogo mortuus est.* In Petauianis. *Anno* DCCVIII. *Quando Drogo mortuus fuit tempore vernis.* In Chronico Sandionysiano. DCCVIII. *Quando Drogo mortuus fuit in vernale tempore.* Auctor Historiæ iussu Childebrandi scriptæ paulò copiosiùs agit de Droci seu Drogonis obitu. *Drocus*, inquit [a], *filius Pippini à valida febre correptus mortuus est, & sepultus in Basilica Beati Arnulfi Confessoris, in Mettis vrbe.*

[a] Cap. 102.

III. VXOR.

De Drogonis vxore, prole ac successore sic Monachus Metensis [b]. *Labentibus annorum curriculis, subiectis domitísque vicinis nationibus, Francorum imperium Pippinus mirifico ordine disponebat. Igitur Drogonem primogenitum suum Ducem posuit Burgundionum, tradens sibi vxorem Austrudem filiam Warattonis quondam illustris Maioris-domûs, derelictam Bertarij, qui de Textriciaco prælio, vt superiùs retulimus, aufugerat, nec multò post à suis interfectus interierat. Hæc Drogoni peperit filium, quem vocauit Hugonem. Hunc religiosa & strenua matrona Ansfredis auia sua, relicta vxor siquidem Warattonis, ad nutriendum susceperat. Hæc igitur prudentia & prouida industria spiritu plena, animum pueri colti-*

[b] Ad an. 693.

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14. *dianis ammonitionibus corroborabat, vt sese cum omnibus, quæ habebat, Dei seruitio manciparet. Vnde factum est, vt sacrarum litterarum studio imbutus, cunctos suos sapientiâ & religione anteiret, secundúmque sanctam suggestionem præclaræ nutricis suæ cœpit terrena cuncta despicere, & ad regna cælestia viriliter anhelare.* Et inferiùs [a]. *Drogo filius Pippini primogenitus defunctus est, & sepultus est iuxta Mettensem vrbem in Basilica Beati Arnulfi Confessoris. Cui in Principatum germanus eius Pippino genitore suo ordinante successit.* At Drogo non Burgundiæ vt hic Annalista scribit, sed Campaniæ ad Austriam pertinentis Ducatum accepit. Auctor Historiæ iussu Childebrandi scriptæ narrationem rerum in Francia sub Childeberto Rege gestarum sic orditur [b]. *Drocus à Pippino genitore eruditus Ducatum Campanensem accepit. Grimoaldus iunior cum Childeberto Rege Maiordomûs Palatij super Francos*, id est, super Neustrasios, *electus est.* Et in Gestis [c] Regum Francorum hæc leguntur. *Drocus Ducatum Campaniæ accepit.* Dubium non est, quin Francorum nomine Neustrasij designentur in textu suprà citato ex Historia iussu Childebrandi scripta. Ceterùm duobus Regnis Neustriæ ac Burgundiæ, quæ simul vnita erant, à longo tempore vnus idémque Maiordomûs præfici consueuerat. Maioratus igitur Regni Burgundici penes Grimoaldum fuit, nec vllo in Burgundia Magistratu potitus est vnquam Drogo. Quonam autem tempore hic vxorem duxerit, quótue filios ex ea susceperit, haud ita facile est indicare.

[a] Ad an. 708.
[b] Cap. 101.
[c] Cap. 48.

IV. Post pugnam Textricianam, quam Monachus Metensis anno Christi sexcentesimo nonagesimo, nos anno Christi sexcentesimo octogesimo-septimo consignauimus, à suis interemptus est Bertarius, cuius vxor quam Chronographus Fontanellensis Adeltrudem, Monachus Metensis Austrudem vocat, nupsit posteà Drogoni. Neoterici natos volunt ex eo coniugio quatuor filios, Arnulphum, Hugonem, Pippinum & Godefridum. Innituntur quibusdam chartis, quas in Archiuo Metensi dicunt asseruari. Singulas recitabimus examinabimúsque.

V. CHARTÆ COMMENTITIÆ EXPLODVNTVR. Prima est Arnulphi Ducis. *Ego Arnulphus Dux, post patrem meum Drogonem, villam meam Creanto concedo, post mortem patris mei Drogonis, & sic fiat secundùm istam literam quæ sic describitur. Sagaciter antiquorum solertiâ vtiliter satis prouisum est, posterorum memoriæ literis mandare, si quis sibi & animæ suæ consulens aliquid Ecclesiæ Dei de rebus suis propriis vel ante mortem vel in ipsa morte contulerit. Quapropter nouerit futura ætas, quia ego Arnulphus gratiâ Dei, post genitorem meum Drogonem, dono aui mei gloriosi Principis Pipini, Burgundiorum Dux, huius vitæ instabilitatem perpendens, & quia gloria mundi velut fœnum arescit, & cogitans de remedio animæ meæ, vt post mortem inueniam vitam, petij à venerabili viro Luitberto Abbate Monasterij iuxta ciuitatem Metensem siti, quod dicitur ad Sanctos Apostolos, vbi atauus meus gloriosus Christi Confessor Sanctus Arnulphus, à quo & nomen & originem duco, in corpore requiescit, vt mihi quoque in eodem Cœnobio locus sepulturæ donaretur, iuxta genitorem meum prædictum Drogonem & germanum meum Hugonem Sacerdotem, quoniam ibi omnis penè parentela mea amore prædicti prædecessoris nostri & parentis Sancti Arnulphi ducta sepulturam delegit. Quod mihi idem venerabilis Abbas Luitbertus benignè concessit. Ideóque & ego pro huiusmodi beneuolentia, & vt anima mea hæreditatem in cælis cum pio patre nostro sæpè nominando Sancto Arnulpho habere mereatur, dono donatúmque in perpetuum volo ad ipsum locum, prædium meum Floriacum dictum, situm in pago Vabrinse in Comitatu Scarponensi, mansum videlicet indominicatum cum ædificiis suprà positis & mancipiis vtriusque sexûs ad ipsum prædium pertinentibus, & quicquid in ipso allodo, vel ipse vel antecessores mei visi sumus habuisse, tam in campis cultísque & incultis, quàm in siluis, pratis, vineis, pascuis, aquis, aquarum decursibus, viis & inuiis, exitibus & reditibus, farinariis, quadrupedibus, mobilibus & immobilibus, vel quicquid vllo modo dici aut nominari potest. Dono etiam in Liedes villa mansum indominicatum cum ædificio desuper sito, iuxtáque hunc mansum, alium mansionarium, cum terris aratoriis ad dies plùs minùs viginti-*

viginti-duos, & quartariis duobus, pratóque ad falces tres. Item in Beraldi villa cuminas indominicatas tres quæ ita iacent; vna in ipsa Beraldi villa, alia in loco qui dicitur Marconis pratum, tertia in loco dicto Amolberti campus cum quartariis septem & silua minuta ad dies viginti in loco qui dicitur Bouerez silua; pratum quoque in ipsa villa ad falces tres, & alio in loco in Triberis, & Marchei pratum ad falces sexaginta. Dono insuper in villa Mariolas, quicquid post fratrem meum bonæ memoriæ Godefridum hæreditate mihi obuenit, id est, terram aratoriam indominicatam plusquàm iura ducenta, pratum etiam ad falces triginta, & siluam minutam ad dies nonaginta. Hæc & omnia ad hæc pertinentia ad ipsum locum dono, trado, & de meo iure in potestatem seruorum Dei inibi commanentium, totum ad integrum eâ lege quâ ego hactenus possedi, idem cum omni integritate & absque vllius alterius dominij participatione transfundo, vt ipsi serui Dei ea firmiter à die præsenti & deinceps teneant, possideant, & liberam habeant facultatem faciendi de eis quicquid ad vtilitatem sui & ipsius Basilicæ proficere viderint. Quod si quis, quod absit, & quod futurum non credo, de posteris nostris, aut quæcunque alia persona vel potestas contra hanc donationem nostram aliquid violentiæ facere voluerit, & prædium ipsum vel ad ipsum aliquid pertinens auferre ab eodem sancto loco tentauerit, vel aliquid iniustæ dominationis sibi in his, quæ solidè damus, vsurpare conatus fuerit, nouerit se in die iudicij de his coram iusto iudice rationem redditurum, & partem maledictionis æternæ cum Dathan & Abiron & Iuda proditore habiturum. Nos tamen vt hæc donatio nostra firma in perpetuum valeat & maneat, testamentum hoc literis firmatum manu propriâ roboramus. Actum publicè in villa Oppila sub die quinto Kalend. Iulij, anno ab Incarnatione Domini septingentesimo sexto, Indictione quartâ, regnante Childeberto Rege, anno regni ipsius decimo. Ego Arnulphus hanc donationem literis traditam manu propriâ signaui & firmaui. Signum Milonis Comitis. S. Widonis Comitis. S. Eramberti Comitis. S. Lamberti Comitis. S. Warneri Comitis. S. Emizonis Scabini. S. Rozelonis. S. Thieduini. S. Fulcadi. S. Amelij. S. Vrsonis. S. Remigij. Hanc Andreas *Valladier* in vernaculum sermonem transtulit, translatámque, in opere [a], cui titulus Augusta Basilica Sancti Arnulphi, publicauit anno Christi millesimo sexcentesimo decimo-quinto; deinde Madaurensis Episcopus qualem in Archiuo Metensi reperit, idiomate Latino edendam in Historiâ [b] Metensium Antistitum curauit anno Christi millesimo sexcentesimo tricesimo-quarto; nec aliunde descripsit anno Christi millesimo sexcentesimo quadragesimo-sexto Dubouchetus inter probationes [c], quas Origini Regiæ familiæ Francorum subiecit. Viri eruditi, quorum præcipuus labor in describendo Francorum Regum genere versatus est, Drogonem Ducem Burgundiæ, patrémque trium filiorum, Arnulphi Ducis item Burgundiæ, Hugonis Sacerdotis & Godefridi, palàm asseruerunt ex hac charta, quam commentitiam esse non inualidis argumentis demonstrabimus. Tres apponuntur Characteres Chronologici, annus Christi septingentesimus sextus, Indictio quarta, annus Childeberti Regis decimus. Inter se quidem conueniunt annus Christi septingentesimus sextus & Indictio quarta, sed non illigantur anno Childeberti Regis decimo, quocum annus Christi septingentesimus quartus & Indictio secunda coincidunt, & regnante Childeberto in publicis Francorum instrumentis nec vsurpabantur Indictionum notæ, nec anni numerabantur ab Incarnatione Dominicâ. Deinde Drogo Pippini & Plectrudis filius, quem Auctor chartæ suprà recitatæ iam mortuum supponit, vitam, vt ex variis Annalibus indubitatæ fidei probauimus, vltra annum Childeberti Regis decimum, necnon vltra annum Christi septingentesimum sextum produxit. Denique eadem charta non parum discrepat ab aliis infrà describendis.

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14.

[a] Lib. 3.

[b] In Arnulpho Ep. 29.

[c] Lib. 2.

VI. Extat apud Valladierum, Madaurensem & Dubouchetum, charta Hugonis Sacerdotis & Arnulphi Ducis fratrum, assentientibus Pippino & Godefrido in hunc modum. *Ego Hugo Metensis Primicerius, Sacerdos humilis, & germanus meus vir illuster Arnulphus Dux, necnon Pipinus & Godefridus istud as-*

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14.

sentauerunt in hunc modum & secundùm tenorem istius literæ. In nomine Christi, sub die octauo Kalendas Iulij, anno quinto regni Domini Dagoberti Regis. Quoties, vt solet humana fragilitas, aliqua persona de hac luce migrauerit, oportet suos hæredes de ipsius facultate pro animæ suæ remedio ad loca Sanctorum delegare, vt in eis in æterna beatitudine pro hac re merces accrescat. Ideo nos in Dei nomine Hugo Sacerdos humilis & germanus meus illuster vir Arnulphus Dux, necnon Pipinus & Godefridus, dum contigit vt genitor noster illuster vir Drogo quondam de hac luce migraret, nostra fuit petitio ad venerabilem virum Luitbertum Abbatem de Basilica Sanctorum Apostolorum, quæ est foris murum Metis ciuitate constructa, vbi auus noster Arnulphus in corpore requiescit, vt ibidem iam dictum genitorem nostrum Drogonem sepelire deberemus, & ipse Luitbertus benigno animo visus fuit præstitisse. Ideo nos tam pro ipso loco sepulturæ, quam & pro remedio animæ prædicti genitoris nostri, villam nuncupatam Vigiacum sitam in pago Mettinse, quam ipse genitor suus auus noster Pipinus suo munere concessit, ipsam villam ad Basilicam Sanctorum Apostolorum Clericis vel pauperibus alimoniam ibidem accipientibus aut lectoribus inibi deseruientibus, à die præsenti per hanc cartulam donationis visi fuimus concessisse, hoc est, tam infra murum quàm & foris murum Metis ciuitate cum terris, domibus, Basilicis, ædificiis, accolis, mancipiis, libertis, vineis, siluis, campis, pratis, pascuis, farinariis, appendiciis, cultis & incultis, aquis, aquarúmue decursibus, mobilibus & immobilibus cum omni integritate seu adiacentiis ad se aspicientibus vel pertinentibus, vel omni genere quadrupedum, quicquid in ipsa villa Pipinus & prædictus genitor noster visi fuerunt tenuisse vel possedisse, ipse Abbas vel successores sui ad partem suprascriptæ Basilicæ hoc habeant, teneant atque possideant, & quicquid in opportunitatem ipsius Basilicæ exinde facere decreuerint, libero in omnibus potiantur arbitrio. Et si quod non credimus esse venturum, si nos ipsi aut vllus de hæredibus, aut prohæredibus nostris, vel quacumque opposita persona contra hanc paginam delegationis siue testamenti ambulare præsumpserit, aut aliquam causam exinde remouere tentauerit, imprimis iram Dei Omnipotentis incurrat, & à liminibus Sanctorum efficiatur extraneus, & sic marcescat in radice vt nunquam florescat in ramis, & insuper componat intra ipsam Basilicam & sacratissimo fisco auri libras quinque, argenti pondera decem, & quod repetit euindicare non possit, sed præsens delegatio siue testamentum omni tempore plenissimam obtineat firmitatem stipulatione subnixâ: Actum Mettis publicè, sub die & tempore quo suprà. Hugo etsi peccator Sacerdos, hanc delegationem siue testamentum à me factum firmaui. Arnulphus Dux hoc testamentum consentiens. Data dicitur hæc charta *octavo Kalendas Iulij, anno quinto* inchoato *regni Domini Dagoberti Regis*, id est, anno Christi septingentesimo decimo-quinto, nam *Dagobertus regnauit annos* IV, *obiit in* V, vt totidem verbis testatur Auctor breuissimi Chronici, quod à Clotario Secundo vsque ad obitum Pippini Regis perducitur, editúmque fuit ab Andreâ Duchesnio [a] ex Codice Tiliano. At huius chartæ Character Chronologicus à superiori charta plurimùm differt. Quomodò enim regnante Dagoberto Testamentum condere potuit Hugo, quem regnante Childeberto, ipsius Dagoberti patre, iam mortuum asseruit Arnulphus eius frater in præcedenti chartâ quâ fertur, anno Childeberti Regis decimo locum sepulturæ sibi postulasse, *iuxta genitorem Drogonem & germanum Hugonem Sacerdotem.* Neoterici Pipinum & Godefridum, quorum mentio fit in posteriore charta, fratres Hugonis Sacerdotis & Arnulphi Ducis appellant, atque inde concludunt Drogoni, Pippini & Plectrudis filio, quatuor fuisse filios, Arnulphum, Hugonem, Godefridum & Pippinum. Ita gemelli Sammarthani censent in Genealogiâ [b] Regiâ. Pippinum omittit Dubouchetus [c] quamuis eandem chartam legerit, integrámque descripserit inter probationes [d] sui operis. Videtur igitur in enumerandis Drogonis liberis habuisse tantùm rationem prioris chartæ, in qua Dux Arnulphus Hugonem & Godefridum fratres suos appellat nullâ Pippini factâ mentione. Arnulphum quidem

[a] Tom. 1 collect. Hist. Franc.
[b] Lib. 6. c. 7.
[c] Part. 1. c. 8.
[d] Pag. 71.

germanum suum distinctè vocat Hugo in sua charta, sed ibidem non ita loquitur de Pippino & Godefrido; deinde eidem Hugonis chartæ subscribit Dux Arnulphus, Pippinus & Godefridus nequaquam. Fortè quis suspicabitur Pippinum & Godefridum fuisse nepotes Hugonis ex Godefrido fratre, quem Arnulphus eiusdem Hugonis frater in sua charta mortuum testatur ante annum decimum Childeberti Regis, sed Godefrido Arnulphi & Hugonis fratri præter Theodebaldum, quem Sueuiæ Ducem fuisse scribunt, nulla proles attribuitur à Sammarthanis & Duboucheto.

Iidem Scriptores, qui chartas Arnulphi & Hugonis publicarunt, exhibuerunt & tertiam Godefridi Ducis. *Ego Godefridus Dux, filius Drogonis, notum facio, quod amore Beati Arnulphi Metensis, quicquid habui in villa de Flenigneiaco * totum dedi Ecclesiæ Sancti Arnulphi, in pascuis, siluis, aruis, mansis, & cum ædificiis, cum vineis & terris & cultibus, & cum mancipiis omnibus vtriusque sexûs, cum agris, campis, cultis vel incultis, pratis, pascuis, siluis, aquis, aquarum decursibus, molendinis, & quicquid ibi nominari potest. Et in his omnibus quicquid mihi in ipsa villa legibus obuenit, tam de paterno quàm de materno seu de comparato vel de qualicumque attractu noscitur ad me perueniße, & ego visus sum habere vel dominare, totum ad integrum ad ipsam iam Sacrosanctam Ecclesiam Sancti Arnulphi vel Sanctorum Apostolorum Ioannis & Iacobi, seu ad partes illorum fratrum qui ibidem deseruiunt, dono, trado atque transfundo in Dei nomine perpetualiter ad poßidendum, vel quicquid exinde pars ipsius Ecclesiæ delegerit faciendum, libero in omnibus perfruatur arbitrio. Si quis verò, quod fieri non credo, si ego ipse, aut vllus de hæredibus meis, seu qualibet extranea persona, qui contra hanc donationem à me factam venire conauerit, aut irrumpere voluerit, imprimis iram Dei & Sanctorum Apostolorum vel Sancti Arnulphi incurrat, & insuper inferat contra ipsam Ecclesiam vnà cum socio fisci sustinere auri libram vnam, argenti pondus duo, multâ sustineat, & quod repetit non valeat euindicare, sed præsens donatio ista omni tempore firma & stabilis permaneat stipulatione subnixâ: Actum Metis in publico sub die decimo Kalend. Martij, anno* XII *regni Domini nostri Theoderici Regis.* De die & de anno, quo scripta fuit hæc charta, cum Madaurensi Pontifice & Duboucheto non conuenit Valadierus, nam nec diem decimum ante Kalendas Martij, nec annum Theodorici Regis duodecimum apponit, sed diem septimum ante Kalendas Iulias, & annum Dagoberti Regis quintum inchoatum, qui proculdubiò cum anno Christi septingentesimo decimo-quinto coincidit, vt ad Hugonis chartam suprà probauimus. Apud Episcopum Madaurensem in Historia Metensium Antistitum tres inueniuntur chartæ datæ decimo Kalendas Martias, anno duodecimo Theodorici Regis. Primam conscripserunt Pippinus & eius vxor Plectrudis, secundam Drogo Pippini filius, tertiam Godefridus filius Drogonis. Duæ priores illigantur anno Christi sexcentesimo nonagesimo-secundo, Theodorici Tertij apud Austrasios regnantis anno duodecimo, nec illo anno Principatus Theodorici Quarti seu Calensis intelligi potest, obierunt enim Drogo anno Christi septingentesimo octauo, Pippinus anno Christi septingentesimo decimo-quarto, Regnum verò Theodoricus Calensis anno Christi septingentesimo vicesimo-primo suscepit. Dubouchetus chartam Godefridi reiecit in annum duodecimum Theodorici Regis cognomento Calensis, id, est in annum Christi septingentesimum tricesimum-secundum. Chartam Pippini & Plectrudis recitauimus suo loco. Chartam Drogonis omisimus, rati illam cum charta Godefridi, cui simillima est, hîc opportuniùs examinandam. Initium tale est. *Ego Drogo Dux Burgundiorum, filius Pipini Ducis Aquitaniæ, notum facio, quòd amore beati Arnulphi Metensis, quicquid habui de villa Mariolas * totum dedi Eccesiæ Sancti Arnulphi.* Reliqua conformia sunt chartæ Godefridi iam recitatæ. Res autem multæ sunt, quæ fidem vtrique detrahunt. Ducis Aquitaniæ titulus, qui Pippino tribuitur in chartâ Drogonis, nullo veterum Scriptorum testimonio

VII.

* *Flauigni.*

* *Mareüil.*

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14.

fulciri potest. In vtraque charta complures loquendi formulæ, quæ Arnulphum Episcopum quondam Metensem Ecclesiámque commendant in qua sepultus fuit, alienæ prorsus videntur à stylo, quo Pipinus Drogonis Pater & Carolus Magnus eiusdem Pippini pronepos vsi sunt in eadem materia. Arnulphum Drogo & Godefridus vocant beatum Arnulphum Metensem & Sanctum Arnulfum. *Notum facio*, inquit vterque, *quòd amore beati Arnulphi Metensis*, & inferiùs, *imprimis iram Dei & Sanctorum Apostolorum vel Sancti Arnulphi incurrat.* Ecclesiam, in qua Pontifex Arnulphus quiescit, vterque nominat Ecclesiam Sancti Arnulphi. *Dedi Ecclesiæ Sancti Arnulphi.* Et paulò pòst. *Sacrosanctam Ecclesiam Sancti Arnulphi vel Sanctorum Apostolorum Ioannis & Iacobi.* Pippinus autem Drogonis pater de Arnulpho auo déque Ecclesia in qua tumulatus fuit, ita disserit. *Solidè tradidimus ad Basilicam Sanctorum Apostolorum, iuxta vrbem Mettis constructam, vbi Dominus & Auus Arnulphus in corpore requiescit.* Et Carolus Magnus, *ad Basilicam*, ait, *quæ est constructa in honore Sancti Iacobi Apostoli, vel cæterorum beatorum, vbi scilicet Arnulphus pretiosus corpore requiescit.* Quis credat Pippinum eiusque filium Drogonem eodem die (nam vtriusque donatio decimo Kalendas Martias, anno duodecimo Theodorici Tertij Regis consignatur) adeò diuersos fuisse stylo in iis quæ ad Arnulphum Pippini auum & Drogonis proauum spectabant? Charta Godefridi, si, iuxta Valadieri calculum, septimo Kalendas Martias, anno quinto Dagoberti Regis, id est, anno Christi septingentesimo decimoquinto Metis data dicitur, pugnat aduersus chartam Hugonis, quæ scripta fuit etiam Metis die præcedenti, nempe octauo Kalendas Martias, anno quinto Dagoberti Regis, & Godefridi meminit ex hac vita iam sublati. Maior est discrepantia, si, iuxta Dubouchetі sententiam, donatio Godefridi reiicitur in annum duodecimum Theodorici Regis cognomento Calensis, id est, in annum Christi septingentesimum tricesimum-secundum. Amputatur autem hæc difficultas, si chartæ Hugonis & Godefridi asseruntur datæ Metis eodem die, octauo videlicet Kalendas Martias, anno duodecimo Theodorici Tertij regnantis apud Austrasios, id est, anno Christi sexcentesimo nonagesimo-secundo. Sed nusquam verisimile videtur Pippinum Ducem, qui decimo-septimo Kalendas Ianuarias anno Christi septingentesimo decimo-quarto interiit, annos vixisse viginti-duos, mensem vnum ac dies viginti-sex, postquàm Godefridus Dux, illius ex filio nepos, Metensis vrbis Ecclesias suis facultatibus iam ditasset.

VIII. Ex his obseruationibus constat nullius auctoritatis esse chartas Drogonis, Arnulphi, Hugonis & Godefridi, suprà recitatas. Caue igitur ne illarum lectione permotus statim eas in Neotericorum sententiam, qui Drogonem Ducem Burgundiæ constituunt, eíque tribuunt quatuor filios, Arnulphum, Hugonem, Pippinum & Godefridum, quorum primogenitus post patrem Dux etiam Burgundiæ fuerit auo Pippino sic statuente. Sammarthani Arnulphum Drogonis filium natu maximum sine prole mortuum affirmant, Dubouchetus ex eodem Arnulpho natos ait Hugonem Principem Burgundiæ, Drogonem, alióSque liberos, quorum nomina non habentur, additque filium Hugoni ipsius Arnulphi primogenito fuisse Theodobaldum Comitem Matisconensem. Nullam probationem affert Dubouchetus. Sammarthani sequuntur Andream [a] Duchesnium, qui nec vllo testimonio suam opinionem firmat. Drogoni Pippini Heristalli filio, cuius obitus in hunc annum Christi septingentesimum octauum incidit, tres saltem fuerunt filij, de quibus ad annum Christi septingentesimum vicesimum-tertium acturi sumus. Omnium nominatissimus Hugo, cuius primordia ex Chronico Fontanellensi [b] descripta sic accipe. *Mater eius, Adeltrudis nomine, filia fuerat Warattonis nobilissimi Maioris domûs Regiæ atque Ansfledis coniugis eius, qui plurima huic Monasterio* Fontanellensi *largiti sunt prædia. Prædicta religiosa & strenua matrona Ansfledis auia sua derelicta Warattonis ad nutriendum susceperat ipsum*

HVGO DROGONIS FILIVS.

[a] Lib. 2. rer. Burgund. c. 2.

[b] Cap. 8.

Hugonem. Hæc igitur prudentia & prouida industria spiritu plena, animum pueri fertur quotidianis admonitionibus corroboraſſe, vt ſeſe cum omnibus quæ habebat Dei ſeruitio manciparet. Vnde factum eſt, vt ſacrarum literarum ſtudio imbutus coæuos ſuos ſapientiâ & religione anteiret, ſecundúmque ſanctam ſuggeſtionem præclaræ nutricis ac auiæ ſuæ Ansfledis cœpit terrena cuncta deſpicere, & ad Regna cæleſtia viriliter anhelare, ſimúlque patrimonia plurima Eccleſiis Chriſti contradere. Magnæ eſt auctoritatis iſtud Chronicon, quoniam, vt Lucas Dacherius è Congregatione Sancti Mauri Monachus Benedictinus in præfatione ad Tomum tertium ſui Spicilegij rectè obſeruauit, exaratum eſt Imperatore Ludouico Pio. Calamo manum ſeriùs admouit Chronographus Metenſis, à quo ſimilia iam mutuati [a] ſumus. Pergit autem Auctor Chronici Fontanellenſis, & eos, qui rerum ſuprà commemoratarum certiorem cognitionem habere deſiderant, ad variarum Ciuitatum Cœnobiorúmque Tabularia remittit. *Quæ cuncta*, inquit, *ſi qui pleniùs ſcire cupiunt, ſcrinia ciuitatum, Rothomagenſis, Pariſiacæ & Baiocaſſinæ, & huius Cœnobij Fontinellenſis, ſimúlque Gemmeticenſis reuoluant, illícque inuenient quantam ſollicitudinem ac peruigilem curam de conſtructione, propagatione, & adminiſtratione, ac exaltatione Eccleſiarum habuerit.* Loca ſuprà memorata præ ceteris nominat, quia Hugo, teſte eodem Scriptore, *Præſulatum Eccleſiæ Pariſiacæ, ſimúlque Baiocaſſinæ, cum Rothomagenſi tenuit, extra Decreta tamen Canonum, Cœnobia verò nobiliora, Fontinellam & Gemmeticum.* Hugo laicus vixit ad annum vſque Chriſti ſeptingenteſimum duodeuiceſimum, factus eſt poſteà Monachus, tum Abbas, deinde Epiſcopus. Eius vitam ſcripſit Baldricus Dolenſis Epiſcopus. Opus illud legimus manuſcriptum, necnon typis excuſum in Neuſtria [b] Pia, ſed vtrobique deſpectui habuimus, quia plurimis mendis ſcatet, duóſque Hugones, vnum Pippini Herſtallij nepotem de quo nunc agimus, alterum Caroli Magni filium prædictíque Pippini abnepotem, ſimul confundit.

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14.

[a] Hoc an. n. 3.

[b] In Gemmetico c. 8.

IX. LAMBERTI TRAIECTENSIS EPISCOPI MARTYRIVM.

Eodem anno, quo Drogo Pippini filius obiit, Martyrium ſubiit Sanctus Lambertus, rexit enim Epiſcopatum Traiectenſem *quadraginta annis*, vt in vita Sancti Huberti, qui proximè poſt Lambertum ſedit, docet ipſius Huberti diſcipulus. En Auctor ſuppar, cui fides negari non debet. Qui catalogos Epiſcoporum Traiectenſium ac Leodienſium hactenus texuerunt, à rectâ diſcrepant Chronologia, nec annum aſſecuti ſunt quo beatus Lambertus ad cælos euolauit. Sigebertus [c], quem Baronius [d], aliique Neoterici magno numero ſecuti ſunt, mortem Sancti Lamberti collocauit anno Chriſti duodeſeptingenteſimo; biennio citiùs Bucherius [e] quem Fiſenus [f] aliique laudarunt. Vtrique exiſtimarunt illam contigiſſe, Alpaide à Pippino nondum dimiſsâ. Henſchenius [g] meritò ridet eos, qui contubernium Pippini cum Alpaide in cauſam necis Lamberto illatæ proferunt, ſed quia Fredegarij textu malè intellecto, ſeriùs quàm par eſt refert obitum Dagoberti Regis, Martyrium Sancti Theodardi reiicit in annum Chriſti ſexcenteſimum ſeptuageſimum-ſextum, quo Childericum prædicti Dagoberti nepotem in viuis adhuc ſuperſtitem fuiſſe credit, deinceps torquetur grauiùs, à morte enim Sancti Theodardi vſque ad obitum Sancti Huberti reperit annos duntaxat quinquaginta, quibus Epiſcopatum Sancti Lamberti & Pontificatum Sancti Huberti circumſcribendos affirmat. Annos autem à Martyrio Sancti Theodardi vſque ad mortem Sancti Huberti plures interceſſiſſe quàm quinquaginta conſtat, quia, teſte ipſius Huberti diſcipulo [h], Sanctus Lambertus Præſulatum tenuit annis quadraginta, & Sanctus Hubertus anno decimo-tertio ſui Pontificatûs reliquias Sancti Lamberti tranſtulit. Deinde ſi beatus Theodardus anno Chriſti ſexcenteſimo ſeptuageſimo-ſexto Martyrium paſſus eſt, & Sanctus Lambertus anno pòſt quadrageſimo cæſus occubuit, vixit hic vſque ad annum Chriſti ſeptingenteſimum decimum-ſextum, id eſt, vſque ad annum ſecundum ab obitu Pippini, quem tamen ipſi beato Lamberto ſuperſtitem fuiſſe nemo non fatetur.

[c] In Chron.
[d] Tom. 8.
[e] In Chron. Epiſc Traiect.
[f] In Flor. Leod.
[g] De 3. Dagob. l. 4. c. 7.
[h] In vit. S Huberti.

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14. Nostræ verò Chronologiæ nihil horum aduersatur. Lambertus Pontificatum gerit annis quadraginta, perimitur anno Christi septingentesimo octauo, migrat ad Deum superstite in viuis Pippino & Plectrude ad Pippinum pridem reversâ.

X. Auctor coætaneus, cuius fragmentum Andreas Duchesnius [a] publicauit, fontem odij in Landebertum seu Lambertum Episcopum suscepti sic aperit. *Et iam cùm Dominus vocasset Sanctum Landebertum, vt propter tanta opera dignam redderet ei mercedem, insurrexerunt duo pessimi homines Gaullus & Germanus suus Roldus in aduersitatem eius, & seruientes Ecclesiæ suæ, in tanta opera peruersa, vt nullus eos ferre potuit, nec euadendi erat locus ante illos. Repleti amici Pontificis irâ & tristitiâ, calamitate magnâ compulsi, & humilitate depressi, interfecerunt eos ex merito eorum. In illis diebus erat Dodo domesticus iam supradicti Principis Pipini, proprius consanguineus eorum, qui interfecti fuerant. Et erant ei possessiones multæ, & in obsequio eius pueri multi. Cùm audisset necem proximorum, collexit magnam copiam virorum fortissimos ad præliandum, mox irruit ad interficiendum beatissimum virum Landebertum Pontificem in villa, cuius vocabulum est Leodio, sita super fluuium qui vocatur Mosa.* Nullum ibi verbum de Alpaide, quæ vitam ab aulæ rerúmque secularium strepitu remotam in Monasterio tunc agebat.

[a] Tom. 1. collect. Hist. Franc.

XI. Vitam Sancti Lamberti ab Anonymo suprà laudato scriptam Godeschalcus Ecclesiæ Leodiensis Diaconus prolixiore atque ornatiore stylo elegantiùs expoliuit iussu Agilfridi Leodiensis Episcopi Carolo Magno coætanei. Textum autem proximè recitatum sic reddidit [b]. *Et cùm iam Dominus Sanctum Lambertum ad supernam gloriam vellet transferre, vt eius dignis meritis dignam contemperaret retributionem, aduersùs eum insurgunt duo fratres Gallus & Rioldus vocati, appetentes eum conuitiis & contumeliis, & in rei familiaris direptione grauibus dispendiis opprimentes. Præterea non contenti Pontificis iniuriâ, in eius famulos, quam cœperant in domino, calumniam extendunt, in quibus nequiter grassantes, quicquid molestiæ suggerebat furor efferatus, sine respectu humanitatis, siue loquendo, siue feriendo, in illos contorquebant. In tantum verò processit eorum malitia, vt intolerabilis omnibus esset, quam nec illi moderari volebant, nec ab ea desistere, sed diutinâ infestatione eos grauiter perurgebant. Cùm autem istis nullus euadendi locus pateret, & à parte illorum parcendi spes nulla suppeteret, omnes qui Pontifici dolebant ab illis derogari, sibi verò contumaciter omnimodam contumeliam irrogari, irâ, calamitate, & dispendiis dictantibus, quâ vindictâ innocentiam Episcopi & suam defensarent, illis non iam patientiam opponentes, sed iam dudum conceptum dolorem ingerentes occurrerunt, & mortis vltione prostraverunt. Horum consanguineus quidam, Dodo vocatus, de Primatibus Palatinis vnus, vtpote Pipini Ducis familiaris, abundans possessionibus, multorum seruorum & militum constipatus obsequio & comitatu, cùm audisset affinium neces, ad vindictam expetendam animatur, & sanguine sanguinem indicauit vlciscendum. Et veritus sibi opprobrio reputari, si ipse summus in inferiores personas gladium suum deflecteret, & sanguine vilium hominum cruentatum pollueret, erexit animum & manum ad feriendum caput illorum, qui mortem suorum amicorum suo Episcopo deuouerunt & persoluerunt. Quapropter cæteris omissis mors Episcopi deuouetur mortibus illorum, & sanguis eius, sanguini eorum, decernitur refundendus. Itaque collectâ manu eorum, quæ sibi in patrando scelere auxilium ferrent, quid animo facinoris conceperit, indicauit, & perceptâ promissione praui consortij, iniquis manibus aduersùs Episcopum vti cœpit. Mox ad villam parui adhuc nominis, nec minoris verò meriti, sed magnum nomen & magnum meritum ex triumpho & corpore S. Lamberti paulò pòst promerituram, quæ Leodium dicta fluuio Mosâ alluitur, cum congestis copiis Dodo accessit. Ibi vir Sanctus tunc temporis morabatur, quasi diuino præsagio edoctus, quòd hic Deo hostia accepta mactandus occumberet.*

[b] Cap. 7.

XII. Stephanus, qui Leodiensem Pontificatum anno post Sancti Lamberti

mortem ducentesimo gessit, Godeschalci Diaconi lucubrationem adhuc incultiorem ratus, vrbaniori stylo vitam Sancti Lamberti Hermanno Archiepiscopo Coloniensi transmisit. Quâ de re in libro [a] de illustribus Ecclesiæ Scriptoribus à Sigeberto sic commendatur. *Stephanus ex Clerico Metensi Episcopus Leodiensis vitam & passionem Sancti Lamberti scriptam incultiùs à Godeschalco Clerico, scripsit vrbaniùs ad Hermannum Coloniæ Archiepiscopum.* Et in Chronico [b] sic. *Francone Leodiensium Episcopo mortuo, Stephanus Episcopus subrogatur, vir sanctitate & scientiâ clarus, qui vitam & passionem S. Lamberti Martyris ad Hermannum Archiepiscopum vrbaniùs edidit.* Totum autem negotium, de quo nunc loquimur, sic exposuit [c]. *Intereà*

Talibus instaret curis dum pastor herilis,

dimicans bella victoriosissimi Regis, vt præliator inuictus & fortis, triumphalem palmam Martyrij Christus Dominus hoc modo contulit illi. Duo siquidem fratres nequissimi, Gallus videlicet ac Rioldus vocati, aduersùs beati famulos insurrexerunt Lamberti, affligentes illos dirâ calamitate & multiplici. Quos cùm Antistes patientissimus humillimis, vt resipiscerent, exoraret precibus, & sæpissimis argueret increpationibus, tantò pertinaciùs gregem Ecclesiæ dilaniabant, quantò patientiùs oues Domini eorum sæuitiam perferebant. Quocirca Pontificis clientes & cognati, qui erant prosapiâ nobilissimi & rebus ditissimi, zelo doloris accenduntur, afflictione subiectorum instigantur, & vt maleficos persequi debeant, eo ignorante, communi consilio deliberant. Nam supradictorum fratrum proteruiâ crescente & in malitia perseuerante, viros genere famosissimos, armis conspicuos, ab inchoato opere nequaquam piguit animum revocare. Quid plura? illos bello appetierunt, vtrosque mortis piaculo indiderunt. Quibus ita interemptis & in inferni baratrum demersis, Dodo infelix, eorum qui mulctati fuerant proximus affinis, hæreditatem infandi suscepit criminis, persequutionis quippè successionem, ad satiandam sui furoris immanitatem, non tamen ad suæ vtilitatis recepit incolumitatem. Hic namque superbiâ tumidus, consiliis habitis & armis rigidus, lethum beati Antistitis Lamberti, ob consanguineorum necem, corde cœpit meditari, & ipsi opere insidiari.

Vnde sibi socios copulans audacter iniquos,

& ad præliandum fortissimos, Leodium adierat, quo cælebs his diebus fortè manebat.

XII. Surius [d] Stephanum edidit. Adiecit & Appendicem, in qua putauit esse multa, quæ à Stephano vel omissa vel obscuriùs annotata essent, fidémque propter aliarum Historiarum consensum mererentur. Istius Appendicis magnam partem Baronius [e] Pippino & Alpaidi, quorum pœnitentiam ignorauit, parum æquus ita descripsit. *Pipinus Princeps, cetera egregius, vno malo tam multa bona corrumpebat, contemptâ legitimâ vxore, Alpaidi pellici nimiùm addictus. De eo sanè hic Auctor testatur, cùm nihil ad gloriam, nihil ad potentiam vel facultatem ei deesset, nunquam eius industriâ fortunam fuisse superiorem. Et tamen cùm multis esset auctus victoriis, seipsum vincere non potuit, molli libidinis telo prostratus. Id verò ceteris ferè Episcopis dissimulantibus, Lambertus præ zelo domus Dei ferre non sustinens, opportunè & importunè arguebat Principem, qui si vt in ceteris, ita & in hoc libenter audisset recta monentem Episcopum, rectiùs consuluisset sibi. At illa maligna mulier molestè ferens Pipinum à sui amore revocari, Dodonem fratrem suum, genere & opibus præstantem, hortatur, vt ne sinat Lambertum tantùm posse apud Pipinum, vt cogatur ipsa ab eo recedere in dedecus natalium suorum. Ille verò agit cum suis, dátque operam, vt Episcopi conatus impediat. Sed videns eum perstare in sententia, nec contra iustitiam cuiusquam faciem vereri, amicis quibusdam, sororis vltionem permittit. Ex iis Gallus & Roldus cum omnibus suis valdè cœperunt vexare Episcopi familiam, nullum calumniæ aut molestiæ genus prætermittentes, vt vel sic Episcopus suorum causâ cessaret molestus esse Pipino propter Alpaidem. Sed vir iustus, vt leo confidens, iustitiæ patrocinium nullâ ratione deseruit. Tandem improbi illi ab Episcopi cognatis cæsi sunt, molestissimè id ferente Dodone, & causam cædis in Sanctum*

[a] Cap. 126.
[b] Ad an. 903.
[c] Cap. 9.
[d] D. 17. Sept.
[e] Ad an. 698. nu. 2. 3.

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14. *conferente.* Cetera, quæ Baronius ex eadem Appendice recitauit, examinabimus inferiùs. Celeberrimus ille Annalium Ecclesiasticorum conditor in Gestis Sancti Lamberti describendis vsus est solâ lucubratione Stephani Leodiensis Episcopi, cui temerè crimen adulationis ingessit verbis sat asperis. *Extant*, inquit [a], *eius*, Sancti videlicet Lamberti, *Acta a Stephano Episcopo Leodiensi scripta ad Hermannum Archiepiscopum Coloniensem. In quibus tamen multa desiderantur, vt (quæ in primis ponenda erat) quæ præcessit ab eo facta obiurgatio Pipino de Herstallo ob pellicem introductam, quod absque controuersia omnes tum veteres tum recentiores Historici affirmarunt, ex quibus meliùs eiusdem Sancti vita atque Martyrium simul in vnum collecta scribantur. Tantùm potuit adulatio, vt, ne tantâ Pipinus ignominiâ notaretur, qui egregiis factis adeò celebris haberetur, fuerit prætermissa Lamberti causa Martyrij. Non sic nos docuit Sancta diuinitus inspirata Scriptura, quæ nec Sanctorum peccata tacuit, cùm eorum virtutes egregiè prædicarit, vt inter alia in libris Regum de Dauide factum legimus, cuius non solùm virtutes, sed & adulterium & homicidium satis exactè descripta leguntur.* Pace tanti viri dixerim. Alpais in suspicionem criminis, de quo disputationem hîc inimus, non vocatur ab antiquis Scriptoribus, qui Stephano Episcopo Leodiensi facem prætulerunt, vocatur à Neotericis, qui post eundem Stephanum Gesta Martyriúmque Sancti Lamberti narrarunt adiectis pro lubitu fabulis.

[a] Ad an. 698. n. 2.

XIII. Ipsemet Baronius in notis ad Martyrologium Romanum init catalogum præcipuorum Auctorum, qui Sanctum Lambertum posteris commendarunt, nam decimo-quinto Kalendas Octobris ad hæc verba, *Lamberti Episcopi*, sic commentatur. *De eodem, hac die, Beda Martyrologium ac cęterorum. Eius acta à pluribus Auctoribus scripta reperiuntur; ac primùm omnium à Godescalco Ecclesiæ Leodiensis Diac. inde à Stephano Episcopo Leodiensi, de quo Sigeb. de vir. illustr. c 136. & in Chron. anno 903. tertio loco ab ipso Sigeberto Gemblacensi, vt ipse profitetur de viris illustr. c. 172. post eum à Nicolao Canonico Sancti Lamberti; quinto denique à Rainerio Monacho. Porrò Stephani tantùm & Nicolai scriptiones reperiri testatur Molanus, qui de Lamberto agit in annot. ad Vsuardum, & in Indic. Sanctorum Belg. Eius autem vitam, quam recitat Sur. tom. 5. Stephani Episcopi Leodiensis esse apparet. Habetur mentio de eodem in vita Sancti Suithberti apud Sur. tom. 2. primâ Martij. Agit de eodem Sigeb. in Chron. anno Domini 698. Trithem. de vir. illustr. Ord. S. Bened. lib. 3. c. 111. & lib. 4. cap. 62.* In illo textu satis ostendit, quinam veteres Historici, quinam recentiores habendi sint. Quinque Scriptores, à quibus vitam Sancti Lamberti relatam in literas fatetur, hoc recenset ordine. Primo loco nominat Godeschalcum, secundo Stephanum, tertio Sigebertum, quarto Nicolaum, quinto Rainerium. Godeschalcus omnium antiquissimus, qui sub Carolo Magno floruit, ceteris anteponi debet. Stephanus, qui Leodiensem Ecclesiam administrabat anno Christi nongentesimo tertio, vix minoris est auctoritatis, quia non differt à Godeschalco quem præ manibus habuit. Alij sunt recentiores. Sigebertus inter viuos superstes erat anno Christi millesimo centesimo duodecimo, quo Chronicon suum absoluit. Nicolaus opus suum dicauit Wederico Abbati Letiensi, qui Præfecturam Letiensem anno Christi millesimo centesimo vicesimo-quarto suscepit, vt ex Chronicis illius Monasterij docent Ioannes Chapeauillus in notis ad ipsam Nicolai epistolam dedicatoriam & Franciscus Vinchantius in Annalibus [b] Hannoniæ. Rainerius seu Renerus aliquot annis post Nicolaum scripsit, vt idem Chapeauillus obseruat. Baronius existimauit ex illis quinque Scriptoribus duos duntaxat extare, Stephanum & Nicolaum, quorum priorem à Surio [c] publicatum reperit, posteriorem nunquam vidit. Editi sunt autem à Chapeauillo [d] quatuor, Godeschalcus, Stephanus, Nicolaus & Renerus, itaut solus Sigebertus hodie desideretur. Editus est & ab eodem Chapeauillo [e] Anselmus; Leodiensis hic Canonicus librum de Gestis Pontificum Traiectensium ac Leodiensium à beato

[b] Lib. 5. c. 16.
[c] d. 17. Sept.
[d] Tom. 1.
[e] Tom. 1.

beato Theodardo successore Sancti Remacli, in quo Harigerus Abbas Lobiensis desierat, vsque ad Wazonem composuit, & inter Auctores, qui de Sancto Lamberto scripserunt, locum ante Sigebertum post Stephanum obtinere debet, quia lucubrationem suam inscripsit Sancto Annoni, quem anno Christi millesimo sexagesimo Metropolitanæ Ecclesiæ Coloniensi præfuisse constat. Editus est etiam à Chapeauillo [a] Ægidius; hic Aureæ Vallis Monachus scriptis Harigeri & Anselmi non paucas additiones inseruit, deinde Gesta Leodiensium Episcoporum à Wazone, in quo Anselmus finem scribendi fecerat, prosecutus est vsque ad Henricum de Guelria, & omnium Auctorum, quos suprà commemorauimus, nouissimus haberi debet, quoniam, vt ipsemet de se testatur [b], calamo silentium imposuit exeunte anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo-primo. Denique publici iuris facta sunt ab Andrea Duchesnio fragmenta veteris Anonymi, qui vitam Sancti Lamberti primus omnium scripsit, & multa ex iis, quæ retulit in litteras, accepit à Theodoeno, qui temporibus Ebroini fuit in comitatu Lamberti apud Stabuletum exulantis.

a Tom. 1. & 2.

b Cap. 137.

XIV. Indicauit Baronius Auctores duntaxat quinque, Godeschalcum, Stephanum, Sigebertum, Nicolaum & Renerum, qui literis vitam Sancti Lamberti tradiderint ex professo; exhibuimus octo, Anonymum, Godeschalcum, Stephanum, Anselmum, Sigebertum, Nicolaum, Renerum & Ægidium. Hi verò si diuidantur in duas classes, quarum altera veteres, altera recentiores amplectatur, dubium non est, quin Anonymus, Godeschalcus & Stephanus veteribus, reliqui recentioribus accenseantur. Anonymus enim vixit ætate Sancti Lamberti, Godeschalcus floruit sub Carolo Magno, Stephanus Episcopus erat anno Christi nongentesimo tertio. Ceteri sunt longè recentiores, à Stephano ad Anselmum, qui reliquos antecedit, intercessit sesquiseculum & ampliùs. Illorum autem Auctorum hæ sunt diuersæ sententiæ; Anonymus, Godeschalcus & Stephanus, quorum propria verba iam recitauimus, Alpaidem necis illatæ Sancto Lamberto non insimulant; insimulant Anselmus aliique suprà nominati, quos simul collegit ac typis mandandos curauit Chapeauillus [c], si excipias Sigebertum, à quo scripta Sancti Lamberti vita periit, sed idem Sigebertus, quid de cæde Sancti Lamberti sentiret, his verbis in suo Chronico [d] satis declarauit. *Sanctus Lambertus Pipinum Principem increpare ausus, quòd pellicem Alpaidem Plectrudi legitimæ vxori suæ superduxerit, à Dodone fratre ipsius Alpaidis Leodij martyrizatur.*

c Tom. 1.

d Ad an. 698.

XV. Prætereà Baronius indicauit multos Auctores, qui breuiori stylo Martyrium Sancti Lamberti perstrinxerunt, imprimis Bedam aliósque Martyrologos, necnon Marcellinum in vita Sancti Swiberti, Trithemium & Molanum. Beda eodem, quo Sanctus Lambertus, tempore floruit; Marcellinus paulò pòst; Trithemius obiit anno Christi millesimo quingentesimo decimo-sexto; Molanus adhuc recentior est Trithemio. Vt autem intelligas, quosnam Baronius, qui solum Bedam suo nomine nuncupauit, collectiua voce *(ceterorum)* complexus sit Martyrologos, aduerte notis in Martyrologium Romanum præfixam ab illo de eodem Martyrologio scriptionem, in quâ [e] Martyrologos, qui post Martyrium Sancti Lamberti scripserunt, hos tantùm quinque numerauit, Bedam, Florum, Vsuardum, Wandelbertum & Adonem. De singulis quid sentiat, quídue sentiendum nobis videatur, ostendemus paucis.

e Cap. 9.

XVI. Beda Sancto Lamberto coætaneus floruit, anno enim Christi septingentesimo tricesimo-primo finem imposuit Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum, cùm annum ætatis vndesexagesimum absolueret. Quonam tempore Martyrologium composuerit, haud certò scitur. Ipse in Catologo suorum operum de Martyrologio à se concinnato sic disserit. *Martyrologium de Natalitiis Sanctorum Martyrum diebus, in quo omnes quos inuenire potui, non so-*

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14. *lùm quâ die, verùm etiam quo genere certaminis, vel sub quo Iudice mundum vicerint, diligenter annotare studui.* Martyrologia Sanctorum Hieronymi & Bedæ præ manibus habuit Vsuardus, & in sua præfatione questus est, quod Beatus Hieronymus breuitati nimiùm studuisset, & Venerabilis Beda dies non paucos reliquisset intactos. *Venerabilium*, inquit, *Hieronymi scilicet ac Bedæ, Presbyterorum piis quamuis succinctis super hoc pronocabar descriptis. Quorum prior breuitati studens, alter verò quamplures Kalendarum dies intactos relinquens, multa inueniuntur huius operis prateriisse necessaria.* Hodie in vulgato Bedæ Martyrologio nullus dies vacuus inuenitur. Post ætatem igitur Vsuardi auctum atque interpolatum fuit à posteris, qui quos ille dies intactos reliquerat ex aliis suppleuerunt. Inde fit vt apud eruditos in minori sit existimatione atque auctoritate, quod inter opera Bedæ [a] circumfertur illius nomine Martyrologium. In eo hæc leguntur [b] de Sancto Lamberto. *Tungrensi Diœcesi, Leodio villâ publicâ, Natale Sancti Lantberti Episcopi. Qui dum regiam domum zelo religionis increpasset, cùm rediens orationi incumberet, ab iniquissimis viris de palatio regio missis ex improuiso conclusus intra domum Ecclesiæ occiditur. Cuius sepulchrum creberrimis miraculis illustratur.* At hæc non Bedæ sunt sed Adonis. Vt ita sentiamus, hæc nos cogit ratiocinatio. Apud Bedam & Adonem, adeò simile est encomium Sancti Lamberti, vt vnum ex altero descriptum esse quisque fateatur. Vulgatum Bedæ textum recitauimus, audi Adonem [c]. *Tungrensi Diœcesi, in Leodio, villâ publicâ, Natalis Sancti Lamberti Episcopi, qui dum regiam domum zelo religionis accensus increpasset, cùm rediens orationi incumberet, ab iniquissimis viris de palatio regio missis, improuisè conclusus intra domum Ecclesiæ occiditur. Cuius sepulchrum creberrimis miraculis illustratur, ac mors eius nihilominùs pretiosa in conspectu Domini commendatur.* Hæc autem Ado, quamuis post Bedam vixerit, à Beda non accepit, sed ex Adone descripta quispiam adscripsit Bedæ. Vsuardus enim, qui breuitatem Sanctorum Hieronymi ac Bedæ damnauit, ideóque in Præfatione sui Martyrologij *latiora Flori vestigia* secutum se dixit, hoc loco breuior inuenitur vulgato Bedâ. Nam de Sancto Lamberto hæc tantùm habet [d]. *Apud Leodium, beati Lamberti Episcopi Tungrensis, qui à nocentibus innocenter occisus aulam cælestis regni perpetuò intrauit victurus.* Adhuc pauciora genuinus Beda [e] sic. *Natalis Sancti Lamberti Episcopi & Martyris.* De genuino Bedæ Martyrologio, quod nuper in lucem prodiit, agemus infrà.

[a] Tom. 3.
[b] D. 17. Sept.
[c] D. 17. Sept.
[d] D. 17. Sept.
[e] D. 17. Sept.

XVII. Baronius [f] de Bedæ Martyrologio sic disserit. *Meâ quidem sententiâ nihil aliud Beda fecisse videtur, nisi quod Romanum Martyrologium, cuius Sanctus Gregorius meminit, in Angliam per Augustinum vel successores allatum, aliquibus additionibus auxit, quas aliquantò prolixiores fuisse, argumento sunt ea, quæ ex eodem recitat Amalarius de Officiis Ecclesiasticis lib. 2. c. 24. & de Ordine Antiphonarij c. 28. aliquot tamen dies nominibus Martyrum vacuos reliquisse (causa autem ignoratur) eósque Flori additamentis suppletos Ado in sui Martyrologij Præfatione testatur.* Henricus Valesius in dissertatione *de Martyrologio Romano quod edidit Rosweydus*, affirmat *nullum vnquam fuisse proprium ac peculiare Martyrologium Ecclesiæ Romanæ ante illud quod iussu Xysti Quinti Pontificis Maximi editum est hoc titulo, & Baronij notationibus illustratum.* Imprimis Calendaria sic distinguit à Martyrologiis. *Singulæ Ecclesiæ sua habuere Calendaria, in quibus digesta erant nomina Episcoporum & Martyrum, diésque notati quibus memoria eorum anniuersario cultu celebraretur. Martyrologia verò non vnius loci propria, sed totius Ecclesiæ fuere communia, quippe quæ totius Orbis Martyres Confessorésque generaliter continerent. Et in Calendariis quidem nomen vrbis nunquam adscribitur, cùm in vsum duntaxat vnius Ecclesiæ comparata sint. At in Martyrologio nomina singularum vrbium & oppidorum adscribuntur, verbi gratiâ, Romæ, Alexandriæ, Antiochiæ, & similia, propterea quòd ad vsum totius Ecclesiæ illud institutum est. Ex pluribus enim diversarum vrbium Calendariis, vnum compositum*

[f] Cap. 9. de Martyrolog. Rom.

est Martyrologium. Itaque Calendaria Martyrologiis vetustiora sunt, quippe quæ originem illis præbuerint. Quòd si quis pertinaciter contendat Calendarium etiam dici posse Martyrologium, equidem non magnoperè repugno, dummodò priuatum Martyrologium appelletur. Verùm hæc impropria locutio est, cùm Martyrologium, si propriè definire voluerimus, ad vsum totius Ecclesiæ ex æquo pertineat, nec huic Ecclesiæ magis competat quàm alteri. Denique Calendaria nomen duntaxat exhibent Martyrum, diémque ac locum in quo fit statio; in Martyrologiis verò & genus passionis, & tempus quo passi sunt Martyres, & locus ac iudex adnotari solent. Iuxta illam distinctionem antiqua laudat Kalendaria Ecclesiæ Romanæ. Laudat vetustissimum Kalendarium temporibus Liberij Papæ conscriptum, quod Ægidius Bucherius Societatis Iesu Presbyter vnà cum Victorij Cyclo Paschali publicauit Antuerpiæ. Laudat Sacramentarium Gregorij Magni, quod eiusdem generis est. Laudat Kalendarium Romanum, quod circa tempora Gregorij Papæ Secundi concinnatum Ioannes Fronto Canonicus Regularis, Sacræ Theologiæ Professor in Monasterio Sanctæ Genouefæ, & in Academia Parisiensi Cancellarius Parisiis edendum curauit. Addit nullum antiqui Martyrologij Romani vestigium inveniri. Suam opinionem hoc tuetur argumento, quod prætermitti non debet à nobis hîc agentibus de Martyrologio Bedæ. Si fuit aliquod Martyrologium Romanum ante ætatem Bedæ, cur illius non meminit idem Beda in commentario ad Euangelium [a] Beati Marci, vbi agens de die quo caput Ioanni Baptistæ præcisum est, nullâ Martyrologij Romani mentione factâ, Martyrologium Sancti Hieronymi & Sacramentarium Gregorij Magni sic allegauit. *Quòd in libro Sacramentorum Natale eius quarto Calendarum Septembrium denotatum est, & in Martyrologio, quod Eusebij & Hieronymi vocabulis insignitum est, legitur quarto Calendas Septembris in Edessa ciuitate Phœniciæ prouinciæ Natale Ioannis Baptistæ die quo decollatus est, non specialiter ipsum diem decollationis eius, sed diem potiùs quo caput eius in eadem Edessa ciuitate atque in Ecclesia est conditum, designat.* Certum est, apud Gregorium Magnum in libro Sacramentorum qui sæpiùs excusus est, memoriam Sancti Ioannis Baptistæ quarto Kalendas Septembris celebrari. Martyrologium Sancti Hieronymi, quod à Beda citatum est, non venit in nostras manus, differt enim plurimùm ab illo, quod Lucas Dacherius [b] ex Codice Corbeiensi publicauit. Maximæ discrepantiæ præsentissimum habes exemplum in festo Sancti Ioannis Baptistæ. Iuxta testimonium Bedæ in Martyrologio Sancti Hieronymi, *quarto Calendas Septembris in Edessa ciuitate Phœnicia prouincia Natale Ioannis Baptistæ* recolitur. In Martyrologio, quod nomine Sancti Hieronymi Dacherius edidit, solennis est III *Kal. Sept. in prouincia Palestina, ciuitate Sabastiâ, passio Sancti Ioannis Baptistæ.* En dies diuersi, diuersáque vrbium ac prouinciarum vocabula, maior in Martyrologiis differentia vix excogitari potest. Beda in libro [c] Retractationis in Actus Apostolorum, Martyrologium Hieronymianum iterum sic commendat. *Astipulatur & liber Martyrologij, qui Beati Hieronymi nomine ac præfatione attitulatur, quamuis idem Hieronymus illius libri non Author sed Interpres, Eusebius autem Author extitisse narretur.* Certè non potest in dubium vocari, quin antiquum illud Martyrologium, quod ab Eusebio Episcopo Cæsariensi Græcè compositum beatus Hieronymus in Latinam linguam verterat, præ manibus habuerit Beda. Baronius illud Romanum æquè ac Hieronymi Martyrologium olim dictum affirmat; Valesius nec Romanum nec Hieronymianum agnoscit, sed Eusebianum, quod olim in Italia & in Occidentis partibus, vbi scripta sancti Hieronymi manibus omnium terebantur, vulgò receptum fuisse non obscurè docet Cassiodorus in libro [d] de Diuinis Lectionibus, Chalcedonium enim & Gerontium Abbates ita compellat. *Futuræ beatitudinis memores, vitas Patrum, confessiones fidelium, passiones Martyrum legite constanter, quas inter alia in epistola sancti Hieronymi ad Chromatium & Heliodorum desti-*

[a] Cap. 6.

[b] Spicileg. 4.

[c] Cap. 1.

[d] Cap. 32.

AN. CH. 708. CHLIDEBERTI III. R. 14.

nata procul dubio reperitis, qui per totum Orbem terrarum floruere, vt sancta imitatio vos prouocans, ad cælestia Regna perducat. Baronius, quia genuinam Bedæ lucubrationem non vidit, existimat additiones Eusebiano siue Hieronymiano Martyrologio à Beda insertas fuisse, quæ prolixiores olim essent, quàm hodie in vulgato siue auctiore Bedæ Martyrologio extent. Citat in hanc rem duos Amalarij textus, vnum ex Officiis Ecclesiasticis, alterum ex Ordine Antiphonarij. Prior talis est apud Amalarium [a]. *In Martyrologio Bedæ legitur, quòd pater noster Arsenius propter redundationem lachrymarum tergendam, sudarium semper in sinu vel in manu habuerit.* Eadem verò leguntur apud vulgatum Bedam, XIIII *Calend. August. apud Thebaidam, Sancti Patris nostri Arsenij, de quo in verbis seniorum refertur, quia propter redundationem lachrymarum tergendam sudarium semper in sinu vel in manu habuerit.* Necnon apud genuinum Bedam, si duas hasce voces (*apud Thebaidam*) exceperis. Ex collatione illorum Auctorum, hoc loco nihil elicitur, quod opinioni Baronianæ faueat. Posterior Amalarij textus talis est [b]. *In præsenti Responsorio de festiuitate Sancti Marcelli inscribitur [Ideoque in stabulo positus.] Quare Responsorius, [Hic est verè famulus Dei,] hoc proprium habeat in festiuitate Sancti Marcelli, scribam ex verbis Domini Bedæ, quæ excerpsit de vita Sancti Marcelli in Martyrologio suo. Decimo-septimo Kalendas Februarij, Natale Sancti Marcelli Papæ, qui iubente Maximo Imperatore, primò fustibus cæsus, & à facie eius, quem corripiebat, expulsus est. Deinde audiens quòd domum Sanctæ Lucinæ, quam ipse damnauerat proscriptione, eò quòd facultatibus suis Christianos donauerit, Ecclesiam faceret, atque in ea Missam celebraret in media ciuitate, iussit in eadem Ecclesia plancas extrui ad animalia catabuli publici, & eundem stabulo Episcopum ad seruitium animalium deputauit cum custodia publica.* Alia verò de sancto Marcello apud vulgatum Bedam leguntur in hunc modum nullâ stabuli mentione factâ. XVII *Calend. Febr. Romæ, viâ Salariâ in cœmiterio Priscillæ, Natale Sancti Marcelli Papæ, qui iubente Maximiano Imperatore* (de nomine Imperatoris, qui Marcellum vexauit, non omnes conueniunt) *primò fustibus cæsus, & à facie eius, quem corripiebat, expulsus est. Hic fecit cœmiteria in via Salaria, & viginti-quinque titulos in vrbe Româ constituit, propter baptismum & pœnitentiam multorum, qui conuertebantur ex paganis, & propter sepulturas Martyrum. Post multos itaque annos in seruitio Dei indutus cilicio defunctus est, & conditus aromatibus à Iohanne Presbytero & beata Lucina sepultus est in cœmiterio Priscillæ.* Porrò textus Bedæ, quem præcitatus Amalarius descripsit, fœtus Bedæ censeri debet, genuinus enim Beda, de cuius nupera editione mox agemus, Marcellum Papam sic commendat. XVII *Kal. Febr. Nat. S. Marcelli Papæ, qui iubente Maximino Imperatore, primò fustibus cæsus, & à facie eius quem corripiebat expulsus est. Deinde audiens quòd domum S. Lucinæ, quam ipse proscriptione damnauerat, eò quòd de facultatibus suis Christianis donauerit, Ecclesiam faceret, atque in ea Missas celebraret in media ciuitate, iussit in eadem Ecclesia plancas sterni ad animalia catabuli publici, & eidem stabulo Episcopum ad seruitium animalium deputauit cum custodia publica. Vbi etiam post multos annos seruiendo, indutus amictu cilicino, defunctus est, & conditus aromatibus à Ioanne Presbytero & B. Lucina, sepultus est in cœmeterio Priscillæ.* Additiones igitur, quibus Beda Martyrologium Eusebianum siue Hieronymianum amplificauit, non eædem sunt cum illis quæ inter eius opera in vulgato Martyrologio leguntur. Martyrologium autem, quod à Luca Dacherio [c] sub nomine Sancti Hieronymi publicatum est, hæc habet de Marcello Papa. XVII *Kal. Febr. Romæ viâ Salariâ in cœmeterio Priscillæ, Depositio Sancti Marcelli Episcopi & Confessoris.*

[a] De Offic. Eccles. l. 2. c. 24.

[b] de Ord. Antiphon. c. 28.

[c] Spicil. 4.

XVIII. Genuinum Bedæ Martyrologium, quod in tenebris ad nostram vsque ætatem delituerat, anno tandem Christi millesimo sexcentesimo duodeseptuagesimo, cùm tertius Annalium nostrorum Tomus iam editus esset, in lucem prodiit. Annuente enim, qui literatos quosque singulari prorsus beneuo-

lentiâ complectitur, V. C. Domino *Bouhier* Senatore Diuionensi, descriptum fuit à Godefrido Henschenio, cùm Kalendaria, Martyrologia, Vitasque Sanctorum per vniuersam Galliam conquireret, deinde ab eodem, cùm Acta Sanctorum mense Martio coli solitorum publicaret, secundo illorum Actorum Tomo præfixum. Baronius ait Bedam *aliquot dies nominibus Martyrum vacuos reliquisse*, sed non *aliquot dies*, at complures dicere debuit. Ille enim dies vacuos reliquit centum & octoginta; mense Ianuario, vndecim; Februario, septemdecim; Martio, duos ac viginti; Aprili, quindecim; Maio, septemdecim; Iunio, vndecim; Iulio, totidem; Augusto, nouem; Septembri, vndecim; Octobri, viginti; Nouembri septemdecim; Decembri, nouemdecim; mense Ianuario, secundum, quartum, quintum, septimum, octauum, nonum, decimum-quintum, decimum-nonum, vicesimum-septimum, tricesimum & tricesimum primum; mense Februario, tertium, quartum, sextum, octauum, nonum, duodecimum, decimum-tertium, decimum-quintum, decimum-octauum, decimum-nonum, vicesimum vicesimum-primum, vicesimum tertium, vicesimum-quintum, vicesimum-sextum, vicesimum-septimum & vicesimum-octauum; mense Martio, primum, secundum, tertium, quartum, quintum, sextum, octauum, decimum, vndecimum, decimum-quartum, decimum-quintum, decimum-septimum, decimum-octauum, decimum-nonum, vicesimum-secundum, vicesimum-tertium, vicesimum quartum, vicesimum-septimum, vicesimum-octauum, vicesimum-nonum, tricesimum & tricesimum-primum; mense Aprili, secundum, tertium, sextum, septimum, octauum, decimum-tertium, decimum-sextum, decimum-septimum, decimum-octauum, decimum-nonum, vicesimum, vicesimum-primum, vicesimum-septimum, vicesimum-nonum & tricesimum; mense Maio, quartum, quintum, sextum, septimum, octauum, nonum, vndecimum, decimum-quintum, decimum-sextum, decimum-septimum, decimum-octauum, vicesimum, vicesimum-primum, vicesimum-tertium, vicesimum-quartum, vicesimum-septimum & tricesimum; mense Iunio, tertium, quartum, quintum, sextum, septimum, decimum, vicesimum, vicesimum-primum, vicesimum-quintum, vicesimum-septimum & tricesimum; mense Iulio, primum, quintum, septimum, duodecimum, decimum-tertium, decimum-quintum, vicesimum, vicesimum-sextum, vicesimum-septimum, vicesimum-octauum & tricesimum-primum; mense Augusto, tertium, quartum, quintum, decimum-sextum, vicesimum-primum, vicesimum-tertium, vicesimum-quintum, vicesimum-septimum & tricesimum-primum; mense Septembri, primum, secundum, tertium, quartum, quintum, decimum, duodecimum, decimum-tertium, decimum-octauum, vicesimum quintum & vicesimum-octauum; mense Octobri, secundum, quartum, quintum, sextum, octauum, vndecimum, duodecimum, decimum-tertium, decimum-quintum, decimum-sextum, decimum-septimum, decimum-nonum, vicesimum, vicesimum-secundum, vicesimum-tertium, vicesimum-quartum, vicesimum-sextum, vicesimum-septimum, vicesimum-nonum & tricesimum; mense Nouembri, secundum, tertium, quartum, sextum, septimum, decimum, duodecimum, decimum-quartum, decimum-quintum, decimum-sextum, decimum-octauum, decimum-nonum, vicesimum, vicesimum-primum, vicesimum-sextum, vicesimum-septimum & vicesimum-octauum; mense Decembri, primum, secundum, tertium, quartum, quintum, sextum, septimum, octauum, nonum, duodecimum, decimum-quartum, decimum-quintum, decimum-sextum, decimum-octauum, decimum-nonum, vicesimum, vicesimum-secundum, vicesimum-nonum & tricesimum.

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14.

XIX. Post Bedam inter Martyrologos Florus proximè collocatur à Baronio, qui Sigebertum & Trithemium hoc loco perperam allegat, non enim loquuntur hi Scriptores de Floro Martyrologo, sed de alio Floro, qui Sancti

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14.

Pauli Epistolas verbis Sancti Augustini hinc inde collectis exposuit. Sigebertus in libro de viris illustribus seu de Scriptoribus Ecclesiasticis, cap. 92. (vitiosè in exemplaribus Baronij capite 94.) hæc habet de Floro. *Florus Epistolas Pauli ex integro exposuit, qui nihil a se dicens, sed omnes Augustini libros reuoluens, & capitula Epistolarum Pauli, ab Augustino diuersis locis exposita, recolligens, ipsa capitula exposita restituit ordini Epistolarum, annotans singulos Augustini libros, in quibus ea capitula exposita erant, & sic nouo & mirabili studio de alieno labore magnum sui operis volumen edidit.* Trithemius hæc libro secundo (in exemplaribus Baronij numerus libri desideratur) de viris illustribus Ordinis Sancti Benedicti, capite XLIV. *Florus Monachus Sancti Trudonis Leodiensis Diœcesis, vt in diuinis Scripturis studiosissimus & satis eruditus, librorum Sancti Augustini amator præcipuus, de quibus sententias suo congruentes proposito collegit, omnes Epistolas beati Pauli Apostoli ita magnificè exposuit, vt Augustini opus in toto videatur. Nihil enim de suo inseruit. Alia quoque nonnulla edidit, quæ ad notitiam meam non venerunt.* Wandalbertus alium Florum, Lugdunensis Ecclesiæ Subdiaconum, in sua præfatione sic laudat, vt tamen Martyrologium ab eo scriptum nusquam testetur. *Quia solemnium*, inquit, *dierum certissima comprehensio non leuiter nec facilè pro librorum varietate constabat, ope & subsidio præcipuè vsus sum sancti & nominatissimi Flori Lugdunensis Ecclesiæ Subdiaconi, qui vt nostro tempore reuerà singulari studio & assiduitate in diuinæ Scripturæ scientia pollere, ita librorum authenticorum non mediocri copiâ & veritate cognoscitur abundare. Ab hoc ego sumptis veteribus emendatísque Codicibus, Martyrologicum librum à Kalendis Ianuariis ad finem anni, per dierum singulorum occurrentes festiuitates, metro edidi.* Quonam tempore scriptum sit Martyrologium Flori, nec Sigebertus indicat nec Trithemius. Existimat Baronius Martyrologium ab Vsuardo concinnatum fuisse iubente Carolo Magno, & Florum ipso Vsuardo antiquiorem extitisse annis circiter septuaginta. *Post Bedam*, inquit, *ac Florum, post annos circiter septuaginta, temporibus Caroli Magni, Vsuardus scripsit Martyrologium.* Hæc duo si vera sunt, Florus eodem ferè tempore, quo Beda, calamo manum admouit. At Martyrologium suum Vsuardus Carolo Caluo dicauit, & Florus, qui Bedæ Martyrologium additamentis auxit, neuter eorum videtur esse, quos Wandalbertus, Sigebertus & Trithemius commendarunt. Si fides est Baronio, *Bedam aliquot dies nominibus Martyrum vacuos reliquisse, eósque Flori additamentis suppletos, Ado in sui Martyrologij præfatione testatur.* Beda dies octoginta supra centum intactos reliquit, sed eos omnes haud suppleuit Florus, nec eos omnes à Floro suppletos affirmat Ado, cuius propria sunt hæc verba. *Ne putes me in hoc opere in vacuum laborasse, & rem non necessariam executum fuisse, breuiter tibi causam facti aperiam. Primùm fuit imperium ac iussio Sanctorum virorum, vt supplerentur dies, qui absque nominibus Martyrum in Martyrologio, quod venerabilis Flori studio in labore Domini Bedæ accreuerat, tantùm notati erant. Deinde collecti vndecumque passionum codices animum in tantum suscitauerunt, vt non solùm præteritas dierum festiuitates, verùm & aliorum, qui per totum annum ibi notatim positi erant, latiùs & paulò apertiùs describerem.* Florus duos Martyrologij libros scripsit, vnum in quo multa omisit, alterum in quo *multa, quæ in priori omiserat, & correxit & addidit*, vt ait Vsuardus in sua præfatione.

XX. Godefridus Henschenius Bedæ Martyrologio inseruit auctarium, quod Flori nomine publicauit, ac minori charactere curauit edi, ne cum Bedæ textu confunderetur. Elogia Sanctorum, quæ continentur in hoc auctario poni possunt in triplici differentia. Ibi quædam fusiori quàm apud Bedam stylo narrantur. Adiiciuntur alia, vt plura quàm apud Bedam eodem occurrant die. Denique vt dies nominibus Sanctorum apud Bedam vacui suppleantur, adduntur non pauca. Primi generis additamentum reperitur decimo-quinto Kalendas Octobris. Illo die de sancto Lamberto hæc bre-

uiter Beda. *Natalis sancti Lamberti Episcopi & Confessoris.* Plura Florus sic. *In Gallia, in villa quæ dicitur Leudegus, Natalis sancti Lamberti Episcopi & Confessoris, qui sectando iustitiam adeptus est Martyrij palmam.* Secundi generis additamentum legitur tertio Idus Ianuarij. Beda enim hæc tantùm habet ad illum diem. *In Africa, sancti Saluij, in cuius Natali sanctus Augustinus verbum fecit ad populum Carthagine.* Florus autem hæc adiungit. *Passio sanctorum, Poliucti, Candidiani, & Filoromi, qui pariter in confessione Christi perseuerantes, igni traditi sunt. In Achaia, passio sancti Iuliani Martyris, qui sub Martiano Præside in carcere gladio peremptus est.* Tertij generis additamentum inuenitur Nonis Ianuarij. Dies ille vacuus est apud Bedam, duobus autem Simeonibus apud Florum sic illustratur. *Hierosolymâ, depositio Simeonis Prophetæ, qui à Spiritu Sancto responsum accepit non visurum se mortem, nisi videret Christum Domini. In Antiochiæ Ecclesia, quæ vocatur Pœnitentia, depositio sancti Simeonis Confessoris, qui in columna stans arctissimè vixit, & incolis loci illius multas tribuit sanitates. Hic post conuersionem nullam vnquam mulierem oculis attentis aspexit. Postquàm verò columnæ editiori se sanctitate feruens innexit, non modò extraneæ mulieri, verùm etiam nec propriæ matri se videndum permisit. Scriptum in Gestis eius.* Beda, vt dictum est suprà, dies centum & octoginta reliquit intactos; Florus quatuor & quinquaginta suppleuit; mense Ianuario quinque, secundum, quintum, septimum, octauum & tricesimum; mense Februario duos, sextum & decimum-quintum; mense Martio totidem, vicesimum-secundum & vicesimum-tertium; mense Aprili septem, secundum, tertium, sextum, septimum, decimum-octauum, vicesimum & tricesimum; mense Maio sex, quartum, vndecimum, decimum-quintum, vicesimum-primum, vicesimum-tertium & vicesimum-septimum; mense Iunio tres, tertium, vicesimum-primum & tricesimum; mense Iulio quatuor, primum, vicesimum-sextum, vicesimum-septimum & vicesimum-octauum; mense Augusto quinque, quintum, vicesimum-primum, vicesimum-tertium, vicesimum-quintum & vicesimum-septimum; mense Septembri sex, primum, secundum, quartum, quintum, decimum-octauum & vicesimum-quintum; mense Octobri quinque, secundum, vndecimum, vicesimum-sextum, vicesimum-septimum & vicesimum-nonum; mense Nouembri duos, quartum & decimum-octauum; mense Decembri septem, primum, secundum, decimum-quartum, decimum-quintum, decimum-octauum, decimum-nonum & tricesimum. Florus igitur dies centum viginti-sex intactos reliquit, quos alij suppleuerunt. Apud Bedam decimo-quinto Kalendas Octobris, vbi sermo fit de sancto Lamberto, nomen illius tantùm ponitur cum titulis Episcopi & Martyris, *Natalis sancti Lamberti Episcopi & Martyris.* Apud Florum eodem die præter sancti Lamberti nomen ac titulos, adduntur prouincia, locus & causa Martyrij, *in Gallia, in villa quæ dicitur Leudegus, Natalis sancti Lamberti Episcopi & Martyris, qui sectando iustitiam adeptus est Martyrij palmam.* Illorum Auctorum neuter Alpaidem ream facit, aut Lambertum interfectum testatur, eò quòd Pippinum adulterij redarguisset.

XXI. Baronius, quia, petente Carolo Magno Augusto, Martyrologium ab Vsuardo concinnatum putauit, Floro subiecit Vsuardum, huic Wandalbertum, deinde Adonem. Sed in vltimum locum coniiciendus est Vsuardus, quia claruit sub Carolo Caluo Augusto, Magni nepote. Wandalbertum seu Wandelbertum eiúsque Martyrologium sic commendat Baronius. *Wandelbertus Diaconus & Monachus Prumiensis Cœnobij, qui claruit sub Lothario Imp. anno Domini* 850. *inter illorum temporum Poetas non ignobilis, Heroïco carmine Martyrologium scripsit, cuius meminit Sigebertus de vir. illustr. c.* 130. *& Trithem. pluribus lib. de vir. illustr. Ord. S. Bened. c.* 36. *Putatur illud ipsum esse, quod apud Bedæ Tomum primum legitur sub titulo Ephemeridum Bedæ, sed cùm in eo nonnulla recenseantur, quæ post Bedæ tempora contigerunt, certè Bedæ non esse exploratum*

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14. *videtur*. Sigebertus à Miræo editus, capite 128. (apud Baronium 130.) de Scriptoribus Ecclesiasticis, elogium Wandalberti breuissimè complectitur his verbis. *Wandalbertus scripsit Martyrologium metrico stilo*. Trithemius libro secundo de viris illustribus Ordinis Sancti Benedicti (Baronius omisit numerum libri) capite XXXVI in laudes & opera Wandalberti fusiùs exspatiatur. *Wandelbertus Diaconus & Monachus Prumiensis Cœnoby in Diœcesi Treuirensi, natione Teutonicus, vir in diuinis scripturis doctus, & in secularibus literis valdè peritus, Rhetor & Poeta insignis, sermone clarus & nitidus, scripsit iussu Marckuuardi Abbatis, vitam & miracula Sancti Goaris Confessoris lib. I. ad eundem de miraculis eiusdem suo tempore ostensis, lib. I. Scripsit etiam metricè Martyrologion totius anni lib. I. & alia plura, quæ ad notitiam meam non venerunt. Claruit sub Lothario Imperatore, anno Domini* 854. Wandalbertus composuit Martyrologium, cùm Lotharius quinque iam lustris siue annis viginti-quinque nomen Imperatoris gessisset. In commendatione enim sui operis *ad Cæsarem benignissimum Lotharium*, hos habet Versus.

Lustra per orbem
Quinque recurrunt,
Nomine postquàm
Clarus & armis
Cæsariana
Iura retentas.

Annus autem Lotharij Imperatoris vicesimus-quintus cum anno Christi octingentesimo quadragesimo-secundo coincidit, anno enim Christi octingentesimo decimo-septimo Ludouicus Pius, vt in eius vita refertur, *filium primogenitum Lotharium Imperatorem appellari & esse voluit*, consentiúntque Annales Bertiniani, Fuldenses aliique recentiores. Nec præcitati Versus Wandalberti referri possunt ad annos, quibus Lotharius post mortem Ludouici Patris imperauit, nam Lotharius per annos quinque ac viginti Ludouico Pio superstes haud fuit. Wandalbertus Codicibus, quos Florus Subdiaconus Lugdunensis sibi compararat, vsum se testatur, opus suum inscripsit Otrico viro illustri, & in festo Sancti Lamberti, decimo-quinto Kalendas Octobris, hoc exarauit Distichon, in quo nihil occurrit, quod recentiorum Auctorum, quos impugnamus, falsæ opinioni fauere videatur.

Lambertus quintum denum virtute coronat,
Factio quem cæsum semper tremebunda pauescit.

XXII. Post Wandalbertum scripsit Ado, de quo sic Baronius [a]. *Ado Episcopus Treuirensis, vir laudatissimus, qui claruit temporibus Gregory Papæ VII. & ipse locupletius scribens Martyrologium, non tantùm quæ ab aliis viderentur prætermissa superaddidit, sed & quæ à cæteris breuiùs dicta essent de passionibus Martyrum, fusiùs enarrauit.* Præter Cæsarem Baronium Aloysius Lipomanus, Iacobus Mosander, Robertus Bellarminus, aliique non pauci Adonem Martyrologum, qui Viennensem Pontificatum gessit, confuderunt cum Vdone de Nellemburgo Archiepiscopo Treuirensi, qui floruit ætate Gregorij Papæ Septimi. Mersæus in Catalogo Treuirensium Antistitum, ne cum aliis Adonem in Vdonem transmutaret, commentitium quendam Adonem, cuius alibi nulla mentio fit, Vdoni subrogauit. Ado, Auctor Martyrologij, Viennensem Archiepiscopatum iniit Lothario Imperatore ab aliquot annis iam mortuo, migrauitque in cælum anno Christi octingentesimo septuagesimo-quarto, die decimâ-sextâ Decembris, quâ celebratur in Tabulis Ecclesiasticis. Baronius mutatâ tandem sententiâ Tomo decimo Annalium Ecclesiasticorum Adoni Viennensi Martyrologium attribuit, sic enim ad annum Christi octingentesimum septuagesimum-octauum [b]. *Ad hunc vsque annum, quo celebratum est Trecense Concilium, Ado Archiepiscopus Viennensis perduxit quod scripsit Chronicon, vir cumprimis tum scientiâ tum etiam sanctitate clarus, cuius natalis dies inter Sanctos recensitus habetur XVI mensis Decembris. Extat ex eius lucubrationibus*

[a] C. 9. de Martyrol. Rom.
[b] Num. 15.

brationibus insigne monumentum illud, quo res gestas Sanctorum Martyrum nouo Martyrologio ceteris fusius est prosecutus. Inscribitur Martyrologium Adonis. Restat scrupulus super Adonis ætate. Baronius in Annalibus [a] Ecclesiasticis Chronicon ab Adone perductum ait vsque ad annum Christi octingentesimum septuagesimum-octauum, in notis ad Martyrologium [b] Romanum vsque ad annum Domini octingentesimum octogesimum; Bellarminus in Scriptoribus Ecclesiasticis vsque ad annum Christi octingentesimum septuagesimum-nonum. Alij multò magis inter se dissentiunt. Vulgata Chronici exemplaria desinunt in ortu Ludouici, qui cognominatus est Transmarinus. At Ado Viennensis Archiepiscopus, cuius successor Ottramnus anno Christi octingentesimo septuagesimo-sexto, mense Februario, Conuentui Ticinensi subscripsit, ex hac vita discessit anno Christi octingentesimo septuagesimo-quarto, & in vulgato eius Chronico expungendæ sunt postremæ periodi ab hisce nimirum verbis, *Ludouicus verò Rex Noricorum*, &c. vt obseruauit Philippus Labbeus in Appendice addendorum & corrigendorum in primo Tomo dissertationis Historicæ de Scriptoribus Ecclesiasticis. Duæ res Adonem ad scribendum impulerunt. Quamuis Bedæ Martyrologium additamentis auctum fuisset à Floro, supererant adhuc dies non pauci nominibus Martyrum vacui, quos supplere voluit. Præterea fratribus infirmioribus, qui multa legere non possent, haud parum se profuturum putauit, si victorias Martyrum ex variis Codicibus in vnum redigeret, easque describeret paulò fusiùs quàm Beda Florúsque præstitissent. *Breuiter tibi*, inquit in sua præfatione, *causam facti aperiam. Primùm, fuit imperium ac iussio Sanctorum virorum, vt supplerentur dies, qui absque nominibus Martyrum in Martyrologio (quod venerabilis Flori studio in labore Domni Bedæ accreuerat) tantùm notati erant. Deinde collecti vndecumque Codices animum in tantum suscitauerunt, vt non solùm præteritas dierum festiuitates, verùm & aliorum, qui per totum annum ibi notatim positi erant, latiùs & paulò apertiùs describerem, infirmioribus fratribus & minùs legere valentibus seruiens, ad laudem Omnipotentis Dei, vt in memoriis Martyrum haberent compendiosam lectionem, atque in paruo codicello, quod multo labore alij per plures Codices exquirunt.* Vsus est *venerabili & perantiquo Martyrologio*, quod *ab vrbe Roma Aquileiam cuidam Sancto Episcopo à Pontifice Romano directum*, & sibi postmodum *à quodam religioso fratre aliquot diebus præstitum* ait. Martyrologium illud, quod Ado diligenti curâ transcribendum curauit, vetus Romanum esse censuit, atque à se repertum dixit publicauítque Heribertus Rosweydus. Sed aduersus Rosweydum egregiè iam disputarunt Ioannes Fronto in prænotatis ad Kalendarium [c] Romanum, & Henricus Valesius in dissertatione de illo Martyrologio. Ceterùm Ado in suo Martyrologio [d] hæc habet de Sancto Lamberto. *Tungrensi Diœcesi, in Leodio, villa publica, Natalis Sancti Lamberti Episcopi, qui dum Regiam domum zelo religionis accensus increpasset, cùm rediens orationi incumberet, ab iniquissimis viris de palatio Regio missis, improuisè conclusus intra domum Ecclesiæ, occiditur. Cuius sepulchrum creberrimis miraculis illustratur, ac mors eius nihilominùs pretiosa in conspectu Domini commendatur.* Huius locutionis, *dum Regiam domum zelo religionis accensus increpasset*, quam Neoterici erga Pippinum & Alpaidem parum æqui fauere sibi putant, germanum sensum exponemus infrà.

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14.

[a] Ad an. 878. n. 35.
[b] d. 16. Dec.
[c] Paragr. 8.
[d] d. 17. Sept.

XXIII. Ex Martyrologis, quos Baronius capite nono de Martyrologio Romano citat, vnus superest Vsuardus, quem ille Wandalberto præponit, nos Adoni postponimus. Duplex edita est Vsuardi Præfatio, vna Martyrologium inscribit *Domino Regum piissimo, Carolo Augusto*, altera *Domino venerabiliter recolendo Karolo Regum piissimo*. Bollandus [e], qui posteriorem publicauit, non inficiatur priorem in Codicibus excusis ac manuscriptis inueniri. Stamus à priore, & Vsuardi Martyrologium Carolo Imperatori dicatum arbitramur. In ea sententia est Sigebertus [f]. Quòd autem hic Auctor Carolum illum Im-

[e] Præfat in vitas SS. cap. 3. paragr. 7.
[f] De Scriptor. Eccles. c. 85.

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R 14.

peratorem cognomento Magnum facit, quamuis in hac parte Baronium aliósque complures asseclas nactus sit, id probare non possumus, quia Codices Vsuardi cùm manuscripti tum excusi non semel meminerunt persecutionis Arabicæ, quæ longè post obitum Caroli Magni mota est in Hispania. Recurrendum igitur existimamus ad Carolum Caluum, Magni nepotem, qui anno post Adonis mortem proximo in die Natiuitatis Domini Romæ coronatus est Imperator. Alter hic Carolus Imperium biennio integro non tenuit, obiit [a] enim pridie Nonas Octobris anno Christi octingentesimo septuagesimo-septimo. Illis temporibus Martyrologium scripsit Vsuardus, & in ipsa Præfatione ad Carolum, cur id operis susceperit, & quâ ratione confecerit, sic exposuit. *Domino Regum piissimo, Carolo Augusto, Vsuardus indignus Sacerdos ac Monachus, perennem in Christo coronam. Minimè latet vestram Celsitudinem, sapientissime Princeps, qualiter monemur in imitandis antiquorum studiis, vt quicquid in gestis, præcipuè Ecclesiastico dogmati congruis, minùs perfectum inuentum fuerit, debeamus vel pro posse supplere, vel certè suppleri optare. Quæ res piâ quidem solicitudine (vestro, si recordamini, iussu dignanter admoto) me ad hoc, etsi indignum impulit, quatenus Sanctorum sacras atque anniuersariò recolendas festiuitates, ex quibusdam præcedentium Patrum Martyrologiis, in quandam colligerem vnitatem, recolebámque in ipsis eorundem solennitatibus quammultos propriæ negligentiæ excessus, quos etiam purgari tali cupiebam officio. Prætereà & venerabilium, Hieronymi scilicet ac Bedæ, Presbyterorum piis, quamuis succinctis, super hoc prouocabar descriptis. Quorum prior breuitati studens, alter verò quamplures Kalendarum dies intactos relinquens, multa inueniuntur huius operis prætериisse necessaria. Quos tamen sequutus censui & Flori memorabilis viri latiora iam in eo ipso negotio sequi vestigia, præsertim in secundo eiusdem libro, ibi enim multa, quæ in priori omiserat, & correxit & addidit. At si quid præter quod ab illis accepi, in hoc tempore auctum vel mutatum est, sagaci à me indagine id perquisitum agnosci poterit.* Vsuardus suo non tantùm auxit sed etiam emendauit aliorum Martyrologia, Hieronymi videlicet, Bedæ ac Flori, quæ posita præ manibus habuit. Nullam Adonis mentionem fecit, quia scripsit breui post Adonis mortem interuallo, nec eius Martyrologium legit vnquam. Certè si legisset, vt Flori sic Adonis latiora vestigia secutus esset, nec pauciora quàm Ado narrasset de Sancto Lamberto. Vtrumque simul confer. Adonem, qui prolixior est, suprà recitauimus, Vsuardum hoc loco describemus. *Decimo-quinto Calendas Octobris, apud Leodium, beati Lamberti Episcopi Tungrensis, qui à nocentibus innocenter occisus, aulam cælestis Regni perpetuò intrauit victurus.*

[a] Annal. Bertin.

XXIV. In Martyrologio Romano [b], encomium Sancti Lamberti ex Martyrologiis Adonis & Vsuardi conflatum hodie sic inuenitur. *Apud Leodium, beati Lamberti Episcopi Traiectensis, qui cùm Regiam domum zelo religionis increpasset, à nocentibus innocens occisus, aulam Regni cælestis perpetuò victurus intrauit.* Ex Adone sumpta sunt hæc verba, *cùm regiam domum zelo religionis increpasset.* Cetera transcripta sunt ex Vsuardo. Vtrobique minùs propriè mentio fit Tungrensis Diœceseos, Sedes enim Episcopalis à multis seculis è ciuitate Tungrensi Traiectum ad Mosam translata fuerat. Meliùs in Martyrologio Romano Sanctus Lambertus Traiectensis Episcopus appellatur. Fortè cùm duplex esset Traiectum, vnum ad Mosam, alterum ad Rhenum, vtrumque Pontificiâ Sede nobilitatum, Ado, Vsuardus, Regino, aliique, Episcopos, qui posthabitis Tungris Traiecti ad Mosam sederunt, Tungrenses cognominarunt, ne si Traiectenses scriberent, Lector subdubitaret, vtrùm Traiecti superioris ad Mosam, an inferioris ad Rhenum Episcopi fuissent.

[b] D. 17. Sept.

XXV. Præter Martyrologos suprà laudatos, Baronius inter antiquos Auctores qui sermonem obiter de Martyrio Sancti Lamberti fecerunt, citat Marcellinum, à quo vitam Sancti Swiberti conscriptam diximus. Marcellinus,

cùm Sanctus Lambertus Martyrio coronatus est, pueritiam agebat, vitam duxit valdè longæuam, & Acta Sancti Swiberti retulit in literas Bedâ iam mortuo. Si genuinum illud opus extaret, dirimeretur omnis controuersia. Sed vt non semel iam questi sumus, à quopiam Neoterico variis auctum est interpolationibus, quæ Chronologiæ multùm repugnant. Talis est hæc rerum anno Christi septingentesimo decimo-quarto apud Ioppiliam à Pippino gastarum narratio [a], in qua breuiter Martyrium S. Lamberti perstringitur. *Cùm in Monasterio Werdensi vitæ cælestis institutio quotidianum sumeret incrementum, contigit anno ab Incarnatione Domini septingentesimo decimo-quarto Pipinum de Herstallo, strenuum Principem & Maiorem domûs Francorum, dolentem super innocente morte sanctissimi Lamberti Tungrensis Episcopi, ad mortem ægrotare. Accersitúsque Swibertus egregius Pontifex ad visitandum eum per nobiles viros, perrexit priùs cum Willeico & Theadorico discipulis suis Coloniam ad Plectrudem illustrem Ducissam Lotharingiæ siue Austrasiorum, consilium ab ea expetens, quidnam facere deberet. Quæ eum religiosè suscipiens & tractans, tandem retento Coloniæ pio Willeico Presbytero Sancti Swiberti apud se causâ deuotionis & consolationis (erat enim felix Willeicus euangelicus Sacerdos) misit Sanctum Swibertum & Agilolphum Coloniensem Archiepiscopum cum plerisque aliis Prælatis ad Pipinum Principem, coniugem eius, ad informandum eum, si obiret, ne illustres legitimos suos filios, Drogonem Ducem Campaniæ, Grimoaldum Maiorem domûs Childeberti Regis Franciæ, exhæredaret, hæredem scribendo Carolum Martellum illegitimum ex Alpaide pellice genitum, in detrimentum & damnationem animæ suæ, & in confusionem sui & totius Ecclesiæ, atque in scandalum suorum Primatum & subditorum. Et quia Sanctus Lambertus Episcopus eundem Pipinum de illicito connubio Alpaidis increpauerat, Martyrium subiit. Venientes igitur præfati Pontifices Ioppiliam ad ægrotantem Principem Pipinum, benignè ab eo suscepti sunt. Qui ipsum consolantes, & ad tolerantiam aduersitatum temporalium & infirmitatum corporalium confortantes, aiebant quòd Deus electis suis iter asperum facit, ne, dum delectarentur in via, obliuiscerentur eorum quæ sunt in patria. Tandem nacto opportuno tempore & congruo, inter cetera pro salute & remedio animæ suæ, causam, pro qua venerant, ei deuotè & salubriter Pontifices exponentes, & de illicito matrimonio increpantes, statim cum indignatione repulsam patiebantur. Alpais verò legationem Sanctorum Pontificum sciscitans & comperiens, irata valdè, Pontifices abire celeriter præcepit, & ipsa interpellans importunè pro Carolo Martello filio suo apud Pipinum impetrauit cuncta pro eodem filio suo quæ petierat. Pipinus verò eodem anno moriens, eundem Carolum Martellum suorum Principatuum reliquit hæredem. Quod cernentes præfati Pontifices, inglorij & tristes Coloniam redierunt enarrantes præclaræ Plectrudi omnia, quæ gesta erant in Ioppilia à Pipino, consolantes eam, & ad tolerantiam patientiæ animantes.* Textum illum ad annum Christi septingentesimum decimum-quartum accuratè examinabimus. Interim hoc loco per antecessum obseruabimus in prædicta narratione legi non pauca, quæ palàm Chronologiæ refragantur. Iuxta illam interpolationem, anno Christi septingentesimo decimo-quarto Plectrudis erat Ducissa Lotharingiæ; supererat Drogo Dux Campaniæ, regnabat apud Francos Childebertus, viuebat adhuc Swibertus Episcopus, & Pipinus Alpaidem nondum dimiserat. Hæc autem falsissima sunt. Nondum enim audiebatur nomen Lotharingiæ; vitam finierant, Drogo ante sexennium, ante triennium Childebertus, anno superiore Swibertus; & Alpais in Monasterium iampridem secesserat. De secessu Alpaidis, déque obitu Drogonis actum suprà. Mortem autem Childeberti Regis, anno Christi septingentesimo vndecimo; mortem Swiberti Episcopi, anno Christi septingentesimo decimo-tertio consignabimus.

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14.

[a] Ap. Sur. d. 1. Mart. in vit. S. Swiberti.

Antiquis Auctoribus, qui quocumque modo, vel obiter, vel ex professo XXVI. locuti sunt de Martyrio Sancti Lamberti, sic examinatis, inde concludimus Alpaidem, quæ iampridem secesserat in Monasterium, haud egisse

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14.

apud Pippinum, vt Lamberto Episcopo nex inferretur. Apud tres antiquissimos Scriptores, id est, apud Anonymum coætaneum, apud Godeschalcum & apud Stephanum, duo fratres Gallus & Rioldus Lambertum Episcopum conuitiis & contumeliis appetunt, totámque Traiectensis Ecclesiæ familiam plurimis afficiunt iniuriis; inscio Pontifice ab eius amicis occiduntur; illorum consanguineus Dodo vindictam in Præsulem innocentem retorquet. Ab hisce vetustissimis Auctoribus non discrepant earumdem ætatum Martyrologi, Beda, Florus, Wandalbertus, Ado & Vsuardus. Apud Adonem Lambertus Episcopus *Regiam domum zelo religionis accensus* increpat. Ex Adonis Martyrologio eadem phrasis in vulgatum Bedæ Martyrologium & in Romanum translata est. Vt alibi *regnandi* & *Regni* voces Pippino tribuuntur, ita & hîc *domus Regia*, quia Pippinus eiúsque hæredes auctoritate pollebant penè Regiâ. Annalium Nazarianorum, qui desinunt in anno Christi septingentesimo nonagesimo, initium tale est. *Anno* DCCVII, vel potiùs vt restituendum iam monuimus, anno DCXXXVII, *Pippinus senior regnare cæpit*. In Chronico Hildensheimensi hæc leguntur de eodem Pippino. *Pipinus Dux filius Anschisi post mortem Wlfaldi Ducis cæpit regnare, obtinuítque Regnum Francorum per annos* XXVII. Deinde hæc de Carolo eius filio. *Karolus regnauit ann.* XXVIII. Necnon ista de Carlomanno & Pippino filiis Caroli. *Duo liberi eius*, nempe Caroli, *regnant annis* XXVII. Et in Annalibus Bertinianis iidem fratres post mortem Caroli patris dicuntur diuisisse *Regnum Francorum inter se*. Non assentimur iis, qui Pippinum & Alpaidem apud Adonem, & in vulgato Martyrologio Bedæ, necnon in Romano, per Regiam domum intelligendos putant; Regiam domum interpretamur aulam Regiam, existimamúsque nonnullos ex aula seu comitatu vel famulitio Pippini seuerè increpitos à Lamberto Pontifice, nec ei, cur eiusmodi homines increparet, vllam suspicamur causam fuisse præter illam, quam Anonymus coætaneus, Godeschalcus & Stephanus exposuerunt. Horum postremo synchronus vixit Regino, qui textum Adonis descripsit [a], Dodonis tantùm nomine, quod in antiquioribus Auctoribus suprà laudatis repererat, sic adiecto. *Eâ ætate claruit Lambertus Tungrensis Ecclesiæ Episcopus, qui dum Regiam domum zelo religionis accensus increpasset, ab iniquissimo Dodone, & aliis viris de Palatio missis improuisè conclusus, intra domum Ecclesiæ in Leodio vico occiditur.*

[a] Lib. 1.

XXVII. Anselmus Leodiensis Canonicus, qui floruit vndecimo seculo, primus omnium excogitauit aliam causam, quæ zelum religionis in Sancto Lamberto accenderit, vt Regiam domum increparet. *Talibus*, inquit [b], *virtutum exercitiis ad gloriosum venitur Martyrium, cuius causa duplex extitit.* Primam ex antiquioribus Auctoribus suprà descriptam omittimus; alteram accipe. *Pipinus Maior domûs Regiæ, face libidinis adulterinæ succensus, memorati Dodonis sororem Alpaidem legitimæ coniugi Plectrudi superinduxerat. De qua re Sanctus Dei Lambertus, tantum in Principe perhorrescens facinus, adulterini criminis eum arguere non reformidabat, & nunc terrores diuini iudicij minitando, nunc honestatem legalis thalami commendando, & adulterij obscænitatem detestando, hoc apud ferocem eius animum vir Apostolicus effecerat, vt iam in fornicaria minùs insaniret. Quod vbi illa primùm sentire potuit, furiis agitata libidinis, fratrem gemebunda per internuncios conuenit, contumeliam sibi à Sacerdote illatam memorat, eius instinctu auersum à se conqueritur Principis animum, commodius sibi fore Lambertum vitâ priuari, quàm à tanto viro diuortio separari, insidiatoris interitu hoc sibi posse præstari, quòd nullius ab inuicem dissidij deinceps infortunium posset inueniri. Bibit ille transfusum à viperea sororis lingua venenum, armat statim ex domesticis Regiæ domûs in necem Episcopi milites auxiliarios, & miser, dum in Sacerdotis necem crudeliter grassatur, nescit quia sibi æternam mortem, illi finem laborum & perpetuam pariat vitam.* Posteriorem hanc causam, de qua nullum apud antiquiores Auctores verbum, auidissimè amplexi sunt, qui vi-

[b] Cap. 11.

tam Sancti Lamberti post Anselmum scripserunt, Sigebertus, Nicolaus, Renerus & Ægidius. AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14.

XXVIII. Sigebertus Monachus Gemblacensis viuebat adhuc anno Christi millesimo centesimo duodecimo, quo Chronicon suum absoluit. In illo opere ad annum Christi duodeseptingentesimum, quo mortem Sancti Lamberti malè consignat, hæc scribit. *Sanctus Lambertus Pipinum Principem increpare ausus, quòd pellicem Alpaidem Plectrudi legitimæ vxori suæ superduxerit, à Dodone fratre ipsius Alpaidis Leodij martyrizatur.* Idem Auctor vitam Sancti Lamberti retulit in literas, vt obseruatum est suprà, sed ea lucubratio hodie non extat. Ex Chronico proximè citato, quid de nece Sancto Lamberto illata senserit, satis intelligitur. Causâ enim Martyrij, quam Scriptores antiquissimi publicarunt, silentio prætermissâ, protulit tantùm alteram ante aliquot annos ab Anselmo primùm excogitatam. Hîc obserua quâ fraude mendacium veritati paulatim succedat. Auctor coætaneus, aliíque complures, per tria secula cum dimidio & ampliùs, causam, quæ Dodonis odium in Lambertum Episcopum prouocauit, vnam eandémque constantissimè recitarunt. Post tantum temporis interuallum, post vnanimem consensum tot Auctorum, Anselmus alteram, cui Chronologia refragatur, pro lubitu causam adinuenit, adiecítque superiori quam reticere non ausus est ob numerum ac dignitatem tot Scriptorum simul conspirantium. Sigebertus paucis pòst annis audacior factus est Anselmo; priorem, quæ tot Auctoribus innitebatur, omisit causam; posteriorem, quam haud pridem Anselmus finxerat, solam commemorauit.

XXIX. Nicolaus Leodiensis Canonicus, Sigeberto Monacho Gemblacensi paulò recentior, vitam Sancti Lamberti retulit in literas, & opus suum dicauit Wederico Abbati Letiensi, qui Præfecturam Letiensem iniit anno Christi millesimo centesimo vicesimo-quarto. Imitatus est Sigebertum, nec aliam ab ea, quam ille, solam odij contra Lambertum suscepti causam sic exposuit [a] prolixo admodum stylo. *Vir tantus & bellator præcipuus* Pipinus, *superueniente tentatione, de seipso triumphare non potuit, quem sicut virtus & industria inter aduersa bellorum effecerat modestum & fortem, sic superatis aut pacatis hostibus securitas & potentia resoluit in adulterij turpitudinem. Cùm enim filij eius Grimoaldus & Drogo, paternæ felicitatis gloriam eò maximè exornarent, quòd iam in ipso iuuentutis flore, à nobilitatis suæ splendore non videbantur esse degeneres, Pipinus matrem eorum Plectrudem, vxorem suam legitimam, repudiauit, eíque superinduxit puellam elegantem, Alpaidem nomine, quæ erat soror Dodonis, viri inter Francos Proceres nobilis & potentis. Et factum est in oculis totius Franciæ publicum hoc adulterium. Sed hæc, quæ tanti Principis gloriam maculauit, incæstûs turpitudo, facta est amatori puritatis Lamberto Pontifici, dignissima honestæ mortis occasio. Nam rectores Ecclesiarum Austriæ, tanti reatum criminis in Principe manifestè considerantes, non delictum corripiendo sanare, sed penitus per adulationem dissimulando augere studuerunt, sícque dum aut beneficia eius amittere, aut offensam verentur incurrere, facti sunt tanquam canes muti non valentes latrare. Sed veritatis præco Lambertus, qui Pipinum spirituali iamdudum diligebat affectu, eiúsque casum non sine graui cordis sui afflictione videre poterat, zelum Phinees vel Eliæ totâ mente concepit, plúsque tanto viro in hac causa prodesse quàm placere appetens, ingressus est ad eum in spiritu & verbis Ioannis Baptistæ, sanctámque pristinæ dilectionis in corde conseruans dulcedinem, & in ore Sacerdotalis constantiæ præferens authoritatem, non licet, ait, tibi eam habere vxorem. Exceperat Pipinus in humilitate cordis, verba huius salutaris increpationis, totúsque in conspectu beati Pontificis confusione plenus, visus est velle, quòd redintegrato coniugio & abiectâ pellice niteretur obtinere remedium pœnitentiæ. Sed mox, vt amatæ pellicis species oculis eius se ingessit, animus æger & adhuc incertus, vim tantæ tentationis ferre non præualens, facilè succubuit, & quod in eo iam videbatur extinctum, reuixit acriùs illiciti amoris desiderium. Nec sic tamen destitit Lamberti constantia, fa-*

[a] Cc. 14. 15.

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14.

piúsque præsentiam Pipini repetens, tamquam bonus & spiritualis medicus, infundebat vulneri eius, modò increpando aspera, modò demulcendo lenia, aliquando etiam referebat laudando crebros victoriarum eius titulos, patriæ valdè vtiles, asserens eum specialiter solum Principem, cuius labore & industriâ per Dei prouidentiam pax & iustitia vigeret in Regno Franciæ, & floreret status Religionis Ecclesiasticæ, & ob hoc verendum sibi esse dicebat, ne tanta gloriæ præconium decoloraret huius infamiæ opprobrium. Alpais verò illicitæ copulæ sibi conscia, in metum suspicionémque deuoluta, grauiter intrinsecus angebatur, fratríque suo Dodoni quotidie deplorabat, quas à Lamberto Pontifice perferebat contumelias, qui suam cum Principe coniunctionem præsumebat vocare fornicationem, summóque studio laborabat inurere ipsis & omni eorum posteritati, tantæ infamiæ opprobrium, si per eius importunitatem, inter ipsam & Principem, fieret diuortium. Potuit facilè ad quamlibet nefandam huius iniuriæ vltionem mens impelli, in cuius pectore naturaliter regnabat superbia & crudelitas, omnémque publicarum legum contemnebat seueritatem propter Pipini affinitatem. Et licèt graui indignatione permotus Dodo ignominiam sororis diluere iam deliberasset sacri peremptione Pontificis, non tamen furioso impetu rem exequutus est, videbat enim tantæ sanctitatis & authoritatis virum non posse interfici sine maxima totius Austriæ perturbatione & scandalo. Dissimulato itaque ad tempus furore, & motum suæ indignationis contegens aliquâ rationis specie, B. virum per domesticos & familiares suos priùs conueniendum indicauit, studiosè pertentans, si quo modo posset promissis maioribus muneribus & obsequiis libertatem vocis eius corrumpere, & animi constantiam infringere. Iactabat etiam quanta in Regno Francorum generis sui claritas excreuisset & potentia, quam ipse Præsul in sui perniciem incitatam grauiter sentiret, si sororis suæ matrimonium saltem tacendo non approbaret. Sed animus beati Præsulis, qui zelo religionis feruebat, nec blanditiis decipi, nec terroribus ad hoc potuit emolliri, vt per veritatis silentium videretur tantæ iniquitati præbere consensum. Cuius religionem & constantiam ad contemptum suum vir nequam Dodo retorquens, acriori aduersùs eum sæuire cœpit inuidiâ, tempúsque opportunum quærere, quo voluntati suæ satisfaceret, in eius occisione, cuius explendæ matura venit occasio.

XXX. Renerus ad Sanctum Laurentium prope Leodium Monachus, Nicolao Canonico Leodiensi paulò recentior, à Godeschalco quem præ manibus habuit, & à Stephano qui Godeschalcum expolire studuit, non debuit recedere, recessit tamen plurimùm, nec vlli præcitatorum Auctorum adhæsit, nouam enim historiam concinnauit, duásque causas necis illatæ Sancto Lamberto, quas Anselmus apertissimè distinxerat, eâdem narratione sic inuoluit permiscuítque [a]. *Vir tam victoriosus* Pipinus *de seipso non potuit triumphare, & ferreum pectus suum passus perforari molli telo libidinis, puellam nobilem & elegantem, nomine Alpaidem, superduxit legitimæ coniugi suæ Plectrudi, ex qua etiam suscepit filium Karlum, cui posteà propter indomitam bellandi fortitudinem Tudites, siue Martellus, agnomen fuit. Hæc soror erat Dodonis, qui domesticus Pipini Principis erat, vir plenus opibus, genere clarus, per amicos & cognatos, & multos sibi obsequentes pueros, multam potentiam assequutus in Regno. Cùm autem nullus esset Episcoporum, qui staret ex aduerso, & opponeret se murum pro domo Israël, vt staret in bello in die Domini, Lambertus solus zelo zelatus pro domo Domini, opportunè, importunè arguebat Principem, & alterum se Heliam vel Ioannem exhibebat. Quod animi habebat Herodias, cùm Herodes Ioanni eum pro adulterio arguenti libenter accommodabat aurem, hoc animi habebat etiam Alpais, cùm Pipinus Lamberto eum pro pellicatu suo arguenti obediebat. Equidem vir aliàs laudabilis & religiosus, hoc excepto, multùm Lamberti iocundabatur consiliis & monitis flectebatur, qui, si amantem pellicem flectere potuisset, nimirum lucrosè audisset se meritò increpantem Præsulem. Pellex rem ad fratrem suum Dodonem refert, eísque omne consilium suum deferens precatur, vt eius ope aboleatur opprobrium generis sui, quod nimis inualesceret, si per Lamberti censuram contingeret suum à Principe diuortium. Ille causam suam & sororis cum valentioribus sui generis com-*

[a] Cc. 16. 17.

municans per se & per eos Episcopum compescere ab increpatione Principis laborat. Quem quia inuenit inflexibilem, nec faciem alicuius contra iustitiam revereri sensit, proximis & amicis suis promittit de causa sororis vltionem. Hinc duo fratres Gallus & Rioldus, consanguinei Dodonis, neptis suæ Alpaidis miserantes vicem, lacessendi Episcopum opportunitatem quærunt, & insurgentes cum omnibus suis in Ecclesiæ Traiectensis familiam omnem, qualicumque arte, contra eos calumniam concinnant; nullam, quam eis inferre possunt, molestiam prætermittunt, si quo modo possent per hoc sententiam Præsulis inflectere, vt saltem causâ suorum à redargutione Principis desisteret. Sed res aliter ac rati erant cessit. Iustus nempe, vt leo, confidens clypeo patientiæ, contra omnes se protexit incursus, & gladio spiritûs, quod est verbum Dei, contra minas terrenæ potestatis, se accinxit, & galeam salutis indutus agebat indubitanter rem veritatis. Et primò quidem blandè compellabat eos, & quibus modis pietas patris & censura Præsulis poterat, eos ab iniusta deterrebat violentia. Sed quia in ventum fundebat verba, se quamfamiliariter in Deum reiiciens dicebat. [Exurge Domine, & indica causam meam, memor esto opprobrij seruorum tuorum.] At filij Belial acriùs Dei fideles impetebant, & omni genere nocendi tribulabant innocentes. Illi, quibus res erat pro anima, & quibus tota spes in sola innocentia pendebat, inconsulto Episcopo, armis obuiam ire parant, vt aut vlciscantur suas iniurias, aut ne moriantur inulti. Concursum est, pugnatum est. Pugnant illi pro temeritate, repugnant illi pro salute. Gallum & Rioldum, consanguineos Dodonis, locat superbia in prima fronte belli; Petrum & Andoletum, consanguineos Præsulis, ex aduerso in prima acie opponit iustitia. Galli & Rioldi degeneres animos timor arguit; Petri & Andoleti dexteras ad virtutem erigit innocentia. Virtus innocentiæ fauit, victoria cessit parti Ecclesiasticæ. Gallus & Rioldus, factionis iniquæ principes, cæsi oppetunt; Petrus ac Andoletus, Ecclesiæ vindices, referunt victoriæ vexillum. Confusi sunt impij, nec erubuerunt; victi sunt, sed defatigati non cesserunt. Dodo enim qui fuerat incentor omnium malorum, iam & ipse efficitur belli auctor, & vilipendens quod de Sacerdotibus dicitur ex ore Dei [qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei] grassatur in ipsum caput S. Episcopi, deuouet eum morti, in eum solum retorquet nepotum suorum vltionem. Renerus Dodonem vocat fratrem Alpaidis. Id non accepit à Godeschalco, sed ab Anselmo, aut à quopiam recentiore, quem Anselmus decepit. Anselmus enim, vt fabellæ, quam texebat, fidem faciliùs conciliaret, Alpaidem Dodonis sororem primus finxit. Commentum auget Renerus, Alpaidem enim appellat neptem Galli & Rioldi, sed non explicat satis dilucidè, quomodò eadem soror esset Dodonis, & eorum neptis qui Dodonis essent consanguinei. Idem Renerus in epilogo [a] sui operis hæc habet de Godeschalco. *Vitam Sancti Lamberti primus, iussu Agilfridi Episcopi, scripsit Godeschalcus Diaconus, ipsius Congregationis Clericus, qui fuit tempore Pipini & Caroli Magni, & gesta quidem eius veraciter prosequutus, de causa Martyrij parum libero ore loqnutus est. Quod hac de causa fecisse creditur, ne sui temporis Regibus culpam maiorum suorum videretur exprobrare. Ex illicito quippe Pipini & Alpaidis coniugio natus est Carolus Martellus, de Carolo Pipinus Tertius, qui ex Principe in Regem Francorum promotus est, de Pipino Carolus Magnus.* Baronius, qui nec Godeschalcum nec Renerum legit vnquam, Stephano, quem à Surio publicatum nactus est, id criminis ingessit [b], quod Renerus Godeschalco. Sed Godeschalcus & qui Godeschalcum secutus est Stephanus, in suspicionem adulationis venire non debent, vt facilè diiudicabit æquus Lector, qui Scriptores antiquiores Anselmo cum eodem Anselmo recentioribúsque contulerit. Stephanum, quem Baronius citat, Laurentius Surius anno Christi millesimo quingentesimo septuagesimo-quarto primus in lucem emisit Tomo quinto [c] de vitis Sanctorum. Godeschalcum, quem Stephanus expoliendum suscepit, inter præcipuos Auctores, qui gesta Pontificum Tungrensium, Traiectensium & Leodiensium scripserunt, publici iuris primus fecit Ioannes Chapeauillus [d] anno Christi millesimo sex-

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14.

[a] Cap. 28.

[b] Ad an. 698. n. 1.

[c] D. 17. Sept.

[d] Tom. 1.

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14.

centesimo duodecimo. Godeschalcus posteà Tomo Surij prælaudato, loco Stephani cui propter antiquitatem auctoritate plurimùm præstat, anno Christi millesimo sexcentesimo duodeuicesimo excusus fuit. In hac autem distinctione Surianarum editionum immoramur, ne Stephanum pro Godeschalco à Baronio sumptum credas.

XXXI. Ægidius Aureæ Vallis Monachus anno Christi millesimo ducentesimo quinquagesimo-primo desiit scribere. Vitam Sancti Lamberti ab Anselmo compositam variis auxit additamentis, quæ consuli possunt apud Chapeauillum [a]. At vbi sermonem de Martyrij causis instituit, præ ceteris odisse veritatem visus est. Apud Anselmum legit duplicem causam; vnam indubitatam, quam ab Anonymo coætaneo, à Godeschalco, à Stephano, aliísque priscis Scriptoribus editam Anselmus reticere non ausus est; alteram commentitiam, cuius auctor Anselmus. Neutram omittere debuit, priorem tamen omisit textu Anselmi per malitiam decurtato. *Talibus virtutum exercitiis*, inquit Anselmus, *ad gloriosum venitur Martyrium, cuius causa duplex extitit. Et prima quidem fuit, quòd peruasores rerum Ecclesiasticarum duos quosdam fratres, aliqui ex beati Martyris propinquis, ipso nesciente, interfecerant, quod eorum proximus Dodo quidam in Sanctum Pontificem causam sui retorsit odij. Altera fuit causa, quòd Pipinus Maior domûs regiæ, face libidinis adulterinæ succensus, memorati Dodonis sororem Alpaidem, legitimæ coniugi Plectrudi superinduxerat. De quâ re*, &c. Ægidius verò sic ait. *Talibus virtutum exercitiis, ad gloriosum eius venitur Martyrium, cuius causa extitit. Nam Pipinus Maior domûs regiæ, face libidinis adulterinæ succensus, Dodonis sororem Alpaidem, legitimæ coniugi Plectrudi superinduxerat. De qua re*, &c. Quæ sequuntur apud Ægidium vsque ad hæc verba, *perpetuam pariat vitam*, ne vno quidem apice differunt ab Anselmo, cuius textum integrum iam recitauimus. Ægidius omnium grauissimè peccauit, nam cùm statuerit Anselmi narrationem augere, quid ab eius consilio remotius excogitari potest, quàm si quidpiam ex illa reticeat? Omittit autem id quod fide dignissimum est, & si quid suppositium occurrit, id transcribit.

[a] Tom. 1.

XXXII. Tibi, Lector, ob oculos exhibuimus Auctores, qui seu benè seu malè per annos ferè quingentos ac quinquaginta scripserunt de causa necis illatæ Sancto Lamberto. Supersedemus aliis, qui posterioribus seculis Ægidio nimiùm facilè crediderunt. Hi vetustissimos ac propter antiquitatem probatissimos Historiarum & Martyrologiorum conditores, apud quos, in Martyrio Sancti Lamberti, nulla mentio fit Alpaidis, vocant in suspicionem adulationis, eósque, vt Renerus de Godeschalco dixit, asserunt parum libero ore locutos esse de causa illius Martyrij, ne sui temporis Regibus culpam maiorum suorum viderentur exprobare. Sed qui ceteros adulationis insimulant, ipsi semetipsos produnt ad maledicendum, quod peius est, sponte procliues, nec vllâ dignos fide.

XXXIII. Martyrij, quod Lambertus Traiectensis Episcopus hoc anno passus est, causâ sic examinatâ, totum negotium, vt gestum est, accipe ex Godeschalco, qui coætaneum Auctorem politiore fusioréque stylo sic expressit. Lambertus *illic*, id est, Leodij, *non in spatiosis aut operosis ædibus, sed in paruæ vilísque clausuræ Ecclesia, Sanctorum Cosmæ & Damiani, insistebat orationi, certus non minùs fructuosam esse orationem in his angustis, quàm in capacibus gremiis magnæ & principalis Ecclesiæ; quod enim temporale est, ampla & profusa & lata requirit, quia voluptas mundi paruitatem & mediocritatem refugit, & quod spirituale est, omnia æquâ lance metitur, quia in spatiosis non plùs dilatatur, & in angustis non ampliùs coarctatur. Ideò Sanctus Pastor noster Lambertus spiritualia à Deo petiturus, non quæsiuit alta & spatiosa, quasi altiùs Deum innocaret, aut spatiosiùs his, quæ daret Deus, receptorium pararet, sed hac paruâ Ecclesiâ contentus non minùs de magni Dei auxilio sperauit. Hic, vnâ nocte, ceteris præcedentibus noctibus feliciore, in oratione deuotior pernoctabat, præueniens illam horam, quam*

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14.

quam sibi fuisse ad vigilandum vsitatam Psalmista dicit. [Mediâ nocte surgebam ad confitendum tibi.] Interim Dodo infelix ex mortis eius opportunitate lætior factus, quia & locus & nox eius animos ad perficiendum, quod intenderat, scelus adiuuabant, quò sciebat sancti viri diuersorium, nocturnus cum milite accedit. Nec mirum, quòd negligens quietem noctis non quiescit, quia filius noctis & tenebrarum meditatur opera mortis, pro quibus caligine æternæ noctis inuoluatur. Sed dum ad perueniendum moram extendit, & nox paulatim rarescentibus tenebris, penè vsque ad diluculum decucurrit, peruigil sanctus vir ad soluenda Deo matutina laudis munia, discipulos à somno euigilat dicens. Expergiscimini, omne enim noctis spatium sopori non est concedendum, danda est vel vltima pars Deo, quæ laudibus eius Ecclesiasticâ traditione debetur. Nos verò, qui Ecclesiastici sumus, quod Ecclesia Deo tradidit, oportet nos persoluere. Surgite ergo, iam instat hora quâ psallere & seruire Deo secundùm Psalmistam in matutina lætitia decet. Itaque sicut sollicitus magister pronuntiauerat, diuinis laudibus consummatis, discipuli stratis redduntur, ipse paulisper consuetis vigiliis incubat, deinde iam instante lucis crepusculo, membra nocturnâ vigiliâ tabefacta, quod & Sapientia dicit, [vigilia honestatis tabefacit carnes] membra, inquam, vigiliis & labore confecta, lecto reclinat potiùs quam componit. Non componit vtique, quia quicquid corpus suum confouere poterat, horrori ducebat & afflictioni. Dum verò longis & crebris vigiliis desuetus somnus tardiùs eius oculis refunderetur, nec obdormire posset, puer eius, nomine Baldouens, cui creditas fuisse excubias Domini arbitramur, domo egreditur, & armatorum multitudinem eminùs aduenire conspicatur. Mox intrò regreditur, & milites armatos adesse silenter nuntiat. Ignoro, inquit, an nostræ obsidioni & impugnationi hæc arma afferant, an ad aliorum expugnationem veniant, sed ecce, iam imminent. Inuasit hoc nuntio omnem familiam grandis timor, formidantem huius armatæ multitudinis subitum incursum, & valdè dolentem quòd eos imparatos inuaderet, & vt inermes facilè extingueret. Nec fefellit eos timor, qui experti sunt paulò pòst, quòd veraciter & iustè timuerint, dum eis quod timebant aduenit. Dodo interim iniquus cum satellitibus suis appropinquabat loco, qui ex Sancti Sacerdotis Martyrio futurus erat insignis, & sui flagitij futurus etiam erat perpetuus & publicus testis. Et non ei, (vtpote qui ignorabat se redemptum esse signo Sanctæ Crucis, cuiusque redemptionis erat exors, quia iam diabolo erat assignatus) sed quibusdam satellitum eius visa est Crux Sole splendidior fastigium domûs Pontificis irradiasse, ibíque diutissimè clarissima perstitisse. Quid erat causæ salutare signum oculis hominum reproborum apparuisse, nisi vt monstraretur eis sanctum virum, quem veniebant cruciare, iam crucifixum esse cum vitiis & concupiscentiis mundi propriâ & spontaneâ districtione? Ad hoc etiam visum est hoc signum effulsisse, vt sicut Christus interpositâ Crucis passione, immortalitatem in Resurrectione suscepit, ita & Sanctus Lambertus propriâ crucifixione & hostili cruciatu immortalitatem animæ consequeretur. Itaque non sunt territi hoc signo, quin deliberatum scelus perficerent, fortassis cogitantes hoc signum Crucis Lamberto non esse præsagium salutis sed portentum perditionis. Prauo etiam exemplo facinus, quod facere veniebant, tuebantur, quasi dicentes, & sibi de faciendo scelere alludentes; sicut Crux olim scelestis fuit ad pœnam, ita nunc Lamberto scelesto pœnam & cruciatum præsagit. Sic signum Sanctæ Crucis, sinistrâ interpretatione peruertentes, & hoc modo ad mortem se Pontificis adhortantes, protinus domui eius irruunt, & clausuram munitionis exterioris, quâ domus interior cingebatur, quatiunt, illidunt, & impingunt. In quacumque parte aditum pertentant, impulsus & fragor armorum cum clamore illorum ad irruptionem munitionis exhortantium, horribiliter insonat, donec violentiâ hostili ingruente, effractis foribus, curtem ingrediuntur, iam securi, ceteras, quæ supersunt difficultates, facilè superandas. Lambertus clamore illorum, fragore ac collisione armorum percellitur, lecto excutitur, & oblitus cælestis armaturæ, quâ spirituales nequitiæ expugnantur, immemor etiam Apostolici præcepti. [galeam salutis assumite & gladium spiritûs quod est verbum Dei,] arripit gladium, & vibrato eo, non inuento hoste quem feriret, manum continuit, & ad se reuersus,

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14.

nam mente paululum excesserat, gladium proiecit, & hoc orationis gladio se defendit. [Eripe me de inimicis meis, Deus meus, & ab insurgentibus in me libera me.] Duo autem familiæ suæ præstantiores, & apud ipsum habiti gratiæ potioris, Petrus & Andoletus vocati, hostibus, eos impugnando, perurgentibus, obsistere nitebantur, & ab irruptione domûs eos arcere conabantur. Et hoc quidem Pontificis dilectioni & ereptioni præstabant, sibi etiam prouidebant, quorum mors petebatur, in vltionem illorum, quos suprà sibi infestos extinxerant, quorum morte Dodonis furorem excitauerant, & ad hanc expugnationem permouerant, sciebant enim se comprehensos, non raptim, vel solo ictu gladij interituros, sed sensim longo cruciatu, dilatâ tamen morte, conficiendos; ad vltimum verò, ignominiosâ examinatione in perniciem diu desideratam detorquendos. Tunc Lambertus mitissimus à præsumptione quâ tentauerat hostibus concertare, pacatissimus redditus ait propugnatoribus suis. Si mihi vos amanti vicem amoris rependitis; quò meus amor dirigitur, vestrum amorem dirigite; hæc nobis sit vtilior concordia, quærere vnum summum amicum, quàm concordare in hoc, vt conseramus manus ad concertandum hostibus his. Deum vobis amandum propono, in quo me verè diligitis, si eius flagratis dilectione. Si verò eius dilectio in vobis quamlibet tenuiter deferuescat, me nec diligitis, nec mihi pugnatis; imò aut vestræ gloriæ, si victoria vobis cesserit, dimicatis, aut saluti, si saltem cruentam victoriam habeatis. Ad illum, post quem totis desideriis anhelo, animos vestros erigite, illum desiderate, ad quem quia notum est mihi per mortem peruenire, sit vobis etiam votiua mors accedere, quæ vos quoque mecum sub eodem voto occumbentes mittat ad Deum, eâdem innocentiâ, & voto & martyrio decoratam coronam adepturos. Cui illi (necdum, vt ipse, deuotas morti animas habentes) responderunt. Numquid impunè, tuo consilio, spontaneâ & votiuâ morte, occumbemus? Nobis certè mortuis, exprobrabitur ignauiter interisse, cùm te, nobiscum occumbente, non erit qui excuset nos, dicent non defuisse nobis animi & corporis virtutem, sed credidisse tibi, promittenti mortuos nos sponte & impunitos, victuros esse cum Christo. De dilectione ad nos tibi sermo est, quod dilectionis euidentius indicium est quàm te defendere ne pereas, & nos non tantùm pro nobis, quantùm pro te, eripere discrimini, ne si hîc occubuerimus, tu, quoad viues, seruitutis nostræ damna patiaris? Rogas occurrere morti. Rogas præripere mortem. Sed nec occurrendum est morti, nec mors præripienda est, quia nobis vacantibus & manum continentibus, ipsa mors, sicut Dominus dixit de vltima hora, ecce prope est in ianuis; ignem namque minantur admouere domui, quem si non remouemus, grauiùs & morosiùs habemus perire, quàm si gladio percussi, aut telis confossi mox moriamur. Non mirum est, ait beatus Lambertus, quòd ignem minantur, qui sunt pabulum ignis, etenim ipso igne semper arsuri, semper consumendi, & semper ad pœnam sunt reparandi. Ignis ille iniurias nostras vlciscetur, carnes illorum vsque ad medullas ossium absumens. Recordamini verò vos reos fuisse criminis huius, cuius nunc vltio expetitur, idcirco non subterfugiatis præsentis mortis correptione expiari, certi quòd puniat Deus omne peccatum, quod ad pœnam vel pœnitentiam rea conscientia non adduxit. Horrendum est enim incidere in manus Dei viuentis, quibus puniendum reseruatur cor impœnitens. Verumtamen peccatum, quod spontanea afflictio absoluit, in idipsum Deus manum vindicem non extendit. Procedite ergo, & immolandos vos offerte, &, si iniustè immolamini, imprecationem Zachariæ occisi inter templum & altare, illis acclamate. Videat Deus & iudicet. Responderunt ei. Ingredere Oratorium, & orationibus agonem nostrum tuere, & necessitatem, quâ morimur in vltionem mortis duorum fratrum, conuerte in iustitiam quâ vindicamus contumeliam tuam & nostram, mortibus duorum impiorum. Tunc sanctus vir Oratorium ingressus, sumpto Psalterio, primum quem adorsus est Versum, intellexit suæ pressuræ & suorum famulorum quodammodo compatientem, & consolationis securitatem dantem, quoniam requiret Dominus sanguinem seruorum suorum. Hinc terræ prosternitur, & vtrimque brachiis extensis, Crucis in se speciem conformauit, dicens cum Paulo, [mihi mundus crucifixus est,] quem prostrati corporis significatione contempserat, [& ego mundo]

quia plùs amplectebatur odium mundi quàm amorem. Intereà reseratis ostiis & admisso hoste, Petrus & Andoletus primum & matutinum sacrificium immolantur, deinde cetera familiæ constipatio obruitur, mactatur nullâ factâ discretione pueri & senis, matura ætatis & immatura. Quorum scilicet persequutorum vnus ceteris immanior & auidior in scelere (quasi dedignatus in loco humili aliquid immemorabile sine laude agere) superiora domûs fastigia conscendit, & in interioribus detorquens aspectum, explorat si quod præcipuum scelus sibi obueniat, quod in laudis suæ præconio pro titulo ponat. Ad primum ictum oculorum vidit Episcopum iacentem, quasi terræ crucifixum, & non ueritus imaginatam in eo Crucem, non reueritus etiam eius secretum cum Deo colloquium, nec locum nominis sanctæ Trinitatis inuocatione consecratum, transfixit eum telo, & sic tædium huius suspectæ vitæ conuertit ei in votiuæ mortis compendium. Sic beatissimus Christi Sacerdos Lambertus animam cum oratione transmisit Deo. Huc vsque Godeschalcus [a]. Quod autem hic Auctor de signo Crucis supra fastigium domûs Pontificis viso scripsit, suis etiam lucubrationibus inseruerunt, Stephanus [b], Anselmus [c], Nicolaus [d], Renerus [e] & Ægidius [f], sed de loco Martyrij, déque arreptione gladij & eius vibratione non adeò consentiunt.

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14.

[a] Cc. 7. 8.
[b] Cap. 9.
[c] Cap. 11.
[d] Cap. 17.
[e] Cap. 20.
[f] In add. ad c. 11. Anselmi.

XXXIV.

Apud Godeschalcum Lambertus Episcopus domo egressus in Oratorium se recipit, ibíque confoditur. Per illud Oratorium Ædiculam intellige, quam S. Monulphus Traiectensis olim Episcopus erexerat apud Legiam, Deóque in honorem Sanctorum Martyrum Cosmæ & Damiani dedicarat. *Electus Dei Sacerdos Lambertus*, ait in eius vita Nicolaus [g] Leodiensis Canonicus, *ante altare Sanctorum Martyrum Cosmæ & Damiani, Martyr mox ipse futurus, in modum Crucis se prostrauerat, horam Martyrij sui in loco sacrato & Sacerdoti congruo, in summa orationis deuotione expectans. Vnus autem ex illa sacrilega impij Dodonis caterua, ad facinus ceteris audacior, super fastigium Oratorij, armatus incunctanter euolat, tanquam in conspectu Principis sui, rem gratam, rem facturus egregiam. Statímque disiunctis cum impetu tegulis, cùm beatum virum introspexisset humi prostratum orare, non dedit honorem Deo, sed diabolico exagitatus spiritu, lanceâ, quam tenebat, magno libratâ conamine, percussit eum & mortali transfodit vulnere. Sic Lambertus Martyr beatissimus, annis quadraginta Tungrensis Ecclesiæ venerabiliter functus Sacerdotio, vir diuinâ religione & ætate venerabilis, omnium virtutum gratiâ adornatus, Angelicæ castitatis puritate conspicuus, Taxandrorum specialis Apostolus, tanquam matutinum sacrificium, in conspectu Domini, primo mane immolatus, verè Sacerdos & Hostia, ad basim altaris occubuit.* Alij Lambertum domo egressum negant, & in ea trucidatum volunt. Sed Godeschalci, qui præstat antiquitate, potior est auctoritas.

[g] Cap. 17.

XXXV.

Quod attinet ad gladij arreptionem ac vibrationem, Stephanus & Renerus arreptum à Lamberto gladium tradunt, de vibratione verò silent. Prior [h] opinionem suam sic exponit. *Lambertus Dei Agonitheta fortissimus, armorum congressione expergefactus, à lecto surrexit, ensem manu corripuit, & contra hostes dimicare deliberauit. Nec mora extitit, sententiam prioris animi mutauit, gladium in terram proiiciens.* Posterior sic [i]. *Lambertus attonitus grauedine somni & rei acerbitate, discalceatis pedibus surgit, & arripit gladium, quasi se suósque defensurus. Sed ad se reuersus, se temeritatis damnauit.* Anselmus [k] nullâ gladij mentione factâ negotium illud sic enarrauit. *Vir Dei intrinsecus somno, cui post vigilias defessa membra reclinauerat, improuiso tumultuantium fragore expergiscitur, statímque nihil vel contrà moliri quærens, cùm & posset (sciebat enim quia bellatores Christi, exemplo Magistri, moriendo potiùs quàm repugnando norunt vincere) totum corpus in oratione prosternens, pretiosam constantissimè mortem operitur.* Anselmum secuti sunt Nicolaus [l] & Ægidius [m]. Hic ipsissima Anselmi verba descripsit. Ille eundem sensum sic exposuit. *Vir Dei repentè à somno excitatus, quid præter solitum vellet tanta suorum inquietudo & trepidatio, non facilè imprimis potuit aduertere, sed cùm a foris furientium incondi-*

[h] Steph. c. 9.
[i] Rener. c. 21.
[k] Cap. 11.
[l] Cap. 17.
[m] In add. ad c. 11. Anselmi.

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14. *tum clamorem & armorum collisionem audisset, rem, vt erat, se videlicet peti, veraciter intellexit, tandémque in se reuersus ad diuinum confugit auxilium.* Standum à Godeschalco, vt enim antiquitate sic & auctoritate ceteros antecellit. Neoterici quærunt an Lambertus gladium arripiendo vibrandóque peccauerit. Godeschalcus suprà citatus ait eum *mente paululum* excessisse. Renerus [a] ab eo arma *illicitè* attentata scribit. *Ad se*, inquit, *reuersus se temeritatis damnauit, & quia illicitè saltem attentauerat arma, se ante Dei oculos congruenti addixit pœnitentiâ.* Imus facilè in sententiam Ioannis Chapeauilli, qui Godeschalcum annotationibus illustrauit. Lambertus grauedine somni & rei acerbitate attonitus, iure naturali excitante, absque peccato arripuit gladium pro vitæ suæ defensione, sed confestim re propiùs consideratâ, amore perfectionis, gladium è manibus proiecit, séque ad Martyrium præparauit.

[a] Cap. 11.

XXXVI. Quæ necem Sancti Lamberti secuta sunt, à Godeschalco [b] sic enarrantur. *Cæde peractâ, & cædis auctoribus inde secedentibus, locus sacro illius sanguine sanctificatus, sed pro recenti cæde infirmis animis suspectus, sancto corpore viduatur, plerisque falso opinantibus loci fuisse infortunium, quòd hic vir sanctus occubuerit. Qui hoc opinantur, accusant locum, & excusant interfectores, scilicet vt culpetur locus, & interfectores vt insontes tanti criminis absoluantur. Corrigenda est ita æstimatio, & loca credenda sunt mortibus Sanctorum iustificari, ipsa verò nulli iustorum possunt esse infausta. Pauci itaque, qui euaserant hostium manus, raptum corpus exanime, vili operimento contegunt, & nauigij euectione, Traiectum* * *deferre disponunt; quæ vrbs Episcopalis Sedis apud se eum reposcebat ex debito humandum. Cuius audito excessu, priusquàm Traiectum attingeret, constipata multitudo totius regionis, vtrisque ripis Mosæ fluminis commeans, prosequebatur nauim descendentem per decursum eiusdem aluei, ingemiscens de Pastoris iniusta nece & de Pontifice multorum sublato consultui. Interim præcurrente nuntio omnes plateas lugubris rumor implenit, quo impatienter animos omnium concutiente vniuersi lugebant, omnésque tristitiâ metúque, quia apertè non audebant lugere, replebantur. Proceres etiam cum silentio flebant, ne accusarentur Dodonis scelus per indicium fletûs damnauisse. Ergò cùm corpus sanctum in portu naui expositum feretro susceptum esset, Basilica Sancti Petri tumulandum fertur. Porrò Clerici cum hymnis, populus cum lamentis, excubias vicissim ibi egerunt, noctem peruigiles ducentes.* SEPVLTVRA. *Crastino autem die, non audentes in decorando honesto cultu sepulchro eius immorari, in tumba patris eius Apri ibidem quiescentis, non tam condiderunt quàm absconderunt, & superiecto grandi lapide non tam cooperuerunt quàm compresserunt, omníque penè ciuitate ad visitandum sepulchrum eius ruente, concurrente etiam de longinquis partibus innumerâ multitudine, venerationi erat omnibus, de miraculis, quibus assiduè pollebat, celebris, sed celebrior de nomine Martyris, quod in magna laude, post Apostolicum nomen, secundo assumitur loco, quamuis Apostolico nomini accedat ad perfectionem & ornatum nomen Martyrij. Angeli Dei intereà monumento eius incessanter assistentes & suâ illum laude celebrantes adinstar vocis ipsius beatissimi Martyris, modulatione dulcissimâ, resonabant. Multi verò, quibus ante mortem eius, vox ipsius fuerat nota, admirabantur sonum viuentis hominis, post mortem eius, voce illius exprimi, & non attendebant Angelos excubiis eius obsequentes id facillimè posse imitari. Quod audientes & vix Angelos esse intelligentes, qui in eius erant conuibilatione frequentes, introire Basilicam cupiebant, sed quodam terrore retrocedentes resiliebant. Et cùm eidem sancto loco, vt certiùs & apertiùs auditas voces intelligerent, rursus appropinquarent, mox voces psallentium, intermissâ modulatione, spontaneo silentio interclusæ comprimebantur, & cùm longiùs se summouerent, mox ad auditum eorum redibat Angelicus concentus, & sic procul refugientes damnabant ipsi immoderatam suæ deuotionis instantiam. Etenim intermissa Angelorum dulcis melodia innuebat, quòd nollet importunum assistentium conuentum, qui præsumptuosè & præsentialiter considerarent Angelica circa Sanctum Martyrem ministeria. Itaque, illis longè absentibus, sicut dictum est, dulciter cantus resonabat, sícque famulatus Angelicus permanebat.*

[b] Cc. 9 10. 11.

* Mastrich.

De Sancti Lamberti sepultura cum Godeschalco conueniunt Stephanus [a], Nicolaus [b], Renerus [c] & Ægidius [d]. Timor, qui Proceres vrbis Traiectensis corripuit, incutiebatur à Dodone, qui necis illatæ Sancto Lamberto solus auctor censeri debet, vt narratio Martyrij superiùs descripta declarat. Nicolaus, quia prædicti Martyrij causam ab illicito Pippini cum Alpaide contubernio repetit, ait populum Traiectensem, cùm sui Pontificis necem ploratu planctibúsque prosequebatur, mox exterritum fuisse, quia nuntiatum est Pippinum, qui non procul aberat, publico illi luctui obirasci. *Tantam, inquit, lugentium multitudinem subitus rumor grauiter consternauit, dicebatur enim, nec id vanum erat, Pipinum eiúsque domesticos valdè super hoc indignari, reputantes ad suam inuidiam studiosè fieri tam liberam, tam publicam de occisione Pontificis popularium querelam; tam illustrem & inter lachrymas gloriosam beneficiorum eius memoriam; tam celebrem circa eius exequias lamentantium frequentiam. Exterritis itaque omnibus, maximè quia Pipinus non longè aberat, communis planctus in silentium vertitur, nec iam credebant quenquam ipsorum Dodonis crudelitatem effugere, cui in Sacerdotem Domini videbant tantùm licuisse. Quapropter hi, qui potentiores inter eos videbantur, & penes quos specialiùs erat eius exequiarum cura, accepto ad inuicem consilio statuerunt ad mitigandam Principis indignationem sepelire eum in loco humili, minori quidem apparatu, quàm exigeret dignitas tanti Sacerdotis & Martyris. Erant in ipso oppido Traiecto duæ celebres Ecclesiæ; quarum vna, beatæ Mariæ perpetuæ Virginis, Tungrensium Pontificum eo tempore secunda sedes habebatur; altera verò beati Apostoli Bartholomæi, quæ sanctissimi Confessoris & Episcopi Seruatij meritis & corpore magnificè decorabatur. Sed in his venerabile beati viri corpus tumulare minimè præsumpserunt, ne claritas loci augere videretur gloriam & honorem sepulti. Vnde mane facto feretrum eius sine aliqua funeris pompa intulerunt in quandam Ecclesiam Sancti Petri Apostolorum Principis, in qua vir illustris Aper, (quem Sancti Lamberti suprà memorauimus patrem) in lapideo sarcofago corpore requiescebat. Erat autem solitaria, sita ferè in ipsa Mosæ ripa ad Orientalem cliuum montis, quem incolæ Castra vocant, habens inter se & Traiectum, quasi quendam limitem, Iecoram fluuiolum. Igitur monumentum hoc aperientes, sacrosancta Martyris filij membra in eo cum patris ossibus tunc verè felicibus reuerenter composuerunt, astantibus multis fidelibus, quorum deuotio in recordatione extincti Pastoris, nec affectum suum celare, nec lachrymas poterat cohibere.* Renerus [e] aliud ex eodem fonte commentum deriuat, Alpaidem enim eo tempore, quo Sanctus Lambertus Martyrium subiit, apud Iopiliam cum Pippino mansisse ratus, non tantùm in eam crimen necis illatæ beatissimo Martyri refundit, sed & aduersùs mulieres pellicatûs reas hanc obseruationem subiungit. *Traditur à maioribus, quia cùm omnibus Sanctum exosculandi liber aditus pateret, si qua pellex se ingerebat ad corpus Martyris osculandum, quasi quodam rotata turbine retrocedebat. Per pellicum ergò repulsam clarebat nimis, Deo & Sancto Martyri pellicem illam odiosam fuisse, quæ duplici crimine, Franciam infamauerat, & sanctam conturbarat Ecclesiam.* Renerum de verbo ad verbum descripsit Ægidius in additionibus ad Anselmum [f]. Similia non desunt exempla, quibus castitas Sanctorum à probatis Auctoribus sæpè commendetur, sed textus proximè recitatus, licèt insigni castimoniæ Sancti Lamberti conuenire possit, à Renero & Ægidio scriptus videtur in Alpaidis odium, cuius secessum in Monasterium, austerámque pœnitentiam ignorabant. Perperam quoque Nicolaus plebem Traiectensem à Pippino sibi timuisse prodit, solos enim primarios vrbis Traiectensis viros metus occupauit incussus à Dodone, qui beato Pontifici necem inferendam curauit. Apud Ægidium, *impositus feretro defertur Sanctus ad Ecclesiam Cathedralem perpetuæ Virginis Mariæ cum debito honore*, deinde *defertur ad humilem Ecclesiam beati Petri extra vrbem.* Potior autem fides habenda Godeschalco, qui sanctum corpus è naui in beati Petri Basilicam, vbi pater eius Aper quiescebat, delatum testatur [g].

[a] Cap. 9.
[b] Cap. 18.
[c] Cap. 21.
[d] In add ad c. 11. Anselmi.
[e] Cap. 11.
[f] Ad c. 11.
[g] Cap. 10.

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14.

XXXVIII. De modulationibus Angelorum ad sancti Lamberti tumulum audiri solitis conueniunt cum Godeschalco Stephanus, Nicolaus [a], Renerus [b], Ægidius [c]. *Nec defuit*, inquit Stephanus [d], *Angelorum sublimitas eius sarcophago, primorum dierum istud custodiens tempore, ostendénsque sui carminis prosodiâ, quæ munerum præmia, in cælesti aula, eius possideret anima.*

Vt subtilis erat dicti vox Præsulis alma,
Illuc vicini, multo admiramine ducti,
Sæpiùs accedunt, & quid sit noscere quærunt;
Qui sint; quídue canant; vel quæ sint munera vocis.
Sed tunc interiùs proprios extendere visus
Dum cupiunt, ea vox tenui subducitur aurâ,
Vt solet audiri, cùm vas contingitur æris,
Et sonus assurgens paulatim ducitur astris.
At doctè dum se retrahunt, vt longiùs essent,
Dulcibus auditu resonabat vocibus aer.

[a] Cap. 11.
[b] Cap. 13.
[c] In Add. ad c. 11. Anselmi.
[d] Cap. 9.

XXXIX. Ex tot Auctoribus, qui Gesta sancti Lamberti conscripserunt, duo tantùm, Nicolaus videlicet & Renerus, Characteribus Chronologicis vsi sunt, vt tempus, quo palmam Martyrij consecutus est, posteris indicarent. Nicolaus sic capite decimo-septimo. *Lambertus Martyr beatissimus, annis quadraginta Tungrensis Ecclesiæ venerabiliter functus Sacerdotio, vir diuinâ religione & ætate venerabilis, omnium virtutum gratiâ adornatus, Angelicæ castitatis puritate conspicuus, Taxandrorum specialis Apostolus, tanquam matutinum sacrificium, in conspectu Domini, primo mane immolatus, verè Sacerdos & hostia ad basim altaris occubuit.* Et capite sequenti. *Passus est beatus Lambertus quintodecimo Kalendas Octobris sub Rege Francorum Childeberto, filio Theodorici Regis, quo tempore fastigium Romani Imperij inuaserat Tiberius, qui & Absimarus, Leontio ab Imperio excluso & in custodiam recluso.* Renerus [e] sic. *Passus est S. Lambertus 15. Kalend. Octobris, anno Episcopatûs sui quadragesimo, sub Rege Francorum Hildeberto, Theodorici Regis filio.* Ioannes Chapeauillus [f] ait à se repertam in Codice Aureæ Vallis hanc marginalem annotationem. *Passus est beatus Lambertus in vico Leodico cum suis sociis decimâ-quintâ Kalendas Octobris, anno Episcopatûs sui quadragesimo-primo, ætatis suæ sexagesimo, sub Rege Francorum Hildeberto, Theodorici Regis filio, Regni eius secundo anno, circa annum Domini septingentesimum. Quo tempore fastigium Regni Romani inuaserat Tyberius Absimarus.*

[e] Cap. 18.
[f] In not. ad c. 11. Anselmi.

XL. Sanctus Lambertus annis quadraginta Pontificatum gessit. Id in vita sancti Huberti testatur Auctor suppar iam laudatus. Martyrium igitur passus est anno Christi septingentesimo octauo. Regnabat tunc apud Francos Childebertus Theodorici Regis filius, qui Regnum anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quarto suscepit, & ad annum vsque Christi septingentesimum vndecimum tenuit. Sed ante annum Christi septingentesimum octauum Iustinianus Imperium recuperauit capto cæsóque Tiberio Absimaro. Quapropter qui sanctum Lambertum Martyrio coronatum volunt, cùm summa Imperij Romani penes Tiberium Absimarum esset, ij Theodoricum Francorum Regem ad annum vsque Christi sexcentesimum nonagesimum-quartum vixisse, tum Clodoueum eius filium ad annum vsque Christi sexcentesimum nonagesimum-octauum regnasse contendunt, deinde sancti Lamberti Martyrium illigant anno Childeberti Regis secundo, quem cum anno Christi septingentesimo ac Principatu Tiberij Absimari comparant. At ex istis multa corruunt, quia Clodoueus Theodorici filius anno Christi sexcentesimo nonagesimo-secundo, Childebertus Clodouei frater anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quarto Regnum inierunt.

XLI. ÆTAS. Vixit beatus Lambertus annos duos & septuaginta. Qui neci traditum affirmant anno ætatis sexagesimo, loqui videntur in eorum opinione, qui Martyrio coronatum asserunt anno Christi sexcentesimo nonagesimo-sexto.

In horum numero est Ægidius Bucherius, qui diem Martyrij Dominicum fuisse scribit, sed id addit gratis, vt potiorem assertioni suæ fidem conciliet. Annus à Christo nato sexcentesimus nonagesimus-sextus fuit bisextilis, præditúsque literis Dominicalibus B & A. Non inficiamur illo anno Dominicum fuisse diem decimum-septimum Septembris, quo Martyrium sancti Lamberti consignatur, sed negamus illud Martyrium in diem Dominicum incidisse, nullus enim ex antiquis Auctoribus id literis mandauit. Fuit & bisextilis annus à Christo nato septingentesimus octauus, cui passionem sancti Lamberti Martyris illigamus, sed literas Dominicales habuit A & G, itaut illo anno dies decimus-septimus Septembris cum feria secunda coinciderit. Nihil autem vetat quominus feriâ secundâ Martyrium sancti Lamberti consignemus, multa verò prohibent quominus illud anno Christi sexcentesimo nonagesimo-sexto adscribamus. AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14.

XLII. HVBERTVS SVCCEDIT.

Sancto Lamberto in Episcopatum Traiectensem successit beatus Hubertus, cuius vitam sic exorsus est Auctor coætaneus, qui visas à se res plerasque scripsit. *Post gloriosum beatissimi ac præcellentissimi Antistitis Lamberti à rebus humanis excessum, qui Pontificalem apicem apud vrbem Tungrensem quadraginta annis strenuè ferens, vitæ quidem exempla posteris dereliquit, mortis autem acerbæ viriliter ferendo discrimina, & summi Pastoris vigiliis inhæsit, & quantùm amoris circa Dominicas oues haberet, aperuit, vtpote quibus & viuens vitæ contulit pascua, & pro quibus non metuit mortis subire dispendia, Hubertus venerandus Præsul eius Sedi subrogatur Episcopus, cui non erat virtute secundus. Pastor ille, qui deuicto mortis tyranno oues suas consolari dignatus est dicendo [Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi] eidem gregi talem ac tantum prætulit Pastorem, per cuius opera, vera esse sua verba ostenderet, virtúsque in eo pollens Christum in se & loqui & operari clamaret; egítque, vt assolet, diuina prouisio, vt quia optimi Pastoris destituebantur solatio, non rictibus luporum territæ, per diuersa dispergerentur dentibúsque lacerarentur, sed succederet Pastor, qui humilis gregis curam gerens fessas subleuaret, fractas alligaret, emaceratas sanaret, luporúmque rabiem ab earum insectatione procul proturbaret, nec iam in Ecclesia Dei fieret lustrum ferale, sed expiatum à sorde nocentium, & serenatum ab angore luporum, redderetur Domino templum herile.*

XLIII. AN ORDINATVS A SERGIO PAPA.

Si Nicolao Leodiensi Canonico Gesta sancti Lamberti post annos quadringentos & ampliùs scribenti fides est, eius Martyrium in ipso temporis momento, quo contigit, Sergio Papæ reuelatum est ab Angelo, designatúsque qui succederet in Episcopatum Hubertus. *Ipsa*, inquit, *vniuersi Orbis imperio sublimis & Apostolicâ Sede gloriosa vrbs Roma mortem & meritum beati Martyris Lamberti in ipso temporis momento iam cognouerat, quo eum diuina dispositio in humili & ignobili tunc vico Legia manibus iniquorum laniandum tradiderat. Siquidem beatæ memoriæ Sergius, qui Romanæ Ecclesiæ Sacerdotium, vitæ merito, vt præmisimus, adornabat, vigiliis & orationibus fatigatus, modicum somnum fragilibus membris indulgens, circa ipsius diei obdormierat auroram, quâ Sacerdos Christi Lambertus, propter virtutis & castitatis defensionem & testimonium, per manum scelerati Dodonis, consequutus est Martyrium. Et ecce, Angelus Domini cælesti luce conspicuus ei in visione assistens, diligenter, inquit, frater, iis, quæ tibi à Domino per me manifestantur, intende & fidem verbis adhibe, & quod præcipietur, studiosiùs exequere. Lambertus Tungrorum Episcopus, hac ipsâ horâ, intra Sanctuarium Domini, ab impiis est pro pietate immolatus, & quia in terris, Martyrum Christi imitari studuit fidem & constantiam eorum in cælesti curia consortium obtinere promeruit & gloriam. En eius pastoralem baculum, in quo gregem Christi sibi creditum vigilanter rexit & pauit, à loco passionis eius tibi subitò translatum suscipe. Et visus est ei baculum porrexisse dicens. In hoc substitues ad regimen Tungrensis Ecclesiæ, tali viro dignum hæredem & successorem, ipsius Lamberti doctrinâ & moribus institutum, à Deo in Sacerdotem iam electum, Hubertum nomine, quem ad Apostolorum limina, hodie venientem his & his signis*

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14.

inter alios poteris agnoscere. Statímque euigilans Papa, cùm de visione adhuc hæsitaret, inuenit iuxta se repositum, sicut ab Angelo in visu acceperat, pastoralem beati Lamberti baculum. Quem cum timore & admiratione maxima suscipiens & oculis perlustrans, non iam inanem & phantasticam, sed plenam fide & certè diuinam esse visionem intellexit, virísque religiosis, quos in obsequio suo habebat, quid audierit, quod signum acceperit, ex ordine aperuit. Factâ igitur oratione, & immolatâ laudis hostiâ, ad exequendum visionis præceptum, circa Apostolorum limina, studiosus aduenientium perscrutator consedit. Et fortè memorabilis vir Hubertus, finito longo peregrinationis suæ labore, eâdem nocte in proximo Vrbis vico mansionem acceperat. Qualiter autem à Papa Sergio, eodem die cognitus, & de nece dicti magistri sui Lamberti, per signum baculi eius, certior sit factus, si quis pleniùs scire desiderat, libellum illum relegat, quem à viris fidelibus editum, de vita & conuersatione ipsius Huberti ante Episcopatum, à plerisque apud nos & haberi & legi non est dubium. Hæc Nicolaus capite decimo-septimo. Per illas autem voces *(vt præmisimus)* alludit ad caput decimum-quartum, vbi iam Sergij Papæ mentio sic facta. *Dum non cessat* Lamberti *Pontificis admonitio, dum speratur & expectatur fructuosa* Pippini *Principis correctio, vir memorabilis Hubertus, per omnia beati Pontificis vsus consilio, Romam profectus est. Proposuerat siquidem triumphalia Apostolorum visitare limina, vt feruorem religionis, & contemptum mundi, quem ex disciplina & institutione magistri sui Lamberti iam conceperat, per eorum merita ad effectum perduceret, séque Apostolicæ Sedis Præsulis orationibus commendaret. Quem qualiter Sergius Papa exceperit, eíque per Angelicam visionem, mortem ipsius beati Lamberti Martyris Romæ reuelauerit, Deo annuente, in sequenti narrabimus.*

XLIV. Liber, quem hic Auctor citat de Gestis Sancti Huberti ante Pontificatum, non extat. Apud Anonymum coætaneum, qui vitam eiusdem Sancti Huberti conscripsit, nullum est verbum de illius peregrinatione ad limina Apostolorum, quam certè silentio præterire non debuit, si verè suscepta est. Nullam quoque prædictæ peregrinationis mentionem fecerunt, Godeschalcus, Stephanus, Anselmus, aliíque, qui vel Acta Sancti Lamberti vel vitam Sancti Huberti literis ante Nicolaum commendarunt. Præterea Sergio Papæ, cuius obitus in annum Christi septingentesimum primum incidit, integro septennio superstes vixit Sanctus Lambertus. Ætas Sergij Papæ, quæ nullatenus in dubium vocari potest, præcipuum videtur argumentum suppeditasse, cur Bucherius, Fisenus, ceteríque Neotericorum, quibus narratio Nicolai præcitata non displicuit, obitum Sancti Lamberti præuerterint. At Nicolaus hoc loco nihil nos mouet, quoniam aliorum commenta nouis adhuc fabulis adaugere studuit. Legerat apud Anselmum [a], *quòd Pipinus Maior domûs Regiæ, face libidinis adulterinæ succensus, Dodonis sororem Alpaidem legitimæ coniugi Plectrudi superinduxerat. De qua re Sanctus Dei Lambertus tantum in Principe perhorrescens facinus, adulterini criminis eum arguere non reformidabat, & nunc terrores diuini iudicij minitando, nunc honestatem legalis thalami commendando, & adulterij obscœnitatem detestando, hoc apud ferocem eius animum vir Apostolicus effecerat, vt iam in fornicaria minùs insaniret. Quod vbi illa primùm sentire potuit, furiis agitata libidinis, fratrem gemebunda per internuncios conuenit, contumeliam sibi à Sacerdote illatam memorat, eius instinctu auersum à se conqueritur Principis animum, commodius sibi fore Lambertum vitâ priuari, quàm à tanto viro diuortio separari; insidiatoris interitu hoc sibi posse præstari, quod nullius ab inuicem dissidij deinceps infortunium posset interuenire. Bibit ille transfusum à viperea sororis lingua venenum, armat statim ex domesticis Regiæ domûs in necem Episcopi milites auxiliarios.* Hac fictione non contentus fabulam ab Anselmo excogitatam nouo commento sic amplificauit adornauítque [b]. *Cùm Pipinus eo tempore ad tractanda Regni negotia in Iopilia aliquamdiu resideret, & Lambertus Legiam suam sanctâ & verè Angelicâ conuersatione illustraret, euocatur quadam die idem vir Dei pro summis Reipublicæ causis*

[a] Cap. 11.

[b] Nicol. c. 16.

sis ad Palatium, ad quod propter locorum vicinitatem non erat ei laboriosus ac difficilis transitus, exiguo enim spatio à se inuicem distant Iopilia & Legia, duobus fluuiis Mosâ & Vrtâ interfluentibus, seséque illic commiscentibus. Descendit itaque Iopiliam, expletísque, pro quibus venerat, inuitabatur à Principe ad conuiuium, multísque eius victus precibus discubuit, gaudentibus maximè summis & illustribus viris, qui aderant, quòd obtinere meruerint. Cùm verò inter prandendum, minister Pipino poculum obtulisset, ille religiosè admodum innuit porrigendum Episcopo, summoperè desiderans resumere sanctificatum illius benedictione. Exemplum Ducis sequuti reliqui Proceres, qui simul accumbebant, cùm pateras suas viro Dei ad benedicendum summa cum deuotione transmitterent, esétque inter ipsos pincernas, dum alter alterum praeuenire contendit, quantùm Principalis conuiuij disciplina patiebatur, religiosa quadam decertatio, diabolica non defuit tentatio. Nam Alpais occasione huius piae iocunditatis, credens sibi non debere denegari, quod videbat omnibus sic distribui, scyphum suum sanctificandum latenter ingessit Episcopo. Sensit hoc Lambertus, & conuersus ad Pipinum importunitatem & audaciam mulieris incusat, relictóque prandio ipsam aulam egreditur, ne per cuiuslibet communionis vel benedictionis consortium, reatui impudentis adulterae, aliquem videretur praebuisse consensum. Statímque immutata est tota illa conuiuantium Procerum laetitia, timentium ne vincente rationem furore Pipinus per suggestionem mulieris grauius quid agere cogeretur contra salutem & vitam Pontificis. Pipinus tamen dissimulato magis quàm sedato animi sui motu, missis à latere suo honorabilibus viris, Lambertum iterum reuocauit ad Palatium, cúmque multis blanditiis & magnis beneficiorum promissionibus est aggressus, quatenus seueritatem & constantiam ipsius inflecteret ad approbandum Alpaidis matrimonium, dicens eam claritate & potentiâ generis sibi conuenire, ex qua legitimos Principatûs sui generaret haeredes, nec debere vocari adulterium, sed potiùs honestatis duplicationem & augmentum. Affirmabat praetereà sub attestatione diuini nominis non leuiùs se ferre posse huius coniugij dissidium, quàm propria vita & honoris dispendium. Sed cùm Lambertus his parum moueretur, nolléque prioris sententiae rigorem dissoluere, Pipinus dissimulatum hactenus indignationis suae astum intra se vlteriùs non valuit cohibere, totóque habitu legitimi & Christiani Principis transgressus modestiam, furore plenus, talem se ei praebuit, qualem se vel sacrilegus Achab Eliae, vel adulter Herodes Ioanni Baptistae. Renerus, cùm vtramque Nicolai fabulam, vnam de Lamberti Episcopi conuiuio cum Pippino, alteram de Huberti peregrinatione ad limina Apostolorum, prae manibus haberet, priore quidem adeò delectatus est, vt illam illustrarit comparatione ex Gestis Sancti Martini Turonensis Episcopi cum Maximo Imperatore quondam epulati petitâ, posteriore autem abstinuit, suóque silentio significauit falsa sibi videri, quae de Huberto ad Apostolorum limina peregrinato circumferuntur. Fisenus [a] Anonymum laudat quem Ioannes *Roberti* anno Christi millesimo sexcentesimo vicesimo-primo notis illustrauit publicauítque. Praeter ea quae superiùs refutauimus, in illo Scriptore multa sunt, quae nullam quoque fidem merentur. Ait enim *Hubertum Romam profectum à Sergio Papa in locum Lamberti Tungrensis Episcopi consecratum, ideóque ab Angelo baculum Lamberti pastoralem ipsi delatum, quem cùm Hubertus recusaret, subitò Pontificalibus eiusdem Lamberti vestimentis à loco passionis ab Angelo translatis induitur, & cùm deesset stola, à B. Virgine Tungrensis Ecclesiae patrona mox ipsi transmittitur, ac Missam celebranti apparuit Petrus auream quasi clauem gestans, quam in signum potestatis ligandi atque soluendi ei tradidit, auditáque apud Tungrenses, ipsâ exequiarum Lamberti horâ, vox de caelo monens, ipsis à summo Pontifice de condigno Pastore prouisum.* Quibus de rebus ne verbum quidem apud antiquos Auctores, vt Marcus Antonius Dominicyus in Ansberti familia rediuiua iam obseruauit [b]. Hoc etiam loco non possumus non improbare fragmentum, quod ex eodem Ioanne *Roberti* Ægidius Gelenius libro tertio [c] de Coloniae Agrippinensis magnitudine sic recitat. *Pipinus, vbi primùm certo nuntio accepit cognatum suum Hubertum Lamberto*

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14.

[a] In Florib. Eccles. Leod.
[b] Cap. 14.
[c] Syntagm. 9. §. 1.

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14. *successisse, splendido cinctus comitatu, salutandi & gratulandi causâ ad eum Traiectum venit. Hubertus Sacerdotalis auctoritatis & grauitatis memor, diuini honoris zelo ardens negat sibi quicquam cum illo aut esse aut fore commune, priusquàm ad mentem redeat, Plectrudem vxorem recipiat, Alpaidem pellicem eiiciat, denique addit se ei Ecclesiæ communione interdicturum nisi resipiscat, idque palàm Orbi facturum. Pipinus, Deo cor eius tangente, se aliquando peccatúmque suum respiciens, iurat se in Huberti futurum potestate. Ac primùm omnium missis properè literis ac nuntiis vxorem reuocat, eámque deinceps loco habet, quo coniugij iura iubebant. Tum vt Deo suísque subditis scandalum passis quadamtenus faciat satis, vicino loco (Orpen dicebant) Ecclesiam extruit honori Virginis Deiparæ sanctíque Martitini. Alpaidem peccatis inueteratam obdurat ámque Hubertus anathemate percutit, mox rectiùs sapientem Belisiensi Ecclesiæ includit, lachrymis ac pœnis spontaneis peccata expiaturam. Vnde in recens exstructum Monasterium Orpen transire iussa est, quo Pipinus ex Niuillensi Parthenone sacras virgines Deo & sibi victuras euocarat.* Actum alibi [a] de Orpiensi Monasterio, déque Pippini resipiscentia, longè antequam Hubertus ad Episcopatum promoueretur. Alio loco [b] idem Gelenius ait Annonem Episcopum Coloniensem *an. 708 interfuisse eleuationi S. Huberti.* Verùm hoc anno sanctus Hubertus non eleuatus è terra, sed ordinatus est Episcopus, & Anno non eius eleuationi sed ordinationi videtur interfuisse.

[a] Ad an. 691. n. 4.
[b] Lib. 3. synt. 2. §. 3. n. 5.

XLV. BERTVLPHVS OBIT RENTICÆ. Si Iacobus Malbrancus [c] super ætate Bertulphi Abbatis Renticensis benè ratiocinatur, hic natus est in Alemannia regnante tunc Sigiberto Tertio; Renticam venit anno Christi sexcentesimo duodeseptuagesimo, æuo ad coniugium appetente; obiítque cùm annos quadraginta Morinis continenter inhæsisset, id est, hoc anno, qui post Christum natum septingentesimus octauus numeratur. *Conuocatâ discipulorum caterua*, inquit Auctor vitæ [d], *clarescentibus febrium indiciis, indicat se iam resolui, & iam futurâ depositione corporis sui festinare, vt introeat in gaudium Domini sui. Et percepto sacrosancto Dominici Corporis & Sanguinis viatico, adstantibus non sine mærore discipulis, vale vltimum fecit, ac ipsos seséque Domino commendans, spiritum in manus Angelorum efflauit. Obiit sanè Nonis Februarij*, quo die nunc etiam coli solet. *Discipuli corpus ad locum vsque sepulchri hymnis prosequuntur, funeríque sacrosancto tristes, sed deuoti obsequuntur. Sícque ab eis in prædio sui olim iuris Rentica, in Oratorio beati Dionysij tumulum accepit, defunctúsque eo in loco voluit quiescere, ubi humanis pridem rebus functus, suis Pastorali curâ alumnis præsidet.*

[c] Lib 4. cc. 7. 54.
[d] Ap. Bolland. d. 5. Feb.

XLVI. AN ABBAS. Petrus Simonis, Achipresbyter tunc Gandauensis, Iprensis pòst Episcopus, Ioannem Molanum aliquando monuit, Bertulphum in Historia Folcardo Abbati Blandiniensi dedicata, quæ die quintâ Februarij integra extat [e], nusquam Abbatem dici, nec talem depingi, sed in habitu Monachi, dextrâ manu baculo inniti itinerario, quia de terra & cognatione sua infideli, tanquam nouus Abraham, in terram non suam propter Christum exiuerit. At hæc ad Molanum admonitio nullum mouere scrupulum debet, in prædicta enim Historia multæ occurrunt loquendi formulæ, quæ Bertulphum Abbatem fuisse significant. In illa lucubratione Bertulphus sic commendatur. *Vt sapiens architectus fundamentum in cordibus discipulorum posuit, quibus sic Pastorali magisterio præfuit, vt in docendo magister, in ministrando esset minister, promptus & facilis in vtroque, quia nouerat Prælatis congruere vtrumque, præcipuè cùm Dominus Dominorum non venerit ministrari sed ministrare. Sic ergo subditos quosque docebat, vt in corde esset humilitas; sic eisdem subditis seruiebat, vt in coercendos pia esset seueritas.* Et paulo pòst. *Eo in loco voluit quiescere, vbi humanis pridem rebus functus, suis Pastorali curâ alumnis præsedit.* Quid, amabo, per *Pastorale magisterium* & per *Pastoralem curam*, nisi præfecturam Abbatialem, quid per *Prælatum* intelligas nisi Abbatem? Laurentius Surius, qui Sanctorum Belgij Natalibus à Ioanne Molano nondum editis præcitatam Historiam primus publicauit, huic titulum illum

[e] Ap. Sur. & Bolland.

superscribere non dubitauit, *de S. Bertulpho Abbate*. Ioannes Molanus opus suum anno Christi millesimo quingentesimo nonagesimo-quinto typis mandandum curauit. Seriùs in lucem prodierunt, Ferreoli Locrij Chronicon Belgicum, editio postrema Laurentij Surij, Iacobi Malbranci Tomus primus de Morinis, Acta Sanctorum à Ioanne Bollando collecta. Nullus è tot Auctoribus inuentus, qui Bertulpho titulum Abbatis denegaret, imò Locrius ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum, Malbrancus in notis ad caput quadragesimum libri quarti de Morinis, & Bollandus in Commentario vitæ sancti Bertulphi ad diem quintam Februarij præfixo, versus è manuscripto Renticensis Ecclesiæ Antiphonario recitant in solemniori beati Bertulphi festo decantari solitos, antequàm Romanum Officium in Morinensem Ecclesiam introduceretur.

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14.

Omni Bertulphus virtutum laude probatus
Suscipit Ecclesias prece Wamberti moderandas,
Firmo iure quidem sibi Dux quas contulit idem,
Prælatus verò tanto reuerenter ab hero,
Non formidari, sed plùs quæsiuit amari,
Et curâ vigili Deico præsedit ouili.

XLVII. Ad picturam quod attinet, *diuersa est*, inquit Malbrancus, *& temporum, & pictorum, & iubentium ratio. Saltem Monachum habitu præ se fert. Infulam si petis, nec illa D. Bertino adpingitur: si Pastoralis pedi vice baculo itinerario vtatur, aut manum marsupio imponat, nil mirum, si quod maioris sanctimoniæ est argumentum peniculo vel cælo exprimatur. Nil porrò ita in eo aduena illuxit, atque profusa in egenos munificentia. Idcirco in paræciali Renticæ Ecclesia quot annis, 5. Febr. huic Diuo sacrâ, mille, vt audio, panes pauperibus assolent erogari, sumpto à rebus eius gestis salutari exemplo.* Malbranco præiuit Locrius loco iam citato, déque tribus Ecclesiis, quas præter sancti Dionysij Monasterium Wambertus & Homberga Comites apud Renticam ædificarunt, & *Principi Apostolorum, beatissimo Martino* ac *sancto Vedasto* dicari voluerunt, obseruauit etiamnum tertiam superesse, nempe sancti Vedasti, sed ligneam, quam velut parœcialem populus frequentare solet, vbi mille panes quot annis, vt dictum est suprà, pauperibus in festo sancti Bertulphi distribuuntur. Prætereà ex literis Ioannis *de Maigny* eo in tractu Parœci, subiecit Renticense sancti Dionysij Monasterium planè olim dirutum fuisse, tamen aliquantisper reuixisse sub ædificio ligneo, atque in Prioratûs titulum degenerasse. De Abbatibus, qui Cœnobium hoc gubernarunt, si sanctum Bertulphum excipias, nihil compertum habemus. Illum autem non Abbatem modò, sed & Presbyterum facit Malbrancus, at ea de re non ita liquet.

XLVIII. Rentica, vbi Monasterium sancti Dionysij, Bononiensi Diœcesi nunc attribuitur, pertinebat olim ad Taruannensem, cui Rauengarius Episcopus præerat cùm sanctus Bertulphus in cælum migrauit. Antecessor ipsius Rauengarij, nomine Bainus, qui dimisso Episcopatu Monachus primùm Fontanellensis, deinde Abbas eiusdem loci fuit, hoc anno superstes in viuis erat, nec ante annum sequentem ex hac vita discessit.

XLIX. ABBATES ET ABBATISSÆ HASNONIENSES.

Ioannes & Eulalia eius soror, cùm per annos septemdecim, ille viris, hæc fœminis, in Hasnoniensi Monasterio præfuissent, obierunt hoc anno. Successerunt vtriusque frater Aldo ac soror Bertrudis, ille Ioanni fratri, hæc Eulaliæ sorori. Lege Vinchantium in Annalibus [a] Hannonicis, eáque consule quæ suprà dicta sunt ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-primum [b].

L. ERLEFRIDVS ABB. SITIVENSIS EMIT VARIA PRÆDIA.

Erlefridus Abbas Sitiuensis hoc eodem anno, Childeberti Regis decimo-quarto, luculenta prædia extra Morinorum fines ad Somonam fluuium emptione comparauit, ac perpetuo iuri Sitiuicæ domûs addixit illigauítque, vt illinc Monachis, si belli iniuriis aliquando premerentur, spes subsidij posset affulgere. Tabularum fragmentum recitat Malbrancus [c]

[a] Lib. 3. c. 15.
[b] Nu. 42. & seqq.
[c] Lib. 4. c. 48.

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14. in hunc modum. *Domino & Venerabili Erlefrido Abbati de Monasterio Sitiu Darmundus venditor. Constat me non imaginario iure, sed plenissimâ voluntate tibi vendidisse, & ita vendidi, hoc est, duas partes de re portionis meæ in loco nuncupante Sarcoaldsclusa super fluuio Summa in pago Veromandense; similiter & in Apiliaco super fluuio Ysara duas partes sitas in pago Noniomensi, seu in Dina & Corbunaco duas partes ad integrum*, &c. *Actum Sithiu Monasterio* VI *Non. Maij, anno* XIV *Imperij D. N. Hildeberti Gloriosi Regis. Ego Darmundus venditor, qui hanc venditionem fieri rogaui. Rauangerus acsi indignus Episcopus subscripsi. S. Folberti. S. Madalharij. S. Humberti Vicarij. Cratbertus hanc venditionem scripsit & subscripsit.* Idem Auctor Saroaldsclusam suspicatur hodiernum esse vicum *Serancourt* tertio supra Quintinopolin lapide.

LI. His circiter temporibus è vita migrauit Albo Vesontionensis Episcopus, de quo non pauca iam ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-nonum [a] scripsimus post obitum Tedradij cui proximè in Episcopatum successit. Reliqua nunc accipe ex eius vita quam in Historia [b] Vesontionensi Ioannes Iacobus Chiffletius ex manuscripto Codice publicauit. *Archiepiscopus à suo numquam recedens proposito, sed (ne iactantia videretur) occultè sub triticeos panes, alios tenues ex hordeo supponebat pro vita sua, triticum frangens aliis erogabat. Similiter dum alij vinum biberent, ipse aquam in vitro obscuro, vino modico desuper infuso, bibebat. Et in orationibus, ieiuniis, vigiliis, tam efficax erat, vt in medio mundi positus, nouus efficeretur Eremita. Nam cùm apud Chrysopolytanam* seu Vesontionensem *vrbem moraretur, domus eius Baptisterio adhærebat, in quo multorum Sanctorum reliquiæ tenebantur. Nocte de stratu suo, nemine sciente, consurgens, ad orationem Deo tantùm teste pergebat, ostio diuinitus reserato, attentè psallebat in Baptisterio. Sed cùm hoc multi temporis spatio ageret, tandem ab vno Diacono res manifestata est. Qui Diaconus longè stans, vt factum viri Sancti videret, & agnosceret pleniùs, vidit, dum vir Dei accederet, ostium cum claue seratum, nemine tangente, aperiri, illóque ingrediente, diutissimè silentium erat, posteà voces audiuit tanquam multorum psallentium, per spatium quasi trium horarum. Ipsóque viro Sancto recedente, ostium seratum (vt priùs) inueniebatur. Commotóque signo vir Dei, vt vnus recens ex aliis, ad officium veniebat.*

[a] Num. 25.
[b] Part. 2. n. 31.

ALBO EP. VESONTION. VIRTVTIBVS INSIGNIS.

LII. De Wandeberto, qui Alboni adhuc superstiti munúsque Pontificium sponte abdicanti successit, hæc idem Anonymus proximè subiungit. *Albo tandem post multos annos Episcopatûs sui in pace quieuit. Sed cùm iam sui corporis dissolutionem imminere sentiret, dilecto sibi Wandeberto, castitatis & continentiæ armis accincto, & in virtutum deuotione composito, consensu Cleri & populi, Ecclesiæ curam Pastoralem commisit, quam ipse, viriliter cuncta regens, ac paterno affectu disponens, parui licèt temporis internallo, piè ac strenuè gubernauit.* Ceterùm qui Wandebertus prædicto est Anonymo, aliis est Wandelbertus, Wandalbertus, Gaudalbertus & Gandalbertus.

DIMITTIT EPISCOPATVM.

SVCCEDIT WANDEBERTVS.

LIII. Aimoini Continuator vulgato capite duodequinquagesimo libri quarti, quod à capite quadragesimo nono libri de Gestis Regum Francorum non differt, duabus auctus est interpolationibus, quæ totæ sunt de Abbatibus Sancti Germani prope Parisios, absúntque à Codice Seguierano. Actum de priore ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quartum [c]. Posterior ad hunc annum pertinet, nam Drogonis morti proximè subiungitur. In his autem verbis consistit. *Defuncto his diebus Gaudremaro* seu Gundremaro *Abbate, Thedelmarus Pastorale sumpsit officium.*

[c] Num. 8.

ABBATES S. GERMANI.

LIV. Hoc circiter anno migrauit ad Deum Spinnulus, qui Cellæ Beggonis præerat. Illi enim superfuit Abbas Mediani Monasterij Leutebaldus, cuius obitum anno sequenti consignabimus. De morte Spinnuli multa Iacobus Mosander in vita Sancti Hildulphi præclarè sic scribit. *Post multos labores numerosáque miraculorum insignia idem Abbas Spinnulus vitæ suæ diem clausit extremum. Cuius mors quàm fuerit pretiosa in oculis Domini, Angelica reuelatio attestata est. Nam iussus fuerat Hildulphus defuncti corpus ad suum deferre Monaste-*

SPINNVLVS MONACHVS OBIT.

tium ac honorificè sepelire, nec mora, Sanctus cinere, quo recubabat, excutitur, conuocatísque fratribus obitum sancti viri denunciauit. Qui accensis cereis ad exequias celebrandas properant. Vis itaque ventorum plùs solito tunc inhorruerat, adeò vt permaximas quercus antiquissimásque abietes in solum deiiceret. In tali tamen turbine, ante corpus Sancti Dei, ardentes cerei vsque ad locum sepulchri delati sunt, absque luminis damno. Sed & infirmi quique sepulchrum eius visitantes sanabantur, quacunque etiam detinerentur infirmitate. Tantus enim ibi fiebat populi concursus, vt regionis istius indigena tentauerint ibi forum statuere. Sed beatus Hildulphus ad tumulum Sancti Spinnuli accedens, dixit ei quasi viuenti. Frater Spinnule, propter animarum pericula, concurrentes comprime turbas. Tunc signis cessantibus, frequentia quoque cessauit accurrentis populi. Eadem narrat Ruyrus in Antiquitatibus [a] Vosagensibus, additque delatis eò sacris Reliquiis aquas, è quibus sal confici posset, nouo miraculo mox è terra prorupisse, sed ipsum fontem posteà precibus Hildulphi arefactum esse, ne plebis accurrentis frequentiâ requies Monachorum interturbaretur, superesse tamen indicia miraculi, rudera videlicet trium puteorum, in quibus sal parabatur. Colitur Sanctus Spinnulus seu Spinulus in Supplemento Martyrologij Gallicani, tertio Idus Iunij, sic. *Treuiris Sancti Spinuli Confessoris, discipuli Sancti Hildulphi illius Sedis Archiepiscopi, virtutúmque eius imitatoris egregij.* Caue ne duos distinguas Sanctos Spinulos, vnum Abbatem, alterum Eremitam, quia in Indice nominum Sanctorum & Piorum, qui Martyrologio Gallicano subiicitur, occurrunt *Spinulus Abb. Conf.* & *Spinulus Eremita*, vbi enim attentè legeris ea, quæ de Spinulo cùm Abbate tum Eremita scripta sunt à Saussaio sub litera S, in Appendice ad Martyrologium Gallicanum, & in Catalogo Sanctorum, Beatorum & Piorum, qui proprias Historias vel Natales non habent, facilè intelliges vnum eundémque Spinulum, qui Sancti Hildulphi discipulus fuit, vtrobique designari. Caue etiam ne Sanctum Spinnulum vel Abbatem vel Eremitam fingas, Monachum egit in Cœnobio Sancti Maximini, deinde in Mediano, postremò in Cella Beggonis, vbi nonnullis quidem Monachis præfuit, sed absque Abbatis titulo, quia locus à Mediano Monasterio pendebat.

AN. CH. 708. CHILDEBERTI III. R. 14.

[a] Part. 2. lib. 3. cc. 17. 18.

LV. MEDIANVM MONASTERIVM AVGETVR REDITIBVS.

Septimo die, postquàm Hildulphus suis precibus obtinuit, vt ad Sancti Spinnuli tumulum miracula cessarent, Mediano Cœnobio & Abbati Leutebaldo villam contradidit Hagio siue Harnulphus vir nobilis, cuius exemplum secuti sunt alij permulti teste eodem Ruyro [b]. Interim Hildulphus rerum temporalium curâ penitus dimissâ totus diuinæ contemplationi vacabat, veréque illud Apostoli poterat vsurpare, *mihi mundus crucifixus, & ego mundo, &c, viuo ego, iam non ego, viuit verò in me Christus.*

[b] Part. 2. lib. 3. cap. 9.

---

709. CHILDEBERTI III. R. 15.

ANNVS CHRISTI 709. CHILDEBERTI III. R. 15.

I. GOTHOFRIDVS SVEVIÆ DVX OBIT.

AVCTOR Annalium Nazarianorum ad annum Christi septingentesimum nonum sic scribit. *Gothofridus mortuus est.* Auctor Petauianorum, sic. *Domnus Pipinus perrexit in Suauis contra Wilarium.* Auctor Tilianorum, sic. *Pipinus pugnauit in Suauis.* Hos autem Auctores ita conciliabis. Gothofridus Alamannorum seu Sueuorum Dux, de quo sæpè iam locuti sumus, ægro semper animo post pugnam Textricianam tulit, quòd Regibus Merouicis, vt anteà consueuerat, ampliùs seruire non posset, quia Pippinus auctoritatem sibi nimiam arrogabat, huic tamen obtemperare numquam voluit,

BELLVM SVEVICVM.

AN. CH. 709. CHILDEBERTI III. R. 15.

prouinciámque, cuius regimini præpositus à Rege fuerat, in officio ac pace continuit, quamdiu vixit. Odium irámque dissimulauit Pippinus. At audito, quòd post Gothofridi mortem Ducatum seu Præfecturam Sueuiæ Wilarius hoc anno suscepisset, statim cum exercitu profectus est in Sueuiam, prælíumque cum Wilario conseruit. Quonam exitu dimicatum sit, haud produnt Annalistæ suprà citati. Si Metensi, qui reum adulationis plerumque se prodit, hoc loco fides est, *Pipinus contra Alamannos exercitum ducens, magnificè de illis omníque illa regione triumphauit.* Qualibet acceptâ clade, Wilarius non cecidit animo, bellum, vt ex iisdem Scriptoribus constat, annis subsequentibus redintegrauit. A Martino Crucio, parte primâ [a] rerum Sueuicarum laudatur Dux Gothofridus, quod ante obitum Cœnobio sancti Galli *pagum Nicrogoia Biburbachum* tradiderit. Hic Auctor, vbi agit [b] de Ducibus Sueuiæ, qui partem illam Alamanniæ rexerunt, cui Gothofridus seu Gotfridus præfuit, omittit Wilarium, Gothofrido enim subrogat Luitfridum seu Lantfridum, tum Theobaldum & Wattilonem. *Inuenio*, inquit, *fuisse Duces vel Principes Sueuiæ Bertholdum & Vehum, deinde Gotfridum & Luitfridum, posteà verò Luitfridi filios Theobaldum & Wattilonem.* Annalium Petauianorum ac Tilianorum, qui bellum in Sueuia contra Wilarium hoc anno subsequentibúsque gestum affirmant, potior est auctoritas, quàm vt eidem Wilario locus inter Duces Sueuiæ denegari possit. Admodum probabile videtur Wilarium Gothofridi filium fuisse, fratrémque Lantfridi quem Crucius Luitfridum vocat. Annis proximè sequentibus sermo sæpè de Wilario fiet, fiet & inferiùs de Lantfrido, quem à Luitfrido Adalberti filio, Alamanniæ quoque seu Sueuiæ Duce distinguendum docebimus ad annum Christi septingentesimum vicesimum-quintum, quo Theodoricus Quartus *Luitfrida Alemanorum Duci* Regium Præceptum pro Cella Leobardina transmisit.

[a] Lib. 10. c. 11.
[b] Lib. 11. c. 2.

DVCES SVEVIÆ.

II. Hisce temporibus celebratæ sunt nuptiæ Sanctæ Bilhildis, de quibus post Breuiarium Moguntiacense, Surius [c] & Serarius [d] ita scripserunt. *In virginitatis proposito perseuerare omnibus modis conabatur, sed victa parentum voluntate, nupsit cuidam viro nobili & militari. Etsi autem matrimonij legibus esset subiecta, Christi tamen, quem toto corde dilexerat, obsequiis sedulò incumbebat.* In auctiore vita, quam Serarius [e] post annum Christi millesimum ducentesimum quadragesimum-secundum scriptam & à se lectam testatur, maritus sanctæ Bilhildis vocatur *superioris Franconiæ Dux Babenburgensis*, quod minimè placet, neque enim Bilhildis ætate illa nomina titulíque audiebantur. *In ea vita*, inquit Serarius, *scribitur Sanctam Bilhildin moribus & formâ fuisse tam præstanti, vt eam superioris Franconiæ Dux Babenburgensis vxorem petierit; sed quia tueri virginitatem volebat virgo, & quia gentilis idolorúmque superstitionibus alligatus hic erat, recusasse illam coniugium: illo tamen vrgente, parentes eam in spem venisse, posse per ipsam cùm Ducem tum eius ditionem totam ad Christum Dominum adduci; sicque filiæ, vt illi nuberet, persuasisse: nuptiásque partim Hocheimi, partim Babenburgi *, magno apparatu ac lætitiâ celebratas.* Bilhildis vnam duntaxat prolem viro suo peperit, eóque cum ipsa prole paulò pòst extincto Moguntiam commigrauit, vbi Sigebertus eius auunculus Episcopatum gerebat, vt infrà dicturi sumus.

[c] D. 27. Nou.
[d] Lib. 2. rer. Mogunt. c. 30.
[e] Lib. 2. rer. Mogunt. c. 31.
* Bamberg.

BILHILDIS NVPTIÆ.

III. Hoc anno, qui proximus à Martyrio sancti Lamberti fuit, Deus beatissimum Martyrem pluribus miraculis illustrauit, & grauissimam de cædis auctoribus vltionem sumpsit. Vtrumque diligenter descripsit Godeschalcus [f] quem redigemus in epitomen. *Apud Legiam, intra Oratorium vbi Sanctus Dei felicem fudit cruorem*, id est, intra Oratorium Sanctorum Cosmæ & Damiani, patrata multa miracula; luminaria diuinitus accensa; visus Baldigislo, Raginfrido & Odæ restitutus; frequentissimus ad illum locum factus peregrinorum concursus. *Ibidem populus cœpit eius honori & nomini ædificare (ex virtutum illius magnificentia & admiratione animatus) honesti cultûs*

[f] Capp. 12. 13.

Ecclesiam, quæ ad augmentum dilatandæ gloriæ eius, multùm profecit, vt quamuis ille locus eius careret corpore, tamen & ex ædificio Ecclesiæ pateret, & ex meritis & miraculis ipsius, quòd ibi semper præsens esset. Post Odæ supradictæ illuminationem *maior aduenit ad nouiter ædificatam Ecclesiam populi concursus, in qua etiam fideles & deuoti in timore Dei, artifici opere fabricatum collocauerunt eius lectum, qui ex sacris artubus illius sanctificatus suam etiam promerebatur venerationem, & in ipso Martyrij illius loco statutus omnium cultui & medendæ infirmitati languentium patet expositus.* Quod ad vltionem diuinam de Dodone & eius sociis attinet, *anni circulo expleto* sanctus Martyr Amalgisilo apparuit, & cum eo leniter locutus vindictam illam instare prædixit. Visionem autem opera confestim sunt sequuta. *Dodo omnibus intestinis putrefactis & horribiliter egestis infeliciter pessimam vitam finiuit, & in profundum inferni detrusus cruciatus æternos perpetitur. Satellites eius, consanguinei crudeles, qui, opere & consensu, eius feritati subseruierunt, tumultuosâ seditione inter se concertantes, inuicem se interfecerunt. Ille autem, qui specialiter sanctum virum transpunxit, à germano suo crudeliter interfectus est. Alij autem à dæmoniis vexati, & diuerso genere vocum vlulantes, quæ humanus auditus contremiscebat audire, Lamberti nomen & auditu eis erat intolerabile & pronuntiatione ineffabile, & paucis eorum, expleto anno, euadentibus, ceteri omnes pessimâ & infami morte præuenti miserrimam & amarissimam vitam abruperunt.* Ceterùm Ecclesia, quam in loco Martyrij constructam diximus, vbi priùs Oratorium Sanctorum Cosinæ & Damiani fuerat, Basilica sancti Lamberti nuncupari cœpit. Id liquet ex Gestis Regum Francorum, ex Historia iussu Childebrandi scripta, ex vetere libello de Majoribus domûs Regiæ, ex Annalista Metensi, & ex aliis Auctoribus, qui Grimoaldum Pippini Herstallij filium in sancti Lamberti Basilica Leodij necatum scribunt, cùm eiusdem beati Martyris corpus apud Traiectum adhuc quiesceret. Anno enim Christi septingentesimo decimo-quarto peremptus est Grimoaldus patre Pippino superstite, & Reliquiæ sancti Lamberti Traiecto Leodium anno post Martyrium decimo-tertio, siue anno Christi septingentesimo vicesimo-primo translatæ sunt, id est, anno post Grimoaldi cædem septimo. Quæ de illa Grimoaldi nece, déque Sancti Lamberti Translatione narraturi sumus, suis locis infrà consule.

IV. Hoc eodem anno, Childeberti Regis decimo-quinto, Wolfandus Comes eiúsque vxor Adalsinda Monasterio sancti Michaelis, quod in Diœcesi Virodunensi nuper erexerant, amplissimas elargiti sunt facultates, vt constat ex donationis testamento, quod Wasburgius [a] in hunc modum recitat. *Cùm oporteat Christianis viam veritatis eligere, pro qua Conditori suo possint dignè miserationis munus offerre, vt oblatio prosit ad salutem, deuotio pertineat ad mercedem. Ego itaque Wolfandus filius Sisfaramij quondam, necnon & coniux mea Adalsinda, filia Alberti quondam, donatores licet multarum rerum. Cùm sit semper rarum quod quisque pro suis admissis facinoribus vel redimenda vltione copeccaminum, de rebus suis propriis, aut ad loca Sanctorum Dei, aut ipsius seruis velit quid dare, vt ipse propriâ manu det scriptísque mandet, vnde & antiquitus diuitum Principum Decreta & legum iura sanxerunt, vt tantummodò sola manus datoris in subscriptione certa monstraretur, nec, sin gestorum allegatione plenissimâ voluerint firmitate mancipare, vt hoc quod vnusquisque pro arbitrio suo aut mentis suæ condonare voluisset, solemnis scriptura non confirmaret. Sed dum & nos Domini gratiâ inspirante (vti credimus) sicut omnium fidelium Catholicæ Ecclesiæ mos est, quorum deposcit benignitas, vt pro animarum salute vel Dei intuitu, Domino adiuuante, Monasterium Congregationémque seruorum Dei, animo deuotissimo à nouo fundamento in iure proprietatis nostræ, in pago Virdunens. in loco qui dicitur Castellionis, in fine Windumaca Isiuillæ, vbi in ipsa radice montis consurgit fluuiolus, qui dicitur Marsupia, in honore sancti Michaelis Archangeli & sanctæ Mariæ matris Domini nostri Iesu Christi, sancti Martini, & sanctorum Apostolorum*

[a] Lib. 2.

MON. S. MICHAELIS CONDITVR AC DOTATVR A WOLFANDO COMITE IN EP VIRODVN.

AN. CH. 709. CHILDEBERTI III. R. 15.

Petri & Pauli, necnon Sanctorum Martyrum, vel ceterorum ad exemplum, & iam visi fuimus ædificasse. Addidit nobis consilium, quatinus de communi substantia ad ipsum Monasterium, vel ipsos seruos Dei, Domino vacantes, consistendum iuxta nostrum arbitrium conscribere deberemus, quod ita fecimus. Imprimis itaque donamus, &c. Facta est hac donatio in ipso Monasterio multorum conuentu bonorum hominum, anno decimo-quinto Regni Domini Nostri Childeberti Regis. Signum Wolfandi, qui testamentum donationis fieri rogauit. Ego Wolfandus Abbatissa signo. Signum Aggrebardi Episcopi. Signum Wolfandi testis. Signum Condeberti. Signum Walfredi. Signum Cramberti. Signum Angelberti. Signum Hugonis & aliorum. Ego Richranus Presbyter, rogatus subscripsi hoc testamentum donationis. Ex hac charta duo genera hominum obiter redargue; quorum alij Wolfandum, qui regnante Childeberto Tertio Monasterium Sancti Michaelis ad Mosam construxit, cum Wlfoaldo Maiore-domûs, qui sub Childerico Secundo Rege potentissimus fuit, perperam confundunt, & ab eiusdem Childerici Secundi Principatu primordia prædicti Cœnobij repetunt; alij Aggrebardum Virodunensem Episcopum, qui prælaudato donationis testamento subscripsit, anno Christi septingentesimo octauo mortuum volunt. Vixit Aggrebardus ad hunc vsque annum, seditque annos octo. Successit in Episcopatum Bertalamius Monachus Theologiensis. Lege Wasburgium [a].

AGGREBARDIUS EP. VIRODUN.

[a] Lib. 2. in Ep. 17. 18.

V. TURNALDUS ABDICATO EPISCOPATU PARISIENSI FIT MONACHUS SAN-DIONYSIANUS.

Seuertius in Catalogo Parisiensium Episcoporum scribit Sigofridum obiisse *circa annum 695*, eiusque successorem Turnaldum sedisse *ad annum* vsque *septingentesimum nonum.* Hoc igitur anno Turnaldus seu Turnoaldus Episcopatum Parisiensem dimisit, vt Monachus in Monasterio Sancti Dionysij fieret. Errant Robertus & Sammarthani, cùm Turnaldum ex Abbate Episcopum factum affirmant. Turnaldus enim seu Turnoaldus non Episcopus ex Abbate, sed ex Episcopo Monachus primùm in Cœnobio Sancti Dionysij, deinde Abbas illius loci factus est, Monasteriúmque rexit sub Chilperico Tertio & Theodorico Quarto Regibus, vt infrà probaturi sumus. Ex Chilperici Tertij literis apertè colligitur annus, quo curam Monasterij suscepit. Abbas nondum erat sexto Idus Martij, anno Christi septingentesimo decimo-sexto, cùm Chilpericus illo die, anno Regni sui primo, Diploma pro Monachis San-Dionysianis emisit, erat autem pridie Kalendas Martij, anno Christi sexcentesimo decimo-septimo, cùm idem Chilpericus illo die, anno Regni sui secundo, aliud Diploma pro iisdem Monachis edidit. Vtrumque Diploma suis locis recitabimus, interim Abbatum San-Dionysianorum Indicem corrige.

VI. Apud Doubletum in Antiquitatibus [b] San-Dionysianis, quas in Gallia Christiana Robertus & Sammarthani sequuntur, post Godobaldum, qui regnante Theodorico Tertio floruit, & à nobis Tomo superiore ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-nonum laudatus est, Abbates San-Dionysiani recensentur hoc ordine, Cayno, Chilardus, Cardericus, Cailedulphus vel Chagledulphus, Turnaldus. Apud eosdem Auctores Cœnobium administrant, Cayno sub Theodorico & Clodoueo Tertio Regibus, Chilardus sub Childeberto Secundo, id est, sub Childeberto Tertio iuxta nostram scribendi rationem, quia Childebertum Sigiberti Primi filium, Austrasiæ ac Burgundiæ quondam Regem, Regibus Francorum accensemus, licèt in agro Parisiensi, vbi Monasterium Sancti Dionysij situm, numquam regnarit. Caynonem Godobaldo proximè successisse, Abbatémque fuisse sub Theodorico Tertio eiúsque filio Clodoueo Tertio non inficiamur, sed Chilardum seu Chillerdum Caynonis successorem immediatum agnoscere non possumus, ex Regiis enim Diplomatibus infrà describendis palàm fit Chillerdum anno primo Chilperici Regis, & Turnoaldum seu Turnaldum anno secundo eiusdem Chilperici Regis, Monasterio Sancti Dionysij præfuisse. Vulgatos igitur Catalogos Abbatum San-Dionysianorum emenda, Chilardo seu Chillerdo post Cailedulphum seu Chagledulphum reiecto. Non opus est aliâ

[b] Lib. 1. c. 25.

ABBATES SAN-DIONYSIANI.

aliâ correctione. Rectè enim Doubletus & Robertus Cardericum sub Childeberto Secundo Rege, nobis Tertio, statuunt Abbatem; iidémque necnon Sammarthani sub Dagoberto Secundo, nobis quoque Tertio, Cailedulphum seu Chagledulphum commendant, cui iure subrogabis Chilardum seu Chillerdum auctoritate nixus Chilperici Tertij Regis, hic enim Dagoberto Tertio, (quem Auctores præcitati, Dagoberto, Sigiberti Austrasiorum quondam Regis filio, quia in sola Austrasia regnauit, omisso, Secundum vocant) proximè successit, & in Diplomate, quod anno primo suæ dominationis pro Monachis San-Dionysianis emisit, Chillerdi tunc Abbatis meminit. AN. CH. 709. CHILDEBERTI III. R. 15.

VII. Abdicato igitur Episcopatu Parisiorum, Turnaldus in Monasterio Sancti Dionysij Monachum induit, piissiméque vixit sub Abbatibus illius loci, Cailedulpho & Chilardo, huic enim in Cœnobij regimen anno Christi sexcentesimo decimo-sexto successit, regnante tum Chilperico Tertio. Post eundem autem Turnaldum in Episcopali Cathedra sedit Aldulphus siue Adulphus, qui, si Seuertio fides est, Pontificatum Parisiensem ad annum vsque Christi septingentesimum decimum-quintum gessit. ADVLPHVS FIT EP. PARISIENSIS.

VIII. Ex Chronologia Turonensium Episcoporum, quam ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quintum [a] stabiliuimus, hoc anno consignanda est mors Euarici Episcopi, quem Maanus [b] *annos nouem* sedisse scribit. Successit Ibbo, siue Ibo. Hic Ecclesiam Turonensem *annos septem & sex ferè menses* apud Maanum [c] administrat, apud Chenutium & Seuertium *an.* 8. annos autem intellige incompletos, vt posterior hæc sententia cum priore conueniat. De Ibbonis obitu agemus ad annum Christi septingentesimum decimum-septimum, quo annum in Episcopatu octauum numerabat. In eadem prouincia Lugdunensi tertia vitam hoc anno clausit Cadocanamus seu Cadocauanus Aletensis Episcopus, post cuius mortem Sedes biennio vacauit. Lege Armoricam Sanctam [d]. EPISCOPI TVRONENSES. ALETENSES.

[a] Num. 17. [b] Part. 1. n. 35. [c] Part. 1. n. 36. [d] Catal. Episc. Maclouiens.

IX. Antonius Sanderus in Abbatum Gandensium seu Bauonianorum Catalogo, quem in Auctario ad Tomum primum Flandriæ illustratæ texuit, Wilfrido Abbati sexdecim attribuit annos, quos ab anno Christi sexcentesimo nonagesimo-tertio ad hunc vsque numerandos arbitramur. Obiit Wilfridus duodecimo Kalendas Octobris. Successit Reynerus. ABBATES GANDENSES.

X. Obiit & hoc anno Bainus * Abbas Fontanellensis, Monasterium enim Fontanellense, vt eiusdem loci Chronographus testatur [e], rexit *vsque ad decimum-quintum* Childeberti *Regis annum per annos nouem*. Colitur duodecimo Kalendas Iulias in Martyrologiis Benedictino & Gallicano. Priusquàm Monachum apud Fontanellam indueret, Episcopatum Taruannensem summa cum laude gesserat, vt dictum est suo loco. De illius ætate disputauimus ad annum Christi septingentesimum, quo Fontanellensis Abbas ex eiusdem Cœnobij Monacho factus est. BAINVS ABB. FONTANELL. OBIT.

* Bain. [e] Cap. 1.

XI. In administrationem Monasterij Sancto Baino successit Benignus, de quo sic Auctor [f] Chronici Fontanellensis. *Benignus Diaconus & Monachus à patre, nomine Maurino, editus, matréque Inga, ordinatione diuinâ assumit Cœnobij curam ab anno decimo-sexto Hildeberti Regis, qui erat annus tertius Ioannis Papæ suprà iam taxati, Dominicæ verò Incarnationis septingentesimus septimus, Indictione quintâ. Tenuit huius Monasterij curam pastoralem per quatuordecim curricula annorum.* At multa sunt in illo textu corrigenda, quia nec Benignus in Abbatem assumptus est anno Childeberti Regis decimo-sexto, nec annus ille Childeberti Regis decimus-sextus illigatur anno tertio Ioannis Papæ, vel anno Christi septingentesimo-septimo Indictioniue quintæ. Decimus-sextus Childeberti Regis annus cum anno Christi septingentesimo decimo, Constantini Papæ tertio, & Indictione octaua componitur. Benignus autem factus est Abbas anno decimo-quinto Childeberti Regis, id est, anno Christi septingentesimo nono, Constantini Papæ Secundo, Indictione septi- SVCCEDIT BENIGNVS.

[f] Cap. 3.

AN. CH. 709. CHILDEBERTI III. R. 5.

mâ. Non recedit ab hac opinione præcitatus Chronographus, vbi scribit [a] Præfecturam Fontanellensem penes Bainum fuisse *vsque ad decimum-quintum eiusdem* Childeberti *Regis annum*. Nec aliud innuit in textu proximè allegato, vbi scribit eandem Præfecturam penes Benignum fuisse *per quatuordecim curricula annorum*, siue, vt paulò pòst subiungit, *vsque ad annum Theodorici Iunioris Regis tertium, qui erat Dominicæ Incarnationis septingentesimus vigesimus-tertius*, quo etiam anno Hugonem eidem Benigno successisse sic posteà testatur [b]. *Hugo, filius Drogonis, vir venerabilis, à matre, nomine Adaltrude, progenitus, nepos Karoli sagacissimi Principis, Archiepiscopus Rothomagensis Ecclesiæ, post præfatum Benignum regimen huius Cœnobij*, nempe Fontanellensis, *suscepit ab anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo vigesimo-tertio, indictione* VI. Textus igitur, in quem inquirimus, sic est corrigendus. *Benignus Diaconus & Monachus à patre, nomine Maurino, editus, matréque Inga, ordinatione diuinâ assumit Cœnobij curam ab anno decimo-quinto Hildeberti Regis, qui erat annus secundus Constantini Papæ, Dominicæ verò Incarnationis septingentesimus nonus, Indictione septimâ. Tenuit huius Monasterij curam pastoralem per quatuordecim curricula annorum*. Ceterùm textus ille sic emendatus eget adhuc interpretatione. Ab anno Christi septingentesimo nono quo Benignus Abbas esse cœpit, ad annum vsque Christi septingentesimum vicesimum-tertium quo viuere desiit, anni quidem quatuordecim numerantur, sed idem Benignus per tres annos, quibus exulauit, à suo Monasterio procul abfuit. Fontanellam ab anno Christi septingentesimo nono gubernauit, donec anno Christi septingentesimo decimo-sexto pulsus est à Ragenfredo Maiore-domûs, deinde post annos tres pristinam dignitatem recuperauit, retinuítque ad annum vsque Christi septingentesimum vicesimum-tertium, quo vitam clausit.

[a] Cap. 2.
[b] Cap. 8.

XII. ABBATES WELTENBVRG. Gebertus Abbas Weltemburgiensis obiit etiam hoc anno, cùm per annos decem Monasterio præfuisset. Successit Hugo, cuius Præfectura triennio circumscribitur. Adi Tomum tertium Metropolis Salisburgensis.

XIII. MEDIANI. Hoc anno vitam quoque finiuit Leutebaldus Abbas Mediani Monasterij, eóque mortuo curam Cœnobij rursum suscepit gessítque per triennium Hildulphus, cuius obitum anno Christi septingentesimo duodecimo consignabimus. Lege Ruyrum in Antiquitatibus Vosagensibus [c].

[c] Part. 2. l. 3. cap. 10.

---

710. CHILDEBERTI III. R. 16.

ANNVS CHRISTI 710.
CHILDEBERTI III. R. 16.

I. BELLVM SVEVICVM. ANNO Christi septingentesimo decimo, Pippinus iterum contra Wilarium in Sueuiam siue Alemanniam exercitum duxit. Id testantur Auctores Annalium Nazarianorum, Petauianorum, Tilianorum, Metensium, necnon Chronicorum San-Dionysiani & Moissiacensis. Pippinus denuò superior euasit, sic enim scribit Annalista Metensis. *Anno ab Incarnatione Domini* DCCX. *Pippinus iterum contra rebelles Alamannos exercitum duxit, incensâque eâdem regione, captiuísque & spoliis multis adeptis, victor ad propria reuertitur.*

II. TETRICVS EP. AVTISSIOD. MARTYR. Hoc anno, Tetricus Autissiodorensis Episcopus, cùm sedisset annos quindecim, menses tres, à Regenfredo Archidiacono cæsus occubuit. *Consummato feliciter*, inquit Chronographus [d] Autissiodorensis, *vitæ suæ cursu, à quodam, instigante diabolo, vt fertur, Archidiacono suo, nomine Regenfredo, dum scamno sopore resolutus quiesceret, gladio verberatus Martyrio vitam finiuit* XV *Kalend.*

[d] Cap. 24.

Aprilis, & sepultus est cum summa deuotione fidelium in Basilica Sancti Eusebij Martyris. Beatus Præsul Archidiaconi, cuius scelera carpebat, odium incurrit. Hæc causa Martyrij. Quid secutum sit, ita narrat idem Chronographus. *De eodem Regenfredo antiquâ relatione vulgatur, quòd mox vt à domo, in qua suum interfecerat Pontificem, est egressus, subito turbine raptus nusquam comparuit. Fuit autem Ciuitas sine Episcopo annis III. Nam de scamno super quod interfectus est, plures ex dolore dentium, ob meritum sancti viri obtinuere remedium. Sed & in eodem loco ob memoriam & reuerentiam Martyris, à successoribus ipsius, eius est nomine constructum Oratorium, quod hactenus fidelium deuotione veneratur & colitur. Extant hodiéque tabulæ eiusdem scamni, eius Martyrium designantes.* Laudatur ab eodem Scriptore quòd *villam, quæ ei ex successione parentum aduenerat, Maximiacum nomine, sitam in pago Senonico, Basilicæ Sancti Stephani, cui Deo auctore præfuit, habendam delegauit.*

AN. CH. 710. CHILDEBERTI III. R. 16.

III. Historiam illam Episcoporum Autissiodorensium, quam nostrâ ætate Philippus Labbeus publicauit, superiori seculo præ manibus videtur habuisse, qui Catalogum eorumdem Antistitum Demochari Doctori Sorbonico communicauit Iacobus de Aula Doctor Theologus & Autissiodorensis Ecclesiæ Canonicus. Id Lector factâ collatione facilè iudicabit. Aliam causam ne quæras, cur Demochares Sancti Tetrici Martyrium, cuius dies hodie controuertitur, decimo-quinto Kalendas Aprilis consignarit. Democharem secutus est Chenutius. In eadem quoque sententia, quam ceteris præferendam remur, versati sunt Galesinius, Canisius & Ferrarius. In Martyrologiis Benedictino & Gallicano, necnon in Gallia Christiana cùm Roberti tum Sammarthanorum, passio eiusdem sancti Martyris biduo præuertitur, notatúrque decimo septimo easdem Kalendas Aprilis. Nec desunt, qui prædictum Martyrium pridie Idus Aprilis contigisse scribant. In horum numero sunt Seuertius & Henschenius, Tauellum citat Seuertius, Henschenius [a] tria Breuiaria Autissiodorensia, quorum postremum anno Christi millesimo quingentesimo octogesimo excusum fuit.

[a] Dd. 16. & 18. Mart.

IV. Vt dies, sic & annus, quo sanctus Tetricus Martyrium subiit, in controuersiam venire potest. Si conueniremus cum Henschenio [b], qui sanctum Vigilium Autissiodorensem Episcopum anno Christi sexcentesimo vndenonagesimo necatum tradit, Scopilionis Episcopi mortem reiiceremus in annum Christi sexcentesimum nonagesimum-septimum, & sancti Tetrici Martyrium in annum Christi septingentesimum decimum-tertium. Sed ex eo patet error Henschenij, quòd Ebroinum Maiorem-domûs, cui sanctum Vigilium superstitem vixisse non diffitetur, anno Christi sexcentesimo octogesimo-septimo ad finem vrgente vel initio sequentis interfectum putat [c]. Ebroini necem anno Christi sexcentesimo octogesimo-primo consignauimus, nec opus est, vt Regum ac Maiorum-domûs aut Episcoporum Autissiodorensium Chronologiam, quam tot argumentis comprobauimus, hoc loco denuò confirmemus.

[b] D. 11. Mart.

[c] D. 1. Febr. in prolegom. ad vit. S. Sigiberti n. 95.

V. A sancti Tetrici Martyrio ad Regnum vsque Pippini, series Autissiodorensium Episcoporum perturbata reperitur. In Chronologia Monachi Altissiodorensis, in Historia Episcoporum Autissiodorensium, & in omnibus Catalogis eorumdem Pontificum hactenus editis, post beatum Tetricum hi nominantur Episcopi, Flocoaldus, Sauaricus, Hainmarus, Theodrannus, Quintilianus, Cillianus, Clemens, Aidulphus qui fuisse dicitur *temporibus Caroli Maioris*, id est, Caroli Martelli, & perdurasse *vsque ad Pippinum.* Licèt autem tot Auctores adeò constanter inter se conueniant, duos in prædicta Nomenclatura næuos deprehendimus. Flocoaldo præponendus est Sauaricus. Hainmarus & Theodrannus post Aidulphum reiici debent. Occurrit & alia difficultas haud leuis. In Historia Episcoporum Autissiodorensium suprà citata, post sancti Tetrici Martyrium Sedes integro triennio vacat; apud Monachum Autissiodorensem, apud Democharem

AN. CH. 710. CHILDEBERTI III. R. 16.

aliósque recentiores Auctores, vacationis adeò diuturnæ nulla fit mentio. Trium annorum loco tres menses reponendos arbitramur. Hoc igitur anno, mense Iunio, Sauaricus factus est Episcopus Autissiodorensis. Vt Sauaricum Flocoaldo præponamus, hæc suadet ratio Chronologica. Sauaricus annos sedit quinque, mensésque quatuor, vitámque eodem amisit anno, quo commissum est in Cotia sylua prælium, de quo sermonem ad annum Christi septingentesimum decimum-quintum facturi sumus. Hæc de Chronologia Præsulum Autissiodorensium impræsentiarum sufficiant, ceteros errores, quos suprà notauimus, suis quoque locis refellemus.

SVCCEDIT SAVARICVS.

VI. In eadem prouincia Senonensi mortuus est etiam circa hunc annum Edoldus siue Heldodus vel Eldodus Meldensis Episcopus, cui successit in Episcopatum Adulphus vel Adelphus. Lege Seuertium.

EPISCOPI MELDENSES.

VII. Hoc eodem anno, *Hildeberti Regis decimo-sexto*, vt Auctor Chronici Fontanellensis testatur [a], Ictor Paterfamilias & Ermingus Clericus Monasterio Fontanellensi dona contulerunt, Ictor Primiacum in pago Madriacensi *die decimo mensis Iulij*, Ermingus partem de Brinniaco *octauo Kal. Iulij*. Aderat vir Deo dilectus Bagga Monachus, Presbyter Saxonici generis ex Britannia Oceani Insula, qui diu vixit in Cœnobio Fontanellensi, discesśitque ex hac vita, cùm Benignus Abbas Monasterio præerat [b].

a Cap. 7.

MONAST. FONTANELL. MVLTIS AVGETVR POSSESSIONIB.

b Chron. Fontan. cap. 5.

VIII. Apollonius Abbas, cùm Sancti Emmerammi Monasterio per annos tredecim apud Ratisbonam præfuisset, obiit hoc anno. Successit Sandradus, cuius præfecturæ tribuuntur anni viginti-quinque, menses septem, dies viginti-sex. Lege apud Wiguleum Hundium *à Sultzemos*, Tomo secundo Metropolis Salisburgensis, Catalogum Abbatum, qui prædictum Cœnobium administrarunt.

ABBATES S. EMMERAMMI.

711. CHILDEBERTI III. R. 17.

ANNVS CHRISTI 711. CHILDEBERTI III. R. 17.

I. *ANNO Dominicæ Incarnationis septingentesimo vndecimo, cùm Sanctus Swibertus frequenter prædicans non tantùm in Werda, sed & in pagis & villis vicinis enunciaret prophanis Saxonibus Euangelium Christi, contigit quadam die Martis, vt ipse extra Werdam diuina celebraturus, iret cum venerabili Presbytero suo Willeico in villam vicinam, & quidam diues gentilis, Hungerus nomine, posteà conuersus & baptizatus in festo Apostolorum Petri & Pauli à Sancto Swiberto appellatus Petrus, ex feruore fidei & nimia humilitate & deuotione curru aduehi curaret arenam & lapides, reliquáque tali ædificio congrua & opportuna ad Monasterium Sancti Swiberti. Procurante autem omnium bonorum æmulo diabolo, idem Petrus corruens sub carruca onusta lapidibus, efferebatur mortuus, quia penè suffocatus & per diuersa vulnera capitis extinctus fuit. De quo cùm omnes non immeritò dolerent, magnúsque concursus populorum ad illud miserandum spectaculum fieret gementium & dolentium propter inopinatam illius mortem, cúmque exequiæ præpararentur, vt corpus Ecclesiasticæ commendaretur sepulturæ, superuenit pius Pater Sanctus Swibertus cum deuoto Willeico suo Capellano, qui cùm didicisset ex gemitu, audîsétque à circumstantibus mortem illius Petri, ipse habens fiduciam magnam in Christum præcepit, vt emortuum corpus antequàm sepeliretur, ad cellam suam deportaretur. Quod cùm factum fuisset, ipse adstante magnâ turbâ populorum, rei exitum præstolante, largiter cum multis suspiriis lachrymas fundens, flexis genibus deuotissimè orauit ad Dominum pro resuscitatione Petri famuli Monasterij. Cúmque diu preces precibus continuasset, surgens tangendo cùm oscularetur funus, statim*

MORTVVS RESVRGIT PRECIBVS SWIBERTI EPISC.

mortuus non solùm reuixit & surrexit, verùm etiam nullæ cicatrices vulnerum, nulla conglomeratio sanguinis, per totum corpus apparuerunt, de quo omnes laudabant benignitatem Christi Saluatoris. Famâ huius miraculi per totam prouinciam promulgatâ, neophyti in fide solidati confirmantur. Multi verò infideles ad Christum conuersi, fonte baptismatis Christo regenerati sunt. Vixit autem posteà idem Petrus vsque ad consummationem Ecclesiæ Werdensis, etiam post migrationem sanctissimi Patris Swiberti. Hæc Auctor Historiæ Swibertinæ. AN. CH. 711. CHILDEBERTI III. R. 17.

II. BELLVM SVEVICVM. De bello Sueuico in Annalibus Petauianis ad hunc annum id tantùm legitur. *Exercitus Francorum in Suauis.* Walaricum copiis Francorum præfectum fuisse sic testantur Annales Tiliani. *Walaricus duxit exercitum Francorum in Suauis.* Auctor Chronici San-Dionysiani sic adstipulatur. *Walericus duxit exercitum in Suauis contra Vilario.* Pippino, quominùs in Sueuiam hoc etiam anno proficisceretur, impedimento videtur fuisse mors Childeberti Regis.

III. CHILDEBERTVS R. OBIT. Obiit enim hoc anno Rex Childebertus, vt asserunt Annales Nazariani, Petauiani & Metenses cum Chronico San-Dionysiano. Regnauit annos septemdecim. In ea sententia sunt Anonymus in Gestis [a] Regum Francorum, & Erchambertus in Breuiario Regum Francorum & Maiorum Domûs. Suffragantur Auctor breuissimi Chronici à Theodorico Tertio vsque ad Pippinum Regem, Auctor alterius perbreuis Chronici à Clotario Secundo vsque ad obitum Pippini Regis, & Auctor Genealogiæ Regum Francorum à Faramundo vsque ad Pippinum editæ ab Andrea Duchesnio. Ceteri sunt corrigendi. Aberrat omnium maximè Continuator Fredegarij [b], qui Childeberto tredecim duntaxat annos in Principatu tribuit.

[a] Cap. 50.
[b] Cap. 104.

IV. Ebrinus, qui fratrem suum nomine Eodonem in Cœnobio Fontanellensi Clericum habebat, paulò ante mortem Childeberti, siue, vt Auctor Chronici Fontanellensis loquitur [c], *anno decimo-septimo eiusdem Regis partem de Gentiaco ac Fontanas* eidem Monasterio *contradidit*, Benigno tunc Abbate.

[c] Cap. 7.

V. VINDICATVR A CALVMNIA. In Gestis [d] Regum Francorum, Childebertus *vir inclytus & Rex iustus* appellatur. Non opus est alio Encomiaste, vt refellas eos, qui Childebertum desidem, ignauum, pusillanimem, ac Regem titulo tenus fuisse fabulantur. Erga pleraque Monasteria munificentissimus fuit, vt ex Chronico [e] Fontanellensi & ex Antiquitatibus [f] San Dionysianis constat. Anno Regni sui decimo, Adpiacum villam in pago Pinciacensi * ad Sequanam fluuium sitam, necnon Bannagam Insulam Cœnobio Fontanellensi contradidit. Anno Regni sui duodecimo, Solemium * villam ad Sabim * in pago Fanomartensi * seu Famarcensi vel Falmarcensi positam Monasterio San-Dionysiano largitus est. Præterea Helistam Batauiæ vicum aliaque multa Pippino *de suo fisco & ex largitatis suæ munere concessit* vt Carolus Pippini filius in suis literis testatur [g], quas ad annum sextum Theodorici Quarti recitabimus. An istarum donationum auctor ad eas rerum angustias redactus erat, vt *nihil aliud proprij possideret, quàm vnam & eam perparui reditûs villam?*

[d] Capp. 49. 50.
[e] Cap. 1.
[f] Lib. 3. c. 4.
* de Poissy.
* Solesmes.
* la Sambre.
* le Pays de Famars.
[g] Ap. Mir. in notit. Eccles. Belg. c. 14.

VI. VBI SEPVLTVS. Childebertus, siue Hildebertus aut Ildebertus, vel vt apud Bouteroueum [h] in postica numi parte legitur Eldebertus, *sepultus est Causiaco * Monasterio in Basilica Sancti Stephani Martyris. Regnauitque Dagobertus filius eius pro eo*, vt vetus Auctor in Gestis Regum Francorum testatur [i]. Dagobertus, cùm Regnum suscepit, rebus gerendis impar erat, vixit enim Childebertus illius pater annos præterpropter triginta-quinque. Rigobertus Remensis Episcopus à Dagoberto Rege Præceptum immunitatis obtinuit, de quo Flodoardus in Historia [k] Remensis Ecclesiæ sic loquitur. *A Dagoberto Rege Præceptum immunitatis suæ obtinuit Ecclesiæ, suggerens eidem Regi, qualiter ipsa Ecclesia sub præcedentibus Francorum Regibus à tempore Domni Remigij & Clodouei Regis, quem ipse baptizauit, ab omni functionum publicarum iugo liberrima semper extiterit. Qui præfatus Rex hoc beneficium confirmare vel innouare disponens, cum consilio Procerum suorum statuit, ad prædecessorum formam Regum præcipiens, vt omnes ipsius Sanctæ Dei Ecclesiæ res tam in Campania & infra vrbem,*

DAGOBERTVS SVCCEDIT. DAT PRÆCEPTVM PRO ECCLESIA REMENSI.

[h] Numus 182.
* Choisy sur Oyse.
[i] Cap. 50.
[k] Lib. 2. c. 11.

AN. CH. 711. CHILDEBERTI III. R. 17.

vel suburbanis, quàm in Austrasia, seu Neustria, vel Burgundia, seu partibus Massiliæ; in Rodonico etiam, Gaualitano, Aruernico, Turonico, seu Pictauico, Lemouicino, vel vbicumque infra Regna eius ipsa Remensis Ecclesia vel Basilica beatissimi Remigij villas aut homines habere videbatur, sub integra immunitate omni tempore possent manere. Sic quoque vt nullus Index publicus in ipsas terras auderet ingredi, vt mansiones intrando faceret, aut qualibet iudicia, vel xenia ibidem exigere vllatenus præsumeret. Sed quodcumque à Præcessoribus suis Regibus Ecclesiæ Remensi vel Basilicæ sancti Remigij fuerat concessum, cunctis diebus eadem Ecclesia valeret habere conseruatum. Flodoardus annum, quo Præceptum datum est, non exprimit, sed, vt in simili causa sæpè dictum est, illud emissum videtur ineunte Dagoberti Principatu.

VII. *In illo tempore*, vt Auctor Annalium Metensium scribit [a], *Grimoaldus filiam Radbodi Ducis Frisionum duxit vxorem.* Hanc autem Teutsindam vocat, & Radbodum eius patrem gentilem fuisse sic obseruat [b] is, qui Gesta Regum Francorum in literas retulit. *Habebat tum Grimoaldus vxorem in matrimonio, nomine Teutsindam, filiam Radbodi Ducis gentilis. Erátque ipse Grimoaldus Maiordomus, pius, modestus & iustus.* Teutsinda seu Theodosinda, quamuis in impietate pater persisteret, Christianam fidem susceperat. Inuitóne patre an sponte eius nupserit Grimoaldo, incertum est, nisi quòd facinus, de quo post triennium locuturi sumus, aduersam ipsius Radbodi voluntatem videtur arguere. Emmius libro quarto rerum Frisicarum nuptias Theodosindæ refert anno Christi vndeseptingentesimo, nec vllum Chronographum citat, Annales Metenses sequi maluimus.

[a] Ad an. 711. [b] Cap. 50.

GRIMOALDVS DVCIT TEVTSINDAM FILIAM RADBODI R. FRISIORVM.

VIII. Hoc anno Pascha celebratum est pridie Idus Apriles, postridie easdem Idus, siue, vt in Chronico Sancti Medardi Suessionensis legimus, *decimooctauo Kalendas Maij* Dagobertus in regnum Childeberto Patri successit. Alij Dagobertum illum annos quatuor, alij annos quinque regnasse volunt aut obiisse anno Principatûs sui quinto, illi enim tot annos Regni Dagoberto tribuunt, quot Paschata seu quot annorum initia celebrauit, hi verò annos inchoatos numerant instar completorum, nam Principatus Dagobertinus tribus duntaxat annis completis duobúsque incompletis circumscribitur. Priorem computum secuti sumus hactenus in titulis, quos singulis annis præfiximus, eandémque rationem seruabimus in apicibus subsequentium annorum, anno enim proximo, Christi septingentesimo duodecimo, annum primum Dagoberti Regis illigabimus. Sed quoniam Childebertus hoc anno, Christi septingentesimo vndecimo, non regnauit vltra biduum, multæque res occurrunt annis Dagoberti, primo, secundo, tertio, quarto & quinto gestæ, referri debent in hunc annum illæ, quæ primo Dagoberti Regis anno consignatæ reperiuntur, modò Kalendas Ianuarias antecesserint. Id te monitum volumus, ne nobisipsis circa Chronologiam hoc anno quatuórque proximè sequentibus contrarij videamur.

CHRONOLOGIA CONFIRMATVR.

IX. In Chronico Sigeberti Gemblacensis ad hunc annum Oda vidua sic laudatur. *Sancta Oda, vxor Boggis Ducis Aquitanorum, sanctitate claret in Gallia, quæ Ecclesias Dei suâ ditauit munificentiâ, & moriens in Leodicensi quieuit parochia.* Sanctam Odam ad hunc vsque annum vixisse valdè probabile est, vitam enim clausit Huberto Episcopatum Traiectensem iam gerente. *Quando decessit*, inquiunt Canonici Amanienses in literis ad Abbatem ac Monachos sancti Arnulphi Metensis, *omnes suas possessiones, prædia & allodia, quæ possidebat in patria Leodiensi, legauit sancto Huberto Confessori ab illo tempore Episcopo Leodiensi suo consanguineo ad opus suarum Ecclesiarum, quas ipse sanctus Hubertus fundabat tunc tam in ciuitate Leodiensi quàm in Ardenna.* Iidem Canonici in eodem rescripto sic loquuntur de tribus festis, quæ singulis annis in honorem beatæ Odæ concelebrant. *Nos solemniter celebramus annuatim tria festa in nostra Ecclesia Collegiata Amaniensi in honorem beatæ Odæ viduæ, nostræ Patronæ, videlicet festum sui obitûs, quando ipsa migrauit ab hoc se-*

S. ODA COLITVR DIVERSIS DIEBVS.

culo vicesimâ-tertiâ die mensis Octobris. Item celebramus secundum festum, scilicet festum Translationis beatæ Odæ, nonâ die mensis Iulij. Item celebramus tertium festum, scilicet festum Exaltationis beatæ Odæ, semper Dominicâ die post festum Sancti Matthæi Apostoli & Euangelistæ in mense Septembri, & tunc fit solemnis processio circa villam Amaniensem deferendo vnum pulcherrimum feretrum argenteum in parte deauratum, in quo feretro ossa benigni corporis beatæ Odæ sunt collocata, de quibus tribus festis primum festum prætactum, scilicet festum sui obitûs, est maius, quia illud celebratur per omnes Ecclesias totius Episcopatûs & Diœcesis Leodiensis cum nouem Lectionibus in Matutinis secundùm Ordinarium Leodiense. Situm est Amanium primo lapide infra Hoium non procul sinistrâ Mosæ ripâ. Quiescit Sancta Oda Amanij in Collegiata S. Georgij suíque nominis Ecclesia. Vocari solet amita Sancti Huberti, impropriè tamen, quia si matris soror fuit, vt asseritur, matertera dici debet. Adscribitur Martyrologio Benedictino [a], sed ex præcitatis Auctoribus nullum eruitur argumentum, quo Monialis probetur.

AN. CH. 711. CHILDEBERTI III. R. 17.

[a] d. 23 Octobr.

X. S. POMPEIVS PRESBYTER.

A Sancta Oda diuellere non debemus beatum Pompeium Sacerdotem, quem Molanus, Miræus & Fisenus, eodem quo sanctam Odam die celebrant. *Beatum Pompeium Sacerdotem præcipuè dilexit Sancta Oda, virum vitâ & moribus comprobatum, in tantùm vt licèt percussio abfuerit, palmam tamen Martyrij in sui corporis maceratione non credatur amisisse. Sepultus est Amaniæ in crypta sacelli, quod in monte ad honorem Sanctæ Catharinæ Deo est dicatum, vsitatiùs tamen beati Pompeij * dicitur. Altare eius Ecclesiolæ tres habet statuas, mediam Deiparæ, sinistram Catharinæ, & dexteram Pompeij sedentis in habitu Sacerdotali cum Calice in manu. Similiter depictus est in pariete, sed stans & brutis benedicens animalibus. Cùm autem rustici Missæ sacrificium inibi requirunt. Sacerdotes legunt ex more de communi Confessoris non Pontificis, sed quia canonizatus non est, omissis Collectis de Confessore, legunt alias contra pestem animalium.* Hæc Molanus [b], à quo ceteri.

* S. Pope.

[b] d. 23. Oct. n. 2.

XI. RIVALLONVS FIT EP. ALETENSIS.

Riuallonus hoc anno factus est Episcopus Aletensis in Armorica, cùm Sedes integro biennio vacasset. Sedit annos tres ac viginti. Lege Armoricam Sanctam in Catalogo Maclouiensium Antistitum.

XII. INNOCENTIVS EPISC. CARPENTOR.

Hoc eodem anno in auctiore Gallia Christiana mentio fit Innocentij Carpentoractensis Episcopi, qui præcessit in Episcopatu Oldradum siue Odoardum, de quo sermonem ad annum Christi septingentesimum tricesimum faciemus.

XIII. EPISCOPI VESONTION.

His circiter temporibus obiit Wandebertus seu Wandelbertus Vesontionensis Episcopus. Successit Euroldus siue Eurordus, quibusdam Curoldus, aliis Conradus, qui Diœcesim suam quietissimè rexit, réque Ecclesiasticâ multùm auctâ discessit è viuis anno sui Episcopatûs duodecimo. Lege Historiam [c] Vesontionensem Ioannis Iacobi Chiffletij.

[c] Part. 2. nn. 31. 32. 33.

XIV. ECCLESIA S. MICHAELIS PROPE VIRODVNVM.

Bertalamius Virodunensis Episcopus hoc circiter anno, vt Wasburgius [d] testatur, Ecclesiam in honorem Sancti Michaelis extruxit in monte ciuitati Virodunensi proximo, qui deinceps nomen Sancti Michaelis * accepit, atque etiamnum retinet. Per Gallias illâ ætate cultus fidelium erga beatum Michaelem plurimùm creuit.

[d] In Episc. 18.

* *la Coste de S. Michel.*

XV. EBBO EP. SENONENSIS.

Clarius in Chronico Sancti Petri Viui testatur Ebbonem Archiepiscopum fuisse Senonensem, Dagoberto tum Rege. *Temporibus*, inquit, *Dagoberti refulsit Sanctus Ebbo Archiepiscopus, miraculis & nobilitate clarus.* Ebbo, cùm ex Monacho Sancti Petri Viui iam factus esset Abbas illius loci, Gerico auunculo suo in Episcopatum Senonensem successit. Illius Monachatum, munus Abbatiale & Episcopatum paucis idem Chronographus sic attingit. *In Monasterio Sancti Petri Viui sub Abbatis imperio Deo militauit. In processu verò temporum, mortuo ipsius loci Abbate, Abbas factus est. Posteà autem obeunte Gerico Archiepiscopo auunculo suo, totius Cleri & populi acclamatione, & consensu Regis, in Pontificali Sede Sanctæ Mariæ sanctíque Stephani Protomartyris locatus, claruit*

AN. CH. 711. CHILDEBERTI III. R. 17.

signis & virtutibus. Nec Episcopatum sub solo Dagoberto Tertio, sed etiam sub ipsius Dagoberti successoribus, Chilperico Tertio & Theodorico Quarto, feliciter gessit.

XVI. CHRODOLINVS ABB. S. PETRI VIVI.

Ebbone ad Episcopales Infulas assumpto Chrodolinus factus est Abbas Sancti Petri. Quot annos hic Abbatiali munere defunctus sit, haud scimus, quia nec annum quo suscepit administrationem Monasterij, nec annum deprehendimus quo discessit ex hac vita. Tria tantùm de illo colliguntur ex Clario. Sanctum Paternum in Sancti Petri Cœnobio discipulum erudiuit. Monasterium redditibus auxit ex Testamento Ingoaræ quæ soror erat Ebbonis Episcopi. Successorem habuit Viraibodum ipso Ebbone Episcopo in viuis adhuc superstite.

XVII. De Paterni aduentu sic Clarius. *Praerat Cœnobio beati Petri Chrodolinus Abbas, vir religione inclytus, & sanctitatis opinione famosus. Quo tempore vir Sanctissimus Christi Martyr Paternus à partibus Oceani veniens, diuinâ ammonitione, sicut in eius passione legitur, in Cœnobio beati Petri sub Abbatis imperio Christo militauit.* In Codice manuscripto vitam Sancti Paterni legimus, cuius epitomen accipe seruatâ, quantùm fieri potuit, primigeniâ phrasi. *Paternus Armoricanâ regione, ciuitate Constantiâ* * *oriundus, à puero Monasterio Saxiaco, traditur à parentibus, diuinis dogmatibus imbuendus, & regularibus disciplinis admodùm informandus. Qui sub cuiusdam Patris regimine constitutus, quem Abbatis officio omnis fratrum sibi praelegerat concio, in tenera adhuc ætate, inoffensè quæ Dei sunt cœpit agere.* Multis miraculis inclaruit, ægris plerisque sanitatem restituit, quorum assiduâ frequentiâ grauatus tacitam è Monasterio digressionem meditari cœpit, dubius autem hæsit quò tenderet, donec cælitus per quietem admonitus est, vt Senonas iret vbi Monasterium S. Petri. Propero gradu deuenit in pagum Wilcassinum *, ibique viduæ filium vnigenitum à morte suscitauit. Sed elationem ob famam tanti miraculi veritus citissimè Parisios venit, vbi vix vnum diem mansit Episcopo rogante. *Recto tramite ad Senonicum peruenit Comitatum, ad portum, qui Ionnensis vocatur tractus à villa Ionna, quæ sita est super ipsum Sequanæ flumen, vbi comperiens esse Cœnobium Sancti Petri Apostoli sub veneratione sacratum, paululum errori inductus opinatus est locum esse, quem Oraculi monitu iussus fuerat adire.* In numerum Ascetarum illic degentium adscriptus est ab Abbate, puellam paralyticam & fœminam cæcam sanauit. *Iam magnificis exornatus miraculis, Deo nimiùm amabilis, ire perrexit ad mœnia Senonensis vrbis, expetens præfatum Cœnobium beati Petri Apostolorum Principis.* Humanissimè susceptus est ab Abbate, Monachum ab annis quatuor ægrotantem curauit, aliis quoque miraculis conspicuus illuxit. *Aliquantulùm effluxerat temporis, & sæpedictus Sanctus deliberauit regressum ad Ionnense Monasterium, distans quindecim millibus à beati Petri Senonensi Cœnobio, erátque ei iter per quandam densissimam syluam.* In illo nemore necatus est à latronibus. Porrò in deuexi montis latere iuxtáque syluam, *quæ videbatur tantarum Reliquiarum sola esse conscia, sita est villa, cui Serginiæ nomen indidit antiquitas, in qua commanebat quidam dictus Tresulfus, quem per nouenorum spatium annorum cæcitas corripuerat oculorum, noctis in quiete apparuit ei Angelus dicens in somnis. Eleemosynæ & orationes, quibus incubas, iam annumeratæ sunt in conspectu summæ Maiestatis. Mane, ortu diei initiante, surgens è stratu propera ocyus in superiora montis, & adhibe tibi diligentiam inuestigandi, perquirens vbinam reconditum sit corpus beati Paterni Martyris, & confestim, vt truncatum repereris cadauer exanime, mox clausæ sub fronte reserabuntur fenestræ, & cupito Solari perfunderis oculis lumine.* Quod vt prænuntiatum, ita peractum. *Tunc pretiosis vestibus obuoluentes corpus Sancti Paterni, cum omni diligentia in eodem loco condiderunt illud, paruúmque tugurium desuper construxerunt. Nuntiantur hæc omnia Episcopo Senonensi. Infulabatur autem tunc temporis Pontificali Stolâ Ebbo doctrinâ & miraculis clarus.* Illuc statim profectus Episcopus necnon vniuersus Clerus atque Ascetæ Sancti Petri, & *accedentes cum*

Marginalia: * Coutances. — * le Vexin. — SVSCIPIT PATERNVM — FVTVRVM MARTYREM.

cum magna reuerentia leuauerunt corpus Martyris *à beato monumento, impositâque Antiphonâ cum Psalmis & Hymnis deportauerunt illud in locum vbi reuelatum fuerat Sancto Præsuli Senonensi sepeliendum. Super cuius tumulum Tresulfus iussu Sancti Pontificis spontaneâ deuotione construxit Basilicam miro opere & pulchro decore ob honorem & reuerentiam beati Paterni Martyris, totúmque in gyro territorium, quod eius ditioni hæreditario competebat iure, tradidit eidem Ecclesiæ perpetuò possidendum. Passus est Paternus Martyr in Idibus Nouembribus, Senonico Comitatu, villâ Serginiâ.*

AN. CH. 711. CHILDEBERTI III. R. 17.

XVIII. MONASTERIVM AVGET REDDITIBVS EX TESTAMENTO INGOARÆ.

De Testamento Ingoaræ sic Clarius in suo Chronico. *In illis diebus Domna Ingoara, Deo sacrata, soror Sancti Ebbonis, fecit Testamentum de hæreditate sua beato Petro, quæ cumiacet in pago Tornodorensi *, Donno Chrodolino tunc Abbate.*

Denique Chrodolinum Ebbone Episcopo superstite mortuum docet idem Clarius, vbi testatur collatas Monasterio beati Petri multas possessiones, cùm Viraibodus in Abbatiale munus Chrodolino iam successisset, & Ebbo Episcopus adhuc esset in viuis. *Defuncto*, inquit, *Chrodolino, successit ei Viraibodus, cuius in tempore alia soror beati Ebbonis Leoteria, & Mummia similiter Deo sacrata, dederunt cunctam hæreditatem suam beato Petro, viuente adhuc & confirmante beato Ebbone fratre suo.*

* *le Tonnerrois.*

XIX. OBIT SVPERSTITE EBBONE EPISCOPO.

XX. REGINALDVS ABB. S. VINCENTII CENOMAN.

In manuscripto Codice Abbatum, qui Monasterio Sancti Vincentij prope Cenomanum præfuerunt, hoc anno ponitur Reginaldus, de quo nihil prætereà legimus.

XXI. SAMVEL ABB. REOMAENS.

Regnante iam Dagoberto Tertio, vt Tomo superiore ad annum Christi sexcentesimum duodesexagesimum [a] insinuauimus, obiit Samuel Monasterij Reomaensis Abbas vndecimus. *Catalogus Abbatum*, quem Petrus Rouerius [b] in Historia Reomaensi laudat, *Custodis illi Regij munus tribuit, nihilóque seciùs præsedisse velut Abbatem scribit tempore Dagoberti Regis Francorum.* Rouerius Dagoberti loco reponendum putat Childebertum aut Clodoueum, quia id contigisse dicitur *circa annum Domini sexcentesimum nonagesimum-primum.* At illo anno nec Childebertus Tertius prædicti Dagoberti Tertij pater, nec Clodoueus Tertius eiusdem Childeberti Tertij frater ac decessor, sed Theodoricus Tertius Clodouei Tertij & Childeberti Tertij pater Monarchiâ Francorum potiebatur.

[a] Num. 25.
[b] In Abb. 9.

XXII. MONASTERIORVM CVSTODES REGII.

Quamuis nonnullus sit labor, vt declaretur quid muneris Samuel gesserit, vt Custos Regius appellari mereretur, tamen suspicari licet ex ipsa nominis ratione temporariam quandam fuisse dignitatem, qualis in Episcopatibus erat Visitatoris aut Administratoris, vacante Sede. Vt enim istorum erat Ecclesiam regere, facultates eius custodire, & electionem noui Episcopi promouere, sic rectè Rouerius [c] arbitratur Custodem Regium in Monasteriis aliisque Ecclesiis, quæ non erant Episcopali Cathedrâ nobilitatæ, Monachum fuisse vel Clericum, quem Rex præponeret illis interim regendis, ac contra inuasores aut direptores custodiendis, dum legitima electio illius assensu proueniret. Abbates enim & Præpositos Ecclesiis, quas Regia munificentia fundasset aut locupletasset, absque Regum consensu aut priuilegio non dari indubitati erat moris ac iuris. Dum ergo electionem dissensio vel vitium quoddam morabatur aut perturbabat, vel dum certis ex causis suum Rex consensum tenebat suspensum, Custodem illis interim tribuebat, ne detrimentum caperent.

[c] Not. 91.

XXIII. ASTORICVS ABB. REOMAENSIS.

Samuel igitur ex Custode Regio factus est Abbas Reomaensis, vitámque clausit regnante Dagoberto Tertio. Successit in Monasterij Præfecturam Astoricus siue Eustorgius, qui paulò pòst ex Abbate Reomaensi factus est Episcopus Lingonensis, vt ad annum Christi septingentesimum decimumtertium dicturi sumus.

AN. CH.
712.
DAGOB.
III. R. 1.

ANNVS CHRISTI 712.
DAGOBERTI III. R. 1.

I.
BELLVM SVEVICVM.

ANNO Christi septingentesimo duodecimo confectum tandem fuit bellum Sueuicum siue Alamannicum, de quo sic Annales Petauiani ad hunc annum. *Item exercitus Francorum in Suauis contra Wilarium.* Et Tiliani. *Anepus duxit exercitum Francorum in Suauis contra Willeharium.* Quo loco vox *Anepus* vitiosa est, & in Chronico San-Dionysiano explicatur duobus hisce vocabulis, *quidam Episcopus*, sic enim ibi legitur. *Quidam Episcopus duxit exercitum Francorum in Suauis contra Vilario.* Fortè vox, *Anepus*, facta est ex duabus *an* & *epus*, quarum priorem componebat prima syllaba nominis proprij, posteriorem prima & postrema istius vocabuli, *Episcopus*, itaut *Anepus* Anno Episcopus esse videatur, qui tunc sedebat in Cathedra Coloniensi. Præcitatis Annalibus paulò copiosiores sunt Metenses, totius belli euentu palàm euulgato. *Pippinus iterum obstinatione Alamannorum motus, Rhenum transiens cum valida manu; totam illam regionem subuertit, suæque ditioni subegit.* Chronographus Metensis pro more suo adulatur Pippino, de cuius profectione in Sueuiam silent hoc anno ceteri Scriptores. Bello illo Sueuico extinctus est maritus Sanctæ Bilhildis, ac paulò pòst extincta est & eorum proles vnica. Tunc Bilhildis Moguntiacum se recepit, vbi Sigebertus eius auunculus Episcopatum gerebat. Pium illum secessum ac reliquam Sanctæ Bilhildis vitam accipe ex Breuiario [a] Moguntiacensi, quod Surius [b] & Serarius [c] descripserunt. *Non multo inde elapso tempore, cùm iam vnius prolis mater esset, marito in bello defuncto, prole etiam paulo pòst vitis exemptâ, ex consilio Sigeberti Episcopi Moguntini sui auunculi, Moguntiam commigrat: renunciatisque patrimonij amplissimis censibus, vt pauper & expedita Christum sequeretur, areolam ibidem est adepta, in qua Ecclesiam in honorem Dei genitricis semperque Virginis Mariæ construxit. Quo in loco sanctarum fœminarum conuentu numeroso collecto, quantùm sufficere posset prædiorum, ad communem sustentationem iis contulit, in quibus ipsa quoque piè viuens, non solùm corporis eis necessaria, sed sanctæ etiam conuersationis exempla suppeditabat. Interim misericors Deus famulam suam diutiùs in vanum laborare non permittens, quibusdam sanctis eiusdem Monasterij virginibus eam tantùm Catechumenam esse, necdum Baptismi gratiam percepisse, reuelat. Hoc illa cognito incerta quid ageret, Episcopum consulit, qui & ipse diuinâ reuelatione edoctus, eam regenerationis aquâ censuit abluendam. Baptismo igitur percepto, multò feruentior illa Dei laudibus & piis exercitiis instabat, donec graui tacta infirmitate, præsens seculum reliquit quinto Calend. Decembris. Sepulta à Clero & populo Moguntino in Basilica, quam suis ipsa sumptibus exædificari curauerat, vbi deinceps plurimis miraculis claruit.* Serarius [d] hunc textum variis obseruationibus ex auctiore vita sic illustrauit. *Concepisse illam è marito, qui cùm neque idololatriam, neque gentilem vitæ prauitatem mutaret, magnum illa ex eo dolorem ceperit, Deúmque, vt matrimonio tam infelici solueretur, sæpè multis cum lachrymis rogarit, Ducem igitur ad subitum & difficile nescio quod bellum iisse: ipsam verò ad matrem tunc viduam (mortem enim piè obierat pater) bonâ mariti veniâ; sed ab hac occultè & clàm ad auunculum suum Episcopum Moguntiam venisse, vbi maritum in bello casum audierit, filium pepererit, qui ab Episcopo Baptismate sacróque chrismate affectus fuerit, neque multò pòst ad vitam à Deo accersitus sit meliorem. Ipsam verò totam sese Christianæ pietati, modestiæ, beneficentiæ, humilitati mancipasse; vixisse cum ancillis velut æqualem, imò iis inter-*

BILHILDIS MARITO ET PROLE MORTVIS MOGVNTIAM COMMIGRAT.

[a] d. 17. Nou.
[b] d. 17. Nou.
[c] Lib. 2. rer. Mogunt. c. 30.
[d] Lib. 2. rer. Mogunt. c. 31.

dum, præsertim ægrotantibus, ministrasse, pedes & caput lauisse & coxisse, precibus vacasse, sacrum Eucharistiæ sacramentum crebrò sumpsisse; in Moguntinos, qui egentiores fuissent, beneficentissimam fuisse: pascua illa, quæ in planitie Rhenum spectant, & Das-Bruch vocantur, emisse ac ciuitati toti donasse; tandémque auunculi Episcopi consilio & suasu Monasterium Moguntiæ, in quod se pòst ipsa conderet, virginésque ac viduas, quæ se Christo Domino dedicatas vellent, reciperet, exædificare constituisse. De loco tamen cùm incidisset deliberatio, & vel eum montem, in quo Sancti nunc Stephani ædes, vel humidum & ab Cia irriguum aruum proponeret Episcopus, equos, quibus ad omnia oculis inspicienda vehebatur, in montem illum noluisse vllo modo progredi: sed in prata ipsa libenter ac exultanter decurrisse; ideóque latifundium hoc totum, scutis seu parmis aureis, eiúsque insignibus, quorum in syngrapho posteà mentio, coemisse; templum in beatissimæ Virginis honorem, Monasteriúmque cogitatum extruxisse: in eo posteà vidualem castimoniam cum aliis pluribus vouisse, multásque virgines sese Domino consecrasse; sacerdotes item statuisse, quibus vnus esset Præpositus; & quia bonis, reliquiis, immunitatibus & priuilegiis quamplurimis ornatum & in sublimi veluti collocatum fuit, ideo appellatum altum Monasterium gloriosæ Virginis Mariæ. E virginibus verò istis religiosissimas tres aut quatuor diuinitus noctu monitas, vt ipsam Bilhildin monerent, Baptismum ab ea nondum esse perceptum, obstupuisse istas, & multò maximè ipsam, ac Episcopum. Hunc tamen, cùm preces indixisset, sacrísque operaretur, ab Angelo idem audiisse: sícque ab Episcopo illam sacris aquis admotam fuisse, chrismate inunctam, noménque, quod ei anteà Mathildis à matre fuisset, mutasse, ac Bilhildis accepisse. Inter alias reliquias dono à principe quadam fœmina, cui Kunegundis nomen, accepisse sudarium, quo Christi Domini caput & facies in sepulchro tecta fuisset: illam verò dominam Kunigundin se suorúmque plurima Monasterio posteà dedisse, ac apud S. Bilhildin sepulchro dignatam. Ipsam porrò S. Bilhildin Domino pro se ac suis obtulisse, & pro se quidem, vt in sancta innocentiæ veste moreretur, febríque correptam, post SS. Eucharistiæ oleíque vltimi perceptionem, V. Calendas Decembris mortuam: subitóque supra castissimum eius corpus fulgidum quendam radium emicuisse: odorem ex eo bonum fragrasse: iuxta illud curatos cæcos, febrientes, ambustos, infæcundas & abortientes mulieres, infantulos mortuos, & quendam Rheni aquis, totum iam triduum, submersum. Sanctam Bilhildem anno Christi septingentesimo tricesimo-quarto superstitem in viuis fuisse probabimus infrà. Sermonem quoque rursum faciemus de Annone Episcopo Coloniensi, quia Translationi Sancti Lamberti, anno Christi septingentesimo vicesimo-primo, præsens interfuit.

II. Illâ ætate, vt suprà iam notauimus [a], Alamannia seu Sueuia plures in Ducatus diuidebatur subdiuidebatúrque, quibus singuli præficiebantur Duces, iíque non erant ex eadem familia. Florebat apud Argentoratum Adalbertus Alamanniæ seu Sueuiæ Dux, Odiliæ Hohenburgensis Abbatissæ frater, à cuius encomio Franciscus Guillimannus caput quartum sui de Episcopis Argentinensibus Commentarij sic orditur. *Primus Argentinæ post barbarorum vastationem, qui reparandæ restituendæque initium fecerit, fuit Dux Alsatiæ Adalbertus, condito Sancti Stephani, inter ruinas veteris Argentorati, Sanctimonialium Monasterio, & iuxtà Canonicorum Collegio.* Alsatiæ Duces à Guillimanno aliísque Neotericis sæpè appellati reperiuntur, qui Ducatum olim obtinebant in ea Sueuiæ siue Alamanniæ parte vbi Episcopatus Argentoratensis. Prædictum Sancti Stephani Cœnobium apud eundem Guillimannum [b] commendant Lotharius Augustus & Ludouicus Rex eius frater. Diplomata illa suis locis non omittemus, prioris fragmentum, quod fundationem sitúmque Monasterij te doceat, hîc accipe. *Dilecta cognata nostra venerabilis Sanctimonialis & Abbatissa Sancti proto-martyris Stephani Ruadrut, in ambito infra muros Argentoraco, Maiestatem nostram adiit, offerens obtutibus nostris auctoritates & munimina Chartarum illustris parentelæ nostræ progenitoris Ducis Adalberti, qui fundauit iam dictum locum in parte suæ hæreditatis, quæ sibi perti-*

MONAST. S. STEPHANI ARGENTINÆ CONDITVR AB ADALBERTO SVEVIÆ DVCE.

[a] Ad an. 693.

[b] Cap 5.

AN. CH. 712. DAGOB. III. R. 1.

nuit, inter ruinas veteris Argentoraci, pro opportunitate solitudinis & iuxtà fluentis Brusci fluuij, & dotauit eum prædiis suis largè pro remedio animæ suæ & parentum suorum ibidem attributis, & Attalam sanctissimam virginem Abbatissam præsidere ordinauit. De Adalberto, quem vocat Adelprechtum, déque eius filia supradicti Monasterij prima Abbatissa, sic scribit Sebastianus Munsterus [a]. *Successit ei*, nempe Athico, *in Ducatu Alsatiæ filius eius Adalprechtus, qui sagittâ ictus interiit, cuius filia Attala vnà cum patre fundauit Monasterium Sancti Stephani Argentinæ, factáque est Abbatissa in eo.* Tempus, quo Dux Adalbertus constructionem Monasterij suscepit, Historici non produnt, sed illud à Dagoberti Regis Principatu procul abfuisse nusquam tibi persuadebis, si memineris eidem Adalberto fuisse tunc filiam & ætate & prudentiâ adeò maturam, vt Abbatissæ munere iam defungi posset. Guillimannus illud Cœnobium citiùs ædificatum putat, cùm Childericus Clodouei Secundi filius in Austrasia sola regnaret, quia Lotharius Imperator in suo Diplomate testis est vetustis auctoritatibus, quas prælaudata Rotrudis obtulit, insertum contineri, quòd Adalbertus Dux *eundem locum per pragmaticam Regis Childerici constitutionem prærogatiuâ emunitatis libertate communiri impetrauit.* At in hoc Lotharij Diplomate, sicut & in aliis recentioribus Ludouici Regis & Wernheri Argentoratensis Episcopi, quæ Guillimannus etiam recitat [b], expuncto Childerico Chilpericum restituendum mox ostensuri sumus. Interim quid Adalbertus Monasterio à se fundato contulerit, accipe ex Charta Wernheri Episcopi, qui fundationem Adalberti Ducis & emunitatem Regiam laudat. *Inueni*, inquit Wernherus, *in scriptis Adalberti Ducis, qui locum fundauit, & in Priuilegio . . . . Regis notatum: infra ambitum veteris muri, à media porta meridiana versùs Pruscam, cum ipsa aqua, vsque ad latam Stratam, quæ ducit à porta magna Occidentali, vsque ad portam iuxta magnos, & quadros lapides muri, cum omni suo iure, & septis claustris, & mansionibus quatuor Canonicorum, & emunitate, cum muro, & antemurali, suburbiis, vicis, aquis, piscationibus, & aquæ decursibus, pascuis, compascuis, siluis, pratis, portubus, vtriusque littoris crepidinibus, insulis, vsque ad limites infimos terminorum villæ nuncupatæ Bertebrun, & in noua transpositione Schiltenheim decimis, terminis, campis, quæsitis, & inquisitis cum omnibus vsibus infra fluenta Rheni vsque ad confinia de allodoe Comitis Hugonis Cherekha nuncupatæ, & inde Eichesfridesheim, Huttendorf, Wolgangesheim, Redesheim, Mulenhusen, Wilfrichesshen, Regenesheim, cum omnibus eorum allodum pertinentiis.* Huius textûs sensum politiore stylo sic exponit Guillimannus [c]. *Certè Vernherus Episcopus cum Adalberti donationem & fundationem recenset, veteris Argentorati murorum ambitûs, & portarum trium, vniúsque plateæ, quam latam vocat, commeminit, adeóque oppidi formam ac spatium iam sub Adalberto designat & repræsentat. Sed hoc spatium omne ita mœnibus inclusum, & prætereà suburbana ædificia omnia, & quidquid intra Bettembrun, Schiltemheim nunc Schilckheim, & Illenkreche nunc Ilkirch, Rhenúmque continetur, cum omni vsu, iure, & fructu, piscationibus, & portoriis, Monasterio suo donum Dux fecit, præter alios plures Alsatiæ pagos, Eichesfridesheim, Huttendorff, Wolfgangesheim, Rodesheim, Mulenhusen, Wilfrischesheim, Regenesheim, cum ceteris ad eos pertinentibus.* In Charta Wernheri Episcopi præcitata nomen *Childerici Regis* exprimitur, illud autem suppressimus, quia *Chilperici Regis* nomen eidem Diplomati melius conuenit, ídque clariùs innotescet ex ipsa ratiocinatione Guillimanni, qui nomen *Childerici Regis* in Chartis Lotharij Imperatoris, Ludouici Regis, & Wernheri Episcopi constantissimè retinendum perperam arbitratur. *Duo*, inquit [d], *Francorum Reges Childerici. Childericus I. Childericus II. qui etiam Merouingorum postremus, cuius præter nomen & titulum Regis, nulla facta aut decreta, quique denique attonsus, & Monasterio inclusus, secors, & inutilis, Pipino suæ stirpis Regi primo locum fecit. Fuit igitur Childericus I. à quo immunitatis illam pragmaticam Adalbertus obtinuit. Hunc primò Clodoueus II, pater, Austrasiæ, cuius tunc pars Alsatia, præfecit an. 659.*

[a] Lib. 5.
[b] Capp. 5. 7.
[c] Cap. 4.
[d] Cap. 4.

Victo posteà fratre Theoderico, Franciæ etiam Regnum occupauit anno 669. occubuit A. 680. Intra horum annorum ambitum conditum S. Stephani Monasterium. Crediderim iis præcipuè annis, quibus Austrasiæ soli Childericus præfuit. Tres in Francia regnarunt Childerici. Primum illorum, vtpote paganum, omittit Guillimannus, vbi sermonem facit de immunitate Monasterio concessa, neminem enim putat esse, qui Regi ethnico vtilitatem Cœnobiorum adeò curæ fuisse credat. Obiter tamen nota Childericum Primum, eiúsque decessorem ac patrem Meroueum, qui Germaniam primam, vbi Episcopatus Argentoratensis, Franciæ primus adiecit, numquam passos esse, vt Christianis, seu Clericis, seu Monachis, aut Laicis, quacumque ditiones Francicæ patebant, vel minimùm iniuriæ damniue inferretur. Potior igitur ratio, propter quam Guillimannus à commemorando Childerico Primo abstinuerit, ea nobis videtur, quæ peti potest ab illius Regis ætate, nam Childericus Primus anno Christi quadringentesimo octogesimo-primo viuere desiit, multóque seriùs in ipsiusmet Guillimanni opinione Dux Adalbertus vsuram lucis accepit. Hic Auctor annos Childerici Secundi Regis, quem Primum appellat, cum annis Christi malè componit. Childericum, qui Regnum Austrasianum anno post Clodouei Secundi patris obitum quinto, Christi sexcentesimo sexagesimo, deinde, post mortem Clotarij Tertij fratris, anno Christi sexcentesimo vndeseptuagesimo, Monarchiam Francorum suscepit, vitámque anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio, Principatûs sui decimo-quarto inchoato, clausit, Regem Austrasiæ constitutum vult anno Christi sexcentesimo vndesexagesimo, superstite adhuc in viuis Clodoueo Secundo patre, Regnóque ad annum vsque Christi sexcentesimum octogesimum per annos vnum ac viginti potitum esse. Siue autem ab anno Christi sexcentesimo vndesexagesimo ad annum Christi sexcentesimum octogesimum, siue ab anno Christi sexcentesimo sexagesimo ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-tertium regnauit Childericus, ab eo Rege Præceptum immunitatis pro Monasterio Sancti Stephani à se condito non postulauit Dux Adalbertus, idque manifestissimum fiet hac ratiocinatione Chronologicâ. Odilia nata est temporibus Childerici Regis; Hohenburgensis Abbatissa facta est superstite in viuis Athico siue Ethicone patre, Alamanniæ Duce; Ataliam Adalberti fratris sui filiam, quam idem Adalbertus Monasterio Sancti Stephani primam Abbatissam præfici curauit, in Hohenburgensi Cœnobio Monasticis disciplinis priùs imbuit. An hæc omnia fieri potuerunt regnante Childerico, vel etiam, vt Guillimannus ait, *iis præcipuè annis, quibus Austrasiæ soli Childericus præfuit*, id est, iuxta hunc Auctorem intra decennium, ab anno videlicet Christi sexcentesimo vndesexagesimo ad annum Christi sexcentesimum vndeseptuagesimum? Certè si nomen Childerici Regis in Chartis Lotharij Augusti, Ludouici Regis & Wernheri Episcopi retinendum est, intelligi debet de Childerico Tertio, quem Guillimannus Secundum vocat, Odilia enim, soror Adalberti, regnante hoc Childerico superstes in viuis erat, vitámque clausit Pippino iam Rege, atque inde facilè quis concludet ætatem Adalberto Duci non quidem adeò decrepitam ac Odiliæ sorori tribuendam esse, sed adeò longæuam, vt ad Regnum Childerici Tertij saltem pertingat. Nec valet ratio Guillimanni, quòd vltimi Childerici, *præter nomen & titulum Regis, nulla* extant *facta aut decreta*, Regia enim Diplomata, quibus, vt in negotio de quo nunc disputamus, donationes Monasteriis factas confirmauit, suis locis recitabimus. Re tamen accuratiùs examinatâ, cùm Theodorici Quarti, qui pater Childerici Tertij fuit, literas Luitfrido Alamannorum Duci, prædicti Ducis Adalberti filio, directas inspexerimus, existimamus eundem Adalbertum priùs obiisse, quàm regnaret Childericus Tertius, imò ante annum Christi septingentesimum vicesimum-quintum, qui coincidit cum quinto Theodorici Quarti Regis anno, quo Regium Diploma

AN. CH. 712. DAGOB. III. R. 1.

Luitfrido Alamannorum Duci inſcriptum reperitur. Eapropter in Chartis ſuprà citatis, vbi Dux Adalbertus immunitatem pro Monaſterio Sancti Stephani à Childerico Rege impetraſſe dicitur, expuncto Childerici nomine Chilpericum reponendum affirmamus, id eſt, Chilpericum Tertium, qui Regnum anno Chriſti ſeptingenteſimo decimo-quinto ſuſcepit, annóque Chriſti ſeptingenteſimo viceſimo-primo deſiit viuere, cùm ſuperſtes in viuis adhuc eſſet Dux Adalbertus, qui Monaſterium Sancti Michaelis eodem anno in Inſula *Honow* vnâ leucâ infra Straſburgum inchoauit, vt Ioannes Ruyrus in Antiquitatibus Voſagenſibus [a] teſtatur. Queſti iam ſumus ipsâ characteris inuerſione *p* in *d* facilè mutari, nec opus eſt alio librarij vitio, vt *Chilpericus* & *Childericus* ſimul confundantur.

[a] Part. 2 lib. 4. cap. 13.

III. HILDVLPHVS OBIT.

Hildulphus Treuirenſis olim Epiſcopus & Sancti Deodati Niuernenſis quondam Pontificis in eremo ſocius ad Deum feliciter hoc anno migrauit quinto Idus Iulij, quo die nomen eius inuenitur in Martyrologio Gallicano. *Cùm autem diuina miſeratio*, inquit Monachus Vallis Galilææ in vita Sancti Deodati, *glorioſum ſuum militem Hildulphum ab huius ſæculi fluctuoſo mari ad portum ſalutis æternæ vocare ſtatuiſſet, per dilectum ſuum Deodatum*, qui ante annos duodetriginta ex hac vita diſceſſerat, *dignatus eſt eidem tranſitus ſui diem denunciare, quatenus is vtrique Monaſterio de bono Paſtore prouidere ſatageret. Vnde vir Sanctus plurimùm in Domino gauiſus eſt, quòd ab hac lachrymarum valle ad perpetuæ conſolationis tranquillitatem mox erat aſſumendus, vbi omnis lachryma ab oculis eius abſtergeretur. Itaque propriis ſui Monaſterij fratribus deſignato Abbate Domino Raimberto, Vallis autem Galilææ Domino Marcinanno, feliciter obdormiuit in Domino.* Inter Deodatum & Hildulphum ſingularis interceſſerat amicitia. Semel in anno venerandi Antiſtites mutuas ſolebant frequentare cellas. Poſt obitum Sancti Deodati Hildulpho Vallem Galilæam inuiſenti, loci illius Monachi occurrentes offerebant Magiſtri ſui tunicam, quam ille reuerenter ſuſceptam tanquam pignus amici exoſculabatur & amplexabatur. At *factum eſt, vt circa vltimos vitæ ſuæ annos multo ſenio fractus, frequentique labore & curâ domeſticâ debilitatus, cellam ſuam ſolitæ viſitationis gratiâ egredi non valeret, non tamen deſtiterunt Sancti Deodati diſcipuli pro more, Magiſtri ſui tunicam eidem offerre, ne dulcis eius intermoreretur memoria.* Euocato denique ad cælos Hildulpho, *à deuotiſſimis diſcipulis inuiolabiliter fuit obſeruatum, quod à prudentiſſimis Magiſtris fuit inſtitutum, vt ſemel in anno mutuas inuiſerent cellas, tanquam præcipua pignora præferendo Sanctorum Patrum ſuorum tunicas. Siquidem Monachi Sancti Hildulphi, ipſius tunicam retinuerant ſibi, ſicut & Monachi Vallis Galilææ, Sancti Deodati. In quarum delatione tanta veneratio exhibebatur, vt dulciſſimi Patres ad filios rediiſſe poſt longa ſæculorum volumina crederentur. Quòd ſi peccatis exigentibus cæleſtis ira in populum graſſaretur, & ſiccitate nimiâ vel imbrium continuâ refuſione, aut peſtilentiâ, ſeu qualicumque plagâ plebs feriretur, mox hinc inde conglobata tunicas patronorum ſuorum cum lachrymis & orationibus offerebat & ingerebat diuinis obtutibus, & amota eſt plaga. Nam contra deſæuientis flagelli impetum tantùm valebant Sanctorum merita & populi fides, vt ſine mora miſericordiſſimus Deus iuſti iudicij ſui ſeueritatem à plebe cohiberet, atque optata miſericordiæ conſolationem ei diſtillaret. Quæ quidem conſuetudo tam religioſa ac pia integerrimè inter hæc duo Cœnobia conſeruata eſt, donec ſancta corpora plurimis miraculis exornata ſubleuarentur de terræ gremio. Quocirca ſicut tunc ſolebant diſcipuli Magiſtrorum tunicas offerre, ita nunc eorum poſteri corpora Sanctorum ſuſcipiunt & animarum exuuias*, vt in vita Sancti Deodati ſcribit Monachus Vallis Galilææ iam laudatus. Hic Auctor mortem Sancti Hildulphi conſignat *ab Incarnatione Ieſu Chriſti anno ſeptingenteſimo ſeptimo*, quia Sanctum Deodatum anno Chriſti ſexcenteſimo ſeptuageſimo-nono ex hac vita migraſſe contendit, aſſeritque alterum *viginti octo annis & ampliùs* alteri ſuperuixiſſe. Præter annos completos, de quorum numero cum prædicto Monacho conuenimus, Sanctum Hildulphum Sancto

RAIMBERTVS FIT ABB. MON. MEDIANI.

MARCINANNVS FIT ABB. VALLIS GALILÆÆ.

Deodato dies aliquot superstitem fuisse non inficiamur, mors enim Sancti Deodati decimo-tertio Kalendas Iulij contigit, obitus verò Sancti Hildulfi notatur quinto Idus Iulij. Sed vt obitum Sancti Deodati in annum Christi sexcentesimum octogesimum-quartum reiecimus, sic & Sancti Hildulfi mortem in hunc annum à Christo nato septingentesimum duodecimum ducimus differendam. *Porrò* Ioannes & Benignus fratres, qui Sancti Hildulphi vnà cum Sancto Spinnulo discipuli diu fuerant, *vicesimâ-primâ die post eius*, nempe Sancti Hildulphi, *transitum in Kalend. Aug. visuri bona Domini ad terram viuentium migrauerunt* teste Schekmanno in medulla [a] Gestorum Treuirorum. Ambo conditi sunt in eodem sarcophago, multísque post mortem miraculis inclaruerunt, quæ copiosè in Antiquitatibus [b] Vosagensibus à Ruyro describuntur. Idem Auctor de Sancti Hildulphi successoribus habet perpauca. Solos nominat [c] Raimbertum & Marcinannum, quorum ille Medianum Monasterium, hic Vallem Galilæam rexit. Ambos commendat ob insignem virtutem. Quot annos suis singuli Monasteriis præfuerint, haud prodit, ex fide tamen manuscripti Codicis, quem præ manibus habuit, vult [d] Raimbertum ad Regnum vsque Pippini peruenisse, cuius initium in annum à Sancti Hildulphi morte quadragesimum incidit. Complures enumerat [e] Cellulas à Monasterio Iuncturarum seu Vallis Galilææ dependentes, quarum celeberrimam administrauit Bertherus Sancti Deodati discipulus, vnde loco nomen inditum Bertheri * Monasterium.

Hoc eodem anno Miræus in Chronico Belgico refert mortem Sanctæ Gudilæ. Obitum, sepulturam & miracula ex Authore [f] vitæ sæpè iam laudato describemus. *Felici & vltimo eius præsentis vitæ termino mediante, Dominici Sacramenti sese viatico circumquaque vallans, iturum ad cælos spiritum roborans, Pipino Seniore Monarchiam tunc Regni regente,* VI *Idus Ianuarias, flentibus fidelium cateruis, supernorum ciuium gaudentibus turmis, illa sancta anima Sanctorum cœtibus socianda, de mundi ludibrio migrauit ad Dominum. Administrata sunt honorificè corporis ipsius funebria. Sepulta est in villa Ham. Neque ad tumulum eius diuinæ glorificationis defuere magnalia, quæ viuenti ipsi fuere semper præsentia. Nam vno eodémque die ipsius sepulturæ, Sole in Capricorni sydere posito, (nunc quippe brumam facit deflexus ad Austrum) arbor, quam ferunt populum, visa est subitò ibidem virescere, & quod naturâ temporis non potuit, in propagines formari & frondescere, in testimonium eiusdem virginis, in domo Domini, vt palma, florentis, tantâ namque hinc inde frondium seu ramorum iucunditate diffundebatur, vt omne æstiui temporis nemus vicisse putaretur. Factum est autem dum humaretur corpus sanctissimum, latronem quendam exequiis eius interfuisse, & ornamenta quædam cum quibus sepulturæ tradebatur contemplatum esse. Tertiâ nocte ad sepulchrum accessit. Nobilis Sancta vt fuerat virgo, atque inclytâ prosapiâ, & præpotentibus ac ditissimis parentibus exorta, non suâ spontaneâ præmeditatione, sed fidelium potiùs amicorum apparatu, eius sacrosanctum corpusculum auro & argento, vestéque pretiosâ honorificè fuerat redimitum. Qui talia omnia secum asportans diripuit, solo relicto sarcophago cum sacra virginis gleba. Statim vltio subsequitur diuina. Nam eiusdem scelesti latronis filia cùm non multò pòst fœminarum se choreis interponens, atque cum ceteris per plateas decantando, & huc illuc saltando discurreret, quædam illic adfuit mulier, sanctissimæ virgini familiaris & amica, quæ prædicti latronis filiam nimis diligenter intuens, easdem armillas, quas in brachiis sacræ virginis, dum sepeliretur, reliquerat, in eius lacertis fore certissimè recognouit. Tantâ itaque admiratione commota, hoc illic adstantibus denudauit celeriùs. Quibus admirantibus, illicò talia sanctissimæ virginis fratri, Emeberto scilicet, delata fuerant quantocyùs. Hic namque pro atrocissimi immanitate sacrilegij dolore tactus cordis intrinsecus, quandoquidem ille locus, in quo furtum factum fuerat, suæ Diœcesi,* nempe Cameracensi, *erat adtitulatus, totus ex auctoritate canonica in reos furti insurgens, maledictionis iaculum in eos vibrauit, & à Sanctæ Dei Ecclesiæ gremio atque fidelium consortio sequestrans, damnauit. Qui-*

AN. CH. 712.
DAGOB. III. R. I.
IOANNES ET BENIGNVS DISCIPVLI S. HILDVLPHI MORIVNTVR.
[a] Lib. 2. c. 8.
CLARENT MIRACVLIS.
[b] Part. 2. lib. 3. cap. 27.
[c] Part. 3. 1 1. cap. 1.
[d] Part. 2. lib. 3. cap. 26.
[e] Part. 3. lib. 1. cap. 2.
BERTHERVS DISCIPVLVS S. DEODATI.
* *Berthrimonstier.*
IV.
[f] Ap. Bolland. d. 8. Ian.
GVDILA OBIT.

AN. CH. 712. DAGOB. III. R. 1.

bus ergo tam meritò mulctatis, veluti arbor quædam si à proprio fuerit incisa stipite, continuò eius vniuersi rami à priori arescunt atque deficiunt viriditate, ita omnis illa progenies, tam detestabili profluens stirpe, graui & variâ postmodum vexatur infirmitate. Nulla enim huius generationis persona excedit, quin clauda vel aliquâ pedum debilitate detenta, vel etiam dirâ affecta gutturiâ præteritum luat facinus. Sic namque à primordio vsque in præsens huiusmodi in talibus talis perseuerat infirmitas. Per gutturiam, quam alij gutturnositatem vocant, colli vitium intellige. Sancta Gudila colitur sexto Idus Ianuarias. Illam Arnoldus Wion, Benedictus Dorganius & Hugo Menardus Ordini Benedictino adscribunt, fortè quia in Niuigellensi Parthenone sub Sanctæ Gertrudis disciplina fuit erudita, sed Heribertus Rosweydus iis adnumerat virginibus, quæ sanctam in seculo vitam egerunt.

V. MON. FONTANELL. MVLTIS AVGETVR POSSESSIONIB.

Habitâ ratione obseruationis, quam anno superiori præmisimus, ad hunc annum referri debent, quæ gesta narrantur anno primo Dagoberti Regis à Kalendis Ianuariis ad Pascha, & anno secundo à Paschate ad proximas Kalendas Ianuarias. *Anno primo Dagoberti iuuenculi Regis*, inquit Chronologus [a] Fontanellensis, *Ermoaldus* Monasterio Fontanellensi *Summacrana* largitus est *decimo Kal. Martij. Anno secundo, Erinnulfus Roccolini lucum siue Bertilinum curtem & Nanciacum.* Præterea *Benigno Abbati* Fontanellensi *largitus est quidam homo, nomine Gislehardus, Monticellos villam cum adiacentiis suis, Meriliaco, Neruimaco, Ciriliaco, sitam in pago Oximensi in centena Nouiacense, anno secundo Dagoberti Regis.* Qua de villa sermo sub Theodorico Quarto Rege ad annum Christi septingentesimum vicesimum-secundum recurret.

[a] Cap. 7.

VI. In Annalibus Nazarianis & Petauianis hoc anno mors Heriberti siue Ariperti Regis Longobardorum collocatur. Adstipulantur Neoterici, Carolus Sigonius libro secundo de Regno Italiæ, Cæsar Baronius Tomo octauo Annalium Ecclesiasticorum, Andreas Brunnerus libro quinto [b] Annalium Boicorum. Nec ab ea sententia recedit Paulus Diaconus, siue eandem Ariperti mortem consignat anno decimo post prælium Ticinense, quod anno Christi septingentesimo secundo commissum est, siue affirmat Aripertum vel cum patre Ragunberto vel solum regnasse *vsque ad annum duodecimum.* Lege quæ de Chronologia Regum Longobardorum ad annum Christi septingentesimum secundum [c] dicta sunt, & ex duabus editionibus, quas citauimus, obserua nouam, cuius textibus vsi sumus, veteri præstare. Vetus enim Aribethum siue Aripertum Godiberti quondam Regis filium sic fingit [d]. *Tunc filius Godiberti Regis, nomine Aribethus, Rex factus, iterum bellum parans pugnauit cum Liuthberto Rege apud Ticinum.* Noua verò locum illum sic restituit [e]. *Tunc filius eius*, id est, Ragunberti Regis, de cuius morte proximè loquebatur, *Aripertus, iterum bellum parans, pugnauit cum Liutberto Rege apud Ticinum.* Annus, quo dimicatum ad Ticinum, necessariò nobis inuestigandus fuit, vt res quamplurimas à Sancto Bonito Aruernorum Episcopo præclarè gestas suis locis exponeremus. Obseruauimus & eodem anno Ansprandum Longobardum post pugnam Ticinensem in Insulam Commacinam, atque inde fugisse in Boioariam, quam Theodobertus Childeberti Francorum Regis nomine tunc administrabat. Quomodo autem hoc anno, exilij sui decimo, redierit in Italiam, cum filio suo Luidprando, auxiliaribúsque copiis Theodoberti Ducis suffultus Regnum Longobardorum occuparit, accipe ex Paulo Diacono [f]. *Postquàm Ansprandus apud Boioariam iam nouem expletis annis exulasset, promoto tandem Theudeberto, decimo anno Boioariorum ductor exercitûs venit in Italiam, pugnauit cum Ariperto* Longobardorum Rege, *& facta est ex vtraque parte multa strages populorum. Sed quamuis ad extremum nox prælium diremisset, certum tamen est Boioarios terga præbuisse, & Ariperti exercitum victorem ad castra remeasse. Sed dum Aripertus in castris manere noluisset, sed potiùs Ticinum * ciuitatem introisset, & suis hoc facto desperationem & aduersariis audaciam præbuit. Qui postquàm in ciuitatem ingressus est, & sensit quia pro hoc*

[b] Num. 8.

[c] Nu. 37. & seqq.

[d] Lib. 6. c. 6.

[e] Lib. 6. c. 19.

[f] Lib. 6. de Gest. Longob. cap. 12. vet. edit. c. 35. nouæ edit.

* Pauie.

*hoc facto suum exercitum offensum haberet, mox arrepto consilio vt in Franciam fugeret, quantùm sibi vtile duxit, è Palatio aurum sustulit. Qui dum trans fluuium Ticinum * granatus auro natare voluisset, ibi corruens suffocatus aquis extinctus est. Regnauit autem cum patre Ragumberto, siue solus, vsque ad annum duodecimum. Huius germanus Guntbertus eo tempore in Franciam fugiens, ibidem vsque ad sua mortis diem permansit. Huic fuerunt filij tres, quorum qui maior natu extitit, Raginbertus nomine, nostris in diebus Aurelianensem * ciuitatem rexit. Post cuius Ariperti funus, Ansprandus Langobardorum Regno potitus, tres menses solummodo regnauit, vir per omnia egregius, & cuius sapientia rari aquandi sunt. Cernentes Langobardi huius interitum, Liutprandum eius filium in Regali constituunt solio. Quod Ansprandus, dum adhuc viueret, audiens, valdè latatus est.*

* *le Tesin.*

* *Orleans.*

ANSPRANDVS FIT R. LONGOB.

VII. De prælaudato Theodoberto Boioariæ Duce seu Præfecto, cuius mentionem ad annum Christi septingentesimum secundum [a] iam fecimus, sic Ioannes *Adlzreitter à Tetenweis* libro septimo [b] rerum Boicarum. *Theodoni Boiorum Duci, rebus humanis exempto, suffectus est Theodebertus ex Agilolfingorum stirpe. Eum non fuisse Theodonis filium notauit Arnolfus. Defuncti frater an sanguine remotior fuerit, incertum.*

[a] Num. 41. [b] Num. 14.

AVXILIO BOIORVM.

VIII. Obiit hoc anno Hugo Abbas Weltenburgiensis, cui successit Rempertus, vt habetur Tomo tertio Metropolis Salisburgensis.

REMPERTVS ABB. WELTENBVRG.

---

713. DAGOB. III. R. 2.

ANNVS CHRISTI 713.

DAGOBERTI III. R. 2.

I. ANNO *ab Incarnatione Domini* DCCXIII. vt Auctor Annalium Metensium prodit, *Pipinus Princeps infra Principatûs sui terminos ea qua pacis erant disponens, in nullam partem eo anno exercitum duxit.*

II. Brico seu Perichus Episcopus Augustanus, Arianorum profligator, cùm annos nouemdecim completos aut viginti incompletos sedisset, obiit hoc anno. Successit Zayso, tum Wicho, quem pleræque Nomenclaturæ Briconi malè præponunt. Assertionem nostram ad annum Christi septingentesimum tricesimum-tertium in Zaysonis obitu confirmabimus.

EPISCOPI AVGVSTANI.

III. In Annalibus Petauianis *anno* DCCXIII *depositio Suitberthi Episcopi* collocatur, & in Chronico San-Dionysiano sub eodem anno corruptè *depost sub Doberto Episcopo in mense Martio*, lege *depost Suitberto Episcopo in mense Martio.* Auctor enim istius Chronici non aliter scribit ad annum sequentem, cùm Grimoaldum mense Aprili & Pippinum mense Decembri mortuos ita testatur, DCCXIV *depost Grimoaldo in mense Aprili, & depost Pippino in mense Decembrio.* Refragantur apud Surium [c] Marcellinus in vita Sancti Swiberti & Ludgerus in literis ad Rixfridum Traiectensem Episcopum. Ludgerus enim annum Christi septingentesimum quadragesimum-octauum cum anno post Sancti Swiberti mortem tricesimo-tertio componit, & Marcellinus obitum Sancti Swiberti reiicit in annum Christi septingentesimum decimum-septimum. Sed nullius auctoritatis est Marcellinus, de cuius Interpolatore sæpiùs questi sumus. Nec potiorem fidem meretur epistola Ludgeri, quam supposititiam esse iam ostenderunt Browerus & Henschenius in notis ad eiusdem Ludgeri vitam.

SWIBERTVS OBIT.

[c] d. 1. Mart.

IV. Hodiernus textus Marcellini talis est. *Cùm in Monasterio Werdensi vita calestis institutio quotidianum sumeret incrementum, contigit anno ab Incarnatione Domini septingentesimo decimo-quarto Pipinum de Herstallo, strenuum Principem &*

EIVS VITA INTERPOLATA.

AN. CH. 713. DAGOB. III. R. 2.

Maiorem-domûs Francorum, dolentem super innocente morte Sanctißimi Lamberti Tungrensis Episcopi, ad mortem ægrotare. Accersitúsque Swibertus egregius Pontifex ad visitandum eum per nobiles viros, perrexit priùs cùm Willeico & Theodorico discipulis suis Coloniam ad Plectrudem illustrem Ducissam Lotharingiæ siue Austrasiorum, consilium ab ea expetens quidnam facere deberet. Quæ eum religiosè suscipiens & tractans, tandem retento Coloniæ pio Willeico Presbytero S. Swiberti apud se causâ deuotionis & consolationis (erat enim felix Willeicus euangelicus Sacerdos) misit Sanctum Swibertum & Agilolphum Coloniensem Archiepiscopum cum plerisque aliis Prælatis ad Pipinum Principem, coniugem eius, ad informandum eum, si obiret, ne illustres legitimos suos filios, Drogonem Ducem Campaniæ, Grimoaldum Maioremdomûs Childeberti Regis Franciæ, exhæredaret, hæredem scribendo Carolum Martellum illegitimum, ex Alpaide pellice genitum, in detrimentum & damnationem animæ suæ, & in confusionem sui & totius Ecclesiæ, atque in scandalum suorum Primatum & subditorum. Et quia Sanctus Lambertus Episcopus eundem Pipinum de illicito connubio Alpaidis increpauerat, Martyrium subiit. Venientes igitur præfati Pontifices Ioppiliam ad ægrotantem Principem Pipinum, benignè ab eo suscepti sunt. Qui ipsum consolantes, & ad tolerantiam aduersitatum temporalium & infirmitatum corporalium confortantes, aiebant quòd Deus electis suis iter asperum facit, ne dum delectarentur in via, obliuiscerentur eorum quæ sunt in patria. Tandem nacto opportuno tempore & congruo, inter cetera pro salute & remedio animæ suæ, causam, pro qua venerant, ei deuotè & salubriter Pontifices exponentes, & de illicito matrimonio increpantes, statim cum indignatione repulsam patiebantur. Alpais verò legationem Sanctorum Pontificum sciscitans & comperiens, irata valdè, Pontifices abire celeriter præcepit, & ipsa interpellans importunè pro Carolo Martello filio suo apud Pipinum, impetrauit cuncta pro eodem filio suo quæ petierat. Pipinus verò eodem anno moriens, eundem Carolum Martellum suorum Principatuum reliquit hæredem. Quod cernentes præfati Pontifices, inglorij & tristes Coloniam redierunt enarrantes præclaræ Plectrudi omnia quæ gesta erant in Ioppilia à Pipino, consolantes eam & ad tolerantiam patientiæ animantes, &c. *Sanctus Swibertus delectatus in Domino super salutari gratia à Deo per Willeicum Presbyterum suum*, qui Gothebaldum propè mortuum sanitati restituerat, *Coloniæ patrata, salutatâ & licentiâ impetratâ à pia matrona Plectrude, rediit Werdam cum suis discipulis. Ibique per triennium sanctißimè viuens perfecit opera, quæ Deus posuit prodigia super terram, miraculis coruscando, atque vt vox tonitrui in rota, prophanis Christum euangelizando, idololatriam liberâ voce damnando, multas gentes paganas sacro fonte baptismatis Christo regenerauit. Tandem Deus, qui est suorum fidelium merces magna nimis, qui & per carnis mortem viuos Ecclesiæ lapides de terrenis sedibus ad cæleste transfert ædificium, S. Swibertum strenuum fidei pugilem, coronandum in cælis de terrenis euocare dignatus est. Igitur anno à Natiuitate Domini septingentesimo decimo-septimo S. Swibertus, omnium virtutum charismatis plenus, ex omnibus animi medullis videndi Deum desiderio flagrans, cùm in festo Principis Apostolorum S. Petri ad Cathedram in suo Monasterio diuina celebrasset, mox languore eum inuadente lecto decubuit. Languore itaque per momenta temporum ingrauescente, conuocans fratrum suorum collegium ferè viginti, primò admonuit eos, vt vestigia Christi sequerentur, & vt virtutem dilectionis & pacis ad inuicem & in omnes domesticos Dei seruarent, instituta quoque disciplinæ regularis, quæ ab eo didicissent & in ipso vidissent, indefeßâ fide custodirent. Deinde subiunxit, diem sui obitûs in proximo instare. Quod audientes fratres circumstantes, mœrore perculsi, flere cœperunt. Quibus Sanctus Pontifex dixit. Nolite, dilectißimi, flere, magis autem gaudete, iam enim Sanctorum laborum meorum gloriosissimum recipiam fructum & præmium. Recessui fragilitatis meæ debitum charitatis impendite & orationibus protegite. Quo dicto, ipse in Domino gaudens, informabat eos de contemptu mundi & appetitu Regni cælestis, & vt exitum suum, cuius hora incerta est, vigiliis, orationibus bonísque operibus præuenire meminerint. Cúmque hæc & his similia plura loqueretur, illi acceptâ benedictione iussu ipsius tristes ad Ecclesiam exie-*

runt. Retinuit autem secum Sanctum Willeicum, cum quo diuina meditans, Deum corde deuotissimo inuocabat. Appropinquante denique die obitûs siue dormitionis suæ, quam præsciuit Angelico ministerio, conuocans fratrum suorum præfatorum felicem cateruam, celebrari sibi sacra fecit Missarum solemnia. Deinde perceptione Corporis Dominici se muniens, ac Sanctæ Crucis vexillo se cunctosque circumstantes signans, in mortis quiete dormiens, transiit feliciter de mundo, & ab Angelicis choris anima eius sancta in consortio Sanctorum & felicitatis perpetuæ in perpetuum collocanda suscepta est. Statímque facies eius, vt glorificata lucens splenduit. Cella verò eius vt apotheca redoluit, omniúmque ora & pectora fragrantia suauitatis repleuit. Defunctus est autem sanctissimus Swibertus Werdensis Episcopus anno ætatis suæ 69. Cal. Martij, feriâ sextâ, horâ 12, quâ horâ Saluator mundi morte suâ nos viuificans, ianuam Regni cælestis reserauit, qui est benedictus in secula seculorum. Amen.

V. REFELLITVR.

In illo textu commentitia sunt ea, quæ de sancti Swiberti profectione ad Pippinum ægrotantem, déque colloquio habito cum illo prolixè commemorantur. Swibertus Pippino morti proximo Drogonem & Grimoaldum commendare non potuit, quia Drogo iampridem obierat anno Christi septingentesimo octauo vt ad illum annum probauimus, & Grimoaldus, qui eodem quo Pippinus anno mortuus est, vitam clausit mense Aprili, Pippino patre in morbum, quo consumptus interiit, nondum lapso, vt ad annum Christi septingentesimum decimum-quartum dicturi sumus. Deinde Alpais Swibertum Ioppiliâ non expulit, priùs enim dimissa fuerat à Pippino, nec id in dubium reuocauit Miræus [a], qui vulgatum Marcellinum contraxit in epitomen, déque Swiberti itinere ad Pippinum paucis ita locutus est, *An. 714 ad Pipinum Iupiliæ ægrotantem (qui Alpaidem pellicem iam anteà dimiserat) venit, cum Agilolpho Coloniensi Archiepiscopo.* De Martyrio Sancti Lamberti adeò longam disputationem iniuimus suo loco, vt de illius causa nihil, aduersùs Interpolatorem Marcellini, repetendum hîc videatur. Titulus Archiepiscopalis Agilolpho non conuenit, dignitatem enim Metropolitanam, vt ex Zachariæ Papæ literis ad Bonifacium Episcopum constat, Ecclesia Coloniensis ante annum Christi septingentesimum quadragesimum-quintum haud recuperauit. Quin & admodum probabile est Agilolphum, qui post Pharamundum Annonis successorem in Cathedra Coloniensi sedit, nondum Episcopum fuisse, cùm Pippinus ex hac vita discessit. Certè apud Cratepolium [b] fit Antistes Ecclesiæ Coloniensis *anno salutis nostræ 728.* Denique Plectrudis erat Ioppiliæ, cùm Pippinus eius maritus illic obiit. Ad confutandum Interpolatorem Marcellini, si cæteræ deessent, hæc vna sufficeret ratio, quam fusiùs exponemus anno sequenti, cùm de morte Pippini nobis agendum erit. Imbelle est igitur argumentum, quod eruitur ex vulgato Marcellino, vt Sanctus Swibertus anno Christi septingentesimo decimo-septimo mortuus asseratur. Haud validiori fundamento nituntur, qui Sanctum Swibertum ad Deum migrasse volunt anno Christi septingentesimo decimo quinto, quoniam id colligitur ex literis, quas Sanctus Ludgerus Mimigardeuordensis Episcopus ad Rixfridum Vltraiectinum Episcopum de miraculis & canonizatione eiusdem Sancti Swiberti scripsisse fertur. Sunt enim illæ suppositiciæ, vt patebit infrà, cùm singulatim res omnes, quas complectuntur, examinabimus suis locis.

[a] In Fast. Belg. d. 1. Mart.

[b] In Annal. Colon. n. 15.

VI.

Quod attinet ad diem, quo Sanctus Swibertus ex hac vita transiit, Auctor Annalium Petauianorum, qui desinit in anno Christi octingentesimo, & ceteris ob antiquitatem longè præstat, mortuum tradit *in mense Martio*, diem verò non exprimit. Distinctior obseruatio non occurrit in Chronico San-Dionysiano. Apud vulgatum Marcellinum notantur Calendæ Martiæ cum feria sexta, sed hi Characteres cum anno Christi septingentesimo decimo-septimo non conueniunt, illo enim anno litera Dominicalis erat C, & Kalendæ Martiæ inciderunt in feriam secundam. Eædem quidem Kalendæ cum feria sexta coinciderunt anno Christo septingentesimo decimo-

AN. CH. 713. DAGOB. III. R. 2.

quinto, qui præditus fuit litera Dominicali F. Sed qui Sanctum Swibertum illo anno ad Deum migrasse scribunt, solâ nituntur auctoritate literarum, quæ Sancto Ludgero perperam attribuuntur. Sancti Swiberti mortem anno Christi septingentesimo decimo-tertio indubitatè consignandam remur. Diem quoque non reuocamus in dubium, Kalendas nempe Martias, quoniam illis Kalendis in plerisque Martyrologiis memoria Sancti Swiberti celebratur. Expungenda est igitur apud vulgatum Marcellinum feria VI, eiúsque loco restitui debet feria II. Certè Marcellinus, qualis hodie circumfertur, sibi non constat. Vult enim Sanctum Swibertum obiisse feriâ sextâ, in ipsa hora exitûs sui apparuisse Sancto Willebrordo Vltraiectino Episcopo, qui tunc è Monasterio Epternacensi redibat, diéque proximo, nempe Sabbato, ipsum Willebrordum, qui per nuncios expectari se præceperat, in Cœnobio Werdensi cum Plectrude quæ Coloniâ venerat, cantasse *Vigilias defunctorum*, & *Dominica die* corpus Sancti Swiberti cum Hymnis & laudibus deuotè reuerentérque sepeliuisse. Quis autem credat hæc geri potuisse tam breui temporis interuallo? Multò probabilius est obitum Sancti Swiberti contigisse feriâ secundâ, quintóque pòst die, proximo videlicet Sabbato, Sanctum Willebrordum & alios Prælatos, necnon Plectrudem, vt illius exequias curarent, ex diuersis locis conuenisse.

VII. CLARET MIRACVLIS.

Post expletum Sancti Swiberti funus, Willebrordus Vltraiectinus Episcopus, rogantibus Willeico, Gerardo, Theodorico, ceterísque fratribus, in Monasterio Werdensi per quindecim dies mansit. Tunc ad Sancti Swiberti tumulum facta sunt miracula non pauca. Narratur hoc præcipuè. Hathagerus paterfamilias ethnicus, Christianæ fidei prorsus ignarus, apud Coesueldiam longo paralysis & calculi morbo grauatus, audiit ab Henrico viro Christiano & consanguineo prope Werdam nato, quotidie infirmos ad tumulum Sancti Swiberti sanos fieri; paganis, ne fidem dictis adhiberet, frustrà dehortantibus, spopondit Deo Christianum se fore spretis idolis, si pristinam valetudinem apud Werdam consequeretur. Currui igitur impositus iter illuc arripuit comitante atque in fide per viam confirmante Henrico consanguineo, sequente etiam vxore cum tota familia & aliquibus cognatis. Werdam omnes feliciter ingressi sunt die Martis, *Hathagerus mox anhelans ad sanitatem, se ad sepulchrum sanctissimi Pontificis Swiberti duci petiit, ibíque ante corpus Sancti se prosternens, purâ fide & intentione supplex diuinam pietatem rogauit, vt meritis Sancti sui, dilecti Confessoris Swiberti, pristinam recuperaret sanitatem. Itaque cùm deuotè Sanctum inuocasset Swibertum, cunctis adstantibus, inter preces velut in soporem solutus dormiens, vidit, vt posteà referre solitus erat, quod quidam in habitu Pontificali gerens figuram Crucis in manu dextra, ad ipsum accessit, eâque ter ipsum benedicens, omnino sanauit. Mox euigilans, sanissimus surrexit, atque pro adepta sanitate rependit humillimè Deo & Sancto eius Swiberto gratias, & quid erga se Sanctus Swibertus egerit, omnibus gaudens & deuotè explicando patefecit. Cunctísque gaudentibus, & Deum & Sanctum Swibertum laudantibus, ex suggestione Henrici supradicti, & præcipuè ex informatione Sancti Willebrordi, vt spopondit, sacramenta fidei & baptismatis cum omnibus ipsum comitantibus per Sanctum suscepit Willeicum, vocatúsque fuit, ob memoriam miraculi, Hathagerus in baptismo Swibertus.* Hæc Marcellinus.

VIII. AN EPISCOPVS WERDENSIS?

Errant, qui Swibertum non Abbatem Werdensem ad Rhenum sed Episcopum Werdensem ad Aleram flumen vltra Visurgim comminiscuntur. Hi verò decepti videntur ab Interpolatore Marcellini suprà citato, qui Sanctum Swibertum Werdensem Episcopum appellat. *Defunctus est*, inquit, *Sanctissimus Swibertus Werdensis Episcopus anno ætatis suæ 69.* Swibertus ordinatus fuit Episcopus, vt Frisiis vicinísque populis, qui nuntium idolis nondum remiserant, Euangelium prædicaret; fuit etiam primus Abbas Monasterij Werdensis ad Rhenum in Diœcesi Coloniensi; sed numquam fuit Episcopus Werdensis ad Aleram, hic enim Episcopatus Werdensis ad Ale-

ram erectus est regnante iam apud Francos Carolo Magno Pippini Heristallij pronepote. Id plerique cùm animaduerterent, Swibertum Carolo Magno coætaneum finxerunt. Auctores enim, qui Swibertum Werdensem Episcopum in Saxonia fuisse fabulantur, diuiduntur in duas classes. Alij, in quorum numero est Gabriel Bucelinus Monachus Weingartensis, Swibertum, cui primum inter Episcopos Werdenses locum tribuunt, anno Christi septingentesimo decimo-septimo mortuum affirmant. Alij, in quorum numero est Gaspar Bruschius, Swibertum apud Werdam in Insula Rheni obiisse volunt anno Christi octingentesimo septimo, cùm pulsus fuisset ab Episcopatu Werdensi, quem ab anno Christi septingentesimo septuagesimo-sexto ad annum Christi septingentesimum nonagesimum-septimum administrarat. Bucelinus [a] Catalogum Episcoporum Werdensium sic orditur. *Episcopi Verdenses. 1. S. Suibertus primus Episcopus Verdensis diuinitus & à Pipino Ecclesiæ præfectus, apud Bardouicum, quâ dein pulsus apud Werdam consedit, & vitæ reliquum ibidem exigens, noui Episcopatûs admirabili vitæ sanctitate fundamenta iecit, ob. A.C. 717.* Bruschius [b] sic. *Verdensis Episcopatus in Orientali Saxonia vltra Visurgin amnem inchoatus est deuictis Saxonibus & liberalissimè dotatus à Carolo Magno Galliarum Rege potentissimo ac Romanorum Imperatore laudatissimo, annum Christi circiter 776. Cœpit autem primùm hæc Ecclesia in honorem beatæ Virginis Mariæ in loco Konende, aut, vt alij volunt, in ciuitate Bardewicensi; mox verò maioris commoditatis ergò ad Verdense clarius tum & nobilius, quàm est hodie, oppidum translata. Eius Episcopalis Ecclesiæ, vnius ex decem Episcopatibus à Carolo Magno in Saxonia à se deuicta fundatis, doctores, præsules ac gubernatores à prima origine ad hanc nostram vsque ætatem numerantur. 1. Suibertus Abbas Anglicus, Benedictinæ professionis, vir mirâ vitæ sanctimoniâ praditus, audiens Saxoniam ad Christum esse conuersam, & ibi desiderari Pastores, qui populum in Christianismo instruerent, amore propagandæ doctrinæ, de Christo humani generis liberatore, venit per mare in Saxoniam, vbi à Carolo Magno clementer exceptus, statim nouo huic Episcopatui præfectus est, anno Domini 776. Præfuit teneræ adhuc & pubescenti Ecclesiæ summo studio, cùm doctrinâ tum exemplis per annos vnum & viginti. Condidit auxiliis Caroli Magni Cœnobium Cathedrali Ecclesiæ Carolinæ contiguum pro Canonicis sub Benedictina Regula victuris. Expellitur tandem ab infidelibus quibusdam à gubernatione Ecclesiæ diuinitus & per Carolum Magnum sibi commendatæ, anno Domini 797. Dedit verò ei Domina Bertrada Pipini Regis coniunx & Caroli Magni mater pagum Kheisersverd insulam Rheni, non procul à Colonia situm. In ea domunculam sibi construens, & Deo summo zelo seruiens, reliquum vitæ ibi exegit. Obiit autem anno Domini 807. vltimâ Aprilis. Sepelitur in templo, quod ipse in eo pago prope Oratorium suum sibi & suis statuit & erexit.* Obstupesce ad tales anachronismos. Si Swibertus anno Christi septingentesimo decimo-septimo vitam clausit, quid illi commercij fuit cum Carolo Magno Werdensis Episcopatûs fundatore seriùs nato? Si Pontificatum Werdensem gessit regnante Carolo Magno, quomodò mortem illius in literas referre potuit Beda, qui longè ante Caroli Magni Principatum in viuis esse desiit? Duos igitur distingue Suibertos Episcopos, natione Anglos; Seniorem, qui colitur Kalendis Martiis, obiitque in Monasterio Werdensi ad Rhenum hoc anno, post Christum natum septingentesimo decimo-tertio; Iuniorem, qui regnante Carolo Magno primus Episcopus Werdensis ad Aleram constitutus est, celebratúrque in variis Martyrologiis pridie Kalendas Maij.

AN. CH. 713. DAGOB. III. R. 2.

[a] German. Sacr. part. 1.

[b] Tom. 1. cap. 14.

IX.

Willeicus Presbyter Monasterium Werdense post Sanctum Suibertum per annos decem laudabiliter rexit. Id testatur Auctor Historiæ Suibertinæ [c]. In illo Cœnobio vtrùm Clerici à primo conditu an Monachi fuerint, in dubium reuocat Henschenius [d], quia Willebrordus, quocum Suibertus ex Hibernia in Frisiam primùm venit, duo Monasteria construxit, in vno Clericos, in altero Monachos constituit, idémque posteà Ludgerus Mimigar-

[c] Cap. 25.

[d] d. 1. Mart.

AN MONACHOS INSTITVIT IN MON. WERDENSI?

AN. CH. 713. DAGOB. III. R. 2.

deuordensis Episcopus præstitit. Sed hoc ipsum argumentum, quod ab exemplo Sanctorum Willebrordi & Ludgeri desumitur, omnem dubitationi locum tollit, quia proprias suorum Episcopatuum Sedes habuerunt, ille Vltraiectinam, hic Mimigernefordensem, nequaquam verò Suibertus, qui consecratus fuit Episcopus, vt Frisios aliósque populos ab idololatria reuocaret. A Willebrordo Vltraiectino Episcopo condita sunt duo Monasteria, vnum Clericorum apud Vltraiectum vbi Pontificalem Cathedram posuerat, alterum Monachorum apud Epternacum ad Suram fluuiolum in Episcopatu Treuirico. Similiter erecta sunt à Ludgero Mimigardeuordensi Episcopo duo Cœnobia, vnum Clericorum apud Mimigardeuordem seu Mimigernefordem vbi Sedes eius Episcopalis, alterum Monachorum apud Werthinam ad Ruram flumen in Diœcesi Coloniensi. Vnicum autem à Suiberto constructum est Monasterium, nec in ciuitate quæ nobilitata esset Episcopali Cathedrâ, sed in Insula Rheni quæ pertinebat ad Episcopatum Coloniensem. *Ipse Antistes*, inquit Beda [a], *cum quibusdam Pipinum petiit, qui, interpellante Slichildedride coniuge suâ, dedit ei locum mansionis in Insula quadam Rheni, quæ linguâ eorum vocatur in littore. In qua ipse constructo Monasterio, quod hactenus hæredes eius possident, aliquandiu continentissimam gessit vitam, ibíque diem clausit vltimum.* Pippini donationem antecessit Angelica reuelatio, de qua sic Marcellinus [b]. *Attendens Sanctus Swibertus gloriosus Pontifex gregem suum hac illácque dispersum, & quòd nullum fructum nullásque inducias inter vtrásque partes*, id est, inter Saxones ac Boructuarios, *cum suis propter saxea Saxonum corda facere posset, exorauit assiduè Dominum, vt ei iam seni locum ostenderet, vbi habitare deberet. Tandem Angelicâ reuelatione admonitus præcipitur ire Coloniam Agrippinam ad Pipinum Ducem & Plectrudem eius coniugem, qui ei aptum locum permanendi cum suis condonarent.* Hæc contigerunt anno Christi septingentesimo septimo. Suibertus iam senex erat, vtpote natus annos tres & sexaginta. Monasticen in Hibernia profitebatur, antequàm veniret in Franciam; eodem vitæ genere delectatus quoque videtur in senectute, maximè cùm non fuerit Episcopus loci vbi Monasterium ædificauit, séxque reliquos, quos vixit, annos in illo Cœnobio vicísque circumstantibus transegerit. Si quæstio esset de Monasterio, quod condidisse perhiberetur in primaria vrbe Diœceseos quam ipse Episcopus regeret, ibi collocatos ab eo Clericos constantissimè pronuntiaremus, vt factum fatemur à Sanctis Willebrordo & Ludgero in Cœnobiis Vltraiectino & Mimigernefordensi. Sed sermo est de Monasterio quod extruxit in loco cuius ipse non erat Episcopus, ideóque Monachos illic ab eo congregatos existimamus, quibuscum Monasticen, quam olim in transmarinis partibus exercuerat, sub exitum vitæ denuò colere percupiuit.

[a] Lib. 5. c. 11.
[b] Cap. 22.

X. Multa de Willeico scribuntur in Historia Suibertina [c]. Semotis quæ dubia sunt aut falsa, vel ad Annales nostros minimè pertinent, hæc vera credimus nefásque ducimus prætermittere. Willeicus cum aliis aliquot *gloriosis Presbyteris & prædicatoribus* Suiberto duce *fideliter in vinea Domini tanquam miles strenuus laborauit.* Adfuit Suiberto, quando Hungerum, carucâ onustâ lapidibus oppressum, reuocauit ad vitam. *Ab adolescentia sua cum Sancto Suiberto in orationibus & continentia ac meditationibus diuinarum Scripturarum vitam felicem sedulus agebat. Ipse nihil huius mundi quærere, nihil amare curabat. In diuinis Scripturis sufficienter à Sancto Suiberto instructus Latinâ linguâ & germanâ eruditus fuit. Erat enim eloquentissimus & mansuetissimus, iræ & auaritiæ victor, superbiæ & vanæ gloriæ contemptor, pauperum & infirmorum consolator. Ipse erga inopum prouisionem non solùm pietate mentis, sed etiam studij labore sollicitus fuit. Multos etiam gentiles in diuersis prouinciis, suâ saluberrimâ prædicatione, à veneno idololatriæ ad dulcorem fidei Christi perduxit. In Monasterio verò Werdensi factus Præpositus sub Sancto Suiberto, abstinentiæ & continentiæ ceterarúmque virtutum omnibus fratribus exemplum dabat. Plures etiam & auctoritate*

[c] Capp. 15. 17. 24. 25.

ACTA WILLEICI PRESBYTERI.

magisterij & exemplo suæ actionis regularem instituebat ad vitam. Nec solùm ipsi Monasterio regularis vitæ monita simul & exempla præbebat, sed & vulgus circumpositum longè latéque à stulta idololatricæ vitæ consuetudine ad Christi & cælestium gaudiorum curabat conuertere amorem. Cetera suis locis prosequemur.

AN. CH. 713. DAGOB. III. R. 2.

XI. EMEBERTVS EP. CAMERAC. OBIT.

Ad hunc vsque annum peruenit Emebertus siue Hildebertus Atrebatensium & Cameracensium Episcopus, Gudilæ enim sorori, cuius obitum anno superiori consignauimus, superstes vixit, vt Hubertus in ipsius Gudilæ vita testatur. Colitur decimo-octauo Kalendas Februarij. *Fuit huic, vt ferunt, prædium, quod Martinas* * *dicitur, familiis quidem & rebus circumfluis locupletissimum, de quo Dei Genitricis Ecclesiam* Cameracensem *hæredem fecerat; sed nescimus quâ causâ, nisi infestatione paganorum, amiserit. Hic superueniente die suæ vocationis, in eodem pago, villa videlicet, quam loci habitatores Ham dicunt, defunctus, migrauit à mundo, illícque sepultus. Deinde ad Martinas deportatus, posteà verò ad Melbodium translatus, ibique nunc quiescens Resurrectionis diem expectat.* Hæc Baldricus in Chronico Cameracensi. Successit in Episcopatum Hunoldus, de quo nihil apud eundem Auctorem præter nomen occurrit. Vt autem Hunoldo, quem Massæus Hunaldum nominat, Pontificales Infulas hoc anno delatas censeamus, Gazæus aliique suadent, qui volunt id contigisse superstite Pippino Herstallo, cuius obitum anno sequenti consignabimus.

* Merchten.

SVCCEDIT HVNOLDVS.

XII. ABBATES LOBIENSES.

In Abbatum Lobiensium catalogo, quem Fulcuinus Abbas ad suam vsque ætatem texuit, refertur hoc anno mors Sancti Vrsmari, quem Ratherius Lobiensis quondam Monachus, ipso Fulcuino Abbate antiquior, ad Deum migrasse scribit decimo-quarto Kalendas Maij, in Tabulis Ecclesiasticis memoria celebris est decimo-tertio easdem Kalendas, qui fortè dies depositionis fuit. *Corpus*, inquit Ratherius, *à discipulis religioso compositum officio, cultu est honorifico tumulatum. In cacumine quippe montis, cuius radicibus iam extructum adiacet Monasterium, Oratorium est in honore Sanctæ Dei Genitricis constructum, in quo deposuerunt beati corporis thesaurum.* De successore sic idem Auctor. *Venerabilis Pontifex* Vrsmarus *cernens paulatim sibi vires corporis minui, suæque diem vocationis imminere, curam cœpit non paruam gerere, ne grex sibi commissus relinqueretur sine pastore. Tunc annuente Deo, optantibus cunctis; Sanctus Erminus eligitur, vir omni bonitate repletus, atque magistro moribus adæquandus, cunctis verò istius temporis hominibus meritò præferendus. Quem benignus Pater vt filium charissimum monuit amabiliter, quatenus gregem sibi commissum solicitè pasceret, moribus & verbis secum ad æthera transferre satageret. Quod ipse agendum suscepit quidem molestè, sed Deo cooperante strenuè peregit, inchoauit humiliter, sed perseuerauit feliciter.* Ceterùm Erminus non Abbatis modò sed & Episcopi dignitate gauisus est, vt constat ex Tabulis Ecclesiasticis septimo Kalendas Maij. Peruetustus Auctor, qui res à Sancto Ermino gestas scripsit, teste Fiseno [a] professus est illas se didicisse à Flacberto ipsius Ermini discipulo, sed spiritu prophetiæ illum fuisse afflatum, pluribus exemplis, quæ suis locis commemorabimus, demonstrasse satis habuit.

[a] d. 25. Apr.

XIII. HVGO PIPPINI NEPOS MVNIFICVS ERGA MON. FONTANELLENSE.

Hoc anno, Dagoberti Regis tertio inchoato, vt Chronographus Fontanellensis computat, Gaugia [b] fœmina benè merita est de Cœnobio Fontanellensi. Largita est enim ei *Saciacum siue Dignum super fluuio Audura; item Landas*. Sed & *Hugo* Drogonis filius, Pippini nepos, *dum adhuc laicus esset, largitus est Benigno Abbati* Fontanellensi *Vierlaicum Villam, quæ sita est in pago Tellau, super fluuio Eora, quæ ipsi de iure prædictorum parentum suorum legitimè obuenerat.* Et, vt idem Chronographus obseruat [c], *facta est hæc largitio ab anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo decimo-tertio, Indictione duodecimâ, qui fuerat annus Dagoberti iunioris Regis* III. *Pipini autem Ducis* XXVI. *vndecimo Kalendarum Iuliarum die, feriâ quartâ.* Hi Characteres conueniunt anno Christi septingentesimo decimo-tertio, quia tunc currebat litera Dominicalis A. Obserua Hugonem illis temporibus adhuc laicum dici.

[b] Chron. Fontan. cap. 7.

[c] Cap 8.

AN. CH. 713. DAGOB. III. R. 2.

XIV. ROTHMVNDVS CVM FILIO MILONE FIT MONACHVS FONTANELLENSIS. [a] Cap. 4. WISLA VXOR ROTHMVNDI ABBATISSA LOGENSIS.

Hoc eodem anno, Dagoberti Regis tertio inchoato, Christi septingentesimo decimo-tertio, cùm Benignus Abbas Monasterio Fontanellensi præerat, Monasticam vitam illic amplexi sunt Rothmundus eiusque filius Milo, duóque patrimonia, nempe Offiniacas & Bettonis curtem, prædicto Cœnobio contulerunt. Quibus de rebus ita Chronographus [a] proximè laudatus. *Quidam paterfamilias nomine Rothmundus ob gratiam vitæ contemplatiuæ mundani fugiens culmen honoris ad conuersionem venit cum filio suo nomine Milonis, amboque comam capitis sibi deponentes, effecti sunt milites Christi.* Et paucis interiectis. *Præfatus verò Rothmundus ac religiosus famulus Christi Milo tempore conuersionis suæ largiti sunt huic Cœnobio* Fontanellensi *patrimonia duo, id est, Offiniacas & Bettonis curtem, sita in pago Tellau, anno videlicet tertio Dagoberti iunioris Regis, qui erat Pipini senioris Ducis vigesimus-sextus, Incarnationis autem Domini Saluatoris nostri Iesu Christi septingentesimus tertius-decimus.* Wisla Rothmundi coniux ac mater Milonis nuncium quoque rebus secularibus remisit, & Logensis Monasterij præfecturam gessit. Ab eodem Chronologo sic commendatur. *Mater verò eius*, nempe Milonis, *nomine Wisla, Mater Logensis Cœnobij in sancto proposito effecta, quæ præcipua fuerant in eodem Monasterio ornamenta ipsa tribuit, necnon & prædia plurima acquisiuit.*

XV. MILO EX MONACHO FIT ANACHORITA.

Milo annuente Benigno Abbate Fontanellensi, secessit in eremum, ideóque Reclausus & Anachorita vocatur à Chronographo Fontanellensi, qui solitariam illius vitam ita descripsit. *Milo licentiam expetiit à prædicto Patre Benigno, vt licitum sibi foret Anachoritarum more solitariam vitam ducere. Deinde verò ad locum accedens, qui hodiéque Milonis crypta per metonymiam dicitur, in rupe altissima super ripam aluei Sequanæ, rupem eandem excidens, mansiunculam sui voti condignam sibi constituit, quæ viginti homines ferè capere videretur, ibíque aereas dæmonum turmas fortissimo Christi vmbone repellens, infatigabilitérque agonizans, feliciter Domino militauit.* Et paulò pòst. *Erat autem præfatus miles Domini Milo Presbyteratûs ordine, quem bonis clarísque actibus adornabat, decoratus. Habebat namque sub rupe Ecclesiolam constructam, in qua hostiam victimæ salutaris Domino immolabat. Vsque hodie verò cernuntur vestigia eiusdem ædificij, in quo Basilica illa constructa fuit. Monstrantur nunc vsque arbusta in latere montis eiusdem rupis, ac vitiferæ arbores, quas ipse propriâ manu terræ inseruit, necnon & plantæ seu vites vineæ, quam ipse etiam plantauit, ac dum ibi philosopharet excoluit. Secundùm dictum namque Psalmistæ, laboribus manuum suarum viuere satagebat, vt ei benè esset, ac finito mundi cursu videret bona in Hierusalem, &c. In ipsa namque crypta bonis operibus insistens, ac retruso ordine vitam irreprehensibilem ducens, mentem ad cælestia desideria semper intendens, paupertie valdè gaudens, ibidémque præsentis vitæ debitum complens, spiritum Deo reddidit felicitati perenni coniungendum. Cuius corpus in Ecclesia B. Apostoli Pauli aduectum, sícque sepulturæ est traditum. Ferunt namque nonnulli, quòd ante portam Logensis Cœnobij se iussisset tumulari, atque ibidem humatus teneatur, sed vt ego à veracibus senioribus didici, commodius fore arbitror, vt vbi Monachus extitit, illic etiam sepultus teneatur.* Duæ res huic Auctori plurimùm auctoritatis conciliant. Nihil enim de Milone scripsit, quod non acceperit à viris fide dignis, aut in scriniis sui Monasterij non legerit. *Hæc*, inquit, *veluti auditu didici, ac in scriniis Priuilegiorum nostri Cœnobij reperi, de Milone Reclauso seu Anachorita dicta sufficiant.* Deinde ab ætate Milonis non erat multùm remotus, audiuit enim, vt ipsemet testatur, *narrantem quendam venerabilem senem, qui ab eo didicit, qui ipsum Milonem multo tempore vidit, quòd fuisset staturâ procerus, vultúque Angelicus, caluitiem habens capitis venerandam.*

XVI. [b] Lib. 6. c. 13. vet. edit. c. 43. nouæ edit. DVCES BOIOARIÆ.

Hisce temporibus Luidprandus Longobardorum Rex aliquam Boiis relaturus gratiam, quorum opibus viribúsque adiutus exilium cum Regno commutarat, *Guntrudam*, vt Paulus Diaconus [b] testatur, *filiam Boioariorum Ducis, apud quem exularat, in matrimonium duxit, de qua vnam solummodo filiam genuit.* In vetere Pauli editione, Dux Boioariorum, cuius filiam sibi Luidprandus

prandus in vxorem adsciuit, *Theodebertus* appellatur. Hic filiæ nuptiis diu superstes haud vixit. In Boioariæ Præfecturam successit Theodo Quintus, quem Grimoaldo eiusdem Theodeberti fratre genitum Ioannes Adlzreitterus [a] affirmat. Theodoni, cùm administrationem Boioariæ suscepit, tres, vt ex dicendis patebit, erant filij, nomen vni Grimoaldus, duobus aliis Theodebaldus & Hugibertus, de quibus, vt & de illorum patre, verba non semel faciemus.

AN. CH. 712. DAGOB. III. R. I.

a Lib. 7. n. 16.

XVII. NORDOBERTVS EP. ARVERN. FRVSTRA REPETIT AB EP. LVGDVN. CORPVS S. BONITI DECESSORIS SVI.

Hoc anno consignanda est Legatio, quam Nordobertus Aruernensis Episcopus ad Godinum Lugdunensem Episcopum frustrà direxit, rogans vt Sancti Boniti Aruernensis quondam Episcopi ante sexennium in Lugdunensi ciuitate mortui ac sepulti Reliquiæ in Aruerniam transferrentur. *Cùm beati Confessoris Boniti annis ter binis Lugdunensi artus haberentur conditi vrbi, recordans successor ipsius Nordobertus Præsul eius exultatis vel beniuolentiæ, quam erga se vir beatus exhibuerat, Legationem ad virum beatissimum Godinum ipsius vrbis Præsulem misit. Cúmque hi, qui missi fuerant, petitionem sibi perorassent commissam, ille respondit. Quod mihi à Deo commissum est, nequaquam me meósque tanti muneris pati permitto dispendium. Vnde iidem, qui missi fuerant, magno cum mœrore ad propriam regressi sunt vrbem, facta sui itineris Præsuli nuntiauerunt. Tunc ille blandè eos alloquitur dicens. Et mihi in eadem nocte, quâ vos in oppidum Lugdunense intrastis, vir Domini in visu, veste, quâ aliquando solitus erat indui, apparuit, qui & dixit mihi. Quid, inquit, agis, mi frater Nordoberte? putásne benè gregis tibi commissi curam geris? & addidit, noli me, ait, inquietare modò, quia cùm redire voluero, ego nunciabo. Vnde certum tenui, quòd petitio nostra non meruisset effectum.* Hæc Auctor synchronus in vita Sancti Boniti.

XVIII. EPISCOPI LVGDVNENSES. ET ARVERNENSES.

Quot annos deinceps prædicti sederint Episcopi, Godinus seu Godwinus Lugdunensis & Nordobertus Aruernensis, haud liquet. De Sancti Boniti Translatione, quam idem Auctor non omisit, post decennium agemus. Lugdunensem Pontificatum tunc gerebat Fulcoaldus, Aruernensem Proculus. Fulcoaldum Godino proximè successisse consentiunt omnes. Proculum autem immediatè Nordoberto subrogatum esse non æquè constat. Apud prælaudatum Scriptorem *vir Venerabilis Proculus Præsulatûs Cathedrâ Aruernicæ vrbis post virum Dei* Bonitum *loco tertio sublimatus* asseritur. Istius tertij loci duplex datur interpretatio. Vt enim tertius à Rege dicitur is qui secundum locum tenet post Regem, quia qui primum locum post Regem tenet, is secundus à Rege dicitur, sic Bollandus & Henschenius Nordobertum, qui Sancto Bonito in Episcopatum proximè successit, inter Aruernenses Episcopos secundum à Sancto Bonito & Proculum tertium ab eodem Sancto Bonito numerarunt. At qui Catalogos Aruernensium Episcoporum texuerunt, Auctorem suprà citatum aliter explicuerunt, & ex eius sententia Nordobertum primo post Sanctum Bonitum loco, Bubum secundo, tertio Proculum nominarunt, Demochares, Sauaro, Chenutius, Robertus, Sammarthani, quibus lubenter assentimur.

XIX. LVITWINVS EP. TREVIRENS. OBIT.

b Nn. 1. 5.

c Lib. 2. cap. 8.

Leodowinus seu Luitwinus Metropolita Treuirensis, de quo sermonem ad annum Christi duodeseptingentesimum [b] copiosè iam fecimus, hoc circiter anno migrauit in cælum tertio Kalendas Octobris. Dies notatur in medulla [c] Gestorum Treuirorum, quam Ioannes *Enen* Teutonico sermone primus edidit, & Latinâ pòst linguâ donatam Ioannes Scheckmannus anno Christi millesimo quingentesimo decimo-septimo publicauit, necnon in Martyrologiis Benedictino & Gallicano. Super anno sic ratiocinari licet. Milo, qui Luitwino patri successit, Episcopum Treuirorum, vt Hincmarus in præfatione ad vitam Sancti Remigij testatur, *per quadraginta circiter annos* pessumdedit, adhuc autem pessumdabat exeunte anno Christi septingentesimo quinquagesimo-primo, vt ex Zachariæ Papæ literis ad Bonifacium Episcopum illo anno, *pridie Nonas Nouembrias, Indictione quintâ* iam inchoa-

AN. CH. 713. DAGOB. III. R. 2. XX.

tâ datis colligitur, eiúsque successor Weomadus anno Christi septingentesimo quinquagesimo-tertio legitur ordinatus.

Luitwinus in Annalibus Treuirensibus à Merssæo Cratepolio [a] commendatur, quòd Diœcesim Treuirensem *laudabiliter & vtiliter* rexerit, asseritúrque mortuus Remis, cùm illuc *ad Concilium Generale* profectus esset, deinde *in suo Monasterio* (Mediolacensi) *anno Domini 721 sepultus*, vbi *miraculis multis clarere dicitur*. Apud Ioannem *Enen* eiúsque traductorem Ioannem Scheckmannum [b] in medulla Gestorum Treuirorum iam citata *defuncto auunculo suo Basino* succedit, *Præsulium tanto spiritali nitore clarum* reddit, *vt & à Remensibus & Laudunensibus in Episcopum* assumatur. *In quibus duobus vno die sacrorum Ordinum consecrationem* celebrat. *Remis defungitur tertio Kalendas Octobris*, & *Mediolaci sepelitur*. Eadem fermè in Augusta Treuerorum [c] leguntur apud Wilhelmum Kyriandrum, qui Scheckmannum suprà citatum allegat. Sunt autem illa partim vera, partim falsa. Luitwinus Basino adhuc superstite & Episcopatum sponte abdicante factus est Episcopus Treuerensis, Diœcesim Treuerensem laudabiliter vtilitérque gubernauit, sed Cathedris Remensi ac Laudunensi numquam insedit. In Episcoporum Laudunensium Catalogo, quem ad annum Christi septingentesimum primum [d] descripsimus, locum non obtinet, nec habere potest in nomenclatura Pontificum Remensium, nam Reolus ab anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio ad annum vsque Christi vndeseptingentesimum Ecclesiæ Remensi præfuit, & Rigobertus proximus eius successor Remis adhuc sedebat, cùm pugnatum est ad Vinciacum anno Christi septingentesimo decimo-septimo. Lege quæ dicta sunt ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-nonum [e]. Illo anno Rigobertum Reolo suffecimus. Non desunt, qui post beati Reoli mortem interpontificium aliquot annorum statuant. In horum opinione loqui videntur, qui Luitwinum Treuirensem ac Rhemensem Episcopum simul fuisse contendunt. Fortè enim suspicantur Episcopo Treuirensi, quia Metropolitanus erat Belgicæ primæ, ius fuisse administrandi cùm Ecclesiam Remensem Belgicæ secundæ Metropolitanam, si laboraret interpontificio, tum Laudunensem aliásque Belgicæ secundæ, si eodem tempore, quo Remensis Metropolitana, Pastoribus viduarentur. At huiuscemodi iuris nullum in Historiis monumentum, nec Remensis aut Laudunensis Ecclesiæ diuturna fuit vacatio, cùm Luitwinus Episcopus præerat Treuirensi. Corruunt igitur ea, quæ vno die in Diœcesibus Remensi & Laudunensi ab illo gesta perhibentur. Eundem Luitwinum Remis mortuum & Mediolaci sepultum non negamus; Remos etiam, vt *Concilio Generali*, id est, Synodo ex vtraque Belgica conuocatæ interesset, profectum non inficiamur, licèt acta istius Concilij non extent. Sed Gabrieli Bucelino & aliis plerisque Nomenclatoribus cùm Gallis tum Germanis assentiri non possumus, qui Luitwinum anno Christi septingentesimo vicesimo-primo mortuum contendunt, Milo enim, qui eidem Luitwino patri suo in Episcopatum Treuirensem iam successerat, factus est etiam Episcopus Remensis anno Christi septingentesimo decimo-septimo, quo pugna Vinciacensis commissa est, vt ad illum annum probaturi sumus. Verùm autem Remis ad annum vsque Christi septingentesimum vicesimum-primum quieuerit, haud liquet. Remis Mediolacum translatus est, ibique sepultus. Præter illud Cœnobium, cuius conditor idem Luitwinus, in Episcopatu Treuirensi florebant alia celeberrima, de quibus suprà. Nec omittendum quod extra muros Treuirenses hodie sub nuncupatione Sancti Mathiæ præpotens est ac magnificum, nec hactenus laudatum fuit à nobis, quoniam à prima Monachorum in illum locum introductione, quam Bucelinus [f] seculo septimo consignat, ad medium vsque decimum nomina vetustiorum Abbatum interciderunt, vt patet ex Catalogo quem Bruschius [g] contexuit.

AN FVIT ETIAM EP. REMENSIS ET LAVDVNENSIS?

[a] Num. 57.
[b] Lib. 2. cap. 8.
[c] Part. 9.
[d] Num. 2.
[e] Nu. 4. 5. 7.
[f] Part. 2. German. sacr.
[g] In Monast. German.

XXI.

[a] Lib. 2 cap. 8.

EIVS RELIQVIÆ REMIS MEDIOLACVM TRANSFERVNTVR.

De Sancti Luitwini Translatione ac sepultura Ioannes Scheckmannus [a] ita scribit. *Remis defungitur tertio Kal. Octobris, quo cognito, quem ex coniuge suscitauerat filium, Milo propenanter patris corpus repetens, immensis cereorum luminibus rati impositum de fluuio in fluuium fertur. Tum ventum est vbi Saroa influit Mosellam, ancheris datis in flumen Treuiri sua ciuitati inferre volunt Antistitem suum, vt par erat, alij consultiùs dictitant tumulandum Medioluci, vbi viuens Monachus fuerat. Diuino tandem nutu sursum tendit nauis, vndosos peruolat Saroa impetus, Mediolaci sepelitur magna cum ammiratione & laudatione.* Vidula Remos alluit, Mediolacum Saroa. Sancti Luitwini Reliquias *de fluuio in fluuium* Remis Mediolacum nauigio delatas quis putet? Quàm longa enim, quàm difficilis, quàm sinuosa Remos Mediolacum vsque nauigatio per Vidulam, per Axonam, per Oesiam, per Sequanam, per Oceanum, per Mosam, per Vahalim, per Rhenum, per Mosellam, per Saroam! Deinde Saroa in dexteram Mosellæ ripam supra Treuiros egeritur, vnde palàm fit, naui, quæ Remis Mediolacum, secundis ad Oceanum vsque fluminibus, Vidulâ, Axonâ, Oesiâ & Sequanâ, tum aduersis Mosâ, Vahali, Rheno, Mosellâ & Saroâ, contendit, priùs vrbem occurrere Treuirim, quàm Saroæ confluentes in Mosellam; ideóque Scheckmannus perperam ait disceptationem inter Treuirenses aliósque motam, cùm ventum esset ad locum, vbi Saroa seu Sarra Mosellam subit. Nam si consilium Treuirensium fuit, vt Antistitem suum ciuitati suæ inferrent, cur, vbi Treuiros aduerso Mosellâ delatus est, illum non retinuerunt permiserúntque vlteriùs ad ostium vsque Saroæ deuehi? Corpus igitur beati Episcopi à Vidula ad Mosellam seu Remis Metas vsque vel ad pagum Mosellæ infra Metas adiacentem, curru translatum arbitrare, tum impositum nauigio, quod secundo Mosellâ peruenit ad ostium Saroæ supra Treuirim. Oriri tunc contentio potuit, Treuirensibus, vt Treuirensis Episcopus in ciuitate Treuirensi sepeliretur, studiosissimè petentibus, aliis non minori desiderio postulantibus, vt in Mediolacensi Monasterio à se condito tumularetur, vbi Monachum priùs induerat, quàm in Episcopum assumeretur. Lis autem diuino nutu dirempta est, quia nauis sursum tendens vndosos impetus Saroæ peruolauit, beatúsque Pontifex, vt annotatum est suprà, Mediolaci sepulturam accepit.

XXII.

EXAMINANTVR VARII TREVIRENSIVM EPISCOPORVM CATALOGI.

De Sancti Luitwini successoribus multa quoque fabulosè scribit idem Scheckmannus. Ex huius Auctoris opinione Clodolphus Metensis tunc Episcopus, Sancti Arnulphi Metensis quondam Episcopi filius, Luitwino subrogatur. Deinde Milo Luitwini filius pulso Clodolpho Treuerensem Episcopatum inuadit, ac senior factus Hildulphum, Cœnobij Sam-Maximiniani Monachum, in rebus Ecclesiasticis Coepiscopum sibi constituit. Hildulphus autem Miloni mortuo succedit, dimissóque pòst Episcopatu fit Eremita. Tunc Wormadus Abbas Sam-Maximinianus promouetur ad Episcopatum, & paulò pòst insigne Priuilegium à Pippino tum Rege postulat impetrátque. Textus Scheckmanni [b] talis est. *Succedaneus eius*, nempe Luitwini, *Clodolphus* LVIII. *Metensem tum regens Episcopatum, filius Sancti Arnulphi æquè Metensis quondam Episcopi, cui hunc filium & alterum Anchisum pepererat vxor eius Doda, quæ marito Arnulpho ad Heremiticam vitam se conferenti, & ipsa se Treueris secretiùs claudens Christo ancillabatur*, &c. *Milo, quem Lutwini filium præscripsimus, non electione sed inuasione tyrannicâ Episcopatum quasi paterno & auito iure accedentem occupabat, & Clodolphum lacessebat molestiis, qui tum & à Deo & ab hostibus diligebatur. Tempore illo grauia bella exorta fuere in hac prouincia inter Karolum Martellum & Raginfredum de Principatu contendentes, adhæret Milo Karolo, belli negotia de patrimonio Christi Ecclesiæ Treuerica agit, magnus eapropter fit in conspectu & amicitia Karoli, quem partâ victoriâ Karolus donauit Episcopatibus Treuirorum & Remorum, & pulso Clodolpho ipse quinquagesimam octauam Sedem sibi vendicauit Treueris*, &c. *Circa deciduam ætatem quendam sanctum virum Hildulphum quoad Ecclesiastica sibi Coepiscopum constituit, ipse militaribus actibus*

[b] Lib. 2 cap. 8.

AN.CH. 713. DAGOB. III. R. 2. *implicitus, & tandem miliario ab vrbe aprum venando insequutus, percussus ab eo & læsus vitam emisit. Tum Hildulphus confirmatus LIX. Episcopus constituitur,* &c. *Beatus Hildulphus pertæsus laboris, tumultuum & occupationum extranearum, quò secretiùs sibi vacaret, & solitarius sedens leuaret se supra se, secundò monasticam vitam apprehendere cogitauit. Nam dum illi Milo regendum Episcopium in spiritualibus committeret, vi abstractus ex Monasterio ciuitati contiguo legitur. Itaque egressurus de mundo, (vt ita dicam) Hildulphus, ne pestifer lupus agnos inuaderet, Sanctum Weomadum XVI Abbatem Sancti Maximini (in quo Cœnobio ipsum ante Episcopatum tradunt fuisse Monachum) sibi successorem, ouibus verò suis Pastorem instituit,* &c. *Weomadus hinc plenariâ potestate Treuirorum sexagesimus Præsul effectus, Ecclesiæ suæ Priuilegia manutenere & augmentare curauit, vnde & à Pippino Rege, patre Karoli Magni, obtinuit Priuilegium insigne.* Scheckmanno suffragatur Cratepolius.

XXIII. [a] Part. 9. Wilhelmus Kyriander [a], Ioannis Scheckmanni aliorúmque Scriptorum opinionibus examinatis, & Clodulpho ac Milone è Treuirensium Episcoporum Catalogo expunctis, *similius vero* putat *Lutwinum Rhemis apud Milonem filium, eius loci Episcopatum tenentem obiisse, suffectúmque mox in Ecclesia Treuerensi à Carolo Martello Hyldulphum*, cui Weomadus proximè successerit.

XXIV. [b] d. 7. Iun. Aubertus Miræus in Fastis [b] Belgicis ac Burgundicis, vbi Seriem Archiepiscoporum Treuirensium exhibet, nullâ Clodulphi mentione factâ, Sancto Luitwino Milonem, Miloni Sanctum Hildulphum, huic Wormadum subrogat.

XXV. Apud Claudium Robertum in Catalogo Archiepiscoporum Treuirensium post Sanctum Modoaldum hi sequuntur, Sanctus Clodulphus, Sanctus Numerianus, Sanctus Basinus, Sanctus Luitwinus, Sanctus Hidulphus, Vermadus seu Veomadus. In hac Nomenclatura nullus Miloni locus attribuitur, & Sancto Luitwino longè vetustior prædicatur Sanctus Clodulphus. Claudium Robertum secutus est Gabriel Bucelinus in Archiepiscopis Treuirensibus, parte primâ Germaniæ Sacræ.

XXVI. Anno post editionem Bucelini proximo prodiit in lucem Gallia Christiana quatuor in Tomos diuisa, sed in opere tam vasto sibi non satis constant Sammarthani, Miræo enim astipulantur in Archiepiscopis Treuirensibus, in Episcopis autem Metensibus Sanctum Clodulphum ex Episcopo Metensi Treuirensem Archiepiscopum factum volunt.

XXVII. Quæstiones omnes, quæ super Catalogis Episcoporum Treuirensium adeò diuersis moueri possunt, ad hæc tria capita facilè reducuntur, quid videlicet sentiendum sit de Sancto Clodulpho, quid de Sancto Hildulpho, quid de Milone?

XXVIII. [c] Lib. 4. cap. 5. Godefridus Henschenius in Diatriba [c] de tribus Dagobertis Sanctum Clodulphum ad classem Archiepiscoporum Treuirensium non admittit, admittit autem Sanctum Hildulphum & Milonem, rectéque proximos Numeriani successores hoc ordine recenset, Sanctum Hildulphum, Sanctum Basinum, Sanctum Lutwinum, ac Milonem, sed in eo corrigendus videtur, quòd eodem circiter tempore Sanctum Lutwinum ex hac vita migrasse & Sanctum Rigobertum è ciuitate Remensi pulsum scribit.

XXIX. AN CLODVLPHVS FVIT EP. TREVIRENSIS? Clodulphus factus est Episcopus Metensis anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-sexto, sedit annos quadraginta, obiítque anno Christi sexcentesimo nonagesimo-sexto. Illis temporibus Ecclesiam Treuirensem rexerunt Numerianus, Hildulphus, Basinus & fortè Luitwinus. Treuirenses Infulæ Numeriano priùs delatæ sunt quàm Metenses Clodulpho, Numerianus enim Episcopatum suscepit superstite in viuis Sigiberto Tertio Rege, cuius obitus in annum Christi sexcentesimum quinquagesimum-quartum incidit. Vtrùm autem Basino Treuirensem Episcopatum abdicanti priùs successerit Luitwinus, quàm obierit Clodulphus Metensis Episcopus, haud liquet. Eidem enim chartæ anno post ipsius Clodulphi mortem secundo datæ ambo subscripse-

runt Episcopi Basinus & Luitwinus, nec Episcopatûs, quem Luitwinus post Basinum gessit, antiquior occurrit memoria. AN. CH. 713. DAGOB. III. R. 2.

Qui Clodulphum Treuirensibus Episcopis accensent, in duplici ponuntur differentia. Clodulphum alij decessorem Sancti Numeriani faciunt, alij successorem Sancti Luitwini constituunt. In priori opinione versantur Claudius Robertus & Gabriel Bucelinus; in posteriori, Ioannes *Euen*, Ioannes Scheckmannus, & Petrus Merssæus Cratepolius. Neutri fidem merentur. Robertus & Bucelinus vel ex eo refelluntur, quòd Sanctum Clodulphum ex Archiepiscopo Treuirensi Metensem Episcopum factum nemo dixit hactenus, & idem beatus Clodulphus Sancto Numeriano multos annos superstes vixit. Vt autem Sancto Numeriano beatus Clodulphus, sic beato Clodulpho superuixit Sanctus Luitwinus, vnde sequitur eos etiam falli, qui Sancto Luitwino Sanctum Clodulphum subrogant. Si Sanctus Luitwinus, vt plerique scribunt, obiit anno Christi septingentesimo vicesimo-primo, quis credat in Episcopatum ei beatum Clodulphum successisse, cuius pater beatus Arnulphus Metensem Pontificatum anno Christi sexcentesimo vndecimo suscepit regnante tum in Austrasia Theodoberto Secundo, qui vitam clausit anno proximè sequenti, siue anno Christi sexcentesimo duodecimo? Certè nec in nostra opinione, quæ Sancti Luitwini mortem anno Christi septingentesimo decimo-tertio consignat, facilè quis sibi persuadebit beatum Clodulphum, vt eidem Sancto Luitwino sufficeretur, ex vna Sede in aliam translatum esse, cùm longè maior centenario iam esset. XXX.

Sanctus Hildulfus Sancto Numeriano in Episcopatum Treuirensem successit, dimissâque Pontificali curâ secessit in eremum anno Christi sexcentesimo septuagesimo-sexto. Vtrumque probatum Tomo superiori. Facessant igitur, qui Sanctum Hildulfum vel Sancto Luitwino vel Miloni subrogandum censent. XXXI. HILDVLFVS EP. TREVIRENS. QVANDO SEDIT.

Milo post Sanctum Luitwinum in Cathedra Treuirensi sedit, à patre multùm degener filius. Sæpè conqueremur de illius tyrannide, quam ad Principatum vsque Pippini Regis per annos circiter quadraginta perdurasse demonstrabimus. Falluntur sanè, qui Milonem è Catalogo Treuirensium Episcoporum expungunt, locus ei medius inter Sanctum Luitwinum & Weomadum tribui debet. XXXII. MILO SVCCEDIT LVITWINO.

Idem Milo post quadriennium, vt suo loco probabimus, Episcopium etiam Remense occupauit expulso Rigoberto, illùdque deinceps vnà cum Treuirensi pessumdedit. Remis igitur, cùm Luitwinus Treuirensis Episcopus ibi mortuus est, officio Pontificali fungebatur adhuc Rigobertus, de cuius familiaritate cum Pippino Maiore domûs Regiæ Flodoardus [a] ita differit. *Hic venerabilis Præsul Pipinum Maiorem domûs Regiæ traditur amicißimum habuisse, cui eulogias pro benedictione crebrò solebat mittere. Ad quem collocuturus dum venisset aliquando, cœpit idem Princeps requirere, quid huic Sancto Patri gratum potuisset offerre. Morabatur autem tunc apud Gerniacam cortem, quam villam eidem oblatam vbi gratam haberi beato Pontifici comperit, offert ei, vt quantùm vellet in gyro acciperet, vel quantùm circumiret, dum ille meridie quiesceret. Beatus itaque Rigobertus exemplum beatißimi Remigij secutus, per fines, qui manifestissimè parent, pergens, paßim itineris sui limitem poni præcepit, vt litem discerneret aruis. Cui regresso surgens Pipinus à somno largitus est omnem, quem circuitu suo concluserat locum.* XXXIII. [a] Lib. 2. c. 11. ECCLESIA REMENSIS MVLTIS DONATIONIBVS DITATVR.

Hanc Pipini donationem Deo gratam duo, quæ proximè subiungit idem Auctor, insignia probarunt miracula. *Ad indicium*, inquit, *memorabile super hoc itineris sui vernantior omni tempore, quàm in ceteris circà locis, visitur herba virere. Est & aliud non contemnendæ rei miraculum, quod procul dubio meritis ipsius constat eisdem rebus à Domino prærogatum. Siquidem postquàm eius cessere dominio, fertur eas nunquam læsisse tempestas, nec cecidisse super illas grando, & cùm in locis contiguis videatur cadere, fines eorum non præsumit attingere.* XXXIV.

AN. CH. 713. DAGOB. III. R. 2. Laudem plurimam meretur Rigobertus, quòd *res istas*, vt Flodoardus addit, *vel cetera, quæ visus est obtinuisse, nullo mundanæ cupiditatis impetrauit obtentu, sed Ecclesiæ suæ in cunctis consulens vtilitatibus, illam constituit hæredem. Plures etiam rerum suarum participes fecit Ecclesias, vt variis chartarum docemur instrumentis.*

XXXV. XXXVI. Tanti Præsulis exemplo prouocati complures, cùm Clerici tum Laici, Ecclesiam Remensem amplissimis donis magnificentissimè locupletarunt. *Sub ipsius Episcopatu dedit Ado quidam Abbas ad Ecclesiam Sanctæ Mariæ Remensis res suas sitas in pago Laudunensi, in vico, qui dicitur Raosidus, cum adiacentiis earum, domibus scilicet, & colonis, campis, vineis, pratis, syluis, pascuis, aquis, aquarúmque decursibus, & omnibus appenditiis. Item ad matriculam Sancti Remigij res quasdam in pago Tardonensi in villa Corneciaco constitutas. Diuersæ quoque personæ in locis diuersis res suas, pro animarum remedio, Ecclesiæ Remensi sub hoc Patre beatissimo tradiderunt, vt Beroaldus & Sairebertus in monte Beteleni & Taxonariis, domos, arua, mancipia, vineas, ac syluas; Gairefredus & Austreberta in pago Laudunensi, in villa Varocio, mansos cum terris adiacentibus, vineis, ac mancipiis; Abbo res suas sitas in pago Porcensi, villâ Augustâ; Leudemarus in Camarciaco, in pago Remensi, mansos cum ædificiis, mancipiis, ruribus, vineis, syluis, pratis, & ceteris adiacentiis; Rodemarus res suas sitas in vico Castricensi, item Austrebertus suas in eadem villa. Quarum adhuc exemplaria traditionum apud nos*, ait Flodoardus, *condita reseruantur.* Vtinam hic Auctor instrumenta tot donationum integra descripsisset, quibus annis data sunt singula, suis locis annotaremus, nec id firmandæ Chronologiæ parum prodesset.

XXXVII. ERONVS EP. LINGON. OBIT. SVCCEDIT ASTORICVS EX ABB. REOMAENSI. Hoc circiter anno Eronus Lingonensis Episcopus vitam clausit, eíque successit Astoricus siue Eustorgius ex Abbate Reomaensi factus Episcopus. Audi Rouerium [a] in Historia Reomaensi. *Astoricum ex Eustorgio fecit vulgaris vocum corruptela, quæ etiam in Catalogos Episcoporum Lingonensium irrepsit. Habuit enim in eis locum suum Eustorgius, in illam Sedem ex Reomaensi Præfectura traductus post annum Christi septingentesimum decimum.* Imò Præfecturam Reomaensem ante annum Christi septingentesimum vndecimum, quo Dagobertus Tertius regnare cœpit, haud obtinuit, Samuel enim eius decessor obiit eodem Dagoberto Tertio Regnum iam adepto.

[a] In Abb. 12.

XXXVIII. CHRISTIANVS FIT ABB. REOMAENS. Astorico ad Lingonenses Infulas assumpto, Reomaensis Abbas electus est Christianus, cuius *finem*, ait Rouerius [b], *precisè non licet assignare, multò minùs res ab eo gestas, nisi quòd Sedis incomperta Episcopatu est functus.* Illam tamen Sedem à nobis compertam putamus, Ambianensem videlicet, quam Dominico Ambianensi Episcopo post Sancti Lamberti Translationem statim mortuo Christianus obtinuit anno Christi septingentesimo vicesimo-primo, vt ad illum annum dicturi sumus.

[b] In Abb. 13.

XXXIX. In Diœcesi Senonensi vetustissimum est ac nobilissimum Ferrariarum * Monasterium. Indicem Abbatum sic exorsus est Claudius Robertus in Gallia Christiana. *Maurilius 560. Vido 622. Siuxbinus vel Buchinus 660. Geronicus vel Gerontius 716.* Paulò plura Buchino scripserunt in auctiore Gallia Christiana Sammarthani, sic. *Buchinus ex gentili ad fidem Christianam conuersus, posteà Ferrariensis Abbas, vt est in fragmento de rebus gestis Dagoberti I.* Guillelmus Morinus [c] in Historia pagi Vastinensis *, vbi sitæ Ferrariæ, Cœnobium Ferrariense locupletatum ait à Clodoueo Magno, à Dagoberto Primo, itémque à Dagoberto Childeberti filio, id est, vt numeramus, à Dagoberto Tertio, & Maurilium seu Morilicum, quem Monachi Ferrarienses primum sui Monasterij Abbatem agnoscunt, Clodoueo Regi, Remigio Remorum Antistiti, & Eraclio Senonensium Præsuli synchronum constituit. Vt autem ille Maurilium Clodoueo, sic Robertus Vidonem Dagoberto Primo & Geronicum seu Gerontium Dagoberto Tertio ex ipsius Morini calculo contemporaneum facere videtur, intermedio Buchino quem Audoenus in vita Sancti Eligij commendat. De quatuor illis Abbatibus quid sentiamus, singulatim accipe.

ABBATES FERRARIENSES.

* *Ferrieres.*

[c] Lib. 6. c. 1.

* *Le Gastinois.*

Maurilius seu Morilicus Abbas nominatur in charta, quam à prædicto Morino ex Archiuo Ferrariensi publicatam Lector supposititiam facilè iudicabit, vt Tomo primo ad annum [a] Christi septimum supra quingentesimum iam monuimus. *In Nomine Sanctæ & Indiuiduæ Trinitatis, Clodouaus Rex Francorum, notum fieri volo omnibus sanctæ matris Ecclesiæ fidelibus, quòd cùm certior factus fuerim de pietate sacelli Bethleemitici fundati in honore Dei Genitricis à Saniniano & Potentiano. . . . . Coffino, Paterno, & aliis ex Christi discipulis. . . . . Idque per charißimum Remigium Rhemorum Pastorem, qui mihi illud verum esse pro certo affirmauit, & ita euenisse, cùm scilicet Christus ascendisset cælum, Petrus & alij Domini Apostoli per totum Orbem terrarum dispersi sunt, quemadmodum & 72 alij discipuli, ex quibus cùm aliqui in Gallias venissent, de quibus Saninianus, Potentianus, Coffinus, & alij antrum siue cellulam in pago Wastinensi construxerant, in qua possent vota Domino reddere, & preces fundere, & ipsis itaque orantibus sub nocte magnus splendor totum locum. . . . . . . ortus est quidquid diuinum habebat in se, & inter hæc ecce nascentis Christi, Virginis, & Ioseph imagines in aere apparent, quemadmodum etiam bos & asinus, quos Christi Natiuitati adfuisse. . . . . . . Angelique. . . . Carmen Natale Christi Domini concinentes, [gloria in excelsis Deo.] Ostendens Deus, se hoc in loco velle venerari, quibus rationibus, & quotidianis, quæ in eo fiunt, miraculis, ego duce Spiritu Sancto, cognoscens loci angustias tantam fidelium illuc affluentium multitudinem continere non posse, pro mea in Dei matrem, quam humiliter in hoc sacello precatus sum, pietate, statui pro Regia liberalitate, Templum augustum & maius construere in honore Apostolorum Principum Petri & Pauli, cuius antequàm discederem fundamenta ieci, & quod posteà Deo fauente perficiam, & quia in dicto sacello, cellula seu antro beatæ Mariæ de Bethleem inueni Anachoretas iustè & piè viuentes, pro remedio & salute animæ meæ & filiorum meorum dedi illic quidquid in Wastinio poßidebam. Quibus etiam dedi ius nundinarum siue feriæ, die beatorum Apostolorum in Iunio, vel quando euenerit. Quæ autem dedi, volo esse pro sustentatione seruorum Dei & pauperum. Manumisimus etiam in eorum gratiam, & fecimus liberos esse omnes oppidi, in quo habitant, incolas, tam natos quàm nascituros, tam mares quàm fœminas, qui in banlieua dictorum Anachoretarum vel seruorum Dei vitam degent, quam Regiâ auctoritate vidimus, quámque ita examinari volumus à vado Turellæ vsque ad nemus, & ad terram quæ dicitur Groletum, vsque ad terram de Brouilla, vsque ad terram quæ dicitur campus Girauldi, & ab illo campo Girauldi, sicut via vadit quæ dicitur mali consilij, vsque ad aquam quæ dicitur Clareia, vsque ad terram & nemus quod dicitur Morini casueti, vsque ad Vallem, quæ dicitur Vallis Giraldi vadens vsque ad fontem Bultorij, & sicut dictus fons Bultorij vsque ad Lupam, & sicut aqua, quæ dicitur Lupa, currit vsque ad prædictum vadum Turellæ. Quod ne obliuiscantur posteri, hoc scribere volui, omnibúsque testari me hoc præpotenti Deo pro meis peccatis obtulisse, quemadmodum beatæ Dei Matri & Apostolorum Principibus data sunt hæc in antro Bethleemitico, præsentibus Morilico Abbate anno. . . . . Remigio Rhemorum Antistite, Eraclio Senonensium Præsule, Indictione. . . . . .* Licèt autem hanc chartam supposititiam dicamus, Maurilium seu Morilicum ex albo Ferrariensium Abbatum non expungimus, imò primum illi locum in Catalogo seruamus. At Monasterij Ferrariensis initia non à Clodoueo Magno sed à Dagoberto Primo Clodouei Magni abnepote repetimus, & Clodoueum Regem, qui Cœnobium illud ditauit, Clodoueum Secundum, Clodouei Magni atnepotem, interpretamur. Nostro igitur calculo Maurilius seu Morilicus Monasterij Bethleemitici seu Ferrariensis ad Lupam amnem in Diœcesi Senonica siti primus Abbas nec sub Clodoueo Primo, nec anno Christi quingentesimo sexagesimo sub Clotario Primo, Clodouei Primi filio Pastorale munus obiit, sed sub Dagoberto Primo Clotarij Primi pronepote, qui Burgundiæ Regnum, vbi Ferrariæ, ab anno Christi sexcentesimo duodetrigesimo ad annum Christi sexcentesimum duodequadragesimum tenuit, súbque Clodoueo Secundo Da-

[a] Num. 14.

AN. CH. 713. DAGOB. III. R. 2. goberti Primi filio, qui Dagoberto patri in eandem Burgundiam ineunte anno Christi sexcentesimo duodequadragesimo successit, annóque Christi sexcentesimo quinquagesimo-quinto vitam clausit.

XLI. BVCHINVS. Buchinus, quem Robertus & Sammarthani Widoni postponunt, primum sibi locum post Maurilium vindicat. Monasterio enim, vt ex Audoeno Auctore synchrono ac fide dignissimo constat, præfuit regnante Clotario Tertio, qui post Clodoueum Secundum patrem Regno Burgundiæ per annos quatuordecim ad annum vsque Christi sexcentesimum vndeseptuagesimum potitus est. Mortuo eodem Clotario Tertio, cùm Monarchia Francorum penes Childericum Secundum esset, Audoenus Rotomagensis Episcopus vitam Sancti Eligij Nouiomensis quondam Episcopi conscripsit. In illa lucubratione locutus est de Buchino Abbate Ferrariensi è viuis iam sublato, qui, priusquàm Monachus fieret, in Eligij famulitio degerat. Audoeni textum Tomo secundo ad annum Christi sexcentesimum tricesimum-primum [a] citauimus, illum iterum audi. *Eligius habebat secum plures vernaculos, in suo contubernio degentes, sibíque necessariò iugiter obtemperantes. Ex quibus erat Baudericus, eiusdem libertus comprouincialis, qui in omnibus honestè valdè eius curam gerebat. Erat etiam Tituenus, genere Sueuus, fidelis Cubicularius laicus, qui posteà ad mercedis cumulum peruenit interemptus. Necnon & Buchinus ex gentili conuersus, qui & ipse posteà venerabilis extitit, ac Ferrariensi Cœnobio præfuit.* Textum illum legerunt Sammarthani, non quidem *in fragmento de rebus gestis Dagoberti I*, nam talis fragmenti Scriptorem frustrà quæras, sed in vita Sancti Eligij prænotata, ex qua sicut & ex aliis plerisque vitis Sanctorum Episcoporum, Abbatum, & aliorum, qui tunc in Palatio & in ceteris Regni partibus floruerunt, Andreas Duchesnius [b] *fragmenta de rebus piè gestis Dagoberti Regis, filiorum eius ac nepotum*, publicauit. Ceterùm obserua Buchinum à Roberto Abbatem dici ad annum Christi sexcentesimum sexagesimum, quo tempore Clotarius Tertius, Clodouei Secundi filius natu maximus, in Burgundia regnabat.

[a] Num 2.

[b] Tom. 1. Collect. Hist. Franc.

XLII. VIDO. Vido seu Wido, quem Buchino postponendum remur, Abbatiale munus exercebat Childerico Secundo Monarchiam Francorum adepto & Audoeno vitam Sancti Eligij conscribente. Quot annis Cœnobium rexerit ignoramus, nihil enim præter illius nomen accepimus. Admodum probabile videtur eum ex hac vita sublatum exeunte Theodorici Tertij Principatu.

XLIII. GERONTIVS. Geronicus seu Gerontius à Roberto & Sammarthanis Abbas anno Christi decimo-sexto supra septingentesimum, tum successor eius Valdebertus anno Christi septingentesimo vicesimo prædicatur. Robertus, qui prior scripsit, in mente id consilij videtur habuisse, vt Gerontium Abbatem constitueret synchronum Dagoberto Regi, quem Guillelmus Morinus anno Christi septingentesimo decimo-quinto in Regnum Childeberto patri successisse, munificúmque erga Ferrariense Monasterium fuisse tradit. At Dagobertus Childeberti filius ab anno Christi septingentesimo vndecimo regnare cœpit, nihílque vetat, quominùs totum illud tempus, quod à Clotario Tertio ad Dagobertum vsque Childeberti filium intercessit, Abbates duo, Wido scilicet ac Gerontius, impleuerint.

XLIV. VALDEBERTVS. SINGVLFVS. ADALBERTVS. GERVASIVS. Valdebertus seu Waldebertus apud Robertum & Sammarthanos anno Christi septingentesimo vicesimo floruisse dicitur. Id nostræ Chronologiæ non repugnat. Sequuntur in eorumdem Auctorum Catalogis, Singulfus, Adalbertus & Geruasius, solis nominibus noti. Atque hæc de Ferrariensibus Abbatibus ad Regis vsque Pippini tempora sufficiant.

ANNVS

AN. CH. 714. DAGOB. III. R. 3.

ANNVS CHRISTI 714. DAGOBERTI III. R. 3.

ANNO Christi septingentesimo decimo-quarto Grimoaldus Maiordomûs & Pippinus Herstallus eius pater obierunt. De Pippino consentiunt omnes antiqui Scriptores. De Grimoaldo conueniunt etiam Annales Petauiani, Tiliani & Metenses, necnon Libellus de Maioribus domûs Regiæ, & Chronicon San-Dionysianum. Pippinum mense Decembri mortuum tradunt iidem Annales ac Libellus cum prælaudato Chronico. Diem Decembris decimum-sextum notat Annalista Metensis. Grimoaldo superstes vixit Pippinus. Id constat ex Annalibus Tilianis ac Metensibus, ex Libello de Maioribus domûs Regiæ, & ex Chronico San-Dionysiano, cuius Auctor mortem Grimoaldi mense Aprili, mortem Pippini mense Decembri sic consignat stylo valdè barbaro. DCCXIV. *Depost Grimoaldo in mense Aprili, & depost Pippino in mense Decembrio.* I.

In Gestis [a] Regum Francorum cædes Grimoaldi sic enarratur. *Erat Grimoaldus Maiordomûs pius, modestus & iustus. Ægrotante Pippino Duce genitore suo, dum ad eum visitandum accessisset, nec mora, in Basilica Sancti Landeberti Martyris,* de qua sermonem ad annum Christi septingentesimum nonum [b] iam fecimus, *Leodosio* * *peremptus est à Rangario gentile filio Belial. Theudoaldum verò filium eius, iubente Pippino auo, in aula Regis, honore patris sublimem statuunt.* Et in Historia [c] iussu Childebrandi conscripta. *Grimoaldus fuit vir mitissimus, omni bonitate & mansuetudine repletus, largus in eleemosynis, in orationibus promptus,* &c. *Ægrotante Pippino Iobij-villâ super Mosam fluuium, cùm ad eum visitandum idem Grimoaldus venisset, cùm ad orationem in Basilica Sancti Landberti Martyris processisset, à crudelissimo viro impio, Rantgario nomine, interfectus est. Post hæc Theudoaldus filius eius paruulus in loco ipsius cum prædicto Rege Dagoberto Maiordomûs Palatij effectus est.* Grimoaldus duas vxores duxit; ex prima, cuius nomen ignoratur, suscepit Theudoaldum filium, nullam verò prolem ex altera, cui nomen fuit Theudsinda, pater Radbodus Rex Frisiorum. Hunc suspicio est necem genero dolosè machinatum fuisse, Frisius enim erat Rangarius qui cæde se maculauit. *Maiordomûs Grimoldus,* inquit Auctor libelli de Maioribus domûs Regiæ, *Theudsindam filiam Ratbodi Ducis in coniugem duxit, qui à Rangario Frisone in Basilica Sancti Lamberti peremptus est. Pro quo pater eius Pippinus Theudoaldum filium ipsius, quem ex alia coniuge habuerat, in honore patris constituit.* Radbodus dæmonum fascino dementatus sæuiebat in Christianos, & Pippini senium iam contemptui cœperat habere; veritus autem, ne Grimoaldus, quamuis affinitate deuinctus, iniuriam vlcisci vellet, immisso percussore periculum metúmque omnem à se summouit. Ita ratiocinatur Emmius libro quarto rerum Frisicarum. Annalista Metensis ait Pippinum, cùm de infirmitate conualuisset, vltum esse necem Grimoaldi, & paulò pòst lapsum esse iterum in morbum, quo tandem consumptus interiit. *Anno ab Incarnatione Domini* DCCXIV. *ægrotante Pippino in Iopila villa publica, quæ sita est super fluuium Mosam, cùm ad visitandum eum Grimoaldus filius eius properaret, & ad orationem in Basilica Sancti Lamberti Martyris processisset, & diutiùs in oratione pronus persisteret, à nequissimo viro nomine Rangario gladio percussus occubuit. Pippinus verò Princeps de infirmitate conualescens, omnes qui in illo consilio fuerant, iustâ vltione interemit. In locúmque Grimoaldi filium eius paruulum ex concubina natum nomine Theodaldum Maiorem domûs cum Dagoberto*

II.

[a] Cap. 50.

[b] Num. 5.

* Liége.

[c] Cc. 101. 104.

GRIMOALDVS OCCIDITVR

DOLO RADBODI SOCERI R. FRISIORVM.

AN. CH. 714. DAGOB. III. R. 3. *Rege constituit. Eodem quoque anno Pippinus Princeps iterum molestiâ corporali correptus*, &c. In illo autem textu *concubina* non pro pellice sed pro legitima vxore sumi debet, nam Theudoaldi mater in libello de Maioribus domûs regiæ suprà citato *coniux* Grimoaldi nuncupatur.

III. Post necem Grimoaldi, Pippinus æger coram Plectrude coniuge sua Suuestram prædium Sancto Willibrordo donauit. Id ex antiquo diplomate sic affirmat Browerus in Annalibus [a] Treuirensibus. *Diploma vetus inspeximus, quo ipse* Pippinus *in villa Bagoloso, regnante iam tum Dagoberto, iacens ex morbo Sanctum Willibrordum prædio Suuestrâ donat, quod prædium ipsum ad riuum cognominem in pago Mosariorum situm esse confirmat, atque vt in nepotum, Grimoaldi & Drogonis filiorum, sit tutela, cauet. Denique cùm propter morbi magnitudinem subnotare non potuisset ipse, Plictrudi coniugi dat negotium, vt ipsa donationem subscribendo corroboret.* Occurrunt hîc duo maximè obseruanda. Plectrudis habitat in iisdem ædibus cum Pippino, & prædium Suuestra nullâ Caroli Martelli mentione factâ committitur tutelæ nepotum eiusdem Plectrudis, id est, tutelæ Hugonis eiúsque fratrum & Theudoaldi, quorum illi patrem habuerunt Drogonem, hic Grimoaldum; vtrique auiam Plectrudem. Ergo hoc anno, cùm Pippinus ægrotaret essétque morti proximus, Alpais apud eum non habitabat, & Plectrudis non degebat Coloniæ procul à marito. Atque inde colligere est, quàm fabulosa sint ea, quæ ad hunc eundem annum Interpolator Marcellini in vita Sancti Swiberti, recentioréſque Scriptores in suis Historiis de Plectrude, Alpaide & Carolo publicarunt. Ceterùm Suuestra seu Suestra, hodie Sustera & Susterenum, vulgò *Susteren*, illustre nobilium Virginum Monasterium est cum adiuncto oppido in Ducatu Iuliacensi *, & circiter ter mille passus à Mosa remouetur è regione ferè Masaci seu Mosecæ * oppido. Ditio circùm posita nomen accepit ab amne præterlabente, quem Mosam & Masam appellant, dictáque est Masauia, Masegauia, & Maselandia, incolæ verò Masaci, Mosarij, Masegaui & Maselandi, vnde Pagus seu Comitatus Mosariorum seu Masacorum vel Masegauorum, vulgò *Masau* & *Masegau*, qui nonnumquam in superiorem & inferiorem diuisus reperitur.

[a] Lib. 7.

PIPPINVS ÆGROTAT.

DAT WILLIBRORDO EP. SVVESTRAM PRÆDIVM.

* *le Duché de Iuliers.*

* *Maseyck.*

IV. Eodem quo Grimoaldus anno, vitam clausit Pippinus eius pater mense Decembri. Hæc constant ex Annalibus Petauianis, Tilianis ac Metensibus, ex Libello de Maioribus domûs Regiæ & ex Chronico San-Dionysiano. Si diem inuestigas, in Annalibus Tilianis & in Libello de Maioribus domûs Regiæ mortuus dicitur *medio Decembri* seu *Decembrio*, & in Annalibus Metensibus XVII *Kal. Ianuar.* Per annos viginti-septem menséſque sex auctoritate infra Regiam maximâ potitus est sub Regibus Theodorico Tertio, Clodoueo Tertio, Childeberto Tertio & Dagoberto Tertio. Iunior à nonnullis appellatur, senior à plerisque; iunior, vt à Pippino auo materno, senior vt à Pippino nepote distinguatur. Cognomen Herstalli siue Herstallij nactus est ab Harstallo seu potiùs Herstallo vel Herstallio, quod exercitûs stabula significat, horæque circiter itinere distat Leodio ad Mosam flumen versùs Traiectum. Locus hic olim celebris fuit insigni Palatio, vbi Pippinum eiusque posteros diu commoratos accepimus. Erat & ex opposito Herstalli trans Mosam Iopila seu Iupilia, quæ Pippino etiam in deliciis fuit, vt ex prædictis liquet.

OBIT.

V. Pippinus Ecclesiis multa dona contulit, nobilissima construxit Monasteria, viros sanctitate conspicuos impensè coluit, nec vnquam satis laudaretur, si Plectrudem non repudiasset, plurimùm tamen commendationis vel ex eo meretur, quòd Ecclesiæ & Episcoporum vocem audiit, atque Alpaide dimissâ reuocauit Plectrudem, quacum, vt maritum decebat, ad mortem vsque vixit. Suscepit quatuor filios, Drogonem & Grimoaldum ex Plectrude, Carolum & Childebrandum ex Alpaide. Luxit mortem Drogonis & Grimoaldi; priorem amisit anno Christi septingentesimo octauo, posterio-

EIVS FILII AC NEPOTES.

rem mense Aprili, hoc ipso anno, Christi septingentesimo decimo-quarto. AN. CH. 714.
Reliquit igitur superstites duos tantùm filios Carolum & Childebrandum, quibus nepotes adde sex; Hugonem, Arnoldum & Anonymum, filios Drogonis; Theudoaldum filium Grimoaldi; Carolomannum & Pippinum filios Caroli. De Hugone & Theudoaldo iam locuti sumus. De fratribus Hugonis Arnoldo & Anonymo agemus ad annum Christi septingentesimum vicesimum-tertium. Carolomannus & Pippinus qui posteà regnauit, ex Carolo & eius vxore Rotrude nati sunt ante Pippini aui mortem, nam teste Auctore Annalium Fuldensium, Pippinus, qui natu minor erat, annos vixit quinquaginta-quatuor, obiitque anno Christi septingentesimo duodeseptuagesimo. Theudoaldus seu Theobaldus ante obitum aui Grimoaldo patri in Maioratum domûs Regiæ successerat. Sed quia iunioris erat ætatis, auia Plectrudis præcipuam auctoritatem in administrando regno sibi vendicauit. Is rerum status ita perstringitur in Historia [a] iussu Childebrandi scripta. *Post obitum eius*, nempe Pippini, *Plichtrudis matrona præfata suo consilio atque regimine cuncta agebat.* Anonymus, qui Gesta Regum Francorum in literas retulit, de Plectrudis auctoritate modestiùs loquitur [b] hoc modo. *Plectrudis cum nepotibus suis, vel Rege, cuncta gubernabat sub discreto regimine.* Auctor Chronici Mossiacensis Theobaldum solum è Plectrudis nepotibus participem regiminis facit. *Plectruda*, inquit, *relicta Pipini, cum nepote suo Theodaldo vel Dagoberto Rege, cuncta gubernabat sub districto regimine.* Facilè nobis persuademus consilia Plectrudis eò directa fuisse, vt quod eius filij Drogo & Grimoaldus immaturâ morte præuenti non egerant, exequerentur nepotes, totámque Franciam eâdem, quâ nuperrimè Pippinus auus, auctoritate gubernarent. Verendum erat, ne Carolus id ægrè ferret, résque nouas moliretur, hunc ea de causa Plectrudis sub custodia tenuit. Errant Neoterici, qui Carolum à patre Pippino hæredem Principatûs institutum volunt. Quid secutum sit, dicemus anno sequenti. Carolus, vt ex nostra Chronologia patet, cùm patrem amisit, annum agebat ætatis vicesimum-quartum, eique Rotrudis vxor Pippinum alterum filium nuperrimè pepererat, quem Willebrordus Vltraiectinus Episcopus baptizauit, & anterioribus Francorum Ducibus maiorem fore prædixit, vt Alcuinus in ipsius Willebrordi vita testatur. Eiusdem Pippini ortum, nomen, ac futuram potestatem diuinâ reuelatione cognouit Erminus Lobiensis Abbas, quem multis prædictionibus celebrem iam diximus. *Lobium*, inquit Fisenus [c], *à Carolo quidam venerat, agebátque cum Ermino, quando hic derepentè, natus est, inquit, Carolo filius. Ille verò. Quod ei nomen? Pipinus, respondet Erminus. Eóque digresso subdit familiaribus. Puer hic Francorum Monarchiam potentiùs tenebit, quàm tenuerit vllus maiorum.* Qua de re nobis agendum erit Tomo sequenti.

DAGOB. III. R. 3.

PLECTRVDIS VIDVA.

CAROLVM SVB CVSTODIA DETINET.

PRÆDICTIONES DE PIPPINO CAROLI FILIO.

[a] Cap. 104.
[b] Cap. 51.
[c] d. 15. April.

VI.

ALPAIDIS POENITENTIA.

Cùm Pippinus Herstallius obiit, supererat in viuis Alpais, quæ iampridem Orpij sese in Cœnobium abdiderat, vbi Monasticen magnâ integritate coluit, vitámque religiosè clausit relicto posteris egregiæ pœnitentiæ documento. Lege Diuæum [d] de rebus Brabanticis & Fisenum [e] de Alpaide pœnitente.

[d] Lib. 3.
[e] 17. Sept.

VII.

ERINFRIDVS ET ERCHEMFRIDVS MVNIFICI ERGA MON. FONTANELLENSE.

Hoc eodem anno, Dagoberti Regis quarto, vt Chronographus Fontanellensis computat, de Cœnobio Fontanellensi benè meriti sunt Erinfridus & Erchemfridus; largiti sunt enim, ille partem de Tertiaco & Arbrando-villari, hic Monticellum. *Anno quarto*, inquit Chronologus [f], *partem de Tertiaco & Arbrando-villari, Erinfridus. Item Monticellum in centena Nantsanninse, Erchemfridus.*

[f] Cap. 7.

VIII.

CLOTSENDIS ABBATISSA MARTIANENSIS OBIT.

Ioannes Buzelinus libro primo [g] Gallo-Flandriæ tres refert opiniones circa numerum annorum, qui fluxerunt ab obitu Clotsendis Abbatissæ Martianensis ad annum vsque Christi millesimum vicesimum-quartum, quo, Monialibus exturbatis Monasterio, res omnis rursus ad Monachos reuocata est. Illam temporis intercapedinem alij trecentis & decem annis, alij trecentis & viginti-duobus circumscribunt, Auctor Chronici Martianensis

[g] Cap. 41.

AN. CH. 714. DAGOB. III. R. 3.

trecentis & viginti-quatuor. Si prima probatur sententia, Clotsendis ad hunc vsque annum vixit; si secunda, mortua est anno Christi septingentesimo secundo; si tertia, decessit anno Christi septingentesimo. Postrema opinio non potest admitti, quia Maurontus vitam ad annum vsque Christi septingentesimum secundum produxit, eique superstes vixit soror Clotsendis, vt ad illum annum obseruauimus. Secunda non caret probabilitate, nam licèt Clotsendis Mauronto fratri superuixerit, vtriusque obitus eodem anno absque vllo veritatis dispendio potest consignari, quia Maurontus decessit tertio Nonas Maij, Clotsendis vitam clausit pridie Kalendas Iulij, quo die celebris est eius memoria. Prima tamen opinio magis placet, existimamus enim Clotsendem vltra duos menses Mauronto fratri superfuisse. Vixit Clotsendis annis septuaginta-nouem, Martianas rexit annis sex ac viginti. Abbatissarum, quæ successerunt, interierunt omnia nomina, si Iuditham excipias, quæ post excursiones Nortmannorum floruit, vt suo loco dicturi sumus.

IX. ERLEFRIDUS ABB. SITIVENSIS OBIT.

Obiit & hoc anno Erlefridus Abbas Sithiuensis, præfecturam enim Monasterij, quam paucis ante Sancti Bertini mortem mensibus suscepit, annis duodecim gessit. Numerum illum annorum habet Iperius, quem Molanus & Locrius sequuntur, Bertinum enim anno Christi duodeseptingentesimo, Erlefridum anno Christi septingentesimo decimo, sublatos ex hac vita volunt. Malbrancus eâdem Iperij auctoritate fretus Erlefridum quoque mortuum tradit *anno regiminis* 12, sed annum illum duodecimum Abbatialis præfecturæ cum anno Christi septingentesimo decimo-quinto componit, nec sibi satis constat, anno enim Christi duodeseptingentesimo Bertinum ab Erlefrido iam Abbate tumulatum scribit. In Chronologia Tomo primo de Morinis præfixa sic habet ad annum Christi duodeseptingentesimum. *Moritur S. Bertinus Non. Sept. anno* 698, *iuxta Folquini & Yperij Chronol. Sepelitur à Ranangerio Taruanensi Episc. Chron. Morin. & ab Erlefrido Abbate. Monum. Bertin.* Et ad annum Christi septingentesimum decimum-quintum. *Erlefridus Abbas Sitiuensis moritur anno regiminis* 12. *Yperius. Succedit Erkembodus seu Erkembodo, Folquin. Sub Gregorio II. Yperius.* Sancti Bertini mortem in annum Christi septingentesimum secundum reiecimus. Annus abhinc duodecimus, quo mors Erlefridi contigit, cum anno Christi septingentesimo decimo-quarto comparatur. Hic in priori Editione Hermanni Contracti & in Chronico Sigeberti, primus annus Gregorij Secundi Papæ dicitur. Iuit fortè in Hermanni & Sigeberti sententiam, qui multò seriùs post eos seculo decimo-quarto scripsit Iperius, nec hæc illius verba, *sub Gregorio II*, annum innuunt alium à septingentesimo decimo-quarto, quo mortem Erlefridi Sitiuensis Abbatis & subrogationem Erkenbodonis consignet. Erlefridum Abbatem anno Christi septingentesimo decimo-quarto mortuum non inficiamur, sed obitus Constantini Papæ, cui Gregorius Secundus in Pontificatum successit, in annum Christi septingentesimum decimum-quintum differri debet, vt ad illum annum probaturi sumus.

X. SVCCEDIT ERKENBODO. [a] d. 12. Apr.

Hoc igitur anno post Erlefridi mortem factus est Sitiuensis Abbas Erkenbodus siue Erkenbodo, de quo Ioannes Molanus ex Chronicis Iperij Abbatis Bertinensis & ex responso ad suas literas in Natalibus Sanctorum Belgij sic loquitur [a]. *In Monasticis & Regularibus disciplinis à primæua ætate sub Sanctissimo Bertino militauit vsque ad congruentem ætatem, Abbatia deinde in Sithiu vir in omni bonitate conspicuus regimen quartus inchoauit anno septingentesimo decimo, cui etiam Chartas seu Priuilegia quatuor acquisiuit. Post sexennium verò in Episcopum Teruanensem est sublimatus. In quo & simul in Abbatia per annos viginti & sex resedit.*

XI. [b] Lib. 4 cap. 55. [c] Num. 18. PATRIA HIBERNVS.

Malbrancus ipsum Erkenbodonem [b] ait *eundem esse, qui Luglio & Lugiano ex Hibernia comes additus est*, vt ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-sextum [c] iam obseruauimus. Eodem anno Bertinus Abbas curam

Monasteriorum Sithiuensis & Woromholtani sponte abdicauit, subrogato in præfecturam Sithiuensem Rigoberto, in Woromholtanam Winnoco, integróque sexennio superstes ad annum vsque Christi septingentesimum secundum vixit in maxima semper apud familiam Sithiuensem existimatione ac veneratione, siue Abbatis officio fungeretur Rigobertus, siue id muneris penes Erlefridum esset, qui factus est Abbas eodem Bertino ex hac vita nondum sublato. Quapropter Erkenbodo, licèt, Bertino priuatam vitam post spontaneam Abbatialis officij dimissionem iam agente, Monachum Sithiuensem induerit, & Monasticen, donec Abbas ipse fieret, sub duobus duntaxat Abbatibus prædicti Bertini successoribus coluerit, eiusdem Bertini discipulus dici potest, non quidem *à primæua*, vt vult Molanus, *ætate*, primæuam enim ætatem in natali solo, id est, in Hibernia gessit, vt obseruatum suprà.

AN. CH. 714. DAGOB. III. R. 3.

XII. Per quatuor Chartas, quas Erkenbodus Monasterio Sitiuensi dicitur acquisiuisse, tria intellige Præcepta Regia, vnum Chilperici Tertij, duo Theodorici Quarti, necnon Chartam venditionis à Rigoberto Viro Illustri confectam. Chartas illas inspexit Iacobus Malbrancus Audomariensis. Singularum meminit libro quarto de Morinis; primæ, capite quinquagesimo-quinto; trium aliarum, capite duodesexagesimo.

XIII. Chilpericus Tertius Præceptum, quo donationes Cœnobio Sitiuensi priùs factas confirmat, anno Regni sui tertio datum testatur hac clausulâ. *Actum anno Regni nostri tertio.* Erkenbodum Abbatem Sithiuensem vocat. *Igitur*, inquit, *Venerabilis Vir Erkenbodus Abbas de Monasterio Sithiu*, &c. Annus ille tertius Chilperici Regis cum anno Christi septingentesimo duodeuicesimo coincidit. Ergo Erkenbodus illo anno nondum erat Episcopus, egéntque correctione Molanus & Locrius, qui Taruannenses Infulas ei deferunt anno Christi septingentesimo decimo-sexto, postquàm Monasterio Sitiuensi sex annos iam præfuisset.

XIV. Theodoricus Quartus donationes Cœnobio Sitiuensi factas duobus quoque Præceptis confirmauit anno Regni sui primo, qui partim anno Christi septingentesimo vicesimo-primo, partim anno Christi septingentesimo vicesimo-secundo illigatur, quoniam Chilpericus Tertius eius decessor exeunte anno Christi septingentesimo decimo-quinto regnare cœpit, Regnúmque tenuit annis quinque cum dimidio, itaut anno Christi septingentesimo vicesimo-primo per mensem Martium superstes in viuis fuisse videatur. Idcircò Præceptum Theodorici, quod die decimo Nouembris, anno Regni primo emissum reperitur, adscribemus anno Christi septingentesimo vicesimo-primo; alterum, quod die tertio Martij, anno quoque primo Regni datum est, anno Christi septingentesimo vicesimo-secundo illigabimus. Erkenbodus autem Episcopus in neutro nuncupatur. In priore hæc leguntur. *Venerabilem virum Erkenbodum Abbatem de Monasterio Sithiu*, &c. *Data quod fecit Nouemb. dies decem, anno* I *Regni nostri.* In posteriore, ista. *Venerabilis vir Erkenbodus ad nostram accessit præsentiam*, &c. *Data quando facit Martius dies* III. *anno primo Regni nostri.* Anno igitur Christi septingentesimo vicesimo-secundo, die tertio mensis Martij, Taruannensem Episcopatum nondum adeptus erat Erkenbodus, & siue anno Christi septingentesimo decimo vt Molanus & Locrius volunt, siue quadriennio seriùs, vt contendimus, Abbas Sitiuensis esse cœpit, Asceterio Sitiuensi, priusquàm Taruannensis Episcopus fieret, vltra sexennium, quod à Molano determinatè annotatum est, certè præfuit.

XV. Rigobertus Erkenbodo iam Episcopo multa prædia vendidit. Charta venditionis data est quarto Kalendas Septembris, anno tertio Theodorici Quarti Regis, id est, anno Christi septingentesimo vicesimo-tertio. *Actum Sithiu Monasterio publicè* IV *Cal. Sept. anno* 3. *Regni Domini nostri Theodorici gloriosi Regis.* In ea Charta Rigobertus Erkenbodum Episcopum sic appellat.

AN. CH. 714. DAGOB. III. R. 3. *Domino atque Apostolico Patri Erchenbodo Episcopo atque emptori & eius Congregationi ibidem consistenti, ego Rigobertus vendidi*, &c. Obiit igitur Rauengarius Taruannensis Episcopus exeunte anno Christi septingentesimo vicesimo-secundo, & Erkenbodus, qui Taruannensem Episcopatum post eundem Rauengarium gessit, Abbas Sitiuensis per annos octo fuit, antequàm in Episcopum assumeretur, corrigendúsque Molanus, qui Sitiuensem illam Erkenbodi præfecturam ante susceptum Episcopatum intra sexennium ab anno Christi septingentesimo decimo ad annum Christi septingentesimum decimum-sextum contraxit.

XVI. Est & alius error in præcitato eiusdem Molani textu, vbi de Erkenbodo constanter asseritur, quòd in Episcopatu Taruannensi & *simul* in Abbatia Sitiuensi *per annos viginti & sex resedit*. Erkenbodus Abbas Sitiuensis, cùm ad Taruannensem Episcopatum promotus est, Abbatiale munus curámque Sitiuensis Monasterij non dimisit, vtroque simul officio, Episcopi videlicet & Abbatis, defunctus est. Id ex Rigoberti charta superiùs allegata satis patet. Qui verò per literas à Molano consulti rescripserunt Erkenbodum Episcopum fuisse *per annos viginti & sex*, id est, vt illi computationem inierunt, ab anno Christi septingentesimo decimo-sexto ad annum vsque Christi septingentesimum quadragesimum-secundum, nihil aliud videntur intendisse, quàm vt Erkenbodi vitam ad Regnum vsque Childerici Tertij protenderent, quia Childericus à Waymaro Abbate Sitiuensi rogatus dona quæ Theodoricus eius pater Monasterio Sitiuensi de fisco contulerat, Regio Præcepto confirmauit die vicesimo-tertio Aprilis, anno Regni primo. Meminit huius Diplomatis Malbrancus libro quarto [a] de Morinis. *Venerabilis vir Waymarus Abbas de Monasterio Sithiu Clementiæ nostræ detulit*, &c. *Data quando facit Aprilis dies* XXIII. *anno primo Regni nostri*. Childericum tamen anno Christi septingentesimo quadragesimo-secundo, die vicesimâ-tertiâ Aprilis iam regnasse nemo facilè probauerit. Certè die vicesimâ-primâ illius mensis nondum regnabat. Karlomannus enim nullâ Regis mentione factâ sic in Concilio Liptinensi præfatur. *In nomine Domini nostri Iesu Christi. Ego Karlomannus Dux & Princeps Francorum, anno ab Incarnatione Domini* DCCXLII, XI *videlicet Kalendas Maij, cum consilio seruorum Dei, & Optimatum meorum, Episcopos, qui in regno meo sunt, cum Presbyteris ad Concilium & Synodum pro timore Christi congregaui*, &c. Henschenius Childericum *circa annum* DCCXLIII Regio donatum titulo scribit in Exegesi [b] de Genealogia Regum Dagobertinorum. Et in præfatione Synodi Suessionicæ Pippinus annum Christi septingentesimum quadragesimum-quartum per mensem Martium cum anno secundo Childerici Regis ita coniungit. *In Dei nomine & Trinitatis. Anno* DCCXLIV *ab Incarnatione Christi, sub die* VI *Nonas Martij & Luna* XIV. *in anno secundo Childerici Regis Francorum, ego Pippinus Dux & Princeps Francorum*, &c. Ex prædictis hæc duo non obscurè colligi possunt. Childericus anno Christi septingentesimo quadragesimo-secundo vertente cœpit regnare, proximóque mense Aprili, anno Regni primo adhuc currente, cùm annus post Christum natum septingentesimus quadragesimus-tertius iam numerabatur, Theodorici patris donationem Monasterio Sitiuensi confirmauit postulante Waymaro Abbate, qui Sancto Erkenbodo in Cœnobij Sitiuensis administrationem successerat. In dubium haud vocamus, quin Waymarus Sitiuensis Abbas Childericum Regem anno Regni primo nondum expleto adierit, & ab eo Præceptum Regium impetrarit, de quo suprà. Donationes Antecessorum suorum plerique Reges sub initium sui Regni confirmarunt. Exemplum occurrit haud longè repetendum. Erkenbodus Sitiuensis Abbas Waymari decessor huiuscemodi confirmationem, vt superiùs obseruauimus, à Theodorico Quarto Rege, Childerici Tertij, de quo loquimur, patre petiit obtinuítque. Sed non æquè de anno Waymari Abbatis ac de anno Childerici Regis constat, in Præcepto enim Regio, quod anno primo

[a] Cap. 63.

[b] Cap. 4. n. 18.

Childerici Regis datum est, annus Waymari Sitiuensis Abbatis haud annotatur. Ab anno Christi septingentesimo vicesimo-secundo, quo Erkenbodus Abbas Sitiuensis Episcopatum Taruannensem suscepit, ad Regnum vsque Childerici Tertij, viginti duntaxat effluxerunt anni. Quapropter annos sex ac viginti, quos Molanus Erkenbodo vtrumque simul munus, Episcopi videlicet & Abbatis, exercenti tribuit, numerandos existimamus ab anno Christi septingentesimo decimo-quarto, quo Erkenbodus factus est Abbas, itaut per annos octo Sitiuensis Abbas tantùm, per alios duodeuiginti simul & Abbas Sitiuensis fuerit & Episcopus Taruannensis, nec annum Christi septingentesimum quadragesimum excesserit. E Præceptis Regiis, in quibus Erkenbodi siue Abbatis tantùm siue Abbatis simul & Episcopi mentio fit, huic computo nullum refragatur. Eiusdem Erkenbodi mortem adhuc sexennio anteuertit Aubertus Miræus, illam enim *anno* 734 contigisse scripsit [a] in notationibus quas anno Christi millesimo sexcentesimo duodetricesimo publicauit. Ita tunc censuit, quia rebatur annum Theodorici Regis vltimum cum anno Christi septingentesimo tricesimo-quarto coincidisse, & Childericum, qui primo suæ dominationis anno Waymarum Abbatem Sitiuensem, Erkenbodi successorem, benignissimè suscepit, prædicto Theodorico patri proximè successisse absque interregno. Nondum prodierant in lucem antiqua Concilia Galliæ cum notis Iacobi Sirmondi, qui primus illud interregnum ex Codicibus Tiliano ac Remensi & ex Tabulario San-Dionysiano deprehendit, euulgauitque in notatiuncula quâ Gregorij Secundi Papæ epistolam Carolo Maiori-domûs inscriptam illustrauit. Excusum est egregium illud opus anno Christi millesimo sexcentesimo vndetricesimo. Miræus edidit anno postero notitiam Ecclesiarum Belgij, nec illud interregnum, quod aliàs ignorarat & è lucubratione Sirmondi nuperrimè didicerat, omisit in notatione ad caput decimum-quartum, quo donationes Ecclesiæ Vltraiectinæ à Carolo Maiore domûs Regiæ factas descripsit. Hæc adeò diligenter inuestigamus, vt causam, propter quam Miræus integro nos sexennio in obitu Erkenbodi præuertit, scias ex ignoratione prædicti interregni totam promanasse.

[a] Tom. I. Diplom. cap 6.

XVII. ABBATVM SITIVENSIVM CATALOGVS.

Denique in Molani textu, quem examinamus, Erkenbodoni quartus inter Sitiuenses Abbates locus perperam assignatur, quinque enim primi Sitiuenses Abbates hoc ordine sunt recensendi, Sanctus Mummolinus, Sanctus Bertinus, Rigobertus, Erlefridus, Sanctus Erkenbodo. Nullam sanè difficultatem patitur hæc Abbatum series, quam suis locis probauimus. A Ferreolo Locrio [b] quartus inter Abbates Sithiuenses Erkenbodo sic numeratur, *Sanctus Bertinus, S. Mommolenus, Erlefridus, S. Erkenbodo.* Duplex est in isto Catalogo mendum. Sanctus Mummolinus seu Mommolenus Sanctum Bertinum in administratioue Monasterij Sithiuensis antecessit, priùs enim Sithiuensis Abbas fuit, quàm Sancto Eligio in Episcopatum Nouiomensem anno Christi sexcentesimo vndesexagesimo succederet. Deinde omittitur Rigobertus Abbas, quem Sithiuensi Cœnobio proximè post Sanctum Bertinum præfuisse multa declarant. Locrio, vt in Abbatum Sithiuensium Nomenclatura quartum Erkenbodoni locum tribueret, præiuit Molanus suprà citatus. Vterque corrigendus.

[b] Ad an. 616.

XVIII. EPISCOPI VIENNENSES.

Agrati Viennensis Episcopi Pontificatus vltra hunc annum produci nequit. *Eoldus* enim, vt Ado in suo Chronico testatur, *Viennensis Episcopus iam habebatur*, quando *Saxones terram Matuariorum* (lege Chatuariorum) *deuastauerunt.* Illa autem Saxonum aduersùs Chatuarios irruptio consignari debet anno Christi septingentesimo decimo-quinto, vt suo loco ex Annalibus Petauianis, Tilianis & Fuldensibus, necnon ex Chronicis San-Dionysiano & Fontanellensi probaturi sumus. Lege quæ de Sancto Agrato ad annum Christi septingentesimum septimum dicta sunt, de Eoldo eius successore sermo non semel recurret.

AN.CH. 715. DAGOB. III. R. 4.

ANNVS CHRISTI 715. DAGOBERTI III. R. 4.

I. ANNO DCCXV. *pugna Francorum & mors Dagoberti Regis.* Hæc breuiter Annalista Nazarianus. Alij fusiùs de pugna Francorum. Anonymus, qui regnante Theodorico Kalensi Gesta Regum Francorum conscripsit, totum negotium sic enarrat [a]. *In illis diebus instigante diabolo Franci denuò in Cotia sylua in Francos inuicem inruunt, ac se mutuò durissimâ cæde prosternunt. Theudoaldus autem per fugam elapsus, ereptus est. Fuitque illo tempore valida persecutio. Theudoaldo enim fugato, Ragenfredum in Maiorem Domatum elegerunt. Qui commoto cum Rege exercitu Carbonariam syluam transeuntes vsque Mosam fluuium terras illas vastantes succenderunt. Cúmque Radbodo Duce gentili amicitias feriunt. Carolus his diebus cùm captus à Plectrude fæmina sub custodia teneretur, auxiliante Domino vix euasit.* Eadem leguntur apud Auctorem [b] Historiæ iussu Childebrandi scriptæ. *Franci mutuò in seditionem versi, consilio inutili, commissâ acie in Cocia sylua, contra Theudoaldum, & Leudes Pipini quondam atque Grimoaldi, iniere certamen. Corruítque ibi immodicus exercitus. Theudoaldus itaque à sodalibus suis per fugam lapsus euasit. Magna & valida perturbatio & persecutio extitit apud gentem Francorum. Eo tempore elegerunt in honorem Maiorisdomûs quendam Francum nomine Raganfridum. Commotóque exercitu hostili vsque Mosam fluuium properant, cuncta vastantes, cum Radbodo Duce fœdus inierunt. His diebus Carolus Dux à præfata fæmina Plichtrude sub custodia detentus Dei auxilio liberatus est.* In illis textibus nomine Francorum intelligendi sunt Neustrasij. Hi verò cum Austrasiis inimicitias iampridem exercebant, quoniam ambobus populis duo Reges imperarant diutissimè, vel si quandoque Rex vnus præfuerat, duo saltem ab eo præpositi fuerant Maioresdomûs, vnus Austrasiis, alter Neustrasiis. Franci seu Neustrasij ægerrimè tulerant Pippinum virum Austrasium pari auctoritate in Neustrasia æquè ac in Austrasia potitum esse. Pars eorum post obitum ipsius Pippini tumultuata est, & arreptis armis aduersùs Theudoaldum Maioremdomûs, eiusdem Pippini nepotem, insurrexit. Secutum est graue bellum. Theudoaldo Plectrudis auia quæ Coloniæ morabatur Austrasiíque auxiliati sunt. Id ita docet Auctor Chronici Mossacensis. *Franci denuò in Cottia sylua contra Theodaldum & Austrasios irruunt, ac sese mutuò durissimâ cæde prosternunt.* Theudoaldus in fugam versus paulò pòst obiit. Eius loco constitutus est apud Neustrasios Maior domûs Regiæ Ragenfridus seu Ragenfredus vel Raginfridus aut Raganfridus siue Raganfredus. Hic victore stipatus exercitu Regísque præsentiâ munitus, Carbonariam syluam, quæ Neustriam ab Austria disterminabat, prætergressus est citissimè, peruenítque ad Mosam totâ regione circùm vastatâ. Deinde, vt Austrasiis à tergo alius hostis immineret, Radbodum Regem Frisiorum, quamuis paganum, in societatem fœderis atque amicitiæ vocauit. Valdè periclitabantur res Austrasiæ, cùm Carolus è custodia lapsus animos omnium in spem magnam erexit. Audi Annalistam Metensem ista narrantem suo more, id est, acriori stylo in Plectrudem & studio in Carolum propensiori. *Ipsa Plectrudis dum nepoti suo Theodaldo fauere desiderat, Karolum à legitima paterni Imperij gubernatione prohibebat, ipsáque cum infantulo muliebri consilio tanti Regni habenas tractare præsumebat. Quod dum crudeliùs quàm oporteret astu fæmineo disponere decreuisset, iram Niustrium Francorum, in nepotis sui interitum & Principum qui cum eo erant, celeriter conuertit. Super exercitum enim*

THEVDOALDVS VINCITVR A NEVSTRASIIS.

[a] Cap. 51.
[b] Cc. 104. 105.

enim Theodaldi in Cotia sylua repentino impetu inruentes cæde maximâ trucidarunt. Theodaldus verò cum paucis vix euasit. Qui non multo pòst tempore vitam innocentem finiuit. Cuius in locum Raginfridum Maiorem domûs sub Dagoberto Rege constituunt. Tunc gens illa omnium beneficiorum inuicti Principis pariter oblita, in Austrasiam toto impetu properantes, vsque ad Mosam fluuium totam illam regionem vastauerunt. Fœdus quoque cum Radbodo Duce Frisionum contra Karolum pacti sunt. Sed Dominus qui dat & non improbat, Karolum de insidiis nouercalibus eruens, palam cum trepidantibus manifestum produxit. Tunc veluti cùm Sol radios præclaros eclipsim ad modicum passos cunctο exerit orbi, sic Pippini Karolus dignissimus heres languentibus & penè desperantibus de salute populis robustissimus defensor illuxit. Vt autem apertè cunctanti plebi apparuit, tanto fauore tantâque gratulatione ab vniuersis susceptus est, ac si dominator eorum Pippinus ad eorum consolationem reuixisset. Consentiunt omnes Carolum ex hac vita migrasse anno Christi septingentesimo quadragesimo-primo. Alij diem notant Octobris decimum quintum, alij vicesimum-secundum. In Annalibus Metensibus ᵃ dicitur rexisse populum Francorum *annis* XXVI. *mensibus* VI. vnde colligere est eum elapsum è potestate Plectrudis hoc anno, mense Aprili. Per illud tempus, cùm Plectrudis post Pippini coniugis obitum Coloniæ degebat, videtur contigisse quod in Historia Suibertina miraculum de Gothebaldo precibus Willeici, qui Monasterio Werdensi tunc præerat, sanato sic enarratur. *Ægrotabat quidam primarius Coloniensis, Gothebaldus nomine, acerrimâ ægritudine pressus, itaut deficiente penitus omnium membrorum officio, iam mortuus esse videretur, cui iam funebria iusta preparata erant, & loculus, in quo defunctus condi deberet. Maria verò coniux eius, precibus & lachrymis interpellans gloriosam Principem Plectrudem, impetrauit vt infirmus à beato Willeico, Presbytero Sancti Swiberti, visitari deberet. Credidit verò, quòd bonus discipulus à bono magistro educatus, si intraret in domum eius oraturus pro eo, manúmque imponeret illi atque benediceret, statim meliùs haberet. Intrauit ergo S. Willeicus, cum deuota familia felicis Plectrudis, domum ægroti, post diuinorum celebrationem, vidénsque eum, mœstis omnibus, iam morti proximum, ac loculum ante cubiculum, in quo sepeliendus poni deberet, prosternens se in oratione, cùm orasset diu cum lachrymis, surgens dixit. Domine Iesu Christe, clementissime Deus, qui dixisti discipulis tuis [super ægros manus imponent, & benè habebunt;] ostende hîc pietatem tuam, & cura infirmum hunc potenti tuâ virtute, vt nomen sanctum tuum benedictum in secula magnificetur ab omnibus. Cúmque hæc dixisset, imposuit manum suam super caput, benedixítque eum ter, continuóque surrexit, & veterno infirmitatis discusso, induit se ipse vestimentis suis. Egressúsque cubiculum cum S. Willeico iussit mensam preparari, cibos apponi & conuiuium instrui, quia delectaretur cum S. Willeico manducare & bibere. Cùm verò omnes multùm gauderent de sospitate illius, S. Willeicus cum gratiarum actione deuotè orationibus incubuit, donec potiùs raptus quàm vocatus inter eos resedisset. Gothebaldus verò prope S. Willeicum assidens vescebatur, bibebat, lætabatúrque quasi vnus è conuiuis ac gratias agebat, & multis pòst vixit annis. Plectrudis verò religiosa domina hæc audiens maximo deinceps S. Willeicum habuit in honore, Deum, qui mirabilia magna solus facit, collaudans.* Henschenius ad diem secundum Martij, vbi agit de Sancto Willeico, prædictum miraculum non ducit incredibile, modò probetur post Pippini Ducis obitum contigisse, quando se Coloniam Plectrudis recepit. Corrigendus sanè Pseudo-Marcellinus, dum ait id accidisse, cùm Pippinus ægrotabat, & Plectrudis procul à mariti consortio Coloniæ manebat. Plectrudis enim in iisdem ædibus cum Pippino manebat, quando ille obiit, vt anno superiori dictum est.

II. Impetum Raginfridi Maioris-domûs & Neustrasiorum plurimùm retardauit mors immatura Dagoberti Regis, qui vixit annos circiter viginti, filiúmque reliquit in cunis nomine Theodoricum. Mortem Dagoberti Regis, præter Nazarianos suprà citatos, hoc anno consignant Annales Petauiani,

AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4.

RAGINFRIDVS FIT MAIORDOMVS. FOEDVS INIT CVM RADBODO R. FRISIORVM.

CAROLVS E CVSTODIA ELABITVR.

ᵃ Ad an. 741.

WILLEICVS GOTHEBALDVM MORTI PROXIMVM SANAT COLONIÆ.

DAGOBERTVS R. OBIT RELICTO IN CVNIS FILIO.

AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4.

Metenses ac Fuldenses cum Chronico Mossacensi. Nec ab ea sententia recedunt Gesta [a] Regum Francorum, Historia [b] iussu Childebrandi scripta, Erchanbertus, aliique Chronologi, qui Dagoberto tribuunt annos quinque, nempe incompletos, nam *regnauit annos* IV, *obiit in* V. vt totidem verbis testatur Auctor breuissimi Chronici, quod à Clotario Secundo vsque ad obitum Pippini Regis perducitur, editúmque fuit [c] ab Andrea Duchesnio ex Codice Tiliano. De die maior est difficultas, quia non inuenitur notatus ab Auctoribus suprà laudatis. Plerique Neotericorum Dagobertum decimo-quarto Kalendas Februarij mortuum scribunt, innituntúrque Chronico incerti Auctoris, quod ab anno Christi sexcentesimo duodenonagesimo vsque ad annum Christi millesimum decimum-quintum Franciscus Duchesnius ex Codice Petauiano publicauit. Alij mortuum tradunt quarto Nonas Septembris, quo die memoriam eius apud Satanacum * celebrari volunt. Neutri valido fulciuntur argumento. Qui priorem sententiam sequuntur, Dagobertum Tertium confundunt cum Dagoberto Primo, qui XIIII *Kal. Februarias humanis rebus exemptus est*, vt Monachus San-Dionysianus in eius Gestis [d] asserit. Deinde omnes constanter affirmant Dagobertum Tertium obiisse anno Christi septingentesimo decimo-quinto, cuius dies decimus-quartus ante Kalendas Februarias aut in hunc annum incidit si principium anni sumatur à die Natali Domini vel à Kalendis Ianuariis, aut in sequentem si principium anni ducatur à Kalendis Martiis vel à Paschate. Pippinus ex hac vita discessit decimo-septimo Kalendas Ianuarias, anno Christi septingentesimo decimo-quarto. Dagobertus Rex hominem non exuit mense proximo. Res enim inter vtriusque obitum longè plures enarrantur, quàm quæ geri potuerint tam breui temporis interuallo. Prætereà si Dagoberti mortem in annum Christi septingentesimum decimum-sextum eo perperam differas prætextu, quòd annum à Natiuitate Domini vel à Kalendis Ianuariis auspiceris, aduersabuntur Auctores Annalium Metensium ac Fuldensium, qui quamuis annum inchoent à Festo Natiuitatis Dominicæ, eáque de causa Carolum Magnum non anno Christi octingentesimo, vt alij Chronologi qui annum à Kalendis Ianuariis aut à Paschate ordiuntur, sed anno Christi octingentesimo primo coronatum Imperatorem tradant, Dagobertum anno Christi septingentesimo decimo-quinto mortuum testantur. Ergo Dagoberti Tertij Regis obitus decimo-quarto Kalendas Februarij non est consignandus. Qui posteriorem opinionem amplectuntur, ipsúmque Dagobertum quarto Nonas Septembris è mortalium consortio raptum affirmant, Dagobertum Regem, illius nominis Tertium, confundunt cum Duce quodam Francorum æquiuoco, qui Martyrio coronatus est decimo Kalendas Ianuarias, & à Sathanacensibus tanquam Patronus quarto Nonas Septembres coli consueuit. Nihil igitur nos cogit, vt asseramus Dagobertum Regem obiisse quarto Nonas Septembris. Mortuum credimus mense circiter Augusto, cùm Franci seu Neustrasij iam penetrassent vsque ad Mosam, fœdúsque cum Radbodo Frisiorum trans Fleuum Rege pepigissent. Veteres enim Anonymi postquàm ista commemorarunt, mortem Dagoberti Regis proximè subiiciunt. In Gestis [e] Regum Francorum sic. *Sequente tempore Dagobertus Rex ægrotans mortuus est*. In Historia [f] iussu Childebrandi scripta sic. *Eodem tempore Dagobertus Rex obiit*. Hic Dagobertus ab Auctore synchrono in Gestis [g] Regum Francorum, ab Erchanberto in Breuiario Regum Francorum & Maiorum-domûs, necnon à Monacho Egolismensi in vita Karoli Magni Iunior cognominatur, vt distinguatur à Dagoberto abauo quem Seniorem & Magnum plerique appellant.

[a] Cap. 52.
[b] Cap. 106.
[c] Tom. 1. Collect. Hist. Franc.
* *Stenay.*
[d] Cap. 41.
[e] Cap. 52.
[f] Cap. 106.
[g] Cap. 53.

III. ACTA S. DAGOBERTI PATRONI SATHANACENSIS EXAMINANTVR.

Sathanaci colitur S. Dagobertus. Hunc Francorum Regem fuisse scribit Auctor vitæ, quem Alexander Wilthemius Augustæ Treuirorum publicauit ac notis illustrauit anno Christi millesimo sexcentesimo quinquagesimo-tertio. Totum opus, quod & multis fabulis & anachronismis non paucis

scatet, satis commodè diuidemus in sex partes. Prima erit de genere Dagoberti, secunda de ætate, tertia de dignitate Regia, quarta de rebus in Principatu gestis, quinta de Martyrio, postrema de cultu ac veneratione. Singulas per ordinem expendemus. AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4.

IV. Auctor Dagoberto patrem tribuit *Hildebertum*, auum *Theodericum* qui frater fuit *Lotharij & Hilderici*, proauum *Clodoueum*, proauiam *Balthildam*. Hæc omnia conueniunt Dagoberto Tertio, cui pater fuit Rex Hildebertus seu Childebertus Tertius, auus Rex Theodericus seu Theodoricus illius quoque nominis Tertius, propatrui Rex Lotharius seu Clotarius Tertius & Rex Hildericus seu Childericus Secundus, proauus Rex Clodoueus Secundus, proauia Regina Balthilda seu Bathildis.

V. Super ætate Dagoberti non ita benè ratiocinatur Auctor. Vult illum natum esse, cùm rerum Francicarum summa penes Theodoricum eius auum & propatruos Clotarium atque Childericum erat, & post aui mortem à patre Childeberto commendatum Bathildi, quæ curam sui pronepotis magnoperè gessit. Sic enim lucubrationem suam auspicatur. *Inclytus igitur Rex gloriosus Christi Martyr Dagobertus ex robustissima Francorum gente exstitit oriundus, tempore quo Francigena sceptra regebat eximius Regum Theodericus, auus ipsius, filius excelsi Clodouei Regis, necnon & Balthildæ coniugis eius, diebus quoque germanorum suorum Lotharij & Hilderici, eximium iubar Ecclesiæ rectórque strenuissimus. Pater denique ipsius Hildebertus est vocitatus,*

Vir bonus atque potens, generosâ stirpe creatus.

Morte itaque præuentus Regis Theoderici, Pipinus Princeps omnísque exercitus Francorum Hildebertum elegit in Regem. Acceptâ denique Monarchiâ totius Regni, filium suum Dagobertum commendauit nutritum iri Reginæ religiosissimæ Balthildæ auæ suæ, quæ in Cala Monasterio ancillabatur Domino, induta velamine sacro. At illa feruens desiderio sancto tradidit illum sacris litteris diuinísque imbuendum, quibus edoctus disciplinam Domini mox in ipsis puerilibus apprehendit annis. Hic denique, cùm annos transcenderet pueritiæ, & in robur migraret virile, demonstrauit verbo & opere, quàm aptus dignúsque foret Regali dignitate, &c. *Præfata beatissima ac verè Deo dignissima Balthildis Regina, sui nepotis magnoperè gerens curam, cúmque ad meliora prouehere cupiens, frequenter eum ad se accersitum diuinis dogmatizabat eloquiis. Instruebat enim eum vt proprium, sicut erat, filium, quò humilitati, castitati, caritati misericordiæque studeret.* Auam pro auia vsurpat Auctor. Fuit autem Bathildis auia Childeberti Regis, proauia Dagoberti quem non nepotem suum sed pronepotem vocare debuit. Textui proximè recitato refragantur multa. Theodoricus auus Dagoberti cum fratribus suis Clotario & Childerico numquam regnauit. Clotarius fratrum natu maximus Monarchiam Francorum post Clodoueum patrem obtinere cœpit anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-quinto, Austrasiam fratri Childerico cessit anno Christi sexcentesimo sexagesimo, vitámque clausit anno Christi sexcentesimo sexagesimo-nono. Ne Clotario fratri Theodoricus in regna Neustrasiæ Burgundiæque succederet, prohibuit Childericus Rex Austrasiæ, qui deinceps solus Francis imperauit interiítque anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio. Tunc Theodoricus à Neustrasiis & Burgundionibus Rex est salutatus; Austrasij verò Dagobertum Theodorici fratrem patruelem, Sigiberti Austrasiæ quondam Regis filium, ex Hybernia reuocatum in paterno solio collocarunt. Hic extinctus est anno Christi sexcentesimo octogesimo. Abhinc Theodoricus in vniuersa Francia solus regnauit, vitámque ad annum vsque Christi sexcentesimum nonagesimum-secundum produxit. Hæc suis locis accuratè probauimus. Annos sufficit hîc indicasse. Prætereà Childebertus Rex post Theodorici patris mortem auiæ suæ Bathildi filium suum Dagobertum commendare non potuit, Bathildis enim regnante Theodorico filio discessit è viuis, vt ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-octauum [a] obseruauimus. Denique ortus Dagoberti non ad tem-

[a] Num. 7.

AN. CH. 715. DACOB. III. R. 4.

pora Theodorici aui sed ad Principatum patris Childeberti referri debet. Idque liquet ex Chronologia superiùs stabilita. Nec ab illa sententia recedit Wilthemius, cùm ad ista verba, *Hildebertus filium suum Dagobertum commendauit nutritum iri Regina religiosissima Balthilde*, sic commentatur. *Obiit illa*, nempe Bathildis, *regnante Theoderico filio, ísque ei fuit superstes, vt proditum in Actis SS. Wandrigisili & Eligij. Quod si verum est, tradi in Balthildis auia suæ disciplinam Dagobertus non potuit. Nam cùm puer venerit ad Regnum filius Balthildæ Clodouæus III. multo magis necesse est, vt puer tum fuerit Childebertus, Clodouæi frater, natu (vt res postulat, & vt est in Actis D. Eugendi) minor. Nondum ergo Childebertus Dagobertum tum genuerat iam habilem disciplinæ. Credibile est, cùm Dagobertus in Calensi Monasterio enutritus esset, hinc datum errori locum, vt institutus crederetur ab auia Balthilde, quæ Calam instaurauit & incoluit.* Teste igitur Wilthemio, Bathildis obiit regnante Theodorico filio, & Dagobertus natus est regnante iam Childeberto patre, prælaudatâque Bathilde iam mortuâ. Si quis tamen eundem accusabit Wilthemium, quòd & Acta Sancti Eligij, vt Bathildem regnante Theodorico filio mortuam affirmaret, & Acta Sancti Eugendi, vt Childebertum Clodouei fratrem natu minorem assereret, perperàm allegarit, cùm in vtrisque nihil tale reperiatur, laudabimus huiusce modi criticen, sed non deerunt argumenta, quibus aliunde comprobemus Bathildem obiisse regnante Theodorico filio; duósque eiusdem Theodorici filios successiuè post patrem regnasse, quorum maior, nomine Clodoueus, patri Theodorico; minor, nomine Childebertus, fratri Clodoueo successit. Attentè legimus vitam Sancti Eligij, cùm ex editione Dacheriana [a] quæ genuinum Sancti Audoeni textum repræsentat, tum ex editione Suriana [b] quæ stylum Sancti Audoeni multis in locis contraxit mutauítque. Neutra editio docet mortem Bathildis in Theodorici filij Principatum incidisse. Dacheriana sic habet. *Rex Clodoueus infra paucum tempus, hoc est, anticipans triginta dies, in pace obiit, eiúsque demum relicta Regina cum paruulis, paucis annis Regnum obtinens, postmodum iure Regio exempta filios in Principatum reliquit.* Suriana sic. *Clodoueus Rex intra breue tempus in pace obiit, & Regina coniunx cum tribus paruulis ad paucos annos regnans, filiis posteà reliquit Principatum.* Ex vtraque hoc vnum eruitur, quòd anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-quinto, cùm Clodoueus Secundus extinctus esset, Bathildis eius relicta, quia filij minorennes erant, Regnum suscepit administrandum, administrauítque donec anno Christi sexcentesimo sexagesimo-quinto in Kalense Monasterium secessit. At Bathildem ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-octauum peruenisse discimus ex eius vita & Actis Sanctorum Genesij & Lantberti Lugdunensium Antistitum Sanctíque Condedi Monachi simul collatis, & Theodoricus Rex matri superstes dicitur in vita Sancti Wandregisili. Discessit igitur ex hac vita Bathildis regnante Theodorico filio, quamuis id Sanctus Audoenus in vita Sancti Eligij non annotarit. Attentè quoque legimus vitam Sancti Eugendi, quam Surius & Bollandus publicarunt [c]. Nullum ibi verbum de quolibet Rege Francorum, quia Sanctus Eugendus, qui Iurense Monasterium rexit, extra ditiones Francorum vixit in Burgundia, priusquàm illa regio, quæ Regibus ex gente Burgundica tunc parebat, ad Franciam accessisset. Aliunde verò multa suppeditantur argumenta, quibus Childebertus Dagoberti pater frater Clodouei Tertij natu minor comprobatur. Auctores coætanei testantur Theodorico Tertio filios fuisse, Clodoueum & Childebertum, quorum alter, nempe Clodoueus, vtpote qui natu maior esset, post Theodoricum patrem regnauit, alter, nempe Childebertus, eidem Clodoueo post biennium sine prole mortuo successit. Audi Anonymum synchronum in Gestis [d] Regum Francorum. *Obiit Theudericus Rex, regnauítque annos XIX. Chlodoueus filius eius puer Regalem Sedem suscepit, ex Regina, nomine Chlothilde, progenitus. Nec multò pòst ipse Chlodoueus Rex puer mortuus est, regnauítque annos II. Childeber-*

[a] Spicileg. 5.
[b] d. 1. Dec.
[c] d. 1. Ian.
[d] Cap. 49.

tus autem frater eius, vir inclytus, in Regno statutus est. Audi & alterum Anonymum æquè antiquum in Historia [a] iussu Childebrandi scripta. *Mortuus est Theodoricus Rex*, &c. *Chlodoueum filium eius paruulum elegerunt in Regnum. Non post multos verò annos prædictus Rex Chlodoueus ægrotans mortuus est*, &c. *Childebertus frater eius in Regnum resedit.* Eadem quoque scribit Erchanbertus in Breuiario Regum Francorum & Maiorum-domus. Rectè igitur Wilthemius aduersùs Auctorem Actorum Dagobertinorum obseruauit Bathildem obiisse regnante Theodorico, & Dagobertum natum esse regnante iam Childeberto, quamuis Scriptores ad vtrumque idoneè probandum minùs aptos allegarit.

AN. CH. 715. DAGOB. III R. 4.

[a] Cap. 101.

VI. Childeberto patri successit in Regnum Dagobertus. Id negari non potest. Sed Auctor vitæ, cùm agit de inauguratione ipsius Dagoberti, multa immiscet absurda & ab vsu illorum temporum aliena, quæ consultò prætermittimus, ne videamur in rebus futilibus ac friuolis immorari. Childeberto annos regni septemdecim attribuimus. Innixi sumus Gestis [b] Regum Francorum, Erchanberto, duobúsque breuissimis Chronicis, quæ publicata [c] sunt ab Andrea Duchesnio, desinúntque, vnum in Childerico, alterum in Pippino Childerici successore. Prædictus Auctor Regnum Childeberti circumscribit annis sexdecim. Ambæ sententiæ conciliantur facillimè. Childebertus enim, cuius obitus decimo-octauo Kalendas Maij consignatur in Chronico San-Medardino, regnauit annos sexdecim completos, septemdecim incompletos. Dagobertus Childeberti filius obiit currente anno Principatûs quinto, reliquitque filium nomine Theodoricum. Hinc duo colliguntur de ætate Dagoberti. Regnum iniit iam puber, annósque vixit circiter viginti. Quapropter si qui Scriptores asseruerunt Dagobertum adhuc puerum ad sceptra venisse, censendi sunt *puerum* vsurpasse pro adolescente, vt optimè Wilthemius annotauit. *Dagobertus*, inquit Auctor vitæ, *benedictionem adeptus est Regiæ dignitatis ab Archipræsule sedis Remensium nomine Landone* Occurrit hoc loco non parua difficultas, quam Commentator agnouit nec soluit, sic enim dubius hæsit & incertus quid assereret de tempore quo Lando sedit. *Fuit Lando Rhemorum Archiepiscopus, Sigiberto, Dagoberti Magni filio, æqualis, cui Niuardus & Reolus ac Rigobertus successere. Nec alius est in elenchis vulgatis Rhemensium Episcoporum Lando. Ex actis tamen D. Rigoberti satis apparet, inter Reolum & Rigobertum, interregnum fuisse & hiatum, cui inserendus fortassè hic erit Lando.* Hæc coniectura non valet. Nam Rigobertus toto Dagoberti Principatu necnon sub decessore Childeberto ac successore Chilperico Pontificatum gessit, vt docet hoc initium vitæ [d]. *Fuit in diebus Childeberti, Dagoberti, Chilperici, Regum Franciæ, vir Dei Rigobertus, vrbis Remensium mirificæ sanctitatis Archiepiscopus.* Orto bello ciuili pulsus est in exilium temporibus Chilperici Regis. Id constat ex eadem vita & ex Flodoardo [e]. Ergo Auctor Actorum Dagobertinorum perperam intrusit Landonem Antistitem Remensem, qui Dagobertum Remis in Regem vnxerit.

[b] Cap. 51.

[c] Tom. 1. Collect. Hist. Franc.

[d] Ap. Bolland. d. 4 Ian.

[e] Lib. 2. c. 12.

VII. Idem Auctor mira prædicat de Dagoberto. *Deprecante Archiepiscopo pergebat versùs ciuitatem Remorum. Quò dum iter carperet, obuiauerunt ei pagenses territorij illius, precantes suppliciter, vt manu propriâ, dignaretur iactare semina. Illorum quippe deprecationibus annuens Rex clementissimus accepit sementem tritici in manibus, & sparsit illud per circùm manentium reditus, quod semen ita rigauit Dominus Regis Dagoberti precibus, vt insolito more maturesceret citiùs, quàm aliud triticum, quod seminatum est in illis regionibus. Illo denique anno tantam frugum abundantiam tribuit omnipotens Dominus illis hominibus, vt nullus ambigeret, quòd pro meritis Dagoberti hanc incolis terræ illius concessisset. Post hæc Parisius ouans repedauit. In ea siquidem vrbe Reges Francorum maximè sceptra tractare consueuerunt. Deinde oratum ad Sanctum perrexit Dionysium, vbi, ceu Regem decebat, honorificè est susceptus. Cúmque ventum esset ad celebrationem Missæ in*

AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4. *festiuitate Assumptionis perpetuæ Virginis Mariæ, dæmoniacus quidam, qui multo iam tempore sensu perdito in beati Dionysij morabatur Monasterio, patrocinante eodem Martyre egregio eiúsque complicibus, sensum amissum adstante Rege Dagoberto recepit insanus. Credimus verissimè hoc actum diuinitus, vt cor Principis Dagoberti excitaretur in amore vel timore Christi. Consilio itaque inito cum Principe Pipino aliísque suis Consiliariis, dedit quandam villam in pago Cameracensi, nuncupatam Bragnam, prædicto sancto, quam hodiéque retinent in illius persistentes obsequio.* Hæc narratio, quamuis nihil exhibeat, quod fieri non potuerit, fidei tamen est valdè suspectæ. Videtur Auctor ea, quæ suis temporibus fieri nouerat, ad ætatem Dagoberti transtulisse. Plerique enim Reges Francorum è stirpe Capetina Remos initio Regni perrexerunt, vt ab illius ciuitatis Archiepiscopo inungerentur coronarentúrque solemni pompâ; deinde Parisios adierunt quæ sedes erat Regia; tum orationis causâ profecti sunt ad Cœnobium San-Dionysianum; sed nihil huiuscemodi reperimus à Merouingis Regibus factitatum. Est in Diœcesi Cameracensi haud procul ab oppido Roeuxio viculus *Braquenie*, vel *Bracqnie*, vel *Bracgny*, parœciæ Strepensis. Est & Brania * Comitis in hodierno Comitatu Hannoniæ, Hallas inter & Sonegias, in eadem Diœcesi Cameracensi. Sed an alter horum vicorum, aut quis alius eiusdem nominis in prædicta Diœcesi Cameracensi, sit prælaudata villa Bragna Cameracensis pagi, manet incompertum.

* *Braine le Comte.*

VIII. Pergit Auctor Actorum Dagobertinorum. *Longum est enarrare, quàm prouidus idem Rex Dagobertus in consilio fuerit, patientiæ deditus, literis eruditus, timens Deum, Ecclesiarum & Sacerdotum magnus ditator, pauperibus eleemosynam tribuens, benignum se omnibus & pietate plenum ostendens, quámque studiosus in componenda pace Ecclesiarum, præcipuéque quàm deuotus extiterit in ditandis Sanctorum Cœnobiis, sed maximè ob fastidientium Lectorum vitandum tædium, hoc opus ampliùs protendere nolim, præsertim, cùm nullis abolenda temporibus luce clariora earum rerum extent indicia.* Hæc mutuatus est ex Gestis Dagoberti Primi, quorum caput quadragesimum-tertium sic inchoatur. *Longum est enarrare quàm prouidus idem Rex Dagobertus in consilio fuerit, cautus iudicio, strenuus militari disciplinâ, quàm largus eleemosynis, quámque studiosus in componenda pace Ecclesiarum, præcipuéque quàm deuotus extiterit in ditandis Sanctorum Cœnobiis, præsenti opere declarare, minúsque necessarium, & maximè ob fastidientium Lectorum vitandum tædium, præsertim, cùm nullis abolenda temporibus luce clariora earum rerum extent indicia.*

IX. Sequitur in Actis Dagoberti Synodus Rotomagensis, quæ describitur hoc modo. *Idem ergo gloriosissimus Rex Dagobertus, Kalendis Martij, Synodum cum omnibus Francis in ciuitate Rotomagensi adunare præcepit, in qua de vtilitate Ecclesiarum, orphanorum ac viduarum, considerans tractabat cum Proceribus & Optimatibus suis, quid illi foret fiendum? Cúmque in hac Synodo Rex cum Pontificibus, Comitibus ac Palatinis suis resedisset, adiit illum Abbas Fontanalensis Monasterij, Hugo nomine, filius Drogonis, reclamans se de Floriaco Monasterio, quod auus illius Dux Pipinus ædificauit, & subiecit illud prædicto Fontanalensi Cœnobio, & per Præceptum Regis Hildeberti firmauit. Quod Hildericus Maior domûs iniustè auferens vsurpauit. Altercantibus inter se coram Rege Dagoberto iam dicto Hilderico & præfato Abbate Hugone præcepit Rex Iudicibus circùm sedentibus, vt dirimerent contentionem, quæ resonabat in auribus eorum. Cúmque nollent verisimile iudicare, & hoc Rex perpenderet corde, leuauit oculos ad cælum inuocans Dominum tacitâ prece, vt is qui dixit,* [*rectè iudica proximo tuo,*] *iustus iudex esset in hoc conflictu. Cùm hoc tacitus in corde volueret, repentè sedilia, in quibus Iudices sedebant, collisa, sessores ad terram, Iudice Deo, corruunt. Contra hos, vt reor, Iudices ille venit Spiritus, qui quondam Danielis Prophetæ cor impleuerat in examine duorum Presbyterorum, qui falso crimine Sanctam & Deo dignam mulierem Susannam morti iudicabant tradendam. Videns hoc factum gloriosus Rex præfatus, excitatus est continuò in Dei laudibus, gaudens & ouans reddidit Abbati Hugoni eiús-*

que Monachis res, pro quibus eum adierant. Cuncti ergo Magnates & mediocres, diuitésque & pauperes hoc à Rege patratum esse cernentes toto corde laudauerunt Dominum, qui dedit sapientiam Dagoberto Regi, velut Salomoni quondam Regi Israeliticæ gentis, ad faciendum iudicium. Suppositicia est hæc Synodus. Nam toto tempore, quo Dagobertus Tertius Regnum tenuit, Fontanellensi Monasterio præfuit Benignus Abbas, cui successit Hugo, cùm Theodoricus Dagoberti filius iam regnaret. Chronologiam illam Fontanellensium Abbatum confirmatam accipe ex Chronico Fontanellensi, cuius Auctorem supparem iam probauimus [a], cùm de Milone Recluso verba faceremus. Sancto Baino, cuius obitum anno Christi septingentesimo octauo [b] consignauimus, suffectus est Benignus, regnante tunc Hildeberto seu Childeberto. *Anno autem ab Incarnatione Domini nostri Iesu Christi septingentesimo & decimo-sexto,* vt Chronographus Fontanellensis prosequitur [c], *iussu Ragenfredi Maioris-domus, siue potius, quod verius est, tyranni, de regimine Monasterij proiicitur, & Wando Monachus filius Baldrici eius in loco subrogatur per annos tres.* Et inferiùs. *Benignus denique rursum regiminis huius Cœnobij sortitur gradum per annos quatuor, id est, vsque ad annum Theodorici Iunioris Regis tertium, qui erat Dominicæ Incarnationis septingentesimus vigesimus-tertius.* Deinde Hugonem Drogonis filium Benigno successisse sic testatur [d]. *Hugo filius Drogonis vir venerabilis à matre nomine Adaltrude progenitus, nepos Karoli sagacissimi Principis, Archiepiscopus Rothomagensis Ecclesiæ, post præfatum Benignum regimen huius Cœnobij suscepit ab anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo vigesimo-tertio, Indictione* VI. *qui erat annus Principatûs Karoli nonus,* &c. *Rexítque istud Cœnobium per annos nouem, mensis duos, & dies tredecim, id est, vsque ad annum decimum-sextum Principatûs antefati Caroli.* Prætereà *hic vir venerabilis Hugo, dum adhuc laicus foret, largitus est Benigno Abbati Vierlaicum villam, quæ sita est in pago Tellau, super fluuio Eora, quæ ipsi de iure parentum suorum legitimè obuenerat. Facta est hac largitio ab anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo decimo-tertio, Indictione duodecimâ, qui fuerat annus Dagoberti Iunioris Regis* III. *Pipini autem Ducis* XXVI. *undecimo Kalendarum Iuliarum die, feria* IV. *Inter reliqua autem prædia ab eo contradita, etiam Wistlanam villam largitus est Wandoni Abbati, anno primo Clotharij Regis, quem Karolus post fugam Hilperici ac Ragenfridi Regem sibi statuerat.* Primos Abbates Monasterij Fontanellensis à Wandrigisilo vsque ad Hugonem ita colligit Wilthemius. *Ex testatissimis Actis Diuorum, Wandrigisili, Ansberti, Wulfranni, Audoeni & Hermelandi, hac primorum Fontanellæ Abbatum est series. Wandrigisilus seu Wando. Lambertus, Episcopus Lugdunensis. Ansbertus, Episcopus Rothomagensis. Hildebertus. Ostrulfus. Bainus, Morinorum Episcopus. His alicubi inserendus est alter Wando, quem, vt & Ostrulfum, pretermisit Claudius Robertus, subdit autem Baino Benignum anno* DCCVII. *Benigno Hugonem anno* DCCXXXIII *defunctum.* In Chronico Fontanellensi, Wando, quem Wilthemius Abbatum Fontanellensium Catalogo inserendum ait, regimini Monasterij bis admouetur. Anno enim Christi septingentesimo decimo-sexto, regnante Chilperico Præfecturam Fontanellensem init exauctorato Benigno Abbate, deinde anno Christi septingentesimo vndeuicesimo ipsemet in exilium pellitur, demum pristinam dignitatem post annos viginti-tres recuperat anno Christi septingentesimo quadragesimo-secundo. Exulante Wandone Monasterium regunt Benignus iterùm, Hugo, Lando, Teutsindus, Wido & Raginfridus. Eidem autem Wandoni sponte munus dimittenti succedit Austrulphus. Lege prælaudatum Chronicon [e]. Lege & Claudium Robertum in Abbatiis [f] Galliarum. Hic immeritò carpitur à Wilthemio, nam nec Ostrulfum nec Wandonem prætermisit, vtrumque suo loco collocauit; Raginfrido Wandonem, Ostrulfum Wandoni suffecit; Benignum & Wandonem bis nominare noluit, quia Benignum à Raginfrido Maiore domus contra fas è Monasterico pulsum sciebat. Lege etiam Sammarthanos in Gallia Christiana [g]. Hi manuscriptum Fontanellæ

AN. CH. 715.
DAGOB. III. R. 4.

[a] Ad an. 713. n. 15.
[b] Num. 47.
[c] Cap. 3.
[d] Cap. 6.
[e] Cc. 3. 8. 9. 10. 11. 12. 13.
[f] In Fontanella.
[g] Tom. 4.

AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4.

Chronicon ob oculos habuerunt, & eodem prorsus quo Robertus ordine Catalogum Abbatum Fontanellensium texuerunt à Wandregisilo vsque ad Austrulphum, excepto quòd numerum Abbatum auxerunt Hermario siue Erinhardo, qui tamen ab iis Prior tantùm appellatur, & Præpositus Monasterij fuit sub Abbate Teutsindo. Apud Robertum Præfecturam Fontanellensem ineunt, Benignus *an.* 707. Hugo *an.* 723. Laudo seu Lando *an.* 731. Ergo Wilthemius malè citat Robertum, vt *Hugonem anno* DCCXXXIII *defunctum* probet. Agemus suis locis de annis, quos singuli Abbates in administratione Monasterij transegerunt. Impræsentiarum sufficit probasse, quòd Hugo regnante Dagoberto non fuit Abbas Fontanellensis. Id enim si verum est, euanescit tota Synodus Rotomagensis, in quam inquirimus. In Actis Dagobertinis, cur Hugo Dagobertum Regem Synodúmque Rotomagensem adeat, hæc profertur causa. *Hugo reclamat se de Floriaco Monasterio, quod auus illius Dux Pipinus ædificauit, & subiecit illud prædicto Fontanellensi Cænobio, & per Præceptum Regis Hildeberti firmauit. Quod Hildericus Maiordomûs iniustè auferens vsurpauit.* Benè Wilthemius obseruat quid sit reclamare se ad Regem, vt enim ostendat idem esse ac prouocare ad Regem, allegat vetus Capitulare, in quo Carolus Magnus ita statuit. *Populo dicatur, vt caueat de aliis causis se ad nos reclamare, nisi de quibus Missi nostri aut Comites iustitiam facere noluerunt.* At aliundè non parum torquetur, quia nec nouit Floriacum Monasterium, quod in prædictis Actis nominatur, nec reperit in Annalibus Maiorem domûs, qui vocaretur Hildericus. Anno duodecimo Childeberti Regis, id est, anno Christi septingentesimo sexto, Pippinus in pago Veliocassino Floriacum Monasterium erexit, ibique Bainum, qui Fontanellensis Abbas iam erat, Abbatem præfecit, *eâ videlicet conditione, vt ex præfato Monasterio Fontinella post recessum eiusdem Baini, ipsi Monachi in ipso Floriaco Cænobio consistentes omni tempore rectores & gubernatores* haberent. Hæc constant ex literis ipsiusmet Pippini, quarum fragmentum Chronographus Fontanellensis [a] descripsit, vt ad annum Christi septingentesimum sextum [b] iam notauimus. Quod attinet ad Hildericum, qui Maiordomûs in Actis Dagobertinis appellatur, huius nulla mentio est in Annalibus Francorum, qui Pippini, Grimoaldi, Theodoualdi, & Raginfredi meminerunt. Atque inde alterum argumentum aduersùs Synodum Rotomagensem haud inualidum eruitur.

[a] Cap. 2.
[b] Num. 1.

X. Synodo illi proximè subiicitur bellum Frisicum, cuius narratio tot scatet anachronismis, vt nullam omnino fidem mereatur. Dagobertus Rex à Willibrordo Episcopo per Legatos, vt *Fresianorum fines penetraret*, rogatus dicitur. *Nec mora, deliberauit iter arripere, & venit in pago Lomacensi, & mansit in villa, quæ vocatur Beuerna, quæ antiquitus data fuerat Sancto Gereoni Martyri Christi, qui humatus corpore quiescit in ciuitate Agrippina, & à persecutoribus Sanctæ Ecclesiæ penitus fuerat abstracta. In qua Rex cùm se nocte sopori dedisset, apparuerunt ei per visum Sancti Episcopi, Cunibertus & Seuerinus, quem sic sunt affati. Clementissime Regum, si vis, vt beneuolus sit tibi Christus, annuens tuis precibus, restitue Principi Apostolorum Petro ac Gereoni Sanctissimo Martyri, eiúsque sociis, villam, in qua nunc somno grauissimo quiescis. Qui expergefactus à somno, promisit Domino se facturum corde sincero, quod viderat in visionis nocturnæ silentio,* &c. *Post hæc fines Fresianorum cum Duce Carolo penetrauit deuectus nauigio, sicut illum est deprecatus venerabilis Pontifex Willibrordus. Perueniens ergo in locum, qui dicitur Doristextus, officiosissimè à Sancto Willibrordo est susceptus. Cúmque ad prandium resedisset, audiuit multos, qui erant in carcere clausi, Regis clementiam inclamantes. Misertus autem illorum clementissimus Rex misit carcerario baculum suum, quem manu gestabat, mandans illi, vt pro signo illum reciperet, ac in ergastulo retentos relaxaret. At minister carceris procaciter respondens dixit se hoc minimè facturum. Beatus verò Bonifatius Regis Archicapellanus, qui Legatione Domini sui ad carcerarium functus est, confisus in Domino percussit baculo Regis ostia*

ostia carceris, quæ statim corruerunt, & catenæ confractæ sunt, quibus ligati erant, qui intus tenebantur. Certissimum ergo credendum est, quia tunc virtus Angelica affuit Bonifatio, eò quòd obediuit Regi Dagoberto, quæ beatum Petrum Apostolum de Herodis maligni peruasoris liberauit ergastulo. His ita peractis, perrexit Fresiam cum magno Francorum exercitu. Ibi tamdiu commoratus est, quousque idola cuncta destrueret, populúmque ad vitam æternam prædestinatum, ad veri Dei conuerteret cultum. Principem itaque illorum Ratbodum in incredulitate perdurantem extra fines Fresianorum expulit in Danemarcham. Willibrordum verò Pontificem in sede sui Pontificatûs decenter relocauit. Ipso denique beato deprecante Willibrordo, commendauit illi Rex prædictum Bonifatium, ceteró sque sapientes, qui in prædicatione illi essent cooperatores, &c. Dispositis itaque Rex Dagobertus prudenter, pro quibus Fresiam perrexerat, nauim cum suis ingressus, ad Orientales Imperij sui Sedes cum summa gloria & exultatione Coloniam reuertitur. Tunc illi ad memoriam rediit visio, quæ posito in villa Beuerna per Sanctos Seuerinum & Cunibertum ostensa est illi. Discalceatus perrexit ad locum, qui dicitur Ad Sanctos aureos, vbi requiescit corpore Sanctus Gereon cum sociis suis, ibique, sicut spoponderat, villam prædictam, Beuernam videlicet, præfato reddidit Gereoni Sancto, retinuit autem villulam quandam ex ea, nuncupatam Adebreciam, deprecante quodam venatore suo Thassilo, qui eam cupiebat habere in beneficio. Completáque oratione, cùm vellet extra fores Ecclesiæ procedere, diuino nutu pes illius, quem intra Ecclesiam habebat, pauimento adhæsit, sicque virtute diuinâ meritisque Sancti Gereonis stetit immobilis. Stupefactus itaque super hoc miraculo recognouit non benè se egisse de voto, quod promiserat Domino. Cúmque staret solo fixus, eleuatis sursum oculis, cœpit Dominum inuocare, dicens lachrymis obortis. Deus, cuius misericordiæ non est numerus, cuique obediunt cunctæ creaturæ, qui erigis allisos & soluis compeditos, qui etiam bases ac plantas claudi ab vtero matris, verbo Apostoli tui Petri, consolidasti, mei pedis plantam à solo huius Ecclesiæ disiunge, & ego quantocyùs votum studebo adimplere, quod inimico suadente visus sum ex parte fraudare. Quo dicto, illicò absolutus, Sancto Gereoni tradidit, quod promissum fuerat. Pagus Lomacensis, regio est Namurco vicina, inter Sabim ferè & Mosam diffusa. Ibi Beuerna villa, quæ lapsu temporis dicta est Bieua, corruptè hodie Biema * cognomento Coloniensis, inter duos vicos, quibus *Gogny* nomen, ad fluuiolum qui apud Ogniacum in Sabim egeritur. Templo parœciæ Biemensis hæsit aliàs sacellum Sancti Seuerini Coloniensis Episcopi, à Comitibus Namurcensibus olim dotatum, sed modò dirutum. Ex pago Lomacensi quis nauigio per Mosam Wahalímque fluuios in Batauiam commodè deferri potest, atque inde modico itinere terrestri Dorestatum ad Lycum amnem peruenire. Verùm hîc non est quæstio de situ locorum. Bellum Frisicum, quod in præcitato textu narratur, aliunde commentitium arguitur. Dagobertus patri Childeberto successit anno Christi septingentesimo vndecimo, & è viuis discessit anno Christi septingentesimo decimo-quinto. Regnum suscepit flagrante bello Sueuico siue Alemannico, quod ad annum vsque septingentesimum duodecimum obstinatè protractum, per Legatos feliciter confecit; altâ pace gauisus est annis Christi DCCXIII & DCCXIV; tumultibus domesticis vexatus est anno Christi septingentesimo decimo-quinto, qui vitæ postremus fuit, sed tantùm abest, vt illo anno in Frisiam contra Radbodum contenderit, quin ad Mosam vsque cum exercitu Neustrasiorum progressus, vt Austrasios hinc inde vehementiùs impeteret, fœdus & amicitiam cum eodem Radbodo pepigit. Ciuiles illas discordias ita complexus [a] est is, qui Gesta Regum Francorum regnante Theodorico Dagoberti filio conscripsit. *Franci denuò in Cotia Sylua in Francos inruunt, ac se mutuò durissimâ cæde prosternunt. Theudoaldus autem per fugam elapsus, ereptus est. Fuitque illo tempore valida persecutio. Theudoaldo enim fugato, Ragenfredum in Maiorem domatum elegerunt. Qui commoto cum Rege exercitu, Carbonariam syluam transeuntes vsque Mosam fluuium terras illas vastantes succenderunt. Cúmque Radbodo Duce gen-*

AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4.

* *Biême la Colonoise.*

[a] Capp. 51. 52.

AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4.

tili amicitias feriunt. Carolus his diebus, cùm captus à Plectrude fœmina sub custodia teneretur, auxiliante Domino vix euasit. Sequente tempore Dagobertus Rex ægrotans mortuus est. Præterea Dagobertus priùs obiit, quàm Carolus contra Radbodum dimicaret, Carolus enim aduersus Radbodum pugnauit anno Christi septingentesimo decimo-sexto, vt ex Annalibus Nazarianis, Petauianis ac Metensibus liquet. Sunt & alia duo in narratione belli Frisici, quæ refragantur Chronologiæ. Vnum antecedit tempora Dagoberti Regis, alterum eadem tempora subsequitur. Radbodus à Francis profligatus non fugit in Daniam, sed pacem redemit citeriore Frisiâ Francis traditâ, Sedemque Regni deinceps posuit in Fostelandia Insula, quæ sita erat *in confinio Frisonum* [a] *& Danorum*. Id autem nec Dagoberto Rege, nec Carolo Maiore domûs contigit, sed anno Christi sexcentesimo vndenonagesimo, cùm Regia dignitas penes vnum Theodoricum auum Dagoberti, Maioratus penes Pippinum Caroli patrem erat, Villebrordúsque cum sociis in Franciam ex Anglia nondum transfretarat. Econtrà Bonifacius, quem Auctor Actorum Dagobertinorum Archicapellanum Dagoberti Regis vocat, ex Anglia in Frisiam primùm transiit Chilperico in locum ipsius Dagoberti iam subrogato, bellóque inter Carolum Maiorem-domûs & Radbodum Regem Frisiorum priùs exorto. Sic enim in illius vita scripsit Sanctus Willibaldus. *Prospero ventorum flatu peruenit ad Dorstat, ibíque aliquandiu commoratus, debitum Domino Deo exsoluit die noctúque præconium. Sed quoniam graui ingruente paganorum impetu, hostilis exorta dissensio inter Carolum Principem gloriosúmque Ducem Francorum & Radbodum Regem Fresorum populos ex vtraque parte perturbabat, maximáque pars Ecclesiarum Christi, quæ Francorum priùs in Fresia subiecta erant imperio, Radbodi incumbente persecutione ac seruorum Dei factâ expulsione vastata erat ac destructa, idolorum quoque cultura extructis delubrorum fanis lugubriter renouata. Tunc vir Dei prospectâ peruersitatis nequitiâ peruenit ad Trecht, ibíque aliquantis expectatis diebus aduenientem Regem Radbodum allocutus est.* Parcimus leuioribus argumentis. Hæc satis supérque docent nullum in Frisia bellum à Dagoberto Rege gestum fuisse. De Sanctis Seuerino & Cuniberto, Coloniensibus Episcopis, déque Sancto Gereone Martyre locuti sumus alibi. Basilica, in qua Sanctus Gereon, cum multis è suis sociis quiescit, ab incolis vocatur *Ad Sanctos aureos*, quia, vt Gregorius Turonensis [b] scribit, *admirabili opere ex musiuo quodammodò deaurata resplendet.* Adebrecia fortè hodiernus vicus est *Arbres* tertio fermè à Beuerna seu Biema lapide Orientem versùs.

[a] Sur d. 26. Mart. in vit. S. Ludger.

[b] Lib. 1. de Mirac. cap. 62.

XI. Confecto bello Frisico, *Rex Dagobertus*, vt Auctor Actorum prosequitur, *proficiscens in Vaporacensem pagum cum Regali ambitione, cupiebat cum Dei auxilio aliqua capere ferarum genera per illius pagi deserta*, &c. *Veniens in locum, qui vocatur Scorcias, iuxta quendam fontem, cœpit nimiùm fatigari & anxiari, non valens agere quod desiderabat. Suis verò militibus præcepit iam inuentum subsequi ceruum, quousque, si bestiarum creator id permitteret, caperent. Rex quoque in præfato loco corpus lassabundum parumper quieti concessit, ac dormiens magnam in somnis visionem perspexit. Remanserat cum Rege filiolus eius adolescens, seruans cum eo equum illius, cui vix anhelabundus ait Rex. O mi filiole, lassus sum oppidò. Vidi sanè somnium horribile, etiam mirabile, quod me valdè terret & affligit. Videbam planè quasi per amœna peragerem prata, sed lutosa, & ad quandam veniebam aquam, super quam erat ferreus pons ac nimis lucens, per quem tremebundus transiens veni in quoddam ædificium satis pulcherrimum, vbi etiam intrans, repperi thesaurum ingentem, & multa vasa diuersi generis aurea & argentea, & ineffabilis ibi erat pulchritudo. His itaque visis reuersus sum per illum ferreum pontem & lucentem. Auditis verò adolescens sermonibus referentis hæc Regis, ait. Et ego, Domine Rex, te in sopore quiescente, vidi mirabilem rem, quam non audeo referre, nisi iubeat tua Clementia. Ad hæc Rex dixit adolescenti. Nihil abscondas eorum quæ vidisti, sed narra cum fiducia mihi tuo patrino. Cùm obdormisses, ait, Domine, vidi ex tuo ore prodire vnum papilionem, qui progrediens venit ad istum,*

AN. CH. 715. DAGOB. III. R 4.

quem cernis ante te, riuulum, quémque transire cupiens, hac illácque vagabundus ibat. Cognoscens autem illum velle transire, extraxi gladium à vagina, & posui super riuuli ripas. Viso quoque papilio ponte, per illum transiuit, ac in proximam intrauit quercum, quam diutiùs intrà extráque perlustrans, reuersus per gladium, transiuit, in tuúmque, Domine, introiuit os, statímque expergefactus, pie Senior, retulisti mihi quod videras somnium. Credo, Domine, quod in papilione mihi ostenso spiritum tuum intelligere debeam, cui patefactum est, quod vidisti somniando. Multùm enim similia sunt. Rex autem animaduertens suam spiritualem visionem, ac filioli carnalem, intellexit vtráque significari vnam rem. Cúmque idem Rex se diceret de somnij visione multùm anxium ac fatigatum, suggessit ei adolescens, vt denuò se inclinans modicùm quiesceret, donec sui venatores remearent. Fecit sic, & ilicò obdormiuit. Infelix verò eius filiolus, recolens de thesauro, quem dixerat Rex se vidisse per somnium, credidit stultus fore verum, & adepturum se omnem thesaurum, si Dominum suum extingueret. Maligno instigante, concupiscentiá indicibili inflammatus, ac diaboli veneno debriatus, correpto spiculo, dormientem (proh nefas!) Dominum interimere non abhorruit. Suo quidem Regi ac Domino vitam hanc nimis falsam & laboriosam (heu lugendus!) abstulit, & ad æthera sanctam eius animam citiùs migrare fecit, sibi verò ipsi tartarea tormenta in puncto horæ præparauit. Continuò autem quæritans summo studio in quercu & circa quercum thesaurum, quem vidisse à Domino suo audierat, nihil reperit, sed arreptus à diabolo, qui primos homines spoliauerat omni bono, & ab illo diutissimè vexatus & tortus vitam perdidit, ac mortem miser quam quæsiuit, in sui detrimentum inuenit, vbi nunc gemens ardet & per omnia secula ardebit. Pagus Vaporacensis, aliis Wabrensis *, Vaprensis, Warensis, Wauerensis & Wauariensis, de quo iam locuti sumus, inter Crustam, Luciliburgum, Metas & Iuodium latè excurrit, aptissimus est venationibus. Altero à Sathanaco lapide conspicitur nemus Vabrense *, in quo degit Eremita, vulgò dictus Eremita Sancti Dagoberti. Hoc loco Sanctus Dagobertus Martyrium fecisse creditur, soléntque etiam nunc Sathanacenses annuâ supplicatione eò vsque procedere. Partem autem huius nemoris accolæ vocant *Scincertè* vel *Scine artel*, quod nomen, vt Floncelius autumat, est ipsissimum syluæ Scorciæ vocabulum, etsi nebulâ quâdam ex æui diuturnitate obfuscatum. Non inficiamur Sanctum Dagobertum ibi Martyrio coronatum fuisse, sed negamus Sanctum illum Dagobertum, qui Martyrium in pago Wabrensi consummauit, & à Sathanacensibus annuâ veneratione colitur, Regem fuisse Francorum, eóque cæsum modo, quo referunt Acta. Visionem, quam Auctor Dagoberto tribuit, primus excogitauit Paulus Diaconus, oblatámque dixit Guntranno seu Guntchramno Burgundionum seu Franciæ Burgundicæ quondam Regi. Textus Pauli talis est in Gestis * Langobardorum. *Erat Guntrannus ipse Rex pacificus & omni bonitate conspicuus. Cuius vnum factum satis admirabile libet huic Historiæ breuiter inserere, præsertim cùm hoc in Francorum Historia minimè contineri nouerimus. Is quum venatum quodam tempore in syluas iuisset, & (vt fieri assolet) in diuersa diuagantibus sociis, ipse cum vno tantùm sibi fidelissimo remansisset, grauissimè somno depressus, caput super genua eiusdem fidelis sui reclinans obdormiuit. De cuius ore paruum animal in modum reptilis egressum tenuem riuulum, qui propè decurrebat, vt transire posset, satagere cœpit. Tunc ille in cuius gremio Rex quiescebat, spatam suam vaginá exceptam super eundem riuulum posuit, per quam illud reptile in vlteriorem partem transmeauit. Quod cùm non longè ab eo loco in quoddam foramen montis ingressum fuisset, & per eandem spatam eundem riuulum denuò transmeasset, rursùm in os Guntranni introiuit. Guntrannus autem paulò pòst de somno expergefactus, mirificam se visionem vidisse narrauit. Retulit enim sibi apparuisse in somnis, quòd fluuium quendam per pontem ferreum transisset, & montem quendam subintrasset, vbi magnum auri pondus aspexisset. Is verò, in cuius gremio dormierat, quæ viderat per ordinem ei retulit. Quid plura? Effossus est locus ille, & inæstimabiles thesauri, qui ibidem antiquitus positi fuerant, sunt*

* *le Païs de Vvaiure*, Germanie *der Vvauart.*

* *le bois de Voiure.*

* Lib 3. c. 17. antiq. edit. cap. 35. nouæ edit.

AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4.

reperti. De quo auro ipse Rex postmodum ciborium solidum miræ magnitudinis & magni ponderis fecit. Multis illud pretiosissimis gemmis decoratum ad sepulchrum Domini Hierosolymam transmittere voluit, sed cum minimè posset, idem super corpus beati Marcelli Martyris, quod in ciuitate Cabilonensi sepultum est, vbi Sedes Regni ipsius erat, poni fecit, & est ibi vsque in præsentem diem, nec est vsquam vllum opus ex auro confectum, quod ei valeat comparari. Paulum Diaconum sic expressit Aimoinus in Historia [a] Francorum. *Hic*, nempe Guntrannus, *quadam die venatum in syluam profectus, sociis, prout res exposcebat, huc illúcque dispersis, ipse cum vno suorum fidissimo fidelium sub arbore quieturus resedit. Positóque in familiaris amici gremio capite, oculos cupiens furari labori, obdormiuit. Et ecce ex ore quiescentis Regis in modum reptilis animal egressum, oras propter labentis riuuli percursare, ac vt in vlteriorem ripam transiret satagere cœpit. Quod cernens ille, super cuius genua Rex ceruicem inclinauerat suam, gladium vaginâ nudatum fluuiolo superposuit, & sic animal illud ad alteram transmeauit partem. Atque sub radice cuiusdam montis ingressum, post aliquot rediit horarum spatium, & eodem ponte vsum in os Guntranni est ingressum. Exsurrexit Rex, & familiari narrans somnium, mirabilem se dixit vidisse visum, inquiens. Conspexi fluuium permaximum ponte ferreo constratum. Per quem transuectus, speluncam in cuiusdam montis radice constitutam sum ingressus. Inibi inæstimabiles thesauros, absconditámque veterum reperi gazam patrum. Refert alter, quid de eo & ipse intuitus sit, consonáque sibi apparuerunt somnij verba, ac visio manifesta. Quid plura? Effossus est locus, enorméque auri ac argenti inuentum pondus. De quo Guntrannus ciborium miræ magnitudinis simul & pulchritudinis compactum, Hierosolymam mittere destinauit ad Iesu Christi Domini sepulchrum. Sed cùm & itineris difficultas & Sarracenorum, qui eadem infestabant loca, timor, ne vota perficeret, obstitissent, in Basilica, quæ Cabilonensi adiacet ciuitati, cuius condendæ ipse auctor extiterat, super sepulchrum Sancti Marcelli poni iussit. Quod quandiu tumulum Sancti Martyris durando venustauit, nullum in tota Gallia opus, quod ei æquipararetur, potuit inueniri.* Si Wilthemio fides est, Guntchramnus hoc somnium verè somniauit, Dagobertus nequaquam. Nos verò tale somnium nec ad Guntchramnum nec ad Dagobertum pertinere existimamus. De Guntchramno, cuius munificentiam erga Ecclesias suis locis exposuimus, nihil hîc repetemus. Somnium, quod Dagoberto Tertio attribuitur, Wilthemius sic irridet. *Neque somnium*, inquit, *prout hîc describitur, vllo modo subsistit. Quale enim illud est, vt Dagobertum solum solus percusserit, móxque is à malo genio correptus exspirauerit, & tamen somnij tam prodigiosi notitia à mortuis ad viuos peruenerit?* Attingit & aliam rationem, quæ nullum dubitationi locum relinquit, & Auctoribus optimæ notæ nititur. Illam tamen reiicit, vt nimiùm probantem, quippe quæ fabulis non modò somnium Dagoberti sed etiam ipsius Martyrium accenseat. Videamus vtrùm admittenda sit, an repudianda. Anonymus, qui regnante Theodorico Dagoberti filio Gesta Regum Francorum conscripsit, mortem Dagoberti sic exposuit. *Dagobertus Rex ægrotans mortuus est.* Eadem leguntur in Chronico Mossacensi. Ergo Dagobertus morbo consumptus interiit. Ergo Dagobertum non interemit adolescens. Ergo narratio, quæ de Martyrio Dagoberti Regis hodie circumfertur, tota corruit. Aduersùs Auctores præcitatos insurgit Wilthemius, opponítque Theodericum Monachum Epternacensem & Albericum Cœnobitam ex Monasterio trium Fontium in Diœcesi Catalaunica. Quorum ille de morte Dagoberti sic scribit. *Anno verò* DCCXV. *Dagobertus Rex, V. anno Regni sui, in Cortia silua occisus, Sataniaco sepultus est.* Hic autem sic. *Anno deinde* DCCXIX. *Dagobertus Iunior Francorum Rex, à quodam filiolo suo in silua martyrizatus, iacet apud Sathanagium.* Annales suos collegit Theodericus anno Christi millesimo centesimo nonagesimo-secundo, Albericus seculo decimo-tertio. Neuter illorum Auctorum in publicum hactenus prodiit. Allegatus à quibusdam Neotericis reperitur Albericus, sed in plerisque locis à recto computo &

[a] Lib. 3. cap. 3.

ab Historica veritate tam prauè dissidet, vt inter probatos Auctores locum obtinere non possit, & ne videamur exemplum è longinquo petere, præstò est textus nuperrimè descriptus, qui contra tot coætaneorum ac suppariorum fidem mortem Dagoberti Regis in annum Christi septingentesimum vndeuicesimum perperam sic differt. *Anno deinde* DCCXIX *Dagobertus Iunior Francorum Rex, à quodam filiolo in silua martyrizatus, iacet apud Sathanagium.* Iudicet nunc æquus Lector, vtrùm Theodericus & Albericus præponendi sint synchronis Auctoribus, & Rex Dagobertus haberi debeat Martyr in tanto veterum Annalistarum silentio, qui morbo mortuum testantur, aut mortuum simpliciter & sine addito dicunt nullâ necis illatæ factâ mentione. Cùm Theodericus & Albericus calamo manum admouerunt, Sanctus Dagobertus Martyr Sathanaci iam colebatur, credebatúrque Rex olim Francorum fuisse. Nobis valdè placet Henschenius in [a] Diatriba de tribus Dagobertis, vbi Dagobertum, quem Sathanacenses venerantur, Ducem aliquem Francorum fuisse putat non Regem, quia Duces Lotharingiæ Godefridus Barbatus & Godefridus Bullonius in suis Diplomatibus nullam Regiæ dignitatis mentionem fecerunt. Diplomata illa extant in eadem Diatriba [b], antiquiora sunt Actis Dagobertinis, quæ nunc examinamus, data sunt enim *Bullioni, anno Dominicæ Incarnationis millesimo sexagesimo-nono, Indictione septimâ; Bullioni, anno Dominicæ Incarnationis millesimo nonagesimo-tertio, Indictione primâ; Sathanaci, anno Dominicæ Incarnationis millesimo nonagesimo-sexto, Indictione quartâ.* Fortasse Sancto Martyri Dagoberto idem contigit ac Sancto Goerico Episcopo Metensi, qui Rex Aquitaniæ dictus est à Neotericis, quia priusquàm Pontificalem Metis dignitatem adipisceretur, Regiam in Aquitania dignitatem obtinuit, id est, beneficio Regis secularem in Aquitania Magistratum gessit, vt exposuimus suo loco. Dagobertus inter Optimates Francorum annumerari debet. Sathanaci morabatur. Dux aut Comes erat seu Rector regionis circùm positæ. Frequenter venabatur in nemore Wabrensi. Sociis huc illúcque aliquando dispersis, nefariè proditoriéque necatus est ab vno è famulis, qui statim à dæmone correptus vitam luctuosissimo exitu terminauit. Hæc pauca ex Actis Dagobertinis retine veritati consentanea. Cetera hactenus descripta fabulosis nugis accense.

AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4.

[a] Lib. 3 c. 9.

[b] De tribus Dagob. l. b. 3 cap. 7.

XII. In iisdem Actis hæc sequuntur de Sancti Dagoberti Martyris sepultura. *Qui ibi erant fideles, tollentes sanctum corpus & in sandapila ponentes, transtulerunt illud in locum, tunc Sathan, nunc Satanagus, vocatum, & ibi honorificè sepelierunt in Oratorio Sancti Remigij Episcopi reliquiis & nomine consecrato, vbi diutino tempore mansit humatus in saxeo sarcophago terrâ vbique cooperto.* De nomine Sathanacensis oppidi disputat Wilthemius. Obseruat *acum* veteri Celtarum linguâ villam esse, & antiquissimarum vrbium vicorúmque nomina in *acum* inclinari, vt Gessoriacum, Moguntiacum, atque in vicinia Sathanaci Mosacum *, Duodeciacum *, Iuueniacum *, Quintiacum *, Gemmacum *, & Caluenciacum *. Quod autem aiunt Sathanacum dici cœptum esse, postquàm Sanctus Dagobertus ibi depositus fuit, cùm anteà Sathan appellaretur, id pium magis quàm credibile meritò putat. Occisus est S. Dagobertus decimo Kalendas Ianuarij; quo anno, incertum. Ad annum vsque Christi millesimum sexcentesimum quadragesimum-quintum annuâ supplicatione bis coli consueuit, quarto Nonas Septembres & die Ascensionis Christi.

* *Mousay.*
* *Douzy.*
* *Iuuigny.*
* *Quincy.*
* *Iamets.*
* *Chauancy.*

XIII. Auctor Actorum in errores suprà memoratos lapsus est, quia multum remotus erat ab ætate Dagoberti, nec eius gesta præ manibus habere potuit, pauca tantùm retulit in literas, quæ vulgari famâ ferebantur, sic enim in suo ad fratres Sathanacenses prologo scribit. *Magnificos actus nequit penna exarare scabrosa ex asse, quia nequaquam alicubi scripti noscuntur, & à memoria hominum modò viuentium penitùs recesserunt. Exigua tantummodò, quæ à veraci-*

AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4. *bus audiui testibus, conabor literis comprehendere, vt vestra habeat fraternitas, beato famulans Martyri, parùm quid ad legendum in eius die solenni.*

XIV. Differunt igitur Sanctus Dagobertus Martyr, quem Sathanacenses tanquam patronum colunt, & Dagobertus Rex Francorum, huius nominis Tertius, quem hoc anno mortuum esse constat relicto in cunis Theodorico filio. Extinctus est Dagobertus mense circiter Augusto, vt dictum est suprà. Quapropter antequàm agamus de successore, præmittemus nonnulla, quæ gesta sunt aut gesta perhibentur ipso Dagoberto adhuc superstite.

XV. Dagobertus hoc anno, Regni sui quinto, confirmauit donationem Monasterio Fontanellensi factam à Childeberto patre, & à se auctam instigatu Theodaldi seu Theobaldi Maiorisdomûs. Illa donatio complectitur quartam partem de Arlauno sylua, & ab Auctore Chronici Fontanellensis hisce limitibus circumscribitur [a]. *Benigno Abbati largitus est Dagobertus Rex iunior quartam partem de Arlauno foreste, anno quinto Regni sui, suggerente Theobaldo Maiori domus regiæ, per loca designata, id est, per Quincionem montem, deinde per petrosam vallem, & exinde per profundam vallem, necnon etiam per Mortuam-vaccam. Aliæ verò terminationis fines sunt, à termino Iccinse de valle Tabellis per illum locum, qui vadit ad locum, qui nuncupatur Caput-caballinum, inde ad illam Salsosam cisternam quæ dicitur Sarconos, indéque ad Tenebricam valliculam ad dexteram manum per verticem montis vsque ad profundam vallem, quæ dicitur Mortua-vacca. Deinde per Casalis vsque ad fines Bouaricenses in dextera per summum illius pigatum exsartum vsque ad fines Glaccolinses. Deinde per illum mansionilem, qui vocatur Pomaritus, infra ipsam forestem Arlaunum, & est per loca designata, hoc est, de vno latere Bracus, siue vallis quæ dicitur Dirginis, vsque ad eum locum qui dicitur Petrafficta, & ipsum mansionilem ad pratum faciendum. Deinde ad Petramfictam secus primam viam publicam quæ dicitur Ad duos pontes, & ad Bracum qui dicitur Bricilonem. Deinde etiam secus illum Bracum qui dicitur Ad Castellum Luporum, qui est super illum Bracum anteriorem Dirginis. Hæc quidem largitio licèt ab isto Rege sit firmior edita, ab antecessore tamen suo glorioso Rege Hildeberto maxima pars concessa iam fuerat decessori istius Benigni Abbatis, almæ recordationis Baino Episcopo. Edita est autem hæc Donatio siue Confirmatio à præfato Rege Dagoberto, anno Incarnationis Dominicæ septingentesimo quinto-decimo, Indictione decimâ-tertiâ, quinto Iduum Iuniarum, die Dominicâ.* Hi Characteres optimi sunt. Annus enim Christi septingentesimus decimus-quintus præditus fuit literâ Dominicali F, & per mensem Iunium illius anni numerabatur Indictio decima-tertia. Sequuntur alij duo Characteres, qui hunc eundem annum constantissimè designant. *Eodem anno*, inquit prælaudatus Chronographus, *ipse Dagobertus Rex mortuus est. Quo tempore terra Hattuariorum à Saxonibus depopulata est.* Mortem Dagoberti Regis hoc anno consignandam docent multi Scriptores, quòs suprà citauimus. Eorum plerique addunt eodem anno terram Hattuariorum seu Chattuariorum à Saxonibus vastatam fuisse. Annales Petauiani sic. *Anno* DCCXV. *Dagobertus Rex mortuus est, & Saxones deuastauerunt terram Hattuariorum.* Tiliani sic. *Anno* DCCXV. *Saxones deuastauerunt terram Hatuariorum.* Et Chronicon Sandionysianum. *Anno* DCCXV. *Quando Saxones vastauerunt terram Chatuariorum.* Adstipulantur & Annales Fuldenses hoc modo. *Anno* DCCXV. *Dagobertus Rex mortuus est, & Saxones deuastauerunt terram Bazzoarionum*, & ad maginem, *Baiouuariorum*, sed lege *Hattuariorum* vel *Chattuariorum* vt alij scribunt. Istius irruptionis grauissimas pœnas paulò pòst luerunt Saxones, Franci enim ad Visurgim vsque fluuium progressi sunt, totámque regionem cis illum amnem variis damnis affecerunt. Qua de re sic Chronographus Fontanellensis. *Ipsi*, nempe Saxones, *non multò pòst dignas suæ perfidiæ pœnas à Francorum populis perpessi sunt, corúmque terra vsque Wiseram * fluuium incendiis, rapinis, interfectionibus attrita est.* Ado in suo Chronico addit Eoldum Episcopum Ecclesiæ Viennensi præfuisse, cùm Saxones in regionem Chatuariorum irruperunt.

[a] Cap. 6.

MONASTERIVM FONTANELLENSE DITATVR A DAGOBERTO R.

* le Veser.

Saxones, inquit, *terram Matuariorum*, lege Chatuariorum, *deuastauerunt. Eoldus Viennensis Episcopus iam habebatur.* Hic successerat Agrato, vt anno priori dictum est. AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4.

XVI. Hoc etiam anno de Fontanellensi Monasterio benè meriti sunt Leutbertus Presbyter, Aganulfus & Waddo. Audiendus illius Cœnobij Chronographus [a]. *Anno quinto, regnante Dagoberto Iuniore Rege, quidam Presbyter, nomine Leutbertus, vir valdè diues contradidit eidem venerabili Patri*, Benigno Abbati, *prædium, quod vocatur Bodardi villa, situm in pago Wimnau, in quo ipse Leutbertus Ecclesias ædificauit, necnon & locella alia, id est, Taunaco, Luneraco, Frolinas, seu Gressus etiam & Duno, & Arecharium villam in pago Velocassino. Vnde statim Priuilegium Confirmationis à prædicto Rege editum accipere curauit, quod adhuc in scriniis nostri Cœnobij reconditum retinetur.* Et inferiùs. *Anno quinto*, nempe Dagoberti iuuenculi Regis, *Aganulfus partem in Fransariis viciniis Gressus; & quidam Waldo in Colnicio* contradiderunt prædicto Fontanellæ Monasterio. Præstereà, *eodem anno quidam homines nominibus his, Gunthardus, Almedius, Aiga fœmina, largiti sunt possessiones has in pago Ebroicino, Agmaro, & Horma, & Maceriolas, & Spanga, & Haretone, cum omnibus adiacentiis suis, sitas super fluuium Ittonem.* Hæc idem Chronographus. Quæ proximè sequuntur, ad alios annos pertinent.

[a] Cap. 7.

A LEVTBERTO PRESBYTERO ET ALIIS.

XVII. De charta, quam Hugo Drogonis filius *sub die octauo Kalendas Iulij, anno quinto Regni Domini Dageberti Regis* scripsisse fertur, quámque Neoterici tanto studio descripserunt publicarúntque, nullum hîc sermonem faciemus. Illam enim ad annum Christi septingentesimum octauum [b] in obitu Drogonis examinauimus refutauimúsque. Sed omittere non debemus ipsummet Dagobertum Regem erga Monasterium Sanctorum Apostolorum prope Metas, vbi beatus Arnulphus Metensis quondam Episcopus quiescebat, munificum fuisse, vt apud Andream Valladierum [c] in Augusta Basilica Sancti Arnulphi testatum habetur ex Indiculo chartarum, quas Meroueadæ Francorum Reges eidem Cœnobio contulerunt.

[b] Num. 6.

[c] Lib. 3.

XVIII. In Chronico Fontanellensi sæpè laudato mentio fit amplissimæ donationis, quâ Benignus Abbas Monasterium Fontanellense plurimùm ditauit. Hæc largitio facta dicitur *quarto anno, regnante Hildeberto Rege, die decimâtertiâ Kalend. Februar.* Mendum in nomen Regis irrepsit, anno enim quarto Childeberti siue Hildeberti Regis, quocum annus Christi duodeseptingentesimus conuenit, Cœnobij Fontanellensis cura penes Hilbertum Abbatem erat, cui successit Bainus, tum Benignus, vt dictum suprà. Deleto Hildeberto reponendus Dagobertus eiusdem Hildeberti filius, cuius annus quartus per mensem Ianuarium in hunc annum incidit. De muneribus autem ac rebus Benigni Abbatis sic Chronographus Fontanellensis [d]. *Dimisit in Ecclesia beati Petri calicem aureum, qui pensauit libras quinque, & patenam eius pensantem libram vnam. De rebus verò Cœnobij nihil minuit, immò augmentare studuit. Denique ex propria hæreditate contradidit huic Cœnobio Semnau & Mauronis cisternam, possessiones sitas in pago Caletinse. Similiter Bisagum, qui est in pago Rothomagensi. Siuagum etiam & Limitium, quæ sunt in pago Velocasino maris, & Waldeberti willare: patrimonia quæ sunt sita in pago Aurelianensi; Onadonem & Caraciagum, prædia posita in territorio Andegauo. Condatum etiam patrimonium, quod est in pago Oximo. Crisciacum, Salaciagum, Sauiniacum, Captialonnum, & Magalonnum, quæ sunt in pago Sanctonico. Agannagum, Bonelum, Andiagum, Vodertam, Aguintum, Amboriagum, Riueram, prædia quæ sunt sita in pago Engolismensi. Sunt possessiones viginti-duæ, pagi septem. De quibus tertiam partem largitus est, id est, de vnaquaque. Edita est hæc largitio à prædicto Benigno, quarto anno regnante Dagoberto Rege* (in exemplaribus perperam Hildeberto) *die decimâtertia Kalend. Februar.*

A BENIGNO ABBATE.

[d] Cap. 7.

XIX. Vixit Dagobertus annos circiter viginti, vitam clausit in medio victoriarum cursu, cùm bellum strenuè gereret, itaut inertiæ suspicionem à se

DAGOBERTVS R. VINDICATVR A CALVMNIA.

AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4.

procul remouerit. Filium in cunis reliquit, nomine Theodoricum, de quo plura inferiùs.

XX. Godefridus Henschenius in Exegesi de Genealogia Regum Dagobertinorum, quam Tomo tertio mensis Martij præfixit, Dagoberto Tertio Regi prolem fuisse negat, suámque opinionem tribus potissimùm argumentis probare nititur.

AN RELIQVIT FILIVM?

XXI. Primum desumit ab ætate Dagoberti. Hunc enim obseruat *Regem iuuenculum* & *iuniorem Regem* appellari in Chronico Fontanellensi, cuius Auctor octauo seculo floruit, necnon *puerum* in Regum Francorum Genealogia, quæ *vsque ad Coronationem Pippini* perducitur. Deinde sic concludit. *Et verò eum, cuius pater puer admodum regnare cœperat anno* DCXCIII, *anno post hunc* XVIII *admodum puerum fuisse oportuit, & ætate vixdum pubescente mortuum, qui solis quinque annis regnans vitâ imperióque excessit anno* DCCXV. Vt autem ostendat Childebertum Dagoberti Tertij patrem, cùm regnare cœpit, puerum admodum fuisse, sublatos ex hac vita contendit anno Christi sexcentesimo quadragesimo-quarto Dagobertum Magnum, anno Christi sexcentesimo septuagesimo-nono Childericum Secundum, eiusdem Dagoberti Magni ex Clodoueo filio nepotem. Posteà citat Historiam iussu Childebrandi Comitis scriptam, in qua de Clodoueo Tertio & Childeberto Tertio fratribus, Theodorici Tertij, qui post Childericum Secundum fratrem suprà memoratum regnauit, filiis ac successoribus hæc leguntur [a]. *Chlodoueum filium eius*, nempe Theodorici Tertij, *paruulum elegerunt in Regnum. Non post multos verò annos prædictus Rex Chlodoueus ægrotans mortuus est. Regnauit autem annos* IV. *Childebertus frater eius in Regnum resedit.*

[a] Cap. 101.

XXII. Vt ætas cùm Childeberti Tertij tum Dagoberti Tertij rectè statuatur, deprehendi primùm debet annus, quo Theodoricus Tertius illorum pater Childerico Tertio fratri successit. Henschenius annum notat à Christo nato sexcentesimum septuagesimum-nonum, nos verò sexcentesimum septuagesimum-tertium. Dissidium illud integri sexennij, vt sæpè diximus, oboritur ex Fredegarij textu, qui caput duodesexagesimum sui Chronici sic auspicatur. *Dagobertus cùm iam anno* VII *regnaret, maximam partem Regni patris, (vt suprà memini) assumpsit, Burgundias ingreditur.* Quæstio est, vtrùm annus ille Dagoberti Magni septimus ab obitu Clotarij patris, an à suscepto, quod idem Clotarius vltrò cessit, Austrasiæ Regno numerari debeat. Priorem opinionem, quam omnes fermè Scriptores amplexi sunt, probat Henschenius; posteriorem amplexi sumus cum Hadriano Valesio. Henschenius assertionis suæ præcipuum argumentum è vita Sancti Eligij desumit, vbi Sanctus Audoenus de sua & Sancti Eligij ordinatione sic loquitur. *Conuenientes igitur simul in vrbem Rotomagensem quarto-decimo die mensis tertij, tertio anno Clodouei, iuuenculi adhuc Regis, die Dominico ante Litanias inter cateruas populi, inter agmina Clericorum, inter choros psallentium consecrati sumus gratis ab Episcopis pariter Episcopi, ego Rodomo, ille Nouiomo.* Tota hæc periodus ad vnum eundémque annum, id est, ad annum tertium Clodouei Secundi Regis pertinet, duas tamen in partes diuiditur, quarum prior annum diémque designat quo Rothomagum Audoenus & Eligius peruenerunt, posterior diem notat quo consecrati sunt Episcopi. Rotomagum ingressi sunt *quarto-decimo die mensis tertij*. Consecrati sunt autem Episcopi *die Dominico ante Litanias*. Henschenius aliíque, qui duas partes in periodo proximè recitata non distinguunt, Audoenum & Eligium affirmant Episcopos fuisse consecratos *quarto-decimo die mensis tertij*, & vt diem illum cum die Dominico ante Litanias comparare possint, prædictam ordinationem in annum Christi sexcentesimum quadragesimum-sextum reiiciunt. At nihil prohibet quominus iuxta genuinum Audoeni sensum asseramus ipsum Audoenum eiúsque comitem Eligium anno Christi sexcentesimo quadragesimo Rotomagum ingressos esse *quarto-decimo die mensis tertij* seu Maij, deinde *die Dominico ante Litanias*

Litanias Episcopos ordinatos esse. Illo enim anno Pascha celebratum est die decimo-sexto Aprilis, & dies Dominicus ante Litanias cum die vicesimo-primo Maij coincidit. Hæc interpretatio, quæ certè necessaria est, vt Audoenano textui sua stet auctoritas, Hadrianum Valesium fugit, qui nobis in explicatione Fredegarij suprà citati præiuerat. Henschenius causâ se superiorem ideo putat, quòd Audoeni textum & retineat & conciliet cum Fredegario, Valesius autem Audoenum à Fredegario dissidere fateatur. In explicando Fredegario Valesium sequimur, & Audoeni textum sic exponimus, vt in eo nihil occurrat, quod in Valesij sententia Fredegario repugnet. Quia Valesius lucubrationem Audoeni sæpè neglectam habuit, acriore in illum stylo multa scripsit Henschenius, sed ista nostræ non officiunt interpretationi, quæ saluo textu Audoeni, saluóque Fredegarij computo subsistit. Cùm exegesis Henschenij de Genealogia Regum Dagobertinorum publicata est, in lucem nondum prodierat tertius Annalium nostrorum Tomus, vbi de anno déque die, quo Sanctus Audoenus & Sanctus Eligius ordinati sunt Episcopi, prolixè disputatum est, prolatáque multa passim argumenta, quibus id anno Christi sexcentesimo quadragesimo factum comprobaretur Opinionem nostram nonnulli iam amplexi sunt, plures imposterum amplexuros speramus, vt nihil ampliùs eos retardet, quominùs Dagobertum Magnum ineunte anno Christi sexcentesimo tricesimo-octauo mortuum constantissimè pronuntient.

AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4.

XXIII. Henschenius non inficiatur Auctores inueniri Valesio vetustiores, qui Dagobertum Magnum sex annis cum patre, decem post patris obitum regnasse scripserint, sed eos cum Valesio deceptos ait, Fredegario, quem suprà citauimus, malè intellecto. Genuinus Fredegarij [a] textus talis est. *Anno* XLV. *Regni sui Chlotarius moritur, & in suburbano Parisius in Ecclesia Sancti Vincentij sepelitur. Dagobertus cernens genitorem suum fuisse defunctum, vniuersis Leudibus, quos regebat in Auster, iubet cum exercitu promouere. Missos in Burgundiam & Neuster direxit, vt suum deberent regimen elegere. Cúmque Remis venisset, suggestio peraccedens, omnes Pontifices & Leudi de Regno Burgundiæ inibi se tradidisse noscuntur. Sed & Neustrasiæ Pontificum & Procerum plurima pars Regnum Dagoberti visi sunt expetisse. Charibertus frater suus nitebatur, si potuisset Regnum adsumere, sed eius voluntas pro simplicitate parum sortitur effectum. Brunulfus vellens nepotem stabilire in Regnum, aduersùs Dagobertum muscipulare cœperat. Sed huius rei vicissitudinem probauit euentus. Cúmque Regnum Chlotarij tam Neptrici quàm Burgundiæ à Dagoberto fuisset praeoccupatum, captis thesauris & suæ ditioni redactis, tandem misericordia motus, consilio sapientum vsus, citra Ligerem & limitem Spaniæ, qui ponitur partibus Wasconiæ, seu & montes Pyrenaeos, pagos & ciuitates fratri suo Chariberto ad transagendum, quod ad instar priuato habitu ei viuendum potuisset sufficere, noscitur concessisse. Pagum Tholosanum, Caturcinum, Agennensem, Petrocoreum, & Santonicum, vel quod ab his versùs montes Pyrenaeos excluditur, hoc tantùm Chariberto regendum concessit, quod & per pactionis vinculum strinxit, vt ampliùs Charibertus nullo tempore aduersùs Dagobertum de Regno patris repetere præsumeret. Charibertus sedem Tholosanam elegens, regnat in parte prouinciæ Aquitanicæ. Post annum cùm regnare cœpisset, totam Wasconiam cum exercitu superans suæ ditioni redegit, aliquantulúmque largiorem fecit Regni sui spatium. Dagobertus cùm iam anno* VII *regnaret, maximam partem Regni patris (vt suprà memini) assumpsit, Burgundias ingreditur.*

[a] Capp. 56. 57. 58.

XXIV. Henschenius vt illum textum ad suas partes pertrahat, ait Fredegarium eodem modo de Chariberto Dagoberti fratre ac de ipsomet Dagoberto locutum esse, quia priusquàm verba faceret de ingressu Dagoberti in Burgundias anno septimo Regni, dixerat de Chariberto, quòd *post annum tertium cùm regnasse cœpisset, totam Wasconiam cum exercitu superans suæ ditioni redegit, aliquantulúmque largiorem fecit Regni sui spatium.* Atque inde sic concludit. *Quòd si hic locus nec debet nec potest intelligi de anno* III *Regni*

AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4. *Chariberto à viuente patre concessi (quoniam ibi agitur de Regno, quod Dagobertus, qui mortuo patre occupauerat omnia, concessit fratri misericordiâ motus & consiliis sapientum) nihilo magis potest locus immediatè post sequens de anno VII Dagoberti sumi cum respectu ad Regnum, quod viuente patre fingeretur administrasse, sed tam annus hic VII quàm iste III numerari debent ab obitu patris.*

XXV. In vulgatis quidem exemplaribus Fredegarij, bellum Wasconicum à Chariberto Rege gestum asseritur *post annum tertium cùm regnare cœpisset.* Sed vox *tertium* expungi debet vt probatum est Tomo secundo. Certè Charibertus triennio non regnauit, in Actis enim Sancti Desiderij Cadurcensis Episcopi leguntur literæ Dagoberti Regis, anno Regni octauo datæ, cùm Charibertus nondum regnabat, & eiusdem Chariberti Regis obitus apud Fredegarium [a] anno nono Dagoberti sic illigatur, *anno IX Regni Dagoberti, Charibertus Rex moritur.*

[a] Cap. 67.

XXVI. At, inquies, Dagobertus & Fredegarius non eâdem vsi sunt computatione; Dagobertus in suis literis initium sui Principatûs à die repetiit quo factus est Austrasiæ Rex superstite in viuis Clotario patre; Fredegarius in suo Chronico principium Regni Dagobertini à Clotarij patris obitu duxit.

XXVII. Hæc computorum differentia non potest admitti. De Dagoberti calculo conuenimus, nec facilè nobis persuadere possumus quemquam reperiri, qui Fredegarium à supputatione Dagoberti recessisse credat.

XXVIII. Dagoberti computum suo loco probauimus. Literæ, de quibus agimus, ab eo Rege scriptæ sunt, auditâ Rustici Cadurcensis Episcopi morte, qui Synodum Remensem anno Christi sexcentesimo vicesimo-quinto cum aliis Pontificibus celebrauit, septimóque sui Præsulatûs anno sublatus est è viuis, nec peruenit ad annum Christi sexcentesimum tricesimum-quintum, quem Henschenius octauum à morte Clotarij Secundi numerat.

XXIX. Fredegarius à Dagoberti calculo non discrepat, frustráque Henschenius affirmat illum, priusquàm ingressum Dagoberti Regis in Burgundias anno Regni septimo commemoraret, *post narratam Clotarij mortem, res inter filios,* Dagobertum videlicet ac Charibertum, *spatio sex annorum gestas, citra consuetam sibi annorum singulorum distinctionem* in vnum contraxisse. Longè aliter scripsit Fredegarius. Textum ipsum, qui totam Historiæ seriem continet, attentè relegamus. Dagobertus auditâ Clotarij patris morte Remos cum Optimatibus Austrasiæ atque exercitu accessit, suggestione seu nuncio aduentûs præuolante omnes Episcopi & Optimates Burgundiæ ad eandem ciuitatem perrexerunt, illuc & maxima pars Austrasiorum aduolauit, Chariberto per Brunulfum auunculum obniti nequicquam conato. Fredegarius hæc capite quinquagesimo-sexto sic complectitur. *Anno XLV Regni sui Chlotarius moritur, & in suburbano Parisius in Ecclesia Sancti Vincentij sepelitur. Dagobertus cernens genitorem suum fuisse defunctum, vniuersis Leudibus, quos regebat in Auster, iubet cum exercitu promouere. Missos in Burgundiam & Neuster direxit, vt suum deberent regimen elegere. Cúmque Remis venisset, suggestio peraccedens, omnes Pontifices & Leudi de Regno Burgundia inibi se tradidisse noscuntur. Sed & Neustrasia Pontificum & Procerum plurima pars Regnum Dagoberti visi sunt expetisse. Charibertus frater suus nitebatur, si potuisset Regnum adsumere, sed eius voluntas pro simplicitate parum sortitur effectum. Brunulfus vellens nepotem stabilire in Regnum, aduersùs Dagobertum muscipulare cœperat. Sed huius rei vicissitunem probauit euentus.* Deinde caput quinquagesimum-septimum sic auspicatur. *Cúmque Regnum Chlotarij tam Neptrici quam Burgundiæ à Dagoberto fuisset praoccupatum, captis thesauris & sua ditioni redactis, tandem misericordiâ motus, consilio sapientum vsus, citra Ligerem & limitem Spaniæ, qui ponitur partibus Wasconiæ, seu & montes Pyrenæos, pagos & ciuitates fratri suo Chariberto ad transagendum, quod ad instar priuato habitu ei viuendum potuisset sufficere, noscitur concessisse.* Dagobertus igitur, quem Clotarius pater Regem Austrasiæ constituerat, post eiusdem Clotarij patris mortem Burgundiam simul ac Neustra-

siam sibi priùs asseruit, quàm Charibertum fratrem in partem hæreditatis paternæ vocaret. Fredegarius eodem capite quinquagesimo-septimo Regnum describit, quod Dagobertus fratri largitus est, narrátque bellum, quod Charibertus in Wasconia gessit. Tum redit ad iter, quod Dagobertus ab obitu Clotarij patris in Burgundiam Neustrasiámque statim suscepit. Caput enim quinquagesimum-octauum sic orditur. *Dagobertus, cùm iam anno* VII. *regnaret, maximam partem Regni patris (vt suprà memini) assumpsit, Burgundias ingreditur. Tanto timore Pontifices & Proceres in Regno Burgundiæ consistentes, seu & ceteros Leudes aduentus Dagoberti concusserat, vt à cunctis esset mirandus. Pauperibus iustitiam habentibus gaudium vehementer inrogauerat. Cúmque Lingonas ciuitatem venisset, tantam in vniuersis Leudibus suis tam sublimibus quàm pauperibus indicabat iustitiam, vt crederetur omnino fuisse Deo placibile, vbi nullum intercedebat præmium, nec personarum acceptio, nisi sola dominabatur iustitia, quam diligit Altißimus. Deinde adgressus Diuionem, imóque & Latonâ residens aliquantis diebus, tantam intentionem ad vniuersum Regni sui populum iustitiâ iudicandum posuerat. Huius benignitatis desiderio plenus, nec somnum capiebat oculis, nec cibo satiabatur, intentißimè cogitans vt omnes cum iustitia recepta de conspectu suo læti remearent. Eodem die, quo de Latona ad Cabillonum deliberarat properare, prinsquàm lucesceret, balneum ingrediens, Brunulfum auunculum fratris Chariberti interficere iußit, qui ab Amalgario & Arneberto Ducibus & Willibado Patricio interfectus est. Cúmque Cabillonum iustitiæ amore, quam dilexerat, perficiendæ Dagobertus intentione dirigit, pòst per Augustidunum, Autesioderum pergens, per ciuitatem Senonas Parisius venit.* Iter illud, quod anno Regni sui septimo Dagobertus per Burgundiam ac Neustrasiam habuit, apud Fredegarium non distinguitur ab eiusdem Dagoberti profectione post Clotarij patris obitum statim susceptâ confectâque, priusquàm Chariberto fratri pars hæreditatis paternæ concessa esset. Auctor ille bis eandem rem narrauit, Lectorésque, ne fallerentur, istius repetitionis monuit adiectâ hac parenthesi, *vt suprà memini*. Caput quinquasimum-octauum sui Chronici sic exorsus est. *Dagobertus, cùm iam anno* VII *regnaret, maximam partem Regni patris (vt supra memini) assumpsit, Burgundias ingreditur.* Hanc periodum, quæ totam controuersiam dirimit, Henschenius, omissis vocibus, *maximam partem Regni patris (vt suprà memini) assumpsit*, mutilatam sic allegauit. *Dagobertus cùm iam anno* VII *regnaret, Burgundias ingreditur.* In ea periodi parte, quam Henschenius reticuit, duæ res attentè sunt obseruandæ. Dagobertus, cùm iam anno septimo regnaret, *maximam partem Regni patris* assumpsisse dicitur, & Fredegarius per hanc parenthesim, *vt suprà memini*, illa de re se iam locutum testatur. Per *maximam partem Regni patris*, quam Dagobertus assumpsit cùm iam anno septimo regnaret, quid intelligas præter regna Burgundiæ ac Neustrasiæ, quæ Clotarij patris ad mortem vsque fuerunt, obtigerúntque post eius obitum Dagoberto filio cùm iam anno septimo regnaret in Austrasia? Maximam illam partem Regni patris, quam Dagobertus assumpsit, non aliter interpretatur ipsemet Fredegarius, nam per hanc parenthesim, *vt suprà memini*, alludit ad initium capitis quinquagesimi-septimi, quod ita conceptum est. *Cúmque Regnum Chlotarij tam Neptrici quàm Burgundiæ à Dagoberto fuisset praeoccupatum.* Facta est autem Burgundiæ Neustrasiæque ad Dagobertum Austrasiæ Regem accessio, Chariberto fratre in partem Principatûs nondum adscito. Sic enim scribit Fredegarius prælaudato capite quinquagesimo-septimo. *Cúmque Regnum Chlotarij tam Neptrici quàm Burgundiæ à Dagoberto fuisset praeoccupatum, captis thesauris & suæ ditioni redactis, tandem misericordiâ motus, consilio sapientum vsus, citra Ligerem & limitem Spaniæ, qui ponitur partibus Wasconiæ, seu & montes Pyrenaos, pagos & ciuitates fratri suo Chariberto ad transagendum, quod ad instar priuato habitu ei viuendum potuisset sufficere, noscitur concessisse. Pagum Caturcinum, Agennensem, Petrocoreum, & Santonicum, vel quod ab his versùs montes Pyrenaos excluditur, hoc tantùm Chariberto regendum*

AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4. *concessit, quod & per pactionis vinculum strinxit, vt ampliùs Charibertus nullo tempore aduersùs Dagobertum de Regno patris repetere præsumeret. Charibertus sedem Tholosanam elegens, regnat in parte prouinciæ Aquitanicæ.* Fredegario non aliam mentem fuisse, quàm vt capite quinquagesimo-octauo suprà citato testaretur Dagobertum mortuo Clotario patre statim in Burgundiam ac Neustrasiam profectum esse, sic declarat Aimoinus in Historia Francorum, libro quarto, capite decimo-nono. *Dagobertus autem, eo*, nempe Clotario patre, *defuncto, totius regimen nactus gentis, in Burgundiam eâ propositi intentione proficiscitur, vt oppressis & calumniam sustinentibus iustitiam exercendo subueniret. Ex cuius aduentu fiducia bonis maximéque pauperibus orta, seditiosos verò atque rapinæ intentos formido grauis incesserat ac quadam mentis consternatio. Qui vbi Lingonas attigit, pauperibus ac viduis se adeundi facultate concessâ, vnicuique, absque vllius acceptione personæ, quod suum erat, legibus solui fecit, æquitate seruatâ, quam diligit Altissimus. Post hæc Diuiona castrum adiit, paria ibidem acturus. Indéque Cabillonis profecturus, balneum matutinus ingreditur, præcipiens Amalgario & Arneberto Ducibus, Willebaldo quoque Patricio, vt Brunulfum Ariberti fratris sui auunculum, propter infidelitatem sibi suspectum, interficerent. Deinde à Cabillonensi vrbe per Augustidunum, Autissiodero iter dirigens, post per Senonum ciuitatem Parisius deuenit.*

XXX. Ex prædictis igitur hæc constant. Dagobertus in suis literis & Fredegarius in suo Chronico vsi sunt eâdem computatione. Vtrobique Principatus Dagobertinus, quem Fredegarius spatio sexdecim annorum circumscribit, initium sumit à die, quo Clotarius Secundus Dagobertum filium Austrasiis Regem præposuit. Charibertus Dagoberti frater triennio non regnauit, & ex capite quinquagesimo-septimo Chronici Fredegariani, vbi de eodem Chariberto hæc leguntur, *post annum tertium, cùm regnare cœpisset, totam Wasconiam cum exercitu superans suæ ditioni redegit, aliquantulúmque largiorem fecit Regni sui spatium*, vox, *tertium*, deleri debet. In vita Sancti Eligij, quam beatus Audoenus Auctor coætaneus conscripsit, nihil obest quominus Dagobertum Magnum ineunte anno Christi sexcentesimo duodequadragesimo mortuum asseramus.

XXXI. Ceterùm vt Henschenius, quia Dagoberti Magni mortem in annum Christi sexcentesimum quadragesimum-quartum differt, Childerici Secundi necem in annum Christi sexcentesimum septuagesimum-nonum reiicere cogitur, sic & nos, quoniam obitum Dagoberti Magni cum anno Christi sexcentesimo tricesimo-octauo componimus, anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio mortem Childerici Secundi Regis illigamus, sex annorum discrepantiâ, quam textûs Fredegariani sæpè recitati duplex ad annum, quo Clotarius Secundus obiit, interpretatio peperit, nondum sopitâ. Childericus Secundus autumnali tempore vitam clausit; annos vixit vnum ac viginti; prolem ex Bilihilde Regina suscepit, ipsámque Bilihildem rursus imprægnauit. Theodoricus Tertius in Regnum fratri successit annos natus circiter viginti, certè patrem Clodoueum Secundum ab annis octodecim amiserat. Anno sui Principatûs primo, siue anno Christi sexcentesimo septuagesimo-quarto, vxorem ducere potuit, annísque proximè sequentibus pater esse filiorum, Clodouei & Childeberti, quorum ille natus sit anno Christi sexcentesimo septuagesimo-quinto, hic anno Christi sexcentesimo septuagesimo-sexto. Secundùm hanc computationem, cui nihil videtur refragari, Childebertus Tertius, de cuius ætate potissimùm inquirimus, vixit annos triginta-quinque, vitam enim, vt veteres Annalistæ produnt, anno Christi septingentesimo vndecimo finiuit. Filium reliquit nomine Dagobertum, qui tunc annorum sexdecim esse potuit, regnauitque annos quatuor cum aliquot mensibus, itaut ad ætatem suscitandæ soboli maturam peruenerit, nec contra Chronologiam peccare censendi sint ij, qui Dagobertum illum Tertium Theodorici Quarti seu Kalensis patrem nominant.

In Henschenij sententia non ita facilè statui potest ætas Dagoberti Tertij, quæ gignendæ proli par habeatur, statui tamen potest, nec coactè. Theodoricus Tertius in illius Auctoris opinione regnare cœpit anno Christi sexcentesimo septuagesimo-nono, vxore mox ductâ filios suscipere potuit, Clodoueum anno proximo, Childebertum anno Christi sexcentesimo octogesimo-primo. Iuxta hos calculos, Childebertus Tertius, cuius obitus anno Christi septingentesimo vndecimo consignatur, vixit annos triginta, filium sibi natum amplecti potuit anno Christi duodeseptingentesimo, cùm ipse decimum-septimum ætatis annum adhuc ageret. Iam verò, si Dagobertus Tertius, quando post Childebertum Tertium patrem regnare cœpit, natus erat annos tredecim, obiitque anno Regni quinto iam inchoato, vixit annos septemdecim & ampliùs, nec ætas repugnat quominus filium in cunis reliquerit. In illa Genealogia nihil vltra naturæ leges asseritur, sæpè enim contigit vxorem à marito decimum-septimum ætatis annum nondum ingresso imprægnari. Nobilissimum exemplum suppeditant Annales Portugaliæ in Catharina Austriaca, Caroli Quinti Imperatoris filia, quæ Ioanni Portugaliæ Principi, Ioannis Tertij Portugaliæ Regis filio, nupsit, peperitque Sebastianum Regem Portugaliæ, nati sunt enim Ioannes tertio Nonas Iunij, anno Christi millesimo quingentesimo tricesimo-septimo, Sebastianus decimo-tertio Kalendas Februarij, anno Christi millesimo quingentesimo quinquagesimo-quarto. XXXII.

Henschenius, vbi agit de annorum numero, quos Childebertus Tertius in Principatu transegit, non sibi constat. Primùm enim refellit eos, qui Clodoueum Tertium & Childebertum Tertium post patrem Theodoricum Tertium in vniuersa Francorum Monarchia successiuè regnasse negant, deinde mutatâ sententiâ Regnum Childeberti Tertij repetit ab anno Christi sexcentesimo nonagesimo-tertio, quo Theodoricum Tertium ex hac vita sublatum esse contendit. *Sunt*, inquit, *qui existiment diuiso cum fratre in Austria regnante imperio regnasse in Neustria iam inde à patris sui obitu; alij simul in Neustria Regium fratres nomen tenuisse credunt; sed vtrique cùm nullo nituntur fundamento, tum solidissimè conuincuntur ex eo, quod nullum hactenus sub vtriusque nomine prolatum Diploma sit, nullum sub nomine Chlodouei, quasi in sola Austrasia regnantis expeditum, sed benè in Neustria iam inde à morte Theodorici, & quidem ab vtroque seorsim ac successiuè.* Ad illam opinionem comprobandam multa congerit fragmenta Regiorum Diplomatum, quorum mentionem suis locis fecimus. Tum disertis verbis ait Childebertum Clodoueo fratri successisse, annisque tantùm tredecim post fratrem regnasse. *Childebertus autem, qui fratri adhuc impubi iunior ipse successit, nec nisi tredecim à morte fratris annis regnauit, admodum iuuenis obiisse debuit.* Posteà verò, cùm de Dagoberto Tertio Childeberti Tertij filio sermonem instituit, ipsius Childeberti Tertij, cuius obitum anno Christi septingentesimo vndecimo cum veteribus Annalistis consignat, Principatum orditur ab anno Christi sexcentesimo nonagesimo-tertio, & ad annum vsque duodeuicesimum sic prorogat. *Et verò eum*, nempe Dagobertum Tertium, *cuius pater* Childebertus Tertius *puer admodum regnare cœperat anno* DCXCIII, *anno post hunc* XVIII *admodum puerum fuisse oportuit.* XXXIII.

Apud Aulum Gellium [a] ex sententia Seruij Tullij Regis, quam Tubero libro Historiarum primo retulit, pueri olim dicti perhibentur, *qui minores essent annis septemdecim.* Si vera sunt quæ scripsit Henschenius de anno quo Childericus Secundus obiit, & de anno quo Childebertus Tertius regnare cœpit, id est, si Childericus Secundus vixit ad annum vsque Christi sexcentesimum septuagesimum-nonum, & Childebertus Tertius post Theodorici patris interitum anno Christi sexcentesimo nonagesimo-tertio Regnum iniit, puer annorum duodecim, cùm patri Theodorico Tertio successit, potuit esse Childebertus Tertius, cuius ortus, vt suprà notauimus, ad annum XXXIV.

[b] Lib. 10. c. 28.

AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4. Christi sexcentesimum octogesimum-primum in illa opinione referri potest. Annum autem vltimum pueritiæ, siue annum ætatis decimum-septimum, iuxta eandem Henschenij opinionem complebat Childebertus Tertius, cùm Regnum suscepit, si Regium titulum ante Clodouei Tertij fratris obitum, siue ante annum Christi duodeseptingentesimum haud assumpsit. In nostra verò sententia Childericus Secundus anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio viuere desinit, Childebertus Tertius anno Christi sexcentesimo septuagesimo-sexto lucis vsuram accipit, fratri Clodoueo Tertio in Regnum succedit anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quarto, id est, annos natus duodeuiginti, vitam cum morte commutat anno Regni decimo-septimo, ætatis tricesimo-quinto, filiúmque relinquit Dagobertum Tertium adhuc puerum seu minorem annis septemdecim, qui Regno post patrem per annos ferè quinque potitur, obítque natus annos circiter viginti.

XXXV. Ex his liquet, nec *pueros admodum* fuisse Childebertum Tertium & Dagobertum Tertium, cùm regnare cœperunt, nec Dagobertum Tertium, cùm vitam clausit, ætate iuniorem fuisse, quàm vt prolem suscepisse censeatur. Non valet igitur argumentum, quod Henschenius ab ætate Dagoberti Tertij desumit, vt eundem Dagobertum Theodorici Quarti patrem neget.

XXXVI. Alterum Henschenij argumentum ducitur ab imagine Theodorici Quarti, quam videre est *inter vetus Regum Francorum effigies cælo Iacobi de Bie expressas editásque iteratò Parisiis an.* 1636. Ibi enim Theodoricus ante annum Christi septingentesimum tricesimum-septimum, quo mortuus est, *plenâ ætate ac barbâ vir* exhibetur. Atque inde Henschenius colligit Theodoricum seniorem fuisse, quàm vt Dagoberti Tertij filius credi possit.

XXXVII. Leue admodum est hoc argumentum, quia pleræque effigies pro lubitu finguntur à Chalcographis, Pictoribus, Sculptoribus ac Statuariis, nec ipsos vultus Principum benè repræsentant. Theodoricus, cùm Dagobertum patrem amisit, in cunis erat, patri superstes vixit annos duntaxat duos ac viginti. Longè senior apparet in imagine quam Iacobus *de Bie* excudit. Nec iste Chalcographus in vno errauit Theodorico Quarto. Errauit enim & in Clotario Tertio & in Childerico Secundo Clodouei Secundi filiis, quorum alterum adolescentem exhibuit, alterum rugosâ fronte barbâque submissâ, licèt annos ætatis quatuor tantùm ac viginti Clodoueo Secundo, annos Regni quatuor Clotario Tertio tribuerit, & Childericum Secundum anno quarto post Clotarij fratris obitum interiisse constet. Quin & ipsemet Henschenius in Chilperico, qui Dagoberto Tertio proximè successit, eundem Chalcographum sic redarguit. *Vixit* Chilpericus *à morte patris* Childerici Secundi *annis omnino quadraginta, è quibus annis quinque regnauit*, &c. *Ex hac autem ætate illius cognoscas, quàm minimè istius æui sit rudis illa delineatio, quâ prorsus iuuenis atque imberbis Nouiomi, vbi sepultus est, reperitur expressus, qualem prænominatus Iacobus de Bie inter Regum effigies repræsentat, à suo Commentatore * persuasus, ipsius Dagoberti fratrem fuisse Chilpericum atque adeò prorsus iuuenem decessisse.* Vt autem in anno quo Childericus Secundus obiit, sic & in annorum numero quibus patri Chilpericus superstes vixit, ab Henschenio discrepamus. Extinctus est Childericus Secundus anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio, Chilpericus eius filius post patrem vixit annos duodequinquaginta, annóque Christi vicesimo-primo supra septingentesimum viuere desiit.

* Hieronymo *de Coste*.

XXXVIII. Tertiò Henschenius Theodoricum Quartum, quia Chilpericus ei post Dagoberti Tertij mortem prælatus fuit, ipsius Dagoberti Tertij filium negat.

XXXIX. Nec hoc valet argumentum, quia non semel contigit, vt inter Dagoberti Magni posteros filius patri non succederet. Dagobertus Secundus adhuc puer anno post Christum natum sexcentesimo quinquagesimo-quarto Sigibertum Tertium patrem Austrasiæ Regem amisit, priuatam tamen vitam ad annum vsque Christi sexcentesimum septuagesimum-tertium duxit

interim præter pseudo-Childebertum in Austrasia regnarunt Clodoueus Secundus, Clotarius Tertius & Childericus Tertius. Similiter Chilpericus Childerici Secundi filius, cùm in cunis esset, patre orbatus est anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio, Regnúmque post annos quadraginta-duos obtinere cœpit; interim post Childericum Secundum regnarunt in Austrasia Dagobertus Secundus Sigiberti Tertij Austrasiæ quondam Regis filius, in Neustrasia & Burgundia Theodoricus Tertius Childerici Secundi frater; mortuóque post septennium Dagoberto Theodoricus Francorum Monarchiam, quâ Childericus Secundus potitus fuerat, sibi asseruit, câque successiuè gauisi sunt duo filij, Clodoueus Tertius & Childebertus Tertius, tum nepos Dagobertus Tertius Childeberti Tertij filius, cui Chilpericus Childerici Secundi filius tandem successit. Vt autem nec Dagobertus Secundus post Sigibertum Tertium patrem, nec Chilpericus Tertius post Childericum Secundum patrem, sic nec Theodoricus Quartus post Dagobertum Tertium patrem proximè regnauit. Fuit illorum temporum turbulentus hic status. Aliquando filiis, quia tenerrimam adhuc ætatem gerebant, contra ius fásque prælati sunt agnati.

AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4.

XL. Igitur Dagobertus Tertius, cuius obitus in hunc annum, à Christo nato septingentesimum decimum-quintum, incidit, filium in cunis reliquit nomine Theodoricum, quem Anonymus [a] in Gestis Regum Francorum & Erchanbertus in Breuiario Regum Francorum & Maiorum-domûs *filium Dagoberti Iunioris* appellant, nec hoc cognomento Iunioris alium Dagobertum designant præter Childeberti Tertij filium, de quo sic Auctor Chronici Fontanellensis iam citatus, *anno quinto, regnante Dagoberto Iuniore Rege.*

[a] Cap. 53.

XLI. CHILPERICVS III. R. Prætermisso illo Theodorico, Dagoberti Tertij filio, Regnum obtinuit Daniel, qui mutato nomine Chilpericus appellatus est. Hæc ita docet Anonymus in Gestis [b] Regum Francorum. *Dagobertus Rex ægrotans mortuus est, regnauitque annos* v. *Franci post hac Danielem quondam Clericum, cæsarie capitis crescente, in regno stabiliunt, eúmque Chilpericum nuncupant.* Et Auctor Historiæ [c] iussu Childebrandi scriptæ. *Dagobertus Rex obiit, regnauítque annos* v. *Franci verò Danihelem quondam Clericum, cæsarie capitis crescente, in Regnum stabiliunt, atque Chilpericum nuncupant.* Erchanbertus inaugurationem Chilperici paulò fusiùs explicat. *Danihelem*, inquit, *quondam Clericum, cæsarie capitis crescente, Regem Franci constituunt, quem Chilpericum nuncupant, quia deficiente prosapiâ Regum, illum quem propinquiorem Meroueis inuenire poterant, statuere, quia Merouei, vt aiunt, sicut antiquitus Nazarei, nullo capitis crine inciso erant.* Francorum nomine Neustrasios intellige Burgundionibus admixtos, vt enim Dagoberto, sic & Chilperico Regi obluctata est Austrasia, de cuius statu ad annum sequentem plura dicturi sumus. Mortuo Dagoberto non defecit, id est, non extincta est Regum prosapia, supererat enim in viuis Theodoricus ipsius Dagoberti filius, sed, quia Theodoricus iacebat adhuc in cunis, & Austrasia graui conflagrabat bello quo ceteræ Regni partes etiam arsuræ videbantur, Neustrasij Burgundionésque Danielem seu Chilpericum Regio sanguine progenitum in solio collocarunt. Adeò benignè interpretandus est Erchanbertus.

[b] Cap. 52.

[c] Cap. 106.

XLII. CHILDERICI II. FILIVS. Chilperico pater fuerat Rex Childericus Secundus. Id constat ex chartis, quas anno sequenti recitabimus. Chilpericus paterno Regno sic recuperato curauit, vt agnatus Theodoricus Dagoberti Regis filius in Palatio Kalensi nutriretur. De Chilperico, déque successoribus Theodorico & Childerico multa prauè & iniquè scripsit Monachus Egolismensis in vita Caroli Magni. *Post Dagobertum*, inquit, *defecit genus Regale à prudentia, & regnauit post ipsum Dagobertum Daniel Clericus insensatus frater eius, quem Franci mutato nomine vocauerunt Chilpericum. Chilpericus iste ineptus mouit exercitum contra Carolum Martellum.* Hæc impræsentiarum notasse sufficiet. Cetera suis locis examinabimus. Chilpericus perperam dicitur frater Dagoberti nuperrimè

AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4. mortui; in charta enim iam laudata Childericum Regem Genitorem suum nuncupat, Baldechildem Reginam Auam siue Auiam suam vocat; & in altera, quam post biennium describemus, ipsum Dagobertum, cui successit, consobrinum suum, id est, agnatum appellat. Deinde, si quid ei minùs feliciter cessit, an statim habendus est insensatus? Certè post Dagobertum Regale genus non defecit à prudentia, Chilpericus enim auctus Regio titulo, sapientius consilium inire non potuit, quam vt Carolum res nouas in Austrasia molientem opprimeret. Rem illam quamuis arduam statim aggressus est, vocato in auxilium Radbodo Frisiorum Rege. Carebat vsu & experientiâ militari, prudentiâ non carebat & animo. Non delituit otiosus in villa Regia; milites, vt fortiter dimicarent, ipse præsens hortari visus est; pugnam strenuè cum hoste conseruit redintegrauítque; si victus est, id non ignauiæ sed fortunæ tribuendum. De his plura inferiùs, gesta sunt enim annis proximè sequentibus. Sub initium autem sui Principatûs, Chilpericus puellari Monasterio Sancti Stephani, quod apud Argentoratum Adalbertus Alamanniæ Dux nuper erexerat, Chartam Emunitatis, cuius mentionem in suis Diplomatibus Lotharius Augustus, Ludouicus Rex, eius frater, & Wernherus Argentoratensis Episcopus posteà fecerunt, ab eodem Adalberto rogatus concessit. In illa Diplomata, vt ad annum Christi septingentesimum duodecimum [a] iam notauimus, Chilperici loco nomen Childerici Regis irrepsit. Hac obseruatione præpositâ, quomodo de prædicta Emunitate Imperator, Rex & Episcopus prælaudati loquantur, ex ipsis Chartis accipe. Lotharius Augustus inter alia de Adalberto Duce & Monasterio Sancti Stephani hæc habet. *Eundem locum per pragmaticam Regis Chilperici* (Guillimanno [b] vitiosè Childerici) *constitutionem, prærogatiuâ emunitatis, libertate communiri impetrauit, ita duntaxat, vt saluâ per omnia reuerentiâ Sacrosancti Antistitis, in cuius consistit territorio, nullus Index publicus, vel quislibet ex iudiciaria potestate, in loca, vel agros, seu reliquas possessiones, quas in quibuslibet pagis vel territoriis possidebat, nisi Defensor, quem ipsius loci Congregatio vel Abbatissa voluntariè à Palatio impetrauerit, audeat ingredi ad caussas audiendas, vel freda, aut tributa exigenda, vel colonos vel fiscalinos homines vllo modo molestare.* In Charta Ludouici Regis, *locus Sancti Stephani à Duce Alberto fundatus, & per constitutionem Chilperici* (Guillimanno [c] corruptè Childerici) *Regis emunitatus* dicitur. Wernherus Argentoratensis Episcopus in suo Diplomate fundationem Adalberti Ducis & Priuilegium seu Præceptum Chilperici Regis sic laudat. *Inueni in scriptis Adalberti Ducis, qui locum fundauit, & in Priuilegio Chilperici* (Guillimanno [d] malè Childerici) *Regis notatum*, &c.

VINDICATVR A CALVMNIA.

EMVNITAS PRO MON. S. STEPHANI ARGENTORAT.

[a] Num. 2.
[b] Cap. 5.
[c] Cap. 5.
[d] Cap. 7.

XLIII. ERMENOARA MVNIFICA ERGA MON. S. BENIGNI.

Auctor Chronici San-Benigniani res cùm superiori tum hoc anno gestas sic complectitur. *Anno septingentesimo quarto-decimo Pipinus mortuus est in mense Decembris, & Grimoaldus filius eius similiter mortuus est, & Carolus successit in locum patris. Eo tempore Astoricus Episcopus erat Lingonum, & Bobolenus regebat istud Cœnobium*, nempe Benignianum. *Tunc dedit Ermenoara, Domino sacrata, Sancto Benigno quicquid habebat in villa Ruffiaco, scilicet mansa cum ædificiis desuper positis omnibúsque adiacentiis. Anno septingentesimo quinto-decimo Dagobertus Rex mortuus est, & Saxones deuastauerunt terram Bagoariorum.* Anno priori actum de morte cùm Grimoaldi tum Pippini. Actum & hoc anno de morte Dagoberti Regis déque irruptione Saxonum in terram Hattuariorum seu Chattuariorum, quorum loco Chronographus San-Benignianus aliíque nonnulli Bagoarios seu Bazzoarios aut Baiouuarios seu Boioarios supposuerunt. Denique actum & hoc anno de Caroli Maioratu, cuius initium in mensem Aprilem incidit. Atque inde patet Ermenoaræ donationem, quam præcitatus Auctor anno Christi septingentesimo decimo-quarto consignare videtur, ad annum sequentem pertinere. Litem omnem dirimit ipsa donationis charta, data est enim *ante Kalendas Madias, electo Karolo Maiore-domûs.* A Stephano *Perard* publicata est in hunc modum. *Domino Sacrosancta Basilica Sancti*

Sancti Benigni Martyris sub oppido Diuione constructa, quo Apostolicus vir Assoricus tenet regimen, ego Ermenoara, Deo sacrata, pro anima meæ remedio, trado iam dictæ Basilicæ, vel Monachis & Matriculariis, qui ibidem conuersari noscuntur, vel quoquo tempore fuerint, quicquid in villa Ruffiaco, quæ in pago Atoariorum est, vel in ipsa fine visa sum habere, tam de alodo quàm de comparato vel adquisito, id est, casalis, cum ædificiis desuper positis, vineis, campis, pratis, siluis, aquis, aquarúmque decursibus, vel quicquid dici aut nominari potest, omnia & ex omnibus ad suprascriptam Basilicam Domni Benigni, vel ipsius Monachis & Matriculariis, vnde in iam dicta . . . . . mea epistola plenissimè voluntario voto delegaui, à die præsenti in eorum reuocandas meritum. Si quis autem de ipsa Basilica Domni Benigni, vel de ipsis Monachis & Matriculariis, hæc à me collata, in proprios vsus retorquere gestiens, super hac re Lingonensem obseruare noluerit Pontificem, conatus eius effectum non habeat. Quòd si fecerint hoc, quod absit, ipsæ res ad meos licenter per omnia reuertantur hæredes, & ad alteros homines his nominibus, Ermenario & Ermenrico, & infantes eorum etiam his nominibus, Blideranno & Ermenbaldo, qui per epistolam germano meo Boboleno quondam fuerunt dimissi: sin aliàs, volo, sicut rectum est, & de omnibus, quæ sponte loco Diuionensi dedi in Rufiaco iam dicta villa, vel occasione, vel tuitionis patrocinio, vel obsequio, iuxta quod eorum epistola loquitur, à die præsenti de ipsis rebus iam dicti ministri Sancti Benigni liberam habeant potestatem quicquid facere voluerint. Si verò, quod futurum esse non credo, si ego etiam aliquid voluero demere, vel qualibet opposita persona, quæ contra hanc epistolam donationis venire voluerit, vel quicquam agere temptauerit, inferat ad ipsam Basilicam Domni Benigni, atque suis actoribus, duplo tantum quantum ipsæ res melioratæ valuerint, fisco autem publicæ rei auri libram vnam; & nichilominùs præsens hæc epistola donationis omni tempore firma & inuiolata permaneat stipulatione subnixa. Actum Rufiaco publicè. Signum Ermenoaræ Deo dicatæ, quæ hanc epistolam donationis fieri rogauit. Signum Farlagonis nepotis ipsius, qui consentit. Signum Aremberti, Trasacosiæ, Cassini, Landradi, Godulfi. Ego Artaldus ad vicem Cancellarij scripsi & dataui rogatus ab Ermenoara Deo sacrata, ante Kalendas Madias, defuncto Domno Theoderico, & electo Karolo Maiore-domûs. Stephanus Perardus in margine posuit *annum* 735, sed illius loco scribe annum 715, quo Carolus Pippini Herstallij filius Maioratum exercere cœpit. Suspicamur mendum etiam in chartam suprà descriptam irrepsisse, & expuncto Theoderico restituendum esse Theudoaldum, post cuius mortem plerique Burgundionum, qui viciniores erant Austrasiæ, Carolum Maioremdomûs elegerint. Quem autem Lingonensem Episcopum Assoricum Ermenoara vocat, is aliis est Astoricus & Eustorgius, vt ante biennium obseruauimus [a].

[a] Ad an. 713. n. 37.

XLIV. SAVARICVS EP. AVTISSIOD.

Hoc anno, quo pugnatum est in Cotia Sylua, Sauaricus Autissiodorensis Episcopus ictu fulminis extinctus est mense Octobri, postquàm annos quinque menséque quatuor sedisset peruenissétque ad Principatum Chilperici Regis, nec audiendus est Seuertius, qui Pontificatum ad annos vsque quindecim sine vllo Auctore prorogat. Sauarici gesta mortémque sic Anonymus in Historia [b] Episcoporum Autissiodorensium à Philippo Labbeo [c] publicata describit. *Sauaricus sedit annos* V. *menses* IV. *Hic, vt fama confirmat, eò quòd esset genere nobilissimus, cœpit à statûs sui ordine paulatim declinare, & secularibus curis plusquàm oportet Pontificem inhiantem insistere, in tantum, vt tam pagum Aurelianensem quàm Niuernensem, Tornodorensem* * *quoque atque Aualensem* *, *necnon & Tricassinum* * *militari manu inuaderet, suísque ditionibus subiungeret. Nam eo tempore Franci inter se dissidentes cùm plurima bella commouerent in sylua Cotia in inuicem irruentes maxima cæde sese mactauerunt. Tunc idem Episcopus postponens Pontificalem dignitatem, undecumque collectâ plurimâ multitudine, cùm Lugdunum pergeret, vt eam sibi ferro subiugaret, diuino fulmine perculsus, citâ morte interiit, sícque ad propriam ciuitatem reportatus, atque in Basilica Sancti Germani iuxta prædecessores suos est sepultus. Fuit enim temporibus Da-*

[b] Cap. 26.
[c] Tom. 1. Biblioth.

MVLTA PRAVE AGIT.

* d. Tonnerre.
* d'Aualon.
* de Troyes.

FVLMINE PERCVSSVS OCCIDITVR.

AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4. *goberti Iunioris atque Danielis, qui mutato nomine vocatus est Chilpericus.* Rectiùs dixeris Sauaricum Episcopum fuisse temporibus Childeberti, Dagoberti & Chilperici, quia Pontificatum obtinuit superstite Childeberto Tertio Rege, gessit toto Dagoberti Tertij Principatu, amisitque cum vita Chilperico Tertio Regnum iam adepto. Ceterùm quæ superiùs ex Historia Episcoporum Autissiodorensium descripta sunt, breuiùs ab Altissiodorensi Monacho, quem Nicolaus Camuzatus edidit, sic referuntur. *Sabaricus, cùm esset genere nobilis, postpositâ dignitate Episcopi, cœpit sæuitiam exercere tyranni, adeò vt tam pagum Aurelianensem quàm Niuernensem, Tornodorensem quoque atque Aualensem, necnon & Trecassinum manu inuadens militari suæ subiiceret ditioni. Nam tunc temporis Franci inter se dissidentes plurima ciuilia bella commouebant. Is demum Sabaricus, exercitu plurimo vndecumque collecto, cùm Lugdunum ad expugnandum pergeret, diuino fulmine ictus interiit. Indéque relatus in S. Germani Basilica est sepultus.* Ab hoc Auctore desumpta sunt, quæ leguntur apud Democharem, alióſque recentiores Nomenclatores, qui vel nostra ætate vel superiori seculo Catalogos Episcoporum Autissiodorensium texuerunt.

XLV. SVCCEDIT FLOCOALDVS. [a] Cap. 25. Sauarico seu Sabarico successit in Episcopatum Flocoaldus seu Socoaldus, de quo præter nomen apud Monachum Autissiodorensem nihil occurrit, sed in Historia [a] Episcoporum Autissiodorensium hæc leguntur. *Flocoaldus sedit annos* V. *menses quatuor, dies* X. *Obiit* XVIII. *Kalend. Aprilis, & sepultus est in Basilica Sancti Eusebij.* Error est in diei nota. Idus enim Martiæ cum die decimo-quinto eiusdem mensis coincidunt, diésque, qui proximus sequitur, decimus-septimus ante Kalendas Aprilis numeratur. Meliùs Demochares, Chenutius, Robertus, Sammarthani Flocoaldum decimo-quinto Kalendas Aprilis seu die duodeuicesimo mensis Martij mortuum scribunt. Episcopatum igitur Flocoaldus hoc anno suscepit sexto Idus Nouembris.

XLVI. EPISCOPI METENSES. Aptatus siue Aptadius vel Aptadus, qui Sancto Abboni in Episcopatum Metensem anno Christi septingentesimo septimo successerat, hoc etiam anno vitam clausit duodecimo Kalendas Februarij, cùm annos septem duósque menses sedisset. Sic enim de illo Codex Sancti Symphoriani Metensis apud Marcum Antonium *Dominicy* in Ansberti familia rediuiua. *Aptatus Episc. sedit ann.* VII. *& mens.* II. *ob.* XII. *Kal. Februar.* Obiit & eodem anno successor Felix, de quo sic idem Codex. *Felix Episc. sedit mens.* IX. *ob.* XI. *Kal. Ianu.*

VIRODVNENSES. [b] In Episc. 18. 19. In eadem Belgica prima mortuus est etiam hoc anno Bertalamius seu Bartalamius aut Bertolamius Virodunensis, Episcopus, cui successit Abbo Monachus anteà Theologiensis. Apud Wasburgium [b] in Episcopali Cathedra sedent, Bertalamius annos septem, duos Abbo; vtrosque interpretare incompletos, nam teste eodem Auctore Bertalamius hoc anno vitam cum morte commutat, Abbo anno proximè sequenti.

XLVII. MELDENSES. Iacobus Seuertius duos Adulphos Episcopos, vnum Meldensem, Parisiensem alterum, hoc eodem anno mortuos tradit, atque in Cathedram Meldensem vult successisse Ragamiratum seu Ragaminatum vel Ragunarium, Ceraunum in Parisiensem. Conuenimus de Ragamirato, quem Demochares Ragamiuatum & Ragamarium vocat, Robertus Ragamirium, Ragemarium Sammarthani. Sed Tomo secundo Sanctum Ceraunum anno Christi sexcentesimo decimo-quarto floruisse diximus, atque Adulpho Parisiensi Episcopo subrogandum censemus Bernecharium, vt Demochares, Chenutius,

PARISIENSES. Auctoréſque Galliæ Christianæ & Antiquitatum Parisinarum vnanimi consensu scribunt.

XLVIII. [c] Num. 3. GREGORIVS II. FIT PP. Hoc eodem anno vitam clausit Constantinus Papa, teste enim Anastasio, vt aliâ occasione ad annum Christi septingentesimum [c] iam obseruauimus, *sepultus est ad beatum Petrum Apostolum 5 Idus Aprilis, Indictione 13, Anastasio Augusto, & cessauit Episcopatus dies quadraginta.* Tum subrogatus est Gregorius Secundus, de quo nobis sæpè disserendum erit, eámque ob causam diligentiùs inuestigandum videtur, quonam anno sedere cœperit.

Quas variis locis super Romanorum Pontificum Chronologia disputationes hactenus iniuimus, ex palàm ostendunt Gregorium Secundum hoc anno post Constantini mortem in Apostolica Sede collocatum fuisse.

Cæsar Baronius id anno præcedenti contigisse scribit, quia Imperatorum Chronologiam vno anno præuertit. Roma tunc Imperatoribus Cons-
tantinopolitanis suberat, & Pontifices Romani suis Diplomatibus non an- XLIX.
nos sui Pontificatûs, vt posteà præstiterunt, sed annos Imperatorum appo- L.
nebant, vnde fit vt inter vtramque Chronologiam, Pontificum videlicet Romanorum & Imperatorum Constantinopolitanorum, arctissima sit connexio, nec in vna quis errare possit, quin & in altera peccet. Annui dissidij, quod hoc loco nos inter ac Baronium in Chronologia Imperatorum Constantinopolitanorum intercedit, causam accipe.

Iustinianus Augustus, Heraclij abnepos, anno Christi septingentesimo vndecimo Imperium vitámque amisit. LI. Hæc epocha nec Baronio displicet, nec vllam patitur difficultatem, quia Theophane nititur & Anastasio. Veteres hi Scriptores annum vltimum Iustiniani *cum Diuinæ Incarnationis anno* DCCIII comparant, apud eos autem, quoniam in annis Incarnationis Dominicæ computandis à recto calculo, vt suprà ostendimus, annis octo per illa tempora discrepant, anno Diuinæ Incarnationis septingentesimo tertio designatur annus à Christo nato septingentesimus vndecimus. Prætereà in libro [a] de Vitis Pontificum Romanorum Anastasius Auctor est Iustinianum è viuis sublatum fuisse, Indictione decimâ iam inchoatâ, siue exeunte anno Christi septingentesimo vndecimo, nam Constantinus Papa, qui Constantinopolim profectus fuerat, *incolumis ad portum Caietæ peruenit, vbi Sacerdotes & maximam populi Romani reperit multitudinem, ac vigesimoquarto die mensis Octobris, Indictione decimâ Romam ingressus est, & omnis populus exultauit atque lætatus est. Post menses autem tres lugubre nuncium personuit, quòd Iustinianus Christianissimus & Orthodoxus Imperator trucidatus est, & Philippicus hæreticus in Imperiali promotus est arce.*

[a] In Constantino PP.

De annis Philippici non ita liquet. LII. Hunc Beda Presbyter [b] imperasse scribit *anno vno, mensibus sex*, & Paulus Diaconus [c] oculis atque Imperio priuatum testatur, *cùm annum vnum & menses sex Regnum gessisset.* Alij duos annos Imperio potitum volunt, nonnulli biennio menses nouem superaddunt. Baronius Bedæ ac Pauli sententiam sequitur, egregiéque confirmat ex Actorum publicorum libro, qui Romæ custoditur in Bibliotheca Vallicellana *. *Die Kalendarum Octobris duodecimæ Indictionis*, vt habent Acta, id est, Kalendis Octobris, anno post Christum natum septingentesimo decimo-tertio, cùm Monialis arreptitia *in Basilicam beati Ioannis Baptistæ Præcursoris* adducta esset, diabolus dixit factum à Petro Apostolo, vt Philippicus è throno deiiceretur, & *alius in die Pentecostes* subrogaretur. Philippicus, vt Theophanes testatur, *ipso Pentecostes Sabbato* Imperium oculósque amisit, & *posterâ die, quæ fuit Pentecostes, populo in magnam Ecclesiam confertim coaceruato, Artemius primus à secretis, Anastasius cognominatus, Imperij tæniâ redimitus est.* Eadem apud Anastasium leguntur. Imperatori *Sabbato Pentecostes* eruuntur oculi. *In crastinum autem, id est, Pentecoste, coaceruato in magna Ecclesia populo, coronatus est Artemius primus à secretis, mutato nomine Anastasius.* Ergo iuxta Bedæ Presbyteri, Paulíque Diaconi sententiam, quam vnà cum Baronio amplectimur, Philippicus, *cùm annum vnum & menses sex Regnum gessisset*, imperare desiit anno Christi septingentesimo decimo-tertio, *Sabbato Pentecostes*, id est, octauo Idus Iunias, illo enim anno Pascha decimo-tertio Kalendas Maij celebratum est.

[b] In lib. de sex ætatib.
[c] De Gest. Longob lib. 6. c. 11. antiq. edit. lib 6. cap. 34. nouæ edit.
* *de la Valicelle.*

Theophanes & Anastasius in annis Philippici non satis sibi constant. LIII. Vterque primum annum & secundum annum Philippici numerat, tertium nequaquam. Apud Theophanem mentio fit biennis Imperij, διετοῦς δὲ χρόνου τῆς Βασιλείας Φιλιππικοῦ. Apud Anastasium Philippicus imperat

AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4. *annis duobus*. Hæc aptari possunt Chronologiæ suprà stabilitæ, quia Theophanes & Anastasius, vt aliàs de Gregorio Turonensi diximus [a], annum decedentis Imperatoris vltimum à primo succedentis non separant, tótque annos Imperatori tribuunt quot eo cœpti sunt imperante. Eo calculo Philippicus *annis duobus* imperauit, annis videlicet Christi septingentesimo duodecimo & septingentesimo decimo-tertio, Imperium enim verè tenuit initiis illorum annorum, quia Iustiniano sub finem anni post Christum natum septingentesimi vndecimi successit, regnauítque toto anno Christi septingentesimo duodecimo, necnon anno Christi septingentesimo decimo-tertio ad Vigiliam vsque Pentecostes, id est, illius anni mensibus quinque prioribus, ac sex diebus. At iidem Scriptores alio in loco à seipsis dissident. Biennium enim, de quo suprà, completum interpretantur, eíque nouem insuper menses superaddunt. Theophanes sic. Ἐβασίλευσε Φιλιππικὸς ἔτη β' καὶ μῆνας θ'. & Anastasius textu Theophanis in Latinam linguam sic mutato. *Philippicus imperauit annis duobus & mensibus nouem*. Vterque [b] eò loci corrigendus, & exauctoratio Philippici collocanda Sabbato Pentecostes anno Christi septingentesimo decimo-tertio, vt censuit Baronius, quocum ad illum vsque annum conuenimus.

[a] Tom. 2. ad an. 584. n. 21.

[b] Ad an. Diu. Incarn. 707.

LIV. Vt in annis Philippici, sic & in annis successoris à semetipsis discrepant iidem Theophanes & Anastasius. Ipso die Pentecostes, anno Christi septingentesimo decimo-tertio, Artemius, cognomento Anastasius, coronatus est Imperator Philippico pridie excæcato. Apud Theophanem anno post Philippici exauctorationem proximo, quem ille cum anno Diuinæ Incarnationis septingentesimo sexto, nos cum anno Christi septingentesimo decimoquarto comparamus, inter alios titulos hic præfigitur. Ρωμ. Βασιλ. Ἀρτέμιος ἔτη β'. *Rom. Imp. Artemius annis* 2. Id est, anno Christi septingentesimo decimoquarto, & anno sequenti qui per mensem Augustum Indictioni XIII. illigatur. Sic enim ad hunc annum idem Auctor. Τῷ δ' αὐτῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς βασιλείας Ἀρτεμίου, τοῦ καὶ Ἀναστασίου, ιγ'. ἰνδικτ. μηνὶ Αὐγούστῳ ια'. *Eodem anno secundo Imperij Artemij, qui etiam Anastasius, Indictione decimâ-tertiâ, mensis Augusti die vndecimo*. Theophani suffragatur Anastasius. Hic enim postquàm Philippici abdicationem & Artemij siue Anastasij subrogationem commemorauit, annum proximè sequentem *cum Diuinæ Incarnationis anno* DCCVI, *anno verò Imperij Artemij primo* componit; deinde res gestas anno Artemij Imperatoris secundo sic aggreditur. *Anno Imperij Artemij, qui & Anastasius dictus est, secundo*, &c. Sub illius anni exitum Anastasius Imperator purpuram deposuit, quam gerebat adhuc tertio Idus Augusti, currente tum Indictione decimâ-tertiâ, vt patet ex Theophane iam citato. Duos igitur annos & aliquot menses imperauit Anastasius, à die videlicet Pentecostes, siue à septimo Idus Iunias anni post Christum natum septingentesimi decimi-tertij, ad Autumnum vsque anni post Christum natum septingentesimi decimi-quinti. Sed quia, quamdiu Imperio potitus est, duo tantùm cœpti sunt anni, regnat apud eundem Theophanem, iam quoque allegatum, *annos duos*, ἔτη β'. At hic Auctor non sibi constat, vbi enim ad Principatum Theodosij peruenit, annos, quibus Philippicus & Artemius siue Anastasius imperarunt, ita recolligit. Ἐβασίλευσε Φιλιππικὸς ἔτη β'. καὶ μῆνας θ'. Ἀρτέμιος δὲ ἔτος ἕν, καὶ μῆνας γ'. & ab Anastasio [c], qui nec sibi constat, Latinitate sic donatur. *Porrò Philippicus imperauit quidem annis duobus & mensibus nouem, Artemius verò anno vno & mensibus tribus.*

[c] Ad an. 2. Artemii.

LV. E duabus illis opinionibus, quæ super annis Anastasij Augusti cùm apud Theophanem tum apud Anastasium Bibliothecarium valdè diuersæ sunt, Baronius posteriorem amplectitur, & Anastasium, cùm annum vnum mensésque tres imperasset, anno Christi septingentesimo decimo-quarto purpurâ

exutum contendit. Ex Theophane autem constat Anastasium Imperatorem in viuis superstitem fuisse die vndecimo mensis Augusti, Indictione decimâ-tertiâ, ιγ'. ἰνδικτ. μηνὶ Αὐγούστῳ ια'. id est, anno Christi septingentesimo decimo-quinto, nec dubium est, quin Anastasij exauctoratio in illum annum reiicienda sit. AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4.

LVI. En origo annui dissidij, quod inter nos ac Baronium in obitu Constantini Romani Pontificis intercedit. Baronius enim, quoniam Anastasij Imperatoris exauctorationem anno vno præuertit, vno quoque anno mortem Constantini Papæ præuertere cogitur, quia Constantinus Anastasio Imperium obtinente viuere desiit. At in libro de vitis Pontificum Romanorum, vbi designatur annus quo Constantinus Papa vitam finiuit, præter Anastasij Augusti nomen qui tunc imperabat, notatur Indictio decima-tertia, quæ per mensem Aprilem cum anno Christi septingentesimo decimo-quinto componitur, illóque anno mortem Constantini Papæ, cui Gregorius Secundus die pòst quadragesimo successit, consignandam significat.

LVII. Corbinianus it Romam. Ineunte Gregorij Pontificatu, Corbinianus, cùm annos quatuordecim in cellula mansisset, iter Romam suscepit, ibique à Gregorio Papa ordinatus est Episcopus, vt vbique prædicationis officium per vniuersum Orbem exercere posset. *Quartum-decimum*, inquit Aribo, *in sua cellula impleuerat annum. Tunc demum iniens consilium, ad limina sacratissima beatorum Apostolorum Petri & Pauli orationis causâ ire decreuit, & ibi se Apostolici viri doctrinæ & orationibus commendare, &, si fieri posset, impetrare ab eo sibi & suis qui cum eo venirent in quodam angulo latitandi facultatem, vt ad Sanctorum Apostolorum patrocinia posset secretiùs peruenire, & ibi sub sanctæ conuersationis regula liceret ipsi vitam ducere. Mouit autem vir Sanctus comitatum suum cum vniuersis supellectilibus, & incolumis cœptum perfecit iter. Oratione autem factâ in Confessione beatissimi Apostolorum Principis Petri, ad beatæ memoriæ Gregorij Papæ pedes se prostrauit, eique secretum animi sui diligentissimè explicauit, & quibus necessitatibus coactus suum amisisset secretum, & quomodo tranquillum per humanos fauores perdidisset portum, & quibus rerum secularium tumultibus, quasi nauis in medio mari iactaretur fluctibus, vt vix solitudinis marginem recolendo prospiceret. Et plùs etiam formidanda adiecit, quia temporalia à multis sibi concessa munera, sibi potiùs ad perditionis cumulum euenire posse timeret, quam ad præsentis vitæ solatia. Venerabilis autem Papa Gregorius audiens viri Dei verba intellexit zelum animi eius, qualiter & quàm magnam in Dei opere haberet animi puritatem. Erat enim vir Dei valdè facundus & humanitate præcipuus, conuersatione inter omnes præclarus, contra vitia ad irascendum facilis, velox ad ignoscendum conuersis, non piger in bona operatione, deditus orationi, studiosus psalmodiæ, præclarus in vigiliis, frequens in ieiuniis, largus in eleemosynis, ad omne bonum semper promptissimus, vir mitis atque modestus, nulli pietate secundus. Sed quid de eo dicendum est, quem omnibus benè valentibus, simúlque indigentibus, omnis boni adiumentum, quantùm potuit, fuisse non dubium est? Itaque vir Dei Spiritu Sancto repletus, vnicuique congruens erat sexui vel ætati, vt per sanctæ conuersationis studium posset vnicuique sanctarum exempla virtutum ostendere. Sed hæc beatissimus Papa Gregorius intuens cœpit cum suis inire consilium, ne tanti luminis fulgor absconderetur sub modio, sed vt secundùm dicta veritatis supra candelabrum posito illo, multi ab eo illuminarentur, cogitauítque vt ex authoritate beati Petri Apostoli Sacerdotalem ei honorem conferret. Itaque in viro Dei, quæ consultando tractauerat, opere perficiens, per singulos gradus ad summum vsque Pontificalem eum prouexit honorem. Vir itaque sanctus, quamuis coactus, tamen dono Dei & diuini muneris largitori consentiens, Psalmistæ non immemor, timens ne tali fraudaretur honore dicentis [quia noluit benedictionem, elongabitur ab eo] quamuis honorem fugiendo, humilitatem continere voluisset, obeditionem tamen maiorem indicauit, ne patrem resistendo contristaret, vel diuinæ voluntati contraire videretur. Coactus ergo Sacerdotalem suscepit benedictionem, accepto etiam Pallio cum benedictione & adiutorio beati Petri Apostoli, vt vbi-* Ordinatur Episcopus.

AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4. *que prædicationis officium exercere in toto Orbe posset, & tanti patris concessu potestatem haberet. Tanto autem accepto honore & priuilegio in Galliam reuersus est.*

LVIII. REDIT IN GALLIAM. Corbinianus in Gallia septem annos mansit, donec iterum Romam abiit. Eo loci non sibi constat Aribo. Vbi enim Corbinianum accepto Episcopatûs honore & priuilegio Pallij in Galliam reuersum dixit, statim eius prædicationem in Galliis ita commendat. *Cœpit diuinum largiter ex ore eius emanare verbum, & melliflua instar viui fontis in aures audientium effundi prædicatio, atque per vniuersam Galliam verbum doctrinæ illius in virorum ac mulierum sanctis creuit moribus, & tam in sacrarum virginum ac viduarum, quàm & Monachorum & Clericorum pectoribus diffusum est. Ipse verò verbum Dei administrans, ceu prudens dispensator Ecclesiæ Christi, vnicuique mensuram tritici hilari vultu largitus est.* Paulò pòst verò sic scribit. *Ille*, nempe Corbinianus, *gloriam sęculi pertimescere, honoris ambitionem expauescere, tranquillitatem secreti, quod perdiderat, multipliciter lamentari, diuitias sibi locupletatas, haud secus ac auari amissas, deflere. Ad pristinum ergo rediit ergastulum in foribus beati Germani Ecclesiæ, ibique sub protectione eius proprium quæsiuit secretum, turbas hominum deuitauit, paucósque secum Clericos retentauit, quos admonendo & docendo deserere non valebat. Quibus sub operationis suæ cura victum suppeditauit, & verbi Dei semina quotidie eorum pectoribus infudit. Ibique continuis septem annis permanens, eò aduenientibus secúmque commorantibus verbum Dei sedulò ministrauit. Sed quantò secretiùs se in ima loca contulit, eò ampliùs fama eius sanctissima altiùs eminebat in publicum, & quotidie superuenientium turbas sustentare non valens, & quasi concussam cellulam, & conquassatam medij maris fluctibus nauiculam deflens, ad pristinum se contulit orationis auxilium, iterúmque Romam pergere disponebat.* Idem Auctor intra spatium istius septennij, quod inter vtramque Corbiniani profectionem in Italiam intercessit, eundem Corbinianum à Pippino Maioredomûs euocatum collocutúmque cum illo tradit. *Contigit*, inquit, *vt Maiordomûs in Gallia, qui erat Pipinus, virum Dei ad se accersiret. Illo verò ad Palatium proficiscente*, &c. Id autem alienissimum est à vero, quia Pippinus Maiordomûs obiit Corbiniano Romam nondum profecto. Vitam clausit Pippinus anno Christi septingentesimo decimo-quarto. Corbinianus anno sequenti Romam primâ vice perrexit, à Gregorio Papa honorem Episcopatûs cum priuilegio Pallij suscepit, in Galliam reuersus videtur impleuisse quod ei munus impositum fuerat à Romano Pontifice, vt vbique prædicationis officium exerceret. Huic opinioni duæ res plurimùm fauent. Primò, si Pippini loco nomen Caroli filij Maioris-domûs reponitur, textus Aribonis stare potest, & ex eo palàm fit Corbinianum à pristina sua cellula & ab æde Sancti Germani procul abfuisse. Deinde Corbinianus, vt post septennium dicturi sumus, itinere per Alamanniam & Boioariam suscepto, cùm Romam secundò proficisceretur, *aliquandiu* verbi diuini doctrinam in Norico seminauit.

LIX. SACERDOS EP. LEMOVIC. Apud Bernardum Guidonis capite quarto de nominibus ac Gestis Lemouicensium Episcoporum, post Eximerum siue Ermenonem, qui Sanctum Tillonem apud Sollemniacum honorificè sepeliuit, Episcopi Lemouicenses hoc ordine recensentur. *Salutaris, Agericus siue Agerius, Sanctus Sacerdos natione Burdegalensis, qui veneratur & quiescit apud Sarlatium Petragoricæ Diœcesis, qui etiam florebat circa annum Domini* 517. Philippus Labbeus, qui librum illum in Collectione rerum Aquitanicarum publicauit [a], *legendum*, ait, 715, *aut quid eiusmodi*. Quæ de Sancto Sacerdote déque Lemouicensibus Episcopis hactenus dicta sunt, hæc ab opinione Labbeana non dissident. Stephanus Baluzius in disquisitione seculi quo Sanctus Sacerdos vixit, pereruditè iam refutauit eos, qui Sacerdotem Lemouicensi Pontificatu gauisum volunt *an.* DXV. *aut* XVII. Explosimus & eos qui Sacerdotem *inter Ruricios* in Episcoporum Lemouicensium Catalogo reponendum dicunt. Annum tamen Domini 517 à Bernardo Guidonis in textu præcitato scriptum putamus. In

[a] Tom. 2. Biblioth.

vita enim Sancti Sacerdotis, quam idem Auctor literis tradidit, *defuncto Lemouicensi Episcopo beatæ memoriæ Aggerico vir Dei Sacerdos electione Cleri & fauore populi in Cathedra eiusdem Ecclesiæ Episcopus sublimatur, regnante Clodoueo Rege, quem beatus Remigius baptizauit.* Ad illum autem locum Philippus Labbeus frustrà suspicatur excidisse, *æquiuoco illi*, vel aliquid simile, vt Sacerdos ad Episcopatum promotus censeatur regnante Clodoueo, seu Rege æquiuoco illi quem beatus Remigius baptizauit. Nam sub finem vndecimi capitis, eundem Clodoueum, cuius iterum meminit, filium Childerici vocat, eique synchronos attribuit Anastasium Augustum Iustini Senioris decessorem, Benedictum Monachorum legiferum & Sanctum Vedastum Episcopum, qui floruerunt annis Christi quingentesimo decimo-quinto & quingentesimo decimo-septimo. Nec etiam est, vnde liceat instar glossematis, quod inepto exscriptori tribuatur, hæc habere verba, *regnante Clodoueo Rege, quem beatus Remigius baptizauit*, quorum occasione adiecta posteà fuerint, quæ de tempore, quo Sanctus Sacerdos floruit, ad calcem capitis vndecimi sic habentur. *Floruit autem Sanctus Sacerdos & Episcopus vrbis Lemouicæ, Augustorum Anastasij & Iustini Senioris Iustinianique temporibus sibi inuicem succedentibus; Clodoueo Rege, filio Childerici, Francorum & Aquitanorum tenente Monarchiam. Hoc etiam tempore floruerunt Monachorum legifer Benedictus & Sanctus Amandus & Sanctus Vedastus Episcopi venerandi.* Fatendum ingenuè Bernardum Guidonis errasse, perperámque Rege Clodoueo Magno seu Primo consignasse Pontificatum Sancti Sacerdotis, qui Monasticam adhuc vitam in Calabrensi Cœnobio ducebat, regnante Clodoueo Tertio, Theodorici Tertij, qui trinepos Clodouei Magni fuit, filio natu maximo. Sanctum Tillonem anno Christi circiter septingentesimo tertio sepeliuit Ermenus Lemouicensis Episcopus, cui successit Salutaris, tum Aggericus, itaut Pontificatus Sacerdotis, qui proximè post Aggericum sedit, annis Christi septingentesimo decimo-quinto & quingentesimo decimo-septimo rectè illigetur. AN. CH. 715. DAGOB. III R. 4.

Sacerdos ex Abbate Calabrensi factus est Episcopus Lemouicensis. In vico Calabro Monasterium erat *inter Caturcensium & Petragoricorum fines, non longè à fluuio Dordoniæ*, pertinebat ad Diœcesim Cadurcensem, Sacerdos enim, qui lucis vsuram in illo vico accepit, traditus est in disciplinam Capuani Cadurcensis Episcopi, ab eóque promotus est ad Diaconatum. Cur idem Sacerdos ad Episcopatum assumptus sit, sic exponit Auctor vitæ [a]. *Fama Sancti Sacerdotis & odor sanctæ conuersationis eius diffundebatur vndique per finitimas regiones. Vnde defuncto Lemouicensi Episcopo beatæ memoriæ Aggerico, vir Dei Sacerdos electione Cleri & fauore populi in Cathedra eiusdem Ecclesiæ Episcopus sublimatur.* Qui sequitur Character Chronologicus à Clodouei Magni Principatu petitus, à nobis omittitur, quia Historicæ veritati repugnat vt dictum suprà. LX.

[a] Cap. 8.

Sacerdos Abbas Calabrensis, priusquàm Lemouicensis Episcopus ordinaretur, pluribus miraculis inclaruit. Vnum præ ceteris in eius vita [b] narratur valdè insigne. *Quadam die, conuenienti viro Dei Sacerdote more solito ad horam orationis secundam, pater eius Laban migrauit à seculo, cúmque hoc ei nuntij venientes indicare voluissent, ipse adeò deuotissimè orationi instabat, vt neminem eorum respiceret, donec orationem finiret. Completâ verò oratione patrem adiit iam defunctum. Cúmque defunctum in medio expositum inuenisset, interrogans horam defunctionis eius, inuenit eâdem horâ illum obiisse, quâ ipse ad orationem processerat, matrémque & parentes ac vicinos consolatus est. Cùm autem percepisset, quòd non suscepto viatico Dominici Corporis transiuisset, cum ingenti mærore in terram protinus se prosternens orauit diutiùs, deinde manu defuncti apprehensâ, semel & secundò vocauit eum nomine suo, qui continuò ad vocem eius, tanquam si dormiret, exsurrexit, & circumstantium intuens multitudinem, ait. Horâ siquidem præsentis diei secundâ à seculo migraueram, sed filij mei meritis concessum est mihi, vt iterum ad superos remearem. Hac eo loquente stupebant cuncti qui aderant, & sublato clamore ad cælum, Deo gratias referebant, cúmque siluissent,* LXI.

[b] Cap. 7. MIRACVLIS CLARVS.

AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4. *Sanctus Sacerdos sacram communionem patri dedit. Quâ perceptâ, vir Dei Sacerdos coram patre suo sese proiiciens, ad similitudinem Patriarchæ Iob, paternam benedictionem petiit ab eodem, cui cùm pater benedictionem dedisset, iterum mox in pace quieuit.*

LXII. Episcopatus Sacerdotis haud diuturnus fuit, ab Auctore vitæ [a] paucis ita perstringitur. *Defuncto Lemouicensi Episcopo beatæ memoriæ Aggerico, vir Dei Sacerdos electione Cleri & fauore populi in Cathedra eiusdem Ecclesiæ Episcopus sublimatur, eandémque Lemouicensem Ecclesiam per annos aliquos fauente Dei prouidentiâ gubernauit.*

[a] Cap. 8.

LXIII. CHIRMIRVS ABB. S. VINCENTII CENOMAN. In Historiali Compendio manuscripto Abbatum Sancti Vincentij Cenomanensis, post Reginaldum ponitur hoc anno Chirmirus, quem Bondonnetus suspicatur eundem fuisse cum Richmiro, qui sanctitate miraculísque claruit, illorum enim nomina literis primæ duntaxat syllabæ transpositis differunt. At egimus suprà de Richmiro Abbate ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-quintum. Hic regnante Theodorico Tertio è Turonia profectus est in Cenomaniam, Abbas Sancti Petri constitutus est ab Aigliberto Episcopo Cenomanensi, eóque in viuis adhuc superstite migrauit in cælum. Porrò Aiglibertus Episcopatum Cenomanensem ab anno Christi sexcentesimo octogesimo-quinto ad annum Christi septingentesimum decimum-sextum gubernauit. Atque inde constat Richmirum Sancti Petri Abbatem, cui superuixit Aiglibertus Episcopus, distinguendum esse à Chirmiro Sancti Vincentij Abbate, qui fuit etiam Archidiaconus ac Vicedominus in tota Diœcesi Cenomanensi sub Herlemundo Aigliberti successore, vitámque ad annum vsque Christi septingentesimum tricesimum-sextum produxit.

DISTINGVITVR A RICHMIRO ABB. S. PETRI.

LXIV. Winfridus Presbyter, de quo sæpè locuturi sumus, Angliâ relictâ in Franciam hoc anno primùm transfretauit. Nostram Chronologiam duæ res confirmant.

LXV. WINFRIDVS PRESBYTER EX ANGLIA VENIT IN FRANCIAM. Prima desumitur cùm ex Sancto Willibaldo primo Eistatensi Episcopo, qui vitam Sancti Bonifacij, Winfridi aliàs nuncupati, primus conscripsit, tum ex Othlono Presbytero, qui prædictam Sancti Willibaldi lucubrationem *in locis quibusdam ita infirmo intellectui obscuram, vt difficile pateat quò ratio tendat, sententiâ apertiori reserauit.* Textus Sancti Willibaldi talis est. *Consentiente nauclero aggressus est nauem, naulóque impenso prospero ventorum flatu peruenit ad Dorstat, ibíque aliquandiu commoratus debitum Domino Deo exsoluit die noctúque præconium. Sed quoniam graui ingruente paganorum impetu, hostilis exorta dissensio inter Carolum Principem gloriosúmque Ducem Francorum & Radbodum Regem Fresorum, populos ex vtraque parte perturbabat, maximáque pars Ecclesiarum Christi, quæ Francorum prius in Fresia subiectæ erant imperio, Radbodi incumbente persecutione ac seruorum Dei factâ expulsione, vastata erat ac destructa, idolorum quoque cultura extructis delubrorum fanis lugubriter renouata. Tunc vir Dei prospectâ peruersitatis nequitiâ peruenit ad Trecht, ibíque aliquantis exspectatis diebus aduenientem Regem Radbodum allocutus est, & multis illarum circumuallatis ac conspectis terrarum partibus, vtrùm sibi in futurum prædicationis vspiam patesceret locus, perquireret, proponénsque animo, vt si qua in parte huius populi Euangelium, pateret aditus, quo claresceret, & verbi Dei semina ministraret. Quod etiam multis transactis annorum curriculis gloriosa Martyrij*, de quo nos Tomo sequenti, *testificatio comprobauit. Sed quorum sanctorum singulorum vna est sanctitas, vt dum ad tempus suum sine spiritualis vigore germinis laborem minimè pollentem prospexerint, ad alia prorsus loca, fœcundo laboris cum fructu migrent, quoniam incassum inhabitatur locus, si & fructus deest sanctitatis. Sanctus enim vir, dum sterilem aliquamdiu Fresorum terram inhabitaret, & æstatis autumnique aliquantulum tempus præteriret, iam arida cælestis rore fœcunditatis reliquerat arua, & ad natale, suis secum supradictis conuiatoribus, solum migrauit.* Eadem breuiùs ac clariùs Othlonus sic scribit. *Transiit ad Dorstet, ibíque aliquandiu commoratus,*

moratus, debitas Deo persoluit die noctúque laudes. Sed quoniam per idem tempus hostilis dissensio exorta inter Karolum Principem gloriosúmque Ducem Francorum & Ratbodum Regem Fresonum, populos ex vtraque parte perturbabat, maximáque pars Ecclesiarum Christi, quæ Francorum prius in Fresia subiectæ erant Imperio, Ratbodi persecutione incumbente, idolorum culturæ lugubriter reddebatur, ideóque vir Dei perspectâ tantæ peruersitatis mole ex illis partibus discessit, & peruenit ad Trecht, ibique etiam commoratus aliquantis diebus, aduenientem Regem Ratbodum allocutus est, obseruans vt à tanta prauitate quiesceret. Posthac verò peragratis illius terræ partibus sollicitè explorauit, si alicubi in ea prouincia prædicationis pateret locus, cúmque diuturnâ inquisitione intelligeret se frustrà ibidem prædicando laboraturum; arida spirituali fertilitate arua reliquit, & ad natale solum transmigrauit. Ex illis textibus liquidò colligere est Winfridum eo anno, quo bellum inter Radbodum & Carolum exarsit, per autumnum in Angliam rediisse, cùm ex eadem Anglia in illam Frisiæ partem, quæ Francis tum parebat, anno superiori venisset. Certatum autem inter Radbodum & Carolum anno Christi septingentesimo decimo-sexto, vt suo loco probaturi sumus. Hoc igitur anno Winfridus ex Anglia profectionem in Franciam primùm suscepit. AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4.

Altera nostræ Chronologiæ confirmatio petitur ex iisdem Auctoribus Sancto Willibaldo Episcopo & Othlono Presbytero, qui Bonifacium, Winfridum aliàs nuncupatum, anno peregrinationis suæ quadragesimo siue anno Christi septingentesimo quinquagesimo quinto palmam Martyrij consecutum affirmant. Primus sic. *Deus suum dignatus est seruum quadragesimo peregrinationis eius anno reuoluto glorificare, qui & Incarnationis Domini septingentesimus & quinquagesimus-quintus annus cum Indictione octaua computatur.* Alter sic. *Passus est cum sociis Nonis Iunij, anno scilicet peregrinationis suæ XL. sed Incarnationis Domini septingentesimo quinquagesimo-quinto.* Porrò si ex annis DCCLV demas annos XL, residui manebunt anni DCCXV. LXVI.

Nicolaus Serarius notatione quinquagesima-quarta in vitam Sancti Bonifacij, multa de illius annis scribit, quæ nostræ computationi plurimùm repugnant. Imprimis initium peregrinationum ab anno Christi septingentesimo quarto repetit, reditúmque in patriam anno Christi septingentesimo decimo-sexto nobiscum collocat. *In Frisiam*, inquit, *Euangelij causâ peregrinari cœpit primò, 704. In patriam Cœnobiúmque suum rediit 716.* LXVII. SERARII CHRONOLOGIA REFELLITVR.

Huic opinioni textum accommodat ex vita S. Gregorij Vltraiectini Episcopi, in qua S. Ludgerus Mimigardefordensis Episcopus eiusdem Sancti Gregorij discipulus hæc de Sancto Bonifacio ipsius quoque beati Gregorij quondam Magistro commemorat. *Cùm ipse electus Dei Bonifacius Martyr post tredecim annos peractæ in Fresonia prædicationis, quibus in Australi parte loci Almari, pauper Euangelicus, & propemodum solitarius sanctam sessionem suam tribus in locis peregisset, quorum vocabula locorum sunt hæc. Primus vocatur Wyrda in ripa fluuij Rheni, vbi septem annis habitauit. Secundus vocatur Attingohem iuxta amnem Febra *, vbi habitauit annis tribus, quo in loco primum cœpit habere discipulum nomine Gembertum. Tertius locus appellatur Felisa, qui propior erat gentilibus & paganis, vbi tribus similiter annis mansit. Post hos, inquam, tredecim annos, dum admonitus à Deo ad Hassos & Thuringos, Orientales regiones Francorum iter agere cœpisset lucrandorum Deo populorum causâ, peruenit ad Palatiolum Monasterium Virginum prope Treueris ciuitatem, in ripa fluminis Mosellæ, cui tunc præerat Abbatissa, nomine Addula, religiosa valdè & timens Deum.* Huc vsque Sanctus Ludgerus. Audi iam Serarium ita commentantem. *S. Ludgerus* 13 *annos prædicationis eum*, nempe Bonifacium, *in Frisia peregisse ait, & ne quis fortè censeat tres pro tredecim reponendos, disertè istos* 13 *partitur, & eum ait Werdæ commoratum annos* 7. *Attingoæ annos* 3. *Felisæ alios* 3. Et paulò pòst. *S. Ludgerus in Gregorio, post* 13 *Fresonicæ prædicationis annos confestim venisse in Thuringiam & Hassiam S. Bonifacium narrare videtur. Sanè quia, cùm Sancti huius vitam ex instituto non scribat, sed rerum quarundam, quæ B. Gregorium attin-* LXVIII.

* al. Febta.

AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4. *gunt, capita perstringat, illius & in patriam reditum & Romanam profectionem missionémque Pontificiam omisit, statímque ad Thuringicos Hassicósque Sancti labores accedit, sicuti & postea omnes de Sancti Episcopatu propriè dicto & Archiepiscopatu tam mobili quàm fixo Historias in vnam conglobat.* In opinione igitur Serarij, beatus Ludgerus vult Winfridum, priusquàm in Angliam reuerteretur, apud Frisios concionatum esse annis tredecim, quos prædictus Serarius incompletos interpretatur ab anno videlicet Christi septingentesimo quarto ad annum Christi septingentesimum decimum-sextum, vt dictum suprà.

LXIX. Prætereà idem Serarius, vt Winfridum, antequàm in patriam rediret, per annos tredecim continuos in Frisia commoratum esse validiùs probet, hunc de eodem Winfrido textum ex Historia Suibertina citat. *Sanctus Winfridus Sacerdos, postquàm tredecim annos in Ecclesia Traiectensi * vt Canonicus degisset, Archiepiscopus Moguntinensis consecratur & Bonifacius appellatur.*

* d'Vtrech.

LXX. At illum locum Historiæ Suibertinæ iam refutauimus ad annum Christi septingentesimum secundum, quo Winfridus fingitur Canonicus Vltraiectinus, cùm necdum iuxta opinionem ipsius Serarij, pedem in Gallia fixisset. Nec si Winfridum illo anno Canonicum statuas, Archiepiscopum Moguntinensem post annos tredecim consecratum & Bonifacium appellatum iure dixeris, anno enim Christi septingentesimo decimo-quinto Romam nondum se contulerat. Prætereà quis non videat in præcitatis textibus res valdè diuersas commemorari? Apud Auctorem Historiæ Suibertinæ Winfridus *tredecim annos in Ecclesia Traiectensi vt Canonicus* degit. Apud Ludgerum *tredecim annis pauper Euangelicus & propemodum solitarius sanctam sessionem tribus in locis* peragit, Wyrdæ in ripa Rheni *septem annis* habitat, *annis tribus* Attingoæ, Felisæ *tribus similiter annis* manet. In refellenda Historia Suibertina non opus est vt diutiùs immoremur. Fusiùs autem nobis agendum restat aduersùs Ludgeri textum, quo potissimùm nititur aduersarius.

LXXI. Sententiam nostram non parum firmat ipsemet Serarius, vbi textum beati Willibaldi cum nostris calculis componit. Sanctus Willibaldus de Winfridi reditu in Angliam post primam in Frisiam peregrinatione sic scribit. *Sanctus vir*, nempe Winfridus, *dum sterilem aliquamdiu Fresorum terram inhabitaret, & æstatis autumníque aliquantulum tempus præteriret, iam arida cælestis rore fœcunditatis reliquerat arua, & ad natale, suis secum supradictis conuiatoribus*, duobus videlicet aut tribus Monachis, quibuscum è Monasterio cum Abbatis licentia digressus erat, *solum migrauit, ac Monasterij sui secreta petens, etiam ibidem, secundi siquidem anni hyemem, tripudiantium fratrum amore, susceptus hyemando transegerat, vt Doctoris gentium Apostolicam vocem imitaretur dicentis. Ibi enim constitui hyemare.* Serarius autem super hoc textu sic ratiocinatur. *Willibaldus ita inchoatam S. Bonifacij peregrinationem describit, vt altero statim sui in Franciam aduentus anno, illinc in patriam ad Monasterium pristinum, cùm Christianæ fidei per Radbodica bella impediretur prædicatio, redierit, cúmque hyemem in Frisia vnam egisset, egerit iam in Anglia secundam. At secundam secundíue anni hyemem videtur ille appellare, non eam quæ primam in Frisia exactam consecuta est, sed quæ vnam in Monasterio post reditum iam absolutam, itaut in Anglia hyemes duas è Frisia, vnde autumno soluerat, reuersus transegerit, & sub initium tertiæ Romam perrexerit, quemadmodum idem narrat S. Willibaldus, bienniúmque in natali solo solidum tunc manserit.* Prior explicatio magis arridet. Eo sensu Winfridus vnam in Frisia hyemem egit, proximo pòst autumno in patriam reuersus secundam in Anglia egit hyemem, id est, eam quæ primam in Frisia exactam consecuta est. Nihil autem nostræ computationi conuenientius excogitari potest. Hoc anno, post Christum natum septingentesimo decimo-quinto, Winfridus Anglus in Frisiam proficiscitur, illic proximam agit hyemem, necnon sequentis anni partem maximam, ver, æstatem, & initium autumni, tum reuertitur in patriam currente adhuc anno Christi septingentesimo decimo-sexto, ibique imminentem agit hyemem seu se-

cundam à suscepta peregrinatione. Nec altera nobis officit expositio, quæ licèt minùs genuina, Serario tamen magis placet. Esto. Sanctus Willibaldus per *secundi anni hyemem* non intellexerit secundam hyemem post primum Winfridi discessum ex Anglia, sed secundam hyemem post eius reditum in patriam, itaut idem Winfridus è Frisia reuersus hyemes egerit in natali solo duas, & imminente tertiâ rursum egressus ex Anglicano Cœnobio Romam contenderit. Hæc omnia cum nostris calculis optimè consentiunt. Anno Christi septingentesimo decimo-sexto, medio autumno, Winfridus in Angliam è Frisia remeauit; autumno quoque, vt Romam proficisceretur, iterum ex Anglia soluit anno Christi septingentesimo decimo-octauo; proximóque mense Maio, cùm annus post Christum natum septingentesimus decimus-nonus numerabatur, iter Româ in Thuringiam suscepit acceptis priùs à Gregorio Pontifice literis Apostolicis; quæ datæ reperiuntur *Id. Maij, imperante Domino Piissimo Augusto Leone à Deo coronato, anno* III *Imperij eius, Indictione* II. id est, anno Christi septingentesimo decimo-nono suprà notato.

AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4.

Fatetur etiam Serarius peregrinationem Winfridi, si quadraginta duntaxat annos is peregrinatus est, vt Willibaldus & Othlonus affirmant, incipiendam esse ab anno Christi septingentesimo decimo-quinto, vt ipsi contendimus. *Tam ab Othlono*, inquit, *quàm à Willibaldo asseritur Martyrem factum S. Bonifacium anno peregrinationis suæ* 40. *Quæ peregrinatio ista? Non sanè vita eius, cùm senex & canus mortem exceperit, & antequàm aut Romam aut in Germaniam veniret, Sacerdotij Ordine honestatus sit, & quidem anno ætatis eius aut* 30. *aut posteriore. Peregrinatio igitur est, quâ, sua è patria, peregrè in Frisiam primò, in reliquam deinde Germaniam venit, eáque, vt annorum* 40 *sit, incipienda est ab anno* 715. LXXII.

Vt Chronologiam adeò constantem infirmet, in numerum annorum, quibus Winfridus peregrinatus est, mendum ait irrepsisse, nec annum peregrinationis, quo Martyrium consummauit, quadragesimum sed quinquagesimum à Sancto Willibaldo eiúsque interprete Othlono fuisse scriptum. Emendationis, cuius auctorem se præstat, duas rationes affert, quarum vnam ex textu beati Ludgeri suprà descripto, alteram ex ætate Sancti Winfridi desumit. LXXIII.

Annos tredecim, quos apud Ludgerum in vita Sancti Gregorij, Winfridus Anglus, priusquàm natale solum repeteret, in erudiendis Frisiis insumpsisse fertur, interpretatur incompletos, eósque ab anno Christi septingentesimo quarto ad annum Christi septingentesimum decimum-sextum numerat, necnon insinuat ita partiendos, vt Winfridus ab anno Christi septingentesimo quarto ad annum Christi septingentesimum decimum Werdæ in ripa Rheni, ab anno Christi septingentesimo decimo ad annum Christi septingentesimum decimum-tertium Attingoæ, denique Felisæ ab anno Christi septingentesimo decimo-tertio ad annum Christi septingentesimum decimum-sextum mansisse censeatur. LXXIV.

Non inficiamur Winfridum anno Christi septingentesimo decimo-sexto in patriam rediisse, sed cum negamus annis tredecim in Frisia priùs commoratum esse. Multis rationibus opinionem nostram tuemur. LXXV.

Primò, si beatus Ludgerus in vita Sancti Gregorij, vbi de Sancto Winfrido seu Bonifacio sermonem facit, à Sancto Willibaldo differt, quis in rebus, quæ Sanctum Bonifacium attingunt, eidem Willibaldo, ipsius Bonifacij discipulo, Magistri sui vitam ex instituto scribenti, potiorem fidem non habeat, quàm beato Ludgero, qui vitam Sancti Gregorij seriùs in literas retulit, ibique de Sancto Bonifacio ipsius Gregorij Magistro in transitu tantùm obitérque locutus est? LXXVI.

Secundò, si Winfrido annus Christi septingentesimus quinquagesimus-quintus, vt Serarius asserit, & quinquagesimus peregrinationis & vltimus LXXVII.

AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4.

vitæ fuit, cur initium poregrinationis non ab anno Christi septingentesimo quinto vt oporteret, sed ab anno Christi septingentesimo quarto repetitur? Deinde si decimus-tertius peregrinationis annus cum anno Christi septingentesimo decimo-sexto componitur, annus quinquagesimus eiusdem peregrinationis cum anno Christi septingentesimo quinquagesimo-tertio coincidit, nusquàm verò cum anno Christi septingentesimo quinquagesimo-quinto comparatur. Multò meliùs in Sancti Willibaldi sententia Winfridus peregrinationem init anno Christi septingentesimo decimo-quinto, Martyriúmque consummat anno peregrinationis suæ quadragesimo, Christi septingentesimo quinquagesimo-quinto. Nullam hic computus patitur difficultatem, nec eget emendatione, subtiliúue interpretatione, quâ vel dicas in eodem opere annos diuersimodè, modò completos, incompletos modò numerari, vel ex annis prædictæ peregrinationis rescindas biennium, quod Winfridus in Anglia post suum è Frisia reditum transegit.

LXXVIII. Tertiò, altum apud Auctores silentium de rebus, quas Winfridus gesserit illo tredecim annorum spatio, quo commoratus in Frisia perhibetur à Ludgero.

LXXIX. Quartò, idem Ludgerus in vita Sancti Gregorij, vt infrà ex illius textu patebit, eundem testatur Gregorium Winfrido tanquam Magistro ab eo adhæsisse tempore, quo Winfridus seu Bonifacius, vt vocat, *dum admonitus à Deo ad Hassos & Thuringos Orientales regiones Francorum iter agere cœpisset lucrandorum Deo populorum causâ, peruenit ad Palatiolum Monasterium Virginum prope Treuiris ciuitatem, in ripa fluminis Mosellæ, cui tunc præerat Abbatissa nomine Addula.* Serarius vult id anno Christi septingentesimo decimo-nono contigisse, cùm Winfridus acceptâ potestate prædicandi Euangelium quibuscumque gentibus infidelitatis errore detentis, cum licentia Gregorij Papæ, Româ in Germaniam implendi ministerij causâ profectus est. *Maio*, inquit, *mense, Româ in Germaniam prædicandi gratiâ venit, & B. Gregorium puerum in disciplinam suam accepit*, 719. At Winfridus illo anno procul à Palatiolo Monasterio & à Mosella flumine, Româ iter in Thuringiam per Longobardiam & Boioariam habuit. Ea de re sic in illius vita Sanctus Willibaldus. *Cùm Nisam mensis, qui est Aprilis, præteriret, & Iairi qui est Maius, iam portæ patescerent, tunc etiam postulatâ atque acceptâ benedictione & literis, à beatissimo Papa ad inspiciendos immanissimos Germaniæ populos directus est, vt, an inculta cordium arua Euangelico arata vomere, prædicationis semen recipere voluissent, consideraret. Ac sic extemplo collectâ numerosâ Reliquiarum multitudine, reciproco suorum reditu conseruorum, Italiæ fines adiit, optimúmque Longobardorum Regem Lichobrandum, pacificis salutatum muneribus compellauit, & honorificè ab eo susceptus lassata ex itinere membra repausabat, ac sic remuneratus ardua ac plena agrorum peragrans spatia, prærupta Alpium iuga transcendit, incognitósque Baguarorum & confines Germaniæ terminos aggrediens in Thuringiam iuxta mandatum Apostolicæ Sedis, considerando progressus est.* Breuiùs clariúsque sic Othlonus. *Literis acceptis à venerabili Papa profectus est inde ad Longobardorum Regem Luitprandum, à quo honorificè susceptus aliquandiu cum eo est hospitatus. Profectus verò exinde, ardua & prærupta Alpium iuga transcendit, incognitósque Bagoariorum & Germaniæ terminos perlustrans, in Thuringiam deuenit.* A ciuitate Treuirica Monasterióque Palatiolensi longissimè absunt, Roma, Longobardia, Alpes, Boioaria. Inuestigandum igitur aliud tempus, quo Winfridus Palatiolum adierit. Illud ex ætate Sancti Gregorij facilè deprehenditur. Gregorius, vt Wilhelmus Heda in Historia Episcoporum Vltraiectinorum testatur [a], vixit annos septuaginta, vitámque clausit anno post Sancti Bonifacij Martyrium vicesimo secundo, id est, anno Christi septingentesimo septuagesimo-septimo. Inde autem constat illius ortum in annum Christi septingentesimum septimum, annúmque ætatis decimum-quintum, quo Winfridi aduentus ad Cœnobium Palatiolense consignandus est, in annum Christi septingen-

[a] In Epist. 3.

resimum vicesimum-secundum incidisse. Sicque corruit Chronologia, quam Serarius ex beati Ludgeri textu stabilire conatur. Nam si Winfridus *post tredecim annos peracta in Fresonia prædicationis peruenit ad Palatiolum Monasterium*, certè peregrinationis initium, siue appulsus in Frisiam, non cum anno Christi septingentesimo quarto sed cum anno Christi septingentesimo nono coincidit. AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4.

Quintò, Winfridus, auditâ morte Radbodi Frisiorum Regis, in Frisiam mox perrexit. Id beatus Willibaldus in illius vita sic enarrat. *Auditâ Radbodi Fresorum Regis morte, alueum quidem fluminis magno gauisus gaudio nauigio ascendit, optans quòd etiam Fresia recepisset verbum Dei, ad incultas cælesti prædicatione terras peruenit, iámque atrocis cessante Regis Radbodi persecutione, doctrinæ cælestis semina ministrauit, & verbi Dei fame expulsâ famelicam paganicæ superstitionis multitudinem æternæ prædicationis refecit pabulo.* Othlonus quoque sic. *Audita Ratbodi Fresorum Regis morte, qui persecutionem magnam per idem tempus in Christianos exercuit, magno repletus gaudio in Fresiam nauigando deuenit, ibíque verbi diuini semina spargens, plurimos ab errore idololatriæ retraxit.* In veteribus Annalibus mors Radbodi consignatur anno Christi septingentesimo decimonono. In Nazarianis sic, DCCXIX, *mors Ratbothi.* In Petauianis, DCCIX, *Ratbodus mortuus est.* In Tilianis, DCCXIX, *quando mortuus fuit Ratbodus.* Ab obitu igitur Radbodi, donec Winfridus Palatiolum Monasterium adierit, tres duntaxat effluxerunt anni. Atque inde constanter asserimus in vita Sancti Gregorij, quam Serarius allegat, annorum tredecim loco tres esse restituendos. LXXX.

Sextò, ipsemet Serarius triennalem hanc in Frisia prædicationem Winfridi non dissimulat. *Post Radbodi*, inquit, *tyranni mortem in Frisiam iit secundò, trésque circiter annos*, 720, 721, 722, *S. Willebrordi cooperator fuit.* Illius triennij, quod Winfridus in erudiendis Frisiis insumpsit, in eius vita sic meminit Sanctus Willibaldus. *Quia messis quidem multa, operarios autem paucos inesse cernebat, sanctus hic Dei famulus cooperator factus etiam est per tres instanter annos Willibrordi Archiepiscopi, multúmque in Christo laborans non paruum Domino populum destructis delubrorum fanis, & extructis Ecclesiarum Oratoriis, præfato Pontifice opitulante, acquisiuit.* Et Othlonus eius Interpres, sic. *In Fresiam nauigando deuenit, ibíque verbi diuini semina spargens, plurimos ab errore idololatriæ retraxit. Sub eodem quoque tempore per venerabilem Willibrordum Traiectensis Ecclesiæ Præsulem buccina cælestis doctrinæ in Fresiam insonuit. Cuius studio Sanctus Dei famulus Bonifacius* seu Winfridus *omnimodo congaudens & adhærens per tres continuos annos laborauit cum illo, tam in destruendis fanis, quàm in construendis Ecclesiis, omnibúsque negotiis diuinis.* LXXXI.

Septimò, beatus Ludgerus, cuius auctoritate solâ Serarius vtitur, litem omnem in eadem Sancti Gregorij vita dirimit, affirmat enim Winfridum, qui posteà dictus est Bonifacius, ex Anglia venisse Carolo, quem perperam Regem vocat, iam Maioredomûs. *Gregorius spiritualem nobilitatem & prudentiam assecutus est à Sancto Martyre Bonifacio Archiepiscopo & Magistro suo, qui in diebus nobilissimi Principis Francorum Regis* (Maioris-domûs) *Karoli de Britannia & gente Anglorum clarissimum quoddam sidus Franciam veniens*, &c. Cum vtraque autem Winfridi in Frisiam profectione, quarum alteram anno Christi septingentesimo decimo-quinto, alteram anno Christi septingentesimo decimo-nono consignamus, rectissimè conuenit Maioratus Caroli, durauit enim *annis* XXVI. *mensibus* VI. vt Auctor [a] Annalium Metensium tradit, id est, à mense Aprili anni post Christum natum septingentesimi decimi-quinti ad mensem vsque Octobrem anni post Christum natum septingentesimi quadragesimi-primi. Maioratum verò Regiæ domûs gerebat pater Caroli Pippinus anno Christi septingentesimo quarto, cui Serarius Winfridi primum in Frisiam aduentum illigat. LXXXII.

[a] Ad an. 741.

Octauò, beatus Ludgerus in vita Sancti Gregorij, quia initium Gestorum LXXXIII.

AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4. *paulo plures etiam post, dum in patria Sacerdos mansit, & ad hos adiungantur anni peregrinationis 40, vita ei tota non multum vltra septuagesimum annum propagata fuerit.* Deinde obseruat Winfridum, cùm eum Sanctus Willebrordus Episcopum consecrare vellet, tanto se gradu minimè dignum duxisse, quoniam *adolescentiæ adhuc in annis* constitutus esset, & *quinquagesimi anni, iuxta canonicæ rectitudinis normam, necdum plenè reciperet ætatem.* Qua de re sic Sanctus Willibaldus in eius vita. *Cùm summus hic senuisset Pontifex*, nempe Willebrordus, *& ætatis plurimis grauaretur annis, decreuit etiam suggerente discipulorum cœtu, vt solatium tanti ministerij suæ decrepitæ senectuti prouideret, & fidelem de parua Congregatione virum eligeret, qui tanto præesse potuisset populo. Accitóque hoc famulo, salutari eum instructione admonuit, vt Episcopalis regiminis susciperet gradum, & ad regendum Dei populum sibi subueniret. Qui etiam humiliter repentè respuens, minimè se dignum esse Episcopatûs gradu referebat, & ne sibi tantæ dignitatis fastigium, adolescentiæ adhuc in annis constituto imponeret, deprecatus; & quoniam quinquagesimi anni, iuxta canonicæ rectitudinis normam, necdum plenè reciperet ætatem, testatus est, vt omni se penitus excusationis tergiuersatione ab huius gradûs celsitudine declinaret.*

XCII. Nobis rationes non desunt, quibus aduersarium refutemus. Winfridus asserit se *decrepitum*, & à Sancto Willibaldo dicitur *infirmitate corporis prægrauatus* sub Pippino Rege. An continuò censendus est annum ætatis octogesimum-quintum vel octogesimum-sextum attigisse? Quid idem Sanctus Villibaldus per decrepitam senectutem, quid per ætatem plurimis annis grauatam intelligat, diligenter attende. Willebrordum, cùm de Winfrido seu Bonifacio Pontifice substituendo cogitat, Episcopum *decrepitæ senectutis, & ætatis plurimis grauatum annis* exhibet. *Cùm summus hic*, inquit, *senuisset Pontifex, & ætatis plurimis grauaretur annis, decreuit etiam suggerente discipulorum cœtu, vt solatium tanti ministerij suæ decrepitæ senectuti prouideret.* Id actum anno Christi septingentesimo vicesimo-secundo, vt ad illum annum probabimus. Willebrordus annos tunc natus erat quinque duntaxat ac sexaginta, in Franciam enim anno Christi sexcentesimo nonagesimo venit, *tricesimo & tertio ætatis suæ anno*, vt Alcuinus in eius vita testatur. Super annis Winfridi non ita facile est pronuntiare. Nostris tamen è calculis saltem colligimus eum quadragenario maiorem fuisse, cùm Episcopatûs, quem Willebrordus offerebat, onus anno Christi septingentesimo vicesimo-secundo recusauit. *Triginta* enim *aut eo ampliùs annorum habens ætatem ad Sacerdotalis officij gradum diuersis donorum ditatus muneribus accessit.* In Britannia multa, quæ narrantur in illius vita, post susceptum Sacerdotium præclarè gessit, ibique iuxta Serarij computationem mansit quadriennio. Venit igitur primùm in Franciam triginta-quatuor aut eo ampliùs annorum habens ætatem. A primo illius in Franciam appulsu, donec oblatus est à Willebrordo Episcopatus, integrum effluxit septennium. Ergo vnius & quadraginta vel eo ampliùs annorum ætatem tunc habebat. Quapropter ad fugiendam Episcopalem dignitatem Willebrordo dicere non potuit, quòd *quadragesimi anni necdum plenè reciperet ætatem*, cùm quadragesimum ætatis annum reuerà expleuisset, rectè verò contra Serarij mentem respondit se *quinquagesimi anni necdum plenè ætatem* recepisse. Penè quinquagenarius tunc erat, post assumptum enim Presbyteratûs Ordinem plures quàm quatuor in patria degit annos, antequàm in Franciam transfretaret. Episcopatu recusato, superstes annos tres ac triginta vixit. Si quadraginta-septem circiter annorum erat, vt admodum probabile videtur, cùm Episcopum se non passus est ordinari, vitam ad annum circiter octogesimum produxit, ætatémque attigit satis grandæuam, vt ei præter canitiem attribuatur decrepita senectus cum oculorum caligatione. Quòd autem, vbi ait se *quinquagesimi anni necdum plenè ætatem* recepisse, se quoque *adolescentiæ adhuc in annis* constitutum pronunciat, adolescentiam vocat ætatem maturiore illâ, quæ annorum

norum est quinquaginta, minorem, vt Serarius interpretatur. *Et verò*, inquit idem Auctor, *cùm non multò post, à Gregorio II. Episcopus propriè creandus esset, de ætate prorsus tacuit, quæ tamen, si Ecclesiasticis tum consentanea Legibus non fuisset, ab eo commemorata saltem & indicata fuisset.* AN. CH. 715. DAGOB. III. R. 4.

XCIII. Quicquid igitur Nicolaus Serarius in rebus Moguntiacis [a], Aubertus Miræus in Fastis Belgicis [b], Michael Alfordus in Annalibus [c] Ecclesiæ Anglo-Saxonicæ, aliique scribant, Winfridus Presbyter, cùm annos circiter quadraginta natus esset, hoc anno, qui post Christum natum septingentesimus decimus-quintus numeratur, ex Anglia in Franciam primùm venit. *Prospero ventorum flatu*, inquit Sanctus Willibaldus in eius vita, *peruenit ad Dorstat, ibíque aliquandiu commoratus, debitum Domino Deo exsoluit die noctúque præconium.* De illius reditu in patriam agemus anno sequenti.

[a] Lib. 3 in not. ad vit. S. Bonifac.
[b] d. 5. Iun.
[c] Ad an. 697. n. 11.

XCIV. Patriam Winfridi Marianus, quia Scotus, Scotiam interpretatus est, & Winfridum Scotum dixit in suo Chronico [d]. Nicolaus Harpsfeldius [e] & Michael Alfordus [f] Angli Marianum iam refutarunt. Disputationi nullus videtur locus esse. Winfridus enim in suis epistolis Anglum sæpè se scripsit. In literis [g] ad Zachariam Papam, natum se nutritúmque significauit *in Transmarina Saxonia.* Et in aliis Herefridum [h] Presbyterum sic compellauit. *Notum sit charitati tuæ, quia hæc verba admonitionis nostræ ad illum Regem*, nempe Athelbaldum Regem Merciorum, *propter nihil aliud direximus, nisi propter puram charitatis amicitiam, & quòd de eadem Anglorum gente nati & nutriti hîc*, in Germania, *per præceptum Apostolicæ Sedis peregrinamur.* De Saxonum & Anglorum aduentu in Britanniam è Germania, déque variis illorum Dynastiis, è quibus nobilissimum Angliæ Regnum coaluit, disseruimus alibi, duplicémque Saxoniam non semel distinximus, vnam veterem seu Germanicam, alteram nouam seu Transmarinam vel Britannicam.

PATRIA WINFRIDI.

[d] Ad hunc an.
[e] Secul. 11. cap. 26.
[f] Ad an. 741. n. 8.
[g] Ep. 132.
[h] Ep. 1..

---

716. CHILPER. III. R. 1.

ANNVS CHRISTI 716.
CHILPERICI III. R. 1.

I. ANNO Christi septingentesimo decimo-sexto, qui primus Chilperici Tertij Regis numeratur, idem Chilpericus omnia consilia eò direxit, vt opprimeret Carolum, qui Maioratum Palatij Austrasiani sibi arrogabat. Numerosum ex Neustria & Burgundia collegit exercitum, Radbodum Frisiorum Regem, qui fœdus cum Dagoberto Francorum Rege nuper pepigerat, vt pactis staret, per nuncios sollicitauit. Suis pollicitationibus non defuit Radbodus, ingressus est fines Austrasiæ cum validis copiis. Gnarus periculi Carolus, ne hinc inde lacessitus obrueretur, priùs occurrit Frisiis, quàm Francorum seu Neustrasiorum exercitus aduentaret. Acriter vtrimque pugnatum est. Victor euasit Radbodus. Hanc Caroli cladem plerique tacuerunt adulatorio more. Non dissimularunt veteres Anonymi in Gestis Regum Francorum & in Historia iussu Childebrandi Comitis scripta. Prior [i] sic. *Franci Danielem quondam Clericum, cæsarie capitis crescente, in regno stabiliunt, eúmque Chilpericum nuncupant. Quo etiam tempore denuò exercitu commoto, vsque ipsum fluuium Mosam veniunt, contra Carolum aciem dirigentes, atque ex alia parte Frigiones cum Ratbodo Duce consurgunt. Carolus quoque super ipsos Frigiones inruit, ibíque maximum dispendium de sodalibus suis perpessus est, atque per fugam dilapsus abscessit.* Posterior [k] sic. *Franci Danihelem quondam Clericum, cæsarie capitis crescente in regnum stabiliunt, atque Chilpericum nuncupant. Iterato quidem tempore commoto exercitu contra memoratum Carolum dirigunt. Ex alia*

CHILPERICVS R. FOEDVS INIT CVM RADBODO R. FRISIORVM.

CAROLVS VINCITVR A FRISIIS.

[i] Cap. 52.
[k] Cap. 106.

AN. CH. 716. CHILPER. III. R. 1.

parte iidem cum hoste * *Frisionum venturo Radbodum Ducem inuitant. Contra quem prædictus vir Carolus cum exercitu suo consurgens, certamen inuicem iniere. Sed non modicum ibi perpessus est damnum de viris strennis atque nobilibus. Cernénsque læsum exercitum, terga vertit.* Prior Anonymus hoc aduerbio *(denuò)* & posterior his vocibus *(iterato tempore)* alludunt ad iter, quod Dagobertus Rex anno priori cum Ragenfredo Maioredomûs suscepit, bellum moturus aduersùs Austrasios. Sic enim prior Anonymus in Gestis [a] Regum Francorum. *Franci Theudoaldo fugato Ragenfredum in Maiorem domatum elegerunt. Qui commota cum Rege* Dagoberto *exercitu Carbonariam syluam transeuntes, vsque Mosam fluuium terras illas vastantes succenderunt, cúmque Radbodo Duce gentili amicitias feriunt.* Et posterior in Historia [b] iussu Childebrandi scripta. *Franci elegerunt in honorem Maiorisdomûs quendam Francum nomine Raganfridum. Commotóque exercitu hostili vsque Mosam fluuium properant, cuncta vastantes cum Radbodo Duce fœdus inierunt.* Vt igitur anno priori, sic & hoc anno Neustrasij aduersùs Austrasios ad Mosam vsque perrexerunt. Interim Radbodus profligato Carolo victor ad territorium vsque Coloniense peruenit mense Martio. Audiendi super eo negotio antiqui Annalistæ. Nazarianus sic habet. *Anno* DCCXVI *pugnauit Carolus contra Ratboth.* Petauianus sic. *Anno* DCCXVI. *quando Ratbodus venit Coloniam mense Mart. Tunc pugnauit Carolus contra eum.* Tilianus sic. *Anno* DCCXVI *Ratbodus venit ad Coloniam.* Et Auctor Chronici San-Dionysiani. *Anno* DCCXVI *quando Radbodus venit in Colonia mense Martio.*

* id est, cum exercitu.
[a] Cap. 51.
[b] Cap. 105.

II. Primæ expeditioni, quam Franci seu Neustrasij in Austrasios hoc anno susceperunt, non interfuit Rex Chilpericus, interfuit autem secundæ, de qua infrà. Chartas interim, cùm esset Compendij, mensibus Martio, Aprili & Maio, varias emisit, quibus erga Monasteria se munificum testatus est; erga Monasterium Sancti Dionysij, quod in agro Parisiaco situm est, sexto Idus Martij; erga Monasterium Fontanellense Diœceseos Rotomagensis octauo Kalendas Aprilis; erga Monasterium Corbeiense, quod est in Ambianensi Diœcesi, tertio Kalendas Maij; erga Monasterium Sancti Luciani, quod muris Bellouacensibus adiacet, tertio Nonas Maij. Primam illarum chartarum Godefridus Henschenius edidit in Exegesi de Genealogia Regum Dagobertinorum, sed iis mutilatam verbis quæ nihil ad probandum Chilperici Regis genus facere videbantur. De secunda nihil omnino legimus præter hanc clausulam, quam Philippus Labbeus Elogio Historico Chilperici subiecit. *Datum quod fecit mensis Martius dies* 25. *anno primo Regni nostri Compendio in Dei nomine. Fredebertus scripsit.* Tertiam Iacobus Sirmondus Tomo primo Conciliorum Gallicanorum in notis ad fundationem & immunitatem Monasterij Corbeiensis primus laudauit, publicarunt posteà Philippus Labbeus capite quinto [c] Miscellaneorum curiosorum, & Petrus *Delalande* in Supplementis antiquorum Conciliorum Galliæ. Postremam Petrus Louuetus in Historia [d] ciuitatis Bellouacensis euulgauit. Ex prima, & tertia genus Chilperici Regis edisscitur, quod ad nostram vsque ætatem penitus ignoratum est. In prima, Chilpericus non tantùm se Childerici Secundi filium, Clodouei Secundi nepotem, Dagoberti Magni pronepotem ostendit, sed & Theodoricum Tertium auunculum suum seu patruum, & consobrinos siue agnatos, Clodoueum Tertium, Childebertum Tertium & Dagobertum Tertium vocat. In tertia, idem Chilpericus Childericum genitorem suum, auam siue auiam Baldechildem, Clotarium auunculum seu patruum dicit. In quarta quoque pleraque sunt obseruanda, quæ plurimùm ad dilucidationem rerum Bellouacensium conducunt. Omissâ secundâ, quæ non peruenit ad nostras manus, ceteras describemus examinabimúsque.

CHILPERICVS R. MVNIFICVS ERGA MON. FONTANELLÆ.
[c] §. 2.
[d] Lib. 2. c. 18.

III. Charta pro Monasterio Sancti Dionysij sic edita est. *Chilpericus Rex Francorum, Vir illuster. Si facta parentum nostrorum conseruamus, Regiam consuetudi-*

CHILPERICVS R. MVNIFICVS ERGA MON. SAN-DIONYS.

*nem exercemus . . . . . . Ideóque venerabilis vir Chillerdus, Abbas de Basilica peculiaris Patroni nostri Domni Dionysij Martyris . . . . . . eò quòd bonæ memoriæ proauus noster Dagobertus quondam Rex per suam * auctoritatem * manu suâ roboratam *, vaccas cento Solduris . . . . . . quod in inferenda de pago Cinomaneco in fisci ditionibus ponebatur, ad ipsam Sanctam Basilicam annis singulis concessisset. Vnde & cessionis ipsius & confirmationis literas ab auo nostro Chlodoueo & bonæ memoriæ genitore nostro Childerico vel auunculo nostro Theodorico, sed & consobrinis nostris, Chlodoueo, Childeberto & Dagoberto, quondam Regibus, eorum manibus roboratas, sicut præ manibus habere confirmat . . . . . . Vt hæc auctoritas firmior habeatur, & per tempora conseruetur, manûs nostræ subscriptionibus subter eam decreuimus roborare. Chilpericus Rex. Datum quod fecit mense Martio, die X. anno I Regni nostri. Compendio, in Dei nomine.* Chilardus seu Chillerdus Abbas, cuius mentionem Chilpericus Rex in superiori charta fecit, apud Doubletum in Antiquitatibus San-Dionysianis [a], quas in Gallia Christiana Robertus & Sammarthani secuti sunt, Monasterium Sancti Dionysij post Caynonem rexisse dicitur Childeberto Secundo Rege. Quem autem Childebertum Tertium vocamus, Auctores illi Secundum appellant, Childebertum enim Sigiberti Primi filium, Austrasiæ ac Burgundiæ quondam Regem, quoniam in agro Parisiensi, vbi Monasterium Sancti Dionysij situm, numquam regnauit, Regibus Francorum haud accensent. At seu Secundum seu Tertium nomines Childebertum, qui post Clodoueum Tertium Monarchiam Francorum obtinuit, eo certè regnante cura Monasterij San-Dionysiani non fuit penes Chilardum, sed penes Cardericum & Cailedulphum, quorum ille proximus Caynonis successor fuit, hîc verò Chilardi decessor. Hæc ad annum Christi septingentesimum nonum iam probauimus, cùm ageremus de Turnoaldo, qui Parisiensem Episcopatum sponte tunc abdicauit, & in Monasterio San-Dionysiano Monasticam vitam duxit sub Abbatibus Cailedulpho & Chilardo, donec in Cœnobij regimen successit hoc eodem anno, Chilperici Regis primo, quo Chilardus seu Chillerdus Abbas viuere desiit, vt patet ex aliis literis, quas idem Chilpericus pridie Kalendas Martij, anno Regni sui secundo, scripsit, cùm Turnoaldus Abbas iam esset. Illas literas anno sequenti describemus.

AN. CH. 716. CHILPER. III. R. I.

* suâ. * auctoritate. * roboratâ.

[a] Lib. 1. c. 35.

ABBATES SAN-DIONYS.

IV. CHILPERICVS R. MVNIFICVS ERGA MON. CORBEIENSE.

Charta pro Monasterio Corbeiensi edita est in hunc modum. *Chilpericus Rex Francorum, Vir Inluster, omnibus agentibus, tam præsentibus quàm & futuris. Quidquid in luminaribus, locis Sanctorum, vel pro opportunitate seruorum Christi concedimus, & quæ parentes nostri pro eorum mercede concesserunt, pro nostris oraculis confirmamus, ad mercedem nobis vel pro stabilitate regni pertinere confidimus. Igitur religiosus & venerabilis Abbas de Monasterio cognominante Corbeia, qui ponitur in pago Ambianense, quem præcelsus auunculus noster,* id est, patruus noster, *Chlodecharius quondam Rex, vel domna & aua nostra,* id est, auia nostra, *Baldechildis quondam Regina, ob amorem Christi, in honorem SS. Petri & Pauli Principum Apostolorum, & Sancti Stephani Martyris visæ fuerunt construxisse, ad nostram accessit præsentiam, Clementiæ Regni nostri suggessit, eò quòd præfatus auunculus noster Clottarius quondam Rex, seu etiam dicta aua nostra domna Baldechildis Regina, vnde luminaria Monachi ibidem consistentes habere deberent de teloneo de Fossas annis singulis ad ipso Monasterio concesserunt. Hoc est, oleo lib* 10. *millia, garo modios* 30, *pipere lib.* 30. *cumino lib.* 150. *cariofilo lib.* 2. *cinamomo lib.* 5. *spico lib.* 2. *corto lib.* 30. *dactilibus lib.* 50. *Karigas lib.* 100. *amandolus lib.* 100. *pasticias lib.* 30. *auro pigmento lib.* 10. *scoda pelles* 10. *cordenisæ pelles* 10. *carta tomi* 50. *itaut teonaria qui post teloneo Fossense agere videbatur anno illatione hæc omnia ad missos ipsius Monasterij, qui inde directi fuerint, dare & adimplere, imóque & euectione ad ipsius missos, qui hoc exigere ambularent perpetualiter absque renouata tractoria annis singulis dare præcipimus, hoc est, veredos siue parauedos decem; panis nited. decem: sequentes vegente: vino mod.* 1. *ceruisâ mod.* 2. *lardo lib.* 10. *carne ponda vegente: cassio lib.* 12. *pisus lib.* 20. *capro* 1. *pul-*

AN. CH. 716. CHILPER. III. R. 1.

los 11. oua 10. oleo lib. 2. garo lib. 1. piper vncia 1. cimino vncias 2. sal, acetum, olera, lignum sufficienter. Hæc omnia superiùs commemorata locis conuenientibus annis singulis eisdem tam euntibus quàm redeuntibus absque mora dare & adimplere deberetis, etiam ad reuertendum carra 12 de loco in loco per loca consuetudinaria, vsque quòd ipse Cellarius ad ipso Monasterio pertinebat, dare deberetis, qualiter pro eorum mercede absque dispendio ipsius Monasterij deberet prouenire, unde & ipsâ præscriptione subscripto auunculo nostro Clodecario, necnon & auâ nostrâ Baldechilde Reginâ, sed & confirmatione Domno & genitore nostro Childerico quondam Rege, ipse venerabilis Sebastianus Abbas nobis in præsente de hoc protulit relegenda, vel se ex hoc præ manibus habere affirmat, sed pro firmitate studium petiit ipse Domnus Sebastianus Celsitudine nostra, vt hoc circa ipso, vel ipso Monasterio Corbeiâ, aut successores suos, vel ipsâ congregatione, quæ in ipso Monasterio consistere videtur, pro nostra auctoritate pleniùs in Dei nomine confirmare & concedere deberemus. Cuius petitionem gratante animo per mercedis nostræ compendium vel pro reuerentia ipso sancto loco ita præstitisse & confirmasse, seu & ad nostro præcepto concessisse & confirmasse cognoscite. Præcipientes vt ipso Cellario de iam dicto telonio Fossense sed & ipsas tractorias vel inspectas ipsas præceptiones memoratis Principibus, sicut per easdem declaratur, pro hac nostra auctoritate pleniùs in Christi nomine confirmatum Telonario, quam & reliqui Iudices subscripto Cellario ad missos ipsius Monasterij dare & adimplere procuretis, etiam dum in loco fuerint demorati, supraescripta prebenda eis dare studeatis. Imóque & reliqui Iudices pro locis conuenientibus de constituta euectione tam carrale quàm nauale, seu & suprascripta prebenda eisdem omnimodis nostris & futuris temporibus absque mora vel dilatione dare & adimplere annis singulis faciatis, quatenus pro nobis per beneficium integram & perpetualem debeat peruenire mercedem. Et vt hæc præceptio firmior habeatur, vel per tempora conseruetur, manus nostræ subscriptionibus subter eam decreuimus roborare. Data sunt sub die tertio Kal. Maij, anno primo Regni nostri, Compendio in Dei nomine feliciter. Regium hoc Diploma, licèt stylo sit exaratum valdè barbaro, tria nos docet multùm notanda. Testatur in primis patrem Chilperico Regi fuisse Regem Childericum, auiam Baldechildem Reginam, patruum Clotarium Regem. Deinde palàm ostendit Chilpericum Regem hoc anno, tertio Kalendas Maij, versatum esse Compendij. Postremò indicat Sebastianum hoc anno Abbatem fuisse Monasterij Corbeiensis. Prima obseruatio nullum controuersiæ locum relinquit, quæ de parentibus déque ætate Chilperici Regis moueri posset. Chilpericus patrem habuit Childericum Secundum Regem, erátque natus annos circiter tres & quadraginta, cùm administrationem Regni suscepit, parentibus enim orbatus est anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio, vt ad illum annum probauimus. Secunda obseruatio Gestis Regum Francorum conformis est, ex eo enim quòd innuit Chilpericum mansisse Compendij, cùm exercitus Francorum in Austrasiam contendebat, duplicem distinguit expeditionem, quarum priorem Chilpericus Rex per Legatos suscepit. Tertia obseruatio non inutilis est ad corrigendam Abbatum Corbeiensium Chronologiam, corúmque seriem comprobandam. Vt enim ex charta Theodorici Tertij Regis deprehendimus Erembertum electum fuisse Abbatem anno Christi sexcentesimo nonagesimo-primo, sic & ex Diplomate Chilperici Tertij Regis colligimus Sebastianum, quem Erembertus antecessit, Abbatem fuisse hoc anno, Christi septingentesimo decimo-sexto, nec eos audiendos esse, qui volunt Erembertum Chrodegario successisse circa annum Christi sexcentesimum septuagesimum, & Sebastianum Abbatis titulo gauisum esse anno Christi sexcentesimo octogesimo-septimo. Ceterùm Sebastiano successit Grimo seu Grimoaldus, de quo recurret sermo.

ABBATES CORBEIENSES.

V. CHILPERICVS R. MVNIFICVS ERGA MONASTER. S. LVCIANI.

Charta pro Monasterio Sancti Luciani, talis est. *Chilpericus Rex Francorum, vir Illustris. Cùm in hac vita breui tempore maneamus, & ad mortem ineffugabiliter properemus, oportet vt voluntatem Domini faciamus, & Ecclesias vel*

Sanctorum venerabilium loca deuotè construamus, vt in perpetuum cum ipsis gaudere valeamus. Hæc enim facientes Deo vero sine dubio placere poterimus, & cum Sanctis in perpetuum regnare. Igitur notum sit præsentibus & futuris omnibus scilicet Agentibus nostri Regni, quod olim paganis irruentibus in Francorum terras Ecclesiæ destructæ, Monasteria quamplurima depopulata atque vastata sunt, ad quæ readificanda, cum noster animus, si facultas adsit, promptus omnino fuerit, Domnus Dodo Beluacensis venerabilis Episcopus, atque charissimus noster Ebrulphus Abbas cum aliis quampluribus fidelibus nostri Regni adierunt Serenitatem nostram, obsecrantes, vt quandam Ecclesiam, quæ ab antiquis in honore beati Petri Apostolorum Principis & Sancti Luciani prope muros Belloacæ vrbis fuerat constructa, sed posteà quadam paganorum irruptione vastata atque destructa, pro salute nostra atque totius Regni nostri conseruatione, nostrâ munificentiâ & largitate readificare iuberemus, & eam nostrâ ditione & nostri successores in perpetuum teneremus. Et ideo maximè, quoniam genitores nostri, datis quarumdam suarum possessionum redditibus, ad meliorem statum quondam reducere voluerunt, & huiusmodi prouidentiam Episcopis suprà nominatæ vrbis committentes crediderunt, sed illi alia cupientes commissum hoc neglectum reliquerunt. Nos itaque ad id pergendum inuitat maximè, quod his diebus nostris S. Lucianus Martyr Domini gloriosus iam superiùs dicto Abbati Ebrulpho per visionem apparuit, & vt Maxianum, qui adhuc in monte Milio latebat, ex illius consortio pro Christo cæsum, de abdito subleuaret, & secum in eadem Ecclesia conderet, rogauit. Vbi ex eo quo iussio ista peracta est, multa & præclara miracula per sanctos illos Martyres in illo loco demonstrantur. Igitur, quia petitio iusta & vtilis existit, Nos nostram authoritatem præstantes, per hanc decreti nostri paginam decreuimus atque roborauimus, vt Ecclesia in honore beati Apostolorum Principis & Sancti Luciani, vbi ipse Sanctus in corpore quiescit, quæ est prope muros Belloacæ vrbis, nostræ liberalitatis munificentiâ readificetur, & vt famulatibus Omnipotentis Domini aptetur, atque Cœnobitæ Deo famulantes ibi congregentur, ita tamen vt in perpetuum sub nostra nostrorúmque successorum Regum videlicet Francorum ipse locus & Ecclesia consistat iurisdictione; nec eam aliquis alicui aliquâ potestate seculari prædito tradat vel subdat. Si quis autem contra hoc nostræ sanctionis decretum aliter quàm à nobis dictum est agere voluerit, & hoc nostrum Præceptum temerè præsumpserit violare, iram summi Iudicis, pro cuius nomine & amore Nos ista roborauimus, incurrat, & quantamcumque possessionem habere videtur, legibus amittat, & insuper exul & profugus à potestate totius Regni nostri fugiens recedat. Quod quidem Serenitatis nostræ decretum, vt pleniorem vigorem obtineat, annuli nostri impressione astipulari fecimus, atque manu propriâ subsignantes roborauimus. Signum Chilperici Gloriosi Regis. Ego Eltricus Palatinus Scriptor recognoui. Huc vsque charta Chilperici. Quæ sequuntur, suppositítia sunt, exhibent enim Characteres Chronologicos, quorum alij apertissimè falsi sunt, alij contra vsum illius ætatis ab Incarnatione Dominica & ab Indictione desumuntur. *Datum anno Incarnationis Dominicæ* DCVI. *Indictione nonâ, Regni Chilperici Regis vigesimâ secundâ. Actum Rothomagi in generali conuentu, tertio Nonas mensis Maij.* Ista recitasse, refellere est. Nam Chilpericus Primus, cui chartam hanc Auctor additamenti suprà descripti voluit adscribere, Regnum suscepit anno Christi quingentesimo sexagesimo-primo, regnauítque *annos* XXIII, vt vetus Auctor in Gestis [a] Regum Francorum notat, id est, ad annum vsque Christi sexcentesimum octogesimum-quartum, vt probatum est Tomo secundo. Deinde quis annum cuiuspiam Regis vicesimum-secundum per Indictionem vicesimam-secundam numerauit? Huiuscemodi igitur additamento, quod tot erroribus scatet, ad fabulas amandato, chartam pro Monasterio Sancti Luciani prope muros ciuitatis Bellouacensis à Chilperico Rege, priusquàm ad bellum procederet, hoc anno Compendij datam putamus tertio Nonas Maij. Nihil in hac charta legitur, quod Historicæ veritati repugnet, modò, Chilperici Regis nomine Chilpericum Tertium intelligas, vt, aliâ occasione, ad annum Christi sexcentesimum

[a] Cap. 35.

octogesimum-tertium [a] iam monuimus. Sub ethnicis Romanorum Imperatoribus Diocletiano & Maximiano, Sanctus Lucianus Bellouacensium Apostolus cum duobus sociis Maximiano & Iuliano, quos ad fidem Christianam perduxerat, capitis abscissione Martyrium feliciter in agro Bellouacensi consummauit. Locus passionis is putatur fuisse, qui Prioratu Sancti Maximiani seu Maxiani vel Messiani * Martyris hodie conspicuus est, mediâque leucâ distat ab Abbatia Sancti Luciani, quia beatus Martyr caput abscissum manibus suis ad locum vsque gestauit, vbi sepulturam elegerat. Illic statim ac Ecclesiæ pax reddita est, plebs Christiana Basilicam erexit. Ineunte quinto seculo paganæ gentes in Gallias irruperunt. Tunc vastatus ager Bellouacensis; Ecclesia solo adæquata; sacræ exuuiæ, ne proiicerentur aut comburerentur, absconditæ. Summotis pòst Barbaris, Ecclesiola in eodem loco ædificata est, corpus autem beati Martyris delituit diutissimè, donec singulari Dei beneficio repertum est regnante tum Clodoueo Secundo. Deinceps auctus fidelium cultus erga Sanctum Lucianum; Ædiculæ, in qua depositus est, attributi redditus, datus Abbas cum aliquot Monachis; de augustiore Basilica erigenda consilium initum, totius operis cura Bellouacensibus Episcopis à Regibus Francorum demandata. Chilpericus Tertius Regnum multò seriùs auspicatus est re tamen infectâ propter diuturnam Episcoporum negligentiam, ad negotium autem sedulò promouendum nouo prouocatus est prodigio. *Sanctus Lucianus Martyr Domini gloriosus Ebrulpho Abbati per visionem apparuit, & vt Sanctum Maxianum, qui adhuc in monte Milio latebat, ex illius consortio pro Christo cæsum de abdito sublevaret, & secum in eadem Ecclesia conderet, rogauit. Vbi ex ea die, quâ iussio ista peracta est, multa & præclara miracula per sanctos illos Martyres in illo loco* demonstrata sunt. Dodo Bellouacensis Episcopus & Ebrulphus Abbas, vt obtinerent à Chilperico quod eius Antecessores in votis habere visi fuerant, idoneum tempus se nactos rati, Regem adierunt, postularúntque vt *Ecclesiam, quæ ab antiquis in honore beati Petri Apostolorum Principis & Sancti Luciani Martyris prope muros Belloacæ vrbis fuerat constructa, readificare*, id est, amplificare, augustioremque, quàm tunc esset, facere iuberet, suâque ac successorum *ditione*, seu protectione *in perpetuum* tueretur. Acquieuit petitioni Chilpericus, Regióque Diplomate testatus est ad id se duabus potissimùm de rebus impulsum fuisse, quòd Antecessores eandem Ecclesiam *datis quarumdam suarum possessionum redditibus* ad meliorem statum reducere iam voluissent, quódque Sanctus Lucianus Ebrulpho Abbati nuper apparuisset, crebráque in eadem Ecclesia post Sancti Maxiani Translationem miracula fieri consueuissent. Quos autem Chilpericus *Genitores* suos appellauit, hos Antecessores interpretati sumus. Chilpericus enim patrem habuit Childericum Secundum, qui quadriennio tantùm in Neustria regnauit vbi Bellouacum, auum verò Clodoueum Secundum quo regnante corpus Sancti Luciani repertum est, nec in sua charta per Reges Francorum, qui Sancti Luciani Martyris *Ecclesiam datis quarumdam suarum possessionum redditibus ad meliorem statum quondam reducere voluerunt, & eiusmodi negotij prouidentiam iam suprà nominatæ vrbis* Bellouacensis *Episcopis committentes crediderunt*, solos intellexit, patrem Childericum Secundum & auum Clodoueum Secundum, cùm ex Guidonis Bellouacensis Episcopi literis iam citatis Childebertum Tertium erga prædictam Ecclesiam munificum fuisse constet. Suos igitur Antecessores, qui post Clodoueum Secundum in Neustria regnarunt, id est, Clotarium Tertium, Childericum Secundum, Theodoricum Tertium, Clodoueum Tertium, Childebertum Tertium & Dagobertum Tertium, *Genitores* suos vocabulo minùs proprio nominauit. Galliarum quoque Prouincias, quas initio quinti seculi paganæ nationes destructis Ecclesiis Monasteriísque vastatis miserrimè pessumdederunt, *Francorum*, qui nondum illis potiebantur, *terras* impropriè dixit. In toto Diplomate non occurrit alia difficultas. De Do-

[a] Num. 10.
* S. Messian.

done Episcopo Bellouacensi déque Ebrulpho Abbate rursum ad annum Christi septingentesimum vicesimum agemus. Interim Chilpericum Regem cum exercitu proficiscentem comitemur. AN. CH. 716. CHILPER. III. R. I.

Alteram expeditionem, cui Rex Chilpericus interfuit, ita describit Anonymus in Gestis [a] Regum Francorum. *Succedente tempore iterum ipse Chilpericus cum Ragenfredo, hoste commoto, Ardennam syluam ingressus, vsque Rhenum fluuium vel Coloniâ ciuitate peruenerunt, vastantes terram.* Alter Anonymus, qui Francorum Historiam iussu Childebrandi conscripsit, meminit & Frisiorum, qui duce Radbodo Neustrasios in agro Coloniensi præstolabantur. *Post hæc*, inquit [b], *Chilpericus & Raganfridus adunatâ hostili plebe Arduennam syluam transeunt, ab alia parte præstolante Radbodo Duce, cum exercitu suo hactenus Coloniam vrbem super Rhenum fluuium peruenerunt, regiones illas pariter vastantes.* Ambo igitur Reges coniuncto exercitu Coloniam obsidione cinxerunt. Id Ado in suo Chronico consignat anno priori, mense Iulio; de mense conuenimus, de anno nequaquam. Plectrudis vrbem cum Pippini thesauris obtinebat, multâ pecuniâ libertatem prudenter emit. Inde victores acceptis muneribus ad sua regressi sunt. In itinere Frisiis nihil cessit infaustè, Francis verò luctuosissima clades obtigit. Carolus, cùm sibi plùs à Chilperico & à Ragenfredo quàm à Radbodo timeret, Frisiis tutissimum reditum in patriam permisit, Francos vltrò lacessiturus, si fortè opportuna daretur occasio. De strage Francorum mox edita sic Anonymus in Gestis [c] Regum Francorum. *Multo thesauro à Plectrude matrona accepto reuertebantur gaudenter. Sed in loco quodam, qui dicitur Amblaua, maximum, Carolo super eos inruente, perpessi sunt dispendium.* Et Auctor Historiæ iussu Childebrandi scriptæ. *Munera multa & thesauros à præfata Plichtrude accipientes reuersi sunt. Sed in via, in loco qui dicitur Amblaua, ab exercitu Caroli grande perpessi sunt damnum.* Quòd autem audis eos reuersos esse *gaudenter*, hinc collige eos rediisse soluto, vt victori mos est, agmine, præcipitésque in proprium exitium præ nimia fiducia corruisse. Leguntur apud Annalistam Metensem multa de Amblauensi pugna, quæ supra fidem videntur & fabulam redolent, ideóque à nobis omittuntur. Errat & idem Annalista, cùm certamen ad Amblauam priùs initum refert, quàm Chilpericus Coloniam obsidione cingeret. Miramur Encomiasten Caroli sic sentire. Nam Chilpericus leui admodum damno affectus est ad Amblauam, si continuato nihilominùs itinere Coloniam obsedit.

VI.

[a] Cap. 53.

[b] Cap. 106.

OBSIDET COLONIAM.

[c] Cap. 53.

INFELICITER PVGNAT AD AMBLAVAM.

VII. Winfridus Presbyter, quem in Frisiam citeriorem Francici tum iuris anno priori ex Anglia venisse diximus, hoc anno, cum Radbodus Frisiorum Rex amicitias cum Chilperico Francorum Rege pactus Austrasianis se rebus immiscebat, per autumnum è Francia in Angliam rediit. *Graui ingruente paganorum impetu hostilis exorta dissensio inter Carolum Principem gloriosúmque Ducem Francorum & Radbodum Regem Fresorum, populos ex vtraque parte perturbabat, maximáque pars Ecclesiarum Christi, quæ Francorum priùs in Fresia subiectæ erant imperio, Radbodi incumbente persecutione ac seruorum Dei factâ expulsione vastata erat ac destructa, idolorum quoque cultura extructis delubrorum fanis lugubriter renouata. Tunc vir Dei prospectâ peruersitatis nequitiâ peruenit ad Trecht, ibíque aliquantis expectatis diebus, aduenientem Regem Radbodum allocutus est, & multis illarum peragratis ac conspectis terrarum partibus, cùm, vtrùm sibi in futurum prædicationis vspiam patesceret locus, perquireret, atque diuturnâ inquisitione intelligeret se frustrà ibidem prædicando laboraturum, arida spirituali fertilitate arua reliquit & ad natale solum transmigrauit.* Hæc leguntur partim apud Sanctum Willibaldum primum Eistatensem Episcopum, qui vitam Sancti Bonifacij, Winfridi aliàs nuncupati, primus conscripsit, partim apud Othlonum Presbyterum, qui prædictam Sancti Willibaldi lucubrationem *in locis quibusdam ita infirmo intellectui obscuram, vt difficilè pateat quò ratio tendat, sententiâ apertiori reserauit.* Radbodus Frisiorum Rex idololatra ex vlteriore

WINFRIDVS PRESBYTER REVERTITVR IN ANGLIAM.

AN. CH. 716. CHILPER. III. R. I.

Frisia, cui dominabatur, iter Coloniam vsque facere non potuit cum exercitu, quin Ecclesiæ Frisiæ citerioris adhuc nouellæ plurimùm nocuerit. Fuit istud graue luctuosúmque tempus, necnon Euangelio pacis inimicum, effecítque vt Winfridus suam in Angliam rediret. Sancti enim, vt de plerísque iam ostensum est, dum suum, sine spiritualis virore germinis, laborem minimè pollentem perspiciunt, ad alia prorsus loca fœcunda, laboris cum fructu, migrare consueuerunt, quoniam incassum inhabitatur locus, si & fructus deest sanctitatis.

VIII. Hoc eodem anno, *ab Incarnatione Domini nostri Iesu Christi septingentesimo & decimo-sexto*, vt Chronographus Fontanellensis testatur [a], Benignus Abbas Fontanellensis, *iussu Ragenfredi Maioris-domûs, de regimine Monasterij proiicitur, & Wando Monachus, filius Baldrici, eius in loco subrogatur per annos tres*, id est, vsque ad annum Christi septingentesimum vndeuicesimum, quo Ragenfredus à Carolo victus est in agro Suessionensi. Benignus autem è Monasterio pulsus abiit in Austrasiam, séque Caroli partibus adiunxit.

[a] Cap. 3.

WANDO FIT ABB. FONTANELL. EXPVLSO BENIGNO.

IX. Ad hæc tempora referri debent, quæ de Moderandi seu Moderamni Redonensis Episcopi profectione in Italiam enarrantur à Flodoardo [b]. *Temporibus Chilperici Francorum Regis extitisse fertur Moderamnus Redonensis Ecclesiæ Præsul, vir nobili prosapiâ oriundus. Qui per licentiam prædicti Regis limina Sancti Petri adire disponens, diuertit in Monasterium beati Remigij situm in suburbio Remensis vrbis. Vbi liberaliter à fratribus eiusdem loci susceptus impetrauit à Bernardo sacrorum custode Reliquias de stola, cilicio atque sudario Sancti Remigij. Quibus gratanter acceptis, iter inceptum lætus agens, dum permeat Italiam, in monte * Bardonum quadam nocte metatum habens, memoratas in ilicis ramo suspendit Reliquias. Cùmque diluculò surgens iter cœptum arriperet immemor horum, nutu, ceu creditur, diuino hæc ibidem remansere pignera. Procedente verò aliquanto longiùs Episcopo, vbi relictarum memor fuit Reliquiarum, suum statim ad has recipiendum dirigit Clericum, nomine Vulfadum. Quo ad has perueniente, nullo valet eas ingenio contingere, dum mirabili signo, vt eas attingere vellet, eleuarentur in sublime. Hoc præfatus Episcopus audito miraculo, egrediens in eodem loco fixit tentorium: sed relicta pignera eâdem nocte minimè valuit recipere, donec facto mane in Monasterio, quod vocatur Bercetum, in honore Sancti Abundij Martyris inibi constructum, Missam celebrans prædictorum partem munerum deuoueret ibidem se relicturum. Sícque rapta sibi recipiens, impleto venerabiliter voto, cœptum repetit iter. Cui obuius factus Luitbrandus Italorum Rex strenuus, qui hanc auditu iam compererat sacrorum virtutem, amore beati Remigij ductus, idem Monasterium, Bercetum scilicet, cum omnibus adiacentiis omníque Abbatia, mansos octingentos, vt tradunt, continenti, præfato Præsuli Moderamno delegauit, eíque in præsentia fidelium suorum legali de more vestituram ex ea & chartam fecit. Remeans autem ab vrbe Roma memoratus Præsul accessit ad venerandum B. Remigij sepulchrum; atque sicut illi præmissus Rex hanc terram tradidit, ita nihilominùs ille S. Remigio eandem contulit. Sícque prosperè in suum reuersus Episcopium, successorem sibi ordinari fecit, & vale faciens filiis suis, Bercetum Monasterium repetiit, & vsque ad obitûs sui diem in illo loco moderatè & honestè, vt seruus Dei, conuersatus vixit. Qui quoque nonnullis deinceps locus miraculis illustratus claruit.*

[b] Lib. 1. c. 20.

MODERANDVS EP. REDONENSIS IT IN ITALIAM.

* Mont Bardon.

BENIGNE SVSCIPITVR A LVITPRANDO R. LONGOBARD.

REVERSVS DIMITTIT EPISCOPATVM.

X. De tempore, quo Luithprandus apud Longobardos regnauit, non omnes conueniunt, nec desunt Auctores qui negent illum hoc anno Regem extitisse. Sed aduersùs huiuscemodi Chronographos satis est ipsummet Luithprandum allegare, qui primum sui Principatûs annum per mensem Februarium cum Indictione vndecima, id est, cum anno Christi septingentesimo decimo-tertio, sic comparauit in suo Edicto de Legibus Longobardorum. *Ego in Dei Omnipotentis nomine Luithprandus Excellentissimus, Christianus & Catholicus, Deo dilectæ gentis Longobardorum Rex, anno (Deo propitio) primo, pridie Kalendas Martias, Indictione vndecimâ, vnà cum omnibus Iudicibus*, &c. Lege quæ de eodem Luithprando seu Luidprando dicta sunt ad annum Christi septingen-

septingentesimum duodecimum [a], quo rediit è Boioaria cum patre Ansprando, & exilium cum Regno feliciter commutauit. AN. CH. 716.

Quot annos Sanctus Moderandus extra Franciæ fines in Regno Longobardorum vixerit, haud inquiremus. A plerisque dicitur mortuus anno Christi sexcentesimo vndeuicesimo. Colitur decimo-septimo Kalendas Iunias apud Augustinum à Passu & alios; vndecimo Kalendas Nouembres in Supplemento Martyrologij Gallicani & in Armorica Sancta; dies obitûs alter fuit, alter Eleuationis, quam anno Christi septuagesimo supra nongentesimum Auctor Armoricæ Sanctæ consignauit. CHILPER. III. R. I. [a] Num. 6. XI.

Manci sunt plerique Catalogi Redonensium Episcoporum, omittunt enim eos qui post Sanctum Moderandum sederunt vsque ad Warinum, cuius obitum anno Christi octingentesimo sexagesimo-sexto collocant. At in Armorica Sancta, Sancto Moderando subrogatur Auriscandus; tum Rothandus; deinde Stephanus; pòst Auriscandus Secundus, ipsius Warini decessor. Sancto igitur Moderando Redonensem Episcopatum abdicanti relictísque Galliis in Italiam abeunti suffectus est Auriscandus Primus. Hic in Redonensium Antistitum Indice, quem Auctor Armoricæ Sanctæ contexuit, fertur ordinatus anno Christi septingentesimo secundo, & è viuis sublatus anno Christi septingentesimo vicesimo-quinto. Super anno, quo vitam clausit, nullam mouemus controuersiam. Sed Infulis Episcopalibus ab anno Christi septingentesimo secundo redimitum inficiamur, quia teste Flodoardo [b] Moderandus seu Moderamnus, cui posteà successit, in Longobardiam primùm profectus est *temporibus Chilperici Francorum Regis*, Chilpericus autem Regnum ante annum Christi septingentesimum decimum-quintum haud suscepit. XII. SVCCEDIT AVRISCANDVS. [b] Lib. 1. c. 10.

In Cathedra Namnetensi multò diutiùs sedit Amitho quàm Sanctus Moderandus in Redonensi, Deomarus enim Amithonis successor ad tempora vsque Caroli Magni peruenit. Amithonem arbitramur in viuis superstitem fuisse, cùm corpus Sancti Ærmenlandi Antrensis olim Abbatis ex Oratorio Sancti Wandregisili in Basilicam Sancti Petri translatum est; natus est enim Sanctus Ærmenlandus regnante Clotario Secundo, & Auctor, quem producturi sumus, in vitæ prologo testatur *quædam* à se scripta, quæ *visu* didicisset. Sic autem ille Translationem beati Confessoris enarrat. *Vox quædam nocte facta est ad venerabilem Sadreuertum, eiusdem Monasterij Monachum, dicens. Perge cùm surrexeris crastinâ die, & dic tuo Abbati, vt transferat corpus beati Ærmenlandi Confessoris de Oratorio Sancti Wandregisili in Basilica beati Petri Apostoli, summóque eum secus altare cum honore recondat. Pater verò eiusdem Monasterij huiuscemodi nuncium à viro, quem pro Sanctitatis merito nimio diligebat amore, audiens, nimio repletus gaudio, cum Hymnorum laudibus membra beatissimi Confessoris cum tumulo, in quo iacebat, eleuans cum fratribus deferebat quò sibi fuerat imperatum.* Paulò pòst Abbatem loci, nomine Dauidem, loquentem sic introducit. *Oratione, inquit, completâ, venerabilis Dauid Abba dixit. Quia iam Missarum est completum officium, arbitror,* &c. Dauid in administrationem Antrensis Monasterij nuper successerat. De Dauidis autem successoribus altum est apud Historicos silentium. Miraculis, quibus post prædictam Translationem Sanctus Ærmenlandus inclaruit, breuitatis causâ supersedemus; hæc legi possunt apud Anonymum quem toties citauimus, apud Surium, apud Henschenium & in Armorica Sancta. XIII. EPISCOPI NAMNETENSES. TRANSLATIO S. HERMELANDI. DAVID ABB. ANTRENSIS.

His diebus Theudo Boioariorum gentis Dux, orationis gratiâ, Romam ad beatorum Apostolorum vestigia venit. Hæc Paulus Diaconus in Gestis [c] Longobardorum. Anastasius [d] obseruat Theudonem ad Apostolorum limina primum de gente Boioariorum occurrisse, insinuátque id contigisse Indictione decimâ-quartâ. Iam redierat in Galliam Corbinianus, de cuius profectione in Boioariam variísque cum eodem Theudone colloquiis agemus suis locis. XIV. THEODO DVX BOIOARIÆ IT ROMAM. [c] Lib. 6. c. 13. vet. edit. cap. 44. nouæ edit. [d] In Gregor. II.

AN. CH. 716. CHILPER. III. R. I. XV. AIGLIBERTVS EP. CENOMANENS. OBIT.

Aiglibertus Cenomanensis Episcopus, de quo sæpè locuti sumus, obiit hoc anno, sedit enim annos triginta-quatuor cum dimidio, vt Coruaisierus & Bondonnetus testantur. Si fides est manuscripto Codici, quem Bondonnetus allegat, *vixit temporibus Childerici Secundi & Theodorici Primi*, nobis Tertij, *Regum Francorum, filiorum Clodouei Secundi, filij Dagoberti, circa annum sexcentesimum octogesimum.* Iam probauimus Infulas Pontificales ante annum Christi sexcentesimum octogesimum-primum non ei delatas fuisse. Coruaisierus à Codice præcitato multùm recessit, omisso enim Childerico Secundo qui priùs interierat, asseruit Aiglibertum Episcopum floruisse sub Theodorico Rege, subque filiis Clodoueo & Childeberto, quibus Bondonnetus Dagobertum Childeberti filium adiecit, adde & Chilpericum eiusdem Dagoberti Regis agnatum, penes quem erat Monarchia Francorum, cùm prædictus Aiglibertus viuendi finem fecit. A die quo Aiglibertus Episcopatum suscepit, ad obitum vsque Theodorici Regis effluxerunt anni fermè vndecim. Illo temporis interstitio Aiglibertus in comitatu Regio frequentissimè fuit, ideóque Episcopum ordinari curauit Petrum virum probitate & eruditione clarissimum, qui per eius absentiam Episcopale munus apud Cenomanos obiret. Natus est Petrus è vico Campaniaco *, qui duabus leucis ab vrbe Cenomanensi distat. Lege Coruaisierum & Bondonnetum in Aigliberto. De Regiis Literis, quas Scriptores illi tertio Nonas Martias, anno Theodorici Regis tertio Compendij datas & ab Aigliberto Episcopo impetratas volunt, quid sentiremus, exposuimus ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-sextum, illas enim non anno III sed anno XIII Theodorici Regis datas existimamus. Nec placet nobis Bondonneti Chronologia, quæ Childerici Secundi mortem in annum Christi sexcentesimum septuagesimum-octauum reiicit, vt Theodorici fratris ac successoris annus tertius cum anno Christi sexcentesimo octogesimo-primo coincidat, illo enim Christi anno Aiglibertus Episcopatum per mensem Martium non obtinuit, quia decessor Berarius ad mensem vsque Octobrem eiusdem anni superstes vixit, vt suo loco diximus.

* Champaigné sur Huyne.

XVI. EPISCOPI AVRELIANENSES.

A Leodegario Episcopo Aurelianensi, cuius mentionem anno Christi sexcentesimo sexagesimo-septimo fecimus, ad hæc vsque tempora, quibus Suauaricus Episcopatum suscepit, in Aurelianensium Pontificum Nomenclaturis, si Seuertianam omni probatione destitutam excipias, nullus Character Chronologicus inuenitur. Ea nos Tomo superiori ratio perpulit, vt ad annum Christi sexcentesimum sexagesimum-septimum [a] de proximis Leodegarij tum superstitis successoribus Gaudone, Sigoberto, Seuerico & Baldaco, conglobatim ageremus. Post Baldacum seu Baldagum sederunt, Adamarius siue Audemarus, Leodegarius II, Leodebertus, Suauaricus. De Adamario, Leodegario & Leodeberto, præter nomina nihil occurrit. Vtrùm Leodegarius Secundus à primo distinguendus esset, quidam visi sunt subdubitare, sed facilè duos eiusdem nominis Episcopos censemus admittendos, cùm inter vtriusque Pontificatum maxima sit annorum intercapedo. Suauaricum hoc anno, post Christum natum septingentesimo decimo-sexto, Chenutius & Robertus, quibus Henschenius etiam suffragatur, Episcopum constituunt. Nominatur Suauaricus in vita Sancti Eucherij sui ex fratre nepotis, qui dum patruus Ecclesiam Aurelianensem administrauit, ipse Monasticam vitam professus inter Ascetas Gemmeticenses delituit. *Relinquens militiæ secularis cingulum*, inquit Auctor vitæ [b], *continuauit se ad cæli cultores, & in Monasterio quodam, vocabulo Gemmetico, sub regulari ouili se subdidit famulaturum.* Illi Cœnobio præerat Aichardus Abbas, vir insignis pietate, de quo sæpè iam disseruimus.

[a] Num. 28.

EVCHERIVS MONACHVS GEMMETICENSIS.

[b] Ap. Bolland. d. 20. Febr.

XVII. SIGIBALDVS FIT EP. METENSIS.

Hoc anno ad Episcopatum Metensem, qui die vicesimâ-secundâ præteriti mensis Decembris vacare ceperat, promotus est Sigibaldus, seu Sigebaldus aut Sigisboldus, de quo sic Paulus Diaconus in libro de Episcopis

Ecclesiæ Metensis. *Sigibaldus, generosis ortus natalibus, religioso cœtui Antistes effectus est, vir per omnia vtilitatibus Ecclesiæ deditus, sacrorum quoque culminum solertissimus restitutor. Hic de animarum statu sollicitus duo Monasteria condidit, è quibus vnum Elanacum, vel etiam Noua Cella dicitur, alterum quoque Noua Villa vocitatur.* Mendum irrepsit in vocabulum *Elanacum*, Hilariacum restitue, de quo Reuerendus admodum Pater Pulchronius illius loci Abbas ad Madaurensem Episcopum, qui Gesta Metensium Pontificum tunc concinnabat, inspectis Archiuis sui Monasterij sic rescripsit [a]. *Sigibaldus Mediomatricæ Metropolis Antistes, præter innumera frugalioris vitæ monumenta, hoc Monasterium, quod Noua Cella, siue Hilariacum, nuncupatur, ex fundamentis solerti studio condidit, ac in honorem Diui Pauli, gentium Doctoris felicissimi, dicauit, prouentibus, priuilegiis, cæterísque Monachorum inibi Deo famulantium vsui necessariis industriè cumulauit anno Incarnati Verbi trigesimo-quarto supra septingentesimum.* Ad illum igitur annum agemus de Noua Cella, sermonem paulò pòst facturi de Noua Villa, quam Nouâ Cellâ recentiorem nonnulli Scriptores asserunt.

AN. CH. 716. CHILPER. III. R. I.

[a] Ap. Maurist. in Hist. Metens. Episc. 36.

XVIII. EPISCOPI VIRODVNENSES.

In eadem Belgica prima, vbi Metæ, mortuus est hoc anno Abbo Virodunensis Episcopus, cuius encomium paucis accipe. Puer Monachum induit in Monasterio Theologiensi; Bertalamium, qui posteà Monasticen excoluit in eodem Cœnobio, deinde factus est Episcopus Virodunensis, consodalem regularibus instituit disciplinis, Episcopum consilio iuuit, ægrotantem inuisit ex Abbatis licentia, dignúsque qui succederet in Episcopatum habitus est à Clero & populo, licèt ætatis esset iam prouectæ. Ecclesiæ Virodunensi præfuit annos duos incompletos. Ei Carolus subrogandum curauit Peponem, quo præceptore aliàs vsus fuerat. Lege Wasburgium [b].

[b] In Episc. 19. 20.

XIX.

Anastasius, vt anno priori probatum est, imperauit annos duos & aliquot menses, à die videlicet Pentecostes, siue à septimo Idus Iunias anni post Christum natum septingentesimi decimi-tertij, ad Autumnum vsque anni post Christum natum septingentesimi decimi-quinti. Successit in Imperium Theodosius, qui teste Beda [c] imperauit anno vno, vel, vt distinctiùs Theophanes & Anastasius docent, anno completo cum duobus incompletis, siue ab Autumno anni post Christum natum septingentesimi decimi-quinti ad octauum vsque diem ante Kalendas Apriles anni post Christum natum septingentesimi decimi-septimi. Leo enim octauo Kalendas Aprilis, Indictione decimâ-quintâ imperare cœpit. Qua de re sic Theophanes. Ἐβασίλευσεν δὲ Λέων ἀπὸ κε'. τοῦ Μαρτίου μηνὸς τῆς ιε'. ἰνδικτιῶνος. Et Anastasius. *Regnauit Leo ab octauo Kal. April. decima-quinta Indictionis.* Vterque autem illorum Auctorum, annum completum, quem Theodosio Imperatori tribuit, numerat iuxta supputationem Alexandrinam, τῆς θείας σαρκώσεως ψη'. diuinæ Incarnationis septingentesimum-octauum, siue, vt supputamus, annum à Christo nato septingentesimum decimum-sextum, quia inter vtramque computationem discrimen annorum octo perdurat à morte Mauricij Augusti, vt aliâ occasione ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-septimum [d] probauimus. Beda [e] illo anno post Christum natum septingentesimo decimo-sexto, qui totus ad Imperium Theodosij Augusti pertinuit, Ceolfridi Abbatis, cùm ex Anglia Romam proficisceretur, in Francia defuncti mortem sic retulit. *His temporibus multi Anglorum gentis nobiles & ignobiles, viri & fœminæ, duces & priuati, diuini amoris instinctu de Britannia Romam venire consueuerant, inter quos etiam reuerendissimus Abbas meus Ceolfridus annos natus septuaginta-quatuor, cùm esset Presbyter annis quadraginta-septem, Abbas autem* XXXV, *vbi Lingonas peruenit, ibi defunctus, atque in Ecclesia beatorum geminorum Martyrum sepultus est, qui inter alia donaria quæ adferre disposuerat, misit Ecclesiæ Sancti Petri Pandecten, à beato Hieronymo in Latinum ex*

[c] In lib. de sex ætatib.

[d] Nu. 24. & seqq.

[e] In lib. de sex ætatib.

CEOLFRIDI ABBATIS OBITVS.

AN. CH. 716. CHILPER. III. R. I. *Hebræo vel Græco fonte translatum.* Ex postremis hisce verbis Bedæ liquidò patet Ceolfridum priùs obiisse, quàm Romam perueniffet, vnde redarguas Sauffaium [a], qui vult eum *in reditu* defunctum esse. Quam Beda vocat Ecclesiam *beatorum geminorum Martyrum*, Sauffaius & alij complures Ecclesiam *Sanctorum tergeminorum* appellant, id est, trium beatorum Martyrum, Speusippi, Eleusippi & Meleusippi, qui vno editi sunt partu, coronámque Martyrij simul perceperunt.

[a] d. 25. Sept.

XX. Cæsar Baronius Sancti Ceolfridi mortem in annum sequentem reiicit, cúrque id præstet, hanc vnam rationem affert, quod Beda in libro de sex ætatibus suprà citato, priusquàm de peregrinatione à Ceolfrido Abbate suscepta sermonem faciat, hæc proximè de Tyberis inundatione sub Theodosio Augusto præmittit. *Tyberis fluuius, alueum suum egressus, multa Romanæ fecit exitia ciuitati, itaut in via lata ad vnam & semis staturam excresceret, atque à porta Sancti Petri vsque ad pontem Miluium aquæ descendentes coniungerentur. Mansit autem diebus septem, donec agentibus Latanias crebras ciuibus, octauo demum die reuertit.*

XXI. Fatemur inundationem primùm Tyberis, deinde Ceolfridi peregrinationem à Beda narrari, sed vt negamus inundationem illam in annum Christi septingentesimum decimum-septimum incidisse, sic & inficiamur peregrinationem Ceolfridi Abbatis in illum annum differendam esse.

XXII. Vt prædictam inundationem anno Christi septingentesimo decimo-septimo consignet, vitam Gregorij Secundi Papæ ab Anastasio conscriptam citat Baronius, in qua Tyberis ad proprium alueum *per 15 Indictionem* regressus asseritur.

XXIII. At Indictio decima-quinta partim anno Christi septingentesimo decimo-sexto, partim anno Christi septingentesimo decimo-septimo illigatur, conuenítque partim cum Imperio Theodosij, partim cum Imperio Leonis, hic enim octauo Kalendas Aprilis, anno Christi septingentesimo decimo-septimo, currente eâdem Indictione decimâ-quintâ, imperare cœpit. Theodosio Imperium obtinente, Tyberis inundauit. Id in libro de sex ætatibus affirmat Beda synchronus, nec à Bedæ calculo recedit Anastasius, cuius textum quisquis attentè legerit, inundationem Romæ factam existimabit Indictione decimâ-quintâ ineunte, siue anno Christi septingentesimo decimo-sexto, sub Theodosio Augusto, atque inde concludet Ceolfridum Abbatem, cuius obitus septimo Kalendas Octobris consignatur, ex hac vita sublatum esse eâdem Indictione decimâ-quintâ per vnum fermè mensem inchoatâ, cùm Imperium Romanum penes Theodosium Augustum erat, annúsque à Christo nato septingentesimus decimus-sextus numerabatur. *Vt ingressus est memoratus Theodosius Regiam Vrbem*, inquit Anastasius, *imaginem illam venerandam, in qua sanctæ erant sex Synodi depictæ, & à Philippico nec dicendo fuerat deposita, in pristino erexit loco, itaut huius fidei feruore omnis ab Ecclesia cessaret quæstio. Eo autem tempore fluuius, qui appellatur Tyberis, alueum suum egressus sese per campestria dedit, intumuit etiam inundatione aquarum multarum, & per portam, quæ Flaminia dicitur, ingressus est. Transcendit intereà aliquibus in locis & muros vrbis, atque vltra Basilicam Sancti Marci per plateas se extendit, itaut in via lata ad vnam & semis staturam aqua eiusdem fluminis excreuisset, atque à porta beati Petri Apostoli vsque ad pontem Miluium aquæ se extenderent, & iuxta remissa in ipsius fluminis alueum se dedit. Domos itaque euertit, agros dissipauit, eradicans arbusta & segetes. Nam nec serere ipso potuit tempore pars maxima Romanorum. Pro hoc imminebat tribulatio magna. Per dies autem septem aqua Romam tenebat peruasam. A Domno itaque Papa Lataniæ crebrò fiebant. Cúmque in oratione & Lataniis persisteret, post octauum iam diem misertus Deus aquam amouit, & fluuius ad proprium regressus est alueum per 15 Indictionem.* Certè hic Auctor, cùm obseruat magnam Romæ tribulationem fuisse, quia pars maxima Romanorum ipso inundationis tempore serere non potuit, palàm ostendit fluuium

excreuisse sub initium Indictionis decimæ-quintæ post Kalendas Septembris, ea videlicet anni tempestate, quâ serere consueuerunt agricolæ.

AN. CH. 716. CHILPER. III. R. 1.

Michael Alfordus in Annalibus Ecclesiæ Anglo-Saxonicæ [b], licèt à Baronio nolit recedere, non dissimulat aliter sentire Wigorniensem, qui Ceolfridum apud Lingonas anno Christi septingentesimo decimo-sexto peregrinum obiisse tradit, *septimo Calendarum Octobrium die, feriâ sextâ*. Bisextilis fuit annus post Christum natum septingentesimus decimus-sextus, prædictusque literis Dominicalibus, E ante intercalationem bisexti & D post intercalationem, illóque anno dies septimus ante Kalendas Octobres, cui litera F præfigitur, in feriam sextam incidit. XXIV.

b Ad an. 717. num. 6.

XXV. Mortuus est igitur Ceolfridus apud Lingonas hoc anno, septimo Kalendas Octobris. Multis ibi post mortem miraculis inclaruit, donec in Angliam ad Cœnobium, cui præfuerat, magna cum veneratione reuectus est. Hæc Translatio in Supplemento Martyrologij Gallicani septimo Kalendas Nouembris annotatur.

TRANSLATIO.

717. CHILPER. III. R. 2.

ANNVS CHRISTI 717.
CHILPERICI III. R. 2.

I. ANNO Christi septingentesimo decimo-septimo ventum est iterum ad pugnam. Chilpericus Rex & Ragenfredus Maiordomûs Neustrasios ac Burgundiones in aciem eduxerunt, Austrasios Carolus. In procinctu belli, Chilpericus, cùm esset Compendij, pridie Kalendas Martij Monasterio Sancti Dionysij tradidit syluam prope Sequanam in agro Parisiensi. Roueritum * vocabatur hoc nemus, posterioribúsque seculis nomen à vicino oppido nomen accepit Sancti * Clodoaldi. Chartam donationis publicauit *Iacobus Doublet* in antiquitatibus San-Dionysianis, integram describemus ne vno quidem apice mutato vel omisso, quamuis præter barbarum illius temporis stylum frequentes vocalium mutationes nimiùm affectatæ videantur in plerisque vocabulis, vbi *e* pro *i* & vicissim *i* pro *e*, necnon *o* pro *u* ac vicissim *u* pro *o* vsurpantur, vt *se* pro *si*, *alequid* pro *aliquid*, *nomene* pro *nomine*, *cognuscat* pro *cognoscat*, *vrdenandum* pro *ordinandum*, *seo* pro *seu*, &c. *Chilpericus Rex Francorum vir inluster. Se [1] alequid ad loca Sanctorum de nostris muneribus prestamus, vel concedemus [2], hoc nobis ad mercidem [3] vel stabeletate [3] Rigni [4] nostri in Dei nomene [5] pertenire [5] confidemus [5]. Ideò cognuscat [6] vtiletas [6] seo [6] magnetudo [6] vestra, quod nos foreste nostra Rouerito cum omnem [7] iure vel termene [8] suo ad integrum, que est in pago Parisiaco super fluuium Sigona, vnà cum illo forestario nomene [9] Lobecino, qui commanet in fisco nostro vetus Clippiaco, vnà cum mansus quod in ipso Clippiaco tenire [10] viditur [10], vel terras ad ipsius mansus aspicientes ad integrum ad Basileca [11] peculiares [11] patronis [11] nostri S. Dionysi, vbi ipse preciosus Domnus in corpore requiescit, vel vbi Donnus Turnoaldus Episc. custos praesse videtur, ad peticione inlustri viro Raganfredo Maiorim domûs nostro, plina [12] & integrâ gratiâ, ad die præsente vise [13] fuemus concessisse. Quapropter pro præsente Preceptione specialiùs decernemus [14] vrdenandum, quod in perpetuum circa ipso sancto loco mansurum esse volemus, vt ipsa foreste nostra Rouerito cum omnem iure vel termene [15] suo ad integrum vnà cum suprascrepto [16] forestario vel mansus suos cum terris vel pratis in ipso Clippiaco ad integrum ipse Donnus Turnoaldus Episcopus ad ipsâ sanctâ Basilecâ [17] Domni Dionysij Martheris [18], plinâ [19] & integrâ gratiâ, ex nostro munere largitatis hoc habeat concessum atque indultum, vt eis inantia [20] semper meliùs delectit [21] pro*

CHILPERICVS R. MVNIFICVS ERGA MON. S. DIONYS.

* *la forest de Rouuray.*

* *la forest de S. Cloud.*

1. *Si aliquid*
2. *concedimus.*
3. *mercedem vel stabilitatem*
4. *Regni*
5. 5. 5. *nomine pertinere confidimus.*
6. 6. 6. 6. *cognoscat vtilitas seu magnitudo*
7. *omni*
8. *termino*
9. *nomine*
10. 10. *tenere videtur,*
11. 11. 11. *Basilicam peculiaris Patroni*
12. *plena*
13. *visi fuimus*
14. *decernimus ordinandum.*
15. *termino*
16. *suprascripto*
17. *Basilica*
18. *Martyris.*
19. *plena*
20. *inantea*
21. *delectet*

AN. CH. 717. CHILPER. III. R. 2.

stabeletate[22] *Rigni*[23] *nostri, vel pro salute patriæ Domni mesericordiæ*[24] *adtencius exorare, & nullà requisitione, nec vllo impedimento ad iudicibus publicis tam in nostro tempore quàm & ad succedentium Rignum*[25] *ob hoc habire*[26] *non protemiscant*[27], *nise*[28] *ad suprascrepta*[29] *Basilecâ Domni Dionysij, nostris & futuris temporibus proficeat*[30] *in augmentis. Et vt hæc Præceptio firmior habiatur*[31] *vel per tempora conseruitur*[32], *manùs nostræ subscriptionibus subter eam decernemus*[33] *roborare. Signum. Chilpericus Rex. Raganfredus optulit. Datum pridie Kal. Marcias annum secundum Rigni*[34] *nostri Compendio in Dei nomene*[35] *feliciter.* Hæc charta nihil habet quod Annalibus Francorum Chronologiæque refragetur, edita nihilominùs est vitiosissimè, in publicis enim instrumentis illius ætatis non occurrit adeò frequens adeóque barbara vocalium permutatio.

22. *stabilitate* 23. *Regni* 24. *misericordiam* 25. *Regnum* 26. *habere* 27. *pertimescant,* 28. *nisi* 29. *suprascriptâ Basilicâ* 30. *proficiat* 31. *habeatur* 32. *conseruetur,* 33. *decernimus* 34. *Regni* 35. *nomine*

II. TVRNALDVS ABB. SANDIONYS.

II. Turnaldus seu Turnoaldus, cuius mentio fit in Diplomate suprà recitato, locum habet cùm inter Abbates San-Dionysianos tum inter Episcopos Parisienses. Plerique, qui Catalogos prædictorum Abbatum & Episcoporum texuerunt, illum ex Abbate San-Dionysiano Parisiensem Episcopum factum putant. At ipsimet Indices refragantur. In Abbatum San-Dionysianorum Nomenclatura, quam Doubletus & Robertus ediderunt, Turnaldus Abbatiali munere sub Chilperico & Theodorico Regibus fungitur, id est, sub Chilperico Tertio & Theodorico Quarto. Nec aliò abeunt Sammarthani, cùm Abbatem sub Dagoberto Secundo Cailedulphum seu Chagledulphum statuunt, eique Turnaldum successorem immediatum assignant, nam quem Dagobertum Secundum vocant, Tertium dicimus, eique proximè Chilpericum Tertium, tum Theodoricum Quartum subrogamus. Si Diploma, quod Chilpericus hoc anno Regni sui secundo pro Monachis San-Dionysianis emisit, conferatur cum alio quod anno superiori, Regni sui primo, concessit, dubium non est, quin illo temporis spatio, quod inter vtrumque intercessit, obierit Chillerdus seu Chilardus Abbas, eique Turnoaldus seu Turnaldus successerit, vt anno priori certissimè asseruimus. In Catalogis autem Episcoporum Parisiensium, quos Demochares, Chenutius, Auctorésque Galliæ Christianæ & Antiquitatum Parisinarum ediderunt, post Agilbertum de quo sub finem superioris Tomi ad annum Christi sexcentesimum octogesimum [a] locuti sumus, hi proximè subsequuntur, Sigofridus, Turnaldus, Adulphus, Bernecharius, Hugo, quorum postremus administrationem Episcopatûs suscepit anno Christi septingentesimo vicesimo-quarto, siue anno quarto Theodorici Quarti Regis, cùm Turnaldus, qui priùs eundem Episcopatum gesserat, Abbatis officio fungeretur. Certè Chilpericus in literis suprà descriptis, vbi de Turnoaldo Abbate San-Dionysiano loquitur, illum vocat Episcopum, nec huiusce appellationis ratio potest afferri, nisi quòd antequàm Monachus Abbásue fieret, ordinatus fuisset Episcopus. Aliâ non opus est argumentatione. Lege quæ variis locis iam dicta sunt de Parisiensibus Episcopis & Abbatibus San-Dionysianis. Turnoaldus Episcopatum Parisiensem abdicauit anno Christi septingentesimo nono, Monasticam vitam in Cœnobio Sancti Dionysij duxit sub Abbatibus Cailedulpho & Chillerdo, factus est Abbas anno Christi septingentesimo decimo-sexto, rexítque Monasterium prudentissimè, Bernechario & Hugone Episcopatum gerentibus, regnantibúsque Chilperico Tertio & Theodorico Quarto. Successit in administrationem Cœnobij Delphinus Abbas, antecessor Singeberti, de quo plura suo loco.

[a] Num. 7.

III. ERMINVS ABB. LOBIENS. PROPHETIA CLARET.

III. Duodecimo Kalendas Aprilis, Chilpericus Rex infeliciter pugnauit cum Carolo. Peruetustus Auctor [b], qui res à Sancto Ermino Lobiensi Abbate gestas literis commendauit, eas à Flacberto ipsius Ermini discipulo se professus est didicisse, prædictúmque Abbatem spiritu prophetiæ afflatum multis exemplis demonstrauit, è quibus illud ad Caroli victoriam pertinet. Digressis templo sodalibus, Erminus in oratione solus aliquando perseuerabat, cúmque somno reluctaretur, hanc ad se ferri tertiò vocem audiuit;

[b] Ap. Fisen. d. 25. Apr. n. 2.

Caroli est victoria. Quod redeuntibus ad preces deinde Monachis enarrauit. Illo ipso die commissam pugnam & insignem victoriam à Carolo stetisse, posteà compertum est. Multæ ciuitates Austrasiæ nondum à Chilperico Rege defecerant. In his erant Remi quorum Episcopus Rigobertus. Inde ortæ inter illum & Carolum discordiæ, quas Flodoardus libro secundo [a] Historiæ Remensis ita describit. *Ortâ simultate inter Regem Chilpericum & Carolum præfati Pipini filium Maiorémque domûs Raganfridum, Carolus iste prope vrbem transiens Remorum, clamasse fertur ad beatum Rigobertum supra portam ciuitatis situm, vt ei iuberet eandem portam aperiri, quatenus ad Ecclesiam sanctæ Dei Genitricis oratum posset abire. Cui crebris in idipsum vocibus instanti respondisse vir Domini perhibetur, quòd non illi eam priùs aperiret, donec sciret quem finem lis cœpta perciperet, ne fortè vrbem sibi commissam illi diripiendam proderet, qui aliarum res nonnullas vrbium iam diripuisset. Ad hæc Carolus comminatus furibundè asseritur, quòd si reuerteretur victor in pace, non vltrà idem vir Dei tutus maneret in eadem ciuitate. Supra portam siquidem, quæ dicitur Basilicaris* *, *vel quòd Basilicis in gyro sui dispositis abundauit, vel quòd euntibus ad Basilicas in vico Sancti Remigij sitas peruia fuerit, hic benedictus Domini consueuisse traditur commorari, quòd apertus cœnaculi sui fenestris loca Sanctorum beati Remigij ceterorúmque orandi gratiâ solitus fuerit contemplari. Oratorium quoque super eandem portam construxerat in honore Sancti Michaelis Archangeli, de quo in contiguam Sancti Petri Ecclesiam descendere morem fecerat orationis amore.* Narrantur eadem fusiùs in vita Sancti Rigoberti, quam Bollandus [b] è manuscripto Codice Sanctæ Mariæ Boni Fontis euulgauit. Auctor pugnatum ait *in campo Vinciaco, Dominicâ die illucescente,* XII *Kal. Aprilis, in Quadragesima.* Designant hi Characteres bellum, quod hoc anno gestum est. Ter enim cum Carolo dimicarunt Chilpericus & Raginfridus infelici exitu, semel ad Amblauam anno Christi septingentesimo decimo-sexto, iterum hoc anno in campo Vinciaco, postremò prope Suessionem anno Christi septingentesimo vndeuicesimo. Wasburgius [c] Peponem Virodunensem Episcopum, quòd Caroli partibus per ista tempora fauerit, impensè laudat, affirmátque adeò dilectum à Carolo, vt ab eo Comes seu Gubernator Virodunensis institutus sit, amplissimásque possessiones Ecclesiæ Virodunensi seu tradi seu restitui curarit. Peponem, quòd Carolum secutus sit, hoc loco commendare non possumus. Omni verò laude maiores arbitramur Rigobertum Episcopum Remensem aliósque, qui Chilperico Regi fidem in Austrasia constantissimè seruarunt. Iniquam Caroli causam fuisse nemo sanus non iudicabat. In Chronico, quod Hugo Monachus primùm Sancti Witoni Virodunensis, tum Abbas Sancti Petri Flauiniacensis in Burgundia composuit, & Philippus Labbeus [d] ex ipso Auctoris autographo primus publicauit, hæc de Pepone leguntur. *Præerat Virdunensi Ecclesiæ Peppo Episcopus, & in illa seditione, quam diximus fuisse inter Rainfredum Francorum Principem & Karolum Tuditem, ipse fauit partibus Caroli, & ob id obtinuit pretio cum Carolo & quodam nobili vasallo Calmontem villam cum omnibus appendiciis. Postquàm verò Dominus Carolo solidauit Francorum regnum, addidit & alia quamplurima, vt ostendit chartarum notitia.*

AN. CH. 717. CHILPER. III. R. 2.

[a] Cap. 12.

RIGOBERTVS EPISC. REMENSIS STAT PRO CHILPERICO R.

* la porte Basseille.

[b] d. 4. Ian.

[c] In Episc. 20.

PEPO EP. VIRODVNENSIS PRO CAROLO.

[d] Tom. I. Biblioth.

IV. De prælio, quod hoc anno commissum est, Anonymus in Gestis [e] Regum Francorum sic scribit. *Carolus exercitu commoto iterum contra Chilpericum vel Ragenfredum ad bellum surrexit. Illi etiam è contrà hostem colligunt, bellúmque parantes accelerant. Sed Carolus pacem fieri postulat. Illisque contradicentibus, ad prelium egressi sunt in loco nuncupante Vinciago, Dominicâ die inlucescente,* XXI *Kal. April. in Quadragesima. Illisque fortiter bellantibus, Chilpericus cum Ragenfredo terga vertit. Carolus victor extitit.* Et Auctor Historiæ [f] iussu Childebrandi Comitis scriptæ. *Succedenti tempore Carolus commoto exercitu contra Chilpericum & Raganfridum direxit. Bellum iniere die Dominicâ in Quadragesima,* XII. *Cal. April. in loco nuncupato Vinciaco in pago Cameracensi, nimiâ cæde inuicem collisi. Chilpericus & Raganfridus deuicti, in fugam lapsi, terga vertentes euaserunt.*

[e] C. 53.

PVGNA VINCIACENSIS.

[f] Cap. 106.

AN.CH. 717. CHILPER. III. R. 2.

Vbi & quando hæc gesta sunt, breuiùs indicant antiqui Annalistæ. Nazarianus sic. *Anno* DCCXVII. *pugnauit Carolus contra Ragenfredum in Vinciaco, in Dominica die.* Petauianus sic. *Anno* DCCXVII. *quando bellum fuit Vinciago inter Karolum & Ragenfridum in die Dominico, die* XV *ante Pascha.* Et Tilianus. *Anno* DCCXVII. *bellum fuit inter Carolum & Ragimfridum in mense Martio.* Nec hi Characteres, *in Dominica die, die* XV *ante Pascha*, & *in mense Martio*, discrepant à prælaudatis Auctoribus, qui diem notant XII ante Kalendas Aprilis, hoc enim anno Pascha pridie Nonas Aprilis celebratum est. Errant igitur, qui Vinciacensem pugnam die Dominica ante Pascha, quæ Dominica Palmarum vocatur, consertam volunt [a]. Acriter vtrimque dimicatum est. Maximam cladem ab ambobus exercitibus acceptam docet Hincmarus in literis [b] ad Ludouicum Regem Ludouici Pij nepotem, vbi prælium Fontanidense, quo vix vllum atrocius initum est, cum Vinciacensi sic comparat. *Inter carne propinquos & Christianos tantum malum & tam grande periculum in Fontanido deuenit, quantum inter Christianos non accidit ex eo tempore, quo primùm Carolus cum Raganfredo in Vinciaco pugnauit.*

[a] Annal. Fuld.

[b] Ep. 10. c. 4.

V. Vinciacus ad Austrasiam pertinebat. Fines igitur Neustrasiæ pertransiit Chilpericus, vt in Austrasiam, vbi nobiles adhuc ciuitates obtinebat, totam belli molem deferret. Carolus, pace cum Frisiis firmatâ, statim per nuncios, ne patriæ tranquillitatem odisse videretur, à Chilperico Rege postulauit, vt intestinum componeretur dissidium quo Francia vexabatur. Huius petitionis in Gestis Regum Francorum meminit Anonymus iam citatus, vtinam & conditiones addidisset! Apud Annalistam Metensem, *Karolus Princeps more maiorum Legatos suos ad Chilpericum dirigit, ea quæ pacis sunt postulans. Et ne fortè nobilium Francorum cruor inter illos effunderetur, paternum sibi suadet restaurari Principatum. Compertúmque omnibus esse dicit, genitorem suum Pippinum omnibus Occidentalibus Francis olim cum iustitia & pietate dominasse. Nec illum aliquid aliud postulare, nisi vt præesset his quos pater suus quondam iustâ ditione gubernauerat.* Hæc fuisse Caroli postulata quis putet? Ragenfredi res integræ erant in Neustria & in Burgundia; Metæ, Remi, aliæque vrbes Austrasianæ parebant Chilperico; Coloniam, primariam Austriæ ciuitatem, Plectrudis eiusque nepotes obtinebant; à Saxonibus, si venirent in societatem Neustrasiorum, Carolo non minùs imminebat periculi, quàm nuper à Frisiis; Præfectura Palatij per Neustriam & Burgundiam nec vacabat, nec hæreditario iure posci poterat à quoquam. Existimarim potiùs Carolum petiisse tantùm, vt Austriæ Maioratus à Chilperico sibi concederetur eo prorsus modo, quo penes Pippinum patrem fuerat ante pugnam Textricianam; Ragenfredum autem veritum esse, ne Carolus, qui potentior atque audentior in dies fiebat, aliquando talem ambiret auctoritatem, qualem Pippinus vi & armis per vniuersam Franciam occuparat, atque auctorem fuisse Chilperico, vt, quia grauius ex mora periculum metuebatur, omni procrastinatione sublatâ prælium consereret. Euentus pugnæ felix Austrasiis fuit. *Karolus*, si fides est Annalistæ Metensi, *spolia innumerabilia suis fidelibus distribuit, & ad persequendum Chilpericum Regem & Ragenfridum iter agere cœpit. Persecutúsque est eos vsque in Parisius ciuitatem. Cunctâque illâ regione subactâ, cum magna lætitia & prosperitate ad Orientales partes sui Imperij est reuersus.* At Carolus victoriam adeptus est plerisque suorum militum cæsis, *commissa est* enim, vt idem Auctor testatur, *crudelissima pugna, quæ diu sub incerta sorte victoriæ vtraque ex parte dimicauit.* Quò Chilpericus cum Ragenfrido se receperit, haud produnt coætanei Scriptores. In Gestis [c] enim Regum Francorum ista tantùm leguntur. *Carolus victor extitit. Regionibúsque illis vastatis atque captiuatis, iterum cum multa præda in Austria reuersus, Coloniam ciuitatem venit.* Et in Historia [d] iussu Childebrandi scripta. *Chilpericus & Raganfridus deuicti, in fugam lapsi, terga vertentes euaserunt. Quos Carolus persecutus, Parisius ciuitatem properauit. Deinde Coloniam vrbem reuersus, ipsam ciuitatem*

[c] Cap. 53.

[d] Capp. 106. 107.

ciuitatem cepit reseratam. Aliunde autem constat Chilpericum post cladem Vinciacensem abiisse Lutetiam, nam Diploma, de quo nos infrà, Parisiis edidit octauo Kalendas Maias hoc anno, Regni sui secundo. Rex ciuitatem Regiâ sede nobilem præsentiâ suâ securitati reddidit, hostémque prohibuit à transitu Sequanæ. Carolus partem Neustriæ, seu regionem, quæ syluam Carbonariam fluménque Sequanam interiacet, deprædando vastauit, vt docent Gesta Regum Francorum iam citata, sed non subegit vt Annalista Metensis temerè scribit. Vrbes, quæ suis muris se satis tutas opinabantur, Austrasiis deditionem non fecerunt, in potestate Chilperici Regis, vt inferiùs patebit, manserunt Suessio, Compendium, Parisij. Carolus Remos ingressus Rigobertum illius ciuitatis Episcopum expulit, intrusítque Milonem Treuirensem iam Episcopum, qui deinceps vtrumque Episcopium pessumdedit teste Hincmaro in præfatione ad vitam S. Remigij. Rigobertus in Aquitaniam profugit. Audi Flodoardum [a]. *Carolus vt Principatum bello adeptus est, hunc virum Domini Rigobertum patronum suum, qui, vt traditur, eum de lauacro sancto susceperat, Episcopatu deturbauit, & cuidam Miloni, solâ tonsura Clerico, qui secum processerat ad bellum, dedit hoc Episcopium.*

AN. CH. 717. CHILPER. III. R. 2.

[a] Lib. 2. c. 11.

VI. DIPLOMATA REGIA PRO MONASTERIIS, GLANNAFOL.

Octauo Kalendas Maij, Chilpericus, cùm esset Parisiis, Diploma, quod Labbeus [b] inter Miscellanea curiosa publicauit, pro Monachis Glannafoliensibus edidit in hunc modum. *Chilpericus Rex Francorum. Si iustis*, &c. *Abbati vel Monachis tale preceptum & confirmationem fieri rogamus, vnà cum consensu Maioris domûs nostræ Raganfredi, vt quidquid in ipso eorum Priuilegio loquitur, hoc nos pro nostra auctoritate & successorum nostrorum per tempora conseruatum esse volumus*, &c. *Talis eligatur, qui corpore sit castus, mente deuotus, sacris scripturis eruditus, & conuersatione regulari eruditus, vt ipsi Monachi sub quieto ordine viuentes nihil patientes inquietudinis*, &c. *Vnde & confirmationem Principis consobrini nostri Dagoberti quondam Regis se ex hoc præ manibus habere affirmet, & ipsum beneficium concessum de eo tempore vsque nunc videtur esse confirmatum. Et vt hæc Præceptio firmior sit, manûs nostræ subscriptionibus subter eam decreuimus confirmare. Chilpericus Rex Francorum. Adonissus obtulit. Data sub die* VIII. *Kal. Maias, anno secundo Regni nostri, Parisius ciuitate feliciter.* Chilpericus Dagobertum Regem, cui successerat, consobrinum suum appellauit minùs propriè, agnatum enim significare voluit. Agnati dicuntur, qui per virilis sexûs personas cognatione coniuncti sunt. Dagobertus & Chilpericus à Clodoueo Secundo Rege per mares descenderant. Dagobertus filius fuerat Childeberti Tertij, nepos Theodorici Tertij, pronepos Clodouei Secundi; Chilpericus patrem habuerat Childericum Secundum, Clodouei Secundi filium & Theodorici Tertij fratrem; siue, vt agnationem paucioribus verbis indicemus, Childebertus Tertius, Dagoberti Tertij pater, & Chilpericus Tertius, ipsius Dagoberti Tertij successor, erant patrueles. Consobrini propriè vocantur qui sunt ex duabus sororibus editi, vt patrueles ex duobus fratribus, & amitini ex fratre ac sorore, sed in Auctoribus mediæ ætatis & in plerisque chartis illorum temporum generali consobrinorum nomine intelliguntur consobrini, patrueles & amitini, necnon ipsorum consobrinorum, patruelium & amitinorum filij.

[b] Cap. 5. §. 5.

VII. ET S. ARNVLPHI METENS.

Chilpericus Parisiis profectus est Compendium, & sexto Idus Iunij villam cum magnis reditibus Metensi Monasterio Sancti Arnulphi contulit, vt patet ex hoc Diplomate, quod Madaurensis Episcopus in Historia [c] Metensium Antistitum ex Archiuo eiusdem Cœnobij descripsit. *Chilpericus Rex Francorum, vir inluster. Si aliquid ad loca Sanctorum præstamus vel concedimus, hoc nobis ad laudem vel stabilitatem Regni nostri, in Dei nomine pertinere confidimus, vt eos meliùs delectet pro nobis vel pro stabilitate Regni nostri, Domini misericordiam iugiter deprecare. Ideo cognoscat vtilitas seu magnitudo vestra, quod nos villam nostram nuncupante Marte * sitam in pago Mollinse, vnà cum omni integritate sua, quantumcumque fiscus noster ibidem esse videtur, ad Basilicam Sancti*

[c] L. 1. Episc. 35.

* Martille.

AN. CH 717. CHILPER. III. R. 2.

Domni Arnulphi vel Sanctorum Apostolorum, vbi ipse pretiosus in corpore requiescit, hoc est, sub oppidum Metensium ciuitatis, vbi venerabilis vir Leutbertus Abba vnà cum norma plurima Clericorum deseruire videntur, pro mercedis nostræ augmento, pro reuerentia ipsius sancti loci, à die præsente, iure proprietario, sub emunitatis nomine, plenâ & integrâ gratiâ visi fuimus concessisse. Quapropter per hoc Præceptum specialiùs decernimus ordinandum, quòd perpetualiter erga ipsorum locum mansurum esse volumus, vt ipsa villa superiùs nominata, hoc est, vnà cum terris, domibus, ædibus, mancipiis, aclis, vineis, campis, pratis, siluis, aquis, aquarúmque decursibus, adiunctis, adiacentiis, apendiciis, gregibus cum pastoribus vtriusque generis sexûs; omnia & ex omnibus re exquisitâ, ad integrum quicquid de rebus nostris ibidem tenetur in ipsa villa Marte, vnà cum omni merito vel soliditate ad se pertinente, ipse Leutbertus Abba ad partem ipsius Sancti Domni Arnulphi vel Sanctorum Apostolorum, ex nostrorum largitatis iure proprietario, sub emunitatis nomine, cùm omnis fiscus concessus hoc habeat concessum atque indultum, & quicquid ipse vel successores sui pro opportunitate ipsius sancti loci exinde facere decreuerint, liberam in omnibus habeant potestatem, ex nulla requisitione & ex nullo impedimento à iudiciis publicis, cùm nostro tempore, quàm & succedentium Regum exinde habere non pertimescat. Et vt hæc Præceptio firmior sit, manûs nostræ subscriptionibus subter eam decreuimus roborare. Chilpericus Rex subscripsi. Datum quod fecit mensis Iunij octauo, anno secundo Regni nostri, Compendio Palatio nostro. Hinc elicimus Metas aliásque celebres in Austria ciuitates Chilperico tunc paruisse, ídque alienum à vero non existimabis, si Coloniam, quæ longè remotior est, anno priori à Chilperico Frisiisque fœderatis obsessam fuisse memineris. Præterea obserua in prælaudato Sanctorum Apostolorum Monasterio Clericos fuisse sub Abbate Leutberto, Romuli, de quo sub Regibus Theodorico Tertio eiúsque filio Clodoueo Tertio locuti sumus, successore.

VIII. Raginfridus hoc eodem anno, quinto Kalendas Octobres munificum se præbuit erga Monasterium Fontanellense, cui tunc præerat Abbas Wando. *Huic venerabili Patri*, inquit Chronographus Fontanellensis [a], *dedit Raginfridus in Tarta fiscum, qui vocatur Wintlana, anno secundo Hilperici Regis, qui erat Dominicæ Incarnationis* DCCXVII, *Indictione* XV, *sub die quinto Kalend. Octobrium, feriâ secundâ.* Currebat tum litera Dominicalis C, at restituenda Indictio prima Kalendis Septembris iam cœpta. Ceterùm Carolus, vt ex illa donatione liquet, non penetrauit in Neustriam, sed in Austriam reuersus est, & Coloniam cum thesauris Pippini patris recepit. Res ab eo peractas post pugnam Vinciacensem ita describit Auctor coætaneus in Gestis [b] Regum Francorum. *Carolus victor extitit. Regionibúsque illis vastatis atque captiuatis, iterum cum multa præda in Austria reuersus, Coloniam ciuitatem venit, ibíque seditionem intulit. Cum Plectrude matrona disceptauit, & thesauros patris sui sagaciter recepit.* Et Auctor Historiæ [c] iussu Childebrandi scriptæ. *Carolus Coloniam vrbem reuersus, ipsam ciuitatem cepit reseratam. Præfata Plichtrudis thesauros patris sui ei reddidit, & cuncta suo dominio restituit.* His adde & Annalistam Metensem, qui Caroli reditum in Austrasiam hoc anno non sine adulatione sic laudat. *Carolus cum magna lætitia & prosperitate ad Orientales partes sui Imperij est reuersus, Coloniámque vrbem ingressus paternis thesauris à Plectrude nouerca sua receptis, in solio Regni sui dignissimus hæres resedit.*

[a] Cap. 11.

RAGINFRIDVS MVNIFICVS ERGA MON. FONTANELL.

[b] Cap. 53.

CAROLVS COLONIAM ET THESAVROS PIPPINI PATRIS RECIPIT.

[c] Cap. 107.

IX. Ad hunc annum peruenit Ibbo siue Ibo Turonensis Episcopus, quem alij [d] annos septem & sex ferè menses, alij [e] annos octo, nempe incompletos sedisse scribunt. Laudatur à Radulpho Monsnyero in Iuribus Ecclesiæ Martinianæ propugnatis, quòd *exemptionem à decessore suo Crotperto factam Ecclesiæ & Monasterio Sancti Martini* confirmarit. In eam rem sic allegatur illius charta. *Nos Ibbo, inspirante Domino, plenâ deuotione deinceps & in idipsum Venerabilem Guntrannum Abbatem, suámque Congregationem, vel præfati Sancti Martini Antistitem volumus confirmare, vt inspecta ipsa Priuilegia, tam decessoris nostri Crotperti Bertboni, quàm & Adeodati Papæ Vrbis Romæ, seu confirmationes*

[d] Maan. part. 1. n. 36.

[e] Chenut. Seuert.

IBBO EP. TVRONENSIS OBIT. EIVS CHARTA EXAMINATVR.

Gloriosorum Regum, nostro tempore vel successorum nostrorum, omnimodis inuiolabiliter conseruentur, & in nulla qualibet parte, sicut à nobis decretum est, corrumpantur. De Priuilegio, quod Chrotbertus Turonensis Episcopus Monasterio Sancti Martini concessit, déque Pontificiis literis, quibus illud Chrotberti Priuilegium Adeodatus Papa comprobauit, actum prolixè Tomo superiore ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-quartum [a], nec dubium, quin accesserint Regia Diplomata, Reges enim Francorum in iisdem literis Adeodati Papæ commendatos inuenimus, quòd *ad reprimendas Laicorum infestationes Edicto præmunire idem venerabile Monasterium Regali pietate dignati sunt.* Non inficiamur inspectum ab Ibbone Episcopo Priuilegium exemptionis, quam Chrotbertus Turonensis olim Episcopus Monasterio & Ecclesiæ Sancti Martini fecerat; inspectum Diploma Pontificium, quo Priuilegium illud Adeodatus Romanus Pontifex approbarat; inspectas & Regales chartas, quas Reges Francorum in confirmationem bonorum cùm à se tum ab Optimatibus eidem Monasterio concessorum emiserant. Ad ius spirituale Monasterij spectabant Priuilegium Chrotberti Episcopi & Diploma Pontificium Adeodati Papæ, ad ius temporale spectabant chartæ Regiæ. Ius vtrumque, iuxta morem & vsum illius temporis, Episcoporum erat confirmare. Quapropter non improbamus ab Ibbone decerni, *vt* Chrotberti Episcopi Priuilegium, Adeodati Papæ Diploma Pontificium, chartæque Regales *omnimodis inuiolabiliter conseruentur, & in nulla qualibet parte corrumpantur.*

AN. CH. 717. CHILPER. III. R. 2.

[a] Nu. 33. & seqq.

X. Sunt autem in eadem Ibbonis charta duo alia, quæ nec probamus, nec ab Ibbone scripta credimus. Primum pertinet *ad Sancti Martini Antistitem*, alterum ad nomen Episcopi qui Priuilegium Monasterio Martiniano concessit.

XI. GVNTRANNVS ABB. S. MARTINI. *Nos*, inquit Ibbo, *inspirante Domino plenâ deuotione deinceps & in idipsum Venerabilem Guntrannum Abbatem, suámque Congregationem, vel præfati Sancti Martini Antistitem volumus confirmare.* Guntrannus, qui posteà in Episcopatum Ibboni successit, eodem Ibbone superstite Abbas fuit Monasterij Martiniani, nec in dubium vocamus, quin eidem Abbati eiúsque Congregationi libera per Ibbonem Episcopum facultas fuerit vtendi Priuilegiis ac iuribus, quæ Chrotbertus Turonensis Episcopus, Adeodatus Papa, Regésque Francorum Ecclesiæ Martinianæ olim concesserant. Id declarant hæc Ibbonis verba proximè sequentia. *Vt inspecta ipsa Priuilegia, tam decessoris nostri Crotperti Berthoni, quàm & Adeodati Papæ Vrbis Romæ, seu confirmationes Gloriosorum Regum, nostro tempore, vel successorum nostrorum, omnimodis inuiolabiliter conseruentur, & in nulla qualibet parte, sicut à nobis decretum est, corrumpantur.* At in Priuilegio quod Chrotbertus Turonensis Episcopus Ecclesiæ Martinianæ contulit, in Diplomate Pontificio quo Priuilegium illud Adeodatus Papa confirmauit, & in chartis Regiis quas Reges Francorum pro confirmatione bonorum temporalium seu donationum concesserunt, nullum occurrit verbum de Antistite siue Episcopo Sancti Martini. Insititia sunt igitur hæc verba, *vel præfati Sancti Martini Antistitem*, chartáque Ibbonis Episcopi sic est restituenda. *Nos Ibbo, inspirante Domino, plenâ deuotione deinceps & in idipsum Venerabilem Guntrannum Abbatem, suámque Congregationem volumus confirmare, vt inspecta ipsa Priuilegia*, &c.

XII. AN AMARALDVS EPISC. S. MARTINI. Radulphus Monsnyerus [b], vt sedente Turonis Ibbone Episcopo suum quoque ac peculiarem vicinæ Sancti Martini Basilicæ Pontificem fuisse persuadeat, antiquissimos Ecclesiæ Martinianæ Episcopos nominat Amaraldum & Nicentium quorum alterum ait à Berthone Turonensi Præsule, alterum à Guntranno Turonensi quoque Pontifice consecratum Episcopum fuisse.

[b] Cap. 1.

XIII. De Amaraldo sic loquitur. *Primus autem, quem inuenimus præfuisse vt proprium & peculiarem Ecclesiæ Sancti Martini Episcopum, fuit Amaraldus quidam circa annum Christi 700, viuente tunc Berthone Turonensi Præsule qui eum consecrauerat.*

AN. C.H 717. CHILPER. III. R. 2. XIV. Auctor ille hoc loco Berthonem vocat, quem in Ibbonis charta superiùs recitata Berthonum scribit, nec alium intelligit ab eo, quem in vita Sancti Leodegarij Ruotbertum Vrsinus coætaneus, Bertum Anonymus quoque synchronus appellat. Sed hic Bertus, vt dictum suprà, seu Bertho nuncupetur seu Berthonus, idem est ac Ruotbertus seu Chrotbertus, qui Priuilegium exemptionis Monasterio Sancti Martini concessit. Illud Priuilegium Adeodatus Papa confirmauit, in Diplomate Pontificio nihil inuenitur quod à Marculphi formula dissideat, nihil omnino quod insinuet Ecclesiam Sancti Martini tunc Episcopatu donatam fuisse. Non arbitramur igitur Amaraldum seu quempiam alium Sancti Martini Episcopum ordinatum fuisse à Berthone seu Chrotpertto Episcopo Turonensi.

XV. Monsnyerus nobiscum non conuenit, Bertum enim seu Berthonem à Chrotberto distinguit, cùm Turonenses Episcopos, qui Priuilegium Chrotberti Episcopi ab Adeodato Papa confirmatum receperunt approbarúntque, sic enumerat [a]. *Bertus Crotperti successor proximus, Ibbo & Guntrannus Turonenses Episcopi Adeodato viciniores, omnésque 50 annorum interstitio plùs minùs, post concessum Adeodati Priuilegium, comprehensi, fatentur se Crotperti ab Adeodato confirmatum exemptionis Priuilegium recipere & approbare.*

[a] Cap. 1. art. 2. §. 2.

XVI. Hoc loco non repetemus argumenta, quibus Bertum eundem esse ac Chrotbertum probauimus. Ibbonis chartæ suprà descriptæ intrusum est Berthoni nomen, quis enim Ibbonem de Priuilegiis Ecclesiæ Martinianæ concessis ita locutum censeat? *inspecta ipsa Priuilegia, tam decessoris nostri Crotperti, Berthoni, quàm & Adeodati Papæ Vrbis Romæ, seu confirmationes Gloriosorum Regum.* Si Berthonum à Chrotberto distinxit Ibbo, cur inspecta dixit Priuilegia tam decessoris sui quàm & Adeodati Papæ? cur non dixit inspecta Priuilegia tam decessorum suorum quàm & Adeodati Romani Pontificis? Modus hic loquendi sese vltrò offerebat. *Inspecta ipsa Priuilegia, tam decessorum nostrorum, Crotperti & Berthoni, quàm & Adeodati Papæ Vrbis Romæ, seu confirmationes Gloriosorum Regum.* Si Berthonum à Chrotberto non distinxit Ibbo, vt verissimum est, eâdem enim ætate vixit, cur vtrumque nomen, Crotperti videlicet & Berthoni, simul vsurpauit? Chrotbertum eundem esse ac Bertum asserimus, sed quem Chrotbertum seu Crotpertum aut Ruotbertum plerique vocant, nonnullíque Bertum seu Berthonem aut Berthonum dicunt, hactenus nemo Chrotbertum Bertum vel Crotpertum Berthonum vtroque nomine simul iuncto nuncupauit. Ergo ex Ibbonis charta nomen Berthoni abrade, cum præcedentibus hisce vocibus, *vel præfati Sancti Martini Antistitem*, de quibus suprà.

XVII. De significatione Antistitis non disputamus. Nam licèt is propriè dicatur Antistes qui antistat, siue sit Episcopus siue Abbas, & in Ibbonis charta si *Sancti Martini Antistitem* Abbatem illius Monasterij interpreteris, textus nullam ampliùs difficultatem patiatur, ingenuè tamen fatendum est eos, qui *Sancti Martini Antistitem* in chartam Ibbonis intruserunt, non de Abbate Sancti Martini sed de Episcopo locutos esse, vt proprium ac peculiarem illi loco Episcopum olim à temporibus Chrotberti Turonensis Metropolitæ præfuisse significarent.

XVIII. Post Chrotbertum seu Bertum, cuius mors in annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quintum incidit, Ecclesiam Turonensem rexerunt, Pelagius, Euaricus, Ibbo, Guntrannus. Ab obitu Chrotberti ad ordinationem vsque Guntranni effluxerunt anni tres ac viginti. Ibboni successit hoc anno Guntrannus ex Abbate Sancti Martini, seditque *annis quindecim & duobus mensibus*, vt Ioannes *Maan* [b] ex veteribus Elenchis Ecclesiæ Turonensis obseruauit. Idem quoque Auctor scripsit Guntrannum ad annum Christi septingentesimum duodetricesimum in perantiquo Chronico laudari, idque nostræ Chronologiæ nullatenus refragatur, anno enim Christi septingentesimo tricesimo-secundo mortem Guntranni consignabimus. Circa

GVNTRANNVS FIT EP. TVRONENSIS EX ABBATE S. MARTINI.

[b] Part. 1. n. 37.

illum annum Radulphus Monsnyetus [a] collocat Nicentium Sancti Martini Episcopum, de quo sic ait. *Nicentius reperitur Episcopus Sancti Martini circa annum 732, sub Guntranno Turonensi Episcopo, qui eum ordinauit Episcopum Ecclesiæ Sancti Martini, cuius ipse Guntrannus anteà fuerat Abbas, sicut ex Ibbonis charta manifestissimè patet.* Guntrannum Sancti Martini Abbatem in Ibbonis charta commendari, & ex Sancti Martini Abbate Turonensem Episcopum post Ibbonis Episcopi mortem ordinatum fuisse non inficiamur, sed Nicentium ab eo consecratum Episcopum Sancti Martini negamus, quia Monasterium Sancti Martini per illa tempora non alio gauisum Priuilegio censemus, præter illud quod à Crotperto Turonensi quondam Episcopo iuxta Marculfi formulam editum & ab Adeodato Papa confirmatum acceperat. Ea de re, quæ scribendi materiam viris eruditis iam præbuit, & , vt audimus, adhuc præbet, plura dicemus Tomis sequentibus, si Deus vitam otiúmque concesserit.

AN. CH. 717. CHILPER. III. R. 2.

[a] Cap. 2.

AN ORDINAVIT NICENTIVM EPISC. S. MARTINI.

XIX. Hoc anno Winnocus Abbas Woromholtanus ad Deum feliciter migrauit octauo Idus Nouembris, quo die celebris est eius memoria. Lege Molanum [b] in Natalibus Sanctorum Belgij.

WINNOCVS ABB. WOROMHOLT. OBIT.

[b] d. 6 Nou.

XX. Obiit & hoc anno Dionysius Abbas, cùm Sancti Carauni Monasterium prope Carnotum per annos sexdecim gubernasset. Successit Simon huius nominis Secundus, cuius Præfecturæ tribuuntur anni tredecim. Lege Galliam Christianam [c].

ABBATES MON. S. CARAVNI.

[c] Tom. 4. in Abb. S. Carauni.

XXI. Obiit etiam hoc anno Hunoldus siue Hunaldus vel Humoldus aut Humaldus Atrebatensis ac Cameracensis Episcopus. Ei subrogatus est Hadulphus siue Adulphus Abbas Vedastinus, de quo sic Chronographus [d] illius Monasterij. *Hadulphus post Humoldum miro omnium Ordinum studio factus Episcopus, eo successu, vt Sanctissimorum Pontificum famam pietatis gloriâ æquasse merito censeatur. Scribunt Episcopum duodecim, Abbatem vndeuiginti egisse annis.* De annis Hadulphi disputauimus ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-nonum [e]. Hadulphus illo anno factus est Abbas, Monasterium Vedastinum ad hunc vsque annum rexit annis nouemdecim incompletis, deinde in Episcopum assumptus Diœcesim annis duodecim incompletis administrauit, migrauitque in cælum anno Christi septingentesimo duodetricesimo, vt antiquissimus Auctor Annalium Petauianorum docet. Episcopatu suscepto curam Abbatialem non dimisit, fuitque simul & Episcopus & Abbas vsque ad obitum. Postquàm Episcopales Infulas obtinuit, vt Molanus [f] in eius encomio scribit, *à fratribus suis*, id est, à Monachis Vedastinis, *tantùm Abbas vocari voluit.* Monasterium igitur Vedastinum ab anno Christi vndeseptingentesimo ad annum Christi septingentesimum duodetricesimum per annos vndetriginta, Episcopatum Atrebatensem seu Cameracensem ab anno Christi septingentesimo decimo-septimo ad annum Christi septingentesimum duodetricesimum per annos vndecim gubernauit.

HVNOLDVS EP. ATREBAT. OBIT.

[d] Ap. Locrium hoc anno.

HADVLPHVS ABB. VEDASTIN. SVCCEDIT.

[e] Nu. 18. 19.

NEC DIMITTIT MVNVS ABBATIALE.

[f] d. 19 Maii.

XXII. Geneuæus Dolensis Episcopus, cuius mentionem Tomo superiori iam fecimus, obiit etiam hoc anno, successit Tiarmailus, qui sedit annos sexdecim, illóque tempore maximam sibi laudem comparauit, quòd Thurianum erudierit, promouerit ad Presbyteratum, & in partem pastoralis sollicitudinis vocarit. Lege Vincentium Barralem in vita Sancti Thuriani, & Albertum à Monte Relaxo in Episcoporum Dolensium Catalogo.

EPISCOPI DOLENSES.

XXIII. Idem Albertus ex Breuiario Venetensi, ex proprio Sanctorum Redonensium, necnon ex multis Scriptoribus vitam Sancti Gobriani Venetensis Episcopi concinnauit. Ibi legere est Gobrianum abdicato Episcopatu in eremum hoc anno secessisse, ibique per annos octo ad obitum vsque vixisse sanctissimè. *Gobrianus*, teste Benedicto Gonono, libro primo de vitis Patrum Occidentis, *tantæ sanctitatis fuit, vt passim sacro igne laborantes, obuios quosque, nullo negotio curaret. Inde sequutum est, vt cùm ad eum vndecumque talis ægritudinis genere laborantes turmatim affluerent, compulsus sit diuinus ille Pon-*

VENETENSES.

AN. CH. *tifex ab vrbe secedere, ne scilicet ægrotantium contagione vrbs ipsa inficeretur.*

717. Gobriano, vt diuinæ contemplationi liberiùs vacaret, in solitudinem
CHILPER. prope flumen, quod Oudum * incolæ vocant, profectò, Diles electus est
III. R. 2. Episcopus, qui Venetensem Diœcesim regeret. Huius mentio fit in Codice
XXIV. Kemperlegiensi *, ante annos quadringentos exarato, quem citat Augustinus à Passu, nec differunt aliorum Nomenclatorum Catalogi.

* *Aoust.* * *de Kemperlé.*

XXV. Herlemundus Episcopatum Cenomanensem, qui vacabat ab obitu Aigliberti, suscepit ineunte hoc anno, vitam enim finiuit nono Kalendas Nouembris, cùm præter annos completos sedisset menses nouem diésque aliquot. Vir fuit genere præclarus. Ad excipiendos hospitio peregrinos, qui Cathedralem Cenomanorum Ecclesiam frequenti concursu visitabant, prope suos hortos iuxtáque ciuitatis mœnia Xenodochium construxit, Deóque dedicauit in honorem Sancti Audoeni, cuius nomen illic etiamnum est cùm Prioratui tum Parœciæ. Duodecim ibi Monachos collocauit cum Suffredo Presbytero, cui totam administrationem loci commisit. Sumptus omnes, qui necessarij fuerunt, in illud opus ex reditibus Ecclesiæ suæ subministrauit. Prætereà Monasterium, cui nomen Tillidus, à se reparatum Ecclesiæ Cenomanensi subiecit, ibíque Monachos Ordinis Benedictini constituit sub Quirino Abbate, quem tanta in existimatione habebat, vt eum Episcopatûs sui regimini per absentiam suam præficeret. Hæc Coruaisierus.

HERLEMVNDVS FIT EP. CENOMAN.

CONDIT XENODOCHIVM.

REPARAT TILLIDVM MONASTERIVM.

Vsus est & operâ Chirmiri, quem anno Christi septingentesimo decimoquinto factum Abbatem Monasterij Sancti Vincentij diximus, illum enim Archidiaconum ac Vicedominum constituit, vt refert Historiale Compendium illius Cœnobij manuscriptum, quod illinc transmissum præ manibus habemus.

OPERA QVIRINI ET CHIRMIRI ABB. VTITVR.

718.
CHILPER. III. R. 3.
CLOTAR. IV. R. 1.

ANNVS CHRISTI 718.
CHILPERICI III. R. 3.
CLOTARII IV. R. 1.

I. AVCTOR Annalium Fuldensium ad annum Christi septingentesimum duodeuicesimum ita scribit. *Carlus victor regrediens Coloniam venit, receptísque à Plectrude thesauris patris sui, Regem sibi constituit Hlotharium, nomine non potestate. Hilpricus verò & Raginfridus auxilio Eudonis Ducis Aquitaniorum, instauratâ rursus acie, superati fugantur à Carlo.* At intra spatium vnius anni complectitur res valdè distinctas, quæ tribus diuersis annis gestæ sunt. Anno priori Carolus è Neustria rediit in Austriam, & Coloniam cum thesauris patris sui recepit. Hoc anno Clotarius Regium nomen assumpsit. Anno sequenti Chilpericus, qui numerosas copias ex Aquitania coegerat, iterum victus est in agro Suessionensi.

CLOTARIVS R. FRANC.

II. Carolus Regiam dignitatem Clotario conferendam curauit, vt inuidiæ minùs sibi conflaret, Chilperico Regi plùs negotij facesseret. Clotarij Regis meminerunt præter Erchanbertum Anonymi coætanei in Gestis [a] Regum Francorum & in Historia [b] Francorum iussu Childebrandi conscripta. Ceterùm hic Clotarius, filius fuit Theodorici Tertij, frater Clodouei Tertij & Childeberti Tertij, patruúsque Dagoberti Tertij nouissimè mortui. Lege quæ de illius parentibus ad annum Christi sexcentesimum nonagesimumsecundum [c] iam dicta sunt.

[a] Cap. 53.
[b] Cap. 107.
EIVS GENVS.
[c] Num. 5.

Hugo, Drogonis filius, Pippini ac Plectrudis nepos, qui tunc versabatur in Neustria, Witflanam villam Monasterio Fontanellensi, cui Wando præerat, hoc anno tradidit. *Inter reliqua predia ab eo contradita*, inquit Chronographus Fontanellensis [a], *etiam Witflanam villam largitus est Wandoni Abbati anno primo Clotharij Regis, quem Carolus post fugam Hilperici ac Ragenfridi Regem sibi statuerat, & possessa est ab hoc Cœnobio vsque ad regimen Witlaici Abbatis per annos quadraginta-tres.* Postrema fuit hæc Hugonis adhuc laici donatio, nam paulò pòst Monachum apud Gemmeticum induit sub Aichardo Abbate, de cuius ætate vt & de Hugonis Monachatu post biennium fusiùs agemus.

AN. CH. 718. CHILPER. III. R. 3. CLOTAR. IV. R. 1.

III. MONAST. FONTANELL. DITATVR. [a] Cap. 8. HVGO MONACHVS GEMMETICENSIS.

Quiescebant Frisij Radbodo Rege iam sene ac valetudinario, faciliùs à Chilperico vocati sunt in societatem Saxones, qui cis & vltra Visurgim * latè dominabantur. Id vbi cognouit Carolus, ne premeretur hinc inde, perrexit in Saxoniam cum exercitu citissimè totámque regionem cis Visurgim vastauit. Qua de re breuiter antiqui Annalistæ. Nazarianus sic. *Anno* DCCXVIII. *vastauit Karlus Saxoniam plagâ magnâ.* Petauianus sic eodem anno. *Fuit autem tunc priùs Karolus in Saxonia, & vastauit eam plagâ magnâ vsque Viseram.* Tilianus sic. *Anno* DCCXVIII. *Karolus primùm pugnauit in Saxonia.* Et San-Dionysianus. *Anno* DCCXVIII. *Karolus primùm fuit in Saxonia.* Paulò copiosiùs Metensis. *Eodem anno*, nempe DCCXVIII, *Karolus Princeps vastauit Saxoniam plagâ magnâ, & peruenit vsque ad Wiseram fluuium, omníque illâ regione subactâ, ad propria victor reuertitur.* Ante triennium Hattuarios seu Cattuarios Francicæ ditionis populos adorti fuerant Saxones, hos istius perfidiæ pœnas luisse sic ait Auctor [b] Chronici Fontanellensis. *Terra Hattuariorum à Saxonibus depopulata est. Sed ipsi non multò pòst dignas sua perfidia pœnas à Francorum populis perpessi sunt, eorúmque terra vsque Wiseram fluuium incendiis, rapinis, interfectionibus attrita est.* Aduerte autem hunc Chronographum impensiùs fauere Carolo, & iniquiori esse animo in Ragenfredum, quem aliquando non Maiorem-domus sed potiùs ac veriùs tyrannum appellandum scribit [c].

IV. * le Vueser. SAXONIA VASTATVR A CAROLO. [b] Cap. 6. [c] Cap. 3.

Chilpericus hoc anno, Regni sui tertio, rogatus ab Erkenbodo Abbate donationes Sitiuensi Monasterio anteà factas confirmauit [d], exemplum secutus Clodouei Tertij, de cuius Præcepto locuti sumus ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-secundum.

V. PRÆCEPTVM CHILPERICI PRO MON. SITIVENSI. [d] Malbranc. lib. 4. cap. 55.

Leothadius Episcopus, cùm Ausciensi Ecclesiæ per annos septem ac viginti præfuisset, hoc anno ad Deum migrauit decimo Kalendas Nouembris. Annus ex veteribus membranis Ausciensis Ecclesiæ notatur à Sammarthanis in auctiore Gallia Christiana, dies in Kalendario Cluniacensi, in Martyrologio Benedictino & in supplemento Martyrologij Gallicani. Quam ad illum diem obseruationem habet Hugo Menardus, examinauimus ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-primum [e]. De Sancti Leothadij morte, sepultura & miraculis hæc peculiariter habet Saussaius. *In Burgundia, quò pro vtilitate Ecclesiastica profectus erat, ad suorum laborum metas peruenit, placidâque morte in Christo, qui vera vita est, requieuit. Corpus eius ad propriam Sedem reuectum, & in summa Æde sanctissima Virginis Deiparæ conditum, signis gloria plerisque effulsit, ex quibus id effectum, vt fidelis populi votis, tanquam gratus apud Deum suffragator, iam abhinc fuerit inuocatus, quibus largiente Domino non rarò opitulatur. Succurrit enim sæpissimè beatus Confessor & Pontifex clientibus suis, contra omnes angustias mentis & corporis, at potissimùm contra subitaneam mortem patrocinatur.*

VI. LEOTHADIVS EPISC. AVSCIENSIS OBIT. [e] Nu. 31. & seqq. CLARET MIRACVLIS.

VII. Ab obitu Sancti Leothadij, ad annum vsque Christi octingentesimum nonum, quo Ioannes Octauus Papa literas Airardo Ausciensi Archiepiscopo direxit, datas *Idibus Iuniis, Indictione* XII, nulla in Ausciensium Antistitum Catalogis occurrit certa & indubitata epocha. Deinde tot è Nomenclatoribus, qui seriem eorumdem Ausciensium Pontificum texuerunt, soli

AN. CH. 718. CHILPER. III. R. 3. CLOTAR. IV. R. 1.

Chenutius & qui Chenutium secutus est Robertus singulos Pontificatus notis Chronologicis distinxerunt, multúmque aberrarunt à recta Chronologia, mortem enim beati Leothadij in annum Christi septingentesimum quadragesimum-septimum, & promotionem Airardi in annum Christi octingentesimum nonagesimum-sextum reiecerunt. Quia tamen ab obitu Sancti Leothadij ad Airardi Pontificatum annos vndequinquaginta supra centum numerarunt, ad veram Chronologiam facilè reuocari possunt. Nam posito quòd beatus Leothadius anno Christi septingentesimo duodeuicesimo ex hac vita migrarit, Airardus post annos centum vndequinquaginta, id est, anno Christi octingentesimo sexagesimo-septimo Pontificatum adipiscitur, & anno pòst duodecimo literas à Ioanne Octauo Papa directas accipit. E Præsulibus autem Ausciensibus, qui inter Sanctum Leothadium & Airardum medij sederunt, duo tantùm ad quartum hunc Annalium nostrorum Tomum pertinent, Patricius videlicet, qui Pontificatum annis duodeuiginti tenuit, & Tontonius, qui Præsulatum annis sexdecim gessit, obiitque anno Christi septingentesimo quinquagesimo-secundo.

SVCCEDIT PATRICIVS.

VIII. Rigobertus Episcopus, quem anno priori Remis expulsum diximus, Wasconibus, apud quos exulabat, admirationi fuit & venerationi. Qua de re sic Flodoardus in Historia [a] Remensi. *Sanctus Domini Rigobertus Dominicis obtemperando præceptis, quibus iubetur sub persecutione de ciuitate in ciuitatem fugere, secessit in Wasconiam. Ibi exulando, dum multorum sancto feruore memorias Sanctorum lustraret, quandam ingressus Basilicam, donec insistit orationibus, campana pulsantur ex more. Denique ibi duo pulsata signa sonitum nullum repertum dedisse. Tunc Sacerdos & alij circumstantes sollicitè perscrutantur quis sit & vnde aduenerit. Ille se profitetur Clericum & de Francia profectum. Adiicientes illi super noua rei sciscitantur euentum, cur scilicet impulsa eorum consueta non resonent signa. At ille duo pandit sibi de quadam Ecclesia furtim ablata, arbitraríque se, ne fortè sint ea. Quibus sibi ostensis, vt asserit sua fuisse, experimenti gratiâ rogatur pulsare illa. Ad cuius impulsum his altisonè reboantibus vera dixisse comprobatur. Ita cunctis super huiuscemodi facto stupentibus sua sibi nola redduntur, & ipse tam admiratione quàm veneratione dignus habetur. Qua postmodum in Francia delata & Ecclesia Gerniaca * cortis sunt restituta.*

[a] Lib. 2. c. 12.

RIGOBERTVS EPISC. EXVL CLARET MIRACVLIS.

* Gernicourt.

IX. Quot annos Rigobertus exularit in Wasconia, nec Flodoardus tradit, nec qui Flodoardum auxit Anonymus in eiusdem Rigoberti vita. Flodoardus in agrum Remensem eo anno reuersum scribit, quo Legatione functus est ad Wascones Milo, qui Remensem Cathedram occupabat. Id autem factum videtur anno Christi septingentesimo vicesimo, quo Carolus per Legatos amicitiam cum Eudone Aquitaniæ Duce pepigit, vt ad illum annum ex libro de Gestis Regum Francorum, & ex Historia iussu Childebrandi Comitis scripta probabimus.

X. Hoc anno in auctiore Gallia Christiana memoratur Hugobertus Sancti Medardi prope Suessionem Abbas. Iisdem temporibus, Suessione, puellari Monasterio beatæ Mariæ Virginis Abbatissa præerat Aldegardis siue Adalgardis, cuius ætate iuxta idem Monasterium diu commoratus est Vodalus seu Vodoalus *, cognomento Benedictus.

HVGOBERTVS ABB. S. MEDARDI.

* *Voay, seu Voal.*

XI. Extat [b] Sancti Vodoali vita, cuius epitomen paucis contractam accipe, seruatâ multis in locis primigeniâ phrasi, vt maior accedat auctoritas. Vodoalus Presbyter, natione Pictus, relictâ patriâ, quæ Borealem Britanniæ partem complectitur, vbi hodierna Scotia, venit in Franciam, *ciuitatem Suessionensium deuotus accessit, & ad Monasterium puellarum inclytâ famâ notissimum, ibi ad honorem almæ Genitricis Dei Virginis Mariæ situm, Domino ducente, peruenit. Cúmque illuc peruenisset, à venerabili Adalgarde Abbatissa cum omni alacritate susceptus, ad plagam Orientalem iuxta murum ipsius ciuitatis ante portam Monasterij hospitiolum accepit, quod nunc vsque Turris Sancti Benedicti vocatur.* Quandiu ibi sederit, nos latet. Alias peregrinationes obeundi hæc data occasio.

[b] Ap. Bolland. d. 5. Febr.

GESTA VODOALI PRESBYTERI.

occasio. *Quadam die, cùm supradicta Abbatissa, vt solebat, de cibis suis ad eum in argenteo vase transmisisset, ipséque per pedissequum suum Magnebertum statim pauperi agapen ad ostium petenti dedisset, pauper dapibus refectus, vas secum portans abscessit. Postridie ministri vas requirentes, vt didicerunt quod factum fuerat, reuersi nuntiauerunt dominæ suæ. Quæ conuocatum ad se illum increpans, si, inquit, dapes tibi ad prandium transmisi, non iussi quòd argenteum vas diriperes, mihíque meum auferres. Ille grauiter hoc ferens, prostratus solo, veniam pro excessibus postulat, & recedens inde ignotas iterum adit vias, peregréque profectus multas per nouem annos peragrat regiones.* Illo spatio temporis euoluto, nauem conscendit, vt in patriam reuerteretur, etsi quartanâ febri laboraret. Orta tum tempestas. *Recordatus autem Vodoali nauarchus dixit ad suos. Ite, & peregrinum illum, qui huc nobiscum intrauit, reficite, mihi enim videtur iustus vir, & propter negligentiam nostram in illum hoc, vt arbitror, patimur naufragium. Qui abeuntes inuenerunt eum vix vltimo spiritu palpitantem, statímque, vt illum refecerunt, tumida requieuerunt æquora, solóque deducto mare à suo stetit feruore. Eâdem nocte apparuit ei Angelus Domini dicens. Vodoale, siue Benedicte, quid hic agis? quóue pergere vis? Dominus enim me misit ad te, vt ab hac hora sanus effectus omni febre careas. Insuper & tantam tibi conferre dignatus est gratiam, vt quicumque hoc fuerint vexati incommodo, noménque tuum in suis memorauerint orationibus, statim voti compotes fiant.* Id Auctor vitæ *quotidie ad eius tumbam* fieri testatur, cuius puluis, cooperante supernâ dispensatione, miraculis coruscare perspicitur, dum quicumque ex illo, cum plena fide in potu sumpserunt, statim percipiunt sanitatem. Nec solùm apud Suessionem, sed etiam *in Italia & Aquitania multísque aliis prouinciis* per hunc puluerem multi sanitatem receperunt. *Porrò dedit* Vodoalo *baculum memoratus Angelus dicens. Surge, ne steteris, sed summa cum festinatione Suessionem repedare stude, atque ad Monasterium puellarum in cellam, vnde digressus es, reuertere, quia ibi te oportet ærumnosæ præsentis vitæ cursum consummare. Sed & hoc tibi à Domino concessum est, vt in loco Reliquiarum tuarum ignis nullatenus præualeat. Statímque vt Angelus discessit ab eo, festinanter viam arripiens, post nouem annorum curricula ad ciuitatem Suessionensium est reuersus.* Nondum portam vrbis ingressus erat, eiúsque reditum imminere nondum quisquam sciebat, cùm *vnus ex famulis, qui ibi Sanctimonialibus deseruiebant, occultum omnibus in se habens dæmonem, cœpit currere & clamans dicere. Surgite, quia benedictus Vodoalus iam venit, vt me hinc eiiciat, ite ergo illi obuiam. Quamobrem aliquanta ex sororibus vsque ad portam Monasterij eum secuti sunt, quæ aperto ostio virum Dei stantem reperiunt. Qui protinus eumdem famulum intuens, & latentem in eo dæmonem intelligens, alapâ faciem eius percussit, & immundum spiritum eiecit. Cúmque hoc diuulgatum fuisset, Abbatissa cum omni Congregatione obuiam procedens cum magno eum recepit honore.* Fuit hæc eadem Adalgardis, cuius mentio iam facta est, illam enim superstitem tunc in viuis fuisse vel ex eo constat, quòd Vodoalus post suum reditum inter alia miracula vestem, quam Monialis iussu Adalgardis Abbatissæ consuendam acceperat incautéque sciderat, signo Crucis redintegrauit, vt hæc docet enarratio. *Cùm aliquando idem venerabilis Sacerdos Missarum solennia celebrare volens, per claustra Monasterij transiret, vidit duas Sorores valdè mœstas & anxias sedere. Interroganti verò eas, quonam tanto afficerentur mœrore, vna respondens dixit. Quidam ex Proceribus Palatij, Adalgardi Abbatissæ hanc, quam vides, vestem consuendam transmisit, ipsa autem nobis dedit vt eam consueremus, sed ego arrepto forfice nodum fili abscindere volens, particulam vestis imprudenter abscidi, ideo, Pater, angustiamur. Ille igitur prælatâ caritatis virtute, clypeo fidei munitus, signum Crucis super vestem exprimit, statímque integram, vt antè fuerat, restituit.* Hoc miraculum alia præcesserunt. *Post longum tempus reuersionis eius contigit, vt cella, in qua manebat, subitò igne cremari crederetur, sed eum statim Angelus Domini in cincinno verticis apprehendit, & transportauit in Insulam Axonæ fluminis, incendiúmque restinxit. Quadam etiam die, cùm Mo-*

AN. CH. 718. CHILPER. III. R. 3. CLOTAR. IV. R. 1.

nasterij muro adhærens coquina valido igne arderet, & Sorores valdè perterritæ quò se verterent ignorarent, vna ex illis, quæ familiariùs sancto viro adhærebat, quámque ipse anteà à quartana febre & dentium dolore curauerat, veniens dixit illi. Benedicte Vodoale, veni nósque de præsenti incendio tuâ eripe piissimâ prece. Ille tollens pallium suum, quod vulgò Cappa vocatur, & super eam proiiciens, iussit, vt illam contra ignem poneret, statímque vt contra ignem posita est, flammarum globi in semet reflexi sunt, incendiúmque protinus est extinctum. Vodoalum, quòd *Cappâ* pro pallio vsus dicatur, Monachum fuisse non malè conieceris, licèt ex eodem textu deprehendere nequeas cuius extiterit Ordinis. Quæ verò virtus ad extinguendum ignem in Cappa fuit, fuit & posteà in baculo, sæpè enim efficitur, vt Suessione *sicubi forte incendium contigerit, illéque baculus contrà allatus fuerit, continuò ignis suâ virtute amissâ extinguatur.* Tandem mense Ianuario Vodoalus in morbum incidit, obiitque Nonis Februarij, quo die celebratur apud Molanum in additionibus ad Vsuardum. *Corpus ad Monasterium deportatum est, ibique in Basilica almæ Crucis dicata ad sinistram partem à religiosis pollinctoribus in mausoleo positum & honorificè humatum.*

XII. ABBATISSÆ S. MARIÆ SVESSION.

De anno, quo Sanctus Vodoalus ad Deum migrauit, haud liquet, nec vtrùm superstes in viuis tunc esset Adalgardis Abbatissa, cui successit Erembурga, tum Armentrudis, de qua rursum Tomo sequenti. Ceterùm *post obitum* beati Vodoali *factum est, vt pedissequus eius Magnebertus cum aliis seruis ad ligna de saltu præcidenda ire iuberetur. Qui flens ideo & eiulans ante sepulchrum beati viri se proiiciens ait. Domine Vodoale, vt quid me superstitem reliquisti, qui sine te viuere non possim? cui me dimisisti, aut quis mei miserebitur graui iugo seruitutis oppressi, quod omnino ferre non valeo? Ipsâ verò nocte vir Dei in visione ei apparuit dicens. Noli timere, quia vlteriùs nemo te vllo grauabit seruitio. Tum posteà apprehensâ manu eius ait. Veni mecum. Posterâ die correptus febre Magnebertus emisit spiritum, & ante sepulchrum Domini Vodoali à fidelibus ac religiosis viris est sepultus.*

MAGNEBERTVS SERVVS S. VODOALI.

XIII. *Morguienual.* MORNAVALLIS MON. FOEMIN.

Iisdem temporibus in Episcopatu Suessionensi florebat aliud Monasterium fœminarum, cui nomen Mornauallis *; fundator Rex Dagobertus, vt in auctiore Gallia Christiana testantur Sammarthani. De Dagoberto Secundo, quòd Suessione numquam regnarit, liquidò constat. Vtrùm autem ad Dagobertum Primum an ad Dagobertum Tertium referenda sint huius Monasterij primordia, non ita patet, quia vetera desunt monumenta, quæ consuli possint.

XIV. WINFRIDVS ANGLVS PER FRANCIAM IT ROMAM.

Hoc anno Winfridus Presbyter ex Anglia, quò redierat, in Galliam cum aliquot sociis iterum nauigauit iturus Romam. Illorum peregrinationem Sanctus Willibaldus ita describit. *Imminente hyemis frigore profecti sunt, multásque Sanctorum Ecclesias orando adierunt, vt tutiùs, opitulante altithrono, Alpina nimium iuga transcenderent, Longobardorúmque erga illos humanitatem mitiùs sentirent, militúmque malitiosam superbiæ ferocitatem faciliùs euaderent. Cúmque Sanctorum suffragante patrocinio, & Domino Deo dispensante, omnis quippe cohors contubernalium comitatui huius sancti viri inhærens, limina beati Petri Apostoli prosperè aggressus est, immensas statim Christo pro sospitate eorum grates persoluunt, atque Ecclesiam Sancti Petri Principis Apostolorum magno cum gaudio ingressi, abolitionem peccaminum postulantes, diuersa quidem munera eorum quamplurimi detulerunt. Transactis autem diebus non multis, sanctus iste vir venerabilem Sedis Apostolicæ Papam beatæ memoriæ Gregorium à primo secundum, & nouissimo priorem, affatus, qui & vulgaricâ Romanorum linguâ dicitur Iunior, omnémque sibi per ordinem itineris sui atque aduentûs occasionem manifestauit, & quali anxius desiderio diutiùs desudasset, aperuit. Sanctus itaque Papa repentè hilari vultu arridentibusque oculis intuitus in eum, inquisiuit, an literas ab Episcopo suo commendatitias detulisset. At ille etiam concitus, exempto pallio, chartam ex more inuolutam literásque protulit, deditque mirabili sanctæ recordationis viro, qui sta-*

tim acceptis literis annuit ei vt abiret. Apostolicus verò Papa perlectis literis & recensitâ commendatitiæ conscriptionis chartâ sedulum deinceps cum eo habebat quotidiana disputationis colloquium. AN. CH. 718. CHILPER. III. R. 3. CLOTAR. IV. R. 1.

XV. CVM LITERIS COMMENDATITIIS DANIELIS EP. VENTÆ.

Episcopus, qui Winfrido commendatitias literas dedit, Daniel à Willibaldo nuncupatur. Episcopatum Ventæ ciuitatis in prouincia Occidentalium Saxonum gessit. Infulas Pontificales accepit ineunte Osredi Regis Principatu, qui patri suo Alfrido in Nordan-Humbrorum Regnum anno Christi septingentesimo quinto successit. In viuis superstes erat anno Christi septingentesimo tricesimo-primo, quo Beda Historiam Ecclesiasticam Gentis Anglorum absoluit. Vtrumque ex eadem Historia patet. Caput vndeuicesimum libri quinti sic inchoatur. *Anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo quinto Alfridus Rex Nordan-Humbrorum defunctus est, anno Regni sui vicesimo necdum impleto. Cui succedens in Imperium filius suus Osredus puer octo circiter annorum, regnauit annis vndecim. Huius Regni principio Antistes Occidentalium Saxonum Heddi cælestem migrauit ad vitam. Quo defuncto Episcopatus prouinciæ illius in duas parochias diuisus est; vna data est Danieli, quam vsque hodie regit, altera Aldhelmo.* Et capite vltimo, *prouinciæ Occidentalium Saxonum Daniel & Forthere Episcopi* commemorantur. Deinde ad Danielem Ventæ ciuitatis Episcopum Vecta Insula pertinere sic dicitur. *Episcopatus Vectæ Insulæ ad Danielem pertinet Episcopum Ventæ ciuitatis.* Idem quoque capite decimo-sexto libri quarti scriptum sic fuerat. *Postquàm omnes Britanniarum prouinciæ fidem Christi susceperant, suscepit & Insula Vecta, in qua tamen ob ærumnam externæ subiectionis, nemo gradum Ministerij ac Sedis Episcopalis ante Danielem, qui nunc Occidentalium Saxonum & Geuissorum est Episcopus, accepit.*

XVI. Literæ, quibus Daniel Episcopus Winfridum commendauit, omnibus Christianis inscribuntur, & inter Epistolas [a] S. Bonifacij, quas Nicolaus Serarius è Bibliotheca Viennensi publicauit, scriptæ reperiuntur in hunc modum. *Piissimis ac Clementissimis Regibus, Ducibus vniuersis, Reuerendissimis & Dilectissimis Episcopis, Religiosis necnon Abbatibus, Presbyteris, & spiritalibus filiis, Christi nomine consignatis, Daniel Dei famulorum famulus. Dum vniuersis fidelibus deuotione sincerissimâ Dei mandata sunt obseruanda, quantum sit hospitalitatis munus, quámque acceptabile Deo humanitatis officium viantibus exhibere, Sanctis Scripturis attestantibus demonstratur, dum & beatus Abraham propter hospitalitatis misericordiam Sanctorum Angelorum præsentiam suscipere meruit, & venerando eorum colloquio perpotiri. Loth quoque, per huiusmodi mysterium pietatis, de Sodomorum flammis ereptus est. Saluauit eum hospitalitatis gratia de flammarum interitu, mandatis cælestibus obsequentem, ita & vestræ dilectioni proueniet ad salutem, dum horum portitorem Religiosum Presbyterum, Deique Omnipotentis famulum suscipientes Wynfrithum, charitatem ei, quam Deus & diligit & præcipit, exhibetis. Recipientes ergo Dei famulos, eum recipitis, cuius Maiestati deseruiunt, omnia ita pollicenti. [Qui vos recipit, me recipit.] Hæc itaque cum cordis deuotione facientes, Dei mandata peragitis, & de diuinæ promissionis oraculo confidentes, mercedem apud eum habebitis sempiternam. Incolumem Eminentiam vestram superna gratia custodiat.*

[a] Ep. 33.

XVII. Nicolaus Serarius libro tertio rerum Moguntiacarum, vitam Sancti Bonifacij, Winfridi priùs nuncupati, ab Othlono Presbytero compositam notis illustrauit, distinxítque literas commendatitias duplicis generis, vnas ad Reges, Duces, Episcopos, Abbates, Presbyteros, ceterósque Christianos, quas proximè recitauimus, alteras ad Papam quæ nondum in lucem prodierint. In huius distinctionis confirmationem tres rationes allegauit. Vnam desumpsit ex titulo literarum suprà recitatarum, in quo *Reges primo loco, & generatim Episcopi, non autem Apostolicus* seu Papa *salutatur.* Alteram protulit ex iisdem literis, *quòd in illis de hospitalitate tantùm, non autem de Bonifacij voto, doctrina & virtute quidquam agitur.* Tertiam deduxit ex textibus Willibaldi & Othloni, quorum lectione colligere fit, quòd eædem

AN. CH. 718. CHILPER. III. R. 3. CLOTAR. IV. R. 1.

prædictæ literæ *aperta ac euoluta* essent, *quæ verò ad Pontificem erat epistola, inuoluta de more esset.* Winfridus à Gregorio Papa interrogatus, an literas ab Episcopo suo commendatitias detulisset, *concitus*, vt ait Willibaldus, *exempto pallio chartam ex more inuolutam literásque protulit*, siue vt Othlonus [a] scribit, *concitus chartam ex more inuolutam proferens dedit Apostolico.* Postrema hæc ratio non placet, duæ priores magis arrident.

[a] Lib. 1. c. 11.

XVIII. Sanctus Willibaldus annum, quo Winfridus seu Bonifacius Martyrium consummauit, quatuor Characteribus consignat, quorum vnum ab inita peregrinatione, alterum ab Incarnatione Domini, tertium ab Indictione, postremum à suscepto Episcopatu sic desumit. *Deus suum dignatus est seruum quadragesimo peregrinationis eius anno reuoluto glorificare, qui & Incarnationis Domini septingentesimus & quinquagesimus-quintus annus cum Indictione octaua computatur. Sedit autem in Episcopatu annos 36. menses sex, & dies sex, & sic ordine supradicto, die Nonarum Iuny, Martyrÿ triumpho remuneratus migrauit ad Dominum.* Tres ex illis Characteribus apud Othlonum sic repetuntur [b]. *Habuit S. Bonifacius in Episcopatu annos* XXXVI. *menses* VI. *& dies* VI. *Passus est vnà cum sociis Nonis Iunÿ, anno scilicet peregrinationis suæ* XL. *sed Incarnationis Domini septingentesimo quinquagesimo-quinto.* Cum anno Incarnationis Dominicæ septingentesimo quinquagesimo-quinto Nonis Iunij conuenit octaua Indictio; conuenit & annus peregrinationis quadragesimus, vel etiam quadragesimus-primus incœptus, quia ineunte anno Christi septingentesimo decimo-quinto suscepta primùm peregrinatio, vt ad illum annum fusè probatum. Sed difficultas est non leuis super anno Episcopatûs tricesimo-septimo per menses sex diésque totidem inchoato, nam si Winfridus seu Bonifacius habuit in Episcopatu *annos* XXXVI. *menses* VI. *& dies* VI. factus est Episcopus hoc anno pridie Kalendas Decembris in festo Sancti Andreæ, seriùs autem ordinatus est Episcopus à Gregorio Papa, cùm Romam secundò profectus esset, vt ad annum Christi septingentesimum vicesimum-tertium ex iisdem Auctoribus Willibaldo & Othlono necnon ex Alcuino demonstrabimus. Sanctus Willibaldus & Othlonus, cùm Bonifacio annos in Episcopatu sex ac triginta cum sex mensibus diebúsque totidem attribuerunt, impropriè locuti sunt, Episcopum enim eum dixerunt, quem Papa præconem Christianæ fidei Legatúmque Sedis Apostolicæ creauit, vt auctoritate Pontificiâ gentibus, quibus Christus nondum annunciatus, Euangelium prædicaret, ipsúmque concionandi officium adimpleret, quod est inter præcipua Episcopi munia atque interdum Apostolatus vocatur. Extat apud Othlonum [c] Diploma, quo Gregorius Papa Winfrido datam Euangelij longè latéque disseminandi potestatem confirmat nullâ Episcopatûs factâ mentione. Pontificium illud Diploma describemus anno sequenti, quo datum est mense Maio, cùm Winfridus ad peragendum ministerium Româ proximè abiturus esset. Hic Româ profectus est primùm in Thuringiam, deinde in Frisiam, vbi per triennium commoratus est, inde autem discedens Willebrordo Episcopalem dignitatem offerenti non acquieuit; penetrauítque postmodum in Germaniam interiorem, vnde à Gregorio Papa Romam inuitatus, cùm illuc se contulisset, ordinatus est tandem Episcopus. Hæc omnia suis locis fusiùs exponentur.

[b] Lib. 1. c. 30.

[c] Lib. 1. c. 12.

XIX. In Diœcesi Augustana * inter Paarum * & Gelonum * amnes, pauperem Monachorum cellam, vbi labores Apostolicos cum suis discipulis solaretur, sub hunc annum erexit Alto vir Apostolicus, qui Scotiæ Regis filius & Episcopus ad conuersionem gentium ordinatus fertur. Hæc fuit origo Weingartensis Monasterij, quod lapsu temporis nobilissimum euasit. Illius loci primus, qui conditor, Abbas fuit Alto, vitámque clausit ætate decrepitâ sub Rege Pippino. Lege Gabrielem Bucelinum parte secundâ Germaniæ Sacræ in *Weingarten.*

* *d'Ausbourg*
* *le Par.*
* *le Glon.*

ALTO CONDIT MON. WEINGARTENSE.

AN. CH. 719. CHILPER. III. R. 4. CLOTAR. IV. R. 2.

ANNVS CHRISTI 719.
CHILPERICI III. R. 4.
CLOTARII IV. R. 2.

IN Annalibus Nazarianis, ad annum Christi septingentesimum vndeuicesimum, hæ duæ res notantur, *occisio Francorum ad Suessionis ciuitatem, & mors Rathbothi*. I.

Prælium Suessionense, quo Chilpericus à Carolo profligatus est, hoc etiam anno consignat Auctor [a] Chronici Fontanellensis, ab anno enim Christi septingentesimo decimo-sexto vsque ad nouissimam illam pugnam quam Chilpericus infeliciter conseruit, numerat annos duntaxat tres, deinde quatuor vsque ad annum Christi septingentesimum vicesimum-tertium, quo Benignus Abbas Fontanellensis interiit. Idem Auctor in illo prælio *aliam* Francorum *cædem* testatur. Nec aliud innuit Annalista [b] Fuldensis, cùm Chilpericum & Raginfridum, *instauratâ rursus acie, superatos* scribit. Corrigendi sunt igitur alij, seu stragem Francorum dissimulant, seu postremam Chilperici cladem in alium annum coniiciunt. II.

[a] Cap. 3.

PVGNA SVESSIONENSIS.

[b] Ad an. 718.

Bellum illud in Gestis [c] Regum Francorum ita perstringitur. *Chilpericus & Ragenfredus Eudonem Ducem expetunt in auxilium. Qui mouens exercitum, contra Carolum perrexit. At ille constanter occurrit ei intrepidus. Sed Eudo fugiens, Parisius ciuitatem regressus est. Chilpericus quoque cum thesauris Regalibus sublatis vltra Ligerem secessit. Quem Carolus persecutus non reperit.* Et in Historia [d] iussu Childebrandi scripta. *Chilpericus & Ragenfredus Legationem ad Eudonem Ducem dirigunt, eius auxilium postulantes rogant, regnum & munera tradunt. Illi quoque, hoste*, id est, exercitu, *Vasconorum commoto ad eos, venientes, pariter aduersus Carolum perrexerunt. At ille constanter & intrepidè eis occurrere properat. Eudo territus quòd resistere non valeret aufugit. Carolus insecutus eum vsque Parisius; Sequanam fluuium transit, vsque Aurelianensem vrbem accessit. Et vix euadens terminos regionis suæ penetrauit, Chilpericum Regem secum cum thesauris sublatis auexit.* Audi & Annalistam Metensem [e]. *Chilpericus & Ragenfridus Legationem ad Eodonem Ducem Aquitaniorum dirigunt, eiúsque auxilium postulant, & vt Karolo cum eis resisteret, magnis muneribus inuitabant. Eodo Dux Aquitaniorum, commoto exercitu Wasconum, simul cum Chilperico & Ragenfrido aduersus Karolum Principem arma corripit. Karolus autem intrepidus eis occurrere maturauit. Quod cùm audisset Eodo, Karolum esse in itinere, & paratum esse à finibus regni sui superbum hostem repellere, territus fugit, Chilpericum secum Regem, thesauris regalibus sublatis, euexit. Karolus verò secutus est eum vsque Aurelianis ciuitatem, ibíque castra posuit.* III.

[c] Cap. 53.

[d] Cap. 107.

[e] Ann. 717. 718.

Hi Scriptores egent collatione simul & interpretatione. Francia transligeritana constabat duobus Ducatibus, Aquitaniæ videlicet & Vasconiæ. Ducatus Aquitaniæ complectebatur Aquitaniam primam & Aquitaniam secundam, Ducatus Vasconiæ Nouempopulaniam. Aquitania & Vasconia duæ sunt prouinciæ distinguuntúrque in Testamento Caroli Magni, qui pro pace inter filios suos conseruanda diuisionem ditionum suarum sic auspicatur. *Diuisiones à Deo conseruati & conseruandi Imperij vel Regni nostri tales facere placuit, vt Aquitaniam totam & Wasconiam*, &c. Idem Carolus Magnus, vt Eginhardus in eius vita scribit, *Hunoldum, qui post Waifarij mortem Aqui-* IV.

AQVITANIA ET VASCONIA DISTINGVVNTVR.

AN. CH. 719. CHILPER. III. R. 4. CLOTAR. IV. R. 2.

taniam occupare, bellúmque iam penè peractum reparare tentauerat, Aquitaniam relinquere, & Wasconiam petere coegit. In vita Ludouici Pij Imperatoris, Aquitania per Garumnam à Vasconia separatur, ibi enim Carolus Magnus, cùm in Hispaniam proficisceretur, dicitur transiisse *Garonnam fluuium Aquitanorum & Vasconum conterminum*, ídque haud adeò strictè interpretare, vt agrum Burdegalensem, qui trans Garumnam situs, Aquitaniæ nolis accensere. Notgerus in vita S. Remacli appositè admodum Aquitaniam sic laudat. *Habet ea, præter castra & loca munita, vrbes quatuordecim prægrandes, easque populosas & celeberrimas, è quibus duæ sunt Metropoles, vna Burdegalensis, magnis semper viris conspicua, altera Bituricensis.* In veteribus Galliarum notitiis plures Ciuitates vtrique Aquitaniæ non accensentur, octo primæ, sex secundæ. Ciuitates Aquitaniæ primæ sic enumerantur. *Metropolis Ciuitas Biturigum. Ciuitas Aruernorum. Ciuitas Rutenorum. Ciuitas Albiensium. Ciuitas Cadurcorum. Ciuitas Lemouicum. Ciuitas Gabalum. Ciuitas Vellauorum.* Ciuitates Aquitaniæ secundæ sic. *Metropolis Ciuitas Burdigalensium. Ciuitas Agennensium. Ciuitas Ecolismensium. Ciuitas Santonum. Ciuitas Pictauorum. Ciuitas Petrocoriorum.* Ætate Chilperici Regis, plures in vtraque Aquitania Sedes Episcopales nondum erant, si Tolosanam excipias Clodouei Magni temporibus auulsam è Prouincia Narbonensi atque Aquitaniæ primæ attributam.

V. Alia fuit igitur Aquitania, alia Vasconia; alij Aquitani, alij Vascones; alij Duces Aquitaniæ, alij Duces Vasconiæ. Tamen ab Auctoribus illius seculi, Aquitania cum Vasconia, Aquitani cum Vasconibus, Duces Aquitaniæ cum Ducibus Vasconiæ sæpè confunduntur. Eâ ratione, prouincia, quam Eudo cum Ducis titulo regebat, modò vocatur Aquitania, modò Vasconia; incolæ modò dicuntur Aquitani, modò Vascones; ipsemet Eudo modò Dux Aquitaniæ, modò Dux Vasconiæ nominatur à coæuis Scriptoribus. Exempla notabimus, vt occurrent. Ex locis iam citatis, hîc tantùm obserua Eudonem in Annalibus Fuldensibus [a] ac Metensibus [b] appellari *Ducem Aquitaniorum;* militésque, quos conscripsit, in iisdem Annalibus [c] Metensibus *Wascones*, & in Historia [d] iussu Childebrandi scripta *Vascones* appellatos esse. Vtrique prouinciæ, Aquitaniæ videlicet ac Vasconiæ, Eudonem præpositum scribunt Oihenartus in notitia [e] Vasconiæ & Alteserra libro septimo [f] rerum Aquitanicarum, nec id alienum à vero videtur.

[a] Ad an. 718.
[b] Ad ann. 717. 718.
[c] Ad an. 718.
[d] Cap. 107.
[e] Lib. 3. cap. 5.
[f] Cap. 7.

VI. EVDO DVX AQVITANIÆ.

Hispani Eudonem inter Hispanos in Cantabria, meliùs alij natum affirmant inter Francos in Aquitania, cuius Ducatum obtinuit, tantâque solertiâ gessit, vt infra Regiam maximâ polleret auctoritate. Quapropter Chilpericus clade ad Vinciacum acceptâ, mox eum, vt lectis in Aquitania copiis in auxilium contra Carolum præstò adesset, sedulò per nuncios hortatus est, affecitque magnis muneribus, inter quæ *Regnum* ab Auctore Historiæ [g] iussu Childebrandi conscriptæ reponitur. *Regnum* putamus hoc loco sumi pro corona, nec assentiri possumus iis [h], qui censent à Chilperico permissum esse Eudoni, *vt suo summóque iure ac Regiâ potestate in Aquitania dominaretur, prouinciâ Regiæ ditioni exemptâ.* Lege quæ superiùs dicta sunt ad annum Christi quingentesimum octauum [i] de corona, quam teste Hincmaro [k] Clodoueus Rex ad Romanum Pontificem direxit.

[g] Cap. 107.
[h] Valef. lib. 23. ad an. 718.
[i] Num. 72.
[k] In vit. S. Remigii.

VII. AVXILIO EST CHILPERICO REGI.

Eudo Chilperici Regis exercitum copiis auxit Aquitanicis. Initum est certamen in pago Suessionensi. Victoria stetit penes Carolum. Magna strages edita est Fracorum seu Neustrasiorum. Ragenfridus fugâ vix sibi potuit consulere. Chilpericus Parisios, tum Aureliam, postremò in Aquitaniam se recepit cum Eudone Regiisque gazis. Eudo, quòd Regem in suis castris haberet, hosti Carolo visus est longè formidabilior. Tunc Carolus attentè meditari cœpit, quomodò copias in Aquitaniam traduceret. Festinanti atque in agrum Aurelianensem progresso moram obiecerunt Ligeris fluuius qui facilè transiri non poterat, mórsque Clotarij Regis, quem hisce tem-

poribus obiisse sic affirmat Anonymus coætaneus in Gestis [a] Regum Francorum. *Chilpericus cum thesauris Regalibus sublatis vltra Ligerem secessit. Quem Carolus persecutus, non reperit. Chlotarius quidem memoratus Rex eo anno obiit.* Astipulatur alter Anonymus in Historia [b] iussu Childebrandi scripta. *Eudo*, inquit, *vix euadens terminos regionis suæ penetrauit, Chilpericum Regem secum cum thesauris sublatis auexit. Chlotharius itaque Rex eo anno obiit.* Mortuus est Clotarius circa finem anni, regnauítque anno vno mensibúsque circiter septem, vt Valesius [c] iam obseruauit.

AN. CH. 719.
CHILPER. III. R. 4.
CLOTAR. IV. R. 2.
[a] Cap. 53.
[b] Cap. 107.

Interim Ragenfridus è prælio Suessionensi, fugâ lapsus, Andegauum peruenit, in eâque ciuitate, quæ propugnaculis non parum erat munita, consedit ex rerum euentu noua consilia capturus. Angustias, ad quas Ragenfridus redactus fuit, ita descripsit Chronographus Fontanellensis [d]. *In præfato prælio*, nempe Suessionensi, *Wando* Abbas Fontanellensis *cum Ragenfrido & Hilperico Rege interfuit. Benignus verò Diaconus* Abbas quondam Fontanellensis, quem Ragenfridus de regimine Monasterij proiecerat, *partibus Caroli fauebat. Cúmque post actam cædem Ragenfridus cum Hilperico fugam arripuisset, tandem post multiplicem fugæ lapsum ad Nouiomum huius nostræ Ecclesiæ* Fontanellensis *villam perueniens, Wandonis equum, quem ibi in pasto constitutum reperit, extemplo assumpsit, atque cursu rapido ad portum, qui vocatur Deuenna, penetrauit. Illic namque transmisso Sequanâ ad Andegauis vrbem aufugit, insequebatur enim à Caroli satellitibus.* Hîc obiter animaduerte quàm infelicia essent illa tempora propter ciuiles tumultus, cùm Abbates à Maioribus domûs Regiæ pro lubitu deponerentur restituerentúrque, nec alienum à monastica disciplina sibi persuaderent præliis interesse. *Cùm verò comperisset Carolus à sibi dicentibus, quod scilicet Raganfridus per equum Wandonis aufugisset, iussit eum illicò de Cœnobij huius regimine proiici, & in Traiecto castro exilio trudi, quod antiquo gentium illarum vocabulo Viltaburg, id est, oppidum Wiltorum vocabatur, nunc verò linguâ Gallicâ Traiectum nuncupatur. Benignus denique rursum regiminis huius Cœnobij sortitur gradum per annos quatuor, id est, vsque ad annum Theodorici Iunioris Regis tertium, qui erat Dominicæ Incarnationis septingentesimus vigesimus-tertius.* Hic textus ostendit auctoritatem Caroli post certamen Suessionense plurimùm auctam fuisse per Neustriam, eósque falli qui prælium illud anno priori commissum scribunt. Aduerte autem in vulgatis [e] Chronici Fontanellensis exemplaribus desiderari periodum, quæ textum proximè recitatum debet immediatè præcedere, vt Vinciacensis pugna, quam Chronographus Fontanellensis *anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo decimo-septimo, Indictione decimâ-quintâ, duodecimo Kal. Aprilis* consignat, apertè distinguatur à Suessionica quam idem Auctor, vt ex dictis patet, anno Christi septingentesimo decimo-nono consertam testatur. Exulauit Wando ad annum vsque Christi septingentesimum quadragesimum-secundum, quo regimen Monasterij Fontanellensis iterum suscepit. Super exilij loco non leuis oboritur difficultas. Duplex memoratur Traiectum; superius ad Mosam, vbi celebris memoria Sancti Seruatij Tungrensis olim Episcopi; & inferius ad Rhenum, cui nomen *Wiltaburg* à Wiltis quondam inditum volunt. Quæ nuperrimè descripsimus ex capite tertio Chronici Fontanellensis, ea necessario capienda sunt de Traiecto * inferiori ad Rhenum, nec superiori ad Mosam aptari possunt. Pertinent autem ad Traiectum * superius, quæ capite duodecimo eiusdem Chronici leguntur de Reliquiis & Ecclesia Sancti Seruatij Episcopi, qui Tungrensem Diœcesim, in qua situm erat Traiectum ad Mosam, olim gubernauit. *Vir Religiosus Wando, dum de Traiecto castro, vbi ad exilium ductus fuerat, cum permissu ac iussione gloriosissimi Principis Pipini reuerteretur, pignora Reliquiarum B. Seruatij Confessoris assumens secum detulit, veniénsque in hunc locum*, id est, Fontanellam, *ædificauit Basilicam in honore ipsius Confessoris Christi iuxta Ecclesiam B. Principis Apostolorum Petri ad meridianam eiusdem Ecclesiæ plagam.* Chronographus igitur Fontanellensis

CLOTARIVS R. OBIT.
[c] Lib. 25. ad an. 719.
VIII.
[d] Cap. 3.
WANDO ABB. FONTANELLENSIS EXVLAT.
BENIGNVS RESTITVITVR.
[e] Ap. Luc. Dacher. Spicil. 3.
* Vtrech.
* Mastrick.

AN. CH. 719. CHILPER. III. R. 4. CLOTAR. IV. R. 2. vtrumque Traiectum non satis distinguit, & Wando relegatus videtur non in Traiectensem Diœcesim, quam Willebrordus Episcopus regebat ad Rhenum, sed in Diœcesim Traiectensem; cui præerat ad Mosam Hubertus Episcopus.

IX. Iram Caroli victoris expertus est etiam Cælestinus Abbas Blandiniensis, de quo sic Antonius Sanderus in Auctario ad Tomum primum Flandriæ Illustratæ. *Eam Abbatiam, ait Chronographus Blandiniensis, multis rexit diebus, vsque ad id tempus quo dissensio inter Carolum & Ragenfridum facta est. Cùm autem diu inter eosdem Principes grauis de regno pullulasset disceptatio, & quidam adhærerent Carolo, quidam verò Ragenfrido, contigit, vt in tali fieri solet negotio, quosdam susurrones, inuidiâ diaboli instigatos aduersùs Abbatem memoratum Cælestinum, adire Principem Carolum, qui eum in multis falsò accusantes, dixerunt nonnullas epistolarum scedulas transmisisse Ragenfrido, quæ sibi suóque regno forent nocitura. Quâ de re multimodâ accensus irâ priuauit eum à Cœnobiali Monachorum caterua, ac de eadem, quâ morabatur, expulit prouincia; villas quoque, quæ subiacebant dominio Monasterij Blandiniensis, suos diuisit per vasallos absque reuerentia Dei. Monachi verò eiusdem Monasterij, Patris sui solatio destituti, omníque corporali subsidio penitus alienati, circumcirca, velut oues sine Pastore sunt dispersi.*

CÆLESTINVS ABB. BLANDIN. PELLITVR IN EXILIVM.

X. Iacobus Meyerus in Annalibus rerum Flandricarum ad annum Christi septingentesimum decimum-sextum de Cælestino Abbate sic scribit. *Sub idem tempus digladiantibus inter se ardentissimè Carolo Martello ac Ramanfredo Magistris Equitum, Celestinum Abbam Blandiniensem, patriâ Scotum, Martellus in exilium extrusit, propterea quòd Ramanfredi diceretur esse partium.* Et ad annum Christi septingentesimum sexagesimum-quintum, sic. *Obiit eodem anno Celestinus Abba Blandiniensis in Monasterio Rotornacensi, quem ab Carolo Martello pulsum fuisse suprà meminimus.*

XI. Sanderus autem in marginali notatiuncula, quâ præcitatum Auctarium illustrare conatur, opinionem longè diuersam de tempore, quo Cælestinus exulauit, sic profert. *Eiectus est Celestinus à Carolo Martello circa annum Domini 765, & obiit peregrinus Rotornaci.* Quis ad mendam adeò enormem non obstupescat? An Carolus, cuius obitus in annum Christi septingentesimum quadragesimum-primum incidit, anno pòst vicesimo-quarto, siue anno Christi septingentesimo sexagesimo-quinto Blandiniensem Abbatem è Monasteriali Præfectura deturbauit? Cælestinum ad annum Christi septingentesimum sexagesimum-quintum peruenisse ne quidem putamus. Rotornacum * seu Rotnacum, vbi Cælestinum mortuum Meyerus, Sanderus aliíque moderni Scriptores affirmant, situm est inter Schaldim & Teneram fluuios, duobúsque distat milliaribus ab Aldenarda * quæ Schaldi adiacet, quatuor à Gerardimontio * quod alluitur Tenerâ *. In Sanctarum Reliquiarum Cetalogo, quæ Rotonarci custodiuntur, corpus Sancti Cælestini numeratur ab annis ferè octingentis. Sanctum illum Cælestinum plerique Neotericorum eundem esse volunt cum Cælestino Abbate Blandiniensi de quo loquimur. At, vt aliter sentiamus, multæ res nos adigunt. Reliquiæ Sancti Cælestini Rotornacum aliunde auectæ sunt. *An. 860.* inquit Miræus *, *die 6. Iulij, S. Hermetis corpus Indâ Rotnacum ad Basilicam Canonicorum à Sancto Amando Traiectensi Episcopo fundatam est translatum per Ludouicum Imperatorem, Lotharij Imp. filium, qui & Reliquias SS. Cornelij Papæ, Cypriani Episcopi Carthaginiensis & S. Cælestini apud Rotnacenses deposuit, amplâ dote additâ, adeò vt alter post S. Amandum Ecclesia Rotnacensis fundator Ludouicus Imp. à Rotnacensibus habeatur.* Deinde Rotornacenses Canonici quem Sanctum Cælestinum colunt, hunc Cælestinum Papam esse credunt. Vnde Molanus decimo-sexto Kalendas Iunij, quo die Rotornacenses Sanctum Cælestinum celebrant, de beati Cælestini Papæ Reliquiis ex rescripto Domini Laurentij *Bachelaer* Rotornacensis hæc habet. *In Rothnaco, beati Cælestini Papæ, cuius Reliquiæ haben-*

tur

* Renay.
* Oudenarde.
* Gheertsberghe.
* le Dender.

AN CVLTVS ROTORNACI.

* In Fast. Belg. d. 21. Aug.

tur in Canonicorum Ecclesia à Ludouico Rege fundata. Natale in Romano Martyrologio notatur die sextâ Aprilis. Sed Rothnacensis Clerus festiuitatem celebrat in die translatarum Reliquiarum.

AN. CH. 719. CHILPER. III. R. 4. CLOTAR. IV. R. 2. XII.

Est tamen difficultas super Cælestino Papa, quia Martyrium nusquam subiit Cælestinus Primus Papa, cuius encomium in Tabulis Ecclesiasticis octauo Idus Aprilis ita legitur. *Romæ, S. Cælestini Papæ, qui Nestorium Constantinopolitanum Episcopum damnauit, Pelagiúmque fugauit; cuius etiam auctoritate sancta vniuersalis Synodus Ephesina aduersus eundem Nestorium celebrata est.* Quapropter Miræus decimo-sexto Kalendas Iunij, quo die Sanctus Cælestinus apud Rotornacum colitur, & quinto Kalendas Septembris, quo die Sanctus Hermes celebratur, in cuius Ecclesia Sanctus Cælestinus apud Rotornacum quiescit, nihil audet definire. Decimo-sexto Kalendas Iunij sic scribit. *Maij 17 die. S. Cælestinus, Rotnaci in Flandria celebris. An is fuerit Papa, Bartholomæus Petrus Lintrensis & Georgius Colueneriis, Doctores Theologi Duacenses, qui Ioannis Molani Natales Belgicos an. 1616 ibidem cum Notis recudendos curarunt, meritò dubitant. Nam Cælestinus, qui Rotnaci quiescit, videtur Martyr fuisse, vt colligi datur ex illo Versiculo,*

Vita Celestini gladio fuerat data fini.

Qui versiculus in veteri Sanctorum Rotnacensium feretro legi solet, ut Iacobus Pamelius in prolegomenis ad Cyprianum testatur, & nos à Rotnacensibus Canonicis an. 1622. accepimus. Cælestinus autem Papa ad 6. diem Aprilis, Romano Martyrologio adscriptus, non Martyr sed Confessor fuit. Meierus certè in Annalibus Flandriæ ad an. 765 refert Rotnaci obiisse beatum Cælestinum Scotum, Abbatem Blandiniensem, quem in exilium Carolus Martellus miserat. Ego quod certò statuam, non habeo. Et quinto Kalendas Septembris, sic. *Quod ad S. Cælestinum attinet, cuius Reliquias Ludouicus, Lotharij filius, Rotnacum pariter attulit, Rotnacenses Canonici, ex sua Ecclesiæ monumentis, adferunt eas esse S. Cælestini Papæ primi, Tabulis Romani Martyrologij ad diem 6. Aprilis adscripti. Sed quia Cælestinus Papa fuit Confessor, non Martyr, sunt qui quæstionem mouent ob versiculum veteri feretro inscriptum, qua de re vide suprà 17. Maij. Ego nihil ausim statuere aut definire.* Miræus adeò dubius hæret, quia Cælestinum Abbatem Blandiniensem in numero Sanctorum haberi talémque à Iacobo Meyero prædicari putat, deceptus à Ioanne Molano, qui *die decimâ-septimâ Maij*, postquàm *de S. Cælestini PP. Reliquiis in Rotnaco, ex rescripto Domini Laurentij Bathelaer Rothnacensis* egit eo quo suprà dictum est modo, subiicit hanc annotationem allegato ad marginem nomine Meyeri cum anno 765. *Fuit & alius Sanctus Cælestinus Rothnaci. Refert enim Meierus, Rothnaci obiisse beatum Cælestinum Scotum, Abbatem Blandiniensem, siue Gandensem ad Sanctum Petrum. Quem Carolus Martellus extruserat in exilium eò quòd diceretur esse partium Ramanfredi.* Meyerus Cælestini Blandiniensis Abbatis, in Annalibus Flandriæ, bis meminit, semel ad annum Christi septingentesimum decimumsextum, quo pulsum ait in exilium, iterum ad annum Christi septingentesimum sexagesimum-quintum, quo mortuum scribit. Vtrumque textum, ne vno quidem apice omisso, iam descripsimus. In neutro Meyerus Cælestinum Abbatem Blandiniensem aut Sanctum aut Beatum appellat. Et Molanus annotationem, quam proximè recitauimus, sic claudit. *Huius*, id est, Cælestini Blandiniensis Abbatis, *nulla est in Rothnacensi Ecclesia memoria.* Prætereà Rotornacenses Canonici quem Sanctum Cælestinum colunt, hunc Martyrem venerantur, Cælestinum autem, qui locum inter Abbates Blandinienses obtinet, hactenus nemo Martyrem dixit. In Basilicam Rotornacensem lata sunt nono seculo corpora Sancti Cornelij Papæ, Sancti Cypriani Carthaginiensis Episcopi, & Sancti Cælestini. Martyrio coronatos fuisse Sanctum Cornelium *in persecutione Decij*, Sanctum Cyprianum *sub Valeriano & Gallieno Principibus* testantur Ecclesiasticæ Tabulæ decimo-octauo

AN. CH 719. CHILPER. III. R. 4. CLOTAR. IV. R. 2.

Kalendas Octobris. Nec in iisdem Tabulis sexto Nonas Maij deest Cælestinus Martyr, qui Romæ multa passus, in carcerem demum coniectus, ibi in Domino quieuit. Siue hic Sanctus, siue quis alius eiusdem nominis Rotornacum translatus est, certè Martyrium pro Christo subiit, distinguíque debet à Cælestino Abbate Blandiniensi, de cuius sanctitate Martyrióue nullum validum testimonium occurrit.

XIII. Si Molano [a] iam citato fides est, Ecclesia in qua Sanctus Cælestinus apud Rotornacum quiescit, *à Ludouico Rege* fundata est. Si verò potior est auctoritas Miræi [b] iam quoque allegati, Ludouicus Imperator Lotharij Imperatoris filius Ecclesiam Rotornacensem *à S. Amando Traiectensi Episcopo fundatam* Reliquiis Sanctorum Hermetis, Cornelij, Cypriani & Cælestini, necnon amplâ dote locupletauit, *adeò vt alter post S. Amandum fundator habeatur*. Imus in Molani sententiam, & Ecclesiam Rotornacensem, cuius prima fundamenta Sanctus Amandus Traiectensis olim Episcopus iecerat, Sanctorum Reliquiis exornatam, copiosísque redditibus auctam fuisse credimus non à Ludouico Augusto Lotharij Augusti filio, sed à Ludouico Rege Ludouici Pij filio & Caroli Calui fratre, quia Ludouicus Imperator Lotharij Imperatoris filius in Regno Lothariano, vbi situm Rotornacum, ne vicum quidem possedit, illud autem Regnum Ludouicus Ludouici Pij filius cum Carolo Caluo fratre diuisit anno Christi octingentesimo septuagesimo, vt constat ex Annalibus Bertinianis ac Metensibus quos consule. Quæstionem illam accuratiùs examinabimus sub Regibus Ludouico Germanico & Carolo Caluo fratribus. Interim obserua falli quoque Miræum [c], cùm scribit *an. 860, die 6 Iulij, S. Hermetis corpus Indâ Rotnacum translatum*, nam Translatio illa, cuius author Ludouicus Germanicus, priùs fieri non potuit, quàm idem Ludouicus, Regni Lothariani cum Carolo Caluo factâ diuisione, partem obtineret, vbi Inda & Rotornacum.

[a] In Natalib. SS. Belgij d. 17. Maij.
[b] In Fast. Belg. d. 28. Aug.
[c] In Fast. Belg. d. 28. Aug.

XIV. RADBODI R. FRISIORUM OBITUS.

Præter Annales Nazarianos iam citatos, Petauiani & Tiliani Radbodum Frisiorum Regem hoc anno mortuum ponunt, vt omittamus Interpolatorem Ionæ in vita Sancti Wlfranni à Surio & Henschenio publicata [d]. *Radbodi Regis intestina Medenblici, vbi vitam finiuit, sepulta: reliquum corpus Staueram, vrbem Regiam, totiúsque Frisiæ tum maximam, ac Regum Sedem, deportatum conditúmque* scribit Vbbo Emmius in Historia [e] rerum Frisicarum. Cùm Ratbodus ex hac vita sublatus est, Erminus Lobiensis Abbas, vt Fisenus [f] in Floribus Leodiensibus scribit, *Lobio Fleonum*, id est, ad vicum ortu Sancti Vrsmari quondam nobilem, *proficiscebatur, subitò substitit, & ad comites, certum hoc, inquit, accipite. Modò cecidit terrena & sublimis altitudo. Intellexere posteà socij eodem temporis articulo Radbodum Frisiorum Principem obiisse, cùm alteram in Francos pararet expeditionem, qui priore victoria*, quam scilicet anno Christi septingentesimo decimo-sexto de Carolo Maiore-domûs reportarat, *insolescens magnum omnibus suorum armorum incutiebat terrorem*, quia Carolus procul aberat rebus Neustrasianis intentus. Atque inde collige Chilperico Francorum Regi cum Frisiis aduersùs Carolum fœdus fuisse. Radbodo autem Rege Frisiorum extincto, & Neustrasiis in agro Suessionensi profligatis, Carolo liberè licuit vti suâ victoriâ, vt dictum suprà. Ceterùm Radbodus [g] ex Aldegillo filio duos sub tutoribus nepotes reliquit, Gondebaldum & Radbodum, quorum ætas adhuc immatura regendæ reipublicæ tum erat.

REVELATUR ERMINO ABB. LOBIENSI.

[d] d. 20. Mart.
[e] Lib. 4. ad an. 718.
[f] d. 25. April.
[g] Emmius l. 4. rer. Frisic. ad an. 714.

XV. WINFRIDUS LICENTIAM PRÆDICANDI EVANGELIUM OBTINET A PAPA.

Winfridus Presbyter in Thuringia Francicæ ditionis prouincia versabatur, quando de Radbodi morte nuncium accepit. Mense Maio Româ iter in Thuringiam susceperat. *Cùm Nisan mensis, qui est Aprilis, præteriret, & Iairi, qui est Maius, iam portæ patescerent, tunc etiam postulatâ atque etiam acceptâ Apostolicæ Sedis benedictione & literis à beatissimo Papa ad inspiciendos immanissimos Germaniæ populos directus est, vt an inculta cordium arua Euangelico*

arata vomere, prædicationis semen recipere voluissent, consideraret. Hæc Willibaldus in ipsius Winfridi vita. AN. CH.

Literæ Pontificiæ, per quas Gregorius Papa Winfrido Apostolatum seu curam Euangelij apud quascumque gentes infidelitatis errore detentas prædicandi commisit, ab Othlono [a] in eiusdem Winfridi vita sic recitantur. *Exigit manifestata nobis religiosi propositi tui piè in Christo flagrantis intentio, & approbata syncerissima fidei tuæ prolata relatio, vt ad dispensationem verbi diuini, cuius, per gratiam Dei, curam gerimus, te comministro vtamur. Experientes proinde, te ab infantia sacras literas didicisse, profectúsque indolem ad augmentum crediti cælitus talenti prospectu diuini timoris extendere, videlicet gratiam cognitionis cælestis oraculi in laborem salutiferæ prædicationis, ad innotescendum gentibus incredulis mysterium fidei instanti conatu expendere, collætamur fidei tuæ & adiutores effici cupimus gratia prærogata. Igitur quia præmissi conatûs pium affectum vsque ad Apostolicæ Sedis, modestâ prouisione, perduxisti consultum, vt membrum ex membro, proprij corporis caput requirens, motum mentis probares, capitísque arbitrio humiliter te submittens, & eius directioni iusto tramite properans, soliditati compaginis plenitudo existas. Ideo in nomine indiuisibilis Trinitatis per inconcussam auctoritatem beati Petri Apostolorum Principis, cuius doctrina magisterio fungimur, & locum Sacræ Sedis administramus, modestiam tuæ Religionis instituimus, atque præcipimus, vt in verbo Dei (quo igne salutifero, quem Dominus mittere venit in terram, enitere videris) ad quascunque gentes infidelitatis errore detentas properare, Deo annuente, potueris, mysterium Regni Dei per insinuationem nominis Christi Domini Dei nostri veritatis suasione designes, & per spiritum virtutis & dilectionis ac sobrietatis prædicationem vtriusque testamenti mentibus indoctis consoná ratione transfundas. Disciplinam denique sacramenti, quam ad initiandos Deo prænio credituros tenere studeas ex formula officiorum sanctæ nostræ Sedis Apostolicæ, institutionis tuæ gratiâ prælibatâ, volumus vt intendas. Quod actioni susceptæ tibi deesse perspexeris, nobis, vt volueris, intimare curabis. Benè vale. Data Id. Maij, imperante Domino Piissimo Augusto Leone à Deo coronato, anno III Imperij eius, Indictione II.*

719. CHILPER. III. R. 4. CLOTAR. IV. R. 2.

XVI. [a] Cap. 12.

CVM LITERIS COMMENDATITIIS.

XVII. CHRONOLOGIA PP. ET AVGG. EXAMINATVR.

Hic Imperator Leo fuit Isaurus, de quo sic Theophanes. Ἐβασίλευσεν οὖν Λέων ἀπὸ κε΄. τοῦ Μαρτίου μηνὸς τῆς ιε΄. ἰνδικτιῶνος, ἕως μηνὸς Ἰουνίου ιη΄. τῆς θ΄. ἰνδικτιῶνος. βασιλεύσας ἔτη κδ΄. μῆνας β΄. ἡμέρας κε΄. Et Anastasius. *Regnauit Leo ab octauo Kal. April. decimæ-quintæ Indictionis vsque ad decimum-quartum Kal. Iulias nonæ Indictionis, cùm regnasset annis viginti-quatuor, mensibus duobus, diebus viginti-quinque.*

XVIII. Ambo hi Scriptores initium Imperij, quod Leo gessit, ab octauo Kalendas Aprilis petunt currente tum Indictione decimâ-quintâ, id est, anno Christi septingentesimo decimo-septimo. Quapropter in literis Pontificiis suprà recitatis Idus Maiæ per annum tertium Leonis Imperatoris rectè cum Indictione secunda, id est, cum anno Christi septingentesimo decimo-nono comparantur.

XIX. De die, quo Leo cœpit imperare, Baronius cum Theophane & Anastasio conuenit, sed Indictionem decimam-quartam & annum Christi sexcentesimum decimum-sextum notat, nec aduertit in Gregorij Papæ literis, quas ipsemet ad annum Christi septingentesimum decimum-nonum describit, Idus Maij per annum tertium Leonis Augusti cum Indictione secunda, id est, cum anno Christi septingentesimo decimo-nono, componi.

XX. Ad annum Christi septingentesimum decimum-quintum Chronologiam cùm Romanorum Pontificum, tum Imperatorum, à Baronio anno vno præuerti iam monuimus. Hic enim Auctor mortem Constantini Papæ & exauctorationem Anastasij Augusti, quæ anno Christi septingentesimo decimo-quinto contigerunt, anno Christi septingentesimo decimo-quarto malè consignauit. Theodosius post Anastasium imperauit. Ab Anastasij exauctora-

AN. CH. 719. CHILPER. III. R. 4. CCOTAR. IV. R. 2.

tione ad diem vsque octauum ante Kalendas Apriles, quo Leo Isaurus imperare cœpit, annus effluxit integer cum duobus incompletis. Id Theophanes & Anastasius testantur. Vtrique suffragatur Baronius. At annum illum completum, quem anno Christi septingentesimo decimo-sexto illigamus, cum anno Christi septingentesimo decimo-quinto comparat. Theophanes & Anastasius eundem illum annum numerant iuxta supputationem Alexandrinam, τῆς θείας σαρκώσεως ψη'. diuinæ Incarnationis septingentesimum octauum, siue, vt supputamus, annum à Christo nato septingentesimum decimum-sextum, vt ad illum annum [a] aliâ occasione iam diximus. Ergo Chronologiæ Baronianæ Theophanes & Anastasius hoc loco nullomodo patrocinantur.

[a] Num. 19.

XXI. Baronius, vt assertioni suæ fidem conciliet, ait epistolam à Leone Augusto ad Gregorium Secundum Papam Indictione decimâ-quartâ scriptam esse, cuius mentionem idem Pontifex initio suarum ad eundem Imperatorem literarum sic fecerit. *Literas vestræ à Deo custoditæ Maiestatis ac fraternitatis per Augustalem Spatharocandidatum missas accepimus, imperante te Indictione quartâ-decimâ; ipsius etiam 14. & 15. & 1. & 2. & 3. & 4. & 5. & 6. & 7. & 8. & 9. Indictionum acceptas epistolas tuas, in sanctâ Ecclesiâ repositas in limine Confessionis sancti & gloriosi ac Principis Apostolorum Petri diligenter seruamus.*

XXII. Leo Isaurus, qui octauo Kalendas Aprilis imperare cœpit, si literas Indictione decimâ-quartâ datas ad Gregorium Secundum Papam direxit, certè Imperium anno Christi septingentesimo decimo-sexto tenuit. Id in dubium vocari non potest, illo enim anno Kalendæ Septembres Indictionem decimam-quintam aperuerunt. At epistolæ, quarum meminimus, nec à Leone Augusto ad Gregorium Secundum Papam, nec à Gregorio Secundo Romano Pontifice ad Leonem Augustum scriptæ sunt, quod enim in præcitatis literis nomen Gregorij Papæ legitur, intelligi debet de Gregorio Tertio, qui Gregorio Secundo in Pontificatum Leone adhuc imperante successit. Ita iam censuit Philippus Labbeus in Dissertatione Historica [b] de Scriptoribus Ecclesiasticis. Fusiùs autem ac commodiùs, cùm ad Pontificatum Gregorij Tertij Papæ peruenerimus, ea de re rursum agemus. Tunc & disputabimus de anno quo Leo Imperaror extinctus est, illum enim annum Theophanes & Anastasius non benè videntur assecuti.

[b] In Gregor. 3. PP.

XXIII. Quod attinet ad Titulum *Piissimi*, quo Gregorius Secundus Papa Leonem Augustum in literis suprà descriptis afficit, Leonem Imperatorem, qui Catholicam Ecclesiam acerbissimè vexauit, *Piissimum* à Romano Pontifice appellatum puta ratione dignitatis & ex vulgata nomenclatura. Tomo primo ad annum Christi quingentesimum tricesimum-quintum [c] similia iam exempla protulimus; de Porcio Festo homine ethnico, quem Paulus Gentium Apostolus *Optimum* in Actibus Apostolorum [d] vocat; de Valeriano & Galieno gentilibus Imperatoribus & Christiani nominis acerrimis hostibus, quos Sanctus Dionysius Episcopus Alexandrinus apud Eusebium [e] θεοφιλεστάτους dicit; de Theodorico Rege Ostrogothorum Ariano, qui *Piissimus* ac *Sanctus* in Actis tertiæ Synodi Romanæ sub Symmacho Papa nominatur.

[c] Num. 9.

[d] Cap. 26.

[e] Lib. 7. c. 10. edit. vulg. c. 11. edit. Vales.

XXIV. WINFRIDVS ROMA PROFICISCITVR IN GERMANIAM. PER LONGOBARDIAM ET BOIOARIAM.

Winfridus, vt ex prælaudatis Gregorij Papæ literis constat, *ad quascumque gentes infidelitatis errore detentas* missus est. Id in dubium vocari nequit. Tamen quia Româ profectus est in Germaniam, illius Apostolatum intra Germaniæ fines ab ipso Papa circumscriptum vult Willibaldus, sic enim scribit. *A beatissimo Papa ad inspiciendos immanissimos Germaniæ populos directus est, vt an inculta cordium arua Euangelico arata vomere, prædicationis semen recipere voluissent, consideraret.* Willibaldum suus sequitur interpres Othlonus [f], aitque commissam Winfrido *in cunctis Germaniæ populis curam prædicandi.* Iter illius in Germaniam sic describit Willibaldus. *Extemplò collectâ*

[f] Cap. 11.

numerosâ Reliquiarum multitudine, reciproco suorum reditu conseruorum, Italiæ fines adiit, optimúmque Longobardorum Regem Lichobrandum (Othlono Luitprandum) *pacificis salutatum muneribus compellauit, & honorificè ab eo susceptus lassata ex itinere membra repausabat, ac sic remuneratus ardua ac plena agrorum peragrans spatia, prærupta Alpium iuga transcendit, incognitósque Baguarorum*, (Othlono Bagoariorum, Surio Baioariorum) *& confines Germaniæ terminos aggrediens in Thuringiam, iuxta mandatum Apostolicæ Sedis, considerando progressus est, ad instar videlicet prudentissimæ apis, quæ suorum camporum circumuolat arua, & numerosam redolentium herbarum copiam pennigeris molliter perstrepens alis circumuolat arua, carpentíque rostro pertentat mellislua, vbi nectaris latet dulcedo, & suis eam, omni penitus mortiferi succi amaritudine contemptâ, aluearijs inuehit, & secundùm quandam Apostolicæ ratiocinationis eloquij similitudinem, omnia probat, & quod bonum est tenet.* Othlonus [a] illud iter breuiùs sic perstringit, *Literis acceptis à venerabili Papa profectus est inde ad Longobardorum Regem Luitprandum, à quo honorificè susceptus aliquandiu cum eo est hospitatus. Profectus verò exinde, ardua & prærupta Alpium iuga transcendit, incognitósque Bagoariorum & Germaniæ terminos perlustrans in Thuringiam deuenit, considerans & explorans in omnibus instar prudentissimæ apis, vbi postmodum nectaream sanctæ fidei dulcedinem colligere posset.*

AN. CH. 719. CHILPER. III. R. 4. CLOTAR. IV. R. 2.

[a] Cap. 13.

XXV. Româ in Thuringiam per Longobardiam, per Alpium iuga, per Boioariam perrexit, nec in illo itinere Treuiros adiit, vel Palatiolum Monasterium Treuiris ad Mosellæ ripam proximum. Vnde redarguas Serarium, qui quæcumque à beato Ludgero de Winfridi aduentu ad Cœnobium Palatiolense cùm in Hassiam ac Thuringiam contenderet, déque Gregorio puero tunc in illius disciplinam tradito narrata sunt, hoc anno vult contigisse. Sic enim de Winfrido scribit [b]. *Maio mense in Germaniam, prædicandi gratiâ venit, & B. Gregorium puerum in disciplinam suam accepit.* Lege quæ de illa quæstione iam dicta sunt ad annum Christi septingentesimum decimumquintum [c]. Gregorij loco, inter Winfridi discipulos, Sturmium, de cuius patria & ortu ante annos quindecim iam locuti sumus, hoc anno substituemus. In Boioaria nobili parentum stirpe natus, Winfrido Româ in Thuringiam illac proficiscenti oblatus est adolescens, vt à tanto Doctore erudiretur. In vita quam à Georgio Wicelio ex manuscriptis Codicibus Latinis iam amissis Germanicè primùm excerptam editámque Christophorus Browerus Latinè reddidit, & aliis documentis in Antiquitatibus Fuldensibus initio libri tertij illustrauit, vocatur *adolescens*, cùm à parentibus in disciplinam Winfridi traditur, imò primo earumdem Antiquitatum libro, capite tertio, tunc *admodum adolescens* nuncupatur ab ipsomet Browero, qui Ioanni Friderico à *Swalbach* Abbati Fuldensi quatuor libros Antiquitatum Fuldensium anno Christi millesimo sexcentesimo duodecimo dedicauit. De Sturmij ætate duo constant. Ordinatus est Presbyter ante annum Christi septingentesimum tricesimum-sextum, obiítque anno Christi septingentesimo septuagesimo-nono. Vitæ igitur annum circiter decimum-quintum videtur assecutus, quando Winfridum præceptorem ac magistrum habere cœpit. Secundùm illam computationem vixit annos circiter septuaginta-quinque, factúsque est Sacerdos anno Christi circiter septingentesimo tricesimo-quarto natus annos triginta. Winfridus autem cùm de Radbodi Regis morte nuncium accepisset, mox in Frisiam se contulit. Ne verò credas eum in itinere ad Palatiolense Monasterium accessisse, qualem se gesserit in Thuringia, quâque viâ in Frisiam illinc abierit, audi ex Willibaldo illius discipulo. *Sanctus vir Dei in Thuringia, iuxta insitum sibi mandatum Apostolici Pontificis, Senatores, denique plebis totius populi Principes, verbis spiritualibus affatus est, eósque ad veram agnitionis viam & intelligentiæ lucem prouocauit, quam olim antè maximâ siquidem ex parte prauis seducti Doctoribus perdiderunt. Sed & Sacerdotes & Presbyteros, quorum alij religioso Dei se Omni-*

[b] Not. 54. in vit. S. Bonifac.

[c] Num. 79.

STVRMIVM ADOLESCENTEM BOIOARIVM IN SVAM DISCIPLINAM ACCIPIT.

AN. CH. 719. CHILPER. III. R. 4. CLOTAR. IV. R. 2.

potentis cultu incaluerunt, alij quidem fornicariâ contaminati pollutione, castimoniæ continentiam, quam sacris seruientes altaribus seruare debuerunt, amiserant, sermonibus Euangelicis, quantùm potuit, à malitiæ prauitate ad canonicæ constitutionis rectitudinem correxit, admonuit atque instruxit, & Franciam deinde (Franciam intellige Orientalem seu Franconiam, vt recentiores appellarunt) *fratribus secum commeantibus, ingressus est, statímque auditâ Radbodi Fresorum Regis morte alueum quidem fluminis magno gauisus gaudio nauigio ascendit, optans quòd etiam Fresia recepisset verbum Dei, ad incultas cælesti prædicatione terras peruenit, iámque atrocis cessante Regis Radbodi persecutione, doctrinæ cælestis semina ministrauit, & verbi Dei fame expulsâ famelicam paganicæ superstitionis multitudinem æternæ prædicationis refecit pabulo. Cúmque desiderantis repentè mentem spontaneus operis sequeretur effectus, & votiua prædestinatæ doctrinæ lux Domino Deo dispensante clarescceret, Carolíque Ducis gloriosi super Fresones roboratum esset imperium, iam buccina cælestis verbi increpuit, & prædicatorum adueniente superni roris fertilitate vox intonuit. Dei etiam per Villibrordum virum venerabilem ac cooperatores eius propagatus est sermo. Sed quia messis quidem multa, operarios autem paucos inesse cernebat, sanctus hic Dei famulus factus etiam est per tres instanter annos Willibrordi Archiepiscopi, multúmque in Christo laborans non paruum Domino populum, destructis delubrorum fanis, & extructis Ecclesiarum Oratoriis, præfato Pontifice opitulante, acquisiuit.* Audi & eadem ex Othlono [a] Sancti Willibaldi interprete. *Cùm per aliquot dies in Thuringia commoraretur, interim omnes illius prouinciæ principes verbis spiritualibus alloquens, ad sacræ fidei agnitionem totiúsque religionis tramitem reuocauit. Sed & Sacerdotes, quos sceleribus variis deditos comperit, sermonibus Euangelicis admonens ad institutionis Canonicæ normam correxit. Intereà verò auditâ Ratbodi Fresonum Regis morte, qui persecutionem magnam per idem tempus in Christianos exercuit, magno repletus gaudio in Fresiam nauigando deuenit, ibíque verbi diuini semina spargens, plurimos ab errore idololatriæ retraxit. Sub eodem quoque tempore per venerabilem Willibrordum Traiectensis Ecclesiæ Præsulem buccina cælestis doctrinæ in Fresiam insonuit. Cuius studio sanctus Dei famulus Bonifacius omnimodo congaudens & adhærens per tres continuos annos laborauit cum illo, tam in destruendis fanis, quàm in construendis Ecclesiis, omnibúsque negotiis diuinis.* Ex illis textibus apertissimè colligimus Winfridum è Thuringia Mœno ac Rheno secundis fluminibus in Frisiam delatum esse. Illic reperit Willebrordum Vltraiectinum Episcopum, quocum in seminando Dei verbo per triennium strenuè laborauit. Certè Triennalem illam in Frisia prædicationem ab hoc anno ad septingentesimum vicesimum-secundum ipsemet Serarius non dissimulat [b]. *Post Radbodi*, inquit, *tyranni mortem in Frisiam iit secundò, trésque circiter annos S. Willebrordi cooperator fuit*, 720. 721. 722. Iter igitur ad Palatiolum, quod Mosellæ prope Treuirim adiacet, in aliud tempus post reditum è Frisia differri debet.

It in Frisiam.

Fit cooperator Willebrordi Episc.

[a] Capp. 13. 14.

[b] Not. 54. in vit. ad Bonifac.

XXVI. Priuilegium Cenomanensibus a Rege concessum examinatur.

Antonius Coruaisierus è manuscripto Codice descripsit insigne Priuilegium, quod Childebertus Rex Herlemundo Cenomanensi Episcopo concessisse fertur, vt nullus officio vel Ducis vel Comitis in Cenomania fungeretur præter eum, quem Cenomanensis Episcopus, Abbates, Sacerdotes, incolæque regionis ad id muneris elegissent. Præceptio data reperitur *mense Martio die* 3. *anno* 40. regnante Childeberto. Sed expuncto anno 40, restituendus est annus 4. Coruaisierus in corrigendo errore tam absurdo, quem vnusquisque facilè deprehendere atque emendare posset, tempus ne quidem terendum duxit. At alia protulit argumenta, quibus auctoritatem eiusdem Regiæ Præceptionis eleuaret. Negauit illâ ætate hæreditarios Cenomaniæ Comites fuisse, deinde affirmauit non Cenomaniæ modò sed & ceterarum prouinciarum, quæ Sequanam Ligerímque interiacent, Ducem seu Gubernatorem extitisse Carolum Martellum, à quo Caroliæ nomen eis impositum sit. Sed ad quid ista? Scriptores antiqui nullam Caroliæ mentio-

nem fecerunt, Comitésque Cenomaniæ, cùm Herlemundus Episcopatum gerebat, nondum hæreditarios fuisse frustrà obseruauit Coruaisierus, Priuilegium enim, de quo nunc agimus, non in eo consistit, vt, sicut Auctor ille contendit, quotiescumque Comes Cenomanensis absque hærede legitimo decesserit, ius eligendi successorem sit penes Episcopum, Abbates, omnésque Ordines Cenomaniæ, sed totum in eo versatur, vt deinceps Rex Ducem seu Comitem Cenomaniæ non eum præficiat quem ipse voluerit, sed quem Cenomanensis Episcopus, Abbates, Presbyteri, cunctáque gens Cenomanica priùs elegerint. Verba Præceptionis hæc sunt. *Vt in pago Cænomanico nullus quislibet vllo quoque tempore in actione Ducatûs vel Comitatûs ingredi deberet, nisi tantùm per electionem memorati Pontificis aut successorum suorum, seu Abbatum, ac Sacerdotum atque Pagensium Cænomanensium ibidem per voluntatem Dei consistentium, ibidem per iussionem ipsorum Principum ac succedentium Regum & ad agendum introire deberet.* AN. CH. 719. CHILPER. III. R. 4. CLOTAR. IV. R. 2.

XXVII. Præcipua difficultas est in ipso Regis nomine, quia si præcedentium Episcoporum Chronologiam benè assecuti sumus, Episcopatus Herlemundi cum Principatu Childeberti non coincidit, Herlemundus enim anno Christi septingentesimo decimo-septimo sedere cœpit Chilperico iam Rege, qui post Dagobertum ipsius Childeberti filium ac successorem regnauit. Corrigendum igitur in Præceptione Regia nomen aut Regis aut Episcopi, quoniam Herlemundus Pontificatum sub duobus tantùm Regibus, id est, sub Chilperico Tertio & Theodorico Quarto tenuit; illius autem decessor Aiglibertus Episcopatum gessit toto tempore, quo Monarchia Francorum penes Childebertum Tertium fuit, quin & eâdem dignitate gauisus est sub ipsius Childeberti antecessoribus Theodorico Tertio & Clodoueo Tertio, successoribúsque Dagoberto Tertio & Chilperico Tertio, migrauit enim ex hac vita Chilperico Tertio Regnum iam adepto. Ceterùm Regis nomen mendo magis obnoxium videtur quàm nomen Episcopi, faciliúsque Chilpericus in Childebertum abiit quàm Aiglibertus in Herlemundum. Nulla enim occurrit affinitas inter Aigliberti & Herlemundi nomina. Childeberti autem & Chilperici sunt eædem initiales literæ *Ch*, imò eadem prima syllaba *Chil.* ideóque, cùm Regum Episcoporúmque nomina per primam vel literam vel syllabam in publicis illorum temporum monumentis frequentissimè designari consueuerint, factum putamus, vt amanuensis *C* aut *Ch* vel *Chil* Chilperici loco Childebertum temerè sit interpretatus.

XXVIII. Præceptum igitur Chilperici Regis emendatum sic accipe. *Chilpericus* * *Rex Francorum. Cùm deceat Clementiam Principis instas Sacerdotum petitiones exaudire & ad effectum perducere, ideo Apostolicus vir in Christo Pater noster Herlemundus Cænomanicæ vrbis Episcopus Clementiæ Regni nostri fecit innotescere, quòd ante multos annos antecessor suus Dominus Berarius quondam Episcopus praecelso auunculo nostro Clotario quondam Regi, vel auiæ nostræ Bachildæ Reginæ talem petitionem fecisset, & ab eis tale Præceptum percepisset, vt in pago Cænomanico nullus quislibet vllo quoque tempore in actione Ducatûs vel Comitatûs ingredi deberet, nisi tantùm per electionem memorati Pontificis, aut successorum suorum, seu Abbatum ac Sacerdotum atque pagensium Cænomanensium ibidem per voluntatem Dei consistentium, ibidem per iussionem ipsorum Principum ac succedentium Regum, & ad agendum introire deberet; & ipse hoc taliter per suam Præceptionem manu suâ vel antedictæ auiæ * nostræ firmatam vnà cum consensu Procerum suorum eidem præstitisse & ipsam Præceptionem se præ manibus habere affirmat. Sed pro integra firmitate petiit Celsitudinem nostram, vt hoc denuò nostra pleniùs auctoritas prædicto Pontifici eiúsque per tempora successoribus & ipsis pagensibus confirmaret. Quod nos ita præstitisse & in omnibus confirmasse volumus omnes cognoscere, præcipientes enim iubemus & iubentes præcipimus, vt sicut constat memoratum auunculum nostrum Clotarium vel auiam nostram Bachildam per eorum Præceptionem Berario quondam Episcopo antecessori hoc concessisse, ita nos hoc Priuilegium Herlemundo Episco-*

* Coruaisiero malè *Childebertus.*

* Coruaisiero malè *abania.*

AN. CH. 719. CHILPER. III. R. 4. CLOTAR. IV. R. 2. *po concedere, vt in ipso pago Cænomanico accipere non debeant Ducem aut Comitem, nisi per electionem ipsius pagi, Pontificis & pagensium, & ita hoc sicut antea hanc auctoritatem concedimus & confirmamus, vt nullo vnquam tempore vllus ducat actionem aliter, nisi vt dictum est, nec in ipso pago Cænomanico habere debeat, nec quisquam cuilibet Comiti ipsum pagum sine electione ipsius Pontificis ciuitatis Cænomanica aut pagensium illorum ingredi aut agere debeat, nisi quem Episcopus elegerit, vt ille ipsum pagum ad agendum per nostram iussionem debeat habere. Quæ verò auctoritas vt firmiter habeatur, manus nostræ subscriptionibus hanc Præceptionem decreuimus roborare. Chilpericus * Rex inspectis anterioribus Præceptionibus. Datum mense Martio, die 3. anno 4 * Regni nostri, Valentianas. Vulfoletus scripsit & subscripsit.*

* Coruaisiero Childebertus.
* Coruaisiero 40.

XXIX. Licèt Chilpericum loco Childeberti reponamus, cetera quæ de Bathilde Regina ciúsque filio Clotario Tertio in illa Præceptione commemorantur, manent inconuulsa. Nam Clotarius Tertius vt Childeberti Tertij sic & Chilperici Tertij Regis auunculus fuit seu patruus, id est, frater cùm Childerici Secundi, tum Theodorici Tertij, quorum hic Childebertum Tertium, ille Chilpericum Tertium genuit. Similiter Bathildis seu Bachildis vt Childeberti Tertij sic & Chilperici Tertij fuit auia, nam Clodoueo Secundo tres peperit filios, Clotarium Tertium qui sine prole decessit, Childericum Secundum, qui pater extitit Chilperici Tertij, & Theodoricum Tertium qui plures liberos atque in his Childebertum Tertium reliquit. Aduerte prætereà Berarium, qui Priuilegium à Bathilde Regina ciúsque filio Clotario tunc minorenni percepit, Ecclesiæ Cenomanensi præpositum fuisse Episcopum eodem anno quo Clodoueus Secundus obiit, eidémque Diœcesi præfuisse toto tempore quo Clotarius Tertius in Neustrasia regnauit, vbi siti Cenomani.

XXX. Clotarius Tertius patrem Clodoueum Secundum quadrimus amisit. Regni gubernandi sollicitudinem omnem in se recepit Bathildis Regina. Cenomanenses postulationem ingesserunt molestam sanè Regiæque Dignitati non parum detrahentem, cui tamen Bathildis sapientissimo tunc vsa consilio propter tenerrimam Regis ætatem acquiescendum duxit. Eiusdem Priuilegij confirmationem à Chilperico Tertio Rege petierunt impetrarúntque hoc anno, cùm bello implicatus esset difficillimo. Plebes tempus obtinendis Priuilegiis opportunum se nactas sæpè arbitrantur, si Rex aut puer est aut à præpotentibus hostibus impetitur, nec in futurum præuident, quid sibi posteà timendum ab eodem Rege vel ætatem virilem assecuto vel tranquillam pacem cum finitimis gentibus pacto. Præceptum Chilperici datum legitur apud Valentianas quinto Nonas Martij, vnde liquet Chilpericum, priusquàm prope Suessionem cum Austrasiis confligeret, in ipsam Austrasiam penetrasse, vbi Valentianæ.

XXXI. EOLDI EP. VIENNENSIS ACTA ET OBITVS. Hoc eodem anno, quo Clotarius Quartus obiit, è viuis quoque discessit Eoldus Viennensis Episcopus. Id in Adonis Chronico sic asseritur. *Chlotharius Rex eo anno mortuus est. Post Eoldum Episcopum Eobolinus Viennensis Episcopus successit.* Eoldus ab eodem Chronographo sic commendatur. *Sanctus Episcopus Eoldus Viennensem Ecclesiam rebus auxit. Erat enim affinis Francorum Regibus. Quique etiam intra ciuitatem in honore beatorum Martyrum Thebæorum, Mauritij & sociorum eius, domunculam cryptatim construxit, ibíque non mediocrem partem Reliquiarum, siue ex his Martyribus, siue ex aliis posuit. Atque ex eo tempore res Ecclesiæ nomine beati Mauritij attitulantur, quando ex antiquo & maior domus in honorem septem Martyrum Machabæorum, & facultates eiusdem Ecclesiæ sub nomine eorum offerrentur, & consecrata manerent.* Colitur Sanctus Eoldus in Breuiario Viennensi Nonis Iulij.

XXXII. SVCCESSORES. EOBOLINVS, AVSTREBERTVS. De proximis Sancti Eoldi successoribus Eobolino seu Bobolino & Austreberto sic Ado. *Post Eoldum Episcopum Eobolinus Viennensis Episcopus successit. Huic Austrebertus vir strenuus & nobilis Episcopus succedit. Hic sepultus est in villa quadam*

AN. CH. 719. CHILPER. III. R. 4. CLOTAR. IV. R. 1.

quadam proprietatis suæ Iulidiaco, non longè à Sequana fluuio. Quot annos singuli sederint, haud scimus. Quem Ado Eobolinum, Demochares aliique Bobolinum vocant. De Austreberti sepultura nota Sequanam & Ararim ab Auctoribus mediæ ætatis Sigonam & Sequanam promiscuè nuncupari. Fredegarius [a], vt ad annum Christi sexcentesimum obseruauimus, Sigonam pro Sequana vsurpauit, hic autem Ado Sequanam pro Sigona siue Arari dicit. Sanctus Austrebertus siue Astrebertus, Chenutio Augustobertus, in Breuiario Viennensi celebratur Nonis Iuliis. Apud Ioannem Boscium in Antiquitatibus Viennensibus [b] epistolæ duæ Romanorum Pontificum Austroberto siue Austreberto Antistiti Viennensi inscribuntur, vna Gregorij, Zachariæ altera, sed ambæ commentitiæ. In priori, quæ *data* dicitur *pridie Kalend. Septembris, imperante piissimo Leone Augusto, anno tertio Imperij Regni eius*, Gregorius Papa Bonifacium Episcopum, quem in Germaniam mittit, Austroberto sic commendat. *Reuerendum fratrem Bonifacium rudibus gentibus Episcopum designauimus, quem vestra charitas Principibus Francorum insinuare non grauetur, vt Legationem nostram adimpleat.* Huic quidem anno, vt probatum suprà [c], pridie Kalendas Septembris annus Leonis Augusti tertius rectissimè conuenit, sed Winfridus, qui Romà cum Gregorij Papæ literis, Idibus Maij datis, in Germaniam hoc anno profectus est, ante annum Christi septingentesimum vicesimum-tertium nec Bonifacij nomen accepit nec ordinatus est Episcopus, idque Auctor supposititiarum literarum non satis aduertit. Deinde, cùm Eoaldus Viennensis Episcopus hoc anno Nonis Iuliis in cælum migrarit, eiúsque successor Eobolinus seu Bobolinus ex hac vita, vt eædem Antiquitates Viennenses habent, 7. *Kal. Iunij* discesserit, certè Austrebertus, qui post eumdem Eobolinum sedit, Episcopatum hoc eodem anno, pridie Kalendas Septembris, non gessit. In posteriori epistola, quæ *data* dicitur *Non. Martij, Constantino Augusto, anno Imperij eius primo*, Zacharias Papa Synodum Romanam, cuius mentio alibi nulla, XI *Kalend. Aprilis* celebratam ait, & Ecclesias prouinciæ Viennensis *à concussione gentium* turbatas sic deplorat. *Venit ad nos Presbyter Clemens, missus à Sanctitate vestra, referens nobis à concussione gentium turbatas Ecclesias prouinciæ vestræ. Vnde & nos valdè tristes effecti sumus.* At nec Austreberti temporibus Ecclesiæ prouinciæ Viennensis *à concussione gentium* seu Saracenorum turbatæ sunt, nec Austrebertus superstes vixit aut Gregorio Tertio Papæ, cui Zacharias proximè successit, aut Leoni Augusto, post cuius mortem Constantinus eius filius solus imperauit. Agemus de Saracenorum irruptione in prouinciam Viennensem ad annum Christi septingentesimum tricesimum-secundum, cùm Walicarius, qui post Austrebertum sedit, Viennensibus Infulis iam donatus esset, superstitésque in viuis adhuc essent Gregorius Tertius Romanus Pontifex & Leo Isaurus Imperator. Hæc suis locis clariora fient, vbi sermonem faciemus de Saracenorum aduentu in Burgundiam, déque obitu cùm Gregorij Tertij Papæ, tum Leonis Augusti.

COMMENTITIÆ AD HVNC LITERÆ REFELLVNTVR.

XXXIII. EPISCOPI CARNOTENSES.

Magobertus seu Magnobertus Carnotensis Episcopus, cui Demochares, Chenutius, & Tauellus apud Seuertium annos tredecim in Pontificatu tribuunt, obiit hoc anno, si Catalogum Carnotensium Episcoporum ad annum Christi septingentesimum sextum [d] rectè texuimus. Magoberto Sigoaldum omnes sufficiunt.

[a] Cap. 10.

[b] Cap. 4. nn. 10. & seqq.

[c] Nu. 17. & seqq.

[d] Num. 5.

Digitized by Google

AN. CH. 720. CHILPER. III. R. 5.

ANNVS CHRISTI 720.
CHILPERICI III. R. 5.

I. BELLVM SAXONICVM.

ANNO DCCXX *pugnauit Karlus contra Saxones.* Ita loquuntur Annales Nazariani. Habent conformia Petauiani sic. *Anno* DCCXX, *quando bellum habuit Karolus contra Saxones.* Necnon Annales Tiliani & Chronicon San-Dionysianum sic. *Anno* DCCXX *Carolus bellum habuit contra Saxones.*

II. Hoc eodem anno, post prælium Suessionicum mortémque Clotarij Regis proximo, Carolus amicitiam per nuncios iniit cum Eudone Aquitaniæ Duce, & Chilpericum Regem cum multis muneribus recepit. Anonymus coætaneus in Gestis [a] Regum Francorum, postquàm de postrema Chilperici Regis cum Carolo pugna déque Clotarij Regis obitu sermonem fecit, hæc proximè subiungit. *Carolus anno insecuto Legationem ad Eudonem direxit, amicitiásque cum eo fecit. Ille verò Chilpericum Regem cum multis muneribus reddidit.* Astipulatur alter Anonymus, qui Francorum Historiam iussu Childebrandi Comitis conscripsit. *Anno*, inquit [b], *insecuto, Carolus per Missos suos amicitias cum Eudone Duce faciens, ab eo prædictum Chilpericum Regem cum multis muneribus recepit.* Carolus Chilpericum reuocare constituit, vt eius nomine Regnum cum minore inuidia gubernaret, Neustrasij enim & Burgundiones duobus præliis nuper victi potiùs quàm domiti, nisi Rex adesset, non libenter homini Austrasio pariturі videbantur. Eudo conditionem oblatam facilè accepit, cùm Caroli vires iterum experiri nollet, sibíque à Saracenis bellum minitantibus non parum timeret. Legationis autem ad Eudonem directæ princeps nobis videtur fuisse Milo Treuirensis Episcopus, qui Remensem quoque Ecclesiam ante triennium occuparat expulso Rigoberto Episcopo. Flodoardus enim in Historia Remensi sic scribit [c]. *Fertur hunc virum Dei*, nempe Rigobertum, *prefatus Milo, cui Episcopium Remense datum fuerat à Carolo, functus Legatione ad Wascones in hac regione reperisse, eique, vt in Franciam reuerteretur, suasisse, súmque sibi redhibendum Episcopium spopondisse.*

[a] Cap. 53. CAROLVS ET EVDO IVNT AMICI. [b] Cap. 107. [c] Lib. 2. c. 12. RIGOBERTVS EP. REMENSIS REDIT AB EXILIO.

III. S. SILVINI

III. Siluinus Episcopus hoc eodem anno, decimo-tertio Kalendas Martij, vitam apud Alciacum in Diœcesi Morinensi clausit. Illius Acta primus literis commendauit Antenor Episcopus coætaneus, perpoliuit alter Scriptor iussu Leutwithis Abbatissæ ante incursiones Normannorum, nostrâ autem ætate publicarunt ex manuscriptis Codicibus Guillelmus Catellus [d] & Ioannes Bollandus. [e] Hic eruditum præmisit Commentarium, in quo varias quæstiones super Siluini patria, parentibus, Episcopatu, ætate ac die mortis enodauit.

[d] L. 5. rerum Linguodoch. [e] d. 17. Febr.

IV. PATRIA.

IV. Primò, patria Siluini controuertitur. Illum alij Tolosanum, Taruanensem alij, quidam Scotum fuisse perhibent. Hæ tres opiniones rationibus, quibus nitantur, haud carent. Flouetus [f] in literis ad Bollandum testatus est visam à se vitam, in qua Sanctus Siluinus natione Scotus asserebatur. Idem Siluinus, teste Antenore, vt obseruant ij, qui Taruanensem fuisse volunt, construxit apud Morinos *in suæ proprietatis iure* duas Ecclesias, vnam *in loco nuncupato Mundini Cisterna*, alteram *in Remicensi* seu Rentiscensi *Campania.* Denique, teste eodem Antenore, *Sanctum Siluinum nobilis Tolosana genuit terra.*

[f] Apud Bolland. in Comment. vit. S. Siluini, n. 8.

V. Vita, quam Flouetus inspexit, nullius est auctoritatis, nam, quia complures iis temporibus è Scotia ac Hibernia Sancti Episcopi in Belgium finitimásque prouincias venerunt, fidei ac pietatis proseminandæ causâ, quispiam

facilè, cùm Siluinum aduenam didicisset apud Morinos habitasse, Scotum fuisse diuinauit. Præstat Antenorem Episcopum audire, qui Siluino certè notus ac familiaris extitit, &, vt is, qui lucubrationem illius recognouit, in ipso suæ recognitionis prologo docet, *post obitum B. Siluini, actus eius & vitam describere conatus est, scilicet vt affectum, quem erga illum viuentem* (ita Bollandus legit) *subiectionis habuit, post transitum illius non amitteret obsequendo.* AN. CH. 720. CHILPER. III. R. 5.

In Sancti Siluini vita, cuius primarius Auctor Antenor Episcopus, hæc leguntur. *Sanctum Siluinum nobilis Tolosana genuit terra, sed Teruanensium felices continent fines.* Nihil clariùs dici potest, vt Siluinum apud Tolosates natum, apud Morinos mortuum scias. Eius Maiores è Belgio putamus oriundos, vbi prædia possedit, & in suæ proprietatis iure duas Ecclesias ædificauit, *vnam in loco nuncupato Mundini Cisterna, & aliam in Remicensi Campania.* In Codice Corsendoncano legitur *Municisterna*, vulgò *Maunice* non procul Alciaco * de quo infrà. Est & in eodem tractu locus, cui nomen, *Saint Remy Campaigne.* Non displicet Malbrancus [a], cùm pro *Remicensi Campania* ex antiquo Morinorum Breuiario *Rentiscensem* restituit ob *Campanias* pagum prope Renticam * situm. Præter illas possessiones, quæ deuolutæ sunt ad Siluinum, cur hic ex ägro Tolosano, vbi natus, ad Morinos profectus sit, aliam causam ne quæras. VI.

* *Auchy.*
[a] Lib. 4. c. 11.
* *Ranty.*

Secundò, genus Siluini controuertitur. Illum enim Pippini Maioris-domûs & Plectrudis filium fuisse quidam volunt, alij Plectrudis & prioris mariti, cuius nomen nesciatur. Eruditiores vtrumque negant. VII. PARENTES.

Non ignoramus Siluinum in quibusdam Sanctorum Florariis filium Pippini & Plectrudis appellari, & in eam sententiam iuisse rerum Brabanticarum Scriptores Hadrianum Barlandum [b] & Petrum Diuæum [c], qui Pippino quatuor liberos è Plectrude natos affirmant, *Drogonem, Grimoaldum, Siluium, Notburgim.* At præter Drogonem & Grimoaldum ex Plectrude nihil prolis à Pippino susceptum credimus, quia de Siluino & Notburge altum apud coætaneos Auctores silentium, & Siluinus seu Siluius ab Antenore eiúsque recognitore prædicatur *clarus ex prosapia nobilitatis iuxta seculi dignitatem*, nullâ Pippini vel Plectrudis mentione factâ. De Notburge seu Noitburge, quæ Plectrudem non matrem sed materteram habuit, actum alibi. Ioannes Iacobus Chiffletius in libro, quem edidit de Childebrando, fatetur seculo decimo-quinto repertos primùm in Brabantia, qui Siluinum Pippini & Plectrudis filium scriberent. Deinde aliam opinionem amplectitur Chronico Brabantiæ manuscripto, cuius Auctorem seculo decimo-tertio floruisse non dissimulat, sic allegato. *Plectrudis vxor Pipini habuit filium, nomine Syluium, ex altero toro præcedente.* Sed quis Auctoribus seculi vel decimi-tertij vel decimi-quinti fidem habendam credat, vbi res seculo septimo gestas asserunt, de quibus altum apud antiquiores silentium? VIII.

[b] Cap. 3.
[c] Lib. 3.

Tertiò, Episcopatus Siluini controuertitur. Illum alij Tolosanum Episcopum, alij Taruanensem faciunt; Malbrancus vtriusque Ecclesiæ Pontificem constituit, Tolosanæ primùm cuius Episcopus verè fuerit, deinde Taruanensis, quam non suo sed Rauengarij Episcopi nomine administrarit; Bollandus ei nec Tolosanam nec Taruannensem, nec vllam aliam certam Sedem attribuit. IX. EPISCOPATVS.

In dubium vocari non potest, quin Siluinus Episcopus fuerit. Talis enim ab Antenoris recognitore, qui sensum ipsius Antenoris à se nusquam mutatum affirmat, sic exhibetur. *Modernis temporibus, diuinâ ordinante prouidentiâ, exortum est quoddam exemplar iustitiæ mireque sanctitatis refulgens nitore, à partibus meridiani climatis Siluinus nomine, in Episcopatûs honore sublimatus.* X.

In antiquis Tolosanorum Episcoporum catalogis nulla Siluini memoria. Robertus, cùm Sanctum Siluinum, de quo nunc agimus, decimo-tertio Kalendas Martij, à Wione, Molano, Baronio, aliisque celebrari sciret, XI.

AN. CH. 720. CHILPER. III. R. 5.

illum confudit cum Sancto Siluio * Tolosano Episcopo, qui quarto seculo floruit, & Sanctum Exuperium antecessit. Catellus Sanctos Siluium & Siluinum distinxit, & vtrique locum inter Tolosanos Episcopos assignauit, Catellum secuti sunt Sammarthani. Sed ipsa Sancti Siluini vita, quam Catellus ex Codicibus Bertinianis primus publicauit, consuluerúntque Sammarthani, Sanctum Siluinum Episcopum quidem ostendit fuisse, vt dictum est suprà, Cathedram verò, cui insedit, haud indicat. Prædictis igitur Nomenclatoribus, qui Sanctum Siluinum Tolosanis Episcopis nuper accensuerunt, hoc loco nulla fides adhibenda.

* *Saint Silue.*

XII. Non accuratiùs scribunt, qui Siluinum Taruanensibus Episcopis annumerant. Folquinus Sancti Audomari Taruanensis Episcopi, cuius obitum anno Christi sexcentesimo duodeseptuagesimo [a] consignauimus, Drancium, Bainum, Rauangerium & Erkenbodum, proximos successores sic agnoscit. *Abbas Erkenbodus Taruannensis Ecclesiæ sublimatur Episcopus, Rauangerij successor in ordine factus, qui & ipse successor extiterat Baini Præsulis, successoris Drancij, qui post B. memoriæ Præsulem Audomarum Taruannensis Ecclesiæ susceperat Pontificatum.* Erkenbodus autem, vt inferiùs patebit, Siluino multos annos superstes vixit, itaut Infulæ Taruannenses Siluino minimè conueniant. Nec admittenda subtilis interpretatio Malbranci, qui Siluinum à plerisque Taruannensem Episcopum dici putat, quòd Taruannensem Ecclesiam rexerit pro Rauangerio, dum is morbo implicitus suum obire munus non valeret.

[a] Num. 7.

XIII. Siluinus igitur Episcopus nec Ecclesiæ Tolosanæ nec Taruannensi præfuit, sed ordinatus est Episcopus, vt Euangelium Gentibus annuntiaret nullâ certâ Sede attributâ. Similia iam occurrerunt occurréntque exempla, nec alio modo videtur Episcopus fuisse, qui vitam eiusdem Siluini Episcopi scripsit Antenor Episcopus.

XIV. ADVENTVS IN BELGIVM.

Quartò, ætas Siluini controuertitur, nam de tempore quo venit in Belgium, non conueniunt Auctores.

XV. In eius vita tres tantùm deprehenduntur Characteres Chronologici. *Quadraginta annis vixit panem non comedens.* Floruit sub Chilperico Rege *perseuerans vsque Vinciacum bellum.* Animam Deo reddidit *horâ vespertinâ diei Sabbati.*

XVI. Malbrancus [b] Siluini aduentum in Morinos anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio collocat, existimátque illum Tolosâ, vbi Episcopus esset, expulsum, quòd partes Ebroini Maiorisdomûs amplecti nollet. Hic Auctor, vt Siluini profectionem ad Morinos tam citam confirmet, ait eum donationi cuidam Vindiciani Cameracensis Episcopi subscripsisse anno septimo Theodorici Tertij Regis, & anno Christi sexcentesimo octogesimo-secundo dedicationi Blangiacensi interfuisse, tabulásque prædictæ donationis cum vita Sanctæ Bertæ fundatricis Blangiacensis allegat [c].

[b] Lib. 4. c. 11.

[c] Lib. 4. cc. 13. 20.

XVII. Aduersùs Malbrancum multa dici possunt. Anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio Childericus Secundus ex hac vita sublatus est, nec ante annum sequentem Ebroinus in amicitia Theodorici Regis fuit. Supposititiæ sunt subscriptiones donationi Vindiciani Cameracensis Episcopi subiectæ. Lege quæ Tomo superiore dicta sunt ad annum Christi sexcentesimum octogesimum [d]. Insititia sunt & Episcoporum nomina, quos dedicationi Templi Blangiacensis interfuisse scribit Anonymus in vita Sanctæ Berthæ. Singula expendimus ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum [e]. Prætereà, vt in vita Sancti Siluini legitur, *Adalsquarus quidam vir prudens satísque deuotus, & eius coniux Aneglia nomine de nobilissima prosapia exorta Francorum, construxere Basilicam Alciaci Cœnobij in honore Sanctæ Dei Genitricis Mariæ, vbi etiam ante aduentum beati Siluini eorum filia Siccidis nomine, deposito seculari habitu, iam Deo sacrata inerat, quæ post transitum eiusdem famuli Dei ornauit Ecclesiam coronis & lampadibus*, Adalsquaro quoque & Aneglià inter viuos adhuc superstitibus, *post expletum* enim *officium funeris, praeparauerunt con-*

[d] Num. 52.

[e] Nu. 16. & seqq.

uinium magnum ad opus eorum, qui ad sepeliendum sanctum conuenerant corpus, quo repleti vnusquisque ad propria posset repedare sine defectionis labore. Hæc autem quomodo subsistent, si Siluinus ad Morinos anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio profectus dicatur? Ad annum Christi septingentesimum vicesimum, quo Siluinus obiit, Siccidis maior erat sexagenariâ, parentes annorum erant octoginta & ampliùs. Quid si Siccidis ante Siluini aduentum Alciacensi Monasterio cum Abbatissæ titulo præfuit, vt Appendix Chronici Bertiniani testatur? Certè Siluino nondum mortuo, hæc vitam vltra septuagesimum annum, parentes vltra nonagesimum produxerint, necesse est. Nusquam autem tam prouectæ ætatis indicium apud antiquos Auctores, qui Siccidem Abbatissam eiúsque parentes Adalsquarum & Aengliam posteris commendarunt.

AN. CH. 720. CHILPER. III. R. 5.

XVIII. In quibusdam Chronicis, quæ recenter contexta sunt, Alciacense Monasterium, vt Bollandus obseruat, anno Christi circiter sexcentesimo octogesimo constructum dicitur. At Auctores huiuscemodi Chronicorum non alio niti fundamento videntur, quàm quòd ab anno Christi sexcentesimo octogesimo ad obitum vsque Siluini numerantur anni quadraginta, totidemque annis vixit Siluinus panem non comedens. Annos autem illos Antenor nec vltimos vitæ, nec in Morinensi territorio transactos afferit.

XIX. In libro de Monasteriis Artesiæ & Hannoniæ, quem Bollandus superiori seculo compilatum testatur, Appendix Chronici Bertiniani citatur, in qua dicuntur *Adalsquarus & Aneglia circa annum* ıↄcc *Basilicam Alciacensis Cænobij construxisse*, vbi *ante Sancti Siluini aduentum Siccedis*, eorum filia, *nonnullis virginibus velatis ac Deo sacratis præerat.* Ergo Sancti Siluini ad Morinos aduentus anno Christi septingentesimo posterior est. Hanc opinionem, quæ ceteris præstat, egregiè confirmat Auctor vitæ, vbi ait illum floruisse *tempore prioris Karoli*, id est, Caroli Martelli, *& Chilperici*, & perseuerasse *vsque Vinciacum bellum, quod gestum est inter Karolum & Ragemfridum*, nec vllam mentionem facit aut Pippini Maioris-domûs, aut Regum quatuor, nempe Theodorici Tertij, Clodouei Tertij, Childeberti Tertij & Dagoberti Tertij, sub quibus idem Pippinus Maioratum Regiæ domûs per vniuersam Franciam exercuit.

XX. Vitam igitur Sancti Siluini, quam Antenor Episcopus conscripsit, paucis contractam accipe. *Sanctus Siluinus, quem nobilis Tolosana genuit terra, clarus ex prosapia nobilitatis iuxta seculi dignitatem, sed clarior ex fide sanctitatis secundùm Domini voluntatem, tempore iuuentutis desponsauit quamdam puellam iuxta ritum vxores ducentium. Sed tandem in semetipsum reuersus, sumpto altiori consilio arcani pectoris, reliquit fœderationis pactum, vt mundo corde & casto corpore imitaretur filium Virginis, qui semper mundus permanet, cuíque omnia placent munda, non immemor Euangelij dicentis.* [*Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem propter nomen meum, centuplum accipiet & vitam æternam possidebit.*] Domo egressus varias obiit peregrinationes; loca Reliquiis Sanctorum illustria visitauit; vltra mare profectus adiit Hierosolymam; ex Iordanis aqua totum se consperfit; Romam quoque perrexit; ordinatus Episcopus conuersioni gentium diligenter incubuit; verbo, exemplo, miraculis, ethnicos quamplurimos ad fidem Christianam perduxit. Post multos ac maximos labores, cùm iam senior esset, apud Morinos haud procul Alciaco, vbi Adalsquarus & Aneglia coniuges puellare Monasterium nuper erexerant, in suis prædiis consedit, ibíque, siue, vt Auctor vitæ loquitur, *in suæ proprietatis iure construxit, ob venerationem Omnipotentis Dei memoriámque sancti sui nominis, Ecclesias duas, vnam in loco nuncupato Mundini Cisterna, & aliam in Remicensi Campania.* Floruit autem, vt vulgata tradunt exemplaria, *tempore prioris Karoli Regis & Childerici eius Principis, perseuerans vsque Vinciacum bellum, quod gestum est inter Karolum & Ragemfridum Francorum Regem, vbi magna strages facta est populorum, fugato*

AN. CH. 720. CHILPER. III. R. 5. *Ragamfrido cum paucis qui remanserant*, vel, vt veritas Historiæ legendum suadet, *floruit tempore prioris Karoli Principis & Chilperici eius Regis, persceuerans vsque Vinciacum bellum, quod gestum est inter Karolum & Ragemfridum Maiorem-domûs, vbi*, &c. vt suprà. Carolus, quem Plectrudis sub custodia detinebat, anno Christi septingentesimo decimo-quinto mense Aprili liber euasit, statímque Maioratum Regiæ domûs per Austrasiam suscepit. Eodem anno Chilpericus Tertius in Regnum Dagoberto Tertio successit, vsúsque est Ragenfredo Maiore-domûs in Neustrasia & Burgundia. Pugnatum ad Vinciacum duodecimo Kalendas Aprilis, anno Christi septingentesimo decimo-septimo. Regnauit Chilpericus annos quinque cum dimidio, peruenítque ad annum Christi septingentesimum vicesimum-primum, vt suo loco probabimus. Anno priori Siluinus obierat, cùm senectutem, quam Auctor *ad extremum nimiam* vocat, iam attigisset. Hæc de Siluini ætate & ad Morinos aduentu, vel potiùs in Morinis diuturna mansione, nam fortè Morinos non semel adiit, nec apud eos nisi post varias peregrinationes sub vltimam tandem senectam consedit.

XXI. OBITVS. Quintò, nec de anno, nec de die, quo Siluinus ex hoc seculo migrauit, conueniunt Auctores. Illum alij mortuum volunt anno Christi septingentesimo decimo-quinto, alij anno sequenti, multi anno Christi septingentesimo vicesimo. Inscriptum habent diuersis diebus vetera Martyrologia & Breuiaria, nempe decimo-quinto Kalendas Martij & decimo-tertio easdem Kalendas, & in neutrum illorum dierum incidit quod ab Auctore vitæ notatur Sanctum Sabbatum, si pro Paschæ peruigilio sumitur.

XXII. Siluinus obiit regnante Chilperico Tertio. Id liquet ex eius vita iam citata. Vixit vltra annum Christi septingentesimum decimum-quintum, imò vltra annum Christi septingentesimum decimum-sextum, quia perseuerauit *vsque Vinciacum bellum, quod gestum est inter Karolum & Ragemfridum*, pugna autem ad Vinciacum commissa est duodecimo Kalendas Aprilis, die Dominico, anno Christi septingentesimo decimo-septimo. Vitam clausit *horâ vespertinâ diei Sancti Sabbati*. Malè Martyrologiis ac Breuiariis adscribitur decimo-quinto Kalendas Martij vel decimo-tertio easdem Kalendas si Sanctum Sabbatum Vigiliam Paschæ interpretaris, numquam enim Pascha decimo-quarto Kalendas Martij vel duodecimo easdem Kalendas celebratum fuit. Si Sancti Sabbati nomine, quod ab Auctore vitæ minùs propriè vsurpatum sit, quodlibet Sabbatum intelligis, regnante Chilperico Tertio dies decimus-quintus ante Kalendas Martij cum Sabbato coincidit anno Christi septingentesimo decimo-sexto, qui præditus fuit literis Dominicalibus E & D, item dies decimus tertius ante easdem Kalendas anno Christi septingentesimo vicesimo, qui bisextilis quoque fuit & literas Dominicales habuit G & F. Porrò, cùm propter illum Sabbati Characterem, qui potentissimus est ad stabiliendam Chronologiam, mors Siluini vel decimo-quinto Kalendas Martij, anno Christi septingentesimo decimo-sexto, vel decimo-tertio easdem Kalendas, anno Christi septingentesimo vicesimo consignanda sit, nec anno Christi septingentesimo decimo-sexto possit illigari, quia pugna Vinciacensis, cui Siluinus superuixit, anno Christi septingentesimo decimo-septimo commissa est, restat vt decimo-tertio Kalendas Martias huius anni, post Christum natum septingentesimi vicesimi, indubitanter adscribatur.

XXIII. De morte ac sepultura Sancti Siluini sic Auctor vitæ. *Veniente horâ diei Sabbati vidit Angelos Domini ad suum properare obsequium, paululúmque in hac visione intentus magnifica, resumptis viribus dixit preclarâ voce cunctis audientibus. Ecce Angeli Domini ad nos. Et statim in hoc sancto eloquio emisit spiritum.*

SEPVLTVRA. *Missum est ad Centulam Monasterium, vbi Sanctus Richarius corpore requiescit, quòd non multò longè ab Alciaco distat Cœnobio, vt venientes Monachi, qui sub regulari habitu ibi sanctè degebant, tumularent corpus Sancti Siluini Antistitis,*

cum reliquo sancto Clero, rectum arbitrantes fore, vt qui omnes Ordines Ecclesiastici cultûs suo sancto exemplo atque doctrinâ roborauit in vita, ab omnibus ei obsequium exhiberetur in morte. Vnde venientes simul sepelierunt beatum Antistitem cum hymnorum laudibus & aromatum odoramentis, in Alciaco Cœnobio, cum magno timore & sanctissima veneratione. Post expletum verò officium funeris Adalsquarus quidam vir prudens satisque deuotus & eius coniux Aneglia nomine, de nobilissima prosapia exorta Francorum, præparauerunt conuiuium magnum ad opus eorum, qui ad sepeliendum sanctum conuenerant corpus, quo repleti vnusquisque ad propria posset repedare sine defectionis labore. Isti etiam construxere Basilicam Alciaci Cœnobij in honore Sanctæ Dei Genitricis Mariæ, vbi etiam, ante aduentum beati Siluini, eorum filia, Siccidis nomine, deposito seculari habitu iam Deo sacrata erat. Quæ post transitum eiusdem famuli Dei ornauit Ecclesiam coronis & lampadibus, sepulchrum eius fabricari fecit ex auro & gemmarum splendoribus; insuper baculum recursum, quem vir Dei manu ferebat, ad sustentandam corporis senectutem, auro & argento circumduxit per totum, reponens in ipsa sancta domo.

AN. CH. 720. CHILPER. III. R. 5.

ALCIACVM MONASTERIVM.

XXIV. Alciacum Hesdinio * non procul distat, ab Adalsquaro & Aneglia coniugibus nobilitatum fuit insigni Monasterio puellarum, quibus ante Sancti Siluini aduentum prima præfuit Siccidis siue Sichedis aut Sicherdis eorum filia, quam multæ secutæ sunt Abbatissæ ad incursionem vsque Nortmannorum. Monialibus posteà successerunt Monachi, vnde hodie loco nomen Alciacum * Monachorum vt ab Alciaco Castro discernatur. Alciacum Monachorum ad dexteram Thenæ ripam situm est, & vno abhinc lapide Thena * dexteram Quantiæ * ripam subit; Alciacum verò * Castrum dexteræ Altheiæ * ripæ assidet. In Oceanum autem Altheia & Quantia suis ostiis egeruntur.

* *Hesdin.* ALCIACENSES ABBATISSÆ. * *Auchy les Moines.* * *le Ternois.* * *la Canche.* * *Auchy le Chasteau.* * *l'Authie.*

XXV. Australior est Centula in Episcopatu Ambianensi. Si super Abbatum Centulensium Catalogo ad annum Christi septingentesimum benè ratiocinati sumus, Abbas illius erat loci Guitmarus, cùm inde Monachi Alciacum euocati sunt, vt Sanctum Siluinum sepulturæ mandarent. Aldricus autem Guitmari successor vitam clausit regnante iam Pippino.

ABBATES CENTVLENSES.

XXVI. His circiter temporibus ad Deum migrauit Sacerdos Episcopus, cùm Lemouicensem Ecclesiam *per annos aliquos* administrasset. *Sentiens Dei Sacerdos & Pontifex*, inquit Auctor vitæ [a], *Sancto sibi Spiritu reuelante extremum diem sui obitûs imminere, valedicens fratribus, ab vrbe Lemouica discessit, & natale solum vicum Calabrum repetere studuit. Ibi námque cupiebat vt eius conderetur corpusculum, vbi Religionis sumpserat exordium.* Illic enim Monachum induerat, functúsque fuerat Abbatis officio, priusquàm Lemouicensis Episcopus ordinaretur. *Recedens autem ab vrbe Lemouica venit ad quandam villam, quæ Argentacum vocatur, ibique iam diu maceratus dolore, graui febrium afficiebatur acredine. Videns autem supremum sibi illuxisse diem discipulos in vnum conuocauit, corpúsque suum Ecclesiæ, in qua Religionis sumpserat exordium, mandauit vt in ea traderetur Ecclesiasticæ sepulturæ. Deinde susceptis diuinis mysteriis & viatico Dominici Corporis exitum suum præmuniens, post sacræ exhortationis verba, spiritum reddidit Deo patri, tertio Nonas Maij*, quo die colitur in Martyrologio Gallicano. *Discipuli verò eius, præceptum Magistri implere satagunt, corpúsque eius naui imponunt, & per Dordoniæ aluenm iter arripiunt, & ad prædictum vicum Calabrum & Monasterium deferunt tumulandum. Cùm autem appropinquarent ad diuersorium beatæ memoriæ Mundanæ matris eius, ecce ipsa luminibus orbata filij sui tendebat ad exequias. Quò cùm manibus famulorum sustentata venisset, mox ad littus fluminis*, nempe Dordoniæ, *diuinitus lumen recipere meruit oculorum. Monachi verò præfati Monasterij de Calabro occurrentes & sacrum corpus de naui deponentes, suisque humeris imponentes, ad Ecclesiam & Monasterium, vbi Abbas extiterat & sepeliri elegerat, detulerunt. Flagrabat autem corpus viri Dei diuino nectare, ac si fuisset pretioso aromate, sicque in memorata Basilica sacrum eius corpus fuit honorificè traditum sepulturæ.* Supersedemus Characteribus

[a] Cap. 8. & seqq.

SACERDOS EP. LEMOVICENSIS OBIT.

MVNDANA EIVS MATER VISVM RECVPERAT.

AN. CH. 720. CHILPER. III. R. 5.

Chronologicis, qui proximè subiiciuntur, sunt enim suppositiij, quia procul ab ætate Sancti Sacerdotis remouentur, nec inter se benè conueniunt, vt alio loco fusè iam probatum.

XXVII. [a] Cap. 5 AVSINDVS FIT EP. LEMOVICENSIS.

Bernardus Guidonis in libro de Nominibus & Gestis [a] Lemouicensium Episcoporum Sancto Sacerdoti Sanctum Cessatorem subrogat, sed inter vtrumque medius sedit Ausuidus siue Ausindus vel Ausnidus aut Ausundus siue Aucsindus, cuius meminerunt varij Nomenclatores in suis Catalogis, Demochares, Chenutius, Robertus, Sammarthani, necnon Balusius in disquisitione seculi quo Sanctus Sacerdos vixit.

XXVIII. HVBERTVS EP. TRAIECT. DIVINITVS MONETVR, VT RELIQVIAS S. LAMBERTI TRANSFERAT AD LOCVM MARTYRII.

Hubertus Traiectensis Episcopus hoc anno, *suæ ordinationis duodecimo*, vt Auctor vitæ coætaneus testatur, *crebras sibi prodidit oblatas sub noctis quiete visiones, quibus se commonitum fatebatur, vti à Traiectensi oppido ossia sancti leuaret Lamberti, & in loco, quo celebratam eius passionem nosset, iterum humanda reduceret. Quarum admonitio eius animum inæstimabili recreauit gaudio. Attamen in quodam meditulio positus, cùm neque visioni certam fidem tribueret, neque omnimodis ei diffideret, quod sibi occultum erat, indicauit à Domino quærendum. Nam indicto cunctis tam monasterialibus quàm & ciuitatis Clericis, necnon & laicis ieiunio, quæ sibi voluntas de his agere præciperet, magnoperè requirere studuit. Tandémque edoctus, ancipiti submotâ sententiâ, tertio-decimo anno sui Præsulatus, cœtu Clericorum sibi adiuncto, necnon populari agmine coacto, accitis etiam venerabilibus Episcopis & Sacerdotibus, tumulum venerandi viri adiit*, vt anno sequenti fusiùs exponemus.

XXIX. [b] Lib. 1. VEREDEMVS EP. AVENION. OBIT.

Vita Sancti Veredemi, qui sancto Agricolo in Episcopatum Auenionensem anno Christi septingentesimo successit, apud Benedictum Gononum [b] hac periodo clauditur. *Postquàm vir sanctus per aliquot annos sanctè & piè suum rexisset Episcopatum, tandem senex & grandæuus migrauit ad Christum 17. Iunij, quâ die eius solemnitatem Auenionensis Ecclesia aliæque prouinciæ Ecclesiæ celebrant.* Inter Ecclesias, quæ Sancti Veredemi memoriam decimo-quinto Kalendas Iulij recolunt, Auenionensem, Arelatensem, Aptensem, Carpentoractensem, Tricastinensem & Cabellionensem nominat Franciscus *Nouguier* in Historia Chronologica [c] Præsulum Auenionensium, asseritque Sanctum Veredemum Ecclesiæ Auenionensi per annos viginti præfuisse, id est, ad hunc

[c] Num. 16.

SVCCEDIT IOANNES.

vsque annum, qui vicesimus post septingentesimum numeratur. Sancto Veredemo subrogatus est Ioannes, cui Noguierus triginta circiter annos in Pontificatu tribuit. Lege quæ dicta sunt ad annum Christi septingentesimum [d], ne eodem, quo Gononus & Noguierus, errore decipiaris. Illi enim Veredemo & Veredemio siue ex duobus Veredemiis Anachoretis, quorum alter in Eremo Diœceseos Vcetiensis obiit, alter Anachoreticam vitam in Auenionensi Diœcesi duxit & ex Anachoreta factus est Episcopus Auenionensis, vnum perperam conflarunt, quem Anachoretam primùm apud Vcetienses, deinde apud Auenionenses Episcopum finxerunt. Sancti Veredemius & Veredemus vixerunt temporibus longè diuersis, coluntúrque variis diebus, Veredemius Vcetiensis Anachoreta duodecimo Kalendas Septembris, Veredemus Auenionensis Episcopus decimo-quinto Kalendas Iulij.

[d] Num 17.

SS. VEREDEMVS ET VEREDEMIVS DISTINGVVNTVR.

XXX. * Fontenay. EVREMVNDVS ABB. FONTANET. OBIT.

Hoc circiter anno, superstite in viuis Chilperico Rege, Sanctus Euremundus Fontaneti * in Diœcesi Baiocassina primus Abbas in cælum migrauit quarto Idus Iunij, quo die colitur in Breuiario Ecclesiæ Sancti Quintini Viromandensis, & in Martyrologio Gallicano. De illius obitu ac sepultura hæc in prælaudato Breuiario leguntur. *Denique frequentibus miraculis in vita clarus obiit sub Chilperico Rege, & à Sancto Lothario Sagiensi Episcopo sepultus in Basilica quam ipse ædificarat.* Illic ad irruptionem vsque Nortmannorum quieuit. Tunc enim Credonium * translatus est, quod agri Bellouacensis oppidum Isaræ * flumini adiacet, istiúsque Translationis mentio fortè fit tertio Idus Iunias in Martyrologio Benedictino sic. *In territorio Beluacensi, Sancti Euremundi Abbatis.* Huic in administrationem Cœnobij successit Cedulphus

* Creil. * Oyse.

SVCCEDIT CEDVLPHVS.

dulphus. Id testatur Petrus Louuetus libro secundo [a] Historiæ Bellouacensis. AN. CH. 720. CHILPER. III. R. 5.

Quod attinet ad Episcopos Sagienses, de ætate Aunoberti & Lotharij, quos S. Euremundo synchronos fuisse probauimus, non omnes conueniunt. Demochares [b] Lotharium Annoberti siue Aunoberti proximum successorem constituit, & vtrumque præposuit Sancto Mileardo seu Milehardo, qui florebat anno Christi quingentesimo quinquagesimo-septimo, vt ad illum annum [c] Tomo primo dictum est. Seuertius Democharem secutus est, quamuis Chenutium, qui secus sentiebat, præ manibus haberet. Rectè Chenutius Alnobertum siue Aunobertum post annum Christi sexcentesimum octogesimum reiicit, affirmátque illum *Concilio Rothomagensi* interfuisse. De Synodo, quam Ansbertus Metropolites cum Aunoberto aliisque Episcopis apud Rotomagum celebrauit, egimus ad annum quintum Ansberti Episcopi Metropolitani, siue ad annum Christi sexcentesimum duodenonagesimum, quo habitam arbitramur, licèt in vita Sancti Ansberti vulgatus [d] Aigradus annum habeat à Christo nato sexcentesimum octogesimum-secundum, quem plerique Neotericorum post Baronium & Chenutium obstinatissimè retinuerunt. Atque obiter nota inter Auctores, apud quos altum est de prædicto Concilio silentium, à Seuertio frustrà nominari Baronium, qui Synodum illam ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-secundum descripsit ex Aigrado, & Aunobertum siue Aunubertum *Sagiensis vrbis* Episcopum ab eodem Auctore laudatum non reticuit. Chenutio Robertus astipulatus est allegato etiam in opinionis confirmationem ipsomet Baronio, à quo de Synodo Rotomagensi nihil omnino scriptum Seuertius audacter asseruerat. Roberto suffragati sunt Sammarthani, citantque Aigradum, qui mentionem eiusdem Synodi primus fecit. XXXI. Episcopi Sagienses.

[a] Cap. 20.
[b] De Diuin. Missæ sacrif. cap. 20.
[c] Num. 39.
[d] Ap. Sur. d. 9. Febr.

Inter Sanctum Aunobertum, qui sua subscriptione Concilium apud Rotomagum anno Christi sexcentesimo duodenonagesimo communiuit, & Sanctum Lotharium, qui Sanctum Euremundum Abbatem Fontanetensem regnante Chilperico Tertio sepeliuit, tres apud Chenutium, Robertum & Sammarthanos, medij collocantur Episcopi, quorum sola duntaxat nomina sic notantur à Chenutio & Roberto; *Rodulphus, Hugo, Benedictus*. Sammarthani Radulfum loco Rodulphi ponunt, & Hugonem anno Christi septingentesimo vicesimo-quarto sedisse contendunt ex Tabulis Ecclesiæ Sagiensis. Facilè Rodulphus seu Rodulfus in Radulfum abire potuit, sed Hugo Sagiensis Episcopus anno Christi septingentesimo vicesimo-quarto censeri non debet, quia Lotharius, qui vitam Pippino iam Rege clausit, Episcopatum Sagiensem, vt ex Actis Sancti Euremundi constat, suscepit superstite in viuis Chilperico Tertio Rege, cuius obitus cum anno Christi septingentesimo vicesimo-primo coincidit. Eodem tempore, quo Sagiensem Pontificatum gessit Hugo, floruit & alius Hugo tunc adhuc laicus, qui multarum Sedium factus est Episcopus, & in Baiocensi Cathedra sedebat anno Christi septingentesimo vicesimo-quarto. Fortè Auctor Tabularum Sagiensium, quas Sammarthani consuluerunt, Characterem Chronologicum, qui Hugoni Baiocensium Episcopo conueniebat, ad Hugonem Sagiensium Pontificem deflexit, errore lapsus propter Episcopatuum viciniam. XXXII.

Lotharius seu Loharius * Sagiensis Episcopus in Supplemento Martyrologij Gallicani sic commendatur decimo-septimo Kalendas Iulij. *Ciuitate Saiorum in Lugdunensi secunda, Sancti Loharij, qui cali cupidus primùm vitam Eremiticam coluit: inde assumptus ad Episcopatum illam Ecclesiam magno fœnore gratia repleuit.* XXXIII.

* Lohier.

Regnante Chilperico Tertio, cùm Lotharius Sagiensis Episcopus Sanctum Euremundum Abbatem Fontanetensem sepulturæ mandauit, Ecclesiam Bellouacensem Dodo Pontifex administrabat. Ita scribit Petrus Louuetus in Historia [e] Bellouacensi iam laudata.. Nomen Dodonis Episcopi XXXIV.

[e] Lib. 2. c. 23.

AN. CH. 720. CHILPER. III. R. 5. legitur in Regio Chilperici Diplomate, quod ad annum Christi septingentesimum decimum-sextum ex eadem Historia [a] Bellouacensi descripsimus. Post Clementem, cuius mentionem Tomo superiori non semel fecimus, in Cathedra Bellouacensi sederunt, Constantinus, Rauigus, Dodo. Clementem sub Clotario Tertio Rege floruisse vetera docent monumenta, regnante Childerico Secundo superstitem testatur Audoenus in vita Sancti Eligij, nec in dubium vocamus quin ad Principatum Theodorici Tertij peruenerit. Clementi successit in Episcopatum Constantinus, quem Guido Bellouacensis Episcopus in literis ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-sextum [b] iam citatis Childeberto Regi coætaneum constituit. Vnde colligere est eundem Constantinum Episcopum vixisse sub Theodorico Tertio, sub Clodoueo Tertio, & sub Childeberto Tertio. Pontificatum medius inter Constantinum & Dodonem tenuit Rauigus. De tribus his Episcopis perperam Robertus in Gallia Christiana sic scribit. *Constantius vel Constantinus ab anno 515 ad 559. Rauigus vel Rogius vel Rodingus, 560. Dodo, 586.* Error huius Auctoris ex eo procedit, quòd Constantinum Rauigi decessorem Childeberto Primo, cuius obitus secundùm Sigeberti computationem anno Christi quingentesimo vndesexagesimo illigatur, & Dodonem Rauigi successorem Chilperico Primo, cuius mors secundùm eandem Sigeberti Chronologiam in annum Christi quingentesimum octogesimum-septimum incidit, synchronos putat. Sic autem videtur sentire, quoniam Sanctum Lucianum, qui Bellouacensibus Euangelium primus annuntiauit, non Diocletiani sed Domitiani tempore Martyrio coronatum censet. At ex iis, quæ de Clemente Constantini decessore dicta sunt, apertissimè colligis Childebertum Regem, sub quo Constantinus Episcopus floruit, non illius nominis Primum sed Tertium, vt probatum suprà, similitérque Chilpericum Regem, quo regnante Dodo Pontificatum gessit, non illius nominis Primum sed Tertium fuisse, qui Regnum post Dagobertum Tertium ab anno Christi septingentesimo decimo-quinto ad annum Christi septingentesimum vicesimum-primum tenuit. Rauigus igitur, qui Constantino in Episcopatum successit, sedere cœpit sub Childeberto Tertio, vitámque sub Dagoberto Tertio clausit. Tunc ad Episcopales Infulas assumptus est Dodo, qui posteà Chilpericum Regem adiit, vt ipsemet Chilpericus in suo Diplomate iam descripto testatur.

BELLOVACENSES.

[a] Lib. 2. c. 18.

[b] Num. 20.

XXXV. Chilpericum Tertium vt Dodo Bellouacensis Episcopus sic & Ebrulphus Abbas Sancti Luciani conuenit. De Ebrulphi successoribus nihil ante Nortmannorum irruptionem legitur, feliciùs actum cum Bellouacensibus Episcopis, Demochares enim, Loiselius, Chenutius, Robertus & Sammarthani communi consensu Dodoni proximè subiiciunt Erambertum, Recoaldum, Miroldum, Austringum, & Deodatum, cui Zacharias Romanus Pontifex anno Christi septingentesimo duodequinquagesimo literas inscripsit, vt ad illum annum probaturi sumus.

XXXVI. Achardus siue Aichardus vel Aichadrus Gemmeticensis Abbas Monasterium ad hunc vsque circiter annum rexit. Obiit decimo-septimo Kalendas Octobris, quo die colitur in Tabulis Ecclesiasticis. Vixit annos circiter duos & sexaginta.

AICHARDVS ABB. GEMMETIC. OBIT.

XXXVII. De illius ætate duo certissima credimus, nempe quòd nec ante annum Christi sexcentesimum duodesexagesimum editus est in lucem, nec ante annum Christi septingentesimum duodeuicesimum sublatus est ex hac vita. Primum sic colligitur. Philibertus post Childerici Secundi mortem, cùm Ebroinus bellum in Neustria gerebat, id est, anno Christi sexcentesimo septuagesimo-quarto pulsus est in exilium, secessítque in Diœcesim Pictauiensem, vbi duo Cœnobia construxit, vnum in Hero Insula, alterum Quinciaci, quorum posterius auctum est posteà redditibus ab Aichardo tunc annos tantùm viginti nato, vt ex ipsius Aichardi vita constat, Auctore Ful-

berto [a]; illam autem Aichardi donationem si quarto, vt admodum probabile videtur, Philiberti exulantis anno consignas, eiusdem Aichardi ortum necesse est anno Christi sexcentesimo duodesexagesimo illiges. Alterum sic probatur. Hugo Drogonis filius, cùm laicus adhuc esset, *anno primo* [b] *Clotharij* Quarti *Regis*, id est, anno Christi septingentesimo duodeuicesimo, munificum se præbuit erga Monasterium Fontanellense, posteà Monachum apud Gemmeticum induit Aichardo illius loci tunc Abbate; vixit igitur Aichardus ad annum vsque Christi septingentesimum duodeuicesimum, imò post illum annum aliquandiu vitam produxit, & supradictum Hugonem Monasticen amplexum erudiuit; atque hæc est ratio, cur ipsius Aichardi mortem, quam plerique Neotericorum ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum referunt, in hunc circiter annum à Christo nato septingentesimum vicesimum reiiciendam arbitramur.

AN. CH. 720. CHILPER. III. R. 5.

[a] Ap. Sur. d. 15. Sept.
[b] Chron. Fontanell. cap. 8.

XXXVIII. Auctor Neustriæ Piæ de Monachatu Hugonis apud Gemmeticum sic loquitur in Fontanella [c]. *B. Hugo priùs Monachatum professus sub S. Aichadro 2. Abbate Gemmeticensi; posteà eidem loco præfuit.* Et paulò pòst. *De Monachatu ipsius apud Gemmeticum constat: vbi & Abbatis munere functus est.* Deinde in Gemetico [d] sic. *S. Aychadrus Gemeticensis Abbas, vitæ moribus & virtutum coruscatione fulgebat, ad cuius piam conuersationem beatus iuuenis Hugo deuinâ inspiratione succensus, disciplinam Monachorum & habitum ex toto desiderio appetiuit, sacrisque Magistri moribus informatus, omni virtutum genere perfectus emicuit. Interim : . . . . : obieruntque & B. Hugonis parentes, videlicet Drogo & Pepinus Grossus, pater eius & auus; post quorum decessum, suscepto Regularis professionis schemate, in Gemeticensi Cœnobio, publicè Monachus effectus est, cui posteà præfuit Abbas.* In hoc textu describendo post illam vocem, *interim*, has omisimus, quæ proximè sequuntur; *S. Aichadrus moritur an. 690.* quia prædictis apertissimè repugnant, nam si post aui Pippini mortem, quæ anno Christi septingentesimo decimo-quarto contigit, Hugo rebus secularibus nuntium remisit, & Cœnobiticam vitam sub Aichardo Abbate professus est, Aichardus post annum Christi sexcentesimum nonagesimum superstes in viuis fuit annis quatuor ac viginti.

[c] Cap. 6.
[d] Cap. 10.

HVGO DROGONIS FILIVS MONACHVS GEMMETIC.

SVB AICHARDO ABBATE

XXXIX. Sancto Aichardo in administrationem Monasterij Gemmeticensis successit Coschinus, sub cuius disciplina Monachus quoque vixit Hugo, donec ex Asceta Gemmeticensi factus est Episcopus Rotomagensis, vt suo loco dicturi sumus [e]. Ceterùm hic Coschinus, quem varij Nomenclatores in Gallia Christiana & in Neustria pia Sancto Aichardo proximè sufficiunt, distingui debet à recentiore Coschino Abbate, cuius iussu Ermentarius Monachus Gemmeticensis vitam Sancti Philiberti per initia Ludouici Pij Augusti conscripsit. Lege quæ scripta sunt ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-quartum [f], & duos distingue Coschinos Abbates Gemmeticenses, quorum senior tertium locum in Abbatum Gemmeticensium Catalogo retinere debet, iunior verò, quem ex illo loco summouendum asseruimus, Ludouico Pio æqualis vixit, & Sancti Philiberti vitam ab Ermentario Monacho conscribendam curauit.

ET COSCHINO.

[e] Ad an. 722. n. 4.
[f] Num. 16.

XL. Benignus Abbas Fontanellensis, quem suo Monasterio restitutum diximus, his circiter temporibus factus est etiam Rector Cœnobij Flauiacensis. Id patet ex Chronico Fontanellensi, nam capiti tertio præfigitur hic titulus. *Gesta Benigni Diaconi, Abbatis Fontanellensis & Flauiacensis.* Et idem caput sic terminatur. *Benignus rursum regiminis huius Cœnobij* nempe Fontanellensis *sortitur gradum per annos quatuor, id est, vsque ad annum Theodorici Iunioris Regis tertium, qui erat Dominicæ Incarnationis septingentesimus vigesimus-tertius. Huius Benigni Abbatis propinquus S. Gennardus Vicedominus Ecclesiæ Rothomagensis & Abbas Cœnobij Flauiacensis extitit. Qui, post recessum ipsius Gennardi, Flauiacensis Cœnobij factus est Rector.* Caue ne quorumdam Neotericorum errore deceptus credas Benignum, postquàm à Ragenfredo Maiore domûs è

BENIGNVS ABB. FONTANELL. FIT ETIAM ABB. FLAVIAC.

AN. CH. 720. CHILPER. III. R. 5.

Monasterio Fontanellensi pulsus est, in Abbatem à Monachis Flauiacensibus assumptum fuisse. Serius id procul dubio contigit, post pugnam videlicet Suessionensem, priùs enim in Neustrasia, vbi situm Flauiacum, nulla fuit auctoritas Caroli, quem adiit Benignus statim ac Fontanellâ eiectum se vidit.

XLI. Gennardus Abb. Flauiac. sepultus in Mon. Fontanell.

In Catalogo Flauiacensium Abbatum, Gennardus, cui Benignus successit, tertium locum obtinet. Sancto Ansberto, cuius mortem anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quinto consignauimus, charissimus fuit, & iuxta illius corpus in Fontanellensi Monasterio sepulturâ donari voluit.

XLII. Mon. Fontanell. augetur possessionibus.

Inter donationes, quæ Benigno Abbati Fontanellensi post pugnam Suessionensem in pristinum gradum restituto collatæ sunt, hæc ex Chronico Fontanellensi [a] non videtur omittenda. *Benigno Abbati largitus est Benignus item Monachus senior frater Gennardi mansum in Magaciaco villa, quæ est in pago Veliocassino, cum vineis & mancipiis, quem ei dederat Ragenfridus Maior-domûs quondam.*

[a] Cap. 7.

XLIII. Episcopi Meldenses.

Iacobus Seuertius hoc anno collocat mortem Ragaminati Meldensis Episcopi, cui Sigenoldum Demochares, Chenutius, Robertus, Seuertius, Sammartinique sufficiunt, Sigebaldum Tauellus, sed hic Sigenoldum Meldensem Episcopum videtur confundere cum Sigebaldo seu Sigibaldo Episcopo, qui per idem tempus in Cathedra Metensi sedit. *Meta* & *Melde*, similiter *Metensis* & *Meldensis* voces sunt adeò similes, vt vna facilè in alteram transmutari possit. Acta iam examinauimus Sancti Landrici Sonegiensis Abbatis, quem Molanus Episcopum Metensem, Meldensem Miræus dixit, vterque vitiosè. Nec accuratiùs scripserunt plerique de Sancto Pyrminio, quem alij Metensem, alij Meldensem Episcopum finxerunt, vt anno sequenti fusiùs exponemus.

XLIV. Abbates S. Crucis.

Obiit & hoc anno Odo Abbas, postquàm Monasterium Sanctæ Crucis prope Meldas per annos duodequadraginta rexisset. Falluntur qui vitam beati Faronis ad eius vsque tempora prorogant. In administrationem Cœnobij successit Ingelbaudus, qui vitam sub Pippino Rege clausit. Ita Codex à nobis sæpè iam citatus.

XLV. Weltenburgienses.

In Catalogo Weltenburgiensium Abbatum, qui Tomo tertio Metropoleos Salisburgensis inuenitur, hoc etiam anno Abbati Remperto subrogatur Heribato, cui nouem anni Præfecturæ tribuuntur.

XLVI. Literæ Buggæ ad Winfridum.

Hoc anno, qui & ab aduentu Winfridi in Germaniam & à Radbodi Regis obitu proximus fuit, Bugga, postquàm de rebus anno priori gestis certior facta est, eidem Winfrido hanc scripsit epistolam [b]. *Venerando Dei famulo & plurimis spiritalium charismatum ornamentis prædito Bonifacio siue Wimfredo* (lege *plurimis spiritalium charismatum ornamentis prædito Wimfredo*) *dignissimo Dei Presbytero, Bugga vilis vernacula perpetuæ charitatis salutem. Notum sit Almitatis tuæ auctoritati, quòd gratias Omnipotenti Deo referre non desino, eò quòd tibi, vt scriptione Beatitudinis tuæ agnoui, multipliciter misericordiam suam tribuit, & te transeuntem per ignotos pagos piissimè conduxit. Primùm, Pontificem gloriosæ Sedis ad desiderium mentis tuæ blandiendum inclinauit, posteà inimicum Catholicæ Ecclesiæ Rathbodum coram te consternauit, demum per somnium semetipso reuelauit, quòd debuisti manifestè messem Dei metere, & congregare sanctarum animarum manipulos in horreum Regis cælestis. Idcirco eò magis confiteor, quòd nulla varietas temporalium vicissitudinum statum mentis meæ inclinare queat à proposita charitatis tuæ custodia, sed ardentiùs vis amoris in me calescit, dum pro certo cognosco, per orationum tuarum suffragia ad portum alicuius quietis peruenisse. Ideo iterum humiliter moneo, vt intercessionum tuarum studia pro mea paruitate Domino offerre digneris, quatenus sua gratia me faciat incolumem cum tuis protectionibus. Sciátque similiter charitas tua, quòd passiones Martyrum, quas petisti tibi transmitti, adhuc minimè potui impetrare, sed dum valeam, faciam. Et tu, charissime, dirige meæ paruitati ad consolationem, quod per dulcissimas literas tuas promi-*

[b] Ep. 35.

ſiſti, id eſt, congregationes aliquas Sanctarum Scripturarum. Similiter depoſco, vt Sanctarum Miſſarum oblationes offerre digneris pro anima mei propinqui; qui mihi præ ceteris charus erat, cui nomen erat N. Et per eundem portitorem tibi nunc tranſmitto quinquaginta ſolidos, & pallium altaris, quia maiora munuſcula minimè potui adipiſci, ſed mihi hæc ſunt cum maxima charitate directa, licèt ſint parua in ſpecie. Vale in hoc ſeculo ſanctè & in charitate non ficta. AN. CH. 720. CHILPER. III. R. 5.

Hæ literæ inter Bonifacij Martyris & aliorum epiſtolas, quas Nicolaus Serarius è Codice Cæſareo publicauit, locum triceſimum-quintum obtinent, hócque datæ ſunt anno. Tria enim ex ordine commemorant beneficia, quæ Winfrido Deus recenter præſtitit, cùm *Pontificem glorioſæ Sedis* (id eſt, Papam, Gregorium videlicet Secundum, ad eius vota inclinauit; & è viuis abſtulit Radbodum Friſiæ Regem, Chriſtianæ Religionis hoſtem infenſiſſimum; prædixitque ſuſceptæ prædicationis vberrimos fructus fore. XLVII.

In iiſdem literis Bugga Miſſam pro defunctis celebrari teſtatur, vbi ait vnum è ſuis propinquis deceſſiſſe, rogátque Winfridum, vt, pro illius anima, *Sanctarum Miſſarum oblationes offerre* dignetur. Qua de materia lege quæ ſcripſimus Tomo ſecundo ad annum Chriſti ſexcenteſimum primum, in explicatione Miſſæ Latinæ antiquæ, quâ Franci ſuis in ditionibus vſi ſunt, priuſquàm ritum Romanum ſuſciperent regnante tum Pippino. XLVIII.

Porrò, cùm Bugga Winfridum ſeu Wimfredum in prædictis literis non Epiſcopum ſed Presbyterum vocet, inde liquidò apparet illum anno priori nequaquam Epiſcopum fuiſſe, quando in Germaniam à Gregorio Secundo Papa miſſus eſt ſuperſtite tum in viuis Radbodo Friſiorum Rege, nec Epiſcopali dignitate auctum eſſe ante annum Chriſti ſeptingenteſimum viceſimum-tertium, quo Romam iterum perrexit. XLIX.

At nonnihil difficultatis in eo verſatur, quòd Bugga *Bonifacio ſiue Wimfredo digniſſimo Dei Presbytero* literas ſuas inſcribit, Winfridus enim ſeu Wimfredus ante annum Chriſti ſeptingenteſimum viceſimum-tertium, quo conſecratus eſt Epiſcopus, nomen Bonifacij non accepit. L.

Vt vno ictu totam difficultatem amputes, neceſſe eſt aſſeras mendum lapſu temporis irrepſiſſe in titulum literarum, & Buggam non *Bonifacio ſeu Wimfredo digniſſimo Dei Presbytero*, ſed *Wimfredo digniſſimo Dei Presbytero ſcripſiſſe*. Iſtius emendationis, quâ vſi ſumus ſuprà, rationes nec paucas nec inualidas ad annum Chriſti ſeptingenteſimum viceſimum-tertium proferemus. LI.

ANNVS CHRISTI 721. CHILPERICI III. R. 6. THEODORICI IV. R. 1.

721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. III. R. 1.

ANNO Chriſti ſeptingenteſimo viceſimo-primo, Chilpericus Rex obiit, vt patebit ex iis, quæ ad annum vltimum Theodorici ſucceſſoris, id eſt, ad annum Chriſti ſeptingenteſimum triceſimum-ſeptimum dicemus. Regnauit annos quinque cum dimidio, modicóque temporis interuallo poſt ſuum ex Aquitania reditum ſuperſtes in viuis fuit. Verumque ſic teſtatur Anonymus in Geſtis [a] Regum Francorum. *Ille*, nempe Eudo Dux Aquitaniæ, *Chilpericum Regem cum multis muneribus reddidit. Sed non diu in Regno reſedit. Mortuus quidem eſt poſt hæc, & Noniomo ciuitate ſepultus, regnauítque annis v & dimidio.* Hic Auctor, quia ſcribit res ſui temporis, & annis rotundis addit appendiciam dimidij, ceteris anteponi debet, qui vel ætate I. CHILPERICVS R. OBIT.

[a] Cap. 53.

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

remotiores sunt, vel annos duntaxat rotundos Chilperici Regis aut quinque numerant aut sex. In duobus breuissimis Chronicis, quorum vnum à Theodorico Tertio vsque ad Hildericum seu Childericum eiusdem Theodorici abnepotem, alterum à Clotario Secundo vsque ad Pippini Regis obitum perducitur, hæc leguntur de Chilperico Tertio. *Hilpericus regnauit annos* v. Huic sententiæ suffragari videtur Auctor Annalium Fuldensium, Chilpericum enim, quem Hilpricum vocat, anno Christi septingentesimo vicesimo mortuum refert. Anonymus, qui Francorum Historiam iussu Childebrandi scripsit, Gesta Regum Francorum in ceteris secutus, Regno Chilperici sex annos sic attribuit. *Carolus per Missos suos amicitias cum Eudone Duce faciens, ab eo prædictum Chilpericum Regem cum multis muneribus recepit. Veniénsque vrbem Nouiomo, post non multum tempus cursum vitæ & regnum amisit, & mortuus est, regnauítque annos sex.* Apud Erchanbertum idem annorum numerus sic exprimitur, *regnauit annis* VI. Hæ tamen opiniones, licèt diuersæ videantur, in vnam recidunt, quia Chilpericus regnauit annos quinque completos, sex autem incompletos. Nec aduersatur Auctor Annalium Fuldensium, quamuis anno superiori mortem Chilperici Regis illigarit. Testatur enim Chilpericum obiisse anno post reditum ex Aquitania proximo, post pugnam Suessionicam secundo. Illius error ex eo procedit, quod bellum Saxonicum anno Christi septingentesimo decimo-septimo gestum omittit, eodémque anno meminit prælij Suessionensis, quod in annum Christi septingentesimum decimum-octauum reiici debet. Auctor Annalium Petauianorum, qui desinunt in anno Christi octingentesimo, Chilpericum seu Danihelem, vt vocat, *anno* DCCXXVII *in Atiniaco* mortuum tradit. De loco, quem alij reticent, probabilis admodum est coniectura, de anno non ita, quia ceteri Scriptores apertè refragantur. Corpus ex Atiniaco villa Regia Nouiomum, vt ibi sepeliretur, delatum fuisse nil vetat.

II. VINDICATUR A CALUMNIA.

Vixit Chilpericus annos quadraginta-nouem, nullam prolem suscepit. Longè alius ab amente fuit & ab ignauo, nec otiosus in villa delituit, vt posteri somniarunt. Diuersas adiit Neustriæ ciuitates; ex ipsa Neustria profectus est in Austrasiam & in Aquitaniam, vt res postulare visæ sunt. Bis aperto campo cum hoste pugnauit. Vsus est aduersâ fortunâ, ideóne dicendus est ignauus & insensatus?

III. SUCCEDIT THEODORICUS QUARTUS.

Chilperico successit Theodoricus Quartus. Hic puer erat septennis, in cunis enim relictus fuerat à patre Dagoberto Tertio, cuius obitum anno Christi septingentesimo decimo-quinto consignauimus. Educabatur in Monasterio Calensi, vicem enim rependerat Chilpericus, quem à patre Childerico Secundo in cunis relictum patruus Theodoricus Tertius, ipsius Theodorici Quarti proauus, apud Calam nutriri præceperat. A Cala Neoterici Calense cognomen indiderunt Theodorico Quarto, cuius assumptione in Regem Auctor coætaneus librum suum de Gestis Regum Francorum sic absoluit. *Franci verò Theudericum II Cala Monasterio enutritum, filium Dagoberti Iunioris, Regem super se statuunt, qui vsque nunc in regno subsistit.* In hoc autem textu Theodoricus II dicitur is, quem Theodoricum IV appellamus. Error irrepsit, appositæ sunt hæ literæ numerales II loco præpositionis *in*, quæ sic restitui debet. *Franci verò Theudericum in Cala Monasterio*, &c. Huic correctioni fauet Erchanbertus, apud quem legitur hæc eadem loquendi formula, *in Cala Monasterio.* Deinde totum librum de Gestis Regum Francorum reuolue, Reges non paucos inuenies æquiuocos, quatuor Clotarios, tres Clodoueos, totidem Childebertos, duos Theodobertos, totidem Dagobertos, neminem verò reperies, qui Secundus dicatur aut Tertius vt à ceteris eiusdem nominis distinguatur. Non ignoramus Theodoricum Calensem constantissimè vocari Theodoricum Secundum à Neotericis, apud quos ij tantùm Reges Francorum nominantur, qui post Childericum Faramundi pronepotem regnarunt Parisiis hoc ordine, Clodoueus Primus, Childeber-

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

tus Primus, Clotarius Primus, Charibertus, Chilpericus Primus, Clotarius Secundus, Dagobertus Primus, Clodoueus Secundus, Clotarius Tertius, Childericus Secundus, Theodoricus Primus, Clodoueus Tertius, Childebertus Secundus, Dagobertus Secundus, Chilpericus Secundus, Theodoricus Secundus seu Calensis. At in prædictis Regum Francorum Gestis, Reges Francorum non minùs appellantur ij, qui non in Neustria cuius caput Parisij, sed in Austria vel in Burgundia imperarunt, vt Theodoricus Clodouei Primi filius natu maximus, & Theodoricus Clotarij Primi per Sigibertum & Childebertum Austriæ Reges pronepos, quorum senior à nobis dictus est Theodoricus Primus, vitámque clausit anno Christi quingentesimo tricesimo-quarto, iunior verò nuncupatus est à nobis Theodoricus Secundus, interiitque anno Christi sexcentesimo decimo-tertio. Eâque ratione, Theodoricus, qui post Childericum Secundum anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio regnare cœpit, in libro de Gestis Regum Francorum censendus est Theodoricus Tertius, vt numeratus est à nobis, & Theodoricus Calensis, de quo nunc agimus, in eodem libro non scriptus fuit Theodoricus II, cùm Theodoricus IV computandus esset.

IV. Annalista Metensis, qui totus est in laudibus Caroli, Theodoricum ne quidem nominat. Haud æquiores erga Regem fuerunt Auctores Annalium Nazarianorum, Petauianorum & Tilianorum, multique alioquin illustres Chronographi, San-Dionysianus, Regino & Sigebertus. Vnde obiter nota falli plerosque, qui postremos Merouingicæ familiæ Reges in contemptum à se bellè vocatos putant, si per ludibrium temerè affirment nuda illorum Regum nomina Chronologiæ tantùm stabiliendæ inseruire. Inter tot enim Scriptores, qui sub Carolinis Regibus seriúsque vel Annales vel Chronica composuerunt, vix vllum reperies, qui tempora per annos eorumdem Regum digesserit, animaduertes autem annos Maiorum domûs ab omnibus diligenter annotari.

V. In Gestis Regum Francorum iam citatis, *Franci Theudericum in Cala Monasterio enutritum, filium Dagoberti iunioris, Regem super se statuunt.* Apud Erchanbertum res eadem sic legitur. *Theodericum, filium Tagoberti Iunioris, Franci in Regem sibi statuunt, qui nutritus in Cala Monasterio erat.* In Historia iussu Childebrandi Comitis scripta desideratur hæc vox *(Franci)* quæ non ab Auctore sed ab amanuensi videtur omissa, reperitur enim apud Marianum longè recentiorem, qui Francis Carolum sic adiecit, vt Theodoricum in paterno solio non à solis Francis, sed à Francis simul & à Carolo collocatum insinuarit. Textus [a] Anonymi, qui Francorum Historiam iubente Childebrando conscripsit, talis est. *Theodoricum Regem statuerunt in sedem Regni.* Talis verò textus Mariani [b]. *Franci cum Carolo, qui & Maior domûs, Tiecterīcum Calâ Monasterio enutritum, filium Dagoberti iunioris, Regem super se statuunt.* Franci sumuntur pro Neustrasiis. Ager Parisiensis, in quo sita Cala, & Nouiomum, vbi sepultus est Rex Chilpericus, pertinebant ad Neustriam. Auditâ Chilperici morte, Neustrasij Theodoricum, Dagoberti quondam Regis filium, in Regem sibi statuerunt inconsulto Carolo, virum enim Austrasium, à quo bis victi fuerant, vt hostem auersabantur, séque, si Regem licèt puerum haberent, existimabant inde potentiores atque audentiores fore. Dissimulauit ista Carolus, veritúsque ne Raginfridus iterum aut quis alius ex Neustrasiis sub nouo Rege Maiorem Palatij Neustrasiani se diceret, hoc anno totus incubuit auctoritati suæ per Neustriam Burgundiámque stabiliendæ, nec vllum aduersùs exteras nationes bellum gessit domesticis tantùm rebus intentus. Hinc corrige Auctorem Annalium Fuldensium, qui Theodoricum ab vno Carolo Regem constitutum ita scribit [c]. *Mortuo Hilprico, Carlus Teotricum in Sedem Regni constituit.* Et Hermannum, qui sententiam eandem sic amplectitur [d]. *Mortuo Hilperico, Theudericus Rex efficitur à Carolo.*

[a] Cap. 107.
[b] Ad an. 720.
[c] Ad an. 720.
[d] Ad an. 721.

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

VI. Eudo Dux Aquitaniæ, quem Carolus vt æmulum pertimescebat, hoc anno infensissimos hostes expertus est Saracenos, qui cis Pyrenæos montes effusi, Septimaniam primùm subegerunt cum nonnullis vrbibus Aquitaniæ, è quibus Gothi Rege Eruigio Francos expulerant; deinde Tolosam, ciuitatem Aquitaniæ tunc attributam, cinxerunt obsidione. Victoriam, quam de Saracenis Eudo reportauit, breuiter attingit Annalista Nazarianus. *Anno* DCCXXI. *eiecit Heudo Sarcinos de Aquitania.* Et Petauianus. *Anno* DCCXXI. *expugnauit Eodo Saracenos de terra sua.* Consulendi sunt alij Scriptores, qui plura nos doceant.

SARACENI TOLOSAM OBSIDENT, ET A FRANCIS PROFLIGANTVR.

VII. Saraceni, quos Agarenos, Ismaelitas, Arabes, Mauros & Mahometanos alij vocant, Asiam, Africam & Europam magno terrore iam impleuerant, cùm de bello Francis inferendo cogitarunt. In suam enim potestatem armis redegerant Arabiam, Persidem, Armeniam, Mesopotamiam, Syriam, Palæstinam, Cyprum, Rhodum, Ægyptum, Marmaricam, Cyrenaicam, Africam propriè dictam, Mauritaniam, totam fermè Hispaniam & Septimaniam cum nonnullis vrbibus, quas Eruigius Wisigothorum Rex ante aliquot annos in Aquitania Francis ademerat. Lege simúlque confer Chronographiam Theophanis, Historiam Arabum conscriptam à Roderico Toletano Archiepiscopo, necnon Historiam veterum Calipharum ex antiquis Arabum Annalistis præcipuè collectam. Quò potentiores erant Saracenorum vires, eò gloriosior fuit Francorum victoria. Saracenis præerat *Izid* siue *Izit*, Rex eorum decimus-sextus, huius nominis secundus. Annum in Principatu secundum agebat, vt infrà patebit, annis Hegiræ cum Era Hispanorum & annis Incarnationis Dominicæ comparatis. Copiis, quas ad inuadendam Franciam collegerat, virum strenuum præfecit Zamam nomine, ab aliquot annis Hispaniæ Septimaniæque administrationi præpositum, de quo sic Rodericus [a]. *Zama, qui tribus annis ducatum tenuit, in Hispaniis proprio stylo descripsit vectigalia Hispanorum, & quod priùs indiuisum ab Arabibus habebat, ipse partem reliquit militibus diuidendam, partem fisco de mobilibus & immobilibus assignauit, & Galliam Narbonensem*, id est, Septimaniam, *diuisione simili ordinauit, & Francorum gentem bellis frequentibus stimulauit, & Narbonæ ob tuitionem patriæ electos milites collocauit. Ipse autem bellis plurimis Tolosam veniens, obsidionis ambitu circumcinxit, & cœpit eam variis machinis impugnare. Gens autem Francorum cum Eudone exercitûs sui duce in obsessorum auxilium superuenit. Cúmque vterque exercitus cœpit acriter dimicare, Franci Zamam ducem Arabum cum parte multitudinis peremerunt, reliqui obsidione relictâ se fugæ patrocinio commiserunt, & qui euaserant, Abderramen super se principem elegerunt, donec Principalia iussa venissent.* Hæc Rodericus mutuatus est ab Isidoro Episcopo Pacensi *, qui res à Zama gestas stylo valdè barbaro sic descripsit. *In occiduis partibus multa Izit Regi Sarracenorum præliando perueniunt prospera, atque per Zama nomine tres minùs paululum annos in Hispania ducatum habente, vlteriorem vel citeriorem imperium proprio stylo ad vectigalia inferenda describit, prædæ & manualia, vel quicquid illud est, quod olim prædabiliter indiuisum retemptabat. In Hispania gens omnis Arabica sorte sociis diuidendo partem ex omni re mobili & immobili fisco adsociat. Postremò, Narbonensem Galliam suam facit, gentémque Francorum frequentibus bellis stimulat, & seditas Sarracenorum in prædictum Narbonensem oppidum ad præsidia tuenda decenter collocat. Atque in coniurenti virtute iamdictus Dux Tolosam vsque præliando peruenit, atque obsidione cingens, fundis & diuersis generum machinis expugnare conauit. Sícque Francorum gentes tali de nuntio certi, apud Ducem ipsius gentis Eudonem nomine congregantur, vbi dum apud Tolosam vtrique exercitus acies graui dimicatione confligunt, Zaman ducem exercitus Sarracenorum cum parte multitudinis congregata occidunt. Reliquum exercitum per fugam elapsum sequuntur, quorum Abdirraman cepit principatum vno per mense, donec ad Principalia iussa veniret Ambiza eorum rector.* Huius Auctoris barbariem iam accusauit Vasæus, in cuius Chronico [b] hæc leguntur. *Isidorus*

[a] Hist. Arab. cap. 11.

* de Badaiox.

[b] Cap. 4.

Isidorus Pacensis Episcopus etiam scripsit Chronicon Hispaniæ ; cuius si est Chronicon AN. CH.
illud , quod eius titulo prænotatum vidi , portentum potiùs dixerim quàm Chroni- 721.
con ; adeò prodigiosè scribit , & Gothicè potiùs quàm Latinè. Certè mihi , tanquam CHILPER.
in nouo quodam & inaudito idiomate , desudandum fuit , vt intelligerem. III. R. 6.

De Saracenis , quibuscum Franci plerumque dimicarunt , sæpiùs agen- THEO-
dum nobis erit, ideóque placet hic exponere nonnulla quæ spectant ad eo- DOR. IV.
rum originem ac Monarchiam , necnon ad annos Lunares Hegiræ , quos R. 1.
oportet cum annis Solaribus Christianorum comparare, ne fluctuet aut tur- VIII.
betur Chronologia.

Originum Scriptores originem Mohammedis deducunt ab Ismaele, quem IX.
Abrahamo peperit Hagar ancilla Saræ, vnde Ismaelitæ, Hagareni & Aga- SARACENO-
reni dicti, qui Mohammedis pseudoprophetæ falsos errores amplexi sunt, RVM ORI-
& sub eius aut successorum imperio vitam duxerunt. Illi autem , vt rectè GO.
ab Hagar vocati sunt Hagareni , sic ineptè à Sara Saracenos se nuncupa- NOMEN.
tos mentiuntur , oporteret enim aut à Sara Sareos appellatos , aut vxorem
Abrahæ non Saram sed Saracam nominatam fuisse. Stephanus ait Σάρακα
regionem esse Arabiæ , finitimam Nabatæis , à qua τοὺς Σαρακηνοὺς dictos
arbitratur. Alij Saracenos deriuant ab Arabica voce *Sarak* quæ genus ho-
minum ferox & ληστρικὸν indigitat. Verùm quia *Sarak* significat *clàm furari,*
nec illud vocabulum vsurpari commodè potest , vt Arabes publicis latro-
ciniis infames designentur , Eduardus Pocockius Linguarum Hebraicæ &
Arabicæ in Academia Oxoniensi * Professor ad aliam recurrit etymolo- *d'Oxfort.
giam initio notarum , quibus libellum de Origine & Moribus Arabum à
Gregorio *Abul-Farai* compositum illustrauit. Ait enim Saracenos non à vi-
tæ instituto, sed à situ , quod Orientales essent , ita nuncupatos fuisse , ci-
tátque Scriptores quosdam Arabes, qui vicos quosdam , Orientalis ad alia
loca sitûs ratione , *Sharakach* & *Sharakiah* nomen sortitos memorant , adeó-
que incolas eorum Saracenos audiisse. Deinde , vt Arabia est Orientalis
respectu Mauritaniæ , sic vtriusque regionis incolas diuersis nominibus af-
ficit , affirmátque Mauros vocari Magrebinos , id est, Occidentales , ab iis
qui Arabiam incolunt & Masaraceæ Saracenique siue Orientales nuncu-
pantur. Cetera gentis illius cognomina facilè deprehenduntur. Dicti sunt
Arabes ab Arabia. *Diuersæ sunt de Arabum denominatione sententiæ* , inquiunt
apud eundem Pocockium Auctores Arabes, *at omnium verissima , quæ illam de-
ducit ab Arabia , quæ Tahamæ regionis pars est , quam olim Ismael eorum pater in-
coluit.* Dicti sunt Mauri à Mauritania , idque nominis obtinuerunt præser-
tim apud Occidentales Europæ populos , quibus post occupatam Maurita-
niam primùm innotuerunt. Denique dicti sunt Mahometani à Mahometo
pseudopropheta, Monarchiæ Saracenicæ, de qua loquimur, auctore.

Initium istius Monarchiæ petitur ab anno Christi sexcentesimo vicesimo- X.
secundo, quo Mahometus propter hostium factionem Mechâ * Medinam * *la Mec-
fugit. Hanc epocham multis probationibus confirmant Iosephus Scaliger que.
libro secundo de Emendatione Temporum, & Ioannes Mariana in tractatu *Medine.
de Annis Arabum. Qui recesserunt hactenus ab hoc calculo, non aduerte- HEGIRA.
runt annos Lunares Arabum ab annis Solaribus Christianorum multùm
differre, Lunaris enim annus Solari minor est diebus ferè vndecim , anní-
que Lunares triginta-tres continent annos duntaxat triginta-duos Solares
cum diebus sex totidémque scrupulis. Hinc ortæ tot sententiæ , quas re-
ferre longum esset ac superuacaneum. Multi , quibus persuasum erat pri-
mam Arabum in Hispaniam irruptionem contigisse anno eorumdem Ara-
bum nonagesimo-tertio, Erâ Hispanorum septingentesimâ vndequinquage-
simâ, id est, anno Christi septingentesimo vndecimo, primum annum Ara-
bicum inchoarunt Erâ sexcentesimâ quinquagesimâ-sextâ , id est , anno
Christi sexcentesimo duodeuicesimo, rati Chronologiæ satis se consuluisse,

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

si primum annum Arabum auspicarentur ab Era nonagesima-tertia ante septingentesimam vndequinquagesimam, quandoquidem annus Arabum nonagesimus-tertius in Eram septingentesimam vndequinquagesimam incideret. Alij primum annum Arabicum se putarunt assecutos, modò ab anno Incarnationis Dominicæ quo scribebant, tot annos subducerent quot Arabes ab initio sui Principatûs numerabant, ideóque quò recentiores fuerunt Auctores, eò vetustiora Hegiræ principia repererunt. Posteriorem hunc errorem hodie si sequaris, initium Principatûs Arabici repetes ab anno Christi quingentesimo vndenonagesimo, annus enim Arabum millesimus octogesimus Kalendis Iunij cœptus est hoc anno, post Christum natum millesimo sexcentesimo sexagesimo-nono, quo nostros Annales prælo subiicimus, ex annis autem sexcentis sexaginta-nouem supra mille si subduxeris mille & octoginta, residui manebunt quingenti vndenonaginta. De die, qui primum annum Arabum aperuit, non conueniunt Scaliger & Mariana, hic enim Idus Iulias & feriam quintam notat, ille feriam sextam & diem post Idus Iulias proximum. Opinionem Marianæ potiorem remur, quia conuenit cum Historia veterum Calipharum [a]. Idibus igitur Iuliis, anno Christi sexcentesimo vicesimo-secundo, Mahometus pseudopropheres aufugit Mechâ, factionem hostium infestissimam expertus ob nouam legem quam prædicabat. Ab ea fuga, quam Arabes Hegiram appellant, annos numerant omnes Mahometani, vocántque annos Hegiræ, id est, fugæ.

[a] Lib. 1. in Mahomet.

XI. ANNI.

Arabes annum duodecim Lunationibus finiunt, vnicuique Lunæ tribuunt dies viginti-nouem, horas duodecim, minuta ferè quadraginta-quatuor, itaut totus annus contineat dies trecentos quinquaginta-quatuor, horas octo, minuta duodequinquaginta. Quemadmodum autem necesse est, vt alternatim vnus è duobus mensibus sit dierum viginti-nouem, alter triginta, quia quælibet Lunatio præter dies viginti-nouem rotundos habet horas duodecim; sic & ad consumenda minuta ferè quadraginta-quatuor, quæ supersunt adhuc ex vnaquaque Lunatione, cyclus Lunaris adinuentus est annorum triginta, quo temporis spatio dies vndecim intercalantur in fine totidem annorum, qui vocantur ob eam causam intercalares, cererísque, qui communes dicuntur, longiores sunt vno die, annus enim communis constat diebus trecentis quinquaginta-quatuor, intercalaris trecentis quinquaginta-quinque.

XII. MENSES.

Primus igitur mensis anni Arabici, *Mucharam*, dies habet viginti-nouem; secundus, *Zaphar*, dies triginta; tertius, *Rabih alauel*, id est, Rabih prior, dies viginti-nouem; quartus, *Rabih alahar*, id est, Rabih posterior, dies triginta; quintus, *Iumadi alauel*, id est, Iumadi prior, dies viginti-nouem; sextus, *Iumadi alahar*, id est, Iumadi posterior, dies triginta; septimus, *Rageb*, dies viginti-nouem; octauus, *Sahauen*, dies triginta; nonus, *Ramadan*, dies viginti-nouem; decimus, *Sceual*, dies triginta; vndecimus, *Dulquehda*, dies viginti-nouem; duodecimus, *Dulhagia*, dies triginta si sit annus communis, vnum & triginta si sit annus intercalaris. Lunaris autem cycli primus annus est communis; secundus, intercalaris; tertius & quartus, communes; quintus, intercalaris; sextus, communis; septimus, intercalaris; octauus & nonus, communes; decimus, intercalaris; vndecimus & duodecimus, communes; decimus-tertius, intercalaris; decimus-quartus & decimus-quintus, communes; decimus-sextus, intercalaris; decimus-septimus, communis; decimus-octauus, intercalaris; decimus-nonus & vicesimus, communes; vicesimus-primus, intercalaris; vicesimus-secundus & vicesimus-tertius, communes; vicesimus-quartus, intercalaris; vicesimus-quintus, communis; vicesimus-sextus, intercalaris; vicesimus-septimus & vicesimus-octauus, communes; vicesimus-nonus, intercalaris; tricesimus, communis.

XIII. CALIPHÆ.

Mahometus, plerisque Mahometes, Mahomedus, Mahomat, Muamed,

Muhamedes & Mohammet, Medinam ingressus est die sexagesimo-octauo postquam egressus est Mechâ, vt testatur Ismael Abul-Feda. Mecham occupauit anno Hegiræ octauo, magnámque multitudinem Arabum ad se venientem prauis dogmatibus decepit anno decimo. Mortuus est anno Hegiræ vndecimo, die duodecimo mensis tertij seu Rabih prioris, id est, cùm post fugam effluxissent anni decem, diésque vnus & septuaginta. Hæc leguntur in Historia [a] veterum Calipharum. Annus autem vndecimus Hegiræ inchoatus est quinto Kalendas Aprilis, anno Christi sexcentesimo tricesimo-secundo, diésque duodecimus prioris Rabih coincidit cum octauo Idus Iunias eiusdem anni post Christum natum sexcentesimi tricesimi-secundi.

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1. MAHOMETVS.

[a] Lib. 1.

XIV. ABVBACHARVS.

Eodem die, quo Mahometes obiit, electus est qui socero vel cognato succederet eius aut gener aut cognatus Abubacharus. Hic, teste Theophane [b], cepit vniuersam Gazæ regionem, quæ versùs montem Sinæum deserti fauces occupat. Tenuit Principatum duobus annis. De numero annorum conueniunt omnes, de minutiis mensium, ac dierum non parum dissentiunt. Alij enim addunt menses tres diésque nouem; alij menses quatuor, totidem minùs diebus; quidam centum dies, Theophanes [c] dimidium anni. Deinde alij mortuum tradunt feriâ sextâ, die vicesimo-quarto posterioris Iumadi, alij feriâ tertiâ. Præ ceteris placet eorum sententia, qui præter biennium centum dies Principatûs attribuunt, mortémque consignant feriâ tertiâ, anno Hegiræ decimo-tertio per dies centum septuaginta & vnum iam inchoato, annus enim Hegiræ decimus-tertius initium cepit pridie Nonas Martias, diésque illius anni centesimus septuagesimus-primus, qui vicesimus-quartus posterioris Iumadi fuit, coincidit cum feria tertia, diéque decimo Kalendas Septembres anni post Christum natum sexcentesimi tricesimi-quarti, qui præditus fuit literâ Dominicali B.

[b] Ad an. 21. Heraclij Imp.

[c] Ad an. 24. Heracl. Imp.

XV. OMARVS.

Post Abubacharum siue Abubecrum eodem die regnare cœpit Omarus siue Vmarus. Hic ditiones suas per Arabiam, Ægyptum, Palæstinam, Syriam, Mesopotamiam & Persidem multùm dilatauit. Damasum cepit anno Hegiræ decimo-quarto, Ierosolymam anno Hegiræ decimo-sexto, Antiochiam anno Hegiræ decimo-septimo, Edessam anno Hegiræ decimo-octauo, Alexandriam anno Hegiræ vicesimo. Primus annos numerauit ab Hegira seu fuga Mahometis. Primus quoque Ducem fidelium siue Amiramamolinum se dixit. Principatum tenuit annis decem Lunaribus diebúsque centum octoginta-septem, siue annis decem Solaribus diebúsque septuaginta, id est, vsque ad feriam secundam seu diem vicesimum-sextum mensis duodecimi siue Dulhagiæ, quo claudebatur annus Hegiræ vicesimus-tertius. Lege Historiam [d] veterum Calipharum cum Theophane [e]. Dies ille coincidit cum Kalendis Nouembribus, quæ anno Christi sexcentesimo quadragesimo-quarto, propter literam Dominicalem C, illigabantur feriæ secundæ.

[d] Lib. 2. in Omar.

[e] Ad ann. 28. & 29. Heraclij Imp.

XVI. VTHMANVS.

Vmaro successit Autuman siue Othman vel Vthmanus, quo die incertum. Alij enim Calipham creatum volunt anno Hegiræ vicesimo-tertio nondum finito, alij aiunt id contigisse primo mense anni subsequentis, nec desunt qui notent diem vicesimum istius mensis. Occubuit exeunte anno Hegiræ tricesimo-quinto, die videlicet vndecimo vltimi mensis. Gessisse dicitur Principatum annos duodecim, octo minùs diebus, numerando scilicet ab ipso die quo decessor extinctus est. Annus Hegiræ fuit intercalaris, ideò mensis *Dulhagia* dies habuit vnum & triginta, & in Historia veterum Calipharum à morte Vthmani vsque ad anni exitum rectè numerantur dies duodecim. Perperam autem in eadem Historia quidam asserunt Vthmanum occisum fuisse die Martis, necatus est enim die Iouis, decimo-sexto Kalendas Iulias, anno bissextili, post Christum natum sexcentesimo quinquagesimo-sexto, currente tunc literâ Dominicali B. Vthmanus expe-

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

ditionem in Africam mouit, Cyprum & Rhodum subegit, Isauriam & Armeniam deprædatus est, Persidem occupauit mortuo Isdegerde Rege, classem ad obsidendam Constantinopolim parauit. Lege Auctores suprà citatos.

XVII. Post cædem Vthmani, si fides est Theophani [a], *dissidium inter Arabes exortum est. Qui enim deserti loca tenuere, Alis alterius Alim nepotem, Muamed generum, desiderabant Principem. Qui verò Syriam & Ægyptum incoluere, Mauiam promouebant, cuius pars superior extitit, & imperium obtinuit annos viginti-quatuor*, ἐκράτησε ἔτη κδʹ. Eiusdem dissensionis ita meminit Rodericus Toletanus in Historia [b] Arabum. *Mortuo Autuman, Moabia, qui & Maula, successit in regno, anno* XXXV *Arabum, & regnauit annis* XXV, *sed quinque annis (quia regnum eius turbatum variauit) contra suos prælia multa gessit. Post quinquennium suis sedatis feliciter rexit regnum.* At audiendus præ ceteris *Abu Iaafar Mohammed Ebn Iarir Al Tabari* toties laudatus in Historia Saracenica, qui natus anno Hegiræ ducentesimo vicesimo-quarto in ditione *Tabarastan* seriem Historiæ suæ ad annum eiusdem Hegiræ ducentesimum tricesimum-secundum perduxit, &, vt *Ebn Challecan* testatur, *fidus fuit in allegationibus suis, estque Historia ipsius Historiarum verissima & certissima.* Subrogat autem hic Auctor Vthmano Alim; Ali Chasanum, Chasano Mauiam seu Mugeuiam.

[a] Ad an. 14. Constantis Imp.
[b] Cap. 7.

XVIII. ALIS. Successit igitur Alis Vthmano, regnauítque annos quatuor diésque ducentos sexaginta-duos. Toto illo tempore ciuilibus bellis implicatus fuit æmulo Megauiâ. Cæsus interiit anno Hegiræ quadragesimo, die vicesimo mensis noni, id est, anno Christi sexcentesimo sexagesimo-primo, die vicesimo-sexto Ianuarij.

XIX. CHASANUS. Chasani, qui post Alim patrem regnauit, Principatus nec diuturnus fuit nec quietus. Durauit enim sex tantùm menses, diésque quinque, siue vt alij loquuntur, dies centum octoginta-duos, desiítque anno Hegiræ quadragesimo-primo, mensis tertij die vicesimo-quinto, id est, anno Christi sexcentesimo sexagesimo-primo, die quinto Kalendas Augusti.

XX. MEGAVIAS. Megauias, quem alij Mauiam, Moabiam & Maulam vocant, Chasano cedente Principatum arripuit; ditiones suas aliquot vrbibus auxit in Africa; venit in suspicionem apud plerosque necis Chasano exregi per venenum procuratæ anno Hegiræ quadragesimo-nono; Izitum filium suum in Regni collegam assumpsit anno Hegiræ quinquagesimo; eúmque, vt Constantinopolim obsideret, instructissimæ classi posteà præfecit, at irrito conatu. Regnauit annos vndeuiginti, menses tres, diésque quinque. Obiit anno Hegiræ sexagesimo, die Veneris, mense septimo, vtrùm ineunte an medio non conueniunt omnes. At, cùm apud veterem Annalistam Arabum, dies ille censeatur centesimus duodeseptuagesimus anni sexagesimi Arabici, dubium non est quin idem dies primus fuerit mensis septimi seu *Rageb*. Annus sexagesimus Arabum inchoatus est quarto Idus Octobris, anno Christi sexcentesimo septuagesimo-nono. Mortuus est igitur Megauias anno bissextili, Christi sexcentesimo octogesimo, die Veneris, octauo Idus Aprilis, currente literâ Dominicali G.

XXI. IZITUS. Izitus post Megauiam patrem regnauit; quicquid dicat [c] Rodericus Toletanus, ditiones Arabum non amplificauit, quia bellis ciuilibus impeditus fuit. Tenuit Principatum annos tres, diésque ducentos quadraginta-nouem. Obiit anno Hegiræ sexagesimo-quarto, die Lunæ, decimo-quarto mensis tertij seu prioris *Rabih*, id est, die Lunæ, quinto Idus Nouembris, anno Christi sexcentesimo octogesimo tertio, qui præditus fuit litera Dominicali D.

[c] Hist. Arab. cap. 8.

XXII. MEGAVIAS II. Megauias Iziti filius Arabibus præfuit dies quadraginta-quinque, vitámque clausit anno Hegiræ sexagesimo-quarto, die Iouis, seu die vltimo mensis quarti siue posterioris *Rabih*, id est, die Iouis, vicesimo-quarto Decembris, anno Christi sexcentesimo octogesimo-tertio.

Post obitum Megauiæ vacauit Principatus dies septuaginta-nouem, incidit enim longa concertatio inter Maroan seu Maruam & Abdallam seu Gabdollam. Hic propter diuitias, quas ex Africa tulerat, superior primùm euasit. Electus est enim Rex Arabum anno Hegiræ sexagesimo-quarto, die vicesimo mensis septimi seu *Rageb*, id est, quarto Idus Martias anni bissextilis post Christum natum sexcentesimi octogesimi-quarti. Sed Principatum post dies centum & duodetriginta Maroæ seu Maruæ coactus cessit anno Hegiræ sexagesimo-quarto, die primo mensis duodecimi seu Dulhagiæ, id est, decimo-quinto Kalendas Augustas, anno Christi sexcentesimo octogesimo-quarto, feria secunda, currente tunc literâ Dominicali B. AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEO-DOR. IV. R. 1. XXIII. ABDALLA.

Maroas seu Maruas regnauit apud Saracenos diebus ducentis nonaginta-octo, desiitque viuere anno Hegiræ sexagesimo-quinto, die quarto mensis decimi seu *Sceual*, id est, quinto Idus Maias, anno Christi sexcentesimo octogesimo-quinto. XXIV. MAROAS.

Abimelech siue Abdelmelic Maruæ filius regnauit annos vnum & viginti diésque quindecim. Obiit anno Hegiræ octogesimo-sexto, die vndeuicesimo mensis decimi seu *Sceual*, id est, quinto Idus Octobris anno post Christum natum septingentesimo quinto. Ceterùm anno Imperij sui decimo-quinto, vt Theophanes obseruat, bellum gessit in Africa, Carthaginem cepit, expulsísque Cæsaris præsidiis ditiones suas propagauit, vsque ad confinia Wisigothorum, qui partem Mauritaniæ iampridem occuparant à temporibus Sisebuti Regis, eámque Hispaniam Transfretanam & Hispaniam Tingitanam appellabant. XXV. ABIMELECH.

Valid post patrem Abimelech regnauit annos nouem mensésque octo. Wisigothos, vt Scriptores rerum Hispanicarum narrant, expulit è Mauritania Tingitana quæ trans fretum Gaditanum sita est, & ex vniuersa fermè Hispania quæ Pyrenæis montibus Oceano maríque Mediterraneo clauditur. In Historia veterum Calipharum [a], Hispania designatur per Andalusiam & Regnum Toletanum, primúsque Arabum in Hispaniam ingressus consignatur anno Hegiræ nonagesimo-tertio, cuius initium coincidit cum die decimo-quinto Kalendas Nouembres anno Christi septingentesimo vndecimo Erâ septingentesimâ vndequinquagesimâ. Obiit Valid anno Hegiræ nonagesimo sexto, medio posteriore Iumado, id est, anno Christi DCCXV. ineunte mense Martio. XXVI. VALID.

[a] Lib. 1. in Valid.

Zuleman seu Suliman fratri Valid successit. *Misit Alahor, quem Hispaniæ præfecerat, vt Narbonensem Galliam deuastaret, & citeriorem Hispaniam, in qua Christiani aliqui rebellauerant, subiugaret, qui*, teste Roderico [b], *prædictam Galliam & vtramque Hispaniam vi, fraude & deditione receptans vectigali subdidit seruituti*. Regnauit annos duos mensésque octo, minus diebus quinque. Obiit die Veneris, qui quinquagesimus fuit anni Arabici vndecentesimi, id est, Kalendis Octobris, anno Christi DCCXVII. qui præditus fuit litera Dominicali C. XXVII. SVLIMAN.

[b] Hist. Arab. cap. 10.

Vmarus siue Omarus regnauit annos duos, menses quinque, diésque tres. Obiit anno Hegiræ centesimo primo, die vicesimo-tertio mensis septimi seu *Rageb*, id est, septimo Idus Februarias, anno Christi septingentesimo vicesimo. XXVIII. OMARVS II.

Mortuo Vmaro Izit eius frater, quem in Regni Collegam assumpserat, solus regnare cœpit. Anno sui Principatûs secundo, Christi septingentesimo vicesimo-primo, copias, vt suprà dictum est, ad inuadendam Franciam direxit. Franci strenuè restiterunt duce Eudone, tótque gentis Saracenicæ victoriis obicem posuerunt. Felicissimus fuit hic primus Francorum congressus cum Saracenis. Subsequentur alij non pauci, nec minori cum laude. De singulis agemus suis locis. Vt autem faciliùs intelligas, quàm benè in nostris Annalibus Epocha Christiana, quâ vtimur, cohæreat cum Era Hispanorum & Hegira Saracenorum, hic tabulam subiicimus, in qua comparantur anni Dominicæ Incarnationis cum Era Cæsaris atque annis Hegiræ & Calipharum, ad annum vsque Hegiræ centesimum vicesimum-tertium, quo adhuc currente Carolus Pippini Herstallij filius, qui toties de Saracenis nobilissimè triumpharat, ex hac vita discessit mense Octobri, anno Christi septingentesimo quadragesimo-primo. XXIX. IZITVS. II.

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

XXX.

Era Hispanica.	*Anni à Christo nato.*	*Initia annorum Arabicorum.*	*Anni Arabici.*	*Caliphæ.*	*Anni Calipharum.*
660.	622.	15. Iulij.	1.	Mahometus.	1.
661.	623.	4. Iulij.	2.		2.
662.	624.	23. Iunij.	3.		3.
663.	625.	12. Iunij.	4.		4.
664.	626.	1. Iunij.	5.		5.
665.	627.	22. Maij.	6.		6.
666.	628.	10. Maij.	7.		7.
667.	629.	30. Aprilis.	8.		8.
668.	630.	19. Aprilis.	9.		9.
669.	631.	8. Aprilis.	10.		10.
670.	632.	28. Martij.	11.	Abubacharus.	1.
671.	633.	17. Martij.	12.		2.
672.	634.	6. Martij.	13.	Omarus.	1.
673.	635.	24. Februarij.	14.		2.
674.	636.	13. Februarij.	15.		3.
675.	637.	1. Februarij.	16.		4.
676.	638.	22. Ianuarij.	17.		5.
677.	639.	11. Ianuarij.	18.		6.
678.	640.	1. Ianuarij.	19.		7.
		20. Decembris.	20.		8.
679.	641.	9. Decembris.	21.		9.
680.	642.	29. Nouembris.	22.		10.
681.	643.	18. Nouembris.	23.		11.
682.	644.	6. Nouembris.	24.	Vthmanus.	1.
683.	645.	27. Octobris.	25.		2.
684.	646.	16. Octobris.	26.		3.
685.	647.	6. Octobris.	27.		4.

Era Hispanica.	*Anni à Christo nato.*	*Initia annorum Arabicorum.*	*Anni Arabici.*	*Calipha.*	*Anni Calipharum.*
686.	648.	24. Septembris.	28.		5.
687.	649.	13. Septembris.	29.		6.
688.	650.	3. Septembris.	30.		7.
689.	651.	23. Augusti.	31.		8.
690.	652.	11. Augusti.	32.		9.
691.	653.	1. Augusti.	33.		10.
692.	654.	21. Iulij.	34.		11.
693.	655.	10. Iulij.	35.		12.
694.	656.	29. Iunij.	36.	Alis.	1.
695.	657.	18. Iunij.	37.		2.
696.	658.	8. Iunij.	38.		3.
697.	659.	28. Maij.	39.		4.
698.	660.	16. Maij.	40.		5.
699.	661.	6. Maij.	41.	Chasanus.	1.
700.	662.	25. Aprilis.	42.	Megauias.	1.
701.	663.	14. Aprilis.	43.		2.
702.	664.	3. Aprilis.	44.		3.
703.	665.	23. Martij.	45.		4.
704.	666.	12. Martij.	46.		5.
705.	667.	2. Martij.	47.		6.
706.	668.	19. Februarij.	48.		7.
707.	669.	8. Februariij.	49.		8.
708.	670.	28. Ianuarij.	50.		9.
709.	671.	17. Ianuarij.	51.		10.
710.	672.	7. Ianuarij.	52.		11.
		26. Decembris.	53.		12.
711.	673.	15. Decembris.	54.		13.

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

AN. CH 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

Era Hispanica.	*Anni à Christo nato.*	*Initia annorum Arabicorum.*	*Anni Arabici.*	*Caliphæ.*	*Anni Calipharum.*
712.	674.	5. Decembr.	55.		14.
713.	675.	24. Nouembr.	56.		15.
714.	676.	13. Nouembr.	57.		16.
715.	677.	2. Nouembr.	58.		17.
716.	678.	22. Octobris.	59.		18.
717.	679.	12. Octobris.	60.		19.
718.	680.	30. Septembr.	61.	Izitus.	1.
719.	681.	19. Septembr.	62.		2.
720.	682.	9. Septembr.	63.		3.
721.	683.	29. Augusti.	64.	Megauias II.	1.
722.	684.	17. Augusti.	65.	Abdalla. Maroas.	1. 1.
723.	685.	7. Augusti.	66.	Abimelech.	1.
724.	686.	27. Iulij.	67.		2.
725.	687.	17. Iulij.	68.		3.
726.	688.	5. Iulij.	69.		4.
727.	689.	24. Iunij.	70.		5.
728.	690.	14. Iunij.	71.		6.
729.	691.	3. Iunij.	72.		7.
730.	692.	22. Maij.	73.		8.
731.	693.	12. Maij.	74.		9.
732.	694.	1. Maij.	75.		10.
733.	695.	20. Aprilis.	76.		11.
734.	696.	9. Aprilis.	77.		12.
735.	697.	29. Martij.	78.		13.
736.	698.	19. Martij.	79.		14.
737.	699.	8. Martij.	80.		15.

738.

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

Era Hispanica.	*Anni à Christo nato.*	*Initia annorum Arabicorum.*	*Anni Arabici.*	*Calipha.*	*Anni Caliipharum.*
738.	700.	25. Februarij.	81.		16.
739.	701.	14. Februarij.	82.		17.
740.	702.	3. Februarij.	83.		18.
741.	703.	23. Ianuarij.	84.		19.
742.	704.	13. Ianuarij.	85.		20.
743.	705.	1. Ianuarij.	86.		21.
		22. Decembr.	87.	Valid.	1.
744.	706.	11. Decembr.	88.		2.
745.	707.	30. Nouembr.	89.		3.
746.	708.	19. Nouembr.	90.		4.
747.	709.	8. Nouembr.	91.		5.
748.	710.	28. Octobris.	92.		6.
749.	711.	18. Octobris.	93.		7.
750.	712.	6. Octobris.	94.		8.
751.	713.	25. Septembr.	95.		9.
752.	714.	15. Septembr.	96.		10.
753.	715.	4. Septembr.	97.	Suliman.	1.
754.	716.	24. Augusti.	98.		2.
755.	717.	13. Augusti.	99.	Omarus II.	1.
756.	718.	2. Augusti.	100.		2.
757.	719.	23. Iulij.	101.		3.
758.	720.	11. Iulij.	102.	Izitus II.	1.
759.	721.	30. Iunij.	103.		2.
760.	722.	20. Iunij.	104.		3.
761.	723.	9. Iunij.	105.		4.
762.	724.	28. Maij.	106.	Iscam.	1.
763.	725.	18. Maij.	107.		2.

Digitized by Google

AN. CH 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

Era Hispanica.	*Anni à Christo nato.*	*Initia annorum Arabicorum.*	*Anni Arabici.*	*Calipha.*	*Anni Caliapharum.*
764.	726.	7. Maij.	108.		3.
765.	727.	27. Aprilis.	109.		4.
766.	728.	15. Aprilis.	110.		5.
767.	729.	4. Aprilis.	111.		6.
768.	730.	25. Martij.	112.		7.
769.	731.	14. Martij.	113.		8.
770.	732.	2. Martij.	114.		9.
771.	733.	20. Februarij.	115.		10.
772.	734.	9. Februarij.	116.		11.
773.	735.	30. Ianuarij.	117.		12.
774.	736.	19. Ianuarij.	118.		13.
775.	737.	7. Ianuarij.	119.		14.
		28. Decembris.	120.		15.
776.	738.	17. Decembris.	121.		16.
777.	739.	5. Decembris.	122.		17.
778.	740.	25. Nouembr.	123.		18.
779.	741.	14. Nouembr.	124.		19.

XXXI. Hoc igitur anno, post Christum natum septingentesimo vicesimo-primo, quocum finis anni Arabici centesimi secundi, initiúmque centesimi tertij coinciderunt, Saraceni è Septimania in Franciam irrumpentes Tolosam obsidione cinxerunt. Præter Auctores suprà citatos id hoc anno gestum confirmat Chronologus à Guillelmo *de Catel* in Historia Linguodochiana laudatus. Tolosam enim à Saracenis obsessam testatur *anno nono postquàm Hispaniam ingressi sunt*. Primus autem Arabum seu Saracenorum in Hispaniam ingressus consignatur anno Hegiræ nonagesimo tertio, siue anno Christi septingentesimo duodecimo, nam mense Octobri anni post Christum natum septingentesimi duodecimi finem accepit annus Hegiræ tertius supra nonagesimum. Porrò, de die, quo Franci Tolosam obsidione liberarunt, liceat nobis ceterisque rerum Francicarum Scriptoribus id ad singularem Francorum laudem asserere, quod de die, quo Franci Saracenos in agro Pictauiensi profligarunt, à Ioanne Mariana [a], viro Hispano, non ad Francorum modò sed ad omnium Christianorum commendationem scriptum legimus. *Hic dies lætissimus Christianis illuxit, non tam victoriæ præsentis fructu, etsi clarissima fuit, quàm quòd esset documentum datum, inuictam eatenus* Saracenorum *gentem*, quæ

[a] Lib. 7. cap. 3.

recenter Hispaniam Septimaniámque subegerat, *nostrorum* (quos Francos interpretamur, Mariana Christianos) *virtute superari posse*. Nec aliud edocebunt multa, quæ de variis Saracenorum stragibus ad annos Christi septingentesimum tricesimum-secundum, septingentesimum tricesimum-septimum, & septingentesimum tricesimum-nonum hoc Tomo referemus, plura quoque subsequentibus Tomis enarraturi.

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

Episcopi, qui per illa tempora Tolosanam Ecclesiam rexit, periit omnino memoria. Manci sunt, qui prodierunt hactenus in lucem, Tolosanorum Episcoporum Catalogi. Post Mennam, quem anno Christi sexcentesimo primo sedisse Gregorius Magnus [a] in suis literis testatur, à Catello [b] recensentur, Sedocus, Sanctus Erembertus, Villegiselus, Sanctus Siluinus, & Arruso Carolo Magno Regi synchronus. Willegiselum Sancto Eremberto rectè præponunt Sammarthani, nam teste Flodoardo [c] Willegiselus anno Christi sexcentesimo vicesimo-quinto Synodum Remensem cum aliis Præsulibus celebrauit, & anno pòst tricesimo Regnum iniit Clotarius Tertius, quo regnante promotus est ad Episcopatum Erembertus, vt Auctor vitæ tradit. Sedocus, aut potius Senocus, Elosanæ Sedi restituendus est, id ex Fredegario [d] iam docuimus [e]. Sancto Siluino, de quo prolixè disseruimus anno superiori, nec Tolosana, nec alia Diœcesis determinatè tribuenda. Sancti igitur Eremberti, qui Pontificatum sub Clotario Tertio gessit, successores vsque ad Arrusonem siue ad ætatem vsque Caroli Magni hodie desiderantur.

XXXII. EPISCOPI TOLOSANI.

[a] Lib. 9. ep. 52.
[b] Lib. 5. Hist. Linguodoch.
[c] Lib. 2. c. 5.
[d] Cap. 54.
[e] Ad an. 626. n. 3.

Hubertus Traiectensis Episcopus, qui superiore anno, Pontificatûs sui duodecimo, per crebras visiones admonitus fuerat, vt Sancti Lamberti decessoris sui Reliquias Traiecto * Legiam * ad locum Martyrij transferret, id ipsum hoc anno, sui Præsulatûs decimo-tertio præstitit. Totum negotium, vt gestum est, Auctor coætaneus in eius vita sic descripsit. *In quodam meditullio positus, cùm neque visioni certam fidem tribueret, neque omnimodis ei diffideret, quod sibi occultum erat, indicauit à Domino quærendum. Nam indicto cunctis tam monasterialibus, quam & ciuitatis Clericis, necnon & laicis ieiunio, quæ sibi voluntas de his agere præciperet, magnoperè requirere studuit. Tandémque edoctus, ancipiti submotâ sententiâ, tertio-decimo anno sui Præsulatûs, cætu Clericorum sibi adiuncto, necnon populari agmine coacto, accitis etiam venerabilibus Episcopis & Sacerdotibus, tumulum venerandi viri*, Lamberti videlicet decessoris, *adiit. Ibidémque spirituales obseruantes excubias, Diuinitatémque pulsantes precibus, honorantes laudibus rogabant, vt quæ Antistiti suo facienda mandauerat, quò perficerentur, cæptis annueret, secundósque prouentus attribuendo, suam voluntatem, vt taliter fierent, cunctis palàm ostenderet. Quorum piis votis Omnipotentiæ Diuinitatis annuere libuit. Nam cum maxima veneratione vrnam, quâ sanctissimus cinis conditus seruabatur, adeuntes, absque aliqua difficultate busta beati viri ex loculo protulere, & cum magno gaudio, quà venerant, pedem referentes, in loco, quo passus est, terra mandauere.*

XXXIII. * Mastrich. * Liege. HVBERTVS EP. RELIQVIAS S. LAMBERTI TRAIECTO TRANSFERT LEODIVM.

Translatio Sancti Lamberti celebratur quarto Kalendas Maij, cui diei litera F præfigitur in Kalendario. Bucherius sub finem disputationis Historicæ *de primis Tungrorum Episcopis* vult diem illum Dominicum fuisse, *quo tales*, inquit [f], *solennitates vt plurimùm peragi solent*, ideóque Translationem, de qua nunc agimus, consignat anno Christi septingentesimo nono, qui literâ Dominicali F præditus fuit, numeratúrque decimus-tertius ab anno Christi sexcentesimo nonagesimo-sexto, quo Lambertum cæsum contendit decimo-quinto Kalendas Octobris, die Dominico, currente tum literâ Dominicali A.

XXXIV.

[f] Cap. 6. n. 102.

Cur in assignandis annis Traiectensium Episcoporum ab opinione Bucherij recesserimus, exposuimus suis locis. De sola circa Sancti Lamberti Pontificatum discrepantia paucis hîc agemus. Theodardus, vt præualidè probauimus, anno Christi sexcentesimo sexagesimo-octauo Martyrium passus est. Ei successit in Episcopatum Traiectensem Lambertus, qui *quadraginta*

XXXV.

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

annis, vt Auctor suppar in Sancti Huberti vita testatur, apicem Pontificalem strenuè tulit. Interemptus est igitur anno Christi septingentesimo octauo, & annus Huberti successoris decimus-tertius, quo Reliquiæ Sancti Lamberti Leodium translatæ sunt, cum anno Christi septingentesimo vicesimo-primo coincidit. Nec te moueat, quod dies decimus-quintus ante Kalendas Octobres, qui passione Sancti Lamberti celeberrimus est, anno Christi septingentesimo octauo non fuit Dominicus, sed incidit in feriam secundam. Bucherius enim gratis ait beatum Lambertum die Dominico necatum esse, nec illam diei Dominici circumstantiam vllâ probat probaréue potest auctoritate, licèt in magno numero sint iique satis antiqui Scriptores, qui tanti Martyris vitam literis commendarunt.

XXXVI. Vt beati Lamberti Martyrium, sic & eius Translationem feriâ quoque secundâ, Martyrium decimo-quinto Kalendas Octobris anno Christi septingentesimo octauo, Translationem quarto Kalendas Maias anno Christi septingentesimo vicesimo-primo collocare non dubitamus. Translationes *vt plurimùm* die Dominico fieri solitas haud diffitemur, sed negamus nullam omnino ac ne quidem illam de qua sermonem habemus alio die factam fuisse. Bucherius, vt Sancti Lamberti Translationem die Dominico peractam confirmet, hanc addit in margine notatiunculam. *Ita etiam innuit Godeschalcus cap.* 14. Sed & id notat gratis. Nihil enim simile toto capite decimo-quarto Godeschalci legitur, in quo tamen occurrunt multa, quæ pertinent ad prædictam narrationem, & in vita Sancti Huberti desiderantur.

XXXVII. Ne fortè Scriptori pereruditο, quem sæpè commendamus, hoc loco videamur imponere, textum ipsum Godeschalci descriptum accipe. *Suffragante Deo narrare volumus, quòd nuper post aliquot annos Sanctus Lambertus cuidam viro venerabili apparens dixit corpus suum Leodium transferri oportere. Hoc idem Sacerdotibus & fidelibus viris Deum timentibus multimodâ visionum apparitione reuelatum est. Sanctus autem Hubertus, quondam illius discipulus, illo tempore Pontificatum procurans, auditis, cum prædictis miraculis, his visionum præceptis, cum timore Dei, omnem rei certitudinem sciscitatur, & cognitâ veritate, scilicet quòd Dei nutu hæc disponi constaret, bonorum virorum annitente adiutorio & consilio deliberauit, vt absque dilatione corpus sanctissimum ad locum prædestinatum cum magno honore deferretur. Præparauit etiam indumenta cultiora, & omnia, quæ essent necessaria in sacratissimi corporis diuersis impendiis, & accessit illuc cum multorum Sacerdotum & omnium Ecclesiasticorum graduum comitatu, & cum Christianorum multorum frequentia, qui secundùm ritum diuinæ religionis, Psalmos & Hymnos decantarent. At venerabilia membra Christi Martyris, odore suauissimo fragrantia, Hubertus Pontifex salua & intemerata inuenit, quæ cum timore & honore, imo de sepulchro eleuans, pretiosis vestimentis inuoluit, ea verò, quibus fuerat tempore sepulturæ indutus, sub sigillis signata reposuit. Hinc inde fratrum fideliter psallentium chori suauissimâ organorum & cymbalorum modulatione concinebant, & hinc Angelica agmina psallentia & de triumpho Sancti Martyris Deum laudantia, ab idoneis testibus & visa & audita sunt. Et populus Traiectensis concentu & gemitu, Antiphonarum quoque lugubri prosequutione, concrepuit præ magnitudine mœstitiæ, vix hæc sequentia lamenta prosequens. O Pastor bone, cui hanc plebem seruandam committis? ô dulcedo pauperum! ô fortitudo debilium! ô lumen oculorum! ô sustentaculum nutantium, noli deserere eos, quos diuinis verbis & exhortationibus spiritualibus, more patris filium corrigentis, consolabaris. His dictis, turba multa Sanctum Lambertum prosequebatur Leodium petentem. Refocillatâ autem plebe in villa Niuella vocata, contigit cæcum quendam cupientem feretrum sancti corporis tangere, & spe recipiendi visûs illuc aduenire, & antequàm feretrum attingeret, visum recepit, & cum magnis vocibus gaudium cordis sui demonstrans, & laudibus, per Deum Sanctum Lambertum omnia posse denuntians, pariter cum populo corpus eius subsequebatur. Exinde procedentes continuato itinere in villam Harmalia dictam deuenerunt, vbi pauxillùm eis quiescentibus, ad augendam populi fidem,*

& famam Sancti sui personandam, allatus est contractus in locum, qui cùm aspexisset feretrum, subitò omni compagine membrorum solidatâ & confirmatâ prosequutus est illud, & omnis populus glorificabat Deum. In præfatis autem locis, vbi, Deo annuente, hæ virtutes patratæ sunt, à fidelibus & deuotis Christianis Basilicæ venerabiles in honore Sancti Lamberti ædificatæ sunt. Post hæc ad optatum locum appropinquat. At omnes habitatores loci illius gaudentes, in occursum sancto corpori (quod diu desiderauerant loco Passionis reportari) exeuntes, cum magno honore suscipiunt, & condignum ei parant diuersorium, intra septa clausuræ suæ complectens Martyrij eius ædiculam, quod opere artificum mirabili & copiosâ mole auri & argenti & gemmarum lapidúmque pretiosorum, ac diuersis structuræ speciebus ibidem à potentibus collatis ditatum est in tantùm vt vix sermo exarantis queat exponere, ibíque, vt decebat, vrbana & honesta memoria, ex ipsius Sancti Martyris præsentia, exorta est, vt omne decus & speciosa compositio non solùm in Clero sed etiam in plebe cœpit haberi, & in Dei veneratione populus, qui antè erat agrestis & incultus, paulatim cœpit esse compositus, timoratus & religiosus. Hunc locum vndique conueniens multitudo nationum celebri laude nobilitat; hunc deuotio Christiana frequentat; hunc omnis lingua celebrat; hunc, pro meritis tanti Patroni, grex in omnibus suis pressuris adiutus, glorificat, beatificat, & longè latéque prædicando dilatat. Hic cæci lumen recipiunt, claudi gressum, leprosi pruritu & scabie mundantur, paralytici à læsione sua curantur, à dæmonibus vexati emundantur, & quicumque sunt aliquâ debilitate dissoluti reparantur. Sed si quis sigillatim omnia mirabilia, quæ ibidem Deus per merita Sancti Lamberti assiduè operatur, aut gesta sunt, nota facere voluerit, fastidium legentibus suscitabit. Nulla illic diei Dominici mentio. Si pertinaciùs contendas Translationem illam die Dominico peractam esse, nobis subterfugium non deerit, nec inani coniecturâ nixum. Dicemus enim Sancti Lamberti corpus ex oppido Traiectensi, vbi per annos duodecim menséśque septem quieuerat, auectum esse quinto Kalendas Maij die Dominico, & apud Leodium in Ecclesia Sanctorum Cosmæ & Damiani depositum esse quarto Kalendas Maij, feriâ secundâ, diémque Translationis à Leodiensibus celebrari cœptum qui depositionis fuit intra Basilicam Leodiensem.

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

XXXVIII. De Legiæ seu Leodij situ déque Ecclesia Sanctorum Cosmæ & Damiani, Nicolaus Canonicus Leodiensis in vita [a] Sancti Lamberti sic scribit. *Vicus Legia in valle situs, inter opaca nemorum, inter ardua montium, fontibus & fluuiolis per prona decurrentibus, valdè erat delectabilis & irriguus. Distat autem à Tungris versùs meridiem vix tribus miliaribus. Hunc locum, sicut narrat antiquitas, & scripta patrum edocent, cùm beatus Monulphus, vicesimus-primus Tungrorum Episcopus, quadam die cum suis intrâsset, captus situ & amœnitate substitit, propheticóque spiritu tactus, eia, inquit astantibus, locus, quem Dominus ad salutem multorum fidelium suorum elegit, & quem per merita cuiusdam serui sui postmodum magnificè illustratum summis ciuitatibus æquabit. Statímque Ecclesiolam illic ædificare præcepit, quam, in honorem Sanctorum Cosmæ & Damiani Martyrum, Domino dedicauit.* Et Ægidius Aureæ Vallis Monachus in additionibus ad Harigerum [b]. *Beatus Monulphus Dionantum visitaturus Castrum hæreditariè suum, in proficiscendo cominus conspicans villam in valle sitam, inter opaca nemorum, inter ardua montium, fontibus & fluuiolis per prona decurrentibus, valdè delectabilem & irriguam. Nam ab Occidentali & Septentrionali plaga montibus & syluis maximis claudebatur, per Meridianam verò partem Mosa fluuius reducto & curuato paulùm sinu ambiens, inaccessibilem faciebat; sed quà Orientem spectat, adiri faciliùs poterat, montanis à Mosa aliquantulum recedentibus, séseque iuxta eius ripam, quinque ferè miliaribus, vsque Traiectum in directam & speciosam longitudinem clementer extendentibus. Distat & à Tungris versùs Meridiem vix tribus miliaribus. Hunc locum cùm beatus Episcopus Monulphus cum suis comitibus intrâsset, captus situ & amœnitate eius substitit, vocabulum loci quæsiuit, Legiam nominatam audiuit. Móxque prophetico tactus spiritu, eia, inquit astantibus, locus*

[a] Cap. 16.

[b] Cap. 33.

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEOD. IV. R. 1.

quem Dominus ad salutem multorum fidelium suorum elegit, & quem per merita cuiusdam serui sui postmodum magnificè illustratum summis ciuitatibus æquabit. Statimque descendit, locum orationis designauit, constructam Ecclesiam in honore Sanctorum Cosmæ & Damiani Martyrum Domino consecrauit, quam postmodum Sanctus Martyr Lambertus suo sacro sanguine nobilitauit. De Sancto Monulpho actum Tomis nostrorum Annalium primo & secundo, Pontificatum enim ab anno Christi quingentesimo quinquagesimo ad annum vsque Christi quingentesimum vndenonagesimum gessit, dictus est à nobis Episcopus Traiectensis, quia Sedes Episcopalis Tungris Traiectum ad Mosam iam translata erat.

XXXIX. Cvm Sede Episcopali.

Hubertus Episcopus Traiecto Leodium non tantùm Reliquias S. Lamberti sed & Cathedram Pontificalem transtulit. Deinceps à Legia seu Leodio Legienses ac Leodienses vocati sunt Episcopi, qui priùs à superiori Traiecto Traiectenses, atque antiquissimè à Tungris Tungrenses appellabantur. Legia vicus erat perexiguus ætate Sancti Monulphi Traiectensis Episcopi; creuit temporibus Sancti Lamberti postquàm hic ibi Sanctum Theodardum decessorem suum sepulturâ donauit; auctus est plurimùm post Martyrium Sancti Lamberti, locus enim Passionis à populis etiam remotis orationis gratiâ frequentari cœpit; denique recuperato Sancti Lamberti corpore sub Huberto Episcopo in vrbem euasit, cuius pomœria posteris seculis adeò dilatata sunt, vt inter nobilissimas Europæ ciuitates hodie nomen sibi comparet. Par fermè obseruatio de Sancti Lamberti Basilica fieri debet. Quam enim ad annum Christi septingentesimum nonum [a] in loco Martyrij, vbi primùm Sanctus Monulphus Oratorium Deo in honorem Sanctorum Cosmæ & Damiani dedicarat, apud Leodium extructam obseruauimus, post Sancti Lamberti Translationem amplificauit plurimùm miréque exornauit Hubertus Episcopus, vt Auctor vitæ coætaneus infrà citandus docet. Bartholomæus Fisenus in Sancto Huberto, capitibus tertio & quarto, multa scribit, quorum nullum apud antiquos Auctores extat vestigium. Imprimis caue ne credas Episcopalem Cathedram Traiecto Leodium translatam esse ex prouincialium Episcoporum Decreto, qui iussu Ioannis Papæ Septimi, quem Hubertus Episcopus consuluisset, ea super re Synodum habuerint. Ad annum enim Christi septingentesimum nonum, quo Fisenus Reliquias Sancti Lamberti Legiam cum Episcopali Sede translatas ait, haud peruenit Ioannes Papa Septimus, obiit quippe sepultúsque est, vt Anastasius testatur, *sub die 15. Kalend. Nouembris, Indictione sextâ*, id est, anno Christi septingentesimo septimo.

[a] Num. 3.

XL. Adrianus *de la Morliere* libro secundo [b] Antiquitatum Ambianensium, ex vita [c] Sancti Huberti à Ioanne *Roberti* publicata refert *Translationi* Sancti Lamberti *adfuisse Annonem Archiepiscopum Rhemensem, Vindicianum Episcopum Atrebatensem, Garulfum Tornacensem, Dominicum Ambianensem & Willebrordum Vltraiectensem.* Sammarthani in auctiore Gallia Christiana, vbi Catalogum Ambianensium Episcoporum contexunt, eosdem Pontifices, quos Adrianus Morlierius enumerauit, prædictæ Translationi præsentes interfuisse volunt, sed Annonem simpliciter Archiepiscopum vocant suppresso Sedis nomine, nec malè, non enim Remensi sed Coloniensi Cathedræ insedit Anno, de quo iam locuti sumus ad annum Christi septingentesimum duodecimum [d]. Fisenus vtrumque Metropolitanum nominauit, Annonem Coloniensem, Remensem Robertum, seu Rigobertum; addidit & Agrebertum Episcopum Virodunensem, sed hic à multis annis obierat. Claudius Robertus in Gallia Christiana, cùm agit de Dominico Episcopo Ambianensi, scribit illum Translationi Sancti Lamberti adfuisse *cum Herkemboldo Nouiomensi & Vindiciano Atrebatensi*, sed error in textum irrepsit, Erkenbodus enim Morinensem Episcopatum gessit, Nouiomensem minimè. Quicquid autem Claudius *Robert* & Ioannes *Roberti* aliique de Erkenbodo déque Vindiciano pronuntient, Translatio Sancti Lamberti facta est Vindiciano Episcopo

[b] In Episc. 15.
[c] Annot. 75.
[d] Num. 1.

mortuo & Erkenbodo siue Erkenbodone nondum Episcopo. De ceteris Episcopis antè nominatis conuenimus. Coloniæ sedebat Anno. Tornacensis Episcopus erat Garulfus, in Nouiomensium enim ac Tornacensium Episcoporum Nomenclatura post Mummolinum, cuius obitus in annum Christi sexcentesimum octogesimum-quintum incidit, recensentur Hautgarius & Gunduinus de quibus suprà, tum Garulfus seu Guarulfus, cui post Sancti Lamberti Translationem mortuo successit hoc ipso anno Framengerus, vt post biennium probabimus. Ecclesiam Ambianensem regebat Dominicus, successerat enim Versimanno seu Bertmanno, hic autem Theodosrido qui viuebat anno Christi sexcentesimo nonagesimo-primo. Traiectensi siue Vltraiectinæ vel inferioris Traiecti Diœcesi præerat Willibrordus Episcopus, cui propter morum virtutúmque similitudinem ac locorum viciniam maxima fuit amicitia cum Lamberto & Huberto superioris Traiecti sanctissimis Episcopis. Claudius Robertus anno Christi septingentesimo vicesimo Translationem Sancti Lamberti consignat, nos anno sequenti. Si Translatio hæc facta est anno Christi septingentesimo nono, vt Bucherius, Morlierius, Fisenus, Sammarthani, aliíque multi opinantur, sedebat tunc Remis Robertus seu Rigobertus qui posteà pulsus est in exilium à Carolo Maiore-domûs, & Ecclesiam Virodunensem administrabat Agrebertus siue Aggrebardus Episcopus, qui eodem illo anno, Childeberti Tertij Regis decimo-quinto, chartæ pro Monasterio Sancti Michaelis ad Mosam subscripsit, sed Vindicianus Atrebatensis Episcopus ante quadriennium ex hac vita discesserat, & Erkenbodus Episcopatum Morinensem ante annum Christi septingentesimum vicesimum-secundum non obtinuit. AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

XLI. E præcipuis rationibus, quibus tueri se plerique Neotericorum conantur, qui Reliquias Sancti Lamberti Traiecto Leodium anno Christi septingentesimo nono translatas scribunt, hanc esse semper putauimus, quòd Grimoaldum, Pippini Herstallij filium, anno Christi septingentesimo decimo-quarto, Leodij in Basilica Sancti Lamberti peremptum legerint, ídque nominis huic Ecclesiæ post prædictam Translationem inditum arbitrentur. At Godeschalcus [a], cuius auctoritas potentissima est, affirmat *in villa Leodio intra Oratorium, vbi Sanctus Dei felicem fudit cruorem*, patrata statim crebra miracula, ibíque prælaudati Martyris *honori & nomini* ædificatam Ecclesiam à plebe in admirationem tot tantorúmque prodigiorum rapta, cùm locus ille corpore Martyris apud Traiectum adhuc quiescente careret. *Quibus*, inquit, miraculis *auditis, cœperunt multi de longè & de vicino venerationem debitam Sancto Dei exhibere, & eundem locum reuerenter frequentare, studioséque ei quasi præsenti deseruire, & suis eum necessitatibus aduocare. Postmodum ibidem populus cœpit eius honori & nomini ædificare (ex virtutum illius magnificentia & admiratione animatus) honesti cultûs Ecclesiam, quæ ad augmentum dilatandæ gloriæ eius multùm profecit, vt quamuis ille locus eius careret corpore, tamen & ex ædificio Ecclesiæ pateret, & ex meritis & miraculis ipsius, quod ibi semper præsens esset. Quod non ideo factum est, quasi non nisi Ecclesiæ adiutorio non posset eum Dominus famosum facere omni mundo, sed vt populum, præ oculis habitâ Ecclesiâ, faceret illius memorem esse, faceret etiam deuotiorem & frequentiorem in eius expetendis suffragiis.* Ecclesiam illam Sancti Lamberti recenter ædificatam adiit, in eâque trucidatus est Grimoaldus Pippini Herstallij filius, anno post Christum natum septingentesimo decimo-quarto, post eiusdem Sancti Lamberti Martyrium sexto, & ante illius Translationem septimo. Nostræ igitur Chronologiæ non refragantur antiqui Scriptores, qui Grimoaldum Leodij in Ecclesia Sancti Lamberti necatum asserunt.

[a] Cap. 11.

XLII. LEODII ÆDIFICAT ECCLESIAS. Basilicam, in qua Reliquiæ Sancti Lamberti Martyris apud Leodium reconditæ sunt, ab Huberto Episcopo, cuius ministerio illuc ex oppido Traiectensi translatæ sunt, amplificatam miréque exornatam fuisse sic insinuat Auctor coætaneus in eiusdem Sancti Huberti vita. *Fabrica eiusdem Basilicæ,*

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

quâ beati viri Lamberti *condita sunt Reliquiæ, qualiter ab eodem Sancto viro Huberto ordinata sit, quia oculis videntium se offert, de ea aliquid dicere supersedi.* Præterea idem Hubertus teste eodem Anonymo aliam Ecclesiam apud Leodium erexit, Deóque in honorem Principis Apostolorum dedicauit. Fisenus ibi primùm Monachos, quibus posteà Canonici successerint, institutos sic tradit. *Proximum in extremo Publici montis iugo condidit Hubertus Sancti Petri Monasterium, quindenísque Monachis addixit, quibus deinde Canonici successere.* Subdit hic Auctor clauem, quam Hubertus Romæ à Sancto Petro sibi delatam acceperat, diu seruatam fuisse, donec iniuria temporum periit. *Hic*, id est, in Basilica Sancti Petri, *clauem auream, quam Sancti Petri munus fuisse diximus, seruandam dedisse fertur; existimántque temporum iniuriâ periisse, cùm, quæ ostenditur, nimis vilis sit vel materiâ vel artificio, alteríque priori substituta videtur, ne illius omnis efflueret memoria.* Hæc ille. Quid autem de Huberti peregrinatione ad Apostolorum limina sentiendum putaremus, exposuimus ad annum Christi septingentesimum octauum [a], quo Sanctus Lambertus Martyrium subiit.

[a] Num 43.

XLIII. AVGET CVLTVM SANCTORVM.

Alia tria Fisenus de Huberto commemorat, quæ pertinent ad cultum Sanctorum, & ad commendationem Ecclesiæ Leodiensis, nec hoc loco videntur omittenda. Thecam, in qua sacræ exuuiæ Sancti Lamberti continebantur, Hubertus auro gemmísque adornauit. Sacros beati Theodardi cineres, quos Lambertus Traiectensis Episcopus Leodij sepelierat, idem Hubertus terrâ eduxit ac populo colendos exhibuit. Nec contentus sanctissimos decessores suos Theodardum & Lambertum tali cultu & officio sibi suísque Diœcesanis conciliasse, nouum aliquod & præcipui cuiusdam roboris subsidium à finitimo Episcopatu Cameracensi accersiuit, & S. Madelbertæ virginis, cuius obitum anno Christi septingentesimo quinto consignauimus, sacrum corpus Malbodio, vbi Monialibus cum Abbatissæ titulo præfuerat, in vrbem Legiam, vbi etiamnum quiescit, feliciter aduexit.

XLIV. E MVLTIS REGIONIBVS EXTIRPAT IDOLOLATRIAM.

Intra Leodiensis vrbis pomœrium haud coercita est Huberti Episcopi vigilantia, sed latiùs diffusa idololatriam ex Arduenna, è Taxandria & ex Brachbante seu Brachbanto penitus expulit. De illarum regionum situ dictum alibi. A Brachbante seu Brachbanto posteri Brabantiam deriuarunt, cui variæ rerum vicissitudines terminos longè spatiosiores fecerunt. Egregios Huberti labores aduersùs idololatras cum multis miraculis, quibus supersedemus, in eius vita copiosè descripsit Auctor [b] coætanæus, quem consule si lubet.

[b] Ap. Surium d. 3. Nou.

XLV. Inter Episcopos, qui Translationi Sancti Lamberti Martyris, hoc anno, mense Aprili, præsentes interfuerunt, Erkenbodoni locum meritò abiudicauimus. Erkenbodo enim Abbas Sitiuensis hoc eodem anno, mense Nouembri, Morinensem Episcopatum nondum obtinebat, cùm Theodoricus Rex proaui sui æquiuoci largitiones Monasterio Sitiuensi factas confirmauit. Extant pro illo Cœnobio duo Præcepta Regia, primo Theodorici Regis anno data, vnum die tertio Martij, alterum die decimo Nouembris. De vtroque mentionem Iperius in Chronico Bertiniano sub Dagoberto Rege sic facit. *Anno suo primo D. Erkembodoni Abbati nostro concessit Priuilegium libertatis & confirmationis, quod sic incipit. Theodericus Rex Francorum, vir illuster, Grafionibus, seu & omnibus agentibus, &c. Data, quando fecit Martius dies tres, anno primo Regni nostri. Item aliud de terris, quas S. Bertinus adhuc viuens emerat de fisco Regum, quod sic incipit. Theodericus Rex Francorum. Quem diuina pietas, &c. Data, quando fecit Nouember dies decem anno primo Regni nostri.* Ceterùm, quia Præceptum, quod die tertio Martij datum est, præponitur alteri, quod decimo Nouembris emissum est, & vtrumque primo Theodorici Regis anno datum reperitur, inde præualidum eruitur argumentum, vt eundem Theodoricum hoc anno ante mensem Martium in solio Regio collocatum probes.

Primum illorum Diplomatum Miræus inter Belgica [a] sic integrum descripsit. *Theodericus Rex Francorum, Vir Illuster, Granionibus seu & omnibus Agentibus vel Iunioribus eorum, tam præsentibus quàm futuris, in . . . . . . actionibus Monasterij Sithiu . . . . . . Si facta parentum nostrorum, quæ ad loca Sanctorum præstiterunt vel concesserunt, per nostra oracula confirmamus, dignâ consuetudine exercemus hoc ideo vt nobis ad laudem vel stabilitatem Regni nostri, in Dei Nomine, pertinere confidamus. Igitur Venerabilis Vir Erkembodus Abbas de Monasterio Sithiu, quod est in pago Taruanensi, in honore S. Mariæ Genitricis Domini nostri Iesu Christi, necnon & SS. Petri & Pauli Apostolorum vel ceterorum dominorum Sanctorum constructum, ad nostram accessit præsentiam, & Clementiæ Regni nostri suggessit eò quòd proauus noster Clodouæus quondam Rex de omnibus curtibus vel villis ipsius Monasterij, quidquid eo tempore possidebant, aut adhuc in anteà ex munere Regum, vel de collato populi, seu de comparato, aut de comparando, aut de quolibet attracto, in quibuslibet pagis aut territoriis inibi additum est vel collatum, integrâ emunitate Antecessori suo Bertino quondam, vel ad prædictum Monasterium concessisset, vt nullus Iudex publicus ibidem ad caussas audiendas, aut freda exactanda, vel fideiussores tollendos, nec mansiones aut paratas faciendas, nec homines ipsius Monasterij, tam ingenuos quàm & seruientes, qui super terras suas commanent, distringendos, nec vllas redibitiones requirendas nec exactandas. Iudiciaria ibidem potestas ingredi non præsumat, nisi sub nostra emunitatis nomine, omni tempore cum omnibus fredis concessum pars ipsius Monasterij perenniter debeat possidere. Vnde & Præceptionem ipsius Principis proaui nostri Clodouæi, cum confirmationibus prædecessorum auunculorum nostrorum Clotarij & Childerici, seu auorum nostrorum Theoderici & Childeberti, atque consobrini nostri Chilperici quondam Regis, ex hoc præ manibus habere affirmat, vt & ipsa beneficia concessa ab eo tempore vsque nunc videantur esse confirmata. Sed pro integritatis firmitate petiit à Celsitudine nostra memoratus Erkembodus Abbas, vt hoc erga ipsum locum per nostram auctoritatem pleniùs in Dei nomine confirmare deberemus. Cuius petitioni, ad mercedis nostræ augmentum vel reuerentiam ipsius sancti loci, ita præstitisse, & in omnibus confirmasse cognoscite. Præcipientes enim præcipimus, vt quidquid constat suprascriptum proauum Clodouæum quondam Regem de ipsa emunitate, sicut superiùs est comprehensum, concessisse præfato Bertino Antecessori suo, vel posteà ipsi auunculi, vel auus noster, Clotharius & Theodericus, Childebertus & Chilpericus, etiam & confirmationes consobrini nostri Chilperici quondam Regis tempore vsque nunc recto tramite sunt conseruatæ, ita & in postmodum per nostrum Præceptum pleniùs in Dei Nomine confirmemus inspectas ipsas Præceptiones suprascriptorum Principum, sicut per easdem declaratur circa ipsum Erkembodum Abbatem vel successores suos, aut circa ipsum locum Sithiu omni tempore ipsa beneficia concessa in omnibus valeant esse conseruata, & nullam refragationem nec vllum impedimentum à Iudicibus publicis exinde quoquam tempore habere non pertimescant. Vnde & ipsa Congregatio pro stabilitate Regni nostri vel salute patriæ, Domini misericordiam iugiter debeat exorare. Et vt hæc auctoritas firmior habeatur, & in omnibus conseruetur, manûs nostræ subscriptionibus eam decreuimus affirmare. Signum Gloriosi Regis Theoderici. Data quando fecit Martius dies tres, anno primo Regni nostri, Suessionis ciuitate, in Dei Nomine feliciter.*

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

XLVI.

[a] Tom. 1. c. 6.

PRÆCEPTA REGIA PRO MON. SITIVENSI.

Editis Diplomatibus Belgicis, idem Miræus altero pòst anno fragmentum Præcepti suprà descripti rursum publicauit in Notitia [b] Ecclesiarum Belgij, sed adeò infeliciter, vt omissâ periodo, quæ Genealogiam Regum Francorum satis clarè delineabat, alteram exhibuerit, quæ Lectorem plurimùm torquet, quia est deprauata egétque emendatione. Operæpretium videtur vtramque repetere. XLVII.

[b] cap. 13.

Prior talis est. *Vnde & Præceptionem ipsius Principis proaui nostri Clodouæi, cum confirmationibus prædecessorum auunculorum nostrorum Clotarij & Childerici, seu auorum nostrorum Theoderici & Childeberti, atque consobrini nostri Chilperici quondam Regis, ex hoc præ manibus habere affirmat, vt & ipsa beneficia concessa ab eo* XLVIII.

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

tempore vsque nunc videantur esse confirmata. Theodoricus proaui auorúmque nominibus Reges designat à quibus originem per lineam rectam trahit, auunculos verò vocat eos, qui fratres eorumdem Regum exstiterunt, appellátque consobrinum cui pater fuit quispiam ex prædictis auunculis. Neminem in antiquis monumentis illorum temporum vel mediocriter versatum fugere potest hæc interpretatio. Theodoricus patrem habuit Dagobertum Tertium, auum Childebertum Tertium, proauum Theodoricum Tertium, abauum Clodoueum Secundum, maiores patruos seu fratres proaui Clotarium Tertium & Childericum Secundum, agnatum Chilpericum Tertium Childerici Secundi maioris patrui filium. Proauum igitur Clodoueum Secundum minùs propriè vocat, quem nuncupare debet abauum. Deinde Theodorico & Childeberto nomen aui simul tribuit, ídque minùs exactè, vtrique enim vel eorum saltem alteri talem titulum abiudicet necesse est, auus ei Childebertus Tertius, proauus Theodoricus Tertius. Prætereà Clotarium & Childericum auunculos impropriè vocat. Vitium est Auctoribus illius seculi valdè familiare, vt auunculos pro patruis in suis scriptis vsurpent. In propria significatione patrui sunt qui fratres patris, & vt Dagoberto Tertio nullus frater fuit, ita nec vllus patruus prædicto Theodorico Dagoberti Tertij filio. Patruos igitur apud Theodoricum auunculorum loco reposuisse non sufficit, nisi patruos interpreteris maiores patruos seu fratres proaui. Vt enim patruus est qui frater patris, sic magnus patruus est qui frater aui, & maior patruus qui frater proaui. Clotarius autem Tertius & Childericus Tertius fratres exstiterunt Theodorici Tertij, qui proauus fuit Theodorici Quarti. Denique hic Theodoricus Chilpericum Tertium consobrinum appellat, quem agnatum nuncupare debet, ambo enim per virilis sexûs personas cognatione coniunguntur, quia Clodouei Secundi nepos est Chilpericus Tertius, per Childericum Secundum, abnepos Theodoricus Quartus per Theodericum Tertium, Childebertum Tertium & Dagobertum Tertium. Hæc autem omnia clariùs ex sequenti Tabula patefient.

Clodoueus II.

Clotarius III.	Childericus II.	Theodoricus III.
	Chilpericus III.	Childebertus III.
		Dagobertus III.
		Theodoricus IV.

XLIX. Posterior periodus talis est. *Quicquid constat suprascriptum proauum Clodoueum quondam Regem de ipsa emunitate, sicut superiùs est comprehensum, concessisse præfato Bertino Antecessori suo, vel posteà ipsi auunculi, vel auus noster Clotharius & Theodericus, Childebertus & Chilpericus, etiam & confirmationes consobrini nostri Chilperici quondam Regis iustè & rationabiliter concesserunt vel confirmauerunt.* Hæc periodus cum priori conuenit in Clodoueo proauo siue abauo & in Chilperico consobrino siue agnato, sed in ceteris multùm differt. *Ipsi*, inquit, *auunculi*, *vel auus noster Clotharius & Theodericus*, *Childebertus & Chilpericus*. Prior vt auunculos sic & auos in plurali numero dicit. Auunculos, id est, maiores patruos vocat Clotarium & Childericum; auos, id est, proauum & auum, Theodoricum & Childebertum nuncupat. Hæc autem auunculos seu maiores patruos appellat Clotarium & Theodoricum, auum Childebertum, additque Chilpericum ab altero Chilperico consobrino siue agna-

to distinctum. Sed Theodoricum proauum non fratrem proaui vel maiorem patruum vocare debet, & Chilperici loco restituere Childericum Clotarij fratrem maiorémque patruum Theodorici Quarti. Sic igitur corrigenda est, vt priori fiat consentanea. *Quicquid constat suprascriptum proauum Clodoueum quondam Regem de ipsa emunitate, sicut superiùs est comprehensum, concessisse præfato Bertino Antecessori suo, vel posteà ipsi auunculi Clotharius & Childericus, vel aui nostri Theodericus & Childebertus, etiam & confirmationes consobrini nostri Chilperici quondam Regis iustè & rationabiliter concesserunt vel confirmauerunt.* AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

Vixit Bertinus in Monasterio Sitiuensi sub Clodoueo Secundo, eiúsque filiis, Clotario Tertio, Childerico Secundo, Theodorico Tertio, ac nepotibus Clodoueo Tertio & Childeberto Tertio. Sitiuensi Cœnobio *vndecim Priuilegia Regio communita chirographo, quot & quanta nullus*, vt Malbrancus [a] credit, *vnquam Præsul in Gallia impetrauit.* Post Childebertum Tertium, quo regnante Bertinus obiit, Regnum tenuit Dagobertus Tertius, tum Chilpericus Tertius. Hic anno Regni sui tertio rogatus ab Erkenbodo Abbate donationes Sitiuensi Monasterio anteà factas confirmauit. Idcircò Theodoricus Quartus in suo Diplomate non tantùm mentionem facit Regiorum Præceptorum, quæ Bertino Clodoueus Secundus abauus, Clotarius Tertius & Childericus Secundus maiores patrui, Theodoricus Tertius proauus, & Childebertus Tertius auus concesserunt, sed & peculiariter meminit prædictæ confirmationis à Chilperico Tertio emissæ & à nobis ante triennium [b] laudatæ. L.

[a] Lib. 4. c. 49.

[b] Ad an. 718. num. 5.

Super Clodoueo Secundo non leuis oboriri videtur difficultas, quia Bertinus Abbas esse cœpit regnante iam Clotario eiusdem Clodouei filio. LI.

Quæstionem paucis enodabimus. Clodoueus Secundus anno Christi sexcentesimo duodequinquagesimo, cùm Adroaldus vir prædiues ad ædificandum Monasterium villam suam *Sithiu* piissimis Monachis, Bertino, Mummolino & Ebertramno tradidit, annum Regni vndecimum agebat in Neustria & Burgundia. Regiam emunitatem, cuius formulam à nobis Tomo primo [c] ex Marculfo descriptam consule, statim concessit Bertino, qui primarium locum inter prædictos Monachos obtinebat. Actum posteà de præficiendo Abbate, penes quem cura Monasterij foret, Mummolinus Bertino prælatus est, vtpote grandior ætate, quin & Ebertramnus Abbas Sancti Quintini priùs factus est, quàm Bertinus Mummolino ad Episcopatum Nouiomensem promoto in munus Abbatiale succederet, vnde fit, vt in antiquis monumentis illorum temporum, nonnumquam Mummolino & Ebertramno præponatur, aliquando medius inter Mummolinum & Ebertramnum collocetur, vtrique verò non raró postponatur. Nihil igitur obest, quominùs à Clodoueo Secundo Regiam emunitatem obtinuisse perhibeatur, licèt Abbas esse cœperit regnante iam Clotario Tertio eiusdem Clodouei Secundi filio ac successore. Lege quæ diximus ad annum Christi sexcentesimum quadragesimum-octauum [d], cùm ex variis obseruationibus, quas ad illum annum fecimus, ostenderemus tres prænominatos Cœnobitas non eodem semper ordine recenseri. LII.

[c] Ad an. 498. num. 151.

[d] Num. 31.

Alterius Præcepti fragmentum Malbrancus sic refert. *Theodoricus Rex Francorum. Igitur cognoscat Magnitudo ac Vtilitas vestra, Venerabilem virum Erkenbodum Abbatem de Monasterio Sithiu per Missos suos Clementia Regni nostri detulisse in notitiam, quòd tritauus noster Theodoricus quondam Rex per Preceptionem suam suâ manu subscriptam Antecessori suo Bertino quondam Abbati tale beneficium concessisset, &c. Signum gloriosi Domini Theodorici. Data quod fecit Nouemb. dies decem, anno I Regni nostri. Confelentis Castro. Ego Conradus iussus recognoui & subscripsi.* Theodoricus Quartus, qui Præceptum hoc emisit, loquitur de Regio Diplomate, quod eius proauus Theodoricus Tertius Bertino tunc Abbati Sitiuensi concessit teste eodem Malbranco [e], apud quem Præceptionis à Theodorico Tertio datæ fragmentum etiam occurrit cum hac subscriptione. *Signum Gloriosi Regis Theodorici. Data sub die* x *Kal. No-* LIII.

[e] Lib. 4. c. 16.

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

uembris, anno X Regni nostri, Compendio Palatio, in Dei Nomine feliciter. Porrò Theodoricus Quartus in suo Diplomate Theodoricum Tertium, vt idem Malbrancus [a] obseruat, non generatione sed Regni successione tritauum suum dicit, hunc enim generatione proauum habuit. Inter Theodorici Tertij filios fuit Childebertus Tertius, qui pater extitit Dagoberti Iunioris, auúsque Theodorici Quarti per eundem Dagobertum. Si ratio successionis attenditur, longè maiori numero Reges inter vtrumque Theodoricum medij reperiuntur, Clodoueus Tertius, Childebertus Tertius, Dagobertus Tertius, Chilpericus Tertius, Clotarius Quartus, quorum duo postremi si patris auíque loco habentur, sequitur vt Dagobertus Tertius sit loco proaui, Childebertus Tertius loco abaui, Clodoueus Tertius loco ataui, & Theodoricus Tertius loco tritaui. Generatione verò pater est Theodorici Quarti Dagobertus Tertius, auus Childebertus Tertius, proauus Theodoricus Tertius, maiores patrui Clodoueus Tertius & Clotarius Quartus, agnatus Chilpericus Tertius. Hæc ex sequenti tabula clariùs innotescent, in qua Theodoricus Tertius eiúsque successores ad pronepotem vsque Theodoricum Quartum maiusculis literis exhibebuntur.

[a] Lib. 4. c. 51.

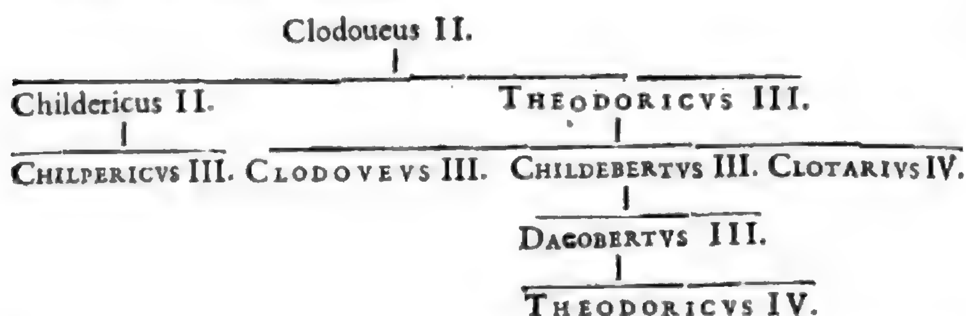

LIV. EPISCOPI AMBIANENSES.

Post prædictam Sancti Lamberti Translationem Dominicus Ambianensis Episcopus statim obiit, nam successor eius Christianus, vt Morlierius & Sammarthani testantur, in Chartophylacio Cathedralis Ecclesiæ, indeterminatè *circa annum* 720 sedisse dicitur, id est, paulò post annum Christi septingentesimum vicesimum, quia Dominicus anno Christi septingentesimo vicesimo-primo, cùm corpus Sancti Lamberti ex oppido Traiectensi Legiam translatum est, in viuis adhuc supererat. Qui Dominico successit in Episcopatum Christianus, is anteà Reomaensis Abbas fuit, eidémque ad Ambianenses Infulas assumpto subrogatus est qui Monasterium Reomaense regeret Maurellus Abbas illius loci decimus-quartus.

ABBATES REOMAENSES.

LV. Quot annis Christianus Episcopatum gesserit, haud scimus. Eo Pontifice floruerunt in agro Ambianensi Domitius Eremita, & Wlfia Virgo. Vitam Sanctæ Wlfiæ publicauit Bollandus pridie Kalendas Februarij, & in prolegomenis per antecessum varia fragmenta retulit ex vita Sancti Domitij decimo Kalendas Nouembris edenda. Saussaius ad illos dies vtriusque meminit in Martyrologio Gallicano, vt & Morlierius libro primo Antiquitatum Ambianensium in Sancta Wlfia & libro secundo in Christiano Episcopo. Ex illis Auctoribus hanc epitomen confecimus.

LVI. VLPHIA VIRGO.

Wlfia siue Vlphia parentes habuit genere claros, à multis frustrà expetita est in coniugem, virginitatem seruauit vtroque parente factum probante, diuinitus edocta paratas suæ pudicitiæ insidias vitauit, fictâ mentis amentiâ procos omnes à se repulit. Relicto natali solo venit Ambianum, à Christiano Episcopo sacrum velamen accepit anno ætatis suæ duodetricesimo, tum profecta in desertum quarto circiter miliario ab eadem vrbe iuxtà riuum Noyæ nutu diuino fontem in loco vepribus & frutetis pleno atque ab hominum conuersatione sequestrato reperit. Ibi, cùm aliquandiu commorata esset, admonita est diuinitus circa horam sextam, vt redeunti

a Vigiliis seni occurreret. Iussis non defuit, in terram se prostrauit coram vito Dei, eúmque sibi Patrem & Magistrum vitæ spiritualis adoptauit. Domitius (hoc erat illi nomen) in diem sequentem responsum distulit, annuitque postridie diuinâ voluntate interim cognitâ. Ambo arctissimè iuncti sunt affinitate spirituali. Vlphia Domitium ex intimo corde humillimè reuerebatur, semper Patrem ac Dominum suum vocabat, Domitius Vlphiam vice versâ diligebat vt filiam, &, vt semper de bono in melius proficeret, assiduè hortabatur. Post aliquos dies Vlphia * cellæ, quam Domitius iuxta prædictum fontem extruendam curarat, sponte se inclusit. Qualibet nocte Domitius ad Vigilias iturus baculo cellam Vlphiæ pulsabat, illa mox egrediebatur, viæque se dabat cum venerabili sene, cuius ætas in decrepitam iam vergebat, finitis verò Vigiliis pariter ad cellulas suas ambo simul redibant. Cùm autem Domitius * ad præmium vocatus, post diuturnam Christo exactam in eremo seruitutem, extremum in morbum incidisset, deuota virgo animaduertens, quòd ipsam non ampliùs ad nocturnam synaxim excitaret, ad cellam eius anxia tum perrexit, quem cùm valdè ægrotantem reperisset, concito gradu Sacerdotem accersiuit, vt Dei famulo Ecclesiæ Sacramenta ministraret. Quibus magno cum pietatis sensu perceptis, filiam suam spiritualem ad perseuerantiam adhortatus est, Deóque gloriosum spiritum reddidit, ad cuius egressum cella suauissimo repleta est odore. Conditus est in suo sacello, Vlphiâ funus curante. Colitur decimo Kalendas Nouembris, qui dies obitûs fuit. Quot annos ei superfuerit Vlphia, manet incompertum. Hæc duas sibi virgines sociauit, quarum alteri nomen Aurea. Quadam die, cùm ægritudine laboraret, post Vigiliarum & Laudum synaxim, in Missa diluculo celebrata Viaticum salutare petiit & accepit, statímque ad suam cellam reuersa est, in qua paulò pòst obiit pridie Kalendas Februarij, quo die celebris est eius memoria. Sepulta est in eremo, vbi vitam duxerat. Posteà delatæ sunt Ambianum Reliquiæ cùm Sancti Domitij tum Sanctæ Vlphiæ, erectáque est Ecclesia in loco vbi Sanctus Domitius terrâ tectus requieuerat, nequaquam autem in loco vbi sancta iacuerat Vlphia, licèt illuc ob crebra miracula plebs conflueret in eius præcipuè festo pridie Kalendas Februarij, sub initium tandem seculi decimitertij Puellare Paracliti Monasterium ibi constructum fuit.

*AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1. DOMITIVS EREMITA. * Vlphe. * Domice.*

LVII. Quæstionem mouet Morlierius super Ecclesia, quam Domitius & Vlphia, vt nocturnis Vigiliis interessent, è suis cellis adire consueuerant. In eius opinionem, quæ manuscriptis Codicibus nititur, imus facillimè. Extra ciuitatem Ambianensem, vbi Monasterium Sancti Accoli * nunc conspicitur, Ecclesia iam erat ætate Sancti Firmini Confessoris. Aliam frustrà quæras, quam Domitius & Vlphia frequentarint. Altera controuersia est, vtrùm illa Basilica tempore Christiani Episcopi Pontificali Sede nobilitaretur. Astipulamur rursum Morlierio. Basilica Cathedralis ea quondam fuit, ad quam Domitius & Vlphia singulis ibant noctibus, sed longè ante octauum seculum, quo Christianus Episcopus cum prælaudatis Domitio & Vlphia florebat, inde Pontificia Sedes in ciuitatem Ambianensem translata est, relictis ibi nonnullis Sacerdotibus ac Clericis, qui diuinum officium in eodem loco celebrarent. Domitium, fortè quia nocturnis Vigiliis adesse consueuerat, plerique Canonicis Ambianensibus accensent, æquiùs Eremitam dixeris, alium enim ea, quæ narrauimus, haud repræsentant.

*ECCLESIA CATHEDRALIS AMBIANENSIS. * S. Acheuli.*

LVIII. Flocoaldus seu Focoaldus aut Socoaldus Autissiodorensis Episcopus, cùm annos quinque, menses quatuor sedisset, obiit decimo-quinto Kalendas Aprilis, hoc vtique anno, vt colligere est ex iis quæ dicta sunt ad annum Christi septingentesimum decimum-quintum, quo sedere cœpit.

FLOCOALDVS EPISC. AVTISSIOD. OBIT.

LIX. De successore non leuis est difficultas. In omnibus Catalogis Flocoaldum sequuntur, Sauaricus, Hainmarus, Theodrannus, Quintilianus, Cillianus, Clemens, Aidulfus.

INDEX EPISCOPOR. AVTISSIOD. EXAMINATVR.

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

Sauaricum Flocoaldo præposuimus. Vt ita faceremus suasit epocha pugnæ in Cotia sylua commissæ, eodem enim anno Sauaricus extinctus est. Id in Historia Episcoporum [a] Autissiodorensium sic indicatur. *Franci inter se dissidentes, cùm plurima ciuilia bella commouerent, in sylua Cotia in inuicem irruentes maximâ cæde sese mactauerunt, tunc idem Episcopus postponens Pontificalem dignitatem, cùm Lugdunum pergeret, vt eam sibi ferro subiugaret, diuino fulmine perculsus, citâ morte interiit.* In Gestis [b] autem Regum Francorum, pu-

LX. gnam, quam in Cotia sylua Franci conseruerunt, proximè sequitur obitus Dagoberti Regis. *In illis diebus, instigante diabolo, Franci denuò in Cotia sylua in Francos inuicem inruunt, ac se mutuò durissimâ cæde prosternunt. Theudoaldus autem per fugam elapsus, ereptus est. Fuitque illo tempore valida persecutio. Theudoaldo enim fugato, Ragenfredum in Maiorem domatum elegerunt. Qui commoto cum Rege exercitu, Carbonariam syluam transeuntes, vsque Mosam fluuium terras illas vastantes succenderunt. Cúmque Radbodo Duce gentili amicitias feriunt. Carolus his diebus cùm captus à Plectrude fæmina sub custodia teneretur, auxiliante Domino vix euasit. Sequente tempore Dagobertus Rex ægrotans mortuus est.* Necnon in Historia iussu Childebrandi Comitis scripta [c]. *Franci mutuò in seditionem versi, consilio inutili, commissâ acie in Cotia sylua, contra Theudoaldum & Leudes Pippini quondam, atque Grimoaldum, iniere certamen. Corruítque ibi immodicus exercitus. Theudoaldus itaque à sodalibus suis per fugam lapsus euasit. Magna & valida perturbatio & persecutio extitit apud gentem Francorum. Eo tempore elegerunt in honorem Maioris-domûs quendam Francum nomine Raganfridum. Commotóque exercitu hostili vsque Mosam fluuium properant, cuncta vastantes, cum Radbodo Duce fœdus inierunt. His diebus Carolus Dux à præfata fœmina Plichtrude sub custodia detentus Dei auxilio liberatus est. Eodem tempore Dagobertus Rex obiit.* Breuiùs clariúsque sub eodem anno prædicta pugna mórsque Dagoberti Regis in Annalibus Nazarianis ita collocantur. *Anno* DCCXV *pugna Francorum & mors Dagoberti Regis.* Et in Annalibus Petauianis obitus Dagoberti Regis anno pariter Christi septingentesimo decimo-quinto sic consignatur. *Anno* DCCXV *Dagobertus Rex mortuus est.* Hæc de anno, quo Dagobertus Tertius obiit, adeò distinctè hoc loco notamus, ne, quia Cotia sylua Suessionibus vicina est, pugnam in illa sylua commissam confundas cum alio prælio, quod Chilpericus Dagoberti successor infeliciter *ad Suessionis ciuitatem* post quadriennium conseruit. Ambo certamina, Cotium videlicet ac Suessionense, in Gestis Regum Francorum & in Historia iussu Childebrandi scripta distinguuntur, vnum ponitur sub Dagoberto Rege, alterum refertur sub Chilperico. Distinguuntur etiam in Annalibus Nazarianis; Cotium ad annum Christi septingentesimum decimum-quintum sic perstringitur, *anno* DCCXV *pugna Francorum & mors Dagoberti Regis*; Suessionense ad annum Christi septingentesimum vndeuicesimum sic, *anno* DCCXIX *occisio Francorum ad Suessionis ciuitatem.* In dubium igitur vocari non potest, quin Sauaricus Flocoaldum in Episcopatu præcesserit, annóque Christi septingentesimo decimo-quinto viuere desierit.

[a] Cap. 26.
[b] Capp. 50. 51.
[c] Capp. 104. 105. 106.

LXI. Sauarico in suum locum restituto, proximus Flocoaldi successor haud statim deprehenditur. In Historia enim Episcoporum Autissiodorensium & in omnibus eorumdem Pontificum Catalogis Sauaricum immediatè sequuntur Hainmarus & Theodrannus, at ille Pontificatum gessit Pippino Caroli filio iam Rege, hic ordinatus fuit Episcopus ex ipsius Hainmari consensu. In eadem autem Historia iisdémque Catalogis occurrit Aidulfus, qui sedit *annos* XV. fuítque *temporibus Caroli Maioris*, id est, Martelli, *& perdurauit vsque ad Pipinum.* Atque inde colligere est Hainmarum & Theodrannum post Aidulfum reiiciendos esse, nec Aidulfum Flocoaldo proximè successisse, quoniam à morte Flocoaldi Episcopi ad obitum vsque Caroli Martelli seu Maioris effluxerunt anni viginti.

LXII. Inter Theodrannum & Aidulfum Episcopos in Catalogis Autissiodorensi-

bus medij collocantur, Quintilianus, Cillianus & Clemens. Tres ij Pontifices Autissiodorensi Ecclesiæ per annos tredecim præfuerunt. Apud Seuertium anno vno completo circumscribitur Episcopatus Quintiliani. In Historia [a] Episcoporum Autissiodorensium, Cillianus sedet *annos sex*, *menses duos*, obítque *pridie Nonas Augustas*, Clemens verò sedet *annos* V. *mensem* I. *dies* X. tum dimittit Episcopatum. Id est, cùm post Flocoaldi mortem ciuitas Autissiodorensis, vt eadem Historia [b] testatur, sine Episcopo *dies* VII fuisset, hoc ipso anno Quintilianus Episcopatum suscipit mense Martio, vitámque claudit anno Christi septingentesimo vicesimo-secundo; Cillianus eodem anno mense Iunio fit Episcopus, moritúrque pridie Nonas Augustas anno Christi septingentesimo vicesimo-octauo; eodem anno Clemens ordinatur Episcopus, & annis quinque, mense vno, diebúsque decem transactis abdicat Episcopatum anno Christi septingentesimo tricesimo-tertio.

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

[a] Capp. 30. 31. 32.
[b] Cap. 25.

LXIII. Huic Chronologiæ consentiunt ea, quæ commemorantur de Aidulfo successore, déque Hainmaro, quem eidem Aidulfo postponendum esse iam diximus. In Historia Episcoporum Autissiodorensium, Aidulfus [c] sedet *annos* XV. floret *temporibus Caroli Maioris*, perdurat *vsque ad Pippinum*, obitque *Idibus Nou.* Hainmarus [d] Episcopatu quoque potitur *annos* XV, temporibus Pippini. Id est, Aidulfus post Clementem fit Episcopus anno Christi septingentesimo tricesimo-tertio, Carolo tum Maiore-domûs, desinítque viuere anno Christi septingentesimo quadragesimo-octauo, Pippino supradicti Caroli filio tum Maiore-domus; deinde Hainmarus Aidulfo succedit, Episcopatúmque gerit ad annum vsque Christi septingentesimum sexagesimum-tertium, partim Pippino Maiore-domûs, partim eodem Pippino Rege. Quibus de rebus ad illos annos fusiùs acturi sumus.

[c] Cap. 31.
[d] Cap. 27.

LXIV. Quintilianus, qui Flocoaldo in Episcopatum Autissiodorensem hoc anno successit, *fuit nobilis genere. Ante Episcopatum Abbas fuit Monasterij Sancti Germani*, vt ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quartum [e] iam dictum est, *sed ob vitæ meritum ac generis nobilitatem à Monasterio populi electione vocatus, Pastor est Ecclesiæ subrogatus.* Lege Historiam [f] Episcoporum Autissiodorensium. De Abbatibus, qui Cœnobium Sancti Germani post Quintilianum proximè rexerunt, nihil occurrit.

QVINTILIANVS FIT EP. AVTISSIOD.

[e] Num. 27.
[f] Cap. 29.

LXV. Anno priori actum de Legatione in Wasconiam à Carolo missa, déque Rigoberti Episcopi reditu in agrum Remensem. Orta postmodum grauis inter Rigobertum & Milonem contentio, quia Milo, qui Rigoberto Episcopium Remense se redditurum spoponderat, promissis stare recusauit, nisi conditiones adderentur iniquæ, quibus Rigobertus nec voluit nec licitè potuit assentiri: Totum negotium sic exponit Flodoardus [g]. *Fertur hunc virum Dei*, nempe Rigobertum, *præfatus Milo, cui Episcopium Remense datum fuerat à Carolo, functus legatione ad Wascones in hac regione reperisse, eíque, vt in Franciam reuerteretur, iussisse, suúmque sibi redhibendum Episcopium spopondisse. Qui regressus petitur à Milone, vt res, quas Ecclesiæ iam delegauerat, in ius proprium sibi traderet, quod eo nullatenus assentiente, & Milone se de pollicitatione mutante, altare tantùm vir Dei sibi rogat concedi Sanctæ Dei Genitricis Mariæ, vt scilicet in eo Missas sibi liceat celebrare.* Anonymus, qui vitam Sancti Rigoberti seriùs scripsit, violatæ pollicitationis crimen in eundem Rigobertum sic reiecit. *Hunc prædictus Milo Abbas, qui ante Karlum habebat Remense Episcopium, reperit in eadem regione, functus apud eosdem Vascones Legatione, cui & dixit. Quid hic agis? Reuertere in Franciam, & si proprias res, quas ibi habes, mihi dederis, ego tuum faciam tibi à Principe restitui Episcopatum. Ad quod Sanctus Pontifex Domini respondit ei. Quascumque res inibi videor possidere, tibi dabo si feceris quod polliceris. Regressus est itaque in Franciam, & in memorata Gerniaca-curte, peculiari possessione sua, versabatur, quem è vestigio adiit præfatus Milo, trade, inquiens, mihi res quas pollicitus fuisti, tibi quippe*

LIS INTER RIGOBERTVM ET MILONEM DE EPISCOPATV REMENSI.

[g] Lib. 2. c. 12.

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

apud Procerem obtinui quod spopondi. Cui beatus ait Rigobertus. Quotquot res habere visus fui, dedi Ecclesiæ Christi, non possum modo tollere ei, & dare alteri. Ad quem furibundus Milo. Quia me fefellisti, tuus nunc tibi non reddetur Episcopatus. Et idem mox illi dedit dignum Episcopo responsum, altare, aiens, mihi, quæso, obtineas S. Mariæ: de rebus Episcopij facito quod volueris, vnde minùs curo. At standum potiùs à Flodoardo, vt aliâ occasione iam monuimus.

LXVI. Cur Milo à præcitato Anonymo Abbas appelletur, haud capimus. Priùs enim ordinatus est Episcopus Treuirensis, quàm Episcopium Remense occuparet pulso Rigoberto, & quoniam *solâ tonsurâ Clericus* apud Flodoardum [a] dicitur, illum, vt Nicolaus *Chesneau* perperam interpretatur, caue ne solâ tonsurâ * insignitum nec ad Ecclesiasticos Ordines promotum putes. Flodoardus, vbi Remense Episcopium *cuidam Miloni solâ tonsurâ Clerico* à Carolo Maiore-domûs datum queritur, eadem repetit verba, quibus ante illum vsus est Adrianus Romanus Pontifex, cùm in suis ad Tilpinum Remensem Episcopum literis magnam querimoniam faceret, quòd *donatus atque magis vsurpatus contra Deum & eius auctoritatem fuit ille Episcopatus* Remensis, *simul cum alio Episcopatu* nempe Treuirensi, *& aliis Ecclesiis, à secularibus potestatibus Miloni cuidam, solâ tonsurâ Clerico, nihil sapienti de Ordine Ecclesiastico.* Illis autem verbis Adrianus Papa Milonem, quem depositâ comâ Clericum prædicat, non innuit in tonsura Clericali consenuisse, nec vllo vnquam gradu Ecclesiastico fuisse initiatum, sed illum ostendit indignum prorsus Episcopatu, quòd solâ tonsurâ seu solâ comâ detonsâ Clericus appareret, nihil verò saperet de Ordine Ecclesiastico, nec eos induisset mores qui Clericum decent.

[a] Lib. 2. c. 12.

* Simple tonsuré, ap. Nicolaum Chesneau, lib. 2. c. 12.

CVR MILO SOLA TONSVRA CLERICVS DICATVR?

LXVII. TONSVRA CVM PRIMO GRADV ECCLESIASTICO OLIM DATA.

Olim Tonsura Clericalis separatim non dabatur, sed simul cum primo Ordine, velut ritus collationi illius Ordinis annexus. Huius rei coniecturam admodum probabilem Ioannes Morinus nostræ Congregationis Presbyter in eruditissimo Commentario [b] de Sacris Ecclesiæ Ordinationibus colligit, *quòd antiquiores Canones & Decretales, Tonsuræ Clericalis nullam mentionem faciunt, sed statim à Laicatu transeunt ad Ostiaratum, constat tamen Clericos tonsos fuisse, primus igitur ad Clericatum gradus erat Ostiaratus, seu Lectoratus, atque in eius collatione, Tonsura Clericali inaugurabatur Laicus, eóque primo gradu suscepto tum Clericus dicebatur.*

[b] Part. 3. exercit. 15. cap. 3.

LXVIII. POSTEA SEPARATIM.

Posteà Tonsura Clericalis separatim ab Ostiaratu & aliis gradibus Ecclesiasticis dari cœpit. Hoc prælaudatus Auctor factum arbitratur *circa annum à Christo septingentesimum*, & istius innouationis hanc occasionem profert. *Parentes filios suos impuberes, imò ferè infantes Ecclesiasticis officiis consecrabant, & Episcopis instituendos offerebant. Eos Episcopi in eadem domo educandos & instruendos curabant, vt essent Cleri reparandi velut Seminarium. Eorum institutioni senex aliquis è Clero præficiebatur, atque vt plurimùm Archidiaconus. Cùm autem propter ætatis infirmitatem, Ostiariorum aut Lectorum officiis in Ecclesia fungi non possent, Ordines istos illis non conferebant, sed solam Tonsuram cum veste Clericali; Tonsuram ideo ab Ordine separantes, ne pueri isti Ecclesiæ ministeriis parentum pietate deuoti, vt prorsus seculares & prophani, hominum oculis comparerent.* Id in vsu fuisse, cùm Remensis Episcopatus Miloni datus est, imò ante annum à Christo nato septingentesimum, pro certo & indubitato tenemus.

LXIX. At *longo pòst tempore*, vt idem Commentator affirmat, *quod in pueris fiebat propter ætatis infirmitatem, in ætate valentibus vsurpatum est, Tonsuráque Clericalis, vt Ordo quidam ab aliis separatus, quibuscumque separatim collata est.* Deinde *illi paulatim plurima & eximia Priuilegia concessa sunt, quibus frui quotidie videmus qui eâ solâ insigniti sunt.* Atque inter illa Priuilegia non vltimum est, quòd eiusmodi Clerici, licèt nullo gradu Ecclesiastico, ne Ostiaratu quidem, aut Lectoratu donati sint, per Tonsuram Clericalem habiles fiant ad obtinenda Sacerdotia etiam pinguissima. Milonem, de quo nunc agimus, talem nobis exhibet Nicolaus *Chesneau* qui Flodoardum Gallicâ linguâ donauit, sed ipsius Flodoardi atque Adriani Papæ ab eodem Flodoardo citati mentem

mentem non est assecutus, Milonis enim ætate, qui solâ Tonsurâ insigniti erant Clerici non iis gaudebant Priuilegiis, quibus gaudere cœperunt seculis multò recentioribus. AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

Tantùm autem abest, vt Rigobertus secundùm opinionem Anonymi, qui vitam illius in literas retulit, de rebus Episcopij Remensis minùs curarit, aut Episcopatûs recuperandi desiderio res proprias Miloni se tradíturum spoponderit, quin à Theodorico Rege, qui Regnum hoc anno suscepit, duas Præceptiones postulauit obtinuítque, vnam immunitatis pro rebus omnibus quas Ecclesia Remensis possidebat, alteram specialiter pro villa Calmiciaco. De vtraque sic Flodoardus [a]. *A filio ipsius*, nempe Dagoberti Tertij, id est, à Theodorico Quarto, Dagoberti Tertij filio, *super huiusce auctoritatis* seu Præceptionis à Dagoberto Tertio emissæ *corroboratione, & à ceteris sui temporis Regibus immunitatis, ac teloneorum remissionis Precepta Ecclesiæ suæ obtinuit permanere, item Theodorici Regis specialiter pro villa Calmiciaco* *, *quam Grimoaldus vir illustris Ecclesiæ Remensi contulerat.* Deinde illas Præceptiones, vt & immunitatis Præceptum, quod Rigobertus à Dagoberto Tertio impetrauit, & à Theodorico eiusdem Dagoberti filio corroborari fecit, in Archiuo Remensis Ecclesiæ custodiri sic testatur. *Quarum adhuc Regalium monimenta Præceptionum in Archiuo sanctæ huius Remensis conseruantur Ecclesiæ.* Liceat iterum hoc de Scriptore conqueri, quòd Regiarum harumce Præceptionum, vt & Donationum, quas Ecclesiæ Remensi Rigobertus Episcopus aliique sub eius Pontificatu contulerunt, chartas integras cum suis subscriptionibus in lucem non ediderit, vetera enim illa monimenta rebus Chronologicis plurimùm lucis afferrent. LXX. RIGOBERTVS A THEODORICO R. DVAS PRÆCEPTIONES IMPETRAT.

[a] Lib. 2. c. 11.
* *Chaumusi.*

Rigobertus altari beatissimæ Virginis obtento, vt in eo sibi liceret Missas Remis celebrare, vitam in Gerniaca-corte duxit, vnde sæpè ciuitatem Remorum inuisebat, & in ara beatæ Mariæ, vt optauerat, Missas celebrabat. *Quo*, nempe altari Sanctæ Dei genitricis Mariæ, *demum obtento*, inquit Flodoardus [b], *habitauit in Gerniaca-corte, tempore non pauco, vitam in humilitate, parcitate, vigiliis, orationibus, & eleemosynis, ceterorúmque bonorum operum exhibitionibus, agens. Morísque fuit ei, ciuitatem Remorum frequenter inuisere, & in ara beatæ Mariæ Missas, vt optauerat, celebrare. Tum per Ecclesiam Sancti Mauricij ad Sanctum Remigium orandi gratiâ pergere. Inde Sancti Theoderici Monasterium visitare, ac per Ecclesiam Sancti Cyrici de Calmiciaco ad Sanctum Petrum in Gerniacam-cortem redire.* LXXI. ALTARE A MILONE.

[b] Lib. 2. c. 11.

Vt Flodoardus suprà citatus, sic & Anonymus, qui vitam Sancti Rigoberti conscripsit, ipsum Rigobertum, postquàm è Vasconia rediit, in Gerniaca-corte *tempore non paruo* vixisse testatur. Per *tempus* autem *non paucum*, seu per *plures annos*, vt iidem Auctores inferiùs loquuntur, quantum annorum numerum intelligant, haud liquet. Annum reditûs ab exilio, quem aliunde collegimus, neuter determinatè designat. Annum obitûs reticet Flodoardus, Anonymus audacter notat *Dominicæ Incarnationis circiter septingentesimum septuagesimum-tertium*, quem illigat *Indictioni* VIII. Sed nec octaua Indictio cum anno Christi septingentesimo septuagesimo-tertio componitur, nec Rigobertus, qui Pontificatum anno Christi sexcentesimo nonagesimo-nono suscepit, ad annum vsque Christi septingentesimum septuagesimum-tertium creditur peruenisse. De die, quo Rigobertus obiit, non dissentiunt Auctores suprà nominati. Decessit Rigobertus *pridie Nonas Ianuarij*. Per mensem Ianuarium cum anno Christi septingentesimo septuagesimo-tertio non octaua sed vndecima comparatur Indictio. Claudius Robertus in Gallia Christiana, cùm de Sancto Rigoberto loquitur, illum ait obiisse *anno* 733. Hæc opinio Bollando non displicet. Vt enim Robertus 773 in 733, sic Bollandus DCCLXXIII in DCCXXXIII commutat. Robertum sequuntur Sammarthani, scribúntque Rigobertum, postquàm è Vasconia reuersus est, *annis circiter vndecim* vixisse, sed vnde hoc acceperint, LXXII.

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

non produnt. Rigobertum anno Christi septingentesimo tricesimo-tertio mortuum non inficiamur, sed annum illum decimum-tertium numeramus post reditum ab exilio.

LXXIII. Toto illo tempore, quod à Rigoberti reuersione in agrum Remensem, vsque ad eius obitum effluxit, Flodoardus hanc vnam narrationem init [a]. *Contigit quondam, dum ad Sanctum Cyricum oratum venisset in Culmiciacum, locutum eum cum Oeconomo Remensis Ecclesiæ qui aderat, rogatúsque ad prandium recusauit, vtpote Missas acturus ad Sanctum Petrum* in Gerniaca-corte. *Intereà mulier quædam anserem attulit Vicedomino, quem ille offerens Episcopo, petit vt iubeat recipi, secúmque deferri. Quem puer viri Dei suscipiens ferebat, cùm subitò de manibus eius euadens auolauit, spémque resumendi puero abstulit. At Pater Sanctus puerum vehementer anxiatum conspiciens, blandè ceu vir mitissimus consolatur, docens de temporalium amissione rerum nequaquam flendum vel contristandum, quin immò semper in Domino, qui dat omnibus affluenter, sperandum. Et ecce post aliquod spatium auis vltrò reuolans ad terram coram Sancto Præsule descendit, eúmque quasi prædux præiens, nusquam à tramite deuiat, donec ad Gerniacam-cortem, quo ibant, peruenit. Quam vir Domini non passus occidi, præuiam habebat itineris. Fertur enim ante se cursitare solita, dum ciuitatem* Remensem *adibat, aut redibat.*

[a] Lib. 2. c. 13.

MIRACVLIS CLARET.

LXXIV. Abstinuissemus lubenter ab ista narratione describenda, nisi super *Oeconomo Remensis Ecclesiæ* & *Vicedomino* nonnihil difficultatis visum fuisset occurrere. De Oeconomis & Vicedominis sermonem sæpè faciemus. Inter Oeconomum & Vicedominum id olim discriminis erat. Oeconomus bonis omnibus, quæ pertinebant ad Clerum, curandis, administrandis & distribuendis deputabatur. Vicedominus erat Maior domûs Episcopalis, regebat Episcopalem familiam, Episcopúmque in multis ministeriis domesticis subleuabat. Consule Ioannem Morinum nostræ Congregationis Presbyterum in Commentario suprà laudato, parte tertiâ, Exercitatione decimâ-sextâ, capitibus quinto & octauo.

OECONOMVS ECCLESIÆ AN DIFFERAT A VICEDOMINO.

LXXV. Quandiu primæuus bonorum Ecclesiasticorum is viguit status, vt cuiuscumque generis essent, ad Episcopum omnémque Clerum pertinerent, nec esset designata pars aliqua, quæ vel Episcopo, vel huic aut illi Clerico attribueretur, necesse fuit vt è Clero quis eligeretur, qui bona illa curaret, administraret, distribuerétque, ne si Episcopus ea solus administrasset, excepisset, distribuisset, suspectus aliquando fieret rei communis malè administratæ, surreptæ, sibi vindicatæ, atque eo nomine apud Clerum & Laicos malè audiret. Atque hæc Oeconomi instituendi ratio fuit necessitásque, nec inde malè colligitur quodnam eius officium esset.

LXXVI. Quemadmodum Oeconomus ab Episcopo vniuersóque Clero institutus est, vt curaret, administraret, distribuerétque bona Ecclesiastica, quæ tum viritim Clericis haud diuidebantur, sed ad Episcopum omnémque Clerum indiuisim atque in solidum pertinebant, sic & ab Episcopo Vicedominus institutus est, vt Episcopalem familiam regeret, & bonorum Ecclesiasticorum partem, quæ factâ distributione cesserat Episcopo, prudenter administraret, vnde Vicedominum non malè dixeris specialem Oeconomum Episcopi, siue, vt Glossa [b] exponit, *Oeconomum rerum Episcopalium.* Patres Concilij Romani sub Syluestro Papa de bonis Ecclesiasticis ita decernunt. *De reditibus Ecclesiæ quatuor partes fiant, quarum vna cedat Pontifici ad sui sustentationem; alia Presbyteris & Diaconis & omni Clero; tertia templorum & Ecclesiarum reparationi; quarta pauperibus, infirmis & peregrinis.* Et Gregorius Magnus *de obuentionibus Ecclesiasticis diuidendis* ita scribit in responsione ad primam Augustini interrogationem. *Mos Apostolicæ Sedis est ordinatis Episcopis præceptum tradere, vt de omni stipendio quod accedit, quatuor fieri debeant portiones; vna videlicet Episcopo & familiæ eius propter hospitalitatem & susceptionem; alia Clero; tertia pauperibus; quarta Ecclesiis reparandis.* Idem Gregorius, quæ de Vicedomini officio diximus, vera esse satis súperque ostendit [c], cùm in li-

[b] C. Volumus, distinct. 89.

[c] Lib. 9. ep. 66.

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

teris ad Anthemium Campaniæ Subdiaconum ait velle se, vt Paschasius Episcopus *Vicedominum sibi ordinet & Maiorem domûs, quatenus possit vel hospitibus suscipiendis, vel causis, quæ eueniunt, idoneus & paratus existere.* Et in literis [a] ad Clementinam Patriciam excusat se, quòd ad eam Diaconum Anatholium non direxerit, quia Vicedominum illum constituit, qui Episcopium disponat. *Diaconum*, inquit, *Anatholium, quem ad vos dirigi poposcistis, hoc nos facere non posse, causa magis modus quàm rigoris austeritas facit. Vicedominum enim eum constituimus, cuius arbitrio Episcopium commisimus disponendum.*

[a] Lib. 1. ep. 11.

Quamuis inter Oeconomum & Vicedominum ea esset differentia quam LXXVII.
statuimus, existimamus in textu præcitato eundem Clericum à Flodoardo *Oeconomum Remensis Ecclesiæ & Vicedominum* promiscuè appellari. Ita iam censuit Anonymus in vita Sancti Rigoberti, mentem enim Flodoardi sic expressit. *Deuenit in Culmisiacum ad S. Cyricum pro se suâque Ecclesiâ, vt consueuerat, exorandum, & factâ oratione locutus est cum Oeconomo Remensi, qui aderat, nomine Wiberto. Qui mox suppliciter accersiuit eum ad prandium, quod sibi fuerat præparatum. Quod ille renuens dixit. Ad S. Petrum in Basilica mea habeo Missas facere, idcircò quod postulas non possum adimplere. Dúmque colloquerentur, paupercula quædam vidua huic Vicedomino in eulogiis attulit anserem, respiciénsque Vicedominus ad Sanctum Episcopum, quoniam, inquit, non dignamini nobiscum vesci, vestro præcipite puero saltem hunc recipere, & cùm veneritis domum, parare ad opus vestrum. Quem puer viri Dei suscipiens ferebat, quousque subitò in via de manibus eius auolauit*, &c. Ita quoque iam sensit Nicolaus *Chesneau*, loco enim Flodoardi suprà recitato, Oeconomum & Vicedominum Gallicè eodem vocabulo donauit. Quin & ipsemet Flodoardus Oeconomum Remensis Ecclesiæ & Vicedominum Remensis Ecclesiæ promiscuè vsurpauit. Oeconomum Remensis Ecclesiæ sic libro secundo, capite decimo-tertio, in textu quem examinamus. *Contigit locutum eum cum Oeconomo Remensis Ecclesiæ, qui aderat.* Vicedominum Remensis Ecclesiæ sic, libro primo, capite decimo-septimo. *Homines de Celto *, quoniam Vicedominum Ecclesiæ Remensis in eadem villa necarunt, exterminauit.* Adde & angustias, ad quas Rigobertus tunc redactus erat. A Milone Remensis Episcopatus occupabatur; Rigoberto nec familia nec opes erant, quibus Vicedominum præficeret.

* Cernay.

Hoc anno, vt Ioannes Ruyrus in Antiquitatibus Vosagensibus [b] testa- LXXVIII.
tur, Adalbertus Dux Alamanniæ, frater Odiliæ Hohenburgensis Abbatissæ, Monasterium Sancti Michaelis in Insula *Honow* vnâ leucâ infra Strasburgum inchoauit. Illic instituti primùm Monachi cum Canonicis; Monachis præerat Abbas, Canonicis Præpositus; duplex erat chorus ad persoluendum Officium diuinum, in vno Monachi psallebant, in altero Canonici. Desideratur cùm Abbatum tum Præpositorum Catalogus. Inter Monachos enituerunt magnæ sanctitatis viri beatus Tumbanus & beatus Benedictus. Episcopatum ambo gesserunt in Hibernia, relictâ pòst patriâ venerunt in Franciam, & in prædicto Cœnobio Monasticen ad obitum vsque coluerunt. Quandiu Monachi cum Canonicis in eodem vixerunt Monasterio, quoties Abbas eligendus fuit, ad comitia non tantùm Monachi sed & Canonici sunt euocati, hac tamen inter eos differentiâ, quòd Abbas suffragiis quidem vtrorumque, sed è solo cœtu Monachorum eligeretur. Lapsu temporis hoc Monasterium abiit in Ecclesiam Collegiatam, cuius variæ fuerunt vicissitudines ac translationes, Rhinouiam enim supra Argentoratum translati sunt Canonici, postremò in vrbe Strasburgensi ad Sanctum Petrum Seniorem consederunt. Ob frequentes Rheni adluuiones hæ migrationes factæ. Hæc Ruyrus.

[b] Part. 2. lib. 4. cap. 13.

MONASTERII HONENOVIENSIS INITIA.

Guillimannus [c] alia scribit de Monasterio Hohenouiensi * siue Hohenauiensi *, quæ commodè ad tria capita reduci possunt; ad loci dignitatem, de cuius Episcopali Sede, quæ diuersa esset ab Argentoratensi, nonnihil LXXIX.

[c] Cap. 6.

* Honovv.

* Honavv.

VICISSITVDINES.

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

GVILLIMANNI SCRIPTA DE MONASTERIO HOHENAVIENSI EXAMINANTVR.

scriptum inueniri testatur; ad institutum Monachorum, quos Scotici generis fuisse tradit; ad transportationes eorumdem Monachorum, quibus apud Argentoratum Ædem Sancti Thomæ postremò concessam affirmat. *Neque tamen*, inquit, *hoc intermiserim adesse Scriptores, qui tradiderint duos fuisse quondam Episcopatus, alterum Argentorati cis Rhenum, alterum Hohenouiæ vltra. Et Hohenauiam quidem milliari Germanico infra Argentoratum primùm excoluisse iidem Auctores memorant Adalbertum Ducem, condito, vt priùs Argentorati fœminarum, sic ibidem virûm Monasterio præcipuè Scotorum. Eodem tot contulisse opes, vt pares essent ad Episcopalem dignitatem tuendam. Inde Monasterij Præsidem aliàs se Episcopum scripsisse, aliàs Abbatem. Illum verò hodierni Episcopatûs partem eam præcipuè administrasse, quæ in Germania magna, dexterâ Rheni, Mortnouia appellatur. Hunc etiam Episcopatum confirmasse Theodoricum Regem, Dagoberti nepotem. Sed vltra tamen annos sexaginta non perdurasse, vtriusque ripæ administratione ad Argentinensem Episcopum delatâ. Monasterium Hohenauia Rheni alluuionibus pluriens infestatum, inde Rhinouiam supra Argentoratum translatum & postremò Argentoratum ad Sanctum Thomam eiusdem Scotici generis ordinem.* Quæ de Hohenauiensi Episcopatu à recentioribus Auctoribus scripta perhibentur, ad fabulas amandamus, & si quod Theodorici Regis instrumentum reperitur, vbi Hohenauiensium vel Monachorum vel Canonicorum mentio fiat, id existimamus non Theodorico Tertio, Dagoberti Magni nepoti, sed Theodorico Quarto, Theodorici Tertij pronepoti tribuendum esse, quia Theodoricus Tertius priùs obiit quàm beati Stephani Monasterium ab Adalberto Duce conderetur, illóque Sancti Protomartyris Cœnobio recentius Hohenauiense non negat Guillimannus in textu præcitato, imò Ruyrus, vt obseruatum suprà, primam Monasterij Hohenauiensis originem non altiùs repetit, quàm ab hoc anno, post Christum natum septingentesimo vicesimoprimo, quo Theodoricus Quartus in Francorum Regnum Chilperico Tertio successit. Super Hohenauiensis Monasterij transportationibus non conueniunt Ruyrus & Guillimannus. Apud Ruyrum, Hohenauiense Monasterium mutatur in Ecclesiam Collegiatam, posteà eadem Ecclesia Collegiata Rhinouiam transfertur. At ex Guillimanno colligere est Monachos ipsos Hohenauienses Rhinouiam primùm, deinde Argentoratum migrasse. Quibus temporibus factæ sint hæ migrationes, Ruyrus haud notat, obseruat autem Guillimannus adiecto, ad prioris maginem, anno Christi millesimo ducentesimo nonagesimo-secundo, &c, ad marginem posterioris, anno Christi millesimo vndequadringentesimo. Præterea Ruyrus Ecclesiam Collegiatam, quæ Hohenauiâ Rhinouiam translata fuerat, Argentoratum translatam ad Sanctum Petrum Seniorem affirmat. Guillimannus verò scribit *Monasterium Hohenauiæ, inde Rhinouiam supra Argentoratum translatum, & postremò Argentoratum ad Sanctum Thomam eiusdem Scotici generis ordinem.* Idem Auctor [a], vbi sermonem *de Æde Cathedrali, Collegiis, Monasteriis, aliísque locis sacris vrbis Argentinensis* instituit, Ecclesiam Sancti Petri Senioris ab Ecclesia Sancti Thomæ distinguit. De Basilica Sancti Petri Senioris sic loquitur. *Primum & antiquissimum Argentinæ Templum Diui Petri est, quod Senioris vocant, ad alterius differentiam conditi multis pòst annis.* De Basilica Sancti Thomæ sic. *Sancti Thomæ Collegij (fuit priùs Monasterium Scotorum) ex primis etiam vrbis sacris Ædibus, auctor incertus est, nisi quòd Diuo Florentio tertio Episcopo tribuitur, qui in eo quoque primò sepultus.* Ambo tamen simul conciliari possunt, si iuxta Guillimanni opinionem Hohenauienses cùm Monachi tum Canonici Rhinouiam translati sunt, & vtrique Rhinouiâ posteà migrarunt Argentoratum, Canonici ad Sanctum Petrum Seniorem, Monachi ad Sanctum Thomam, vbi & alij quoque tunc Monachi *Scotici generis.* Fortè Hohenauiæ, vt in plerisque locis contigit, ex antiquissimis Abbatibus nonnulli fuerunt Scoti, qui, priusquàm Monachi Abbatésue fierent, ordinati sunt Episcopi, siue vt Diœcesim in Scotia regerent, siue vt Euangelium quibuscumque nationi-

[a] Cap. 9.

bus annuntiarent. Vnde factum, vt posteri, cùm quosdam apud Hohenauiam & Episcopos & Abbates nuncupatos scirent, Sedem olim Episcopalem illic fuisse crediderint. Porrò Guillimannus in Argentinensium Episcoporum Catalogo plurimùm aberrat, vbi tres primos Episcopos hoc ordine recenset, Sanctum Amandum, Sanctum Arbogastum, Sanctum Florentium; & encomium Sancti Amandi sic auspicatur [a]. *Fuit S. Amandus primus ab Dagoberto M. Francorum Rege Argentinensium institutus Episcopus, circiter an. Domini nostri 640. Gente is, vt plerique scribunt, Aquitanus, stirpe nobilis, patre Sereno, aut Serrano, matre Amantiâ, professione Monachus, loco Elnonensis, qui ab eo deinceps nomen retinuit. Vicus nunc egregius cum Abbatia Sancti Amandi, inter Belgicas facilè opulentissima ad fl. Scarpim Tornacensis agri.* Floruit apud Argentinenses Episcopus, nomine Amandus, sed hic anno Christi circiter trecentesimo quinquagesimo-secundo interfuit Synodo Agrippinensi, & Dagobertum Magnum ac Sanctum Amandum Abbatem Elnonensem, qui Traiecti ad Mosam Episcopus quoque fuit, multis seculis antecessit. Ab anno, quo Amandus Argentoratensis Episcopus Agrippinensi Concilio subscripsit, ad annum vsque Christi septingentesimum tricesimum-quartum, quo Heddo Argentoratensem Episcopatum iniit, per quatuor ferè secula numerantur Argentoratenses Episcopi quatuor ac viginti, quorum nomina Tomo secundo ad annum Christi sexcentesimum vicesimum-septimum recitauimus. Locum illum adi. Ætate Dagoberti Magni duos Amandos Episcopos eósque sanctitate conspicuos distingues; vnum, qui Wormatiæ sedit; alterum, qui plerasque gentes erudiuit, & Traiectensis Episcopus per aliquot annos fuit. Illis temporibus Amandum in Argentoratensium Episcoporum Catalogo non reperies, & ab Amando Argentoratensi Episcopo, qui Concilio Agrippinensi interfuit, Episcopos inuenies septemdecim, antequam peruenias ad Arbogastum, qui, si fides eidem Guillimanno [b] habetur, Amando Argentinâ discedenti successit in Episcopatum, vixit *sub Dagoberto Rege*, ab eo accepit *multa beneficia*, Pontificali dignitate perfunctus est *annos* XXVII, atque in cælum assumptus *an. 668*. Guillimannus vitam Dagoberti Magni, quo regnante Amandum & Arbogastum in Argentoratensi Cathedra sedisse contendit, ad annum vsque Christi sexcentesimum duodequinquagesimum prorogat. At decennio citiùs obiit Dagobertus Magnus, & ab eo diuersus est Dagobertus, qui Sanctum Arbogastum Argentoratensem Episcopum beneficiis affecit. Dagobertum hunc Secundum, Sigiberti Tertij filium, Dagoberti Magni nepotem, qui Regnum Austrasianum post Childericum Secundum ad annum vsque Christi sexcentesimum octogesimum tenuit, ignorauit Guillimannus. De Sancto Arbogasto Argentoratensi Episcopo egimus Tomo superiore. Sanctus Arbogastus Argentoratensem Episcopatum gessit vitámque clausit regnante Dagoberto Secundo. Successit in Pontificatum Florentius, cuius Præsulatum Guillimannus [c] annis octo circumscribit, mortémque consignat anno Christi sexcentesimo septuagesimo-sexto. Eidem Sancto Florentio plures annos in Episcopali Cathedra non tribuimus, sed eos ab anno Christi sexcentesimo septuagesimo-nono, quo Dagobertus Secundus in viuis superstes adhuc regnat, ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-septimum numeramus. Ad Heddonem vsque, qui Pontificatum anno Christi septingentesimo tricesimo-quarto suscepit, tres supersunt Argentoratenses Episcopi, Wicgernus, Wandelfridus & Aulidulfus, annique restant quadraginta-septem, quos commodè partieris in tres Præsulatus, atque inde rectè colliges sedisse Aulidulfum hoc anno, post Christum natum septingentesimo vicesimo-primo, cùm Adalbertus Alamanniæ Dux prima Hohenauiensis Monasterij fundamenta iecit.

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

EPISCOPI ARGENTORAT.

[a] In Episc. 1.

[b] In Episc. 2.

[c] In Episc. 3.

LXXX. ADALBERTI DVCIS OBITVS.

Eiusdem Adalberti postremum hoc opus arbitramur, quia rebus humanis exemptus est ante annum Christi septingentesimum vicesimum-quintum, quo Theodoricus Rex Luitfrido eius filio tunc Alamanniæ Duci Re-

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

gium Diploma pro Cella Leobardina direxit, vt suo loco dicturi sumus. Inter varia fragmenta vitæ Sanctæ Odiliæ, quæ Hieronymus Vignierus nostræ Congregationis Presbyter in probationibus [a] Alsaticæ familiæ publicauit, hæc leguntur de morte Adalberti déque dolore quem ex ea percepit soror Odilia. *Contigit vt quidam ex seruitoribus eius Monasterij ipsius occideret fratrem. Tunc ipsa magnoperè pro ipsius morte contristari cœpit, omnisque Congregatio simul cum ea. Vnde etiam Dominum rogabant, vt ipse & in eo, qui eam tam fortiter contristauit, vindicare dignaretur, melius esse dicentes, vt in præsenti dignam castigationem, quàm in futuro perpetuam pœnam subiret. Quarum preces, vt posteritas illius probat, exaudiri meruerunt, quia nullus posteà ex ipsius progenie humanam sortitus est vitam, qui non aliquid in se debilitatis haberet.*

[a] Ad pag. 2.

LXXXI. Vxores et liberi.

Adalbertus bis vxorem duxit, primò Gerlindem, deinde Bathildem; ex priore sex liberos suscepit, tres mares, Luitfridum, Eberardum & Masonem, totidem fœminas, Ataliam, Eugeniam & Gunlindem; ex posteriore duas filias, Sauinam & Lutgardem. Sepultus fuit Strasburgi in choro Ecclesiæ Sancti Stephani cum vtraque coniuge duabúsque filiabus Sauina & Lutgarde. Lege Ruyrum in Antiquitatibus Vosagensibus [b].

[b] Part. 2. lib. 4. cap. 11.

LXXXII. Lantfridus Dux Alamanniæ.

Iisdem temporibus, in alia parte Alamanniæ, Ducis officio functus est Lantfridus, Gothofridi quondam Ducis filius. Alterum horum Ducum in Heluetia commorantem atque habitantem in castello Pfungæ, vbi hodiéque arx & vicus est illius nominis, adiit Pyrminius Abbas & Episcopus cum quatuor Monachis, & annuente Duce mansit in solitudine cum sociis ad montem supra Pfungam, vbi fons est, qui etiamnum Pyrminij fons appellatur. Pyrminium ad Gothofridum Ducem accessisse scribit Martinus Crucius primâ parte [c] rerum Sueuicarum. Meliùs hanc Pyrminij profectionem in Alamanniam ad tempora Lantfridi Ducis cum Gabriele Bucelino [d] reiicies, habitâ ratione annorum, quibus Gothofridus, Lantfridus, & Pyrminius, obierunt. Gothofridus anno Christi septingentesimo nono mortuus est, anno Christi septingentesimo tricesimo vitam clausit Lantfridus. Vtrumque constat ex Annalibus Nazarianis. Pyrminius autem Sancto Bonifacio Moguntino Archiepiscopo superstes vixit, vt Tomo sequenti probabimus. Non desunt è recentioribus, qui duplicem Alamanniam duplici cognomine distinguant, Alamanniam videlicet Alsaticam, vbi Ducatum gessit Adalbertus, & Alamanniam Helueticam, vbi Dux institutus est Lantfridus, sed huiuscemodi cognominum in antiquis Auctoribus nullum indicium.

[c] Lib. 10. c. 11.
[d] In Chronol. Rhæt. a. 711.

Suscipit Pyrminium.

LXXXIII. In manuscripto Codice vitam Sancti Pyrminij legimus, quam Othlonus Fuldensis Monachus vndecimo seculo conscripsit, Surianæque Collectioni cum hoc titulo nouissimè insertam reperies tertio Nonas Nouembris. *S. Pyrminij vita & res gestæ, descripta per Othlonum Fuldensem Monachum, edita & illustrata per R. P. Christophorum Brouuerum Societatis Iesu.* Opus hoc, quia scriptum est ab Auctore, qui procul ab ætate Sancti Pyrminij vixit, næuis non paucis deturpatur.

LXXXIV. Vita S. Pyrminii.

Si fides est huic scriptioni, *Pyrminius obtinuit Sedem Episcopatûs in castello Meltis* (seu *Meleis* vt manuscriptus Codex habet) *appellato, tempore quo Theodoricus Rex Francorum sceptra tenebat.* Tunc *erat quidam vir inter Alamannia Primates, nomine Sintlaz, diuino cultui studiosâ deuotione intentus, qui loca Sanctorum circumquaque sistentia lustrando, precúmque vota vbertim soluendo, animæ suæ lucra summoperè quærebat. Cúmque huiuscemodi officio sedulus instaret, contigit eum ad locum, quo sacratissimus Pontifex Pyrminius mansitabat, deuenisse. Cùm verò prædicationis sermoni eius aures mentémque adhiberet, tum ex suauitatis affluentia, tum ex efficaci in excolendis cordibus potentia, supra modum attonitus, vice Æthiopum Reginæ, non habebat vltrà spiritum.* Quapropter sterilitatem suæ gentis deflere cœpit, cui nullus *diuina fluenta* propinabat, & secretò beatum Episcopum aggressus rogauit eum enixissimè, vt opus tam pium támque necessarium susciperet, suâque prohiberet præsentiâ, ne regionis illius

incolæ rurſum fierent idololatræ. Sintlacis comites eandem poſtulationem ſæpè replicarunt. Reſpondit Pyrminius *ſancitum Canonibus ſacris, ne quis ſibi aliquid arroget in alterius Diœceſi Pontificis*, negauítque ſibi licitum *illuc migrare, quò neque à Præſulibus illarum partium euocatus, neque ab Apoſtolicæ Sedis Antiſtite deſtinatus eſſet*. Quamobrem, ſi Romam proficiſci vellent, eò quoque ſe iturum ſpopondit, vt itineris in eorum prouinciam ſuſcipiendi prædicandíque Euangelij licentiam iunctis ſimul precibus à Romano Pontifice faciliùs impetraret. Annuit Sintlaz. Mox viæ ſe commiſit Pyrminius, cúmque Romam perueniſſet, *die quadam beati Petri Apoſtolorum Principis domum ingreſſus cunctas ibi conſiſtentes aras contriti cordis immolatione fumigabat. Vbi quoque ab Apoſtolico Præſule primò eum videri contigit. Qui à ceteris perquirens ſecretò, ſi noſſent quis eſſet aut vnde veniſſet, reſponſo didicit hunc Præſulem eſſe, & de Galliæ finibus illuc adueniſſe. At Apoſtolicus, multum, inquit deſipitis, quòd aliunde venientes minùs cautè obſeruatis, à talibus denique plura ſæpè perperam geſta fuiſſe percepimus. Interim beato Pyrminio ſingula perluſtrante altaria, accidit eum ad ſacratiſſimam beati Petri tumbam deueniſſe. Vbi cùm orationis gratiâ genua flectere in voto haberet, pedum Paſtorale limpido commiſit pauimento. Quod nulli adhærens materiæ tractabili, tamdiu, mirum dictu, immobile perſtabat, donec ab oratione ſurgentis recipientíſque manui ſe vltrò immitteret. Motus autem hoc Apoſtolicus euentu, intimam cæpit habere pœnitudinem, quòd, ante oſtenſionem huiuſcemodi ſigni, vllam de beato viro mali geſſiſſet ſuſpicionem, celeritérque ad eius ſe prouoluens veſtigia, huiuſce reatûs obnixè poſtulauit indulgentiam. Cúmque vir beatus humiliter eum ſuſciperet, dulcibus oſculis ſanctíſque amplexibus magnoperè ſe commendantes mutuò, ad miſcenda pietatis colloquia, pariter conſederant.* Aduentûs ſui cauſam expoſuit Pontifici Pyrminius. *Addidit quoque ſe mirari oppidò, quænam Sintlacem præpediret occaſio, quòd non adeſſet ex condicto.* Tunc coram Papa ſtitit ſe Sintlaz, & quæ dicta fuerant à Pyrminio, ſuis aſſertionibus confirmauit. Extemplò Pontifex *epiſtolam cum beato viro abſque dilatione per venerabilem virum Sintlacem ad Regem Francorum Theodoricum direxit, monens, ſuadens & imperans, vt reſpectu diuinæ remunerationis, viri Dei votum piâ opitulatione duceret ad effectum, edocens hoc ita demùm ſagaciter fieri poſſe, ſi cunctis tam Alemanniæ quàm Franciæ Præſulibus conuocatis imputaret neglectûs ipſorum deſidiam, reatûs notificaret pondus, quòd nequirent euadere, niſi beatiſſimum Pyrminium ad ſuas Diœceſes ducerent, peſſumdatíque gregis damna reſtaurare flagitarent. Porrò Rex, epiſtolâ peruiſâ, honorificè ab Apoſtolico ſuſcepit directos, ac cuncta, quæ mandata ſunt, libenti animo perficere curauit. Nam coadunatis Epiſcopis, ceteráque Cleri ac populi cateruâ, miſſum à Papa Sintlacem videlicet in medio ſtare iuſſit, palámque referre, quomodo Papa reuerendus illorum Pontificum inertiam doleret, quomodo labefactati populi diſpendia lugeret, ſuáque iuberet auctoritate, vt inclytus Pyrminius ab eis gratanter ſuſciperetur, gemendæ iacturæ futurus efficax reſtaurator. Pontifices, talibus auditis, compunctionis ſtimulo ſunt ſalubriter accenſi, virúmque Dei in ſua adſciſcentes, omnem opportunitatem ac libertatem ſe ei paraturos ſpoponderunt ad peragenda, quæ diuinitus ſunt inſtituta & ab Apoſtolico imperata. Acceptâ igitur tam congruæ occaſionis facultate, vir Dei primò ad Alemannorum gentem proficiſci diſpoſuit, quò dum perueniſſet, veluti cælitus imber diffuſus, omnium ad ſe venientium corda fœcundiſſimo ſalutaris verbi rore maritauit, commorànſque in loco, qui vocatur Sintlacis Owa, venienti viam parauit Domino, praua mutans in directum & aſpera in vias planas, & ex duris impolitíſque lapidibus filios Abrahæ quadrans. Cúmque non modicum tempus in huiuſmodi exercitio deſudaret, vir eximius Sintlaz, cuius etiam filium Pater ſanctiſſimus de ſancti lauacri fonte leuauit, humiliter adiit eum*, rogauítque vt *pio conſilio* ſuggereret, quo in loco, poſtquàm illinc *forſan* diſceſſiſſet, *domum orationis* conſtruere poſſent. Pyrminius ad Inſulam, quæ in conſpectu propè erat, properandum dixit, quia *fortaſſis* ibi benignus Deus ſuam quærentibus gratiam expreſſurus eſſet. Sintlaz, quia ſerpentes verméſque horrendi totam Inſulam occupa-

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

bant, negauit locum illic hominum habitationi commodum fore, sed ob modicam fidem à beato viro increpitus statim opportunitatem nauigij præbuit. *Mox autem, vt Sacerdos Sanctus Insulam attigit, omnis illa venenatorum turba, veluti nimiâ contrarietatis vi vrgente, fugiendo, Insulam deseruit, tantáque multitudo eorum abire visa est, vt tribus diebus ac noctibus tota superficies maris, per quod natando transierunt, cooperta videretur, nusquàm verò posteà comparuit.* Beatus Episcopus *in Christi honore Oratorium construere aggressus est, ad quod plures fidei ardore animati, prædia sua conferre decreuerunt, præcipuè tamen deuotissimus Sintlaz, qui in ambitu ipsius loci multa hæreditario iure possidebat, Christi domicilium amplificare studebat, vbi posteà plures adunati, seculi huius transfugæ, Religionis sanctæ facti sunt asseclæ, procellosi mundi vitantes inquietudinem, tutissimi portûs obtinent stationem.*

LXXXV. Hæc fuerunt initia celeberrimi Monasterij, cui nomen inditum est Owæ siue Augiæ, lapsúque temporis accessit cognomentum diuitis. Atque ad istius vsque Cœnobij primordia, de Sancto Pyrminio plura in illius vita cùm manuscripta tum excusa non leguntur. Porrò Pyrminius anno Christi septingentesimo vicesimo-quarto prima Monasterij fundamenta iecit. In illum igitur annum reiiciendus est, qui de Augia fieri debet à nobis sermo; quæ verò Monasterij incœptionem præcessisse dicuntur, hoc loco sunt examinanda.

LXXXVI. EXAMINATVR. De Sancti Pyrminij patria, parentibus, ortu, pueritia & adolescentia silet Auctor vitæ, suámque lucubrationem ab eius Episcopatu exorditur. Scribit Pyrminium regnante Theodorico Episcopum sedisse *in castello Meltis* seu *Meleis*, cùm venit ad eum Sintlaz *inter Alamanniæ Primates* vir insignis. Episcopatum Pyrminio non abiudicamus. De tempore quoque conuenimus, existimamus enim Sintlacem ad Pyrminium anno Christi septingentesimo vicesimo-quarto accessisse, quo tempore Monarchia Francorum penes Theodoricum Quartum erat. Sed super castello, in quo Pyrminius tunc morabatur, non parua difficultas occurrit.

LXXXVII. Castellum illud alij Mettas seu Metas, alij Meldas interpretantur, & Pyrminium alij Metensem Episcopum, alij Meldensem constituunt. At nec Metis nec Meldis Episcopatum gessit vnquam Pyrminius. Toto tempore, quo Theodoricus Quartus regnauit, Ecclesiam Metensem rexit Sigibaldus, Episcopatum enim ab anno Christi septingentesimo decimo-sexto ad annum vsque Christi septingentesimum quadragesimum-primum tenuit annis viginti-quinque, vt obseruatum est suprà [a]. Regnante eodem Theodorico Quarto, tres in Meldensi Cathedra sederunt Episcopi, Sigenoldus cuius mentionem anno priori iam fecimus, Erlanreus, & Aydenetus qui prædicto Regi superstes vixit.

[a] Ad an. 716. num 17.

LXXXVIII. Existimamus Pyrminium vel in Britannia vel in Hibernia natum, ibíque ordinatum Episcopum fuisse, deinde patriâ relictâ varias adiisse prouincias, vt eas aut à dæmonum cultu reuocaret si nondum Christianæ essent, aut in vera fide confirmaret si nuntium idolis iam remisissent, tandémque consedisse cum sociis atque cooperatoribus in ea Sueuiæ siue Alamanniæ parte, vbi Lantfridus Ducatum gerebat. Duæ res sunt in ipsa Othloni narratione, quæ nostram opinionem de situ loci, in quo Pyrminius habitabat, egregiè confirmant. Clerici, qui Romæ sunt in comitatu Papæ, Pyrminium aiunt *Præsulem esse & de Galliæ finibus illuc*, nempe Romam, *aduenisse.* Deinde domicilium Sintlacis, & Insula, in qua Pyrminius Augiense Monasterium posteà construxit, à Castello *Meltis* seu *Meleis*, in quo Pyrminius mansionem fixerat, haud procul distant.

LXXXIX. Vulgatâ Pyrminij Episcopi famâ, Sintlaz vnus ex Alamanniæ Primatibus ad eum accessit. Id in dubium non vocamus, sed reiiciendum putamus in annum Christi septingentesimum vicesimum-quartum, quo Pyrminius Augiensis Monasterij prima fundamenta iecit, nam fabulis accensemus

mus excusationem quâ Pyrminius fertur vsus ne Sintlacem quamprimùm sequeretur, & vtriusque profectionem ad Romanum Pontificem, necnon epistolam Papæ ad Theodoricum Regem Francorum, aliásque res non paucas, quæ Monasterij Augiensis inchoationem præcessisse perhibentur. AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

Primò, Pyrminius à Sintlace eiúsque comitibus enixè rogatus, vt eiusdem Sintlacis terras possessionésque lustraret, ac populum illic commorantem erudiret, hæc respondisse dicitur. *Pia equidem sunt, ô viri Deo deuoti, quæ postulatis, sed in omni re, sicut ipsi nostis, plurimùm valet cautela consilij prudentis. Sancitum profectò constat Canonibus sacris, ne quis sibi aliquid arroget in alterius Diœcesi Pontificis. Et quomodo me cogitis illuc migrare, quò neque à Præsulibus illarum partium sum euocatus, neque ab Apostolicæ Sedis Antistite destinatus?* XC.

Non inficiamur sacris Canonibus cautum esse, *ne quis sibi aliquid arroget in alterius Diœcesi Pontificis.* Sed quâ fronte Pyrminius, ne proficisceretur in eam Alamanniæ partem vbi Sintlacis opes prædiáque erant, hanc excusationem prætexere potuit, quòd *à Præsulibus illarum partium* euocatus non esset, cùm Sintlacis opes prædiáque in Episcopatu Constantiensi * essent, vbi Pyrminius ipse iam morabatur, si benè de Castello *Meltis* seu *Meleis* coniectauimus? Similiter quâ fronte, ne Sintlacis postulationibus acquiesceret, alteram excusationem afferre potuit, quòd eò non esset *ab Apostolicæ Sedis Antistite* destinatus, cùm procul à patria post longas peregrinationes in Castello *Meltis* seu *Meleis*, quod in Alamannia situm erat, ipse iam consedisset, nec anteà Romam profectus aut in Alamanniam à Papa missus legatur? XCI.

* *de Constance.*

Secundò, Romanus Pontifex Theodorico Francorum Regi scripsisse perhibetur, *vt viri Dei*, id est, Pyrminij, *votum piâ opitulatione duceret ad effectum*, quod ita demùm sagaciter fieri posset, *si* Rex *cunctis tam Alemanniæ quàm Franciæ Præsulibus conuocatis imputaret neglectûs ipsorum desidiam, reatûs notificaret pondus, quod nequirent euadere, nisi beatissimum Pyrminium ad suas Diœceses ducerent, pessundatíque gregis damna restaurare flagitarent.* XCII.

Epistolæ Gregorij Secundi Papæ, quæ Winfridi Apostolatum commendant, non paucæ leguntur, nulla verò, quæ mentionem Pyrminij faciat. In epistolis etiam, quas Gregorius pro Winfrido scripsit, nihil accedit ad ea, quæ scripta in causa Pyrminij perhibentur. Inter fabulas igitur repone, quidquid de Papæ literis ad Theodoricum Regem, quarum alibi nulla memoria est, in vita Sancti Pyrminij circumfertur. XCIII.

Tertiò, Episcopi, quotquot in Alemannia sunt & in Francia, veniunt omnes ad indictam Synodum, suámque desidiam ac negligentiam coram Theodorico Rege fassi, opportunitatem ac libertatem Pyrminio spondent, vt peragat, *quæ diuinitus sunt instituta & ab Apostolico*, seu Papa, *imperata.* XCIV.

At vbi habitum hoc Concilium? Quinam huic Synodo interfuerunt Episcopi? Quid Othlonus per Alemanniam, quid per Franciam intellexit? Franciam in alio non videtur vsurpasse sensu, quàm Willibaldus in vita Sancti Bonifacij, vbi ait illum è Thuringia *Franciam* ingressum esse, atque inde nauigio delatum in Frisiam. Franciæ vocabulo recentiorem Franconiam seu Franciam Orientalem, vbi nulla tunc Sedes Episcopalis, à Willibaldo designari nemo non videt. Hæc prouincia pars olim Alamanniæ fuit, vt ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-tertium [a] obseruauimus. Reliquam autem Alamanniam moderni Scriptores in duplicem distinxerunt Alamanniam, quarum alteram, vt suprà dictum est, Helueticam, alteram Alsaticam cognominarunt, in hac Episcopi erant Nemetensis & Argentoratensis, in illa Constantiensis & Augustanus, nullus præterea. Quis autem Othloni textum, qui *de cunctis tam Alemanniæ quàm Franciæ Præsulibus* synodaliter *conuocatis* circumfertur, ad quatuor duntaxat Episcopos restringat? Longè absurdior est *Franciæ & Alemanniæ* interpretatio, si ditiones omnes, quæ Theodorico Francorum Regi cis & vltra Rhenum parent, XCV.

[a] Num. 39.

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

Franciæ & Alemanniæ vocabulis comprehensas putes. Vt enim transrhenanos Episcopos omittamus, quàm magnus cisrhenanorum per Galliam numerus in Regno Theodorici? quàm disiuncti plerique à regionibus, ad quas Pyrminius à Papa directus fertur?

XCVI. Commentitius igitur Othloni textus in multis rebus, quæ Monasterij Augiensis inchoationem, siue annum Christi septingentesimum vicesimum-quartum præcesserunt, nec ante illud tempus de Pyrminio Episcopo quidquam credendum videtur, nisi quòd relictâ patriâ, Britanniâ videlicet aut Hiberniâ, varias adiit prouincias, vt eas aut ab idelolatria reuocaret si nondum Christianæ essent, aut in vera fide confirmaret si dæmonum cultui iam renuntiassent, tandémque consedit cum sociis atque cooperatoribus in Episcopatu Constantiensi, id est, in ea Sueuiæ siue Alamanniæ parte, vbi Lantfridus Gothofridi quondam Ducis, anno Christi septingentesimo nono mortui, filius Ducatum tunc gerebat.

XCVII. SVAVARICVS AVRELIANENSIS EP. OBIT.

Ineunte Theodorici Regis adhuc pueri Principatu, cùm Carolus Maiordomûs auctoritati suæ per Neustrasiam & Burgundiam stabiliendæ totus incumbebat, Suauaricus Aurelianensis Episcopus obiit. Successit Eucherius Gemmeticensis Monachus, nepos eius ex fratre. Rem, prout gesta est, in Actis Sancti Eucherij Scriptor perantiquus sic enarrat. *Eo tempore, Suauaricum eius*, nempe Eucherij, *patruum, qui Aurelianensis Ecclesiæ populum in Pontificalis honoris Cathedra regebat, contigit ex hac luce migrasse. Tunc verò omnis plebs Aurelianorum à Senatu accersita, Domino annuente, ad Carolum inclytum seculi Principem Francorum Legatos cum muneribus atque humili prece mittunt. Ipsi verò, cum velocitate, illius præsentiæ prolati, pedibus ipsius aduoluti, lacrymabilem proferunt salutationem, & posteà huiusmodi sermocinationem, dicentes. Domine Princeps inclyte, suggestioni familiæ tuæ plebis Aurelianorum quæsumus aspectum minacem non aperias, sed libenter adimpleas postulata. Dominus atque Pastor noster, seruus tuus Suauaricus, vocante Domino eum, de hoc mundo animam noscitur emisisse. Obsecramus igitur tuæ pietatis clementiam, vt nepotem eius Eucherium famulis tuis plebi Aurelianorum Pontificem iubeas annecti. Ille verò postulationem eorum benigniter suscipiens, prouidente Domino ratum præstitit, quod ab eo humiliter postulabant, & ex aula sua Procerem fidelem direxit ministrum, beatum virum, de quo loquimur, ex Cœnobio, quo se locauerat, aduocaret, etsi non spontaneum, inuitum tamen ad vrbem iam dictam duceret, quatenus ibidem iam iámque ordinaretur Episcopus. Quo comperto vir beatus mæstus ac mærens flere cœpit coram omnibus fratribus suis, dicens ad eos. Ouem vestram, dilectissimi fratres, cur permittitis laqueis implicari seculi? An amando mundum, & eius concupiscentias sequendo, faucibus diaboli obuolutus, palmam, de qua sollicitus eram, forsitan non amittam? Tunc fratres omnes ad hanc vocem præ gaudio cum mærore flere cœperunt; ex gaudio, eò quòd ex eorum ouili super gregem suum Dominus Pastorem prouidisset; ex mærore, eò quòd eius absentiæ acquiescere omnimodis formidabant, erat quippe carus & acceptus omnibus. Egressus ergo ex Cœnobio, benedicente Abbate, omnibúsque fratribus prosperitatem ipsius Domino supplicantibus, atque vtrisque pariter acclamantibus, ad vrbem vsque præfatam cum velocitate peruenerunt. Tunc Episcopis vicinarum ciuitatum accersitis, omnis plebs vrbana ad eius ordinationem conuenit cum cereis, Crucibus, & choris psallentium, ac variis vestimentis induti, & in Cathedra ipsius vrbis Deo dignissimum Eucherium constituunt Præsulem gaudentes, imò ac super omnia gratulantes, quòd tantum talémque Pastorem sibi à Domino concessum cernerent, maximâque exultatione suffulti, vnusquisque iocundatus rediit in sua.*

SVCCEDIT EVCHERIVS MONACHVS GEMMETIC.

Lege quæ de anno, quo beatus Eucherius Aurelianensem Pontificatum suscepit, à Bollando [a] scripta sunt in Commentario [b] vitæ eiusdem Sancti Eucherij præfixo. Gemmeticense Monasterium, vbi Monachum Eucherius induerat, tunc administrabat Coschinus, de quo iam locuti sumus ad annum Christi septingentesimum vicesimum [c]. Qualem autem in Pontificatu se gesserit Eucherius, in eius vita paucis sic describit Auctor iam lauda-

[a] d. 20. Febr.
[b] Num. 10.
[c] Num. 39.

tus. *Susceptam sarcinam onus sibi deputauit non honorem. Cœpit dehinc Ecclesias excolere, Clerum diligere, plebem prædicatione suâ corrigere, Cœnobia circumquaque constructa frequenter circuire, atque in eis commorantes omni caritate ac fraternitate diligere. Tanto erga eum omnis Clerus & populus amore tenebatur, quòd ei omnia sua séque dantes in sua obsequium se subdiderunt seruitutis. Erat etenim mente tranquillus, vultu serenus, aspectu amabilis, corpore decorus, & corde strenuus.*

AN. CH. 721. CHILPER. III. R. 6. THEODOR. IV. R. 1.

ANNVS CHRISTI 722. THEODORICI IV. R. 2.

722. THEODOR. IV. R. 2.

I. BELLVM SAXONICVM.

ANNO DCCXXII. *magna fertilitas, & bella contra Aquilonem.* Hæc breuiter Annalistæ, Nazarianus & Petauianus. Per *bella contra Aquilonem* designari putamus expeditionem aliquam in Saxones aut in Frisios à Carolo Maiore-domûs susceptam, Francis enim illæ gentes Septentrionem versùs erant conterminæ. Wasburgius scribit [a] Peponem Virodunensem Episcopum, cùm Carolus in procinctu belli Saxonici esset, obiisse hoc anno, eíque datum successorem Volchisum seu Melchisum, curante id fieri eodem Carolo.

[a] In Episc. 10. 21.

EPISCOPI VIRODVNENS.

II. CORBINIANVS EPISC. PRÆDICAT IN BOIOARIA.

Corbinianus Episcopus, septennio post suum ex Italia reditum expleto, Romam iterùm proficisci statuit, itérque, quod ab Aribone perantiquo Frisingensium Episcopo prolixè describitur, per Alamanniam, Boioariam, Longobardiam ac Tusciam confecit. *In Noricum veniens*, sic Aribo Boioariam vocat, *ibi aliquandiu demoratus, verbi diuini seminauit doctrinam, & nonnullorum sacra verba penetrabant, gratiâ Dei, corda in augmentum fidei Christi. Quæ gens adhuc rudis erat, & nuper ad Christum conuersa. Eo namque tempore erat ibi deuotissimus Theodo Dux, insignis potentiâ & virilis virtute, filiis ornatus, & nobilium virorum alacritate præcipuus. Cuius cùm longè latéque felix fama increuisset, prouinciam ipsam sibi & liberis*, Grimoaldo videlicet, Theodebaldo & Hugiberto, de quibus iam locuti sumus, *in quatuor partes diuisit, charíque ibi habebantur Sacerdotes, vt solet apud nouitios. Qui dum virum Dei Corbinianum aduenisse cognouit, ad se inuitauit, eúmque humillimâ supplicatione flectere conabatur, vt ab ipso honores sibi debitos acciperet. Sed obtinere non potuit, quòd vir Dei mallet paupertatem tranquillam sectari, quàm diuitiis frui perituris. Itaque multa ei munera largitus Dux permisit abire.* Deinceps, vt Brunnerus [b] obseruat, nulla Theodonis apud Scriptores est memoria. Paulò pòst enim obiit, nec in viuis superstes videtur fuisse, cùm Corbinianus, vt anno sequenti dicemus, Româ in Boioariam remeauit. At narrationem Aribonis persequamur.

CHARISSIMVS FIT THEODONI DVCI.

[b] Lib. 5. n. 8.

QVI PAVLO POST OBIT.

III. NECNON GRIMOALDO EIVS FILIO.

Relicto Theodone, Corbinianus *in partes filij eius, nomine Grimoaldi venit, qui eum honorificè recepit, & de tanti Pontificis gratulabatur aduentu, nec tantùm ipse, sed etiam vniuersa turba quæ erat in ditione eius. Cùm autem gustasset dulcedinem doctrinæ illius, cœpit multis blanditiis ei supplicare, & nimiis insistere precibus, vt eum nequaquam desereret, pollicebatur enim eum comparticipem facere filiorum suorum. Sed vir Dei ad eius promissionem ab statu suæ mentis minimè declinauit, sed immobilis ad explendum iter arreptum permansit, & se nequaquam recedere ab huius tramitis perfectione professus est. Idem verò Grimoaldus munera illi non modica largitus fecit ei copiam abeundi, direxítque ministros, qui eum cum summo honore deducerent à finibus Noricensibus vsque in Italiæ partes. Qui iussa complentes, sub debito honore benedictionem petentes, reuersi sunt. Sed silenter,*

AN. CH. 722. THEODOR. IV. R. 2. *ignorante quidem viro Dei, iubente autem eodem Principe, actoribus vel habitatoribus Alpium mandauerunt, tam Venustica vallis, quàm aliis circumquaque, vt si quando eum reuerti in illas partes contingeret, eum à finibus Boioariorum nequaquam paterentur abire, nisi ad iam dictum Principem perueniret.* Quid secutum sit dicemus anno sequenti, quo consignandus eius ex Italia in Boioariam reditus.

IV. Hoc anno mortuus est Grippo Rotomagensis Episcopus, sedit enim XXIV *annis*, vt Ordericus testatur [a]. Cur Reginaldo Gripponem, aduersùs eiusdem Orderici ceterorúmque Nomenclatorum opinionem, postponamus, exposuimus ad annum Christi duodeseptingentesimum [b]. Successit in Episcopatum Hugo, qui Monasticen ab aliquot annis in Cœnobio Gemmeticensi sub Aichardo & Coschino Abbatibus excolebat. *Hic etiam*, vt Auctor [c] Chronici Fontanellensis docet, *Præsulatum Ecclesiæ Parisiacæ, simúlque Baiocassinæ, cum Rothomagensi tenuit, factione scilicet patrui sui Caroli Principis, extra Decreta tamen Canonum; Cœnobia verò nobiliora Fontinellam & Gemmeticum.* Quinque illas Ecclesias, quas Hugo rexit, enumerat etiam Ordericus, & præcitatus Chronographus eos, qui pleniùs Hugonis gesta scire cupiunt, monet, vt *scrinia ciuitatum, Rothomagensis, Parisiacæ & Baiocassinæ, & Cœnoby Fontinellensis, simúlque Gemmeticensis reuoluant.*

a Lib. 5. ad an. 1080.
b Num. 2.
HVGO FIT EP. ROTOMAG.
c Cap. 8.

V. Quinque igitur Ecclesiis, tribus Episcopalibus, duabúsque Abbatialibus, simul præfuit Hugo, sed quibus annis administrationem singularum susceperit, haud facile est deprehendere. Hoc anno factus est Episcopus Rotomagensis. Id constat ex Orderico, qui à morte Ansberti Episcopi, siue ab anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quinto, ad Hugonis vsque Pontificatum, annos numerat septem ac viginti. Annum quo Rotomagensem Præsulatum suscepit Hugo, septingentesimum vicesimum-secundum à Christo nato determinatè nominant Dadræus in Archiepiscoporum Rotomagensium Chronologia, Chenutius in Historia Archiepiscoporum & Episcoporum Galliæ, Seuertius in Serie Archiepiscoporum Rotomagensium, Miræus in Fastis [d] Belgicis.

d 9. April.

VI. Ioannes Chenutius Hugonis encomium sic auspicatus est. *S. Hugo Consobrinus Pippini Regis Francorum, præfuit Ecclesiis Parisiensi & Baiocensi, Abbatiis quoque Gemmeticensi & Fontinellensi ad annum vsque 722, quo electus est Archiepiscopus Rothomagensis.* Chenutium descripsit Miræus. Seuertius, cùm de solis Episcopatibus ageret, Abbatiarum Fontanellensis ac Gemmeticensis nullam mentionem fecit, Hugonémque asseruit factum primò Parisiensem Episcopum anno Christi septingentesimo vicesimo-primo, deinde & Baiocensem anno Christi septingentesimo vicesimo-secundo, denique & Rotomagensem eodem anno.

VII. Sed aduersùs Chenutium eiúsque assectas duæ res ex Chronographo [e] Fontanellensi constant. Hugo, cùm factus est Abbas Fontanellensis, Episcopus Rotomagensis iam erat, regiménque Cœnobij Fontanellensis post Abbatis Benigni mortem anno Christi septingentesimo vicesimo-tertio suscepit. Præterea ex eodem Chronographo non obscurè eruitur, quòd Hugoni delatæ sunt primo loco Rotomagenses Infulæ, secundo Parisienses, postremo Boiocassinæ, quódque idem Hugo Monasterij priùs Fontanellensis, quàm Gemmeticensis, Abbas fuit.

e Cap. 8.

VIII. Hoc igitur anno id vnum de Hugone obseruandum occurrit, quòd ex Asceta Gemmeticensi creatus est Rotomagensis Episcopus. In Chronico Fontanellensi, vt à Luca Dacherio [f] publicatum est, dicitur *in Sede Rathumagensi vigesimus à Mellone primo Pontifice eiusdem vrbis*, in variis autem lectionibus eiusdem Chronici, quas idem Dacherius euulgauit, non habetur vigesimus, sed *vigesimus-tertius à Mellone*, eámque posteriorem opinionem confirmant, Ordericus, Demochares, aliíque recentiores Nomenclatores.

f Tom. 5. Spicileg.

IX. Superstes in viuis tunc erat Benignus Abbas Fontanellensis ac Flauiacensis, de quo sic Auctor [g] Chronici Fontanellensis. *Hic Benignus Abbas euin-*

g Cap. 7.
BENIGNVS ABB. FONTANELL. EVINDICAT MONTECELLVM VILLAM.

dicauit contra Bertharium Comitem villam, quæ vocatur Montecellus, quæ est sita in pago Oximensi, coram Carolo Maiore-domus, mediante aduocato suo, nomine Roberto. In quo Conuentu interfuerunt hi Episcopi, Ebbo, Baldoinus & Milo, seu alij illustres viri & Comites, Tendericus, Rotgarius, Anginulfus, & Haregarius. Diem ac locum huius euindicationis idem Auctor sic notat. *Celebrata est hac euindicatio anno tertio*, tertij loco secundum repone, *regnante Theoderico Iuniore Rege*, XIV. *Kal. Augusti, Tulpiaco Castro*, vel, vt alia lectio habet, *Tulbiaco Castro.* De situ Tulpiaci seu Tulbiaci *, vbi Clodoueus Magnus de Regibus Alemannorum ac Boiorum triumphauit, egimus ad annum Christi quadringentesimum nonagesimum-sextum [a]. Porrò in præcitato Fontanellensis Chronici textu secundum Theodorici Regis annum loco tertij legendum diximus, quia Benignus Abbas, vt anno sequenti ex eodem Chronico [b] probabimus, migrauit ex hac vita decimo-tertio Kalendas Aprilis, anno Christi septingentesimo vicesimo-tertio, priusquàm Theodoricus annum Regni sui tertium per mensem Iulium, seu XIV. *Kal. Augusti*, numeraret. AN. CH. 722. THEODOR. IV. R. 2. * *Zulch.* [a] Num. 4. [b] Capp. 7. 8.

X. EPISCOPI TRECENSES.

Inter testes istius euindicationis, tres nominantur Episcopi, *Ebbo, Baldoinus & Milo.* Duo erant Metropolitæ, Ebbo Senonensis, Remensis Milo. Cuius Sedis Episcopus esset Baldoinus, haud ita liquet. Baldoinus seu Balduinus nobis idem videtur ac Arduinus Trecensis Episcopus, qui Gautherio Aldoberti à nobis ad annum Christi septingentesimum [c] laudati proximo successori immediatè successit. [c] Num. 37.

XI.

Gautserium seu Gautcerium, qui decessor Arduini fuit, proximum Aldoberti siue Aldeberti successorem dicimus, licèt in Catalogis Trecensium Episcoporum hactenus editis, si vnum excipias, quem initio Antiquitatum Tricassinarum Nicolaus Camuzatus è Codice manuscripto Cœnobij Arremarensis euulgauit, haud ignoremus locum inter Aldobertum & Gautserium concedi Fredeberto, quem Demochares, Chenutius ac Seuertius Fredebertum ac Frodobertum vocarunt. At vt Camuzatus, in cuius manus confecto iam & absoluto Antiquitatum Tricassinarum Promptuario Codex Arremarensis seriùs venit, in præfatione ad Indicem Episcoporum Trecensium ex illo Codice publicandum rectè ratiocinatur, Fredebertus ille seu Frodobertus expungi debet, *qui cùm Abbas Cellensis fuerit & nominatissimus, à quibusdam Elenchorum concinnatoribus, re non satis exactè perpensâ, in dictorum Præsulum ordine est collocatus.* De Sancto Frodoberto Cellensi Abbate, qui Kalendis Ianuariis anno Christi sexcentesimo vndeseptuagesimo feliciter ex hac vita migrauit, & ab Abbone Trecensi Episcopo sepulturæ traditus est, actum fusè Tomo superiori.

XII.

In prælaudato Codice Arremarensi, post Abbonem, qui Sanctum Frodobertum sepeliuit, sequuntur *Wandelmarus* seu Waymerus, aut Wammirus, *Vulfeudus* seu Vulfredus, *Raganbertus* seu Ragembertus, *Aldebertus* siue Aldobertus, *Gautcerius* siue Gautserius, *Arduinus*, de cuius ætate nunc inquirimus. Præsules illos nec Auctor istius Codicis nec Demochares per annos distinxit. Democharem imitati sunt, Camuzatus, Robertus, Sammarthani.

XIII.

Petrus Pithœus, quibus temporibus Abbo & Aldebertus floruerint, conatus est indicare, neutrius ætatem benè attigit, quia in deprauatum Flodoardi textum incidit, vbi mentio fit Abbonis Tricassini Episcopi, nec Aldebertum ab Adalberto satis distinxit. Ex Flodoardi lectione finxit Abbonem Dagoberto Regi & Leudegesilo Remensi Metropolitæ synchronum, & ex Arremarensis Cœnobij fundatione, quam medio octauo seculo atque annuente Aldeberto factam putauit, ad eiusdem Aldeberti latus annum Christi septingentesimum quinquagesimum apposuit.

XIV.

Vulgati Flodoardi [d] textus talis est. *Leudegesilus, Attila Episcopi* Laudunensis *frater, tempore Dagoberti Regis Episcopium* Remense *rexit, quod etiam rebus emptis, scilicet syluis, pratis, turribus auxit. Quædam quoque cum Abbone Tri-* [d] Lib. 2. c. 6.

AN. CH. 722. THEODOR. IV. R 2. *cassino Episcopo pro vtriusque partis opportunitate commutauit.* Textum illum Tomo secundo ad annum Christi sexcentesimum tricesimum-primum [a] allegauimus, ostendimúsque interpolatum fuisse adiecto hoc vocabulo, *Tricassino*, quod demere debeas, vt in Leudegesili Remensis Antistitis encomio Abbonem simpliciter Episcopum legas interpreterísque Metensem Episcopum, quia Goericus cognomento Abbo Metensis Episcopus Leudegesilo Remensi Episcopo & Attilæ Leudegesili fratri Laudunensi Episcopo synchronus vixit. Diœcesim Metensem ab anno Christi sexcentesimo vicesimo-sexto ad annum Christi sexcentesimum quadragesimum-quartum gubernauit Goericus Abbo; Diœcesi Remensi præfuit Leudegesilus ab anno Christi sexcentesimo tricesimo-primo ad annum Christi sexcentesimum quadragesimum-primum; Attila factus est Episcopus Laudunensis anno Christi sexcentesimo tricesimo-secundo, superstésque adhuc erat in viuis anno Christi sexcentesimo septuagesimo-primo. Longè seriùs post Dagoberti Regis obitum Leudegesilique Remensis Episcopi mortem ad Episcopatum Tricassinum promotus est Abbo cognomento Felix, Pontificales enim Infulas gessit post Bertoaldum, Bertoaldus post Leuconium, Leuconius post Lupum, Lupus autem, vt ipsemet Pithœus fatetur, floruit *sub Clodoueo*, id est, sub Clodouæo Secundo, ipsius Dagoberti filio ac successore.

[a] Num. 15.

XV. Ioannes Chenutius, vt anachronismum Pithœi vitaret, ad Dagobertum Iuniorem, superioris abnepotem, confugit sic. *Abbo-Fœlix regnante Dagoberto, anno* 710. Nec suæ computationi satis consuluit. Iunior enim Dagobertus in Regnum Childeberto Patri ante annum Christi septingentesimum vndecimum haud successit. Addequòd hic Dagobertus, qui post Childebertum Tertium Patrem regnauit, procul abfuit ab ætate Leudegesili Remensis Episcopi, qui vitam anno Christi sexcentesimo quadragesimo-primo clausit. Chenutius, vt Abbonis Episcopatum in regnum Dagoberti Iunioris reiiceret, adductus præcipuè videtur, quòd Aldeberti Pontificatum anno Christi septingentesimo quinquagesimo cum Pithœo consignare vellet. At de tempore, quo sedit Aldebertus, agemus infrà.

XVI. Nicolaus Camuzatus vitæ Sancti Frodoberti, vbi agitur de Abbone Episcopo Trecensi, qui eundem Sanctum Frodobertum sepulturæ tradidit, hanc notatiunculam ad marginem adiecit, *an. circiter* 700. Et in Catalogo Episcoporum Trecensium, vbi ad eundem Abbonem peruenit, de illo sic scripsit. *Abbo-Felix memoratur etiam in Frodobertina Historia; auctórque est Frodoardus eum prædia quædam cum Leudegisillo Archi-præsule Rhemensi commutasse, ad vtriusque Ecclesiæ, Rhemensis videlicet & Trecensis commodiorem vsum.* Locum quoque Flodoardi sic in margine notauit, *Hist. Rhem. lib. 2. cap. 6.* Sed nomen Dagoberti Regis, cuius tempore Leudegesilus teste eodem Flodoardo Episcopium rexit, de industria reticuit, quia circa annum Christi septingentesimum Dagobertus in Francia non regnabat. Tres apud Francos imperarunt Dagoberti; primus, de quo loquitur Flodoardus suprà citatus, obiit ineunte anno Christi sexcentesimo duodequadragesimo; secundus, quem Camuzatus ignorauit, occubuit anno Christi sexcentesimo octogesimo, tertius Regnum anno Christi septingentesimo vndecimo suscepit. Lege quæ Tomo superiori aduersùs Camuzati notatiunculam superiùs allegatam dicta sunt ad annum Christi sexcentesimum duodeseptuagesimum [b], triáque obserua de Abbone Episcopo, quæ validis argumentis eodem Tomo probata sunt. Abbo Trecensem Pontificatum anno Christi sexcentesimo duodeseptuagesimo gerebat, Kalendis Ianuarij proximè sequentibus interfuit exequiis Sancti Frodoberti, vitámque clausit anno Christi sexcentesimo septuagesimo-septimo, itaut ab eius obitu ad annum vsque Christi septingentesimum tres ac viginti superessent anni.

[b] Num. 4.

XVII. Nicolaus Desguerroisius vtramque Camuzati & Chenutij de Abbone Episcopo sententiam complexus est, scripsítque Abbonem à quibusdam Epi-

ſcopum vocari ad annum Chriſti ſeptingenteſimum, ab aliis ad annum Chriſti ſeptingenteſimum decimum. Neutram illarum opinionum tueri quis poteſt. Abbonis enim obitus annum Chriſti ſeptingenteſimum annis tribus ac viginti; ſeptingenteſimum decimum, triginta-tribus, anteceſſit. AN. CH. 722. THEODOR. IV. R. 2.

Iacobus Seuertius ceteris audacior de Abbone eiúſque ſucceſſoribus in hunc modum ſcripſit. *Abbo-Felix vbique, ad an.700. Vulfredus apud omnes, finiens an.720. Ragembertus pariter, tendens ad 730. Aldebertus vel Aldobertus, vir ſummi ingenij, vſque ad an.750.* Licèt magna cum fiducia his vocibus vtatur; *vbique* in Abbone, & *apud omnes* in Vulfredo, ducem, quem ſequatur, vnum habet in Abbone Camuzatum, in Vulfredo & Ragemberto neminem, in Aldeberto Pithœum & Chenutium. Pugnantia loquitur Camuzatus; Pithœus eiúſque aſſecla Chenutius triplicem in Aldeberto errorem committunt. XVIII.

Camuzatus à ſeipſo diſſidet, quoniam ad vitam Sancti Frodoberti Abbatis, vbi de Abbone Epiſcopo Trecenſi ſermo inſtituitur, in margine annum Chriſti circiter ſeptingenteſimum notat, & in Catalogo Trecenſium Epiſcoporum ex auctoritate Flodoardi contendit Abbonem Trecenſem Epiſcopum prædia quædam cum Leudegeſilo Remenſi Metropolita commutaſſe. *Leudegeſilus* autem, vt eodem loco [a] Flodoardus teſtatur, *tempore Dagoberti Regis Epiſcopium rexit*, nec is Dagobertus alius fuit à Dagoberto Magno ſeu Primo, nam Flodoardus de Leudegeſili ſucceſſoribus Angelberto & Landone hæc eodem capite ſubiungit. *Hunc*, nempe Leudegeſilum, *ſequitur Angelbertus. Ipſe quoque rebus emptis auxiſſe reperitur Epiſcopium. Cui ſucceſſit Lando vir illuſtriſſimus, & multorum poſſeſſor prædiorum. Fuit autem Sigeberti Regis tempore*; id eſt, Epiſcopatum geſſit regnante tum Sigiberto Tertio, qui poſt Dagobertum Magnum patrem in Auſtraſia regnauit, & ex hac vita migrauit Kalendis Februariis anno Chriſti ſexcenteſimo quinquageſimo-quarto. Flodoardus rectè ſcribit Landonem Epiſcopum fuiſſe *Sigeberti Regis tempore*, Remenſem enim Eccleſiam ab anno Chriſti ſexcenteſimo quadrageſimo-quinto ad annum Chriſti ſexcenteſimum vndequinquageſimum gubernauit Lando, qui poſt Angelbertum Leudegeſili ſucceſſorem ſedit. Ergo Abbo Trecenſis Epiſcopus, ſi quædam prædia cum Leudegeſilo Remenſi Metropolita commutauit, Pontificatum longè ante annum Chriſti ſeptingenteſimum tenuit. Ab Abbone Epiſcopo, cuius mentionem Flodoardus facit, diſtinguendus eſt Abbo Tricaſſinus Epiſcopus. Hic enim ſeriùs Leudegeſilo vixit, nec tamen ad annum Chriſti circiter ſeptingenteſimum peruenit, eius obitum anno Chriſti ſexcenteſimo ſeptuageſimo-ſeptimo conſignauimus. Succeſſit in Epiſcopatum Trecenſem Waymerus ſeu Wammirus aut Wandelmarus, qui ſedit annum vnum deſiitque viuere anno Chriſti ſexcenteſimo ſeptuageſimo-octauo. De ſucceſſoribus Vulfredo & Ragemberto nihil in antiquis monumentis præter nomina legitur. Habitâ præcedentium Pontificatuum ratione, Aldebertum, quem in vita Sancti Frodoberti laudatum reperimus, diximus Epiſcopum anno Chriſti ſeptingenteſimo fuiſſe. XIX.

[a] Lib. 2. c. 6.

Pithœus Epiſcopatum Aldeberti, quem tamen proximum Ragemberti ſucceſſorem agnoſcit, in annum Chriſti ſeptingenteſimum quinquageſimum reiicit, hac vnâ propoſitâ ratione, quòd Aldebertus Epiſcopus Arremaro locum condendo Monaſterio, quod ab eiuſdem Arremari nomine noſtris etiam temporibus Arremarenſe nuncupatur, conceſſit anno Chriſti circiter ſeptingenteſimo quadrageſimo vel ſeptingenteſimo quinquageſimo ſub Gregorio Quarto Papa. Chenutius ſeruato Aldeberti nomine, quod apud Pithœum occurrebat, adiecit Aldoberti nomen, quod in vita Sancti Frodoberti legebatur, & Aldebertum ſiue Aldobertum anno Chriſti ſeptingenteſimo quinquageſimo Trecenſem Epiſcopum dixit. Eadem ſcripſit Seuertius. XX.

AN. CH. 722. THEODOR. IV. R. 2.

In Pithœi assertione, quâ solâ Chenutius & Seuertius nituntur, triplex est error.

XXI. XXII. Primò, Aldebertus siue Aldobertus Episcopus, de quo nunc agimus, distinguendus est ab Adelberto siue Adalberto, qui locum ad condendum Monasterium Arremaro siue Adremaro concessit. Inter vtrumque in Arremarensi Codice medij sedent octo, apud Pithœum vndecim, tres enim irrepserunt in vulgatos Catalogos, quibus Arremarensem præferendum Camuzatus initio Antiquitatum Tricassinarum meritò censet. In hoc Catalogo vicesimum-quartum locum obtinet Aldebertus, tricesimum-tertium Adelbertus. Quòd autem Arremarense siue Adremarense Monasterium nono seculo fundatum sit, cùm Trecenses Infulæ penes Adelbertum siue Adalbertum essent, cui locus inter Trecenses Episcopos tricesimus-tertius in Arremarensi Codice tribuitur, id Camuzatus in Miscellaneis probat ex vetere monumento, quod infrà descripturi sumus. Ergo Pithœus ex Arremarensis Monasterij fundatione validum eruere non potest argumentum, vt Aldeberti, qui vicesimus-quartus inter Episcopos Trecenses ordine recensetur, Pontificatum anno Christi septingentesimo quadragesimo vel septingentesimo quinquagesimo illiget.

XXIII. Secundò, Pithœus incunabula Cœnobij Arremarensis ab anno Christi septingentesimo quadragesimo vel septingentesimo quinquagesimo malè repetit. Hæc enim, vt Camuzatus in Miscellaneis Historicis testatur, in eiusdem Monasterij Codice vetustissimo sic indicantur. *Anno ab Incarn. Domini* 837. *Indict.* . . . . . *fundatum est Cœnobium in sylua, quæ vocatur Deruus, in loco, qui dicitur Mansus Corbonis, posteà noua Cella, in pago Tricassino à Presbytero quodam Adremaro, existente tunc Tricassino Antistite Adalberto, Comite Aledranno.* Apud Camuzatum legitur *Indict.* 11. sed vitiosè, annus enim Christi octingentesimus tricesimus-septimus, quo Præsulatum Adalbertus siue Adelbertus iam obtinebat, partim Indictioni decimæ-quintæ, partim Indictioni primæ illigatur. Ceterùm vt clariùs intelligas, primam originem Arremarensis Monasterij non ad Aldeberti siue Aldoberti sed ad Adelberti siue Adalberti Pontificatum referendam esse, nota eidem Adelberto siue Adalberto proximè successisse Prudentium, cui Leo Papa Quartus ipsummet Arremarum Româ redeuntem per literas commendauit, quas, si lubet, apud Baronium [a] consule.

[a] Tom. 10. an. 855. n. 24.

XXIV. Tertiò, Gregorius Quartus Papa nec anno Christi septingentesimo quadragesimo vel septingentesimo quinquagesimo sedit, nec Aldeberto siue Aldoberto Trecensi Episcopo synchronus vixit. Florebat autem anno Christi octingentesimo tricesimo-septimo, cùm Monasterium Arremarense fundatum est, Adelberto siue Adalberto Episcopo Ecclesiæ Trecensi tunc præsidente, vt obseruatum est suprà.

XXV. Pithœo, qui Chenutium & Seuertium fefellit, sic confutato, nihil vetat, quominùs Aldebertum siue Aldobertum Trecensem Episcopum anno Christi septingentesimo vixisse censeamus. In Arremarensi Codice, qui ceteris præstat, proximi successores sequuntur Gauterius & Arduinus. Hunc Arduinum suspicamur eundem esse cum Baldoino seu Balduino Episcopo, cuius meminit Chronographus Fontanellensis sub Theodorico Quarto Rege & Benigno Abbate Fontanellensi, ad hunc videlicet annum, Natiuitatis Dominicæ septingentesimum vicesimum secundum, vt dictum est suprà. Tempus certè conuenit, idque patet ex prædictis, nec multùm differunt hæc vocabula, *Arduinus*, *Alduinus*, *Ardoinus*, *Aldoinus*, *Balduinus*, *Baldoinus*. Amanuensium librariorúmque vitio *a* in *o* & *r* in *l* sæpè mutantur, atque inde fit vt vnus idémque vir *Arduinus*, *Ardoinus*, *Alduinus* & *Aldoinus* appelletur. Nonnumquam etiam deprehendimus literam *B*, quæ nomini præponebatur, & *Beatum* significabat, alio errore cum ipso nomine coniunctam fuisse. In vita Sanctæ Odiliæ manuscripta, quam legimus, *B. Erhartus* Episcopus

scopus corruptè *Berhartus* vocatur. Simili modo *B. Alduinus* seu *B. Aldoinus* vitiosè *Balduinus* & *Baldoinus* scribi potuit. AN. CH. 722.

Quicquid sit illo de nomine, Lectori nostra coniectura seu placeat seu displiceat, Arduinum Episcopum anno Christi septingentesimo vicesimo-secundo in Trecensi Cathedra sedisse non est quod in dubium quis reuocare possit. Hæc computatio colligitur ex præcedentibus Pontificatibus, subsequentibúsque præualidè confirmatur. In Codice Arremarensi recentioribúsque Catalogis post Arduinum hi ponuntur Episcopi, Censardus, Bobinus, Amingus. Ab anno Christi septingentesimo vicesimo-secundo quo florebat Arduinus, ad annum vsque Christi septingentesimum quinquagesimum-secundum quo Pippinus Regnum suscepit, effluxerunt anni triginta, quorum primam partem Arduino, mediam Censardo, postremam Bobino sic attribuimus, vt eiusdem Bobini Pontificatum ad Regnum vsque Pippini peruenisse censeamus. Opinioni nostræ plurimùm patrocinatur Camuzatus. *Coniecturâ*, inquit, *assequi facile est, eos*, Amingum videlicet eiúsque proximos successores, *Pipini & Caroli Magni Christianiss. Regum temporibus vixisse.* THEODOR. IV. R. 2. XXVI.

In Catalogis Episcoporum Trecensium hactenus editis, si Seuertianum excipias, ab Aldeberto Episcopo ad Heliam vsque qui Adalbertum antecessit obiítque Ludouico Pio Imperium tunc obtinente, nullus occurrit Character Chronologicus. Sic autem procedit computus Seuertij. XXVII.

30. *Aldebertus vel Aldobertus, vir summi ingenij, vsque ad an.* 750.
31. *Fredebertus seu Frodobertus ad an.* 760.
32. *Gauserius & Ganterius ad an.* 770.
33. *Arduanus seu Arduinus ad an.* 780.
34. *Censardus circa an.* 790.
35. *Robinus in Camuzato, seu Babinus apud Democharem, & S. Bobinus apud Chenutium, a.* 810.
36. *Almulgus siue Amigus Demochari, Amingus Camuzato, & Amugus Chenutio, anno* 800.
37. *Adelgarius prioribus, & Adelgarus postremo, sub an.* 810.

Aduersùs hunc Auctorem, præter ea quæ superiùs allegata sunt, hæc duo maximè sunt obseruanda. Primò, Fredebertus seu Frodobertus Cellensis Abbas fuit, sepulturæ traditus est ab Abbone Episcopo Trecensi, nec vnquam gessit Episcopatum. Deinde, si Bobinus Episcopus sedebat anno Christi octingentesimo decimo, quomodo de proximis illius successoribus Amingo & Adelgario quis audeat asserere, quòd Amingus Sedem tenuerit anno Christi octingentesimo, Adelgarius sub annum Christi octingentesimum decimum. Plura de Bobino successoribúsque dicemus Tomo sequenti. XXVIII.

His circiter temporibus Episcopatum Nemetensem regendum suscepit Basinus, de quo sic Bruschius in Spirensium Nemetensium Pontificum Catalogo. *Basinus successit Tragebodo, cùm vacasset tamen aliquandiu Ecclesia Nemetum. Præfuit autem temporibus Caroli Martelli annis septem, mensibus octo; quando ex hoc seculo emigrauit, aut quo anno præsidere cœperit, ignoratur.* Tomo superiore mortem Tragebodi Episcopi Nemetensis anno Christi sexcentesimo septuagesimo-quinto consignauimus. Ab illo anno ad hæc circiter tempora interpontificium annorum circiter septem ac triginta collocamus. Bucelinus parte primâ Germaniæ Sacræ, cùm Catalogum Episcoporum Spirencum edit, hoc loco differt à Bruschio, nam Tragebodo, quem æquè ac Bruschius anno Christi sexcentesimo octogesimo-sexto mortuum perperam tradit, Basinum absque vllo interpontificio subrogat, tum aliquorum, qui Basino successerint, ait deesse nomina, deinde, vt in gratiam cum Bruschio redeat, Latonem siue Iattonem Episcopum affirmat anno Christi septingentesimo sexagesimo-septimo decessisse. Bruschius quidem Ecclesiam Nemetum vt ante sic & post Basini Præsulatum interpontificio laborasse testa- XXIX. BASINVS FIT EPISC. NEMETENSIS POST LONGVM INTERPONTIFICIVM.

AN. CH. 722. THEODOR. IV. R. 2.

tur, asserit enim Basinum præfuisse *temporibus Caroli Martelli, annis septem, mensibus octo*, & Latonis siue Iattonis ad Episcopatum promotionem in annum Christi septingentesimum quinquagesimum-sextum reiicit. At Lato nec Episcopatum iniit anno Christi septingentesimo quinquagesimo-sexto vt vult Bruschius, nec è vita discessit anno Christi septingentesimo sexagesimo-septimo vt idem Bruschius & Bucelinus contendunt, Dauid enim ipsius Latonis successor Pontificatum anno Christi septingentesimo duodequinquagesimo iam gerebat, vt patet ex literis Zachariæ Papæ, quas suo loco recitabimus. Episcoporum igitur Nemetensium seu Spirensium Chronologiâ diligenter inspectâ nihil nobis verisimilius visum est, quàm vt Basinum anno Christi circiter septingentesimo vicesimo-secundo, Latonem anno pòst octauo siue anno Christi circiter septingentesimo tricesimo, Dauidem anno pòst vndecimo siue anno Christi circiter septingentesimo quadragesimo-primo, Pontificalibus Infulis donatos diceremus.

XXX. ABBATVM WEISSENB. CATALOGVS EXAMINATVR. Iisdem temporibus in eodem Episcopatu Nemetensi florebat Weissenburgum, insigne Monasterium, quod à Dagoberto Magno solius Austrasiæ tunc Rege constructum est. Abbatum Catalogus apud Bruschium in Chronologia Monasteriorum Germaniæ talis inuenitur.

XXXI. 1. *Principius Abbas & Episcopus Spirensis, sed vtri dignitati priùs præfectus, incertum; ego ex Abbate Episcopum factum existimo.* Suffragamur Bruschio. Principius à primo conditu Cœnobium rexit, donec post Athanasij Nemetensis Episcopi mortem, cùm Sigibertus Tertius in Austrasia regnaret, anno Christi sexcentesimo quadragesimo-secundo factus est Episcopus, vt Tomo priori ad illum annum obseruauimus.

XXXII. 2. *Chrodonius.* Hic Abbatiale munus anno Christi sexcentesimo quadragesimo-secundo suscepit, cùm Principius Abbas ad Episcopatum Nemetensem promotus est.

XXXIII. 3. *Radefridus, huic Badenses Thermæ concessæ esse leguntur.* Istius donationis tabulæ reperiuntur apud Coccium [a], datæ sunt anno secundo Dagoberti Regis, id est, anno Christi sexcentesimo septuagesimo-quinto, cùm enim Childericus Secundus anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio interiisset, Dagobertus Sigiberti Tertij filius, Dagoberti Magni nepos, ex Hibernia statim reuocatus est vt in Austrasia regnaret, annóque sui Principatûs secundo Thermas Badenses Monasterio Weissenburgensi, cui tunc Radefridus Abbas præerat, insigni munificentiâ tradidit.

[a] Cap. 18.

XXXIV. 4. *Ebrwaldus.*

XXXV. 5. *Iustulphus Abbas aliquot annorum, & tandem Episcopus, sed cuius loci, id incertum est. Quidam Catalogi Moguntino Episcopatui eum præfuisse, & Haistulphum esse aiunt, qui obiit Moguntiæ anno 825. Sed cùm numeri annorum non correspondeant, aut hunc Catalogum mendosum esse necesse est, aut Moguntino Episcopatui Iustulphum hunc non præfuisse. Iudicium sit penes Lectorem.* Existimamus mendosum esse hunc Catalogum, & Iustulphum eundem statuimus cum Haistulpho, cui locus inter Abbates Weissenburgenses sub Carolo Magno, deinde inter Archiepiscopos Moguntinos sub Ludouico Pio tribuendus.

XXXVI. 6. *Astrammus.*

XXXVII. 7. *Gerbertus.*

XXXVIII. 8. *Ehrimbertus, vel Erembrechtus Abbas, & tandem Wormatiensis Episcopus, vbi præfuit anno 798. Hîc iterum Catalogum hunc mendosum & perturbatum esse iudico, in quo nihil tamen temerè mutare volui.* Mendosus certè hoc loco Catalogus, nec dubium quin Ehrimbertus in tempora Caroli Magni remittendus sit, quo regnante factus est primùm Weissenburgensis Abbas, deinde Wormatiensis Episcopus.

XXXIX. 9. *Dragebodo Abbas Weissenburgensis, tandem Episcopus Spirensis designatus anno Domini 678.* Mendosus etiam hoc loco Catalogus. Nam Dragebodo seu Dragebodus Episcopus, qui post Principium in Cathedra Nemetensi

seu Spirensi sedit, si priusquàm ad Episcopatum eueheretur, Abbas extitit Weissenburgensis, Radefridum antecessit in administratione Monasterij, nec illius loci nonus Abbas sed tertius haberi debet. AN. CH. 722. THEODOR. IV. R. 2.

10. *Charialdus.*

11. *Bernhardus, alibi Wernharius, ex Abbate tandem Wormatiensis Antistes.* Hunc Wernharium in Tomum sequentem reiiciemus. Fuit enim Abbas Weissenburgensis regnante Pippino, & eodem Pippino morti proximo electus est Episcopus Wormatiensis. XL. XLI.

12. *Dauid anno 767 ex Abbate Spirensis Episcopus designatur à superstite adhuc Pipino Rege.* Dauidem ex Abbate Weissenburgensi factum Episcopum Nemetensem seu Spirensem non inficiamur, sed ex Zachariæ Papæ literis constat eum ordinatum Episcopum Pippino nondum Rege. XLII.

XLIII. Gabriel Bucelinus in Episcopis Spirensibus obseruat plerosque eorum, vel ex Monachis Weissenburgensibus, vel ex Abbatibus illius loci, factos Episcopos, idque verisimillimum putamus. A primo Weissenburgensis Monasterij conditu ad annum vsque Christi septingentesimum quinquagesimum-secundum, quo Pippinus regnare cœpit, quinque duntaxat ordinati sunt Nemetenses Episcopi, Principius, Tragebodus, Basinus, Lato, & Dauid. E quibus tres, antequàm ad Episcopatum assumerentur, apud Weissenburgum Abbatiali munere defuncti sunt, Principius, Tragebodus, Dauid. De Basini Latonísque Monachatu altum apud Auctores silentium, ideóque eos ante susceptum Pontificatum Clericos fuisse rectè censueris.

XLIV. His ita positis, Abbatum Weissenburgensium, qui sub Merouingis Regibus vixerunt, accuratum Indicem accipe. Principius Monasterium à primo conditu rexit sub Dagoberto Primo & Sigiberto Tertio Regibus ad annum vsque Christi sexcentesimum quadragesimum-secundum, quo factus est Episcopus Nemetensis. Eodem anno Cheodonius Abbatiale munus iniit. Huic successit in administrationem Cœnobij Tragebodus, cui, regnante Childerico Secundo, Nemetenses Infulæ anno Christi sexcentesimo sexagesimo-septimo delatæ. Tunc Radefridus Abbas esse cœpit, superstésque erat in viuis anno Christi sexcentesimo septuagesimo-quinto, cùm Dagobertus Secundus Thermas Badenses Monasterio Weissenburgensi contradidit. Post Radefridum, quem Dagoberto Secundo Regi superuixisse credimus, eidem Monasterio præfuerunt, Erhwaldus, Astrammus, Gerbertus, Abbates solis nominibus noti. Tum Dauid, qui factus est Episcopus Nemetensis anno Christi circiter septingentesimo quadragesimo-primo, eodémque tempore constitutus est Ascetarum Weissenburgensium Abbas Charialdus, de cuius successoribus agemus Tomo sequenti.

XLV. WINFRIDVS RELICTA FRISIA, RECVSATOQVE EPISCOPATV. Hoc anno Winfridus, cùm in erudiendis Frisiis triennium cum Willebrordo illius regionis Episcopo insumpsisset, Episcopali dignitate recusatâ Frisiam deseruit, vt Germaniæ partes adiret, ad quas se missum à Gregorio Papa dicebat. Rem, vt gesta est, sic in eius vita describit beatus Willibaldus. *Sanctus hic Dei famulus cooperator factus etiam est per tres instantes annos Willibrordi Archiepiscopi, multúmque in Christo laborans non paruum Domino populum destructis delubrorum fanis, & exstructis Ecclesiarum oratoriis, præfato Pontifice opitulante, acquisiuit. Cùm verò summus hic senuisset Pontifex & ætatis plurimis grauaretur annis, decreuit etiam suggerente discipulorum cœtu, vt solatium tanti ministerij suæ decrepitæ senectuti prouideret, & fidelem de parua congregatione virum eligeret, qui tanto præesse potuisset populo. Accitóque hoc famulo, salutari cum instructione admonuit, vt Episcopalis regiminis susciperet gradum, & ad regendum Dei populum sibi subueniret. Qui etiam humiliter repentè respuens, minimè se dignum esse Episcopatûs gradu referebat, &, ne sibi tanta dignitatis fastigium adolescentiæ adhuc in annis constituto imponeret, deprecatus, &, quoniam quinquagesimi anni, iuxta canonicæ rectitudinis normam, necdum plenè reciperet ætatem, testatus est, vt omni se penitus excusationis tergiuersatione ab huius gra-*

AN. CH. 722. THEODOR. IV. R. 2.

dus celsitudine declinaret. Prædictus itaque tam sancti præconij Pontifex placidis illum verbis increpauit, & diligenti eum curâ ad huius propositi gradum instigauit, populíque subiecti maximam magnoperè paupertatem prædicebat. Sed cùm neque sic correptus ad suscipiendum huius celsitudinis gradum consentiret, iámque per longas tricationum moras spiritualis inter eos exorta contentio, & consona pulchræ discretionis facta est dissensio. Hic verò grandi præuentus humilitate tanti gradum contradixit honoris, ille autem piissimi appetitu lucri irretitus salutem concupiuit animarum. Cúmque sic diuersa iam sermocinationum verba inuicem protulissent, sanctus hic Dei seruus, velut in spirituali quodam stadio positus placidè prorsus excusationis exerens sermonem ait. O summæ sanctitatis Pontifex, ô spiritualis proreta agonis, ego enim à beato sanctæ recordationis Gregorio Papa Germanicis mandatum gentibus detuli, ego Apostolicæ Sedis Legatione fungens ad Occidentales barbarorum regiones, sponte tuæ me dominio gubernationis iniunxi, & propriæ voluntatis arbitrio, ignorante dominorum sublimatu, copulaui, quorum vsque in hodiernum diem sponsionis voto constrictus sum seruituti atque subiectus. Quapropter, sine Apostolicæ Sedis consultu & authenticæ iussionis mandato, tam præclaræ sublimitatis ordinem suscipere non audeo. Sed & alia quæque rationabili petitionis supplicatione verba proferebat dicens. Obsecro igitur, vt me propriæ sponsionis vinctum cathenis ad has, ad quas primitus à Sede Apostolica missus sum, terras destinando dirigas. Cui protinus vir Dei, auditâ tantæ professionis causâ, datâ ei benedictione, licentiam dedit abeundi. Qui etiam statim proficiscens peruenit ad locum, cui nomen inscribitur Ameneburgh, iuxta Apostolum enutritus verbis fidei & bonæ doctrinæ quam assecutus est. Per singulos enim à proœmio gradus, virtutis documenta & laboris in Domino constantiam huius sancti viri perstrinximus, vt sapientia subtiliùs bonorum eius exempla conglobatim ad memoriam reuocemus. Cúmque ingentem Domino populum in Fresonibus acquireret, multíque ab eo spirituali doctrinâ edocti ad agnitionem veritatis irradiantibus veræ lucis radiis peruenirent, tunc quippe Domino patrocinante alias Germaniæ prædicandi causâ partes adiit, & supradictum locum, cui gemini præerant germani, Derdic videlicet & Deorulf Domino auxiliante obtinuit, eósque à sacrilega idolorum censura, quâ sub quodam Christianitatis nomine malè abusi sunt, reuocauit, ac plurimam populi turbam, rectè patefactâ intelligentiæ viâ, errorum deposito horrore à maleuola gentilitatis superstitione retraxit, & Monasterij, collectâ seruorum Dei congregatione, cellam construxit. Similiter & iuxta fines Saxonum, Hessorum populum paganicis adhuc ritibus oberrantem, à dæmoniorum, Euangelica prædicando mandata, captiuitate liberauit.

XLVI. Othlonus [a] eadem breuiùs clariúsque sic enarrat. *Per venerabilem Willibrordum Traiectensis Ecclesiæ Præsulem buccina cælestis doctrinæ in Fresiam insonuit. Cuius studio sanctus Dei famulus Bonifacius omnimodo congaudens & adhærens, per tres continuos annos laborauit cum illo, tam in destruendis fanis, quàm in construendis Ecclesiis, omnibúsque negotiis diuinis. Vnde factum est, vt quia prædictus Pontifex ætate iam decrepitâ grauatus, suggerentibus discipulis, solatium suæ senectuti prouidere cupiebat, hunc Dei famulum ad Episcopalis regiminis suscipiendum gradum regendúmque sibi commissum populum vnicè obsecraret. Sed ille talia humiliter respuens, minimè se dignum esse Episcopali gradu referebat, & ne sibi in annis adolescentiæ adhuc constituto tantæ dignitatis fastigium imponeret, precibus omnibus instabat, attestans etiam, quia iuxta canonicæ institutionis præcepta, necdum quinquagesimi anni ætatem, qui huius gradûs culmini conueniret, pleniter reciperet. Prædicto verò Pontifice blandis illum verbis increpante, & ad suscipiendum Episcopatûs ordinem instigante, diuersísque pro hac spirituali contentione verbis inuicem prolatis, hic sanctus vir in tanto agone positus, placidum tandem excusationis sermonem protulit dicens. Onus regiminis, quod mihi indigno imponere cupis, sancte Præsul, suscipere non audeo, quia à beato Gregorio Papa in Germaniam ob euangelizandi causam directus sum, ipsiúsque Legationis gratiâ in has barbaras nationes adueniens, sponte me tuæ gubernationis imperio subieci. Tantum ergo mandatum præterire, & aliud quodlibet negotium subire nullatenus præsu-*

[a] Lib. 1. cc. 14. & seqq.

rio. Vnde, Pater venerande, obsecro, vt in illas regiones, ad quas à Præsule Apostolico missus sum, cum tua gratia simul & licentia transire merear. Hæc audiens Sanctus Willibrordus, datâ benedictione, permisit eum abire. Ille verò exinde proficiscens peruenit ad locum, cui nomen est Amanaburg, Deum vbique habens coniatorem, cuius etiam virtute atque protectione suffultus, quocumque perrexit, vbique sacræ doctrinæ notitiam dilatauit. Cúmque ingentem populum Domino in Fresia prædicando acquireret, multi ab eius spirituali doctrina educati, ad agnitionem veritatis peruenerunt, adeò vt supradictum locum, cui gemini præerant germani, Dietib videlicet & Dierorolf, Domino Deo auxiliante obtinens, collectâ non paucâ fratrum congregatione, Monasterium construeret. Tunc etiam alias Germaniæ partes, prædicandi causâ, adiit, Hessones videlicet in Saxonum confinio positos.

AN. CH. 722. THEODOR. IV. R. 2.

XLVII. Ex his textibus liquet Winfridum seu Bonifacium toto illo triennio, quo versatus est in Frisia cum Willebrordo, nondum Episcopum fuisse. Agemus infrà de illius assumptione ad Episcopalem dignitatem, cùm Romam secundò se contulerit, obiectionésque, quæ fieri possunt ab aduersariis, illo loco diluemus. Res aliæ, quæ ad ætatem cùm Willebrordi Episcopi tum Winfridi Presbyteri spectant, impræsentiarum sunt enucleandæ.

XLVIII. Licèt in præcitatis Auctoribus Willebrordus Episcopus de Winfrido sibi subrogando cogitasse perhibeatur, cùm ipse iam *senuisset & ætatis plurimis grauaretur annis*, solatiúmque tanti ministerij vellet *suæ decrepitæ senectuti* prouidere, caue ne qualem illum hæ phrases exhibent, talem tunc fuisse credas. Annos natus erat tantummodo sexaginta-quinque, venit enim primùm in Franciam cum sociis anno Christi sexcentesimo nonagesimo, vt suo loco probatum est, *ætatis* autem *suæ anno tricesimo & tertio* vt Alcuinus in eius vita testatur. Post Winfridi discessum è Frisia multos annos superstes fuit, vnde opinionem nostram præualidè confirmare possis. Nec te moueat, quod apud Sanctum Willibaldum suprà citatum Winfridus, dum Pontificiam auctoritatem allegat, hisce, inter alia, verbis vtitur. *Ego à beato sanctæ recordationis Gregorio Papa Germanicis mandatum gentibus detuli*. Nam qui *sanctæ recordationis* dicitur Gregorius Secundus Papa, viuebat adhuc cùm Winfridus ista loqueretur, & scriptio Willibaldi non conuenit tempori quo Winfridus illa dixit sed quo Willibaldus calamo manum admouit. Quapropter epitheton illud mortuale, quod annorum difficultatem parere videbatur, Othlonus omisit, & ipsemet Willibaldus mortem Gregorij Secundi Papæ notauit post alteram Winfridi ad Apostolorum limina profectionem de qua inferiùs agemus suo loco. Nihil igitur occurrit in textu Willibaldi, quod suadeat in aliud tempus reiiciendum esse Winfridi cùm discessum è Frisia tum reditum in Germaniam Episcopali dignitate tunc recusatâ. Serarius [a] id fateri cogitur. *Episcopatum*, inquit, *refugiens in Germaniam rediit, & fidem in ea Christianam propagauit eodem anno 722.*

[a] Not. 54. in vit. S. Bonifac.

XLIX. Super ætate Winfridi maior est difficultas, quia post susceptum Presbyteratum quot annos in Anglia transegerit, antequàm in Galliam veniret, nullus veterum prodit. Illud interuallum Serarius in notis [b] ad Othlonum quadriennio circumscribit. Id autem si verum est, Episcopatum hoc anno refugit, vnius & quadraginta vel eo ampliùs annorum ætatem habens, ordinatus est enim Presbyter *triginta aut eo ampliùs*, vt Sanctus Willibaldus in eius vita loquitur, *annorum habens ætatem*, &, vt fusissimè validissiméque probatum est, anno Christi septingentesimo decimo-quinto in Franciam primùm transfretauit. At post initum Sacerdotium plures quàm quatuor in patria, priusquàm peregrinationem institueret, annos egisse declarant multa quorum meminit Sanctus Willibaldus, nempe magna de ipso iam Presbytero fama, eius ad Archiepiscopum Berthwaldum legatio, & creberrima in Synodis præsentia. Propiùs igitur ad annum ætatis quinquagesimum accedebat, cùm sibi Pontificales Infulas imponi non est passus. Annos tunc natum putamus septem & quadraginta, nec aliud hæc insinuat excusatio;

[b] Not. 54.

AN. CH. 722. THEODOR. IV. R. 2. *quoniam quinquagesimi anni necdum plenè reciperet ætatem.* Quòd autem *adolescentiæ adhuc in annis* se constitutum ait, adolescentiam interpretare ætatem maturiore illâ, quæ annorum est quinquaginta, minorem. Winfridus enim adolescentiæ nomine vocat quamlibet ætatem, quæ gerendo Episcopatui nondum idonea videtur, siue quæ est infra annum quinquagesimum, & quamuis hoc loco *iuxta canonicæ rectitudinis normam* se loqui testetur, id exquisitæ potiùs excusationi attribue quàm canonicæ regulæ, non ignorat enim Willebrordum ipsum, vt ceteros omittamus, Episcopum ordinatum fuisse, cùm annum ætatis quinquagesimum, imò quadragesimum nondum expleuisset. Willebrordus, vt ex Alcuino dictum est suprà, *tricesimo & tertio ætatis suæ anno* venit in Franciam, cùm annus à Christo nato sexcentesimus nonagesimus numerabatur, deinde *anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo nonagesimo-sexto*, vt apud Bedam [a] legitur, ordinatus est Episcopus, cùm natus esset annos duntaxat nouem ac triginta. Exemplum afferri magis appositè non potest, Willebrordus enim vt Winfridus & Anglus patriâ & professione Monachus fuit.

[a] Lib. 5. c. 12.

L. Winfrido præcipuum excusationis caput hoc erat, quòd Euangelij prædicandi causâ liberam à Gregorio Papa, quocumque vellet, eundi licentiam nactus esset, ideóque relictâ Frisiâ, cuius Episcopus erat Willebrordus, in Germaniam interiorem statuit proficisci. Priùs autem adiit Palatiolum, celebre puellarum prope Treuirim ad Mosellæ ripam Monasterium, cui Addula illustris Abbatissa, Dagoberti Secundi quondam Regis filia, præerat. Fortè quem in disciplinam suam tunc accepit, adfuit ibidem Gregorius puer, supradictæ Addulæ ex Albrico filio legitimus nepos. Ipsius Gregorij vitam scripsit beatus Ludgerus eius discipulus, ibíque rem totam, vt gesta est, prolixâ complexus est enarratione. Mendum, vt alibi iam notauimus [b], in textum irrepsit, Winfridus enim, qui tres duntaxat annos in Frisia priùs egerat, in tribus eiusdem prouinciæ locis annos tredecim commoratus dicitur, decem in vno, tres in altero, totidem in tertio. Mendâ sublatâ sanam integrámque huius Auctoris scriptionem accipe.

[b] Ad an. 715. num. 89.

LI. ADIT PALATIOLVM MONAST. *Ipse electus Dei Bonifacius* seu Winfridus *Martyr post tres annos peractæ in Fresonia prædicationis, dum admonitus à Deo ad Hassos & Thuringos, Orientales regiones Francorum, iter agere cœpisset lucrandorum Deo populorum causâ, peruenit ad Palatiolum Monasterium virginum prope Treueris ciuitatem, in ripa fluminis Mosellæ, cui tunc præerat Abbatissa nomine Addula religiosa valdè & timens Deum. Quæ cùm vidisset Athletam Dei peregrinum & egentem, gratulabunda suscepit eum in hospitium suum, implens Dominicam adhortationem. Hospes eram & collegistis me. Cúmque ille sacer sanctus viator Bonifacius secundùm solitum morem suum Missarum mysteria peregisset, vt propemodum omni die agere consueuit, sederunt ad mensam ipse scilicet & ancilla Dei Addula Abbatissa cum familia sua. Cœperunt autem ad ipsum sanctum conuiuium, plusquàm epulas, solatium sanctæ scripturæ expetere, quo fieret fides audientium accensa, spésque & charitas renouata in Deum, qui vult omnes homines saluos fieri & ad agnitionem veritatis venire. Tunc quæsitus est Lector, & iuxta Dei voluntatem inuentus est electus puer Gregorius, qui per idem tempus nuper à schola & Palatio reuersus, sub laico adhuc habitu, quasi quartum-decimum aut decimum-quintum agens ætatis annum, Dei instinctu venit ad auiam suam, id est, ad matrem patris sui Albrici supradictam Abbatissam Deum timentem Addulam, datúsque est ei liber, qui, acceptâ benedictione, cœpit legere, & iuxta modum ætatis suæ benè perlegere. Intelligens verò magister sagacem mentem pueri bonámque indolem, cœpit eum consummatâ lectione his verbis moderatè laudare & dicere. Benè legis, fili, si intelligis quæ legis. Ipse autem adhuc temporis sapiens vt paruulus, & loquens vt paruulus, se scire professus est quæ legebat. Dic mihi, inquit, quomodo intelligis quæ legis? Ipse repetebat ab exordio lectionem suam, volens legere sicut priùs. Præceptor autem sanctus distulit eum paululum, & dixit. Fili, quæro vt dicas mihi lectionem tuam, sed secundùm proprietatem linguæ*

tuæ, & secundùm naturalem parentum tuorum loquelam edissere mihi quæ legis. Hac ille ratione conuictus, confessus est, quia non posset facere. Sanctus verò ait Bonifacius. Vis, fili, vt ego tibi dicam? Volo, inquit. Tunc beatus Bonifacius, repete, ait, ab exordio lectionem tuam, & discretè lege. Quod dum faceret, exorsus est Magister, & clarâ voce cœpit prædicare & Matri & omni familiæ. Quæ prædicatio ex quo fonte processerit, claret in conuersione Gregorij ingeniosi pueri & sagacis, quia non ab humana facundia, quæ frequenter ad tempus deludit, sed ex Sancti Spiritûs gratia, secundùm promissum Euangelij in modum fluminis aqua viua de ventre fluxit Doctoris, & cor prudens ac docile pueri Gregorij tantâ virtute & velocitate penetrauit, vt ad vnam incogniti eatenus Magistri exhortationem & prædicationem obliuisceretur & parentum & patriæ, ipsâque horâ, dum complesset Magister sanctus prædicationem suam, nolens ab eo vltrà disiungi, iuit ad auiam suam prædictam Abbatissam venerabilem Addulam, dicens se velle cum homine pergere, & ad discendos diuinos libros discipulatum eius subire. At ipsa, carnali affectu constricta, illicò repulit eum, & omnimodis hoc fieri posse renuit, quia vtique non nosset hominem, neque quò iret. Sed, sicut scriptum est, aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem; puer Gregorius in proposito suo permansit, & dixit ad Addulam auiam suam. Si non vis mihi dare equum vt equitare possim cum eo, pedibus ambulando absque dubio vadam cum illo. Sic ergo altercando de ignoto itinere diutiùs disceptabant ad inuicem, sed tandem præualuit caritas electi pueri Gregorij, &, vt dignum erat, carnalem amorem vicit dilectio spiritalis. Videns ergo famula Dei Addula, quia prudens erat fœmina, animum inflexibilem pueri, dedit illi pueros & equos, & dimisit eum ire cum Sancto Magistro in opus quod compleuerunt simul, vsque ad Sanctum Martyrium eius, id est, ad annum vsque Christi septingentesimum quinquagesimum-quintum, quo Winfridus seu Bonifacius palmam Martyrij consecutus est. Sancto Bonifacio Gregorius superstes vixit annis duobus ac viginti, vitámque clausit anno Christi septingentesimo septuagesimo-septimo, natus annos septuaginta, vnde censeas illius ortum anno Christi septingentesimo septimo illigandum esse, & annum ætatis decimum-quintum, quo Winfridum sequi cœpit, in hunc annum, à Christi nato septingentesimum vicesimum-secundum incidisse. Lege quæ de illius ætate iam aliâ occasione ad annum Christi septingentesimum decimum-quintum [a] dicta sunt.

GREGORIVM PVERVM IN DISCIPLINAM ACCIPIT.

[a] Num. 79.

LII. IT IN HASSIAM ET THVRINGIAM.

Winfridus comite Gregorio, vt in huius vita suprà citata beatus Ludgerus scribit, ad Hassos & Thuringos profectus est. Sanctus Willibaldus iam quoque allegatus solos Hessos siue Hassos in vita Winfridi nominat. Vtrorumque verò meminit in suis epistolis Gregorius Papa, vt patebit infrà. Luctuosissimus erat Thuringiæ status propter paganorum viciniam paupertatémque incolarum penè incredibilem, de qua prædictus Ludgerus in prælaudata Sancti Gregorij vita. Fuit & in Winfridi comitatu Sturmius adolescens, cuius mentionem iam fecimus sæpéque facturi sumus.

LIII. EPISCOPI AVTISSIODOR.

Quintilianus Autissiodorensis Episcopus, cùm annum vnum sedisset, hoc anno viuere desiit. Sepultus est in Basilica Sancti Germani, cuius Abbas olim fuerat. Successit Cillianus, qui Pontificatum sex annis duobúsque mensibus tenuit, & ex hac vita pridie Nonas Augusti migrauit, vt Historia Episcoporum Autissiodorensium testatur [b].

[b] Capp. 29. 30.

LIV. BELLICENSES.

Hoc eodem anno, Nonis Aprilis, die Dominico, Ansemundus Bellicensis Episcopus, vt Samuel Guichenonus ex veteribus Bellicensis Ecclesiæ monumentis refert, summum altare illius Ecclesiæ aliáque octo consecrauit. Cetera interierunt Ansemundi gesta. Huic prædictus Auctor Hippolytum proximum successorem in Bellicensium Episcoporum Catalogo subiicit, tum Gundoaldum, & alios nouem, quorum sola nomina supersunt. At cùm Hippolytus Episcopatum ante annum quartum Pippini Regis haud obtinuerit, existimamus Ansemundo successisse Gundoaldum, deinde Agis-

AN. CH. 722. THEODOR. IV. R. 2. lum, huic autem ipsummet Hippolytum, de cuius Pontificatu Tomo sequenti differemus.

LV. MONASTERIUM FLAUINIACENSE. Nostrâ ætate, cùm inter Benedictinos & Franciscanos orta esset contentio de loco, vbi beatæ Reginæ corpus quiescit, Domnus Georgius *Viole* Benedictinus è Congregatione Sancti Mauri, vt illud à multis retrò seculis in Monasterio Flauiniacensi Ordinis Benedictini custoditum probaret, ex Archiuis istius Cœnobij varia monumenta publicauit. Omnium antiquissimum est Wideradi Abbatis Testamentum, quod decimo-quinto Kalendas Februarias, anno primo Theodorici Regis, datum reperitur. Annum illum Theodorici Regis primum Claudius Robertus in Gallia Christiana cum anno Christi circiter sexcentesimo sexto comparauit, Theodoricum enim interpretatus est Sigiberti & Brunichildis nepotem, qui Regno Burgundiæ, vbi situm Flauiniacum * Diœceseos Augustodunensis, post Childebertum patrem potitus est, sed hic Theodoricus anno Christi quingentesimo nonagesimo-sexto regnare cœpit, & annus primus illius per mensem Ianuarium anno Christi quingentesimo nonagesimo-septimo illigatur. Meliùs Theodorici Regis nomine Georgius *Viole* & Sammarthani Theodoricum cognomento Kalensem intelligunt, sed nec illius annum primum benè assequuntur, dum annum Christi septingentesimum vicesimum vel septingentesimum vicesimum-septimum fuisse volunt, nam Theodoricus Kalensis anno Christi septingentesimo vicesimo-primo Regnum suscepit, & decimo-quinto Kalendas Februarias anno Christi septingentesimo vicesimo-secundo annum Regni primum adhuc numerabat.

* *Flauigny.*

LVI. In illo Testamento Wideradus Abbas de Monasterio Flauiniacensi loquitur, vt de opere à se nouissimè constructo, cui Magnoaldum primum Abbatem præposuit, se verò Abbatem quoque dicit, quia loca multa Sanctorum in sua cura suscepit. Charta Testamenti talis est. *Anno primo, regnante Theodorico Rege, sub die* XV *Calendarum Februariarum, ego in Dei Nomine Wideradus Abba, filius viri inlustris Corbonis quondam, saná mente, integróque consilio, metuens humanæ fragilitatis casus, Testamentum meum condidi, quem * Aldofredo Notario scribendo * commisi, vt quando dies legitimus post transitum meum aduenerit, recognitis sigillis, inciso ligno, vt legis decreuit auctoritas, perinluster vir Amalsindo, quem in hac pagina Testamenti nostri legatarium institui, gestis Reipublicæ municipalibus titulis, ab ipsis eius prosecutione muniatur, & in charta Basilicæ Sancti Praiecti, quam ego ædificaui, conseruandam decreui, & quidquid vnicuique de rebus meis propriis habere decreui, singulariter in hoc Testamentum meum inserere curaui. In reliquo verò qualescunque à quocunque epistolæ, aut testamenta, vel conscriptiones de nomine meo, vel manu meâ firmatæ, ostensæ fuerint ante hoc Testamentum prænotatæ, quas hîc non commemorauero, exceptis ingenuitatibus, quas pro anima nostra remedio fecimus, aut adhuc facere volumus, vacuæ permaneant, & quod vnicuique per Testamentum dedero, daréque iussero, vt id fiat, detur, præstetur, impleatur, te, Omnipotens, testem committo. Quapropter dum non habetur incognitum, qualiter dispensante Domino ad habendum, loca Sanctorum, Sancti Andochij Sedelocinse *, & Sanctæ Reginæ Alsinse, & Sancti Ferreoli, vbi pretiosè requiescunt in corpore, in mea cura suscepi. Insuper etiam & in loco, nuncupato Flauiniaco, in agro Burnacinse, in pago Alsinse *, Monasterium in re mea propria, meo opere construxi, atque Magdoaldo Abbati cum Monachis suis delegaui, regulariter in perpetuum ad possidendum. Dono igitur, ad Basilicam suprà memoratam Sancti Andochij Martyris, portiones meas, atque loca denominata hac sunt. In pago Alsinse, & in Pauliacinse, Meseriacum *, Cerasiacum *, Vallinse *. In pago Auallinse, Pasariniacum *. In pago Commauorum, Stolingus & Macereas *. In pago Porsinse, Erissonuilla *, & Dagemundi curtem. In pago Neuerninse, Senseriacum *, & Ariacum. Præter illas vineas, quomodo ille riuulus currit, qui de vineis Aldeberti ad pratum vadit, totum illum clausum; quem nos iussimus plantare ad integrum, cum exso & regresso, vnà cum manso, & colonica*

* *quod*
* *scribendum*
* *Saulieu.*
* *L'Auxois.*
* *Misseray.*
* *Ceseray.*
* *la Vau.*
* *Passy.*
* *Maiziére.*
* *Essour.*
* *Sancerre.*

AN. CH. 722. THEODOR. IV. R. 2.

*lonica illa, quæ fuit Auseberto, & modò tenet illam Sicbertus, & ipsum Sicbertum cum vxore sua, vel infantes eorum, qui ipsam vineam debeant procurare, quam Sancto Praiecto dedimus. In reliquo verò hæc omnia superscripta, sicut à me tam de alodo parentum, quàm per quemlibet adtractum, dominatum atque possessum est, omnia ex omnibus cum domibus, ædificiis, terris, campis, cultis, & incultis, mancipiis, accolabus, libertis, vineis, syluis, pratis, pascuis, aquis, aquarúmque decursibus, omne genus pecudum maiore atque minore, mobilibus & immobilibus, omnem rem inexquisitam, quidquid in ipsa loca superiùs nominata habere videor, totum & ad integrum ad Sancti Andochij Basilicam proficiat in augmentum. Similiter donamus ad Basilicam Domnæ Reginæ, vbi ipsa pretiosa requiescit in corpore, in pago Ternodrinse, Videbelum, Cecunias *, Ancyanum *, Rabarias *; in pago Latinsinse, Villam Mauriane *, Alta-ripa *, Baniolum *; in pago Duismense, Stasiacum *, Colubarium *, Villenecum *; in pago Ammauiorum, Cariniacum * & Casellas *; in pago Portinse, Auiciacum & Passionem *. Hæc omnia superiùs comprehensa, sicut & illa alia loca, ad Sanctum Andochium dedimus; ita & ista ad Sancta Regina potestatem cum omnibus integritatibus earum delegauimus. Wideradus Abba. Actum Sinemuro * Castro, die Cal. Febr. XV. & scriptum per manum Haddofreti Notarij, suadente & deprecante eodem venerabili Abbate Widerado, immò sigillante perinlustri viro Amalsindone sigillo Regio, adstante nobili & firmante vulgari populo, vnà cum defensore Gerefrido clarissimo viro.*

* *Chichée.* * *Ancy le Franc.* * *Rauiere.* * *Ville-Maurien.* * *Haulterine.* * *Baignole.* * *Sauoisy.* * *Coulmiers.* * *Ville-neuue.* * *Charny.* * *Chaselles.* * *Poieul.* * *Semur.*

LVII. ABBATES.

Antiquior Cœnobij Flauiniacensis memoria non extat. Illius Monasterij conditor fuit Wideradus, primus Abbas Magnoaldus. Natus est Wideradus patre Corbone illustri quondam viro. Nonnulla Sanctorum loca, sancti videlicet Andochij, Sanctæ Reginæ, & Sancti Ferreoli, regenda priùs suscepit, quàm Flauiniacense Monasterium in suo fundo construeret. In huius Cœnobij administrationem Magnoaldo successit, superstes erat in viuis anno Christi septingentesimo quadragesimo-quinto, nec diu post illum annum vixit, anno enim Christi septingentesimo duodequinquagesimo Præfectura Monasterij penes successorem, nomine Cayroinum seu Gayroinum, erat. Hæc vetustissimorum Flauiniacensium Abbatum series nos adigit, vt post Magnoaldi mortem, cùm Wideradus factus est Abbas Flauiniacensis, loca, quibus hic anteà præerat, deinceps Flauiniacensi Cœnobio subiecta censeamus. In singulis illorum locorum erant Monasteriola, quæ cognominabantur à suis patronis; à Sancto Andochio Monasteriolum Sancti Andochij, à Sancta Regina Monasteriolum Sanctæ Reginæ, & à Sancto Ferreolo Monasteriolum Sancti Ferreoli. Quiescebat tum Alisiæ * Sancta Regina, quæ posteà Flauiniacum translata est, vt suo loco dicturi sumus. Eius Martyrium septimo Idus Septembris celebrauit Vsuardus sub Olybrio Proconsule.

* *Alize.*

LVIII. HVGO EP ALBIGENSIS. BERTRANDVS ABBAS CASTRENSIS.

In Chronico Episcoporum Albigensium & Abbatum Castrensium, quod sæpè citauimus, hæc leguntur. *Anno 722. Hugo episcopabat, Bertrandus abbatiabat.* Hic multis annis Monasterium rexit, Abbas iam erat anno Christi sexcentesimo nonagesimo-secundo, cùm Citruinus Albigensem Episcopatum administrauit, sed Albiga, vt anno Christi sexcentesimo nonagesimo-secundo penes Wisigothos, sic anno Christi septingentesimo vicesimo-secundo penes Saracenos fuit, ad quos à Gothis transierat, ideóque ad nostros Annales nec Hugo Episcopus, nec Bertrandus Abbas pertinebit ante annum Christi septingentesimum vicesimum-quintum, quo Franci protritis Saracenis Albigam & Castra recuperabunt.

LIX. EPISCOPI LAVREAC. ET PATAVIENS.

Tomo primo Metropoleos Salisburgensis, duæ producuntur sententiæ super anno quo Theodorus Archiepiscopus Laureacensis & Episcopus Patauiensis è vita migrauit. *Obiit anno 722, secundùm Catalogum; at secundùm Annales, 721; sub Theodorico Dagoberti Galliarum Regis filio.* Deinde hæc de Viuilone proximo successore subiiciuntur. *Viuilo à Scriptoribus tortâ & deprauatâ voce iam Vnilo, iam Vilo, sed in Conciliorum libris Phiphilo, à quibusdam Chro-*

AN. CH. 722. THEODOR. IV. R. 2.

nographis Veiuolus variè nuncupatus, Laureacensi Ecclesiæ præficitur anno 722. Rexit piè & fideliter annis 23.

LX. In illa lucubratione Theodoricus Quartus, qui Regnum anno Christi septingentesimo vicesimo-primo post Chilperici Tertij mortem suscepit, filius Dagoberti Regis, id est, Dagoberti Tertij, rectè appellatur. Rectè quoque à tempore, quo Theodorus Episcopatum iniit, anni sex & quadraginta numerantur, donec Viuilus è vita discessit. Theodorum anno Christi vndeseptingentesimo promotum ad Pontificatum, & Viuilonem anno Christi septingentesimo quadragesimo-quinto sublatum è viuis arbitramur, sed annos sex & quadraginta, quibus Præsulatum Theodorus & Viuilus gesserunt, in duas partes æquales haud diuidimus, quia Theodorum post annum Christi septingentesimum vicesimum-secundum diu superstitem putamus, licèt Hundius in Metropoli Salisburgensi & Bucelinus in Germania Sacra secus sentiant.

LXI. Hi Scriptores in errorem adducuntur, quia literas, quibus Gregorius Papa Viuilum Episcopum à se ordinatum testatur, à Gregorio Secundo scriptas existimant. Hundium iam redarguit Christophorus Gewoldus in additionibus ad Episcopos Frisingenses. Qui literas ipsas legerit, certè non inficiabitur exaratas à Gregorio Tertio, datæ sunt enim *quarto Kalendas Nouembris, imperante Domino piissimo Augusto Leone, Imperij eius anno vicesimo-tertio, sed & Constantino Magno Imperatore eius filio, anno vicesimo, Indictione octaua*, id est, quarto Kalendas Nouembris, anno Christi septingentesimo vndequadragesimo, Gregorij Tertij Papæ iam currente anno nono, Indictione octauâ inchoatâ.

LXII. Gregorius Tertius de Viuilo bis in prædictis literis loquitur, vtrobique affirmat ordinatum à se Episcopum. Primò sic. *Viuilum, quem nos. . . . . ordinauimus.* Iterum sic. *Viuilus Episcopus à nobis est ordinatus.* Prior textus, cuius voces aliquas suppressimus, duobus modis editus est. Apud Othlonum, Serarium, Velserum, Gewoldum, Binium, Canisium, Baronium, Alfordum, sic. *Quem nos paulò ante ordinauimus.* Apud Antonium de Aquino & Iacobum Sirmondum sic. *Quem nos ante tempus ordinauimus.* Hæc editio videtur obscurior. Quid enim Gregorius his vocibus significat, *ante tempus?* An Viuilum *ante tempus* siue ante ætatem legitimam & à Canonibus præscriptam asserit ordinatum à se Episcopum? An ait Viuilum Episcopum à se ordinatum *ante tempus*, quo Bonifacius vniuersam Boioariam in quatuor Parochias seu Diœceses aut Episcopatus distinxit? Clarior & acceptior est altera editio, quâ Gregorius Viuilum *paulò antè* à se ordinatum Episcopum testatur, id est, paulò antequàm Bonifacius, cui de quadripertita Boioariæ diuisione per literas gratulatur, ipsam Boioariam in quatuor Episcopatus separarit. Hanc opinionem iam amplexi sunt, Velserus [a], & qui Velserum laudant Serarius [b] & Gewoldus [c]. *Theodoro*, inquiunt, *Viuilum siue Viuilonem Gregorius non ita dudum surrogarat.* Item Brunnerus [d], sic. *Huic*, nempe Theodoro, *non ita pridem Viuilum seu Viuilonem Gregorius suffecerat.* Et Adlzeiretterus [e], sic. *Theodoro Viuilum siue Viuilonem Gregorius Pontifex nuper surrogarat.* Quantùm autem temporis connotent hæ loquendi formulæ, *paulò antè*, *non ita dudum*, *non ita pridem*, & *nuper*, determinatè nemo prodit. Bonifacius, si Serarius benè Chronologiam suam instituit, anno Christi septingentesimo duodequadragesimo Romam vadit, Româque redit in Boioariam cum literis Apostolicis ad Episcopos Alemanniæ & Boioariæ, in quorum numero ponitur Viuilus, atque inde coniectamus differendam esse in annum Christi septingentesimum tricesimum-septimum mortem Theodori Episcopi, cui sub finem eiusdem anni Viuilus in Episcopatum successerit.

[a] Lib. 5. rer. Boic.
[b] Notat. 28. in vit. S. Bonifac.
[c] In addition. ad Ep. Frising.
[d] Lib. 5. n. 9. ad an. 739.
[e] Part. 1. l. 7. num. 24.

LXIII. Hoc anno, Theodorici Regis secundo, Wolfandus Comes villam Condensem *, quam pretio sibi compararat, Monasterio Castellionis seu Sancti

* *Condé en Barrois.*

Michaelis à se in Diœcesi Virodunensi constructo tradidit. Huius donationis meminit Wasburgius [a], sed Theodorici Regis annum secundum, qui de Theodorico Quarto intelligi debet, de Theodorico Tertio Quarti proauo perperam interpretatur. Consule quæ inferiùs ad annum Christi septingentesimum tricesimum-quartum dicentur de permutatione, quam prælaudatus Wolfandus Comes cum Sigibaldo Metensi Episcopo tunc fecit.

AN. CH. 722.

[a] In Epist. 17.

WOLFAND. COMES MVNIFICVS ERGA MON. S. MICHAELIS.

ANNVS CHRISTI 723. THEODORICI IV. R. 3.

723. THEODOR. IV. R. 3.

I. KALENDIS Ianuariis, ineunte anno Christi septingentesimo vicesimo-tertio, cùm secundus annus Theodorici Regis adhuc numerabatur, Carolus Maior-domûs Ecclesiam Vltraiectinam insigni munificentiâ dotauit. Ipsum Diploma donationis accipe ex Historia Vltraiectina Wilhelmi Hedæ, quam Bernardus Furmerius anno Christi millesimo sexcentesimo duodecimo Leouardiæ Frisiorum publicauit. *Ego in Dei Nomine Illuster vir Carolus Maior-domûs, filius Pippini, quondam cogitans casum humanæ fragilitatis, qualiter peccata possum abluere, & donante Deo ad æterna gaudia peruenire, idcircò donamus à die præsenti, per hanc paginam Testamenti, & donatum in perpetuum esse volumus, hoc est, ad Monasterium, quod est infra muros in Traiecto Castro constructum, vbi & Apostolicus vir Dominus & in Christo Pater noster Willebrordus Archiepiscopus, sub sancta conuersationis Cœnobitali ordine, custos præesse videtur, omnem rem in fisci ditionibus, quidquid in ipso Traiecto Castro, tam infra muros quam à foris, cum omnibus adiacentiis vel appenditiis, cum illo pascuo Praueiungo, vel quidquid ibi fisci ad præsens esse videtur, omnia & ex omnibus totum & ad integrum cum omni re quæsita & inquisita, & similiter villam vel Castrum nuncupatum Fethna* *, *situm in Insterlaco, cum omni iure & soliditate sua, omnes adiacentias vel appenditias, tam ad ipsam villam Fethnam vel Castrum, vel etiam ad iam dictum Traiectum Castrum, vt diximus, aspicere vel pertinere videtur, cum omni integritate eorum, quidquid dici vel nominari potest, hoc est, vnà cum mansis, terris, casis, domibus, ædificiis, accolabus, lucis, mancipiis, campis, pratis, pascuis, syluis, aquis, aquarumque decursibus; greges cum pastoribus vtriusque generis sexûs, mobilibus & immobilibus, totum & ad integrum, vt diximus, à die præsenti ad ipsum Monasterium, vel ad ipsam casam Dei, tradimus atque delegamus perpetualiter in Dei nomine ad possidendum, itaut ibidem ab omni tempore pro nostra mercede proficiat in augmentis. Et quidquid exinde Patres antè iam dicti Monasterij, vel Rectores, pro eorum opportunitate facere decreuerunt, liberam & firmissimam in omnibus habeant potestatem. Si quis verò, quod futurum esse non credimus, siue nos ipse, vel aliquis de hæredibus & prohæredibus, seu quelibet opposita vel extranea persona, contra hanc donationem, quam nos pro diuino intuitu & animæ nostræ remedio ad instar Testamenti fieri & affirmari decreuimus, venire aut agere, vel eam infringere conauerit, imprimis iram Dei cælestis incurrat, à liminibus Sanctorum vel consortio Christianorum efficiatur extraneus, insuper inferat vnà cum socio fisco auri libras quinque, argenti pondera decem coactus exoluat, & quod repetit euindicare non valeat, sed præsens donatio ad instar Testamenti à me facta, omni tempore firma & stabilis permaneat, cum stipulatione subnixa. Actum Herestallio villâ publicâ in ipso die Kalend. Ianuarij, anno* II. *regnante Glorioso Domino Theodorico Rege. Signum Illustris viri Caroli Maioris-domûs, qui hanc donationem fieri & affirmari rogauit. Signum Carolomanni filij eius. Signum Gariaonis. Signum Odonis. Signum Baldrici. Signum Abbonis. Signum En-*

CAROLVS MAIORDOMVS MVNIFICVS ERGA ECCLESIAM VLTRAIECTINAM.

* Fechten.

AN. CH. 723. THEODOR. IV. R. 3.

gilbaldi. Signum Adalhardi. Signum Theodoldi nepotis eius. Signum Bosonis. Signum Widonis. Signum Gintfridi. Ego Rothbertus subscripsi. Harirardus subscripsi. Audoinus Presbyter subscripsi. Chelmoinus subscripsi. Chaldo Cancellarius rogatus à Carolo supradicto scripsi & subscripsi. Miræus eiusdem Diplomatis potiorem partem in Notitia Ecclesiarum Belgij descripsit, & Monasterium, cuius mentionem Carolus fecit, Ecclesiam Cathedralem iam interpretatus est. Præterea sunt in eodem Præcepto duæ res multùm obseruandæ. Carolus nec se Principem Francorum dicit, nec annos sui Maioratûs numerat, sed Maiorem-domûs filiúmque Pippini se vocat, suísque literis nullum Characterem Chronologicum apponit præter Kalendas Ianuarias & annum secundum Theodorici Regis.

II. DVO FILII DROGONIS INCARCERANTVR.

De rebus hoc anno gestis breuissimè sic Annalista Nazarianus. *Anno* DCCXXIII. *duo filij Drogonis ligati, Arnoldus & vnus mortuus, & Karolus infirmatus.* Conformis est Petauianus sic. *Anno* DCCXXIII. *duo filij Drogonis ligati, & vnus mortuus, & Karolus infirmatur.*

III.

Drogoni Pippini Maioris-domûs & Plectrudis filio natu maiori, qui parentibus adhuc superstitibus anno Christi septingentesimo octauo vitam cum morte commutauit, quatuor filios, Arnulphum, Hugonem, Pippinum & Godefridum, plerique Neotericorum tribuunt, solis innixi chartis, quas ad illum annum examinauimus refutauimúsque. Annalistæ prælaudati duos indicant, quos aiunt *ligatos* seu coniectos in carcerem fuisse. Incarcerationis causa refundenda est in insidias, quas Carolo patruo vel parassent vel paraturi crederentur, ægro enim animo ferebant se patris auíque titulis ac dignitatibus haud gaudere. Vnus illorum in Annalibus Nazarianis Arnoldus appellatur; alterius, qui mortuus est in custodia, nomen reticetur; hunc Hadrianus Valesius [a] Hugonem vocat, sed nihil tale legitur in ipsius Hugonis vita, qui nuncium rebus secularibus ab aliquot annis remiserat, & anno proximè elapso iam factus fuerat Rotomagensis Episcopus è Monacho Gemmeticensi. Fuerunt igitur Drogoni tres saltem filij, Arnoldus, quem Carolus patruus sub custodia detinuit; Hugo Episcopus & Abbas, de quo sæpè verba fecimus faciemúsque; tertius, de quo nec nomen nec aliud quidquam in antiquis Annalibus occurrit, nisi quòd vnà cum Arnoldo fratre coniectus fuit in carcerem, ibíque vitam clausit. Hugo, quem anno priori Rotomagensem Episcopum ex Asceta Gemmeticensi creatum diximus, hoc anno factus est etiam Abbas Fontanellensis, cùm Benignus Abbas Fontanellensis ac Flauiacensis decessisset *decimo-tertio Kalend. Aprilis*, vt in fine capitis septimi testatur Chronographus Fontanellensis, apud quem de Hugone hæc initio capitis subsequentis enarrantur. *Hugo, filius Drogonis, vir venerabilis, à matre, nomine Adaltrude, progenitus, nepos Karoli sagacissimi Principis, Archiepiscopus Rothomagensis Ecclesiæ, post præfatum Benignum regimen huius Cœnobij*, nempe Fontanellensis, *suscepit ab anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo vigesimo-tertio, Indictione* VI. *qui erat annus Principatûs Karoli nonus, Gregorij verò secundi Papæ, qui loco nonagesimo à Sancto Petro Romanæ præfuit Ecclesiæ, annus septimus instabat.* Cum anno Christi septingentesimo vicesimo-tertio rectè comparantur Indictio sexta & annus nonus Caroli Maioris-domûs, si Maioratus à Pippini patris obitu computetur. Error autem est in anno Gregorij Secundi Papæ, nam Gregorius anno Christi septingentesimo decimo-quinto, vt ad illum annum aliâ occasione probauimus, in Romana Cathedra sedere cœpit. Quod attinet ad Monasterium Flauiacense, cui pariter ac Fontanellensi Benignus præfuit, Abbatum Flauiacensium, qui Benignum proximè secuti sunt, interciderunt nomina. *Porrò*, vt Chronographus Fontanellensis capite nuperrimè citato subiungit, Hugo *in regimine Cœnobij Fontinellensis à beato Wandregisilo, septimo in loco: similiter à S. Philiberto in regimine Cœnobij Gemmeticensis.* Super Catalogo Fontanellensi nulla difficultas. Octo enim Abbates antiquissimi Fontanellæ recen-

HVGO ILLORVM FRATER EP. ROTOMAG. FIT ETIAM ABB. FONTANELL.

MORTVO BENIGNO ABB. FONTANELL. ET FLAVIAC.

[a] Lib. 14. ad an. 723.

ſentur hoc ordine, Wandregiſilus, Lantbertus, Anſbertus, Hilbertus, Bainus, Benignus, Wando, Benignus iterum, Hugo. Series Abbatum Gemmeticenſium non ita conſtat. Apud Robertum ſex vetuſtiſſimi Gemmeticenſes Abbates ſic enumerantur. *S. Philibertus*, *S. Achardus*, *Coſchinus*, *Drućtegangus*, *Hildegarius*, *Landricus*. In auctiore Gallia Chriſtiana Sammarthanorum & in Neuſtria Pia medius inter Hildegarium & Landricum collocatur Hugo, qui iuxta illos calculos quintum duntaxat locum poſt Sanctum Philibertum obtinet, ſeptimum verò, ſi reponantur Chrodobertus & Ragentrannus, qui Monaſterium per abſentiam ſiue exilium Sancti Philiberti rexerunt, vt Ermentarius in eiuſdem beati Philiberti vita teſtatur. Octo igitur antiquiſſimi Gemmeticenſes Abbates hi fuerunt, Philibertus, Chrodobertus, Ragetrannus, Philibertus iterum, Aichardus, Coſchinus, Ductegangus, Hildegarius, Hugo. Præfecturæ Coſchini, Ductegangi & Hildegarij, non fuerunt diuturnæ, Hugo enim Hildegario in Abbatiale munus anno Chriſti circiter ſeptingenteſimo duodetriceſimo ſucceſſit. Eodem itaque tempore, quo Hugo Fontanellenſis Abbas eſſe cœpit, mortuus videtur Coſchinus Abbas Gemmeticenſis, qui diſtingui debet, cùm à Clotino Abbate Centulenſi, de quo locuti ſumus ad annum Chriſti ſexcenteſimum octogeſimum-quartum [a], tum ab altero Coſchino Abbate Gemmeticenſi, qui, Ludouico Pio Auguſto Imperium iam obtinente, Sancti Philiberti vitam ab Ermentario Monacho conſcribi iuſſit. De ſucceſſore id vnum habemus, quòd variis nuncupationibus, Ductegangus, Ductegandus & Druciegangangus, appelletur.

a Nu. 15. 16.

IV. CAROLVS ÆGROTAT.

Lupus in libro de vita & miraculis Sancti Maximini Treuirenſis olim Epiſcopi, quem anno Chriſti octingenteſimo triceſimo-nono exarauit, de morbo, in quem Carolus hoc anno incidit, mentionem fecit. In illa enim lucubratione duos laudauit Carolos, vnum quem Principem vocauit, alterum quem cognomento Magnum ac Pipini Regis filium dixit. De priore autem, quem nemo alium à Martello iudicabit, hæc commemorauit. *Iam verò illud quàm eſt mirabile quod Carolo Principi obtulit? Namque is, cùm longâ febrium vexaretur moleſtiâ, & , cibi potúſque faſtidio, vitæ periculum incurriſſet, ei beatus Maximinus capienti ſomnum apparuit, vtque ſe ad ſuam abeuntem ſequeretur memoriam, demonſtrauit. Expergefactus Carolus ſatellitem, qui ſibi fortè aſſiſtebat, percontatur, ſi videret beatum Maximinum, qui ſecum paulò antè contuliſſet ſermonem? Illo verò negante, modò, inquit, foras egreditur, atque imperauit vt ſe continuò ſequerer, apud eius tumulum ſalutis compos futurus. Ita illò lecticâ deportatum & in ſoporem reſolutum Sanctus Maximinus iterum alloquitur, ſéque pro illo Domini poſtulaſſe clementiam oſtendit, illum verò, ne ſe vltrà dedat vitiis, admonet. Mox igitur vt euigilauit Carolus, exſurrexit, & pro votis promiſſis in ſacrarium ſeceſſit, ſibíque offerendos cibos popoſcit, qui, triginta diebus proximis, ſumendorum alimentorum ſibi poſſibilitate ſublatâ, vix vitam, ſolius aquæ hauſtu, retinuerit. Eſcis itaque ſumptis, amiſſas redire vires perſenſit, huiúſque non immemor beneficij, Cœnobium Sancti Maximini prædiis auxit, quorum vnum Patrioſala, aliud Witmaris Eccleſia, tertium Comiciacus vocatur. Sancto autem Petro Andaclanam obtulit villam.*

RECVPERATA SANITATE FIT MVNIFICVS ERGA MON. S. MAXIMINI.

V. CORBINIANVS ROMA REDIT IN BOIOARIAM.

Corbinianus Epiſcopus, de quo ſermonem anno priori fecimus, iter perſecutus tandem Romam peruenit, fruſtráque Gregorium Papam rogauit, vt Epiſcopali munere dimiſſo Monaſterium ingredi ſibi liceret. *Iter perſequens*, inquit Aribo, *Romam vſque peruenit, & oratione facta ad vtraque beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli limina, ad ſummi Pontificis beati Gregorij præſentiam veniens, ad eius ſe ſtrauit veſtigia. At ille ſurgere illi imperans, ſedémque iuxta ſe poni faciens, ſedere præcepit. Qui cùm ſediſſet, non modica dona tanto Dei viro obtulit, & cuncta ſibi de ſua conuerſatione diſplicentia enarrauit, quomodo videlicet & quibus quaſi immenſis fluctibus quateretur huius mundi honoribus, & quomodo ei nec murorum clauſtra tranquillitatem præſtare potuiſſent, & quantùm huius*

AN. CH. 723. THEODOR. IV. R. 3.

mundi formidaret diuitias, quippe qui nec vllum vellet habere colonum. Secretum ergo petens, vt ei omnes perturbationes animi sui atque angustias liberè posset referre lachrymis fusis, flebili voce deplorat, vt suum secretum imposito honore perdiderit, in pristina petitione persistens, vt ad Cœnobium ipsum ire permitteret, vel in quandam cellulam includeret, vel in aliqua secreta sylua ad operationem ipsi concederet agellum. His auditis tantam humilitatem eius miratus est summus Papa, eóque à se dimisso, ad secreta necessaria Synodum congregauit, & in eo Conuentu ista recitauit. Quibus illi auditis, vnâ voce omnes eum reuerti debere proclamabant, multis testimoniis Scripturarum id confirmantes. His ita dicentibus, virum Dei in medium venire iussit. Quorum verbis se victum considerans, vt iniunctum sibi à tanto patre officium nullo modo omitteret, & à lucro vacuus rediret ad aream, cum summo ibi aliquantùm temporis retentus honore, benedictione acceptâ, valefaciens omnibus tristis recessit.

VI. Româ per Longobardiam in Boioariam rediit. *Cùm autem Magiense castrum*, quod ad Boioariam pertinebat, *intrasset, à custodibus captus est, sicut* anno priori *diximus à Grimoaldo Duce praeceptum esse, nec vlteriùs eum abire sinebant, nisi ad eorum Principem se iturum promitteret. Ibique nolens & coactus tamdiu detentus est, vsquedum ab eis missus Grimoaldo hoc nuncians reuerteretur. Quae vir Dei impedimenta viae suae diligenter pertractans, considerauit diuinae virtutis gratiâ vacua non fuisse. Tunc enim ad beati Valentini Confessoris Christi sepulchrum, situm in eodem castro, sanctae orationis causâ se contulit. Sollicito animo vniuersam montanam regionem, vrbi illi confinem, circuiuit, vidítque terram fructiferam & syluosam. Inuenit etiam inter duos riuulos locum secretum & purum absque habitatoris tramite, qui appellabatur vsitato nomine Camina. Intellexit ergo non sine diuino nutu & voluntate ibi se esse detentum, consideránsque locum secretum, & ad sanctae religionis cultum valdè commodum, eum magno amauit affectu, cogitauítque sibi secretum ibi hospitiolum construere, si eum condigno posset pretio comparare. Perquisiuit ergo diligenter, cuius vel quorum is esset proprius, vt accedente opportunitate temporis, propter vicinitatem Sancti Valentini Ecclesiae, sibi ad secretum hospitium eum vindicaret. Intereà illi, qui ad Grimoaldum Ducem pro annunciando aduentu eius missi fuerant, reuertebantur, cum summa eum veneratione rogantes, vt ad eum venire non dedignaretur. Adiecerunt etiam, vt si sponte venire nollet, datum sibi esse praeceptum, vt inuitum eum deducere deberent. Intellexit vir Dei illorum insidias, & in praedicto castro relictis sarcinis suis, ad dictum Principem mœstus perrexit.*

MORATVR IN DITIONIBVS GRIMOALDI DVCIS.

VII. *Cùm autem ad Palatium praedicti Principis peruenit, per quendam dilectum eius Cubicularium eidem Principi demandauit, nequaquam se faciem illius videre velle, antequàm lasciuam coniugem à se expelleret, quam sibi tunc copulauerat, post obitum fratris sui Theodaldi* seu Theodebaldi nuperrimè mortui, *viduam. Quae quidem secundùm huius carnis putredinem pulchra videbatur & decora, nomine Pilidrud, & genere praeclara, ex Galliae partibus genitricem secuta, istas peruenerat in partes. Sed cùm Episcopi dictis consentire nollent, ipse in sua perseuerauit sententia, eisque egregij praedicatoris Pauli ea verba demandauit inter cetera. [Quia neque adulteri, neque fornicatores, Regnum Dei possidebunt.] Illa autem funestae Herodiadis sequens exemplum, de morte viri Dei cum maleuolis quibusdam tractare cœpit. At vir Dei pro tali crimine meminerat Iohannem increpasse Herodem & Herodiadem, quam tulerat fratri suo viuenti vxorem, atque ob hoc ab Herode interemptum esse, ideóque nullatenus in tantum facinus se consentire praedixit, antè se esse potiùs moriturum. Sic ergo quadraginta diebus ab eorum se subtraxit obtutibus, eósque per suos iugiter admonere non destitit, vt tam execrabile coniugium relinquerent, congruísque temporibus, iam quidem, si conuerterentur ad pœnitentiam, blandis sermonibus Dei Regnum promisit, porrò si permanerent in malitia, terrorem magni iudicij Dei aeternúmque eis citò venturum minabatur supplicium. Tandémque Dei Omnipotentis consolante clementiâ perduxit eos ad promissionem separationis suae. Tunc vir Sanctus in Domini Christi Iesu confisus gratia, eos fecit*

DVCEM ILLVM INCESTVM AD POENITENTIAM ADDVCIT.

ad suam venire præsentiam. Qui venientes, humi se prostrauerunt ambo, & extensis ad pedes eius brachiis, se grauiter peccasse, se nimium reos esse confessi sunt, & ita purâ confessione ad pœnitentiæ confugerunt remedia. Quorum capitibus vir Dei manus imponens, signo æternæ salutis eos munire curauit; ex humo eos erigens, tam grauiter lapsis pœnitentiam designauit; viam eis salutis ostendit; remediorum solatia, eleemosynarum largitate, ieiuniorum & orationum frequentiâ, adipiscenda monstrauit; & vt ampliùs peccare cauerent, sollicitè præmonuit. Sícque domum ingressi, communiter sumpserunt cibum. Sicut autem à mensa Principis vir Dei alimoniam corporis sumpsit, ita illis alimoniam animarum, prædicando verbum Domini, ministrauit. AN. CH. 723. THEODOR. IV. R. 3.

VIII. *Tunc quoque vir Sanctus locum amœnum in confinio Magiensi, cuius superiùs mentionem fecimus, Grimoaldo Principi à possessoribus iusto pretio emere persuasit, vt haberet iusto labore adeptum, vnde animæ suæ remedium acquirere posset. Ei verò Princeps libenti animo obediuit, eóque cum beato Corbiniano veniens, conuocauit ad se possessores loci illius, qui vulgò adhuc dicitur Camina, inter duos riuulos Timonem & Finalem, & dato iusto pretio emit à viris nobilibus tam agros quàm prata & vineas cum parte Alpium. Illi verò venditores cum testimoniis & testibus hoc illi confirmauerunt, sicut mos est, in proprietatem. Quo facto, ex consilio fidelium & Deo deuotarum personarum tradidit hoc ipsum per manus beati Corbiniani Deo & sanctæ Dei Genitrici Mariæ ad Ecclesiam eius, sitam in castro Frisingensi super fluuium Isaram, & coram testibus eidem perpetuo iure seruiturum firmauit. Tunc quoque vir Domini Corbinianus habitaculum sibi construere illic festinauit, Basilicam ædificauit, & Sancti Valentini atque beati Zenonis in ea patrocinia collocauit, & in eorum dedicauit honorem, vineásque ibi plantans pomiferis ornauit arboribus, & alimoniam pauperibus præparauit. Cœpítque fama sanctitatis eius spargi latè per orbem, à cuius ore laus Dei iugiter emanabat.*

MVLTIS PRÆDIIS DITAT ECCLESIAM FRISINGENSEM.

IX. *Fuítque inde non longè manens quædam vidua, nomine Fausta, cum duabus filiabus, bonam habens substantiam. Quæ Fausta diuidens cum filiabus possessionem, portionem suam Grimoaldo Principi eo pacto tradidit, vt vsque dum illa viueret, eam tueretur & custodiret, & post eius decessum eam sibi haberet propriam in loco, qui dicitur Chories, cum omnibus rebus eò pertinentibus. Post eius verò obitum beatus Corbinianus dedit Grimoaldo Principi nongentos auri solidos, quos ei dudum Pipinus Maiordomûs Francorúmque Princeps pro eleemosyna largitus erat, & comparauit hoc ipsum in Chories; & ambo pariter posteà, beatus Corbinianus Episcopus & Grimoaldus Princeps, tradiderunt hoc Deo & Sanctæ Mariæ ad prædictam Ecclesiam in castro Frisingas, vbi tunc beatus Corbinianus Cathedram tenuit Pontificalem.*

X. Hæc fuerunt Episcopatûs Frisingensis initia, cui Corbinianus ad annum vsque Christi septingentesimum tricesimum præfuit. Frisinga vrbs primaria Diœceseos in colle sita est ad Mosaci & Isaræ confluentes. Corbinianus Sanctos Valentinum & Zenonem, quorum patrocinia seu Reliquias Basilicæ à se constructæ intulit, maximâ veneratione prosequutus est. Vtriusque tumulum nuper adierat; vnum, cùm Romam proficisceretur; alterum, cùm Româ rediret. Eunti enim Tridento Papiam iter Veronâ fuit, vbi sepulchrum beati Zenonis, & in Boioariam reuerso mora fuit aliquot dierum apud castrum Magiense seu Maiense, vbi tumulus beati Valentini. Celeberrima est Zenonis Episcopi memoria, *qui inter procellas persecutionis*, vt Martyrologium Romanum [a] testatur, *Ecclesiam* Veronensem *mirâ constantiâ gubernauit, & Gallieni tempore Martyrio coronatus est.* Sancto Zenone multò recentior Sanctus Valentinus. Hic ineunte quinto seculo floruit. Ita censent Matthæus Raderus Tomo primo Bauariæ Sanctæ, Andreas Brunnerus libro quarto [b] rerum Boicarum, Ioannes Bollandus septimo Idus Ianuarij, Ioannes Adlzreitterus libro quinto [c] Annalium Boicorum. Nec audiendus Gabriel Bucelinus in Chronologia Rhætiæ sacra & prophana, vbi eundem Sanctum Valentinum anno Christi trecentesimo quadragesimo sublatum ex

FIT EPISC. FRISINGENSIS.

IBI COLLOCAT RELIQVIAS

[a] Die 12. Apr.

S. ZENONIS.

[b] Num. 4.

[c] Num. 17.

AN.CH. 723. THEODOR. IV. R. 3.

hac vita scribit. Ex illis autem Auctoribus & ex Surio *, necnon ex Breuiario Passauiensi collegimus quæ sequuntur. Initio quinti seculi Batava castra seu Batava Noricorum, (posteris Batauium, Patauium, Patauia & Passauium *) eorúmque confinia duplici malo laborabant, idololatriâ videlicet & Arianismo. Venit illuc Valentinus vir ad Oceanum natus, ægréque cum immitibus ingeniis colluctatus, semel atque iterum adiit Romanum Pontificem à quo donatus est Episcopalibus Infulis. Româ verò cum amplissima potestate reuersus, strenuè pro commissa salute animarum desudauit. Sed apud obstinatos cùm paganos tum hæreticos rem pro voto promouere non potuit, imò ab Arianis vrbe pulsus Rhætiam sibi sumpsit excolendam, in qua progressus fecit minimè pœnitendos. Exinde migrauit ad Alpes Maias, haud longè à Merania vrbe Tiroleos, vbi populum moribus alioquin asperum ita mansuefecit, vt plurimi ad Christianam Religionem libentes transirent. Demum multis pro Deo perfunctus laboribus, collecto ingenti animarum lucro, mortis proximè imminentis è cælo admonitus, beato fine quieuit, sepultúsque est in Maiensi * castro, vbi Corbinianus Episcopus, vt dictum est suprà, moras per aliquot dies agere coactus est, donec nuncius è comitatu Grimoaldi Ducis rediret. Corbinianus igitur, postquàm Sedem Episcopatûs apud Frisingam in Boioaria fixit, Sanctum Valentinum tanquam vnum è primariis illius prouinciæ patronis præcipuè coluit, eiúsque simul ac beati Zenonis patrocinia seu Reliquias apud eandem ciuitatem in Ecclesia nuper à se constructa collocauit.

* d. 4. Aug.
* *Passau.*
ET S. VALENTINI.
* *Marsch.*

XI. Interim Winfridus Euangelium in Hassia & Thuringia prædicabat felicissimo successu. *Tunc*, inquit beatus Ludgerus in vita Sancti Gregorij, *priores & prudentiores Francorum, qui electum Dei Martyrem Bonifacium* seu Winfridum, *eiúsque discipulos, venerabilem Gregorium & socios eius, in tanta virtute operum & fortitudine constantiæ nosse & intelligere potuerunt, cæperunt eis & sua offerre diligentiùs de die in diem & laudem tantæ beatitudinis & vnitatis apud Regem Francorum* (Maiorem-domûs interpretare) *seniorem videlicet Carolum, non celare. Cæpítque & ipse Rex*, id est, Maior-domûs, *virum Dei Bonifacium velle videre, iussítque eum venire ad se. Qui cùm venisset, non statim in initio honore sibi condigno receptus est à Rege* seu Maiore-domûs, *sed sic competenter dilatus, quia fuerunt quidam pseudo-doctores & adulatores, qui famam sancti viri & discipulorum eius obfuscare & impedire conati sunt apud Regem* seu Maiorem-domûs. *Verumtamen ex illo die creuit amor & honor hominis Dei & discipulorum eius apud omnes, qui fidem illorum & vitam scire & inuestigare interiùs desiderabant, &, iuxta dictum Euangelij, iustificata est sapientia à filiis suis. Redierunt electi Dei iterum ad sua & in cæpto opere sine vlla hæsitatione permanentes in Thuringis & in Hassiis, vbi tunc temporis maximè opus erat doctrinâ illorum, ob vicinitatem paganorum, & indoctam plebem.* Winfridus de prosperrimo susceptæ prædicationis euentu Romanum Pontificem per nuncios certiorem fecit, statímque Romam literis Apostolicis inuitatus eò contendit magnis itineribus, & pridie Kalendas Decembris ordinatus est Episcopus in Festo Sancti Andreæ. Illa omnia hoc anno gesta sunt, vt inferiùs ex epistolis Gregorij Papæ probabimus, & à Sancto Willibaldo copiosè sic enarrantur. *Hessorum populum paganicis adhuc ritibus oberrantem, à dæmoniorum, Euangelica prædicando mandata, captiuitate liberauit, multísque millibus hominum, expurgatâ paganicâ vetustate, baptizatis, idoneum quippe nuntium ac fidelem suarum literarum portitorem, nomine Bymiam,* (Othlono Bynnam) *Romam direxit, Patríque venerabili Apostolicæ Sedis Pontifici vniuersa, quæ circa illum Domino dante facta sunt, mutâ quidem literâ ministrante per ordinem reuelauit, & quòd magna multitudo hominum, diuino illustrante Spiritu, regenerationis perciperet sacramentum, manifestauit. Sed & de rebus, quæ ad quotidianam Ecclesiæ necessitatem populíque prouentum pertinebant, plura ob consilium Sedis Apostolicæ interrogando conscripsit. Cùm enim aliquantos dies præfatus hic nuntius prædicto maneret loco, & iam reditûs sui tempus*

WINFRIDUS DE PROSPERO APUD HESSOS ET THURINGOS SUSCEPTÆ PRÆDICATIONIS EVENTU PAPAM PER NUNCIOS CERTIOREM FACIT.

ROMAM INVITATUS EO PERGIT.

tempus instaret, tunc etiam à præfato Sedis Apostolicæ Pontifice mutuum Legationis suæ responsum accepit, & statim reuersus chartam Sedis Apostolicæ conscriptionis, iam non multo transacto tempore, Magistro attulit. Cúmque Sanctus vir allatas legisset literas, carptim se inuitatum ad Romam intellexit, festinúsque summum obedientiæ gradum implere tentauit, clientúmque confestim stipatus catervâ, & fratrum circumseptus agmine, Francorum ac Burgundionum Italiaeque, iam collibus Alpium transcensis, limitum fines militúmque terminos transmigrauit, & Romanæ vrbis mœnibus conspectis, altithrono repentè condignas gratiarum laudes rependit, & ad B. Petri mox Ecclesiam perueniens diligenti se oratione muniuit. Cúmque lassata membra paulisper quieuissent, iam B. Gregorio Apostolicæ Sedis Pontifici nuntiatum est, quòd hic Dei famulus aduenires. Qui etiam benè susceptus in Xenodochium adductus est. Adueniente itaque opportuno collocutionis eorum die, & ad Basilicam beati Petri Apostoli adueniante glorioso Sedis Apostolicæ Pontifice confestim hic Dei famulus inuitatus est. Et cum paucis ad inuicem ac pacificis se salutassent verbis, iam de symbolo & fidei Ecclesiasticæ traditione Apostolicus illum Pontifex inquisiuit. Cui mox vir Dei humiliter respondit, dicens. Domine Apostolice, noui me imperitum, iam peregrinus vestræ familiaritatis sermone, sed quæso, vt otium mihi & tempus conscribendæ fidei mihi concedas, & muta tamen litera meam rationabiliter fidem adaperiat. Qui etiam protinus concessit, & vt festinè hanc scripturam deferret imperauit. Cùm aliquanto temporis euoluto spatio, Sanctæ Trinitatis fidem vrbanâ eloquentiæ scientiâ conscriptam detulisset, reddidit præfato Pontifici. Expectauit quippe nihilominùs dies aliquos, sic saltem reinuitatus est, & Lateranum inductus humiliter prono vultu protinus postulatâ benedictione, pedibus Apostolici Pontificis aduolutus est. Quíque repentè eum eleuauit à terra, & chartam, in qua integra & incorrupta fidei patuit veritas, huic famulo Dei reddidit, eúmque consedere fecit, & salutari eum admonitione doctrina instruxit, vt hanc sine intermissione intemeratam fidei munitionem obseruaret, & aliis instanter suarum pro possibilitate virium prædicaret. Multa quoque alia de religione sanctitatis (Othlono spiritalis vitæ) *& fidei veritate sciscitando profert, itaut omnem penè diem pariter colloquendo alternatim ducerent, & ad extremum qualiter populi, per deuia priùs facinorum oberrantes, fidei documenta suâ prædicatione perciperent, suscitatus est. Et cùm pro certo comperisset, quòd maximam quidem multitudinem plebis à sacrilega dæmonum cultura ad consortium Sanctæ Ecclesiæ asciseeret, intimauit ei, quia Episcopatûs sibi imponere gradum voluisset, populis Pastorali priùs sollicitudine priuatis, & iuxta sententiam Domini Dei nostri iacentibus sicut oues non habentes Pastorem, præferre. Sed quia contradicere huic tanto Pontifici Apostolicæ Sedis Prælato non auderet, consensit etiam & obediuit. Sícque summa authoritatis Pontifex diem constituit ordinationis, id est, pridie Calendarum Decembrium. Cúmque sacrosanctus solemnitatis dies, & natalitius Sancti Andreæ, & præfinitæ ordinationis illuxisset, iam sacer Sedis Apostolicæ Pontifex, Episcopatûs sibi, & nominis, quod est Bonifacius, imposuit dignitatem.*

ORDINATVR EPISCOPVS, ET MVTATO NOMINE DICITVR BONIFACIVS.

XII. Othlonus [a] eadem scribit. Vltima tantùm proferemus, quæ pertinent ad Episcopatum, ad nominis mutationem, & ad iuramentum Gregorio Romano Pontifici præstitum, de quo silet Sanctus Willibaldus. *Ille*, nempe Gregorius Secundus Papa, *intimauit sancto viro* Winfrido, *quia Episcopatûs gradum sibi imponere voluisset, vt eò constantiùs errantes quoslibet corrigere & ad viam veritatis conuertere posset, quò maior authoritate Apostolicæ dignitatis fulciretur, esétque cunctis tantò acceptior in prædicandi officio, quantò plùs clarescerer, quia ad hoc à Præsule ordinatus esset Apostolico. Quæ omnia vir Dei sagaciter perpendens, simúlque cauens quod scriptum est, [qui noluit benedictionem, elongabitur ab eo,] benedictionis tantæ gratiam non recusauit. Adueniente ergo ordinationis eius die, quæ erat pridie Kalendarum Decembrium, hoc est, in natali Sancti Andreæ Apostoli, imposuit ei venerabilis Papa & Episcopatûs ordinem, & alterius nominis, quod est Bonifacius, dignitatem, nam anteà Winfrid dicebatur. Deinde vt eum ad obedientiam sibi successoribúsque suis exhibendam, necnon ad omnem sacræ fidei traditionem obseruandam arctiùs constringeret, exegit & accepit ab eo iuramentum.*

[a] Lib. 1, cc. 17, 18.

AN. CH. 723. THEODOR. IV. R. 3.

XIII. A die, qui Kalendas Decembres huius anni præcessit, ad Nonas vsque Iunias anni post Christum natum septingentesimi quinquagesimi-quinti, quibus Winfridus seu Bonifacius Martyrium consummauit, anni duntaxat vnus & triginta cum sex mensibus diebúsque totidem effluxerunt, ideóque impropriè, vt ad annum Christi septingentesimum decimum-octauum obseruauimus, eidem Bonifacio anni sex & triginta cum sex mensibus diebúsque totidem in Episcopatu tribuuntur. Anno Christi septingentesimo duodeuicesimo Winfridus non est ordinatus Episcopus, sed præco Christianæ fidei Legatúsque Sedis Apostolicæ creatus est, vt auctoritate Apostolicâ gentibus, quibus Christus nondum annunciatus, Euangelium prædicaret, ipsúmque concionandi officium adimpleret, quod est inter præcipua Episcopi munia atque interdum Apostolatus appellatur. At hoc anno, post Christum natum septingentesimo vicesimo-tertio, Romæ à Gregorio Secundo Papa consecratus est Episcopus, vt Apostolicæ dignitatis auctoritate fulciretur, & in officio prædicandi cunctis acceptior fieret.

XIV. Distingue autem duo Episcoporum & Archiepiscoporum genera. *Quibusdam*, inquit Serarius [a], *certa Sedes, certúsque locus & fixus est, cuius Episcopi aut Archiepiscopi appellentur. Quibusdam verò incerta Sedes, nullúsque certus & fixus locus, & posterius hoc genus in iis plerumque gentibus ac prouinciis inuenitur, quæ ad Christi fidem aggregari primò inceptant. Cùm enim y, qui Euangelium iis annunciant, huc illuc procurrere debeant, neque congregatum adhuc ouile in vna quapiam aut ditione aut vrbe obtineant, Episcopalem quidem Presbyterorum ordinandorum, variísque in locis collocandorum, vel Archiepiscopalem etiam creandorum Episcoporum potestatem ab Apostolico accipiunt, sed incertis intereà vagantur Sedibus, & ad verum summúmque animarum Pastorem Christum Iesum, quotquot & vndique possunt, oues congregant. Et hi quidem præcisè ac simpliciter Episcopi, vel generatim eius regionis, in qua laborant gregémque Domino conquirunt, Episcopi & Archiepiscopi nuncupantur.* Posterioris generis Episcopus fuit Winfridus, cui nec certa Sedes, nec locus fixus, vt ex sequentibus patebit.

[a] Not. 25. in vit. S. Bonifac.

XV. Porrò, qui Winfrethus, Wynfrethus, Winfredus, Wynfrithus, Winfretus, Wimfredus, Winfridus, Winefridus, Binfridus, & Wunefres anteà vocabatur, in Episcopali consecratione Bonifacius à Gregorio Papa nuncupatus est. Quia *Frid* apud Germanos pacem, *win* vinum, *wind* ventum, *winnen* vincere significat, Serarius [b] Winfridi nomen *à vini forsan, aut venti, aut victoria pace* petitum dicit. A *bonis* verò *factis* tam præteritis quàm futuris ei nomen Bonifacij Gregorius Secundus imposuit. Habitâ præteritorum benefactorum ratione, apud Egilwaldum *bonis ex factis suis, mutato nomine per Gregorium Papam Bonifacius appellatus, & Pontifex consecratus, atque Legatus Apostolicus in partes Germanicas destinatus* dicitur. Futura benefacta considerauit Vates, qui Moguntinum eiusdem Bonifacij tumulum hisce versibus exornauit [c].

[b] Not. 26. in vit. S. Bonifac.

[c] Ap. Serar. not. 47. in vit. S. Bonifac.

Quàm benè Romuleus commutat nomina Pastor,
Dum te Teutonicas iussit adire plagas!
Scilicet augur erat, tanti præsaga boni mens,
Vt pro Winfrido Bonfacium indigitet.
Túque adeò egregiè magni vim nominis imples,
Dum bona multa aliis vitâ obitúque facis;
Dum mala profligas, inconcessósque Hymenæos;
Atque fidem, mores, iuráque sacra doces.
Ne mala sint aliis, vltrò mala deligis vnus;
Ne plures pereant, eligis ipse mori.
Sentiat, ô, sacri Clerus vim nominis; hæres
Sit fidei, atque tuæ sit pietatis amans;
Vt qui Pontificem gaudet te habuisse, sequatur
Virtutem, & factis æmula facta tuis.

Quod in Winfrido præstitit hoc anno Gregorius Papa, Sergius quoque Romanus Pontifex in Willebrordo ante annos septem ac viginti præstiterat, vbi enim hunc Archiepiscopum Frisonum ordinauit, ei nomen Clementis imposuit. Quapropter ipsemet Bonifacius in literis ad Stephanum Tertium Papam, quas Baronius ad annum Christi septingentesimum quinquasimum-quintum [a] recitat, de eodem Willebrordo sic scribit. *In tempore Sergij Apostolicæ Sedis Pontificis venit ad Limina Sanctorum Apostolorum Presbyter quidam miræ abstinentiæ & sanctitatis, generis Saxonum, nomine Willebrord, & alio nomine Clemens vocatus.* Willebrordus antiquum nomen in Tabulis Ecclesiasticis retinet septimo Idus Nouembris, & ad illum diem inter alia Baronius hæc habet. *Barbarum ac pronunciatu asperum nomen Sergius Papa, cùm illum Romæ in Ecclesia Cæciliæ ordinaret Episcopum, mutauit in Clementem, tamen priori nomine potiùs appellatus reperitur.* In iisdem Tabulis Bonifacius Nonis Iunij celebratur, nulla Winfridi seu prioris nominis facta mentione. Willebrordum vt ante, sic & post Episcopalem ordinationem vsitato nomine semper appellauimus appellabimúsque; quem verò Winfridum hactenus, Bonifacium deinceps vocabimus. Epistolas, quotquot hic scripsisse vel accepisse comprobatur, legimus attentissimè, nec minùs accuratè singularum apices inspeximus atque examinauimus, vt obseruatâ titulorum differentiâ, quantùm fieri posset, tempora distingueremus. Antequàm Episcopus ordinaretur, Winfridus nuncupabatur, Bonifacius nequaquam. Testes literæ [b], per quas Daniel in Occidentali Britanno-Saxonia Ventæ ciuitatis Episcopus anno Christi septingentesimo duodeuicesimo *Wynfrithum* ex Anglia iter ad Apostolorum limina suscipientem Christianis omnibus commendauit. Testes & literæ [c], quas Winfridus Eadburgæ Abbatissæ sic inscripsit. *Beatissimæ virgini, imò dilectissimæ dominæ Eadburgæ, Monasticæ normulæ conuersationis emeritæ. Winfredus exiguus in Christo Iesu intimæ charitatis salutem.* Vbi verò factus fuit Episcopus, imposterum Bonifacius simpliciter appellatus est nullâ veteris nominis factâ mentione, vel coniunctim vocatus est Bonifacius & Winfridus, vt is indicaretur Bonifacius, qui priùs Winfridi nomen gesserat. Epistolæ, in quibus, postquàm ad Episcopatum promotus fuit, dictus est simpliciter Bonifacius, occurrunt tanto numero, vt superuacaneum videatur eas allegare. Quinque autem deprehenduntur, secunda videlicet, sexta, vicesima-secunda, quadragesima, & quadragesima-tertia, in quibus post obtentam Episcopalem dignitatem Bonifacius ac Winfridus simul nominatus inuenitur. Secundæ titulus talis est. *Venerandæ ac dilectissimæ sorori Buggan, Bonifacius, qui & Winfrethus, seruus seruorum Dei, optabilem in Christo charitatis salutem.* Et ne suspiceris hanc epistolam ab eo nondum Episcopo scriptam fuisse, obserua directam esse Buggæ iam seni, vt docent hæc verba. *Ipse est, qui modò in senectute tua*, &c. Senectutem autem istius Abbatissæ, cui nomen *Buggan*, siue *Bugge* vel *Bugga*, cum ætate Bonifacij iam Episcopi, vel etiam Archiepiscopi, componendam docent Ethilberti Cantiæ Regis ad eundem Bonifacium literæ [d], quæ sic incipiunt. *Domino beatissimo, & Pontificali Infulâ meritò decorato, Archiepiscopo Winfretho, cognomento Bonifacio, Ethilbertus Rex Cantiæ, in Domino dominorum salutem. Ante paucos namque annos venerabilis Abbatissa Bugge, postquàm Romanæ vrbis loca sacratissima orationis videlicet obtentu adierat, & exinde huc rursus remeando ad propriam peruenit patriam, & ad Monasterium Sanctimonialium fæminarum, quod anteà sub iure Ecclesiastico benè regebat, statim cùm venissem rogatus ad eius colloquium, inter alia desiderabilia, hæc vel maximè auditui nostro inculcare curauit, quòd dedisses ei licentiam familiariter loqui de rebus scilicet sibi necessariis apud tuam affabilem amabilémque Sanctitatem, dum ambo videlicet Romæ essetis, & limina beatorum Apostolorum frequenter visitando terere non supersedissetis.* Epistolæ sextæ titulus talis est. *Vniuersis reuerendissimis Coepiscopis, venerabilibus Presbyteris, candidatis gratiâ Diaconibus, Canonicis, Clericis, vero gregi Christi præla-*

[a] Nn. 32. 33.
[b] Ep. 33.
[c] Ep. 21.
[d] Ep. 40.

AN. CH. 723. THEODOR. IV. R. 3.

tis Abbatibus, seu Abbatissis humillimis, & pro, Deo subditis, Monachis, consecratis & Deo deuotis virginibus, & cunctis consecratis ancillis Christi, imo generaliter omnibus Catholicis Deum timentibus de stirpe & prosapia Anglorum procreatis, eiusdem generis vernaculus, vniuersalis Ecclesiæ Legatus Germanicus, & seruus Sedis Apostolicæ, Bonifacius, qui & Wynfrethus, sine prærogatiua meritorum nominatus Archiepiscopus, humillimæ communionis & sincerissimæ in Christo charitatis salutem. Vicesimæ-secundæ titulus hic est. *Dilecto filio Duddo Abbati Bonifacius, qui & Winfredus, seruorum Dei filius, optabilem in Christo charitatis salutem.* Et ne dubites eum iam Episcopum fuisse, cùm illas literas exarauit, audi quomodo de se iam sene, imò iam decrepito, sub initium earumdem literarum loquatur. *Memorem te esse, fili charissime, desidero sapientis cuiusdam sententiæ, quâ dixit, [serua antiquum amicum,] vt antiquæ amicitiæ, quam in pueritia iam olim cœpimus & seruauimus, in senectute non obliuiscaris, sed recorderis patris tui iam nunc decrepiti & membris omnibus ad viam vniuersæ terræ vergentis. Et licèt parùm doctus præceptor fuissem, tamen tibi omnium deuotissimus, vt ipse testis es, esse studui. Illius deuotionis memor iam, senis, Germanici tempestatibus maris vndique quassantibus fatigati, miserere.* Titulus epistolæ quadragesimæ iam allegatus est. *Domino beatissimo, & Pontificali Infulâ meritò decorato, Archiepiscopo, Winfretho, cognomento Bonifacio, Ethilbertus Rex Cantiæ, in Domino dominorum salutem.* Denique talis est titulus epistolæ quadragesimæ-tertiæ. *Domino meo dulcissimo, ac sincerissimo charitatis cultu, & præcipuè Dei gratiâ copioso, sempérque in Christo pastoralis curæ regimina gubernanti Bonifacio, qui & Winfrithus, Archiepiscopo, Torthelmus Episcopus, seruus seruorum Dei, in Domino salutem.* Hæc obseruatio nos adduxit, vt anno Christi septingentesimo vicesimo, qui & ab aduentu Winfridi Sacerdotis in Germaniam cum literis Apostolicis, & à Radbodi Frisiæ Regis obitu proximus fuit, epistolam [a] à Bugga non *Bonifacio siue Winfredo dignissimo Dei Presbytero*, vt vulgatus titulus habet, sed *Winfredo dignissimo Dei Presbytero* inscriptam moneremus. Similiter & è titulo aliarum literarum [b], quæ in vulgatis editionibus *venerabili Winfritho cognomento Bonifacio, Presbyteratûs priuilegio prædicto* inscribuntur, duas hasce voces, *cognomento Bonifacio*, abrade. Winfridus, si postquàm Episcopus fuit, quandoque *cognomento Bonifacius* dictus est, vt in literis Ethilberti Regis, quas suprà citauimus, cognomentum seu cognomen pro alio nomine vsurpatum puta, & quoties Winfridum cognomine seu cognomento Bonifacium legis, Winfridum alio nomine Bonifacium vocatum interpretare, ídque inficiare priùs in vsu fuisse quàm Episcopus à Gregorio Secundo Papa ordinaretur.

[a] Ep. 35.

[b] Ep. 38.

XVII. IVRAMENTVM PRÆSTAT GREGORIO PP.

Iuramentum, quod Gregorius Romanus Pontifex à Bonifacio Episcopo accepit, *in antiquis exemplaribus*, vt Othlonus [c] affirmat, ita scriptum reperitur. *In Nomine Dei Saluatoris nostri Iesu Christi, imperante Domino Leone Magno Imperatore, anno VII post Consulatum eius, sed & Constantini Magni Imperatoris eius filij anno IIII. Indictione VI. Promitto ego Bonifacius Dei gratiâ Episcopus tibi, beate Petre Apostolorum Princeps, Vicarióque tuo beato Gregorio Papæ, & successoribus eius, per Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, Trinitatem inseparabilem, & hoc sacratissimum corpus tuum, me omnem fidem & puritatem sanctæ fidei Catholicæ exhibere, & in vnitate eiusdem fidei, Deo operante, persistere, in quo omnis Christianorum salus esse sine dubio comprobatur; nullo modo me contra vnitatem communis & vniuersalis Ecclesiæ, suadente quopiam, consentire, sed, vt dixi, fidem & puritatem meam atque concursum, tibi & vtilitatibus tuæ Ecclesiæ, cui à Domino Deo potestas ligandi soluendíque data est, & prædicto Vicario tuo atque successoribus eius per omnia exhibere, sed &, si cognouero Antistites contra instituta antiqua Sanctorum Patrum conuersari, cum eis nullam habere communionem aut coniunctionem; sed magis, si valuero prohibere, prohibebo; sin minùs, hoc fideliter statim Domino meo Apostolico renuntiabo. Quòd si, quod absit, contra huius professionis meæ seriem aliquid facere quolibet modo, seu ingenio, vel occasione, ten-*

[c] Lib. 1. cc. 18. 19.

*tanero, reus inueniar in æterno iudicio, vltionem Ananiæ & Saphiræ incurram, qui vobis etiam de rebus propriis fraudem facere præsumpsit. Hoc * autem Indiculum Sacramenti ego Bonifacius exiguus Episcopus manu propriâ scripsi, atque ponens supra sacratissimum corpus Sancti Petri, ita vt præscriptum, Deo teste & iudice, feci Sacramentum, quod & conseruare promitto.* AN. CH. 723. THEODOR. IV. R 3.

Iuramentum, vt solemnius fieret, in Templo Vaticano ad Sancti Petri Reliquias præstitit Bonifacius. Id indicant hæc verba, *& hoc sacratissimum corpus tuum.* In illo autem iuramento duæ difficultates occurrunt, vna pertinet ad Gregorij Papæ titulum, ad Chronologiam altera. * S. p. hunc. XVIII.

Bonifacius Gregorium Papam beati Petri Vicarium vocat. *Promitto ego Bonifacius Dei gratiâ Episcopus tibi, beate Petre Apostolorum Princeps, Vicarióque tuo beato Gregorio Papæ.* Similiter in literis ad Stephanum Tertium Romanum Pontificem idem Bonifacius Papam Vicarium Sancti Petri sic appellauit. *Decreuimus in nostro Synodali Conuentu, & confessi sumus fidem Catholicam, & vnitatem, & subiectionem Romanæ Ecclesiæ fine tenus vitæ nostræ velle seruare, Sancto Petro, & Vicario eius velle subiici.* Sed vtrobique, vt Baronius in margine posteriorum literarum ad annum Christi septingentesimum quinquagesimum-quintum [a] notat, vsurpatur impropriè vox ista, *Vicarius*, vsu loquendi illius temporis, quòd loco Petri, Christi vicem Papa gerat in terris. XIX.

[a] Num. 4.

Bonifacius pridie Kalendas Decembris ordinatur Episcopus, eodémque die iuramentum Gregorio Papæ præstat, *imperante Domino Leone Magno Imperatore, anno* VII *post Consulatum eius, sed & Constantini Magni Imperatoris eius filij anno* IIII. *Indictione* VI. Leo imperare cœpit κε΄ τοῦ Μαρτίου μηνὸς, τῆς ιε΄. ἰνδικτιῶνος, die vicesimâ-quintâ mensis Martij, Indictione decimâ-quintâ, id est, anno Christi septingentesimo decimo-septimo, vt ad annum Christi septingentesimum vndeuicesimum [b] aliâ occasione probauimus. Ergo anno Christi septingentesimo vicesimo-tertio, pridie Kalendas Decembris, annum agebat Imperij septimum per octo menses ac dies quinque iam inchoatum. Porrò anno Imperij sui quarto, Indictione tertiâ, id est, anno Christi septingentesimo vicesimo, ipso Paschæ die Constantinum filium suum Imperatorem coronauit. Qua de re Theophanes ad illum annum, quem diuinæ Incarnationis septingentesimum duodecimum τῆς θείας σαρκώσεως ψιβ΄ vocat, durante inter nos annorum octo, de quo nos alibi [c], dissidio, sic scribit. Τούτῳ τῷ ἔτει ἰνδικτιῶνι γ΄ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα ἐστέφθη Κωνσταντῖνος ὑπὸ Λέοντος τοῦ πατρὸς. Et Anastasius. *Diuinæ Incarnationis anno* DCCXII. *Anno verò Imperij Leonis quarto, Indictione tertiâ, die Paschæ, coronatus est Constantinus à Leone patre suo.* Vt igitur anno Christi septingentesimo vicesimo-tertio, pridie Kalendas Decembris, annus Leonis Imperatoris septimus per octo menses ac dies quinque iam inchoatus, sic & annus Imperatoris Constantini quartus per octo quoque menses ac dies duos incœptus rectè numeratur. At difficultas est super Indictione sexta, quia Indictio septima pridie Kalendas Decembris anno Christi septingentesimo vicesimo-tertio iam currit. Vitium sanè vel in annos Imperatorum vel in ipsam Indictionem irrepsit. Sirmondus mendum in annis Imperatorum esse putat, nos Indictionem corrigendam existimamus, & sextæ loco septimam reponendam arbitramur, quoniam anno sequenti octaua Indictio per mensem Decembrem cum anno octauo Leonis Imperatoris & anno quinto Constantini Imperatoris componetur, & anno Christi septingentesimo vicesimo-sexto per mensem quoque Decembrem Indictio decima cum anno decimo Leonis Imperatoris & anno septimo Constantini Imperatoris comparabitur. XX.

[b] Nu. 17. & seqq.

[c] Ad an. 697. nn. 27. 28.

Sanctus Willibaldus, postquàm Bonifacium in festo Sancti Andreæ Episcopum ordinatum dixit, hæc proximè subiungit. *Ei Gregorius Papa libellum, in quo sacratissimæ Ecclesiasticæ constitutionis iura Pontificalibus gesta sunt Conuentibus, accommodauit, & vt ex hoc inconuulsa apud se Pontificalis hæc disci-* XXI.

AN. CH. 723. THEODOR. IV. R. 3.

plina & institutionis ordo permaneret, populíque subiecti his imbuantur exemplis, imperauit, sed & familiaritatem Sanctæ Sedis Apostolicæ tam sibi quàm omnibus sibi subiectis ex hoc in futurum condonauit, & Caroli Ducis gloriosi suis sacratissimis literis regni munimine ac deuotione sanctum hunc virum Episcopatûs gradu pollentem subiugauit.

XXII. Roma discedit cum literis PP.

Textus Othloni [a] multò clarior est. *Postquàm ergo* Bonifacius Episcopus *huiusmodi promissionem coram Gregorio Papa peregit, tunc & ipse eum in omnibus adiuuare, præferre & venerari studuit. Nam libellum, in quo sacratissima Ecclesiastica Institutionis iura, Pontificalibus digesta Conuentibus, habebantur, ei donauit, præcipiens, vt tam Clerus, quàm ceteri populi, suo regimini subiiciendi, institutis talibus erudirentur. Sed & familiaritatem Sedis Apostolicæ sibi omnibúsque sibi subiectis perenniter reseruandam Priuilegio confirmauit, sícque eum literis transmissis non solùm Karolo Duci glorioso; qui per idem tempus Francorum Regnum gubernabat, sed etiam vniuersis Ecclesiasticis viris, Principibúsque in Germania constitutis, muniendum commendauit.*

[a] Lib. 1. c. 20.

XXIII. Apud hunc Auctorem [b] super ea re leguntur sex epistolæ Gregorij Papæ, quarum editiones apud Surium, Baronium, Serarium, Binium & Sirmondum consuluimus símúlque contulimus, vt correctiores hic cuderentur.

[b] Lib. 1. cc. 21. & seqq.

XXIV. Ad Carolum Maiorem domus.

Prima Carolo Maiori-domûs inscribitur. *Domno glorioso filio Karolo Duci Gregorius Papa. Comperientes te, in Christo dilectissime, religiosæ mentis affectum gerere, in multis opportunitatibus, debito salutis præmisso, notum facimus Deo dilectæ tuæ dignitati, præsentem fratrem Bonifacium, fide & moribus approbatum, à nobis Episcopum consecratum, atque institutionibus Sanctæ Sedis Apostolicæ, cui Deo auctore præsidemus, Ecclesiæ generali sollicitudine informatum, ad prædicandum plebibus Germaniæ gentis, ac diuersis in Orientali Rheni fluminis parte consistentibus, gentilitatis errore detentis, vel adhuc ignorantiæ obscuritatibus præpeditis, necessariò destinare. Pro quibus eum gloriosæ beneuolentiæ tuæ omnimodo commendamus, vt in omnibus necessitatibus adiuuetis, & contra quoslibet aduersarios, quibus in Domino præualetis, instantissimè defendatis, certissimè retinentes, vos exhibere Deo, quæcumque huic promptissimo impenderitis fauore, qui Sanctis Apostolis suis, ad lucem gentium destinatis, suscipientibus eos, se suscipiendum prædixit, quorum institutionibus per nos informatus præmissus Antistes in sortes prædicationis procedit.*

XXV. Ad omnes Christianos in Germania constitutos.

Secunda omnibus Christianis in Germania constitutis inscribitur. *Gregorius Episcopus, seruus seruorum Dei, vniuersis Reuerentissimis & Sanctissimis fratribus Coepiscopis, Religiosis Presbyteris seu Diaconibus, gloriosis Ducibus, magnificis Castaldis, Comitibus etiam, vel cunctis Christianis Deum timentibus. Sollicitudinem nimiam gerentes pro speculatione nobis credita, quia in vmbra mortis aliquas gentes in Germaniæ partibus, vel plaga Orientali Rheni fluminis, antiquo hoste suadente, errare, & quasi sub Religione Christiana idolorum culturæ seruire cognouimus, aliquos verò, qui nec Dei cognitionem habentes, nec baptismatis sacrâ vndâ sunt loti, sed comparatione brutorum animalium pagani, factorem suum non recognoscunt, necessarium duximus pro vtrorumque illuminatione ad prædicandum rectæ fidei verbum, harum literarum portitorem Bonifacium, reuerentissimum fratrem & Coepiscopum nostrum, ad easdem partes dirigere, vt & illis prædicando verbum salutis, vitam prouideat sempiternam, & si quos fortè vbicumque à rectæ fidei tramite deuiasse cognouerit, aut astutiâ suasos diabolicâ erroneos repererit, corrigat, atque sui euocatione ad portum restituat salutis, eósque ex Apostolicæ Sedis huius doctrina informet, & in eadem Catholica fide permanere instituat. Cui hortamur ob amorem Domini nostri Iesu Christi, & Apostolorum eius reuerentiam, vt in omnibus solatia exhibeatis, eúmque in nomine Iesu Christi recipiatis, vt scriptum est de suis discipulis. [Qui vos recipit, me recipit.] Prouidentes insuper necessaria itineris eius, comitésque tribuentes, cibum etiam ac potum, vel si quid eguerit, largientes, vt vno labore & sociâ voluntate, opus sibi creditum pietatis, & negotium salutis, an-*

nuente Deo, perficiatur, atque præmium laboris percipere mereamini, déque conuersione errantium merces vobis ascribatur in cælis. Si quis itaque hunic Dei famulo, ad illuminationem gentium ab hac Apostolica atque Catholica Dei Ecclesia destinato, assensum vel concursum præbuerit, exorantibus Apostolorum Principibus, consortia mereatur Sanctorum Martyrum Christi Iesu. Si quis verò, quod non optamus, aduersari eius labori conatus fuerit, aut contrarius extiterit ministerio illi credito, successorúmque eius in eundem laborem intrantium, ex sententia diuina, anathematis vinculo ligatus, perpetuæ damnationi subiaceat. Data Kal. Decembris, imperante Domno piissimo Augusto Leone, Imperij eius anno VII. *sed & Constantini Imperatoris eius filij anno* IV. *Indictione* VI. De Characteribus hisce Chronologicis actum suprà. Hic tantùm obserua scriptas has literas postero post Bonifacij Episcopi ordinationem die, vnde apparet insignis cùm Gregorij Papæ tum prædicti Bonifacij diligentia, vt negotium Orbi Christiano adeò profuturum mirâ celeritate promoueretur perficeretúrque.

XXVI. [a] Tom. 1. Conc. Gall. AD CLERVM ET PLEBEM THVRINGIÆ.

Tertia epistola Clero plebíque Thuringiæ inscribitur, vt ex Editione Iacobi Sirmondi [a] liquet. *Gregorius Episcopus, seruus seruorum Dei, Clero, ordini, & plebi consistenti Thuringi, dilectissimis filiis, in Domino salutem. Probabilibus desideriis nihil tarditatis præstantes, fratrem iam & Coepiscopum nostrum Bonifacium vobis ordinauimus Sacerdotem. Cui dedimus in mandatis, ne vnquam ordinationes præsumat illicitas, ne bigamum, aut qui virginem non est sortitus vxorem, neque illiteratum, vel in qualibet corporis parte vitiatum, aut ex pœnitente, vel Curiæ aut cuilibet conditioni obnoxium, notatúmque, ad sacros Ordines permittat accedere, sed si quos huiusmodi fortè repererit, non audeat promouere. Afros passim ad Ecclesiasticos Ordines prætendentes nullâ ratione suscipiat, quia aliqui eorum Manichæi, aliqui rebaptizati sæpiùs sunt probati. Ministeria atque ornatum Ecclesiæ non minuere studeat sed augere. De reditu verò Ecclesiæ vel oblatione fidelium, quatuor faciat portiones, quarum vnam sibi ipse retineat, alteram Clericis pro officiorum sedulitate distribuat, tertiam pauperibus & pereginis, quartam Ecclesiasticis fabricis nouerit reseruandam, de quibus diuino erit indicio redditurus rationem. Ordinationes verò Presbyterorum, siue Diaconorum, non nisi quarti, septimi, & decimi mensis ieiuniis, sed & in ingressu Quadragesimali, atque medio, vespere Sabbati nouerit celebrandas. Sacrosancti autem Baptismi sacramentum, non nisi in Paschali festiuitate & Pentecoste nouerit esse præbendum, exceptis iis, quibus mortis vrgente periculo, ne in æternum pereant, talibus oportet remediis subuenire. Huic ergo Sedis nostræ præcepta seruanti deuotis animis obsequi vos oportet, vt irreprehensibile placitúmque fiat corpus Ecclesiæ, per Christum Dominum nostrum, qui viuit & regnat cum Deo Patre Omnipotente, per omnia secula seculorum. Deus incolumes vos custodiat, dilectissimi. Data Kalendis Decembris, imperante Domno piissimo Augusto Lone, à Deo coronato Magno Imperatore, anno* VII. *sed & Constantino Magno Imperatore eius filio, anno* IV. *Indictione* VI. At in his literis, vt & in præcedentibus, necnon in Bonifacij Episcopi iuramento, de quo suprà, Indictionis sextæ loco restituenda septima.

XXVII. [b] Ep. 9.

Porrò mandata, quæ Gregorius suis literis complexus est, desumpta videntur ex epistola [b] Gelasij Papæ Primi ad Episcopos *per Lucaniam & Brutios & Siciliam* constitutos directa *quinto Idus Martij, Asterio & Præsidio Viris Clarissimis Consulibus*, id est, anno Christi quadringentesimo nonagesimo-quarto. De singulis institutis agendum.

XXVIII. DE CAVENDIS ILLICITIS ORDINATIONIBVS.

Gregorius Papa, præter Afros de quibus infrà, octuplex hominum genus, nempe bigamos qui duas vxores duxerunt, renuptarum maritos, illiteratos, deformes corpore, pœnitentiam solemnem seu publicam ob graue crimen geri solitam professos, Curiæ obnoxios, seruos, infamatos seu maculis scelerum notatos arcet à Clericatu. Gelasius in prælaudatis literis simili prorsus modo præcipit, *vt, si quis etiam de religioso proposito & disciplinis monasterialibus eruditus ad Clericale munus accedat, in primis eius vita præteritis acta temporibus inquiratur; si nullo graui facinore probatur infectus; si secundam non*

AN. CH. 723. THEODOR. IV. R. 3. *habuit fortassis vxorem, nec à marito relictam sortitus ostenditur; si pœnitentiam publicam fortassis non gessit, nec vllâ corporis parte vitiatus apparet; si seruili aut originariæ non est conditioni obnoxius; si Curiæ iam probatur nexibus absolutus; si assecutus est literas.* Et ne putes hæc ab eo de Monachis tantùm decerni, qui promouentur ad Clerum, mox ista subiungit de laicis qui Clero cupiunt accenseri. *Si verò de laicis, quispiam Ecclesiasticis est aggregandus officiis, tantò sollicitiùs in singulis, quæ superiùs comprehensa sunt, huiusmodi decet examinari personam, quantùm inter mundanam Religiosámque vitam constat esse discriminis.* Deinde Præceptionem suam sic absoluit nullâ Monachorum laicorúmque distinctione factâ. *Nec fas esse confidat quisque Pontificum, bigamos, aut coniugia sortientes ab aliis derelicta, siue quoslibet pœnitentiam professos, vel sine literis, vel corpore vitiatos, vel conditionarios, aut Curiæ publicarúmque rerum nexibus implicatos, aut passim nullâ temporis congruentis expectatione discussos, diuinis seruituros applicare mysteriis.* Easdem prohibitiones suis quoque decretis complexi sunt, qui paulò pòst in Francia Synodos celebrarunt Episcopi. Lege quæ Tomo primo [a] dicta sunt ad Canonem sextum Concilij Aurelianensis tertij, quo statuitur, *ne vllus ex laicis ante annualem conuersionem, aut duarum vxorum vir, aut renupta maritus, aut pœnitentiam professus, aut semus corpore ad Ordines promoueatur;* & ad Canonem vicesimum-sextum eiusdem Synodi, quo decernitur, *vt nullus seruilibus colonariisque conditionibus obligatus, iuxta statuta Sedis Apostolicæ, ad honores Ecclesiasticos admittatur, nisi priùs aut testamento, aut per tabulas legitimè constiterit absolutum.*

[a] Ad an. 538.

XXIX. Gregorius cur Afros addat, peculiarem hanc rationem reddit, quòd *aliqui eorum Manichæi, aliqui rebaptizati sæpiùs sunt probati.* Saraceni, priusquàm in Hispaniam & Galliam transirent, Africam occuparunt, vt ad annum Christi septingentesimum vicesimum-primum, quo prima Francorum cum illis pugna consignatur, obseruatum suprà. Porrò extorres Africani sese in Europam infuderunt, victúmque ex Ordinibus Ecclesiasticis cœperunt quærere. Verùm quia plerique eorum agniti sunt vel Manichæi vel Donatistæ, *vniuersali lege*, vt Baronius [b] scribit, sancitum est, ne Africanus aliquo modo à quopiam Episcoporum ordinaretur. Dubium non est, quin Gregorius per Afros, *qui rebaptizati sæpiùs sunt probati*, designet Donatistas, qui magno numero fuerunt in Africa, pertinacitérque anabaptismum defenderunt. Aduersùs hos hæreticos egregiè disputauit Sanctus Augustinus. Quod attinet ad Manichæos, hi dicebant duo esse principia coæterna, vnum bonum, alterum malum; nihil esse verè spirituale, sed omnia esse corporalia; hominem non esse liberi arbitrij, & omnium peccatorum causam esse naturam mali principij; Manichæum esse Spiritum Sanctum, quem Christus promisit; carnem & vinum esse res immundas naturâ suâ, & ideo ab iis abstinendum esse; animas migrare de corpore in corpus; vetus Testamentum esse à malo principio, & ideò reiiciendum. Lege S. Epiphanium [c] si plura cupis. Afrorum non meminit Gelasius, quia tunc extorres nondum facti.

[b] Ad hunc an. n. 8.

[c] Hæref. 66.

XXX. DE DISTRIBVTIONE REDITVVM ECCLESIASTICORVM. Quam Gregorius Papa quadripertitam Ecclesiasticorum redituum distributionem præcipit, anno Christi quingentesimo vndecimo Patres Concilij Aurelianensis Primi sub Clodoueo Magno non obscurè præscripserunt statuentes Canone quinto, *vt in reparationibus Ecclesiarum, alimoniis Sacerdotum, & pauperum, vel redemptionibus captiuorum, quicquid Deus in fructibus dare dignatus fuerit, expendatur, & Clerici ad adiutorium Ecclesiastici operis constringantur.* Clariùs autem Gelasius ante annos septemdecim, sic. *Quatuor tam de reditu, quàm de oblatione fidelium, prout cuiuslibet Ecclesiæ facultas admittit, sicut dudum rationabiliter est decretum, conuenit fieri portiones. Quarum sit vna Pontificis, altera Clericorum, pauperum tertia, quarta fabricis applicanda.*

XXXI. DE LEGITIMIS DIEBVS ORDINATIONVM. Gregorius ordinationum celebrationi destinata quinque Sabbata recenset; vnum in ieiunio quarti mensis, id est, Sabbatum post Pentecosten, seu Sabbatum quatuor temporum in mense Iunio; alterum in ieiunio septimi mensis,

mensis, id est, Sabbatum quatuor temporum in mense Septembri; tertium in ieiunio decimi mensis, id est, Sabbatum quatuor temporum in mense Decembri; quartum in ingressu Quadragesimali, id est, Sabbatum post Dominicam primam Quadragesimæ; quintum in medio Quadragesimali, id est, Sabbatum ante Dominicam Passionis. Eadem leguntur apud Gelasium, sic. *Ordinationes etiam Presbyterorum & Diaconorum, nisi certis temporibus & diebus, exercere non debent, id est, quarti mensis ieiunio, septimi & decimi, sed & etiam Quadragesimalis initij, ac medianâ Quadragesima die, Sabbati ieiunio circa vesperam nouerint celebrandas.* Quartum illorum Sabbatorum, quod Gelasius & Gregorius Papæ Sabbatum initij Quadragesimalis appellant, in veteri Ordine Romano vocatur Sabbatum mensis primi seu ieiunij in mense primo siue Martio, id est, Sabbatum quatuor temporum in mense Martio. *Nec mireris*, inquit Micrologus [a], *hoc ieiunium potiùs Martio quàm Februario adscribi, quamuis in Februario cum ipsa Quadragesima nonnunquam occurrat. Semper enim idem ieiunium, aut Kalendaria aliquando, aut Lunationem Martij, aut vtrumque simul incurrit: Februarij autem Kalendaria aliquando, Lunationem verò numquam attingit. Ergo multò congruentiùs Martio ascribitur, quem numquam relinquit, quàm Februario, quem multoties penitus non attingit. Obseruatur sanè hoc ieiunium cum ipsa Quadragesima secundùm Lunationem, sicut & Pascha. Vnde non incongruè ipsum Martio propter Lunationem ascribitur, quamuis in Februario. Sicut & Pascha Aprili semper ascribitur, quamuis sæpè in Martio contingat. Nec hoc vtique probabili exemplo carebit, si sacrorum Ordinum dispensatio nonnumquam fiat in Februario, dum hoc exegerit Quadragesimalis initij præmutatio. Nam Reuerendissimi Patres nostri, sanctitate & Apostolicâ auctoritate præcipui, videlicet Simplicius, Gelasius, Symmachus, Felix, in Februario ordinationes fecisse dicuntur, cùm iam Sancta Romana Ecclesia ieiunia quatuor temporum in ordinatione obseruare decreuerit, hócque aliis quoque Ecclesiis ita obseruandum promulgauerit.* Ieiunium igitur vernum seu ieiunium Quadragesimalis initij dicitur ieiunium mensis primi seu Martij, quia, licèt mense Februario sæpè celebretur, pertinet semper ad Martij Lunationem, sæpè etiam ad ipsa Martij Kalendaria, quorum initium notatur postridie Idus Februarias seu die decimo-quarto Februarij. Par est ratio ieiunij æstiualis, seu ieiunij post Pentecosten, quod vocatur ieiunium mensis quarti seu Iunij, mense tamen Maio plerumque celebratur, vt ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-sextum [b] iam notauimus.

a Cap. 24.

b Num. 33.

XXXII. Hodiernus adhuc vsus est Ecclesiæ, vt statis quinque supradictis Sabbatis ordinationes fiant, ceteris verò diebus nequaquam, nisi peculiare priuilegium accedat, quod *extra tempora* vocant, excipitur tamen Sabbatum Sanctum, quod Gulielmus Durandus [c] *priuilegiatum* dicit, *quia in eo fiunt Ordines, Catechumeni pòst baptizantur, cereus benedicitur, & plures lectiones leguntur.* At temporibus Gregorij Secundi Papæ nondum vsus inualuerat, vt ordinationes Sabbato Sancto celebrarentur. Textus Gregorij diuersis modis excusus inuenitur, variæque lectiones nonnihil difficultatis parere possunt. Apud Surium [d] sic legitur. *Ordinationes verò Presbyterorum seu Diaconorum, non nisi quarti, septimi, & decimi mensis ieiuniis, sed & in ingressu Quadragesimali atque medio vespere Sabbati nouerit celebrandas.* Apud Baronium [e] & Binium [f] interseritur virgula post verbum *Quadragesimali.* Apud Serarium [g] sic habetur. *Ordinationes verò Presbyterorum seu Diaconorum, non nisi quarti, septimi & decimi mensis ieiuniis, sed & in ingressu Quadragesimali, atque medio, vespere Sabbato sacro nouerit celebrandas.* Optimè apud Sirmondum [h], sic. *Ordinationes verò Presbyterorum, siue Diaconorum, non nisi quarti, septimi & decimi mensis ieiuniis, sed & in ingressu Quadragesimali, atque medio, vespere Sabbati nouerit celebrandas.* Istius constitutionis sensus est, ordinationes non esse celebrandas, nisi vespere Sabbati in ieiuniis siue in quatuor temporibus mensis quarti seu Iunij, mensis septimi seu Septembris, & men-

c Lib. 6. c. 85.

d 4. 5. Iun. in vit. S. Bonifac.

e Tom 9. ad an. 723. n. 9.

f Tom. 3. Concil. part. 1.

g Lib. 3. rer. Mogunt.

h Tom. 1. Concil. Gall.

AN. CH. 723. THEODOR. IV. R. 3.

sis decimi seu Decembris, necnon in ingressu ac medio Quadragesimali, siue in hebdomada prima Quadragesimæ & in hebdomada quæ Dominicam Passionis antecedit. Ordinationes autem antiquitus *vespere Sabbati* celebrari solitas, multis auctoritatibus egregiè probat Micrologus in Ecclesiasticis [a] Obseruationibus. *Celebratio ordinationum iuxta Decreta Sanctorum Patrum, tam serò fiebat in Sabbato, vt potiùs Dominicæ, quàm Sabbato, ascriberetur. Nam beatissimus Leo Papa Primus vsque in mane Dominicæ diei ordinationes ritè celebrari posse testatus est, continuato tamen Sabbati ieiunio; immo ipsas Leuiticas ordinationes & Sacerdotales numquam, nisi in Dominica, iussit celebrari, Dioscoro scribens Episcopo. Consecrandis, inquit, numquam benedictio detur, nisi in Dominica, quæ à Sabbati vespera initiatur. Item beatus Gelasius Papa successor eius, omnibus Episcopis scribens, decreuit, vt in Sabbatis quatuor temporum ordinationes circa vesperam celebrarentur. Vnde & Romanus Ordo in Quadragesima in Sabbato ordinationum orationem super populum interdicit, ad quam antiqui non solùm capita sed & genua flectebant, quod Nicæni Canones in Dominica fieri penitus vetant.*

[a] Cap. 29.

XXXIII. Et Baptismi.

Denique Gregorius Papa vetat, ne Bonifacius Episcopus excepto necessitatis casu Baptismum extra festum Paschæ ac Pentecostes conferat. Præiuit Gelasius Papa, Baptismum enim in Paschate & Pentecoste conferendum sic docuit. *Baptizandi sibi quisquam passim quocumque tempore nullam credat inesse fiduciam, præter Paschale festum & Pentecostes venerabile sacramentum, excepto duntaxat grauissimi languoris incursu, in quo verendum est, ne morbi crescente periculo, sine remedio salutari fortassis ægrotans exitio præuentus abscedat.* Lege quæ Tomo primo ea de re dicta sunt ad annum Christi quadringentesimum nonagesimum quartum [b], id est, ad eundem annum quo Gelasius Papa literas suas scripsit.

[b] Num. 7.

XXXIV. Ad Optimates Thuringorum.

Quarta Gregorij epistola Optimatibus Thuringorum inscribitur. *Viris magnificis, Asolfo, Godolao, Wilario, Gunthario, Alboldo, & omnibus Deo dilectis Thuringis fidelibus Christianis, Gregorius Papa. Insinuatam nobis magnificæ in Christo fidei vestræ constantiam agnoscentes, quòd paganis compellentibus vos ad idola colenda fide plenâ responderitis, magis velle feliciter mori, quàm fidem semel in Christo acceptam aliquatenus violare, nimiâ exultatione repleti gratias debitas persoluimus Deo nostro & Redemptori, bonorum omnium largitori, cuius gratiâ comitante vos ad meliora & potiora optamus proficere, & ad confirmandum fidei vestræ propositum Sanctæ Sedi Apostolicæ religiosis mentibus adhærere, & prout opus poposcerit sacræ Religionis, à memorata Sancta Sede Apostolica spirituali omnium fidelium matre solatium quærere, sicut decet filios cohæredes Regni à Regali parente. Ministerio quoque præsentis fratris carissimi Bonifacij, quem ad vos Episcopum consecratum in sorte prædicationis destinauimus, Apostolicis institutionibus informatum, ad instruendam fidem vestram, in omnibus volumus & hortamur obedientes ei consentire ad complementum in Domino vestræ saluationis.*

XXXV. Ad vniversum populum Thuringorum.

Quinta vniuerso populo Thuringorum inscribitur. *Gregorius, seruus seruorum Dei, vniuerso populo Thuringorum. Dominus Iesus Christus, filius Dei, & verus Deus, de cælis descendit, homo factus est, & sepultus tertiâ die resurrexit à mortuis, & ascendit in cælum, discipulis etiam suis sanctis ait,* [*euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritûs Sancti,*] *ipse in se credentibus vitam æternam promisit. Cupientes ergo vos in perpetuum nobiscum gaudere, vbi finis gaudij nullus est, nec tribulatio, nec aliqua amaritudo, sed gloria sempiterna, ideò fratrem nostrum sanctissimum Bonifacium Episcopum ad vos direximus, vt vos debeat baptizare, & fidem Christi docere, & ab errore ad viam salutis deducere, vt salutem habeatis & vitam sempiternam. Vos ergo ei in omnibus obedite, & sicut patrem vestrum illum honorate, & ad eius doctrinam corda vestra inclinate, quia illum non pro lucro aliquo temporali conquirendo direximus, sed pro lucro animarum vestrarum ad vos eum misimus. Diligite ergo Dominum, &, in nomine eius, Baptismum suscipite, quia Dominus Deus noster, quod oculus hominis nunquam vidit, nec in cor hominis ascendit, præparauit diligentibus*

ſe. Iam recedite à malis operibus, & agite benè; non adoretis idola, nec immoletis carnes, quia Deus non recipit iſta, ſed in omnibus ſecundùm quod frater noſter Bonifacius docuerit, obſeruate & agite, & ſalui eritis, & vos, & filÿ veſtri in ſempiternum. Facite ergo & domum, vbi debeat ipſe Pater veſter Epiſcopus habitare, & Eccleſias vbi orare debeatis, vt Deus indulgeat peccata veſtra, & donet vobis vitam ſempiternam. AN. CH. 723. THEODOR. IV. R. 3.

XXXVI. Sexta *vniuerſo populo prouinciæ Altſaxonum* inſcribitur. Hanc autem lubenter omittimus, ne videamur extra Francorum limites diuagari.

XXXVII. *Tantarum literarum auctoritate ſuffultus ſanctus Præſul Bonifacius proficiſcitur in Germaniam, veniénſque ad præfatum Principem Karolum, literas ei Romani Pontificis detulit, ſeséque illius dominio atque patrocinio ſubiiciens, cum conſenſu eius in Heſſorum metas, quibus & anteà prædicare cœperat, perrexit.* Hæc Othlonus [a]. Othlono præiuit Sanctus Willibaldus, ſic. *Dum per longos viarum anfractus, ingentium populorum adiſſet confinia, iam quidem ad præfatum Francorum Principem venit, & venerabiliter ab eo ſuſceptus literas prædicti Romani Pontificis Sedíſque Apoſtolicæ Carolo Duci detulit, eiúſque dominio ac patrocinio ſubiectus, ad obſeſſas anteà Heſſorum metas, cum conſenſu Caroli Ducis rediit.* De illa Bonifacij profectione in Haſſiam agemus anno ſequenti.

[a] Lib. 1. c. 27.

XXXVIII. WILLEICVS PRESBYTER OBIT. In Hiſtoria Swibertina, de Willeico Preſbytero, qui Werdenſe Monaſterium poſt Sanctum Swibertum gubernauit, hæc leguntur. *Præfuit Sanctus Willeicus Monaſterio Werdenſi annis decem poſt deceſſum ſanctiſſimi Præſulis Swiberti, & mortuus eſt anno Dominicæ Incarnationis ſeptingenteſimo viceſimo-ſeptimo, ſexto Nonas Martÿ. Ad cuius ſepulchrum, ad indicium virtutis illius, ſolent crebra ſanitatum miracula fieri.* Totum illum Textum veritati conſentaneum putamus, ſi, ſublato Dominicæ Incarnationis anno ſeptingenteſimo viceſimo-ſeptimo, reſtituatur ſeptingenteſimus viceſimus-tertius, quia Sanctus Swibertus in cælum migrauit anno Chriſti ſeptingenteſimo decimo-tertio. Colitur Sanctus Willeicus ſexto Nonas Martij. De ſucceſſoribus, penes quos cura Monaſterij Werdenſis fuit, nihil accepimus.

XXXIX. REYNERVS ABB. GANDENSIS OBIT. ALBERICVS SVCCEDIT. Apud Antonium Sanderum in Auctario ad Tomum primum Flandriæ illuſtratæ legitur Index Abbatum Gandenſium ſeu Bauonianorum, quorum quintus nomine Reynerus Monaſterio Gandenſi præeſt annos quatuordecim, obitque Idibus Maiis, hoc vtique anno, ſi Fulconi ſucceſſor anno Chriſti ſeptingenteſimo nono datus fuit. Albericus, qui proximè ſucceſſit, idem Cœnobium annis duntaxat ſeptem gubernauit.

XL. ERKENBODVS EPISC. TARVANN. ET ABB. SITIVENS. AVGET REDITVS MONASTERII SITIVENSIS. Erkenbodus Abbas Sitiuenſis, qui factus etiam hoc anno Morinenſis Epiſcopus curam Sitiuenſis Monaſterij nec depoſuit nec ſepoſuit, emptione factâ complures villas cenſui domeſtico Monachorum Sitiuenſium adiunxit. Extat apud Malbrancum [b] charta venditionis è Sitiuenſi Tabulario in hunc modum deſcripta. *Domino atque Apoſtolico Patri Erkenbodo Epiſcopo atque emptori, & eius Congregationi ibidem conſiſtenti, ego Rigobertus vendidi & in præſenti tradidi, hoc eſt, omnes villas meas nuncupantes Sethiaco ſuper fluuium Agniona cum adiacentiis ſuis Kelmias & Strato & infra Mempiſco Leodedringas manſiones, ſeu Bebrinio ſuper fluuio Quantia ſitas in pago Taruanenſe cum adiacentiis ſuis quæ ſunt in pago Pontiuo in loco nuncupante Mentek ſuper fluuio Æteya. Actum Sithiu Monaſterio publicè, IV. Cal. Sept. anno 3. Regni Domini noſtri Theodorici Glorioſi Regis. Ego Rigobertus hanc venditionem à me factam relegi & ſubſcripſi. S. Dodoni. S. Leudegeſili. S. Chimbaldi Centenarÿ. S. Cherebaldi. S. Ellemberthi. S. Ingomari. Winidmarus Diaconus hanc venditionem ſcripſi & ſubſcripſi.* Inter Iperij fragmenta, quæ Philippus Labbeus in miſcellaneis [c] curioſis publicauit, id de Erkenbodonis Abbatis Sitiuenſis promotione ad Epiſcopatum Taruannenſem legitur. *Anno tertio Theodorici Regis dictus Erkembodo noſter Abbas, Taruannenſis Eccleſiæ Antiſtes ſublimatur poſt Ranengerum, qui Baini, qui Drancÿ, qui B. Præſulis Audomari fuerunt ſucceſſores.* In vulgatis exemplaribus, Taruannenſis loco malè ſcribitur Tornacenſis, vt

[b] Lib. 4. c. 58.

[c] Cap. 5. §. 10.

AN.CH. 723. THEOD. DOR. IV. R. 3. LAVS RAVANGERII DECESSORIS. [a] Lib 4. c. 38.

& Orancius pro Drancio. Hoc igitur anno Theodorici Regis tertio Taruannensem Episcopatum obtinere cœpit Erkenbodus. Eius decessor Ranengerus seu Rauangerius piè sanctéque vixit, vitæ sanctimoniæ mortem respondisse haud dubium, licèt improba vetustas eius maiora decora nobis præripuerit. Saltem ab Ecclesia Morinensi Cælitibus adscriptum testantur apud Malbrancum [a] illa ex antiquis membranis decidua Lectionum ramenta. *Ipse homo ab adolescentia meruit infirmos curare, dedit illi Dominus scientias Sanctorum, honestauit illum in laboribus, & ad portas Paradisi coronauit eum.* Eiusdem Rauangerij sanctitatem sic etiam publicauit Matthæus *Desprets*, qui sub ipsam Taruannæ subuersionem floruit. *Etiamnum in hac vrbe extat Capellula, quæ Rauangerij dicitur, dicata SS. Nicasio & sociis primitus.*

XLI. TRANSLATIO S. BONITI EP. QVONDAM ARVERNENSIS.

In Martyrologio Claromontano, quod Bollandus post Sauaronem citat, hæc octauo Idus Iunij leguntur. *Translatio Sancti Boniti Aruernorum Præsulis à ciuitate Lugduno ad vrbem Aruernam. In suburbio dedicatio Basilicæ eiusdem prædicti Confessoris.* Proculus Aruernensis Episcopus, cùm Ecclesiam S. Mauricij Martyris in suburbio ciuitatis Aruernicæ sub initium sui Pontificatûs magnificè reparasset, per Oratores Lugdunum missos corpus Sancti Boniti Aruernensis olim Episcopi apud Lugdunum quiescentis Aruernis reddi postulauit, quódque Nordobertus Aruernensis quoque Pontifex ante decennium à Godino Metropolita Lugdunensi frustrà poposcerat, ipse à Fulcoaldo Godini successore facilè obtinuit. Eodem deinde die, vt infrà patebit, & sacras exuuias Lugduno auectas in suburbanam beati Mauricij Basilicam intulit, & Ecclesiam istam dedicauit. Si dies ille, qui teste Auctore Martyrologij Claromontani cum octauo Idus Iunij coincidit, Dominicus fuit, currebat tum litera Dominicalis C, agebatúrque annus Christi vel septingentesimus decimus-septimus vel septingentesimus vicesimus-tertius. Elegimus posteriorem hunc annum, quia Godinus Metropolites Lugdunensis & Nordobertus Aruernensis Episcopus anno Christi septingentesimo decimo-tertio superarant, nec facilè credimus intra quadriennium, quod inde ad annum Christi septingentesimum decimum-septimum excurrit, vtrumque obiisse cum Bubo, qui Nordoberto successerat, & à Proculo eiusdem Bubi successore Basilicam Sancti Mauricij reparatam esse.

XLII. Totum negotium, vt gestum est, ab Auctore synchrono, qui vitam Sancti Boniti conscripsit, sic enarratur. *Cùm vir venerabilis Proculus Præsulatûs Cathedrâ Aruernicæ vrbis post virum Dei* Bonitum *loco tertio sublimatus fuisset, bonum statim suæ militiæ dignúmque arripuit opus. Nam cùm beati Mauricij Basilicam omni ex parte reperisset incultam, atque ipsius Ædis nonnulla diruta, miro modo non solùm ad statum pristinum reuocauit, sed etiam sublimiùs atque præclariùs imminere fecit. Móxque consilium ipsi cum Sacerdotibus atque ciuibus fuit, vt iteratâ vice ad deferendum beati viri* Boniti *corpus mitteretur, vt ex eius aduentu vrbs munita maneret, & beati Martyris* Mauricij *nobilitando ditesceret aulam. Eodem tempore cuidam viro beatus Sacerdos in somnis in eadem beati Mauricij Basilica apparuit, dicens. Vade & dic Confratri meo Proculo Episcopo, hic & hic ita peragat. Etiam sui ingressûs locum designauit, dicens. Quia per hunc locum ego regrediens intrabo. Vnde certum tenens gaudénsque promissum, ad eum deferendum dignos dirigit Sacerdotes, Venerabilem scilicet Adelphium Monasterij Magnilocensis Abbatem, necnon & Eoaldum Voluicensis Cœnobij Patrem, Moderatúmque Teclatensis Monasterij Rectorem, vnà cum reliquis Sacerdotibus ac Monachis, qui ad tale officium arbitrati sunt digni. Cúmque Lugdunensem vrbem ad industrium virum Fulcoaldum, qui eo tempore Præsulatûs officio erat prælectus, peruentum fuisset atque suggestum, ille intulit dicens. Voluntatem Dei implorate, cui nullus resistere neque obuiare potest, & si ipse vestræ petitioni fauens atque propitius esse voluerit, ego contraire non valeo. Sed cùm nostris,* id est, Aruernis, *hæc optio data fuisset, inchoato, vt oportebat, ieiunio, Sanctorum circumquaque orando Ecclesias peragrantes, interuentum suæ petitionis apud Dominum cum magna contri-*

tione deposcunt, verentes ne frustrato labore ac vacui ad propria redirent. Iam die transacto, cùm in eodem Monasterio, vbi vir Domini quiescebat, vigilias celebrare voluissemus, nobis aditum nullatenus Mater ipsius Congregationis permisit. Tunc consilij fuit, vt in Ecclesia beati Stephani protomartyris pernoctantes, sanctæ agerentur excubiæ. Vnde cùm ante diluculum in eandem vrbem regressi fuissemus, nec mora, duo ab eodem prælecto Sacerdote missi sunt, qui nobis optatum ac nimiùm desideratum nuntium detulerunt, dicentes, ite, inquiunt, & , sicut petistis, reliquias vel artus beati Sacerdotis absque mora leuate, quia ipsi, quod voluntas Omnipotentis Domini foret, per scriptas probauerant breues. Post hæc, cùm ad locum sacri tumuli peruentum fuisset, & Venerabilis Sacerdos Adelphius inibi sacrificium offerens altari adsisteret, duo gesta coram omnibus fuere non silenda Miracula. Venientes itaque ipsius ciuitatis Sacerdotes vnà cum sacrificio ac Clericorum dignitate, necnon cum modulamine cantûs, iuxta morem Sanctæ Crucis præferentes vexillum, mox Ecclesia beati Stephani ita contremuit, vt à summitate cacuminis vsque ad fulcra maceriæ casura videretur. Quæ Basilica beati Martyris iuxta eandem beati Petri Apostoli, in qua vir Domini quiescebat, geminata consistit. Vnde quis dubitet, quòd Sanctus Sacerdos cum Sanctorum cœtu suo aduentu partibus suorum ciuium esset fauens, vt æmula corda tanto miraculo ab altercatione cessarent? Quod in sequenti de eius præsentia idoneo patet Miraculo. Nam quædam puella Deo dicata ad sepulchrum beati viri paralytica reptando cunctis videntibus venit. Vbi cùm sopore depressa iaceret, nec mora, vnus ex nostris eam concitè surgere compellit, quia cancellum, quod supra viri Dei corpus inerat, aliam in partem transponi non poterat. Ipsa ergo, vt ex somno surrexit, continuò pedibus suis stetit, ac membrorum, quod amiserat, officio reddita est, atque ad Matrem Monasterij regressa ita narrauit, dicens. Ego vidi beatum Sacerdotem, & mihi in hunc modum tibi suæ iussionis verba deferre præcepit. Vade, inquit, & dic Abbatissæ Didæ, vt partem amphibali mei, quo caput tegitur, secum retineat. Hæc ideo vir sanctus intulit, vt & ipsa & cuncti qui aderant patulè cognouerint, quòd ipse ad propriam remearet vrbem, & plebem, quam superstes dereliquerat, suarum reliquiarum consolari cuperet aduentu. Quæ res nostris magnam contulit eum leuandi fiduciam. Móxque cuncti nostris partibus fauentes magna adminiculi præstiterunt solatia, vsquequò Aruernorum fines ingrederemur, ita eorum prosecutio perseuerauit. AN. CH. 723. THEODOR. IV. R. 3.

Hanc narrationem breuiori politioríque stylo reddidit Theophilus Raynaudus in Indiculo Sanctorum Lugdunensium, vbi sermonem fecit de Sancto Bonito, qui *Natalibus ad gloriam & felici obitu Lugdunensis* fuit. Obseruauit illum Lugduni conditum fuisse *in Templo Parthenonis D. Petri*. Id ex Auctore vitæ coætaneo rectè collegit. Tria enim de Sancti Boniti sepultura vetus ille Scriptor, qui se Translationi præsentem interfuisse testatur, in textu proximè recitato commemorauit. Bonitum Episcopum *in Monasterio* sepultum dixit; de Dida Abbatissa eiusdem Monasterij Matre locutus est; Basilicam, quæ locum sepulturæ dedit, vocauit Ecclesiam *beati Petri Apostoli*. Puellare Sancti Petri Monasterium à Sancto Annemundo tunc Episcopo Lugdunensi constructum est regnante Clodoueo Secundo, vt dictum Tomo superiori. Nobilissimum illud Cœnobium duas habebat Basilicas, vnam Sancti Petri Apostoli, alteram Sancti Stephani protomartyris. Id Anonymus suprà citatus docet hac periodo. *Basilica beati Martyris* Stephani *iuxta eandem* Basilicam *beati Petri Apostoli, in qua vir Domini* Bonitus *quiescebat, geminata consistit*. Nec noua res tunc visa est duas in eodem Monasterio stare Basilicas, plures in multis aliis Cœnobiis fuisse suis locis ostendimus. Dida Abbatissa quos Proculus Aruernensis Episcopus direxerat aditu Basilicæ Sancti Petri Apostoli, vbi beatus Bonitus quiescebat, obstinatissimè prohibuit, nequaquam autem aditu Basilicæ Sancti Stephani protomartyris, vbi pernoctantes sacras excubias egerunt. Inde verò cùm *ante diluculum in vrbem regressi* dicantur, certè Monasterium Sancti Petri tunc extra muros Lugdunenses fuit. Lege quæ de antiquo Lugduni situ à Ioanne *de* XLIII.

AN. CH. 722. THEODOR. IV. R. 3. *Saint Aubin* in Historia Lugdunensi scripta sunt, parte primâ, sectione quintâ.

XLIV. Inter Oratores, quos Proculus Lugdunum misit, præcipui nominantur, Adelphius Abbas Magnilocensis & Eoaldus Abbas Volouicensis. De Monasteriis Magnilocensi & Volouicensi, quorum alterum [a] Sanctus Genesius Aruernorum Episcopus, alterum [b] Sanctus Auitus Aruernorum quoque Pontifex erexit, actum iam Tomo superiori. Monachis Magnilocensibus * primus Abbas præfuit Euodius, tum Bobo, deinde Adelphius. Hic Bonito Episcopo, cùm Tillonem in cella prope Solemniacum consuluit, assistebat Diaconus; Boboni in administrationem Monasterij Magnilocensis posteà successit; Translationi Sancti Boniti, quam hoc anno consignandam probauimus, superstes vixit; & Monacho coætaneo, vt eiusdem Sancti Boniti vitam, Translationem ac Miracula scriberet, author fuit teste ipsiusmet operis prologo. Volouicensis * Monasterij primus Abbas à Sancto Auito constitutus est Godo, Godoni successit Eoaldus.

[a] Ad an. 656. n. 35.
[b] Ad an. 674. n. 19.
* *de Manlieu.*
* *de Voluic.*

XLV. Cum prædictis Abbatibus Adelphio & Eoaldo missus est etiam Lugdunum Moderatus, qui quoniam Monialium Camelariensium seu Teclatensium curam susceperat, *Teclatensis * Monastery Rector* appellatur. De Camelariensi seu Teclatensi Cœnobio, quod Sanctus Genesius Comes Aruernensis hortante Sancto Præiecto tunc Episcopo construxit, actum quoque Tomo superiori [c]. Duplex illi Monasterio nomen, vnum à Camelaria suburbano ciuitatis Aruernæ loco vbi situm, alterum à Sancta Tecla quæ ibi requiescit. Lege quæ dicta sunt ad annum Christi sexcentesimum sexagesimum-quintum [d]. Sanctus Præiectus, cuius obitus in annum Christi sexcentesimum septuagesimum-quartum incidit, Monasterij Camelariensis * seu Teclatensis primum instituit Rectorem Euodium ab Euodio primo Abbate Magnilocensi longè diuersum, cuius proximus successor Moderatus Translationi Sancti Boniti præsens interfuit.

* *de Sainte Tecle.*
[c] Ad an. 665. n. 7.
[d] Num. 7.
* *de Chameliere.*

XLVI. Vetus Anonymus, è cuius textu Translationem illam Sancti Boniti Lugduno ad fines vsque Aruerniæ iam descripsimus, reliquum itineris sic persequitur. *Cùm Aruernorum tellurem fuissemus ingressi, quanti nobiles viri ac fœminæ occurrentes eum suis humeris magna cum alacritate ac deuotione ferebant! Erátque inter eos pia altercatio, vt aut quis primus aut quis plùs eo pio in opere laboraret. Cúmque propinquiùs vrbem accederent, magis magísque suæ ad eum oues confluebant, atque ex nimio gaudio flentes nonnulli clamabant. Ecce Domine, vrbem, quam reliqueras, recognosce, gregem tibi à Deo commissum tuâ intercessione defende. Post hæc cùm iam viri Dei Reliquiæ vrbi eminus graderentur, cum qua deuotione atque apparatu sacratissimo occurrisset Episcopus, intimari posse difficilè puto. Nam in vtraque parte tanta erat populi cum Clericis multitudo, vt exercitum coadunatum aut nundinas crederes celebrari. Cúmque in eius occursum, Sanctorum idem Episcopus ex vrbe pignora humeris deferens graderetur, tam diligenter ac reuerenter occurrit, vt corporaliter Sancti Dei cum Sacerdotio occurrisse viderentur. Exinde cùm ab Episcopo in Ecclesiam beati Mauricij portaretur, in ipso ingressu quidam claudus, nomine Valdinus, in foribus iacens, Sancti Sacerdotis præstolabatur aduentum. Sed mox vt super eum viri Dei corpus transiit, ipse sanitatis gaudia sensit, & in eadem Ecclesia vsque hodie permanens valuarum custos existit. Post hæc Sancti Sacerdotis membra dignæ sepulturæ sunt tradita iuxta beatorum Apostolorum Petri & Pauli atque Sancti Andreæ altare, quorum Reliquias præfatus Pontifex* Proculus *ex vrbe iussit deferri, & magna cum deuotione locum ipsum dedicans ac pridie carie depositâ renouauit. Et dignum erat, vt quorum flagrauit amore sancto igni succensus, eorum semper eius etiam sepulchrum iungeretur altario. Deinde Mausoleum beati Sacerdotis auri argentíque mirificè decorauit metallo.*

XLVII. Quæ Sancti Mauricij Basilica tunc appellabatur, sancti posteà Boniti nomen accepit. Illa de Basilica sic scripsit [e] Anonymus, qui duos libros de Ecclesiis & Altaribus in Claromonte consistentibus exarauit. *In Ecclesia S. Bo-*

[e] Lib. 1. c. 4.

niti, altare S. Mauritij, altare S. Angeli, altare S. Petri, & S. Mariæ, ibi requiescit S. Bonitus in corpore. Ad illum textum obseruat Sauaro Basilicam illam dici hodie Sancti Boniti vel Sancti Ferreoli, & Ecclesiam esse parœcialem atque Prioratum ditionis Illidianæ. Translatas inde Sancti Boniti Reliquias in Ecclesiam Cathedralem, vbi caput integrum capsæ argenteæ inauratæ inclusum custoditur, idem Sauaro testatur in Originibus Claromontanis. AN. CH. 723. THEODOR. IV. R. 3.

Prætereà in iisdem Originibus affirmat etiamnum asseruari Claro-monte* casulam Sancti Boniti texturæ admirabilis, quæ antiquâ eius Ecclesiæ traditione creditur cælitus ei à Virgine Deipara donata, cámque rem narrari veteri prologo vitæ, qui Latino rhythmo descriptus illic extat. Huius casulæ meminerunt moderni Scriptores, quos idem Sauaro citat in prælaudatis Originibus. At huiuscemodi Historiæ, quam Bollandus ex Speculo Vincentij Bellouacensis & ex supradicto rhythmo publicauit, nulla mentio fit in vita Sancti Boniti ab Anonymo synchrono conscripta, qui Lugdunum cum aliis Aruernis hoc ipso anno profectus est, factâque Sancti Boniti Lugduno in Aruerniam Translatione calamo manum paulò pòst admouit, & opus Adelphio Abbati Magnilocensi atque Euterio Abbati, vt remur, Symmionensi dedicauit. XLVIII.

* *Clermont.*

Quot annos post illam Translationem Proculus Episcopus sederit, manet incompertum. Proximè subrogatus est Thaido, de cuius successoribus ad annum Christi septingentesimum tricesimum-secundum disputabimus. XLIX. EPISCOPI ARVERNI.

His circiter temporibus obiit Euroldus Vesontionensis Episcopus, cùm Diœcesim suam per annos duodecim quietissimè gubernasset. Successit in Episcopatum Aurulcus siue Arulcus, nonnullis Arnulphus, vir illustris genere, rerúmque gerendarum peritiâ clarus, quem virtutum ceterarum maximéque virginitatis ac puritatis integerrimæ nomine, Deo iuxtà atque hominibus charum prædicat Ioannes Iacobus Chiffletius in Historia Vesontionensi[a]. L. VESONTIONENSES.

[a] Part. 2. nn. 33. 34.

Framengerus Nouiomensis ac Tornacensis Episcopus hoc anno migrauit è vita. Nouiomensium Tornacensiúmque Pontificum Chronologia sic stabilitur. Anno Christi septingentesimo vicesimo-primo Translationi Sancti Lamberti Traiectensis olim Antistitis Guarulfus Tornacensis ac Nouiomensis Episcopus interfuit. Elisæo Nouiomensi ac Tornacensi Episcopo Zacharias Romanus Pontifex scripsit anno Christi septingentesimo duodequinquagesimo. Ecclesias Nouiomensem ac Tornacensem illo temporis interstitio rexerunt Framengerus, Hunuanus, Guido & Enucius. Sederunt Framengerus annis duobus, Hunuanus duodeuiginti, sex Guido & Enucius, vtrùm autem hi simul an successiuè, fusiùs examinabimus ad annum Christi septingentesimum quadragesimum-primum, quo Guido Pontificatum suscepit. Ex vetere Catalogo, quem Iacobus Vassorius in Annalibus Nouiomensibus haud improbat, hanc annorum partitionem habet Iacobus Cousinus in Historia Tornacensi. Finem igitur viuendi fecit hoc anno Framengerus, cui successit in Episcopatum Hunuanus siue Hymanus aut Numianus vel Minardus seu Minarus. Vtriusque gesta perierunt. LI. NOVIOMENSES ET TORNACENS.

AN.CH. 724. THEODOR.IV. R.4.

ANNVS CHRISTI 724. THEODORICI IV. R. 4.

I. BONIFACIVS EPISC. BENIGNE SVSCIPITVR A CAROLO MAIORE-DOMVS.

ANNO Christi septingentesimo vicesimo-quarto Bonifacius Episcopus, quem initio mensis Decembris proximè elapsi Româ cum Gregorij Papæ literis ad Carolum Maiorem-domûs commendatitiis discessisse diximus, in Hassiam profectus est annuente Carolo, qui lectis Apostolicis literis ipsum perhumanè suscepit, & in vniuersa cis & vltra Rhenum Francia sartum tectum esse præcepit auctoritate protectoriarum literarum, quas è manuscripto Codice Virodunensis Ecclesiæ descriptas Cæsar Baronius [a] in hunc modum primus publicauit. *Dominis Sanctis & Apostolicis Episcopis, Ducibus, Comitibus, Vicariis, Domesticis, vel omnibus agentibus iunioribus nostris, seu Missis decurrentibus & amicis nostris, Illustris vir Carolus Maiordomûs benecupiens vestri. Cognoscatis qualiter Apostolicus vir in Christo Pater Bonifacius ad nos venit, & nobis suggessit, quòd sub nostro mundeburde vel defensione eum recipere deberemus. Quod ita nos gratanti animo fecisse cognoscite. Proinde vos taliter, vti fecimus ei manu nostrâ roboratam dari, vel vbicumque, vbi & vbi ambulare videtur, cum nostro amore vel sub nostro mundeburde & defensione quietus & conseruatus esse debeat, in ea ratione vt iustitiam reddat, & simpliciter iustitiam accipiat. Et, si aliqua causatio vel necessitas ei aduenerit, quæ per legem definiri non potuerit, vsque ante nos quietus vel conseruatus esse debeat, tam ipse, quàm qui per ipsum sperare videntur, vt ei nullus vllam contrarietatem vel damnationem aduersùs eum facere debeat, nisi vt omni tempore sub nostro mundeburde vel defensione quietus & conseruatus residere debeat. Et vt certiùs credatur, manu propriâ subter firmauimus, & de annulo nostro subter sigillauimus.*

[a] Hoc an. n. 2.

II. CONCIONATVR IN HASSIA.

Bonifacius Episcopus in Hassia & Thuringia per septennium, donec Gregorius Secundus Papa rebus humanis exemptus est, res quamplurimas laude dignissimas gessit, quas Sanctus Willibaldus in eius vita conglobatim sic enarrauit annorum nullâ distinctione factâ. *Ad obsessas anteà Hessorum metas, cum consensu Caroli Ducis, rediit. Tum verò Hessorum iam multi Catholicæ fidei subditi, ac septiformis Spiritûs gratiâ confirmati, manûs impositionem acceperunt. Et alij quidem necdum animo confortati, intemeratæ fidei documenta integrè recipere renuerunt, alij etiam lignis & fontibus clanculò, alij autem apertè sacrificabant. Alij verò aruspicia & diuinationes, præstigia atque incantationes occultè, alij quidem manifestè exercebant. Alij quidem auguria & auspicia intendebant, diuersósque sacrificandi ritus incoluerunt. Alij etiam, quibus mens sanior inerat, omni abiectâ gentilitatis profanatione nihil horum commiserunt. Quorum consultu atque consilio arborem quandam miræ magnitudinis quæ prisco paganorum vocabulo appellatur robur Iouis, in loco qui dicitur Gicesmere, seruis Dei secum astantibus, succidere tentauit. Cúmque mentis constantiâ confortatus arborem succidisset, magna aderat copia paganorum, qui & inimicum deorum suorum intra se diligentissimè deuocabant. Sed ad modicum quidem arbore præcisâ, confestim immensa roboris moles, diuino desuper flatu exagitatur, & palmitum confracta culmine corruit, & quasi superni nutûs solatio in quatuor etiam partes dirupta est, & quatuor ingentis magnitudinis æquali longitudine trunci, absque fratrum labore astantium, apparuerunt. Quo viso, priùs deuocantes pagani, etiam versæ vitæ benedictionem Domino, pristinâ abiectâ maledictione, credentes reddiderunt. Tunc autem summæ sanctitatis Antistes, consilio inito cum fratribus, ligneum ex supradictæ arboris metallo Oratorium construxit, illúdque in honorem*

Sancti

Sancti Petri Apostoli dedicauit, atque vniuersis, quæ prædiximus, completis, & superno suffragante nutu peractis, ad Thuringiam profectus est, & seniores plebis populíque principes affatus est, eósque, relictâ ignorantiæ cæcitate, ad acceptam dudum Christianitatis Religionem iterando prouocauit, quia fatiscente suorum Regum dominio, magna quidem eorum Comitum multitudo sub Theobaldi & Bedenis periculoso primatu, qui lugubre super eos tyrannici Ducatûs, & infestum vastationis potiùs quàm deuotionis obtinebant imperium, vel corporali per eos praeuenta morte, vel hostili siquidem eductione captiuata est, in tantúmque diuersis constricta malis, vt cetera quæ manebat residua populi turba, Saxonum se subiiceret Principatui, quo cessante religiosorum Ducum dominatu, cessauit etiam in eis Christianitatis & Religionis intentio, & falsi seducentes populum introducti sunt fratres, qui sub nomine Religionis maximam hæreticæ prauitatis introduxerunt sectam, ex quibus est Trotoin, & Berechther, Etanberecht, & Hunreth, fornicatores & adulteri, quos iuxta Apostolum Dominus iudicauit. Hi validißimum aduersùs hominem Dei excitauerant conflictum, sed veris verborum oppositionibus confutati, dignam reprehensionis sortiti sunt sententiam. Cúmque renouatus per populum fidei illuxisset candor, & plebs ab ingenti erroris erepta esset laqueo, iam expulsis profani hostis amicis, & infestis populi supradictis seductoribus, messem quidem multam cum paucis admodum messoribus incoluit, & magnam primitus mundi huius penuriam ac fragilitatem sustinuit, magnísque tribulationum angustiis coarctatus, verbi Dei semina propagauit. Sed cùm credentium pollesceret multitudo, prædicatorum quoque multiplicatus est & catalogus. Tunc etiam Ecclesiæ repentè instaurantur, & prædicationis eius doctrina multiformiter emanauit, Monasteriúmque, congregatâ seruorum Dei vnitate & Monachorum sanctitate, constructum est in loco qui dicitur Ortorf, qui propriis sibi more Apostolico manibus victum vestitúmque instanter laborando acquisierunt. Sícque sanctæ rumor prædicationis eius diffamatus est, in tantúmque inoleuit, vt per maximam iam Europæ partem fama eius perstreperet, & ex Britanniæ partibus seruorum Dei plurima ad eum tam Lectorum quàm etiam Scriptorum, aliarúmque artium eruditorum virorum congregationis conueniret multitudo. Quorum quippe quamplurimi Regulari se eius Institutioni subdiderunt, populúmque ab erratica gentilitatis profanatione plurimis in locis euocauere, & alij quidem in prouinciam Hessorum, alij etiam in Thuringiam dispersi, latè per populorum pagos ac vicos, verbum Dei prædicabant.

AN. CH. 724. THEODOR. IV. R. 4.

III. Eandem narrationem iniit quatuor capitibus, illustrauítque nonnullis obseruationibus Othlonus. Imprimis res in Hassia gestas iisdem penè verbis, quibus beatus Willibaldus, ita descripsit [a]. *In Hessorum metas, quibus & anteà prædicare cœperat, perrexit. Illuc ergo adueniens repperit plures ex eis, relictâ Christianæ Religionis culturâ, variis erroribus implicatos. Alij namque lignis & fontibus clàm vel apertè sacrificabant, alij verò aruspicia, & diuinationes, præstigia & incantationes exercebant. Quidam autem alia nefanda quædam sacrilegia intendebant, pauci verò in via veritatis, quam semel acceperant, persliterunt. Quorum etiam consilio arborem quandam miræ magnitudinis, quæ prisco paganorum vocabulo appellabatur arbor Iouis, in loco qui dicitur Gesmere, seruis Dei secum astantibus succidere tentauit. Ad eiusmodi autem arboris incisionem magna paganorum multitudo concurrit, cupientes in sanctum virum, velut inimicum deorum suorum, inter ipsa incisionis opera, irruere & interficere. Sed dum arbor eadem paululum incideretur, mox quasi nutu diuino agitata, in quatuor partes discerpta est. Quo viso pagani, qui illuc mente peruersâ conuenerant, abiicientes omnem malitiam, benedicentésque Deo crediderunt. Tunc Sanctus Præsul consilio inito cum fratribus, ex illa ingentis arboris mole Oratorium construxit, hócque in honorem Sancti Petri Apostoli dedicauit.* Excreuit verò procedente tempore sacra hæc Ædicula in peramplam ac perinsignem Ædem, quæ, proh nefas, vt Serarius [b] deplorat, exstructoris primíque Christiani Doctoris sui Doctrinam ac Religionem amisit. Est enim Geismaria * in Hassia inferiore, pagus quondam, vrbs modò nouitiis opinionibus fœdata, quæ ad Schonebergensem * hodie Toparchiam spectat.

a Lib. 1. c. 17.

ORATORIVM CONSTRVIT.

b Not. 19. in vit. S. Bonifac.

* Geismar.

* de Scheneberg.

AN. CH. 724. THEODOR. IV. R. 4.

IV. Sanctus Willibaldus & Othlonus Bonifacium ex Hassia in Thuringiam profectum testantur, copiosioremque sermonem de rebus extra Thuringiam ab eo gestis non habent. At Serarius [a] quas omittere non debemus multò plures Bonifacij victorias ex aliis Auctoribus commemorat. Inter Hassiam & Thuringiam hodie ditio est, quæ vel à veteribus quercetis Eichsfeldia, vel à gelu ac frigore Eisfeldia dicitur. In huius regionis præcelso colle fuit idolum, cui nomen Stuffo, vnde & mons Stuffonius seu *Stuffenberg* appellatus. Bonifacius montem istum ascendit; dæmonem, qui responsa dabat hominésque dementabat, in Christi Iesu nomine illicò excedere imperauit; simulachrum ipsum deiecit confregítque. Fama porrò ad hodiernam vsque posteritatem tulit, tanto imperio tantique vi nominis pressum nequam illum genium excessisse statim, séque in montis cauernas, nescio quas, proripuisse ac condidisse, vnde superfit hodie nomen *Stuffensloch* & *Stuffenhole*. Sacram Ædiculam in huius montis vertice construxit Bonifacius, ac è suis vnum eodem in loco Presbyterum reliquit, à quo posthac vberiorem in sacrosancta Christi fide institutionem & sacramenta populi circùm positi perciperent. E Stuffonio monte progressus est in Goetingense territorium; illic in monte, vbi hodie Hardesianum oppidum, ne fortunæ idolum disiiceret, à furente gentilium multitudine prohibitus est, atque Goetingam * versùs in solitudinem, vbi nunc Weenda pagus est, venit, ibidémque pernoctauit, ac in honorem Sancti Petri, prout posteà factum est, sacellum erigi voluit, postridie verò in Eichsfeldiam reuertit. Hinc Moguntiam perrexit, Ecclesias ac Monasteria visitauit. Deinde per Saxoniam in Frisiam vlteriorem excurrit, atque ex eadem Frisia per Saxoniam in Thuringiam tandem se contulit. Multa in vlteriore Frisia & in Saxonia euertit simulachra, sed de his consule præcitatum Auctorem, nobis enim extra Franciam diuagari non licet.

[a] Not. 20 21. in vit. S. Bonifac.

VARIAS REGIONES LVSTRAT.

* *Gottingen.*

V. Res ab Episcopo Bonifacio in Thuringia gestas, vt Sanctus Willibaldus sic & Othlonus ab hæreticorum expulsione sic auspicatus est [b]. *Ad Thuringiam profectus est, illiúsque populi Principes magna ex parte à Christiana Religione deficientes corrigere studuit. Postquàm enim Religiosorum Ducum dominatio in eis cessauit, cessare etiam Christianæ Religionis intentio cœpit, falsíque quidam Christiani, quorum nomina sunt Drothwin *, & Bertheri *, Canbereth *, & Hunred *, inter eos hospitantes, maximam hæreticæ prauitatis introduxerunt sectam. Qui scilicet fornicatores & adulteri cùm validissimum aduersùs hominem Dei excitarent conflictum, veris verborum oppositionibus confutati, dignam recompensationis sortiti sunt sententiam. Nam excommunicati & expulsi sunt de Ecclesia.*

[b] Lib. 1. c. 28.

REDIT IN THVRINGIAM.

* * * * Willibaldo, *Trotein, Berechther, Etanberecht, Hunreth.*

VI. Ambobus Scriptoribus simul collatis has Thuringiæ vicissitudines obserua. *Fatiscente*, vt sanctus Willibaldus loquitur, *suorum Regum dominio*, id est, post Dagoberti Secundi Regis mortem, quam anno Christi sexcentesimo octogesimo consignauimus, cùm propter absentium tum Regum quos in Neustrasia commoratos esse constat, tum Maiorum-domûs qui rebus Neustrasianis se plurimùm immiscuerunt, summa rerum Thuringicarum penes Gubernatores potissimùm fuit, quos Othlonus Duces, sanctus Willibaldus modò Comites, modò Duces appellauit. Ex iis duo, Theobaldus & Ebanes auctoritatem sibi maximam arrogarunt, quæ versa est in tyrannidem, atque inde tumultus orti, secutáque luctuosa Thuringiæ clades, complures enim incolarum in vicinam Saxoniam migrarunt vbi vigebat idolorum cultus, ac plerique illorum, qui solum vertere noluerunt, aut relapsi sunt in idololatriam aut prolapsi sunt in hæreses. Præcipuos hæreticæ prauitatis auctores nominant quidem, sed, in qui busnam articulis errarint, haud produnt sanctus Willibaldus & Othlonus, *illud* tamen maximè notandum, quòd eos *fornicatores & adulteros* dicunt, vt intelligas huiusceemodi pseudo-doctores non doctrinâ modò sed moribus etiam

HÆRETICOS INSECTATVR.

corruptissimos fuisse. Bonifacius de hæresi non minùs magnificè quàm de idololatria triumphauit, in hæreticos suprà nominatos latâ damnationis sententiâ, nam, vt sanctum Willibaldum Othlonus exponit, *excommunicati & expulsi sunt de Ecclesia.*

AN. CH. 724. THEODOR. IV. R. 4.

VII. Pergit Othlonus, & primam Ordorffensis Monasterij originem ex antiquo Codice sic describit [a]. *Cùm autem prædicationis eius*, nempe Bonifacij, *fama vndique emanaret, credentiúmque multitudo excreuisset, Ecclesiæ instaurantur, Monasteria ædificantur. Tunc etiam congregatâ seruorum Dei multitudine, constructum est Monasterium in loco, qui dicitur Ordorf, sub honore sancti Michaelis Archangeli. Qui scilicet omnes, Apostolico more viuentes, labore proprio victum vestitúmque acquisierunt. Cur autem in honore sancti Michaelis constructum fuerit idem Monasterium, breuiter dicendum. Nam cùm sanctus Bonifacius prædicando & baptizando in Thuringia transiret, & prope flumen, cui nomen est Oraha, tentoriis fixis pernoctaret, tunc per totam noctem lux magna de cælo sese prætendens, locum, vbi manebat Episcopus, circumfulsit. In qua etiam luce sanctus Michael Archangelus adueniens, Episcopo apparuit, cúmque alloquens in Domino confortauit. Mane itaque facto, laudans & benedicens Deum, ibidem Missarum solemnia celebrauit. Deinde in eodem loco prandium sibi parari præcipiens, sed à ministro suo audiens, cibum, quo vesci posset, se non habere, respondit. Nonne qui multitudinem populi in deserto, XL. annis, mannâ de cælo misso, potuit pascere, mihi indigno seruo suo non præualet ad vnius diei refectionem escam impendere? Hæc cùm dixisset, vt mensa sibi apponeretur, præcepit. Intereà quædam auis aduolans, piscem talem, qui ad vnius diei refectionem sufficeret, attulit, & ante mensam proiecit. Quo viso, sanctus Præsul Deo gratias retulit, piscémque allatum citò præparari iussit. Illo verò præparato & comeso, reliquias in flumen proiici præcepit. Exinde cœptum carpens iter, & Thuringiam peragrans diligenter inuestigauit, cuius ille locus esset, vbi visio tanta sibi apparuit. Compertóque quòd Hugo, qui dicebatur senior, illius loci possessor esset, petiit ab eo, vt sibi dare dignaretur. At ille petita annuens, primus omnium Thuringorum, hæreditatem suam tradidit venerando Præsuli. Deinde verò Albolt, aliíque plures contigua prædicto loco prædia tradiderunt. His igitur adeptis, sanctus Bonifacius rediens, in eodem loco frutecta extirpare, terrámque incolere iussit, & iacto fundamento Ecclesiam construi fecit. Hæc autem in libro quodam antiquo scripta reperiens, ideo inserere decreui, vt agnitâ causâ, vnde Monasterium prædictum extructum fuerit, & ipse locus & fundator eius Angelicâ visitatione digni, sub veneratione maiori habeantur.* Ceterùm qui fluuius Othlono est Oraha, pluribus Ora, vulgò dicitur *Or*, vnde Monasterio & oppido nomen *Ordorf*.

[a] Lib. 1. c. 29.

CONDIT MONAST. ORDORFFENSE.

VIII. Sanctus Willibaldus, cuius textum suprà recitauimus, auxiliares virorum copias in Germanicæ vineæ opus à sancto Bonifacio ex Anglia euocatas testatur, Othlonus non virorum modò sed & fœminarum meminit, & vtrorumque nomina sic recenset [b]. *Prædicans ergo & baptizans sanctus Præsul Bonifacius in Thuringorum & Hessorum regionibus, perspexit messem quidem esse multam, sed operarios paucos, ad copiosam multitudinem credentium instruendam. Vnde in prouinciam patriámque suam mittens, exinde tam fœminas quàm viros religiosos scientiâque variâ imbutos, plures venire fecit, suíque laboris onus inter eos diuisit. Inter quos erant præcipui quidem viri, Burchardus & Lullus, Willibalt & Wannibalt frater eius, Witta & Gregorius; fœminæ verò religiosæ, matertera scilicet sancti Lulli, nomine Chunihilt, & filia eius Berathgit, Chunidrut, & Tecla, Lioba, & Waltpurgis soror Willibaldi & Wunibaldi. Sed Chunihilt & filia eius Berathgit valdè eruditæ in liberali scientia, in Thuringorum regione constituebantur magistræ; Chunitrud in Bagoariam destinata est, vt verbi diuini semina ibidem spargeret; Teclam verò iuxta fluuium Moin, in locis Kilhingen & Ochsnofrutt nuncupatis, collocauit; Liobam quoque ad Biscofesheim, vt illic multitudini virginum congregatæ præesset, constituit.* De singulis nonnulla sunt præmittenda, vt error Othloni manifestiùs appareat.

[b] Lib. 1. c. 30.

AN TVNC EVOCARIT EX ANGLIA

AN. CH. 724. THEODOR. IV. R. 4.

IX. BVRCHARDVM,

Burchardus, cùm Bonifacij disciplinæ se tradidit, erat iam Presbyter, vixitque ad annum vsque Christi septingentesimum nonagesimum-primum. Hæc constant ex eius vita, quam Egilwaldus Monachus duobus libris conscripsit. Illam consule, obseruáque nihil ibi de Burchardo legi, ex quo venit in conspectum Bonifacij, donec idem Bonifacius Pippinum Maiorem-domûs adiit Childerico iam Rege. Atque inde colligimus Burchardum ex eorum numero expungendum esse, qui Bonifacium ex Anglia conuenerunt superstite in viuis Gregorio Secundo Papa.

X. WILLIBALDVM, WVNIBALDVM, WALTPVRGEM, [a] Tom. 4. antiq. lect.

Willibaldus ad Bonifacium Româ missus est à Gregorio Tertio Papa, nec citiùs ad eundem Bonifacium se contulit Willibaldi frater Wunibaldus, aut vtriusque soror Waltpurgis. Illorum Acta lege apud Henricum Canisium [a], nomináque ex Othloni præcitato textu abrade, quia Gregorio Secundo Papâ iam mortuo Bonifacium adierunt.

XI. GREGORIVM,

Inter Bonifacij discipulos, quos Othlonus in Anglia natos, & ex Anglia in Germaniam ab eodem Bonifacio vocatos ait, perperam recensetur Gregorius. Erat enim Francus, puérque quindecim circiter annorum, cùm in conspectum Bonifacij primùm venit, in Cœnobio Palatiolensi fortuitò degebat, ad auiam Adelam, illius loci primam Abbatissam, è Regio Palatio nuperrimè reuersus. Id anno Christi septingentesimo vicesimo-secundo contigit. Lege quæ scripsimus ad illum annum, necnon ad annum Christi septingentesimum decimum-quintum, non enim semel nobis disputandum fuit super anno, quo Bonifacius, qui Winfridus tunc appellabatur, ad Palatiolense Monasterium prope Treuiros è Frisia peruenit. Serarius, cùm Gregorium patriâ Britannum asserere non auderet, illum affirmauit inter Bonifacij discipulos ab Othlono numeratum, non quòd ex Anglia venerit, sed quòd inter præcipuos Bonifacij discipulos & adiutores fuerit, eámque ob causam post eos, quos Othlonus ex Anglia venisse dixerat, postremo loco nominatum fuisse. Vanum illud subterfugium aspernare, & ex Othloni textu Gregorium vnà cum Burchardo, Willibaldo & Wunibaldo dele.

XII. LVLLVM, WITTAM,

Super Lullo & Witta maior est difficultas; tamen, quia vterque ad annum vsque Christi septingentesimum octogesimum-septimum vixit, neutrum ad Bonifacium ante Pontificatum Gregorij Tertij venisse credimus.

XIII. LIOBAM,

Rudolphus Rabani Abbatis discipulus, vt ex ipsius operis prologo constat, literis commendauit Acta sanctæ Liobæ, prout *à viris venerabilibus* accepit, *qui quatuor discipularum eius, Agatha videlicet, & Tecla, Nana & Eoliba, fideli narratione comperta, singuli pro captu ingenij sui, sicut sibi tradita sunt, literis mandare, & ad exemplum posteris relinquere studuerunt, ex quibus vir religiosus Mago Presbyter & Monachus prædictis fœminis admodum familiaris extitit.* Othlono igitur, qui seculo vndecimo vixit, vt antiquitate, sic & auctoritate plurimùm præstat. De Liobæ autem aduentu in Germaniam ita differit: *Quadam nocte per somnium vidit quasi purpureum filum de ore suo descendere. Quod apprehensum manu cùm extrahere conaretur, prolixiùs cœpit extendi, &, velut ex interioribus viscerum procederet, paulatim crescebat in maius, & augmenta sui capiebat. Cùm autem exuberante materiâ, colligendo manum impleret, & filum nihilominùs ex ore dependeret, globum ex eo rotundo schemate voluendo formauit. In cuius confectione cùm nimis laboriosè desudaret, præ angustia somno soluta est, cœpítque intra se cogitare, cupiens somnij cognoscere discretionem. Intellexit enim sibi non sine causa visionem apparuisse, sed aliquid ei latentis inesse mysterij. Erat ergo in eodem Monasterio soror quædam maturæ ætatis, quæ ex euentu rerum, quas sæpè prædixerat, prophetiæ spiritum habere noscebatur. Cui illa quidem somnium de sua persona referre noluit, sed vni ex discipulabus suis totum per ordinem, sicut viderat, reuelauit, præcipiens vt iret ad eam, & exposito, quasi sibi apparuisset, somnio precaretur, vt quicquid in eo intelligeret, suo manifestaret eloquio. Perrexit itaque puella, & fecit sicut à magistra fuerat ins-*

AN. CH. 724. THEODOR. IV. R. 4.

structa. Cúmque omnem somnij tenorem quasi ex propria persona exposuisset, soror illa futurorum præscia cum indignatione respondit. Vera quidem visio est, & bona futura portendens; tu autem cur tibi talia apparuisse mentiris? Hac enim non tibi conueniunt, sed electa Dei & dilecta. Liobam scilicet virginem cognominis suauitate significans, illi, inquit, hac ostensa sunt, cui merito sanctitatis & sapientia talia congruunt, quoniam multis profutura est tam verbo prædicationis quàm bona operationis exemplo. Filum enim, quod per os eius ex visceribus prodiit, doctrina sapientiæ est, vocis ministerio ex illius corde procedens. Quòd autem manum impleuit, hoc significat, quia omnia, qua ore docuerit, operibus exæquabit. Porrò globus, qui voluendo conficitur, & rotunditate sui volubilis est, mysterium exprimit verbi diuini, quod per os actúsque prædicantium voluitur, & nunc per actiuam vitam in imis versatur, nunc per contemplatiuam in sublimia erigitur, nunc se per compassionem proximi humiliat, nunc per dilectionem Dei exaltat. His quidem indiciis Deus magistram tuam verbo & exemplo multis profuturam ostendit, effectus autem procul ab hoc loco in aliis nationibus erit, quò eam proficisci oportet. Hanc igitur interpretationem somnij veram fuisse, rerum probauit euentus. Igitur eo tempore, quo cælestis vita studiis beata virgo Lioba in Monasterio floruerat, Sanctus Martyr Bonifacius à Gregorio Romana Sedis Antistite, qui Constantino in Pontificatu successit, Episcopus ordinatur, &, ad prædicandum verbum Dei, Germania populis mittitur. Vbi cùm messem quidem multam, & pronos ad fidem populos reperisset, operarios autem, qui sibi collaborarent in agro Dominico, paucos haberet, in terram Anglorum, vnde ipse ex parentibus ortus erat, legatos & epistolas misit, atque ex diuerso Clericorum ordine nonnullos accersiuit doctos lege diuinâ, &, ad prædicationem verbi, vita merito morúmque probitate idoneos, quorum adminiculo iniunctam sibi legationem non segniter administrauit. Magnam enim Germania partem doctrinâ salutari virtutúmque miraculis Christo acquisiuit. Nam cùm quotidie populorum frequentia fidei sacramentis imbueretur, diuinus sermo non solùm in Ecclesiis, verùm etiam per pagos & castella diffundebatur in tantùm, vt & fideles Catholici assiduis exhortationibus firmarentur, & deprauati viam correctionis agnoscerent, & pagani fide instructi, certatim ad gratiam Baptismatis conuolarent. Videns itaque vir beatissimus Ecclesiam Dei crescere, & certantibus studiis ad vota perfectionis accendi, duplicem viam ad profectum Religionis instituens, Monasteria construere cœpit, vt ad fidem Catholicam populi non tam Ecclesiasticâ gratiâ, quàm Monachorum ac virginum congregationibus, raperentur. Volens ergo vtriusque professionis ordinem regulariter obseruari, idoneum vtrique Magisterium studuit adipisci, misítque in Cassinum montem Sturmi discipulum suum, virum genere & moribus nobilem, vt in Monasterio, quod beatus Pater Benedictus instituit, disciplinam regularem, & vitam morésque monasticos agnosceret; Pastórque futurus, discipulus fieret; atque in subiectione disceret, quomodo aliis præesse debuisset. Similiter & in patriam cum epistolis legatos direxit ad Tettam Winbrunnensis in Anglia Monasterij *Abbatissam, deprecans, vt ad solatium sua peregrinationis, atque ad auxilium legationis sibi iniuncta, transmitteret ei Liobam virginem, quam fama sanctitatis & doctrina virtutum tunc per longinqua terrarum spatia diuulgarat, & laude celebri multorum ora repleuerat. Eius itaque abscessum mater Congregationis molestissimè quidem ferebat, sed tamen quia diuina dispensationi resistere non potuit, beato eam viro, sicut rogauerat, cum honore direxit, vt somnij, quod olim viderat, interpretatio vera fuisse probaretur. Quam, cùm venisset, vir Deo plenus cum summa veneratione suscepit, diligens eam non tantùm propter affinitatem, quâ sibi ex materno sanguine iungebatur, quantùm propter sanctitatem vita & sapientiæ doctrinam, quâ plurimis & verbo profuturam nouerat & exemplo. Igitur, sicut desiderauerat, Monasteriis custodiam & regularis disciplina normam instituit, & Monachis quidem Sturmi Abbatem prætulit, Liobam verò virginem spiritalem virginum matrem esse decreuit, statuítque ei Monasterium in loco, qui vocatur Bischoffsheim, vbi non paruus ancillarum Dei numerus collectus est, qua, ad exemplum beata magistra, cælestis disciplina studiis instituebantur, & intantùm doctri-*

AN. CH. 724. THEODOR. IV. R. 4. *nâ eius proficiebant, vt plures ex illis postmodum magistræ fierent aliarum, itaut nulla, aut etiam rara, in illis regionibus essent Monasteria fœminarum, quæ non disciplinarum eius magisteria desiderarent.* In hoc Rudolphi [a] textu distinguenda duo tempora. Bonifacius Episcopus, cùm à Gregorio Secundo Papa, Constantini successore, directus in Germaniam fuisset, *in terram Anglorum, vnde ipse ex parentibus ortus erat, legatos & epistolas misit, atque ex diuerso Clericorum ordine nonnullos accersiuit, doctos lege diuinâ, & ad prædicationem verbi, vitæ merito morúmque probitate idoneos, quorum adminiculo iniunctam sibi legationem non segniter administrauit.* Posteà, cùm *Ecclesiam Dei crescere* iam videret, & vtriusque sexûs *Monasteria construere* vellet, ex eadem Anglia Monachos ac Moniales euocauit. Id autem præstitit Romanam Sedem obtinente tum Gregorio Tertio, qui Gregorio Secundo in Pontificatum proximè successit. Certè Lioba, si, cùm Sturmius ad Casinum montem perrexit, ex Anglia tunc in Germaniam venit, vt præcitatus Rudolphus affirmat, id itineris ante Pontificatum Gregorij Tertij non confecit. Temporibus igitur huius Pontificis ex Anglia soluerunt *religiosæ fœminæ*, quas Othlonus in sua narratione commemorauit. Generalis hæc de cunctis assertio, itémque specialis de Lioba, sumuntur ex prælaudatis Rudolphi scriptis in eiusdem Liobæ vita. Nec aliter sentiendum de Tecla, quia Kiczingensis Monasterij, cuius mentio fit apud Othlonum, prima fundamenta iacta sunt, Gregorio Secundo Papâ iam mortuo. Quod ad Chunitrudem pertineat, nihil omnino legimus præter ea, quæ superiùs descripta sunt ex eodem Othlono. Atque vt inficiamur Waltpurgem ad Bonifacium citiùs Willibaldo & Wunibaldo fratribus accessisse; sic & negamus ante Lullum in Germaniam profectas esse, Chunihilt seu Cunigildem aut Cunighildem ipsius Lulli materteram, & eiusdem Cunighildis filiam Berathgit seu Bergitem.

[a] Ap. Sur. d. 28. Sept.

TECLAM, CHVNITRVDEM, CVNIGHILDEM, BERGITEM.

XIV. Ex prædictis liquet, auxiliarium copiarum vtriusque sexûs, quas Othlonus in opus vineæ Germanicæ à Bonifacio ex Anglia vocatas ait enumerátque, perperam sub Gregorij Secundi Pontificatu mentionem fieri, cùm seriùs in Germaniam venerint.

XV. Licèt autem de Othloni textu sic sentiamus, non vocamus in dubium, quin Bonifacius Episcopus, superstite in viuis Gregorio Secundo Papâ, frequenter nuncios cum literis ad Reges, ad Episcopos, ad Abbates, ad Abbatissas, ad Monachos, ad Moniales, in Angliam direxerit. Id ex epistolarum Codice, quas scripsit accepitque, clariùs patet, quàm vt egeat probatione.

XVI. Præ ceteris Episcopis Daniel Ventanus Pontifex, de quo iam locuti sumus, maximam sibi laudem comparauit, scriptis ad Bonifacium hisce literis [b] instar Cathecheseos, quâ gentiles ipsi possent ad credendum instrui. *Venerando & amando Antistiti Bonifacio, Daniel plebis Dei famulus. Quamuis, mi frater consacerdósque charissime, te primam virtutum promereri gaudeam palmam, quia saxea steriliáque hactenus gentilium corda, fidei magnitudine fretus, fiducialiter digrediendo, vomere Euangelicæ prædicationis infatigabiliter subigens in glebas fertiles quotidiano labore conuertere niteris, vt verè tibi aptari Propheticum Euangelicúmque dictum possit.* [*Vox clamantis in deserto*, &c.] *Tamen secundæ portio palmæ non incongruè etiam ipsis præstabitur* [1], *qui tam pio, tam salubri operi congratulando, quibus valent subsidiis fauent, corúmque indigentiam* [2] *competentibus adminiculis supplent, quò alacriùs cœptum prædicationis opus & spirituales Christo generare filios studeant. Vnde & deuotâ beneuolentiâ pauca tuæ suggerere prudentiæ curaui, quò magis aduertas secundùm meum sensum, quâ potissimùm ratione, obstinationem agrestium conuincere promptius queas. Neque enim contraria iis, de ipsorum, quamuis falsorum, Deorum genealogia, astruere debes. Sed* [3] *secundùm eorum opinionem, quoslibet ab aliis generatos, per complexum mariti & fœminæ, concede eos asserere, vt saltem modo hominum natos Deos ac Deas,*

LITERAS ACCIPIT A DANIELE VENTANO EP. VALDE VTILES AD CONVERSIONEM PAGANORVM.

[b] Ep. 67.

1. Baron. *parabitur.*
2. Baron. *indulgentiam.*
3. Serar. deest *sed.*

potiùs homines non Deos fuisse, & esse cœpisse, qui antè non erant, probes. Cùm verò initium habere Deos, vtpote ab aliis generatos, coacti didicerint, item interrogandi, vtrùm initium habere hunc mundum, an sine initio semper extitisse arbitrentur? Si initium habuit, quis hunc creauit? Procul dubio [4], *ante constitutionem seculi, nullatenus genitis Diis inuenient* [5] *subsistendi vel habitandi locum. Mundum enim non hunc* [6] *visibilem tantùm, cælum & terram, sed cuncta etiam extenta locorum spatia, quæ ipsi quoque pagani imaginari* [7] *cogitationibus possunt, dico. Quòd* [8] *si sine initio semper extitisse mundum contenderint, hoc multis refutare ac conuincere documentis & argumentis stude. Iterum* [9] *altercantes interroga, quis ante natos Deos, mundo imperaret? quis regeret? quomodo item* [10] *suo* [11] *subdere dominatui, vel sui iuris facere mundum ante se semper subsistentem, potuerunt? Vnde autem, vel a quo, vel quando institutus, aut genitus primus Deus, vel Dea fuerit? Vtrùm autem adhuc generare Deos, Deásque, alios, aliásque suspicantur? Vel si iam non generant, quando, vel cur cessauerint à concubitu & partu? Si autem adhuc generant, infinitus iam Deorum effectus numerus est. Et quis* [12] *tamen inter tot tantósque potentior sit, incertum mortalibus est, & valdè cauendum ne in potentiorem* [13] *quis offendat. Vtrùm autem pro temporali ac præsenti, an potiùs pro æterna & futura beatitudine colendi sint, arbitrentur* [14]. *Si pro temporali, in quo iam feliciores pagani Christianis* [15] *sunt* [16], *dicant. Quid autem se suis conferre* [17] *sacrificiis lucri Diis* [18] *suspicantur pagani cuncta* [19] *sub potestate habentibus* [20], *vel cur in potestate sibi subiectorum fieri permittunt ipsi Dij quod* [21] *ipsis tribuant. Si talibus indigent, cur non ipsi* [22] *magis potiora eligunt? Si autem non indigent, superfluè iam talibus hostiarum collationibus placare Deos posse putent. Hæc & his similia multa alia, quæ nunc enumerare longum est, non quasi insultando vel irritando eos, sed placidè & magnâ obiicere moderatione debes. Et per interualla nostris, id* [23] *est, Christianis, huiusmodi comparandæ* [24] *sunt dogmatibus superstitiones, & quasi è latere tangendæ, quatenus magis confusi quàm exasperati pagani erubescant pro tam absurdis opinionibus, & ne nos latere ipsorum nefarios ritus ac fabulas æstiment. Hoc quoque inferendum, si omnipotentes sunt Dij, &* [25] *benefici, & iusti, non solùm suos remunerant cultores, verum etiam puniunt contemptores, & si hæc* [26] *vtraque temporaliter faciunt, cur ergo parcunt Christianis, totum penè Orbem ab eorum cultura auertentibus, idoláque euertentibus? Et cùm ipsi, id* [27] *est, Christiani, fertiles terras, viníque & olei feraces, ceterísque opibus abundantes possident prouincias; ipsis autem, id* [28] *est, paganis, frigore semper rigentes terras cum eorum Diis reliquerunt* [29], *in quibus iam tantùm* [30], *toto Orbe pulsi, falsò regnare putantur* [31]. *Inferenda quoque sæpiùs eis est Orbis auctoritas Christiani, in cuius* [32] *comparatione ipsi paucissimi in vanitate antiqua adhuc perseuerant. Et, ne quasi de legitimo, semper à principio* [33], *super ipsas gentes Deorum iactitent imperio, intimandum eis cunctum priùs mundum idolorum deditum culturæ, donec Christi gratiâ, veri* [34] *omnipotentis conditoris, rectoris, vniúsque Dei notitiâ illuminatus, viuificatus, reconciliatúsque Deo est. Nam quòd* [35] *apud Christianos fidelium quoque baptizantur filij, quid aliud faciunt, nisi à sorde & reatu gentilitatis, quâ* [36] *totus olim constitutus* [37] *mundus* [38] *est, per singulos eos purgant. Hæc charitatis intuitu, frater mi, breuiter tua commemorare libuit dilectioni. Et qui corporali prægrauatus languore laboro itaut congruè illud Psalmistæ dicere possim. [Cognoui, Domine, quia iustum iudicium tuum, & verè afflixisti.] Vnde* [39] *obnixiùs tuam peto reuerentiam, quatenus cum his, qui tecum Christo, in spiritu seruiunt, pro me supplicationum fundere preces digneris, vt Dominus, qui me vino compunctionis potauit, citò etiam suâ anticipet misericordiâ, vt qui iustè corripuit, clementer ignoscat, Propheticúmque illud suâ faciat pietate me gratulabundum posse cantare. [Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.] Opto vt in Christo benè valeas, & mei memineris, consacerdos charissime.* Languor, quo Daniel Episcopus laborare se conqueritur, vitium fuit oculorum, vt ex Bonifacij literis infrà patebit.

4 Serar. *cùm procul dubio*
5. Serar. *inueniant*
6. Baron. *hunc visibilem tantùm terram & cælum.*
7. Serar. *imaginare*
8. Serar. *Quare*
9. Baronio *tamen*
10. Baron. *autem*
11. Baron. deest *suo*
12. Baron. *quisnam inter*
13. Serar. *potiorem*
14. Baron. *arbitrantur.*
15. Baron. deest *Christianis*
16 Baron. *sint.*
17. Baron. *consequi*
18. Baron. deest *Diis*
19. Baron. *cunctis*
20. Baron. *existentibus,*
21. Baron. *quid*
22. Baron. *ab ipsis*
23. Baron. *etiam*
24. Baron. *confutandæ*
25 Baron. *& benè scilicet iusti.*
26. Baron *horum*
27. Baron. *iidem*
28. Baron. *hoc*
29 Baron. *reliquere,*
30. Baron. *tamen.*
31. Baron. *patentur.*
32. Serar. *quorum*
33 Serar. *principe,*
34. Baron. deest *veri*
35. Serar. *quot*
36. Baron *quo*
37. Baron. *constrictus*
38. Baron. deest *mundus.*
39. Baron. *inde*

AN. CH. 724. THEODOR. IV. R. 4.

XVII. Exeunte hoc anno, pridie Nonas Decembris, Gregorius Papa literas [a] Bonifacio Episcopo scripsit, partim gratulatorias, quod plerosque paganorum ad Christianam Religionem perduxisset, partim exhortatorias, vt in cœpto verbi ministerio constanter insisteret. *Reuerentissimo* [1] *& sanctissimo fratri Bonifacio Coepiscopo* [2], *Gregorius seruus seruorum Dei. Credita speculationis sollicitudine permoti, Euangelicâ quoque institutione, quâ Christus ait,* [*obsecrate dominum messis vt eiiciat* [3] *operarios in messem suam,*] *tuam proinde reuerendam fraternitatem ad imitationem Apostolorum, qui* [4] *Domino iubente præcepti sunt,* [*Euntes prædicate Euangelium Regni, gratis accepistis, gratis date,*] *in partibus Hesperiarum* [5] *ad illuminationem Germanicæ gentis in vmbra mortis sedentis dirigere præuidimus, lucrum vt inde apportare deberes, quasi seruus ille de negotio talenti, sicut scriptum est, fidus in futuro, auctori asserit* [6] *Deo fecisse. Quod quia ex obedientiæ munere ministerium verbi cernimus adolere, & prædicationis præconio populum infidelem, vt innotuisti, audiuimus conuerti, Domini potentiæ gratias referentes, vt ipse, à quo bonum* [7] *procedit, & ad agnitionem vult omnes venire veritatis, tibi optamus vt cooperetur, & à tenebris ad lucem populum illum, suæ potentiæ inspiratione, reducat. Hinc enim vobis* [8] *merces copiosa, credimus, quod ab omnipotente Domino adscribatur in cælis. Bonum enim certamen, si perseueraueris, possis cum Apostolo dicere, certaui, cursum consummaui, fidem seruaui. Sed vt coronam percipias laboris, insiste. Pollicetur enim perseuerantibus in finem salutem. Ne* [9] *minæ terreant* [10], *nec deiiciant terrores, sed fixam in Deo tenens fiduciam, veritatis verbum denuncia. Erit enim ex adiutorio diuino protectio* [11], *tantùm sit bonum in voluntate opus. Igitur quantos ab errore conuerteris, syllabarum tuarum recensito textu cognouimus; læti, vberes Deo nostro gratias agentes, de lucro animarum exultamus. Porrò, pro Episcopo illo, qui nunc vsque, desidiâ quadam in eadem gente prædicationis verbum disseminare neglexerat, & nunc sibi partem quasi in parochiam* [12] *defendit, Carolo, Excellentissimo filio nostro, Patricio, vt eum compescat, suadentes paternis literis scripsimus, & credimus quòd hoc vitari præcipiat; ipse verò opportunè, importunè, prædicare quæ sunt salutis, ne* [13] *desinas. Igitur Thuringis & Germaniæ populo ea, quæ ad animæ respiciunt vtilitatem & salutem, scribere non omisimus, inter alia, vt construant Episcopia, & Ecclesias condant, iniungentes* [14]. *Ipse enim, qui non vult mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat, erit in* [15] *omnibus daturus incrementum. Deus te incolumem custodiat.* Sequuntur Characteres Chronologici, de quibus infrà.

[a] Epist. 125. ET A GREGORIO PP.
1. Baron. *Reuerendissimo*
2. Baron. deest *Coepiscopo*.
3. Baron. *initiat*
4. Baron. *vt*
5. Baron. *Hispaniarum* Alford. *Hasbaniarum*
6. Serar. *asserit* Baron. *absenti*
7. Baron. *bonum omne*
8. Serar. *nobis*
9. Baron. *Nec te*
10. Baron. *teneant*.
11. Serar. *perfectio*.
12. Baron. *parochia*
13. Baron. *non*
14. Sirmond. *admonentes*.
15. Baron. deest *in*

XVIII. Baronius, cuius editionem cum aliis Antonij de Aquino, Serarij, Binij, Sirmondi & Alfordi contulimus, Bonifacium Episcopum non *in partibus Hesperiarum*, vt genuinus textus habet, sed *in partibus Hispaniarum* ad illuminationem Germanicæ gentis vult degisse, super *Hispaniarum* tamen vocabulo difficultatem esse non dissimulat, &, additâ in margine notatiunculâ, *Hispaniarum* loco nomen *Hasbaniarum* vel *Hessorum* reponendum suspicatur. A Germania longiùs absunt Hispaniæ, quàm vt in Hispaniis domicilium is elegisse censeatur, qui Germanicis gentibus Euangelium annunciare debuit. Hasbania, cuius situm iam descripsimus, non Germaniæ sed Galliæ accensebatur, pertinebâtque ad Diœcesim Leodiensem, cuius sedulæ administrationi totus inuigilabat Hubertus Episcopus plurimis etiam aduersùs idololatras laboribus victoriísque conspicuus. Hessorum in Germania nomen est etiamnum celebre, nec dubium quin Bonifacius ad illam gentem directus sit. Re tamen accuratiùs examinatâ nomen *Hesperiarum* in literis Gregorij Papæ retinendum videtur, quia deriuatur ab Hespero, prouinciásque Occidentales significat, & Bonifacius in Occidentalibus Germaniæ regionibus quales sunt, Hassia, Saxonia, Frisia, aliæque finitimæ, de quibus Auctores vitæ loquuntur, Apostolicum munus strenuè gessit. Ipsemet Gregorius Pontifex in literis proximè recitatis, vbi *Thuringis & Germaniæ populo* quidpiam iniungit, Thuringos à reliqua Germania sic distinguit, vt per Germaniam designet spatium illud terrarum, quod cis

Thuringiam ad Occasum vergit, & Hassiam, Saxoniam, Frisiam, circumiacentésque prouincias ad Rhenum & Oceanum vsque complectitur. AN. CH. 724. THEODOR. IV. R. 4.

Serarius, in notis ad eandem Gregorij Pontificis epistolam, per Episcopum, qui desidiâ quadam verbum prædicationis per Germaniam dissemi-nare neglexerat, gentésque, quas Bonifacius ab idololatria reuocarat, suæ Diœcesi volebat attribui, suspicatur Episcopum designari Coloniensem, de quo posteà questus est idem Bonifacius [a] apud Stephanum Papam, quòd Willebrordi quondam Episcopi Sedem ad se pertinere diceret. At ratio temporum refragatur. Ab hoc enim anno quo Gregorius Bonifacio prædictas literas scripsit, ad annum vsque Christi septingentesimum quinquagesimum-secundum quo Stephanus assumptus est in Pontificem, plures sederunt Antistites cùm Coloniæ, tum Moguntiæ. Post Annonem, quem anno Christi septingentesimo vicesimo-primo superstitem diximus, Diœcesim Coloniensem rexerunt Pharamundus, Raginfredus, Agilolphus, Hildegarius, cuius obitum anno Christi septingentesimo quinquagesimo-tertio veteres Annalistæ ab Andrea Duchesnio [b] è Bibliothecis Petauiana & Tiliana publicati consignant. Ecclesiæ verò Moguntiacensi post Sigebertum, de quo locuti sumus ad annum Christi septingentesimum duodecimum, præfuit Geroldus, tum Geruilio, eóque deposito Bonifacius, qui tunc designatus est illius ciuitatis Archiepiscopus, decimóque pòst anno, siue anno Christi septingentesimo quinquagesimo-quinto, Martyrium feliciter in Frisia consummauit. Tot autem Episcoporum Coloniensium ac Moguntiacensium gestis singulatim inspectis, nullus occurrit, cuius desidiam Bonifacius arguisse potiùs videatur, quàm Geroldi Moguntiacensis Antistitis, qui teste Petro Merssæo Cratepolio, *erat vir prudens, callidus, ac ad maximas res, magis tamen ad ciuiles quàm Ecclesiasticas, gerendas summè appositus & idoneus; corporis staturâ insigni, animo verò intrepido ac longè maximo; aulicæ vitæ studiosior, quàm Ecclesiasticarum caremoniarum, quas parum aut omnino non curabat*, &, vt eius luctuosa cædes infrà demonstrabit, artis bellicæ, quàm munerum Episcopalium peritior haberi voluit. Episcopatum autem gessit post Sigebertum, de quo nihil post annum Christi septingentesimum duodecimum legimus, vixítque ad annum vsque Christi septingentesimum quadragesimum-tertium, quo gestum est bellum Saxonicum, vt constat ex Annalibus Nazarianis ac Tilianis, quorum illi in anno Christi septingentesimo nonagesimo, hi in anno Christi octingentesimo octauo desinunt.

XIX.

[a] Ep. 97.

[b] Tom. 2. Collect. Hist. Franc.

ADVERSVS GEROLDVM EP. MOGVNTINVM.

XX. Literæ Gregorij Papæ, de quibus nunc agimus, Tomo secundo epistolarum Decretalium datæ reperiuntur *pridie Nonas Decembris, imperante Domino Piissimo Augusto Leone à Deo coronato Magno Imperatore, anno octauo; sed & Constantino Magno Imperatore eius filio, anno quinto, Indictione octauâ.* Hæc editio est omnium antiquissima, ceterísque præstat, nec vllam difficultatem patitur. Anno enim Christi septingentesimo vicesimo-quarto per mensem Decembrem iam currebat Indictio octaua, necnon Leonis Imperatoris annus octauus, idémque Constantini Imperatoris annus quintus, quia, vt superiùs probatum est, Leo octauo Kalendas Aprilis, Indictione decimâ-quintâ, siue anno Christi septingentesimo decimo-septimo, imperare cœpit, annóque Imperij sui quarto, Indictione tertiâ, siue anno Christi septingentesimo vicesimo, ipso Paschæ die, Constantinum filium suum Imperatorem coronauit. Baronius autem, quoniam Leonis Imperium anno vno præuertit, illúdque auspicatur octauo Kalendas Aprilis, Indictione decimâ quartâ, siue anno Christi septingentesimo decimo-sexto, cogitur in margine prædictarum literarum annum Leonis Augusti nonum octaui loco scribere, sed, vbi studet emendationi, textum ipsum deprauat, & Lectorem, nisi prudenter sibi caueat, in fraudem atque errorem adducit. Alfordus, licèt ex notatiuncula Baronij ad marginem posita nomen *Hasbaniarum* in epistolæ textum superiùs intruserit, annum Leonis Imperatoris

AN. CH. 724. THEODOR. IV. R. 4.

octauum, quem Serarius etiam & Sirmondus exhibent, constantissimè retinet, nec ad marginem ponit annum nonum, quamuis à Binio, qui Baronio nimiùm fidit, id factum sciat. Præter Characteres Chranologicos, de quibus suprà, Serarius addit Patriciatûs Leonis annum octauum, & Sirmondus post Consulatum eius annum pariter octauum. Serarius sic. *Pridie Nonas Decembris, imperante Domino Piissimo Augusto Leone à Deo coronato Magno Imperatore, anno octauo; Patriciatûs eius anno octauo; sed & Constantino Magno Imperatore eius filio, anno quinto; Indictione octauâ.* Sirmondus sic. *Pridie Nonas Decembris, imperante Domino Piissimo Augusto Leone à Deo coronato Magno Imperatore anno octauo; P. C. eius anno octauo; sed & Constantino Magno Imperatore eius filio, anno quinto, Indictione octauâ.* Patricij dicebantur olim Senatorum filij, quòd, vt Festus & Velleius aiunt, *patres ciere possent.* Hic titulus attributus est posteà principibus viris, qui vel Imperatorum Regúmue præcipui Consiliarij, vel alicuius populi principes essent, quasi videlicet patres forent, eo sensu Gregorius Pontifex in suis literis, Carolum, qui Maioratu Regiæ domûs apud Francos defungitur, Patricium vocat. Denique ipsimet Imperatores, quia patres populi, non dedignati sunt se Patricios appellari, suíque Patriciatûs vt Imperij numerarunt annos, atque inde contigit, vt in iisdem Gregorij Papæ literis annus octauus cùm Imperij tum Patriciatûs Leonis idem annotaretur. Sirmondus in notis ad Indiculum Sacramenti, quod Bonifacius edidit Romæ, cùm Episcopus ordinaretur, de Leonis Imperio ac Consulatu sic scribit. *Leo Isaurus Imperium iniit* VIII *Kalendas Aprilis, & mox, vt coniectura est, Consulatum proximis Kalendis, anno Christi* DCCXVII. Apud quosdam autem Auctores [a] Fastorum Consularium, vt aliàs ostendimus [b], qui post Consulatum secundus annus dicitur, is à suscepto Consulatu proximus est, habitâque huius obseruationis ratione, Imperij ac post Consulatum Leonis idem demonstratur annus octauus per mensem Decembrem, illigatúrque anno post Christum natum septingentesimo vicesimo-quarto.

[a] Victor Tununensis.
[b] Tom. 1. a. 541. n. 10.

XXI. EPISCOPI COLONIENSES.

Cùm Bonifacius has Gregorij Papæ literas accepit, Geroldus in Moguntiacensi Cathedra sedebat. Id certum videtur ex prædictis. Quis Ecclesiam Coloniensem tunc administraret, haud ita patet, Coloniensium enim Episcoporum series annique per octauum seculum non parum controuertuntur. De singulis quid sentiamus, per ordinem ad tempora vsque Pippini Regis hîc exponemus.

XXII. GISO.

Giso Coloniensis Episcopus, vt Ægidius Gelenius [c] testatur, *floruit Clodoueo & Hildeberto Francorum Regibus*, dicitúrque quiescere Coloniæ in Æde Sancti Seuerini, *in crypta sub maiore Choro ante aram primariam B. M. V. Annunciata dicatam, eleuato nonnihil marmoreo saxo quadrato ad pedes constrictiore.* Superstes in viuis erat ineunte octauo seculo.

[c] Lib. 3. Synt. 2. §. 3. n. 4.

XXIII. ANNO.

Anno Gisoni successit. Idem Auctor de illo sic scribit [d]. *In vestibulo maioris Chori assurgit marmoreus sarcophagus complectens ossa Annonis I. Archiepiscopi Coloniensis, qui septem prebendas istius Collegij*, nempe Sancti Seuerini, *instituit, non ferculatas, vti appellant, id est, sacerdotia, quæ vetustissimis aliquibus censibus non perfruuntur æquè atque illi, quos S. Seuerinus fundarat. Doctor Hermannus de Wesalia, S. Seuerini olim Canonicus, in manuscripto Chronico Coloniensi, ait ibidem conseruari ex serico Casulam donum Annonis primi. Necrologium Ecclesiæ emortualem eius diem commemorat in prouigilio Dominicæ Natiuitatis, 24. Decembr. Floruit an. 708, quo videtur interfuisse eleuationi S. Huberti, & an. 709. nam ipse illo anno cum B. Plectrude honorificè excepit Colonia B. Suibertum, nec longè post moriens B. Plectrudi carus in paucis, ingens sui desiderium, & Sedem Coloniensem Pharamundo successori vacuam reliquit. Videtur verò cum Pipino adulterante aliquando portionem suam posuisse Anno I. Archiepiscopus, siquidem Leodienses Historici tradunt ab Annone S. Lambertum persecutiones passum ob veritatem, & indicto aliquot Episcoporum conuentu Annonem authorem fuisse depositionis S. Lamberti,*

[d] Lib. 3. Synt. 2. §. 3. n. 5.

quod delictum alienum expiatum esse docet sancta amicitia inita cum B. Plectrude. AN. CH.
De præbendis quas Anno instituit, de illius Casula, de die mortis, déque
loco sepulturæ non disputamus. In reliquo verò textu quot næui! 724.

Primò, quod ad annum Christi septingentesimum octauum de eleuatio- THEODOR. IV. R. 4.
ne S. Huberti dicitur, id de Sancti Huberti ordinatione seu promotione ad
Episcopales Infulas intelligendum monuimus ad illum annum, quia reuerà
tunc Hubertus post Sanctum Lambertum Traiectensis Episcopus esse cœpit. XXIV.

Secundò, quod de Suiberti aduentu Coloniam, vbi ab Annone & Plec- XXV.
trude susceptus sit, ad annum Christi septingentesimum nonum refertur, id
biennio citiùs contigisse probauimus, & aduersùs pseudo-Marcellinum, qui
Pippinum apud Iuppiliam & Plectrudem apud Coloniam tunc degisse con-
tendit, ostendimus vtrumque Coloniæ simul vixisse.

Tertiò, perperam Anno post susceptum Suibertum statim mortuus dicitur, XXVI.
Suibertus enim anno Christi septingentesimo septimo Coloniam se contulit,
& Anno Translationi Sancti Lamberti post annos quatuordecim, siue anno
Christi septingentesimo vicesimo-primo, præsens interfuit. Apud eundem
pseudo-Marcellinum, cùm Pippinus Heristallius obit, Agilolphus Ecclesiæ
Coloniensi præsidet. Inde profluxit error illorum, qui mortem Annonis vel
anno Christi septingentesimo nono, vel eodem, quo Suibertus Coloniam
venit, anno consignarunt.

Quartò, Anno traducitur immeritò, quòd adulteranti Pippino non satis XXVII.
animosè restiterit, authórque fuerit persecutionum Lamberto Traiectensi VINDICATVR A CALVMNIA.
Episcopo quondam irrogatarum. Lambertus enim in exilium actus est, imò
reuocatus est ab exilio, priusquàm Infulæ Colonienses Annoni deferrentur.
Quin & Pippinus Alpaidem superinduxit dimisítque Annone nondum Epi-
scopo. Hæc suis locis probata sunt. Anno Christi sexcentesimo septuagesi-
mo-quarto Lambertus è sua Sede pulsus est ab Ebroino, suæque Ecclesiæ à
Pippino restitutus est anno Christi septingentesimo octogesimo primo. Idem
Pippinus anno Christi sexcentesimo octogesimo-octauo, siue anno post pu-
gnam Textricianam proximo, cùm pacatâ Neustrasiâ rediit in Austrasiam,
Plectrudem nondum repudiarat, & anno Christi sexcentesimo nonagesimo-
secundo, siue anno post Dagoberti Secundi Regis mortem duodecimo, cùm
erga Basilicam S. Arnulphi se munificum cum Plectrude coniuge præbuit, ab
Alpaidis contubernio iam recesserat. Childebertus autem, quo regnante Giso
Coloniensis Episcopus Sedem Annoni successori vacuam reliquit, ante annum
Christi sexcentesimum nonagesimum-quartum Regno nusquam potitus est.

Quintò, Titulus Archiepiscopi malè tribuitur Annoni, quia Colonien- XXVIII.
sis Ecclesia ius Metropoliticum per illa tempora nondum recuperarat. Quis
ex Annonis successoribus dignitate Metropolitæ primus auctus sit, dicemus
infrà suo loco.

Annoni successit in Episcopatum Faramundus, de quo sic Gelenius [a]. XXIX.
Sedit temporibus Pipini Heristalli sub 711. annis circiter duobus, putatur idem qui
ex Clero Coloniensi intrusus in Cathedram exulantis S. Lamberti fuerat. Vide Ni-
colaum Scriptorem vitæ sancti Lamberti & alios Leodienses Scriptores. Gelenium PHARAMVNDVS
in epitomen sic redegerunt Sammarthani. *Faramundus circa ann. 711. duobus*
annis Episcopatum rexit. Memoratur à Nicolao Scriptore vitæ S. Lamberti. Pe-
trus Merssæus Gelenio vetustior aliam iniit Chronologiam, quam Clau-
dius Robertus antiquior quoque Gelenio non dedignatus est sequi. Mers-
sæus igitur & Robertus Pharamundum anno Christi septingentesimo duo-
detricesimo Pontificem constituunt. Merssæus sic. *Pharamundus anno Domini*
728 ad gubernaculum admotus est. Robertus sic. *Farmundus 728.* Nec habet
plura de Faramundo. Merssæus autem ista proximè subiungit. *Hic sancti*
viri officium reipsâ declarauit, nam victu sobrius, actu iustus, sensu pius fuit.
Elogium adeò magnificum Faramundo non conuenit homini nequissimo, qui
pulso Lamberto sanctissimo Pontifice Traiectensem Ecclesiam inuasit, nec

[a] Lib. 1. Synt. 6. n. 21.

AN.CH. 724. THEODOR. IV. R. 4.

à Nicolao vel ab vllo alio vitæ beati Lamberti Scriptore Coloniensis Episcopus memoratur.

XXX. Distingvitvr ab alio Pharamvndo Sedis Traiect. invasore.

Tomo superiori [a], cùm de sancto Lamberto verba primùm fecimus, varios Auctores vitæ recensuimus, quorum plerique Nicolao vetustiores. Nicolaus Canonicus ac Diaconus Ecclesiæ Leodiensis librum suum de vita sancti Lamberti Wederico Letiensi Abbati inscripsit, Wedericus autem electus est Abbas Letiensis anno Christi millesimo centesimo vicesimo-quarto, vt ex illius Cœnobij Chronicis attestatur Chapeauillus in notis, quibus ipsam Nicolai epistolam dedicatoriam illustrauit. Antiquitate longissimè præstant; Anonymus, qui Theodoenum S. Lamberi in exilio socium multa *de illius vita & operibus* narrantem sæpè audiuit; Godeschalcus Canonicus ac Diaconus Leodiensis, qui floruit sub Pippino & Carolo Regibus, vitámque S. Lamberti in literas retulit iussu Agilfridi, quarti post eundem Lambertum Episcopi; Stephanus Episcopus, qui sexto loco post Agilfridum in Episcoporum Leodiensium Catalogo numeratur, & *vitam sancti Lamberti scriptam incultiùs à Godeschalco scripsit vrbaniùs ad Hermannum Coloniæ Archiepiscopum;* Anselmus Canonicus Leodiensis, qui Leodiensem Historiam ad obitum vsque Wasonis Episcopi, siue ad annum vsque Christi millesimum duodequinquagesimum perduxit teste Ægidio Manacho. Quatuor hi Scriptores, Anonymus videlicet coæuus, Godeschalcus, Stephanus & Anselmus, de Faramundo loquuntur, eum iniustè per annos septem, quibus Lambertus Episcopus exulauit, in Cathedra Traiectensi sedisse memorant, sed nullum habent verbum, vnde colligere quis possit eidem posteà Faramundo collatum esse Coloniensem Episcopatum. Anonymus de Faramundo hæc tantùm scribit apud Andream Duchesnium [b]. *Deposuerunt eum*, nempe Lambertum, *de Sede sua sine causa, & priuatus est de honore suo absque culpa. Post hac Faramundum in Cathedram illius constituerunt. Post, septem annis expletis, depositus est Faramundus de Sede Pontificale, & eiectus de prouincia Triiectense.* Godeschalcus hæc, apud Canisium [c], & Chapeauillum [d]. *Preualuit iniquitas, vt eum,* id est, Lambertum, *absque causa, & sine causa, de Sede sua deponerent, & honore debito priuarent. Postquàm autem talia peregerunt, Pharamundum in Cathedra illius constituerunt. Post septem verò annos expletos, Pharamundus de Sede Pontificali & de prouincia Traiectensi depositus atque repulsus est.* Stephanus hæc, apud Surium [e], & Chapeauillum [f]. *Lambertus Sacerdos Christi inclytus, debiti honoris priuatur dignitatibus, ac de Pontificali Cathedra vir celebris eiicitur sine causa. Tunc suggestum Traiectensis Ecclesiæ latro Pharamundus inuasit ineptè. Præsulatûs nempe curam, ad seculi miserrimus rapuit pompam, non ad perennis vitæ palmam. Etenim vsurpauit Episcopium, inuasit dominium, animarum extitit latro, Ecclesiæ publicus prædo. Temerauit sacramenta Dominici Corporis, commaculauit apicem Canonicæ rectitudinis, violauit sanctuarium, profanauit Sacerdotium, confudit Religionem, immutauit ordinem, perdidit innocentiam, captiuauit naturam, æquitatem debellauit, iustitiam exhorruit, benedictionem habere contempsit, maledictionem adquirere non timuit, nullum facinus execratus est, nullum scelus intactum reliquit, monstrauit verbo & opere, quâ mentis intentione ad regimen introductus fuisset Ecclesiæ. Plura referre pudet, quæ doli magister egisset. Infelix inuasor Ecclesiæ Traiectensis, Pharamundus videlicet, filius iniquitatis, falsò nuncupatus pastor ouium, appellandus meritò Angelus tenebrarum, suis exigentibus culpis, plurimorum criminatus conuitiis, expulsus est à Pontificali Cathedra & ab eadem eiectus prouincia. Septem quippe annis præfuit ibi solùm nomine, nullâ tamen die, actionis profuit opere. Dignè à fidelibus in terra est persequutus, qui manifestè Deo erat contrarius.* Et Anselmus hæc, apud eundem Chapeauillum [g]. *Deuotio filiorum Ecclesiæ Traiectensis, commissi pastoris* Lamberti exulis *damnum serò reminiscitur, tandémque detrectans impiissimi iugum supplantatoris,* id est, Faramundi, *qui per septem iam annos oues Dominicas indignissimè tractauerat, venerabilem virum Lambertum vehementissimè*

[a] An. 636. n. 10.
[b] Tom. 1. Coll. Hist. Franc. p. 675.
[c] Tom. 2. ant. lect.
[d] Tom. 1.
[e] D. 17. Sept.
[f] Tom. 1.
[g] Tom. 1.

reluctantem, maximo conamine de Monasterio Stabulensi extractum, ad Sedem Episcopij reducunt. Nicolaus, quo solo Gelenius & Sammarthani nituntur, plura de Faramundo non refert apud eundem Chapeauillum [a]. *Timens*, inquit, *predictus vir nequam* Ebroinus, *ne eum*, nempe Lambertum, *qui sanctitate & authoritate caeteris praeminebat, suae factionis haberet contrarium, & institiae ac publicae libertatis defensorem, eum ab Episcopatu Tungrensi expulit, & Pharamundum quendam, vt dicunt, Coloniensem Clericum, calcatâ omni sacrorum Canonum reuerentiâ, illuc obtrudendo, violenter inthronizauit. Quanta autem, per hunc inuasorem, facta fuerit, in Tungrensi Ecclesia, totius diuini & humani iuris confusio, bonorum omnium desolatio, quam oppressa aequitas, quàm dissoluta prauitas, si vellemus scripto prosequi, non iam videremur inchoati operis historiam texere, sed tragœdiam deplorando conscribere. Per hunc Tungrensis Ecclesia plùs experiendo quàm legendo didicit, quia fur non venit, nisi vt furetur, & mactet, & perdat. Euoluto septennio, irâ Dei in misericordiam versâ, post horridam tempestatem facta est in Ecclesia Dei tranquillitas. Quod Pharamundus Traiectensis Ecclesiae inuasor, & pestis, considerans, qui in rerum motibus, & dubiis temporibus, firmissimam spem hactenus habuerat, cœpit formidare pacati statum temporis, Ecclesiastici aequitatem examinis, &, sicut scriptum est, fugit impius nemine persequente, proprij sceleris eum perurgente conscientiâ, Episcopalem Sedem, quam malè diu occupauerat, peiùs fugiendo dereliquit, &, vt dicitur, in tota illa prouincia nunquam posteà comparuit. Sic tandem Deo propitio, à tyrannide eius liberata Traiectensis Ecclesia.* Renerus ad Sanctum Laurentium prope Leodium Monachus Nicolao Canonico praenominato synchronus vixit, florebat enim circa annum Christi millesimum centesimum tricesimum. In vita autem sancti Lamberti, quam literis commendauit, de Faramundo sic disserit [b]. *Fertur Coloniensis Episcopus conspirasse prauorum factioni, zelo inuidiae ductus, & primores populi, datâ pecuniâ, ad odium Lamberti concitasse, qui etiam Clericum Ecclesiae suae Pharamundum ad Episcopatum Traiectensem, contra ius & fas, passus est promoueri. Qui miser, quia abiit in consilio impiorum, in cathedra pestilentiae sedit; de quo quid aliud poterit dici, quàm quod veritas dicit. [Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro; qui autem intrat per ostium, pastor est ouium. Fur non venit, nisi vt furetur, & mactet, & perdat.] Euoluto septennio, tandem Altissimo placebat, vt, post horridam & diuturnam tempestatem, caeli faciem serenaret. Traiectensis mercenarius Pharamundus, tandem iustâ Cleri & populi abdicatus sententiâ, non tantùm ab Ecclesia Traiectensi, sed etiam à tota prouincia expellitur.* Frustrà per plures rerum Leodiensium Scriptores iremus. Sex hi sufficiant, vt asseras Pharamundum, qui pulso Lamberto Traiectensem Ecclesiam iniustè occupauit, Episcopum Coloniensem nunquam fuisse. Duos igitur distingue Pharamundos, vnum qui Lamberto exulante Traiectensem Episcopatum inuasit; alterum qui mortuo Annone Coloniensis Episcopus aequis calculis factus est. Vt ita sentias, ratio temporis exigere videtur. Anno Christi sexcentesimo septuagesimo-quarto beatus Lambertus exulare cœpit. Faramundus verò post annos quadraginta-septem, siue anno Christi septingentesimo vicesimo-primo, Colonienses infulas nondum obtinebat, tunc enim eius decessor Anno Translationi sancti Lamberti praesens interfuit. Quonam anno Faramundus inierit Pontificatum, quot annis illum tenuerit, quonam anno discesserit è vita, quémve successorem habuerit, non apertè constat. Qui duos circiter annos ei tribuunt in Episcopatu, Chronologiam suam sic instituunt. Annonis mortem anno Christi septingentesimo nono consignant, tum duobus circiter annis Faramundum, Agilolphum sex circiter annis sedisse volunt, & hunc eodem quo pugnatum est ad Amblauam anno, siue anno Christi septingentesimo decimo-sexto necatum affirmant. Sed haec praecipuè colligunt è pseudo-Marcellino, in cuius opinione Suibertus ante annum Christi septingentesimum vndecimum ab Annone Coloniensi Epi-

AN. CH. 724. THEODOR. IV. R. 4.

[a] Tom. 1.

[b] Ap. Chapeauill. To. 1.

AN. CH. 724. THEODOR. IV. R. 4.

ſcopo ſuſcipitur, & anno Chriſti ſeptingenteſimo decimo-quarto, quo Pippinus obit, Agilolphus Eccleſiæ Colonienſi præeſt. Superſtes autem Pippino diu vixit Anno, nec Agilolphus Faramundo proximè ſucceſſit. Merſſæus, qui Faramundum ad regimen Eccleſiæ Colonienſis anno Chriſti ſeptingenteſimo duodetriceſimo admotum ſcribit, peccat quoque contra Chronologiam, eodem enim anno Pontificales Infulas Agilolpho delatas ſic ſubiungit. *Sanctus Agilolphus Eccleſiæ Colonienſi datus eſt Archiepiſcopus anno ſalutis noſtræ 728.* At Agilolphus ſeriùs ad Epiſcopatum promotus eſt, anno enim Chriſti ſeptingenteſimo duodequinquageſimo, vt ex Zachariæ Papæ literis probabimus, erat adhuc Epiſcopus, eiúſque deceſſor Raginfredus quædam mancipia cum Willibrordo Vltraiectino Pontifice commutauit anno Chriſti ſeptingenteſimo triceſimo-quinto, vt Ægidius Gelenius [a] à Chriſtophoro Browero ex Archiuis referri teſtatur.

[a] Lib. 3. Synt. 7. §. 4. n. 1.

XXXI. RANGINFREDVS.

De Faramundo igitur Epiſcopo Colonienſi hæc tantùm aſſerimus. Annoni ſucceſſit Faramundus; incertum quo anno, certè poſt annum Chriſti ſeptingenteſimum viceſimum-primum. Alius fuit ab illo Faramundo, qui Traiectenſem Epiſcopum per abſentiam Sancti Lamberti contra ius faſque ſe geſſit. De mortis anno nihil ſtatui poteſt. Succeſſor quoque controuertitur, is tamen procul dubio fuit Ranginfredus, cui poſteà ſucceſſit Agilolphus, licèt hic in vulgatis Catalogis eidem Ranginfredo præponatur. Plura de Ranginfredo ſeu Raginfredo vel Reginfrido dicemus ad annum Chriſti ſeptingenteſimum triceſimum-quintum. Plura ſuis etiam locis dicemus de Agilolpho, qui literas anno Chriſti ſeptingenteſimo duodequinquageſimo à Zacharia Romano Pontifice accepit, nec omittemus Hildegarium proximum Agilolphi ſucceſſorem, qui regnante Pippino in cælum migrauit. Atque hæc impræſentiarum de Colonienſibus Epiſcopis ſufficiant.

XXXII. SCHWAZACHIVM MON. CONDITVR.

Paulus Voltius, Abbas Hugonis-Curiæ * in Diœceſi Straſburgenſi, ſic, apud Guillimannum [b] in libro de Epiſcopis Argentinenſibus, loquitur de *Schwarzach* Alſatiæ Monaſterio. *Legimus in veterum Commentariis Schawarzachenſis Monaſterij fundatorem fuiſſe Ruthardum Alſatiæ Ducem cum Irmenſinde coniuge, quando primùm ædificaretur prope Kotzenhuſen anno* DCCXXIIII. *S. Pirminius autem ingreſſus ſit Alſatiam an.* DCCXXX *ſecundùm Vrſpergenſem Abbatem. Idem verò Monaſterium poſteà in eo loco, vbi nunc eſt, ædificatum eſt adminiculo Comitis Meygenhardi, deſolato priori, ſub anno Chriſti* DCCCXVII. Tria ſunt Monaſteria Schwarzachienſia; vnum virorum in Alſatia; duo in Franconia, virorum vnum, alterum fœminarum. De ſingulis agit Bucelinus in Germania Sacra [c], obſeruátque vtriuſque Schwarzachij, quod in Franconia ſitum eſt, origines in nonum ſeculum reiiciendas eſſe, Schwarzachium autem Alſaticum, de quo nobis hìc ſermo, vel hoc anno vel ſequenti conſtructum affirmat, déque illius conditoribus ac ſitu ſic ſcribit. *Ruthardus Agilolfingus Alſatiæ Princeps & Irminſinda eius contheralis, inſtinctu S. Pirminij, in ripa Rheni, fluuiorum Germaniæ Regis, condidit, & à fundamentis extruxit; quod deinceps ope & operâ Meginhardi Comitis, aliò, non procul à Liechtenaw oppido, tranſpoſitum fuit.* Hic Auctor in Genealogica Germaniæ notitia ſub initium multa de Stemmate Agilolfingico refert, quæ fabulis accenſenda Lector in veteribus Hiſtoriis verſatus facilè iudicabit. Agilolfingicæ familiæ adſcribit Adalbertum fratrem Sanctæ Odiliæ, eiuſdémque Adalberti ex Eberhardo filio, qui Murbacenſe Monaſterium erigendum curauit, nepotem conſtituit Ruthardum, qui Schwarzachium Alſaticum ad ripam Rheni fundauit. In Genealogia Domûs Alſaticæ nec Ruthardus nominatur, nec vllus Eberhardi filius recenſetur. Agemus de Eberhardo ad annum Chriſti ſeptingenteſimum triceſimum-primum, cùm de Murbachienſis Monaſterij conditu verba faciemus. Ex prædictis autem collige Ruthardum nec Eberhardi filium, nec Alſatiæ Ducem fuiſſe, nec ad Cœnobij Schwarzachienſis erectionem hoc anno prouocatum eſſe *inſtinctu Sancti Pir-*

* Hugeshofen.
[b] In Epiſc. 1.
[c] Part. 2.

minij, qui multò serius in Alsatiam venit, vt ex Abbate Vrspergensi probat Voltius suprà citatus, & ad annum Christi septingentesimum tricesimum ex vetustioribus Auctoribus confirmabimus.

PYRMINIVS ADIT AVGIAM INSVLAM.

Antequàm Ruthardus in Alsatia Monasterium Schwarzachiense construeret, Pyrminius in Diœcesim Constantiensem venit, cúmque in ea per aliquot annos iam moratus esset, hoc eodem anno, quo Schwarzachium à Ruthardo ædificatum est, ad Augiam Insulam inuitatus accessit, ibique prima celeberrimi Monasterij fundamenta collocauit. Ad hunc annum Hermannus ita scribit in editione Pistoriana. *Sanctus Pirminus ad Augiam Insulam venit.* In editione Vrstisiana, sic. *Sanctus Pirminus & Chorepiscopus à Carolo Augiæ Insulæ præfectus, serpentes inde fugauit, & Cœnobialem vitam ibi instituit, anno tertio.* Denique in Canisiana, sic. *Sanctus Pirminius Abbas & Chorepiscopus, à Berchtoldo & Vehi Principibus ad Carolum ductus, Augiæque Insulæ ab eo præfectus, serpentes inde fugabat, & Cœnobialem inibi vitam instituit tribus annis.* Cur posteriores editiones Pistorianâ longè auctiores sint, duas rationes afferunt, vnam Vrstisius, alteram Canisius. Existimat Vrstisius fœtum Auctori adeò placuisse, vt illum lambendo formauerit variaueritque aliquoties, ac proinde accesserint multa. Canisius verò, cui potiùs assentimur, tot varietates ipsis adscribit descriptoribus, quorum alius nonnulla adiecerit, alius resecuerit, vnusquisque pro suo captu. Certè multa, quæ spectant ad Augiense Monasterium, à quopiam illius loci Monacho superaddita videntur, nec omni ex parte vera sunt. Non pauca, vt occurrent, accurato discutiemus examine. Impræsentiarum agendum de Pyrminij aduentu ad Augiam. Pyrminius hoc anno ad Augiam Insulam venit. Id asseritur apud Hermannum editum à Pistorio, nec à quoquam in dubium vocatur. Alia superadiecta sunt in posterioribus editionibus, quæ partim vera sunt, partim falsa. Pyrminius in editionibus Vrstisiana & Canisiana *Chorepiscopus* dicitur. Vrstisius in margine Chorepiscopum interpretatur *regionalem Episcopum, qui per regiones discurrit*, in eóque sensu Pyrminium Chorepiscopum fuisse non inficiamur. In iisdem editionibus Pyrminius *à Carolo Augiæ Insulæ præfectus*, & in Vrstisiana *à Berchtoldo & Vehi Principibus ad Carolum* primò *ductus* perhibetur. Hæc procul absunt à vero, nam Berchtoldus & Vehus, quorum mentionem Crucius facit [a], ante Gotfridum floruerunt, consilium autem opusque Pyrminij promouerunt soli Lantfridus eiusdem Gotfridi filius & Sintlaz, ille prouinciæ Dux seu Gubernator, hic loci dominus, nec iis addendus Carolus Maior-domûs, Lantfridus enim erat è Ducum seu Præfectorum numero, qui dissidebant à Carolo, Regiámque auctoritatem aduersùs eundem Carolum, plùs potentiæ sibi, quàm Maioratus poscebat, arrogantem, intrepidè tuebantur. Verissima sunt quæ sequuntur in iisdem editionibus. Pyrminius serpentes ex Augia Insula fugauit, & Cœnobialem ibi vitam instituit. Sed in designando tempore, quo Pyrminius in Augia Insula Cœnobialem vitam instituit, editio Canisiana postponitur Vrstisianæ. Hæc enim sic habet, *Cœnobialem vitam ibi instituit, anno tertio;* illa sic, *Cœnobialem inibi vitam instituit tribus annis.* S. Pyrminius in Augia Insula Cœnobialem vitam instituit anno tertio, annus ille tertius ab eius aduentu vel in Episcopatum Constantiensem vel in Augiam Insulam sumi debet. Prior opinio stare potest, nihil enim vetat, quominùs Pyrminius in Diœcesim Constantiensem anno Christi septingentesimo vicesimo-primo venisse censeatur, Lantfrido Alamanniæ seu Sueuiæ tum Duce. Posterior corruit, quia Pyrminius anno post aduentum in Augiam tertio, siue anno Christi septingentesimo vicesimo-septimo ex eadem Insula pellitur teste Hermanno genuino seu Pistoriano, cui Vrstisianus & Canisianus suffragantur. Diutiùs tamen Pyrminius in Augia moratus est, illic enim adhuc versabatur, cùm vitam clausit Lantfridus, cuius obitum anno Christi septingentesimo tricesimo Nazarianus Annalista consignat. Nec adeò mirum est

[a] Lib. II. rer. Sueuic. c. 2.

AN. CH. 724. THEODOR. IV. R. 4. XXXIV.

in gestis Pyrminij describendis ad annum Christi septingentesimum vicesimum-septimum errasse triennio Hermannum, qui post annos trecentos scriúsque vixit, & suam lucubrationem ad annum vsque Christi millesimum quinquagesimum-quartum perduxit.

INCHOAT MONASTERIVM

Monasterij in Augia Insula condendi occasionem sic Othlonus in vita Sancti Pyrminij describit. *Vir eximius Sintlaz, cuius etiam filiam Pater sanctissimus* (Pyrminius) *de sancti lauacri fonte leuauit, humiliter adiit eum, dicens. O Sacerdos inclyte, in tuo aduentu, omnia mortua reuiuiscunt, arida virent & florent, tellus nostra germine vitalis fructûs grauida facta est, rogamus nunc, vt pio consilio suggeras, quo in loco, postquàm hinc forsan discesseris, construere queamus domum orationis. At beatus Pyrminius, videre, inquit, videor Insulam, quam celeriter nauigando quimus attingere, properemus ad eam, fortassis ibi benignus Dominus suam nobis exprimet gratiam. Respondens autem prædictus vir ait. Absit, absit hoc, Domine mi, quia in illa Insula serpentium extat vermiúmque horrendorum possessio, nec hominis vlla ibi poterit esse habitatio. Tunc Pater almus, quid, inquit, loqueris modicæ fidei? Nonne Christus retulit sibi donatam esse omnem potestatem in cælo & in terra? Nonne electis suis concessit ambulare super aspidem & basiliscum, & conculcare leonem atque draconem? His auditis supradictus vir beato viro annuere, ipsíque nauigij opportunitatem præbere non tardauit. Mox autem vt Sacerdos sanctus Insulam attigit, omnis illa venatorum turba, veluti nimiâ contrarietatis vi vrgente fugiendo, Insulam deseruit, tantâque multitudo eorum abire visa est, vt tribus diebus ac noctibus tota superficies maris, per quod natando transierant, cooperta videretur, nusquam verò posteà comparuit. Tunc egregius Christi agricola, tam horribili hostilitate anathematizatâ, sociatísque fidelium adminiculis, stirpes inutiles, spinas, tribulos, fruticúmque inculta præcidere curauit, nec destitit, donec omni fœtori atque vligini abscessum pararet, Soli verò ac iocundo aeri locum faceret, atque ita sub celeri dierum momento, facta est apta hominum habitatio, vbi ante constiterant immanium viperarum cubilia. Deinde in Christi honore Oratorium construere aggressus est, ad quod plures fidei ardore animati prædia sua conferre decreuerunt, præcipuè tamen deuotissimus Sintlaz, qui in ambitu ipsius loci multa hereditario iure possidebat, Christi domicilium amplificare studebat, vbi posteà plures coadunati, seculi huius transfugæ, religionis sanctæ facti sunt asseclæ, procellosi mundi vitantes inquietudinem, tutissimi portûs obtinent stationem.* Hoc fuit initium nobilissimi Monasterij, cui posteà nomen Augiæ diuitis inditum. A prælaudato Sintlace quem Bruschius Sindelesium, Crucius Sindelium, Sindeslaum Bucelinus appellant, nomen accepit Sindlesaugia, vulgò *Sindlesaw* seu Sindlesouia vel Sindleosana, quasi Sintlacis augia siue ager aut pratum, id enim Germanis *ow* dicitur. Accessit posteà cognomentum diuitis, ídque sub Kebone tertio illius loci Abbate factum tradunt Bruschius & Bucelinus. *Rhenus*, vt Mela [a] testatur, *ab Alpibus decidens propè à capite duos lacus efficit.* Horum lacuum alterum superiorem, inferiorem alterum vocant. Superiorem Plinius [b] & Solinus [c] Brigantinum ab oppido Brigantio *, nuperi Scriptores Constantiensem ab vrbe Constantia * & Podamicum ab oppido *Podmen*, vulgus detorto vocabulo *der Bodensee* dixit. Inferiorem ab oppido Cella Cellensem * hodie appellant, vulgò *Celler-see.* De vtroque fusiùs ad annum Christi sexcentesimum decimum [d] Tomo secundo locuti sumus. Martinus Crucius [e] de Podamico sic scribit. *Lacus Podamicus, Brigantinus, Acronius, Insulas habet duas; in superiori parte Augiam minorem (Meinow;) in inferiore infra Constantiam Augiam maiorem seu diuitem (Reichenow.)* De Cellensi sic. *Inferior lacus (qui & Cellensis dicitur) quadam peninsulâ in duas partes distinguitur, in cuius altera parte, fortè dimidiato milliari infra Constantiam est Insula Richenoia, olim Sindlesaugia dicta, posteà diues Augia propter donatarum ei copiam diuitiarum.* Licèt Crucius hærere dubius videatur, verùm Augiam maiorem in Lacu Podamico an in Cellensi collocare debeat, hæc Insula sita est in lacu Cellensi, patet in longitudinem dimi-

[a] Lib. 3. c. 2.
[b] Lib. 9. c. 17.
[c] Cap. 24.
* *Bregentz.*
* *Constance.*
* *Cell.*
[d] Num. 11.
[e] Part. 1. rer. Sueuic. l. 11. c. 2.

IN LACV CELLENSI.

AN. CH. 724. THEODOR. IV. R. 4.

dimidium milliarij Germanici, in latitudinem verò quadrantem, habétque tres Parochiales Ecclesias. Lege Bruschium in Chronologia Monasteriorum [a] Germaniæ, & eundem Crucium in rebus Sueuicis loco iam citato, vbi leguntur & hi duo versus in memoriam miraculi suprà narrati, necnon precationis ab incolis contra venena cibo potuique sic fieri solitæ.

Sanctificet nostram sanctus Pirminius escam.
Pirminij dextra benedicat pocula nostra.

XXXV. CAROLVS PROFLIGAT RAGINFRIDVM IN ANDEGAVIA.

De rebus hoc eodem anno gestis Annalista Nazarianus stylo valdè barbaro sic scribit. *Anno* DCCXXIV. *leuauit contra Karlo & Karlus perrexit Andegauis.* Petauianus clariùs in hunc modum. *Anno* DCCXXIV. *Karolus migrauit ad Andegauos, qui rebellabant aduersùs eum.* Ex duobus illis Scriptoribus, quorum prior in anno Christi septingentesimo nonagesimo, posterior in anno Christi octingentesimo desinit, colligere est errare recentiores Annalistas, qui tumultum Andegauensem vel anno Christi septingentesimo vicesimo-primo [b], vel anno Christi septingentesimo vicesimo-quinto [c] referunt. Hæc ad Chronologiam. Quæ verò sequuntur, ex Annalibus Metensibus descripta sunt, bellíque, quod hoc anno gestum est, quis exitus fuerit, sic declarant. *Raginfridus quondam Maiordomûs contra Karolum se erigere temptauit. Contra quem Karolus exercitum duxit, & illum in ciuitate Andegauis inclusit, filiúmque eius obsidem ducens, ipsum Comitatum sibi, quamdiu vixit, solâ pietate habere concessit.*

XXXVI. E GALLIA REVERSVS DEBELLAT SAXONES.

Saxones occupato in Andegauia Carolo, cùm longiùs rem ductum iri putarent, bellum aduersùs Francos renouarunt, sed à Carolo è Neustrasia in Austrasiam, è Gallia in Germaniam, à Meduana fluuio ad Visurgim magnâ celeritate profecto, velut in ipso conatu suo sunt oppressi debellatíque. Vtramque Caroli expeditionem eodem anno sic Auctor Annalium Fuldensium perstringit [d]. *Carlus Raginfridum persequens Andegauis vrbem cepit. Posteà Saxones vastando, victor redit.* Nec aliter sentit Auctor [e] Historiæ iussu Childebrandi Comitis scriptæ, sic enim de vtroque bello suprà memorato loquitur. *Carolus Princeps insecutus Raganfredum, Andegauis ciuitatem obsedit, vastatâ eâdem regione cum plurimis spoliis remeauit. Per idem tempus rebellantibus Saxonibus, Carolus Princeps eos praeoccupauit ac debellauit, victórque reuertitur.*

XXXVII. HVGO EIVS EX FRATRE NEPOS FIT EP. PARIS.

Hugo Caroli Maioris-domûs ex Drogone fratre nepos Ecclesias quinque rexit; tres Episcopales, Rothomagensem, Parisiensem, & Baiocensem; duas Abbatiales, Fontanellensem & Gemmeticensem. Quando singularum administrationem inierit, haud produnt antiqua monumenta, si duas exceperis, Rotomagensem & Fontanellensem, quarum priorem anno Christi septingentesimo vicesimo-secundo, posteriorem anno Christi septingentesimo vicesimo-tertio gubernandam suscepit. De ceteris coniectandum. Habitâ ratione rerum, quas hoc anno, post Christum natum septingentesimo vicesimo-quarto, Carolus in Neustrasia gessit, Hugonem Parisiensis Ecclesiæ regimini tunc admotum opinamur. *Hic etiam*, ait de illo Hugone Chronographus Fontanellensis [f], *Præsulatum Ecclesiæ Parisiacæ, simúlque Baiocasinæ, cum Rothomagensi tenuit, factione scilicet patrui sui Caroli Principis.* Et paulò pòst. *Rector quoque siue Procurator vrbis Parisiacæ trigesimusquintus à B. Dionysio constituitur.* In hoc posteriore textu, vox, *Procurator*, plurimùm est attendenda. Videtur enim significare, quòd Hugo rerum duntaxat temporalium in Episcopatu Parisiensi curam gesserit, ne Sede vacante à quoquam dilapidarentur. Eò vergit opinio Francisci Pommerayi [g]. Statum tamen illorum temporum quisquis accuratè perpenderit, facilè sibi persuadebit Carolum, cùm Lutetia Parisiorum, ciuitas totius Neustrasiæ primaria, post Bernecharij Episcopi mortem Pastore destitueretur, egisse maximâ contentione, vt Hugo suus ex fratre nepos, à quo nihil sibi timendum nouerat, illius vrbis Episcopus fieret, & vtramque Ecclesiam Roto-

[a] In Augia diuite.
[b] Annal Fold.
[c] Annal Metens.
[d] Ad an. 721.
[e] Capp. 107. 108.
[f] Cap. 8.
[g] In Archiep. Rotomag. n. 25.

AN. CH. 724. THEODOR. IV. R. 4.

magensem videlicet ac Parisiensem simul gubernaret. Locus ei tricesimusseptimus in omnibus Catalogis Parisiensium Episcoporum hactenus editis tribuitur. Illo de Hugone Metropolita Rotomagensi Ioannes *Mabillon*, in notis ad vitam S. Walarici seu Walerici vel Gualarici primi Leuconaensis Abbatis, rectè interpretatur Prologum eidem vitæ præfixum, cuius Auctor calamo se manum admouisse testatur, vt Hugonis Archiepiscopi sui iussis obtemperaret, & Abbatis Theodini Monachorúmque Leuconaensium postulationibus acquiesceret. *Domino meo semper proprio & insolubili caritatis vinculo retinendo Domno & Patri Theodino Abbati, & omni sanctæ Congregationi vestræ, quæ vobiscum Domino deseruit, & sub regulari cura viuere gaudet, amicus vester proprius & omnium Christianorum seruus, perpetuam vobis in Christo salutem. Imprimis quasi pronolutus vestris vestigiis, humili prece deposco, vt adsistentes vos sacris altaribus, qui sedulas & dignas Deo quotidie soluitis preces, me etsi indignum famulum vestrum in alta memoria cordis vestri semper dignemini habere. De cetero verò, vt scitis, cùm ante plures dies in vestro Cœnobio positus vobiscum, vt conuenerat, loqui cupissem, vestra tunc fraternitas nostram paruitatem summa cum humilitate postulabat, vt vitam Patroni vestri beati Gualarici succincto & compto sermone ederem, quem ante aliquot annos venerandus vir Raimbertus Abbas summo quidem studio, sed nimis prolixo & simplici sermone dictauerat. Sed & hoc mihi ipsum addebatis, quòd Hugo Archiepiscopus noster ipse hoc iusserat, vt mediocritas mea præfatam vitam quasi apertiùs ac luculentiùs vobis deberem conscribere, cuius iussionibus, in quantum valemus, contradicere non debemus. Et duplex exinde nos causa hortatur, dum & vestra me delectat caritas, & ille qui est summus Pontifex hoc fieri iubet. Et ideo nos ita calamum temperauimus, vt sermo breuis & admodum planus simplicioribus fratribus intelligentiam augeret, & nec nimis rusticus & indoctus esset, ne studiosis præberet fastidium.* Ex hac lucubratione colligitur series Abbatum Leuconaensium ad hoc vsque tempus haud interrupta. Raimbertus enim seu Ragimbertus Abbas, qui Monasterij Leuconaensis administrationem post obitum Sancti Blitmundi regnante tum Clodoueo Secundo suscepit, labente seculo septimo vitam clausit, eiúsque proximus successor Theodinus censeri potest.

XXXVIII. CORBINIANVS EP. FRISINGENSIS

a L. 7. n. 18.

In Boioaria, Pilitrudis, licèt vulnus occultum, quod in horas exacerbabatur, arte muliebri tegeret, vltionem aduersùs Corbinianum Frisingensem Episcopum animo meditabatur. Idoneam occasionem visum est præbere factum Antistitis, *quod*, vt Ioannes Adlzreitterus in Annalibus Boicis [a] opinatur, *hodierni mores nimiæ seueritatis accusarent, nisi priscæ simplicitatis austeritas & feruens animarum zelus sanctum virum absoluerent.* Totum negotium ab Aribone sic describitur. *Quadam die vir Dei beatus Corbinianus cum præfato Principe* Grimoaldo *recumbens ad prandium, appositâ mensâ, salutifero Crucis Christi signo cum laude superpositam consignauit alimoniam. Prædictus verò Princeps ex mensa dilecto sibi cani panem per incuriam proiecit. Quod vbi vir Dei conspexit, dextro pede tripodi calcem impegit, & mensam euertit, itaut argentea vasa per pauimentum huc illúcque spargerentur, & ex scamno prosiliens aiebat eum tantâ benedictione indignum, quam cani non veritus esset proiicere, domúmque illius egressus dixit se ab eius cura omnino se abstrahere, & nequaquam cum eo vlteriùs panem communem sumere velle. Tum verò mulier de morte viri Dei cœpit tractare, inuidiæ facibus succensa, eò quòd à viri sui illicito concubitu per verba eius separata esset, incessantérque in aures viri sui inuidiæ & odij fomitem ingessit contra virum Dei, dixítque in Principis ignominiam hoc egisse Episcopum, ideóque mortis esse reum. At rem ipsam Princeps idem diligenter perpendens, patientiæ seruans custodiam, aditum claudi iussit, ne tantus à se vir Dei recederet irâ permotus. Ipséque cum Primatibus suis Palatium egressus, viri Dei pronoluebatur vestigiis, satisfactionem spopondit, magnísque precibus atque blanditiis, necnon & muneribus motum mitigauit Episcopum, & tandem ægrè pacis osculum à beato promeruit Episcopo, & sic iterum pariter communem sumpse-*

IN MAGNA EXISTIMATIONE APVD GRIMOALDVM DVCEM BOIOARIÆ.

runt cibum. Cœperúntque viro Dei diuitiæ, quas non amabat, quotidie accrescere, & loca augescere. AN. CH. 724.

Idem Auctor duo proximè subiicit insignia miracula. Primum sic. *Cùm quadam die in Episcopio Frisingæ sederet, molestiâ corporis correptus, more solito in vicinum montem ad Oratorium beati Stephani Martyris venire nequiuit ad matutinas Deo persoluendas laudes. Clerum itaque excitans, illuc ire præcepit. Illísque ascendentibus vox psallentium in Ecclesia obuiam illis venit, tantáque concordia modulaminis magis ac magis in aures audientium se intulit, quantò ad Ecclesiam propiùs accedebant. Ex fenestris quoque & tecto tanta vis clari luminis radiabat per latera eiusdem montis, vt claritatem diei superaret. Illis ergo festinantibus & Ecclesiæ ianuam ingressis, tantus claritatis fulgor euanuit, odor tamen incredibili suauitate ibi triduo permansit. Clerici quoque nimio timore perterriti, & velut mortui corruerunt in terram, alij ante fores, alij limina Ecclesiæ ingressi. Vbi tandem vires recepere, domum cucurrerunt, & omnia viro Dei indicarunt. His ille auditis se illuc deferri præcipiens, ibi ad manendum domum sibi construi iussit exiguam.* Alterum sic. *Cùm autem ministri de aquarum penuria propter altitudinem montis, quòd ibidem quotidie ferendo lassarentur, murmurare cœpissent, vir Dei quodam die diluculo consurgens, solus montis latera circumiens, in plaga meridiana ad orationem se humi prostrauit. Quâ completâ, baculum, quo sustentabatur, in terram defixit. Cúmque paululum perfodisset, tanta mox ex eadem fouea aquarum emanauit abundantia, vt ad totius cellulæ ministerium sufficeret, insuper & vsque ad montis imam crepidinem deflueret, & eo viuente numquam deesset.* Quid autem post eius obitum contigerit, exponemus suo loco.

THEODOR. IV. R 4.

XXXIX. CLARET MIRACVLIS.

XL. DEOTILA ABBATISSA BLANGIACENSIS OBIIT.

Obiit hoc anno Deotila Blangiacensis Abbatissa. *Rexit* enim *regimen loci illius vnà cum pia ac sanctissima matre* Bertha *annis viginti & nouem*, vt vetus Anonymus in ipsius Berthæ vita testatur. Bertha filiæ suæ quinquennio superstes vixit. Abbatissarum, penes quas cura Monasterij post obitum Deotilæ fuit, exciderunt nomina, quia Cœnobium Blangiacense funditus à Nortmannis dirutum fuit.

XLI. IZITVS DVX ARABVM OBIT.

Hoc anno, quinto Kalendas Iunij, cœptus est annus Arabum centesimus sextus, & hic Iscami apud Arabes regnantis primus numeratur. Izitus enim eius frater, qui anno Hegiræ centesimo primo, die vicesimo-tertio mensis septimi seu *Rageb*, id est, septimo Idus Februarias, anno Christi septingentesimo vicesimo regnare cœpit, apud Theophanem regnat annis quatuor, apud Rodericum [a] *quarto Regni sui anno completo* vitam finit, apud Georgium Elmacinum [b] imperat *annos* 4, *& dies* 29, seu mensem vnum, cui biduum addimus, quoniam ille initium Principatûs in diem vicesimum-quintum mensis Regiebi seu *Rageb* reiecit. Iscamus igitur, qui Thomæ Erpinio Hisiamus est, Isidoro Pacensi Iscam, Roderico Toletano Hiscam, Izito fratri, vt Georgius Elmacinus [c] testatur, successit *die* 25 *mensis Siabani* seu Sahaueni, *anni* 105, id est, pridie Nonas Februarias, anno Christi septingentesimo vicesimo-quarto. Imperauit *annos* 19, *menses* 7, *& dies* 11, siue *annos* 19, *& dies* 219. Obiítque *die sexto Rabij posterioris, elapsis annis Hegiræ* 124, *& diebus* 95, vel, vt restituendum videtur, *diebus* 94, id est, pridie Nonas Februarias, anno Christi septingentesimo quadragesimo-tertio.

[a] In Hist. Arab. c. 12.
[b] Lib. 1. c. 16.
[c] Lib. 1. c. 17.

XLII. SVCCEDIT ISCAMVS EIVS FRATER.

De illo Calipha siue Amiramomeno sic Rodericus Toletanus capite duodecimo Historiæ Arabicæ, ex editione Thomæ Erpinij. *Izit quarto Regni sui anno completo vitam finiuit, & fratrem suum, Hiscam nomine, instituit successorem, tali pacto, vt filius eius proprij seminis, Abulit nomine, fratri succederet in honorem. Hiscam autem in suæ primordiis potestatis, anno Regni Arabum centesimo septimo, satis modestum & pacificum se ostendit, & regnauit annis viginti & vno. In Romania & in partibus Orientis prosperè multa gessit, non præsentialiter, sed per duces terrâ & pelago destinatos, & in Occidentis partibus nihil egit præclarum.* Cum illius exercitibus Franci sæpè conflixerunt, vt suis locis dicemus. Eam ob causam, de tempore, quo regnauit, adeò sollicitè inquirimus. Corri-

AN. CH. 724. THEODOR. IV. R. 4.

gendus sanè Rodericus textu proximè citato, vbi scribit Iscamum *anno Regni Arabum centesimo septimo* cœpisse regnare, nam paulò pòst eodem capite annum sextum Iscami cum anno Arabum centesimo vndecimo bis comparat; semel sic, *anno itaque Regni Arabum centesimo vndecimo, Hiscam verò sexto suscepit Regnum Arabum in Hispaniis Odoysa*; iterum sic, *Temen filium Abinaza ad regimen Hispaniæ destinauit, anno Regni Arabum centesimo vndecimo, Hiscam verò sexto*; vnde patet ex ipsiusmet Roderici opinione primordia Iscami cum anno Arabum centesimo quinto coincidisse. Est & alius error in textu Roderici præcitato, Iscamus enim non regnauit annos XXI, sed tantùm XIX, eósque rotundos in calculis Christianorum, sed in Arabica computatione superaddendæ mensium dierúmque minutiæ, de quibus suprà.

725. THEODOR. IV. R. 5.

ANNVS CHRISTI 725. THEODORICI IV. R. 5.

I. IN Annalibus Nazarianis ad annum Christi septingentesimum vicesimumquintum tria sic perstringuntur. *Hrothrudis mortua. Betto mortuus. Sarcini venerunt primitus.* In aliis Annalibus altum de Bettone silentium, nec quis ille fuerit, vllibi legitur. Alia duo fusiùs sunt exponenda.

II. *Carolvs Rotrvdem vxorem amittit.* Hrotrudem seu Chrotrudem hoc anno mortuam non tantùm Annales Nazariani sed etiam Petauiani produnt. Fuit hæc prior vxor Caroli, qui Carolomannum, Pippinum aliásque proles ex ea suscepit. Eodem autem anno quo Carolus Rotrudem amisit, in Boioaria primùm dimicauit, aliámque coniugem duxit. Belli Boioarici mentionem ad hunc annum sic facit Annalista Petauianus. *Anno* DCCXXV. *Quando Karolus primùm fuit in Bawarios, & Chrotrudis moritur.* Et Tilianus. *Anno* DCCXXV *Karolus primùm pugnauit in Baioaria.* *Bellvm gerit in Boioaria.* Necnon Auctor Chronici San-Dionysiani sic. *Anno* DCCXXV *Karolus primùm fuit in Baioaria.* Regino non recedit ab hoc computo, victoriam enim, quam Carolus de Boioariis reportauit, sic laudat. *Carolus Princeps X anno regni sui cum Baioariis pugnauit, eósque vicit.* Hic Auctor à die, quo Carolus è custodia liber euasit, eius Principatum seu regimen auspicatur, annorúmque sex ac viginti spatio circumscribit, mortémque anno Christi septingentesimo quadragesimo-primo collocat, itaut nemini dubium esse possit, quin annum decimum Caroli Maioris-domûs cum hoc anno, post Christum natum septingentesimo vicesimo-quinto compararit. Andreas Brunnerus [a] bellum illud Boioaricum bienne constituit, scribítque confectum annis Christi septingentesimo vicesimo-secundo & septingentesimo vicesimo-tertio. *Carolus*, inquit, *Pipini ex Alpaide filius, qui Martellus dictus est, anno septingentesimo vicesimo-secundo Boios bello deuicit, causa non proditur; rebellionem fuisse suspicor, quæ sequenti anno infeliciter resumpta Carolum iterum in Boicam traxit, qui subactam prouinciam partis longâ pace thesauris multauit.* Huius opinionis auctor Annalista Fuldensis. Bellum enim Andegauense, quod anno Christi septingentesimo vicesimo-quarto gestum est, anno Christi septingentesimo vicesimo-primo consignat, deinde ad annos proximè sequentes de Boioariis, quos & Noricos vocat, ita loquitur. *Anno* DCCXXII *Carlus Alamannos & Baioarios armis subegit. Anno* DCCXXIII *iterum Alemanni & Norici pacis iura temerare nituntur.* Carolus in Boioaria bellum duobus annis continuis haud gessit, sed, vt Annalista Tilianus & Auctor Chronici San-Dionysiani testantur, in Boioaria semel pugnauit an-

[a] Lib. 5. n. 8.

no Christi septingentesimo vicesimo-quinto, iterum anno Christi septingentesimo duodetricesimo. Prætereà vetustissimi Annalistæ, cùm de Caroli profectione in Boioariam agunt hoc anno, post Christum natum septingentesimo vicesimo-quinto, nullam Alamannorum mentionem faciunt, quos Auctor Annalium Fuldensium tunc Boioariis fœderatos insinuat, nec huic Scriptori fauet Historia iussu Childebrandi scripta, cuius textum infrà describemus. AN. CH. 725. THEODOR. IV. R. 5.

III. CORBINIANVS EPISC. FRISINGENSIS FVGIT INSIDIAS PILITRVDIS.

In vita Sancti Corbiniani, primi Frisingensi Episcopi, quam Aribo quartus eiusdem ciuitatis Antistes in literas retulit, mentio fit belli Boioarici, quod hoc anno gestum est, narrantúrque multa scitu dignissima, quorum lectione palàm fit Deum vsum Carolo, vt insidias Corbiniano paratas vlcisceretur. *Cùm quadam die vir Sanctus vespertinâ horâ ad Ecclesiam beatæ Mariæ in castro Frisingensi ad persoluendas Deo laudes veniret, ecce quædam mulier rustica cum muneribus ei obuiam perrexit, quæ de maleficij suspicione iam anteà viro Dei fuerat delata. Ibant cum ea onusti carnibus viri, & animal viuum secum ducebant. Quod vir Dei cernens, subtiliter inquisiuit, quinam esset illius aduentus. Ad hæc mulier dolosa quandam in iuuentutis flore Principis sobolem quibusdam illusionibus dæmonum asserebat fuisse commotam, séque suo carmine suísque artibus ad salutem perduxisse gloriabatur, & inde hæc xenia apportare. Quibus auditis vir Dei vehementer expauit, & ex equo prosiliens, tanto commouebatur zelo, vt ipse eam propriis non parceret manibus cædere, & cuncta, quæ cum ea portabantur, xenia ad portam ciuitatis, domum reuertens, pauperibus distribuens, perfidiam Principis non cessaret deflere. Socia verò antiqui hostis, vt serpens in paradiso, sparsis crinibus, receptis viribus, cruentatâ facie, Principis sese offerebat obtutibus. Quam cùm ita flentem* Pilitrudis *incesta vxor* Grimoaldi *Principis videret, diabolico instinctu, furore incensa, vultu mutato, vim veneni, quam in corde ferebat, adspicientibus demonstrauit, vitam Episcopo auferre volens. Quod tamen viro indicare distulit, sed clàm ei insidias in suam perniciem præparare non distulit, cuidam Secretario suo, nomine Nino, occultè præcipiens, vt cùm ab eadem villa recessisset Episcopus, collectis famulis, eum interimeret. Cúmque ad aliam pergere vir Dei disponeret villam, quidam Deum timens, per fratrem ipsius Episcopi beatæ memoriæ Erimbertum ei demandare curauit, quòd in eadem nocte æquissimo mulieris consilio occideretur, nisi se mutatione loci studiosè seruaret. His dictis fidem Episcopus adhibuit, & intempestæ noctis silentio occultè se ad aliam contulit villam. Inde sequente crepusculo ecce Ninus ille collectis famulis domum viri Dei circumcinxit, & eum diligentissimè inquirentes, vt interficerent, sed minimè reperientes, cunctis ædificiis euersis, vacui & confusi reuersi sunt. Episcopus autem, sumpto secum Clero, locum reliquit, ad Magiense castrum perrexit, per quendam ex suis Principi demandauit, quod sub omni celeritate ipsa maligna mulier in foueam, quam ipsi parauerat, corrueret, & ipse citò vitam finiret. Eas insidias suæ coniugis vbi Grimoaldus cognouit, & abscessum viri Dei, misit, & humiliter eum, vt rediret, rogauit. Ille autem minimè assensit, sed Iezabelis pessimæ mulieris insidias oportere cauere dixit.*

IV. PVNITVR PILITRVDIS CVM DVCE GRIMOALDO.

Vltio diuina statim secuta. Carolo in Boioariam aduentante dissipata Grimoaldi domus; eius soboles morbo consumpta; ipse per insidias interemptus; Ninus lanceâ confossus; Pilitrudis in Galliam à victore abducta; liberíque, quos Theodebaldo pepererat, priuatam vitam agere coacti. Breuiter hæc Aribo sic complectitur. *Quæ verò tales insidias*, quas videlicet Pilitrudis Corbiniano Episcopo per Ninum parauerat, *fuerit secuta vindicta, silentio non est premendum. Filius eius*, nempe Grimoaldi, *quem nefando carmine, vt diximus, machinis diaboli mulier incantauerat, rebus excessit humanis. Eóque mortuo Grimoaldus ab insidiatoribus interfectus est. Prædictus verò Ninus, qui necem Episcopo afferre voluit, probrosâ morte vitam finiuit. Cùm enim ventrem purgaret, lanceâ percussus interiit. Ad vltimum verò Piltrud Carolum in Gallias sequens, pro meritis suis ab eo repudiata, omnem honorem & gloriam perdidit, pro-*

AN. CH. 725. THEODOR. IV. R. 5. *priúsque exuta substantiis, nouissimè nihil nisi vnum asellum ad subuectionem possidens in Italia vitam finiuit. Natíque eius, qui ex illius prodierant vtero, cum multa tribulatione regno*, id est, præfecturâ Boioariæ, *priuati.* Hos Pilitrudis filios genitos à Grimoaldo putat Ioannes Adlzreitterus [a], sed genitos potiùs existimamus à Theodobaldo Grimoaldi fratre, quocum Pilitrudis legitimas, vt antè dictum est, nuptias contraxit. Idem Auctor, cùm Grimoaldi mortem in annum Christi septingentesimum duodetricesimum ex Annalium fide reiicit, in deprauatum Codicem videtur incidisse, Aribo enim suprà citatus haud obscurè docet Grimoaldum eodem anno interiisse, quo Carolus bellum in Boioaria gessit, & Pilitrudem in Galliam secum abduxit.

[a] Lib. 7. n. 20.

V. PLECTRVDIS DISTINGVITVR A PILITRVDE. In Annalibus Boiorum apud Ioannem Auentinum [b], belli Boioarici, de quo nunc agimus, omnis causa refunditur in Plectrudem Pippini quondam Maiorisdomûs viduam, quæ Carolum acerrimis odiis prosecuta fuerit in Boioariam, & Grimoaldum illius prouinciæ Ducem seu Gubernatorem ad defectionem suis exhortationibus impulerit. At vocum similitudine deceptus Plectrudem pro Pilitrude perperam accepit. Plectrudis post annum Christi septingentesimum decimum-quintum, quo Theudoaldi nepotis sui mortem defleuit, & administrationem Austrasiæ Carolo è custodia dilapso delatam vidit, vitam suam longè aliter instituit, animum enim à rerum secularium cura penitùs reuocauit, &, vt Ægidius Gelenius Coloniæ ad Sanctum Andream Canonicus libro tertio [c] de Coloniæ Agrippinensis magnitudine testatur, *Deo se totam, & sua Capitolina Ecclesia*, in qua cœtum Monialium à multis annis congregarat, *impendens, obiit in senectute bona in medio Basilica sepulta, cuius anniuersaria memoria vndecimâ die Augusti ibidem peragitur.* Quonam anno ex hac vita migrarit, haud scimus. Fortè nec ad annum vsque vixit, quo Carolus aduersùs Grimoaldum Boioariæ Præfectum mouit. Eius munificentia erga Ecclesiam Capitolinam, sepultura, sanctitas, laudantur in Carmine, quod Ferdinandus & Georgius Ludouicus Comites *in Schewartzenburg* apud eundem Gelenium sic edunt.

[b] Lib. 3.

[c] Syntagm. 9.

LAVDATVR OB MVNIFICENTIAM ERGA ECCLESIAM CAPITOLINAM COLONIÆ.

Hic, vbi nunc cernis Capitolia structa, Viator,
Aula fuit Ducibus, Principibúsque domus.
Aula fuit, sed magnifico iam Regia luxu
Inscribi Titulo conueniente potest.
Non cuius tectum radiante refulgeat auro,
Aut latus argento vestibulúmque micet.
Sed gazis opulenta sacris, & splendida Diua
Plectrudis meritis Relliquiisque potens.
Cedant belligerûm Capitolia celsa Quiritum
Incesto quondam templa dicata Ioui.
Hic sacra supremi Capitolia cerne Tonantis
Non nisi virgineis templa sacrata choris.
Templa triumphali veteres subiere quadrigâ,
Hostis vbi fausto Marte subactus erat.
Ex his, Angelicis Plectrudis vecta quadrigis
Æthera transcendit cælituúmque domos.

VI. Aliam belli Boioarici causam frustrà quæras præter audaciam Grimoaldi, qui Theodorico Rege puero & Carolo Maioredomûs Neustrasianis rebus occupato iugum Francorum excutere voluit, & supremum apud Boioarios imperium per insignem temeritatem ambiuit. Caroli profectionem in Boioariam cum exercitu non omisit Anonymus in Historia [d] iussu Childebrandi Comitis scripta; tempus, iter, victoriam paucis ita complexus est. *Secutis diebus, euoluto anni circulo*, ex quo de Raganfredo apud Andegauum déque Saxonibus proximè nominatis triumpharat, *coactâ agminum*

[d] Cap. 108.

multitudine Carolus *Rhenum fluuium transiit, Alemannósque & Suauos lustrat, atque Danubium peraccessit, illóque transmeato fines Baiorenses occupauit. Subactâ regione illâ, thesauris multis, cum matrona quadam Bilitrude, & nepte sua Sonichilde egreditur.* De belli Boioarici tempore disputatum suprà, nec cuiquam potest esse dubium, quin anno post Andegauense ac Saxonicum primo, siue anno Christi septingentesimo vicesimo-quinto gestum sit. Iter Carolo in Boioariam fuit per Alamanniam seu Sueuiam, sed Alamannos seu Sueuos in fœderis ac rebellionis societatem cum Boioariis aduersùs Francos venisse non prodit textus suprà recitatus. Idem Carolus in Galliam reuersurus Hugiberto siue Hucberto Grimoaldi fratri Præfecturam Boioariæ commisit, deinde captis Grimoaldi thesauris cis Rhenum remeauit habens in comitatu Pilitrudem seu Bilitrudem, quæ variarum inter Corbinianum Frisingensem Episcopum & Grimoaldum Boioariæ Præfectum causa fomésque discordiarum fuerat, necnon eiusdem Bilitrudis neptem Sonichildem, quam sibi coniugem sociauit Grifonis matrem futuram. Bis igitur Carolus vxorem duxit, primò Rotrudem, cuius obitum Annalista Petauianus hoc eodem anno consignat quo gestum est bellum Boioaricum, deinde Sonichildem de qua mentionem sæpè facturi sumus. Caue ne Pilitrudem Carolo quoque nuptam atque ab eo posteà repudiatam putes, quia de illa sic Aribo loco iam citato loquitur. *Ad vltimum verò Pilitrud Carolum in Gallias sequens, pro meritis suis ab eo repudiata, omnem honorem & gloriam perdidit.* In illo textu vox *repudiata* non sumenda est in propria significatione, non enim vxorem significat à marito repudiatam sed mulierem eiectam siue ablegatam è comitatu. Pilitrudis in Galliam cum Sonichilde nepte sua, id est, fratris aut sororis filia, venit; apud Carolum neptis suæ virum valuit gratiâ non mediocri; sed paulò pòst excidit ex hoc loco; & è regno Francorum abire iussa, in Longobardiam se recepit, auctórque fortè fuit discordiarum, quæ inter Luitprandum Longobardorum Regem & Hugibertum Boioariæ Ducem posteà pullularunt.

AN. CH. 725. THEODOR. IV, R. 5.

CAROLVS VXOREM DVCIT SONICHILDEM.

VII. HVGIBERTVS DVX TOTIVS BOIOARIÆ CONSTITVTVS REVOCAT CORBINIANVM EP. FRISINGENSEM.

Hugibertus, siue, vt Aribo vocat, *Hucbertus*, qui solus è Theodonis Quinti filiis supererat, cùm totius Boioariæ Præfecturam suscepisset, tot tristibus motus exemplis, per quæ Deus acerrimam vltionem de iniuria Corbiniano Episcopo illata sumpserat, & raptus in admirationem virtutum, quæ micabant in tanto Pontifice, statim *humanissimè & summo cum honore virum Dei ad se reuocauit, eúmque tanto venerabatur studio, vt sanctis eius meritis dignum erat, atque etiam sacro fontis lauacro eum sibi sociauit.* Quæ Corbinianus post suum è Maiensi castro reditum gessit, obliuione sepulta sunt, Auctor enim vitæ mox ad eius mortem exequiásque transit, de quibus post quinquennium agemus.

VIII. SARACENI IN FRANCIAM IRRVMPVNT.

Eodem autem anno quo Carolus in Boioaria *primùm* pugnauit, Saraceni, siue, vt Annalista Nazarianus scribit, *Sarcini venerunt primitus.* At sub ea voce *primitus* nonnihil difficultatis latet, neque enim hoc anno in Franciam primùm irruperunt Saraceni, quos ante quadriennium Tolosam vrbem nobilem Franciæ ditionis obsedisse, & ab Eudone Aquitaniæ Duce seu Præfecto profligatos fuisse diximus eodem nixi Annalistâ Nazariano, apud quem de Sarcinis seu de Saracenis ad annum Christi septingentesimum vicesimum-primum hæc leguntur. *Eiecit Hendo Sarcinos de Aquitania.* Vt Annalista Nazarianus, sic & Petauianus, duas priores Saracenorum in Franciam irruptiones distinguit. Vnam sic, *anno* DCCXXI. *expugnauit Eodo Saracenos de terra sua*, id est, de finibus suæ Præfecturæ siue Aquitaniæ cui Tolosa tunc attribuebatur. Alteram sic, *anno* DCCXXV. *quando Karolus primùm fuit in Bawarios, & Chrotrudis moritur, & Saraceni venerunt.* Posterior hic Annalista voce *primitus* abstinuit, quâ prior ad secundam Saracenorum irruptionem designandam vsus est. Vt autem ambo Annalistæ simul concilientur, Nazarianus hac benignâ indiget interpretatione. Saraceni

AN. CH. 725. THEODOR. IV. R. 5.

anno Christi septingentesimo vicesimo-primo factâ in Franciam leui impressione statim recesserunt clade quoque & ignominiâ propter solutam Tolosanæ ciuitatis obsidionem affecti. Deinde anno Christi septingentesimo vicesimo-quinto *venerunt primitus* in eandem Franciam, id est, oppida & vrbes *primitus* seu primâ vice Francis ademerunt, suámque dominationem per Aquitaniam pulsis Francorum præsidiis cœperunt dilatare.

IX. MVNDANAM S. SACERDOTIS MATREM INTERFICIVNT IN DIOECESI CADVRCENSI.

Saracenos per Diœcesim Cadurcensem, vbi Calabrense Monasterium, tunc effusos vel ex Sanctæ Mundanæ Martyrio colligimus, de quo Bernardus Guidonis in vita [a] Sancti Sacerdotis Lemouicensis Episcopi sic scribit. *Longo verò pòst tempore ab obitu Sancti Sacerdotis, dum piis lachrymis Sancta Mundana filij sui Mausoleum irrigaret, sub Vandalica persecutione, interemptione gladij impiorum occubuit, & propter insuperabilem Christi confessionem Martyrium sustinens palmam Martyrij obtinuit. Porrò corpus eius à fidelibus est collectum, & iuxta filij sui Sancti Sacerdotis sepulchrum diligenter humatum, vbi diuinâ operante gratiâ multa miracula sunt patrata.*

[a] Cap. 12.

X. CVR DICTI VANDALI.

De Sancti Sacerdotis ætate suprà non semel disputatum. Eius ortum anno Christi circiter sexcentesimo septuagesimo, obitum anno Christi circiter septingentesimo vicesimo consignauimus. Sancto Sacerdoti mater fuit Sancta Mundana. Ex ætate filij, matris ætatem collige. Si filius quinquagenarius obiit, mater vltra quinquennium vix ei superstes fuit. Illa nos ratio potissimùm impulit, vt Sanctæ Mundanæ Martyrium, quod in persecutione Vandalica seu Saracenica contigit, ad hunc annum referremus, quo Saraceni suas primùm ditiones per Aquitaniam auxerunt occupatis aliquot locis, vbi Franci priùs dominabantur. Nec te moueat, quòd Vandalos cum Saracenis confundimus. Id enim Claudius Robertus in Gallia Christiana iam præstitit, cùm in elogio Sancti Cessatoris Lemouicensis Episcopi, *qui*, teste Bernardo Guidonis, *multùm & diu contra Vandalos dimicauit*, Vandalorum nomine *Saracenos & infideles quoslibet* intellexit. Et Petrus Franciscus Chiffletius in Paulino illustrato [b] non tantùm obseruauit Vandalos à probatissimis Auctoribus pro Hunnis, Alanis, aliisque barbaris vsurpatos fuisse, sed & duo subiecit plurimùm aduertenda; primum, quòd Gregorius Magnus [c] cùm Italiam æuo Paulini Nolensis Episcopi vastatam à Vandalis scribit, Vandalorum vocabulo Alaricum Gothorum Regem ipsósque Gothos designat; alterùm quòd *eo etiam Vandalus fuit sequentium seculorum vsu, quo & Romani & Catholici nominis immanissimus hostis*, itaut octauo seculo pro Saraceno capi possit. Andreas Saussaius similiter in die natali [d] Sancti Cessatoris Episcopi, quos *Vandalos* Bernardus Guidonis suprà citatus dixit, *Saracenos* appellauit, illum enim beatissimum Lemouicensis vrbis Antistitem hac affecit laude, quòd *zelo Dei plenus viriliter contra Saracenos in Aquitaniam irruentes decertauit*. Hic Auctor in encomio Sanctæ Mundanæ Viduæ ac Martyris, quod supplemento [e] Martyrologij Gallicani inseruit, Vandalorum loco, quos Bernardus Guidonis in vita Sancti Sacerdotis superiùs allegata scripsit, Saracenos quoque potuit substituere, sed à Vandalorum Saracenorúmque nominibus abstinuit, & Historicæ veritati satis consultum esse duxit, si beatam Mundanam *à barbaris Gallias vastantibus* impiè mactatam affirmaret, quos enim barbaros octauo seculo præter Saracenos in Aquitaniam irrupisse quis suspicetur?

[b] Part. 1. c. 27.

[c] Lib. 3. Dial. cap. 1.

[d] Martyrol. Gallic. d. 15. Nou.

[e] D. 5. Maij.

XI. Vandalorum nomen in Galliis à longissimo tempore non audiebatur. Arcadio Augusto sextùm & Probo Consulibus, id est, anno Christi quadringentesimo sexto, *Vandali & Alani*, vt Prosper in Fastis tradit, *Gallias traiecto Rheno pridie Kalendas Ianuarias ingressi*. Triennio nondum expleto relictâ Galliâ transierunt in Hispaniam. De illis enim ad annum Christi quadringentesimum nonum, qui Honorio Augusto septimùm & Theodosio Augusto secundùm Consulibus notatur, idem Auctor sic scribit. *Vandali Hispanias occupauerunt*. Deinde in iisdem Fastis, Hierio & Ardabure Consulibus,

siue

siue anno Christi quadringentesimo vicesimo-septimo, *gens Vandalorum ab Hispania ad Africam transit.* Denique Dioscoro & Eudoxio Consulibus, id est, anno Christi quadringentesimo quadragesimo-secundo, *cum Ginsirico* Rege Vandalorum *ab Augusto Valentiniano pax confirmata, & certis spatiis Africa inter vtrumque diuisa est.* Abhinc Vandalorum Regnum in Africa per annos duos ac nonaginta stetit, extinctúmque est anno Christi quingentesimo tricesimo-quarto, siue Paulino Iuniore Consule, Indictione duodecimâ, vt Marius Lausannensis Episcopus ad illum Consulatum illámque Indictionem his verbis in suo Chronico declarat. *Eo anno, Africa Romano Imperio post nonaginta & duos annos per Belesarium Patricium restituitur, & Gelimer Rex Vandalorum captiuus Constantinopoli exhibetur, & Iustiniano Augusto cum vxoribus & thesauris à suprascripto Patricio præsentatur.* En variæ migrationes, quæ non tantùm quando in Gallia, sed etiam quando in Hispania & Africa Vandali regnare desierint, palàm ostendunt. Atque inde colligere est barbaros, qui Diœcesim Cadurcensem anno Christi septingentesimo vicesimo-quinto vastarunt, & beatam Mundanam, ad Sancti Sacerdotis sepulchrum orantem, impiè peremerunt, alios à Vandalis fuisse.

AN. CH. 725. THEODOR. IV. R. 5.

In Supplemento Martyrologij Gallicani, tertio Nonas Maij, Sancta Mundana sic commendatur. *In territorio Petracoricensi, Sanctæ Mundanæ Viduæ & Martyris, quæ Sancti Sacerdotis Episcopi Lemouicensis mater, cùm ad filij sepulchrum micans diuinis prodigiis deuotè oraret, apud Argentoratum à barbaris Gallias vastantibus impiè mactata, animam puro famulatu Deo gratam ad cælestia tabernacula transmisit, quæ à Christianis sepulta prope eundem locum, Ecclesia ibi ad suam memoriam ædificata nomen suum venerabile indidit.* In illo textu nonnulla sunt corrigenda. Loco enim Argentorati legendum *Argentacum*, vt est in vita Sancti Sacerdotis. Deinde apud Argentacum nec tumulatus Sanctus Sacerdos, nec occisa mater eius Sancta Mundana. Sanctus Sacerdos Lemouicensis Episcopus, cùm ab vrbe Lemouica profectus vicum Calabrum natale solum repeteret, in itinere apud Argentacum obiit tertio Nonas Maij, deinde naui impositus per alueum Dordoniæ delatus est ad prædictum vicum, ibíque sepultus in Monasterio, vbi primùm Monachus, tum Abbas fuerat, priusquàm Episcopus ordinaretur. Hæc omnia in vita [a] Sancti Sacerdotis sic enarrantur. *Sentiens Sancto sibi Spiritu reuelante extremum diem sui obitûs imminere, valedicens fratribus, ab vrbe Lemouica discessit, & natale solum vicum Calabrum repetere studuit. Ibi namque cupiebat vt eius conderetur corpusculum, vbi Religionis sumpserat exordium. Recedens autem ab vrbe Lemouica venit ad quandam villam, quæ Argentacum vocatur, ibíque iam diu maceratus dolore, graui febrium afficiebatur acredine. Videns autem supremum sibi illuxisse diem discipulos in vnum conuocauit, corpúsque suum Ecclesiæ, in qua Religionis sumpserat exordium, mandauit vt in ea traderetur Ecclesiasticæ sepulturæ. Deinde susceptis diuinis mysteriis, & viatico Dominici Corporis exitum suum præmuniens, post sacræ exhortationis verba, spiritum reddidit Deo Patri, tertio Nonas Maij. Discipuli verò eius præceptum Magistri implere satagunt, corpúsque eius naui imponunt, & per Dordoniæ alueum iter arripiunt, & ad prædictum vicum Calabrum & Monasterium deferunt tumulandum. Monachi verò præfati Monasterij de Calabro occurrentes & sacrum corpus de naui deponentes, suísque humeris imponentes, ad Ecclesiam & Monasterium, vbi Abbas extiterat & sepeliri elegerat, detulerunt.* Non igitur in Argentaco villa sed in vico Calabro sepultus fuit Sanctus Sacerdos, ad cuius tumulum in eodem vico Martyrium posteà subiit mater eius Sancta Mundana, de illa enim Bernardus Guidonis hæc proximè subiungit in prælaudata Sancti Sacerdotis vita [b]. *Dum piis lachrymis Sancta Mundana filij sui Mausoleum irrigaret, sub Vandalica persecutione, interemptione gladij impiorum occubuit. Porrò corpus eius à fidelibus est collectum, & iuxta filij sui Sancti Sacerdotis sepulchrum diligenter humatum.* Quieuerunt ambo in vico Calabro, donec Caroli Magni ætate translati sunt ad Sarlatense Monasterium, & in XII.

[a] Capp. 8. & seqq.

[b] Cap. 11.

AN.CH. 725. THEODOR. IV. R. 5.

Ecclesia Sancti Saluatoris digno cum honore tumulati. Meminit & istius Translationis idem Auctor [a]. *Monachi*, inquit, *Monasterij Sarlatensis ad superiùs nominatum vicum Calabrum iam penè in solitudinem redactum abeuntes nocte vnà vtriusque, scilicet Sancti Sacerdotis Confessoris & matris eius Sanctæ Mundanæ Martyris, sepulchra confringentes, & eorum sacra corpora colligentes, & inde secum apud Sarlatum* * *deferentes, intra Ecclesiam Saluatoris digno cum honore tumulauerunt. Facta est autem prædicta sanctorum corporum Translatio tempore Karoli Magni.* Hæc per antecessum notata sunto, ne Sanctam Mundanam apud Argentacum vel Martyrio coronatam, vel sepulturâ donatam putes.

[a] Cap. 14.
* Sarlat.

XIII. Præterea ex ista Translatione constat diuersa esse Monasteria, Calabrense & Sarlatense, nam Sanctus Sacerdos è Calabrensi vbi post obitum regnante Chilperico Tertio sepulturam acceperat, ad Sarlatense translatus est ætate Caroli Magni. Quapropter corrigendus Auctor Martyrologij Gallicani tertio Nonas Maij, cùm in elogio Sancti Sacerdotis Calabrum & Sarlatum sic confundit. *Ad æternæ hæreditatis fruitionem lætanter perrexit Argentaci, vnde corpus, vt supremo voto edixerat, ad natale solum Calabrum delatum, ibidem funere honorifico tumulatum est in Cœnobio, cui deinde Sarlatum nomen, vbi Abbas fuerat.* Sancti Sacerdotis natale solum seu vicum Calabrum *situm inter Caturcensium & Petragoricorum fines* ait Bernardus Guidonis in eiusdem Sancti Sacerdotis vita [b]. Sarlatum autem à finibus Cadurcensium remouetur, ad Diœcesim Petragoricensem multis seculis pertinuit, vsquedum Episcopali fastigio à Ioanne Vicesimo-Secundo Romano Pontifice insignitum est, Abbatiali Basilicâ Sancti Saluatoris in Cathedralem erectâ.

[b] Cap. 1.

XIV. Beati Sacerdotis encomium apud Saussaium bis inuenitur, semel tertio Nonas Maias in Martyrologio Gallicano, iterum quarto easdem Nonas in Supplemento prædicti Martyrologij. Vtrobique Auctor Calabrum cum Sarlato commiscet. Textus Martyrologij recitatus est suprà. Supplementi textus talis est. *Quiescit beatissimus Antistes* Sacerdos *in Ecclesia Cathedrali Sarlatensi anteà Cœnobitica, ad quam ex Argentaco* (malè Argentorato) *pridem translatus fuit, iam eiusdem gloriosus tutelaris.* Ex villa autem Argentaco, vbi obiit, delatus est, vt præceperat, ad Monasterium Calabrense, quod Auctor hoc loco Sarlatense nuncupat.

XV. Sanctus Sacerdos, quem Bernardus Guidonis ex hac vita *tertio Nonas Maij* sublatum scribit, in Tabulis Ecclesiasticis quarto easdem Nonas celebratur. Inde factum existimamus, vt tertio Nonas Maij Martyrologio Gallicano, & quarto easdem Nonas Supplemento prædicti Martyrologij sit inscriptus. Cur autem sanctæ quoque Mundanæ memoria tertio easdem Nonas recolatur, hæc potissima ratio videtur esse, quòd Sanctus Sacerdos eius filius eodem die ante aliquot annos defunctus esset, nisi matrem dicas à Saracenis interemptam, *dum piis lachrymis filij sui Mausoleum* in anniuersaria obitûs die *irrigaret*. Quicquid sit de die, quo Sancta Mundana Martyrium subiit, eodem die meritò cum filio colitur, diu enim quieuerunt in Ecclesia Calabrensi, simúlque posteà translati sunt ad Sarlatensem, vbi piam fidelium venerationem hodiéque recipiunt.

XVI. De bello, quod hoc anno Saraceni Francis intulerunt, intelligendus est Anastasius in vita Gregorij Secundi Papæ, vbi sic scribit. *Nefanda Agarenorum gens, cùm iam Hispaniarum prouinciam per decem tenerent annos peruasam, vndecimo anno Rhodanum conabantur fluuium transire, ad Francias occupandum, vbi Eudo praerat. Qui factâ Francorum generali motione contra Saracenos, eos circundantes interfecerunt. Trecenta enim septuaginta-quinque millia vno sunt die interfecti, vt eiusdem Eudonis Francorum Ducis missa Pontifici epistola continebat. Mille tantùm quingentos ex Francis fuisse mortuos in eodem bello* * *dixerunt. Adiiciens quòd anno præmisso in benedictionem à prædicto viro eis directis* * *tribus spongiis, quibus ad vsum mensæ Pontificis apponuntur, in hora quâ bellum committebatur, idem Eudo Aquitaniæ Princeps populo suo per modicas partes tribuens*

* libello dicebat.
* directum.

ad sumendum eis, nec vnus vulneratus est, nec mortuus ex his, qui participati sunt. AN. CH.

Chronologia rectissimè conuenit. Arabes traiecto freto Gaditano in Hispaniam ex Africa primùm transierunt anno Christi septingentesimo duodecimo, Erâ septingentesimâ quinquagesimâ, currente tum anno Hegiræ nonagesimo-tertio, vt probatum est suprà. *Biennio* totam Hispaniam occuparunt, vt Garcias Loaisa testatur in Chronologia Conciliorum Hispaniæ, quæ temporibus Gothorum Regum sunt indicta. Quapropter apud Rodericum Toletanum libro tertio [a] de rebus Hispaniæ *finitur gloria Gothicæ Maiestatis Ærâ* DCCLII, id est, anno Christi septingentesimo decimo-quarto. Annus igitur pòst vndecimus, quo Saracenos Anastasius à Francis profligatos asserit, anno Christi septingentesimo vicesimo-quinto illigabatur. 725. THEODOR. IV. R. 5. XVII.

[a] Cap. 21.

Licèt huius Auctoris Character Chronologicus cum Hegira Saracenorum, cum Era Hispanorum, cum Annalibus Francorum tam benè consentiat, textus tamen suprà citatus eget emendatione, nec adeò facilè corrigi potest, quia mutilus est ac deprauatus. De vtroque vitio singulatim agemus. XVIII.

Primæ periodi pars hæc mutila est. *Rhodanum conabantur fluuium transire, ad Francias occupandum, vbi Eudo præerat.* Saraceni enim Wisigothis è Mauritania Tingitana, ex vniuersa fermè Hispania, & è Septimania pulsis, dominationem quidem suam ad fines vsque Francorum propagarunt, & Rhodanus, qui Francorum Wisigothorúmque limes ab anno Christi quingentesimo tricesimo-sexto fuerat, eosdem Francos à Saracenis disterminare cœpit, sed nec Wisigothos, nec Saracenos ab ea separauit Franciæ parte, cuius administrationi præpositus à Rege Dux Eudo. Qua de causa sensum, qui mutilus est, ita restitue. *Rhodanum conabantur fluuium transire, cúmque illud exequi non possent aliò se mouerunt ad Francias occupandum, vbi Eudo præerat*, id est, ad occupandam Aquitaniam, quæ fidei regiminíque Eudonis Ducis commissa fuerat. Inter varias Anastasij lectiones, quæ prodierunt è Typographia Regia, vna sic habet. *Vndecimo anno cum vxoribus & paruulis venientes, Aquitaniam Galliæ prouinciam quasi habitaturi ingressi sunt.* XIX.

Postrema periodus deprauata est. *Adiiciens quòd anno præmisso in benedictionem*, &c. Nec inde quidquam colligi potest, nisi quòd Eudoni Duci, qui Saracenos ad Tolosam profligarat, Gregorius Papa genus aliquod eulogiarum transmisit, quarum qui participes facti sunt, è prælio illæsi abierunt. XX.

De loco, vbi certatum, nihil inuenimus. Caue ne Carolum, qui bellum in Boioaria tunc gerebat, pugnæ credas interfuisse, quia Paulus Diaconus & Auctor Annalium Fuldensium id testari videntur. Paulus in Gestis [b] Langobardorum, de Saracenorum irruptione ac strage sic scribit. *Ex Aphrica transfretantes vniuersam ferè * Hispaniam inuaserunt. Deinde post annos decem cum vxoribus & paruulis venientes Aquitaniam Galliæ prouinciam quasi habitatores * perpetui ingressi sunt. Carolus siquidem cum Eudone Aquitaniæ Principe tunc discordiam habebat. Qui tamen in vnum se coniungentes contra eosdem Sarracenos pari consilio dimicarunt. Nam irruentes Franci super eos trecenta septuaginta * eorum millia interemerunt. Ex Francorum verò parte mille quingenti tantùm ibi ceciderunt. Eudo quoque cum suis super eorum castra irruens pari modo multos interfecit *, omniáque deuastauit.* Et Auctor Annalium Fuldensium, quem Petrus Pithœus sub *incerti sed vetusti Scriptoris* titulo primus publicauit, ad annos Christi septingentesimum vicesimum-quintum & septingentesimum vicesimum-sextum hæc habet. DCCXXV. *Sarraceni ab Eudone in auxilium suum vocati cum Rege suo Abdirama, Garonnam Burdigalémque perueniunt, cunctis locis vastatis & Ecclesiis igne crematis. Basilicam quoque Sancti Hylarij Pictauis incendunt.* DCCXXVI. *Carlus Sarracenis cum manu valida occurrens, & auxilio Dei fretus, Regem eorum cum infinita multitudine prostrauit, de-* XXI.

[b] L. 6. c. 14. vet. edit. c. 46. nouæ edit.

* In noua edit. deest *ferè*.

* In noua edit. *habitaturi ingressi sunt*.

* In noua edit. *septuaginta quinque*.

* In noua edit. *interficiens omnia deuastauit*.

AN. CH. 725. THEODOR. IV. R. 5.

uictísque hostibus cum triumpho regreditur. Locum hunc Annalium Fuldensium ad annum Christi septingentesimum tricesimum-secundum examinabimus.

XXII. Duo distingue prælia, quæ simul confunduntur in Gestis Langobardorum & in Annalibus Fuldensibus suprà citatis; vnum, quod hoc anno post occupatam à Saracenis Hispaniam vndecimo gestum est; alterum, quod anno Christi septingentesimo tricesimo-secundo in Annalibus Nazarianis, Petauianis, Tilianis ac Metensibus, & in Chronicis San-Dionysiano ac Fontanellensi consignatur. Vtrumque autem commissum est regnante apud Arabes Iscamo, qui Principatu per annos nouemdecim ab anno videlicet Christi septingentesimo vicesimo-quarto ad annum vsque Christi septingentesimum quadragesimum-tertium potitus est.

XXIII. Hoc anno, Saraceni nec Rhodanum nec Garumnam transierunt, sed è Septimania viciniśque Diœcesibus Aquitaniæ, Ruthenensi & Albigensi, quas Wisigothis pariter eripuerant, vlteriùs in Aquitaniam per Episcopatus Cadurcensem & Petragoricensem effusi sunt, cùm omnem Galliam spe iam deuorassent. His obicem se opposuit Eudo cum copiis non tantùm ex Aquitania & Vasconia, quas Regis Theodorici nomine gubernabat, sed etiam è Neustrasia vbi propter suum in Regem studium non parua erat in existimatione, collectis. Initum est atrox cruentúmque prælium mense Iulio [a]. Victoria penes Christianos stetit. Ceciderunt trecenta septuaginta-quinque millia Saracenorum. Eudo nec sexui nec ætati pepercit, è suis autem mille duntaxat ac quingentos interemptos defleuit. Ciuitates Albigensium Rutenorúmque tum recuperatæ. Albigensi Ecclesiæ præerat Hugo Episcopus, & Castrense Monasterium in eadem Diœcesi regebat Bertrandus Abbas. De vtroque sermonem ad annum Christi septingentesimum vicemum-secundum iam fecimus. Mancus est circa hæc tempora Rutenensium Episcoporum Catalogus. Procul aberat ab Aquitania Carolus bello in Boioaria occupatus. Corrigendus igitur Paulus Diaconus, vbi scribit pacatis inter Carolum & Eudonem inimicitiis eos simul in Saracenos irruisse. Seriùs enim inter Carolum & Eudonem pullulauit discordia, nec Carolus aduersùs Eudonem ante annum Christi septingentesimum tricesimum-primum mouit, vt Annales Nazariani, Petauiani & Tiliani docent. Anno proximo Eudo cum Saracenis infeliciter pugnauit, cúmque Vasconiam & Aquitaniam ab iis vastari cerneret, Carolum in auxilium vocauit. Ventum iterum ad certamen. Profligati rursum Saraceni mense Octobri. Carolus & Eudo victores effecti. Posterius hoc prælium, quod iidem Annales anno Christi septingentesimo tricesimo-secundo commissum testantur, Auctor Annalium Fuldensium describere voluit, cùm enim illud anno Christi septingentesimo vicesimo-quinto initum putaret, hæc, quæ in annum Christi sptingentesimum tricesimum-primum reiicienda erant, ad annum Christi septingentesimum vicesimum-quartum præmisit. *An.* DCCXXIIII. *Carlus transito Ligere, Eudonem fugat, vastatâ & incensâ regione eius.* Sicque de priore pugna, quæ conserta est anno Christi septingentesimo vicesimo-quinto, nihil omnino scripsit, ad illum annum substitutâ posteriore, quæ cum anno Christi septingentesimo tricesimo-secundo coincidit, vt suo loco dicturi sumus.

[a] Falcet. l. 5. c. 19.

VINCVNTVR AB EVDONE AQVITANIÆ PRÆFECTO.

XXIV. Vt Hugonem Episcopum Albigensem sic & Bertrandum Abbatem Castrensem ad hunc vsque annum, quo Albiga & Castra in Francorum potestatem redierunt, in viuis superstitem fuisse existimamus. Vterque in Chronico Episcoporum Albigensium & Abbatum Castrensium, quod Lucas Dacherius Tomo septimo Spicilegij Benedictini publicauit, ad annum Christi septingentesimum vicesimum-secundum commendatur. Bertrandus, antequàm Hugo Albigensis Episcopus fieret, Abbas Castrensis esse cœpit, Abbatis enim munere sub Citruino Episcopo, Hugonis decessore, iam

ALBIGA ET CASTRA REDEVNT IN POTESTATEM FRANCORVM

fungebatur, vt ex eodem Chronico ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-secundum constat. Hugoni quoque Episcopo videtur superfuisse, quia vixit annos sex supra centum, vt indicant hi Versus fronti maioris ianuæ Ecclesiæ sancti Benedicti Castrensis inscripti. AN. CH. 725. THEODOR. IV. R. 5.

Dulce iugum Christi teneris portauit ab annis,
Euitans cautè dæmonis insidias.
Centum térque duos vitam produxit in annos
Bertrandus, summi plenus amore Dei.
Hanc tandem subitâ at præuisâ morte precando
Eiicit, æternâ vt luce frui valeat.

XXV. Extat apud Coccium [a] Diploma Theodorici Regis cum hac subscriptione. *Metis in Cœnobio Sancti Arnulphi, eiusdem loci Episcopi, quod est constitutum in suburbio, sub die Kalend. Maij, anno Dominicæ Incarnationis* DCCXXIV, *Indictione tertiâ, anno verò Regni Domini Theodorici quinto.* Annus Christi septingentesimus vicesimus-quartus cum Indictione tertia temerè fuit à Neotericis insertus, quia Theodorici Regis temporibus neuter horum Characterum Regiis Diplomatibus ascribi solebat, deinde nec annus Christi septingentesimus vicesimus-quartus cum anno Theodorici Regis quinto, nec Indictio tertia cum anno vel Christi septingentesimo vicesimo-quarto vel Theodorici Regis quinto coincidit. Suspectum quoque in illo Diplomate nomen *Domini Benedicti*, quia Theodoricus Rex donationes Monasterio Cellæ Leobardinæ factas confirmat, & illius Cœnobij fundamenta regnante in Austrasia Childeberto Secundo iacta sunt à Leobardo, qui, prout ratio temporum docet, & Tomo secundo [b] iam dictum est, in Monasticis disciplinis vsus est magistro, non quidem sancto Benedicto qui pridem in Italia decesserat, sed Columbano qui cum sociis in loco cui nomen Anagrates in Vosago monte à multis annis degebat.

[a] Cap. 6.

[b] ad an. 586. n. 42.

XXVI. PRÆCEPTVM REGIVM PRO CELLA LEOBARDINA. Cetera, quæ continentur in Regio Diplomate, veritati videntur consona. Tenor talis est. *Theodericus diuina fauente Clementiâ Rex Francorum viro illustri* (meliùs *vir illuster* vt hic honoris titulus ad ipsum Regem referatur) *Luitfrido Alemanorum Duci. Si petitionibus Deo seruientium, quæ ad eorum quietem & tranquillitatem pertinent, libenter præstamus, atque ad effectum perducimus, Regiam consuetudinem exercemus, & ad mercedem vel stabilitatem Regni nostri pertinere confidimus, ideo notum esse volumus tam futuris quàm præsentibus, qualiter venerabilis Maurus de Monasterio Domini Leobardi quondam Abbatis, in honorem Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, & Sancti Martini peculiaris Patroni nostri, constructo, Clementiæ Regni nostri suggessit, quòd Antecessori suo Domino Leobardo quondam Abbati, qui ipsum Monasterium suo opere à nouo fundamento ædificasse noscitur, inclytæ memoriæ parens noster Childebertus, quondam Rex, ad opportunitatem ipsius Monasterij terram illam, quam de deserto ipse ad excolendum vel commanendum praeoccupauerat, per loca prænominata, de ponticulo ad Fuenheim vsque ad publicam stratam Tabernensem ac deinde ad stratam pagi vel oppiduli Marleiensem, hinc terminum de fonte Cisternato cum adiacentibus suis, vsque ad Gunsium riuum, indéque ad montem Cuberbum per fraxinetum, tum demum ad locum, qui vocatur Islascowa, & sic per fluuium Sornam, vsque ad Crucem Petrinam, tum demum ad Mauri riuum pro futura mercede eisdem concessisset, vt nullus ibidem campos facere, nec porcos saginare, nec materiam succidere, neque ipsius fines penitus irrumpere præsumeret. Sed hoc ipsi Monasterio omni tempore concessum esse deberet, & quidquid intra vel extra præscriptos terminos in quacumque prouincia vel pago ipse vel aliquis Regum prædecessorum eius tradidisset, seu successorum quilibet, potens vel vilis persona, memorato loco, Abbati eiúsque successoribus, pro anima suæ salute tradidisset, nullo contradicente aut resistente, liberè atque licenter possidere liceret. Vnde ipsam Præceptionem memorati Principis, seu diuinæ recordationis Theodoberti, Clotharij, Dagoberti, Sigeberti, itémque Dagoberti, quondam Regum, nobis ad confirmationem ostendit in præsenti relegendam, sed pro firmitatis studio,*

AN.CH. 725. THEODOR. IV. R. 5. *nostrum sibi expetiit ex hoc ipso in eodem Monasterio vel circa eius terminos omniáque ad id pertinentia confirmare Praeceptum. Cuius petitionem pro Dei intuitu vel mercedis nostrae augmento benignè suscipientes, ita nos confirmasse, & in omnibus praestitisse Regiâ consuetudine cognoscite. Praecipimus enim, vt quidquid per inspectas supradictorum Regum Praeceptiones, ad ipsum Monasterium longè vel propè noscitur concessum fuisse, per hanc auctoritatem nostram ipsi Monasterio, vel memorato Mauro Abbati suísque successoribus, omni tempore in Dei nomine, & ipsum Priuilegium nostris & futuris temporibus stabile Deo auxiliante omnimodis conseruetur. Similiter petiit, vt eum cum omni familia rebúsque Monasterij sui longè vel propè constitutis, sub nostro mundiburdio & defensione reciperemus, quod nos pro mercedis nostrae augmentis ita & praestitisse cognoscite & confirmasse. Quapropter per praesens decernimus ac iubemus Praeceptum, vt neque vos neque iuniores vestri seu successores, nulláque omnino cuiuscumque sit potentiae persona, ipsum Abbatem, neque Monachum, neque certos homines iniuriare, neque condemnare, neque infra vel extra Monasterium rem irrationabilem facere penitus, neque de rebus ad se pertinentibus quidpiam auferre praesumat, sed liceat ei suísque omnibus sub immunitatis titulo & nostro mundiburdio vel defensione cum omnibus rebus suis & Monasterij sui, secundùm normam Patrum Domini Benedicti & Domini Columbani,* (vel, vt legendum suprà diximus, *secundùm normam Domini Columbani*) *quietos residere atque securos, quo potiùs ipsam Congregationem sanctam meliùs delectet pro stabilitate Regni nostri misericordiam Domini die noctúque crebriùs exorare. Data Metis, &c.* vt suprà.

XXVII. In isto Diplomate Theodoricus Quartus Childebertum Secundum vocat parentem, id est, agnatum, nam Childebertus Secundus & Theodoricus Quartus ex eadem stirpe Regia processerunt, quia Childebertus Secundus patrem habuit Sigibertum Primum, cui frater fuit Chilpericus Primus, proauus Clodouei Secundi, cuius abnepos fuit Theodoricus Quartus. Vt Childebertus Secundus, sic & alij Reges, quos Theodoricus Quartus in suo Diplomate nominat, id est, Theodobertus Secundus, Clotarius Secundus, Dagobertus Primus, Sigibertus Tertius & Dagobertus Secundus, in Austrasia regnarunt, vbi sita Cella Leobardina. Theodorici Quarti Tritauus fuit Clotarius Secundus, atauus Dagobertus Primus. Agnati ceteri. Theodobertus Secundus nepos fuit Sigiberti Primi, cui frater Chilpericus Primus, pater Clotarij Secundi, cuius trinepos Theodoricus Quartus. Sigibertus Tertius frater fuit Clodouei Secundi, cuius abnepos idem Theodoricus Quartus. Dagobertus Secundus frater patruelis fuit Theodorici Tertij, qui proauus extitit Theodorici Quarti. E duobus Dagobertis, qui nominantur in Diplomate suprà recitato, posteriorem, qui Sigiberto postponitur, interpretati sumus Dagobertum Secundum, qui filius Sigiberti Tertij fuit, & instar patris in sola regnauit Austrasia. Fuit & Childeberti Tertij filius haerésque Dagobertus Tertius, de quo suprà, sed hoc de Dagoberto si mentionem fecisset Theodoricus Quartus, multò magnificentiùs locutus esset, patrem enim eundem Dagobertum Tertium habuit. Haec autem clariùs ex sequenti Tabula innotescent, in qua Theodoricus Quartus aliíque Reges, qui Cellam Leobardinam Regiâ liberalitate locupletarunt, maiusculis literis repraesentabuntur.

XXVIII.

Clotarius I. Monarcha Francorum.

Chilpericus I. R. Neustrasiæ.	Sigibertus I. R. Austrasiæ.
CLOTARIVS II. Monarcha Francorum.	CHILDEBERTVS II. R. Austrasiæ.
DAGOBERTVS I. Monarcha Francorum.	THEODOBERTVS II. R. Austrasiæ.
Clodoueus II. R. Neustrasiæ.	SIGIBERTVS III. R. Austrasiæ.
Theodoricus III. Monarcha Francorum.	DAGOBERTVS II. R. Austrasiæ.
Childebertus III. Monarcha Francorum.	
Dagobertus III. Monarcha Francorum.	
THEODORICVS IV. Monarcha Francorum.	

Ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-tertium [a], quo mortem Ethiconis siue Athici Ducis Alamanniæ seu Sueuiæ consignauimus, obseruauimus Alamanniam in varios Ducatus separatam fuisse. Distinximus tres Ducum familias valdè diuersas, quas plerique Neotericorum confundunt, maximè cùm quædam nominum accedit similitudo. Floruerunt iisdem temporibus sub Theodorico Quarto Rege Luitfridus & Lantfridus Alamannorum seu Sueuorum Duces. Luitfridus patrem habuit Adalbertum, auum Ethiconem siue Athicum, proauum Leutharium, auiam Berehsindam, amitam Odiliam Hohenburgensem Abbatissam, de quibus suprà. Ducatum gessit Alamanniæ Rheno adiacentis. Fuit ex alia prorsus familia, Ducatúmque obtinuit in alia Sueuiæ siue Alamanniæ parte Lantfridus, cuius mentio fit in Annalibus Nazarianis, Petauianis ac Tilianis, necnon in libello de Maioribus-domûs edito à Petro Pithœo & ab Andrea Duchesnio. Patre, vt Martinus Crucius in rebus Sueuicis [b] testatur, natus est Gottefrido Sueuiæ Duce, cuius mortem anno Christi septingentesimo nono retulimus. Vocatur ab eodem Auctore Luitfridus. Atque inde quæstio moueri potest, vtrùm huic Luitfrido Gottefridi Ducis filio, an alteri Luitfrido Adalberti XXIX.

LVITFRIDVS ET LANTFRIDVS DVCES ALAMANNIÆ DISTINGVVNTVR.

[a] Nn. 38. & seqq.

[b] Part. 1, l. 10. cap. 11.

AN.CH. 725. THEODOR. IV. R. 5.

Ducis filio suprà memorato Præceptum suum Theodoricus Rex inscripserit. Verùm duæ res omnem dubitationi locum adimunt, manifestissiméque docent Regiam Præceptionem Luitfrido Duci, Adalberti Ducis filio, directam fuisse. Filius Gottefridi in antiquis monumentis Lantfridus constantissimè nuncupatur, nec affertur ratio, cur à Crucio aliísque Neotericis appelletur Luitfridus. Prætereà in Præcepto Theodorici Regis agitur de Cella Leobardina, celebri Monasterio Diœceseos Argentoratensis, vbi Ducum officio functi sunt Adalbertus eiúsque filius Luitfridus, nequaquam verò Gottefridus eiúsque filius Lantfridus; quorum remotior fuit Ducatus.

XXX. LVITFRIDVS EIVSQVE FRATRES

Luitfrido Alamanniæ Duci, vt obiter ad annum Christi septingentesimum vicesimum-primum [a] iam obseruauimus, duo fuerunt fratres, Eberardus & Maso, sorores quinque, Eugenia, Atalia, Gutlindis, Sauina, Lutgardis. Adalbertus enim eius pater bis vxorem duxit; ex Gerlinde tres filios suprà memoratos suscepit cum totidem filiabus Atalia, Eugenia, Gutlinde; ex Batilde altera vxore duas habuit filias Sauinam & Lutgardem. De Sauina & Lutgarde apud Ruyrum in Antiquitatibus Vosagensibus [b] id vnum legimus, quòd Argentorati sepulturâ donatæ sunt in Ecclesia sancti Stephani. Plura de ceteris Adalberti liberis innotescunt.

[a] Num. 73.
[b] L. 4. c. 13.

XXXI. ERGA VARIA MONASTERIA MVNIFICI.

A recentioribus Auctoribus vt Luitfridus sic & eius fratres Eberardus ac Maso Duces Alamanniæ seu Sueuiæ nominati reperiuntur. Bruschius [c] in Chronologia Monasteriorum Germaniæ, Murbachium fundatum ait *à Sueuiæ ac Alemanniæ Duce quodam Eberhardo, habitante in Alsatiæ arce Egysheym.* Miræus in Originibus Benedictinis [d], idem Cœnobium conditum scribit *ab Eberardo Sueuiæ & Alemanniæ Duce.* Munsterus [e], vbi loquitur de Monasterio cui nomen vulgò *Masmunster*, illud erectum testatur *à Masone Duce Alemanniæ, à quo vallis illa denominata est vallis Masonis.* Chartis tamen Theodorici Regis attentè lectis, in quibus Luitfridus Alamannorum Dux, Eberhardus siue Ebrohardus eius frater Comes appellatur, Luitfridum è Ducis Adalberti filiis natu maximum putamus, qui solus in Ducatum patri successerit, auitáque bona partitus sit cum fratribus Eberardo & Masone. Sedem habuit Eberardus *in arce Egysheym*, vt Bruschius suprà citatus affirmat, arcem illam *Egesheim* vocat Guillimannus libro tertio [f] de rebus Heluetiorum, & Munsterus [g], vbi agit de Sunggoia, Eberhardum ab eadem arce *Egysheym* Comitem Egisheimensem sic vocat. *Eberhardus Comes Egisheimensis fundauit Monasterium Murbacense sub Theodorico Rege Francorum.* Extat apud Bruschium in Chronologia iam citata Regium Diploma, in quo Theodoricus Rex Murbacense Monasterium *in allodio Ebrohardi Comitis* constructum dicit. Maso sedem habuit in valle prope Sunggoiam sita, cui nomen dedit, ipse apud Ruyrum in Antiquitatibus Vosagensibus [h] Comes nuncupatur.

[c] Pag. 93.
[d] Cap 36.
[e] Lib. 3.
[f] Cap. 4.
[g] Lib. 3.
[h] Part. 2. l. 4. c. 14.

XXXII. ATALIA SOROR NATV MAXIMA ABBATISSA. ALIÆ DVÆ SORORES MONIALES.

Tres hi fratres ab Adalberti patris pietate non degenerarunt, vt infrà patebit ex variis Monasteriis insigni eorum munificentiâ vel erectis vel locupletatis. Tres quoque sorores conspicuæ fuerunt propter egregias virtutum dotes. In vita sanctæ Odiliæ manuscripta, quam sæpè allegauimus, *vna Eugenia, alia Atalia, tertia Gunlindis* appellatur. Atalia siue Attala, cùm Theodoricus Rex Luitfrido eius fratri Alamanniæ Duci Præceptum pro Cella Leobardina direxit, apud Argentoratum Monasterio sancti Stephani cum Abbatissæ titulo præerat, Eugenia verò & Gunlindis apud Hohenburgum sub Odiliæ amitæ suæ disciplina Monasticam vitam ducebant.

XXXIII. BEREGISVS ABB. ANDAINENSIS.

Molanus [i] testatur legi, *quòd sanctus Beregisus Abbas Andainensis Clericos suos & disciplinis instruxerit regularibus, atque in spiritualibus & temporalibus promouerit.* Atque in confirmationem allegat donationem, quam hoc anno, Theodorici Regis quinto, Beregisus à Grimberto Comite accepit. *Donationem*

[i] D. 2. Octob. n. 29.

nationem, inquit, *vinearum Treuiris à Grimberto Comite, anno quinto Theodorici regis, cum multis aliis obtinuit.* Quot annos deinceps vixerit, haud scimus. Obiit sexto Nonas Octobris, quo die colitur in Ecclesiis Sarchiniensi & Andainensi, siue in Cœnobiis, vt hodie vocant, sancti Trudonis, & S. Huberti. AN. CH. 725. THEODOR. IV. R. 5.

De successoribus nihil occurrit ad sanctum vsque Alueum, qui, temporibus Ludouici Pij, *commutato*, vt Ægidius [a] in Additionibus ad Anselmum loquitur, *ordine Clericali* primus Abbas Monachorum constitutus est à Walcando Leodiensi Pontifice, &, vt Andainum Reliquiæ sancti Huberti transferrentur, ab eodem Episcopo impetrauit. XXXIV.

[a] Cap. 14.

Claudius Robertus in Gallia Christiana Monasterium Andaginum siue Andainum, corruptè *Audainum*, fundatum ait *à Volcando Episcopo 35. Leodiensi, Beregiso Abbate primo constituto circa ann.* 825. Opinionis suæ testem allegat Miræum *Origin. Benedict. cap. 29. & in Fastis Belgicis.* A Roberto non dissentiunt Sammarthani. Sed neutri Miræum legerunt. XXXV.

Miræus in Originibus Benedictinis, capite vicesimo-nono, hæc habet de Monasterio Andaginensi. *Cænobij istius condendi auctor fuit S. Beregisus, qui in Sarchiniensi Cænobio recens exstructo, regularibus disciplinis informatus, locum hunc à Pipino Maiore domûs Regiæ impetrauit.* Deinde Chronographum Trudonensem citat in hunc modum. *Beregisus ex pago Condrosio ortus, & à parentibus intra Monasterium S. Trudonis, sub habitu religionis, litterarum studiis & lege diuinâ imbuendus traditus, largiente Pipino Principe eidem lata prædia, Monasterium Andainense in honore S. Petri construxit, in quo Clericis ordine Canonico militantibus, ipse Pater in eodem habitu est sociatus, quod modò S. Huberti in Arduenna nuncupatur, vbi Waso Leodiensis Episcopus, delato eodem à Traiecto corpore dicti S. Huberti, pro Canonicis Regularibus Monachos instituit.* An Pippinus Maioratu potitus est circa annum Christi octingentesimum vicesimum-quintum? Quæ proximè sequuntur, adhuc clariora sunt apud eundem Miræum, nam duo distinctissima designant tempora, quibus apud Andainum Clerici primùm seu Canonici regulares, posteà Monachi constituti sunt. *Ex quibus Trudonensis Chronographi verbis* suprà descriptis, inquit Miræus, *illud effici videtur, cùm apud Sarchinienses seu Trudonenses, tum apud Andaginenses ex prima institutione fuisse non Monachos, sed Clericos seu Canonicos, vt vocant, regulares.* Quibus telis hanc assertionem oppugnet Hugo Menardus, ostendemus infrà. XXXVI.

Miræus de Sancto Beregiso, sexto Nonas Octobris, in Fastis Belgicis, ita scribit. *S. Beregisus Abbas & fundator Monasterij Andainensis, quod nunc S. Huberti dicitur, vbi & quiescit, colitur Sarchinij ad S. Trudonem, & Andaini ad S. Hubertum, quæ duæ nunc sunt Benedictinorum Abbatiæ in Diœcesi Leodicensi. Sarchinij quidem (quod hodie est S. Trudonis oppidum & Monasterium) Beregisus literarum ac pietatis rudimenta hausit. Grandior factus, vt erat nobili genere natus, cùm in aula Pipini Heristallij versaretur, ab eius coniuge Plectrude locum in media sylua Arduenna (qui Andainum ab Andaina contiguo fonte dicebatur) dono accepit, & in eo Monasterium à fundamentis ædificauit, quod Sancti Huberti, eò posteà translati, nomen induit. Vixerunt autem Andaini primùm Clerici seu Canonici regulares, quibus amotis Valcandus Episcopus Leodicensis Benedictinos substituit, vt Ionas in Historia Translationis S. Huberti commemorat.* In hoc quoque textu Miræus duas res distinguit, quæ temporibus valdè diuersis gestæ sunt. Ætate *Pipini Heristallij* Beregisus Monasterium Clericorum apud Andainum construxit. *Valcandus Episcopus Leodicensis*, qui sub Carolo Magno & Ludouico Pio Pontificatum gessit, amotis Clericis Benedictinos Monachos in eodem Cœnobio substituit. XXXVII.

Robertus igitur & Sammarthani, vt Beregisum Andaini primum Abbatem, qui Sanctis Episcopis Lamberto atque Huberto Maioribúsque domûs Regiæ Pippino Heristallio & Carolo Martello synchronus vixit, in tempora XXXVIII.

AN. CH. 725. THEODOR. IV. R. 5. Ludouici Pij Augusti & Walcandi Episcopi atque in annum Christi octingentesimum vicesimum-quintum reiiciant, Origines Benedictinas Fastósque Belgicos Miræi, quibus opinionem suam tueantur, perperam adducunt.

XXXIX. Vtrobique Miræus, vbi Clericos cùm apud Sarchinium tum apud Andainum à primæua institutione fuisse scribit, Molanum ita iam sensisse constanter affirmat. *Ex Trudonensis Chronographi verbis*, inquit in Originibus [a] Benedictinis, *illud effici videtur, cùm apud Sarchinienses, tum apud Andaiginenses ex primaua institutione fuisse non Monachos sed Clericos seu Canonicos, vt vocant, regulares. Quod ante nos & Ioannes Molanus, vir antiquitatum Ecclesiasticarum, præsertim nostratium, peritissimus, obseruauit.* Et in Fastis [b] Belgicis, sic. *Vixerunt autem Andaini primùm Clerici seu Canonici regulares, quibus amotis, Valcandus Episcopus Leodicensis Benedictinos substituit, vt Ionas in Historia Translationis Sancti Huberti commemorat. Ex quo Molanus hoc loco rectè colligit in S. Trudonis quoque Monasterio, ex primaua institutione, non Monachos sed Clericos seu Canonicos regulares vixisse. Quòd & legere me memini lib. 1. cap. 16. in Chronico MS. Trudonensi.*

[a] Cap. 29.

[b] D. 2. Octobr. in Beregiso Abb.

XL. Textus Molani talis est in Natalibus Sanctorum Belgij, sexto Nonas Octobris, vbi de Sancto Beregiso Abbate, déque Andainensi Monasterio sermonem facit. *Andaini nomenclatura, ab Andaina contiguo fonte deriuata, nunc extra vsum est. Postquàm enim Sanctus Hubertus, eò allatus à Vulcando, assiduis miraculis locum longè latéque celebrem fecit, posteritas ab eo pagum & Monasterium Sancti Huberti nominauit. Quomodo ob merita S. Trudonis Sarchinienses, extincto hoc nomine, nunc sunt Trudonenses. Verisimile est autem ex primaua institutione, vtrobique fuisse Clericos siue Canonicos regulam professos. De Vulcando enim scribitur* in Translatione videlicet Sancti Huberti, *quòd pro Canonicis ad Sanctum Hubertum Benedictinos instituerit, cùm illi à sua regula degenerassent. Et alibi legitur, quod Sanctus Beregisus Abbas Clericos suos & disciplinis instruxerit regularibus, atque in spiritualibus & temporalibus promouerit.*

XLI. Manuscriptum Chronicon Trudonense, quod Miræus à se lectum testatur, haud vidimus. Aliud in libros tredecim distinctum, cuius Auctor Rodulfus eiusdem Monasterij Abbas, anno Christi millesimo sexcentesimo sexagesimo-sexto publicauit Domnus Lucas Dacherius Tomo septimo sui Spicilegij. Florebat Rodulfus Abbas anno Christi millesimo centesimo vicesimo. Initio sui operis asseruit *Sanctum Trudonem Clericum fuisse & Sacerdotem & Cœnobij* Sarchiniensis *primum ædificatorem*, ídque ex illius vita necnon ex Actis beati Remacli probauit, sed statim questus est, quòd *hoc manifestè neque ibi neque aliàs vsquam datur intelligi, vtrùm per eum ipsum* Trudonem *regeretur primò ædificatum Cœnobium* Sarchiniense, *siue per alium; Clerici quoque siue Monachi fuerint quos in eo constituerit, & quando Monachi in eo esse cœperint.*

XLII. Hugo Menardus in Obseruationibus [c] ad Martyrologium Benedictinum, vt inanem ostendat coniecturam Molani, qui primos Sancti Trudonis sodales Canonicos fuisse suspicatur, vult Sanctos Trudonem & Beregisum fuisse Monachos, licèt negare non audeat hunc Canonicis in Andainensi Monasterio præfuisse. *Sanctus*, inquit, *Beregisus fuit primus Abbas Monasterij Andainensis, aliàs S. Huberti in Arduenna sylua, in quo non Monachos sed Canonicos regendos habuit, vt scribunt Auctor anonymus Translationis corporis S. Huberti, & Chronographus Trudonensis apud Miræum in Chronico Benedictino. Ex quo aliquis suspicari posset hunc Sanctum Beregisum non fuisse Monachum sed Canonicum, quippe qui Canonicis præfuit non Monachis. Verùm non dubium est, quin Sanctus iste fuerit Monachus, isque Benedictinus. Siquidem à parentibus Sancto Trudoni regularibus disciplinis imbuendus traditus fuit, qui fuit Monachus non Canonicus, vt eius Acta testantur apud Surium, & familiariter vsus est Sancto Remaclo, qui Monachus fuit iuxta institutum Sancti Columbani, ad quod Regula Benedictina ob-*

[c] Lib. 1. d. 2. Octobr.

seruantiam adiunxit, prout mos erat illorum temporum. Notgerus enim in eius vita ait S. Remaclum Regulæ sancti Benedicti fuisse obnoxium. Nec valet hic coniectura Molani, qui suspicatur primos S. Trudonis sodales fuisse Canonicos. AN. CH. 725. THEODOR. IV. R. 5.

Tota ratiocinatio in hoc vertitur, quòd Beregisus vixit in Monasterio Sarchiniensi sub disciplina sancti Trudonis, quem Menardus non Canonicum sed Monachum fuisse contendit, cùm ex eius Actis editis à Surio, tum ex familiaritate, quâ beato Remaclo, olim quoque Monacho, coniunctissimus fuit. XLIII.

Fatemur Beregisum apud Sarchinium à sancto Trudone eruditum fuisse. Sanctum verò Trudonem Monachum extitisse inficiamur, eiúsque Monachatum negamus aut ex Actis à Surio publicatis, aut ex beati Remacli familiaritate probari posse. XLIV.

Extat apud Surium [a] vita sancti Trudonis in duos libros digesta à Theodorico, quorum prior octodecim capita, posterior vnum ac viginti complectitur. In toto illo opere nullum de Trudonis Monachatu verbum. Libro primo, capite septimo, Trudo vadit *ad beatum Remaclum Tungrensem* seu Traiectensem *Episcopum*. Capite nono, ab eodem Remaclo *Mediomatricum* mittitur. Capite duodecimo, perofficiosè excipitur à sancto Clodulpho Episcopo Metensi. Capite decimo-quinto, liberales artes scripturásque sacras edidicit, deinde *manibus Episcopi sui*, nempe Clodulphi, *tonsuratus, exuit laicum, & indutus Clericatum, iuratus in Christi bella miles assumitur, & ad expugnandum Pharaonis equitatum, gladio Spiritûs Sancti accingitur. Proficiebat interim giganteis, vt ita loquar, passibus per gradus Ecclesiasticos, donec concordi acclamatione omnium peteretur, traheretur ad Sacerdotium.* Capite decimo-septimo redit ad Remaclum Episcopum, *mirâ vterque alacritate repleti, gaudia sua communicant, & de omni euentu & fortuna alter alterum solitâ illâ suâ familiaritate docent & instruunt; tum verò Episcopus tanti Sacerdotis sapientiam & profectum sua lucra reputans, eum in opus Euangelij collegam & quasi commilitonem sibi assumit, & partito curæ Pastoralis onere Ecclesias ordinare, & verbum Dei in Diœcesi sua iniungit annuntiare, vt quoties manus Pontificis pro Israel extensæ cum Moyse grauarentur, toties ex ministerio Sacerdotis, tanquam Aaron adminiculante, sustentarentur; & peracto aliquot dierum familiari contubernio sanctæ animæ post mutuam & sufficientem sui consolationem ad negotia sua redeunt, ille* Remaclus *ad requiescendum cum Maria in cælestium contemplatione, iste* Trudo *ad laborandum cum Martha in Ecclesiarum solicitudine, non multò pòst enim sanctus Episcopus* Remaclus *pertæsus secularium tumultuum, abrenuntiatis omnibus, in suo Stabulensi Monasterio Monachum profitetur, ibíque secum habitans, S. Theodardum, posteà Christi Martyrem futurum, in Episcopatu successorem habuit.* Libro secundo, capite secundo, Trudo *Cœnobium* condit. Capite tertio, parochiam supplicantem visitat, *Clericorum stipatus agmine.* Huc vsque altum de Trudonis Monachatu silentium. Capite sexto describitur eius obitus. *Assidebant continuè lectulo venerabiles Sacerdotes cum religiosissimo Monachorum cœtu, hoc vno mœstos lachrymas alternatim consolantes, quòd magistrum non amitterent, sed magis ad Deum præmitterent.* Vnus hic tantùm textus occurrit, vnde quis inferat Trudonem Monachis apud Sarchinium præfuisse. Sed, etsi Trudo Monachos in Cœnobio Sarchiniensi rexerit, non inde sequitur eum Monachis accensendum. Idem Theodoricus, qui vitam sancti Trudonis suprà citatam scripsit, in literas quoque retulit vitam Sancti Bauonis, è qua Tomo secundo [b] probauimus in Cœnobio Gandensi Clericos Monachósque quondam fuisse, quibus vnus idémque Abbas præpositus esset. Vt autem apud Gandam, sic & apud Sarchinium præter Clericos, qui finitimis populis Euangelium Dei per vicos & pagos annuntiabant, instituti quoque sunt Monachi qui vel rarò vel nunquam ex illo loco discedebant. Vtrique lectulo Trudonis morientis assederunt. At caue ne Trudonem, quem Monachi æquè ac Clerici *magistrum* vocant, exinde Monachum sta- XLV.

[a] D. 23. Nou.

[b] Ad an. 631. n. 7.

AN. CH. 725. THEOD. IV. R. 5. tim concludas. E textu proximè descripto potiorem pro Trudonis Monachatu quàm pro Clericatu rationem non erues. Ex aliis verò quæ præcesserunt, eius Clericatum asseres prævalidè, non enim tantùm fit Clericus ordinatúrque Presbyter, sed etiam post erectum Monasterium parochiam visitat, *Clericorum stipatus agmine*, vt obseruatum est suprà.

XLVI. De sancto Remaclo fusè disseruimus Tomis secundo & tertio. Illum Trudo nec vt Monachus adiit, nec vt Monachum consuluit adiuuítue. Nondum deposuerat habitum laicalem, cùm ab Angelo monitus est, vt *ad beatum Remaclum Tungrensem* seu Traiectensem *Episcopum* vaderet, cúmque ab eodem Remaclo Episcopo missus est Metas ad beatum Clodulphum illius Ciuitatis Antistitem. Illic *manibus Episcopi sui* seu prædicti Clodulphi *tonsuratus exuit laicum*, profecítque *giganteis, vt ita loquar, passibus per gradus Ecclesiasticos, donec concordi acclamatione omnium peteretur, traheretur ad Sacerdotium*. Factus Presbyter rediit ad Remaclum adhuc Episcopum, qui *tanti Sacerdotis sapientiam & profectum sua lucra reputans, cum in opus Euangelij collegam & quasi commilitonem sibi* assumpsit, *& partito curæ Pastoralis onere Ecclesias ordinare, & verbum Dei in Diœcesi sua* iniunxit *annunciare*. Quin etiam posteà, cùm idem Remaclus abdicato Episcopatu Stabuletum secessit, vt *Monachum* professus *in cœlestium contemplatione cum Maria* requiesceret, Trudo *cum Martha*, vt anteà, laborauit *in Ecclesiarum sollicitudine*, imò multò seriùs post conditum Sarchiniense Monasterium parochias visitauit *Clericorum stipatus agmine*. Hæc ex eius Actis [a] constant, libro primo, capitibus septimo, nono, decimo-quinto, decimo-septimo; & libro secundo, capitibus secundo & tertio. Corruit igitur argumentum, quod Menardus elicere conatur ex familiaritate, quæ Trudoni cum beato Remaclo intercessit, nec ex ea suspicari licet Trudonem Monachum extitisse.

[a] Apud Sur. d. 23. Nou.

XLVII. Sed esto. Trudo Monachus habeatur. An quia Monachus fuit, curámque Monasterij gessit, in quo Clerici pariter ac Monachi degebant, Beregisus, qui tunc in eodem Cœnobio vixit, Monachis potiùs quàm Clericis adscribi debet? Acta Beregisi consulenda. Beregisus diu fuit in Comitatu Pippini Maioris-domûs. Hoc vitæ genus Clerico conuenientius quàm Monacho. Beregisus apud Andainum Clericos collocauit, laudatúrque potissimùm, quòd eosdem Clericos & *disciplinis instruxerit regularibus, atque in spiritualibus & temporalibus promouerit*. Hæc quoque gesta potiùs à Clerico quàm à Monacho videntur.

XLVIII. Menardus, vt Beregisum Monachum probet, aliud argumentum ex eius habitu desumit, atque in illam rem allegat manuscriptum Chronicon Trudonense, quod à Miræo in Originibus [b] Benedictinis ita citatur. *Beregisus ex pago Condrosio ortus, & à parentibus intra Monasterium S. Trudonis, sub habitu religionis, litterarum studiis & lege diuinâ imbuendus traditus, largiente Pipino Principe eidem lata prædia, Monasterium Andainense in honore Sancti Petri construxit, in quo Clericis ordine Canonico militantibus, ipse Pater in eodem habitu est sociatus.* Canonici, qui canonicè regularitérque in commune viuebant, à reliquis Clericis distinguebantur, nec dubium quin & habitu distinguerentur. Habitum autem illum *habitu religionis* in Trudonensi Chronico designari credimus, quia huiusmodi Canonicos olim *Religiosos Clericos* appellatos testatur Petrus Grisius in historia [c] de Clericis Regularibúsue vtriusque sexûs, & vt ibi *Religiosus* non significat Monachum, sic & in prædicto Choronico *Religio* non sumitur pro Monachatu, nihílque vetat quominùs *habitus religionis* idem censeatur qui Religiosi Clerici seu Canonici Regularis. Quamuis autem hæc interpretatio non admitteretur, argumenta, quæ præmisimus, ad opinionis nostræ confirmationem satis auctoritatis habitura confidimus.

[b] Cap. 29.

[c] Sect. 11. n. 5.

XLIX. AVRISCANDVS EPISC. REDONENS. ET GOBRIANVS EREMITA MORIVNTVR. Auriscandus Redonensis Episcopus hoc anno discessit è vita. Successit Rothandus. Hoc eodem anno migrauit in cælum Sanctus Gobrianus Ve-

netensis quondam Episcopus, qui relicto Episcopatu in solitudinem ab annis octo secesserat. In illo eremo Ædiculam erexit cum altari, cuius dextero lateri tumulum suum proximum esse voluit, curauítque præparari. Morte pòst imminente, Dilem Episcopum Canonicósque Venetenses vt ad se venirent, per nuncium humillimè postulauit. In eorum præsentia prædictum sarcophagum aperiri præcepit, Ecclesiæ Sacramentis ritè se muniuit, animámque Creatori reddidit decimo-sexto Kalendas Decembris, quo die colitur in plerisque locis Armoricæ. Lege Albertum de Monte Relaxo in Catalogis Episcoporum Redonensium ac Venetensium, necnon in vita Sancti Gobriani.

AN. CH. 725. THEODOR. IV. R. 5.

L. Idem Auctor è vetere manuscripto Codice, aliísque monumentis, quæ seruantur in parœcia Sancti Vitalis * in Ducatu Ratiatensi, vitam eiusdem Sancti Vitalis concinnauit, obseruauítque illum relictâ Britanniâ Insulâ, vbi lucis vsuram acceperat, ad ostium Ligeris appulisse, auditâque Herensium * Monachorum famâ statim profectum esse ad Herum Insulam, vbi benignissimè ab Abbate loci susceptus Monachum hoc ipso anno induit. Post aliquot autem annos, obtentâ priùs ab Abbate licentiâ, secessit in pagum Ratiatensem, vt Eremiticam illic vitam duceret. Domicilium fixit in monticulo, cui nomen tunc *Scobrith*, non procul à sinistra Ligeris ripa.

* *S. Vian au Duché de Retz.*
* *de Nermonstier.*

VITALIS FIT MONACH. HERENSIS, EREMITA.

ANNVS
CHRISTI 726.
THEODORICI IV. R. 6.

726. THEODOR. IV. R. 6.

I. ANNO Christi sexcentesimo vicesimo-sexto, siue anno sexto Theodorici Regis, mense Iulio, Carolus Maior-domûs cùm apud Tulpiacum moraretur, Ecclesiam Vltraiectinam insigni munificentiâ ditauit. Chartam donationis in Historia [a] Episcoporum Vltraiectinorum sic recitat Wilhelmus Heda. *Ego in Dei Nomine Inluster Vir Carolus Maior-domûs, filius Pippini, quondam cogitans casum humanæ fragilitatis, qualiter peccata abluere possim, & donante Deo ad æterna gaudia peruenire. Idcircò trado à die præsenti per hanc paginam Testamenti pro redemptione animæ meæ, donatúmque in perpetuum esse volo in loco nuncupato Marithaine, vbi Castrum fuit, ad Basilicam, quæ est constructa in honore Saluatoris Domini nostri Iesu Christi, & beatæ Mariæ Genitricis Dei, sed & beatorum Apostolorum Petri & Pauli omniúmque Apostolorum, sanctíque Ioannis Baptistæ, vel ceterorum Sanctorum noscitur esse ædificata, quæ est sita in pago Bathua, villa iuris nostri nuncupata Helisté, quantumcunque ibi habuit vel possedit Euerhardus, dum ipse infidelis Regi apparuit, & in Regis Francorum infidelitate, foris patriæ ad infideles se sociauit, & propter hoc omnes res suæ in fisco Regali fuerunt redactæ, quas Gloriosus Rex Hildebertus genitori nostro Pippino de suo fisco, & ex largitatis suæ munere concessit, mihíque genitor meus Pippinus iure hæreditario in proprietatem concessit supramemoratam villam Helisté, quæ alio nomine Marithaine vocata, quicquid supradictus Euerhardus ibi possedit vnà cum mansis, terris, casis, domibus, syluis, campis, mancipiis vtriusque sexûs, pratis, pascuis, aquis, aquarúmque decursibus, mobilibus & immobilibus, totum & ad integrum; hæc omnia concedimus ad præfatam Ecclesiam, & quicquid Euerhardus habuit in Bathua vel possedit, eâ ratione vt Dominus Willebrordus Episcopus præfatas res in ius & dominium suum recipiat, suorúmque successorum in Dei nomine ad possidendum, itaut ibidem omni tempore proficiat in augmentum pro remedio animæ nostræ. Si quis verò, quod futurum esse non credo, contra hanc traditionis chartam, aliquam iniustam interpellationem facere voluerit, imprimis iram Dei Omnipotentis incurrat,*

[a] In Epist. 1.

ECCLESIA VLTRAIECTINA DITATVR A CAROLO MAIORE-DOMVS.

AN.CH. 726. THEOD. IV. R. 6.

& à liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ efficiatur extraneus, & sit anathemati datus, sítque maledictus eâdem maledictione, quæ descendit super Datham & Abyron, quos terra viuos absorbuit, &, quod repetit, euindicare non valeat, sed præsens traditio ad instar Testamenti à nobis facta omni tempore firma & stabilis permaneat stipulatione subnixa. Actum Tulpiaco publicè mense Iulio, nono die, anno sexto regnante Glorioso Rege Francorum Theodorico. Signum Caroli Inlustris Viri, qui hanc traditionem fecit & affirmare rogauit. Signum Saleconis Comitis. Signum Folcary Comitis. Signum Bergetosienis Comitis. Signum Magucharÿ Comitis. Signum Lindolphi. Signum Odonis. Signum Agilonis. Signum Herigeri Comitis. Signum Erkenfridi Comitis, qui Aduocatus fuit Episcopi, & hanc traditionem manu sua cum domino suo recepit. Aldo Clericus iussus à domino meo Carolo scripsi & subscripsi hanc Testamenti chartam in Dei nomine feliciter, Amen. Eliste siue Heliste, hodie *Elst*, pagus est medio itinere inter Arnhemum * & Neomagum *. Rursum hîc obserua de Carolo, quòd non Principem Francorum sed Maiorem-domûs se vocat, suísque literis non annum sui Maioratûs sed annum Theodorici Regis apponit.

* *Arnhem.* * *Nimegue.*

II. Hoc eodem anno, mense Octobri, Rohingus eiúsque coniux Bebelina Willebrordo Episcopo Vltraiectino Ecclesiam Castri Antuerpiensis & tertiam telonei partem donarunt. Charta donationis apud Aubertum Miræum in Codice [a] donationum legitur ex Epternacensi Tabulario sic descripta. *Credimus mercedis lucra conquirere, si aliquid de rebus nostris, pro peccatis nostris redimendis, Sacerdotibus Dei conferimus. Igitur ego in Dei Nomine Rohingus & coniux mea Bebelina donamus Apostolico Domino & Patri nostro Willibrordo Episcopo, donatúmque in perpetuum esse volumus, hoc est, Ecclesiam, quæ constructa est infra Castrum Antuerpis super fluuium Scalde, quam Dominus Amandus Pontifex in honore SS. Petri & Pauli Apostolorum Principum, vel ceterorum Sanctorum construxit, & nos pro ipsa Ecclesia, vel quidquid ibidem aspicere videtur, venerabili viro Firmino Abbati de Monasterio Quercolodora locellum nostrum nuncupatum Tumme in concambio dedimus, & nos posteà à die præsenti iam dictam Ecclesiam vnà cum terris, domibus, ædificiis, accolabus, mancipiis, mansis, syluis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarúmque decursibus, adiacentiis, appendiciis, ibidem aspicientibus, farinariis, gregibus cum pastoribus, mobilibus & immobilibus, re acquisita & inacquisita, totum & ad integrum, quidquid dici vel nominari potest, tam de dote quàm de comparato, vel de qualibet re ad nos noscitur peruenisse, nos à die præsenti, suprascripto Domino Willibrordo donamus atque tradimus; & illud telonium, quod ad partem nostram ibidem venerat, hoc est, illam tertiam partem ad integrum ei concessimus atque donauimus, in ea ratione, vt ibi thus vel luminaria debeant esse procurata, & Presbyteri, qui ibi seruiunt, pro peccatis nostris Domini misericordiam debeant exorare, & vt ipse suprascriptus Dominus Willibrordus ipsam Ecclesiam, vel quidquid ibidem aspicere videtur, seu ipsum telonium habeat, teneat atque possideat, dandi vel commutandi, vel quidquid exinde facere voluerit, liberam & firmissimam in omnibus habeat potestatem. Si quis verò (quod futurum esse non credo) hæredum vel prohæredum meorum, vel qualibet opposita persona contra hanc donationis chartam venire tentauerit, & eam infringere conatus fuerit, primitus iram Dei Omnipotentis incurrat & Sanctorum Angelorum, & à liminibus Ecclesiæ alienetur, partémque habeat cum Iuda, & vltione Ananiæ & Saphiræ vel leprâ Giezi percutiatur, insuper inferat fisci iuribus auri libras duas, argenti pondo quinque. Nec si quid repetit, euindicare valeat, sed firma & immobilis hæc donatio perennibus temporibus permaneat stipulatione subnixa. Actum publicè est hoc Weimodo, Regiâ villâ, cùm fecit October dies viginti, regnante Theodorico Rege anno sexto.* Basilica, cuius mentio fit in hac Charta, Castrensis hodie seu Burgensis Ecclesia, vulgò *Borchkerke* nuncupatur, haud procul à ripa Schaldis sita, in veteri oppido seu burgo Antuerpiensi, cuius ambitus fuit perexiguus, quod fossæ etiamnum integræ demonstrant, vt Miræus in suis ad eandem Chartam Notationibus obseruat. Idem Auctor locellum *Tumme*

[a] Cap. 6.

WILLIBRORDVS EP. VLTRAIECTINVS MVNIFICOS EXPERITVR ROHINGVM ET EIVS VXOREM BEBELINAM.

suspicatur esse Turninum *, de quo locuti sumus ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-quartum, vbi sermonem fecimus de Sancto Fredegando Presbytero, Sancti Fursei quondam Discipulo, qui populum Antuerpiensem erudiuit. AN. CH. 726. THEODOR. IV. R. 6. * Doorne.

In eodem Epternacensi Tabulario reperitur hoc alterius donationis à Rohingo quoque factæ fragmentum, quod Miræus in Notitia [a] Ecclesiarum Belgij & in Codice [b] donationum publicauit. *In nomine Dei, ego illuster vir Rohingus & coniux mea Bebelina donamus ad Sacrosanctam Ecclesiam Petri & Pauli Apostolorum, quam Dominus Amandus Pontifex in Antwerpo construxit, vbi Willibrordus Episcopus praesse videtur, donatúmque in perpetuum esse volumus, hoc est, villam nostram, quæ est constructa in pago Renensium super fluuium Nutta, quæ mihi de paterno iure legibus obuenit, in loco nuncupato Preprusdare, cum omni integritate, & in alio loco de materno iure ad me pertinente, vocato Wenlindechim, medietatem de casis, domibus, Ecclesiis, mancipiis, & omnibus pertinentibus, tradimus atque transfundimus ......* Desunt cetera. Pagi Renensis seu potiùs Riensis * caput est Antuerpia. Nutta seu Neta fluuiolus per eundem pagum Riensem & Liram oppidum lapsus in dexteram Rupelæ ripam deuoluitur. Locus *Winlindechim*, hodie *Wiinechem* vicus est altero lapide ab Antuerpia paulò supra Turninum. III. [a] Cap. 15. [b] Cap. 7. * *Le Pays de Ryen*

Extat & in eodem Epternacensi Tabulario Testamentum Willibrordi Episcopi Vltraiectini, quod hoc eodem sexto Theodorici Regis anno conditum sic inuenitur apud Miræum in Codice [c] donationum iam laudato. *In Christi nomine. Oportet Christianos viam veritatis agnoscere, per quam Creatori suo dignè meritis suis seruire possint, vt oblatio eleemosynarum eorum & deuotio perueniat ad salutem, ipso Summo dicente, [Date & dabitur vobis] & [facite eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.] Idcircò ego in Dei nomine Clemens Willibrordus Episcopus cogitans casum humanæ fragilitatis, qualiter peccata mea possum abluere, & donante domino ad æterna gaudia peruenire, dono à die præsenti, donatúmque esse perennibus temporibus volo, hoc est, ad Monasterium Epternacum, quod est constructum super fluuio Sura, in pago Bedensi, in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti, & SS. Petri & Pauli Apostolorum, & S. Ioannis Baptistæ, vel ceterorum Sanctorum, vbi ego ipse Clemens Willibrordus custos vel gubernator praesse videor, &, si Christo placet, corpus meum ibidem requiescere debet. Hoc est, quod dono vel trado ad ipsum sanctum locum Epternacum omnem rem, vel villas, seu mancipia, quæ mihi ingenui Franci, pro amore eorum & salute, tradiderunt vel condonauerunt. Similiter illas res, quas Dominus Pipinus mihi condonauit vel delegauit, seu matrona sua Plictrudis, siue filius suus Dominus noster Carolus, Maior-domûs, quas res ipsas Dominus Carolus & genitor Pipinus, tam me viuente, quàm de ista vita migrante, pro eorum mercede condonauerunt. Et illas alias res ex parte denomino, vel homines qui mihi eas tradiderunt vel delegauerunt, id est, vt hac scriptura solenniter, pro temporum serie, confirmare debeat; & hi sunt homines nominibus his nominati. Rohingus mihi condonauit vel tradidit Ecclesiam aliquam, quæ est constructa in Antuerpo Castello super fluuio Scalde in pago Renensium cum appendiciis suis, villas denominatas his nominibus, Baccualde, Winnelincheime, Furgalare, & in ipso Castello Antuerpo tertiam partem de illo teloneo. Et Heribaldus Clericus mihi condonabat & tradidit Ecclesiam aliam in pago Marsum, vbi Mosa intrat in mare, cum appendiciis suis, & mariscum vnde berbices nascuntur. Et Angilbaldus mihi condonabat vel tradidit villam, quæ vocatur Wadradoch, in pago Taxandrio, super flumine Duthmala. Et Ansbaldus mihi condonabat vel tradebat omnem portionem suam in villa, quæ vocatur Busloth, in pago Taxandrio. Et Berethinda, Deo sacrata fæmina, mihi condonabat vel tradebat omnem portionem suam in villa Bobanschot, in pago Taxandrio. Et Henricus mihi condonabat in villa, quæ vocatur Pieplo. Et Engelbertus mihi quondam donabat vel tradebat mihi omnem portionem suam in villa, quæ vocatur Hinesloten in pago Taxandrio. Item quod Engelbertus mihi condonabat vel* IV. [c] Cap. 8. CONDIT TESTAMENTVM.

AN.CH. 726. THEODOR. IV. R. 6.

tradebat villam, quæ vocatur Alpheim, in ipso pago Taxandrio. Item Ansbaldus Clericus mihi condonabat vel tradebat villam, quæ vocatur Diosna, in pago Taxandrio, super fluuio Digena. Et Thietbaldus mihi condonabat vel tradebat Ecclesiam aliquam, quæ est in villa Montnachim, quæ Ataride vocatur, cum appendiciis suis. Et Illuster Vir Hedenus mihi condonabat vel tradebat omnem portionem suam in villa, quæ vocatur Aimistadi, super fluuio Wielheo, in pago Turingasnes. Superiùs nominatas vel scriptas res ego Clemens Willibrordus trado atque transfundo ad illam casam Dei superiùs nominatam Epternacum, vel ad illam Sanctam Congregationem fratrum ibidem Deo seruientium, eâ verò ratione, vt quidquid de iisdem rebus superiùs nominatis facere decreuerint, in omnibus habeant potestatem faciendi, vt & ibidem omni tempore pro nostra mercede vel seniore nostro Carolo, Maiore-domus, seu eorum hominum, qui mihi suas res tradiderunt, proficiant in augmentis. Et illud placuit nobis inserendum. Si fuerit vllus de heredibus vel proheredibus meis, seu qualibet opposita aut extranea persona, seu iudiciaria potestas, quæ contra hoc Testamentum vel Donationem meam, quam ego Clemens Willibrordus Episcopus sanâ mente plenóque consilio & deuotione integrâ fieri iussi, venire aut agere, vel etiam infringere voluerit, & si ista Charta ei ostensa ad relegendum fuerit præsentata, se exinde compescere noluerit, imprimis iram Dei Omnipotentis incurrat & Sanctorum Angelorum, & ab omnibus Ecclesiis vel consortio Christianorum efficiatur extraneus, & habeat partem cum Iuda, qui Dominum tradidit, & cum Dathan & Abiron, quos terra viuos deglutiuit, & insuper inferat cum forio fisco auri libras decem, argenti pondo quinquaginta coactus exsoluat, & quod repetit euindicare non valeat. Actum anno VI. *regnante Theodorico Rege.*

V. De situ [a] Epternacensis Monasterij, déque Rohingi [b] donationibus, & de pago [c] Taxandrio siue de Taxandria dictum suprà. Restat vt quorumdam locorum Nomenclaturam hîc attendamus. *Bacuualde*, hodie *Boccholt*, & *Winnelincheime*, hodie *Wiineghem*, de quo nuperrimè locuti sumus, duo sunt vici Campaniæ seu Campiniæ Brabanticæ prope Antuerpiam. *Furgalare* videtur ager esse *Woghelaer* prope eandem Antuerpiam Turninum versùs. In Heribaldi donatione, *mariscum* locus est paludosus, Belgis *moras*, Francis *marais*, & *berbices* pisces sunt in Mosa frequentes, *Barbeelen* vulgò dicti. *Duthmala* * fluuius, super quo sitæ res ab Angilbaldo collatæ, per Boxtellam & Syluam-Ducis in Mosam defluit. Villa *Bobanschot*, hodie vicus *Boeschot*. *Pieplo* nunc *Poppel*, vicus inter Herentaliam & Syluam-Ducis. *Alpheim*, hodie *Alphen*, vicus est tertio lapide à Breda. *Diosna*, nunc *Diessen* vicus est primo lapide ab Hiluaribeca.

[a] Ad an. 698. n 6.
[b] Hoc anno, nn. 2 3.
[c] Ad an. 685. n. 50.
* *la Dommele.*

VI. MIRACVLIS CLARET IN HORREENSI MONASTERIO

Willibrordus Episcopus, vt Alcuinus in eius vita testatur, multis miraculis inclaruit, è quibus vnum duntaxat commemorabimus, vnde Missæ & aquæ benedictæ effectum singularem notare possis. *Est in Treuerensi ciuitate Monasterium, quod temporibus beati Willibrordi Episcopi pestis acerrima inuasit. Cuius acerbitate multæ ex ancillis Dei moriebantur, quædam verò longo infirmitatis dolore iacebant in lectulo. Ceteræ verò nimio terrore turbatæ, quasi præsentem mortem metuebant. Et quia propè est prædictæ ciuitati sancti viri Monasterium, quod appellatur Epternaco, ideo antedicti fœminæ Monasterij audientes sanctum virum illuc venire, statim miserunt legationes, postulantes eum non tardare venire. Qui beati Petri Principis Apostolorum mitissimo doctus exemplo, de Ioppe ob viduarum Christi petitionem venientis Lyddam, vt sanctam suscitaret Tabitham, festinus venit, audito desiderio ancillarum Christi, ad illas. Et veniens, mox in eodem Monasterio Missâ pro infirmis celebratâ aquam benedixit, quâ & domos illarum adspergi iussit, & ægrotantibus potandam transmisit. Quæ citò, diuinâ donante misericordiâ, conualuere, nec vllæ in eo Monasterio prædictâ peste exinde moriebantur.*

VII. CORAM IRMINA ABBATISSA.

Monasterium, cuius nomen Alcuinus reticuit, Ioannes Trithemius libro tertio [d] de Viris Illustribus Ordinis Benedictini interpretatur Horreum, vulgariter *Oëren*, cui tunc Irmina fundatrix ac prima Abbatissa, Dagoberti Secundi quondam Regis filia, non semel à nobis iam laudata, præerat. Idem Auctor

[d] Cap. 118.

Auctor prædicto miraculo dedicationem Parochialis Ecclesiæ sic subiungit. *Hic etiam beatißimus Pontifex* Willibrordus *Parochialem Ecclesiam Sancti Pauli iuxta Horreum à Sancta Irmina cum duodecim præbendatis fratribus institutam eodem tempore dedicauit.* Tum elogium eiusdem Irminæ benè prolixum sic absoluit. *Sancta virgo, vt se dignam Christo sponsam redderet, totis viribus insistebat obseruantiæ regulari, quam suo tempore in eodem Monasterio multis virtutibus roborauit, tandem post multos labores à Domino Iesu ad thalamum æternæ felicitatis vocata non sine manifestis indiciis sanctitatis, beata illa anima carne exuta transuolauit ad cælos nono Calendas Ianuarij, illucescente iam die ipsâ Christi Natiuitatis. Eius autem festum propter Natalem Domini diem, ad decimum Calendas Ianuarij, celebrandum præuenitur. Huius corpus post multos annos de sepulchro leuatum, integrum & sine corruptione inuentum est. Sicut etiam capitis eius sacratißimi decor demonstrat, quod nos in nostro habere Cænobio Spanhemensi suprà iam diximus. Reliqua autem pars corporis in Monasterio Sanctorum Petri & Pauli in Wissenburg recondita dicitur. Nam in Monasterio suo Treuerensi parum de eius Reliquiis nouimus haberi.* Hæc Trithemius. Lege quæ Tomo superiore per occasionem ad annum Christi sexcentesimum quadragesimum-secundum [a] de capite Sanctæ Irminæ Spanheimium delato dicta sunt. Iodocus Coccius, qui post Trithemium scripsit, idem caput in Ecclesiam Weissenburgensem relatum affirmat, idque contigisse suspicatur [b], *ex quo hæresis Spanheimij inundans sacra omnia cæpit pessundare.* Sed extra nostrorum Annalium metas hæc obseruatio.

AN. CH. 726. THEODOR. IV. R. 6.

[a] Nu. 78. 79.
[b] Cap. 18.

VIII. AN IRMINÆ SVCCESSIT MODESTA?

Quonam anno Sancta Irmina in cælum migrarit, *id incertum* ait Bruschius in Chronologia Monasteriorum Germaniæ. Super Abbatissis, quæ proximè successerunt, non leuis est difficultas. Apud Scheckmannum titulo primo de Monasterio Sanctimonialium virginum in Horreo recensentur hoc ordine, Modesta, Anastasia, Basilissa, Helia, Iulia, Lucia. Sic autem apud Bruschium in eodem Horreo, Modesta, Iulia, Helya, Anastasia, Basilissa, Lucia. Bruschio suffragatur Bucelinus parte secundâ Germaniæ Sacræ. Sed Modesta Antistita, vt ad annum Christi sexcentesimum vndesexagesimum [c] iam probauimus, expungenda est ex Horreensium Abbatissarum Catalogo, Monasterium enim Auendense seu Sancti Montis, hodie Sancti Romarici * gubernauit. Difficultatem agnouit Trithemius. In compendio enim libri primi Annalium Francorum sub Clodoueo Secundo, cuius sororem Irminam fuisse sibi persuasit, de eadem Irmina subsequentibúsque Horreensibus Abbatissis determinatè sic locutus est. *Huic Irmina in regimine Sanctimonialium Cænobij memorati successit Modesta, Cænobij Romarici alumna, & filia sororis beati Modoaldi Archiepiscopi Treuirorum; post quam Anastasia, & quarto loco Basilissa. Quæ inter Sanctos omnes sunt relatæ.* Deinde libro tertio [d] de Viris Illustribus Ordinis Benedictini, cùm de Modesta Antistita sermonem fecit, illam constanter Horreensibus Abbatissis accensere non est ausus. *Volunt*, inquit, *quidam, quòd hæc sacrata virgo fuerit secunda Abbatissa in Horreo Treuerensi, quod an ita sit, temporis dissensio me non sinit discernere. Probet alius.* Certè Modesta Monialis Auendensis, quæ Sancti Modoaldi Treuirensis Episcopi neptis ex sorore fuit, ætate plurimùm differebat ab Antistita, quæ Monasterium Horreense post beatam Irminam rexit. Modestæ Irminam longo annorum spatio superstitem declarant multa, quæ Tomo superiore de vtraque narrata sunt.

[c] Num. 2.
* Remiremont.
[d] Cap. 145.

IX. Qui Modestam in Horreensium Abbatissarum Catalogo retinendam pertinaciùs contendunt, illam Sancti Willibrordi sororem fuisse fabulantur. Scheckmannus sic. *Non defuit huic Congregationi* Horreensi *Pater Willibrordus, qui in salubri suo hortamento eam ad rectißimæ vitæ frugem induceret. Successerunt alteræ aliis approbatæ virgines in Prælatura. Modesta virgo sanctißima, alumna Cænobij Montis Romarici, contemporanea & collactanea Sanctæ Gertrudis virginis, filia sororis Sancti Modowaldi, &, vt aliqui dictitant, soror Sancti Willibrordi.*

AN. CH. 726. THEODOR. IV. R. 6.

Brusthius sic. *B. Modesta S. Willibrordi Archiepiscopi Vltraiectini soror, & S. Modowaldi Treuirorum Episcopi è sorore neptis, alumna priùs Montis Romarici Monialium antiquissimi Cœnobij, beata Gertrudis familiaris socia, successit ad aliam patriam euocata, ex hac lachrymarum valle, domina Irmina.* Bucclinus sic. *Successere sanctissima Antistiti* Irminæ, *memorando ad æternitatem omnem exemplo plures deinceps ex ordine, pari vt regiminis sic vita dignitate. S. Modesta nimirum, S. Willibrordi Archiepiscopi Vltraiectini soror,* &c.

X. Tres autem hi Scriptores, si verba eorum attentè perpenduntur, inter se plurimùm differunt. Scheckmannus Modestam Sancti Modoaldi neptem ex sorore fuisse multò asseuerantiùs scribit quàm eandem Sancti Willibrordi sororem extitisse; primum indubitanter asserit, alterum ait ab aliquibus tantùm dictitari. Bruschius vtrumque affirmat intrepidè. Bucclinus Modestam sororem Sancti Willibrordi constituit, Sancti autem Modoaldi neptem ex sorore neutiquam prodit, quia rem arbitratur incredibilem, vt eadem Abbatissa Sancti Modoaldi neptis ex sorore sorórque Sancti Willebrordi censeatur. Fuit Modoaldus *ex inclyta Aquitanorum prosapia*, duas habuit sorores Ittam & Seueram; Itta Pippino Landensi peperit Grimoaldum, Gertrudem & Beggam Pippini Herstallij matrem futuram; Seuera Monasterio Sancti Symphoriani cum Abbatissæ titulo præfuit. Lege[a] ipsiusmet Modoaldi vitam ab Abbate Stephano conscriptam, nullum ibi verbum reperies de alia sorore, quæ nupserit in Britannia, matérque fuerit cùm Willebrordi Episcopi tum Modestæ Abbatissæ. Prætereà quis sibi persuadeat Modestam, quæ Monialibus Auendensibus, cùm Gertrudis Abbatissa Niuigellensis obiit, anno Christi sexcentesimo vndesexagesimo præerat, post annos sexaginta & ampliùs ad regimen Horreensis Monasterij translatam fuisse?

[a] Ap. Sur. d. 12. Maij.

XI. AN DVÆ DISTINGVENDÆ MODESTÆ?

Ergo, si beatæ Irminæ Modesta substituitur, duæ distinguendæ sunt Modestæ; vna quæ Sancti Modoaldi neptis ex sorore fuerit, & in Auendensi Cœnobio munus Abbatissæ sapienter exercuerit regnante tum Clotario Tertio; altera quæ Willibrordi Episcopi soror habeatur, & Horreensis Monasterij Præfecturam temporibus Theodorici Quarti Regis obtineat. Sed de hac Willibrordi sorore altum apud antiquos Auctores silentium, &, vt dictum suprà, Modesta è Catalogo Horreensium Abbatissarum expungi debet. Sanctæ Irminæ in administrationem Horreensis Monasterij successit Anastasia, quæ vinearum commutationem cum Willibrordo fecit. Theodericus enim ex veteribus testamentorum codicillis apud Browerum hæc refert teste Henschenio in Diatriba[b] de tribus Dagobertis. *S. Willibrordus & Domina Anastasia Abbatissa puellarum in Horreo fecerunt inter se commutationem vinearum, & dedit Dominus Willibrordus Domina Anastasia vinea petituras duas, in monte Paginse iuxta flumen Rhenum, cum vinitore & omni peculio suo, qua sibi illustris fœmina Irmentrudis filia Pantini, consobrina S. Irmina, dederat; & recepit ab ea alias duas petituras in monte Cabracensi super flumen Mosella cum vinitore & omni peculio.*

[b] L. 2. c. 12.

XII. AN DVÆ DISTINGVENDÆ IRMINÆ?

Willibrordus Boschartus dissertatione nonagesimâ-nonâ de Frisiæ veteris primis Apostolis, vt Henschenius loco proximè citato testatur, duas Irminas, filias Regum Dagobertorum, obtrudit, & quia Dagobertum Secundum penitus ignorat, alteram Dagoberti Primi, alteram Dagoberti Tertij filiam scribit. Seniorem agnoscit primam fundatricem Horreensis Monasterij, cuius fundationem post eius discessum Modesta cum Modoaldo Episcopo Treuirensi auunculo suo promouerit. Iuniorem arbitratur *deuotam Sancto Willibrordo* fuisse. Sed vtrobique à recta Chronologia procul aberrat.

XIII. Quæ de Seniore Irmina profert, Priuilegio, quod Horreensi Monasterio Leo Papa concesserit, innixa dicit. Illud Priuilegium libro secundo[c] Diplomatum Belgicorum à Miræo sic publicatum est. *Ego Leo, Vicarius Sancti*

[c] Cap. 3.

Petri Principis Apostolorum, meritis quidem impar, vice tamen ipsius dignitate Romani fungens Præsulatûs, Cœnobium Horreense à Modowaldo Treuerorum Archiepiscopo, subministrante beatâ Modestâ, filiâ sororis eius, è Regalibus horreis, à quibus & nomen accepit, ad diuini cultûs officium restaurandum, post discessum beatæ Virginis Irminæ, quæ prima hunc locum prouehendum suscepit, tantâ reuerentiâ & honore apprimè donatum accepimus, vt matre istius Congregationis vitâ excedente, nulla ab extraneis quocumque modo, sed vna ex ipsis subrogetur, Principibus Ecclesiæ Treuirensis ex consulto fauentibus, sororibus electione potitis, ipso quoque Præsule deuotè annuente. Quod tantâ auctoritate subnixum, vt in æternum stabile permaneat & fixum, in nomine Iesu Christi Domini nostri, Sanctique Prædecessoris Petri, & omnium electorum Dei, æterno feruetur damnandus iudicio, si quis Prælatus tanto hîc commorantes exinaniuerit Priuilegio. Fiat, fiat. Amen, amen. Miræus & Boschartus Auctorem istius Priuilegij faciunt Leonem Secundum, cuius Pontificatus partim anno Christi sexcentesimo octogesimo-tertio, partim anno Christi sexcentesimo octogesimo-quarto illigatur. Browerus, quia Sanctam Irminam Leoni Secundo superstitem nouit, recurrit ad Leonem Tertium, prædictúmque Diploma censet *à posteris interpolatum*, vt inde nihil certi confici possit, nos suppositicium remur. Quis enim Irminam Dagoberti Regis & Nanthildis filiam priùs mortuam credat, quàm Horreense Monasterium, Modestâ sumptus subministrante, Modoaldus Episcopus instauraret? Dagobertus Magnus teste Fredegario [a], *cùm iam anno* VII *regnaret*, id est, anno Christi sexcentesimo duodetricesimo Nanthildem duxit, Irminam anno sequenti natam si supponas, ab eius ortu ad obitum vsque Modoaldi Treuirensis Episcopi numerabis annos circiter decem.

[a] In Chron. c. 58.

XIV. Corruunt etiam quæ de Iuniore Irmina, Sancto Willibrordo deuota, proferuntur à Boscharto, hæc enim quomodo Dagoberti Regis, qui Childeberto Patri successit, filia censeri potest, cùm Epternacense Monasterium, vt suo loco dictum est, anno quarto eiusdem Childeberti dotauerit? Ex illius donationis chartula, quam Miræus libro secundo [b] Diplomatum Belgicorum & in Notitia [c] Ecclesiarum Belgij publicauit, rectè infert Henschenius Irminam istius Dagoberti filiam asseri non posse, quin nata censeatur *ante annum* Childebertum, *qui iuuenis cœpit regnare.*

[b] Cap. 4.
[c] Cap. 11.

XV. Non igitur Irminæ duæ, sed tres distinguendi sunt Dagoberti, è quibus duo tantùm, Primus videlicet ac Tertius, in notitiam Boscharto venerunt, neutrius autem istorum, at Secundi filia fuit Irmina. In Austrasia, vbi Treuiri, tres regnarunt Dagoberti, Primus ab anno Christi sexcentesimo vicesimo-secundo ad annum Christi sexcentesimum tricesimum-tertium, Secundus ab anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio ad annum Christi sexcentesimum octogesimum, Tertius ab anno Christi septingentesimo vndecimo ad annum Christi septingentesimum decimum-quintum. Irmina patrem habuit Dagobertum Secundum, sed eo nata est nondum Rege cùm in Hybernia exularet, Horreense Monasterium patre adhuc superstite construxit, nec ei tantùm, sed & illius successoribus Theodorico Tertio, Clodoueo Tertio, Childeberto Tertio, Dagoberto Tertio, Clotario Quarto & Chilperico Tertio superuixit, obiítque regnante tum Theodorico Quarto, Dagoberti Tertij filio, Dagoberti Secundi agnato, Dagoberti Primi atnepote, vt sequens tabula te docebit.

DAGOBERTVS I.

- Sigibertus III.
  - DAGOBERTVS II.
    - IRMINA ABB. HORREENSIS.
- Clodoueus II.
  - Clotarius III.
  - Childericus II.
    - Chilpericus III.
  - Theodoricus III.
    - Clodoueus III.
    - Childebertus III.
      - DAGOBERTVS III.
        - Theodoricus IV.
    - Clotarius IV.

XVI. Sanctæ Irminæ tres fuerunt sorores, Adela, Ragintrudis & Rothildis. De Rothilde seu Rithilde vel Rathilde, cuius meminit Coccius [a], capienda sunt Acta Sancti Florentij Argentoratensis Episcopi, qui filiam Dagoberti Regis *à natiuitate cæcam & mutam* sanauit. Adela siue Adhela vel Addula, post mariti mortem, Irminæ sororis exemplo inflammata, monastico item cultu assumpto, sanctissimam vitam traduxit, ac Monasterio Palatiolo, quod ad Mosellæ ripam ædificarat, Abbatissa præfuit, vt ad annum Christi septingentesimum iam diximus. Extat illius Testamentum apud Browerum & Henschenium, quod ad duodecimum Theodorici Quarti Regis annum, quo datum reperitur, integrum describemus. Ragintrudis seu Regentrudis in eadem Charta memoratur, Adela enim, vbi varia enumerat bona, quorum hæredem Ecclesiam Palatiolensem scribit, non omittit ea, quæ dato pretio à dulcissima sorore sua Regentrude comparauit. *Similiter*, inquit, *à Deipara Matris hoc Monasterio possideri prædia ea omnia mea volo, quæ in Bietbergis Beslancióque sita; quæque à dulcissima germana mea Regentrude dato pretio comparaui.*

[a] Cap. 12.

IRMINÆ SORORES, ROTHILDIS, ADDVLA, RAGINTRVDIS.

XVII. Anastasia, quæ Monasterium Horreense post Sanctam Irminam administrauit, in Martyrologio Benedictino colitur quinto Idus Septembris, ibíque donatur hoc elogio. *Treuiris Monasterio Horreo, depositio Sanctæ Anastasiæ, tertia illius loci Abbatissæ & virginis.* Auctor istius Martyrologij loquitur in eorum opinione, qui secundum locum Modestæ, tertium Anastasiæ tribuunt in Horreensium Abbatissarum Catalogo, Saussaius idem quoque præstat ad eundem diem in Martyrologio Gallicano. Sed, quidquid hi scribant, abradendum Modestæ nomen, nec Anastasia Horrei tertia dici debet Abbatissa, sed Basilissa, quæ proximè successit Sanctæ Anastasiæ, vt hæc Sanctæ Irminæ. Licèt autem ignoremus, quot annos hæ cœtui Monialium singulæ præfuerint Abbatissæ, ex prædictis admodùm probabile nobis videtur plures apud Horreum haud institutas fuisse, donec Pippinus Regiâ dignitate potiri cœpit.

ABBATISSÆ HORREENSES.

XVIII. Hoc anno Bonifacius Episcopus Denualem Presbyterum è Germania Romam misit, & Gregorium Pontificem Romanum de quibusdam quæstionibus per literas consuluit. Ad singulas consultationes respondit Papa decimo Kalendas Decembris, Indictione decimâ inchoatâ, cœptísque anno Leonis Imperatoris decimo & anno Constantini Imperatoris septimo. Initium Pontificiarum literarum tale est. *Reuerentissimo [1] ac Sanctissimo fratri Bonifacio Coepiscopo, Gregorius seruus seruorum Dei. Desiderabilem [2] mihi à te missus Denual Religiosus Presbyter attulit nuncium, cùm te sospitem narrauit, & in ministerio, pro quo missus es, fauente Deo, proficere nuntiauit. Detulit etiam à te missus literas, vbi indicasti quòd ager dominicus, qui incultus iacebat, & spinarum aculeis ex infidelitate riguerat, vomere tua doctrina exarante, semen ver-*

GREGORII PP. RESPONSIONES AD INTERROGATIONES BONIFACII EP.

[1] Baron. Venerendissimo.

[2] Baron. Desiderabile.

bi suscepit, & fertilem messem protulit fidelitatis. In iisdem literis quædam subnexuisti Capitula, sciscitando qualiter teneat vel doceat hæc [3] *sancta Apostolica Romana Ecclesia. Benè* [4] *satis, quia beatus Petrus Apostolus & Apostolatûs & Episcopatûs principium extitit, & consulenti tibi de statu Ecclesiæ, non ex nobis quasi ex nobis, sed eius gratiâ, qui aperit os mutorum, & linguas infantium facit disertas, qualiter tenere debeas, Apostolici vigoris doctrinam dicimus.* Sequuntur duodecim responsiones, de quibus singulatim agendum.

I. Igitur in primis legebatur, in [5] *quota progenie propinquorum matrimonium copulatur. Dicimus quòd oportuerat quidem, quamdiu se agnoscunt affinitate propinquos, ad huius copulæ non accedere societatem. Sed quia temperantia magis, & præsertim in* [6] *tam barbara gente plùs placet, quàm districtio censuræ, concedendum est, vt post quartam generationem iungantur.* Similem quæstionem Gregorio Magno proposuit Augustinus Anglorum primus Episcopus, & ab eo responsionem paulò mitiorem accepit, *vt iam tertia, vel quarta generatio fidelium licenter sibi iungi debeat.* XIX.

II. Nam quòd proposuisti, quòd si mulier infirmitate correpta non valuerit debitum viro reddere, quid eius faciat iugalis? Bonum esset si sic permaneret, vt abstinentiæ vacaret. Sed quia hoc magnorum est, ille, qui se non poterit continere, nubat magis: non tamen subsidij opem subtrahat ab illa [7], *cui* [8] *infirmitas præpedit, & non detestabilis culpa excludit.* Hoc loco *nubere* dicitur de viro, nec id alienum ab antiqua vocis vsurpatione, *nubere* enim, teste Nonio, *veteres non solùm mulieres sed etiam viros dicebant.* Est autem maior de re quàm de verbo difficultas, cùm Pontifex matrimonij dissoluendi potestatem facere videatur. Lege partem secundam Decreti, causâ tricesimâ-secundâ, quæstione septimâ, capite duodeuicesimo. Gratianus, postquàm responsum Gregorij proximè recitatum allegauit, de eo sic loquitur. *Illud Gregorij sacris Canonibus, immò Euangelicæ & Apostolicæ doctrinæ penitus inuenitur aduersum.* Sed rectè Glossa ibidem obiicit, quòd *Leo Quartus dicta Gregorij minoris sine exceptione mandauit tenenda*, vt habetur parte primâ Decreti, distinctione vicesimâ, capite primo, vbi *Gregorij iunioris* seu minoris aut Secundi nomen exprimitur inter Præsules Romanos, *per quos iudicant Episcopi, & per quos Episcopi simul iudicantur & Clerici.* Multæ in eadem Glossa tanguntur propositæ difficultatis enodationes. Ex omnibus ea placet, quæ Pontificem ait *de muliere arcta* loqui, modò per vnam quasi speciem, vt Serarius notat, intelligatur synecdochicè totum ægritudinis genus, quod mulierem ad coniugium impotentem ineptámque reddit. Huiusmodi enim impedimentum non finit ratum esse coniugium, & matrimonio iam contracto diremptionem infert. Vnde Baronius [a] ad illud loci, *verba Gregorij sic accipias*, monet, *vt dicat de impedimento perenni, quod nesciebatur vbi contraxit.* Per *opem subsidij*, quam Pontifex istiusmodi mulieri iam dimissæ subtrahendam negat, intelligitur omnis honesta illam iuuandi occasio, si qua sese offerat; non autem illa sustentatio & cura, quæ necessariò vxori à viro præstanda est. Æquum enim, vt quæ arctissimo amoris vinculo se viro iungere cupiebat fœmina, cùm eam non culpa voluntatísque immutatio, sed necessitas disiungat, adhuc diligatur, omníque honestâ & opportunâ ratione adiuuetur. XX.

III. De [9] *Presbytero verò, si quilibet Sacerdos à populo fuerit accusatus, si certi non fuerint testes, qui criminis illati approbent veritatem, iusiurandum* [10] *erit in medio, & illum testem proferat de innocentiæ suæ puritate, cui nuda & aperta sunt omnia, sícque maneat in proprio gradu.* Ratio est, quia donec fateatur crimen, aut reus conuincatur, innocens habetur. XXI.

IV. Nam de homine, qui à Pontifice confirmatus fuerit, denuò illi talis reiteratio prohibenda est. Hæc leguntur apud Gratianum de Consecratione, distinctione quintâ, capite nono, citantúrque perperam ex Gregorio Tertio, qui post Gregorium Secundum sedit. Vt autem ex hoc capite, sic & ex XXII.

[3] Baron. deest *hæc.*
[4] Baron. *nosces satis.*
[5] Serar. *Vt quarta progenies propinquorum matrimonio copuletur.*
[6] Baron. *Inter barbaram gentem.*
[7] Alford. *Ea*
[8] Baron. *Quam.*
[a] Hoc an. n. 45.
[9] Baron. *Presbyter verò vel quilibet Sacerdos.* Serar. *De Presbytero verò vel quolibet Sacerdote à populo accusato.*
[10] Serar. *Iniurando.*

AN. CH. 726. THEODOR. IV. R. 6. multis aliis eiusdem distinctionis duo constant, nempe Pontificem, id est, Episcopum, ministrum esse Confirmationis & Confirmationem non iterandam esse.

XXIII. *V. In Missarum solenniis illud* [11] *obseruandum est, quod Dominus noster Iesus Christus Sanctis suis tribuit Discipulis. Accepit namque Calicem dicens.* [*Hic est Calix noui Testamenti in meo sanguine: hoc facite quotiescumque sumitis.*] *Vnde congruum non est, duos vel tres Calices in altario ponere cùm Missarum solennia celebrantur.* Ad quem locum Serarius ita commentatur. *Videntur alicubi plures tum in Altari positi Calices, vt communicantium multitudini sufficere posset sanguis Dominicus. Ideóque vel capsciores facti Calices, vel ex vno minore in alios, alio decoro positos loco, calices facta consecrati iam vini transfusio. Et hi, quibus populo ministrabatur sanguis Domini, vocabantur Calices ministeriales, de quibus apud Damasum & Bibliothecarium in vita Syluestri & Sixti III. eiúsque modi fuit ille, quem Ecclesiæ suæ Rhemensi obtulit Sanctus Remigius his inscriptum versibus.*

11. Baron. deest *illud.*

Hauriat hinc populus vitam de sanguine sacro,
Iniecto æternus quem fudit vulnere Christus,
Remigius reddit Domino sua vota Sacerdos.

XXIV. *VI. De immolatitiis* [12] *autem escis consuluisti, si à fidelibus superductum fuerit viuifica Crucis signum, edi liceret, an non. Illud sufficit respondere, quod beatus Paulus Apostolus dicit.* [*Si quis dixerit, quia hoc immolatitium est, nolite edere propter eum qui indicauit, & propter conscientiam.*] Apud Apostolum [a] proximè sequitur hic versus. [*Conscientiam autem dico non tuam, sed alterius.*] Apostoli mentem, quâ Gregorius nititur, nunc attende. In prandio vel cœna quis dicit carnem hanc idolis esse oblatam & sacram, ac consequenter religiosè edendam. Si qui sic loquitur, infidelis est qui te vocauit ad mensam, aut alius idololatra, noli carnem huiuscemodi manducare, quia si post illius indicium eam comedas, te secum participem idololatriæ fieri putabit. Si verò Christianus est atque scrupulosus, & hac carne, tanquam per idololatriam pollutâ, vesci non licere arbitratur, ab ea quoque post illius indicium abstine, ne sis scandalo, & fratris tui in fide infirmi, tibi in mensa assidentis, conscientiam lædas, dum eum tuo exemplo prouocas, vt contra conscientiam suam idolothyta comedat. Alioqui, si scandalum omne tam fidelium quàm infidelium cesset, idolothytis etiam indicatis & cognitis vesci licet.

12. Serar. *immolaticiis.*

a Ep. 1. ad Corinth. c. 10.

XXV. *VII. Addidisti etiam, quòd si pater vel mater filium vel filiam* [13] *intra septa Monasterij in infantia annis sub regulari tradiderint disciplina, vtrùm liceat eis, postquàm pubertatis impleuerint annos, egredi, & matrimonio copulari. Hoc omnino deuitamus, quia nefas est, vt oblatis à parentibus Deo filiis voluptatis frena laxentur.* Hic Gregorij textus refertur à Gratiano, parte secundâ Decreti, causâ vicesimâ, quæstione primâ, capite secundo, & à Neotericis dicitur intelligendus *de illis, qui post adultam ætatem consensum accommodauerint.* Sed lege quæ Tomo primo [b] dicta sunt ad caput quinquagesimum-nonum Regulæ Benedictinæ, quod totum est de pueris, quos Deo parentes offerunt in Monasterio. Viguit sanè multis seculis hæc Ecclesiæ Monasteriorúmque praxis, vt pueri siue infantes à parentibus oblati perpetuo astringerentur Monachatui, nec eis liceret hunc vitæ statum ante vel post pubertatis annos repudiare. Quoniam autem eiusmodi oblationes puerorum siue infantium abrogatæ sunt, multi hodie stupent ad lectionem Regulæ Benedictinæ similiúmque sanctionum, quas in vsu quondam fuisse vix sibi persuadere possunt. Verba Pontificis clarissima sunt, nec vllâ egent interpretatione vel restrictione. Quæritur, vtrùm exire de Monasterio, & matrimonio copulari possint, qui à parentibus in infantiæ annis Monasterio traduntur? Respondet Gregorius id non licere, quia nefas est, vt voluptatis fræna relaxentur filiis, qui Deo à parentibus offeruntur. Hæc Papæ responsio lec-

13. Gratian. *filiámue.* Serar. *filiamque.*

b Ad an. 544. n 74.

tori stuporem immittere non debet. Vir Italus statuit id in Germaniæ partibus Francicæ Monarchiæ subiectis faciendum esse, quod in Italia fieri nouit ex Regula Sancti Benedicti, necnon in Francia ex Synodo Aurelianensi quinta, cuius Canone decimo-nono puellæ quæ *propria voluntate Monasterium expetunt*, distinguuntur ab aliis, quæ *à parentibus offeruntur*. Sequentibus Tomis occurrent exempla non pauca, quæ sanctionem hanc apud Francos cis & vltra Rhenum multis seculis in vsu fuisse demonstrabunt.

AN.CH. 726. THEODOR. IV. R. 6.

VIII. Enimuerò quosdam absque interrogatione symboli ab adulteris & indignis Presbyteris fassus es baptizatos. In his tua dilectio teneat antiquum morem Ecclesiæ, quia quisquis [14] *in Nomine Patris, & Filij, & Spiritûs Sancti baptizatus est, rebaptizari* [15] *eum minimè decet* [16]. *Non enim in nomine baptizantis, sed in nomine Trinitatis, huius gratiæ donum percipitur. Et teneatur quod Apostolus ait. [Vnus Deus, vna fides, vnum baptisma.] Doctrinam verò spiritualem* [17] *talibus studiosiùs vt impertias demandamus.* Rectè Pontifex Bonifacium monet, vt doctrinam spiritualem studiosiùs impertiat iis, qui absque symboli interrogatione baptizati sunt, quoniam eruditione plùs indigent. XXVI.

14 Serar. *quisque.* 15. Serar. *Rebaptizari liceat minimè* 16. Baron. *Licet* 17. Serar. *Spiritalem.*

IX. De [18] *paruulis verò, qui à parentibus subtracti sunt* [19], *& an baptizati sint* [20] *an* [21] *non, ignorant, quia interrogasti, hos vt baptizare debeas secundùm Patrum traditionem, si non fuerit qui testificetur* [22], *ratio poscit.* In pari casu similem responsionem iam dederant Leo Magnus Rustico Episcopo Narbonensi & Traianus Episcopus Sanctonensis Eumerio Episcopo Namnetensi, de quibus actum Tomo primo ad annum Christi quingentesimum tricesimum-secundum [a]. XXVII.

18. Serar. *Pro.* 19 Serar. Deest *sunt.* 20 baron. *Sunt.* 21. Serar *Vel.* 22 Serar. *Testificet.* a. Num. 6.

X. Leprosis autem, si fideles Christiani fuerint, Dominici Corporis & Sanguinis participatio tribuatur, cum sanis autem conuiuia celebrare prohibeantur [23]. XXVIII.

23 Baron. & Serar *Negentur*

XI. Adiecisti etiam, quòd si pestifer morbus, aut mortalitas in Ecclesia vel Monasteriis irrepserit, hi, quos nondum tetigit, an debeant à loco fugere, euitantes periculum. Quod valdè fatuum videtur. Non enim valet quisquam Dei effugere manus. Ita legitur apud Sirmondum. Apud Antonium autem de Aquino & apud Cæsarem Baronium sic. *Adiecisti etiam, quòd si pestifer morbus, aut mortalitas in Ecclesia vel Monasteriis irrepserit, quos necdum tetigit, à loco fugiunt euitantes periculum. Valdè fatuum hoc videtur* [24]. *Non enim valet quisquam Dei effugere manus.* Loquitur Pontifex de iis, qui si è pestifero loco abeant, omne se mortis periculum euasisse pro certo putant, vt notat Serarius. Deinde absurdum est, in morbi contagione omnes fugere, ægris enim ac pestiferis opem ferre quis poterit? Atque hoc non fatuum modò, sed & inhumanum. XXIX.

24. Serar *Iudicantur. Non enim quisquam Dei effugere manus poterit.*

XII. In fine Epistolæ continebat, quod sunt quidam Presbyteri seu Episcopi, multis vitiis irretiti, quorum vita in seipsis Sacerdotium maculat; si tibi liceret cum eis edere aut loqui, nisi coerciti fuerint. Dicimus vt hos ex Apostolica auctoritate redarguendo admoneas, & ad munditiam Ecclesiasticæ disciplinæ reducas. Et si quidem obedierint, saluabunt animas suas, & ipse mercedem lucratus es. Verumtamen colloquium & mensam communem cum eis agere non recuses. Plerumque enim contingit, vt quos correctio disciplinæ tardos facit ad percipiendam veritatis normam, conuiuiorum sedulitas & admonitio blanda ad viam perducat iustitiæ. Idipsum autem & in illis Proceribus, qui tibi adiutorium præstant, obseruare debebis. Certè momenti semper aculeique aliquid habent voces bonorum virorum non in templis tantùm & curiis seriæ, sed in prandiis etiam cœnisque leniores & quodammodo remissiores. XXX.

Post duodecim hasce responsiones sequitur epilogus Epistolæ cum nota temporis. *Hæc ergo, frater carissimè, ex Apostolicæ Sedis vigore scripta sufficiant. De reliquo, Dei imploramus clementiam, vt qui te illis in regionibus vice nostrâ ex Apostolica auctoritate pergere fecit, & in opacam syluam lumina veritatis per os tuum micare prædestinauit, opitulationis suæ misericordissimum tribuat incremen-* XXXI.

AN. CH. 726. THEODOR. IV. R. 6. *tum, quatenus de fructu operis & ipse valeas præmia percipere, & veniam peccatorum inuenire. Deus te incolumem custodiat, reuerentissime frater. Data x. Kalendas Decembris, imperante Domino Piissimo Augusto Leone à Deo coronato Magno Imperatore, anno x Imperij eius; sed & Constantino Magno Imperatore, Regni eius anno VII. Indictione* x. Hi Characteres Chronologici designant annum Christi septingentesimum vicesimum-sextum, vt constat ex iis quæ de annis Leonis & Constantini Augustorum sæpè dicta sunt. Baronius, quia Leonis Imperium anno vno præuertit, annum Leonis vndecimum ad marginem reponit. Multò grauior est error Gratiani, Antonij de Aquino, aliorúmque, prædictas literas Gregorio Tertio tribuentium, cuius Pontificatus initium ante annum Christi septingentesimum tricesimum-primum haud sumpsit.

XXXII. Obiit hoc anno [a] Sigenoldus Meldensis Episcopus. Successit Erlanreus siue Erlanceus, cuius meminerunt omnes Nomenclatores.

[a] Seuert.

EPISCOPI MELDENSES.

In Catalogo Niuernensium Episcoporum, quem Ioannes Chenutius contexuit, post Opportunum, cuius mentionem ad annum Christi septingentesimum secundum fecimus, sequitur Nectarius, de quo sic ille. *Nectarius seu Nictarius anno 726. temporibus Gregorij II. Papa & Chilperici II. Regis.* Annus Christi septingentesimus vicesimus-sextus cum Pontificatu Gregorij Secundi rectè quidem conuenit, sed à Regno Chilperici Secundi, seu Tertij vt vocauimus, aliquot annis remouetur, quia Chilpericus Rex, Childerici quondam Regis filius, ineunte anno Christi septingentesimo vicesimo primo vitam clausit. Melius igitur Robertus de Nectario hæc tantùm habet. *Nectarius siue Nictarius 726.* Et Sammarthani. *Nectarius inuenitur in tabulis anno 726.* Apud Coquillium perperam inter Opportunum & Nectarium medius collocatur Gilbertus, qui multò citiùs sedit, vt dictum est Tomo superiori [b].

XXXIII. NIVERNENSES.

[b] An. 664. n. 5.

XXXIV. Quot annis Episcopatum tenuerit Nectarius, haud scitur, successorem habuit Waldonem, de quo recurret sermo sub Pippino Rege.

XXXV. Hubertus Leodiensis Episcopus mortem sibi *post anni vertentis circulum* imminere cælesti reuelatione cognouit, hoc vtique anno, nam proximo consignabimus illius obitum, nec alio vtemur teste quàm Auctore [c] vitæ, qui præsens interfuit.

MORS HVBERTI EP. LEOD. REVELATVR.

[c] Ap. Sur. d. 3. Nou.

XXXVI. His circiter temporibus, Hugo, qui tres Ecclesias, Episcopales videlicet Rotomagensem & Parisiensem, necnon Abbatialem Fontanellensem, iam regebat, factus est etiam Episcopus Baiocensis, vt ex Chronico Fontanellensi [d] patet. In Episcoporum Baiocensium Catalogis proximus post Framboldum collocatur, Framboldus autem anno Christi sexcentesimo nonagesimo-primo sedere cœpit.

HVGO FIT EP. BAIOCENSIS.

[d] Cap. 8

XXXVII. His quoque circiter temporibus, cùm Ductegangus Gemmeticensis Abbas obiisset, administrationem Monasterij suscepit Hildegarius, cui postea successit etiam supradictus Hugo, quinque Ecclesiarum Rector tunc futurus, vt post biennium dicemus.

HILDEGARIVS ABB. GEMMETIC.

XXXVIII. Ad hunc vsque annum, Theodorici Regis sextum, Gesta Regum Francorum perduxit Auctor coætaneus, cuius hæc est vltima periodus in vulgatis editionibus [e]. *Franci verò Theodericum II. Calà Monasterio enutritum, filium Dagoberti Iunioris, Regem super se statuunt. Qui vsque nunc in Regno subsistit.* Et apud Continuatorem Aimoini [f]. *Franci verò Theodericum in Kala Monasterio enutritum, filium Dagoberti Iunioris, Regem super se statuunt. Qui nunc anno sexto in Regno subsistit.* Quæ sequuntur apud eundem Aimoini Continuatorem ad mortem vsque Caroli Martelli, desumuntur ex Historia iussu Childebrandi Comitis conscripta, incipiúntque ab his vocibus, *per idem tempus rebellantibus Saxonibus*, id est, à capite centesimo octauo istius Historiæ. Ceterùm qui Continuatorem Aimoini variis auxit interpolationibus, is post Gesta Regum Francorum, quæ desinunt in anno sexto Theodorici Regis, priusquàm ex Historia iussu Childebrandi conscripta quidquam

[e] Ap. Andr. Duchesn. Tom. 1. Coll. Hist. Franc.

[f] Lib. 4. c. 52.

quam describeret, hæc, quæ absunt à Codice Seguieriano, de Monasterio Sancti Germani prope Parisios sito inseruit. *Thedelmaro autem Abbate Monasterij Sancti Germani defuncto, Lanfredus ei in regimine subrogatur.* Lanfredus igitur hoc anno in administrationem prædicti Cœnobij Thedelmaro successit. AN. CH. 726. THEODOR. IV. R. 6.

Vt Gesta Regum Francorum, quæ vetus Anonymus ad hunc vsque annum perduxit, sic & Historia Francorum, quam Childebrandus Comes edendam curauit, exarata est regnante Theodorico. Sic enim Auctor scribit capite centesimo septimo. *Quo*, nempe Chilperico, *mortuo, Theodoricum Regem statuerunt in Sedem Regni, qui nunc locum solij Regalis obtinuit annis vitæ simul prestolatis*, vel vt Labbeus [a] legendum censet, *protelatis*. Existimamus vocem *vsque* in eodem textu desiderari, qui sic restitui debeat. *Quo mortuo, Theodoricum Regem statuerunt in Sedem Regni, qui vsque nunc locum solij Regalis obtinuit annis vitæ simul protelatis.* Annum, quo scripsit, nempe septingentesimum tricesimum-quintum vt ipse supputat, idem Auctor capite centesimo nono sic indicat. *Cal. Ianuar. die Dominicâ, anni* DCCXXXV. At eædem Kalendæ Ianuarij, quæ secundùm illius Auctoris computationem ad annum Christi septingentesimum tricesimum-quintum pertinent, nobis aperiunt annum Christi septingentesimum tricesimum-sextum, quia principium anni non à Paschali Solemnitate sed ab iisdem Kalendis Ianuarij sumimus. Aucta est posteà hæc Historia nonnullis sectionibus seu capitulis, & ad Regnum vsque Pippini Regis, id est, ad annum vsque Christi septingentesimum quinquagesimum-secundum perducta. ABBATES S. GERMANI. XXXIX.

[a] In Elog. Hist. Theodor. II.

Aimoini Continuator, vbi ab Anonymo, qui Gesta Regum Francorum ad annum vsque sextum Theodorici Regis, id est, ad annum vsque Christi septingentesimum vicesimum-sextum, literis mandauerat, destitutum se vidit, ad Francorum Historiam iussu Childebrandi Comitis exaratam confugit. At eam non descripsit ab illo loco, in quo Gesta Regum Francorum desierant, sed multa repetiit de bello Saxonico, quod exarsit anno quarto Theodorici Regis, id est, anno Christi septingentesimo vicesimo-quarto, necnon de bello Boioarico, quod *euoluto anni circulo*, siue anno quinto Theodorici Regis, id est, anno Christi septingentesimo vicesimo-quinto gestum est. Id te monitum volumus, ne duo illa bella post annum sextum Theodorici Regis, id est, post annum Christi septingentesimum vicesimum-sextum, confecta credas. Idem Aimoini Continuator simili modo primam auctionem quam è Gestis Regum Francorum desumpsit, exorsus est à morbo & obitu Dagoberti Magni, quamuis ipsemet Aimoinus Historiam suam ad annum vsque decimum-sextum post mortem eiusdem Dagoberti, siue ad annum vsque decimum-sextum Clodouei Secundi Regis perduxisset. Textus Aimoini talis est capite quadragesimo-primo libri quarti, seu capite vltimo totius operis. *Clodoueus Rex anno decimo-sexto, ex quo sceptra susceperat Regalia, Pontifices & totius gentis Principes Clippiacum conuenire iubens*, &c. Continuator verò caput proximum siue auctionem suam è Gestis [b] Regum Francorum sic auspicatur. *Post hæc igitur Rex Dagobertus à febre valida correptus, ægrotans mortuus est.* XL. AIMOINI CONTINVATIO.

[b] Cap. 43.

AN. CH. 727. THEODOR. IV. R. 7.

ANNVS CHRISTI 727. THEODORICI IV. R. 7.

I. Lotharivs Præpositvs Sarchiniensis obit. Svccedit Grimo. [a] d. 15. Nou.

ANNO Christi septingentesimo vicesimo-septimo Lotharius Sarchiniensis Præpositus obiit. Successit Grimo, qui neglecto pòst Præpositi Titulo dignitate Abbatis auctus est. Lege Catalogum Abbatum Trudonensium à Bartholomeo Fiseno in Floribus [a] Leodiensis Ecclesiæ publicatum.

II. Aldo Abb. Hasnoniensis obit. Savericvs svccedit. Bertrvdis Abbatissa Hasnoniensis. [b] Lib. 3. c. 15.

Obiit & hoc eodem anno Aldo Hasnoniensis Abbas. Successit Sauericus eius propinquus, qui vitam clausit regnante Carolo Magno. Tunc Hasnoniense Monasterium in duas mansiones separabatur, quarum vnam Monachi cum Abbate, Moniales alteram cum Abbatissa inhabitabant. Vtrùm Aldoni fratri soror Abbatissa Bertrudis, an huic ille superuixerit, incertum est. De Abbatissis, quæ Congregationem Monialium post Bertrudem rexerunt, ante nonum seculum nihil occurrit. Hasnoniensium cùm Abbatum, tum Abbatissarum, Catalogum consule apud Franciscum Vinchantium in Annalibus [b] Hannoniæ.

III. [c] Nu. 21. & seqq. Dotatio Cathedralis Ecclesiæ Vivariensis.

Ioannes *Columbi*, libro primo [c] de rebus gestis Episcoporum Viuariensium, dotationem Ecclesiæ Cathedralis Viuariensis euulgauit, opus sanè antiquum, planéque dignum, quod nostris Annalibus cum breuibus notis inseratur.

IV. In tota illa dotatione, quæ sex ac viginti constat articulis, vnus duntaxat inuenitur Character Chronologicus, qui post articulum vicesimum-quintum sic subiicitur. *Omnia ista dotauerunt ad sanctum Vincentium, vel ad ipsa corpora Sanctorum, quæ in circuitu requiescunt, anno septimo, regnante Domino nostro Galdeberto, & etiam Domino Cheuberto Rege, indictione vndecimâ.* Id est, vt rectè Columbus interpretatur, omnia hactenus recitata seu superioribus articulis viginti-quinque comprehensa, donauerunt Sancto Vincentio & Sanctis cum eo quiescentibus, vsque ad annum septimum Galdeberti & Cheuberti Regum. Sic exponendæ sunt illæ voces, *anno septimo*, quoniam aliter explicari non possunt. Neque enim verum est viros totâ dotatione memoratos, in quibus plures sunt Episcopi Viuarienses, vno anno aliquo septimo Regum aut vixisse aut ea donasse quæ in prædictis viginti-quinque ipsius dotationis articulis continentur. Hic est igitur sensus periodi suprà descriptæ. Atque hæc sunt, quæ pij viri donauerunt Sancto Vincentio vsque ad annum septimum Galdeberti & Cheuberti Regum. Sed qui isti Reges?

V. *Existimo*, inquit Columbus, *Galdebertum scriptum pro Childeberto; neque insolens aut turpis est hic error scribæ, & Childebertum addo Secundum dici, vt Cheubertus nunc appelletur, quem vulgò appellamus Dagobertum, qui fuerit binomius. Etenim non occurrit alius cum Childeberto Rex; & Dagobertus Secundus potuit regnare cum patre, qui anno post eum quarto mortuus reliquit filios Chilpericum & Theodoricum, alterum Regem post alterum. Dagoberto autem Secundo fuisse etiam nomen Cheuberti, aut Cheriberti, seu Chereberti (quæ videntur Synonyma) non mirabitur, qui cogitauerit Othonem Burgundiæ Comitem dictum etiam fuisse Guilelmum, ex Chronico Abbatiæ Sancti Benigni Diuionensis; & Guilelmo filio Henrici Primi Regis Angliæ, ex Historiis Anglorum fuisse quoque nomen Adelini. Nam quis nescit Carolum Magnum appellari Dauidem ab Alcuino? Sunt qui Childebertum istum faciant primum, & pro Cheuberto Theodoricum inducant, sed & nouum est censere annos à duobus Regibus, quorum alterum non habeas tum*

Regem, Childebertus autem & Theodoricus nullibi Galliarum simul imperarunt; neque afferes cur ceteros cum ipsis fratres, filios omnes Clodouei non numerarit scriba. Hic septimus annus Childeberti Secundi, fuit octauus Christi supra septingentesimum.

VI. Validæ sunt huius Auctoris rationes, vt Childebertum Primum & Theodoricum eius fratrem, filios Clodouei Magni, excludat. Adde autem duas omnium potentissimas, quæ disputationem omnem penitus adimunt. Anno septimo Childeberti & Theodorici Regum, filiorum Clodouei, id est, anno Christi quingentesimo duodeuicesimo, Burgundiæ Regnum, in quo situm erat Viuarium, Francicis ditionibus nondum accesserat. Deinde plerique, quorum insignis liberalitas in illa dotatione celebratur, post annum Christi quingentesimum duodeuicesimum floruerunt, vt Ardulphus, Venantius, & Longinus, Episcopi Viuarienses, qui suam munificentiam testantur articulis decimo-quarto & vicesimo-secundo, necnon Macedonia Auli Viuariensis olim Episcopi soror, quæ se quoque munificam præstat articulo vicesimo-quarto.

VII. Non adeò firmæ sunt rationes, quas idem Auctor affert pro Childeberto Secundo, siue, vt vocamus, Tertio, eiúsque filio Dagoberto. Childebertus Theodorici Tertij filius ab anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quarto ad annum Christi septingentesimum vndecimum regnauit. Annus septimus illius Regis cum anno Christi septingentesimo primo coincidit. Annus autem Christi septingentesimus primus nec cum Indictione vndecima nec cum anno septimo Dagoberti Regis componitur, illigatur enim partim Indictioni decimæ-quartæ, partim Indictioni decimæ-quintæ, nec qui septimus Childeberti Regis fuit, is quoque septimus Dagoberti Regis putandus annus, quia Childebertus regnare cœpit prole nondum susceptâ, imò vxore nondum ductâ, nec ex vllo veteri monumento liquet Dagobertum in Regni consortium à patre Childeberto adscitum fuisse. Dagobertus obiit, vt Columbus fatetur, *anno* post patrem *quarto*, id est, anno Christi, vt supputauimus, septingentesimo decimo-quinto. Duos non reliquit filios, *Chilpericum & Theodoricum*, quos ei perperam ab eodem Auctore attributos audisti. Mortuus est relicto in cunis vno Theodorico, qui Regno post Chilpericum potitus est anno Christi septingentesimo vicesimo-primo, Chilpericus autem, qui post Dagobertum ad annum vsque Christi septingentesimum vicesimum-primum proximè regnauit, Childerici quondam Regis filius fuit.

VIII. Opinione Columbi sic explosâ, recurrendum est ad posteriores Reges, qui post Dagobertum Childeberti filium regnarunt. Quatuor occurrunt è stirpe Merouci, Chilpericus Tertius, Clotarius Quartus, Theodoricus Quartus, & Childericus Tertius. De Chilperico actum suprà, actum & de Clotario, neuter annum Regni septimum attigit; regnauit Chilpericus annis quinque cum dimidio, Clotarius biennio non integro; neuter quoque Regnum per Indictionem vndecimam tenuit, nam Chilpericus ab anno Christi septingentesimo decimo-quinto ad annum Christi septingentesimum vicesimum-primum regnauit, & Clotarius, qui Regium nomen anno Christi septingentesimo duodeuicesimo assumpsit, anno proximo vitam clausit. Supersunt Theodoricus & Childericus, prædicti Dagoberti ille filius, hic nepos. Vterque vltra septennium Regio Titulo gauisus est. At annus septimus Childerici Regis ab Indictione vndecima procul abfuit. Annus autem septimus Theodorici Regis partim Indictioni decimæ, partim Indictioni vndecimæ illigatur. Atque hæc nos ratio potissimùm impulit, vt examen dotationis Viuariensis in hunc annum Christi septingentesimum vicesimum-septimum reiiceremus, quocum annus septimus Theodorici Regis penè totus conuenit, Chilpericus enim Theodorici decessor ineunte anno Christi septingentesimo vicesimo-primo viuere de-

AN. CH. 727. THEODOR. IV. R. 7. IX.

fiit. Hæc ad Chronologiam, singulos dotationis articulos nunc expendamus.

Primò, Ioannes, cùm factus fuisset Episcopus, duas villas, Clariacum videlicet & Cassaniam, Ecclesiæ Viuariensi donauit. Textus dotationis talis est. *Domnus Ioannes dotauit promotus Episcopus Sancti Vincentij, villas duas, Clariaco, Cassania.* Ioannes ad Episcopatum promotus est Episcopali Sede, quæ prius Albæ * fuerat, Viuarium ab Auxonio Episcopo iam translatâ, sed Viuario * in Francorum potestatem nondum redacto. Sedit enim post Auxonium, & in Episcopatu antecessit Melanum, Lucianum, Aulum, Valerium, Venantium, quo Pontifice subactum à Francis Regnum Burgundiæ, cuius pars Viuarium. Anno Christi quingentesimo tricesimo-quarto, siue, vt Marius in suo Chronico loquitur, *Paulino Iuniore Consule, Indictione duodecimâ, Reges Francorum, Childebertus, Chlotarius & Theudebertus, Burgundiam obtinuerunt, & fugato Godomaro Rege Regnum ipsius diuiserunt.* Iidem Childebertus & Clotarius Reges, vt Tomo primo probatum est, anno Christi quingentesimo quadragesimo-secundo, cùm in Hispania Cæsaraugustam * obsidione cinxissent, vbi Reliquiæ Sancti Vincentij Martyris custodiebantur, belli molem aliò transtulerunt, pace cum Cæsaraugustanis firmatâ, cuius præcipuam conditionem esse voluerunt, vt earumdem Reliquiarum parte donarentur, quam secum victores in Galliam transportarunt. Ab eo tempore nomen Sancti Vincentij per vniuersam Galliam plurimùm inclaruit. Tunc enim, vt innumera per omnes Francorum prouincias ad illius preces patrata sunt miracula, sic pleræque Basilicæ nomen ipsius acceperunt. Certè San-Iulianus in Antiquitatibus Matisconensibus & Cabilonensibus aduertit earum ciuitatum Cathedrales Ecclesias à Reliquiis Sancti Vincentij, quas Childebertus Rex intulit, mutasse nomen, cùm priùs appellarentur, hæc à Sancto Stephano, illa à Sanctis Petro & Bartholomæo Apostolis, Stephano, Geruasio & Protasio Martyribus. Subdubitat Columbus [a], vtrùm quid apud Viuarium in nomine principis Ecclesiæ mutatum sit, &, si quæ facta est mutatio nominis, hanc insinuat ad annum Christi sexagesimum-quartum supra octingentesimum fortasse reiiciendam. Multò propensior est animus, vt existimemus nihil nominis immutatum, ex quo Viuariensis Ecclesia Sedem Episcopalem obtinuit, quàm vt huiuscemodi mutationem anno Christi octingentesimo sexagesimo-quarto factam arbitremur. Episcopi longè antiquiores, Ardulphus, Venantius & Longinus, multa dona largiuntur *Deo & Sancto Vincentio*, id est, Ecclesiæ Sancti Vincentij. *Ego Ardulphus Episcopus Sedis Viuariensis dotaui Deo & Sancto Vincentio*, &c. *Ego Venantius Sedis Viuariensis Episcopus dotaui Ecclesiam in Luciatense in honore Sanctæ Mariæ & Sancti Martini Bessiaco. Dotaui eas calonicas* LXX. *& cum seruis suis, & dimisi eas Deo & Sancto Vincentio.* Item. *Ego Longinus Episcopus ædificaui Ecclesiam in honorem Sancti Stephani in monte Conato, quæ dicitur ad Scans. Dotaui calonicas viginti. Et Ecclesiam Sancti Laurentij dotaui calonicas quindecim. Et ego indignus & peccator consecraui eas, & dereliqui Deo & Sancto Vincentio.* Tres hi Pontifices in Cathedra Viuariensi sub Regibus Francorum sederunt. Nec aliter locuti dicuntur Ioannes & Lucianus Episcopi, qui priùs floruerunt, quàm Viuarium Regno Francorum accenseretur. In eadem enim dotatione Ioannes vocatur *Episcopus Sancti Vincentij.* Deinde hæc de Luciano subiiciuntur. *Dotauit Lucianus Episcopus Ameliaco villa, Blandamisco, Occiaco. Ista omnia dereliquit Deo & Sancto Vincentio.* Viuariensem Ecclesiam, cuius nomen aliquando mutatum fuisse non apparet, à primo conditu Deo in honorem Sancti Vincentij dicatam fuisse nil vetat, seu Vincentius is Leuita fuit, qui Valentiæ in Hispania Martyrium sub Daciano Præside consummauit, seu quis alius, plures enim cùm in Gallia tum in Hispania Vincentij Martyres coluntur. Ebreduni * vndecimo Kalendas Februarij celebratur memoria *Sanctorum Martyrum, Vincentij, Orontij & Victoris;* Aginni * quinto

Marginalia: * *Alb.* — * *Viuiers.* — * *Sarragoce.* — [a] Lib. 1. n. 16. — DICATÆ S. VINCENTIO. — * *Ambrun.* — * *Agen.*

Idus Iunij passio *Sancti Vincentij Leuitæ & Martyris*, de quibus Tabulas Ecclesiasticas ad illos dies consule. AN. CH. 727. THEODOR. IV. R. 7.

X. Secundò, Melanus duas donauit villas, quæ in eadem regione cum supradictis Clariaco & Cassania sitæ erant, vocabantúrque Axnacenum & Casanense, de quibus sic alter articulus dotationis. *Melanus ibi Axnacenum & Casanense*, supple *dotauit*, quod habetur in articulo præcedenti, refertúrque ad vtrumque sensu valdè claro, si coniunctim vterque articulus sic legatur. *Domnus Ioannes dotauit promotus Episcopus Sancti Vincentij, villas duas, Clariaco, Cassania; Melanus ibi Axnacenum & Casanense.* Melanus hic, licèt in ipsa dotatione non dicatur Episcopus, alius non videtur à Melano, qui post prædictum Ioannem in Episcoporum Viuariensium Catalogo proximum locum occupat.

XI. Tertiò, *dotauit Lucianus Episcopus Ameliaco villâ, Blandamisco, Occiaco. Ista omnia dereliquit Deo & Sancto Vincentio*, id est, Ecclesiæ Sancti Vincentij. Lucianus hic Episcopus Ecclesiam Viuariensem post Melanum rexit, eamque munificentissimâ donatione plurimùm auxit, tres videlicet prænominatas villas, easque totas nec vllâ parte agrorum truncas elargitus.

XII. Quartò, *dotauit Domnus Valerius villa Coresse, Seudio, Muo. Dereliquit Deo & Sancto Vincentio.* Fuit hic quoque Valerius Viuariensis Episcopus, qui Aulo supradicti Luciani successori proximè successit, dicitúrque *Domnus*, vt Ioannes Episcopus, de quo suprà. Cur autem Aulum, à Nomenclatoribus hactenus omissum, Luciano subiiciamus, exponemus infrà, cùm ad donationem Albini, siue ad dotationis, quam examinamus, articulum decimumquintum, peruenerimus.

XIII. Quintò, *dotauit S. Firminus cum vxore sua Aula Ladacusa, Meteratis cum Ecclesia Sancti Andreæ, Damate, Tornicate, Medio, Saconaco, Vocerno. Ista omnia dereliquit Deo & Sancto Vincentio.* Et hunc Firminum, quem Titulo Domni cohonestatum legis, credimus Episcopum quoque Viuariensem fuisse, qui, priusquàm Episcopus fieret, duxerit vxorem, eámque post susceptum Episcopatum non vt coniugem sed vt sororem deinceps habuerit. Sedit autem Firminus immediatè post Venantium, qui suâ subscriptione Synodos Epaonensem & Aruernensem, illam anno Christi quingentesimo decimo-septimo sub Sigismundo Rege Burgundionum, hanc anno Christi quingentesimo tricesimo-quinto sub Theodoberto Francorum Rege, firmauerat.

XIV. Sextò, *dotauit Domnus Eumachius Deciate cum Ecclesia, Saduaco, Caucolomno, Cartennaco, Luguilano.* Fuit & hic Eumachius Viuariensis Episcopus, proximúsque successor Firmini, de quo actum superiori articulo. Sex igitur donationes, quas hactenus recensuimus, ab Episcopis totidem Viuariensibus collatæ sunt, quorum duo duntaxat postremi, Firminus & Eumachius, sub Regibus Francorum vixerunt, alij verò quatuor, Ioannes, Melanus, Lucianus & Valerius, floruerunt Franciâ Viuarium vsque nondum dilatatâ. Sequuntur viginti donationes; at è tanto numero tres vix occurrunt, quas totidem Episcopi Viuarienses, Ardulphus, Venantius & Longinus, elargiti sunt. Prætereà inter superiores sex donationes vigintíque subsequentes hæc inuenitur differentia, quòd in viginti subsequentibus is loquitur qui donat Ecclesiæ, in sex autem superioribus dicitur donasse. Quæ diuersitas styli facit, vt Columbus non immeritò putet sex superiores chartas ab eo exscriptas qui puletum primus compegit, sequentes autem iis ipsis vocibus relatas, quas donatores in suis tabulis posuerunt.

XV. Septimò, Secundus & eius vxor Prima de propriis suis, de mancipiis, & de peculiaribus, amplissimam hanc donationem faciunt. *Ego Secundus cum vxore mea Prima, condonauimus Deo & Sancto Vincentio, de propriis nostris, de mancipiorum & peculiarium. Imprimis in Viuariense, quod antè Albense vocabatur, Ecclesiam in honore Sancti Victoris, quæ est in vertice montis iuxta flu-*

AN. CH. 727. THEODOR. IV. R. 7.

uium Rhodani, de Scotadio vsque ad Albis, & vsque ad summum montis Conati, & vsque ad Exemplatorium, & in alio loco Caput montis, cum calonicis sexaginta cum seruis suis. Et in Burgundia in Comitatu Viuariense, in Tortiliano, dimidio vnà cum suis appendentiis, & in alio loco, qui dicitur Vieniscio, totum & ad integrum tradimus. Et in Valentinense prope Rhodanum fluuium, villa quæ dicitur Cupertus cum seruis suis. In Arelatense in Vgio salinas areas octo. Per singulos annos exemi solidi trecenti. Ista omnia dereliquimus Deo & Sancto Vincentio. In hac donatione sunt nonnulli Gallicismi, vt *de mancipiorum & peculiarium*, id est, de mancipiis & peculiaribus. *Proprium* & *peculiare* sonant vnum & idem. Secundus & Prima dant mancipia, & peculiaria, siue loca, prædia, & alia propria à mancipiis distincta. Quæ verò sint hæc peculiaria, mox exponunt. In territorio Viuariensi, quod olim vocabatur Albense, dant cum seruis agrum, qui Ecclesiam habet Sancti Victoris, & per Calonicas sexaginta ductus descendit è vertice montis iuxta Rhodanum positi, finitúrque Scotadio, Albi, summo montis Conati, Exemplatorio, denique loco cui nomen Caput montis. In Comitatu Viuariensi, dant dimidium Tortiliani cum appendentiis & Vieniscium integrum. In territorio Valentinensi dant cum seruis villam, nomine Cupertum. In territorio Arelatensi dant octo areas salinarum. Ecclesiæ autem Viuariensi tradunt hæc omnia sub censu trecentorum solidorum. Columbus istam donationem in duas tantùm partes diuidit, quarum posteriorem auspicatur ab his vocibus, *& in Burgundia*, notátque *Comitatum Viuariensem dici peruenisse ad Burgundiam, & trans Rhodanum, vbi sunt Valentia & Arelas.* At eandem donationem quatuor in partes separamus. De prima cum Columbo conuenimus. Tres alias ita distinguimus, vnam in Burgundia & Comitatu Viuariensi, alteram in agro Valentinensi, postremam in Arelatensi territorio collocamus, prædictásque voces, *& in Burgundia*, ad eam duntaxat partem referimus, quæ in Comitatu Viuariensi dimidium Tortiliani totúmque Vieniscium complectitur. Secundus & Prima donationem suam, quæ numero septima est inter eas, quibus dotatio Viuariensis Ecclesiæ constat, tradiderunt sedente apud Viuarium, vel Eumachio Episcopo, de quo suprà, vel Agripio eius successore. Superstites in viuis erant, qui Franciam Regno Burgundiæ nuper auxerant prælaudati Francorum Reges, Childebertus, Clotarius, & Theodobertus. Tam breui temporis interuallo, limites Burgundiæ nondum erant immutati. Burgundiæ tunc accensebantur agri, Viuariensis siue Albensis cis Rhodanum, & Valentinensis vltra illum amnem, Arelatensis verò nequaquam. Quapropter hæ voces (*& in Burgundia*) quas secundæ tantum parti donationis suæ prædicti donatores præfigunt, vt secundæ illi parti, sic & primæ tertiæque meritò conueniunt. Perampla fuit hæc donatio, sed omnem prorsus fidem exuperat, si quælibet calonica, seu quodlibet calonicum vel colonicum, capit iugera duodecim, vt quidam annotarunt, id est, passus in longitudinem septuaginta-sex supra quingentos, in latitudinem ducentos octoginta-octo. Nam præter cetera, quæ commemorantur in eadem donatione, sexaginta calonicæ ad iugera viginti supra septingenta extenduntur, capiúntque longitudine quingentos sexaginta passus supra milliaria triginta-quatuor, latitudine ducentos octoginta passus supra milliaria septemdecim. Cui donationi si iunxeris calonicas vnam & quadraginta supra septingentas, quas alij Viuariensis dotationis articuli suppeditant, in ea dotatione numerabis calonicas octingentas & vnam, quarum longitudo ad trecentos septuaginta-sex passus supra milliaria quadringenta sexaginta & vnum, latitudo ad sexcentos octoginta-octo passus supra milliaria ducenta & triginta protendetur. Columbus ad tantum passuum numerum, seu longitudinis seu latitudinis, expauescit, & *quod villis, pagis, & vicis tum agrestibus tum urbanis, hoc manso denique & colonico* seu calonicæ *factum* scribit [a], *vt*

CALONICA, QVID.

[a] Lib. 1. n. 60.

incerta ac non rarò permodicæ amplitudinis fuerint, neque vel duodecim bunnuaria seu iugera, aut etiam integrum aliquando iugerum impleuerint. AN. CH. 727.

Octauò, Leo & eius vxor Ostiliana dant cum seruis Quiciacum per calonicas quinquaginta protensum, in agro Samsonis pagi, Roseriis loco Bessinâque amne terminatum. *Ego Leo & vxor mea Ostiliana condonauimus aliquid de nostris rebus, quæ sunt in Viuariense, in arce Samsonense, de villa quæ dicitur Quiciaco, cum seruis, vsque ad flumen Bessina & Roserias. Totum sunt calonicas quinquaginta. Tradidimus Deo & Sancto Vincentio.* THEODOR. IV, R. 7. XVI.

Nonò, Marius dat Ecclesiam Sancti Mauritij, impositam Henticæ fluuio, cum triginta calonicis ac seruis ad eas colendas. *Ego Marius ædificaui Ecclesiam in honorem Sancti Mauritÿ, quæ est super Henticam flumen. Dotaui eam calonicis* XXX. *vnà cum seruis suis. Tradidi eam Deo & Sancto Vincentio.* XVII.

Decimò, Bellus dat plures Ecclesias cum octoginta calonicis ac seruis ad earumdem calonicarum culturam. *Ego Bellus, qui fui natus in Viennense, & nutritus in Viuariense, in infirmitate mea fui annos* XXX. *Ædificaui Ecclesias super Henticam flumen in honore Sancti Pet, S. P, S. Eulaliæ, & Sancti Romani. Dotaui eas de meis propriis in loco ipso, calonicas* LXXX. *vnà cum seruis suis. Tradidi eas Deo & Sancto Vincentio.* Columbus quatuor Ecclesias enumerat, vnam *S. Pet*, alteram *S. P*, tertiam *S. Eulaliæ*, quartam *S. Romani*. Super duabus posterioribus nulla difficultas. Textus super duabus prioribus non æquè clarus. Vna dicitur *S. Pet.* id est, Sancti Petri, altera *S. P.* At quis Sanctus per has literas *S. P.* designatur? An Sanctus Paulus? itaut vna sit Sancti Petri, altera S. Pauli, vel vna eadémque sit Principum Apostolorum Petri & Pauli. XVIII.

Vndecimò, Ebo & eius vxor Berta dant duos agros, vnum calonicarum decem cum Ecclesia Sancti Symphoriani in valle Vinaria, alterum calonicarum viginti in monte Bergo. *Ego Ebo & vxor mea Berta donamus Sancto Vincentio de propriis meis Ecclesiam in honore Sancti Symphoriani, quæ est in valle Vinaria cum calonicis* X. *& in monte Bergo calonicas* XX. XIX.

Duodecimò, Marcellus similiter duos dat agros, vnum calonicarum decem in monte Bergo, alterum viginti calonicarum in monte Celoto. *Ego Marcellus . . . . . . Botana Deo sacrata condonaui de propriis meis, vel mancipiis, in monte Bergo, vbi dicitur Turnustus, calonicas* X. *& in monte Celoto calonicas* XX. XX.

Decimo-tertiò, in dotatione Viuariensis Ecclesiæ, mentio fit Fredegundis Monialis, quæ puellare Monasterium in honorem Sancti Stephani & Sancti Saturnini ædificauit, vbi & annos vixit iam nouem, & reliquam vitam statuit agere. Textus dotationis talis est. *Ego Fredegundis, Deo sacrata, ædificaui in Melotis, Monasterium puellarum, in honore Sancti Stephani & Sancti Saturnini. Hîc vixi annis* IX. *hîc diffiniui.* Columbus subauditum ait *degere reliquam ætatem*, rectéque infert illud Monasterium in potestate Viuariensis Episcopi fuisse; cur enim alioqui poneretur in dotatione Viuariensis Ecclesiæ? XXI.

Decimo-quartò, Ardulphus Viuariensis Episcopus dat Mixanum, mediam partem Vicani, Canauarrum, Faram, Sculas Sancti Laurentij, curtem Crudatis, villas tres, Pociolos, Caligonem, & Osiponem totum. *Ego Ardulphus Episcopus Sedis Viuariensis dotaui Deo & Sancto Vincentio Mixanum, Vicano dimidio, Canauarro, Fara, cum Sculis sancti Laurentÿ, & Crudatis curte, cum villis tres, Pociolis, Caligo, ex Osippo totum.* Ardulphus Episcopus post Melanium, qui Cautinum Archidiaconum ad quintam Synodum Aurelianensem anno Christi quingentesimo vndequinquagesimo direxit, in Cathedra Viuariensi proximè sedit. XXII.

Decimo-quintò, Albinus dat Ecclesiæ sancti Auli, extra ciuitatem Viuariensem positæ, Causonenum, Nargatem, Congonem, Scondatem, Ano- XXIII.

AN. CH. 727. THEODOR. IV. R. 7.

matem, Braudatium & Pallagionem. *Ego Albinus dotaui sancti Auli foras ciuitatis, Causoneni, Nargatis, Congo, Scondolatis, & Anematis, & Braudaty, & Pallagione.* Nomina locorum sunt Gallico-Viuariensia, quæ penitus exoleuerunt, vt & alia plurima quæ memorantur in dotatione de qua nunc agimus. Ecclesia verò sancti Auli non leuem difficultatem parit, quis enim ille sanctus Aulus? Inter Ecclesias, quæ priscis temporibus extra ciuitatem Viuariensem steterunt, *prima S. Auli Episcopi Viuariensis* apud Columbum [a] nominatur. In Catalogis Episcoporum Viuariensium, vnus duntaxat inuenitur sanctus Aulus, qui sancto Eucherio in Episcopatum successit, vixitque longè recentior Albino, cuius donationem nunc explicamus. Ad octauum enim seculum pertigit, & donatio, quam eius soror Macedonia Viuariensi Ecclesiæ contulit, Viuariensium Episcoporum, Venantij Secundi & Longini donationibus, de quibus infrà, postponitur. Articulo dotationis decimo-quinto, quem exponimus, Albinus Ecclesiam sancti Auli suburbanam multis prædiis auget. Articulo decimo-nono, Venantius Viuariensis Episcopus Deo & sancto Vincentio duas dat Ecclesias cum calonicis & seruis. Articulo vicesimo-secundo, idem præstat Longinus Episcopus quoque Viuariensis. Articulo vicesimo-quarto, Alcimus & eius vxor Macedonia, *quæ fuit soror S. Auli*, multa bona eidem Ecclesiæ sancti Vincentij elargiuntur. Duos igitur distingue sanctos Aulos; vnum, cuius Ecclesiam Albinus suâ munificentiâ ditauit, cùm Viuarienses Insulæ penes Ardulphum Episcopum erant; alterum, cuius soror fuit Macedonia, quæ longè post Ardulphi Episcopi Pontificatum pôstque ætatem prædicti Albini vixit. Hæc sanctorum Aulorum distinctio colligitur ex Martyrologio Viuariensi, cuius hæc sunt verba decimo Kalendas Martij [b]. *Hac die, in nostra præsente Ecclesia Viuariensi fit festum de Translatione sancti Auli Episcopi, qui sancto Luciano successit, vt habetur in nostris antiquis monumentis, quæ chartam antiquam vocant. Libri moderni habent eum successisse beato Eucherio, cum tamen inter illos*, id est, inter sanctum Lucianum & beatum Eucherium, *vt antiqua charta docet, sint sancti, Venantius, Rusticus, Melanus, Firminus. Pòst sequitur Eucherius, cui successit beatus Aulus, illi Eumachius.* Auctor enim huius Martyrologij libros duplicis generis allegat, antiquos qui sanctum Aulum sancto Luciano sufficiunt, modernos qui sanctum Aulum beato Eucherio subrogant. Rectè vtrique libri: veteres de Seniore Aulo loquuntur, recentiores de Iuniore. Sancto Luciano successit sanctus Aulus cognomento Senior seu Primus; beato Eucherio successit sanctus Aulus cognomento Iunior seu Secundus. Admittendi similiter duo Luciani Viuarienses Episcopi, vnus cui vetera monumenta sanctum Aulum proximè successisse testantur, alter cuius successores in iisdem veteribus monumentis hoc ordine recensentur, sanctus Venantius, sanctus Rusticus, sanctus Melanus seu Melanius, sanctus Firminus, sanctus Eucherius, sanctus Aulus. Ambo illi Luciani deprehenduntur in Episcoporum Viuariensium Catalogis, quos Columbus & Sammarthani contexuerunt. In illis enim Nomenclaturis Melano succedit Lucianus Senior seu Primus, Longino Lucianus Iunior seu Secundus. Deinde Lucianus Primus Pontificatum gerit, antequàm Franci Viuario potiantur, eiusdem enim Luciani (omisso Aulo Primo) proximus successor statuitur Valerius, tum Venantius, sub cuius Pontificatu Viuarium Francis cum reliqua Burgundia cessit. Lucianus verò Iunior seu Secundus Episcopatum obtinet Francis à longo tempore Viuario totâque Burgundia iam potitis, Melanium enim, cuius vices in Concilio Aurelianensi quinto Cautinus Archidiaconus egit anno Christi quingentesimo vndequinquagesimo, sequuntur, Ardulphus, Venantius Secundus, Longinus, Lucianus. Auctor Martyrologij Viuariensis duos etiam Lucianos Episcopos agnoscit, vnum Valerij, alterum Eumachij decessorem. Prioris ita meminit [c]. *Quarto Kal. Febr. depositio beati Valery Episcopi Viuariensis, qui beato Luciano, regnante Alarico, successit.* Posterioris, ad diem decimum

DVO DISTINGVVNTVR AVLI VIVARIENSES EPISCOPI.

[a] Lib. 1. n. 17.

[b] Ap. Columb. lib. 2. de Gest. Episc. Viuar. n. 4.

[c] Ap Columb. lib. 2. de Gest. Episc. Viuar. n. 7.

mum ante Kalendas Februarij, vbi agit de Translatione sancti Auli, vt obseruatum suprà, post sanctum enim Lucianum ex antiqua charta recenset sanctum Venantium, sanctum Rusticum, sanctum Melanum seu Melanium, sanctum Firminum, sanctum Eucherium, sanctum Aulum. De Seniore Luciano, in dotatione Cathedralis Ecclesiæ Viuariensis, intelligendus articulus tertius, qui sic habet. *Dotauit Lucianus Episcopus Ameliaco villâ, Blandamisco, Occiano. Ista omnia dereliquit Deo & sancto Vincentio.* Huic Luciano subrogatus est sanctus Aulus, cuius Ecclesiam Albinus ditauit. Seniorem hunc sanctum Aulum, quem antiqua charta seu vetera monumenta Viuariensia successorem sancti Luciani constituunt, Auctor Martyrologij Viuariensis, licèt eandem antiquam chartam à se lectam fateatur, astutè dissimulat [a], nullúmque commendat Aulum Episcopum præter Iuniorem, qui beato Eucherio in Episcopatum successit. Nec aliam quære rationem, cur iste Martyrologus in depositione beati Valerij, quarto Kalendas Februarias, eundem sanctum Valerium beato Luciano proximè sufficiat. Inde autem error in Episcoporum Viuariensium Catalogos, etiam locupletissimos, dimanauit. In Gestis enim Episcoporum Viuariensium à Columbo concinnatis & in auctiore Gallia Christiana Sammarthanorum, post beatum Auxonium, qui Sedem Episcopalem Viuarium transtulit, ad aduentum vsque Francorum, hi sequuntur Episcopi, Ioannes, Melanus, Lucianus, Valerius, Venantius, quibus inserendus post Lucianum sanctus Aulus, Indice Viuariensium Pontificum sic instaurato; Ioannes, Melanus, sanctus Lucianus, quorum donationes tribus primis articulis dotationis Viuariensis exprimuntur; sanctus Aulus, cuius Ecclesiæ multa dona confert Albinus articulo decimo-quinto eiusdem dotationis; sanctus Valerius, qui *regnante Alarico* floret, vt prælaudata charta Viuariensis antiqua testatur; sanctus Venantius, qui Concilio Epaonensi sub Sigismundo Burgundionum Rege sic subscribit, *Venantius in Christi nomine Episcopus ciuitatis Albensium relegi & subscripsi die & Consule suprascriptis*, id est, *die* XVII *Calendas mensis octaui, Agapito V. C. Consule*, & Aruernensi sub Theodoberto Francorum Rege sic, *Venantius in Christi nomine Episcopus Ecclesiæ Viuariensis consensi & subscripsi.* Ceterùm ex Alarici Principatu, sub quo sanctus Valerius vixit, & ex Synodis, quibus sanctus Venantius interfuit, obserua Viuarium à Wisigothis ad Burgundiones, ab his ad Francos transiisse. Alaricus, vt Tomo primo [b] probatum est, apud Wisigothos annis tribus ac viginti regnauit, Eurici patris Regnum obtinere cœpit anno Christi quadringentesimo octogesimo-quarto, in prælio Vogladensi à Clodoueo Magno Francorum Rege interemptus occubuit anno Christi septimo supra quingentesimum. Viuarium, eo Rege adhuc superstite, in potestatem Burgundionum deuenit, cùm Pontificales Infulæ penes sanctum Valerium sancti Auli proximum successorem erant. Sanctus Venantius, qui sancto Valerio successit, Episcopatum tenuit annis [c] viginti-septem, sub quatuor Regibus, nempe sub Gundobaldo, Sigismundo, & Godomaro, Regibus Burgundionum, & sub Theodoberto Francorum Rege. In Synodo Epaonensi, cui sub Sigismundo Burgundionum Rege subscripsit anno Christi quingentesimo decimo-septimo, se dixit Episcopum *ciuitatis Albensium*, Episcopum verò *Ecclesiæ Viuariensis* in Synodo Aruernensi, cui sub Theodoberto Francorum Rege subscripsit anno Christi quingentesimo tricesimo-quinto, quia, licèt Episcopalis Sedes Albâ Viuarium à multis retrò annis per beatum Auxonium fuisset translata, successores eiusdem Auxonij promiscuè cùm Albenses tum Viuarienses Episcopos se nuncupabant. Sancto Venantio successerunt, Firminus, Eumachius, Agripius, tum Melanius, qui Cautinum Archidiaconum ad quintam Synodum Aurelianensem anno Christi quingentesimo quadragesimo-nono direxit, deinde Ardulfus, cuius temporibus Albinus vir prædiues erga suburbanam Ecclesiam sancti Auli munificum se præbuit.

[a] d. 10. Febr.

[b] An. 507. n. 1.

[c] Breuiar. Viuar. d. 5. Aug.

AN.CH. 727. THEODOR. IV. R.7.

Decimo-sextò, Bobo, eiúsque vxor Eulalia, & Rufinus frater, dant Ecclesiam Sancti Petri à se ædificatam ad Ligerim amnem, cum sex calonicis, & villa Vtiaco ad Henticam fluuium sita. *Ego Bobo, & vxor mea Eulalia, & frater meus Rufinus, ædificauimus Ecclesiam in Aruematenie, in honore Sancti Petri, super fluuium Liger. Dotaui eam de propriis meis calonicas* VI. *& super Henticam fluuium villâ quæ vocatur Vtiaco. Et ista omnia tradimus Deo & Sancto Vincentio.* XXIV.

XXV. Decimo-septimò, Aspasia dat quinque prædia, vnum in territorio Caxonensi, quatuor in territorio Melicianensi. *Ego Aspasia dotaui Sancto Vincentio in Caxona Laudatis; & in Melicianense Seruatiano totum vsque Inno, Volenceta, Vitem, & Pruinis totum vsque in fluuium Cicei.*

XXVI. Decimo-octauò, Sconbertus dat Ecclesiæ Sancti Romani, extra Viuarij muros positæ, villam Oisianum in territorio Diensi, necnon Castriam, & in Valuinaria campum modiorum sexaginta, vineas tres, prata duo. *Ego Sconbertus dotaui Sancto Romano foras portas. In Diense, villam Oisiano vsque in rio montis*, id, est vsque ad riuum è monte defluum. *In Valuinaria modia ter viginti, & vineas tres, pratis 2. & Castria totum vsque in summitate montis.* Bellus, vt dictum est ad articulum decimum dotationis, quam explicamus, Ecclesiam *super Henticam flumen in honore S. Romani* ædificauit, eámque tradidit *Deo & Sancto Vincentio.* Sed hæc alia videtur ab ea, cuius mentionem facit Sconbertus in sua donatione. Si Columbus [a] Ecclesias, quæ intra extráque ciuitatem Viuariensem olim erant, benè numerauit, sex hæ fuerunt suburbanæ, *prima Sancti Auli Episcopi Viuariensis, secunda Sancti Martini, tertia Sancti Victoris, quarta Sancti Albani, quinta Sancti Victoreti, sexta Sancti Iuliani.* Cur septima Sancti Romani non addatur, haud capimus, de illa enim Sconbertus loquitur, vt articulo decimo-quinto Albinus de prima, quam nomine Sancti Auli dedicatam audisti. Vtraque, quia in Cathedralis Ecclesiæ Viuariensis dotatione censetur, ad illam Cathedralem Ecclesiam absque dubio pertinuit. Asserit Columbus Ecclesiæ Sancti Romani nullum hodie in agro Viuariensi vestigium superesse.

[a] Lib. 1. de Gest. Episc. Viuar. n. 17.

XXVII. Decimo-nonò, Venantius Viuariensis Episcopus duas dat Ecclesias cum septuaginta calonicis ac seruis. *Ego Venantius Sedis Viuariensis Episcopus dotaui Ecclesiam in Luciatense in honore Sanctæ Mariæ, & Sancti Martini Bessiaco. Dotaui eas calonicas* LXX. *& cum seruis suis, & dimisi eas Deo & Sancto Vincentio.* Fuit hic Venantius Episcopus, illius nominis Secundus, & Ardulpho, cuius donationem articulo decimo-quarto suprà descripsimus, immediatè successit.

XXVIII. Vicesimò, Yteria dat Ecclesias Sancti Thomæ & Sancti Sebastiani cum earum agris, qui fluuio per Scotadium labente & villâ Cacerde terminantur. *Ego Yteria fœmina, fui sine viro sexaginta annos, ædificaui Ecclesias in vertice montis, in honore Sancti Thomæ & S. Sebastiani. Dotaui eas vsque in fluuium Scotadij, & villam quæ dicitur Cacerdis, & tradidi eas Deo & Sancto Vincentio.*

XXIX. Vicesimo-primò, Antherius dat Albemiate Palatium suum secus Henticam fluuium cum Ecclesiis Sanctorum Saturnini & Lupi; villas Botellicum & Ragiatem; prædia Aicaiutem & Quabidem cum quatuor calonicis; villas Orachem & Cauinicas in Bocera; demum Ecclesiam Sancti Ioannis & Sancti Mauritij cum octoginta calonicis & seruis ad earum culturam. *Ego Antherius Patricius prouinciarum, & vxor mea Sulpitia, dotaui Sancto Vincentio de propriis nostris Albemiate Palatium nostrum, quod est constructum secus Henticam fluuium cum Ecclesias duas, vna Sancti Saturnini, alia Sancti Lupi; Botellicus villam, Ragiatis villam; Aicaiutis, Quabides, calonicas quatuor; Oraches villam, Canonicas villam in Bocera; Ecclesiam Sancti Ioannis & Sancti Mauritij. Sunt calonicas octoginta cum seruis suis. Ista donamus Deo & Sancto Mauritio.*

XXX. Vicesimo-secundò, Longinus Viuariensis Episcopus, huius nominis Secundus, Venantij quoque Secundi, cuius donationem articulo decimo-

nono suprà retulimus, duas dat Ecclesias, vnam Sancti Stephani cum viginti calonicis, alteram Sancti Laurentij cum calonicis quindecim, & medium inter vtramque agrum Ciluatensem cum centum viginti calonicis & seruis earumdem calonicarum culturæ addictis. *Ego Longinus Episcopus adificaui Ecclesiam in honorem Sancti Stephani in monte Conato, qua dicitur ad Scans; dotaui calonicas viginti; & Ecclesiam Sancti Laurenty dotaui calonicas quindecim. Et ego indignus & peccator consecraui eas, & dereliqui Deo & Sancto Vincentio, & Ciluatense medio, cum centum viginti calonicis vnà cum seruis suis.* AN. CH. 727. THEODOR. IV. R. 7.

Vicesimo-tertiò, Gombertus dat Ecclesiam Sancti Vincentij à se exædificatam cum Crasco villa ei attributa instructâque campis, pratis, ac vineis, nempe calonicis triginta, pratis quatuor, & vineis quæ vinum tantâ copiâ ferant, vt modij centum & octoginta impleri possint. *Ego Gombertus adificaui Ecclesiam in honore Sancti Vincenty, in villa, qua dicitur Crasco. Dotaui eam imprimis villâ cum* XXX *calonicis, pratos quatuor, de vineis vnde exire possunt modij centum octoginta.* Rectè monet Columbus subaudiendas has voces, *& dereliqui Sancto Vicentio.* Cur enim alioqui hoc positum in dotatione Ecclesiæ Cathedralis? Gombertus prædictis vocibus abstinere voluit, vt æquiuocationem fugeret, quæ ex Ecclesia cognomine ab ipso ædificata cooriri posset. XXXI.

Vicesimo-quartò, Alcimus & eius vxor Macedonia dant Cuisinianum, Belli dimidium, Argentarias Insulam. *Ego Alcimus & vxor mea Macedonia, qua fuit soror Sancti Auli, dotauimus Sancto Vincentio de Cuisiniano, quod est constructum super flumen Rhodani vsque ad Banarias, & vsque ad riuum Osonem, & Bello dimidium, & in Tricastensis Insula, qua vocatur Argentarias, qua est ad Burgogiates superiorem. Ista omnia tradimus Deo & Sancto Vincentio.* Lege quæ de ista donatione ad annum Christi septingentesimum quintum [a] dicta sunt. Lege & quæ de duobus Sanctis Aulis nuperrimè narrata sunt ad articulum decimum-quintum dotationis quam examinamus. Macedonia, vxor Alcimi, fratrem habuit Sanctum Aulum Viuariensem Episcopum, Iuniorem seu Secundum, cuius Pontificatus, vt sæpè monuimus, ad octauum vsque seculum peruenit. XXXII.

[a] No. 24. 25.

Vicesimo-quintò, Rodulfus dat Ecclesias quatuor, beati videlicet Petri de Rumpone, Sanctj Albani, Sancti Proiecti, & Sancti Stephani. *Ego Rodulfus dotaui Ecclesiam Sancti Petri de Rumpone monte, & in Valentinense adificaui Ecclesiam in honore Sancti Albani. Dotaui Deo & Sancto Vincentio. Et in Valentinense adificaui Ecclesias duas, in honore Sancti Proiecti, & Sancti Stephani. Dotaui eas. Ista omnia tradidi Deo.* Hæc donatio videtur hoc anno, post Christum natum septingentesimo vicesimo-septimo, facta, nam postrema est omnium, quas hactenus recitauimus, eique proximè subiicitur hæc periodus. *Omnia ista dotauerunt ad Sanctum Vincentium, vel ad ipsa corpora Sanctorum, qua in circuitu requiescunt, anno septimo, regnante Domino nostro . . . . . Indictione vndecimâ.* Obscurum esse sensum huius periodi non inficiamur, sed interpretationem consule, quam attulimus suprà [b], aptauimúsque anno Theodorici Regis septimo, quocum annus Christi septingentesimus vicesimus-septimus penè totus conuenit. Sedebat tum Viuarij Longinus Episcopus, huius nominis Tertius, Eumachij, de quo locuti sumus ad annum Christi septingentesimum quintum, proximus successor. XXXIII.

[b] No. 4. & seqq.

Sequitur donatio vicesima-sexta, quæ quidem recentiùs collata est, sed incertum quonam anno. Placet illam subiungere, vt hoc loco nihil desideretur, quod ad integram Viuariensis Ecclesiæ dotationem pertineat. Aginus & eius vxor Petronilla dant Valligorgiam cum Ecclesia Sancti Martini latè fusam per calonicas sexaginta-nouem supra centum, necnon Ecclesiam Sancti Petri in Salua plantata cum agro calonicarum vndecim. *Ego Aginus vir illustris, & vxor mea Petronilla, dotauimus de propriis rebus nostris Sanctum Vincentium in Castro Viuarij situm, quod de genitore meo Aprimi-* XXXIV.

AN. CH. 727. THEODOR. IV. R. 7.

culo iustissimè aduenit. Hoc est Valligorgia cum Ecclesia Sancti Martini cum suis appendentiis, Alpes duas, quæ nuncupant Taranicus, ibidem vsque ad Berna, & vsque ad Nitrense, siue vsque in valle Contronica, & vsque ad Linna quæ vergitur in Linna. Et in alio loco in ipso Comitatu, vbi dicitur Salua plantata, Ecclesiam in honore Sancti Petri calonicis vndecim. Sunt in summa calonica censum octoginta. Cum seruis suis tradimus Deo & Sancto Vincentio. In hac donatione per Alpes, montes excelsos intellige. Sic apud Fortunatum Pyrenæi montes necnon Aruernici, quia sunt alti, sæpè Alpes appellantur.

Inde Pyrenæas per nubes transilit Alpes.
——— Ab Aruernis veniens feliciter aruis,
Alpibus ex illis properans.

XXXV. Prædictæ dotationi Cathedralis Ecclesiæ Viuariensis apud Columbum libro primo [a] de rebus gestis Episcoporum Viuariensium subiicitur *Breue de obedientiis Canonicorum Viuariensium.* In illo Breui siue albo recitantur Canonici Viuarienses, enumerantúrque bona, quæ singuli ex sui siue Episcopi siue Collegij præcepto administrant.

[a] Nn. 46. & seqq.

XXXVI. Dotatio Cathedralis Ecclesiæ Viuariensis & Breue de obedientiis Canonicorum Viuariensium, duo sanè nobilissima sunt antiquitatis monumenta, quæ Thomas Viuariensis Episcopus ex vetere charta describenda posterísque transmittenda curauit in politico seu puleto, per quod omnium ante se Præsulum res obliuione semisepultas luci restituit. Audi illius præfationem [b]. *Ego Thomas Episcopus exemplaui illud politicum de aliis vetustissimis chartulis, quas inueni in chartulario Sancti Vincentij, & nec tertiam partem potui exemplare propter nimiam vetustatem, quâ consumpta sunt; anno 14. regnante Domino Conrado Rege.* Hic est Conradus, qui teste Dodechino Rex Romanorum electus est ineunte anno Christi millesimo centesimo duodequadragesimo. Atque inde colligere est annum Conradi Regis decimum-quartum, quo Thomas Viuariensis Episcopus puletum suum perfecit, cum anno Christi millesimo centesimo quinquagesimo-secundo coincidisse. Multis igitur seculis ætatem Thomæ Viuariensis Pontificis antecedunt omnes articuli dotationis Viuariensis, sed illâ dotatione longè recentius videtur Breue de obedientiis Canonicorum Viuariensium, licèt annus, quo confectum est, haud sciatur. De illo agemus Tomo sequenti.

[b] Ap. Columb. l. 3. de gest. Episc. Viuar. n. 2.

XXXVII. HVBERTVS LEODIENSIS EPISCOPVS. Hubertus Leodiensis Episcopus, *cùm* iuxta visionem, quam anno superiori perstrinximus, *sciret imminere tempus, quo anima eius ergastulo corporis absoluenda foret, discurrens per memoriam Sanctorum, & loca orationum, per eorum intercessionem Domino commendabat suam resolutionem. Nam veniens ante sepulchrum beati Lamberti in Basilicam, quam ipse condiderat, & pia ossa inibi terræ mandauerat, orationi diutissimè incubuit, solitóque fonte lachrymarum genas rigauit, oculis lachrymis perfusis, arámque deosculans, fratribus circumstantibus semet humiliter commendauit. Progrediénsque inde, Basilicam, quam ipse sub honore beati Petri Principis Apostolorum Domino dicauerat, oraturus adiit. Inde etiam ante altare, quod in honore beati Albini in eadem Basilica Domino consecrauerat, diutiùs curuatis genibus orationem profudit. Móxque ab oratione surgens dixit.* [*In memoria æterna erit iustus, &c.*] *Conuersúsque ad parietem, & protensis per eum brachiis, locum sepulchri sui permensus, ait. Hìc defossâ humo locus meræ sepulturæ paretur. Nam istud corpus miserrimum istic collocari disposui, precórque vt meæ migrationi vestris precibus adminiculemini. Instat enim tempus, quo hæc torpentia membra spiritus relinquat, iudicíque suo præsentandus occurrat.* Sic familiares suos ac domesticos allocutus est, inter quos erat is, qui vitam literis postcà commendauit. Hæc enim proximè subiunxit. *Non multùm igitur temporis interfluxit, iuxta quod vir Dei super sepultura sua celebratione ore præsago actitandum fore disposuerat, nos fidelissimi ac deuotissimi eius famuli flebiliter executi sumus, quoniam, triginta dierum spatio euoluto, spiritu eius in astra feliciter ab Angelis euecto, sacrum corpus eius ad eundem tumulandum adueximus locum.*

AN. CH. 727. THEODOR. IV. R. 7.

Occurrent adhuc alij textus, qui Scriptoris vt ætatem, sic auctoritatem, ostendent.

XXXVIII. DICAT ECCLESIAM IN BRACHBANTO.

Inter opera, quæ Hubertus Episcopus postremis triginta vitæ suæ diebus confecit, idem Auctor recenset dedicationem Ecclesiæ in Brachbanto. *Rogatu*, inquit, *quorundam illustrium virorum Brachbantum perrexit, Basilicam nouo opere constructam Domino dedicaturus.* Peractâ dedicatione, cùm inde digressus esset, incidit in febrim *feriâ primâ*, migrauítque in cælum feriâ sextâ. *Iam se aurora diei sextâ feriâ, paululum decrescentibus furua noctis tenebris, roseo repræsentabat splendore, cùm nos*, inquit Auctor [a] vitæ, *totum ipsius circùm ambientes, vnáque nobiscum egregius filius eius Florbertus, præstolabamur gloriosam ipsius migrationem. Conuersus autem sacer Pontifex circumstantibus ita proloqui cœpit. Mei prædilecti atque amantissimi filij*, &c. *Canebátque Symboli verba, quo continentur fidei Sacramenta, dicendo. Credo in Deum Patrem Omnipotentem, &c. Itémque Orationis Dominicæ verba serendo. Pater noster, qui es in cælis. Inter quæ verba spiritum efflauit, Angelicísque admixtus cœtibus & euectus manibus, cælum penetrauit, Sanctorum iungendus agminibus*, &c. *Corpus eius ablutum lymphis, atque circundatum peplis, loculo superponunt, atque elatum è loco eius obitûs, qui vocatur Fura, Leodium transfertur. Quæ loca à se differunt millibus triginta.* Furam pius Episcopus se receperat in ædes suas post dicatum Templum, de quo suprà. Sita [b] est Fura * Louanium inter & Bruxellas, ibique pro domo, in qua beatissimus Antistes mortalem vitam clausit, extructum est à multis seculis sacellum, vt Fisenus in vita [c] eiusdem Pontificis obseruauit.

OBIT.

[a] Apud Sur. d. 3. Nou.

[b] Malbranc. l. 4. c. 62.

* *Teruure.*

[c] Cap. 7.

XXXIX.

Ægidius Bucherius in disputatione [d] Historica de primis Tungrorum Episcopis mortem Sancti Huberti refert tertio Kalendas Iunij, séque, vt ita scribat, veteribus Annalibus & Placentio nixum ait. Ioannis Placentij textus in Catalogo [e] *Antistitum Leodinorum* talis est. *Obiit Feria tertio Calendas Iunias, tametsi huius festum celebretur tertio Nonas Nouembres, quibus vel à Carlomanno corpus translatum dicitur, vel ab Ogero Dano, vt nonnullis placet, euectum putatur.* Frustrà hîc inseritur fabula de Ogero. Prælaudatus Sancti Huberti discipulus ac comes, dum Magistri vitam scribit, affirmat illius Translationem factam die *Dominica, anno decimo-sexto felicissimi eius excessûs*, Carolomanni verò Maioris-domûs, qui Caroli Martelli filius fuit, *tertio iam anno.* Hi Characteres annum Christi designant septingentesimum quadragesimum-tertium, cuius litera Dominicalis fuit F. & mensis Nouember ad annum tertium Carolomanni totus pertinuit, quia Carolus Martellus eiusdem Carolomanni pater obiit mense Octobri, anno Christi septingentesimo quadragesimo-primo, vt ad illum annum probabimus. Iam verò, si qui numeratur annus Christi septingentesimus quadragesimus-tertius, is fuit post Sancti Huberti mortem decimus-sextus, necesse est, eas in nostram sententiam, & Sanctum Hubertum anno Christi septingentesimo vicesimo-septimo mortuum affirmes. Addequòd annus Christi septingentesimus vicesimus-septimus præditus fuit literâ Dominicali E, & dies tertius ante Kalendas Iunias incidit in feriam sextam, quâ mors Sancti Huberti consignatur ab Auctore synchrono suprà citato. Fisenus *illum diem, quo* beatus Hubertus *mortalitatem posuit*, ait [f] *fuisse III. ante Kal. Maias*, at Iunias repone.

[d] Cap. 6. n. 100.

[e] In Antist. I.

[f] In S. Huberto c. 8.

XL. SVCCEDIT FLORIBERTVS ABB. STABVLENSIS.

Sancto Huberto successit in Episcopatum Leodiensem Florbertus seu Floribertus aut Florebertus eius filius, qui patris vestigia secutus, Diœcesim insigni prudentiâ & sanctitate gubernauit. De illo consule Ægidium in additionibus ad Anselmum [g]. Si priusquàm ad Episcopatum promoueretur, Stabulensis Abbas fuit, vt Placentius [h] testatur, administrationem Stabuleti & Malmundarij post mortem Amingeri suscepit, & in vtriusque Cœnobij Præfectura Sanctum Anglinum antecessit, de quo plura dicemus inferiùs.

ANGLINVS FIT ABB. STABVLENSIS.

[g] Ap. Chapeauill. To. 1.

[h] In Antist. Leod. 2.

AN. CH. 728. THEODOR. IV. R. 8.

ANNVS CHRISTI 728. THEODORICI IV. R. 8.

I. BELLVM BOIOARICVM.

ANNO DCCXXVIII. *Item Karolus fuit in Saxonia, & Hidulphus Episcopus mortuus est.* Hæc Annales Petauiani. Sed Saxoniæ loco Boioariam repone. Sic enim habent Annales Tiliani. *Anno* DCCXXVIII. *Karolus secundâ vice pugnauit in Baioaria.* Et breue Chronicon San-Dionysianum. *Anno* DCCXXVIII. *Iterum Karolus fuit in Baioaria.* Deinde Scriptores rerum Saxonicarum, vt ad annum Christi septingentesimum duodequadragesimum fusiùs exponemus, Carolum in Saxoniam ter tantùm cum exercitu profectum scribunt, hoc est, annis octaui seculi duodeuicesimo, vicesimo & duodequadragesimo, ídque ad illos annos Auctor Annalium Nazarianorum sic docet. *Anno* DCCXVIII, *vastauit Karlus Saxoniam plagâ magnâ. Anno* DCCXX, *pugnauit Karlus contra Saxones. Anno* DCCXXXVIII, *Karlus intrauit Saxonia.* Lege quæ dicta sunt ad annos Christi septingentesimum decimum-octauum & septingentesimum vicesimum. Cetera, quæ pertinent ad bellum, quod Carolus in Saxonia gessit, persequemur anno Christi septingentesimo duodequadragesimo.

II. ADVERSVS HVGIBERTVM DVCEM.

In Annalibus Tilianis suprà citatis, Carolus hoc anno dicitur in Boioatia pugnasse *secundâ vice*, quoniam in iisdem Annalibus hæc ante triennium leguntur. *Anno* DCCXXV, *Karolus primùm pugnauit in Boioaria.* De priore bello ad illum annum multa scripsimus; de posteriore, quod hoc anno gestum est, nihil occurrit. Suspicari licet Carolum in Boioariam eo tantùm consilio profectum, vt Hugiberti Ducis, qui supremum Boioariæ imperium ambiebat, audaciam armis retunderet. Tunc & Hugibertus videtur lacessitus à Luitprando Longobardorum Rege, qui Maias locum à Corbiniano Episcopo diu sub Boicis Ducibus inhabitatum occupauit. Certè Maias in Luitprandi potestate fuisse, cùm Corbinianus obiit, post biennium ostendemus.

III. HADVLFVS EPISC. ATREBAT. ET ABBAS VEDASTINVS OBIT.

Quod attinet ad Hadulfum siue Hidulphum Episcopum, quem Annales Petauiani hoc anno mortuum testantur, is fuit Episcopus Atrebatensis & Cameracensis, Abbásque Vedastinus, de quo non semel locuti sumus. Anno Christi sexcentesimo nonagesimo-nono Hadulphus Hattæ primo Abbati Vedastino successit, anno pòst vndeuicesimo incompleto siue anno Christi septingentesimo decimo-septimo promotus est ad Episcopatum Atrebatensem seu Cameracensem, munus autem Episcopale sic suscepit, vt Abbatiale neutiquam dimiserit, vtroque igitur Episcopi & Abbatis officio per annos duodecim incompletos, ad obitum vsque, id est, ad hunc vsque annum defunctus est. Iuxta illos calculos explicari debet Chronographus Vedastinus, apud quem teste Locrio [a] multi scribunt Hadulphum, *Episcopum duodecim, Abbatem vndeuiginti egisse annis.* Falluntur sanè, qui mortem Sancti Hadulphi reiiciunt in annum sequentem, eíque annos duodecim completos in Episcopatu tribuunt ab anno Christi septingentesimo decimo-septimo ad annum vsque Christi septingentesimum vicesimum-nonum, aut annos vndeuiginti completos in Abbatiali munere numerant ab anno Christi septingentesimo decimo ad eundem vsque annum Christi septingentesimum vicesimum-nonum. Lege quæ de Hatta & Hadulpho Vedastinis Abbatibus ad annum Christi vndeseptingentesimum [b] dicta sunt.

[a] Ad an. 717.

[b] Nn. 17. & seqq.

IV. Sanctus Hadulphus colitur decimo-quarto Kalendas Iunij, quo die inter alia Molanus in illius encomio hæc habet. *Anno septingentesimo decimo-*

septimo, acclamatione populi, fauore cleri, & iussu Hilperici Regis, assumptus est ad Episcopatum Cameracensem siue Atrebatensem, vndecimus à beato Vedasto. Voluit tamen Episcopus à fratribus suis tantùm Abbas vocari. Post gloriosam autem conuersationem sepultus est Atrebati siue Nobiliaci, in Ecclesia Sancti Petri, vbi cum eius imagine hæc extant carmina, &c. Ceterùm dicta Sancti Petri Ecclesia sita est intra septa Monasterij. Estque ex ea corpus sanctum translatum ad digniorem Ecclesiam, quæ est Sancti Vedasti. Natalem habet die decimâ-nonâ Maij ex institutione Engrammi Episcopi. Is enim, cum sanctitas beati Hadulphi multis mirisque portentis ostenderetur, sacrum corpus leuauit die 31. Augusti, & verbo facto ad populum solennia beati Hadulphi notificauit. Engrammus siue Engelramus ex Monacho Corbeiensi factus est Atrebatensis Episcopus anno Christi nongentesimo duodesexagesimo, vt Ferreolus Locrius ad illum annum ex Atrebatensi Tabulario refert. Baldericus Cameracense Chronicon seriùs scripsit, & Hadulphi Episcopi sanctitatem *procedente tempore multis mirisque portentis* ostensam similiter prædicauit [a].

[a] Lib. 1. c. 35.

V. TRAVARDVS FIT EP. ATREBAT. ET CAMERAC.

Sancto Hadulpho in munus Episcopale successit Trauuardus seu Treuuardus, in Abbatiale Madelbaldus seu Madelbertus. Treuuardi diuturnus fuit Episcopatus, annua verò Præfectura Madelbaldi, de quo sic Chronographus Vedastinus [b]. *Madelbaldus, quem alij Madelbertum vocant, vt Hadulpho familiaris, ita pietatem eius & prudentiam è vicino æmulatus, præfectúsque ideo rebus Monasterij, statim à morte Hadulphi, accessione tanta dignitatis diu lætari non potuit, cui quasi partos honores mors inuideret, eum ab inita dignitate vix exacto anno celeriter nobis eripuit.*

[b] Ap. Locrium an. 730.

MADELBALDVS FIT ABB. VEDASTINVS.

VI. CILLIANVS EP. AVTISSIOD. OBIT. SVCCEDIT CLEMENS.

Cillianus Autissiodorensis Episcopus ex hac vita migrauit, cùm sedisset *annos sex, menses duos. Obiit autem*, vt Autissiodorensis Chronographus [c] testatur, *pridie Nonas Augustas, & sepultus est in Basilica Sancti Germani.* Successit Clemens, seditque *annos v. mensem 1. dies x.*

[c] Capp. 30. 31.

VII. HVGO FIT ABB. GEMMETIC.

His circiter temporibus, post Dructegangi seu Dructegandi mortem, factus est Gemmeticensis Abbas Hugo Caroli Maioris-domûs ex Drogone fratre nepos, de quo sæpè iam locuti sumus. Hic enim ex Monacho Gemmeticensi creatus est Archiepiscopus Rotomagensis, tum Abbas Fontanellensis, deinde Parisiensis Episcopus, necnon Episcopus Baiocensis, nouissimè Gemmeticensis Abbas, &, vt Auctor Chronici Fontanellensis [d] obseruat, *Præsulatum Ecclesiæ Parisiacæ, simúlque Baiocassinæ, cum Rothomagensi tenuit; Cœnobia verò nobiliora, Fontinellam & Gemmeticum.* Vt Fontanellensis Monasterij Sanctus Wandregisilus, sic Gemmeticensis Cœnobij beatus Philibertus conditor ac primus Abbas fuit. Apud præcitatum Chronographum Hugo in vtroque Monasterio septimus post conditorem Abbas constituitur, idque aliâ occasione ad annum Christi septingentesimum vicesimum-tertium [e] iam probatum.

[d] Cap. 8.

[e] Num. 3.

ANNVS CHRISTI 729. THEODORICI IV. R. 9.

729. THEODOR IV. R. 9.

I. OBITVS BERTHÆ BLANGIACENSIS QVONDAM ABBATISSÆ.

ANNO Christi sexcentesimo vicesimo-nono, Bertha Blangiacensis Monasterij fundatrix, de cuius ætate alibi [f] disputauimus, in cælum migrauit. Felicem eius transitum ex Auctore vitæ manuscripto, cuius exemplar penes nos est, in Chronico Belgico [g] sic descripsit Ferreolus Locrius. *Quùm esset beata Bertha annorum septuaginta-nouem, sensit dissolutionem corporis sui imminere. Tunc vidit Angelum Dei portantem signum Crucis, meruítque an-*

[f] Ad an. 685. n. 40.

[g] Ad an. 711.

AN. CH. 729. THEODOR. IV. R. 9.

dire voces in cælo psallentium, voluítque beatissima imitari voces canentium, aliisque insinuare melodiam, nec ampliùs retinere valuit, nisi hoc tantummodo. Veni electa, veni electa. Et cùm hoc dixisset, migrauit fæliciter, suscepítque eam Angelorum chorus cum fidelibus turmis. Visi quoque sunt tres viri insoliti splendoris, illam candidissimo habitu circumstantes & dicentes. Dirigatur anima tua in Paradisum exultationis, & eleuatio manuum nostrarum perducat te in conspectu Sanctorum Angelorum. In Codice manuscripto hæc proximè sequuntur de illius exequiis, déque die quo feliciter ad Deum migrauit. *Episcopi comperto obitu Sanctissimæ Abbatissæ vnanimiter conuenerunt, multimodas rependentes Deo laudes, qui felici retributione remunerat sibi seruientes. Sepelierunt itaque beatissimum corpus dicentes. Intercede pro nobis ad Deum coronata, vt tibi mereamur iungi in perpetuum. Amen. Soluta est sanctissima anima beatissimæ Berthæ claustris corporis quarto Nonas Iulÿ, & posita in ornamento diadematis cælestis Regis, cum quo regnat & lætatur in secula seculorum. Amen.*

II. Malbrancus [a] tres viros, qui candidissimo habitu insolitóque splendore conspicui apparuerunt, credit fuisse sanctos Episcopos, Martinum, Vedastum & Audomarum, quibus Bertha in præcipuæ venerationis argumentum Templa construxerat, & Martino quidem, diuersis in locis, septem, quæ etiamnum eundem Præsulem deuenerantur, vel olim deuenerabantur. In dubium non vocamus, quin, vbi nuntius de Berthæ decessu per diuersas prouincias auditus est, in viam se dederint complures Episcopi iusta sanctæ Abbatissæ persoluturi. Innuit quodammodò vitæ Scriptor interfuisse Præsulum multitudinem, vti anno Christi sexcentesimo nonagesimo, dum Blangiacensis Ecclesia dedicata est. Pio non defuit officio Erkembodus Taruannensis Episcopus, in cuius parœcia Blangiacum. Vicinas Diœceses regebant, Ambianensem Christianus, Atrebatensem Treuuardus, Hunuanus Tornacensem. Consule quæ de Sanctæ Berthæ ætate diximus, ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quintum [b], inde enim facilè redargues eos, qui, vel anno Christi septingentesimo vicesimo-primo, vel biennio pòst, illam ex hac vita migrasse contendunt.

[a] Lib. 4. c. 59.

[b] Num. 40.

III. Madelbaldus seu Madelbertus Abbas Vedastinus *ab inita dignitate vix exacto anno*, vt illius loci Chronographus [c] testatur, abiit è viuis. Successit Ragenfridus.

[c] Ap. Locr. ad an. 730.

Et Madelbaldi Abb. Vedast.

IV. Hoc anno, qui nonus Theodorici Regis numeratur, & vndecimus in vulgatis exemplaribus Chronici Fontanellensis perperam dicitur, Hugo Fontanellensis Abbas à Berto viro prædiuite multis donationibus auctus est, quas in Diœcesibus Sagiensi & Cenomannica sitas Chronographus Fontanellensis [d] ita commemorat. *Huic glorioso Præsuli*, nempe Hugoni Monasterij Fontanellensis Abbati, *largitus est quidam illustris nomine Bertus portionem aliquam de villa Digmaniaco, quæ sita est in pago Ossismensi, in centena Alancionensi, & illam rem quæ vocatur Vanda in centena Saginse; similiter in territorio Cenomannico rem illam quæ dicitur Veringo, seu Metiago quæ appellatur Auancurte. Edita est hæc largitio anno vndecimo Theodorici Regis patris Hilderici demum Regis nouissimi ex genere Merouingorum.* Quid sit centena, docet Spelmannus in suo Glossario. Territoria, quibus Comites olim præficiebantur, diuidebantur in centenas, & è singulis centenis centum milites conscribebantur, atque inde origo vocabuli. Hugo qui sexto Idus Aprilis, anno Christi septingentesimo tricesimo, Indictione decimâ tertiâ, viuendi finem fecit, ad annum vndecimum Theodorici Regis haud peruenit, ideóque anni XI loco annum IX reponendum putamus sublato errore, qui facilè ex Characterum Chronologicorum transpositione potuit oboriri.

[d] Cap. 8.

Bertus munificus erga Mon. Fontanell.

V. Amandus Siluanectensis Episcopus obiit hoc anno, si Caroli Iaulnaii computus in Annalibus Ecclesiæ Siluanectensis rectè procedit. Hic Auctor, datâ operâ, vt titulus operis præfert, ex omnium gentium Historiis res memorabiles, quæ cùm ad Ecclesiasticum tum ad ciuilem statum pertinebant, in

Episcopi Siluanect.

in vnum volumen collegit, & ad Chronologiam Episcoporum Siluanectensium reuocare studuit. Hæc igitur lucubratio duas in partes diuidi potest, quarum vna seriem Siluanectensium Episcoporum, altera contextum rerum ad Diœcesim Siluanectensem minimè pertinentium complectatur. Solo Siluanectensium Episcoporum Catalogo vtimur, res enim, quæ gestæ sunt extra Diœcesim Siluanectensem, vel non spectant ad Annales Ecclesiasticos Francorum, vel, si spectant, ex vetustioribus scriptis erui possunt. In illo Catalogo, quot annos singuli sederint Episcopi, notat Nomenclator, qui Demochari, Chenutio, Roberto & Sammarthanis hac in parte præferendus videtur, licèt annos Natiuitatis Dominicæ cum annis Regum Francorum aliquando non benè compararit. Malulfus Siluanectensis Episcopus eodem quo Chilpericus Primus anno mortuus est. Annum illum interpretamur à Christo nato quingentesimum octogesimum-quartum, Iaulnæus quingentesimum octogesimum-sextum. Inde oritur bienne dissidium, quod post annos quatuordecim in obitu Candidi perseuerat, hunc enim rebus humanis exemptum censemus anno Christi quingentesimo nonagesimo-octauo, Iaulnæus sexcentesimo. Maior est in subsequentibus discrepantia. Nomenclator Agomaro annos in Pontificatu triginta-sex incompletos attribuit, Autberto vnum & quinquaginta, Amando tres & quadraginta, vultque Agomarum obiisse anno Christi sexcentesimo tricesimo-quinto, Autbertum anno Christi sexcentesimo octogesimo-sexto, Amandum anno Christi septingentesimo vicesimo-nono. At Agomarus, vt constat ex donatione, quam Blidegisillus Diaconus Monasterio Fossatensi concessit, in viuis supererat *die Nonarum Maiarum, anno tertio regnante Clodoueo glorisissimo Rege*, id est, anno Christi sexcentesimo quadragesimo. Quapropter ipsius Agomari Pontificatum auximus integro decennio, & ad annum vsque Christi sexcentesimum quadragesimum-quartum prorogauimus, annóque pòst quinquagesimo-primo siue anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quinto mortem Autberti consignauimus, rati Præsulatum illius valdè diuturnum fuisse, quia vitam clausit nonagenario maior. Ab anno autem Christi sexcentesimo nonagesimo-quinto ad hunc vsque annum Christi septingentesimum vndetricesimum numerantur anni duntaxat quatuor ac triginta, quibus Episcopatum Amandi circumscribendum putamus. Obiit Amandus Episcopus septimo Kalendas Nouembris, quo die celebris est apud Siluanectenses eius memoria. Reliquiæ in Ecclesia Collegiata Sancti Reguli prope maius Altare custodiuntur. Successit in Episcopatum Erembertus, quem prædictus Nomenclator ait [a] Ecclesiæ Siluanectensi per annos sexdecim præfuisse.

[a] Ad an. 745.

VI. DILES EP. VENETENSIS OBIT.

Obiit etiam hoc anno Diles Venetensis Episcopus, postquàm duodecim annos sedisset. Vacauit Episcopatus ad annum vsque Christi septingentesimum tricesimum-primum. Lege Armoricam Sanctam.

VII. GOTSCALCVS ABB. WELTENBVRGIENS.

In Catalogo Weltenburgiensium Abbatum, qui Tomo tertio Metropoleos Salisburgiensis reperitur, hoc anno collocatur Gotscalcus successor Heribatonis, de quo sermonem ad annum Christi septingentesimum vicesimum fecimus.

VIII. ABDIRAMA PRÆFECTVS HISPANIÆ ET SEPTIMANIÆ CONSTITVITVR.

Hoc anno, pridie Nonas Aprilis, cœptus est annus Arabum centesimus vndecimus, quo Præfecturam Hispaniarum ac Septimaniæ suscepit Abdirama, qui post triennium debellatus occisúsque est à Francis anno Hegiræ centesimo decimo-quarto, Christi septingentesimo tricesimo-secundo, vt ad illum annum probabimus. De Abdirama, qui Isidoro Pacensi est Abderraman, Abderramen Roderico Toletano, sic idem Isidorus [b]. *Abderraman vir belliger in era* DCCLXIX. *an. Imperij eius*, nempe Leonis, XII *semissario*, *Arabum* CXIII, *Iscam* IX, *in potestate properat latabundus, cunctis per triennium valdè prælatus.* Et Rodericus Toletanus [c]. *Anno Imperij Arabum centesimo decimo-tertio, Hiscam autem nono, Abderramen vir belliger ad potestatem eligitur Hispanorum, &*

[b] In Chron.

[c] In Hist. Arab. c. 13.

AN. CH. 729. THEODOR. IV. R. 9.

regnauit ferè tribus annis. Hi duo Scriptores vt Iscami Caliphæ primordia, sic & Hispaniensem Abdiramæ Præfecturam biennio differunt. Quemadmodum enim Iscamus anno Hegiræ non centesimo septimo sed centesimo quinto Caliphatum iniit, vt ad annum Christi septingentesimum vicesimum-quartum probauimus; sic idem Iscamus anno Hegiræ non centesimo decimo-tertio sed centesimo vndecimo, suique Caliphatûs non anno nono sed sexto, Abdiraman Hispaniæ Septimaniæque præfecit. Apud Isidorum, vt in annis Hegiræ & Caliphatûs, sic & error est in Era. Præfecturam enim iniit Abderraman non Erâ septingentesimâ sexagesimâ-nonâ, quæ coincidit cum anno Christi septingentesimo tricesimo-primo, sed Erâ septingentesimâ sexagesimâ-septimâ, quæ componitur cum anno Christi septingentesimo vicesimo-nono. Nec ab hoc anno discrepat Character quem Isidorus ab *anno* Leonis Imperatoris *duodecimo semissario* desumit, anno enim Christi septingentesimo vicesimo-nono Leo Augustus mense Septembri dimidium anni decimi-tertij in Imperio absoluit, quia imperare cœpit octauo Kalendas Aprilis anno Christi septingentesimo decimo-septimo. Abderraman, vt suo loco probabimus, à Francis in prælio cæsus occubuit anno Christi septingentesimo tricesimo-secundo, mense Octobri, die Sabbati, currente tum anno Hegiræ centesimo decimo-quarto, cui dies sextus ante Nonas Martias initium fecerat. Regnauit igitur, aut potiùs Præfecturam egit Hispaniarum ac Septimaniæ *per triennium*, vt Isidorus loquitur, & vbi apud Rodericum regnasse dicitur *ferè tribus annis*, vox, *ferè*, rescindenda est, quia Præfecturam administrauit triennio integro & ampliùs, ex computatione cùm Christianorum tum Arabum. Præfecturam enim iniit anno Christi septingentesimo vicesimo-nono, mense Septembri, siue anno Hegiræ centesimo vndecimo, mense Iumado posteriore, vitámque amisit anno Christi septingentesimo tricesimo-secundo, mense Octobri, siue anno Hegiræ centesimo decimo-quarto, vtrùm mense Sahaueno an Ramadano in incerto est, quia, vt ex Annalibus Nazarianis ac Petauianis & ex Chronico San-Dionysiano simul collatis patet, obiit mense Octobri, die Sabbati, anno autem Christi septingentesimo tricesimo-secundo in mensem Octobrem quatuor inciderunt Sabbata, sed quonam ex illis Sabbatis interierit, Historiæ non produnt. Primum illorum Sabbatorum occurrit quarto Nonas Octobris; alterum, quinto Idus Octobris; tertium, decimo-quinto Kalendas Nouembris; quartum, octauo easdem Kalendas; hoc postremum pertinuit ad mensem Ramadanum, ad Sahauenum alia tria. Quid Abdirama singulis annis egerit, exponemus annis proximè sequentibus. Hæc impræsentiarum ad stabiliendam Chronologiam sufficiant.

---

730. THEODOR. IV. R. 10.

ANNVS CHRISTI 730.

THEODORICI IV. R. 10.

I. BELLVM SVEVICVM.

AVCTOR Annalium Petauianorum ad annum Christi septingentesimum tricesimum sic scribit. DCCXXX. *Quando Karolus perrexit Suauis contra Lanfridum.* Auctor Tilianorum, sic. DCCXXX. *Karolus pugnauit contra Lantfridum.* Auctor Nazarianorum, sic. DCCXXX. *Lantfridus mortuus.* Et Auctor Chronici San-Dionysiani, sic. DCCXXX. *Karlus perrexit ad Suauos contra Lantfredum.* Quibus adstipulatur Regino [a], ad annum enim Caroli Maioris-domûs decimum-quintum, quocum annus Christi

[a] Lib. 1.

septingentesimus tricesimus componitur, sic ait. *Idem Carolus quinto-decimo anno Regni sui*, seu regiminis aut Maioratûs à die, quo liber è custodia euasit, *Alemanniam ingressus, contra Lantfridum dimicauit, & sibi eandem gentem subiecit.* In vetustissimo libello [a] de Maioribus domûs Regiæ, qui desinit in vnctione Pippini Regis per Stephanum Papam facta, paucis ita comprehenduntur varia bella, quæ Carolus Maior-domûs gessit confecitque. *Carolus Maior-domûs & Austrasiorum Princeps multa bella contra Radbodum, & contra Lanfridum, contra Eudonem, & Baioarios, contráque Sarracenos, impari manu iniit, & semper, Dei gratiâ, victor extitit.* Non desunt, qui Lantfrido expuncto substituant Raginfridum, quem Carolus ter profligauit, semel ad Amblauam, iterum ad Vinciacum, postremò ad Suessionem. Sed vt Raginfridi, sic & Lantfridi nomen retinendum videtur, quia Carolus cum vtroque pugnauit. Belli contra Lantfridum Sueuiæ siue Alamanniæ Præfectum suscepti causam hanc affert Martinus Crucius [b], quòd Lantfridus, quem malè Luitfridum vocat, ad libertatem aspiraret, & excusso Francici Imperij iugo supremam seu Regiam apud Sueuos auctoritatem ambiret. At aliam Lantfrido mentem fuisse non credimus, quàm vt vestigiis patris sui Gothofridi quondam Ducis insisteret, séque cùm Theodorici Regis adhuc adolescentis, tum Regiæ dignitatis, defensorem præstaret aduersus Carolum, qui nimiam sibi, sub Maioris-domûs nomine, potentiam arrogabat.

AN. CH. 730. THEODOR. IV. R. 10.

[a] Tom. 2. Col. Hist. Franc.

[b] Part. 1. rer. Sueuic. l. 11. c. 1.

II. LANTFRIDVS DVX SVEVIÆ MORITVR.

De bello Sueuico, quod hoc anno gestum est, plura non habent antiqui Scriptores. Pacatâ Sueuiâ, Lantfridus Dux hoc eodem anno vitam clausit, vt Annales Nazariani iam citati testantur. Duos reliquit filios Theobaldum & Wattilonem. Theobaldus, quem aliis nominibus Dietwaldum & Diepoldum appellant, vbi Dux Sueuiæ post patrem fuit, mox vestigia Lantfridi patris & aui Gothofridi secutus est, & Carolo Maioratu Regiæ domûs abutenti reluctari cœpit. Eius consiliis non parum fauerunt grauissima negotia, quæ Carolum per multos annos in alias Regiones procul vocarunt. Id annis proximè sequentibus patebit. Certè Crucius, cùm de Pyrminij discessu ex Augia maiori & ex Diœcesi Constantiensi loquitur, illum eiectum ait *à Theobaldo Duce Sueuo, qui se opposuerat Martello, quem Pirminius colebat.*

III.

PYRMINIVS ABB. AVGIENSIS A THEOBALDO SVEVIÆ DVCE PVLSVS ABIT IN ALSATIAM.

Super anno, quo Pyrminius Augiam maiorem deseruit, cum Crucio non conuenimus. Hic enim Auctor annum Christi septingentesimum vicesimum-septimum notat, in opinione videlicet Hermanni ac sequacium, qui Pyrminium tribus duntaxat annis Abbatem Augiensem constituunt. At cùm Theobaldus, qui teste eodem Hermanno, in editionibus Pistoriana & Canisiana, Pyrminium expulit, Sueuiæ Præfecturam ante annum Christi septingentesimum tricesimum non inierit, nec Pyrminius ante illum annum ex Augia recessit. Rerum eodem anno gestarum series hæc fuit. Carolus Maior-domûs odium, quo Lantfridum prosequebatur, non ampliùs dissimulandum ratus, Sueuiam ingressus est cum exercitu. Cessit tempori Lantfridus, & quibuscumque potuit officiis atque obsequiis animum Caroli demulsit. Hic existimauit è re sua plurimùm esse, si quos in Sueuia pietate præstantissimos nosset, hos amplissimis beneficiis cumularet. Pyrminius præ ceteris enitebat, erat iam in amicitia Lantfridi Ducis, & vt acceptior ei fieret, commendatus est etiam à Carolo, qui pace redintegratâ statim discessit è Sueuia, serióque de bello Aquitanico seu Trans-Ligeritano cogitauit. Lantfridus paulò pòst obiit. Theobaldus eius filius in Sueuiæ Ducatum seu Præfecturam successit, & exemplo patris auique prouocatus hostem se Caroli dixit, ac Pyrminium Abbatem, cui propter amicitiam eiusdem Caroli diffidebat, ex Augiensi Monasterio deturbauit. Absit, vt Pyrminium in suspicionem perfidiæ vocemus. Æquiùs de sanctissimo Abbate sentimus. Quicquid grauius à Theobaldo passus est, id totum miser-

AN. CH. 730. THEODOR. IV. R. 10.

timæ temporum conditioni tribuendum, cùm simul & absenti Carolo & præsenti Theobaldo placere non posset. Mansit apud Augiam integro sexennio, substitutóque, qui Monasterium regeret, Hettone, secessit in Diœcesim Argentoratensem, vbi varia construxit Cœnobia, de quibus non semel agendum nobis erit.

IV. HEDDO. Hetto, Euto, Etho, Eto, Etto, Ethico, Otto, Heddo, Haddo, Heddus, Addas, (hoc nomen adeò variè scribitur) patre natus est Sanctæ Odiliæ fratre. Id probatur ex eiusdem sanctæ Odiliæ vita, cuius fragmenta Hieronymus *Vignier* nostræ Congregationis Presbyter ex Codice Pistorij *le Begue* iam laudato publicauit in Origine domûs Alsaticæ. Sancta Odilia commendatur magnoperè, quòd fratres suos Adalbertum & Ethiconem Domino sic subiugarit, vt non tantùm iidem fratres, sed & eorumdem fratrum liberi, nempe Eberardus & Luitfridus filij Adalberti, Ethico Abbas Augiensis tum Episcopus Argentinensis & Albericus Comes Ethiconis filij, bona sua condendis Monasteriis impenderint. *Beata Odilia*, inquit Auctor vitæ suppar, *præfatos Duces*, Adalbertum scilicet & Ethiconem, *ita Domino subiugauit, vt non tantùm illi bona sua fundandis Monasteriis impenderent, sed illius nepotes tam Ethiconis, cuius filij fuerunt, Episcopus Argentinensis æquiuocus, & Albericus Comes; quàm Adalberti liberi, Eberardus scilicet & Luitfridus, sed etiam Hugonis, qui ante parentes suos defunctus erat, largiter Monasteria dotauerint & construxerint.* Falluntur, qui de Hettonis genere secus scribunt.

V. In Chronologia Monasteriorum Germaniæ, Bruschius, vbi Catalogum Abbatum Augiensium recenset, Monachatum, Abbatiale munus, & Episcopatùm Hettonis ita perstringit. *Etho Monachus primùm, posteà Abbas Vallis Sancti Georgij, missus est à Sancto Pyrminio ad Augiæ diuitis gubernationem, cui cùm piè & prudenter præfuisset annis septem, & Abbatiam anno Domini 734. resignasset, vocatus est paulò post à Carolo Magno ad Argentinensis Episcopatûs clauum.*

VI. In Antiquitatibus Vosagensibus [a] apud Ruyrum non Sancti Georgij, sed Sancti Gregorij Vallis commendatur, vbi Monasterium insigne, vulgò *Munster in S. Gregorienthal*. Illic Etto Monachus primùm, deinde Abbas anno Christi septingentesimo quadragesimo-sexto constituitur, posteà fit Abbas Augiensis pulso Pyrminio, denique fauente Carolo Martello promouetur ad Episcopatum Argentinensem anno Christi septingentesimo septuagesimo-secundo.

[a] Part. 2. l. 4. c. 15.

VII. Vterque illorum Auctorum non parum hallucinatur.

VIII. Primò, Bruschius Vallem Sancti Georgij pro Valle Sancti Gregorij perperam vsurpat.

IX. PYRMINII ABBATIS DISCIPVLVS. Secundò, Bruschius & Ruyrus in illius Vallis Cœnobio Monachum deinde Abbatem statuunt Ettonem siue Ethonem, priusquàm Augiensis Monasterij regimen suscipiat. Id autem alienum à vero, quia Etto siue Heddo Pyrminij Augiensis Abbatis discipulus fuit, &, vt Guillimannus in Episcopis Argentinensibus scribit [b], ipsemet Pyrminius, cùm ex Augia pelleretur, *quem post se relinqueret Monasterij Præsidem, Heddonem, qui se illi adiunxerat, vt alij plures ex præcipua Germaniæ nobilitate, maximè idoneum indicauit.* Hæc opinio nititur Hermanno, apud quem hæc leguntur in editione Pistoriana. *Sanctus Pirminius à Thietbaldo Gotifridi filio* (expuncto filio nepotem restitue) *expulsus, Etonem Abbatem constituit, & ipse in Alsatiam venit.*

[b] In Episc. 18.

X. E MONACHO AVGIENSI FIT ABBAS. Tertiò, vt ex præcitato Guillimanni textu liquet, malè Bruschius Ethonem è Valle, vbi Monasterium regebat, ad ineundam Augiæ gubernationem directum ait à Pyrminio illinc abire iam coacto. Fuit enim Etho Pyrminij discipulus, & ex Augiensi Monacho factus est Abbas eiusdem loci, cùm Pyrminius solum vertere coactus est à Theobaldo Sueuiæ Præfecto.

Quartò, Bruſchius Augienſem Ethonis præfecturam ſeptennio circumſcribit, ab anno videlicet Christi ſeptingenteſimo viceſimo-ſeptimo ad annum Christi ſeptingenteſimum triceſimum-quartum, additque eundem Ethonem vocatum eſſe *paulò pòſt à Carolo Magno ad Argentinenſis Epiſcopatûs clauum.* At Etho, qui Pyrminio in adminiſtrationem Augienſis Monaſterij ſucceſſit, munus Abbatiale non geſſit ante annum Christi ſeptingenteſimum triceſimum, quo Lantfridus Sueuiæ Dux extinctus eſt relicto Theobaldo filio, qui Pyrminium ex Augia Inſula diſcedere coegit. Nec idem Etho paulò poſt annum Christi ſeptingenteſimum triceſimum-quartum *ad Argentinenſis Epiſcopatûs clauum* vocari potuit *à Carolo Magno*, qui multò ſeriùs, anno videlicet Christi ſeptingenteſimo duodeſeptuageſimo regnare cœpit. XI.

Quintò, Ruyrus Ettonem Monachorum in Valle Sancti Gregorij degentium Abbatem conſtituit anno Christi ſeptingenteſimo quadrageſimo-ſexto, deinde Abbatem Augienſem, poſteà fauore Caroli Martelli Argentinenſem Epiſcopum anno Christi ſeptingenteſimo ſeptuageſimo-ſecundo. Sed Carolus Martellus, qui curauit Ettonem Epiſcopum Argentinenſem fieri, ſuperſtes in viuis anno Christi ſeptingenteſimo quadrageſimo-ſexto non erat, & Etto tunc Argentinenſis Epiſcopus longè ante annum Christi ſeptingenteſimum ſeptuageſimum-ſecundum, qui quartus ab obitu Pippini Regis numeratur, Teſtamentum condidit *in ciuitate Argentinenſi*, III *Idus Martij, anno* XI, *regnante Domino Pippino glorioſo Rege*, vt Tomo ſequenti fuſiùs explicaturi ſumus. XII.

Alia igitur ineunda Chronologia, quæ plurimùm à Bruſchio & Ruyro diſſideat, nec in omnibus conſentanea ſit Guillimanno. Pyrminius Augienſe Monaſterium anno Christi ſeptingenteſimo viceſimo-quarto inchoauit, ibi vixit integro ſexennio, donec à Theobaldo Sueuiæ Duce pulſus eſt exeunte anno Christi ſeptingenteſimo triceſimo. Succeſſit in Abbatialem illius loci Præfecturam Etto, qui tranquilliorem cum eodem Theobaldo vitam non duxit, & ad Epiſcopatum Argentinenſem fauore Caroli Martelli tranſlatus eſt anno Christi ſeptingenteſimo triceſimo-quarto. XIII.

Pyrminius Augiâ relictâ ſeceſſit in Diœceſim Argentinenſem, id eſt, in Alſatiam, ſiue, vt quidam è recentioribus loquuntur, in Sueuiam Alſaticam, cuius Ducatum ſeu Præfecturam gerebat Luitfridus ipſius Heddonis frater patruelis. Diſſidij, quod inter Theobaldum Ducem & Heddonem ſiue Ettonem Abbatem paulò pòſt erupit, aliam cauſam ne quæras. Tunc in Argentinenſi Cathedra ſedebat Aulidulfus Epiſcopus, de quo iam locuti ſumus, & Diœceſim Conſtantienſem, vbi Augia, regebat Audoinus, cuius mortem anno Christi ſeptingenteſimo triceſimo-ſexto Annales Petauiani conſignant. XIV. LVITFRIDVS DVX SVEVIÆ.

Obſeruatum ſuprà Scriptores non deeſſe, qui Theobaldum Sueuiæ Ducem, Gothofridi Sueuiæ quoque Ducis filium aſſerant, & ipſum Gothofridum contendant Drogonis filium extitiſſe, fratrémque Hugonis Metropolitæ Rotomagenſis, de cuius morte mox locuturi ſumus. At hæc commentitiis chartis innituntur, quas exploſimus, nec vllo Charactere Chronologico fulciri poſſunt. Gothofridus Sueuiæ Dux, quem Theobaldi Ducis auum dicimus, obiit anno Christi ſeptingenteſimo nono, pro Rege Theodorico Tertio conſtantiſſimè ſteterat anno Christi ſexcenteſimo octogeſimo-ſeptimo, cùm dimicatum eſt ad Textricium. Pluribus argumentis non opus eſt, vt Gothofridum Pippini Herſtallij ex Drogone filio nepotem inficieris. Quis enim illo anno, quo pugna Textriciana commiſſa eſt, Drogoni filium fuiſſe credat Alamanniæ ſeu Sueuiæ iam Ducem, ac Pippini aui hoſtem infenſiſſimum? Theodoricus Rex cladi Textricianæ quinquennio ſuperſtes vixit. Huic in Regnum ſucceſſit Clodoueus filius, tum Childebertus eiuſdem Clodouei frater. Rerum autem in Francorum Regno XV.

AN. CH. 730. THEODOR. IV. R. 10. [a] Cap. 101. [b] Cap. 48.

sub Childeberto Rege gestarum narrationem sic orditur Auctor [a] Historiæ iussu Childebrandi Comitis scriptæ. *Drocus à Pippino genitore eruditus Ducatum Campanensem accepit.* Et in Gestis [b] Regum Francorum legimus, quòd Pippinus post pugnam ad Textricium initam *Northertum quemdam de suis cum Rege* Theodorico *reliquit, ipse in Austriam remeauit.* Pippinus filiis suis Drogoni & Grimoaldo, quia iuniores erant & administrandæ Neustrasiæ adhuc impares, Northertum prætulit, vnde concludas Gothofrido, qui per illud tempus Dux Sueuorum erat, nec patrem Drocum seu Drogonem nec auum Pippinum Herstallium fuisse.

XVI. HVGONIS EP. ROTOMAG. OBITVS. [c] Cap. 8.

De Drogonis filiis actum ad annum Christi septingentesimum octauum. Horum nominatissimus Hugo, qui simul Ecclesias quinque, tres videlicet Episcopales, Rotomagensem, Parisiensem, ac Baiocensem, cum duabus Abbatialibus, Fontanellensi ac Gemmeticensi, piè rexit, & hoc anno, sexto Idus Aprilis, animam Creatori reddidit. *Expletis laudabilis cursûs sui annis*, ait Auctor [c] Chronici Fontanellensis, *migrauit ad Dominum sexto Idus Aprilis, qui erat annus Dominicæ Incarnationis septingentesimus tricesimus, Indictione decimâ-tertiâ. Corpus eius Gemmetico Cœnobio, quo etiam vita decessit, in Ecclesia Sanctæ Matris ac perpetuæ Virginis Mariæ venerabiliter sepulturæ est traditum. Conditáque est à fratribus illic habitantibus supra tumbam illius repa diuersis metallis decorata, ob amorem videlicet, sanctitatem, ac reuerentiam illius. Nullus enim ante eum eiusdem Cœnobij Rector, nec post eum tot prædia ac possessiones in iure ipsius venerabilis loci contulit ac impetrauit, sicut ipse facere curauit, veluti Testamenta ipsius Cœnobij cunctis legentibus liquido patent.* In manuscripta eiusdem Hugonis vita, quam Auctor penè totam ex octauo capite Chronici Fontanellensis descripsit, hanc quoque munificentiam erga Gemmeticense Monasterium legimus. *Beatissimus Hugo Cœnobio Gemmeticensi in eleemosyna fratrum vsibus profutura quædam dedit prædia, his nominibus nuncupata. In pago Rotomago, fiscum vnum, nomine Apuliacum. In Calcino territorio, fiscum alium Legiam, cum omnibus suis pertinentiis. In pago qui vocatur Callau, fiscos duos, Bellinacum & Amlidum, cum suis similiter adiacentiis.*

MVNIFICENTIA ERGA MON. GEMMETIC.

XVII. Vt Monasterio Gemmeticensi, vbi Monachum induit ac vitam clausit, sic & Cœnobio Fontanellensi, vbi priùs Abbas quàm Gemmetici fuit, amplissima dona contradidit Hugo, cùm Laicus, tum Abbas, vt Chronographus Fontanellensis testatur. Largitiones, quas adhuc Laicus fecit, quia Chronologicis Characteribus muniuntur, suis locis exposuimus; ceteras, quarum annos ignoramus, conglobatim accipe ex eodem Chronologo.

FONTANELL.

Factus Præsul contulit possessionem suam, quæ vocatur Mollinus Cottus, huic Cœnobio, sitam in pago Belloacensi super fluuium Masso, continentem mansos LXXXIV. Et paulò pòst. *Mensatas hoc in Cœnobio constituit, deputatis videlicet villis, quæ, per vnumquemque mensem, sufficientem præberent alimoniam, idcircò memoria illius in benedictione manet.* Denique *dimisit in hoc Cœnobio Fontanellensi Calicem aureum & Patenam, pensantes libras quatuor, vncias duas; Turriculam auream, pensantem libras sex; capsam auro & gemmis decoratam, continentem pignora diuersorum Sanctorum.* Quibus de rebus consule caput octauum Chronici Fontanellensis, cum variis eiusdem Chronici lectionibus, quas Lucas Dacherius Tomo tertio sui Spicilegij sub finem edendas curauit.

XVIII. ET ALIAS ECCLESIAS.

Hugo in illo Chronico plurimùm laudatur, quòd *peruigilem curam de constructione, propagatione, & administratione*, vel, vt alia editio habet, restauratione, *ac exaltatione Ecclesiarum habuerit.* Maximis abundabat opibus, nam, præter Episcopatus tres Abbatiásque duas, amplissima possidebat prædia, quæ, cùm à parentibus suis, tum à Francorum Regibus acceperat. Ecclesias quinque, quas hic simul rexit, enumerauit quidem Chronographus, sed vbi agendum fuit de prædiis Regiis, ab eo possessa dixit, quæcumque eius insederunt animo, adiecitque tot eum possessiones à Regibus impetrasse, non causâ peruersæ cupiditatis, aut aliquo seculari fastu, sed

vt erga Basilicas Christi magnificentiorem se præstaret. *Præsulatum Ecclesiæ Parisiacæ, simúlque Baiocassinæ, cum Rothomagensi tenuit, factione scilicet patrui sui Caroli Principis, extra Decreta tamen Canonum; Cœnobia verò nobiliora, Fontinellam & Gemmeticum; prædia verò Regia, quæ eius insederunt animo; non enim causâ peruersæ cupiditatis, aut aliquo seculari fastu, à patruo suo Carolo Principe, siue à Regibus Francorum, qui eius tempore sceptra Regni huius tenuerunt, id est, Hildeberto, Dagoberto, Hilperico, Clotario, necnon & Theoderico ea impetrabat, sed vt statim Ecclesiis Christi contraderet, sciens scriptum, quòd ea hæreditas benè reconditur, quæ Deo custode seruatur.* AN. CH. 730. THEODOR. IV. R. 10.

XIX. Nonnullos iam commemorauimus Episcopos insignes pietate, qui simul & Episcopi fuerunt & Abbates. Ipsâ Hugonis adhuc Laici ætate, Hadulfus, cùm apud Atrebatum Abbas Vedastinus esset, promotus est ad Episcopatum Atrebatensem, factúsque Episcopus Abbatialem Monasterij Vedastini curam non abdicauit. Similiter Erkenbodus, qui Hugone adhuc Laico, Sitiuensis Abbas in Diœcesi Morinorum esse cœpit, eodem pòst anno, quo prædictus Hugo ex Asceta Gemmeticensi Rotomagensis Antistes Metropolitanus euasit, creatus est Episcopus Morinorum, atque vtroque munere, cùm Episcopi, tum Abbatis, ad obitum vsque defunctus est. His exemplis, quæ præsentissima erant, Ascetas Fontanellenses & Gemmeticenses, vtrosque Diœceseos Rotomagensis, prouocatos putamus, vt Hugonem Rotomagensem Episcopum Metropolitanum in Abbatem exposcerent. Quosdam etiam commemorauimus Episcopos æquè pios, qui duos Episcopatus simul administrarunt. Medardus, cùm Nouiomensis Episcopus iam esset, electus est quoque Tornacensis Episcopus, & vtrique deinceps Ecclesiæ præfuit, vt & eius successores, de quibus à nobis per annos ferè ducentos actum hactenus. Talibus exemplis Clerus Parisiensis adduci facilè potuit, vt Hugonem, qui Rotomagensis Ecclesiæ Metropolitanus Episcopus erat, Episcopum quoque Ecclesiæ Parisiensi præficeret, & paulò pòst Clerus Baiocensis id quoque sibi magis quàm Clero Parisiensi licitum existimauit, quia Metropolitæ Rotomagensi subsunt Baiocæ, Parisij nequaquam. Deinde, vt Hugonem variarum Ecclesiarum cùm Canonici tum Monachi vnum sibi Præsulem postularent, impulit temporum conditio, Rege minorenni, & Carolo, ipsius Hugonis patruo, vt in Austrasia, sic & in Neustrasia, præcipuam auctoritatem nacto. Sanè diuinâ dispensatione factum videtur, vt tot Ecclesiarum regimen vni tunc committeretur Hugoni piissimo Pontifici, qui, quandiu vixit, peruigilem curam de illarum administratione atque exaltatione semper habuit. Episcopos non paucos vituperauimus, qui, peruersâ cupiditate, vel seculari fastu, Præfecturam plurium Ecclesiarum ambierunt; Warinbertum, qui *praua sua ambitionis augere commercium* non cessauit, & ex Abbate Sancti Medardi factus Suessionensis Episcopus *multo* elaborauit *studio, ne priori priuaretur dignitate, &*, vt vetus Anonymus in Appendice vitæ Sancti Medardi subiecta loquitur, *licèt cum difficultate non minima, obtinuit tamen quod quæsierat;* Agatheum Redonensem Episcopum, qui, post Sancti Pasquarij mortem, Cathedram Namnetensem occupauit, retentâ quoque Redonensi; Milonem Treuirensem Episcopum, qui, superstite in viuis Rigoberto Remensi Antistite, Remensem Ecclesiam peruasit, eámque simul cum Treuirensi pessumdedit homo *solâ tonsurâ Clericus, nihil sapiens de ordine Ecclesiastico*, vt de illo Adrianus Papa in suis ad Tilpinum Remensem Episcopum literis testatur. At omni laude dignissimos se præstiterunt illustres Episcopi, Medardus, Acharius, Eligius, Mummolinus, Hadulphus, Erkenbodus, Hugo. Sexto Idus Iunias, in genuino Bedæ Martyrologio & in Tabulis Ecclesiasticis, colitur Sanctus Medardus, qui duarum Ecclesiarum, Nouiomensis videlicet ac Tornacensis, Episcopus fuit. Quinto Kalendas Decembris, in additionibus ad Vsuardum, in Na-

AN. CH. 730. THEODOR. IV. R. 10.

talibus Sanctorum Belgij, & in Martyrologiis Benedictino ac Gallicano, colitur Sanctus Acharius earumdem Sedium Nouiomensis ac Tornacensis Episcopus. Kalendis Decembris, apud Florum in Auctario Bedæ, apud Vsuardum, apud Adonem, & in Martyrologio Romano colitur Sanctus Eligius Episcopus quoque Nouiomensis ac Tornacensis. Decimo-septimo Kalendas Nouembris, in Breuiariis Audomarensi & Nouiomensi, & in Martyrologiis Benedictino & Gallicano colitur Sanctus Mummolinus, qui Sancto Eligio in vtramque Sedem, Nouiomensem ac Tornacensem successit. Decimo-quarto Kalendas Iunias, in iisdem Martyrologiis colitur Sanctus Hadulphus, qui simul & Atrebatensis Episcopus & Vedastinus Abbas ad obitum vsque fuit. Pridie Idus Aprilis, in Ecclesia Audomarensi & in prædictis Martyrologiis colitur Sanctus Erkenbodus, qui simul & Episcopatum Morinorum & Cœnobium Sitiuense rexit. Quinto Idus Aprilis, in Ecclesiis, Rotomagensi, Gemmeticensi, Hasprensi, & in prælaudatis Martyrologiis colitur Sanctus Hugo, qui *Præsulatum Ecclesiæ Parisiacæ, simúlque Baiocassinæ, cum Rothomagensi tenuit* [a]; *Cœnobia verò nobiliora, Fontinellam & Gemmeticum.*

[a] Chron. Fontanell. c. 8.

XX. Hugo, vt Ordericus Vitalis in Archiepiscoporum Rotomagensium Catalogo scribit [b], VIII *annis, tempore Gregorij II. Papæ, Archiepiscopus fuit*, id est, ab anno Christi septingentesimo vicesimo-secundo ad annum Christi septingentesimum tricesimum. Nec audiendi sunt, qui mortem illius in annum Christi septingentesimum quadragesimum reiiciunt. Successit Radbertus, de quo plura dicemus infrà.

[b] Lib. 5. Hist. Ecclef.

RATBERTUS FIT EP. ROTOMAG.

XXI. In Chronico Fontanellensi, Hugo Rotomagensis Episcopus, mortuo Benigno Abbate Fontanellensi, regimen illius Cœnobij suscipit *anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo vigesimo-tertio, qui* numeratur *annus Principatûs* seu Maioratûs *Karoli nonus*, ab obitu videlicet Pippini Herstallij, tenétque *vsque ad annum decimum-sextum Principatûs* seu Maioratûs *antefati Caroli, Dominicæ quoque Incarnationis septingentesimum & trigesimum, Indictione decimâ-tertiâ*, id est, per annos septem, ab anno Christi septingentesimo vicesimo-tertio, ad annum Christi septingentesimum tricesimum. Vnde redarguas Auctorem eiusdem Chronici, cùm Cœnobium Fontanellense *per annos nouem, menses duos, & dies tredecim* sub Hugonis regimine constituit. Irrepsit & in illud Chronicon aliud mendum, annus enim Incarnationis Dominicæ septingentesimus tricesimus, à morte Pippini Herstallij decimus-sextus, qui notatur Indictione decimâ-tertiâ, & per mensem Aprilem, quo Hugo decessit, cum anno decimo-quinto Gregorij Secundi Papæ componi debet, anno eiusdem Gregorij decimo-septimo perperam illigatur. Sublatis hisce duobus erroribus, in Chronico Fontanellensi, capitis octaui, quod de Hugone Abbate totum est, primam periodum sic restitue. *Hugo filius Drogonis, vir venerabilis, à matre, nomine Adaltrude, progenitus, nepos Karoli sagacissimi Principis*, siue Maioris-domûs, *Archiepiscopus Rothomagensis Ecclesiæ, post præfatum Benignum, regimen huius Cœnobij*, nempe Fontanellensis, *suscepit ab anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo vigesimo-tertio, Indictione* VI. *qui erat annus Principatûs*, seu Maioratûs, *Karoli nonus, Gregorij verò Secundi Papæ, qui loco nonagesimo à S. Petro Romanæ præfuit Ecclesiæ, annus nonus instabat, rexítque istud Cœnobium per annos octo, id est, vsque ad annum decimum-sextum Principatûs*, seu Maioratûs, *antefati Caroli, Gregorij verò præfati Papæ decimum-quintum, Dominicæ quoque Incarnationis septingentesimum & trigesimum, Indictione decimâ-tertiâ.* Lando, vt suo loco dicemus, in administrationem Monasterij Fontanellensis anno sequenti successit.

XXII. EPISCOPI PARISIENSES.

Quot annis Hugo Diœceses Parisiensem & Baiocensem ac Cœnobium Gemmeticense rexerit, non ita constat. Post Hugonem in Cathedra Parisiensi sedit Merseidus. Manci sunt Baiocensium Episcoporum Indices, nec quemquam

quemquam post Hugonem ante nonum seculum exhibent. Mancus & in Neustria Pia videtur Catalogus Abbatum Gemmeticensium, nam qui Landricus Hugoni proximè subiungitur, is anno vicesimo Caroli Magni Regis superstes in viuis prædicatur. AN. CH. 730. THEODOR. IV. R. 10.

Hoc eodem anno, quo beatus Hugo ex hac vita discessit, obiit & Albericus Abbas Gandensis quarto Nonas Nouembris, cùm Monasterium integro septennio prudenter administrasset, vt ex Auctario ad Tomum primum Flandriæ illustratæ colligimus. Ei successit Wilradus, cui Sanderus in eodem Auctario annos septemdecim Abbatialis dignitatis attribuit. XXIII. ABBATES GANDENSES.

Obiit & Simon Abbas Sancti Carauni prope Carnotum, postquàm Monasterium annis tredecim rexisset. Successit Herueus, qui regimen eiusdem loci per annos viginti tenuit. Lege Galliam Christianam [a]. XXIV. S. CARAVNI.

[a] Tom 4.

Seuertius hoc etiam anno mortem Erlanrei siue Erlancei Meldensis Episcopi collocat, eique Aydenetum siue Aydenitum proximè subiicit. XXV. EPISCOPI MELDENSES.

Ad hunc annum in auctiore Gallia Christiana memoratur Oldradus siue Odoardus Episcopus Carpentoractensis. Ponitur & obitus Aidoini Constantiensis ad Rhenum Episcopi, sed malè, hic enim vitam ad annum vsque Christi septingentesimum tricesimum-sextum produxit, vt aliâ occasione iam obseruatum suprà. XXVI. OLDRADVS EP. CARPENTORACT.

Hoc eodem anno, qui tricesimus ab obitu Sanctæ Berlendis numeratur, facta est insignis eius Translatio, de qua sic Auctor vitæ publicatus à Bollando [b]. *Tricesimo depositionis suæ anno, omnis multitudo finitimarum regionum, diuinâ inspiratione afflata, conuenit cum duobus Episcopis, Cameracensi videlicet, nomine Auberto, & Tornacensi, nomine Florberto, qui eam de sepulchro leuauerunt, atque in scrinium, in quo nunc pausat, locauerunt.* In Episcoporum nominibus manifestus est error. Iis autem sublatis, textum proximè citatum sic restitue. *Conuenit cum duobus Episcopis, Cameracensi videlicet & Tornacensi, qui* &c. XXVII. S. BERLENDIS TRANSLATIO.

[b] D. 3. Febr.

Ecclesiæ Cameracensi præerat Trauuardus seu Treuuardus Episcopus, Hunuanus Tornacensi. Post mortem Auberti Cameracensis Episcopi, quam, auctoritate Chronici Cameracensis, anno Christi sexcentesimo duodeseptuagesimo consignauimus, anni duo & sexaginta iam effluxerant. In Episcoporum Tornacensium Catalogo nullus inuenitur Florbertus. Sedebat autem Leodij Florbertus ab anno Christi septingentesimo vicesimo-septimo. Porrò Leodienses Episcopi non rarò Tungrenses dicti sunt, & Tungrensis Episcopus in Tornacensem facilè potuit abire, nec minùs è propinquo ad Sanctæ Berlendis eleuationem aduocatus ab Episcopo Cameracensi videtur Florbertus Sancti Huberti successor, quàm Sanctus Lambertus eiusdem Sancti Huberti decessor à Sancto Vindiciano itidem Cameracensi Episcopo ad dedicationem Hunocurtensis Ecclesiæ, de qua sermonem ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-quintum [c] fecimus. Si tibi placet hæc coniectura, textum præcitatum sic corrige. *Conuenit cum duobus Episcopis, Cameracensi videlicet, nomine Trauuardo, & Tungrensi, nomine Florberto, qui* &c. Nobis autem prior emendatio magis arridet. XXVIII.

[c] Num. 47.

Hanc Sanctæ Berlendis Eleuationem Molanus in additionibus ad Vsuardum refert sexto Nonas Maij, referunt & eodem die Menardus, Saussaius, aliique multi, quos Bollandus in Commentario [d] vitæ Sanctæ Berlendis præuio recenset. Citat & hic Auctor Florarium, in quo nomen Translationis legitur, & Odelardus Comes, Sanctæ Berlendis pater, Sanctus quoque sic prædicatur. *Apud Merebecam in Brabantia Translatio Sanctæ Berlendis Virginis, filiæ Sancti Odelardi Comitis.* XXIX.

[d] Num. 9.

In veteribus Annalibus Boioariæ, quos Velserus [e], Brunnerus [f] & Adlzreitterus [g] allegant, hoc anno consignatur obitus Corbiniani Episco- XXX.

[e] Lib. 4.
[f] Lib. 5. n. 8.
[g] Part. 1. l. 7. n. 21.

AN. CH. 730. THEODOR. IV. R. 30. * Matsch. CORBINIANVS EP. OBIT.

pi, cuius memoria celebris est in Tabulis Ecclesiasticis, sexto Idus Septembris. *Cùm exitus viri appropinquaret*, inquit Aribo, *temporis obitûs sui non ignarus, fratrem suum Erimbertum in Italiam ad Longobardorum direxit Principem* Luitprandum, *postulans firmitatem suæ possessionis iuxta Magias* seu Maias *, *quam Sancta Maria* vrbis Frisingensis *tradiderat, ne inde auferretur, & vt suum corpusculum ad sepeliendum ibidem recipi iuberet, quod illic beato Valentino*, de quo superiùs ad annum Christi septingentesimum vicesimum-tertium locuti sumus, *commendauit viuus. In eo enim Castro* Maiensi *dominabantur eâ tempestate Longobardi. Hoc igitur octauo ante obitum suum die mandare curauit, & horam egreßionis suæ prædicens, alium ex discipulis suis ad Hucbertum* Boioariæ *Principem*, id est, Ducem seu Præfectum, *direxit, suum obitum ei nunciaturum, poscens, vt cadauer illius deferri iuberet, vbi viuus promiserat. Veniente autem iam exitûs sui die, balneum sibi præparari iußit, & ex more abluens corpus, capillos sibi tonderi fecit, & caput & barbam radi, sícque vestibus sacris indutus, Deo sacrificium obtulit, & viaticum propriis manibus recepit. Missarum solennitate completâ, domum ingressus, post perceptionem Corporis & Sanguinis Christi, vinum sibi adduci iußit, modicúmque degustans, nihil doloris præ se ferens signum Crucis capiti impreßit, & Deo spiritum reddidit, atque à ministris in beatæ Dei Genitricis Mariæ Ecclesia* apud Frisingam *traditus est sepulturæ. Sed tanta mox pluuia secuta est atque procella triginta diebus & noctibus, vt nec vnâ horâ vnquam cessaret. Vbi apertè monstrabatur, quòd ibi requiem corporis sui habere nollet, sed in loco, vbi poposcerat viuus. Mißi verò, à Principe Hucberto reuersi attulerunt mandatum, vt beatißimi viri corpus Magias portaretur, sicut ipse viuus fieri disposuerat, vt ibi in Ecclesia Sancti Valentini sepeliretur. Itaque tricesimo obitûs sui die de humo eleuatus, tali repertus est formâ, vt viuus esse à multis putaretur, & quasi rectè valens dormiret*, &c. *Pergentibus itaque illis, atque deportantibus corpus Episcopi, cœpit de naribus eius emanare sanguis tam calidus, vt de corpore viuo solet effluere. Quem colligentes in vasculum fictile, deportauerunt vsque ad castra, vbi cum sancto corpore vigilando illâ nocte manserunt, & vas plenum ipsius sanguinis in eodem loco infoderunt in terram & cooperuerunt*, &c. *Ministri verò viri Dei cùm ad Castrum Magiense cum eius corpore venissent, ab ipsa porta vrbis à custodibus Longobardorum repulsi sunt, dicentibus, quòd hoc nequaquam viri Dei corpus esset, sed machinari ipsos insidias, vt vrbem capere possent. His ita dicentibus, literæ Longobardorum Regis à Papia eò peruenerunt, quæ tanti viri corpus præcipiebant cum summo honore recipi. Eo suscepto, vasculum aperuerunt, vt experimento discerent veritatem. Cúmque pallium super corpus eius expansum, & sudarium quod fuerat super caput eius, abstulissent, iterum sanguis ex naribus viri Dei egrediebatur calidus, qui inter tot montium spatia fuerat adportatus, & pulchritudo faciei illius tali inueniebatur colore, vt priùs fuerat illo viuente. Tunc omnes vnâ voce magnificabant Deum in Sanctis eius, & sanctum corpus eius in Ecclesia Sancti Valentini Confessoris Christi, vt ipse disposuerat, sepulturæ tradiderunt*. Accessere varia cùm in itinere tum Maiis miracula, quibus supersedemus. Paulus Diaconus capite vltimo sui operis scribit de Luithprando, quòd, *initio sui Regni, Baioariorum plurima Castra cepit*. In horum numero Maias fuisse constat ex textu proximè citato.

SEPELITVR MAGIIS.

XXXI. AN EP. FRISINGENSIS?

Sanctum Corbinianum Episcopum Frisingensem sæpè diximus. Super erectione tamen Episcopatûs Frisingensis non leuis occurrit difficultas, quia post obitum Sancti Corbiniani nullus in Episcopatum successit, idque factum videtur, quoniam, vt Aribo scribit, idem Corbinianus à Gregorio Secundo Papa *Sacerdotalem suscepit benedictionem, accepto etiam pallio cum benedictione & adiutorio beati Petri Apostoli, vt vbique prædicationis officium exercere in toto Orbe posset*. Vnde Velserus [a] Corbinianum cum Winfrido seu Bonifacio comparat. *Soliti*, inquit, *Pontifices Romani legare homines persæpè exteros, magnâ & excellenti virtute, Corbinianos & Bonifacios putà, qui Episcoporum munere vbique liberè sine exceptione fungerentur.*

[a] Lib. 5.

At infirmum est quod ex interpontificio desumitur argumentum. Plerumque enim Episcoporum Catalogi circa ætatem, quæ Sedium Episcopalium erectionem proximè secuta est, hodie manci reperiuntur in Gallia Christiana, seu quia Diœceses interpontificio per illud tempus laborarunt, seu quia Pontificum, qui tunc Infulas gesserunt, nomina sunt obliuione consepulta. Nec validius est argumentum, quod ex ordinatione Corbiniani Episcopi desumitur, nam licèt Corbinianus à Gregorio Secundo Papa consecratus sit Episcopus, *vt vbique prædicationis officium exercere in toto Orbe posset*, non inde sequitur, quòd Episcopalem Sedem Frisingæ posteà non fixerit. Similia occurrunt exempla in Sanctis Willebrordo & Bonifacio, qui eâdem, quâ Sanctus Corbinianus, ætate floruerunt. Willebrordus à Sergio Papa ordinatus est Episcopus Frisiorum, Frisiis Euangelium prædicauit, Sedem posteà posuit Vltraiecti, primúmque in omnibus Vltraiectinorum Episcoporum Catalogis locum obtinet. Bonifacius incertæ Sedis Episcopus primùm factus est à Gregorio Secundo, deinde Archiepiscopus à Gregorio Tertio, Sede tandem determinatâ factus est Archiepiscopus Moguntinus, &, ex quo Moguntia Metropolitanam dignitatem recuperauit, primus inter Metropolitas Moguntiacenses annumeratur. Actum suprà de Willebrordi Episcopi ordinatione & Vltraiectina Sede. Actum & de vago Bonifacij Episcopatu. Fiet autem infrà non semel sermo de eiusdem Bonifacij Archiepiscopatu cùm vago tum fixo. AN. CH. 730. THEODOR. IV. R. 10. XXXII.

Quæstionem omnem dirimit Aribo, qui regnante Carolo Magno Frisingensem Episcopatum gessit. Scribit enim de Sancto Corbiniano, quòd multa bona Deo & Sanctæ Mariæ tradidit *ad Ecclesiam in castro Frisingas, vbi Cathedram tenuit Pontificalem*. Deinde eiusdem Sancti Corbiniani hæredem se indignum, atque ipsius Frisingensis Sedis, quam beatus Corbinianus tenuit, Episcopum se dicit. *Cœpi*, inquit, *ego Aribo, hæres licèt indignus, ipsius Frisingensis Sedis Episcopus, cogitare, quid de tanti patris*, nempe Corbiniani, *corpore agerem, qui*, &c. Vt apud Aribonem sic & apud Ottonem [a] Episcopum quoque Frisingensem *Corbinianus Frisingensis Ecclesiæ Antistes* prædicatur. Et in Tabulis Ecclesiasticis, sexto Idus Septembris, sic. *Frisingæ, Sancti Corbiniani, primi eiusdem ciuitatis Episcopi, qui*, &c. Baronius [b] Aribonem Sancti Corbiniani *in Episcopatu Frisingensi* successorem vocat, déque eodem Sancto Corbiniano testatur, quòd *licèt generatim ad omnes prædicandi Euangelium potestatem à Romano Pontifice accepisset, titulum tamen Frisingensis Ecclesiæ est consecutus*, & alibi [c] Frisingensem Episcopum sic appellat. *Eodem fermè tempore, cùm Sanctus Corbinianus Frisingensis Episcopus*, &c. A Sancto Corbiniano Catalogum Episcoporum Frisingensium ordiuntur Hundius Tomo primo Metropoleos Salisburgensis & Bucelinus parte primâ Germaniæ Sacræ, nec in Annalibus [d] Boicis negat Brunnerus Ædem, *quæ Frisingæ iam inde à Maximiliani Martyris ætate D. Virgini sacra steterat*, Episcopatûs Sedem constitutam, cùm illuc Corbinianus Episcopus accessisset. XXXIII.

[a] In Chron. l. 5. c. 23.

[b] Tom. 9. ad an. 716. n. 10.

[c] Ad an. 714. n. 18.

[d] Lib. 5. n. 8.

Qui Frisingæ primus Episcopus fuit Corbinianus, is illius ciuitatis Episcopatum annis septem gessit, ab anno videlicet Christi septingentesimo vicesimo-tertio ad annum Christi septingentesimum tricesimum. De vtroque suprà disputatum. Vnde redarguas Hundium, qui de mortis quidem anno conuenit, sed eius Episcopatum ad annos viginti prorogat, initio perperam ducto ab anno Christi septingentesimo decimo, nam Gregorius Secundus, à quo *Sacerdotalem suscepit benedictionem, vt vbique prædicationis officium exercere in toto Orbe posset*, illo anno nondum Pontifex erat. XXXIV.

Sancto Corbiniano frater fuit, nomine Erimbertus. Hic Infulas quoque Frisingenses obtinuit. Sed inter vtriusque Pontificatum aliquot intercesserunt anni. Qua de re fusiùs ad annum Christi septingentesimum vndequadragesimum, quo Bonifacius Boioariam in quatuor Diœceses separauit, & ipsummet Erimbertum Ecclesiæ Frisingensi præfecit. XXXV.

AN. CH. 730. THEODOR. IV. R. 10.

XXXVI. RATHARIUS EP. Eodem tempore, quo Sanctus Corbinianus Episcopatum Frisingensem administrabat, Ratharius aduentitius Episcopus Ratisbonæ seu Reginoburgi degebat. Arnolfus [a] enim ab Hugiberto Boioariæ Duce Monasterio Sancti Emmerammi fundum *Pirchinwach* dono datum sub Rathario Episcopo disertè scribit. Vanum est igitur illorum commentum, qui Ratharium hunc Sancto Emmerammo vetustiorem faciunt. Per illa tempora Cœnobio Sancti Emmerammi præerat Sandradus Abbas, de quo iam locuti sumus.

[a] Ap. Canis. Tom. 2. ant. lect.

HUGIBERTUS DUX BOIOARIÆ MUNIFICUS ERGA MON. S. EMMERAMMI.

XXXVII. BASINUS EP. NEMETENSIS OBIT. Basinus Episcopus, quem nonnulli Iasinum & Basilium vocant, cùm Ecclesiæ Nemetum, teste Bruschio [b], *temporibus Caroli Martelli, annis septem, mensibus octo* præfuisset, hoc circiter anno migrauit è vita. De Latone Basini proximo successore sic idem Auctor. *Lato, aliis Iatto, eligitur anno Domini 756. Præfuit temporibus Pipini, piè & fideliter Episcopi munus faciens annis vndecim. Obiit anno Christi 767.* Eâ computatione post Basini mortem interpontificium aliquot annorum agnoscit. Bucelinus quorumdam Episcoporum, qui post Basinum sederint, nomina vult desiderari, conuenit cum Bruschio in obitu cùm Tragebodi tum Latonis, quorum alterum anno Christi sexcentesimo octogesimo-sexto, alterum anno Christi septingentesimo sexagesimo-septimo mortuum tradit, & inter vtriusque Pontificatum neminem recenset præter Basinum, quem Tragebodo absque vllo interpontificio subrogat, asseritque Episcopatum tenuisse *annis septem.* Ne videatur à Bruschio dissidere, duas res in Basino reticet, quæ discrepantiam ostendunt. Ecclesiam Nemetum post Tragebodi mortem *aliquandiu* vacasse, Basinúmque *temporibus Caroli Martelli* sedisse dissimulat. Nam quomodo temporibus Caroli Martelli dicatur is Episcopus fuisse, qui Pontificatum anno Christi sexcentesimo octogesimo-sexto suscepit, gessitque annis duntaxat septem, id est, ad annum vsque Christi sexcentesimum nonagesimum-tertium, quo Maioratum Regiæ domûs sub Clodoueo Tertio Rege per vniuersam Franciam exercebat Pippinus Herstallius supradicti Caroli pater? Guilielmus Eisengreinius, vt interpontificium nec ante nec post Basini Præsulatum admittat, eum fingit Episcopum fuisse *annis* LXIX, *mensibus* VIII, ab anno Christi sexcentesimo octogesimo-sexto ad annum vsque Christi septingentesimum decimum-sextum. Sed quis Basini Pontificatum adeò diuturnum sibi persuadeat, maximè cùm iuxta ipsiusmet Eisengreinij sententiam asseratur Tragebodo seu Dragebodoni successisse *sub Carolo Martello,* cuius pater Pippinus ad annum vsque Christi septingentesimum decimum-quartum Maior domûs Regiæ fuit? Textus istius Auctoris [c] talis est. *Basinus Spirensium Episcopus sub Carolo Martello Dragebodonis successor, certa prædia & possessiones Moguntiæ sitas in vtilitatem Ecclesiæ suæ dono accepit à Regnoaldo Comite. Hic cùm sedisset ann.* LXIX. *m.* VIII. *in pace quieuit.* Basini Præsulatum sub prædicti Caroli Maioratu spatio septem annorum mensiúmque octo circumscribimus, ab anno Christi circiter septingentesimo vicesimo-secundo ad hunc circiter annum Christi septingentesimum tricesimum, eodémque anno, quo Basinus obiit, Latonem ei subrogatum censemus. Certè Latonis Antistitis ordinatio in annum Christi septingentesimum quinquagesimum-sextum differri nequit. Dauid enim eius successor Episcopatum adeptus est ante annum Christi septingentesimum duodequinquagesimum, vt inferiùs ex Zachariæ Papæ literis illo anno datis patebit.

[b] In Episc. Spireos n. 5.

[c] Lib. 7. ad an. 686.

LATO SUCCEDIT.

XXXVIII. ABDIRAMA IN HISPANIA DEBELLAT MUNIZUM GENERUM EUDONIS DUCIS AQUITANIÆ REBELLEM. Hoc anno, octauo Kalendas Aprilis cœptus est annus Arabum centesimus duodecimus. Abdirama, qui *vir belliger* ab Isidoro & Roderico prædicatur, & Hispaniæ Præfecturam, quam per triennium & ampliùs exercuit, bellis cùm ciuilibus tum exteris penè totam insumpsit, hoc anno rebelles domuit, vario euentu cum Francis posteà dimicaturus. Domesticos tumultus Auctores Hispani sic describunt. *Cùm Abderraman nimiùm esset animositate & gloriâ præditus, vnus ex Maurorum gente, nomine Munuz, audiens per Libyæ fines Iudicum sæuâ temeritate opprimi suos, pacem sine mora agens cum Francis, tyranni-*

dem illicò præparat aduersùs Hispaniæ Saracenos, & quia erat fortiter in prælio expeditus, omnes hoc cognoscentes, Palatij conturbatur status. Sed non per multos dies expeditionem prælij agitans Abderraman suprà memoratus rebellem immisericorditer insequitur conturbatus. Nempe vbi in Cerritanense oppidum reperitur vallatus, obsidione oppressus, & aliquando infrà muratus, iudicio Dei statim in fugam prosiliens, cedit exauctoratus. Et quia à sanguine Christianorum, quem ibidem innocentem effuderat, nimiùm erat crapulatus, & Anambadi illustris Episcopi decora iuuentutis . . . ., quem igne concremauerat, valdè exhaustus, atque adeò ob hoc iam satis damnatus, ciuitatis pœnitudine olim abundantiâ aquarum fluentis site præuentus, dum quò aufugeret, non reperit moriturus, statim exercitu insequente in diuersis anfractibus manet elapsus. Et quia filiam suam Dux Francorum, nomine Eudo, causâ fœderis, ei in coniugium copulandam, ad persecutionem Arabum differendam, iam olim tradiderat ad suos libitus inclinandam, dum ad eam tarditat de manu persequentium liberandam, suam morti debitam præparat animam. Sícque, dum eum publicâ manu insequitat, sese in scissuris petrarum ab alto pinaculo iam vulneratus cauilando præcipitat, atque, ne viuus comprehenderetur, animam exhalat. Cuius caput statim, vbi eum iacentem repererunt, trucidant, & Regi, nempe Abdiramæ, *vnà cum filia Eudonis memorati Ducis præsentant. Quam ille, maria transuectans, sublimi Principi,* id est, Iscamo Caliphæ, *procurat honorificè destinandam.* Huc vsque Isidorus Pacensis, quem Rodericus Toletanus [a] politiore stylo sic reddidit. *Abderramen vir belliger ad potestatem eligitur Hispanorum, & regnauit ferè tribus annis. Cúmque de animositate & gloria superbiret, vnus ex Mauris, Muniz nomine, audiens suos temeritate Iudicum indebitè aggrauari, pacem cum Francis illicò procurauit, & cùm esset in præliis expeditus, multi eius desiderio paruerunt, vnde & fuit status Palatij conturbatus, &, non multis diebus interpositis, Abderramen expeditionem agitans, rebellem insequitur conturbatus, & in Cerritaniæ oppido conclusit obsessum. Hic multorum Christianorum effuderat sanguinem innocentem, & Anambaldum Episcopum illustrem, virum floridæ iuuentutis, incendio concremauit, & sic Sanctorum sanguine crapulatus, siti meruit laborare. Nam quamuis oppidum Cerritaniæ affluentis aqua abundantiâ rigaretur, Muniz vndique circumclusus sitis ardore præuentus, non inuenit quò aufugeret moriturus, sed, vt manus euaderet persequentium, desperatam animam morti offert, &, dum per anfractus rupium conaretur aufugere, manus persequentium non effugit, nam dum in scissuris petrarum latebras quærebat, præcipitio animam exhalauit, ne viuus odioso Principi traderetur. Nuper etiam Eudo præpositus Gallicorum huic Muniz filiam suam causâ fœderis in coniugio copulauit, & ad suos libitus tradidit inclinandam, ob persecutionem Arabum differendam, quæ simul cum oppido Cerritaniæ fuit capta. Viri autem exercitûs caput Muniz præcipitio iam collisum cæde secundâ detruncant, & cum filia Eudonis Regi suo læti præsentant. Abderramen autem de rebellium interitu iucundatus, eius vxorem, cùm esset pulcherrima, summo Regi,* seu Caliphæ, *trans maria honorificè destinauit.*

a In Hist. Arab. c. 13.

XXXIX. Eudonem Aquitaniæ Præfectum, quem hactenus non semel laudauimus, hoc loco non possumus non vituperare, quòd Munizio Mahumetano filiam suam connubio iunxerit, icti fœderis confirmandi causâ. Iure Hadrianus Valesius [b] pietatem erga Deum & paternum erga filiam animum desiderat in Eudone, puellam Christianæ religionis disciplinis innutritam homini sectæ Mahumetanæ collocante, vt mox ad viri sui ritus coacta transeat, à quo multos Christianos insontes iugulatos esse constat, vt ex Isidoro & Roderico dictum suprà. Deo tantum crimen vlciscente tota felicitas Eudonis corruit. Nam qui Carolo priùs erat terrori, déque Saracenis non ad Tolosam modò sed & in Aquitania triumpharat tantâ hostium strage, vt insignioris victoriæ nulla in Historiis memoria fiat, ludibrio posteà cùm Carolo tum Saracenis fuit, vt posteris annis ostensuri sumus.

b Lib. 24.

EVDO VITVPERATVR OB NVPTIAS FILIÆ CVM MAHVMETANO.

AN. CH. 731. THEODOR. IV. R. II.

ANNVS CHRISTI 731.
THEODORICI IV. R. II.

I. SARACENI OBSIDENT ARELATEM.

ANNO Christi septingentesimo tricesimo-primo, *Abderramen* Hispaniarum Præfectus, qui de rebellibus anno superiori triumpharat, *victoria gloriam prosequi non desistens, cùm videret terram suam multitudine esse repletam, fretosa dissecans, & montana procalcans, Rhodanum etiam dissulcauit, verùm cùm Arelatum in multitudine exercitûs obsedisset, inferioris fortunæ Gallici sunt inuenti, nam fugaci periculo se vouentes sequaci victoriâ sunt præuenti, quorum cadauera vorax Rhodanus occultauit, & terra suscipiens reuelauit, & eorum tumuli adhuc hodie in Arelatensi cœmiterio ostenduntur.* Hæc Rodericus Toletanus Historiæ Arabicæ capite decimo-tertio. Falluntur recentiores [a], dum ad vrbem Arelatum *cum Eudone, qui obuiam processerat, collata signa* scribunt. Abdirama siue Abderramen, qui prouincias ditionis Arabicæ cis fretum Gaditanum sitas, Hispaniam videlicet ac Septimaniam, Iscami Caliphæ nomine gubernabat, in Franciam irrupit, commissóque prope Arelatum prælio Francos profligauit, sed Eudo pugnæ non interfuit, vtpote qui Theodorici Francorum Regis auctoritate regiones procul inde dissitas, Vasconiam scilicet & Aquitaniam administraret, & graue cum Carolo bellum tunc gereret. Bis enim, vt mox probaturi sumus, Aquitaniam hoc anno vastauit Carolus, plerasque interim vrbes ad vtramque Rhodani ripam citissimè peruadentibus Saracenis, de quibus anno sequenti copiosiorem sermonem faciemus, à dextra enim per Burgundiam penè Sequanæ, à sinistra per Vasconiam & Aquitaniam effusi penè Ligeri imminebunt.

[a] Mariana l. 7. rer. Hispan. cap. 3.

II. CAROLVS BIS VASTAT AQVITANIAM.

Res hoc anno gestas Annales Nazariani sic perstringunt. *Anno* DCCXXXI. *Karolus vastauit duas vices vltra Ligere. Et Ragenfridus mortuus.* Suffragantur Petauiani, sic. DCCXXXI. *Quando Karolus fuit Wasconiâ contra Eodonem, & Ragenfridus mortuus est.* Tiliani de Ragenfrido silent, pugnam autem cum Eudone commissam sic asserunt. DCCXXXI. *Karolus pugnauit in Vasconia contra Eodonem.* De Ragenfrido silet etiam Auctor Chronici San-Dionysiani, loquitúrque tantùm de bello Aquitanico, sic. DCCXXXI. *Karolus fuit in Wasconia contra Eodonem.* Idem bellum Aquitanicum in Annalibus Metensibus paulò fusiùs ita describitur. *Anno* DCCXXXI. *ab Incarnatione Domini, Eodo Dux Aquitaniorum à iure fœderis, quod Karolo Principi promiserat, recessit. Quo comperto, Carolus Princeps exercitum congregans Ligerem fluuium transiit. Eudone verò fugato, bis eodem anno Aquitaniam populatus est. Multis quoque thesauris sublatis, ad proprias sedes Principatûs sui cum gaudio remeauit.*

III. Auctor Annalium Fuldensium hoc loco Chronologiam præuertit integro septennio. Sic enim scribit ad annum Christi septingentesimum vicesimum-quartum. *Carlus transito Ligere Eudonem fugat, vastatâ & incensâ regione eius.* Hunc Auctorem transcripsit Marianus Scotus in suo Chronico, secutúsque est Dadinus Alteserra libro septimo [b] rerum Aquitanicarum. Sed vetustissimorum Scriptorum, quos suprà citauimus, potior est auctoritas, quibus accedit Regino [c], ad annum enim Caroli Maioris-domûs decimum-sextum, quocum annus Christi septingentesimus tricesimus-primus componitur, sic ait. *Sexto-decimo anno regni sui*, seu regiminis aut Maioratûs à die quo liber è custodia euasit, *Vasconiam ingressus, Eudonem Ducem Aquitaniæ bello perterruit.*

[b] Cap. 5.
[c] Lib. 1.

In vetustissimo libello de Maioribus domûs Regiæ, quem anno priori in causa Lantfridi Ducis Alamanniæ seu Sueuiæ citauimus, non omittitur Eudo, cùm Duces enumerantur, quibuscum Carolus bellum gessit. Eadem cum vtroque dissidij causa. Vt Lantfridus in Sueuia, sic & Eudo in Aquitania ægerrimè ferebat, quòd Carolus in dies nimiam sibi potestatem arrogaret Rege tunc adolescentulo. Par vtrobique rerum successus, Carolum victorem gens victa placare studuit. Pax ad tempus simulata in Aquitania, cùm nec Carolus æmulum pati, nec Eudo superiorem præter Regem habere vellet. AN. CH. 731. THEODOR. IV. R. II. IV.

V. Ad annum Christi septingentesimum vndeuicesimum, cùm de Eudone sermo primùm nobis habendus fuit, quid propriè discriminis inter Aquitaniam & Vasconiam, inter Aquitanos & Vascones, inter Aquitaniæ Vasconiæque Duces interesset, accuratè inuestigauimus. Obseruauimus tamen Aquitaniam cum Vasconia, Aquitanos cum Vasconibus, Aquitaniæ Duces cum Vasconiæ Ducibus ab Auctoribus illius seculi sæpè confundi; prouinciam, quam Eudo cum titulo Ducis administrauit, modò Aquitaniam vocari, modò Vasconiam, incolas modò dici Aquitanos, modò Vascones; ipsummet Eudonem modò Ducem Aquitaniæ, modò Vasconiæ Ducem à coæuis Scriptoribus appellari. Promiscuam hanc diuersorum vocabulorum vsurpationem ob oculos iterum tibi ponimus, ne, cùm apud quosdam ex præcitatis Auctoribus, atque etiam apud Adonem legis Carolum fugato Eudone perrexisse *vsque in Vasconiam*, aut *in* eadem *Vasconia* pugnasse, statim vltra Garumnam, qui limes erat Aquitaniæ ac Vasconiæ, Carolum cum exercitu profectum credas. Carolus, vt Annales Nazariani testantur, bis hoc anno vastationem Aquitaniæ seu ditionibus Transligeritanis intulit. Illius expeditioni plura & ampliora noli affingere, licet Eudo non Aquitaniæ modò, sed & Vasconiæ simul præfuerit.

VI. CVCHIANVS PVNITVR OB PERIVRIVM. Per hæc tempora Cuchianus, vnus ex Optimatibus Aquitanis, cùm Eudoni Aquitaniæ Duci iuratam fidem ad sepulchrum beati Austregisili Bituricensis quondam Episcopi præstitisset, irritâ fide paulò pòst ad partes Caroli transiit. Eâ re cognitâ, Eudo oraturus venit ad Monasterium beati Austregisili, & eum quasi fideiussorem compellauit. Paucis autem pòst diebus Cuchianus lethali morbo correptus morte suâ celeres periurij pœnas dedit. Res ipsa in libro de Miraculis Sancti Austregisili, quem Philippus Labbeus in rerum Aquitanicarum collectione publicauit, ita describitur. *Cùm Eudo Princeps orandi gratiâ ad Monasterium Sancti Austregisili venisset, factâ oratione cœpit fratribus dicere. Quis ex vobis de Sancto Austregisilo mihi faciet iustitiam? Ipsi credidi, fideiussor mihi accessit, quando Chucianus* (Surio Cuchianus) *in isto loco mihi dedit sacramentum. Et repetens ipsum sermonem dicebat. Sancte Austregisile, fac mihi de temetipso iustitiam. Si tibi non credidissem, Chucianus me non fugisset, precor te, vt de teipso mihi facias iustitiam, & ego his seruientibus multa bona retribuam. Ipse Chucianus, postquàm ad sepulchrum beati Austregisili Eudoni fidelitatem iurauerat, in Franciam ad Carolum Principem fugit. Ipso tempore, quo præfatus Princeps ab Austregisilo de ipso iustitiam poposcit, prædictus Chucianus vehementi plagâ fuit percussus, itaut vsque ad mortem veniens clamaret & diceret. Austregisilus me flagellat pro sacramento, quod ad sepulchrum eius dedi; & propter hoc quod Eudoni mentitus sum, Austregisilus me diuersis cruciatibus constringit. Et, nisi fallor, si eum catenatum non tenuissent, dentibus se laniare vellet, vsquequo vitam finiuit, quia scriptum est. Quì multùm iurat, non effugit peccatum.*

VII. Eandem narrationem, vt & alia non pauca, quæ prædictus Miraculorum liber complectitur, apud Surium [a] inuenies in Appendice ad vitam Sancti Austregisili. Sed vtrobique multa sunt, quæ nullam prorsus fidem merentur. Duas de Warnario fabulas, quæ reperiuntur etiam in Patriarchio [b]

[a] D. 20. Maij.
[b] Cap. 30.

AN. CH. 731. THEODOR. IV. R. 11.

Bituricensi, Tomo secundo refutauimus [a]. Potioris auctoritatis non sunt ea, quæ subiiciuntur de Pippini aduentu in agrum Bituricensem, cùm aduersùs Eudonem Aquitaniæ Ducem dimicare vellet, nam Pippinus Herstallius in pagum Bituricensem profectus non legitur, & Eudo vitam clausit Carolo Pippini Breuis patre adhuc superstite.

[a] Ad an. 614. n. 8.

VIII. BERTORADVS ABB. MON. S. AVSTREGISILI

In ceteris Miraculis illo libro contentis, quibus ob vitandam prolixitatem supersedemus, duo præcipuè monemus obseruanda. Primum, quòd ibi frequens mentio fit Bertoradi seu Bertheradi, Surio Bertrandi, qui Monasterio Sancti Austregisili per illa Caroli & Eudonis tempora præerat. Alterum, quòd aduersùs raptores bonorum Ecclesiasticorum perillustria ibi diuinæ vltionis exempla conspiciuntur.

IX. Ragenfridus, quem Annales Nazariani & Petauiani suprà citati mortuum hoc anno testantur, non alius est à Ragenfrido seu Raginfrido, vel Ragenfredo siue Raganfredo aut Raganfrido, qui factus est Maior Regiæ domûs apud Neustrasios anno Christi septingentesimo decimo-quinto, & infelici exitu cum Carolo ter pugnauit, semel ad Amblauam anno Christi septingentesimo decimo-sexto, iterum ad Vinciacum anno Christi septingentesimo decimo-septimo, denique ad Suessionem anno Christi septingentesimo vndeuicesimo, nec animo cecidit tot acceptis cladibus, donec anno Christi septingentesimo vicesimo-quarto, cùm bellum redintegraret, oppressus est à Carolo, atque ad eas redactus angustias, vt ex initæ pacis conditionibus solam deinceps Andegauensem Præfecturam ad obitum vsque gesserit, dato in fidei obsidem filio.

X. VINDICANTVR A CALVMNIA, Auctor Chronici Fontanellensis, quia totus est in Caroli laudibus, Eudonem & Raginfridum tyrannidis insimulat, de vtroque enim sic scribit capite nono. *Eodem anno*, id est, anno Incarnationis Dominicæ septingentesimo tricesimo-primo, Indictione decimâ-quartâ, vt eodem capite superiùs notauit, *Carolus perrexit Wasconiam contra Eudonem Principem, qui tyrannidem assumpserat, & Ragenfridus Intarta post annos tyrannidis quatuordecim mortuus est.* At neuter tyrannus haberi debet, imò vterque plurimùm commendandus, quòd à partibus Regiis steterit.

XI. EVDO DVX AQVITANIÆ, Eudo in agro Suessionensi pro Chilperico Rege pugnauit anno Christi septingentesimo vndeuicesimo. Pacem & amicitiam cum Carolo pepigit anno sequenti, veritus ne Francia, si discordiis ciuilibus diutiùs flagraret, à Saracenis, qui bellum iam minabantur, plurimùm detrimenti caperet. Eosdem Saracenos, cùm Tolosam obsidione cinxissent, anno Christi septingentesimo vicesimo-primo profligauit, annóque pòst quarto rursum de iisdem hostibus triumphauit, cæsis eorum trecentis septuaginta-quinque millibus. Primum prælium iniit, Aquitaniæ, cuius administrationi præpositus erat, solis copiis subnixus; alterum multò memorabilius conseruit vocatis in Aquitanorum auxilium Neustrasiis, apud quos propter suum in Regem studium maximam existimationem sibi pepererat. Opem à Carolo nec anno Christi septingentesimo vicesimo-primo, quo Carolus post Chilperici Regis mortem plurimùm sibi timebat, Theodorico, se inconsulto, à Neustrasiis Rege constituto, nec anno Christi septingentesimo vicesimo-quinto accepit, quo Carolus bellum in Boioaria gerebat. Abhinc tranquillam in Aquitania vitam duxit, totam prouinciam in officio continuit Theodorici Regis nomine, nec ciuilibus se discordiis immiscuit, nec quidquam molestiæ passus est à Saracenis, quibus ob felicem rerum præteritarum successum terrori erat non mediocri. Adeò pacificè integrum penè sexennium effluxit. Quænam illic imago vel suspicio tyrannidis? Huius autem criminis reus Carolus, qui suo abusus Maioratu cum ipsis Regibus acie congredi non dubitauit, & Aquitaniæ, quam Eudo singulari erga Theodoricum tunc adolescentulum fide laudabiliter quietéque gubernabat, hoc anno luctuosam vastationem nullâ prouocatus iniuriâ bis intulit.

Ragenfridus

Ragenfridus aduersùs Carolum ter in castris Regiis Chilperici decertauit, deinde, vt auctoritatem Regiam tueretur, bellum Theodorico Rege puero redintegrare conatus est, an ideò reus affectatæ tyrannidis? Tota criminis suspicio cadit in Carolum, qui prælium cum Rege tanquam cum hoste non semel conseruit, & Ragenfridum, qui probatæ erga Reges fidei erat, & Maioratu Regiæ domûs à Neustrasiis ritè sibi delato fungebatur, acerrimo prosecutus est odio. Cùm autem Chronographus, in quem inquirimus, Ragenfridum *post annos tyrannidis quatuordecim* mortuum ait, initium illorum annorum repetit à pugna, quæ ad Vinciacum anno Christi septingentesimo decimo-septimo commissa est. In illo prælio Chilpericus Rex & Ragenfridus Maior-domûs profligati quidem sunt à Carolo, sed ab ea die nec Chilpericus Regiam dignitatem amisit, nec Ragenfridus in suspicionem tyrannidis affectatæ venit, quòd eiusdem Chilperici necnon Theodorici successoris adhuc pueri partes sequeretur.

AN. CH. 731. THEODOR. IV. R. II.

XII. ET RAGINFRIDVS MAIORDOMVS.

XIII. Eodem capite nono sui Chronici, prædictus Auctor alia multa commemorat, quæ pertinent ad hunc eundem annum, nec à nobis omitti debent.

XIV. Imprimis agit de Landone Episcopo, qui Fontanellense Monasterium hoc anno post Hugonis mortem proximo regendum suscepit. *Lando Episcopus de vrbe Remensi successit Hugoni Præsuli in regimine Cœnobij huius, ab anno duodecimo Regis Theoderici nouissimi, qui erat Exarchatûs Caroli annus septimus-decimus, Incarnationis autem Dominicæ septingentesimus tricesimus-primus, Indictione decimâ-quartâ. Qui etiam Cellam Sancti Sidonij, quæ est in Warinna, simul cum ista iure beneficij aliquandiu tenuit.* Annus Christi septingentesimus tricesimus-primus cum Indictione quarta, & anno decimo-septimo Caroli Maioris-domûs coincidit, si Caroli Maioratum siue Exarchatum ab obitu Pippini Herstallij numeres, sed cum anno duodecimo Regis Theodorici *nouissimi*, siue postremi, vel Kalensis, minimè conuenit. Alios huius Auctoris errores in annis istius Regis iam deprehendimus. Maior est difficultas super titulo, qui capiti præcitato sic præfigitur in vulgatis exemplaribus. *Gesta Landonis Archiepiscopi Remensis & Rectoris Cœnobij Fontanellensis.* Landonem, qui post Hugonem Fontanellensis Abbas extitit, Episcopum fuisse non inficiamur, sed Archiepiscopum Remensem negamus. Tomo superiore ad annos Christi sexcentesimum quadragesimum-quintum & sexcentesimum vndequinquagesimum egimus de Landone Episcopo Remensi Metropolitano, qui, teste Flodoardo [a], *fuit Sigeberti Regis tempore*, & *prædecessor eius Angelbertus Episcopus cum Gallo Aruernensi Episcopo coram Rege controuersiam habuisse reperitur.* Ab ætate Sigiberti Regis, qui anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-quarto viuere desiit, & ab ætate Galli Aruernensis Episcopi, qui controuersiam cum Angelberto Metropolita Remensi coram eodem Rege habuit, procul abfuit Lando Fontanellensis Abbas, qui Præfecturam Monasterij post Hugonem Pippini Herstallij nepotem gessit. Sunt & aliæ inter vtrumque Landonem differentiæ. Lando Metropolitanus Remensis obiit pridie Idus Martij, Lando Fontanellensis Abbas decimo-septimo Kalendas Februarij; Landoni Metropolitæ Remensi titulus sanctitatis nullibi tribuitur, Landoni autem Abbati Fontanellensi tribuitur in Appendice ad Martyrologium Gallicanum & in Neustria Pia. Cùm Lando factus est Abbas Fontanellensis, Ecclesiæ Remensi præerat Milo, de quo iam locuti sumus. E titulo igitur, qui gestis Landonis Abbatis Fontanellensis præfigitur, dignitatem *Archiepiscopi Remensis* abrade. In prænotato capite Lando Fontanellensis Abbas ter Episcopus vocatur, numquam Archiepiscopus, Hugo autem eius decessor in præcedenti capite numquam Episcopus appellatur sed *Archiepiscopus Rothomagensis Ecclesiæ*. Cur Chronographus Landonem, si illum Remensem Metropolitam fuisse censuit, Archiepiscopum non æquè ac Hugonem nuncuparit, haud capimus. Initio capitum, secundi ac noni, eâdem

LANDO ABB. FONTANELL.

AN EPISC. REMENSIS?

[a] Lib. 2. c. 6.

AN. CH. 731. THEODOR. IV. R. II.

vsus est loquendi formulâ; initio secundi, sic, *Bainus Episcopus de ciuitate Tyroanda;* initio noni, sic, *Lando Episcopus de vrbe Remensi.* Vt autem *Bainus Episcopus de ciuitate Tyroanda* seu Taruanna sponte abdicauit Episcopatum, & in Cœnobio Fontanellensi Monachum induit, atque post aliquot annos Monachatûs Abbas eiusdem loci factus est mortuo Hilberto Abbate, sic & *Lando Episcopus de vrbe* ...... sponte dimisit Episcopatum, vitámque Monasticam in Cœnobio Fontanellensi professus est duxítque, donec electus est Abbas, vt idem Monasterium post Hugonis Abbatis mortem Pastore destitutum regeret. Vrbis, cuius Episcopatum Lando gessit, nomen in vulgatis Chronici Fontanellensis exemplaribus exprimitur, reticetur autem à nobis, quia illum Remensis quidem ciuitatis Episcopum negamus, sed nondum deprehendimus cuius vrbis Episcopus fuerit.

XV. GREGORIVS PAPA MORITVR.

Secundo loco Chronographus agit de morte Gregorij Secundi Papæ déque subrogatione Gregorij Tertij. *Anno*, inquit, *regiminis istius*, nempe Landonis Abbatis, *primo*, *Gregorius Iunior Papa migrauit ad Dominum. Cui successit alius Gregorius miræ Sanctitatis vir, qui claues ex confessione S. Petri Apostolorum Principis accipiens, Carolo Principi direxit, vt Romanam Rempublicam ab oppressione Longobardorum liberaret.* Gregorius Secundus hîc dicitur Iunior, vt à Primo seu Magno distinguatur. Willibaldus Eistatensis Episcopus in vita Sancti Bonifacij Moguntiacensis Archiepiscopi ac Martyris, vbi de Gregoriis Secundo & Tertio sermonem instituit, factâ inter vtrumque comparatione Tertio cognomen Iunioris sic attribuit, *defuncto beatæ memoriæ Gregorio Secundo Sedis Apostolicæ Papâ, & glorioso præfatæ Sedis Gregorio Iuniore Apostolici culminis Cathedram præsidente.* Vterque sanctitate conspicuus in Tabulis Ecclesiasticis celebratur. Secundus, Idibus Februarij, sic. *Romæ, S. Gregorij Papæ Secundi, qui Leonis Isaurici impietati acerrimè restitit, & Sanctum Bonifacium ad prædicandum Euangelium in Germaniam misit.* Tertius, quarto Kalendas Decembris, sic. *Romæ, beati Gregorij Papæ Tertij, qui sanctitate præclarus migrauit in cælum.* Annus, quo alter alteri successit, à Chronographo Fontanellensi rectè consignatur, quia, teste Anastasio, Gregorius Secundus *sepultus est ad Beatum Petrum Apostolum sub die 3 Idus Februarij, Indictione 14, Leone & Constantino Imperatoribus.* Nonnihil tamen difficultatis apud eundem Anastasium occurrit, nam Gregorius Secundus, qui Constantino Papæ, *quinto Idus Aprilis, Indictione decimâ-tertiâ* mortuo post dies quadraginta successit, in vulgatis exemplaribus Anastasij sedisse dicitur *annos 16, menses octo, dies viginti*, siue ad Indictionem vsque decimam-quintam, quæ cum anno Christi septingentesimo tricesimo-secundo coincidit. Baronius, vt nodum solueret, Gregorij Secundi Pontificatum anno vno præuertit, eiúsque initium non Indictioni decimæ-tertiæ siue anno Christi septingentesimo decimo-quinto, sed Indictioni duodecimæ siue anno Christi septingentesimo decimo-quarto illigauit. Lege quæ dicta sunt ad annum Christi septingentesimum decimum-quintum. Gregorium Secundum illo anno creatum Pontificem adeò validè probauimus, vt nihil hîc addendum videatur. At corrigendum, quod in annos eiusdem Pontificis irrepsit mendum. Gregorius enim, nec annos sexdecim cum octo mensibus diebúsque viginti vt vulgata editio retinet, nec, vt quidam Codices cum Luitprando habent, annos sedit sexdecim cum mensibus nouem diebúsque vndecim. Meliùs, iuxta mentem Anastasij, Codex Cusanus, à Bollando laudatus [a], præter mensium ac dierum minutias annos solum quindecim exhibet, eíque nonnulla suffragantur Martyrologia, quæ nullis mensibus aut diebus adiectis Gregorium annis sexdecim sedisse sic tradunt, vt non obscurè Pontificatûs annos quindecim completos, decimum-sextum non integrum indicent. Anastasius, ne turpiter à semetipso discrepare videatur, ad illos calculos est emendandus, Gregorióque Papæ tribuendi sunt anni vel sexdecim incompleti iuxta prælaudata Martyrologia, vel quindecim completi cum

[a] In not. ad vit. Gregor. II. d. 13. Febr.

octo mensibus ac diebus aut viginti-duobus aut viginti-quatuor iuxta Codicem Cusanum & Abbonem Floriacensem, à die videlicet quadragesimo post quintum Idus Apriles Indictionis decimæ-tertiæ siue anni post Christum natum septingentesimi decimi-quinti ad tertium Idus Februarias Indictionis decimæ-quintæ siue anni post Christum natum septingentesimi tricesimi-primi. Dissidium autem bidui, quod inter Codicem Cusanum & Abbonem Floriacensem inuenitur, ex varia dierum completorum & incompletorum computatione profectum puta, quoniam in controuersiam adducitur, vtrùm dies, quo Constantinus Papa mortuus est, primus interpontificij seu Sedis vacantis numerari debeat, & vtrùm Gregorij Papæ primus dies is censendus sit, quo promotus est ad Pontificatum. De anno, quo Gregorius Tertius Gregorio Secundo successit, adeò diligenter inquirimus, quia Bonifacius Episcopus eodem anno nuncios ad nouum Pontificem è Germania statim direxit, de quibus ita Willibaldus in eiusdem Bonifacij vita. *Cùm ingens vtriusque populi*, Hessorum scilicet ac Turingorum, *multitudo fidei Sacramenta, multis millibus hominum baptizatis, perciperet, iam defuncto beatæ memoriæ Gregorio Secundo Sedis Apostolicæ Papâ, & glorioso præfatæ Sedis Gregorio Iuniore Apostolici culminis Cathedram præsidente, dennò Romam nuncij eius*, nempe Bonifacij, *venerunt, Sanctúmque Sedis Apostolicæ Pontificem allocuti sunt, eíque prioris amicitiæ fædera, quæ misericorditer ab Antecessore suo, Sancto Bonifacio eiúsque familiæ collata sunt, manifestauerunt. Sed & deuotam eius in futurum humilitatis Apostolicæ Sedi subiectionem narrauerunt, & vt familiaritati ac communioni Sancti Pontificis, atque totius Sedis Apostolicæ, ex hoc deuotè subiectus communicaret, quemadmodum edocti erant, precabantur. Statim ergo Sanctus Sedis Apostolicæ Papa pacificum profert responsum, & suam Sedísque Apostolicæ familiaritatis & amicitiæ communionem tam Sancto Bonifacio, quàm etiam sibi subiectis condonauit, sumptóque Archiepiscopatûs pallio, cum muneribus diuersísque Sanctorum Reliquiis, Legatos honorificè remisit ad patriam.* Willibaldo conformia scribit Othlonus [a] politiore stylo, additque directam à Gregorio ad Bonifacium *Epistolam continentem diuersa, pro quibus interrogatus fuerat.* Sed anno sequenti scriptæ sunt illæ literæ, in quibus Presbyterum, de quo Bonifacius querebatur, *anno præterito*, id est, hoc anno, Gregorius ad se venisse testatus est.

AN. CH. 731. THEODOR. IV. R. II.

SVCCESSOR EIVS GREGORIVS III. SVSCIPIT NVNCIOS A BONIFACIO E GERMANIA MISSOS CVM LITERIS,

EIQVE MITTIT PALLIVM.

[a] Lib. 1. cc. 31. 32.

XVI. IMMVNITAS PRO COENOBIO FONTANELL.

Tertio loco, Chronographus Fontanellensis agit de Immunitate, quam Carolus Maior-domûs Abbati Landoni Cœnobióque Fontanellensi concessit. *Lando impetrauit à præfato Carolo Principe* seu Maiore-domûs *Priuilegium Immunitatis perennis, in quo continetur, quod Cænobium istud sub sua defensione ac tuitione idem Princeps specialiùs receptum haberet, & hoc ipsum Francorum populo, siue Episcopis, seu Cænobiorum Patribus, necnon Comitibus, omnibúsque exactoribus Reipublicæ gentis Francorum notum esse voluit, quatenus res istius Cænobij, vniuersáque sua salua esse valerent, nec à quoquam diripi, aut contaminari, vel in aliquo lædi quocumque possent ingenio. Editum est hoc Priuilegium in isto Cænobio, suggerente eodem Episcopo* Landone, *ac fratribus omnibus intercedentibus.* Inde colligimus Carolum, post suum ex Aquitania reditum, in Neustrasia hyemem egisse.

XVII. EPISCOPI CARNOTENSES.

Obiit hoc anno Sigoaldus Carnotensis Episcopus, cùm annos sedisset duodecim. Sepultus fuit in Cœnobio Sancti Martini. Successit Gaubertus seu Gaudebertus. Lege quæ de Carnotensium Episcoporum serie Chronologiâque dicta sunt suprà [b].

[b] Ad an. 706. n. 5.

XVIII.

Apud Hermannum ad hunc annum hæc leguntur in editione Vrstisiana. *Tria Cænobia, id est, Altaha, Murbach, Fauarias, ex Augiensibus fratribus instructa sunt.* Eadem reperiuntur in editione Canisiana, numero fratrum ad singula Monasteria deputatorum sic addito. *Tria Cænobia, id est, Altaha, Morbach, & Fauarias, ex Augensibus fratribus instructa sunt, duodenis ad singula fratribus deputatis, & totidem Augiæ remanentibus.* Othlonus Monachus Ful-

AN.CH. 731. THEODOR. IV. R. II.

densis, qui eâdem, quâ Hermannus, ætate vixit, in vita Sancti Pyrminij, non illa tantùm tria Monasteria sed & alia enumerat multò plura ab eodem Pyrminio constructa, *quorum nomina hæc sunt, Altaha, Scutera, Gengenbach, Swrzaha, Murbach, Moresmunster, Nowenuillare*, præter nonnulla, de quibus idem Auctor, vt dicemus infrà.

XIX. Trium Cœnobiorum, de quibus mentio fit in posterioribus editionibus Hermanni, primam originem sub Ethone secundo Abbate Augiensi sic commendat Martinus Crucius libro vndecimo [a] rerum Sueuicarum. *Etho habuit insignem in suo Cœnobio scholam, Cœnobitas, & libros. Ideo factum est, vt Ducibus superioris Rhætiæ, Bauariæ & Alsatiæ, petentibus, inde plura Cœnobia, Fabarianum in Rhætia, Altahaimum in Bauaria, Murbachum in Alsatia, plantata fuerint.* Chronologiâ tamen accuratiùs examinatâ, Fabarianum Monasterium conditum videtur anno Christi septingentesimo tricesimo-quarto, quo Etho ex Abbate Augiensi Argentoratensis Episcopus factus est, & Altahaimum anno Christi circiter septingentesimo vndequadragesimo, cùm Ernfridus simul & Augiensis Abbas & Episcopus Constantiensis esset. Solum igitur superest Murbachum, de quo nobis hîc agendum. Atque inde obiter obserua, quàm dubiæ fidei sint interpolationes additionésque, quibus Hermannus apud Vrstisium & Canisium auctus inuenitur.

[a] Cap. 1.

XX. PYRMINIVS CONSTRVIT MVRBACHIVM MON.

Pyrminius, de cuius discessu ex Augia & aduentu in Alsatiam anno priori dictum est, *Alsatiam*, vt Hermannus in editionibus Vrstisiana & Canisiana testatur, *alia instructurus Cœnobia, petiit*; id est, alia instructurus Monasteria in eadem Alsatia, vbi Murbachium, non autem in Rhætia, vbi Fabarium; vel in Boioaria, vbi Altahaimum. Operum igitur, quæ Pyrminius in Alsatia suscepit, primum & antiquissimum fuit Monasterium Murbachiense, quod Eberhardi siue Ebrohardi Comitis munificentiâ constructum est. Bruschius [b], Munsterus [c], Miræus [d], aliíque recentiores initium Cœnobij Murbachiensis ab anno Christi septingentesimo vicesimo-quarto repetunt. At Pyrminium anno Christi septingentesimo tricesimo in Alsatiam primùm venisse iam probauimus. Suffragatur Conradus Abbas Vrspergensis sic. *Anno Domini* DCCXXX *Priminius ex Augia venit in Alsatiam.* Nec aliter sentit Guillimannus [e] in Episcopis Argentinensibus. Atque ex erronea recentiorum opinione, quæ prædicti Monasterij fundationem aliquot annis anteuertit, non leue ducitur argumentum, quòd Pyrminius post suum in Alsatiam aduentum erigendo Murbachiensi Cœnobio curam omnem statim impendit.

[b] In Chronol. Monast. Germ.
[c] Lib. 3. de Germania.
[d] In Orig. Benedict. c. 36.
[e] In Episc. 1.

XXI. PRÆCEPTVM PRO EO REGIVM IMPETRAT.

Bruschius in Chronologia Monasteriorum Germaniæ, partem Regij Diplomatis pro fundatione Murbachiensi sic recitat. *Theodericus Rex Francorum, viris Apostolicis, Patribus, Episcopis, necnon & Illustribus viris, Ducibus, Patriciis, Comitibus, vel omnibus agentibus, tam præsentibus quàm futuris*, &c. *Igitur dum Venerabilis vir Pirminius gratiâ Dei Episcopus, nostris temporibus cum Monachis suis, Deo inspirante, pro Euangelio Christi, peregrinatione susceptâ, Monasterium virorum in eremo vasta, quæ Vosagus appellatur, in pago Alsacensi, in loco qui vocatur Vinarius Peregrinorum, qui antè appellatus est Mourbach, allodio fidelis nostri Ebrohardi Comitis, cum ipsius adiutorio, Deo cooperante, conatus est construere Monasterium, vel Cœnobium sanctum ibidem instituere in honorem Dei & Genitricis Domini nostri Iesu Christi*, &c. *Gundolfi villâ, in Dei nomine feliciter, Amen.* Ex hoc Regij Diplomatis fragmento deprehenditur error Ebersheymensis Chronographi, qui, teste Bruschio à quo citatur, scribit fundatum ab Eberhardo Sancti Mauricij Monasterium, *quod Sanctus Pyrminius posteà à se consecratum in honore Sancti Leodegarij, appellarit Vinarium, hoc est, domicilium, receptaculum, aut refectorium seu refocillatorium peregrinorum Monachorum, quod tandem successu temporum Mortwegum vel Murbachium propter viciniam latrociniis infestam appellatum sit.* Monasterium, *in honorem Dei & Genitricis Domini nostri Iesu Christi*, vt fert Diploma, constructum est ex *Ebrohardi*

AN. CH. 731. THEODOR. IV. R. II.

siue Eberhardi *Comitis* munificentia, in loco, cui nomen Murbachium vel Mortwegum *propter viciniam latrociniis infestam* olim inditum, deinde nomen Viuarij, propter susceptionem peregrinorum, quos illius loci Monachi reficiebant, nam quod Ebersheymensis Chronographus illam peregrinorum susceptionem ad solos Monachos peregrinos restringit, id minimè probamus. Obsoletum posteà Viuarij nomen, noménque Murbachij rursus vsurpatum decimo, vt existimamus, seculo, cùm ea regio ab Hunnis siue Hungaris vastata esset. *Fuerunt*, inquit Munsterus, *tempore Hunorum, septem Monachi iuxta Monasterium Murbacense, in monte propinquo sanctam agentes vitam, qui ab infidelibus trucidati, reliquerunt loco illi nomen, vt posteà vocaretur latrocinij campus.*

XXII. Eberhardus Comes, in cuius alodio situm Murbachium, patrem habuit Adalbertum, Sanctæ Odiliæ fratrem, vt obseruatum suprà [a]. Monachum in illo Cœnobio induit, ibíque vitam finiuit, si Bruschius & Munsterus vera scripserunt.

[a] Ad an. 725. nn. 30. & seqq.

XXIII. Quod attinet ad alia Monasteria, quorum nomina superiùs è vita Sancti Pyrminij recitauimus, absit vt eundem Pyrminium illorum omnium auctorem conditorémque censeamus, pleraque enim priùs erecta sunt quàm Pyrminius in Alsatiam venerit. Actum iam de *Scutera*, de *Swrzaha*, & de *Moresmunster*. Schutteranum Monasterium locupletauit [b] Dagobertus Secundus, Rex Francorum, cuius obitu priorem Tomum clausimus. Schwarzachium anno Christi septingentesimo vicesimo-quarto [c] à Ruthardo conditum diximus. De Cellæ Leobardinæ conditu locuti sumus Tomo secundo ad annum Christi quingentesimum octogesimum-sextum [d] sub Childeberto Secundo Rege; huic Cellæ cognomen Leobardinæ, vulgò *Lewartzell*, accessit à Leobardo conditore ac primo Abbate, cui successerunt Anastasius, Godefridus, Leobardus secundus, Maurus, à quo dictum posteà Mauri Monasterium vulgò *Maurmunster*, in vita Sancti Pyrmini *Moresmunster*; florebat autem Maurus Abbas eàdem quâ Pyrminius ætate, regebátque Cellam Leobardinam, cùm Pyrminius Augiensi Cœnobio præerat, vt patet ex iis quæ ad annum Christi septingentesimum vicesimum-quintum [e] dicta sunt. Inter tot igitur Monasteria, quorum erectionem à Pyrminio promotam Othlonus in eius vita tradit, duo duntaxat enumerantur, *Gengenbach* & *Nouenuillare*, de quibus sermonem nondum fecimus, quia seriùs condita sunt, *Newenuillare* post annum Christi septingentesimum tricesimum-quartum, *Gengenbach* anno Christi septingentesimo quadragesimo. Licèt autem in enumeratione complurium Cœnobiorum, quæ Hermannus aut Interpolator Hermanni reticuerat, hæc duo tantùm occurrant apud Othlonum, Gengenbachium & Nouum Villare seu Noua Villa, quæ Pyrminio ex Augia Insula pulso & in Alsatia commorante constructa sunt, textus Othloni non videtur omnino reiiciendus, benignámque sic pati potest interpretationem, vt Pyrminius Monasteria suprà memorata non ædificasse, sed instaurasse censeatur, quia, teste Coccio [f], *Magister & disciplina Instaurator* habitus est, multorúmque Cœnobiorum, quæ iam antè constituta fuerant, quasi *secundarij Fundatoris* famam apud posteros meruit.

[b] Vide an. 675. n. 28.
[c] Num. 31.
[d] Num. 42.
[e] Nn. 25. & seqq.
[f] In not. ad cap. 8. Dagob. rediuiui.

ALIA INSTAVRAT MONASTERIA.

XXIV. Eberhardo Comiti, qui Murbachium condidit, frater fuit, Maso nomine, qui Cœnobium Monialium eodem erexit tempore, suóque de nomine Masonis Monasterium * vocauit. Munsterus in descriptione Suggoiæ [g] de Masone sic scribit. *Habuit hic Maso filium vnicum, qui cùm in amne Olruna, vulgò Tolder, balneare vellet, submersus est, quum annorum esset octo, idque subter arcem, in qua tunc parentes eius habitabant. Priuatus ergo Maso & vxor eius legitimo hærede, fundauerunt Monasterium in eo loco, & eo tempore quando Eberhardus Comes Egisheimensis fundauit Monasterium Murbacense sub Theodorico Rege Francorum, anno Christi plùs minùs 730, contribuentes omnia bona sua, mobilia & immobilia, terras & homines.* Bruschius eadem refert ex Chronographo

* *Masmunster.*
[g] Lib. 3. de German.

MASONIS MONASTERIVM CONDITVR.

HHhhh iij

AN. CH. 731. THEODOR. IV. R. 11.

Ebersheymensi, nempe *Masonem Eberhardi fratrem ex ducta uxore filium excepisse, quem cùm illicò in Olruna præterfluente fluuiolo submersum amisisset, tanto dolore motum illum construxisse eodem loco (vbi filiolus perierat) in S. Leodegarij honore, Monialium Cœnobium, quod de suo nomine Masonis Monasterium appellarit, idque factum esse sub Theoderico & Childerico Galliarum Regibus, qui rerum potiti sunt ab anno Christi 720. ad annum vsque 750.* Hoc Bruschij textu deceptus Bucelinus [a] Masonis Monasterium à Masone *sub A. C. 720.* fundatum dixit. A Standum à Chronologia Munsteri, cui calculus Bruschij non refragatur apertè, cùm vaga sit eius epocha, atque indeterminatè per annos excurrat triginta.

[a] in German. Sacr. part. 2.

XXV. RAGENFRIDUS ABB. VEDAST. OBIT.

Ineunte hoc anno Ragenfridus Vedastinus Abbas obiit, cùm ne toto quidem biennio Monasterium rexisset. Allegatur à Ferreolo Locrio Chronicon Vedastinum ad annum Christi septingentesimum tricesimum, sic. *Ragenfridus, suffragiis communibus in Abbatem electus, Madelbaldo ob consimiles ad benè regendum virtutes, suffectus est, anno duntaxat eo felicior, sed reuerà parum felix, qui ne toto quidem biennio dignitatem expertus, mortis concessit necessitati, anno, quo salus mundo illuxit, 732, ambo obscuriores ob Præfecturæ breuissimum tempus.* Vno anno Chronographum Vedastinum & Locrium præuertimus, quia mortem Sancti Hadulphi Atrebatensis Episcopi simul & Abbatis Vedastini, quam illi in annum Christi septingentesimum vicesimumnonum reiiciunt, anno Christi septingentesimo vicesimo-octauo consignauimus, auctoritate nixi vetustissimorum Annalium, qui desinunt in anno Christi octingentesimo.

XXVI. SUCCEDIT GOSSILENUS.

Ragenfrido mortuo subrogatus est Gossilenus, seu Gogislenus, qui Monasterium Vedastinum annis octo gubernauit, vt ex illius Cœnobij Chronico refert Locrius [b]. Annos autem octo intellige incompletos, obiit enim Gossilenus anno Christi septingentesimo tricesimo-octauo, vt ad illum annum ex Chronico Fontanellensi probabimus.

[b] Ad an. 731.

XXVII. KENOMONOKUS FIT EP. VENETENSIS.

Kenomonokus Episcopatum Venetensem, qui per annum & ampliùs vacauerat, suscepit hoc anno, rexitque per annos quatuordecim, vt in Episcoporum Venetensium Catalogo testatur Auctor Armoricæ Sanctæ.

---

732. THEODOR. IV. R. 12.

ANNUS CHRISTI 732.

THEODORICI IV. R. 12.

I. ADELÆ ABBATISSÆ PALATIOLENSIS TESTAMENTUM.

ANNO duodecimo Theodorici Regis, id est, anno Christi septingentesimo tricesimo-secundo, Adela Abbatissa, Dagoberti Secundi quondam Regis filia, Palatiolensem Ecclesiam, cui præerat, multorum hæredem bonorum scripsit. Ipsum Testamentum, quod Browerus ex vetustis Ecclesiæ Treuirensis monumentis iam publicarat, Henschenius in Diatriba [c] de tribus Dagobertis sic edidit. *Adela in Christo Domino sacrata Abbatissa, Dagoberti Regis quondam filia. Cùm peruulgatum notúmque bonis omnibus sit, quemadmodum nos Monasterium in villa, quæ dicitur Palatiolum, in ripa positum fluminis Mosellæ, quod ipsum à Pippino Maiore-domûs Treuiris permutatione quæsiuimus, honoríque Sanctæ Mariæ Virginis, Genitricis Domini nostri Iesu Christi, & beatorum Petri & Pauli, ceterorúmque Sanctorum iam dudum ad proprij Monasterij vsum extruximus, in eóque Monacharum cœtum disciplinâ & regulâ S. Benedicti viuentium aggregauimus, faciendum denique nobis visum est, vt has vitæ degendæ necessarias opes, quas de propriis hactenus largitæ sumus, Testamenti etiam præsenti paginâ confirmaremus. Legamus itaque & donamus huic,*

[c] Lib. 2. c. 14.

quod diximus, Monasterio villam nostram, quæ dicitur Palatiolum, in qua Cœnobium esse constructum videtur, idque cum omni integritate tam domibus, ædificiis, additamentis, casis, curtibus, mansis, mancipiis, quàm vineis, campis, pratis, syluis adiacentibus, farinariis, aquis, aquarúmque decursibus, & omnibus iis, quæ ad ipsam pertinere villam constat. Addi volumus his prædium Scripnasium, in pago Mosão situm, ad ipsius Mosæ fluminis ripam, omnésque possessiones eiusdem villæ, vno duntaxat quadraginta iugerum agro excepto, quem Insulæ nomine appellatum iam antè dulcissimo filio Alberico donauimus. Similiter à Deiparæ Matris hoc Monasterio possideri prædia ea omnia mea volo, quæ in Bietbergis Beslancióque sita; quæque à dulcissima Germana mea Regentrude dato pretio comparaui. Rursus portiones meas villarum, Enchiariaci, Vrsiaci, Caimetarum, his adiicio, quæ ad Mosellam omnes sitæ sunt. Quibus adiungi res item eas facultatésque placet, quæ in prædio Regimosceti à Feronio filio Tullonis iustæ mihi venditionis titulo quondam obtigere. Accedunt etiam his possessiones Baldelingii, quæ in pago sitæ Bentensi, & à Ganciofrido & Wigerico emptæ, in ius peculiúmque meum redactæ sunt; item quæ in prædio Machariaco à Bertonio mihi donata, hæc omnia tribuo donóque. Ad extremum id quoque de sententia Congregationis memoratæ statuimus, vt quidquid opum possessionúmque in Monasterium hoc ipsum contulimus, id in Archiepiscoporum Ecclesiæ Treuericæ semper sit arbitrio atque tutela. Datum Kalendis Aprilis, anno XII. *Theoderici Regis.* AN. CH. 732. THEODOR. IV. R. 12.

II. ÆTAS. Adela, cùm Testamentum condidit, annos nata erat quatuor circiter ac sexaginta, vt ad annum Christi septingentesimum fusè probatum. Quot annos superuixerit, haud scimus; nono Kalendas Ianuarias, eodem videlicet quo soror Irmina die colitur in Martyrologio Gallicano. Abbatissarum, quæ post eam Monasterio præfuerunt, desiderantur nomina. *Labente posteris annis Religionis ardore*, vt Iodocus Coccius [a] in Dagoberto rediuiuo scribit, *idem sacrum virginum domicilium in Collegialem Ecclesiam cum aliis id genus compluribus transiit.* Ad illam mutationem alludit Gabriel Bucelinus parte secundâ [b] Germaniæ Sacræ, cùm ait Palatiolum *Regium olim virginum Benedictinarum Cœnobium* fuisse. Godefridus Henschenius in Diatriba [c] de tribus Dagobertis, postquàm Adelæ Testamentum descripsit, addit illam è viuis decessisse *sub vltimo Theoderico.* Deinde hæc de Palatiolo proximè subiungit. *Locus is Canonicorum est Collegio, à quo hodiéque possidetur, posteà attributus, ab vrbe passuum circiter tria millia in Septemtrionem, Treuirorum suburbano quondam annumeratus & Episcoporum habitatione illustris, nunc mœnibus auctus, ac præterlabentis Mosellæ iocundus adspectu, nomen Palatioli à veteri Palatio retinet, vti tradunt Coccius, Browerus, aliique.*

[a] Cap. 11.

[b] Sub lit. P. in Palatiolo.

[c] Lib. 2. c. 14.

III. Gregorius Papa, qui Bonifacio Episcopo in Germania degenti *Pallium Archiepiscopatûs* sub finem superioris anni miserat, *Epistolam quoque* hoc anno *direxit continentem diuersa, pro quibus ab eo interrogatus fuerat*, vt Othlonus in ipsius Bonifacij vita testatur.

IV. GREGORII III. PP. RESPONSIONES AD INTERROGATIONES BONIFACII. Illius Epistolæ, per quam Gregorius literis Bonifacij respondet, initium tale est. *Reuerentissimo ac Sanctissimo fratri Bonifacio Coepiscopo ad illuminationem gentis Germanicæ, vel circumquaque in vmbra mortis morantibus gentibus in errore constitutis ab hac Apostolica Sede directo, Gregorius seruus seruorum Dei. Magna nos habuit gratulatio lectis sanctissimæ fraternitatis tuæ literis, cùm in eis relecti serie fuisset repertum, Domini nostri Iesu Christi gratiâ plurimos te à gentilitate & errore ad veræ fidei agnitionem conuertisse. Quod quia diuinâ institutione docemur in parabolis, cui quinque talenta credita fuerant, alia quinque fuisse lucratum, in talis commercij lucro cum tota plaudimus Ecclesia. Hinc iure tibi sacri Pallij direximus munus, quod Beati Petri Apostoli auctoritate suscipiens induaris, atque inter Archiepiscopos vnus, Deo auctore, præcipimus vt censearis. Qualiter autem eo vtaris, ex mandato Apostolico informatus agnosce. Itaque dum Missarum solennia agis, vel Episcopum te contigerit consecrare, illo tantummodo tempore eo vtaris.* Perierunt literæ, per quas Gregorium Papam Bonifacius consuluit.

AN. CH 732. THEODOR. IV. R. 12. Hunc autem indeterminatæ Sedis vt Episcopum Gregorius Secundus, sic & Archiepiscopum statuit Gregorius Tertius, Archiepiscopali dignitate non tantùm per Archiepiscopi titulum, sed etiam per ornatum Pallij designatâ. De Pallio Archiepiscopali Nicolaus Serarius in notationibus [a] ad vitam Sancti Bonifacij multa scripsit, plura quoque Nicolaus *de Bralion* nostræ Congregationis Presbyter in libro, cui titulus *Pallium Archiepiscopale*, hunc consule, si quæcumque ad materiam, formam, significationem, benedictionem, petitionem, concessionem, receptionem & vsum Pallij pertinent, plenissimè scire desideras. Ex illis plurima, vt occasiones se dabunt, suis locis explicabimus. Impræsentiarum id vnum licet obseruare, quòd ex literis Apostolicis vsus Pallij Bonifacio Archiepiscopo tantùm permittitur, cùm Missarum solennia agit vel Episcopum consecrat. Eiusdem Bonifacij consultationes ac responsiones Gregorij Papæ iam inspiciamus.

[a] Notat. 26.

V. DE ORDINANDIS EPISCOPIS IN GERMANIA.

Primò, scripserat Bonifacius tantam Germanicarum gentium ad ouile Christianum factam esse accessionem, vt nec omnibus occurrere, nec ea, quæ salutis erant, singulis impendere vel intimare posset. Gregorius suâ responsione præcipit, vt Episcopos ordinet in locis, vbi multitudo fidelium excreuerit. *Quia verò, inquit, turbas, Domini gratiâ, in iisdem partibus ad rectam fidem asseris esse conuersas ideóque nequire te occurrere omnibus, &, quæ salutis sunt, impendere vel intimare, cùm iam longè latéque gratiâ Christi, eius fides in illis propagetur, præcipimus vt iuxta sacrorum Canonum statuta, vbi multitudo excreuit fidelium, ex vigore Apostolicæ Sedis debeas ordinare Episcopos, piâ tamen contemplatione, vt non vilescat dignitas Episcopatûs.*

VI. DE PRESBYTERO, QVI ROMAM PROFECTVS IVDICIO PP. A NEFARIIS SVIS ACTIONIBVS ABSOLVTVM SE DICEBAT.

Secundò, de Presbytero, qui Romam se contulerat anno superiori, séque iudicio Papæ à nefariis suis actionibus absolutum dicebat, Bonifacius per literas apud Gregorium questus erat grauissimè. Quid sibi collocutionis negotiíque cum illo Presbytero fuerit, Gregorius in sua responsione sic exponit. *Presbyterum namque, quem præterito asseruisti anno ad nos venisse, nostróque iudicio fuisse à suis nefariis absolutum actionibus, credas neque nobis confessionem aliquam fecisse, nec à nobis, vt suos expleat libitus, absolutum fuisse. Sed si eum errori deditum repereris, hunc Apostolicæ Sedis vigore, vt iuxta Sanctorum Canonum censuram corrigas & emendes, præcipimus, vel si quos forsan tales inueneris. Ille enim veniens, Presbyter sum, ait, & commendatitias ad filium nostrum Carolum literas expetiit. Nullam illi aliam concessimus licentiam, quem vitari, si prauè conuersatur, cum reliquis volumus.*

VII. DE IIS QVI BAPTIZATI SVNT A PAGANIS.

Tertiò, Gregorius à Bonifacio consultus super his, qui baptizati fuerant à paganis, ita respondet. *Eosdémque, quos à paganis baptizatos esse asseruisti, si ita habetur, vt denuò baptizes in nomine Sanctæ Trinitatis, mandamus.* Quia literæ Bonifacij non extant, imperfecta videtur hæc ad eas Gregorij responsio, quæ tamen tertiæ parti [b] Decreti reperitur inserta, capiendáque est de iis tantùm, qui non baptizati fuerunt in nomine Sanctæ Trinitatis. *Eosdem* igitur, *quos* Bonifacius *à paganis baptizatos esse* asseruit, *si ita habetur*, id est, si non baptizati fuerunt in nomine Sanctæ Trinitatis, *vt* Bonifacius *denuò* baptizet in *nomine Sanctæ Trinitatis*, mandat Gregorius. Istius responsionis hanc germanam interpretationem esse iam censuit Baronius [c], atque in sententiæ suæ confirmationem allegauit duas epistolas, vnam eiusdem Gregorij Pontificis, alteram Zachariæ successoris, quas infrà suis locis recitabimus.

[b] De Consecr. dist. 4. cap. 52.

[c] Tom. 9. ad an. 731. n. 10.

VIII. DE FERINIS GERMANORVM MORIBVS.

Quartò, Bonifacius in suis literis ferinos Germanicarum gentium mores exposuerat, quæ carnibus caballorum, cùm agrestium, tum domesticorum, vesci consueuerant. Gregorius ei rescribit, vt hoc nequaquam fieri deinceps sinat. *Inter cetera, inquit, agrestem caballum aliquantos comedere adiunxisti, plerosque & domesticum. Hoc nequaquam fieri deinceps, sanctissime frater, sinas, sed quibus potueris, Christo iuuante, modis per omnia compesce, & dignam eis impone pœnitentiam. Immundum est enim atque execrabile.* Sic Gregorius Germanos

manos à ferinis moribus reuocare, & ad humaniorem cultum reducere, quouis prætextu & occasione, curauit. AN. CH. 732. THEOD. IV. R. 12.

IX. DE OBLATIONIBVS PRO DEFVNCTIS.

Quintò, quæsiuerat Bonifacius, an liceret specialiter pro defunctis celebrare diuina, & oblationes offerre. Gregorius licere pro Catholicis, pro impiis nequaquam, sic respondet. *Pro obeuntibus quoque consuluisti, si liceat offerre. Sancta sic tenet Ecclesia, vt quisque pro suis mortuis verè Christianis offerat oblationes, atque eorum memoriam faciat Presbyter. Et quamuis omnes peccatis subiaceamus, congruit tamen, vt Sacerdos nonnisi pro mortuis Catholicis memoriam faciat & intercedat. Non enim pro impiis, quamuis Christiani fuerint, tale quid agere licebit.* Nomine impiorum, eos intellige, quos in peccato mortali decessisse constat, vt si quis suspenderit se, vel præcipitarit, aut alio modo se interfecerit. Lege Tomo secundo [a] Canonem decimum-septimum Concilij Autissiodorensis sub Aunachario Episcopo.

[a] Ad an. 586. n. 21.

X. DE IIS, QVI SE BAPTIZATOS FVISSE DVBITANT, AVT BAPTIZATI SVNT A PRESBYT. IDOLOLATRA.

Sextò, quæsiuerat Bonifacius, an rebaptizandi essent, qui se baptizatos fuisse dubitabant, aut à Presbytero Ioui mactante & carnes immolatitias vescente baptizati fuerant. Eos rebaptizandos esse sic respondet Gregorius. *Eos etiam, qui se dubitant fuisse baptizatos, vel qui à Presbytero Ioui mactante & carnes immolatitias vescente baptizati sunt, vt rebaptizentur præcipimus.* Eos, qui se baptizatos esse dubitant, baptizandos esse iam sæpè diximus, idque docuit Leo Magnus in literis ad Rusticum Narbonensem Episcopum, quas in eadem causa Tomo primo ad annum Christi quingentesimum tricesimum-secundum [b], & hoc ipso Tomo quarto ad annum Christi septingentesimum vicesimum-sextum [c] laudauimus. Eos quoque, qui à Presbytero Ioui mactante & carnes immolatitias vescente baptizati sunt, rebaptizandos ait Gregorius, quoniam Presbyter, qui idololatriæ inhæsit, videri potest nullam habuisse intentionem, vt in illis remedium salutis impleret.

[b] Num. 6.
[c] Num. 27.

XI. DE GRADIB. IN QVIBVS MATRIMONIVM PROHIBETVR.

Septimò, Gregorius à Bonifacio consultus de gradibus, in quibus matrimonium prohibetur, ita respondet. *Progeniem verò suam vnumquemque ad septimam generationem obseruare decreuimus.* Concesserat tamen Gregorius Secundus in literis ad eundem Bonifacium, vt in Germania propinqui post quartam generationem iungerentur. Lege quæ dicta sunt ad annum Christi septingentesimum vicesimum-sextum.

XII. DE VXORVM NVMERO, QVAS, PRIMA MORTVA, QVIS LEGITIMO MATRIMONIO SIBI SOCIARE POTEST.

Octauò, Gregorius à Bonifacio consultus de vxorum numero, quas, primâ mortuâ, quis legitimo matrimonio successiuè sibi sociare possit, sic respondet. *Et, si valueris, deuitandum doce, ne cui vxor obierit, ampliùs quàm duabus debeat copulari.* Id autem Bonifacij relinquit arbitrio, quòd bigamiam, trigamiam, &c. concedere, sit ex Ecclesiæ indulgentia. Qua de re consule Sanctum Hieronymum in epistolis ad Saluinam de viduitate seruanda & ad Gerontiam de monogamia, necnon in libris aduersùs Iouinianum.

XIII. DE POENITENTIA IMPONENDA PATRICIDÆ, &c.

Nonò, quæsiuerat Bonifacius, quænam pœnitentia patricidis, matricidis, fratricidis & sororicidis imponenda esset. Ita respondet Gregorius. *De his verò, qui patrem, matrem, fratrem, aut sororem occiderint, dicimus vt toto vitæ tempore Corpus Dominicum non suscipiant, nisi in suo exitu pro viatico. Abstineant etiam se à carnis comestione & potu vini, donec aduixerint; ieiunent secundâ, quartâ, & sextâ feriâ, vt sic possint deflentes diluere commissum scelus.*

XIV. CHRISTIANO SERVOS PAGANIS AD IMMOLANDVM VENVNDANTI

Decimò, quæsiuerat Bonifacius, quænam pœnitentia Christianis indicenda esset, qui seruos suos paganis ad immolandum venundabant. Gregorius sic respondet. *Hoc quoque inter alia crimina agi in partibus illis dixisti, quòd quidam ex fidelibus ad immolandum paganis sua venundent mancipia. Quod vt magnoperè corrigere debeas, frater, commonemus, nec sinas fieri vltrà. Scelus est enim & impietas. Eis ergo, qui hæc perpetrauerunt, similem homicidæ indices pœnitentiam.*

XV. DE ORDINATIONE EPISCOPOR.

Vndecimò, Gregorius à Bonifacio de ordinatione Episcoporum consultus ita respondet. *At quoties Episcopum consecraueris, duo vel tres conueniant*

AN. CH. *tecum Episcopi, vt Deo sit gratum quod geritur, & eis conuenientibus ipsisque præsentibus consecres.*

732. THEODOR. IV. R. 12. XVI. Denique hic est earumdem literarum epilogus. *Hæc te, frater carissime, diligenter obseruare volumus, & studio pietatis cœptum negotium salutis exequi, vt de lucro apportato valeas à Domino Deo nostro mercedem percipere in æterna retributione. Priuilegium verò, iuxta quod petisti, facientes, his iunctum direximus, optantes te Domini Dei nostri præsidio de conuersione errantium Christo Domino plenissimum apportare lucrum. Deus te incolumen custodiat, reuerentissime frater.* De illo Priuilegio nihil alibi legitur, nec adhuc innotuit, quibus in rebus consisteret.

XVII. Non desunt qui prædictas literas à Gregorio Secundo directas asserant. In hac opinione versantur Gratianus, & Antonius de Aquino. Secus sentiunt, Yuo, Othlonus, Binius, Baronius, Sirmondus, & nomen Gregorij Tertij reponunt. Controuersiæ causam fortè fecit cognomen Iunioris, quod vtrique Gregorio, Secundo videlicet ac Tertio, tribuitur, vt obseruatum suprà. Litem omnem dirimemus auctore Willibaldo, qui discipulus Bonifacij fuit, & vt antiquitate, sic auctoritate ceteros antecellit, qui de vtroque Gregorio supradicto déque Bonifacio scripserunt. Extat ab eo scripta eiusdem Bonifacij vita, in qua Gregorius Tertius à Gregorio Secundo distinguitur, & Pallium Archiepiscopatûs ad Bonifacium à Gregorio Tertio missum sic probatur. *Iam defuncto beatæ memoriæ Gregorio Secundo, Sedis Apostolicæ Papâ, & glorioso præfatæ Sedis Gregorio Iuniore Apostolici culminis Cathedram præsidente, denuò Romam nuncij eius*, nempe Bonifacij, *venerunt, sanctúmque Sedis Apostolicæ Pontificem allocuti sunt, eíque prioris amicitiæ fœdera, quæ misericorditer ab Antecessore suo, Sancto Bonifacio eiúsque familiæ collata sunt, manifestauerunt. Sed & deuotam eius in futurum humilitatis Apostolicæ Sedi subiectionem narrauerunt, & vt familiaritati ac communioni Sancti Pontificis atque totius Sedis Apostolicæ ex hoc deuotè subiectus communicaret, quemadmodum edocti erant, precabantur. Statim ergo sanctus Sedis Apostolicæ Papa pacificum profert responsum, & suam Sedísque Apostolicæ familiaritatis & amicitiæ communionem tam Sancto Bonifacio, quàm etiam sibi subiectis condonauit, sumptóque Archiepiscopatûs pallio, cum muneribus diuersísque Sanctorum Reliquiis, Legatos honorificè remisit ad patriam.* Gregorius autem, qui prædictas literas scripsit, sub earum initium testatur Pallium ad Bonifacium à se missum fuisse. Sic enim ait. *Tibi sacri Pallij direximus munus, quod beati Petri Apostoli auctoritate suscipiens induaris, atque inter Archiepiscopos vnus, Deo auctore, præcipimus vt censearis.* Illarum igitur literarum habendus Auctor Gregorius Tertius, qui Gregorio Secundo in Pontificatum anno priori successerat.

XVIII. BONIFACIVS MONASTERIA CONSTRVIT. Bonifacius in Germania non quieuit otiosus, sed solitis in laboribus nauiter desudauit. *Apostolicæ Sedis nimiùm confortatus deuotionis suffragio, opéque diuinæ misericordiæ inspiratus duas videlicet Ecclesias Domino fabricauit, vnam quippe in Fridislar, quam in honorem Sanctorum Petri & Pauli Principum Apostolorum consecrauit, & alteram in Hameneburg, hanc etiam in honorem Sancti Michaelis Archangeli dedicauit. Duo quoque Monasteriola duabus iniunxit Ecclesiis, hísque non minimam seruientium Deo multitudinem subrogauit.* Hæc Willibaldus in eius vita. Iam multis in rebus magnum se cultorem Sancti Petri Sanctíque Michaëlis ostenderat, Apostolorum limina non semel adierat peregrinatione Romam susceptâ, Ecclesiam memoriæ Sancti Michaëlis sacram Ordorffij cum Monasterio excitarat. FRISLARIÆ ET AMANABVRGI. Frislaria, vbi ad Sancti Petri honorem Deo Ecclesiam erexit cum Cœnobio, vrbs in Hassia hodie celebris est, quæ *Fridslar* & *Frideslar* ac *Fritislar* scribi solet. *Hameneburg*, vbi in honorem Sancti Michaëlis alteram Ecclesiam Deo cum Cœnobio dedicauit, Othlono [a] est *Hamanaburch*, Surio [b] *Amanaburg*, Latinâ terminatione Amanaburgum, quod hodiernum *Omenburg* existimamus Marpurgo * vicinum, sitúmque ad Amanum siue Omam, vulgò *Om*, à quo nomen traxerit.

[a] Lib. 1. c. 33.
[b] D. 5. Iuin.
* *Marpurg*

Obiit hoc anno Guntrannus Metropolites Turonensis, de quo sic Ioannes Maanus [a]. *Dicitur in veteribus Elenchis Ecclesiæ Turonensis præsedisse annis quindecim*, quos ab anno Christi septingentesimo decimo-septimo ad hunc vsque annum interpretamur, *& duobus mensibus, eiúsque mentio præsertim habetur in veteri Chronico, anno Christi 728.* AN. CH. 732. THEODOR. IV. R. 12.

Successit in Episcopatum Dido, cuius mentio fit in Turonensium Episcoporum Catalogis. Per hæc tempora Monasterium Sancti Martini regebat Teutsindus Abbas, qui factus est etiam Abbas Fontanellensis *anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo & trigesimo-quarto, Indictione secundâ*, vt Chronographus Fontanellensis testatur [b]. XIX. GVNTRANNVS EP. TVRON. OBIT. XX. SVCCEDIT DIDO. TEVTSINDVS ABB. MON. S. MARTINI.

[a] In Episc. 37.

[b] Cap. 9.

Abdirama siue Abderrahmanus Hispaniæ Septimaniæque Præfectus, cùm multa sibi prosperè ad Rhodanum cessisse cerneret, & Aquitaniam à Carolo bis deuastatam resciisset, habito consilio sub initium huius anni nihil existimauit rebus Saracenicis magis conducere, quàm si parte exercitûs in Galliam Celticam directâ, ipse cum altera bellum in Aquitaniam transferret. Totam Eudonis Præfecturam spe deuorabat, Carolum enim, qui post suum ex Aquitania reditum in Neustrasia tunc hyemabat, nec priuatas cum Eudone inimicitias ex animo deposuerat, Celtis potiùs quàm Aquitanis auxilia laturum arbitrabatur. Francia maximo sanè versabatur in discrimine, Frisiis quoque, qui se trans Fleuum summotos ægerrimè ferebant, bellum à tergo minitantibus. Genti Christianæ in tanto periculo constitutæ diuina virtus non defuit. Saracenis non ad Rhodanum modò, sed etiam ad Ararim, ad Dubim, ad Oscarum * ad Icaunam *, Senonas vsque effusis obicem se constanter opposuit Ebbo Senonensis Episcopus, spe omni in vno Deo collocatâ. Ex altera parte Abdiramam, subactâ Vasconiâ, expugnatâ Burdigalâ, traiecto Garumnâ, Eudone prope Dorodoniam * deuicto, euersis vrbibus Aquitaniæ non paucis, captóque Pictauio plurimùm insolescentem idem Eudo & Carolus iunctis simul copiis in agro Pictauiensi debellarunt interemerúntque. Frisij nihil intulerunt damni, quia res ad expeditionem suscipiendam necessarias nondum pararant. XXI. SARACENI IRRVMPVNT IN FRANCIAM.

* L'Ouche.

* L'Yonne.

* La Dordogne.

Aimoini Continuator [c] Ebbonem Episcopum Senonensem, de quo non semel iam locuti sumus, ob fugatos Saracenos, qui Senonas obsidione cinxerant, plurimùm commendauit. Eandem rem paulò pòst sic executus est Clarius in Chronico Sancti Petri Viui. *Huius* Ebbonis *in tempore, gens Wandalorum*, id est, Saracenorum, vt ad annum Christi septingentesimum vicesimum-quintum [d] in simili causa nomen Wandalorum iam exposuimus, *Galliam vastare cœpit, Ecclesiæ sunt destructæ, Monasteria subuersa, captæ vrbes, desolatæ domûs, diruta castra, strages hominum factæ, per totam Galliam Wandalis*, seu Saracenis, *ferro & flammis, proterentibus omnia. Peruenientésque Senonas ciuitatem, cœperunt eam iaculis & machinis infestare. Quod cernens Sanctus Ebbo pro omnibus sibi commissis se dedit periculo, exiénsque de ciuitate cum suis, fretus diuinâ virtute fugauit eos ab vrbis obsidione. Tantus autem timor illos inuasit, vt penitus ...... viuere desperarent, nisi fugæ præsidium expetissent. Illísque fugientibus, persecutus est eos vsquedum expellerentur de finibus nostris, cæsâ multitudine eorum. Námque obcæcati per meritum Sancti Præsulis conuersíque in seipsis maximam partem de suis occiderunt, &, qui euaserunt, cum confusione pauci ad sua redierunt. Sícque Deus Omnipotens liberauit populum vrbis à persecutione Wandalorum*, id est, Saracenorum, *per meritum Sancti Ebbonis.* XXII.

[c] Lib. 4. c. 55.

[d] Num. 10.

Guillelmus Catellus libro tertio Historiæ Occitanæ, cùm agit de damnis, quæ Saraceni Galliis intulerunt, eos ex agro Arelatensi, vbi Francos anno priori profligarant, Senonas vsque profectos probat, citátque in eam rem varios Auctores quos & operæpretium videtur aliis confirmare, quia Senonensis obsidio à multis nostri seculi Scriptoribus aut reticetur aut inter fabulas reiicitur. XXIII.

AN.CH. 732. THEODOR. IV. R. 12.

Arabes, vt anno priori diximus, Arelatum obſederunt. Huius obſidionis, vt & victoriæ de Francis ab Arabibus tum reportatæ meminit Rodericus Toletanus [a], ſed ciuitatem illam ab iiſdem Arabibus expugnatam non tradit. Solutam obſidionem ex eo Roderici ſilentio colligit Petrus *Andoque* libro ſeptimo Hiſtoriæ Linguodochianæ. Facilè imus in eandem opinionem.

XXIV. Abdirama, cùm Francos memorabili prælio deleuiſſet, maluit vti ſuâ victoria, metúmque latiſſimè per vicinas regiones circumferre, quàm vnius vrbis obſidioni, dubio forſan exitu, diutiùs inſiſtere. Protaſius Epiſcopus in Arelatenſi Cathedra tunc ſedebat, vt Petrus Saxius in Pontificio Arelatenſi teſtatur [b].

[a] In Hiſt. Arab. cap. 13.
[b] Num. 50.

XXV. CAPIVNT AVENIONEM. Inter vrbes, quæ Saracenis deditionem fecerunt, numeratur Auenio, cui præerat Epiſcopus Ioannes à nobis ad annum Chriſti ſeptingenteſimum viceſimum iam laudatus. Lege Franciſcum *Nouguier* in Hiſtoria [c] Eccleſiæ Auenionenſis. Illâ ætate ſub Iſcami Caliphatu ter Auenionem inuaſerunt Arabes, ter Franci recuperarunt. Ad primam Saracenorum irruptionem pertinent, quæ prædictus Auctor refert de fuſis Auenionenſibus prope Druentiam ad locum, cui nomen inde inditum Mali * Paſsûs, impoſitáque pòſt Ædicula cum hac epigraphe. *Sepultura nobilium Auenionenſium, qui occubuerunt in bello contra Sarracenos.*

[c] In Epiſc. 17.
* *Maupas.*

XXVI. Vt Auenio, ſic & Viuarium, Valentia, Lugdunum, antiquæ ciuitates ad Rhodanum, cæque Sedibus Epiſcopalibus illuſtres in poteſtatem Saracenorum deuenerunt.

XXVII. VIVARIVM. De Viuario argumentum occurrit non temnendum ex Catalogo Epiſcoporum Viuarienſium, nam poſt Longinum, cuius mentionem ad annum Chriſti ſeptingenteſimum viceſimum-ſeptimum fecimus, mancus eſt Index, nec illius rei potior afferri poteſt ratio, quàm quòd capto vaſtatóque per Saracenos Viuario Sedes Epiſcopalis aliquandiu vacarit, vt & aliæ non paucæ vicinarum ciuitatum, de quibus infrà diſſeremus.

XXVIII. VALENTIAM. Idem de Valentia dicendum, nam poſt Bobonem, de cuius exauctoratione ad annum Chriſti ſexcenteſimum ſeptuageſimum-quartum [d] Tomo ſuperiore locuti ſumus, in Catalogo Epiſcoporum Valentinorum apud Ioannem *Columbi* [e] ſequuntur, Saluius Secundus, Lambertus, Bonitus, quorum poſtremus anno Chriſti ſeptingenteſimo duodenonageſimo Narbonenſe Concilium ſuâ ſubſcriptione ſic communiuit, *ego Bonitus Valentinæ Sedis Epiſcopus ſ.* vt patet ex actis ipſius Concilij, quæ Guillelmus Catellus libro quinto Hiſtoriæ Linguodochianæ & Stephanus Baluzius in additione ad caput viceſimum-quintum libri ſexti de Concordia Sacerdotij & Imperij publicarunt. Præterea Nicolaus *Chorier* in Hiſtoria Delphinatûs [f] Valentiam à Saracenis captam deplorat.

[d] Num. 11.
[e] Lib. 1. n. 10.
[f] Lib. 9. c. 19.

XXIX. COMBVRVNT MONASTERIA GRININCENSIA. Vienna, vt idem Auctor ibidem affirmat, ipſo ſitu & incolarum fortitudine tuta manſit in Francorum poteſtate. Saraceni, cùm ciuitatem expugnare non poſſent, circumiacentem regionem deuaſtarunt, Eccleſias aut ſolo adæquarunt aut igni combuſſerunt. Tunc redacta in cineres Monaſteria Grinincenſia ſeu Griniacenſia, de quibus actum Tomis primo ac tertio ad annos Chriſti quingenteſimum triceſimum-quartum [g] & ſexcenteſimum triceſimum-ſeptimum [h]. Illorum Cœnobiorum ſuperſunt hodie rudera, quæ vulgus imperitum Palatij à Pompeio Magno quondam conditi rudera vocat. ITEM S. PETRI ET S. GERVASII. Eodem cum Monaſteriis Grinianenſibus incendio conflagrarunt Cœnobium Sancti Petri & Cœnobium Sancti Geruaſij. *Grinianenſium loca*, vt vetus Auctor [i] in vita Sancti Clari Viennenſis Abbatis ſcribit, *quadringentos Monachos alebant. Porrò Sancti Petri Monaſterium ad Auſtralem partem vrbis ſitum, quingentos penè Monachos continebat; Sanctorum Geruaſij & Protaſij venerabilis memoriæ, quinquaginta.* In Cœnobiorum Grinianenſium maximo cuſtodiebantur oſſa Sancti Ferreoli Martyris, quæ propter hoſtium metum in vrbem ab Epiſcopo tranſlata ſunt cum capite Sancti Iuliani. Lege vtrumque

[g] Num. 26.
[h] Num. 2.
[i] Ap. Bolland. d. 1. Ian.

Auctorem præcitatum, necnon Ioannem à Bosco in Antiquitatibus Viennensibus [a], Guillelmum Paradinum in Annalibus [b] Burgundicis, & Claudium Rubyum in Historia Lugdunensi [c]. Viennensis Episcopus tunc erat Wilicarius, de quo sic Ado scribit in suo Chronico. *Wilicarius Austreberto venerabili Episcopo Viennæ succedit. Qui ob cladem Sarracenorum, cùm esset domus præclarissima Martyrum circa Rhodanum ab iis iam incensa, ossa beati Ferreoli cum capite Iuliani Martyris intra vrbem transtulit, eisque, accelerato opere, non magno pretio Ecclesiam construxit, vbi & eorumdem Martyrum Reliquias reuerenter composuit.*

AN. CH. 732. THEODOR. IV. R. 12.

a Cap. 4. n 18. b Lib. 1. c Lib. 3. c. 15.

XXX. CAPIVNT LVGDVNVM,

Lugdunum, ciuitas ad Araris confluentes in Rhodanum celeberrima, sub iugo Saracenorum aliquandiu gemuit, vt ex veteribus Annalibus Metensibus ac Fuldensibus, necnon ex Annalibus Burgundicis [d] Guillelmi Paradini & ex Historia Lugdunensi [e] Claudij Rubyi liquet. Ecclesiæ Lugdunensi tunc præerat Fulcoaldus Episcopus, cuius iam meminimus ad annum Christi septingentesimum vicesimum-tertium, eique post aliquot annos mortuo successor non est datus, vt fusiùs ad annum Christi septingentesimum vndequadragesimum probabimus. Monasterium Insulæ Barbaræ illis quoque temporibus à Saracenis dirutum deflet Claudius *le Laboureur* in libro [f] de Ruderibus istius Cœnobij. Ad eandem Arabum irruptionem referri debet Martyrium Sancti Porcarij, qui colitur apud Montem Verdunum in Diœcesi Lugdunensi decimo-quinto Kalendas Septembris. In Supplemento Martyrologij Gallicani ad illum diem hæc leguntur. *Apud Montem Verdunum in Foresio * prope Lugdunum, Passio Sancti Porcarij Abbatis Lerinensis & sociorum, quorum Natalis celebratur apud Lerinum die duodecimâ huius mensis.* In nostras manus ante aliquot annos quædam venerunt monumenta, quæ pertinent ad Historiam Foresij, collectáque sunt à Ioanne Maria *de la Mure.* In his vita Martyriúmque Sancti Porcarij sic enarrantur. *Sanctus Porcharius Monachus, Pastor, & Abbas fuit quingentorum Monachorum in Insula Lirinensi, virtutibus præclarus & pollens meritis. Illo tempore paganorum exercitus Gallias atrociter inuasit, & Christianorum strages plurimas fecit. Et antequàm dictorum paganorum classis illo aduentaret in loco, vbi Sanctus Porcharius erat, eidem oranti Angelus Domini apparuit, & ei tempus & diem prædixit, ac horam eorum exitûs omnibus imminentem, die videlicet septimâ sequenti. Facto itaque mane Porcharius conuocans fratres, eis cuncta quæ viderat & audierat, retulit, & quidam non credentes, quidam pauentes, vniuersi tamen turbati sunt hoc audito periculo. His inter se variè disceptantibus, instante vigiliâ matutinâ, vident hostile agmen aduenire; Sancti verò Agonistæ properant ire obuiam hostibus, omnes induti albis, tanquam agni immaculati Iesu Christi. Venerunt autem Ministri Satanæ, & coram beato Porchario, vt plùs doleret, Christi Athletas, Sanctum Magnum, & alios, gladiis iugulauerunt, in quibus nullus auditus fuit strepitus, nec vox, nec gemitus. Sic ergo facti sunt victores diaboli & Martyres Christi, qui cum felici profectu vitæ de hac luce ad æterna præmia migrauerunt. Peracto dicto scelere Sanctum Porcharium oculis orbauerunt. Sed hoc Sanctus Porcharius ad munus gloriæ sibi reputans, fortior factus est in Dei amore, disponens ab illa patria discedere, & secreta nemora adire, venitque ad locum, qui Mons Verdunus dicitur in Forensi patria Diœcesis Lugdunensis, in ipsóque loco composuit cellam docens verbo & exemplo Christicolas ad se venientes, sed venerunt impiissimi pagani, & ad cellam eius intrantes in Dei virum sæuiunt, & lanceâ guttur eius transfodiunt, qui Dominum inuocans & signaculo Crucis se muniens sanctum emisit spiritum, ibique sepultus fuit, cuius intercessione diuina Maiestas ibi multa operatur miracula.* In hoc textu multa sunt, quæ spectant ad Porcarium Abbatem Lerinensem, de cuius Martyrio Tomo proximo acturi sumus. Duos igitur distingue Porcarios Martyres, vnum, qui necatus est à Saracenis apud Montem Verdunum hoc anno, cùm Diœcesim Lugdunensem igni ferróque deuastarent; alterum, qui post annos septem apud Le-

d Lib. 1. e Lib. 3. c. 15.

INSVLAM BARBARAM

f Cap. 9.

* Mont-Verdun en Forés.

MONTEM VERDVNVM,

AN. CH. 732. THEODOR. IV. R. 12. rinum Insulam peremptus est ab iisdem Christiani nominis hostibus, cùm maritimam Galliarum oram à Rhodano ad Varum popularentur. Hæc distinctio clarior fiet ex iis, quæ de Porcario Abbate Lerinensi ac Martyre ad annum Christi septingentesimum vndequadragesimum dicemus. Apud Montem Verdunum cum Sancto Porcario, de quo nunc agimus, colitur & Sanctus Magnus, ibíque custodiuntur vtriusque Reliquiæ, ac communis vtrique recitatur Oratio, vt hæc docent verba. *Intercedentibus beatis Martyribus tuis Megio* * *& Porchario* *. Magnum in hac Oratione Porchario præpositum volunt, quia prior Martyrium consummauit. Ecclesiæ Montis-Verduni patronus est hodie Sanctus Porcharius, olim patronus erat Princeps Apostolorum vt Ecclesiæ Lerinensi, nec hanc obseruationem, quamuis parum conducere videatur, omittunt incolæ Montis-Verduni, vt hodiernum Ecclesiæ suæ Patronum Abbatem olim Lerinensem fuisse confirment. Eadem Sancti Porcharij apud Montem-Verdunum Ecclesia titulo Prioratûs hodie decoratur, pendétque à Casa Dei celeberrimo Diœcesis Claromontensis in Aruernia Monasterio.

* *S. Grand.*
* *S. Procaire.*

XXXI. MATISCONEM, Matisco, vrbs dextræ Araris ripæ imposita, Saracenis in prædam quoque venit. Cladis Matisconensis mentionem fecerunt Guillelmus Paradinus in Annalibus [a] Burgundicis & Petrus à Sancto Iuliano in Antiquitatibus [b] Matisconensibus. De Episcopo, qui Matisconensem Diœcesim tunc administrabat, non adeò facile est coniectare, nam manci per hæc tempora videntur Episcoporum Matisconensium Catologi, quia post Adeodatum seu Deodatum, de cuius Pontificatu ad annos Christi, sexcentesimum tricesimum-primum, sexcentesimum quadragesimum, & sexcentesimum quadragesimum-quartum, Tomis superioribus locuti sumus, recensetur Decius Secundus, tum Domnolus, quem anno Christi septingentesimo quadragesimo-tertio sedisse constat ex vetere charta, quam suo loco ad illum annum describemus. Apud Seuertium Deodatus & Decius Episcopi seculum integrum complent. Si placet hæc Chronologia, mutili non sunt Indices Episcoporum Matisconensium, & ineunte Domnoli Pontificatu ciuitas Matisconensis ab Arabibus occupari potuit. At Episcopatum integro seculo penes duos duntaxat Antistites fuisse vix nobis persuademus, quia simile exemplum nondum occurrit.

[a] Lib. 1.
[b] Lib. 1.

XXXII. CABILONEM, Cabilo dextræ quoque Araris ripæ adiacet, eandem cum Matiscone sortem pertulit, vt Guillelmus Paradinus in Annalibus [c] Burgundicis & Petrus à Sancto Iuliano in Antiquitatibus Cabilonensibus testantur. Nec Cabilonensium numerosior est quàm Matisconensium Episcoporum Catalogus, nam post Didonem, qui vitam anno Christi sexcentesimo septuagesimo-octauo clausit, ad ætatem vsque Caroli Magni commemorantur, in hodiernis Nomenclaturis Episcoporum Cabilonensium, Antestius tantùm & Amblacus, quorum etiam gesta perierunt obliuione consepulta. Quapropter illorum Episcoporum Indices, vt hodie reperiuntur, censendi sunt mutili, nec probè designari potest Episcopus qui Diœcesim Cabilonensem regebat, cùm Saraceni Cabilonem in suam potestatem redegerunt.

[c] Lib. 1.

XXXIII. VESONTIONEM, Dubis * supra Cabilonem in sinistram Araris ripam egeritur. Ad illum amnem sita Metropolis Vesuntio, quæ deditionem Saracenis quoque fecit. Ad illam nos opinionem adducit Ioannes Iacobus Chiffletius, cùm de Sancto Gedeone Metropolita Vesontionensi sic scribit [d]. *Sanctus Gedeon homo mitissimus, & ad omnem modestiam compositus, summâ animi æquabilitate vidit ciuitatem à barbaris penè flammis absumptam, adeóque afflictam rem Ecclesiasticam, vt ex reditibus Ecclesiarum Sancti Ioannis & Sancti Pauli, vix tres ministri possent sustentari. Eam ciuitati cladem facilè senserim illatam à Saxonibus, qui anno 773 rebellarunt aduersùs Carolum Magnum in Desiderio Longobardorum Rege debellando occupatum; & cum ingenti exercitu hac illac effusi, permulta Regni Francici loca, & nominatim Christianorum Ecclesias ferro flammáque*

* *Le Doux.*
[d] In Vesont. part. 2. n. 36.

vastarunt. Quod idem anno 778 fecisse leguntur, cùm Carolus Magnus in Hispania aduersus Saracenos dimicaret. Baronius anno 773, num. 13; & 778, num. 3, & seqq. Attentè legimus Baronium, nihil in eo reperimus, quod Chiffletio faueret. Baronius ad annum Christi septingentesimum septuagesimum-tertium, numero decimo-tertio, cùm de Saxonibus verba facit, obseruat eos per absentiam Caroli, qui tunc in Italia versabatur, in Francorum fines irrupisse, ac peruenisse Friteslariam, vbi Ecclesiam, quam Sanctus Bonifacius olim erexerat, igni concremare frustrà tentarunt. In eam rem citat vitam Caroli Magni per Monachum Egolismensem descriptam, in qua hæc habetur narratio. *Dum pro defensione Sanctæ Romanæ Ecclesiæ* Carolus *ibi*, id est, in Italia, *intenderet, dimissâ marcâ, & contra Saxones nullâ fœderatione susceptâ, ipsi Saxones cum magno exercitu exierunt super confinia Francorum, perueniúntque* [1] *ad Castrum, quod dicitur Barinburg* [2]. *Confiniales verò hac de causa solliciti Castellum ingrediuntur & defendunt. Gens autem Saxonum cùm sæuiret deforis, & incendio cuncta cremaret* [3] *venit* [4] *ad quamdam Basilicam in loco, qui dicitur Friedissar* [5] *quam sanctæ memoriæ Bonifacius Martyr consecrauerat, & per spiritum Prophetiæ prædixerat, quòd numquam incendio cremaretur. Et cœperunt Saxones cum nimia intentione aduersùs eamdem certare Basilicam, quemadmodum eam quolibet ingenio cremare* [6] *potuissent. Dum hæc agerentur, apparuerunt quibusdam Christianis, qui erant in Castello, similiter & quibusdam paganis, qui in ipso aderant exercitu, duo iuuenes in albis, qui ipsam Basilicam ab igne protegebant, & propterea ibidem non potuerunt neque interiùs neque exteriùs ignem accendere, nec aliquod damnum inferre Basilicæ, sed nutu diuinæ Maiestatis pauore perterriti, in fugam conuersi sunt, nemine persequente. Inuentus est autem posteà vnus ex iisdem Saxonibus mortuus iuxta ipsam Basilicam genibus curuis, accliuus* [7] *supra pedes, habens ignem & ligna in manibus, velut ore flando eamdem Basilicam igni tradere voluisset.* Eadem prorsus leguntur in veteribus Annalibus editis ab Andrea Duchesnio [a], quibus olim vsus Regino; in vita Caroli Magni, quam incertus Auctor ex iisdem Annalibus collegit; in Chronico Reginonis; & in Annalibus Bertinianis ac Metensibus. At in Annalibus Eginhardi [b] breuiùs in hunc modum contrahuntur. *Dum hæc in Italia geruntur, Saxones, velut opportunam, de absentia Regis, nacti occasionem, contiguos sibi Hassorum terminos ferro & igne populantur. Cúmque in eo loco, qui nunc Frideslar ab incolis nominatur, Basilicam à Beato Bonifacio Martyre dedicatam incendere molirentur, atque hoc efficere casso labore conarentur, immisso sibi diuinitus pauore subitaneo, turpi trepidatione confusi, domum fugiendo reuertuntur.* A finibus Francorum & Saxonum, vbi Castrum *Barinburg*, seu *Bariaburg*, & ab Hassia, vbi Friteslaria, vulgò *Friedissar*, seu *Friedislar*, aut *Frideslar*, vel *Fridslar*, abest longissimè Vesontio, nec hanc ciuitatem tunc in Saxonum potestatem venisse quis vnquam credet, cùm iidem Saxones ad Rhenum ne quidem accesserint. Baronius ad annum Christi septingentesimum septuagesimum-octauum, numeris tertio & sequentibus, vbi de Saxonibus disserit, ait eos ad Rhenum vsque penetrasse, iustóque Dei iudicio acerrimè punitos fuisse, quòd Ecclesiam Sancti Suiberti & oppidum Werdam igni combussissent. Totam narrationis seriem desumit ex literis Sancti Ludgeri ad Rixfridum Traiectensem Episcopum, quas à Surio [c] in Appendice ad Sancti Suiberti vitam editas plerique suppositias iam censuerunt. De illarum auctoritate, vel de veritate rei quam exponunt, hoc loco non disputabimus. Vnum enim impræsentiarum nobis inquirendum, an ex epistola, quam Baronius allegauit, Chiffletius aut quis alius affirmare possit Saxones Vesontione potitos esse. Quod certè nemo colliget ex Saxonum aduentu vsque ad Rhenum, & ex vastatione Monasterij Werdensis seu Suibertini, quod in Insula Rhenana situm erat infra Coloniam Agrippinam. Textus apud Surium & Baronium talis est. *Ferocissimi & perfidi Saxones & Westphali, excitati spiritu satanæ,*

1 Editio Duchesn. perueneruntque.
2 Bariaburg.
3 cremarent.
4 venerunt.
5 Friedislar.
6 Igne cremare.
7 Adclinus.

a Tom. 2. Col. Hist. Franc. pag. 24.
b Ad an. 774.
c D. 1. Mart.

AN. CH. 732. THEODOR. IV. R. 12.

& inebriati calice Babylonis, cùm præfatus Carolus Rex esset cum toto suo exercitu in Hispania putantes & videntes se habere aptum tempus vlciscendi damna, à Carolo & Christianis ipsis sæpè illata, conglomerati in inuicem præceptis Satraparum ipsorum venerunt cum validissimis & grandibus agminibus strenuorum & ferocium armigerorum, depopulantes longè latéque crudeli ferro & edaci flammâ cuncta, quæ erant Christianorum. Veneruntque vsque ad littora Rheni. Et in tantùm sæuiit ira & crudelitas ipsorum, vt nullatenus parcerent, nec Ecclesiis Dei, nec sexui, nec ætati hominum, quin omnia consumerent ac demolirentur vsque ad internecionem. Sed anno sequenti maxima vindicta subsequuta fuit, & denuò ad fidem reuocati triumphali gladio Serenissimi Francorum Regis Caroli, propugnatoris fidei Christianæ, fuere. Quâ horridâ clade sæuiente, prædictæ ferocissimæ gentes Saxonum & Westphalorum ad Ecclesiam Sancti Swiberti & ad oppidum Werdam ferocitatis suæ direxerunt gressum. Quod oppidum liuore magno, feroci igne & ferro, solo tenus destruxerunt. Eâdem tempestate, Ecclesia cum conuentu Sancti Swiberti concremata fuit, Sacerdotes verò aut trucidati aut effugati, incolæ vtriusque sexûs omnes ferè occisi, libri sacri exusti, vicúsque ferè in solitudinem redactus est, dempto sacro corpore Sancti Swiberti, sagaciter subtus terram deposito & depresso, quod licet industriè per totum conuentum quæsierint, minimè tamen inuenire potuerunt. Et licèt essent Christiani vi adacti; & hæc crudelia peragerent, oderant tamen sanctum Swibertum, eò quòd pridem Christianis Francigenis præstitisset victoriam contra eos, &, vt arbitrabantur, inimicus ipsorum esset, & defensor exercitûs Christianorum. Erat autem in flagitioso exercitu quidam satelles diaboli, nomine Ogellus Oesterbach de Paderborne, qui, in eadem sæua depopulatione oppidi de Werda, infinita flagitia commiserat, gaudens in rebus pessimis. Is totâ vi conatus inflammare Sancti Swiberti Ecclesiam, ignem primus copiosum ad fastigium iactauit Ecclesiæ. Sed protinus ignis sæpè repulsus & emortuus, extinctus & diminutus fuit, vim enim virtutis suæ meritis Sancti Swiberti primò oblitus est ignis. At ille obstinatus in malitia, licèt hæc cerneret, & nullo modo desistere dignaretur, tandem permissione diuinâ eam incendit, & lætus abiuit. Igitur cùm hæc effera & bellicosissima gens Saxonum, infinita abominabilia vbique in Christianos grassando ad libitum peregisset, diuisísque inter eos lætarentur rapinis ac spoliis, sedissentque in suburbanis & vicinis pratis virentibus oppidi Werdensis, ouantes & gratulantes de cædibus & oppressionibus Christicolarum, ecce venit sceleratissimus & sacrilegus Ogellus ad commilitones & conterraneos suos, in eodem prato prandentes, cachinnando recitans, vt ipse Ecclesiam Sancti Swiberti protectoris Francorum incenderit, quamuis commodè eam aliquandiu incendere nullatenus potuisset. Statímque Dominus noster Iesus Christus, qui est splendor Sanctorum suorum, volens sacrilegis Saxonibus palam ostendere, cuius meriti Sanctus Swibertus nobilis Pontifex apud ipsum esset in Regno cælorum, illum nefandum Ogellum miserabiliter puniuit, vt alÿ terrerentur, & à talibus desisterent. Nam cùm perniciosus Ogellus hæc prædicta mala, per ipsum perpetrata, coram prandentibus sociis & complicibus suis cachinnando, imò Deum blasphemando recitaret, statim ira Dei ascendit super ipsum, cadénsque retrorsum coram omnibus super planam terram, fracto collo, dignas temeritatis ac sacrilegÿ pœnas debitas horribili morte luit. Quod alÿ sacrilegi videntes & audientes, exterriti valdè, compuncti pœnitentiâ salutari, quidam ipsorum iram Dei mitigauerunt. Nec hoc sufficiebat Deo ad laudem Sancti Swiberti, quin etiam illustriùs honorare voluit Sanctum suum coram omni exercitu Saxonum & Westphalorum. Nam cùm sacrilegus Ogellus mortuus, coopertus velamine, sic per tres ferè horas iacuisset, & signo dato iuberentur vbique per totum exercitum castra metari in alio loco, statim conuenerunt consanguinei & socÿ malitiæ nefandi Ogelli, cúmque sepelire in cœmeterio Ecclesiæ Sancti Swiberti decreuerunt, sed nullo modo valebant. Namque cùm indigestam terram effoderent, conantes facere sepulchrum in præfato sancto cœmeterio, in quo ipsum condendo sepelirent, statim digesta terra per se defluxit in eandem foueam, ac si non fuisset sulcata, de quo omnes mirabantur. Cúmque iterum atque iterum fodiendo tentassent, & multùm laboris insumpsissent, vt facerent sepulchrum,

sepulchrum, licèt in aliis locis eiusdem cœmeterij, & semper terra per se omnibus stupentibus subitò decidisset in eandem foueam, permanens & apparens plana terra vt antè, desistebant à fodiendo sepulchro in eodem sacro cœmeterio, & exterriti dicebant ad alterutrum, ipsum indignum Ecclesiasticâ sepulturâ, & præsertim sepulturâ illius cœmeterij, eò quòd Ecclesiam illam & cœmeterium cremando prophanasset. Et sic multùm attoniti recedentes, cùm venissent ad cadauer mortuum, & abiecto velamine denudassent faciem eius, ecce tam horribilis & miserabilis apparuit facies eius, quòd omnes in terrorem & formidinem vertit, itaut omnes trementes, stupidi & pauidi, citò recederent ab eo ignorantes quidnam cum corpore facerent. Sed instanti recessûs tempore, quidam alij satellites ex alia prouincia Saxonica, prædicta audientes, & ipsum mortuum inuenientes, proiecerunt indignanter cadauer in Rhenum, vt esset pabulum piscium, & sic malus malè periit. Itaque cùm ex præcepto Satraparum per totum facinorosum exercitum signo dato iuberentur castra mouere, domùmque discedere, ecce dolenter nunciatum fuit à contribulibus & complicibus malitiæ & commissi sacrilegij, duobus præcipuis Satrapis Nothelino & Occoni, strenuum Ogellum de Paderborne, qui primus Ecclesiam Sancti Swiberti incenderat, ex vindicta Dei, & Sancti Swiberti, patroni illius loci, plagatum & punitum esse, fregisséque collum suum super planam terram, cùm iocando dictitaret, quòd illud facinus sacrilegum commisisset. Quod illi audientes, indignati dicebant, hoc casu accidisse, & non ex vindicta alicuius Sancti & præcipuè Sancti Swiberti, quòd Sanctus Swibertus esset impotens, & nullius virtutis ac potestatis, qui nequiuisset suum oppidum suámque Ecclesiam tueri. Cúmque hæc & huiuscemodi multa alia verba blasphemiæ superbè & indignanter protulissent, non dantes gloriam Deo & Sancto eius, simul atque recessissent illi duo Satrapæ ab inuicem, Nothelinus in via glorians de victoria habita contra Christianos, priuatur coram omnibus lumine oculorum, factus totus cæcus, atque in cunctis membris suis grauiorem morte pœnam tamdiu sustinuit, donec rubore coopertus, & in se reuersus, ac se colligens, quanta in Deum & in Sanctum Swibertum superbè commiserat, medullitus suspirando agnouit & doluit. Itaque crescente, per momenta temporum, dolore corporis, consilio proborum, flexis genibus humiliter Deo vouit, deuotè visitare sepulchrum Sancti Swiberti, & Ecclesiam eius in fauillas redactam, iuxta facultatem suam restaurare, modò intercessionibus ipsius à Deo recuperaret pristinum visum & sanitatem corporis. Quo voto coram multis dolenter & deuotè facto, protinus dolor viscerum cessauit, visus rediit, & ipse surgens, lachrymabili voce Deum deuotissimè laudans, cunctis aperuit, vt meritis Sancti Swiberti liberatus sit, & Werdam vsque properans, votum cum multa familia deuotè adimpleuit. Alter verò Satrapa, Occo nomine, opimis ditatus spoliis, cùm equester cum suis vernaculis rediret à Werda, ignorans vt Nothelinus à Deo punitus esset, recitarétque in via, quàm benè vindicassent Saxones contra Christianos contumelias & oppressiones, ipsis à Carolo pridem illatas, & vt humana pariter & diuina in finibus Christianorum perturbassent, & præsertim vt Ecclesiam Pontificis Swiberti, in quo Christiani multùm confidebant, incendissent, mox coram omnibus mulctatus à Deo, auditu caruit & loquelâ, rediénsque domum mœstus & dolens, mansit longo tempore surdus & mutus. Qui similiter in se reuersus, erubescens ingemuit valdè, perpendens quòd Deus vindicat blasphemias Sanctis suis illatas. Salutari igitur pœnitentiâ ductus, dolens toto corde de commissis in Deum & in seruum eius Swibertum, eleemosynis & precibus sperabat à Deo recuperare priorem sanitatem, sed nihil proficiebat, & nihil obtinuit. Cùm verò didicisset, qualiter Nothelinus Satrapa cæcitate percussus, meritis Sancti Swiberti liberatus fuit, spem magnam concipiens in sanctum Swibertum, similiter vouit peregrè visitare ipsum Swibertum in Werda, & seruituti eius se mancipare, modò pristinæ, meritis ipsius Sancti, restitui posset sospitati. Eâdem horâ sanatus à cœlesti medico, dispositâ domo suâ, publicè accedens cum solemni familia ad Ecclesiam Sancti Swiberti in Werda, votum impleuit reuerenter & deuotè, redire quoque domum spernens, sumptibus suis & præfati Satrapæ Nothelini, aliorúmque multorum deuotorum hominum, eandem exustam Ecclesiam anno sequenti eleganter

AN.CH. 732. THEODOR. IV. R. 12.

restaurauit, & dignitati sui Satrapatûs renuncians, in Werda apud Sanctum Swibertum consenuit, seruiens feruenter Deo & Sancto Swiberto omnibus diebus vitæ suæ. Plura ex Surio non descripsit Baronius. An ex istis affirmare quis audeat Saxones cis Rhenum venisse, penetrasse in Celticam, Vesontionem expugnasse? Eratne Vesontio *in finibus Christianorum*, quos perturbarunt Saxones, aut in vicinia *Werdæ* quam diripuerunt? Frustrà igitur ex Saxonum irruptionibus in fines Francorum, quas Baronius ad annos Christi septingentesimum septuagesimum-tertium & septingentesimum septuagesimum-octauum commemorauit, Chiffletius in illa tempora contendit incidisse cladem Vesontionensem, quâ ciuitas penè flammis absumpta est adeóque afflicta res Ecclesiastica, *vt ex reditibus Ecclesiarum Sancti Ioannis & Sancti Pauli, vix tres ministri possent sustentari.* Gedeon Vesontionensis Metropolites, qui sub Carolo Magno floruit, Metropolim incendio penè consumptam factámque bonorum Ecclesiasticorum direptionem *summâ animi æquabilitate* potuit videre, maximam quoque laudem ob hanc animi æquabilitatem promeriturus. At illa damna non illata sunt, eo Pontifice. Citiùs inflicta calamitas, cuius detrimenta vt antecessores sic & ipse sensit, quoniam commoda, quibus resarcirentur, nondum suppetebant. Gedeon Herueo in Episcopatum Vesontionensem successit, Herueum antecessit Aurulcus, de quo iam locuti sumus ad annum Christi septingentesimnm vicesimum-tertium [a]. Sedente hoc apud Vesontionem Episcopo, Saraceni varias ciuitates ad Rhodanum & Ararim, putà Auenionem, Viuarium, Valentiam, Lugdunum, Matisconem & Cabilonem, de quibus supra, subiugarunt. Tum pars eorum Belnam, pars altera Vesontionem videtur contendisse, nec præter cladem Vesontioni tunc illatam alia inuestiganda, cuius non memoria tantùm sed & imago, temporibus Gedeonis Episcopi, ciuibus præsentissima fuerit. Arabum irruptioni quot annos superstes vixerit Aurulcus, nos latet. Herueus ex eadem familia proximè successit, &, vt Chiffletius [b] testatur, *postquàm Episcopali officio aliquandiu magnâ laude perfunctus est, mortem, quæ horrori esse solet, ingenti lætitiâ (qui fructus est piè actæ vitæ) excepit.* Huic subrogatus est Gedeon, cùm luctuosa ciuitatis facies adhuc esset, & Ecclesiarum ministri magnâ penuriâ laborarent. Tomo sequenti, plura de eodem Gedeone.

[a] Num. 49.

[b] In Vesont. part. 2. n. 35.

XXXIV. LVXOVIVM.

In Episcopatu Vesontionensi florebat Luxouium, insigne Monasterium, quod maximam quoque desolationem à Saracenis passum legimus. Cladem illam circa hunc annum contigisse scribit Haeftenus Catalogo Luxouiensium Abbatum sic allegato. *Post hunc*, id est, post Walbertum Luxouiensis Cœnobij tertium Abbatem, *fuerunt quamplurimi Abbates, qui statum Laudis Perpetuæ seruauerunt, videlicet Wandalogus, Berthoardus, Ingofredus, Cunctanus, Resticus, Seifarius, Addonus, Arulfus, Rendinus, Regnebertus, Gerardus, Ratto, Villincranus, Mellinus. Tempore istius venerunt Wandali, & Hungari, & interfecerunt fratres conuentûs, & Abbatem. Et cessauit Laus Perpetua, nec Abbas fuit per quindecim annos.* Actum de quamplurimis illorum Abbatum; actum de Walberto eiúsque successoribus vsque ad Addonum; actum de Wandalogo seu Windologo vel Wandologio, de Berthoardo seu Bertoaldo vel Dectohaldo, de Ingofredo, de Cunctano seu Cunctono, de Restico seu Rustico, de Seifario seu Saytario, de Addono siue Adono. Hæc nominum discrepantia colligitur è Catalogo præcitato & ex alio quem Petrus Franciscus Chiffletius Sammarthanis communicauit. Addonum siue Adonum secuti sunt, Arulfus, Rendinus seu Lendinus, Regnebertus seu Ragnebertus, Gerardus, Ratto, Villincranus seu Wikeranus, Mellinus seu Miletus. Hic vnà cum copioso Monachorum numero peremptus est à Saracenis, quos Auctor Catalogi ab Haefteno laudati Wandalos & Hungaros appellauit. Vtriusque nominis par ratio. Vt enim Wandalos sic & Hungaros pro quibuslibet Christianæ Religionis hostibus vsurparunt Gallicani

Scriptores, qui calamo manum post vastatas ab Hungaris Gallias admoue- AN. CH.
runt. De Hungarorum irruptione in Diœcesim Vesontionensem, vbi Lu- 732.
trense * Monasterium diripuerunt [a], agemus decimo seculo. Mellino THEO-
seu Melito Luxouiensi Abbate compluribúsque Monachis illius loci gladio DOR. IV.
Saracenorum trucidatis, cessauit ibi *laus perennis* seu *perpetua psalmodia*. Plu- R. 12.
ribus in locis perpetua hæc psalmodia instituta, itaut nulla hora nocturna
vel diurna à Dei laudibus vacua præteriret. De Luxouio locuples testis
est Sanctus Bernardus [b]. *Ad has*, inquit, *Gallicanas partes Sanctus Columba-
nus ascendens, Luxouiense construxit Monasterium, factus ibi in gentem magnam.
Aiunt tam magnam fuisse, vt, succedentibus sibi vicissim choris continuarentur so-
lemnia diuinorum, itaut ne momentum quidem diei ac noctis vacaret à laudibus.*
Diu viguit apud Luxouium laus perennis ad hunc vsque annum, quo Sa-
raceni maximam Burgundiæ desolationem intulerunt. Occiso cum pleris-
que Monachis Abbate fugati sunt dispersíque ceteri Luxouienses Ascetæ,
caruerúntque deinceps Abbate *per quindecim annos*, donec electus est Tru-
doaldus, vt Tomo sequenti dicturi sumus.

* *Lure.*
[a] Acta S. Deicoli Abb. ap. Bolland. d. 18. Ian.
[b] In vit. S. Malachiæ. c. 6.

XXXV. BELNAM,

Belna, oppidum Diœceseos Augustodunensis, medio fermè itinere Cabilonem inter ac Diuionem, vim Saracenorum repellere non potuit. A Catello in Historia [c] Linguodochiana numeratur inter vrbes Burgundiæ, quæ captæ sunt ab Arabibus. Augustodunensis Episcopus erat Amator, quantùm colligere possumus ex iis, quæ de Præsulibus Augustodunensibus ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-tertium [d] dicta sunt.

[c] Lib. 5.
[d] Num. 41.

XXXVI. DIVIONEM,

Diuio, vrbs ad Oscarum in Episcopatu Lingonensi, occupata quoque fuit à Saracenis, vt Paradinus in Annalibus [e] Burgundicis & Catellus in Historia Occitana testantur. In Cathedra Lingonensi sedebat Vandrarius Episcopus, Astorici, de quo non semel locuti sumus, proximus successor, decessórque Herulfi, qui sub Pippino & Carolo Magno Regibus floruit. Monasterium verò San-Benignianum regebat Abbas Goinus, de quo sermo post biennium ad annum Theodorici Regis decimum-quartum recurret.

[e] Lib. 1.

XXXVII. AVTISSIODORVM.

Autissiodorum, vrbs Episcopalis ad Icaunam, eandem calamitatem sensit, vt iidem Auctores, Paradinus & Catellus, affirmant. Episcopatum Autissiodorensem gerebat Clemens, de cuius obitu post biennium verba faciemus.

XXXVIII. OBSIDENT SENONAS. VINCVNTVR A FRANCIS. AMITTVNT AVTISSIODORVM.

Senonæ ad eundem Icaunam à Saracenis obsessæ sed non expugnatæ. Id suprà probatum ex Aimoini Continuatore & ex Clarij Chronico. Ebbo Senonensis Metropolitanus obicem se barbaris opposuit, & Senonas incursionis Arabicæ metas fixit. *Aduocato* enim *priùs diuino auxilio*, vt Tauellus testatur, *suos adhortatus repentinâ factâ irruptione, non contemnendâ manu casâ, eos fugauit, vsque ad Seigneleyum * vicum eos insecutus.* Autissiodorum quod in vicinia erat, à Christianis mox recuperatum putamus. Quid secutum sit, anno sequenti dicemus. Interim de rebus Burgundicis, antequàm ad Aquitanicas transeamus, duas obseruationes accipe.

* *Segneley.*

XXXIX.

Primò, quæcumque ad hunc annum à nobis de Lugduno, Matiscone, Cabilone, Belna, Diuione & Autissiodoro dicta sunt, confirmantur ab antiquis Auctoribus, siue Saracenos Lugduno Senonas vsque cum exercitu profectos affirmant, siue Burgundiam vel ab Arabibus occupatam vel anno sequenti à Carolo recuperatam scribunt. In horum Auctorum numero sunt Ado & Annalistæ Metensis ac Fuldensis. Ado enim in suo Chronico sic habet. *Sarraceni penè totam Aquitaniam vastantes, & latè alias prouincias igne ferróque superantes, Burgundiam dirissimâ infestatione depradantur, penè omnia flammis exurentes, Monasteria quoque ac loca sacra fœdantes, innumerum populum abigunt, atque in Hispanias transponunt.* Annalista Metensis ad annum post Abdiramæ necem proximum, sic [f]. *Karolus Princeps Regnum Burgundiæ cum valida manu penetrauit.* Et Fuldensis, sic [g]. *Carlus Burgundiam petens, Lugdunum & ciuitates reliquas suæ ditioni subegit.*

[f] Ad an. 733.
[g] Ad an. 737.

AN.CH. 732. THEODOR. IV. R. 12.

XL. Secundò, quos antiqui Chronographi Saracenos, Arabes, Mauros ac Mahumetanos, Aimoini Continuator & Clarius Wandalos, hos plerique Neotericorum quos citauimus, necnon Saussaius in elogio Sancti Ebbonis Senonensis Episcopi, Wisigothos appellarunt, aut si Wisigothos à Saracenis distinxerunt, vtrosque simul in Franciam ingressos dixerunt asseruerúntque Wisigothos Arianæ sectæ, Mahumetanæ Saracenos addictos fuisse. Sed longè aliter de Wisigothis sentiendum. Hi, priusquàm Arabes ex Africa in Hispaniam transfretarent, latè dominabantur per vniuersam Hispaniam pérque Septimaniam quæ Galliarum pars erat, & à longo tempore cum Recaredo Rege nuncium Arianæ hæresi remiserant, omnem autem gloriam penitus amiserunt Hispaniâ & Septimaniâ sub iugum Saracenorum missis. Quapropter Abdirama, qui iussu Iscami Caliphæ Francos adortus est, licèt milites ad inuadendam Franciam in Hispania Septimaniáque conscripserit, solorum Arabum seu Saracenorum Præfectus dici censerique debet, nec, vbi Saracenicæ siue Arabicæ per Burgundiam incursionis narratio texitur, vllam oportet Wisigothicæ gentis mentionem fieri.

XLI. Abdirama profligatis prope Arelatum Francis, vt dictum suprà, mox ad læuam conuersus, præcipuam belli molem trans Garumnam in Nouempopulaniam seu Vasconiam transportauit, Burdigalam nobilissimam Aquitaniæ ciuitatem sinistræ illius amnis ripæ impositam cepit, deinde Garumnam & Dorodoniam transgressus pugnam cum Eudone Vasconiæ & Aquitaniæ Præfecto iniit felicissimo successu, eâque victoriâ plurimùm elatus Pictauium vsque profectus est, sed cùm vicinam Turoniam ferro flammísque se quamprimùm vastaturum minaretur, debellatus est à Carolo & Eudone, quos præsentissimum periculum coegit in fœdus & amicitiam coire.

XLII. Hoc igitur anno, Franci non tantùm prope Senonas, vt suprà probauimus, sed & in agro Pictauiensi victoriam insignem de Saracenis mense Octobri, die Sabbati reportarunt. Annum notant Auctores Annalium Nazarianorum, Petauianorum, & Tilianorum, necnon Chronici San-Dionysiani. Nullum Characterem Chronologicum præter annum habent Annales Tiliani, quorum textus hic est. DCCXXXII. *Karolus habuit bellum contra Saracinos.* Mensem notat Auctor Chronici Sandionysiani, sic. DCCXXXII. *Karlus bellum habuit contra Saracinos in mense Octobri.* Diem addunt *in mense* Annales Petauiani, sic. DCCXXXII. *Karolus habuit bellum contra Saracenos Octobri, die Sabbato.* Mensis in Annalibus Nazarianis desideratur, sed in iis præter annum ac diem designatur locus, sic. DCCXXXII. *Karlus pugnauit contra Sarcinos die Sabbato ad Pectanis.*

XLIII. Anonymus, qui Chronicon Fontanellense sub Ludouico Pio Augusto conscripsit, hoc eodem anno bellum illud Saracenicum sic refert [a]. *Huius*, nempe Landonis Abbatis Fontanellensis, *anno secundo, id est, Dominicæ Incarnationis septingentesimo trigesimo-secundo, Eudo Dux Aquitanorum cernens se superatum, & ad defendendam patriam suam contra Carolum se viribus esse destitutum, gentem perfidam Sarracenorum ad auxiliandum sibi inuitat, qui cum Rege suo, Abdirama nomine, Garomnam fluuium transeunt, Burdegalim vrbem perueneruut, ibíque Ecclesiis Dei igne concrematis, pluribúsque Christianis interfectis vsque ad Pictauem vrbem Basilicámque Sancti Hilary igne concremarunt, & ad beatissimi Martini Ecclesiam subuertendam summo conamine proficisci contendunt. Contra quos Carolus Princeps iuxta vrbem Pictauem aciem construxit, & super eos, inuocato Christi auxilio, intrepidus irruit, & eos cum Rege eorum vsque ad internecionem deleuit, acceptísque spoliis eorum, nomen Domini glorificans, totâ iam Aquitaniâ subactâ, cum triumpho ad propria reuertitur.*

[a] Cap. 9.

XLIV. Chronographum Fontanellensem penè ad verbum Annalista Metensis ita transcripsit. *Anno ab Incarnatione Domini* DCCXXXII. *Eodo Dux cernens se esse superatum, & ad defendendam patriam suam contra Karolum se viribus destitutum, gentem perfidam Sarracenorum ad auxiliandum sibi inuitat. Qui cum Re-*

ge suo, Abdirama nomine, Garonnam fluuium transeunt, & Burdigalam vrbem peruenerunt. Ibique Ecclesiis Dei igne concrematis, plurimísque Christianis interfectis, ad beatissimi Martini Ecclesiam subuertendam summo conamine proficisci contendunt. Contra quos Karolus Princeps iuxta vrbem Pictauam aciem instruxit, & super eos inuocato Christi auxilio intrepidus irruit, & eos cum Rege eorum vsque ad internecionem deleuit, acceptísque spoliis eorum, nomen Domini glorificans, totâ iam Aquitaniâ subactâ, ad propria reuertitur. AN. CH. 732. THEODOR. IV. R. 12.

Annalista Fuldensis, qui vastationem anno priori à Carolo bis Aquitaniæ illatam anteuertit integro septennio, bellum Saracenicum, quod vnanimi consensu præcitati Scriptores hoc anno gestum affirmant, annis Christi septingentesimo vicesimo-quinto & septingentesimo vicesimo-sexto sic consignauit. DCCXXV. *Sarraceni ab Eudone in auxilium suum vocati cum Rege suo Abdirama, Garonnam Burdigalémque perueniunt; cunctis locis vastatis, & Ecclesiis igne crematis, Basilicam quoque Sancti Hylarij Pictauis incendunt.* DCCXXVI. *Carlus Sarracenis cum manu valida occurrens, & auxilio Dei fretus, Regem eorum cum infinita multitudine prostrauit, deuictísque hostibus cum triumpho regreditur.* Quod ille ad biennium prorogat, vno eodémque anno confectum arbitrare, anno videlicet Christi septingentesimo tricesimo secundo, nec fidem habe Neotericis, qui duo distinctissima contra Saracenos bella simul confundunt, vnum quod Eudoni gloriosissimè cessit anno Christi septingentesimo vicesimo-quinto, alterum, quod in annum Christi septingentesimum tricesimum-secundum incidit, & initio valdè infaustum prædicto Eudoni fuit, posteà non eidem tantùm Eudoni sed etiam Carolo felicissimum. XLV.

Error Annalistæ Fuldensis ex eo potissimùm profectus videtur, quòd in Historia [a] Francorum, quam Childebrandus Comes conscribendam curauit, à bello Boioarico, quod à Carolo gestum est eodem anno, quo Dux Eudo de Saracenis triumphauit, nihil ad vastationem vsque Aquitaniæ per Carolum factam legitur, eique bellum alterum Saracenicum, cui non Eudo tantùm sed & Carolus cum copiis auxiliaribus interfuit, proximè sic subiicitur. *Carolus Princeps Danubium peracessit, illóque transmeato fines Baiorenses occupauit, subactáque regione illâ, thesauris multis, cum matrona quadam Bilitrude, & nepte sua Sonichilde, egreditur. Per idem tempus, Eudone Duce à iure fœderis recedente, eóque comperto per internuntios, Carolus Princeps commoto exercitu Ligerem fluuium transiens, ipso Duce Eudone fugato, prædâ multâ sublatâ, bis eo anno ab his hostibus populatâ, iterum remeatur ad propria. Eudo namque Dux cernens se superatum atque derisum, gentem perfidam Sarracenorum ad auxilium contra Carolum Principem & gentem Francorum excitauit. Egressique cum Rege suo, Abdyrama nomine, Garumnam transeunt, Burdegalensem vrbem peruenerunt. Ecclesiis igne concrematis, populis consumptis vsque Pictauos progressus est, vbi Basilicâ Sancti Hilarij igne crematâ (quod dici dolor est) ad domum beatissimi Martini euertendam destinant. Contra quos Carolus Princeps audacter aciem instruit, super eósque belligerator irruit, Christo auxiliante tentoria eorum subuertit, ad prælium stragem conterendam occurrit, interfectóque Rege eorum Abdiramâ prostrauit exercitum, proterens dimicauit atque deuicit, sícque victor de hostibus triumphauit.* XLVI. [a] Cap. 108.

Hic Auctor Chronographum Fontanellensem, Annalistam Metensem, aliósque recentiores decepit, vbi Saracenos ab Eudone, qui Carolo resistere non posset, in ditiones Francicas euocatos affirmauit. Id in gratiam Caroli per adulationem dixit, vt eidem Carolo eiúsque fratri Childebrando, cuius iussu calamo manum admouerat, magis placeret. Longè aliter se res habuit, vt suprà præmonuimus. XLVII.

Ac primùm, Abdirama Garumnam transiit. Id ei facillimum fuit, cùm totius Septimaniæ Præfecturam obtineret. Traiecto Garumnâ Vasconiam seu Nouempopulaniam inuasit. Idcircò Rodericus Toletanus [b] inter prouincias, quibus Iscamus Calipha dominabatur, numerauit *Vasconiam, cuius Me-* XLVIII. INVADVNT NOVEMPOPVLANIAM. [b] In Hist. Arab. c. 11.

AN. CH. 732. THEODOR. IV. R. 12. *tropolis Auxis*. Petrus *de Marca* in Historia [a] Benearnensi testatur Benarnum & Oloronem ciuitates Episcopales à Saracenis excisas fuisse. Cælius Curio de Auscio idem scribit in Historia Saracenorum. Guillelmus Catellus in Historia Occitaniæ [b] tradit lectum à se Chronicon, in quo Saraceni Vico-Iulij, Aquis, & Vasato, ciuitatibus Episcopalibus, necnon Lapurdo Aquensis Diœceseos oppido nominatissimo potiti dicuntur. Addit Petrus *de Marca* pagos Conuenensem & Bigorritanum ab iisdem Arabibus vastatos esse, idque non tantùm ex antiqua incolarum traditione, sed etiam ex Isidoro Pacensi probat, quoniam hic Auctor asserit Saracenos per *montana Vaccaorum* in Francorum terras irrupisse. Abdirama, cùm Arelatum obsedit, præliúmque cum Francis conseruit, copias omnes, quibuscum Franciam adoriri statuerat, nondum euocarat ex Hispania, sed, vt prudenti callebat consilio, non paucas vltra Pyrenæum montem reliquerat, quæ, quotiescumque illis imperatum esset, in Franciam citissimis itineribus aduolarent, ceteras suo aduentu auxilióque firmaturæ. Iuxta illam obseruationem Isidorum cum Anonymo, qui Francorum Historiam iussu Childebrandi Comitis in literas retulit, aliísque Scriptoribus iam citatis facilè conciliabis. Eodem tempore, quo Saracenorum exercitus ex agro Arelatensi processit, vt ciuitatibus ad vtramque Rhodani ripam sitis adiacentibúsque regionibus terrorem incuteret, alij duo profecti sunt in Nouempopulaniam, vnus ex eodem pago Arelatensi, alter ex Hispania, hic teste Isidoro *montana Vaccaorum* superauit, ille testibus aliis Auctoribus *Garumnam fluuium* transiit, Abdirama consilium de subigenda præcipuè Vasconia suscepit, vt Francis de Christiana Religione optimè meritis iter intercluderet, si reliquias Gothorum, quæ tunc *in montanis Asturiarum* cum Pelagio Rege degebant, auxiliaribus aliquando copiis subleuare vellent.

[a] Lib. 2. c. 3.
[b] Lib. 3.

XLIX. Ecclesiarum Nouempopulanarum quinam Episcopi per ea tempora fuerint, haud scimus, quia propter duplicem vastationem, quarum alteram Vascones à Saracenis, alteram à Nortmannis passi sunt, Episcoporum, qui temporibus Eudonis Ducis in Vasconia floruerunt, omnia penè nomina hodie desiderantur.

L. De Metropolitanis Elusanis nihil legitur post annum Christi sexcentesimum vicesimum-sextum, Clotarij Secundi Regis quadragesimum-tertium, quo *Palladius eiúsque filius Senocus Episcopus Elosanus, incusante Æghinane Duce, quòd rebellionis Wasconorum fuissent conscij, exilio retruduntur* [c].

[c] Fredeg. in Chron. c. 54.

LI. Anno duodequadragesimo Childeberti Primi Regis, id est, anno Christi quingentesimo vndequinquagesimo, Concilium Aurelianense quintum suis subscriptionibus corroborarunt *Aletius Episcopus Ecclesiæ Lactorensis & Eleutherius Archidiaconus directus à Theodoro Episcopo Ecclesiæ Consoranicæ*. Inter Theodori successores, quorum hodie memoria superest, non inuenitur antiquior Francolino, qui Narbonensi Concilio anno Christi septingentesimo duodenonagesimo interfuit. De successoribus autem Aletij nihil ante annum Christi circiter nonagesimum supra nongentesimum occurrit.

LII. Anno vicesimo-quarto Guntchramni Regis, siue anno Christi quingentesimo octogesimo-quinto, Concilium Matisconense secundum suis subscriptionibus munierunt, *Orestes Episcopus Ecclesiæ Vasaticæ, Rufinus Episcopus Ecclesiæ Conuenicæ, Lucerius Episcopus Ecclesiæ Eloronensium, Amelius Episcopus Ecclesiæ Bigorritanæ*, quorum successores altâ quoque sunt obliuione consepulti. Post Rufinum nihil de Conuenensibus Episcopis habetur ante Concilium Narbonense, cui *Abraham Commenensæ Sedis Episcopus* subcribit *anno Incarnationis Dominicæ septingentesimo octuagesimo-octauo*, vt ex Actis ipsius Concilij à Catello & Baluzio editis supráque laudatis liquet, & ex eo quòd Abraham non *Ecclesiæ Conuenicæ*, vt prædictus Rufinus aliíque antecessores, sed *Commenensæ Sedis* Episcopum se scribit, rectè Baluzius obseruat introduci tum cœptam corruptionem nominis istius Sedis, quæ nunc

Comenge dicitur. Post Amelium de Bigorritanis seu Tarbensibus Episcopis nihil occurrit ante annum Christi octingentesimum septuagesimum-nonum, quo sedebat Sarstonus, ab Oihenarto commendatus in Notitia Vasconiæ [a]. Post Orestem in Vasatensium Episcoporum Catalogo primus obuersatur Gumbaldus, qui sedebat anno Christi nongentesimo septuagesimo-septimo, vt constat ex vetere charta, quam apud Sammarthanos [b] integram reperies. Post Lucerium seu Licerium Oloronensem Episcopum in Notitia [c] Vasconiæ nullus inuenitur ante Raimundum, cuius Pontificatum Oihenardus *circa annum* 1040 collocat.

[a] Lib. 3. c. 12.
[b] Tom. 4. Gall. Christ. in Mon. Regula.
[c] Lib. 3. c. 13.

LIII.

In Gallia Christiana, Robertus & Sammarthani, cùm Episcoporum Oloronensium Catalogum ineunt, Licerium inter ac Raimundum, ponunt Abientium, quem octauæ Synodo Toletanæ interfuisse volunt, Robertus *an.* 653, Sammarthani *an.* 657. Actis Synodalibus præfigitur *Era* DCXCI, id est, annus Christi sexcentesimus quinquagesimus-tertius. Illi Synodo sub Reccesuintho Rege Abientius ita subscripsit. *Abientius Elborensis Episcopus.* Eius decessor Sisisclus ante aliquot annos septimæ Synodo Toletanæ sub Chindasuindo Rege sic subscripserat. *Sisisclus, Sanctæ Ecclesiæ Elborensis Episcopus, similiter subscripsi.* Similiter Petrus eiusdem Abientij successor *Era* DCCIIII, siue anno Christi sexcentesimo sexagesimo-sexto sub prælaudato Reccesuintho Rege Synodo Emeritensi sic subscripsit. *Petrus, Dei misericordiâ Elborensis Ecclesiæ Episcopus, similiter subscripsi.* Garsias Loaisa in notis ad subscriptiones octaui Concilij Toletani, Abientium, qui octauo illi Concilio Toletano interfuit, Sisiscli, qui Concilio Toletano septimo interfuerat, proximum successorem sic agnoscit. *Abientius Elborensis, qui successit Sisisclo, in septimo*, siue qui successit Sisisclo, cuius subscriptio in septimo Toletano Concilio reperitur. Et in notis ad subscriptiones Emeritensis Concilij, Petrum, qui eidem Concilio Emeritensi interfuit, Abientij, qui Concilio Toletano octauo interfuerat, proximum quoque successorem sic indicat. *Petrus Elborensis Abientio, in* 8. id est, Petrus Episcopus Elborensis successit Abientio, cuius subscriptio inuenitur in octauo Concilio Toletano. Emeritense Concilium Emeritensis Metropolita cum Episcopis vndecim eiusdem Prouinciæ celebrauit. Ex illorum Episcoporum subscriptionibus, quis illius prouinciæ status tunc esset, apertissimè cognoscitur. Emeritensi Metropolitano suberant vndecim Episcopi, Egiditanus, Pacensis, Abelensis, Olysipponensis, Lamecensis, Salmanticensis, Coimbriensis, Cauriensis, Oxonobensis, Elborensis, & Caliabriensis. Emeritensi Concilio Metropolitanus Episcopus ita subscripsit. *Proficius, Dei miseratione, Lusitanæ prouinciæ, sanctæ Emeritensis Ecclesiæ, Metropolitanæ Sedis Episcopus, hæc gesta Synodalia, cum confinitimis meis Episcopis, instituta, manu meâ subscripsi.* Deinde vndecim comprouinciales Episcopi per ordinem. Egiditanus, sic. *Ego Selua, Egiditanæ ciuitatis Ecclesiæ Episcopus, pertinens ad Metropolim Emeritensem, hæc instituta, cum Archiepiscopo meo Proficio, à nobis definita, subscripsi.* Pacensis. *Adeodatus, in Christi nomine, Sanctæ Pacensis Ecclesiæ Episcopus, similiter subscripsi.* Abelensis. *Asphalius, in Christi nomine, Sanctæ Abelensis Ecclesiæ Episcopus, similiter subscripsi.* Olysipponensis. *Theodericus, in Christi nomine, Sanctæ Olysipponensis Ecclesiæ Episcopus, similiter subscripsi.* Lamecensis. *Theodisclus, Dei misericordiâ, Episcopus Sanctæ Ecclesiæ Lamecensis, similiter subscripsi.* Salmanticensis. *Iustus, Dei miseratione, Sanctæ Salmanticensis Ecclesiæ Episcopus, similiter subscripsi.* Coimbriensis. *Contaber, Dei gratiâ, Episcopus Sanctæ Ecclesiæ Coimbriensis, similiter subscripsi.* Cauriensis. *Donatus, in Christi nomine, Episcopus Sanctæ Ecclesiæ Cauriensis, similiter subscripsi.* Oxonobensis. *Exarnus, Dei misericordiâ Episcopus Sanctæ Ecclesiæ Oxonobensis, similiter subscripsi.* Elborensis. *Petrus, Dei misericordiâ, Elborensis Ecclesiæ Episcopus, similiter subscripsi.* Caliabriensis. *Aluarius, indignus Sanctæ Calabriensis Ecclesiæ Episcopus, subscripsi.* Abientius igitur, qui Concilio Toletano octauo interfuit, non Olo-

AN. CH. 732. THEODOR. IV. R. 12.

rensis Episcopus apud Gallos in Vasconia sub Elusano Metropolita, sed Elborensis Episcopus apud Hispanos in Lusitania fuit sub Emeritensi Metropolitano. Resendius Lusitanus & Quebedius Toletanæ Ecclesiæ Portionarius, vt Garsias Loaisa in notis ad Concilium Lucense sub Theudomiro Sueuorum Rege celebratum obseruat, de situ Elboræ contendunt, alter Eboram in Lusitania, alter Talaueram in regno Toletano nobile oppidum, Elboram esse affirmant. Stamus pro Ebora * ciuitate hodie Archiepiscopali in Regno Portugaliæ.

* *Euora.*

LIV. Eodem anno, quo secundum Matisconense Concilium habitum est, Nicetius, teste Gregorio Turonensi [a], Præsulatum Aquensem suscepit. De successoribus nihil auditur ad annum vsque Christi duodenongentesimum, quo sedebat Oltherius, vt ex Chartulario Abbatiæ de Caignota probant in auctiore Gallia Christiana Sammarthani.

[a] Lib. 8. c. 20.

LV. A temporibus Dagoberti Primi, quo regnante Filibaudes Episcopatum Vico-Iuliensem gessit, ad annum vsque Christi septingentesimum duodenonagesimum, quo *Asinarius Viculiensis Episcopus* Narbonensi Concilio sæpè iam nominato subscripsit, de Vico-Iuliensibus Episcopis nihil omnino legitur.

LVI. Supersunt igitur duarum tantùm Ecclesiarum Nouempopulanarum, Auxitanæ videlicet & Benarnicæ, Catalogi, qui nos edocere possint, quinam illarum Sedium fuerint Episcopi, cùm Saraceni duce Abdiramâ Vasconiam diripuerunt. Auxitanam Diœcesim tum regebat Patricius Episcopus, vt patet ex iis, quæ de proximis Sancti Leothadij successoribus ad annum Christi septingentesimum duodeuicesimum [b] dicta sunt. Ecclesiæ verò Benarnicæ præerat Iulianus Episcopus, quocum beatus Iulianus eiusdem loci primus Episcopus malè confunditur, vt eruditissimus Petrus *de Marca* in Historia Benearnensi [c] iam obseruauit.

[b] Num. 7.

[c] Lib. 2. c. 3. n. 7.

LVII. Qui Gesta Sancti Iuliani primi Benearnensis Episcopi concinnauit, multa congessit, quæ vni eidémque viro conuenire non possunt. Scripsit Iulianum à Leontio Treuirensi Pontifice primum Benarni Præsulem institutum; à Lupo Vasconiæ Duce malè habitum, Ebroino Maioratum Regiæ domûs tum gerente; cladíque, quam ciuitas à Pannucio Saracenorum Rege passa est, superstitem vixisse. Tria hæc Auctor nuperrimè citatus simul collegit in Historia [d] Benearnensi, monuítque tres eo loco Iulianos in vnum confusos videri; primum, qui Leontio Treuirensi Episcopo synchronus extiterit; alterum, qui eâdem quâ Maior-domûs Ebroinus ætate floruisse censeatur; tertium, cuius Pontificatus in ea inciderit tempora, quibus Abdirama cum numeroso Saracenorum exercitu Vasconiam ingressus est & Benarnum euertit. Robertus Lescarensium Episcoporum Catalogum orditur à Sancto Iuliano, nec alterius Iuliani meminit. Oihenartus Benearnensium seu Lascurrensium Indicem auspicatur à beato Galactario, & beatum Iulianum in tempora *Theodorici Francorum Regis & Ebroini Maioris Palatij, circa annum* 680 reiicit, alterius Iuliani nullâ factâ mentione. Sammarthani duos distinguunt Iulianos in Episcoporum Lascurrensium Nomenclatura; Sanctum Iulianum, qui *missus à Leontio Episcopo Treuerensi Bearnenses populos ad Christianam fidem conculcatâ idololatriâ reuocauit*, & Iulianum secundum, qui *sedit tempore Theodorici Francorum Regis & Ebroini Maioris Palatij circiter annum* 680, *sub quo Ecclesia desolata fuit Abderramani Saracenorum Principis furore.*

[d] Lib. 1. cap. 15. n. 11.

LVIII. Sanctus Iulianus, Benarnensis primus Episcopus, ad Annales Ecclesiasticos Francorum non pertinet, Episcopatum enim tenuit Benarno Franciæ nondum adiecto. Eius ætas sic probatur. Euodio Consule, vt Seuerus Sulpitius in vita Sancti Martini scribit, id est, anno Christi trecentesimo octogesimo-sexto, Felix ordinatus est Episcopus Treuirensis, qui, teste Scheckmanno in medulla Gestorum Treuirorum [e], *post duodecimum annum Pontificij sui, Episcopali renuncians apici, solitarius intra beatæ Virginis Dominæ nostræ Basilicam contemplationi vacauit.* Mauritius igitur, qui Felici successit, Episcopatum

[e] Lib. 2. cap. 6.

tum anno Christi duodequadringentesimo suscepit. In Catalogis Episcoporum Treuirensium, Cratepolius, Robertus & Bucelinus annos Pontificatûs duodecim tribuunt, eósque ab anno Christi trecentesimo nonagesimo-secundo ad annum Christi quadringentesimum quartum dinumerant, quia Præsulatûs, quem Felix Mauritij decessor gessit, initium sexennio præuertunt. Browerus in Annalibus Treuirensibus [a] ad annum Christi quadringentesimum septimum hæc habet. *Eodem tempore Mauritius Treuirorum, diem suum functus, Leontium nactus est successorem, quem posteri Leguntium appellant.* Si Felix & Mauritius annos viginti-quatuor sederunt, certè Mauritius vitam ad annum vsque Christi quadringentesimum decimum prorogauit. Quod ex Renato Profuturo Frigerido, antiquiore Scriptore, Gregorius Turonensis [b] de ciuitate Treuirorum refert, nempe quòd *Treuerorum ciuitas à Francis direpta incensáque est secundâ irruptione*, id idem Browerus anno Christi quadringentesimo nono adscribit. Deinde hæc de Leontio Episcopo subnectit. *Leontius per ea tempora ad* XIX *Februarij diem, terris relictis, Confessorum auxerat numerum in cælis.* Browerum secutus est Gelenius in sacris ac piis Fastis Agrippinensibus, & Vandalicæ persecutionis mentionem insuper sic fecit. *Vndecimo Kal. Martij. Sancti Leontij Episcopi Treuerensis, genere nobilis, Coloni Romani, ex educta antiqua stirpe, qui anno Christi* 409, *hoc die, temporibus Vandalicæ persecutionis cælitum numerum auxit.* Petrus *de Marca* libro primo Historiæ Benearnensis, capite decimo-quinto, vbi duos Iulianos, vnum cognomento Sanctum Leontio Treuirensi Episcopo synchronum, alterum Ebroino Maiori-domûs contemporaneum, Benearnenses Episcopos agnoscit, Leontium anno Christi circiter quadringentesimo Treuirensem Episcopum constituit, & apud Anonymum, qui Gesta Sancti Iuliani conscripsit, Saracenorum loco restituendos ait Vandalos, à quibus omnem Nouempopulaniam annis Christi quadringentesimo septimo & quadringentesimo octauo deuastatam affirmat. De Vandalis Prosper in suis Fastis hæc habet ad annum Christi quadringentesimum sextum, quo Arcadius Augustus sextum Consulatum cum Probo gessit. *Arcadio* VI. *& Probo. Vandali & Alani Gallias traiecto Rheno pridie Kalendas Ianuarias ingressi.* Et ad annum Christi quadringentesimum nonum, quo Consulatum Honorius Augustus octauum & Theodosius Augustus tertium inierunt. *Honorio VIII. & Theodosio III. Vandali Hispanias occupauerunt.* Biennium igitur in Galliis egerunt Vandali. Nouempopulaniam tunc diripuerint, quid illis commercij fuit cum Iuliano Episcopo, quem seriùs institutum Episcopum docet Chronologia superiùs stabilita? Leontius enim, qui Iulianum in Nouempopulaniam direxit, Episcopatum Treuirensem ante annum Christi quadringentesimum decimum, siue ante annum post Vandalorum profectionem in Hispaniam proximum, non obtinuit. Ceterùm ne super Leontij nomine quid scrupuli remaneat, obserua variis modis illud efferri. In Martyrologio Ordinis Benedictini, quod Bollandus [c] citat, scribitur *Licontius*, apud Scheckmannum [d] *Legontius*, apud Kyriandrum [e] *Leguntius*, apud Saussaium [f] *Leguntus*, & *Ligontius* in antiquo Treuirensium Episcoporum Indiculo, quem Codex Serenissimæ Christinæ Reginæ Sueciæ Bollando suppeditauit.

AN. CH. 732. THEODOR. IV. R. 12.

[a] Lib. 5.

[b] Lib. 2. c. 9.

[c] d. 19. Febr. in S. Legontio.

[d] Lib. 2. c. 7.

[e] Part. 5.

[f] d. 19. Febr.

LIX. Saracenorum nomine in Actis Sancti Iuliani retento, placet posterior opinio Petri *de Marca*, qui re accuratiùs examinatâ, libro secundo Historiæ Benearnensis, capite tertio [g], duos Iulianos Benearnenses Episcopos ita distinguit, vt primum, qui sanctitate conspicuus est, à Leontio Treuirensi Episcopo in Vasconiam missum affirmet, alterum asserat Episcopum fuisse temporibus Abdiramæ, neutrum verò dicat Ebroino contemporaneum. Cùm Saraceni Duce Abdiramâ bellum Vasconibus intulerunt, Rex erat Francorum Theodoricus, cui cognomentum Calensis inditum. Quod autem eo regnante factum est, eiúsque nomine tanquam Charactere Chronologico consignatum posteris innotescere debuit, facilè deflecti potuit ad

[g] Num. 7.

AN. CH. 732. THEODOR. IV. R. 12.

illius proauum, Theodoricum æquè dictum, quo regnante Ebroinus Maioratu Regiæ domûs per multos annos defunctus est.

LX. AQVITANIAM II.

Tractus terrarum, qui Pyrenæis iugis, Garumnâ & Oceano cingitur, præter Vasconiam seu Nouempopulaniam, de qua locuti sumus hactenus, agrum quoque Burdigalensem complectebatur cum ciuitate Burdigala, quæ Metropolis erat Aquitaniæ secundæ. Saraceni subactâ Vasconiâ, ne quid inter Garumnam & Pyrenæos montes in potestate Francorum remaneret, expugnarunt etiam diruerúntque Burdigalam. Lege quæ de Burdigalensi excidio ex Francorum [a] Historia iussu Childebrandi conscripta, ex Chronico [b] Fontanellensi, & ex Annalibus [c] Metensibus ac Fuldensibus [d] iam recitata sunt, & ex prædicto Chronico necnon ex Annalibus Metensibus aduerte Basilicas illius ciuitatis igni concrematas fuisse. Monasterium Sanctæ Crucis, quod extra ciuitatem erat, tunc à Barbaris euersum scribit Gabriel *de Lurbe* in Chronico Burdigalensi. Quis illâ ætate Burdigalensis Episcopus fuerit nos latet. Post Gundegisilum enim, quem Tomo secundo ad annos Christi quingentesimum octogesimum-nonum & quingentesimum nonagesimum ex Gregorio Turonensi [e] laudauimus, ad tempora vsque Ludouici Pij mancus est Episcoporum Burdigalensium Catalogus.

[a] Cap. 108. [b] Cap. 9. [c] Ad an. 732. [d] Ad an. 725. [e] Lib. 9. cc. 41. 43. l. 10. c. 15.

LXI.

Aquitania secunda, præter Burdigalensium Metropolim, quinque ciuitates Agennensium, Ecolismensium, Santonum, Pictauorum & Petrocoriorum complectebatur. Saraceni, vt Burdigalam Metropolim, sic & reliquas illius prouinciæ ciuitates occuparunt. De Aginno testis est Catellus in Historia Occitana [f]. De ciuitatibus Petrocoriorum, Santonum & Pictauorum, testis Rodericus Toletanus capite decimo-quarto Historiæ Arabicæ, vbi refert de Abdirama, quòd Eudonem Ducem persequi non destitit, *per Petragoneam & Sanctoniam & Pictauiam ciuitates, oppida & Ecclesias deuastando, & igne continuo consumendo.* Ioannes Mariana libro septimo de rebus Hispanicis addit Engolismam. *Engolismenses*, inquit, *Petragorij, Sanctones, Pictonésque eâdem belli flammâ vexati.* Saraceni igitur integrâ Vasconiâ & Burdigalâ potiti, cùm in illo Galliarum tractu, qui Pyrenæis montibus, Garumnâ fluuio, & Oceano circumscribitur, nihil relictum in potestate Francorum viderent, Garumnam denuò transierunt, Aginnum ad dexteram fluminis ripam situm expugnarunt, tum Dorodoniam * transgressi sunt, & Eudone profligato penetrarunt ad amnes, Islam *, Carantonum * & Clanim *, quorum primo assident Petricorij, secundo Engolisma & Santones, tertio Pictauium.

[f] Lib. 3.

* La Dordogne. * L'Isle. * La Charente. * Le Clain.

LXII. VINCVNT CIS DORODONIAM EVDONEM DVCEM AQVITANIÆ.

Isidorus Pacensis traiectos à Saracenis Garumnam & Dorodoniam, císque Dorodoniam Eudonem Ducem ab iisdem Arabibus debellatum sic asserit. *Abdirraman terras Francorum intus experditat, atque adeò eas penetrando gladio verberat, vt ad prælium Eudone vltra fluuios, nomine Garona vel Dornomia, præparato, & in fugam dilapso, solus Deus numerum morientium vel pereuntium recognoscat.* Isidorum politiore stylo sic reddit Rodericus Toletanus capite decimo-quarto Historiæ Arabicæ. *Abderramen autem lætus victoriâ, elatus potentiâ, ratus est Francorum patrias deuastare. Cúmque amnes Garona & Dordonia pertransisset, Eudonem, de quo diximus, inuenit ad prælium præparatum; sed infelicitate præteritâ comitatus in fugam dilabitur fugitiuus, & tot ibi de eius exercitu ceciderunt, quòd eius numerus omni humanæ scientiæ occultatur.* At hic Auctor si non emendatione, saltem interpretatione videtur indigere. Cùm enim Eudonem, de quo se iam locutum ait, *infelicitate* quoque *præteritâ* comitatum subiungit, alludit ad pugnam Arelatensem, in qua victos anteà Francos superiori capite dixit. Sic autem illo capite decimo-tertio locutus est de Eudone, vt ipsum Eudonem prælio Arelatensi interfuisse neutiquam scripserit. Nam mentionem Eudonis fecit ea tantùm de causa, quod ille Munnizio viro Mahumetano filiam suam in matrimonium collocasset. *Eudo Præpositus Gallicorum huic Muniz filiam suam censâ*

fœderis in coniugio copulauit, & ad suos libitus tradidit inclinandam, ob persecutionem Arabum differendam. Et, vbi de prælio Arelatensi sermonem instituit, Eudonem ne quidem nominauit. Illius textum anno priori iam recitatum iterum audi. *Abderramen cùm Arelatum in multitudine exercitûs obsedisset, inferioris fortunæ Gallici sunt inuenti, nam fugaci periculo se voventes sequaci victoriâ sunt præuenti, quorum cadauera vorax Rhodanus occultauit, & terra suscipiens reuelauit, & eorum tumuli adhuc hodie in Arelatensi cœmiterio ostenduntur.* Quapropter cùm Eudo, qui cis Dorodoniam infeliciter cum Abdirama pugnauit, *infelicitate præteritâ comitatus* dicitur, infelicitas illa non ad ipsum Eudonem, sed ad Francos seu Gallicos, vt Rodericus vocat, sic referri debet, vt Eudo non suâ, sed Francorum seu Gallicorum in prælio Aelatensi cæsorum *infelicitate præteritâ comitatus* censeatur. Arelatum ad Aquitaniæ Præfecturam non pertinebat, & Eudo, qui Vasconiæ & Aquitaniæ Præfectus erat, Arelatensibus se rebus immiscere non potuit, quia difficili bello cum Carolo Maiore-domûs implicabatur, vt anno superiori obseruatum est. AN. CH. 732. THEODOR. IV. R. 12.

LXIII. Res ab Abdirama post initum prope Dorodoniam prælium sic persequitur Rodericus [a]. *Abderramen proposuit interim Galliam penetrare, & Eudonem Ducem persequi non desistens, per Petragoneam & Sanctoniam & Pictauiam ciuitates, oppida & Ecclesias deuastando, & igne continuo consumendo, etiam Turonis ciuitatem, Ecclesiam & Palatia vastatione & incendio simili diruit & consumpsit.* De Petricoriis, Santonibus & Pictauio cum hoc Auctore, necnon de Engolisma cum Mariana [b] conuenimus, de Turonis verò nequaquam. Apud Isidorum enim, *Abdirraman suprafatum Eudonem Ducem insequens, dum Turocensem*, seu Turonensem, *Ecclesiam, Palatia diruendo, & Ecclesias vstulando, deprædari desiderat, cum Consule Franciæ interioris Austriæ, nomine Carolum, virum ab ineunte ætate belligerum, & rei militaris expertum ab Eudone præmonitum, sese infrontat.* Ciuitatem Turonensem à Saracenis occupatam æquè negant, Anonymus qui Francorum Historiam iussu Childebrandi Comitis conscripsit, Chronographus Fontanellensis, & Annalista Metensis, iam citati. Tres hi Scriptores vnanimi consensu Saracenos asserunt à Carolo debellatos, cùm Turones capere & Sancti Martini Basilicam euertere decreuissent. Apud prædictum Anonymum [c], *Saraceni ad domum beatissimi Martini euertendam destinant. Contra quos Carolus Princeps audacter aciem instruit, super eósque belligerator irruit.* Apud Chronographum [d] Fontanellensem & apud Annalistam Metensem [e], *ad beatissimi Martini Ecclesiam subuertendam summo conamine proficisci contendunt. Contra quos Carolus Princeps iuxta vrbem Pictauem aciem construxit, & super eos, inuocato Christi auxilio, intrepidus irruit.* His Auctoribus addendi sunt, quotquot alij scribunt Saracenos in agro Pictauiensi debellatos fuisse. Nonnullos eorum iam produximus, plures etiam inferiùs, vbi sermo de pugna fiet, prolaturi.

[a] In Hist. Arab. c. 14.
[b] Lib. 7. c. 3.
[c] Cap. 108.
[d] Cap. 9.
[e] Ad an. 732.

LXIV. Sex ciuitates, quibus Aquitania secunda constabat, Burdigalam videlicet, Aginnum, Petricorios, Engolismam, Santones & Pictauium, in potestatem Saracenorum deuenisse suprà probauimus. Quapropter Rodericus [f], vbi prouincias enumerat, quæ tunc Iscamo Caliphæ parebant, recenset Vasconias, quarum Metropoles Auxim & Burdigalam vocat, id est, Aquitanias duas; secundam videlicet Aquitaniam, cuius Metropolis Burdigala, & tertiam Aquitaniam, aliis nominibus dictam Nouempopulaniam & Vasconiam, cuius Metropolis Auxis. Vulgatus Roderici textus talis est. *Vasconias, cuius Metrop. Auxis & Burdegala, suæ potentiæ subiugauit.* A Thoma Erpenio sic editus inuenitur. *Vasconias, cuius Metropolis Auxis, & Burdigaliam suæ potentiæ subiugauit.* Videtur autem sic restituendus. *Vasconias, quarum Metrop.* id est, Metropoles, *Auxis & Burdegala, suæ potentiæ subiugauit.* Quamquam apud hunc Auctorem error est in Auxi. Stabat enim adhuc Elusa, Sedésque Metropolitana seriùs Auscios est translata.

[f] In Hist. Arab. c. 12.

AN. CH 732. THEODOR. IV. R. 12.

LXV. Plerorumque Episcoporum, qui præfuerunt Ecclesiis Aquitaniæ secundæ, cùm vastatæ sunt à Saracenis, hodie nomina desiderantur. Actum suprà de Metropolitis Burdigalensibus. Post Salustium Aginnensem Episcopum, qui Sancto Desiderio Episcopo Cadurcensi & Dagoberto Magno Regi synchronus vixit, nihil de Præsulibus Aginnensibus occurrit ante annum Christi nongentesimum septuagesimum-septimum, quo Gumbaldus Episcopus floruisse comprobatur. In Catalogis Episcoporum Petrogoricensium, post Saffarium, cuius mentionem Tomo secundo ad annum Christi quingentesimum vndenonagesimum ex Gregorio Turonensi [a] fecimus, primus legitur Bertrandus, de cuius Pontificatu sub Pippino Rege verba faciemus. Feliciùs actum est cum Episcopis Engolismensibus, & quantùm colligere possumus ex iis, quæ Tomo superiore dicta sunt ad annum Christi sexcentesimum vndequinquagesimum [b], rexit Ecclesiam Engolismensem Madabertus Episcopus, cùm Saraceni Aquitaniam secundam inuaserunt, Madaberto enim successit Guillermus, tum Fredebertus, de quo plura sub Pippino Rege. Manci sunt Indices Episcoporum Santonensium, nec probè sciri potest, quis Ecclesiæ Santonensis Episcopus fuerit, cùm Arabes in Aquitaniam secundam irruperunt, à Leontio enim, qui Concilium Remense cum aliis Episcopis anno Christi sexcentesimo vicesimo-quinto celebrauit, ad Islonem vsque, qui anno Christi millesimo duodecimo florebat, occurrunt in Catalogis Episcopi duntaxat decem, vt ad annum Christi sexcentesimum quadragesimum-nonum [c] iam obseruauimus. Quæ verò de Pictauiensibus Episcopis ad annum Christi sexcentesimum duodenonagesimum [d] dicta sunt, ea palàm ostendunt Gaubertum Ecclesiæ Pictauiensi præsedisse, cùm Franci de iisdem Arabibus nobilissimam in agro Pictauiensi victoriam reportarunt.

[a] Lib. 9. c. 41.

[b] Num. 37.

[c] Num. 37.

[d] Num. 19.

LXVI. Quanta tunc Iscami Caliphæ potentia fuerit, docet Rodericus [e], prouinciarum, quibus dominabatur, hac enumeratione factâ. *Prouinciæ eius dominio subditæ, & sectâ Mahometi inquinatæ, necesse est vt propriis nominibus exprimantur; videlicet Iconia, cuius Metropolis Iconium; Lystria, cuius Metropolis Lystris; Alapia, cuius Metropolis ciuitas eiusdem nominis; Chaldæa, cuius Metropolis Babylon destructa; Assyria, cuius Metropolis Niniue; Medea, cuius Metropolis Hecbatanis; Hircania, cuius Metropolis Antiolos; Persis, cuius Metropolis Susa; Mesopotamia, cuius Metropolis Aram, siue Sarra; Syria superior, cuius Metropolis Damascus; Celesyria, siue Phœnicia, cuius Metropolis Tyrus; Syria inferior, cuius Metropolis Antiochia; Iudæa, cuius Metropolis Hierusalem; Ægyptus, cuius Metropolis Alexandria; Arabia maior, cuius Metropolis Baldac; Æthiopia, cuius Metropolis Nadauer; Africa, cuius Metropolis Carthago; Hispania, cuius Metropolis Toletum. Has omnes prouincias subiugauit secta & gladius Mahometi. Aliquando etiam Siciliam, cuius Metropolis Panormum; & Calabriam, cuius antiqua Metropolis Rhegium; & partem Apuliæ; & Galliam Gothicam, cuius Metropolis Narbona; & Vasconias, quarum Metropoles Auxis & Burdegala, suæ potentiæ subiugauit.*

[e] In Hist. Arab. c. 12.

LXVII. Tanti Monarchæ copiis præerat Abdirama, Hispaniarum Septimaniæque Præfectus, vir bellicosus & industrius, qui Francis bis acie victis, semel ad Rhodanum, iterum ad Dorodoniam; duabúsque nobilissimis prouinciis, Vasconiâ videlicet & Aquitaniâ secundâ, subactis, nihil imperuium sibi ratus, ad Ligerim magno conamine contendebat, vt eo flumine traiecto bellum in Galliam Celticam transferret, quò partem exercitûs non temnendam post prælium Arelatense præmiserat. In tanto rerum discrimine nec Eudo Dux Aquitaniæ cecidit animo, nec officio suo defuit Carolus Maior Regiæ domûs. Ambo simultate, quæ priùs inter illos fuerat, patriæ caritati condonatâ, quoniam externus timor maximum concordiæ vinculum esse consueuit, vires suas simul iunxerunt. Prælium Isidorus Pacensis stylo barbaro sic descripsit. *Dum penè per* VII *dies, vtrique*, nempe Franci

DEBELLANTVR A CAROLO ET EVDONE.

& Mauri, *de pugne conflictu excruciant, sese postremò in aciem parant, atque dum acriter dimicant, gentes Septentrionales in ictu oculi, vt paries, immobiles permanentes, sicut & zona rigoris glacialiter manent adstricti, Arabes gladio enecant. Sed vbi gens Austriæ, mole membrorum prævalida, & ferreâ manu perardua, pectorabiliter ferientes Regem inuentum exanimant, statim nocte prælium dirimente, despicabiliter gladios eleuant, atque in alio die videntes castra Arabum innumerabilia, ad pugnam se reseruant, & exurgentes è vagina sua, diluculò prospiciunt Europenses Arabum tentoria ordinata, & tabernaculorum, vbi fuerant castra locata, nescientes cuncta esse peruacua, & putantes ab intimo esse Sarracenorum falanges ad prælium præparatas, mittentes exploratorum officia, cuncta repererunt Smaelitarum agmina effugata. Quique omnes tacitè pernoctando, cum eos stricto defugiunt repatriando. Europenses verò solliciti, ne per semitas delatescentes aliquas facerent simulanter celatas, vndique stupefacti in circuitu sese frustrare capitant, & qui ad persequentes gentes memorata nullo modo vigilant, spolias tantùm & manubias decenter diuisas, in suas se læti recipiunt patrias.* Eadem à Roderico [a], politiori clariorique stylo, sic enarrantur. *Cùm per septem dies bellis particularibus exercitus sese impeterent, demum dispositis aciebus generali prælio dimicantes alternis cædibus se læserunt, sed gens Austriæ membrorum praeminentiâ validâ, & gens Germana corde & corpore præstantissima, quasi in ictu oculi manu ferreâ & pectore arduo Arabes extinxerunt, & ipsum*, nempe Abdiramam, *gladio peremerunt, sicque nocte prælium dirimente ad castra sua exercitus redierunt. Mane autem diluculo apparente viderunt Germani Arabum tentoria, vt heri fuerant ordinata, & putauerunt Arabes velle prælium restaurare, & cùm exploratoris officio vacua percepissent, iuerunt ad spolia & manubia diuidenda, & verentes, ne fortè Arabes in stratis vel semitis insidias procurarent, Germani & Franci in patrias redierunt. Arabes autem, qui euaserant, per compendia ad Galliam Gothicam reuersi sunt.*

AN. CH. 732. THEODOR IV. R. 12.

[a] In Hist. Arab. cap. 14.

LXVIII. Qui trecenta septuaginta-quinque millia ex Arabum exercitu cæsa scribunt, hoc prælium confundunt cum alio, quod anno Christi septingentesimo vicesimo-quinto commissum est, Gregorio Secundo tunc Romano Pontifice, vt ex Anastasio Bibliothecario & ex veteribus Annalibus Francorum simul collatis patet. Deinde quæ proximè descripta sunt ex Isidoro & Roderico, validissimum suppeditant argumentum, vt inficieris tantam Maurorum stragem editam fuisse, quia Franci partâ victoriâ, cùm postridie tentoria Saracenorum, sicut heri, viderent ordinata, putauerunt eos velle prælium restaurare, nec, postquàm per exploratores de fuga constitit, ausi sunt insequi propter insidiarum metum, quas certè post tantam cladem à reliquiis exercitûs paratas suspicari nemo potuit. Octoginta duntaxat millia Saracenorum in Abdiramæ castris fuisse nonnulli scribunt [b]. Id nobis admodum probabile videtur, quoniam trecenta septuaginta-quinque millia Maurorum in prælio Aquitanico, recenti adhuc memoriâ, perierant, & copiarum, quæ sub Abdiramæ imperio erant, altera pars ad Icaunam fluuium militabat, altera, de qua nobis hîc sermo, multùm erat imminuta, quia sæpè dimicarat in Vasconia & in Aquitania secunda quas subegerat, variisque locis imposuerat firma præsidia, ne rursum eædem prouinciæ Regi Francorum, tanquam legitimo suo à multis retrò seculis domino, se subderent, excusso Mahumetanæ gentis nouo iugo. Vbbo Emmius in Historia rerum Frisicarum [c] obseruat Popponem, virum Christianum, Frisicæ cohortis ductorem in eo bello interemptum esse, cùm insignem operam in acie cum suis Carolo præstitisset, eiúsque corpus ob eximiam fortitudinis & pietatis laudem honorificè Turonis tumulatum.

[b] Mezer. ad hunc an. in Theodor. II.

[c] Lib. 4.

LXIX. Omnes fermè Neoterici Saracenos in agro Turonensi deletos asserunt, & pugnæ locum notant, cui nomen in perpetuam rei memoriam inditum volunt Sancti Martini * *de bello*. Sed Ecclesiæ Sancti Martini cognomentum hoc, *de bello*, non accessit ante cladem, quam Franci Nortmannis ibidem

* *S Martin le Bel.*

AN. CH. 732. THEODOR. IV. R. 12.

longè seriùs intulerunt. Argumento, quod ex illo cognomine moderni Scriptores hauserunt, sic exploso, consule vetustiores Auctores, qui Mauros in pago Pictauiensi debellatos vnanimi voce confirmant. Pugna cum Saracenis conseritur *ad Pectauis*, in Annalibus Nazarianis, quorum Auctor in anno Christi septingentesimo nonagesimo desinit; *iuxta vrbem Pictauem*, in Chronico Fontanellensi: *apud Pictauium ciuitatem*, in vita Caroli Magni per Eginhardum scripta; *iuxta vrbem Pictauam*, in Annalibus Metensibus.

LXX. Pugnatum est mense Octobri, die Sabbati. Vtrumque patet ex antiquis Auctoribus, quorum plerosque iam produximus. In Annalibus Petauianis & in Chronico San-Dionysiano Carolus aduersùs Saracenos dimicat *in mense Octobri*, & in Adonis Chronico fit concertatio *mense Octobri*. Deinde in Annalibus Nazarianis & Petauianis Carolus pugnat *die Sabbato*. Ceterùm anno Christi septingentesimo tricesimo-secundo, qui literâ Dominicali E præditus fuit, in mensem Octobrem quatuor inciderunt Sabbata; primum occurrit quarto Nonas Octobris; alterum, quinto Idus Octobris; tertium, decimo-quinto Kalendas Nouembris; quartum, octauo easdem Kalendas. Quonam autem ex illis Sabbatis prælium sit initum, nullus obseruauit, elige quod omnium conuenientissimum tibi videbitur, vt Theofredum Abbatem Calmeliacensem die vndecimo proximi mensis prope Anicium ab iisdem Saracenis in Septimaniam se recipientibus vulneratum probes.

LXXI. De anno nihil repetimus. Ex Annalibus enim Nazarianis, Petauianis, Tilianis ac Metensibus, & ex Chronicis San-Dionysiano ac Fontanellensi suprà probauimus Abdiramæ necem anno Christi septingentesimo tricesimo-secundo illigandam esse. Tres aliæ opiniones in plerisque Neotericorum leguntur. Vna cladem illam Saracenorum vel anno Christi septingentesimo vicesimo-quinto, vel sequenti consignat; altera, anno Christi septingentesimo tricesimo; tertia, anno Christi septingentesimo tricesimo-quarto. Prima nititur Annalibus Fuldensibus, quos iam refutauimus; secunda Sigeberto, cuius Chronicon per illa tempora valdè vitiosum est; tertia Isidoro Pacensi & Roderico Toletano, contra quos disputatum quoque suprà.

LXXII. In Septimaniam se recipiunt. Vtrùm Franci de Saracenis priùs ad Senonas, quàm ad Pictauium triumpharint, haud liquet. Carolus, partâ victoria, cis Ligerim reuersus est, vt Galliæ Celticæ consuleret. Eudo moratus est in Aquitania. Mauri per agros, Lemouicinum, Aruernensem, Aniciensem, Cadurcensem, Gabalitanum & Rutenensem in Septimaniam se receperunt.

LXXIII. Diœcesim Lemouicensem tunc regebat Cessator Episcopus, quem Robertus in vetere Martyrologio laudatum testatur, quòd *contra Vandalos*, id est, contra Saracenos, multùm pugnauit. Apud Saussaium decimo-septimo Kalendas Decembris hoc elogio decoratur. *Lemouicis, Sancti Cessatoris, illius ciuitatis Episcopi & Confessoris. Qui zelo Dei plenus viriliter contra Saracenos in Aquitaniam irruentes decertauit, seruatóque ab excidio populo suo, alter Phinees & Onias in pace consummatus, æterni nominis & immortalis gloriæ præmia adeptus est. Quiescit vir beatus apud Sanctum Sanctinum iuxta Castrum de mala morte, vbi à plebe fideli digno honore habitus, resplenduit præclaris meritorum insigniis.* Annus ignoratur, quo feliciter ad Deum migrauit. Successit in Episcopatum Ebulus, quem Robertus non malè suspicatur eundem esse cum Ebulone Abbate Solemniacensi, de quo duæ tantùm hæ voces in Catalogo Solemniacensium Abbatum leguntur, *Ebulo Episcopus*. In dubium non vocamus, quin Ebulo siue Ebuloni locus & inter Episcopos Lemouicenses post Sanctum Cessatorem, & inter Abbates Solemniacenses post Agiulfum concedendus sit. Sed vtrùm Abbas priùs extiterit quàm Episcopus, & obtento Episcopatu munus Abbatiale non abdicarit, an

Episcopatu dimisso factus sit Monachus, tum Abbas, aut post susceptum Episcopatum electus quoque fuerit in Abbatem, nemo scribit. Primi generis exempla in Sanctis Hadulpho & Erkenbodone; secundi generis, in Sanctis Claudio & Baino; tertij generis, in Sanctis Martino & Hugone iam occurrerunt. Sanctus Hadulphus Abbas Vedastinus, quando ad Episcopatum Atrebatensem promotus fuit, nec curam Monasterij Vedastini, nec Abbatis titulum abiecit. Idem præstitit Sanctus Erkenbodo Sitiuensis Abbas, nam, postquàm in Episcopum Morinensem assumptus fuit, deinceps Episcopum simul & Abbatem egit. Sanctus Claudius abdicato Episcopatu Vesontionensi factus est Monachus Condatescensis, deinde Abbas eiusdem loci. Similiter Sanctus Bainus Episcopatu Morinensi dimisso Monachum induit in Cœnobio Fontanellensi, posteà ex Monacho factus est Abbas eiusdem Monasterij. Sanctus Martinus Turonensis Episcopus Maius Monasterium fundauit rexítque cum Abbatis titulo. Sanctus Hugo ex Monacho Gemmeticensi factus est Episcopus Rotomagensis, deinde & Abbas Fontanellensis, &, quandiu vixit, munus Episcopi simul & Abbatis obiit. Inter Abbates postremi generis recensendum putamus Ebulum siue Ebulonem Episcopum, qui post Sanctum Cessatorem in Cathedra Lemouicensi sedit, & Abbas Solemniacensis post Agiulfum fuit retento Episcopatu, vnde illi titulus Episcopi seruatus in præcitato Solemniacensium Abbatum Catalogo videatur.

AN. CH. 732. THEODOR. IV. R. 12.

LXXIV. In Diœcesi Lemouicina, cùm Arabes, à Francis prope Pictauium deuicti, fugam arripuerunt, florebat Pardulphus * Waractensis Monasterij nuper erecti primus Abbas, cuius vitam Hugo Menardus [a] è manuscripto Codice Cœnobij Sancti Cornelij Compendiensis breuiter contexuit. Inde paucis accipe, qualia fuerint beati viri primordia, & quomodo se suúmque Monasterium contra Saracenos defenderit. *Pardulphus nobili stirpe ortus est in vico territorij Lemonicensis, qui dicitur Seredignus. Adhuc puerulus cum sociis in agro colludebat. Illi ignem arbori supposuerunt, quæ radicibus adustis in terram cecidit, ceteris fugientibus, solo Pardulpho signo Crucis intrepido remanente. Sed ramus eius capiti graue vulnus inflixit, ex quo multis annis cæcus fuit, lumine quidem oculorum cassus, sed Sancti Spiritûs gratiâ illuminatus. Nam totum se Dei cultui mancipauit. Quicquid victûs ac vestitûs à parentibus accipiebat, cùm foras egrederetur, pauperibus distribuebat, cui proinde miraculorum gratiam Deus impertiuit. Nam infirmos oleo & aquâ benedictis, & manuum impositione sanabat. Comes Lemonicensis Lantarius nomine Monasterium ædificauit in loco, qui dicitur Waractus, in honorem Sancti Petri Principis Apostolorum, cui Sanctum Pardulphum præficiendum curauit. Abbas factus arduam admodum vitæ rationem secutus est,* &c. *Gens Saracenorum se in Aquitaniam effuderat, & Pictauorum vrbem inuaserat. Sed Carolus Maior ingenti strage editâ residuos ad patriam redire coegit. Qui propterea indignati obuia quæque loca sancta incendebant, & Christianorum alios spoliabant, alios captiuos abducebant, alios occidebant. Quod videntes Monachi fugâ sibi consuluerunt frustrà tentantes virum Dei secum abducere, qui Deo confisus solus cum famulo Euphrasio remansit in Monasterio. Iam barbari Monasterij ianuæ imminebant, quos videns eminus Euphrasius monuit virum Dei, vt orationi instaret. Ille prostratus Deum impensiùs rogabat, vt non permitteret locum Sanctum ab infidelibus contaminari, illi nimio terrore perculsi abierunt.* De Pardulpho agemus iterum Tomo sequenti, migrauit enim in cælum *fermè octogenarius*

* Perdoul.

[a] Lib. 2. Obseruat. d. 3. Nou.

PRECIBVS ABBATIS PARDVLPHI REPELLVNTVR A MONASTERIO WARACTENSI IN DIOECESI LEMOVICINA.

LXXV. Manci sunt per illa tempora, Cadurcensium, Gabalitanorum & Rutenensium Episcoporum Catalogi, nec quidquam ampliùs de illarum ciuitatum Præsulibus hoc Tomo scribemus.

LXXVI. In Aruernensi Cathedra sedebat Thaido, de quo iam locuti sumus. Sequuntur apud Democharem in Aruernorum Pontificum Catalogo, Darbenus, & Dorbertus. Dorbertum omittunt, Chenutius, Robertus, Sammar-

AN. CH. 732. THEODOR. IV. R. 12.

thani. In Originibus Claromontanis Sauaro & Durandus existimant Dorbertum eundem esse cum Nordoberto, qui Pontificatum anno Christi sexcentesimo nonagesimo-nono suscepit. Deinde quem Demochares Darbenum vocat, alij Daibenum & Daylenum appellant. Successit igitur in Episcopatum Thaidoni Daibenus seu Daylenus aut Darbenus, de cuius successore agemus Tomo sequenti.

LXXVII. Higelricum Aniciensem Episcopum, cui Torpio posteà successit, in viuis superstitem fuisse credimus, cùm pars Saracenorum post pugnam Pictauiensem per Diœcesim Aniciensem in Septimaniam se recepit. Florebat in illo Episcopatu Monasterium Calmeliacense, cui Theofredus Abbas tunc præerat. Hugo Menardus [a] ex Ordinario Casæ Dei, ex Chronicis Monasterij Calmeliacensis, ex vita & passione Sancti Theofredi, necnon ex aliis veteribus monumentis, quæ ex illo Cœnobio recuperauit, vitam eiusdem Theofredi Abbatis concinnauit, & Martyrium in hunc modum descripsit. *Sanctus Theofredus conuocatis Monachis prædixit barbaros Monasterium inuasuros, suasítque, vt in syluis latebras quærerent. Cari filij pium patrem deserere nolebant, sed eius precibus victi in syluas se receperunt. Sanctus verò Theofredus ante aram Sancti Petri prostratus Deum precatus est, vt se dignam hostiam acciperet, nec mora, Ismaelitæ Monasterium inuaserunt, atque huc & illuc discurrentes Sanctum Theofredum in eodem loco orantem inuenerunt, nimióque furore accensi eum virgis atrocißimè cædentes immaniter deturparunt, cupientésque in ceteros Monachos similiter furorem suum effundere, petierunt ab illo, vbinam essent, & quorsum tot ædificiorum substructiones, in quibus habitaret nemo, Christi Martyr respondit eos Dei prouidentiâ ab eorum immanitate esse subductos, nec in eorum esse potestate illis absque Dei voluntate nocere. At illi se omnia flammis succensuros, eúmque morte acerbißimâ excarnificaturos minitati sunt, nisi quamprimùm socios patefaceret. Vir Dei respondit Deum esse loci defensorem, séque velle pro ouibus animam ponere. Illi verò nimio furore exacerbati neruis cædentes eum semianimem reliquerunt. Tum fortè solemnis quædam dies iuxta ritum gentis interuenerat, in qua, sacra quædam impia persoluebant. Sanctus Theofredus resumptis diuinâ virtute viribus surrexit, & in mediam turbam irrumpens, eos vehementer ob eiusmodi sacra nefanda increpauit. At sacrificulus in eum frendens iacto lapide graue vulnus eius capiti inflixit, ex quo statim in terram corruit. Mox locus ille contremuit totus; fulgura, tonitrua, tenebrosus imber, & venti vltra modum furentes subsequuntur. Barbari nimio terrore perculsi, simul conglobati, impactis clypeis in modum testudinis subsidebant, hoc pacto huius tempestatis impetum se euasuros arbitrati, sed frustrà, nam plurimi vi tonitruum exanimati sunt. Ceteris effugatis, Monachi, timore adempto, paulatim è latebris emerserunt, & in Monasterium reuersi Sanctum Theofredum humi iacentem repererunt, &, ictu lapidis vertice comminuto, interiora cerebri viderunt. Sanctum virum cum multis lamentis in cellam deportant. Pedes & manus osculabantur, quos tamen ille eiusmodi veneratione prohibebat. Hos tot calamitatibus afflictos per septem dies blandè allocutus est, diuinísque suis sermonibus ad Regulæ obseruantiam mutuámque caritatem adhortatus feliciter obiit Martyrum trabeâ decoratus 18 Nouembris.* Idem Auctor perperam subiungit id contigisse *circa annum Domini septingentesimum vigesimum-quintum, quo allophylorum diluuium illud in Gallias exundabat.* Nec his tantùm verbis, sed & aliis quæ præmiserat, super anno, quo Theofredus Abbas Martyrium passus est, suam quoque mentem sic aperuit. *Tunc temporis, Saraceni, gens fera & crudelis, vocante Eudone Aquitaniæ Duce aduersùs Carolum Martellum, numeroso exercitu ex Hispania erumpens omnem Aquitaniam populabatur.* Vtrobique locutus est in opinione Chronographi Fuldensis, qui de Saracenis ad annum Christi septingentesimum vicesimum-quintum hæc scripsit. *Sarraceni ab Eudone in auxilium suum vocati cum Rege suo Abdirama, Garonnam Burdigalémque perueniunt, cunctis locis vastatis, & Ecclesiis igne crematis. Basilicam quoque Sancti Hylarij Pictauis incendunt.* At nec Eudo Præfectus Aquitaniæ Saracenos in auxilium contra

[a] Lib. 2. obseruat. d. 18. Nou.

THEOFREDUM ABBATEM CALMELIACENSEM LETHALIBUS VULNERIBUS AFFICIUNT.

contra Carolum Maiorem-domûs ex Hispania vocauit, nec iidem Saraceni duce Abdiramâ Burdigalam aut Pictauium anno Christi septingentesimo vicesimo-quinto populabundi peruenerunt. Hæc Arabum in Vasconiam & Aquitaniam irruptio seriùs referri debet. Mauri, Burdigalâ Pictauióque captis, cùm in agrum Turonicum ingredi vellent, à Carolo & Eudone debellati sunt die Sabbati, mense Octobri, hoc anno post Christum natum septingentesimo tricesimo-secundo, vt ex Auctoribus Annalistâ Fuldensi longè vetustioribus probatum suprà. Magnâ tum clade attriti redierunt ocyùs in Septimaniam. Vt autem agrum Lemouicinum, de quo proximè locuti sumus, sic & Aniciensem deformarunt. Quos autem die Sabbati, mense Octobri, prope Pictauium, in fugam Franci verterunt, eos nihil vetat prope Anicium versatos esse die proximi Nouembris vndecimo, quo Theofredus Abbas adeò vulneratus est, vt obierit septimo pòst die, seu die duodeuicesimo Nouembris iam notato. Podiense Martyrologium [a] ad illum diem hæc habet. *In territorio Vellaico prope Aniciensem vrbem, in loco, qui vocatur Calmilius, Passio Sancti Theofredi Abbatis & Martyris.* De Sancti Theofredi successoribus nihil legimus. Qui Sauinianum ei subrogant, hi Calmeliacensem Abbatem perperam constituunt Sauinianum, qui Sancto Theofredo synchronus vixit, & Menatensis Abbas in Aruernensi Diœcesi post Sanctum Meneleum fuit, vt ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-sextum [b] obseruauimus.

AN. CH. 732. THEODOR. IV. R. 12.

[a] Ap. Gyssерum in Hist. Podiensi, l. 1. cap. 35.

[b] Nu. 28. 29.

LXXVIII. Hermannus Contractus ad hunc annum in editione Pistoriana sic scribit. 732. *Carolus contra Saracenos pugnat die Sabbati.* Id verissimum est, haberique debet pro genuino Hermanni textu, cuius loco Vrstisiana editio hunc reponit, *Carolus Gothiam inuadit*, errore certè manifesto, Carolus enim, licèt iunctis copiis cum Eudone Aquitaniæ Præfecto nobilissimam de Saracenis hoc anno victoriam prope Pictauium reportarit, *Gothiam* seu Septimaniam, quæ Pictauio procul aberat, Saracenísque tota parebat, non inuasit, præliúmque cum iisdem Saracenis in Gothia non conseruit ante annum Christi septingentesimum tricesimum-septimum, vt ex Annalibus Nazarianis ac Petauianis & ex Hermanno genuino seu Pistoriano liquet. Hermanno igitur Vrstisiano vitiosior adhuc est Canisianus, apud quem *anno* 732 *Carolus Gothiam inuadens, Regem Saracenorum Narbone inclusum obsidet*, nam si Carolus hoc anno in Gothiam vsque non penetrauit, sanè nec Regem Saracenorum Narbone inclusum obsedit. Quæ verò sequuntur in editione Canisiana, cùm ad Augiense Monasterium pertineant, ex Archiuis illius loci deprompta suspicamur, ideóque, licèt Hermanno ab Interpellatore inserta sint, verisimilia putamus. *Eato Augiæ Abbas*, inquit Hermannus apud Canisium, *à Theodebaldo ob odium Caroli Muraniam relegatus, sed eodem anno, pulso Theodebaldo, à Carolo restitutus est.* Quapropter rectè Bucelinus [c] hoc loco. *A. C.* 732. *Martello contra Saracenos occupato*, nempe in Aquitania, vbi pugna prope Pictauium commissa, *Theodebaldus Dux Alemanniæ Ethonem Augiæ Abbatem Cœnobio eiicit, quem paulò pòst restituit Martellus.* Fidem autem minùs meretur, cùm id subiungit actum *victo & eiecto Theodebaldo, fortè & caso*, quoniam putat Luitfridum Iuniorem Alemanniæ Ducem mox scribi, Theodebaldúmque, qui posteà cum Carolomanno pugnauit, Iuniorem dici & à prædicto distinguendum ominatur. Illis de rebus quid sentiamus, paucis accipe. Carolo in Aquitania contra Saracenos occupato, Theodebaldus Alemanniæ Dux, vt Pyrminium ante biennium, sic & hoc anno Ethonem Augiâ expulit, sed paulò pòst reuocauit auditâ Caroli victoriâ. Tunc autem alteram Alemanniæ partem, siue Alemanniam Alsaticam, vt recentiores appellarunt, regebat Dux Luitfridus, de quo sermonem ad annum Christi septingentesimum vicesimum-quintum copiosè fecimus. Erat ex alia familia Theobaldus seu Theodebaldus, qui Lantfrido patri suo in Præfecturam seu Ducatum anno Christi septingentesimo tricesimo successit, & primis

HEDDO ABBAS AVGIA EXPELLITVR, ET PAVLO POST REVOCATVR.

[c] In Chronol. Rhætiæ.

AN. CH. 732. Abbatibus Augiæ, Pyrminio videlicet & Ethoni, hostem se infensissimum præbuit, atque vt cum Carolo, sic & cum eius filiis Carlomanno & Pippino graues inimicitias gessit.

733. THEODOR. IV. R. 13.

ANNVS CHRISTI 733. THEODORICI IV. R. 13.

I. ANNO Christi septingentesimo tricesimo-tertio, Carolus duas expeditiones, vnam contra Saracenos, alteram contra Frisones suscepit.

II. In Historia iussu Childebrandi conscripta [a], hæc Abdiramæ cladi necíque proximè subiiciuntur. *Procedente alioquin anno sequente, egregius bellator Carolus Princeps regionem Burgundiæ sagaciter penetrauit, fines Leudibus suis probatissimis, viris industriis, ad resistendum gentibus rebellibus & infidelibus statuit. Pace partâ Lugdunum in Gallia suis fidelibus tradidit. Firmata fœdera induciaria, reuersus est victor fiducialiter agens.* Et initio Appendicis ad eandem Historiam, vbi Auctor, antequàm operis continuationem ineat, nonnulla præmittit, quæ vel omiserat omnino, vel oscitanter scripserat, hæc leguntur. *Sagacissimus vir Carolus Dux, commoto exercitu, partibus Burgundiæ dirigit, Lugdunum Galliæ vrbem, maiores natu atque Præfectos eiusdem prouinciæ, suæ ditioni & reipublicæ subiugauit, vsque Massiliensem vrbem vel Arelatum, suis Iudicibus constituit, cum magnis thesauris & muneribus in Francorum Regnum remeauit in Sedem Principatûs sui.* Posterior hic textus, in quo nullum de fœderibus induciariis verbum, priori præferendus est. Porrò annum post Pictauiensem pugnam proximum, quem prior textus exhibet, Annalista Fuldensis malè interpretatur annum Christi septingentesimum vicesimum-septimum. *An.* DCCXXVII. *Carlus Burgundiam petens, Lugdunum & ciuitates reliquas suæ ditioni subegit.* Meliùs Annalista Metensis, sic. *Anno ab Incarnatione Domini* DCCXXXIII. *Karolus Princeps Regnum Burgundiæ cum valida manu penetrauit, finésque Regni illius fidelibus suis Ducibus probatissimis ad regendum dedit. Indéque victor reuersus, ad propria,* id est, in Austrasiam, *rediit, in omnibus sese sapienter & fiducialiter agens.* Vltra Lugdunum igitur summoti Saraceni, recuperatæque à Francis vrbes cis positæ, Diuio, Belna, Cabilo, & Matisco cum Vesontione. Nec vocamus in dubium, quin per absentiam Caroli, quem perfidia Frisiorum in Austrasiam euocauit, Christiani Valentiam quoque cum Auenione receperint, Auenio enim per insignem proditionem in Arabum potestatem rursum deuenit, vt dicemus suo loco.

[a] Cap. 109.

CAROLVS SARACENOS PELLIT E BVRGVNDIA.

III. Carolus recuperato Lugduno, rebúsque Burgundiæ sic dispositis, vt illic nihil à Saracenis timendum videretur, in Austrasiam citissimè contendit, atque inde profectus est aduersùs Frisones, quos in armis esse bellúmque meditari certissimè nouerat. Extincto Radbodo Frisiorum Rege, cuius mortem anno Christi septingentesimo vndeuicesimo consignauimus, pax cum Francis per aliquot annos populo Frisico inconcussa stetit, Christianísque Doctoribus Religioni propagandæ summa commoditas est data. *Sic*, inquit Emmius [b], *vilescere paulatim idola, & Christi cognitio ac honos vbique augeri, Templa erigi, Ecclesia constitui, his ministri & reliquus ordo dari; atque hæc non solùm in Frisia, sed in Batauia quoque, & vicino ad Rhenum tractu fieri.* Seruandæ paci non parum contulit ætas minorennis Gondebaldi & Radbodi, qui sub tutoribus tunc erant. *Sed*, vt idem Auctor paulò pòst subiungit, *bello Aquitanico difficili dum procul in extremis Galliæ fi-*

[b] Lib. 4. rer. Frisic.

nibus Carolus *distinetur, summísque implicitus esse videtur periculis, Frisij occasione illecti tumultum concitant, Francicaque in se arma irritant. Causa quanquam expressa in Annalibus non sit, colligi tamen facilè, atque in veterum scriptis obseruari potest, pertinacem scilicet in patriis sacris retinendis multitudinem haud facilè Christi doctrinam admisisse, Francísque, qui se patronos eius ferebant, morem gerere recusasse, imprimis fanorum suorum euersione, idolorúmque ignominiâ commotam frenum momordisse, & ad arma temerè conclamasse.* Belli Frisici hoc anno gesti supersunt antiqua monumenta. Barbaro enim stylo hæc in Annalibus Petauianis leguntur. DCCXXXIII. *Quando venit com Westri exercitum in Westrigon.* Politiore autem stylo in Annalibus Tilianis & in Chronico San-Dionysiano. DCCXXXIII. *Karolus cum exercitu venit in Wistragon.* Et apud Reginonem post bellum Aquitanicum, *Carolus cum exercitu in Westrachiam venit, eámque suæ ditioni subiecit.* Hodie hæc regio Westergoa nuncupatur, & est pars Occidentalis Frisiæ. Emmius enim Frisiam Occidentalem in tres partes diuidit, earúmque primam vocat Westergoam, atque ita describit libro primo rerum Frisicarum. *Prima Westergoa est, à Stauera * Frisiorum quondam metropoli illustri initium ducens, & maiorem longitudinis vniuersæ partem complexa, mari aut æstuariis magna ex parte circumfusa, & multò opulentissima, hominibúsque & ædificiis frequentissima. In qua, Franekera *, ciuitatum Frisiæ amœnissima, & mundicie rara, domibus virorum nobilium peramplis & insignibus ornata, riuo nauigabili irrigua, vallo terreo ac fossâ probè munitâ, ciuium elegantiâ ac institutis florens, domicilium Musarum hoc tempore; Sneca * humili loco & aquoso, piscium prouentu imprimis fœlix; Bolsuerdia * vetustate pollens; mediterranea oppida, & iam olim contra hostiles incursus communita. Item Harlinga * in littore, recens mœnibus circumdata, cum arce paulò antè firmissima, & peregregio portu, mercatu celebris, velut emporium totius regionis, in annos singulos fortunam adhuc adaugens. Tum Slota *, & Stauera quondam Frisiorum regia superbo cultu, nunc oppidi vix nomen tuens, aut speciem retinens, similiter in ora ad meridiem pertinente, in Præfectura Geestana, quæ inter hæc duo oppida secundùm mare extenditur, vtraque circumuallata. Hindelopa * & Worcumum * in littore Occidentali, Ilsta * Sneca vicina, agro humili & irriguo, vt ipsa quoque Sneca, sita, quæ mœnibus carent. Territoria porrò* VIII. seu totidem Præfecturæ, de quibus paulò pòst sic idem Auctor. *In Westergoa Præfecturæ recensentur hæ; Wonserana, Franekerana, Barrana, Meinaldana, Baerdana, Hennardana, Wymbritzana, Geestanna, quæ postrema, vt dixi, inter Slotam & Staueram porrecta, vtroque comprehenso oppido, totâ eâ longitudine fluctibus pulsatur.*

AN. CH. 733. THEODOR. IV. R. 13.

FRISIOS ADORITVR.

* Staueren. * Franeker. * Sneeck. * Bolswert. * Harlingen. * Sloten. * Hindelopen. * Worcum. * Ylst.

IV. De Pippino Caroli filio in Longobardiam profecto Paulus Diaconus in Gestis Longobardorum sic scribit [a]. *Circa hæc tempora Carolus Francorum Princeps filium suum ad Liuthprandum* Regem Longobardorum *misit, vt eius (iuxta morem) capillum susciperet. Qui eius cæsariem incidens ei pater effectus est, multísque regiis muneribus donatum genitori remisit.* Tempus, quo id gestum est, satis apertè declarat Regino [b], dum post bellum Aquitanicum, in quo Carolus Saracenos profligauit, de Pippini profectione in Longobardiam loquitur, proximéque subiungit Carolum *cum exercitu in Westrachiam* venisse. *Circa hæc*, inquit, *tempora Carolus Princeps Pipinum filium suum ad Luitprandum Regem direxit, vt eius, iuxta morem, capillum incideret. Qui eius cæsariem incidens, ei pater effectus est, multísque eum ditauit muneribus, & genitori remisit.* Eiusdem quoque rei meminit Continuator [c] Aimoini, sic. *Ei*, nempe Luitprando, *filium suum Pipinum* Carolus *misit, vt, more fidelium Christianorum, eius capillum primus adtonderet, ac pater illi spiritualis existeret. Quod ille gratissimè complens, multis ditatum muneribus genitori natum remisit.*

PIPPINVM FILIVM MITTIT AD LVITPRANDVM R. LONGOBARD.

a Lib. 6. c. 15. vet. edit. c. 53. nouæ edit.

b Lib. 1.

c Lib. 4. c. 57.

V. Ex prædictis colligimus Pippinum in Longobardiam hoc anno missum fuisse, cùm Carolus eius pater è Burgundia iam rediisset, essétque in pro-

AN.CH. 733. THEODOR. IV. R. 13. [a] Lib. 2. EPISCOPI VIRODVNENSES,

cinctu belli Frisici. Pippinum, si Wasburgius [a] vera scribit, comitatus est Volchisus Virodunensis Episcopus, reuersúsque Virodunum ibidem paulò pòst obiit. Tum successit in Episcopatum Agronius, qui Præsulatum annis tribus gessit, & per absentiam Caroli, quem res bellicæ procul vocarunt, ab Anselino Comite, qui Pontificatum post Volchisi mortem ambierat, dira passus est, eóque viuis erepto vacauit Sedes annos tres, quia ne prædictus Anselinus Episcopus fieret, Clerus obsuit. Caremus argumentis, quibus Volchisi profectionem in Longobardiam & triennem Agronij successoris Episcopatum improbare possimus. De ills igitur non disputamus. Sed alia sunt apud eundem Wasburgium, quæ rectæ Chronologiæ non illigantur. Volchisus, cuius iter in Longobardiam ante hunc annum collocari nequit, Pontificatum vltra septennium tenuit, nec anno Christi septingentesimo vndetricesimo viuere desiit. Deinde Agronius ipsius Volchisi successor non obiit anno Christi septingentesimo tricesimo-secundo, cùm Episcopatum illo anno nondum adeptus esset. Denique interpontificium, quo Virodunensis Ecclesia post Agronij mortem laborauit, ad Pippini vsque Regis tempora prorogari debet, vt Tomo sequenti probabimus.

VI. REMENSES,

Rigobertus Remensis quondam Episcopus, de quo sæpè locuti sumus, ad Deum feliciter migrauit pridie Nonas Ianuarij, quo die celebris est eius memoria in Tabulis Ecclesiasticis. Annus controuertitur, siletur enim à Flodoardo, & ab Auctore vitæ numeratur post Christum natum septingentesimus septuagesimus-tertius errore manifesto, quia priùs obiit quàm Pippinus Rex acclamaretur. Ioannes Bollandus [b] in obseruationibus [c], quas vitæ præfixit, anni DCCLXXIII loco per vnius literæ mutationem annum DCCXXXIII restituendum iam monuit. *Beatus Præsul Rigobertus*, vt Flodoardus scribit [d], *actibus egregiis, magnísque virtutibus pollens, annos plures in hac exegit conuersatione, consummatâque viriliter præsentis vitæ militiâ decessit pridie Nonas Ianuarij. Humatus est autem venerabiliter à Sacerdotibus in præfata villa*, id est, in Gerniaca curte, *in qua morari solebat, in Ecclesia Sancti Petri ad Australem plagam altaris. Qui multis hìc post sanctam depositionem suam refulgens miraculis, quanti sit apud Deum meriti, patenter innotuit.* Nonnulla, quibus supersedemus, referunt Flodoardus [e] & Auctor vitæ [f]. De Sancti Rigoberti successore nihil dicemus hoc loco, quia Milo Treuirensis Episcopus Remensem Episcopatum à multis annis pessumdabat, multísque post eiusdem Sancti Rigoberti transitum annis adhuc pessumdedit.

[b] d. 4. Ian. [c] Num. a. [d] Lib. 2. c. 14. [e] In Hist. Rem. lib. 2. cap. 14 [f] Ap. Bolland. d. 4. Ian.

VII. TVRONENSES,

Obiit & hoc anno Dido seu Vido Metropolites Turonensis, qui, teste Chenutio, *sedit an.* I. *mens.* I. Successit Rigambertus, seu Ragobertus, vel Raimbertus, qui *sedit an.* 18. *menses* 5. malè in exemplaribus Chenutij, *an.* 28. & teste Maano [g] laudatur in Chronico Turonensi ad annum Christi septingentesimum quadragesimum-quartum.

[g] Part. 1. n. 39.

VIII. DOLENSES.

In eadem prouincia Turonensi vitam quoque clausit Tiarmailus Dolensis Episcopus cùm annos sedisset sexdecim, vt Auctor Armoricæ Sanctæ notauit in Dolensium Antistitum Catalogo. Successit in Pontificatum Thurianus, cuius Acta Vincentius Barralis in Chronologia Lerinensi publicauit.

IX. ABBATES CONDATESCENSES.

Ex hac quoque vita discessit hoc anno Rusticus Abbas Condatescensis, cùm post Sanctum Claudium Monasterio per annos quinque ac triginta præfuisset, vt ex vetere Chronico referunt Sammarthani. Successit in dignitatem Abbatialem Autfredus, de quo rursum Tomo sequenti.

X.

Per hæc tempora Bonifacius Archiepiscopus, qui condendis apud Frislariam & Amanaburgum Cœnobiis incumbebat, euocatos è Britannia Monachos suscepit, quorum operâ in erudiendis tironibus vsurus esset. Præ ceteris enitebat Wigberchtus, qui posteà Frislariensis seu Friteslariensis Abbas fuit.

XI. WIGBERCHTVS

Huius Wigberchti vitam, quam Ioannes Busæus ex manuscripto Codice primus anno Christi millesimo sexcentesimo secundo Moguntiæ publi-

cauit, in literas retulit Lupus Seruatus anno Christi octingentesimo tricesimo-sexto, sed de rebus ab eo gestis, priusquàm à Bonifacio, Archiepiscopatum Moguntiacensem nuperrimè adepto, regimini Friteslariensis Monasterij præficeretur, adeò parcè scripsit, vt datâ operâ initium suæ narrationis ab eadem Friteslariensi præfectura sumpsisse videatur. Atque id gratis à nobis dictum ne putes. Sic enim in ipsa præfatione Lupus. *Nec verò cuiquam hæc ideo indicentur infirma, quòd octingentesimo trigesimo-sexto anno Dominicæ Incarnationis, Indictione autem quartâ-decimâ, præsens Opusculum cudens, ante nonaginta annos acta repetere videar.* Annus autem ille nonagesimus ante annum octingentesimum tricesimum-sextum Incarnationis Dominicæ non alius est ab anno Incarnationis Dominicæ septingentesimo quadragesimo-sexto, qui primus Bonifacij Moguntiacensis Archiepiscopi numeratur.

XII. A Wigberchti ortu, ad aduentum vsque in Germaniam, hæc tantùm leguntur in eius vita. *Beatus Wigberchtus ab Anglis-Saxonibus claram trahens originem, natalium secularem nobilitatem merito virtutum longè transcendit. Ab annis etenim puerilibus adeò probitate morum enituit, vti iam tum palàm emineret fore, vt tanta indoles magnum quiddam, suprâque communem prorsus mensuram diuinitus, vt contigit, sortiretur, atque studiosè sacris literis institutus ardentissimum amorem, nec minorem sanè venerationem longè latéque grauitate sibi peperit singulari.*

XIII. Adit Bonifacium. Et ab aduentu in Germaniam, ad præfecturam vsque Friteslariensem, siue ab hoc anno ad annum vsque Christi septingentesimum quadragesimum-sextum ista. *Bonifacius non multò postquàm in Germaniam venerat, beatum Wigberchtum, futurum in prædicatione solatio, diligenti arcessendum curauit industriâ. Atque ille Sancto Bonifacio, imò Deo parens vocanti, quo tempore Dux Francorum Carolus rerum potiebatur, iniit consortium sancti propositi. Quem beatus Bonifacius, vt par fuit, & excepit gratissimè, & germanâ sibi charitate fœderatum summâ veneratione suspexit, quippe quòd, vt natu maior, ille studiis flagrasset antè diuinis. Neque multò pòst ad amplissimum Pontificalis gradum dignitatis Moguntiaci diuinâ gratiâ prouectus Wigberchtum Sacerdotem secundi ordinis Cœnobio suo, cui nomen est gentili Germanorum linguâ Frideslar, Magistrum præfecit.*

XIV. In posteriori textu tres occurrunt Characteres Chronologici, qui nonnihil conducunt ad inuestigandum tempus, quo Wigberchtus in Germaniam è Britannia transfretauit. Primus sumitur ab aduentu Bonifacij in Germaniam cum literis Apostolicis. *Bonifacius non multò postquàm in Germaniam venerat.* Secundus à Maioratu Caroli. *Quo tempore Dux Francorum Carolus rerum potiebatur.* Tertius ab assumptione Bonifacij in Archiepiscopum Moguntiacensem. *Neque multò pòst* Bonifacius *ad amplissimum Pontificalis gradum dignitatis Moguntiaci diuinâ gratiâ prouectus.* Ab anno Christi septingentesimo vndeuicesimo, quo Winfridus, qui posteà Bonifacius dictus est, in Germaniam cum literis Gregorij Papæ primùm venit, ad annum vsque Christi septingentesimum quadragesimum-quintum, quo idem Bonifacius Moguntinus Archiepiscopus delectus est, effluxerunt anni sex & viginti. Tantum quidem temporis spatium rectè circumscribi nequit duabus hisce loquendi formulis, *non multò postquàm*, &, *neque multò pòst*. Nam si Wigberthus, *non multò postquàm Bonifacius in Germaniam venerat,* illuc quoque profectus est ex Anglia, certè commentitium haberi debet, quod de Moguntino Bonifacij Pontificatu subiicitur, nempe quòd *neque multò pòst* Bonifacius *ad amplissimum Pontificalis gradum dignitatis Moguntiaci diuinâ gratiâ prouectus Wigberchtum Sacerdotem secundi ordinis Cœnobio suo, cui nomen est gentili Germanorum linguâ Frideslar, Magistrum præfecit;* ac vice versâ si Bonifacius non multò post Wigberchti aduentum in Germaniam assumptus est in Archiepiscopum Moguntiacensem, sanè fictitium est quod de Wigberchto præponitur, nempe quòd *non multò postquàm Bonifacius in Germaniam venerat,* ad eundem Bonifacium se contulerit. At multorum annorum intersti-

AN. CH. 733. THEODOR. IV. R. 13. tium longámque temporis intercapedinem prædictis formulis aliísque similibus designari non semel ostendimus. Si spatium viginti-sex annorum, quod duæ formulæ suprà recitatæ complectuntur, bifariam æqualitérque diuidas, à nostra computatione non recedes. Nam iuxta illam partitionem *Bonifacius* seu Winfridus *non multò postquàm in Germaniam venerat*, cum literis Romani Pontificis, id est, anno pòst decimo-tertio, siue anno Christi septingentesimo tricesimo-secundo, cùm apud Fritesllariam & Amanaburgum Monasteria construebat, *beatum Wigberchtum, futurum in prædicatione solatio, diligenti accersendum curauit industriâ*, annóque postero, siue anno Christi septingentesimo tricesimo-tertio, Wigberchtus Bonifacium conuenit. Huic Chronologiæ non refragatur Character, qui petitur à Maioratu Caroli, anno enim Christi septingentesimo vndeuicesimo, quo Winfridus in Germaniam cum literis Gregorij Papæ primùm venit, Carolus Maioratum Regiæ domûs iam gerebat, gessitque ad annum vsque Christi septingentesimum quadragesimum-primum, quo viuere desiit.

XV. Quocumque modo textum Lupi Seruati suprà descriptum interpreteris, opinionem nostram de tempore quo Wigberchtus in Germaniam profectus est, anteuertere non potes. Bonifacius enim, priusquam Wigberchtum ex Anglia vocaret, à Gregorio tertio Papa factus est incertæ Sedis Archiepiscopus, vt ipsiusmet Wigberchti ad sodales in Britannia relictos literæ palàm declarant, in quibus Bonifacium iam Archiepiscopum obuiam sibi *longâ viâ* venisse sic testatur. *Dominis Sanctis & in Christo desiderandis patribus ac fratribus in Monasterio Glestingaburg constitutis, Wiehtbert Presbyter, vester vtique seruus ac seruorum Dei, supplex in Domino salutem. Benedictus Deus, qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem venire veritatis, qui etiam nostrum iter suâ voluntate in has prouincias, id est, in confinio paganorum, Hessonum ac Saxonum, prosperum, vltra mare, & per huius mundi pericula, sine merito nostro, licentiâ vestrâ & orationibus, ac misericordiâ suâ direxit. Scitis, fratres, quia non nos terrarum spatia diuidunt, quos Christi charitas nectit. Semper ergo fraternitas vestra ac reuerentia, simul & orationes pro vobis ad Deum, in me manent. Vos autem volo scire, charissimi, quòd Archiepiscopus noster Bonifacius, cùm aduentum nostrum audisset, per semetipsum dignatus est longâ viâ in obuiam nobis venire, ac suscipere valdè benignè. Nunc dilectissimi, credite, quòd labor noster nobis non sit inanis in Domino, sed vestræ sit mercedis. Deus enim Omnipotens per misericordiam suam, ac merita vestra, sufficientiam operis nostri bonam perficit, licèt valdè sit periculosum ac laboriosum penè in omni re, in fame, & siti, in algore, & incursione paganorum inter se degere. Idcircò, rogo, diligenter orate, vt sit nobis sermo in apertione oris, & permanentia in opere, & fructus. Valete in Domino.* Edita est hæc epistola cum Bonifacianis [a].

[a] Ep. 53.

XVI. Hugo Menardus in Obseruationibus [b] ad Martyrologium Benedictinum, in quo Titulus *Abbatis Fristariensis* Sancto Wigberchto seu Wigberto tribuitur, de illo Abbate scripsisse vult Bedam libro quinto Historiæ Ecclesiasticæ, capite decimo; necnon Marcellinum, aut potiùs eius Interpolatorem, in vita Sancti Suiberti, capite septimo.

[b] Lib. 2. d. 13. Aug.

XVII. PLVRES DISTINGVVNTVR WIGBERTI. Wigbertus, seu Wictbertus, aut Wictberchtus, de quo Beda loquitur, cùm in Frisia *duobus annis continuis* Euangelium prædicasset, exinde à Radbodo Rege pulsus in procinctu belli, quod anno Christi sexcentesimo vndenonagesimo Francos inter ac Frisios exarsit, reuersus est in Hiberniam, vbi, teste eodem Bedâ, *solito in silentio, Domino vacare cœpit, & quoniam externis prodesse ad fidem non poterat, suis ampliùs ex virtutum exemplis prodesse curabat.* Plura de illo non leguntur apud hunc Auctorem qui de Wilbrordo eiúsque sociis in Frisiam profectis multa capitibus [c] proximè sequentibus scribit. Vnus è Wilbrordi seu Willebrordi comitibus, in Fositeslandia Insula, Radbodi Regis iussu necatus est, Wigbertus in Historia Suibertina nuncupatur, sed nec eo nomine vocatur in antiquo vllo Scriptore,

[c] Lib. 5. cc. 11. 12.

nec, si talem appellationem alicubi sortitur, is necessariò censendus est Wigbertus, cuius mentionem Beda suprà citatus fecit, altum enim de altera Wigberti seu Wigberchti in Frisiam profectione silentium est apud hunc Auctorem, licèt Historiam suam, vt ex vltimo capite liquet, ad annum vsque Christi septingentesimum tricesimum-primum, siue ad annum post Radbodi Regis mortem duodecimum perduxerit. Deinde prædicto Radbodo, cuius obitus anno Christi septingentesimo vndeuicesimo consignatur, annis valdè multis superstes fuit Wigbertus seu Wigberchtus, anno enim Christi septingentesimo quadragesimo-sexto, cùm Bonifacius Moguntiacensis Archiepiscopus iam esset, administrationem Friteslariensis Monasterij suscepit. Denique hæc obseruatio Wigberchtum vt à Willebrordi comite, quem in Fositeslandia Insula Radbodus Frisiæ Rex interimi præcepit, sic & à Wigberto distinguit è Frisia in Hiberniam reuerso, cùm annus Incarnationis Dominicæ sexcentesimus vndenonagesimus numerabatur, quis enim sibi persuadeat Wigbertum illum post annos quinquaginta-septem à suo è Frisia reditu præpositum regimini Friteslariensis Monasterij, diúque posteà cùm Friteslariæ, tum Ordorfij, atque iterum Friteslariæ conuersatum esse? Lege Lupum Seruatum in vita Sancti Wigberchti, & eos redargue, qui notatiunculam hanc in margine collocant. *Obiit anno Christi 747 teste Lamb. Schafnab.* Apud Lambertum Schafnaburgensem hæc quidem occurrunt. *Anno 747 Sanctus Wigbertus migrauit à seculo.* Sed intelligenda sunt vel de Wigberto, qui consenuit in Hibernia, vel de quopiam alio eiusdem nominis, qui distinguatur ab Abbate Friteslariensi, nam Lupus Seruatus, qui vitam Sancti Wigberchti in literas anno Christi octingentesimo tricesimo-sexto retulit, vbi quæstio est de rebus, quæ medio circiter octauo seculo contigerunt, plùs auctoritatis sibi conciliat, quàm Lambertus Schafnaburgensis, qui suum opus ad annum vsque Christi millesimum septuagesimum-octauum perduxit. In eodem Lupi Seruati margine, ad textum, in quo legitur, quòd *beatus Bonifacius* Wigberchtum hoc anno ad se venientem, *vt par fuit, & excepit gratissimè, & germanâ sibi charitate fœderatum summâ veneratione suspexit, quippe quòd, vt natu maior, ille studiis flagrasset antè diuinis*, ponitur hæc altera notatiuncula. *S. Wigbertus senior S. Bonifacio.* Bonifacius, hoc anno, cùm Wigberchtum excepit, annos, vt arbitramur, natus erat duodesexaginta, iuniorem existimamus Wigberchtum, eúmque à Lupo natu maiorem non dici cum relatione ad Bonifacium, sed cum relatione ad complures eiusdem Bonifacij discipulos in adolescentia positos, nec adhuc per ætatem capaces rerum magnarum atque arduarum, quarum administratio committi Wigberchto potest. At esto. Wigberchtus Bonifacio senior habeatur, an idem statim censendus cum Wigberto cuius meminit Beda? Præualidum ab ætate argumentum iam eruimus. Ab anno enim Christi sexcentesimo vndenonagesimo, quo Wigbertus è Frisia in Hiberniam rediit, ad annum vsque Christi septingentesimum quadragesimum-sextum, quo Wigberchtus Friteslariensi Monasterio præfectus fuit, effluxerunt anni quinquaginta-septem, & Wigberchtus, si non alius à prædicto Wigberto, maior fuit nonagenario, cùm à Bonifacio Archiepiscopo Moguntino præpositus fuit administrationi Friteslariensis Cœnobij, quod probabile minimè videtur. Wigberchtus igitur, qui Bonifacium hoc anno conuenit, & Friteslariensis Abbas posteà fuit, alius haberi debet à Wigberto seu Wigberchto quem Beda laudauit, necnon à Willebrordi comite, quem in Fositeslandia Insula iussu Radbodi Regis à Frisiis interemptum diximus.

XVIII. Bonifacius [a] in literis ad quosdam Monachos Anglicanos, qui suum Abbatem amiserant, duos Wigbertos, vnum Abbatem, cuius mors deflebatur, alterum Presbyterum sic distinguit. *Paterno amore dilectionem vestram obsecro, vt eò maiore curâ Monasterialis normam vitæ custodire studeatis, quò*

[a] Ep. 17.

AN. CH. 733. THEODOR. IV. R. 13.

Pater vester Wigbertus defunctus est. Wigbertus Presbyter & Magingordus Diaconus Regulam vestram vobis insinuent, & speciales horas, & cursum Ecclesiæ custodiant, & magistri sint infantium, & prædicent verbum Dei fratribus. Harum literarum inscriptio talis est. *Charissimis filiis Tatwino & Wigberto Presbyteris, Bernhardo & Hiedde, Hunfritho, & Stirme, Bonifacius seruus seruorum Dei, perennem in Domino salutem.* De Tatwino, Bernhardo ceterisque, Bonifacius hæc in iisdem literis proximè subiungit. *Hedde sit Præpositus & seruos vestros admoneat, & Hunfridus adiuuet illum, vbicumque opus sit. Stirme in coquina sit. Bernhardus operarius sit, & ædificet domunculas vestras vbi opus sit, & de omnibus, vbicumque vobis necesse sit, insinuet. Tatwinum Abbatem interrogate, & quodcumque vobis insinuet, hoc facite. Et vnusquisque studeat, secundùm vires suas, & proprios mores in castitate conseruare, & in communi vita vos alterutrum adiuuare, & in fraterna charitate permanere, vsque ad præsentiam reuersionis nostræ in Dei voluntate, & tunc simul laudantes Dominum in omnibus ei gratias agamus. Valete in Christo.*

XIX. Michael Alfordus has Bonifacij literas bis descripsit; semel ad annum Christi septingentesimum vndeuicesimum [a], cùm Wigbertum Abbatem, quem Bonifacius mortuum dicit, ipsius Bonifacij magistrum & Monasterij Nutscellani Abbatem fuisse crederet; iterum ad annum Christi septingentesimum quadragesimum-quintum [b], cùm easdem Bonifacij literas, vbi de Wigberti Abbatis obitu agunt, interpretaretur de Wigberto Abbate Friteslariensi, quem sub illum annum ex hac vita sublatum putauit, ratus nullam illius mentionem impostertum fieri.

[a] Num. 14.

[b] Num. 47.

XX. In vita Sancti Bonifacij, sanctus Willibaldus de eodem Bonifacio adhuc adolescentulo déque Wigberto Abbate Nutscellano sic scribit. *Pubertatis inchoante adolescentiâ, diuinâ cælitus inspirante gratiâ, ad Monasterium, quod vsque hodie Nutscelle dicitur, peruenit, & beatæ memoriæ Wigberti Abbatis, qui venerabiliter prædictum sub regulari disciplina regebat Monasterium, spiritali literarum diligentiâ prouocatus, elegit magisterium.* Ipsemet Bonifacius [c] Wigbertum seu Wybertum Abbatem ac Magistrum quondam suum agnoscit in literis ad Danielem Ventæ ciuitatis Episcopum. *Paternitatis*, inquit, *vestræ clementiam de vno solatio peregrinationis meæ intimis precibus diligenter rogare velim, si præsumam, id est, vt librum Prophetarum, quem venerandæ memoriæ Wybertus Abbas & Magister quondam meus, de hac vita migrans, dereliquit, (sex Prophetæ in vno corpore, claris & absolutis literis, scripti reperiuntur) mihi transmittatis.*

[c] Ep. 3.

XXI. Præcitatas igitur literas, in quibus Bonifacius duos Wigbertos distinguit, post Wigberti Abbatis Nutscellani mortem scriptas arbitramur ad eiusdem loci Monachos, cùm Bonifacius diuturnam in Germania moram nondum fecisset, & de reuersione in patriam, vt anno Christi septingentesimo decimo-sexto fecerat, adhuc cogitaret. In Asceterio Nutscellano tunc erat Wigbertus Presbyter, à quo longè alium se prodit is, qui Bonifacium Archiepiscopum hoc anno è Monasterio Glestingaburgensi conuenit, Friteslariensis Abbas futurus.

XXII. Nec valet Alfordi posterior opinio, quæ prædictas Bonifacij literas post Wigberti Friteslariensis Abbatis obitum scriptas contendit. Wigbertus enim Abbas Friteslariensis Bonifacio Archiepisco superstes vixit, vt ex eius literis [d] ad Lullum Archiepiscopum Bonifacij successorem patet. Integras Tomo sequenti describemus. Inscriptionem tantùm hîc accipe. *Domino sancto ac beatissimo, mihique omni affectu semper charissimo Lullæ, gratiâ Dei, Episcope, Vigbercht exiguus familiæ Christi famulus, immarcessibilem sempiternæ sospitatis salutem.*

[d] Ep. 110.

XXIII. Quatuor Wigbertos longè diuersos præmissæ statuunt obseruationes; vnum, qui consenuit in Hibernia; alterum, qui Monasterium Nutscellanum cum Abbatis titulo rexit, & Winfridum, qui posteà Bonifacius appellatus

pellatus est, in adolescentia salutaribus disciplinis instituit; tertium, qui Monasticam vitam in eodem Cœnobio Nutscellano duxit; quartum, qui primò Monachum egit in Asceterio Glestingaburgensi, deinde patriâ relictâ Bonifacium Archiepiscopum in Germania degentem hoc anno adiit, annóque pòst decimo-tertio factus est Abbas Fritellariensis, vt suo loco dicemus. AN. CH. 733. THEODOR. IV. R. 13.

Hoc anno migrauit è vita Zayso Episcopus, cùm Augustanæ * Ecclesiæ præfuisset annis vno & viginti incompletis. *Inchoauit Cathedralem Basilicam D. Virginis, quam hodie adhuc summum Templum Augustani habent & appellant.* Hæc de illo Bruschius, sed hic Auctor post eiusdem Zaysonis obitum malè collocat interpontificium, cuius tamen & causas & diuturnitatem fatetur ignorari. Bucelinus in eundem cum Bruschio lapsus est errorem, Marcomannum enim Zaysoni *post vacationem multorum annorum* subrogauit. Lege quæ de Chronologia Episcoporum Augustanorum Tomo superiore [a] dicta sunt aduersùs eos, qui vel interpontificium per hæc fingunt tempora, vel Augustanos Episcopos non eo, quo par est, ordine recensent. XXIV. * d'Ausbourg. ZAYSO EP. AVGVSTANVS OBIT. [a] Ad an. 676. n. 27.

Zaysoni successit in Episcopum Wicho, quem Nomenclatores Briconi & Zaysoni præponere consueuerunt. Vt autem Wichonem in hunc locum reiiciamus, literæ Gregorij Tertij Papæ suadent, è quibus palàm fit Wichonem anno Christi septingentesimo duodequadragesimo Episcopum fuisse. XXV. SVCCEDIT WICHO.

Clemens Autissiodorensis Episcopus, cùm sedisset annos quinque, mensem vnum, dies decem, cæcúsque factus esset, Episcopatum hoc anno dimisit, & reliquum vitæ tempus in diuersorio iuxta Basilicam Principum Apostolorum duxit. Audi Chronographum Autissiodorensem [b]. *Clemens Episcopus sedit annos V. menses I. dies X. Hic cæcitatem corpoream passus, iuxta Basilicam Apostolorum Petri & Pauli diuersorium habuit.* Successit in Episcopatum Aidulfus, de quo sic idem Auctor [c]. *Aidulfus ex Cantore Episcopus, sedit annos XV. fuit temporibus Caroli Maioris, & perdurauit vsque ad Pipinum*, id est, vsque ad Pippinum Maiorem-domûs sub Childerico Rege. Cùm autem paralysi correptus esset, & vniuersis sui corporis officiis priuaretur, eodem diuersorio *cum Clemente prædicto adhuc superstite* clausus est, & Ecclesiasticâ stipe nutritus ad diem vsque sui obitûs, vt suo loco ex eodem Chronographo repetemus. Hic tantùm obserua Clementem post abdicatum Episcopatum diu vixisse. XXVI. CLEMENS OB CÆCITATEM DIMITIT EPISCOPATVM AVTISSIODOR. AIDVLFVS FIT EP. [b] Cap. 31. [c] Cap. 32.

AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14.

ANNVS CHRISTI 734. THEODORICI IV. R. 14.

ANNO 734. *Iohannes episcopabat; Alfonsus abbatiabat.* Hæc leguntur in Chronico Episcoporum Albigensium & Abbatum Castrensium, quod Lucas Dacherius Tomo septimo sui Spicilegij publicauit. Hoc igitur anno collocandi sunt Iohannes inter Albigenses Episcopos & Alfonsus inter Abbates Castrenses. Deletis Saracenis in Francorum potestatem Albiga Castráque priùs redierant. Carolo Maiori-domûs fuit à consiliis, eíque superstes vixit Alfonsus Abbas, vt sequenti Tomo probaturi sumus. I. IOANNES EP. ALBIGENSIS. ALFONSVS ABB. CASTRENSIS.

Obiit hoc anno Riuallonus Aletensis Episcopus, cùm annos tres ac viginti sedisset. Successit Iudicael, qui Pontificatum per annos sex tenuit. Lege in Armorica Sancta Catalogum Episcoporum Maclouiensium. II. EPISCOPI ALETENSES.

Inter monumenta Burgundica, quæ Stephanus Perardus publicauit, extat charta, data *die Sabbato, proximo ante medio mense Aprili, in anno* XIV. III.

NA. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14.

regnante Domino Theoderico Rege. Hic auctor ad oram ponit *an. 679.* quia *Theoderici Regis* nomine Theodoricum Tertium intelligit, & in superiori charta Dagoberti Regis annum quintum cum anno Christi sexcentesimo tricesimo-secundo comparat. Hoc autem posito, quòd annus Dagoberti Magni quintus anno Christi sexcentesimo tricesimo-secundo illigetur, idem Dagobertus in opinione Sigeberti, qui quatuordecim duntaxat annos Principatûs ei tribuit, obit anno Christi sexcentesimo quadragesimo-primo. Deinde idem Sigebertus annos septemdecim Clodoueo Secundo; quatuor Clotario Tertio; tum Bucherius, Sirmondus, Duchesnius, Petauius, Sammarthani in postrema editione Regalis Genealogiæ Francorum, Bollandus & Henschenius, Childerico Secundo tres annos dominationis assignant, eóque calculo Perardus Clodoueum anno Christi sexcentesimo duodesexagesimo, Clotarium Tertium anno Christi sexcentesimo-secundo, Childericum Secundum anno Christi sexcentesimo sexagesimo-quinto mortuum putat, sicque Theodorici Tertij, qui post Childericum fratrem in Burgundia regnauit, annum decimum-quartum cum anno Christi sexcentesimo septuagesimo-nono componit. De annis illorum Regum fusè disputatum suis locis, nihil hîc repetendum ducimus. Actum quoque accuratè de Abbatibus, qui regnante Theodorico Tertio Monasterium Sancti Benigni rexerunt. Goinus Abbas, qui prædictæ chartæ anno decimo-quarto Theodorici Regis subscripsit, per illa tempora non inuenitur, & ad annum decimum-quartum Theodorici Tertij Regis, id est, ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-septimum, Cœnobio San-Benigniano præerat Wlfechrannus Abbas, qui, teste Chronographo San-Benigniano, decretum fieri petiit *à Romanis Pontificibus Ioanne & Sergio*, id est, à Ioanne Quinto, qui viuere desiit quarto Nonas Augustas, anno Christi sexcentesimo octogesimo-sexto; & à Sergio, qui Pontificatum iniit exeunte anno Christi sexcentesimo octogesimo-septimo. Recurrendum igitur ad Theodoricum Quartum seu Kalensem, cuius annus decimus-quartus cum hoc anno post Christum natum septingentesimo tricesimo-quarto coincidit.

IV. GOYLANA MVNIFICA ERGA MON. S. BENIGNI.

Charta sic edita est. *Sacrosanctæ Basilicæ Domni Benigni Martyris, quæ est sub oppido Diuione constructa, vbi ipse pretiosus Sanctus magno honore in corpore requiescit. Ego igitur in Dei nomine Goylana, peccatrix fœmina, propensaui de humana fragilitate, vt dum est anima in corpore in omni potestate sua, ita debet cogitare, vt de rebus sibi iustè debitis inde sibi comparet Paradisum. Igitur ego ad ipsam Basilicam, vel suorum auctoribus, post diem obitûs mei, vel dulcissimo iugale meo, Bonuaso nomine, cedo, cessúmque in perpetuum vt permaneat esse volo, hoc est, in pago Atoariorum, in villa vel fine Longouiana, quicquid ibidem visa sum habere, vel possidere, aut dominare; hoc est, tam territoriis, domibus indominicatis, vel omnibus accidentiis, seu etiam omnem rem suprapositam, curtiferis, villaribus, campis, pratis, syluis, vineis, pomiferis, pascuis, accessísque omnibus, aquis, aquarúmque decursibus, cum omni iure, cum omnibus adiacentiis vel appenditiis suis; hoc est, Fedenniaco, Postenniaco, Monasteriolo, Atœnis medietate, Glonnoco, Curte Bunciana, Fisciaco, Chenenas, Marcenniaco, quicquid ibi visa sum habere, vel possidere, totum, ad integrum, & in omnibus, vnà cum mancipiis, libertis, cum peculio, vel omni peculiare ipsorum, vnà cum acolabus, vel omnem rem inexquisitam, totum eum, quem, vt dixi, in ipsas supradictas fines, vel in ipsas villas, seu etiam in ipsos agros, tam de alodo, quàm de parentum meorum, per instrumenta cartarum, aut de quolibet ingenio, aut attracto, id, de quacumque parte ad me ibidem aduenit, aut in antea, Christo Præsule, peruenire potest, quod à me ibidem nunc vsque, iustè & rationabiliter, de quacumque re ibidem possessum fuit, aut quod in antea ibidem obuenire, aut adtrahere vel meliorare poterit, hoc totum, & ad integrum cum omni integritate vel soliditate, actores vel rectores ipsius Basilicæ superius iamdictæ Domni Benigni, post diem obitûs mei,*

aut iam dicto iugale meo, nomine Bonuaso, à die præsenti, ipsas vel superiùs nominatas, absque vlla contrarietate, vel cuiuscumque expectata traditione, ad possidendum, in Dei nomine, meorum reuocent dominatione, vt quicquid exinde ad opportunitatem ipsius loci facere voluerint, liberè ad suum, in Dei nomine, absque vllius contradictione perfruantur, arbitrium, & quod nec fieri credo, si ego ipsa, aut vllus de hæredibus meis, vel qualibet alia opposita conuenia vel persona, vllo tempore, contra præsenti epistola cessionis, quam ego, plenissimâ voluntate meâ, pro redemptione animæ meæ, conscribere vel adfirmare rogaui, venire temptauerit, vel repetere, aut calumniare, inferat partibus sæpedictæ Basilicæ Sancti Benigni, suísque auctoribus, vnà cum ..... fisco, auri libras tres, argentum pondus 3. & nichilominùs præsens cessio & voluntas mea omni tempore firma & inuiolata permaneat stipulationi subnixa. Actum Bagna villa publicè. Signum Goylanæ, quæ hanc cessionem fieri & firmare rogauit. Signum Bonuaso iugale suo, qui consensit. In Dei nomine Goinus Abbas signaui. Signum Gotofredo. Signum Landeno. Signum Teuderamno. Signum Elmoaldo. Signum Graffiono, Richelinus S. Ego in Dei nomine Brandalenus Presbyter rogatus aptâ firmâ cessione scripsi & notaui. Die, &c. vt suprà. Porrò Sabbatum, quod proximum fuit ante medium mensem Aprilem anno decimo-quarto Theodorici Regis, siue anno Christi septingentesimo tricesimo-quarto, incidit in diem duodecimum Aprilis, currente tum literâ Dominicali E. AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14.

V. ABBATES SAN-BENIGNIANI.

Goinus Abbas San-Benignianus, qui chartæ suprà recitatæ subscripsit, & à multis Godinus seu Gudinus Secundus appellatur, ad tempora vsque Childerici Tertij Regis peruenit.

VI. BILHILDIS MVNIFICA ERGA MON. PVELLARE MOGVNT.

Ad hunc eundem Theodorici Regis annum decimum-quartum referri debet insignis donatio, quâ Bilhildis Moguntiæ Cœnobium virginum à se constructum sic locupletauit. *In nomine Patris & Filij & Spiritûs Sancti. Ego Bilehilt notum esse cupio tam præsentibus quàm & futuris, qualiter ego propter Dei amorem proptérque spem retributionis futuræ, quasdam res proprietatis, hoc est, aream vnam, prope murum Moguntiæ ciuitatis, in Australi parte, à Sigeberto Archiepiscopo auunculo meo acquisiui cum rubeis scutis duodecim, auro paratis, & totidem equis nigris, & construxi in ea domum Domini & Sanctæ Mariæ Virginis. Ibíque congregaui sanctam Congregationem mulierum, ac tradidi eis in eleemosynam meam, & parentum meorum, quicquid proprietatis habere visa fui, vel hereditatis, tam in areis & ædificiis, pratis, pascuis, syluis, terris, aquis, aquarúmque decursibus, mobilibus & immobilibus, cultis & incultis, & mancipiis, itaut habeant atque possideant vsque ad consummationem huius seculi. Possessores verò eiusdem areolæ vrbis præfatæ, vigilias non curent, nummorum collectionibus, modò Episcopo, modò in reparandos muros, dandis nihil addant, aliásque vrbanas consuetudines non obseruent; tantùm Abbatissæ & Congregationis vsui, obsequio, imperio se parere cognoscant. Si quis illorum homicidium, furtum, rapinam, aut aliquam aliam culpam commiserit, vel aliquis de extraneis malefactor, qui talia fecerit, aream in illam fugiens se receperit, non Iudicum aut Principum vrbanorum, verùm eiusdem loci Rectorum iudicio censendus assistat. Mundiburdiam, & defensionem ab Archiepiscopo Moguntinensis Ecclesiæ habeant in perpetuum. Electionem verò Abbatissæ inter se habeant. Nullam viduam, aut aliam quamlibet extraneam, nisi inter se nutritam accipiant. Et, si vllus Episcopus propter suam temeritatem, huius conditionis chartulam infringere voluerit, iram Dei Omnipotentis, & Sanctorum omnium sentiat, & tamen quod vult nequaquam perficiat, sed præsens chartula huius traditionis omni tempore firma & stabilis permaneat, stipulatione subnixa. Insuper etiam, si vlla vidua, vel extranea his sanctimonialibus fœminis extra consensum suum præponatur, in pessimum genus lepræ incidat, & posteà turpissimâ morte damnata pereat, & hîc non habeat locum putrescere.*

VII.

Ad aram, quæ Sanctæ Bilhildis ara nominatur, pendet tabula, è qua Nicolaus Serarius descripsit prædictam donationem, quam suis quoque notis illustrauit, fassus omnia, prout accipere licuit, bona se remensum fide. In

AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14. illa donatione bis mentio fit Archiepiscopi, cuius loco Episcopum lege. Plures occurrunt errores in Characteribus Chronologicis, qui sequuntur in hunc modum. *Actum in prædicta vrbe*, nempe Moguntina, *regnante Cleodonaeo Rege Serenissimo, anno quarto-decimo; anno Dominicæ Incarnationis sexingentesimo tricesimo-quinto; Indictione decimâ; Kalend. Maij; feriâ quintâ; coram testibus subnotatis.* Anno Christi sexcentesimo tricesimo-quinto, nec regnauit Clodoueus, nec Indictio fluxit decima, nec Kalendæ Maiæ in feriam quintam inciderunt, sed illo anno Kalendæ Maiæ in secundam feriam & in octauam Indictionem inciderunt, regnantibus tum in Neustria & Burgundia Dagoberto Magno, in Austria Sigiberto eius filio. Quin & illo anno Bilhildis nondum nata. Lege quæ de Bilhildis ortu, nuptiis, ac viduitate dicta sunt. Bilhildis nata est, regnante Clodoueo Tertio; viro nupsit regnante Childeberto Tertio, Clodouei Tertij fratre; maritum amisit regnante Dagoberto Tertio, Childeberti Tertij filio. Porrò nec Dagobertus Tertius, nec vllus ex eius successoribus Merouæadis annum Regni decimum-quartum attigit, si Theodoricum Quartum excipias, cuius annus decimus-quartus per mensem Maium cum hoc anno post Christum natum septingentesimo tricesimo-quarto coincidit. Textum igitur proximè recitatum sic corrige. *Actum in prædicta vrbe, regnante Theodorico Rege Serenissimo, anno quarto-decimo; Kalend. Maij.* Nec annum Incarnationis Dominicæ, nec Indictionem addimus, quia seriùs hæ notæ chartis apponi cœptæ. Sequuntur cùm Bilhildis tum testium nomina subscriptionésque. *Signum Bilehildæ, quæ hanc traditionem perfecit. Signum Geroldi Episcopi. Signum Ruodberti Diaconi. Signum Recholffi. Signum Adelhelmi Comitis. Signum Grimolffi. Signum Haganonis. Signum Hildimini. Signum Mimihilt. Signum Reginhilt. Signum Hobolffi. Signum Gumolffi.* Quæ verò proximè de Asmundo sic subiiciuntur, *ego itaque Asmundus iussu Domini mei Sigiberti Archiepiscopi scripsi, notaui diem tempúsque vt suprà*, hæc non emendatione tantùm sed etiam interpretatione indigent, quia Sigibertus nec Archiepiscopus siue Metropolites fuit, nec eo sedit tempore quo Bilhildis prædictam donationem fecit, eidem enim donationi subscripsit Geroldus Episcopus, ipsius Sigiberti seu Sigeberti successor, de quo iam locuti sumus ad annum Christi septingentesimum vicesimum-quartum. In textu igitur, quem examinamus, Sigibertus non Archiepiscopus sed Episcopus dici debet, & Asmundi subscriptio non referri debet ad Bilhildis donationem quæ sedente Geroldo facta est, sed ad acquisitionem bonorum in illa donatione contentorum, quæ Bilhildis sibi comparauit, Episcopatum gerente tum Sigeberto eius auunculo. Quot annos Bilhildis huic donationi superstes vixerit, haud scimus. Eius memoria celebris est quinto Kalendas Decembres in Tabulis Benedictinis, vbi vidua, Sanctimonialis, & Abbatissa commendatur.

SVB GEROLDI PONTIFICATV.

VIII. Sigibaldus Metensis Episcopus, de quo iam locuti sumus [a], in libro de Metensibus Episcopis à Paulo Diacono *sacrorum culminum solertissimus restitutor* prædicatur. Duo Monasteria, quæ priùs erant perparua, multùm amplificauit locupletauítque, vnum in Diœcesi Metensi, alterum in Argentoratensi; illi, quod anteà Hilariacum dicebatur, nomen indidit Nouæ Cellæ, huic Nouæ Villæ. Hilariacum, vt Tomo primo [b] notauimus, à Sancto Fridolino conditum est, iactis autem de nouo fundamentis summo decore expolitum à Sigibaldo, qui propter suam munificentiam ad hanc vsque diem illius loci fundator & auctor meritò habetur. Lege Coccium in Dagoberto [c] rediuiuo. Lege & apud Episcopum Madaurensem in Historia [d] Metensi rescriptum Pulchronij Abbatis, qui Nouæ Cellæ erectionem siue Hilariaci Monasterij amplificationem hoc anno consignat.

SIGIBALDVS EP. METENS. CONDIT NOVAM CELLAM.

[a] Ad an. 716. n. 17.
[b] Ad an. 509. n. 7.
[c] Cap. 8.
[d] Lib. 2. Episc. 36.

IX. Hoc eodem anno, Theodorici Regis decimo-quarto, Wolfandus Comes Viciacum villam Mosellæ adiacentem permutauit cum aliis possessionibus, quas Monasterio Castellionis seu Sancti Michaelis statim tradidit.

Huius commutationis meminit Waſburgius [a], Sed Theodorici loco Childebertum perperam ſcripſit. Cauſam erroris aperiemus infrà. Wolfandus Viciacum ad Moſellam in Diœceſi Metenſi poſſidebat, ad Eccleſiam verò Metenſem in Epiſcopatu Virodunenſi pertinebat territorium ſeſquileucâ longum, à monte videlicet cui nomen Caſtellionis * vbi ſitum Cœnobium Sancti Michaelis, ad Moſam vſque, ſiue vſque ad oſtium Marſupiæ fluuioli, qui ſcaturit ex prædicto colle, territoriúmque *, de quo loquimur non rigat modò, ſed etiam ſuo afficit nomine, deinde in Moſam egeritur. Sigibaldus Epiſcopus Eccleſiæ Metenſi præerat, cum Wolfando de permutatione conuenit, Viciacum ab eo accepit, eíque dedit territorium, quod à Marſupia fluuiolo & alluitur & nomen habet, montémque Caſtellionenſem ac Moſam fluuium interiacet. Ob ſitum locorum, res ex Epiſcopi Comitiſque voto feliciter ceſſit. Waſburgius, vbi ſermonem de Monaſterio Caſtellionis ſeu Sancti Michaelis inſtituit, Wolfandum Comitem propter donationem villæ Condenſis ac permutationem Viciaci plurimùm commendat. Donationem anno ſecundo Theodorici Tertij Regis, permutationem anno decimo-quarto Childeberti Tertij Regis conſignat, componítque annum ſecundum [b] Theodorici Tertij Regis cum anno Chriſti ſexcenteſimo octogeſimo-primo, & annum [c] decimum-quartum Childeberti Tertij Regis cum anno Chriſti ſeptingenteſimo ſexto. Vult enim Theodoricum poſt Childerici fratris mortem annos regnaſſe tredecim, ab anno videlicet Chriſti ſexcenteſimo ſeptuageſimo-nono ad annum vſque Chriſti ſexcenteſimum nonageſimum-ſecundum, illóque anno duos eidem Theodorico filios, Clodoueum ſcilicet ac Childebertum, ſucceſſiſſe. Duo deprehenduntur in hac Chronologia næui. Childericus enim mortuus eſt anno Chriſti ſexcenteſimo ſeptuageſimo-tertio, póſtque Theodoricum Tertium, quem anno Chriſti ſexcenteſimo nonageſimo-ſecundo deceſſiſſe non diffitemur, eius filij Clodoueus Tertius & Childebertus Tertius non regnarunt ſimul, ſed vt Theodorico Clodoueus filius ſic & Clodoueo Childebertus frater in vniuerſam Francorum Monarchiam ſucceſſit. Fallitur & idem Auctor [d], cùm Childeberti Regis obitum, quem anno Chriſti ſeptingenteſimo vndecimo vetuſtiſſimi Scriptores adſcribunt, in annum Chriſti ſeptingenteſimum decimum-quintum reiicit, nec adhuc illâ computatione Regnum Childeberti prorogare poteſt vſque ad Sigibaldi Pontificatum, cuius initium non altiùs quàm ab anno Chriſti ſeptingenteſimo decimo-ſexto repetitur. Error omnium craſſiſſimus [e] videtur, quòd Wolfandum Comitem, qui Monaſterium Caſtellionis erexit, haud diſtinguit à Wlfoaldo Maiore-domûs, qui floruit ſub Childerico Secundo & Dagoberto Secundo Regibus, eodémque, quo Dagobertus Secundus, anno vitam clauſit, id eſt, anno poſt Chriſtum natum ſexcenteſimo octogeſimo. Longè ſeriùs floruit Wolfandus Comes. Certam illius mentionem fieri non inuenimus ante annum decimum-quintum Childeberti Regis, id eſt, ante annum Chriſti ſeptingenteſimum nonum, quo multas poſſeſſiones Cœnobio Caſtellionis à ſe nuper erecto largitus eſt, vt dictum ſuprà. Sigibaldus Metenſem Epiſcopatum anno Chriſti ſeptingenteſimo decimo-ſexto ſuſcepit, tenuítque annis quinque ac viginti ſub Regibus Chilperico Tertio & Theodorico Quarto, cui ſuperſtes etiam aliquot annos vixit. Chilpericus Tertius Regnum iniit anno Chriſti ſeptingenteſimo decimo-quinto, *regnauítque annis* v *& dimidio*, vt Anonymus coætaneus in Geſtis [f] Regum Francorum aliique teſtantur. Succeſſit Theodoricus Quartus anno Chriſti ſeptingenteſimo viceſimo-primo, &, vt ſuo loco probabimus, annos ſexdecim ac menſes aliquot regnauit. Hæ nos obſeruationes mouent, vt chartam donationis, quam Waſburgius anno ſecundo Theodorici Regis datam legit, non ad annum ſecundum Theodorici Tertij Regis ſed ad annum ſecundum Theodorici Quarti, cognomento Calenſis, referendam cenſeamus, exiſtimemúſque in charta permutationis, quam idem

AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14.

[a] In Epiſc. 17.

WOLFANDVS COMES MVNIFICVS ERGA MON. S. MICHAELIS AD MOSELLAM.

* *Caſtelion.*

* *La Seigneurie de Marſuppe.*

WASBVRGIVS REFELLITVR.

[b] In Epiſc. 15.

[c] In Epiſc. 16.

[d] In Epiſc. 16.

[e] In Epiſc. 17.

[f] Cap. 53.

AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14.

Auctor anno decimo-quarto Childeberti Regis datam affirmat, expuncto Childeberto eumdem Theodoricum Quartum seu Calensem restituendum esse. Childeberti nomen ab ipsomet Wasburgio intrusum suspicamur. Nostræ suspicionis hæ sunt causæ non temnendæ. Apud Wasburgium Childericus [a] Austrasiæ Regnum adipiscitur anno Christi sexcentesimo duodesexagesimo, Maiorémque Regiæ domûs constituit Wolfandum virum fortitudine prudentiâque insignem; Theodoricus Quartus [b] anno Christi septingentesimo vicesimo-sexto Regnum auspicatur, eóque potitur annos quindecim. Longum esset in singulas istius Chronologiæ partes inquirere, nec hîc videtur esse locus inquirendi. Obseruasse sufficiet Wolfandum, in opinione Wasburgi, Maiorem-domûs anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-octauo constitutum fuisse, & ab illo anno ad annum vsque Christi septingentesimum quadragesimum, quocum in eiusdem Auctoris opinione annus decimus-quartus Theodorici Regis coincidit, annos numerari duos & octoginta. Virum enim, qui propter inclytam fortitudinem eximiámque prudentiam Maioratum Regiæ domûs adeptus sit, annos posteà duos & octoginta vixisse quis sibi persuadeat? En ipsissima ratio, cur Wasburgius chartas, quas annis Theodorici Quarti Regis consignatas repererat, annis Theodorici Tertij Childebertíque adscripserit. Wolfandi, quem anno Christi sexcentesimo duodesexagesimo Maiorem domûs Regiæ iam agnouerat, non ausus est vitam ad annum vsque Christi septingentesimum quadragesimum producere. Cur autem prædictarum chartarum, quæ annis Theodorici Quarti datæ sunt, alteram anno secundo Theodorici Tertij, alteram anno decimo quarto Childeberti Tertij, nec vtramque annis vnius Theodorici Tertij, secundo videlicet ac decimo-quarto, connotarit, hæc occurrit ratio perpendenda plurimùm. Anno Christi sexcentesimo septuagesimo nono Theodoricum Tertium Childerico fratri suffecit [c], adiecítque super obitûs anno controuersiam moueri. Deinde duas recitauit opiniones, vnam eorum, qui Theodoricum Tertium anno Christi circiter sexcentesimo nonagesimo-tertio mortuum asserunt; alteram Nicolai Gillij, qui determinatè anno Christi sexcentesimo nonagesimo secundo Theodoricum Tertium ex hac vita sublatum affirmat. Iuit in posteriorem opinionem, eâque nixus Theodorici Tertij Regnum spatio tredecim annorum circumscripsit. Atque inde factum, vt chartam, quam in annum decimum-quartum Theodorici Quarti Regis noluit reiicere, quia remotior videbatur, nec adscribere potuerit anno decimo-quarto Theodorici Tertij, cuius Principatum vltra tredecim annos prorogandum negauit. Porrò cùm ad tantas angustias redactum se videret, consuluit Indicem Regum Francorum, & è quinque, nempe Clodoueo Tertio, Childeberto Tertio, Dagoberto Tertio, Chilperico Tertio, & Clotario Quarto, quos medios inter Theodoricum Tertium & Theodoricum Quartum reperit, vnum elegit Childebertum, qui solus ex illis quinque Regibus annum Regni decimum-quartum attigit, imò in Auctoris, quem examinamus, opinione regnauit [d] annos viginti-tres, ab anno videlicet Christi sexcentesimo nonagesimo-secundo ad annum vsque Christi septingentesimum decimum-quintum, in nostra verò sententia, quam veteribus monumentis comprobauimus, annos septemdecim regnauit, ab anno scilicet Christi sexcentesimo nonagesimo-quarto ad annum vsque Christi septingentesimum vndecimum. In annos igitur secundum & decimum-quartum Theodorici Quarti Regis, id est, in annos octaui seculi vicesimum-secundum & tricesimum-quartum meritò reiecimus ea, quæ sub Theodorico Tertio & Childeberto Tertio Regibus à Wasburgio [e] de donatione ac permutatione supradictis commemorantur.

[a] In Episc. 14.
[b] In Episc. 21.
[c] In Episc. 15.
[d] In Episc. 16.
[e] In Episc. 17.

X. In Hermanno genuino seu Pistoriano ad hunc annum leguntur ista. *Etho Argentinæ Episcopus promouetur.* Plura, quæ pertinent ad Augiense Monaste-

rium, habent Interpolatores Vrstisianus & Canisianus. Prior, sic. *Augiæ Eto Abbas Kebam successorem relinquens ipse Argentorati Episcopus promotus, non longè pòst sui nominis Etinheim Cœnobium construxit.* Posterior, sic. *Augiæ Euto Abbas post 7 annos Kebam successorem relinquens, ipse Argentinæ Ecclesiæ Episcopus à Carolo promotus, non longè pòst sui nominis idem Ethenheim Cœnobium construxit.*

AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14.

XI. Obiit igitur hoc anno Argentoratensis Episcopus Aulidulfus, eìque ex Abbate Augiensi subrogatus est, qui variis nominibus appellatur, Eto, Etho, Etto, Hetto, Euto, Ethico, Otto, Heddo, Heddus, Haddo & Addas. Huic autem in administrationem Augiæ successit Kebas, qui duobus duntaxat annis Cœnobio præfuit. Eto longè diutiùs in Argentoratensi Cathedra sedit. De annis, quos apud Augiam in Abbatiali munere transegit, cum Interpolatore Canisiano non conuenimus, quia Pyrminium ante annum Christi septingentesimum tricesimum Augiâ expulsum negamus. Vt Pyrminius Etonem anno Christi septingentesimo tricesimo, sic Eto Kebam in Augia successorem anno Christi septingentesimo tricesimo-quarto reliquit. Augiense Monasterium rexerunt Pyrminius annis sex, Eto quatuor, duobus Kebas.

AVLIDVLFVS EP. ARGENTOR. OBIT. SVCCEDIT HEDDO EX ABBATE AVGIENSI. KEBAS FIT ABB. AVGIENSIS.

XII. Bruschius de Etone siue Ethone in Augia diuite sic scribit. *Etho, cùm à Carolo*, id est, à Carolo Martello, quem anteà Magnum perperam idem Auctor cognominauit, *Episcopus Argentinensis designatus esset, & eò proficisceretur, duxit secum ex Augia aliquam etiam conuentualium suorum partem, in cuius gratiam renouauit, & de nouo condidit in Alsatia Cellæ Monachorum vetustissimum Cœnobium, cui de suo iam nomine aliud nomen faciebat, vt appellaretur Ethonis Monasterium, vulgò Ettenheinminster, de quo infrà*, id est, in Cella Monachorum, vbi hæc habet. *Cella Monachorum, hodie Ethonis Monasterium, Benedictini instituti vetustissimum Cœnobium ad Nigram syluam prope Kenczhingum non procul à Rheno situm, fundatum legitur annum Christi circiter 700. à Wiggero vel Wigerno Monacho, facto posteà Ecclesiæ Argentinensis Episcopo, qui primum ei nomen indidit, vt Monachorum, hoc est, solitariorum hominum & Eremitarum Cella appellaretur. Cùm verò post aliquot annos collapsum esset, iterum non splendidè fortasis admodum inchoatum Monasteriolum, renouatum est anno Domini 734 ab Ethone Comite Habspurgio, qui & oppidum ipsum, quod ab eo adhuc Ettenheimium dicitur, construere cœpit. Is eiusdem sui Cœnobij primus Abbas fuisse legitur, qui inde ad Episcopatum Argentinensem gubernandum euocatus, laudabiliter ibi præfuit 8 annis. Obiit anno 773. Translatus ad suum tandem Monasterium anno Domini 780, quod hodie adhuc ab eo Ethonis Monasterium dici solet. Fuit is vir religiosus, humilis & pius, scribens se Ethonem peccatorem, indignè vocatum ad Episcopatum Argentinensem. Extat de eo & de huius Cœnobij restauratione tale Dystichon.*

BRVSCHIVS REFELLITVR.

Anno terdeno septingentesimo-quarto
Antistes claustrum renouando condidit Etho.

XIII. Actum iam de Ethone ad annum Christi septingentesimum tricesimum, ibique examinata multa, quæ de illo nondum Episcopo scripta sunt à Bruschio. Cetera, quæ proximè descripsimus ex eodem Auctore, partim hîc expendenda sunt, partim in Tomum sequentem reiicienda.

XIV. Primò, Bruschius Monasterium, quod *fundatum legitur annum Christi circiter 700*, perperam conditum putat *à Wiggero vel Wigerno Monacho, facto posteà Ecclesiæ Argentinensis Episcopo.* Wiggerus enim seu Wigernus aut Wicgernus in Argentoratensi Cathedra post Sanctum Florentium anno Christi sexcentesimo octogesimo-septimo sedere cœpit, & ab illo anno, donec Etho in eadem Episcopali Sede collocatus est, effluxerunt anni septem & quadraginta, quibus tres Episcopi, Wicgernus, Wandelfridus & Aulidulfus, Argentoratensem Diœcesim successiuè gubernarunt. Ex hac certè Chronologia patet Wicgernum Episcopum fuisse,

AN. CH. 734. THEODOR IV. R. 14.

cùm Cellam Monachorum construxit, nec aliud docet Ethonis Testamentum, quod mox citaturi sumus.

XV. Secundò, Bruschius Monasterium, cui nomen Cella Monachorum, *renouatum anno Domini* 734 *ab Ethone* perperam dicit. Seriùs enim id Etho gessit regnante iam Pippino, vt Tomo sequenti dicemus. Interim Testamenti, quod Etho siue Eddo fecit *in ciuitate Argentinensi*, III *Idus Martij*, *anno* XI. *regnante Domino Pippino Glorioso Rege*, hoc initium accipe, quo nostram opinionem tuemur. *In Nomine Patris & Filij & Spiritûs Sancti. Ego in Dei Nomine peccator, vocatus Argentinensis vrbis Episcopus, dum cognitum mihi esset, qualiter Antecessor noster Wicgerinus Episcopus Monasteriolum in Nigra sylua, in Marcha Etinheim, in loco nuncupante Monachorum Cella, super fluuiolo Vndussa, de nouo suo opere ædificauit, in honore Sanctæ Mariæ semper Virginis, & Sancti Iohannis Baptistæ; sanctique Petri Apostoli, & ceterorum Sanctorum, & Monachos ibidem congregasset, & dedisset ad ipsum locum aliquid de rebus Sanctæ Mariæ, & nos posteà inuenimus ipsum Monasteriolum, Antecessorum nostrorum*, id est, Wandelfridi, & Aulidulfi, *negligentiâ desolatum. Ideo placuit nobis, per commeatum Domini nostri Pippini Gloriosi Regis, vt Monachos ibidem cangregare deberem, qui secundùm Regulam Sancti Benedicti degere deberent, quod & ita feci, & constitui ibidem Abbatem virum Reuerendissimum, nomine Hildolfum.*

XVI. Tertiò, Bruschius non sibi constat. In Augia diuite scribit Ethonem, *cùm à Carolo Episcopus Argentinensis designatus esset, & eò proficisceretur*, duxisse *secum ex Augia aliquam etiam conuentualium suorum partem, in cuius gratiam renouauit, & de nouo condidit in Alsatia Cellæ Monachorum vetustissimum Cœnobium.* Et in Cella Monachorum, illud Monasterium ait *renouatum anno Domini* 734 *ab Ethone*, qui *eiusdem sui Cœnobij primus Abbas fuisse legitur*, & *inde ad Episcopatum Argentinensem gubernandum euocatus, laudabiliter ibi præfuit.* Denique in Catalogo Episcoporum Argentinensium vult Ethonem ex Abbate Augiensi factum fuisse Argentinensem Episcopum regnante iam Pippino. *Missus est*, inquit, *à Sancto Pyrminio in Augiam diuitem, Monasterium recèns à se fundatum, vt illic Abbatis dignitati & officio præesset. Cùm autem septem annis ibi functus esset officio Abbatis, summâ omnium laude, vocatus est tandem, Wandelfrido Episcopo mortuo, ad Argentinensis Episcopatûs gubernationem à Rege Galliarum Pipino.* Nec idem Auctor obscurè designat Pippini Regis annum, quo Ethonem Episcopalibus Infulis donatum contendit, asserit enim, cùm in Cella Monachorum, tum in Catalogo Episcoporum Argentinensium, Ethonem, cùm Episcopatui Argentinensi *octo annis* præfuisset, obiisse *anno Domini* 773, necnon in eodem Catalogo affirmat Wandelfridum, cui Ethonem proximè subrogat, ex hac vita emigrasse *anno salutiferi partûs* 765. Subdubitat autem in Augia diuite, num Etho *bis Episcopatui præfectus sit*, primò post Gaudonem, denuò post Wandelfridum, obseruátque id *aliis etiam Episcopis non semel* accidisse. In tanta opinionum varietate, id vnum verissimum arbitrare, quod in Hermanno genuino legitur. *Anno* 734. *Etho Argentinæ Episcopus promouetur.* Illo autem anno regnabat Theodoricus Quartus; Carolus Maioratum Regiæ domûs exercebat; Theodobaldus Dux erat Alemanniæ, vbi Augia, vnde Etho euocatus, vt Argentoratensis Episcopus fieret. Atque inde collige Argentinenses Infulas Ethoni priùs delatas, quàm Regnum Francorum penes Pippinum aut Carolum Magnum esset, nec eundem Ethonem, antequàm Episcopus ordinaretur, instauratorem Cellæ Monachorum, vel illius loci Abbatem extitisse. Cellam Monachorum reparauit regnante iam Pippino, primúmque ei Abbatem Hildolfum præfecit, vt ipsemet in suo Testamento suprà citato testatur. Annorum octodecim intercapedo ab ordinatione Ethonis Episcopi ad Pippini vsque Regis inaugurationem diuturnior est, quàm vt Etho Cellam Monachorum renouasse censeatur in gratiam Ascetarum Augiensium, quos secum ex Augia in Alsatiam adduxerit. E cœtu Monachorum Augiensium neminem sibi comitem assumpsit, quia non

decrant

decerant apud Murbachium Ascetæ cum Pyrminio Abbate, quos apud Augiam anteà nouerat. Quæ priùs igitur apud Augiam inter Pyrminium Abbatem & Etonem Monachum amicitia intercesserat, hæc arctiùs in Argentoracensi Diœcesi consolidata est Etone Episcopo & Pyrminio Abbate tum Murbachiensi.

XVII. Quartò, Bruschius in Cella Monachorum scribit Monasterium illud renouatum *ab Ethone Comite Habspurgio.* Et in Episcoporum Argentinensium Catalogo duas opiniones de Ethonis origine sic refert. *Aliqui Habspurgium Comitem fuisse, alij verò, qui magis verisimilia scribunt, ex Ethiconis Alsatiæ Ducis genere natum affirmant.* De genere Ethonis quid sentiamus, exposuimus ad annum Christi septingentesimum tricesimum [a]. Locum illum adi, ne bis eadem repetamus.

[a] Num. 4.

XVIII. Cetera, quæ pertinent ad Ettenhemium oppidum & ad Monasterium eiusdem nominis, in Tomum sequentem reiicimus, quia Cœnobium, cui nomen à primo conditu Cella Monachorum, Ettenheimium appellari cœpit regnante iam Pippino.

XIX. Agemus & Tomo sequenti de Fabario * seu Fauario, nobilissimo Monasterio, quod suasu Pyrminij Abbatis Murbachiensis hoc anno fundatum est in Diœcesi Curiensi *, quæ pars erat Rhætiæ Italicæ, nec in Francorum ditionem ante Pippini Regis tempora deuenit, vt aliâ occasione ad annum Christi sexcentesimum quinquagesimum [b] Tomo superiori iam obseruauimus.

* *Pfeffers.*
* *de Coire.*
MONAST. FABARIVM.
[b] Num. 58.

XX. Carolus Maior-domûs bellum Frisicum, quod anno priori susceperat, hoc anno confecit. Qua de re sic Chronicon Sandionysianum. DCCXXXIV. *iterum Karolus venit cum exercitu in Wistragon.* Et Annales Nazariani, sic. DCCXXXIV. *Karlus perrexit in Frisiam, & inde vsque ad inter* . . . . . Item Petauiani, sic. DCCXXXIV. *Karolus perrexit in Frisiam vsque internecionem.* Fusiùs ac clariùs Metenses, sic. *Anno ab Incarnatione Domini* DCCXXXIV. *Karolus Princeps in Frisiam proficiscitur, omnésque rebelles eius gentes trucidauit, cetérósque, quos viuos reliquit, acceptis obsidibus suæ ditioni subiugauit.* Anonymus, qui Francorum Historiam iussu Childebrandi conscripsit, Appendicem ad eandem Historiam ab hoc bello, quod omiserat, sic orditur [c]. *Itémque, quod superiùs prætermisimus, in gentem durissimam maritimam Frisionum nimis crudeliter rebellantem, præfatus Princeps* Carolus *audacter nauali euectione properat, certatim altum mare ingressus nauium copiâ adunatâ. Anistrachiam & Austrachiam Insulas Frisionum penetrauit, super Burdone fluuio castra ponens; Poponem gentilem Ducem illorum fraudulentum Consiliarium interfecit, exercitum Frisionum prostrauit, fana eorum idololatriæ contriuit atque combussit igni, cum magnis spoliis & prædis victor reuersus est in Regnum Francorum.* Andreas Duchesnius in illo textu, vti legerat, *Anistrachiam* scripsit, sed ad oram reposuit *Westrachiam.* Carolus igitur, qui bellum anno priori in Westrachia tantùm gesserat, hoc anno cùm in Westrachia tum in Austrachia gessit.

CAROLVS VINCIT FRISIOS.
[c] Cap. 109.

XXI. Westrachiam seu Westergoam anno superiori ex Emmio descripsimus, quid idem Auctor de Austrachia siue Ostergoa sentiat, accipe ex libro primo rerum Frisicarum. *Ostergoa à Westergoa fine in Lauicam flumen, & Gerriconis Cœnobium, agri Groningani limitem, porrecta, opibus & viris nobilis, præsertim quà Boream & Occidentem spectat, aut littori vicina est, nam vbi Groninganis contigua est, & meridiem versùs procurrens syluestribus propinquat, reliqua parti haud par est. Ad cuius initium Leouardia * ciuitatum Frisiæ occiduæ maxima & splendidissima, ædificiis sacris, profanis, publicis, priuatis, nobilium præsertim atriis magnificis illustris, riuis profundis per medios vicos præcipuos decurrentibus (vt pleraque Frisiæ oppida) permeabilis, vicis tersa, & sine omni immunditie ac sorde, opulenta, nitida, populosa, cultu & moribus hominum præcellens, munitionibus validis per ambitum cincta, sedes hoc tempore summi Senatûs Frisici per ea loca, ad quem ab omnibus reliquis tribunalibus inter Fleuum & Lauicam prouocatio est; sita prope*

* *Leuwaerden.*

AN. CH. 734. THEODOR. IV R. 14. * Dockum.

*in vmbilico regionis totius, loco vberrimo, & ad quem ex cunctis oris omnibúsque agri partibus nauigari lenunculis possit. Deinde Doccumum * portu commodo, quem alueus non contemnendi fluminis in Lauicæ æstuarium se effundentis, quod Doccumanum riuum vocant, efficit, insigne oppidum ad* IIII *pass. millia intus ab ortiuo latere, vbi flumen exit, paulóque minus à Borea recedens, aggere terreo cum propugnaculis & fossa in circuitu munita; præfecturas prætereà habet* XII. *vicos* CXXVII. *Cœnobia* XXI. *arces nobilium vetustas quamplurimas.*

XXII. Annales Tiliani Carolum hoc anno pugnasse *in Wasconia* volunt, sed ad hunc annum duósque proximos Chronologiam vno anno præuertunt, idque semel monuisse sufficiat.

XXIII. RATBERTVS EP. ROTOMAGENSIS OBIT. Ratbertus Episcopus Rotomagensis, cùm Diœcesim, Orderico [a] teste, per quadriennium gubernasset, hoc anno vitam clausit. Diuturniorem Ratberto Pontificatum non attribuit Ioannes Dadreus, nec etiam Sammarthani ex Necrologio & ex antiquis Tabulis Ecclesiæ Rotomagensis. Bollandus, vbi de Sancto Remigio Rotomagensi Metropolitano loquitur [b], asserit in manuscripto Florario, quinto Idus Maias, isthæc haberi. *Apud Rotomagum, depositio Sanctorum Episcoporum, Roberti & Remigij fratris Pipini Regis Francorum.* Deinde addit Roberti seu Ratberti nomen in Sanctorum albo nusquam alibi à se repertum fuisse.

[a] Lib. 5. ad an. 1080.
[b] D. 19. Ian.

XXIV. Omittere non debemus rem miram, quæ Rotomagi, Ratberto tum Pontifice, contigit in Festo Sancti Romani, cùm eius vita de more ad Vigilias, siue, vt hodie loquimur, ad Matutinum legebatur. De veritate miraculi, quod ad laudem beati Romani recitabatur, subdubitauit Ratbertus, ac seni Presbytero, quo præceptore quondam vsus fuerat, causam aperuit. Hic ex sacris Scripturis multa protulit exempla, quæ fidem rei faciebant. Tunc audita tonitrua, quæ Canonicis plebique metum incusserunt, ostensáque postmodum varia fulgura, quæ sublato timore concitarunt admirationem, visa sunt enim in vnum desinere radium, qui thecam, in qua Reliquiæ Sancti Romani custodiebantur, maximo splendore affecit. Hoc prodigio solutum dubium, quo Ratbertus angebatur, auctúsque plurimùm cultus, quem Rotomagenses beato Romano in eius festo exhibere consueuerant. Lege Franciscum Pommerayum [c] in Historia Archiepiscoporum Rotomagensium. Miraculum autem, de quo Ratbertus dubitabat, à nobis Tomo [d] superiore iam ex Breuiario Rotomagensi & ex vita Sancti Romani sic descriptum fuit. *Quadam die, dum beatus Romanus diuina celebraret mysteria, vbi ad locum ventum est, quo propriis manibus calicem paulò altiùs à mensa eleuaret, apparuit super caput eius ignis flammea species fulgurantis, & in medio ignis dextera hominis benedicens tanquam ad suscipiendum libantis hostias porrecta comparuit.*

[c] In Episc. 26.
[d] Ad an. 639. n. 3.

XXV. SVCCEDIT GRIMO. Ratberto successit in Episcopatum Grimo. Hic adhuc superstes laudatur in duabus epistolis Zachariæ Papæ, quæ scriptæ sunt anno Christi septingentesimo quadragesimo-quarto; vna, X *Kalendas Iulias, Indictione* XII; altera, *Nonis Nouembris, Indictione* XIII.

XXVI. LANDO ABB. FONTANELL. OBIT. In Chronico Fontanellensi [e] hæc occurrunt de Landone Abbate, cuius mentionem ante triennium iam fecimus. *Rexit Cœnobium istud idem Episcopus Lando per annos tres, lapsísque cursùs sui annis, ingressus est viam patrum; sícque sepulturæ traditus in Ecclesia beati Petri Apostolorum Principis, in Ecclesia Cœnobij Fontinellensis. Obiit* XVII *Calend. Februarias.* Ei titulus sanctitatis tribuitur in Appendice ad Martyrologium Gallicanum, & in Neustria Pia. Saussaius in Appendice prædicta sic habet. *S. Lando octauus Abbas Fontanellæ.* Loquitur in eorum sententia, qui Wandonem tunc exulem omittunt, & in Abbatum Fontanellensium Catalogo primum locum Sancto Wandregisilo, secundum Sancto Lamberto, tertium Sancto Ansberto, quartum Sancto Hilberto, quintum Sancto Baino, sextum Benigno, septimum Sancto Hugoni, octauum Sancto Landoni assignant. Chronographus

[e] Cap. 9.

Fontanellensis Antecessores Sancti Landonis haud aliter enumerat, vbi scribit *felicia atque letissima isti Cœnobio* fuisse *tempora* sub beati Patris Wandregisili successoribus, *tempore beati Lantberti Archiepiscopi, Sancti etiam Ansberti Summi Pontificis, Hiliberti quoque venerabilis Presbyteri, Baini denique gloriosi Præsulis, Benigni pretiosi Patris, Hugonis namque magni Præsulis.* AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14.

Sancto Landoni successit Teutsindus Abbas, qui Turonensi Monasterio Sancti Martini iam præerat, & deinceps vtriusque Cœnobij, Martiniani videlicet ac Fontanellensis, Abbas fuit. In Indicibus Abbatum Martinianorum hactenus editis desideratur, recensetur autem in Abbatum Fontanellensium Catalogis, sed maximo cum vituperio, quia plurimùm à pietate ac sanctitate superiorum Abbatum defecit. Audi Chronographum Fontanellensem [a]. *Teutsindus Pater Cœnobij Sancti Martini Turonensis Ecclesiæ sortitur locum regiminis* Fontanellensis *anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo & trigesimo-quarto, Indictione secundâ, qui erat annus præfati Regis Theodorici decimus-quintus.* Hic Auctor, cùm annos Theodorici Regis numerat, Chronologiam anno vno præuertit, exemplum vidimus ad annum Christi septingentesimum tricesimum-primum, nam sermonem de Landone Abbate facturus, annum illum non cum anno Theodorici Regis vndecimo, vt par est, sed cum duodecimo malè comparat. Pergit autem, sic. *Hic quidem Teutsindus, quàm fuerit amator Dei ac Sanctorum, Ecclesiarùmque eius fautor ac defensor, opera quæ gessit hoc in Cœnobio, vel qualiter in diebus eius, res istius Monasterij augmentum vel detrimentum sumpserint, testimonium perhibent. In diebus namque tyrannidis, non regiminis eius, hoc nobilissimum Cœnobium ignobile est redditum.* Sub Antecessoribus hic erat Monasterij status. *Prædiis plurimisque possessionibus à Regibus magnis ac sinceris Christianæ Religionis cultoribus istinc largitis, omni egestate exclusâ, multitudinis Domino militantium erat cor vnum & anima vna, erántque eis omnia communia, nihílque proprium aut suum quisque dicebat, sed iuxta exemplum primitiuæ Ecclesiæ feliciter ac securè Domino militabant, omnia namque necessaria à Patre Monasterij accipienda fore nouerant. In diebus prædictorum Patrum trecenti semper fuere numero istinc habitantes serui Dei.* Tentsindus autem *adeptus locum regiminis, & non regiminis, sed potiùs tyrannidis, mox rebus ablatis in maximam paupertatem hoc quondam gloriosum Cœnobium redegit. Nam penè tertiam facultatum partem abstulit, suísque propinquis ac Regiis hominibus ad possidendum contradidit, quæ vsque nunc*, id est, ad tempora vsque Ludouici Pij Augusti, *de isto Cœnobio permanent ablatæ, sicuti omnibus Priuilegia ac largitiones, quæ in scriniis nostri Cœnobij retinentur, reuoluentibus in promptu est, quæ nimis longum est narrare per singula.* XXVII. TEVTSINDVS SVCCESSOR DILAPIDAT RES MONASTERII.

[a] Cap. 9

Idem Chronographus vnum è plurimis precarium, quod Rathario Comiti Teutsindus Abbas edidit, in medium adducit, vt quomodo res multæ Fontanellensi Monasterio sint ablatæ, per ordinem vnusquisque scire possit. *Rathario Comiti contradidit Vlmirum & Warinnam cum adiacentiis eorum, id est, Crisiaco, Seda, Magneroto, & item Magneroto, necnon & Toscarias, simúlque terram super littus maris, & areas salinarum piscationúmque quæ ibidem instituta erant. Vineas etiam in Warnaco super fluuio Sequanæ sitas in pago Veliocassino, quæ impetrauerat sanctissimæ recordationis Lantbertus Abbas à Rege Glorioso Hilderico, suadente Reginâ suâ Bilhilde, necnon & aliis illustribus viris, quorum hæc sunt nomina; Leodegarij Episcopi demúmque Martyris egregij, Vinonis, & Ernomij, Fulcoaldi, Almarici, Wlfoaldi Maioris domûs Regiæ, Bauonis, Waningi, Adalberti, Geurini, sicut in Gestis præfati Patris Lantberti eximij fore scriptum constat. Similiter alia patrimonia in eisdem pagis sita, id est, Somardum pontem, Malchum, Hosdinium, Balliolum in pago Vimnau, cum adiacentiis eorum, ad se pertinentes. Necnon & medietatem de Edreman, qui fuit Gesonis, Moriacum, ac Braciacum, quæ sunt super fluuio Sedanna; Balcidunum in pago Vimnau, quæ fuerat Ambremari & Bertoaldi, & Bociliacas, Ruberidum, Rosbacium, Gammapium villam pulcherrimam item super fluuio Sedanna; Victriacum super fluuio* XXVIII.

AN.CH. 734. THEODOR. IV. R. 14. *Duno sita in monte Aionecorte, Gammapiolum, Rumguarias, Muriacum qui dicitur vallis Cuniculi al. . . . . in pago Vimnau Bettonecorte super fluuio Eura; sunt villæ viginti-nouem, exceptis adiacentiis aliquarum, quæ ponuntur in duobus pagis, Tellau scilicet & Vimnau. Hæc namque patrimonia idem Comes Ratharius à prædicto Teutsindo iure precary accepit, vnde censum leuauit omni anno ad festiuitatem Sancti Patris nostri Wandregisili in luminaribus Ecclesiæ solidorum sexaginta persoluendum. Factum est hoc precarium in isto Cœnobio, hoc anno, qui est ab Incarnatione Domini nostri Iesu Christi septingentesimus trigesimus-quartus, Indictione* II, *sub die tertio Nonarum Maiarum, quod euenit feriâ quartâ, qui erat annus Caroli Principis vigesimus*, prædictúsque fuit literâ Dominicali C.

XXIX. Laus Erinharii Præpositi. Diuinâ verò prouidentiâ tunc eiusdem Monasterij Præpositus erat Erinharius, vir insignis pietate, qui *ædificauit Basilicam beatissimi Archangeli Michaelis, licèt modico, pulcherrimo tamen opere, allatis videlicet petris politis de Iuliobona*, &c. *Erat idem Erinharius, secundùm carnis originem de Apuliaco villa, fautor tamen & amator Regulæ castæque Religionis. Dicere verò solitus erat præfatus Teutsindus fratribus Turonicæ Ecclesiæ. Nisi vestram correxeritis vitam ac mores, Erinharium meum Præpositum ex Fontanella huc adducam, qui aratra vestra rectum doceat sulcare.* Hæc ad commendationem Erinharij Præpositi dicta sunto, qui suâ vigilantiâ plurimos Monachorum in officio continuit, & multa damna, quæ procul dubio malus Abbas intulisset, à Cœnobio Fontanellensi sapienter auertit. Vtrùm superstes Teutsindo vixerit, haud scimus. *Expletis circulis dierum suorum defunctus, ac in Basilica Sancti Petri Apostolorum Principis in introitu eiusdem Basilicæ ante ostium Aquilonare terræ conditus est, sub nobili videlicet eiusdem Ecclesiæ pauimento, scriptúmque est in coopertorio sepulchri sui ita. Hic requiescit Erinharius Præpositus.* Ex hoc Epitaphio redargue eos qui Erinharium Abbatem Fontanellensem fingunt, ac proximum Teutsindi successorem fuisse fabulantur [a].

[a] In Neustria Pia, tit. Fontanella, cap. 6.

XXX. Teutsindus vltra quadriennium Monasterio Fontanellensi non præfuit, obiit enim anno Christi septingentesimo duodequadragesimo. Tam breui temporis spatio, & Erinhario Præposito viróque sanctissimo frustrà obnitente, Monachos Fontanellenses ab innocentis vitæ statu, quem in eodem Cœnobio beatus Wandregisilus instituerat, plurimùm excidisse sic deflet idem Chronographus [b]. *Ab isto tempore, quo lugendus iste* Teutsindus *regiminis suscepit locum, status vitæ innocentis, quem in eodem Cœnobio, secundùm eximij Patris Benedicti normam excolendum fore beatus Pater Wandregisilus instituerat, ob inopias plurimas fluctuare cœpit, nec vsque ad hanc diem*, id est, vsque ad Ludouici Pij Principatum, *in pristinum statum reuocari valuit.*

[b] Cap. 9.

XXXI. Homo suapte naturâ procliuis adeò est ad malum, vt facilè desciscat à bonis moribus, raró difficillimèque resipiscat à prauis. Innocentis vitæ statum, quem beatus Wandregisilus proximíque successores in Monasterio Fontanellensi sanctissimè per annos sex & octoginta custodierant, vnus Teutsindus Abbas intra quadriennium sic corrupit, vt Chronographus statum illum eliminatum nec adhuc reuocatum post annos ferè centum meritò conqueratur.

XXXII. In eodem autem Auctore næuum putamus esse, cùm statum illum innocentis apud Fontanellam vitæ ideò laudat, quòd eum beatus Wandregisilus instituisset illic excolendum fore *secundùm eximij Patris Benedicti normam.* Regulam enim Benedictinam à Monachis Fontanellensibus sub Ansberto tertio illius loci Abbate seriùs obseruari cœptam arbitramur. Reuerendi admodum Domni, Lucas *d'Achery* & Ioannes *Mabillon*, Monachi Benedictini è Congregatione Sancti Mauri, in præfatione, quam Tomo secundo de Actis Sanctorum Ordinis Sancti Benedicti nupertimè præposuerunt, aliter censent, & Ascetas Fontanellenses à primo Cœnobij conditu Regulam Sancti Benedicti amplexos contendunt. Sunt & alia in eadem Præfatione, de quibus non conuenimus. Tota controuersia summatim ad

quatuor capita redigi potest; vtrùm Regula Benedictina in Monasterio Bobiensi suscepta sit à Sancto Columbano; vtrùm post Synodum Matisconensem statim in Galliis cum Regula Sancti Columbani coaluerit; vtrùm Cœnobio Fontanellensi præscripta sit à Sancto Wandregisilo; vtrùm Monasteriis Gandensibus & Elnonensi à Sancto Amando imposita? De singulis agemus, totius tamen litis iudicio penes Lectorem amicum vtrarumque partium relicto. Disputamus enim inuiti cum viris eruditissimis, de Historia Ecclesiastica optimè meritis, & nobis à multis annis amicitiâ coniunctissimis, quorum lucubrationibus sæpè iam vsi sumus, sæpiúsque nos adhuc vsuros speramus. AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14.

XXXIII. In sua Præfatione [a] de Sancto Columbano sic loquuntur. *Columbanus diuersum à Benedictino viuendi genus in Galliam inuexisse non immeritò dici potest. Primò enim ex Hibernia seu ex Bancorensi Monasterio venit in Galliam, antequàm Regula S. Benedicti in Britanniam insulam, adeóque in Hiberniam penetrauisset. Deinde in Gallia constitutus, Monachis Regulam peculiarem scripsit, quam in Codice Regularum vnà cum ipsius Pœnitentiali legere licet. In ea nullum ferè vestigium Benedictinæ Regulæ apparet. Præterea Ionas in Actis Columbani eiúsque discipulorum, sæpè S. Columbani, nusquam S. Benedicti Regulam memorat. Equidem aliquot in locis [Regulam sanctam] laudat, quo nomine Concilia S. Benedicti Regulam commendare solent. At Ionas, Columbani Regulam, quam ipse professus erat, obsignasse videtur. Ad hæc Columbanus & Monachi ab eo instituti Scottorum habitum, tonsuram, aliósque ritus præferebant, vti ex Concilio Matisconensi Agresty causâ coacto apparet. Denique in eo Concilio conquestus est Agrestius, teste Ionâ in vita S. Eustasij, quòd [Columbani discipuli à ceterorum more desciscerent.] His argumentis adductus inclinat animus, vt Monasticum B. Columbani genus à Benedictino diuersum ac separatum principio fuisse concedam. At vtrumque paullò pòst in vnum demum viuendi genus quibusdam ritibus detractis & temperatis coaluisse, persuasum mihi est: id quod & rationes superiores aliæque inferiùs referendæ validissimè adstruunt. Et Columbanus quidem in Italiam profectus, S. Benedicti famâ permotus, eius Regulam, vt se moribus Romanis accommodaret, in suo ipsius Bobiensi Monasterio admisisse dici haud temerè potest.*

[a] Num. 14.

XXXIV. In illo textu nihil occurrit, quod nostræ causæ non faueat plurimùm. Columbanus Regulam Sancti Benedicti nec in Hibernia nec in Galliis amplectitur, Ionas eiusdem Columbani Regulam in Monasterio Bobiensi profitetur, & in Actis Sancti Columbani eiúsque discipulorum, sæpè Sancti Columbani, nusquam Sancti Benedicti Regulam memorat. Hæc autem de Columbano & Iona nemo potest asserere, quin fateatur Regulam Sancti Benedicti nunquam à Sancto Columbano susceptam fuisse. Ionas enim in Bobiensi Cœnobio Monachum induit Columbano iam mortuo, Actáque eiusdem Columbani eiúsque discipulorum longè seriùs in literas retulit. In Abbatum Bobiensium Catalogo, quem Ferdinandus Vghellus Bobiensibus Episcopis subiunxit [b], quatuor antiquissimi recensentur hoc ordine, Sanctus Columbanus, Sanctus Attalas, Sanctus Bertulphus, Sanctus Bobulenus. Obierunt, Sanctus Columbanus anno Christi sexcentesimo decimo-quinto, Sanctus Attalas anno Christi sexcentesimo vicesimo-septimo, Sanctus Bertulphus anno Christi sexcentesimo quadragesimo. Nec ab illa Chronologia, quam Tomis secundo & tertio probauimus, recedunt qui nos impugnant Auctores Benedictini. Sic enim de Sancto Columbano in notis ad eius vitam scribunt. *Anno Christi* DCXV. *S. Columbanum ad Superos abiisse, inde colligitur, quòd annum integrum post suum è Gallia discessum, & Theoderici Regis interitum, in Monasterio Bobiensi expleuerit.* De Sancto Attala similiter in notis ad eius vitam, sic. *Anno proinde Chotharij mortem præcedente, Christi* DCXXVII. *B. Attala mortuus est.* De Sancto Bertulpho sic in sua Præfatione [c]. *Ionas Prologum scribebat triennio vixdum elapso à morte Sancti Bertulfi Abbatis anno* DCXL *demortui.* Et in notis ad eiusdem Sancti Bertul-

[b] Tom. 4. Ital. Sacr.

[c] Num. 6.

AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14.

phi vitam affirmant eum obiisse, *postquàm Cœnobium Bobiense post beatum Attalam annos tredecim rexerat*, id est, anno Christi sexcentesimo quadragesimo, quia beatus Attala, siue Attalas, vt obseruatum suprà, decessit anno Christi sexcentesimo vicesimo-septimo. Rebus igitur humanis exemptus est Attalas anno Præfecturæ suæ duodecimo. Atque inde liquet beatum Columbanum ex hac vita priùs migrasse, quàm Ionas Monachis se Bobiensibus adiunxerit. Hic enim annum sui Monachatûs nonum cum anno postremo seu duodecimo Attalæ Abbatis in eiusdem Sancti Attalæ vita sic componit. *Cùm iam nouem annorum per circulum in Monasterio conuersatus essem, & sæpè parentibus postulantibus, vt eos ex permissu suo viserem, nec impetrauissent, nullo exinde mentionem faciente ait. Vade festinus, fili, & matrem fratrémque visita, & nullâ morâ præpediente reuertere. Cùmque differrem & temporis opportunitatem euenire in proximo dicerem (erat enim tempus nimij frigoris, tempus scilicet Februarij) at ille ait. Accelera aggredi iter quod tibi dixi. Nescis vtrùm imposterum liceat agere. Datis ergo comitibus, Blidulpho Presbytero & Hermenoaldo Diacono, de quorum religione nihil dubitabatur, ad destinatum peruenimus locum. Erat enim locus Signsia *, vrbs nobilis, quondam Taurinatum colonia, à Monasterio distans centum quadraginta millibus, vbi, vt peruenimus, gratuitè à genitrice post tantorum interualla annorum suscepti sumus, sed non diu optato genitrix fruitur dono. Nam eâdem nocte febre correptus inter incendia clamare cœpi, me viri Dei precibus torqueri, ne inibi contra interdictum quantisper morarer, si non me citò moueant, quocumque potuissem conamine ad Monasterium repedare, me citò morte praueniendum. Mater ad hæc. Meliùs mihi esset, fili, vt te ibi sanum scirem, quàm hic mortuum deflerem. Fateor, longum fuit diei expectare aduentum. Vix, erumpente aurorâ, retrò repedare studuimus, me nec quidquam cibi capiente, donec medij penè itineris loca pertingeremus. Festinantibus ergo ac iter vrgentibus sospitatem rursum recepi, venientésque ad Monasterium Patrem iam febribus detentum reperimus ac morti proximum; quibus visis gratulatus est. Sícque apertè cognouimus viri Dei in hoc valuisse preces, vt me vis febrium vrgeret citò ad Monasterium ante eius exitum redire*, qui post aliquot dies contigit, sexto videlicet Idus Martias, anno Christi sexcentesimo vicesimo-septimo. Ionas igitur factus est Monachus Bobiensis Attalâ iam Abbate, ideóque in peruetusta Sancti Walerici vita, non discipulus Sancti Columbani, sed *eruditus discipulus discipulorum eius* dicitur. Porrò Sancti Columbani, non autem Sancti Benedicti Regulam professus est, vt ipsimet Auctores Benedictini, quibuscum absque vllo charitatis ac synceræ amicitiæ dispendio hanc, elucidandæ magis veritatis ergò, disputationem inimus, textu suprà citato fatentur. *Ionas*, inquiunt, *Columbani Regulam, quam ipse professus erat, obsignasse videtur.* Ergo in Monasterio Bobiensi viguit Regula Sancti Columbani sub Sancto Attala, secundo illius loci Abbate. Ergo Sanctus Columbanus, qui Bobiense Monasterium construxit, Regulam Benedictinam in illo Cœnobio non suscepit. Aliâ certè non opus est probatione.

* *Susc.*

XXXV. Secundò, Lucas Dacherius & Ioannes Mabillonus de tempore, necnon de modo, quo Regula Sancti Benedicti per Gallias in Monasteriis Sancti Columbani recepta est, in sua Præfatione [a] sic scribunt. *In Gallia post Synodum Matisconensem anno* DCXXV *habitam Columbani ritibus eandem Regulam*, nempe Benedictinam, *accessisse, nemo iure negauerit.* Et inferiùs [b], sic. *Ergo S. Columbani institutum cum Benedictino coaluisse ante seculi* VIII *initium videtur, eum ad modum quo in Cœnobio Atanensi non modò Cassiani, verùm etiam Basilij, & reliquorum Abbatum, qui Monasterialem vitam instituerunt, celebratæ sunt Regulæ, vt Gregorius Turonensis Episcopus auctor est in Hist. lib.* 10. *cap.* 29.

[a] Num. 14.
[b] Num. 15.

XXXVI. A Concilio Matisconensi, quod anno Christi sexcentesimo vicesimo-tertio consignauimus, ad initium vsque octaui seculi, longa intercessit anno-

rum septem ac septuaginta intercapedo. Tanto temporis spatio plurima, eàque nobilissima in Galliis condita sunt Monasteria, quorum primæua controuertentur instituta, donec determinatè figatur tempus, quo Regula Sancti Benedicti in Monasteriis Sancti Columbani suscepta est. Hæc mutatio non antecessit annum Christi sexcentesimum quadragesimum, quo Bertulphus Abbas Bobiensis obiit; imò, nec ante annum Christi sexcentesimum duodesexagesimum, quo Ionas apud Reomaum cum Hunna illius loci Abbate, Sancti Columbani quondam discipulo, conuersabatur, nec ætate Philiberti Gemmeticensis Abbatis facta est, qui superstes in viuis adhuc existebat anno Christi sexcentesimo octogesimo, quo tertium operis nostri Tomum terminauimus. Tria hæc facilè probari possunt. AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14.

XXXVII. Ionas post obitum Sancti Bertulphi, siue post annum Christi sexcentesimum quadragesimum, gesta Sancti Columbani, necnon eius discipulorum, putà Attali siue Attalæ, Eustasij, & aliorum conscripsit, duobúsque complexus est libris, quos Boboleno Abbati Bobiensi ipsius Bertulphi successori, & Waldeberto Abbati Luxouiensi dedicauit. Initium enim Prologi tale est. *Dominis eximiis & sacri culminis regimine decoratis Religionísque copiâ fultis Boboleno & Waldeberto patribus Ionas peccator. Memini me ante hoc fermè triennium fratrum conniuentiâ flagitante, vel B. Bertulphi Abbatis imperio iubente, cùm apud eos Apenninis ruribus vacans in Bobiensi* * *Cœnobio morarer, fuisse pollicitum, vt almi Patris Columbani meo studerem stylo texere gesta: præsertim cùm hi, qui eo fuerunt tempore, & penes ipsum patrata viderunt, quamplurimi penes vos superstites sint, qui nobis non audita, sed visa narrarent, vel quæ etiam nos per venerabiles viros Attalam & Eustasium didicimus, quorum primus Bobiensis, secundus Luxouiensis Cœnobij, quo vos Præsules exsistitis, eius successores fuerunt, qui Magistri instituta suis plebibus seruanda tradiderunt.* Et paulò pòst, in eodem Prologo Ionas opus suum in duos libros ita partitur. *Quæ sunt ergo posita, duobus libris interscidi, vt vno volumine legentibus fastidium amputarem. Primus B. Columbæ* seu Columbani *gesta perstringit, secundus discipulorum eius Attali & Eustasij, vel ceterorum quos memini, vitam edisserit.*

*Mabillono *Ebobiensi.*

XXXVIII. Hic Auctor de S. Donato, Vesontionensi tunc Episcopo, sic in vita S. Columbani locutus est. *Pro amore B. Columbani ex ipsius Regula Monasterium virorum construxit, quod Palatium nuncupant ob veterum monimenta murorum.* Et paulò pòst de Ramelio eiusdem S. Donati fratre. *Ipse in amore beati viri* Columbani *in saltu Iurense super Nouisanam fluuiolum Monasterium ex eius Regula construxit, in quo Siagrium Abbatem præfecit.* Hæc duo Monasteria post mortem Sancti Columbani condita sunt, eóque tempore, quo Ionas scribebat, in illis præter eiusdem Sancti Columbani Regulam nulla prorsus audiebatur. Nec fides habenda recentioribus membranis, quas Ioannes Iacobus Chifletius [a] in encomio Sancti Donati publicauit, & ex eo citauit Ioannes Mabillonus [b] in elogio Historico eiusdem Sancti Donati, vt probaret vtramque Regulam Sancti Benedicti & Sancti Columbani à primo conditu simul obseruatam fuisse in Cœnobio, quod à Iona *Palatium* vocatur, perstátque hodie Sancti Pauli nomine insignitum atque à mœnibus ciuitatis Vesontionensis Dubi fluuio diremptum. *Præterea* Donatus, inquiunt istæ membranæ, *Monasterium infra vrbis mœnia condidit, & in honore B. Pauli Apostoli sacrauit, possessionibus ditauit, priuilegio muniuit, atque inibi fideles viros sub B. Benedicti & B. Columbani Luxouiensi Regula victuros instituit.* Abradendum Sancti Benedicti nomen æquus Lector iudicabit, & præcitatarum membranarum postremam phrasim auctoritate Ionæ fretus sic reponet, *inibi fideles viros sub B. Columbani Luxouiensi Regula victuros instituit.*

[a] In Vesont. part. 2. n. 25.
[b] Ad an. citò. 651.

XXXIX. Deinde pleraque Monasteria, quæ post Agrestij confutationem seu post Matisconense Concilium, id est, post annum Christi sexcentesimum vicesimum-tertium, sub Regula Sancti Columbani condita sunt Episcopis Gal-

AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14.

licanis Instituta eiusdem Sancti Columbani roborare studentibus, in vita Sancti Eustasij [a] Ionas ita commemorat. *Abellenus verò* Genauensis Episcopus *vel ceteri Galliarum Episcopi post*, id est, post Synodum Matisconensem, *ad roboranda Columbani Instituta adspirant. Quammulti iam in amore Columbani & eius Regulæ Monasteria construunt, plebes adunant, gregem Christi congregant. Inter quos inluster tunc vir Elegius, qui modò Virimandis Ecclesiæ Pontifex præest, iuxta Lemouicensem vrbem Monasterium nobile, Solemniacum* * *nomine, construxit supra fluuium Vicennam* *, *distans à supradicta vrbe millibus quatuor, & alia multa in iisdem locis Cœnobia: sed & in Parisius Puellarum Monasterium, quod de Regio munere susceperat, ædificat, in quo Christi Virginem, Auream nomine, præfecit. In Bituricensi verò vrbe, Puellarum Monasterium, ex B. Columbani Regula, Berthoara nobilis genere & Religione fœmina construxit. Itémque in suburbano Bituricensis vrbis, vir venerabilis Theodulfus, cognomento Bobolenus, Monasteria, ex Regula Columbani, omni Religione pollentia construxit, primum in Insula supra fluuium Milmandram* *, *vbi Religiosorum adunauit cateruam; aliud Gaudiacum nomine, haud procul à fluuiolo Albeta* *; *tertium Christi Virginum Congregationi, loco nuncupato Carantomo* * *supra fluuium iam dictum Milmandram; itémque aliud Christi Virginum, iuxta Niuernense oppidum, sub eadem Regula construxit.* Ex hoc textu duo manifestissimè demonstrantur, quòd nempe nec Eustasius Abbas Luxouiensis è Concilio Matisconensi reuersus Sancti Benedicti Regulam cum Institutis Sancti Columbani coniunxit, nec Monachi Solemniacenses à primo Monasterij conditu Monasticam vitam sub Regula Sanctorum Benedicti & Columbani duxerunt. Quapropter, in Præfatione secundo Seculo Ordinis Benedictini præfixa, hæc gratis & absque vlla probatione scribuntur. *Reuersus è Concilio Matisconensi Eustasius, vt scandalum de Tonsura inusitata aliisque moribus ab Ecclesia Romana alienis excuteret, S. Benedicti Regulam cum Columbani Institutis coniunxit.* Et in additionum & correctionum Appendice ad idem secundum Seculum Benedictinum, interpolata censeri debet charta pro fundatione Monasterij Solemniacensis, in qua Monachis illius loci duplex imposita dicitur conditio, vt *tramitem Religionis sanctissimorum virorum Luxouiensis Monasterij* consequerentur, & *Regulam beatissimorum PP. Benedicti & Columbani* firmiter tenerent. Prior illarum conditionum, quam nemo non probabit, in Gallia Christiana notatur iisdem verbis à Roberto; siletur altera, quam Interpolator adiunxit. Interpolatio eò magis apparet, quòd duæ conditiones, quas distinximus, diuersa designant tempora. Prior enim, vt ex Iona suprà citato constat, rectè referri potest ad annum Christi sexcentesimum tricesimum-primum, siue ad annum Dagoberti Magni decimum iam inchoatum, quo Solemniacensis fundatio consignata est. Posterior verò sapit ætatem recentiorem, quâ Monachi cùm Luxouienses tum Solemniacenses Regulam Sancti Benedicti iam profitebantur. Id autem nondum contigerat, cùm Ionas vitam Sancti Eustasij scribebat, & Eligium, quia Solemniacense Monasterium ædificarat, numerabat inter illustres viros, qui Cœnobia *in amore Columbani & eius Regulæ* construxerant. Nec nos mouet, quod in Priuilegio [b], à Synodo Suessionica Monachis Solemniacensibus concesso, Bernardus illius loci Abbas anno Christi octingentesimo sexagesimo-sexto exposuit istud Cœnobium ab Eligio eâ conditione fundatum fuisse sub Dagoberto Magno, vt Ascetæ *normam S. Benedicti inuiolabiliter tenerent.* Idem enim Bernardus à Rege & Synodo nouum tunc Priuilegium postulauit, *quoniam Nortmannorum crudelitate grassante priora instrumenta incendio fuerant concremata.* Lis igitur non ipsius Bernardi iudicio, qui chartam fundationis Solemniacensis præ manibus non habuit, sed iudicio dirimenda vetustiorum Auctorum, qui Nortmannorum in Gallias irruptionem antecesserunt. Ceteros autem antecellit, qui potissimùm consulendus Ionas in vita Sancti Eustasij, quam allegauimus suprà.

[a] Secul. 2. Benedict. ad an. 625.
* Solignac.
* la Vienne.
* la Marmande.
* l'Aubois.
* Charenton.
[b] Ap. Sirmond. Tom. 3. Conc. Gall.

Prætereà

Præterea vitam Sanctæ Burgundofaræ primæ Eboriacensis Abbatissæ, seu potiùs librum de virtutibus ac rebus mirabilibus in Eboriacensi Monasterio factis tempore Burgundofaræ Abbatissæ, sic orditur idem Ionas [a].. *Meminisse velim Lectorem, me superiùs fuisse narraturum pollicitum de Cœnobio supramemorato Burgundofaræ, quod Evoriacas vocant, quod ex Regula B. Columbani omni intentione & deuotione construxerat.* Et capite octauo loquitur de Ega siue Æga vel Æganе Maiore-domûs iam mortuo. Æganes autem ineunte anno Christi sexcentesimo quadragesimo vitam clausit. Atque inde colligere est illud opus à Iona scriptum esse post obitum Sancti Bertulphi Bobiensis Abbatis, siue post annum Christi sexcentesimum quadragesimum, cùm Regula Sancti Columbani sub Abbatissa Burgundofara in Monasterio Eboriacensi obseruabatur.

AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14.

XL.

[a] Secul. 2. Benedict. ad an. 651.

XLI. Idem Ionas vitam beati Ioannis primi Reomaensis Abbatis à Monacho Reomaensi priùs scriptam recognouit, auxit, interpolauit. Ita censet Ioannes Mabillonus in obseruationibus ad eiusdem Sancti Ioannis vitam, quam reiecit in Appendicem Seculi primi Benedictini complectentem Acta Sanctorum subdititiorum, qui paulò ante Sanctum Benedictum decesserunt. Historiam Reomaensem Petrus Rouerius ab opere Ionæ & ab eius prænotatione de tempore & occasione operis sic exorsus est. *Anno tertio Regni Domini Clotarij Regis, ex iussu ipsius Principis, vel genitricis suæ præcelsæ Dominæ Baltichildis Reginæ, cùm ad vrbem Cabilonensem mitteretur noni mensis secundâ hebdomadâ Ionas disciplinis beati Columbani eruditus, atque per Monasterium S. Ioannis, quod vocatur Reomaus, præteriens paucis diebus inibi pro labore itineris quieuisset, ductus precibus Domini Hunnæ Abbatis fratrúmque ipsius Cœnobij, vt quæ per discipulos memorati Confessoris Christi, vel posteros eorum, veraciter comperta erant, conscriberet, tandem articulum scribendi ita conuertit.* Huc vsque Ionæ prænotatio. Ceterùm Clotarij Tertij Regis annus tertius cum anno Christi sexcentesimo duodesexagesimo conuenit, illóque anno Hunna Monasterio Reomaensi præerat Abbas septimus. Abbates Reomaenses hoc ordine recensentur; Sanctus Ioannes ipsius Monasterij conditor, Sanctus Siluester, Mummolus, Leopardinus, Sicharius, Bobo, Hunna. Reomaense Monasterium Sanctus Ioannes in suo fundo priùs erexit, quàm beatus Maurus ex Italia & Sanctus Columbanus ex Hibernia in Gallias venirent, id est, priusquàm Regulæ Sanctorum Benedicti & Columbani in Galliis audirentur. Monachis apud Reomaum vicum congregatis Regulam quam ex multis Galliarum Monasteriis collegerat, deinde Macarianam præscripsit, vt Ionas in eius vita [b] docet. Suscepta pòst à Monachis Reomaensibus Regula Sancti Columbani, cùm Hunnæ Monacho Luxouiensi Abbatiales Infulæ Cœnobij Reomaensis iam essent delatæ, ideóque à Petro Rouerio illustratione centesimâ quadragesimâ-tertiâ Historiæ Reomaensis *Bobo extremus è Discipulis S. Ioannis, & Hunna primus S. Columbani* vocatur. Apud eosdem autem Monachos Reomaenses nulla tunc mentio Regulæ Benedictinæ, quia plurimùm differebat ab Institutis Sancti Columbani, nec adhuc introducta fuerat in Luxouiense Monasterium, vnde euocatus Hunna, vt Asceterio Reomaensi cum Abbatis titulo præesset.

[b] Lib. 1. cc. 3. 7.

XLII. In Monasteriis, quæ sectabantur Instituta Sancti Columbani, Regula Sancti Benedicti seriùs suscepta est. Id constat ex vita Sancti Philiberti, quem Sancto Agilo in administrationem Monasterij Resbacensis anno Christi sexcentesimo sexagesimo successisse diximus. Auctor enim istius vitæ, seu vixit sub Coschino post Aicadrum Sancti Philiberti proximum successorem Abbate Gemmeticensi, vt Ioannes Mabillonus [c] in obseruationibus præuiis vitæ Sancti Philiberti putat, seu floruit sub altero Coschino Gemmeticensi Abbate Ludouici Pij Augusti synchrono, vt cum Petro Francisco Chiffletio [d] existimamus, ætate Sancti Philiberti quatuor distinguit Regulas in Gallia tum florentissimas, vnam Sancti Basilij, alteram Sancti

[c] Secul. 2. Benedict. ad an. circ. 684.

[d] In probat. Hist. Trenorciensis.

AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14. Macarij, tertiam Sancti Benedicti, quartam Sancti Columbani. *Quia*, inquit, *sancti viri semper perfectiora sectantur, cœpit Sacerdos Domini* Philibertus *Sanctorum Cœnobia circuire, vt aliquid emolumenti ex susceptione sanctitatis valeret accipere. Lustrans Luxouium & Bobium, vel reliqua Cœnobia sub norma Sancti Columbani degentia, atque omnia Monasteria, quæ intra suum gremium Francia & Italia ac tota concludit Burgundia, astutâ intentione prouidens, vt prudentissima apis, quidquid melioribus florere vidit studiis, hoc suis traxit exemplis. Basilij Sancti Charismata, Macarij Regulam, Benedicti Decreta, Columbani Instituta, sanctissimâ lectione frequentabat assiduè, sicque onustus virtute aromatum sequacibus sanctum monstrabat exemplum.* In hoc textu duo potissimùm sunt obseruanda. Ætate Sancti Philiberti, siue post annum Christi sexcentesimum sexagesimum, Monachi cùm Luxouienses tum Bobienses *sub norma Sancti Columbani* degunt, & in Francia præ ceteris vigent quatuor Regulæ Monachorum, eæque adeò distinctæ, vt vna in vno Monasterio seruetur, alia in alio custodiatur, nec duæ simul in eodem Cœnobio coalescant.

XLIII. Ex prædictis patet anno Christi sexcentesimo octogesimo, quo tertium Annalium nostrorum Tomum clausimus, cùm Philibertus Abbas Gemmeticensis in viuis adhuc superstes esset, in Luxouiensi Monasterio viguisse Regulam Sancti Columbani, seriúsque cùm in hoc Cœnobium, tum in alia, quæ eandem Sancti Columbani Regulam sequebantur, mores ritúsque Benedictinos introductos fuisse. Quapropter nemini mirum debet esse, si quas illo Tomo colonias Monachorum Luxouio eductas commemorauimus, eas omnes addiximus Regulæ Sancti Columbani, nullúmque Monasterium vtrique Regulæ Sancti Benedicti & Sancti Columbani subiecimus, posthabitis ac rescissis interpolationibus, quæ plerisque Præceptis ac Priuilegiis illorum temporum insertæ sunt, necnon correctis atque emendatis recentioribus Auctoribus, qui de rebus seculo septimo gestis perperam scripserunt. Vltra prædictum annum Christi sexcentesimum octogesimum disputationem nostram hoc loco non prorogamus, quoniam Auctores Præfationis, cui respondere vel inuiti cogimur, nihil è nostris lucubrationibus, quod annum illum excederet, præ manibus habebant, cùm nos impugnare cœperunt.

XLIV. Tertiò, iidem Auctores Benedictini Regulam Sancti Benedicti Monachis Fontanellensibus à primo Monasterij conditu præscriptam contendunt, nos seriùs in illo Cœnobio susceptam affirmamus.

XLV. Sanctus Wandregisilus Fontanellense Monasterium inchoauit anno Christi sexcentesimo duodequinquagesimo, obiitque anno Christi sexcentesimo sexagesimo-septimo. In eius vita nullum omnino verbum de Regula S. Benedicti legitur, inueniuntur autem plurima, quæ vel ad Regulam S. Columbani, vel ad Regulam Sanctorum Patrum siue ad Regulam ex multis Sanctorum Patrum Regulis collectam spectant. Atque inde Lector iure pronuntiabit impositam Monachis Fontanellensibus à Sancto Wandregisilo vel Regulam S. Columbani, vel Regulam quæ ex variis Regulis collecta esset.

XLVI. Pro Regula Sancti Columbani tria pugnant argumenta. Primum petitur à Wandregisili profectione ad Bobiense Monasterium, vbi tunc Instituta Sancti Columbani vigebant. Secundum ducitur à magno illo numero Gallicanorum Monasteriorum, in quibus obseruabatur Regula Sancti Columbani. Tertium petitur ab amicitia Audoeni Rotomagensis Episcopi, qui Monachos regularibus Sancti Columbani disciplinis eruditos plurimùm colebat. Ipsiusmet Sancti Wandregisili vitam [a] consule. Auctor iter ab eo susceptum ad Bobiense Monasterium Angelo præsignante non silet; refert & eius familiaritatem cum Audoeno sic. *Veniens Rodomo* * *in Sede beata in diebus Audoeni Orthodoxi, qui cùm vidisset eum, ipse Pontifex cognouit, quia hic vir Dei magnus cultor esset, & voluit eum ad onus Subdiaconale benedicere, quem inscium & penè nolentem ad ipsum gradum cum instituit; exinde Le-*

[a] Secul. 2. Benedict. ad an. 667.
* *Rouen.*

uitam; deinde ad Sacerdotium per manus Audomari conscendere fecit. Qui ipse Sanctus Dei post aceptam benedictionem explebat officium suum, erat enim decoratus ad ipsum ministerium exercendum. Quanta autem in existimatione Monachos Sancti Columbani disciplinis imbutos Audoenus Episcopus haberet, ipsemet in vita Sancti Eligij [a] post mortem Clotarij Tertij Regis, siue post annum Christi sexcentesimum vndeseptuagesimum, scripta docet, vbi *Lussedium* seu Luxouium, celeberrimum sub Sancti Columbani Regula tunc Monasterium, ceteris Galliarum Cœnobiis sic præfert. *Aliquando etiam nimis sanctæ conuersationis æstuans desiderio ipse quoque* Eligius *properabat ad Cœnobia, maximéque Lussedium, quod erat eo tempore cunctis eminentius atque districtius.* Idem quoque Sancti Audoeni studium erga Monachos Luxouienses ex ipsius Audoeni vita necnon ex vita Sancti Agili Resbacensis Abbatis colligitur. Sanctus Audoenus Resbacum * Monasterium fundauit, ibique primum Abbatem instituendum curauit beatum Agilum *, quem Fridegodus *Abbatem ex discipulis almi Columbani virum regularibus disciplinis apprimè eruditum* dicit, & Anonymus in eius Actis testatur *de Luxouio per Edictum Regis* egressum, vt Resbacensis Abbas fieret. His adde Monasterium, quod *Ado in proprio solo*, vt idem Anonymus in eadem Sancti Agili vita scribit, *ope fratris, venerabilis videlicet Audoeni, super amnem Maternam ædificauit, cui Iotrum * nomen imposuit, atque ex rebus propriis fœcundissimè ditauit; in quo etiam monasticè secundùm B. Columbani Instituta, vnà cum caterua præclara Religionis maxima superno Regi Christo militauit.*

AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14.

[a] Tom. 5. Spicileg.

* Rebez.

* Aile.

* Iouarre.

XLVII. Quamuis tot rationes non paruæ sint auctoritatis, vt quis beatum Wandregisilum Sodalitio Sancti Columbani putet accensendum, re tamen accuratiùs examinatâ in aliam iuimus sententiam, asseruimúsque præscriptam Monachis Fontanellensibus ab Abbate Wandregisilo Regulam Sanctorum Patrum, id est, Regulam ex variis Sanctorum Patrum Regulis concinnatam. Hanc opinionem multæ res confirmant.

XLVIII. Imprimis Wandregisilus, antequàm Rotomagum se conferret, in Monasterio Iurensi seu Condatescensi, cui tunc Iniuriosus Abbas præerat, per annos fermè decem commoratus est. *In visu admonitus*, inquit Auctor vitæ [b], *vt Galliarum repeteret rura*, tunc enim in Italia versabatur, *iter conuertit ad Alpes. Remotior enim volebat conuersari, & peregrinam pro Christo ducere vitam non mediocriter anhelabat, si Dominus suis annueret votis. Disposuerat namque in Hiberniam Insulam nauigare, sed diuina pietas hoc magnificum munus ob multorum instructionem Galliarum reseruauit populis. Cùm autem non modico sudore, tamen delectabili, Alpibus transscensis arua iam tereret Gallica, causâ hospitij Monasterium petiit, cuius est vocabulum Romanis, vltra saltum Iurensem. Pater ergo loci venerabiliter & monasticè eum suscepit, ac debitum præbuit obsequium vt huius vitæ dictat prædicabilis norma, deditque operam vt Monachorum necteretur societati, & se in obedientia ibidem delegauit, ac per decem fermè annorum curricula sub institutione Regulari felici deuotione Domino militauit.* Sanctus Romanus hoc Monasterium, cui nomen etiam *Romanum* & *Romanis* inde inditum videtur, ante annum Christi quadringentesimum quadragesimumquartum condidit Sancto Benedicto nondum nato. *Viderat, priusquàm Religionis professionem arriperet, quemdam venerabilem virum, Sabinum nomine, Lugdunensis Interamnis Abbatem, eiúsque strenua instituta, & Monachorum illius vitam, & quasi quædam florigera apis, decerptis ab vnoquoque perfectionum flosculis, repedarat ad pristina. Ex quo etiam Monasterio, nihil de ambitione sanctissima manifestans, librum Vitæ Sanctorum Patrum, eximiásque institutiones Abbatum omni elegantiâ ac nisu, aut supplicando elicuit, aut petitus est comparando.* Hæc in vita Sancti Romani [c] Monachus Condatescensis, qui scripsit sub Minausio quarto illius loci Abbate, vixitque Sancto Benedicto Synchronus. Præter Sancti Romani vitam in literas quoque retulit vitam Sancti Lupicini [d], necnon vitam Sancti Eugendi [e]. In hac postrema disciplinam

[b] Ap. Sur & Secul. 2. Benedict.

[c] Ap. Bolland. d. 28. Febr.

[d] Ap. Henschen. d. 21. Mart.

[e] Ap. Bolland. d. 1. Ian. & in Append. Secul. 1. Benedict.

AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14. Monasterij Condatescensis exposuit, eámque dixit constare Regulis Sancti Basilij Episcopi, Sanctorum Patrum Lirinensium, Sancti Pachomij Abbatis, & Cassiani, sic tamen vt Ascetæ Condatescenses Orientalium Patrum Institutis Instituta præferrent Occidentalium, vtpote Gallicanis moribus magis accommodata. *Abrenuntiantium*, inquit, *exordia primitus intimamus, sic namque quòd non omnino illa, quæ quondam Sanctus ac præcipuus Basilius, Cappadociæ vrbis Antistes, vel ea, quæ Sanctorum Lirinensium Patres, Sanctus quoque Pachomius Syrorum priscus Abbas, siue illa, quæ recentior venerabilis edidit Cassianus, fastidiosâ præsumptione calcemus, sed ea quoque lectitantes, ista, pro qualitate loci & instantia laboris inuicta, potiùs quàm Orientalium perficere affectamus, quia procul dubio efficaciùs hæc faciliúsque natura vel infirmitas exequitur Gallicana.*

XLIX. Deinde Regula, quam Monachi Fontanellenses sub Wandregisilo primo Abbate & Lantberto proximo eius successore professi sunt, nec Regula Sancti Benedicti dicitur, nec Regula vocatur Sancti Columbani, sed norma seu Regula Sanctorum Patrum nuncupatur. Aigradus enim in vita Sancti Ansberti laudat Lantbertum Abbatem, quòd in administrando Fontanellensi Monasterio cuncta strenuè atque irreprehensibiliter *secundùm normam Sanctorum Patrum* gesserit. Specialis Regula Sancti Benedicti nunquam appellatur Regula Sanctorum Patrum. Idem asserendum de peculiari Regula Sancti Columbani. Regula enim seu norma Sanctorum Patrum ea est, quæ variis ex Regulis multorum Patrum colligitur. Inter Monasticas Regulas, quas Lucas Holstenius in tres partes digessit, & edendas curauit, extat Regula Sanctorum Patrum ad Monachos, quæ quatuordecim capitulis absoluitur, & est multò antiquior Benedictinâ, necnon ab ea longè diuersa. Simili modo Regula Sanctorum Patrum dicenda est ea, quam Monachi Condatescenses obseruarunt Sancto Benedicto in lucem nondum edito. Hanc Sanctus Wandregisilus, antequàm de condendo Fontanellensi Monasterio cogitaret, in Condatescensi per annos fermè decem professus est, nec aliam apud Aigradum, vbi de Cœnobio Fontanellensi loquitur, intelligendam arbitramur per *normam Sanctorum Patrum*. Sanè apud hunc Auctorem *norma Sanctorum Patrum* non significat Regulam Sancti Benedicti, vel Regulam Sancti Columbani, vel aliam specialem Regulam, sed vsurpatur pro Regula ex multis Rgulis Sanctorum Patrum concinnata.

L. Opinionem nostram Sodales Benedictini duobus impugnant argumentis. Vnum petunt ab Ordine Romano, libro perantiquo, alterum ab ipsomet Aigrado quem allegauimus. Vtrique obiectioni faciemus satis.

LI. In sua Præfatione [a] aiunt Regulam Sancti Benedicti quandoque Regulam Sanctorum Patrum vocari. In eam rem citant Ordinem Romanum capite de Ordinatione Abbatis, quod sic incipit. *In Ordinatione Abbatis, Episcopus debet Missam cantare, & eum benedicere inclinato capite cum duobus vel tribus de fratribus suis, & dat ei baculum & pedules. Post Antiphonam ad introitum & datam orationem, annunciat Episcopus in populum, dicens. Ecclesiæ nostræ, fratres charissimi, Pater electus ad suum adest ordinem suscipiendum. Vnde Apostolicâ priùs censemus eum auctoritate examinandum, suum propositum & Sancti Benedicti Regulam si velit ipse obseruare, sibique subiectos, vt idipsum faciant, diligenter instruere.* Et inferiùs, Episcopus post multas preces atque orationes ac manûs impositionem, dat ei Regulam dicens. *Accipe Regulam à Sanctis Patribus nobis traditam, ad regendum custodiendúmque gregem tibi à Deo creditum, quantùm Deus ipse te confortauerit, ac fragilitas humana permiserit. Accipe monasticæ conuersationis Regulam, ad quam, propriam & subditorum corrigere debes vitam, & vide vt non solùm auditor, sed etiam satagas esse illius operator.* Productis duobus hisce textibus, hanc conclusionem inferunt. *En Regula S. Benedicti dicitur Regula à Sanctis Patribus tradita, nempe quòd à viris sanctitate ac dignitate præstantibus quamplurimis eò vsque per manus tradita fuerat. Porrò scriptus est li-*

[a] Pagg. 14-15.

ber ille de Ordine Romano circiter Pippini Regis Principatum. Iam ergo ante illud tempus Regula nostra eam auctoritatem obtinuerat, vt Regula Sanctorum Patrum, seu (quod idem est) Regula à SS. Patribus tradita vocaretur ob præstantiam scilicet Sanctorum Monachorum qui illam seruauerant. AN. CH 734. THEODOR. IV. R. 14.

LII. De tempore, quo scriptus est *Ordo Romanus*, inquiremus Tomo sequenti. In textibus illius libri suprà recitatis nihil occurrit, quod Regulam Sancti Benedicti Regulam Sanctorum Patrum aliquando dictam probet, neque enim in prædictorum textuum explicatione hæ locutiones *Regula Sanctorum Patrum* & *Regula à Sanctis Patribus tradita* censendæ sunt synonymæ. In Ordine Romano Episcopus, cùm post manûs impositionem dat Abbati Regulam Sancti Benedicti, Regulam illam ait à Sanctis Patribus traditam. *Accipe*, inquit, *Regulam à Sanctis Patribus nobis traditam.* Cur autem de Regula Sancti Benedicti sic loquatur, rationem hanc ipsimet afferunt Benedictini suprà citati, *nempe quod à viris sanctitate ac dignitate præstantibus quamplurimis eò vsque per manus tradita.* In eo sensu super Regula Sancti Benedicti nihil est controuersiæ. Ascetæ enim cuiuscumque Monasterij, quod sub Sancti Benedicti disciplina recentioribus seculis florebat euulgato iam libro cui Titulus *Ordo Romanus*, Regulam Sancti Benedicti Regulam sibi à Sanctis Patribus traditam, id est, Regulam à viris sanctitate ac dignitate præstantibus quamplurimis per manus sibi traditam affirmare poterant, licèt in eo Cœnobio Regula Sancti Benedicti à primo conditu non esset instituta, quemadmodum hodie gens quælibet Orthodoxa, quamuis longè post Apostolorum ætatem nuncium idolis remiserit, veram Religionem sibi per manus ab Apostolis traditam asserere meritò potest. Regula verò Sanctorum Patrum non accipitur in eo sensu, nec censetur Regula per manus à quamplurimis viris sanctitate ac dignitate præstantibus tradita, sed est Regula ex multis Sanctorum Patrum Regulis ac documentis collecta, quæ nec illorum Patrum nec ipsiusmet Collectoris nomen gerit. Talis fuit Regula, quam Sanctus Wandregisilus in Cœnobio Condatescensi per annos fermè decem professus est, & secundùm quam beatus Lantbertus Monasterium Fontanellense post eundem Sanctum Wandregisilum gubernauit.

LIII. Aigradus de Ansberti profectione ad Monasterium Fontanellense, déque eius susceptione, sic in illius vita disserit. *Tunc igne diuini amoris accensus ac Sancti Spiritûs lumine perfusus à Palatio egressus, nullíque sodalium ac sibi famulantium confiteri volens suam voluntatem, arripuit iter, quod ad prouinciam ducit Rotomagensem, peruenítque ad Fontanellam Cœnobium, situm in territorio Rotomagensi, super magnum fluuium Sequanæ, vbi Sacerdos Domini magnus Wandregisilus Monasterium construxerat, atque cum magna Monachorum coborte sub sanctæ Regulæ iugo laudabilem ducebat vitam. Cùm verò in eodem Monasterio, iubente viro sancto, secundùm ordinem Monasticum, in hospitio fuisset receptus, cœpit ministrum humiliter implorare, quatenus sanctum Monasterij Patrem mereretur videre. Et cùm ministri pio Patri imperata nuntiassent, tandem præfatum elegantem iuuenem in præsentiam sui adduci iussit. Tum humi prostratus, Christúmque in tanto Patre manentem humiliter adorans, postulabat ab eo Monachum se fieri. Nam corpore & mente seculo se renuntiaturum aiebat, comámque sibi capitis in Christi amore vt iuberet deponi, summissè flagitabat. Audiens autem venerandus Pater sanctam & Deo dignam eius postulationem, inducias consulendi super hoc dicebat habere se velle, vt, sicut Apostolica & Monastica docet Regula, sciret ad quid venerat. Quibus expletis, spiritalium fratrum consulta suscipiens inclytus* * *Pater, pia eius vota veluti postulauerat, impleuerunt, Clericatúsque habitu decorabilem reddiderunt.* Ex hoc textu inferunt Sodales Benedictini [a], *quòd S. Wandregisilus Ansberto Fontanellam primùm accedenti auctoritatem Regulæ S. Benedicti proponit.* Ansberti quippe postulationem audiens, inducias consulendi super hoc dicebat habere se velle, vt, sicut Apostolica & Monastica docet Regula, sciret ad quid venerat. *Quibus sanè verbis*, inquiunt, *intelligit Regu-*

* Nominatiuus absolutus.

[a] In præfat. pag. 15.

AN.CH. 734. THEODOR. IV. R. 14. *lam S. Benedicti, quam Regulam Monasticam per excellentiam vocat, id cap. 58. præcipientem.*

LIV. Aduersùs hanc illationem multa possunt afferri. Sunt enim in Aigradi textu nonnulla, quæ minùs ad Regulam Benedictinam accedunt quàm ad alias; sunt & nonnulla, quæ plerique Regularum conditores ante ac post Sanctum Benedictum sanxerunt.

LV. Caput Regulæ Benedictinæ duodesexagesimum, ad quod Aigradum volunt allusisse, *de disciplina suscipiendorum fratrum* inscribitur. In eo Sanctus Benedictus statuit, vt nouiter ad conuersionem venienti non tribuatur facilis ingressus Monasterij, sed, *si veniens perseuerauerit pulsans, & illatas sibi iniurias & difficultatem ingressûs, post quatuor aut quinque dies visus fuerit patienter portare & persistere petitioni suæ, annuatur ei ingressus, & sit in cella hospitum paucis diebus. Posteà sit in cella nouitiorum, vbi meditetur, & manducet & dormiat. Et senior ei talis deputetur, qui aptus sit ad lucrandas animas, qui super eum omnino curiosè intendat, & solicitus sit, si reuerà Deum quærit, si solicitus est ad opus Dei, ad obedientiam, ad opprobria. Prædicentur ei omnia dura & aspera, per quæ itur ad Deum. Si promiserit de stabilitatis suæ perseuerantia, post duorum mensium circulum legatur ei hæc Regula per ordinem, & dicatur ei. Ecce lex, sub qua militare vis, si potes obseruare, ingredere; si verò non potes, liber discede. Si adhuc steterit, tunc ducatur in supradictam cellam nouitiorum, & iterum probetur in omni patientia. Et post sex mensium circuitum legatur ei Regula, vt sciat ad quod ingreditur. Et si adhuc stat, post quatuor menses iterum relegatur ei eadem Regula. Et, si habitâ secum deliberatione promiserit se omnia custodire, & cuncta sibi imperata seruare, tunc suscipiatur in congregatione, sciens se iam sub lege Regulæ constitutum; quòd ei ex illa die non liceat egredi de Monasterio, nec collum excutere de sub iugo Regulæ, quam sub tam morosa deliberatione licuit aut excusare aut suscipere.* Et paulò pòst hæc subiungit de vestium mutatione. *Mox ergo in Oratorio exuatur rebus propriis, quibus vestitus est, & induatur rebus Monasterij. Illa autem vestimenta, quibus exutus est, reponantur in vestiario conseruanda, vt, si aliquando suadente diabolo consenserit, vt egrediatur de Monasterio, quod absit, tunc exutus rebus Monasterij proiiciatur.*

LVI. Totam hanc Sancti Benedicti de suscipiendis fratribus sanctionem cum Aigradi textu conferamus. Plurimùm certè discriminis intercedit. Apud Aigradum Wandregisilus Abbas Fontanellensis *spiritualium fratrum consulta* priùs suscipit, quàm Ansberti nouiter ad conuersionem venientis postulationibus acquiescat, & Ansbertus, vbi votorum compos fit, *Clericatûs habitu decorabilis* redditur. Capite autem duodesexagesimo Regulæ Benedictinæ nihil de spiritualium fratrum consultis, nihil de Clericatûs habitu legitur. In hoc autem Sanctus Benedictus & Sanctus Wandregisilus conueniunt, quòd vterque Laico nouiter ad conuersionem venienti mox ingressum Monasterij concedendum negat. Sed, cùm plerique Regularum Monasticarum conditores ante & post Sanctum Benedictum ita censuerint, hæc sanctio vniuerso potiùs Ordini Monastico quàm peculiari Regulæ Sancti Benedicti tribuenda est, & beatus Wandregisilus, cùm apud Aigradum Monasticam Regulam laudat, secundùm quam tales inducias consulendi super Ansberto nouiter ad conuersionem veniente postulat, per Monasticam Regulam non singularem Sancti Benedicti Regulam, sed Ordinis Monastici communem intelligit praxim, quam variæ Regulæ confirmant.

LVII. Sancti, Serapion, Macarius, Paphnutius & alter Macarius, in sua Regula [a] sic habent. *Cùm de sæculi huius illecebris liberari voluerint, appropiantes Monasterio, hebdomadâ pro foribus iaceant. Nulli cum eis de fratribus iungantur, & semper dura & laboriosa eis proponantur. Si verò perseuerauerint pulsantes, eis non negetur ingressus, sed is qui præest Pater huiusmodi homines introire permittat, &, qualiter vitam fratrum vel Regulam tenere possint, ostendat.*

[a] Cap. 7.

AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14.

LVIII. Sanctus Pachomius [a] ita decernit. *Si quis accesserit ad ostium Monasterij volens seculo renunciare, & fratrum adgregari numero, non habebit intrandi libertatem, sed priùs nuntiabitur Patri Monasterij, & manebit paucis diebus foris ante ianuam, & docebitur Orationem Dominicam, ac Psalmos, quantos poterit ediscere, & diligenter experimentum sui dabit, ne fortè mali quidpiam fecerit, & turbatus ad horam timore discesserit, aut sub aliqua potestate sit, & vtrùm possit renuntiare parentibus suis, & propriam contemnere facultatem.*

[a] Can. 49.

LIX. In Regula [b] Orientali, cuius Auctor incertus, eadem prorsus leguntur ac in Regula Sancti Pachomij proximè citata.

[b] Can. 27.

LX. Sanctus Basilius [c] interrogatus *si oportet omnes, qui veniunt* ad Monasterium, *suscipere, aut cum probatione, aut qualis ista debet esse probatio, cum Dei clementia omnes voces per illam prædicationem, quâ dicitur, [venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos,] ita respondit. Non est absque discrimine abiicere quempiam venientem ad nos. Verumtamen neque immundis (vt aiunt) pedibus indulgendum est introire quempiam in sanctam doctrinam; sed sicut Dominus noster Iesus Christus iuuenem illum, qui ad se venerat, interrogauit de priore vita sua, & cùm audisset, quia recta ei transacta esset, quod deerat ei præcepit adimplere, & ita domum iussit eum sequi se, ita etiam nos oportet inquirere de præterita & conuersatione, ne fortè simulatâ quis mente & fallaci animo accedat ad nos. Quod ita demum dignoscitur, si facilè omnem laborem corporis, qui iniungitur, ferat, & ad castitatem vitæ pronus inclinatur, vel si etiam delictum aliquod suum, cùm interrogatus fuerit, nequaquam pronunciare confunditur, medelam delicti, quæ adhibita fuerit, grauiter adsumit, & si ad omnem humilitatem absque vlla iracundia inclinatur, ac vilioribus & abiectioribus artificiis (si ita ratio poposcerit) tradi se non aspernatur. Cùm ergo ex his singulis documentis fuerit comprobatus, quia firmâ mente, & stabili consilio, ac prompto animo sit, tunc suscipi eum decet. Et priusquàm corpori fraternitatis inseratur, oportet ei iniungi quædam laboriosa opera, & quæ videantur opprobria haberi à sæcularibus, & obseruari oportet, si libenter hæc & liberè & fiducialiter expleat, nec confusionem eorum grauiter ferat, vel etiam, si in labore impiger inueniatur ac promptus.*

[c] Interrog. 6.

LXI. Cassianus libro quarto [d] de Institutis Renuntiantium sic scribit. *Ambiens quis intra Cœnobij recipi disciplinam, non antè prorsus admittitur, quàm diebus decem, vel eo ampliùs pro foribus excubans, indicium perseuerantiæ ac desiderij sui paritèrque humilitatis ac patientiæ demonstrauerit. Cúmque omnium prætereuntium fratrum genibus prouolutus, & ab vniuersis de industria refutatus atque despectus, tanquam qui non Religionis, sed necessitatis obtentu, Monasterium optet intrare; iniuriis quoque & exprobrationibus multis affectus experimentum dederit constantiæ suæ, qualisque futurus sit in tentationibus opprobriorum tolerantiâ declarauerit, atque ita fuerit explorato mentis ardore susceptus, diligentiâ summâ perquiritur, nec* &c.

[d] Cap. 3.

LXII. Consensoria Monachorum, de cuius Auctore variè disputatur, decernit, vt *antequàm quis statuat esse in Monasterio, probet propositum fratrum atque exemplum, & ipse probetur in omni conuersatione ab illo, qui Prior est, & cæteris consentientibus, propter illud quod Propheta docet & admonet, dicens. [Amicum noli citò comprobare.]*

LXIII. Sanctus Ferreolus Vcecicensis apud Francos Episcopus, cuius obitus in annum Christi quingentesimum octogesimum-primum incidit, hanc habet sanctionem [e]. *Quando priùs ad Monasterium venit, & recipi se in numero postulat Monachorum, interrogetur vtrùm liber sit; hæc Abbati prima cùm satisfecerit responsio, adiiciat, si nullâ præter deuotionis causam compulsus Monasterium duxerit expetendum. Post hoc, Monasterij Regula, Abbatis ei iussione legatur, vt imposterum nihil nouum vel inusitatum, aut, si discessurus, prætereat; aut, si permansurus, agnoscat. Vicinam tunc Monasterio cellulam, dum prænotatum tempus obseruat, accipiat, victúmque quotidianum à Monasterio, si inter reliquos operetur, expectet, lectioni ante omnia & orationi dans operam, vt dignetur eum ille omnipo-*

[e] Cap. 5.

AN.CH. 734. THEOD. IV. R. 14. *tens scrutator animæ cognitórque secreti, familiæ suæ, meritis sanctæ conuersationis, adnumerare, & fiat, sicut scriptum est, vnus grex & vnus pastor.*

LXIV. Regula Tarnatensis siue Agaunensis sic incipit. *Si quis fidei ardore succensus, renuntians seculo, Monasterium magnâ dispositione elegerit expetendum, nouitati eius non confestim licentia tribuatur intrandi, sed primùm studiosiùs indagetur, vtrùm voluntariè an necessitate aliquâ coactus aduenerit, aut si nullâ seruitutis conditione obnoxius teneatur. Quod cum ad Abbatis notitiam Præposito nuntiante peruenerit, vni de senioribus deputatus tamdiu iubeatur aduenientibus deseruire, quousque deuotio eius fuerit patientiâ teste demonstrata.*

LXV. Sanctus Isidorus Hispalensis Episcopus cuius obitus anno Christi sexcentesimo tricesimo-sexto consignatur, *de Conuersis* sic statuit [a]. *Qui renuncians seculo ad Monasterium venerit, non statim in cœtum delegandus est Monachorum. Vitam enim vniuscuiusque in hospitali seruitio tribus mensibus considerari oportet; quibus peractis ad cœtum sanctæ congregationis accedet; neque enim intus suscipi quemquam conuenit, nisi priùs foris positus, eius humilitas, siue patientia comprobetur.*

[a] Cap. 4.

LXVI. Ex tot Regulis liquet communem Monasteriorum vsum fuisse, vt nouiter ad conuersionem venienti statim facilis ingressus Cœnobij minimè tribueretur. Quapropter Sanctus Fructuosus Bracarensis Episcopus, qui eâdem quâ Sanctus Wandregisilus ætate floruit, huiusmodi sanctionem non ex speciali Regula Sancti Benedicti, sed ex Patrum Decretis profectam sic affirmauit [b]. *Conuersum de seculo, Patrum Decreta docent, non suscipiendum in Monasterio, nisi priùs experimentum sui in opere & penuria, in opprobriis dederit & conuiciis, quíque decem diebus persistens ad ianuam Cœnobij, orationibus & ieiuniis, patientiæ & humilitati operam dederit.*

[b] Cap. 21.

LXVII. Præterea, teste Aigrado, Sanctus Wandregisilus *inducias consulendi dicebat habere se velle, vt sciret ad quid* Ansbertus *venerat.* Istud autem *(ad quid venerat)* in Regulis, Pachomiana, Orientali, Tarnatensi, & Sancti Ferreoli, suprà citatis, distinctiùs expressum videtur quàm in Benedictina. Et in Consensoria Monachorum similiter allegata, hæ voces *(ceteris consentientibus)* indicant necessarium esse, vt, antequàm nouiter conuersus in Monasterio suscipiatur, accedat fratrum seu Congregationis consensus, de quo silet Sanctus Benedictus capite quinquagesimo-octauo suæ Regulæ, nequaquam verò Sanctus Wandregisilus apud Aigradum, nam *spiritalium fratrum consulta* priùs suscipit, quàm pium Ansberti nouiter è seculo venientis votum impleat.

LXVIII. Norma igitur Sanctorum Patrum, quam Sanctus Wandregisilus Monachis Fontanellensibus obseruandam præscripsit, non erat Regula Sancti Benedicti, sed Regula variis ex Regulis Patrum concinnata. Nec inficiamur in Monasterio Fontanellensi sub Sancto Wandregisilo eiúsque successore Sancto Lantberto Instituta diuersorum Patrum simul coaluisse, *cum ad modum, quo in Cœnobio Atanensi non modò Cassiani, verùm etiam Basilij, & reliquorum Abbatum, qui Monasterialem vitam instituerunt, celebratæ sunt Regulæ,* vt ex Historia Ecclesiastica [c] Francorum, quam Gregorius Turonensis conscripsit, obseruant in sua Præfatione [d] Sodales Benedictini. Negamus autem Columbani ritibus Regulam Sancti Benedicti vel in prædicto Monasterio vel in alio quopiam tunc accessisse. Rerum enim Monasticarum per Franciam hic erat status, cùm Sanctus Wandregisilus Monasterium Fontanellense condebat. Vt in Athanensi sic & in Condatescensi Cœnobio aliisque non paucis obseruabantur variæ Regulæ, quæ fuerunt è diuersis Patrum Regulis collectæ. Præter huiuscemodi Regulas, quæ Patrum normæ seu Regulæ dicebantur, speciales vigebant Regulæ, & harum vnaquæque nomen Auctoris sui gerebat. Præ ceteris autem florebant quatuor, Regula Sancti Basilij, Regula Sancti Macarij, Regula Sancti Benedicti, Regula Sancti Columbani. Quapropter in præcitata vita Sancti Philiberti, qui Sancto

[c] Lib. 10. c. 29.
[d] Num. 15.

Sancto Wandregisilo superstes vixit, *Basilij Sancti Charismata, Macarij Regula, Benedicti Decreta, Columbani Instituta*, præcipuè laudantur. Pleraque Monasteria, quæ normam veterum Patrum, seu Regulam ex Regulis antiquorum Patrum collectam sequebantur, hac Regulâ relictâ vnam ex quatuor proximè nominatis amplexa sunt. Hanc mutationem in Cœnobio Fontanellensi sub Ansberto tertio Abbate factam existimamus, quia idem Ansbertus Metropolites tunc Rotomagensis in Concilio Rotomagensi Priuilegium edidit pro prædicto Fontanellæ Monasterio, &, teste Aigrado [a], præsentes futurósque, qui ibidem *Domino militaturi erant*, constrinxit, *vt sicuti sub eius regimine, ita in anteà*, id est, imposterum, *& ipsi & posteri eorum, secundùm Regulam S. P. Benedicti fideliter Christo deseruirent.* AN. CH. 734. THEODOR IV. R. 14.

[a] In vit. S. Ansbert. Secul. 2. Benedict. ad an. 698.

In hoc Priuilegio nulla mentio fit Sancti Columbani, quia Regula Sancti Benedicti & Regula Sancti Columbani diuersæ omnino erant, nec in vno eodémque vigebant obseruabantúrque Monasterio. E quatuor Regulis, quas præ ceteris in Francia per illam ætatem floruisse diximus, hæ duæ præualuerunt, quia introductæ sunt non tantùm in pleraque Monasteria, quæ Regulas ex variis Regulis Patrum collectas sequebantur, sed etiam in nonnulla eorum, quæ vel Sancti Basilij vel Sancti Macarij Regulæ priùs obnoxia erant, vt constat de Reomaensi, quod Regulæ Sancti Macarij subiacuit, donec Hunna Reomaensis Abbas, qui Monachum in Cœnobio Luxouiensi quondam induerat, Reomaenses Monachos Regulæ Sancti Columbani subiecit. Cùm autem supradictæ duæ Regulæ Sancti Benedicti & Sancti Columbani reliquis iam præferrentur, Auctores, qui suis scriptis Monasticum ordinem per occasionem commendarunt, aliquando satis esse duxerunt, si duarum illarum Regularum, quæ præcipuæ videbantur eràntque, ceteris omissis in suis lucubrationibus meminissent. Exempla proferemus infrà, cùm ex vita Sancti Desiderij Cadurcensis Episcopi, tum ex vita Sanctæ Salabergæ Laudunensis Abbatissæ. Vtrobique Scriptores duas duntaxat Regulas laudarunt, vnam Sancti Benedicti, alteram Sancti Columbani, sic tamen vt ambas in eodem Monasterio simul susceptas esse nunquam significarint. Vtri plura, vtri pauciora parerent Cœnobia, iudicet Lector. E Cœnobio Glannafoliensi prodierunt obseruatores Regulæ Benedictinæ, è Luxouiensi prodierunt alumni Sancti Columbani. Non sumus ex eorum numero, qui redarguuntur in Præfatione Tomo secundo Benedictino præfixa, quòd *vnum S. Maurum, & fortaßè paucißimos discipulos, agnoscunt Regulæ Benedictinæ primarios cultores adusque Ludouici Augusti cognomento Pij imperium.* Regulam Sancti Benedicti per Francorum Regnum ante annum Christi sexcentesimum octogesimum, quo superiorem nostrorum Annalium Tomum clausimus, latè propagatam non inficiamur, Monasteria non pauca commemorauimus, vbi iam ab istis temporibus recepta est, sed negamus cum ea Regulam Sancti Columbani tunc coaluisse, nec adhuc quidpiam legimus, quod in aliam nos opinionem trahere possit. LXIX.

Quartum disputationis nostræ caput est de Monasteriis Gandensibus & Elnonensi, quæ Sanctus Amandus in Diœcesi Tornacensi construxit. Diximus collocatos primùm in vtroque Gandensi Clericos, deinde & Monachos, quibus Clerici loco posteà cesserint, in Elnonensi verò constitutos ab initio Monachos sub Regula Sancti Columbani. Secus sentiunt Lucas Dacherius & Ioannes Mabillonus in sua Præfatione [b]. Sanctum enim Amandum, longè antequàm de condendis Monasteriis cogitaret, Sodalitio Benedictino adscriptum volunt, atque inde concludunt Cœnobiis, quæ construxit, impositam ab eo Regulam Benedictinam, sic tamen, vt ex iisdem Monasteriis non excludant [c] *ritus S. Columbani, quos vnà cum S. Benedicti Regula in Cœnobio Barisiaco à se institutos dicit S. Amandus in quadam charta*, quam in fine Tomi secundi [d] publicarunt. Satis supérque probatum superiùs, Sancti Benedicti Regulam, ætate Sancti Amandi, cuius obitus in annum LXX.

[b] Nn. 24. & seqq.

[c] Num. 25. in marg.

[d] Pag. 1094.

NA. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14.

Christi sexcentesimum septuagesimum-nonum incidit, cum Regula Sancti Columbani non coaluisse, interpolatásque esse chartas omnes, in quibus nomen Sancti Benedicti cum nomine Sancti Columbani coniunctum inuenitur. Inquirendum hîc de Monachatu Sancti Amandi.

LXXI. Vt eum Ordinis Benedictini Monachum ostendant, è vita, quam Baudemundus illius discipulus in literas retulit [a], huius textûs fragmenta quædam producunt. *Relicto solo parentibúsque, Turonos ad sepulchrum sanctissimi petiit Martini, ibíque prostratus, & profusis in oratione vberrimè lachrymis, ex toto cordis petiit affectu, quatinus vir sanctus in oratione sua apud Deum obtinere mereretur, vt numquam eum Dominus ad solum proprium remeare permitteret, sed omnem vitæ suæ cursum in peregrinatione expenderet. Cúmque ab oratione surrexisset, statim comam capitis sui abscidit, adeptúsque Clericatûs honorem, omnem gratiam transscendebat in Clero. Post hæc verò ab Abbate ipsius loci & à fratribus benedictione perceptâ, ciuitatem Biturigas ad Sanctum petiit Austregisilum, qui tunc in Dei rebus magnificus atque insignis habebatur. Cúmque ab eo, & ab eius Archidiacono Sulpitio, qui posteà Episcopus claruit, clementissimè fuisset susceptus, omni ei humanitate exhibitâ, cellulam iuxta Ecclesiam in superiori ciuitatis muro construi fecerunt. In qua cellula multis diebus, ob amorem æternæ vitæ, cilicio tectus & cinere, ieiuniis attritus atque inediâ, hordaceo tantùm pane contentus atque aquâ perpaullulùm, corpus suum sustentauit potiùs quàm aluit, sícque ibidem tribus fermè militans lustris, à vino & sicera omnino abstinuit.*

[a] Secul. 2 Benedict. ad an. 679.

LXXII. Amandus Turonos ad sepulchrum Sancti Martini venit anno Christi sexcentesimo vndecimo; Biturigas, vbi Pontificatum Austregisilus tunc gerebat, anno sequenti profectus est, & *ibidem tribus fermè lustris* permansit, ad annum vsque Christi sexcentesimum vicesimum-sextum. Tunc, vt idem Baudemundus proximè subiungit, *incidit ei cogitatio, vt ad limina beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli properare deberet, assumptóque secum vno tantummodo comite, squalida atque deuia lustrans loca, tandem Romam peruenit.* In hisce Baudemundi scriptis nihil occurrit, quod Amandum Ordini Benedictino adscribendum suadeat, imò sunt multa quæ Regulæ Benedictinæ refragantur. Amandus ad tumulum Sancti Martini prostratus, post lacrymas vberrimè profusas, nihil à Deo postulasse vel obtinuisse dicitur, quàm *vt numquam eum Dominus ad solum proprium remeare permitteret, sed omnem vitæ suæ cursum in peregrinatione expenderet.* Conuenítne ritibus Benedictinis vehementissimum hoc desiderium obeundarum totâ vitâ peregrinationum? Deinde Amandus Turonis in Monasterio Sancti Martini vix annum vnum moratur, tum adit Austregisilum Bituricensem Episcopum, & ab eo cellulæ inclusus ibi degit annis quatuordecim. An illud vitæ genus moribus Benedictinis conforme dixeris?

LXXIII. Sanctus Briccius, qui post beatum Martinum anno Christi trecentesimo nonagesimo-septimo mortuum in Cathedra Turonensi sedit, *ædificauit Basilicam paruulam super corpus beati Martini.* Briccio in Episcopatum successit Eustochius, tum Perpetuus. *Hic submotâ Basilicâ, quam priùs Briccius Episcopus ædificauerat super Sanctum Martinum, ædificauit aliam ampliorem miro opere.* Hæc Gregorius Turonensis in Historia Ecclesiastica Francorum [b]. Antiquius illâ S. Martini Basilicâ Monasterium erat, quod ab ipsomet Sancto Martino conditum est altero fermè ab vrbe Turonica milliario, & Monachis in Basilica Martiniana collocatis Maius Monasterium dici cœpit, quia multò spatiosius erat, abundabátque longè copiosiori Monachorum numero. Ambo illa Monasteria sic distinguebantur ætate Gregorij Turonensis Episcopi, de beato enim Martino in prælaudata Historia Francorum [c] hæc scripsit. *In Monasterio verò, quod nunc Maius dicitur, Basilicam in honorem Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli ædificauit.* Et per istas voces, *quod nunc Maius dicitur*, innuit id nominis, *Maius Monasterium*, nec inditum à beato Martino, nec eius temporibus vsurpatum fuisse.

[b] Lib. 10. c. 31. nn. 4. 5. 6.

[c] Lib. 10. c. 31. n. 3.

De Basilica Sancti Martini tria quæri possunt. Vtrùm ab initio Clericos an Monachos; vtrùm Monachos tantùm, an Clericos simul ac Monachos anno Christi sexcentesimo vndecimo; vtrùm eodem anno Christi sexcentesimo vndecimo Monachos Benedictinos, an Monachos vetustioris Ordinis habuerit. AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14.

Antiquissimos Basilicæ Martinianæ ministros, non Monachis sed Clericis accensendos putamus, quia ætate Sancti Briccij perexigua fuerunt exordia prædictæ Basilicæ, & anno Christi sexcentesimo vndecimo, cùm Amandus Cœnobium Martinianum adiit, illic degebant cùm Clerici tum Monachi. De Clericis interpretamur præcitatum Baudemundi textum, apud quem Amandus *Clericatûs honorem* adipiscitur, *omnem gratiam*, transcendit *in Clero*, tum relictis Turonis *Biturigas* proficiscitur, vbi nec cum Abbate colloquitur, cuius disciplinæ se subdat, nec Monasterium subit, cuius statutis obediat, vt Monachum decet, sed rectà se confert ad Episcopum, à quo *cellulam* seu domunculam accipit *iuxta Ecclesiam in superiori ciuitatis muro*, id est, iuxta Ecclesiam Cathedralem in qua Clerici Deo deseruiunt. Ecclesia enim per excellentiam ea dicitur, quæ primaria est, & Episcopali Sede decoratur. Ἐκκλησίαν, inquit Hadrianus Valesius in disceptatione [a] de Basilicis, *Græci vocauere non modò cœtum concionémque atque conuentum ciuium, sed etiam nonnumquam curiam seu locum, in quem conuenire consueuerant. Hinc Christiani sacra loca, in quæ orationis causâ ventitabant, eo nomine donauere. Et quoniam initio in singulis ciuitatibus vnus tantùm locus Christianorum conuentibus assignatus erat, nimirum prima & antiquissima cuiusque vrbis Ecclesia, inde factum est, vt posteà florente Religione Christianâ, cùm iam plures in singulis oppidis extructæ essent Ecclesiæ, maior ac vetustior cuiusque loci Ecclesia ceterarum mater haberetur, & ipsa propriè Ecclesia, ceteræ plerumque Basilicæ appellarentur.* Locupletissimum accipe testimonium ex Gregorio Turonensi [b], qui de Vigiliis acturus sub Episcopatu S. Perpetui, primariam Ecclesiam per exochen Ecclesiam vocat, in qua Vigiliæ præcipuarum festiuitatum, putà Natiuitatis Dominicæ, Epiphaniæ, Paschæ & Pentecostes celebrantur. *Natali Domini, in Ecclesia. Epiphaniâ, in Ecclesia. Paschâ, in Ecclesia. Die quinquagesimo, in Ecclesia.* Ceteras verò, Basilicas appellat, Basilicam domni Martini, Basilicam in Baptisterio, Basilicam Sancti Petri, Basilicam Sanctorum Apostolorum, Basilicam Sancti Lidorij. *Natali S. Petri Episcopatûs, ad ipsius Basilicam. Passione Sancti Ioannis, ad Basilicam in Baptisterio. Natali Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, ad ipsorum Basilicam. Natali Sancti Martini ad eius Basilicam. Natali Sancti Lidorij, ad eius Basilicam. Natali Sancti Briccij ad Domni Martini Basilicam.* LXXIV. LXXV.

[a] Cap. 3.

[b] Lib. 10. c. 31. n. 6.

At esto, Amandus Turonis in Cœnobio Martiniano Monachum induerit, an ideo adscribendus Ordini Benedictino? Sanctus Maurus, qui Regulam Sancti Benedicti primus in Gallias intulit, obiit anno Christi sexcentesimo quarto. Eo in viuis superstite nullam Glannafolio legimus eductam Monachorum coloniam. Anno pòst septimo, beatus Amandus Turonos venit, an illic tunc Ascetæ Benedictini? Certè in Monasterium Martinianum Regula Sancti Benedicti nondum introducta erat anno Christi sexcentesimo tricesimo, cùm Dagobertus Magnus Cœnobium San-Dionysianum ad quintum in ciuitate Parisiensi milliarium in vico Catholacensi construxit. Id confirmant Monachus San-Dionysianus [c] in Gestis Dagoberti Regis & Aimoinus in Historia Francorum [d]. Dagobertus enim *ordinem Psallentium*, vt Monachus Sandionysianus asserit, *ibidem*, id est, in Monasterio San-Dionysiano, *adinstar Monasterij Sanctorum Agaunensium, & Sancti Martini Turonis* instituit; siue, vt Aimoinus loquitur, *ordinem psallentium, vti apud Sanctum Martinum Turonis, necnon apud Sanctum Mauritium Agaunis agebatur, inibi*, id est, in prædicto Monasterio San-Dionysiano *instituit.* Agaunenses autem Monachi Regulæ Benedictinæ non erant addicti, LXXVI.

[c] Cap. 44.

[d] Lib. 4. c. 33.

AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14.

ergo nec Martiniani. Longè post Amandi discessum ex agro Turonico, longéque post mortem Dagoberti Magni, Turonis Pontificatum gesserunt Bertus & Ibbo, qui Regulam Benedictinam in Cœnobio Martiniano suis temporibus obseruatam testantur in Præfatione [a], quam Hagiologi Benedictini secundo Seculo Benedictino præfixerunt. Bertus enim Episcopatum suscepit anno Christi sexcentesimo sexagesimo-quinto, & Ibbo sedere cœpit anno Christi septingentesimo nono. Ab annua mora, quam Amandus Turonis fecit, ad Berti seu Chrotberti Pontificatum intercesserunt anni tres & quinquaginta. Tanto temporis spatio numerum Monasteriorum Benedictinorum per Gallias auctum fuisse non inficiamur, sed ex eo quòd in Cœnobio Martiniano Regulam S. Benedicti sub Episcopatu Berti post annum Christi sexcentesimum sexagesimum-quintum obseruatam noueris, negamus argumentum erui, quo probare possis illam in eodem Monasterio ante annum Christi sexcentesimum vndecimum iam susceptam fuisse.

[a] Num. 16.

LXXVII. Obseruatu dignum arbitrare, quòd in sua Præfatione [b] Scriptores Benedictini, cùm aiunt *Amandum in S. Benedicti leges iurasse, nec aliam quàm S. Benedicti Regulam Monasteriis ab se conditis imposuisse*, notatiunculam in margine addunt, vt ostendant *hinc tamen* non excludi *ritus S. Columbani, quos vnà cum S. Benedicti Regula in Cœnobio Barisiaco à se institutos dicit S. Amandus in quadam charta*, quam iidem Auctores nouissimè publicarunt [c]. Cùm Amandus Monasteria Gandensia, itemque Elnonense ac Barisiacense construxit, Regula S. Benedicti & Regula S. Columbani nec coaluerant, nec in vno eodémque Cœnobio simul obseruabantur. Quapropter ij, qui Monachos in prædictis Monasteriis *sub Regula Domni Benedicti seu Domni Columbani*, vel sub Regula *beatissimorum PP. Benedicti & Columbani* constitutos asserunt, alterutrius nomen expungant necesse est, vel S. Benedicti, vel S. Columbani. Nomen S. Columbani retinendum suadet Ionas Bobiensis Monachus, qui Regulam S. Columbani sub eius discipulo ac successore Attala Bobiensi Abbate professus est, & in operis prologo, quod Boboleno Abbati Bobiensi & Waldeberto Abbati Luxouiensi Regulam S. Columbani firmiter tenentibus obtulit, Amandum & Elnonense Monasterium à se visum sic commendauit. *Quamquam me & per triennium Oceani per ora vehat & scabra lintris adacta, has quoque scatens molles sectando vias madefacit sæpè & lenta palus Elnonis plantas ob venerabilis Amandi Pontificis ferendum suffragium, qui his constitutus in locis veteres Sicambrorum errores Euangelico mucrone coercet.*

[b] Num. 15.
[c] Secul. 2. Benedict. pag. 1094.

LXXVIII. Regula igitur, quam beatus Amandus Cœnobiis à se conditis imposuit, non alia fuit à Regula S. Columbani, quæ tunc erat florentissima. Quæstio superest, vtrùm in Monasteriis Gandensibus Clerici primùm instituti sint, an Monachi. Stamus pro Clericis, pro Monachis Ascetæ Benedictini. Vitam allegamus S. Bauonis, Auctore Theodorico Abbate Trudoniano, quem Surius [d] in lucem emisit. Illi vitam citant eiusdem Sancti Bauonis, Auctore Anonymo, quem publici iuris ex manuscriptis Codicibus Compendiensi & Conchensi fecerunt [e]. De vtriusque Sriptoris auctoritate primùm nobis inquirendum videtur, deinde textus examinandi.

[d] D. 1. Octobr.
[e] Secul. 2. Benedict. ad an. circ. 653.

LXXIX. Ætas Theodorici patet ex Chronico Trudoniano [f], in fine enim libri quinti *consecratus* dicitur *in Abbatem & Sacerdotem Nonis Martij, Leodij, anno ab Incarnatione Domini millesimo nonagesimo-nono.* Degebat *Gandæ in Monasterio Sancti Petri*, cùm electus est Abbas. De illius secessu ad Monasterium Gandense, déque scriptionis occasione sic Auctores Benedictini disserunt in obseruationibus præuiis vitæ S. Bauonis. *Theodoricus Gandæ in Monasterio S. Petri moratus sub contentione Abbatum Lantonis & Luiponis, (qui Mettensis & Leodiensis Episcoporum factione de dignitate certabant) rogatu fratrum Gandensium exornandis S. Bauonis Actis primariis operam dedit.* Theodoricus igitur auctoritatem suam ex primariis Actis vitæ Sancti Bauonis mutuatur, eâque præstat Anonymo, qui prædictorum Actorum Auctore recentior videtur. Scriptoribus

[f] Ap. Dacher. Tom. 7. Spicileg.

enim Benedictinis adstipulari non possumus, apud quos *testem quasi oculatum præ se ferunt* hæc Anonymi verba. *Si omnia, quæ de eius*, nempe Bauonis, *Gestis comperimus, vellemus prosequi, dies (vt opinor) antequàm sermo cessaret.* Eadem quippe verba, quamuis anno Christi millesimo sexcentesimo septuagesimo scribamus, & ab ætate Sancti Bauonis longè remotiores simus, pari iure absque dispendio Historicæ veritatis vsurpare possemus. Anonymus seculum, quo vixit, nullo Charactere prodit. Sancto Bauoni nec coæuus fuit, nec suppar. Nam calamo manum admouit, cùm Gandense Monasterium Regulæ Benedictinæ iam addictum erat, ideóque *præceptum pij Patris Benedicti* laudauit, ratus Monasticum Institutum, quod vigere nouerat, illic ab Abbatis Florberti temporibus iam obseruatum fuisse. AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14.

Porrò Theodoricus & Anonymus duplicem Bauonis aduentum ad Gandense Monasterium distinguunt; vnum, cùm Amandus Episcopus Gandæ morabatur, nec adhuc Elnonensis Monasterij fundamenta iecerat; alterum, cùm Gandensium Cœnobiorum regimen penes Florbertum Abbatem erat. Quid ad illa tempora de Bauonis vel Clericatu vel Monachatu scripserint, accuratiùs inuestigandum. LXXX.

Apud Theodoricum Bauo ab Amando Gandensium Monasteriorum tunc rectore sic suscipitur. *Requisitus super intentione sua, Clericum ait se velle viuere, vt semel alligatus sub iugo Regulæ, pedem vlteriùs non liceret retrahere, sed spontaneè assumptam necessitatem verteret in benè viuendi voluntatem. Gauisus S. Amandus multa priùs machinamenta diaboli prudenter prætendere, grauem esse ascensum quem vellet arripere, de casu timere; inceptum quidem facilem, finem verò prædicabat esse difficilem. Vbi videt eum nihil cunctari, sed ad omnia sustinenda paratissimi esse animi, gratias agens Deo (qui quos prædestinauit à principio, hos etiam elegit in nouissimo) quasi charissimum amplexatus filium, inducit in Dominici scholam seruitij, quam primam omnium constat eum rexisse in Ecclesia Gandensi. Ibi ante aram beati Petri Apostoli militiam Christi professum, barbâ & capillo tonsum assumit in Clericatum, & plantat in domo Domini cedrum Libani, redolentem sanctarum virtutum odore inæstimabili, & crescentem robore imputribili.* Apud Anonymum sic. *Clericorum Cœnobium in ipso castro* Gandensi *honorificè est constructum, vbi die noctúque laus à fidelibus Deo decantatur. In eodem Monasterio B. Confessor Bauo plenissimâ deuotione ante Oraculum Templi Domini se prosternens, comam capitis sui abscidi deprecatus est, & adeptus venerandi Pontificis Amandi manibus Clericatûs honorem, meruit fieri consors Apostolorum, dimisit coronam capitis, & inuenit coronam gloriæ; reliquit vestimenta sæcularia, & suscepit stolam candidam; reliquit pompam huius mundi, & indutus est loricam fidei; quapropter & dignus effectus est consortio Angelorum.* Iudicet Lector, vtrùm hi duo textus Bauonem Clericum, an Monachum declarent. Iudicet etiam, vtrùm ad Anonymi narrationem, vbi de Bauone dicitur, quòd *adeptus venerandi Pontificis Amandi manibus Clericatûs honorem, meruit fieri consors Apostolorum*, Auctores Benedictini fieri consortem *Apostolorum*, in sua Præfatione [a] rectè commententur fieri consortem *Apostolicæ institutionis, quod præcipuè conuenit Monachis, quos Apostolicæ vitæ imitatores S. Bernardus aliique permulti appellant.* Denique iudicet an verum sit, quòd hisce verbis, *dimisit comam capitis, & inuenit coronam gloriæ; reliquit vestimenta sæcularia, & suscepit stolam candidam; reliquit pompam huius mundi, & indutus est loricam fidei*, Anonymus *religiosas vestes ac tonsuram satis exprimit.* LXXXI.

[a] Num. 16.

Bauonis ad Gandense Monasterium reditus, cùm Florbertus seu Florebertus Abbas esset, à Theodorico sic describitur. *Comperto, quòd B. Amandus Monachos in Gandensi Ecclesia substituisset, & venerabilem virum Florebertum in Abbatem ordinasset (nam quia ipse incumbebat prædicationi, necesse visum fuit constituere, qui prouideret nouellæ adhuc plantationi) tum verò* Bauo *magno se æstimans quasi donatum munere, ad locum professionis suæ statuit redire, ibíque, qui supererat, reliquum vitæ cursum percurrere. Reuersus itaque quasi Angelus Dei,* LXXXII.

AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14.

vt verè erat, recipitur; receptus, hospitio inducitur; inductus, honoratur. Nec vllum antè habuere gaudium capitalius, quàm quòd talis in contubernio eorum est receptus. Dehinc Abbatem in colloquium euocat, reditûs sui causam explicat, familiarem sibi fieri cellulam ad commanendum petit & impetrat. Quis enim non modò Monachorum, sed & Clericorum Bauonis non desideraret contubernium. Ab Anonymo sic. *Vir Dei reuersus ad supradictum Castrum Gandauum ad venerabilem virum Florbertum Abbatem, quem almus Pontifex Amandus ibidem constituit super gregem Clericorum Rectorem, petiit eum sibimet humiliter cellulam, in qua familiariter Domini misericordiam pro facinoribus suis deprecaretur, largiri. Vt verò pius Pater Monasterij eius petitionem audiuit, cum gaudio eam suscepit, & eiusdem fratribus Monasterij, iuxta praeceptum Pij Patris Benedicti, conuocatâ omni Congregatione eius patefecit preces, vt si forsitan iuniori reuelatum fuisset, quod placitum esset Omnipotenti cum omni auiditate cordis susciperet, & compleret id quod scriptum est. [Omnia fac cum consilio, & post factum non pœnitebis.] Igitur petitione auditâ, fratres, narrante Monasterij Abbate, animo gratanti susceperunt eam, sicque quam petiit ab eis cellulam, largiente Deo impetrauit.* Ex Theodorici textu liquet in Gandensi Monasterio, priusquàm illuc Bauo rediret, Monachos Clericis ab Amando substitutos esse. Mutationem illam idem Auctor, cùm in Sancti Amandi laudes per digressionem excurreret, & Gandense Monasterium ab eo constructum commendaret, non minùs clarè sic explicuerat. *Plantatâ vineâ Domini Sabaoth, Clericos imprimis, Monachos subinde, qui redderent fructum in tempore suo, induxit.* Exeunte igitur vndecimo seculo, cùm Theodoricus vitam Sancti Bauonis expoliuit, Gandenses Monachi nec diffitebantur in Gandensi Monasterio Clericos primùm, deinde Monachos institutos esse, nec id putabant in dubium reuocari posse, quod in primariis eiusdem Sancti Bauonis Actis continebatur. Institutum, quod Monachi Gandenses obseruarunt sub Abbate Florberto, non aliud erat ab eo, quod beatus Amandus Elnonensibus præscripsit. Regulam autem Sancti Columbani Monachis Elnonensibus à Sancto Amando impositam esse demonstrauimus suprà, nec ab ea nos sententia dimouit recentior Anonymus, qui Sancti Benedicti praeceptum in vita Sancti Bauonis laudauit.

LXXXIII. Hoc loco quadripertitæ disputationi finis imponendus videtur, satis enim supérque probatum est suprà, quòd Regula Benedictina nec à Sancto Columbano suscepta est in Monasterio Bobiensi, nec in Galliis post Synodum Matisconensem cum Regula Sancti Columbani statim coaluit, nec Cœnobio Fontanellensi præscripta est à Sancto Wandregisilo, vel Gandensibus aut Elnonensi à Sancto Amando imposita. Ne tamen quid desideretur, paucis non tantùm refellemus rationem, quam Benedictini Scriptores afferunt, vt Regulam Sancti Benedicti post Synodum Matisconensem in Galliis cum Regula Sancti Columbani statim coaluisse suadeant, sed & Auctores examinabimus, quorum præsidio suam opinionem tueri conantur.

LXXXIV. Obiectionum, quas Agrestius Monachus Luxouiensis schismaticus in Concilio Matisconensi *aduersùs Regulam B. Columbani vel * venerabilem Eustasium* Luxouiensem tunc Abbatem proposuit, apud Ionam in Actis eiusdem Sancti Eustasij [a], hæc est postrema. *Addit garrulitatis noxam calumniator, capitis comam aliter tondi, alio charactere exprimi, & ab omnium more desciscí.* Ad quem locum, in suis Notis Auctores Benedictini, *legendum,* inquiunt, *tonderi. Nempe discipuli S. Columbani tonsuram gerebant Hibernicam, quæ dimidiatam coronam reddebat, scilicet ab aure ad aurem per frontem in coronam cæsus erat capillus, ab aure ad aurem per occipitium capillus intonsus dependebat.* Et in Præfatione [b] secundi Seculi Benedictini sic de Sancto Eustasio scribunt. *Reuersus è Concilio Matisconensi Eustasius, vt scandalum de tonsura inusitata aliisque moribus ab Ecclesia Romana alienis excuteret, S. Benedicti Regulam cum Columbani Institutis coniunxit.*

* Id est, &.

[a] Secul. 2. Benedict. ad an. 625.

[b] Num. 15.

In Præfatione [a] primi seculi Benedictini Regulam Sancti Benedicti in Cœnobio Luxouiensi receptam volunt, superstite in viuis Sancto Columbano. *Nec dubium*, inquiunt, *quin viuente Columbano S. Benedicti Regula in Luxouiensi Monasterio recepta fuerit.* In Præfatione alterius Seculi seriùs id aiunt contigisse, post Concilium videlicet Matisconense, quod anno Christi sexcentesimo vicesimo-tertio, à morte Sancti Columbani octauo celebratum est, cùm Eustasius Abbas Luxouiensi Monasterio præesset. Causam afferunt, quòd Luxouienses Monachi tonsuram Hibernicam seu Scoticam, quæ differebat à ceteris, ex instituto Sancti Columbani gererent. Tomo superiore, cùm de Matisconensi Concilio locuti sumus, nullam huiuscemodi tonsuræ mentionem fecimus, quia nacti non eramus genuinum Ionæ textum, in quo Agrestius Monachos Luxouienses non redarguit, vt in editione Suriana, quòd tondeantur, sed quòd alio tondeantur modo quàm ceteri Monachi. AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14. LXXXV. [a] Num. 67.

Non ignoramus in Britannia & Hibernia diuturnam de tonsuræ forma contentionem fuisse, quæ in Hiiensi Monasterio durauit vsque ad annum Christi septingentesimum decimum-sextum, id est, vsque ad annum à Synodo Matisconensi & ab Agrestij damnatione nonagesimum-tertium. Audi quid illa de re scribat Beda in Historia Ecclesiastica gentis Anglorum. LXXXVI.

Libro secundo, capite secundo, colloquium describit, quod Augustinus Dorouernensis Archiepiscopus cum Episcopis Britonum habuit. In illo conuentu Augustinus Britonibus obiecit, quòd *Pascha diem Dominicum suo tempore non obseruabant, & alia plurima vnitati Ecclesiæ contraria faciebant*, tamen, si Pascha suo tempore celebrarent, si ministerium baptizandi iuxta morem Romanum complerent, si genti Anglorum secum verbum Domini prædicarent, pollicitus est cetera se toleraturum. *Dicebat autem eis*, ait Beda, *quòd in multis quidem nostræ consuetudini, imò vniuersalis Ecclesiæ, contraria geritis, & tamen si in tribus his mihi obtemperare vultis, vt Pascha suo tempore celebretis, vt ministerium baptizandi, quo Deo renascimur, iuxta morem Romanæ Sanctæ Ecclesiæ & Apostolicæ Ecclesiæ compleatis, vt genti Anglorum vnà nobiscum prædicetis verbum Domini, cetera, quæ agitis, quamuis moribus nostris contraria, æquanimiter cuncta tolerabimus.* Specialem tonsuræ mentionem non facit, vnde colligas nihil in ea fuisse, quod à viro Romano rituúmque Romanorum amantissimo tolerari non posset. Hæc autem agebantur in Britannia, cùm beatus Columbanus in Luxouiensi Monasterio degebat, nam caput proximum à rebus anno Christi sexcentesimo quarto gestis Beda sic orditur. *Anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo quarto Augustinus* &c. Similiter capitibus eiusdem libri quarto & vndecimo, vt Britones, sic & Scoti *vitam ac professionem minùs Ecclesiasticam in multis* egisse dicuntur, maximè quòd *Paschæ solennitatem non suo tempore celebrarent*, nec ibi peculiaris fit de tonsura sermo. LXXXVII.

Idem censendum de libro tertio, capitibus enim tertio & quarto, multa de die Paschæ, nihil omnino de tonsura legitur; & capitibus vicesimo-quinto, ac vicesimo sexto, licèt quæstio *de Pascha, vel tonsura, vel aliis rebus Ecclesiasticis* anno Christi sexcentesimo sexagesimo-quarto mota perhibeatur, tota disputatio circa diem Paschæ vertitur, hac tantùm additâ parenthesi de tonsura coronæ (*nam & de hoc quæstio non minima erat.*) LXXXVIII.

Libro quarto, capite quinto, recitantur Acta Synodi, cui Theodorus Dorouernensis Archiepiscopus præfuit. *Facta est hac Synodus anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo septuagesimo-tertio.* Promulgati sunt decem Canones, quorum primus est de die Paschæ, nullus de tonsura. LXXXIX.

Libro quinto, capite decimo-sexto, plurimæ cùm Scotorum, tum Britonum Ecclesiæ, quòd Catholicum Pascha susceperint, à Beda sic laudantur. *Plurima pars Scotorum in Hibernia, & nonnulla etiam de Britonibus in Bri-* XC.

AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14. *tannia rationabile & Ecclesiasticum Paschalis obseruantiæ tempus, Domino donante, suscepit.* Nullum ibi verbum de tonsura. Capite decimo-nono commendatur Aldhelmus Episcopus, quia, *cùm esset adhuc Presbyter & Abbas Monasterij, quod Maildulurbem nominant, scripsit, iubente Synodo suæ gentis, librum egregium aduersùs errorem Britonum, quo vel Pascha non suo tempore celebrant, vel alia plura Ecclesiastica castitati & paci contraria gerunt; multósque eorum, qui Occidentalibus Saxonibus subditi erant Britones, ad Catholicam Dominici Paschæ celebrationem huius lectione perduxit.* Nullum quoque peculiariter ibi verbum de tonsura. Capitibus autem vicesimo-secundo & vicesimo-tertio Beda non tantùm de Pascha sed etiam de tonsura sermonem facit. Nam capite vicesimo-secundo literas recitat Ceolfridi Abbatis ad Naitanum Regem Pictorum, quæ de Pascha sunt & de tonsura; additque, initio capitis vicesimi-tertij, quòd *illi quoque qui Insulam Hy incolebant Monachi Scoticæ nationis, cum his, quæ sibi erant subdita, Monasteriis ad ritum Paschæ ac tonsuræ canonicum, Domino procurante, perducti sunt.* Postremo hoc capite Beda id factum testatur *anno ab Incarnatione Domini septingentesimo sexto-decimo.* Quapropter in eius epitome ad illum annum hæc leguntur. *Vir Domini Ecbbertus Hiienses Monachos ad Catholicum Pascha & Ecclesiasticam correxit tonsuram.*

XCI. Ad quæstionem, de qua nunc agimus, præcipuè facit pars posterior literarum, quas Ceolfridus Abbas Nuitano Pictorum Regi scripsit, paulò antequàm Hiienses Monachi Scoticam tonsuram gerere desinerent. Partem illam epistolæ totam cum nonnullis obseruationibus accipe.

XCII. *Tonsuram quoque*, inquit Ceolfridus, *hortor, vt Ecclesiasticam & Christianæ fidei congruam habere curetis. Et quidem scimus, quia neque Apostoli omnes vno eodémque modo sunt attonsi, neque nunc Ecclesia Catholica, sicut vnâ fide, spe, & charitate in Deum consentit, ita etiam vnâ atque indissimili totum per orbem tonsuræ sibi formâ congruit. Denique vt superiora, id est, Patriarcharum, tempora respiciamus, Iob exemplar patientiæ, ingruente tribulationum articulo, comam totondit, probauit vtique, quia tempore fœlicitatis capillos nutrire consueuerat. At Ioseph & ipse castitatis, humilitatis, pietatis, cæterarúmque virtutum executor ac doctor eximius, cùm esset seruitio absoluendus, attonsus esse legitur, patet profectò, quia tempore seruitutis intonsis in carcere crinibus manere solebat. Ecce vterque vir Dei diuersum ab altero vultûs habitum foris præmonstrabat, quorum tamen intus conscientia in parili virtutum sibi gratia concordabat. Verùm, si profiteri nobis liberum est, quia tonsuræ discrimen non noceat quibus pura in Deum fides & charitas in proximum syncera est, maximè cùm nunquam Patribus Catholicis sicut de Pascha vel fidei diuersitate conflictus, ita etiam de tonsuræ differentia legatur aliqua fuisse controuersia. Inter omnes tamen, quas vel in Ecclesia vel in vniuerso hominum genere reperimus tonsuras, nullam magis sequendam nobis amplectendámque iure dixerim eâ, quam in capite suo gestabat ille, cui se confitenti Dominus ait.* [*Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersùs eam, & tibi dabo claues Regni cœlorum.*] *Nullam verò magis abominabilem detestandámque meritò cunctis fidelibus crediderim eâ, quam habebat ille, cui gratiam Sancti Spiritûs comparare volenti dicit idem Petrus. Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecuniâ possideri, non enim est tibi pars neque sors in sermone hoc. Neque verò ob id tantùm in coronam attondimur* *, *quia Petrus ita attonsus est, sed quia Petrus in memoriam Dominicæ Passionis ita attonsus est, idcirco & nos, qui per eandem Passionem saluari desideramus, ipsius Passionis signum cum illo in vertice, summâ videlicet corporis nostri parte, gestamus. Sicut enim omnis Ecclesia, quæ per mortem sui viuificatoris Ecclesia facta est, signum sanctæ Crucis eius in fronte portare consueuit, vt crebro vexilli huius munimine à malignorum spirituum defendatur incursibus, crebrâ huius admonitione doceatur, se quoque carnem suam cum vitiis & concupiscentiis crucifigere debere, ita etiam oportet eos, qui vel Monachi votum vel gradum Clericatûs habentes, arctioribus se necesse habent pro Domino continentiæ frænis*

* Ionas in Actis S. Eustasij supra, n. 84. vsus est etiam vocabulo tondi.

nis astringere. Formam quoque coronæ, quam ipse in Passione sua spineam portauit in capite, vt spinas ac tribulos peccatorum nostrorum portaret, id est, exportaret & auferret à nobis, suo quemque in capite per tonsuram præferre. Vt se etiam irrisiones & opprobria pro illo libenter ac prompto animo sufferre ipso etiam frontispicio doceant. Vt coronam vitæ æternæ, quam repromisit Deus diligentibus se, se semper expectare, próque huius perceptione & aduersa se mundi & prospera contemnere designent. Cæterùm tonsuram eam, quam magum ferunt habuisse Simonem, quis rogo fidelium non statim cum ipsa magia primò detestetur & meritò exufflet? Quæ aspectu in frontis quidem superficie coronæ videtur speciem præferre, sed vbi ad ceruicem considerando perueneris, decurtatam eam, quam te videre putabas, inuenies coronam. Vt meritò talem Simoniacis & non Christianis habitum conuenire cognoscas, qui in præsenti quidem vita à deceptis hominibus putabantur digni perpetuæ gloriâ coronæ, sed in ea, quæ hanc sequitur vitam, non solùm omni spe coronæ priuati, sed æternâ insuper sunt pœnâ damnati. Neque verò me hæc ita prosecutum æstimes, quasi eos, qui hanc tonsuram habent, condemnandos iudicem, si fide & operibus vnitati Catholicæ fauerint, imò confidenter profiteor plurimos ex eis Sanctos ac Deo dignos extitisse. Ex quibus est Adamnanus Abbas & Sacerdos Columbiensium egregius, qui cùm Legatus suæ gentis ad Aldfridum Regem missus, nostrum quoque Monasterium videre voluisset, mirámque in moribus ac verbis prudentiam, humilitatem, religionem ostenderet, dixi illi inter alia colloquens. Obsecro, sancte frater, qui ad coronam te vitæ, quæ terminum nesciat, tendere credis, quid contrario tuæ fidei habitu terminatam in capite coronæ imaginem portas? Et si consortium beati Petri quæris, cur eius, quem ille anathematizauit, tonsuræ imaginem imitaris, & non potius eius, cum quo in æternum beatus viuere cupis, etiam nunc habitum te, quantùm potes, diligere monstras? Respondit ille. Scias pro certo, frater mi dilecte, quia, etsi Simonis tonsuram ex consuetudine patriæ habeam, Simoniacam tamen perfidiam totâ mente detestor ac respuo; beatissimi autem Apostolorum Principis, quantùm mea paruitas sufficit, vestigia sequi desidero. At ego. Credo, inquam, verè quòd ita sit, sed tamen indicio sit, quòd ea, quæ Apostoli sunt Petri, in abdito cordis amplectimini, si, quæ eius esse nostis, etiam in facie tenetis. Namque prudentiam tuam facillimè diiudicare reor, quòd aptius multò sit eius, quem toto corde abominaris, cuiúsque horrendam faciem videre refugis, habitum vultûs à tuo vultu Deo iam dicato separare, & econtrà eius, quem apud Deum Patrem habere patronum quæris, sicut facta vel monita cupis sequi, sic etiam morem habitûs te imitari condeceat. Hæc tunc Adamnano dixi, qui quidem, quantùm conspectis Ecclesiarum nostrarum statutis profecisset, probauit, cùm reuersus ad Scotiam multas posteà gentis eiusdem turbas ad Catholicam temporis Paschalis obseruantiam suâ prædicatione correxit. Tametsi eos, qui in Hÿ Insula morabantur, Monachos, quibúsque speciali Rectoris iure præerat, necdum ad viam statuti melioris reducere valebat. Tonsuram quoque, si tantùm sibi auctoritatis subesset, emendare meminisset. Sed & nunc tuam prudentiam, Rex, admoneo, vt ea, quæ vnitati Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ concinunt, vnà cum gente, cui te Rex Regum & Dominus Dominorum præfecit, in omnibus seruare contendas. Huc vsque Ceolfridus Abbas, in cuius literis multa de tonsura sunt obseruanda.

AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14.

XCIII. Primò, scriptæ sunt illæ literæ, annis nonaginta & ampliùs post Synodum Matisconensem iam elapsis, vnde apparet ea, quæ in illa Synodo contra Luxouiensium Monachorum tonsuram ab Agrestio dicta sunt, tantæ nequaquam apud Episcopos auctoritatis fuisse, vt nouam idcircò Regulam in Luxouiense Monasterium introducendam censuerint.

XCIV. Secundò, Ceolfridus Abbas fatetur se scire, *quia neque Apostoli omnes vno eodémque sunt modo attonsi; neque nunc Ecclesia Catholica, sicut vnâ fide, spe, & charitate in Deum consentit, ita etiam vnâ atque indissimili totum per orbem sibi formâ congruit.* Huius diuersitatis exemplum ad annum Christi sexcentesimum duodeseptuagesimum profert Beda [a] in Theodoro nato *ex Tharso Ciliciæ* & *Romæ* Monachum agente, qui promotus est ad Archiepiscopatum Do-

[a] Lib. 4. cap. 1.

AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14. rouernensem, & *Subdiaconus ordinatus, quatuor expectauit menses, donec illi coma cresceret, quò in coronam tonderi posset. Habuerat enim tonsuram, more Orientalium, Sancti Pauli Apostoli.* En in vno viro pro variis locis duplex tonsuræ forma.

XCV. Tertiò, Ceolfridus profitetur, *quia tonsuræ discrimen non noceat, quibus pura in Deum fides & charitas in proximum syncera est, maximè cùm nunquam Patribus Catholicis sicut de Pascha vel fidei diuersitate conflictus, ita etiam de tonsuræ differentia legatur aliqua fuisse controuersia.* Agrestius in Synodo Matisconensi non de die quo Monachi Luxouienses Pascha celebrabant, sed de tonsura quam gerebant, querelam mouit. Inde colligere est diem Dominicum Paschæ in Monasterio Luxouiensi iuxta morem Romanum & Ecclesiarum Gallicanarum consuetudinem celebratum fuisse, nec Episcopos Burgundiæ vbi situm Luxouium, de tonsuræ dissimilitudine, quam Agrestius obiiciebat, adeò anxiè sollicitos fuisse, vt eam statim tollendam decernerent euocatis ad illud opus aliunde Monachis aliam prorsus Regulam anteà professis.

XCVI. Quartò, Ceolfridus eos, qui Scoticam tonsuram gerunt, non iudicat condemnandos, imò plurimos ex eis Sanctos ac Deo dignos extitisse pronuntiat. *Neque verò*, inquit, *me hæc ita prosecutum æstimes, quasi eos, qui hanc tonsuram habent, condemnandos iudicem, si fide & operibus vnitati Catholicæ fauerint, imò confidenter profiteor plurimos ex eis Sanctos ac Deo dignos extitisse.* Monachi Luxouienses sub Sancto Columbano, sub Sancto Eustasio, subque eorum successoribus fide & operibus ab vnitate Catholica non recesserunt. Ergo in sententia Ceolfridi, qui longè post Sanctum Eustasium vixit, frustrà vocati sunt in iudicium ab Agrestio, quòd à ceteris Monachis per tonsuram differrent, & præter hanc accusationem quæ nihili facienda est, alia quærenda ratio, propter quam Benedictini ritus in Luxouiense Monasterium fuerint introducti.

XCVII. In Actis Sancti Eustasij Ionas accusationem, quam Agrestius excogitauit de tonsura, friuolam dicit, irridétque in hunc modum. *Agrestius addit garrulitatis noxam calumniator, capitis comam aliter tondi, alio charactere exprimi, & ab omnium more desciscì. Comperendinatim Agrestio talia loquenti & friuola garrulanti, Eustasius sagax, vt erat virtute patientiæ & scientiæ compertus respondit. Horum, inquit, in præsentia Sacerdotum te ego eius discipulus & successor, cuius tu disciplinam & instituta damnas, ad diuinum iudicium cum eo intra præsentis anni circulum causas dicturum inuito, vt iusti iudicij examine vindictam sentias, cuius famulum tuis detractionibus maculare procuras.* Deinde idem Auctor post Synodum Matisconensem, in qua pœnitentiam Agrestius simulauit, varia commemorat itinera, quæ suscepit Agrestius cùm ad Romaricum & Amatum quos decepit, tum ad Burgundofaram quam frustrà tentauit, iisque itionibus mox eiusdem Agrestij mortem cum prædictorum Romarici & Amati resipiscentia subiungit, priusquàm sermonem ad varia Monasteria, quæ posteà sub Regula Sancti Columbani condita sunt, sic conuertat. *Abellenus verò vel ceteri Galliarum Episcopi pòst ad roboranda Columbani instituta adspirant. Quammulti iam in amore Columbani & eius Regulæ Monasteria construunt, plebes adunant, gregem Christi congregant. Inter quos inluster tunc vir* &c. Textum integrum suprà recitauimus [a], illum consule, nihil enim magis appositè scribi potest, vt Regulam Sancti Columbani non tantùm ante, sed etiam post Matisconense Concilium obseruatam credas, nullâ Regulæ Benedictinæ in iisdem Monasteriis factâ mentione.

[a] Hoc an. n. 39.

XCVIII. Aduersùs hanc nostram opinionem Auctores Benedictini multa in sua Præfatione scribunt, & præter varia Diplomata citant [b] prologum Regulæ à S. Donato concinnatæ, necnon Acta S. Salabergæ, S. Præiecti & S. Desiderij, sed tantùm abest, vt nobis hæ noceant obiectiones, quin potiùs fauent plurimùm.

[b] No. 9. 10.

XCIX. Prologus Regulæ à Sancto Donato Vesontionensi Episcopo collectæ sic incipit. *Sanctis & à me plurimùm venerandis Christi Virginibus, Gauthstruda*

omníque suæ Congregationi in Cœnobio à famula Dei Flauia constituto, Donatus omnium extremus famulorum famularúmque Dei seruulus, salutem. Quamquam vos, iuxta normam Regulæ, vasa Christi pretiosissima, egregiè nouerim cotidie vitam ducere; attamen qualiter magis excellere debeatis, sagaci vultis semper intentione perquirere. Quam ob causam sæpiùs mihi iniungitis, vt explorata S. Cæsarij Arelatensis Episcopi Regulâ, quæ specialiùs Christi Virginibus dedicata est, vnà cum Beatissimorum Benedicti quoque & Columbani Abbatum quibusdam, vt dixerim, collectis in vnum flosculis ad instar Encheridion excerpere vobis vel coacervare debeam, & quæ specialiùs femineo sexui custodienda competerent, promulgarem, dicentes, quòd Regulæ prædictorum Patrum vobis minimè conuenirent, cùm eisdem viris potiùs, & nequaquam feminis edidissent. Et licèt Sanctus Cæsarius propriè Christi, vt estis, Virginibus Regulam dedicasset, vobis tamen ob immutationem loci in nonnullis conditionibus minimè conueniret. Ad hæc ego implenda diu multúmque renisus sum voluntati vestræ, non vt pertinaciter durus, sed meâ conscius impossibilitate retentus, dum multorum in hac re minùs necessitatem rei atque opportunitatem loci intelligentium iudicium pertimesco, ne me temerè reprehendant, cur de tantorum Patrum Institutis audeam quidpiam excerpere vel mutare. At contrà deuotione compellor, dum inhianter salutem vestrarum cupio animarum. Sed taciturnitatem meam, imò tacendi perseuerantiam sedulæ tandem vestræ rupere preces, quibus, quantùm paruitatis meæ ignauia valet, parere omni ambitione festino, sed timeo, ne non tam efficaciter, quàm libenter. Et rursus in ancipiti ambiguitate constringor, dum me imparem ad indaganda præfatorum Patrum monita fore censeo, & cotidiano strepitu secularium inquietor. Allegatâ huius textûs parte, quæ beatissimorum Abbatum Benedicti & Columbani meminit, inde sic ratiocinantur Benedictini. *Quorsum, quæso, Virgines Iussanenses in vicinia Luxouiensium Monachorum consistentes à Donato S. Columbani discipulo poscunt aptari sibi S. Benedicti Regulam, nisi quia à Monachis circum positis obseruari hanc aduertebant, eósque cupiebant imitari? Certè quòd ad S. Cæsarij Regulam attinet, eam hac ratione consulendam existimabant, quòd specialiùs Christi Virginibus dedicata est. At inferebant & quidem rectè, quòd Regula S. Benedicti sibi minimè competeret, cùm eandem viris potiùs, & nequaquam feminis edidisset Benedictus. Ergo Monachorum æmulatione adducta, SS. Benedicti & Columbani Regulas suis vsibus aptari postularunt.* AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14.

Iussanum Monasterium, quod & B. Mariæ Cœnobium vocatur, à Flauia Sancti Donati matre conditum fuit. Antiquissimas Abbatissas habuit, Sirudem eiusdem Sancti Donati sororem, & Gunthstrudem cui Sanctus Donatus Regulam Monialium dicauit. Pontificatum autem Vesontionensem Sanctus Donatus gessit *annos plùs minùs viginti-octo*; Conciliis Remensi & Cabilonensi, quorum alterum anno Christi sexcentesimo vicesimo-quinto, alterum anno Christi sexcentesimo quadragesimo-quarto celebratum est, interfuit subscripsítque; migrauit in cælum anno Christi circiter sexcentesimo quinquagesimo-secundo. Quonam anno, vt Iussanensium Monacharum postulationi satisfaceret, Regulam Monialium ex tribus Regulis, S. Cæsarij, Sancti Benedicti & Sancti Columbani concinnarit, haud liquet. In Actis [a] S. Columbani, quæ Ionas post mortem S. Bertulphi seu post annum Christi sexcentesimum quadragesimum conscripsit, laudatus inuenitur, quòd *pro amore B. Columbani ex ipsius Regula Monasterium virorum construxit*, nomine vel Instituto S. Benedicti haud addito. Ætate igitur S. Donati, Regula S. Columbani distinguebatur à Regula S. Benedicti, nec ambæ simul in iisdem Monasteriis obseruabantur. Aliud non innuit ipsiusmet Donati prologus allegatus suprà. Donatus enim de Regulis Sanctorum, Cæsarij, Benedicti & Columbani sic loquitur, vt palàm ostendat tres esse valdè diuersas, vnam S. Cæsarij, alteram S. Benedicti, tertiam S. Columbani, è quibus quartam se concinnaturum spondet, & hæc eius nomine celebris apud posteros fuit, atque etiamnum Regula S. Donati nuncupatur. G.

[a] Secul. 2. Benedict. ad an. 615.

AN.CH. 734. THEODOR. IV. R. 14.

Egimus hac de Regula Tomo secundo [a], singulos examinauimus articulos, quinam ex Sancto Cæsario, quinam ex Sancto Benedicto, quinam ex Sancto Columbano descripti sint, accuratè perpendimus. Pro fœminis erat Regula S. Cæsarij, pro viris aliæ duæ, nec ex eo quòd Iussanæ Monachæ Sanctum Donatum rogarunt, vt Regulam Monialium ex tribus illis Regulis conflaret, æquus Lector inferet repertos priùs Monachos, qui vtramque Regulam S. Benedicti & S. Columbani profiterentur.

[a] Ad an. 615. nu. 66. & seqq.

CI. Secundo loco, Scriptores Benedictini textum hunc de laudibus Walberti seu Waldeberti Luxouiensis Abbatis allegant ex Actis Sanctæ Salabergæ Laudunensis Abbatissæ. *Walbertus in regimine fratrum* Luxouiensium *subnectus est, vir omnium famâ laudabilis, eximiaque sanctitatis, & in Ecclesiasticis disciplinis non mediocriter eruditus, bonitate ac pietate caritatéque præcipuus, doctrinâ exuberans. Huius tempore per Galliarum prouincias agmina Monachorum, ac sacrarum puellarum examina non solùm per agros, villas, vicósque, atque castella, verùm etiam per eremi vastitatem ex Regula duntaxat beatorum Patrum Benedicti & Columbani pullulare cæperunt, cùm ante illud tempus Monasteria vix pauca illis reperirentur in locis.*

CII. Acta Sanctæ Salabergæ scripta sunt post annum Christi sexcentesimum octogesimum, seu post ciuile bellum, quod inter Francorum Reges, Theodoricum Tertium & Dagobertum Secundum, fratres patrueles, exarsit, vt hæc periodus indicat. *Nuper ciuile bellum inter Reges Francorum Theodericum & Dagobertum circa illos fines est actum*, id est, in agro Lingonensi circa fines Austriæ ac Burgundiæ. Salaberga verò Laudunense Monasterium priùs erexerat, nam Ioannes Mabillonus in Notis ad eadem Acta sic scribit. *Salabergæ migratio in vrbem Laudunum paullò post Dagoberti* Magni *mortem, diuiso inter Chlodoueum & Sigibertum Regno, anno circà* DCXL *accidisse videtur.* Obiit illo anno Bertulphus Abbas Bobiensis. Intra triennium ab eius obitu Ionas Monachus Bobiensis prædicto Walberto Abbati Luxouiensi & Boboleno Abbati Bobiensi duos libros dedicauit; quorum *primus, B. Columba*, seu Columbani, *gesta perstringit; secundus, discipulorum eius, Attali* Bobiensis Abbatis *& Eustasij* Luxouiensis Abbatis, & aliorum *vitam edisserit.* In huius Auctoris lucubrationibus sæpè commendatur Regula S. Columbani, Regula verò S Benedicti ne quidem nominatur. Ergo illis temporibus, vt dictum suprà, Regula S. Columbani distinguebatur à Regula S. Benedicti, nec ambæ simul apud Luxouium aut in alio quopiam Monasterio obseruabantur. Atque inde Acta Sanctæ Salabergæ præcitata sic interpretare, vt agmina Monachorum per Gallias *ex Regula duntaxat beatorum Patrum Benedicti & Columbani* pullulasse credas, quoniam vt Glannafoliense Monasterium aliáque Regulam S. Benedicti, sic Luxouiense aliáque Regulam Sancti Columbani sequebantur.

CIII. Tertio loco Benedictini citant Acta S. Præiecti Aruernensis Episcopi, qui Martyrium anno Christi sexcentesimo septuagesimo-quarto consummauit. In illis enim Actis Genesius Comes Aruernensis puellare Monasterium Camelariæ construit *ex Regula duntaxat virorum Sanctorum, id est, S. Benedicti & S. Cæsarij, atque Columbani.*

CIV. At illo loco, vt ipsimet Benedictini fatentur, *ipsissimam S. Donati Episcopi lucubrationem seu compilationem intelligendam esse verisimile est.* Obiectio igitur, quæ petitur ex Actis Sancti Præiecti, eadem est cum illa quæ sumitur ex prologo S. Donati, nec aliâ eget refutatione.

CV. Quarto loco, Benedictini ex Actis S. Desiderij, qui sub Dagoberto Magno eiúsque filio Sigiberto Tertio Pontificatum Cadurcensem gessit, hunc textum allegant. *Nullum quidem eo tempore in vrbe Caturca propositum Monachi, neque habitum Religionis aut Regulæ Cænobialis intrauerat: secta Columbani procul aberat, Instituta B. Benedicti longè distabant. Desiderij autem tempore hæc secta Caturca intrauit, huius sub die hæc Religio adolescere cæpit.*

AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14.

Textum illum, quem ex editione [a] Labbeana descripserunt, sub finem secundi Tomi sic protulimus [b] ex manuscripto Codice Mossiacensi. *Nullus quidem eo tempore in vrbe Cadurca propositum Monachi, neque habitum Religionis, aut Regula Cœnobialis iter intrauerat. Secreta Columbani procul aberant, Instituta Benedicti longiùs distabant. Ignominiosum, vt putabatur, Monachorum genus omnes omnino spernebant. Desiderij autem tempore hac secta Cadurca intrauit, huius sub die hac Religio adolescere cœpit.* Iudicet Lector, vtrùm ex hoc Auctore quis inferre possit Monachos ætate S. Desiderij vixisse sub Regula Sanctorum Benedicti & Columbani, nec distinctas fuisse Regulas, vnam S. Benedicti, alteram S. Columbani, quarum hanc discipuli S. Columbani in suis Monasteriis, illam discipuli S. Benedicti in suis Cœnobiis obseruarint. Tunc in Gallia præ ceteris hæ duæ vigebant Regulæ. Quapropter Auctor proximè citatus aliarum mentionem non fecit, &, vt Desiderio Episcopatum iam adepto nullam Monachorum Congregationem in Diœcesi Cadurcensi fuisse confirmaret, satis esse duxit, si tunc ibi nec Regulam S. Columbani, nec Regulam S. Benedicti floruisse diceret. *Secta*, inquit, *Columbani procul aberat, Instituta B. Benedicti longè distabant*, vel, vt Codex Mossiacensis habet, *Secreta Columbani procul aberant, Instituta Benedicti longiùs distabant.* Hoc vocabulum, *longiùs*, manifestissimè probat illis temporibus Regulam S. Benedicti nondum in Monasteriis S. Columbani susceptam fuisse, siquidem à Diœcesi Cadurcensi Regula S. Benedicti longiùs aberat quàm Regula Sancti Columbani. Desiderius ad Episcopatum Cadurcensem anno Christi sexcentesimo vicesimo-nono promotus est; secundo pòst anno fundatum est in Diœcesi Lemouicensi Monasterium Solemniacense sub Regula S. Columbani, nec vllum tunc è Cœnobiis Benedictinis fuisse credimus, quod ad fines Cadurcenses propiùs accederet. CVI.

[a] Tom. 1. Biblioth. Labb.
[b] Ad an. 631. n. 6.

Cùm autem nobis adeò persuasum sit, in Monasteriis, quæ S. Columbani disciplinis addicta erant, Regulam S. Benedicti septimo seculo non susceptam fuisse, varia Diplomata, quibus Auctores Benedictini suam quoque tueri conantur opinionem, censemus interpolata. Non aliter locuti sumus, cùm de illis agendum nobis fuit, indubitanter enim abrasimus nomen S. Benedicti, quotiescumque illud cum nomine S. Columbani coniunctum reperimus, vbi quæstio vertebatur de Regula, cui subiiciebatur Monasterium à Sancto Columbano vel ab eius discipulis aut eorum successoribus institutum. Nec secus sentiendum putamus de charta S. Eligij pro Sollemniaco & de charta S. Amandi pro Barrisiaco, quas Auctores Benedictini nuper è tenebris eruerunt, atque inter additiones & correctiones secundi Seculi Benedictini publicarunt. CVII.

Ionas de conditu Monasterij Sollemniacensis in vita S. Eustasij [c] sic scribit. *Quammulti iam in amore Columbani & eius Regulæ Monasteria construunt, plebes adunant, gregem Christi congregant. Inter quos inlustер tunc vir Elegius, qui modò Virimandis Ecclesiæ Pontifex præest, iuxta Lemouicensem vrbem Monasterium nobile, Solemniacum nomine, construxit supra fluuium Vicennam, distans à supradicta vrbe millibus quatuor.* Monasticam igitur vitam secundùm Regulam S. Columbani duxerunt Ascetæ Sollemniacenses, interpolatáque est charta quâ Sanctus Eligius siue Elegius eos locupletasse dicitur, *eâ tamen conditione interpositâ, vt tramitem Religionis sanctissimorum virorum Luxouiensis Monasterij consequerentur, & Regulam beatissimorum PP. Benedicti & Columbani firmiter tenerent*, expungenda enim posterior pars, quæ *Regulam beatissimorum PP. Benedicti & Columbani firmiter* ab eis teneri iubet. Hac emendatione præmissa genuinam Eligij chartam accipe, quam Tomo secundo inserere poteris ad annum Christi sexcentesimum tricesimum-primum, siue ad annum Dagoberti Magni Regis decimum, quo data est. CVIII.

[c] Secul. 2. Benedict. ad an. 625.

In nomine Patris, &c. Ego Elegius seruus seruorum omnium Christi, domina sacrosancta Ecclesia, quam in honore SS. Petri & Pauli Apostolorum, Pancratij & CIX.

AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14.

*Dionysij cum sociis suis, Martini, Medardi, atque Germani Confessorum, in suburbio * Lemouicensi, in terra & fundo agri Sollemniacensis, Deo auctore, construxi, vbi & auspice Christo praesse dignoscitur vir venerabilis Remaclus Abbas cum reliquis fratribus. Legumlatores de singulis quibusque rebus quid humana fragilitas custodiat, expressius decreuerunt; in cessionibus verò solam tantùm dixerunt professionem sufficere. Ideóque & ego supplex vester considerans molem peccatorum meorum, vt merear ab ipsis erui & à Domino subleuari, cedo vobis parua pro magnis, terrena pro cælestibus, temporalia pro æternis. Cessum esse volo ac de meo indicio in vestro Dominio transfundo, hoc est, supradictum agrum Sollemniacensem, qui mihi ex munificentia gloriosissimi & piissimi Domini Dagoberti Regis obuenit, cum ædificiis quæ in ipso agro vel intra muros supradictæ ciuitatis esse noscuntur, cum omnibus adiacentiis suis, cum mansionariis originariis, inquilinis ac seruis vel accolanis ibidem commorantibus, cum dominiis, vineis, pratis, pascuis, siluis, arboribus pomiferis seu impomiferis, aquis aquarúmque ductibus, itibus & reditibus, cum speciebus vel omnibus rebus mobilibus & immobilibus, cum omni termino & integro suo statu, cum quadrupedibus omnibus & iumentis vel pecoribus, cum omni supellectili & præsidio inexquisitæ domûs, sicut à me nunc vsque possidetur, vel quidquid ad ipsum agrum pertinere videtur, vt superiùs professus sum, meo exinde subtracto dominio vestræ Dominationi de præsenti cedo perpetualiter in Dei nomine à vobis vel à vestris successoribus in iamdicto Monasterio habitantibus possidendum, exceptis libertis meis, quibus * per chartulam vel denarium manumisi, vt in ingenuitate integra maneant, & vestram tuitionem aut defensionem in omnibus habeant. Eâ tamen conditione interpositâ, vt vos vel successores vestri tramitem Religionis sanctissimorum virorum Luxouiensis Monasterij consequamini *. Et nullam potestatem nullúmque ius Episcopus vel qualibet alia persona in præfato Monasterio, neque in rebus, neque in personis, nisi tantùm gloriosissimus Princeps penitus sit habiturus. Si quis (quod fieri non credo) contra hæc cessionis meæ munuscula, quæ cessante vi, dolo, sed propriâ voluntate & nullius cogentis imperio pro felicitate Regum, & animæ meæ remedio, & pro exoranda pace, & pro seruorum Dei quiete, omnipotenti obtuli Deo, venire, aut in aliquo refractor esse tentauerit, veniat super eum ira Dei omnipotentis, & superinferat fisci iuribus auri libras decem & argenti pondo viginti, stante nihilominus perpetim huius cessionis meæ decreto. Te verò, clementissime Princeps, per Regem Regum exorare præsumo, qui omnia Regna suo pugillo constringit, vt hanc voluntatis meæ cessionem numquam patiaris in aliquo refragari. Simili modo te, beatissime Pater Remacle Abba, tuósque successores vel subiectos post te per indiuiduæ Trinitatis maiestatem obtestor, & per illam innumerabilem omnium SS. Angelorum, Archangelorum, Patriarcharum, Prophetarum, Apost. Mart. & Confess. cæterarum exoro, vt Regulam *, quam in sæpè memorato Monasterio Luxouiense tenent, omni custodiâ teneatis, & vigilias atque obsecrationes ad placandam iram furoris Domini assiduè impendatis. Quòd si aliquâ trepiditate faciente seu subiectorum tumore impediente, à te vel à successoribus tuis sæpè memorata Regula fuerit dempta, aut in aliquo prætermissa, & ferueuter pro Dei timore à vobis non fuerit adimpleta, licentiam habeat Luxouiensis Abbas, qui tunc temporis fuerit, & ex quorum Regula tu nobis complacens in hoc Monasterio aliis es prælatus, negligentem quem viderit seu Abbatem seu subiectum de hoc Monasterio, quod constitui, benigno animo castigare, vt continuò correctus talis inueniatur, qui pro felicitate & gloria Principis, & absolutione scelerum meorum, Domini indesinenter valeat exorare misericordiam. Sic tamen vt nulla diminutio in rebus vel facultate * ipsa præter quod habetur insertum, à sæpè memorato Principe, vllo vnquam tempore, inferatur. Et quia, vt superiùs sum pollicitus, munuscula ipsa ex largitate Christianissimi & piissimi Domini Dagoberti Regis videor habere & possidere, ideo vt perpetuum in Dei nomine ipsa cessionis meæ Epistola sortiatur effectum, præfato Principi obtuli confirmanda. Cuius pietas de præsenti sacratissimâ manu suâ roboratam promulgauit auctoritatem. In qua cessionis meæ chartula, stipulatione & sponsione subnixa infrà manu propriâ subscripsi, &*

* Id est, territorio.

* Quos.

* Secul. 2. Benedict. pag 1091. Benedictini sic legunt. *Consequamini, & Regulam beatissimorum PP. Benedicti & Columbani firmiter teneatis.*

* Secul. 2. Benedict. pag. 1091. Benedictini legunt *Regulam supradictorum Patrum*, cum allusione ad præcedentem interpolationem, & *Regulam beatissimorum PP. Benedicti & Columbani firmiter teneatis.*

* *facultatula.*

*qui pro testimonio subscriberent, de præsenti rogaui. Factâ cessione sub decimo die Kalend. Decemb. anno decimo regni D. nostri Dagoberti Regis feliciter. In Christi nomine Elegius seruus seruorum Dei cessione à me factâ Religiosis. In Dei nomine ego Adeodatus Episcopus rogante homine Dei, filio meo Domno Elegio, hanc cessionem subscripsi. In Christi nomine Madegisolus Episcopus subscripsi. Chanoaldus Episc. rogatus ab Elegio hanc cessionis suæ chartulam subscripsi. Maurinus Episc. rogatus ab Elegio hanc cessionis suæ chartulam subscripsi. Deoremus * peccator, rogatus à suprascripto, subscripsi. Salapius peccator rogatus à suprascripto, subscripsi. In Christi nomine Lupus acsi indignus Episcopus rogatus hanc Epistolam subscripsi. Hildegarius peccator subscripsi. Arogectualis Elegio pro testimonio subscripsi. Gundoenus subs. Chramnoaldus, Agerichius, Childerannio seu Baso rogatus à supradicto fratre meo Elegio subscripsi. Ansoaldus subscripsi. Dado rogatus à suprascripto. Rado rogatus à suprascripto. Prodobertus subscripsi. Baso. Bobo. Vincentius minimus omnium Leuitarum Christi rogatus à filio Elegio hanc cessionis chartam scripsi & subscripsi.* De subscriptionibus Episcoporum in hac charta nominatorum egimus ad annum Christi sexcentesimum tricesimum-primum [a], si Deoremum seu Deotemium excipias, cuius nomen in Gallia Christiana Robertus omisit, vbi recensuit Episcopos, qui fundationem Sollemniacensis Monasterij suâ subscriptione communierunt.

AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14.

* Deotemius.

[a] Num. 19.

CX. Charta Sancti Amandi pro Barisiaco data est Lauduni decimo-octauo Kalendas Septembris, anno Childerici Regis quinto, id est, anno Christi sexcentesimo sexagesimo-quarto. Lucem non modicam affert iis, quæ Tomo superiore dicta sunt de donatione Barisiaci, quam Childericus Rex, & Hymnechildis Regina, Sigiberti Tertij Regis quondam vxor, Amando fecerunt; déque primordiis Monasterij, quod Amandus illic erexit; necnon de Andrea Abbate, qui regimen istius Cœnobij primus suscepit. Næuo tamen non caret, in eam enim Sancti Benedicti nomen irrepsit, & Ascetæ Barisiacenses, quibus, vt & Elnonensibus, Amandus Sancti Columbani Regulam imposuit, in vulgato exemplari *sub Regula Domni Benedicti seu Domni Columbani* vixisse perhibentur. Expuncto igitur S. Benedicti nomine, chartam ipsam accipe, quam priori Tomo ad annum Christi sexcentesimum sexagesimum-quartum inseras.

CXI. *Cùm præsentium rerum status celeri cursu noscitur dilabi ad ruinam, & tantummodo æternis comperimus sedibus permanere quæ in alimoniam seruorum Dei vel peregrinorum conferimus, hortante nos ac monente Scripturâ diuinâ dicente. [Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, qui vos recipiant in æterna tabernacula.] Et alibi iubemur condere thesauros in cælo, vbi fur non appropiat. Proinde ego Amandus miserrimus & peccator pro remedio animæ meæ vel retributionis vitæ æternæ, ea, quæ mihi à Deo, vel ex munificentia Regum, Domni Hilderici Regis, necnon & præcelsæ Dominæ Immechildis Reginæ, per eorum Præceptionem mihi fuerunt collata; hoc est, villam nuncupatam Barrisiaco, in pago Laudunensi sitam, vbi Cœnobium in loco cognominato Fauerolas in honore S. Petri & Pauli Apostoli, vel reliquorum Dominorum, sub Regula * Domni Columbani construere incheauimus, vbi virum venerabilem Andream Abbatem præfecimus, & ipso loco vel villâ superiùs nominatâ Barrisiaco cum omni integritate, vel adiacentia ad se pertinentia dedimus ad ædificandum; necnon & locella nuncupata Iucinciniaco, quæ vir illustris Fulcoaldus Dux per suam Epistolam cum iure & soliditate suâ nobis pro animæ suæ remedio contulit, seu & mansum qui est infra muros ciuitatis Laudunensis, quem vir venerabilis Consinus Archidiaconus nobis per chartulam donationis noscitur delegasse: necnon & vineam in fine Crispiacense cum vinitore, nomine Wilberone, nobis vir illustris Chedenoaldus quondam dedit: seu & terram, quam antedictus Chedenoaldus, necnon & illustris vir Vulsmarus super fluuio Sesmereia ad Monasterium ædificandum imprimitus dederunt. Hæc omnia superiùs nominata, à die præsente, ipsius Abbatis suâ ditione ibidem consistente, tradidimus atque transfudimus, itaut ab hac die ipsum Monasterium seu villa sæpè nominata Barrisiacum,*

* Secul. 2. Benedict. pag. 1094. Benedictini legunt, *sub Regula Domni Benedicti seu Domni Columbani.*

AN. CH. 734. THEODOR. IV. R. 14.

cum integritate vel adiacentiis suis seu & locellis superius conscriptis cum omni soliditate eorum, vt superius diximus, id est, domibus, ædificiis, curciferis, accolis, campis, vineis, pratis, pascuis, aquis, aquarum decursibus, vel reliquis quibuscumque beneficiis, habeat, teneat, possideat, suisque successoribus, auxiliante Domino, in perpetuum possidendum derelinquat. Si quis verò, vel qualibet opposita persona (quod fieri non credimus) contra hanc chartulam deliberationis, quam ego spontaneâ voluntate meâ fieri rogaui, irrumpere aut attentare voluerit, imprimitus iram diuinitatis incurrat, & ab omnibus liminibus Sanctorum excommunicatus appareat, & insuper inferat vobis cum socio fisco auri libras X. *argenti pondera* XX. *& coactus exsoluat: & nihilominus præsens chartula deliberationis omni tempore firma permaneat. Et vt circa nos chartula firmiorem obtineret vigorem, manûs nostræ subscriptione subter eam subscripsimus. Actum Lauduno ciuitate,* XVIII. *Kal. Septemb. anno* V. *regni Domni nostri gloriosissimi Regis. In Christi nomine ego Radebertus Diaconus meâ manu hanc chartulam deliberationis, rogante Domno Amando, scripsi & subscripsi, notaui diem & tempora. Ego Amandus peccator hanc Epistolam à me factam subscripsi, & eos, qui subscribant, rogo. In Christi nomine Attola acsi peccator Episcopus subscripsi. Ego Paulus Presbyter s. Bertuinus s. Vasuinus Diaconus s. Altecharius Presbyter s. Irminus s. Erimbertus s. Cleoaldus, quod manu Domni Amandi conscriptum vidi, subscripsi. Dado s. Martinus Diaconus subscripsi.*

CXII. Qui subscripsit Attola Episcopus, is Laudunensem Episcopatum anno Christi sexcentesimo tricesimo-secundo regere cœpit, & in viuis adhuc superstes erat anno Christi sexcentesimo septuagesimo-primo, vt superioribus Tomis probauimus. Ei successerunt in Episcopatum Vinfridus, Peregrinus, Gerardus, tum Serulfus, cuius meminimus ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-septimum, & Maldagarius qui nominatur in vita Sanctæ Anstrudis siue Austrudis, & à nobis ad annum Christi septingentesimum primum memoratus est. In vulgatis Indicibus, vt ad illum annum diximus, sequuntur, Sigoaldus, Bertifridus, Madelanus seu Magdelamnus. At Omotario locus post Maldagarium tribuendus videtur. Anonymus enim, qui Sanctæ Salabergæ vitam literis commendauit Anstrude Abbatissâ eius filiâ nondum mortuâ, lucubrationem suam prædictis Omotario & Anstrudi necnon Salabergæ Moniali sic dedicauit. *Domino eximio in Infulis Sacerdotalibus honore decorato religionis, cui copia fuit, Omotario Papæ, necnon & Sacerdoti, castissimæ Christi Virgini Anstrudi Abbatissæ, & Salabergæ.* Imus facilè in opinionem Ioannis Mabilloni, qui Papam hoc loco Episcopum interpretatur, sed ei non possumus adstipulari, cùm Anstrudem circa annum Domini sexcentesimum duodenonagesimum obiisse tradit. Catalogo enim Laudunensium Episcoporum accuratè examinato, tutior est sententia Lucæ Dacherij, qui, in additamentis ad opera Guiberti Abbatis illustranda, eandem Anstrudem, quacum Maldagarius Episcopus temporibus Pippini Heristallij litem [a] habuit, *anno Christi circiter* DCCVII in cælum migrasse testatur.

[a] Vit. S. Anstrudis, Secul. 2. Benedict. ad an. 688.

ANNVS

ANNVS CHRISTI 735. THEODORICI IV. R. 15.

ANNO Christi septingentesimo tricesimo-quinto, Eudo siue Eodo Dux Aquitaniæ mortuus est. Eo nuncio accepto, Carolus Maior-domûs trans Ligerim profectus est cum exercitu. Bellum illud ita describit Anonymus, qui Francorum Historiam iussu Childebrandi Comitis conscripsit. *In illis diebus Eudo Dux mortuus est. Hac audiens præfatus Princeps Carolus, inito consilio Procerum suorum, denuò Ligerem fluuium transiit, vsque Garumnam, vel vrbem Burdegalensem, vel castrum Blauium veniens, occupauit, illámque regionem cepit ac subiugauit, cum vrbibus ac suburbano castrorum. Victor cum pace remeauit, opitulante Christo Rege Regum, & Domino dominorum.* Hic Auctor illo loco maximam sibi conciliat auctoritatem, quia, vt supputat, hoc ipso scripsit anno, vel, vt supputamus, initio subsequentis, vt ad illum annum probabimus. Annalista Metensis eadem refert, additione, quæ ad Hunaldum Eudonis filium spectat, adiunctâ. *Anno*, inquit, *ab Incarnatione Domini* DCCXXXV. *Eudo Dux mortuus est. Quod cùm audisset inuictus Princeps Karolus, adunato exercitu, Ligerem fluuium transiit, & vsque Garonnam, & vrbem Burdegalensem & castra Blavia* * *occupauit. Illámque regionem cepit & subiugauit cum vrbibus & suburbanis earum. Ducatúmque illum solitâ pietate Hunaldo filio Eodonis dedit, qui sibi & filiis suis Pippino & Karlomanno fidem promisit.* Inde corrige Reginonem ad hunc annum, quem vicesimum Carolinæ Præfecturæ vocat, ita scribentem. *Carolus anno* XX *Regni sui, iterum cum valida manu Vasconiam ingressus est, & Eudonem Regno simul & vitâ priuauit.* Vt Caroli Maioratum, sic Eudonis Ducatum seu Præfecturam, Regnum impropriè appellat. Totius autem negotij series, vt in Historia Francorum & in Annalibus Metensibus describitur, multò probabilior est. Carolus enim, auditâ Eudonis morte, in Vasconiam cum exercitu profectus videtur, eo tantùm consilio, vt ab illius filiis aliquid obsequij tanquam Maior-domûs atque in altiori gradu constitutus exigeret. Nec aliò vergit Annalista Fuldensis. Licèt enim hoc loco Chronologiam septem annis anteuertat, Caroli Maioris-domûs in Aquitaniam profectioni mortem Eudonis Ducis sic præmittit [a]. *Eudo Dux moritur, & Carlus Aquitania prouinciam absque bello recepit.* Quicquid autem hic Auctor scribat, Eudonis filij ægerrimè tulerunt duriores sibi quàm patri leges imponi, nec Carolo sponte & absque bello se summiserunt. Nam *Karlus*, si Chronico San-Dionysiano fidem habemus, *cum exercitu fuit in Wasconia*, imò, teste Annalista Tiliano, *Karolus cum exercitu pugnauit in Wasconia.* Ceterùm apud illos Auctores Wasconiam strictè pro Nouempopulania noli sumere, sed latiori Wasconiæ acceptione, vt alibi notauimus, Aquitaniam intellige.

I. EVDO DVX AQVITANIÆ MORITVR.

* Blaye.

HVNALDVS EIVS FILIVS PACISCITVR CVM CAROLO.

a Ad an. 728.

II. HATTO HVNALDI FRATER.

Ex Annalista Metensi colligimus duos Eudoni filios fuisse, Hunaldum videlicet & Hattonem, qui consederint in Gallia. De Hunaldo iam dictum, qui post patrem Dux seu Præfectus Aquitaniæ fuit. De Hattone ad annum Christi septingentesimum quadragesimum-quartum sic idem Auctor. *Hunaldus Dux germanum suum, nomine Hattonem, per falsa sacramenta decipiens, de Pictauis ad se venire iussit.* Hispani [b], omisso Hattone, substituunt Vaifarum, qui non filius Eudonis, sed eius nepos ex Hunaldo filio fuit, vt dicemus inferiùs. Addunt & tertium Eudonis filium, nomine Aznarium, qui, iuxta illorum narrationem, *in Hispania partem illam profectus, quæ Vasconibus finitima erat, Iaccam vrbem, multas prætereà arces & oppida Mauris eri-*

b Marian. l. 7. cap. 4.

AN. CH. 735. THEODOR. IV. R. 15.

puit, Aragoniæ Comitem se dixit, atque inde *Aragonum Regni & gentis parens & conditor* extitit. Sed hæc absque vllo vetere monumento proferuntur, nec Aragonici Comitatûs Regníque origines ad nostros Annales pertinent.

III. Permvtatio mancipiorvm inter Episcopos Coloniensem et Vltraiectinvm.

Ranginfredus Coloniensis Episcopus hoc anno quædam mancipia cum Willibrordo Vltraiectino Pontifice commutauit, vt ex Archiuis refert Christophorus Browerus, & ex Christophoro Browero Ægidius Gelenius libro tertio [a] de Coloniæ Agrippinensis magnitudine.

Hoc anno vitam clausit Omenesius Leonensis Episcopus in Armorica, cùm Diœcesim per annos triginta-quatuor rexisset. Successit Guyomarkus, hic annos duodequinquaginta sedit, vt Auctor Armoricæ Sanctæ in Leonensium Episcoporum Catalogo testatur.

[a] Syntagm. 7. §. 4. n. 1.

IV. Episcopi Leonenses.

V. Abbates S. Emmerammi.

Hoc eodem anno migrauit ex hac vita Sandradus Abbas, cùm S. Emmerammi Monasterio per annos viginti-quinque, menses septem, dies viginti-sex apud Ratisbonam præfuisset. Successit in Cœnobij præfecturam Alaboldus. Lege Tomum secundum Metropolis Salisburgensis, ibi enim Catalogus texitur Abbatum, qui prædictum Cœnobium administrarunt.

VI. Bonifacivs it in Boioariam. Heremwlfam schismaticvm damnat.

Iisdem temporibus, Bonifacius Archiepiscopus, cùm apud Friteslariam & Amanaburgum Ecclesias ac Monasteria construxisset, *Bauarorum, temporibus Hugoberti Ducis, adiit terras, prædicationísque studium apud eos diligentissimè exercuit, & multas considerando circuit Ecclesias, tantóque diuinæ fortitudinis zelo armatus est, quòd quendam schismaticum hæreticâ prauitate deceptum, nomine Heremwlfum, iuxta Canonum decreta, damnauit atque abiecit, & populum à peruersa secta eius idololatria correxit, & ad fratres suæ Diœcesis constitutâ gubernationis causâ rursus migrauit, iuxta illud Apostoli; cupiditatem habens veniendi ad fratres.* Hæc Willibaldus, cui consentiunt, Othlonus, Velserus aliique recentiores. Porrò Bonifacius Diœcesim suam appellabat prouincias, quarum incolis adhuc idololatris Euangelium auctoritate Apostolicâ prædicarat.

VII. Svper cognatione spiritvali orta ex Baptismo consvlit

Tunc eundem Bonifacium grauiter angebat quoddam dubium in cognatione spirituali, scriptísque ad Nothelmum Archiepiscopum Dorouernensem, ad Pecthelmum Episcopum Candidæ Casæ, & ad Duddonem Abbatem epistolis, consilium auxiliúmque in ea quæstione flagitauit. Literæ ad Nothelmum datæ videntur, vbi primùm Bonifacius illum in Archiepiscopali Sede collocatum accepit, id est, hoc anno, ad quem sic epitome Historiæ Anglorum, post Bedam edi solita. *Anno ab Incarnatione Domini septingentesimo tricesimo-quinto Nothelmus Archiepiscopus ordinatur.* Alias ad Pecthelmum & ad Duddonem epistolas iisdem circiter temporiqus datas facilè credimus. Singularum fragmenta recitabimus, vt & intelligas in qua re dubium illud versaretur, & Bonifacij modestiam humilitatémque magis admireris, qui suam ignorantiam professus est, docerique cupiit, quid Patres, quid Concilia, quid super ea re Summi Pontifices decreuissent.

VIII. Nothelmvm Archiepiscopvm Dorovverniensem,

[b] Ep. 15.

De vno peccato commisso, inquit Bonifacius in literis [b] ad Nothelmum, *vestrum consilium audire desidero, quod cuidam homini, in matrimonio concedendo, nesciens commisi, quod hoc modo contigit. Homo quidam, sicut multi solent, alterius filium de sacro Baptismatis fonte eleuans adoptauit sibi in filium, cuius matrem posteà viduatam duxit vxorem, quod Romani peccatum esse asserunt, & capitale peccatum, itaut in talibus diuortia facere præcipiant, & affirmant, regnantibus Christianis Imperatoribus, illius matrimonij scelus capitali sententiâ multandum, vel peregrinatione perpetuâ delendum. Vt si hoc in Catholicorum Patrum Decretis vel Canonibus, vel etiam in sacro eloquio* * *pro tam magno peccato computatum esse inueneritis, indicari mihi curetis, cuius authoritas* * *sit in illo iudicio. Quia nullatenus intelligere possum, quare in vno loco spiritualis propinquitas, in coniunctione carnalis* * *copula, tam grande peccatum sit, quando omnes*

* elogio.
* authoritatis.
* carnali. grande peccatum

in sacro Baptismate Christi & Ecclesiæ filij & filiæ, fratres & sorores esse comprobemur. AN. CH. 735. THEODOR. IV. R. 15.

Et in literis [a] ad Pecthelmum. *De vna quoque re vestrum consilium & responsum audire desideramus. Affirmant Sacerdotes per totam Franciam & Gallias, necnon & Romani, maximi criminis reum esse hominem, qui in matrimonium acciperet illam viduam, cuius antè filium in Baptismo adoptiuum suscipiebat. Quod peccati genus, si verum est, hactenus ignorabam, & nec in antiquis Canonibus, nec in Decretis Pontificum, Patres, nec in calculo peccatorum, Apostolos vsquam enumerasse cognoui.* IX.

[a] Ep. 11. PECTHELMVM EPISCOPVM CANDIDÆ CASÆ.

Denique in literis [b] ad Duddonem. *Quidquid tibi filius meus Eoba Presbyter gerulus literarum mearum verbo indicauerit de matrimonio commatrum, quarum filios suscepimus in Baptismo, in scripturis quære, vnde indicetur capitale peccatum esse apud Romanos. Et, si alicubi in Scripturis Ecclesiasticis de hoc peccato disputatum aliquid repereris, mihi manifestare non dubites.* X.

[b] Ep. 12. ET DVDDONEM ABBATEM.

Quid Nothelmus, quid Pecthelmus, quid Duddo responderit, nos latet. Serarius Bonifacium excusat, quòd ea de re dubitarit, de qua nec à quoquam hodie dubitatur, nec ab ipsomet Bonifacio dubitatum esset, si volumina, quæ pertinent ad ius Canonicum, seriúsque collecta sunt, præ manibus habuisset, vt hodie collecta reperiuntur. *Solet*, inquit, *inter istum*, id est, inter susceptorem, *& eum qui baptizatur, eiúsque parentes ambos, cognatio existere spiritalis, quæ Ecclesiasticâ lege matrimonium inter hos, quos dixi omnes, contrahendum quidem impedit, contractum verò dirimit, vt multi tum Canones, tum Capitula in Iure docent Canonico apud Gratianum c. 30. q. 1. & 3. & in Decretalibus ac Sexto de cognatione spiritali. Ac verò eiusmodi vinculi maximam à Romanis iam olim Pontificibus Iulio & Cælestino, variísque Conciliis habitam rationem testis est Deusdedit Pontifex epistolâ ad Gordianum Episc. Hisp. Si verò ea Canonum volumina, is ordo, eáque series, quæ nunc est, S. Bonifacij tempore fuisset, nunquam ista de quæstione adeò dubitasset.* Citat & Concilium Tridentinum, *Sess.* 24. *c.* 2. In illo capite, personæ, inter quas solas contrahitur cognatio spiritualis orta ex Baptismo, sic determinantur. *Vnus tantùm siue vir siue fœmina, iuxta sacrorum Canonum instituta, vel ad summum vnus & vna, baptizatum de Baptismo suscipiant; inter quos, ac baptizatum ipsum, & illius patrem & matrem, necnon inter baptizantem & baptizatum, baptizatíque patrem ac matrem tantùm, spiritualis cognatio contrahatur.* Dubium igitur, quod Bonifacium adeò torquebat, hodie nullum est apud Catholicos. At non liquet ante ætatem Bonifacij conditos in Conciliis Canones scriptásue à Romanis Pontificibus epistolas, quibus supradictum dubium solueretur. Nam scripta Summorum Pontificum & statuta Synodorum, quæ Serarius allegauit, ipso Bonifacio recentiora sunt aut supposititia, vel ad soluendum Bonifacij dubium nullomodo pertinent. Ea consule. Atque inde Bonifacium magis excusatione dignum arbitrare, quòd in Britannia natus atque edoctus, in quodam casu, de quo nihil in antiquioribus cùm statutis Conciliorum tum scriptis Summorum Pontificum legisse potuerat, à Romanis necnon à Francis & Gallis, id est, à Francis, cùm Orientalibus tum Occidentalibus, dissenserit, licitúmque tunc existimarit, quod illi censebant illicitum. Simúlque lauda singularem illius in quærenda dubij solutione sedulitatem, & animi magnoperè imitandam demissionem, dum non Episcopos tantùm, sed & Duddonem Abbatem, suum quondam discipulum, consuluit, atque insuper non argumento ac rationi dubitandi, quam habebat, mordicus adhæsit, sed Patrum Ecclesiæque Decretis obedienter acquiescere maluit. XI.

Apud Bollandum, quarto Nonas Februarias, & in Appendice ad illum diem, multa in vita Sanctæ Hadelogæ Virginis enarrantur, quæ correctione indigent. Pauca tantùm hîc delibabimus emendabimúsque, cetera suis locis examinaturi. XII.

AN. CH. 735. THEO-DOR. IV. R. 15.

Hadeloga patre Carolo Maiore-domûs & matre Rotrude nata est. Auctor vitæ patrem Carolum vocat, sed matri nomen Kunehildis tribuit. *Erat*, inquit, *filia Karoli, ... & mater eius Kunehildis vocabatur.* Carolus bis vxorem duxit; primò Rotrudem, cuius obitum Annales Nazariani & Petauiani anno Christi septingentesimo vicesimo-quinto consignant; deinde Suanihildem seu Sonechildem vel Sonichildem aut Sonihildem, quæ marito superstes diu vixit. Ad Sonihildem potiùs quàm ad Rotrudem accedit Kunehildis. Si præcitatus Auctor Sonihildem per Kunehildem intellexit, non expers est erroris, quoniam Hadeloga, quæ Carolum parentem suum amisit anno Christi septingentesimo quadragesimo-primo, multis ante illius obitum annis instituta est Monasterij Kiczingensis à se fundati prima Abbatissa. Idem Auctor Carolum Hadelogæ patrem agnoscit, sed eundem Carolum facit filium *Pippini Regis, patris S. Gertrudis Virginis*. Duplex hic mendum. Nam Pippinus Herstallius, Caroli pater, auus Hadelogæ, qui discessit è viuis anno Christi septingentesimo decimo-quarto, Monarchiam Francorum tunc obtinente Dagoberto Tertio, Regium Titulum nunquam gessit, & quicquid plerique Neotericorum scribant, filiam non habuit, nomine Gertrudem. Vita Sanctæ Gertrudis Abbatissæ Niuigellensis, cui pater fuit Pippinus Landensis, auus maternus Heristallij, fabulis aucta reperitur, quibus moderni Scriptores adeò delectati sunt, vt, cùm eas Pippini Landensis temporibus accommodare non possent, ad Herstallium referendas duxerint, ideóque ex vna Gertrude, quæ Pippini Landensis filia fuit, fecerint duas; quarum Senior patrem habuerit Pippinum Landensem, & Monasterium Niuigellense rexerit; Iunior verò, cui commenta, vitæ Senioris inserta, conueniant, patre nata sit Pippino Herstallio. De fictitia hac Gertrude, Tomo sequenti, rursum disputabimus, cùm sermonem instituemus de cultu, qui Sanctæ Gertrudi in Franconia exhibetur. Hæc de parentibus Hadelogæ sufficiant. Nec te moueat, quòd nulla eius mentio fiat in Genealogia Caroli. *Nam neque aliorum plurimorum Ducum aut Regum*, vt rectè Bollandus obseruat, *filiæ memorantur, præsertim quæ in remoto aliquo Cœnobio vitam egerunt.*

XIII. HADELOGA CAROLI ET ROTRVDIS FILIA.

XIV. Hieronymus *Dungersheim* de *Ochsenfurt*, Theologiæ Professor, & Collegij maioris Studij Lipsiensis Collega, sub initium seculi à Christo nato decimi-sexti, prolixum Sanctæ Scholasticæ encomium scripsit, atque ad Henricum Abbatem Cœnobij Sancti Petri iuxta Merseburgum Misniæ vrbem siti transmisit. In illa lucubratione [a] Hadelogam, quam vocat Adaloiam, inter illustres imitatrices Sanctæ Scholasticæ sic commendat. *Fuit beata Virgo Adaloia Abbatissa prima Monasterij Kitzingensis in Francia Orientali in Diœcesi Herbipolensi cis Moganum siti, qui locus per eam in prædiis & personis breui adeò auctus est, vt inter prima Germaniæ Monasteria haberetur. Erat autem, vt de ea scriptum est, valdè speciosa & virtuosa nimis, Deo & hominibus multùm amabilis, ac posthabitis Regibus ac Regum filiis ex Britannia, Pannonia, Graciâque, pro ea instantibus, Christo se totam deuouerat, patre ipsius Carolo Rege Francorum, quamuis primò plurimùm indignante, pòst tamen per visionem commonito, eidem satis cooperante, magnam nedum Virginum, vt tactum est, verùm & Clericorum diuina ipsis facientium, multitudinem in Monasterio præfato instituit.* Hic Auctor videtur epitomen egisse vitæ priùs ab Anonymo conscriptæ, quam Ioannes Bollandus [b] publici iuris fecit, duobus exemplaribus in Bodecensi Monasterio Paderbornensis Diœceseos repertis. Vt Anonymus, sic & Dungersheimius Carolum Francorum Regem perperam dicit. Deinde multa commemorantur apud Anonymum, quæ nullam prorsus fidem merentur, & à Dungersheimio prudenter omissa sunt.

[a] Ap. Bolland. d. 10. Febr.

[b] D. 1. Febr.

XV. Hadeloga Caroli & Rotrudis filia, in Austrasia, quod extra controuersiam videtur, nata est atque educata, fortè, vt Bruschius scribit, in Cygnæo * monte, qui abest à Kitzingo vnum duntaxat milliare. Matrem

* *Schwanberg.*

amisit anno Christi septingentesimo vicesimo-quinto nuptiis adhuc immatura. Grandior facta procos spreuit, coniugium respuit, séque Christo sponsam deuouit. Pater consilium filiæ sibi plurimùm displicere non dissimulauit, illam tamen cum Clerico nec suspicatus est fornicari, nec eiecit è domo sua. Per visionem pòst admonitus, cùm insignem in Hadeloga patientiam iam miraretur, animum mutauit, & liberam erigendi Monasterij facultatem ei permisit, si puellarum cœtum congregare vellet, opes quoque non modicas in id operis lubentissimè contulit. Electus ad dexteram Mœni ripam locus, cui nomen Kitzingum à Kiczio seu Kuccingo pastore inditum volunt. Ibi iacta sunt hoc circiter anno fundamenta Monasterij, quod non Hadeloga modò, sed & eius pater Carolus, ac fratres Carolomannus & Pippinus munificentissimè locupletarunt, & Bonifacius Archiepiscopus ad sanctitatem egregiis statutis constantíque disciplinâ conformauit. AN. CH. 735. THEODOR. IV. R. 15. ANNVENTE PATRE MONASTEVIVM KITZINGI AD MOENVM CONSTRVIT.

XVI. *Crescebat locus ille, & ditatus est nimis, itaut multæ Virgines Deo consecratæ essent in eodem Monasterio, sed & Congregatio religiosorum Clericorum non modica canonicè viuentium deseruiret ibi Deo, & S. Mariæ, sacrisque Virginibus cum illo constitutis.* Hæc Anonymus in vita sanctæ Hadelogæ. Eundem autem textum plurimùm illustrabit Rudolphus Rabani discipulus, qui sanctæ Liobæ Virginis & Abbatissæ vitam à Winbrunnensis Monasterij descriptione sic auspicatus est [a]. *In Britannia Insula, quam natio Anglorum inhabitat, locus quidam antiquo gentis illius vocabulo Winbrunno vocatur, quod Latinè interpretatum Vini fons dici potest. Qui propter nimiam claritatem & saporem eximium, quo ceteris terræ illius aquis præstare videbatur, hoc nomen accepit. In quo duo Monasteria antiquitus à Regibus gentis illius constructa sunt, muris altis & firmis circumdata, & omni sufficientiâ sumptuum rationabili dispositione procurata, vnum scilicet Clericorum, & alterum fœminarum. Quorum ab initio fundationis suæ vtrumque eâ lege disciplinæ ordinatum est, vt neutrum eorum dispar sexus ingrederetur. Nunquam enim virorum Congregationem fœmina, aut Virginum contubernia quisquam virorum intrare permittebatur, exceptis solummodo Presbyteris, qui in Ecclesias earum ad agenda Missarum officia tantùm ingredi solebant, & consummatâ solenniter oratione, statim ad sua redire. Fœminarum verò, quæcumque seculo renuncians, earum collegio sociari volebat, nunquam exitura intrabat, nisi causa rationabilis vel magnæ cuiuslibet vtilitatis existens, eam cum consilio emitteret. Porrò ipsa Congregationis Mater, quando aliquid exteriorum pro vtilitate Monasterij ordinare vel mandare necesse erat, per fenestram loquebatur, & inde decernebat, quæcunque ordinanda aut mandanda vtilitatis ratio exigebat. Huic ergo loco, post nonnullas Abbatissas & spiritales Matres, prælata est Virgo religiosa, nomine Tetta, generis quidem secundùm seculi dignitatem nobilis (soror quippe Regis erat) morum autem probitate & sanctarum spectamine virtutum multò nobilior, quæ vtrumque Monasterium magnâ discretionis arte regebat.* Obseruat Bollandus in notis ad vitam Sanctæ Hadelogæ, multa huiuscemodi Monasteria in Anglia fuisse, quæ non erant alicui Abbati subiecta, sed Abbatissam habebant præsidem, cui religiosi Presbyteri, qui Sacra administrabant Virginibus, obtemperabant. Tale quoque fuit in Orientali Francia, quod Hadeloga Monasterium apud Kitzingum ad Mœnum erexit, consulto priùs, vt existimare licet, Bonifacio Archiepiscopo, qui pleraque puellarum Cœnobia in Germania instar Anglicanorum extruenda regendáque curauit, Abbatissis etiam, quæ curam illorum susciperent, è Britannia, vt inferiùs patebit, euocatis. Indicem igitur Abbatum Kitzingensium à nobis ne postules, Abbatissarum Catalogum Bruschius in Chronologia Monasteriorum Germaniæ contexuit.

XVII. In ipso exordio difficultas non leuis oboritur. Prima controuertitur Abbatissa. Hæc aliis Hadeloga est, aliis Tecla. Locum quæstioni dedit Othlonus, qui de Bonifacio sic loquitur apud Canisium [b] & Serarium [c]. *Teclam verò iuxta fluuium Moin, in locis Kilbingen & Ochsnofrutt nuncupatis, collocauit.* Et apud Surium [d], sic. *Teclam apud Moganum fluuium Kissinge & Ochnofurti* FIT PRIMA ABBATISSA.

[a] Ap. Sur. d. 28. Sep.
[b] Tom. 4. antiq. lect.
[c] Lib. 3. rer. Mogunt.
[d] d. 5. Iun.

AN. CH 735. THEODOR. IV. R. 15.

voluit manere. Kitzingum ab Ochnofurto non procul distat, vt Hadeloga Kitzingi, sic Ochnofurti Tecla fuit Abbatissa. Vtraque eodem vixit tempore. Tecla, quæ Ochnofurti non procul Kitzingo degebat, illuc quandoque ventitabat, vt Hadelogam piis sermonibus informaret, ac Monasterij ordinem & disciplinam lustraret, vnde factum, vt Othlonus vnam Teclam vtrique Cœnobio, Kitzingensi & Ochnofurtano, præfuisse crediderit. Agemus infrà de Teclæ aduentu in Germaniam, nondum enim exierat è Britannia, cùm Hadeloga Kitzingensis Monasterij fundamenta posuit.

736. THEODOR. IV. R. 16.

ANNVS
CHRISTI 736.
THEODORICI IV. R. 16.

I. ANNVS Christi septingentesimus tricesimus-sextus bisextilis fuit, prædicúsque Dominicalibus literis A & G, illâ ante intercalationem bisexti, hac post intercalationem. Kalendæ igitur Ianuariæ, quæ hunc annum iuxta nostram computationem aperuerunt, inciderunt in diem Dominicum. In Historia iussu Childebrandi Comitis conscripta, quoniam Auctor annum à Pascha exorditur, prædictæ Kalendæ ad annum præcedentem pertinent. Hic Scriptor, cuius operâ sæpè in hoc Tomo vsi sumus, lucubrationem suam iisdem Kalendis terminauit [a]. Bello enim Aquitanico, quod, vt anno priori dictum est, Eudonis Ducis mortem excepit, enarrato, varios Characteres Chronologicos, vt in operum suorum fine plerique Chronographi præstiterunt, statim subiecit, annorúmque summam ab Adam vel initio seculi vsque ad diluuium, à diluuio vsque ad Abraham, ab Abraham vsque ad Moysen, à Moyse vsque ad Salomonem, à Salomone vsque ad reædificationem Templi temporibus Darij Regis Persarum, à Templi restauratione vsque ad Aduentum Domini *nostri* Iesu Christi, item ab initio mundi vsque ad Passionem Domini *nostri* Iesu Christi, & à Passione Domini vsque ad annum in Cyclo Victoris seu Victorij tunc currentem, necnon à Dominica Incarnatione ad prædictas quoque Kalendas collegit. Characteres, quos à Cyclo Victorij & ab Incarnatione Dominica desumpsit, hîc examinabimus, omissis ceteris, quorum examen ad nostros Annales minimè pertinet.

[a] Cap. 109.

II. Cyclus Victorianus, de quo fusè Tomo primo ad annum Christi quingentesimum vndequadragesimum iam locuti sumus, periodus est annorum duorum ac triginta supra quingentos, cuius initium ab anno Christi vicesimo-septimo petitur. Prima igitur periodus Victoriana definit in anno Christi quingentesimo vndesexagesimo, secunda in anno Christi millesimo nonagesimo-primo. Victorius Paschalem Canonem condidit Constantio & Rufo Consulibus, annúmque illum, qui fuit Incarnationis Dominicæ quadringentesimus quinquagesimus-septimus, cycli sui quadringentesimum tricesimum pronuntiauit, ideóque annum quingentesimum duodecimum eiusdem cycli cum anno Christi quingentesimo vndequadragesimo comparauimus. Ægidius Bucherius Paschalem Victorij Canonem erudito Commentario illustrauit, annúmque centesimum octogesimum-primum secundæ periodi Victorianæ cum anno Christi septingentesimo quadragesimo composuit, itaut nemini dubium esse debeat, quin annus eiusdem periodi centesimus septuagesimus-septimus cum hoc anno, post Christum natum septingentesimo tricesimo-sexto, conueniat, quem prælaudatus Auctor in Historia

iussu Childebrandi scripta vocat *annum præsentem in cyclo Victoris*, seu Victorij, CLXXVII. AN. CH. 736. THEODOR IV. R. 16.

III. In eadem Historia, Kalendæ Ianuariæ præsentis anni, licèt anno secundæ periodi Victorianæ centesimo septuagesimo-septimo, id est, anno Christi septingentesimo tricesimo-sexto illigentur, quia Victorius ob fastos Consulares initium annorum à Kalendis Ianuarij deducit, attribuuntur anno Christi septingentesimo tricesimo-quinto, quoniam Auctor istius Historiæ Victorio longè recentior, non à prædictis Kalendis, sed à Pascha principium annorum petit. Textus talis est. *Cal. Ian. die Dominicâ anni* DCCXXXV, *& vt istud millenarium compleatur, restant anni* CCLXV.

IV. De Kalendis Ianuarij, quæ præsenti anno exordium dederunt, adeò sollicitè disputamus, quia peruenit ad eas Rex Theodoricus, de quo sic idem Auctor [a]. *Theodoricum Regem statuerunt in Sedem Regni, qui nunc locum solij Regalis obtinuit, annis vitæ simul præstolatis*, aut, vt Philippus Labbeus restituit, *protelatis*. Atque ex hoc calculo corrige plerosque Neotericorum, qui Theodoricum vel annis duntaxat quindecim regnasse, vel anno Christi septingentesimo tricesimo-quinto mortuum volunt.

[a] Cap. 107.

V. Iam verò quid hoc anno gestum sit, accipe ex Annalibus Petauianis, qui mortem Audoini Constantiensis Episcopi bellúmque Aquitanicum breuissimè sic perstringunt. DCCXXXVI. *Audoinus Episcopus mortuus est, & Karolus dimicabat contra filios Eodonis.*

VI. Tomo superiore actum ad annum Christi septingentesimum duodeseptuagesimum de Bosone eiúsque successoribus Constantiæ ad Rhenum Episcopis vsque ad Busonem seu Bussonem, cui proximè successit Audoinus siue Audonius in Chronico Constantiensi perperam omissus. Ita iam censuerunt Robertus & Sammarthani, sed in eiusdem Audoini morte Chronologiam sexennio præuerterunt. *Audoinus*, inquiunt, *obiit an.* 730. Vt autem obitum Audoini reiiciamus in hunc annum, à Christo nato septingentesimum tricesimum-sextum, non Annales modò Petauiani, quorum potentissima est auctoritas, sed & Hermannus Contractus docet, cuius varias editiones ad hunc eundem annum consuluimus. Pistoriana & Vrstisiana sic habent. *Audonius Episcopus obiit.* Canisiana, sic. *Audoinus Episcopus obiit.* De successore non leuis est difficultas, quoniam apud Hermannum in editionibus suprà citatis, hoc eodem anno, quo Audonius Episcopus Constantiensis obiit, Ernfridus siue Ernfredus Abbas Augiensis Episcopúsque Constantiensis constituitur. In Pistoriana, sic. *Ernfridus Augiæ Abbas & Constantiæ Episcopus ordinatur.* In Vrstisiana, sic. *Augiæ defuncto post duos annos Kebâ, Ernfridus Augiæ Abbas & Constantiæ Episc. effectus, decem annis præfuit.* In Canisiana, sic. *Augiæ defuncto post duos annos Kebâ, Ernfredus Monachus Augiæ Abbas & Constantiæ Episcopus factus præfuit annis* 10. Aliunde autem probabimus Rudoltum seu Rodulfum anno Christi septingentesimo tricesimo-octauo Constantiensem Episcopum fuisse, cùm Bonifacius Archiepiscopus à Gregorio Tertio Papa literas Episcopis Boioariæ & Alemanniæ inscriptas accepit, & ex Hermanno Pistoriano, qui ceteris præstat, in annum Christi septingentesimum quadragesimum-octauum reiiciemus mortem Ernfridi, quam post annos decem Pontificatûs editiones Vrstisiana & Canisiana biennio præuertunt ad annum Christi septingentesimum quadragesimum-sextum, quo Sidonium eidem Ernfrido subrogant. Ad illum enim annum sic habent. *Sidonius Augiæ Monachus, quintus ei loco Abbas, Constantiaque Episcopus factus, præfuit annis* 13. Pistoriana verò sic ad eundem annum septingentesimum quadragesimum-sextum. *Sidonius Abbas Augiæ & Constantiæ Episcopus constituitur.* Durauit ad aliquot annos hoc dissidium bienne, de quo rursum Tomo sequenti.

AVDONIVS EP. CONSTANTIENSIS, ET KEBAS ABB. AVGIENSIS MORIVNTVR.

VII. Interim ex prædictis nota Kebam Abbatem Augiensem & Audonium Episcopum Constantiensem hoc eodem anno mortuos esse, Kebæ succes-

KEBÆ SVCCEDIT ERNFREDVS, AVDONIO RVDOLTVS.

AN. CH. 736. THEODOR. IV. R. 16.

fisse Ernfridum, Audonio Rudolfum seu Rodulfum. Ceterum Kebo seu Kebas Augiensis Abbas, ipsius Ernfridi decessor, antecessoribus suis, Pyrminio videlicet & Ethoni, multum dissimilis fuit. Sic enim de illo Bruschius in Augia diuite. *Is immoderatè ac tyrannico potiùs quàm paterno more præfuit, tantùm duobus tamen annis; obiit subitaneâ morte. Sub eo locus iste priùs Sindlesolw, quasi Sindelij Augia dictus, propter immensas quibus accreuerat iam diuitias & quotidianas accessiones Dives Augia appellari cœpit.*

VIII. BELLVM AQVITANICVM. Quod attinet ad bellum Aquitanicum, Carolus in Aquitania contra filios Eudonis dimicauit. Id asseritur in Annalibus Petauianis suprà citatis & in Chronico San-Dionysiano. Carolus insignem victoriam obtinuit, Hattone altero fratrum capto, illúdque Nazarianus Annalista breuissimè sic retulit. DCCXXXVI. *Hatto ligatus est.* Atque inde collige, quàm ægrè Hunaldus & Hatto Carolum superiorem nouerint. Initâ pace, penes Hunaldum Aquitaniæ Præfectura mansit, è custodia quoque dimissus est Hatto. Hæc clariùs patebunt infrà. Carolus componendis Aquitaniæ tumultibus adeò studuit, quoniam alias in prouincias euocabatur ob metum præcipuè Saracenorum, quorum numerosus exercitus timorem latè circumferebat.

IX. Annalista Metensis, omisso bello Aquitanico, alia tria hoc anno commemorat, Frisicum, Burgundicum & Saxonicum. Primum, sic. *Anno ab Incarnatione Domini* DCCXXXVI. *perfida gens Frisionum fidem, quam dudum Carolo promiserat, fraudare conatur. Contra quos Carolus nauali euectione præparat exercitum, altúmque mare ingressus, nauium copiâ adunatâ; ad Wistriamchi & Wistrachia Insulas peruenit. Super Bordinem verò fluuium castra ponens, Poponem gentilem Ducem illorum interfecit, exercitúmque prostrauit, fana eorum destruxit, & cum innumerabilibus spoliis, Christo auspice, ad propria est reuersus.* Alterum, sic. *Eodem quoque anno Karolus Princeps Burgundiam adiit, Lugdunúmque Galliæ vrbem munitissimam suæ ditioni subegit, & vsque Massiliensem vrbem & Arelatem ciuitatem penetrauit, suísque Ducibus omnia in potestate tradens, ad Sedem Principatûs sui feliciter remeauit.* Tertium, sic. *Collectóque exercitu, Saxoniam bello contriuit, sibíque tributarios fecit.* Quis autem credat Carolum vno anno quatuor difficillima bella, Aquitanicum, Frisicum, Burgundicum & Saxonicum per sese confecisse, & à Sequana ad Garumnam, à Garumna ad Bordinem, à Bordine ad Rhodanum & à Rhodano ad Rhenum, siue à primaria Neustriæ ciuitate ad Wasconiæ limites, tum in Frisiam, deinde ad vltimos Burgundiæ fines, postremò in Saxoniam celerrimè peruenisse, copiásque sui similes, alacres, fortissimas, ac laboris patientissimas habuisse? Nullum bellum à Carolo præter Aquitanicum hoc anno confectum existimamus, quia de ceteris altum est silentium ad hunc annum apud antiquos Annalistas, qui Burgundicum anno Christi septingentesimo tricesimo-tertio, Frisicum eodem anno ac sequenti, Saxonicum anno Christi septingentesimo duodequadragesimo consignant. De Burgundico & Frisico actum suprà. Sermo de Saxonico fiet suo loco.

X. Annalistam Metensem decepit peruetustus Auctor, qui Francorum Historiam ad Kalendas vsque Ianuarias huius anni conscripsit, vt probatum nuperrimè; deinde Appendicem, quam eidem Historiæ subiecit, exorsus est à prædictis bellis Frisico, Burgundico & Saxonico; tum narrationem transtulit ad Saracenicum, de quo copiosè ad annum sequentem differemus.

XI. Initium Appendicis hoc est. *Itémque, quod superiùs prætermisimus, in gentem durissimam maritimam Frisionum nimis crudeliter rebellantem, præfatus Princeps* Carolus *audacter nauali euectione properat, certatim altum mare ingressus nauium copiâ adunatâ. Anistrachiam* (lege Westrachiam) *& Austrachiam Insulas Frisionum penetrauit, super Burdone fluuio castra ponens; Poponem gentilem Ducem illorum fraudulentum Consiliarium interfecit, exercitum Frisionum prostrauit, fana eorum idololatriæ contriuit atque combussit igni, cum magnis spoliis & prædis victor reuersus est in Regnum Francorum. Itaque sagacissimus vir Carolus Dux, commoto exercitu*

exercitu, partibus Burgundiæ dirigit, Lugdunum Galliæ vrbem, maiores natu atque Præfectos eiusdem prouinciæ suæ ditioni & reipublicæ subiugauit, vsque Maßiliensem vrbem vel Arelatum suis Iudicibus constituit, cum magnis thesauris & muneribus in Francorum Regnum remeauit in Sedem Principatûs sui. Itémque rebellantibus Saxonibus paganißimis, qui vltra Rhenum fluuium consistunt, strenuus vir Carolus Dux, commoto exercitu Francorum, in loco, vbi Lippia fluuius Rhenum amnem ingreditur, sagaci intentione transmeauit, maxima ex parte tributarios esse præcepit, atque quamplures obsides ab eis accepit. Sicque (opitulante Domino) victor remeauit ad propria. Denuò rebellante gente validißimâ Ismahelitarum, quos modò Sarracenos vocabulo corrupto nuncupant, &c. AN. CH. 736. THEODOR. IV. R. 16.

Hic Auctor consultò seriem rerum Chronologiámque peruertit. Illius consilij ratio inuestiganda. XII.

Primo loco loquitur de bello Frisico, quod in Historia Francorum penitus omiserat, vt prima hæc Appendicis periodus declarat. *Itémque, quod superiùs prætermisimus, in gentem durißimam maritimam Frisionum*, &c. Atque inde bellum hoc Frisicum ante Kalendas Ianuarias huius anni, quibus prædicta Francorum Historia clauditur, gestum colligimus. Lege Annales Petauianos ad annos Christi septingentesimum tricesimum-tertium & septingentesimum tricesimum-quartum, quibus Carolus Maior-domûs in Frisiam cum exercitu perrexit. XIII.

Secundo loco loquitur de bello Burgundico, quod in Historia quidem Francorum non prætermisit, sed descripsit oscitanter, & quia plus esse criminis in silentio quàm in oscitantia putat, à bello Frisico, quod Burgundico postponi debet, narrationem suam orditur. Vtrumque autem textum, in quo sermonem de bello Burgundico facit, simul confer, & posteriorem priori sic præfer, vt priorem laudare non cesses, quòd idem bellum Burgundicum anno post pugnam Pictauiensem proximo, id est, anno Christi septingentesimo tricesimo-tertio, illigarit. XIV.

Tertio loco loquitur de bello Saxonico, quod iuxta vetustissimos Annales in annum Christi septingentesimum duodequadragesimum reiiciemus, siue in annum proximum post bellum Saracenicum, id est, post bellum quod anno Christi septingentesimo tricesimo-septimo Carolus contra Saracenos in Gothia seu Septimania gessit. Cur autem rerum, quæ propriè ad Appendicem pertinent, narrationem non inchoet ab hoc bello Saracenico, quod Saxonico præponi debet, hæc ratio potest afferri, quòd postrema duo bella Saracenica, quæ Carolus post Kalendas Ianuarias huius anni confecit, vno contextu velit enarrare, licèt Saxonicum inter ea medium occurrat. XV.

Quarto loco loquitur de bello Saracenico, quod Saxonico non postponi, sed anteponi debet. Post Kalendas Ianuarias huius anni, Carolus bellum bis aduersùs Saracenos mouit, semel anno Christi septingentesimo tricesimo-septimo, iterum anno Christi septingentesimo vndequadragesimo, nec vllam deinceps expeditionem suscepit, annum enim Christi septingentesimum quadragesimum *sine hostilitate vlla* transegit [a], vitámque clausit anno Christi septingentesimo quadragesimo-primo. Auctor autem Appendicis quam examinamus, ne semel incœptam rerum Saracenicarum narrationem interrumpat, vtrumque bellum Saracenicum Saxonico subiicit, etsi non ignoret Saxonicum priori Saracenico postponendum esse. XVI.

[a] Annal. Nazar.

Bellorum igitur, quæ Carolus cùm hoc anno, tum proximè sequentibus confecit, hæc est series. Gestum est hoc anno bellum Aquitanicum; postero, Saracenicum primum seu Gothicum; anno Christi septingentesimo tricesimo-octauo, Saxonicum; anno Christi septingentesimo tricesimo-nono, Saracenicum secundum seu Prouinciale. Et ne gratis hæc à nobis dicta suspiceris, audi Annales Petauianos ad obitum vsque Caroli. *An.* DCCXXXVI *Karolus dimicabat contra filios Eodonis.* DCCXXXVII. *Quan-* XVII.

AN. CH. 736. THEODOR. IV. R. 17. *do Karolus bellum habuit contra Saracenos in Gozia.* DCCXXXVIII *Karolus intrauit in Saxoniam.* DCCXXXIX *Karolus intrauit in Prouinciam vsque Massiliam.* DCCXL. *Sine hoste fuit hic annus.* DCCXLI *Karolus mortuus est.* Singula suis locis fusiùs exponemus.

XVIII. Abderramen, qui Hispaniam & Septimaniam Iscami Caliphæ nomine gubernabat, à Francis, vt suo loco dictum est, in prælio cæsus occubuit anno Christi septingentesimo tricesimo-secundo, mense Octobri. Currebat tum annus Arabum centesimus decimus-quartus, nam decimo Kalendas Martias anno Christi septingentesimo tricesimo-tertio cœptus est annus eorumdem Arabum centesimus decimus-quintus. Accepto Saracenicæ cladis nuncio, Iscamus Abdelmelichum in Hispaniam statim direxit, id est, ineunte anno Arabum centesimo decimo-quinto, annóque Christi septingentesimo tricesimo-tertio per aliquot iam menses inchoato. Abdelmelichus quadriennio Præfecturam Hispaniæ Septimaniæque gessit. Eò missus est anno Arabum centesimo decimo-quinto, exauctoratúsque anno eorumdem Arabum centesimo decimo-nono. Rodericus Toletanus, vbi de Abdelmelicho loquitur, de exauctorationis anno conuenit, sed eius aduentum in Hispaniam malè consignat *anno Arabum* CXVI, cuius loco restituendus annus CXV. Sicque Abdelmelichus in ipsiusmet Roderici opinione Hispaniam per annos quatuor, ab anno videlicet Hegiræ centesimo decimo-quinto ad annum vsque centesimum vndeuicesimum administrabit. In vulgatis exemplaribus textus huius Auctoris talis est [a]. *Anno Arabum* CXVI (lege CXV) *Hyscam Amimoramení misit quendam Abdelmelich nomine, de nobili genere, qui dum in Hispaniam peruenisset, post tot clades & pericula inuenit eam opulentia non oblitam, & bonis omnibus abundantem, & quasi malogranatum augustalibus deliciis efflorentem. Ipse autem quatuor annis regnans, qui dispensator esse debuerat, inuentus est dissipator discolus & petulans, & prosperitatem patria reputans inopinam flagrantis petulantia malitiam propalauit, & patria iudices blandiendo, pro iure iniurias, pro pace angarias, pro regimine nocua cœpit in Hispaniis exercere, vt rediuiua plaga angustias reparatas mordaci tyrannide repararet, nec aliquid vtile, aliquid strenuum exercuit in patria vastatores. Vnde cùm relationem summi Principis accepisset, vt Francorum insultibus obuiaret, volens iuga Pyreneica penetrare, multis suorum perditis, in planis Celtiberia refugus se recepit. Vox enim Christianorum, qua ad aures Domini ascendebat, contra tyrannum diuini iudicij sententiam impetrauit, móxque Amiramomeni remouetur edicto* [b], *& successor ei mittitur Aucupa siue Oocha anno Arabum* CXIX, *Hyscam verò anno* XV.

Abdelmelichus Saracenorum Præfectus in Hispania et Septimania.

[a] In Hist. Arab. c. 15.

[b] Ita Edit. Erpinij.

XIX. Isidorus Pacensis, à quo suam auctoritatem hoc loco Rodericus mutuatur, euentum belli ab Abdelmelicho post acceptam Caliphæ iussionem suscepti sic commemorauit. *Monitus Abdilmelic à principali iussu, quare nihil ei in terra Francorum prosperum eueniret, ad pugna victoriam statim à Corduba exiliens, cum omni manu publica subuertere nititur Pyrenaica inhabitantium iuga, & expeditionem per loca dirigens angusta, nihil prosperum gessit, conuictus de Dei potentia, à quo Christiani tandem perparua pinnacula retinentes prastolabant misericordiam, & deuia ampliùs hinc inde cum manu valida appetens loca, multis suis bellatoribus perditis, sese recipit in plana, repatriando per deuia.*

XX. Quidam [c] hoc bellum ab Abdelmelicho gestum putant in faucibus Pyrenæorum montium, qui Septimaniam ab Hispania diuidebant, sed nulla tunc ibi Christianorum Dynastia, nam Saraceni viam illac à multis annis ex Hispania sibi fecerant in Septimaniam, quam suis quoque ditionibus adiunxerant. Recurrendum igitur ad limites Hispaniæ & Nouempopulaniæ, tractus enim ille Pyrenæorum montium numquam in potestatem Saracenorum deuenit, imò Christianis Regibus, Pelagio & aliis, quorum Catalogum Scriptores rerum Hispanicarum exhibent, semper paruit. Eapropter penè abstinendum duximus ab enarratione belli, quod Abdelmelichus in illis

[c] Petr. de Marca in Hist. Benearn. l. 2. c. 3. n. 9.

partibus mouit, nam totum ad Historiam Hispaniæ pertinet, nec in Francia vel aduersùs Francos commissum est. Re tamen accuratiùs examinatâ credidimus extra cancellos operis nostri non esse, quod Hispaniarum Septimaniæque Præfectus hoc anno bellum suscepit, vt opprobrium eleuaret incussum à Calipha, quòd hactenus Saracenis contra Francos nihil prosperè cessisset. Nam licèt Abdelmelichus exercitum aduersùs reliquias Hispano-Gothorum intra fauces Pyrenæas se continentium eduxerit, hoc ei præcipuè consilium fuit, vt residuâ Hispaniæ parte, quam Christiani tuebantur, sub iugum missâ Franciam adoriretur. Animum erigebat in magnam spem, quia domesticâ dissensione flagrabat Aquitania, nec finitimis Hispanis, etsi Christianis, auxilium laturi erant, qui discordes inter se dimicabant Franci. AN. CH. 736. THEODOR. IV. R. 16.

Annus Hegiræ centesimus vndeuicesimus, in quem exauctoratio Abdelmelichi incidit, cœptus est septimo Idus Ianuarias anno Christi septingentesimo tricesimo-septimo, finémque eodem Christi anno accepit die Decembris octauo supra vicesimum. Eodem quoque anno Christi septingentesimo tricesimo-septimo, exeunte mense Augusto, cùm anni Arabici centesimi vndeuicesimi octauus mensis, id est, *Sabauen*, agebatur, Iscamus annum sui Caliphatûs decimum-quintum iniit, ideóque apud Rodericum Abdelmelichus rectè dicitur exauctoratus *anno Arabum* CXIX, *Hyscam verò anno* XV. Ceterùm Pyrenææ fauces, quas hic dominationi Saracenorum adiungere conatus est, à Regia Iscami Sede longissimè aberant, nec tanta locorum intercapedo patitur, vt quis putet eodem anno Christianos de Mauris ad Pyrenen triumphasse; Calipham de rebus ibi gestis per nuncios certiorem factum esse; denique delatis in Hispaniam Regiis ex Arabia literis exauctoratum Hispaniarum Præfectum, alio substituto. Quapropter victoriam quam Hispani ad Pyrenes angustias redacti sub Rege Christiano de Saracenis reportarunt, hoc anno consignandam putamus, quo Carolus bellum contra filios Eudonis in Aquitania gessit. Exauctorationem autem Abdelmelichi & subrogationem Aucupæ siue Ochæ in annum sequentem reiiciemus. XXI.

Existimamus & hoc anno è Septimania in Franciam, quà Rhodanus fluit, factam à Saracenis irruptionem, captámque ab eis vrbem Auenionem, quam Franci anno proximo recuperarint. Certè Abdelmelichus, qui numerosissimas copias conscripserat, prudenter admodum Francos subitâ impressione lacessendos putauit, ne quid auxilij præstarent incolis Pyrenæi saltûs, quos eadem religio idémque periculum ad mutuam amicitiam arctissimúmque fœdus prouocabant. Cúmque ei liberum esset vel Aquitaniam vel Prouinciam per legatos adoriri, quia vtraque Septimaniæ vicina erat, Prouinciam maluit aggredi quàm Aquitaniam, nihil enim ab Aquitanis, quos ciuile bellum dilaniabat, sibi timendum arbitrabatur, sciebátque priuatas inimicitias sæpè deponi, tumultúsque domesticos sedari, statim ac exterorum hostium nomen auditur. Id quoque consilij promouit defectio, quam Maurontus Prouinciæ Præfectus meditabatur. Sic enim scribit Auctor Appendicis, quæ Francorum Historiæ iussu Childebrandi scriptæ subiecta reperitur. *Denuò rebellante gente validissimâ Ismahelitarum, quos modò Sarracenos vocabulo corrupto nuncupant, irrumpentésque Rhodanum fluuium, insidiantibus infidelibus hominibus sub dolo & fraude, Mauronto quodam cum sociis suis, Auennionem vrbem munitissimam ac montuosam, collecto hostili agmine, ipsi Sarraceni ingrediuntur, illísque rebellantibus eâ regione vastatâ.* Quid secutum sit, anno sequenti ex eodem Auctore aliísque simul collatis dicemus. Episcopatum Auenionensem tunc administrabat Ioannes Episcopus, de quo non semel iam locuti sumus. XXII. BELLVM PER LEGATOS IN PROVINCIA GERIT. AVENIONEM CAPIT.

Hoc anno Patricius Ausciensis Episcopus, cui Chenutius & Robertus annos in Pontificatu duodeuiginti tribuunt, migrauit è vita. Successit Ton- XXIII. EPISCOPI AVSCIENSES.

AN. CH. 736. conius, seditque annos sexdecim. Lege quæ de Chronologia Præsulum Ausciensium disputata sunt ad annos Christi sexcentesimum septuagesimum-quartum & septingentesimum duodeuicesimum.

XXIV. In Compendio Historiali Abbatiæ Sancti Vincentij Cenomanensis, quod sæpè citauimus, hoc anno collocatur obitus Chirmiri Abbatis. De successoribus verò per aliquot secula nihil habetur.

737. THEODOR. IV. R. 17. P. M. 1.

ANNVS
CHRISTI 737.
THEODORICI IV. R. 17.
P. M. THEODORICI IV. R. 1.

I. EPISCOPI LAVREACENSES. AD annum vsque Christi septingentesimum tricesimum-septimum vixit Theodorus Episcopus Laureacensis & Patauiensis, Metropolitanus Boioariæ. Succeßit Viuilus, de quo multa dicturi sumus Tomo sequenti. Lege quæ dicta sunt ad annum Christi septingentesimum vicesimum-secundum [a].

[a] Nn. 59. & seqq.

II. BITVRICENSES. Rochus seu Rocho vel Rochonus Bituricensis Episcopus obiit etiam hoc anno, Pontificatûs sui quadragesimo. Succeßit Siginus. Lege Patriarchium Bituricense [b].

[b] Capp. 35. 36.

III. ERMINI LOBIENSIS ABBATIS OBITVS. Apud Molanum in Natalibus Sanctorum Belgij, apud Gazæum in Historia Ecclesiastica Belgij, apud Miræum in Fastis Belgicis, apud Saussaium in Martyrologio Gallicano, & apud Fisenum in Floribus Ecclesiæ Leodiensis, obitus Ermini Lobiensis Abbatis collocatur septimo Kalendas Maij, quamuis apud Fulcuinum in Gestis [c] Abbatum Lobiensium octauo easdem Kalendas referatur. Eius memoria septimo & sexto prædictas Kalendas celebris est, octauo nequaquam.

[c] Cap. 5.

IV. SEPVLTVRA. De sepultura Sanctorum Vrsmari & Ermini sic Miræus [d]. *Postquàm ambo ad remunerationem vocati, primò quidem B. Vrsmarus, dein vir Dei Erminus, in parochiali Ecclesia Laubiacensi tumulati fuissent, tot & tantis munificentiis locus ille donatus est, vt, Monasterio facto, Canonici eò mitterentur. Sic ferè Baldericus lib. 2. cap. 38. in Chronico Cameracensi. Ceterum B. Ermini & aliorum Diuorum corpora Laubio Binchium anno 1409 cum Canonicorum Collegio sunt translata. Laubiis tamen hodiéque in crypta Basilicæ parochialis tumuli spectantur SS. Vrsmari & Ermini, vt & S. Seruatij apud Traiectenses *, & S. Huberti apud Leodicenses in æde D. Petri, similiter in cryptis.* Et Fisenus [e]. *Propter S. Vrsmarum situs est* beatus Erminus *in superiore Monasterio, quod ab illis posteà SS. Vrsmari & Ermini nuncupatum est.* Superius hoc Monasterium ab inferiori sic distinguit Molanus [f] in elogio Sancti Vrsmari. *Corpus ex Monasterio delatum est in Oratorium Beatæ Mariæ super montem, cuius radicibus Monasterium adiacet, quod Oratorium etiam in libris Miraculorum dicitur superius Monasterium, etsi Canonicorum fuerit, non Monachorum Collegium. Vnde hic locus in Chronicis ad Gerardum Cameracensem Episcopum scriptis clariùs nominatur Monasterium Sanctorum Vrsmari & Ermini, Canonicalis Congregationis, Laubiensi Cœnobio subiacens. Ex quo cum septem aliis Sanctorum corporibus & Canonicorum Collegio translatus est anno 1409 ad Binchium Hannoniæ oppidum, duobus inde milliaribus distans.* Hæc Translatio, vt idem Auctor in encomio Sancti Ermini [g] testatur, facta est septimo Kalendas Nouembris, Binchiúmque adeò nobilitauit, vt Miræus [h] hoc encomium illi loco tribuere non dubitarit. *Inter Belgica sacris Cælitum pignori-*

[d] d. 25. Apr.
* Mastrick.
[e] d. 25. Apr. n. 2.
[f] d. 18. Apr.
[g] d. 25. Apr. n. 2.
[h] d. 19. Apr. in S. Vrsmar.

bus illustria oppida, Binchium, quod est in Hannonia haud procul à Maria-Monte situm, meritissimo iure obtinet principatum. Sequitur ratio tam magnificæ commendationis. *Est in eo*, nempe oppido, *Collegium Canonicorum, quod octo Diuorum corpora, Vrsmari, Ermini, Theodulfi, Vlgisi, Amoluini, Abelis, Hildulfi, & Amelberga, totidem feretris argenteis inclusa, atque ex vicina Laubiensi Benedictinorum Abbatia an. 1409 translata, religiosè obseruat.* Laubiis Binchium cum Sanctorum Reliquiis translatum & Collegium Canonicorum, quos Molanus [a] ob huiuscemodi Translationem Lobienses Canonicos Binchij vocat, vbi ait Sanctum Erminum *apud Lobienses Canonicos Binchij* requiescere. Laubiis igitur & Binchij præcipuè colitur insignis hic Abbas; ac Binchij quidem sexto Kalendas Maij, quia beatus Marcus ibi die præcedenti celebratur; Laubiis autem septimo easdem Kalendas, quia Lobienses Sanctum Marcum reiiciunt in proximum diem, & Litanias in feriam sextam sequentem differunt.

AN. CH. 737. THEODOR. IV. R. 17. P. M. 1.

[a] d 25. Apr. in S. Ermin.

V. Vt dies, sic & annus, quo beatus Erminus in cælum migrauit, hodie controuertitur. Eius obitum Molanus *anno septingentesimo trigesimo-septimo* illigat, cùm curam Monasterij gessisset *annis ferè viginti-quinque.* Eundem annum notat Fisenus, præcedentem Gazæus. Prior opinio magis placet. Erminus igitur Cœnobio præfuit ab anno Christi septingentesimo decimo-tertio ad annum vsque Christi septingentesimum tricesimum-septimum, id est, per annos tres ac viginti completos duósque incompletos, eâque interpretatione indigent Fulcuinus [b] aliique, qui Præfecturam illius ad annos viginti-quinque prorogant.

[b] Cap. 5.

VI. Præter dies suprà designatos, in quibus celebrem eius memoriam esse diximus, illius quoque merita solemni commemoratione celebrantur quarto Nonas Aprilis. Hic dies à Molano [c] vocatur *dies Triumphi*, quia hoc die, vt idem Auctor [d] scribit, fit *Commemoratio meritorum venerabilium Christi Confessorum Vrsmari & Ermini, quando ab Hungaris liberati sunt Laubienses per merita eorum.*

[c] d. 25. Apr. n. 2.
[d] d. 2. Apr. n. 1.

VII. Denique ad commendationem Sancti Ermini obserua nomen illius vicis aliquot inditum fuisse, quorum è numero locus est natiuitatis in Diœcesi Laudunensi, qui tunc Ercliacus *, hodie notiori vocabulo vicus Sancti Ermini nuncupatur, habétque Prioratum eiusdem Sancti nomine insignem, de quo consule eundem Molanum [e].

* *Ercly.*
[e] d. 25. Apr. n. 2.

VIII. Sancto Ermino successit in administrationem Lobiensis Monasterij Theoduinus Abbas, qui memoratur à Fulcuino [f] in Gestis Abbatum Lobiensium, omittitur autem vel cum Theodulfo successore confunditur à Fiseno [g] in eorumdem Abbatum Catalogo.

SVCCESSOR.

[f] Cap. 6.
[g] d. 17. Apr.

IX. Hoc anno Franci bellum aduersùs Saracenos strenuè gesserunt. Annales enim Nazariani sic habent. *Anno* DCCXXXVII. *Karolus pugnauit contra Sarcinos in Gutia in Dominico die.* Consentiunt Petauiani, sic. DCCXXXVII. *Quando Karolus bellum habuit contra Saracenos in Gozia.* Necnon Chronicon San-Dionysianum, sic. DCCXXXVII. *Karlus bellum habuit contra Saracinos.* In præcitatis Annalibus, *Gutia* & *Gozia* loco lege Gothiam, & Gothiæ nomine partem illam intellige Galliarum, quæ Septimania dicta est, & in potestate fuit Gothorum, priusquàm à Saracenis occuparetur.

BELLVM SARACENICVM.

X. In Appendice ad Francorum Historiam iussu Childebrandi conscriptam, bellum hoc Saracenicum sic enarratur. *Denuò rebellante gente validissimâ Ismahelitarum, quos modò Sarracenos vocabulo corrupto nuncupant, irrumpentésque Rhodanum fluuium, insidiantibus infidelibus hominibus, sub dolo & fraude, Mauronto quodam cum sociis suis, Auennionem vrbem munitissimam ac montuosam, collecto hostili agmine, ipsi Sarraceni ingrediuntur. Illísque rebellantibus eâ regione vastatâ. At contrà vir egregius Carolus Dux germanum suum virum industrium Childebrandum Ducem, cum reliquis Ducibus & Comitibus, illis partibus cum apparatu hostili dirigit. Quippe properè ad illam peruenientes, tentoria instruunt, vn-*

AN. CH. 737. THEODOR. IV. R. 17. P. M. 1.

*dique ipsum oppidum & suburbana praeoccupant, munitissimam ciuitatem obsident, aciem instruunt, donec insecutus vir belligerator Carolus praedictam vrbem aggreditur, muros circumdat, castra ponit, obsidionem coacernat, in modum Hiericho cum strepitu hostium & sonitu tubarum, cum machinis & restium funibus super muros & aedium moenia irruunt, vrbem munitissimam ingredientes succendunt, hostes inimicos suos capiunt interficientes, trucidant atque prosternunt, & in suam ditionem efficaciter restituunt. Victor igitur atque bellator insignis, intrepidus Carolus Rhodanum fluuium cum exercitu suo transiit, Gothorum fines penetrauit, vsque Narbonensem Galliam peraccessit, ipsam vrbem celeberrimam atque Metropolim eorum obsedit: super Atace * fluuio munitionem in gyrum in modum arietum instruxit, Regem Sarracenorum nomine Athima cum satellitibus suis ibidem recludit, castráque metatus est vndique. Hac audientes maiores natu & Principes Sarracenorum, qui commorabantur eo tempore in Regione Hispaniarum, coadunato exercitu hostium cum alio Rege Amor nomine, machinis aduersùs Carolum viriliter armati consurgunt, praeparatur ad praelium. Contra quos praefatus Dux Carolus triumphator occurrit super fluuio Birra *, & valle Corbaria * praeliaturus. Illísque mutuò confligentibus, Sarraceni deuicti atque prostrati, cernentes Regem eorum interfectum, in fugam lapsi terga verterunt. Qui euaserunt, cupientes nauali euectione euadere, in stagno maris natantes sibimet mutuo conatu insiliunt. Mox Franci cum nauibus & iaculis armatoriis super eos insiliunt, suffocantésque in aquis interimunt. Sícque Franci triumphantes de hostibus, praedam magnam & spolia capiunt. Captâ multitudine captiuorum, cum Duce, victor regionem Gothicam depopulatur. Vrbes famosissimas, Nemausum, Agatem ac Biteris, funditus muros & moenia Carolus destruens, igne supposito concremauit, suburbana & castra illius regionis vastauit. Deuicto aduersariorum agmine, Christo in omnibus praesule & capite salutis victoria, salubriter remeauit in regionem suam, in terram Francorum, ad solium Principatûs sui.*

* L'Aude.

* La Riuière d'Olivier, vulgò la Bere.

* Le Val de Corbar.

XI. Praeter Auctores suprà citatos, Annalista Metensis bellum Saracenicum hoc eodem anno sic consignat. *Anno* DCCXXXVII *nunciatum est inuicto Karolo Principi, quòd saua gens Sarracenorum, obtentâ Septimaniâ & Gothiâ, in partes iam Prouinciae irrupissent, Castrúmque munitissimum Auinionem per fraudem quorumdam Prouincialium, Comitatum illum obtinuissent*, vt anno priori dictum est. *Quapropter exercitum congregans, illuc iter dirigebat. Praemissísque quibusdam exercitûs sui Principibus, qui Castrum obsiderent, ipse profectus est, praedictámque vrbem obsidione circumdat. Machinísque compositis, vrbem munitissimam diruit, ipsámque cum habitatoribus suis igne & gladio consumit.*

XII. CHILDEBRANDVS CAROLI FRATER. In Appendice praecitata Carolus aduersùs Saracenos *germanum suum Hildebrandum* praemittit. De genere Childebrandi siue Hildebrandi variè disputatum hactenus. Tota difficultas in significatione *germani* consistit. *Germanum* frustrà patruelem vel consobrinum, frustrà cognatum vel agnatum interpreteris, dicuntur enim *germani*, qui patre eodem eâdémque matre editi sunt. Vnde eos quoque redarguas, qui Carolum & Childebrandum vel eodem patre diuersísque matribus, vel eâdem matre diuersísque patribus natos aiunt, aut Childebrandi sororem Carolo nuptam volunt.

XIII. Inter Fredegarij Continuatores recensetur Anonymus, qui, iussu Childebrandi Comitis, Historiam Francorum cum duplici Appendice conscripsit ab anno Christi sexcentesimo octogesimo, quo Theodoricus Tertius Monarchiam Francorum suscepit, ad annum vsque Christi septingentesimum quinquagesimum-secundum quo Pippinus coepit regnare. Res gestas annis illis duobus ac septuaginta complexus est quatuordecim capitibus, quorum primum in vulgato Fredegarij Chronico nonagesimum septimum numeratur. Historiam ad annum vsque Christi septingentesimum tricesimum-sextum perduxit, deinde scripsit Appendicem, quam veteres editiones obitu Caroli siue anno Christi septingentesimo quadragesimo-primo

claudunt, alteram denique subiecit, quæ prorogatur ad annum vsque Christi septingentesimum quinquagesimum-secundum, quo Pippinus in Regio solio collocatus est. AN. CH. 737.

Hic Auctor in Historia voce *germani* non vsus est, quinquies in Appendicibus. Childebrandum enim Caroli *germanum* bis dixit, Carlomannum & Pippinum *germanos* semel appellauit, item Pippinum Carlomanni *germanum*, ac vice versâ Carlomannum Pippini *germanum* asseruit. *Carolus Dux germanum suum, virum industrium, Childebrandum cum apparatu hostili dirigit,* &c. *Prædictum germanum suum*, &c. *Carlomannus atque Pippinus, Principes germani*, &c. *Carlomannus manibus germani sui Pippini*, &c. *Saxones fidem, quam germano suo*, id est, Childebrando fratri Pippini, *promiserant, mentiri conati sunt. Qua de causa* Pippinus *adunato exercitu eos præuenire compulsus est.* Vt autem omnes Carlomannum & Pippinum eodem patre Carolo, eâdémque matre Rotrude natos fatentur, ita quoque sentiendum de Carolo & Childebrando, quibus idem pater Pippinus Herstallius, eadémque mater Alpais fuit. Nec te moueat, quòd in priori Appendice Childebrandus Pippini non patruus sed auunculus nuncupatur, illis enim temporibus sæpè, qui patruus vocari debuit, is auunculus impropriè dictus inuenitur, in Regiis etiam Diplomatibus, vt cùm Chilpericus Tertius, Childerici Secundi filius, in charta pro Monasterio Corbeiensi, quam ad annum Christi septingentesimum decimum-sextum produximus, Clotarium Tertium auunculum suum appellat. THEODOR. IV. R. 17. P. M. I. XIV.

XV. Aiunt aduersarij *germanos* in Chronico Fredegarij & in Pippini vita iussu Nibelungi Comitis scripta vocari, qui sunt ex eodem patre, diuersis verò matribus editi. Sed hîc nec de Fredegarij Chronico nec de Pippini vita quæstio est, sed de lucubrationibus Anonymi, qui calamo manum iussu Childebrandi Comitis admouit. Addequòd hactenus Pippino nullus exprobrauit, quòd repudiatâ Plectrude duas superinduxerit vxores, è quibus filios totidem susceperit, Carolum ex Alpaide, ex altera Childebrandum.

XVI. DISTINGVITVR AB HILDEBRANDO R. LONGOBARDORVM. Ioannes Iacobus Chiffletius anno Christi millesimo sexcentesimo quinquagesimo nono, mense Augusto, cùm pax Francos inter & Hispanos nondum redintegrata esset, librum de origine Childebrandi composuit, & Childebrandum, quem Auctor synchronus *germanum* Caroli vocarat, patriâ Longobardum, imò Regem Longobardorum finxit. E duobus Childebrandis, quorum alterum in Francia, alterum in Longobardia, eâdem ætate floruisse constat, vnum conflauit subtili prorsus interpretatione, quâ Paulum Diaconum, qui mentionem Childebrandi Longobardi fecit, & Fredegarij Continuatorem, qui Childebrandum Francum sæpè commendauit, de vno eodémque Childebrando locutos asseruit.

XVII. Paulus Childebrandi bis meminit libro sexto de Gestis Longobardorum; semel vbi differit de cladibus quas Liutprandus Rex passus est, iterum vbi de eiusdem Regis morbo loquitur.

XVIII. Prior textus talis est [a]. *Cùm Rauennam Hildebrandus Regis* Liutprandi *nepos & Peredeo Vincentinus Dux obtinerent, irruentibus subitò Veneticis, Hildebrandus ab eis captus est, Peredeo viriliter pugnans occubuit.* Sigonius id refert ad annum Christi septingentesimum vicesimum-sextum, quo nostrates Historici de Childebrando Caroli fratre penitus silent.

[a] Lib. 6. c. 15. ant. edit. c. 54. nouæ edit.

XIX. Posterior Pauli textus talis est [b]. *Rex* Liutprandus *eo tempore in languorem decidens, morti approximauit. Quem Langobardi vitâ excedere existimantes, eius nepotem Hildebrandum, foras muros ciuitatis, ad sanctæ Dei Genitricis Ecclesiam, quæ ad perticas dicitur, in Regem leuauerunt. Cui dum contum, sicut moris est, traderent, in eius conti summitate, cuculus auis volitando veniens insedit. Tunc aliquibus prudentibus hoc portento visum est significari, eius Principatum inutilem fore. Rex autem Liudprandus cùm hoc cognouisset, non æquo animo*

[b] Lib. 6. c. 16. ant. edit. c. 55. nouæ edit.

AN. CH. *accepit, tamen de infirmitate conualescens, eum Regni sui consortem habuit.* Sigonius hæc anno Christi septingentesimo quadragesimo consignat.

737. THEODOR. IV. R. 17. P. M. 1.

XX. Apud Chiffletium Hildebrandus à Liutprando non tantùm in Regni consortem adscitur, sed & adoptatur in filium, atque inde dicitur frater seu germanus Caroli, cuius patrem spiritualem fuisse Liutprandum sic docet Auctor Chronici Noualiciensis [a]. *Ad hunc verò prædictum Regem*, id est, ad Liutprandum Regem Longobardorum, *Pippinus suum paruulum filium, nomine Karolum, direxit, vt ei iuxta morem ex capillis tonderet, & fieret ei pater spiritalis. Quod & fecit. Nam remisit eum patri suo multis honoratum muneribus.*

[a] Tom. 2. Coll. Hist. Franc.

XXI. Aduersùs Chiffletium sex proponemus argumenta, quæ quæstioni plenissimè satisfacient.

XXII. Primò, quæ de Caroli profectione ad Liutprandum in Chronico Noualiciensi leguntur, ea fidei non videntur indubitatæ, quia nec apud Paulum aliósue Scriptores rerum Longobardicarum, nec apud nostrates Historicos inueniuntur. Carolus verò filium suum Pippinum ad Liutprandum misit, vt eius capillum iuxta morem susciperet, & Liutprandus Pippini cæsariem incidit, eíque pater effectus est. Hæc antiqui Scriptores cùm Itali tum Franci testantur, vt patet ex Paulo Diacono, necnon ex Reginone & ex Aimoini Continuatore, quos ad annum Christi septingentesimum tricesimum-tertium [b] citauimus. Quapropter quod alij de Pippino Caroli filio constanter asseruerunt, id à Chronographo Noualiciensi de eodem Carolo Pippini Herstallij filio temerè dictum suspicamur. Opinionem nostram non parum firmat textus Noualiciensis, vbi Carolum, quem Pippinus pater ad Liutprandum dirigit, *paruulum filium* vocat. Carolus enim ex mandato Pippini patris ad Liutprandum Regem non alio proficisci potuit anno, quàm vel septingentesimo decimo-tertio, qui primus Liutprandi Regis numeratur, vel sequenti quo Pippinus ipsius Caroli pater viuere desiit. Currente autem anno Christi septingentesimo decimo-tertio Carolus vicesimum-quartum agebat ætatis annum, filiúmque Carlomannum ex vxore Rotrude iam susceperat. An *paruulus* tum *filius*? Multò iunior erat Pippinus, cùm ad Liutprandum à Carolo patre missus est. Natus erat annos duntaxat vndeviginti, nec *paruulus* tunc *filius* à Paulo vel ab aliis Auctoribus suprà citatis nuncupatur. De Carolo sic scribit Paulus. *Filium suum*, nempe Pippinum, *ad Liuthprandum misit.* Regino sic. *Pipinum filium suum ad Luitprandum Regem direxit.* Aimoini Continuator sic. *Ei* (Luitprando) *filium suum Pipinum misit.* Prættereà pro varia eorum ætate, qui spiritales aliorum filij efficiebantur, duplex fuit tonsuræ genus, vnum capillorum, barbæ alterum; iunioribus incidebantur capilli, barba grandioribus, vt ipsemet obseruat Chiffletius in responsione ad tertium caput dissertationis de vero Childebrando à Francis editæ. Postulabat igitur ætas Caroli, vt ei à Liutprando non capilli sed barba præscinderetur anno Christi septingentesimo decimo-tertio, sicque Chronici Noualiciensis auctoritas plurimùm eleuatur.

[b] Num. 3.

XXIII. Secundò, Hildebrandus à Liutprando in Regni consortem adscitus est, in filium nequaquam est adoptatus. Id constat ex Paulo Diacono iam allegato, cui Sigonius [c] sic suffragatur. *Morbus* Liutprandi *adeò periculosus fuit, vt Longobardi de vita Regis & Regni salute solliciti Hildebrandum, nepotem eius, Regem ad Basilicam Dei Genitricis ad perticas declararint. Cùm autem hastam ei de more porrigerent, cuculus in vertice hastæ consedit, ex quo infaustum illi fore Regnum est intellectum. Itaque Luitprandus ex morbo recreatus, ac tristi illo omine perturbatus Regnum nepoti confirmare volens, eum Regni sibi socium, coronâ impositâ, comparauit.* Nullum ibi verbum de nepote in filium adoptato. Corruit igitur tota Chiffletij ratiocinatio. Nam si Liutprandi filius numquam dictus est Hildebrandus, nec ipsius Hildebrandi germanus seu frater appellatus est Carolus.

[c] Ad an. 740.

Tertiò

Tertiò, licèt prædictos Carolum & Hildebrandum Liutprandi filios, illum spiritalem, hunc adoptiuum, fateremur, haud inde sequeretur hunc Hildebrandum eundem esse cum Hildebrando seu Childebrando, quem Caroli germanum Auctor synchronus vocat in priori Appendice ad Francorum Historiam iussu eiusdem Childebrandi conscriptam. Carolus obiit anno Christi septingentesimo quadragesimo primo, Liutprandus Hildebrandum ante annum Christi septingentesimum quadragesimum nec in Regni consortem adsciuit, nec adoptauit in filium, si aliquando adoptauit. Ergo Carolus Hildebrandum Longobardum anno Christi septingentesimo tricesimo-septimo germanum suum non dixit. XXIV.

Quartò, duo bella Saracenica, quorum vnum hoc anno gestum est, alterum post biennium, Paulus in Gestis Longobardorum [a] sic commemorat. *Sarracenorum exercitus rursum in Galliam introiens, multam deuastationem fecit. Contra quos Karolus non longè à Narbona bellum committens, eos, sicut & priùs*, vt suo loco diximus, *maximâ cæde prostrauit. Iteratò Sarraceni Gallorum fines ingressi, vsque ad Prouinciam venerunt, & captâ Arelate omnia circumquaque demoliti sunt. Tunc Karolus Legatos cum muneribus ad Liudprandum Regem mittens, ab eo contra Sarracenos, auxilium poposcit. Qui nihil moratus cum omni Langobardorum exercitu in eius adiutorium properauit. Quo comperto gens Sarracenorum mox ab illis regionibus aufugit. Liutprandus verò cum omni suo exercitu ad Italiam rediit.* Vtrique bello Carolus eiúsque *germanus* Childebrandus interfuerunt, vt Auctor Appendicis præcitatæ testatur. Ergo hic germanus Caroli non fuit è gente Longobardica, cuius opem Carolus haud implorauit ante annum Christi septingentesimum tricesimum-nonum, quo postremum contra Saracenos bellum feliciſsimè confecit. Nec ab illa te deterreat opinione Sigonius, apud quem Liutprandus anno Christi septingentesimo tricesimo, vt Carolo suppetias ferat, in Franciam venit, & anno Christi septingentesimo tricesimo-nono exercitum non ex Italia in Galliam sed ex Ducatu Spoletano in Romanum traducit, ipsámque Romam obsidione cingit. Hic Auctor ad annum Christi septingentesimum tricesimum deceptus fuit à Mariano, cuius hæc sunt ad illum annum verba. *Saraceni collecto exercitu Auenionem vrbem capiunt, & circùm quasque regiones deuastant.* Et ad annum Christi septingentesimum tricesimum-nonum, cùm egit de bello Romano, quod in annum Christi septingentesimum quadragesimum reiici debet, anno vno res illorum temporum anteuertit. Liutprandus anno Christi septingentesimo tricesimo-nono Carolum contra Saracenos iuuit, anno Christi septingentesimo quadragesimo bellum in Italia gessit, & quatuor in Ducatu Romano ciuitates occupauit. Hæc probabimus Tomo sequenti. XXV.

Quintò, Anastasius de Hildebrando Longobardorum Rege, quem *Aldeprandum* vocat, in vita Zachariæ Papæ sic scribit. *Diuina clementia eundem Regem* Liutprandum *de hac subtraxit luce, & quieuit omnis persecutio. Factúmque est gaudium non solùm Romanis & Rauennatibus, sed etiam genti Longobardorum, quoniam & Aldeprandum nepotem suum, quem ipse reliquerat Regem maliuolum, proiecerunt de Regno, & Rachisum, qui fuerat Dux, sibi Longobardi elegerunt in Regem.* Hæc gesta sunt anno Christi septingentesimo quadragesimo-quarto, vt insinuauimus suprà. Plura de Hildebrando Longobardorum Rege non leguntur. Vbi post exauctorationem degerit, vbi & quando vitam clauserit, nemo prodit. Illum Chiffletius [b] in Franciam Ariperti Regis & Guntberti fratris exemplo vult fugisse. Paulus [c] exitum Ariperti fugámque Guntberti sic exposuit. *Aripertus postquàm sensisset, quia suum exercitum offensum haberet, mox arrepto consilio vt in Franciam fugeret, quantùm sibi vtile duxit, è palatio aurum sustulit. Qui dum trans fluuium Ticinum grauatus auro natare voluisset, ibi corruens suffocatus aquis extinctus est*, &c. *Huius germanus Guntbertus eo tempore in Franciam fugiens, ibidem vsque ad mortis suæ diem per-* XXVI.

[a] L. 6. c. 15. vet. edit. c. 54. nouæ edit.

[b] In responſ. ad c. 7. assert. de vero Childebr. n. 9.

[c] Lib. 6 c. 11. vet. edit. c. 35. nouæ edit.

AN. CH. 737. THEODOR. IV. R. 17. P. M. 1. *mansit*. Hic Auctor lucubrationem suam morte Liutprandi Regis terminauit. Qui Gesta subsequentium Regum in literas retulerunt, nusquam scripserunt Hildebrandum amisso Regno in Franciam venisse, nec ex Ariperti consilio fugâue Guntberti validum argumentum erui potest. At esto. Hildebrandus Regno Longobardorum spoliatus in Franciam confugerit, an idcirco idem censendus cum Childebrando, quem Carolus aduersùs Saracenos anno Christi septingentesimo tricesimo-septimo præmisit?

XXVII. Denique textus Appendicis, quam examinamus, attentè perlege. Hoc anno, post Christum natum septingentesimo tricesimo-septimo *vir egregius Carolus Dux germanum suum virum industrium Childebrandum Ducem, cum reliquis Ducibus & Comitibus, illis partibus*, quas Saraceni vastant, occupántque, *cum apparatu hostili dirigit*. Post biennium, idem Carolus *prædictum germanum suum* Childebrandum *cum pluribus Ducibus, commoto exercitu, partibus Prouinciæ dirigit*. Exactóque altero biennio, *Pippinus Dux commoto exercitu cum auunculo suo*, id est patruo, *Childebrando Duce, & multitudine Primatum & agminum satellitum plurimorum, ad Burgundiam dirigunt, fines regionum præoccupant*. In illis textibus nihil occurrit, vnde suspicari possis alienigenam fuisse Childebrandum, quem Carolus germanum suum vocat, & ceteris Ducibus ac Comitibus Primatibúsque Francorum præponit.

XXVIII. OBSIDET AVENIONEM. Carolus igitur & Childebrandus germani fuerunt, ex iisdem parentibus nati. Childebrandus cum maxima Francici exercitûs parte prior aduersùs Saracenos profectus est, Auenionem vrbem ad Rhodanum sitam, quam illi proditione Mauronti Comitis iam ceperant, obsidione cinxit. Carolus cum reliquis copiis statim aduolauit, nec satis esse duxit è Francia Saracenos expulisse, penetrauit enim in Gothiam siue in Septimaniam, illiúsque regionis Metropolim, id est, Narbonem, obsedit. Ciuitatem propugnandam suscepit Athima siue Adthima, qui Saracenicis copiis in illis partibus præerat. Huic obsesso suppetias laturus ex Hispania venit Amor siue Amorro vel Amorrus aut Amormacha. Vterque valdè strenuus, sed à nostratibus Historicis Rex Saracenorum perperam dictus, ditiones enim Saracenorum, quamuis amplissimæ essent, & ex Arabia in Galliam vsque protenderentur, imperio vnius Iscami subiacebant. Carolus pugnam cum Amorro conseruit; eóque victo atque enecato totam Septimaniam vastauit; nobilissimásque ciuitates, Biterras, Agatham & Nemausum cepit diruítque; tum victor in Franciam remeauit, vt testatur Auctor Appendicis præcitatæ, cui Metensis Annalista sic ad hunc annum suffragatur. *Karolus Rhodanum fluuium dehinc transiit, Gothorum fines penetrauit, Narbonem vrbem celeberrimam castris circumcinxit, Regem Sarracenorum nomine Adthima cum satellitibus suis ibidem reclusit. Hæc audientes maiores natu Sarracenorum, qui morabantur in regione Hispaniæ, collecto exercitu cum alio Rege nomine Amormacha aduersùs Karolum arma corripiunt. Contra quos inuictus Princeps Karolus, ciuitate Narbonâ sub custodia derelictâ, in loco, qui vocatur Birra, septimo ab vrbe milliario, intrepidus occurrit. Vbi, diuinâ misericordiâ succurrente, pugnâ acerrimâ commissâ, Karolus Princeps victor extitit. Regem verò præfatum Sarracenorum interemit, exercitúmque eius penitus vsque ad internecionem deleuit, spoliísque innumerabilibus ditatus, cunctâ depopulatâ Gothiâ, diruptísque ciuitatibus, deuictísque vniuersis hostibus, præter eos quos in Narbona incluserat vrbe, eâdem sub custodia derelictâ, cum magno triumpho remeauit in Franciam.*

SARACENI PELLVNTVR E FRANCIA. PROFLIGANTVR IN SEPTIMANIA.

XXIX. Annus Christi septingentesimus tricesimus-septimus, quo hæc gesta sunt, duos annos Arabum aperuit, centesimum decimum-nonum die septimo Ianuarij, & centesimum vicesimum die vicesimo-octauo Decembris. Aperuit & annum Iscami Caliphæ decimum-quintum, mense Sahaueno, qui, per illum Christi annum, partim cum mense Augusto, partim cum Septembri conuenit. Abdelmelichus, cùm Hispaniæ Septimaniæque Præfecturam quadriennio gessisset, exauctoratus est anno Hegiræ centesimo decimo-no-

no, Iscami Caliphæ decimo-quinto iam inchoato, id est, anno Christi septingentesimo tricesimo-septimo, post mensem Augustum, cuius dies tricesimus initium anno decimo-quinto Iscami Caliphæ præbuit. Hanc rerum in Hispania mutationem sic commemorauit Rodericus Toletanus in libro [a] de Arabum Historia *Abdelmelich Amiramomeni remouetur edicto, & successor ei mittitur Aucupa siue Ocha, anno Arabum centesimo decimo-nono, Hyscam verò anno decimo-quinto, & quinque annis regnauit.*

AN. CH. 737. THEODOR. IV. R. 17. P. M. 1. ABDELMELICHVS EXAVCTORATVR. [a] Cap. 15. SVBROGATVR AVCVPA.

XXX.

Quid nouus hic Hispaniarum Præfectus anno pòst secundo contra Franciam susceperit, exponemus Tomo sequenti. Interim illa Præfectorum apud Hispano-Mauros mutatio prohibuit, ne statim post Caroli discessum è Septimania Saraceni quidquam aduersùs Francos tentarint. Cur autem Carolus vrbibus, quas in Septimania ceperat, solo adæquatis, in Franciam quamprimùm redierit, dicemus infrà. Francorum gloriam plurimùm, ditiones verò nequaquam auxit hoc bellum. Quapropter de Præsulibus, qui Septimaniæ vel Episcopatus vel Monasteria tunc regebant, hic non inquiremus. Obiter tantùm nota, quinam Auenione & Arelate sederint Antistites, alteram enim illarum ciuitatum Saraceni dolo ceperunt, & alteram eâdem conati sunt fraude circumuenire. Diœcesim Auenionensem administrabat Ioannes, de quo non semel iam locuti sumus; Arelatensem Innodius, de quo Saxium consule in Pontificio Arelatensi. [b].

[b] Num. 51.

XXXI.

Carolus, cùm è Septimania Lutetiam rediret, per Aurelianos iter habuit, & Eucherium illius Diœceseos Episcopum Parisios post se venire præcepit. Totius rei gestionem accipe ex Anonymo coæuo in vita S. Eucherij [c]. *Crescebat vndique fama eius longè latéque per Orbem. Erat enim charus omnibus, atque cunctis actibus Deo acceptus, & cùm opinio eius passim vulgaretur, inimicus humani generis inuidens eius gloriæ atque sanctitati, fefellit quosdam cordis sui veneno mortifero, quatenus inuidiâ circumfusi suggererent Carolo Principi, vt beatum virum, cum omni propinquitate ipsius, exilio deputaret, honoréſque eorum quosdam propriis vsibus annecteret, quosdam verò suis satellitibus cumularet. Carolus verò suggerentibus fatur ita. Nostis gentem hanc ferocissimam atque belligeram ac locupletatam vehementer, quocirca perficere nequaquam absque ambiguitate valemus. Intereà gens nefanda Ismahelitarum ex propriis cubiculis egressa, ad depopulandam prouinciam, Aquitaniam ingressa, imminenti periculo sui exercitûs cunctam vastans supellectilem, ciuitates & castella nititur expugnare. Audiens hæc Carolus Princeps, collectis gentibus Burgundiorum Francorúmque, obuiam illis pergit cum magno exercitu, atque illos cum suo vastans exercitu, victoriâque obtentâ, cum magnis ad propria reuersus est spoliis. Cùm autem ad ciuitatem venisset Aurelianis, Ligeris alueum pertransiens, prandiáque parata relinquens, & ad vrbem Parisius tendens, B. Eucherium post se venire præcepit. At ille sciens aduersùm se insidias præparatas, nequaquam renuit, non Principis tamen, sed Dei implens mandata, præceps & spontaneus ad lapsum periculi non se ingessit, subiiciens se, sicut B. Petrus ait Apostolus, omni humanæ creaturæ propter Deum, siue Regi velut imperanti, siue Præfectis tanquam ab eo positis ad vlciscendam prauitatem impiorum, vt canatur laus bonorum. Anno verò sexto-decimo eius Episcopalis Ordinis, Aurelianis egrediens, & Parisius ordinante Principe præteriens, Vernum quoque publica ...... * illicò conuolauit, vulgatúmque est celeriter principis auribus, compertóque Sanctum adesse Sacerdotem, satellitibus eum capere præcepit, eúmque in exilium cum reliquis propinquis ad vrbem Coloniam perduci fecit.*

[c] Ap. Bolland. d. 20. Febr. CAROLVS EVCHERIVM EP. AVRELIANENSEM ABLEGAT COLONIAM.

* Sur. & Bolland. *dictionis*, al. *dilectionis*.

XXXII.

In hoc textu, vt in aliis quibusdam, quos suprà citauimus, Ismaelitarum nomine designantur Saraceni, de quorum origine sic Sozomenus [d]. *Hæc gens ab Ismaele Abrahami filio originem ducens vocabulum quoque accepit, eósque antiqui ab auctore generis Ismaelitas nominarunt. Verùm vt probrum adulterinæ originis declinarent, & ignobilitatem Agar matris Ismaelis, quæ serua erat, abolerent, ipsi se Saracenos nominarunt, quasi ex Sara coniuge Abrahami orti essent.* Τουτὶ γὰρ ὃ φῦλον ἀπὸ Ισμαὴλ τοῦ Ἀβραὰμ παιδὸς τὴν ἀρχὴν λαβὸν,

[d] Lib. 6. c. 38. SARACENI DICTI ISMAELITÆ.

AN. CH. 737. THEODOR. IV. R. 17. P. M. 1.

ἣ τὴν προσηγορίαν εἶχε, καὶ Ἰσμαηλίτας αὐτοὺς οἱ ἀρχαῖοι, ἀπὸ τοῦ προπάτορος ὠνόμαζον· ἀποσειόμενοι δὲ τοῦ νόθου τὸν ἔλεγχον, καὶ τῆς Ἄγαρ τῆς Ἰσμαὴλ μητρὸς τὴν δυσγένειαν, δούλη γὰρ ἦν, Σαῤῥακηνοὺς σφᾶς ὠνόμασαν, ὡς ἀπὸ Σάῤῥας τῆς Ἀβραὰμ γαμετῆς καταγομένους. Iſmaelitas quidem ab Iſmaele dictos arbitramur, ſed Saracenos à Sara nuncupatos negamus. Vnde Saraceni ſic appellati ſint explicuimus ad annum Chriſti ſeptingenteſimum viceſimum-primum [a]. Bollandus [b], cui Sozomenum hoc loco præferendum exiſtimamus, Iſmaelitas à Saracenis diſtinguit, aitque Iſmaelitas paſſim pro Saracenis ſumi, quoniam eis in Arabia vicini quondam habitarunt.

[a] Num. 7.
[b] D. 7. Febr. in Comment. de S. Moyſe, & d. 20. Febr. in not. ad vit. S. Eucherii.

XXXIII. Alia non leuis occurrit difficultas in textu è vita ſancti Eucherij ſuprà deſcripto, quia piiſſimi Antiſtitis exilium proximè ſubiicitur victoriæ, quam Carolus de Saracenorum ſiue Iſmaelitarum gente *Aquitaniam ingreſſa* reportauit. E præliis, quæ Carolus contra Saracenos iniit, duo præcipuè commemorantur, vnum in Aquitania prope Pictauium, alterum prope Narbonam in Septimania. *Karolus*, inquit Eginhardus in vita Caroli Magni, *Sarracenos Galliam occupare tentantes, duobus magnis præliis, vno in Aquitania prope Pictauium ciuitatem, altero iuxta Narbonam apud Byrram fluuium ita deuicit, vt* &c. Prope Pictauium anno Chriſti ſeptingenteſimo triceſimo-ſecundo dimicatum, prope Narbonam anno Chriſti ſeptingenteſimo triceſimo-ſeptimo. Textus, quem examinamus, intelligendus videtur de prælio Pictauienſi, meminit enim Aquitaniæ, in qua ſitum Pictauium. Capiendus tamen de pugna Narbonenſi, quia, ſi poſt prælium Pictauienſe pulſus eſt Eucherius anno Chriſti ſeptingenteſimo triceſimo-ſecundo, cùm annum in Epiſcopatum decimum-ſextum ageret, Pontificales Infulas adeptus eſt anno Chriſti ſeptingenteſimo decimo-ſexto. Id autem alieniſſimum à vero, tunc enim in Neuſtraſia, vbi Aurelianum, auctoritate nondum præualebat Carolus, ad quem poſt Suauarici Epiſcopi mortem Aurelianenſes legationem direxerunt, vt Eucherium ipſius Suauarici nepotem *plebi Aurelianorum Pontificem* iuberet *annecti*. Rectè verò procedet Chronologia, ſi dixeris irrogatum Eucherio exilium poſt pugnam Narbonenſem, ſuppones enim delatum ei Pontificatum anno Chriſti ſeptingenteſimo viceſimo-primo, cùm Carolus vt in Auſtraſia ſic & in Neuſtraſia Maioratum Regiæ domûs exerceret, Theodorico Quarto Rege, tum puero. Nec Aquitaniæ vocabulum te terreat, licèt enim Gallia Narbonenſis ab Aquitania ſub Romanis diſtingueretur, dein Septimania, quæ Narbonenſis Galliæ pars erat, ſub Aquitania comprehenſa eſt, regnantibus ibi Wiſigothis, quibus Saraceni, poſteà Franci ad hanc vſque diem ſucceſſerunt. Hinc Aimoinus in Præfatione [c], quam Hiſtoriæ Francorum præfixit, vrbes egregias, quæ *in Aquitania* continentur, enumeraturus primo loco Narbonam ſtatuit. *In Aquitania*, inquit, *continentur vrbes egregiæ; Narbona*, &c.

AQVITANIA SEPTIMANIAM COMPLECTITVR.

[c] Cap. 4.

XXXIV. Cur autem Carolus è Septimania Pariſios citiſſimè reuerſus ſit, hæc vna poteſt afferri ratio, quòd de Theodorico Rege vel morti proximo vel mortuo nuncium accepiſſet. Obitum enim Theodorici Regis hoc anno conſignandum multæ res probant. Primò, Theodoricus anno ſuperiori ſuperſtes in viuis erat, vt ad illum annum ex Hiſtoria iuſſu Childebrandi Comitis tunc ſcripta probauimus. Deinde *regnauit annos* XVII, vt docent Auctores breuiſſimorum Chronicorum, quæ publicata ſunt ab Andrea Ducheſnio, vnum è Cœnobio Sancti Remigij Remenſis, alterum è Bibliotheca Tiliana, deſinúntque, Remenſe in vltimo Childerico, Tilianum in Pippino. Denique hoc anno mortuus aſſeritur apud veterem Anonymum, qui Tractatum de Computo Eccleſiaſtico compoſuit, & operis ſui capite triceſimo ſic ſcripſit. *A Natiuitate Domini vſque ad præſentem annum, in quo Tendericus Rex Francorum defunctus eſt*, DCCXXXVII. *in quo anno, Indictione quintâ*, &c.

THEODORICVS R. OBIT.

Philippus Labbeus hoc fragmentum in Elogio Theodorici Regis euulgauit. Idem Auctor in Historia Regum Francorum epitomata scribit extare Chartam San-Benignianam, quæ data est feriâ sextâ, mense Martio, anno Theodorici Regis decimo-septimo. *Sepultus est* Theodoricus *in D. Dionysij Æde*, vt obseruat Auctor Chronici de Regibus Francorum, quod Historiæ Pauli Æmilij præponitur. AN. CH. 737. THEODOR. IV. R. 17. P. M. 1.

Cùm legis Theodoricum annis septemdecim regnasse, annos interpretare incompletos. Regnum enim suscepit anno Christi septingentesimo vicesimo-primo, mense vel Ianuario, vel Februario, cùm Chronographi, qui principium anni à Pascha ducebant, annum Christi septingentesimum vicesimum adhuc numerarent. Hæc obseruatio nostram opinionem cum vulgata, quæ Chilpericum Tertium è viuis anno Christi septingentesimo vicesimo sublatum affirmat, facilè conciliabit. Obiit autem Theodoricus, cùm annum Regni decimum-septimum ageret. Viuebat mense Martio, vt dictum suprà. Vitam amisit currente adhuc Indictione quintâ, *mense* videlicet *Iunio*, vt habet Chronicon de Regibus Francorum, quod Historiæ Pauli Æmilij præfixum legimus. Eâ ratione permoti, iuxta illorum calculum, qui annos incompletos pro completis numerant, hunc annum, præfixo duplici titulo, & vltimum Theodorici Regis, & primum post eiusdem Regis mortem diximus. XXXV.

Vt autem Theodoricum annis septemdecim incompletis, sic sexdecim completis regnasse iure asseres. Ita censuisse videtur Erchanbertus, qui paucis annis post Theodorici mortem Breuiarium Regum Francorum & Maiorum-domûs edidit. Vbi enim vulgata exemplaria testantur Theodoricum regnasse *annis* VI, addito X lege regnasse *annis* XVI. Textus in editione Duchesniana talis est [a]. *Theodericum, filium Dagoberti iunioris, Franci in Regem sibi statuunt, qui nutritus in Cala Monasterio erat, regnauitque annis* VI. (restitue XVI.) *Maior-domûs ac Princeps Carolus. Qui iam vtraque Regna viriliter gubernans, circumquaque cum Regibus ac Ducibus bella semper superando committens, donec eum, omnes vincendo, qui ei contrarij fore videbantur, vincere constabat.* Philippus Labbeus in encomio Theodorici Regis, Erchanbertum ita corrigendum autumat. *Theodericum, filium Dagoberti iunioris, Franci in Regem sibi statuunt, qui nutritus in Cala Monasterio erat. Regnauit annis quatuor Maior-domûs ac Princeps Carolus, qui iam vtraque Regna viriliter gubernans*, &c. Hæc Erchanberti non emendatio, sed mera deprauatio est, idque facilè Lector diiudicabit inspecto Regum ac Majorum-domûs Breuiario. Apud Erchanbertum vnicuique Regi suus subjicitur Maior-domûs. *Dagobertus Rex* &c. *Maiordomûs eius Erchanoldus. Chlodoueus Rex, filius Dagoberti*, &c. *Maiordomûs qui suprà*, id est, Erchanoldus. *Chlodharius Rex, filius Chlodouei*, &c. *Maior-domûs Ebroinus. Theodoricus Rex, filius Chlodouei, frater Chlodharij*, &c. *Maior-domûs Bertharius. Quo occiso, Pippinus iunior, filius Ansegisili, successit in Principatum Maiorum-domûs. Chlodoueum filium Theodorici constituunt Regem*, &c. *Maior-domûs Pippinus, qui suprà. Childebertum, filium Theodorici, fratrem Chlodouei, statuunt in Regnum.* &c. *Maior-domûs constituitur Grimoaldus filius Pippini*, &c. *Dagobertum, filium Childeberti, Regem statuunt*, &c. *Maior-domûs Thedoaldus, filius Grimoaldi, post quem Regnifredus*, seu Reganfredus, qui Maioratum quoque sub Chilperico prædicti Dagoberti successore gessit, ideóque Carolus *multa bella cum Chilperico Rege, & suo Maiore-domûs, nomine Reganfredo* commisisse dicitur. Chilperico successit in Regnum Theodoricus Dagoberti iunioris filius, cuius temporibus Carolus Maioratum Regiæ domûs exercuit. De vtroque sic Erchanbertus. *Theodericum, filium Dagoberti iunioris, Franci Regem sibi statuunt, qui nutritus in Cala Monasterio erat, regnauitque annis* XVI. *Maior-domûs ac Princeps Carolus.* Vt Dagoberto & Clodoueo Erchanoldus, Clotario Ebroinus, Theodorico Bertharius, Clodoueo Pippinus, Childeberto Grimoaldus, Dagoberto The- XXXVI.

[a] Tom. 1. Coll. Hist. Franc.

AN. CH. 737. THEODOR. IV. R. 17. P. M. I.

doaldus, Chilperico Reganfredus, sic & Theodorico Carolus Maior-domûs attribuitur. Et quoniam post huius Theodorici mortem per aliquot annos alius Rex non regnauit, & summa rerum Francicarum penes vnum Carolum Maiorem-domûs fuit, Erchanbertus encomium Caroli sic prosequitur. *Maior-domûs ac Princeps Carolus. Qui iam vtraque Regna*, id est, Austriam & Neustriam, cui vnita Burgundia, *viriliter gubernans, circumquaque cum Regibus ac Ducibus bella semper superando committens, donec eum omnes vincendo, qui ei contrarij fore videbantur, vincere constabat.*

XXXVII. Ætas Theodorici Regis ex ætate Dagoberti patris facilè deprehenditur. Dagobertus Tertius ex hac vita discessit anno Christi septingentesimo decimo-quinto, natus annos circiter viginti. Theodoricus eius filius obiit anno pòst vicesimo-secundo, siue anno Christi septingentesimo tricesimo-septimo. Vixit annos tres ac viginti. Varia recitauimus Diplomata quæ pro Monasteriis emisit, cùm diuersis in locis degeret, modò Suessione, iam Confluentibus, nunc Metis. An Regem, qui prouincias Regni sui puer adierit, apud Mamaccas custoditum tanquam ludicrum aliquid plebi suo tempore producendum dices? Prætereà illius ætatem statúmque Regni diligenter attende, nec amentem vel ignauum puta, quòd Carolum, qui maiorem sibi, quàm par erat, auctoritatem arrogabat, non redegerit in ordinem, vel è Maioratu non deiecerit. Vbi primùm gerendis negotiis aliquatenus idoneus esse cœpit, Saracenos Duce Abdiramâ Franciæ sensit imminere. An amentiæ vel ignauiæ tribuendum, quod statim de Carolo non sit conquestus? Carolus, vt nuperrimè diximus, ab Aurelianensibus rogatus, vt Eucherium Episcopum eiúsque propinquos in exilium mitteret, id in procinctu belli Saracenici noluit aggredi, quia, teste Auctore synchrono in vita Sancti Eucherij, nouerat *gentem hanc ferocissimam atque belligeram ac locupletatam vehementer*, odiúmque & iram dissimulauit, vsquedum victoriam de hostibus reportasset, Theodorico Regi potior ratio fuit, vt ciuiles discordias caueret, quæ dubio procul orituræ Regnúmque in vltimum discrimen adductura videbantur, si de Carolo diffidere se vel tantillùm testaretur. Dagoberti patris sui præclaro doctus exemplo prudentiam fortitudini coniungendam sciebat. Dagobertus, Pippino Herstallio in viuis superstite, suum celauit odium, sed eo mortuo pugnam cum Theudoaldo eiusdem Pippini nepote statim conseruit, morbóque paulò pòst extinctus est in medio victoriarum cursu, cùm totam Pippini domum in ordinem iamiam redacturus videretur. Eâdem præditus sapientiâ Theodoricus nihil aduersùs Carolum suscepit, rebus suis per difficillima tempora sic consulendum ratus, vitâ verò comite neutiquam passurus, vt Carlomannus & Pippinus eâdem quâ Carolus pater auctoritate potirentur. At obiit superstite in viuis Carolo, reliquitque in tenerrima ætate filium, nomine Childericum, de quo sermonem Tomo sequenti faciemus.

VINDICATVR A CALVMNIA.

XXXVIII. STatueramus quartum hunc Annalium nostrorum Tomum ad inaugurationem vsque Pippini Regis perducere, cúmque nos id facturos putaremus, complures Episcoporum & Abbatum Catalogos ad illud vsque tempus per antecessum texuimus. At ne præstaremus quod polliciti fueramus, obfuit rerum per annos septem & quinquaginta gestarum vberior materia, quæ initium sumpsit ab anno Christi sexcentesimo octogesimo quo Theodoricus Tertius vniuersam Francorum Monarchiam cœpit obtinere, desiitque in anno Christi septingentesimo tricesimo-septimo quo Theodoricus Quartus eiusdem Theodorici Tertij pronepos vitam clausit.

FINIS.

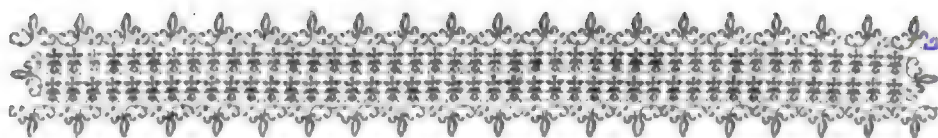

INDEX RERVM ET VERBORVM

IN QVO

A, Annum, N. Numerum seu Sectionem denotat.

A

Amitho

B

C

D

E

H

I

K

L

S

V

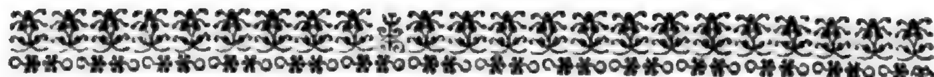

INDEX
EPISCOPATVVM ET MONASTERIORVM, IN QVO

E. Episcopatum; M. Metropolitanum; Mon. Monasterium denotat.

EPISCOPATVS.

A

ARGENTORATENSIS E. *de Strasbourg*.

Biulfus siue Giulfus Ep. Argentoratensis in Germania I. regnante Merouco, qui Germaniam I. Franciçis ditionibus adiecit, quo tempore Treuirensis M. Belgicæ I. ius etiam Metropoliticum per vtramque Germaniam exercuit.

Magnus.

Gaorinus seu Garoinus, Garinus & Baroinus ætate Clodouei, quo regnante Vormaciensis Ep. fit M. vtriusque Germaniæ.

Landebertus.

Rodobaldus seu Rathoboldus.

Magnebertus seu Magnobertus.

Labyolus seu Laybolus vel Laiblinus aut Vbiolus siue Vbelinus.

Gundoaldus seu Gundoldus aut Sundersholdus.

Aldus tempore Clotarij II. R.

Gando.

Vtho siue Otho.

Ansoaldus.

Rotharius seu Rodtharius, a. 667. a. 673.

Arbogastus obit, a. 679.

Florentius fit Ep. a. 679. obit, a. 687.

Wicgernus fit Ep. a. 687.

Wandelfridus.

Aulidulfus, a. 721. obit, a. 734.

Heddo siue Heddus fit Ep. a 734.

ARISIDIENSIS E. *d'Arsat*.

Deotarius fit primus Ep. Arisidiensis in Aquitania I. sub Bituricensi M. regnante Theodorico I. superest in viuis, a. 569.

Mondericus.

Emmo Remensi Concilio interest, a 625.

ARVERNVS E. *d'Auuergne*.

Eufrasius Ep. Aruernus in Aquitania I. sub M. Bituricensi, cùm Clodoueus tres Aquitanias in suam potestatem redigit, obit, a. 515.

Apollinaris fit Ep. a. 515. obit eodem anno.

Quintianus anteà Rutenensis Ep. fit Ep. Aruernus, a. 515. obit, a. 527.

Gallus eligitur Ep. a 527, obit, a. 554.

Cautinus fit Ep. a. 554. obit, a. 571.

Auitus fit Ep. a. 571. obit, a. 594.

Desideratus fit Ep. a. 594.

Auolus.

Iustus.

Cæsarius, a. 625.

Gallus II. a. 643.

Progolus, a. 649.

Genesius, a. 656.

Felix, a. 662. obit, a. circiter 665.

Gairoaldus, a. circiter 665.

Præiectus fit Ep. a. circiter 665. obit, a. 674.

Auitus fit Ep. a. 674. obit, a. 689.

Bonitus fit Ep. a. 689. abdicat Episcopatum, a. 699.

Nordobertus fit Ep. a. 699. sedet a. 713.

Bubus.

Proculus, a. 723.

Thaido, a. 731.

Daibenus seu Daylenus aut Darbenus.

ATREBATENSIS E. *d'Arras*.

Vedastus fit Ep. Atrebatensis, a. 498. & Cameracensis, a. 510. in Belgica II. sub M. Remensi, obit, a. 538.

Dominicus fit Ep. Atrebatensis & Cameracensis, a. 538. obit, a. 551.

Diogenes fit Ep. Atrebatensis & Cameracensis, a. 551. obit, a. 569.

Vedulfus fit Ep. Atrebatensis & Cameracensis, a. 569. Sedem transfert Atrebato Cameracum. Obit, a. circiter 580.

Gaugericus fit Ep. Atrebatensis & Cameracensis, a. circiter 580. obit, a. circiter 619.

Bertoaldus fit Ep. Atrebatensis & Cameracensis, a. circiter 619. obit, a. 627.

Ablebertus fit Ep. Atrebatensis & Cameracensis, a. 627. obit, a. 633.

Autbertus fit Ep. Atrebatensis & Cameracensis, a. 633. obit, a. 668.

Vindicianus fit Ep. Atrebatensis & Cameracensis, a. 669. obit, a. 705.

Emebertus fit Ep. Atrebatensis & Cameracensis, a. 705. obit, a. 713.

Hunoldus siue Hunaldus, vel Humoldus aut Humaldus fit Ep. Atrebatensis & Cameracensis, a. 713. obit, a. 717.

Hadulphus siue Adulphus fit Ep. Atrebatensis & Cameracensis, a. 717. obit, a. 728.

Treuuardus, Trauuardus, Tragnardus, Tragardus, Tranardus, fit Ep. Atrebatensis & Cameracensis, a. 728. obit regnante iam Pippino.

AVENIONENSIS E. *d'Auignon*.

Salutaris Ep. Auenionensis in Prouincia Viennensi II. sub M. Arelatensi, a. 517. stante Burgundionum Regno, perueniore potuit ad a. 536. quo Francis Auenionem cesserunt Ostrogothi.

Antoninus, a. 549. a. 554.

Ioannes, a. 585.

Valens, a. 586.

Maximus, a. 618. a. 626.

Emundus.

Magnus, a. 644. obit, a. 660.

Agricolus fit Ep. a. 660. obit, a. 700.

Veredemus fit Ep. a. 700. obit, a. 720.

Ioannes fit Ep. a. 720. sedet annos circiter triginta.

AVENTICENSIS E. *d'Auanches*.

Chilmegisilus Ep. Auenticensis in Prouincia Lugdunensi V. sub M. Vesontionensi, obit, a. 534. quo Burgundia subiugatur à Francis.

Superius fit Ep. a. 534. obit, a. circiter 548.

Anacharius fit Episc. a. 571. obit, a. 605.
Desiderius fit Ep. a. 605. obit, a. 623.
Palladius fit Ep. a. 624. obit, a. 660.
Vigilius fit Ep. a. 660. obit, a. 686.
Scopilio fit Ep. a. 686. obit, a. 694.
Tetricus fit Ep. a. 694. obit, a. 710.
Sauaricus seu Sabaricus fit Ep. a. 710. obit, a. 715.
Flocoaldus seu Focoaldus aut Socoaldus fit Ep. a. 715. obit, a. 721.
Quintilianus fit Ep. a. 721. obit, a. 722.
Cillianus fit Ep. a. 722. obit, a. 728.
Clemens fit Ep. a. 728. abdicat Episcopatum, a. 733.
Aidulfus fit Ep. a. 733. sedet annos 15.

B

BAIOCENSIS E. *de Bayeux.*

Patricius Episc. Baiocensis in prouincia Lugdunensi II. sub. M. Rotomagensi, a. 502. cùm Baiocæ veniunt in potestatem Clodouei.
Vigor regnante Childeberto.
Leucadius, a. 538. a. 541. a. 549.
Lauscius seu Lasciuus, a. 557. a. 563.
Leudoualdus, a. 581. a. 586.
Ragnebertus, a. 625. a. 662.
Geretrannus.
Gerebaldus, a. 688. obit, a. circiter 691.
Framboldus fit Ep. a. circiter 691. obit, a. circiter 726.
Hugo fit Ep. a. circiter 726. obit, a. 730.

BELLICENSIS E. *de Bellay.*

Vincentius Ep. Bellicensis in prouincia Lugdunensi V. sub M. Vesontionensi, a. 534. cùm Franci Burgundiam sub iugum mittunt, & a. 567. cùm celebratur II. Concilium Lugdunense.
Euroldus.
Claudius.
Felix, a. 585. a. 589.
Aquilinus.
Florentius, a. 644.
Ypodimius.
Pracmatius.
Berterius.
Ansemundus, a. 722.
Gundoaldus.

BELLOVACENSIS E. *de Beauuais.*

Numitius Episc. Bellouacensis in Belgica II. sub M. Remensi, cùm Childericus Bellouacum capit.
Licerius.
Liercius.
Themerus.
Bergisilus.
Rodomarus.
Ansoldus.
Ribertus.
Gogerinus.
Anselmus.

Maurinus, Marinus, Mauricius, a. 631. a. 640.
Himbertus.
Clemens, RR. Clotario III. Childerico II. & Theodorico III.
Constantinus, R R. Theodorico III. Clodoueo III. & Childeberto III.
Rauigus, regnante Dagoberto III.
Dodo, regnante Chilperico III.
Ercambertus.
Recoaldus.
Miroldus.
Austringus.

BENARNENSIS E. *de Bearn.*

Galactorius Ep. de Benarno in Nouempopulania sub M. Elusano cæsus est cùm Clodoueus bellum contra Wisigothos in Aquitania gerebat. Successorum nomina ignorantur vsque ad Sauinum.
Sauinus, cuius quoque successores ignorantur, subscribit Concilio Matisconensi II. a. 585.
Iulianus, a. 732.

BIGORRITANVS E. *de Bigorre.*

Aper Ep. Bigorritanus in Nouempopulania sub M. Elusano cùm Clodoueus pulsis Wisigothis tres Aquitanias occupat.
Iulianus, a. 541.
Amelius, a. 580. a. 585.

BITVRICENSIS E. M. *de Bourges.*

Tetradius Ep. Bituricensis M. Aquitaniæ I. cùm Clodoueus Franciam tribus auget Aquitaniis, est adhuc in viuis, a. 512.
Roricius obit, a. circiter 518.
Siagrius fit Episcopus a. circiter 518. obit, a. 523.
Humatus fit Ep. a. 523. obit, a. 527.
Honoratus fit Ep. a. 527. obit, a. 536.
Arcadius fit Ep. a. 536. obit, a. 541.
Desideratus fit Ep. a. 541. obit, a. 550.
Probianus fit Ep. a. 550. obit, a. 568.
Felix fit Ep. a. 568. interest Concilio Parisiensi IV. a. 573.
Remedius seu Remigius, a. 583. obit, a. 584.
Sulpitius fit Ep. a. 584. obit, a. 591.
Eustasius fit Ep. a. 591. obit, a. 602.
Apollinaris fit Ep. a. 603. obit, a. 611.
Austregisilus fit Ep. a. 612. obit, a. 624.
Sulpitius II. fit Ep. a. 624. abdicat Episcopatum, a. 641.
Wlfolendus fit Ep. a. 641. obit, a. 661.
Aldus fit Ep. a. 662. obit, a. 683.
Agosenus fit Ep. a. 683. obit, a. 697.
Rochus fit Ep. a. 697. obit, a. 737.
Siginus fit Ep. a. 737.

BLANDINIENSIS E. *de Blandin.*

Theodorus fit primus Ep. Blandiniensis in Belgica II. sub M. Remensi, a. 487.

CARPENTORACTENSIS E.
De Carpentras.

Siffredus Ep. Carpentoractensis in prouincia Viennensi II. sub M. Arelatensi, a. 536. cùm Carpentoracte ceditur Francis.
Clematius, a. 541. a. 549. a. 551.
Tetradius, a. 573.
Boetius, a. 585.
Odofredus, a. 590.
Georgius, a. 604.
Petrus, a. 630.
Dominicus, a. 640.
Licerius, a. 644. a. 654.
Paulus, a. 664.
Anastasius, a. 686.
Innocentius, a. 711.
Oldradus siue Odoardus, a. 730.

CATALAVNENSIS E.
De Chaalons sur Marne.

Florendus seu Florendinus Ep. Catalaunensis in Belgica II. sub M. Remensi, a. 486. cùm Catalaunum deditionem Clodoueo facit.
Prouiderius.
Proditor.
Lupus, a. 535.
Papio.
Eucharius.
Tattinodus.
Elasius fit Ep. Sigiberto regnante, obit, a. 580.
Ludomerus fit Ep. a. 580.
Felix, a. 585. a. 625.
Regnabaudus.
Landebertus, a. 675.
Arnolfus, a. 688.
Bertoendus, a. 694.
Chamigus seu Chanigus siue Camingus vel Comingus aut Gamingus.
Felix II.
Scaricus.

CENOMANENSIS E. *du Mans.*

Principius Ep. Cenomanensis in prouincia Lugdunensi III. sub M. Turonensi, a. 510. cùm Cenomanum Clodoueo deditur, obit, a. 513.
Victor fit Episc. a. 513. est adhuc in viuis, a. 530.
Innocentius, a. 533. obit, a. 543.
Scienfredus pseudo-Episcopus, a. 543.
Domnolus fit Ep. a. 545. obit, a. 581.
Badegisilus fit Ep. a. 581. obit, a. 586.
Bertchramnus fit Episcopus, a. 586. obit, a. 623.
Hardoindus fit Ep. a. 624. obit, a. 655.
Berarius fit Ep. a. 655. obit, a. 681.
Aiglibertus fit Ep. a. 681. obit, a. 716.
Herlemundus fit Ep. a. 716. De illo iterum Tomo sequenti.

COLONIENSIS E. *de Cologne.*

Euergislus Episc. Coloniensis in Germania II. M. vtriusque Germaniæ, ætate Faramundi & Clodionis.
Aquilinus seu Solinus post interpontificium multorum annorum fit Ep. Coloniensis, a. 509. sub M. Vormaciensi, cui nuperrimè attributum fuerat ius Metropoliticum per vtramque Germaniam.
Somoenus seu Simoenus.
Charentinus, a. 562.
Ebregisilus, a. 590.
Remedius, a. 612. obit regnante iam in Austrasia Dagoberto.
Cunibertus fit Ep. regnante in Austrasia Dagoberto, obit, a. 663.
Bocaldus fit Ep. a. 663.
Stephanus obit, a. 680.
Aldewinus fit Ep. a. 680. viuit, a. 690
Giso, sub Regibus Clodoueo III. & Childeberto III.
Anno, a. 707. a. 721.
Faramundus.
Raginfredus, Ranginfredus, Reginfridus, a. 735.

CONSORANENSIS E. *de Coserans.*

Glycerius seu Licerius Ep. Consoranensis in Nouempopulania sub M. Elusano, cùm tres Aquitaniæ Clodoueo subiiciuntur, Pontificatum gerit per annos 44.
Theodorus, a. 549.

CONSTANTIENSIS E. *de Coutance.*

Leontianus Ep. Constantiensis in prouincia Lugdunensi II. sub M. Rotomagensi, a. 502. cùm Constantia venit in potestatem Clodouei Regis, & a. 511. cùm celebratur I. Concilium Aurelianense.
Possessor, a. 520.
Lauto seu Launus, a. 529. a. 530. sepelit S. Scubilionem, a. 563.
Romacharius, a. 568. a. 586.
Vlphobertus.
Lupicius.
Huldericus.
Waldomarus seu Baldomerus.
Chairibonus, a. 644.
Rotmundus.
Salomon.
Agathius.
Liuinus.
Wifridus.
Aldebertus seu Willebertus, a. 688.
Iosue.
Leo.

CONSTANTIENSIS E. *de Constance.*

Maximus seu Maximinus Ep. Vindonissensis in prouincia Lugdunensi V. sub M. Vesontionensi, Sedem Episcopalem Vindonissâ Constantiam ad Rhenum transfert regnante Clotario I. cui superstes viuit.
Rudelo seu Rudolphus.

ECOLISMENSIS

ECOLISMENSIS. E. *d'Angoulesme.*

Lupicinus Ep. Ecolismensis in Aquitania II. sub M. Burdigalensi, cùm Clodoueus victis wisigothis tres Aquitanias occupat, in viuis est adhuc superstes, a. 541.

Aptonius, a. 542. a. 549. obit, a. 569.

Mererius seu Maracharius fit Ep. a. 569. obit a. 576.

Frontonius fit Ep. a. 576. obit, a. 577.

Heraclius fit Ep. a. 577. obit, a. 580.

Nicasius fit Ep. a. 580. sedet, a. 585. a. 589. a. 590.

Mathæus.

Sigismundus.

Namatius, a. 625.

Gotismundus.
Anselmundus.
Berthoalis.
Ardoinus.
Gerbardus.
Theomundus.
Erogius.
Gibaldus.
Adebalardus.
} De illis Episcopis actum Tomo III. ad a. 649. n. 37.

Madabertus, a. 732.

Guillermus.

ELVSANVS E. M. *d'Eause.*

Clarus Ep. Elusanus M. Nouempopulaniæ, cùm Clodoueus wisigothos pellit ex Aquitania.

Leontius, a. 511.

Aspasius, a. 533. a. 541. a. 549.

Laban, a. 573. obit, a. 585.

Desiderius fit Ep. a. 585.

Senocus, a. 625. a. 626.

F

FOROIVLIENSIS E. *de Freius.*

Desiderius Ep. Foroiuliensis in prouincia Narbonensi II. sub M. Aquensi, a. 536. cùm Ostrogothi prouinciam illam cedunt Francis, & a. 541. cùm celebratur IV. Concilium Aurelianense.

Expectatus, a. 549. a. 551. a. 554.

Epiphanius, a. 582.

Austerius.

Rusticus.

Augerius.

FRISINGENSIS E. *de Frisingen.*

Corbinianus Romam profectus a. 615. ordinatur Ep. regionarius à Gregorio II. PP. post varias peregrinationes Sedem ponit Frisingæ in Boioaria, a. 723. obit, a. 730.

* Interpontificium, de quo iterum Tomo sequenti.

G

GABALITANVS E. *de Iauouls.*

LEONICVS Ep. Gabalitanus in Aquitania I. sub M. Bituricensi, cùm Clodoueus tres Aquitanias in suam potestatem redigit.

Hilarius, a. 535.

Euanthius, a. 540. a. 541.

Parthenius, a. 567.

Agricola, a. 625.

Iserus regnante Dagoberto. De successoribus non leuis est difficultas, quia cum Genauensibus Episcopis confusi creduntur.

GENAVENSIS E. *de Geneue.*

MAXIMVS Ep. Genauensis in prouincia Viennensi I. sub M. Viennensi, a. 517. in ditione Burgundionum; a. 529. in ditione Ostrogothorum; an etiam a. 536. in ditione Francorum, incertum.

Pappulus, a. 549.

Salonius, a. 567. a. 573.

Cariatto, a. 585.

* a. 602. Hic Rusticus fuit aut Patricius.

Appelinus, a. 623.

Pappolus, a. 644.

Robertus.

Aridanus.

Epoaldus.

Abbo.

Hypottunus.

GLANNATENSIS E. *de Glandenes.*

CLAVDIVS Ep. Glannatensis in Alpibus Maritimis sub M. Ebredunensi, a. 536. cùm Ostrogothi Francis Alpes Maritimas cedunt, & a. 541. cùm celebratur IV. Concilium Aurelianense.

Basilius, a. 549. a. 554.

Promotus, a. 573.

Agrœcius, a. 585.

GRATIANOPOLITANVS E. *de Grenoble.*

VRSVLVS Ep. Gratianopolitanus in prouincia Viennensi I. sub M. Viennensi, a. 536. cùm Ostrogothi Francis ditiones Cisalpinas cedunt, & a. 538. cùm celebratur III. Concilium Aurelianense.

Syagrius, a. 551. a. 567.

Esychius siue Isitius, a. 573. a. 589. a. 604.

Clarus, a. 604. a. 652.

Boso, a. 662.

Fergeolus obit superstite Ebroino.

Sitius II. De hujus proximis successoribus, quoniam illorum sola nomina supersunt, agemus conglobatim Tomo sequenti.

I

IVLIOBONENSIS E. *de Lillebonne.*

BETTO Ep. de Iuliobona in prouincia Lugdunensi II. sub M. Rotomagensi, a. 644.

L

LACTORENSIS E. *de Lectoure.*

VIGILIVS Ep. Lactorensis in Nouem-

Pappolus fit Ep. a. 572. obit, a. 580.
Mummolus fit Ep. a. 580. viuit, a. 585.
Mietius, a. 609. obit, a. circiter 617.
Modoaldus fit Ep. a. circiter 617. obit regnante Clotario II.
Bertoaldus fit Episcopus superstite in viuis Clotario II. subscribit Concilio Cabilonensi III. a. 644.
Sigoaldus.
Wlfrannus.
Godinus.
Adoinus siue Adonius.
Garobaldus, Gairbaldus, Gaarbaldus.
Eronus, a. 686. a. 697. obit, a. circiter 613.
Astoricus fit Episcopus a. circiter 713. sedet a. 715.
Vandrarius, Vanderius aut Vandresius, a. 732.
Herulphus.

LVCENSIS E. *de Lugo.*

Cantabria in Episcopatu Lucensi sub M. Bracarensi venit in potestatem Francorum, a. 542. nec rediit ad Sueuos ante mortem Clotarij I. Exciderunt autem nomina Lucensium Episcoporum, qui per illa tempora floruerunt subjacuerúntque vicino M. Nouempopulaniæ.

LVGDVNENSIS E. M. *de Lyon.*

Lupus Episc. Lugdunensis M. prouinciæ Lugdunensis I. a. 534. cùm Burgundiæ Regnum à Francis deletur, & a. 538. cùm celebratur Concilium Aurelianense III.
Leontius, a. 541.
Sacerdos, a. 549. obit, a. 551.
Nicetius fit Ep. a. 551. obit, a. 573.
Priscus fit Ep. a. 573. viuit, a. 585.
Ætherius, a. 589. obit, a. 602.
Secundinus fit Ep. a. 602. obit, a 603.
Aridius fit Ep. a. 603. obit, a. 611.
Theodoricus fit Episc. a. 611. viuit, a. 615.
Gaudericus, a. 644.
Viuentius.
Annemundus, a. 652. obit, a. 654.
Genesius fit Ep. a. 654. obit, a. 677.
Lantbertus fit Ep. a. 678.
Isaac, a. 687.
Lebuinus, Leboynus, Loboinus, a. 690.
Godwinus seu Godinus, a. 693. a. 713.
Fulcoaldus, a. 723. superstes, a. 732.

LVTEVENSIS E. *de Lodéue.*

Deuterius Ep. Luteuensis in prouincia Narbonensi I. subest M. Narbonensi quandiu Luteua wisigothis paret; post annum verò 533. quo Luteua capitur à Francis, subest M. Bituricensi. Interest Concilio I. Aruernensi, a. 535.
Edibius interest Concilio III. Parisiensi, a. 557. Post mortem Clotarij I. Luteua redit ad wisigothos.

M

MASSILIENSIS E. *de Marseille.*

Dalmatius Ep. Massiliensis in prouincia Viennensi II. sub M. Arelatensi, in ditione Ostrogothorum vsque ad a. 536. posteà in ditione Francorum.
Antoninus, a. 544.
Emeterius, a. 554.
Theodorus, a. 581. obit, a. circiter 594.
Serenus fit Ep. a. 594. viuit, a. 600.

MATISCONENSIS E. *de Mascon.*

Placidus fit primus Ep. Matisconensis in prouincia Lugdunensi I. sub M. Lugdunensi, superest in viuis, a. 551. cùm celebratur Concilium II. Parisiense.
Saluinus, a. 560.
Chelidonius, a. 567.
Iustus, a. 574.
Eusebius, a. 583. a. 585.
Florentinus.
Decius.
Momulus, a. 613.
Deodatus, a. 631. a. 644.
Decius II.
Domnolus, a. 732. De illo iterum Tom. V.

MAVRIENNENSIS E. *de Maurienne.*

Hiconius fit primus Ep. Mauriennensis in prouincia Alpium Graiarum & Penninarum sub M. Darantasiensi, regnante Guntchramno. Interest Concilio I. Matisconensi, a. 583. Superest in viuis, a. 601.
Leborius, a. 644.

MELDENSIS E. *de Meaux.*

Præsidius Ep. Meldensis in prouincia Lugdunensi IV. sub M. Senonensi, a. 486. cùm Meldæ Francicis ditionibus accedunt.
Promissius.
Medoueus seu Medouechus, a. 547. a. 549. a. 551.
Edenus.
Bandoaldus seu Baudowaldus.
Gondoaldus seu Gundoldus aut Gundobaldus, a. 614. a. 625. obit, a. 627.
Pharo seu Faro fit Ep. a. 627. obit, a. 672.
Walbertus seu Waldebertus fit Ep. a. 672. obit, a. 680.
Ildeuertus fit Episc. a. 680. obit a. circiter 690.
Hellingus fit Episc. a. circiter 690. obit, a. 697.
Pathasius fit Ep. a. 697. obit eodem anno.
Ebregesillus fit Ep. a. 697. obit, a. circiter 700.
Landricus, Lendricus, Lendicus, Lendoinus, fit Ep. a. circiter 700. obit, a. 705.
Edoldus, Heldodus, Eldodus, fit Ep. a. 705. obit, a. circiter 710.
Adulphus, Adelphus, fit Episc. a. circiter 710. obit, a. 715.

S

SAGIENSIS E. *de Seez.*

Litharedus Episc. Sagiensis in prouincia Lugdunensi II. sub M. Rotomagensi, a. 502. cùm Sagium in potestatem Clodouei venit, & a. 511. cùm celebratur I. Concilium Aurelianense.
Passiuus, a. 533. a. 549.
Milehardus, a. 557.
Leudebaudis, a. 566. a. 573.
Hildebrandus, a. 575.
Rodobertus, a. 596.
Rauerennus.
Amlacarius, a. 644.
Gaufridus.
Robertus.
Aunobertus, a. 688.
Radulfus.
Hugo.
Benedictus.
Lotharius Euremundum Abbatem Fontanetensem sepelit regnante Chilperico III. De illo iterum Tomo V.

SALISBVRGIENSIS E. M. *de Saltzbourg.*

Rupertus seu Rutbertus Ep. Vormaciensis, M. vtriusque Germaniæ, pellitur, a. 577. it in Boioariam, a. 579. Boioarios ad fidem conuertit, fit primus Ep. Salisburgiensis M. Boioariæ, duos è suis sociis Episcopos constituit, Gerardum Laureaci, Erchenfridum Patauiæ, obit, a. 623.
Vitalis fit Ep. a. 623. obit, a. 646.
Ansologus fit Ep. a. 646. obit, a. 666.
Sauolus fit Ep. a. 666. obit, a. 680.
Ezius fit Ep. a. 680. obit, a. 703.
Flobargisus fit Ep. a. 703. obit, a. ...
* Sequitur interpontificium aliquot annorum.

SANICIENSIS E. *de Senez.*

Simplicius Ep. Saniciensis in Alpibus Maritimis sub. M. Ebredunensi, a. 541. & a. 554. Verùm autem hic an decessor Marcellus a. 536. cùm prædictæ Alpes ad Franciam accedunt, haud liquet.
Vigilius, a. 585.

SANTONENSIS E. *de Saintes.*

Gregorius Episc. Santonensis in Aquitania II. sub M. Burdegalensi, cùm wisigothi à Clodoueo pelluntur ex Aquitania.
Petrus, a. 511.
Troianus obit, a. 532.
Eusebius fit Ep. a. 532. obit paulò ante Clotarium I.
Emerius, a. 562.
Concordius.
Didymus.
Palladius, a. 573. a. 589. a. 596.
Leontius, a. 625.
Adelbertus
Anianus.

Mancus est Index Episcoporum Santonensium, nec probè scitur quibus temporibus hi duo sederint Episcopi, à Leontio enim, qui Concilium Remense cum aliis Episcopis a. 625. celebrauit, ad Islonem vsque qui a. 1012. florebat, occurrunt in Catalogis Episcopi duntaxat decem, vt dictum Tomo III. ad a. 649. n. 37.

SEDVNENSIS E. *de Sion.*

Heliodorus Ep. Octodorensis in prouincia Alpium Graiarum & Penninarum sub M. Darantasiensi, Sedem Episcopalem Octodoro Sedunum transfert, Concilio Matisconensi II. subscribit, a. 585.
* a. 601. Rusticus vel Patricius.
Leutmundus, a. 611. a. 616.
Protasius, a. 644.
Amatus fit Ep. regnante Theodorico III.
Gratus, a. 690.

SEGESTERICENSIS. E. *de Sisteron.*

Auolus Episc. Segesteriensis in prouincia Narbonensi II. sub M. Aquensi, a. 536. cùm prouinciam illam Francis cedunt Ostrogothi, superest in viuis, a. 554.
Genesius, a. 573.
Pologronius, a. 585. obit, a. 609.
Secundinus fit Ep. a. 609. obit, a. 657.
Magnibertus fit Ep. a. 657. obit, a. 718.
Amantius fit Ep. a. 718. obit, a. 729.
* Huius Episcopi nomen ignoratur.

SELLENSIS E. *de Selles en Poitou.*

Austrapius fit Ep. Sellensis seu Castri Cellensi in Aquitania II. sub M. Burdigalensi, Clotario I. totius Franciæ Monarchiam obtinente, obit, a. circiter 564. eòque mortuo Sellensis Episcopatus redit ad Pictauiensem à quo nuper auulsus fuerat.

SENONENSIS E. M. *de Sens.*

Eraclius Ep. Senonensis M. prouinciæ Lugdunensis IV. cùm Senones parere Francis incipiunt, obit, a. 507.
Leo, a. 512. a. 533. a. 538.
Constitutus, a. 549. obit, a. 579.
Arthemius fit Ep. a. 579. obit, a. 609.
Lupus fit Ep. a. 609. viuit, a. 614.
Richerius, a. 625.
Hildegarius, a. 631.
Aunobertus, a. 640. a. 642.
Honulfus.
Armentarius, a. 644. a. 652.
Gundelbertus abdicato Episcopatu secedit in eremum.
Emmo, a. 657. obit, a. 669.
Amatus fit Ep. a. 669. pellitur, a. 674.

Mederius fit Ep. a. 674.
Landebertus, a. 677. obit, a. circiter 679.
Wlfrannus fit Ep. a. circiter 679. abdicat Episcopatum, a. 681.
Gericus fit Ep. a. 681.
Ebbo Ep. sub Regg. Dagoberto III. Chilperico III. & Theodorico IV. De illo iterum agemus Tomo V.

SILVANECTENSIS E. *de Senlis.*

Modestus Ep. Siluanectensis in Belgica II. sub M. Remensi, cùm Siluanectum in potestatem Childerici Regis deuenit.
Liuanius seu Leuangius, obit, a 513.
Pasius fit Ep. a. 513. obit, a. 519.
Nonnulus fit Ep. a. 519. obit, a. 547.
Gonotigernus fit Episcopus. a. 547. obit, a. 560.
Lethardus fit Ep. a. 560. proficiscitur in Angliam, a. 566.
Sanctinus fit Ep. a. 566. obit, a. 581.
Malulfus fit Ep a. 581. obit, a. 584.
Candidus fit Ep. a. 584. obit, a. 598.
Agomarus fit Ep. a. 598. obit, a. 644.
Autbertus fit Ep. a. 644. obit, a. 695.
Amandus fit Ep. a. 695. obit a. 729.
Erembertus fit Ep. a. 729. superstes, a. 737.

SVESSIONENSIS E. *de Seissons.*

Principius Episc. Suessionensis in Belgica II. sub M. Remensi, cùm Clodoueus Suessionem capit.
Lupus, a. 511. superstes, a. 533.
Bandaricus exulat, a. 538. obit, a. 545.
Anectarius fit Ep. a. 545.
Theobaldus seu Thenebaldus.
Tondulfus seu Taudulfus.
Landulphus.
Ansericus, a. 625. obit, a. 652.
Bettolenus fit Ep. a. 652. abdicat Episcopatum, a. 654.
Drausius fit Ep. a. 654. viuit, a. 668.
Warinbertus, a. 674.
Adalbertus.
Gaudinus Martyr, a. circiter 700.
Macharius.
Galconus.
Gobaldus.

T

TARUANNENSIS E. *de Terouenne.*

Antimundus fit primus Ep. Taruannensis in Belgica II. sub M. Remensi, a. 501. obit, a. 520.
Athalbertus fit Ep. a. 520. obit, a. 552.
* Interpontificium.
Audomarus fit Ep. a. 637. obit, a. 668.
Dransius fit Ep. a. 668. obit, a. 681.
Bainus fit Ep. a. 681. dimittit Episcopatum, a. 697.
Rauengarius fit Ep. a. 697. obit, a. 723.
Erkenbodo siue Erkenbodus fit Ep. a. 723. superstes, a. 737.

TOLONENSIS E. *de Toulon.*

Cyprianus Ep. Tolonensis in prouincia Viennensi II. sub M. Arelatensi, cùm Ostrogothi ditiones, quas cis Alpes possident, Francis tradunt, superest in viuis, a. 542.
Palladius, a. 549. a. 554.
Desiderius, a. 573. a. 585.

TOLOSANVS E. *de Tholose.*

Heraclius Ep. Tolosanus in prouincia Narbonensi I. sub M. Narbonensi, cùm Clodoueus Tolosam Francicis ditionibus adiungit, abhinc subiicitur M. Bituricensi, obitque, a. 509.
Germerius fit Ep a. 509. obit, a. 545.
Magnulfus, a. 585.
Mennas, a. 601. a. 602.
Willegiselus, a. 625.
* Huius nomen desideratur.
Erembertus fit Ep. a. 655. abdicato Episcopatu obit, a. 671.

TORNACENSIS E. *de Tournay.*

Eleutherius anteà Episc Blandiniensis in Belgica II. sub M. Remensi, Sedem Episcopalem Blandinio transfert Tornacum, a. 496. obit, a. 532.
Medardus Ep. Nouiomensis fit etiam Ep. Tornacensis, a. 532. Abhinc Tornacenses Episcopi fuerunt iidem qui Nouiomenses, vt obseruatum est suprà.

TRAIECTENSIS. E. *de Mastrich.*

Atauatius Ep. Tungrensis in Germania II. Sedem Episcopalem Tungris transfert Traiectum ad Mosam, ac paulò pòst obit, a. 450. regnante Meroueo. Circa illa tempora Ep. Treuirensis M. Belgicæ I. fit etiam M. *vtriusque Germaniæ.*
Supplicius fit Ep. a. 450.
Quirillus.
Eucherius.
Falco peruenit ad tempora Theodorici I. Illo sedente, Ep. Vormaciensis fit M. vtriusque Germaniæ.
Eucherius fit Ep. regnante Theodorico I.
Domitianus, a. 535. obit, a. 550.
Monulfus fit Ep. a. 550. obit, a. 589.
Gondulfus fit Ep. a. 589. obit, a. 596.
Perpetuus fit Ep. a. 596. obit, a. 609.
Ebregisus siue Energisus fit Ep. a. 609. obit, a. 623.
Ioannes cognomento Agnus fit Ep. a. 623. obit, a. 649.
Amandus fit Ep. a. 649. abdicat Episcopatum, a. 652.
Remaclus eligitur Ep. a. 652. ordinatur, a. 653. abdicat Episcopatum, a. 662.
Theodardus fit Ep. a. 662. obit, a. 668.
Lambertus fit Ep. a. 668. obit, a. 708.
Hubertus fit Ep. a. 708. Sedem Episcopalem Traiecto transfert Leodium, a. 721.
Vide Episcopos Leodienses suprà.

TRECENSIS E. *de Troyes.*

Camelianus Ep. Trecensis in prouincia Lugdunensi IV. sub M. Senonensi, cùm Trecæ veniunt in Clodouei potestatem, obit, a. 536.
Vincentius fit Ep. a. 536. obit, a. 546.
Ambrosius fit Ep. a. 546. superstes est in viuis, a. 549.
Chardaricus siue Ardaricus, a. 551. a. 557.
Gallomagnus fit Episc. regnante Guntchramno, obit a. 584.
Agrœcius fit Ep. a. 584. viuit, a. 586.
Euodius obit ante a. 623.
Modegisilus
Ragnegisilus, a. 631.
Lupus, a. 644.
Leuconius, a. 657.
Bertoaldus.
Abbo-Felix, a. 668. obit, a. 677.
Waymerus seu Wammirus aut Wandelmarus fit Ep. a. 677. obit, a. 678.
Wlfredus seu Vulfeudus fit Ep. a. 678.
Raganbertus seu Ragembertus.
Aldebertus siue Aldobertus, a. 700.
Gautcerius seu Gautserius.
Arduinus, a. 721.
Censardus.

TREVIRENSIS E. M. *de Trêues.*

Modestus Ep. Treuirensis M. Belgicæ I. & vtriusque Germaniæ, obit, a. 486. quo Clodoueus Treuirim capit.
Maximianus fit Ep. a. 486. obit, a. 498.
Fibicius fit Ep. a. 498. Vltimus recensetur è Presulibus Treuirensibus, qui Metropolitico jure gaudent per vtramque Germaniam, jus enim illud regnante Clodoueo attribuitur Sedi Vormaciensi.
Aprunculus obit, a. 527.
Nicetius fit Ep. a. 527. obit, a. circiter 566.
Magnericus fit Ep. a. circiter 566. obit, a. 597.
Seuerinus fit Ep. a. 597.
Felicius, a. 618.
Sebaudus.
Modoaldus fit Ep. regnante in Austrasia Dagoberto I. obit, a. circiter 639.
Rusticus fit Ep. a. circiter 639. obit superstite Sigiberto III.
Numerianus fit E. superstite Sigiberto III. obit, a. circiter 666.
Hildulphus fit Ep. a. circiter 666. abdicat Episcopatum, a. 676.
Basinus fit Ep. a. 676.
Leodowinus, a. 698. obit, a. circiter 713.
Milo fit Ep. a. circiter 713. De illo iterum Tomo sequenti.

TRICASTINENSIS E. *de Trois-Chasteaux.*

Heraclius Ep. Tricastinensis in prouincia Viennensi II. sub M. Arelatensi, a. 536. cùm Ostrogothi Francis ditiones suas cis Alpes cedunt, & a. 541. cùm celebratur IV. Concilium Aurelianense.
Victor, a. 567. a. 573. a. 583. obit, a. 584.
Eusebius fit Ep. a. 584. interest Conciliis Valentino & Matisconensi II. a. 585.
Betto, a. 644.
Bonaricus.
Salitonius.

TVLLENSIS E. *de Toul.*

Auspicius Ep. Tullensis in Belgica I. sub M. Treuirensi, cùm Tullum in ditionem Clodouei Regis deuenit.
Vrsus.
Alodius, a. 549.
Triforicus.
Dulcitius.
Premon.
Antimundus.
Eculanus.
Theodefridus, a. 642. a. 648.
Leudinus-Bodo, a. 653. a. 665.
Eborinus.
Adeodatus, a. 680.
Ermentheus siue Ermethus.
Magnaldus siue Magoldus.
Dodo.

TVNGRENSIS E. *de Tongren.*

Renatus seu Resignatus Ep. Tungrensis in Germania II. sub Coloniensi M. vtriusque Germaniæ, ætate Faramundi.
Atauatius Sedem Episcopalem Tungris transfert Trajectum ad Mosam, obitque, a. 650. *Vide* Episcopos Trajectenses, de quibus suprà.

TVRONENSIS E. M. *de Tours.*

Licinius fit Ep. Turonensis M. prouinciæ Lugdunensis III. a. 507. quo Clodoueus fugatis Wisigothis Turonos ingreditur, obit, a. 520.
Theodorus & Proculus, a. 520. moriuntur, a. 522.
Arnulphus fit Ep. a. 522. & paulò pòst obit.
Dinifius fit Ep. a. 522. obit, a. 523.
Ommarius fit Ep. a. 523. obit, a. 526.
Leo fit Ep. a. 526. obit, a. 527.
Francilio fit Ep. a. 527. obit, a. 529.
Iniuriosus fit Ep. a. 529. obit, a. 546.
Baudinus fit Ep. a. 546. obit, a. 552.
Guntharius fit Ep. a. 552. obit, a. 555.
Eufronius fit Ep. a. 556. obit, a. 573.
Gregorius fit Ep. a. 573. obit, a. 595.
Pelagius fit Ep. a. 595. obit, a. 602.
Leuparius fit Ep. a. 602. obit, a. 614.
Agericus fit Ep. a. 614. obit, a. 617.
Ginaldus fit Ep. a. 617. obit, a. 618.
Valarius fit Ep. a. 618. obit, a. 619.
Sigelaicus fit Ep. a. 619. obit, a. 622.
Leobaldus seu Lethbaldus aut Lebardus fit Ep. a. 622. obit, a. 624.
Modegisilus seu Medegiselus aut Medesilus fit Ep. a. 624. obit, a. 639.
Latinus fit Ep. a. 639. obit, a. 652.

Ternatius.
Geruasius obit, a. 674.
Claudius fit Ep. a. 674. abdicat Episcopatum, a. 681.
Felix fit Ep. a. 681. obit, a. circiter 690.
Tetradius fit Ep. a. circiter 690. obit, a. circiter 699.
Albo fit Ep. a. circiter 699. abdicat Episcopatum a. circiter 708.
Wandelbertus fit Ep. a. circiter 708. obit, a. circiter 711.
Euroldus fit Ep. a. circiter 711. obit, a. circiter 723.
Aurulcus fit Ep. a. circ. 723. viuit, a. 732.
Herueus.

VICOIVLIENSIS E. *d'Ayre.*

Marcellus Ep. Vicoiuliensis in Nouempopulania sub M. Elusano, cùm Clodoueus Franciæ tres Aquitanias adiungit, & a. 533. cùm celebratur II. Concilium Aurelianense.
Rusticus, a. 685.
Filibaudes regnante Dagoberto.

VIENNENSIS E. *de Vienne.*

Iulianus Ep. Viennensis M. prouinciæ Viennensis I. a. 533. cùm celebratur Concilium Aurelianense II. obit, a. 534. quo Franci Burgundiam subiugant.
Domnus fit Ep. a. 534. obit, a. 536.
Pantagathus fit Ep. a. 536. viuit, a. 538.
Esychius, a. 549. a. 551.
Namatius obit, a. 558.
Philippus fit Ep. a. 558. superstes est, a. 573.
Euantius, a. 583. a. 585. obit, a. 586.
Verus fit Ep. a. 586.
Desiderius, a. 596. obit, a. 607.
Domnolus fit Ep. a. 607. superstes, a. 618.
Ætherius.
Clarentius.
Syndulphus, a. 625.
Hecdicus regnante Dagoberto.
Caldeoldus fit Ep. vltimis Dagoberti R. temporibus.
Landalenus, a. 644.
Bobolinus.
Georgius obit, a. circiter 660.
Edaldus, Edoaldus, Ethoaldus, Enaldus, Edoldus, fit Ep. a. circiter 660. viuit, a. 662.
Deodatus regnante Theodorico III.
Blidramnus sub Regibus Clodoueo II. & Childeberto III.
Agratus sub Regibus Childeberto III. & Dagoberto III.
Eoldus, a. 715. obit, a. 719.
Bobolinus II. fit Ep. a. 719.
Austrebertus.
Wilicarius sedet a. 732. De illo rursum Tomo sequenti.

VINCIENSIS E. *de Vance.*

Deuterius Ep. Vinciensis in Alpibus Maritimis sub M. Ebredunensi, a. 541. cùm celebratur IV. Concilium Aurelianense, obit, a. 588.
Fronimius ex Episcopo Agathensi fit Ep. Vinciensis, a. 588.
Aurelianus, a. 644.

VINDONISSENSIS E. *de Vindisch.*

Gramatius Ep. Vindonissensis in prouincia Lugdunensi V. sub M. Vesontionensi, a. 534. cùm Burgundiæ Regnum à Francis deletur, superest in viuis, a. 549. cùm celebratur V. Concilium Aurelianense.
Maximus seu Maximinus Sedem Episcopalem Vindonissâ Constantiam ad Rhenum transfert regnante Clotario I. *Vide* Episcopos Constantienses ad Rhenum, de quibus suprà.

VIRODVNENSIS E. *de Verdun.*

Possessor Ep. Virodunensis in Belgica I. sub M. Treuirensi, obit, a. 486. quo Virodunum in potestatem Clodouei R. deuenit.
Firminus fit Ep. a. 486. obit, a. 498.
Videnus seu Vitonus fit Ep. a. 498. obit, a. 525.
Desideratus fit Ep. a. 525. obit, a. 550.
Agericus fit Ep. a. 550. obit, a. 588.
Charimeres fit Ep. a. 588. obit, a. 602.
Hermenfridus fit Ep. a. 602. obit, a. 614.
Godo fit Ep. a. 614. obit, a. 631.
Paulus fit Ep. a. 631. obit, a. 647.
Gisloaldus fit Ep. a. 647. obit, a. 665.
Gerebertus fit Ep. a. 665. obit, a. 689.
Armonius fit Ep. a. 689. obit, a. 701.
Aggrebardus siue Agrebertus, fit Ep. a. 701. obit, a. 709.
Bertalamius, Bartalamius, Bertolamius fit Ep. a. 709. obit, a. 715.
Abbo fit Ep. a. 715 obit, a. 716.
Pepo fit Ep. a. 716. obit, a. 722.
Volchisus seu Melchisus fit Ep. a. 722. superstes, a. 733.
Agronius Ep. sedet annos 3.
* Sequitur interpontificium ad Pippini vsque Regis tempora.

VIROMANDENSIS E. *D'Auguste en Vermandois.*

Promotus Episc. Viromandensis in Belgica II. sub M. Remensi, cùm Childericus Regnum suum per illam prouinciam dilatat, Augustâ Viromanduorum aliisque vrbibus captis.
Sophronius, a. 511.
Alomerus obit, a. 530.
Medardus fit Ep. a. 530. Sedem Episcopalem Augustâ Viromanduorum transfert Nouiomum, a. 531. *Vide* Episcopos Nouiomenses, de quibus suprà.

VIVARIENSIS E. *de Viuiers.*

Venantius Ep. Viuariensis in prouincia Viennensi II. sub M. Arelatensi, a. 517. in ditione Burgundionum, cùm cele-

MONASTERIA.

A

MAGNVS LOCVS, Mon. *Manlieu.*

Magnus locus, Mon. in E Aruernensi, a. 656. n. 35. conditum à S. Genesio Episc. Aruernensi.

Euodius fit primus Abb. a. 656.

Bobo Abb. a. 689.

Adelphius, a. 723.

MAIVS MONASTERIVM. *Mairmoutier.*

Maius Mon. in E. Turonensi, a. 508. n. 4. conditum à Sancto Martino Episc. Turonensi.

Martinus conditor ac primus Abb. obit, a. 397. Arcadio & Honorio Augg.

Galbertus.

Aychardus.

Guilermandus.

Peregrinus.

Andemundus.

Dominicus.

Ildemarus.

Mansfredus.

Deodatus.

Vulginus.

Benedictus.

Hildricus.

Martinus II.

Godo.

Latinus.

Gimo.

Fundilius.

Bonifacius.

Eustochius temporibus Gregorij Turonensis Ep.

Froterius.

Guichardus.

Genesius.

Volusianus.

Antimus.

Rigionarius.

Desiderius.

Principius.

Petrucio.

Felix.

Baudelus.

Berno.

Clemens.

Theobaudus.

Hato.

Petrus.

Aigulfus.

Francilio.

Anianus.

Ioannes.

Daniel.

Issembertus.

Hamticus, de cuius successoribus agemus Tomo sequenti sub Pippino posterisque RR.

MALMVNDARIVM, Mon. *Malmedy.*

Malmundarium, Mon. in E. Coloniensi, a. 648. n. 23. conditum à S. Sigiberto III. R.

Remaclus fit primus Abb. a. 648. deinde Ep. Traiectensis, a. 653.

Theodardus fit Abb. a. 653. deinde Episc. Traiectensis, a. 662.

Remaclus iterum Abb. a. 662. abdicat se in gratiam Papoleni.

Papolenus fit Abb. viuente Remaclo, fit etiam Abb. Stabulensis, a. 668. obit, a. 670. deinceps iidem fuerunt Malmundarienses qui Stabulenses. *Vide* Stabulenses infrà.

MALONIA, Mon. *Maloigne.*

Malonia, Mon. in E. Traiectensi, a. 685. n. 2. conditum à S. Bertuino.

MANNACENSE Mon.

Mannacense Mon. in E. Autissiodorensi, a. 582. nn. 19. 21.

S. MARCELLI Mon. Cabilone.

S. Marcelli Mon. Cabilone, a. 584. n. 22. conditum à S. Guntchramno R.

S. MARCELLI Mon. Viennæ.

S. Marcelli Mon. Viennæ, a. 634. n. 27.

Clarus Abb. a. 637. obit, a. 660.

MARCIANÆ, Mon. *Marchiennes.*

Marcianæ, Mon. in E. Atrebatensi, a. 643. nn. 1. 2. conditum à S. Amando in alodio Ducis Adalbaldi.

Ionatus fit primus Abb. a. 643. deinde etiam Elnonensis, a. 651. curam Elnonensis Monasterij dimittit, a. 653. obit, a. 691. Abhinc totum Cœnobium solis Monialibus cedit.

MARCIANÆ, Mon. *Marihiennes.*

Marcianæ, Mon. puellarum in E. Atrebatensi, a. 646. nn. 1. 2. conditum à S. Rictrude S. Adalbaldi quondam vxore.

Rictrudis fit prima Abbatissa, a. 646. obit, a. 688.

Clotsendis fit Abbatissa, a. 688. obit, a. 714.

MARIACVM, Mon. *Mairé.*

Mariacum, Mon. in E. Pictauiensi, a. 559. n. 12. conditum à S. Iuniano.

Iunianus conditor ac primus Abb. obit, a. 587.

Auremundus fit Abb. a. 587.

B. MARIÆ V. ET S. PETRI Mon.

B. Mariæ V. & S. Petri Mon. in E. Ambianensi, a. 686. n. 5. conditum à S. Saluio.

* Primi Abbatis nomen ignoratur.

Saluius conditor & Abb. fit Ep. Ambianensis, a. 686.

B. MARIÆ V. Mon. Augustoduni.

B. Mariæ V. Mon. puellare Augustoduni, a. 600. n. 6. hodie vocatur Mon. S. Andochij.

Thessalia prima Abbatissa tempore Gregorij Magni.

B. MARIÆ V. Mon. Cadurci.

B. Mariæ V. Mon. Cadurci, a. 632. n. 4. erectum à S. Desiderio, qui Cadurcensem Episcopatum suscepit, a. 629.

S. MATTHÆI FINIS TERRÆ Mon.
S. Mahé.

S. Matthæi Mon. in E. Leonensi, a. 555. n. 21. conditum à S. Tanguido.

Gurguidus seu Tanguidus, anteà Gerberensis Abb. condit hoc Mon. & primus fit Abbas, Paulo Leonensem Episcopatum post Tiernomagilum iterum administrante, obit, a. 590.

MAVZIACVM, Mon. *Mauzac.*

Mauziacum, Mon. in E. Aruernensi, a 681. n. 15. conditum à Calmelio & Namadia eius vxore.

Euterius primus Abb. a. 681.

S. MAXENTII Mon. *S. Maixent.*

S. Maxentij Mon. in E. Pictauiensi, a. 507. n. 9.

Agapitus Abb. sub cuius disciplina vixit Maxentius.

Maxentius, cuius nomen loco inditum ad hodiernam vsque diem perseuerat, Abbas ætate Clodouei Magni.

Leodegarius fit Abb. a. 651. Ep. Augustodunensis, a. 659.

Audulfus, a. 681.

S. MAXIMINI Mon.
S. Maximin au Diocese d'Aix.

S. Maximini Mon. in E. Aquensi, a. 536. n. 167. paulò recentius Cœnobio Massiliensi S. Victoris, de quo infrà.

S. MAXIMINI Mon.
S. Maximin au Diocese de Treues.

S. Maximini Mon. in E. Treuirensi, conditum florente in Galliis Romanorum Imperio.

Fibicius ex Abbate S. Maximini fit Ep. Treuirensis, a. 498.

Volmarus Abb.

Rodingus.

Hundilandus.

Theodoricus Abb. a. 600.

Memilianus Abb. a. 633.

Bernhardus.

Herinnus.

Basinus fit Ep. Treuirensis, a. 676.

*

*

S. MEDARDI Mon. *S. Medard.*

S. Medardi Mon. prope muros Cameracenses, a. 619. n. 21. conditum à S. Gaugerico Ep. Atrebatensi & Cameracensi, qui sedere cœpit a. circiter 580. obiitque a. circiter 619.

MEDIANVM Mon. *Moyen-Moustier.*

Medianum Mon. in E. Tullensi, a. 676. n. 14. a. 679. n. 4. conditum à S. Hildulpho Treuirensi quondam Ep.

Hildulfus conditor ac primus Abb. abdicat regimen, a. circiter 700.

Leutebaldus fit Abb a. circ. 700. obit, a. 709.

Hildulfus iterum Abbas, a 709. obit, a. 712.

Raimbertus fit Abb. a. 712.

MEDIOLACVS, Mon. *Mithlach.*

Mediolacus, Mon. in E. Treuirensi, a. 698. n. 5. conditum à S. Leodowino, qui ex illius loci Monacho factus est posteà Ep. Treuirensis.

MEDIVM MONASTERIVM.
Monstier-Moyen.

Medium Monasterium in ciuitate Bituricensi, a. 631. n. 25. conditum à S. Eustadiola.

Eustadiola fundatrix ac prima Abbatissa obit maior nonagenariâ, sepultáque est à Roccone Ep. Bituricensi, cuius decessor mortuus est, a. 697.

S. MELANII Mon. *Saint Melaine.*

S. Melanij Mon. prope muros Redonenses, a. 635. n. 6.

Bertulfus primus Abb. interest Concilio Cabilonensi, a. 644.

MELBODIVM, Mon. *Maubeuge.*

Melbodium, Mon. puellarum in E. Cameracensi, a. 661. n. 9. conditum à S. Aldegunde.

Aldegundis prima Abbatissa obit, a. 684.

Aldetrudis fit Abbatissa, a. 684. obit, a. 696.

Madelberta fit Abbatissa, a. 696. obit, a. 705.

MENATVM, Mon. *Menat.*

Menatense Mon. in E. Aruernensi, a. 508. n. 26. celebre, priusquàm Clodoueus ex Aquitania wisigothos expelleret.

Brachio fit Abb. regnante Theodoberto, Clodouei nepote, obit, a. 576.

Meneleus synchronus Bonito Ep. Aruernensi, a. 696.

Sauinianus Menelei successor.

MENTVNIACVM, Mon. *Mantenay.*

Mentuniacense Mon. in E. Trecensi, a. 505. n. 2. conditum à S. Romano.

Romanus conditor ac primus Abb. regnante Clodoueo, fit Episc. Remensis, a. 533.

Leo fit Abb. a. 533.

S. MICHAELIS Mon.

S. Michaelis Mon. in E. Argentoratensi, a. 721. n. 78. conditum ab Adalberto Duce Alamanniæ, fratre S. Odiliæ.

Benedictus primus Abb.

S. MICHAELIS Mon.

S. Michaelis Mon. Lemouicis, a. 667. n. 53.

Astidius Abb. nepos Aredij Athanensis Abbatis mortui a. 591.

S. MICHAELIS Mon. *Saint Michel.*

S. Michaelis Mon. ad Mosam in E. Virodunensi, a. 709. n. 4. conditum à wolfando Comite sub Childeberto III. R.

S. MICHAELIS IN EREMO Mon.
Saint Michel en l'Erm.

S. Michaelis in Eremo Mon. in E. Pictauiensi ad mare, a. 684. n. 16. conditum ab Ansoaldo Ep. Pictauiensi, qui sedere

Q.

QVERCOLODORA, Mon.

Quercolodora, Mon. prope Antuerpiam in E. Tornacensi.

Firminus Abb. a. 726.

QVINCIACVM, Mon. *Quinçay.*

Quinciacum, Mon. in E. Pictauiensi, a. 676. n. 3. conditum à S. Philiberto Abb. Gemmeticensi tunc exulante.

Philibertus primus Abb. abdicat regimen, a. 685.

Probus fit Abb. a. 685.

S. QVINTINI IN MONTE Mon. *le Mont S. Quentin.*

S. Quintini in Monte Mon. in E. Nouiomensi, a. 659. n. 5. conditum ab Erchinoaldo Maiore domûs Regiæ.

Vltanus primus Abb. frater S. Fursei, obit, a. 686.

S. QVINTINI Mon. Trecis. *Saint Quentin de Troyes.*

S. Quintini Mon. puellare Trecis, a. 650. n. 15.

Rocula Abbatissa ætate S. Frodoberti.

Gibitrudis superstes S. Frodoberto, qui obiit, a. 669.

S. QVINTINI Mon. Viromandense. *Saint Quentin.*

S. Quintini Mon. Viromandense in E. Nouiomensi, a. 652. n. 6.

Ebertramnus Monachus primùm Luxouiensis, deinde Sitiuensis, fit Abb. S. Quintini apud Augustam Viromanduorum, florétque, a. 659. a. 661.

R

RAVZOLIVM, Mon.

Rauzolium, Mon. in E. Lemouicensi, a. 674. n. 44.

Ebroinus Abb. circa tempora Adeodati Papæ, qui sedere cœpit a. 673.

REDEVERVS, Mon. *Reuiers.*

Redeueriacum Mon. in E. Baiocensi, a. 530. n. 15.

Vigor conditor ac primus Abb. deinde Ep. Baiocensis regnante Childeberto I.

S. REGINÆ Monasteriolum. *Sainte Reyne.*

S. Reginæ Monasteriolum in E. Augustodunensi, a. 722. n. 57. vnitur Monasterio Flauiniacensi.

Wideradus Abbas illius loci, posteà conditor & Abbas Flauiniacensis. *Vide* Abbates Flauiniacenses suprà.

REGIOPONTANVM Mon. *Konigsbruck.*

Regiopontanum, Mon. in E. Argentoratensi, a. 675. n. 27. conditum à Dagoberto II. R.

SANCTI REMIGII Mon. Remis. *Sain Remy de Reims.*

S. Remigij Mon. Remis, a. 590. n. 24.

Epiphanius Abb. a. 590.

S. REMIGII Mon. Senonis. *Saint Remy de Sens.*

S. Remigij Mon. in E. Senonensi, a. 614. n. 18.

Medegisilus Abb. coætaneus Lupo Ep. Senonensi, qui Pontificatum iniit, a. 609.

REOMAVS, Mon.

Reomaus, Mon. in E. Lingonensi, a. 486. n. 23.

Ioannes, à quo nomen hodie loco est Monasterium S. Ioannis, *Monstier Saint Jean*, Cœnobij conditor ac primus Abb. obit, a. 539.

Siluester fit Abb. a. 539. peruenit ad tempora Pappoli Lingonensis Ep. qui sedere cœpit, a. 572.

Mummolus fit Abb. Pappolo Lingonensem Episcopatum obtinente, eidémque Pappolo in Episcopatum succedit, a. 580.

Leopardinus fit Abb. a. 580.

Sicharius.

Bobo.

Hunna, a. 658.

Celsus.

Maschara.

Deodatus.

Samuel obit regnante Dagoberto III.

Astoricus siue Eustorgius ex Abbate fit Ep. Lingonensis, a. circiter 713.

Christianus fit Abb. a. circiter. 713. Ep. Ambianensis, a. 721.

Maurellus fit Abb. a. 721. superstes, a. 737.

RESBACVM, Mon. *Rebez.*

Resbacum, Mon. in E. Meldensi, a. 634. nn. 11. 14. conditum à S. Audoeno.

Agilus fit primus Abb. a. 636. obit, a. 660.

Philibertus fit Abb. a. 660.

ROTVNDÆ, Mon. *Rotonde.*

Rotundæ, Mon. in E. Suessionensi, a. 657. n. 14. conditum à S. Dransio Ep. Suessionensi.

RVBIACENSE Mon. *Royac.*

Rubiacum, Mon. puellarum in E. Aruernensi, a. 699. n. 12.

RVIENSE Mon. *Ruys.*

Ruiense Mon. in E. Venetensi, a. 510. n. 6.

Gildas regnante Childeberto I. construit hoc Mon. fitque primus Abb. illius loci, cui nomen hodie, *Saint Gildas de Ruys*, obit, a. 565.

RVIRIACVS, Mon.

Ruiriacus, Mon. in E. Bituricensi, a. 657. n. 6. conditum à S. Sigiranno, qui obiit, a. 657.

SOLEM-

V

FINIS.

CORRIGENDA ET ADDENDA.

PAGINA 214. *lin.* 1. numer sunto, *lege*, numero sunt. *p.* 310. *lin.* 39. Wicho, *leg.* Brico. *lin.* 40. nouemdecim, *leg.* viginti. *p.* 344. *lin.* 51. *multa*, *lege*, *nulla*. *p.* 365. *lin.* 25. obsœnos, *leg.* obscœnos. *p.* 499. *lin.* 38. vrgente, *leg.* vergente. *p.* 526. plura Buchino, *leg.* plura de Buchino. *p.* 708. *lin.* 3. constant ex eius vita, *leg.* leguntur in eius vita. *lin.* 6. Atque inde colligimus Burchardum, *leg.* Quæ si vera sunt, constat Burchardum. *lin.* 8. Gregorio Secundo Papâ, *adde*. De Egilwaldi scriptis & auctoritate studiosiùs agemus Tomo sequenti, cùm de Wirceburgensis Episcopatûs erectione sermonem faciemus. Ex literis enim Zachariæ Papæ liquet Burchardum à Bonifacio Wirceburgensem Episcopum institutum fuisse Childerico Tertio nondum regnante. *p.* 787. *lin.* 5. decimæ-quintæ, *leg.* decimæ-quartæ. *p.* 821. *lin.* 42. quintum, *leg.* sextum. *lin.* 43. sex, *leg.* septem.

SVPERIORVM TOMORVM
recognitio.

TOMO I. *pag.* 36. *lin.* 25. Iulio, *leg.* Iuliano. *p.* 46. *in marg.* dictiones, *leg.* ditiones. *p.* 50. *lin.* 25. sex, *leg* septem. *lin.* 35. Caput tricesimum-sextum non est in iisdem Codicibus, item caput tricesimum-octauum, necnon caput quadragesimum-tertium, *leg.* Caput tricesimum-octauum non est in iisdem Codicibus, item caput quadragesimum-tertium. *p.* 52. *lin.* 10. decem, *leg.* nouem. *lin.* 13. *dele* tricesimum-septimum. *lin.* 43. duo postrema desunt, *leg.* postremum deest. *p.* 53. *lin.* 3. quarti, *leg.* quinti. *lin.* 19. tria postrema non extant, *leg.* tria postrema cum vicesimo-primo non extant. *p.* 78. *lin.* 42. Victorinus, *leg.* Victorius. *p.* 79. *lin.* 32. Victore, *leg.* Victorio. *p.* 101 *lin.* 16. Ricinus, *leg.* Ricimer. *p.* 200. *lin.* 51. Agero, *leg.* Agerico. *p.* 213. *lin.* 20. *Corpus sepultum est in Ecclesia Sancti Laurentij extra ciuitatem Aurelianensem ad latus corporis Sancti Aniani, deinde cum corpore Sancti Aniani illatum est in Ecclesiam Sancti Petri ad Orientalem plagam, qua nunc Sancti Aniani vocatur, in cuius honorem in vtraque Ecclesia Sacella extructa manent.* Nullibi, *&c. leg.* Corpus sepultum est extra ciuitatem Aurelianensem ad latus corporis S. Aniani in Ecclesia S. Petri ad Orientalem plagam, quæ nunc S. Aniani vocatur. Nullibi, *&c. p.* 218. *lin.* 34. Episcopus, *leg.* Episcopo. *p.* 230. *lin* 42. *quos*, *leg. quas*. *p.* 236. *lin.* 45. Turoni, *leg.* Turonis. *p.* 281. *lin.* 26. *recte*, *leg. certa*. *lin.* 53. *vt in cuius*. *leg. vt in eius Episcopi. in cuius*. *p.* 305. *lin.* 40. *possit*. *leg. poscit*. *p.* 316. *lin* 9. Medardinóve, *leg* Menardinóve. *p.* 333. *dele in marg.* Monachi Vlterenses. *p.* 343. *in marg. Montenay*, *leg. Mantenay*. *p.* 346. *in marg.* Miciano, *leg.* Miciaco. *p.* 359. *lin.* 13. *Aruernaus*. *leg. Aruernam*. *p.* 417. *lin.* 15. quadringentesimo, *leg.* quingentesimo. *p.* 452. *lin.* 40. à Longobardis, *leg.* ab Ostrogothis. *p.* 473. *lin.* 51. *falcultatu-*

lis, *leg. facultatulis*. *p.* 599. *lin.* 47. Clementius, *leg.* Clematius. *p.* 600. *lin.* 44. *Qui cuius*, *leg. Qui cupis*. *p.* 626. *lin.* 35. celebratum, *leg.* celebratam. *p.* 712. *lin.* 12. Vigilium, *leg.* Virgilium. *p.* 721. *lin.* 45. *virgines*, *leg. vigilent*. *p.* 749. paulè, *leg.* paulò. *p.* 752. *lin.* 21. ait Sirmundus, *leg.* aiunt Sammarthani, *ibid. in marg.* Tomo 1. Conc. Gall. *leg.* Tom. 2. Gall. Christ. *p.* 772. *lin.* 41. Daougloasensis, *leg.* Daougalensis. *p.* 790. *lin.* 19. septingesimo, *leg.* septingentesimo. *p.* 792. *lin.* 37. Cæsarij Procopiensis, *leg.* Procopij Cæsariensis.

TOMO II. *pag.* 3. *lin.* 37. sex, *leg.* septem. *lin.* 38. decem, *leg.* nouem. *lin.* 41. *dele* tricesimum-septimum. *p.* 80. *lin.* 26. obiit decimo-quinto Kalendas Maias, *leg.* in viuis superstes adhuc erat. *lin.* 34. post decennium, *leg.* post annos duodecim. *in marg. dele*, obit. *p.* 102. *lin.* 46. quamuis, *leg.* quòd. *lin.* 47. procul abesset à finibus, *leg.* esset intra fines. *p.* 104. *lin. vlt.* *Monasteriis*, *leg. Monasterij*. *p.* 129. *lin.* 27. *mirificè augmentauit*, *leg. Monasticum institutum, quod illic florere cœperat, mirificè augmentauit*. *p.* 154. *lin.* 18. Iunahelo, *leg.* Iumahelo. *p.* 168. *lin.* 22. Insulis, *leg.* Infulis. *p.* 182. *lin. vlt.* [illegible], *leg.* [illegible]. *pag.* 192. *lin.* 22. quatuor, *leg.* vnius. *p.* 214. *lin.* 23. [illegible], *leg.* [illegible]. *p.* 264. *lin.* 20. *vbi. leg. vsi*. *p.* 298. *lin.* 6. quod ad Saluium Albigensem non pertineat, *leg.* quod ad Saluium Albigensem in eorumdem Auctorum opinione non pertineat. *p.* 308. *lin.* 6. septingentesimo, *leg.* quingentesimo. *p.* 316. *lin.* 6. primo, *leg.* septimo. *lin.* 33. octo, *leg.* octodecim. *p.* 321. *lin.* 35. ert, *leg.* erat. *p.* 333. *lin.* 26. Decembres, *leg.* Nouembres. *p.* 338. *lin.* 52. Lucianus, Rusticus, *leg.* Lucianus, Venantius Tertius, Rusticus. *lin.* 53. quatuor, *leg.* quinque. *p.* 339. Luciano, Rustico, *leg.* Luciano, Venantio Tertio, Rustico. *p.* 432. *lin.* 22. duodecimum, *leg.* vndecimum. *p.* 545. *lin.* 5. confirmant Theophanes, Cedrenus, Nicephorus & alij, qui, *leg.* confirmant plerique, qui. *p.* 586. *lin.* 2. duodeseptingentesimum, *leg.* septingentesimum secundum. *lin.* 7. sextum, *leg.* septimum. *p.* 599. *lin* 6. pipigisse, *leg.* pepigisse. *p.* 605. *lin.* 16. Parisiensem, *leg.* Turonensem. *p.* 631. *lin.* 10. Azo Deruensis Abbas, *leg.* Auctor à Camuzato publicatus. *lin.* 31. Azo siue Asso Deruensis Abbas, *leg.* Anonymus. *lin.* 34. *dele* Deruense Monasterium *&c. vsque ad* nonagesimo secundo. *lin.* 41. Azone, *leg.* Anonymo. *lin.* 51. Azone, *leg.* Anonymo. *p.* 633. *lin.* 20. Azo, *leg.* Anonymus. *lin.* 32. Azone, *leg.* Anonymo. *lin.* 48. ex hoc Azonis loco, *leg.* ex hoc loco. *p.* 634. *lin.* 23. Azoni, *leg.* Anonymo. *p.* 635. *lin.* 5. Azo, *leg.* Anonymus. *lin.* 43. Azonis, *leg.* Anonymi. *p.* 652. *in marg.* Eusebius, *leg.* Eustasius. *p.* 715. *lin.* 43. Alaretus, *leg.* Aluretus. *p.* 734. *lin.* 49. *fratribus*, leg. *patribus*. *p.* 740. *lin.* 25. ab Azone Monasterij Deruensis Abbate, *leg.* ab Anonymo. *p.* 742. qui, *leg.* quæ. *p.* 746. *lin.* 15. Vicho, Brico seu Perichus, Zayso, Marcomannus, *leg.* Brico seu Perichus, Zaiso, wicho, Marcomannus. *p.* 770. *lin.* 7. *Lonegosilus*, leg. *Lonogesilus*. *p.* 813. *lin.* 19. *Fricharius*, *leg. Fricborius*. *p.* 831. *lin.* 45. nihil occurrit, *adde* præter subscriptionem, quâ Concilium Cabilonense communiuit Ætherius anno Christi sexcentesimo quadragesimo-quarto.

TOMO III. *pag.* 32. *lin.* 5. *instituerant*, *leg. instituerat*. *p.* 34. *lin.* 16. Pippini Herstalli, *leg.* Pippini Regis. *p.* 72. *lin.* 30. euocauit, *leg.* suscepit. *lin.* 31. *& seqq. dele* & Marcellinus Presbyter &c. vsque *Dauentriam rego*. *p.* 92. *lin.* 17. ineunte duodecimo. *leg.* exeunte vndecimo. *p.* 103. *lin.* 8. Authorem, *leg.* Authorum. *p.* 106. *lin.* 22. die Dominico, *leg.* die Dominico ante Litanias. *p.* 117. lin. 3. *dele* Sancto Columbano, qui Cœnobium Bobiense construxit, superstes extitit annis plùs minùs sexaginta, viuere enim desiit regnante apud Francos Theodorico, ideóque vix existimari potest edoctus ab ipsomet Columbano. *p.* 150. *lin. vlt.* quinti, *leg.* quarti. *p.* 167. *lin.* 43. Insulas, *leg.* Infulas. *lin.* 44. Cherdonius, cuius Acta perierunt, tum Radefridus, *leg.* Cheodonius, cuius acta perierunt, tum Tragebodus, deinde Radefridus. *p.* 180. *lin.* 40. regebat Perpetuus Episcopus, cuius mentio fit apud Robertum in Gallia Christiana post Audicium siue Audericum, quem, *leg.* regebat Audericus Episcopus, quem. *p.* 181. *lin.* 49. triginta, *leg.* quadraginta. *p.* 191. *lin.* 24. vndeseptuagesimum, *leg.* duodeseptuagesimum. *p.* 253. *lin.* 51. regere potuit Perpetuus, cuuis mentionem ante quinquennium fecimus, *leg.* regebat Audericus, vt post Erchoaldi successoris obitum probabimus. *p.* 323. *lin.* 20. octo, *leg.* octauo. *p.* 350. *lin.* 9. Landericus, *leg.* Landricus. *p.* 387. *lin.* 12. *& seqq.* In catalogo Democharis, *dele totam banc sectionem cum sequenti*. *p.* 402. *lin* 8. septimum, *leg.* sextum. *p.* 406. exorsus, *leg.* exortus. *p.* 414. *lin.* 4. *Regnum administrasse*. *leg. Regnum optimè administrasse*. *p.* 448. *lin.* 21. his, *leg. hic*. *p.* 461. *lin.* 19. vicesimo-primo, *leg.* vndecimo. *p.* 508. lin. 32. Catulensibus, *leg.* Centulensibus. *eâdem lin.* videri, *leg.* videre. *p.* 543. *lin.* 45. Basilica, *leg.* Basi-

lea. *p.* 557. *lin.* 38. Anno ſequenti, *leg.* Eodem anno. *p.* 561. *lin.* 4. viceſimum-primum, *leg.* vndecimum. *p.* 580. *lin.* 37. Obierunt etiam hoc anno Magobertus & Meriadecus inſignes Antiſtites. Magobertus Carnotenſis Epiſcopus ſedit annos tredecim, vt Demochares aliique affirmant. Ei ſucceſſorem omnes conſtituunt Sigoaldum, qui Pontificatum geſſit annis duodecim. Meriadecus, *leg.* Obiit etiam hoc anno Meriadecus. *in marg.* Epiſcopi Carnotenſes & Venetenſes, *leg.* Epiſcopi Venetenſes. *p.* 588. *lin.* 3. *dele*, Obiit quoque &c. *vſque* appellatur. *p.* 604. *lin.* 8. *& ſeqq.* Ado, *dele totam hanc ſectionem.* *p.* 621. *lin.* 43. aſſignat Coluenerius in notis ad Chronicon Balderici, *leg.* aſſignat Baldericus. *lin.* 45. *dele*, idque ex antiquis Tabulis à Claudio *Deſprets* ſibi communicatis probat. *p.* 652. *lin.* 23. *eminus*, *leg.* *enixiùs.* *p.* 656. *lin.* 38. ſexaginta, *leg.* ſeptuaginta. *p.* 688. *lin.* 50. Bercharij, *leg.* Berarij. *p.* 722. *lin.* 50. Antiſtes, *leg.* Antiſtites. *p.* 735. *lin.* 41. *& ſeqq. dele*, Nonnullorum &c. vſque *fore ordinentur.* *p.* 738. *lin.* 34. *Arculus*, *leg.* *Arlucus.* *p.* 773. *lin.* 19. Wichonem, Perichum, Zayſonem, *leg.* Perichum, Zayſonem, wichonem. *lin.* 43. Vicho anno Chriſti ſeptingenteſimo duodecimo, Perichus anno Chriſti ſeptingenteſimo triceſimo-primo, Zayſo, *leg.* Bricho ſeu Perichus anno Chriſti ſeptingenteſimo decimo-tertio, Zayſo anno Chriſti ſeptingenteſimo triceſimo-tertio, Vicho. *lin.* 46. ſeptuageſimo-nono, *adde.* Cur autem è loco, quem ei Bruſchius & Bucelinus tribuunt, Vichonem moueamus, exponemus ad annum Chriſti ſeptingenteſimum triceſimum-tertium. *p.* 791. *lin.* 35. *& ſeqq.* Sigoaldus &c. *dele totam hanc ſectionem.* *p.* 792. *lin.* 18. *dele* etiam. *p.* 801. *lin.* 42. *Ex increſcentibus*, *leg.* *Exin creſcentibus.*

PARISIIS,

IN TYPOGRAPHIA REGIA,

CVRANTE

SEBASTIANO MABRE-CRAMOISY,

ejuſdem Typographiæ Directore.

M. DC. LXX

Digitized by Google